T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Devlet Denetleme Kurulu

ARAŞTIRMA VE İNCELEME RAPORU

RAPORUN KONUSU

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler

Tarihi : 28 / 09/ 2009

Sayısı : 2009 / 6

Eki : 1 (1062 sayfa)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER 1

TABLO LİSTESİ 6

KISALTMALAR 7

GİRİŞ 10

ARAŞTIRMA VE İNCELEMEYE İLİŞKİN BİLGİLER 10

I- ARAŞTIRMA VE İNCELEMENİN KONUSU VE DAYANAĞI 10

II- ARAŞTIRMA VE İNCELEMENİN KAPSAM VE YÖNTEMİ 10

BİRİNCİ BÖLÜM 12

KAVRAMSAL ÇERÇEVE 12

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENME VE MESLEK KURULUŞLARI 12

A- MESLEKİ ÖRGÜTLENME 12

B- MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÖRGÜTÜ KAVRAMI 15

II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞU KAVRAMI 16

III- SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 20

A- SİVİL TOPLUM 20

B- SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 26

C- AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SİVİL TOPLUM 33

D- TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 35

1) Dernekler 39

2) Vakıflar 54

3) Sendikalar 57

4) Kooperatifler 68

5) Diğer Kuruluşlar 71

İKİNCİ BÖLÜM 75

DÜNYA'DA MESLEKİ ÖRGÜTLENME UYGULAMALARI 75

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN TARİHİ GELİŞİMİ 75

II- MESLEKİ ÖRGÜTLENME MODELLERİ 83

III- ULUSLARARASI DOKÜMANLARDA ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ 86

A- ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI ULUSLARARASI DÜZENLEMELER 86

1) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 86

2) İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme 87

3) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 88

4) Avrupa Sosyal Şartı 88

5) Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı 89

B- ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE ZORUNLU ÜYELİK ESASI 90

IV- AVRUPA BİRLİĞİ VE MESLEKİ ÖRGÜTLENME 92

A- AB ÜYELİĞİ VE ULUSAL KAMU YÖNETİMLERİ 92

B- AB VE MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN YAPI VE NİTELİĞİNE İLİŞKİN ESASLAR 95

V- AVRUPA ÜLKELERİNDE MESLEK ÖRGÜTLERİ 96

A- MESLEK ÖRGÜTLERİNİN STATÜLERİ VE NİTELİKLERİ 97

1) Üyelik 97

2) Meslek Kuruluşlarının Denetimi 98

3) Meslek Kuruluşlarının Gelir ve Faaliyetleri 98

B- AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MESLEKİ ÖRGÜTLENMELER 99

1) Esnaf ve Sanatkâr Örgütlenmeleri 99

2) Seyahat Acenteleri 101

3) Tabip Örgütlenmeleri 102

4) Ülke Uygulamaları 102

VI- ULUSLARARASI MESLEK ÖRGÜTLERİ 153

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 155

TÜRKİYE'DE MESLEKİ ÖRGÜTLENME UYGULAMALARI 155

I- TÜRKİYE'DE MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ 155

A- 1924 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞLARI 157

1) 1924- 1950 Döneminde Meslek Kuruluşları 158

2) 1950- 1961 Döneminde Meslek Kuruluşları 166

B- 1961 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞLARI 173

1) 1961 Anayasası'nın Getirdiği Yapı ve Özellikler 173

2) Meslek Kuruluşlarının Niteliğine İlişkin Tartışmalar 178

3) 1961-1982 Yılları Arasında Kurulan Meslek Kuruluşları 184
C- 1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞULARI 187
1) 1982 Anayasasının Getirdiği Yapı ve Esaslar 187
2) 1982 Anayasası'ndan Sonra Kurulan Meslek Kuruluşları 196
3) Meslek Kuruluşlarının Yürürlükteki Kuruluş Kanunları 198
II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARININ YAPISI VE NİTELİKLERİ 201
A- MESLEK KURULUŞLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ 201
B- MESLEK KURULUŞLARININ HUKUKSAL NİTELİĞİ 229
C- MESLEK KURULUŞLARINA KAMU KURUMU NİTELİĞİ TANINMASININ SEBEPLERİ 237
D- MESLEK KURULUŞLARININ FAALİYET ALANLARI 242
E- MESLEK KURULUŞLARI VE DEMOKRASİ 249
1) Meslek Kuruluşları Ve Sivil Toplum İlişkisi 249
2) Demokratikleşme Ve Meslek Kuruluşları 256
III- YARGI VE ÜST KURUL KARARLARINDA MESLEK KURULUŞLARI 262
A- YARGI KARARLARINDA MESLEK KURULUŞLARI 263
1) Anayasa Mahkemesi Kararları 263
2) Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları 283
3) Yüksek Seçim Kurulu Kararları 283
4) Danıştay Kararları 285
5) Yargıtay Kararları 296
6) Sayıştay Kararları 297
B- REKABET KURULU KARARLARI 297
1) Örnek Rekabet Kurulu Kararları 298
2) Rekabet Kurulu Kararlarına İlişkin Danıştay Kararları 318

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 321
MESLEK KURULUŞLARI İLE DİĞER MESLEKİ ÖRGÜTLENMELERE İLİŞKİN TESPİTLER 321

I- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI VE DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİNE İLİŞKİN AYRINTILI TESPİTLERİ İÇEREN EKLİ BİLGİ NOTU HAKKINDA AÇIKLAMALAR 321
II- MESLEK KURULUŞLARININ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ 324
A- TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ 325
B- TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ 329
C- TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ 331
D- TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ 340

E- TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ 343
F- TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ 345
H- TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ 346
I- TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ 346
İ- TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ 347
J- TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ 349
K- TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ 352
L- TÜRKİYE S.M.M.M. VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODALARI BİRLİĞİ 357

BEŞİNCİ BÖLÜM 360
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER 360

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENME İHTİYACINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME 368
II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE MESLEK KURULUŞU STATÜSÜ İLE MESLEK KURULUŞLARI UYGULAMALARINA YÖNELİK DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER 395
A- ANAYASA'NIN 135. MADDESİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER 407
B- KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME YAPILARINA İLİŞKİN ÖNERİLER 412
C- YÜRÜTÜLEN HİZMET VE FAALİYETLERE İLİŞKİN ÖNERİLER 435
D- SEÇİM SİSTEMİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER 444
E- ÜYELİK VE SİCİL UYGULAMALARINA DAİR ÖNERİLER 489
F- MALİ YAPI VE UYGULAMALARA DAİR ÖNERİLER 502
G- MESLEK KURLUŞLARININ VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİNE DAİR ÖNERİLER 559
H- MESLEKİ DENETİM VE DİSİPLİN UYGULAMALARINA DAİR ÖNERİLER 576
I- ETİK KURALLAR, MAL BİLDİRİMİ VE BİLGİ EDİNME HAKKI UYGULAMALARI 592
İ- MESLEK KURULUŞLARINA TANINAN BAZI YETKİ VE AYRICALIKLAR 605
J- İÇ VE DIŞ DENETİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER 632
K- İÇ KONTROL, HARCAMA VE İHALE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER 647
L- MUHASEBE SİSTEMLERİNE İLİŞKİN ÖNERİLER 656
M- İSTİHDAM VE ÖZLÜK HAKLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER 668
N- MESLEK KURULUŞLARI VE REKABETE UYUM 680
O- MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMALARI 690
Ö- SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA UYGULAMALARI 705
P- DEVLET VE MESLEK KURULUŞLARI İLİŞKİSİ 710
R- DİĞER MESLEK KURULUŞLARI VE MESLEKİ YETERLİK KURUMU 728

SONUÇ **737**

KAYNAKÇA **772**

EKLER **799**

EK:1- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI VE DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİNE İLİŞKİN AYRINTILI TESPİTLER -BİLGİ NOTU (1062 SAYFA) **799**

TABLO LİSTESİ

Tablo 1-Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Kuruluş Kanunları 199
Tablo 2- Meslek Kuruluşlarının Teşkilatlanmaları ve Vesayet Yetkisinin Kullanımı 415
Tablo 3- KKNMK- Genel Kurul Tarihleri ve Delege Usulleri 464
Tablo 4- Meslek Kuruluşları Organ ve Üye Sayıları 490
Tablo 5- Birlik, Oda, Borsa, Baro, Şube Toplam Yıllık Gelir Tahminleri (TL) 503
Tablo 6- Birlik ve Konfederasyonların Taşra Birimlerinden Aldıkları Paylar 504
Tablo 7- Meslek Kuruluşlarınca Tahsil Edilen Aidatlar (TL) 505
Tablo 8- Meslek Kuruluşlarında Bütçe ve Mali Yıl Dönemleri 508
Tablo 9- TMMOB Odalarının Üye Giriş ve Yıllık Aidatları (TL) 529
Tablo 10- KKNMK- İç ve Dış Denetime Yetkililer 640
Tablo 11- Meslek Kuruluşlarının Devlet Tarafından Denetim Sonuçları 642
Tablo 12- Meslek Kuruluşlarının ve Üst Kuruluşlarının İlgili Vesayet Otoriteleri 718

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABBM	Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu-Avrupa Birliği Bilgi Merkezi
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AFETO	Avusturya Federal Ekonomi ve Ticaret Odası
APCM	Fransa Zanaatkârlar Odaları Daimi Meclisi
ASTO	Alman Sanayi ve Ticaret Odası
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ATO	Ankara Ticaret Odası
ATO TSM	Ankara Ticaret Odası Ticaret Sicil Müdürlüğü
ATUB	Avrupa Tıp Uzmanlar Birliği
B.	Birleşim
BYK	Bölgesel Yürütme Kurulları
C.	Cilt
CCC	Çek Ticaret Odası
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
çev.	Çeviren
ÇMO	Çevre Mühendisleri Odası
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
DMAK	Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu
DMTD	Danışma Meclisi Tutanak Dergisi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
drl.	Derleyen
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
EBR	Avrupa Ticaret Sicilleri Teşkilatı
ECTTA	Avrupa Seyahat Acenteleri ve Tur Operatörleri Birliği
EKK	Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifleri
EMO	Elektrik Mühendisleri Odası
FMO	Fizik Mühendisleri Odası
GMO	Gemi Mühendisleri Odası
HKMO	Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
hzl.	Hazırlayan
İDDG	İşyeri Denetleme Danışmanlık Grupları
İMO	İnşaat Mühendisleri Odası
İTO	İstanbul Ticaret Odası
İTSDO	İspanya Ticaret, Sanayi ve Denizcilik Odaları
İTK	İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonu

ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
IBEC	İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu
ICC	Milletlerarası Ticaret Odası
ISIC	Birleşmiş Milletler-Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKNMK	Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MDK	Meslek Dalı Komisyonları
İMEAK Deniz Ticaret Odası	İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası
MEDAK	Meslek Dalı Ana Komisyonları
MEKSA VAKFI	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı
METEM	Mesleki Eğitim ve Teknoloji Merkezi
MGKTD	Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
MTK	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı- Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sistemi
NACE	Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SIGMA	Yönetişimin ve Yönetimin İyileştirilmesinin Desteklenmesi Programı
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SMG	Sürekli Mesleki Gelişim
STE	Sürekli Tıp Eğitimi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TDB	Türk Diş Hekimleri Birliği
TEB	Türk Eczacıları Birliği
TEKB	Tüm Eczacı Kooperatifleri Birliği
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESMER	Temel Eğitim ve Staj Merkezi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TES-AR	Türkiye Esnaf-Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TİDE	Türkiye İç Denetim Enstitüsü
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TMTB	Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TNB	Türkiye Noterler Birliği
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TODAİE	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSBS	TOBB-Ticaret Sicili Bilgi Sistemi
TSEV	Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TŞOF	Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu
TTB	Türk Tabipleri Birliği
TTB-UDEK	Türk Tabipleri Birliği-Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu
TURKTOB	Türkiye Tohumcular Birliği
TUSKON	Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDEV	Türk Deniz Eğitim Vakfı
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TVHB	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UYEK	Ulusal Yeterlik Kurulu
UNCITRAL	Uluslararası Ticaret Hukuku Üzerine Birleşmiş Milletler Komisyonu
ÜİB	Ürün İhtisas Borsaları
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
WCF	Dünya Odalar Federasyonu
VHO	Veteriner Hekim Odaları
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
YMM	Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

ARAŞTIRMA VE İNCELEMEYE İLİŞKİN BİLGİLER

I- ARAŞTIRMA VE İNCELEMENİN KONUSU VE DAYANAĞI

Araştırma ve incelemenin konusunu, "**Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının teşkilat ve mali yapıları, faaliyetleri, denetimleri, organlarının seçimlerine dair esasların değerlendirilmesi ile bunların etkin ve verimli şekilde hizmet yürütmelerinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla alınması gereken tedbirler"** oluşturmaktadır.

Araştırma ve inceleme; Cumhurbaşkanlığı Yüce Katının talimatları uyarınca Devlet Denetleme Kurulu'nun 24.03.2008 tarih ve 388 sayılı Kararına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

II- ARAŞTIRMA VE İNCELEMENİN KAPSAM VE YÖNTEMİ

Araştırma ve inceleme çalışması kapsamında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin olarak;

- Meslek kuruluşlarının ülkemizdeki tarihi gelişimleri,
- Kuruluşlarını, amaç, görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasal ve yasal düzenlemeler,
- Yargı kararları ile meslek kuruluşlarına ilişkin diğer bazı kararlar (Rekabet Kurulu kararları),
- Meslek kuruluşlarının üye ve teşkilat yapıları, yönetim ve denetim usulleri, faaliyetleri, organ seçimleri, mali durumları, disiplin uygulamaları ile Devlet tarafından denetlenmelerine ilişkin düzenleme ve uygulamalar,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzerlik gösteren diğer meslek örgütlerinin yapı ve nitelikleri,
- Meslek örgütlerinin Avrupa'daki gelişimi, konuya ilişkin uluslararası düzenlemeler ve bazı ülkelerdeki mesleki örgütlenme modelleri ve uygulamaları,
- Meslek kuruluşlarının yönetim ve faaliyetlerinin düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla önerilen tedbirler

ele alınarak incelenmiş ve araştırılmıştır.

Araştırma ve inceleme sürecinde;

1) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin bilgi ve istatistiki veriler, söz konusu kuruluşlardan temin edilmiş, bazı bilgiler kuruluşların resmî internet sitelerinden derlenmiş,

2) Konuya ilişkin mevzuat, kitap, dergi, makale, rapor, tez ve çeşitli dokümanlar incelenmiş ve değerlendirilmiş,

3) Ayrıca bazı illerde meslek kuruluşlarının uygulamaları yerinde incelenmiş ve yöneticilerden bilgi alınmış,

4) Araştırma ve inceleme göreviyle ilgili olarak meslek kuruluşları ziyaret edilerek yöneticilerine çalışmanın amacı ve kapsamı anlatılmış, çalışmaya katkı yapılması talep edilmiş, bu çerçevede tüm meslek kuruluşlarından yazılı görüşleri istenmiş,

5) Bakanlıklar ile diğer kuruluşların, denetimleri kapsamındaki meslek kuruluşlarına yönelik olarak gerçekleştirdikleri denetim, inceleme ve soruşturma uygulamaları incelenmiş, bu kapsamda düzenlenen raporlar talep edilerek tetkik edilmiş,

6) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü ile Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü yetkilileri ile görüşülerek önerileri alınmıştır.

Araştırma ve inceleme, Kurulumuzun 05.06.2008 tarih ve 391 sayılı Kararı uyarınca Üyeler Mehmet İLHAN ve İsmail Hakkı SAYIN tarafından yürütülmüş, çalışmalar sırasında, 2443 sayılı Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanunun 5. maddesi uyarınca; Maliye Bakanlığından İç Denetçi Ekrem CANDAN geçici uzman olarak görev yapmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ülkemizde, Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında kanunla kurulan meslek kuruluşları pozitif hukuktaki düzenlemeler paralelinde, gerek literatürde gerekse günlük hayatta *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* olarak adlandırılmaktadır. Bu tanımlama yaygın bir şekilde kullanılmakla birlikte, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları; "sivil toplum kuruluşu", "hükümet dışı kuruluşlar", "baskı/çıkar grupları", "yarı resmî devlet kurumları", "meslek örgütleri", "meslek birlikleri", "meslek odaları", "meslek kuruluşları", "mesleki teşekküller", "kitle meslek kuruluşları", "demokratik kitle örgütleri", "kamu meslek kurumu", "kamu meslek kuruluşları", "kamu kurumu niteliğindeki özerk anayasal kuruluş", "mesleki kuruluşlar", "meslek odaları ve birlikleri", "oda, borsa ve birlikler" gibi farklı kavramlar kullanılarak da tanımlanabilmektedir.

Aynı şekilde bir kısım meslek örgütleri, benzerlerinden ayrıştırılmak amacıyla farklı bazı özellikleri vurgulanarak tavsif edilebilmektedir. Söz gelimi bazı meslek kuruluşlarını tanımlamak için "iktisadi meslek kuruluşları" veya "kalkınma kuruluşları", bazıları için ise "profesyonel meslek birlikleri" gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir.

Tanımlama ve kavram zenginliği konusundaki bu durum meslek kuruluşlarının farklı nitelikleri ve özelliklerinin de doğal bir sonucu olarak görülebilir. Ancak, bu konuda bir kavram kargaşası bulunduğu ve meslek kuruluşlarının tavsifi konusunda çeşitli tartışmaların yaşandığını da vurgulamak gerekmektedir. Bu itibarla öncelikle konuya ilişkin temel kavramlar ve tanımlara kısaca temas etmek ve bu konuda bir değerlendirme yapmak yararlı olacaktır.

Bu bölümde, bazı temel kavramların tanım ve mahiyetleri üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşu, meslek kuruluşu, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu gibi kavramlar irdelenecektir. Ayrıca, Türkiye'de sivil toplum kuruluşları konusu üzerinde durulacak ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşları ve diğer benzer nitelikli örgütlerle mukayesesi yapılarak benzerlik ve farklılıkları ele alınacaktır.

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENME VE MESLEK KURULUŞLARI

A- MESLEKİ ÖRGÜTLENME

Belli amaçları gerçekleştirmek ve birey/grup/toplum ihtiyaçlarını gidermeye yönelik örgütlenme/organizasyon gereksinimi, belli ölçüler dâhilinde toplumsal hayatın her aşamasında kendini gösterir. Tarih boyunca insanlar ekonomik, sosyal, siyasal, dini, kültürel, mesleki ve benzeri sebeplerle çeşitli örgütlenmelere gitmişlerdir. Devlet örgütlenmesinden, sivil toplumun devletten/siyasi toplumdan bağımsız olarak kendi içinde ortaya çıkardığı sivil toplum

kuruluşlarına kadar geniş bir yelpazede çeşitli işlevler gören örgütlenmeler mevcuttur. Mesleki örgütlenmenin gelişimi ve meslek kuruluşlarının ortaya çıkışı da bu paralelde, insanların sosyal yaşamlarının doğal ve zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Meslek örgütleri, temel olarak, belli bir mesleği icra edenlerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve ortak çıkarlarını korumaya yönelik etkinlikleri gerçekleştirmek üzere kurulan ve çeşitli işlevleri bulunan organizasyonlardır. Bu örgütlenmeler esas olarak kendiliğinden, gönüllü, devletten bağımsız ve işlev odaklı bir nitelik gösterir. Fakat bazı toplumlarda belli meslekleri icra edenleri veya belli mesleki faaliyetleri kontrol altında tutmak, siyasi, ekonomik ve sosyal bazı amaçlarla toplumsal yararları korumak bakımından devlet güdümündeki mesleki örgütlenmelere de rastlanır. İki durumda da, meslek mensuplarının grup çıkarları ile genel toplumsal yararların dengeli bir şekilde korunması arayışı söz konusudur.

Bu bağlamda, meslek kuruluşlarını, belli bir mesleği icra edenleri bir araya getiren, toplum, devlet ve meslek mensupları bakımından çeşitli işlevler üstlenen, hukuki, idari, ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve mesleki yönleri bulunan çok boyutlu organizasyonlar/örgütlenmeler olarak tanımlamak mümkündür. Mesleki dayanışma ve yardımlaşmanın tesisi, mesleğin ve meslek mensuplarının çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi, mesleki faaliyetlerin belli standartlara uygun olarak yürütülmesinin sağlanması, meslek ahlakının korunması, meslek mensupları arasında ve bunlar ile toplum arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, bu amaçlar doğrultusunda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi meslek örgütlerinin en temel işlevleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Mesleki örgütlenmenin ortaya çıkışı genel olarak iki temel esasa dayanmaktadır. Birincisi, mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik olup, bu anlamda grup çıkarlarının korunmasına ilişkindir. İkincisi, devlet ve toplumun geneline yönelik olup, bu da toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve kamu yararının/genel toplumsal yararların korunmasına ilişkindir. Özellikle kamusal nitelikleri bulunan ve toplumsal yaşam bakımından önemli görülen bazı meslekler, bu nitelikleri gereği yoğun bir devlet müdahalesini gerektirmiş, bu nedenle mesleki faaliyetlerin belirlenen kurallar ve bu amaçla kurulan meslek örgütlerinin düzenlemeleri çerçevesinde icrası esası getirilmiştir. Mesleki faaliyetlerin ve meslek mensuplarının kontrolü, kurulan meslek örgütleri marifetiyle gerçekleştirilmiştir.

Mesleki örgütlenme ihtiyacı, mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin temel işlevlerin bu amaçla kurulan teşkilatlar tarafından görülmesini gerektirmiştir. Mesleki örgütlenmeler ilk başlarda tüzel kişilik taşımasalar da, zaman içerisinde örgütü meydana getirenlerden ayrı bir tüzel kişilik kazanmışlardır. Bu örgütlenmeler kimi toplumlarda devlet bünyesinde yer alan kamusal otoriteler biçiminde, kimisinde, devletten bağımsız özel hukuk tüzel kişilikleri (sivil toplum kuruluşu) olarak, kimisinde ise karma nitelikli örgütlenmeler olarak ortaya çıkmıştır.

Meslek örgütlerinin kuruluş amaçları, işlevleri, faaliyet alanları, etkinlikleri ve devlet veya sivil toplumla olan ilişkileri de toplumlar ve dönemler itibarıyla farklılık ve çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte, meslek örgütleri, zaman içerisinde sınırlı amaç ve işlevlerini aşarak güçlenmiş ve çok boyutlu bir nitelik kazanmışlardır. İlk başlarda daha çok grup çıkarlarını korumak ve geliştirmek gayesi doğrultusunda kurulan örgütler, zamanla ekonomik, siyasal ve sosyal yaşamın önemli aktörleri haline gelmişlerdir. Bazı mesleklerin toplumun genel çıkarları ve devletler bakımından önemi, bunlara bir kısım ayrıcalıklar tanınmasına ve örgütlenmelerin devlet himayesine alınmasına yol açmıştır. Devlet himayesi, doğal olarak devletin gözetim ve denetimini de beraberinde getirmiştir.

Bu nitelikleri, meslek örgütlerini birçok yönden ekonomik, siyasi veya sosyal amaçlı diğer örgütlenmelerden ayırmıştır. Meslek örgütlerine kimi toplumlarda kamusal nitelik verilmesi ve bu kuruluşların devletle organik ilişkisi olan teşkilatlar biçiminde yapılandırılması gerçeği de mesleki örgütlenmenin bu keyfiyetinden doğmaktadır.

Bazı meslek unvanlarının ihrazı, kullanımı ve mesleğin icrasına ilişkin ilke ve kuralları belirlemek amacıyla yapılan hukuki düzenlemelerde, bunları uygulamak, takip etmek, denetlemek ve gerekli tedbirleri almak üzere meslek mensuplarının meydana getirdiği örgütlerin oluşturulmasının öngörülmesi ve devletin, bir kısım kamusal görev ve yetkilerini bu örgütlere devretmesi mesleki örgütlenmenin gerekliliği ve işlevselliğinin bir sonucu olarak görülmektedir.

Geçmişten günümüze dünyada mesleki örgütlenmeye bakıldığında meslek örgütlerinin hukuki ve idari nitelikleri konusunda olduğu gibi üyelik konusunda da farklı uygulamaların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu alanda gönüllü üyelik esasının geçerli olduğu sivil toplum kuruluşu niteliği bulunan meslek örgütleri görüldüğü gibi, üyeliğin devlet veya meslek otoriteleri tarafından zorunlu tutulduğu kamusal nitelik taşıyan meslek örgütleri de görülebilmektedir. Dolayısıyla, meslek örgütlerinin amaçları, hukuki ve idari nitelikleri kadar üyelik usulü, organizasyonun oluşum biçimi ve meslek örgütlerine tanınan görev, yetki ve ayrıcalıklar konusunda da farklı sistemler söz konusudur.

Bu husus mesleki örgütlenmenin ve meslek örgütlerinin devlet ve sivil toplumla olan ilişkisini gündeme getirmektedir. Sivil toplumun bir parçası olan ve sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütleri yanında, devlet teşkilatına dâhil ve kamusal nitelikleri bulunan meslek örgütlerinin bulunması, diğer yandan bu iki model yanında karma bazı mesleki örgütlenme modellerinin söz konusu olması mesleki örgütlenme konusunun sivil toplum bağlamında da incelenmesini gerektirmektedir.

B- MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÖRGÜTÜ KAVRAMI

"Meslek", kelime manasıyla *"bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş", "uğraş"* olarak tanımlanmaktadır. "Meslektaş" ise *"aynı meslekten olan kimse"*yi ifade etmektedir (TDK, 2005). Meslek örgütü veya meslek kuruluşu kavramları ise aynı meslekten olan kimselerin muayyen bazı amaçlarla bir araya gelerek oluşturdukları ve üyelerinden ayrı bir kişiliği (tüzel kişilik) bulunan örgütü/organizasyonu/teşkilatı tanımlamak için kullanılmaktadır.

Türkiye'de meslek kuruluşlarını/örgütlerini genel olarak; "dernekler" ve "odalar/birlikler" (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları) olmak üzere iki grupta ele almak gerekir. Aynı mesleği icra eden kimselerin özgür irade beyanlarıyla özel hukuk hükümleri çerçevesinde kurulan meslek kuruluşları olduğu gibi, belli yönlerden kamu hukuku hükümlerine tabi bulunan, üyeliğin zorunlu olduğu ve kanunla kurulan meslek kuruluşları da vardır. Bu iki grup kuruluş, temelde belli bir mesleğin üyelerini bir örgütsel çatı altında toplamaları yönüyle benzerlik taşır (Öncü, 1983:1566). Ancak farklı yapılara sahip bu mesleki örgütlenmeler arasında bir kısım benzerlikler yanında, çeşitli yönlerden ortaya çıkan önemli bazı farklılıklar da bulunmaktadır.

Bu örgütlerden birincisini (dernek statüsünde olanlar) tanımlamak için "meslek örgütü" veya "meslek kuruluşu" deyimi, ikinci grupta yer alanları (kanunla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kurulan örgütler) tanımlamak için ise Anayasal ve yasal bir kavram olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu", "kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" kavramları kullanılmaktadır.

"Meslek kuruluşu" deyimi "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" kavramına göre daha geniş kapsamlıdır. Meslek kuruluşu tabiri genel manada hem devlet teşkilatı içerisinde yer alan veya kamusal nitelikleri bulunan örgütleri (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını), hem de devletten bağımsız olarak gönüllük esasına dayalı olarak özel hukuk hükümlerine göre kurulan dernek statüsündeki örgütleri kapsamaktadır. Bir başka deyişle, meslek kuruluşları deyimi geniş anlamda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları yanında sivil toplumun bir unsuru olan mesleki dernekleri de kapsamaktadır. Bu kavram kimi zaman sendikaları da kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılsa bile, esas itibarıyla meslek kuruluşları kavramının işçi ve işveren sendikalarını kapsamadığı kabul edilmektedir.

Diğer yandan, meslek kuruluşları kavramı, dar anlamda yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını tarif etmek için de kullanılabilmektedir. Yani bu kavram dar anlamıyla sadece kanunlara kendilerine "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" veya "kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" statüsü verilen meslek örgütlerini ifade etmektedir. Bu anlamda sendikalar dışında dernek statüsündeki meslek örgütleri de kapsam dışı kalmaktadır.

Hukuki bir teknik kavram olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" tabiri yalnızca; Anayasanın 135 inci maddesi çerçevesinde kanunla kurulan ve kendilerine açık yasal düzenlemelerle kamu kurumu niteliği verilen, kamu tüzel kişiliğini haiz meslek örgütlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Meslek örgütlerine "kamu kurumu niteliği" statüsü ve "kamu tüzel kişiliği" Anayasadaki hükümler çerçevesinde ancak kanunla verilebildiğinden, hukuken bu statüye sahip olmayan kuruluşların "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak kabul edilmesi mümkün bulunmamaktadır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasa ve kuruluş yasalarındaki hükümler doğrultusunda, kuruluş amaçları, yapıları, organları, tabi oldukları kurallar, organ seçimleri, denetim usulleri ve diğer bazı noktalar bakımından ortak niteliklere sahip bulunmaktadırlar.

Bu itibarla, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" kavramı sınırlı sayıdaki ve muayyen bazı mesleki örgütlenmeleri kapsayan bir kavram olarak, meslek kuruluşu ve meslek örgütü kavramlarına göre daha dar anlamlıdır.

Bununla birlikte, hukuki düzenlemelerde, içtihatlarda, doktrinde ve tatbikatta, "meslek kuruluşu/örgütü" ve "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" kavramlarının bazen aynı anlamda kullanıldığı da görülmektedir. Ayrıca, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çoğu zaman "sivil toplum kuruluşu" olarak da nitelendirilebildiği bilinmektedir. Bunun meslek kuruluşlarının niteliği ve yapılarıyla bağdaşıp bağdaşmadığı hususu ayrıca değerlendirilecektir.

II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞU KAVRAMI

Yukarıda ifade edildiği üzere "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" ve "kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" kavramları Anayasal ve yasal anlamı bulunan teknik/hukuki kavramlardır. Bu kavramlar hukuki anlamda ancak kanuni düzenlemelerle bu statüde olduğu öngörülen kuruluşları nitelendirilmek için kullanılmaktadır. Bu niteliği taşımayan meslek örgütleri veya diğer kamusal otoriteler bakımından "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" nitelendirmesinin yapılması hukuki ve idari yönden doğru bulunmamaktadır.

Şu halde, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" kavramının kapsamı, mahiyeti ve hususiyetleri ancak Anayasa hükümleri, yasal düzenlemeler, yargı içtihatları ve anayasa ve idare hukuku doktrinindeki yaklaşımlar çerçevesinde belirlenebilir.

1982 Anayasasının 135 inci maddesi "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"nı düzenlemektedir. Madde iki tür kuruluştan söz etmektedir: Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve Kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşları.

Anayasaya göre, bu kuruluşlar *"... belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun*

olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir."

Görüldüğü gibi, Anayasa Koyucu anılan maddeyle bu kuruluşların; kuruluş amaçlarını, meslek mensupları ve toplum bakımından işlevlerini, kuruluş biçimlerini, organlarının oluşum/seçim usulünü ve hukuki/idari niteliklerini belirlemiş olmaktadır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasada belirtilen amaç ve işlevleri görmek üzere kanunla kurulan, organları kendi üyeleri tarafından ilgili kanunlarda belirlenen usullere göre ve yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Dolayısıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ve üst kuruluşu kavramları Anayasanın 135 inci maddesine göre kanunla kurulan kamu tüzel kişiliğini haiz meslek kuruluşlarını tanımlayan bir kavramdır. Kavramın tarif ettiği kuruluşlar belli ve sınırlı olmakla birlikte, bu kavramın anlamı, mahiyeti ve hususiyetleri konusu tartışmalıdır. Yargı içtihatları ve doktrindeki tartışmalar bunu açıkça göstermektedir. Özellikle "kamu kurumu niteliğinde" olma keyfiyeti en tartışmalı konulardan birisidir. Meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğinde" olmasının anlamı ve sonuçları konusundaki tartışma ve farklı yaklaşımlar bu kuruluşların hukuki niteliklerinin tartışıldığı ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Bununla birlikte, burada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının genel özelliklerine kısaca yer verilmesi, kavramın anlam ve içeriğinin ortaya konulması bakımından kolaylık sağlayacaktır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (kısaca meslek kuruluşları); kanunla kurulmuş, hukuki yapıları ve organları yasayla belirlenmiş; meslek grubunun özel menfaatlerini gözetmenin yanında, mesleğin faaliyet alanında kamu yararını korumak, bu amaçla yapılacak düzenlemeleri ve denetimi gerçekleştirmekle sorumlu kılınmış örgütlerdir (Öncü, 1983:1566). Meslek kuruluşları temel bazı konularda benzeşirler. Ancak, örgüt yapıları, organları, mahalli ve merkez örgütlerinin yapısı ve birbirleriyle olan ilişkileri, kanunlarla kendilerine tanınan görev ve yetkiler gibi bazı noktalarda ise ayrışırlar.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, meslek gruplarının talepleri de dikkate alınarak Kanun Koyucu tarafından meslek grupları ve bu grupların kolları itibarıyla ayrı ayrı kurulmaktadır. Mesleğe veya meslek kuruluşlarına ilişkin kanunlar (kuruluş/teşkilat kanunları) bunlara istinaden çıkarılan tüzük veya yönetmelikler, ana sözleşme, statü ve diğer idari düzenlemelerle bunların teşkilat yapıları, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar belirlenmektedir (Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, 2008).

Farklı dönemlerde, o dönemdeki ihtiyaçlar ile toplumsal veya politik talep ve beklentilerin neticesinde ortaya çıkan, değişik kuruluş kanunlarıyla oluşturulan meslek

kuruluşlarının kanunla belirlenen organları ve teşkilatlanma biçimleri mesleğin özelliklerini ve tarihsel gelişiminin özgüllüğünü yansıtmaktadır. Ancak, genel düzeyde, tüm bu kuruluşların teşkilatlanmasında ortak bazı özellikleri de belirlemek mümkündür (Öncü, 1983:1566). Bunları şöyle belirtebiliriz:

İlk olarak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında "yerel düzeyde en küçük birimler olan temsilcilik ve şubelerden, oda ve bu odaların oluşturdukları birliklere kadar uzanan bir yapılanma söz konusudur (Öncü, 1983:1566). Bu örgüt yapısını oda/birlik tipi yapılanma olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Meslek kuruluşları yerel düzeyde oda veya federasyon olarak, merkezde ise birlik veya konfederasyon olarak örgütlenmişlerdir. Yaygın olan model oda/birlik şeklindeki örgütlenmedir.

Bu yapılanmanın temel taşını oluşturan "oda", genellikle belli bir yöre (çoğu kez il veya bölge) sınırları içinde çalışan meslek erbabını bir araya getiren bir yapıdır. Birlikler ve Konfederasyon ise en üst düzeyde, yerel birimleri ulusal düzeyde temsil eden üst örgütlenmelerdir. Böylece bir meslek grubunun odalar bünyesinde toplanması, aynı zamanda ülke çapında örgütlenmelerini de beraberinde getirmektedir (Öncü, 1983:1566). İşin/mesleğin niteliği veya üye yapısının sonucu olarak özgün yapılı olanlar hariç tutulacak olursa, meslek kuruluşlarının genel olarak il, bölge ve ülke düzeyinde örgütlendiği söylenebilir. Ancak kuruluş ve teşkilat yapısı bakımından farklı olan meslek kuruluşları ve üst kuruluşları da bulunmaktadır.

İkinci ortak özellik ise, odaların bazı kamu görevleri ile yükümlü, üyeleri üstünde kamu hukukundan doğan bazı haklara sahip olmalarına karşın, temsili kuruluşlar olarak örgütlenmiş olmalarıdır. Gerek yerel gerekse merkezi nitelikteki örgütlenmede, teşkilatı oluşturan karar ve yönetim organlarının kendi üyeleri arasından ve üyeleri tarafından seçilmesi, çok temel ve demokratik yönetim ve işleyişi öngören bir özelliktir (Öncü, 1983:1566). Yasal düzenlemelerden ve tatbikatın kendisinden kaynaklanan muhtelif sorun ve aksaklıklar bulunmasına ve bunlar, organların oluşumundaki demokratik niteliği kısmen olumsuz etkilemesine karşın, genel anlamda bu yapılanmanın demokratik bir müessese olan seçim mekanizmasına dayandığı görülmektedir.

Örgütlenme konusundaki bu iki ortak özellik dışında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının genel özellikleri şu şekilde belirtilebilir. Anayasa ve yasalarda "kamu kurumu niteliğinde" oldukları öngörülen meslek kuruluşları ve üst kuruluşları;

- Kamu tüzel kişiliğini haizdirler,
- Kanunla kurulurlar,
- Yönetim, denetim (iç denetim) ve mesleki disipline ilişkin faaliyetlerini üyeleri tarafından seçilen organlar tarafından yürütür,
- Yargı gözetiminde ve gizli oyla seçimlerini gerçekleştirirler,

- Anayasa ve yasalarda belirlen amaç, görev, yetki ve sorumluluklar doğrultusunda kendilerine verilen kamusal görevleri ve mesleki faaliyetleri yürütürler,
- Kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar,
- Kendilerine tanınan kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklardan yararlanırlar,
- Kanunlarda belirtilen esaslar çerçevesinde Devletin idari ve mali denetimine (dış denetim veya Devlet denetimi) tabidirler,
- Bazı karar ve işlemleri merkezi idarenin vesayet denetimine tabidir,
- Genel olarak üyelerinin aidatları ve sundukları hizmetler karşılığı elde ettikleri gelirlerle finanse edilirler ve Devlet bütçesinden yardım almazlar,
- Üyelerine yönelik disiplin cezası verme yetkisine sahiptirler,
- Organlarının görevine son verilmesi ve yerlerine yenilerinin seçtirilmesi konusunda Anayasa ve yasalardaki koruyucu düzenlemelerden yararlanırlar,
- Bütçe, harcama, muhasebe, alım usulleri ve personel işlemleri gibi iş ve işlemleri ilgili mevzuatı çerçevesinde kendi organları tarafından yürütülür, bu konularda kamu kurum ve kuruluşlarından ayrı esas ve usullere tabidirler,
- Çeşitli yasal düzenlemelerin tanıdığı muafiyet ve ayrıcalıklardan yararlanırlar,
- İlgili mevzuat çerçevesinde birçok kamusal nitelikli (merkez veya yerel düzeyde) kuruluş ve organizasyonlarda temsil edilirler.

Önemli bir diğer husus da kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar dışındaki meslek mensuplarının ilgili meslek kuruluşuna üye olma zorunluluğunun bulunduğu, bu zorunluluk dolayısıyla mesleki faaliyetlerin icrasının ancak meslek kuruluşuna üye olmakla mümkün olabileceği ve yalnızca gerçek kişilerin değil, kuruluş kanunlarında ve ilgili mevzuatta tanımlandığı şekliyle bazı meslek kuruluşlarına tüzel kişilerin de üye olmalarıdır.

Türkiye'de ilgili kanunlarla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu niteliği tanınmak suretiyle Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına alınan 18 meslek grubu bulunmaktadır. Bu işleri/meslekleri icra edenler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları olarak yapılandırılan meslek örgütleri bünyesinde teşkilatlandırılmışlardır. Bunların bir kısmı bir üst kuruluş (birlik, konfederasyon) bünyesinde teşkilatlandırılan yerel düzeydeki meslek kuruluşları (oda, baro, birlik, federasyon), bir kısmı ise yalnızca merkezi düzeyde teşkilatlandırılan (birlik) ve bağlı meslek kuruluşu bulunmayan kuruluşlardır.

Anayasanın 135 inci maddesi kapsamındaki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları hakkındaki bilgiler Raporun Dördüncü Bölümü ve Ek:1'de gösterilmiştir. Meslek kuruluşlarının teşkilat yapıları, kuruluş ve tüzel kişilik kazanma usulleri,

amaç ve işlevleri, görev, yetki ve sorumlulukları, organları ve seçim usulleri, denetim usulleri ve diğer hususlar anılan Bölüm ve Ek:1'de incelendiğinden burada detay verilmemiştir.

Söz konusu kuruluşlar ülkemizde Anayasal tanım gereği genel olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak adlandırılmaktadır. Meslek kuruluşlarının kuruluş, görev ve teşkilatını düzenleyen kanunlar dışında birçok kanunda da bu kuruluşlardan bahsedilirken "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresinin kullanıldığı görülmektedir. Bazılarında ise "kamu kurumu niteliğini haiz meslek kuruluşları", "meslek kuruluşları", "meslek odaları", "meslek birlikleri", "oda, borsa, birlik, federasyon" gibi farklı ibareler yer almaktadır. Bunlar dışında farklı şekilde yapılan tanımlamalarla da karşılaşılmaktadır. Kanun metinlerinde bu kuruluşları tanımlamak için kullanılan ortak/tek bir ibare bulunmamakta olup, yasal düzenlemeler farklılık gösterebilmektedir.

III- SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramları mesleki örgütlenmeyle yakından bağlantılı kavramlardır. Meslek kuruluşlarının literatürde, yargı içtihatlarında ve kamuoyunda kimi durumlarda "sivil toplum kuruluşu" olarak nitelendirilmesi bu irtibatın bir sonucu olarak görülebilir. Bununla birlikte, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "sivil toplum niteliği"nin tartışmalı olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Bu açıdan, sivil toplum, sivil toplum kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarının nitelikleri ve ayırt edici hususiyetleri gibi hususlara temas edilmesinde yarar görülmektedir.

A- SİVİL TOPLUM

Sivil toplum kavramının geçirdiği evrime bakıldığında bu kavrama, düşünür ve bilim adamları tarafından farklı zamanlarda ve farklı bağlamlarda çok değişik anlamlar yüklendiği anlaşılmaktadır. Kavramın toplumsal hayattaki kullanımı kadar, felsefi ve bilimsel anlamları da çeşitlilik göstermektedir. Sivil toplum kavramının kökenleri, farklı felsefi akımların veya kuramların yaptığı tanımlamaları ve tarihsel süreç içerisindeki gelişimini bir yana bırakacak olursak genel olarak şunlar söylenebilir.

Sivil toplum kavramı günümüz kullanımına benzer anlamını ancak 18. yüzyılda almıştır. Ancak, kavramın anlamı ve mahiyeti bu dönemden sonra da tartışılmaya ve yeni anlamlar kazanmaya devam etmiştir. Sivil toplum kavramının kimi zaman birbiriyle de çelişen farklı anlamları, "sivil" kelimesinin Batı dillerindeki farklı tanımlarından ve zaman içerisinde kazandığı yeni anlamlardan kaynaklanmaktadır. "Webster's New Twentieth Century Dictionary of English Language" kelimenin birbirinden farklı dokuz anlamını vermektedir. Buna göre, "sivil" kelimesi;

1. Bir vatandaşa ya da vatandaşlara ilişkin olan,

2. Bir vatandaşlar topluluğuna, onların yönetimlerine ya da birbirleriyle ilişkilerine yönelik olan,

3. Bir şehirde yaşayanlara göre olan; rustik (kırsal) ya da köy yaşayışına ilişkin olmayan,

4. Kibar, görgülü,

5. Medeni (uygar),

6. Askeri ya da dini olmayan,

7. Resmî olarak belirlenmiş zaman dilimleri,

8. Roma medeni hukuku ya da modern medeni hukukla ilgili ya da ona bağlı,

9. Hukukta, bireylerin kişisel hakları ve bunları içeren, siyasi ya da cezai olanlardan farklı hukuk davaları

anlamlarını ifade etmektedir (Akpınar, 1997:5). "Sivil" kelimesinin anlam zenginliği "sivil toplum" terimi için de geçerlidir. Sivil toplum kavramı da tarih içerisinde birbirinden çok farklı ve kimi zaman çelişik anlamlar taşımıştır. Gerek sivil kelimesinin gerekse sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramlarının Türkçe'ye aktarılmasında da anlam kaymaları ve değişimler yaşanmıştır. Literatür bu konuda zengin bir kullanım yelpazesi içermektedir.

Sivil toplum kavramı da birçok kavram ve müessesede olduğu gibi Batıdan alınmış ve Türkiye'de bazı anlam kaymalarına uğramıştır. Batı dünyasında tarihi süreç ve şartlar içinde farklı anlamlar yüklenmiş olan sivil toplum kavramı ülkemizde genellikle "askeri toplum" veya "militarizm" karşıtı olarak anlaşılmış (Mardin, 1983:1918; Kuzu, 1992:358; Çaha, 1994:79, Özüerman, 1997:41) ve kullanılmıştır. Bunda, Türkçe'de "sivil" sözcüğünün öteden beri "askeri" (üniformalı) olmayan anlamında kullanılmasının da etkisi olmuştur.

Mardin'e göre, (Mardin, 1983:1918) "sivil toplum", Batı'dan aldığımız siyasetle ilgili kavramlar arasında, ülkemizde en çok yanılgı yaratanlarından birisidir. Kavramın karşıtı, birçok kez zannedildiği gibi "askeri toplum" değildir. Terimin vurgusu "şehir adabı"dır, karşıtı olsa olsa "gayrımedeni" olabilir. "Sivil toplum"daki "sivil"in kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade eder. Esasında, sivil sözcüğü, "yurttaş", "kenttaş", ("şehirli", "medeni", "kentli") anlamlarına gelmektedir (Tunçay, 2003; AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:12). Sivil toplum, esas itibarıyla kentte yapılanan uygarlığı, yurttaşı çağrıştıran bir kavramdır (Selçuk, 1997:24).

Sivil toplum sözcüğünün bazı ülkelerde askeri olmayan manasında kullanıldığı bilinmekle birlikte, "sivil", Batı düşünce geleneğinde devlet ya da kamu karşısında; (i) özel kişileri ve (ii) toplumu niteler. (Tunçay, 2003). "Sivil toplum" kavramı ve ayrıca "sivil toplum/politik toplum" ayrımı önemli bir teorik tartışma konusudur. Bununla birlikte, sivil toplum kavramı genel olarak, Batı'nın endüstrileşmiş ve gelişmiş toplumlarında gözlemlenen demokratik yapıyı, devlet kurumlarının dışında, toplumun kendi kendini yönlendirme geleneğini

anlatmaktadır (Belge, 1983:1920). Sivil toplum öz olarak siyasi toplum dışında kalan alanı tarif eder.

Ancak, sivil toplum-siyasi toplum ayrımı ve bunlar arasındaki karşıtlık ilişkisinin artık geride kaldığı kabul edilmektedir. Günümüzde kabul gören yaklaşım karşıtlık ilişkisinden ziyade belli koşullar altında gerçekleşen etkileşimin varlığıdır. Bununla birlikte, tarihsel süreç içerisinde sivil toplum-politik toplum karşıtlığı ve sivil toplumun devlet dışında örgütlenerek kendine yer edinmesinin, devletin gücünü sınırlandırdığı ve toplumu devlet karşısında özerk hale getirdiği bilinmektedir. Toplumu oluşturan farklı kesimlerin devlet karşısında özerklik kazanması, örgütlenebilmesi ve bir güç odağı olarak ortaya çıkması sivil hakların alanını genişletmiştir.

Sivil toplum siyasi toplum ayrımı keskin bir ayrım olmayıp, bu kavramlar siyasal sistemin yapı ve işleyişinin anlaşılmasında önemli bir çözümleme aracı, yani bir analiz enstrümanıdır (Selim, 29 Mayıs 2008; Saran, 10 Nisan 2008). Birkaç yüzyıl öncesinde Batı Avrupa'daki ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler paralelinde gelişen sivil toplum anlayışı ve klasik sivil toplum tanımlamalarının günümüzde geçerliliğini kaybettiği söylenebilir. Modern dünyada, özel alan ile kamusal alanın ve devletle sivil toplumun iç içe oluşu sivil toplum kavramının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır (Çaha, 1994:82). Esasen Türkiye gerçeğinden baktığımızda sivil toplumsal alanın, siyasetle beslenmek ve yardımlaşmak ihtiyacında olduğu (Selim, 29 Mayıs 2008) vurgulanmaktadır. Bu itibarla günümüzde gelinen bu noktada sivil toplum-siyasi toplum ilişkisinin yeni yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sivil toplum-siyasi toplum karşıtlığı, bu iki kesim arasında hiçbir ilişkinin olmadığı anlamına gelmez. Aksine sivil toplum diğer sosyal kesimlerle özellikle de siyasi kurumlarla, devletle yakından ilişki içerisindedir. Bu durum zaten kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, siyasetten arınmış, devletle ve diğer siyasi nitelikli kurumlarla hiç ilişkisi olmayan sivil toplumu/sivil toplum kuruluşlarını tasavvur etmek söz konusu değildir (Ercan, 2002:77). Ancak, sivil toplum kuruluşlarıyla devlet arasındaki bu ilişki niteliksel bakımdan sınırsız değildir. Devletle olan ilişkilerin bu kuruluşların sivil niteliğini ihlal edecek boyuta gelmemesi gerekmektedir.

Sivil toplum kavramının herkesçe kabul gören basit bir tanımı bulunmamaktadır. Kavram, farklı toplumlarda yaşanan tarihsel gelişmelere paralel olarak çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:3). Tarihsel süreç içerisinde farklı anlamlar yüklenen sivil toplum kavramı literatürde de değişik anlamları ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Bu noktada belirtilmelidir ki, sivil toplum kavramına yüklenen anlam ve bu konudaki yaklaşım, benimsenen dünya görüşünün büyük tesiri altındadır. Ayrıca, bu kavram felsefe, sosyoloji, siyaset bilimi, anayasa hukuku gibi farklı disiplinler bakımından da

farklı anlamlarda kullanılabilmekte ve tartışılmaktadır. Sonuçta, kavramın muhtevası, sınırları ve olmazsa olmazlarının net bir şekilde ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır.

Sivil toplum kavramının literatürde farklı tanımları ve muğlak kalan bazı yönleri bulunmakla birlikte, siyasi düşünce tarihindeki anlam farklılıkları bir yana bırakılacak olursa, sivil toplumun temel bazı özellikleri öne çıkmaktadır. **Bunlar, gönüllülük, özerklik, katılım, çoğulculuk, hoşgörü, kamusal yaşam gibi değerlerdir.** Sivillikle **demokratlık** ve **hukuk devleti** arasındaki ilişki de bu anlamda sayılabilir. Bu noktada belirtelim ki, **özerklik** ya da **otonomi** sivil toplumun asli unsurlarından birisi olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2004:87). Bu özerkliğin yalnızca devlete karşı değil, piyasaya ve sermayeyi temsil eden güçlü örgütlere karşı da olması gerektiği (Mütevellioğlu, 2006:73) tartışılmaktadır. Sivil toplumun tarihteki ilk nüvelerini Batı Avrupa'da şehirlerin gelişmesi ve güçlenmesiyle burjuvazinin şehir yönetimlerinde kazandığı özerklik ve bu özerklik sonucu ortaya çıkan hukuk ve kurumlar oluşturmuştur (Mardin, 1983:1918).

Sivil toplumun varlığı için bireysel hak ve özgürlükleri güvence altına alan hukuk devletine, aynı şekilde hukuk devletinin varlığının korunması için de sivil topluma ihtiyaç duyulur (Selçuk, 1997:24). Gerçekten, sivil toplum; demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti gibi kavram ve müesseselerin yerleşmesinde, sağlıklı bir demokrasinin tesisi ve ekonomik gelişme zorunlu görülmektedir (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:1,11). Ayrıca, toplumda, bireylerin ve çeşitli çıkar gruplarının siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanlara ilişkin taleplerinin gündeme getirilmesinde ve bunların çözüme kavuşturulmasında da sivil toplum hayati bir öneme sahiptir.

Sivil toplum en geniş anlamıyla bireylerin ve grupların devletten kaynaklanmayan ve devletçe yönetilmeyen her türlü toplumsal faaliyetini kapsar (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:3). Bir başka deyişle sivil toplum "kendisiyle ilgili kararları kendisi alan ve hiçbir dış müdahaleye tabi olmayan" insan topluluğunu ifade eder. Geniş manasıyla sivil toplum yaklaşımında; bireyin öncelendiği, kurumlaşmanın (devlet anlamında) minimize edildiği, toplumun her alanda söz sahibi olduğu, devletin kendi zaruri alanıyla sınırlandırıldığı, karar alma mekanizmalarında yönetilenlerin aktif bir şekilde yer aldığı (Kuzu, 1992:361) bir toplum tasavvuru söz konusudur. Bu durumda, sivil toplum, devlete göre daha kuşatıcı ve daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Örgütlü yapısı ve birlikte hareket etmekten aldığı güçle sivil toplum devleti ve siyasal iktidarı etkileyebilme ve yönlendirebilme kabiliyeti kazanmış olmaktadır.

Keyman'a göre sivil toplum temel olarak üç farklı şekilde tanımlanabilir (Keyman, Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum:2-3): Bir tanıma göre, sivil toplum, en genel düzeyde, *"devlet iktidarının baskısı ve denetimi altında olmayan gönüllü örgütlerin yer aldığı alan"*dır. İkinci olarak, subjektif değer yüklü bir tanımlamayla, sivil toplum; *"bir toplumun kendisini ve eylemlerini bir bütün olarak, devlet iktidarının baskısı ve denetimi altında olmayan gönüllü*

örgütler yoluyla örgütlemesi" şeklinde de tanımlanabilir. Bu tanımda sivil toplum, bir ülkede toplumsal yaşamın devlet denetiminden bağımsız olarak kendisini örgütleyebileceği, kendi etkinliklerini bu örgütler yoluyla koordine edebileceği ve yine bu örgütler yoluyla kendi taleplerini siyasi alana taşıyabileceğini simgeleyen bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu iki tanıma alternatif olarak, son yıllarda benimsenen yeni yaklaşımla, sivil toplumun; *"toplumsal sorunlara etkili ve uzun-dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılan ve bu temelde de siyasi aktörleri bu çözümleri yaşama geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmek için çalışan farklı gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında kurduğu ortak alan"* olarak da tanımlanması mümkündür.

Bir başka açıdan, sivil toplum, *"devlet güdümünde olmayan, resmi ideolojinin en az etkisini gösterdiği müesseselerin yaygın olduğu toplum"* olarak tanımlanmaktadır (Kuzu, 1992:364). Örgüt odaklı bu tanım yeterince kapsayıcı olmamakla birlikte, toplumun devlet karşısındaki konumlanmasına ve örgütleşme olgusuna işaret eder. Sivil toplum daha kapsamlı bir yaklaşımla *"resmi ideolojiye yer vermeyen, demokrasinin tüm kurum ve kurallarının işletildiği, güdümsüz ve topluma mal olmuş bir demokrasinin hakim olduğu, gruplar içinde ferdin etkili ve serbest bulunduğu toplum"* (Kuzu, 1992:364) olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanımlama da, yukarıda belirtilen ikinci tanımda olduğu gibi değer yüklüdür.

Sivil toplum kavramı çağımızda, siyasi iktidarın ve diğer devlet kurumlarının otoritesinden (sultasından) kurtulabilmiş ve kendi örgütlerini kurabilmiş toplum anlamında kullanılmaktadır (Kuzu, 1992:361). Bu yaklaşım bireyi önceleyen ve bağımsız bireylerin kendi özgür iradeleriyle devlet kurumları dışında oluşturdukları örgütler vasıtasıyla çeşitli toplumsal, ekonomik, siyasal, sosyal, dini ve kültürel ihtiyaçlarını kolayca karşılayabildikleri bir düzeni ifade etmektedir. Günümüz anlamında kullanılan sivil toplum kavramı esas tanımını F. Hegel'le bulmuştur. Bu anlamda, aile ile devlet arasında kalan alanı işgal eden pazar ekonomisi, sosyal sınıflar, ekonomik şirketler, bireyler ve devlete bağlı olmayan her tür kurum ve kuruluşlar sivil toplumun birer unsurunu teşkil etmektedir (Çaha, 1994:81).

Sivil toplum kavramının anlamı ve sivil toplumun mahiyet ve niteliği üzerinde farklı paradigmaların benimsenmesinden kaynaklanan büyük görüş farklılıkları bulunmakla birlikte, bu farklı yaklaşımların modern sivil toplum anlayışının aşağıda belirtilen beş ana öğe etrafında uzlaştığı kabul edilmektedir (Yorgancı, 2000):

"1. Sivil toplum, çeşitli düzeylerde örgütlenmiş kurumlardan oluşmaktadır. Bu kurumların yalnızca iktisadi işlevi olmayıp, dini, kültürel, sosyal vb. faaliyetleri ile toplumsal entegrasyon sürecine katkıda bulunmaktadırlar.

2. Fertlerin sivil toplum kuruluşlarına aidiyetleri gönüllü bir bazda tecelli etmektedir. Başka bir deyişle sivil toplum kuruluşlarına üye olmak ne siyasi, ne de doğal addedilen herhangi bir zaruriyete dayandırılamaz.

3. Sivil toplumun temeli hukuktur. Sivil toplumun devletten bağımsız olması hukuki zeminden yoksun olduğu anlamına gelmez. Demokratik prensipler, ifade özgürlüğü, özel yaşam sivil toplumun temellerini teşkil etmektedir

4. Sivil toplum vatandaşların temsil edilebildiği ve müşterek iradenin oluştuğu bir zemindir. Bu bağlamda, sivil toplum devlet ile fertleri birleştiren bir "araç" konumunda olup, bunların tecrit edildiği bir ortamda demokratik söylemin oluşmayacağı kabul edilmektedir.

5. Sivil toplum bir tür ikame prensibi tesis etmektedir. Bu prensip sayesinde, devlet erkindeki bazı yetkiler (devletin onayı ile) sivil toplum yetkililerine devredilebilmektedir."

Sivil toplum kavramının resmî ideolojilerin yahut demokrasi dışı diğer güç unsurlarının demokrasinin gelişmesine engel olmalarını gidermek gayesiyle ortaya atıldığı ve bu doğrultuda sivil toplum arayışının başlatıldığı belirtilmekle (Kuzu, 1992:335) birlikte, bu tarihsel geçmişe rağmen, günümüzde bunun her zaman böyle olmadığı da ortaya çıkmıştır. Türkiye'de olduğu gibi sivil toplum kuruluşlarının aksi gayeyle kurulduğu/kurdurulduğu ve demokrasi karşıtı güçler tarafından çeşitli amaçlarla kullanıldığı da vakidir. Bu yönüyle bakıldığında sivil toplumun demokratikleşmeyle paralel gelişimi ve bu yönde ortaya konulan mücadeleye rağmen, bütün sivil toplum kuruluşlarının esas gayesinin her zaman demokrasinin gelişmesine engel olmak isteyenlerle mücadele etmek olduğu genellemesinin gerçek yaşamla bağdaştığını söyleyemeyiz.

Sivil toplumun gelişmesiyle, merkezi bürokratik yönetimin faaliyet alanının sivil toplum lehine daralması, toplumsal kesimlerin her alanda söz sahibi olması ve katılım mekanizmalarının artması ve toplumsal inisiyatifin güçlenmesi, ekonomik ve kültürel hayatın devletin katı kontrolünden çıkması ve dolayısıyla demokrasinin gelişmesi gibi hususlar anlaşılmaktadır (Çaha, 1994:79). Çağımızda gelişmiş demokrasilerde toplumlar, örgütlü toplumlar halini almıştır. Bireylerin her alanda çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak veya bazı amaçları gerçekleştirmek için bir araya geldikleri ve örgütlendikleri görülmektedir. Bu örgütler çoğu zaman devlet kurumları veya diğer sivil toplum örgütleriyle rekabet ve çatışma içinde çıkarlarını koruma ve belirledikleri hedeflere ulaşma yolunda faaliyet gösterirler.

Sivil toplumun gelişmesi sosyo-kültürel bir süreçtir ve çoğulculuk, bağımsızlık, dayanışma, toplumsal bilinçlenme, katılım, eğitim, sorumluluk ve yetki devri gibi çeşitli unsurların gelişimiyle paralellik taşır (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:3). Sivil toplumun gelişebilmesi ve güçlenebilmesi büyük ölçüde toplumdaki demokrasi anlayışıyla bağlantılıdır. Demokrasinin gelişmesinin önündeki engeller aynı zamanda sivil toplumun gelişimini de olumsuz etkiler (Özüerman, 1997:37).

Bu yönüyle bakıldığında dünyada sivil toplumun oluşumu, algılama ve bu konudaki değerler konusunda büyük farklılıklar bulunduğu görülmektedir. İnsanların kendilerini "birey" olarak hissetmediği toplumlarda sivilleşme yeterli düzeye ulaşamaz (Kuzu, 1992:364), kurulan sivil toplum örgütleri de gerçek işlevler üstlenemez. Demokratik katılım mekanizmalarının

işleyişi ve niteliği toplumsal tepki verme konusundaki çekingen tavır, kişilerin devlet karşısındaki konumu ve bakış açısı, siyasi ve kültürel miras, örgüt kültürü gibi faktörler sivil toplumun niteliği konusunda belirleyici olmaktadır.

Sivil toplumu veya sivil toplum kuruluşlarını mutlak anlamda demokrasiyle özdeşleştirmek mümkün değildir. Böyle bir genelleme yapmak da doğru gözükmemektedir. Çünkü sivil toplum diye tanımlanan toplumsal alanda veya sivil toplum kuruluşları içerisindeki ilişkiler her zaman demokratik olmayabilmektedir. Böyle bir yaklaşım, devlet dışı her örgütlenmenin, yapısal ve niteliksel yönden demokratik olduğunu kabul etmek sonucunu doğurur ki, bu da demokrasi teorisiyle bağdaşmaz (Ölmez, 1994:2). Örgütlerin demokratik niteliklerinin yalnızca devlet dışı olma keyfiyetiyle açıklanması yanlış olur. Dolayısıyla, genel ilke sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının demokratik bir yapıya işaret ettikleri olmakla birlikte, bazen bunun aksinin de söz konusu olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Sivil toplum, toplumsal gelişimin, demokratikleşmenin ve ekonomik kalkınmanın önemli bir aktörü olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Sivil toplumun önemi hem nicel hem de nitel olarak artmıştır. Bugün sivil toplum örgütlerinin farklı yapılanmalar şeklinde toplum içinde yaygınlaştığı görülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin, farklı alanlarda çalışan gönüllü örgütlerden, düşünce kuruluşlarına, sosyal hareketlerden vatandaşlık inisiyatiflerine, hükümet-dışı örgütlerden sendikalara ve meslek odalarına kadar geniş bir yelpaze içinde hareket eden bir alanı temsil ettiği kabul edilmektedir. Sivil toplum artık sadece demokratiklik ve meşruiyet değil, iyi toplum yönetimi tartışmalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda, sivil toplumun geçirdiği, toplum içinde yaygınlaşma sürecinin, kendisinin toplum yönetimi için nitel önemini de ortaya çıkardığı vurgulanmaktadır (Keyman, Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum:1).

B- SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplumla bağlantılı bir kavram da artık toplumsal yaşamın her alanında yaygınlık kazanan "sivil toplum kuruluşu" kavramıdır. Bu kavramın hangi tür kuruluşları kapsadığı, hangilerini dışarıda tuttuğu açık değildir. Bu konuda farklı kullanım ve yaklaşımlar bulunmaktadır.

Sivil toplum kavramında olduğu gibi sivil toplum kuruluşu kavramı da çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Kavramsallaştırma konusundaki zorluğun temel nedeni, aynı isim altında toplanan örgütlenmelerin türdeş olmayan bir yığın oluşturmasıdır. Türkiye'de aralarında yapısal ve işlevsel farklılıklar bulunan ve birçok yönden birbirine taban tabana zıt yapıda olan örgütler aynı isimle, sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmaktadır (Mütevellioğlu, 2006:61, 66).

Dernekler, vakıflar, işçi sendikaları, işveren örgütleri, hayır kurumları yapıları, amaçları, işlevleri ve diğer nitelikler bakımından birbirinden farklı olduğu halde, tek kavramla sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmaktadır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da çoğu zaman sivil toplum örgütleri arasında sayılmaktadırlar. Tarihteki esnaf ve sanatkâr birlikleri ve günümüzdeki meslek odaları ve birliklerinin de mesleki dayanışma ve yardımlaşma amacıyla kurulma nitelikleri dikkate alınarak bazı çalışmalarda (Ersoy, 2003:130) sivil toplum örgütü kapsamına dâhil edildikleri görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşu/sivil toplum örgütü, TDK tarafından sözcük anlamıyla *"toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik"* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Kavram organik anlamda, belli amaçları gerçekleştirmek üzere bir araya gelen kişilerin devlet dışında oluşturdukları örgütleri tanımlamaktadır. "Sivil toplum kuruluşu" kavramıyla "sivil toplum" kavramı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu, sivil toplumun örgüt yapısını ortaya koyan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Sivil toplum, kamu bilincinin gelişebildiği, demokratik katılıma imkân veren ve iletişime açık bir alandır. Dayanışma içinde harekete geçmek ve iletişim kurmak için bir grup insana ihtiyaç vardır. İşte sivil toplumdan, sivil toplum kuruluşlarına geçiş de bu noktada gerçekleşir. Sivil toplum, örgütlü toplumdur (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:5). Ancak belirtelim ki, sivil toplum, sivil toplum örgütlerinin toplamından oluşmaz. Örgütler, sivil toplumun organik yapısını gösterir. Yoksa sivil toplumun salt örgütlerden oluştuğu söylenemez.

Bir tanıma göre sivil toplum örgütü kavramı *"yürürlükteki hukuk sisteminin sınırlarını belirlediği alanda çalışmak üzere, birkaç gerçek kişinin bir araya gelerek kurduğu, mesleki, sanatsal, sportif, sosyal yardımlaşma ve dayanışma amaçlı gönüllü oluşumlara"* verilen isimdir (Ersoy, 2003:129). Sivil toplum kuruluşu tanımının belirgin iki özelliği bulunmaktadır: Birincisi katılımın gönüllülük esasına dayanması, ikincisi ise kazanç paylaşımı gayesinin bulunmamasıdır. Bu iki hususiyet sivil toplum kuruluşlarını kâr amacı güden ticari kuruluşlardan ayırmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları; gönüllülük temeline dayanan, gücünü örgütünden, üyelerinden ve sivil niteliğinden alan, devletten ayrı, özerk, özel alan ve devlet arasında örgütlü bir yapılanmadır (Başaran, 2007:54). Bu yapılanmanın temel unsurlarını, kendi iradeleriyle belli amaçları gerçekleştirmek üzere bir araya gelen fertler ve bunların oluşturduğu farklı yapılara sahip örgütler oluşturmaktadır. Örgütün yapısı ve niteliği, benimsenen amaç ve faaliyet alanına göre farklılık gösterebilmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşları kavramının kısa bir geçmişi vardır. Bu kavram literatürdeki "devlet/hükümet dışı kuruluşlar" (non governmental organizations-NGO) kavramının karşılılığı olarak kullanılmıştır (Gümüş, 2003). Esasında literatürde ve uygulamada devlet/hükümet dışı kuruluşlar, yönetim dışı örgütler, gönüllü teşekküller, demokratik kitle

örgütleri gibi kavramlar da benzer manada kullanılmakla birlikte, sivil toplum kuruluşu veya sivil toplum örgütü kavramları daha çok tercih edilir olmuştur. Sivil toplumu, sivil toplum örgütlerini adlandırmak için üçüncü sektör veya beşinci güç nitelendirmeleri de yapılmaktadır. Toplumda ve sivil toplum kuruluşları arasında yaygınlığı yanında, resmî makamlar ve siyasi aktörler tarafından da kabul gören sivil toplum kuruluşu kavramı son yıllarda birçok yasal düzenlemede de yer almıştır. Böylece bu kavram literatür dışında, Türk pozitif hukukuna da girmiştir.

Son yıllarda, gerek akademik camiada ve kamuoyunda, gerekse gündelik kullanımda önceleri yaygın kullanıma sahip siyaset bilimi kavramları olan "çıkar grubu" veya "baskı grubu", "demokratik kitle örgütü" gibi kavramların terk edilip, bunların yerine "sivil toplum kuruluşu" kavramının tercih edildiği ve neredeyse her tür ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel örgütlenmenin "sivil toplum kuruluşu" kavramıyla tanımlandığı gözlemlenmektedir (Zabçı, 2003:191). Bu tercih yeni kavramın dünyada ve özellikle Avrupa'da popülerlik kazanmış olmasının yanında, "sivil toplum" kavramının prestij ve genel kabul görmesinden yararlanılarak söz konusu kuruluşlara demokratik bir kimlik vermek ve devlet karşısındaki durumunu tarif etmek gibi amaçlar güdülmesinden de kaynaklanmaktadır. Kendini sivil toplum kuruluşu olarak lanse eden ve böyle kabul edilen örgütler, gerçekte bu niteliğe sahip olmasalar bile, bu nitelemenin pozitif katkılarından yararlanarak örgütlerine ve faaliyetlerine bir meşruiyet zemini oluşturmaktadırlar (Erdem, 1996:5). Bir başka anlatımla, örgütler sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramlarına yüklenen pozitif anlamların etkisiyle kendileri için yeni bir kimlik oluşturmuş olmaktadırlar.

Sivil toplum örgütü kimi yasal düzenlemelerde yer aldığı haliyle Türk pozitif hukukuna da girmiştir. İlginç bir tanım 28.03.2002 tarih ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yer almıştır. Söz konusu Kanunda (md. 3); bu Kanunda yer alan *"sivil toplum örgütü"* ibaresinin; *"Devlet teşkilatı içinde yer almayan, kendi idari ve mali bağımsızlığı olan, kamu yararına hizmet verdiği Bakanlar Kurulu kararı ile tespit edilen ve kâr amacı gütmeyen hükmi şahsiyeti haiz kuruluşları"* ifade ettiği hükme bağlanmıştır. 18.04.2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanununda ise "*sivil toplum örgütleri"* ibaresinin, bu Kanunda *"tarımsal alanda faaliyet gösteren kooperatif, birlik, dernek ve vakıflar ile gönüllü kuruluşları"* ifade ettiği düzenlenmiştir. "Sivil toplum örgütü" veya "sivil toplum kuruluşları" birçok kanunda kullanılmakta, daha çok kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiler ve sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerinde temsil edilmesi bağlamında yapılan düzenlemelerde geçmektedir. Aynı Kanun metninde iki farklı kelimenin kullanıldığı da görülebilmektedir. Bir kanunda "sektörel sivil toplum kuruluşları" ibaresi de geçmektedir.

Birçok ülkede devlet dışı kuruluşlar deyimi kullanılmasına rağmen, Türkiye'de sivil toplum kuruluşu ibaresinin tercih edilmesinin, herhalde bir tesadüf sonucu olmadığı belirtilmekte ve bunun Türkiye'de devlet dışında bir şeyin tahayyül edilmesinin zorluğundan kaynaklanmış olabileceği (Başkaya, Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları -STK- Söylemi) ifade edilmekte ise de, bu deyimin uluslararası bir organizasyonun gerçekleştirilmesi sırasında ani olarak yapılan bir tercihle belirlendiği (Gümüş, 2003) ve daha sonra yaygınlık kazandığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu kavramının gördüğü genel kabul sonucunda demokratik kitle örgütleri kavramı saf dışı kalmış ve bunun yerini sivil toplum kuruluşu kavramı almıştır. Sonuçta bu kavramın yaygınlık kazanmasıyla, meslek kuruluşları, sendikalar, uzmanlık kuruluşları, kitle temsiline dayanan kuruluşlar, yerel inisiyatiflerin hepsinin sivil toplum kuruluşu ortak tanımı içerisinde yer aldıkları ve kendilerini böyle tanımlayıp konumlandırdıkları (Gümüş, 2003) belirtilmektedir.

Bazı çalışmalarda (2004 Türkiye İktisat Kongresi, 2004:197), sivil toplum kuruluşu kavramı; çıkar ve baskı grupları, oda ve borsalar, işçi ve işveren temsilci örgütleri, belirli toplumsal grupların haklarını savunan kurumlar, kamu yararına çalışan örgütler, düşünce üreten kurumlar ile diğer dernek ve vakıflar gibi farklı nitelikteki kuruluşları içerecek şekilde geniş anlamda kullanılmaktadır.

Sivil toplum kavramının her durumda devletin dışında kalan ve devlete karşı bir var oluşu ifade eden temel özelliğinden hareket edildiğinde, sivil toplum kuruluşlarının olmazsa olmaz üç temel özelliği (bir bakıma sivil toplum kuruluşu olarak sayılmanın şartları) belirgin bir biçimde öne çıkmaktadır: Bunlar:

- Devletten bağımsız olmaları,
- Gönüllülük esasına göre örgütlenmeleri,
- Toplum yararına hareket etmeleri

olarak belirtilebilir (Saran, 10 Nisan 2008). Buna ilave olarak kâr amacı gütmemeleri de belirleyici bir nitelik olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının yalnızca devlet karşısında değil piyasa ve sermaye gücü karşısında da özerk olması gereği vurgulanmaktadır (Mütevellioğlu, 2006:73). Bu özelliklere ilave olarak, sivil toplum kuruluşlarının kişisel çıkarlar yerine grup ve toplumsal çıkarların korunması amacını gütmeleri de belirtilebilir.

Bir başka anlatımla, bir örgütün sivil toplum kuruluşu olarak sayılıp sayılmamasında; örgütün kuruluş ve faaliyet amacının niteliği, kuruluş biçimi, üyeliğin kişilerin rızasına mı dayandığı yoksa yasal veya başkaca bir zorunluluktan mı kaynaklandığı, geniş anlamda devletle olan ilişkileri ve devlet karşısındaki bağımsızlığı gibi hususlar belirleyici olmaktadır. Kuşkusuz bu ayrımın yapılmasında daha başka kriterlerin de referans olarak kullanılması mümkündür.

Sivil toplum kuruluşu sayılmanın kriterleri ve bu kuruluşların taşımaları gerekli nitelikler açık ve tartışmasız bir şekilde belirlenmiş değildir. "Türkiye Cumhuriyeti Örgütlenme Mevzuatının Avrupa Birliği Standartlarına Uyumu Raporu"na atfen yapılan bir tespitte (Güngör, Yıldızı Yeni Parlayan Bir Sektör: Sivil Toplum Kuruluşları) sivil toplum kuruluşu sayılmanın kriterleri ve bu örgütlerin temel işlevleri aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

"Sivil toplumun varlığından söz edebilmek için sivil toplum örgütlerinin devletin vesayeti altında olmaması, kendi yapılanmaları ve faaliyetleri hakkında kendilerinin karar verebilmesi ve devlet politikasının gidişatını belirleyebilmesi veya etkileyebilmesi gerekir."

Sivil toplum örgütlerinin en önemli işlevleri ise, siyasi iktidara nüfuz etmek, siyasi iktidarı parçalayarak adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri otoritenin baskısına karşı korumak ve böylece despotizme karşı güvence oluşturmaktır.''

Sivil toplum kuruluşlarını farklı tanımlardaki noktaları ihtiva eden kapsamlı bir yaklaşımla; *"toplum yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, sorunların çözümüne katkı sağlayarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik işleyişe sahip, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler"* (Aslan-Kaya, 2004:217) olarak da tanımlamak mümkündür.

Teorik tartışmaları bir yana bırakacak olursak, ortak bir amaç doğrultusunda herhangi bir maddi karşılık beklemeksizin kurulmuş ve tüzel kişiliğe sahip dernekler, vakıflar, sendikalar, kooperatifler, meslek odaları/birlikleri sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir (Demirel-Alptekin-Alluşoğlu, 2002:130; Önder, 2006, Güngör, Yıldızı Yeni Parlayan Bir Sektör: Sivil Toplum Kuruluşları). Hatta geniş anlamda siyasi partileri, medya kuruluşlarını, üniversiteleri, dini örgütlenmeleri de sivil toplum kuruluşu olarak kabul eden yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu şekildeki tanımlamayla, belli bazı örgütler kuruluş amaçları, faaliyet alanları ve diğer örgütlerden farklı bazı özellikleri yönüyle sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmış olmaktadır.

Bu şekilde yapılan tanımlama genel kabul gördüğü ve yaygın bir kullanıma sahip olduğu halde, sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilecek örgütler konusunda çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bir kere, sivil toplum kuruluşu kavramı şemsiyesi altına alınan söz konusu örgütlerin amaç, yapı, faaliyet alanı, hukuki statüleri itibarıyla birbirinden farklı olduğu bilinmektedir. Diğer yandan, sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilen tüm örgütlerin yukarıda sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmek için aranan kriterler bakımından da aynı özelliklere sahip olmadığı açıktır. Yapıları, amaçları, işlevleri ve hukuki statüleri birbirinden farklı olan tüm bu örgütlerin aynı anlamda ve bir bütün olarak sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilmesi bu kuruluşların hukuki niteliklerinin ve ayırıcı hususiyetlerinin göz ardı edildiğini göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının hukuki niteliği denildiğinde bazı çalışmalarda (Önder, 2006) belirtildiği gibi sadece bu kuruluşların teşkiline ve faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri içeren

yasal düzenlemeler anlaşılmaz. Hukuki nitelik aynı zamanda kuruluşun hukuk içerisindeki statüsünü, tüzel kişiliğini, amacını, faaliyet alanlarını, organlarını, denetim usulünü, insan kaynaklarını, mali yapısını ve benzeri birçok unsuru da içinde barındıran bir keyfiyete sahiptir. Aksi halde, kuruluşların hukuki niteliklerini kolayca tabi oldukları yasayla belirlemek mümkün olurdu. Halbuki sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılan bazı kuruluşların hukuki niteliklerini açık ve net bir şekilde ortaya koymak her zaman kolay olmamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları arasında sayılan örgütlenmelere bakıldığında, Türkiye'de sivil toplum kuruluşu kavramının da esas tanımından uzaklaştırılmış ve işlevsizleştirilmiş olarak farklı bir anlam ve içerikle karşımıza çıktığı görülmektedir. Sivil toplumdan ve sivil toplum kuruluşlarından söz edildiğinde, akla dernek ve vakıflardan, gönüllü kuruluşlardan çok kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sendikaların gelmesi, Türkiye'de sivil toplumun niteliğine ilişkin kavramsal düzeydeki esaslı yanılgının yol açtığı çarpık gerçeğe işaret etmektedir (Saran, 10 Nisan 2008). Meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmesi bir yana, birçok araştırmacı Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları arasında siyasi partileri, üniversiteleri, yerinden yönetim kuruluşlarını da saymaktadır (Örneğin: Es, STK'ların Yerel Yönetime Etkisi). Bazı araştırmalarda (Mütevellioğlu, 2006:68) meslek kuruluşlarının, demokratik kitle örgütü olarak nitelendirildiği ve bu yönüyle diğer bazı sivil toplum kuruluşlarından ayrıştırıldığı da görülmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde Avrupa'da ortaya çıkan ve gelişen sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramına benzer olarak (bazen eş anlamlı olarak) daha çok Amerika Birleşik Devletleri menşeli hükümet dışı örgütler/devlet dışı örgütler, demokratik kitle örgütleri gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Örgütsel anlamda bu kavramlarla anlatılmak istenen; merkezi ya da yerel yönetimin denetiminde olmayan, gönüllü olarak kurulmuş dernekler, vakıflar, siyasal partiler, spor kulüpleri, sendikalar, meslek odaları gibi kuruluşlardır (Tunçay, 2003). Ancak, belirtilmelidir ki, bu kuruluşların tümümün sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilip edilmeyeceği konusu tartışmalıdır. İktidarda olan siyasi partiler, üyeliğin yasal bir zorunluluğa dayandığı meslek örgütleri ve sendikalar her zaman sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilmemektedirler.

Tanım gereği birçok örgüt sivil toplum kuruluşu olarak sayılmakla birlikte, bu nitelendirmeyi daha çok kişisel ya da grupsal çıkar sağlamak peşinde koşmayan, demokratikleşme, çağdaşlaşma gibi temel hak ve özgürlükleri korumayı amaçlayan (Tunçay, 2003) örgütlerin hak ettiği de öne sürülmektedir. Gerçekten sivil toplum kuruluşlarında, devletten bağımsız olma, gönüllü birlikteliğe dayanmaktan öte, üyelerin/örgütün çıkarlarından çok genel toplumsal yararların sağlanması, yani grup çıkarlarından ziyade toplumsal çıkarların hedeflenmesi söz konusudur. Zaten bu noktada sivil toplum kuruluşlarıyla salt çıkar grubu niteliği taşıyan örgütlenmeler birbirinden ayrılmaktadır. Genel toplumsal yararları salt

ekonomik-mali nitelikli çıkarlar yönünden değil, bunun yanında geniş manada toplumun demokratikleşmesi, gelişimi, toplumsal sorunların çözümü, toplumda refah, huzur ve sosyal barışın tesisi gibi temel amaçları kapsayıcı olarak geniş anlamıyla düşünmek gerekmektedir.

Sivil toplum örgütleri yürürlükteki hukuk kuralları çerçevesinde belirledikleri amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunabilirler. Sivil toplum kuruluşlarının amaç ve faaliyet alanları konusunda açık ve net bir şekilde sayısallaştırılabilecek sınırlamalar öngörülmemekte ve "meşru zeminde kalmak kaydıyla" kuruluş amaçlarının belirlenmesi hususu kurucuların iradesine bırakılmaktadır (Ersoy, 2003:130). Fakat örgütlenme konusundaki bu hak mutlak ve sınırsız değildir. Sivil toplum kuruluşlarının amaç ve faaliyetleri Anayasal düzenlemeler çerçevesinde çeşitli sınırlamalara tabi tutulabilmektedir. Kuruluş amaçlarının tespiti ve faaliyetlerin yürütülmesinde bu sınırlamalara riayet edilmesi ve hukuk sınırları içerisinde kalınması gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri en başta, demokrasinin gelişimi, katılımcılık ve çoğulculuğun sağlanması noktasında kendini göstermektedir. Esasında merkeziyetçi anlayışla idare edilmeleri mümkün olmayan toplumlarda toplumsal ihtiyaçlar, talepler ve mevcut sorunlar ancak toplumun yerel, bölgesel ve ulusal her düzeyde etkin katılımıyla karşılanabilir, çözülebilir (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:6). Bireylerin ve toplumun çeşitli kesimlerinin sürece dâhil edilmediği, dışlandığı durumlarda toplumsal sorunların zamanında, etkili ve doğru bir şekilde çözülebilmesi de söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle, sivil toplum kuruluşlarının her alanda aktif katılımı önem kazanmaktadır.

Gönüllülük esaslı olarak ortaya çıkan gruplar bazı toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında, bu amaçla çeşitli hizmetlerin yerine getirilmesinde rol üstlenmektedirler. Böylece hem üyelerin veya hedef kitlenin ihtiyaçları karşılanmakta, hem de devletin yükü hafifletilmiş olmaktadır. Ayrıca, bu kuruluşlar faaliyetleriyle devleti de kendi amaçları doğrultusunda etkilemektedirler (Demirel-Alptekin-Alluşoğlu, 2002:128).

Sivil toplum kuruluşları temsil ettikleri kitlelerin, toplumsal yaşamın tüm yönlerine ilişkin görüş, endişe ve taleplerinin yetkili mercilere iletilmesine, tartışılmasına aracılık etmekte (Maç, 2006:2) ve sorunların çözümünde bir taraf olarak çeşitli katkılar yapmaktadırlar. Sivil toplum örgütleri bir yönüyle devlet ve toplum arasında bir tampon işlev üstlenirler. Bu örgütler toplumda bireylerin, grupların ve sınıfların siyasal hayata katılmalarını sağlayan aracı kuruluşlardır. Demokratik katılım mekanizmaları kullanılarak toplumsal talepler kamusal alana havale edilir, politika haline getirilir ve çözümü sağlanır (Yıldız, 2004:87). Böylece, tek tek bireyler tarafından dile getirildiğinde gündeme gelmesi veya beklentiler yönünde çözülebilmesi ihtimali zayıf olan talepler, aralarında amaç ve çıkar birliği olan bireylerin oluşturduğu örgütlü topluluklar tarafından istendiğinde ve bunun için siyasal mekanizmalar kullanılarak baskı oluşturulduğunda gerçekleşme ihtimali yükselir.

Sivil toplum örgütleri esas olarak iki temel işlev görür: Birincisi, toplumun talep ve ihtiyaçlarının ifade edilmesi, siyasal iktidarın sınırlandırılması ve devletin denetlenmesi. İkincisi ise, topluma devlet gücü karşısında bir koruma sağlanması ve toplumun özerk alanının korunmasıdır (Yıldız, 2004:87). Temsil ettikleri toplumsal kesimlerin çıkarlarını korumak gibi örgütsel amaçların yerine getirilmesini de bu temel işlevlere ilave etmek gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının amaç ve işlevleri konusunda bazı sapmalar da görülebilmektedir. Bu kuruluşların kuruluş amaçları, nitelikleri ve mensuplarının iradesiyle örtüşmeyen bazı işlevler üstlenmeleri ve etkinliklerini bu doğrultuda yoğunlaştırmaları misyon çatışmalarının yaşanmasına neden olmaktadır. Bir çalışmada (Gümüş, 2003) belirtildiği üzere, bir kısım sivil toplum kuruluşları tıpkı iktidar amaçlı örgütler gibi kendilerini "halkın temsilcisi" olarak görmeye başlamış ve dolayısıyla kuruluş amaçları ve üye beklentileri dışında başka işlevler de üstlenmeye yönelmişlerdir.

C- AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SİVİL TOPLUM

Sivil toplum kuruluşu terimi, genellikle hükümet dışı, kâr amacı gütmeyen kuruluş ve gönüllü birliklerin tümünü kapsamaktadır. Avrupa Birliğinde sivil toplum kuruluşları (civil society organisation) teriminin yaygın kabul gören, üzerinde mutabakat sağlanan veya hukuki olarak yapılan kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Avrupa Birliği Komisyonunun kimi düzenlemelerinde yer alan bazı standartlar terimin içeriğinin netleştirilmesi için yol gösterici olabilmektedir (AB Türkiye Görünüm, 2007:2). Bu anlamda, Avrupa Birliğinde sivil toplum kuruluşları kavramı, özellikle AB kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında geliştirilen sivil toplum diyaloğu bağlamında geniş bir şekilde ve birçok farklı nitelikleri olan örgütleri kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

Buna göre, sivil toplum kuruluşları; işgücü piyasası aktörlerini (örneğin; sosyal taraflar da denilen sendikalar ve işveren örgütleri); terimin ifade ettiği sosyal taraf olma özelliğine sahip olmayan, sosyal ve ekonomik aktörleri temsil eden örgütleri (örneğin tüketici örgütleri); çevre kuruluşları, insan hakları örgütleri, hayır kurumları, eğitici ve öğretici kuruluşlar gibi insanları ortak bir amaç çerçevesinde bir araya getiren kuruluşları; üyelerine yönelik hedefleri gerçekleştirmek için çalışan ve toplumda taban seviyesinde kurulmuş olan toplum tabanlı kuruluşları (örneğin; gençlik örgütleri, aile birlikleri ve vatandaşların yerel seviyede ve belediyeler düzeyinde hayata katılımını sağlayan kuruluşları) ve dini toplulukları kapsamaktadır. Bu kuruluşların temel özelliği hükümet/devlet ve kamu yönetimi dışında olmalarıdır (AB Türkiye Görünüm, 2007:2; Bracoonier, Avrupa'da Sivil Toplum ve Avrupa Kurumları İle İlişkileri:1; www.ec.europa.eu/civilsociety, 2008).

Avrupa Birliği uygulamasında "devlet dışı aktörler" olarak da bilinen "sivil toplum örgütleri"; "toplumun hükümet/devlet ve kamu yönetimi dışında kalan belli başlı yapıları"nı

tarif etmektedir (Bracoonier, Avrupa'da Sivil Toplum ve Avrupa Kurumları İle İlişkileri:1). Gerçekten AB'de sivil toplum kuruluşları, hükümet ve kamu idaresi dışında kalan tüm alanı içermektedir. AB'de geçerli anlayış ve uygulamaya göre sivil toplum kuruluşları kamu otoriteleri ve vatandaşlar arasında aracı görevi görerek kamu yararı hedef ve sorumluluğuyla hareket eden örgütsel yapıların tamamıdır: Genel bir kategorizasyon çerçevesinde, bunlar;

- Sosyal ortaklar olarak da adlandırılan işçi ve işveren birlikleri/sendikaları,
- Sosyal ortaklar dışındaki ekonomik ve sosyal aktörler, meslek kuruluşları sosyal ve ekonomik örgütleri,
- Çevre ve insan hakları örgütleri, tüketici dernekleri, hayırsever kuruluşlar, eğitimle ilgili sivil toplum kuruluşları,
- Halka yakın ve üyelere yönelik faaliyet gösteren gençlik örgütleri, aile dernekleri, dinsel örgütler ve yerel yaşama katılımı sağlayan cemaat anlayışına dayalı kuruluşları

kapsamaktadır (2004 Türkiye İktisat Kongresi, 2004: 198).

Görüldüğü gibi, bu tanımda meslek kuruluşları da sivil toplum kuruluşları arasında sayılmaktadır. Ancak, bu yaklaşımın aksine meslek kuruluşlarını sivil toplum kuruluşları kapsamında değerlendirmeyen ve tanım dışı bırakan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bazı dokümanlarda (Bracoonier, Avrupa'da Sivil Toplum ve Avrupa Kurumları İle İlişkileri:1; Maç, 2006:2) Avrupa Birliği tanımlamalarına atıfla yapılan sivil toplum tarifi içerisinde meslek kuruluşları sayılmamaktadır.

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ise sivil toplum örgütlerini *"üyelerinin genel yarara yönelik amaç ve sorumluluklar taşıdığı ve kamu kurumları ve vatandaşları arasında aracı olarak faaliyet gösteren tüm örgütsel yapılar"* (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2005:3) olarak tanımlamaktadır. Sivil toplum kavramının birçok farklı şekilde tanımlanabilmesine karşın, AB'de sivil toplum diyaloğu çerçevesinde mümkün olan en açık ve kapsamlı tanımın kullanılması tercih edilmektedir. Avrupa Toplulukları Komisyonu, AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu adlı Bildiriminde (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2005:3), sivil toplumu, sivil toplum diyaloğu bağlamında, yukarıda sözü edilen kuruluşlara (işçi ve işveren örgütleri, sosyal ve ekonomik aktörleri temsil eden kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, sosyal örgütler-gençlik veya aile dernekleri-, dini topluluklar ve medya) ilave olarak zorunlu (bazı ülkelerdeki ticaret odalarında olduğu gibi) veya gönüllü üyeliğe dayalı olmasına bakılmaksınız, hükümet ve kamu idaresinin dışında kalan tüm toplumsal yapılar olarak geniş kapsamlı olarak yorumlamaktadır. Bu kapsamda eğitim, medya ve kültür kilit sektörler olarak öngörülürken, yerel topluluklar ve belediyelerin de diyaloğa dâhil edileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliğinde, sivil toplum diyaloğu bağlamındaki sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu tanımları geniş kapsamlı olarak ele alınmaktadır.

AB kurumları ve üye ülkelerde sivil toplum diyaloğu çerçevesinde kullanılan sivil toplum kavramının bu geniş muhtevası esasında bu kapsamda değerlendirilen tüm kuruluşların teorik manada sivil toplum kuruluşu sayılıp sayılmadıklarıyla ilgili değildir. Sivil toplum diyaloğunda mümkün olan en kapsamlı tanım kullanılmaktadır. Üyeliği ister gönüllü ister zorunlu olsun hükümet ve kamu yönetimi dışında kalan tüm toplumsal yapılar bu diyaloğa katılmaya teşvik edildiklerinden sivil toplum kuruluşu kavramına dâhil edilmektedirler.

Bu nedenle, sivil toplum diyaloğu bağlamındaki tanımın doğrudan dikkate alınması yanıltıcı olabilir. Bağlam, alan ve amaç farklılığı kelimelere/terimlere yüklenen anlamları değiştirdiğinden bu hususun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca, AB üyesi ülkelerin çoğunda meslek kuruluşlarının üyeliğin zorunlu olmadığı dernek niteliğindeki mesleki örgütlenmeler olduğunu da dikkate almak icap eder. Zaten AB üyesi ülkelerdeki sivil toplum örgütlenmesi ve buna ilişkin kavramsal ve hukuki çerçeve konusunda ülkeler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Sivil toplum örgütlenmesi ve buna ilişkin tanımlamalar ülkelerin kendi iç hukuk normlarıyla, gelenekleri ve örgütlenme kültürü doğrulusunda belirlenmiş olup, uygulama da bu çerçevede gerçekleştirilmektedir.

D- TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının geçmişi ve tarihteki emsalleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilebilecek ilk örgütlenmeyi Anadolu Selçuklu dönemindeki ahi birliklerine dayandıran görüşlerin (Ersoy, 2003:131) yanında, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki loncalar, vakıflar gibi müesseseleri sivil toplum kuruluşu olarak kabul eden görüşler (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:12-13) de vardır. Bir görüşe (Çepel, 2006) göre, Anadolu medeniyetlerindeki ahilik teşkilatı, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki vakıflar, dini cemaatler, loncalar, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki dernekler, meslek örgütleri ve sendikalar gibi sivil toplum unsurları bu coğrafyanın, Anadolu'daki sivil toplum geleneğini oluşturur. Diğer taraftan, gerek Selçuklular döneminde gerekse 18. yüzyıldan önce Osmanlı İmparatorluğu'nda varlığı görülen örgütlenmelerin devletle ilişkileri ve devlet karşısında özerk olmamaları yönüyle sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilemeyeceğini öne süren yaklaşımlar (Çaha, 1994:79-99; Özüerman, 1997:40) da söz konusudur.

Ahilik ve ahi birliklerini inceleyen bazı araştırmacılar, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'ndeki ahi birliklerini (ahi teşkilatı, loncalar, esnaf ve sanatkâr birlikleri) günümüz anlamında bir sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirmektedirler. Ancak, Osmanlı'da (özellikle 19. yüzyıl öncesinde) merkezi otoriteden bağımsız bir hareket alanı ve aynı zamanda Batı Avrupa'da görülen şekliyle mülkiyet haklarına sahip bir sivil toplum unsurunun bulunmadığı (Çaha, 1994:83) kabul edilmektedir.

Çaha'ya göre, Osmanlı'da sivil toplumu teşkil edecek unsurlar merkeze bağlı kalmışlardır. Bu bağımlılık ekonomik, kültürel ve idari temellere dayanmıştır. Batı Avrupa'nın siyasal tarihinde devlet otoritesi karşısında nisbi özerkliğe sahip olan ve kendi değerleri üzerinde bir bütünsellik gösteren sivil toplum unsurlarını Osmanlı'da görememekteyiz. Varlıkları bağlamında sivil toplum unsurlarından söz edilebilirse de, devlet karşısındaki durumları ve işlevleri itibarıyla devlete bağımlı olan bu unsurları sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmek zor gözükmektedir. Bu kuruluşlar merkezi idare karşısındaki durumları itibarıyla kendi normlarını ve salt kendilerine özgü kuralları ve ilişkileri geliştirememişlerdir. Değişik sivil toplum unsurları şu ya da bu şekilde resmî otoritenin birer sacayağını oluşturmuşlardır (Çaha, 1994:88).

Bununla birlikte, Çaha, Osmanlı toplumunun tarihsel özgeçmişinin sivil topluma temel teşkil edecek unsurlarla dolu olduğunu belirtir. Çünkü devlete idari açıdan bağımlı olmasına rağmen, en az 19. yüzyıla kadar sivil toplum unsurları önemli bir varlık sergilemişlerdir. Ancak siyasal iktidarın merkeziyetçi örgütleniş biçimi bu öğeleri sonuçta devlete bağımlı hale getirmiştir. İcra ettikleri fonksiyonları itibarıyla (halkın eğitimi, idaresi ve vergilerin toplanması) devletin taşradaki uzantısını oluşturmuşlardır. Bu fonksiyon görüntü düzeyinde hayli zengin olan sivil toplumun kendi değerleri ve normları üzerinde belli bir otonomiye dayanarak gelişmesini engellemiştir. Bu duruma rağmen Osmanlı'da millet sistemi, ulema, lonca, ayan gibi sui generis toplumsal kategoriler apayrı bir laboratuvar oluşturmuştur. Osmanlı'da ne tam anlamıyla kadir-i mutlak bir devleti, ne de otonom bir sivil toplumu görebilmekteyiz. Ancak her ikisinden de belli parçalar taşıyan bir toplum prototipiyle karşı karşıya olduğumuz söylenebilir (Çaha, 1994:99).

Türkiye'de dernek şeklindeki örgütlenme 1900'lü yılların başlarına kadar gitmektedir. Henüz ortada yasal bir düzenleme yokken bile bazı cemiyetlerin teşkil edildiği bilinmektedir. Daha sonra çıkarılan Cemiyetler Kanunuyla cemiyet örgütlenmesinin yasal alt yapısı oluşturulmuştur.

Türkiye tarihsel nedenlere dayalı olarak sanayileşme ile çok geç tanışmış ve bu süreci çok geç tamamlamıştır. Bu durum kendini sosyal politikalarda da göstermiştir. Batıda görüldüğü ölçüde işçi sınıfının örgütlenme mücadelesinin yaşanmamış olması, örgütlenme anlayışı ve sivil toplumun ortaya çıkışını bir hayli geciktirmiştir. Bu keyfiyet, örgüt ve örgütlenmeye bakışı da olumsuz etkilemiştir. Böyle bir ortamda sivil toplumun yeşermesi büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Batıda sendikaların ortaya çıkışı ve çalışma yaşamında etkin olmaları 1860'larda gerçekleşmişken, Türkiye'de çağdaş anlamda sendikaların ortaya çıkışı ve çalışma yaşamında etkin olmaları 1960'lı yıllara rastlar. Bu durum batı toplumları ile ülkemiz arasında 100 yıllık bir örgütlenme açığının varlığına işaret eder (Öke, 2005:2).

Batıda sivil toplum ve bu kesimi oluşturan örgütler devletin iradesiyle oluşturulmamış ve devletin güdümüne, doğrudan veya dolaylı müdahalelerine açık değildir. Oysa Türkiye'de bunun aksine sivil toplum arayışında toplumsal koşullardan çok devletin bu yöndeki çabası etkili olmuştur. Ancak açıktır ki, sivil toplum salt yasayla oluşturulamaz. Bu yaklaşımın sonucu olarak, ülkemizde sivil toplumdan çok "bürokratik toplum" denilebilecek yarı resmî bir örgütlenme modeli ortaya çıkmıştır. Bu noktada çelişkili bir durum da sivil toplum arayışında batılılaşma ülküsü doğrultusunda devletin yönlendirmesi etkili olmasına karşın, sivil toplum örgütlerinin devletin açık müdahalelerine konu edilmesi ve bu örgütlere gerçek anlamıyla bir özerklik verilmemesidir (Belge, 1983:1920; Kuzu, 1992:363). Örgütlerin teşkili sağlansa bile, zihniyet ve devlet kurumları karşısındaki konum, amaç ve faaliyetler bakımından gerçek anlamıyla bir sivil toplum oluşturulamaz.

Türkiye'de Avrupa'daki gelişmenin aksine, adından söz edilen, konuşulan "sivil toplum kavramı" olana değil, olması gerekene atıfta bulunarak kullanılmaktadır. Yani Batı Avrupa'nın siyasal literatüründe analitik bir kavram olarak kullanılan sivil toplum kavramı Türkiye'de "ideal bir doğma" olarak kabul edilmekte ve kullanılmaktadır (Çaha, 1994:81). Türkiye'de sivil toplum bilinçli bir toplu iradenin ürünü olarak kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Toplumda ortaya çıkan sivil toplum oluşturma iradesi ve özlemidir (Özüerman, 1997:42). Sistemdeki sorunların çözümü için büyük anlamlar yüklenen sivil toplum bir araç işlevi görmektedir.

Özellikle Cumhuriyetle birlikte siyasi partilerin ortaya çıkması, meslek kuruluşlarının ve sendikaların, çeşitli derneklerin kurulması Türkiye'de sivil toplumun oluşumunda önemli bazı katkılar sağlamıştır (Kuzu, 1992:363). Buna rağmen sivil toplumun gelişimi konusunda çağdaş anlamda iyi bir seviye geldiğimizin söylenemeyeceği ifade edilmektedir. Bunun nedeni, Türkiye'de sivil toplum hareketinin Batıdan farklı olarak devletin yönlendirmesiyle ve daha çok yapılan hukuki düzenlemelerin sonucunda ortaya çıkmasıdır (Belge, 1983:1920; Kuzu, 1992:364). Toplumun kendi iç dinamikleri ve şartları gereği örgütlenme ihtiyacı hissetmemesi, örgütlenme konusundaki zayıf iradesi ve devlete bakış açısı da bunda etkili olmuştur. Sonuçta, Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde de örgüt kültürü demokratik unsurlarla dönüştürülememiş ve demokratik bir örgütlenme geleneği oluşturulamamıştır (Özüerman, 1997:40).

Türkiye'de sivil topluma bakış ve örgütlenme anlayışı Türk toplumunun tarihsel süreç içerisindeki sosyo-ekonomik ve siyasi koşullarının tesiri altında kalmıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de Batı toplumlarındaki anlamıyla sivil toplum anlayışının yerleşmesi ve bireylerin çeşitli amaçlarla bir araya gelerek sivil toplum kuruluşları çatısı altında örgütlenmeleri gecikmiştir (Öke, 2005:1). Doğal olarak bu koşullar güçlü bir sivil toplumun oluşmasını ve etkinlik kazanmasını güçleştirmiştir. Örgütlenme konusundaki bu durum hemen hemen her alanda gözlemlenebilir. Son yıllarda nicel olarak sivil toplum kuruluşu sayısı artmış olmakla birlikte, sivil toplumun öz ve yaklaşım bakımından var olabildiğini ve sivil toplum kuruluşu

olarak nitelendirilen tüm örgütlerin gerçek işlevlerini üstlenebildiklerini söylemek zor gözükmektedir.

Avrupa'da sivil toplum kuruluşları, demokratik ve şeffaf bir toplum yapısının ve devlet düzeninin yaratılmasında, farklı çıkar gruplarının görüşlerinin uzlaştırılması, yeni teknolojiler ve küreselleşme baskılarıyla karşılaşan toplumun değişime ayak uydurmasının sağlanması veya hükümetlerin dolduramadığı mekanizmalardaki boşlukların doldurulması açısından önemli işlevler görmektedirler. Ayrıca birçok alanda doğrudan veya dolaylı yollarla yaptıkları katkılarla toplumun ilerlemesine ve ekonomik gelişmeye yardımcı olmaktadırlar. Özel sektör gibi rekabet ortamında faaliyetlerini sürdüren sivil toplum kuruluşları toplumsal (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2001:7) dinamizmin önemli unsurlarından birisi halini almıştır. Türkiye'de ise sivil toplumda benzer niteliklerin pek azı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında; örgütlenme şekli, kuruluş ve faaliyet amaçları, yürütülen etkinlikler, kaynak kullanımı, kurumsal kapasite, toplumsal sorunlara yaklaşım, devletle ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiler bakımından ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

Buna rağmen, Türkiye'de de dünyadaki gelişime paralel olarak sivil toplumun özellikle 1980'lerden bu yana geliştiği görülmektedir. Bu süreç içerisinde, sivil toplum kuruluşları yaygınlaşmış, çeşitlenmiş ve sayıları giderek artmıştır. Keza toplumdaki etkinlikleri de önemli oranda artmıştır. Bu doğrultuda, toplumda ve kamuoyunda sivil toplum söylemi yaygınlık kazanmış ve birçok yönden sivil toplum, sivil toplum kuruluşu kavramları referans olarak kullanılmaya başlanmıştır (Keyman, Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum). Ancak, bu noktada yapılan değişikliklerle birçok sınırlayıcı düzenleme kaldırılmış olsa bile, bunların uygulamaya geçirilmesinin o kadar kolay olmadığını unutmamak gerekir.

Ülkemizde, dernek ve vakıflar dışında çeşitli baskı gruplarının ve kamu kurumu niteliği verilmiş meslek kuruluşlarının kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirmeleri ve her faaliyetlerinde, açıklamalarında bu vasıflarını öne çıkarmaları da sıklıkla karşılaşılan bir durum halini almıştır. Gerçekten, özellikle 1990'lı yılların ortalarında başlayan sivil toplum içinde yer alma yarışı, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını da cezbetmiş gözükmektedir. Bu kuruluşlar bazı nitelikleri (kanunla kurulma, kamu tüzel kişiliği, zorunlu üyelik gibi) itibarıyla sivil toplum kuruluşlarından ayrılsa bile (Ersöz, 2007:94) sivil toplum kuruluşları kapsamında değerlendirilmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşu çatı kavramı altında genellikle dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları, sendikalar, kooperatifler, siyasi partiler gibi örgütler sayılmaktadır. Söz konusu örgütlerin hukuki yapıları, işlevleri, amaçları, nitelikleri, teşkilat yapıları, devletle ilişkileri ve diğer bazı hususiyetleri yönünden birbirinden ayrıldığı bilinmektedir. Meslek kuruluşlarıyla sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilen diğer örgütler arasındaki mukayeseye geçmeden önce bu kuruluşlardan, özellikle dernekler, vakıflar ve sendikalara ilişkin pozitif

hukuktaki temel normlara temas edilmesi ve bu çerçevede yasal tanımlamalara yer verilmesi uygun olacaktır.

1) Dernekler

Dernekleşme sosyo-ekonomik gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkan ve gelişen bir olgudur. Geleneksel toplum yapısında, zaman içerisinde özellikle ekonomik ve siyasal alanda meydana gelen büyük değişimlerin etkisiyle yaşanan dönüşüm beraberinde geleneksel toplum kurumlarının sarsıntı geçirmesine, yeniden şekillenmesine ve hatta yeni örgütlenme modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toplumda, çıkarları ve düşünceleri birbirinden çok farklı ve birbiriyle çatışan grup ve sınıfların, kendi görüşlerini açıklayabilecekleri ve menfaatlerini koruyabilecekleri yeni örgütlenmelere gitmeleri kaçınılmaz olmuştur. Bu örgütlenme biçimi özellikle dernek kurma şeklinde ortaya çıkmıştır (Toksöz, 1983:367).

Bir amaca hizmet etmek için örgütlenme isteği, zamanla başlıca iki türe ayrılabilecek bir tüzel kişilik kavramı doğurmuştur: Bu tüzel kişilik türlerinin birisinde, amaca hizmet için bir araya gelen insan topluluğu temel unsurdur, tüzel kişilik topluluğa (dernek) tanınır. İkinci türde ise, bu amaca hizmet etmek için tahsis edilen mal topluluğunun (vakıf) zamanla ayrı bir kişiliği olduğu düşünülür ve onu da yine en az bir gerçek kişi, bir insan temsil eder. Böylece, tüzel kişilik kavramı ve müessesesi insanların toplumsal, ekonomik ve hukuki alandaki örgütlenme ihtiyacını karşılamıştır. Tüzel kişilik kavramıyla, sürekli ve ortak amaca hizmet edenlerin tabii ömürlerinin sona ermesi olgusundan etkilenmeksizin amacın sürdürülmesi de güvenceye bağlanmış olur (Hatemi, 1985:198).

Ne var ki, gerek Batı'da gerekse Doğu toplumlarında kişi topluluğu olarak devlet dışı tüzel kişiliklerin ortaya çıkması çok eski değildir. Esnaf ve sanatkâr birlikleri, loncalar, tarikatlar, vakıflar gibi örgütlenmeler bir yana bırakılacak olursa (Hatemi, 1985:198) belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen kişilerin oluşturdukları ve kişi topluluğu olarak adlandırılabilecek örgütlenmelerin yeni olduğu görülür. Bu alandaki örgütlenmeler Avrupa'da yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi nitelikli büyük dönüşümlerden sonra meydana gelen gelişmeler paralelinde ortaya çıkan örgütlenme arayışlarının bir ürünüdür. Bu amaçla, toplumda çeşitli amaçlarla kurulan dernekler yeni örgütlenme modelini teşkil etmiştir.

Derneklerin bireyler ve toplum açısından çok yönlü işlev ve yararları vardır. Bunları burada tafsilatıyla ele almak mümkün değildir. Bireyler yeni bir tüzel kişilik çatısı altında bir araya gelerek, yani kurdukları derneklerle toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, psikolojik vb. ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar. Dernekleşme süreci ve kurulan derneklerin nitelikleri, işlevleri ve yapısının toplumsal yapı ve gelişmişlik düzeyiyle doğrudan bağlantılı olduğu bilinmektedir.

Diğer yandan, farklı görüş ve çıkarları temsil eden sosyal kesimlerin tek örgütlenme aracı dernek değildir. Birçok örgütlenme modelinin esasını/nüvesini dernekler oluşturmasına

rağmen, tarihsel süreç içerisinde yeni örgüt tiplerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, birlikler, kooperatifler gibi örgütler bu cümleden sayılabilir. Bu kuruluşların örgüt yapısı ve işlevleri itibarıyla derneklerle benzerlik gösterdiği açıktır. Fakat bu tip örgütlerin her birinin, kuruluş ve faaliyet amaçları, işlevleri, faaliyet alanları ve devletle olan ilişkileri birbirinden farklıdır. Ayrıca söz konusu farklı örgüt yapılarının tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkmaları ve etkinlik kazanmaları da farklılık gösterir.

Batı'da uzun bir tarihi gelişimin sonucu olarak ortaya çıkan dernek kavramı *"birden çok kişinin, kendi istekleriyle belli bir amaç için bir araya gelerek oluşturdukları bir örgütlenme"* biçimini ifade eder. Bu örgütlenmede üç temel özellik belirgin olarak öne çıkmaktadır. Birincisi, dernek, belli bir amaç, düşünce veya çıkar çevresinde toplanan kişilerin oluşturdukları bir örgütlenmedir. İkincisi, derneğe katılma veya dernekten ayrılma kişilerin kendi hür iradelerine bağlıdır. Üyelikte gönüllülük esas olup, kişilerin kendi istekleri belirleyicidir. Üçüncü olarak da, dernek; zikredilen birinci ve ikinci niteliğinin bir terkibi olarak devletten ayrı ve bağımsız bir örgütlenmeyi ifade eder. Dernek devlet olgusunun dışında, bireylerin aynı doğrultudaki iradelerinin bir ürünüdür/sonucudur. Bu özelliğiyle, dernek toplumdaki örgütlenme özgürlüğünün bir simgesi ve göstergesidir (Toksöz, 1983:366).

Dernek bu geniş tanımıyla toplumlarda bu özellikleri taşıyan birçok örgütlenmeyi kapsar. Ancak, terim manasıyla dernek toplumdaki bu tip tüm örgütleri değil, yalnızca belli nitelikleri ve koşulları sağlayan örgütleri kapsar. Şu halde, söz konusu tanım ve niteliklerin belli yönlerden sınırlandırılması gerekir. Bu anlamda, kazanç sağlama amacına yönelik örgütlenmeler (şirketler, kooperatifler), üyeliğin yasal zorunluluktan kaynaklandığı örgütlenmeler, devleti oluşturan, kamu tüzel kişiliği bulunan örgütler (Toksöz, 1983:366) ve belirli bir mal topluluğunun yine belli amaçlara özgülendiği, amaç ve üye yapısı yönünden derneklerden ayrılan vakıf gibi örgütlenmeler dar anlamıyla dernek kavramının dışında kalmaktadır.

a) Türkiye'de Dernek Kurma Özgürlüğü ve Dernekleşme

Osmanlı'da tarikatlar, esnaf örgütleri gibi geleneksel kişi toplulukları yanında Batı tipi dernek örgütlenmesi ancak 19. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. Cemiyet olarak adlandırılan bu örgütlerin önceleri kanuni temeli olmamakla birlikte, daha sonra kuruluşları örfi bir kural ile izne bağlı sayılmış ve bu çerçevede kurulmuşlardır (Hatemi, 1985:204). Osmanlı'da cemiyet şeklindeki örgütlenmeler Batı'daki dernekleşme sürecinin de etkisiyle Tanzimat sonrası dönemde ortaya çıkmış ve cemiyetler özellikle Meşrutiyet dönemi ve sonrasında etkinlik kazanmışlardır. Kişi topluluklarının örgütlenmesi bağlamında, Anadolu'da ortaya çıkan Selçuklu dönemi ahi birliklerini, Osmanlı Dönemi esnaf ve sanatkâr birliklerini saymak mümkündür. Fakat daha sonraki dönemlerde lonca, oda adını alan bu örgütleri dar anlamında dernek olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Ülkemizde dernek kurma özgürlüğü ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde Meşrutiyet sonrasında tanınan bir haktır. Osmanlı toplumunda dernek kurma hak ve özgürlüğü 1908'le birlikte gündeme gelen siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hürriyet'in ilanından sonra çeşitli cemiyet ve kulüpler kurulmuş ve bu tür örgütlenmeler toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturmuşlardır (Toprak, 1985:205).

Ancak, Meşrutiyet öncesinde de hukuki temeli olmasa bile, dernek benzeri bazı örgütlenmeler görülür. Bu anlamda, geçmişi 1815'lere dayanan Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi'nin kuruluşunu zikretmek uygun olur. Belki de "cem'iyyet" (cemiyet) kelimesi ilk kez bugünkü hukuki anlamı ile burada kullanılmıştır denilebilir. Esasen 1857 tarihli Ceza Kanunname-i Humayunu'nda "cem'iyet" terimi de teknik ve hukuki anlamından daha geniş bir anlamda, sürekli olmasa bile yasak bir amaçla bir araya gelen kişi topluluklarını tarif etmek için kullanılmıştır. Bundan sonra, daha çok batıda da benzerleri görülen gizli ve ana amaçları siyasi olan dernek tipi örgütlenmeler görülür. Adı geçen cemiyet benzeri örgütlenmelere (mason locaları, tarikatlar ve yabancıların kurduğu bazı örgütler hariç) Osmanlı'da uzun bir süre için rastlanmayacaktır. Osmanlı'da geleneksel kişi toplulukları olan tarikatlar ve esnaf örgütleri (loncalar) ise kendi örfi düzenleri içinde varlıklarını sürdürmüş (Hatemi, 1985:200) ve modern anlamda dernek yapısına bürünememişlerdir.

Osmanlı'da cemiyetlerin kuruluşuna ilişkin hukuki alt yapının olmadığı dönemlerde, cemiyet/dernek adı verilecek tüzel kişilik türünün ve siyasi partilerin hukuki dayanağı bulunmadığından, gizli olarak kurulan örgütlerin hukuki biçim ve giysi olarak zararsız ve meşru görünen, Batı'dan ithal edilen yeni kanunlarla tüzel kişilik olarak tanınmaya daha elverişli olan şirket biçimini kullanmayı denedikleri de vakidir. Zaman içerisinde hukuki temeli olmasa bile, padişahtan izin alınarak cemiyet kurma "örfü" uygulama alanı bulmuş ve ilerlemiştir. Bu bağlamda, yarı resmî nitelikli Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye (1865) ile "İrade-i Seniyye" ile kurulan Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye sayılabilir. Böylece, Tanzimat döneminde dernek kurma hakkının kanuni bir dayanağı olmasa bile, "örfi" olarak izne bağlandığı söylenebilir (Hatemi, 1985:200-201). Söz konusu örgütlerin kuruluş nizamnameleri incelendiğinde, bu gibi cemiyetlerin yapı olarak günümüz dernek örgütlenmesine benzediği görülür.

Cemiyetlerin örgütlenmesindeki bu yapı II. Meşrutiyetle birlikte yapılan düzenlemelere kadar sürer. 1876 Anayasasında (1293 tarihli Kanun-i Esasi) cemiyetler için yine kanuni bir temel yer almaz. Esasen bunda, o sırada Batıcılar için başlıca "hukuki" emsal olan Fransa'da da örnek alınabilecek dernekler mevzuatının olmayışının da etkisinden söz edilebilir. I. Meşrutiyet döneminde henüz "cemiyet" terimi de kesin bir hukuki anlam kazanmış değildir. Resmî görevli bazı kurullar "cemiyet" adı ile adlandırıldığı gibi (mesela Mecelle Cemiyeti), bazı nizamnamelerde "genel kurul" karşılığında cemiyet dendiği de görülebiliyordu. Bu dönemde,

çeşitli nedenlerle "cemiyet" yerine "encümen" teriminin de kullanıldığı bilinmektedir. I. Meşrutiyet döneminde izin alınarak kurulan cemiyet sayısı çok sınırlıdır. Daha çok siyasi amaçlı gizli dernekler yaygındır (Hatemi, 1985:201). Esasında Cemiyetler Kanununun kabulünden önce de, genel hürriyet havasının da sonucu olarak, Osmanlı'da özellikle belli yörelerde cemiyetleşme yönünde hareketlilik görülür. 1908 yılında kurulan Osmanlı Hukuk Cemiyeti ve Osmanlı Mühendis ve Mimarları Cemiyeti bu dönemde kurulan cemiyetlerden ikisidir (Hatemi, 1985:202).

Cemiyetlerin günümüz anlamıyla hukuki temele kavuşması ancak II. Meşrutiyetle birlikte yapılan düzenlemelerle olmuştur. Böylece, Osmanlı'da II. Meşrutiyet öncesinde, anayasal/yasal bir dayanağı olmaksızın (Örfi düzen içerisinde kurulan bazı cemiyetler mahfuz) kurulan ve toplumsal hayatta, özellikle siyasi faaliyetleriyle aktif bir şekilde yer alan cemiyetler, daha sonra yürürlüğe konulan düzenlemelerle yasal dayanağa kavuşmuşlardır. 1909 yılında çıkarılan 353 sayılı Cemiyetler Kanunu dernek türünden tüzel kişilerin ilk kanuni dayanağını teşkil etmiştir (Hatemi, 1985:202). Bu Kanun ilk cemiyetler kanunu olması açısından tarihsel bir önem taşımaktadır. Daha sonra yürürlüğe konulan diğer kanunlarda da yer alan, "cemiyet", "dernek" tanımı esas olarak bu Kanunla bir çerçeveye oturtulmuştur (Ersoy, 2003:138-139). Cumhuriyet Döneminde de uzun süre yürürlükte kalan 353 sayılı Kanun, Türkiye'de dernek kurma hürriyetini düzenleyerek hukuki zemine kavuşturmuştur. Bu Kanun dernek kurma konusunda izin sistemi yerine kuruluş serbestisini benimsemiş ve sadece kuruluş sonrasında bildirim yapılmasını öngörmüştür.

Cemiyetler Kanununun kabulünden kısa bir süre sonra, ilk halinde dernek kurma özgürlüğüne ilişkin bir düzenleme bulunmayan 1876 Anayasası değiştirilerek ilave yapılmıştır. 1909 yılında kabul edilen bir yasayla yapılan ilave sonucunda dernek kurma hak ve özgürlüğü Anayasal güvence altına alınmıştır.

II. Meşrutiyetle birlikte, hiçbir yasal sınırlama tanımaksızın, kendiliğinden kurulan cemiyetler ancak Cemiyetler Kanunu'yla meşruiyet (Toprak, 1985:205) ve hukuki bir keyfiyet kazanmıştır. Meşrutiyet yıllarında kurulan cemiyetler amaç ve faaliyet konuları itibarıyla çok çeşitlilik gösterir. Meşrutiyet sonrası dönem örgütlenme yönünden hareketli ve zengin bir dönemdir. Bu dönemde kurulan cemiyetler arasında iktisadi-mesleki nitelikli cemiyetlerin varlığı da dikkat çeker. Anayasa'da 1909 yılında yapılan değişiklikle dernek kurma hakkı Anayasal güvence altına alındıktan sonra esnaf ve çeşitli meslek gruplarının, oluşturdukları çeşitli cemiyetler içinde örgütlendikleri görülmektedir. 1910 sonrası kurulan esnaf cemiyetleri ve Osmanlı Sanatkâran Cemiyeti iktisadi-mesleki dernekler arasında yer alır. Ticaret ve Ziraat ve Sanayi Cemiyet-i Milliyesi, Çiftçiler Derneği, Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye ve Cemiyet-i Müteşebbise gibi örgütler mesleki yönleri ağır basan cemiyetler olarak öne çıkar (Toprak, 1985:207-208). Bu dönemde, devletin ön ayak olmasıyla kurulan özel yapılı bazı cemiyetler de

görülür. Bunların bir kısmının, adlarında cemiyet ibaresi geçmesine karşın, günümüz anlamında/gerçek anlamıyla dernek niteliği taşımadıkları bilinmektedir (Hatemi, 1985:202).

1924 Anayasa'sının (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) 70 inci maddesinde dernek kurma hakkı tabii haklar arasında sayılmış ve 79 uncu maddesinde cemiyet kurma hürriyetinin sınırlarının kanunla belirleneceği öngörülmüştür.1961 Anayasası ise (md. 29), herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğunu hükme bağlamış ve bu hakkın belli koşullarla kanunla sınırlanabileceğini düzenlemiştir. Daha sonra 1971 yılında yapılan değişikliklerle de bazı ilave sınırlamalar getirilmiştir. Diğer yandan, bu Anayasayla ilk defa meslek kuruluşlarına ilişkin özel bir düzenleme yapılmıştır. 122 nci maddede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kanunla meydana getirileceği ve organlarının kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği belirtilmiştir. Böylece, meslek kuruluşlarının örgütlenmesinde daha önce yürürlüğe konulan çeşitli kanunlarla getirilen sistem Anayasal dayanağa kavuşturulmuş ve belli meslek mensuplarının mesleki örgütlenme modellerini belirleme yetkisi kanun koyucunun iradesine bırakılmıştır.

Milli egemenliğin kullanımı konusunda yasama organının tekelini daraltan bir yaklaşımın sonucu olarak 1961 Anayasasıyla diğer bazı kuruluşlarda olduğu gibi meslek kuruluşlarına anayasal bir statü kazandırılması ve kamu kurumu niteliği tanınmasıyla bu kuruluşların da bürokratik aktörler haline getirildiği (Doğan, 2007:88) öne sürülmüştür.

Daha sonra kabul edilen 1982 Anayasası da dernek kurma hürriyetini güvence altına almış, fakat önemli sınırlamalar getirmiştir. 1982 Anayasasında ve dernekler mevzuatında Avrupa Birliği perspektifinde yapılan önemli değişikliklerle söz konusu sınırlamalar kaldırılmıştır. 1961 Anayasasında olduğu gibi, 1982 Anayasası da "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının" örgütlenmesini özel olarak düzenlemiştir. Bu suretle, dernek kurma hakkıyla tanınan genel anlamdaki örgütlenme hürriyeti, Anayasaya istinaden özel kanunlarla kurulan meslek kuruluşları yönünden getirilen zorunlu üyelik esasıyla dolaylı olarak sınırlandırılmıştır. Bu tip kuruluşların sayısının günden güne arttığı göz önünde bulundurulduğunda bunun önemli bir husus olduğu anlaşılabilir.

1909 yılında yürürlüğe giren Cemiyetler Kanununda zaman içerisinde çeşitli değişiklikler yapılmış ve bu Kanun 1938 yılında çıkarılan 3512 sayılı Cemiyetler Kanunuyla ilga edilene kadar yürürlükte kalmıştır. Gerek 1938 öncesinde yapılan değişiklikler gerekse 3512 sayılı Kanunla getirilen düzenlemelerle dernek kurma hakkı önemli ölçüde kısıtlanmış ve dernekler tam manasıyla hükümetin/devletin gözetim ve denetimi altına alınmıştır (Toksöz, 1983:374). Diğer yandan, bu Kanunun kamu görevlilerinin bulundukları işin adı ve niteliğiyle ilgili dernek kurmalarını yasaklaması (Toksöz, 1983:375) da Türkiye'de mesleki örgütlenmeye ilişkin ilginç sınırlamalardan birisi olarak gözükmektedir. Bu sınırlama daha sonra yürürlüğe konulan dernekler kanunlarında yer almamıştır.

1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanununda da derneklerle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Daha sonra 3152 sayılı ve 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Dernek kurmayı izne bağlayan bu Kanun dernek kurma hak ve özgürlüğünü sınırlandırmıştır. Ancak, 1946 yılında yapılan değişikliklerle serbestlik ilkesine tekrar dönülmüştür. Daha sonraki dönemlerde anayasal gelişmelerin de paralelinde 1972 yılında 1630 sayılı Dernekler Kanunu, 1983 yılında 2908 sayılı Dernekler Kanunu çıkarılmıştır. Son olarak 2004 yılında kabul edilen 5253 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe konulmuş olup, halen bu Kanun uygulanmaktadır.

2001 yılında kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda da derneklere ilişkin hükümler bulunmaktadır. Medeni Kanun (md. 56), dernekleri, *"gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları"* olarak tanımlamıştır.

5253 sayılı Dernekler Kanununda (md. 2) ise "dernek"; *"kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları"* olarak tanımlanmıştır. Dernek faaliyetlerinin yürütülebilmesi için bir derneğe bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunan alt birimler "şube" olarak; dernek faaliyetlerinin yürütülebilmesi için bir derneğe bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği ve bünyesinde organları bulunmayan alt birimler ise "temsilcilik" olarak tanımlanmıştır. Derneklerin oluşturduğu tüzel kişiliği bulunan federasyonlar ve federasyonların oluşturduğu konfederasyonlar da "üst kuruluş" olarak tarif edilmiştir.

b) Dernekler ve Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Mukayesesi

Mesleki örgütlenme, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde kurulmuş dernekler çatısı altında da gerçekleştirilebilmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına kanunen tanınan bazı haklar ve ayrıcalıklar bulunmakla birlikte, bu düzenlemeler çeşitli mesleki faaliyetleri yürüten bireylerin örgütlenme hürriyetini kısıtlayıcı bir tekel hakkı vermemektedir. İlgili meslek kuruluşuna üyelik kanuni bir zorunluluk olmasına rağmen, meslek mensupları uluslararası anlaşmalar ve Anayasayla koruma altına alınmış örgütlenme özgürlüğü kapsamında mesleki dernekler kurmak suretiyle örgütlenebilmektedirler. Bu nedenle, aşağıda dernekler mevzuatı ve mesleki derneklere ilişkin açıklamalara yer verilecek ardından, mesleki derneklerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak mukayeseli bir değerlendirme yapılacaktır.

Yukarıdaki tarihçe ışığında Türkiye'de dernekleşme sürecinin temel hususiyetlerine temas ettikten sonra, meri mevzuat ve mevcut dernek örgütlenmesi çerçevesinde derneklerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş ve yapıları arasındaki temel bazı

farklılıklar ve benzerlikler üzerinde durmak yararlı olacaktır. Ancak, söz konusu iki farklı yapılanmaya ilişkin mukayeseli değerlendirmeye geçmeden önce dernekler ve meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa normlarına değinmek gerekir.

1982 Anayasası (md. 33); dernek kurma hürriyeti kapsamında, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahip olduğunu hükme bağlamıştır. Anayasaya göre, hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti genel manada tanımlandıktan sonra Anayasada belirtilen koşullarla ve ancak kanunla sınırlanabileceği kayıt altına alınmıştır. Bu hürriyetin kullanılmasında uyulacak şekil, şart ve usuller kanunla belirlenecektir. Ancak, Anayasa bazı Anayasal güvenceler de getirmiştir. Birincisi, dernekler, kanunun öngördüğü hallerde ancak hakim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Fakat Anayasa'da sayılan belli hallerde, kanunla bir merciin derneğin faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği (bu karar hakim onayına tabidir) de kabul edilmiştir. Diğer yandan, dernek kurma hürriyetine bazı kimseler (silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurları) bakımından kanunla sınırlamalar getirilebileceğine hükmedilmiştir.

Anayasanın "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"nı düzenleyen 135 inci maddesinde ise, önce meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kuruluş maksatları sayılmış ve bunların kuruluş ve yapılarına ilişkin temel hususlar düzenlenmiştir.

Buna göre, bu kuruluşlar; i) Anayasada belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kanunla kurulur, ii) organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre seçilir, iii) seçimler yargı gözetimi altında ve gizli oyla yapılır ve iv) bu kuruluşların kamu tüzel kişilikleri vardır. Kuruluş amaçlarına bakıldığında, bunların kamusal nitelikli olmaktan çok mesleki yönü ağır basan amaç ve işlevler olduğu görülmektedir. Meslek kuruluşlarına üyelik konusunda da bazı kimselere (kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar) ayrıcalıklar tanınmıştır. Ayrıca, faaliyetlerine ilişkin olarak Anayasal bazı ilke ve sınırlamalar getirilmiştir. Bunlar; meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulanamamaları, meslek kuruluşlarının organ seçimlerinde siyasi partilerin aday gösterememeleri ve bu kuruluşlar üzerinde Devletin idari ve mali denetimin olması şeklinde belirtilebilir. Derneklerde olduğu gibi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine yetkili merciin istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilebileceği öngörülmüş, ancak belli hallerde kanunla bir merciin, bunları faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği (bu karar hakim onayına tabidir) hükme bağlanmıştır.

Dernek kurma hürriyetine ilişkin esaslar Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu ile bu Kanuna istinaden yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle belirlenmiştir. Ayrıca diğer özel bazı kanunlarda da konuya ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının örgütlenmelerine, yapılarına, görevlerine ve diğer hususlara ilişkin esaslar ise bu

kuruluşların kuruluşunu düzenleyen özel kanunlarla belirlenmiştir. Bu kuruluşların tümü için uygulanan Dernekler Kanunu veya Türk Medeni Kanunu gibi ortak bir yasa/düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca, Dernekler Kanununun bazı hükümlerinin de bu kuruluşlar yönünden uygulandığını ilave etmek gerekir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu hükümleri çerçevesinde dernek örgütlenmesinin genel özelliklerine değinmek gerekirse aşağıdaki noktalar üzerinde durmak icap eder:

1. Fiil ehliyetine sahip gerçek ve tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurabilirler. Ancak, Kanundaki tanım gereği dernek en az yedi kişinin (gerçek veya tüzel kişi) katılımıyla oluşturulur. Bununla birlikte, belli kişilerin dernek kurma hakkı sınırlandırılmıştır. Kanunda belirtilen kişiler yönünden Dernekler Kanunu ve özel kanunlardaki hükümler uygulanır. Dernek kurulması için kuruluş bildiriminin ve eklerinin derneğin kurulacağı yerin mülki idare amirliğine verilmesi gerekir.

2. Dernekler, kuruluş bildirimi, dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri ilgili mülki idare amirliğine vermek suretiyle (verdikleri anda) tüzel kişilik kazanırlar. Kurulan derneğin kişilerden ayrı bir tüzel kişiliği vardır. Dernekler mal topluluğu değil, kişi topluluğudur. Tüzel kişiliğin verdiği hak ve mükellefiyetlere sahiptir.

3. Dernek, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulur.

4. Her derneğin bir tüzüğü bulunur ve bu tüzükte ilgili mevzuatta belirtilen hususlar düzenlenir ve kayıt altına alınır.

5. Dernekler, amaçlarını gerçekleştirmek üzere yasalardaki kısıtlamalar haricinde tüzüklerinde gösterilen çalışma konuları ve biçimleri doğrultusunda faaliyette bulunabilirler. Dernekler, amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette veya işbirliğinde bulunabilirler. Yalnızca ulusal düzeyde faaliyet göstermek zorunda değillerdir.

6. Derneklerde, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu teşkili zorunlu organlardandır. Her dernekte bu organlar bulunur. Ancak, bunlar dışında organlar oluşturulmasına yasayla cevaz verilmiştir.

7. Dernekler şube ve temsilcilik kurabileceği gibi başka derneklerle birlikte federasyon ve konfederasyon da kurabilirler, platform oluşturabilirler. Federasyon ve konfederasyonlar ise ancak temsilcilik kurabilirler. Bunların başka bir örgüt kurmaları yasaklanmıştır. Ayrıca, dernekler belli koşullar altında lokal ve yurt açabilir, sandık kurabilirler.

8. Derneklerde iç denetim esas olup, bu denetim genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da yaptırılabilir. Dış denetim ise dernekler mevzuatı ve özel kanunlarda belirtilen hükümler çerçevesinde yetkili merciler tarafından yapılmaktadır.

9. Dernekler tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere Kanunda sayılan kuruluşlardan belli koşullar altında maddi yardım alabilir veya yardım yapabilirler. 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kamu kurum ve kuruluşları ile görev alanlarına giren konularda ortak projeler yürütebilirler.

10. Dernekler, gelir ve giderlerine ilişkin iş ve işlemlerini Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütürler. Dernekler Kanunda sayılan şartlarla üyelerinin belirli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sandık kurabilirler.

11. Dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülür. Ancak, kamu görevlisi olan yönetim ve denetim kurulu üyelerine bu görevleri karşılığında ücret ödenmez.

12. Dernekler genel kurul kararıyla feshedilebileceği gibi mahkeme kararıyla da feshedilebilir. Dernekler tüzüklerinde öngörülen koşullarda da son bulabilir. Feshedilen veya son bulan derneklerin mal varlıklarının tasfiyesi ilgili mevzuat hükümlerine göre yapılır.

13. Dernek faaliyetleriyle ilgili olarak, belli iş ve işlemlerin yürütülmesinde mülki idare amirleri, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı ve taşradaki dernekler birimleri görev almaktadır.

Dernek örgütlenmesine ilişkin genel özellikler başlığı altında belirtilen hususlar yönünden meslek kuruluşlarıyla bir mukayese yapılacak olursa şunlar söylenebilir:

1. Dernekler (istisnai olarak kanunla kurulanlar hariç) gerçek veya tüzel kişilerin yani kurucu heyetin özgür iradeleriyle kurulmaktadır. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları ise Anayasa'nın amir hükmü gereğince ancak kanunla kurulabilmektedir. Bu kuruluşların ilk teşkilinde özel yasalarındaki hükümler çerçevesinde gerçek veya tüzel kişilerin bir araya gelerek belli prosedürleri tamamladıktan sonra odayı/birliği kurmaları söz konusu olmakla birlikte, bu, yasada tanımlanan kuruluş işlemlerinin yapılmasından ibarettir. Burada asıl kurucu irade Kanun Koyucunundur. Kanunla meslek kuruluşu veya üst kuruluşu teşkil edilmesi öngörüldükten sonra hangi dalda veya hangi mıntıkada örgütleneceği yasal düzenlemeler çerçevesinde ilgili kişi veya kurumlar tarafından yerine getirilmekte ve böylece kuruluş işlemleri tamamlanmış olmaktadır.

Derneklerin kurulması için fiil ehliyetine sahip ve mevzuatta öngörülen diğer şartları taşıyan 7 kişinin (gerçek veya tüzel kişiler) bir araya gelerek bu yöndeki iradelerini ortaya koymaları yeterlidir. Kuruluş bildiriminin, tüzüğün ve diğer eklerin yetkili mülki idare amirliğine verilmesiyle dernek kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış olur. Meslek kuruluşlarında ise bir odanın veya birliğin teşkili için özel kanunlarda belirtilen koşullar aranır. Bu açıdan tüm meslek kuruluşları aynı usullere tabi olmayıp, özel kanunlarındaki hükümler uygulanır. Bazılarında bir odanın kurulması için aranan kişi sayısı yüksek, bazılarında daha düşüktür. Kuruluş işlemleri de birbirinden farklılık gösterir.

2. Dernekler, kuruluş bildirimi, dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri ilgili mülki idare amirliğine vermek suretiyle (verdikleri anda) tüzel kişilik kazandıkları halde, meslek kuruluşları özel kanunlarda belirtilen zamanda tüzel kişilik kazanırlar. Bu konuda yapılacak işlemler, belgelerin verileceği merci ve tüzel kişiliğin kazanıldığı an yönünden farklı düzenlemeler mevcuttur. Bazılarının kuruluşunda ilgili meslek üst kuruluşundan veya bakanlıktan izin alınması gerekir.

Aşağıda farklı düzenlemelerden kaynaklanan uygulama farklılıkları birkaç örnekle müşahhas hale getirilmiştir:

Örneğin, eczacı odaları, kuruluşlarını Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti aracılığı ile Sağlık Bakanlığına bildirmekle tüzel kişilik kazanırlar. Ziraat odaları, kurucu listelerinin Birlik Yönetim Kurulunca onayı ve genel kurulun Kanunda belirtildiği şekilde yapılması ve ilgili seçim kurulunun sonuçları ilan etmesi ile kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış olurlar. Esnaf ve sanatkâr odalarında ise durum biraz daha farklıdır. Bu odalar, en az beşyüz kişinin isteği ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının izni ile kurulur. Odanın kuruluşuna ilişkin müracaat dilekçesi bulunulan yerin mülki idare amirliğine verilir ve gerekli belgeler eklenir, tutanak düzenlenir. Kuruluş talebi mülki idare amirliği tarafından incelenir ve görüşü ile birlikte ilgili Bakanlığa gönderilir. Bakanlık, kuruluş talebine ilişkin olarak ilgili birliğin görüşünü alır ve kuruluş için izin verip vermediğini kararlaştırır. Barolar ise kuruluşlarının Türkiye Barolar Birliğine bildirmekle tüzel kişilik kazanırlar.

Görüldüğü gibi kuruluş işlemleri ve tüzel kişiliğin kazanılmasındaki usul ve zamanlama meslek kuruluşları itibarıyla farklılık göstermektedir, daha doğrusu bu yönde tekdüze bir uygulama bulunmamaktadır.

3. Derneklerin kuruluşundaki serbesti yanında amaçların ve faaliyet alanlarının belirlenmesi de kuruculara bırakılmıştır. Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak amaçları gerçekleştirmek üzere dernek kurmak mümkündür. Bu amaçlar kurucular tarafından kaleme alınan tüzükte gösterilir. Derneğin amacını ve faaliyet konusunu kurucular belirler ve tüzükte gösterilir. Daha sonra bunun genel kurulda değiştirilmesi de söz konusudur. Meslek kuruluşlarında ise amaçlar konusunda derneklerde olduğu gibi kuruculara tanınan bir serbesti yoktur. Meslek kuruluşlarının esas kuruluş gayeleri Anayasa'da ve kendi özel kanunlarında belirlenmiştir. Yani burada belirleyici irade Kanun Koyucudur.

Derneklerin toplumsal ve siyasal işlevleri meslek kuruluşlarına nazaran daha ağırlıklı ve belirgindir. Dernekler genellikle toplumsal bazı hizmetleri yürütmek amacıyla kurulur ve bu doğrultuda faaliyet gösterirler. Devletin yapmadığı, yapamadığı birçok toplumsal iş derneklerin gönüllü faaliyetleriyle görülür. Bu faaliyetler her alanda görülebilir. Dernekler bu konuda geniş bir hareket alanına sahiptir. Meslek kuruluşlarında ise bu işlevler esas olarak yasalarla sınırlandırılmıştır.

Meslek kuruluşlarının kuruluş kanunları incelendiğinde, bunların kuruluş amaçlarının da aynı olmadığı görülür. Anayasa'da sayılan genel amaçlar bu kuruluşların tümü için geçerli olmakla birlikte, ilgili kanunlarda meslek kuruluşları veya üst kuruluşları için belirtilen amaçlar kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, baroların, kuruluş amaçları/nitelikleri arasında Anayasa'da sayılanların yanında, "hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak" gibi bir amaç bulunmaktadır. Ayrıca, baroların "çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren meslek kuruluşları" oldukları belirtilmiştir. Noterlik mesleği açısından baktığımızda, Türkiye Noterler Birliğinin kuruluş amaçlarının ilgili Kanunda çok sınırlı bir şekilde belirlendiği, yalnızca meslekle ilgili bazı amaçlara yer verildiği, Birliğin bölgesel organı olan noter odaların kuruluş amaçlarının Kanunda açıkça ve ayrıca tanımlanmadığı, hatta Birliğin amaçları bakımından Anayasa'daki düzenlemeyle de paralelliğin sağlanmadığı görülür. Yeni çıkan bazı yasalarda ise meslek kuruluşlarının amaçları Anayasanın ilgili maddesiyle paralel bir şekilde düzenlenmiştir. Bu konuda da tüm meslek kuruluşları ve üst kuruluşları arasında ortak bir yapı yoktur.

4. Derneklerin amaçları, faaliyet alanları, organları ve oluşum biçimi, üyelik koşulları, yürütecekleri faaliyetler ve diğer hususlara ilişkin esas ve usuller dernekler mevzuatı çerçevesinde kendi tüzüklerinde gösterilmektedir. Meslek kuruluşlarında ise bu kurullar kuruluş kanunu ve buna istinaden çıkarılan idari düzenlemelerde (statü, tüzük, yönetmelik gibi) yer almaktadır. Bu konuda meslek kuruluşları arasında uygulama birliği bulunmamaktadır. İlgili kanunlarında farklı düzenlemeler yer aldığından, her meslek kuruluşu için kendi mevzuatındaki hükümler uygulanmaktadır.

5. Dernekler, amaçlarını gerçekleştirmek üzere yasalardaki kısıtlamalar haricinde tüzüklerinde gösterilen çalışma konuları ve biçimleri doğrultusunda faaliyette bulunabilirler. Meslek kuruluşlarının çalışma konuları ve biçimleri Anayasanın 135 inci maddesi ve buna istinaden çıkarılan kanunlarla düzenlenmiştir. Meslek kuruluşlarının çalışma konuları ve biçimleri bu temel düzenlemeler paralelinde yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle belirlenmiş bulunmaktadır. Bu konuda derneklerle olan benzerlikler yanında, bazı hususlarda farklı uygulamalar söz konusudur.

6. Dernekler ve meslek kuruluşlarında organlar bakımından benzerlikler bulunmaktadır. İki tür örgütte de, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulları bulunmaktadır. Derneklerde, zorunlu organlar genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu olarak belirlenmiş olup, tüzükle başka organların teşkili de mümkündür. Meslek kuruluşlarının organları kuruluş kanunlarında ve buna istinaden çıkarılan düzenleyici işlemlerde gösterilmektedir. Meslek kuruluşlarında, anılan organların yanında disiplin kurulu, onur kurulu veya haysiyet kurulu adını taşıyan organlar bulunmaktadır. Meslek mensuplarına yönelik disiplin cezaları bu organlarca

verilmektedir. Organların yapısı, oluşumu ve görevleri konusunda da meslek kuruluşları arasında tam bir uygulama birliğinden söz etmek mümkün bulunmamaktadır.

7. Organ seçimleri konusunda dernekler ile meslek kuruluşları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının organ seçimleri Anayasadaki ilkeler ve ilgili yasalarının seçimlere ilişkin düzenlemelerine göre yargı gözetiminde yapılmaktadır. Seçimler konusundaki genel uygulama tüm meslek kuruluşlarında benzerlik gösterir, ancak bazı konularda (örneğin genel kurulların oluşumu, delege/temsilcilerin belirlenme usulü ve sayısı, seçim sistemi gibi) farklı uygulamalar da söz konusudur.

8. Dernekler şube ve temsilcilik kurabileceği gibi başka derneklerle birlikte federasyon ve konfederasyon kurabilmekte veya platform oluşturabilmektedirler. Meslek kuruluşlarının mahalli ve merkezi teşkilatlanmaları kuruluş yasalarıyla belirlenmiştir. Yerel ve ülke düzeyinde örgütlenme bakımından meslek kuruluşları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bir kısmı sadece merkezi düzeyde örgütlenmişken, bazıları yerel ve merkezi düzeyde ayrı ayrı örgütlenmiştir. Bazı meslek üst kuruluşları üye odalarca oluşturulmaktadır. Meslek kuruluşlarının örgüt yapıları ve kuruluş mıntıkaları birbirinden farklıdır.

9. Derneklerde üyelik kişilerin iradesine bağlıdır. Hiç kimse, bir derneğe üye olmaya ve hiçbir dernek de üye kabul etmeye zorlanamaz. Ancak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında durum bunun tersidir. Kanunda belirtilen kimselerin ilgili meslek kuruluşuna üye olması yasal bir zorunluluktur. Meslek kuruluşlarının da bunları üye kabul etmeme gibi bir yetkileri bulunmamaktadır.

10. Derneklerde üyelerin ödeyeceği aidatlar tüzükle veya tüzükte belirtilen kurallar doğrultusunda dernek organlarınca belirlenir. Tüzükte düzenleme yoksa dernek amaçlarının gerçekleşmesi ve borçlarının karşılanması için üyeler zorunlu ödentilere eşit olarak katılırlar. Meslek kuruluşlarında üyelerin mali yükümlülükleri ilgili yasal düzenlemeler veya bu düzenlemelere istinaden yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle (yönetmelik, genel kurul kararları, genel kurulun verdiği yetkiye istinaden yönetim kurulu kararı gibi) tespit edilmektedir. Üye aidatları ve belge/hizmet ücretleri genel olarak meslek kuruluşlarının genel kurulları tarafından belirlenmektedir. Bazılarında üyelerin ödeyeceği aidat miktarları yasalarda açıkça düzenlenmiş, bazılarında alt veya üst sınırlar belirlenerek meslek kuruluşlarının organlarına yetki verilmiştir. Üye ödentileri ve kuruluşlarca alınan belge/hizmet ücretleri konusunda çok farklı uygulamalar söz konusudur. Bazı kuruluşlarda üyelerin maktu aidat yanında nisbi aidat ödeme yükümlülüğü de bulunmaktadır. Dolayısıyla nisbi aidat uygulaması bulunan kuruluşlarda üyelerin mali yükümlülüğü oransal olarak belirlendiğinden üyeler arasında mutlak değil, nispi eşitlik söz konusudur.

Derneklerin gelirleri arasında en önemli gelir kalemi üye aidatları ve bağışlardır. Bazıları hariç tutulacak olursa meslek kuruluşlarında aidatların toplam gelirler içerisindeki payı

nispeten daha azdır. Meslek kuruluşlarınca özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak verilen hizmetler karşılığında ilgililerden alınan ücretler veya diğer gelir unsurlarının da toplam gelirler içerisinde önemli bir yeri vardır. Ancak, gelirlerin bileşimi ve büyüklüğü konusunda meslek kuruluşları arasında büyük uçurumlar vardır. Bir kısım kuruluşlarda üye ödentileri faaliyetlerin finansmanında yetersiz kalmakta ve başkaca önemli gelir kaynağı da bulunmadığından gelir sıkıntısı yaşanmaktadır. Bir kısmında ise önemli tutarlara ulaşacak gelir fazlalarının bulunduğu görülmektedir.

11. Derneklerde iç denetim esas olup, bu denetim genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da yaptırılabilir. Dış denetim ise dernekler mevzuatı ve özel kanunlarda belirtilen hükümler çerçevesinde yetkili merciler tarafından yapılmaktadır. Meslek kuruluşlarında iç denetim, genel kurullarınca seçilen denetim kurulları tarafından yapılmaktadır. Birkaç meslek kuruluşunda bu denetimin bağımsız denetim kuruluşlarına yaptırılabileceği öngörülmüştür. Ancak genel uygulama iç denetimin kuruluşun kendi denetim organı tarafından yapılmasıdır. Ayrıca bazı meslek kuruluşları meslek üst kuruluşunun denetim kurulu veya organı tarafından da denetlenebilmektedir. Meslek kuruluşlarında dış denetim ise Anayasa ve yasalardaki hükümler çerçevesinde ilgili bakanlık veya kamu kuruluşu tarafından yapılmaktadır. İç ve dış denetim uygulamaları konusunda da meslek kuruluşları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, meslek kuruluşları üzerinde ilgili bakanlıkların Anayasa ve yasalardan doğan vesayet yetkisi söz konusudur. Bu sadece dış denetimin icrasıyla sınırlı olmayıp, birçok karar, işlem veya faaliyet konusunda ilgili bakanlık veya kuruluşun gözetim ve denetim yetkisi bulunmaktadır.

12. Meslek kuruluşlarının gelirleri ve giderleri kendi kanunlarında düzenlenmiş olup, uygulama bu çerçevede gerçekleştirilmektedir. Bütçe, harcama, muhasebe, satın alma ve ihale işlemlerinde uyulacak kurullar kendi mevzuatlarıyla düzenlenmiştir. Derneklerde olduğu gibi meslek kuruluşlarının da yardım/bağış alması mümkün olmakla birlikte, ilgili kanunlarda öngörülen bazı sınırlamalar da bulunmaktadır. Meslek kuruluşları da görev alanlarına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak proje ve faaliyetler yürütebilmektedirler. Ayrıca, dernek, sendika ve diğer örgütlerle birlikte etkinlikler düzenleyebilmektedirler. Bazı meslek kuruluşlarında üyelerine yönelik yardımlaşma sandıkları veya bu nitelikteki fon veya hesaplar oluşturulmuştur.

13. Dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile görev başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülmektedir. Meslek kuruluşlarının hizmet ve faaliyetleri de bu kuruluşların organları ve ilgili mevzuat çerçevesinde istihdam edilen personel eliyle yürütülmektedir. Meslek kuruluşlarındaki personel genel olarak İş Kanuna tabi olarak çalıştırılmaktadır. Statüleri, özlük hakları ve diğer hususlar yönünden kuruluşlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, meslek kuruluşlarının organlarında görev yapan üyelere

yapılan ödemeler (huzur hakkı, toplantı ücreti, harcırah, maaş vb.) bakımından da farklı uygulamalar söz konusudur. Bazı kuruluşlarda organlarda görev yapan üyelere herhangi bir ödeme yapılmazken, bazılarında kendi mevzuatlarında öngörülen çeşitli ödemeler yapılmaktadır.

14. Derneklerle meslek kuruluşları arasında fesih, organların görevine son verilmesi gibi konularda da Anayasal ve yasal düzenlemelerden kaynaklanan bazı farklılıklar bulunmaktadır.

15. Bazı konularda meslek kuruluşları hakkında derneklere ilişkin mevzuat uygulanmaktadır. 5253 sayılı Dernekler Kanununun 35 inci maddesi gereğince, bu Kanunun 19, 20, 23, 26, 28, 29, 30 ve 31 inci maddeleri özel kanunlarında hüküm bulunmamak kaydıyla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile işçi ve işveren sendikaları ve üst kuruluşları için de ceza hükümleriyle birlikte uygulanacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla atıf yapılan düzenlemeler bazı meslek kuruluşlarına da uygulanmaktadır.

Meslek kuruluşları veya mesleki dernekler kimi çalışmalarda (Toksöz, 1983:378) işlevsel yönden "aracı dernekler" olarak nitelendirilmektedir. Bu tür derneklerin üyelerle, devlet ve toplum içindeki diğer kurumlarla aracılık yaptığı belirtilmektedir. Daha önce derneklerle ilgili görev ve sorumluluk üstlenen Emniyet Genel Müdürlüğünce dernekler yönünden yapılan sınıflandırmada, mesleki derneklerin bir kısmı "esnaf dernekleri" başlığı altında, bazıları ise "içtimai dernekler" arasında (Toksöz, 1983:378) sayılmışlardır. Böyle bir ayrımın amaca uygun, kapsayıcı ve iyi bir tasnif olduğunu söylemek güçtür.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları amaç ve faaliyetleri bakımından kamu yararına çalışan dernek ve vakıflara benzerlik göstermektedirler. Fakat bunlar arasında temel farklılık teşkilatlanma modelleri, hukuki nitelikleri, tabi oldukları hukuk düzeni, kanunlarda donatıldıkları kamu gücü ve sahip oldukları bazı ayrıcalıklar, zorunlu üyelik gibi konularda ortaya çıkar.

Kamu yararına çalışan dernekler de kamu hizmeti niteliği taşıyan kamusal yararların sağlanmasına yönelik faaliyetlerde bulunurlar fakat, bunlar amaçlarını gerçekleştirmek için özel hukuk araçlarından yararlanırlar ve özel hukuka bağlıdırlar (Üskül, 1975:30). Kamu kurumu niteliği verilmiş meslek kuruluşları ise bir kısım amaç ve faaliyetleri yönüyle bu tür derneklerle benzerlik gösterseler de genel olarak kamu hukukuna tabidirler ve kanunlara kendilerine tanınan güç ve yetkileri kullanırlar.

c) Mesleki Derneklerle Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Arasındaki Farklılıklar

Günümüzde Türkiye'de iki tip meslek örgütü bulunmaktadır: 1) Dernek statüsünde olup özel hukuk hükümlerine tabi olan örgütler; 2) Kanunla kurulup kamu kurumu niteliği verilen meslek örgütleri. Bu iki tip meslek örgütleri arasında, kuruluşların sahip oldukları yetki ve sorumluluklar, üyelerle meslek kuruluşu arasındaki ilişkiler, kuruluşlarla devlet arasındaki

ilişkiler, üyelik koşulları, gelir kaynakları (Özalp, 2008:28), tabi olunan hukuki düzenlemeler, mesleki denetim alanında uygulanacak ilke ve kurallar, yaptırımlar, devletin sağladığı imkan ve ayrıcalıklar gibi çeşitli açılardan büyük farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, üçüncü bir grup olarak da dernek statüsünde olduğu halde Dernekler Kanunu yerine özel kanunlara istinaden kurulan ve faaliyet gösteren dernek veya benzeri kuruluşları saymak gerekir. Fakat, bunları Dernekler Kanunu anlamında gönüllü dernekler olarak kabul etmek zordur.

Türkiye'de "kamu kurumu niteliği" verilmeyen, dernekler mevzuatı çerçevesinde belli bir mesleği icra eden kişilerin gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturdukları dernek statüsündeki meslek örgütlerinin de önemli bir yere sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Gerek kamu gerekse özel sektörde faaliyet gösteren birçok meslek mensubunun bu şekilde ayrı ayrı dernekler kurarak örgütlendiği ve bu örgütlerin gerçek anlamıyla sivil toplum kuruluşu işlevi gördüğü bilinmektedir. Diğer yandan, bazı mesleklerin meslek örgütleri kanunla kurulmuş ve bunlara kamu kurumu niteliği verilmiştir.

Kısaca söyleyecek olursak Türkiye'de iki tip meslek örgütü bulunmaktadır. Birinci grup meslek örgütü dernek statüsünde (Dernekler Kanunu veya diğer özel kanunlara göre kurulan mesleki dernekler) iken, ikinci gruba anayasal ve yasal düzenlemeler gereği kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu veya üst kuruluşu statüsü verilmiştir.

Odalar/birlikler hukuk dilinde "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak bilinen, bazı kamu görevleri ile yükümlü ve buna bağlı olarak kamu hukukundan doğan haklara sahip olan kurumlardır. Bir meslek kuruluşunun dernek olmaktan çıkıp oda/birlik haline (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak) gelmesi, bu mesleğin faaliyet alanında devletin yerine getirmekte olduğu ve olacağı bazı görevleri ve buna eş düşen yetkileri devralması ve böylece özel bir kuruluş tanımından çıkarak, bir kamu meslek kurumu niteliğini kazanması anlamına gelir ki, bu da ancak özel bir yasa çıkarılmasıyla mümkün olur (Tosun, 1983:1566). Diğer türlü, dernek tipi meslek örgütleri ise derneklerin tabi bulunduğu anayasal ve yasal düzenlemeler çerçevesinde kişilerin tek taraflı irade beyanlarıyla varlık kazanırlar. Bunların kuruluşu için yasa çıkarılması (özel yasalar gereği dernek statüsüyle kurulan meslek örgütleri hariç) gerekmediği gibi, diğer mercilerin idari tasarruflarına da bağlı değildir.

Odalar/birlikler ve mesleki dernekler, devlet ile olan ilişkileri yanı sıra ve buna bağlı olarak üyelik koşulları bakımından da önemli farklılıklar gösterirler. Mesleki dernekler gönüllü kuruluşlar olup, bunlara üyelik zorunlu değildir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ise üye olma/kaydolma kanuni bir zorunluluktur. Belli işlerin/mesleklerin ilgili meslek kuruluşuna üye olmaksızın yapılması yasaklanmış olup, mümkün değildir. Böylece ilgili odaya/birliğe kaydolmak, aynı zamanda o meslekte çalışma/işi yapma hakkına sahip olmak anlamına gelmektedir (Öncü, 1983:1566).

Diğer yandan, bu tür bir kayıt zorunluluğunun varlığı, odaya mesleğe giriş koşullarını belirleme ve denetleme olanağı verir. İlgili meslek kuruluşuna kayıt olmaksızın faaliyette bulunanlar hakkında meslek kuruluşu tarafından gerekli yasal işlemler başlatılıp çeşitli müeyyidelerin uygulanması söz konusudur. Keza, önceden belirlenen düzenlemelere uymayan ve meslek ahlakına uygun olmayan davranışlarda bulunan kayıtlı üyelerle ilgili olarak da disiplin hükümlerinin tatbik edilmesi mümkündür (Öncü, 1983:1566). Meslek kuruluşları bu fonksiyonlarıyla mesleki etkinlikleri kontrol altına almakta ve belirlenen ilke ve kurallara uyulmasını sağlamaktadırlar. Bu durum meslek kuruluşlarının üyeleri üzerindeki otorite ve etkinliğini artırmaktadır.

Ayrıca, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mesleki dernekler arasında söz konusu farklar dışında, gelir kaynakları bakımından da önemli farklılıklar vardır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu adına mesleki faaliyetleri denetlemekle sorumlu kuruluşlar olarak üye ödentilerinin yanı sıra kayıt ücretleri, para cezaları, çeşitli resim ve harçlar, gerekli resmî belgelerin düzenlenmesi karşılığı ücretler gibi bazı kamu hukukuna dayanan gelir kaynaklarına sahiptir (Öncü, 1983:1566). Derneklerin gelir kaynakları ise esas olarak üye aidatları, gönüllü bağışlar ve belli faaliyetler sonucunda elde ettikleri gelirler gibi kalemlerden oluşmaktadır. Oda/birlik tipi örgütlere yasalarla çeşitli mali ayrıcalıklar tanındığı halde, mesleki dernekler için bunların tümü geçerli değildir. Kamu yararına çalışan bazı derneklere de çeşitli ayrıcalıkların tanındığı bilinmekle birlikte, bunlar meslek kuruluşlarına tanınanlara göre daha kısıtlı kalmaktadır.

2) Vakıflar

Vakıflar, Selçuklu ve Osmanlı Döneminden günümüze kadar varlığını koruyan geleneksel yapılardır. Sivil toplum kuruluşu niteliğine dair tartışmaları bir tarafa bırakacak olursak vakıflar, toplumsal yaşamın her alanında hizmet vermiş, çok boyutlu ve çok işlevli müesseselerdir. Derneklerden farklı olarak, mal topluluğu olma vasfı öne çıkan vakıfların sosyal, iktisadi, mali, kültürel, dini vb. işlevleri ve bu doğrultudaki etkinlikleri söz konusudur. Tarihi süreç içerisinde, belli ölçüde değişime uğramış olmakla birlikte, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi vakıfları, Cumhuriyet Döneminde de etkinliklerini anayasal ve yasal koruma altında sürdürmüşlerdir.

Anayasamızın, yukarıda derneklerle ilgili olarak detayı verilen 33 üncü maddesinde, "dernek kurma hürriyeti" düzenlenmiş ve bu madde hükümlerinin vakıflarla ilgili olarak da uygulanacağına hükmedilmiştir. Dolayısıyla Anayasanın dernek kurma hürriyetine ilişkin düzenlemeleri (önceden izin almaksızın dernek kurma, derneğe üye olma veya katılma konusunda zorlama yasağı, dernek kurma hürriyetinin sınırlanması, bu hürriyetin kullanımına ilişkin şekil, şart ve usullerin kanunla düzenlenmesi, derneklerin kapatılması veya faaliyetten

alıkonulması gibi) vakıflar bakımından da geçerlidir. Vakıflara ilişkin temel yasal düzenlemeler Türk Medeni Kanunu ve Vakıflar Kanunu ile yapılmıştır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, *"başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar."* hükmüyle, birincisi yukarıda incelenen dernekler ile vakıflar olmak üzere iki tür tüzel kişilikten söz etmiştir. Vakfın, Medeni Kanundaki tanımı şöyledir: *"Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır."* Kanuna göre, bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir.

Vakıflar, kurucuların resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıkladığı vakıf kurma iradesiyle kurulmakta ve yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanmaktadırlar. Kanundaki usule uygun olarak tesciline karar verilen vakıf, vakfın yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil edilmekte, ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğünde tutulan merkezi sicile de kaydolunmakta ve yerleşim yeri mahkemesinin yapacağı bildirim üzerine anılan Genel Müdürlükçe merkezi sicile kaydolunan vakıf Resmî Gazete ile ilan olunmaktadır. Vakfın tüzel kişilik kazanmasıyla, kuruluşunda özgülenen malların mülkiyeti ile haklar vakfa geçmektedir. Vakfın adı, amacı, bu amaca özgülenen mal ve haklar, vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yeri vakıf senedinde (vakıf senedi, mülga ve meri Medeni Kanun hükümlerine göre kurulan vakıfların, mal varlığını ve vakıf şartlarını içeren belgedir) gösterilmektedir. Medeni Kanun, vakıflar bakımından bir yönetim organının bulunması zorunluluğu getirmekte, ayrıca, vakfedence, vakıf senedinde gerekli görülen başka organlara da yer verilebileceğini öngörmektedir. Vakıfların Türk Medeni Kanununda (md. 111) belirtilen yönlerden denetimi ilgili mevzuatı uyarınca Vakıflar Genel Müdürlüğü ve üst kuruluşlarınca gerçekleştirilmektedir.

Derneklerde olduğu gibi, vakıfların yönetimi, amacının ve mallarının değiştirilmesi konusunda yasal güvenceler getirilmiş ve bu konuda karar yetkisi yargı mercilerine bırakılmıştır. Denetim makamına mahkemeye başvurma yetkisi verilmişse de, yöneticilerin görevden alınması ve vakıf senedinde başka bir hüküm olmamak kaydıyla yenisini seçme yetkisi mahkemenindir. Vakıfların faaliyetten geçici alıkonması konusunda belli koşullarda idari mercilere de bazı yetkiler tanınmıştır. Vakıflar, kanunda öngörülen hallerde kendiliğinden veya mahkeme kararıyla sona erer. Vakıfların uluslararası faaliyette bulunma ve üst kuruluş kurmaları konusunda derneklere ilişkin mevzuat kıyas yoluyla uygulanmaktadır.

Vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimi ile diğer hususlara ilişkin esas ve usuller 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun vakıfları; mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflar olarak tasnif etmiştir. Konumuz bakımından esnaf vakıfları ile

yeni vakıflar önem arz etmektedir. Kanun esnaf vakıflarını, *"2762 sayılı Vakıflar Kanununun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflar"* olarak; yeni vakıfları ise *"Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar"* olarak tanımlamıştır.

Vakıflar Kanunu, vakıfları hukuki nitelik ve statüleri açısından özel hukuk tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar olarak belirlemiştir. Kanuna göre, yeni vakıflar Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulur ve faaliyet gösterirler. Yeni vakıflar, Kanundaki usule göre şube ve temsilcilik açabilirler. Ayrıca, vakıflar amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmak ve vakfa gelir temin etmek amacıyla iktisadi işletme ve şirket kurabilir, kurulmuş şirketlere ortak olabilirler. Ayrıca, vakıflar ilgili mevzuatındaki usule göre üniversite de kurabilmektedirler. Esnaf vakıfları, esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından, yeni vakıflar ise vakıf senedine göre oluşturulan yönetim organı tarafından yönetilirler.

Bu genel hükümler çerçevesinde faaliyet gösteren vakıfların bir kısmı meslek örgütü niteliğindedir. Esnaf vakıfları dışında bazı mesleki örgütlenmelerin vakıf kurmak suretiyle gerçekleştirildiği bilinmektedir. Diğer yandan, dernek, birlik veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsündeki bazı meslek örgütlerinin belli amaçları gerçekleştirmek üzere vakıf kurdukları da bilinmektedir. Bu suretle, vakıflar meslek örgütünün amaç ve faaliyetlerini destekleyici müesseseler olarak kullanılmaktadır.

Türk Medeni Kanunu ve Vakıflar Kanunundaki düzenlemeler dikkate alındığında, vakıflar ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasındaki temel farklılıklar belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. En temel fark, vakıfların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından farklı olarak, mal topluluğu niteliğinde olmasıdır. Kanuni tarifinin tabii bir sonucu olarak, vakıflarda belli bir amaca özgülenmiş "yeterli mal ve haklar" söz konusudur. Vakfın kurucusu gerçek veya tüzel kişiler olmasına ve vakıfların yönetimi mevzuatta niteliği belirlenen kişilerce gerçekleştirilmesine karşın, vakıflar, dernekler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında olduğu gibi şahıs toplulukları değildir. Statü ve hukuki nitelikleri dışında, kuruluş amaçları, faaliyet alanları, tabi oldukları mevzuat, organ türleri, bunların seçimi, yönetim usulleri, gelir kaynakları, denetimleri ve diğer birçok konuda vakıflar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ayrılmaktadır.

Bu nitelikleri dolayısıyla vakıfların meslek örgütü işlevi taşıyan örgütlenmeler olduğunu söylemek mümkün bulunmamaktadır. Fakat sınırlı da olsa, esnaf vakıfları ile yeni vakıfların bir kısmın da mesleki örgütlenmenin bir aracı olarak kullanıldığı vakidir. Bu tür örgütlenmelerin bir kısmı (esnaf vakıfları) Medeni Kanun öncesindeki vakfiyelerin bir sonucu olarak varlığını sürdürmekte, bir kısmı da özellikle vakıfların haiz oldukları kendine özgü bazı hususiyetlerden yararlanma amacından dolayı görülmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların sosyal yardımlaşma ve dayanışma amacına yönelik olarak kurduğu ve bir tür ikinci/destekleyici sosyal güvenlik sistemi işlevi gören vakıfları da ekonomik niteliği ağır basan örgütlenmeler olarak dikkate almak gerekir. Birçok kurum personeline yönelik olarak faaliyet gösteren bu tür vakıflar (… mensupları vakfı) meslek esaslı bir örgütlenme olmaktan öte, aynı kurumda çalışma veya çalışmış olma ortak paydasına dayalı kurumsal yapılar olarak ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, vakıf müessesesi çoğu zaman başka bir tüzel kişiliği (kooperatif, kamu tüzel kişiliği gibi) destekleyici ayrı bir tüzel kişilik olarak kullanılmaktadır. Bazı alanlardaki örgütlenmelerde dernek ve vakfın aynı kişiler tarafından kurulduğu veya dernek tüzel kişiliğinin vakfın kurucuları arasında yer aldığı görülmekte, böylece iki ayrı tüzel kişiliğin ortak amaçlara yönelik olarak kurulup işletildiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, dernek ve vakıfların kuruluş amaçları, işlevleri, faaliyet alanları ve nitelikleri konusunda kesin ve somut ayrımlar yapmak güçleşmektedir. Bundan dolayı, her bir tüzel kişiliğin kuruluşuna ilişkin kurucu irade ve tüzük veya senetteki düzenlemeler belirleyici olmaktadır.

3) Sendikalar

Türkiye'de meslek kuruluşu veya meslek örgütü denildiğinde sendikaların da bu kapsamda değerlendirildiği, işçi ve işverenleri temsil eden bu örgütlerin de meslek kuruluşu olarak kabul edildiği görülmektedir. Dolayısıyla, sendikal örgütlenmeye ilişkin hukuki çerçeveye ve bu kuruluşların niteliklerine kısaca temas edilmesinde yarar görülmektedir.

Sendikal örgütlenme özellikle Sanayi Devrimi sonrasında Avrupa'da ortaya çıkan ve zamanla tüm dünyada yaygınlık kazanan bir örgütlenme biçimidir. İşverenlerin esnaf ve sanatkâr birlikleri, loncalar, dernekler ve daha sonraları oda/birlik şeklindeki örgütlenmelerine karşın, işçi sınıfının oluşmasıyla işçi sendikaları ortaya çıkmış, bu süreç işverenlerin de işveren sendikaları oluşturmalarını beraberinde getirmiştir.

Ancak, bilindiği gibi günümüzde gerek işçiler gerekse işverenler yalnızca sendikalar bünyesinde örgütlenmemekte, diğer tüzel kişilikler de (dernek, vakıf, oda/birlik vb.) mesleki örgütlenmenin zemini ve aracı olarak kullanılmaktadır. Sendikal örgütlenme sınırlı amaç ve işlevler bakımından, özellikle ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak başvurulan bir örgütlenme yöntemidir.

Anayasa (md. 51), çalışanlar ve işverenlerin, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahip olduğunu öngörmüştür. Sendikaların kuruluş amaçları Anayasadaki tariften yola çıkılacak olursa, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmektir. Sendikal örgütlenme, kişilerin iradesine bırakılmış olup, hiç kimse bir sendikaya

üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. Sendika kurma hakkının sınırları ve bazı kişiler bakımından getirilen sınırlamalar Anayasa ve ilgili yasalarda yer almıştır. Anayasa'da işkolu esasına dayalı sendikal örgütlenmeye işaret edilmiş ve aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunması yasaklanmıştır. Sendikal örgütlenme esas olarak çalışanlar (işçi) ve işverenler bakımından öngörülmüş, işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki (sendika kurma hakkı) haklarının kapsam, istisna ve sınırlarını belirleme yetkisi, bunların gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak Kanun Koyucuya bırakılmıştır.

Ülkemizde işçi ve işverenler ile kamu görevlilerine yönelik olmak üzere iki tür sendikal örgütlenme (sendika ve üst kuruluşları) usulü tanımlanmıştır. Bu kuruluşlar 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'na göre kurulmakta ve faaliyet göstermektedir. Yukarıda temas edildiği gibi sendika ve konfederasyonların gerçek anlamda bir meslek örgütü olma nitelikleri tartışmalıdır. Bu konuda farklı görüşler ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu durum özellikle bu kuruluşların örgütlenme biçiminden kaynaklanmaktadır. Sendika ve üst kuruluşlarının kuruluş ve örgütlenme esasları aşağıda kısaca belirtilmiştir.

a) İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları

Sendikalar, 2821 sayılı Kanunun 2. maddesindeki tanım gereği, *"işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip kuruluşlar"* olarak üyelerinin hak ve menfaatlerini korumaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Konfederasyonlar değişik işkollarında en az beş sendikanın bir araya gelmesiyle meydana getirilebilen tüzel kişiliğe sahip üst kuruluşlardır. Bu kuruluşlar sendikaların çatı örgütlenmeleri olarak faaliyet göstermektedirler. Kanun, "hizmet akdine dayanarak çalışanları" işçi olarak tanımlamış, işçi sayılacakları da ayrıca belirlemiştir. İşveren ise işçi sayılan kimseleri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kamu kuruluşları olarak tarif edilmiştir.

İşçi sendikaları, işkolu esasına göre bir işkolunda ve Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacı ile bu işkolundaki işyerlerinde çalışan işçiler tarafından kurulmaktadırlar. İşveren sendikaları ise yine işkolu esasına göre bir işkolunda ve Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacı ile bu işkolundaki işverenler tarafından kurulmaktadır. Bir işkolunda birden fazla sendika kurulabilmekte, ancak meslek veya işyeri esasına göre işçi sendikası kurulamamaktadır. Sendikalar tüzüklerinde belirtilmek şartıyla genel kurullarının kararıyla şube açabilmektedirler.

Sendikalar, kişi toplulukları olup, üyelik sistemine göre meydana gelmekte ve işlemektedir. Kanundaki şartları sağlayan ve 2821 sayılı Kanuna göre işçi sayılanlar işçi sendikalarına, işveren sayılanlar ise işveren sendikalarına üye olabilmektedirler.

"Meslek" ve "işyeri" esasına göre işçi sendikası kurulamaması, bu kuruluşların mesleki örgütlenme olma niteliğini zayıflatan bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Sendikaların iş kolu

esasına göre, bir işkolunda ve Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacı ile kurulacağının öngörülmesi ve "meslek" ve "işyeri" esasına göre örgütlenme konusundaki yasaklamanın sonucu olarak işçi sendikaları ancak her bir iş kolundaki işyerlerinde çalışanlarca kurulabilmektedir.

İşçi ve işveren sendikalarının kurulabileceği iş kolları Kanunda aşağıdaki gibi sayılmıştır:

1. Tarım ve ormancılık, avcılık ve balıkçılık,
2. Madencilik,
3. Petrol, kimya ve lastik,
4. Gıda sanayii,
5. Şeker,
6. Dokuma,
7. Deri,
8. Ağaç,
9. Kağıt,
10. Basın ve yayın,
11. Banka ve sigorta,
12. Çimento, toprak ve cam,
13. Metal,
14. Gemi,
15. İnşaat,
16. Enerji,
17. Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar,
18. Kara taşımacılığı,
19. Demiryolu taşımacılığı,
20. Deniz taşımacılığı,
21. Hava taşımacılığı,
22. Ardiye ve antrepoculuk,
23. Haberleşme,
24. Sağlık,
25. Konaklama ve eğlence yerleri,
26. Milli savunma,
27. Gazetecilik,
28. Genel işler.

Bir işyerinde yürütülen asıl işe yardımcı işler de, asıl işin dâhil olduğu işkolundan sayılmaktadır. Her bir işkoluna giren işlerin neler olduğu 2821 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan İşkolları Tüzüğü ile belirlenmiş ve Tüzüğe ekli listede gösterilmiştir. İşyerlerinin girdiği işkolunun tespiti, o işyerinde yürütülen işin niteliğine göre Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığınca yapılmaktadır. Her iş kolunda çalışan, sendikalara üye olan ve olmayan işçilerin sayıları ile bunların sendikalara dağılımı anılan Bakanlık tarafından her yıl Ocak ve Temmuz aylarında yayımlanan istatistiklerle açıklanmaktadır.

Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın kurulabilmektedir. Sendika ve konfederasyonlar, kurucularca usulüne göre hazırlanan sendika/konfederasyon tüzüğünün ve kuruluşa ilişkin diğer belgelerin ilgili valiliğe tevdii ile birlikte tüzel kişilik kazanmaktadırlar. Belli hallerin gerçekleşmesi halinde kanundaki usule göre sendika ve konfederasyonların faaliyeti mahkeme kararıyla durdurulabilmekte veya kapatılabilmektedir.

Sendika ve konfederasyonların amacı, bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürülecek çalışma konuları ve biçimleri, sendikanın faaliyet göstereceği işkolu, üyelik ile ilgili kurallar, organları ve bunların oluşumu biçimi ile diğer hususlar sendika ve konfederasyonun tüzüğünde gösterilmektedir. Sendika ve konfederasyonlar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca (bölge müdürlükleri) tutulan sicile kaydedilmektedirler.

Sendika ve şubeleri ile konfederasyonların zorunlu organları; genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kurulu olarak belirlenmiştir. Ancak, ihtiyaca göre başka organların da kurulması mümkündür. İşçi sendikası şube genel kurulu üyelerden oluşmaktadır. Organların üye sayısına ilişkin alt ve üst sınırlar ile görev ve yetkileri Kanunla belirlenmiştir.

Sendika ve şubeleri ile konfederasyonların genel kurullarının oluşumu kanunda belirtilen kriterler çerçevesinde (genel kurul, sendika şubelerinde, faaliyet sahasında işyerlerinde çalışan sendikalı işçi sayısının beşyüzü aşması halinde; sendikalarda ise üye sayısı bini aşması halinde delege sistemiyle oluşturulmaktadır. Konfederasyonların genel kurulu ise üye sendikalarca seçilen en çok beşyüz delegeden oluşmaktadır) duruma göre tüm üyeler veya üyeler tarafından seçilen delegelerden oluşmaktadır. Delege sayıları Kanundaki sınırlamalara uygun olarak tüzüklerde gösterilmektedir. Sendika, sendika şubesi ve konfederasyonların yönetim ve denetleme kurulu üyeleri Kanun gereği bu sıfatla genel kurula delege olarak katılmaktadırlar. Organ seçimleri ve Kanunda sayılan görevler genel kurullar tarafından yapılmaktadır. Genel kurullarda zorunlu organlara delege veya üye seçimleri yargı gözetimi altında serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre Kanunda belirtilen esas ve usullere göre yapılmaktadır.

Sendika ve konfederasyon üyelerince ödenecek aidat miktarı, tüzüklerinde gösterilmektedir. Ancak Kanunda bazı sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre, işçi sendikasına işçinin ödeyeceği aylık üyelik aidat tutarı, bir günlük çıplak ücretini, işveren sendikasına işverenin ödeyeceği aylık üyelik tutarı ise işyerinde işçilere ödediği bir günlük çıplak ücretleri toplamını geçemez. Sendikaların, tüzüklerine koyacakları hükümlerle üyelik aidatı dışında başka bir aidat alınmasının öngörülmesi Kanunla yasaklanmıştır. Sendika ve konfederasyonların

gelirleri Kanunda sayılmak suretiyle belirlenmiş ve gelirlerin Kanun ve tüzüklerinde gösterilen faaliyetler için kullanılacakları öngörülmüştür.

Diğer yandan 2821 sayılı Kanundaki ilginç bir düzenleme, işçi sendika ve konfederasyonların gelirlerinin en az yüzde onunu üyelerinin eğitimi ile mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için kullanma zorunluluğu öngören hükümdür. Böylece, gelirlerin en az yüzde onunun üyelerin mesleki gelişimine tahsis edilmesi esası getirilmiştir. Üyelerin mesleki gelişimine yönelik faaliyetler için böyle bir yasal zorunluluk öngörülmesi bu kuruluşların işlev ve nitelikleriyle örtüşmekte ve yararlı olmaktadır.

Sendikaların çalışma hayatına ilişkin faaliyetleri;

- Toplu iş sözleşmesi akdetmek,
- Toplu iş uyuşmazlıklarında, ilgili makama, arabulucuya, hakem kurullarına, iş mahkemelerine ve diğer yargı organlarına başvurmak,
- Çalışma hayatından, mevzuattan, toplu iş sözleşmesinden, örf ve adetten doğan hususlarda işçileri ve işverenleri temsilen veya yazılı başvuruları üzerine, nakliye, neşir veya adi şirket mukaveleleri ile hizmet akdinden doğan hakları ve sigorta haklarında üyelerini ve mirasçılarını temsilen davaya ve bu münasebetle açtığı davadan ötürü husumete ehil olmak,
- Grev veya lokavta karar vermek ve idare etmek

şeklinde sayılmıştır. Bu kuruluşların yürüteceği sosyal faaliyetler ise Kanunda ayrıca düzenlenmiştir (esasında Kanunda "sosyal faaliyet" olarak düzenlenen faaliyetlerin bir kısmı mesleki, ekonomik ve diğer nitelikteki faaliyetlerden oluşmaktadır). Bu faaliyetler, üyelere yönelik adli yardımda bulunulmasından, ilgili mevzuatına göre toplanan kurullara temsilci göndermeye, üyelerine yönelik sağlık, sosyal, kültürel, sportif ve mesleki nitelikte etkinlikler yürütmekten, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı tesis etmek veya ekonomik menfaatlerini korumak ve geliştirmek üzere sandık ve kooperatif kurmaya ve bunları desteklemeye, sınai ve iktisadi teşebbüs yatırımları yapmaya kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

Bununla birlikte sendika ve konfederasyonların faaliyetlerine ilişkin bazı anayasal ve yasal yasak ve sınırlamalar da bulunmaktadır. Buna göre, bu kuruluşlar Anayasanın 14 üncü maddesindeki yasaklara aykırı hareket edemeyecekleri gibi, yönetim ve işleyişlerinin Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamayacağı öngörülmüş, amaçları dışında faaliyette bulunmaları yasaklanmış, ticaretle uğraşamayacakları hükme bağlanmış ve başkaca yasaklar getirilmiştir. Diğer yandan, Kanun mahalli idareler ve milletvekili seçimlerinde aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyon organlarındaki görevlerinin, adaylık süresince askıda kalacağı ve seçilmeleri halinde görevlerinin son bulacağını öngörmektedir.

Sendika ve konfederasyonların iç denetimi kendi organlarınca (denetleme kurulları veya denetçiler) yapılan idari ve mali denetimlerle yapılmaktadır. 2821 sayılı Kanunun 47 nci

maddesinin 1997 yılında yapılan değişiklikten önceki ilk hali, Devletin sendika ve konfederasyonlar üzerinde idari ve mali denetim yetkisine sahip olduğunu öngörmekte ve bu kuruluşların yılda bir defa Maliye ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarınca mahallinde olmak üzere, birlikte veya ayrı ayrı denetleneceğini düzenlemekteydi. Denetlemenin kapsamı; yönetim ve işleyişin, gelir ve giderlerin, gelir ve giderler ile ilgili olarak yetkili organlarca alınan kararların, kanun, tüzük ve kuruluşların amaçlarına uygun olup olmadığı ve harcamaların bu kararlara uygunluğunun incelenmesi olarak belirlenmiş idi. Kanunun sendika ve üst kuruluşlarındaki "devletin idari ve mali denetimi"ni düzenleyen 47 nci maddesi, 1997 yılında çıkarılan 4277 sayılı Kanunun 5 inci maddesiyle başlığıyla birlikte değiştirilmiştir. Değişiklik sonrasındaki yeni düzenlemeyle (halen yürürlükte bulunan) sendika ve konfederasyonlardaki idari ve mali denetimin bu kuruluşların denetleme kurulları veya denetçileri tarafından yapılacağı öngörülmektedir.

Maliye Bakanlığınca vergi mevzuatı ve teşkilat kanunundaki hükümler çerçevesinde sendika ve konfederasyonlarda denetim yapılmakla birlikte, vergi incelemesi niteliğindeki bu denetim faaliyetlerini sendikanın tüm faaliyet, karar ve işlemlerinin idari ve mali yönden denetimi olarak görmek mümkün değildir. Netice itibarıyla, 4277 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında, bu kuruluşlar üzerindeki Devlet denetimi konusunda hukuki boşluk oluşmuştur.

b) Kamu Görevlileri Sendika ve Konfederasyonları

Türkiye'de sendikal örgütlenme konusundaki düzenleme ve girişimler 1940'lı yıllarda başlamış, sendikal hareketler 1950'li yıllar ve özellikle 1960 sonrasında ise güçlü bir yapıya kavuşmuştur. Sendikal örgütlenme 1980 sonrası dönemde yeni Anayasal ve yasal düzenlemelerle çeşitli kısıtlamalara tabi tutulmuş (Mahiroğulları, 2001:161-190), ancak 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Birliğine uyum sürecinde yapılan değişikliklerle birçok sınırlayıcı düzenleme kaldırılmıştır.

Kamu görevlilerinin sendikal örgütlenmeleri işçi ve işveren sendikacılığından farklı olarak daha geç ve zorlu bir süreç sonrasında gerçekleşebilmiştir. 1990'lı yıllara kadar çeşitli düzenleme ve örgütlenmeler görülmekle birlikte, esas olarak kamu görevlilerinin sendikal örgütlenmesinin özellikle uluslararası sözleşme ve yükümlülüklerin bir sonucu olarak 1990'lı yıllardan itibaren mümkün olabildiği görülmektedir. Bu konudaki en önemli gelişme Anayasa değişiklikleri sonrasında 2001 yılında çıkarılan yasal düzenlemeyle sağlanmıştır. Anayasa ve yasalardaki bazı sınırlamalar nedeniyle kamu görevlileri sendika ve üst kuruluşları yapı, işlev, görev ve yetkileri bakımından işçi ve işveren sendikalarından ayrılmaktadır.

Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi için oluşturdukları sendika ve konfederasyonlara ilişkin düzenlemeler 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nda yer almıştır. Kanun, kamu görevlisini, *"Kamu*

kurum ve kuruluşlarının işçi statüsü dışındaki bir kadro veya sözleşmeli personel pozisyonunda çalışan, adaylık veya deneme süresini tamamlamış kamu görevlileri"; kamu işverenini ise*, "kamu görevlilerinin çalıştığı tüzel kişiliği olan ya da olmayan kamu kurum ve kuruluşları"* olarak tanımlamıştır.

Kamu görevlileri sendikaları, *"Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar"* olup, bu sendikalara, kamu kurum ve kuruluşlarının işçi statüsü dışındaki kadro veya sözleşmeli personel pozisyonlarında çalışan kamu görevlileri üye olmaktadırlar. Konfederasyonlar ise, değişik hizmet kollarında 4688 sayılı Kanuna tabi olarak kurulmuş en az beş sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlardır.

Kamu görevlileri sendikaları hizmet kolu esasına göre, Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacıyla bir hizmet kolundaki kamu işyerlerinde çalışan kamu görevlileri tarafından kurulabilmektedir. Bir hizmet kolunda birden fazla sendika kurulabilmekte, ancak işçi ve işveren sendikalarında olduğu gibi, meslek veya işyeri esasına göre sendika kurulamamaktadır. Sendikaların kurulabileceği hizmet kolları kanunda sayılı olarak belirlenmiştir. Bunlar;

1. Büro, bankacılık ve sigortacılık hizmetleri.
2. Eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri.
3. Sağlık ve sosyal hizmetler.
4. Yerel yönetim hizmetleri.
5. Basın, yayın ve iletişim hizmetleri.
6. Kültür ve sanat hizmetleri.
7. Bayındırlık, inşaat ve köy hizmetleri.
8. Ulaştırma hizmetleri.
9. Tarım ve ormancılık hizmetleri.
10. Enerji, sanayi ve madencilik hizmetleri.
11. Diyanet ve vakıf hizmetleridir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının girdikleri hizmet kolları Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Kapsamına Giren Kurum ve Kuruluşların Girdikleri Hizmet Kollarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikle düzenlenmiş ve Yönetmeliğe ekli listede gösterilmiştir.

Kamu görevlileri sendika ve konfederasyonları bakımından da Anayasa ve yasayla güvence altına alınan serbesti ilkesi geçerli olup, önceden izin almaksızın serbestçe kurulabilirler. Sendika ve konfederasyonlar, kurucuların, sendika/konfederasyon tüzüğünü ve diğer belgeleri ilgili valiliğe verilmesi ile tüzel kişilik kazanmaktadır. Kamu görevlilerinin sendika ve konfederasyonlarına ilişkin kayıtlar da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tutulmaktadır. Sendika ve konfederasyonların amacı, çalışma konuları ve usulleri, organları, üyelik koşulları ve diğer hususlar sendika ve konfederasyonların tüzüğünde gösterilmektedir.

Sendika şubesi, sendika ve konfederasyonların organları; genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kuruludur. Bundan başka organların kurulması da mümkündür. Organların oluşum biçimi, alt ve üst sayıları ile görev ve yetkileri Kanunda düzenlenmiştir.

Sendika ve sendika şubelerinin genel kurulları üyelerinden oluşmaktadır. Ancak üye sayısı bini aşan sendikalarda ve üye sayısı beşyüzü aşan sendika şubelerinde genel kurulların delege usulü ile yapılabileceği öngörülmüştür. Genel kurul delegeleri üyeler tarafından Kanundaki ilkeler ve tüzüklerindeki hükümlere göre seçilmektedir. Konfederasyonların genel kurulları ise, üye sendikalarca seçilen en çok beşyüz delegeden oluşmaktadır. Sendikaların temsil edilecekleri delege sayıları konfederasyon tüzüğüyle belirlenmektedir. Ayrıca, kanun gereği, sendika şubeleri ile sendika ve konfederasyonların yönetim ve denetleme kurulu üyeleri bu sıfatla kendi genel kurullarına delege olarak katılırlar.

Kamu görevlileri sendika ve konfederasyonlarının faaliyetlerine ilişkin esaslar Kanunla düzenlenmiş ve bazı sınırlama ve yasaklar getirilmiştir. Kanuna göre, kamu görevlileri sendikaları ile konfederasyonları Kanundaki hükümler çerçevesinde, üyeleri adına toplu görüşmeye katılmaya, toplu görüşmeyi sonuçlandırmaya ve taraf olmaya yetkilidir. Ayrıca, sendika ve konfederasyonların kuruluş amaçları doğrultusunda Kanun'da sayılan aşağıdaki sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinde bulunabilecekleri hükme bağlanmıştır. Organ seçimleri ve Kanunda sayılan belli görevler genel kurul tarafından yapılmaktadır. Kanuna göre genel kurullarda seçimler yargı gözetimi altında serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre yapılır. Seçimlere ilişkin olarak 2821 sayılı Sendikalar Kanununun ilgili maddeleri ve sendika ve konfederasyonların tüzüklerindeki hükümler uygulanmaktadır.

Üyelik konusunda genel kural serbestlik olmakla birlikte, bazı kamu görevlileri bakımından sınırlamalar getirilmiştir. Sendika üyesi olamayacaklar ve sendika kuramayacaklar Kanunda kuruluşlar veya kadro/görev unvanları itibarıyla sayılı olarak belirtilmiştir. Kamu görevlileri çalıştıkları işyerinin girdiği hizmet kolunda kurulu bir sendikaya üye olabilirler. Birden çok sendikaya üye olunamamaktadır.

Kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları 4688 sayılı Kanundaki hükümler çerçevesinde, üyeleri adına toplu görüşmeye katılmaya, toplu görüşmeyi sonuçlandırmaya ve taraf olmaya yetkilidir. Bu kuruluşların, kuruluş amaçları doğrultusunda bulunabilecekleri faaliyetler ve yasaklar Kanunda sayılmıştır. Faaliyet alanlarının bir kısmı işçi ve işveren sendika ve konfederasyonlarıyla aynı olmakla birlikte, bazı konularda farklılıklar da bulunmaktadır.

2821 sayılı Kanunda işçi sendikaları bakımından öngörülen, gelirlerinin en az yüzde onunu üyelerinin eğitimi ile mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için kullanma zorunluluğu 4688 sayılı Kanunla kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları bakımından da getirilmiştir. Buna göre, kamu görevlileri sendika ve konfederasyonlarının, gelirlerinin en az

yüzde onunu üyelerinin mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için kullanma zorunluluğu bulunmaktadır.

Sendika şubesi, sendika ve konfederasyonlardaki iç denetim 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 4277 sayılı Kanunla değişik 47 nci maddesi paralelinde düzenlenmiş olup, buna göre söz konusu kuruluşların yönetim ve işleyişleri ile gelir ve giderleri ve bunlarla ilgili her türlü işlemlerin kanunlar ve ilgili diğer mevzuat ile tüzük ve genel kurul kararlarına uygun olup olmadığı hususlarındaki idari ve mali denetim, denetleme kurulları ya da denetçiler tarafından yapılır. Denetimin esasları hakkında 2821 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan Tüzük hükümleri uygulanmaktadır. Kanunda ayrıca, sendikalar ve konfederasyonların yıllık hesaplarının 01.06.1989 tarih ve 3568 sayılı Kanuna göre denetim yetkisi almış meslek mensupları tarafından denetlenerek, bağımsız denetim raporu hazırlanacağı ve bu raporların genel kurula sunulacağı öngörülmüştür. Diğer yandan, sendika ve konfederasyonların her hesap ya da bütçe dönemine ait bilanço ve hesaplarıyla çalışma ve denetleme raporlarını ait oldukları dönemi izleyen üç ay içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına; sendikaların ise ayrıca bağlı bulundukları konfederasyona gönderecekleri hükme bağlanmıştır.

Kamu görevlileri sendikasına üye olan kamu görevlilerinin üyelik ödentileri Kanundaki düzenlemeler çerçevesinde kamu işverenlerince aylığından kesilmek suretiyle tahsil edilmekte ve ilgili sendikalara aktarılmaktadır. Kanuna göre, sendika üyelerinin aylık üyelik ödenti tutarı; kamu görevlisinin kadro ya da pozisyonuna bağlı ve her ay mutat olarak ödenmekte olan damga vergisine tabi aylık brüt gelirleri toplamına, sendika tüzüğünde belirtilen oran uygulanmak suretiyle hesaplanır. Ödenti tutarı, 15 inci derecenin birinci kademesinden aylık alan Devlet memurunun damga vergisine tabi brüt gelirleri toplamının binde dördünden az, otuzda birinden fazla olamaz. Ayrıca, sendika tüzüğüne, üyelik ödentisi dışında her ne ad altında olursa olsun, üyelerden başka bir kesinti yapılmasını öngören hükümlerin konulması yasaklanmıştır. Konfederasyonlara üyelerince ödenecek ödenti miktarı, sendikaların ödenti tutarlarının yüzde beşinden aşağı olmamak üzere konfederasyonların genel kurullarınca belirlenmektedir.

c) Mukayese ve Değerlendirme

İşçi ve işveren sendikaları ve konfederasyonları ile kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonlarına ilişkin düzenlemelere bakıldığında, bu kuruluşların belli açılardan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzerlik gösterdiği, fakat bazı yönlerden ise önemli farklılıklarının olduğu görülmektedir.

Evvela en önemli farklılık kuruluş amaçları, hukuki nitelikleri ve tüzel kişilikleri bakımından söz konusudur. Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları Anayasanın 135 inci maddesinde ve kendi özel yasalarında ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup, bu amaçlarla sendika ve konfederasyonların kuruluş amaçları arasında belli başlı farklılıklar bulunmaktadır. Meslek

kuruluşlarının amaç ve işlevleri ile faaliyet alanları sendika ve konfederasyonlara göre daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmiştir.

İkinci olarak Anayasanın 135 inci maddesi kapsamındaki meslek kuruluşları "kamu kurumu niteliğinde" olma statüsü yanında, kamu tüzel kişiliğini haiz örgütlerdir. Sendika ve konfederasyonlar ise özel hukuka tabi tüzel kişileridir. Bu kuruluşlar gerek ekonomik ve sosyal hayattaki işlev ve önemleri gerekse dünyada Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan işçi hareketlerinin bir sonucu olarak ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal politika alanındaki gelişmeler neticesinde milletlerarası sözleşmelerle yapılan düzenlemeler ve aynı doğrultuda anayasal güvence sağlayan düzenlemeler çerçevesinde yürürlüğe konulan özel yasalarla ayrı bir statüye kavuşmuşlardır. Yapıları, örgütlenme biçimleri ve statüleri itibarıyla dernek niteliğinde olmalarına karşın, sendika ve üst kuruluşları tabi oldukları kurallar bakımından derneklerden ayrışmış ve özel hükümlere tabi kılınmışlardır.

Bu süreç dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de yaşanmış ve sendikalara ilişkin esaslar, derneklere ilişkin genel düzenlemelerden ayrı olarak yürürlüğe konulan özel kanunlarla (1940'lı yıllardan itibaren yapılan yasal düzenlemeler) belirlenmiştir.

Ülkemizde, 1960 Anayasası ve mülga 274 sayılı Sendikalar Kanunu uygulamasında, doktrinde sendikaların *"kamu kurumu niteliğinde meslek teşekkülü"* olup olmadığı hususunda farklı görüşler öne sürüldüğü görülmektedir. Bu kuruşların işlevleri ve yapıları itibarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olduğunu öne sürenler olduğu gibi, bunun aksine, sendikaların özel hukuk tüzel kişisi olduğu yönünde görüşler de ifade edilmiştir.

Bu tartışmanın o dönemde yapılmasının kısmi bir haklılık payı olabilir. Çünkü mülga 274 sayılı Sendikalar Kanununun 1. maddesinde, sendika, federasyon ve konfederasyonların, *"işçi sayılanların ve işverenlerin müşterek, iktisadi, sosyal ve kültürel yararlarını korumak ve geliştirmek için kurulan mesleki teşekküller"* şeklinde tanımlanmış olması, bu kuruluşların kanunen mesleki teşekkül statüsünde görüldüklerine işaret etmektedir.

Ancak, Kanun Koyucu bu mesleki teşekküllere, kamu kurumu niteliği vermediği gibi, bunların kurulmasını da meslek mensuplarının isteklerine bırakmıştır. Dolayısıyla kurulmasının ve üyeliğinin, kişilerin iradesine bırakılıp zorunlu üyelik esasının öngörülmemesi, bunlara kamu hizmeti niteliği taşıyan görevler verilmemiş olması ve Anayasal ve yasal düzenlemelerde bu kuruluşların kamu tüzel kişiliği veya kamu kurumu niteliğini haiz olduğuna ilişkin açık bir düzenleme yapılmamış olması nedeniyle, işlev ve amaçlarındaki benzerliklere rağmen, bu kuruluşların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu gibi kabul edilmesi mümkün bulunmamaktadır (Erten, 1971:331-332).

Anayasa ve yasalarla "kamu kurumu niteliği" verilmeyen bu kuruluşların, bazı işlev ve niteliklerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzerliklerinden yola çıkılarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kabul edilmesinin Anayasa ve yasaların açık

düzenlemeleriyle çeliştiğini de vurgulamak gerekmektedir. Zaten, Sendikalar Kanununun 32 nci maddesinde yer alan, *"işçi ve işveren sendikaları .... Medeni Kanunun ve Cemiyetler Kanununun işbu kanuna aykırı olmayan hükümlerine tabidirler."* hükmünün de sendikaların özel hukuk içinde yer aldığını ve özel hukuk tüzel kişisi olduğunu (Erten, 1971:332) öngördüğü kabul edilmektedir. Bu itibarla, sendikaların dernekler gibi özel hukuk tüzel kişisi olduğu, ancak tüzel kişilik ve bazı yönlerden derneklerle olan benzerliklerine rağmen, bunların işlev, amaç, nitelik ve diğer yönlerden derneklerden ayrı tüzel kişilikler olduğunu kabul etmek gerekir.

Geçmişteki düzenleme ve tartışmalardan yola çıkarak günümüzdeki duruma bakıldığında şunu söylemek mümkündür. Günümüzde yürürlükte bulunan Anayasal ve yasal düzenlemeler bakımından düşünüldüğünde, sendika ve konfederasyonların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olmadığı açık olup, bu konuda bir tartışma bulunmamaktadır. Fakat bu kuruluşların "meslek kuruluşu/örgütü" kategorisine dâhil olup olmadığı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Diğer yandan, sendikaların tüzel kişiliğinin niteliği de önem kazanmaktadır.

Yukarıda dernek ve vakıflarla ilgili olarak belirtildiği üzere Türk Medeni Kanunu tüzel kişileri (özel hukuk tüzel kişilerini) dernekler ve vakıflar olarak düzenlemiştir. Kanunun tüzel kişilere ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği bölümünde öngörüldüğü üzere, başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.

Türk Medeni Kanununda, tüzel kişilere ilişkin genel hükümler başlığı altında tüzel kişiliğin kazanılması, hak ehliyeti, fiil ehliyetinin koşulu ve kullanılması, yerleşim yeri, kişiliğin sona ermesi, sınırlı devam etme, mal varlığının tasfiyesi, mal varlığının özgülenmesi konularını düzenlemiş ve *"kamu tüzel kişileri ile ticaret şirketleri hakkındaki kanun hükümleri saklıdır."* hükmüyle de iki tür tüzel kişilik bakımından ilgili kanun hükümlerine atıf yaparak bunları saklı tutmuştur. Ayrıca, Kanunun "başlangıç hükümleri"nin "genel nitelikli hükümler" başlıklı maddesinde, bu Kanunun ve Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümlerinin, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanacağına hükmedilmiştir.

Diğer yandan, 2821 sayılı Sendikalar Kanununda (md. 63); *"işçi ve işveren sendikaları ve konfederasyonları hakkında, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Medeni Kanun ve Dernekler Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır. Bu Kanunun uygulanmasından doğan bütün uyuşmazlıklar iş davalarına bakmakla görevli mahkemelerde çözümlenir."* hükmüne, benzer bir şekilde 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununda (md. 43); *"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, 2908 sayılı Dernekler Kanunu, 743 sayılı Türk Medeni Kanunu ile sendika ve konfederasyonlarda görev alacaklar hakkında kamu görevlilerinin tabi oldukları personel kanunlarının ilgili hükümleri uygulanır."* hükmüne yer verilmiştir.

Gerek Türk Medeni Kanununun genel hükümleri gerekse sendika ve konfederasyonlara ilişkin 2821 ve 4688 sayılı Kanunlardaki sendikalar ve konfederasyonlar hakkında uygulanacak diğer kanun hükümlerine atıf yapan hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, sendika ve konfederasyonların Medeni Kanundaki anlamıyla özel hukuk tüzel kişisi olduğu ve bu kuruluşlar hakkında Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanununun konuya ilişkin hükümlerinin uygulanacağı açıkça ortaya çıkmaktadır. Yüksek yargı organları önüne gelen uyuşmazlıkların çözümünde de, yargı mercileri özel kanunlarında hüküm bulunmayan hallerde sendika ve konfederasyonlar hakkında derneklere ilişkin Anayasal ve yasal düzenlemelere atıf yapmakta ve bu çerçevede karar oluşturmaktadır. Yargı kararlarında, sendika ve konfederasyonların dernekler, vakıflar ve şirketler gibi özel hukuk tüzel kişileri olduğu kabul edilmektedir.

Diğer yandan, gerek 2821 sayılı Kanunda gerekse 4688 sayılı Kanunda sendikalar ve konfederasyonlar *"…. tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar"* olarak tanımlanmış ve mülga Sendikalar Kanununda olduğu gibi bu kuruluşlar "mesleki teşekküller" biçiminde nitelendirilmiştir. Ayrıca, mezkur yasalarda "meslek esasına göre" sendika ve konfederasyon kurulması yasaklanmış, işçi ve işveren sendikalarının "işkollarına", kamu görevlileri sendikalarının ise "hizmet kollarına" göre kurulabileceği öngörülmüştür. Bu itibarla, pozitif hukukumuzdaki tanımlamalar ve örgütlenmeye ilişkin esaslar karşısında, sendikaları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya dernek biçiminde kurulan meslek örgütlerinde olduğu gibi mesleki örgütlenmeler olarak kabul etmek ve bu kuruluşları meslek kuruluşları şeklinde nitelendirmek doğru gözükmemektedir.

Organ türleri, organların oluşum biçimi, görev ve yetkileri, seçim usulleri ile yasaklar, denetim usulleri ve diğer bazı konularda benzerlikler bulunmasına karşın, sendika ve konfederasyonların meslek kuruluşlarından farklı niteliklere sahip özel hukuk tüzel kişileri olduğu anlaşılmaktadır. Tüzel kişiliğin kazanılması, niteliği, tabi olunan hukuk kuralları, işlevler ve faaliyet alanları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yüklenen kamusal görevler ve bu doğrultuda tanınan kamusal yetki ve ayrıcalıklar konusundaki esaslı farklılıklar karşısında belli yönlerden var olan benzerliklerden yola çıkılarak bu kuruluşların aynı tür kuruluşlar olarak tasnif edilmesi mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla iki tür kuruluş arasındaki diğer farklılık ve benzerliklere detaylı olarak yer verilmesine de gerek bulunmamaktadır.

4) Kooperatifler

Ülkemizde temel olarak iki tür kooperatif bulunmaktadır. Birinci grup kooperatif, kooperatiflere ilişkin genel düzenleme olan 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa tabi olan kooperatiflerdir. İkinci grup, bu kanun dışında özel kanunlara istinaden kurulan ve hüküm

bulunmayan hallerde 1163 sayılı Kanuna tabi olan diğer kooperatiflerdir. Bunların yapı ve özellikleri aşağıda ayrı ayrı belirtilmiştir.

a) 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa Göre Kurulan Kooperatifler ve Üst Kuruluşları

Daha önce, 1969 yılında yapılan düzenlemeye kadar Türk Ticaret Kanununda düzenlenen ve ticaret şirketleri arasında sayılan kooperatiflere ilişkin temel yasal düzenleme 24.04.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunuyla yapılmış ve böylece kooperatifler ticaret şirketlerinden ayrı müstakil bir yasaya tabi kılınmışlardır. Kooperatiflere ilişkin esas düzenleme 1163 sayılı Kanun olmakla birlikte, çeşitli kanunlara göre kurulan kooperatifler de bulunmaktadır. Özel kanunlara istinaden kurulan kooperatifler 1163 sayılı Kanun anlamında kooperatif niteliğinde olmakla beraber, bazı hususiyetleri nedeniyle özel kanunları çerçevesinde kurulmakta ve yönetilmektedir.

Diğer yandan, kooperatiflere ilişkin esaslar 1163 sayılı Kanunla düzenlenmesine karşın, 1163 sayılı Kanunun, *"Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır."* şeklindeki 98 inci maddesi hükmü ile 1163 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin hükümleri kooperatifler hakkında uygulanmaktadır.

Kooperatiflerin hukuki tarifi 1163 sayılı Kanunda yapılmıştır; *"Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir."*.

Kooperatif adını ancak 1163 sayılı Kanuna göre kurulan teşekküllerin kullanabileceği öngörülmüştür. Ayrıca, özel kanunlara göre kurulan kuruluşlar da kooperatif adını (kendi özel kanunlarındaki adı) kullanabilmektedir. Kanun sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulmasını yasaklamıştır. Ülkemizde yirmiden fazla türde (faaliyet konusu) ve yetmiş beş bini aşkın kooperatif bulunmaktadır. Ayrıca, bunların kurmuş olduğu kooperatif niteliğindeki üst kuruluşlar da vardır.

Kooperatifler en az 7 ortak tarafından imzalanacak ana sözleşme ile kurulmaktadır. Kooperatifin adı, merkezi, amacı ve çalışma konuları, ortaklığa ilişkin kurallar, organlar ve diğer hususlar kooperatifin ana sözleşmesinde gösterilmektedir. Kooperatif ana sözleşmesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığına verilmektedir. Bakanlığın kuruluşa izin vermesi halinde, bu durum kooperatif merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan olunmaktadır. Kooperatifler ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanmaktadır. Kooperatiflerin organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetçilerden oluşmaktadır.

Kooperatifler, 1163 sayılı Kanun, hüküm bulunmayan hallerde uygulanan Türk Ticaret Kanunundaki düzenlemeler ve Türk Ticaret Kanununda Türk Medeni Kanuna yapılan atıflar dolayısıyla belli hallerde uygulanabilen Türk Ticaret Kanunu ve bu Kanunda yer alan *"Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanununun ayrılmaz bir cüzüdür."* hükmü çerçevesinde özel hukuk tüzel kişisi olarak faaliyet gösteren kuruluşlardır. Niteliği itibarıyla bir tür ticareti şirket olup, bazı amaçlar ve şirketlerden farklılıkları nedeniyle özel düzenlemelere konu edilmişlerdir.

Kooperatiflerde hukuki niteliklerinin bir sonucu olarak meslek kuruluşlarından, dernek ve sendikalardan farklı olarak üyelik sistemi yerine "ortaklık" sistemi geçerlidir. Ortaklık sıfatının kazanılması, kaybedilmesi ve diğer hususlar Kanunda detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip gerçek kişiler kooperatif ana sözleşmesine göre kooperatife ortak olabilirler. Kanunda kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilecekleri, önderlik edebilecekleri ve ortak olabilecekleri öngörülmüştür. Kooperatiflere giriş ve çıkış serbesttir. Ancak, ortaklıktan çıkma konusunda bazı sınırlamalar söz konusudur. Bu konuda Kooperatifler Kanunu ile ana sözleşme hükümleri uygulanır. Kooperatif ortaklığı devredilebilmektedir. Bu da kooperatif ortaklığının ticaret şirketlerindeki gibi pay veya hisse niteliğinde olması keyfiyetinden kaynaklanmaktadır. Ortakların üyelik hakları ada yazılı ortaklık senedine yazılmakta ve bununla temsil olunması şartı bulunmaktadır. Kooperatiflerde, dernek ve sendikalardan farklı olarak aidat yerine "ortaklık payı" alınmaktadır. Bir ortak ana sözleşmedeki hükümler doğrultusunda birden fazla pay alabilmektedir. Kooperatiflerin gelir-gider farkı Kanundaki düzenlemeler ve ana sözleşme hükümlerine göre ortaklara dağıtılabilmektedir.

Kooperatifler, birlik ve merkez birlikleri şeklinde üst kuruluşlar oluşturabilmektedir. 1163 sayılı Kanunda, belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin kurulacağı öngörülmüştür. Kooperatif birlikleri konuları aynı veya birbiriyle ilgili nitelikte olan 7 veya daha çok sayıda kooperatif tarafından kurulabilmektedir. Birlikler de kooperatif şeklinde kurulmaktadır. Kooperatifler merkez birlikleri ise, kooperatif birlikleri tarafından (kendi aralarında) kurulmaktadır. Bunlar da kooperatif şeklinde kurulmaktadır. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ise kooperatif birlikleri veya merkez birlikleri tarafından (7 merkez birliği ve 4 kooperatif birliği tarafından kurulmuştur) kooperatif şeklinde kurulan bir kooperatif üst kuruluşudur.

1163 sayılı Kanuna tabi kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin ve kooperatif merkez birlikleri ile Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin iç denetimi kendi denetim organlarınca, dış denetimi (Devlet denetimi) ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca (tarımsal amaçlı kooperatif ve üst

kuruluşları için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı) gerçekleştirilmektedir. Denetim için bağımsız denetim kuruluşlarının da görevlendirilmesi mümkündür.

b) Özel Kooperatif Kanunlarına Göre Kurulan Kooperatif ve Üst Kuruluşları

1163 sayılı Kanun (md. 96), 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu hükümleri ve 7116 sayılı Kanunun yapı kooperatiflerine ait hükümlerini saklı tutmuş, ancak söz konusu kanunlarda açıklık olmayan hallerde bu (1163 sayılı) Kanun hükümlerinin uygulanacağını öngörmüştür. Bugün için yürürlükte bulunan özel kanunlara göre kurulan kooperatifler ve üst kuruluşları şunlardır:

1. Üreticiler tarafından kurulabilen tarım satış kooperatifleri ve birlikleri (4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun).

2. Üreticiler tarafından kurulabilen Tarım Kredi Kooperatifleri ve birlikleri (1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu).

Ayrıca, kooperatif benzeri örgütler olmakla birlikte özel kanunlar çerçevesinde tüzel kişiliği haiz olarak kurulan bazı üretici birlikleri de bulunmaktadır. Bunlara aşağıda diğer kuruluşlar başlığı altında yer verilmiştir.

5) Diğer Kuruluşlar

Ülkemizde, yukarıda belirtilen ve nitelikleri üzerinde kısaca durulan kamu (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları) veya özel hukuk tüzel kişilerinden (dernek, sendika, vakıf, kooperatif) farklı olarak, özel kanunlar çerçevesinde kurulmuş tüzel kişiliğini haiz çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların bir kısmı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, bir kısmı dernek veya sendikalara bir kısmı ise kooperatiflere benzerlik göstermektedir. Bu tür kuruluşlar aşağıda kısaca belirtilmiş olup, bunlar hakkındaki genel bilgiler Raporun Dördüncü Bölümü ve Ek: 1'de detaylı olarak verilmiştir.

Diğer kuruluşlar kapsamında değerlendirilebilecek birinci grup kuruluş daha önce 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve buna istinaden yürürlüğe konulan Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde kurulup faaliyet gösteren ihracatçı birlikleri ve Türkiye İhracatçılar Meclisidir. Bu kuruluşlar 4059 sayılı Kanunda Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları arasında sayılmıştır. İhracatçı birliklerinin kuruluşu konusunda Bakanlar Kuruluna yetki veren maddenin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine 18.06.2009 tarih ve 5190 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlüğe konulmuştur. Kanun, ihracatçı birliklerini; *"İhracatçıları örgütlendirmek suretiyle ihracatı artırmak ve dış ticaretin ülke menfaatine uygun olarak gelişmesini sağlamak üzere, özel bütçeye sahip ve tüzel kişiliği haiz olarak kurulan"* kuruluşlar olarak, Türkiye İhracatçılar Meclisini de; *"Birliklerin koordinasyonunu sağlamak, ihracatçıların sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda bulunmak, dış ticaretin ülke*

menfaatine uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak çalışmalar yapmak ve ihracatçıları en üst düzeyde temsil etmek üzere, ihracatçı birliklerinin üst kuruluşu olan özel bütçeye sahip ve tüzel kişiliği haiz Türkiye İhracatçılar Meclisi" şeklinde tanımlamıştır. Bu kuruluşlar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmamış ve kamu tüzel kişiliğini haiz oldukları yönünde bir düzenleme yapılmamıştır. Meslek kuruşları benzeri örgütler olarak kabul edilen ihracatçı birlikleri ve Türkiye İhracatçılar Meclisi, derneklerden de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarından da farklıdır. Yeni düzenlemeye göre ihracatçı birlikleri Türkiye İhracatçılar Meclisinin teklifi, Dış Ticaret Müsteşarlığının uygun görüşü ve ilgili Devlet Bakanının onayı ile kurulmakta ve birliğin kuruluşuna ilişkin tebliğin Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte tüzel kişilik kazanmaktadır. 4059 sayılı Kanunun ihracatçı birliklerinin Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları olduğunu düzenleyen hükmü de dikkate alındığında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzer özellikler gösterseler bile, bu kuruluşların kendilerine özgü bir yapılarının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kuruluşlar ne dernek, sendika ve vakıfların oluşturduğu sivil toplum kuruluşları kapsamına, ne de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kategorisine girmektedirler. Bu kuruluşları doğrudan kamu tüzel kişiliğini haiz kamu kurumu veya kamu kuruluşu olarak da kabul etmek kolay değildir.

İkinci grup kuruluş, fikir ve sanat eserleri sahiplerince kurulan meslek birlikleri ve federasyonlarıdır. Amaçları, işlevleri ve faaliyet konuları itibarıyla meslek örgütü oldukları tartışmasız olan bu kuruluşlar 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre kurulmakta ve faaliyet göstermektedirler. Meslek birlikleri ve bunların federasyonları mezkur Kanunun açık düzenlemesi gereği özel hukuka tabi tüzel kişilerdir. Bu kuruluşlar 5846 sayılı Kanun, bu Kanuna istinaden yürürlüğe konulan Tüzük ile Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan tip statülerine uygun tüzükleri çerçevesinde faaliyet göstermektedirler. Ayrıca, Kanunda belirtilen hususlar bakımından Dernekler Kanunu uygulanmaktadır. Buna göre, 5846 sayılı Kanuna göre kurulan meslek birlikleri ve federasyonlar özel hukuk hükümlerine tabi ve esasında dernek niteliğinde olan meslek örgütleridir. Kanun Koyucu bunları belli amaçlarla derneklerden ayrı tutmuş ve özel düzenlemelere tabi kılmıştır.

Ayrıca, 4458 sayılı Gümrük Kanununda (Geçici md. 6), *"...çıkarılacak bir kanunla bağlı bulundukları gümrük başmüdürlüğü görev alanı itibariyle kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu şeklinde örgütleninceye kadar..."* faaliyetlerine devam edecekleri öngörülen mülga 1615 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre kurulan Gümrük Komisyoncuları Derneklerini de diğer mesleki örgütlenmeler arasında saymak icap eder. 1615 sayılı mülga Gümrük Kanununa göre kurulması ve üye olunması zorunluluğu bulunan Gümrük Komisyoncuları Dernekleri günümüzde Gümrük Müşavirleri Dernekleri olarak yeni Gümrük Kanunu hükümlerine göre faaliyet göstermeye devam etmektedirler. 4458 sayılı Kanunun geçici 6. maddesinde sözü edilen

kanun çıkarılmadığından bu meslek mensupları kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılmamışlardır. Söz konusu dernekler özgün bir yapı göstermektedirler.

Bir diğer grup örgüt de 5200 sayılı Kanuna göre kurulan üretici birlikleridir. Anılan Kanun üretici birliklerini; "*tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında ve gönüllülük esasına dayalı olarak kurdukları, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri*" şeklinde tanımlamıştır. 5200 sayılı Kanuna göre üretici birliklerin ve bunların kurduğu merkez birliklerinin tüzel kişiliği bulunmaktadır. Üyelik gönüllülük esasına dayanmaktadır. Örgütlenmeler ürün veya ürün grubu bazında yapılmaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler birliklere üye olabilmektedir. Birliklerin kuruluş, çalışma usul ve esasları 5200 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde bu örgütlerin tüzükleriyle düzenlenmektedir. Tüzel kişilik birlik tüzüğünün Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verilmesiyle kazanılmaktadır. Bu kuruluşların yapı ve niteliklerine bakıldığında bunların belli ölçüde kooperatiflere ve derneklere benzediği görülmektedir. 5200 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda üretici birlikleri hakkında Dernekler Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.

Beşinci olarak 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununa göre kurulan yetiştirici birliklerinden söz etmek gerekir. Kanun bu birlikleri ve bunların kuracağı merkez birliklerini tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi kooperatif nitelikli birlikler olarak tanımlamıştır. Kanunun açıkça tarif ettiği gibi kooperatif nitelikli olan bu örgütlere ilişkin esaslar özel bir Kanunla yapılmış ve bunların özel hukuk hükümlerine tabi oldukları öngörülmüştür. Birliklerin kuruluşu için Tarım ve Köyişleri Bakanlığının il müdürlüklerine başvurulmakta ve izin alınmaktadır. Birliklere ilişin esaslar ana sözleşmelerinde gösterilmektedir. Yetiştirici birlikleri ve merkez birlikleri kooperatif tipi ve niteliğinde örgütlerdir.

5488 sayılı Tarım Kanununa göre kurulan tüzel kişiliği haiz ürün konseyleri de diğer kuruluşlar kapsamında değerlendirilebilecek tür örgütlenmelerdir. Bu konseyler, ürün bazında, üreticiler, tüccarlar, sanayiciler ve/veya bunların oluşturdukları birlikler ile kamu ve araştırma kurumları, meslek odaları ve derneklerin bir araya gelerek oluşturduğu karma yapılı örgütlenmelerdir. Kanunda bu kuruluşların tüzel kişiliği haiz olduğu belirtilmiş, ancak tüzel kişiliğin niteliğine ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Dolayısıyla, ürün konseylerini özel hukuk tüzel kişileri olarak kabul etmek gerekir.

Son olarak 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununa göre kurulan sulama birlikleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. Sulama birlikleri mahalli idareler tarafından (köy, belediye, il özel idaresi) tarafından kurulmakla birlikte, bu birliklerin organlarında birliğin sulama faaliyetlerinden yararlanan çiftçiler de yer almaktadır. 5355 sayılı Kanun kapsamında birlikler, birlik tüzüğünün kesinleşmesinden sonra Bakanlar Kurulunun izni ile kurulmakta ve tüzel kişilik kazanmaktadır. Kanun mahalli idare birliklerini, *"birden fazla mahalli idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerinden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları*

kamu tüzel kişileri" olarak tanımlamıştır. Organlarında çiftçiler yer almasına karşın, Anayasa ve ilgili yasalar gereği kamu tüzel kişiliğine sahip olan sulama birliklerini yukarıda belirtilen mesleki örgütlenmeler kapsamında değerlendirmek mümkün gözükmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
DÜNYA'DA MESLEKİ ÖRGÜTLENME UYGULAMALARI

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN TARİHİ GELİŞİMİ

İnsanlar toplu yaşamaya başladıkları ilk zamanlardan beri yardımlaşma ve dayanışma ihtiyacını hissetmişler ve bunun için çeşitli şekillerde örgütlenmişlerdir. Bu örgütlenmelerin temelinde insan ihtiyaçlarının karşılanması gayesi yatmaktadır. Toplumsal yaşamdaki değişiklikler tabiatıyla insan ihtiyaçlarını da artırmış ve çeşitlendirmiştir. Dolayısıyla bu ihtiyaçların daha kolay ve istenildiği biçimde karşılanabilmesi çeşitli örgütlenmelere gidilmesini, var olan örgüt yapılarında ise günün koşulları ve yeni ihtiyaçlar paralelinde çeşitli değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Tarih boyunca insan topluluklarınca geliştirilen sosyal örgütlerin amacı, yapısı, biçimi ve üyeleri zamana ve mekâna göre farklılık göstermiştir. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, bu örgütler genel olarak benzer işlevleri görmüşler ve ortak bazı amaçlara yönelik olarak faaliyet yürütmüşlerdir.

Ekonomik alandaki örgütlenmenin tarihçesine göz atıldığında, insanların ilk çağlardan beri çeşitli şekillerde örgütlendikleri görülmektedir. Bu örgütlenmeler kimi zaman sınıf esaslı, kimi zaman da iş-meslek esaslı olmuştur. İlk çağlarda eski Hint, Atina ve Roma'da (Gümüş, 1981:11) sınıflara dayalı toplum yapısının bir sonucu olarak, insanlar doğuştan veya daha sonra dâhil oldukları sınıflara göre örgütlenmişlerdir. Bu şekildeki örgütlere üyelik, bazı dönemlerde bir yükümlülük olarak ortaya çıkmıştır.

Dünya'da mesleki örgütlenmeye bakıldığında, çeşitli meslekleri/işleri icra eden insanların tarih içerisinde loncalar, dernekler, ticari ortaklıklar, sendikalar, korporasyonlar, odalar, birlikler gibi farklı ad ve biçimler taşıyan ve nitelikleri itibarıyla birbirinden farklılaşan çeşitli örgütler etrafında bir araya geldikleri görülmektedir. Ekonomik ve sosyal nitelikli örgütlenmelerin en önemlilerinden birisi de günümüzdeki meslek kuruluşlarının tarihteki ilk örneklerini oluşturan loncalardır.

Tarih boyunca ekonomik ve sosyal hayatta önemli işlevler üstlenen loncaların hemen hemen bütün gelişmiş toplumlarda görüldüğü bilinmektedir. Gerek Doğu gerekse Batı toplumlarında, aralarında bazı farklılıklar bulunsa ve farklı adlarla anılsalar da, benzer fonksiyonları ifa eden bu tür sosyo-ekonomik örgütlenmelere (fütüvvet teşkilatları, ahi birlikleri, loncalar, korporasyonlar, vb.) gidildiği görülmektedir.

İtalyanca (loggia) kökenli olan lonca kelimesi Türkçe'de, *"belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek, korporasyon"* anlamına gelmektedir (TDK, 2005). İlk olarak, esnaf ve sanatkârların (zanaatkarların) üretimde kullandıkları hammaddelerin ihtiyaç sahiplerine

verildiği yer anlamında kullanılan lonca kavramı, zamanla esnaf ve zanaatkarların oluşturdukları birliğe (loncaya) üye olanların toplandıkları, bir araya geldikleri ve örgütün yönetim yeri olarak kullanılan yeri tanımlamak (Korkmaz, 2005:15) için, daha sonraları ise birliğin/örgütün kendisini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır.

Loncalar, kamu otoritesinin belirlediği ilkeler çerçevesinde, aynı mesleği yapan kişilerin gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturdukları birlikler olarak tanımlanmaktadır (Koraltürk, 2002:9). Esnaf ve zanaatkârların oluşturdukları birlikler zaman içerisinde lonca olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu yönüyle, loncalar, aynı işi yapan kişilerin çeşitli ekonomik ve sosyal amaçlarla bir araya gelerek oluşturdukları ekonomik yönü ağır basan kuruluşlar olarak tanımlanabilir. Lonca sistemi (lonca ekonomisi) kavramı (Ortaylı, 1979:208) ise lonca teşkilatlarının hakim olduğu, yani üretim miktarı ve kalitesinin, işgücü ve fiyat gibi unsurların lonca teşkilatı tarafından belirlendiği ekonomik sistemi tarif etmek için kullanılmaktadır.

Lonca olarak adlandırılan ve esas olarak esnaf ve sanatkârların, tüccar ve meslek erbabının oluşturduğu örgütler tarih boyunca çeşitli değişimlere uğrayarak XIX. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Araştırmacılar mesleki örgütlenmenin tarihçesini eski Roma'ya kadar götürürler. Buna göre, eski Roma'da mülksüzleşen ve geçim için şehirlerde kamusal hizmetlerde ve bazı dallarda ücret karşılığı çalışmaya başlayan Plebler hukuki ilişkilerde ve toplumsal yapıda neden oldukları yeni sorunlar nedeniyle devlet tarafından *"collegium"*larda bir araya getirilmiş ve bu birlikler *"collegium publicim"* olarak anılmıştır. Bu birlikler ilk çağın sonları ve ortaçağlar başında muhtelif meslekleri icra eden işçileri bir araya toplayan örgüt niteliği taşıyorlardı. Yeterli uzmanlaşma ve işbölümünün olmadığı bu dönemlerde tüm çalışanlar bu şekilde bir araya toplanmış oluyordu (Ortaylı, 1979:210). Bu dönemlerde meslek sahibi olarak kendi başına iş yapan esnaf ve sanatkârdan ziyade ücret karşılığı çeşitli işleri yapan kişiler söz konusudur.

Şehir nüfuslarındaki artış, üretim biçimlerindeki değişme, işlerdeki çeşitlenme ve çalışan sayılarındaki büyüme (Ortaylı, 1979:210) sonucunda ortaya çıkan işbölümü ve ihtisaslaşmanın da tesiriyle aynı işi yapanların bir araya toplanmaları ve kendi aralarında örgütlenmeleri söz konusu olmuştur. Doğaldır ki, bu örgütlenmelerde esnaflık ve zanaatkârlıkla iştigal eden kesimlerin toplumun diğer kesimleri karşısında kendilerini korumaları, güç birliğine gitme istekleri de etkili olmuştur. Ekonomik yapının korunması, ihtiyaç duyulan üretim ve tüketimin sorunsuzca yapılabilmesi ve toplumsal sorunların önlenmesi bakımından devletlerin de bu örgütlenmeleri teşvik ettikleri, hatta bazı toplumlarda bu tür örgütlerin bizzat devletler tarafından kurulduğu bilinmektedir.

Daha sonraki dönemlerde toplumsal ihtiyaçları karşılamak için çalışan esnaf ve zanaatkârlar yaptıkları işleri esas alarak kendi aralarında birlikler oluşturmuşlardır. Roma'daki esnaf ve zanaatkârların oluşturdukları bu birliklere *"collegia"* adı verilmiştir. Roma'daki bu

örgütler zaman içerisinde yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerin de etkisiyle devletin müdahalesine konu olmuştur. Belli dönemlerde devlet tarafından kapatılan loncalar sonraki dönemlerde devlet izniyle yeniden faaliyete geçmişlerdir (Koraltürk, 2002:7).

Bizans döneminde de başta İstanbul olmak üzere hemen bütün kentlerde esnaf ve zanaatkârlar loncalar halinde örgütlenmişlerdi. İş-meslek dalları itibarıyla ayrı ayrı loncalar oluşturulmuştu. Bizans dönemi loncaları Roma'daki loncaları andırmakla birlikte, bu örgütler daha çok Ortaçağ Avrupa'sındaki loncalara benziyorlardı (Koraltürk, 2002:8). Bizans loncaları devlet tarafından bazı kamu görevlerini yerine getirmek üzere kurulmuş meslek örgütleri niteliği taşıyorlardı. Bu loncalara yalnız esnaf ve zanaatkarlar üye olabiliyor ve üyelerin uymaları gereken kurallar devlet tarafından belirleniyordu (Ekinci, 2001:58-59).

Bizans'ta loncalar sıkı devlet denetimi altındaydı ve loncaya giriş bazı koşul ve becerileri gerektiriyordu. Bu dönemde devlet lonca sistemini esnaf ve zanaatkârın değil, devlet ve tüketicinin yararları doğrultusunda kullanıyordu. Bununla birlikte, XII. yüzyıldan itibaren Bizans'ta devletin loncalar üzerindeki denetim ve nüfuzu zayıflamıştır. Sonraki dönemlerde ise Bizans loncalarının tıpkı İtalyan şehir devletlerindeki loncalar gibi, üyelerinin iktisadi çıkarları doğrultusunda hareket eden örgütler şeklini aldıkları anlaşılmaktadır (Koraltürk, 2002:8).

Eski dönemlerdeki sınıf esaslı iş örgütlenmeleri dışında, sonraki dönemlerde iş-meslek esaslı lonca örgütlenmesi ortaya çıkmıştır. Anadolu'da ahi birliklerinin oluşturulduğu dönemde, Avrupa'da XI. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan ve XII. yüzyılın sonlarıyla XIII. yüzyılda teşkil edilen esnaf ve sanatkârlar birlikleri (loncalar) görülmektedir (Çağatay, 1974:73-74, 83).

Ortaçağ Avrupa'sında feodal derebeylerinin baskıları karşısında yeni yeni gelişen kentlere kaçıp yerleşen serflerin (köle) mücadeleleri, esnaf ve sanatkârların, tüccarların örgütlü feodal soylulara karşı birleşme ve güçlenme zorunluluğu ve ülkelerin feodal yapısı *"lonca"*ların kurulmasına yol açmıştır (Gümüş, 1981:11-12). Esnaf ve sanatkârlar da tacirler, din adamları ve diğer sosyal kesimler gibi kendilerini koruma ve üretimi düzenleme ihtiyacını duydular ve bu ihtiyaçtan da, *"korporasyon"* veya *"lonca"* denilen esnaf ve sanatkârlar birlikleri doğmuştur (Çağatay, 1974:78). Ekonomik, siyasi ve sosyal hayattaki değişmeler ve yenilikler diğer toplum kesimlerinde olduğu gibi, esnaf ve sanatkârlar arasında da dayanışma ve yardımlaşmayı hızlandırmıştır.

Ortaçağ Avrupa'sındaki loncalar kendi kurup geliştirdikleri şehirlerde faaliyette bulunmuşlardır. Yeni yeni oluşturulan kentler birer cazibe merkezi halini almış ve ticari hayattaki canlılık ve iş imkanları nedeniyle tarım alanlarında çalışan halk kentlere akın edip buralarda çalışmaya başlamıştır (Çağatay, 1974:73-74). Böylece, kentlerde geçimini esnaflıkla, zanaatkârlıkla sağlayan gruplar oluşmuştur. Bu kişiler, kendi başlarına yahut sınırlı sayıda çırakla birlikte küçük ölçekli üretim yapan insanlardı. Bu dönemde loncalar kent ve çevresi

halkının bölgesel gereksinimlerini karşılamak için çalışan ve alıcıyla doğrudan doğruya ilişki kuran işletmeleri kapsıyordu (Gümüş, 1981:11-12).

XI. yüzyıla dek Avrupa'da, sanat ve ticaret faaliyeti bakımından bugün bildiğimiz anlamda bir kent ve kasaba şeklindeki yerleşim yerleri mevcut olmadığından ve o dönem Avrupa'sında soylular, şövalyeler ve din adamlarından kurulu imtiyazlı sınıflar ile toprağa bağlı serfler, köylüler bulunduğundan, esnaf ve zanaatkâr olarak adlandırılabilecek bağımsız bir kitle bulunmamaktaydı. Bu nedenle, bu dönemlerde esnaf ve zanaatkarların oluşturduğu dernek, lonca gibi örgütlenmeler de bulunmamaktaydı (Çağatay, 1974:83). Kuşkusuz, bu dönemde toplumun ihtiyaç duyduğu bazı işler yapılmakta ve kadimden bugüne devam eden çeşitli meslekler icra edilmekteydi. Ancak bunlar müstakil mesleki ameliyeler olarak yapılmamaktaydı. Yerleşim birimlerinin küçük olması, nüfus yoğunluğunun az olması nedeniyle bu tür işleri yapan az sayıda zanaatkâr ayrı bir sınıf oluşturmuyordu. Ayrıca bu dönemde esas olarak imtiyazlı sınıfı oluşturan kesimlere bağlı olarak yapılan üretim söz konusuydu.

Korporasyon olarak da adlandırılan loncalar esnaf ve zanaatkârların kendilerini korumak ve üretimi düzenleme ihtiyacı doğrultusunda oluşturdukları örgütlerdi. Yeni yeni oluşan büyük yerleşim yerlerine yerleşen ve mesleklerini-sanatlarını icra eden esnaf ve zanaatkârlar yavaş yavaş özgürlük ve mesleki imtiyazlar kazanarak yeni bir sınıf teşkil ettiler ve kendi aralarında örgütlendiler. Loncaların asıl amacı rekabeti engellemek ve üyelerin menfaatlerini korumak olarak (Çağatay, 1974:78) ortaya çıkmıştır. Lonca düzeni olarak adlandırılan ekonomik yapıda lonca teşkilatları önemli roller üstlenmiş ve sisteme tam manasıyla hakim olmuşlardır.

Loncalar (korporasyonlar) esas olarak siyasi otoritenin hükmü dışında, kendiliğinden teşekkül eden mesleki birliklerdi. Bu birlikler, ürünlerin kalitelerini korumak, adil fiyat ve adil ücretle meşgul olmak gibi meslek ahlakının muhafazası ve gelişmesi, usta-kalfa-çırak münasebetleri ve korporasyon mensupları arasında yardımlaşma bağlarıyla da mesleki dayanışmanın kuvvetlenmesi uğrunda çalışmakla beraber, aslında üyelerinin menfaatlerini korumak endişesiyle kurulmuş, kapalı ve tekelci yönleri olan kuruluşlardır (Çelikbaş, 1943:166). Bu örgütlerin kuruluşunda Doğu'da daha önce doğmuş olan benzer kuruluşların (Arap ve Farslıların fütüvvet teşkilatı, Anadolu'daki ahi birlikleri gibi) da etkide bulunduğunu düşünen araştırmacılar da vardır (Çağatay, 1974:78-79).

Korporasyon tabiriyle, genel olarak bir mesleğin bütün kollarına mensup iş veren (işyeri sahibi, usta) ve işçilerin (çırak, kalfa, usta) mümessillerini bir araya getirerek, bunlar arasında çıkacak ihtilafları halletmek ve bu maksatla teşebbüslere talimat vermek yetkisini haiz ve nihayet korporasyona dâhil teşebbüslerin her birini merkezi idarenin bazı direktiflerine tabi tutan, merkezi idareyle ilişkileri sağlayan mesleki teşekküller kastedilmektedir (Çelikbaş, 1943:167).

Avrupa'daki loncaların ilk nüvelerini ahlak, dindarlık gibi birleştirici değerler etrafında toplanan insanların oluşturduğu "*fraternite*" (kardeşlik) birlikleri oluşturmuştur (Ortaylı, 1979:210). Bu dönemde Avrupa'da esnaf ve zanaatkârların da yeni toplumsal ve ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda Anadolu'daki ahi teşkilatlarına benzer olarak meslek temeline dayanan kardeşlik birliklerini oluşturdukları anlaşılmaktadır (Koraltürk, 2002:9).

Loncaların ve diğer meslek birliklerinin ideolojisi her yerde dinsel ve ahlaki temellere dayanıyordu. Her mesleğin, birliğin kendi için seçtiği pirin dini yönü olan kişilikler olması (Ortaylı, 1979:210) ve din etkisini gösteren kurallar ve ritüellere sahip olunması buna işaret etmektedir. Ortaçağ'da Avrupa'da ortaya çıkan birçok örgütün (ticari ortaklıklar, korporasyonlar, burjuva birlikleri) dini bir kimliği bulunuyordu (Çağatay, 1974:78). Bu durum Bizans ve Avrupa'daki loncalar ile Anadolu'daki ahi birliklerinde ve Doğu toplumlarındaki fütüvvet teşkilatlarında da benzerlik gösterir.

Loncalar önceleri toplumsal dayanışma ve din yönü ağır basan kurumlar olmalarının yanı sıra kentlere yeni gelenlerin neden olacağı rekabete karşı üyelerini koruma amacı doğrultusunda faaliyete geçen birliklerdi. Tabii olarak lonca mensupları kendi aralarında da rekabet edemezlerdi (Koraltürk, 2002:9). Avrupa'da XII. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan bu örgütlerin asıl amacı rekabeti önlemek, ortadan kaldırmaktır (Çağatay, 1974:78). Loncalarda üretim şekilleri, usta-çırak ilişkileri, mensupların uyacakları ilke ve kurallar, yasaklar gibi bir çok konuda katı kurallar belirlenmişti (Koraltürk, 2002:10-11; Çağatay, 1974:79). Esnaf ve zanaatkarların oluşturduğu loncalara katılmak başlangıçta ihtiyari iken daha sonra bu birliklerin resmî hüviyet kazanmaları nedeniyle zorunluluk halini almıştır (Çağatay, 1974:80).

Avrupa'da loncalar, dini nitelikleri ağır basan ilk meslek örgütlerinin zaman içerisinde gelişme göstermeleri sonucu oluşmuştur. Ortaçağ Avrupa'sında sosyo-ekonomik, kültürel hatta siyasal bakımdan etkili hale gelen loncalar, çeşitli meslek dallarında faaliyet gösteren ve şehirlerde oturan esnaf ve sanatkârları bünyesinde toplayarak güçlü meslek örgütlerine dönüşmüşlerdir. Bu dönemde, esnaf ve sanatkâr dışında kalan çeşitli kesimlerin de bir araya gelerek lonca benzeri örgütler oluşturdukları (Solak, 1995:18) görülse bile, bu örgütlerin esnaf ve sanatkârların oluşturdukları loncalar kadar etkili olmadıkları anlaşılmaktadır

Ortaçağ'da mesleki faaliyetler, ekonomik üretim, ayrı ayrı loncalar içinde yürütülüyordu. Aynı zanaatla geçinen insanlar lonca denilen kuruluşta toplanmışlardı. Önceleri loncaya girmek isteğe bağlı olsa da zaman içerisinde zorunlu hale gelmiştir. XII. yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın her yanında yaygınlaşan loncalar zanaat ve ticarete, esnaflığa dayanıyordu. Küçük bir girişimci olan usta işyerinin sahibiydi. Ustanın yanında çıraklar ve henüz dükkan açmamış kalfalar bulunurdu (Gümüş, 1981:12; Koraltürk, 2002:9).

Lonca mensupları hem arzın hem de talebin elastik olmadığı kent pazarı için üretmekte ve çalışmaktaydılar. Üretimin ve iş hacminin genişlemesine ihtiyaç duyulmamaktaydı. Kent

yönetimleri esnaf ve zanaatkarları mesleklerine göre ayırarak örgütlemişlerdi. Loncalara kayıtlı üyeler bunun karşılığında kent yönetimlerine belli ödentiler yapmaktaydılar. Kimi zamanda siyasi otoriteler belli iş kollarında dağınık bir şekilde faaliyet gösteren esnaf ve zanaatkarları bir araya getirmekte ve bu suretle düzeni tesis etmekteydiler. Bu amaçla lonca biçiminde örgütlenmeyi zorunlu hale getirmişlerdi (Koraltürk, 2002:9).

Loncalar, muayyen bir üretim alanında faaliyet gösteren işyerlerini ve çalışanları ihtiva eden organizasyonlardı. Ham maddeden, mamul maddenin satışına kadar geçen bütün süreçlerde yer almış teşebbüsler bu organizasyona tabi bulunurlardı. Aynı üretimi yapan kişiler/teşebbüsler bir araya toplanmış olunca, üretimin tek elden disiplin altına alınması kolaylaşmış olur. Yani, korporasyon, üretimin düzenlenmesi konusunda yetkili kılınmış olur. Bu suretle, ilgili lonca üretilecek mal miktarı, hammadde temini, fiyat tespiti, yeni üretim tesisi kurulması gibi üretimle ile ilgili her konuda karar mercii olur (Çelikbaş, 1943:167). Tabi bu konuda zaman zaman merkezi yönetimlerin de müdahaleleri söz konusudur.

Lonca sistemi tekelci, çalışma serbestliğinden yoksun ama dayanışmacı, koruyucu ve eşit koşullar altında üretim yapılmasını düzenleyen ve işçiler arasında yarışmayı yasaklayan bir düzeni ifade etmektedir (Gümüş, 1981:12). Bu düzende, çalışma koşulları, yapılacak işin niteliği, üretim biçimi, iş saatleri, gündelikler ve fiyatlar en ince detayına kadar loncalar tarafından belirlenmekteydi. Loncalar bu yapılarıyla yeniliğe kapalı ve geleneksel üretim yapısını korumaya çalışan örgütlerdi. Loncaların yönetimi de üyeler tarafından seçilen yöneticiler tarafından yapılıyordu (Gümüş, 1981:12, Koraltürk, 2002:9).

Loncalar üyelerini yalnızca iç ve dış rekabete karşı koruyan ve meslekle ilgili kuralları ve üretim biçimini belirleyen örgütler değildir. Bu işlevlerinin yanında mensupları arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan, zor durumda kalan üyelerine ve ailelerine çeşitli yardımlarda bulunan (Koraltürk, 2002:10) ve çeşitli sosyal işlevler üstlenen örgütler haline gelmişlerdir. Loncalar, üyelerinin hammadde ve işgücünün sağlanışı, mamullerin fiyatları ve hatta tüketimleri bakımından büyük çapta loncalara bağlılığı nedeniyle, çok geniş bir örgüte ve yetkiye sahip olmuşlardır. Loncalar, bu sayede esnaf ve sanatkârları kurulan yardımlaşma sandıklarına girmeye ve mali katkıda bulunmaya zorlayabilmişlerdir. Başka bir anlatımla, ortaçağda loncalar ve bunlara ait yardımlaşma sandıkları devletçe ya da devletin öncülüğü ile kurulup örgütlenmiş değil; dinsel ve kültürel nedenlerden kaynaklanan esnafın karşılıklı dayanışma anlayışından doğmuştur (Şen, 2002:27).

Lonca üyelerinin kent yönetimlerinde etkinlik kazanmasıyla bazı tekeller, vergi muafiyetleri ve ticari kolaylıklar elde etmeye başlamış ve gittikçe güçlenmişlerdir (Koraltürk, 2002:10). Ancak Avrupa'daki siyasi, ekonomik ve sosyal şartlardaki değişmeler klasik lonca düzenini sarsmaya başlamış ve zorunlu bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Lonca mensuplarına tanınan tekeller eskisi kadar korunamamış ve zamanla loncaya üye olmayanlara

da iktisadi faaliyetlerde bulunma olanağı tanınmıştır. Üretim tekniklerindeki gelişmeler, hammadde ve üretim araçlarına ulaşma konusundaki kolaylıklar, pazarların büyümesi, ticari alandaki canlılık gibi faktörler eski tekellerin korunmasını güçleştirmiştir (Koraltürk, 2002:10).

XIV. yüzyılın başlarına kadar lonca sistemi işçiler (çırak, kalfa) ile ustalar arasında büyük çekişmeler ve çatışmalar yaşanmaksızın devam etti. Ancak sonraları işçi-usta ilişkilerinde bozulmalar yaşandı ve grev olarak adlandırılabilecek iş bırakma eylemleri yaşandı (Gümüş, 1981:12). Sistemdeki eşitlik ve adalet ilkesinin korunamaması nedeniyle ustalar ile çalışanlar arasında çatışmalar yaşanmış ve bu durum çözülmelere neden olmuştur (Solak, 1995: 23). Loncalar ekonomik alandaki gelişmelerin ve değişimlerin de etkisiyle ortaya çıkan yeni şartlara intibak edemiyor ve farklı çıkar grupları arasındaki çatışma ve ihtilaflara çözüm getiremiyordu.

Avrupa'daki loncalar özellikle XIV. yüzyıldan itibaren ekonomik ve sosyal hayattaki etkinliklerini kaybetmeye başlamış ve şartların değişmesiyle birlikte bazı özelliklerini yitirmeye yüz tutmuşlardır (Solak, 1995: 23). Büyük coğrafi keşifler, denizciliğe, ticarete ve sanayiye büyük gelişme imkânları açmış ve sonuç olarak eski derebeylik ya da lonca sanayinin üretimi ihtiyaçları karşılayamaz olmuştur. Pazarlar ve istekler günden güne hızla gelişip büyüdüğünden loncanın sınırlı üretim teknikleri yetersiz hale gelmiş (Gümüş, 1981:12), üretim, dağıtım, satış konusunda yaşanan bu gelişmeler sadece lonca örgütlenmesinde değil, toplumun her alanında büyük etkilere ve dönüşümlere sebep olmuştur. Yeni gelişen sanayi dallarında çalışan işçiler artık patronla işçiyi aynı kuruluşta uzlaştıran loncalar yerine, patronlarla mücadele için kurulmuş ayrı derneklerde örgütlenmeye başlamışlar (Gümüş, 1981:12), böylece, işçi-işveren ayrımı belirginleşmeye ve sınıf mücadelesi yaşanmaya başlamıştır.

Yeni ekonomik düzende bazı esnaf ve sanatkârlar ekonomik bağımsızlığını kaybetmiş ücretle çalışan işçi durumuna gelmiştir. Bunlar klasik lonca düzenindeki koruyucu geleneklerden de yararlanamadıklarından yaşadıkları zorluklardan dolayı yönetimleri tehdit eder hale gelmişlerdir. Öte yandan, lonca düzenindeki bozulmalar nedeniyle ilk başlarda sıkı sıkıya uygulanan bazı kurallar artık ihlal edilmeye başlanmıştır. Örneğin eşitlik ilkesi ihlal edilmiş, çırak ve kalfaların hakları gözetilmez hale gelmiştir. (Gümüş, 1981:12). Sonuçta geleneksel lonca sisteminin dayandığı ilkeler ve kurallar uygulanmamaya başlanmış, uygulanamaz hale gelmiştir.

Diğer yandan, loncalar yalnızca kent ve yakın çevresindeki halkın ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yapan ve alıcıyla doğrudan doğruya ilişki kuran küçük işletmeleri kapsadığından yeni üretim tekniklerini kullanan ve uzak ülkelere satış yapan bazı üreticilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştır (Gümüş, 1981:12). Bu tip işletmelerde klasik esnaf loncalarının üretim ve satış düzenini uygulamak mümkün olmamış, zaten sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan büyük gelişmeler böyle bir durumu imkânsız hale getirmiştir.

Ekonomik yapıdaki değişim sonrasında ilk olarak İngiltere'de doğan kapitalizm tüm ülkeleri tesiri altına almış ve yeni düzen dünya ölçeğinde uygulanan bir ekonomik sistem halini almıştır. Bu değişim kendini mesleki örgütlenmeler yönüyle de göstermiş ve önceki yüzyıllarda esnaf, sanatkâr ve küçük tüccarı barındıran lonca tipi örgütlenmelerin tasfiyesi söz konusu olmuştur. Bazı ülkelerde loncalar yerini ticaret ve sanayi odalarına terk etmiştir. Bazılarında ise hem lonca sistemi dönüştürülerek lonca benzeri esnaf ve sanatkâr odaları teşkil edilmiş, hem de sanayici ve iş adamlarını içine alan yeni ticaret ve sanayi odaları kurulmuştur. Kuşkusuz bu örgütlerdeki dönüşüm çoğu zaman keskin bir şekilde ve kısa bir süre içerisinde gerçekleşmemiş, süreç içinde zamana yayılan tedrici bir değişim yaşanmıştır.

Lonca, fütüvvet teşkilatı, ahi birlikleri olarak adlandırılan mesleki-çalışan örgütlenmeleri feodal devletler kuvvetlendikçe merkezi hükümetin kontrolüne girmiş ve kapitalizm geliştikçe bazıları tasfiye olmuş, bazıları da (ticaret ve zanaat odaları, ticaret ve sanayi odaları) biçiminde hükmi şahsiyet kazanmıştır (Ortaylı, 1979:210). Varlıklarını korusalar bile amaçları, işlevleri, örgütlenme biçimleri büyük değişikliklere uğramış, ayrıca, bu şekildeki örgütlenmeler çağın gerekleri doğrultusunda genişlemiş ve esnaflık, ticaret ve sanayi dışındaki yeni iş-meslek alanlarını da kapsar hale gelmiştir.

Ticaret odası adını alan ilk kuruluş 1650 yılında Marsilya'da kurulan Marsilya Ticaret Odasıdır. 1700 yılından itibaren başta Paris olmak üzere Fransa'nın diğer bazı şehirlerinde de ticaret odaları kurulmaya başlanmıştır. İngiltere'deki ilk ticaret odası 1768'de Jersey'de kurulmuş, sonrasında ise 1783–1881 arası dönemde diğer bazı şehirlerde de ticaret odaları teşkil edilmiştir. Aynı dönemlerde Kuzey Amerika'da New York, New Haven ve Philadelphia gibi şehirlerde ticaret odaları açılmıştır. Kanada'da ilk ticaret odası 1804 yılında, ikincisi ise 1809 yılında kurulmuştur (Ertüzün, 1974:7, Koraltürk, 2002:19). Bundan başka, bazı şehirlerde ilk ticaret odalarının teşkili sonrasında, ticari öneme sahip diğer Avrupa şehirlerinde de ticaret odaları kurulmaya başlanmıştır (Koraltürk, 2002:19). Bununla birlikte, Avrupa'da ticaret odalarının tarihsel temelleri yukarıda kısaca belirtildiği üzere ortaçağa kadar dayanmaktadır. Avrupa ticaret odalarının menşei olarak ortaçağda kurulan panayırlar ve lonca (korporasyon) sisteminin çözülmesi sürecinde gelişen tüccar birlikleri gösterilmektedir (Koraltürk, 2002:19). Ticaret odalarının büyük çoğunluğunun XIX. yüzyılda kurulmuş olduğu görülmektedir.

Sanayi Devrimi sonrası, yeni ekonomik düzen ve bununla bağlantılı olarak ortaya çıkan siyasi, sosyal ve diğer faktörlerin bir sonucu olarak işçi ve işveren örgütlenmeleri yanında, çeşitli meslekleri icra edenlerin (eczacı, tabip, avukat/hukukçu, noter, mimar, mühendis, muhasebeci vb. serbest/profesyonel meslekler) kurmuş olduğu meslek örgütleri de ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz söz konusu mesleklerden bazılarının örgütlenişi daha eskiye götürülebilirse de, bu mesleklerin çoğunun günümüz anlamıyla (modern) ortaya çıkışı da esas olarak Sanayi Devrimi sonrası döneme denk gelmiştir. Bu tür meslekleri icra edenlerin ekonomik, siyasal ve sosyal

hayattaki konumları geliştikçe ve bunların kurmuş oldukları meslek örgütlerine kayıtlı üye sayısı arttıkça meslek kuruluşları önemli aktörler haline gelmişlerdir. Tüm ülkelerde aynı ismi (oda gibi) taşımasalar bile, ortak bazı niteliklere sahip olan meslek kuruluşları özellikle ekonomik, mesleki ve sosyal işlevler üstlenmişlerdir.

Bu şekilde ortaya çıkan mesleki örgütlenmeler sonraki dönemlerde kimi ülkelerde devlet müdahalesiyle karşılaşmıştır. Bunlar kamusal nitelikli teşkilatlar haline getirilmişler ve üyelik zorunluluğu öngörülmüştür. Hatta bazı ülkelerde belli meslekleri icra edenler devletin öncülüğünde/himayesinde örgütlendirilmişlerdir. Bazı ülkelerdeki meslek kuruluşları ise etkinliklerini devlet dışında, dernek statüsüne sahip meslek örgütleri olarak sürdürmüşlerdir. Bu örgütler üyelik zorunluluğu olmadığı halde, etkinlikleri, işlevleri ve prestijleriyle güçlü ve etkin örgütler olarak ün kazanmışlardır. Dünyada XVIII. veya XIX. yüzyıllarda kurulmuş olup halen bu şekilde faaliyet gösteren meslek örgütleri bulunmaktadır. Fransa, Türkiye gibi bazı ülkelerde ise Anglo-Sakson ülkelerinden farklı olarak kamusal statüye sahip, kamu hukuku kurallarına göre kurulan meslek örgütleri öne çıkmıştır. Meslek örgütlerinin statüsü, hukuki niteliği, işlevleri ve örgüt yapıları içinde bulundukları ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları kadar, siyasi, hukuki ve idari yapılarının etkisiyle şekillenmiştir.

Ülkemizde de benzer bir gelişim süreci yaşanmıştır. Ahi birliklerinden loncalara ve loncalardan oda/birlik veya cemiyet tipi mesleki örgütlere dönüşen mesleki örgütlenme, Cumhuriyetle birlikte ve özellikle 1950 sonrasında günümüzdeki yapısına kavuşmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan mesleki cemiyetler yanında devletin öncülüğünde ticaret, sanayi ve ziraat kesiminin çıkarılan nizamnamelerle örgütlendirildiği görülmektedir. Osmanlı Döneminde yapılan ilk düzenlemelerde Fransa uygulamasının örnek alındığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde kamu yönetiminin, yargı kuruluşlarının teşkilatlanmasında görülen Fransa etkisi, benzer şekilde mesleki örgütlenme alanında da kendini göstermiştir.

II- MESLEKİ ÖRGÜTLENME MODELLERİ

Çeşitli işleri/meslekleri icra eden kişilerin, ortak mesleki çıkarlarını korumak, mesleki dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirmek, mesleğin belli standartlara ve ahlak kurallarına uygun olarak yürütülmesini sağlamak ve toplumsal bazı sorumlulukları yerine getirmek gibi temel amaçlar doğrultusunda bir araya gelmeleri ve bu amaçla kendi kişiliklerinden ayrı bir tüzel kişiliğin bünyesinde örgütlenmeleri zaman içerisinde güçlü meslek örgütlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İlk başlarda daha çok grup çıkarlarını korumak ve geliştirmek gayesi doğrultusunda kurulan örgütler zamanla ekonomik ve sosyal yaşamın önemli aktörleri haline gelmişlerdir.

Esas olarak gönüllü birliktelikler sonucunda ortaya çıkan meslek örgütleri kimi toplumlarda bizzat devlet tarafından kurulmuş veya devletin himayesi altında kurulan kamusal örgütler olarak ortaya çıkmışlardır. Bazı mesleklerin toplum ve devlet bakımından ifade ettiği önem ve gerek mesleğin gerekse meslek örgütlerinin kamusal nitelikleri bu mesleklerin ve meslek mensuplarının özel kurallara tabi kılınmasına neden olmuştur. Bu amaçla bazı meslekleri icra edenlerin kurulan meslek örgütlerine üye olmaları zorunlu hale getirilmiş ve bu örgütlere bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.

Geçmişi tarihsel süreç içerisinde, zamanın ve mekanın etkisi altında toplumsal, siyasal ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkan esnaf ve sanatkâr örgütleri olan loncalara ve diğer mesleki korporasyonlara veya ticari ortaklıklara/birliklere dayanan günümüz meslek örgütleri mesleki, ekonomik ve toplumsal işlevleri üstlenen ve yürüttükleri faaliyetleriyle çeşitli yararlar sağlayan organizasyonlar halini almışlardır. Geleneksel mesleki örgütlenme denildiğinde akla ilk olarak, esnaf ve sanatkârlar ile daha sonra gelişmeye başlayan tüccar ve sanayiciler tarafından kurulan meslek örgütleri akla gelir. Loncayla başlayan ve sonraki dönemlerde yaygın bir şekilde "dernek" veya "oda" şeklinde kurulan bu örgütler diğer meslek mensuplarının örgütlenmelerine de emsal teşkil etmiştir.

Tabiplik, eczacılık, mühendislik, mimarlık, muhasebecilik, avukatlık, noterlik gibi modern profesyonel mesleklerin toplumsal ve ekonomik hayattaki önemi ve bu meslekleri icra edenlerin edindikleri prestij, toplumsal statü ve ekonomik güç, bunların kurmuş olduğu meslek örgütlerini de aynı şekilde olumlu etkilemiştir. Bu gibi serbest mesleklerin örgütlenmesinde de ticaret ve sanayi alanında olduğu gibi oda veya dernek tipi meslek örgütleri görülmektedir. Modern anlamda mesleki örgütlenmeyi ifade eden dernek veya oda tipi mesleki örgütlenme, temel nitelikleri, işlevleri ve faaliyetleri bakımından lonca örgütlenmesinden ayrılmıştır. Yine bir tür mesleki örgütlenme olan işçi ve işveren sendikalarını da profesyonel meslek örgütlenmelerinden ayırmak gerekmektedir.

Meslek örgütlerinin kuruluş amaçları, nitelikleri, işlevleri ve faaliyet konuları genel olarak tüm toplumlarda benzerlik göstermiştir. Mesleğin ve meslek mensuplarının korunması, güçlendirilmesi ve kontrol altında bulundurulması biçiminde ifade edilebilecek bu genel benzerlik yanında, örgütlenmede benimsenen yaklaşım, teşkilatlanma modeli, yönetim ve finansman usulleri, üyelik esası, devletle ilişkiler, kamusal görev ve ayrıcalıkları gibi yönlerden bazı farklı uygulamalar da söz konusudur.

Dünyada mesleki örgütlenmeye bakıldığında mesleki örgütlenmenin yapısını belirleyen temel unsurun toplumun ekonomik, hukuki, siyasal, sosyal ve kültürel koşullar tarafından belirlenen örgütlenme kültürü ve devletin örgütlenme biçimi olduğu söylenebilir. Gerçekten devletin yapısı ve adı geçen koşullar tarafından belirlenen örgütlenme kültürü devlet aygıtının yapısını, işlevlerini ve niteliğini belirlediği gibi, o toplumdaki mesleki örgütlenme modellerinin

de belirleyicisi olmaktadır. Başka şekilde ifade edecek olursak, bir ülkedeki mesleki örgütlenme modeli o toplumdaki devlet ve toplum yapısından bağımsız olmamakta, tarihsel süreç içerisinde şekillenen toplum yapısı aynı şekilde devleti ve her alandaki örgütlenmeyi olduğu kadar, mesleki örgütlenmeyi de etkilemekte ve şekillendirmektedir. Dolayısıyla dünyada tek bir mesleki örgütlenme modelinden söz edilememektedir.

Her toplum ve ülkede farklı ihtiyaçlardan ve zorunluluklardan kaynaklanan bir mesleki örgütlenme yapısı söz konusudur. Benzer veya farklı adlarla fakat genellikle ortak işlevleri görmeye ve ortak amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak kurulan meslek örgütlerinin yapılarının incelenmesinde, bu örgütlerin içinde bulundukları toplum ve devlet yapısının ve tarihsel koşulların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Mesleki örgütlenmenin toplumun tarihinden, kültüründen, devlet yapısından ve benzer diğer faktörlerden soyutlanması mümkün değildir.

Bu genel açıklama ve çekincelere karşın dünyadaki mesleki örgütlenme uygulamalarına bakıldığında, bu örgütler, yapıları, işlevleri ve devletle olan ilişkileri bakımından temel olarak iki grup halinde incelenmektedir. Bu genel yaklaşımın yanında, temelde yapılan bu ikili tasnife tam olarak uymayan ve karma özellik gösteren uygulamaları üçüncü bir örgütlenme modeli olarak değerlendirmek de mümkündür. İşte, mesleki örgütlenme konusunda farklı toplumsal ihtiyaçlar ve koşullar sonucunda ortaya çıkan farklı uygulamalar mesleki örgütlenme modelleri olarak adlandırılmaktadır.

Mesleki örgütlenme modelleri denildiğinde, bu örgütlenmenin devletle ve sivil toplumla olan ilişkisinin ve üstlenilen işlevlerin ortaya çıkardığı iki temel modelden söz edilmektedir. Birincisi kamusal görev, yetki ve sorumlulukları bulunan, kamu tüzel kişiliği bulunan ve devlet aygıtı içerisinde örgütlendirilmiş bulunan mesleki örgütlenmeyi ifade eder. İkincisi ise devletten tamamen özerk, özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olarak sivil toplumun bir parçası olan dernek/sendika gibi sivil toplum kuruluşları bünyesindeki mesleki örgütlenmedir. Birincisinde meslek örgütlerinin işlevleri ve görevleri devlet tarafından bir yasayla belirlenmekte, ikincisinde ise örgütün işlevleri ve amaçları kuruluş sırasında kurucular (kuşkusuz genel hükümler çerçevesinde) tarafından belirlenmektedir. Üçüncüsü ise karma örgütlenme modeli olarak adlandırılabilecek ve belirtilen iki farklı uygulamanın kimi özelliklerini barındıran örgütlenme modelidir.

Esasında yukarıda da belirtildiği gibi her ülkedeki mesleki örgütlenme modeli kendine özgüdür ve o toplumun hukuk sistemi tarafından belirlenir. Bu nedenle, kesin genellemeler yapılması doğru olmaz. Bununla birlikte ortak özellikler, benzerlikler, farklılıklar göz önünde bulundurularak mesleki örgütlenme modellerinin literatürde yapılan bazı tasnifler çerçevesinde incelenmesi de çeşitli yararlar sağlar. Dünyada her ülkedeki mesleki örgütlenme uygulamasının

kapsamlı ve detaylı bir incelemesin yapılmasındaki zorluk dikkate alındığında, bu tür genellemeler yapılması kaçınılmaz olmaktadır.

Mesleki örgütlenme modelleri farklı bir tasnif yapmak suretiyle de gruplandırabilir: Birinci grup dernek olarak veya başka adlarla (birlik, oda, federasyon gibi) kurulan ve sivil toplum kuruluşu niteliğini taşıyan meslek örgütleri. Üyeliğin ihtiyari olduğu, kuruluş amaçlarının ve faaliyet alanlarının kurucular/üyeler tarafından belirlendiği, devletle organik bir ilişkinin söz konusu olmadığı, aynı mesleği icra edenlerin gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturdukları meslek örgütleri bu kapsama girmektedir. İkinci grupta ise görev ve işlevleri kanunla düzenlenen, üyeliğin zorunlu olduğu, kamu tüzel kişiliğine veya kamu kurumu niteliğine sahip olarak kanunla veya diğer hukuki düzenlemelerle kurulan devletin himayesinde/kontrolünde olan meslek örgütleri yer alır. Devletle ilişkileri, zorunlu üyelik ve kamusal nitelikleri nedeniyle sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilemeyecek bu gruptaki meslek örgütleri devleti oluşturan idari teşkilatın bir unsuru olarak kurulmuşlardır. Üçüncü bir grup olarak da belli yönleriyle ilk iki grubun bazı özelliklerini taşıyan meslek örgütleridir ki, bunlar da ülkelere göre çok farklılık gösterebilmektedir. Dernek statüsünde kurulduğu halde, üyeliğin zorunlu olduğu ve bazı kamusal görevlerin yürütüldüğü bağımsız meslek örgütleri bu gruba giren örgütlere örnek olarak verilebilir. Bu tür örgütlere ülkemizde de rastlanmaktadır.

III- ULUSLARARASI DOKÜMANLARDA ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Örgütlenme özgürlüğü, iç hukukun bir parçası halini alan uluslararası normlarla da kayıt altına alınmış bulunmaktadır. Birçok uluslararası doküman genel olarak örgütlenme özgürlüğünü ve somut olarak da dernek ve sendikalar kurma, bunlara katılma ve üye olmaya zorlanmamaya ilişkin hak ve özgürlükleri düzenlemiştir. Ayrıca, bireylere tanınan hak ve özgürlükler yanında bu alanlarda belli gerekçelerle bazı sınırlamalar öngörülebileceği ve bireylere bazı sorumluluklar yüklenebileceği de kayıt altına alınmıştır.

Aşağıda önce bazı uluslararası dokümanların örgütlenme özgürlüğüne ilişkin düzenlemelerine temas edilmiş ve bu çerçevede zorunlu üyelik esasına dayalı mesleki örgütlenmenin uluslararası hukuk normlarına uygunluğu konusu yargı içtihatları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

A- ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

1) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 20 nci maddesi;

"1-Her şahıs muslihane toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.

2- Hiç kimse bir derneğe mensup olmağa zorlanamaz."

biçiminde olup, genel olarak örgütlenme özgürlüğünü (dernek kurma, derneğe katılma serbestisi) düzenlemektedir. Madde hiç kimsenin bir derneğe mensup olmaya zorlanamayacağını ayrıca düzenlemiştir.

Beyannamenin 23 üncü maddesindeki *"4. Herkesin, menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır."* hükmüyle de bireylerin sendika kurma ve bunlara katılma hakkı ifade edilmiştir.

28 inci maddede, *"Herkesin, işbu beyannamede derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı"* olduğu, takip eden maddede ise *"Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak içinde yaşamasıyla mümkün olan topluluğa karşı vecibeleri"* olduğu ve herkesin *"haklarını kullanmak ve hürriyetlerinden istifade etmek hususunda, ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadıyla ve demokratik bir cemiyette ahlak, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için, tespit edilmiş kayıtlamalara tabi"* olduğu öngörülmüştür.

Böylece, bireylerin özgürlükleri, hakları ve tabi olacakları mükellefiyet ve vecibeleri birlikte düzenlenmiştir.

2) İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme

1950 yılında Avrupa Konseyi üyesi hükümetlerce Roma'da imzalanmış olan ve ülkemizce de 1954 yılında onaylanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)'nin 11 inci maddesi dernek kurma özgürlüğünü düzenlemektedir:

"Madde 11

Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü

1. Herkes asayişi bozmayan toplantılar yapmak, demek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir."

Görüldüğü üzere, madde umumi manada dernek ve sendika kurma hakkını düzenlemektedir. Mesleki örgütlenmeye ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. 11. madde genel ifade içeren kısa bir hüküm olduğundan, örgütlenme özgürlüğünün kapsamı Sözleşme içtihadınca belirlenmektedir. Sözleşme içtihadı özgürlüğü yaşanabilir kılmakta, kapsamını da

zaman içerisinde genişletmektedir (Sezer, 2006:37). Bu nedenle söz konusu düzenlemenin yorumlanmasında yargı içtihatlarının dikkate alınması gerekmektedir.

3) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Birleşmiş Milletler tarafından 1966 yılında imzaya açılan ve Türkiye Cumhuriyeti adına 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalanıp, 04.06.2003 tarih ve 4868 sayılı Kanunla onaylanması (beyanlar ve çekince ile) uygun bulunan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme de örgütleme özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Sözleşmenin 22 nci maddesi;

"1. Herkesin, kendi çıkarlarını korumak için sendikalar kurmak ya da bunlara girmek hakkı da dâhil olmak üzere, başkalarıyla bir araya gelip dernek kurma hakkı vardır.

2. Bu hakkın kullanılmasına, yasalara uygun olarak konulmuş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ya da kamu güvenliği, kamu düzeni bakımından ve kamu sağlığının, genel ahlakın korunması ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli olan sınırlamalardan başka sınırlama getirilemez. Bu madde, silahlı kuvvetler ya da polis teşkilatı mensuplarına bu hakkın kullanılmasında yasal sınırlamalar konulmasını engellemez.

3. Bu maddenin hiçbir hükmü Sendika Kurma Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunmasına İlişkin 1948 tarihli Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi'ne Taraf Olan Devletlere, bu Sözleşme'de öngörülen güvencelere zarar verecek yasama tedbirleri alma ya da hukuki uygulamalarda bulunma yetkisi vermez".

biçiminde olup, dernek ve sendika kurma ve bunlara girme hakkını ve sınırlarını düzenlemektedir.

Ayrıca, Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararıyla 1966 yılında kabul edilen, Türkiye adına 15.08.2000 tarihinde New York'ta imzalanan ve 04.06.2003 tarihli, 4867 sayılı Kanunla (beyanlar ve çekince ile) onaylanması uygun bulunan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 8 inci maddesinde de sendikal haklara ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerinde de sendikal haklara ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

4) Avrupa Sosyal Şartı

27.09.2006 tarih ve 5547 sayılı Kanunla (ilişik beyanla) onaylanması uygun bulunan (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal Şartında (BÖLÜM I) yer alan hak ve ilkeler arasında *"5- Tüm çalışanlar ve işverenler, ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlar düzeyinde örgütlenme özgürlüğüne sahiptir."* hükmü yer almıştır. Şartın "örgütlenme hakkı"nı düzenleyen 5 inci maddesi aşağıdaki gibidir:

"Akit Taraflar, çalışanların ve işverenlerin ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak için yerel, ulusal ve uluslararası örgütler kurma ve bu örgütlere üye olma özgürlüğünü sağlamak veya desteklemek amacıyla ulusal yasanın bu özgürlüğü zedelemesini veya zedeleyici biçimde uygulanmasını önlemeyi;

taahhüt ederler.

Bu maddede öngörülen güvencelerin, güvenlik güçleri bakımından hangi ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla ya da yönetmeliklerle belirlenir. Bu güvencelerin silahlı kuvvetler mensuplarına uygulanmasına ilişkin ilke ile bu kesime hangi düzeyde uygulanacağı, yine ulusal yasalar ya da yönetmeliklerle saptanır."

5)Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ve Komisyonu tarafından Avrupa Birliği'nin Temel İnsan Hakları Belgesi olarak ilan edilen ve 7 Aralık 2000 tarihinde imzalanan Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın (2000/C 364/01) 12 nci maddesi "toplanma ve dernek kurma özgürlüğü"nü aşağıdaki gibi düzenlemiştir:

"1. Herkes barışçı bir şekilde toplanma ve özellikle siyasi, işçi sendikaları ve toplum konuları ile ilgili olarak her düzeyde dernek kurma hakkına sahiptir; bu özgürlüğe, herkesin kendi çıkarlarını korumak için işçi sendikaları kurmak ve bu sendikalara katılma hakkı da dâhildir.

2. Avrupa Birliği düzeyindeki siyasal partiler, Birlik vatandaşlarının siyasal isteklerini açıklamalarına katkıda bulunurlar."

Anılan Şartın "meslek seçme ve çalışma özgürlüğü"nü düzenleyen 15 inci maddesi ise şöyledir:

"1. Herkes bir işte çalışma ve özgürce seçtiği veya kabul ettiği işini sürdürme hakkına sahiptir.

2. Avrupa Birliği vatandaşları, üye ülkelerden herhangi birisinde iş arama, çalışma, yerleşme hizmet verme haklarını kullanma özgürlüğüne sahiptirler.

3. Üye ülkelerin topraklarında çalışma yetkisi kendilerine tanınan üçüncü ülkelerin vatandaşları da Birlik vatandaşlarının sahip oldukları çalışma şartlarının aynısı olan şartlardan yararlanma hakkına sahiptirler."

Ayrıca belirtilmelidir ki, burada bazı hükümlerine atıf yapılan söz konusu temel dokümanlar dışında da, örgütlenme özgürlüğüne ilişkin hükümler içeren başka uluslararası düzenlemeler de bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen bu düzenlemelerden, mesleki örgütlenme konusunun, bir başka deyişle meslek örgütü kurma, bunlara üye olma veya üye olmamaya zorlanmama hususunun, temel uluslararası (insan haklarına ilişkin) dokümanlarda dernek ve sendikalar kurmaya ve bunlara üye olmaya ilişkin haklardan ayrı olarak müstakil bir hak olarak düzenlenmediği ve bu

konunun genel olarak örgütlenme özgürlüğü kapsamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, örgütlenme özgürlüğü bağlamında zorunlu üyelik esasına dayalı mesleki örgütlenme konusuna da değinilmesi önemli görülmektedir.

B- ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE ZORUNLU ÜYELİK ESASI

Günümüzde tüm Avrupa ülkeleri örgütlenme özgürlüğünü tanımışlardır. Örgütlenme özgürlüğü dünya ölçeğinde hemen hemen tüm ülkelerde koruma altına alınmış bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinin bazıları ile belli başlı uluslararası sözleşmeler farklı örgütlenme biçimlerini örgütlenme özgürlüğü şemsiyesi altında korumakta, bazı Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ise dernek, sendika, siyasi parti gibi örgütlenmelere ilişkin ayrı düzenlemeler getirmektedirler.

Bireylerin, çeşitli sivil toplum kuruluşlarını kurabilmeleri, bunlara üye olabilmeleri, üye olmaya zorlanmamaları, sivil toplum kuruluşları içinde özgürce faaliyette bulunabilmeleri ile bu kuruluşların örgüt olarak faaliyette bulunmaları ve varlık güvenceleri örgütlenme özgürlüğü kapsamında korunmaktadır (Sezer, 2006:37). Ülkemizde de örgütlenme özgürlüğü Anayasa'da dernek kurma hürriyeti, sendika kurma hakkı, parti kurma hakkı gibi alt başlıklar altında düzenlenmiştir. Ayrıca, Anayasa'nın 135 inci maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin (mesleki örgütlenme) hükümlere yer verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11 inci maddesinde, örgütlenme özgürlüğünün kapsamında dernek ve sendika kurma hakkı yer almaktadır. Ancak, maddede yer alan dernek/örgüt kavramının yalnızca dar anlamda dernekleri ifade etmediği, geniş anlamda örgütlenmeleri içerdiği Sözleşme organlarının içtihadıyla zaman içinde belirlenmiş bulunmaktadır. Sözleşme organlarının içtihadına göre, bugüne kadar 11 inci madde uyarınca dernek/örgüt kavramı içinde görülen birlikler; dar anlamda dernekler (dini, siyasi, sosyal amaç güden dernekler, mason dernekleri gibi), işçi ve işveren sendikaları, ticari teşebbüsler ve siyasi partilerdir. Ancak, kanuni ve zorunlu üyeliğin geçerli olduğu kamusal niteliği bulunan meslek örgütlerine ilişkin içtihatlar da bulunmaktadır (Sezer, 2006:37-38). Bu itibarla örgütlenme özgürlüğünün yalnızca dernek ve sendika kurmayla sınırlı olmadığı, dernek kurma hakkının mahkeme içtihatları doğrultusunda dar anlamda dernekler dışında kalan farklı örgütlerin teşkilini de kapsadığı anlaşılmaktadır.

Sözleşmede yer alan kavramlar otonom kavramlardır ve kavramların içeriklerini, ulusal hukuklardan bağımsız olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tespit etmektedir. Bu bağlamda sözleşme içtihadı uyarınca, herhangi bir örgütün 11. madde bağlamında kabul edilmesi için kişilerin ortak bir amaç için gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya gelmeleri, bunun için de asgari şekilde örgütlenmeleri gerekmektedir (Sezer, 2006:38). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 11 inci madde bağlamında dernek veya birliği, kişilerin gönüllü olarak kendi iradeleriyle ortak bir amaca yönelmeleri şeklinde tanımlamıştır (Ünal, 2001:289). Bu anlamda zorunlu üyeliğin

geçerli olduğu kamu kurumu niteliğinde veya kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kanunla kurulan meslek kuruluşları, bu maddedeki anlamıyla dernek olarak kabul edilmemektedir. Bazı meslek mensupları bakımından yasal düzenlemelerle ilgili meslek kuruluşuna üye olma zorunluluğu öngörülmesi ve mesleği icra edebilmenin üyelik şartına bağlanmasının Sözleşmenin 11 inci maddesine aykırılık oluşturduğu iddia edilmişse de, ülkelerin iç hukuk normlarıyla kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kurulan ve esas olarak mesleğin ve meslek mensuplarının çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi yönünde faaliyette bulunan bu gibi kuruluşlara zorunlu üyelik esası getirilmesinin Sözleşmeye aykırı olmadığı kararlaştırılmıştır.

Mahkeme derneklere zorunlu üyeliği öngören uygulamaları Sözleşmenin 11 inci maddesine aykırı bulmuştur. Mahkemeye göre, 11 inci madde derneğe üye olmak kadar, üye olmama hakkını da kapsar. Mahkemenin bu gibi kararları özel hukuk hükümlerine tabi olan dernekler bakımından geçerlidir. Fakat zorunlu üyelik, dernek statüsünde olmayan kamusal nitelikleri bulunan meslek örgütleri bakımından aynı nitelikte görülmemiştir. Komisyon ve Mahkeme kararlarında, sürekli olarak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üye olma zorunluluğu getirilmesinin Sözleşmeyle çelişmediğinin vurgulandığı görülmektedir. Bunun için, ilgili kuruluşun bütün meslek mensuplarının menfaatlerini koruması ve kendilerinin başka amaçlarla dernek kurmalarına engel olunmaması şartı aranmaktadır. Komisyon bir kararında avukatlık yapabilmek için bölge barosuna üye olmak zorunda bırakılmasının Sözleşmeye aykırı olduğundan yakınan bir şikâyetçinin başvurusuyla ilgili olarak, baroların 11 inci madde anlamında dernek değil, avukatların mesleki tutum ve davranışlarını düzenlemek üzere yasayla oluşturulmuş kamu kurumu niteliğinde kuruluşlar olduğuna işaretle, Sözleşmeye aykırılık görmemiştir (Ünal, 2001:290). Mahkeme içtihatlarına göre kendilerine kamu otoritesi tanınmış kamu hukuku tüzel kişileri Sözleşmenin 11 inci maddesi kapsamına girmemektedirler. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan meslek örgütleri bakımından 11 inci madde uygulanmamaktadır. Bu tip kuruluşlar bakımından getirilen zorunlu üyelik esasına yönelik başvuruları değerlendiren Mahkeme, 11 inci madde kapsamında göremediği bu uygulamaların Sözleşmeyle bağdaştığına hükmetmiştir. Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, meslek mensuplarının başka bir derneğe katılmalarına ya da bir arada başka bir dernek kurmalarına engel olunmaması gerektiğini de belirtmiştir (Sezer, 2006:46).

Türkiye'de anayasal ve yasal düzenlemeler çerçevesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak adlandırılan meslek kuruluşlarının kuruluşunu ve statülerini örgütlenme özgürlüğü bağlamında söz konusu düzenlemeler ve içtihatlar çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

IV- AVRUPA BİRLİĞİ VE MESLEKİ ÖRGÜTLENME

Avrupa Birliğinin nasıl bir mesleki örgütlenme modeli öngördüğü, Birliğin meslek örgütlerinin amaçları, işlevleri, örgüt yapıları ve statülerine ilişkin olarak uygulanmasını istediği bir standart düzenleme bulunup bulunmadığı hususu adaylık statüsü kazanan ülkemiz bakımından da önem arz etmektedir. Avrupa Birliğine üyelik sürecinin mesleki örgütlenmeye ilişkin ulusal uygulamaları ne ölçüde etkileyeceği ve bu bakımdan bir yeniden yapılandırma gerektirip gerektirmediği hususu konunun AB Müktesebatı ve AB üyesi ülkelerdeki uygulamalar çerçevesinde ele alınmasını gerektirmektedir.

Ayrıca, ülkemizde inceleme konusu meslek örgütlerinin kamu tüzel kişiliğine sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olması nedeniyle, üyelik sürecinin AB'ye üye ve aday ülkelerin kamu yönetimlerine etkisi ve bu konudaki uygulamalara değinilmesi yararlı olacaktır. AB'nin mesleki örgütlenmeye yaklaşımı ise bundan sonra belirtilecektir.

A- AB ÜYELİĞİ VE ULUSAL KAMU YÖNETİMLERİ

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve AB'nin ortak bir girişimi olan, büyük ölçüde AB tarafından finanse edilen ve OECD bünyesinde (Kamu Yönetimi Hizmeti) faaliyet gösteren (www.sigmaweb.org, 2009) SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management-Yönetişimin ve Yönetimin İyileştirilmesinin Desteklenmesi) Programı kamu yönetimi alanında çalışmalar yürütmekte ve kapsamında bulunan ülkelere destek sağlamaktadır.

Aşağıda, AB ile ilgili olarak SIGMA tarafından hazırlanan iki "SIGMA Belgesi" (OECD-SIGMA, 1998:5-34; OECD-SIGMA, 1999:57-89) çerçevesinde AB'nin ulusal kamu yönetimlerine ilişkin yaklaşımının temel unsurları ifade edilmiştir. Bu dokümanlara yansıyan genel yaklaşım AB'nin mesleki örgütlenme konusundaki bakışına da çerçeve oluşturmaktadır.

AB'ye üye devletlerin kamu yönetimleri kendi siyasi, hukuki ve idari kültürleri çerçevesinde oluşan ve kendine özgü yapılar olmalarına karşın, üyelik sürecinde karşılıklı etkileşimlerin yaşandığı ve AB Müktesebatının uygulanmasını sağlayacak etkili işleyen bir yönetim aygıtının oluşması zorunluluğunun bulunduğu bir gerçektir. AB Müktesebatı standart bir kamu yönetimi örgütlenme modeli içermemekte ve önermemektedir. Ancak Müktesebatı oluşturan normlar ve standartların içerdiği ilke ve kurallar ister istemez, üye ve aday ülkelerin kamu yönetimlerinin yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmektedir.

AB'nin kuruluş ve yapısını düzenleyen temel antlaşmalarda üye ülkelerde uygulanacak ortak bir kamu yönetim modeli öngörmemesi ve diğer AB mevzuatında da konuya ilişkin somut düzenlemeler bulunmaması kamu yönetiminin yapı ve işleyişine ilişkin kuralların (devletin yapısına ilişkin siyasi kriterler hariç) ülkelerin takdirinde olduğunu göstermektedir.

Ancak özellikle 1990'lı yıllardan sonra gerçekleşen yoğun katılımlar nedeniyle yeni katılan üye ve aday ülkelerde AB Müktesebatına uyumu hızlandırma ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlayacak bir idari kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak, kamu yönetimlerinin belli ilke ve standartlar doğrultusunda yeniden yapılandırılması ihtiyacı duyulmuştur. SIGMA'nın 1992 yılında oluşturulduğu ve kuruluşundan itibaren daha çok Birliğe yeni katılan Doğu Avrupa ülkelerinin kamu yönetimlerinin yeniden yapılandırılmasında/iyileştirilmesinde destek verilmesi işlevini üstlendiği dikkate alındığında, üye veya aday ülkelerin idari kapasitelerinin (dolayısıyla kamu yönetimi yapısı) AB bakımından büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Fakat kamu yönetimlerinin ortak ilke ve standartlara uyum bağlamında uyumlaştırılması tüm ülkelerde aynı yönetim modellerinin uygulanması anlamına gelmemektedir. Niteliği gereği AB'ye üyelik süreci karşılıklı etkileşimle oluşan bir uyumu meydana getirmektedir. Kamu yönetiminin yapısı, idari organizasyonu, yönetim ilkeleri gibi konularda açık bir AB mevzuatı bulunmamakla birlikte, AB üyeliği veya aday ülke statüsünün getirdiği yükümlülükler kamu yönetimlerini de belli ölçüde etkilemektedir.

Şu halde, kamu yönetimlerinin belli ilke ve standartlar çerçevesinde uyumlaştırılması, AB Müktesebatının kamu yönetimine ilişkin standart bir örgütlenme/yapılandırma modeli olduğu ve üye ve aday ülkelerde kamu yönetimlerinin aynı şekilde örgütlendirilmesi/yapılandırılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Üye ülkelerin dahi devlet yapıları ve idari teşkilatları birbirinden çok farklı nitelikler taşımaktadır. Birliğin ne üye devletler ne de aday devletler bakımından öngördüğü standart bir örgütlenme modeli bulunmaktadır. Zaten Müktesebatta buna ilişkin normlar da yer almamaktadır. Burada esas olan AB üyesi devletlerce benimsenen ortak ilke ve standartların kabul edilmesi ve bunlara uyulmasıdır. Dolayısıyla üye devletler bakımından dahi söz konusu olan büyük farklılıklar ve uygulama zenginliğinin aday ülkelerin yönetim yapıları için de geçerli olduğu kuşkusuzdur.

Avrupa Birliğinin üye ve aday devletlerin yönetim teşkilatlarına ilişkin esas politikası, kuruluş anlaşması ve Müktesebatta yer alan ilke ve normların etkili bir şekilde uygulanmasını, öngörülen amaç ve hedeflerin gerçekleşmesi ve sonuçlara etkili bir şekilde ulaşılmasını sağlayacak yapının ve sistemin (idari kapasite) geliştirilmesini sağlamaktır. Bu temel politikanın gereklerini sağlayacak teşkilat yapısı ise devletlerin kendi iç hukuk düzenlemelerine bırakılmaktadır. Dolayısıyla kamu yönetimlerinin teşkilatlanması bakımından tüm ülkelerde uygulanan ve aday ülkelerden de uygulanması beklenen tekdüze bir teşkilat yapısı bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, Avrupa Birliğinin, uyum sürecinde kamu yönetimlerinin yapılandırılmasına ilişkin olarak önem verdiği ve gerçekleştirilmesini istediği bazı temel ilke ve mekanizmalar da bulunmaktadır. Birliğe katılım için öngörülen kriterlerin sağlanabilmesi

dolaylı olarak kamu yönetimlerinin de yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Kamu yönetimlerin yapılandırılması konusunda uygulanacak örnek bir model dikte edilmemekle birlikte, Müktesebatı oluşturan normlar kamu yönetimlerini de etkilemektedir. AB'ye katılım sürecinde aday ülkelerde yapılacak kamu yönetimi reformlarının kapsamı, mahiyeti, unsurları ve yöntemleri açık ve net olarak belirlenmiş ve düzenlenmiş bir husus değildir. Ancak uyum sürecinde gerçekleştirilmesi gerekli ve kamu yönetimlerinde hayata geçirilmesi bazı temel ilke ve mekanizmalar söz konusudur.

Demokratik bir toplum ve devlet düzeninin oluşturulmasında anahtar rolü bulunan hukukun üstünlüğü, hesap verilebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, yerelleşme, öngörülebilirlik, sivil toplumla diyalog gibi temel ilkeler ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, etkin işleyen bir yönetim ve kontrol sistemi, kaynakların etkin ve verimli kullanımı, kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik ve kalite, yolsuzlukla mücadele, liyakat ve yetkinlik gibi ilkeler bu kapsamda sayılabilir. Üye devletleri etkileyen ve üyelik sürecinde aday ülkelerden gerçekleştirilmesi beklenen kamu yönetimi ilkeleri gerek AB Müktesebatının farklı bölümlerinde yer alan düzenlemeler, gerekse yargı içtihatlarıyla daha belirgin hale gelmektedir.

AB üyesi devletler tarafından genel kabul gören ve "Avrupa İdari Alanı" olarak adlandırılan kamu yönetimi ilkeleri ve ortak standartlarının uyum kapsamında aday ülkeler tarafından uygulanması ve kamu yönetimlerinin bu standartlar doğrultusunda yapılandırılarak AB normlarının uygulanmasına imkân verecek bir idari kapasitenin oluşturulması istenilmektedir. Bu ilke ve standartlar uyum sürecinde gerçekleştirilen hukuki ve idari reformlar kapsamında yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler vasıtasıyla ulusal kamu yönetimlerine yansıtılmış olmaktadır.

Topluluk Müktesebatının uygulanabilmesi ve ulusal kamu yönetimlerinin ilkeler, standartlar ve kapasite bakımından uyumlaştırılabilmesi kamu yönetimlerinin iyi yönetişim ilkeleri ve AB'nin konuya ilişkin ilke ve standartlarıyla uyum gösteren bir niteliğe kavuşturulması gerekmektedir. Ancak, kamu yönetimi ve idari hukuk konularında uygulanabilecek genel bir AB mevzuatının bulunmaması aday ülkeler açısından çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Bununla beraber, AB Müktesebatına uyum sürecindeki müzakereler, AB Komisyonunun aday ülkelerin yönetim yapılarına ilişkin olarak yaptığı tespit, değerlendirme ve öneriler (SIGMA veya AB makamlarının raporları) sonuçta ülkenin idari kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak kamu yönetimlerinin yeniden yapılandırılmasında uyulacak referansları ve yol haritasını ortaya koymaktadır.

AB kaynaklarıyla uygulanan eşleştirme projeleri ve diğer bazı mekanizmalar kullanılmak suretiyle, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması konusunda da üye ve aday ülkeler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanmakta, ortak çalışmalarla uyumlaştırmanın kolaylaştırılması yönünde adımlar atılmaktadır.

B- AB VE MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN YAPI VE NİTELİĞİNE İLİŞKİN ESASLAR

Yukarıda belirtildiği gibi AB'nin üye ülkelerde ulusal kamu yönetimlerinin yapılandırılmasına yönelik ortak bir teşkilatlanma modeli bulunmamaktadır. Aynı şekilde AB Müktesebatı mesleki örgütlenme konusunda tüm üye ülkelerde uygulanacak standart bir teşkilatlanma yapısı ve biçimi de içermemektedir. Topluluk antlaşmalarına, üyelik kriterlerine ve AB Mevzuatına uyum söz konusu olduğu müddetçe, örgüt yapısı ve niteliği, üye ve aday ülkelerin kendi iç hukuklarına bırakılan bir husustur.

Mesleki örgütlenme konusunda temel referanslar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, konuya ilişkin uluslararası sözleşmeler ve bunların uygulanmasına ilişkin yargı içtihatlarıdır. Bunun yanında AB Müktesebatına dâhil olan teknik bazı düzenlemeleri (örneğin mesleki eğitim gibi) içeren AB mevzuatını da bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir. Tüm bunlar örgütlenme hakkının kullanımına ilişkin temel çerçeveyi oluşturur. Genel olarak örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen ve koruyan normlar üye ve aday ülkelerde mesleki örgütlenme konusunda uygulanacak bir model önermemektedir. Dolayısıyla konuya ilişkin sözleşme hükümleri, AB'nin benimsediği ilke, standart ve niteliğe uygun olmak koşuluyla mesleki örgütlenmenin teşkilatlanma biçimi ve organizasyon yapısı üye ülkelerce belirlenmektedir.

Mesleki örgütlenmeye ilişkin olarak AB üyesi ülkelerdeki uygulamaya bakıldığında, farklı modeller uygulandığı görülmektedir. Tekdüze bir mesleki örgütlenme yapısının bulunmadığı Birlik üyesi ülkelerde toplumsal ihtiyaçlar, gelenekler, siyasi, hukuki ve idari kültürün etkisinde şekillenen örgütlenme anlayışı ve devlet yapısının sonucu olarak farklı örgütlenme modelleri uygulanmaktadır. Kimisinde resmî tip olarak adlandırılabilecek kamu hukukuna tabi meslek kuruluşları bulunurken, kimisinde ise tamamen özel hukuk hükümlerine tabi ve sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütleri söz konusudur. Meslek örgütlerinin hukuki nitelikleri, yönetim yapıları, organları, üyelik, seçim usulleri, finansman kaynakları, denetim usulleri ve diğer hususlar yönünden ülkeler itibarıyla farklı uygulamalar söz konusudur.

Dolayısıyla mesleki örgütlenme konusunda belirlenecek yaklaşım ve örgütlenme modeli ülkelerin kendi takdirlerine bırakılmıştır. Örgütlenme özgürlüğü ihlal edilmediği ve konuya ilişkin uluslararası sözleşme hükümlerine aykırı uygulama yapılmadığı sürece meslek örgütlerinin teşkilat yapısı, hukuki niteliği ve statüsü, amaçları ve faaliyet alanları, üyelik koşulları ve diğer hususlar üye ve aday ülkelerce belirlenebilecektir. Yukarıda zikredildiği üzere ülkemizde olduğu gibi çeşitli ülkelerde bazı meslek mensupları için kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üye olma zorunluluğu getirilmesi dahi ilgili normlara aykırı görülmemektedir.

AB'nin ulusal kamu yönetimlerinin ve kamusal statüleri bulunan meslek örgütlerinin yapılandırılmasına ilişkin yukarıda belirtilen yaklaşımı çerçevesinde, AB üyesi ülkelerde meslek

örgütlerinin yapısı ve statüsünün belirlenmesi konusunda ülkeler itibarıyla farklı model ve uygulamaların söz konusu olduğu görülmektedir.

Aday ülke statüsündeki ülkemize ilişkin olarak hazırlanan AB dokümanları ve ülkemizce hazırlanan Ulusal Programlar ve diğer dokümanlarda mesleki örgütlenme (mesleki örgütlenmenin teşkilatlanma biçimi, meslek örgütlerinin hukuki niteliği, üyelik esası vb. konularda) konusuyla doğrudan bağlantılı bir düzenleme veya taahhüt bulunmamaktadır. Müzakereye ilişkin fasıllar incelendiğinde bu konuya ilişkin bir başlık bulunmadığı görülmektedir.

V- AVRUPA ÜLKELERİNDE MESLEK ÖRGÜTLERİ

Türkiye'de uluslararası anlamda mesleki örgütlenme uygulamalarını inceleyen sınırlı kaynak bulunmaktadır. Çoğunlukla ticaret ve sanayi odalarının dünyada ve Türkiye'deki örgütlenme biçimlerine odaklı bazı çalışmalar da güncelliğini yitirmiştir. Konuya ilişkin akademik literatür tarandığında, meslek kuruluşlarından özellikle ticaret ve sanayi odalarının tarihçesi, teşkilat yapıları ile işlev ve faaliyetlerinin incelendiği ve sınırlı da olsa ülkeler itibarıyla mukayeseli analizler yapıldığı görülmektedir.

Ancak, tüccar ve sanayiciler dışında profesyonel/serbest meslek mensuplarının kurmuş olduğu meslek örgütlerini de içerecek şekilde kapsamlı çalışmalar bulunmamaktadır. Türkiye'deki meslek kuruluşlarının da kendi mensuplarıyla aynı mesleği icra edenlerin dünyada nasıl örgütlendiklerine, çeşitli ülkelerdeki farklı örgütlenme modellerine ve bunların avantaj ve dezavantajlarına ilişkin nitelikli çalışmalar yapmadıkları (ya da yapılan çalışmaları kamuoyu ve araştırmacılarla paylaşmadıkları) gözlemlenmektedir. Bazı meslek kuruluşlarınca bu anlamda sınırlı bazı çalışmalar yapılmış olsa bile, bunların genele teşmil edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

İnceleme kapsamında kütüphanelerde yapılan literatür taraması dışında Avrupa Birliği'nin mesleki örgütlenme yaklaşımı, müktesebatın konuya ilişkin düzenlemeleri, AB üyesi ülkelerdeki farklı uygulamalar ve meslek örgütlerinin ülkeler itibarıyla yapı ve niteliklerine ilişkin bilgi edinmek amacıyla Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'na bağlı Ankara Avrupa Birliği Bilgi Merkezine (Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, ABBM) başvurularak Türkiye'de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ve üst kuruluşu olarak teşkil edilmiş bulunan meslek kuruluşlarının Avrupa Birliği ülkelerindeki muadili örgütlerin teşkilat yapıları, devletle olan ilişkileri, hukuki nitelikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olup olmadıkları, üyelik, finansman ve denetim usulleri gibi konularda bilgi talep edilmiştir.

Ayrıca TOBB Avrupa Birliği Dairesine bağlı bilgi merkezinde (kütüphane) kaynak taraması yapılmıştır. Buna ilave olarak Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğüne bir yazı yazılarak Avrupa Birliğine üye ülkeler ve bu konuda örnek teşkil edebilecek diğer bazı gelişmiş ülkelerdeki meslek kuruluşlarının teşkilat yapıları, faaliyetleri ve

diğer hususlar hakkında bilgi istenilmiştir. Delegasyonun Avrupa Birliği Bilgi Merkezi (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, ABBM, 2008) ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca (DTM, 2009) konuya ilişkin olarak birer bilgi notu gönderilmiştir.

AB üyesi ülkelerdeki mesleki örgütlenme uygulamaları bu kapsamda yapılan araştırma ve tarafımıza bahse konu kuruluşlarca gönderilen bilgi notları çerçevesinde aşağıda belirtilmiştir.

A- MESLEK ÖRGÜTLERİNİN STATÜLERİ VE NİTELİKLERİ

Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğine veya kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve kamu veya özel hukuk hükümlerine tabi olmaları hususu ülkelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bazı AB ülkelerinde meslek kuruluşları kamu kurumu niteliğinde iken diğerlerinde tamamen özel niteliklidirler. Bunların dışında ikili yapılar da söz konusudur. Örneğin Fransa'da, zanaatkârlık ile ilgili mesleki yapılanmada, biri kamu kurumu niteliğindeki Fransız Zanaatkarlar Odaları Daimi Meclisi (APCM), diğeri ise gönüllü mesleki federasyon örgütlenmesi olmak üzere iki örgütlenme modeli vardır (Senar ve Kaya, 2006:27).

Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde örgütler olarak tanımlanmadığı ülkelerde bu örgütler, üyeliğin gönüllülük esasına dayalı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi kuruluşlardır. Bununla birlikte bu kuruluşlar, ilgili merkezi yönetim birimine kayıt olmaktadır. Örneğin İngiltere meslek kuruluşlarının, İngiliz Ticaret ve Sanayi Bakanlığına bağlı bir kurum olan Companies House'a kayıt olmaları gerekmektedir (DTM, 2009).

Çoğu ülkede mesleki kuruluşların kendisine ait bir teşkilat yasası bulunmaktadır. Ya da meslek örgütleri genel hükümlere (Medeni Kanun, Dernekler veya Sendikalara ilişkin düzenlemeler) tabi olarak kurulup faaliyet göstermektedir. Macaristan gibi bazı ülkelerde ise ayrıca bir de iç tüzükleri vardır.

Mesleki kuruluşların kurulabilmesi için bazı AB ülkelerinde merkezi yönetimin onayı bazı ülkelerde ise üst kuruluşun ön onayı gerekmektedir. Bazı ülkelerde ise müracaat mercii yerel yönetimler olabilmektedir. Örneğin Fransa'da meslek kuruluşlarının kurucu ve yöneticilerinin isimleri, kuruluş tüzüğü ile birlikte müracaat belediyelere yapılmaktadır (DTM, 2009).

1) Üyelik

Meslek kuruluşlarına üyelik konusunda AB ülkeleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bazı AB ülkelerinde, meslek kuruluşlarının bir kısmına üyelik zorunlu, bir kısmına ise zorunlu olmayabilmektedir. Örneğin, Fransa'da kamu kurumu niteliğindeki Fransız Zanaatkarlar Odaları Daimi Meclisi (APCM)'ne üyelik zorunlu, diğer gönüllü örgütlenme şeklinde olan mesleki federasyonlara ise değildir (Senar ve Kaya, 2006:27).

AB ülkelerindeki meslek kuruluşları, Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (EUROCHAMBRES), Uluslararası Ticaret Odası (ICC) ve Balkan Ticaret Odaları Birliği (ABC) gibi uluslararası kuruluşlara da üye olabilmektedirler.

2) Meslek Kuruluşlarının Denetimi

Meslek kuruluşlarının denetimi açısından da AB ülkeleri arasında farklılıklar söz konusudur. Kimi ülkede sıkı bir iç ve dış denetim var iken, kimi ülkede sadece iç denetim vardır.

Meslek kuruluşlarının denetimini, iç denetim ve dış denetim olarak ele almak gerekmektedir (DTM, 2009):

a) İç Denetim

Mesleki kuruluşların iç denetimi, kendi organları tarafından seçilen "Denetim Komitesi" veya benzeri bir birim tarafından yapılmaktadır. Kuruluşların iç denetim birimleri genellikle kendi yetkili organları tarafından oluşturulmaktadır. Ancak iç denetim biriminin teşkilinde karma bir model de uygulanabilmektedir. Örneğin, Finlandiya'da iç denetim, mesleki kuruluşun kendisi ve Finlandiya Merkez Ticaret Odası tarafından birlikte tayin edilen denetçiler tarafından yerine getirilmektedir.

b) Dış Denetim

Meslek kuruluşlarının dış denetimi, genellikle merkezi yönetim tarafından yapılmaktadır.

Avusturya, Macaristan, Yunanistan gibi ülkelerde meslek kuruluşlarının denetimi, tek bir bakanlık veya denetim birimi tarafından yapılmaktadır. Örneğin, Avusturya'da denetim Federal Ekonomi ve Çalışma Bakanlığı, İtalya'da ilgili bakanlık, Macaristan'da Devlet Mali Denetim Ofisi gibi tek bir organ tarafından gerçekleştirilmektedir. Çek Cumhuriyeti'nde ise üyelik zorunluluğu bulunan mesleki kuruluşlar mali açıdan dış denetçiler tarafından denetlenmektedir. Ayrıca, Avrupa yapısal uyum fonlarından yararlanan meslek kuruluşları, Çek Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, Yüksek Denetleme Ofisi'nin denetimine tabidir.

İngiltere ve İsveç gibi bazı ülkelerde söz konusu bu denetimler, özel kuruluşlara da yaptırabilmektedirler.

Bazı ülkelerde ise meslek kuruluşları için iç denetimden ayrı bir dış denetim zorunluluğu bulunmamaktadır. Örneğin Bulgaristan'daki mesleki kuruluşlar için herhangi bir resmî denetim öngörülmemiştir.

3) Meslek Kuruluşlarının Gelir ve Faaliyetleri

AB ülkelerinde meslek kuruluşlarının gelirleri genellikle üye aidatlarından oluşmaktadır. Bunun yanında bağışlar, bazı belgelerin verilmesi, hizmet içi eğitim, danışmanlık ve bazı organizasyonlar karşılığı alınan paralar, kendilerine verilen kamu görevleri kapsamında devlet

bütçesinden aktarılan paralar, ulusal veya uluslararası işbirliklerinden elde edilen gelirler, üyelerden kesilen cezalar gibi gelir kaynakları da bulunmaktadır.

Meslek kuruluşları, bazı ülkelerde ticari faaliyet geliri elde edebilmektedirler. İngiltere, Belçika gibi ülkelerde ise mesleki kuruluşlar kâr amacı güdememektedir. İsveç'in en büyük meslek kuruluşu olan İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonunun tek geliri üye aidatlarından oluşmaktadır (DTM, 2009).

Mesleki kuruluşların faaliyetleri genellikle üyelerinin menfaatlerini korumak ve geliştirmeye yönelik faaliyetlerden oluşmaktadır. Faaliyet alanı ile ilgili hemen her konuda üyelerine danışmanlık hizmetleri sunmakta, hazırladıkları araştırma raporları, yayımladıkları dergiler, organize ettikleri konferans, seminer gibi faaliyetlerle üyelerine uzman görüşü sağlamaktadırlar. Mesleki eğitimler, ortaklar arası ilişkileri geliştirme gibi konularda da üyelerine katkıda bulunmaktadırlar.

Fransa'da mesleki kuruluşlar emekli ve sağlık fonları kurabilmektedirler.

AB ülkelerindeki mesleki kuruluşlar öncelikle üyelerin menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla örgütlenmişlerdir, ancak, üyelerin üzerinde yaptıkları denetimler ve uyguladıkları yaptırımlar sayesinde aynı zamanda vatandaşların (tüketicilerin) menfaatlerini de koruma işlevi görmektedirler.

B- AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MESLEKİ ÖRGÜTLENMELER

Bazı mesleklerin AB ülkelerindeki örgütlenmelerine ilişkin bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

1) Esnaf ve Sanatkâr Örgütlenmeleri

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğünün "Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm ve Destek (3D) Strateji Belgesi ve Eylem Planının (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2009:64-66), "Avrupa Birliği'nde Esnaf ve Sanatkârlar ile Meslek Kuruluşlarının Genel Durumu" başlıklı bölümünde, AB üyesi ülkelerde esnaf ve sanatkârlara ilişkin genel durum ve mesleki örgütlenmeler konusundaki tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Bunlardan önemli görülen bazıları aşağıda belirtilmektedir.

Avrupa'da faaliyet gösteren tüm işletmelerin sayısı 25,3 milyon olup, söz konusu işletmelerin % 99,8'i esnaf ve küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) niteliğini taşımaktadır. KOBİ'ler içinde % 90 ile büyük çoğunluğu 10 kişiden az çalışan istihdam eden mikro işletmeler oluşturmaktadır. Esnaflar ve küçük işletmeler, 95 milyon kişi olarak Avrupa'nın işgücünün % 53'ünü oluşturmakta ve Avrupa'nın toplam gelirinin yarısını elde etmektedirler.

Avrupa'da esnaf ve sanatkâr işletmelerinin ortak özellikleri, sınırlı miktar ve nitelikte üretim yapmaları, beceri ve mesleki eğitime gereksinim duymaları, aralarında iş bölümü eksikliğinin olması, sermayedarın aynı zamanda yönetici/işletmeci olması, işletmede aile

bağlarının güçlü olması, finansman/kredi zorluklarıyla karşılaşmaları ve yerel/bölgesel pazar için üretim yapmaları olarak ortaya konmaktadır.

Avrupa Komisyonu tarafından yapılan bazı tanımlama ve sınıflandırmalar (mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler) bulunmakla birlikte, esnaflara ilişkin olarak Avrupa çapında kabul edilmiş bir ortak tanım bulunmamakta, üye ülkeler tarafından esnaflara ilişkin olarak farklı yasal tanımlamalar benimsenmektedir. Bu sebeple, AB, esnaflara ilişkin olarak küçük işletme tanımını kullanmaktadır.

AB'ye üye ülkeler arasında esnaf ve sanatkâr tanımlarında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, kimi ülkelerde esnaf ve sanatkârı tanımlayan yasal düzenlemeler bulunmakta, kimi ülkelerde de bu tür yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Esnaf ve sanatkârların yasayla tanımlandığı AB ülkelerinde, mesleki kriterler kullanılarak esnaf ve sanatkâr mesleklerinin belirlendiği mesleki yaklaşım (Almanya, Avusturya, İzlanda, Lüksemburg), esnaf ve sanatkâr işletmelerinin icra edilen mesleğin el sanatı olup olmadığı kriterine göre belirlendiği el sanatları yaklaşımı (İspanya) ve esnaf-sanatkâr işletmelerinin sektör ve/veya işletme büyüklüğü kriterlerinin esas alınarak belirlendiği sektör/ölçek yaklaşımı (Fransa, İtalya ve Hollanda) olmak üzere üç temel yaklaşım bulunmaktadır. AB üyesi ülkelerde sanatkârlık; genel olarak beceriyi, belli düzeyde el becerisini, esnaflık ise daha çok hizmet üretimini ve sunumunu çağrıştırmaktadır. Ancak bu kavramların iş yaşamında karşılık geldiği unvan ve düzeyler ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre farklılıklar göstermektedir.

İngiltere'de sanatkârlar, ulusal düzeyde Sanatkârlar Konseyi (Craft Council)'ne bağlıdır ve birçok AB üyesinden farklı olarak, esnaf ve sanatkârlar için yasal düzenlemeyle belirlenmiş bir kurumsal yapı mevcut değildir. İngiltere'de imalat sektöründen hizmetlere hızlı kayış ve büyük ölçekli işletmelerin etkisi, geleneksel esnaf ve sanatkâr kesimini olumsuz etkilemekte, bu kesimi temsil eden oda, birlik gibi sanatkâr kuruluşları da giderek sayıca azalmaktadır.

Almanya'da esnaf ve sanatkârlar kesimi çok büyük çeşitlilik göstermektedir ve sanayiden sonra en büyük ekonomik sektörü oluşturmaktadır. Almanya'da esnaf ve sanatkârların mesleki örgütlenmesi yasal bir tabana dayanmaktadır. Esnaf ve sanatkâr odaları ve bunlara bağlı yerel birlikler yasal kuruluşlar olarak kabul görmektedir. Ancak esnaf ve sanatkârların bu odalara üye olmaları zorunlu değildir.

Fransa'da esnaf ve sanatkâr kesimi gerek işletme yapıları ve sayıları, gerekse sundukları hizmet ve ürün çeşitliliği bakımından ekonomide önemli bir yer tutmaktadır. Fransa'da KOBİ'lere yönelik çalışmaların daha etkin hale getirilmesi amacıyla Ekonomi, Finans ve Sanayi Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Bölgesel KOBİ Eylem Genel Müdürlüğüne ek olarak, Ticaret Esnaf Sanatkâr ve Hizmet İşletmeleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Bu Genel

Müdürlük, esnaf ve sanatkâr ile hizmetler kesiminde hükümetin KOBİ'lere ilişkin politikalarını oluşturmak, uygulamak ve değerlendirmekten sorumludur.

İtalya'da sanatkârlar gerek hukuki gerekse ekonomik olarak özel bir hüviyete sahiptirler. İtalyan Anayasası'nın 45 inci maddesi esnaf ve sanatkârlara ayrılmış ve bu kesimin ekonomik ve sosyal gelişmenin motoru işlevi gördüğü ifade edilmiştir. Ekonomik bakımdan ise sanatkârlar özellikle imalat ve hizmetler sektöründe önemli bir sayısal ağırlığa sahiptir. Diğer sektörler ile ilişkileri, istihdama ve GSYİH'ye sağladıkları katkı sebebiyle bu kesim, ekonomide özel bir statü kazanmıştır. İtalya'da bir işletmenin sanatkâr işletmesi olarak sicile kaydolabilmesi için yasal açıdan "tek kişilik işletme" veya "aile işletmesi" olarak kabul edilmesi gerekir. Bu çerçevede herhangi bir müşterek hisseli şirket, sanatkâr işletmesi olarak kabul edilmemektedir. İşletmelerin sanatkâr işletmesi sayılabilmesi ve onlara yönelik olarak oluşturulan vergi, sosyal güvenlik, kredi finansman vb. desteklerden yararlanabilmeleri için yerel düzeyde tutulan esnaf siciline kayıtlı olmaları gerekmektedir.

İspanya'da ekonomik gelişme sürecine paralel olarak esnaf ve sanatkârlar kesiminde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. İspanya'da her şeyden önce kültürel ve tarihi mirasın bir parçası olarak kabul edilen esnaf ve sanatkârlar kesiminin korunması ve yaşatılması için genel bir çerçeve oluşturulmuştur. İspanya Anayasası'nın 130 ve 148 inci maddeleri esnaf ve sanatkâr kesimine ilişkindir. 1996 yılında merkezi hükümet nezdinde esnaf ve sanatkâr kesimini de kapsayacak biçimde, Ekonomi ve Finans Bakanlığına bağlı olarak KOBİ Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Esnaf ve sanatkârlara ilişkin düzenlemeler, anayasal bir yetkiyle özerk bölgelere verilmiştir. Özerk bölgeler, esnaf ve sanatkâr tanımlarını bölgenin koşulları çerçevesinde yapmaktadırlar.

2) Seyahat Acenteleri

Rekabet Kurulunun Türkiye Seyahat Acenteleri Birliğine yönelik olarak yürüttüğü bir soruşturmaya ilişkin 22.06.2006 tarih ve 06-45/572-156 sayılı Kararında AB üyesi ülkelerde TÜRSAB muadili kuruluşların yapılanması aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

AB ülkelerinde bulunan seyahat acenteleri ve tur operatörleri, kısa adı ECTAA olan Avrupa Seyahat Acenteleri ve Tur Operatörleri Birliği bünyesinde toplanmışlardır. Belçika Kanunlarına göre kurulmuş ve merkezi Brüksel'de bulunan, kâr amacı gütmeyen uluslararası bir kuruluş olan ECTAA, 1961 yılında Ortak Pazar'a öncülük eden 6 devlet –Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda- tarafından kurulmuştur. Birlik, 1973 yılında Danimarka, İrlanda ve İngiltere; 1981'de Yunanistan; 1986'da İspanya ve Portekiz; son olarak 1995'te Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in de katılımıyla 15 ülke seyahat acenteleri ve tur operatörleri birliklerinin üye olduğu bir örgüt haline gelmiştir (2009 yılı itibarıyla ECTAA, 27 Avrupa ülkesinin seyahat acentaları ve tur operatörlerinin ulusal birliklerini temsil etmektedir).

Bunun yanı sıra, ECTAA'nın son yıllardaki uygulamaları, Birliğe 5 bağlı üye (Kıbrıs, Macaristan, Romanya, Türkiye, Estonya) ve 3 gözlemci üyenin (Hırvatistan, Norveç, İsviçre) katılmasını sağlamıştır. ECTAA, yıllık cirosu yaklaşık 50.000.000.000 Avro olan, Avrupa çapında irili ufaklı 80.000'den fazla seyahat acentesi ve tur operatörünü temsil etmektedir.

ECTAA'ya gerek tam üyelik gerekse bağlı veya gözlemci üyelik başvuruları her iki yılda bir toplanan Genel Kurul tarafından karara bağlanmaktadır. Bir seyahat acentesi ve tur operatörü birliğinin, birtakım yasal prosedürleri gerçekleştirmesinden sonra üyelik başvurusunun Genel Kurul tarafından olumlu bulunması halinde, ECTAA'ya bir üyelik ücreti ödenmesi gerekmektedir. Bu ücret, birliğin bulunduğu ülkenin büyüklüğü ve zenginliği; ülkenin Avrupa Birliği bütçesine katkısı ve birliğin üye sayısı gibi birtakım somut kriterlere göre belirlenmektedir. Bağlı üyeler ve gözlemci üyelerin ECTAA'ya maddi katkısı ise, üyeyle ilgili olarak yapılan idari masraflara bağlı olarak belirlenmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerindeki TÜRSAB benzeri kuruluşlar incelendiğinde, Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya, İrlanda, Belçika gibi ülkelerinin hiçbirinde birliğe üyeliğin yasal bir zorunluluk olmadığı görülmektedir.

3) Tabip Örgütlenmeleri

AB üyesi ülkelerde standart bir hekim örgütlenmesi bulunmamakta, her ülke kendi dinamiklerine göre değişik yapılanmalara gitmektedir. Genel olarak bu örgütlenmelerin gönüllü katılım esasına göre kurulmuş hükümet dışı kuruluşlar olduğu görülmektedir. Tabip Odalarının meslek etiği ve benzeri konular dışında ülkenin sağlık politikalarına, özel hekimlerin tarifelerine ya da hekimlerin maaşlarına ilişkin görevler üstlendiği, sendika işlevi gördüğü ülkeler de bulunmaktadır. Dikkat çeken diğer hususlar da AB ülkelerindeki hekim birliklerinin çok sayıda profesyonel eleman istihdam ettiği, etik kurallara uymayanlara ciddi ağır maddi cezalar verdiği, özellikle yayıncılık alanında tüm dünyaya hitap eden bir şirket gibi çalıştığıdır (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

4) Ülke Uygulamaları

Aşağıda bazı Avrupa ülkelerindeki mesleki örgütlenme uygulamaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bir ülkedeki tüm meslek örgütlerinin yapısından ziyade, yukarıda sözü edilen dokümanlar (AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu, ABBM, 2008; DTM, 2009) ve temin edilebilen diğer bilgiler çerçevesinde belli başlı bazı meslek kuruluşlarının yapısı üzerinde durulmuştur.

ALMANYA

Almanya'da meslek kuruluşları (Alman Sanayiciler Birliği gibi) genel olarak dernek şeklinde örgütlenmektedir.

Alman Sanayi ve Ticaret Odası (Deutsher Industrie-und Handelskammertag-DIHK) : Ticaret odaları kanun ile kurulmuştur ve ayrı bir tüzüğü bulunmaktadır. Yönetim

Kurulu 5 yıl için seçilmekte, Ticaret Odası Başkanı ile Oda Genel Müdürü odayı tam temsile yetkili bulunmaktadır. Oda, üye aidatları ve hizmetlerinden gelir elde etmektedir (DTM, 2009).

Almanya'da tescil edilmiş bütün Alman şirketleri, kanunen Alman sanayi ve ticaret odalarından birine üye olmak zorundadır. Üyelik ticaret sicilinden silinme ile sona ermektedir. El sanatları, serbest meslekle uğraşanlar ve çiftçiler haricindeki bütün şirketler odaya kayıtlıdır. Almanya'da, 80 Alman Sanayi ve Ticaret Odası (ASTO) bulunmakta ve kanunla birleştirilmiş bulunmaktadır. Alman Sanayi ve Ticaret Odalarının üye sayısı üç milyonun üzerindedir. Odalara yalnızca büyük şirketler değil aynı zamanda toptancılar ve otelciler de üye olabilmektedir.

ASTO, Federal Hükümete ve Avrupa Komisyonuna karşı sorumlulukların da temsil edildiği kurumdur.

Devlet, Odalara sertifika ve ATA karneleri tevsik etmek, meslek eğitimi sınavları düzenlemek, en son yenilikleri uygulamak ve üyelerine uygulatmak, şirketlerin kayıtlarını tutmak gibi yükümlülükler vermektedir.

Bir kamu firması niteliğinde olan Odalar, kamu otoritesi değildirler. Bunların her biri kendi bölgelerinde (eyaletlerinde) meslek enstitüleridir. Her odanın müdürü olan temsilciler vardır. Bu odalar, ASTO vasıtasıyla hem yerel, hem bölgesel, hem de ülke çapında danışmanlık ve arabuluculuk görevlerini kendi üyelerine karşı yerine getirirler.

Odalarda demokratik bir yapı mevcuttur. Üyeler, kendi temsilcilerini yıllık genel toplantıya katılmak üzere kendileri seçerler. Toplantı sonrası, kendi aralarında Başkan, Başkan Yardımcısı ve Yönetici Müdürü belirlerler. Bütün şirketlerin kendi kapasitelerine göre odalara üyelikleri zorunludur. Zorunlu üyeliğin en büyük avantajı, çok uluslu bir şirket veya orta ölçekli bir mağaza olmasına bakılmaksızın bütün şirketlerin haklarının korunmasının sağlanmasıdır. Bu anlamda, firmaların büyük veya küçük olma eşitsizliğinden doğan problemler odaların aldığı tedbirler sayesinde kontrol altına alınmaktadır.

Alman Sanayi ve Ticaret Odası yalnızca üye firmalardan oluşan bir kuruluş değil, aynı zamanda girişimciler adına görev yapan bir kuruluştur. İşletmelerin bir parçası olarak görevleri şunlardır:

- Siyasi karar veren bir merci olarak belediyelerde, bölgelerde, devletin genelinde ve Avrupa genelinde görüşleri, fikirleri ve siyasi kararları şekillendirmek,
- Piyasanın bağımsız savunucuları olarak, aslında devletin kendisinin yapması gereken piyasa düzenlemelerini güvenli bir şekilde yerine getirerek, girişimci üyelerin hepsinin odaya üye olmalarını zorunlu hale getirmek,
- Ticaret için hizmet sağlayan bir kurum olarak, şirketlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için onlara birinci sınıf ürün ve hizmet sağlamak.

ASTO, ana merkeze bağlı bulunan bölgesel odalar arasında kurulan ağ sayesinde yüksek düzeyli bir işleyiş performansına sahiptir. Bölgelere dağılımına göre 80 oda vardır ve bu odaların bir parçası olarak 110 büro ve şubesi vardır.

Alman Sanayi ve Ticaret Odası'nın en üst organı Genel Meclisidir. Genel Meclis Başkanının, seçilmeden önce bir girişimci olması, başkan yardımcılığı görevinde bulunması ve Alman sanayi ve ticaretinin geliştirilmesine yönelik siyasi kararları alabilme yetisine sahip olması gerekmektedir.

Genel Meclise bağlı olarak çalışan Yönetim Kurulu Başkanları Genel Meclisin alt birimidir. Genel Meclise, fikir beyan etme, Sanayi ve Ticaretin gelişmesine yönelik görüş bildirme, gerekli kararların alınmasına rehberlik etme gibi görevleri vardır.

Yönetim Kurulu Başkanlarının yanı sıra bir de Alman Medeni Kanunu'nda kurulması öngörülen İcraat Kurulu vardır. İcraat Kurulu, Başkan, Başkan Yardımcısı ve İcraat Başkanından oluşmaktadır.

Başkanın başkanlığında toplanan ve başkana karşı sorumlu 190 kişiden oluşan tam zamanlı uzmanlardan oluşan Genel Meclisin onur üyeleri de bulunmaktadır.

Alman Sanayi ve Ticaret Odası'nın görevleri;

- Ticaret bağlantılarını sağlamak ve girişimciliği desteklemek,
- Ekonomik siyaseti belirlemek ve belirlenmesine kaynaklık etmek,
- Ticari girişimcilerin iş kurmalarını sağlamak ve onları desteklemek,
- Mesleki eğitim ve mesleki eğitim üstü eğitim vermek,
- Kuluçka dönemi (bir işin kurulmasına yönelik), inovasyon ve bir işin kurulacağı çevreyi sağlamak, ortam oluşturmak,
- Uluslararası ticari faaliyetleri denetlemek, üyelerin bu faaliyetlere katılımını, desteklenmesini ve girişimciliğini desteklemek.
- Üyesi olan kuruluşların (firma, şirket, fabrika vb.) yasal düzenlemelere uygunluğunu sağlamak,
- Üye kuruluşlardan yasal sorunlar ile karşılaşanların sorunlarını gidermek,
- Üyelerden uluslararası hukuki sorunlarla karşılaşanların sorunlarının giderilmesine uygun ortam hazırlamak ve bu hizmetleri yerine getirmektir.

Ticaretin geliştirilmesine yönelik teknolojik alt yapının oluşturulmasına, teknolojik ağın kurulmasına, teknolojinin sanayide uygulanmasına ve yaygınlaştırılmasına, bütün büyük ve küçük işletmelerde yaptıkları işin içeriğine göre teknolojinin teşvik edilmesine ve bu sayede ahlaklı ve rekabete dönük bir ticaret anlayışının korunmasına ortam oluşturmak, rekabet sayesinde kalitenin artırılmasını teşvik etmek de Odanın görev ve hizmetleri arasındadır (www.dihk.de., 2009).

Üyeler, her sene kayıtlı oldukları Odalara üyelik aidatı ödemek zorundadır. Ticari geliri belirli limitleri aşmayan küçük işletmeler bu ödemelerden muaftır. Aidatlar, Sanayi ve Ticaret Odası Genel Kurulunca belirlenmektedir. Üyelik aidatı firmanın verimliliğine göre derecelendirilmektedir. Gelir veya kurumlar vergisi beyannamelerinde gösterilen işletme kârı ödeneğin matrahını oluşturmaktadır. Aidatların artırılması veya yenilerinin ortaya çıkması Ekonomik İşler Bakanlığı'nın onayına tabidir.

Her bir odanın çalışma alanındaki ekonomik koşulların farklı olmasından dolayı üyelik aidatları bölgeden bölgeye farklılık göstermesine rağmen alınan hizmetler her yerde aynıdır. Küçük işletmeler için üyelik aidatı senelik 30-75 Avro arasında değişmektedir. Ticaret siciline tescil edilen diğer şirketler için aidat yıllık 150-300 Avro arasında değişmektedir.

Sanayi ve ticaret odalarının tersine Birlik (DIHK) kamu hukukuna dayalı bir kurum değildir, tescil edilmiş bir birliktir. Onun üyeleri olan sanayi ve ticaret odaları kamu hukukuna dayalı birer kurumdur.

Birliğin (DIHK) sanayi ve ticaret odalarına herhangi bir talimatta bulunma yetkisi bulunmamakta sadece önerilerde bulunabilmektedir. Ancak, sanayi ve ticaret odaları Birliğe Avrupa seviyesinde ve federal seviyede sanayi ve ticarete ilişkin çıkarlarının temsil edilmesi yetkisini vermiştir.

Sanayi ve ticaret odalarının ana faaliyetleri 6 alanda gruplandırılmaktadır;

- Bölgesel Kalkınma Politikası
- Başlangıç ve Ticari Promosyon
- Mesleki ve Profesyonel Eğitim
- Yenilik ve Çevre
- Yasal Konular

Tabipler: Almanya'daki hekimler bulundukları eyaletin Eyalet Tabip Odası'na üye olmak zorundadırlar. Eyalet yasaları çerçevesinde faaliyet gösteren bu odalar, mesleki, etik ve topluluk ilişkilerine ait standartları saptayarak meslek içi eğitim ve akreditasyon ile sürekli eğitimden sorumludurlar. Bu faaliyetlerin federal devlet düzeyinde gerçekleştirilmesi için ise 17 Eyalet Tabip Odası'nın birleşmesiyle 394.432 üyesi bulunan Federal Tabip Odası kurulmuştur. Özel hukuka tabi olan Federal Oda sadece önerilerde bulunabilmektedir (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

FRANSA

Fransa'da meslek kuruluşları, derneklerden sendika ve odalara kadar birçok farklı yapıda teşkilatlanmaktadır. 21 Mart 1884 tarihli meslek kuruluşlarına ilişkin Kanuna göre profesyonel dernek veya sendikalar (sendika kelimesi Fransızcada her türlü meslek kuruluşu için kullanılmaktadır) aynı mesleği icra eden 20 veya fazla üye tarafından, devletten herhangi bir

izin alınmaksızın kurulabilmektedir. Bu meslek kuruluşları ekonomik, endüstriyel, tarımsal ve ticari menfaatlerinin korunması amacıyla faaliyet göstermektedir.

Bu Kanuna göre;

- Meslek kuruluşlarının kurucu ve yöneticilerinin isimleri, kuruluş tüzüğü ile birlikte bulunulan beldenin belediyesine bildirilmelidir. Tüzük ve yönetici değişiklikleri de aynı şekilde bildirime tabidir. Belediye başkanları (Paris için Paris Valiliği) bu değişiklikleri Fransa Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmelidir. Meslek kuruluş yöneticileri Fransa vatandaşı olmalı ve adli sicilleri temiz bulunmalıdır. Meslek kuruluşlarının toplantı yapma özgürlükleri vardır.
- Birlik ve meslek kuruluşlarına bağlı alt meslek kuruluşlarının kuruluş tüzük ve yönetici isimleri de aynı bildirim mekanizmalarına tabidir. Ancak bu alt kuruluşların mülkiyet hakları ve hukuki kişilikleri yoktur. Eğer bu alt kuruluşlar mülkiyet edinmeye kalkarlarsa, belediyeler veya Başsavcı bu işlemin geçersizliğini ilan ederek söz konusu mülkü üst meslek kuruluşuna devreder. Para cezaları da uygulanması mümkündür.
- İşveren ve işçi sendikaları/meslek kuruluşlarının hukuki kişilikleri vardır ve üyelerinden aidat toplayarak maddi kaynak yaratabilirler. Ancak bu maddi kaynakları, ihtiyaçları ile sınırlı olacaktır. İzne tabi olmaksızın emeklilik ve sağlık fonları kurabilir, sektörleriyle ilgili konularda danışmanlık hizmetleri verebilirler. Ayrıca hukuki davalarda bu kuruluşların görüşleri (bilirkişi/ekspertiz raporları) geçerlidir.
- Bir meslek kuruluşu üyesi, emekli/sağlık fonları vb. ilişkili haklarını kaybetmeksizin bu kuruluşlardan ayrılabilir.

Fransa Zanaatkârlar Odaları Daimi Meclisi (APCM):

Fransa'daki zanaatkârlık mesleği, ilki üyeliğin zorunlu olduğu ve kamu kurumu niteliği taşıyan Fransız Zanaatkârlar Odası Daimi Meclisi (APCM), diğeri ise üyeliğin gönüllülük esasına dayandığı ve temsil etmiş olduğu kesimin menfaatleri doğrultusunda bir baskı grubu oluşturan federasyon olmak üzere iki farklı model şeklinde örgütlenmektedir (Senar ve Kaya, 2006:27).

7 Mart 1966'da kurulan ve bünyesinde 106 il (eyalet) zanaatkâr odası ile 22 bölge zanaatkâr odasının örgütlendiği APCM, Fransız zanaatkârlarını ve onların odalarını ülke bazında, Avrupa'daki kamu makamları nezdinde ve uluslararası düzeyde temsil etmektedir. 1925 tarihinde oluşturulan ve vergi sistemi, mesleki eğitim, hukuki konular, pazarlama stratejileri gibi alanlarda işletmelere hizmet veren il zanaatkâr odaları zanaatkârlık işletmelerinin zorunlu tescilini tutmaktadırlar. Meslek odaları şahıs veya şirket işletmesi olarak faaliyet göstermek isteyenlere eğitim ve danışmanlık hizmeti vermek, meslek sicilini tutmak ve çıraklık eğitimini desteklemektedir. İl sınırları içindeki zanaatkârlar odaya kayıt yaptırmak zorundadırlar. Oda yönetim kurulu beş yılda bir oda üyeleri arasında yapılan seçimle göreve gelir. Odalar idari açıdan valiliğe bağlıdır.

Fransız ekonomisinde önemli bir yere sahip olan zanaatkârlık sektörüne ilişkin konularda hükümet tarafından gerçekleştirilecek her türlü düzenlemede APCM'nin görüş ve önerileri alınmaktadır.

Fransız zanaatkârlık sektöründe, gıda, inşaat, giyimlik deri, tekstil, ağaç, metal, mefruşat ve diğer imalat olmak üzere toplam 7 ayrı alan bulunmaktadır. APCM bünyesinde bulunan, yaklaşık 3 milyon kişiye istihdam sağlayan 880 bin civarındaki küçük işletme, Fransa'daki toplam mesleki faaliyetin % 15'ine tekabül etmekte ve son 10 yıl içinde her yıl yaklaşık 70 ile 80 bin kişiye iş imkânı sağlamaktadır (Senar ve Kaya, 2006:28).

Fransa'da zanaatkârlıkla ilgili bir işletme sahibi olabilmek için en fazla 10 işçi çalıştırmak, küçük ölçekli bir işletme olmak ve üretim, ulaşım, tamirat, hizmet sektörüne ait bir alanda faaliyette bulunmak gerekmektedir. İşletme yöneticilerinin ustalık sayılabilecek nitelikte olması durumunda işçi sayısı 15'e kadar çıkmaktadır (Senar ve Kaya, 2006:29).

APCM, zanaatkârlar meslek odalarına yönelik ekonomi ve işletme yönetimi açısından önem taşıyan konularda danışmanlık, mesleki eğitim ve çıraklık, idare ile ilgili yasal işlemler ve gerekli istatistiki bilgilerin sağlanması gibi hususlarda hizmetler vermektedir.

Ayrıca, APCM, zanaatkârlara ait işletmelerde çalışan işçilerin aldıkları mesleki eğitimden sonra girecekleri sınavların yapılmasından ve bu sınavların neticesinde elde edilecek belgelerin verilmesinden sorumlu bulunmaktadır.

Fransız zanaatkârlığını temsil eden APCM diğer ülkelerdeki muadili olan meslek kuruluşları ile yakın işbirliği içerisinde bulunmaktadır. İşbirliği yaptığı meslek kuruluşlarına 3 temel noktada destek vermektedir.

- **Kurumsal destek:** Zanaatkârlar odalarının yeniden yapılandırılmasına destek verilmekte, çalışmalarda sadece Fransız sisteminden değil Alman ve İtalyan sistemi gibi belli başlı sistemlerden de yararlanılarak yeni bir model oluşturulmaktadır.
- **Ekonomik danışmanlık desteği:** Ekonomik ve ticari konularda başka ülke meslek kuruluşlarına danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır.
- **Eğitim desteği:** Eğiticilerin eğitilmesi vasıtasıyla temel ve sürekli eğitim konularında başka ülke meslek kuruluşlarının eğitim düzeylerinin geliştirilmesine katkıda bulunulmaktadır (Senar ve Kaya, 2006:30).

Fransız, İtalyan ve Alman zanaatkârlar tarafından 1979 tarihinde Paris'te kurulan UEAPME (European Association of Craft, Small and Medium-Sized Eterprises) bu işbirliğini ifade eden en önemli oluşumlardan biridir. 78 kuruluşun bir araya gelerek oluşturduğu UEAPME, Avrupa'da 50 milyon civarında kişiyi istihdam eden 11 milyondan fazla işletmeyi temsil etmektedir. Bu oluşum, KOBİ'ler ile zanaatkârlık sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin

menfaatlerini AB nezdinde temsil etmektedir. TESK de bu oluşum içerisinde yer alan kurumlardan biridir. Uluslararası işbirliği açısından önemli olan oluşumlardan bir diğeri ise Fransız (APCM) ve Alman (ZDH) zanaatkâr odalarının 1963 yılından beri her üç yılda bir düzenlemiş olduğu toplantılardır.

Fransa'da Noterlik Mesleği:

Saint Louis, 1270'deki son Haçlı seferi ve Phillippe Le Bel'in 1302 dönemi, Fransa'da noterlik fonksiyonlarının gelişmesinde tesirli olmuştur. Saint Louis Chatelet (Şato yöneticilerinin başı), 60 noterin atanmasından sorumluydu ve onların amiri olarak hükümlerin uygulanmasını sağlıyordu. Phillippe Le Bel bu yetkiyi, krala ait bölgelerin tamamında uygulanması yönünde genişletti. 1597'de noterler "devletin mührünü" taşıyan kişiler oldular.

Fransız Devrimi, noterlik kurumuna itiraz etmedi. O zaman kabul edilen 25. maddenin temelleri bugün bile değişmemiş olarak durmaktadır.

2 Kasım 1945'te, noterlik mesleğinin kurumsal yapısı inşa edildi ve Noterler Meslek Yüksek Konseyi kuruldu. Aynı zamanda şehir planlaması, tüketicilerin savunulması, çevrenin korunması alanlarında da iki yeni kanun çıkarılması sağlandı. Noterlik mesleği, 19 Aralık 1945 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 8.021 noter, 92 oda, 33 bölgesel konsey ve Noterler Meslek Yüksek Konseyi şeklinde örgütlenmiştir.

Mesleğin gelişimine ve yaşamasına katkıda bulunan ve kendi kanuni yeterliliği olan diğer organlar (birimler) şunlardır:

- Fransa Noterler Cemiyeti,
- Noterlik Hizmet Geliştirme Derneği,
- Emekli Noterler Fonu (Emekli sandığına bağlı),
- Noterlere Ait Araştırma, Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi,
- Noterler ve ilgili personelin eğitim kuruluşları.

Noterler Meslek Yüksek Konseyi, Bölgesel Konseylerin dört yılda bir seçtiği 7 noterden oluşmakta (Başkan, Başkan Yardımcısı, 2. Başkan Yardımcısı, 3. Başkan Yardımcısı ve 3 üye) ve 2 yıl görev yapmaktadır.

Noterler Meslek Yüksek Komitesine bağlı organlar şunlardır:

- **Yasal Çalışmalar Enstitüsü**: 1971'de kurulan bu organın iki temel misyonundan birincisi, Parlamentoya sunulan yasa tasarısını ve önerilen yasayı gözden geçirmek ve tasarı yönetmeliklerinin içinde yer almak; ikincisi yasanın geliştirilmesi için her türlü katkıyı sağlamaktır.

• **Geliştirme Komitesi**: Görevi, değişen dünyaya göre noterlik mesleğinin geliştirilmesi için etkili bir ekonomik rol oynamaktır.

Fransız noterlerine ilişkin diğer bilgiler şunlardır.

- Toplam 8.021 noter vardır. Bunlardan 6.033'ü mesleklerini bir başka ortakla, 1.988'i ise mesleğini bireysel olarak yürütür.
- Noterliklerde 45.639 kişi istihdam edilmektedir.
- Noterlerin 1.453'ü kadındır.
- Noterler her yıl 20 milyon müşteriye hizmet etmektedir.
- 4 milyon resmî işlem (belgenin) yapılmaktadır.
- 4.3 milyon Avro'luk ciro işlem hacmine sahiptirler.

Bu işlemlerden % 50,1'i emlak, yapı (inşaat), satış, kiralama, % 13,0'si kredi ilişkili (bağlantılı) belgeler, %23,3'ü aile belgeleri ve veraset ve temlikname, % 4,2'si gayrimenkul anlaşmaları, % 9,2'si şirket hukuku, danışmanlık, uzmanlık, değer tahmini (ekspertizlik), mülk planlaması işlemleridir.

Fransız yasaları, noterlerden doğabilecek zararlardan müşterileri korumak amacıyla sigorta yaptırmaktadır. Noterden kaynaklanan Ayrıca, bölgesel garantiden başka bir de merkezi garanti fonu bulunmaktadır. Her şeye rağmen eğer bir müşteri zararını karşılatamazsa, noterlik şirketi, zararı kendi sigortasından, kendi sigortası yetersizse bölgesel sigortadan, bölgesel sigortanın yetersiz olması durumunda ise risklere karşı bölgesel garanti fonlarından karşılamaktadır. Bu fonlar bölgede görev yapan noterlerce oluşturulmaktadır. Fakat her şeye rağmen karşılanamazsa, Fransa'daki bütün noterler bunu karşılamakla yükümlü bulunmaktadır (www.notaires.fr., 2009).

Fransa Sanayi ve Ticaret Odaları Kurulu-(AFCI) :

Fransa Sanayi ve Ticaret Odaları Kurulu, sanayi ve ticaret odalarının yönlendirilmesinden sorumlu ulusal bir kamu kuruluşudur. AFCI, 21 bölgesel odanın yanı sıra 148 metropolit ve deniz aşırı odayı barındırmaktadır.

Yerel ve bölgesel odaların başkanları tarafından seçilen bir Başkan, her konudaki tekliflerin sunulması ve analiz edilmesinden ve Başkanın görevlerini yerine getirmesine yardımcı olan bir kurul (12 kişi), stratejik konulardaki amaçların kararlaştırılması ve bütçenin oylanmasından sorumlu Genel Kurul, Genel Kurul tarafından verilen kararların devamlılığının izlenmesinden sorumlu İzleme Komitesi (39 kişi), görüş alışverişlerinin yapıldığı İstişare ve Düzenleyici Komiteler bulunmaktadır.

Sanayi ve ticaret odalarının gelirleri:

• Şirketlere kamu hizmeti sunmak amacıyla ek ticari vergi yükümlülüğü

• Eğitim için özel vergiler (çıraklık vergisi)

• Havaalanı, okullar ve limanların yönetiminden elde edilen kaynaklar

Görevleri:

• Şirketlerin ve onların çevrelerinin desteklenmesi

• Ekonominin gözlemlenmesi ve sıkı bir şekilde takip edilmesi

• Eğitim (şirketlere ve yerel ekonomik ortamdaki ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan konularda yerel ortakların işbirliği ile düzenlenen eğitimler)

• Hizmetlerin ve altyapının yönetilmesi

Tabipler: Fransa'da hekimlerin iki tür mesleki örgütlenmesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olan meslek birlikleri, tıp etiğinden ve mesleki uygulamanın izlenmesinden sorumludurlar. İkincisi olan sendikalar ise mesleki grupların çıkarlarını gözetmektedirler. Farklı mesleklerin olmasının yanı sıra, farklı statülerin de var olması nedeniyle sendikal temsil oldukça parçalıdır. Ayrıca birden fazla sendikaya üye olunabilmektedir. Özel çalışan hekimlerin oluşturduğu altı sendikanın sağlık sigortası fonları ile müzakere ve anlaşma yapma yetkisi bulunmaktadır. Bu çeşitliliğe rağmen pratisyen hekimlerin sadece % 29'u sendika üyesidir. Özel çalışan sağlık mensuplarını temsil eden kuruluşlar sağlık sigortası fonları ve Sağlık Bakanlığıyla bilhassa ödemelere ilişkin çalışma koşullarını müzakere etmektedir. Özel çalışan hekimleri temsil eden bölge sendikaları 1994 yılından itibaren sağlık sisteminin işleyişine ilişkin analiz yapma, ihtiyaçları değerlendirme, eğitimi koordine etme ve hekimler ile sağlık hizmeti alanlarına bilgi sağlama gibi görevler de yüklenmiştir. Sendikaların finansmanı hekimlerden alınan aidatlarla sağlanmaktadır (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

İTALYA

İtalya'da meslek kuruluşlarına ilişkin yasal düzenleme, Senato tarafından l5. Yasama Döneminde onaylanan 9 sayılı yasa kapsamında ele alınmaktadır. Söz konusu yasa kapsamında yer alan ve meslek kuruluşlarının teşkilat şekli, faaliyetleri, denetimleri, organlarının seçimini içeren maddelere ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Meslek birlikleri ve odalarının kuruluşu ve organizasyonu, AB normlarına uyumlu bir şekilde düzenlenmek zorundadır.

Meslek Kuruluşlarına ilişkin yasal düzenlemenin amacı;

• Genel kamu çıkarlarını gözetmek ve profesyonel hizmet talep eden kişilerin söz konusu hizmetlerden kaliteli ve doğru bir şekilde yararlanmasını teminen profesyonel meslek sahiplerinin mesleğini özgür bir şekilde icra etmesini (ister kolektif isterse bir yere bağlı olsun) garanti altına almak,

- Profesyonel hizmetlerin bağımsız ve kişiye özel olması, herkesin hizmetlerden yararlanma hakkına sahip olması (çoğulculuk ilkesi), hizmeti veren profesyonel kişinin verdiği hizmetten tek başına ve direk olarak sorumlu olması prensiplerini öngörmek,
- İcra edilen mesleğin organizasyon şekli ve doğasını dikkate alarak mesleki rekabet kurallarını garanti etmektir.

Profesyonel meslek kuruluşlarına katılım serbesttir ve bunun için rakamsal bir kısıtlama öngörülmemektedir. Ancak kamu faaliyetleri kapsamına giren ve devlet sınavıyla mesleki ehliyet verilen bazı profesyonel meslekler istisnai bir durum teşkil etmektedir.

Profesyonel meslek faaliyetleri, meslek odaları ve onların üye olduğu meslek birliklerinin kuruluş şekilleri yasayla düzenlenmektedir.

Meslek kuruluşları, meslek odalarının desteklenmesi, mesleki eğitim verilmesi, meslek piyasalarının gözlemlenmesi, hizmetlerin tipik kapsamının belirlenmesi, hizmetlerin mesleki öğreti (doktrin) kuralları doğrultusunda kalitesinin ve doğruluğunun kontrol edilmesi, kamuoyunun her bir meslek hakkında asgari bilgi sahibi olması (teknik normları duyurmak suretiyle) hususları ile görevli ve yükümlüdür.

Meslek birlikleri, her bir mesleğin spesifik gerekliliklerini göz önünde tutmak suretiyle, ulusal ve yerel bazda (ulusal ve yerel yasalara göre) yapılanmakta ve örgütlenmektedir.

Adalet Bakanlığı ve yasaların öngördüğü yetkili diğer bakanlıkların denetimi altında ekonomik nitelik taşımayan meslek kuruluşları da (birlikleri) bulunmaktadır.

Mesleki kuruluşların faaliyetlerinin ve kararlarının hangi hallerde ilgili bakanlık tarafından onaylanması gerektiği yasada belirtilmektedir.

Ulusal ve yerel düzeyde üyelerini kurumsal bazda temsil etme, koordinasyon, yönlendirme ve denetleme işlevlerini yürütmek üzere bir Ulusal Kurul oluşturulmuştur.

Ulusal Kurul, profesyonel meslek hakkında doğru bilgiyi {enformasyonu} temin etmek için uygun önlemleri almakta, sunulan her bir hizmetin kalitesi ve zorluğunu dikkate almak suretiyle hizmet tarifelerini belirlemekte, organizasyon ile ilgili düzenlemeler yapma yetkisine sahip bulunmakta ve mesleki öğreti (doktrin) tarafından öngörülen normları (codici deontologici) kabul etmektedir.

Bu yasanın öngördüğü kurallar çerçevesinde ve birleşmek isteyen meslek gruplarının kendine ait mesleki normların izin verdiği ölçüde, birden fazla profesyonel meslek grubunun bir araya gelerek şirket kurması mümkün olup, bu şirketlerin işlevlerine ilişkin yöntem ve kısıtlamalar Ulusal Kurulca tespit edilmektedir.

Yerel kurul, formasyon (eğitim) ve dayanışma prensibi çerçevesinde meslek odalarının desteklenmesi ile ilgili görevler ile birlikte açık bir şekilde ulusal kurula atfedilmemiş sorumlulukları yüklenmiştir. Meslek odalarına üyelik için gerekli niteliklerin devamlılığını denetlemek bu görevler dâhilindedir. Yerel kurul kararları, ulusal kurulun prensiplerini ve izlediği yolu dikkate almaktadır.

Seçim mekanizması, meslek kuruluşlarının organlarına atama yapılması sürecine şeffaflık kazandırmakta, azınlıkların korunması, tekrar seçilme yasağı, uyumsuzluk ve zaman aşımı hususlarını garanti altına almaktadır.

Yerel kurulun denetim görevi, yetkili bakanlığa vekâlet eden Ulusal Kurul'a verilmektedir. Bazı karmaşık (zor) durumlarda ulusal kurul ilgili Bakanlıktan yerel kurulun kapatılmasını talep edebilmektedir.

İlgili Bakanlık mesleki kuruluşların bağlı olduğu ulusal kurulun organlarının faaliyetlerini denetlemektedir.

Bazı istisnai durumlarda yetkili bakanlık Bakanlar Kurulundan ulusal kurulun tasfiye edilmesini talep edebilmektedir.

Disiplin işlemlerini yürütme görevi yasalar açısından adalet organlarına değil, bu görevi yürütme konusunda uzman sayılan ulusal ve yerel kurullara verilmiştir. Bağımsız, tarafsız ve temsili haiz olduğunu garanti eden uygun yöntemler ile hareket eden disiplin organlarının işlevi idari organların işlevlerinden ayrı tutulmaktadır. Yerel kurulun kararına itiraz etmek için Ulusal Kurula ve yasaların ihlalinin söz konusu olduğu hallerde Ulusal Kurulun kararına itiraz etmek için Yargıtay'a başvurma hakkı bulunmaktadır.

Disiplin sürecinin işleyişinde ilgili Bakanlık tarafından görevlendirilen Ulusal Kurul veya Ulusal Kurulun görevini etkin bir şekilde yerine getirmemesi durumunda yetkili Bakanlık devreye girebilmektedir.

Sonuç itibarıyla, mesleki kurallar ve meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler anayasa, ulusal ve bölgesel bazdaki yasalar, il ve belediye kanunları kapsamında ele alınmaktadır. Meslek kuruluşları organları seçim sistemine tabidir ve sivil toplumun sadece bir bölümünü temsil etmektedir.

Meslek kuruluşları, bir başkan, bir genel sekreter, bir haznedar (üyeler arasından seçilen) ve bürolardan oluşmakta, bazı meslek kuruluşları bünyesinde kendine ait emekli sandıkları bulunmaktadır.

Genelde meslek odaları ile meslek kuruşları ayna anlamda kullanılmaktadır. Ancak yasa yapıcılar meslek kuruluşu kavramının temeline meslek odalarını koymaktadır. Diğer bir deyişle,

bir meslek odası tek başına var olabilmekte, ancak bir meslek birliği (kuruluşu) meslek odaları olmaksızın var olamamaktadır.

Meslek Birlikleri her tip hizmet için asgari hizmet tarifesi belirlemekte ve söz konusu asgari tarife tüm İtalya sınırları içerisinde geçerli olmaktadır. Bunun dışında fiyatlar serbest bırakılmaktadır. Asgari tarifeler özellikle genç meslek sahiplerinin ayakta kalmasını garanti etmeyi amaçlamaktadır. Aksi takdirde genç meslek sahibi ilk etapta tutunabilmek ve müşteri çekmek için oldukça düşük tarifelere başvurabilmektedir. Bunun da ötesinde bu uygulama ile vatandaşların uzman olmayan birinden mal veya hizmet almasına engel olunmak istenmiştir. Söz konusu tarifeler serbest rekabet ve piyasa kurallarına aykırı olduğu gerekçesiyle birçok defa eleştirilmiştir. Daha sonra Bersani Yasasıyla birlikte asgari tarife uygulaması (hiçbir zaman kısıtlanmayan azami tarifeler de dâhil edilmek üzere) kaldırılmıştır. Oysaki Meslek Kuruluşlarına göre, asgari tarife uygulaması sunulan hizmetin kalitesini ve profesyonelliği korumanın bir yoludur (DTM, 2009).

İSPANYA

Ticaret, Sanayi ve Denizcilik Odaları (İTSDO):

Ticari ve ekonomik işlerle ilgili en üst meslek kuruluşu olan İspanya Ticaret, Sanayi ve Denizcilik Odalarıyla (İTSDO) ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Söz konusu kuruluş, İspanyol Kamu Hukuku çerçevesinde kurulmuş yasal nitelikleri haiz olup, özel menfaat gözetmeden danışmanlık görevi üstlenmiş bir kuruluştur. Ayrıca İTSDO'nun, yasadan kaynaklanan amaçlarını gerçekleştirmek için kamu idareleriyle işbirliği içinde çalışacağı hususu yine kuruluş kanununda yer almaktadır. Bu kuruluşun yapılarının ve iş görme şekillerinin demokratik olma zorunluluğu vardır.

22 Mart 1993 tarih ve 3/1993 sayılı İspanyol Kraliyet Kanuna göre kurulan İTSDO'nun kuruluş amacı; İspanya'da faaliyet gösteren şirketlerin tanıtılması, iş imkânlarının artırılması ve ticari çıkarlarının korunması olarak belirlenmiştir. Ayrıca mezkur meslek kuruluşu, yukarıda değinilen kuruluş amaçlarına ek olarak işadamları derneklerine ve sendikalara hizmet vermekle yükümlüdür. Bu görevlerini yerine getirirken, hem merkezi yönetimle hem de yerel özerk yönetimle (autonomo) uyumlu çalışmak zorunluluğu Kuruluş Kanununda belirtilmektedir.

İTSDO'nun görevleri, ilgili Kanunda aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- Ulusal ve uluslararası ticaretle ilgili sertifikaları Kanunlara uygun bir şekilde düzenlemek,
- Ticaret Kanunları ve yönetmeliklerini derlemek, kanunlarda belirtilen görevlerin uygulamasına yönelik olarak uygulama usul ve esasları hazırlamak,

- İspanya Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı aracılığı ile ticaretin gelişmesini sağlamak için gerekli tedbirlerin alınmasını Hükümete önermek,
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ticaret, sanayi ve denizciliğin gelişmesi için danışmanlık görevi yapmak,
- Dış ticareti geliştirmek için çeşitli destekler vermek ve aktiviteler düzenlemek (bu yönde verilen destekler ve düzenlenen aktiviteler ülkemizde Dış Ticaret Müsteşarlığınca yapılan Devlet Yardımlarına benzemektedir: ticaret heyetleri, fuar katılım destekleri vb.)
- Özellikle İspanya'nın ihracatını artırmak için ürünlerin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirmek,
- Şirketlerde çalışan yönetici ve idari personele yönelik kurslar düzenlemek, düzenlenen kursların içeriğini belirlemek, kursun programını hazırlamak ve programın uygulanmasını kontrol etmek,
- Firmalara verilecek desteklerin bütçesini hazırlamak (Eğer bu destek başka bir devlet kuruluşu tarafından yapılacaksa, destekle ilgili uygulama usul ve esasları hazırlamak),
- Ticari ve ekonomik faaliyette bulunan firmaların kayıtlarını tutmak.

İspanya'da ticari veya sınai faaliyette bulunan firmanın, Türkiye'de olduğu gibi, İTSDO'ya kayıt zorunluluğu bulunmaktadır.

Bilindiği gibi, İspanya 17 özerk bölgeden oluşmaktadır. İTSDO üst kuruluş olarak görevini sürdürürken, her özerk yönetim de kendi meslek kuruluşlarını kurabilmektedir.

Bu çerçevede, özerk bölgelerde kurulan ticaret, sanayi ve denizcilik odalarının görevleri 22 Mart 1993 tarih ve 3/1993 sayılı Kanun'da aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- Ticaret, sanayi ve denizcilikle ilgili ticari istatistikler derlemek, anketler yoluyla, farklı sektörlerin durumunu gösteren raporlar hazırlamak,
- Fuarları ve sergileri teşvik etmek ve geliştirmek,
- Firmaları ve kamu kuruluşlarını ticari ve ekonomik gelişmeler hakkında sürekli bilgilendirmek,
- İstihdamı artırmak,
- Ulusal ticari, sanayi ve denizcilikle ilgili belirlenen politikalara aykırı olmaması şartıyla, yerel projeler hazırlayarak, bölgeler arası kalkınmışlık farkını azaltmak,
- Yerel yönetimlerle işbirliği yaparak, ticari ve sınai faaliyetlerin yapılacağı bölgelere yönelik çalışmalar yapmak ve bu konuda rapor hazırlamak,
- Gerektiğinde ticaretin gelişmesi için şirketlere özel danışmanlık ve bilgilendirme hizmeti vermek.

3/1993 sayılı Kanuna göre, her vilayette en azından bir tane ticaret ve sanayi odası kurulması gerekmektedir. Her özerk bölgede yerel yönetim kanunlarına bağlı olarak bölge Ticaret Odaları Yüksek Konseyi kurulabilmektedir.

İspanya'da (Fas'a komşu olan Ceuta ve Melilla şehirleri dâhil) faaliyet gösteren herkes Odaların seçimlerine katılabilmekte ve oy kullanabilmektedir.

Odaların yönetim organları: Genel Kurul (El Pleno), İcra Komitesi (Comite Ejecutivo) ve Başkan (Presidente)'dan oluşmaktadır.

Genel Kurul, Odalara üye olanlar tarafından 4 yıllığına seçimle belirlenmekte ve üye sayısı 10-60 kişi arasında değişmektedir. İcra Komitesi, başkan, başkan yardımcısı, sayman ve uygun görülen yönetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır. İcra Komitesi, genel kurul tarafından seçimle belirlenmekte, Başkan, genel kurul tarafından seçilmekte ve yönetici görevini yerine getirmektedir. Odaların, söz hakkı ve oy hakkı olmayan Genel Sekreteri mevcut olup, sekreterya, idari ve personel işlerinden sorumludur. Ticaret Odalarının tüm çalışanları İş Kanunu'na göre istihdam edilmektedir. Her Oda, Yönetim Kurulu tarafından onaylandıktan sonra kendi iç düzenlemesine göre çalışmaktadır. Yönetim Kurulu söz konusu bu iç düzenlemeyi değiştirme hakkına da sahiptir. Buna göre, her Oda kendi genel kurulunun yapısını, sayısını ve icra komitesinin seçilme şeklini belirleyebilmektedir.

Odaların gelirleri, üye aidatlarından ve düzenledikleri aktiviteler sonucu elde edilen gelirlerinden oluşmaktadır. Buna göre aktivite gelirleri; verilen hizmet karşılığı alınan ücretler, Odaların sahip olduğu gayrimenkul gelirleri, üyelerin gönüllü olarak verdikleri yardımlar, teşvikler, vasiyet ve bağışlardan gelen gelirler, kredi operasyonlarından gelen gelirler şeklinde özetlenebilir (DTM, 2009).

İspanya Eczacılar Genel Konseyi (General Spanish Council of Pharmacist):

İspanya'da 15 Eczacılık Fakültesi bulunmaktadır. Lisans eğitimi, 5 yıl teori-pratik eğitimden oluşmakta, bunun 6 ayı Avrupa direktifleri gereği bir eczanede veya hastanenin eczane kısmında stajdan oluşmaktadır. Diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında, İspanya'da Eczacılık Fakültesi öğrencileri sayısında fazlalık bulunmaktadır. Şu an kayıtlı 19.000 öğrenci bulunmaktadır. Bu da her yıl 2.000-2.700 lisans derecesi verileceği anlamına gelmektedir. Bu rakam Fransa'da 1.400, Almanya'da 1.600 iken İspanya'da 2.000-2.500 civarında olup Avrupa'nın en yüksek rakamıdır.

Üniversite unvanı ile uzmanlaşma özel yasalarla düzenlenmiştir. Son olarak, Avrupa mevzuatıyla uyumu sağlamak üzere, 22 Aralık 1989 tarih ve 1667 sayılı Kanun ile diğer AB üye ülkelerinin diploma, sertifika ve diğer eczacı niteliklerinin tanınmasına ve yerleşme hakkında efektif uygulamaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Reçeteyle hazırlanan ilaçlar dışında, eczacının bir sağlık danışmanı olarak da belirgin bir rolü vardır. İstatistiklere göre eczaneye gelen her dört kişiden biri ilaç almamakta sadece sağlık konusunda tavsiye talep etmektedir. Eczacılar aynı zamanda ilaçların hastane ve sağlık merkezlerinden rasyonel kullanımı konusunda da çalışmaktadır.

İspanya'da eczacı birliği üyelerinin toplam sayısı 61.975'dir.

Eczacı Birliği Üyelerinin Sektör Bazında Dağılımına ait diğer bazı veriler aşağıda belirtildiği gibidir:

- Sosyal Hizmet Sağlayan Serbest Eczacıların sayısı:	42.371
- Endüstride çalışan eczacıların sayısı:	1.505
- Klinik analist olarak çalışan eczacıların sayısı:	3.250
- Hastane eczanelerinde çalışan eczacıların sayısı:	1.612
- Dağıtımda çalışan eczacıların sayısı:	664
- Dermatolojik alanda çalışan eczacıların sayısı:	9.645
- Beslenme ve diyet konusunda çalışan eczacıların sayısı:	8.053
- Ortopedi alanında çalışan eczacıların sayısı:	6.992
- Optik ve akustik alanında çalışan eczacıların sayısı:	1.039
- Öğretim ve araştırma konusunda çalışan eczacıların sayısı:	6.992
- Kamu Yönetim Organlarında ve halk sağlığı konusunda çalışan lisanslı eczacıların sayısı:	1.167
- Diğer:	3.716

Eczacıların, mesleklerine yönelik çeşitli aktiviteleri uygulayabilmeleri için faaliyet gösterdikleri bölgelerde, "Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos" olarak adlandırılmış İspanya Eczacılar Genel Konseyi'nin bölgesel birimleri olarak görev yapan Bölgesel Eczacılar Kurumuna kayıt yaptırmaları zorunludur. Bununla birlikte, bu kurumlar Bölgesel Konseyler olarak 17 Özerk (otonom) Bölge ile gruplandırılmışlardır.

Genel Konsey Ulusal Hükümet tarafından, eczacılık ile ilgili mevzuat hazırlanırken danışılması gereken kuruluşlardan biridir, dolayısıyla tüm faaliyetleri hakkında eczacılar adına müzakereci rolünü üstlenmektedir. Bunun bir örneği, "Harcama Kontrol Önlemleri ve İlaçların Rasyonel Kullanımı" konusundaki kapsamlı plan üzerinde son zamanlarda Sağlık Bakanlığı ile devam eden tartışmalardır. İlaçlar, kamu bilgilendirme kampanyaları ve eczacılık mevzuatı gibi tartışmalar da diğer konular kapsamındadır.

Konsey, lisansüstü eğitim de dâhil, eczacıların eğitimi konusunda sürekli olarak Eğitim Bakanlığı ve Ulusal Sağlık Sistemi içinde Sürekli Eğitim Komisyonu ile irtibat halinde olmaktadır. Genel Konsey, profesyonel alanda;

- Sağlık Bilgi Veri Tabanı,
- Bilimsel yayınlar,
- Teknik, mesleki ve hukuki tavsiye,
- Sürekli eğitim faaliyetleri,
- Portalfarma (Eczacılık mesleği ile ilgili bilgi sağlayan web portalı) tarafından sunulan iletişim teknolojilerinin uygulamaları

gibi konularda Birliklere ve Birliklerin 50.000 üyesine yönelik çeşitli faaliyetler yürütmektedir.

Genel Konsey, uluslararası düzeyde İspanya Eczacılığını temsil etme sorumluluğuna da sahiptir. İspanya Eczacılar Genel Konseyi Başkanı, başkan yardımcılığını yürüttüğü Avrupa Birliği'nin Eczacılık Grubu (PGEU) aracılığıyla Avrupa'da eczacılığı etkileyen her gelişmeyi de takip etmektedir.

Konsey, Güney Amerika Eczacılık Federasyonu'na (South American Pharmaceutical-FEFAS) bağlı çeşitli faaliyetlerde yer alarak Güney Amerika ile yakın ilişkiler içerisinde bulunmaktadır. Benzer şekilde, Uluslararası Eczacılık Federasyonu (International Pharmaceutical Federation-IPF) ile de sürekli bir temasta bulunmakta ve kongrelerine katılmaktadır.

Genel Konsey'in yurt içindeki yapılanmasında üç farklı karar organı bulunmaktadır:

Birlik Meclisi: Birlik Meclisine Genel Konseyin başkanı başkanlık etmekte, Meclis, Yönetim Kurulu üyelerinden ve 52 Eczacı Birliğinin başkanlarından oluşmakta ve son kararlar Meclisçe alınmaktadır.

Genel Kurul: Genel Kurul mesleğin yönetici/icracı organıdır. Genel Kurula Genel Konseyin Başkanı başkanlık eder ve yönetim kurulu üyeleri ile bölgesel ve mesleki delegasyonlardan oluşur. Genel Kurul, özerk şehirler olan Ceuta ve Melilla da dâhil olmak üzere Bölgesel Meclislerin her birinin başkanından müteşekkildir. Kurum, tüm özerk bölgeleri de temsil edecek şekilde organizasyon yapısını adapte eden ilk meslek örgütüdür. Kurulda (en fazla temsil edilen) 11 Eczacılık sektörü eczacı temsilcileri de yer almaktadır.

Yönetim Kurulu: Yönetim Kurulu, Genel Toplantıda ve Genel Kurulda alınan kararları uygulayan yapıdır. Kurul, amaçlara daha iyi ulaşılması için Genel Konseyi temsil eder, hükmeder ve yönetir. Konsey, Başkan, 3 Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter, Haznedar ve Saymandan oluşmaktadır.

Farmakolojik faaliyetler özellikle ilaç üzerinde yoğunlaşır. Ancak, bu sadece reçete hazırlama anlamında değil, aynı zamanda araştırma, inceleme ve ilaç dağıtımını da

kapsamaktadır. Üniversite hayatı ve profesyonel iş yaşamı süresince, eczacılar ilaç üzerinde uzmanlaşır. İlaç sektöründeki rollerinin de farkında olarak eczacılar, kamu sektöründeki çeşitli departmanlar ve kuruluşlarla, sağlık promosyon ve hastalık önleme kampanyalarında yer alırlar.

Genel Konsey, çeşitli konularda, sürekli olarak eczacılara mesleki tavsiye niteliğinde destek ve çözüm sağlamaktadır. 52 İlaç Bilgi Merkezi, eczacılar tarafından ilaçlar ile ilgili gündeme getirilen konularda çözüm önerilerinde bulunur. Genel Konsey tarafından yayımlanan mesleki yayınlar aracılığı ile eczacılar, hem bilimsel hem de siyasi açıdan değerlendirilen meslek hakkındaki konulara ulaşabilmektedirler.

Yeni yasal düzenlemeler sürecinde çeşitli raporlar hazırlamak da Konseyin süregelen faaliyetlerinden biridir. Eczacılık ile ilgili mevzuat, hükümler ve kanun hükmünde kararnamelerle sürekli olarak değişime uğramaktadır. Genel Konsey, düzenlemelerin eczacılık mesleğini il veya ulusal düzeyde etkilemesi durumunda –çeşitli Eczacılık kuruluşlarının koordinasyon ve etkileşimini garantilemek üzere– eczacıların fonksiyonlarının dikkate alınmasını sağlamaktadır.

Genel Konseyin fonksiyonları arasında, eczacıların faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler ve mesleki danışma hizmetleri, ulusal, bölgesel ve uluslararası mevzuat çalışmalarına katkı sağlamak ve yeni düzenlemeler yapmak da bulunmaktadır. Aynı zamanda özellikle ilaca ilişkin sağlık mevzuatı ile uygunluğun sağlanması ve yetkin olmayan kişilerin mesleğe girmesinin önlenmesi de görevleri arasındadır.

Genel Konsey, 2002 yılında, Sağlık ve Eğitim Bakanlıkları ile bir sözleşme imzalayarak ulusal düzeyde aşağıdaki fonksiyonları üstlenmiştir:

- Eczacılık mesleği ile ilgili özel sürekli eğitim kurslarının akreditasyonu,
- Verilen kursların resmî akreditasyonunu belgeleyen sertifika ve diplomaların verilmesi,
- Bu sözleşme altındaki faaliyetlerin değerlendirilmesi ve yönlendirilmesine ilişkin raporlar yayımlanması.

İspanya Eczacılar Genel Konseyi tarafından periyodik olarak yayımlanan önemli bilimsel ve mesleki yayınlar da bulunmaktadır. Genel Konsey, teknik açıdan kamu kuruluşları ile tıbbi konularda raporlar hazırlanması konusunda birlikte çalışır. Kurum, İspanya Tıp Ajansı da dâhil çeşitli resmî kuruluşlara üyedir. Kurum, sağlık alanında yetkili kuruluşlar ile sağlık hakları ve sağlık eğitimi kampanyalarında işbirliği yapar. Eğitim konusunda ise yetkili kuruluşlarla lisans üstü uzmanlık dersleri için müfredat programlarının geliştirilmesi ve sürekli eğitim programları ile ilgili çalışmalarda bulunur. Genel Konsey tarafından düzenlenen çeşitli eğitim faaliyetleri,

Ulusal Sürekli Eğitim Planı çerçevesinde, çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu eğitimlerin amacı Birlik üyelerinin bilgilerini tazelemek ve güncellemektir.

Sağlık Enformasyon Veri Tabanı (BOT PLUS): Yeni Sağlık enformasyon veri tabanı (BOT Plus), eczacılık mesleğinin önemli ve gerekli bir parçasıdır. Bu programla, profesyonel eczacılar harmonize bir şekilde, ilaç ve hastalar konusunda güncel bilgiye erişebilmektedirler. Sistem, hastalıklar, salgın hastalıklar ve semptomları, tedavi, ilaçlara ilişkin sorunların tespiti gibi konularda bilgi akışı sağlar. Tüm girişler, hastalar hakkında İspanya'daki her eczanenin veri saklama ve veri çekmesine imkân verecek şekilde ortak bir veri tabanı yapısında düzenlenmiştir. BOT Plus sağlık enformasyon veri tabanı, modüler bir yapıya sahip Eczacılığa ait Hizmet Yazılımı içermektedir. Bu sayede, her eczacı istenilen bilgiyi tercih ve taleplerine göre detaylandırabilecektir.

İspanya Toplum Eczaneleri ile ilgili aşağıdaki saptamalarda bulunulmuştur;

- İspanya eczacılığı, diğer çevre ülkelere göre halka daha yakın ve ulaşılabilir durumdadır,
- Eczaneler daha verimli ve yüksek hizmet kalitesi sunmaktadır. Nüfusun % 98' i için, oturdukları yerde bir eczane mevcuttur,
- İspanya kişi başına düşen eczane sayısı açısından en yüksek oranlara sahip ülkelerden biridir. Bu ortalama kritik bir seviyede durmakta olup, düştüğü takdirde hizmet kalitesine de bir etkisi olacaktır,
- Ecza endüstrisiyle ilgili olarak, OECD ve AB Ecza Grubundan gelen veriler göstermektedir ki İspanya diğer AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında;
  - Fransa hariç, en düşük ortalama ilaç fiyatı,
  - Avrupa'daki en düşük eczane satış ortalaması,
  - Fransa'dan sonra en yüksek kişi başına ortalama tüketim olan,
  - Son 10 yılda en fazla eczane açılan Avrupa ülkesidir.
- Her gün yeterli sayıda eczane tüm İspanya'da 24 saat halka hizmet vermektedir,
- Tüm İspanya'da 21.051 eczane bağımsız sağlık tavsiyesi vermektedir,
- Eczaneyi ziyaret eden ve reçetesiz ilaç almak isteyen her 4 kişiden biri ilaç almaksızın sağlık sorununa en uygun tavsiyeyi alarak ayrılmaktadır,
- Eczacı sağlık personeli olarak halk tarafından en fazla saygı duyulanlardan biridir,
- Bugünkü eczane planlaması İspanya'nın kırsal kesimlerine dahi ulaşmakta yeterli olmaktadır,
- Ecza sektörü finansal olarak homojen bir sektör olmayıp, 6.000 eczane ayda 1.200 Avro'dan az kazanmaktadır,

- Endüstriyel sektör ve diğer aktivitelerin oldukça üstünde bir istihdam sektörü olarak 48.000 aile eczanelerden geçimini sağlamaktadır,
- İspanya ecza sistemi, sistemin faydalanıcılarına reçete hazırlayarak ve ödemedeki gecikmeye katlanarak, Ulusal Sağlık Sistemini finanse etmektedir.

YUNANİSTAN

Yunanistan'da meslek kuruluşları kamu kurumu niteliğinde özerk tüzel kişilik olarak 2081/92 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Meslek kuruluşlarının başlıca amaçları arasında belirli bir bölge veya ülke genelinde milli menfaatleri gözetmek, ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak, üyelerine destek sağlamak, ekonomi ve ticaretin gidişatı ile ilgili raporlar hazırlamak, hükümete görüş ve önerilerde bulunmak gibi hususlar yer almaktadır.

Meslek kuruluşlarının üyeleri ticari faaliyetlerle uğraşan gerçek ve tüzel kişilerdir. Meslek kuruluşlarında Genel Kurul, İcra Kurulu ve Yönetim Kurulu başlıca organlardır. Dört yılda bir yapılan genel kurulda her meslek kuruluşu İcra Kurulu üyeleri ve Başkanı seçmektedir. Ayrıca icra kurulu üyeleri arasından yönetim kurulu üyeleri belirlenmektedir.

Meslek kuruluşlarının denetimi ilgili Bakanlıklar tarafından yapılmaktadır. Örneğin, Sanayi ve Ticaret Odalarında denetim görevi Kalkınma Bakanlığının uhdesine verilmiştir.

Meslek Kuruluşlarının başlıca gelir kalemleri; yıllık aidatlar, ticari unvan ve marka kayıt harçları, ticaret sicili ile ilgili işlemlerden alınan harçlar, AB fonları, bağışlar, miraslar, ekspertiz gelirleridir.

Yunanistan'da başlıca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları Sanayi ve Ticaret Odaları, Yunanistan Dış Ticaret Kurulu ve Yunanistan İhracatçılar Birliği'dir. Sanayi ve Ticaret Odaları ile İhracatçı Birlikleri Kalkınma Bakanlığı tarafından diğeri ise Ekonomi ve Maliye Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

Dış Ticaret Kurulunun yönetiminde dokuz kişi bulunmakta ve üyelerin yedisi Ekonomi ve Maliye Bakanı tarafından atanmaktadır. Diğer iki üye kurul üyeleri arasından seçilmektedir. Kurul kâr amacı gütmeyen bir anonim şirket şeklinde faaliyet göstermekte ve her yıl genel bütçeden belirli bir oranda pay almaktadır. Kurul aynı zamanda çeşitli fuar, konferans, toplantı gibi organizasyonlar düzenleyerek gelir elde etmektedir.

İhracatçılar Birliği:

Yunanistan İhracatçılar Birliği, Sanayi ve Ticaret Odalarının yapısına benzer bir yapıya sahiptir. Amaçları üyelerinin ticari, mali menfaatlerini korumak ve desteklemek, Yunan ürünlerinin ihracatını teşvik etmek ve desteklemektir. Bu amaçlar doğrultusunda üyelerinin ihracata ilişkin sorunlarını takip etmekte, AB ve diğer yurtdışı ülkeleri nezdinde sorunların çözümü için girişimlerde bulunmakta, Yunan ihracatçısını uluslararası platformlarda temsil

etmekte, seminer, toplantı, konferans, fuar vb. düzenlemekte, milli ve uluslararası kurullara, komisyon ve organlara iştirak etmekte, AB programlarına katılmaktadır.

Birliğin idaresi Yönetim Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Yönetim Kurulu üyeleri Birlik üyeleri arasından seçilmektedir. İhracatçı Birlikleri seçimleri üç yılda bir yapılmaktadır.

Yunan mevzuatına göre kanuni ehliyete sahip, Yunan veya yabancı ülke vatandaşı, dış ticaretle iştigal eden gerçek veya tüzel kişiler, ayrıca tüzel kişiliğe sahip ve Birlikle aynı amaçlara sahip olan, ihracatla iştigal eden yerel veya bölgesel örgütler Birliğe üye olabilmektedirler. Üyelik için başvurunun Yönetim Kurulu tarafından onaylanması gerekmektedir. Üyeler Genel Kurul toplantılarına katılarak oy kullanma hakkına sahiptir.

Üyelik aidatı zorunludur, ancak bir gerçek veya tüzel kişinin ihracat yapabilmesi için Birliğe üye olması zorunlu değildir.

Birliğin gelirleri aşağıdaki kaynaklardan elde edilmektedir:

- Sanayi ve Ticaret Odalarından aktarılan katkı payları,
- Üyelerin aidat ödemeleri, ilk kayıt hakkı ve diğer her tür katkıları,
- Birliğin yayın, etkinlik vb. çalışmalarından elde ettiği gelirler,
- Birliğin mülkiyetinin işletiminden elde edilen gelirler,
- Yunan, AB ve diğer uluslararası kuruluşlardan elde edilen finansman ve teşvikler,
- AB programlarından elde edilen gelirler,
- Her tür bağış, hibe, miras vb. den elde edilen gelirler.

MACARİSTAN

Macaristan'daki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları incelendiğinde, bu türden kuruluşların kendilerine ait birer teşkilat yasası bulunduğu, bazı durumlarda aynı sektörde bulunan birden fazla meslek grubu için hazırlanan bu yasalar kapsamında oluşturulan meslek kuruluşlarının, teşkilat yasalarına uygun olmak koşuluyla, kendi statülerini (iç tüzük) hazırladıkları görülmektedir. Bu yasalara bakıldığında, kurulan Odaların hepsi idari ve mali anlamda bağımsızdırlar (özerktirler).

Bu kapsamda, ülkede faaliyet gösteren ve kendilerine ait birer yasası bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

Ekonomi İle İlgili Odalar:

Macaristan'da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında, ekonomi alanında faaliyet gösteren aktörlerin üye olabildikleri ticaret ve sanayi odaları bulunmaktadır. Ekonomi ile ilgili odaları düzenleyen 1999 tarih ve CXXI sayılı kanuna göre, bu alanda iki ayrı Ulusal Oda faaliyet gösterebilmektedir:

1. Macaristan Sanayi ve Ticaret Odası,

2. Macaristan Tarım Odası.

Bunlar dışında ülkede faaliyet gösteren ekonomik aktörler (şirketler), çeşitli isimler altında, bölgesel ve/veya sektörel dernek veya birlik kurabilmektedirler. Ancak, bu birlik ve derneklerin, Odalarda olduğu gibi bir kamu kurumu niteliği ve kendilerine ait bir teşkilat yasaları bulunmamaktadır. Mevcut kanuna göre Odaların kanun ile belirlenen belli başlı görevleri ise aşağıdaki gibidir:

- Hükümet tarafından ekonomi ile ilgili hazırlanan düzenlemeleri değerlendirmek ve bunlara ilişkin görüş ve öneriler sunmak,
- İlgili ulusal ve uluslararası odalarla temas kurmak,
- Üyelerini bilgilendirmeye yönelik konferans, seminer, kurs vb. faaliyetler düzenlemek, yine bu amaçla çeşitli bilgilendirici yayımlar hazırlamak,
- ATA Karnesi, Menşe Şahadetnamesi vb. belgeleri hazırlayıp, firmalara sunmak,
- Diğer ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmeye yönelik faaliyetler (ticari heyetler, fuarlar vb.) organize etmek,
- Tahkim Kurulu oluşturmak.

Bu kanun ile düzenlenen odalara üyelik zorunlu değildir. Bu nedenle Macaristan Sanayi ve Ticaret Odası'na ülkede faaliyet gösteren toplam 800.000 firmanın sadece 40.000'i üyedir. Odaların bölgeler itibarıyla alt oda örgütlenmeleri mevcuttur. Örneğin, Macaristan Sanayi ve Ticaret Odası bünyesinde toplam 23 bölgesel oda faaliyet göstermekte olup, bu bölgesel odalarında kendi kurumsal yapıları ve üyeleri bulunmaktadır.

Oda teşkilatı içerisinde yer alan Komite ve Kurullardaki görevli üyeler, bu görevlerine dört yılda bir yapılan Genel Kurul toplantısında, gizli oy sistemine göre yapılan seçim sonucunda yine dört yıllığına seçilmektedirler.

Odaların teşkilat yapılarına bakıldığında ise genel olarak aşağıdaki gibi bir yapının kurulduğu görülmektedir:

Genel Kurul (Kongre): Odanın en üst düzey karar alma organı olup, odanın genel statüsünü hazırlama ve değiştirme, yıllık bütçeyi onaylama, oda başkanı ve diğer kurul üyelerini seçme ve görevden alma gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır. Genel Kurul üyeleri ise, oda başkanları ve bölgesel odalardan *"her bir 500 üye başına 1 delege"* esası ile seçilen temsilcilerden oluşmaktadır. Genel Kurul'daki toplam delege sayısı 230'dan az 350'den fazla olamaz ve Kurul her 4 yılda bir toplanır.

Yönetim Kurulu: Odanın, Genel Kurul tarafından belirlenen bütçe ve yıllık programı kapsamındaki faaliyetleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Oda Başkanı: Genel Kurul tarafından 4 yıllığına seçilen Başkan, odayı en üst düzeyde temsile yetkilidir. Oda başkanının yanı sıra, odanın büyüklüğüne göre, belirli sayıda başkan yardımcısı da bulunabilmektedir.

Denetleme Komitesi: En az 3 üyeden oluşan bu Komite, odanın, yasalar, iç tüzük ile Genel Kurul tarafından belirlenen program ve bütçe doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini denetler.

Etik Komitesi: Etik Kodu hazırlar ve oda üyelerini bu koda uygun hareket edip etmediğini gözetler, gerekli durumlarda üyeleri uyarır.

Genel Sekreterlik ve Genel Sekreter: Odanın idari işlerini yapmakla yükümlü birim olup, profesyonel yöneticilerden oluşmaktadır.

Diğer: Yukarıda sayılanlar dışında, odalar gerekli gördükleri takdirde başka komiteler kurma yetkisine de sahiptirler.

Odaların gelir kaynaklarına bakıldığında ise ilk sıralarda *"üyelik aidatı"* ve yine üye ve diğer kurumlar tarafından yapılan *"bağışlar"* yer almaktadır. Bunların yansıra diğer gelir kaynakları ise şöyledir;

- Oda tarafından verilen belgeler (ATA Karnesi, Kapasite Raporu, Menşe Şahadetnamesi vb.) karşılığında alınan ücretler,
- Odanın görev ve yetkileri doğrultusunda düzenlenen faaliyetlerden elde edilen gelirler,
- Oda tarafından kurulan şirketlerden elde edilen gelirler,
- Oda bünyesinde kurulan Tahkim Kurulu'ndan elden edilen gelirler,
- Kamu tarafından verilen hizmetler için genel bütçeden tahsis edilen meblağ.

Genel bütçeden tahsis edilen gelirler kapsamındaki gelirler, bütçeden yapılan karşılıksız transferler şeklinde olmayıp, büyük oranda oda tarafından üyelerinin ve çalışanların eğitimi için düzenlenen programlar kapsamında "National Professional Training Institute" isimli kurumdan alınan paralardan oluşmaktadır. Ayrıca, bu kapsamda elde edilen gelir, toplam oda bütçesinin yaklaşık % 3-4'üne tekabül etmektedir.

Odaların yasa ile kurulması zorunlu olan ve üyeleri kendi organları tarafından seçilen bir "Denetleme Komitesi" bulunmaktadır. Bu Komite tarafından yapılan denetleme dışında ilgili kanuna göre, odanın kurulduğu bölgenin savcılığının da odanın faaliyetleri üzerinde bir gözetim yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, savcılık, odanın yasal düzenlemelerinin ve faaliyetlerinin, ilgili diğer yasa ve düzenlemelerle uyumlu olup olmadığını denetleyebilmektedir. Ayrıca, Devlet Mali Denetleme Ofisi'nin de mali açıdan odalar üzerinde denetleme yapma yetkisi

bulunmaktadır. Bunun dışında, oda üyeleri, odanın herhangi bir organının aldığı bir karara karşı da yargıya başvurma hakkına sahiptir.

Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Odalar:

Bu alanda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak faaliyet gösteren 3 ayrı oda bulunmakta olup, bu odalar "2006 tarih ve XCVII sayılı" kanun tarafından düzenlenmektedir. Bu odalar;

1. Macaristan Tıp Odası
2. Macaristan Eczacılar Odası
3. Macaristan Sağlık Profesyonelleri Odası'dır (Doktor ve Eczacılar Dışında Kalan Meslek Grupları).

Söz konusu Kanun incelendiğinde, her 3 oda için de benzer bir kurumsal yapı ve görev tanımı belirlendiği görülmektedir. Ayrıca, her 3 odanın, anılan Kanun ile uyumlu olarak hazırladıkları iç tüzükleri bulunmaktadır. Mevcut Kanun itibarıyla odaların belli başlı görevleri ise aşağıdaki gibidir:

- Üyelerini temsil etmek ve çıkarlarını korumak,
- Kendi iç tüzüğünü hazırlamak,
- Etik Kodu hazırlamak ve uygulamak,
- Profesyonel hizmet içi eğitim programları hazırlamak,
- Sektörleri ile ilgili yasal düzenlemeler hakkında, üyelerinin çıkarlarını da dikkate alarak, görüş ve öneriler hazırlamak.

Kanun çıkmadan önce bu alanda var olan meslek kuruluşlarına üyelik zorunlu iken, bu yasa ile birlikte, 2007 yılı Ocak ayından geçerli olmak üzere söz konusu odalara zorunlu üyelik uygulaması kaldırılmıştır. Oda teşkilatı içerisinde yer alan komite ve kurullardaki görevli üyelerin seçimi, ekonomi ile ilgili odalar için geçerli olan uygulama ile aynıdır. Odaların bölgeler itibarıyla alt oda örgütlenmeleri mevcuttur.

Oda teşkilatı içerisinde yer alan Komite ve Kurullardaki görevli üyeler, bu görevlerine 4 yılda bir yapılan Genel Kurul toplantısında, gizli oy sistemine göre yapılan seçim sonucunda yine 4 yıllığına seçilmektedirler.

Odaların teşkilat yapıları genel olarak aşağıdaki gibidir:

Odaların teşkilat yapıları genel olarak aşağıdaki gibidir:

Genel Kurul: Odanın en üst düzey karar alma organı olup, odanın genel statüsünü hazırlama ve değiştirme, yıllık bütçeyi onaylama, oda başkanı ve diğer kurul üyelerini seçme ve

görevden alma gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır. Genel Kurul üyeleri ise, Başkanlık üyeleri, Komite Başkanları, bu görev için üyeler arasından 4 yıllığına seçilmiş delegelerden oluşmaktadır.

Başkanlık: Oda Başkanı, Başkan Yardımcıları, Genel Sekreterden oluşmakta ve Genel Kurul tarafından 4 yıllığına seçilmektedirler.

Oda Başkanı: Genel Kurul tarafından 4 yıllığına seçilen Başkan, Odayı en üst düzeyde temsile yetkilidir. Oda Başkanının yanı sıra, Odanın büyüklüğüne göre, belirli sayıda Başkan Yardımcısı da bulunmaktadır.

Denetleme Komitesi: Komite, Odanın, yasalar, iç tüzük ile Genel Kurul tarafından belirlenen program ve bütçe doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini denetlemektedir.

Etik Komitesi: Oda üyelerinin, Odanın Etik Koduna uygun hareket edip etmediğini gözetlemekte, gerekli durumlarda üyeleri uyarmaktadır.

Diğer: Yukarıda sayılanlar dışında, Odalar gerekli gördükleri takdirde başka komiteler kurma yetkisine de sahip bulunmaktadır.

Odaların kanunda belirlenen belli başlı gelir kaynakları ise aşağıda gösterilmektedir:

- Üyeler tarafından ödenen üyelik ve diğer türden aidatlar,
- Kendilerine verilen kamu görevleri çerçevesinde bütçeden tahsis edilen para (Ancak, 2007 yılı başında üyeliğin zorunlu olmaktan çıkarılması sonrasında bu türden kamu görevlerinin hemen hiç kalmadığı, bu nedenle bu kaynaktan 2008 yılında yok denecek kadar az bir gelir elde edildiği öğrenilmiştir),
- Vakıflar tarafından yapılan bağışlar,
- İhalelerden elde edilen ücretler,
- Ulusal ve uluslararası işbirliklerinden elde edilen gelirler,
- Üyelerden "etik ceza" adı altından alınan paralar.

Yukarıda da belirtildiği üzere, odaların yasa ile kurulması zorunlu olan ve üyeleri kendi organları tarafından seçilen bir "Denetleme Komitesi" bulunmaktadır. Bu Komite tarafından yapılan denetleme dışında ilgili kanuna göre, Sağlık Bakanı'nın da Odaların iç tüzüğü ve diğer düzenlemeleri üzerinde bir denetim/gözetim yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetki, "adli takibat" kapsamındaki konuları içermemektedir.

Yapı (İnşaat) Alanında Faaliyet Gösteren Odalar:

Bu sektörde, 1996 tarih ve LVIII sayılı kanun tarafından kurulan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan, iki Oda faaliyet göstermektedir:

1. Macaristan Mimarlar Odası

2. Macaristan Mühendisler Odası

Kanuna göre Odaların belli başlı görevleri ise aşağıdaki gibidir:

- Üyelerini temsil etmek ve çıkarlarını korumak,
- Kendi iç tüzüğünü hazırlamak,
- Ülkede bulunan Mimar ve Mühendislerin kayıtlarını tutmak,
- İnşaat izinleri, planları ve inşaat ile ilgili diğer konularda görüş ve öneriler oluşturmak,
- Sektörle ilgili, kalite kontrol sistemi, standartlar ile mühendis ve mimarların akreditasyonu konularında oluşturulacak sisteme katkı sağlamak,
- Sektörleri ile ilgili yasal düzenlemeler hakkında, üyelerinin çıkarlarını da dikkate alarak, görüş ve öneriler hazırlamak.

Bu alanda çalışmak isteyenlerin, Odalara üye olma mecburiyetleri bulunmaktadır. Odaların bölgeler itibarıyla alt Oda örgütlenmeleri mevcuttur. Ayrıca Odalara ait komite ve kurullardaki üye seçimleri diğer alanlarda faaliyet gösteren Odalardaki uygulamalardan farklı değildir.

Genel Kurul: Odanın en üst düzey karar alma organı olup, Odanın genel statüsünü hazırlama ve değiştirme, yıllık bütçeyi onaylama, Oda başkanı ve diğer kurul üyelerini seçme ve görevden alma gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır. Genel Kurul üyeleri ise, Ulusal Oda Başkanlık üyeleri, Komite Başkanları ve bölgesel Oda delegelerinden oluşmaktadır.

Başkanlık: Oda Başkanı, Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter ve Genel Kurul tarafından seçilen üyelerden oluşmaktadır. Odanın yürütme kurulu olarak görev ifa etmektedir.

Oda Başkanı: Genel Kurul tarafından 4 yıllığına seçilen Başkan, Odayı en üst düzeyde temsile yetkilidir. Oda Başkanının yanı sıra, Odanın büyüklüğüne göre, belirli sayıda Başkan Yardımcısı da bulunmaktadır.

Denetleme Komitesi: Komite, Odanın, yasalar, iç tüzük ile Genel Kurul tarafından belirlenen program ve bütçe doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini denetlemektedir.

Etik-Disiplin Komitesi: Genel Kurul tarafından seçilen en az 5 üyeden oluşmakta, Oda üyelerinin, Odanın Etik Koduna uygun hareket edip etmediğini gözetlemekte, gerekli durumlarda üyeleri uyarmaktadır.

Profesyonel Bölümler: Odanın statüsünde belirlenen görevlerle ilgili çalışmakta ve üyeleri ilgilendiren konularda görüşler hazırlamaktadır.

Diğer: Yukarıda sayılanlar dışında, Odalar gerekli gördükleri takdirde başka komiteler kurma yetkisine de sahip bulunmaktadır.

Odaların belli başlı gelir kaynakları ise şöyledir;

- Üyelik aidatı,
- Oda tarafından verilen hizmetler kapsamında tahsil edilen ücretler,
- Prosedürel ücretler,
- Diğer gelirler (Ticaret ve Sanayi Odalarının aksine, bu Odalar kâr amaçlı ticari işletmeler kuramazlar).

Odaların yasa ile kurulması zorunlu olan ve üyeleri kendi organları tarafından seçilen bir "Denetleme Komitesi" bulunmaktadır. Bu Komite tarafından yapılan denetleme dışında ilgili kanuna göre, yapı (inşaat) konularıyla ilgili Bakanın Odaların iç tüzüğü ve diğer düzenlemeleri üzerinde bir denetim/gözetim yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetki, "adli takibat" kapsamına giren konuları içermemektedir.

Macaristan Barolar Birliği:

Macaristan'da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında bulunan Macaristan Barolar Birliği, 1998 tarih ve XI sayılı Kanun ile kurulmuştur. Baro'nun belli başlı görevleri ise aşağıdaki gibidir:

- Üyelerini temsil etmek ve çıkarlarını korumak,
- Yapılan üyelik başvurularını değerlendirmek ve üyelerin kayıtlarını tutmak,
- Gerekli durumlarda üyeliğe son vermek,
- Kendi iç tüzüğünü hazırlamak,
- Üyelerine yönelik meslek içi eğitim programları düzenlemek,
- Üyeleriyle ilgili yasal düzenlemeler hakkında, üyelerinin çıkarlarını da dikkate alarak, görüş ve öneriler hazırlamak.

Söz konusu Kanuna göre, adı geçen Birliğe üyelik zorunludur. Dolayısıyla, Macaristan'da avukat olarak görev yapmak isteyen kişiler, Birliğe üye olmak zorundadırlar. Barolar Birliği'nin, bölgeler itibarıyla alt Baro örgütlenmeleri mevcut olup, bu bölgesel baroların teşkilat yapıları da Macaristan Barolar Birliği için oluşturulan yapı ile benzerlik arz etmektedir.

Macaristan Barolar Birliği'nin teşkilat yapısını kanun doğrultusunda kısaca özetleyecek olursak;

Genel Kurul: Baro'nun en üst düzey karar alma organı olup, Baro'nun genel statüsünü hazırlama ve değiştirme, yıllık bütçeyi onaylama, Baro başkanı ve diğer kurul üyelerini seçme ve görevden alma gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır. Toplam 100 üyesi bulunan Kurul'un üyeleri ise, bölgesel baro başkanları, bölgesel barolar tarafından görevlendirilen 1'er delege ile yine bölgesel barolar tarafından, sahip oldukları üye sayısına orantılı olarak seçilen delegelerden oluşmaktadır.

Başkanlık: Baro Başkanı, Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter, Disiplin Komitesi Başkanı ve Genel Kurul tarafından bu görev için seçilen delegelerden oluşmaktadır. Genel Kurul'un aksine kararı olmadıkça, Başkanlığın toplam üye sayısı 25'i geçemez.

Baro Başkanı: Genel Kurul tarafından 4 yıllığına seçilen Başkan, Baro'yu en üst düzeyde temsile yetkilidir. Baro Başkanının yanı sıra, belirli sayıda Başkan Yardımcısı da bulunmaktadır.

Denetleme Komitesi: Komite, Baro'nun, yasalar, iç tüzük ile Genel Kurul tarafından belirlenen program ve bütçe doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini denetlemektedir.

Disiplin Komitesi: Üyeleri Genel Kurul tarafından seçilmekte, Baro üyelerinin, hazırlanan Etik Koda uygun hareket edip etmediğini gözetlemekte, gerekli durumlarda üyeleri uyarmaktadır.

Seçim Komitesi: Baro görevlilerinin seçimine ilişkin usulleri belirlemektedir.

Baroların iki adet gelir kaynağı mevcut olup, bunlar;

- Üyelik aidatı (Baroların gelirlerinin % 90'ı bu aidatlardan oluşmaktadır),
- Üyelere kesilen cezalardan elde edilen gelirdir.

Diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında olduğu gibi, Baroların da kendi teşkilat yapıları kapsamında kurulması zorunlu olan ve üyelerin kendi içinden ve kendi organları tarafından seçilen bir "Denetleme Komitesi" bulunmaktadır. Bu Komite tarafından yapılan denetleme dışında ilgili kanuna göre, Adalet Bakanı'nın Baroların iç tüzüğü ve diğer düzenlemeleri üzerinde bir denetim/gözetim yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetki, "adli takibat" kapsamına giren konuları içermemektedir.

ÇEK CUMHURİYETİ

Çek Ticaret Odası (Czech Chamber of Commerce-CCC):

Çek Ticaret Odası, Ticaret Odaları Hakkındaki 301/1992 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Bahse konu Kanun esasen ticaret odalarının kurulmasına ilişkin genel çerçeveyi çizmemekte, sadece Çek Ticaret Odası ve Çek Ziraatçiler Odasını tanımlamaktadır.

Çek Ticaret Odası 1992 yılında, Çek Cumhuriyeti Ekonomi Odası adıyla 301 sayılı Yasaya dayanılarak, küçük, orta ve büyük ölçekli, yerel ve bölgesel odalar ve onların şubeleri olan odalar olarak ve Çek Cumhuriyeti Ziraat Odalarını da temsil edecek şekilde kurulmuştur. Çek Cumhuriyeti Ticaret Odası devlet yönetim kayıtlarına ters düşmeyecek şekilde, yasal yükümlülüklerin uygulanmasını da üstlenmiş bir role sahiptir. Ticari girişimde bilgiye sahip olan Çek Cumhuriyeti Ticaret Odası yardım ve bilgi alınabilecek tek kurumdur. Dışarıdan Çek Cumhuriyeti'ne giriş yapan yabancı girişimcinin ilk temas kuracağı yer Ticaret Odasıdır (www.comora.cz/en, 2009).

1850'lerde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda 60 bölgesel ticaret odası vardır ve o dönemde bugünün Çek Cumhuriyeti olan bölge de bunlardan biridir. 19. Yüzyılda, tüccarlar ve ticari işlerle uğraşanların öneminin artmasıyla ihracat ofisleri, müzeler, endüstri okulları, ticaret okulları, organize sergiler, uzman okulların da önemi artmış ve bunlar zamanla siyasi güç kazanarak ve bölgesel meclisler oluşturarak bölgesel vekiller seçecek güce ulaşmışlardır. 1920'de Çekoslovakya'nın kurulmasından 2 yıl sonra Ekonomi ve Ticaret Odası Prag'da kurulmuştur. 1930'larda Ticaret Odasına bağlı İhracat Enstitüsü oluşturulmuştur. 1 Ocak 1993 Kadife Devrimi sonrası Slovakya'nın bağımsız olması ile birlikte Çek Cumhuriyeti Ekonomi Odası kurulmuştur. 1994'teki yasayla Odanın adı Çekoslovakya Ticaret ve Sanayi Odası, bugünkü haliyle Çek Cumhuriyeti Ticaret Odası olmuştur (www.comora.cz/en, 2009).

Çek Ticaret Odası, tarım, gıda ürünleri ve ormancılık dışında kalan bütün ekonomik faaliyetleri desteklemektedir. Ülke çapında bölgesel oda, iş ve meslek birlikleri ağından oluşmaktadır. Ticaret odalarına üyelik zorunluluğu bulunmamaktadır.

Oda, Çek Cumhuriyeti'nin ekonomik hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Küçük, orta ve büyük ölçekli girişimciler ağını kurmuş, bölgesel odalar ağını oluşturmuş ve ticaret kuruluşlarının haklarını koruyacak şekilde temellendirilmiştir. Bu kuruluşların tamamı bu Ticaret Odası'nın üyesidir.

Çek Cumhuriyeti Ticaret Odası üyelerinin ticaret ilkelerini savunmak, ahlaki davranış biçimlerini ticarette uygulamak, işbirliği yaptığı üyeler ve onların müşterilerine yönelik uygulamaları savunmak üzere tertiplenmiştir.

Çek Ticaret Odası'nın görevleri arasında;

- Girişimci kazanç faaliyetlerinin temsilciliğini yapmak,
- Özel girişimciliği desteklemek,
- Girişimcilere danışmanlık yapmak,
- Diğer girişimcilik hizmetleri,
- Yasalara uygunluk açısından görüş bildirmek,

- Yurtdışı (Çek Cumhuriyeti'nin dışında) iş ilişkilerini kurmak,
- Adli uzlaşma, arabuluculuk işlemlerini sevk etmek gibi hizmetleri sağlamak vardır.

Çek Ticaret Odası'nın stratejik amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir (www.comora.cz/en, 2009):

- Girişimci çevrelerin kalitesini artırmak amacıyla devlet yöneticileri, yerel ve bölgesel yöneticiler, yetkililer, mesleki birlikler, kuruluşlar ve girişimciler arasında işbirliğini sağlamak,
- İleri düzeyde mesleki eğitim vererek, belgelendirmeye yönelik sistemin tanınmasını sağlamak ve girişimcilerle meslek okulları arasındaki işbirliğini sağlayacak şekilde eğitimi desteklemek,
- Yetkili bir kurum olarak, girişimciler için danışmanlık, bilgi alışverişi, ticari ilişkiler ve bağlantılar kurmak ve anlaşmazlıkların çözümünü mümkün kılmak,
- Uluslararası ticari işbirliğini desteklemek, teknoloji transferi yapmak, Çek girişimciler arasındaki işbirliği ve rekabetin korunmasını desteklemek.

Diğer taraftan, yabancı ülkelerle ekonomik ilişkiler hakkındaki 42/1980 sayılı özel kanun çerçevesinde, "Özel Ticaret Odaları" adı altında bir yabancı ülke ile belirli bir sektörde ekonomik ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan sektörel (kimya, otomotiv) ticaret odaları ya da bir ülke grubu veya bir ülke ile ekonomik ilişkileri genel olarak geliştirmeyi hedefleyen "Ortak Ticaret Odaları" kurulabilmektedir.

Bu çerçevede, 9 Mayıs 2006 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın bildirisi ile onaylanan ve 7 Eylül 2006'da Prag şehir mahkemesince ticaret siciline kâr amaçlı olmayan tüzel kişi olarak kaydı yaptırılarak kurulan Çek-Türk Ortak Ticaret Odası'nın amacı, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine yardımcı olmak şeklindedir (www.ctsok.eu, 2009).

Çek Cumhuriyeti'nde ticaret odalarının yanı sıra "83/1990 sayılı Dernekler Kanunu" çerçevesinde kurulan ve faaliyetlerini yürüten birçok meslek kuruluşu bulunmaktadır. Siyasi parti ve hareketler, kilise ve diğer dini kuruluş faaliyetleri ayrı bir kanunla düzenlenmiştir. Mevcut düzenlemeler çerçevesinde dernekler, kamu yararının yanı sıra karşılıklı fayda esasında faaliyetlerini yürütebilmektedir.

Çek Cumhuriyeti'nde yerleşik en etkin meslek kuruluşları arasında yer alan Çek Cumhuriyeti Sanayiciler Konfederasyonu da yukarıda adı geçen kanun kapsamında kurulmuş olan ve özellikle sanayi ve nakliye sektörlerindeki işverenleri, girişimcileri bir çatı altında toplayan tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur.

Ayrıca, yukarıda belirtilen meslek kuruluşlarının yanı sıra, meslek odaları da bulunmaktadır. Çek Cumhuriyeti'nde çalışabilmek için Mimarlar, Mühendisler Odası gibi meslek odalarına üye olmak zorunludur.

Tüzel kişi statüsündeki meslek kuruluşlarından, kanunla kurulmuş olup üyelik zorunluluğu bulunan mimarlar odası, tabipler odası gibi kuruluşlar muhasebe kayıtlarını, mali tablolarını düzenlemek zorundadır. Bu kuruluşlar, mali açıdan dış denetçiler tarafından denetlenir. Diğer meslek organizasyonları ise kuruluş mevzuatlarındaki (kuruluş kanunu, tüzüğü vb.) denetim ile ilgili hükümler çerçevesinde denetlenir. Kuruluş mevzuatında herhangi bir dış denetim öngörülüyor ise bu denetimi de dış denetçiler yapmaktadır. Bununla birlikte, devlet bütçesinden ya da kamu fonlarından destek alan, Avrupa yapısal uyum fonlarından yararlanan meslek kuruluşları Yüksek Denetleme Ofisi'nin[1] incelemesine tabidir (www.nku.cz, 2009). Ancak bu incelemede, elde edilen desteğin, ne şekilde kullanıldığı, mevzuata ve amaçlarına uygun kullanılıp kullanılmadığı tespit edilmekte, mali bir denetim yapılması söz konusu olmamaktadır.

ROMANYA

Romanya'nın en önemli meslek kuruluşu olan Romanya Ticaret ve Sanayi Odası, hükümete bağlı olmayan, siyaset dışı, kâr etmeyen, kamu hizmetine açık, tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş olup, pazar ekonomisinin şartlarına uygun olarak sanayi, ticaret, hizmet ve tarımın geliştirilmesini amaçlayarak Romanya iş çevresinin genel menfaatlerini temsil etmekte ve desteklemektedir.

[1] Çek Cumhuriyeti'nde Yüksek Denetleme Bürosu, ne yasama erkine ne de yürütme erkine bağlıdır. En yüksek derece denetleme faaliyetlerini yürütmektedir ve siyasi etkileri bertaraf edecek bir yapıya sahiptir. Çek Cumhuriyeti Anayasası, Yüksek Denetleme Bürosu'na yasama, yürütme, yargı ve diğer anayasal unsurların yanı sıra ayrı bir bölüm oluşturmuş ve bağımsız bir organ olarak özel statü vermiştir. Özel statü veren bu Yasa, 1 Temmuz 1993'te yürürlüğe giren 166/93 No'lu Yüksek Denetim Bürosu Yasasıdır. Bu yasa genel olarak;

1) Devlet mallarının yönetimini denetler,
2) Bu Büronun başkan ve başkan yardımcısı, Temsilciler Meclisinin teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından 9 yıllık bir süre için atanır,
3) Büronun durumu (statüsü), yetki ve organizasyon yapısı kanunla tanımlanmıştır.

Denetimlerin niteliği ve önemine göre ya 17 üyeli Yönetim Kurulundan ya da üç ile beş üyeden oluşur. Yönetim Kurulu başkan, başkan yardımcısı ve 15 üyeden oluşur. Üyeleri en fazla 65 yaşına kadar görev yaparlar. Temsilciler Meclisi Çek Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından atanır. Bu üyelerin statüleri Parlamento üyelerinin statülerine denktir (www.nku.cz, 2009).

Oda, Romanya Ticaret Odaları hakkında 335/2007 sayılı Kanun hükümlerine göre düzenlenip faaliyette bulunmaktadır.

Milli Odanın üyeleri;

- Hukuken üyeleri–tüzel kişiler, eyalet ticaret odaları;
- Ortak üyeler–tüzel kişiler, dernek veya vakıflar;
- Fahri üyeler–özel kişiler, milli ve uluslararası kamu temsilcileridir.

Milli Odanın faaliyet ve görevleri çok sayıda olup, bunlardan birkaçı aşağıda sıralanmaktadır:

- Eyalet odaları ile diğer üyelerinin genel menfaatlerini Hükümet ile merkezi makamlar nezdinde ve uluslararası çapta temsil etmek,
- Ulusal ve uluslararası fuarlar düzenlemek,
- Şirket kurmak,
- Dâhili ve uluslararası ticari ve medeni ihtilafları Tahkim Komisyonuna götürerek aracı olmak ve çözümleme faaliyetlerini düzenlemek,
- Ülke dışında temsilcilik kurmak,
- Talep üzerine Romen mallarına menşe şahadetnamesi, gümrük tercih belgeleri ve ATA karneleri vermek,
- Romanya'da ilk sırada yer alan ulusal firma ödül törenlerini düzenlemek,
- Personel, üye ve yöneticilerine uzmanlık veya eğitim kursları düzenlemek,
- Tüzüğünde belirtilen diğer görevleri yerine getirmek.

Romanya Ticaret ve Sanayi Odasının gelir kaynakları;

- Üyelik aidatı,
- Yürürlükteki yasalara göre tahsil edilen tarifeler,
- Komisyonlar,
- Kira gelirleri,
- Yasalara göre Odanın hissedar veya ortak olduğu şirketlerden gelir ve/veya kâr payları,
- Yasalara göre tahsil edilen kira gelirleri,
- Eyalet odalarından pay tahsili şeklinde elde edilmektedir.

Romanya Ticaret ve Sanayi Odası, Eurochambres, Uluslararası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC) ve Balkan Ticaret Odaları Birliği'nin (Association of Balkan Chambers) üyesi olup, Brüksel'de daimi temsilcilik bürosu bulunmaktadır.

Romanya Eyalet Ticaret Odalarının sayısı 42 olup, bunlar yine 335/2007 sayılı Kanuna göre düzenlenip faaliyette bulunmakta ve bölgesel seviyede Milli Odanın görevleri ile aynı görevleri yerine getirmektedir.

BULGARİSTAN

Bulgaristan'da "inşaat odası" hariç meslek kuruluşlarına dair herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Bulgaristan Sanayi ve Ticaret Odası dâhil olmak üzere hiçbir meslek odasına üyelik zorunlu değildir. Meslek kuruluşları "Kâr Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilikler Kanunu" çerçevesinde kurulmakta, faaliyet göstermekte, organlarını seçmekte ve kişiliklerini sona erdirmektedir. Bu Kanuna göre herhangi bir dernek ile meslek odası arasında fark bulunmamaktadır. Bu kuruluşların gelirleri ilke olarak üye aidatları ile bağışlardan oluşmaktadır. Kâr amacı gütmeyen kuruluşların, kurulum aşamasında veya her bir Genel Kurul sonrası durum değişikliklerinde yetkili mahkemeye tescili gerekmektedir. Bu kuruluşlara özel bir resmî denetim öngörülmemekle beraber, kuruluş yetkili organlarının her türlü işlemine karşı mahkeme yolu açıktır.

Bulgar İnşaat Odası'nın durumu ise istisna oluşturmaktadır. 29 Aralık 2007 tarihinde Bulgaristan Resmî Gazetesi'nde yayımlanan bir Kanunla Bulgaristan'da faaliyet gösteren tüm yerli ve yabancı inşaat firmalarının Oda'ya tescili zorunlu hale getirilmiştir.

POLONYA

Polonya'da kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu bulunmamaktadır. Gerek ticaret odaları, gerekse sektörel birlikler, gönüllü üyelik esasına dayalı, dernek statüsünü haiz, özel sektör oluşumlarıdır.

Polonya Sanatkârlar Birliği (Polish Craft Association-ZRP)

Polonya'da sanatkârlık sektörü, 483 sanatkârlık loncası ve 27 bölge odası ile üst şemsiye niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Polonya Sanatkârlar Birliği şeklinde örgütlenmiştir. 27 bölge odasına bağlı olan loncalar, Polonya Sanatkârlar Birliği'ne üyedirler. Polonya Parlamentosu tarafından 22 Mart 1989 tarihinde kabul edilen Yasaya göre oluşturulan Polonya Sanatkârlar Birliği bünyesinde yaklaşık 300.000 işletme bulunmaktadır. ZRP'ye ve bu çatı altında bulunan loncalara üyelik, Türkiye'deki TESK ve Fransa'daki Fransız sanatkârlar odaları daimi meclisinden (APCM) farklı olarak, gönüllülük esasına dayanmaktadır.

KOBİ'lerin faaliyetlerini destekleyen ve sektör içerisinde mesleki eğitim veren birlik, hükümetin sanatkârlıkla ilgili hazırlayacağı yasa tasarıları üzerinde bildiriler ve görüşler sunmakta, ulusal ve uluslararası işbirliği çerçevesinde sanatkârların ihtiyaçlarını ve menfaatlerini korumakta ve geliştirmektedir. Ayrıca, istihdam, ekonomi, pazarlama, yönetim, kalite, AB'nin programları ve yürürlükteki yapısal fonları ile ilgili gelişmelere ait bilgilerin

aktarılması, fuar organizasyonları gibi konularda bedelli ve bedelsiz olmak üzere iki türlü müşavirlik hizmeti de vermektedir.

Polonya'da sanatkârların mesleki eğitimi konusu önem arz etmektedir. 2005 yılı itibarıyla yaklaşık 34.500 kadar küçük ve orta ölçekli işletmeler çırakların eğitimini üstlenmiştir.

Loncalar, odalar ve Polonya Sanatkârlar Birliği, mesleki eğitim sürecine yerel ve üst eğitim kurumları, işçi bulma kurumları, mesleki okullar ile işbirliği içinde çalışarak katılmaktadır. İşletmelerde çalışan sanatkârların ve işçilerin mesleki olarak geliştirilmesi çerçevesinde kalfalık ve ustalık sınavları düzenlenip denetlenmekte, iki ya da üç yıl süren mesleki eğitim süresi boyunca aylık alan çırakların zorunlu olarak sosyal sigortaları yapılmaktadır.

Pratik ve teorik olmak üzere iki aşamadan oluşan kalfalık ve ustalık sınavlarının prosedürü Polonya Sanatkârlar Birliği ile Eğitim ve Spor Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

Polonya ulusal eğitim politikası ve 2007–2013 yılları için hazırlanan ulusal kalkınma programı içerisinde yer alan mesleki öğretim ve eğitim doğrultusunda sanatkâr odalarından yılda 48.000 çırak kalfalık belgesi, 4.000'i aşkın ustalık belgesi alınmaktadır.

İSVEÇ

İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonu (Confederation of Swedish Enterprise-Svenskt Näringsliv):

Ülkedeki en büyük ve en etkili meslek kuruluşu, İsveç İşverenler Konfederasyonu (kuruluş tarihi 1902) ile İsveç Sanayi Federasyonunun (kuruluş tarihi 1910) birleşmesi sonucunda 2001 yılında kurulan İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonudur (Confederation of Swedish Enterprise-Svenskt Näringsliv).

Güçlü bir sendika geleneği bulunan ülkede, İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonu (İTK) iş dünyası açısından en önemli örgütlenmedir. İTK, iş dünyasının geneli için daha olumlu koşullar yaratmak amacıyla hükümet, AB, parlamento, bakanlıklar ve kurumlar nezdinde lobi faaliyetleri sürdürmektedir. İTK'ya üye 50 sektörel birlik ve federasyon ile 54.000 civarındaki şirkette yaklaşık 1,5 milyon kişi istihdam edilmektedir. İTK üyelerinin yaklaşık % 70'i 10 kişiden daha az çalışanı olan firmalardan oluşmakta; yalnızca % 1,5'lik bir kısmının 250 kişiden daha fazla çalışanı bulunmaktadır. Öte yandan, ülkenin çok uluslu firmalarının tamamı İTK'ya üyedir.

Ticari bir amaç gütmeyen İTK'nın gelirlerinin tamamı üye aidatları kaynaklı olup, herhangi bir kamu ortaklığı veya katkısı söz konusu değildir. İTK, üyelerine, iş hukuku, vergiler, sigorta, fikri mülkiyet hakları, risk yönetimi, ticaret hukuku ve benzeri birçok konuda uzman görüşü sağlamakta; raporlar, sirkülerler, araştırmalar ve aylık dergi yayımlamakta; akademik

çevrelerle işbirliği içinde konferanslar, seminerler düzenlemekte ve daha birçok alanda destek sağlamaktadır.

Merkez bürosu Stockholm'de bulunan Konfederasyonun ülke genelinde 21 yerel ofisi ve bir de Brüksel bürosu bulunmaktadır.

Hizmetler, inşaat, otomotiv, tekstil, çelik, bilgi teknolojisi, enerji, kimyasal, eczacılık gıda, madencilik, ormancılığı da içeren farklı alanlarda faaliyet gösteren 50 birlik ve federasyon İTK'nın üyesidir. Genel olarak firmalar bahse konu birlik ve federasyonlara üyelik yoluyla İTK üyesi olmaktadırlar.

İTK'nın en büyük karar organı üye kuruluşlardan seçilen 350 temsilcinin katılımıyla gerçekleşen yıllık genel kuruldur. Üye kuruluşlar ödedikleri aidatlar nispetinde İTK yönetiminde söz sahibi olmakla birlikte, her bir kuruluşun genel kurula en fazla 10 üye atama hakkı bulunmaktadır. Yönetim kurulunun büyüklüğü değişebilmekle birlikte hâlihazırda 61'i asil, 17'si yedek olmak üzere toplam 78 üyeden oluşmaktadır. İdari yapı olarak genel müdüre bağlı 3 genel müdür yardımcılığı sırasıyla; İşgücü Piyasası ve Toplu Sözleşmeler; Pazarlama, İletişim ve Kamuoyu Analizi; Brüksel Ofisi, Ticari Politikalar, Araştırma-Geliştirme, Ekonomi ve Vergiler konularından sorumludur. Ayrıca, Genel Müdüre doğrudan bağlı İdari İşler ve Sermaye Yönetimi birimleri mevcuttur.

Denetim konusunda her organizasyonun tabi olduğu olağan muhasebe prosedürleri haricinde herhangi bir zorunluluk bulunmamakla birlikte, İTK'nın kendi isteği ile yılda bir kez özel bir kuruluşa denetim yaptırdığı bilgisi edinilmiştir.

Ayrıca, İTK üyesi olan, İsveç Ticaret Federasyonu (Swedish Trade Federation), Tekstil ve Konfeksiyon Sanayileri Birliği (Swedish Textile & Clothing Industries' Association), Gıda Federasyonu (Swedish Food Federation), Mühendisler Birliği (The Association of Swedish Engineering Industries) gibi bazı meslek kuruluşları bir kamu bağlantısı bulunmayan özel nitelikli organizasyonlardır (DTM, 2009).

İsveç Ticaret Odası (Swedish Chambers of Commerce):

1902'de kurulan İsveç Ticaret Odası, ekonominin her sektöründen toplam 11.000 üye firmayı bünyesinde bulunduran ve ülkedeki en geniş iş organizasyonlarından bir tanesidir.

1917'de Hükümet, ticaret odaları için Kral'ın yetkilendirmesini getiren bir karar almıştır. Karar 1990'da kanunlaşmış, daha sonra 1994'deki değişiklikle, yetkilendirme sürecini ve odalar tarafından verilen uluslararası ticari dokümanları düzenleyen hükümet kararnamesi ile Kanuna eklenmiştir. Karar aynı zamanda hükümet organı olarak odalara ilişkin konularla ilgilenen Ulusal Ticaret Kurulunun atanmasını belirtmektedir.

İsveç Ticaret Odaları özel hukuka tabidir. Üyelik Avrupa kıtasındaki birçok ülkede olduğu gibi zorunlu değildir. Devletten yetki alabilmek için odalar demokratik bir yapılanmaya sahip olmak durumundadır. Örneğin, tüm oda üyeleri odanın yönetimine ilişkin söz sahibi olmalıdır.

Üyeler, Yönetim Kurulunu atayacak bir Genel Kurul seçerler. Ortak bir ücretlendirme sistemi bulunmamaktadır. Üyeler yıllık ücret öderler. Odaların ticari aktiviteleri, sahip oldukları özel hizmet şirketleri ile yürütülmektedir.

Odaların temel görevi, ulusal, bölgesel ve yerel otoriteler ile temaslarda bulunmak ve üyelerini temsil etmek, bölgelerini tanıtmak ve yurtdışındaki kamu kurumu ve özel sektörle ilişkileri oluşturmaktır. Odalar, bölgelerindeki iş çevrelerinin resmî temsilcisi konumundadır. Piyasa ekonomisi ve serbest rekabet, ticaret odalarına ait politikanın köşe taşlarıdır. Odalar, iş dünyası için önem arz eden konularda, bölgelerini ilgilendiren fuarlar ve diğer ticari aktivitelerde (sergi, konferans ve diğer tanıtım organizasyonları) ve bölgelerindeki altyapı projelerinin tanıtımında aktif rol oynarlar. Ancak, Odalar altyapıya ilişkin hizmetlerde doğrudan yönetim sorumluluğuna sahip değildir. Odalar resmî ticari kayıtları düzenlemekle görevli değildir.

İsveç'te toplam 11 Ticaret Odası ve bunlara ait 32 ofis bulunmaktadır. Odaların büyüklüklerine göre personel sayısı değişmekte, büyük ölçekte kabul edilen odalarda 30 ila 70 kişi çalışmakta, küçük ölçekte faaliyet gösteren odalarda ise çalışanların sayısı 10'u geçmemektedir. Stockholm Ticaret Odası Uluslararası Tahkim Kurumu oluşturmuştur. Tüm odalar, ATA karnesi ve diğer ticari dokümanları da vermektedir.

Büyük odalar, üyelerine önemli ölçüde bir enformasyon (kanunlarla ilgili, ticari kolaylıklar, vergiler, markalar, iş etiği) hizmeti de vermektedir. Tüm odalar üyelerine hükümetle irtibatlı ve iş politikaları hakkında tavsiyeler sağlamaktadır. Odalar yabancı firma ve kuruluşlardan gelen iş fırsatlarına yönelik talepleri de değerlendirmektedir. Odaların büyük kısmı gelen ticari talepleri "Oda Ticaret Sistemi" ile değerlendirmektedir.

Diğer ülkelerde toplam 40 kadar İsveç Ticaret Odası veya İş Kulübü bulunmaktadır. Bu kuruluşların amacı üyelerine hizmet etmektir. Diğer ülkelerdeki İsveç Ticaret Odaları tamamen bağımsız nitelikte olup, Ulusal İsveç Ticaret Odası'nın bir parçası değildir (www.cci.se/en, 2009).

İsveç Ticaret Odaları Birliği (The Association of Swedish Chambers of Commerce):

İsveç Ticaret Odaları Birliği 1974 yılında kurulmuştur. Birliğin kendi personeli yoktur. Stockholm Ticaret Odası Birliğin hizmetlerinden sorumludur. Odanın yöneticileri yönetim kurulunu oluştururlar ve periyodik olarak bir araya gelirler. Birliğin, aynı zamanda, İsveç Teşebbüsleri Konfederasyonu (Confederation of Swedish Enterprise-Svenskt Näringsliv) ve İsveç Hükümeti Uluslararası Geliştirme Ajansı (Swedish Goverment International Development)

ile işbirliği sözleşmeleri vardır. Odalar, hükümet düzenlemeleri ve yeni yönetmeliklerle ilgili olarak Birlik üzerinden ulusal düzeyde faaliyetlerde bulunabilirler. Birlik, Avrupa Odalar Birliğinin de (Eurochambres) bir üyesi ve irtibat noktasıdır (www.cci.se/en, 2009).

Tabipler: Ülkedeki hekimlerin % 90'ının üye olduğu İsveç Tabipler Birliği hem bir mesleki örgüt hem de sendika olarak görev yapmaktadır. Tıp öğrencileri için Birliğe bağlı İsveç Tıp Öğrencileri Birliği kurulmuştur. İTB hekim maaşlarının belirlenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sağlık sisteminin organizasyonu ve finansmanı, sağlık hizmetlerinde kalitenin ve hasta güvenliğinin artırılması, etik kurallar konulması ve uygulanması, hekimlere hukuki danışmanlık hizmetleri sağlanması gibi konularda etkili çalışmalarıyla dikkat çekmektedir (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

DANİMARKA

Danimarka'da mevcut meslek kuruluşları devletten bağımsız bir yapı arz etmektedirler. Söz konusu meslek örgütlerinin en önemlilerinden biri yaklaşık 100'den fazla meslek örgütünü bünyesinde toplayan "Danimarka Sanayi Konfederasyonu"dur. Konfederasyon, Yönetim Kurulu ve İdareciler Kurulu tarafından yönetilmektedir. Her yıl toplanan ve Genel Kurulun atadığı Yönetim Kurulu, İdareciler Kurulu üyelerini, Başkan ve Başkan Yardımcısını seçmektedir. Ayrıca, seçilmiş yönetim biriminin yanı sıra dış ilişkileri yürüten bir Merkezi Kurul bulunmaktadır.

Diğer bir önemli meslek örgütü de, 20.000 üyesi tarafından finanse edilen, Danimarka'daki büyük şehirler ile Brüksel'de ofisi olan ve tamamıyla bağımsız bir yapı arz eden Danimarka Ticaret Odası'dır. Danimarka Ticaret Odası, üyelerinin ihtiyaçlarına en iyi şekilde karşılık verebilmek için, yatay organizasyon yapısında örgütlenmiştir. İki yılda bir seçilen Genel Kurul, Danimarka Ticaret Odası içerisinde en yüksek karar alma organıdır.

Danimarka Baro ve Hukuk Cemiyeti (Danish Bar and Law Society):

1919 yılında kurulmuş olan Cemiyetin şu anda ortalama 3.800 üyesi bulunmaktadır. Cemiyet, 15 üyeden oluşan bir Yönetim Kurulu tarafından idare edilmektedir. Başkan, doğrudan oy ile tüm faal avukatlar tarafından dört yıllık bir süre için seçilmekte, diğer 14 üye, 11 yerel bölgeden seçilmektedir. Her bölgeden gelecek üye sayısı bölgede çalışan avukatların sayısına göre belirlenmektedir.

Danimarka Barosu ve Hukuk Cemiyeti, Danimarka'da faaliyet gösteren tüm avukatları kapsamaktadır. Danimarka dışında faaliyet gösteren avukatlar da Cemiyete üyedir. Üyelik avukat unvanı taşıyan herkes için kanuni zorunluluktur. Kuruluş tüzüğüne göre, Cemiyetin amacı genelde adaleti yüceltmek, mesleğin çıkarlarını gözetmek, meslek mensuplarının yükümlü oldukları görevleri yerine getirmelerini sağlamaktır.

Hukuk Cemiyeti'nin temel iki fonksiyonu bulunmaktadır.

- Diğer meslek kuruluşları ve kamu otoriteleriyle müzakere etmek, kurs ve seminerler düzenlemek yoluyla yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek ve böylece üyelerinin menfaatlerini gözetmek,
- Cemiyetin, belli disiplin fonksiyonları ile üyelerinin faaliyetleri üzerinde müeyyide uygulamak.

Danimarka Barosunun günlük aktiviteleri, 40 çalışanı olan bir Sekretarya tarafından yürütülmektedir. Sekretaryanın başında Genel Sekreter bulunmakta, kadrosu personel, avukat ve kâtiplerden oluşmaktadır. Şikâyetlerle ilgilenen avukatlar sürekli istihdam edilmekte olup, diğer hukuk personeli kamuda geçici olarak çeşitli görevlerde bulunmaktadır.

Bu sistemin amacı, devletin birimleri ile yakın temas sağlamak ve gayrı resmî olarak bilgi ve görüşlerin paylaşılmasını temin etmektir. Sekretaryanın üst yöneticileri sabit görevli olduklarından, sistem cemiyetin bağımsızlığını etkilememektedir.

Hukuk Cemiyetinin ticari nitelikli bir hizmet şirketi olan "Advokaternes Serviceselskab (A/S)", üyelerine abonelik bazında çeşitli mal ve hizmetler sağlamaktadır. Şirket Hukuk Cemiyeti tarafından verilen yüksek lisans eğitiminin çoğundan sorumludur. Aynı zamanda şirket, emeklilikle ilgili mevzuat konusunda önerilerde bulunmakta, danışmanlık yapmakta, kitap ve bilgisayar ekipmanları sunmaktadır.

Kanun gereği Cemiyet tarafından bir "Şikayet Kurulu" oluşturulmuştur. Bu Şikayet Kurulu Cemiyetin Yönetim Kurulundan tamamen bağımsızdır. Bu kurulun başında bir hâkim bulunmaktadır. Şikayet Kurulunun diğer üyeleri, tüketici temsilcileri, iş çevreleri ve avukatlardan oluşmaktadır. Eğer söz konusu şikayet bir avukatın genel davranışına ilişkin ise doğrudan Şikayet Kurulu tarafından, sorun ücretler ile ilgiliyse, öncelikle sadece avukatlardan oluşan yerel bir Şikayet Kurulu tarafından değerlendirilmektedir. Bu yerel kurulun kararı Şikayet Kurulunda temyiz edilebilmektedir.

AB üyesi olarak, Danimarka'nın Diploma Direktifinde (Directif no. 89/48/EEC) imzası bulunmaktadır. Bu direktife göre, AB üyesi bir ülkede diploması olan herkese diğer bir üye ülkede mesleğini icra edebilme imkânı sağlanmalıdır.

Danimarka'da, Diploma Direktifinin uygulanmaya konması için gerekli olan genel yasal çerçeve 8 Mayıs 1991 tarih ve 291 sayılı Avrupa Topluluğu vatandaşlarının Danimarka ve İskandinavya'daki belli mesleklere girişine ilişkin yasayla sağlanmıştır. Bu Kanuna göre, diğer AET ülkelerinin (şimdi AB ülkeleri) vatandaşları, Direktifte yer alan mesleki eğitim ve öğrenimin tamamlanması sonucunda verilen diplomaların karşılıklı tanınmasına ilişkin koşulları

sağlamaları kaydıyla, mesleki aktivitelerini Danimarka vatandaşları ile eşit koşullarda sürdürebilmektedir.

Danimarka'da avukat olarak faaliyet göstermek üzere diğer AB ülkelerinden gelen talepler konusundaki karar yetkisi Adalet Bakanlığı'na ait bulunmaktadır.

Bakanlık, diğer AB ülkelerinden Danimarka'da faaliyet göstermek için lisans almak isteyenlere uygulanacak başlıca koşulları 19 Eylül 1994 tarihli memorandumda belirtmiştir. Diploma direktifine göre, yabancı başvuru sahibinden, yeterlilik testine girmesi veya lisansı almadan önce ev sahibi ülkede belli bir süre için çalışmış olması istenebilmektedir. Danimarka Adalet Bakanlığı yeterlilik testi yerine, adaptasyon süresi uygulamasını tercih etmiştir. Adaptasyon süresine ait koşullar şöyledir:

- Adaptasyon süresi genel olarak belirtilmeyecek, her başvuran için ayrıca belirlenecektir.
- Adaptasyon süresinin uzunluğu, Direktife göre, üç yılı geçememektedir. Bakanlık bu sürenin detayına girmemeyi uygun görmüştür.

Başkan ve normal üyeler için görev süresi 4 yıl olup bunlar 2 yıl ilave süre için tekrar seçilebilirler. Her ikinci yıl tüm üyeleri kapsayan bir olağan genel toplantı yapılır. Genelde toplantıya, faaliyet gösteren tüm avukatların beşte biri katılır. Bu toplantıda Başkan seçimi yapılır. Eğer Başkan'ın süresi dolarsa, yeni Kurul yeni üyeleriyle görevi devralır.

Cemiyet 2 gazete yayımlamaktadır. Ayda bir yayımlanmakta olan "Advokaten" isimli dergi ile makaleler ve duyurular meslek üyelerine iletilmektedir. Yılda 8 kere yayımlanan "Lov Ret" (Kanun Adalet) adlı yayında ise her sayıda popüler bir konu seçilmekte ve tartışılmaktadır (www.advokatsamfundet.dk, 2009).

Tabipler: Kuruluş tarihi 1857 olan Danimarka Tabipler Birliği'nin 21.860 üyesi vardır (ülkedeki hekimlerin % 94'ü). Örgüt tıp öğrencilerini üye olarak kabul etmemektedir. DTB üç alt birimden oluşmaktadır.

1- Genç Hastane Hekimleri Birliği (Bağımsız çalışma yetkileri olmayan internler ve asistanları bünyesinde toplamıştır.)

2- Genel Pratisyenler Kurumu

3- Tıp Uzmanları Birliği

Yılda bir yapılan Kongre'de Birliğin günlük işleyişini sağlayan bir başkan ve yukarıda anılan her alt birimin ikişer temsilcisinden oluşan DTB Konseyi seçilmektedir.

DTB hekim ücretleriyle ilgili müzakerelerde, meslek etiği kurallarının belirlenmesinde ve meslektaşlar arası ilişkilerin düzenlenmesinde etkin rol oynamaktadır (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

NORVEÇ

Norveç Barolar Birliği (Norwegian Bar Association):

Norveç Barolar Birliği, üyelerinin menfaatlerini koruyan ve hukuk mesleğini gözeten, Norveç'teki avukatların temsilci kuruluşudur. Birliğin dört öncelik alanı vardır:

- Avukatların iyi çerçeve koşullarının sağlanması,
- Hukukla yönetilen bir devletin prensiplerinin ve kanun ilkelerinin tanıtılması,
- Avukatlar için "Davranış Kuralları" geliştirilmesi ve avukatların disiplin kurulunun yönetilmesi,
- Üyelerine danışmanlık hizmetinin sağlanması.

Birlik, bağımsızlık ve mesleki gizlilik gibi hukuk mesleğinin temel prensiplerini korumaktadır. Birlik içerisinde avukatlar, meslek etiği için sorumluluk almak zorundadırlar. Norveç Barolar Birliği, Adalet Bakanlığı tarafından yönetmelik olarak onaylanan "Davranış Kuralları" geliştirmiştir. Avukatlardan, "Davranış Kuralları"nı bilmeleri ve takip etmeleri beklenmektedir. Birliğin Disiplin Kurulu, yönetmeliğin ihlali ve ücretlere ilişkin şikâyetleri değerlendirmektedir. Birlik, mesleki etik içerisinde ehliyet ve yasal uygulamaların yönetimini geliştirmiştir ve bu alanlarda üyelerine danışmanlık hizmeti sağlamaktadır.

Norveç'te tüm stajyer avukatlar ve avukatların % 90'ından fazlası Birliğin üyesidir. Üyelik, mesleğin genel gelişimi ile orantılı bir artış göstermektedir. Birliğe üyelik bireysel ve gönüllüdür. Gerek özel sektörde çalışan stajyer avukatlar, gerekse şirketler veya kurum/kuruluşlar tarafından istihdam edilen avukatlar Birliğe üye olabilirler. Norveç Barolar Birliği, Norveç Avukatlar Birliği ile işbirliği halindedir, dolayısıyla bir kolektif üyeliğe sahip olma durumu da mevcuttur. 2007 sonu itibarıyla, Norveç Barolar Birliği'nin 6.500 üyesi bulunmaktadır. Norveç Barolar Birliği'nin tüm üyeleri ortalama yılda 2 gün ileri eğitim almak zorundadırlar. Zorunluluk 5 yıllık süre içerisinde 80 saattir. Bunun asgari 5 saati mesleki etik ile ilgili olmak zorundadır. Birliğin tüm üyeleri, göreve başladıklarına dair müvekkillerine yazılı bir teyit vermek zorundadırlar.

Baronun Üyelere Yönelik Hizmetleri şunlardır.

- Politikacılar ve kamu otoritelerine karşı mesleğin menfaatlerini savunmak ve tanıtmak,
- Üyeleri ve üyelerin hizmetlerini web sitesi yolu ile halka tanıtmak (www.advokatenhjelperdeg.no),
- Üyelere mesleki ve yasal konular içeren bir broşür/gazete göndermek,
- Mesleki etik konusunda üyelerin sorularına tavsiye ve destek sağlamak,
- Yasal uygulamanın nasıl yönetileceği konusunda tavsiye ve destek sağlamak,

- Üyelerin menfaatlerini gözeten sigorta müzakereleri yürütmek,
- Mesleğin temel prensipleri açısından önem arz eden bazı davalarda müdahil olmak veya üyelere yol göstermek,
- Yasal uygulamalarda ciddi sorunlarla karşılaşan üyelere "Destek Komitesi" aracılığı ile yardım sağlamak,
- Üyelerin mesleki gelişimine katkı sağlamak ve "Sürekli Hukuk Eğitim Merkezi" ile üyelerin bilgilerini güncellemek,
- Medyada avukatları ve hukuk mesleğini tanıtmak,
- Üyelerin tartışmalara katılımı için bir zemin sunmak.

Norveç Barolar Birliğine üye, yabancı avukat da bulunmaktadır. Norveç'te sürekli olarak hukuki danışmanlık yapabilmeleri için, Avrupa Ekonomik Alanı içinden ve dışından olan avukatlara verilen lisans tiplerinde farklılık vardır. Sürekli hukuki yardım sağlamak isteyenler ile misafir avukat olmak isteyenlerin lisans tipleri de farklıdır.

FİNLANDİYA

Finlandiya'da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yönelik Ticaret Odaları Kanunu bulunmaktadır.

Bölgelerde kurulan Ticaret Odaları Finlandiya Merkez Ticaret Odasına üye olmakta, Finlandiya Merkez Ticaret Odası tarafından belirlenen faaliyetleri icra etmektedir.

Ticaret Odalarının amacı o bölgedeki ticaret ve sanayi faaliyetlerinin artırılması ve kendilerine verilen kamu görevlerinin yerine getirilmesidir.

Finlandiya Merkez Ticaret Odası, Ticaret Odalarına görevlerini yerine getirmelerinde destek vermekte, ticaret ve sanayinin ülke düzeyinde artması için faaliyette bulunmakta ve kendisine verilen kamu görevlerini yerine getirmektedir.

Ticaret Odalarına mevzuatlarda öngörülen dış ticaret dokümanlarını tasdik etmek gibi görevler verilmektedir.

Ticaret Odaları Denetleme Kurullarınca denetlenmekte, Finlandiya Merkez Ticaret Odasının, 2 veya daha fazla Ticaret Odasının aynı Denetleme Kurulu tarafından denetlenmesine karar verebilmektedir.

Finlandiya Merkez Ticaret Odası, Denetleme Kanununda yer alan görevleri yerine getirmek, hakemler atamak ve hakemlik yapmak üzere özel temsilci atamak için başvuruda bulunmak, Emlak Alım ve Satımı ile ilgili Yasa ile Menkul Kıymet Piyasaları Kanununda öngörülen görevleri yerine getirmekle görevli bulunmaktadır.

Ticaret Odalarının kuruluş onayı Finlandiya Merkez Ticaret Odasının önerisi üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından tasdik edilmektedir.

Ticaret Odaları kurulma onayı alındıktan sonra Finlandiya Patent ve Kayıt Kurumuna gecikmeksizin kaydolmakta ve faaliyetlerine başlamak için de ayrıca bir başvuruda bulunması gerekmektedir.

Ticaret Odası ve Finlandiya Merkez Ticaret Odasının muhasebe işlemleri Muhasebe Kanunu (Accounting Act) hükümlerine tabi bulunmaktadır.

Her bir Ticaret Odası ve Finlandiya Merkez Ticaret Odasında Ticaret Odası veya Finlandiya Merkez Ticaret Odası tarafından yetkilendirilmiş en az iki denetçi ve iki vekil denetçinin bulunması ve denetimlerin Denetim Yasasına uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Tabipler: Halen Finlandiya'daki hekimlerin % 90'ından fazlasının üye olduğu Fin Tabipler Birliği (FTB) 1910 yılında kurulmuştur. Üyelik zorunlu değildir, bununla birlikte hekimler genellikle tıp fakültesinin 4. sınıfından itibaren Birliğe üye olmaktadırlar. Halen 17.000 dolayında hekim, 1.000 dolayında da tıp öğrencisi üyesi vardır. Birliğin en yüksek karar organı olan Temsilciler Konseyi 60 üyelidir ve 3 yılda bir seçimle yenilenmektedir. Seçimlere katılım %60'ın üzerindedir. Temsilciler Konseyi, Birliğin yürütme organı olan 10 üyeli Merkez Konseyi'ni seçmektedir. Merkez Konseyi'nin başkanı Birliğin de başkanıdır. Merkez Konseyi'ne yardımcı olmak üzere 15 daimi komite ve çok sayıda geçici çalışma grupları oluşturulmaktadır. FTB hekimlerin ücretlerinin belirlenmesinde, çalışma koşullarının iyileştirilmesinde, eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve karşılanmasında, sağlık politikalarının geliştirilmesinde, sağlık hizmetinde kalite kriterlerinin belirlenmesinde ve kalitenin artırılması için hekimlerin eğitilmesinde, etik kuralların konulmasında ve uygulanmasında rol oynamaktadır. Birlik tarafından yayımlanan Fin Tıp Dergisi her hafta ücretsiz olarak üyelere ulaştırılmaktadır. Finlandiya'da kamuda çalışan hekimlerin maaşları az, iş yükleri ise özellikle bazı bölgelerde ağırdır. Bu olumsuz koşulları bir nebze düzeltebilmek için 2001 yılında FTB öncülüğünde yapılan grev 5 ay sürmüş, uzlaşma sonrasında hekim ücretlerinde artışlar sağlanmıştır. Bağımsız bir araştırma kuruluşunca 1999 yılında Finlandiya'da yapılan bir araştırmada 32 meslek örgütü arasında saygınlık açısından birinci sırayı FTB almıştır (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

İNGİLTERE

İngiltere'de meslek kuruluşları temel olarak ticaret ve/veya sanayi odaları, birlikler/dernekler ve imtiyazlı kurumlar (chartered institutes) şeklinde örgütlenmektedirler.

İngiltere'de meslek kuruluşları, Almanya ve Fransa'daki uygulamalardan farklı olarak kamu kurumu niteliğini haiz değildir. Kuruluşlar özel hukuk hükümlerine tabi olup, üyelik tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır.

İngiliz Ticaret Odaları (British Chambers of Commerce):

İngiltere Şirketler Kanunu hükümleri gereğince şirket unvanında Ticaret ve/veya Sanayi Odası kelimelerinin kullanılması ilgili Bakan'ın onayına tabidir. Ancak, onay sürecinde ilke olarak İngiliz Ticaret Odaları'nın değerlendirilmesine başvurularak karar alınmaktadır. İngiliz Ticaret Odaları ise yaptığı değerlendirmede başvuru yapan ticaret odasının üyelerinin iş çevrelerinden olmasına, kâr amacı gütmemesine, başka bir şirket ortaklığının olmamasına, belli bir bölge/şehirde faaliyet göstermesine ve garanti ile sınırlanan limited şirket (Sermayesi olmayan ve üyelerin sorumluluğu, eğer tasfiye edilmişse, şirketin aktiflerine katmayı kabul ettikleri miktarla sınırlı olan şirket) olmasına dikkat etmektedir.

Ayrıca, İngiltere'de Şirketler Kanunu gereğince bütün limited şirketler gibi meslek kuruluşları İngiliz Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na bağlı bir kamu kurumu olan Companies House'a kayıt olmak, Şirket Kuruluş Senedi (Memorandum of Association) ve Şirket Ana Sözleşmesine (Articles of Association) sahip olmak ve her yıl mali denetim yaptırmak zorundadır.

Ticaret odalarının ana faaliyetleri, üye şirketlerin menfaatlerinin temsili, iş dünyası/ticaret/sanayi konularında bilgi ve danışmanlık hizmetleri, uluslararası ticaret hizmetleri, eğitim ve beceri geliştirme hizmetleri ve işadamları arasında ilişki kurma ve geliştirme hizmetleridir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere odalara üyelik zorunlu olmayıp, odaların gelir kaynağı maktu üyelik aidatları, konferans, seminer veya üyeleri yararına yapılan diğer organizasyonlardan alınan katılım ücretleri ile yukarıda belirtilen bazı hizmetlerden aldıkları ücretlerden oluşmaktadır. Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş (şirket) olarak, elde edilen gelir nakdi veya gayri nakdi şekilde kesinlikle üyelere dağıtılamamakta ve kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır.

Öte yandan, imtiyazlı kurumlar, dernekler/birlikler için de "chartered", "institute" ve "association" kelimelerinin şirket isminde kullanılabilmesi için yine ilgili Bakan'dan onay alınması gerekmekte, bu tür kuruluşlar garanti ile sınırlanan limited şirket olabildikleri gibi, bir kısmı da hayır kurumu statüsünde faaliyet göstermektedir. Üyelik gönüllü olup, teşkilat yapıları, gelir ve giderleri ile denetimleri, organlarının seçimleri de ticaret odalarına benzer şekilde yapılmaktadır (DTM, 2009).

İngiltere'de Noterlik Mesleği:

Noterlik, İngiltere'deki yasal meslekler içinde diplomalı hukukçular statüsüne sahip meslek grubudur. Noterler, Canterbury Başrahibi (Arcbishop of Canterbury) tarafından atanırlar. İngiltere ve Galler'de yaklaşık olarak 850 noter vardır. İngiltere'deki noterlerin asıl görevi yabancı ülkelerdeki olay ve olgulara yönelik olmak üzere belge ve bilgilerin tasdikini gerçekleştirmektir.

Noterlerin başlıca görev ve fonksiyonları;

- Belge düzenlemek, hazırlamak ve bu belgelerin doğruluğunu tevsik etmek,
- Deniz aşırı ülkeler ve yabancı ülke mahkemelerinde işlem görmesi gereken belgeleri düzenlemek,
- Bu doğrultuda uluslararası ticaret ile uğraşan ticari firmaların işlemlerini yerine getirmektir.

En son yeni yasayla İngiltere'de noterlere özel bir statü verilerek noterlerin düzenledikleri belgeler kesin belgeler olarak kabul edilmiş ve mahkemelerde noterlerin düzenledikleri belgelerin şüphe götürmeyeceği, yani mahkemelerin bu belgeleri kesin kanıt olarak kabul etmeleri gerektiği karara bağlanmıştır (www.notariesatbakewells.co.uk, 2009). İngiltere'de özel statüye sahip noterlere ait yasa 1990'da çıkarılan Mahkemeler ve Yasal Hizmetler Kanunu (The Courts and Legal Services Act)'nun 57. maddesince düzenlenmiştir.

Kamu Noterleri Yasası ise 1999'da düzenlenmiş olup, devlet kurumları adına noterlik yapacak kişilerin noter olabilmesi için özel statüdeki noterlik mesleğinde 7 yıl stajyerlik yapmış olması yönünde hüküm getirmiştir.

Bir belgenin yasallık kazanması noterin imzalaması ve devlet yetkilisinin de onayı ile birlikte gerçekleşen bir süreçtir.

İngiltere'de işlem görülmesi istenen belgeler bir noterin ve bir hükümet yetkilisinin karşılıklı imzaları ile gerçekleşmektedir. Örneğin, bazı durumlarda belgeler hem yabancılar şubesinden hem de elçilikler ve konsolosluk aracılığı ile onaylatılabilmektedir. Belgelere ödenen yasallaştırma ücretleri elçiliğe göre değişmektedir (www.notaries.co.uk/legislation.html, 2009).

1990'da çıkarılmış olan Mahkemeler ve Yasal Hizmetler Kanunu (The Courts and Legal Services Act) eskiden beri uygulanmakta olan ve rekabeti engelleyen, ayrım gözeten yasaları yürürlükten kaldırıp bunun yerine ayrılıkçı olmayan ve rekabeti geliştiren hükümleri getirmiştir. Bu Kanunun sadece 57. maddesi noterler ile ilgilidir. Bu kanuna göre noterlik mesleğinin çerçevesi 3 bağımsız gruba dönüştürülmüş ve noterlik mesleğinin eğitiminin yapılmasına dair bir modernleşmeye gidilmiştir. Bu, Londra'nın dışındaki noterlik ile ilgili Profesyonel

kuruluşların ve noterler cemiyetinin (Notaries Society) yoğun çabaları sonucunda gerçekleşmiştir.

İngiltere'de noterlik kurumu için liberalleşme gerçekleşmemiştir. Bunun sebebi, müşterilerin yararı için şeffaflık ilkesinin benimsenmesidir. Yasal hizmetler komisyonu (Legal Services Board) İngiltere'deki en üst komisyondur. Bu komisyon Barolar Konseyi (The Bar Council), Hukukçu Cemiyeti, Savcılar ve Noterlerden müteşekkil bir komisyondur. İngiltere'de noterler devlete bağlı olmayan özerk kuruluşlardır. Kendi maliyetlerinden kendileri sorumludurlar. Noterler kendilerini ve bürolarının faaliyetlerini tanıtmak için televizyon, gazete, dergi gibi iletişim organlarında reklam verebilme serbestliğine sahiptirler (Shaw, 2007:17-18).

Tabipler: İngiltere'deki hekimlerin mesleki kuruluşu olan Britanya Tabipler Birliği aynı zamanda üyelerinin mesleki ve kişisel çıkarlarını koruyan bağımsız bir sendikadır. Üyeliğin gönüllülük esasına dayandığı Birliğe ülkedeki hekimlerin %75'inden fazlası üyedir. Sayıları 135.000'i aşan üyelerin 15.000'ini tıp öğrencileri oluşturmaktadır. Birlik aynı zamanda bilim ve eğitim kurumu, yayın kuruluşu ve limited şirket olarak da fonksiyon göstermektedir. BTB tıbbi araştırmaları desteklemek amacıyla önemli ödüller, burslar ve proje destekleri veren sayılı mesleki örgütlerden biridir. İngiltere'de sağlık çalışanlarının kayıtlarından ve tıp mesleğinin yönetiminden Genel Tıp Konseyi sorumludur. Ayrıca sağlık çalışanlarını temsil eden çeşitli sendikalar da bulunmaktadır. Tıp uzmanlık dallarının her biri bir Kraliyet Koleji tarafından idare edilmektedir. Kraliyet Kolejleri, uzmanlıkların değerlendirilmesi ve verilmesinden, tıp eğitiminin sürdürülmesinden, klinik rehberlerin yayımlanmasından ve tıbbi denetimlerden sorumludur (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

BELÇİKA

Belçika'da kamu kurumu niteliğini haiz herhangi bir meslek kuruluşu bulunmamaktadır. Belçika'da kurulmuş olan meslek kuruluşları iki temel kanuna istinaden örgütlenmişlerdir:

Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların (ASBL-Des Associations Sans But Lucratif) kuruluş ve işleyişlerini düzenleyen 27 Haziran 1921 tarihli Kanun:

Ticaret Odalarının ve Belçika Barolar Birliği'nin de dâhil olduğu 130.000 civarında kuruluş, bu kanun kapsamında kurulmuştur. Söz konusu Kanun'a göre, bir ASBL, en az üç üye ile kurulabilmekte ve kuruluş için yapılması gereken genel ve idari masraflar dışında herhangi bir finansal katılım gerektirmemektedir. Bir ASBL'nin kuruluşu iki aşamadan oluşmaktadır:

- Tüzüğün ve üye bilgilerinin Ticaret Mahkemesine sunulması,
- Tüzük ve yöneticilere ait bilgilerin Belçika Resmî Gazetesi'nde yayımlanması.

Tüzüğün yazılı olması ve iki nüsha düzenlenmesi gerekmektedir. Tüzükte ASBL'nin tam unvanı, adresi, gerçek kişi üyelerine ait isimler, ikametgâh, doğum yeri ve tarihi; tüzel kişi üyelerin unvanı, şirket türü ve adres bilgileri yer almalıdır. Kuruluşun isminin daha önce herhangi bir ASBL tarafından kullanılmamış olması ve "ASBL" ibaresini içermesi gerekmektedir. Tüzükte ayrıca, minimum üye sayısı (üç kişiden az olamaz), kuruluşun amaç ve faaliyet alanı, üyeliğe kabul ve çıkış ile ilgili şartları ve formaliteleri, genel kurulun yetkileri ve toplantıya davet şekli, kararlarının üyelere ve üçüncü kişilere ne şekilde duyurulacağı, yöneticilerin, kuruluşu temsile yetkili delegelerin ve komiserlerin nasıl atanacakları ve görevlerine nasıl son verileceği, görev ve sorumlulukları, üyeler tarafından yapılacak katkı ve ödemelerin maksimum miktarı, anlaşmazlık halinde kuruluşun malvarlığının ne olacağı, süresiz olarak kurulmamışsa faaliyet süresi bilgilerinin yer alması şarttır. Tüzük yalnızca genel kurul tarafından değiştirilebilmektedir.

Kanun'da Genel Kurulun yetkileri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Tüzüğün değiştirilmesi,
- Yöneticilerin atanması ve görevden alınması,
- Komiserlerin atanması ve görevden alınması, maaşlarının tespiti,
- Bütçe ve muhasebe kayıtlarının onaylanması,
- Kuruluşun feshi,
- Üyelikten çıkarma,
- Kuruluşun sosyal amaçlı şirkete dönüştürülmesi,
- Tüzüğün gerektirdiği diğer işler.

Yönetim kurulu, üyeler arasından veya dışarıdan, genel kurul tarafından seçilen 3 kişiden oluşmaktadır. Ancak genel kurulun üç kişiden oluşması halinde, yönetim kurulu 2 kişiden oluşmaktadır.

Yönetim kurulu, ASBL'nin genel yönetimi ve temsilinden sorumludur. Ayrıca Kanun'da genel kurula atıfta bulunulmayan tüm diğer işler yönetim kurulunun sorumluluğundadır. Ancak tüzükte, yönetim kurulunun yetki ve sorumluluklarına sınırlama getirilebilmektedir.

Tüzük, kuruluşun günlük idari işlerini bir veya daha fazla sayıda kişi, yönetici, üye veya üçüncü şahsa devredebilmektedir. Her yıl hesap dönemi sonundan itibaren 6 ay içerisinde yıllık hesaplar ve bütçe yönetim kurulu tarafından genel kurula sunulmaktadır.

ASBL'lerde iki tür üye söz konusudur:

• Kanun'da belirtilen tüm hak ve yükümlülükleri haiz, genel kurulda oy kullanma yetkisi bulunan ve yönetim kurulunu ve idarecileri belirlemekte söz sahibi olan efektif üyeler,

- Kanun'da yazılı hak ve yükümlülükleri taşımayan, yetkileri Tüzükte belirlenen onur üyeleri veya diğer üyeler.

Meslek Örgütlerine Dair 31 Mart 1898 tarihli Kanun:

Sayıları daha az olmakla beraber, Belçika'da bir kısım meslek kuruluşları, bu Kanun kapsamında örgütlenmişlerdir. Kanun'da meslek kuruluşları, "üyelerinin mesleki menfaatlerinin analiz edilmesi, korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak oluşturulan örgütler" olarak tanımlanmaktadır. Kanun'a göre meslek kuruluşları bizzat mesleki faaliyette bulunamamaktadır.

Meslek kuruluşları asgari 7 efektif üye ile kurulabilmektedir. Fahri üye kabul edebilmekte, ancak bu sayının efektif üyelerin dörtte birini geçmemesi gerekmektedir.

Üye listesinin ve birliğin kanunun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulduğuna dair yöneticilerin imzasını taşıyan deklarasyonun tüzüğe eklenmesi gerekmektedir. Tüzük, ekleriyle birlikte, Resmî Gazete'de yayımlanmak üzere, orta ölçekli işletmelerden sorumlu Bakanlığa sunulmaktadır. Yayımlanan metnin sonunda, aşağıdaki bilgilerin yer alması gerekmektedir:

- Birliğin unvanı ve kuruluş yeri,
- Kuruluş amacı,
- Birliğin yönetiminden ve idari işlerinden sorumlu personelin listesi

Tüzüğün Resmî Gazete'de yayımlanmasını takip eden 15 gün içerisinde bir kopyası, ilgili Asliye Mahkemesi'ne sunulmaktadır.

Belçika'da her iki kanun kapsamı dışında kalan, kuruluşları özel düzenlemelere dayanan meslek kuruluşları da bulunmaktadır. 14 Kasım 1967 sayılı Kraliyet Kararı ile kurulan "Tıp Doktorları Birliği" bu grupta yer almaktadır (DTM, 2009).

HOLLANDA

Hollanda Barolar Birliği (De Nederlandse Orde van Advocaten):

Hollanda Barolar Birliği, kamu tüzel kişiliği olan bir meslek organizasyonudur. Hollanda'da ayrıca 19 adet bölgesel Barolar Birliği bulunmaktadır. Bölgesel Barolar Birlikleri de kamu tüzel kişiliği niteliğine sahiptir. Ulusal Barolar Birliği ile bölgesel Barolar Birlikleri arasında hiyerarşik bir alt-üst ilişkisi yoktur. Bölgesel Barolar Birlikleri otonom olup, yetkileri Avukatlar Kanunu (Advocatenwet) ile belirlenmiştir.

Hollanda'da her avukat baroya üye olduğu anda, Barolar Birliği'nin de üyesi olmaktadır. Hollanda Barolar Birliği'nin 2008 yılı itibarıyla 15.000 civarında üyesi bulunmaktadır.

Ulusal Barolar Birliği, Genel Kurul tarafından yürütülmektedir. Genel Kurul, 7 avukat ve başkan olan bir dekandan oluşmaktadır. Genel Kurul üyeleri, Barolar Birliği'nin Temsilciler Meclisince seçilmektedir. Söz konusu Meclisin 92 üyesi vardır ve bu üyeler de bölgesel Baro Birlikleri tarafından seçilmektedir. Bölgesel Baro Birlikleri, dekan başkanlığındaki Denetim Kurulu tarafından idare edilmektedir. Genel Kurul'un politikaları Hollanda Barolar Birliği Ofisi tarafından hazırlanmakta ve tatbik edilmektedir.

Hollanda Barolar Birliği'nin masraflarının büyük bir bölümü üyelerden toplanan aidatlardan ve eğitim programlarından karşılanmaktadır. Üyelerden alınacak aidatlar, bütçe, yıllık harcamalar ve hesaplar Temsilciler Meclisi tarafından belirlenmektedir.

Hollanda Barolar Birliği'nin Avukatlar Kanunu ile düzenlenen amacı, avukatların verdiği hizmetlerin kalitesini denetlemek ve temin etmektir. Avukatlık hizmetlerinde kaliteyi temin etmek için Birlik aşağıda belirtilen faaliyetleri yürütmektedir.

- Avukatlara eğitim programları düzenlemek,
- Avukatlar ile ilgili tüzükleri hazırlamak,
- Disiplin ile ilgili işleri yürütmek,
- Üyelere bilgi ve diğer hizmetler vermek,
- Hollanda Hükümetine planlanan politikalar ve kanun tasarıları hakkında tavsiyelerde bulunmak (DTM, 2009).

AVUSTURYA

Avusturya Federal Ekonomi ve Ticaret Odası:

Avusturya Federal Ekonomi ve Ticaret Odası (AFETO); Başkan, Başkanlık Komitesi, Genişletilmiş Başkanlık Komitesi ve Ekonomi Parlamentosu'ndan oluşmaktadır. Ayrıca oda bünyesinde 15 üyeden oluşan bir denetleme kurulu görev yapmaktadır.

AFETO'da 7 ana bölüm mevcut olup, meslek odaları ve birlikleri bu 7 bölüm altında örgütlenmiştir. Bunlar;

- Esnaf ve Zanaatkâr Bölümü,
- Sanayi,
- Ticaret,
- Bankacılık ve Sigorta,
- Ulaştırma ve Trafik,
- Turizm ve serbest zaman ekonomisi,
- Enformasyon ve danışmanlık.

Sanayi, madencilik, para-kredi-sigortacılık, ulaştırma, haberleşme, iletişim, turizm ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bütün gerçek ve tüzel kişilerin, Federal ve Eyalet Ekonomi ve Ticaret Odaları ile meslek alt kuruluşlarına üye olma zorunluluğu bulunmaktadır.

Federal Ekonomi ve Ticaret Odası, eyalet odaları, federal ekonomi ve ticaret odası, meslek grupları/odaları, meslek dernek/birlikleri şeklinde örgütlenmiş olup, her bir oluşum kendi gelir-gider, bütçe ve aidatlarını belirleme yetkisine sahiptir.

Eyalet odaları, ihtiyaca göre meslek grupları oluşturmaya yetkilidir. Ancak, söz konusu meslek gruplarının oluşturulmasında Federal Ekonomi ve Ticaret Odası Başkanlığının onayı gerekmektedir.

Meslek grupları/odaları organları:

- Başkan
- Yönetim Kurulu
- Meslek gruplarına ait üyeler şeklindedir.

Meslek derneklerinde ise örgütlenme başkan ve yönetim kurulundan oluşmaktadır.

Federal Ekonomi ve Ticaret Odası Kanuna göre kurulmuş olan tüm meslek grupları, odaları ve derneklerinin seçimlerinde eşit ve gizli oylama geçerlidir. Meslek grupları yönetim kurulları seçimleri doğrudan, diğer seçimler dolaylı yapılmaktadır.

Oy kullanma hakkına bütün eyalet odası üyeleri sahip bulunmaktadır. Tüzel kişilerin oy kullanması firma adına tam vekâlet verilmiş firma yetkilisi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Seçilme hakkına sahip üyelerin 18 yaşını doldurmuş, Avusturya vatandaşı olması ve son iki yılda herhangi bir iflas davası yaşamamış olması gerekmektedir.

Federal Ekonomi Odası, Eyalet Odaları ve Meslek Birlikleri Federal Ekonomi ve Çalışma Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Söz konusu denetleme, işletmelerin kanunlara göre çalıştırılıp çalıştırılmamasına ilişkin denetlemeyi kapsamaktadır. Denetleme Kurulu denetleme işlevini yerine getirirken ilgili organizasyonlardan bilgi alma yetkisine sahip ve hukuki ihtilafları gidermeye yetkilidir. Söz konusu organizasyonlar da eyalet odaları aracılığıyla denetleme kuruluna bilgi vermek ile yükümlüdürler.

Denetleme fonksiyonunun yerine getirilmesi sürecinde federal yasalara göre düzenlenmiş ticari işletmeler, meslek birlik ve grupları da dâhil Denetleme Kurulu'nun kararlarını Yargıtay ve Anayasa Mahkemesine taşıma hakkına sahiptirler.

Avusturya Federal Ekonomi Odası, Eyalet Ekonomi Odaları ve söz konusu odaların bünyelerinde örgütlenmiş meslek dernek ve birlik üyelerinin ödemekle yükümlü oldukları farklı aidatlar mevcuttur.

Yıllık ciroları 150.000 Avro'yu geçen odaya üye firmalar ödemekte oldukları toplam işlem vergisi (gelir vergisi) değerinin binde üçü (‰3) oranında KU1 (Oda aidatı 1 - Kammerumlage 1) aidatı ödemekle yükümlü bulunmaktadırlar. Söz konusu aidat beyan usulüne göre firmalar tarafından belirlenmekte ve 4 taksitte vergi dairesi kanalıyla Federal Ekonomi Odasına ödenmektedir. İşveren olarak yanında işgücü çalıştıran firmalar ise, Hane Halkı Destekleme Fonu'na ödenen işveren payı üzerinden KU2 (Oda aidatı 2 - Kammerumlage 2) aidatı ödemekle yükümlü olup, söz konusu aidat tutarı her eyalet için sabit olan % 0,15'lik federal devlet payı ile her eyalet odasının payı/ağırlığı dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Buna göre, ödenecek toplam tutar federal devlet payı ve federe devlet payı birlikte Yukarı Avusturya Eyaleti için % 0,36, Voralberg için % 0,39, Viyana için % 0,40, Kärnten, Steiermark ve Aşağı Avusturya için % 0,42, Salzburg için % 0,43, Burgenland ve Tirol için % 0,44'dür. KU2 aidatının, KU1 aidatı gibi beyan usulüne dayalı olarak her ay hesaplanıp, bir sonraki ayın 15. gününe kadar yine bağlı bulunulan vergi dairesi kanalıyla Ekonomi Odalarına/Eyalet Ekonomi Odalarına ödenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Ayrıca, KU1 ve KU2 üyelik aidatlarının yanı sıra, yine Federal Ekonomi Odası altında örgütlenmiş meslek dernekleri ve birlikleri için de ayrı bir üyelik aidatı ödenmesi zorunluluğu bulunmakta olup, söz konusu aidat meslek birlikleri ve meslek dernekleri tarafından yıllık olarak belirlenmektedir (DTM, 2009).

Tabipler: Avusturya'da hekimleri temsil eden meslek kuruluşu Avusturya Tabip Odaları Birliği'dir. Eyalet düzeyinde faaliyet gösteren 9 adet tabip odasının birleşmesiyle oluşan, "holding" benzeri bir örgütlenmesi vardır. Üyeliğin zorunlu olduğu hekim birliklerinin başlıca işlevi tıp eğitimi, sağlık sigortası fonları ile sözleşme yapılması ve hekim kayıtlarının tutulmasıdır. Eyalet hekim birlikleri hekimlerle sağlık sigortası fonları arasında yapılacak sözleşmelerin belirlenmesi, verilecek hizmetlerin kapsamının belirlenmesi ve belirli sürelerle ödenecek ücretlerin belirlenmesi gibi konularda sağlık sigortası fonları ile görüşmeler yapmaktadır (Zengin, AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri).

İRLANDA

Ülkemizdeki, kamu kurumu niteliğindeki, meslek kuruluşlarından Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin İrlanda'da muadili durumunda bulunan İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu'na (IBEC) ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır:

İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu (IBEC):

IBEC, Ocak 1993 tarihinde İrlanda Sanayi Konfederasyonu ile İrlanda İşadamları Federasyonunun bir araya gelmesi ile kurulmuştur. İrlanda İşadamları Federasyonu, 1941 tarihli Sendika Yasası altında kurulmuş bir Sendika Kuruluşudur. İrlanda Sanayi

Konfederasyonu ise Mayıs 1934 tarihinde orijinal olarak anonim şirket olan ve hisselere bölünmüş sermayesi olmayan, sermayenin üzerinde garanti ettiği belirli bir tutarla sorumluluk yüklenmiş şirket durumunda bulunmaktadır. IBEC, aynı zamanda üyelerinin yararına müzakereyi yürütebilmek için müzakere lisansına sahip bir kuruluştur.

IBEC'e üyelik gönüllü olup, üye firmalara sunulan hizmetler karşılığında firmalar üyelik aidatı yoluyla ödeme yapmaktadır. IBEC'e üye tüm firmaların eşit olarak oy hakkı bulunmaktadır.

İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu (IBEC) 7.500'ün üzerinde üye işadamına ve tüm sektörlerden gelen firma ve organizasyonlara geniş çapta hizmet sunan tek kuruluştur. Ayrıca, İrlanda'nın lider sanayi grupları, ticaret federasyonları ve sektörel meslek odaları için bir şemsiye kuruluş olup İrlanda ticaret ve işverenlerinin ulusal sesidir. Ayrıca, ulusal düzeyde çok çeşitli sayıdaki faaliyetleri kapsayan çoğu organlarda temsil edilmektedir. Bunlara, ilaveten, IBEC'e bağlı sektörlerin çoğu AB Meslek Odalarının da üyesidir. IBEC ve üyesi sektörler tüm bu meslek odalarına güçlü bir şekilde bağlı bulunmaktadır.

IBEC'in ülke içinde 5 şehirde Bölge Ofisleri ve Brüksel'de AB Ofisleri bulunmaktadır. IBEC, sanayi üretimini ve istihdamı etkin bir şekilde artıracak ekonomik büyümenin devamına ve kalkınmaya katkıda bulunmak üzere, üyelerin çıkarlarını korumak ve geliştirmek yolunda karar vericileri etkilemek ve oluşacak politikaları şekillendirmek üzere çalışmaktadır. IBEC, görev ve misyonu çizgisinde, üyelerin çıkarlarını Hükümete, devlet kuruluşlarına, ticaret birliklerine ve sendikalara ayrıca diğer ulusal çıkar gruplarına ve kamuoyuna taşımaktadır.

IBEC görevleri gereği, İrlandalı sanayici ve işadamlarının çıkarlarını korumak ve geliştirmek, halkın ve sanayi kuruluşlarının her ikisinin birden gelişmesini ve canlanmasını teşvik etmek, sürdürülebilir büyümeyi teşvik edecek rekabetçi iş ortamının gelişmesini ve devamlılığını sağlamak ve güçlendirmek için çalışmaktadır. IBEC, İrlandalı işadamlarına ve sanayicilerine odaklanan bir kılavuz hazırlayarak ilgili karar vericilere sunmaktadır. Ayrıca, IBEC üyelik organizasyonu çatısı altında, ticaret ortamının gidişatında üyelerine yardımcı olmakta, aynı zamanda politikaların (ticari ve ekonomik) oluşmasında ve karar vericilere sunulmasında aktif rol alarak, sanayici ve işadamının mevcut ve gelecekteki iş çevresinin şekillenmesine yardımcı olmaktadır.

IBEC'in faaliyet alanı genel fonksiyonları itibarıyla 3 başlıkta toplanmaktadır.

- Hükümet ile sendikalar arasındaki ulusal müzakerelerde üyelerin çıkarlarını temsil etmek,
- İşçi-işveren ilişkileri komisyonunda temsil edilmeyi sağlamak,

- İş mahkemesi ve İşveren-İşçi Konferansında temsil edilmeyi sağlamak.

İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu, üyelerine bilgi ve hizmet sunarken aşağıdaki hususlara önem vermektedir:

- Mevcut üyelik hizmetlerinin kalitesini koruyarak gerektiği yerde bu hizmetleri geliştirmek,
- Geliştirilmiş sayıda katma değerli üye hizmetlerini artırmak,
- Üyeleri ile iletişimi daha verimli hale getirmek üzere, üyelerinin tüm faaliyetlerden, hizmetlerden ve ilgili ulusal ve uluslararası konulardan haberdar olmalarını sağlamak,
- Üye güvenini kazanmak ve iletişimi güçlendirmek amacıyla zamanında doğru bilgiyi yöneticilere ulaştırmak.

Genel Kurul (Ulusal Konsey): 70 üyelidir. Başkan, Başkan Yardımcısı, seçilmiş üyeler, sektör başkanları, bölge başkanları ve seçim yoluyla atanan üyelerden oluşmaktadır.

Kurul: Genel Kuruldan 10 üye, Eski Başkan, Genel Müdür ve Sekreterden ibarettir. Ayrıca alt Komiteleri oluşturmaktadır.

Yönetim Kurulu: Müdür, Politika Müdürü, Strateji, Ticaret, AB ve Uluslararası İlişkiler Müdürlüğünden sorumlu Müdür, İnsan Kaynakları ve Eğitimden sorumlu Müdür, Pazarlama, İletişim ve Üye İlişkilerinden sorumlu Müdür, Finansal ve Kurum Hizmetlerinden sorumlu Müdür, Sektör ve Bölgeden sorumlu Müdürden oluşmaktadır.

Yıllık gelirlerin oluşmasında geçerli olan kalemler şunlardır:

- Firma üyeliği nedeniyle üyelik aidatı % 88
- Bağlı kuruluşlardan % 1
- Hizmetlerden sağlanan gelir % 11

Yıllık aidat olarak üyelerden toplanan aidatlar, üye firmalara sunulan hizmetlerde kullanılmaktadır. Üye hizmetleri, değişik alanlarda olabilmektedir. Bunlar arasında eğitim hizmetleri (istihdam yasası, işçi-işveren ilişkileri, işverenin sorumlulukları, sanayicinin, işverenin üçüncü taraflarla olan ilişkileri konularında eğitim hizmetleri) firmaların ihracata yönelik programlara katılmaları, firmalara verilen danışmanlık hizmetleri (örneğin anlaşmazlıkların halli) gibi hizmetler bulunmaktadır.

İrlanda Ticaret ve İşveren Konfederasyonu'nun kâr amacı gütmeyen bir kurum olması nedeniyle Konfederasyonun denetimi, bünyesinde bulunan Denetim Organı tarafından yapılmaktadır.

VI- ULUSLARARASI MESLEK ÖRGÜTLERİ

Günümüzde birçok meslek/sektör alanında, uluslararası örgütlenmeye gidildiği, ulusal ve bölgesel örgütlenmelere ilave olarak küresel ölçekli organizasyonlar teşkil edildiği görülmektedir. Mesleki örgütlenme alanındaki uluslararası kuruluşların büyük çoğunluğu, özel hukuk hükümlerine tabi dernek/konfederasyon veya diğer özel hukuk tüzel kişileri şeklinde örgütlenmişlerdir. Bu tip örgütler, kuruldukları veya faaliyet merkezlerinin bulunduğu ülke mevzuatına göre teşkil edilmekte ve buna göre faaliyet göstermektedirler. Uluslararası sözleşmeler gereği faaliyet gösteren kuruluşlar da bulunmaktadır. Merkezleri çoğunlukla ABD veya AB üyesi ülkelerde bulunan bu kuruluşlardan bazıları, uluslararası sözleşmeler/düzenlemeler çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca, bölgesel nitelikli uluslararası örgütlenmeler de söz konusudur.

Tüm mesleklere/sektörlere ilişkin bölgesel veya dünya çapında faaliyet gösteren uluslararası meslek kuruluşlarının tümü hakkında bilgi verilmesine gerek bulunmamıştır. Burada belli başlı bazı uluslararası meslek kuruluşlarına yer verilecektir.

Bu kuruluşlardan bazılarına ülkemizdeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da üye olmuş ve bunların hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. Bu tür kuruluşlara kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (oda, birlik şeklindeki meslek örgütleri) dışında kalan ülkemizdeki sivil toplum kuruluşu niteliğindeki meslek örgütleri de (dernekler, enstitüler veya ulusal mevzuatlarına göre farklı şekillerde kurulmuş örgütler) üye olabilmektedirler.

Uluslararası meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, işlevleri, etkinlik alanları, üyelik koşulları ve yükümlülükleri, organları, organlarının seçim usulleri ve diğer hususlar konusunda farklı düzenleme ve uygulamalar söz konusudur. Bu konuda her bir örgütün kendi kuruluşuna ilişkin hukuki dokümanın (tüzük, statü vb.) incelenmesi gerekmektedir. Bu kuruluşlardan bazıları doğrudan meslek mensuplarını üye olarak kaydetmekte, bazılarına ise sadece ulusal düzeydeki meslek örgütleri üye olabilmektedir.

Aşağıda bölge/kıta veya dünya ölçeğinde faaliyet gösteren uluslararası meslek örgütlerinin bazıları gösterilmiştir:

- Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC)
- Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (The Associaton of European Chambers and Commerce and Industry-EUROCHAMBRES)
- OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi (The Business and Industry Advisory Committee to the OECD- BIAC)
- Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası (Economic Cooperation Organization Chamber of Commerce and Industry-ECO-CCI)

- İslam Ticaret ve Sanayi Odası (Islamic Chamber of Commerce and Industry-ICCI)
- Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (Association of Mediterranean Chambers of Commerce and Industry-ASCAME)
- Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (The International Federation of Accountants-IFAC)
- Akdeniz Muhasebeciler Federasyonu (The Federation of Mediterranean Accountants-FCM)
- Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Muhasebe Geliştirme Federasyonu (South Eastern European Partnership on Accountancy Development-SEEPAD)
- Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği (International Road Transport Union-IRU)
- Uluslararası Mimarlar Birliği (The International Union of Architects-UIA)
- Avrupa Mimarlar Konseyi (The Architects Council of Europe-ACE)
- Uluslararası Barolar Birliği (International Bar Association-IBA)
- Uluslararası Noterler Birliği (The International Union of Notaries-UINL)
- Uluslararası Eczacılar Federasyonu (International Pharmaceutical Federation-FIP)
- Dünya Diş Hekimleri Federasyonu (World Dental Federation-FDI)
- Dünya Tabipler Birliği (The World Medical Association-WMA)
- Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN)
- Dünya Veteriner Hekimleri Birliği (World Veterinary Association-WVA)
- Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (The Institute of Internal Auditors-IIA)
- Uluslararası Seyahat Acentaları Birlikleri Federasyonu (United Federation of Travel Agents' Associations-UFTAA),
- Avrupa Seyahat Acentaları ve Tur Operatörleri Birlikleri Grubu (The European Travel Agents' And Tour Operators' Associations-ECTAA)
- Uluslararası Tur Operatörleri Birliği (The International Federation of Tour Operators-IFTO)
- Müşavir Mühendisler Uluslararası Federasyonu (International Federation of Consulting Engineers-FIDIC)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE MESLEKİ ÖRGÜTLENME UYGULAMALARI

I- TÜRKİYE'DE MESLEKİ ÖRGÜTLENMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Toplumların, çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla oluşturdukları örgütlenmeler çağdan çağa değişim gösterirler ve farklı özellikler taşırlar (Gümüş, 1981:10). Diğer yandan, bu örgütlerin yapıları, işlevleri ve mahiyetleri bulundukları mekânın ve en büyük örgütlenmelerden olan devletlerin de tesiri altındadır. Gerçekten toplumsal hayat kendi içinde bir hareketlilik barındırır ve bunun tabi sonucu olarak her alanda sürekli bir değişim ve gelişim süreci yaşanır. Toplumsal örgütlenmeler de bunun dışında kalamaz. Bundan dolayıdır ki, tarih içinde çok farklı örgüt yapıları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, özellikle ekonomik nitelikli toplumsal örgütlenmeleri tam manasıyla kavrayabilmek bu örgütlenmelerin tarihsel süreç içerisinde ele alınmasını gerektirmektedir (Gümüş, 1981:10). Çünkü ekonomik ve toplumsal koşullardaki değişim, farklı örgütlenmelerin doğmasına zemin oluşturmakta, var olanları da yapısal veya biçimsel bazı değişikliklere zorlamaktadır.

Türkiye'de mesleki örgütlenmenin tarihi incelendiğinde, meslek kuruluşlarının kökenlerinin Anadolu'da XIII. yüzyılda ortaya çıkan ahiliğe ve ahi teşkilatına/birliklerine dayandığı görülmektedir. Benzer şekilde, Bizans döneminde de Anadolu'da loncaların faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Anadolu Selçukluları dönemindeki ahi teşkilatları Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sonrasında da bazı değişikliklere ve dönüşümlere uğrayarak varlığını korumuş ve özellikle ilk dönemlerde (klasik dönem) güçlü ekonomik ve sosyal yapılar olarak hizmet vermişlerdir. Özellikle esnaf ve sanatkârları ve daha sonraları kısmen ticaretle iştigal edenleri de kapsayan ahi birlikleri, başka işlevleri (Devletin verdiği çeşitli görevler, sosyal, kültürel veya askeri işlevler) yanında meslek örgütü işlevi de üstlenen kuruluşlardır.

Bu kuruluşlar zaman içerisinde çeşitli yapısal ve işlevsel değişikliklere konu olmuş, "gedik" ve "lonca"lara dönüştürülmüşlerdir. Diğer yandan, ekonomik, siyasi ve sosyal alanda yaşanan değişimler, bu paralel olarak lonca sistemindeki bozulmalar ve özellikle Islahat ve Tanzimat Fermanları sonrasında Avrupa'da görülen dernek veya oda tarzı mesleki örgütlenmenin de etkisiyle Osmanlı'da mesleki örgütlenme alanında önemli bazı yeniliklere gidilmiştir.

Günümüz meslek kuruluşlarının ilk nüvelerini teşkil eden bu örgütler esas olarak 19. yüzyılın ortalarından itibaren görülür. Hatta mesleki örgütlenme yalnızca, bu kesimlerle sınırlı kalmamış, diğer bazı meslek grupları (avukat, mühendis, tabip, eczacı vb.) da ilk olarak bu dönemde örgütlenmişlerdir. "Gedik" ve "lonca"ların tedricen tasfiye edilmesi sonrasında yapılan ilk hukuki düzenlemelerle, çeşitli değişikliklerle günümüzde de varlığını sürdüren oda/cemiyet

tipi mesleki örgütlenmeye (esnaf cemiyetleri, ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları gibi) geçilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde de Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki mesleki örgütlenme anlayışı paralelinde düzenlemeler yapılmış ve devralınan yapı sürdürülmüştür. Osmanlı'dan devralınan, esnaf cemiyetleri ile ticaret ve sanayi alanında görülen oda tipi mesleki örgütlenme, zaman içerisinde diğer bazı meslek grupları için de tercih edilmiştir. Ayrıca, oda tipi mesleki örgütlenmenin yaygınlaşmasından önceki geçiş sürecinde, tüccar, sanayici, esnaf ve sanatkârlar ile belli bazı meslek mensuplarının cemiyet/dernek kurmak suretiyle mesleki örgütlenmelerini sağladıkları/sürdürdükleri görülmektedir.

Bu dönemde meslek kuruluşları esas olarak, çıkarılan özel kanunlarla kurulmuştur. Özellikle 1950 yılından itibaren bu alanda önemli düzenlemeler yapılmış ve bazı meslek üst kuruluşları teşkil edilmiştir. Bu düzenlemelerde meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve diğer özelliklerine ilişkin olarak birbirinden farklı hükümlere yer verilmiştir. Yani 1961 Anayasası öncesinde meslek kuruluşlarının tekdüze/benzer bir yapı göstermediği ve özel kanunlarındaki hükümlere tabi olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Diğer yandan, bu dönemde Cemiyetler Kanununa göre kurulmuş meslek örgütleri de faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Cumhuriyet Döneminde mesleki örgütlenme daha da yaygınlaşmış, tüccar, sanayici, esnaf ve sanatkârı aşan, toplumda var olan diğer meslekleri (avukatlık, tabiplik, mimar ve mühendislik, muhasebecilik gibi) de kapsayan bir nitelik kazanmıştır. Böylece meslek örgütleri ekonomik yapıda işçi ve işverenler dışında kalan tüm alanları/sektörleri/meslekleri de içine almıştır.

1950 yılından sonra anayasal düzenin de değişmesiyle, mesleki örgütlenme alanında köklü değişikliklere gidilmiştir. Cumhuriyet Döneminde bu alandaki en önemli gelişme, 1961 Anayasasıyla meslek kuruluşlarının anayasal statüye kavuşturulması ve bu kuruluşların "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlanması ve bu çerçevede aynı statüye sahip olarak tasnif edilmesiyle yaşanmıştır.

1961 Anayasası öncesinde mesleki örgütlenme anayasalarda yer almadığı halde, bu Anayasayla meslek kuruluşlarına ilişkin müstakil bir düzenleme yapılmıştır. Böylece, mesleki örgütlenme alanındaki düalist yapı Anayasal dayanağa kavuşmuş, ayrıca meslek kuruluşlarının kamusal yönü (kamu kurumu niteliğiyle) baskın bir nitelik kazanmıştır. Bir tarafta, yine Anayasal bir hak olan dernek kurma hakkı çerçevesinde ve ilgili mevzuata göre gönüllülük esasına göre kurulan dernek statüsündeki örgütler, diğer tarafta ise Anayasal düzenlemeye istinaden kanunla kurulan ve kamu kurumu niteliğini haiz olan meslek kuruluşları şeklindeki ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. 1961 Anayasası sonrasında çıkarılan çeşitli kanunlarla da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsüyle yeni bazı meslek kuruluşları teşkil edilmiştir.

Bu dönemde meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğe sahip olup olmadıkları hususu yargı kararları ve doktrinde önemli bir tartışma konusu olmuştur.

1961 Anayasasının öngördüğü ve tarihsel süreç içerisinde çıkarılan muhtelif kanunlarla şekillenen mesleki örgütlenme modeli, esas olarak 1982 Anayasasıyla da korunmuştur. 1982 Anayasasında, bu kuruluşların "kamu kurumu niteliği" korunmuş ve "kamu tüzel kişiliği"ne sahip oldukları Anayasa'da açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan ayrıntılı düzenlemelerle meslek kuruluşlarının amaç, işlev, yapı ve nitelikleri belirlenmiş, diğer yandan bu kuruluşlar bakımından önemli bazı yasaklamalar ve sınırlamalar getirilmiştir. Anayasadaki düzenlemeler doğrultusunda meslek kuruluşlarının özel kanunlarında yapılan değişikliklerle bu kuruluşlar birçok yönden (seçim, Devlet denetimi, kuruluş amaçları, yasak faaliyetler vb.) aynı hükümlere tabi kılınmıştır. Böylece Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına giren meslek kuruluşları arasında homojenliğin sağlanması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, birçok yönden mevcut yapı korunmuş ve kuruluşlar arasındaki bazı farklılıklar giderilememiştir. 1982 Anayasası döneminde de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının sayısı zaman içerisinde artış göstermiştir.

Özetle, Türkiye'de ahi birlikleriyle başlayan, daha sonra lonca/gedik teşkilatına dönüşen mesleki örgütlenme, Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde çağdaş anlamda cemiyet/dernek veya oda şeklinde örgütlenen bir yapıya kavuşmuştur. Bu çerçevede, özellikle anayasal değişikliklere bağlı olarak meslek kuruluşlarının örgüt yapısı ve faaliyet alanları ile birlikte hukuki niteliklerinde de sürekli biçimde değişimler/gelişmeler meydana gelmiştir. Bu nedenle, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları dönemleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

A- 1924 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞLARI

1924 Anayasasında dernek (cemiyet) kurma tabii bir hak ve hürriyet olarak düzenlenmiş (md. 70) ve bu hakkın serbestlik sınırının kanunla belirleneceği (md. 79) hükme bağlanmıştır. Böylece dernek kurma hakkı (örgütlenme hakkı) anayasal güvence altına alınmıştır. Ancak, bu hakkın kullanımı daha sonra çıkartılan 1938 tarih ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ile sınırlandırılmıştır (Tosun, 1998:179). Dernek kurma hakkı üzerindeki kanuni sınırlamalar sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle kaldırılmış olmakla birlikte, bu alandaki sıkıntılar belli bir süre devam etmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanununda meslek kuruluşlarının teşkiline ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat, bu konudaki boşluğun Anayasanın 70 ve 79 uncu maddelerinden istifade edilmek suretiyle doldurulmaya çalışıldığı belirtilmektedir (Özer, 1994:17-18). Bu iki madde cemiyet kurma/örgütlenme hakkını düzenlemektedir. Anayasada bu hak ve hürriyetlerin çıkarılacak kanunlarla düzenleneceği öngörülmüştür.

Cumhuriyet Döneminde 1924 yılından sonra çıkarılan muhtelif kanunlarla tüzel kişiliği haiz olarak ve amme hizmetine yarar mesleki teşekküller olarak kurulan meslek kuruluşlarının bazı kaynaklarda 1924 Anayasasının 70 ve 79 uncu maddelerine istinaden kurulduğu, özellikle 79 uncu maddede yer alan, "*...cemiyetlerin .... hududu hürriyeti kanunlarla musarrahtır."* hükmündeki imkândan istifadeyle kurulduğu ifade edilse bile, bunu şüpheyle karşılamak lazım gelir. Çünkü bu maddelerde söz konusu edilen cemiyet kurmak suretiyle örgütlenmedir. Yoksa kanun çıkartmak suretiyle belli kişilerin zorunlu üyelik şartı getirilerek, belli amaçlarla kurulan ve kamusal nitelikleri bulunan mesleki teşekküller bünyesinde örgütlendirilmesi değildir.

Bu itibarla, 1924 yılından, meslek kuruluşlarına ilişkin olarak 1961 Anayasasında yapılan düzenlemeye kadar geçen dönemde çıkartılan kanunların dayanağını Anayasa'nın 70 ve 79 uncu maddelerinde değil, 5 ve 26 ncı maddelerinde aramak daha doğru olur. Zaten bu Anayasada, daha sonra yürürlüğe konulan iki Anayasada olduğu gibi *"idare"*ye, *"idarenin kuruluşuna"* ve *"kamu tüzel kişiliğinin"* kurulmasına ilişkin özel maddeler (1961 Anayasası; md. 112, 115, 116; 1982 Anayasası; md. 123, 126, 127) bulunmamaktadır. Özel bazı idareler/kuruluşlar dışında, 1924 Anayasasının sadece değişik 48 inci maddesinde (1937 yılında yapılan değişiklik) yer alan *"Vekaletlerin teşkili tarzı, mahsusu kanuna tabidir."* hükmü bulunmaktadır ki, bu da bakanlıkların özel kanunla kurulacağını öngörmektedir. Dolayısıyla, 1937 yılında yapılan değişiklik öncesinde (48 inci maddenin ilk hali şöyledir: *"Vekillerin adedi kanunla tayin olur."*) de bakanlıkların kurulduğu dikkate alındığında, 1924 Anayasası döneminde meslek kuruluşlarının anayasanın cemiyet teşkiline ilişkin maddelerinde değil, diğer genel düzenlemelerinde aramak daha doğru bir yaklaşım olur.

1) 1924- 1950 Döneminde Meslek Kuruluşları

1924-1950 döneminde mesleki örgütlenmeye ilişkin olarak 8 yasal düzenleme (değişiklik yapan kanunlar hariç) yapılmıştır. Ticaret ve sanayi odalarının, esnaf odalarının, etıbba odalarının, baroların, ziraat odalarının, esnaf dernekleri ve birliklerinin kuruluş ve örgütlenmesine ilişkin olan bu düzenlemeler birbirinden farklı yapı ve nitelikte olan meslek teşekküllerini ortaya çıkarmıştır. En ayrıksı düzenlemeler esnafların örgütlendirilmesine ilişkin olanlardır. Esnaflar bir dönem ticaret ve sanayi odalarının gözetiminde cemiyetler olarak, bir dönem esnaf odaları bünyesinde, bir dönem de esnaf dernekleri ve bu derneklerin kurdukları birlikler bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Bu dönemdeki meslek kuruluşlarını ayrı ayrı incelemek bunların ilk dönemlerden itibaren kuruluş şekilleri ve kanuni nitelikleri hakkında yararlı bilgiler sağlayacaktır.

Cumhuriyet Döneminde Osmanlı'dan devralınıp yeniden yapılan mesleki teşekküllerin en önemlileri ticaret ve sanayi odalarıdır. Cumhuriyet Döneminde ticaret ve sanayi odalarıyla ilgili olarak yapılan ilk yasal düzenleme 1925 yılında kabul edilen 655 sayılı Ticaret ve Sanayi

Odaları Kanunudur. Yukarıda da zikredildiği üzere Osmanlı'da 1880 sonrasında yürürlüğe konulan muhtelif düzenlemelerle ticaret, ziraat ve sanayi erbabının meslek örgütü olarak kurulan ve zaman içerisinde yapısal bazı değişikliklere uğrayan odalar, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen süreçte işlevsel ve etkin müesseseler halini alamamışlardır. Birçok farklı nedenden kaynaklanan bu durum, bu kuruluşların yeniden teşkilatlandırılmasını ve buna ilişkin düzenlemelerde esaslı değişikliklere gidilmesini gündeme getirmiştir. Gerek odalar ve muhtelif mesleki cemiyetlerin talepleri gerekse hükümetin bu konudaki politikası çok geçmeden yeni bir yasal düzenleme yapılmasıyla sonuçlanmıştır.

Ticaret ve sanayi odalarının yapı ve işlevleri, etkinlikleri İzmir İktisat Kongresi öncesinde yapılan hazırlık çalışmaları sırasında da gündeme gelmiş ve bu konuda önemli tartışmalar yaşanmıştır. Bu dönemde Milli Türk Ticaret Birliğinin talebi üzerine çeşitli kuruluş ve kişilerce düzenlenen raporlarda odaların mevcut yapıları ve yapılması gerekenlere ilişkin tespit ve önerilere yer verilmiştir. Ayrıca, 1923 yılında İzmir'de toplanan İktisat Kongresinde iktisadi durum ve alınacak önlemler dışında ticaret ve sanayi odalarının durumu da konuşulmuş ve özellikle Milli Türk Ticaret Birliğinin burada savunduğu bazı görüşler doğrultusunda izleyen birkaç yıl içinde kimi düzenlemeler de yapılmıştır. Birlik, Kongrede yalnız yapısı ve faaliyetleri çok tartışılan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasını değil, bütün ticaret ve sanayi odalarının teşkilatının yeniden düzenlenmesi gerektiği ve bu amaçla bir kanun tanzim ve tatbik edilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Bunun yanında, Kongreye katılan Esnaf Cemiyetleri Müttehidesi'nin de yarı resmî nitelikteki ticaret ve sanayi odaları teşkilatının çağdaş bir hale getirilmesinin önemi üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. 1925 yılında çıkartılan kanunun bu Kongrede yapılan tartışma ve dile getirilen taleplerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Koraltürk, 2002:70-78).

Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de ticaret ve sanayi odalarının yasal ve kurumsal çerçevesini çizen 655 sayılı Kanun odaların teşkilatlanması ve gelişimi bakımından iki mühim yenilik getirmekteydi. Birincisi, Kanundaki "*ticaret ve sanayi odaları şahsiyet-i hükmiyeyi haiz olup, ...*" hükmüyle odalara tüzel kişiliğin tanınmış olmasıdır. İkincisi de, Kanunda sayılanlara bulundukları mahaldeki ticaret ve sanayi odalarına kaydolma zorunluluğunun getirilmiş olmasıdır. Bunlara ilave olarak odalara yeni bazı fonksiyon ve görevler de yüklenmiş ve en çok tartışma konusu olan gelir kaynakları açıkça düzenlenmiştir. Esnaf cemiyetlerine ait işleri yapma görevi de odalara verilmiştir. Keza, Osmanlı Döneminde de olduğu gibi odalar Ticaret Vekaletinin denetimine bağlanmışlardır. Odaların iç işleri, genel işleyişi ve teşkilatına ilişkin diğer esaslar aynı yıl yürürlüğe konulan Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesiyle belirlenmiştir (Koraltürk, 2002:83-84; Öncü, 1983:1569).

1917 yılında hazırlanıp da kanunlaşamayan tasarıyla belli yönler itibarıyla paralellik gösteren 655 sayılı Kanun; odaları daha etkin hale getirmek amacıyla bunlara tüzel kişilik

tanımış ve üyelik konusunda zorunluluk esasını getirmişse de, o dönemin koşulları ve politik gerekleri doğrultusunda merkeziyetçi ve vesayetçi bir yapı öngörülmüştür. Odalara yarı resmî bir kimlik kazandırılmasını (Koraltürk, 2002:84-85) da bu yaklaşımın bir sonucu olarak değerlendirmek gerekir.

Yapılan düzenlemeler ticaret ve sanayi kesimini büyük ölçüde memnun etmiş ve desteğini almıştır. Üye olma zorunluluğunun etkinlik kazanma ve düzenli gelir elde etme bakımından odalara büyük yararlar sağlayacağı düşünülmüştür. Gerçekten bir kısım beklentiler umulduğu gibi gerçekleşmiş ve ticaret ve sanayi odalarının üye sayılarında 1925 sonrasında önemli oranda artış olmuştur. Fakat Kanunun getirdiği bazı düzenlemelere tepkiler de gelmiş ve çeşitli yönlerden eleştirilmiştir. Bu dönemde en önemli tartışma konularından birisi, Kanunla odaların ağır bir Hükümet nüfuzu altına gireceği, odaların *"müessesat-ı resmiye"* halini iktisap etmesinin ve İktisat Vekaletinin odaları hükümet nüfuzu altına alma isteğinin odaların bağımsızlığına zarar vereceği hususu olmuştur. Dolayısıyla, gerekli değişiklikler yapılarak odaların müstakil bir yapıya kavuşturulması ve hükümet nüfuzunun bertaraf edilmesi talepleri gündeme gelmiştir. Bir başka anlatımla, odaların etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmeleri bakımından Hükümetin odalara dünyadaki uygulamalar paralelinde özerklik vermesi istenmiştir (Koraltürk, 2002:85-88).

Esasında Cumhuriyetin ilk yıllarında politik yönden olduğu gibi tüccar ve sanayi kesimi arasında da İstanbul-Ankara çatışması ve çekişmesinin olduğu ve yapılan kimi yasal düzenlemelerde de bu çatışmanın tezahürleri olarak okunabilecek adımlar atıldığı da görülmektedir. Bu anlamda, Hükümetin, ülke sathında yaygınlaşmasını ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmalarını istediği tartışmasız olan, ticaret ve sanayi odalarını denetimi ve gözetimi altında bulundurma isteğinin bilinçli bir tercihin sonucu olduğu söylenebilir (Koraltürk, 2002:89). Üyelik zorunluluğu olmayan, kamusal nitelikleri bulunmayan cemiyet tipi mesleki örgütleme modelleri yerine tüzel kişiliği haiz, yarı resmî nitelikli, zorunlu üyelik esasına dayalı ve devletin himayesi altındaki bir örgütlenme modelinin getirilmesinin başka türlü açıklanması zor gözükmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında mesleki örgütlenme alanındaki yegane düzenleme ticaret ve sanayi odalarına ilişkin olan mezkur kanunla getirilen hükümlerden ibaret değildir. Bu dönemde, yapıları muayyen bazı yönlerden ticaret ve sanayi odalarından farklılık gösteren baro ve etıbba odalarına ilişkin düzenlemelerin de yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, 1925 yılında kabul edilen 655 sayılı Kanundan bir yıl önce avukatlık mesleğine ve baroların teşkiline ilişkin esaslar getiren yasal düzenlemeyi özellikle belirtmek gerekir.

1924 yılında kabul edilen 460 sayılı Muhamat Kanunuyla avukatlık mesleğinin icrasına ilişkin hükümler yanında, *"bir mahalde icrayı mahamat (avukatlık) edenlerin adedi ona baliğ olduğu taktirde oralarında bir heyet teşkil etmeleri mecburi olup bu heyete (baro) ıtlak olunur"*

denilmek suretiyle, avukatların kurulacak barolar içinde örgütlenmeleri esası getirilmiştir. Baroya dâhil olmayanların mesleği icra etmeleri ve yargı organlarının bunları kabul etmeleri yasaklanmıştır. 460 sayılı Kanun baro kurulmasını öngörmüş olmakla birlikte, baroların yapısı ve niteliğine ilişkin detaylı düzenleme yapmamıştır. Kanunda baroların hükmi şahsiyetine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

Barolarla ilgili detaylı düzenlemeler içermeyen bu Kanun, 1938 yılında yürürlükten kaldırılarak 3499 sayılı Avukatlık Kanunu kabul edilmiştir. 3499 sayılı Kanun, belli sayıda avukat bulunan vilayet merkezlerinde baro teşkil edileceğini ve baroların teşekkül keyfiyetini Adliye Vekaletine bildirmekle şahsiyet iktisab edeceklerini hükme bağlamıştır. Böylece, baroların hükmi şahsiyeti haiz meslek kuruluşları olarak kanunlarla verilen hak ve vazifeleri görecekleri öngörülmüştür. Bu Kanunun gerekçesinde de (www.inisiyatif.net, 2008) belirtildiği üzere, bu suretle barolar Kanunda yazılı salahiyetleri kullanmak ve vazifeleri yapmak hakkını ihrazla beraber hükmi bir şahsiyet sıfatıyla umumi hükümler dairesinde sair hakları da iktisap etmişlerdir.

Onar, 3499 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde, baroları *"meslek kamu kurumu"* olarak nitelendirmiştir. Baroların mesleki cemiyet olmaktan çıkarak bir mesleki kamu kurumu haline gelmesinin sebeplerini belirten Onar, muayyen bazı kolektif ihtiyaçları karşılayan baroları 3499 sayılı Kanuna göre kurulmuş mesleki kuruluşlar olarak nitelendirmiştir (Onar, 1966.:906-907). Söz konusu eserin 1961 Anayasasından sonra kaleme alındığı dikkate alındığında, Anayasa'nın kabulünden sonra yürürlükte kalan 3499 sayılı Kanuna göre teşkil edilen ancak Kanunda hukuki niteliklerine ilişkin açık hükümler bulunmayan baroların da diğer kuruluşlar gibi (ticaret ve sanayi odaları gibi) mesleki kamu kurumu olarak nitelendirilmesi ve Anayasanın 122 nci maddesi paralelinde *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* olarak kabul edilmesinin (Onar, 1966:910) sebepleri anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ortaya çıkan mesleki örgütlenmelerden bir diğeri de tabip, diş tabibi, eczacı gibi bazı meslek mensuplarının ortak meslek örgütü niteliğini haiz olarak teşkil edilmesi öngörülen *"etıbba odaları"*dır. 1928 yılında kabul edilen 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atların Tarzı İcrasına Dair Kanun, belli mıntıkalarda birer etıbba odası tesis olunacağını ve meslek mensuplarının bu odalara girme zorunluluğunu öngörmüştür. Çıkarılan bir nizamnameyle de odalara ilişkin tafsilatlı düzenlemeler yapılmıştır.

Fakat Kanun, teşekkül edecek etıbba odalarının hükmi şahsiyetinin olup olmadığı hususunu düzenlememiştir. 1219 sayılı Kanunun ilk halinde eczacıların etıbba odaları içinde örgütlenmeleri öngörülmemiştir. 1930 yılında çıkarılan 1686 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atların Tarzı İcrasına Dair Kanuna Bazı Maddeler Tezyili Hakkında Kanunla 1219 sayılı Kanuna yapılan ilave sonucunda 1219 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde düzenlenen etıbba odaları mıntıkalarında sanatını icra eden her eczacının oda intihaplarına iştirak ve bu odalara

dâhil olmağa mecbur oldukları hükme bağlanmıştır. Böylece eczacılar da etıbba odaları bünyesine dâhil edilmişlerdir.

Ayrıca, Cumhuriyet Dönemi ilk mesleki örgütlenmeleri arasında ziraat odalarına da temas etmek icap eder. Bu dönemde ziraat odalarına ilişkin ilk yasal düzenleme 1937 yılında 3203 sayılı Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilatı Kanunu ile yapılmıştır. Kanunun 6 ncı maddesinde, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü'nün görevleri arasında, *"ziraat oda ve kurumlarını canlandırmak ve murakabe etmek"* de sayılmıştır. Diğer yandan, 7 nci maddede, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğünün, merkez teşkilatını oluşturan birimleri arasında 11. sırada *"ziraat odaları"* da sayılmıştır. Bu düzenlemeler, ziraat odalarının ilk başlarda ayrı/özerk mesleki teşekküller olarak değil de daha çok, Ziraat Vekaletinin bir unsuru olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 1940'lı yıllarda seçimleri yapılmamış ve yenilenmemiş olan ziraat odalarının gerekli işlemler yapılarak kurulmasına çalışılmışsa da, bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu odalar ancak 1950 sonrasında çıkarılan özel kanunla kurulup canlandırılmışlardır.

Söz konusu düzenlemeler göstermektedir ki, Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren yürürlüğe konulan kanunlarla Osmanlı Dönemindeki uygulamaların da bir devamı olarak meslek örgütlerinin teşkil edilmesine/yeniden yapılandırılmasına devam edilmiştir. Bu örgütlenmeler o dönem idare hukuku incelemelerine de konu olmuş ve bu kuruluşların yapı ve nitelikleri, kamusal yönleri üzerinde durulmuştur. Bu kuruluşlar amme müessesesi şeklinde kurulan mesleki teşekküller olarak kabul edilmişlerdir.

Cumhuriyet Dönemi mesleki teşekküllerinin ilk örnekleri çeşitli düzenlemelere istinaden kurulan ticaret ve sanayi odaları, etibba odaları ve barolar gibi müesseseler olmuştur. Onar'a göre, bu müesseseler; devletin bazı meslekleri amme menfaatiyle çok alakalı görerek, bu meslek sahiplerinin faaliyetlerini tanzim ve murakabe etmesi ihtiyacından doğmuştur. Bundan dolayı, bir kısım meslek örgütleri hususi birer meslek cemiyeti halinde iken, bir kanunla teşkilatlanma biçimi, amaç ve faaliyet konuları biraz değiştirilerek düzenlenmek suretiyle amme müessesesi haline dönüştürülmüşlerdir. Ticaret ve sanayi odaları ile barolar bu kapsamda değerlendirilir (Onar, 1942:814).

Ticaret ve sanayi odaları gibi, Osmanlı'da özellikle Tanzimat sonrası dönemde yürürlüğe konulan nizamnamelerle teşkil edilen mesleki örgütlenmeler, Cumhuriyet Döneminde ilk defa kanunla düzenlenmek suretiyle hükmi şahsiyeti haiz mesleki örgütlenmeler olarak ortaya çıkmışlardır. Yukarıda incelendiği gibi 1925 yılında kabul edilen 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ticaret ve sanayi odalarını, *"ticaret ve sanayi odaları hükmi şahsiyeti haiz umumi müesseselerdendir"* ifadesiyle hükmi şahsiyeti haiz umumi müessese olarak tanımlamıştır (Öncü, 1983:1567).

Baroların ve etıbba odalarının ilk kuruluş kanunlarında tüzel kişiliklerine ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bunlar da o dönemdeki mesleki teşekküller kapsamında değerlendirilmektedir. İlk dönem meslek teşekküllerinin de bugün olduğu gibi nitelikleri, devletle olan ilişkileri, yürüttükleri faaliyetler ve özerklikleri yönünden homojen olmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte bazı ortak özellikleri de bulunmaktadır. Bu kuruluşların genel özellikleri aşağıdaki gibi belirtilebilir:

İşlevleri itibarıyla günümüz anlamında meslek örgütlerinin tüm özelliklerini taşımayan bu kuruluşlar ilgili kanunlarla kendilerine verilen belli bazı işlev ve görevleri üstlenmişlerdir. Bu görevler kuruluş kanunları ve nizamnamelerinde gösterilmiştir. Devlet tarafından yürütülmesi gereken bazı kamusal hizmetlerin bu kuruluşlarca yürütülmesi öngörülmüştür. Bu alanda ilk mesleki örgütlenmeler olan ticaret ve sanayi odaları, borsalar, etıbba odaları ve barolar özel kanunlarla kurulmuşlardır. Bunların hukuki menşeleri, meslek mensuplarının iradesi ve hususi hukuku olmayıp, kanun koyucunun iradesi ve amme hukukudur. Zaten cemiyet tarzı yerine amme müessesesi niteliğini haiz oda/baro gibi adlarla teşkilatlandırılmaları ve üyelik zorunluluğu getirilmesi de bu temel farklılığı gösterir. Kanunda sayılan meslek mensuplarının bu örgütlere üye olmaları kanundan doğan bir mecburiyet olup, üyelik kişilerin rızalarına bırakılmış değildir. Üye olmayanların mesleki faaliyetlerini icra etmeleri yasaklanmış ve belli müeyyidelere tabi tutulmuştur. Ayrıca, bu kuruluşların meslek mensupları üzerinde amme hukukundan (ilgili kanundan) doğan bazı güç ve yetkileri bulunmaktadır. Organların teşekkülü, seçimler ve teşkilatın yönetimi konusunda meslek mensupları yetkili kılınmışlardır. Ancak bazı yönlerden ilgili bakanlıklara çeşitli yetkiler verilmiştir. Biçimi ve derecesi kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermekle birlikte, bu kuruluşlar üzerinde belirgin bir devlet vesayeti söz konusudur. Buna rağmen, bu kuruluşlar devlet teşkilatı ve hiyerarşisi içerisinde yer alan kamu kurumlarından farklı olarak ademi merkeziyet müessesesi niteliği taşırlar. Ayrıca ilgili kanunlarla bu kuruluşlara, faaliyetlerinin finansmanı için çeşitli gelir kaynakları tahsis edilmiştir. En temel gelirleri ise üyelerden alınan aidatlar ve diğer ödeme unsurlarıdır (Onar, 1942:814-819).

655 sayılı Kanun ancak 1943 yılına kadar uygulanabilmiştir. 4355 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunuyla 1925 yılından beri uygulanan 655 sayılı Kanun ilga edilmiş ve ticaret ve sanayi odaları yeniden düzenlenmiştir. İlk Kanun, merkezi yönetime belli konularda verdiği görev ve yetkilerle odalarla devlet arasında bir vesayet ilişkisi getirmişse de II. Dünya Savaşı koşullarında yürürlüğe konulan ikinci Kanun devletin odalar üzerindeki denetim yetkisini genişletmiştir (Öncü, 1983:1569).

4355 sayılı Kanuna göre, ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları mesleki amaçlı ve tüzel kişiliğe sahip olmak üzere, iktisadi ihtiyaçların gerekli kıldığı yerlerde Ticaret Vekaletince kurulacaktı. Kanun, Bakanlığa odaları kurmaktan, faaliyet alanlarını

belirlemeye, değiştirmeye, seçilmiş organlarını feshetmeye ve odaları lağvetmeye kadar geniş yetkiler tanımıştı. Yönetim kurulu başkanlarını, seçilmiş yönetim kurulu üyeleri arasından belirleme ve teşkilatta idari amir konumundaki genel sekreteri (umumi katip) atama yetkisi de Bakanlığa verilmişti. Araştırmacılara göre, Kanun, odalar *"üzerinde bürokratik bir vesayet ağı"* kuruyordu. Bunun sonucu olarak odalar gerçek işlevlerini ifa etmekten çok Hükümetin nüfuzu altındaki örgütler olarak kendilerine biçilen rolleri oynar duruma gelmişlerdir (Öncü, 1983:1570; Koraltürk, 2002:98). İktisadi alanda izlenen devletçilik politikasının derin izlerini barındıran yeni yapı, odaları adeta devlet teşkilatının bir unsuru haline getirmekteydi. Odalar artık yalnızca devletin denetim ve gözetimi altında bulunan kuruluşlar olmaktan ziyade, Bakanlığa verilen yetkiler ve oda teşkilatında önemli bir aktör olarak konumlandırılan genel sekreterler dolayısıyla dolaylı olarak devlet idaresi altına alınan kuruluşlar haline getirilmişlerdir. 655 sayılı Kanun uygulamasında da Ticaret Vekaletince tayin edilen genel sekreter uygulaması var olmakla birlikte, 4355 sayılı Kanun genel olarak daha vesayetçi bir yapı getirmiştir.

Esasında Kanunun gerekçesinde ifade edilen görüşler, devletin çıkarılacak kanunlarla odalara verilecek görev, yetki ve sorumlulukları belirleyerek, odalar marifetiyle tüccar, esnaf ve sanatkârı biçimlendirme amacını güttüğü söylenebilir. Gerekçede (Öncü, 1983:1570) yer alan; *"Filhakika tüccar, sanayici ve esnaf zümrelerinin memleketin umumi menfaatlerine uygun bir şekilde çalışmalarını temin edecek bir meslek ahlak ve disiplininin mevcut olmadığı içinde bulunduğumuz buhran senelerinden açıkça meydana çıkardığı bir hakikattir. Bu vakıanın en önemli sebeplerinden birisi de bu ahlak ve disiplini kendilerine telkin etmek vazife ve mesuliyetini haiz sağlam meslek teşkilatının yokluğudur."* biçimindeki yargıyı başka türlü telif etmek doğru olmaz. Kanunun çıkarılmasındaki ana hedefin *"milli varlığımızın temellerinden birini teşkil edecek olan meslek ahlak ve disiplinini bu teşkilat (odalar) vasıtasıyla (...) en uygun şekilde tesis etmek"* olduğu anlaşılmaktadır. Yapılacak bir kanuni düzenlemeyle, teşkil edilmesi/yeniden yapılandırılması öngörülen odaların diğer koşullar sabitken, tüm tüccar, sanayici ve esnaf zümresini, memleketin umumi menfaatlerine uygun bir şekilde çalışmalarını temin edecek bir meslek ahlak ve disipline kavuşturmasının mümkün olup olmadığı hususu ise ayrı bir tartışma konusudur.

Söz konusu Kanunun getirdiği önemli düzenlemelerden birisi, esnaf odalarının kurulmasını öngörmesidir. 655 sayılı Kanun esnafın cemiyetler halinde teşkilatlanarak ticaret ve sanayi odalarının denetiminde faaliyet göstermelerini hükme bağlamışken, yeni düzenleme mevcut esnaf cemiyetlerinin oda olarak teşkilatlanmalarını amaçlamıştır. Ancak bu uygulama çok kısa sürmüş ve 1949 yılında yapılan bir düzenlemeyle esnaf cemiyetleri uygulamasına tekrar dönülmüştür. Diğer yandan, 4355 sayılı Kanun odaların Ticaret Vekilliğinin gerekli gördüğü durumlarda federasyonlar halinde birleşebileceğini öngörmüştür. Fakat tüm odaların

tek birlik halinde ülke çapında örgütlenmesi de ancak 1950 yılındaki kanunla mümkün olabilmiştir (Öncü, 1983:1570-1571).

Cumhuriyet Döneminde mesleki örgütlenme konusunda önemli bir değişiklik/yenilik esnafların örgütlendirilmesi konusunda görülür. Osmanlı Döneminde başlayıp Cumhuriyet Türkiyesi'nde de devam eden cemiyetleşmeden odalaşmaya doğru güçlü bir iradeyle destekli genel eğilimin aksine, 1949 yılında kabul edilen bir kanunla esnafların kurulacak dernekler bünyesinde örgütlenmesi öngörülmüştür. Yapılan düzenlemeyle odalardan bağımsız bir mesleki örgütlenme modeli getirilmiştir. Böylece istisnai de olsa mesleki örgütlenme konusunda dernek tipi örgütlenmeye geçilmiştir. Daha önce 4355 sayılı Kanunla teşekkül etmiş esnaf odaları ve bunlara bağlı mesleki teşekküller lağvedilerek esnaf dernekleri ve esnaf birliklerinin kurulması öngörülmüştür. Fakat belirtilmelidir ki, bu dernekler Cemiyetler Kanununa tabi alelade dernekler gibi olmayıp, anılan Kanunla getirilen özel hükümlere tabi bulunan özel statülü derneklerdir.

1949 tarihli 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri Birlikleri Hakkında Kanunla, esnaf ile bunların yanlarında çalışanların kurulacak esnaf dernekleri çatısında örgütlenmelerine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Buna göre, Kanunda esnaf olarak sayılanlar ve bunların yanında çalışanlar yine Kanunda belirtilen amaçlarla kendi aralarında birlikte veya ayrı ayrı dernek kurabilecektir. Esnaf dernekleri de birleşerek *"esnaf birlikleri"* kurabileceklerdir. Kurulan bu dernekler 5373 sayılı Kanuna tabi olacaktır. Hüküm bulunmayan haller bakımından ise Medeni Kanun ve Dernekler Kanununa atıf yapılmıştır. Kanuna göre, esnaf olmayanlarla esnaf yanında çalışmayanlar esnaf derneklerine üye olamayacakları gibi, dernek üyesi olup da bu vasıfları kaybedenler de dernekten çıkarılacaklardır.

5373 sayılı Kanuna tabi olan bu derneklerin ve birliklerin ana sözleşmeyle kurulmaları ve sözleşmelerini Dernekler Kanunu gereğince mahallin en büyük mülkiye amirine vermekle tüzel kişiliği iktisap etmeleri öngörülmüştür. Esnaf dernekleri ile birliklerin, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının teftiş ve murakabesine tabi olduğu öngörülmüştür. Esnaf dernekleri ve esnaf birlikleri şeklindeki örgütlenme ancak 1964 yılına kadar devam edebilmiş ve bu yıl çıkarılan 507 sayılı Kanunla dernek örgütlenmesi yerine oda/birlik/konfederasyon şeklinde yine diğer meslek kuruluşlarından ayrı bir mesleki örgütlenme modeline geçilmiştir.

1924-1950 arası dönemde yapılan düzenlemeler incelendiğinde, bu dönemde kurulan meslek kuruluşlarının birbirinden bağımsız yerel kuruluşlar olduğu görülmektedir. Yerel düzeyde (il, bölge, muayyen bir mıntıka) teşkilatlandırılan meslek kuruluşlarını bir araya getiren merkezi bir örgütlenmeye gidilmemiştir. Ticaret ve sanayi odaları, etıbba odaları, barolar gibi kuruluşlar ilgili kanunlarda öngörülen hükümler doğrultusunda belli mıntıkalarda örgütlenmiş ve faaliyet göstermişlerdir. Zorunlu üyelik esası bu dönem örgütlenmesinde de görülmektedir. Ayrıca, bu dönem meslek kuruluşları tüzel kişiliği haiz olma yönünde benzerlik göstermezler. Bir

kısmının tüzel kişiliği varken bir kısmı tüzel kişiliği daha sonra yapılan düzenlemelerle kazanmışlardır.

Diğer yandan, yasal düzenlemelerde ilgili kanunun çıkartıldığı dönemdeki ekonomik, politik ve sosyal koşullar ile bu dönemlerde Hükümetlerce benimsenen politikaların önemli tesiri olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönem mesleki örgütlenmesinde en etkin olan kuruluşların ticaret ve sanayi odaları olduğu söylenebilir. Fakat bu kuruluşların dahi 1950 sonrası döneme nazaran daha pasif konumda oldukları anlaşılmaktadır. Merkezi yönetimin (ilgili bakanlıkların) bunlar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi de kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterir. Özerklik ve kurumsallaşma yönünden en zayıf örgütlenmenin ilgili bakanlığın kuruluş ve teşkilat yasasıyla düzenlenen ve bu Bakanlığın teşkilatı içerisinde gösterilen ziraat odaları olduğunu belirtmek gerekir.

2) 1950- 1961 Döneminde Meslek Kuruluşları

Türkiye'de mesleki örgütlenme açısından 1950 yılı önemli bir milat niteliği taşımaktadır. Ayrıca 1950-1961 döneminde bugünkü mesleki örgütlenmenin çatısını oluşturan model ortaya çıkmış ve birçok meslek kuruluşu ve üst kuruluşu bu dönemde kurulmuştur. 1950 yılında ticaret ve sanayi odalarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak yapılan kanuni düzenlemeden sonra benzer esaslar daha sonra kurulan mesleki teşekküller için de getirilmiştir. Birçok meslek örgütünün yerel düzeyde faaliyet gösteren meslek kuruluşlarını içine alan ve ülke düzeyinde faaliyet gösteren merkezi örgütlenmeleri (birlik, üst kuruluş) bundan sonra ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki önemli gelişmelerden birisi 5590 sayılı Kanunun getirdiği örgütlenme modelidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki sosyo-ekonomik koşullar, çok partili hayata geçilmesi ve ekonomi alanındaki devletçilikten liberalleşmeye kayış yönündeki değişimin yaşandığı bir ortamda, ticaret ve sanayi kesiminin, mevcut kanununun değiştirilerek odalara daha özerk bir yapı verilmesi yönündeki talepleri de dikkate alınarak 4353 sayılı Kanun yerine 1950 yılında çıkarılan ve yeni dönemin karakteristik özelliklerini taşıyan 5590 sayılı Kanun yürürlüğe konulmuştur. Odalar bu yeni düzenlemeyle 4353 sayılı Kanunun öngördüğü yapıya nazaran daha özerk bir yapıya kavuşmuşlardır. Odaların organ ve yöneticilerinin üyeler tarafından seçilmesi esası getirilmiş, odaların kuruluşu belli sayıdaki tüccar ve sanayicinin yazılı isteği üzerine alınacak Bakanlık iznine bırakılmıştır (Öncü, 1983:1571; Koraltürk, 2002:102). Ancak, ticaret borsalarının ticari ihtiyaçların lüzumlu kıldığı yerlerde Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca kurulacağı hükme bağlamıştır.

5590 sayılı Kanun, ticaret ve sanayi odalarını, *"bu Kanunda yazılı esaslarla meslek hizmetleri görmek, meslek ahlak ve tesanütünü korumak, ticaret ve sanayiin genel menfaatlere uygun suretle gelişmesine çalışmak ve bu maksatlarla verilecek işleri yapmak üzere kurulan, tüzel kişiliği haiz ve mesleki teşekkül mahiyetinde, kamu kurumları"* olarak tanımlamıştır. Kanuna göre,

tüzel kişiliği haiz olan odalar *"mesleki teşekkül mahiyetinde kamu kurumları"*dır. Fakat Kanunun yürürlükte olduğu dönemde bu kuruluşların kamu kurumu olup olmadığı hususu tartışılmıştır. Kanundaki açık ifadeye rağmen, doktrinde bunların gerçek anlamda kamu kurumu olmadıkları üzerinde durulmuştur.

Onar'a göre (Onar, 1952:733-734), odalar gibi hükmi şahısların amme müessesesi mahiyeti şüphelidir. Bunların asıl fonksiyonları bir taraftan mesleki menfaatleri korumak, diğer taraftan da meslek mensupları arasında intizamı, düzeni ve disiplini temin etmektir. Faaliyetlerinin mevzuunun bu mahiyeti bunların doğrudan doğruya birer amme hizmeti görmediklerini gösterir. Amme müesseseleri, *"hükmü şahsiyeti haiz bir amme hizmeti veya şahıslaştırılmış bir amme hizmeti*" sayılınca, bu mesleki teşekküllerin, faaliyetlerinin konusu itibarıyla birer amme müessesesi sayılmaları çok güçtür. Bu teşekküllerin, düzenleme yetkileri, üyeleri üzerindeki disiplin yetkileri, üyelik zorunluluğu gibi amme hukukundan doğan güç ve yetkiler bunları hükmi şahıslardan tamamen ayırmakta ve bunların amme hükmi şahsı olduğunda şüphe bırakmamakta ise de, birer amme müessesesi oldukları şüphelidir. Bunlar amme hükmi şahsı olarak kabul edilmekle beraber, amme müessesesi sayılmamaktadırlar. Bunlar daha çok organları üyeleri tarafından oluşturulan birer idari otorite olarak görülmektedirler. Onar, mesleki teşekkülleri kamu tüzel kişiliğinin iki farklı türü olan *"amme idareleri"* ve "*amme müesseseleri"* dışında üçüncü bir kategori olarak nitelendirmektedir. Ancak, pozitif hukuktaki açık düzenleme (5590 sayılı Kanun) gereğince oda ve borsaların amme müessesesi olarak sayılmasının doğal olduğunu da kabul etmektedir. Ayrıca, bunların bazı faaliyetleri arasında kamu hizmeti niteliği olan görev ve fonksiyonların bulunması ve devletin belirli bir mesleki faaliyet sahasını düzenlemesinin de bir kamu hizmeti olması nedeniyle ve bu kuruluşların bu görevleri ifa etmeleri yönüyle mesleki teşekküllerin, amme müessesesi sayılmalarının mümkün ve doğru olduğunu öne sürer.

Daha sonra yayımlanan bir eserinde (Onar, 1966: 899) de Onar, 5590 sayılı Kanunun ticaret ve sanayi odalarının Devlet teşkilatı içindeki durum ve mahiyetini belirlemekte olduğunu, Kanunun bu kuruluşların niteliklerine ilişkin açık hükmünün, ticaret ve sanayi odalarının bir meslek teşekkülü halinden çıkıp bir Devlet teşkilatı halini aldığını, bu teşkilatın içine girdiğini gösterdiğini ifade etmiştir. Bir başka deyişle, Devletin, öteden beri ifa etmekte olduğu bir kısım amme hizmetlerini ve bunlara ilişkin yetkileri bu kuruluşlara tevdi etmek suretiyle onları sadece hususi bir meslek teşekküllü olmaktan çıkardığı ve Devlet teşkilatı haline getirdiğini öne sürmüştür. Bununla birlikte bu kuruluşlar, hem hususi menfaatler ve hem de amme menfaatleri sahasında çalışan ve iki türlü faaliyet arz eden ademi merkeziyet teşkilatları (yerinden yönetim kuruluşları) olarak nitelendirilmişlerdir.

5590 sayılı Kanun odalar ve borsalar dışında yeni bir örgütlenme esası daha getirmiştir ki, bu da, oda ve borsaların kendi aralarında merkezi bir birlik oluşturmalarının öngörülmüş

olmasıdır. Kanunda yazılı esaslara göre oda ve borsaların tekamül ve inkişafını sağlamak maksadıyla, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından odalar ve borsalar arasında Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği kurulması 5590 sayılı Kanunla öngörülmüştür. Bu suretle, yerinden yönetim kuruluşu olarak kabul edilen oda ve borsalar gibi hükmi şahıslar, her biri varlığını ve bağımsızlığını muhafaza etmek şartıyla başka bir (merkezi) hükmi şahıs içinde birleştirilmişlerdir (Onar, 1966:902).

Kanunun ilk halinde, Birliğin hukuki niteliği ve tüzel kişiliğine ilişkin açık bir düzenleme getirilmemiş ve sadece, *"Odalar ve borsalar arasında, bu kanunda yazılı esaslara göre oda ve borsaların tekamül ve inkişafını sağlamak maksadıyla Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği kurulur. Kuruluş şeklini tesbite Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı yetkilidir. Birliğin merkezi Ankara'dır."* şeklindeki hükme yer verilmiştir.

1954 yılında yapılan değişiklikle Kanuna Birliğin hükmi şahsiyeti haiz olduğu ("Birlik hükmi şahsiyeti haizdir." şeklinde) ilave edilmiştir. Birlik, Kanunun ilk halinde ve daha sonra 1954 yılında yapılan değişiklik sonrasında odalar ve borsalarda olduğu gibi *"mesleki teşekkül mahiyetinde, kamu kurumu"* olarak tanımlanmamıştır. Fakat 1981 yılında 5590 sayılı Kanunda 2567 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Birliğin hukuki niteliği şu şekilde belirlenmiştir: *"Birlik tüzelkişiliği haiz kamu kurumu niteliliğinde bir meslek kuruluşudur."*

Üskül'e (Üskül, 1975:12) göre, Kanunun ilk halinde Birliğin tüzel kişiliğinin niteliğinin açıklanmamış olması, bir eksiklikse de bu, Kanunun, Birliği mesleki nitelikte bir kamu kuruluşu saymadığını göstermez. Bu durum Kanunun ticaret ve sanayi odaları hakkındaki nitelemeyi yinelemekten kaçındığı şeklinde yorumlanmalıdır.

Odalar ve borsalar, 5590 sayılı Kanunun ilk halinde belirtilen *"tüzelkişiliği haiz ve mesleki teşekkül mahiyetinde, kamu kurumu"* olma niteliklerini 1986 yılında yapılan değişikliğe kadar korumuş, 1982 Anayasası sonrasında 1986 yılında yapılan değişiklikle ise *"kamu kurumu niteliğinde tüzelkişiliğe sahip meslek kuruluşları"* olarak tanımlanmışlardır. Benzer şekilde Birlik de 1986 değişikliği ile *"kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliği sahip bir mesleki üst kuruluş"* olarak tarif edilmiştir. 5590 sayılı Kanunun ilk halinde (md. 80), odalar ve borsaların ve bunların birliğinin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından teftiş ve murakabe edileceği öngörülmüştür. Bu hüküm değişiklik geçirmekle birlikte, 1982 Anayasası sonrası dönemde yürürlükte kalmıştır.

5590 sayılı Kanun, Ticaret ve Ekonomi Bakanlığının odalar üstündeki vesayetini sınırlandırmış ve odaları nisbeten özerk bir yapıya kavuşturmuştur. Ayrıca önemli bir yenilik olarak da, odaların tüzel kişiliği olan bir birlik kurmalarına imkan tanınmıştır. Sanayicilerin tüccarlardan ayrı olarak bağımsız sanayi odası kurmaları da ancak bu düzenleme sonrasında mümkün olabilmiştir. İlk kez Osmanlı Döneminde 1880 yılında gündeme gelen bu girişimler

1951 yılında İzmir Sanayi Odasının kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Öncü, 1983:1571; Koraltürk, 2002:106).

5590 sayılı Kanunun kabulünden önce ticaret ve sanayi odalarına zorunlu üyelik esası getirilmesi tartışma konusu olmuştur. İstanbul merkezli ticaret kesimi, kanun tasarısının gündemde olduğu dönemde, odaya kayıt zorunluluğu öngörülmesine muhalefet etmiştir. Bu dönemde, Ahmet Hamdi Başar, odalara *"kayıt mecburiyetinin kanunen tacir addedilen herkese teşmili, odaları kanun zoruyla vergi tahsil eden maliye şubeleri haline koymaktadır"* demek suretiyle kayıt zorunluluğuna karşı çıkmıştır. Aynı görüş 1948 Türkiye İktisat Kongresi'nde de odaların yanında diğer meslek kuruluşları ve sendikaları da içine alacak şekilde genişletilerek, *"bütün meslek teşekküllerinin hür ve serbest olmaları; bunlara bugün Hükümet organları tarafından görülmekte olan bazı vazife ve mesuliyetler yüklenmesi"* şeklinde savunulmuştur. İstanbul Tüccar Derneğince de aynı Kongrede ticaret ve sanayi odaları da dâhil olmak üzere bütün mesleki teşekküllere girme ve çıkmanın meslek erbabının ihtiyarına bırakılması ve bu teşekküllerin idaresinin tamamen üyelerinin hür ve serbest iradesine bağlı olması gerektiği belirtilmiş, ayrıca mesleki teşekküllerin kanunlarla tayin edilmiş bir takım vazife ve mesuliyetlerinin olması, devlet tarafından yürütülen bazı hizmetlerin de bu teşekküller tarafından ifa edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Fakat bu yöndeki tüm girişimlere rağmen kanun tasarısındaki kayıt zorunluluğu kaldırılamamıştır (Koraltürk, 2002:100).

5590 sayılı Kanun; 2004 yılında kabul edilen 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır. 5174 sayılı Kanun halen yürürlükte bulunmaktadır. Bu Kanun da, odaları *"tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* olarak, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğini ise, *"tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşu"* olarak tanımlamıştır.

1950 sonrası dönemde mesleki örgütlenme alanında yapılan düzenlemelerden bir tanesi de, tabip ve diş tabiplerinin örgütlenmesine ilişkindir. 1953 yılında kabul edilen 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu daha önce 1219 sayılı Kanunla kurulan etıbba odaları yerine, Türkiye'de meslek ve sanatlarını icra eden bütün tabiplerle diş tabiplerinin katıldığı Türk Tabipleri Birliğinin kurulmasını öngörüyordu. Kanun, Türk Tabipleri Birliğini *"amme hizmetine yarar mesleki bir teşekkül"* olarak tanımlıyor ve Birliğin *"hükmi şahsiyeti haiz bir teşekkül"* olduğu hükme bağlanıyordu.

Böylece, tüccar ve sanayicilerden farklı olarak, tabipler ile diş tabipleri tüzel kişiliğe sahip tek bir merkezi meslek kuruluşu içinde toplanmış oluyordu. Bu Kanunla tabiplerin örgütlenmesinde farklı bir model uygulanmış oluyordu. Üskül, Kanunda, Türk Tabipleri Birliğinin niteliğini belirlemek için kullanılan *"amme hizmetine yarar"* ifadesini *"ne olduğu belli olmayan"* bir nitelendirme olarak değerlendirmektedir (Üskül, 1975:12).

Gerçekten daha sonra çıkarılan diğer bazı kanunlarda da, meslek kuruluşlarının veya üst kuruluşlarının hukuki veya işlevsel keyfiyetini tarif etme gayesiyle kullanılan bu ve benzeri ibarelerin çok açık ve net olduğunu söylemek zordur. Bununla birlikte, daha sonra gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasası ve bu Anayasalar döneminde çıkarılan muhtelif kanunlarda kullanılan *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu"* biçimindeki ibarenin de en az *"amme hizmetine yarar"* ibaresi kadar muğlak olduğunu kabul etmek gerekir. Hatta ileride tartışılacağı üzere "*amme hizmetine yarar"* şeklindeki nitelendirmenin amaca ve bu kuruluşların yapı ve niteliklerine daha uygun olduğunu belirtmek daha doğru olur.

6023 sayılı Kanunda, belli koşullarda çeşitli mıntıkalarda kurulması öngörülen tabip odaları da Türk Tabipleri Birliği'ni oluşturan teşekküller (mahalli organlar) arasında sayılıyordu. Odaların Birliğin organları arasında sayılan Merkez Konseyi kararıyla kurulacağı öngörülüyordu. Kanunun ilk halinde tabip odalarının tüzel kişiliğine ilişkin açık bir düzenleme yapılmamışsa da, 1982 Anayasası sonrasında yapılan değişiklikle tabip odalarının da tüzel kişiliğe sahip oldukları açıkça düzenlenmiştir. Tabiplik ve diş tabiplik mesleğini icra edenler, kanunen bulundukları il veya mıntıkadaki tabip odasına yazılmak ve azalık vecibelerini yerine getirmekle mükellef tutulmuşlardır. Kanun, denetim konusunda odalar bünyesinde görevlendirilecek murakıplarca gerçekleştirilecek iç denetim mekanizmasını öngörmüş, ancak devletin odalar ve birlik üzerindeki vesayet denetimine ilişkin açık bir düzenleme getirmemiştir. Bununla birlikte, gerek Kanunla Bakanlığa verilen çeşitli görev ve yetkiler, gerekse Birlik organlarında temsil edilme gibi mekanizmalarla Bakanlığın bu kuruluşlar üzerinde vesayet hakkına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1950 sonrası dönemde yürürlüğe konulan önemli bir düzenleme de 1954 tarihli, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunudur. Kanunla, Türkiye hudutları içinde meslek ve sanatlarını icraya kanunen salahiyetli olup da mesleki faaliyette bulunan bütün yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarları, teşkilatı içinde toplayan hükmi şahsiyeti haiz Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği kurulmuştur. Birlik, *"amme hizmetlerine yarar bir teşekkül"* olarak tanımlanmış ve lüzum görülen yerlerde Birlik Umumi Heyeti'nin kararıyla (Türk mühendis ve mimarları odaları) açılabileceği öngörülmüştür. Ancak, Kanunda odaların birlikten ayrı olarak tüzel kişiliğe sahip olup olmadıkları hususunda bir düzenleme yapılmamıştır. Bu konu daha sonra yargı kararlarıyla açıklığa kavuşturulmuş ve odaların dava ehliyetini haiz olduğu kararlaştırılmıştır. Birlik ve odalar üzerindeki devlet denetimi konusunda 6023 sayılı Kanuna benzer bir düzenleme yapılarak iç denetimin bu kuruluşların yetkili organlarınca belirlenecek murakıplar tarafından yapılması esası benimsenmiştir.

Veteriner hekimlerin meslek örgütü olan, (ilk adıyla) Veteriner Hekimleri Birliği, 1954 yılında kabul edilen 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanunla kurulmuştur. Kanunda,

Türkiye hudutları içinde meslek ve sanatlarını icra eden bütün veteriner hekimlerin iştiraki ile kurulan Birliğin hükmi şahsiyeti haiz *"amme hizmetine yararlı bir meslek teşekkülü"* olduğu hükme bağlanmıştır. Daha önce cemiyetler bünyesinde örgütlenen veteriner hekimlik mesleği de bu Kanunla oda/birlik şeklinde mesleki teşekkül olarak teşkilatlandırılmıştır. Kanun, hudutları içinde en az 30 veteriner hekim bulunan yerlerde Merkez Konseyi kararıyla veteriner hekim odaları kurulacağını ve veteriner hekimlerin mıntıkaları dâhilindeki odaya aza yazılmaya mecbur olduklarını öngörmüş ve odaları da Birliğin organları arasında saymıştır. Kanunun ilk halinde veteriner hekim odalarının tüzel kişiliğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş, ancak 1984 yılında yapılan ilaveyle odaların tüzel kişiliğe sahip olduğu hükme bağlanmıştır. Oda ve birliğin iç denetim mekanizması ise bu kuruluşların kendi organlarınca seçilen hesap murakıpları ve murakabe heyetleri tarafından yapılacak murakabe şeklinde düzenlenmiştir.

Mesleki teşekküllerin örgütlenmesine ilişkin bir diğer yasal düzenleme, 1956 yılında çıkarılan 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu olup, Türk Eczacıları Birliği ve eczacı odaları bu Kanunla kurulmuştur. Daha önce 1219 sayılı Kanuna yapılan ilave doğrultusunda tabip ve diş tabiplerinin meslek örgütü olan etıbba odaları bünyesinde örgütlendirilen eczacılar, 6643 sayılı Kanunla tabip odalarından ayrı olarak kurulan eczacı odaları ve birlik bünyesinde teşkilatlandırılmışlardır. Kanun ile Türkiye hudutları içinde eczacılık mesleğini icra edenler, bulundukları bölgede kurulacak eczacı odalarına üye olmaya mecbur tutulmuşlardır. Hükmi şahsiyeti haiz olduğu öngörülen Türk Eczacıları Birliği, "*amme hizmetine yarar mesleki bir teşekkül"* şeklinde tanımlanmıştır. Birliğin organları arasında sayılan eczacı odalarının, Birliğin Merkez Heyeti kararı ile uygun görülen bölgelerde kurulacağı öngörülmüştür. Kanunun ilk halinde eczacı odalarının tüzel kişiliğe sahip olup olmadığı düzenlenmemişken, 1983 yılında yapılan kanun değişikliğiyle odaların tüzel kişilik kazanma usulü ayrıca düzenlenmiştir. 6343 sayılı Kanun da diğer kuruluşlarda olduğu gibi iç denetimin oda ve birlik organlarınca seçilecek murakıplar tarafından gerçekleştirilmesi esasını benimsemiştir.

6343 sayılı Kanunun kabulünden bir yıl sonra 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu çıkarılmıştır. Bu Kanunla, ticaret ve sanayi odalarının kuruluş sistemi örnek alınarak ziraat odaları, *"hükmi şahsiyeti haiz mesleki mahiyette amme teşekkülleri"* olarak nitelendirilmiş ve aynı nitelikte bir meslek üst kuruluşu olarak Ziraat Odaları Birliği kurulmuştur (Üskül, 1975:14). Kanun kapsamında bulunan çiftçilerin, kurulacak ziraat odalarına kayıt olmaları zorunluluğu getirilmiştir. Diğer meslek teşekküllerinden farklı olarak Birliğe ziraat odalarını teftiş ve murakabe etme görevi verilmiştir. Birliğin teftiş ve murakabesi ise Tarım Bakanlığına verilmiştir. 6964 sayılı Kanun 1957 yılında çıkarılmasına rağmen, odalar ve birliğin kuruluş işlemlerinin tamamlanıp faaliyete geçmesi ancak 1963 yılında mümkün olabilmiştir.

1950 sonrasında kurulan mesleki teşekküllerden bir tanesi de Türkiye Bankalar Birliğidir. Birlik, 1958 yılında kabul edilen 7129 sayılı Bankalar Kanununun, *"bankacılık mesleğinin inkişafı, bankalar arasında tesanüt temini ve haksız rekabeti bertaraf edecek tedbirleri ittihaz ve tatbik etmek maksadıyla hükmi şahsiyeti haiz 'Bankalar Birliği' kurulur."* hükmüne istinaden kurulmuştur. Bu Kanunun gerekçesinde de, Bankalar Birliğinin, *"bankalar arasında tesanüt temini ve gayrimeşru rekabeti bertaraf edecek tedbirleri ittihaz eylemek maksadıyla tedvin olunduğu"*ndan söz edilmiş ve *"bu suretle, öteden beri bizzat bankalar tarafından da duyulan bir ihtiyacın karşılanmış olacağı ve bu sayede memleketimizde bankacılığın bir meslek olarak daha ziyada inkişaf imkanını bulacağı"*nın ümit edildiği kanaati belirtilmiştir (www.tbb.org.tr, 2008).

Kanunla, Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankalar, Bankalar Birliğine aza olmakla mükellef tutulmuşlardır (daha sonra yapılan bir değişiklikle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası hariç tutulmuştur). Birliğin iç denetiminin, Birlik organları arasında sayılan murakıplarca yapılması öngörülmüştür. Daha sonra yürürlüğe konulan çeşitli bankalar/bankacılık kanunlarıyla da Bankalar Birliğinin kuruluş ve görevlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bankalar Birliğinin kuruluşunu öngören ilk düzenleme olan 7129 sayılı Kanun, birliğin tüzel kişiliği haiz olduğunu hükme bağlamakla birlikte, birliğin *"amme hizmetine yarar bir mesleki teşekkül"* olduğundan, *"kamu tüzel kişiliğinden"* veya *"kamu kurumu"* niteliğinden söz etmemiştir. 1985 yılında çıkarılan Bankalar Kanununda da bu hususa ilişkin açık bir hükme yer verilmemiştir. Ancak, 1999 yılında çıkarılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda Türkiye Bankalar Birliğinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olduğu belirtilmiştir.

Bankalar Birliğinin kurulmasını öngören yasal düzenlemeden bir yıl sonra 1959 yılında kabul edilen 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda, sigortacılık mesleğinin inkişafı, sigorta şirketleri arasında tesanüt temini ve haksız rekabeti bertaraf edecek tedbirleri ittihaz ve tatbik etmek maksadıyla *"hükmi şahsiyeti haiz bir sigorta ve reasürans şirketleri birliği"* kurulacağı hükmüne yer verilmek suretiyle, tüzel kişiliği bulunan yeni bir meslek kuruluşu teşkil edilmesi öngörülmüştür. Kurulması öngörülen bu Birliğin, Bankalar Birliği gibi hükmi şahsiyeti haiz olmakla birlikte, daha önce kurulan meslek kuruluşları gibi *"kamu kurumu"* veya *"amme hizmetine yararlı"* bir mesleki teşekkül olarak tanımlanmadığı anlaşılmaktadır. Daha sonra Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği adını alan kuruluş 1987 yılında yapılan kanun değişikliğiyle *"kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* haline getirilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, 1950-1960 arası dönemde mesleki örgütlenmeyle ilgili olarak yedi kanun çıkartılmış ve belli mesleklerle ilgili olarak yerel ve merkezi düzeyde faaliyet gösterecek meslek kuruluşları/üst kuruluşları teşkil edilmiştir. İlk defa meslek kuruluşları ülke düzeyinde faaliyet gösteren üst kuruluşlar bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Bu dönemde çıkartılan kanunlar meslek kuruluşlarını ve üst kuruluşlarını benzer bir şekilde yapılandırmıştır. İstisnalar hariç olmak üzere kurulan meslek üst kuruluşları hükmi şahsiyeti haiz kamu

kurumları veya hükmi şahsiyeti haiz amme hizmetine yararlı mesleki teşekküller olarak nitelendirilmişlerdir.

Bu dönemde meslek kuruluşlarının açık anayasal bir dayanağı bulunmamaktadır. 1924 Anayasasında bu konuya ilişkin bir düzenleme veya sınırlama bulunmadığından, kanun koyucunun yasama yetkisi kapsamında yürürlüğe konulan çeşitli kanunlarla belli mesleklerle ilgili olarak mesleki teşekküller kurulmak yoluna gidilmiştir. Ticaret ve sanayi odaları, etıbba odaları ve barolarla başlayan bu teşkilatlanma süreci diğer bazı meslekler için çıkarılan özel kanunların yürürlüğe konulmasıyla genişletilmiştir.

Bu dönemde kurulan kuruluşlardan Türkiye Bankalar Birliğinin ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin diğerlerinden farklı olarak kamu kurumu/amme hizmetine yararlı mesleki teşekkül olarak değil de, yalnızca *"hükmi şahsiyeti haiz"* bir kuruluş olarak teşkil edilmesi ilginç bir örnek teşkil eder. Ancak bunlar da daha sonra yapılan düzenlemelerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmıştır.

Kuruluşu 1940'lı yıllara dayanan ihracatçı birlikleri de Cumhuriyet Dönemi mesleki örgütlenmeleri kapsamında mütalaa edilebilir. Fakat bunların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsüne sahip olmaması, Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlı olması nedeniyle bu birlikler aynı kategoride kabul edilmemektedir. Bu nedenle ihracatçı birliklerinin hukuki gelişimi konusu üzerinde durulmamıştır. Meslek kuruluşlarına benzerlikleri yönüyle "benzer kuruluşlar" olarak değerlendirilen bu birliklerin yapısı ve nitelikleri son yasal düzenlemeler çerçevesinde Raporun ilgili Bölümünde ayrıca belirtilmiştir.

B- 1961 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞLARI

Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları statüsüyle Anayasal düzenleme konusu yapılması ilk defa 1961 Anayasasıyla olmuştur. 1924 Anayasasında meslek kuruluşlarının kuruluş ve görevlerine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almazken 1961 yılında yürürlüğe konulan yeni Anayasa'da bu konu müstakil bir maddeyle düzenlenmiş ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kanunla kurulacakları hükme bağlanmıştır.

1) 1961 Anayasası'nın Getirdiği Yapı ve Özellikler

1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında meslek kuruluşlarının örgütlenmesine ilişkin esaslar Anayasanın "yürütme" başlıklı ikinci bölümünün "idare" alt başlığı altında yer alan 122 nci maddesinde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"

Madde 122- *Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.*

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz."

1961 Anayasası son şeklini almadan önce farklı alternatifler üzerinde çalışılmıştır. Milli Birlik Komitesi Başkanlığına sunulan Yükseköğretim Üyelerinden Kurulu Anayasa Komisyonunca (Bilim Komisyonu) Hazırlanan Anayasa Öntasarısı'nda (Öztürk, 1970:64-54;552) meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu öntasarının 140 ıncı maddesinin meslek teşekküllerine ilişkin hükümleri şöyledir:

"MADDE 140.- Belli kamu hizmetlerinin, ülkenin bütününde veya bir parçasında gereği gibi görülmesi maksadiyle, kamu tesisleri, meslek teşekkülleri, kamu iktisadi teşebbüsleri gibi tüzel kişiliğine sahip kamu müesseseleri kurulur.

Kamu müesseselerinin kurulması, faaliyet çerçevesi ve konusu, görev ve yetkileri ve bunların değiştirilmesi ile kaldırılması, ancak bir kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanan idari bir kararla olur.

Meslek teşekkülleri şeklindeki kamu müesseselerinin organları, kendilerince üyeleri arasından seçilir.

...."

Öntasarının 141 inci maddesi ise aşağıdaki gibidir:

"MADDE 141.- Devletin kamu müesseseleri üzerindeki idari denetimi, ancak bunların kuruluş amaçlarına, faaliyet usullerine ve bu hizmetlerin teknik ve mali gereklere uygunluğunu ve kamu hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamak maksadıyla kanunda açıkça belirtilen hallerde ve gösterilen makamlarca kanunun koyduğu usullere göre yapılır.

Meslek teşekkülleri şeklindeki kamu müesseseleri organlarının, organlık sıfatını kazanma ve kaybetme konusundaki denetim ancak yargı yolu ile olur."

Ön tasarıdaki düzenlemelerden meslek teşekküllerinin de "kamu müessesesi" olarak değerlendirildiği, ancak bazı yönlerden özel usullere tabi tutuldukları görülmektedir. Bu kuruluşların "meslek teşekkülleri şeklindeki kamu müesseseleri" olarak adlandırıldığı ve bir bakıma 1961 Anayasası öncesinde yürürlüğe konulan yasal düzenlemelerdeki tanımlamalara yaklaşan bir nitelendirmenin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Kamu müesseseleriyle ilgili olarak idare hukuku doktrinindeki bazı ilke ve mekanizmaların Öntasarı'da madde haline getirildiği ve böylece kamu müesseselerinin tanım ve nitelikleri bakımından Anayasa'da açıkça düzenlenmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Daha sonra 140 ncı madde karşılığı olarak hazırlanan maddede de şu düzenlemeye yer verilmiştir:

"Kamu müessesesi şeklindeki mesleki teşekküller kanunla kurulur ve organları kendileri tarafından ve üyeleri arasından seçilir.

(İdare, bir kaza merciinin kararına dayanmaksızın seçilmiş organları geçici veya devamlı olarak işinden uzaklaştıramaz)."

Madde gerekçesinde, bu hükmün, mesleki teşekküllerin mahalli idarelere paralel olarak kendi işlerini kendilerinin, gereği gibi görebilmelerini sağlamak maksadıyla sevk edildiği belirtilmiştir.

Komisyonun hazırladığı Anayasa Tasarısının bazı hükümleri kamuoyunda tereddütle karşılanmıştır. Öngörülen bağımsız/özerk müesseselerle siyasal iktidarın etkinliğini sınırlandıran birçok düzenleme içeren Tasarının aldığı tepkiler üzerine, Milli Birlik Komitesince Anayasanın hazırlanması için iki kanattan (Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi) oluşan bir Kurucu Meclis kurulmasına karar verilmiştir (Özbudun, 1998:14).

Temsilciler Meclisinde 121 inci madde olarak görüşülen madde aşağıdaki gibi kabul edilmiştir:

"MADDE 121.- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz."

Temsilciler Meclisindeki birinci görüşmesinde verilen bir önergeyle, maddeye *"Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz."* hükmü üçüncü fıkra olarak eklenmiştir. Milli Birlik Komitesindeki görüşmelerde, Temsilciler Meclisinde kabul edilen düzenleme 122 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Görüldüğü üzere, Bilim Komisyonunun hazırladığı ön tasarıda meslek kuruluşlarını nitelemek için *"meslek teşekkülleri şeklindeki kamu müesseseleri"* veya daha sonra *"kamu müessesesi şeklindeki mesleki teşeküller"* biçimindeki ibareler yerine *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* ibaresi tercih edilmiştir. Temsilciler Meclisinin benimsediği yeni deyim ve maddeye üçüncü fıkra olarak yapılan ilave meslek kuruluşlarının niteliklerini yeniden belirlemiştir.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu ve Genel Kurulu'nca yapılan bu değişiklik ve ek ile beliren 122 inci madde meslek kuruluşlarının hüviyetlerini önemli bir biçimde değiştirmiştir. Evvelce kamu kurumu sayılan bu kuruluşlar kamu kurumu olmaktan çıkarılarak *"kamu kurumu niteliğinde"* kabul edilmişler ve böylece kamu tüzel kişilerinin *"kamu idaresi"* ve *"kamu kurumu"* dışında, bunlardan ayrı ve farklı üçüncü bir türü olarak ortaya çıkarılmışlardır. Başka bir deyişle, bu kuruluşlar nevi şahsına münhasır bir nitelikle tanımlanmış ve kategorize edilmişlerdir (Çetintemel, 1986:1232).

Gerçekten, Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden önce çıkarılan kanunlarda yer alan "*mesleki teşekkül niteliğinde kamu kurumları"* deyiminden anlaşılan, bunların kuruluş biçimleri ve yapıları itibarıyla dernek ve sendikalara benzemekle beraber, özleri itibarıyla esasında kamu

kurumları olduğudur. Buna karşın, bu kuruluşları tarif etmek ve hukuki niteliklerini belirtmek için tercih edilen *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* biçimindeki yeni deyim, bu kuruluşların esas itibarıyla meslek mensuplarından oluştuğu, sadece dernek ve sendikalar gibi özel değil kamusal nitelik taşıdığını gösterir. Daha açık bir deyişle, Anayasayla bu kuruluşlara *"kamu kurumu niteliği"* verilmek suretiyle bunlar kamu kesimine dâhil edilmişlerdir. Yoksa bu kuruluşların kamu kurumu olduğu kabul edilmek istenseydi, öteden beri gerek kanunlarda gerek doktrinde yer alan ve benimsenen *"mesleki teşekkül niteliğinde kamu kurumları"* deyimini değiştirmek gereksinimi duyulmazdı (Çetintemel, 1986:232).

1961 Anayasasıyla, Cumhuriyet Döneminde zaman içerisinde sayıları artan ve nitelikleri bakımından da çeşitlilik gösteren meslek kuruluşları, Anayasa himayesi ve teminatı altına alınmıştır (Onar, 1966:898). Bu kuruluşlar 1961 düzenlemesiyle anayasal statü kazanmıştır. Ayrıca, kuruluş kanunlarındaki açık hükümlere rağmen, kamu yönetimi içerisindeki yerleri ve nitelikleri doktrin ve yargı kararlarında tartışmalı olan bu kuruluşların, *"kamu kurumu niteliği"*nde oldukları keyfiyeti de anayasal güvenceye kavuşmuştur.

Meslek kuruluşlarının 122 nci maddeyle düzenlenmek suretiyle, maddenin öngördüğü yapıya kavuşturulmaları kimileri tarafından gerekli ve yerinde görülürken, bu tip bir düzenleme yapılmasını eleştirenler de bulunmaktadır. Bir defa bu kuruluşların "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" adıyla bile olsa "kamu kurumu" gibi düzenlenmesi ve bir anlamda idare teşkilatına dâhil edilmesi, bu kuruluşların işlev ve misyonlarıyla çelişik bir yapı olarak görülmektedir. Bu kuruluşların Anayasa öncesinde çıkarılan kanunlarla da benzer yapıda oldukları söylenebilirse de, Anayasal nitelik kazanmalarının bu yapıyı daha da kuvvetlendirdiği ve farklı bir nitelik kazandırdığı belirtilmektedir.

Anayasa "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımladığı bu kuruluşların;

1. Kanunla meydana getirilecekleri,
2. Organlarının kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği,
3. Seçilmiş organlarının bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, idare tarafından geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştırılamayacağı,
4. Tüzükleri, yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamayacağı

hususlarını düzenlemiştir. Anayasa bu temel ilke ve kuralları belirledikten sonra diğer hususları kanun koyucunun takdirine bırakmıştır. 1961 düzenlemesinden önce de var olan meslek kuruluşları bu dönemde yine kanunla kurulmuşlardı. Fakat bunların kuruluş amaçları, görev, yetki ve sorumlulukları, teşkilatlanma biçimleri, organları, gelirleri, denetim usulleri ve diğer hususlar birbirinden farklı şekilde düzenlenebilmekteydi.

Maddenin gerekçesinde, 122 nci maddenin, çeşitli mesleki faaliyetlerin kanun tarafından kamu hizmeti düşüncesiyle, birer kamu tüzel kişisi olarak teşkilatlandırılması halinde, bu gibi

kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendi işlerini yerinden yönetim esasına göre görebilmelerini ve seçilmiş organlarının da teminata bağlanmasını sağlamak için mahalli idareler hakkındaki hükümlere paralel bir şekilde düzenlendiği belirtilmektedir. Gerekçeden, bu kuruluşların yerinden yönetim kuruluşları olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Anayasa metninde bunların kamu tüzel kişiliklerinden açıkça söz edilmese de, gerekçede bu kuruluşların teşkiline ilişkin kanunlarda ayrı birer tüzel kişilik olarak teşkilatlandırılacakları varsayımından yola çıkıldığı ve faaliyet ve organlarının teşekkülüne ilişkin bazı kurallara yer verildiği ve bazı teminatlara kavuşturuldukları anlaşılmaktadır. Zaten, aşağıda ayrıca belirtileceği üzere, Anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra çıkarılan kanunlarla kurulan/yeniden yapılandırılan meslek kuruluşlarının, kamu tüzel kişiliğine sahip oldukları ilgili kanunlarında açıkça düzenlenmiştir.

Diğer yandan, 1961 Anayasa'sının hazırlık çalışmaları sırasında bir anayasa tasarısı hazırlamakla görevlendirilen Bilim Kurulunun hazırladığı öntasarı, ikinci bir meclisin kuruluşunda meslek teşekküllerinin temsiline geniş yer veriyordu. Bu öntasarının 73 üncü maddesiyle Cumhuriyet Senatosu'nun belli sayıdaki üyelerinin bazı meslek kuruluşlarınca seçilmesi öngörülüyordu. Ancak, bu öneri kabul görmemiş ve 1961 Anayasasında Senatonun oluşturulmasında meslek kuruluşlarına öntasarıda olduğu biçimiyle yer verilmemiştir (Aslan ve Gül, 2004:92). Önerinin kabul görmemesinin meslek kuruluşlarının baskı grubu olarak hızlı bir şekilde gelişmesini engellediği belirtilmekte (Aslan ve Gül, 2004:92) ise de, baskı gruplarının gelişmesi, güçlenmesi ve etkili olmasının tek yolunun meclise üye seçmeleri olmadığı da açıktır. Bu önerinin kabul edilmemesinde o dönemdeki siyasi, ekonomik, sosyal koşulların, meslek kuruluşlarının kendi iç yapılarının ve örgütlenme modellerinin de belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Diğer yandan, hem kamu kurumu niteliği verilen hem de yasama organının bir kanadını teşkil eden, senatoya üye seçme yetkisi verilen meslek örgütlerinin siyaset bilimindeki anlamıyla devlet aygıtı dışında kalan bir çıkar-baskı grubu olarak kabul edilip edilemeyeceği de tartışmalıdır. Zaten o dönemde de bu önerinin doğuracağı sakıncalar tartışılmış ve neticede kabul edilmemiştir.

Sonraki dönemlerde de benzer talep ve önerilerin dile getirildiği görülmektedir. Örneğin, mahalli idarelerin meclislerinin, seçimle gelenlerin yanında sivil toplum örgütlerinin (meslek kuruluşları da dâhil) temsilcilerinin de katılımıyla oluşturulması gerektiği öne sürülmüştür (Aliefendioğlu, 1999/b:110). Kimi incelemelerde korporatist bir yaklaşımla yerel yönetim meclislerinin belli bir kısmının çeşitli meslek mensuplarının temsilcilerinden oluşması gerektiği de önerilmektedir (Aliefendioğlu, 1999/a:114). Demokratikleşme, katılım ve nitelikli temsil gibi çeşitli gerekçelerle yapılan bu tür öneriler esasında toplumun bir kesimine demokratik haklar bakımından bir kısım ayrıcalıklar tanınması anlamına gelmekte ve eşitlik, çoğulculuk ilkelerine dayalı çağdaş demokrasi anlayışına da ters düşmektedir. Bu yaklaşım meslek kuruluşlarında da

izlenmektedir. Hemen hemen her alanda kendi örgütleri ve mensupları için ayrıcalık talebini gündeme getirdikleri görülmektedir.

1961 Anayasasıyla, milli egemenliğin kullanımı konusunda yasama organının tekelini daraltan bir yaklaşımın sonucu diğer bazı anayasal kuruluşlarda olduğu gibi meslek kuruluşlarına da anayasal bir statü kazandırılmış ve anayasayla tanınan kamu kurumu niteliğiyle bu kuruluşlar da bürokratik aktörler haline getirilmiştir (Doğan, 2007:88). 1961 Anayasa'sında yarı-resmî organlar olarak düzenlenen meslek kuruluşlarının, 1982 Anayasası'yla yapılan düzenlemelerle (açık kamu tüzel kişiliği, faaliyetlere ilişkin sınırlamalar vb.) tamamen birer devlet kurumu niteliğine kavuşturulduğu kabul edilmektedir (Tosun, 1998:213).

1961 Anayasası'na dayalı yeni düzende mesleki örgütlenme alanında ortaya çıkan tablonun Türkiye'de sorunların ancak bir "yeniden bürokratikleşmeyle" çözüleceği anlayışına dayandığı ve bunun doğal sonucu olarak da devletin daha da merkezileştiği ve bürokratikleştiği söz konusu edilmektedir. Bunun yansıması olarak, meslek odalarının bu dönemde hem sayısal hem de niteliksel bir sıçrama göstermekle birlikte bürokratikleştiği, yapılan yasal düzenlemelerin sonucu olarak devlet organlarına benzer biçimde her il ve ilçede meslek kolu (ihtisas) esasına göre örgütlendirildiği, il ve ilçe örgütlerinin hiyerarşik bir üst birliğe bağlandığı görülmektedir (Tosun, 1998:197).

2) Meslek Kuruluşlarının Niteliğine İlişkin Tartışmalar

1961 Anayasası öncesinde muhtelif kanunlarla kurulan ve kimisi *"amme hizmetine yarar mesleki teşekkül"* veya *"amme hizmetine yarar teşekkül"* kimisi de *"mesleki teşekkül mahiyetinde kamu kurumu"* gibi ibarelerle tanımlanmaya çalışılan mesleki teşekküllerin hukuki niteliklerine ve tanımlarına ilişkin tartışmalar, 1961 Anayasasıyla yapılan somut düzenlemeyle de çözülememiş ve bu kuruluşların hukuki niteliklerine ilişkin müphemiyet tam olarak giderilememiştir.

Meslek kuruluşlarını tarif etmek ve hukuki keyfiyetlerini belirtmek için kullanılan *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* ibaresi de bu kuruluşların kamu tüzel kişiliklerinin nevi ve tipini açıklığa kavuşturmaya yetmemiştir. Çünkü gerek doktrinde gerekse yargı kararlarındaki tartışmaların sürdüğü görülmektedir. Anayasa sonrası dönemde daha önce çıkarılan meslek kuruluşlarına ilişkin kanunlardaki deyimlerin yürürlükte kalması da ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Anayasa'daki açık tanımlamaya karşın, bu kuruluşların *"kamu idaresi"* veya *"kamu kurumu"* şeklinde tanımlanıp sınıflandırılması şeklindeki yaklaşım sürdürülmüştür. Kuşkusuz bunda, Anayasada bu kuruluşları tanımlamak için kullanılan yeni ibarenin açık olmamasının da etkisi söz konusudur.

Esasında Anayasa'da *"kamu kurumu"* kavramını tanımlayan bir hükmün ya da bu kavramı belirleyen temel ölçütlerin koyulmamış olması (Üskül, 1975:33), dolaylı olarak *"kamu*

kurumu niteliğinin" ne olduğunun da açık ve net bir şekilde ortaya konulmasını zorlaştırmıştır. Tabiatıyla bu konuda çözümleme yapabilmek bakımından anayasa ve idare hukuku doktrininde yer alan *"kamu idaresi"* ve *"kamu kurumu"* kavramlarının kullanılmasının ve kamu kurumu niteliğinde olmanın ne manaya geldiğinin, kamu kurumlarının ayırt edici özelliklerinden yola çıkılarak yapılması gerekmiştir. Gerek doktrin gerekse muhtelif yargı organlarının kararlarında meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde olup olmadıkları ve bu niteliğin kapsam ve sınırları, çoğunlukla söz konusu ölçütler ve özellikle de kanuni düzenlemelerde kullanılan deyim ve tanımlamalar ile bu kuruluşlara verilen görev, yetki ve ayrıcalıklar kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Anayasada meslek kuruluşlarını nitelendirmede kullanılan ibarelerin belirsizliği karşısında, bu kuruluşların hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içerisindeki konum ve statülerinin tartışılması ve farklı görüşlerin öne sürülmesi de doğaldır.

1961 Anayasası döneminde de meslek kuruluşlarının, şahıs topluluğuna dayalı bir tüzel kişilik olmaları, temellerini meslek mensuplarının teşkil etmesi, kanunla kurulmaları, bir kısım kamu görevleriyle mükellef olmaları ve kamu hukukundan doğan yetkilere malik bulunmaları, üyeleri üzerinde kamu hukukundan doğan bir takım yetkilere sahip olmaları bakımından bir tür *"kamu kurumu"* mahiyeti arz ettikleri kabul edilmekteydi. Ancak bu kuruluşlar belli yönlerden sahip oldukları temel özellikler bakımından, *"hizmet ademimerkeziyeti teşkilatı" (hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları)* kapsamında yer alan çeşitli tiplerden birisi olarak telakki edilmekteydiler (Onar, 1966:898). Bu kuruluşlar kamu tüzel kişileri arasında sayılmakla beraber, devlet tüzel kişiliği ve devlet tüzel kişiliği dışında ayrı tüzel kişiliği bulunan kamu idarelerinden ayrı bir kategori olarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kurumları olarak kabul edilmektedirler (Balta, 1970/1972:201). Eroğlu'na göre de, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının fizyonomileri diğer kamu kurumlarından farklıdır, bunlar doğrudan doğruya bir kamu hizmeti görmezler. Bu yönüyle bu kuruluşlar hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları arasında yer alır (Eroğlu, 1974:179-180). Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk, kamu hizmeti gören kuruluşlar olarak tanımlayan Üskül, bunları; kamu kurumlarının ayırt edici niteliklerine sahip olmaları, Anayasa'nın 122 nci maddesinde "kamu kurumu niteliğinde" olduklarının öngörülmesi, ilgili yasalarında bu kuruluşların "kamu kurumu" veya "amme müessesesi" olarak tanımlanması, bir kısım kamu hizmetlerini ifa ediyor olmaları, daha önce Devlet tarafından yürütülen bazı hizmetlerin bu kuruluşlara devredilmiş olması, belirli bir mesleğin ve bu mesleğin faaliyet alanının düzenlenmesinin de bir kamu hizmeti olması gibi gerekçelerle "kamu kurumu" olarak kabul etmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, "kamu kurumu" sayılmalarını olanaklı ve doğru bulan Üskül, bu kuruluşları yönetim yapısı içindeki yerleri bakımından da hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları arasında sayar (Üskül, 1975:31-47).

1961 Anayasası dönemine ilişkin olarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili bir etüd çalışması yapan Çetintemel (Çetintemel, 1986:255), doktrinde bu kuruluşların hukuki nitelikleri konusundaki tartışmaların, bir başka deyişle bu kuruluşların kamu tüzel kişiliğinin türü üzerindeki tartışmaların esas olarak konunun anayasal açıdan ele alınmamasından kaynaklandığını belirterek, doktrinde kamu tüzel kişilerinin çoğunlukla "kamu idaresi" ve "kamu kurumu" ayrımı ve meslek kuruluşlarının 1961 Anayasası öncesinde çıkarılan kuruluş ve görev kanunlarında geçen deyimler ve tanımlamalara dayanılarak yapılan farklı değerlendirme ve görüşlerin dayanaksız olduğunu, çünkü Anayasa'dan önce çıkarılan ve Anayasa sonrasında da yürürlükte kalan kanunlarda meslek kuruluşlarının niteliklerine ilişkin tanımlama ve nitelendirmelerin ("tüzel kişiliği haiz ve mesleki teşekkül mahiyetinde kamu kurumu" gibi) bu kuruluşların hukuki niteliklerinin saptanmasında esas alınmasına olanak kalmadığını öne sürmüştür. Doktrinde ve yargı kararlarında meslek kuruluşlarının "kamu kurumu" veya "hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları (kamu kurumları)" olarak nitelendirilmesi ve böyle sınıflandırılmasına karşı çıkan Çetintemel'e göre; *"yapıları bakımından Anayasa'nın 122 nci maddesindeki esaslara uygunluk gösteren kuruluşlar, bu madde ile kamu kurumu olmaktan çıkarılarak 'kamu idaresi' ve 'kamu kurumu' dışında bunlardan ayrı ve farklı, başka bir deyişle 'nevi şahsına özgü (Sui Generis)' bir kamu tüzelkişiliğine sahip kılınmışlardır. Bu anayasal durum karşısında pozitif hukukumuzda "kamu kurumu" deyiminin yer aldığı hükümlerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını kapsamadığını, buna karşın "kamu tüzel kişisi" deyiminin bulunduğu maddelerin, bu kuruluşları da içerdiğini kabul etmek gerekir."*

Anayasa'nın 122 nci maddesinde, meslek kuruluşlarının tüzelkişiliği açıkça belirtilmemişse de, bunların tüzel kişiliğe sahip oldukları kabul edilmiştir (Duran, 1982:230). 1961 Anayasası öncesinde çıkarılan kanunlarla kurulan ve tüzel kişiliğe sahip olduğu halde, ilgili kanunlarda "kamu tüzel kişiliği"ne ilişkin olarak açık düzenleme bulunmayan kuruluşlar, kamu tüzel kişilerinin sahip olduğu temel özellikleri taşımaları nedeniyle gerek doktrinde gerekse yargı kararlarında kamu tüzel kişisi olarak kabul edilmişlerdir (Üskül, 1975; 20-30; Çetintemel, 1986:230-231). Kuruluş kanunlarındaki düzenlemeler ve Anayasa'nın 122 nci maddesi de bu yaklaşımın pozitif hukuktaki dayanaklarını teşkil etmiştir.

1961 Anayasası öncesindeki kanunlarla kurulan meslek kuruluşlarının, nitelikleri ve kanunlarındaki düzenlemeler itibarıyla Anayasanın 122 nci maddesi kapsamına girdiği Anayasa Mahkemesi kararlarıyla da kabul edilmiştir. Ancak bu kararlarda meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve tüzel kişilik türlerine ilişkin gerekçeli değerlendirmelere yer verilmemiştir. Genel olarak ilgili yasa kurallarına ve Anayasanın 122 nci maddesine atıf yapılmıştır. Benzer bir durum diğer yargı organlarının kararları için de geçerlidir. Kuruluş kanunlarındaki düzenlemeler meslek kuruluşlarının 122 nci madde kapsamında sayılması için yeterli bulunmuştur. Fakat belirtelim ki, bu konuda yargı organlarının aynı görüşte olduğunu söylemek de mümkün değildir

(Üskül, 1975:20-26; Çetintemel, 1986:235-236). Bu dönemdeki bazı Anayasa Mahkemesi kararlarından meslek kuruluşlarının dolaylı olarak "yerinden yönetim kuruluşları" olarak idare bütünlüğü içinde yer aldıkları ve bunların kamu hizmeti ifa ettiklerine ilişkin görüşler de çıkmaktadır. Bazı yargı kararlarından, bu kuruluşların "kamu idaresi" gibi düşünüldüğü de anlaşılmaktadır (Üskül, 1975:22-27).

Bu dönemde Anayasa öncesinde özel kanunlarla kurulan meslek kuruluşlarını, Anayasa'nın 122 nci maddesi kapsamına giren "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak görmek ve bunların ayrı bir kamu tüzel kişiliğini haiz olduğunu kabul etmek yerinde olmakla birlikte, kuruluş kanunlarında tüzel kişiliği haiz olduğu açık olarak belirtilmeyen kuruluş ve organların tüzel kişiliğe sahip olduğunu söyleyebilmek çok kolay değildir. Zira daha önce de incelendiği gibi kanunda tüzel kişilikleri tasrih edilmeyen bazı kuruluş ve organlarla ilgili olarak kuruluş kanunlarında değişiklik yapılmak suretiyle tüzel kişiliğe sahip oldukları açıklığa kavuşturulmuştur. Bu düzenlemeler de tüzel kişiliğin kazanılmasında kanuni düzenleme şartını teyit eden bir uygulamadır. Bununla birlikte, bazı kuruluşların kanunda açık düzenleme bulunmamasına karşın, daha sonra uyuşmazlıklar neticesinde ortaya çıkan yargı içtihatlarında tüzel kişiliği haiz kuruluşlar olarak kabul edildiğini de belirtmek gerekir.

Meslek kuruluşlarının hukuki niteliği ve hangi kapsamda kategorize edilmesi gerektiği hususunu inceleyen Duran (Duran, 1982:226-231), 1961 Anayasasında, bu kuruluşların sadece ve doğrudan doğruya "kamu kurumu" olarak belirlenmeyip, "kamu kurumu niteliğinde meslek teşekkülleri" sayılmasıyla, Anayasa bunları bu kategoride görmediğini anlatmış olsa gerektir, demekte, ancak, meslek kuruluşlarının "kamu kurumu" olmamasının, özel teşekküller arasında kabul edildiği sonucunu da doğurmadığını vurgulamaktadır. Duran'a göre, kamu idaresi veya kurumu sayılmayan her kuruluşun mutlaka özel teşekkül olacağı hakkında bir ilke ve kural bulunmadığı gibi; tersine Anayasanın bunlar dışında bir kamusal teşkilat kategorisi öngörmesi olanağı ve olasılığı da vardır. Duran, 122 nci maddenin Anayasa metni içindeki yerinden (kısım, bölüm, paragraf) yola çıkarak, bu kuruluşların "kamu kuruluşları" ve hatta "kamu tüzel kişileri" arasında sayıldığını ifade eder. Bu bakımdan, meslek teşekküllerinin kamusal niteliğinde kuşku ve duraksamaya yer olmadığı belirtilse bile, bu kamusal kuruluşların ne tür idare teşkilatı olduğunun da ayrıca araştırılması gerektiğine işaret eden Duran, meslek teşekküllerinin esas olarak hukuki niteliğinin değil de, hukuki kategorisinin belirlenmesini sorun olarak görür.

1970'li yıllara kadar, meslek kuruluşlarının hukuki niteliği ve idare teşkilatı içindeki yeriyle ilgili olarak doktrinde genel kabul gören yaklaşım, bu kuruluşların "kamu kurumu"nun bir türü olarak kabul edilmesi ve genellikle idare teşkilatı içerisinde "mesleki kuruluşlar biçiminde kamu kurumları" başlığı altında incelenmesidir (Duran, 1982:227). Hukuki nitelikleri yönüyle kamu kurumu kabul edilen bu kuruluşlar, yönetim örgütü içerisinde ise "hizmet ademimerkeziyet teşkilatı" (hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları) olarak mütalaa

edilmişlerdir. Bu dönemde, genel olarak meslek kuruluşlarının hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarının bir türü olarak kabul edildiği görülmektedir. Ayrıca, önemli bazı hususiyetleri ve farklı yapıları nedeniyle meslek kuruluşları, diğer hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarından ayrı bir sınıf olarak değerlendirilmekte ve bu şekilde incelenmekte olduğu bilinmektedir. Bu dönemde yüksek mahkeme kararlarında da meslek kuruluşlarının nitelikleri konusunda mutabakat bulunduğu söylenemez. Farklı yöndeki içtihatları içeren yargı kararları bu kuruluşların hukuki ve idari niteliklerini net bir şekilde ortaya koymak için elverişli değildir.

Esasında meslek kuruluşlarının Anayasanın yürütme organı ve idareye ilişkin hükümlerinin yer aldığı bölümde düzenlenişi de bu kuruluşların yürütmenin/idarenin bir unsuru olarak tasavvur edildiğine işaret etmektedir. Yani meslek kuruluşları "idare" içerisinde (Özer, 1994:19) konumlandırılmışlardır. Mesleki teşekküllerin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" biçiminde tanımlanması da, bunların kamusal niteliklerini açıkça ortaya koymaktadır. Fakat kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bazı yönlerden diğer kamu idarelerinden ayrılır.

Anayasa'nın 122 inci maddesinin üçüncü fıkrası, maddenin ilk halinde olmayıp daha sonra Temsilciler Meclisindeki görüşmeler sırasında verilen bir önerge sonucunda eklenmiştir. Özer'e göre (Özer, 1994:19) bu fıkrayla, kamu tüzel kişisi olarak idare teşkilatı içerisinde teşkilatlandırılan meslek kuruluşlarının, yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamayacağının hükme bağlanmış olmasının anlamı çok açık değildir.

Fakat belirtilmelidir ki, meslek kuruluşlarının diğer kamu tüzel kişilerinden bazı temel farklılıklara sahip olduğu açıktır. Evvela daha önce belirtildiği gibi, bu kuruluşlar belli meslekleri icra eden meslek mensuplarının kanunun emri doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları şahıs topluluklarıdırlar. Organları kendi üyeleri arasından ve kendilerince seçilmek suretiyle oluşturulmaktadır. Bunların kamusal görev, yetki ve sorumlulukları olduğu kadar hususi bazı gayeler doğrultusunda ifa ettikleri görevleri de söz konusudur. Organlarının ve yöneticilerinin belli dönemlerde tekrarlanan seçimlerle oluşturulması öngörülünce de, bu kuruluşların yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması yönündeki ilke de anlamsız olmaz. Devlet bu kuruluşlara anayasal düzenlemeyle kamu kurumu niteliği verdiği halde, organlarının teşekkül ettirilmesi ve yönetimini kendilerine (üyelere) bırakmıştır. Böyle olunca, seçim, yönetim ve işleyişte demokratik ilkelere uyulmasının öngörülmesi de doğal karşılanmalıdır.

Buna karşın, 122 nci maddenin son fıkrası Üskül (Üskül, 1975:33) tarafından da meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliği konusunda kuşkular doğmasına sebep olan bir düzenleme olarak yorumlanmıştır. Böylece, bir teşkilata Anayasayla hem "kamu kurumu niteliği" verilip hem de bunların tüzükleri ile yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamayacağını öngörmenin esasında bir çelişki olduğu üzerinde durulmaktadır.

Fakat bu hüküm değerlendirilirken kanun koyucunun meslek kuruluşlarını tam manasıyla "kamu kurumu" olarak görmediği de, göz önünde bulundurulması gerekli bir gerçektir. Böyle bir irade söz konusu olsaydı, zaten Anayasadan önce yürürlükte bulunan bazı yasal düzenlemelerde olduğu gibi meslek kuruluşlarının kamu kurumu oldukları açıkça hükme bağlanırdı ki, bunun ihtimal olarak mümkün olduğu da bilinmektedir.

Anayasa, bu kuruluşları kamu kurumu olarak düzenlememek suretiyle kamu idarelerinden ve kamu kurumlarından farklı bir keyfiyette olduklarını kabul etmiş, bunun doğal sonucu olarak da meslek kuruluşlarının farklı nitelikleri göz önünde bulundurulmak suretiyle kuruluş, yönetim ve işleyişlerine ilişkin "demokratik esaslara aykırı olmama" ilkesini ihdas etmiştir. Kamu kurumu olarak teşkilatlandırılan bir kuruluş için böyle bir Anayasal ilke ihdas edilmiş olması, anlamsız, çelişkili ve yanlış bir düzenleme olarak görülebilirdi. Fakat baştan beri doğrudan kamu kurumu olarak değil de, kamu kurumu niteliğini taşıyan, bazı özellikleri yönüyle bu mahiyet ve keyfiyette bulunduğu varsayılan kuruluşlar için böyle bir ilke getirilmesi çok da yanlış görülmemektedir. Çünkü bu kuruluşlar kişi topluluğu olarak öngörülmekte, belli meslekleri icra edenler bu kuruluşlara üye olmakla mükellef tutulmakta ve her şeyden önemlisi teşkilatı oluşturan organlar ve yönetim mekanizmaları seçimle belirlenmektedirler. Seçimin olduğu bir yerde bu organ ve mekanizmaların oluşturulması ve işletilmesinde demokratik esaslara riayet edilmesinin öngörülmesi makul ve mantıklı olduğu kadar gerekli de görülmelidir.

Diğer yandan, Anayasanın "memur teminatı" kenar başlıklı 118 inci maddesinde yer alan, *"memurlar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri mensupları hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında, isnadolunan hususun ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve savunma için belli bir süre tanınması şarttır."* hükmü de meslek kuruluşlarının mensuplarının, memur gibi telakki edildiğini yahut bu kuruluşların özel yapıları nedeniyle mensuplarının memur teminatı kapsamında değerlendirildiğini göstermektedir. 118 inci maddede, 122 nci maddeden farklı olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" yerine "kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri" ibaresinin kullanıldığı görülmektedir.

Fakat bu düzenlemeler meslek kuruluşlarını "kamu idaresi", mensuplarını da kamu görevlisi yapma sonucunu elde etmeye matuf düzenlemeler olarak görülmez. 1961 Anayasası gereğince, meslek kuruluşlarının idare bütünü içinde yer alan teşkilat birimleri olduğu ve kamu tüzel kişiliğine sahip bulunduğu açık ve kesindir. Kamu kurumu niteliklerine rağmen, "kamu kurumu" olmadıkları, bu niteliğin sadece onları kamu kuruluşu saymaya ve kamu kesimine sokmağa yaradığı kabul edilmektedir. 122 nci maddenin meslek kuruluşları yönünden getirdiği özellikli hükümler bunu ortaya koymaktadır. Bundan dolayı, kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri esas itibarıyla, mensuplarının hak ve çıkarlarını, toplum yararına sırt çevirmeden, gözetmek, sağlamak ve geliştirmekle görevli tüzel kişiliğe sahip kamusal kuruluşlar olarak kabul görülmekte ve bu nedenle, meslek kuruluşları, kamu yararı için kamu hizmet ve faaliyetleri ifa

eden kamu idareleriyle, kurumlarından ayrı ve idare teşkilatı içerisinde üçüncü bir kategori olarak kabul edilmektedir. Kamusal nitelikleri gereği, kamu hukuku çerçevesinde ve idare teşkilatı içinde kabul edilen meslek teşekküllerinin kamu idareleri ve kamu kurumlarına benzer noktaları olduğu gibi, bunlardan ayrıldıkları bazı hususiyetlere de sahip oldukları bilinmektedir (Duran, 1982:228). Bu nedenle, meslek kuruluşlarının hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içerisindeki yerlerinin tespitinde Anayasal ve yasal düzenlemeler yanında idare hukuku doktrinindeki ve yargı içtihatlarındaki değerlendirmeler ayrı bir önem kazanmaktadır.

3) 1961-1982 Yılları Arasında Kurulan Meslek Kuruluşları

1961 Anayasası sonrasında daha önce muhtelif kanunlarla kurulan meslek kuruluşları yeni statüleriyle varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bundan başka, 1961-1982 arası dönemde çıkarılan kanunlarla yeni meslek kuruluşları kurulmaya devam edilmiştir. Bu dönemde üç yeni örgütlenme görülür. Bunlar, esnaf ve sanatkârların meslek örgütü olan Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu ve yerel düzeydeki kuruluşları, Türkiye Noterler Birliği ve noterler odaları ile Türkiye Seyahat Acentaları Birliğidir. Ayrıca, 1960 sonrasında barolar da yeniden yapılandırılarak üst kuruluş olarak Türkiye Barolar Birliği kurulmuştur. Bu kuruluşların pozitif hukuktaki düzenleniş biçimleri ve örgütlenmelerine ana hatlarıyla aşağıda değinilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde önce 1925 yılında 655 sayılı Kanun kapsamında ticaret ve sanayi odalarının gözetiminde esnaf cemiyetleri, daha sonra 1943 tarihli 4355 sayılı Kanunla esnaf odaları olarak ve nihayet 1949 yılında kabul edilen 5373 sayılı Kanunla ticaret ve sanayi odalarından bağımsız olarak esnaf dernekleri ve esnaf dernekleri birlikleri bünyesinde teşkilatlandırılan esnaf ve sanatkârların örgütlenmeleri 1964 yılında yeniden düzenlenmiştir.

507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun gerekçesinde de belirtildiği üzere esnaf ve sanatkârların örgütlenmesiyle ilgili hükümler taşıyan ilk iki kanun ve esnaf örgütlenmesini müstakil olarak düzenleyen 5373 sayılı Kanun esnaf örgütlenmesinden beklenilen yararı sağlamamış olduğundan, yeni bir örgütlenme modeline geçilmiştir. Esnaf ve küçük sanatkârların faaliyetlerini bir nizam ve disiplin altına almak, çalışma imkanlarını artırmak ve dolayısıyla gelişmelerini sağlamak maksadıyla bunları teşkilatlandırmak, murakabelerini temin etmek üzere esnaf ve sanatkârlar sırasıyla dernek, birlik, federasyon ve konfederasyon şeklinde kademeli bir şekilde teşkilatlandırılmışlardır. Kanunla, Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Derneği; esnaf ve küçük sanat sahipleriyle yanlarında çalışanların kanunda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kuracakları *"tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Kanunda Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Dernekleri Birliği, Federasyonu ve Konfederasyonu gibi üst kuruluşların tanımları yapılmış ve bunlara tüzel kişilik tanınmıştır (Çetintemel, 1986).

Esnaf ve küçük sanatkârlar; dernek, birlik, federasyon ve konfederasyonlar bünyesinde kademeli bir biçimde örgütlendirilmişlerdir. Bu kuruluşların hepsi tüzel kişiliğe sahip olarak tanımlanmıştır. Kanun, yalnızca esnaf ve küçük sanatkârlar derneklerini, Anayasaya uygun olarak, *"kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* olarak nitelendirmiştir. Ancak birlik, federasyon ve konfederasyon, derneklerin birleşmesiyle ortaya çıktığına göre, bunların da kendilerini oluşturan diğer unsurlar gibi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak sayılması gerekir (Üskül, 1975:14). Görüldüğü gibi esnaf ve sanatkâr örgütlenmesi teşkilat ve yapı bakımından gerek ticaret ve sanayi odaları gerekse diğer meslek kuruluşlarından farklı olarak tasarlanmıştır. Daha sonra yapılan değişikliklerle alt kuruluşlar oda şekline dönüştürülmüş olsa bile, bu alandaki mesleki örgütlenmenin özgünlüğü devam etmektedir.

1961 Anayasası sonrası dönemde meslek kuruluşlarına ilişkin olarak yapılan önemli bir diğer düzenleme de Türkiye Barolar Birliğinin kurulmasıdır. Yukarıdaki bölümde belirtildiği üzere Cumhuriyet Döneminde avukatlık mesleğine ve avukatların örgütlenmesine ilişkin ilk düzenleme 1924 yılında 460 sayılı Muhamat Kanunu ile yapılmış, ardından bunun yerine 1938 yılında kabul edilen ve 1969 yılına kadar uygulanan 3499 sayılı Avukatlık Kanunu yürürlüğe konulmuştur. İlk iki Kanunda baroların kuruluşuna ilişkin hükümler bulunmasına karşın, bu alanda merkezi bir örgütlenmeye yer verilmemiştir. 1938 Kanunuyla hükmi şahsiyeti haiz meslek kuruluşu hüviyetini kazanan barolar, 1969 yılında kabul edilen 1136 sayılı Kanunla yeniden yapılandırılmıştır.

1136 sayılı Kanunun gerekçesinde (Çetintemel, 1986:219), Anayasanın 122 nci maddesinden söz edilerek, her ne kadar barolar, meslek kuruluşları olarak bugüne kadar avukatların yönetim ve denetimi konusunda oldukça büyük bir rol oynamakta iseler de, Anayasanın 122 nci maddesinin kastettiği manada bir meslek kuruluşu niteliğini kazanabilmelerinin, ancak bütün baroları ve avukatları görev ve yetki sahası içine alan bir birliğin kurulması suretiyle mümkün olabileceği düşüncesine yer verilmiş ve böyle bir örgütlenmenin bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir.

1961 Anayasası sonrasında çıkarılan ve avukatlığı bir "kamu hizmeti" olarak tanımlayan 1136 sayılı Kanunla bütün baroların katılacağı Türkiye Barolar Birliğinin kurulması öngörülmüştür. Kanun, baroları ve Birliği *"tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* olarak tanımlamıştır. Kanunun ilk halinde baroların ve Birliğin iç denetimlerinin bunların genel kurullarının seçimle belirleyeceği denetçiler tarafından yerine getirilmesi esası getirilmiştir. Bugüne kadar önemli değişiklikler geçiren 1136 sayılı Kanun halen yürürlükte bulunmaktadır.

Bu dönemde görülen mesleki örgütlenmelerden birisi de 1972 yılında çıkarılan 1512 sayılı Noterlik Kanunu ile kurulan noterler odaları ile Türkiye Noterler Birliğidir. Geçmişi Osmanlı Dönemine kadar uzanan noterlik mesleği konusunda, Cumhuriyet Döneminde bir süre,

Osmanlı zamanında yürürlüğe konulan 1913 tarihli Katibi Adil Kanunu Muvakkatı (Cumhuriyet Döneminde adı değiştirilen 15 Teşrinievvel 1329 tarihli Noter Kanunu muvakkati) uygulanmış, daha sonra 1938 yılında 3456 sayılı Noterlik Kanunu kabul edilmiştir. Çeşitli değişiklikler geçirerek 1972 yılına kadar uygulanan 3456 sayılı Kanun, noterler için bir yardım sandığı kurulmasını öngörmüşse de, noterleri kapsayan bir mesleki teşekkül kurulmasına ilişkin bir düzenleme getirmemiştir.

Noterliği "bir kamu hizmeti" olarak tanımlayan ve "noterlik dairesi"nin resmî daire olarak sayılmasını öngören 1512 sayılı Kanunla, *"kamu kurumu niteliğinde ve tüzel kişiliğe sahip, Türkiye Noterler Birliği"* kurulmuştur. Kanunda, noterlerin, Birliğin tabii üyesi oldukları, üç veya daha fazla noterlik bulunan her belediye hududu içinde bir noter odası kurulacağı öngörülmüş ve her noterin, bölgesi içinde bulunduğu noter odasına kaydolmak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. Noter odaları Birliğin bölgesel organları olarak teşkilatlandırılmış ve odalara Birlikten ayrı bir tüzel kişilik tanınmamıştır. Kanunda Türkiye Noterler Birliğinin meslek kuruluşu olduğu açıkça belirtilmemiştir. Fakat Kanunun getirdiği düzenlemeler, gerekçesi ve Kanunla Birlik ve organlarına verilen görev ve yetkilerden Birliğin bir meslek kuruluşu olarak kabul edildiği (Üskül, 1975:14) ve bu doğrultuda yapılandırıldığı anlaşılmaktadır. Kanunla, Adalet Bakanlığına Türkiye Noterler Birliği ve birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde gözetim ve denetim hakkı tanınmıştır. Bakanlığın Birlik ve odaların hesap ve işlemlerini, Adalet Müfettişleri veya Cumhuriyet Savcılarına denetletebileceği öngörülmüştür. Ayrıca, noterliklerin de Adalet Bakanlığının ve Türkiye Noterler Birliğinin gözetim ve denetimi altında olduğu hükme bağlanmıştır. Diğer bazı meslek mensuplarından farklı olarak, noterlerin mesleklerini icra ettikleri işyeri olan "noterlik dairesi"ne Kanunla resmî daire statüsü verilmiştir.

1982 Anayasası öncesinde kurulan meslek kuruluşlarından bir diğeri de 1972 yılında kabul edilen 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunuyla kurulan Türkiye Seyahat Acentaları Birliğidir. 1618 sayılı Kanun, seyahat acentelerinin Kanunda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere *"Seyahat Acentaları Birliği adı altında tüzel kişiliği haiz bir birlik"* kuracaklarını öngörmüştür. Kâr amacıyla ve Kanunda belirtilen işleri gerçekleştirmek üzere kurulan ticari kuruluşlar olan seyahat acentelerinin bu Birliğe üye olmaları zorunlu tutulmuştur. Kanunda Birliğin, kamusal niteliği veya meslek kuruluşu olma keyfiyetine ilişkin açık bir düzenleme yapılmamıştır. Birliğin iç denetiminin Birlik organlarından olan denetim kurulu tarafından yapılacağı öngörülmüş, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın (dönemin Turizm ve Tanıtma Bakanlığı) da acenteleri ve Birliği her zaman denetleme yetkisini haiz oldukları hükmüne yer verilmiştir.

Gerek seyahat acentelerinin gerekse Birliğin yapı ve niteliği, diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından farklılıklar içermektedir. Birlik ticari kuruluşlardan müteşekkil bir tüzel kişiliktir. Kanunda, Birliğin kamu kurumu niteliğinde olup olmadığı

hususunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu niteliğiyle Anayasa ve kuruluş yasaları çerçevesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak nitelendirilen diğer kuruluşlardan farklı bir keyfiyette bulunan Birliğin, Bankalar Birliği ile Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmasından önceki yapısıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Söz konusu bu kuruluşlarla, üyelerinin ticari kuruluşlar olması yönüyle de benzerlik göstermektedir.

C- 1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞULARI

1961 Anayasası'nda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak düzenlenen meslek kuruluşları, bu niteliklerini 1982 Anayasası döneminde de korumuşlardır. 1982 Anayasası sonrasında çıkarılan çeşitli kanunlarla da bu nitelikte meslek kuruluşları teşkil edilmiştir. Fakat yeni Anayasada 1961 Anayasası'ndan farklı olarak detaylı hükümler getirilmiş, bu kuruluşlar sıkı bir devlet vesayeti altına alınmış ve çeşitli sınırlamalar öngörülmüştür.

1982 Anayasasıyla kabul edilen düzenlemeyi incelemeden önce Anayasanın hazırlanması sürecinde ortaya çıkan görüşlere ve komisyon tartışmalarındaki önemli bazı noktalara temas etmek uygun olacaktır.

1) 1982 Anayasasının Getirdiği Yapı ve Esaslar

1982 Anayasası'nın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen maddesi, Anayasa taslağındaki halinden, Anayasanın Mecliste kabul edilene kadarki süreçte önemli değişiklikler yaşamıştır. Bu nedenle, Anayasanın 135 inci maddesinin 1995 değişiklikleri öncesindeki ilk halini incelemeden önce, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen maddenin (madde numaraları farklı) Anayasanın yasalaşma sürecinde geçirdiği değişiklikleri izlemek gerekir. Bu konudaki öneri ve düzenlemeler aşağıda belirtilmiştir:

Bilindiği gibi, 1982 Anayasa'sı Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisinden oluşan Kurucu Meclis tarafından hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Anayasa Taslağı Danışma Meclisinin kendi üyeleri arasından seçtiği Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından uygun görülen kişi ve kurumların görüşlerine de başvurulmak suretiyle hazırlanmıştır. Komisyonun kabul ettiği Anayasa Tasarısı Danışma Meclisinde iki defa görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Danışma Meclisince kabul olunan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı önce Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunda ardından da Milli Güvenlik Konseyinde görüşülmüştür. Milli Güvenlik Konseyince de kabul edilen Anayasa halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonunun görüşme tutanakları incelendiğinde, Anayasa'da 135 inci madde olarak kabul edilen düzenlemenin ilk başlarda kaleme alınan maddeden çok farklı olduğu ve maddenin ilk taslaklarında meslek kuruluşlarına ilişkin

düzenlemenin esas olarak 1961 Anayasası'nın 122 nci maddesi paralelinde, fakat bazı yeni ilaveler de yapılmak suretiyle düzenlendiği, anlaşılmaktadır. Komisyondaki görüşmelerde esas alınan ilk düzenlemenin aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir (DMAK Tutanağı, 1982, C.14:268):

"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla meydana getirilir ve organları kendi tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir. Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz. Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri üyelerinin en fazla katılımını sağlayacak tedbirler alınarak ve hakim yönetimi ve denetimi altında yapılır.

Meslek kuruluşları kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler. Meslek kuruluşları siyasetle uğraşamazlar, siyasi parti, sendika ve derneklerle ortak hareket edemezler."

1961 Anayasası'nın 122 nci maddesinin de başlığı olan "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresi Komisyonca hazırlanan taslak maddede aynen benimsenmiş ve komisyondaki görüşmelerde başlık üzerinde söz isteyen olmamış ve müzakere edilmeden kabul edilmiştir. Bu da, esasında Komisyonun genel yaklaşım olarak ilk başlarda 1961 Anayasasındaki hükme benzer bir madde tasarladığını ve bu kuruluşların yapıları, hukuki ve idari nitelikleriyle ilgili olarak köklü bir değişiklik yapılmasının düşünülmediğine işaret etmektedir. Taslak madde daha sonra Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu, Danışma Meclisi ve daha sonra da Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonundaki görüşmelerde önemli değişiklikler geçirmesine rağmen, madde başlığı ve bu kuruluşların hukuki nitelikleri (kamu kurumu niteliği) aynı şekilde ve bugün de yürürlükte olan haliyle kabul edilmiştir.

1980 öncesi uygulamada görülen sıkıntılar nedeniyle Anayasa Komisyonunda yapılan tartışmalarda belli başlı bazı konular üzerinde durulmuştur. Meslek kuruluşlarının kuruluş felsefesi, bunlara kamu kurumu niteliği tanınması ve zorunlu üyelik esasının getirilmesi gibi genel konular dışında, meslek kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin olarak getirilebilecek tedbirler (organlar hakkında tedbir), seçimlere katılım ve yüksek temsilin sağlanması, kamuda görev yapan meslek mensuplarına üyelik zorunluluğunun getirilip getirilmeyeceği, aidatlar konusu ve bu kuruluşlarla ilgili olarak devlet denetimi (idari ve mali denetim) gibi hususların karara bağlanması (DMAK Tutanağı, 1982, C.14:286-289) ve taslak maddenin buna göre revize edilmesi görüşülmüştür. Dolayısıyla maddenin esas olarak 1961 Anayasası uygulamasında görülen sıkıntılar ve yaşanan olumsuzluklar çerçevesinde, bunların çözümü ve gerekli tedbirlerin alınması bağlamında ele alındığı anlaşılmaktadır.

Komisyondaki görüşmelerden sonra taslak maddenin birinci fıkrası olan; *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla meydana getirilir ve organları kendi tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir. Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz."* hükmü aynen kabul edilmiştir. Daha sonra yapılan müzakerelerde birinci fıkranın son cümlesi olan *"Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri üyelerinin en fazla*

katılımını sağlayacak tedbirler alınarak ve hakim yönetimi ve denetimi altında yapılır." hükmüyle ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Komisyondaki görüşmeler sırasında maddeye ilişkin olarak önemli bazı değişiklik ve ilave teklifleri yapılmıştır.

Komisyonun kabul ettiği ve Danışma Meclisine sunulan madde metni aşağıdaki gibi karara bağlanmıştır (DMTD, B:147, 1982:76):

"N.Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 170.- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından, kendi üyeleri arasından seçilir.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri, üyelerinin en geniş biçimde katılımını sağlayacak ve hakim yönetim ve denetiminde yapılacak şekilde kanunla düzenlenir.

Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; meslek kuruluşları siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde devamlı olarak çalışanlar meslek kuruluşlarına üye olamazlar.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması, suçların önlenmesi bakımlarından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mahallin en büyük mülki amiri, hakim kararına kadar, meslek kuruluşunun seçilmiş organlarını görevden uzaklaştırabilir."

Anayasa Komisyonundan gelen Anayasa Tasarısındaki madde metni Danışma Meclisindeki görüşmeler (ilk görüşme) sonrasında aşağıdaki hali almıştır (DMTD, B:155, 1982:727):

"İ. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 145.- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların aynı nitelikteki üst kuruluşları kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından, kendi üyeleri arasından seçilir.

Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri, üyelerin en geniş biçimde katılımını sağlayacak ve hakim yönetim ve denetiminde yapılacak şekilde kanuna düzenlenir.

Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde devamlı olarak çalışanlar meslek kuruluşlarına üye olamazlar.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin, başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suçların önlenmesi bakımlarından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mahallin en büyük mülkiye amiri, hakim kararına kadar, meslek kuruluşunun seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırabilir.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokrasi esaslarına aykırı olamaz."

Danışma Meclisinde Anayasa Tasarısı üzerinde yapılan ikinci görüşmelerde 145 inci madde olarak düzenlenen meslek kuruluşlarına ilişkin madde üzerinde verilen değişiklik önerileri reddedilmiş ve madde aynı şekilde kabul edilmiştir (DMTD, B:155, 1982:727-729).

Danışma Meclisinin kabul ettiği metin Milli Güvenlik Konseyine sunulmuştur. Anayasa metni Konseyden önce Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu tarafından görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu, Danışma Meclisinin 145 inci madde olarak kabul ettiği kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin maddede önemli değişiklikler yapmıştır. Bazı fıkralar madde metninden çıkartılmış, yeni ilaveler yapılmış, kimi fıkralar ise yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisince kabul edilen 145 inci madde Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunca 135 inci madde olarak yeniden aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

"H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 135.- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslek faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararı ile son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun koruması ve Devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülki amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir.

Görevden uzaklaştırma kararı; üç gün içinde mahkemeye bildirilir. Mahkeme görevden uzaklaştırma kararının yerinde olup olmadığına en geç on gün içinde karar verir."

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunun maddeye ilişkin değişiklik gerekçesi aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

"Danışma Meclisince kabul edilen 145 inci madde, 135 inci madde olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile maddede belirtilen kuruluşların, kuruluş amaçları tek tek gösterilmek suretiyle açıklık getirilmiş, Danışma Meclisince kabul edilen maddenin dördüncü fıkrasında yer alan ve kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadi teşebbüslerinde devamlı olarak çalışanların meslek kuruluşlarına üye olamayacaklarına ilişkin hüküm '... meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.' şeklinde değiştirilmiştir. Böylece meslek kuruluşlarına üye olma bu kişilerin iradelerine bırakılmış ve diğer yönden de üye olmadan da kamu kurum ve kuruluşlarında çalışabilme hakkı tanınmıştır. Maddeye eklenen dört, beş ve altıncı fıkralarla bu kuruluşlar üzerinde Devletin idari ve mali denetimi, amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevlerine son verilme esasları ile siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşlarının; meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerine etkili olmalarını engelleyecek hususlar düzenlenmiştir. Madde redaksiyona da tabi tutulmuştur."

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunun 135 inci madde olarak kabul ettiği metnin Danışma Meclisince kabul edilen 145 inci maddeden birçok yönden ayrıldığı görülmektedir. Bir kere Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu maddeyi çok uzun ve detaylı bir hale dönüştürmüştür. Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçlarını tadadi olarak düzenlemiş, bu kuruluşların faaliyetlerine ilişkin sınırlama ve yasaklar getirmiş ve müeyyideler öngörmüştür. Meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğinde" oldukları esası korunmakla birlikte bunların "kamu tüzel kişilikleri" oldukları Anayasa maddesine dâhil edilmek suretiyle açıkça düzenlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların meslek kuruluşlarına üye olamayacaklarına ilişkin fıkra hükmü bu kişilerin meslek kuruluşlarına girme mecburiyetinin aranmayacağı haline getirilmiştir. Ayrıca meslek kuruluşlarının organlarının seçimlerine siyasi partilerin, derneklerin ve sendikaların aday gösteremeyecekleri ve belli adayları destekleyemeyecekleri, bu konuda propaganda yapamayacakları düzenlenmiştir. Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunun getirdiği önemli bir yenilik de daha önce Danışma Meclisi Anayasa Komisyonunda yeterli çoğunluğun bulunmaması nedeniyle kabul edilmeyen denetim mekanizmasıdır. Komisyon maddeye ilave ettiği beşinci fıkrayla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabi olduğunu hükme bağlamıştır. Son olarak, meslek kuruluşlarının organlarının görevine mahkeme kararı ile son verilmesi ve organlarının belli hallerde mülki idare amirlerince görevden uzaklaştırılmasına ilişkin esas ve usuller yeniden düzenlenmiştir.

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunun kabul ettiği 135 inci madde Milli Güvenlik Konseyince de aynen kabul edilmiştir. Konseyde 135 inci madde üzerinde söz alan olmadığından bir görüşme yapılmamıştır. (MGKTD, B:118, 1982:387-388).

Anayasa'nın 135 inci maddesinin gerekçesi şöyle açıklanmıştır:

"Bu kuruluşlara yeni bir düzenleme getirilmiştir. Amaç dışı faaliyet ve siyaset yasağı öngörülmüştür.

Kamu kurum ve kuruluşlarında devamlı çalışanların 'serbest meslek' icra etmediklerinden meslek kuruluşlarına girmeleri önlenmiştir.

Nihayet mülki amirin geçici olarak bu kuruluşların görevlerinden uzaklaştırılması imkanı getirilmiştir."

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları 1982 Anayasasında, üçüncü kısmın, "yürütme başlıklı" ikinci bölümünde "idare" alt başlığı altında yer alan 135 inci maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk hali şöyledir:

"H.Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

Madde 135–Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararı ile son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve Devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülki amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir.

Görevden uzaklaştırma kararı; üç gün içinde mahkemeye bildirilir. Mahkeme görevden uzaklaştırma kararının yerinde olup olmadığına en geç on gün içinde karar verir."

1961 Anayasası öncesinde ve bu Anayasanın uygulandığı dönemde meslek kuruluşlarının hukuki niteliği, tüzel kişilik tipi ve kamu tüzel kişiliği haiz olup olmadıkları gerek doktrin gerekse yargı kararlarından izlendiği kadarıyla önemli tartışmalara sebep olmuştur. 1961 Anayasasının 122 nci maddesiyle yapılan düzenleme bile bu tartışmalara son verememiştir. Çünkü bu maddede "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlanan kuruluşların kamu tüzel kişiliklerine sahip olup olmadıkları açıkça belirtilmemiş, sadece bunların kanunla meydana getirilecekleri esası getirilmiştir. Meslek kuruluşlarının Anayasa'nın kabulünden önce çıkarılan muhtelif kanunlardaki deyim ve nitelendirmelerle daha sonra yürürlüğe konulan Anayasa'nın 122 nci maddesindeki nitelendirme arasındaki farklılık, dolayısıyla meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişisi olup olmadıkları, idare teşkilatı içerisindeki yerleri ve nitelikleri tartışma konusu olmuştur.

İşte bu yüzden olacak ki, 1982 Anayasası, 135 inci maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğine sahip olduklarını açıkça hükme bağlamıştır. Bunu ilgili kanunlara bırakmamıştır. Böylece, doktrin ve çeşitli yargı organları kararlarındaki çelişkili ve farklı görüşlerden kaynaklanan tartışmalara son verilmesi amaçlanmıştır. Mevcut Anayasadaki açık hüküm dolayısıyla meslek kuruluşlarının birer kamu tüzel kişisi oldukları tartışmasızdır. Bu kuruluşlara böyle bir hukuki keyfiyet tanınması konusunda farklı görüşler ileri sürülebilirse de, pozitif hukuktaki sarih bir düzenleme karşısında bu kuruluşların kamu tüzel kişisi olmadıklarını öne sürmek mümkün görülmemektedir. Ayrıca, Anayasa'da bu şekilde açık bir düzenleme yapılmamış olsaydı dahi, meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişilerini özel hukuk tüzel kişilerinden ayırt eden temel bazı özellikleri (kanunla kurulma, zorunlu üyelik, kamu yararını gözetme, kamu gücünü ve yetkisini kullanma gibi) taşımaları yönüyle de kamu tüzel kişisi sayılmaları gerektiği genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bundan, başka Anayasa hükmü dışında kendi özel yasalarında da kamu tüzel kişiliğine ilişkin hükümlere yer verilmektedir ki, bu düzenlemeler de kamu tüzel kişiliğinin kazanılmasına dayanak teşkil etmektedir.

Anayasa bu kuruluşların amaçlarını belirleyerek etkinlik alanlarını sınırlandırmış, kamu tüzel kişiliklerini açıklığa kavuşturmuş, organlarının seçimini yargı gözetimine bağlamış, amaç dışı faaliyette bulunmaları, siyasetle uğraşmaları, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket etmeleri yasaklanmış, devletin bu kuruluşlar üzerindeki yönetsel ve mali denetimi açıklığa kavuşturulmuş, amaç dışı etkinlik yaptırıma bağlanmıştır. Ancak, 1995 yılında 135 inci maddede yapılan değişikliklerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşamayacakları; siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyecekleri gibi kısıtlamalara son verilmiş; yerel mülki yönetim amirlerinin bu kuruluşların organlarını geçici

olarak görevden uzaklaştırma yetkisi de kaldırılmıştır. Yapılan bu değişiklikler doğrultusunda meslek kuruluşlarının kuruluş ve görevlerine ilişkin kanunlarda da gerekli değişiklikler yapılmıştır (Gözübüyük, 2006:288).

Anayasada 1995 yılında yapılan değişiklikler öncesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak öngörülen sınırlamalar, *"siyasal faaliyetin sadece siyasal partiler ve seçilmiş devlet organları eliyle yürütülmesi suretiyle, ülke düzeyinde belli ölçüde bir depolitizasyon sağlanması isteği"*nin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (Özbudun, 1998:43-44). Özay'a (Özay, 2004:130) göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının 1961 Anayasası'nda yer almaları, 1982 Anayasası'nda bu kuruluşlara çok fazla yer ayrılması ve gereksiz ayrıntı sayılabilecek hususların bile düzenlenmesinin nedeni, bunların demokratik yönetimin, en azından siyasal partiler kadar vazgeçilmez unsurunu oluşturan "baskı grupları" olmasındandır.

1982 Anayasası meslek kuruluşlarına önemli ayrıcalıklar tanımıştır. Bunlardan biri de, organların oluşturulması ve bunların görevden uzaklaştırılmasına ilişkin olarak yapılan düzenlemelerdir. Anayasanın meslek kuruluşlarının organlarının kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilmesi ve idarenin, seçilmiş organları bir yargı mercii kararına dayanmaksızın geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramamasını öngören düzenlemeleri çoğulcu bir toplum yapısının gelişmesini kolaylaştırıcı nitelikteki hükümler olarak görülmektedir (Özbudun, 1998:21).

1995 değişiklikleri öncesinde Anayasa'nın meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemeleriyle, ekonomi politikası birliklerinin (sendikalar, dernekler ve meslek kuruluşları) birbirleriyle politik amaçlı dayanışma içinde bulunmaları ve birbirlerine destek sağlamaları yasaklanmıştır. Ayrıca, meslek kuruluşlarının siyasi partilerle ortak hareket etmeleri yasaklanmıştır. Bu düzenlemeler, çağdaş demokrasi ve piyasa sisteminin çoğulculuk ve katılım boyutunun gelişmesini kısıtlayıcı ve bu kuruluşların fonksiyonel faaliyetlerini kısıtlayan nitelikte düzenlemeler olarak değerlendirilmiştir (Erkan, 1992:105-108, 120).

Anayasa'nın ilk halinde meslek kuruluşlarının faaliyetleriyle ilgili olarak getirilen katı sınırlandırıcı ve yasaklayıcı düzenlemeler demokratikleşme süreci kapsamında yapılan Anayasa değişiklikleriyle değiştirilmiş ve meslek kuruluşlarının faaliyetleri daha esnek bir hukuki zemine oturtulmuştur.

1995 yılında 4121 sayılı Kanunla 135 inci maddenin üç, dört, beş, altı, yedinci fıkraları değiştirilmiş ve maddenin yürürlükteki son hali aşağıda gösterilmiştir:

"H.Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

Madde 135 – Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile

ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/13 md.) Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hakimin onayına sunulur. Hakim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar."

Diğer yandan, "3 Ekim 2001 tarih ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"la toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin olarak Anayasanın 34 üncü maddesinde yapılan değişikliğin de, 34 üncü maddenin ilk şeklinden farklı ve hukuk aleminde değişikliğe yol açacak, yani yeni bir hukuki sonuç doğurabilecek bir yanının olmadığı da belirtilmektedir (Gözler, 2002). Buna göre; 34 üncü maddenin eski şeklinin son fıkrasında yer alan *"dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler"* şeklindeki hüküm Anayasa değişikliğiyle yürürlükten kaldırılmış olsa bile bunun uygulamada bir yenilik getirmediği ifade edilmektedir. Çünkü dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri yine de mümkün değildir. Zira bu tüzel kişiler mahiyetleri gereği "ihtisas ilkesi"ne tabidirler. Zaten bu tüzel kişiler, sadece toplantı ve gösteri yürüyüşü değil, kendi amaçları dışında başka hiçbir faaliyette bulunamazlar. Dolayısıyla söz konusu Anayasa değişikliğinin hukuk aleminde yaratabileceği herhangi bir değişikliğin söz konusu olamayacağı belirtilmektedir.

2) 1982 Anayasası'ndan Sonra Kurulan Meslek Kuruluşları

Türkiye'de bazı mesleklerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılmasına yönelik düzenlemeler 1980 sonrası dönemde de sürmüştür. Bu dönemdeki mesleki örgütlenmelere ilişkin pozitif hukuk normları ve getirilen esaslar aşağıda belirtilmiştir.

Türk Diş Hekimleri Birliği ve diş hekimleri odaları 1980 sonrası ortaya çıkan meslek kuruluşlarındandır. Daha önce tabiplerle birlikte aynı oda ve üst meslek kuruluşu olan Türk Tabipleri Birliği çatısı altında örgütlendirilen diş hekimleri, 1985 yılında çıkarılan 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanunuyla kurulan müstakil diş hekimleri odaları ve Türk Diş Hekimleri Birliği içinde örgütlendirilmişlerdir. 3224 sayılı Kanun, 1982 Anayasasındaki düzenlemeler paralelinde, diş hekimleri odalarını ve bütün odaların katılımıyla kurulan Türk Diş Hekimleri Birliğini *"tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* olarak tanımlamıştır. Oda ve Birliğin iç denetiminin bu kuruluşların organları arasında yer alan denetleme kurulu tarafından yapılacağı öngörülmüş, Sağlık Bakanlığının da odalar ve birliğin organları üzerinde idari ve mali yönden gözetim ve denetim hakkına sahip olduğu hükme bağlanmıştır.

1980 sonrasında mesleki örgütlenme alanında görülen önemli girişimlerden birisi de serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerin meslek örgütleri olan odalar ile bunların üst örgütü olan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinin kurulmasıdır. 1989 yılında çıkarılan 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, ayrı ayrı kurulacağını öngördüğü serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odalarını ve bütün odaların katılımıyla kurulacak Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'ni *"tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluş"*ları olarak tanımlamıştır. 1982 Anayasası sonrasında çıkartılan diğer kanunlarda olduğu gibi 3568 sayılı Kanun bu kuruluşları Anayasadaki esaslar doğrultusunda yapılandırmıştır. Odalar ve Birliğin organları arasında denetleme kuruluna yer verilmiş, ayrıca Maliye Bakanlığına da oda ve Birlik organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini denetleme yetkisi tanınmıştır.

2000'li yıllarda ortaya çıkan meslek kuruluşlarından birisi de Türkiye Bankalar Birliğine benzer şekilde kurulan Özel Finans Kurumları Birliğidir. 2001 yılında 4672 sayılı Kanunla 4389 sayılı Bankalar Kanununda yapılan değişiklik sonucunda 1985 yılından beri ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde faaliyet gösteren özel finans kurumları Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde örgütlendirilmişlerdir. 4389 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle, Kanunda belirtilen amaçlar ve kendisine verilen diğer işleri yapmak üzere *"tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Özel Finans Kurumları Birliği"* kurulmuştur. Özel finans

kurumlarına, Birliğe üye olma zorunluluğu getirilmiştir. 2005 yılında çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanununda, özel finans kurumları "katılım bankaları" olarak, Özel Finans Kurumları Birliği de Türkiye Katılım Bankaları Birliği adıyla düzenlenmiştir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği bu Kanunda da *"tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* olarak tanımlanmıştır.

Türkiye Bankalar Birliği, 2005 yılında kabul edilen ve halen yürürlükte bulunan 5411 sayılı Bankacılık Kanununda önceden olduğu gibi *"tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* olarak düzenlenmiş ve *"mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları"*nın bu Birliğe üye olmak zorunda oldukları hükme bağlanmıştır.

2001 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na 4487 sayılı Kanunla eklenen ilave hükümlerle, Türkiye'de sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmaya yetkili kılınmış kuruluşların üye olacağı Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'nin kurulması öngörülmüş, böylece finans alanındaki meslek örgütleri arasına yeni bir meslek kuruluşu katılmıştır. 2499 sayılı Kanunda Birlik, *"tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kurulu"* olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmaya 2499 sayılı Kanunla yetkili kılınmış kuruluşlara Birliğe üye olma zorunluluğu getirilmiştir. Kanuna göre birliğin denetimi, Birliğin zorunlu organları arasında sayılan denetleme kurulu ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılacaktır.

2006 yılında kabul edilen 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu tohumculuk sektörüne ilişkin olarak bir mesleki örgütlenme getirmektedir. Kanun örgütlenme modeli olarak alt birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği olarak ikili bir yapı öngörmektedir. Alt birlikler, Kanunda belirtilen amaçları gerçekleştirmek amacıyla yine Kanunda sayılan işlerle iştigal eden en az yedi gerçek veya tüzel kişi tarafından faaliyet konularına göre kurulan, *"tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* olarak tanımlanmıştır. Alt birlikler, kurucular tarafından tüzük hazırlanması ve diğer kuruluş işlemlerinin yapılmasıyla kurulabilecektir. Kanuna göre, tohumculukla ilgili faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, faaliyet konularıyla ilgili alt birliğe üye olmak zorundadırlar. Kanuna göre, Türkiye Tohumcular Birliği, alt birliklerce kurulan, *"tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşu*"dur. Birliğin kuruluşundan sonra alt birlikler, Birliğe üye olmak zorundadırlar. Alt birlik ve Birlikler, bunların organları arasında sayılan denetim kurullarınca denetleneceği gibi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığına da alt birlikler ve Birliğin organları üzerinde idari ve mali yönden gözetim ve denetim hakkı tanınmıştır. 5553 sayılı Kanun çerçevesinde 7 alt birlik kurulmuş ve bunlarca da Türkiye Tohumcular Birliğinin kuruluş işlemleri tamamlanmıştır.

Kanunen kurulması öngörülüp de henüz kuruluş işlemleri tamamlanmayan ve faaliyete geçmeyen bir meslek kuruluşu bulunmaktadır. 2499 sayılı Kanuna 2007 yılında 5582 sayılı Kanunla yapılan ilave hükümlerle "Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği"nin kurulması

öngörülmüştür. Bu Birlik de, son dönemde kurulan diğerleri gibi *"tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu"* olarak tanımlanmıştır. Kanun, gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanların Birliğe üye olmak zorunda olduklarını hükme bağlamaktadır. Sermaye Piyasası Kurumu yayımladığı bir duyuruyla Birliğe üyelik başvurusu yapması gereken kişileri bilgilendirmiş ve üyelik işlemlerini başlatmıştır. Ancak, Birliğin statüsü yayımlanmamış, kuruluş işlemleri tamamlanmamış ve Birlik henüz faaliyete geçmemiştir. Geçici maddelerde Birlik Statüsünün oluşturulması ve Birliğe üyelik için üç yıllık bir geçiş süreci öngörülmüştür.

Diğer yandan son yıllarda mevcut meslek kuruluşlarının yasalarında önemli bazı değişiklikler de yapılmıştır. Bu kapsamda ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsaları ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin kuruluşu, organlarının nitelikleri, seçim usulleri ve diğer hususlar 2004 yılında çıkarılan 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu ile düzenlenmiş ve Kanun kapsamındaki kuruluşlar yeniden yapılandırılmıştır.

Aynı yıl kabul edilen 5184 sayılı Kanunla, 1957 tarihli 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır. 2005 yılında 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu kabul edilerek 1964 tarihli 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. 1959 yılında 7397 sayılı Kanunla kurulan Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, 2007 yılında çıkartılan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunuyla yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca bu Kanunda, "meslek örgütlenmeleri" başlığı altında söz konusu Birlikten başka, "Sigorta Eksperleri İcra Komitesi" ve "Sigorta Acenteleri İcra Komitesi" adıyla oluşturulan örgütlenmelere ilişkin hükümlere de yer verilmiştir. Ayrı bir tüzel kişiliği bulunmayan bu komiteler, Kanunda belirtilen merciler tarafından meslek mensupları arasından seçilen kişilerden oluşmaktadır.

1989 yılında kabul edilen Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu da 2008 yılında 5786 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Günümüze kadar meslek kuruluşlarının teşkilat kanunları muhtelif kanunlarla değişiklikler geçirmişse de burada sadece köklü değişiklikler getiren yahut yeni bir kanun şeklinde yapılan düzenlemelerin belirtilmesiyle iktifa edilmiştir.

3) Meslek Kuruluşlarının Yürürlükteki Kuruluş Kanunları

Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına giren ve özel kanunlarla kurularak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu/üst kuruluşu olarak tanımlanan 18 meslek kuruluşu/meslek üst kuruluşu (bazılarının yerel düzeyde örgütü bulunmamaktadır) bulunmaktadır. Statüsünün çıkarılmaması ve kuruluş işlemlerinin tamamlanmamış olması nedeniyle henüz faaliyete başlamayan "Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği" hariç tutulacak

olursa 17 kuruluş/üst kuruluş ve 5.000'e yakın yerel düzeydeki kuruluş bu kapsamda faaliyet göstermektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin özel yasalar aşağıdaki tabloda liste halinde verilmiştir.

Bu kuruluşların amaçları, görevleri, organları, üyeliğe ilişkin esaslar, seçim ve denetim usulleri ile diğer hususlar söz konusu kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu kanunlardaki hükümlere istinaden tüzük, statü, yönetmelik gibi ikincil düzey mevzuatla da meslek kuruluşları veya meslek üst kuruluşlarına ilişkin detaylı düzenlemeler yapılmıştır. Her bir meslek kuruluşunun mevzuatı, yapısı, faaliyetleri ve bununla bağlantılı diğer konular Ek: 1'de detaylı olarak incelenmiştir. Burada sadece ilgili kanunlara yer verilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 1-Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Kuruluş Kanunları

Sıra No	Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu/Üst Kuruluşu	Kuruluş Kanunu
1	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	18/05/2004 tarih ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu
2	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu	7/6/2005 tarih ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu
3	Türkiye Ziraat Odaları Birliği	15/5/1957 tarih ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu
4	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	27/1/1954 tarih ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu
5	Türk Tabipleri Birliği	23/1/1953 tarih ve 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu
6	Türk Diş Hekimleri Birliği	7/6/1985 tarih ve 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanunu
7	Türk Veteriner Hekimleri Birliği	9/3/1954 tarih ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun
8	Türk Eczacıları Birliği	25/1/1956 tarih ve 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu
9	Türkiye Barolar Birliği	19/3/1969 tarih 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
10	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	1/6/1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
11	Türkiye Noterler Birliği	18/1/1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu
12	Türkiye Bankalar Birliği	19/10/2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
13	Türkiye Katılım Bankaları Birliği	19/10/2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
14	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	28/7/1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
15	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	3/6/2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
16	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	14/1972 tarih ve 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu
17	Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği	28/7/1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
18	Türkiye Tohumcular Birliği	31/10/2006 tarih ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu

Diğer yandan, söz konusu kuruluş kanunları dışında birçok kanunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan çeşitli yasal ve idari düzenlemeler de bulunmaktadır. Örneğin, 5253 sayılı Dernekler Kanununun 35 inci maddesinde bu Kanunun 19, 20, 23, 28, 29, 30 ve 31 inci maddelerinin özel kanunlarında hüküm bulunmamak kaydıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için de ceza hükümleriyle birlikte uygulanacağı öngörülmektedir. Bunun dışında ilgili meslek kuruluşuna görev ve yetki veren, bu kuruluşların bazı kuruluşların organlarında temsil edilmesini sağlayan çok çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır.

Yukarıda Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar çeşitli kanunlarla kurulan meslek kuruluşlarının kuruldukları dönemler itibarıyla ilgili yasalarda tanımlanış/adlandırılış biçimleri, tüzel kişiliklerinin olup olmadığı, yerel ve merkezi düzeyde örgütlenen kuruluşların yapıları ve birbirleriyle ilişkileri, denetim mekanizmaları gibi belli başlı konulara ilişkin hükümler belirtilmiştir. Meslek kuruluşlarının geçmişten günümüze kadar pozitif hukuktaki düzenleniş biçimleri yukarıda ortaya konulmuş olmakla birlikte, ilgili yasal düzenlemelerin günümüze kadar önemli değişiklikler geçirdiği de bilinmektedir.

1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra meslek kuruluşlarının kanunlarının Anayasa'nın 135 inci maddesine uyumlu hale getirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması maksadıyla çıkarılan kanunlar ve kanun hükmünde kararnamelerle meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda genel olarak belirtecek olursak, meslek kuruluşlarının amaçları Anayasa paralelinde yeniden düzenlenmiş, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" oldukları açıklığa kavuşturulmuş, amaç dışı faaliyet yapamayacakları öngörülmüş, bu kuruluşların idari ve mali denetimlerine ilişkin esaslar düzenlenmiş, seçim usulleri ve organlarının görevden uzaklaştırılmasına ilişkin hükümlerde değişiklikler yapılmıştır.

Günümüz itibarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının pozitif hukukta düzenleniş biçimleri ilgili bölümde tafsilatıyla belirtildiğinden burada tekrar edilmeyecektir. Ancak genel bazı hususlara değinmekte fayda görülmektedir.

Meslek kuruluşlarının kanunlarına bakıldığında, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği hariç kurulan tüm meslek kuruluş ve üst kuruluşlarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlandığı, bu kuruluşların kamu tüzel kişiliklerinin ve kamu kurumu niteliklerinin ilgili kanunlarla açıkça düzenlendiği, birkaç istisna dışında yerel düzeydeki meslek kuruluşlarının da merkezi düzeydeki meslek üst kuruluşlarından ayrı olarak tüzel kişiliğe sahip oldukları ve bunların da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tarif edildiği, bazı meslekler bakımından yalnızca birlik şeklinde merkezi tek bir meslek kuruluşunun teşkil edildiği ve yerel düzeyde örgütlenmeye gidilmediği, bazılarında ise yerel ve merkezi olmak üzere ikili yapılanmaya gidildiği, tüm meslek kuruluşlarının bir bakanlığın veya merkezi yönetim

kapsamındaki bir idarenin gözetim ve denetimi altına alındığı, bu kapsamda vesayet denetimine ilişkin düzenlemelere yer verildiği, meslek kuruluşlarının seçim usullerinin Anayasa'daki temel esaslar doğrultusunda ilgili kanunlarla ayrıntılı bir şekilde düzenlendiği, kuruluşların organlarının ve yöneticilerinin yapılan seçimlerle meslek mensupları tarafından seçildiği, üyeliğin Anayasada belirtilen kamu görevlileri haricinde zorunlu olduğu bir yapı görülmektedir. Meslek kuruluşları Anayasa'nın 135 inci maddesi paralelinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmış olmakla birlikte, bunların hukuki nitelikleri, idare teşkilatı içindeki yerlerine ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Bu konu sonraki bölümlerde ele alınmıştır.

II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARININ YAPISI VE NİTELİKLERİ

A- MESLEK KURULUŞLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının niteliklerini değişik açılardan incelemek mümkündür. Meslek kuruluşları teşkilatlanma biçimi, kamusal nitelikleri, devletle olan ilişkileri, yürütme organı (veya "idare") içindeki yerleri, yürüttükleri faaliyetler, sivil toplumla olan münasebetleri, mali iş ve işlemleri, bunlara tanınan ayrıcalıklar, iktisadi faaliyetleri ve ekonomi içindeki yerleri gibi farklı hususlar bakımından anayasa hukuku, idare hukuku, dernekler hukuku, mali hukuk, ekonomi, siyaset bilimi gibi farklı disiplinlerin kapsamına girmektedir. Bu kuruluşların niteliklerinin, ayırt edici hususiyetlerinin ve toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve hukuksal yönlerden durum ve işlevlerinin tam manasıyla ortaya konulabilmesi, konunun farklı açılardan ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu bölümde, daha çok anayasa hukuku, idare hukuku ve kamu yönetimi disiplinleri bakımından meslek kuruluşlarının ortak bazı niteliklerine yer verilecektir.

Benzer niteliklere sahip meslek kuruluşları, belirli bir hukuksal kümede yer almakta ve genel olarak aynı ilke ve teşkilatlanma modeli çerçevesinde örgütlendirilmiş bulunmaktadır (Üskül, 1975:9). Bunlar Anayasal ve yasal düzenlemeler doğrultusunda *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* olarak adlandırılmakta ve sınıflandırılmaktadır. İlgili kanunlarda ortak bir yaklaşım bulunmamakla birlikte, genel olarak mahalli düzeydeki kuruluşların *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu"*, merkezi örgütlerin ise *"kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu"* olarak nitelendirildiği söylenebilir. Buna paralel olarak yerel düzeyde örgütlenmiş meslek kuruluşları "meslek odası" veya "oda" olarak, odaların katılımıyla oluşan merkezi örgütler ise "meslek üst kuruluşu" veya "birlik" şeklinde adlandırılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını homojen bir yapıda ve tek tip halinde sınıflandırmak mümkün değildir. Bu kuruluşlara ilişkin Anayasal düzenlemenin gayesi de bunları tek bir tipe dönüştürmek olmayıp (Özer, 1994:1), mesleki örgütlenmeye ilişkin genel

çerçeveyi çizmek ve ilkeleri belirlemek suretiyle kuruluş amaçları, temel nitelikleri, faaliyet alanları, işleyiş biçimleri ve örgütlenmelerine ilişkin temel hususları düzenlemektir. Meslek kuruluşlarına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler ilgili mesleğin faaliyet konusu, mesleki gerekler ve hususiyetler esas alınarak bu amaçla çıkarılan özel kanunlarla ortaya konulmaktadır. Bu kanuni düzenlemelerde, meslek kuruluşlarının Anayasa'da tarif edilen belli başlı hususiyetleri ile yapılarından kaynaklanan ortak bazı özellikler dışında kuruluşlar itibarıyla ayrıksı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir.

Bununla birlikte, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Anayasa ve yasalardan kaynaklanan bazı ortak nitelikleri ve doktrin ile yargı kararlarında ortaya konulan ortak bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu kuruluşlar bazı yönlerden kamu hukukuna tabi kamu idarelerine ve kamu kurumlarına benzerlik göstermekte, belli yönlerden ise bunlardan ayrılarak dernek ve sendikalar gibi özel hukuk hükümlerine tabi örgütlere benzerlik göstermektedir. Meslek kuruluşlarının bazı noktalarda özgünlük gösterdiği ve söz konusu iki grup örgütlenmelerden ayrı özelliklere de sahip bulunduğu kabul edilmektedir.

Meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olmasını sağlayan belirgin bir takım nitelikler bulunmaktadır. Bu nitelikleri taşımayan meslek kuruluşlarının adı ne olursa olsun "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" sayılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir (Özer, 1994:28). Fakat yukarıda da söylediğimiz gibi meslek kuruluşları "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsünü Anayasanın 135 inci maddesi ve buna istinaden yürürlüğe konulan kanuni düzenlemelerden almaktadırlar.

O halde, meslek kuruluşlarına bu nitelikleri ve statüyü veren yasal düzenlemelerin kendisidir. Kanun koyucunun doğrudan "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak tanımladığı ve bu statüye kavuşturduğu örgütlenmeleri bazı niteliklerindeki farklılıkları dolayısıyla bu kategori dışında kabul etmek kolay değildir. Ancak, bunun aksi mümkündür. Kanunda açıkça "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olduğu belirtilmeyen bazı meslek kuruluşlarının yasal düzenlemelerde yer alan temel nitelikleri ve yapılarından yola çıkılarak yargı organlarınca bu statüde görüldüğü vakidir.

Esasında bu bile tartışmalı bir yaklaşımdır. Meslek üst kuruluşunun ilgili kanununda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak düzenlendiği ve kamu tüzel kişiliğine sahip olduğunun öngörüldüğü, ancak yerel düzeydeki meslek kuruluşu bakımından böyle bir tanımlamanın yapılmamış olduğu durumlarda yasal düzenlemenin genelinden yola çıkılarak böyle bir yorum yapılabilse bile (bu yönde bazı yargı kararları mevcuttur), "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak tanımlanmayan ve "kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu açıkça düzenlenmeyen kuruluşları" belli yönleriyle bu statüde bulunan kuruluşlara benzerlik gösterdiği gerekçesiyle "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak kabul etmek Anayasa hükümleri ve kanun koyucunun ilgili kanunda belirginleşen iradesine ters düşecektir.

Dolayısıyla bu konuda kıyas veya takdirde, yorumlardan çok pozitif hukuk hükümlerine bağlı kalınması daha doğru gözükmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının ortak nitelikleri ve genel özellikleri aşağıda irdelenmiştir.

- **KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE OLMAK**

Anayasaya göre, meslek kuruluşları doğrudan doğruya kamu kurumu değil, kamu kurumu niteliğinde sayılan kuruluşlardır (Günday, 1999:383). Anayasa'nın bu kuruluşları, sadece ve doğrudan doğruya "kamu kurumu" olarak belirlemeyip "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak nitelendirmesi, bu kuruluşları "kamu kurumu" kategorisinde görmediği anlamına gelmektedir. Ancak, meslek kuruluşlarının "kamu kurumu" olmaması, özel teşekküller arasında kabul edildiği sonucunu da doğurmamaktadır. Çünkü kamu idaresi veya kurumu sayılmayan her kuruluşun mutlaka özel teşekkül olacağı hakkında bir ilke ve kural bulunmadığı gibi; tersine Anayasanın bunlar dışında bir kamusal teşkilat kategorisi öngörmesi olanağı ve olasılığı da vardır. Anayasadaki düzenleniş biçimleri dikkate alındığında meslek kuruluşlarının, kamusal niteliğinde kuşku ve duraksamaya yer olmadığı açıkça söylenebilir. Fakat bu kuruluşların kamusal niteliklerinin biçimi ve kategorisi, idare içerisindeki yerleri tartışmaya açıktır (Duran, 1982:226-227). "Kamu kurumu niteliğindeki kuruluş" kavramı belirsiz bir kavram olup (Gözler, 2003:494), söz konusu kavram bu kuruluşların niteliklerini tam olarak tarif etme keyfiyetinden uzaktır.

Anayasa'da bunların "kamu kurumu niteliğinde" olduklarının özellikle vurgulanması bu kuruluşların tam bir kamu kurumu olarak kabul edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bunların, kamu kurumu dışında mütalaa edilmeleri meslek kuruluşlarının özel hukuk tüzel kişileri olduğu anlamına da gelmez. Şüphesiz bunlar "kamu idaresi" de değillerdir (Özer, 1994:13). Anayasa Koyucunun bu kuruluşları "kamu idareleri" ve "kamu kurumları" dışında yeni bir kategori olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" biçiminde nitelendirmiş olması, bu kuruluşların doktrinde ve yargı kararlarında da kabul gördüğü üzere, bazı yönleri itibarıyla kamu kurumu özellikleri göstermelerinden, aynı şekilde belli yönlerden de kamu kurumlarından ayrılan bazı özelliklere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla, meslek kuruluşları kamu idareleri ve kamu kurumları dışında kalan üçüncü bir kategori olarak da görülmektedir.

Mesleki teşekküllerin devlet tarafından kamu kurumu niteliği verilerek kanunla teşkil edilmesi hususunun çeşitli sebepleri vardır. Evvela belirtelim ki, devletin müdahale sahası genişledikçe daha önce ifa ve icrası tamamen serbest olan bir kısım meslek faaliyetlerine de yayılmakta ve aynı zamanda bu meslek sahiplerine bir takım vecibeler de yüklenmektedir. İşte bu müdahaleci yaklaşıma karşı, devletin murakabesinin ve meslek tarafından Devlete karşı ifa

edilecek vecibelerin Devlet teşkilatı yerine bizzat alakalı meslek sahiplerinin kurdukları ve idare ettikleri teşekküller tarafından yapılması yoluna gidilmektedir (Onar, 1952:734). Böylece muayyen bazı mesleki faaliyetlerin icrası sırasında uyulacak kurallar, ahlaki kaideler, bunların kontrolü ve uygulanacak disiplini müeyyideler gibi işler bu amaçla kurulan mesleki teşekküller vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu teşekküllerin gördükleri işlevler ve yürüttükleri hizmetlerin toplumsal yarar ve sonuçları göz önünde tutularak kuruluş ve faaliyetleri belli esaslara bağlanmakta ve bunlara kumu kurumu niteliği verilmektedir.

Meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği veren, bunlara kamusal bir statü sağlayan (Özdemir, 2004:29) temel bazı hususiyetler söz konusudur. Bu nitelikler Anayasanın 135 inci maddesi ve meslek kuruluşlarının kendi kuruluş kanunlarındaki hükümlerden doğmaktadır. Meslek kuruluşlarının, kanunla kurulmaları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, kuruluş amaçları ve yürüttükleri kamusal nitelikli bazı faaliyetler, kendilerine tanınan kamusal güç ve yetkiler, üye olma zorunluluğu, üyeleri üzerinde kendilerine tanınan haklar, hukuki ve idari düzenleme, idari işlem gerçekleştirme yetkileri, devletin vesayet denetimine tabi olmaları gibi nitelikler, meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği kazandıran hususlar olarak öne çıkmaktadır.

Yıldırım'a göre (Yıldırım, 1997:180), meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde kuruluşlar olarak nitelendirilmesinin sebebi; bunların, belirli bir kamu hizmetini görmek üzere kurulmuş bulunmamalarıdır. Aslında bu kuruluşların belirli bir kamu hizmetini görmediklerini kesin bir ifadeyle söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir. Bunların kuruluş amaçları ve faaliyet konuları gerek Anayasa'da gerekse kuruluş kanunlarıyla düzenlenmiş olup, benzer nitelikli bazı kamu hizmetlerini ifa etmek üzere kuruldukları ve bu yönde faaliyet gösterdikleri, doktrinde genel kabul gören bir husustur. Daha önce devlet tarafından yürütülen bazı hizmetlerin bunlara devredilmesi ve bunlara ilave olarak bu kuruluşların bir kısım kamusal hizmetleri görmekle yükümlü kılınmaları karşısında, meslek kuruluşlarının belirli bir kamu hizmetini görmek üzere kurulmuş olmadıklarını ve bu nedenle "kamu kurumu" olarak adlandırılmadıklarını söylemek zordur.

Meslek kuruluşlarının kanunla kurulmaları, faaliyetlerine son verilmesinin kişilerin iradesinden bağımsız olarak ancak kanunla mümkün olabilmesi, kamusal nitelikli bazı hizmetleri görmeleri ve belli yönlerden kamu yararını gözetmekle yükümlü kılınmış olmaları, amaç ve faaliyet konularının anayasa ve yasalarla düzenlenmek suretiyle belirlenmiş olması, üyelik konusunda kişilerin ihtiyari tercihlerine bağlı serbestlik sistemi yerine zorunlu üyelik esasının geçerli olması, kamusal güç ve ayrıcalıklarla donatılmış olmaları, belirli bir çerçevede devletin gözetim ve denetimi altında bulunmaları, kamu geliri olarak değerlendirilebilecek bazı gelir kaynaklarına sahip olmaları gibi hususlar meslek kuruluşlarının kamu hukukuna tabi kamu tüzel kişilerinin temel özelliklerini taşıdıklarını göstermektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu hukukuna tabi tüzel kişilerin ayırt edici temel bazı özelliklerini taşımakla birlikte, belli yönlerden de özel hukuk tüzel kişilerine benzerlikler göstermektedirler. Bu kuruluşların bir kısım mesleki faaliyetlerini, özel olarak meslek mensuplarına yönelik bazı hizmetlerini kamusal faaliyetler kapsamında değerlendirmek mümkün değildir. Diğer yandan, organlarının ve yöneticilerinin seçimle belirlenmesi, kamu hizmeti kapsamına girmeyen ve kamu yararı amacı dışında kalan, mesleğe veya bir meslek grubuna ilişkin özel bazı amaç ve faaliyet konularının bulunması, mali iş ve işlemleri ile personel kaynakları gibi bazı yönlerden kamu tüzel kişilerinin tabi oldukları sınırlamalara tabi olmamaları gibi hususlar yönünden ise meslek kuruluşları kamu hukukuna tabi kamu tüzel kişilerinden ayrılmaktadır.

Meslek kuruluşlarının Anayasa'da tarif ediliş biçimleri doktrinde bazı eleştirilere konu olmaktadır. En başta yöneltilen eleştiri 1961 ve 1982 Anayasalarında yer alan "kamu kurumu niteliğinde" olma keyfiyetinin muğlaklığı hususudur. Bu nitelendirme neyi kastetmektedir? Hangi amaçla kullanılmıştır? Kamu tüzel kişiliği olan ve kamusal bazı faaliyetler yüklenen kuruluşlar neden kamu kurumu olarak değil de "kamu kurumu niteliğinde" kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır?

Anayasal düzenleme, öncesinde var olan meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarındaki farklı nitelendirmelerden kaynaklanan tartışmalara son vermek ve bunları kategorize etmek amacının sonucu da olsa, bu şekildeki bir nitelendirme ve tasnifin kamu yönetimi ve idare hukukundaki ilke ve kurallar bakımından çok da anlamlı olmadığı öne sürülmektedir(Gözler, 2003:500-501).

Görüldüğü gibi meslek kuruluşlarının Anayasa'da geçen "kamu kurumu niteliğinde" olma niteliklerinin mahiyeti tartışmalıdır. Bu nitelendirmenin kendine göre bir mantığı ve anlamı olsa bile doktrinde önemli bazı eleştirilere konu olmaktadır.

- **KANUNLA KURULMUŞ OLMAK**

Anayasanın 135 inci maddesi gereğince kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ancak kanunla kurulabilmektedir. Meslek kuruluşlarının teşkilatlanma usulü, organları, yapısı, görev ve yetkileri ile diğer hususlar kuruluş kanunlarıyla düzenlenmektedir. Diğer yandan, Anayasanın 123 üncü maddesindeki, *"Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur."* hükmü gereği meslek kuruluşları da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulabilmektedir. Bazı meslek kuruluşlarının teşkilat ve birimleri ilgili kanundaki yetkiye istinaden bakanlar kurulu veya ilgili kuruluşlarca yürürlüğe konulan tüzük, statü, yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerle belirlenmektedir.

Kanuni düzenlemelerden sonra kuruluş işlemlerinin yapılması görevi meslek mensuplarına ve bu konuda görevlendirilen merkezi otoritelere verilmektedir. Kuruluş işlemlerinin tamamlanıp tüzel kişiliğin kazanılması, yasal düzenlemelerde öngörülen koşulların

sağlanması ve öngörülmüş prosedürlerin tamamlanmasına bağlıdır. Doktrinde, bazı kaynaklarda, meslek kuruluşlarının kuruluşu konusunda mesleği icra edenlerin iradesinin söz konusu olduğu, bu kişilerin bir araya gelmek suretiyle kuruluş işlemlerini yaptıkları ve teşkilatın bunun sonucunda kurulduğu belirtilmektedir. Fakat meslek kuruluşuna üye olmanın yasal bir zorunluluk olduğu ve kuruluş işlemlerinin kanunlardaki geçici maddelerde yer alan hükümlerle belirlenmek suretiyle bu işlemleri yapmanın bir nevi görev ve yetki olarak belli kişi ve gruplara/örgütlere (örneğin daha önce kurulmuş bir mesleki dernek gibi) verildiği göz önünde bulundurulduğunda, meslek mensuplarının iradesinin temel ve birincil olmadığını kabul etmek gerekmektedir. Kişiler burada kanunun öngördüğü prosedürleri yerine getirmektedir.

Bir meslek kuruluşunu kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak teşkilatlandırma yetkisi, münhasıran parlamentoya tanınmış bir yetkidir. Düzenleyici işlemler, bir kanun hükmüne istinat etmesi halinde geçerli bir dayanak teşkil etmektedir. Dolayısıyla, bu nitelikteki meslek kuruluşlarının başka organlarca veya kişilerin hukuki tasarruflarıyla kurulması mümkün değildir. Mesleki faaliyetler yürütmek üzere çeşitli adlarla özel hukuk hükümlerine göre kurulan dernek biçimindeki örgütler bu kapsama girmemektedirler. Ayrıca, kanunla kuruldukları halde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının temel özelliklerini taşımayan ve bu nitelikte olduğu belirtilmeyen birlik/kurul/komite gibi geçici veya sürekli nitelikteki örgütlenmeleri de Anayasa'nın 135 nci maddesi kapsamındaki meslek kuruluşlarından ayırmak gerekmektedir. Bu tip örgütlenmeler de ilgili mevzuata tabi olup, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kabul edilmemektedirler.

Meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği tanınması konusunda, Anayasa'da öngörülen temel amaç ve ilkeler dışında başka bir referans bulunmamaktadır. Yani bu konuda takdir yetkisi kanun koyucuya bırakılmıştır. Hangi mesleklerin bu kapsamda değerlendirileceği ve bu statüye kavuşturulacağı, hangilerinin kapsam dışı bırakılacağı konusunda objektif kriterler içeren bir düzenleme veya içtihat bulunmamaktadır. Bugüne kadar kurulan meslek kuruluşlarının kapsadığı mesleki faaliyetler (iş, meslek, sanat) incelendiğinde bunlar arasında da büyük farklılıklar olduğu ve benzer nitelikleri taşımadıkları anlaşılmaktadır. Her ne kadar 1982 Anayasasının komisyon ve genel kurul tutanaklarına yansıyan tartışmalarda Anayasanın 135 inci maddesinin daha çok "serbest meslekler"i kapsadığı ifade edilse bile, maddenin kendisinde bu yönde bir kayıt bulunmamaktadır.

Dolayısıyla yürürlüğe konulan kanunlardan bir kısmıyla belli bir mesleği icra edenler, yani meslek mensupları meslek kuruluşu bünyesinde teşkilatlandırılmışken (örneğin, eczacı, noter, tabip, muhasebeci vb.) bir kısmında belli bir mesleği icra edenlerden ziyade belli bir sektörde faaliyet gösteren tüzel kişiler (örneğin, bankalar, katılım bankaları, seyahat acenteleri, sigorta ve reasürans şirketleri, tohumculuk alanında faaliyet gösteren firmalar) üye olarak

tanımlanmışlardır. Esnaf ve sanatkârlar ile ticaret ve sanayi odalarında durum ikisinden de farklı bir nitelik göstermektedir.

Bu açıdan mevcut meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kapsamına ve üye yapısına bakıldığında genel geçer ortak bir kuraldan söz etmek mümkün bulunmamaktadır. Bu konuda bugüne kadarki uygulamadan kaynaklanan, belirgin hale gelmiş kriterler yelpazesinin bulunduğunu da söylemek güçtür. Çünkü herhangi bir mesleğin bu kapsama alınarak kamu kurumu niteliği haiz olarak kurulan bir teşkilat bünyesinde örgütlendirilmesi, dönemin koşulları, meslek mensuplarının toplum ve siyasi iktidarlar nezdindeki göreceli önemi ve gücü, mesleğin prestiji ve etkinlik alanı, sosyo-ekonomik hayattaki rol ve işlevleri, örgütlülük konusundaki tecrübe ve girişimleri, parlamentodaki etkinlikleri ve finansal güçleri gibi çok değişik etkene bağlıdır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde teşkilatlandırılan bazı mesleklerle eşdeğer nitelikleri haiz olduğu halde müstakil bir meslek kuruluşu çatısı altında örgütlenmeyi talep eden bazı meslek mensuplarına bu imkânın tanınmamış olması ve hatta bunun özellikle bu statüyü daha önce kazanmış ve güçlenmiş bazı meslek kuruluşlarınca engellenmesi de bu hususu ortaya koymaktadır.

Meslek kuruluşları kanunla kurulduğu gibi, ortadan kaldırılmaları da aynı şekilde kanunla yapılabilmektedir. Kanun koyucu bir meslek kuruluşunu tamamen ortadan kaldırabileceği gibi, niteliğini ve teşkilat yapısını değiştirmek suretiyle yeniden yapılandırabilmektedir. Meslek kuruluşlarının tamamen kaldırılması hususu ayrı bir tartışma konusudur. Anayasa ve yasal düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda meslek kuruluşlarının, kuruluşlarında olduğu gibi kamu kurumu niteliklerinin kaldırılmasının da mümkün olduğu kabul edilmektedir. Kanun koyucu, toplumda artık yeri ve rolü kalmayan (Duran, 1982:233) yahut kamusal niteliği bulunmayan mesleklere ilişkin olarak kurulmuş bulunan mesleki teşekküllerin bu niteliğine yeni bir düzenlemeyle son verebilir. Bu durumda, kamu kurumu niteliğini kaybeden bu kuruluşlar özel hukuk hükümlerine tabi olur. İlgililerin rızası doğrultusunda dernekler mevzuatı çerçevesinde özel hukuk tüzel kişisi olarak varlığını sürdürebileceği gibi, faaliyetlerine tamamen son verilmesi de mümkündür.

- **KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE SAHİP OLMAK**

Meslek kuruluşları kamu tüzel kişiliğine sahiptirler. Bunların kamu tüzel kişiliği doğrudan Anayasa ve yasalardan doğmaktadır. Tüzel kişiliği kazanma usul ve zamanı ilgili kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Hukuki nitelikleri ve idari teşkilat içerisindeki yerleri bakımından diğer kamu idarelerinden ayrı bazı hususiyetlere sahiptirler. Anayasa'da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak kabul edilen bu kuruluşların "kamu kurumu" olup olmadığı, bunların "kamu hizmeti" görüp görmedikleri ve idare teşkilatı içerisindeki konumları konusunda farklı görüşler mevcuttur. Fakat kamu tüzel kişilikleri konusunda genel bir mutabakat bulunmaktadır. Bu durum meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliklerinin

Anayasa ve kanunlarla açıkça düzenlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. 1961 Anayasa'sında meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğine sahip olup olmadıkları açıkça düzenlenmediği halde, kanun hükümleri ve bunlara tanınan yetki ve ayrıcalıklardan bu kuruluşların kamu tüzel kişiliği haiz oldukları sonucuna varılmaktaydı. Bu konudaki bazı uyuşmazlıklar yargı kararlarıyla kesin hükme bağlanmıştı.

Tüzel kişiler kamu hukukuna ve özel hukuk hükümlerine tabi olanlar şeklinde iki ayrı kategoriye ayrılmaktadır. Tüzel kişilere ilişkin genel hükümler Türk Medeni Kanununda düzenlenmiştir. Kanunun 55 inci maddesinde, kamu tüzel kişileri hakkındaki kanun hükümleri saklı tutulmak suretiyle kamu tüzel kişileri hakkında özel düzenlemelerin uygulanacağını öngörülmüştür. Kamu hizmetleri tek bir kamu tüzel kişiliğini oluşturan idare organları tarafından yürütülmemektedir. Anayasa'da yer alan merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkelerinin sonucu olarak muayyen bazı amaçlar ve nedenlerle, kendilerine özel hükümlerle devlet tüzel kişiliği dışında ayrı birer kamu tüzel kişiliği verilmiş idareler de bulunmaktadır. Tüm bu tüzel kişiler "kamu tüzel kişileri" veya "kamu hukuku tüzel kişileri" olarak tanımlanmaktadırlar.

Kamu tüzel kişilerinin başında devlet gelmektedir. Devlet bir tüzel kişinin tüm niteliklerine sahiptir. Bununla birlikte devlet tüzel kişiliğinin, diğer kamu hukuku tüzel kişilerinden önemli farklılık ve ayrıcalıkları da vardır (Gözübüyük, 2006:91). Anayasa'da belirtildiği üzere devlet dışında da kamu tüzel kişisi olarak teşkilatlandırılmış tüzel kişiler bulunmaktadır.

Bir kuruluşun kamu tüzel kişisi sayılabilmesi için, Anayasa'da öngörüldüğü biçimde kurulması ve bazı kamusal işlerle görevlendirilmesi gerekmektedir (Gözübüyük, 2006:90). Kamu idarelerinin ve kurumlarının tüzel kişilikleri Anayasa ve yasalarla belirlenmektedir. Tüzel kişiliğin kazanılış zamanı, usulü, mahiyeti ve bunun sağladığı hak ve mükellefiyetler ilgili kanunlar ve diğer düzenleyici normlarla düzenlenmektedir. Kamu tüzel kişileri özel hüküm bulunmadığı sürece genel olarak kamu hukuku hükümlerine tabidirler. Belli hallerde ise özel hukuk hükümleri uygulanmaktadır. Kamu tüzel kişilerinin hangi hukuk hükümlerine ne ölçüde ve hangi kapsamda tabi oldukları kendi kuruluş yasalarıyla düzenlenmiş bulunmaktadır. Anayasa gereği kamu tüzel kişiliği ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulduğundan tüzel kişiliğin niteliği de bu kurucu normlarla açıklığa kavuşturulmaktadır.

Genel esaslar ve hukuksal nitelikleri yönünden tüzel kişiler arasında bir fark bulunmamakla beraber, kamu hukuku tüzel kişileri yapıları, amaçları, faaliyet alanları ve usulleri, kullandıkları araç ve imkânlar, yetki ve sorumlulukları ve tabi oldukları hukuk kuralları gibi belli noktalardan özel hukuk tüzel kişilerinden ayrılmaktadırlar. Kamu hukuku tüzel kişileri özel hukuk tüzel kişilerine oranla daha üstün yetkilere ve ayrıcalıklara sahiptirler. Buna karşılık

bunlar üzerinde kamusal denetim mekanizmaları da bulunmaktadır (Özay, 2004:121). Kamu tüzel kişilerinin en belirgin özelliği, kamusal hizmetleri görmek üzere teşkil edilmeleri ve bu amaçla kendilerine kamusal güç, yetki ve ayrıcalıkların tanınmış olmasıdır. Ayrıca, hizmet ve faaliyetler özel hukuk tüzel kişilerinde olduğu gibi serbestlik ilkesine göre değil, kamu hukuku kurallarına tabi olarak yerine getirilir. Kamu tüzel kişilerinin nitelikleri ve kamu hukukuna tabi olmanın getirdikleri idare hukuku doktrininde detaylı olarak ele alınmaktadır.

Kamu hukuku tüzel kişilerinin temel nitelikleri kısaca aşağıdaki gibi sayılabilir:

- Kuruluş ve ortadan kaldırılmalarının kanun veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak idari işlemle gerçekleştirilmesi,
- Kamu yararı amacı taşımaları ve kamu hizmeti görmeleri,
- Görev, yetki ve sorumluluklarının yasal düzenlemelerle belirlenmiş olması,
- Kamusal yetki ve ayrıcalıklarla donatılmış olmaları,
- Belirli denetim mekanizmalarına tabi olmaları,
- Mal ve gelirlerinin, çalışanlarının özel statülere tabi olmaları,
- Genel olarak kamu hukukuna tabi olmaları.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları daha önce de belirtildiği gibi kamu hukuku tüzel kişilerinin temel niteliklerini taşımaktadırlar. Kanunla kurulmakta, belli kamusal hizmetleri kamu yararı amacı doğrultusunda gerçekleştirmekte, kuruluş amaçları, faaliyet alanları, görev, yetki ve sorumlulukları, tabi oldukları esas ve usuller kanunla belirlenmekte, kanunlarla kendilerine tanınan bazı kamusal güç ve ayrıcalıkları kullanmakta, devletin vesayet denetimine tabi olmakta ve bütçeleri özel usullere göre hazırlanmaktadır. Bazı yönleriyle ise özel hukuk hükümlerine benzerlik gösteren meslek kuruluşları, Anayasa ve yasaların açık hükümleriyle kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmışlardır.

Kamu tüzel kişileri karar, işlem ve eylemlerini organları aracılığıyla yerine getirmektedir. Bu organların teşkil biçimi, görev, yetki ve sorumlulukları da ilgili hukuk normlarıyla belirlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, kamu tüzel kişileri kamu idareleri ve kamu kurumları şeklinde ikili gruplandırmaya tabi tutulmaktadır. Devlet (devlet tüzel kişiliği bünyesinde faaliyet gösteren idareler) ve mahalli idareler kamu idareleri olarak, diğer kamu tüzel kişileri ise kamu kurumları olarak adlandırılmaktadırlar. Meslek kuruluşları da devlet tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmaları yönüyle kamu kurumları kapsamında değerlendirildiği gibi, bunlardan ayrı bir grup olarak da tasnif edilebilmektedir. Kamu idareleri ile kamu kurumları arasındaki temel ayrım, yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin kapsamından ve tüzel kişilik biçiminden doğmaktadır. Kamu kurumları belli/sınırlı bazı kamu hizmetlerini ifa etmek üzere kurulmuş iken, kamu idarelerinin görev alanları daha genel niteliklidir. Meslek

kuruluşları da, Anayasa ve yasalarda belirtilen hizmetleri yürütmek üzere teşkil edilen kamu tüzel kişileridir.

Kamu hukuku tüzel kişilerinin özel hukuk tüzel kişilerine nazaran bir takım üstün yetki ve ayrıcalıklarla donatılmış olduğunu ve bunun çeşitli yararlar, kolaylıklar sağladığını belirtmiştik. Fakat aynı şekilde kamu tüzel kişiliğinin sağladığı ayrıcalıklar yanında, bunlar bir kısım sınırlamalara da tabi bulunmaktadırlar. Gerçekten kamu tüzel kişiliği haiz olmanın önemli bazı sonuçları bulunmaktadır. Tüzel kişiliğin kamusal keyfiyeti kuruluş ve yöneticilerin hareket serbestîsini belli yönlerden sınırlamakta ve faaliyetlerin, kararların, iş ve işlemlerin önceden belirlenmiş ilke ve kurallar çerçevesinde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Kamu hizmetlerinin niteliğinin ve kamu tüzel kişilerinin yapısının doğal sonucu olan bu keyfiyet nedeniyle kamu tüzel kişileri birçok yönden özel hukuk tüzel kişileri gibi serbest hareket edememekte ve kendileri için belirlenmiş olan kuralların sağladığı imkânlar ölçüsünde faaliyet gösterebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında Anayasa'da kamu tüzel kişiliği olarak teşkilatlandırılan meslek kuruluşlarının da diğer kamu tüzel kişilerine benzer şekilde, kamu kurumu niteliğinde olmanın sağladığı yararlar yanında bazı kısıtlamalara tabi olmaları doğal karşılanmalıdır.

Duran'a göre (Duran, 1982:234) Anayasanın ve kanunların, genel olarak kamu kurumlarına değil, kamu tüzel kişilerine tanıdığı yetki, ayrılık, bağışıklık ve ayrıcalıklardan meslek kuruluşları da, kamu tüzel kişisi sıfatlarıyla yararlanabilirler. Buna karşılık bu kuruluşlar kamu tüzel kişilerinin yükümlülük ve kısıtlamalarına da katlanmak zorundadırlar.

Yukarıda da vurgulandığı üzere, doktrinde bir kuruluş ya kamu tüzel kişisidir ya da özel hukuk tüzel kişisidir. Karma bir tüzel kişilik kimliği kullanmak mevcut hukuk düzenimize uygun düşmemektedir.

Doktrinde bu gibi bazı nitelendirmeler yapılsa bile, bunun pozitif hukukta açık bir dayanağı yoktur. Başkaca bazı kamu kurumlarında olduğu gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına kamu hukuku kuralları yanında belli hallerde özel hukuk hükümlerinin de uygulandığı bilinen bir gerçek olmakla birlikte, bu durum bunların hukuki niteliklerini, tüzel kişiliklerinin türünü ve idare teşkilatı içerisindeki yerlerini doğrudan etkileyen bir husus değildir. Devlet teşkilatı içerisinde yer alıp, her türlü kamusal ayrıcalıklardan yararlandıktan sonra belli hallerde, bunu göz ardı ederek sivil toplum kuruluşuna dönüşmek hukuki olmadığı gibi etik bir tutum olarak da görülememektedir. Dolayısıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının teşkilat yapıları, faaliyetleri, işlem ve eylemleri değerlendirilirken bunların kamu tüzel kişisi oldukları göz ardı edilmemelidir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak teşkilatlandırılan meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliği olarak tanınması doktrinde eleştiri konusu olmuştur. Genel kabul gören yaklaşımda, belli toplumsal ihtiyaçlar ve yararlar doğrultusunda bazı önemli

meslekleri icra eden meslek mensuplarının kamusal ayrıcalıklar tanınan ve kamu kurumu niteliğinde kabul edilen mesleki teşekküller bünyesinde örgütlendirilmesi olumlu ve gerekli görülmektedir. Fakat istisnai de olsa bu şekildeki bir mesleki örgütlenme modelini eleştiren yaklaşımlar da söz konusudur.

Bu konudaki en kapsamlı değerlendirmelerden birisi Kemal Gözler'in ortaya koyduğu görüştür. Gözler'e göre, meslek kuruluşları kamu tüzel kişisi değil, aksine özel hukuk tüzel kişisi olmalıydılar. Çünkü, bunlar mahiyetleri bakımından bir özel hukuk tüzel kişisidirler. Özel kişiler tarafından özel kişilerin mal varlıklarıyla kurulan, malvarlığı, personeli bakımından özel hukuka tabi olan bir tüzel kişinin bazı kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılmış olması, onu kamu tüzel kişisi haline getirmez. Gözler, idare hukukunun genel teorisi bakımından meslek kuruluşlarının kamu hukuku tüzel kişisi değil, özel hukuk tüzel kişisi olduklarını ifade etmekte ve Anayasa'nın aksi yöndeki açık hükmünü eleştirmektedir (Gözler, 2003:494, 500-501).

- **BELLİ BİR MESLEĞE MENSUP OLANLARA YÖNELİK OLARAK KURULMUŞ OLMAK**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yapı itibarıyla diğer kamu kurumlarından farklı olarak doğrudan doğruya bir kamu hizmeti görmemektedir (Eroğlu, 1974:179). Bu kuruluşlar belli bir mesleğe mensup olan kişilere yönelik olarak Anayasa ve ilgili yasalarda belirlenen amaçları gerçekleştirmek üzere kurulmuşlardır. Meslek kuruluşları, tek bir uğraş konusuna sahip olup, belirli bir kamu hizmeti gören ya da kamusal faaliyette bulunan kimselerden oluşan korporasyonlar (Özay, 2004:194) olmaları yönüyle faaliyetlerini ilgili meslek mensuplarına yönelik olarak gerçekleştirirler. Bunların kamusal nitelikleri olan hizmet ve faaliyetlerinden meslek mensubu olanlar dışındaki üçüncü şahısların da bazı açılardan yararlandıkları kuşkusuz olmakla birlikte, meslek örgütlerinin kuruluş amaçları esas olarak belli bir mesleğe mensup olanların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Kısaca, bu kuruluşların hizmet ve faaliyetleri belli bir mesleği icra eden kesime yönelik olup, bunlar da ilgili düzenlemelerde belirlenmiştir. Mesleği icra etmeyen kimselerin bu kuruluşlara üye olması ve meslek mensuplarına yönelik hizmetlerinden yararlanması söz konusu değildir (Bazı meslek kuruluşları kendi alanlarında yükseköğrenim gören öğrencileri "öğrenci üye" statüsüyle üye olarak kaydetmekte, bazılarında da "fahri üyelik" uygulaması görülmektedir).

Anayasaya göre, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; *"belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak maksadı ile…kurulan… kamu tüzel kişilikleridir."* Bu hüküm, meslek kuruluşlarının hem kuruluş amaçlarını belirlemekte hem de bu kuruluşların faaliyetlerinin ilgili olduğu kesimi ortaya koymaktadır.

Meslek kuruluşlarının, avukatlık, hekimlik, eczacılık, tacirlik, mühendislik gibi "serbest meslek" denen mesleklerde çalışanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleği dışa karşı temsil etmek ve özellikle bu mesleklerin "iç disiplinini" ve meslek ahlakını sağlamak üzere kuruldukları (Gözler, 2003:494) belirtilmekle birlikte, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yalnızca serbest meslek olarak değerlendirilebilecek mesleklere özgü bir örgütlenme olmadığını da kabul etmek gerekmektedir.

Anayasa'nın 135 inci hükmü; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ancak *"belli bir mesleğe mensup olanları"* kapsayacak şekilde kurulabileceği, belli bir mesleğe mensubiyetten söz edilemeyecek alanlarda, bu nitelikte meslek kuruluşu kurulamayacağı şeklinde yorumlanmaktadır.

Meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarından, mesleki faaliyetlerden, mesleğin genel menfaatlerinden, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkisinden, mesleki disiplin ve ahlaktan söz edebilmek için, bir başka anlatımla, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçlarında geçen hususların varlığını kabul etmek için ortada "belli bir mesleğin" ve bu mesleği icra eden bir "meslek grubunun" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Ancak, hangi işlerin bu kapsamda bir meslek olarak değerlendirilebileceğine ilişkin olarak pozitif hukukumuzda, yargı içtihatlarında ve öğretide kabul gören objektif kriterler bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu kapsamda düzenlenme konusu yapılacak işler/meslekler veya meslek grupları/kesimler kanun koyucu tarafından belirlenmektedir. Kuşkusuz, kanuni düzenlemenin Anayasa'ya uygunluğu usulü çerçevesinde Anayasa Mahkemesince denetlenebilecektir.

• MUAYYEN BAZI AMAÇLAR DOĞRULTUSUNDA FAALİYETTE BULUNMAK

Meslek kuruluşlarının amaçları Anayasayla belirlenmiş ve bir anlamda sınırlandırılmıştır. Anayasa ve yasalardaki hükümler incelendiğinde, bu kuruluşların iki tür görev ifa ettikleri görülmektedir. Birincisi meslek mensuplarına ve mesleğe yönelik faaliyetler. İkincisi de kamu hizmeti niteliği de olan topluma, kamuya yönelik olarak yürütülen faaliyetlerdir. Hatta üçüncü bir kategori olarak bu kuruluşların dolaylı anlamda Devlet adına yürütülen bir kısım faaliyetlerinin de olduğunu söylemek mümkündür.

Meslek kuruluşlarının kuruluş ve faaliyetlerinde esas alınacak amaçlar/ilkeler Anayasa'da açık bir şekilde belirlenmiştir. Anayasa'daki ortak düzenleme yanında kuruluş kanunlarında ve diğer düzenlemelerde de meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları ve faaliyet alanları ayrıntılı ve bazen birbirinden farklı biçimlerde düzenlenmiş olup, bu düzenlemelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bununla birlikte, bu kuruluşların uygulamada pozitif hukukta tanımlanan amaç ve faaliyet konuları dışında çok geniş ve esnek bir zeminde faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Yani, çoğu zaman Anayasa ve yasalarda tanımlanan amaç ve konularla sınırlı kalınmayarak, kuruluşların organlarının ve yöneticilerinin inisiyatifleri

doğrultusunda hareket ettikleri gözlemlenmektedir. Siyasi faaliyetlerden, toplumun geneline veya belli bir kesimine yönelik sosyal içerikli faaliyetlere, ekonomik nitelikli faaliyetlerden, mesleki faaliyetlere kadar uzanan geniş bir yelpaze içerisinde faaliyet göstermektedirler.

Kuruluş amaçları ve kamu kurumu nitelikleri dikkate alındığında bu kuruluşlar, her ne kadar belli bir mesleğe mensup olan kişilerin meydana getirdiği örgütler de olsa, bunların tek gayelerinin üyelerinin menfaatlerini korumak ve mesleki ihtiyaçlarını gidermek olmadığı, Anayasa ve yasal düzenlemeler çerçevesinde kısmen kamu hizmeti niteliği de bulunan faaliyetler gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu konudaki uygulama kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir. Meslek kuruluşları amaçları bakımından kamu idarelerinden kısmen ayrıldıkları gibi, aynı şekilde özel hukuk hükümlerine tabi kâr amacı güden veya gütmeyen organizasyonlardan da belli ölçülerde ayrılmaktadır. Bu kuruluşlar kâr amacı gütmedikleri gibi, bunların kuruluş ve faaliyet amaçları kurucuları veya üyeleri tarafından da belirlenmiş değildir. Amaç ve faaliyet alanları kanun koyucu tarafından belirlenmiştir. Bunların kuruluş amaçları kısmen meslek mensuplarına, kısmen devlete ve kısmen de toplumun geneline yöneliktir.

- **KURULUŞ AMAÇLARI DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREMEMEK**

Meslek kuruluşların kuruluş amaçları Anayasa'nın 135 inci maddesinde ve kuruluş kanunlarında düzenlenmiş olup Anayasa'ya göre, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunmaması gerekmektedir.

Bu amaçlar kimi yönlerden ortak iken, bazı meslek kuruluşlarının özellikli bazı kuruluş amaçlarına sahip olduğunu da söylemek mümkündür. Bir meslek kuruluşunun kuruluş amaçlarını tespit etmek için ilgili yasal düzenlemeye bakmak gerekmektedir. Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşları için çeşitli müeyyideler öngörülmüştür.

Anayasaya göre, amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilebilmekte ve yerlerine yenilerinin seçtirilmesi öngörülmektedir. Organlarının görevine son vermek ancak yargı kararıyla mümkün olabilmekte, idari mercilerin böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Ancak, Anayasada öngörülen hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, bu kuruluşları faaliyetten men ile yetkilendirilebilmektedir. Bu merciin kararı da belli koşullar altında yargı denetimine tabi tutulmakta, aksi halde karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır. Bu konuda yetkili merciler ilgili kuruluş kanunlarında yer almaktadır.

Anayasa'nın 135 inci maddesi, meslek kuruluşlarının ancak kuruluş amaçları içerisinde kalmak suretiyle faaliyette bulunacaklarını amirdir. Anayasa bu kuruluşların faaliyet konularını ve türlerini belirlememiş olmakla birlikte, kuruluş amaçlarını düzenlemiştir. Dolayısıyla kuruluş amaçları kapsamındaki işler haricinde kalanlar amaç dışı faaliyetler olarak değerlendirilecektir. Ayrıca, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları ve yürütebilecekleri faaliyetler ilgili kanunlarla düzenlendiğinden kuruluş amaçları ve bu doğrultuda yürütebilecekleri faaliyetler için söz

konusu düzenlemelere de bakmak gerekmektedir. Ancak, yine de bazı hallerde yürütülen herhangi bir faaliyetin kuruluş amacı kapsamında olup olmadığını tespit etmek kolay değildir.

Bununla birlikte, 1982 Anayasasında yer alan yasak ve sınırlamaların getiriliş nedenleri incelendiğinde; meslek kuruluşlarının mesleki faaliyetler dışında yürüttükleri bazı salt ideolojik ve politik faaliyetleri nedeniyle böyle bir düzenlemeye muhatap oldukları ve kuruluş amaçları dışında kalan, kendi görev alanlarına girmeyen faaliyetlerde bulunmalarının yasaklanmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu gaye Anayasa'nın hazırlanış ve kabulü sürecindeki tutanaklarda da açıkça görülmektedir.

1961 Anayasası'nın 122 nci maddesinde meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları Anayasa'da belirtilmediği gibi, bunların amaç ve faaliyetlerine ilişkin olarak 1982 Anayasasında olduğu gibi bir yasak ve sınırlama da bulunmamaktaydı. Meslek kuruluşlarının işlevleri, yürütecekleri faaliyetleri, görev ve yetkileri ilgili kuruluş kanunuyla düzenlenmekteydi. Kanunlarda genel olarak meslek kuruluşlarının ve özel olarak da organlarının görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiş olmasına karşın, yapılamayacak/yürütülemeyecek faaliyet ve işler konusunda açık düzenlemeler bulunmamaktaydı.

Gerek pozitif hukuktaki boşluk, gerekse 1980 öncesi politik koşulların sonucunda Türkiye, her alanda olduğu gibi siyasallaşan meslek kuruluşları olgusuyla karşı karşıya kalmıştır. Özel hukuk hükümlerine tabi sendika, dernek ve vakıflarda, meslek örgütlerinde görülen ideolojik kamplaşma ve tüm faaliyetlere işleyen yoğun politik nitelik, meslek kuruluşlarında da ortaya çıkmış ve bu kuruluşlar 1961 Anayasa'sında "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlanmış olmalarına karşın, bir kısım meslek kuruluşları siyasi partiler kadar ideolojik/politik organizasyonlara dönüşmüşlerdir. Meslek kuruluşlarının organ ve yönetimlerinde görülen bu yapı devleti rahatsız ettiği kadar, bu örgütlere kanunen üye olma zorunda tutulan bir kısım meslek mensuplarını da etkilemiştir.

Anayasa'nın 135 inci maddesindeki kısıtlayıcı hükümler meslek kuruluşlarının, 12 Eylül öncesinde, kendi sahalarında çalışma yerine daha çok, politika ile uğraşmalarına bir tepki olarak görülmektedir (Kuseyri, 10.03.1986). Dolayısıyla 1980 öncesinde yaşananların tepkisi olarak 1982 Anayasası meslek kuruluşlarına bir takım yasaklar ve sınırlamalar getirmiştir. Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu ve Danışma Meclisindeki tartışmalar, meslek kuruluşlarının 1980 öncesi siyasi/ideolojik faaliyetlerinin, maddenin düzenleniş biçimi üzerindeki tesirini ortaya koymaktadır. Bunun sonucu olarak Anayasa'nın 135 inci maddesinde, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremeyecekleri, siyasetle uğraşamayacakları, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyecekleri, siyasi partilerin, sendikaların ve sendika üst kuruluşlarının; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının organlarının seçimlerinde aday gösteremeyecekleri ve belirli adayların leh veya aleyhinde faaliyette

bulunamayacakları ve propaganda yapamayacakları hükme bağlanmış ve bunları yapan kuruluşlar hakkında müeyyideler öngörülmüştür.

Maddedeki bu yasak ve sınırlamalar 1995 yılına kadar sürmüştür. 1995 yılında yapılan değişiklikle meslek kuruluşlarının faaliyetleri üzerindeki sınırlama ve yasaklamalar azaltılmıştır. Bununla birlikte kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunma yasağı sürmektedir. Değişiklik öncesi dönemde dahi meslek kuruluşlarının menfaat veya baskı grubu olarak mensuplarının çıkarlarını korumak ve geliştirmek gayesiyle politik nitelikli açıklama ve eylemlerde bulunabilecekleri kabul edilmekteydi. Bu kuruluşların gerek hükümetler gerekse parlamentodan kendileriyle ilgili bir karar çıkarmaya yönelik olarak ya da yapılan düzenlemelere karşı görüşlerini açıklamaları gibi eylemler dolaylı olarak politik nitelikli bile olsa siyaset yasağı kapsamında değerlendirilmemekteydi. Zaten bu tür faaliyet ve eylemlerin meslek kuruluşlarının en temel işlevlerinden olduğu kabul edilmekteydi.

Meslek kuruluşlarının asli görevlerine ilişkin ilginç bir değerlendirme (Kuseyri, 10.03.1986); *"Genel olarak iktidarlar, kendi görüşlerine uygun beyanları, meslek teşekküllerinin asli görevi, sayarlar."* şeklindedir. Aynı değerlendirme muhalefet için de geçerli olup, meslek kuruluşlarının iktidarı eleştirmesi muhalefet tarafınca asli görev sayılırken, icraatın övülmesi siyaset yapılıyor diye eleştirilmektedir.

Nitekim, bu değerlendirmeler sadece eleştiri düzeyinde kalmamış, sonuçta geçmiş bazı yanlış uygulamalara da tepki olmak üzere Anayasa'da bazı kısıtlayıcı hükümler getirilmiştir. Oysa meslek kuruluşlarının faaliyet ve eylemlerinin bu şekilde değerlendirilmemesi; *"Her fikrin bir karşıtı olduğunu düşünerek olaylara toleransla bakmanın demokrasinin vazgeçilmez kuralı"* olduğunun kabulü büyük önem taşımaktadır.

Gözler'e göre, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamamalarına ilişkin sınırlama, yalnızca Anayasanın pozitif hükmünden doğan bir sonuç değil, *"ihtisas ilkesinin"* de bir gereğidir. Kamu idareleri dışındaki kamu tüzel kişileri ve genelde bütün tüzel kişiler, bir amacı gerçekleştirmek için kurulurlar. Hukuk düzeni, başka bir nedenle değil, bu amacın gerçekleşmesi için bu kuruluşlara, tüzel kişilik atfetmiş, yani onların hukuki varlığını kabul etmiştir. Dolayısıyla, Anayasa'da ayrıca yasaklanmasa da, meslek kuruluşları tahsis edildikleri amaç dışında faaliyetle bulunamayacaklardır (Gözler, 2003:497). Bununla birlikte, Anayasada geçen amaç dışı faaliyet kavramının, belirsiz bir kavram olduğunu da belirtmek gerekir. Meslek kuruluşlarının gerçekleştirdikleri tüm faaliyetlerinin kuruluş amaçları kapsamında olup olmadığını kolayca tespit etmek her zaman mümkün olmayabilir. Bu kavramın içinin somut olayda yargıç tarafından doldurulacağı (Yıldırım, 1997:180) söylenebilirse de kişilere bırakılmış bu gibi takdiri yetkilerin farklı zamanlarda ve farklı kişilerde birbirinden farklı veya çelişik şekillerde yorumlanabileceği de kesindir. Amaç dışı faaliyet yasağının muhteva ve sınırlarının objektif kriterler doğrultusunda belirlenmesi gerekmektedir.

Kuruluş amaçları dışında faaliyet gösterememe yasağı yanında, meslek kuruluşlarının siyasi nitelikli etkinliklerde bulunup bulunamayacağı da tartışılmaktadır. Anayasa'da 1995 yılında yapılan değişiklikler sonrasında, meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşmasının önündeki engellerin kalktığı, bu nedenle siyasi nitelikli faaliyetlerde bulunabilecekleri öne sürülmektedir. Ancak, aksi yöndeki görüşler de bulunmaktadır.

Bu konu 1961 Anayasası döneminde de tartışılmış ve Duran (Duran, 1982:230:231), 1961 Anayasasının öngördüğü düzen içerisinde meslek kuruluşlarının, "idare" alanında öngörüldüğü için, ancak idari görev ve yetkilerle donatılabilecekleri, siyasi planda yer alamayacakları ve siyasi işlevler üstlenemeyecekleri görüşünü ifade etmiştir. Anayasanın korporatif devlet sistemini kabul etmediğini belirten Duran, meslek teşekküllerine siyasi partiler gibi, siyasi yaşamda rol ve etki tanınamayacağını ifade etmekte, bununla birlikte bu kuruluşların mensuplarının hak ve çıkarlarını kovalama ve gerçekleştirme yolunda siyasi organlar ve idare üzerinde baskı grubu işlevi görmesinin doğal ve kaçınılmaz bir olgu olduğunu kabul etmektedir.

Benzer bir görüş günümüzde de dile getirilmektedir. Gözler'e (Gözler, 2003:497) göre, meslek kuruluşlarına, Anayasa'da siyaset yapma yasağı getirilmiş olmasa bile, siyaset yapamazlar; çünkü bu kuruluşlar ihtisas ilkesine tabidirler. Bu kuruluşlar, hangi amaçla kurulmuşlar ise sadece ve sadece o amaç doğrultusunda faaliyet gösterebilirler. Bu kuruluşlara Anayasa, kamu tüzel kişiliği vermiş, kanunlar bu kuruluşları bir takım kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatmıştır. Bu kuruluşların amaç dışı faaliyet göstermesi, örneğin siyaset yapmaları, bu kuruluşlara tanınan kamu tüzel kişiliğinin ve kamu gücü ayrıcalıklarının kötüye kullanılması anlamına gelir. 135 inci maddede 1995 yılında yapılan değişiklikler sonrasında, meslek kuruluşlarının gittikçe artan oranda siyasi faaliyette bulunmaya başladıklarını belirten Gözler, örneklendirdiği bazı faaliyetlerin mesleki faaliyetler dışında kalan salt siyasi nitelikli faaliyetler olduğunu ifade etmektedir.

Meslek kuruluşlarının, mensuplarının hak ve çıkarlarını gerçekleştirmek için siyasal organları baskı grubu olarak etkilemeye çalışmalarını doğal ve kaçınılmaz olarak gören Günday (Günday, 1998:384-385) 1982 Anayasasıyla meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşmalarına ilişkin olarak getirilen yasaklamaları (değişiklik öncesi) bu kuruluşların asli işlevlerini yerine getirmelerine engel teşkil eden düzenlemeler olarak değerlendirmektedir.

Görüldüğü üzere, meslek kuruluşlarının siyasi nitelikli işlevler üstlenip üstlenemeyeceği hususunda da ortak bir görüş bulunmamaktadır. Pozitif hukuka bakıldığında, 1995 değişiklikleri sonrasında, meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşmalarına, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket etmelerine ilişkin açık yasaklama getiren hükümler değiştirildiğinden bu kuruluşların siyasi nitelikli etkinliklerde bulunabilecekleri iddia edilebilirse de, 135 inci maddedeki *"meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar"* şeklindeki yasaklamanın dahi siyasi faaliyetleri (örgütün ve organların) engellediğini unutmamak gerekir.

Çünkü, bu genel nitelikli bir yasaklama olup, kapsamı geniştir. Bu yasak, meslek kuruluşlarının faaliyetlerini "kuruluş amaçlarıyla" sınırlandırmaktadır. Bunların kuruluş amaçları Anayasa'nın 135 inci maddesinde ve kuruluş kanunlarında düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu amaçlar dışında kalan siyasi faaliyetler de dâhil tüm faaliyetlerin amaç dışı olma yönüyle yasaklandığı söylenebilir. Bu itibarla, nitelikleri itibarıyla siyasi organizasyonlar olmayan meslek kuruluşlarının salt siyasi nitelikli işlevler üstlenmelerinin ve bu doğrultuda faaliyet göstermelerinin Anayasa'ya, ilgili kanunlara ve bunların teşkil ediliş amaçlarına uygun düşmeyeceğini kabul etmek gerekir.

- **KURULUŞLARIN ORGANLARININ KENDİ ÜYELERİ TARAFINDAN SEÇİLMESİ**

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organları (yönetim kurulu, disiplin kurulu, onur kurulu, denetleme kurulu gibi) kendi üyeleri tarafından ilgili kanunlarda gösterilen usullere göre kendi üyeleri arasından seçilmektedir. Bu seçimler Anayasa gereği yargı gözetiminde ve gizli oyla yapılmaktadır. Meslek kuruluşları aynı Anayasal dayanağa göre kurulmalarına karşın kuruluş ve görev kanunlarındaki farklı hükümler nedeniyle görev ve yetkiler, organların teşekkülü ve türü, teşkilatlanma, yönetim, denetim vb. hususlarda tabi oldukları hükümler farklılık göstermektedir. Seçimleri konusunda da farklı düzenlemeler bulunabilmektedir.

1982 Anayasası sonrasında, meslek kuruluşlarının kanunlarında gerekli değişiklikler yapılmakla birlikte, seçim organlarının teşekkül biçimi ve seçimler konusunda farklı bazı uygulamalar bulunmaktadır. Ancak, özü itibarıyla organların üyeler tarafından ve meslek mensupları arasından, yargı gözetimi altında gizli oylama ile yapılan seçimlerle belirlenmesi şeklindeki ilke, tüm meslek kuruluşlarını kapsamaktadır. Diğer yandan, Anayasa'nın amir hükmü uyarınca, meslek kuruluşlarının organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler.

Meslek kuruluşları, organlarının seçimle oluşturulması yönüyle demokratik örgütler kapsamında değerlendirilmektedir. Diğer kamu idarelerinden farklı olarak, organları ve yöneticileri atamayla değil seçimle belirlenmektedir. Organlarda görev alacak kişiler de meslek mensupları arasından seçilmektedir. Esasında Anayasa'da geçen "demokratik"lik niteliği Devletin/Cumhuriyetin bir niteliğidir. Bu nitelik, devleti oluşturan tüm idare teşkilatına teşmil edilmemektedir. Bununla birlikte, bazı teşkilatlar bakımından getirilen özel düzenlemeler dolayısıyla bunların demokratik bir nitelik kazandıkları da görülmektedir.

Devletin "demokratik" olabilme niteliğinin ilk ve en vazgeçilmez unsuru; "organ"larının genel seçimlerle işbaşına gelmeleri, belli bir süre sonra ve yeniden seçilmedikleri hallerde görevlerinin son bulmasıdır. Bu ilke, yasama organının oluşumunda hayatiyet bulmakta, idare organlarının oluşumunda ise sınırlı uygulama imkânı bulabilmektedir. İdare alanında merkezden yönetimin yapısı ve niteliği, seçime elverişli görülmediğinden dolayı, seçim mahalli idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarının oluşturulmasında başvurulan bir yola indirgenmiş durumdadır (Özay, 2004:117). Bu durum esas olarak idare

teşkilatının niteliğinden kaynaklanmaktadır. İdare teşkilatına dâhil tüm kurum ve kuruluşların organlarının seçimle işbaşına gelmeleri mümkün olmadığı gibi gerekli ve uygun da değildir.

Bununla birlikte, Anayasa bazı idareler bakımından ayrıksı düzenlemeler getirmiştir. Anayasa'nın 127 nci maddesinde; mahalli idarelerin karar organlarının seçimle oluşturulacağı öngörülmüştür. Bu itibarla, il özel idareleri, belediyeler ve köylerin karar organları kanunlarda belirtilen usuller çerçevesinde seçimle oluşturulmaktadır. Aynı şekilde, Anayasa'nın 135 inci maddesinin açık hükmü gereği kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da organları kendi üyeleri arasından yargı gözetiminde gerçekleştirilen seçimlerle oluşturulmaktadır. Bu kuruluşlar bu yönüyle "demokratik" nitelikleri daha ağır basan örgütlenmeler olarak ortaya çıkmaktadır.

Organların seçimle oluşturulmasının tek başına her zaman demokratik bir idare yapısının ortaya çıkmasını sağlamadığı/sağlayamayacağı çekincesiyle beraber, meslek kuruluşlarının göreceli olarak daha demokratik organizmalar olduğunu kabul etmek gerekmektedir. 1961 Anayasa'sında meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin "demokratik esaslara" aykırı olamayacağı tasrih edilmişken, 1982 Anayasa'sında bu hükme yer verilmemiştir. Buna karşın, 135 inci maddedeki detaylı düzenlemelerle demokratik yapının bazı unsurlarına da yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla, Anayasa'nın 2 nci maddesinde, Devletin (Cumhuriyetin) nitelikleri arasında sayılan "demokratik"liğin belli ölçüde (organların oluşumu, seçimler) meslek kuruluşları özelinde de hayat bulduğunu söylemek mümkündür.

Demokratiklik niteliği sadece organların oluşumunda değil, bunların işleyişi (Özay, 2004:117), yönetim yaklaşımı, kararların alınış usulü, yetkilerin kullanımı, tarafların/ilgililerin karar alma süreçlerine katılımının sağlanması, çoğulcu bir yapının tesisi, şeffaflığın tesisi, hesap verme mekanizmalarının işletilmesi, iyi yönetim uygulamaları, toplum ve diğer organizmalarla ilişkilerin biçimi gibi birçok farklı hususa bağlı bulunmaktadır. Bu itibarla, demokratik bir örgüt yapısından söz edebilmek için diğer unsurlar bakımından da demokratik esaslara uygun bir yapılanma gerekmektedir. Sonuç olarak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarının seçimle oluşumu bakımından nispi olarak demokratik niteliklere sahip örgütler olsalar bile, yönetim ve işleyişlerindeki demokratiklik sınırlı kalmaktadır. Demokratik yönetim seçimle hukuksal olarak gerçekleşmiş görünse bile (Özay, 2004:17) meslek kuruluşlarında gerçek anlamda yönetimde demokrasi, sistem, uygulama ve anlayış olarak henüz tam olarak hayata geçirilebilmiş değildir.

Meslek kuruluşlarının organlarının kendi üyeleri tarafından seçilmesi nedeniyle, bu kuruluşların yöneticilerinin ülkenin siyasi ve idari makamlarına karşı değil, sadece kendi üyelerine karşı sorumlu oldukları şeklinde bazı görüşler (Gözler, 2003:496) bulunmakla birlikte, devletin Anayasa'nın açık hükmü ve ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde bunlar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunduğu dikkate alındığında, meslek kuruluşlarının yöneticilerinin

yalnızca üyelerine karşı sorumlu olduklarını kabul etmek zor gözükmektedir. Mevzuatın öngördüğü durumlarda bu kuruluşların yöneticilerinin üyeler dışındaki yetkili mercilere karşı da sorumlu olduklarını kabul etmek gerekir. Kuşkusuz üyelere ve diğer yetkili mercilere karşı olan sorumluluğun niteliği, biçimi ve sonuçları birbirinden farklıdır.

- **İLGİLİ MESLEK KURULUŞUNA ÜYE OLMA ZORUNLULUĞUNUN BULUNMASI**

Kanunda belirtilen meslek mensuplarının ilgili meslek kuruluşuna üye olmaları zorunludur. Ancak, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar bakımından meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmamakta, bunlar isterlerse meslek kuruluşlarına üye olabilmektedir. Ayrıca, bazı meslek kuruluşlarında ilgili unvanı ihraz ettiği halde mesleği icra etmekten sarfı nazar eden kişilerin de gönüllü olarak bu kuruluşlara üye olabilmesi ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde mümkündür.

Yıldırım (Yıldırım, 1997:180), Anayasa'nın kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar bakımından, meslek kuruluşlarına girme mecburiyetini aramamasıyla ilgili olarak; "*Kamu görevlilerinin örgütlenmelerinin, siyasal çatışmaya dönüştüğü gerekçesi, meslek kuruluşlarının bu şekilde düzenlenmesinde etkili olmuştur. Ancak, sivil toplum olabilmenin önemli araçlarından biri de bu tür örgütlenmelerdir. Siyasal farklılıkların çatışmaya dönüşmesini önlemenin çaresi, kuruluşları etkisiz hale getirmek olmasa gerektir*" demek suretiyle zorunlu üyelik esasının kamu görevlilerini de kapsaması gerektiği kanaatini belirtmektedir.

Zorunlu üyelik gereği kamu görevlileri ile diğer meslek mensuplarını kapsayan meslek kuruluşlarının sivil toplum olabilmenin önemli araçlarından biri olarak görülmesi ve Anayasa'daki kamu görevlilerine ilişkin hükmün meslek kuruluşlarını etkisiz hale getirmeye yönelik bir düzenleme olarak yorumlanması bu kuruluşların niteliklerinin ne kadar tartışmaya açık olduğunu göstermektedir. Kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu ve kamu hukuku tüzel kişisi sayılmak için doktrinde ve yargı kararlarında aranan kriterlerin büyük çoğunluğunu sağladığı bilinen meslek kuruluşlarının, Anayasa ve yasal düzenlemeler karşısında bir idari teşkilat kitabında, sivil toplum olmanın önemli araçlarından sayılması ve belli meslekleri icra eden herkese zorunlu üyelik esasının getirilmesi gerektiğinin savunulması bu kuruluşların hukuki nitelikleriyle çeliştiği kadar, demokrasi ve sivil toplum literatürüne de uygun değildir.

Açıkça ifade etmek gerekir ki, kamu tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde görülen bir kamu teşkilatının söz konusu olduğu ve zorunlu üyelik esasının geçerli olduğu bir örgütlenmenin sivil toplumla hiçbir ilgisi yoktur. Kişilerin bu kuruluşlara zorla üye yapılması sivil toplumu güçlendirmez, aksine sivil toplum anlayışını dejenere edebilir ve çeşitli zararlar verebilir. Mesleki örgütlenmedeki düalist yapı, kamu gücünü arkasına alan örgütleri güçlendirirken, sivil toplumun esas unsurları olan vakıf ve dernek şeklindeki gönüllü örgütlenmeleri zayıflatır. Bu iki tip mesleki örgüt arasında söz konusu olabilecek zararlı bir

rekabet de bunların etkinliklerini ve amaçlarına ulaşmalarındaki başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Öte yandan, Anayasa'nın 135 inci maddesi ve ilgili yasal düzenlemelerde öngörülen meslek kuruluşlarına zorunlu üyelik esasının Anayasa'nın 48 inci maddesinde tanınmış bulunan "çalışma ve sözleşme hürriyetinin" bir sınırlandırması niteliğinde olduğu öne sürülmektedir. Gözler'e (Gözler, 2003:496) göre; bu sınırlandırmanın Anayasa'nın 13 üncü maddesine uygun olarak yapılması gerektiği, 13 üncü maddenin yeni şekline göre ise temel hak ve hürriyetler ancak ilgili maddede belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlanabileceği ve Anayasa'nın 48 inci maddesinde de herhangi bir sınırlama sebebi bulunmaması nedenleriyle, meslek kuruluşları yoluyla bir mesleğin icrasının sınırlanması, Anayasa'nın 13 üncü maddesinin yeni şekline aykırıdır.

- **İDARİ VE MALİ ÖZERKLİĞE SAHİP OLMAK**

Meslek kuruluşları idare hukuku öğretisinde özerk kuruluşlar olarak da nitelendirilmektedir. Meslek kuruluşları belli yönleriyle son yıllarda yaygınlaşan bağımsız idari otoriteler olarak da adlandırılan, düzenleyici ve denetleyici kurumlarla da benzerlik göstermektedirler. Meslek kuruluşları idari ve mali yönden özerkliğe sahip kuruluşlardır. Bu kuruluşlar idari ve mali karar ve işlemlerini kendileri kararlaştırmakta ve uygulamaktadırlar. Özerklik esas olarak bu kuruluşların merkezi idare dışında yapılandırılmış olmasından, bunlara ayrı bir kamu tüzel kişiliği tanınmış olmasından ve belli kamusal hizmetleri yürütmek üzere görevlendirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer yandan, belli başlı bazı nitelikleri de bu kuruluşları özerk hale getiren diğer faktörlerdir. Bu niteliklerinin en başında, meslek kuruluşlarının organlarının kendi üyeleri arasından seçimle oluşturulmasıdır. Bu organlar Anayasa ve kanunlarda öngörülen haller dışında görevden alınamamakta ve görevden uzaklaştırılamamaktadırlar. Meslek kuruluşları faaliyetlerini yasal düzenlemeler çerçevesinde kendi organlarının aldığı kararlar doğrultusunda yürütmektedirler. Merkezi yönetim bütçesi dışında her birinin kendine özgü ayrı bir bütçesi söz konusudur. Kendi öz gelirleriyle finanse edilmekte olduklarından gelir bakımından da merkezi idareye bağlı bulunmamaktadırlar. Bütçenin hazırlanması, onaylanması ve uygulanması kendi yetkili organlarınca gerçekleştirilmektedir. Kendi mevzuatları çerçevesinde personel istihdam edebilmektedirler.

Meslek kuruluşları belli oranda özerk kuruluşlar olmakla birlikte, bunlar merkezi idareden tamamen bağımsız örgütler de değildir. Özerkliğin de bir sınırı söz konusudur. Anayasa bu kuruluşları devletin idari ve mali denetimine tabi tutmak suretiyle özerkliklerini sınırlandırmıştır. Diğer taraftan, kuruluş kanunlarıyla da merkezi idare kuruluşlarına (bakanlıklar ve diğer bazı idareler) belli konularda vesayet yetkileri tanınmıştır. Meslek kuruluşlarının bazı karar ve işlemleri merkezi idarenin onayına, kontrolüne veya denetimine

tabi olduğundan sınırsız bir özerkliğin bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. Bu kuruluşların kamu tüzel kişisi oldukları ve kamu kurumu niteliğinde oldukları göz önünde bulundurulduğunda, özel hukuk tüzel kişileri gibi tamamen devlet veya merkezi idare dışında kalan kuruluşlar olmadıkları anlaşılır. Bu nedenle, belli konularda özerkliğe sahip olan meslek kuruluşları belli yönlerden de idare teşkilatına dâhil diğer idareler/kurumlar gibi devletin gözetim ve denetimine tabi kuruluşlar durumundadırlar.

Meslek kuruluşları üzerindeki devlet denetiminin bu kuruluşların idari ve mali özerklikleriyle bağdaşmadığı belirtilse bile, denetimin özerkliği ihlal eden bir niteliğinin bulunmadığı da bir gerçektir. Anayasa Mahkemesinin bağımsız idari otoriteler olarak da adlandırılan idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici kurumların hesaplarının denetimini düzenleyen 4743 sayılı Kanunun 7 nci maddesini, Anayasaya uygunluk yönünden incelerken de belirttiği gibi (Esas Sayısı:2002/31; Karar Sayısı:2002/58; Karar Günü:25.6.2002) bazı kamu kuruluşlarına idari ve mali yönden tanınan özerklik bunların denetim dışında kalmasını gerektirmez. Yüksek Mahkemeye göre *"Geliri bütçeden sağlanan bütçe içi ya da bütçe dışı kamu kaynaklarından oluşan, tüzelkişiliğe sahip ve bir kamu hizmeti yapmak üzere kurulan tüm kamu kuruluşlarının Meclis'ce denetlenmesi parlamenter sistemin en belirgin özelliklerinden biridir."* Dolayısıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerindeki idari ve mali denetimin bunların özerklikleriyle bağdaşmadığını söylemek de çok doğru olmamaktadır. Kaldı ki bu denetimin Anayasadan kaynaklandığı da göz önüne alındığında yine Anayasa ve yasalarla verilen özerkliğin başka bir Anayasa hükmünü geçersiz kılmayacağı açıktır.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında Devletin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerindeki denetim yetkisini, merkezi idarenin bu kuruluşlara ilişkin vesayet yetkisi kapsamında değerlendirmiştir. Mahkeme ayrıca bu denetimi yalnızca denetim organları tarafından hesap ve işlemlere ilişkin olarak yapılan dar anlamda denetim olarak değil, geniş anlamıyla idare hukukundaki vesayet uygulamalarını da (onay, bozma, belli hallerde işlemi idarenin yerine geçerek yapma vb.) içerecek şekilde yorumlamaktadır.

Mahkemeye göre; *"Anayasanın 135. maddesinin beşinci fıkrasında "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir" denilerek, bir yandan merkezi idarenin, yerinden yönetim kurumları üzerinde denetiminin Anayasadan kaynaklanan bir hak olduğu, öte yandan, denetimin kanuniliği ve kanunda gösterildiği biçimde yapılması gerektiği esası getirilmiştir."* (Esas Sayısı: 1984/12; Karar Sayısı:1985/6; Karar Günü:1/3/1985). Yüksek mahkeme aynı kararında, idari teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idarelerin, ayrım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetimi ve denetimine tabi olduğunu belirtmiştir.

• DEVLETİN GÖZETİM VE DENETİMİNE TABİ OLMAK

Devletin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde idari ve mali denetimi söz konusudur. Anayasa'ya göre, Devletin bu meslek kuruluşları üzerindeki idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir. Anayasa'nın bu hükmüne istinaden meslek kuruluşlarının Anayasa öncesinde yürürlükte bulunan kanunlarında gerekli değişiklikler yapılmış ve devlet adına bu kuruluşlar üzerinde denetim yetkisi kullanacak merciler ve denetimin kapsamı belirlenmiştir. Daha sonra kurulan meslek kuruluşlarının kanunlarında da denetime ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir.

Esasında 1982 Anayasası öncesinde de ilgili kanunlardaki hükümler çerçevesinde meslek kuruluşlarının devletin idari ve mali denetimine tabi tutulduğu bilinmektedir. Yukarıda meslek kuruluşlarının pozitif hukuktaki yerlerini incelediğimiz bölümde de belirtildiği üzere 1982 Anayasası öncesinde yürürlüğe konulan birçok yasal düzenlemede de meslek kuruluşlarının bir bakanlığın gözetim ve denetimi altına alınmış olduğu görülmektedir. Fakat, 1982 Anayasa'sıyla devletin bunlar üzerindeki denetim yetkisinin Anayasal dayanağı açıklığa kavuşturulmaktan başka, bu konu, ilgili kanunlarda da açıkça düzenlenmek suretiyle uygulamada uyuşmazlık yaşanmaması amaçlanmıştır. Meslek kuruluşlarının kanunları incelendiğinde, denetimin kapsamının, niteliğinin, denetime yetkili kurum veya mercilerin düzenlendiği görülmektedir. Fakat bu konuda yasal düzenlemeler arasında bir kısım farklılıklar da bulunduğu anlaşılmaktadır.

Devletin meslek kuruluşları üzerindeki bu denetim yetkisi idare hukuku doktrininde "idari vesayet" olarak adlandırılmaktadır. İdarenin bütünlüğünün sağlanmasının bir aracı olan idari vesayetle, belli bir hizmeti görmek amacıyla devlet dışında ayrı bir kamu tüzel kişiliği tanınmak suretiyle kurulan merkez dışı kuruluşların faaliyet, işlem ve eylemleri belli noktalardan devletin denetimi altına alınmaktadır. Devletin veya merkezi idarenin diğer kamu tüzel kişileri üzerindeki vesayet yetkisi, bu kuruluşlara kamu hizmeti görmek üzere ayrı bir kamu tüzel kişiliği tanınmış ve kamusal güç ve yetkilerle donatılmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Kamu hizmetinin doğası gereği hizmet ifa etmek üzere teşkil edilen kurumlar, merkezi idarenin gözetim ve denetimi altına alınmaktadır.

Vesayet ilişkisinde iki ayrı tüzel kişiliğin varlığı söz konusudur. Tüzel kişilerden birisi mutlaka devlet veya devlet adına bu işlevi üstlenen bir başka kamu tüzel kişisidir. Esasında daha çok merkezi idareyle mahalli idareler arasındaki vesayet ilişkisini tanımlamak için kullanılan "idari vesayet" mekanizması günümüzde artık diğer kamu tüzel kişileri arasındaki vesayet ilişkisi bakımından da kullanılmaktadır (Özay, 2004:164).

Merkezi idarenin, mahalli idareler üzerinde sahip olduğu idari vesayet yetkisi Anayasa'nın 127 nci maddesinde düzenlenmiş ve kapsamı belirlenmiştir. Devletin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak nitelendirilen meslek kuruluşları üzerindeki denetim

yetkisi ise Anayasa'nın 135 nci maddesinde "idari ve mali denetime ilişkin kurullar" biçiminde düzenlenmiştir. Anayasa'da atıfta bulunulan bu denetime ilişkin kuralları da "idari vesayet" kapsamında değerlendirmek gerekmektedir.

Yalnız buradaki denetimi dar anlamıyla denetim fonksiyonunu üstlenen merci ve kişilerle sınırlı görmemek ve belli durumlarda merkezi idare kapsamındaki idarelerin organ veya görevlilerine verilen gözetim ve denetim yetkisi olarak geniş anlamıyla düşünmek gerekmektedir. Zaten yasal düzenlemeler incelendiğinde meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak merkezi idareye faaliyet ve işlemlerin denetlenmesi dışında daha geniş bir gözetim ve denetim yetkisi tanındığı görülmektedir. Denetime ilişkin bu kurallar ve vesayet ilişkisinin kapsamı, niteliği ve derecesi de kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir.

Şunu da ilave olarak belirtmek gerekir ki, Anayasa'nın 135 inci maddesiyle devlete tanınan idari ve mali denetim yetkisinin, kapsamı ve sınırları 127 nci maddede olduğu gibi açıkça belirlenmemiştir. Bunu belirleme yetkisi kanun koyucuya bırakılmıştır. Bununla beraber, meslek kuruluşları üzerindeki bu denetim yetkisinin de Anayasa'nın 135 inci maddesindeki genel düzenlemeler, bu kuruluşların yapısı ve nitelikleri gibi çeşitli unsurlar bakımından da sınırlandığını kabul etmek gerekir. Bu denetim yetkisini geniş anlamda bir hiyerarşik denetime dönüştürmek, bu kuruluşların özerkliğiyle bağdaşmadığı gibi Anayasal bakımdan da mümkün değildir.

Meslek kuruluşları üzerinde devletin sahip olduğu vesayet denetimi yetkisi bu kuruluşların kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılmış olmasından doğmaktadır (Örnek, 1992:161). Bu kuruluşlarca yürütülen bir kısım hizmetlerin kamu hizmeti kapsamında görülmesi, devletçe yürütülen bir kısım hizmetlerin bunlara devredilmiş olması ve hizmetlerin ifasında bunlara tanınan kamusal güç ve ayrıcalıklar, bu kuruluşların faaliyetlerinin devlet denetimine alınmasını gerektirmektedir. Vesayet denetimiyle, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçlarına uygun olarak faaliyet göstermesi, faaliyet ve işlemlerin yürütülmesinde hukuk kurallarına uyulmasının sağlanması hedeflenmektedir. Esasında bu kuruluşların "kamu kurumu niteliğinde" olduğu göz önünde bulundurulduğunda devlete böyle bir gözetim ve denetim yetkisi verilmesi de kaçınılmaz olmaktadır. Aksi halde, kamusal güç ve ayrıcalıklarla donatıldığı halde, devletin gözetimi ve denetimi altına alınmayan bu kuruluşların kanunlarla kendilerine verilen kamusal görev ve yetkilerinin, kaynaklarının öngörülen amaçlar doğrultusunda, hukuk kurallarına uygun olarak ve etkin bir şekilde yürütülmesi güvence altına alınamamış olacaktır.

Anayasa ve yasalarda yer alan hükümlerle merkezi idare kuruluşlarına kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde verilen vesayet yetkileri, bazı meslek kuruluşları ve teorisyenlerce eleştirilmekte ve bunların özerkliklerine zarar verdiği öne sürülmektedir. Bunun doğru bir değerlendirme olmadığını belirtmek gerekmektedir. Çünkü meslek kuruluşları devletten tamamen bağımsız örgütler değillerdir. Bunlar yerinden yönetim kuruluşları gibi

özerk idareler olmakla birlikte, kamu tüzel kişiliğine sahip kılınmışlardır ve bunlara kamusal bazı görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir. Kamu tüzel kişiliğine sahip olmanın doğal sonucu olarak da devletin gözetim ve denetimi altına alınmaktadırlar. Tamamen özel hukuk hükümlerine tabi olan tüzel kişiler üzerinde bile (şirketler, kooperatifler, dernekler, sendikalar, vakıflar vb.) belli amaçlar ve yararlar bakımından devlete denetim yetkisi verilebildiği göz önünde bulundurulduğunda, Anayasayla idare teşkilatı içinde konumlandırılmış bu örgütlerin, devletin gözetim ve denetim yetkisi dışında tutulması söz konusu bile olamaz.

Diğer yandan, belirtilmelidir ki, bu kuruluşlar özerkliklerini Anayasa'nın 135 inci maddesinden almaktadırlar. Aynı maddeyle Devlete bu kuruluşlar üzerinde denetim yetkisi verilmesi de bunların özerkliği kadar anayasal bir keyfiyet olup, bunun meslek kuruluşlarının özerkliğini zedelediği ve demokratik yapılarıyla bağdaşmadığını iddia etmek doğru bir yaklaşım değildir.

Anayasa Mahkemesi bir kararında da (Esas Sayısı:1984/12; Karar Sayısı:1985/6; Karar Günü:1/3/1985); *"Yerinden yönetim idare ve kurumları üzerinde yapılan denetimi; idarenin bütünlüğünün gerçekleştirilmesine hizmet eden vazgeçilmez bir araç"* olarak nitelendirmiştir. Mahkeme 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile Adalet Bakanlığına verilen yetkilerin Anayasaya aykırı olduğu iddiasını yerinde bulmamış ve buna ilişkin düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Mahkemeye göre; *"Anayasanın 135. maddesinin beşinci fıkrasında "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir" denilerek, bir yandan merkezi idarenin, yerinden yönetim kurumları üzerinde denetiminin Anayasadan kaynaklanan bir hak olduğu, öte yandan, denetimin kanuniliği ve kanunda gösterildiği biçimde yapılması gerektiği esası getirilmiştir."*

Anayasa Mahkemesi aynı kararda idari vesayetin kapsam ve sınırlarıyla ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır:

"İdari vesayet makamlarının yerinden yönetim idareleri üzerindeki denetimi bu teşkilat birimlerinin eylem ve işlemleri yanında, yerine göre organ ve ajanları hakkında da yürütülebilir.

Vesayet denetimi kanunda belirtilen hallerde ve yine kanunun öngördüğü usullere göre yapılır. Bu denetim ekseriya hukuka uygunluk ve bazen de yerindelik bakımından yapılan bir denetim niteliğindedir. Kural olarak vesayet makam doğrudan doğruya yerinden yönetim idaresi yerine geçecek bir işlem yapamaz. Ancak; idare hukuku öğretisinde çok sıkı kayıt ve temerrüt ve ihmali gidermek için vesayet makamının resen işlem yapma yetkisiyle donatılabileceği kabul edilmektedir:

Vesayet makamlarının yetkileri genellikle öğretide : 1 - İşlemlere karşı iptal davası açmak, 2- Aynı türden işlemlerin iptali için idari bir kurula başvurmak, 3- Yürürlüğe giren işlemin uygulanmasını geçici olarak durdurmak, 4 - İşlemin yürürlüğü hususunda onay vermek; onayı red etmek; bazen değiştirerek onaylamak, 5 - Yetkili organ ve ajanların ihmal veya temerrüdü halinde

bunların yerlerine geçerek işlem yapmak, şeklinde belirtilmektedir. Ne var ki; 1961 Anayasası döneminde söz konusu denetimin yerinden yönetim idarelerinin organ ve ajanları hakkında yürütülmesi ve vesayet makamlarının bu idareler yerine geçerek işlem yapmaları eleştirilmiş ayrık ve olağan dışı birer denetim biçimi olarak görülmüşlerdir."

Yüksek Mahkeme, kararında 1982 Anayasasının 135 inci maddesiyle yapılan düzenlemelerin amaç ve muhtevasına değindikten sonra;

"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Anayasal statülerini belirleyen ve içeriği yukarıda özetlenmiş bulunan 135. maddede belirgin olan esaslardan biri de, hiç kuşkusuz bunlar üzerinde Devlet denetiminin etkinliğinin artırılmasıdır.

Maddede "Kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimi"nden söz edilmek suretiyle bu denetim kapsamının belirlenmesi Yasa Koyucuya bırakılmıştır. 77. maddenin değişiklikten önceki metninde de aynı biçimde yer alan esaslar, yerinden yönetim idare ve kurumlarının denetiminde uygulana gelen klasik denetim yollarından ibarettir. Yedinci fıkra ile getirilen esaslar, hizmetin eşitlik, düzen ve kararlılık içerisinde yürütülmesini sağlamaya ve denetime tabi organın temerrüdü ve ihmalini önlemeye yöneliktir." değerlendirmesine yer vermiştir. Dolayısıyla idari vesayetin kapsam ve sınırları Anayasa Mahkemesinin birçok kararında netleştirilmiş bulunmaktadır.

İdari vesayet bağlamında, meslek kuruluşlarının kendi aralarındaki vesayet ilişkisi hakkında da bir noktaya temas etmek yararlı olacaktır. Bilindiği gibi, bazı meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında meslek üst kuruluşlarına yerel düzeydeki meslek kuruluşları üzerinde vesayet yetkisi olarak adlandırılabilecek bazı yetkiler tanınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bazı meslek kuruluşlarıyla meslek üst kuruluşları arasında da idari vesayet benzeri bir vesayet ilişkisinin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Burada da iki farklı tüzel kişilik bulunmaktadır. Yerel düzeydeki meslek örgütünün karar, işlem ve eylemleri üzerinde belli durumlarda, merkezdeki üst kuruluşa veya bu kuruluşu oluşturan organlara bazı yetkiler verilmektedir.

Şu halde, meslek kuruluşları üzerindeki vesayet denetimi yetkisi sadece devlete verilmiş değildir. Kanuni düzenlemeler incelendiğinde birçok meslek kuruluşunda, yerel düzeydeki meslek kuruluşlarıyla (oda, baro gibi), meslek üst kuruluşları (birlik, konfederasyon) arasında bir nevi vesayet ilişkisinin öngörüldüğü görülmektedir. Bazı kararlar üst kuruluşlarca alınabilmekte, bazı işlemler için üst kuruluşlardan izin alınmakta, bazı meslek üst kuruluşların yerel düzeydeki örgütleri denetleme yetkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, meslek kuruluşlarının bağımsızlığı da tartışma konusu edilmektedir. Yerel düzeydeki meslek örgütlerinin merkezdeki üst kuruluşlar karşısında yeterince özerk olamadığı ve baskı altında bulundukları dile getirildiği gibi, bunun gerekli ve yararlı olduğu da ifade edilebilmektedir. Şu

bir gerçek ki, bu yapı yasal düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Kuruluşlar itibarıyla söz konusu vesayet ilişkisinin biçimi, niteliği, kapsamı ve derecesi değişiklik göstermektedir.

Meslek kuruluşları üzerinde devlete, merkezi idarelere verilen vesayet yetkisi "idari vesayet" yetkisi olarak adlandırılırken meslek kuruluşlarının kendi aralarındaki (örneğin barolarla Türkiye Barolar Birliği arasındaki ilişki) ilişki Özay (Özay, 2004:174) tarafından idari vesayet yerine "dış idari denetim" olarak adlandırılmaktadır. Burada meslek kuruluşlarının kendi aralarındaki ilişkinin, merkezle merkez dışı kuruluşlar arasındakinden farklı niteliğine vurgu yapılmaktadır.

- **KAMUSAL BAZI GÜÇ, YETKİ VE AYRICALIKLARA SAHİP OLMAK**

Meslek kuruluşlarına anayasal statüleri ve kuruluş amaçları doğrultusunda bir takım kamusal güç ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Bunlar, meslek kuruluşlarının kamusal niteliği olan bazı hizmetleri görmeleri ve kamu tüzel kişiliğine sahip olmalarından doğmaktadır. Örneğin, bu kuruluşlar tek taraflı olarak icrai işlemler (düzenleyici veya bireysel idari işlemler) yapabilmektedir. Zorunlu üyelik esası gereği ilgili meslek kuruluşuna üye olmayanlar mesleklerini icra edememekte, meslek mensupları hakkında cezai müeyyideler uygulayabilmektedir (Gözler, 2003:495). Meslek kuruluşları da bazı istisnalar hariç olmak üzere genel olarak kamu hukuku tüzel kişilerine tanınan ayrıcalıklardan yararlanmaktadır. Bu kuruluşların kamusal güç, yetki ve ayrıcalıkları kuruluş kanunları ve diğer çeşitli kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak, kamu tüzel kişiliğinden kaynaklanan ortak bir takım güç ve yetkilere sahip oldukları da bilinmektedir.

- **MÜSTAKİL BİR BÜTÇEYE SAHİP OLMAK**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ayrı bir kamu tüzel kişiliğine sahip örgütler olmaları nedeniyle ayrı bütçelerle yönetilmektedir. Meslek kuruluşlarının gelir kaynakları ve harcama usulleri ilgili yasal düzenlemelerle belirlenmekte olup, bu kuruluşlar genel olarak üye aidatları ve özel bazı gelirlerle finanse edilmektedir. Meslek kuruluşlarının bütçeleri devlet bütçesine (yeni tanımlamayla merkezi yönetim bütçesine) dâhil değildir. Bütçelerinin oluşturulması, yönetimi, muhasebesi, bu süreçte görevli-yetkili organ ve görevliler kendi mevzuatlarında düzenlenmiştir. Meslek kuruluşları kural olarak Devlet bütçesinden pay veya yardım almamakta, ancak, özel kanunlarla kendilerine üyelik aidatları dışında bir kısım özel gelirler sağlanabilmektedir.

Meslek kuruluşlarının bütçesi, idari işlemlerle ve yetkili organlarınca düzenlenen yıllık bir belgedir. Bütçeler ilgili mevzuatında öngörülen usullere göre organları tarafından hazırlanıp kabul edildikten sonra, uygulamaya konulmaktadır (Duran, 1982:236). Bütçenin denetimi de ilgili mevzuatı gereğince yetkili organlarca (denetim kurulu, murakıplar vb.) gerçekleştirilmektedir.

Meslek kuruluşları özerk bütçeli idareler olarak tanımlanmaktadırlar. Bu noktadaki özerklik bütçelerinin kendi organları tarafından hazırlanması, kararlaştırılması ve uygulanmasından doğmaktadır. Ancak, daha önce idari vesayet bağlamında belirtildiği üzere merkezi idarenin bütçenin hazırlanması, kararlaştırılması ve uygulanması konusunda bir rolü olmamakla birlikte, bütçenin denetimi konusunda ilgili merkezi idare kuruluşunun denetim yetkisi söz konusudur. Anayasa ve yasalarla devlete verilen idari ve mali denetim yetkisi kapsamında bütçenin de denetlenmesi mümkündür.

Bütçeler genel olarak yönetim kurulları tarafından hazırlanmakta ve genel kurullarca karara bağlanmaktadır. Bütçe uygulaması konuya ilişkin mevzuat ve genel kurul kararları doğrultusunda yürütülmektedir. Bazı meslek kuruluşlarının bütçelerinde harcırah tutarları, oturum ücretleri, personel kadroları, personele yapılacak ödemeler, harcama limitleri, satın almaya ilişkin bazı kurallarla ilgili düzenleme veya limitler de yer almaktadır.

Duran'a göre (Duran, 1982:237), meslek kuruluşlarının bütçelerinin genellikle ticari ve sınai modellere göre düzenlenmesi ve kesin hesaplarını bilanço, kâr ve zarar hesabı biçiminde göstermeleri, bu kuruluşların kamu kurumu niteliklerine pek de uygun düşmemektedir.

• ÜYELERİNE DİSİPLİN CEZASI VEREBİLME YETKİSİNİ HAİZ OLMAK

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet amaçlarının en önemlilerinden biri meslek disiplini ve ahlakını korumaktır. Bu amaç doğrultusunda meslek kuruluşlarına meslek mensuplarıyla ilgili olarak önemli yetkiler tanınmıştır. Meslek kuruluşları Anayasa ve kanunların verdiği yetkiye istinaden mesleğin icrası sırasında uyulacak ilke ve kuralları, standartları, ahlaki/etik kuralları yürürlüğe koydukları düzenleyici işlemlerle belirlemekte ve bunlara uyulmasını zorunlu tutmaktadırlar.

Belirlenen meslek kurallarına ve ahlaki kaidelere aykırı davranışlarda bulunan ve meslekle bağdaşmayan davranışlarda bulunanlar hakkında çeşitli müeyyideler uygulayabilmektedirler. Meslek kuruluşlarının mesleki disiplini sağlamak ve meslek ahlakını korumaya yönelik olarak yürürlüğe koydukları disiplin kuralları meslekten men etmeye kadar çeşitli cezai müeyyideler içermektedir. Disiplin işlemleri ve buna ilişkin kararlar genel olarak ilgili kanunda bu işle görevlendirilen organlar (disiplin kurulu, onur kurulu) tarafından yürütülmekte olup, bunların isimleri, yapıları ve oluşum usulleri kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir.

Meslek kuruluşlarının kamusal yetkiler kullanmak suretiyle yapmış oldukları işlemler idari işlem olarak değerlendirilmekte ve bunlara karşı açılan davaların idari yargının görevi kapsamına girdiği kabul edilmektedirler (Gözübüyük, 2006:289). Dolayısıyla, meslek kuruluşlarınca verilen disiplin cezaları da idari yargı denetimine tabi işlemlerdir.

•ŞAHIS TOPLULUĞU NİTELİĞİNDE KURULMUŞ OLMAK

Meslek kuruluşları, şahıs topluluğu niteliğinde olan (Günday, 1999:355) kamu tüzel kişileridir. Özay (Özay, 2004:194) meslek kuruluşlarını, tek bir uğraş konusuna sahip olup belirli bir kamu hizmeti gören ya da kamusal faaliyette bulunan kimselerden oluşan korporasyonlar olarak nitelendirir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu tüzel kişiliğine sahip kamu hukuku tüzel kişileri olarak kabul edilmekte (Özer, 1994:11) ve bunlar üyeleri bakımından kişi topluluğu (korporasyon) tipindeki örgütler kapsamında değerlendirilmektedirler. Bu kuruluşlar mal topluluğu tüzel kişilerinden bu yönleriyle ayrılmaktadır.

Meslek kuruluşları bu yönleriyle kamu idarelerinden çok sendikalara ve derneklere benzemektedir. Çünkü bu kuruluşlar belli bir mesleği icra eden ve kanunda tarif edilen nitelikleri taşıyan kişilerin bir araya gelmesiyle meydana gelmektedirler. Yönetim ve karar organları aynı meslek grubuna dâhil kişilerden oluşmaktadır.

• FAALİYET ALANLARI VE MESLEKLER İTİBARIYLA ÇEŞİTLİLİK GÖSTERMEK

Daha önce belirtildiği gibi meslek kuruluşları, sektörler ve meslekler itibarıyla çeşitlilik göstermektedirler. Avukatlık, tabiplik, diş tabipliği, mimarlık, mühendislik, muhasebecilik gibi serbest meslek olarak icra edilen mesleklerin meslek kuruluşları olduğu gibi ticaret ve sanayiyle, esnaf ve sanatkârlıkla, bankacılık, sigortacılık, seyahat acenteliği gibi işlerle iştigal eden gerçek kişi veya tüzel kişilerin oluşturdukları mesleki örgütlenmeler de söz konusudur. Bir kısım kuruluşlar gerçek anlamda belli bir mesleği icra eden gerçek kişilerin oluşturdukları meslek örgütü niteliği taşımakta, bir kısmı ise belli bir mesleği icra eden kişilerden ziyade belli sektörde/alanda faaliyet gösteren tüzel kişileri bir araya getiren organizasyon niteliği taşımaktadırlar. Ancak, ilgili yasalarda bu kuruluşların tümü, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak adlandırılmakta ve aynı küme içerisinde mütalaa edilmektedirler.

Daha önce de belirtildiği üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde teşkilatlandırılacak meslekler/alanlar kanun koyucu tarafından belirlenmekte olup, bu konuda genel geçer bir objektif kural bulunmamaktadır. Anayasa'da meslek kuruluşlarının "belli bir mesleğe mensup olanların" müşterek ihtiyaçlarını karşılamak ve diğer amaçları gerçekleştirmek üzere kurulacağı öngörülmesine karşın, belli bir mesleğe mensup olup olmadıkları tartışmalı/şüpheli olan gerçek veya tüzel kişilerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak teşkilatlandırılabildikleri görülmektedir.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının teşkilat yapıları, organları arasında da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu gibi bazı ortak organlar dışında çok farklı organ ve birimlerin kurulabildiği görülmektedir. Bunlar da ilgili kuruluşun kuruluş yasasıyla belirlenmektedir. Meslek kuruluşlarının teşkilatlandırılmasında farklı örgütlenme modelleri uygulanmaktadır. Bazıları sadece birlik şeklinde kurulmuş ve

örgütlenmişken bazıları yerel düzeydeki kuruluşlar ve ülke düzeyindeki merkezi birlik şeklinde, bazıları ise daha fazla kademeli şekilde örgütlenmişlerdir. Bazılarında yerel düzeydeki kuruluşlar merkezdeki üst kuruluşun organı şeklinde tanımlanmışken, bazılarında yerel ve merkezi kuruluşlar birbirinden ayrı kuruluşlar olarak örgütlendirilmişlerdir.

- **ÜYELERİN ÖDENTİLERİYLE FİNANSE EDİLMEK**

Meslek kuruluşlarının gelirleri kuruluş kanunlarında belirtilmektedir. Bu kuruluşlar faaliyetlerini esas olarak üyelerinden tahsil ettikleri aidatlar ve diğer gelirlerle (hizmet veya belge karşılığı gelirler) finanse etmektedirler. Devlet bütçesinden doğrudan yardım almamakta, giderleri kendi öz gelirlerinden karşılanmaktadır. Aidatların türü, tutar ve oranları kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir. Ayrıca, kanunlardaki özel hükümler çerçevesinde başkaca gelirleri de söz konusu olabilmektedir.

Kamu maliyesi literatüründe "parafiskal gelir" olarak nitelendirilen bu gelir kaynakları cebri olmaları nedeniyle vergi benzeri nitelik taşımaktadırlar. Kanunun öngördüğü zorunluluk nedeniyle üye olanlardan üyeliğin sonucu olarak tahsil edilen aidatlar yasal bir mali yükümlülük biçiminde ortaya çıkmaktadır. Her üyenin bu yükümlülüğü yerine getirmesi gerekmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının parafiskal gelir mahiyetindeki gelirleri şu temel özellikleri taşımaktadır (Özer, 1994:36):

- Gelirler kanunla ihdas edilmektedirler.
- İlgililerin bunları ödemesi zorunludur. Ödemeyenler hakkında mevzuatta öngörülen takip ve tahsil prosedürleri uygulanmaktadır.
- Mesleki hizmetlerin görülmesi, ortak amaçlara yönelik faaliyetlerin finansmanına yöneliktir.
- Devlet bütçesiyle bir ilgisi yoktur.
- Aidat gibi bazı gelir unsurlarının doğrudan sunulan bir hizmetle bağlantısı yoktur.

Yukarıda da belirtildiği gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları özerk bütçeli idareler olduklarından kanunlarda belirtilen gelirleri kendileri tahsil etmekte ve kuruluş amaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri faaliyetleri için harcamaktadırlar. Gelir ve giderlerine ilişkin esas ve usuller kendi kuruluş kanunlarında ve bunlara istinaden yürürlüğe konulan düzenleyici işlemlerle tespit edilmiş olup, işlemler bunlara göre yürütülmektedir.

B- MESLEK KURULUŞLARININ HUKUKSAL NİTELİĞİ

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ortak özellikleri belirtildikten, sonra bu kuruluşların hukuksal niteliği konusu üzerinde ayrıca durmak gerekmektedir. Bu kuruluşların hukuksal niteliği, Türk idare teşkilatı içindeki yerleri, bu kuruluşları tanımlamak için yapılan nitelendirmeler ve diğer bazı hususlar konusunda doktrinde bir mutabakat olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bununla birlikte, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar genel olarak *"amme hizmetine yarar kuruluş"* olma keyfiyetinden *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu"* keyfiyetine doğru bir evrim yaşayan, yapılan yasal düzenlemelerle hukuksal nitelikleri git gide daha belirgin hale gelen, son iki Anayasayla da anayasal güvenceye kavuşan ve sayıları zaman içerisinde artış gösteren meslek kuruluşlarının hukuksal nitelikleri, kamu yönetimi aygıtı içindeki yerleri, temel özellikleri, diğer kamu kurumlarından farklılıkları gibi konularda genel kabul gören bazı görüş ve yaklaşımlar da bulunmaktadır.

1961 Anayasası öncesinde ve sonrasında Türk pozitif hukukunda meslek kuruluşlarının düzenleniş biçimleri ve bunların hukuki nitelikleri Raporun diğer bir bölümünde ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu kuruluşların hukuki keyfiyetlerine ilişkin tartışmalara değinilmiş olduğundan burada esas olarak 1982 Anayasası sonrasında ortaya çıkan ve günümüze kadar varlığını koruyan durum ve doktrindeki yaklaşımlara yer verilecektir. Fakat belirtelim ki, 1982 Anayasası öncesinde de meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içerisindeki konumlarına ilişkin görüşler temel olarak iki farklı şekilde ortaya çıkmıştır (Üskül, 1975:15-20).

Birinci grup, meslek kuruluşlarını, gerek bunlara yüklenen işlevler, yürüttükleri kamusal bazı görev ve faaliyetler, gerekse pozitif hukuktaki tanımlanış biçimleri ve teşkilat yapılarını göz önünde bulundurarak *"kamu kurumu" (amme müessesesi)* saymakta ve yönetim örgütü içerisinde hizmet yerinden yönetim kuruluşları arasında değerlendirmektedir. Meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kanunla kurulmaları, daha önce devletçe yürütülen bazı hizmetlerin bunlara devredilmesi, kamu hukukundan doğan yetkilere sahip olmaları, üyeliğin zorunlu olması gibi bazı özellikleri nedeniyle ve bu kuruluşların ifa ettiği bir kısım hizmetlerin kamu hizmeti niteliği taşıması göz önünde bulundurularak, kamu tüzel kişiliğini haiz kamu kurumları olarak kabul edilmektedirler. Bu kuruluşlar idarenin bütünlüğü içerisinde hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları olarak değerlendirilmektedirler.

İkinci yaklaşımda ise, meslek kuruluşları *"kamu kurumu"* olarak kabul edilmemektedir. Azınlıkta olan bu görüşe göre, meslek kuruluşları *"kamu idaresi"* veya *"kamu kurumu"* olmayıp, kamu tüzel kişiliğinin üçüncü bir tipini oluşturmaktadır. Bu kuruluşların, organlarının oluşumu, seçimi, teşkilat yapıları ve pozitif hukuktaki bazı düzenlemelerden yola çıkılarak bunların diğer kamu kurumlarından ayrıldığı ve aynı nitelikte olmadığı üzerinde durulmaktadır. Meslek kuruluşlarına yasalarla tüzel kişilik verilmiş olması, bunların bir kısım kamusal güç ve ayrıcalıklara sahip olmaları ve bazı kamu hizmetlerini yürütüyor almaları bu kuruluşların kamu kurumları arasında sayılması için yeterli bulunmamaktadır. Hatta meslek kuruluşlarının kamu hizmeti ifa etmediği yönünde görüşler de bulunmaktadır.

Meslek kuruluşlarını kamu kurumu olarak kabul etmeyen ve ayrı bir kamu tüzel kişiliği grubu içinde mütalaa eden bazı görüşlerde, bu kuruluşların *"tüzel kişiliğe sahip kamusal kuruluşlar"* olarak nitelendirildiği ve bunların hukuki rejiminin yarı kamusal yarı özel karma bir

nitelik taşıdığının kabul edildiği de (Duran, 1982:228, 234) görülmektedir. Bu yaklaşımda, meslek kuruluşlarının Anayasa'da daha önceki yasal düzenlemelerde olduğu gibi mesleki teşekkül mahiyetindeki kamu kurumu olarak sayılmayıp özellikle *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* olarak nitelendirilmiş olmasından yola çıkılarak, bunların kamu kurumu olmadıkları ve diğer kamu kurumlarından farklı özellikler taşıdıkları, bununla birlikte kamu kurumlarının ayırt edici bazı özelliklerini taşımaları yönüyle de kamusal yönleri bulunan kuruluşlar oldukları kabul edilmektedir. Farklı bir yaklaşım da Kalpsüz'ün öne sürdüğü görüşlerde ortaya çıkmaktadır. Meslek kuruluşlarını, *"amme hukuku cemiyetleri"* olarak tanımlayan Turgut Kalpsüz, meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin mevzuu itibarıyla birer amme müessesesi sayılmalarının kabil olmadığını, çünkü bunların kamu hizmeti yapmadıklarını öne sürmüştür. Bununla birlikte bu kuruluşların kamu tüzel kişiliğine sahip olduklarını ifade etmiştir (Özdemir, 2004:25). Benzer bir yaklaşım Danışma Meclisi Anayasa Komisyonundaki tartışmalarda da ifade edilmiş ve esasında bu kuruluşların dernek tipi örgütler olduğu ifade edilmiştir.

1982 Anayasası ve bu çerçevede yürürlükte bulunan muhtelif kanunlarla kurulmuş bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin güncel doktrin görüşlerine bakıldığında ise şunlar söylenebilmektedir.

Birçok eserde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, "yerinden yönetim" ve "hizmet yönünden yerinden yönetim" kuruluşları arasında müstakil bir sınıf olarak incelenmektedir. Bu nedenle önce yerinden yönetim ve hizmet yönünden yerinden yönetim kavramları ile hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları ve ilgili diğer bazı kavramların mahiyet ve tanımlarına temas etmek yararlı olacaktır.

Devlet kamu hizmetlerini merkezden yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere iki farklı biçimde teşkilatlandırılmış idare organları marifetiyle ifa etmektedir. Bu yönetim uygulamaları gerek pozitif hukuktaki düzenlemeler gerekse Anayasa ve idare hukuku doktrininde ve yargı kararlarında somutlaşan bir nitelik taşımaktadır. Bu iki yöntem esasında kamu hizmetlerinin göreceli olarak daha etkin ve daha az maliyetle görülmesine ilişkin olarak geliştirilmiş mekanizmalardır. Anayasanın 123 üncü maddesinde, idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu hükme bağlandıktan sonra, idarenin kuruluş ve görevlerinin, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı öngörülmüştür. İdarenin, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre yapılandırılması, bu esasa dayanması demek, kamu hizmetlerini ifa etmek üzere oluşturulan idare teşkilatının merkez ve merkez dışı kuruluşlar olmak üzere ikili şekilde teşkilatlandırılması anlamına gelmektedir. Bir kısım hizmetler merkezi idareler tarafından yerine getirilirken, bir kısım hizmetlerin de bu amaçla devletten/merkezi kuruluşlardan ayrı olarak kurulmuş/tüzel kişilik tanınmış kuruluşlar tarafından yürütülmesi söz konusudur.

Kamu hizmetlerinin, merkezi idare ya da merkeze bağlı makam ve görevliler tarafından yerine getirilmesine *"merkezi yönetim"*; kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi bakımından icrai karar alma yetkisinin merkez teşkilatına dâhil olmayan bağımsız idarelere verilmesine ise *"ademi merkeziyet"* veya *"yerinden yönetim"* adı verilmektedir. Yerinden yönetimde hizmetlerin ifası ve faaliyet ve işlemlerin yürütülmesine ilişkin icrai kararlar merkez teşkilatı dışında alınmakta olup, yerinden yönetim kuruluşlarının hiyerarşik yönden merkez teşkilatına bağlılığı söz konusu değildir (Yıldırım, 1997:11-13). Esasında buradaki bağımsızlık da yerinden yönetim kuruluşlarının devletten tam manasıyla bağımsız olmaları anlamına gelmeyip, bunu kuruluşlara belli kamu hizmetlerini yürütme konusunda devletçe tanınan özerklik olarak görmek gerekmektedir.

Yerinden yönetim (yönetsel yerinden yönetim) uygulamasında, yönetsel faaliyet ve hizmetlerin bir bölümü merkezi yönetimden ayrı özerk kuruluşlar eliyle yürütülmektedir. Yerinden yönetim uygulamasının sonucu olarak ortaya çıkan *"kamu kurumları"* da, kişileştirilmiş belirli kamu hizmeti gören, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk yerinden yönetim kuruluşları olarak (Üskül, 1975:31) kabul edilmektedirler.

Yerinden yönetim uygulaması yer bakımından söz konusu olabileceği gibi belli hizmetlere yönelik olarak hizmet bakımından da uygulanabilmektedir. Yerinden yönetim uygulamasının temel özellikleri, belli kamusal hizmetleri ifa etmek üzere kurulan yerinden yönetim kuruluşlarının devlet tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğinin olması, bunların faaliyetlerinin yürütülmesinde idari ve mali yönden devlet karşısında özerkliğe sahip olmaları, faaliyetlerinin finansmanını sağlayacak ayrı bütçelere sahip olmaları, teşkilatın yönetimi ve faaliyetlerin yürütülmesinde söz sahibi olmaları, merkezi hiyerarşik gözetim ve denetimine tabi olmayıp, vesayet denetimine tabi tutulmaları şeklinde belirtilebilmektedir.

Hizmet bakımından yerinden yönetim, bazı hizmetlerin özelliklerinin ve teknik koşullarının gereği olarak yönetimin, merkez yönetiminin ve mahalli idarelerin dışında kalan kuruluşlarca yapılması olarak tanımlanmaktadır. Bazı hizmet ve faaliyetlerin, bu faaliyet ve hizmetlerin özellikleri, teknik gereklilikler ve başkaca bazı hususiyetler nedeniyle merkezi yönetim kapsamında yer alan idareler veya mahalli idarelerce yürütülmesinin uygun görülmemesi nedeniyle bu amaçla kurulmuş özel görevli teşkilatlar tarafından ifa edilmesi kararlaştırılmaktadır. Bu yönetim uygulamasında, özerklik hizmetin kendisine tanınmakta (Üskül, 1975:42) ve bu hizmeti ifa etme görevi münhasıran bu amaçla teşkil edilen ayrı bir tüzel kişiliğe tevdi edilmektedir. Teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve tüzel kişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan kuruluşlar, hizmet yerinden yönetim kuruluşları başlığı altında sınıflandırılmaktadırlar (Günday, 1999:353). Bu şekilde muayyen bazı kamusal hizmetleri yürütmek üzere kurulan, ayrı bir tüzel kişilik verilen ve kendilerine merkezi idare karşısında nispi bir özerklik tanınan

kuruluşlar *"kamu idarelerin*den" ayrı bir kategori olarak *"kamu kurumları"* olarak adlandırılmaktadırlar. İdareyi oluşturan kuruluşların, *"kamu idareleri"* ve *"kamu kurumları"* biçiminde adlandırılarak gruplandırılması konusunda açık anayasal ve yasal bir dayanak bulunmadığı gibi, çeşitli mevzuat hükümlerinde geçen çeşitli deyimler çoğu kez aynı anlam ve kapsamda kullanılmamaktadır (Günday, 1999:354). Bununla birlikte, gerek pozitif hukuktaki kimi düzenlemeler gerekse doktrinde geliştirilen bazı kriterler bakımından bu şekildeki ikili tasnif yaygın olarak kullanılmaktadır.

Doktrinde kamu tüzel kişilerinin tasnifi konusunda *"kamu idareleri" (amme idareleri)* ve *"kamu kurumları" (amme müesseseleri)* şeklinde ikili bir tasnif yapılmaktadır. Kamu idarelerinin faaliyet alanı bir mıntıka ile kamu kurumlarının faaliyet alanı ise muayyen bir hizmetle sınırlanmıştır. Ülkenin bütünü üzerinde çeşitli kamu hizmet ve faaliyetlerini ifa eden devlet tüzel kişiliği altında yer alan idareler ile Anayasa ve özel kanunlarla devlet tüzel kişiliği dışında teşkilatlandırılan kuruluşlar *"kamu idaresi"* olarak kabul edilmektedir. Muayyen bir hizmeti ve o hizmet kuruluşunu şahıslandıran kamu tüzel kişileri *"kamu kurumları"* olarak adlandırılmaktadır (Eroğlu, 1974:127).

Devletten ayrı bir tüzel kişiliğe ve bütçeye sahip olan, kararlarını kendi adına alan, böylece bir anlamda kendi kendini yöneten kamu kurumları, bu yüzden yerinden yönetimin bir türü olarak kabul edilmektedir. Ancak burada yerinden yönetimin dayandığı temel, yöresel bir alan değil, bir faaliyet, bir iş olduğu için bu uygulama, hizmet (işlev) ya da teknik bakımdan yerinden yönetim olarak adlandırılmaktadır. Ne var ki, kamu kurumlarında yerel yönetimlerden daha yoğun bir idari vesayet uygulandığından, kendi kendini yönetme/öz yönetim anlamına gelen yerinden yönetim ilkesi daha sınırlı bir uygulama alanı bulabilmektedir (Örnek, 1992:158). Bununla beraber, bu konu bakımından da kamu kurumları homojen bir yapı göstermemekte, bu kurumların teşkilat yapıları, görev ve yetkileri, özerklikleri kendi yasalarında farklı şekillerde düzenlenebilmekte ve merkezi yönetimin bunlar üzerindeki vesayet denetimi farklı derecelerde ortaya çıkabilmektedir.

Kamu kurumları (amme müesseseleri) hizmet yönünden yerinden yönetim prensibinin bir uygulaması sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Her kurum ayrı bir tüzel kişiliğe ve özerkliğe sahiptir. Fakat kamu kurumları, çeşitli hizmetlere göre şekil aldığından ve hizmetlerin yapıları ve muhtariyetleri de değişiklik arz ettiğinden birbirinden farklı durumdadırlar (Eroğlu, 1974:176). Kamu kurumunu niteleyen esas özellik tüzel kişilik ayrıcalığıdır. Belli bir hizmeti yürütmekle görevli olduğu halde ayrı bir tüzel kişiliğe sahip bulunmayan örgütler kamu kurumu kabul edilmemektedirler. Dolayısıyla, kamu kurumu sözcüğü tüzel kişiliği içeren teknik bir deyim olarak görülmektedir. Bu kurumların adlarında birbirinden çok farklı deyimler (başkanlık, genel müdürlük, ajans, ofis, sandık, kurum, kurul, enstitü, idare) kullanılmış olsa da doktrindeki ortak adları "kamu kurumudur" (Örnek, 1992:157).

Örnek, kamu kurumlarını, belirli bir kamu hizmetini yerine getirmek üzere oluşturulan kamu örgütleri olarak tanımlamaktadır. Günümüzde pek çok kamu hizmeti ve işi bu usulle yürütülmektedir. Kamuca üstlenilmesi istenen, belirli bir faaliyetin (işin, hizmetin) yürütülmesi, devlet ve yerel yönetimlere bırakılmayıp, onlar dışında yalnız bu iş ve hizmetle uğraşacak yeni bir kamu örgütü kurularak, ona verilmektedir (Örnek, 1992:157). Kamusal hizmetlerin kapsam ve tür bakımından genişlemesi ve çeşitlenmesi nedeniyle bu hizmetlerin devleti oluşturan merkezi yönetim teşkilatı tarafından tek elden yürütülmesi güçleştiğinden, ayrıca çağdaş demokratik yönetim sistemlerinde yerinden yönetim uygulamalarının önem kazanması ve teşvik edilmesinden dolayı muayyen bazı hizmetleri görmek üzere merkezi yönetimden ayrı yeni bir takım örgütlerin kurulmasına gerek duyulmuştur. Belli nitelikleri dolayısıyla kamu idarelerinden ayrılan kamu kurumları da kamu hizmeti ifa etmek üzere teşkil edilmektedirler.

Esasen kamu kurumlarına gördürülen tüm hizmet ve faaliyetlerin merkezi yönetim kuruluşları veya mahalli idarelerce yeterli etkinlikte yürütülemeyeceği veya bu hizmetlerin ayrı tüzel kişiliğe sahip ve sadece belli bir alanda faaliyet yürütmek üzere kurulmuş kamu kurumlarınca daha etkin bir şekilde yürütülebileceği hususu kesin değildir. Çünkü bunun aksi de mümkündür. Yerinden yönetim kuruluşlarının her zaman merkezi yönetim ve mahalli idare teşkilatlarından daha etkin işlediğini ve kamusal hizmetlerin bunlar marifetiyle daha iyi yönetildiğini söyleyebilmek mümkün değildir.

Zaten günümüzde daha önce hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşu olarak teşkilatlandırıldığı halde merkezi yönetim kapsamına alınan bazı kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesinde doktrinde söz konusu edildiği gibi bir aksaklık yaşanmaması ve bahsedilen olumsuzlukların görülmemesi de bunu göstermektedir. Bununla birlikte, çeşitli sebep ve yararlardan dolayı bazı hizmetlerin devlet tüzel kişiliği dışında yer alan kamu kurumlarına gördürülmesinin yaygın bir uygulama olduğunu da kabul etmek gerekmektedir. Bu uygulamanın etkinliği de hizmet konusuna, faaliyet alanına ve kuruluşun teşkilat yapısı ve özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir.

Doğaları gereği, kamu kurumları, ilgili yasalarla kendilerine verilen belirli kamu hizmetlerini ifa etmek üzere, tüzel kişiliğe sahip bir şekilde kamu idarelerinden ayrı olarak teşkilatlandırılmışlardır. Ayrıca, bu kurumlarda, kamu idarelerinden farklı olarak hizmetin ifası, kararların alınması, organların oluşumu, teşkilatın yönetimi, faaliyetlerin yürütülmesi, mal varlıklarının yönetimi, bütçenin oluşturulması ve uygulanması gibi konularda muayyen bir özerklik söz konusudur. Devlet, yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda, bir hizmetin yürütülmesi için kendisinden ayrı bir kamu örgütü kurmuş ve bu örgüte belli bir özerklik tanımışsa da bu nitelikteki kurumlar büsbütün serbestte bırakılmamışlardır (Örnek, 1992:158) Özerklik söz konusuysa bile ortada bir kamu hizmeti ve bu hizmeti kamu gücünü ve ayrıcalıklarını kullanarak gören bir kamu örgütü bulunmaktadır. İdarenin bütünlüğü, kamu

hizmetlerinin etkin bir şekilde ve hukuka uygun olarak yürütülmesinin sağlanması gibi çeşitli amaçlarla, bu tür örgütlerin bir şekilde devletle irtibatlandırılması gerekmektedir. İşte bu amaçla her bir kamu kurumu mutlaka devlet tüzel kişiliğini temsil eden bir bakanlık veya idareyle irtibatlandırılmaktadır.

Bu bağ farklı biçimlerde (bağlı, ilgili veya ilgili kuruluş olarak ya da yasada öngörülen haller bakımından idari vesayet yetkisi kapsamında devletin/merkezi yönetim kuruluşlarının gözetim ve denetim altında olma gibi) ortaya çıkmakla birlikte, kamu kurumlarının yürüttükleri hizmetler ve faaliyetler devletin gözetimi ve denetimi altına alınmaktadır. Merkezi yönetim ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki irtibatı ve devletin bunlar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisini içeren bu bağ *"idari vesayet"* veya *"vesayet denetimi"* olarak adlandırılmaktadır. İdari vesayet, merkezi yönetime, yerinden yönetim idarelerinin icrai kararları ve idari fiil ve hareketleri üzerinde tanınan gözetim ve denetim yetkisi (Yıldırım, 1997:8) olarak tanımlanabilir. İdari vesayetin mahiyeti, muhtevası ve sınırları yerinden yönetim kuruluşlarının tür ve yapısına göre değişiklik arz etmektedir. Anayasada yer alan *"idarenin bütünlüğü"* ilkesinin ve devletin haiz olduğu kamu gücünün doğal bir sonucu olarak kamu yararı amacıyla işletilmesi gerekli bu mekanizma idare teşkilatına dâhil olan tüm unsurlar arasındaki uyumun tesisinin en önemli aracıdır.

Kamu kurumları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, kanunla kurulmaları, genel nitelikte olmasa da belirli kamu hizmetlerini ifa etmek üzere kurulmuş kamusal yarar güden kuruluşlar olmaları, faaliyetlerin yürütülmesinde kanundan doğan bir kısım kamusal güç ve yetkiler kullanmaları, kendilerine tanınan bazı ayrıcalıklardan yararlanmaları gibi yönlerden kamu idarelerine benzerlik gösterseler bile bunlar belli nitelikleri yönüyle de kamu idarelerinden ayrılırlar. Bir kere bunlar, kamu idarelerinde olduğu gibi genel nitelikli kamu hizmetlerini ifa etmek üzere değil, muayyen bir hizmeti ifa etmekle sınırlı olarak kurulmuş teşkilatlardır. Devlet tüzel kişiliği kapsamında yer alan idarelerde veya diğer kamu idarelerinde olduğu üzere işlev, görev ve faaliyetleri, kullandıkları yetkileri genel nitelikli değildir. Ancak kanunlarla belirlenen amaç ve faaliyet konularıyla sınırlı olarak faaliyet gösterirler. Ayrıca, kendilerine tanınan kamusal güç ve yetkileri de genel nitelikli olmayıp, bunlar kanunlarla sınırlı olarak düzenlenmiştir.

Bu kuruluşlar, idarenin bütünlüğü kapsamında idare teşkilatı içerisinde yer alsalar bile, idarenin hiyerarşik örgütlenmesi içinde yer alan ve hiyerarşik denetime tabi kuruluşlardan ayrılırlar. Teşkilat yapıları, nitelikleri ve kanunlardaki açık düzenlemelerden kaynaklanan nedenlerle özerk bir yapıya sahip olan kamu kurumları üzerinde devletin vesayet yetkisi söz konusu olup, bunun doğal sonucu olarak muayyen vesayet uygulamaları yanında ayrıca vesayet denetimi (teftiş ve denetim uygulamaları) yapılır. Bütçeleri ve harcama usulleri belli açılardan

kamu idarelerinkinden ayrı özellikler gösterir. Devlet tüzel kişiliğinden ayrı tüzel kişilikleri bulunur.

Kamu kurumları ortak bazı özellikler taşısalar bile çeşitlilik göstermektedir. Teşkilat yapıları, devlet karşısındaki özerklikleri, kuruluş biçimleri, hukuki bazı nitelikleri, kendilerine tanınan kamusal güç ve ayrıcalıklar, gelir kaynakları, bütçe süreçleri, istihdam usulleri, denetim usulleri gibi çeşitli konular bakımından homojen bir keyfiyette değildirler. Kamu kurumları farklı kriterler yönünden çok farklı şekillerde sınıflandırılabilmekte, idari, ekonomik, teknik nitelikler bakımından yapılan sınıflandırma yanında bütçe yönünden yapılan tasnifler de söz konusu olabilmektedir.

Netice olarak, kamu kurumu niteliğinde görülen meslek kuruluşları da çoğu zaman ayrı bir kategori olarak değerlendirilmektedirler. Doktrinde yerinden yönetim kuruluşları/kamu kurumları arasında sayılan bir küme de pozitif hukukta kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak nitelendirilen meslek kuruluşlarıdır. Meslek kuruluşları, hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarının bir türü olarak kabul edilmektedir.

Kamu kurumu değil ama kamu kurumu niteliğinde addedilen meslek örgütleri, işlevsellik bakımından "yerinden yönetim" kuruluşları olarak (Örnek, 1992:160) kabul edilmekte ve nitelik ve yapıları itibarıyla doktrinde "hizmet yönünden yerinden yönetim" kuruluşları başlığı altında incelenmektedir.

Doktrindeki görüşlere bakıldığında; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının aşağıdaki gibi farklı şekillerde nitelendirilebildiği görülmektedir:

Meslek kuruluşları Gözler (Gözler, 2003) tarafından *"Hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları (kamu kurumları)"* başlıklı bölüm içerisinde *"Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* alt başlığı altında incelenmiş ve bunlar birer kamu tüzel kişisi olarak bir nevi "devlet", devletin bir parçası olarak nitelendirilmiş, ancak bu kuruluşların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak yapılandırılması eleştirmiştir.

Gözübüyük, (Gözübüyük, 2006) ve Gözübüyük-Tan (Gözübüyük-Tan, 2001) bunları, hizmet yönetim kuruluşları içerisinde yer alan bir küme olarak *"Kamu Meslek Kuruluşları"* başlığı altında; aynı şekilde hizmet yerinden yönetim kuruluşları içinde yer alan bir küme olarak *"Kamu Meslek Kuruluşları"* başlığı altında; Günday (Günday, 1999) ise bu kuruluşları *"Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları"* başlıklı bölüm içerisinde *"Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları"* alt başlığıyla incelemiştir.

Örnek (Örnek, 1992) meslek kuruluşlarını; *"İşlevsel bakımdan uzmanlaşmış kuruluşlar"* başlığı altında inceleyerek bunları *"İşlevsel bakımdan yerinden yönetim kuruluşları"* olarak nitelendirmiştir.

Yıldırım (Yıldırım, 1997) ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, yerinden yönetim teşkilatı içerisinde, yer ve hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşlarından ayrı

bir kategori olarak *"Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları"* başlığı altında ele almıştır. Eroğlu'na göre (Eroğlu, 1974:179-180) de, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının fizyonomileri diğer kamu kurumlarından farklıdır, bunlar doğrudan doğruya bir kamu hizmeti görmemekte, bu yönüyle bu kuruluşlar hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları arasında yer almaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını politik ağırlıkları da olan kamusal örgütler olarak niteleyen Özay'a (Özay, 2004:130-131) göre meslek teşekküllerini *"kamu kurumu niteliğinde"* oldukları için *"kamu kuruluşu"* kapsamına almak daha doğrudur. Özay, idare hukuku öğretisindeki idare teşkilatına ilişkin şemaya atıfta bulunarak, meslek kuruluşlarını *"kamu idareleri"* ve *"kamu kurumları"*ndan ayrı bir kategori olarak *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* başlığı altında gruplandırmıştır. Bu kuruluşları, tek bir uğraş konusuna sahip olup belirli bir kamu hizmeti gören ya da kamusal faaliyette bulunan kimselerden oluşan korporasyonlar olarak nitelendiren Özay, meslek kuruluşlarını da *"hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları"* arasında göstermiştir (Özay, 2004:193-196).

Doktrindeki görüşlere bakıldığında bu kuruluşların hukuki nitelikleri, kamusal statüleri ve idare teşkilatı içerisindeki yerleri konusunda tam bir mutabakatın bulunmadığını söylemek zor değildir. Meslek kuruluşlarının hukuksal niteliği konusundaki tartışmalardan bunların hukuki yapılarını ortaya koymak bakımından farklı yaklaşımların ileri sürüldüğü görülmektedir. Özetle, bir kısım yazarlar, *"kamu idaresi-kamu kurumu"* ayrımının etkisi ve yasal düzenlemelerdeki hükümler doğrultusunda meslek kuruluşlarını *"kamu kurumu"* kümesi içinde değerlendirmektedirler. Farklı düşünen bir kısım yazarlar ise bu kuruluşların *"kamu kurumları"* arasında sayılamayacağını, bunların kamu yönetiminde ayrı yeni bir küme oluşturduklarını öne sürmektedirler. Bu temel iki yaklaşım dışında kalan daha sınırlı kabul gören bazı görüşlerin de bulunduğu bilinmektedir. Görüldüğü gibi, genel yaklaşım kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hizmet yerinden yönetim kuruluşları arasında incelenmesi şeklindedir. Bu kuruluşları yerinden yönetim kuruluşları kategorisi dışında, kendine özgü ayrı bir kategori şeklinde gören görüşler de bulunmaktadır.

C- MESLEK KURULUŞLARINA KAMU KURUMU NİTELİĞİ TANINMASININ SEBEPLERİ

Meslek kuruluşlarının kamusal düzenleme konusu yapılması ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak kamu hukukuna tabi ve kamu tüzel kişiliğini haiz olarak idare teşkilatının bir unsuru olarak örgütlendirilmelerinin nedenleri farklı şekillerde izah edilmektedir.

Onar'a (Onar, 1942:814) göre, amme müessesesi mesleki teşekkülleri suretinde teşkilatlandırılan müesseseler, devletin bazı meslekleri, amme menfaati ile çok alakalı görerek bu meslek sahiplerinin faaliyetlerini tanzim ve murakabe etmesi ihtiyacından doğmuştur. Bu

nedenle, bir kısmı hususi birer meslek cemiyeti halinde olan örgütler kanunla şekli biraz değiştirilmek suretiyle amme müessesine dönüştürülmüşlerdir. Bu tür kuruluşlar sadece meslek sahipleri üzerinde bir murakabe icrası ile kalmayıp devletin üçüncü şahıslar ve umumi menfaatler bakımından ifa edeceği bir kısım faaliyetleri de onun namına ifa ederler. Yani bunlar sadece meslek disiplinini teminle kalmayıp devlete terettüp eden bazı hizmetleri de görürler. Onar, bir başka yerde (Onar, 1952:734) bu nevi amme hükmü şahısları ve müesseselerinin son asırların zıt cereyanlarının müdahaleci ve liberal cereyanların doğurduğu teşekkülleri olarak değerlendirmekte ve devletin müdahale sahası genişledikçe evvelce ifa ve icrası tamamen serbest olan bir kısım meslek faaliyetlerine de yayıldığı, devletin bunların tanzim ve icralarını murakabe etme lüzumunu hissettiği ve aynı zamanda bu meslek sahiplerine bir takım vecibeler de yüklediği ve bu müdahaleci cereyanlara karşı devletin murakabesinin ve meslek tarafından Devlete karşı ifa edilecek vecibelerin muhtelif şekillerdeki devlet teşkilatı yerine bizzat alakalı meslek sahiplerinin kurdukları ve idare ettikleri teşekküller tarafından idaresi temayülünün ortaya çıktığını belirtmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, esas itibarıyla, belirli bir çalışanlar grubunun meslek, sanat uğraş veya iş konularındaki özel yararlarının gereklerine göre faaliyette bulanan kamu kuruluşları olarak nitelendiren Duran (Duran, 1982:229), bu kuruluşların bu suretle örgütlenmelerini, devletin bu yarar odaklarının ve dayanışmasının, toplum içinde varlığını kabul ederek, kamu yararı aleyhine gelişmesine ve gerçekleşmesine yol açabilecek özel hukuk çerçevesinden çıkarılıp, kamu hukukunun kural ve usulleriyle kanalize edilmesini yeğlemiş olmasıyla açıklamaktadır. Böylece, meslek kuruluşlarına kamu idare ve kurumlarının yardımcısı olmak üzere, yapı ve konularıyla uyumlu kimi kamu hizmet ve görevlerinin de verilmesi mümkün hale gelmiş olmaktadır.

Üskül'e (Üskül, 1975:44) göre ise meslek kuruluşlarının hizmet yerinden yönetim kuruluşları olarak örgütlendirilmelerinin nedenleri, genel olarak, bazı mesleklerin kamu yararıyla yakından ilgili oluşları ve bu mesleklerle uğraşanların faaliyetlerini düzenlemeye ve denetlemeye teşvik etmesi olup, böylece bu mesleklerle uğraşanlar hizmet yerinden yönetim kuruluşları biçiminde örgütlenmiş olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları içinde toplanmıştır. Bu suretle bu mesleklerle uğraşanların mesleklerini belirli bir düzen ve disiplin içinde yürütmeleri sağlanmakta ayrıca, devlet merkezi idarenin bazı görevlerini bu kuruluşlara aktararak yönetimdeki iş bölümünü etkinleştirmektedir.

Günday (Günday, 1999:383), meslek kuruluşlarının daha ziyade özel yararların gereklerine göre faaliyette bulunduklarını ve bu özellikleri ile dernek ve sendikalara yaklaştıklarını belirttikten sonra, devletin bu özel yarar odaklarının kamu yararına aykırı bir biçimde gelişmelerini ve faaliyette bulunmalarını önlemek için, bunları tamamen özel hukuk çerçevesinde faaliyet gösteren kuruluşlar olmaktan çıkardığı ve bunlara kamu tüzel kişiliği

verdiği ve mesleki faaliyetlerin yerine getirilmesi bakımından bunları kamu hukuku kurallarına tabi tutarak, bazı kamu görev ve yetkileri ile donattığını belirtmektedir.

Gözübüyük ve Tan, meslek kuruluşlarının kamusal düzenleme konusu yapılmasının, kamusal yaşam açısından önem taşıyan mesleklerde bir meslek disiplini kurmak ve Devletin bu kuruluşlar üzerindeki denetimini kolaylaştırmaya yönelik olduğunu ifade etmektedir (Gözübüyük-Tan, 2001:321).

Anayasa Mahkemesinin bazı kararlarında (Esas Sayısı:1984/12; Karar Sayısı:1985:6), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kamu hizmeti mahiyetinde görülen bazı faaliyetlerin, topluma en faydalı hale getirilmesi ve bundan toplumun en yüksek faydayı sağlaması için düzenlenmesi ihtiyacının bir gereği olarak ortaya çıktıkları belirtilmektedir. Yüksek Mahkeme bir başka kararında (Esas Sayısı:1991/4; Karar Sayısı:1991/453; Karar Günü:12.1991), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuksal konumları bağlamında;

"Meslek kuruluşları yasayla düzenlenen mesleklerin verdikleri kamu hizmetinde düzeylerini korumak ve mesleğe mensup olanların ortak çıkarlarını kollamak ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek için kurulurlar. Bu tür mesleki kuruluşların çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu haline gelmeleri ve bu şekilde örgütlenen menfaat grupları arasındaki dayanışmanın toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesi, bunların kamu hukuku kural ve usulleriyle yönlendirilmesini zorunlu kılmış ve sosyal bir olgu olarak öteden beri varlıklarını koruyabilmiş bu kuruluşları Anayasal bir kurum haline dönüştürmüştür.

Bu nedenlerle, Anayasa'nın 135. maddesinde de; meslek kuruluşlarının belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere tüzelkişiliği bulunan kamu kurumları şeklinde düzenlenmeleri öngörülmüştür.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları 1961 Anayasasındaki hukuksal ve anayasal yapılarını 1982 Anayasası'nda da korumuşlardır. 1982 Anayasası'nın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yaklaşımı, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı değildir. Bunlar bir tür kamu hizmeti yaptıkları göz önünde tutularak "idare" bölümü içinde düzenlenmişlerdir."

demek suretiyle meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde ve kamu tüzel kişiliğine sahip, idare teşkilatının bir unsuru olarak teşkilatlandırılmasının gerekçesini açıklamıştır.

Yüksek Mahkeme daha yeni bir kararında (Esas Sayısı : 2000/78; Karar Sayısı:2002/31; Karar Günü:19.2.2002) da meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinin gerekçesini aşağıda gibi ifade etmiştir:

"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 1961 ve 1982 Anayasalarının yürütme bölümünde idare başlığı altında özel olarak düzenlenmiştir. Üyelerinin çokluğu, ürettikleri iş ve

hizmetlerin toplumun temel ihtiyaçlarına yönelik olması ve ülke genelinde yaygınlığı; çoğulcu demokratik gelişim ortamında etkili bir sivil toplum örgütü rolünde bulunmaları; örgütlülüğün üyelere getirdiği yararlar ile toplum çıkarlarının uygun düzeylerde dengelenebilmesi ve demokratik toplum kültürünün, kamu düzeninde olumsuzluk yaratmadan derinleştirilebilmesi nedenleriyle bu kuruluşlara kamusal nitelik kazandırılarak Anayasa'da yer verilmiştir."

Osmanlı'dan günümüze kadar modern mesleki örgütlenmelerin ortaya çıkışında devletin belli meslekleri icra edenleri bir araya getirmek suretiyle teşkilatlandırmak, kişi ve teşkilatı belli amaçlara hizmet etmek üzere yönlendirmek ve gerek bu toplulukları gerekse yapılan işi, sanatı veya belli bir sektörü kontrol altında tutmak gayesinin önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Belli meslekleri icra edenlerin de çeşitli amaçlarla örgütlenme talepleri olduğu kuşkusuzdur.

Fakat bunların özel hukuk hükümlerine tabi, devletin himaye ve kontrolü dışında özel hukuk tüzel kişileri olarak değil de, kamu tüzel kişiliğine sahip olarak ve devletçe sağlanan hukuki ve mali imkânlardan (kanuni düzenlemelerle vergi benzeri gelir kaynakları oluşturulması) yararlandırılmak suretiyle, bir nevi devlet teşkilatına benzer bir şekilde örgütlendirilmesi sadece mesleki disiplinin sağlanması ve meslek mensuplarının çıkarlarının korunması amacıyla açıklanamaz.

Tanzimat'tan günümüze kadar meslek kuruluşlarının kuruluşlarına ilişkin olarak yürürlüğe konulan hukuki düzenlemelerin gerekçeleri bu kuruluşların meydana getirilmelerinin özel sebeplerini açıklamaktadır. Söz konusu sebepler arasında, gerek mesleklerin icrası sırasında yaşanan bazı sorunlar, toplumun genel yararlarının korunması, meslek mensuplarının birbirlerine karşı olan hak ve mükellefiyetlerinin düzenlenmesi, haksız rekabetin önlenmesi, ekonomik ve sosyal gelişmelere katkı sağlanması, mesleki ahlak kaidelerine riayet edilmesinin tesisi, belirlenen kurallara uymayanların belli müeyyidelere tabi tutulması, kişi ve toplulukların kontrol altında tutulması hususları yer almaktadır.

Ancak, bu gerekçeler Türkiye'de meslek kuruluşlarının teşkilatlandırılmasında benimsenen model ve yaklaşımın arkasında yatan esas gayeyi tek başına açıklayamamaktadır. Çünkü mesleki örgütlenmenin özel hukuk hükümlerine tabi dernekler bünyesinde gerçekleştirilmesi halinde de belli mesleki ve toplumsal yararların sağlanması söz konusudur. Dünyada birçok ülkede meslek örgütlerinin kamu yönetimi dışında bağımsız özel hukuk tüzel kişileri olarak örgütlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda, bu modelin istenen etkinliği sağlayamadığı söylenemez. Yukarıda sayılan bir kısım amaca ulaşmak bakımından mesleki derneklerin de en az devlet teşkilatı içerisinde yer alan meslek kuruluşları kadar etkin bir şekilde faaliyet gösterebildikleri/gösterebilecekleri söylenebilir. O halde, mesleki örgütlenmenin kamu yönetimi aygıtı içerisinde yer alan meslek kuruluşları şeklinde yapılandırılmasının başkaca sebeplerinin de bulunması gerekir.

Meslek kuruluşlarının kuruluşlarına ilişkin olarak hazırlanan kanunların gerekçeleri ve doktrindeki farklı görüşler incelendiğinde, cemiyet tipi örgütlenmenin bazı dezavantajlarının böyle bir örgütlenmeyi zorunlu kıldığını ifade etmek mümkündür. Söz gelimi, zorunlu üyeliğin geçerli olmadığı mesleki derneklere, ilgililerin üye olmamasının ve faaliyetlerin finansmanı için gerekli kaynakları temin edememelerinin bu derneklerin istenen etkinlikte faaliyette bulunmalarını engellediği ve amaçlarına ulaşmadıkları belirtilmektedir. Diğer yandan, bunlara kamusal bazı güç ve ayrıcalıkların tanınmaması durumunda işlev ve görevlerin tam olarak ifa edilemeyeceği öne sürülmektedir. Bir başka gerekçe de, özel hukuk hükümlerine göre örgütlenen kitlelerin toplumsal yararlardan çok sadece kendi şahsi ve grup çıkarları doğrultusunda faaliyet gösterecekleri ve bunların toplumsal düzene zarar verebilecekleri hususudur.

Bu konuda çeşitli varsayımlara dayalı farklı gerekçelerin söz konusu olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla birlikte Osmanlı'dan miras kalan ve günümüzde de varlığını güçlenerek sürdüren kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu biçimindeki mesleki örgütlenmenin arkasında yatan sebepleri öz olarak iki temel noktada toplamak mümkün bulunmaktadır.

Birincisi meslek kuruluşlarının bu şekilde örgütlendirilmesi konusunda devletin elde etmeyi umduğu yararlar ve bu konuya ilişkin amaçları. İkincisi de çeşitli meslek mensuplarının bu örgütlenmeye ilişkin beklenti ve çıkarlarıdır. Bu açıdan bakıldığında tarafların karşılıklı bazı çıkarlarının olduğu, aynı şekilde bazı maliyetlere de katlandıkları anlaşılmaktadır. Üçüncü bir kesim ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde örgütlenme konusunda veya mesleki dernekler bünyesinde teşkilatlanma yönünde herhangi bir talebi olmayan ve bu konuda nötr olan topluluklardır ki onları da ayrıca değerlendirmek gerekmektedir.

Diğer yandan, ülkemizde mesleki örgütlenme yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde oluşmamakta, sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan birçok meslek örgütü de faaliyet göstermektedir. Kişiler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına anayasal/yasal zorunluluktan ve öngörülen müeyyideler dolayı üye olmaktadırlar. Ancak bunun dışında belli amaçlarla daha dar kapsamlı mesleki örgütlenmeler olarak dernek veya vakıf statüsüyle kurulan örgütler bünyesinde de teşkilatlanmaktadırlar. Dolayısıyla belli meslekleri icra edenlerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde bir araya getirilerek kamu hukuku kurallarına tabi tutulmak suretiyle kontrol altına alındığı ve böylece muhtemel bazı risklerin bertaraf edilmesinin sağlandığı belirtilse bile, örgütlenme serbestisinin sonucu olarak isteyen kişilerin bu kuruluşlardan ayrı olarak örgütlenebildiği dikkate alındığında bu gerekçenin çok da anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ülkemizde mesleki örgütlenmenin serbestlik ilkesi doğrultusunda kişilerin iradesine bırakılmayarak sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütleri yerine zorunlu üyelik esasının geçerli olduğu ve kamu tüzel kişiliğine sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek

kuruluşları bünyesinde gerçekleştirilmesi olgusunu, toplumumuzdaki demokrasi ve örgütlenme kültürü, devlet-birey ve devlet-toplum ilişkisi, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan bazı gelişmeler ve ilk başlarda cemiyet tipi örgütlenme alanında yaşanan bazı sorun ve başarısızlıklarda aramak gerekmektedir.

Ancak, günümüzde Tanzimat Dönemi ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki koşullarda bulunmadığımızı da dikkate almak gerekmektedir. Toplum ve devlet hayatında her yönüyle ve her alanda gelişme ve ilerlemeler sağlanmıştır. Sivil toplum güçlenmiş ve sivil toplum kuruluşları etkin örgütler haline gelmiş bulunmaktadır. Mesleğe ilişkin kural ve standartlar, meslek mensuplarının tabi oldukları esaslar ve diğer hususlar hukuk normlarıyla belirlenmiş ve uygulanmaktadır.

Dolayısıyla mevcut örgütlenme modelini, günümüz koşullarında, mevcut ihtiyaçlar ve beklentiler doğrultusunda etkin, verimli ve faydalı olup olmadığı yönünden değerlendirmek gerekmektedir. Meseleye neredeyse bir asır öncesindeki ihtiyaçlar ve sorunlar bağlamında bakılması yanıltıcı sonuçlar verecektir. Ayrıca, bu kuruluşlara üye olan kesimlerin iradesi de önemlidir. Zorunlu üyelik esasının ve dernek tipi örgütlenme yerine "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" modelinin uygulanmasının gerekli olup olmadığı, mevcut modelin yararlı olup olmadığı, etkin işleyip işlemediği, bu sistemin mesleki, ekonomik ve sosyal bakımdan meslek mensupları, toplum ve devlet açısından doğurduğu avantaj ve dezavantajların dengeli olup olmadığı gibi sorulara cevap aranması gerekmektedir.

Bu konuda objektif veri ve değerlendirme sağlayan araştırmalar bulunmamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan bu örgütlenme modelinin meslek mensupları, toplum ve devlet bakımından tercih edilmesi gerekli en makul, etkin ve bize uygun bir yapı olup olmadığının analiz edilmesi de yararlı olacaktır.

D- MESLEK KURULUŞLARININ FAALİYET ALANLARI

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları temel olarak iki yönlü örgüt niteliği taşımaktadırlar. Bu nitelikleri amaçları, işlevleri ve yürüttükleri faaliyetler bakımından da kendini gösterir. Birinci yönleri "kamu kurumu niteliğinde" bir "kamu tüzel kişisi" olarak kamusal amaçlarla üstlendikleri kamusal işlev ve faaliyetleridir. İkincisi ise, belli bir mesleğe mensup olan kişilerin meydana getirdikleri meslek örgütleri olarak yüklendikleri mesleki işlevler ve faaliyetlerdir.

Birinci yönüyle kamu kurumuna benzerlik gösteren bu kuruluşlar, ikinci yönleriyle özel hukuk hükümlerine tabi meslek örgütlerine benzerler. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının işlevlerini ve faaliyet alanlarını da bu çerçevede ele almak ve bu noktayı göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu durum gerek Anayasa'da yer alan kuruluş amaçlarından gerekse kuruluş kanunlarıyla bu kuruluşlara verilen görevlerden doğmaktadır.

Meslek kuruluşlarının esas gayeleri nelerdir? Ne tür roller, işlevler üstlenirler? Gayelerine ulaşmak ve kendilerine yüklenen işlevleri yerine getirmek için ne tür faaliyetler, görevler yürütürler? Bu sorulara cevap aramak için evvela pozitif hukuka bakmak sonra ise bu kuruluşların fiilen yaptıkları icraatları incelemek gerekmektedir.

Anayasa'nın 135 inci maddesindeki kuruluş amaçlarına bakıldığında meslek kuruluşlarının işlev ve faaliyet alanlarının çerçevesini çizen kuruluş amaçlarının Anayasa'da tadadi olarak düzenlendiği görülmektedir. Buna göre meslek kuruluşları üyelerinin (belli bir mesleğe mensup olanların);

- Müşterek bazı ihtiyaçlarını karşılamak,
- Mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- Mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere mesleki disiplini ve ahlakı korumak

maksadıyla kurulan kamu tüzel kişilikleridir. O halde, bunların işlevleri ve faaliyetleri bu kuruluş amaçları doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunmaları Anayasa'yla yasaklandığına göre, faaliyetlerinin bu amaçlarla doğrudan bağlantılı olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber, uygulamada bunun tam anlamıyla bu şekilde olmadığı izlenmektedir. Meslek kuruluşlarının işlevleri, faaliyet alanları ve yürütebilecekleri etkinlikler esnek bir yaklaşımla daha geniş olarak yorumlanmaktadır. Gerek meslek kuruluşlarının organ ve yöneticileri gerekse doktrindeki görüşler bu konuda Anayasa ve yasalardaki düzenlemelerden kısmen ayrışmaktadır. Bunun sonucu olarak bu kuruluşların işlev ve faaliyetleri farklı biçimlerde belirtilebilmektedir.

Meslek kuruluşları, ne kamu idareleri gibi bir çevrede oturanların ortak ve genel tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yetkili ve görevli, ne de belli bir ya da birkaç kamu hizmetini gerçekleştirmekle görevli ve yetkili olup, esas itibarıyla, yerle sınırlı (yerel düzeydeki kurulların faaliyetleri yerle sınırlıdır) ve hizmet türü ile bağlı kalmaksızın, belirli bir çalışanlar grubunun meslek, sanat, uğraş veya iş konularındaki özel yararlarının gereklerine göre faaliyet gösteren (Duran, 1982:229) ve kamusal nitelikleri de bulunan mesleki örgütlenmelerdir.

Tortop, meslek kuruluşlarını kamu görevi yapan ve gerçek amaçları üyelerinin mesleki çıkarlarını korumak, tüm meslek mensuplarını aynı çatı altında toplamak ve mesleksel dayanışmayı gerçekleştirmek olan mesleki örgütler olarak görür ve bunları demokratik rejimin tüm kuralları ile işlemesi yönünden *"demokratik terbiye ve eğitim kuruluşları"* olarak saymak gerektiğini (Tortop, 1977:323-324) belirtir. Bu yönleriyle meslek kuruluşlarını politikanın tamamen dışında gören Tortop, meslek kuruluşlarının politikayla uğraşmamaları gerektiği görüşünü savunur. Aksi yöndeki görüşleri savunan Özturanlı; meslek kuruluşlarını *"toplumsal*

düşüncenin öncüleri ve toplum bilincinin simgeleri olması gereken" örgütler olarak görür ve bunların çalışmaları önündeki "siyaset yasağı", "amaç dışı faaliyet yasağı", "siyasi partiler ve birbirleriyle ortak hareket etme yasağı" gibi engellerin kaldırılması gerektiği görüşünü ifade eder (Özturanlı, 1988:60-61).

Meslek kuruluşlarının esas görevi, mensuplarının hak ve çıkarlarını, kamu yararını zedelemeden kollamak, korumak ve gerçekleştirmeğe çalışmaktır. Bu amaçla, meslek kuruluşları mensupları arasında disiplin ve dayanışmayı sağlayacak işlemler ve faaliyetler yapar, kamu organ ve makamları önünde girişimlerde bulunur, kendi görev alanlarıyla ilgili olarak Devletin karar alma süreçlerine katılır ve bunları etkilemeğe çalışırlar. Meslek kuruluşları tüm bu faaliyetlerinde kamu kurumu niteliklerini de göz önünde bulundurarak toplum yararını gözetmekle ve kendi çıkarlarını onunla bağdaştırmakla yükümlüdürler (Duran, 1982:233-234).

Çeşitli meslek mensuplarının oluşturduğu ve bir kısım kamu görevlerini yerine getiren meslek kuruluşları, amaç ve nitelikleri bakımından *"hizmet üreten ve kâr amacı gütmeyen organizasyonlar"* olarak da nitelendirilmektedirler. Bu kuruluşların, değişen sosyal, kültürel ve ekonomik şartlar çerçevesinde, kuruluş üyesi meslek mensuplarının mesleki menfaatlerini korumak ve geliştirmek kadar, sosyal sorumluluk inancı içinde topluma yönelik olumlu faaliyetler göstermeleri beklenir (Kaldırımcı-Özdevecioğlu, 1993:92). Bu kuruşların gerek mesleğe ve meslek mensuplarına gerekse topluma yönelik işlevlerini yerine getirebilmeleri belli koşullar altında mümkündür. Tüm meslek kuruluşlarının bu işlevlerini aynı şekilde gerçekleştirebildiğini söylemek mümkün değildir. Bu anlamda, kuruluşların mevzuatta kendilerine yüklenen işlevleri ile üyelerinin bunlardan beklenti ve talepleri ve organlarının/yönetimlerinin bunları algılama ve uygulama biçimleri farklılık gösterebilir. Kısaca işlevler ve yürütülen faaliyetler konusunda ortak yönler yanında kuruluşlar itibarıyla farklılık gösteren hususlar da bulunmaktadır.

Meslek kuruluşları çift fonksiyonlu örgütler olarak tanımlanmaktadırlar. Bir meslek kuruluşu başkanına göre (İstanbul Dişhekimleri Odası, www.ido.org.tr, 2008); "*Meslek örgütleri çift fonksiyonlarıyla ön plana çıkan kurumlar haline gelmişlerdir. Meslek örgütleri bundan sonra;*

1- Uzman kuruluşlar olarak meslekteki fonksiyonlarıyla,

2- Sivil Toplum Kuruluşu olarak, toplumun sesi fonksiyonlarıyla daha da ön plana çıkacaklardır."

Bu yaklaşımda görüldüğü üzere meslek kuruluşları bir yönüyle mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik mesleki fonksiyonlarıyla ikinci yönüyle de üyelerinin ve yöneticilerinin toplumun birer ferdi olmaları bağlamında sivil toplum kuruluşu işleviyle toplumsal fonksiyonlarıyla öne çıkan örgütler olarak değerlendirilmektedirler. Bahse konu örnekte olduğu gibi, meslek kuruluşlarının yöneticilerince kimi durumlarda bu organizasyonların kamusal

faaliyetleri ve kamu kurumu nitelikleri göz ardı edilerek daha çok mesleki ve toplumsal fonksiyonlarına, sivil toplum kuruluşu niteliklerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Meslek kuruluşlarının üstlendikleri işlevler ve yürüttükleri faaliyetler aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

- Mesleğin belli kural ve standartlara göre yürütülmesini sağlamak, bunun için gerekli tedbirleri almak ve mesleki denetimi gerçekleştirmek,
- Mesleki standartlara ve mesleki ahlak kurallarına aykırı hareket edenler hakkında disiplin hükümlerini uygulamak,
- Mesleği ve meslek çıkarlarını korumak ve geliştirmek,
- Mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak. İhtiyaç duydukları konularda onlara yardımcı olmak, danışmanlık hizmeti vermek, yol göstermek,
- Mesleki araştırma ve inceleme çalışmaları yapmak ve yaptırmak, bu tür etkinlikleri teşvik etmek ve yönlendirmek,
- Toplumda mesleğin prestij ve bilinirliğini sağlamak bakımından meslek örgütünü ve mesleği tanıtıcı faaliyetlerde bulunmak,
- Mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin sorun, talep ve beklentileri parlamentoya, hükümete ve diğer karar alıcılara iletmek, üyelerinin hak ve çıkarlarını koruyacak şekilde bunlara baskı yapmak,
- Meslek mensupları arasında yardımlaşma, işbirliği ve dayanışmayı sağlamak. Üyelerin bir araya gelmesinden doğan gücü mesleğin gelişmesi ve meslek mensuplarının çıkarlarının korunmasına hizmet edecek tarzda kullanmak,
- Mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerde yetkili mercilere görüş ve önerilerde bulunmak.

Meslek kuruluşları, toplumun ihtiyaç duyduğu önemli hizmetleri ürüten, kişileri koordine eden ve kontrol eden, üretilen hizmetlerle ilgili bir takım standartlar belirleyen kuruluşlar olmaları hasebiyle de toplumsal refah ve kalkınmanın vazgeçilmez şartlarından birisi olarak (Kaldırımcı-Özdevecioğlu, 1993:92) görülmektedirler ve bu kuruluşların bir bakıma "toplumsal kalkınma ve gelişme göstergesi" olarak da kabul edilebilecekleri belirtilmektedir.

Bazı çalışmalarda (Ekonomik Alanda Meslek Kuruluşları, 1975:14-15) milli ekonominin menfaatlerini müdafaa etmek ve ülkenin ekonomik refahını, gelişmesini sağlamak veya buna katkı yapmak gibi bazı iktisadi işlev ve görevleri de meslek kuruluşlarının misyonları arasında sayılmaktadır. Doğrusu, meslek kuruluşlarına bütün veya ayrı ayrı olarak böyle genel işlevler atfetmek bir netice sağlamamaktadır. Bu kuruluşların kendilerine verilen işlev ve görevleri hakkıyla ve gereği gibi yerine getirmesi halinde dolaylı olarak toplumun refahında ve ekonomik koşullarında, üretilen hizmetlerin miktar ve kalitesinde önemli olumlu katkıları olacağı kesindir. Fakat işlev ve fonksiyon olarak "toplumsal refahı arttırma", "iktisadi kalkınmayı sağlama", "milli

ekonomiyi güçlendirme" gibi soyut ve belirsiz kapsamlı genel nitelikli misyonları bu kuruluşlara tahmil etmemek daha doğru olacaktır. İşlev ve görevlerin daha somut ve üstlenilebilecek, fiilen gerçekleştirilebilecek şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de bazı örgütlerin meslek kuruluşu olarak, bazı işlerin de özgün bir meslek olarak nitelendirilmesi konusu tartışmalıdır. Bu nitelendirmeler objektif kriterlerden çok, yasal düzenlemelerden yola çıkılarak veya subjektif yargılara dayalı olarak yapılabilmektedir. Bu anlamda kimi işler "meslek" kabul edilmemekte ve bu kişilerin kurduğu örgütler de meslek örgütü olarak kabul edilemeyebilmektedir. Örneğin, Üskül'e göre (Üskül, 1975:3-4); ticaretin ve sanayiciliğin bir meslek olduğu kuşkusuzdur. Oysa, borsaları meslek kuruluşları olarak nitelemek, borsacılık mesleğinin varlığını kabul etmek olanaklı görünmemektedir. Borsayı kısaca "pazar" olarak tanımlayan Üskül, ilgili kanununda "tüzel kişiliği haiz kamu kurumları" olarak tanımlanan borsaların meslek kuruluşu olmadığını ve bunların *"Türk yönetsel sisteminin bir parçası olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları içinde yer almaması"* gerektiğini öne sürmektedir. Bu gibi tartışmalar pek çok meslek ve meslek örgütü için söz konusu edilmektedir.

Meslek kuruluşlarının "ekonomik birlik" veya "ekonomi politikası birlikleri" niteliği bulunmaktadır. Çünkü bu kuruluşların ortak çıkarlarını gerçekleştirilmesi amacı organizasyonun nitelik ve faaliyetlerinde belirleyici olmaktadır. Meslek kuruluşları bu yönleriyle, ekonomik güç ve iktidar elde etmek, mevcut durumlarını daha da güçlendirmek, karar alma süreçlerine katılarak bunları kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışmaktadırlar (Erkan, 1992:16).

Erkan (Erkan, 1992:20), meslek kuruluşlarını sendikalar ve politik-ekonomik alandaki derneklerle birlikte *"ekonomi politikası birlikleri"* olarak nitelendirmekte ve bu kapsamda incelemektedir. Ekonomi ile politikanın ortak kesişim alanında ortaya çıkan bu organizasyonların işlev ve faaliyetleri içerik bakımından ekonomik nitelikli olsa bile, bu faaliyetler politik nitelikli görülmektedir. Çünkü bu kuruluşlar belli çıkarları gerçekleştirmek için ekonomik organizasyon güçlerini politik karar birimleri üzerinde kullanmaktadırlar. Meslek kuruluşları da diğer ekonomi politikası birlikleri gibi ekonomik alandaki üretici-tüketici birimler ile politik düzlemde yer alan yasama, yürütme ve siyasi partiler arasında köprü ve bağlantı görevini yerine getirmektedir (Erkan, 1992:107, 123). Bu nitelendirmede meslek kuruluşlarının politik ve ekonomik işlevleri ve politik-ekonomik alana ilişkin karar alma mekanizmalarındaki roller referans alınmaktadır.

Toplumun diğer kesimlerinde olduğu gibi meslek örgütleri de kendi üyelerinin gelir paylaşımından daha fazla pay alabilmesini sağlamayı istemekte (Erkan, 1992:10) ve bunun mücadelesini vermektedir. Üyelerinin gelir düzeyini iyileştirme amacı bunu zorunlu kılmaktadır. Bu amacın meslek kuruluşlarının üyelerine yönelik olarak gerçekleştirecekleri çeşitli

faaliyetlerle de sağlanması mümkün olmakla birlikte, toplumda esas mücadele farklı çıkar kesimlerinin üretilen milli gelirden daha fazla pay alma çabası konusunda yaşanmaktadır. Meslek örgütleri bu mücadelenin en işlevsel araçları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu amaçla meslek kuruluşları ve üyeleri gerek ekonomi politikasının belirlenmesinde, politik karar alma süreçlerine katılma fonksiyonu olan aktörler olarak, gerekse ekonomik sistem içinde/piyasada yer alan uygulayıcı bir aktör olarak ekonomik çıkarlarının gerekleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

Meslek kuruluşları, mensuplarının çıkarları doğrultusunda ekonomi politikasının karar alma sürecini ve uygulamadaki işleyişini etkilemek suretiyle temsil ettikleri sosyal grupların ekonomik çıkarlarını korumaya ve arttırmaya çalışmaktadır. Bu işlevleriyle "ekonomi politikası" birlikleri olarak adlandırılan (Erkan, 1992:20) meslek kuruluşları ekonomik çıkarlar bakımından kendi aralarında da rekabet ve mücadele etmektedir. Böylece, belli konularda birlikte hareket edebilen bu organizasyonlar kendi üyelerinin ekonomik çıkarları söz konusu olduğunda birbirlerinden bağımsız hareket etmektedir.

Meslek kuruluşlarının piyasada arz ve talebe müdahale etmesi; fiyat, rekabet, sunulan fiyatlandırılabilir hizmetlerin niteliği ve kalitesine ilişkin fonksiyonları; ekonomik nitelikli işlev ve faaliyetler kapsamında değerlendirilebilir. Meslek kuruluşları bunlardan başka kendilerine kanunlarla verilen görev ve yetkilerle de ekonomik hayatta çeşitli işlevler üstlenebilmektedirler.

Meslek kuruluşlarının hemen hemen tümü rekabetin önlenmesi konusunda işlevler üstlenmektedirler. Kendi mensupları arasında haksız rekabeti engelleyip müeyyideye tabi tutan meslek kuruluşları piyasada diğer aktörler karşısında haksız rekabete ve diğer kesimlerin ekonomik çıkarlarını olumsuz etkileyecek uygulamalara zemin hazırlayabilmektedirler. Bu kuruluşların ekonomi içerisinde kimi zaman düzenleyici kimi zaman da uygulayıcı işlevleri çerçevesinde örgütlü yapılarını ve yasal konumlarını kullanarak aldıkları kararlar piyasada fiyatın rekabetçi bir yapı içerisinde oluşmasını engelleyebilmektedir. Diğer yandan, hizmetin niteliği ve kalitesini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen karar ve işlemler de söz konusu olabilmekte ve bu uygulamalardan tüketicilerin zarar görmesi mümkün olabilmektedir.

Dolayısıyla ekonomik nitelikli işlev, görev ve yetkileri göz önünde bulundurulduğunda meslek kuruluşlarının ekonomik sistem içerisinde önemli birer aktör oldukları söylenebilmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ana faaliyetleri, mensuplarının hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek, birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerini belirli bir disiplin ve meslek kurallarına (deontoloji) uygun olarak düzenlemektir. Ancak, meslek kuruluşlarının kamu kurumu nitelikleri ve kamu tüzel kişiliğine sahip olmalarının gereği olarak, bu faaliyetlerini gerçekleştirirken, niteliklerini unutmamaları, kamunun menfaati ile mesleki menfaatlerin

birlikte tahakkukunu sağlamayı hedeflemeleri gerekmektedir. Çünkü devlet bu sebeple kendisine ait olan bazı yetkileri bu kuruluşlara devretmiş bulunmaktadır (Özer, 1994:45).

Meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin bazıları kaynağını Anayasa'dan bazıları ise ilgili kanunlardan almaktadır (Özer, 1994:45). Anayasa'nın 135 inci maddesinin birinci fıkrası meslek kuruluşlarının amaçlarını açıkça düzenlediğinden, bu amaçların sağlanmasına yönelik faaliyetleri meslek kuruluşlarının Anayasa'dan kaynaklanan faaliyetleri olarak görmek mümkündür. Özer'e (Özer, 1994:46) göre, 135 inci maddedeki belirleme *"tadadi mahiyette yapılan bir belirleme"*dir. Çünkü *"emsali mahiyette bir belirleme olsaydı, anayasanın diğer maddelerinde olduğu gibi, "benzeri", "diğer", "sair", "herhangi" gibi kelimeler kullanılırdı".* Fıkrada bu gibi ibarelere yer verilmediğinden birinci fıkrada öngörülen hususları, sayılmak suretiyle belirtilen amaç/faaliyet alanları olarak görmek gerekir denilmektedir.

Meslek kuruluşlarının faaliyetlerini;

- Mesleğe İlişkin Faaliyetler
- Meslek Mensuplarına İlişkin Faaliyetler
- Topluma Yönelik Faaliyetler

şeklinde sınıflandırmak da mümkündür.

135 inci maddede; meslek kuruluşlarının amaçlarıyla paralel olarak bu kuruluşlarca, *"belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak"* amaçları doğrultusundaki faaliyetlerini, meslek mensuplarına yönelik faaliyetler; *"mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak"* amacı doğrultusundaki faaliyetleri, mesleğe ilişkin faaliyetler; *"meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak"* maksadı yönünde gerçekleştirilen faaliyetleri de hem mesleğe ve meslek mensuplarına hem de toplumun geneline yönelik (özellikle meslek mensuplarının hizmetlerinden yararlanan kesimler bakımından) faaliyetler kapsamında değerlendirmek mümkündür.

Gerçi, meslek kuruluşlarının faaliyetlerini kuruluş amaçları paralelinde sınıflandırmak her zaman mümkün değildir. Çünkü bu kuruluşların işlevleri ve yürüttükleri faaliyetler çoğu zaman tüm amaçlarla ilişkilidir ve bunlar birbirini tamamlamaktadır. Dolayısıyla bu şekilde faaliyetleri amaçlar yerine nitelikleri bakımından sınıflandırmak daha doğru olacaktır.

Meslek kuruluşlarının, mesleğin ve meslek mensuplarının gelişmesine yönelik olarak kitap, dergi, bilgi notu vb. yayın çalışmaları, internet üzerinden yapılan yayınlar, seminer, sempozyum, konferans, panel gibi organizasyonlar, mesleki eğitim çalışmaları gibi etkinlikler "mesleki faaliyetler" kapsamında görülmektedir. Üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini yürütmelerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek disiplinini ve meslek ahlakını korumak meslek kuruluşlarının

temel amaçlarından olduğundan, mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik mesleki faaliyetler birincil nitelikli faaliyetlerdir.

Her ne kadar kamu kurumu nitelikleri de olsa, meslek kuruluşlarının korporasyon nitelikleri, bu kuruluşları diğer kamu idarelerinden ayırmaktadır. Meslek kuruluşları esas olarak üyelerine yönelik mesleki faaliyetleriyle öne çıkan organizasyonlardır. Bunun dışında, ilave olarak üstlendikleri işlevler ve yürüttükleri faaliyetler daha sonra gelen faaliyetlerdir. Ayrıca, kamu kurumu niteliğinde olmanın bir sonucu olarak faaliyetlerin yürütülmesinde kamu yararının da gözetilmesi gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarının Anayasa'nın 135 inci maddesindeki düzenlemeden anlaşılan faaliyetleri dışında ilgili kanunlardaki hükümlere istinaden üstlendikleri işlevler ve gerçekleştirdikleri faaliyetler de bulunmaktadır. Bunların nevi ve keyfiyeti ilgili kanunlara ve meslek kuruluşlarına göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Bunun için ilgili yasal düzenlemelere bakılması icap etmektedir. Raporun Dördüncü Bölümünde ve Ek: 1'de meslek kuruluşlarının görev ve yetkileri kanunlardaki düzenlemeler çerçevesinde belirtildiğinden ve yürüttükleri hizmet ve etkinlikler ayrıntılı olarak ele alındığından burada kuruluşlar bazında detaya girilmeyecektir.

Sonuç olarak meslek kuruluşlarının faaliyetleri ana hatlarıyla şöyle gruplandırabilir:

- Kamusal faaliyetler (kamu hizmeti niteliği taşıyan faaliyetler),
- Mesleki faaliyetler,
- Ekonomik nitelikli faaliyetler,
- Siyasi nitelikli faaliyetler,
- Sosyal ve kültürel faaliyetler,
- Uluslararası ilişkiler,
- Diğer faaliyetler.

E- MESLEK KURULUŞLARI VE DEMOKRASİ

1) Meslek Kuruluşları Ve Sivil Toplum İlişkisi

Türkiye'de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuki niteliği ve idare teşkilatı içerisindeki yeri ile üyelerinin sivil toplumun bir parçası olma yönü çoğu kez karıştırıldığından bu kuruluşların işlevleri ve tanımlanma biçimleriyle ilgili olarak farklı nitelendirmeler yapılabilmektedir. Bu şekildeki hatalı görüşler yalnızca meslek kuruluşlarının hukuki ve idari niteliklerinin belirlenmesiyle sınırlı kalmamakta, bu kuruluşları tanımlamak için kullanılan kavramların kullanımına da sirayet edebilmektedir. Söz gelimi *"sivil toplum örgütleri bir ülkenin devlet yapısının en önemli organlarından biridir."* biçiminde ifade edilen yargıda

(Yayman, 2001 içinde; Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Sunuşu) olduğu gibi devletten bağımsız, devlet otoritesi dışındaki alanda kalan örgütlenmelerin *"devlet yapısının en önemli organları"* olarak nitelendirilmesi uygulamadaki kavram kargaşasını göstermeye yetmektedir. Bu yargıyı desteklemek üzere daha sonraki açıklamalarda sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ve politikaların oluşturulmasında devlete destek olan örgütler olduğu belirtilse bile, devamında *"Ülkemizde Sivil Toplum Örgütleri arasında başta gelen kuruluşlar meslek kuruluşlarıdır."* (Yayman, 2001 içinde; Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Sunuşu) şeklinde ifade edilen görüşle sivil toplum ve sivil toplum örgütü kavramlarının muhtevasının ve niteliğinin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak adlandırmalarının başlangıcı, TOBB'un kendisini sivil toplum örgütü olarak görmesi ve buna vurgu yapmasıdır. TOBB'un özellikle 1990'lı yıllardan sonra kendisini Türkiye'de sivil toplumun en güçlü örgütü olarak ilan etmesinin (Zabçı, 2003:177;181) bunda büyük tesirinin olduğu söylenebilir. Zaman içerisinde, dünyada ve Türkiye'de sivil topluma verilen önemin artması ve sivil toplum kuruluşlarının kazandığı itibar ve popülerliğin de etkisiyle, meslek kuruluşlarının kendilerine "sivil toplum kuruluşu" payesini verme yaklaşımı yaygınlık kazanmış ve bu durum hemen hemen tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına sirayet etmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yöneticileri ve temsilcileri Anayasadaki düzenlemeden yola çıkarak kuruluşlarını *"Devletin temel organları"* veya *"Cumhuriyetin temel organları"* arasında sayarken, bir yandan da duruma göre *"sivil toplum kuruluşu"* olduklarını belirterek bu yönlerini öne çıkarmaktadırlar. Yani duruma ve zamana göre farklı hüviyetler kullanmayı tercih etmektedirler. Kimi zaman Anayasal kuruluş olurken, kimi zamanda siyasi partiler gibi demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olarak kendilerini sivil toplumun bir parçası olarak ve baskı grubu şeklinde nitelendirmektedirler. Bu durum meslek kuruluşlarının kendilerini kamuoyu nezdinde ifade etmelerinde ve hukuki ve idari niteliklerini ortaya koymalarında tutarlı davranmadıklarını göstermektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları literatürde veya uygulamada sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılsa bile Anayasal ve yasal statüleri göz önünde bulundurulduğunda bu kuruluşların sivil toplum kuruluşu olmadığı açıktır. Çeşitli kanuni düzenlemelere bakıldığında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşlarının dışında ayrıca sayıldığı görülmektedir.

Örneğin; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda "meslek odaları" ve "sivil toplum örgütleri" ibareleri, Çevre Kanununda "meslek odaları", "birlikler" ve "sivil toplum kuruluşları" ibareleri, EXPO 2015 İzmir Yönlendirme Kurulunun Tüzel Kişilik Kazanması, Gelir ve Harcamaları İle Denetimi ve Tasfiyesi Hakkında

Kanunda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ve "sivil toplum örgütleri" ibareleri, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda "meslek odaları" ve "sivil toplum örgütleri" ibareleri, Organik Tarım Kanununda "meslek kuruluşları" ve "sivil toplum örgütleri" ibareleri, Sigortacılık Kanununda "meslek kuruluşları" ve "sivil toplum örgütleri" ibareleri, Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda "meslek birlikleri" ve "sektörel sivil toplum kuruluşları" ibareleri, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda "meslek kuruluşları" ve "sivil toplum kuruluşları" ibareleri, Tarım Kanununda "meslek kuruluşları" "meslek odaları" ve sivil toplum örgütleri" ibareleri, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda "kamu kurumu niteliğini haiz meslek kuruluşları" ile sivil toplum kuruluşları" ibareleri, Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda "meslek kuruluşları" ve "sivil toplum kuruluşları" ibareleri ayrı ayrı kullanılmış, Enerji Verimliliği Kanununda ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları "kamu kesimi" içerisinde tanımlanmış ve "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresi ile "sivil toplum kuruluşları" ibarelerine ayrı ayrı yer verilmiştir. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununda ise "özel kesim meslek kuruluşları" ibaresi geçmektedir. Burada bazı meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğine gönderme yapılmak suretiyle özel kesim meslek kuruluşlarından ayrı tutulduğu görülmektedir.

Demek oluyor ki, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları "kamu kurumu niteliği" vasıfları ve "kamu tüzel kişiliğini" haiz olmaları nedeniyle kanuni düzenlemelerde, "sivil toplum kuruluşu/örgütü" olarak tanımlanan kuruluşların dışında tutulmaktadır. Kanun koyucu bunları sivil toplum örgütü olarak kabul edilen vakıf, dernek ve sendikalar gibi gönüllü kuruluşlardan ayırmaktadır.

Yukarıda tafsilatıyla belirtilen hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içindeki statüleri dikkate alındığında, zorunlu üyelik esasının geçerli olduğu kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını dernek statüsüyle faaliyette bulunan meslek örgütlerinden ayırmak gerekmektedir. Bunları, bu anlamda sivil toplum kuruluşu olarak adlandırmak uygun olmamaktadır. Kanunla kurulmaları, üyeliğin zorunlu olması, devletle olan organik bağları (Özalp, 2008:29), kamu yönetimi teşkilatı içerisinde yer almaları ve kanuni düzenlemelerle bu kuruluşlara diğer meslek örgütlerinden farklı olarak tanınan bazı ayrıcalıklar ve benzeri bazı hususiyetler nedeniyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çağdaş anlamda sivil toplum kuruluşu niteliği taşımadıkları anlaşılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının örgüt yapıları, hukuki nitelikleri, işlevleri, faaliyetleri, üyelik sistemi, mali kaynakları ve başka birçok açıdan dernek ve vakıflar gibi sivil toplum kuruluşlarından farklı olduğu açıktır. Bu husus CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) kapsamında Türkiye'de gerçekleştirilen araştırma çalışmaları sonucunda düzenlenen raporda da (TÜSEV, 2006:31) yer almıştır. Raporda, dernek ve vakıflarla meslek

kuruluşları, oda ve borsalar arasındaki temel iki farkın "gönüllü üyelik" ve "yasayla kurulma" olduğu belirtilmiştir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları diğer kuruluşlardan farklılıklarına rağmen söz konusu Raporda (TÜSEV, 2006:31) sivil toplum kuruluşları kapsamında değerlendirilmişlerdir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin aksi yönündeki kararına rağmen, kanunla kurulan ve zorunlu üyelik esasının geçerli olduğu kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dernekler, sendikalar gibi birer sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Üyeliğin zorunlu olması nedeniyle bu kuruluşlara sivil toplum kuruluşu vasfı tanınmaması dar bir yorum olarak görülmektedir (Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, 2008).

Son yıllarda öne çıkan bazıları ihmal edilecek olursa, dernekler, vakıflar, düşünce toplulukları gibi gönüllülük esasına göre örgütlenen kuruluşların, devlet dışı alanlardaki varlıklarının ve etkinliklerinin son derece yetersiz oluşu, Türkiye'de gerçek anlamda bir sivil toplumun bulunmadığı konusundaki yargıları güçlendirmektedir. Peki, Türkiye'de gündelik siyasal ve toplumsal hayatta kapsamlı bir biçimde kök salmış, hemen her gün temel siyasi olaylara ve gelişmelere yön veren ve gündemin şekillenmesini sağlayan meslek kuruluşlarını nereye yerleştirmek gerekmektedir ? (Saran, 10 Nisan 2008).

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bazı yayınlarda ve uygulamada sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilse bile, bu kuruluşların sivil toplum kuruluşu niteliği tartışmalıdır. Esasen bu kuruluşlar; örgüt yapıları ve işleyişleri itibarıyla gerçek anlamda sivil toplum kuruluşu sayılmamaktadır (Saran, 10 Nisan 2008). Çünkü meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşları için aranan temel koşul ve özellikleri taşımadıkları açıktır. Pozitif hukukumuzda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak nitelendirilen meslek kuruluşları bu nitelikleri nedeniyle *"yarı resmi sivil toplum kuruluşları"* yahut *"yarı kamusal örgütler"* olarak da (Avcı-Danışman, 2003) adlandırılmaktadır.

Bu kuruluşların ironik bir şekilde "*resmi sivil toplum örgütü"* olarak (Yorgancı, 2000) adlandırılması da, aslında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmasının doğurduğu çelişkinin bir sonucudur. Diğer yandan, kanunen Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olduğu hükme bağlanan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının da sivil toplum örgütleri arasında sayılması (Midilli, 2000) sivil toplum kavramının kullanımı ve bazı örgütlerin niteliklerini vurgulama amacıyla yapılan nitelendirmelerde gereken hassasiyetin gösterilmediğini ortaya koymaktadır. Tüm bunlar, örgütlerin statülerinin, yapılarının ve niteliklerinin belirlenmesinde hukuki düzenlemelerden çok, kuruluşların kendilerini tanıtmak için kullandıkları deyimlerin ve kendilerine biçtikleri rollerin esas alındığını ve kavramların anlam ve mahiyetleri üzerinde yeterince düşünülmediğini göstermektedir.

Türkiye'de meslek kuruluşları anayasal ve yasal düzenlemeler gereği "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" tanımıyla/statüsüyle kamu yönetimi aygıtı içerisinde yer almaktadır. Özel kanunlarla kurulan meslek kuruluşları üyelerinin ortak mesleki çıkarlarını korumak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yürütmek üzere örgütlenmekte ve yasayla belirlenen sınırlar içerisinde faaliyet yürütmektedirler. Bu kuruluşlar her şeyden önce kendi ilgi alanlarında faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişilerin bu kuruluşlara üyelikleri kanunla zorunlu hale getirildiğinden, sivil toplum kuruluşlarının vazgeçilmez gereklerinden biri olan "gönüllü üyelik" esasına uymamaktadırlar.

Karar organları seçimle işbaşına gelse bile, yasa ile kurulmuş olmaları ve zorunlu üyelik statüsü, bu tür meslek kuruluşlarının sivil toplum örgütü tanımının kapsamına girmelerini engellemektedir. Avrupa Birliği de bu nedenle meslek örgütlerini sivil toplum kuruluşu kapsamının dışında tutmaktadır. Belki, sahip oldukları temel özellikleri ve işlevleri dikkate alındığında kendilerine "baskı " ya da "çıkar grubu " denilmesi daha doğru olabilir (Saran, 10 Nisan 2008). Gerçekten "sivil toplum kuruluşu" deyiminin popüler olmadığı dönemlerde olduğu gibi, bu kuruluşları siyaset bilimindeki anlamıyla "çıkar grubu", "baskı grubu" veya "çıkar ve baskı grubu" yahut "demokratik kitle örgütü" gibi ibarelerde tanımlamak daha doğru gözükmektedir. Aksi halde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla dernek statüsünde bulunan meslek kuruluşları ve diğer sendika, dernek, vakıf gibi gönüllülük esasına dayalı kuruluşlar arasındaki fark ortaya konulamayacaktır.

Meslek kuruluşlarının devletin organik yapısının ve hiyerarşik çatısının dışında kalmaları, biçimsel bir görünümden ibarettir. Bu durumda, sözü edilen kuruluşlar, örgütsel bir yapı olan devlet aygıtının ve işlevsel bir mekanizma olan yasama, yürütme ve yargı gibi başlıca devlet erklerinin işleyiş düzeni dışında kalsalar da; devleti pratikte var eden merkeziyetçi ve zorlamaya dayalı buyurgan iradenin en hafif deyimiyle otorite ve kontrolü altında bulundukları konusunda hiçbir şüphe yoktur. Diğer bir bakış açısıyla, devlet iradesi ve kamu örgütlenmesinin neredeyse doğrudan bir uzantısı oldukları da söylenebilmektedir (Saran, 10 Nisan 2008).

Yasa gereği ve zorunlu üyelik esasına dayalı olarak ortaya çıkan bir temsil ilişkisi bu kuruluşları gerçek anlamda sivil toplum kuruluşu yapmaya yetmemektedir. Meslek kuruluşlarının, bir yandan adına hareket ettikleri meslek tabanıyla olan ilişkileri daha çok mesleki ve maddi çıkarlarını koruma düzeyiyle sınırlı kaldığından; diğer yandan bir bütün olarak temsil etikleri kesimlerin toplumsal sorunlar ve genelde ülke siyasetiyle ilgili farklı istek ve beklentilerini karşılayabilmeleri ve doğal olarak sahip oldukları çoksesliliği yansıtabilmeleri söz konusu olmadığından, adına hareket ettikleri kesimleri sınırlı bazı konularda ve o da yasa gereği temsil etmeleri, bu kuruluşları haklı olarak sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeyi güçleştirmektedir. Kuruluş, üyelik sistemi, faaliyet alanları ve temsil kabiliyeti gibi açılardan

incelendiğinde bu kuruluşları sivil toplum kuruluşlarından çok "yarı resmî örgütler" biçiminde nitelendirilmek daha makul gözükmektedir. (Saran, Radikal, 2008)

Türkiye'de yasal olarak biçimsellik kazanmış başlıca sivil toplum kuruluşlarını, işçi sendikaları, odalar ve barolar gibi serbest meslek örgütleri, siyasal partiler, spor kulüpleri, çeşitli amaçlar güden vakıflar ve dernekler olarak tanımlayan görüşler olduğu gibi (Tunçay, 2003), meslek kuruluşlarına (oda, borsa, birlik), üyeliğin meslekte çalışmanın ön koşulu olması, mesleği temsil etme sıfatları ile üyelerini denetleme ve disiplin cezası uygulama yetkisi ile donatılmış olmaları, kamu gücü ayrıcalıklarına sahip olmaları, devletin denetimi altında bulunmaları nedenleriyle sivil toplum kuruluşu sayılamayacağını belirten yaklaşımlar da bulunmaktadır (Mütevellioğlu, 2006:61, 66). Ayrıca, meslek kuruluşlarına üyelik zorunlu olmakla birlikte, örgütün faaliyetlerine katılıp katılmama konusunda, üyelerin özgür iradeleri ile karar verdiği ve bu yönü ile zorunlu üyeliğin çalışmalara katılmanın gönüllü oluşu ile dengelendiği, diğer yandan bu kuruluşların devlet tarafından denetlenmesinin de özerkliklerini korumalarına engel oluşturmadığı (Mütevellioğlu, 2006:61, 66) öne sürülmektedir.

Meslek kuruluşlarının devlet karşısında özerk oldukları belirtilmekle beraber, bu kuruluşların finansmanında devletin önemli bir rolü bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının gelirlerine bakıldığında gelirlerinin büyük oranda üye aidatları ve hizmet/belge karşılığı alınan gelirlerden oluştuğu görülmektedir. Çeşitli kanunlarla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde yürütülen faaliyetler sonucunda da gelir elde edildiği bilinmektedir. Bu durum meslek kuruluşlarının finansmanında devletin dolaylı olarak katkı sağladığını göstermektedir. Üyeliğin zorunlu tutulması ve herkese aidat ödeme mükellefiyeti getirilmesi, bazı alanlarda ücret karşılığı faaliyetlerde bulunma yetkisinin tanınması ve devletin bazı gelirlerinden vazgeçmesi bu anlamda görülebilir. Tabiatıyla, mali açıdan devletle olan ilişkiler meslek kuruluşlarının özerkliğini etkilemektedir.

Sivil toplum kuruluşlarına yapılan devlet yardımlarının, devlet desteğinin dahi bu kuruluşların bağımsızlıklarını zedelediği ve bu nedenle toplumsal yararlar doğrultusunda devleti denetlemeleri gereken sivil toplum kuruluşlarının temel işlevlerini yitirecekleri tartışılırken (Şahin ve Uysal, 2007:7), kamu kurumu niteliği verilen ve bir anlamda devlet teşkilatı içerisinde yer alan meslek kuruluşlarının devletten bağımsız olduklarını kabul etmek kolay gözükmemektedir. Sivil toplum kuruluşlarının devlet tarafından finanse edilmesi için bu kuruluşlar ve devlet yönünden söz konusu edilen çeşitli risklerin (Şahin-Uysal, 2007:7-9), benzer şekilde meslek kuruluşları için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kamu kurumu niteliğinde olmalarının ve üyelerinin yaptığı işin genel manada kamu görevi niteliğinde kabul edilmesinin, kamu hukukundan doğan görev ve yetkilerinin bulunmasının bu kuruluşlara özel ve resmî kuruluşlarla ilişkilerde daha verimli çalışma olanağı sağladığı ve bu özelliklerinin kamu kurumu

niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla mesleki dernekler (dernek statüsündeki meslek kuruluşları) arasındaki en önemli fark olduğu belirtilmektedir (Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, 2008). Bu tespitin her zaman ve tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için geçerli olduğunu kabul etmek zordur. Çünkü aksi de mümkündür ve uygulamada sıkça görülmektedir. Dernek statüsünde olup, nitelikli, etkin ve verimli bir şekilde çalışan ve ilişkide bulunduğu özel-resmî tüm kuruluşlarla iyi ilişkiler kurabilen mesleki derneklerin de bulunduğu, diğer yandan, bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu özellikleri taşımadığı görülebilmektedir. Dolayısıyla, çalışmalardaki etkinlik, verimlilik ve iyi ilişkiler bakımından kesin bir genelleme yapmak zor gözükmektedir.

Sivil toplum, tanımı gereği devletten özerk bir alanı işaret etmektedir. Özerklik devletle ilişkiye girilmemesi anlamına gelmemekte, sadece bu ilişkinin niteliğini belirlemektedir. Dolayısıyla sivilliğin derecesi devlet karşısındaki özerkliğin derecesine bağlı olmaktadır. Kısaca özerk olunmadan sivil olunamayacağı söylenebilir (Yavuz, 22 Nisan 2007). Bu açıdan değerlendirildiğinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları devletten gerçek anlamıyla özerk olmak bir yana, kamu kurumu niteliği taşıması yönüyle devlet aygıtının bir parçası durumundadır. Bu kuruluşların devlet karşısındaki kısmi özerkliği de bunları sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeye yetmez. Aksi halde, idari ve mali özerkliği bulunan diğer kamu kuruluşlarını da sivil toplum kuruluşu kabul etmek gerekir ki, bu da çok sağlıklı bir değerlendirme olmayacaktır.

Meslek kuruluşları; üyelerinin maddi ve manevi çıkarlarını koruma amacını gütmeleri, bu amaçla aynı işi/mesleği yapanları örgütlendirerek bütünleştirmeleri, uzmanlığa dayalı grup oluşturmaları, siyasi otoritelerden maddi ve manevi çıkarları için talepte bulunmaları yönüyle çıkar grubu olarak adlandırılabilmekte, "mesleki çıkar grubu" olarak (Aktan, Ay ve Çoban, 2007) da tanımlanabilmektedir. Ancak, bunların, siyasi iktidarları ve kamu bürokrasisini kendi grup çıkarları doğrultusunda doğrudan veya dolaylı olarak etkileme amaçları ve bu yönde yaptıkları faaliyetleri nedeniyle baskı grubu olarak nitelendirilmesi daha doğru olmaktadır.

Bir başka sosyolojik yaklaşımla, her toplumda ortaklaşa çıkarların belirlediği çıkar grupları vardır. Bunlar kamu otoritesi üzerinde daha etkili olmak için örgütlenince, baskı grubu niteliğine bürünmektedir (Tunçay, 2003). Meslek kuruluşları yaptıkları faaliyetler yönüyle baskı grubu olarak kabul edilmektedir. (Aslan ve Gül, 2004:93). Hükümet politikalarını etkilemek ve kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek amacıyla yaptıkları açıklamalar, eylemler, yayın çalışmaları, lobi faaliyetleri, hazırlanan alternatif yasa taslakları, iktidar partisiyle kurulan ilişkiler bu anlamda sayılabilecek faaliyetlerdendir.

Esasında günümüzün gittikçe giriftleşen ekonomik ve sosyal ilişkiler yelpazesinde sivil toplum kuruluşu/örgütü tanımlamasının da nitelik ve nicelik itibarıyla yetersiz kaldığı ve yeteri kadar kapsayıcı olmadığı söylenebilir. Her örgütleşme hareketinin temelinde ortak bir paydanın,

çıkar veya amaç birliğinin yattığı ve genel amacın bu ortak paydanın savunulması ve geliştirilmesi olduğu kabul edildiğinde, günümüz anlamıyla çoğunlukla "resmî" veya "kamu" tanımlamalarının karşıtı olarak anlaşılan "sivil" deyiminin kullanımıyla türetilen "sivil toplum kuruluşu" kavramını, devlet ve kamu sektörü haricinde oluşan ve eylem ve etkinliklerini hükümet, parlamento, siyasi partiler ve bürokrasi üzerinde odaklayan çıkar ve baskı grupları olarak kabul etmek gerekmektedir (Yorgancı, 2000).

Bu anlamda, eğer Türk pozitif hukukunda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak tavsif edilen meslek kuruluşlarının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından farklı yönleri ve devlet karşısındaki özerklikleri vurgulanmak için farklı bir nitelendirme yapılmak isteniyorsa bunu "sivil toplum kuruluşu" yerine yine siyaset bilimi literatüründe yaygın bir kullanıma sahip bulunan "çıkar ve/veya baskı grubu" deyimiyle yapmak daha isabetli olacaktır. Çünkü, kamu kurumu niteliği tartışmasız olan örgütlerin, sivil toplum kavramının anlam ve mahiyeti ve sivil toplum kuruluşlarının olmazsa olmaz sayılan temel nitelikleri bir yana bırakılarak sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilmesi çok doğru ve anlamlı olmamaktadır.

Kuşkusuz söz konusu nitelendirmeler bu kuruluşların Anayasanın 135 inci maddesi ve kendi kuruluş kanunlarıyla belirlenen hukuki nitelik ve statülerini değiştirmeyecektir.

2) Demokratikleşme Ve Meslek Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşlarının varlığı demokratik toplum bakımından ne kadar önemli ve işlevsel ise aynı şekilde sivil toplum kuruluşları içerisinde de demokratik anlayış ve mekanizmaların tesisi zorunludur. Aksi halde sivil toplum örgütlerinde de baskıcı, ideolojik ve çıkar sağlamaya yönelik uygulamaların doğması kaçınılmaz olacaktır.

Sivil toplum literatürüne bakıldığında, teorisyenlerin, kendisini sivil toplum kuruluşu olarak tanımlayan her örgütün demokratik olmayabileceği, dolayısıyla demokratikleşmeye katkı yerine zarar verebileceği ve bunların bu yönüyle esasında sivil toplumun bir unsuru olarak sayılamayabileceği hususuna dikkat çektikleri görülmektedir. Gerçekten tüm sivil toplum örgütlerinin demokratik olduğunu söylemek mümkün olmadığı gibi, tüm sivil toplum örgütlerinin toplumu, devleti demokratikleştirici işlevlere sahip olduğunu söylemek de mümkün görülmemektedir (Tosun, 1998:95). Sivil toplum örgütlerine yönelik bahse konu çekince, birçok teorisyenin varsayımsal olarak kabul ettiği ve kimi zaman somut olaylarla örneklendirdiği bir gerçektir.

Devlet müdahalesinden uzaklığı yönüyle özgürlük alanı olarak görülen sivil toplum örgütlerinde de en az devlet kurumlarınınki kadar baskıcı ve yıpratıcı yerleşik güçlerin varlığı söz konusu olabilir (Yıldız, 2004:89). Bu durumda sivil toplum örgütleri kendileri ya da yönetimi elinde bulunduran gruplar, örgütü oluşturan üyeler veya toplumun bazı kesimleri üzerinde despotik bir güç haline gelebilmektedir.

Bu tartışma, meslek kuruluşları için de geçerlidir. Bazı meslek kuruluşlarının yürüttükleri etkinlikler, yönetim yaklaşımları, seçim uygulamaları, devlet ve siyasi otoritelerle ilişkileri, üyelere yönelik yaklaşımları gibi hususlar yönünden bakıldığında pek de demokratik ilkelere uygun hareket etmedikleri görülebilmektedir. Demokratik nitelikleri taşımayan örgütlerin toplumun veya devlet mekanizmasının demokratikleşmesi yönünde işlev görmesi, buna katkı yapması da söz konusu olamayacaktır. Türkiye'deki sivil toplum pratiği bu yargıyı pekiştirecek nice örnekler barındırmaktadır.

Bu noktada, demokrasi-sivil toplum ilişkisi bağlamında demokratik sivil toplum örgütlerinin belli başlı bazı nitelikleri üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Sivil toplum örgütlerinin demokratik niteliği organlarının teşekkülü, seçim usulleri, yönetim yapıları, işleyişleri, amaçları, etkinlikleri, üyelerle ve ilgili taraflarla ilişkileri, kullandıkları araçlar ve söylem dili gibi çeşitli faktörlerle ilgilidir. Bir kere, bu kuruluşların demokratik örgütler olarak kabul edilebilmesi muayyen bazı nitelikleri taşımalarını gerekli kılmaktadır. Demokratik mekanizma ve değerlerin örgütün her alanında işler hale getirilmesi gerekmektedir. En başta, birlikteliğin rızaya dayalı gönüllü bir ortaklık olması lazım gelmektedir. Zorunlu üyeliğin demokratik ilkelere uygun bir yöntem olduğu tartışmalıdır.

Diğer yandan, yönetim kademelerinin tüm üyelere fiilen açık olması gerekmektedir. Karar ve yönetim süreçlerinde/mekanizmalarında aktif katılım kanalları işletilmeli ve yönetimde saydamlığın tesisi sağlanmış olmalıdır. Hesap verme mekanizmaları, iç ve dış denetim mekanizmalarının kaynakların iyi yönetimini sağlayacak, aksi durumları ortaya çıkaracak şekilde tasarlanmış olması gerekmektedir. Belli kişi veya grupların çıkarlarından çok meslek mensuplarının ortak çıkarları ve toplumun genel yararı doğrultusunda hareket tarzı benimsenmiş olmalıdır. Belli bir konudaki demokratik tavrın belirlenmesinde yöneticilerin ideolojik yaklaşımları yerine, üye beklentileri ve meslek çıkarları belirleyici olmalıdır.

Ayrıca, meslek kuruluşlarının devletle ve siyasi otoritelerle belli bir mesafe içerisinde olmaları gerekmektedir. Yani ne devlet baskısı altında ne de belli siyasi görüşlerin güdümündeki örgütler olmalıdırlar. Örgütsel faaliyetlerin bağımsızlık/özerklik ilkesi doğrultusunda yürütülebilmesine ilişkin hukuki ve fiili alt yapının tesis edilmiş olması gereklidir. Örgütün bağımsızlığı ve yönetimde bulunanların tarafsızlığı yalnızca devlete ve siyasi otoritelere karşı değil, ideolojiye, baskı ve çıkar gruplarına ve yönetimi elinde bulunduranların şahsi çıkar ve beklentilerine karşı da söz konusu olmalıdır. Örgüt içerisinde çoğulcu ve farklılıkları içselleştiren bir yaklaşımın hakim olması ve azınlık durumunda bulunan grupların çıkarlarının da korunması gerekmektedir. Aynı örgüt çatısı altında bulunan farklı meslek kollarına mensup üyeler arasında eşitliği sağlayacak, tüm kesimlerin haklarını koruyacak ve beklentilerini karşılayacak bir yapının tesisi önemlidir.

Otoriter yönetimleri ve yöntemleri savunan, demokratik yollarla ve hukuk kurallarına uygun bir şekilde seçimle işbaşına gelen siyasi iktidarların meşruiyetini sorgulayan, seçilmişler yerine bürokrasiyi önceleyen, seçimlerde demokratik ilke ve yöntemleri tatbik etmeyen, üyelerini karar ve yönetim mekanizmalarına yeterince dâhil etmeyen, bu alanda sınırlamalar getiren, etik ilkelere ve demokratik değerlere bağlılık hissetmeyen, kaynakların kullanımında ve etkinliklerin yürütülmesinde profesyonel bir yönetim yaklaşımı yerine kişi/grup odaklı bir tutum sergileyen, mensuplarının ortak ihtiyaçlarının giderilmesi ve çıkarlarının korunmasından çok ideolojik saiklerin etkisinde kalarak hareket eden örgütlerin, demokratik sivil toplum kuruluşu olarak kabulü söz konusu olamayacaktır. Şu halde, sözü edilen nitelikteki bir meslek kuruluşunu demokratik bir kitle örgütü olarak kabul etmek de mümkün olmayacaktır.

Öte yandan, bu bağlamda meslek kuruluşlarında kurumsallaşmanın sağlanması da önemlidir. Bazı kuruluşlarda kurumsal kapasitenin yetersiz olduğu, kurumsallaşmanın sağlanmadığı ve bu şekilde etkinlik gösterildiği görülmektedir. Kurumsallaşmış bir yapıdan ziyade kişilere bağlı, yeterli kalifiye insan kaynağı barındırmayan, mali kaynakları yeterli olmayan ve üye desteği sağlayamayan örgütlerde faaliyetlerin yürütülmesinde yeterli etkinlik düzeyine ulaşılması zorlaşmaktadır. Örgüt organlarının ve yönetim kademelerinin kişisel/grup çıkarları doğrultusunda kullanılması ve bu amaçla kuruluşlarda çalışacak kişilerin kurumsal ihtiyaçlar ve profesyonel nitelikler dışındaki saiklerle belirlenmesi kurumsallaşmanın sağlanmasını engellemektedir.

Demokratik sivil toplum yapısının ve sivil toplum kuruluşlarının oluşabilmesi ve bunların kendinden beklenen demokratik işlevleri yerine getirebilmesi bazı koşulların varlığına bağlıdır. Esasında bu, sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının doğasından/tanımından kaynaklanmaktadır. Sivil toplum, *"bireylerin bireysel, grupsal ya da toplumsal çıkarları-talepleri-sorunları dile getirmek üzere kurdukları, gönüllü faaliyet ve kaynaklardan beslenen, devlet iktidarının alanı dışında, ondan özerk örgütlenme alanı"* olarak tanımlandığında, *"sivil toplum kuruluşlarının bu tanım gereği finansal, işlevsel ve yasal açıdan devlet karşısında özerk olması"* gereği ortaya çıkmaktadır (Tosun, 1998:105). Bireylerin kendi hür iradeleriyle duydukları ihtiyaç sonucunda gönüllü olarak kurmadıkları, yasal düzenlemeler gereği teşekkül eden, yani bir bakıma devletin yarattığı ve belli kimselerin zorla üye yapıldığı, devletin yapacağı yardımlara yahut farklı şekillerde sağlayacağı kaynaklara bağımlı kılınan (Tosun, 1998:105), amaç ve faaliyet alanlarını belirleyemeyip devletin belirlediği amaçlar ve çizdiği sınırlar içerisinde hareket etmek zorunda bırakılan, gücünü devletin verdiği görev ve yetkiler ile kendisine tanınan kamusal ayrıcalıklardan alan, mensuplarının talep ve çıkarlarından çok kendisine yüklenen kamusal görevleri üstlenen örgütleri sivil toplum tanımı içerisinde mütalaa etmek kabil değildir.

Çoğulcu bir demokratik sistem içinde, demokratik bir sivil toplum yapısında, sivil toplum örgütlerinin belli toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla kendi kendine doğmuş, büyük

ölçüde kendi kaynaklarından beslenen, yarışmacı, gönüllü ve özerk olmaları esastır. Eğer, belli toplumsal kesimlerin örgütlenmesi korporatist bir sistem içinde ve devlet güdümünde gerçekleşiyorsa yahut bu sistemin izlerini taşıyorsa ortaya çıkan yapıyı demokratik sivil toplum olarak değerlendirmek mümkün olmaz. Böyle bir yapı, tekilci, yarışmacı olmayan, üyeliğin idari olarak zorlandığı, hiyerarşik düzen öngören, liderlik ve amaçlar yönünden devletin idari zorlamasını kabul eden, işlev, görev ve yetkiler ile kaynaklar bakımından devlete bağımlı ve nihayetinde devletin türevi bir örgütlenme modelini tarif eder. Bu açıdan, gerçek anlamıyla işlevsel ve demokratik sivil toplum kuruluşlarının korporatist değil, çoğulcu bir demokratik yapı içerisinde örgütlenmiş olması gerektiği söylenmelidir (Tosun, 1998:105-106).

Demokratik sivil toplum ancak, demokratik sivil toplum örgütleri aracılığıyla kurulabilecektir. Kendi örgütsel yapılarında ve içsel ilişkilerinde demokratik değerleri yerleştirememiş, devletin merkeziyetçi örgüt şemasını kendine örnek almış kuruluşların, sonunda bürokratikleşme çıkmazıyla karşılaşmaları söz konusu olmaktadır (Tosun, 1998:291). Meslek kuruluşlarının devletten ve ilgili kamu idarelerinden bekledikleri demokratik yapıyı kendilerinde oluşturmaları ve kendi dışındaki örgütlerin meşru varlığını kabul etmeleri gerekmektedir (Tosun, 1998:232). Bu noktada kuşkusuz devlete de önemli görevler düşmektedir. Fakat mesele sadece yasal düzenleme yapmak değildir. Yürürlükte bulunan yasal düzenlemeler bir kısım demokratik hükümler içermesine rağmen, uygulamada ciddi sorunların bulunduğu bir gerçektir.

Bu nedenle, meslek mensuplarının ve kuruluşların yöneticilerinin yaklaşımı önem kazanmaktadır. Örgüt faaliyetlerine aktif katılımdan, mesleki dayanışmaya, seçim usulünden, iç denetim mekanizmalarının işletilmesine, hesap verme sorumluluğundan, şeffaflığın sağlanmasına, organların teşkilinden bürokratik yapının oluşturulmasına kadar her alanda demokratik bir yapının tesisi ve bu anlamda yeni bir yönetim kültürü oluşturulması elzemdir. Keza, üyelerin talep ve beklentilerini karşılayan, üyeler arasında iyi ilişkiler geliştiren, haksız rekabeti önleyen, mesleki ahlak kurallarını ödün vermeksizin uygulayan, siyasal karar alma mekanizmalarına aktif bir şekilde ve tarafsız bir yaklaşımla katılan bir örgüt tasarımı gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarını, ait oldukları toplumsal iklimden (tarih, kültür, devlet-birey ilişkileri, aile, ahlaki değerler vb.) ayrı düşünmek mümkün değildir (Tosun, 1998:98). Toplumun yapı kodları ve iklim doğal olarak meslek kuruluşlarının da niteliğini belirleyecektir. Şu halde, toplumdaki değerler ve örgüt kültürü meslek kuruluşları üzerinde büyük bir tesir kabiliyetine sahiptir. Demokratik geleneklerin, siyasi kültürün ve devlet dışında örgütlenme anlamında sivil toplum kültürünün zayıf olduğu toplumlarda, meslek örgütlerinin beklenen demokratik işlevleri görmesi söz konusu olmayacaktır. Demokratik geleneklerin yerleştiği, örgütlenme kültürünün güçlü olduğu ve zengin bir siyasi kültürün var olduğu toplumlarda, meslek örgütleri sivil

toplumun bir unsuru olarak önemli işlevler üstlenecek ve demokratik toplum düzenini güçlendirecek yapılar olarak ortaya çıkacaktır. Ülke uygulamalarına mukayeseli olarak bakıldığında mesleki örgütlenmenin söz konusu koşulların etkisi altında şekillendiği görülmektedir.

Doğal olarak, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin önündeki engeller aynı toplumun bir parçası olan meslek kuruluşlarına da tesir etmektedir. Türkiye'de genel manadaki demokratikleşememe sorunu devlet ile meslek kuruluşları arasındaki ilişkiyi de belirlemekte, ayrıca kuruluşların kendi iç yapılarına da tesir etmektedir. Gerek devletin ve siyasi otoritelerin, gerekse toplumun demokratikleşme anlamında barındırdığı sorunlar ve bu alandaki yetersizlikler tabiatıyla benzer şekilde meslek kuruluşlarında da izlenmektedir. Hatta, meslek kuruluşlarının da kamu tüzel kişilikleri yönüyle devletin bir parçası olduğu düşünüldüğünde, bu kuruluşların esasında **devletleştirilmiş sivil toplum müesseseleri** (Tosun, 1998: 243) olduğu görüntüsü verdiği gözlemlenmektedir. Bu durumda, kamu yönetimindeki sorun ve aksaklıkların aynı şekilde meslek kuruluşlarında da görülmesi normal olarak değerlendirilmektedir.

Aslında bu durum bize yalnızca meslek kuruluşlarının demokratikleşmesini sağlayacak bazı düzenlemelerin yapılması ve gerekli mekanizmaların oluşturulmasının tek başına yeterli olmayacağını göstermektedir. Toplumun ve devlet aygıtının demokratikleştirilmesindeki sıkıntılar sürdükçe bunun meslek kuruluşlarındaki yansıması da devam edecektir. Öyleyse, sürecin tek yönlü değil iki yönlü olarak işletilmesi gerektiği (Tosun, 1998: 243) ve kalıcı bir çözümün ancak toplumun demokratik değerleri benimsemesi, özümsemesi ve devletin gerçek manasıyla demokratikleştirilmesiyle mümkün olacağı söylenebilir.

Sivil toplum örgütlerinin veya meslek kuruluşlarının demokratikleşmesi ve gelişmesinin önündeki engellerin sadece devletten kaynaklanmadığı açıktır. Finansman, eğitim, yönetim yaklaşımı, seçim sistemi ve organların teşekkülü, toplumsal alışkanlıklar, ideolojik yaklaşımlar, katılım, insanların kendini motive etme eksikliği, güven eksikliği, örgütler arası iletişimsizlik, rekabet gibi tamamen toplumsal ve yapısal engel ve sorunların da (Tosun, 1998:233) meslek kuruluşlarının yapısını ve niteliğini etkilediği bilinmektedir. Meslek kuruluşlarının demokratikleştirilmesi ve işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerinin sağlanması yalnızca demokratik ilkelere dayalı bir seçim sisteminin getirilmesi ve devlet karşısındaki özerkliklerinin güçlendirilmesiyle yapılamaz. Özel olarak bu örgütlerin ve meslek mensuplarının genel olarak da toplumun demokratik kültürü özümsemesi ve hayata geçirmesi de lazımdır. Yasal düzenlemelerin tek başlarına yeterli olmadığı ve istenen sonuçları doğurmadığı her alanda yaşanan tecrübelerle sabittir.

Çoğulcu bir demokratik yapının geliştirilmesi açısından elverişli olan demokratik sivil toplum kavramı, hem sivil toplum örgütleri ile devlet arasında ve örgütlerin kendi arasındaki ilişkilerde tahakkümün bulunmamasını, hem de birey-toplum ilişkisinde üye olunan topluluğun

birey üzerinde tahakküm kurmamasını içerir. Bunu sağlayacak mekanizmalardan biri gönüllü üyelik esasıdır. Diğeri ve en önemlisi de, gerek toplumun genelinde, gerekse sivil toplum örgütlerinde demokratik değerlerin yerleştirilmesidir (Tosun, 1998: 279). Ancak, bunun yalnızca temenni olarak değil, demokratik mekanizmaların ihdas edilmesi ve işletilmesiyle (seçim usulleri, yönetim modelleri, hesap verme ve denetim mekanizmaları gibi) mümkün olacağı göz ardı edilemez. Devletin bu alana müdahaleden kaçınması, toplumda örgütlenme bilincinin gelişmesi, bunun kolaylaştırılması, bireylerin her alanda yönetim ve karar alma mekanizmalarına aktif katılım ve temsil edilme iradesini ortaya koymaları, bağımsızlığı/özerkliği zedeleyebilecek güç unsurlarına ve diğer etkenlere (devlet, ideoloji, belli çıkar öbekleri gibi) karşı belli bir mesafe konulması, finansman sorunlarının çözümü böyle bir yapının gelişiminde etkili olacaktır. Söz konusu yaklaşım çerçevesinde Türkiye'deki mevcut mesleki örgütlenme modelinin gözden geçirilmesi yararlı sonuçlar doğurabilecektir.

Türkiye'de az gelişmiş ülkelerdeki yapılara benzer şekilde sivil toplum alanına ait olması gereken faaliyetlerin (mesleki faaliyetlerin) devletin himayesi altında, yarı-resmî nitelik taşıyan tekelci ve hiyerarşik örgütler aracılığıyla gerçekleştirilmesi, sivil toplumun demokratik potansiyelini ortaya çıkaracak özerklik ilkesini zedelemektedir (Tosun, 1998: 284). Keza, bu örgütlerin teşkilat ve yönetim yapılarında, kamu kuruluşlarında görülmeye alışılan sorun ve olumsuzlukların görülmesi de meslek kuruluşlarının toplumda demokratikleşme sürecini geliştirecek bir işleve sahip olmalarını güçleştirmektedir. Ayrıca, söz konusu modelle meslek mensuplarının ihtiyaç ve beklentilerinin tam olarak karşılanabildiği ve temel işlevlerin etkin bir şekilde ifa edilebildiği de şüphelidir.

Demokratikleşme sürecinde devlet-sivil toplum ilişkisi bağlamında Türkiye örneğini inceleyen Tosun, Türkiye'de meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliklerinden arındırılarak, gönüllü üyelik esasına göre örgütlenme modelinin benimsenmesi suretiyle sivil bir görünüm kazanmaları gerektiğini (Tosun, 1998: 291) önermiştir. Bu anlamda, kamu tüzel kişiliğine sahip ve zorunlu üyeliğin geçerli olduğu oda/birlik tipi örgütlenme yerine, gönüllü üyelik esasına dayalı dernek tipi özerk örgütlenme modeline geçilmesi sivil toplumun gelişimi ve demokratikleşme bakımından önemli görülmektedir. Bu modelin, mevcut sistemde yeterince temsil edilmediğini düşünen çeşitli meslek mensuplarının da ayrı ayrı örgütlenmelerine imkân tanıyacağı değerlendirilmektedir.

Ancak, bunun yalnızca bu kuruluşlara sivil görünüm katmak gayesiyle değil de, örgüt yapılarının, yönetim ve karar alma süreçlerinin demokratikleştirilmesi, devlet karşısında özerk ve her yönüyle çoğulcu bir yapının tesisi, faaliyetlerin yürütülmesinde etkinliğin sağlanması, devlet benzeri merkezi bürokratik yapının esnekleştirilmesi, üyelerle meslek kuruluşları arasında rızaya dayalı bir ilişki biçiminin tesisi ve mevcut sistemdeki zaaf ve sorunların giderilmesi gibi daha genel amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda yapılması gerekir.

1982 Anayasasının, genel olarak demokratik hak ve hürriyetlerin kullanımına ilişkin sınırlamaları ve özel olarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin hükümlerinin de etkisiyle meslek kuruluşları özellikle 1995 yılına kadar demokratikleşme yönünde etkin bir işlev üstlenememişlerdir. Ancak, bu yıldan sonra gerek yapılan Anayasal değişiklikler gerekse demokratikleşme yönündeki toplumsal baskı ve talepler doğrultusunda; *"meslek kuruluşlarında demokratikleşme yönündeki eğilimlerin arttığı"* (Tosun, 1998: 240) görülmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının başta kendi içlerinde demokratik bir ortam yaratamadıkları görülmektedir. Bu örgütlerin birçoğunda (meslek kuruluşları da dâhil) farklılıklara ve çok sesliliğe tahammülsüzlük gösterilmekte, tepeden inme ve merkeziyetçi bir yönetim anlayışı benimsenmekte ve dayatmacı bir karar alma mekanizması işletilmektedir (Ercan, 2002:76). Örgüt içi demokrasiyi sağlayamayan, katılım kanallarını tıkayan, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim tarzı geliştiremeyen, üyeler ve üyelerin talep ve beklentilerinden soyutlanan bu örgütlerin işlevlerini gerçek anlamda yerine getirebilmesi mümkün gözükmemektedir.

Özay (Özay, 2004:130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını *"demokratik yönetimin, en azından siyasal partiler kadar vazgeçilmez unsurunu oluşturan "baskı grupları"* olarak görmekte ve bunları *"demokratik yaşam çerçevesi içinde politik ağırlıkları olduğundan kuşku bulunmayan kamusal örgütler"* olarak nitelendirmektedir.

Meslek kuruluşları, geçmişte yaptıkları bazı eylemler, açıklamalar ve faaliyetleri dolayısıyla Türkiye'de demokrasinin önündeki engellerden birisi olarak görülmekte, demokratik ülkelerde demokrasinin güvencesi olan, sivilleşmenin ana unsuru kabul edilen meslek kuruluşlarının Türkiye'de sendikalarla birlikte demokrasinin önünü tıkayan, askeri müdahalelere zemin hazırlayan, sivil demokratik direnci sabote eden bir misyon yüklendikleri belirtilmekte, bu kuruluşların seçimle işbaşına gelmiş hükümetleri vatandaşın irade ve inisiyatifi dışında yıkmaya veya yıpratmaya çalışması görmezden gelinemeyecek faaliyetler olarak değerlendirilmekte ve varlık nedenleriyle örtüşmeyen ve yasal sınırlar dışına çıkan bu tür faaliyetlere yasal yaptırımlar uygulanması gerektiği öne sürülmektedir. Meslek kuruluşlarının özerk yapılarının istismar edildiği, bu nedenle özerk yapılarının kamuoyu denetimine açılmasında, şeffaf, açık yapılar haline getirilmesinde fayda olduğu, halbuki bugün meslek kuruluşlarının ciddi bir denetimsizlik içinde oldukları belirtilmektedir (Akpınar, 2008:11).

III- YARGI VE ÜST KURUL KARARLARINDA MESLEK KURULUŞLARI

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuki niteliği, idare teşkilatı içindeki yerleri, kamu kurumu nitelikleri, devlet yetkisi kullanıp kullanamayacakları, bunlara tanınan

kamusal ayrıcalıklar, tabi oldukları mevzuat, personelinin statüsü, seçim ve denetim usulleri, üyelerine yönelik olarak ceza verme yetkileri vb. hususlar hukuki ihtilaflara konu olmuş ve bu konudaki uyuşmazlıklar yüksek yargı organlarınca karara bağlanmıştır.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının bazı karar, işlem ve uygulamaları 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna uygunluk yönünden Rekabet Kurulu tarafından incelenmiştir. Bu kapsamda Rekabet Kurulunca birçok meslek kuruluşu hakkında inceleme, ön araştırma veya soruşturma yürütülmüş ve 4054 sayılı Kanunu ihlal ettikleri gerekçesiyle kimi meslek kuruluşlarına gerekli müeyyidelerin uygulanması ve düzeltici işlemlerin tesisi yönünde karar verilmiştir. Kurulun, söz konusu kararları üzerine ilgililerce Danıştay'da dava açılmış, dolayısıyla bu kararlar da idari yargı denetimine tabi tutulmuştur.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin yüksek yargı kararları ile Rekabet Kurulu kararları aşağıda ayrı ayrı örneklendirilmiştir.

A- YARGI KARARLARINDA MESLEK KURULUŞLARI

Meslek kuruluşlarına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu, Yargıtay ve Danıştay'ın çeşitli kararları bulunmaktadır. Konuyla ilgili bazı yargı kararlarının önemli gördüğümüz noktaları aşağıda belirtilmiştir.

1) Anayasa Mahkemesi Kararları

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen veya bu kuruluşlarla ilgili olan çeşitli kanunlar gerek iptal davaları gerekse mahkemelerin itiraz yoluyla yaptıkları başvurular üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya uygunluk yönünden incelenmiş ve karara bağlanmıştır. Bir kısım düzenlemeler iptal edilirken, bir kısmı da Anayasaya uygun bulunmuş ve iptal başvuruları reddedilmiştir. Mahkemenin içtihadına esas teşkil eden yaklaşımların zaman içerisinde değişiklik gösterebildiği görülmektedir. Üye dağılımının değişmesi veya Anayasa ve yasalardaki değişiklikler nedeniyle aynı konularda farklı zamanlarda farklı kararlar verilebildiği anlaşılmaktadır.

İncelememiz açısından önemli olan Anayasa Mahkemesinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları ve işlevleri, hukuki nitelikleri, teşkilat yapıları, idare teşkilatı içerisindeki yerleri, merkezi yönetimle ilişkileri gibi tartışmalı hususlardaki yaklaşımını ve meslek kuruluşlarıyla ilgili çeşitli konulardaki (üyelik, aidat, seçimler, organların görevine son verilmesi, personel işleri, disiplin işlemleri vb.) yaklaşımını ortaya koymaktır.

Genellikle, yürürlükteki Anayasa hükmü ve ilgili meslek kuruluşunu düzenleyen yasa hükümlerine yer vermek ve bunları mukayeseli bir şekilde analiz etmek suretiyle Anayasaya uygunluğunun incelendiği anlaşılmaktadır. Çoğu kez kuruluş yasasındaki hükümlerine yer verilerek, ilgili meslek kuruluşlarının Anayasanın bu kuruluşları düzenleyen maddesi (1961

Anayasası döneminde 122 nci madde, 1982 Anayasası döneminde 135 nci madde) kapsamına girdiğinin belirtilmesiyle yetinildiği ve kararın bu çerçevede verildiği söylenebilir.

Yüksek Mahkeme, 1961 Anayasası dönemindeki kararlarında, 1961 Anayasasının kabulünden önce çıkarılan kanunlarla ilgili olarak meslek kuruluşlarının, ilgili yasalarda Anayasanın 122 nci maddesinde yer alan tanımlamadan farklı olarak nitelendirilmesinin de etkisiyle daha çok kanundaki düzenlemelerden yola çıkarak, bu kuruluşların Anayasanın 122 nci maddesi kapsamına girdiğini ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olduğunu belirterek bu çerçevede hüküm tesis etmiştir.

Genel durum bu olmakla birlikte, bazı kararlarda genişletici yorum yapmak suretiyle, azınlıkta kalan üyelerin karşı oy gerekçelerinde de belirtildiği üzere, yerindelik denetimi de sayılabilecek nitelikte kararlar verilebildiği görülmektedir. Ayrıca sınırlı da olsa bazı kararlarda bu kuruluşların kamu kurumu niteliğinde ve kamu tüzel kişiliğine sahip olarak kurulmalarının nedenleri, hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içerisindeki yerleri gibi konularda önemli bazı değerlendirmelerde bulunulduğu anlaşılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen Anayasa hükmünün 1961 ve 1982 Anayasalarında belli yönlerden farklı düzenlenmiş olması Mahkemenin çeşitli konulardaki görüşlerine yansıdığı görülmektedir. Dolayısıyla Mahkemenin kararlarının kararın verildiği dönemde yürürlükte bulunan Anayasa hükmü ve ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bazı konularda esas yönünden değişiklik içermeyen kararlar da bulunmaktadır.

Bu genel açıklamalardan sonra, Anayasa Mahkemesinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin kararlarından bazıları aşağıda konular itibarıyla gösterilmiştir

a) 1961 Anayasası Dönemi

1- Hukuki Nitelik, Amaç ve İşlevlerine İlişkin Kararlar

1961 Anayasası dönemindeki bir kararında (Esas Sayısı:1968/60; Karar Sayısı:1969/36; Karar Günü:17/6/1969) Anayasa Mahkemesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını *"yerinden yönetim kesimine giren kuruluşlar"* arasında değerlendirmiş ve meslek kuruluşlarının bu yönüyle merkezi idarenin vesayeti altında olduklarını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararındaki karşı oy gerekçesinde ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu şekilde teşkilatlanmaları ve hukuki statüleriyle ilgili olarak şu tespitte bulunulmuştur:

"Yasa koyucu bunların iştigal konularının toplum içindeki önemini göz önüne alarak kuruluşlarını yasa ile düzenlemekte kamu yararı görmüş ve bunun sonucu olarak belli meslek mensuplarının bu kuruluşlara katılmalarını zorunlu kılmak, kuruluşun yapacağı işleri, yani görevlerini, yasa ile belirli bir duruma sokmak ve kamu görevi niteliğinde bazı hizmetler yüklemek, mecburi mahiyette olmak üzere aidat, ücret, masraf niteliğinde bir takım gelir sağlamak yetkisi vermek gibi özel kuruluşlarda bulunmayan kamu yetkileriyle donatmıştır."

Mahkeme bu kararında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da yerinden yönetim kesimine giren bütün kuruluşlar gibi merkezi idarenin vesayeti altında bulunduklarına hükmetmiş ve bunu "idarenin bütünlüğü" ilkesinin bir gereği olarak görmüştür.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında (Esas Sayısı:1980/27; Karar Sayısı:1981/9 Karar Günü:27/1/1981), 5590 sayılı Kanunla düzenlenen borsaların, kanunda belirtilen görev ve hizmetleri ve bağlı oldukları vesayet denetimi bakımından, kamu kurumu olduklarını belirterek bu kuruluşları *"kamu kurumu"* olarak gördüğünü dolaylı olarak ifade etmiştir.

2-Disiplin Cezalarına İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde verdiği bir kararla (Esas Sayısı:1970/30; Karar Sayısı:1970/46; Karar Günü:15/12/1970), 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunun 30 uncu maddesinin dernek mensuplarına verilecek para cezalarının kesin olduğuna ilişkin hükmünü Anayasanın 118 inci maddesine aykırı bularak iptal etmiştir. Mahkeme söz konusu düzenlemedeki para cezasını bir disiplin cezası olarak görmüş ve ceza verilmesine ilişkin işlemi kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülü mensubu hakkında verilmiş bir disiplin kararı olarak değerlendirerek, yasa hükmünü Anayasanın 118 inci maddesi çerçevesinde incelemiştir. Disiplin cezası verilmesinde Anayasanın 118 inci maddesine uyulması gerektiğini ve bu kararların yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamayacağını belirtilen Yüksek Mahkeme verilen para cezalarının kesin olduğuna ilişkin hükmü iptal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi bir başka kararıyla da (Esas Sayısı:1963/137; Karar Sayısı: 1963/226; Karar Günü:20/9/1963), 5590 sayılı Kanunun belli bir miktarın altındaki para cezalarıyla ilgili olarak idari ve kazai mercilere başvurulamayacağına ilişkin hükmünü, odalar tarafından verilen para cezasının bir disiplin kararı olması nedeniyle Anayasanın 118 inci maddesine aykırı bulmuş ve iptal etmiştir.

Yüksek Mahkeme 1963 yılında verdiği bir kararda (Esas Sayısı:1963/110; Karar Sayısı:1963/205; Karar Günü:13/9/1963) da, 6964 sayılı Kanunun belli bir tutara kadar olan para cezalarına itiraz edilemeyeceğine ilişkin hükmünü, söz konusu cezanın bir disiplin kararı olması yönüyle Anayasanın 118 inci maddesine aykırı bulmuş ve iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme 6235 sayılı Kanunun benzer bir hükmünü de yine Anayasanın 118 inci maddesine aykırı bularak (Esas Sayısı:1963/112; Karar Sayısı:1963/196; Karar Günü:19/7/1963) iptal etmiştir.

Mahkeme 5590 sayılı Kanunun 74 üncü maddesinin odalar ve borsaların üyelerine verdiği cezaları itirazen inceleyen meclislerin verdiği kararların kesin olduğunu ve bu kararlar aleyhine idari ve kazai mercilere başvurulamayacağını düzenleyen hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasını da incelemiş (Esas Sayısı:1963/114; Karar Sayısı:1963/190; Karar Günü: 12/7/1963) ve maddede yer alan *"Bu karar için idari ve kazai mercilere başvurulamaz."* cümlesini, meclisin verdiği kararın disiplin kararı olması, bu kararların Anayasanın 118 inci

maddesi kapsamına girmesi, ilgililerin kaza mercilerine başvurmalarını engellemesi ve yarı denetimini önlemesi nedeniyle Anayasanın 118 inci maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.

3- Aidatlar ve Diğer Gelirlere İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi, 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun odalara ilk kayıt edileceklerden alınacak giriş ücretleriyle kayıtlı bulunanlardan tahsil edilecek yıllık aidat miktarlarının oda idare heyetlerince teklif ve meclislerince tasdik edilecek tarifeler ile tespit olunacağını öngören 20 nci maddesinin iptali istemiyle açılan davada (Esas Sayısı:1969/65; Karar Sayısı:1970/16; Karar Günü:24/3/1970), 6964 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde Ziraat Odalarının hizmet ve görevlerinden hemen hemen hepsinin kamu hukuku alanına girdiğini belirttikten sonra, üyeliğin ve aidat ödemenin kanuni bir zorunluluk olmasından yola çıkarak, aidat ödeme yükümlülüğünü Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir çeşit mali yüküm olarak değerlendirmiş ve söz konusu düzenlemeyi, yükümlülüğün sınırlarının (matrah, oran, en aşağı ve en yukarı miktarlar) Kanunda açık bir şekilde belirlenmemesi nedeniyle, Anayasanın 61 inci maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.

Mahkeme 5590 sayılı Kanunun 26 ıncı maddesinin (munzam aidatlara ilişkin hüküm) 1961 Anayasasının 61 inci maddesine aykırı olduğu iddiasını incelediği başka bir kararında (Esas Sayısı:1972/40; Karar Sayısı:1972/61; Karar Günü:26/12/1972) ticaret ve sanayi odalarının, *"hizmet ve görevlerinden hemen hemen hepsinin kamuyu ilgilendiren alana girdiği"*ni ve odaların gelirleri arasında sayılan munzam aidatların Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir çeşit akçalı yüküm olduğunu belirtmiş, ancak, 26 ncı maddede düzenlenen söz konusu mali yükümlülüğün matrah, oran, tavan, zamanaşımı gibi unsurlarının yasayla belirlenmiş olduğu ve tahsil usulünün de açıklığa kavuşturulduğu gerekçesiyle dava konusu düzenlemenin Anayasanın 61 inci maddesine ve diğer maddelerine aykırı olmadığına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde itiraz yoluyla yapılan başvuruda 1136 sayılı Avukatlık Kanunun 81 inci maddesinin *"Levhada yazılı avukatlardan alınacak giriş keseneği ile yıllık keseneğin miktarı ve bunların ödeneceği tarihleri belirtmek"* hükmünün 1961 Anayasasının 61 inci maddesine aykırı olduğu savını incelemiş ve verdiği kararda (Esas Sayısı:1976/54; Karar Sayısı:1977/8; Karar Günü:3/2/1977); baroya yazılacak avukatların giriş ve yıllık kesenek ödeme zorunluluğunu, Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir mali yükümlülük niteliğinde görmüştür. Mahkeme;

"Anayasa'nın söz konusu 61. maddesinin ikinci fıkrası kuralına göre, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak yasa ile konulur. Böylece Anayasa, her türlü malî yükümün yasa ile konması gerekeceği kuralını düzenlerken güttüğü amaç, keyfi ve sınırsız ölçülere dayalı bir uygulamaya yer verilmemesi ilkesinin korunmasıdır. Bir yasanın malî bir yükümün, yalnızca konusunu belli ederek ilgililere yükletilmesine izin vermesi, o malî yükümün yasa ile konulduğunu kabul etmek için geçerli bir neden sayılamaz. Mali yükümlerin, matrah ve oranları, tarh ve tahakkuku, tahsil yöntemleri, yaptırımları, zaman aşımı gibi çeşitli yönleri vardır. Bütün bu yönleri ile bir malî yüküm yasada açık bir biçimde ve yeterince belirlenmemiş ise bu durum kişilerin toplumsal ve ekonomik güçlerini ve hatta temel haklarını olumsuz yönde etkileyecek keyfi

uygulamalara yol açabilir. Bu nedenlerledir ki kişilere yüklenecek yükümlerin belli başlı öğelerinin, açık bir biçimde ve kesin çizgileriyle yasalarda gösterilmiş olması gerekir.

Olaya gelince; 1136 sayılı Yasa, malî yükümün konusunu ve yükümlülerini 81. maddesinin 2 sayılı bendinde göstermiştir. Söz konusu yasa, sadece levhada yazılı avukatlardan giriş keseneği ile yıllık kesenek alınacağını belirtmiş, her iki keseneğin miktarını, bunların matrah ve oranlarını, tarh, tahakkuk ve tahsil yöntemlerini göstermemiş, yalnızca yıllık keseneği ödemeyenlerin adlarının baro levhasından silineceğini belirtmiştir. Buna karşılık itiraz konusu kural, giriş ve yıllık keseneklerinin miktarıyla ödeneceği günlerin saptanmasını baro genel kurullarına bırakmıştır. Oysa, tarh ve tahakkuktan tahsile değin bir malî yükümün yöntemleri ve miktarı ancak yasalarla belirlenir. Anayasa'nın 61. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Kanunla konulur" deyiminin amacı ve içeriği budur. Barolara, malî yükümlülük konusunda sınırları belirsiz yetkiler tanınması, Anayasa Koyucunun gerçek amacını aşan ve kimi sakıncaların doğmasına yol açan bir sonucu oluşturur."

gerekçesiyle Anayasanın 61 inci maddesine aykırı bulduğu hükmün, iptal edilmesini kararlaştırmıştır.

Anayasa Mahkemesi 5590 sayılı Kanunun 57 nci maddesinin, *"Mahiyetleri ve nevileri tüzükte gösterilecek hizmetler karşılığı alınacak ücretler ve borsa yönetim kurullarınca onanacak vesikalardan alınacak tasdik harcı ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların miktarları yönetim kurullarınca teklif, meclislerce tasdik olunur. Ancak tescil ücretine ait meclisçe tanzim olunacak nispet tarifesi Bakanlıkça tasdik olunur."* hükmünün Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin davada, maddede geçen ücretlerin Anayasanın 61 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen *"benzeri mali yüküm niteliğinde bulunduğunu"* belirtmiş ve söz konusu hükmün *"tescil ücretine"* ilişkin kısmının, kanunda mali yükümün matrah, oran, yukarı ve aşağı sınırlar gibi unsurlarına yer verilmemesi ve maddedeki bu boşluğun tüzük hükümleriyle doldurulmasına olanak bulunmaması nedeniyle, Anayasanın 61 inci maddesine aykırı olduğunu kararlaştırmıştır (Esas Sayısı:1980/27; Karar Sayısı:1981/9; Karar Günü:27/1/1981).

Mahkeme 1977 yılındaki bir kararında da (Esas Sayısı: 1977/109; Karar Sayısı: 1977/131; Karar Günü: 29/11/1977), 5590 sayılı Kanunun 27 nci maddesiyle hizmet karşılığı alınacak ücretler, onanacak vesikalardan alınacak tasdik harcı ve diğer harçlar konusunda odalara yetki veren hükmü Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir mali yüküm olarak değerlendirmiş ve maddenin *"... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların..."* hükmünü Anayasanın 61 inci maddesine aykırı bulmuştur.

4- Görevden Uzaklaştırma ve Fesih İşlemlerine İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde verdiği bir kararda (Esas Sayısı:1963/35; Karar Sayısı: 1967/17; Karar Günü: 2/6/1967) Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına belli durumlarda borsa uzuvlarını bir yargı mercii kararına dayanmaksızın feshetme yetkisi tanıyan 5590 sayılı Kanunun 59 uncu maddesini, Anayasanın 122 nci maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.

Mahkeme başka bir kararında (Esas Sayısı:1963/117; Karar Sayısı:1963/191; Karar Günü:12/7/1963) da, 5590 sayılı Kanunun oda meclislerinin Ticaret Bakanlığınca

feshedilebileceğine dair hükmünü, oda meclislerinin bir yargı mercii kararına dayanmaksızın doğrudan doğruya idarî bir kararla feshedilmesini ve böylece sürekli olarak görevlerinden uzaklaştırılmasını mümkün kıldığı gerekçesiyle; aynı Kanunun 75 inci maddesinin oda yönetim kurullarının işten el çektirilmesine ilişkin hükmünü ise idari bir kararla oda organları arasında sayılan yönetim kurullarına işten el çektirme yetkisinin verilmesi nedeniyle, 1961 Anayasasının 122 nci maddesinin *"İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz."* hükmüne aykırı bulmuş ve iptal etmiştir.

5- Gelirden Pay Verilmesi İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 31 inci maddesinin ticaret ve zahire borsalarının bir evvelki yıl umumi gelirleri tutarının % 5'inin Ziraat Odaları Birliğine verilmesini içeren hükmünü (Esas Sayısı: 1968/60; Karar Sayısı: 1969/36; Karar Günü:17/6/1969) Anayasaya aykırı bulmamış, bunu, kamu kurumunun gelirlerinden bir başka kamu kurumuna pay verilmesi niteliğinde görmüş ve düzenlemenin Anayasanın 122 nci maddesiyle bir ilgisi bulunmadığına karar vermiştir. Bu tür bir düzenleme yapılmasını Devletin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisi kapsamında değerlendiren Mahkeme;

"Kamu hizmetlerini ve kamu kuruluşlarını uyumlandırmanın bir yolu da kamu gelirlerinin bu hizmetler ve kuruluşlar arasında dağılışını ayarlamaktır. "Kanunî paylar" düzeni, etkili bir ayarlama yoludur. Esasen kamu kuruluşlarının gelirleri kanundan doğduğuna ve bunların hemen hemen tümü kamu hukuku yetkilerinin kullanılışına dayandığına göre, Devletin gene kanunlarla bu gelirlerde değişiklikler ve aktarmalar yapabileceğini kabul etmek yerinde olur."

gerekçesiyle bu düzenlemeyi Anayasaya uygun bulmuştur.

6- Vesayet Yetkisine İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının 122 nci maddesindeki, *"Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz."* hükmü karşısında dahi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının belli koşullarla merkezi yönetimin müdahalesine/vesayetine tabi olduklarını kararlaştırmıştır. Kararda (Esas Sayısı: 1968/60; Karar Sayısı: 1969/36; Karar Günü: 17/6/1969) Anayasanın söz konusu hükmüne atıfta bulunularak;

"Mahkemenin dayandığı hüküm, özellikle bu çeşit kurumların iç yapı ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması gereğini ifade eder. Hüküm bu kurumların merkezî idarenin hiçbir müdahalesine tabi olmadıkları ve gelir kaynakları üzerinde kanunla tasarruf edilemeyeceği yolunda bir yoruma elverişli nitelikte değildir. Yerinden yönetim kesimine giren bütün kuruluşlar Anayasa'nın 112. maddesinde yer alan "idarenin bütünlüğü" ilkesinin sonucu olarak merkezî idarenin, özerk olup olmadıklarına göre, az veya çok vesayeti altındadırlar. Devlet teknik gerekler dolayısıyla çeşitli kamu kuruluşları arasında bölüştürmüş bulunduğu kamu hizmetlerinin uyumlu bir biçimde işlemesini sağlamak ve bunun için de gerekli tedbirleri almak durumundadır."

değerlendirmesini yapmıştır.

7- Bütçe, Gelir ve Giderlere İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesinin bir kararındaki (Esas Sayısı: 1968/60; Karar Sayısı: 1969/36; Karar Günü: 17/6/1969), karşı oy gerekçesinde meslek kuruluşlarının gelir ve giderleriyle ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmelere yer verilmiştir:

"Mesleki teşekküllerde asıl olan, giderlerinin kendi özel gelirleriyle karşılanmasıdır. Şayet mesleki teşekkül, bir kamu kurumu niteliğinde teşkilâtlandırılmış ise bu yüzden yükletilen kamu görevine ilişkin hizmetleri için üyelerine Devletçe belirtilen miktarlarda malî yüküm yükletilmesine izin verilmesi veya Devlet gelirlerinden "pay" veya "yardım" adı altında verilecek paralarla bu hizmetlerin karşılanması yolları aranmalıdır. ... Öte yandan Kamu Kurumu niteliğinde de olsa, bir mesleki teşekkülün gelirlerinin; münhasıran onun kendi görevlerinin eksiksiz olarak yapılmasını sağlayacak miktarlara göre ayarlanması gerekir. Bu bakımdan bu gelirlerden, başka amaçlar için koparılacak her parça, ya söz konusu mesleki teşekkülün kendi görevlerini yeteri derecede başarabilmesinin engellenmesi veya üyelerine bu nispette yeni malî yükümler yükletilmesi sonucunu doğurur ki bunun da Anayasa'nın 122. maddesinde yer alan ve demokratik esaslara göre malî ve idarî özerklik içinde çalışmaları öngörülmüş bulunan (Kamu Kurumu niteliğindeki mesleki teşekkül) kavramına aykırılığı meydandadır."

b) 1982 Anayasası Dönemi

1- Kuruluş Amaçları ve Hukuku Niteliklerine İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuksal konumları ve kamu kurumu niteliğinde örgütlendirilmeleriyle ilgili olarak aşağıda belirtilen değerlendirmeleri yapmıştır (Esas Sayısı: 1991/4; Karar Sayısı: 1991/45; Karar Günü: 03/12/1991):

"Mesleki kuruluşlar yasayla düzenlenen mesleklerin verdikleri kamu hizmetinde düzeylerini korumak ve mesleğe mensup olanların ortak çıkarlarını kollamak ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek için kurulurlar. Bu tür mesleki kuruluşların çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu haline gelmeleri ve bu şekilde örgütlenen menfaat grupları arasındaki dayanışmanın toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesi, bunların kamu hukuku kural ve usulleriyle yönlendirilmesini zorunlu kılmış ve sosyal bir olgu olarak öteden beri varlıklarını koruyabilmiş bu kuruluşları Anayasal bir kurum haline dönüştürmüştür.

Bu nedenlerle, Anayasa'nın 135. maddesinde de; meslek kuruluşlarının belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere tüzelkişiliği bulunan kamu kurumları şeklinde düzenlenmeleri öngörülmüştür.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları 1961 Anayasasındaki hukuksal ve anayasal yapılarını 1982 Anayasası'nda da korumuşlardır. 1982 Anayasası'nın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yaklaşımı, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı değildir. Bunlar bir tür kamu hizmeti yaptıkları göz önünde tutularak "idare" bölümü içinde düzenlenmişlerdir.

Anayasa'nın sözü edilen kuruluşları düzenleyen 135. maddesi konuya bazı noktalarda açıklık ve daha yoğun denetim sisteminin ölçütlerini getirmiştir. Meslek kuruluşlarının amaçları belirlenerek, dolayısıyla etkinlik alanları sınırlanmış, bunların birer kamu tüzelkişisi olduğu açıklığa kavuşturulmuş, organlarının seçimi yargı gözetimine tabi kılınmış, amaç dışı faaliyet göstermeleri, siyasetle uğraşmaları, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket etmeleri yasaklanmış, devletin bu kuruluşlar üzerindeki idari ve mali denetim hakkı açıkça belirlenmiştir. Amaç dışı etkinlik yaptırıma bağlanmıştır."

Meslek kuruluşlarının 135 inci maddedeki düzenleniş biçimlerinin de belirtildiği bu kararında Yüksek Mahkeme, meslek kuruluşlarının kamu hukuk kural ve usullerine tabi tutulması ve Anayasal bir kurum haline dönüştürülmelerinin arkasında yatan gerçeği, bu kuruluşların çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu haline gelmeleri ve bu şekilde örgütlenen menfaat grupları arasındaki dayanışmanın toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesine dayandırmaktadır.

Esasında demokratik düzen içerisinde güçlenen veya etkili bir hale gelmeye başlayan baskı gruplarının, bu kuruluşların Anayasal ve yasal düzenlemelerle kamu hukuku kurallarına tabi tutulması, kamu kurumu niteliği verilmesi, üyelik zorunluluğu esasının getirilmesi, kamu tüzel kişiliği olarak tanınması ve çeşitli yönlerden kamu kudretiyle donatılmasının baskı ve menfaat gruplarının toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesini bertaraf edip etmediği, etmeyeceği şüpheli ve tartışmalıdır. Meslek kuruluşlarının tarihsel gelişmelerine baktığımızda, bu kuruluşların 1961 Anayasası sonrasında daha güçlü ve etkin hale geldikleri görülmektedir. Bu kuruluşlar Devletin vesayet denetimi kapsamına alınmalarına rağmen, fiili durum öngörülenin veya Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtilen gerekçelerin aksi yönde gerçekleşmiştir. Ayrıca, kamu hukukuna tabi olmayan ve Anayasada düzenlenmiş bulunan, baskı grubu niteliği taşıyan diğer her çeşit örgütlenmenin (dernek, sendika, vakıf vb.) de belli oranda Devlet denetimine tabi olduğu dikkate alındığında, bu gerekçenin meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği verilmesinin, kamu tüzel kişiliğini haiz kılınmasının ve kamu hukukuna tabi tutulmasının arkasında yatan nedenler konusunda yeterince açıklayıcı olmadığı anlaşılmaktadır.

Mahkeme benzer bir gerekçeye daha önceki başka bir kararında da yer vermiştir. 1136 sayılı Avukatlık Kanununda yapılan değişikliklerin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla açılan bir davaya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararında (Esas Sayısı: 1984/12; Karar Sayısı: 1985/6; Karar Günü: 1/3/1985), 1961 Anayasası ile Anayasal bir kurum haline getirilmiş bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, birer kamu tüzel kişisi olarak Anayasa düzeni ve idari teşkilat bütünü içerisindeki yerinin belirlenmesi gerektiği belirtilerek şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

"Belli bir mesleğe mensup olanların ortak çıkarlarını korumak ve kollamak, arasındaki dayanışmayı kuvvetlendirmek gibi amaçlarla kurulmuş bulunan mesleki teşekküllerin; çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu haline gelmeleri, öte yandan bu şekilde örgütlenen menfaat grupları arasındaki dayanışmanın toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesi; bunların kamu hukuku kural ve usulleriyle yönlendirilmesini adeta zorunlu kılmış, bu nedenlerle de sosyal bir olgu olarak öteden beri varlıklarını koruyabilmiş olan meslek kuruluşları Anayasal bir kurum haline dönüştürülmüşlerdir.

Meslek kuruluşları ile ilgili olarak 1961 Anayasasının 122. maddesiyle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir. İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz. Mesleki kuruluşların tüzükleri; yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz." şeklindeki esaslar getirilmiş idi. Bunlara ilişkin gerekçede ise "Bu madde, çeşitli mesleki faaliyetlerin kanun tarafından kamu hizmeti düşüncesiyle;

birer kamu tüzelkişisi olarak teşkilatlandırılması halinde bu gibi kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşların kendi işlerini yerinden idare esasına göre görebilmelerini ve seçilen iş organlarının da teminata bağlanmasını sağlamak için mahalli idareler hakkındaki hükümlere muvazi surette sevk edilmiştir" denilmek suretiyle bu kuruluşlar ile merkezi idare arasındaki ilişkiye işaret edilmişti.

1961 Anayasası, getirdiği "İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür" ilkesine uygun olarak, meslek kuruluşlarını, idari teşkilat bütünü içerisinde görmekle beraber; bunları, klasik kamu görev ve hizmeti yapan merkezi ve mahalli idareler ve sair kamu idareleriyle, yine kamu hizmetiyle görevli diğer kamu tüzelkişilerinden oluşan kamu kurumlarından saymış; bazı kamu hizmetlerinin verilebileceği meslek kuruluşlarını idari teşkilatın ayrı bir kategorisi olarak düzenlemiş idi. Kendi işlerini yerinden yönetim esaslarına göre yürütecekleri gerekçede açıkça vurgulanan bu kuruluşların, merkezi idarenin ne ölçüde vesayet denetimine tabi olacağı aynı Anayasanın 116. maddesinde "... merkezi idareyle karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir." denilerek yasaya bırakılmıştı.

İdari vesayet makamlarının yerinden yönetim idareleri üzerindeki denetimi bu teşkilat birimlerinin eylem ve işlemleri yanında yerine göre organ ve ajanları hakkında da yürütülebilir.

Vesayet denetimi kanunda belirtilen hallerde ve yine kanunun öngördüğü usullere göre yapılır. Bu denetim ekseriya hukuka uygunluk ve bazen de yerindelik bakımından yapılan bir denetim niteliğindedir. Kural olarak vesayet makam doğrudan doğruya yerinden yönetim idaresi yerine geçecek bir işlem yapamaz. Ancak; idare hukuku öğretisinde çok sıkı kayıt ve temerrüt ve ihmali gidermek için vesayet makamı resen işlem yapma yetkisiyle donatılabileceği kabul edilmektedir:

Vesayet makamlarının yetkileri genellikle öğretide : 1 - İşlemlere karşı iptal davası açmak, 2 - Aynı türden işlemlerin iptali için idari bir kurula başvurmak, 3 - Yürürlüğe giren işlemin uygulanmasını geçici olarak durdurmak, 4 - İşlemin yürürlüğü hususunda onay vermek; onayı reddetmek; bazen değiştirerek onaylamak, 5 - Yetkili organ ve ajanların ihmal veya temerrüdü halinde bunların yerlerine geçerek işlem yapmak, şeklinde belirtilmektedir. Ne var ki; 1961Anayasası döneminde söz konusu denetimin yerinden yönetim idarelerinin organ ve ajanları hakkında yürütülmesi ve vesayet makamlarının bu idareler yerine geçerek işlem yapmaları eleştirilmiş ayrık ve olağan dışı birer denetim biçimi olarak görülmüşlerdir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları 1982 Anayasasında da niteliklerini aynen korumuş ve idarenin bütünlüğü içinde yer almışlardır.

1982 Anayasasının sözü edilen kuruluşlarla ilgili esasları içeren 135. maddesi; konuya bazı noktalarda açıklık ve daha yoğun bir denetim sisteminin ölçütlerini getirmiştir. Şöyle ki: Meslek kuruluşlarının amaçları belirlenerek, dolayısıyla faaliyet alanları sınırlanmış, bunların birer kamu tüzelkişisi olduğu açıklığa kavuşturulmuş; organlarının seçimi yargı gözetimine tabi kılınmış, amaç dışı faaliyet göstermeleri, siyasetle uğraşmaları; siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket etmeleri yasaklanmış; devletin bu kuruluşlar üzerindeki idari ve mali denetim hakkı açıkça belirlenmiş, amaç dışı faaliyet yaptırıma bağlanmış, Devlet ve Millet hayatını tehdit edici bir takım faaliyetlerin önlenmesi bakımından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, en büyük mülki amire kuruluş organlarını geçici olarak görevden uzaklaştırma yetkisi tanınmıştır:

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Anayasal statülerini belirleyen ve içeriği yukarıda özetlenmiş bulunan 135. maddede belirgin olan esaslardan biri de, hiç kuşkusuz bunlar üzerinde Devlet denetiminin etkinliğinin artırılmasıdır.

Maddede "Kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimi"nden söz edilmek suretiyle bu denetim kapsamının belirlenmesi Yasa Koyucuya bırakılmıştır. 77. maddenin değişiklikten önceki metninde de aynı biçimde yer alan esaslar, yerinden yönetim idare ve kurumlarının denetiminde uygulana gelen klasik denetim yollarından ibarettir. Yedinci fıkra ile getirilen esaslar, hizmetin eşitlik, düzen ve kararlılık içerisinde yürütülmesini sağlamaya ve denetime tabi organın temerrüdü ve ihmalini önlemeye yöneliktir.

Bu itibarla, Anayasanın 135. maddesine aykırılıktan söz edilemez. İlgililerin; baro ve üst kuruluşların onay makamının kararına kaşı dava hakkının mevcudiyeti, söz konusu denetimi gereksiz kılacak nitelikte değildir. Organların görevlerine son verilmesi ise yine bir yargı tasarrufu

ile mümkün bulunmaktadır. Bu nedenle Anayasanın 15. maddesine muhalefet iddiası da varit değildir.

Yerinden yönetim idare ve kurumları üzerinde yapılan denetim idarenin bütünlüğünün gerçekleştirilmesine hizmet eden vazgeçilmez bir araçtır. Bu nedenle dava konusu hükmün idarenin bütünlüğünü düzenleyen Anayasanın 123. maddesine aykırı bir yönü görülmemiştir."

Mahkeme bu Kararında, barolardan *"yerinden yönetim kurumu niteliğinde baro organları"* biçiminde söz etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme meslek kuruluşlarını yerinden yönetim kuruluşları kapsamında değerlendirmiştir:

"Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları, üstlendikleri hizmetler itibarıyla Anayasamızda kamu kurumu niteliğinde birer kamu tüzelkişisi olarak yer almışlardır. Bu nitelikleri itibarıyla, idari teşkilat bütünü içerisinde kamu idareleri, kamu kurumları yanında meslek kuruluşları olarak ayrı bir kategoriyi oluşturmaktadırlar. İdari teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idareler, ayırım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetim ve denetimine tabidirler."

Anayasa Mahkemesinin daha yeni bir kararındaki (Esas Sayısı:2000/78; Karar Sayısı: 2002/31; Karar Günü:19.2.2002) değerlendirmesi ise aşağıdaki gibidir:

"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 1961 ve 1982 Anayasalarının yürütme bölümünde idare başlığı altında özel olarak düzenlenmiştir. Üyelerinin çokluğu, ürettikleri iş ve hizmetlerin toplumun temel ihtiyaçlarına yönelik olması ve ülke genelinde yaygınlığı; çoğulcu demokratik gelişim ortamında etkili bir sivil toplum örgütü rolünde bulunmaları; örgütlülüğün üyelere getirdiği yararlar ile toplum çıkarlarının uygun düzeylerde dengelenebilmesi ve demokratik toplum kültürünün, kamu düzeninde olumsuzluk yaratmadan derinleştirilebilmesi nedenleriyle bu kuruluşlara kamusal nitelik kazandırılarak Anayasa'da yer verilmiştir."

Görüldüğü gibi Yüksek Mahkeme bu kararında meslek kuruluşlarına kamusal nitelik kazandırılmasının nedenlerini daha farklı gerekçelerle izah etmiştir. Buna göre meslek kuruluşlarına kamusal nitelik kazandırılarak Anayasada yer verilmesi;

- Üyelerinin çokluğu,
- Ürettikleri iş ve hizmetlerin toplumun temel ihtiyaçlarına yönelik olması ve ülke genelinde yaygınlığı,
- Çoğulcu demokratik gelişim ortamında etkili bir sivil toplum örgütü rolünde bulunmaları,
- Örgütlülüğün üyelere getirdiği yararlar ile toplum çıkarlarının uygun düzeylerde dengelenebilmesi,
- Demokratik toplum kültürünün, kamu düzeninde olumsuzluk yaratmadan derinleştirilebilmesi

gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. *Mahkemenin kamusal nitelik tanınan meslek kuruluşlarını* "etkili sivil toplum örgütü rolünde" ibaresiyle tanımlaması da dikkat çekmektedir.

Bir başka kararında (Esas Sayısı: 1994/82; Karar Sayısı: 1995/9; Karar Günü: 15/2/1995) Anayasa Mahkemesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuksal konumlarına ilişkin olarak şu yargıda bulunmuştur:

"Meslek kuruluşları, yasayla düzenlenen mesleklerin verdikleri kamu hizmetinin düzeyini korumak ve meslek üyesi olanların ortak çıkarlarını kollamak ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek için kurulurlar. Bu tür meslek kuruluşlarının çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu durumuna gelmeleri ve böylece örgütlenen gruplar arasındaki dayanışmanın toplum çıkarlarına karşı gelişmesi tehlikesi, bunların kamu hukuku kurallarıyla yönlendirilmesini zorunlu kılmış ve sosyal bir olgu olarak öteden beri varlıklarını koruyabilmiş bu yapıları anayasal bir kurum durumuna dönüştürmüştür. Nitekim Anayasa'nın 135. maddesiyle "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" başlığı altında düzenlenerek 1961 Anayasası'ndaki hukuksal ve anayasal yapılarını korumuşlardır. 1982 Anayasası'nın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yaklaşımı, meslek üyelerinin ortak gereksinimlerinin karşılanması, çalışmalarının kolaylaştırılması ve meslek disiplini yönünden gözetim ve denetim ağırlıklıdır. Üyelerinin uğraş konuları ve çalışma alanları bakımından bir tür kamu hizmeti yaptıkları göz önünde tutularak "idare" bölümü içinde düzenlenmişlerdir.

Anayasa'nın bu kuruluşları düzenleyen 135. maddesi konuya kimi yönlerde açıklık ve yoğun denetim ölçütlerini getirmiştir. Meslek kuruluşlarının amaçları dolayısıyla etkinlik alanları belirlenmiş, bunların birer kamu tüzelkişisi olduğu öngörülmüş, organlarının seçimi yargı gözetimine bağlı kılınmış, amaç dışı çalışmaları, siyasetle uğraşmaları, siyasî partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket etmeleri yasaklanmış, Devletin bu kuruluşlar üzerindeki idarî ve malî denetim hakkı vurgulanarak amaç dışı etkinlikler yaptırıma bağlanmıştır.

Aynı Kararda çoğunluk görüşüne katılmayan üç üyenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, nitelikleri ve işlevlerine ilişkin görüşleri şöyledir:

"Verdikleri hizmet yönünden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu sayılan örgütlerin kuruluşları yasayla düzenlenmektedir. Anayasal konumları gereği mesleğin amacına uygun yürütülmesini gözetip, ortak çıkarları bu doğrultuda korumakta, sorunların çözümü ve üyeler arasındaki dayanışmayı güçlendirme için çalışmaları sürdürmektedirler. Demokratik yaşamda baskı grubu niteliğiyle de önemli bir hukuksal varlık sayılan bu kuruluşların işlevleri nedeniyle toplumsal yapıdaki yerleri özenle ele alınmış, anayasal kurum biçiminde düzenlenmeleri öngörülmüştür. Anayasa'nın 135. maddesi bu anlayışın kurallaşmasıdır. Tüzelkişilikleri olan bu tür meslek kuruluşlarının yönetsel vesayet ağırlığı, yönetim ve akçalı konularda denetim yoğunluğunu getirmekle birlikte organlarını kendi üyeleri arasından yasada belirlenen yöntemlere göre seçmeleri ilkesi benimsenmiştir.

Yüksek Mahkeme 1995 yılında aldığı bir kararında (Esas Sayısı: 1995/52; Karar Sayısı: 1995/62; Karar Günü: 7/12/1995), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde bulunmalarına vurgu yaparak, bu kuruluşların özel hukuk tüzel kişilerinden farklı bir statüde bulunduklarını belirtmiştir. Kararda;

"Kuruluş amaçları, hukuksal durumları, gördükleri hizmetler bakımından ziraat odalarıyla özel hukuk tüzel kişileri farklı niteliklere sahiptirler. Niteliklerinde ve hukuksal durumlarında benzerlik bulunmayan ve yasayla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlarla özel hukuk tüzel kişileri eşitlik ilkesi yönünden bir tutmak olanaksızdır. Böylece değişik hukuksal durumda olanların değişik kurallara bağlı tutulmasının yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağı açıktır."

denilmek suretiyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları özel hukuk tüzel kişileriyle aynı kategoride görülmemiş ve Mahkeme, Kanun Koyucunun bu kuruluşları özel

hukuk tüzel kişilerinden ayıran düzenlemeler yapmasını Anayasaya uygun bulmuştur. Söz konusu Kararda Mahkeme, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, iptali istenen maddede yer alan *"…. genel ve katma bütçeli idareler, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar gibi kamu kuruluşları ile kanun ve kanunların verdiği yetkiye istinaden kurulan diğer kuruluşlar…"* ibaresi çerçevesinde, kanunla kurulan diğer kuruluşlar kapsamında değerlendirmiştir.

Azınlıkta kalan bir üyenin aşağıdaki gerekçesi ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının statülerinin ve hukuki niteliklerinin Mahkeme üyelerince farklı değerlendirildiğini ortaya koymaktadır:

"… Bu kuruluşlar, kendi meslek alanlarında yasa ile belirlenmiş pek çok konuda kamu gücünü kullanırlar ve kamu hizmeti yaparlar. Bunların kuruluşları, yapıları ve tabi oldukları devlet denetimi yasalarla düzenlenir. Bunun dışındaki düzenlemeler ve faaliyetler kendileri tarafından kurumsal olarak yapılır. Başka bir anlatımla kuruluş yasaları tarafından düzenlenmemiş konular ve alanlar meslek kuruluşları tarafından düzenlenir. Bu kuruluşlar, ayrıca yasalar çerçevesinde tam bir özerklik ve bağımsızlık içindedirler. Bu kurumlar için Anayasa'nın 135. maddesi ile verilen "yasa ile düzenlenmeleri" yolundaki sınırlı yetki dışında herhangi bir yasal veya idarî karışma söz konusu olamaz.

Yapılan düzenleme meslek kuruluşlarını devlet kuruluşu kabul etmektedir. Bu nedenle Anayasa'nın 135. maddesinin özüne aykırıdır.

…

1- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları görevlerinin bir bölümünü yerine getirirken yasalar gereği kullandıkları kamusal güç, bunlara devlet kurumu ve kuruluşu niteliğini kazandıramaz. Anayasa emri gereği sırf kanunla kurulmuş olmaları nedeniyle bu kuruluşlar devlet kuruluşu sayılamazlar. Bunların yönetiminde, gelirlerinin toplanmasında ve giderlerinin yapılmasında Devletin sınırlı denetim yetkisi dışında herhangi bir yetkisi yoktur. Bu kuruluşlar iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku yönünden herhangi bir özel gerçek kişi ve özel tüzel kişiden farklı değildirler. Sırf yasa ile kurulmuş olmaları nedeniyle bağımsız ve özerk kuruluşlar olan meslek odalarına, devletin kendi bünyesinde ve hiyerarşisinde olan diğer kamu kurum ve kuruluşları gibi Anayasa'daki sınırlar dışında düzenleme ve yönetsel müdahale yetkisi düşünülemez."

Mahkeme bu yaklaşımını daha sonra da sürdürmüş ve aynı konuda 2000 yılında açılan bir dava üzerine şu tespitte bulunmuştur (Esas Sayısı:2000/85; Karar Sayısı:2004/61; Karar Günü:13.5.2004):

"1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 76. maddesi hükmüne göre barolar, avukatlık mesleğinin geliştirilmesi, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğün ve güvenin sağlanması, meslek düzeninin, ahlakının ve saygınlığının korunması, avukatların ortak ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla çalışmalar yürüten tüzel kişiliği bulunan meslek kuruluşlarıdır. Kanunla kurulan, kamu tüzel kişiliği olan ve bu nitelikleri nedeniyle kamu gücü kullanabilen baroların kuruluş amaçları, hukuksal durumları, gördükleri hizmetler açısından özel hukuk tüzel kişileri ile aynı hukuksal durumda oldukları söylenemez. Nitelikleri ve hukuksal durumları farklı olan özel hukuk tüzel kişileri ile baroları belirtilen yönlerden eşit görmek olanaksızdır. Değişik hukuksal durumda olanların farklı kurallara bağlı tutulmasının yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağı açıktır."

2- Vesayet Denetimine İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi, merkezi idarenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisi kapsamında kanunda görülen belli hallerde bu kuruluş organlarının

yerine geçerek işlem yapabileceğini karara bağlamış ve böyle bir hüküm içeren yasal düzenlemeyi Anayasaya aykırı görmemiştir. Mahkeme şu değerlendirmede bulunmuştur (Esas Sayısı: 1984/12; Karar Sayısı: 1985/6; Karar Günü: 1/3/1985):

"Anayasanın 135. maddesinin beşinci fıkrasında "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir" denilerek, bir yandan merkezi idarenin, yerinden yönetim kurumları üzerinde denetiminin Anayasadan kaynaklanan bir hak olduğu, öte yandan, denetimin kanuniliği ve kanunda gösterildiği biçimde yapılması gerektiği esası getirilmiştir.

Kanunun öngördüğü hal ve şartlarda özellikle merkezi idare ile idari vesayet ilişkisi içinde bütünleşen yerinden yönetim idare ve kurumlarının herhangi bir işlemi yapmamak hususundaki temerrüdü ya da ihmali hallerinde, denetim makamının, asıl yetkili olan organ yerine geçerek işlem yapması, idare hukuku öğretisinde genellikle paylaşılan bir görüştür."

Yüksek mahkeme aynı kararında, idare teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idarelerin, ayrım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetimi ve denetimine tabi olduğunu belirttikten sonra, Türkiye Barolar Birliğini veya baroları temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere katılmayı Adalet Bakanlığının iznine tabi kılan Yasa hükmünü Anayasaya aykırı görmemiş ve bunu Devlete tanınan denetim yetkisinin kapsamında değerlendirmiştir. Kararda Devletin gözetim ve denetim yetkisi şu şekilde izah edilmiştir:

"Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları, üstlendikleri hizmetler itibarıyla Anayasamızda kamu kurumu niteliğinde birer kamu tüzelkişisi olarak yer almışlardır. Bu nitelikleri itibarıyla, idari teşkilat bütünü içerisinde kamu idareleri, kamu kurumları yanında meslek kuruluşları olarak ayrı bir kategoriyi oluşturmaktadırlar. İdari teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idareler, ayırım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetim ve denetimine tabidirler. "

Anayasa Mahkemesinin bir kararında (Esas Sayısı: 1984/12; Karar Sayısı: 1985/6; Karar Günü: 1/3/1985) yer alan karşıoy gerekçesinde ise 135 inci maddeyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde Devlete tanınan idari ve mali denetim yetkisinin 127 nci maddede düzenlenen mahalli idareler üzerindeki idari vesayet yetkisinden daha esnek olduğu görüşü ifade edilmiştir.

3- Görevden Uzaklaştırmaya İlişkin Kararlar

1136 sayılı Avukatlık Kanununda yapılan değişiklikle Anayasanın 135 inci maddesindeki hüküm gereğince valiler tarafından baro organlarının görevden uzaklaştırmalarına ilişkin düzenlemenin Anayasaya aykırılık iddiasını inceleyen Anayasa Mahkemesi, valilerin, seçilmiş baro organlarının geçici olarak görevden uzaklaştırılmalarını salt görünümü itibarıyla, kendine özgü bir güvenlik önlemi niteliğinde görmüş ve iptali istenen düzenlemenin Anayasadaki düzenlemeler ve ilkelerle çatışan ve çelişen bir yönü bulunmadığına, bu nedenle iptal isteminin reddine karar (Esas Sayısı:1984/12; Karar Sayısı:1985/6; Karar Günü:1/3/1985) vermiştir.

4- Seçimlere Katılma ve Oy Kullanma Mecburiyetine İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi baro levhasında yazılı her avukatın, gerek olağan gerekse olağanüstü genel kurul toplantılarına katılma ve oy kullanma yükümlülüğünü düzenleyen ve haklı bir engele dayanmış olmadıkça bu toplantılara gelmeyen veya oy kullanmayanlara para cezası verilmesini öngören kanun hükmünü Anayasaya aykırı bulmamıştır. Yüksek Mahkeme, baroların genel kurul toplantılarına katılmayı, kuruluşun mensuplarının en önemli görevlerinden birisi olarak değerlendirmiş ve yasayla böyle bir disiplin hükmü getirilmesinin doğal olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, konuya ilişkin kararında (Esas Sayısı: 1984/12; Karar Sayısı: 1985/6; Karar Günü: 1/3/1985);

"Geleceğe ilişkin çalışmaların amaca uygun biçimde yönlendirilmesi, kuruluş organlarına ilişkin çalışmaların amaca uygun biçimde yönlendirilmesi, kuruluş organlarına gerçekten hizmet verecek kimselerin seçilebilmeleri ancak bu yolla mümkün olabilir. Toplantıya katılmayı isteyip istememek bir özgürlük sorunu olarak ele alınamaz. Anayasanın 135. maddesinin bu noktadaki suskunluğu Anayasaya aykırılık iddiasına dayanak da yapılamaz."

demek suretiyle kanunlarla, üyesi bulundukları meslek kuruluşunun seçimlerine katılmayan ve oy kullanmayanlara çeşitli disiplin ve mali yükümlülüklerin öngörülebileceğini kabul etmiştir. Mahkeme bu kararında, avukatlık mesleğinin her şeyden önce bir serbest meslek olduğundan ve avukatlığın bir kamu hizmeti addedilmiş olsa dahi, kamusal yönü çok yoğun olan Devlet memuriyeti görev ve hizmetleriyle aynı nitelikte görülüp aynı ölçütlere tabi kılınamayacağından söz etmiştir.

Ayrıca, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun ilçe seçim kurulu başkanı hakime ve seçim sandık kurulu başkanı ile üyelerine, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda belirtilen esaslara göre ücret ödenmesi ve bu ücret ve diğer seçim giderlerinin Türkiye Barolar Birliği ve ilgili baroların bütçelerinden karşılanmasını düzenleyen yasa hükmü de Anayasaya aykırı bulunmamıştır. Seçim masraflarının Devletçe üstlenilmeyip ilgili kuruluşlarca karşılanması esasının benimsenmesinin Anayasada yer alan ilkeleri zedeleyebileceğinin söylenemeyeceğini belirten Yüksek Mahkeme, bu konuyu Kanun Koyucunun takdir ve tercih yetkisi içinde görmek gerektiğini ifade etmiştir.

5- Organların Oluşumu ve Seçimlere İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi, 6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun 51 inci maddesinin Büyük Kongrenin oluşumuna ilişkin ikinci fıkrasının, *"Azası iki yüze kadar olanlar beş, iki yüzden fazla olanlar yedi mümessil ve aynı miktarda yedek seçerler."* hükmünün Anayasanın 135 inci maddesine aykırılığı nedeniyle açılan iptal davasında (Ankara 6. İdare Mahkemesinin itirazen başvurusu üzerine) şu kararı (Esas Sayısı: 1991/4; Karar Sayısı: 1991/45; Karar Günü: 3/12/1991) vermiştir:

"Anayasa'nın 135. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "... kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunla gösterilen usullere göre yargı denetimi altında, gizli oyla seçilen ..." tüzelkişiler olduğunu öngörmekte, bunların kuruluşunda organların "seçim"ini benimsemektedir. Kuruluşunun oluşmasında, demokrasinin temel kuralı olan "seçim"e yer verilince yönetim ve işleyişinin de demokratik kurallara aykırı olamayacağını kabul etmek gerekir.

Demokrasi, Anayasa'nın Başlangıç kısmıyla 2. ve 5. maddelerinde devletin korumakla ve özen göstermekle yükümlü olduğu ilkeler arasında yer almakta, özgürlükçü niteliğinin erdemi ve değeri de, hukuk devletinin çağdaşlaşmasına katkısı nedeniyle büyük önem kazanmaktadır.

Demokratik seçimin en önemli niteliği, adil bir katılım ilkesine dayalı serbest, eşit ve genel oy esasını içermesidir. İtiraz konusu kuralın, sayısı kaç olursa olsun iki yüzden fazla üyesi olan eczacı odalarını Büyük Kongre'ye katılmasının 7 temsilciyle sınırlandırması ve böylece en önemli organın oluşumuna adil katılımı önlemesi, Eczacı Odalarının iç işleyişinde, demokrasiye aykırı düşen bir düzenlemedir.

Bu nedenle itiraza konu, 6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun "Azası iki yüze kadar olanlar beş, iki yüzden fazla olanlar yedi mümessil ve aynı miktarda yedek seçerler." biçimindeki 51. maddesinin ikinci fıkrası, Anayasa'nın Başlangıç, 2., 5. ve 135. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir."

Mahkemenin çoğunluk kararına katılmayan üç üyesi ise aşağıdaki gerekçeyle bu tür yasal düzenlemelerin Anayasaya aykırı olmadığını ifade etmişlerdir.

"...Eczacı Odaları ve TEB'nin esas amacı mesleki gelişim ve dayanışmayı sağlamak ve birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü hâkim kılmaktır. Bu durumda Büyük Kongrede odaları temsilen gelen üyeler ve bunların temsil ettikleri eczacılar arasında bir çıkar çatışması ya da yerel çelişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla aralarında azlık ya da çokluktan söz edilemez. Amaç eczacılığın gelişimi, dayanışma ile dürüstlüğü ve güveni hakim kılarak ortak çıkarları savunmaktır. Önemli olan her odanın belli bir sayıyla büyük kongrede temsil edilmesidir. Ayrıca, her odanın kendilerine bağlı eczacıların sayıları ayrı olsa da, bağımsız tüzelkişiler olmaları, her odayı kongrenin bağımsız sujesi yapmaktadır. Odaların çok farklı sayılarla kongrede temsil edilmeleri ayrı kişiler durumunda bulunan odalar arasında temsil açısından eşitsizlik yaratır. Özellikle çok fazla üyesi bulunan, odaların üye sayılarına göre büyük kongrede temsil edilmeleri büyük yerlerin kongreye hâkim olmaları sonucunu da doğurur.

Her ne kadar, 1961 Anayasası'nın 122. maddesindeki "Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz." hükmü 1982 Anayasası'nın 135. maddesine alınmamış ise de, 1982 Anayasasının da, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması kuralını benimsediği ve öngördüğü kuşkusuzdur. Öte yandan, demokratik esaslara uygunluk, odaların kongrede belirli sayılarda üyelerle temsil edilmeleri, organların seçimle oluşması ve kararların üye çoğunluğuna dayanması yoluyla gerçekleşebilir. Ancak, Kongrenin sujesi durumunda ve eşit haklara sahip bulunan odaların değişik sayıda üyelerle temsilinin mutlaka demokratik esaslara uygun olacağını söylemek kolay olmayacaktır. Her biri bağımsız ve eşit haklara sahip üye durumunda olan ve ayrı tüzelkişiliği bulunan odaların Büyük Kongrede değişik sayıda üyelerle temsili kimi durumlarda üye sayısı fazla olan odaların kongreye hâkim olması sonucunu doğurabilir ve bu durumun demokratik yönetim ilkeleriyle bağdaşacağı söylenemez.

İtiraz konusu kural eczacı odalarının Büyük Kongreye üye sayılarına göre 5 veya 7 temsilci ile katılmaları esasını öngörmüştür.

Bu kuralın demokratik katılımı sağlamak bakımından yerindeliği tartışılabilir. Ancak Anayasa Mahkemesinin görevi, yerindeliği tartışmak değil Anayasa'ya aykırılığı saptamaktır. Yukarıda açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı değildir."

Diğer yandan, çoğunluk görüşüne katılmayan iki üye ise;

"Büyük Kongreye, Eczacı Odalarının seçecekleri temsilci sayısını belirleyen hükmün denetimi "yerindelik" yönünden değil, "Anayasa'ya uygunluk" yönünden yapılmaktadır.

İptali istenen kuralla örgütün yönetim ve işleyişi demokratik kurallara aykırı olarak saptanmıştır, demokrasi esasları zedelenmiştir denilemez. Seçimin önemli unsurlarından birisi adil bir katılımın sağlanmasıdır, İtiraz konusu kuralın ikiyüzden fazla üyesi olan ve tüzelkişiliğe sahip Eczacı Odalarını Büyük Kongreye yedi temsilci gönderme zorunda bırakması, bir ölçü olup sadece bu belirleme seçime adil bir katılımın önlenmesi ve antidemokratik bir karışma olarak nitelendirilemez ve yasal düzenlemelerin getirdiği kurallar Anayasa'ya aykırı olmadığı sürece sadece en ideali oluşturmamaları nedeniyle iptal edilemez.

İncelenen hükmün madde ve yasa içindeki anlamı, amacı ile Anayasa'nın ilke teşkil eden kuralları arasında herhangi bir aykırılık saptanamamıştır."

gerekçesiyle iptali istenen düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığını ifade etmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi bir başka başvuru üzerine aksi yönde karar vermiş ve benzer bir düzenlemeyi iptal etmemiştir. Hatta çoğunluk bu kararın emsal kabul edilmemesini kararlaştırmıştır. Söz konusu kararın gerekçesi aşağıdaki gibidir (Esas Sayısı: 1994/82; Karar Sayısı: 1995/9; Karar Günü: 15/2/1995):

"Demokratik düzenin en belirgin niteliği, adaletli bir katılım ilkesine dayalı serbest, eşit ve genel oy ilkesini içermesidir. Anayasa, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması kuralını öngörmüştür. Önemli olan, her odanın belli bir sayıyla büyük kongrede temsil edilmesidir. Odalar, kendilerine bağlı diş hekimleri sayısını temsil edecek ölçüde yasa koyucunun takdir ettiği sayıda delegeyle Birlik Genel Kurulu'na (Kongreye) katılacaklardır. Odalar bu yolla Genel Kurul'un öğesi durumundadırlar. Çok farklı sayılarla kongrede temsil, ayrı kişiler durumunda bulunan odalar arasında eşitsizlik yaratır. Özellikle çok fazla üyesi bulunan odaların üye sayılarına göre büyük kongrede temsil edilmeleri büyük merkezlerdeki odaların Birlikle özdeşleşmeleri sonucunu doğurur ve bu sonuç, tek tek diş hekimlerinin değil de odaların temsili esasına dayanan Diş Hekimleri Birliğinin ve genelde meslek odaları birliklerinin kuruluş amacına aykırı düşer. Bu tür bir oluşumun demokratik yönetim ilkeleriyle bağdaşacağı söylenemez.

Bu nedenlerle Anayasa Mahkemesi'nin 3.12.1991 günlü, Esas 1991/4, Karar 1991/45 sayılı olup Türk Eczacılar Birliği Yasası'nın benzer 51. maddesinin ikinci fıkrasının iptaline ilişkin oyçokluğuyla verilen karar da emsal olarak kabul edilmemiştir. Temelde, Anayasa Mahkemesi'nin her kararı dosyasına ve olayına özgüdür.

İtiraz konusu kuralın örgütün yönetimini ve işleyişini demokratik kurallara aykırı kıldığı savına katılmak olanaksızdır. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi'nin görevi, yerindeliği tartışmak değil Anayasa'ya aykırılığı saptamaktır. Yasa kuralları, Anayasa'ya aykırı olmadıkları sürece, en uygunu olmadıkları ileri sürülerek iptal edilemezler. Yukarıda açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı bulunmadığından itirazın reddine karar verilmesi gerekir."

Mahkeme bu gerekçeyle 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanununun 7 nci maddesinin *"Odalar, iki yıllık bir dönem için Birlik Genel Kurulu toplantısına katılmak üzere, gizli oyla, üye sayısı ikiyüze kadar olanlar beş, beşyüze kadar olanlar yedi, beşyüzden fazla olanlar onar asıl ve yedek delege seçerler."* hükmünün Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Çoğunluk kararına katılmayan üç üye ise aşağıdaki değerlendirmeyi yapmışlardır (Esas Sayısı: 1994/82; Karar Sayısı:1995/9; Karar Günü:15.2.1995):

"3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Yasası'nın 7. maddesinin son fıkrası, Odaların Birlik Genel Kurulu'na katılmak için seçecekleri asıl ve yedek delegeler sayısına ilişkindir. Üye sayısı

beşyüzden fazla olan her Odanın onar asıl ve yedek delegeyle Birlik Genel Kurulu'nda temsili, üye sayıları değişik Oda'ların aynı durumda ve aynı güçte göstermekle gerçeği yansıtmamakta, üyelerin istenci ve temsili doyurucu düzeyde yaşama geçmemektedir. Verdikleri hizmet yönünden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu sayılan örgütlerin kuruluşları yasayla düzenlenmektedir. Anayasal konumları gereği mesleğin amacına uygun yürütülmesini gözetip, ortak çıkarları bu doğrultuda korumakta, sorunların çözümü ve üyeler arasındaki dayanışmayı güçlendirme için çalışmaları sürdürmektedirler. Demokratik yaşamda baskı grubu niteliğiyle de önemli bir hukuksal varlık sayılan bu kuruluşların işlevleri nedeniyle toplumsal yapıdaki yerleri özenle ele alınmış, anayasal kurum biçiminde düzenlenmeleri öngörülmüştür. Anayasa'nın 135. maddesi bu anlayışın kurallaşmasıdır. Tüzelkişilikleri olan bu tür meslek kuruluşlarının yönetsel vesayet ağırlığı, yönetim ve akçalı konularda denetim yoğunluğunu getirmekle birlikte organlarını kendi üyeleri arasından yasada belirlenen yöntemlere göre seçmeleri ilkesi benimsenmiştir. Demokratik oluşumun demokratik işleyişle doğrulanıp sürdürülmesi, çalışmaların her evre, aşama ve katla demokratik ilkelere aykırı olmaması gerekir. İptali istenen kural, demokratik yapılanmaya ters düşen bir düzenleme biçimidir. Biçim, öze aykırı olamaz ve öze üstün tutulamaz.

Üye sayısı oranında Oda'nın etkinliği, sorumluluğu, yükümlüğü, gelir ve gideri artmakta, görev ilişkileri de aynı çizgiyi izlemektedir. En adaletli delege seçim yöntemi, tam bir matematiksel sayı bulunamasa bile delege sayısına uygun, en az yakınılan, temsil olgusuna en yakın delege sayısı saptanabilir. Böylece Oda'lara yazılı üyeler gerçeğe uygun biçimde temsil edilirler. Birlik Genel Kurulu'nda temsil edilen biçimsel ve kuramsal anlamda "Oda" ise de, Oda da üyelerini temsil etmektedir. İki temsilin aynı uygunlukla gerçekleşmesi daha doyurucu ve daha hukuksaldır. Adaletli seçim, katılımı en gerçekçi biçimde sağlayıp yansıtan seçimdir. Üye sayısı farkı gözetmeksizin beşyüzden fazla üyeli Oda'lara aynı sayıda delegeyle temsil ettirmek demokrasi anlayışıyla çelişmektedir.

Yasa koyucunun özgörü (takdir) hakkı da Anayasa ve evrensel hukuk kurallarıyla sınırlıdır. Uygun sayıda delege belirlemek "yerindelik" konusu sayılamayacağı gibi yasa koyucu da her şeyi istediği gibi yapamaz. Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Eczacılar Birliği Yasası'yla ilgili 10.2.1992 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 3.12.1991 günlü, Esas 1991/4, Karar 1991/45 sayılı kararı, görüşümüzü doğrulamaktadır. Bu karar uyarınca hazırlanan tasarı da TBMM'nde ele alınmayı beklemektedir. Böylece hukuksal gelişim, Anayasa Mahkemesi'nin yukarda değinilen örnek kararına uygun düzenlemeyle demokratikleşme yolunda bir aşama kazanmış, önceki ve şimdiki Anayasa Mahkemesi kararları arasındaki geriye doğru çelişkiyi yansıtan yargıya şimdiki karar güveni de olumsuz etkileyecektir. "Demokratik esaslar", kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının doğası gereği, kendileriyle ilgili düzenlemelerde gözetilecek ilkedir. Organ seçimine ilişkin açıklıkla doğrulanan bu ilkeyi yasalar göz ardı edemez. Yönetim ve işleyişi, seçimden ayırmak, demokratik esasları delege sayısının dışında tutmak olanaksızdır. Demokrasinin olmazsa olmaz koşulu "seçim", adaletli katılımla gerçek ve geçerli olur.

Önemli olan, Odaları kanalıyla üyeleri en gerçek biçimde temsil etmektedir. Üyesi çok Odaların Birlik Genel Kurulu'nda egemenlik kuracağı görüşü temsilci-delege sayısının üst sınırı belli bir sayıda dondurularak karşılanabilir. Sakınca tümüyle giderilmese de en aza indirilebilir. Kaldı ki, sayıya göre sonuç belirleme demokrasinin gereğidir. Azlığın çokluğa egemenliği de aykırılıktır, çoğunluğun azınlığa baskısı da. Yasama organı, yürürlüktekinden daha demokratik bir yöntem bulabilirdi. Bu yola girilmişken karar dengesini tersine çeviren şimdiki karar, kısa sürede Anayasa Mahkemesi'nin savunulması güç bir çelişkisi olarak değerlendirilecektir.

Uygulamadaki kimi örnekler de kararın yanlışlığını göstermektedir. (Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği Yasası, Avukatlık Yasası, Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci, Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Yasası) Demokratik ilkelere yollama yapan Anayasa'nın Başlangıç bölümüyle, 2., 5. ve 135. maddelerine aykırı olan kuralı Anayasa'ya aykırı bulmayan karara katılma olanağını bulamamaktayız. Demokrasinin özgürlükçü niteliğinin erdemi ve değeri, hukuk devletini çağdaş kılan özü ve ilkeleri bölünmesi olanaksız bir bütünlük taşır. Zorunlu ve haklı nedenler dışında kimi zaman, kimi kesim ve kimi durumlar için sınırlanamaz. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için bu olgu bir varlık nedeni ve koşulu sayılır. Örgütler de, yasa koyucu da bu gerçeği göz ardı edemez ve yadsıyamaz. Demokratik ilkelerle bağdaşmayan kurallar ayıklanmadıkça, demokrasi gölgeden arındırılamaz. İnsan haklarına aykırı her durum ve tutum

yasal güvence dışında kalmalıdır. Demokratik katılıma ters uygulamaya son verecek ya da katılıma uygun çözüme yaklaştıracak karar gerekirken tersine sonuca karşı oy kullanıyoruz."

Yüksek Mahkeme daha sonraki bir kararında (Esas Sayısı:2000/78; Karar Sayısı:2002/31; Karar Günü:19.2.2002) ise tekrar eski yaklaşımını benimsemiş ve yine benzer bir düzenlemeyi Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi 6023 sayılı Yasa'nın 60. maddesinin 3224 sayılı Yasa ile değişik birinci fıkrasının ikinci tümcesi olan *"Azası (200)'e kadar olanlar (3), (500)'e kadar olanlar (5), ve (500)'den yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler."* hükmünü Anayasanın 135 inci maddesi yanında 2 nci maddesi yönünden de incelemiştir. Yüksek Mahkeme Kanunun söz konusu hükmünü aşağıdaki gerekçeyle iptal etmiştir:

"Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmektedir.

Demokrasinin en belirgin özelliği, adil bir katılımı gerçekleştirmeye yönelik serbest, eşit, genel oy ilkesine dayanan ve temsilde adaleti de gözeten seçimlerdir.

Anayasa'nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının "kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişileri" oldukları belirtilerek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşların kuruluş ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması amaçlanmıştır.

İtiraz konusu kuralla sayısı kaç olursa olsun üyesi (500)'den yukarı olan Tabip Odalarının Büyük Kongreye katılımının yedi üyeyle sınırlandırılarak odaların, Birlik Genel Kurulu'nda adil bir denge kurulmasına elverişli sayıyla temsil edilmelerinin engellenmesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşumunda demokratik ilkeleri esas alan Anayasa'nın 135. maddesi ile bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 135. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

Çoğunluk görüşüne katılmayan iki üye karşı oy gerekçelerinde (Esas Sayısı: 2000/78; Karar Sayısı: 2002/31; Karar Günü: 19.2.2002);

"Meslek birliklerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin yasalar incelendiğinde; hepsinin mesleğin müşterek menfaatini ve mesleki dayanışmayı gerçekleştirmeyi görev edindiği anlaşılmaktadır. Böylece üyelerinin sayısal çokluğunun yarattığı sorunlarla yerel sorunlar Oda'lara özgü olduğundan ağırlıklı olarak odaların girişim ve faaliyetleri ile çözümlenecek ancak sorun ülke çapında genişlik kazanmışsa o zaman müşterek mesleki menfaate dönüştüğünden birliklerce ilgilenilerek çözüme ulaştırılması gerekecektir. Bu açıdan birliklerin farklı menfaatleri ve sorunları temsil ve takip etmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla büyük kongrede oda temsilcilerinin sayısının azlığı veya çokluğu önem kazanamaz. Önemli olan bu temsilcilerin mensubu oldukları odalarca seçilerek büyük kongreye gönderilmesi ve böylece her odanın büyük kongrede kendisini gereği gibi temsil edebilmesidir.

Demokratik düzenin en belirgin niteliği, adaletli katılım ilkesini gerçekleştirebilecek serbest ve eşit oy kurallarının uygulanmasıdır. Demokratik olmak, çoğunluğun azınlık üzerinde hakimiyet kurması değil her düşünce ve menfaatin adil ve dengeli bir şekilde yönetimde söz sahibi olmasını temin etmektir. Bu açıdan bakıldığında da, her biri eşit haklara sahip olan odaların, üye sayısı oranında büyük kongreye temsilci göndermesi halinde, üye sayısı çok olan, dolayısıyla fazla temsilci gönderen birkaç ilin odalarının kongreye hakim olması, kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi olanağı fazladır. Asıl bu durum, üye sayısı az olan odalar yönünden antidemokratik sonuçlar doğurur."

biçiminde ifade ettikleri nedenlerle, adil ve makul bir katılımı sağlayan düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığını savunmuşlardır.

Söz konusu kararda, mahkemenin hukukilik denetimi (anayasaya uygunluk) yerine yerindelik denetimine girmesini uygun bulmayan bir başka üye ise şu gerekçeyle (Esas Sayısı: 2000/78; Karar Sayısı: 2002/31; Karar Günü: 19.2.2002) çoğunluk görüşüne katılmamıştır:

"Sadece, ayrı ve özel tüzelkişiliklere sahip meslek odalarının değil, odalara bağlı bireylerinde oranlı bir temsilinin sağlanmasına, âdil ve demokratik katılımcı temsile, tam olanaklı bulunmayan bu kuralla getirilen sistemin, demokrasi, seçim ve temsil üçgeninde yeterlilik, elverişlilik ve uygunluğu tartışılabilir ise de; Anayasa Mahkemesi'nin böyle bir anayasal yetkisi yoktur. Çünkü Anayasa Mahkemesi, araştırmasına konu normun haklılığını, doğruluğunu ve yeterliliğini, özetle yerindeliğini irdeleyemez. Görevi, Anayasa'ya uygunluğunun araştırılması ile sınırlı olup, adeta olumsuz yasama işlevi yaparak kendi yargısını, yasama organı yargısı yerine koyamaz.

Denetiminde, Anayasa Mahkemesi geniş ve zorlayıcı yorumlara girmeden, somut anayasal normları ölçüt almalıdır. Ancak bu anayasal işlevini yerine getirirken, anayasal kuralların ve ilkelerin dondurulmasını önleyerek, hızla değişen toplumsal gerçeklerle gereksinimlere uydurmak, yorum yoluyla Anayasa'nın gelişmesi görevini hassas bir dengede sürdürmek ve fakat sübjektif ve genel yorumlarla Anayasa'nın özünde, zorlamalarla değişikliğe neden olmamak yükümlülüğündedir.

Pozitif hukuk kuralları arasındaki hiyerarşi gereği, üst norm nitelik ve gücündeki anayasal kurallarla açıkça çelişip çatışmayan bu Yasa'nın genişletici yorum yoluyla demokratik temsile en elverişli ve en uygun olmadığı görüş ve kabulüyle, üstün, bağlayıcı, temel ve pozitif hukuk kuralları yerine, tabii hukuk ilkelerine dayanan ve sonuçta Anayasa'ya aykırılığını kabul eden çoğunluk görüşüne karşıyım."

Anayasa Mahkemesi 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun oda, birlik, federasyon başkanlıkları ve konfederasyon genel başkanlığı görevini üst üste iki dönem yapanların bir seçim dönemi geçmedikçe tekrar başkan seçilemeyeceklerini öngören 54 üncü maddesinin Anayasaya aykırılığı yönünden yaptığı incelemede (Esas Sayısı: 2005/78; Karar Sayısı: 2005/59; Karar Günü: 30/9/2005), söz konusu yasal düzenlemeyle oda, birlik ve federasyon başkanlığı ile konfederasyon genel başkanlığı seçimleri için yeni bir koşul öngörülmekte olduğunu, Anayasanın 135 inci maddesi uyarınca, seçim usullerinin bu bağlamda niteliklerinin yasayla belirleneceğinin açık olduğunu belirtmiş ve bu düzenlemeyi Anayasanın 135 inci maddesine aykırı bulmamıştır. Ancak, düzenlemenin bir geçiş süreci öngörmemesi ve Kanunun yürürlükte bulunduğu dönemde başkanlık ve genel başkanlık görevlerini yürütenler bakımından da uygulanmasının öngörülmesini (kanunun geçmişe yönelik olarak uygulanmasını) Anayasanın 2 ve 11 inci maddelerine aykırı bulmuş ve iptal etmiştir. Çoğunluk kararına farklı gerekçelerle katılmayan bazı üyeler, bu düzenlemeyi Anayasanın 135 inci maddesine de aykırı bulmuş ve bu düzenlemenin 135 inci maddeyle amaçlanan "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kuruluş ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması"nı ve demokrasi anlayışına uymadığını belirtilmişlerdir. Anayasanın 135 inci maddesiyle Kanun Koyucuya

verilen düzenleme yetkisinin yalnız seçim usullerinin belirlenmesiyle sınırlı olduğu, seçme ve seçilme hakkının kullanılmasına getirilen engellemelerin bu kapsamda olmadığı ifade edilmiştir.

6- Diğer Konulara İlişkin Kararlar

Anayasa Mahkemesi (Esas Sayısı: 1995/39; Karar Sayısı: 1995/45; Karar Günü: 19/9/1995) 4113 sayılı Yetki Kanununun (Bakanlar Kuruluna çeşitli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini veren kanun) Bakanlar Kuruluna 5590 sayılı Kanunla düzenlenmiş oda ve borsalarla ilgili olarak düzenleme yapma yetkisi tanıyan maddelerini Anayasaya (7, 87 ve 91 inci maddeler bakımından) aykırı bularak iptal etmiştir. Ancak iptal kararı Anayasanın 135 inci maddesine dayandırılmamıştır. Yüksek Mahkeme Anayasanın 135 inci maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kanunla kurulacağının öngörülmüş olmasını, bu konuda kanun hükmünde kararname çıkarılmasına engel olarak görmemiştir. Mahkemeye göre; *"Anayasada yasayla düzenlenmesi gereğine işaret edilmiş her alanda KHK çıkarılmasına yetki verilemeyeceği sonucuna varılamaz.".* Dolayısıyla Meclisin yetki vermesi halinde Anayasanın 91 inci maddesine uyulmak koşuluyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin olarak da kanun hükmünde kararname çıkarılabileceği ve bunun Anayasanın 135 inci maddesine aykırılık teşkil etmeyeceği kararlaştırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi kararlarında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlendirilen mesleklerin kendine özgü bazı hususiyetlerinin bulunduğu ve bu mesleklerin kamu hizmeti niteliği taşıdığı veya dolaylı olarak kamu hizmeti niteliğinde oldukları kabul edilmektedir. Anayasa Mahkemesi bir kararında (Esas Sayısı: 1996/5; Karar Sayısı: 1996/26; Karar Günü: 26/6/1996) bu tür mesleklerle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Hukukumuzda bazı meslekler için, mesleğe giriş, meslek mensuplarının hakları, mesleki yetkileri ve yükümlülükleri yasalarla belirlenmiştir. Ayrıca bu mesleklerin mensuplarını bünyelerinde toplayan mesleki kuruluşlar Anayasa'nın 135. maddesinde, "Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları" olarak düzenlenmiştir. Yasalarda belirli bazı hizmetlerin görülebilme yetkisi yalnız bu meslek mensuplarına aittir. Kamu kesiminde görev almasalar ve kamu görevlisi olmasalar bile bu meslek mensuplarının çalışmalarının kamusal bir yanı mevcut olup bunlar mesleki etkinlikleri gereği zaman zaman kamu gücünü kullanırlar.

Dava konusu kural, vergi beyannamelerinin verilmesinde yeni idarî usuller getirmektedir. Kamuya sunulacak belirli belgelerin, yasal biçim ve esaslara bağlı kılınması ve bunların belli meslek mensuplarınca hazırlanması, denetlenmesi ve tasdiki yeni bir hukuksal olay değildir. Noterlik hizmetleri ile bazı teknik hizmetler bunun en belirgin örneğidir. Serbest muhasebecilik ve malî müşavirlik mesleği, görev, yetki, yükümlülük ve sorumlulukları yasada belirlenen mesleklerden olup Anayasa'nın 135. maddesi kapsamındadır. 3568 sayılı Yasa'ya göre kendilerine mesleklerini icra yetkisi verilmiş olan muhasebeci ve malî müşavirlerin Vergi Usul Yasası'nın mükerrer 227. maddesi kapsamındaki görev ve yetkileri, mesleki çalışmalarının bir bölümüdür. Madde ile düzenlenen kurallar, benzeri pek çok konuda olduğu gibi yasal bir idarî usuldür ve vergi mükelleflerinin kamuya karşı olan yükümlülüklerinin düzenlenmesidir."

Mahkeme başka kararlarında da avukatlık ve noterlik gibi meslekleri kamu hizmeti kapsamında değerlendirmiş ve hatta bazı kararlarda meslek kuruluşu mensuplarının "kamu görevlisi" olduğuna işaret edilmiştir.

2) Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları

Uyuşmazlık Mahkemesi, ticari faaliyetine son verdiği halde Elektrikçiler Odasındaki üyelik ve sicil kaydının silinmemesi üzerine odanın işleminin iptali istemiyle açılan davada, 5362 sayılı Kanun ve buna istinaden yürürlüğe konulan mevzuat gereğince, esnaf ve sanatkârların siciliyle ilgili işlemler üzerine açılacak davalarda ticaret davalarına bakan Asliye Hukuk Mahkemelerine başvurulabileceği sonucuna varmıştır. Mahkeme, ilgili Asliye Hukuk Mahkemesinin Odanın Anayasanın 135 inci maddesi ve ilgili Kanuna göre kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olduğu, bu nedenle işlemin idare işlem olduğu ve idari yargı yerinde görülmesi gerektiği gerekçesiyle verdiği görevsizlik kararını kaldırmıştır (Esas No:2006/17; Karar No: 2006/55; Karar Günü: 1/5/2006).

Uyuşmazlık Mahkemesi 24.12.1980 gün ve 1980/7-7 sayılı kararında, Asliye Hukuk Mahkemesinin; "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetsel yapı içinde bulunan ve kamu hizmeti gören idari birimler olduğu, meslek odalarına kayıt işlemlerinin ise idari işler niteliği taşıdığı"nı belirttiği gerekçesini de uygun bulmamış ve yeni yasal düzenlemeler çerçevesinde karar tesis etmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi başka bir kararında da (Esas Sayısı: 2000/3; Karar Sayısı: 000/1512; Karar Günü: 12/06/2000), kamu kurumu niteliği taşıyan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği yönetimi tarafından personele yapılacak tazminat ödemelerine ilişkin işlemlerin iptali istemiyle açılan davanın idari yargı yerinde çözümlenmesinin gerektiğine karar vermiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi başka bir kararında (Esas Sayısı: 1992/22; Karar Sayısı: 1992/23); ihracatçı birliklerinin, kamu kurumu olduğuna ve dolayısıyla bu birliklerin genel kurul kararlarının idari işlem niteliğinde bulunduğuna ve bunlara ilişkin uyuşmazlıkların idari yargı yerlerinde görülmesi gerektiğine karar vermiştir.

3) Yüksek Seçim Kurulu Kararları

Anayasanın 135 inci maddesi uyarınca, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında gizli oyla seçilmektedir. Seçimlere ilişkin esas ve usuller meslek kuruluşlarının kendi kuruluş kanunlarında yer almaktadır. Seçimler Anayasa ve ilgili yasa hükümleri çerçevesinde yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir. Seçimlerde görev alacak hakimler/seçim kurulları ilgili yasal düzenlemelerde gösterilmektedir. Görevli/yetkili hakimin açık olmadığı durumlarda bu belirleme Yüksek Seçim Kurulu tarafından yapılmaktadır.

Yüksek Seçim Kurulunun meslek kuruluşlarının seçim işlemlerinin gerçekleştirilmesine yönelik çeşitli karar, ilke kararı ve düzenlemeleri bulunmaktadır. Bunlardan birkaç tanesine aşağıda değinilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu bir başvuru üzerine, her türlü organ seçimlerinde (siyasi parti, sendika, meslek kuruluşları) görev alacak seçim kurulu başkanları ile personele ve diğer görevlilere ödenecek ücret miktarlarını ve kriterlerini 2008/9 sayılı Genelge ile belirlemiştir. Yüksek Seçim Kurulu Kararına esas alınan ve ilke haline dönüştürülerek tüm teşkilata genelge olarak gönderilen Komisyon Raporunda meslek kuruluşlarının seçimleriyle ilgili olarak şu açıklamaya yer verilmiştir:

"Anayasanın 135 inci maddesinde sözü edilen, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile benzeri kuruluşların organ seçimlerinin de yargı gözetimi altında yapılacağı öngörülmüş ve bu seçimlerin hangi ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altında yapılması gerektiği ilgili yasalarında belirtilmiştir. Nitekim, yargı gözetimi altında yapılan meslek kuruluşları ile benzeri kuruluşların organ seçimlerine ilişkin ilgili yasalarda, bir yerde birden fazla ilçe seçim kurulunun bulunması halinde görevli hakimin Yüksek Seçim Kurulunca belirleneceği öngörülmektedir."

Raporda, Yüksek Seçim Kurulunun yerleşik uygulamalarına göre; *"İlçede birden ziyade ilçe seçim kurulu varsa, meslek kuruluşları ile benzeri kuruluşların organ seçimlerinde görevin, meslek kuruluşunun iş merkezinin bulunduğu yerin ilçe seçim kurulu başkanına ait olması gerektiği"* yönünde görüş bildirildiği belirtilmiştir.

Genelgeye göre, meslek kuruluşlarının organ seçimlerinde sandık kurulu bir başkan ve iki üyeden oluşturulmaktadır. Üyelerin meslek kuruluşlarının tabi olduğu özel kanunlarında belirtilen düzenlemelere göre belirlenmesinin esas olduğu öngörülmüştür. İlçe seçim kurulu başkanı ve seçim sandık kurulu başkan ve üyelerine ilgili mevzuatı gereğince ücret ödenmesi biçimindeki uygulamanın, yargı denetimi ve gözetimi altında yapılan tüm meslek kuruluşlarının organ seçimleri için de geçerli olduğu ifade edilmiştir. Bu uygulamaya ilişkin esaslar ve ücret miktarlarının Kurul tarafından belirlenip ilgili yerlere bildirilmekte olduğu ve yapılan harcamaların kontrol edildiğine Genelgede yer verilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu bir başka kararında da (4.3.2004/480), meslek kuruluşlarının ilgili yasalarındaki seçim işlemlerine ilişkin düzenlemelere atıfta bulunarak, birden fazla ilçe seçim kurulu bulunan yerlerdeki organ seçimleriyle ilgili olarak; *"genel nitelikte bir ilke koymak gerekirse, uygulamada birliği sağlamak, iletişim ve irtibat kolaylığı bakımından meslek kuruluşlarının organ seçimlerinin bu kuruluşların iş merkezlerinin bulunduğu yer ilçe seçim kurulu başkanının gözetim ve denetimi altında yapılması hizmet icabı daha münasip olacaktır. Kuşkusuz, her somut olayın özelliği itibarıyla Yüksek Seçim Kurulunun görevli ilçe seçim kurulu başkanını belirleme yetkisi saklıdır."* şeklinde karar vermiştir. Kurul, çeşitli tarihlerde yapılan farklı başvurular üzerine aynı yönde kararlar vermiştir.

Bir oda seçimleriyle ilgili olarak, genel kurul toplantısına bazı kişilerin mükerrer yazılarak hatalı bir şekilde verilen listenin düzeltilmesi için ilgili ilçe seçim kurulu başkanlığına yapılan itirazın reddedilmesi üzerine, red kararının iptali istemiyle Yüksek Seçim Kuruluna yapılan başvuruyla ilgili olarak Kurul aşağıdaki şekilde karar (14.01.2004/91) vermiştir:

"Organ seçimlerinin yargı gözetimi altında yapılacağı, itiraz üzerine ilçe seçim kurulu başkanı hakim tarafından verilen kararın kesin olduğu, 6235 sayılı Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği Kanununun Ek 2. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddelerinde açıkça belirlenmiş ve uygulama alanı da, aynı Kanunun 1 inci maddesinde sayılan seçimlerle sınırlandırılmıştır. 298 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde sözü edilenler dışında kalan ve fakat yargı gözetimi altında yapılması öngörülen diğer seçimler için özel kanunların da Yüksek Seçim Kuruluna görev ve yetki veren açık bir hüküm de mevcut değildir. Ayrıca, şikayete konu iş ve işlemlerde tam kanunsuzluk hali de bulunmamaktadır. O halde, TMMOB Orman Mühendisleri Odası toplantısının yargı gözetimi altında yapılacak organ seçimlerine ilişkin ilçe seçim kurulu başkanlığı kararına yapılan itirazın incelenmesi mümkün olmadığından incelenmeksizin reddi gerekir."

Yüksek Seçim Kurulu, benzer nitelikli başka bir başvuru üzerine de şu kararı (10.10.2003/852) vermiştir:

"6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun Ek: 2 nci maddesi ile oda organ seçiminin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazların hakim tarafından aynı gün incelenebileceği ve kesin olarak karara bağlanacağı hüküm altına alınmış olup, Eczacılar Birliği veya Odalarının Organ Seçimlerinde ilçe seçim kurulu başkanı hakimin vermiş olduğu kararlara karşı bir üst kurulun inceleme yetki ve görevi bulunmamaktadır. Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddelerinde açıkça belirlenmiş ve uygulama alanı da, aynı Kanunun 1 inci maddesinde sayılan seçimlerle sınırlandırılmıştır. 298 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde sözü edilenler dışında kalan ve fakat yargı gözetimi altında yapılması öngörülen diğer seçimler için özel kanunlarında Yüksek Seçim Kuruluna görev ve yetki veren açık bir hüküm de mevcut değildir. O halde, …… Eczacı Odasının yargı gözetimi altında yapılan organ seçimlerine ilişkin kesin olan ilçe seçim kurulu başkanı kararına yapılan itirazın incelenmesi mümkün olmadığından, yapılan itirazın kesinlik nedeniyle incelenmeksizin reddi gerekir."

Bu kararlardan anlaşıldığı üzere meslek kuruluşlarının seçimleriyle ilgili itirazların ilgili seçim kuruluna yapılması gerekmekte olup, kesin olan bu kararların iptali için Yüksek Seçim Kuruluna yapılan başvurular itirazın kesinliği nedeniyle incelenmeksizin reddedilmektedir.

4) Danıştay Kararları

Danıştay'ın 1961 ve 1982 Anayasası döneminde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin çok çeşitli kararları bulunmaktadır. Kararlar incelendiğinde Danıştay'ın bu kuruluşların hukuki nitelikleri, Türk idari teşkilatı içindeki yerleri, kuruluş amaç ve gerekçeleri gibi konularda içtihat sayılabilecek nitelikte değerlendirmelerde bulunmadığı görülmektedir. Danıştay'ın doğrudan veya temyiz üzerine önüne gelen uyuşmazlıkları çözerken, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen yürürlükteki Anayasa hükmü, meslek

kuruluşunun kuruluş ve amaçlarını düzenleyen kanunlar ile diğer düzenleyici işlemlerde yer alan hükümlere yer verdiği görülmektedir.

Meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve teşkilat içindeki yerleri gibi konularda sadece Anayasa ve kanundaki tanımlamaların tekrar edilmesiyle yetinilse bile, bazı uyuşmazlıkların çözümünde genişletici yorum yapıldığı da anlaşılmaktadır. Danıştay'ın, son yıllarda verdiği birçok kararda meslek kuruluşlarını *"kamu tüzel kişiliğini haiz kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu"* veya *"kamu tüzel kişiliği"* olarak nitelendirdiği görülmektedir. Eski tarihli bir kararında Danıştay, önüne gelen uyuşmazlığı çözerken kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "*resmî teşekkül"* olmadığına hükmetmişse de, Danıştay'ın daha sonraki kararlarında bu kuruluşları Anayasa ve ilgili yasa hükümleri paralelinde *"kamu tüzel kişisi"* olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

1961 Anayasası döneminde, Danıştay'ın kararlarında meslek kuruluşlarının hukuksal niteliğini açıklığa kavuşturmak bir yana, tersine, çelişik kararlarıyla sorunu daha da karmaşıklaştırdığı belirtilmektedir (Üskül, 1975:23). Danıştay, kimi kararlarında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını *"kamu kurumu"*, burada çalışan ve işçi niteliği taşımayan personeli de *"kamu hizmeti görevlileri"*, *"diğer kamu görevlileri"* olarak kabul etmiştir. Bazı kararlarda ise bu kuruluşların *"kamu tüzel kişisi"* olarak kamulaştırma yetkisinin bulunmadığına karar vermiştir. Bununla birlikte, Danıştay birçok kararında meslek kuruluşlarının yaptıkları işlemleri idari işlem olarak kabul ederek, idari yargı kapsamında görmüş ve uyuşmazlıkları karara bağlamıştır. Bu anlamda Danıştay'ın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını bir tür kamu kurumu veya idari makam olarak kabul ettiği görülmektedir (Üskül, 1975:23-26).

Yakın tarihli kararlarda bu kuruluşların statü ve hukuki niteliklerinin Danıştay'ca Anayasanın 135 inci maddesi ve ilgili kuruluşun kuruluş kanunundaki hükümler çerçevesinde "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak belirtildiği görülmektedir. Artık yeni kararlarda meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak pozitif hukuktaki hükümlerde geçen tanımlama/nitelendirmelerin esas alındığı görülmektedir. Bununla birlikte, bazı hususlar hâlâ tartışmalı niteliğini korumaktadır.

Danıştay'ın çeşitli konularda verdiği kararlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

1- Hukuki Nitelik ile İlgili Kararlar

Danıştay 1987 yılında verdiği bir kararda (Danıştay Birinci Dairesi, 8.1.1987; E:1986/534; K:1987/2) 1615 sayılı Gümrük Kanununda yapılan değişikliklerle bazı kuruluşlara getirilen gümrük vergisi muafiyetinden ticaret odalarının da yararlandırılması gerektiğine ilişkin başvuru üzerine;

"Ticaret odaları ve benzeri kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu yararına çalışan derneklerden, kamunun faydasına parasız tahsis edilmiş tesislerden, belediye ve köy tüzelkişiliklerinden biri olarak kabul edilemeyeceği ve resmi teşekkül olmadığı açık olduğuna

göre 1615 sayılı Gümrük Kanununun 8. maddesinin 2817 sayılı yasayla değiştirilen ikinci fıkrasının b bendi kapsamı içerisinde kabul edilemeyecekleri mütalaa kılındı."

şeklinde karar vermiştir. Danıştay'ın, bu kararında ticaret odalarını uyuşmazlık konusu bağlamında "resmî teşekkül" olarak görmediği anlaşılmaktadır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin Genel Kurulunda üye kayıt ücretinin belirlenmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, dava konusu işlemi, Birliğin Anayasaya göre kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu sayılamayacağı gerekçesiyle görev yönünden reddeden İdare Mahkemesi Kararını inceleyen Danıştay (Danıştay Sekizinci Dairesi, 16/11/1999; E:1998:6358; K:1999:6243), "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" sayılmaya ilişkin olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır. Danıştay Anayasanın 135 ve 123 üncü maddelerindeki hükümleri belirttikten sonra;

"1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun 32. maddesinde de, seyahat acentalarının, mesleğin yurt ekonomisine ve turizmine uygun surette gelişmesini sağlayıcı tedbirleri almak ve mesleki ahlak ve tesanüdü korumak amacıyla Seyahat Acentaları Birliği adı altında tüzel kişiliği haiz bir birlik kuracakları, kuralı yer almıştır. Yukarıda anılan tüm kuralların birlikte değerlendirilmesinden davalı birliğin yasayla kurulmuş olması, amaçlarının anayasal tanıma uygun düşmesi karşısında birliğin mesleki kamu kurumu niteliğini taşıdığı sonucuna varılmıştır. Her ne kadar yasada birliğin mesleki kamu kurumu niteliği taşıdığına ilişkin bir ibare yer almamışsa da, kanunla kurulmuş bulunması ve yüklendiği kamu hizmeti birliğin mesleki kamu kurumu niteliğini göstermesi bakımından yeterli görülmüştür."

Seyahat Acentaları Birliğini *"mesleki kamu kuruluşu niteliğinde"* gören Danıştay, Birlik işleminden doğan uyuşmazlığın idari yargının görevi kapsamına girdiğine ve aksi yöndeki idare mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.

Danıştay 1961 Anayasası döneminde verdiği bir kararda (Danıştay Üçüncü Dairesi, 12/09/1963; K:1963/94), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin Türk Ceza Kanunun 20 nci maddesi kapsamına giren bir *"kamu müessesesi"* sayılacağından söz etmiştir. Başka bir kararda (Danıştay Üçüncü Dairesi, 20/09/1974; K: 1974/457) ise Danıştay, kamu tüzel kişiliğinin Anayasanın 112. maddesinin son fıkrasında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ise 122. maddesinde farklı iki kategori halinde belirlendiği ve kamu tüzel kişiliğinin ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulması esasının kabul edildiği, bir kuruluşun kamu kurumu tüzel kişiliğine sahip olup olmadığının tespitinde Anayasada yer alan bu esasların göz önünde bulundurulması gerektiği gerekçesiyle, 507 sayılı Kanunla kurulan birlik ve konfederasyonların, tüzel kişiliğe sahip bulunmakla beraber, kamu tüzel kişisi olduklarına dair Kanunda ayrıca bir hükme yer verilmemiş olması, bunların kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülü olarak kurulmuş olmalarının kendilerinin bundan ayrı olan ve ancak kanunla kazanılabilecek bulunan kamu tüzel kişiliği statüsüne de sahip olmalarını gerektirmeyeceği kararına varmıştır.

Danıştay bir kararında (Danıştay Üçüncü Dairesi, 17.11.1967; K/450) ticaret ve sanayi odalarının İstimlak Kanunu ile kamulaştırma yetkisi tanınan *"amme müesseseleri"* arasında bulunmadığı gerekçesiyle, bunların kendi menfaatlerine tahsis edilmek üzere kamulaştırma yapamayacaklarına karar vermiştir. Danıştay bu yöndeki görüşünü daha sonra verdiği kararlarda da sürdürmüştür (Danıştay Üçüncü Dairesi, 2/7/1976; K:1976/469; Danıştay Altıncı Dairesi, 26/3/1986; K:1986/321).

Danıştay bir kararında (Danıştay Altıncı Dairesi, 26/3/1986; K:1986:321), meslek kuruluşlarının işlev ve nitelikleriyle ilgili olarak; dava konusu yasa hükümleri çerçevesinde, *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, meslek hizmetlerini görmek, meslek ahlakı ve tesanüdü korumak ve mesleğin gelişmesini sağlamak ve bu amaçla üyeleri hakkında disiplin cezaları vermek; bir takım resim ve harçlar almak; kayıt ve para cezası tahsil etmek gibi sınırlı bazı kamu yetkileriyle donatılmış, kamu kurumlarından ayrı kendine özgü kuruluşlar olduğunu"* belirtmiştir.

2- Dava Açma Ehliyetine İlişkin Kararlar

Danıştay, Sağlık Bakanlığınca çıkarılan tabiplerin atanma ve nakil esaslarını düzenleyen bir yönetmeliğin iptali için dava açan Türkiye Barolar Birliğinin, düzenleyici işlemin, Birliğin *"meşru, kişisel ve güncel bir menfaatini etkilememesi, iptali istenen düzenleyici işlemle menfaat ilişkisi bulunmaması nedeniyle bu konuda dava açma ehliyeti"*nin bulunmadığına karar vermiştir (Danıştay Beşinci Dairesi, 19/09/2006; E:2006/5136; K:2006/4140).

Başka bir davada Danıştay, Mimarlar Odasının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olması yönüyle, kamu yararını koruma görev ve yükümlülüğünün kamu kurumu olmasının doğal sonucu olduğu, dolayısıyla planlama (imar planları) alanlarında bu işin uzmanı olan odanın kamu yararını korumak için planlama ile ilgili hususlarda menfaat ilişkisinin bulunduğunun kabulünün zorunlu olduğuna karar vermiştir (Danıştay Altıncı Dairesi, 17/12/1992; E: 1999/2502; K:1992:5000).

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu (E: 2003/417; K: 2005/234; K: 07/04/2005) bir baronun Sağlık Bakanlığınca yayımlanan bir yönetmeliğin iptali için açmış olduğu davada menfaat ilişkisi bulunmadığı yönündeki görüşleri kabul etmeyerek, baroların 1136 sayılı Kanundaki görev ve yetkileri çerçevesinde iptali istenen Yönetmelik hükümleri ile menfaat ilgisinin bulunduğunu kararlaştırmıştır. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu başka bir kararında da (07/10/2004; E: 2004/2163; K: 2004:788) hukukun üstünlüğünü savunmak ve korumakla görevli bulunan baronun dava konusu Bakanlar Kurulu Kararıyla menfaat ilgisinin bulunduğunun açık olduğuna ve bu nedenle dava açma ehliyetinin bulunduğuna karar vermiştir.

Danıştay başka bir kararında da aynı görüşünü sürdürmüş ve baro tarafından bir yönetmeliğin iptali için açılan davada öne sürülen "ehliyet def'i"ni yerinde bulmamıştır (Danıştay Sekizinci Dairesi, 20/11/2002; E: 2001/3139; K: 2002/5419).

Danıştay, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Bakanlar Kurulu ve bakanlıklar tarafından yapılan düzenleyici işlemler (karar, yönetmelik vb.) üzerine idari yargıda açtıkları çeşitli iptal davalarında bu kuruluşların kuruluş kanunlarında belirlenen amaç ve görevleri çerçevesinde dava konusu düzenleyici işlemlerle menfaat ilgisini kurarak dava açma ehliyetine sahip olduklarını kararlaştırmıştır (Örnek; Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 07/10/2004; E:2004:2163; K:2004:788; Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 07/10/2004; E:2004/2163; K:2004:788; Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 23/10/1998; E:1996/770; K:1998/394).

Danıştay, başka bir kararında 507 sayılı Kanuna göre kurulan Fırıncılar Odasının, üyelerinin hak ve yararlarını ilgilendiren konularda dava açma ehliyeti olduğuna karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 05/02/1997; E:1995:2045; K:1997:409). Vergi beyannamelerine ilişkin olarak Maliye Bakanlığınca yayımlanan bir tebliğin iptali istemiyle açılan davada, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının da davacı olarak gösterilmesiyle ilgili olarak; *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üyeleri ile ilgili konulardaki bir düzenlemeye karşı dava açabilmesinin, ancak söz konusu düzenlemenin kurumun temsil ettiği mensupların mesleki konumuyla doğrudan ilgili olmasına bağlı bulunduğu, meslekle doğrudan ilişkili olmayıp üyelerinin olayda olduğu gibi vergi mükellefiyetiyle ilgili konularda dava açabilmesinin mümkün olmadığı"* gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının iptali istenilen konuda yargı mercileri önünde mensuplarının menfaatini koruma konusunda taraf olma yetkisinin bulunmadığına karar vermiştir (Danıştay Dördüncü Dairesi, 24/09/1997; E:1995:1195; K:1997:2715).

Danıştay bir kararında Elektrik Mühendisleri Odasının, Türkiye Elektrik Kurumunun yapılandırılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararına yönelik olarak açtığı davada, Odanın söz konusu kararla kişisel bir menfaatinin ihlal edilmediği, iptali istenilen işlemle davacı arasında ciddi ve makul bir menfaat ilgisi olmadığı gerekçesiyle dava ehliyetinin bulunmadığına karar vermiştir (Danıştay Onuncu Dairesi, 23.12.1993; K:4528). Başka bir uyuşmazlıkla ilgili olarak Danıştay İdari Dava Daireleri de Türk Eczacıları Birliği yönünden dava konusu idari işlemle ilgili bir menfaati olmadığı gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir (Danıştay İdari Dava Daireleri, 14.1.1983; K:21).

Danıştay bir kararında ticaret odasının "kamu kurumu" olduğuna hükmetmiş ve uyuşmazlığın idari yargının kapsamında olduğuna karar vermiştir (Danıştay Onuncu Dairesi, 18.06.1984; K:1332).

3- Yönetmelik Çıkarma Yetkisi ve Resmî Gazetede Yayımlanmayan Yönetmelikler Konularına İlişkin Kararlar

Danıştay, Anayasanın 124 üncü maddesinde yer alan, *'Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler'* hükmüne istinaden, kamu

tüzel kişiliğine sahip bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendi kuruluş kanunları çerçevesinde ve yasal düzenlemelere uygun olarak yönetmelik çıkarmalarında hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiştir (Örnek, Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 27/12/2002; E:2002:930; K:2002:982).

Danıştay'a göre kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları Anayasanın 135 inci maddesi ve kuruluş kanunlardaki amaçlarını gerçekleştirmek için kendi görev alanlarını düzenleyen kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarabilirler. Ancak; yönetmelikler yasa veya tüzüklerin uygulanmasını gösterir nitelikle düzenleyici işlemler olduğundan, yasanın açıkça düzenleme yaptığı hususlarda, yönetmelik hükümleriyle farklı düzenlemeler yapılmasının mümkün olmadığı kararlaştırılmıştır (Danıştay Sekizinci Dairesi, 31/12/2000; E:2000/265; K:2000/8223; 15/02/2000; E:1996/5077; K: 2000/1420).

Bir meslek kuruluşunun kendi Genel Kurulu tarafından kabul edilen yönetmelik metni ile ilgili Bakanlığa gönderilmesi sonrasında Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik hükümlerinin tamamen farklı olduğu öne sürülerek açılan davada Danıştay, ilgili Bakanlığın yaptığı işlemi şu gerekçeyle hukuka uygun bulmuş ve davayı reddetmiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 15/11/2000; E: 1997:5877; K: 2000:7555):

"Anayasanın 135. maddesine göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla kurulan ve kamu tüzel kişiliğine sahip, idari ve mali denetime tabi kuruluşlardır. Devletin vergi denetimi konusundaki yükünü azaltmak, uyuşmazlıkların en aza indirilmesi gibi amaçlarla 3568 sayılı Yasayla kurulan ve beyan tasdiki gibi Devlet yetkileriyle donanmış uzmanlık ve sorumluluk sahibi meslek mensuplarından oluşan TÜRMOB üzerinde, Maliye Bakanlığının, Anayasa ve Yasalarda çerçevesi çizilen denetim yetkisinin bulunduğu açıktır. Bakanlığın denetim yetkisi içinde, yasada belirtilen konularda Birlik Yönetim Kurulu tarafından hazırlanıp, Genel Kurulca onaylanan Yönetmelikleri inceleyerek görüş vermek de bulunmaktadır. Bu durumda, dava konusu Yönetmelik tasarısı üzerinde, Bakanlığın denetim yetkisini kullanarak, değişiklikler yapılmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Ayrıca, Birlik Genel Kurulunun, bu durumu gözeterek, Bakanlığın talepleri doğrultusunda, Yönetim Kuruluna düzeltme yapma yetkisi vermiş olması karşısında, davacı odanın iddialarının yasal ve hukuki dayanağı bulunmadığı açıktır."

Danıştay birçok kararında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılıp Resmî Gazete'de yayımlanmayan yönetmelikleri ve bunlara istinaden yapılan idari işlemleri iptal etmiştir (Örnek; Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 09/12/2004; E:2002/784; K:2004:1958).

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, Danıştay Sekizinci Dairesinin Makine Mühendisleri Odasının Resmî Gazetede yayımlanmayan bir yönetmeliğe istinaden yaptığı idari işleme ilişkin iptal kararında, kararda hukuka aykırılık bulmamış ve onamıştır (09/12/2004, E:2002/784; K:2004/1958). Danıştay bir başka kararında da (Danıştay Sekizinci Dairesi, 2001/176; K:2002:988) içeriği ve kapsamı bakımından kamuyu ilgilendirdiği halde ilgili meslek odasınca Resmî Gazete'de yayımlanmaksızın uygulanmaya başlanan yönetmeliğin hukuken geçerli bir düzenleyici işlem olmadığına karar vermiş ve iptal etmiştir.

4- Zorunlu Üyelik ve Üyeliğin Başlangıç Tarihine İlişkin Kararlar

Danıştay, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üyelik, üyelik tarihinin başlangıcı ve aidat ödeme yükümlülüğüyle ilgili olarak aşağıdaki gerekçeyle aidatın *"mezuniyet tarihinden itibaren"* hesaplanmasını öngören Yönetmelik hükmünü ve bu yönde yapılan idari işlemi iptal etmiştir (Sekizinci Daire, 24/01/2007; E:2006/2129; K:2007/214):

"... aslolan kural, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyet alanı ile ilgili bir mesleği icra etmek isteyenlerin bu kuruluşlara üye olmak zorunda bulunmalarıdır. Bu kuralın istisnası kamu görevlileri açısından öngörülmüş, kamu görevlisi olanlara mesleği ile ilgili meslek kuruluşlarına üye olmak konusunda bir serbesti tanınmıştır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üye olmak kamu görevlilerinin tercihine bırakılmışken; diğerleri açısından mesleki faaliyette bulunmanın hem ön koşulu hem sonucu olarak belirlenmiştir. Bir başka anlatımla; üye olmak için yapılan bu belirlemeler genel olarak mesleki faaliyette bulunma kabulüne dayanmıştır. Meslek unvanı almış olmakla birlikte mesleki faaliyette bulunulmaması halinde bir meslek kuruluşuna üye olma gereği ya da zorunluluğundan da söz edilemez. Böylece kamuda ya da serbest çalışan meslek mensuplarının üye olabilmek için belirlenen koşulların oluşumu üyelik ilişkisinin başlaması ve kurulmasında belirleyici kabul edilmiştir. Bu nedenle üyeliğin gerektirdiği hak ve yükümlülükler de üye statüsüne geçişle başlayacaktır. Aksine bir kabul, üyeliğin başlangıcı için belirlenen bu kuralların bertaraf edilmesi sonucunu doğuracaktır."

5- Disiplin İşlemlerine İlişkin Kararlar

Danıştay, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının disiplin işlemlerini disiplin hukuku kapsamında değerlendirip bu işlemlerin idari yargı konusu olduğunu kararlaştırmıştır. Danıştay'a göre, meslek kuruluşlarının kuruluş amaç ve görevlerini düzenleyen kurallar ile; *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının örgütlenme amacının, meslek mensuplarının ve bu mesleki faaliyetten yararlananların karşılıklı hak ve menfaatlerini koruyarak belli bir meslek disiplini sağlamaya yönelik olduğu belirlenmiş, bu amaç doğrultusunda meslek mensubu kimliğiyle disipline aykırı harekette bulunanlar meslek kuruluşunun denetimine tabi kılınmıştır."*

Danıştay'a göre, disipline ilişkin kararlar; *"İdarenin takdir yetkisinin kullanımına ve kamu gücüne dayalı, tek taraflı kararlar olup, kamu düzeni ve suçu bildiren açısından da hukuki sonuç doğuran niteliktedir. Belirlenen şekli ile kesin ve yürütülmesi zorunlu idari işlem niteliği bulunan söz konusu kararların, idari yargı denetimine tabi tutulması gerektiğinin kabulü zorunludur."* Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üye meslek mensuplarının, disiplin hukuku kuralları kapsamında meslek kuruluşlarının denetimine tabi kılındığını belirten Danıştay, bu kapsamda gördüğü idari işlemi (kararı) idari yargı kapsamında görmeyen idare mahkemesi kararını hukuka aykırı görmüş ve bozmuştur (Danıştay Sekizinci Dairesi, 31/01/2006; E:2005/5211; K:2006:352).

Danıştay birçok kararında kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan meslek mensuplarına, kamu görevinin yürütümü sırasında meslek ahlak kurullarına aykırı davrandıkları gerekçesiyle icra ettikleri meslekleriyle ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca disiplin cezası verilemeyeceğine karar vermiştir. Türk Tabipleri Birliği tarafından

bir kamu hastanesinde görev yapan doktora verilen meslekten men cezası kararı üzerine idare mahkemesinde açılan davayı temyiz üzerine inceleyen Danıştay;

"Anayasanın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları hakkındaki 135. maddesinin 2. fıkrasında, kamu kuruluşlarında asli ve sürekli görevlerde çalışan meslek mensuplarının meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti olmadığı belirtilmiştir. Bu durumda olup da meslek kuruluşlarına üye olmayanlar hakkında meslek kuruluşlarının disiplin cezası verme yetkisinin söz konusu olamayacağı açıktır. Tabipler ve üniversitelerde kısmi statüde çalışan meslek mensubu Profesör ve Doçentlerin, kamu kuruluşlarındaki hizmetleri dışında serbest meslek mensubu olarak yaptıkları hizmetlerde, meslek kusuru işlemeleri halinde meslek kuruluşunun disiplin cezası verme yetkisi bulunduğu tartışmasızdır….Doktor olan davacının, kamu görevi ifasında mevzuata aykırı davranışından ötürü soruşturma açmaya ve disiplin cezası vermeye ancak disiplin amirlerinin yetkili olduğunu kabul etmek gerekir. Bu nedenle, davacının görev yaptığı kamu kuruluşunca herhangi bir disiplin soruşturması açılmamasına karşın davalı odanın davacının görevinin niteliğini değerlendirmeden, görevinde kusurlu davrandığından bahisle kendi mevzuatına göre disiplin cezası uygulamasında hukuka uyarlık bulunmadığı açıktır."

gerekçesiyle Türk Tabipleri Birliğinin verdiği cezayı hukuka uygun bulan idare mahkemesi kararını bozmuştur (Danıştay Sekizinci Dairesi, 20/03/2002; E:2000/4960; K:2002:1659).

Danıştay, Kültür Bakanlığına bağlı olarak görev yapan bir mimara ilgili meslek odası tarafından verilen disiplin cezasıyla ilgili olarak Anayasanın 135 inci maddesi gereğince meslek kuruluşlarına üye olmayanlar hakkında meslek kuruluşlarının disiplin cezası verme yetkisinin bulunmadığını belirtmiş ve mesleği serbest olarak icra etmeyen kamu görevi yürüten meslek mensuplarına ancak görev yapılan kamu idaresince disiplin cezası verilebileceğine hükmetmiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 06/06/1996; E:1995/2054; K:1996/1722).

Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan meslek mensuplarına kamu görevi ifasında mevzuata aykırı davranışlardan ötürü soruşturma açmaya ve disiplin cezası vermeye ancak disiplin amirlerinin yetkili olduğunu belirten Danıştay, başka bir kararında (Danıştay Sekizinci Dairesi, 07/10/2002; E:2001:4095; K:2002:4554) da aynı gerekçeleri belirtmiş ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunca tesis edilen disiplin işlemini iptal eden idare mahkemesi kararını onamıştır.

6- Personel Statüsüne İlişkin Kararlar

Ticaret borsasında çalışan bir görevlinin açtığı davada, Erzurum Ticaret Borsasının muhasebe servisinde görevli iken emekliye ayrılan bir çalışanın açtığı davayı görevsizlik gerekçesiyle reddeden İdare Mahkemesi kararını temyiz üzerine inceleyen Danıştay, Anayasanın 128 inci maddesi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunun 4 üncü maddesi ve ticaret ve sanayi odalarına ilişkin mevzuat hükümleri çerçevesinde; *"5590 sayılı Yasaya göre kurulmuş olan davalı Erzurum Ticaret Borsası Başkanlığı kamu tüzel kişiliğini haiz bir kamu kurumu olup, bu kurumda çalışan ve işçi niteliği taşımayan memur ve hizmetliler kamu hizmeti görevlileridir. Bu halde, uyuşmazlığın, kamu düzenine ilişkin bulunması ve idari dava niteliğinde olması nedeniyle görüm ve çözümünün idari yargı yerinde olduğu"*na karar vermiş ve davayı görev yönünden

reddeden İdare Mahkemesi kararını bozmuştur (Danıştay Sekizinci Dairesi, 09/12/2005: E:2005:5327; K:2005:5081).

Danıştay daha önceki bir kararında da ticaret borsası başkanlığında hizmetli olarak çalışan kişinin 5590 sayılı Kanunla kurulmuş olan ticaret borsası başkanlığını *"kamu tüzel kişiliğini haiz bir kamu kurumu"* olarak *"bu kurumda çalışan ve işçi niteliği taşımayan memur ve hizmetlileri"* ise *"kamu hizmeti görevlileri"* şeklinde tanımlamış ve uyuşmazlığın idari yargının konusuna girdiğini kararlaştırarak davayı görev yönünden reddeden idare mahkemesi kararını bozmuştur (Danıştay Sekizinci Dairesi, 27/05/2003; E:2003:848; K:2003:2430).

Danıştay 1993 yılında verdiği bir kararda ziraat odasında tahsildar olarak görev yapan bir çalışanla ilgili olarak, Anayasanın 135 ve 128 inci maddeleri ile davalı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun kuruluş kanunu hükümleri çerçevesinde, *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının asli ve sürekli çalışanlarının "diğer kamu görevlileri'* kapsamında olduğuna karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 20/03/2002; E:2000/4960; K:2002:1659). Ziraat odası çalışanlarıyla ilgili olarak verdiği bir kararında da, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının asli ve sürekli çalışanlarının", "diğer kamu görevlileri" kapsamında olduğuna karar verilmiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 5/2/1993; K:1993/730).

Bir ticaret odasının mali müşavirliğini sözleşmeli olarak yürüten kişinin sözleşmesinin uzatılmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davayı görev yönünden reddeden İdare Mahkemesi kararını temyizen inceleyen Danıştay, kişi ile oda arasındaki sözleşmeyi idari yargı kapsamına giren bir işlem olarak kabul etmiştir. Danıştay İdare Mahkemesi kararının;

"Bir sözleşmenin "idari sözleşme" niteliğinde olabilmesi için bir idarenin kamusal yetkilerine dayanarak hazırladığı ve kendisine üstünlük ve ayrıcalık tanıyarak sürekli bir kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin olarak düzenlenen sözleşmeler olması gerekmektedir. Dava konusu olayda, belirtilen mevzuat hükümleri uyarınca davalı idarenin kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olmakla, kamu hizmeti yürüttüğü, davacının kadro karşılığı olarak sürekli bir kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin bir görev karşılığında, koşulları idarece belirlenen bir sözleşme imzalandığı açık olduğundan yapılan sözleşme idari bir sözleşme niteliğindedir. Bu durumda davanın görüm ve çözümü idari yargı yerlerinin görevinde olup aksi yöndeki İdare Mahkemesi kararında yasal isabet bulunmamaktadır."

gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 16/11/1999; E:1998:6358; K:1999:6243).

7- Diğer Konulara İlişkin Kararlar

Danıştay Sekizinci Dairesi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı odalar adına kayıtlı taşınmaz malların, tapu tescillerinin Birlik adına yapılmasına ilişkin Birlik Yönetim Kurulu kararını iptal etmiştir. Kararı temyiz üzerine inceleyen İdari Dava Daireleri Kurulu da bu kararı hukuka uygun bulmuş ve onamıştır (Danıştay Dava Daireleri Kurulu, 30/05/1996; E:1994:613; K:1996:334).

Ticaret borsasındaki üyelik kaydının silinmesi istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali için açılan davayı adli yargı kapsamına girdiği gerekçesiyle görev yönünden reddeden İdare Mahkemesi kararını inceleyen Danıştay;

"Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Ticaret Borsalarınca tesis edilen re'sen kayıt yapma, üye aidatı alma gibi işlemlerin ilgililerin hukuki durumlarını etkileyen ve idarenin tek yanlı iradesi ile kamu hukuku esaslarına göre tesis edildiği açıktır. Yukarıda yazılan yasa maddeleri uyarınca borsaya tabi maddelerin alım satımı ile iştigal eden gerçek ya da tüzel kişilerin, borsaya kaydolmamaları halinde re'sen kayıt yapıldığı ve bu konularda ortaya çıkan uyuşmazlıklar idare mahkemelerinde görüldüğüne göre, 5590 sayılı Yasada açık bir hüküm bulunmamasına karşın usulde paralellik ilkesi gereği, borsadan kayıt silinmesinde de re'sen üye kaydı yapan ilgili Ticaret Borsalarının yetkili olduğu ve uyuşmazlık halinde davanın idari yargı yerlerince görüleceği tartışmasızdır."

gerekçesiyle uyuşmazlığın görüm ve çözümünde idari yargı yerlerinin görevli olduğuna karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 01/04/2002; E:2000/4770; K:2002/1913).

Danıştay 1961 Anayasası döneminde Bursa Ticaret Borsası Başkanlığının bir taşınmazın kamulaştırılmasına ilişkin olarak aldığı yönetim kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada, Anayasanın 38 inci ve 112 nci maddelerine atıfta bulunarak, ancak kamu tüzel kişileri ve kamu kurumlarının yasalar gereğince yapmakla yükümlü oldukları hizmetler için özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallarını kamulaştırmaya yetkili olduklarına, ticaret borsalarının ise Anayasanın 38 ve 112 nci maddelerinde sözü geçen kamu tüzel kişisi olmayıp, 122 nci maddesinde sözü edilen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olduğu ve bu nedenle kamulaştırma kararı almaya yetkilerinin bulunmadığına hükmetmiştir (Danıştay Altıncı Dairesi, 13/04/1982; E:1980/3168; K:1982/914).

Bir belediyenin, ziraat odası adına kayıtlı taşınmazın 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 30 uncu maddesi gereğince kendisine devredilmesine ilişkin talebinin Ziraat Odasınca reddedilmesi üzerine yapılan başvuruyu inceleyen Danıştay, Kamulaştırma Kanununun 30 uncu maddesindeki hükmün; *"... münhasıran kamu tüzel kişileri ve kurumları arasında, bunların sahip oldukları taşınmazların ihtiyacı olan idareye devri konusunda çıkan uyuşmazlıkların giderilmesi amacına yönelik"* olduğu, *"6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu'na göre kurulmuş kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip bir meslek kuruluşu olan ...Ziraat Odası, 2942 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi kapsamında bir kamu tüzel kişisi veya kurumu olmadığından, mülkiyetindeki taşınmazın bu maddeye dayanılarak ... Belediye Başkanlığına devrine olanak bulunmadığı"*na karar vermiş ve belediyenin bu yöndeki talebini reddetmiştir (Danıştay Birinci Dairesi, 14/09/2005; E:2005:839; K:2005:982).

Bir ticaret odası başkanlığının, meclis üyesinin bir siyasi partide yönetim kurulu üyesi olarak görev alması üzerine, meclis üyeliğinin sona erdirilmesine ilişkin işleminin iptali istemiyle açılan davada, İdare Mahkemesi, Anayasa ve yasalarda yer alan siyaset yasağının oda tüzel kişilikleri ile organlarına yönelik bulunduğuna ve mevzuattaki bu kısıtlayıcı hükümlerin

oda üyeleri ve yöneticilerinin siyasi partiye üye olmalarını önleyici nitelikte bulunmadığına karar vermiş ve odanın işlemini iptal etmiştir. Danıştay Sekizinci Dairesi de temyiz istemini reddederek kararın onanmasına karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 04/05/1994; E:1993:2678; K:1994:1431). Danıştay eski bir kararında da aynı görüş doğrultusunda karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 22.10.1990; K:1990/1171).

Danıştay, Gümrük Komisyoncuları Derneğinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olup olmadığı hususundaki istişari düşünce istemi üzerine verdiği kararda, Anayasanın 135 inci maddesine atıfta bulunarak,

"Anayasanın söz konusu 135. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının 'kanunla kurulur' hükmü uyarınca, bunların sadece idari kararlarla değil, kurulmaları için gerekli kuralların kanunda gösterilmeleri gerektiği gibi, bu kuruluşların idari ve mali denetimiyle ilgili usul ve esaslara ilişkin hususlarla organlarının seçim usullerinin de kanunla belirlenmesi zorunlu bulunmaktadır. Oysa, 1615 sayılı Gümrük Kanunun 166. ve devamı maddelerinde yer alan Anayasanın 135. maddesinde belirtilen ve yukarıda açıklanan nitelik ve anlamda hükümler içermediğinden, söz konusu Kanunun 166. maddesinde, en az yirmi gümrük komisyoncusu bulunan mahallerde tüzükleri Maliye ve Gümrük Bakanlığınca onanmak koşuluyla kurulması öngörülen 'Gümrük Komisyoncuları Derneği'nin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kabulü olası değildir."

gerekçesiyle adı geçen Derneğin Anayasanın 135. maddesinde özellikleri belirtilen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmadığı sonucuna varmıştır (Danıştay Birinci Dairesi, 2901/1992; E:1991:443; K:41).

Danıştay, odaya aidat borcu olan üyelerin genel kurulda oy kullanamayacakları ve oda organlarına seçilemeyeceklerine ilişkin bir yönetmelik hükmünü hukuka uygun bulmayarak iptal etmiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 6.5.1997; K:1501).

Danıştay 2004 yılındaki bir kararında, ticaret ve sanayi odası yönetim kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada uyuşmazlığın girdiği yargı yeri konusunda şu karara varmıştır (Danıştay Sekizinci Dairesi, 28/10/2005; K:4464):

"Kuruluş amaçları, kamu yararı, faaliyet konuları ise kamu hizmeti olup, özel hukuk tüzel kişilerine nazaran üstün ve ayrıcalıklı kamu gücüne sahip olan ve tek taraflı işlemlerle, yeni hukuki durum yarattıkları için personeli de kamu hukukuna tabi olan oda, borsa ve birliklerin kamu hizmeti görmek amacıyla personeliyle aralarında yaptıkları sözleşmeler idari sözleşmeler niteliğinde olup, bu sözleşmelerin feshine ilişkin uyuşmazlıkların görüm ve çözüm yerinin de idare yargı yeri olduğu kuşkusuzdur."

Danıştay bir esnaf ve sanatkârlar odasının oda genel kurulunun iptali istemiyle açılan davada, ilçe seçim kurulu tarafından verilen karar uyarınca yapılan oda genel kurulunun idari davaya konu edilebilmesinin olanağının bulunmadığını ve bu işlemin idari yargı konusu olmayacağını kararlaştıran İdare Mahkemesi kararını hukuka uygun bulmuştur (Danıştay Sekizinci Dairesi, 21.11.2005; K:4729). Danıştay başka bir kararında da oda yönetim kurulunca seçim yapılmasına yönelik olarak alınan karar için ilgili yasalarda öngörülmüş kurallar ve özel

yöntem nedeniyle bu kararların idari işlem kimliği ve niteliği taşımadığına karar vermiştir (Danıştay Sekizinci Dairesi, 9.12.2005; K:5081).

Danıştay, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulunun, Yönetim Kurulu Başkanını görevden almaya ilişkin işlemini Başkanlığın Birliğin organları arasından sayılmamış olması nedeniyle usulde paralellik ilkesi gereğince yönetim kurulunun başkanı görevden alma konusunda yetkisinin olduğu yönünde karar veren İdare Mahkemesi kararını hukuka uygun bularak onamıştır (Danıştay Sekizinci Dairesi, 29.11.2006; K:4748).

5) Yargıtay Kararları

Yargıtay, 1961 Anayasası dönemindeki bazı kararlarında 5590 sayılı Kanunla kurulan Odalar Birliğini ve oda ve borsaları *"kamu kurumu"*, *"kamu müessesesi"* biçiminde nitelendirmiştir (Üskül, 1975:26).

Yargıtay, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği genel kurulunda alınan kararların iptali talebiyle açılan dava üzerine yerel mahkemenin (asliye hukuk mahkemesi) verdiği iptal kararını temyiz üzerine incelemiş ve dava konusu uyuşmazlığın çözümünün genel mahkemelerin görevi dışında olduğuna hükmetmiştir. Kararda, Birliğin kuruluşuna ilişkin Kanun ve Bakanlar Kurulu kararına atıfta bulunarak;

"…Yasa ile kurulması öngörülen ve ayrıca üye olmak zorunluluğu bulunan tüzel kişiliği haiz Birlik, kendine özgü ve kamu niteliği taşıyan bir meslek kuruluşudur. Böyle bir kuruluşun aldığı kararlar, ticaret şirketlerinin genel kurullarında alınan kararların dışında olup kamu niteliği bulunan kararlardandır. Kamu niteliği bulunan, eş deyişle idari karar sayılabilen kararların iptaline ilişkin uyuşmazlıkların çözümü genel mahkemenin görevi dışındadır."

değerlendirmesine yer verilmiştir. (Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesi, 10/10/1986; E:1986/4478; K:1986/5194).

Yargıtay bir başka kararında da, bir ticaret odası başkanlığının üyelik kaydının terkinine ilişkin talebin reddi yönündeki işlemin iptali için açılan davayı kabul eden mahkeme kararını temyiz üzerine incelerken, 5590 sayılı Kanunun hükümleri çerçevesinde odaları *"kamu kurumu"* olarak nitelendirmiş ve kamu kurumu tarafından ittihaz edilmiş olup, icrası gereken bir kararın tatbiki ve icrasından dolayı hukuku muhtel olanlar tarafından açılacak davaların görülmesi ve incelenmesinin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 2 nci maddesi hükmünce idare mahkemesine ait olduğuna karar vermiştir. Yargıtay, davacının bu dava ile kamu kurumunun tesis ettiği bir kayda dayanarak almayı amaçladığı üye aidatının alınmamasını sağlamak istemekte olduğu, oysa genel mahkemelerin (adli mahkemeler) bir kamu kurumunun belli yolda ve doğrultuda işlem yapmaya zorlayıcı karar vermesinin mümkün olmadığı yönünde karar vermiştir (Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 30.11.1987; E:1987:6554; K: 1987/8733).

6) Sayıştay Kararları

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları Sayıştay'ın görev ve denetimi kapsamına girmemekle birlikte, Sayıştay bir belediyenin hesap ve işlemlerinin denetimi sırasında, belediyede çalışan bir avukatın baroya ödemekle yükümlü bulunduğu aidatın belediye bütçesinden ödenmesinin tespiti üzerine yapılan yargılamada;

"6.11.1968 tarih ve 3318/1 sayılı Sayıştay Genel Kurul kararı gereği mühendis, mimar, doktor ve avukatların, kayıtlı bulundukları kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına meslek ve sanatlarını icra edebilmek için ödemek zorunda oldukları aidatın bu kimselerin mensup oldukları daire, kurum ve teşebbüs bütçelerinden ödenmesi mümkün değildir."

gerekçesiyle belediye personeli olan avukatın baro aidatının belediye bütçesinden ödenmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir (Sayıştay Birinci Dairesi, 11.03.2003/7656).

Esasında bu konu 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesinden hemen sonra gündeme gelmiş ve hatalı uygulamaların önlenmesi ve birliğin sağlanması amacıyla Başbakanlıkça aynı yıl yayımlanan bir genelgeyle yapılması gerekenler belirtilmiştir. Dönemin Başbakanı tarafından yayımlanan genelgede aynen şu açıklama yapılmıştır:

"l. 1960 Anayasasının ilgili hükümlerine dayanılarak çıkarılan kanunlar uyarınca kamu kesiminde çalışan ve mesleklerin icrası için meslek kuruluşlarına üye olmak zorunda olan bazı kamu personelinin yıllık aidatlarının, her yılın başında ilgili kamu kuruluşlarınca ödendiği malumlarıdır.

2. 7.11.1982 tarihinde yürürlüğe giren yeni Anayasamızın 135 inci maddesinde ise Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalışan görevlilerin meslek kuruluşlarına girme zorunluluğu kaldırılmış bulunduğundan, meslek kuruluşlarına üye olanların üyelik aidatlarının bundan böyle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca değil doğrudan üye olanlarca ödenmesi gerekmektedir.

3. Anayasamıza uygun olarak yeni düzenlemeler yapılıncaya kadar Devlet bütçesinden aidat ödemelerine yer verilmemesi ve çeşitli kamu kuruluşlarında farklı uygulamaların önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını arz ve rica ederim."

B- REKABET KURULU KARARLARI

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının bazı karar ve uygulamaları ile düzenleyici işlemleri 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde Rekabet Kurulu tarafından incelenmiş ve/veya soruşturulmuş ve karara bağlanmıştır. Rekabet Kurulu birçok kararında, çeşitli meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak 4054 sayılı Kanunun ihlal edildiğine ve bu kuruluşlara para cezası verilmesine, ayrıca gerekli düzeltici

işlemlerin tesis edilmesine karar vermiştir. Kararların bir kısmı uyulması zorunlu asgari ücret tarifelerine, bir kısmı da diğer rekabet ihlallerine ilişkindir.

Rekabet Kurulu kararlarına bakıldığında Kurulun, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına üye olarak mesleki faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişileri 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun anlamında[2] *"teşebbüs"*, bunların üye olduğu meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını da *"teşebbüs birliği"* olarak kabul ettiği (Kurulun bu yaklaşımı dernek statüsüne tabi meslek örgütleri ile özel kanunlarla kurulan diğer meslek örgütleri için de geçerlidir) ve bu kuruluşların üyelerinin mesleki faaliyetlerine ilişkin bazı karar ve uygulamalarını (uyulması zorunlu ücret tarifeleri gibi) rekabet mevzuatı çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir.

Rekabet Kurulu tarafından Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve TMMOB Şehir Plancıları Odası hakkında yürütülen bir soruşturma sonucunda, "TMMOB Şehir Plancıları Odası Serbest Şehircilik Hizmetleri Büro Tescil, Mesleki Denetim ve En Az Ücret Yönetmeliği" ve "TMMOB Şehir Plancıları Odası Mesleki Denetim Yönergesi" gibi, asgari ücretleri belirlemeye ilişkin karar ve uygulamaların 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırı olduğuna karar verilmiştir.

Rekabet Kurulu incelediği mevzuat taslaklarına ilişkin olarak ilgili kurum ve kuruluşlara verdiği çeşitli görüşlerde de (Örneğin, "Sigortacılık Kanunu Tasarısı Taslağı", Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı", "Haksız Rekabet Ve Reklam Yasağı Hakkında Yönetmelik Taslağı", "Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanun Tasarısı" ile ilgili olarak verilen kurum görüşleri) meslek kuruluşlarına rekabeti ihlal edici nitelikte görev ve yetki veren düzenlemelere olumsuz görüş vermiştir.

Aşağıda Rekabet Kurulunun konuya ilişkin bazı kararlarına yer verilmiştir:

1) Örnek Rekabet Kurulu Kararları

a) TOBB Kararı

[2] 4054 sayılı Kanun, "teşebbüs"ü; *"piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzelkişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler"* olarak; "teşebbüs birliği"ni ise *"teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzelkişiliği haiz ya da tüzelkişiliği olmayan her türlü birlikler"* olarak tanımlamıştır.

Rekabet Kurulu, 20.05.1999 tarih ve 99-24/217-130 sayılı Kararında, Uluslararası Karayolu Yük Taşımacıları ve Acente Sahipleri Derneğinin, TOBB'un TIR karnesi karşılığı aldığı teminatta ayrımcılık yaptığına ilişkin şikayeti ve TOBB'un bu konudaki menfi tespit talebi üzerine yaptığı incelemede, TOBB'un niteliği ve rekabet mevzuatı bakımından tabi olduğu statüyle ilgili olarak şu değerlendirmeye yer vermiştir:

"... Birliğin kamusal nitelikte bir görev yapmak üzere oluşturulmuş bir yasal kuruluş olduğu anlaşılmaktadır. Birliği oluşturan odalara ve borsalara mensup kişi ve kuruluşların piyasalarda ticari ve sınai mal ve hizmet üreten, pazarlayan, satan teşebbüsler olduğu bir gerçektir. Teşebbüslerin üye olduğu odalar ve borsalardan oluşan Birliğin bir "teşebbüs birliği" olarak değerlendirilebileceği hallerin olması mümkündür. Nitekim Kanun Koyucu da, 4054 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde yer alan "teşebbüs birliği" tanımında, "Teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlikler..." denilmek suretiyle en geniş haliyle teşebbüslerden oluşan her türlü birliklerin, tüzel kişiliği olsun olmasın, kanun bakımından teşebbüs birliği olarak kabul edilmesini amaçlamıştır. Dolayısı ile TOBB'nin bazı işlem ve kararlarının 4054 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilebileceği Kurulumuzca kabul edilmiştir."

Rekabet Kurulu söz konusu kararında TOBB'un bazı karar ve işlemleri bakımından 4054 sayılı Kanun çerçevesinde "teşebbüs birliği" sayılabileceğine hükmetmiştir. Ancak, TOBB'un inceleme konusu işlemi, Kurul tarafından uluslararası sözleşmeler ve konuya ilişkin Bakanlar Kurulu kararı gereğince ifa edilen bir *"kamu hizmeti"* olarak kabul edildiğinden ve bu nedenle TIR karnesi uygulamasının 4054 sayılı Kanun kapsamına girmediği kararlaştırıldığından, şikayetin reddine karar verilmiştir.

Bu karardaki değerlendirmelerden Kurulun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını tüm karar ve işlemleri bakımından doğrudan "teşebbüs birliği" olarak nitelendirmediği ve inceleme konusu karar ve işlemin niteliği çerçevesinde bir değerlendirme yaparak karar verdiği anlaşılmaktadır. Bu kuruluşların kamusal nitelikte olan, kamu hizmeti niteliği taşıyan, 4054 sayılı Kanun anlamında "mal" ve "hizmet" kapsamına girmeyen faaliyet, karar ve işlemleri 4054 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmemekte, dolayısıyla meslek kuruluşları bu bakımdan "teşebbüs birliği" olarak sayılmamaktadır. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının 4054 sayılı Kanun kapsamındaki durumu, yürütülen faaliyetin veya işin niteliğine göre farklılık gösterebilmektedir.

b) TMMOB Kararları

Rekabet Kurulu İzmir Ticaret Odası ve bir gerçek kişinin şikayeti üzerine TMMOB ve TMMOB Şehir Plancıları Odasıyla ilgili 22.01.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı Kararında (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından kendi birliklerine bağlı meslek odalarının asgari ücret tarifelerinin ve TMMOB üyesi olan Şehir Plancıları Odası'nca şehir plancılarının asgari ücret tarifelerinin belirlenmesi suretiyle adı geçen Birlik ve Odanın 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u ihlal ettikleri iddiasıyla açılan soruşturmaya ilişkin nihai karar), TMMOB'nin 4054 sayılı Kanunu ihlal ettiğine karar vermiştir.

Kararda belirtildiği üzere, İzmir Ticaret Odasının şikayet dilekçesinde; meslek odalarının üyelerini koruma amacıyla, asgari ücretleri belirlediği, belirlenen tarifeye göre fatura ibraz edilmeyen projeleri imzalamadıkları ve bu suretle piyasadaki rekabeti yok ettikleri, belirlenen asgari tarifelerin genellikle piyasa fiyatlarının 3-5 katı olduğu, piyasada fiyatların arz ve talebe göre oluşmasının engellendiği belirtilmiştir. Diğer şikayetçi ise Şehir Plancıları Odasının büro tescil ve mesleki denetim ile ilgili mevzuatı gereği asgari fiyatların altında teklif veremediğini, Oda fiyatlarının altında iş yapanların büro tescillerinin iptal edildiğini ve Onur Kuruluna verildiğini, fiyatların oda baskısı ile belli bir düzeyin üzerinde tutulmasının, hem kendilerinin iş almalarını zorlaştırdığını, hem de kamuya zarar verdiğini belirterek 4054 sayılı Kanuna aykırı olan Yönetmelik hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmiştir.

Kurul kararı ile TMMOB ve TMMOB Şehir Plancıları Odası hakkında 4054 sayılı Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca ön araştırma yapılmasına karar verilmiş, ön araştırmada TMMOB'nin 4054 sayılı Kanun anlamında bir "teşebbüs birliği" ve ilgili Yönetmeliğin de Kanunun 4/a maddesi kapsamında bir "teşebbüs birliği kararı" olduğu değerlendirmesi yapılarak, TMMOB bünyesindeki odalarca uygulanan düzenlemelere dayanak oluşturan Yönetmeliklerle ilgili olarak TMMOB hakkında, ilgili Yönetmeliğe dayanarak asgari ücret tarifelerini belirlemesi dolayısıyla da Şehir Plancıları Odası hakkında 4054 sayılı Kanunun 41 inci maddesi uyarınca soruşturma açılmasına karar verilmiştir. Kurul tarafından, mevzuattaki usule göre yürütülen soruşturma neticesinde nihai karar 22.01.2002 tarihinde verilmiştir.

Kurul nihai kararında, Anayasa, TMMOB'nin kuruluş ve görevlerini düzenleyen 6235 sayılı Kanun, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu ile TMMOB ve TMMOB Şehir Plancıları Odasınca yürürlüğe konulan yönetmelik ve diğer idari işlemler çerçevesinde konuyu incelemiş ve "Serbest Meslek Hizmetlerinde Rekabet"le ilgili olarak şu genel değerlendirmeyi yapmıştır:

"Eskiden ve kısmen de halen serbest mesleklerde rekabetin meslek ahlakıyla, meslek dayanışmasıyla bağdaşmayacağı düşünülmekteydi. Ancak küresel düzeyde bir serbestleşmeye doğru gidildiği günümüzde Avrupa Birliği, serbest mesleklerde, hem serbest meslek sahipleri ile tüketicilerin yararını gözeten hem de gelişmeyi sağlayan bir rekabet politikası oluşturmaktadır. Bu politikanın, esaslı unsurları;

1- Kısıtlayıcı uygulamalara son vermek,

2- Coğrafi pazarlara erişimi kolaylaştırmak, bu sayede serbest meslek mensuplarının Topluluk ve uluslararası düzeyde çalışmasını sağlamaktır (1999 yılı AB Komisyonu Rekabet Genel Müdürlüğü, 29. Rekabet Politikası Raporu).

O halde amaç, mesleklerin nitelikleri de göz önünde bulundurularak, serbest mesleklerin rekabet içinde yapılmasını sağlamak olmalıdır. Serbest mesleklerde rekabet, hizmetlerin kalitesi üzerinden yapılmalıdır. Bu durumda, tam ve kesin bilgi edinme yanında hizmet fiyatlarında rekabetin de aynı derecede mümkün olması gerekir. Fiyatların ortak tespiti rekabet kurallarının ağır şekilde ihlalidir.[3] Fiyat tarifeleri pazara girişi ve mesleki gelişmeyi engellemektedir. "

Kurul, "serbest mesleklerde rekabet"e ilişkin bu genel değerlendirmeden sonra meslek kuruluşlarının belli düzeyde kabul edilebilir düzenleme ve uygulamalarına temas etmiştir. Buna göre;

"Meslek örgütlerinin mesleği ve meslek mensuplarını korumaya ve geliştirmeye yönelik belli düzeyde düzenlemelerde bulunabilmeleri doğaldır. Önemli olan, bu düzenlemeler ile rekabet arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Serbest meslek örgütlerinin mesleği korumaya ve meslek ahlakına yönelik uygulamalarının çoğu rekabeti sınırlayıcı olup sadece üyelerinin çıkarlarını korumaya yöneliktir. O halde, meslek örgütlerinin bu uygulamalarından rekabete aykırı olanların çıkarılması halinde meslek örgütleri gerçek anlamda mesleği geliştirmeye yönelik kurallar üzerinde yoğunlaşabileceklerdir.

Örnek olarak,

- Meslek sırrını korumaya, çıkar çatışmalarını gidermeye,

- Aldatıcı reklamı, haksız rekabeti önlemeye,

- Sorumluluğu, rekabet edebilirliği, dayanışmayı ve bütünlüğü sağlamaya,

ilişkin kurallar sayılabilir. "

Kurul, kararında rekabetin yararlarını şöyle açıklamıştır:

"Serbest mesleklerde rekabet, genel olarak fiyatların düşmesi suretiyle tüketicilerin lehine olacaktır.

Uygulayıcılar hizmetlerini tüketicilerin taleplerine ve hizmetlerin dünya düzeyinde gelişimine göre sunabileceklerdir. En iyiler, en rekabetçi olanlar yeteneklerinin karşılığını görecek, eskimiş uygulamalar sürdürülemeyecektir. Serbest meslek mensupları daha rekabetçi olmak için fiyatlarını indirmeye, yeni hizmetler sunmaya, dünya düzeyindeki gelişmelere göre kendilerini yenilemeye mecbur kalacaklardır.

Meslek örgütleri ise tüketicilerin çıkarma ve gelişmeye karşı ancak kendilerinin ve üyelerinin çıkarına olan uygulamalar yerine daha genel menfaatleri koruyabilecek, hizmetlerinin kalitesini artırmaya ve mesleğin saygınlığını sağlamaya yönelik çalışmalar yapabileceklerdir."

Rekabet Kurulunca yürütülen soruşturma kapsamında, TMMOB ve bağlı Şehir Plancıları Odasının savunmalarının değerlendirilmesinde;

[3] Kurul kararında kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütlerinin rekabet ihlali sayılan uygulamalarına ilişkin bazı AB Komisyonu kararları ile Avrupa İlk Derece Mahkemesi kararlarına atıf yapılmıştır.

- 4054 sayılı Kanunun tanımlar başlıklı 3. maddesinde teşebbüsün, *"piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler"* olarak tanımlanmış olduğu, bu tanımdan da anlaşılacağı üzere *"teşebbüs"* sayılabilmek için; tüzel kişiliğe sahip olmak ve ticaret odalarına kayıt yaptırmak şartı olmadığı, gerçek kişilerin de mal ve hizmet üretmeleri halinde *"teşebbüs"* oldukları, tüzel kişilerin özel hukuk tüzel kişisi olma şartı bulunmadığı, serbest çalışan mimar ve mühendislerin esas itibarıyla serbest meslek sahibi oldukları, serbest meslek faaliyetinin, sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan işlerin bir işverene bağlı olmaksızın bağımsız olarak, şahsi sorumluluk altında ve bir ücret karşılığı yapılması olduğu, dolayısıyla, hizmetini ücret karşılığı satan serbest meslek mensubu mimar ve mühendislerin, 4054 sayılı Kanun kapsamında birer teşebbüs sayılacakları,

- Yine 4054 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde teşebbüs birliğinin, *"teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlik"* olarak tanımlanmış olduğu, üyeleri arasında kamuda görevli olanların da bulunmasının TMMOB ve bağlı odalarının niteliğini değiştirmeyeceği, çünkü TMMOB ve bağlı odaların, üyeleri olan serbest meslek sahibi teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşması için kurulmuş olduğu, *"teşebbüs"* niteliğindeki üyelerinin yanında, teşebbüs niteliğinde olmayan üyelerinin de bulunmasının durumu değiştirmeyeceği, TMMOB ve bağlı odaların esas itibarıyla birer meslek kuruluşu olduğu, bu kuruluşların kamu kurumu niteliğinde olmaları veya olmamalarının önemli olmadığı, önemli olanın böyle bir fiili birlik varsa ve bunun kararları teşebbüs niteliğindeki üyelerini etkiliyorsa bir *"teşebbüs birliği"* nin var demek olduğu, odaların *"belirli amaçlara ulaşmak"* için oluşturulduğunun kuşkusuz olduğu, bunun iradi olarak veya kanunla kurulmasının işin mahiyetini değiştirmediği (yeter ki bu fiili birliktelik sonucu üyeleri etkileyebilecek karar alınabilsin), aksi düşünüldüğünde, kanunla üye olma zorunluluğu getirilmiş kuruluşların Rekabet Kanununa aykırı olarak alacakları kararları uygun görmenin, Rekabet Kanununu fiilen uygulanamaz hale getireceği ve kanun karşısında eşitlik prensibinin bozulacağı,

- Bu tanımlama ve açıklamalar çerçevesinde, hizmet üretip satan mühendis ve mimarlar ile şehir plancılarının *"teşebbüs"*, bunların üye oldukları odaların ve bu meyanda Şehir Plancıları Odasının ve odaların üst birliği konumundaki TMMOB'nin *"teşebbüs birliği"* olduğu,

sonucuna varılmıştır (Kararda benzer nitelikli meslek kuruluşlarına ilişkin AB Komisyonu kararlarına atıf yapılmıştır).

Kurul, kararında meslek kuruluşlarınca asgari ücretin belirlenmesinin zaruri olup olmadığı hususunu da değerlendirmiş ve Oda temsilcileri asgari ücret uygulamasının hizmetlerin kalitesini güvence altına alacağı hususunda görüş belirtirken, görüşülen başka meslek mensuplarının ise asgari ücretlerin belirlenmesinin hizmetin kalitesinin sağlanmasında etkili olmadığını beyan ettikleri ifade edilerek, serbest mesleklerde kalitenin sağlanabilmesi için

asgari ücret belirlemesinin gerekli olduğu düşüncesine katılmanın mümkün olmadığı, tam aksine rekabetçi ortamda kalitenin sağlanabileceğinin düşünüldüğü, diğer taraftan meslek örgütlerince *"kalite"* sorusunun sadece ücretle ilişkilendirilmesinin, gerçek bir kalite kontrolünü de engelleyecek nitelikte olduğu, meslek örgütlerinin örneğin haksız rekabet konusunda önlem almalarının *"meslek ahlakına"* uygun olduğu, ancak üyeler arasında rekabetin kısıtlanmasının ve bunun sonucu tüketicilerin zarar görmesinin ve mesleki gelişmenin yavaşlamasının *"meslek ahlakı"* ile irtibatlandırılmasının olanaklı olmadığı, aksine odalarca rekabetin sağlanmasının *"meslek ahlakı"* olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Asgari ücret uygulamasının tüketicilerin yararına olduğu savunmasıyla ilgili olarak da, piyasada serbest olarak çalışan teşebbüs niteliğindeki mimar ve mühendislerin üretip sattıkları hizmetleri birbirleriyle rekabet ederek tüketiciye sunmaları halinde, piyasadan pay almak amacıyla sunacakları kaliteli ve daha ucuz hizmetin tüketicilerin yararına olacağı, fiyat tespitinin hizmetin kalitesinin kontrolü için bir zorunluluk olmadığı, odaların, mimar veya mühendisin tüketici ile anlaştığı fiyata bakılmaksızın, sunulan hizmetin kalitesini işin niteliğine göre denetlemelerinin her zaman mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Kararda, 6235 sayılı Kanunda TMMOB ve bağlı odalara asgari ücreti belirleme yetkisini veren açık bir hükmün bulunmadığına, 4054 sayılı Kanunla da fiyat belirlemesinin yasaklandığına dikkat çekilmiş ve TMMOB'nin çıkardığı ve uyguladığı yönetmeliklerdeki asgari ücretleri belirleyen hükümlerin 6235 sayılı Kanuna uygun olmadığı gibi 4054 sayılı Kanunun 4/a maddesine de aykırı olduğu, serbest meslek hizmetleri fiyatlarının belirlenmesinin 4054 sayılı Kanuna aykırı ve ağır bir ihlal olduğu, kanun koyucunun, TMMOB ve bağlı odalara fiyat belirleme yetkisi vermediği, böylelikle Kanunun tanımadığı bir yetkiye TMMOB'nin, sahip olduğunu varsayarak işlem yapmasının olanaklı olmadığı belirtilmiştir.

Rekabet Kurulu asgari ücret tarifesi uygulamasını haksız rekabet açısından da incelemiş ve şu sonuca varmıştır:

"Haksız rekabet, Türk Ticaret Kanununun 56. maddesinde aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimali olarak tanımlanmıştır. Ticaret Kanunundaki haksız rekabet kavramı, iktisadi yaşamda aldatıcı davranış ve başkaca yollarla iyi niyet kurallarına aykırı hareket türündeki davranışlardır. Rakip firma ürünlerinin kötü nitelikte olduğu kasten ve haksız yere yaymak, haiz olmadığı ehliyet ve şahadetnameleri haizmiş gibi ilan etmek veya piyasada aranan ve tutulan bir ürünün markasını taklit ederek kolay ve haksız kazanç sağlamaya çalışmak haksız rekabet kavramının pratikteki yansımalarıdır.

Haksız rekabet eylemlerine ilişkin olarak meslek örgütlerinin üyelerini koruyucu düzenlemelerde bulunması uygun görülebilir. Ancak TTK'nın konusu olan haksız rekabet ile 4054 sayılı Kanunun konusu olan rekabet ihlali ayrı kavramlardır. 4054 sayılı Kanun asgari fiyat rekabetinin TTK tarafından düzenlenen haksız rekabet kavramıyla bir ilgisi bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, haksız rekabeti engellemek için rekabeti kısıtlayıcı davranışlarda bulunulması bu davranışları makul kılmamaktadır."

Kararda, TMMOB'nin Avrupa Birliğine üye ülkelerde de asgari ücretin uygulandığına ilişkin savunmasıyla ilgili olarak;

"AB Komisyonu, 13.8.1993 tarih ve L 203/27 sayılı CNSD ve 2.6.1995 tarih ve I122/37 sayılı COAPI kararlarında sırasıyla İtalya ve İspanya'daki meslek birliklerinin asgari fiyatları belirlemesini rekabet ihlali olarak kabul etmiştir. Ayrıca İtalya Rekabet Otoritesi, Apartman Yöneticileri Birliğinin ve Diş Hekimleri Birliğinin üyelerinin asgari ücretlerini belirlemelerini rekabet ihlali olarak değerlendirmiştir. AT Komisyonu kararları üye ülkelerin kanunlarının ve uygulamalarının üstünde bulunmaktadır. Serbest meslek hizmetleri fiyatlarının kanunla belirlenmesi halinde Komisyon üye ülkeler hakkında ATAD'a başvurmaktadır. Nitekim, ATAD 18 Haziran 1998'de aldığı kararda, Anlaşma'nın 85. maddesine aykırı olarak, bir teşebbüs birliği olan CNSD'ye bütün gümrük komisyoncularına yönelik zorunlu tarife uygulaması yetkisi veren bir yasayı kabul ettiği ve yürürlükte tuttuğu için, İtalya'nın Anlaşmanın 85. ve 5. maddelerinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmediğine karar vermiştir."

değerlendirmesine yer verilmiştir.

Kararın gerekçe ve hukuki dayanak bölümünde, asgari ücretlerin yönetmeliklerle belirlenmesi hususunda, Anayasanın yönetmeliklere ilişkin maddesine atıfta bulunularak, soruşturmaya konu olan odaların asgari ücret tarifelerini belirledikleri yönetmeliklerin yasal dayanağının, ilgili yönetmeliklerde 6235 sayılı Kanun olarak belirtildiği, ancak bu Kanun incelendiğinde, Kanunda odalara asgari ücret belirleme hususunda açıkça yetki veren bir hüküm bulunmadığı, TMMOB Kanununun 2 nci maddesinin (b) bendinde yer alan Anayasanın 135 inci maddesinin tekrarı niteliğinde olan ifadelerin asgari ücret belirleme yetkisine dayanak olduğunu iddia etmenin mümkün görülmediği, bu durumda TMMOB'nin üyeleri olan odalara bağlı teşebbüslerin sunacakları hizmetlerin asgari ücretlerinin belirleneceğini öngören yönetmelik adı altındaki söz konusu düzenlemelerin ve bu düzenlemelerin 4054 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da kaldırılmamış olmasının, 4054 sayılı Kanunun 4/a maddesine aykırı olduğu, TMMOB'nin yürürlüğe koyduğu Genel Kurul kararına dayanan ilgili yönetmeliklerin "bir teşebbüs birliği" kararı niteliğinde olduğu, 4054 sayılı Kanunun 13.12.1994 tarihinde yürürlüğe girdiği, TMMOB'nin yasal dayanağı olmadığı halde, Genel Kurullarında alınan kararlara dayalı olarak serbest mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin asgari ücretlerinin tespit esaslarını belirlemesinin, bağlı odaların asgari ücretlerine tespit esaslarını getirmesi ve uygulamada asgari ücretlere riayet edilmesini sağlamaya yönelik eylemlerde bulunması şeklindeki teşebbüs birliği karar ve eylemlerinin 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesini ihlal ettiğinden aynı Kanunun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca cezalandırılması ve bununla bağlantılı para cezalarının verilmesi gerektiği gerekçesine yer verilmiştir.

Sonuç olarak, Rekabet Kurulu 22.01.2002 tarihli kararında;

- Meslek odalarına üye olan ve mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı gibi alanlarda hizmet üretip satan serbest meslek mensuplarının her birinin 4054 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi anlamında "teşebbüs" olduğuna,

- Haklarında soruşturma yürütülen TMMOB ve TMMOB Şehir Plancıları Odasının ihlal konusu eylemler bakımından 4054 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi anlamında birer "teşebbüs birliği" olduğuna,

oybirliğiyle karar verilmiş ve 4054 sayılı Kanun uyarınca, kararda belirtilen cezaların verilmesine hükmedilmiştir. Kararda, TMMOB'a bağlı odaların üyesi olan teşebbüslerin verdikleri hizmetlere karşılık alacakları bedellerin en alt sınırının belirlenmesi ve buna aykırı davranışları öngören karar, düzenleme ve uygulamaların, 4054 sayılı Kanunun 4. maddesini ihlal etmesi nedeniyle, aynı Kanunun 9 uncu maddesinin ilk fıkrası uyarınca, rekabetin tesisini ve ihlalin giderilmesini temin etmek üzere TMMOB'nin yasal dayanağı olmaksızın, kendisine bağlı odalar aracılığıyla odaya üye olan teşebbüslerin asgari hizmet bedellerinin belirlenmesini zorunlu kılan ve bunun altında ücretle hizmet verilmesini yasaklayan karar ve uygulamalarına derhal son verilmesine karar verilmiş ve gerekli düzeltici işlemlerin yapılması ve tedbirlerin alınması istenilmiştir.

Aynı şekilde TMMOB Şehir Plancıları Odasının asgari ücretleri belirlemeye ilişkin karar ve uygulamalarının 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aykırı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiş ve asgari ücret belirlemeye yönelik yönetmelik, karar ve uygulamalara derhal son verilmesi talep edilmiştir.

TMMOB, 2003 yılında da "TMMOB'nin üyelerinin çeşitli hizmetlerde uygulayacağı ücretler ile ilgili alt sınırı belirlemek yoluyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u ihlal ettiği iddiası"yla Rekabet Kuruluna şikayet edilmiş, şikayet üzerine konuyu inceleyen Rekabet Kurulu, 13.11.2003 tarih ve 03-73/876 (d)-377 sayılı Kararında;

"Mimarlık ve mühendislik hizmetlerine ilişkin asgari ücret tarifelerinin belirlenmesiyle ilgili olarak;

"Yapılan bir şikayet çerçevesinde, mimarlık ve mühendislik hizmetlerine ilişkin olarak, TMMOB tarafından bağlı meslek odalarının asgari ücret tarifelerinin ve TMMOB üyesi olan Şehir Plancıları Odası'nca şehir plancılarının asgari ücret tarifelerinin belirlenmesi suretiyle adı geçen Birlik ve Odanın 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettikleri iddiasıyla başlatılan soruşturma sonucunda, Rekabet Kurulu tarafından, 22.1.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayı ile; TMMOB'nin "TMMOB Asgari Ücret ve Çizim Standartları Tesbit Komisyonu ve Kontrol Bürolarının Kurulmasına İlişkin Yönetmelik", "TMMOB Mimarlık-Mühendislik Hizmetleri ve Asgari Ücret-Asgari Çizim ve Düzenleme Esasları Yönetmeliği" ve "TMMOB Disiplin Yönetmeliği" gibi yönetmelikler aracılığı ile doğrudan yasal dayanağı olmadığı halde, genel kurullarında alınan kararlara dayalı olarak serbest mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin asgari ücretlerini tespit esaslarını belirlemesi, bağlı odaların asgari ücretleri tespit ve denetleme sistemini getirmesi ve uygulamada asgari ücretlere riayet edilmesini sağlamaya yönelik eylemlerde bulunması ve bu teşebbüs birliği kararlarını 4054 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden ve Rekabet Kurulunun teşkilatını oluşturduğunu 1997/6 sayılı Tebliğ ile bildirmesinden sonra da ortadan kaldırmayarak devam ettirmesi suretiyle 4054 sayılı Kanunun 4. maddesini ihlal ettiğine karar verilmiştir. Gerekçeli karar, 26.5.2003 tarih ve 25119 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

TMMOB'nin Kurum kayıtlarına intikal eden 5.6.2003 tarih ve 2575 sayılı geri bildiriminde, "TMMOB'nin 17.5.2003 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında asgari ücrete ilişkin ilgili yönetmeliklerle düzenlenen tüm uygulamaların, Danıştay nezdinde açılacak davada yürütmenin

durdurulması istemi hakkında karar verilinceye kadar askıya alınmasına karar verildiği" belirtilmiştir.

Söz konusu şikayetin karara bağlanmış olması dikkate alınarak, 4054 sayılı Kanun kapsamında yapılacak başka bir işlem bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Bununla birlikte benzeri şikayetler devam ettiğinden gerekli takip yapılmaktadır."

"İşyerlerinde istihdam edilen mühendislerin ücretlerinin belirlenmesi"yle ilgili olarak ise;

"Ege Bölgesi Sanayi Odası Genel Sekreteri M... K... imzalı başvuruda, iş yerlerinde istihdam edilen mühendislerin ücretlerinin ilgili odalarca belirlendiği ifade edilmiştir. Şikayet üzerine, görevli raportörlerce Ege Bölgesi Sanayi Odası Genel Sekreter Yardımcısı G... K... ile yapılan görüşmeden, söz konusu şikayetin Ege Bölgesi Sanayi Odasının üyeleri tarafından sözlü olarak dile getirildiği, konunun daha sonra Oda tarafından Rekabet Kurumuna aktarıldığı, konuya ilişkin ek bilgi ve belge olmadığı öğrenilmiştir.

22.5.2003 tarih ve 4587 sayılı İş Kanunu'nun "İş Güvenliği İle Görevli Mühendis Veya Teknik Elemanlar" başlıklı 82. maddesinde "Bu Kanuna göre sanayiden sayılan, devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işverenler, işyerinin iş güvenliği önlemlerinin sağlanması, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi için alınacak önlemlerin belirlenmesi ve uygulanmasının izlenmesi hizmetlerini yürütmek üzere işyerindeki işçi sayısına, işyerinin niteliğine ve tehlikelilik derecesine göre bir veya birden fazla mühendis veya teknik elemanı görevlendirmekle yükümlüdürler. İş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanların nitelikleri, sayısı, görev, yetki ve sorumlulukları, eğitimleri, çalışma şartları, görevlerini nasıl yürütecekleri, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir." Hükmü yer almaktadır. Öte yandan, TMMOB ve oda mevzuatlarında ise, işyerlerinde istihdam edilen mühendislere ilişkin ücret tarifesini düzenleyen hüküm bulunmamaktadır.

Dosya mevcudu bilgilere göre, görevli raportörlerce yapılan incelemede, iş yerlerinde istihdam edilen mühendislerin ücretlerinin ilgili odalarca belirlendiğine ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir."

değerlendirmesine yer verilmiştir. Sonuç olarak Rekabet Kurulu yaptığı inceleme ve değerlendirme neticesinde;

1- 22.01.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı Rekabet Kurulu Kararı çerçevesinde, şikayet konusunun Rekabet Kurulunca incelenerek karara bağlanmış olduğu göz önüne alınarak, 4054 sayılı Kanun kapsamında başkaca yapılacak bir işlem bulunmadığına; bununla beraber benzeri şikayetlerin devam etmesi dolayısıyla, ilgili Rekabet Kurulu kararının gereğinin yapılmasının sağlanması yönünde gerekli takibin yapılmakta olduğu konusunda şikayetçinin bilgilendirilmesine;

2- İşyerlerinde istihdam edilen mühendislerin ücretlerinin ilgili odalarca belirlendiği şeklindeki iddiayı doğrulayacak herhangi bir bilgiye rastlanılmaması ve şikayetçi tarafından da belge sunulmaması dolayısıyla, Ege Bölgesi Sanayi Odasının şikayeti hakkında 4054 sayılı Kanun kapsamında herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmadığına, şikayetin reddine,

karar vermiştir.

Rekabet Kurulu kararında sözü edildiği şekliyle TMMOB tarafından Kurulun 22.1.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı Kararı aleyhine iptal davası açılmış ve kararın yürütmesinin durdurulması talep edilmiştir. Danıştay Onuncu Dairesi, anılan Rekabet Kurulu Kararıyla ilgili olarak 17.11.2003 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar (Esas No:2003/2705) vermiştir. Danıştay Onuncu Dairesi, yürütmenin durdurulması kararında, Anayasanın 135 ve 124 üncü maddelerinden söz ederek, bu kapsamda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan ve kamu tüzel kişiliği bulunan davacı birliğin (TMMOB) kendi görev alanı ile ilgili yönetmelikler çıkarma yetkisinin bulunduğunu belirtmiş, konu 4054 sayılı Kanun açısından irdelenmemiştir. Kararda, yönetmeliklerin hukuksal niteliği dikkate alındığında 2577 sayılı Kanunun 27 nci maddesinde yer alan koşulların gerçekleştiği gerekçesiyle kararın yürütülmesinin durdurulması istemi yerinde görülmüş ve oyçokluğuyla yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu uyuşmazlık konusunda henüz esasa ilişkin bir karar verilmemiştir.

c) Türk Tabipleri Birliği Kararı

Rekabet Kurulu bir şikayet üzerine Türk Tabipleri Birliğinin düzenlemiş olduğu *"Asgari Ücret Tarifesi"* ile rekabet ihlaline neden olduğu iddiasını (6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanununun 28 inci maddelerine dayanarak Türkiye genelinde illere göre Asgari Ücret Tarifesi düzenlendiği, bu uygulamanın doktorların ve tedavi kuruluşlarının tarifenin altında ücretle hizmeti sunmalarına engel olduğu iddiası) incelemiş ve karara bağlamıştır.

Kurulun 30.10.2003 tarih ve 03-70/851-369 sayılı Kararında, konuya ilişkin inceleme ve değerlendirme kapsamında; TTB'nin yayınladığı Asgari Ücret Tarifesinin içeriği, özel muayenehane, laboratuar, poliklinik ve hastanelerde uyulması zorunlu bir tarife olması ve özel sağlık kuruluşlarının özel muayene ve tetkik hizmetlerini, genellikle, özel sağlık sigortası olan bireylere veya ücretini kendisi ödeyen, sosyal güvencesi olmayan hastalara sunması gibi hususlar dikkate alınarak, şikâyet konusu olayda ilgili ürün pazarı TTB asgari ücret tarifesinin uygulama alanı olan "özel muayene ve tetkik hizmetleri" pazarı olarak belirlenmiştir.

Kararda ön araştırma çerçevesinde Raportörlerce TTB, Ankara, İzmir ve İstanbul Tabip Odaları ile özel muayenehane ve polikliniklerde yerinde yapılan incelemeler neticesinde elde edilen tespit ve delillere yer verilerek aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır.

Kurul kararında TTB'nin 6023 sayılı Kanundan kaynaklanan asgari ücret tarifesi belirleme yetkisiyle ilgili olarak şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

"6023 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre; "Tabip odalarının veya birlik teşekküllerinden herhangi birisinin göstereceği lüzum üzerine bazı mıntıkalarda odalarda tabip tedavisi ücretlerinin en az miktarının gösteren tarifeler düzenlemek (Bu tarifeler Merkez Konseyince tasdik edildikten sonra bilgi edinilmek üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaletine gönderilir)" yönetim kurulunun görevleri arasındadır.

Asgari ücret tespiti konusunda TTB, Kanundan kaynaklanan bir yetkiyi kullanmakta olduğunu belirtmiştir. 6023 sayılı Kanunun ilgili maddesi, TTB'ye yapılması zorunlu bur sorumluluk yüklememiş, takdiri olarak lüzumlu hallerde bazı mıntıkalarda veya odalarda tabip tedavisi ücretlerinin en az miktarlarını belirleme yetkisi vermiştir.

Bununla birlikte, ilgili Kanun maddesinin lafzı uygulamanın Türkiye genelinde olmasını da engellemektedir. Ayrıca 6023 sayılı Kanundaki "lüzumlu haller" ifadesinin yoruma açık ve göreli olarak değişebilecek nitelikte olması nedeniyle, tarife belirlenmesi uygulaması genelleştirmeye müsaittir. İlgili meslek birliği ve odalar, her durumda –kendilerine göre- bir lüzum ortaya koyabilecek ve tarife belirlenmesi belirli mıntıkalarla sınırlı kalan ihtiyati bir uygulama olmak yerine, her bölgede süregelen genel bir uygulamaya dönüşebilecektir. Nitekim mevcut durum itibarıyla uygulama tüm Türkiye'yi kapsamaktadır ve genelleştirilmiştir."

Kararda, asgari ücret tarifeleriyle ilgili olarak TTB ve tabip odalarınca lüzumlu haller olarak gösterilen *"hizmet standardının korunması"*, *"hekimlik vasfının sürdürülmesi"* ve *"fiyat rekabetinin engellenmesi"* hususları da değerlendirilmiş ve;

- Hizmet standardının korunmasıyla ilgili olarak; TTB'nin hizmetin gerekli ve yeterli düzeyi konusunda yayımladığı bir standardı veya minimum gerekler konusunda herhangi bir denetimi bulunmadığı ve hizmet standardına ilişkin denetim yetkisinin Sağlık Bakanlığına ait olduğu, bu denetimlerin yeterince yapılmamasının ve hizmet kalitesinin bozulmasının TTB tarafından yapılacak asgari ücret tespitini haklı kılmadığı, nitekim asgari ücretlerin altında muayene ve tahlil yaptıkları durumda, tabiplerin Tabip Odası ve TTB tarafından verilen hizmetin kalitesine bakılmaksızın, TTB Yüksek Onur Kuruluna sevk edilip cezalandırıldığı,

- Rekabetin engellenmesiyle ilgili olarak; sağlık hizmetlerinde hizmet kalitesinin, sistemin kendi kendini denetleme veya asgari tarifeden ziyade Sağlık Bakanlığı ve onun taşra teşkilatınca yapılacak denetimlerle sağlanabilecek bir husus olduğu, bu denetimlerin eksikliğinin, sektörde rekabetten vazgeçilmesini gerektirecek, asgari tarifeleri vazgeçilmez kılacak ya da 4054 sayılı Kanunun uygulanmasını engelleyecek bir husus olmadığı, TTB'nin kullandığı yetkinin aslen, hizmet kalitesinin sağlanmasından ziyade (çünkü bu hususta herhangi bir etkinliği yoktur) rekabetin ortaya çıkması ve muayene ve tahlil ücretlerinin düşmesinden zarar görecek üyelerin menfaatlerinin korunması ve bunun için de asgari bir gelir düzeyinin elde edilmesine yönelik olduğu,

görüşleri ifade edilmiştir.

Birliğin asgari ücret tarifesinin, 4054 sayılı Kanun açısından değerlendirilmesi sonucunda da;

- TTB Yönetim Kurulu ve Merkez Konseyinin, tabip tedavisi asgari ücret tespitleri için aldığı kararların teşebbüs birliği kararı olduğu, TTB ve tabip odalarının, cezalandırma gücünü kullanarak tüm üyeleri bağlayıcı olan bu kararların uygulanmasını sağladığı,

- 4054 sayılı Kanunla; belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemlerinin hukuka aykırı ve yasak faaliyetler olarak düzenlendiği, ayrıca mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesinin de yasaklandığı, yani Kanunla bir

teşebbüs birliğinin (TTB'nin) bir hizmet piyasasında (özel sağlık hizmetleri) rekabeti doğrudan engelleme, bozma ve kısıtlama amacı taşıyan (hizmet karşılığı alınacak ücretlerin asgarisini belirleme) karar almasının ve uygulamasının yasaklandığı, bu çerçevede TTB'nin özel muayene ve tahlil hizmetleri için uyulması zorunlu ücret tarifeleri düzenlemesinin 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aykırı olduğu,

- Bununla birlikte, çeşitli idari yargı kararlarıyla da tespit edildiği üzere, Birliğin asgari ücret belirleme yetkisinin, esasen 6023 sayılı Kanuna dayandığı,

- Öte yandan, sağlığın bozulduğu durumlarda, muayene, hastalığın teşhis ve tedavisinin aciliyet arz edebildiği; yapılacak iyileştirme hizmetinin ücretinin bu açıdan pazarlığa açık olmadığı, bu gibi durumlarda edimler arası dengenin gözetilmesi için rehber bir tarifeye ihtiyaç bulunduğu, hatta tedavi sonrası oluşacak tedavi-ücret anlaşmazlıklarının çözümü açısından ve kişinin rahatsızlığının aciliyet arz etmediği durumlarda bu tarifenin faydalı olacağı,

- Ayrıca, acil olmayan muayene ve tedaviler için tarifelerin bağlayıcılığının olmaması gerektiği, hekimlerin hastanın ihtiyacına ve maddi durumuna göre fiyat farklılaştırabilmeleri ve tarifelerin altında da muayene ve tedavi yapabilmeleri gerektiği, ancak bu durumda hastaların, hastalıkları konusunda birden fazla doktora gidebilecekleri ve diğer vasıtaların yanında bu vasıtayla da kamu sağlığının korunması ve iyileştirilmesine hizmet edilmiş olunacağı,

belirtilerek, bu çerçevede, 4054 sayılı Kanunun 27/g maddesi kapsamında ilgili sürecin işletilerek yasal düzenleme değişikliği talebi ile ilgili makamlar nezdinde girişimlerde bulunulması ve söz konusu düzenleme değişiklikleri sağlandıktan sonra, fiyat tarifesi yayınlama talebinde bulunan meslek birliklerinin olası taleplerinin 4054 sayılı Kanunun muafiyet hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesi gerektiği kanaati ifade edilmiştir.

Sonuç olarak Rekabet Kurulu TTB'ye ilişkin başvuruyla ilgili olarak; TTB'nin düzenlemiş olduğu Asgari Ücret Tarifesinin rekabet ihlaline neden olduğu iddiasına ilişkin olarak, 4054 sayılı Kanunun 41 inci maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığına ve dolayısıyla şikayetin reddine; 4054 sayılı Kanunun 27/g bendinde belirtilen *"Rekabet hukuku ile ilgili mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler konusunda doğrudan .... görüş bildirmek"* ile ilgili sürecin işletilerek, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu ile 4054 sayılı Kanun arasındaki ihtilafın (sağlık sektörünün özellikleri de göz önünde bulundurularak) özel muayene ve tahlil hizmetleri asgari tarifesi yerine rehber bir tarifenin tespitine ilişkin olarak 6023 sayılı Kanunda yapılacak bir değişiklik ile giderilmesinin mümkün olduğu yönünde yasal düzenleme değişikliği talebi ile TBMM, Başbakanlık ve ilgili Bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulmasına; söz konusu düzenleme ile değişiklikler sağlandıktan sonra, meslek birliklerinin fiyat tarifesi yayınlama yönündeki olası taleplerinin ise 4054 sayılı Kanunun muafiyet hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirilebileceğine, oy birliğiyle karar vermiştir.

d) Türkiye Barolar Birliği Kararı

Türkiye Barolar Birliğinin, üyelerinin çeşitli hizmetlerde uygulayacağı ücretler ile ilgili alt sınır belirlemek yoluyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu ihlal ettiği iddiasına ilişkin olarak yapılan inceleme neticesinde alınan 13.11.2003 tarih ve 03-73/876 (a)-374 sayılı Rekabet Kurulu Kararında, 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 164 üncü maddesine atıfla, TTB'ye Kanunla açıkça asgari ücret belirleme yetkisi verilmiş olduğundan, şikayete ilişkin yapılacak herhangi bir işlem bulunmadığı, ancak, ilgili Kanun maddesi 4054 sayılı Kanun ile ihtilaf halinde bulunduğundan, 4054 sayılı Kanunun ilgili maddeleri uyarınca ilgili merciler nezdinde rekabetin tesisi için girişimlerde bulunulması gerektiği değerlendirmesine yer verilmiştir.

Diğer yandan, işyerlerinde istihdam edilen avukatların ücretlerinin belirlenmesi konusunda ise, söz konusu Kanun hükmünün avukatlık hizmetlerine ilişkin düzenleme getirdiği, bu hüküm çerçevesinde TTB tarafından işyeri avukatlarının aylık ücretlerinin düzenlenmesi suretiyle Kanunun verdiği yetkiyi aşmakla birlikte, asil olarak ilgili Kanun maddesinin 4054 sayılı Kanunla ihtilaf halinde olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak Rekabet Kurulunca;

- 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 164 üncü ve 168 inci maddeleri ile verilen yetki kapsamında Türkiye Barolar Birliğinin asgari ücret tarifeleri belirlemesinin rekabeti kısıtlayıcı etkilerinin bulunması ve ilgili Kanun hükümleri ile 4054 sayılı Kanun arasında ihtilaf olması nedeniyle, aynı Kanunun 27/g ve 30/f maddeleri çerçevesinde yasal düzelmede değişiklik talebi ile TBMM, Başbakanlık ve ilgili Bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulmasına,

- 1136 sayılı Kanun ile verilen asgari ücret tarifesi belirleme yetkisi çerçevesinde sözleşmeli avukatlar için de aylık ücret düzenlemesi yapan Türkiye Barolar Birliği tarafından kanunla kendisine tanınan yetkinin aşıldığı, esasen anılan Kanunun verdiği yetkinin 4054 sayılı Kanuna aykırı olduğu ve TBB tarafından sözleşmeli avukatlara ilişkin ücret düzenlemesi yapılması uygulamasının rekabeti kısıtlayıcı etkilerinin bulunduğu anlaşıldığından; 4054 sayılı Kanunun 27/g ve 30/f maddeleri çerçevesinde ilgili süreç işletilerek yasal düzenleme değişikliği talebi ile TBMM, Başbakanlık ve ilgili Bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulmasına ve söz konusu düzenleme değişiklikleri sağlandıktan sonra, asgari fiyat tarifesi yayınlama talebinde bulunan meslek birliklerinin olası taleplerinin, 4054 sayılı Kanunun muafiyet hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirileceğine,

oy birliğiyle karar verilmiştir.

e) TÜRMOB Kararı

Rekabet Kurulu bir şikayet başvurusu üzerine, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinin (TÜRMOB), üyelerinin çeşitli hizmetlerde uygulayacağı ücretler ile ilgili alt sınır belirlemek yoluyla 4054 sayılı Rekabetin

Korunması Hakkında Kanunu ihlal ettiği iddiasını da incelemiştir. Kurulun konuya ilişkin 13.11.2003 tarih ve 03-73/876 (e)-378 sayılı Kararında, 3568 sayılı Kanunun 46 ncı maddesine atıf yapılarak, TÜRMOB'a Kanunla asgari ücret belirleme yetkisi verilmiş olduğundan, şikayete ilişkin yapılacak herhangi bir işlem bulunmadığı, ancak, ilgili Kanun maddesi 4054 sayılı Kanun ile ihtilaf halinde bulunduğundan, 4054 sayılı Kanunun 27/g ve 30/f maddeleri uyarınca ilgili merciler nezdinde rekabetin tesisi için girişimde bulunulması gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçla, 4054 sayılı Kanundaki süreç işletilerek yasal düzenleme değişikliği talebi ile TBMM, Başbakanlık ve ilgili Bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulmasına ve söz konusu düzenleme değişiklikleri sağlandıktan sonra, asgari fiyat tarifesi yayınlama talebinde bulunan meslek birliklerinin olası taleplerinin 4054 sayılı Kanunun muafiyet hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

f) İstanbul Profesyonel Fotoğraf Sanatkârları Odası Kararı

Rekabet Kurulu İstanbul Profesyonel Fotoğraf Sanatkârları Odası (İstanbul Fotoğrafçılar Odası) tarafından yayımlanan ücret tarifesinin rekabet ihlali oluşturduğu iddiasını incelediği 22.5.2006 tarih ve 06-35/439-111 sayılı Kararında; Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonuna bağlı Fotoğrafçılar Odalarına ve Ticaret Odalarına üye olmak suretiyle faaliyet gösteren fotoğrafçıların tabi olduğu 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun konuya ilişkin hükümlerine ve ilgili yönetmelik düzenlemelerine yer verildikten sonra şu değerlendirme yapılmıştır:

"İlgi meslek odalarına, yukarıda aktarılan mevzuat hükümleri çerçevesinde, azami hadleri gösteren ücret tarifeleri belirleme yetkisi verilmiştir. Ancak, dosya mevcudu bilgilere göre, İstanbul Fotoğrafçılar Odasınca üyelerine gönderilen 1.4.2006 tarihli ücret tarifesi asgari ücretleri belirlemektedir. Mezkur mevzuat hükümlerine aykırılık teşkil eden söz konusu uygulama, 4054 sayılı Kanunu da ihlal etmektedir.

Bununla birlikte, şikayete konu asgari ücret tarifesinin henüz 1.4.2006 tarihinde yayınlanmış olması nedeniyle, pazardaki rekabetçi yapıda ancak kısıtlı bir zararın ortaya çıkmasının muhtemel olduğu kanaatine varılmıştır."

Rekabet Kurulu, konuya ilişkin tespit ve değerlendirmelerden sonra;

- Şikayete ilişkin olarak, ücret tarifesinin henüz 01.04.2006 tarihinde yayımlanmış olması, dolayısıyla pazardaki rekabetçi yapıda ancak kısıtlı bir zararın ortaya çıkmasının muhtemel olması nedeniyle 4054 sayılı Kanun kapsamında ön araştırma açılmasına gerek bulunmadığına,

- Bununla birlikte, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununda anılan tarifelerin azami hadlere ilişkin olmasının ve azami fiyatların asgari olarak uygulanmasının ve bu yönde Oda tarafından üyelerce uyulması zorunlu bir tarife yayımlanmasının, 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aykırılık teşkil etmesi nedeniyle, anılan uygulamanın Kanunun 9 uncu maddesinin üçüncü bendi uyarınca sonlandırılması gerektiğine,

- Şikayete konu ücret tarifesinin, 5362 sayılı Kanun ile de uyumlu olarak azami hadleri gösterecek şekilde yeniden düzenlenerek tüm üyelere duyurulması ve bu konuda yapılacak düzenlemelerin 30 gün içerisinde Rekabet Kurumuna tevsik edilmesine,

- Söz konusu düzenlemenin yapılmaması ve uygulamanın devam etmesi halinde 4054 sayılı Kanunun 41 inci maddesi uyarınca haklarında soruşturma açılacağı ve Kanunun 16 ıncı ve 17 nci maddeleri uyarınca işlem yapılacağının İstanbul Profesyonel Fotoğraf Sanatkârları Odasına bildirilmesine,

- Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonuna görüş bildirilmesi konusunda Başkanlık Makamına yetki verilmesine,

oy birliğiyle karar vermiştir.

g) Denizli Fırıncılar Odası Kararı

Rekabet Kurulunun Denizli Fırıncılar Odası ve Denizli Bakkallar Odası hakkında yapılan incelemeye ilişkin 02.08.2007 tarih ve 07-63/765-273 sayılı Kararında da, meslek kuruluşlarının uyulması zorunlu fiyat tarifesi uygulaması, rekabet mevzuatı açısından incelenmiş ve karara bağlanmıştır.

Kararda daha önce ekmek piyasasına ilişkin Kurul kararlarına da atıf yapılmış ve bu kararlarda öne çıkan hususun, odalarca belirlenen tarifelerde yer alan fiyatın fırıncılarca sabit fiyat olarak algılanması ve tüm fırınların birlikte hareket ederek bu fiyata uymak yönünde bir çaba içinde olması olduğu belirtilerek, Kurulun bu durumu engellemek amacıyla Ankara Ekmek Kararında (18.01.2005 tarih ve 05-06/52-21 sayılı Karar); *"İlgili esnaf odası tarafından hazırlanan ekmek fiyat tarifelerinde yer alan fiyatların sabit fiyat olarak algılanmaması için fiyatların azami hadleri gösterdiğini ve bunun altında ekmek satışı yapmanın mümkün olduğunu belirtilen açıklayıcı bir notun anılan tarifelerde yer almasının sağlanması ve tarifelere ilişkin mevzuatın uygulanması ile ilgili olarak gerekli özenin gösterilmesi yönünde Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonuna görüş bildirilmesine"* hükmedildiği, benzer bir şekilde Gaziantep Ekmek Kararında (07.01.2005 tarih ve 05-02/18-9 sayılı Karar) da, 4054 sayılı Kanunun ekmek piyasalarında uygulanması yolundaki aksaklıkların giderilmesi amacıyla Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonuna ve Türkiye Fırıncılar Federasyonuna görüş bildirilmesi sonucuna ulaşıldığı ve Kurum tarafından 16.03.2006 tarih 785 ve 786 sayılı yazılar ile gerek konfederasyon gerekse federasyonun fiyat tarifelerine ilişkin olarak uyarılmış olduğu belirtilmiştir.

Kurul, inceleme sonucunda; Denizli Fırıncılar Odasının üyelerine gönderdiği belgenin 13 üncü maddesinde yer alan ve ekmek üreten/satan teşebbüslerin esnaf odaları birliği ve yetkili kurumlar tarafından belirlenen mevcut fiyat tarifesine uymak zorunda olduğu ifadesinin, azami fiyata ilişkin herhangi bir açıklama içermemesi nedeniyle belirsizlik taşıdığı, tarifedeki fiyatın azami fiyat olduğunun belirtilmemesi ve üyelerin tarifeye uymakla yükümlü olduğunun ifade

edilmesinin, fırınların bu fiyatı sabit fiyat olarak yorumlamaları sonucunu doğurabileceğini belirtmiştir. Kararda, dosya konusuna yönelik olarak 4054 sayılı Kanun çerçevesinde ön araştırma yapılmasına veya soruşturma açılmasına yer olmadığına, üyelerine gönderdiği 14.03.2007 tarih ve 2007-17 sayılı yazı ekinde yer alan belgedeki fiyat tarifesine uyulması gerektiğine yönelik hükmün, tarifedeki fiyatların azami fiyatlar olduğunun belirtilerek değiştirilmesi konusunda Denizli Fırıncılar Odasına görüş yazısı gönderilmesine, oybirliğiyle karar vermiştir.

h) Türk Eczacılar Birliği ve Bölge Eczacı Odaları Kararları

Türk Eczacılar Birliğinin çeşitli uygulamaları Rekabet Kurulu tarafından 4054 sayılı Kanuna uygunluk yönünden incelenmiş ve karara bağlamıştır. Kararlardan bazılarının tarih ve sayısı ile konusu aşağıda belirtilmiştir:

- 14.02.2008 tarih ve 08-15/144-48 sayılı Karar (Türk Eczacıları Birliği ve Maliye Bakanlığı arasında imzalanan Protokol ile Ankara Eczacı Odası'nın üye eczacılara imzalattığı taahhütnamenin rekabeti kısıtladığı iddiasına ilişkin).

- 08.11.2007 tarih ve 07-85/1054-413 sayılı Karar (Türk Eczacıları Birliği'nin hazırlatmış olduğu Eczane Yazılımını ücretsiz olarak dağıtmasının 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 4. ve 6. maddesini ihlal ettiği iddiasına ilişkin).

- 15.11.2007 tarih ve 07-86/1088-422 sayılı Karar (Eczanelerde kullanılacak "E" logolu tabelaların standartlara uygun olarak üretilmesine yönelik Türk Eczacılar Birliği tarafından uygunluk belgesi verilmesinin 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettiği iddiasına ilişkin).

- 10.07.2007 tarih ve 07-58/674-233 sayılı Karar (Türk Eczacıları Birliği'nin resmî/özel kurum ve kuruluşlara ilaç satışlarında indirim oranını belirleyerek 4. madde anlamında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u ihlal ettiği iddiasına ilişkin).

- 02.11.2006 tarih ve 06-79/1021-295 sayılı Karar (Türk Eczacıları Birliği ve bağlı eczacı odalarının, resmî/özel kurum ve kuruluşlara ilaç satışlarında indirim oranını belirlemeye yönelik karar ve uygulamaları ile 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettiği iddiasının yeniden değerlendirilmesine ilişkin).

- 22.09.2005 tarih ve 05-59/877-236 sayılı Karar (İşyeri hekimlerince yazılan reçetelerin eczacılar arasında paylaşımı ile ilgili uygulamanın kaldırılması talebine ilişkin).

- 18.01.2005 tarih ve 05-06/44-17 sayılı Karar (Nevşehir Eczacılar Odası önderliğinde 19.3.2003 tarihinde başlatılan bir uygulama ile eczacıların kendi aralarında anlaşarak tekelleşme yoluna gittikleri, bu yolla rekabetin ortadan kaldırıldığı ve müşterilerin alışveriş özgürlüğünün kısıtlandığı iddialarına ilişkin).

- 13.01.2005 tarih ve 05-05/29-16 sayılı Karar (Muğla Eczacılar Odası'nın almış olduğu bir kararla Muğla merkez ilçesinde faaliyet gösteren eczanelerin Muğla'daki kamu kurumlarını

paylaştıkları ve kamu kurumlarında çalışan personelin sadece belirlenen eczanelerden alışveriş yapmak zorunda kaldıkları iddialarına ilişkin).

- 18.09.2000 tarih ve 00-35/393-220 sayılı Karar (Türk Eczacılar Birliği ve bazı bölge Eczacı Odalarının talep miktarlarını ortak tespit etmek suretiyle rekabeti sınırlamalarına ilişkin).

Rekabet Kuruluna, çeşitli tarihlerde, *"Bazı reçete gruplarının bölge eczacı odaları tarafından eczaneler arasında belli bir sıra ve kota dahilinde paylaştırılması uygulamasının olduğu"* iddiasıyla yapılan başvurular üzerine Rekabet Kurulu, konuyu en son 27.11.2008 tarihli toplantısında değerlendirmiş ve 4054 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, Türk Eczacıları Birliğine her türlü reçete dağıtımına son verilmesi, aksi halde 4054 sayılı Kanun çerçevesinde işlem başlatılacağı hususunda görüş yazısı gönderilmek üzere Başkanlığa yetki verilmesine karar verilmiştir. Kurulun 08-67/1095-427 sayılı Kararı uyarınca Birliğe aşağıdaki Kurum görüşü gönderilmiştir:

"... Bu çerçevede, rekabeti engelleyici nitelikte olduğu Rekabet Kurulu kararları ile tespit edilmiş olan inceleme konusu uygulama bakımından ihlale son verilmesi için her türlü reçete dağıtımının durdurulması ve bunun da Kurumumuza 30 gün içinde tevsik edilmesi gerekmektedir. SGK ve Maliye Bakanlığının ilgili düzenlemeleri anılan Tebliği ve Protokollerden çıkarmanın ardından bölge eczacı odalarının reçete dağıtımına devam etmesi durumunda, konuyla ilgili olarak 4054 sayılı Kanun çerçevesinde işlem başlatılacaktır..."

ı) TÜRSAB Kararları

Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin (TÜRSAB) birçok karar ve uygulaması Rekabet Kurulu kararlarına konu olmuştur. Kurulun TÜRSAB'a ilişkin bazı kararları aşağıda verilmiştir:

- 17.12.2003 tarih ve 03-80/967-397 sayılı Karar (TÜRSAB tarafından Genel Kurul kararı ile yüksek giriş aidatı uygulanarak piyasaya girişlerin engellenmesi suretiyle 4054 sayılı Kanunun ihlal edilip edilmediğinin tespitine ilişin karar). Bu kararda Rekabet Kurulu, 4054 sayılı Kanunun uygulanması bakımından, "seyahat acenteliği hizmetleri" pazarında faaliyet gösteren seyahat acentelerinin birer "teşebbüs" olduğuna, seyahat acentelerinin ilgili mevzuat gereği üye olmak zorunda bulundukları TÜRSAB'ın bir "teşebbüs birliği" olduğuna, TÜRSAB Genel Kurulunda alınan soruşturma konusu kararın bir "teşebbüs birliği kararı" niteliğinde olduğuna, TÜRSAB'ın Kasım 2001 tarihinde yapılan 15. Genel Kurulunda alınan karar ile piyasaya yeni girişleri engelleyici nitelikte yüksek giriş ücreti belirlemek suretiyle 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ihlal edildiğine ve bu ihlalden dolayı TÜRSAB'a kararda belirtilen tutarda para cezası verilmesine karar verilmiştir. Kurulun söz konusu kararı Danıştay Onüçüncü Dairesince iptal edilmişse (usul yönünden) de, Kurul aynı konuya ilişkin olarak 22.06.2006 tarih ve 06-45/572-156 sayılı Kararıyla konuyu yeniden değerlendirmiş ve Danıştay kararındaki eksiklikleri gidererek aynı kararı almıştır. Kurulun sözü edilen iki kararına göre, 4054 sayılı Kanun uygulaması bakımından seyahat acenteleri birer "teşebbüs", bunların üye olduğu meslek kuruluşu olan TÜRSAB ise bir "teşebbüs birliği" olup, TÜRSAB'ın 15. Genel Kurulunda alınan

karar ile piyasaya yeni girişleri engelleyici nitelikte yüksek giriş ücreti belirlemek suretiyle 4054 sayılı Kanunun 4. maddesi ihlal edilmiştir. Kurulun 06-45/572-156 sayılı Kararında TÜRSAB Genel Kurulunda belirlenen yüksek giriş aidatı konusu rekabet mevzuatı açısından incelenirken, literatürdeki "giriş engeli" kavramının (Kanundaki "piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi" ifadesi) anlamı ve mahiyeti üzerinde durulmuş ve belli bir sektörde faaliyet gösteren firmalar açısından, yeni girişi engellemenin mevcut kâr marjlarını korumak için zaman zaman başvurulan bir yöntem olduğu, ancak pazara yeni girişi engellemek isteyen teşebbüslerin belirli miktarda pazar gücünü ellerinde bulundurmaları gerektiği, şikayet konusu olayda bu gücün (Birliğe giriş ücreti/aidatı) TÜRSAB Genel Kuruluna kanunla verildiği, TÜRSAB'a üye olmak için ödenen giriş ücretinin pazara yeni giriş yapılırken katlanılan bir maliyet kalemi olduğu, "pazara giriş engeli" işlevi gören TÜRSAB giriş ücretinin "sermaye gereksinimi", "batık maliyet" ve "pazardan çıkış engeli" niteliği taşıdığı belirtilerek şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

"Giriş ücretinin reel olarak giderek yükselmesi, pazara daha sonra giriş yapanın daha fazla giriş maliyetine katlanmasına neden olmaktadır. Bu miktara, halen faal olan acenteler karar verdiklerinden dolayı, TÜRSAB Genel Kuruluna ait olan bu tasarruf, aynı zamanda Krattenmaker ve Salap'un ifadesiyle "rakiplerin maliyetini yükseltici bir davranış" niteliğindedir. ... Konu ile ilgili bütün faktörler TÜRSAB Genel Kurul üyelerinin giriş ücretini yüksek belirlemeleri yönünde teşvik edici niteliktedir. Şöyle ki, yüksek giriş ücreti, hem sektöre daha az giriş olmasına, hem de mevcut işletme belgeleri devredilebildiğinden, eldeki belgelerin değer kazanmasına neden olmaktadır. Giriş ücreti herhangi bir nesnel kritere bağlı olarak belirlenmemektedir. Bunun yanı sıra, soruşturma sürecinde görüşülen sektör mensuplarının ifadeleri ve TÜRSAB'ın yazılı savunması da bu hususu doğrulamaktadır. Giriş ücreti, seyahat acenteleri gruplarından ve bölgesel ayırımından bağımsız olarak, bütün yeni giriş yapan acenteler için aynıdır. İlgili Pazar, turizm faaliyetlerine bağlı olarak ülkemizin her yerinde homojen bir yapıya sahip değildir. Bunun bir sonucu olarak, örneğin, İstanbul'da 1514 acente (merkez ve şube toplamı) mevcut iken, Burdur, Çankırı, Gümüşhane ve Bayburt illerinde hiç acente bulunmamakta; 47 ilde ise, 10'dan az sayıda acente bulunmaktadır. Buna rağmen, giriş ücretinin her bölge ve ilde aynı miktarda olması ülke gerçekleriyle bağdaşmamakta, özellikle ilgili pazarın canlı olmadığı az gelişmiş bölgelerde yerleşik teşebbüsler aleyhine bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, her grup seyahat acentesi için aynı miktar giriş ücreti talep edilmesi de, göreceli olarak daha küçük ekonomik güce sahip teşebbüsler aleyhine girişimciliği caydırabilecek nitelikte, piyasaya giriş engeli olarak daha bariz bir rekabet kısıtı yaratmaktadır. ... TÜRSAB Genel Kurulunca belirlenen üyelik giriş ücretinin, ilgili pazara girişi engelleyici nitelikte, dolayısıyla ilgili pazarda "rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı" bir etki doğuran bir teşebbüs birliği kararı olduğu sonucuna ulaşılmıştır."

- 15.01. 2004 tarih ve 04-03/49-14 sayılı Karar (TÜRSAB'ın 16. Genel Kurulunda alınan üye kayıt ücretiyle ilgili kararın, 4054 sayılı Kanunun 4. maddesine aykırı olmadığına dair menfi tespit belgesi verilmesi talebine ilişkin): Rekabet Kurulu, TÜRSAB'ın başvurusu üzerine yaptığı incelemede; Kurulca hakkında soruşturma yürütülen TÜRSAB'ın Genel Kurul kararına ilişkin 17.12.2003 tarih ve 03-80/967-367 sayılı Kurul Kararında yer verilen gerekçeler geçerliliğini koruduğundan dosya konusu başvuru ile talep edilen menfi tespit belgesinin verilmesinin veya muafiyet tanınmasının mümkün olmadığına ve başvuru konusu Genel Kurul kararının uygulamasına son verilmesine, durumun 45 gün içerisinde Kuruma tevsik edilmesine, aksi

taktirde haklarında soruşturma açılacağının ilgili taraflara bildirilmesine karar vermiştir. Kurulun bu kararı Danıştay Onüçüncü Dairesince iptal edilmiş, fakat Kurul aynı konuyu 08.11.2007 tarihli 07-85/1044-404 sayılı kararıyla yeniden değerlendirmiştir. Kararda, yapılan yasal değişiklik sonrasında TÜRSAB'ın seyahat acentelerinden aldığı kayıt ücretinin 4054 sayılı Kanuna göre bir giriş engeli olarak değerlendirilmesi imkânının ortadan kalktığı, 1618 sayılı Seyahat Acentaları Birliği Kanununda yapılan bir değişiklikle giriş ücretinin yasal dayanağa kavuşturulduğu, Kanunun 11. maddesinde *"kayıt ücreti yirmibin Yeni Türk Lirası olup, nakden ve bir defada tahsil edilir."* hükmüne yer verildiği, bu çerçevede, TÜRSAB'ın üye kayıt ücretini Genel Kurul kararı ile belirlemek gibi bir işlem yapmasının artık mümkün olmadığı ve geçmişte bu yönde aldığı kararlara menfi tespit belgesi verilmesinin de bir anlamı olmayacağı, herhangi bir işlem yapılmasına gerek bulunmadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak, inceleme konusu dosyaya ilişkin Danıştay kararının gereğinin yerine getirilmesi için herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir.

- Rekabet Kurulu, bir ihbar üzerine Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), TÜRSAB Kuşadası Bölgesel Yürütme Kurulu, Kuşadası, Denizli, Aydın ve Didim'deki bağlı acentelerle Kuşadası Ticaret Odası Seyahat Acenteleri Meslek Komitesinin zorunlu mesleki kararlar alarak ortak fiyat politikası belirlemek ve bu kararlara uymayanlara yönelik olarak cezai yaptırımlar getirmek suretiyle 4054 sayılı Kanunun 4. maddesini ihlal ettikleri iddiaları üzerine soruşturma başlatmış ve karara bağlamıştır. Kurulun 22.08.2007 tarih ve 07-66/814-300 sayılı kararında; soruşturma tarafı teşebbüslerce yapılan anlaşmanın rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı bir amacının ve/veya etkisinin bulunmaması sebebiyle Kuşadası'nda verilen "günlük turistik tur hizmetleri" pazarında 4054 sayılı Kanunun ihlal edilmediğine ve bu nedenle teşebbüsler hakkında idari para cezası verilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir.

- 27.10.2004 tarih ve 04-69/979-237 sayılı Karar (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB)'ın 17. Olağanüstü Genel Kurulu'nda belirlenen üye kayıt ücretine ilişkin karara menfi tespit belgesi verilmesi veya muafiyet tanınması talebine ilişkin). Rekabet Kurulu, TÜRSAB'ın başvurusu üzerine yaptığı inceleme sonucunda, TÜRSAB'ın 15.05.2004 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında belirlenen giriş ücretinin, pazara girişi engelleyici nitelikte olduğuna ve bu haliyle 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aykırı bir teşebbüs birliği kararı olduğuna, belirlenen giriş ücretinin 4054 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde sıralanan muafiyet şartlarının hiçbirini taşımadığına, bu nedenle başvuru konusu teşebbüs birliği kararına muafiyet verilemeyeceğine, başvuru konusu teşebbüs birliği kararının uygulanmasının durdurulmasına ve bununla ilgili işlemlerin tekemmülü için adı geçen teşebbüs birliğine gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 4 ay süre verilmesine karar vermiştir. Karar aleyhine TÜRSAB tarafından Danıştay'da açılan iptal davasında, Danıştay Onüçüncü Dairesince (13.03.2007, E: 2005/7473;

K:2007/1303) Rekabet Kurulunun 27.10.2004 tarih ve 04-69/979-237 sayılı kararında hukuka aykırılık görülmediği belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir.

- 08.07.2005 tarih ve 05-44/627-160 sayılı Karar (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği'nin 17. Olağanüstü Genel Kurulu'nda belirlenen üye kayıt ücretine ilişkin karara menfi tespit verilmesi veya muafiyet tanınması talebine ilişkin olarak, Rekabet Kurulu'nun 27.10.2004 tarih, 04-69/979-237 sayılı kararı ile tanınan 4 aylık sürenin uzatılması talebine ilişkin).

- 23.12.2004 tarih ve 04-81/1164-293 sayılı Karar (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) tarafından Hac ve Umre turizmi konusunda faaliyet gösteren seyahat acentaları arasında, ayırımcılık yapıldığı iddiasına ilişkin).

i) Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Kararı

Rekabet Kurulu, 11 sigorta şirketi ve Milli Reasürans T.A.Ş.nin yangın sigortaları pazarında asgari fiyat uygulama konusunda protokol imzalamak suretiyle 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesini ihlal ettikleri iddiasına ilişkin olarak yürüttüğü soruşturma kapsamında Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin durumunu da incelemiş ve karara bağlamıştır. Kurulun 30.10.2003 tarih ve 03-70/844-366 sayılı Kararında, Birlikçe öne sürülen; *"Sigorta hizmetinin 4054 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde tanımlanan hizmet kavramı ile bağdaşmadığı bu nedenle Kanun uygulaması dışında kaldığı, sigorta şirketlerinin de bu bakımdan teşebbüs ve Birliğin de teşebbüs birliği olarak addedilmesi gerektiği"* savunmasına karşı, 4054 sayılı Kanun hükümlerine atıf yapılarak 4054 sayılı Kanun açısından sigortanın bir hizmet, sigortacılıkla iştigal eden işletmelerin birer teşebbüs ve bu teşebbüslerin oluşturduğu Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin de teşebbüs birliği olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir. Kararda, Birliğin yayımladığı ve üyelerine gönderdiği tarifelerle ilgili olarak; *"... Birlik tarafından 1992 yılından bu yana üyelere gönderilen Terör Tarifesi'nin üyeler tarafından benimsenerek uygulamaya yansıtılması sonucunda bağlayıcı bir nitelik kazandığı ve böylece rekabetin kısıtlanması sonucunun ortaya çıktığı, bu nedenle 4054 sayılı Kanunun 4. maddesini ihlal eden Birlik hakkında aynı Kanunun 16. maddesi uyarınca ceza tatbik edilmesi gerektiği görüşüne ulaşılmıştır."* görüşü belirtilmiştir. Sonuçta, Birliğin, belirlediği tarifeler nedeniyle 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesini ihlal ettiğine karar verilmiştir. Rekabet Kurulunun 30.10.2003 tarih ve 03-70/844-366 sayılı Kararı Danıştay Onüçüncü Dairesince iptal edilmiş, ancak Kurul, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin 4054 sayılı Kanunu ihlal eder nitelikteki eylemlerini 24.04.2006 tarih ve 06-29/361-91 sayılı Kararıyla yeniden değerlendirmiştir. Kurulun Danıştay'ın iptal gerekçelerini gideren 06-29/361-91 sayılı yeni Kararında da, Birlikçe hazırlanarak üyelerine gönderilen tarifelerle, uygulanacak tarifelerin ve koşulların belirlendiği, böylece 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ihlal edildiğine ve bu ihlali nedeniyle Birliğe kararda belirtilen tutarda para cezası verilmesine karar vermiştir.

j) Türkiye Bankalar Birliği Kararı

Bankacılık hizmetlerinin fiyatlandırılmasına dair Türkiye Bankalar Birliği Kararının 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna aykırı olduğu iddiasını inceleyen Rekabet Kurulu, 01.08.2002 tarih ve 02-46/563-229 sayılı Kararında; Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından 26.12.2001 tarihinde alınan bankacılık hizmetlerinin fiyatlandırılmasına dair kararla 4054 sayılı Kanunun ihlal edildiğine dair şikayet konusu iddiaların söz konusu Kanun kapsamında ihlal oluşturmadığına, dolayısıyla herhangi bir işlem tesisine gerek bulunmadığına, bu nedenle şikayetin reddine; Türkiye Bankalar Birliğinin bankacılık hizmetlerinden alınacak ücretler konusunda tavsiye mahiyetinde dahi olsa bankalara bildirimde bulunmasının 4054 sayılı Kanun karşısında sakınca arz ettiğinden, Birlikçe daha önce bankalara bildirilen, mevduat sahiplerinden alınacak hesap işletim ücretleri hakkındaki Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu kararı uyarınca işlem yapılmaması ve her bankanın bankacılık hizmet bedellerini serbest piyasa koşullarında kendilerinin serbestçe tayin edebilecekleri hususunda bir yazı ile bankaların bilgilendirilmesi gerektiğine, belirtilen bildirimin tüm bankalara 30 gün içinde gönderilmesine ve bildirimde bulunulduğunun 45 gün içerisinde Rekabet Kurumuna belgelendirilmesi gerektiğine, karar vermiştir.

Rekabet Kurulu resen yaptığı bir inceleme üzerine verdiği daha yeni bir kararında da (20.07.2006 tarih ve 06-53/689-196); bankaların Türkiye Bankalar Birliğinde aldıkları karar sonucunda, mevduat ve konut kredisi faiz oranlarını aynı düzeyde belirledikleri iddiasını incelemiş ve yapılan inceleme ve tespitler sonucunda bankalar arasında iddia edildiği gibi faiz oranları konusunda fiyat paralelliğinden bahsetmenin mümkün olmadığı, farklı fiyat tekliflerinin geçerli olduğu, bankaların faiz oranlarının bir fiyat paralelliği göstermediği, piyasanın oligopolcü yapısı içinde aksine önemli bir fiyat çeşitliliğini içerdiği tespitine yer verilerek, dosya konusuyla ilgili olarak ön araştırma yapılmasına ya da soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar vermiştir.

2) Rekabet Kurulu Kararlarına İlişkin Danıştay Kararları

Bilindiği gibi Rekabet Kurulu kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Kurul kararlarının yargısal denetimi Danıştay tarafından yapılmaktadır. Yukarıda belirtilen bazı kararlar üzerine ilgili meslek kuruluşlarınca Danıştay'da iptal davası açılmış ve yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmuştur. Bazı kararlar Rekabet Kurulu aleyhine bazıları ise lehine sonuçlanmıştır. Rekabet Kurulu kararlarının bir kısmının usul yönünden (soruşturmacının karara katılması gibi) iptal edildiği görülmektedir. Danıştay, Kurulun meslek kuruluşlarına ilişkin bazı kararlarını hukuka aykırı bulmamış ve rekabet mevzuatı bakımından Kurulla benzer değerlendirmelerde bulunmuştur. Diğer yandan, meslek kuruluşları aleyhine Rekabet

Kurumunca açılan davalar da söz konusudur. Aşağıda Danıştay'ca incelenen birkaç uyuşmazlık hakkında bilgi verilmiştir:

Örneğin, Rekabet Kurulunun TMMOB Kararına ilişkin olarak, TMMOB tarafından açılan dava üzerine Danıştay Onuncu Dairesi 17.11.2003 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar (Esas No:2003/2705) vermiştir. Yürütmenin durdurulması kararında Danıştay Onuncu Dairesi Anayasanın 135 ve 124 üncü maddelerinden söz ederek, bu kapsamda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan ve kamu tüzel kişiliği bulunan davacı birliğin (TMMOB) kendi görev alanı ile ilgili yönetmelikler çıkarma yetkisi bulunduğunu belirtilmiş, konu 4054 sayılı Kanun açısından irdelenmemiştir. Kararda, yönetmeliklerin hukuksal niteliği dikkate alındığında 2577 sayılı Kanunun 27 nci maddesinde yer alan koşulların gerçekleştiğinin görüldüğü gerekçesiyle kararın yürütülmesinin durdurulması istemi yerinde görülmüş ve oyçokluğuyla yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir.

Danıştay Onüçüncü Dairesi Rekabet Kurumunun, TMMOB Şehir Plancıları Odasının 4054 sayılı Kanuna aykırı (rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı olduğu ileri sürülen) hükümler içeren yönetmelik ve yönerge hükümlerinin iptali istemiyle açtığı iptal davası üzerine (E:2007/10829; K:2008:1745) Kurumun dava açma ehliyeti bulunmadığına karar vermiştir. Danıştay Rekabet Kurumunun iptal istemini, dava konusu edilen Yönetmelik ve Yönerge kurallarının incelenmesinden; TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından şehir plancılık hizmetlerinden alınacak asgari ücretin nasıl belirlendiğinin ve denetiminin ne şekilde sağlanacağının düzenlendiğinin anlaşıldığı, bu durumda, 4054 sayılı Kanun hükümlerinin ihlalinde yaptırım uygulama yetkisi bulunan Kurum'un TMMOB Şehir Plancıları Odası'nca yapılan düzenlemelerin rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı olduğu ileri sürülerek iptalleri için dava açmakta ehliyeti bulunmadığı gerekçesiyle ehliyet yönünden reddini kararlaştırmıştır. Danıştay Onüçüncü Dairesi aynı şekilde, Rekabet Kurumunun TMMOB'nin 4054 sayılı Kanuna aykırı hükümler içerdiğini kararlaştırdığı yönetmeliklerin bazı maddelerinin iptali için açılan davayı da ehliyet yönünden reddetmiştir. Söz konusu Danıştay Kararında (E:2007/10830, K:2007/7326) şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

"Dava konusu edilen Yönetmelik kurallarının incelenmesinden; TMMOB tarafından mimarlık ve mühendislik hizmetlerinden alınacak asgari ücretin nasıl belirlendiğinin ve denetiminin ne şekilde sağlanacağının düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, 4054 sayılı Kanun hükümlerinin ihlâlinde yaptırım uygulama yetkisi bulunan Kurum'un, TMMOB'ca yapılan düzenlemelerin rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı olduğu ileri sürülerek iptalleri için dava açmakta ehliyeti bulunmamaktadır."

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği tarafından hazırlanarak üyelerine gönderilen "Grev, Lokavt, Kargaşalık, Halk Hareketleri, Kötü Niyetli Hareketler ve Terör Tarifesi" ile yangın sigortasına ek olarak verilen bazı teminatlar bakımından uygulanacak tarifelerin ve

koşulların belirlendiği ve böylece 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ihlal edilmesi nedeniyle Birliğin para cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin 24.04.2006 tarih ve 06-29/361-91 sayılı Rekabet Kurulu Kararı üzerine Birlikçe açılan davada Danıştay Onüçüncü Dairesince (E:2006/3866; K:2008:4466); Rekabet Kurulunun, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle, 4054 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi ve ilgili Tebliğ uyarınca para cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işleminin de hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiş ve dava reddedilmiştir. Danıştay kararında; 4054 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesindeki tanım uyarınca; sigortanın bir hizmet, sigortacılıkla iştigal eden işletmelerin birer teşebbüs ve bu teşebbüslerin oluşturduğu Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin de teşebbüs birliği olarak kabul edileceğinin açık olduğu belirtilmiştir.

Bu karar Danıştay'ın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını Rekabet Kurulu kararlarında da belirtildiği üzere 4054 sayılı Kanun anlamında "teşebbüs birliği" olarak kabul ettiğini göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MESLEK KURULUŞLARI İLE DİĞER MESLEKİ ÖRGÜTLENMELERE İLİŞKİN TESPİTLER

I- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI VE DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİNE İLİŞKİN AYRINTILI TESPİTLERİ İÇEREN EKLİ BİLGİ NOTU HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Kuruluş kanunlarıyla "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" veya "kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" statüsüyle kurularak Anayasa'nın 135 inci maddesi kapsamına alınan 18 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşlar temel olarak iki tip örgütten meydana gelmektedir. Birinci grubu, merkezi düzeyde "birlik" veya "konfederasyon" olarak, yerel düzeyde ise "oda", "borsa", "baro", "birlik" veya "alt birlik" şeklinde teşkilatlandırılan kuruluşlar oluşturmaktadır. İkinci grup ise merkezi düzeyde "birlik" olarak kurulan ve ayrıca yerel düzeyde "oda" şeklinde bağlı kuruluşları bulunmayan meslek kuruluşlarından oluşmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları aşağıda gösterilmiştir:

1.Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları ve ticaret borsaları,

2.Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu ile esnaf ve sanatkâr odaları (karma veya ihtisas odaları), esnaf ve sanatkâr odaları birlikleri, esnaf ve sanatkâr federasyonları,

3.Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile ziraat odaları,

4.Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ile mimar ve mühendis odaları ile Şehir Plancıları Odası,

5.Türk Tabipleri Birliği ile tabip odaları,

6.Türk Diş Hekimleri Birliği ile diş hekimleri odaları,

7.Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile veteriner hekim odaları,

8.Türk Eczacıları Birliği ile eczacı odaları,

9.Türkiye Barolar Birliği ile barolar,

10.Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği ile serbest muhasebeci mali müşavir odaları ve yeminli mali müşavir odaları,

11.Türkiye Noterler Birliği ile noter odaları,

12.Türkiye Bankalar Birliği,

13.Türkiye Katılım Bankaları Birliği,

14.Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği,

15.Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği,

16.Türkiye Seyahat Acentaları Birliği,

17.Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği,

18.Türkiye Tohumcular Birliği ve tohumculuk sektöründeki alt birlikler.

Meslek üst kuruluşları ve bunların yerel düzeydeki meslek kuruluşlarının toplam sayısı 4.800'ü aşmaktadır. Ayrıca her bir kuruluşun kendi mevzuatı çerçevesinde oluşturduğu bağlı kuruluş ve birimleri bulunmaktadır.

Diğer yandan, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsü tanınmayan, dolayısıyla Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına girmeyen meslek örgütleri de bulunmaktadır. "Diğer mesleki örgütlenmeler" başlığı altında tasnif edilen meslek örgütleri; özel kanunlara istinaden kurulup farklı statülerde bulunan ve literatürde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına "benzer kuruluşlar" olarak nitelendirilen meslek örgütleri ile "dernek", "vakıf", "sendika", "kooperatif" statüsüyle kurulup genel hükümler çerçevesinde etkinlik gösteren meslek örgütlerinden meydana gelmektedir.

Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına girmeyen ve kuruluş amaçları, hukuki nitelikleri, statüleri, yapıları, işlevleri ve diğer bazı yönler bakımından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından farklılaşan "diğer mesleki örgütlenmeleri";

- İhracatçı Birlikleri ve Türkiye İhracatçılar Meclisi,
- Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları,
- Tarım Sektöründe Kurulan Birlik ve Kooperatifler ile Bunların Üst Kuruluşları,
    - Tarımsal Üretici Birlikleri ve Üst Kuruluşları
    - Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları
    - Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Üst Kuruluşları
    - Tarım Kredi Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları
    - Tarım Satış Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları
    - Hayvan Islahı Kanununa Göre Kurulan Yetiştirici Birlikleri ve Üst Kuruluşları
    - Ürün Konseyleri
    - Sulama Birlikleri
- Gümrük Müşavirleri Dernekleri,
- Dernekler Kanununa göre kurulan mesleki dernekler,
- Kooperatifler,
- Sendikalar,
- Vakıf statüsüyle kurulan meslek örgütleri

şeklinde gruplandırmak mümkündür.

İnceleme ve araştırma kapsamında ülkemizde mesleki örgütlenmenin teşkilat/örgüt boyutunu oluşturan "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları" ile "diğer meslek örgütleri" hakkındaki ayrıntılı bilgiler, Rapora ekli **"Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları İle Diğer Mesleki Örgütlenmelere İlişkin Ayrıntılı Tespitler"** başlığını taşıyan **Ek: 1** numaralı bilgi notunda gösterilmiştir.

Söz konusu Bilgi Notunun Birinci Bölümünde araştırma ve inceleme kapsamına giren kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları hakkındaki bilgiler;

- Tarihi gelişim,
- Kuruluş ve yasal statü,
- Kuruluş amaçları ve kanunlarla verilen görev ve yetkiler,
- Mesleğin tanımı ve meslek unvanı,
- Meslek ve meslek kuruluşuyla ilgili mevzuat,
- Üyelik ve sicil işlemlerine ilişkin esaslar ile üye sayıları,
- Teşkilat yapısı ve örgütlenme biçimi,
- Teşkilata dâhil kuruluş, organ ve birimler,
- Seçim usulleri ile organ seçimlerine ilişkin istatistikler,
- İç ve dış denetim usulleri ile denetim uygulamaları,
- Gelir kaynakları, gider unsurları ve bütçe usulüne dair esaslara ilişkin gelir ve gider büyüklükleri,
- Bağlı kuruluşlar, iştirakler, iktisadi işletmeler, vakıf ve diğer bağlı müesseseler,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma uygulamaları,
- Aidat tutarları, hizmet ve belge karşılığı tahsil edilen ücretler,
- Muhasebe ve raporlama sistemleri ile bu alandaki uygulamalar,
- Harcama, alım ve ihale usulleri ile bunlara ilişkin uygulamalar,
- Kuruluşların temsil edildikleri kurum, kurul, organ, platform ve benzeri merciler,
- Personel rejimi, personel sayıları ve personele yapılan ödemeler,
- Kuruluş organlarında görev yapanlara maaş, huzur hakkı, toplantı ücreti, harcırah ve diğer adlarla yapılan ödemelere ilişkin düzenlemeler ve bu konudaki uygulamalar,
- Kuruluşların faaliyet alanları, sunulan hizmetler, yürütülen etkinlikler ve projeler,
- Kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve diğer meslek kuruluşlarıyla ilişkiler,
- Etik kurallar, mesleki denetim ve disiplin uygulamaları ile disiplin suç ve cezalarına ilişkin istatistiki veriler,
- Üye olunan uluslararası kuruluşlar ve bu alandaki etkinlikler,
- Kuruluşa özgü düzenleme ve uygulamalar

gibi konular itibarıyla verilmiştir.

18 meslek kuruluşu/üst kuruluşundan, kuruluş işlemleri tamamlanmayan Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ile kuruluş işlemleri tamamlanıp 2008 yılında faaliyete başlayan Türkiye Tohumcular Birliği dışında kalan kuruluşlar hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Yerel düzeyde faaliyet gösteren meslek kuruluşları (odalar, barolar, alt birlikler gibi) hakkındaki bilgiler de örnek olarak seçilen büyük, orta ve küçük ölçekli kuruluşlar çerçevesinde verilmiştir. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yapı ve faaliyetlerine ilişkin tespit ve değerlendirmelere de Bilgi Notu'nda ayrıca yer verilmiştir.

Söz konusu bilgiler meslek üst kuruluşları ve meslek kuruluşlarının yazılı talebimiz üzerine gönderdiği bilgi ve belgeler ile kurumsal internet siteleri ve basılı yayınlardan elde edilmiştir.

Bilgi Notu'nun İkinci Bölümünde "Diğer mesleki örgütlenmeler" kapsamında değerlendirilen kuruluşlara ilişkin olarak;

- Tabi oldukları yasa hükümleri, hukuki nitelikleri ve statüleri,
- Kuruluş ve örgütlenme biçimleri,
- Yerel ve merkezi düzeydeki kuruluşlar hakkındaki sayısal bilgiler,
- Organları ve organ seçimlerine ilişkin esaslar,
- Üyelik/ortaklık usulleri ile üye sayıları,
- Yapı ve işlevlerine ilişkin tartışmalar,
- Yeniden yapılandırma konusundaki talepler ve değerlendirmeler,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla olan benzerlik ve farklılıkları,
- Faaliyet alanları ve etkinlikleri,
- İç ve dış denetim usulleri,
- Kuruluşlara özgü diğer bazı konular

hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Bu bağlamda bazı kuruluşlarla ilgili değerlendirmeler de ayrıca belirtilmiştir.

II- MESLEK KURULUŞLARININ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

İnceleme ve araştırma kapsamında "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"nın daha etkin ve verimli çalışmalarına yönelik olarak 16 meslek kuruluşunun/meslek üst kuruluşunun (Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinden kuruluş işlemleri tamamlanamadığından, Türkiye Tohumcular Birliğinden ise Birliğin kuruluş işlemlerini yeni tamamlaması nedeniyle görüş talep edilmemiştir) görüş ve önerileri yazılı olarak talep edilmiş, bunlardan dördü (Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Diş Hekimleri Birliği ve Türkiye Bankalar Birliği) görüş bildirmemiştir. Görüş bildiren 12 kuruluşun konuya ilişkin değerlendirme ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır:

A- TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının; taşıdıkları misyonun gücü, toplumsal yaşam açısından önemli meslek alanlarında düzenleme yapabilmeleri, bu alanlarda mesleki bir anlayış ve disiplin oluşturabilmeleri, toplumsal olaylara etki edebilme potansiyelleri fonksiyonları dikkate alınarak, hukukumuzda idari yapılanma içerisine alınarak kamusal bir kimliğe büründürülmüş ve kendilerine kamu tüzelkişiliği tanınmış bulunmaktadır. İlk kez 1961 Anayasası'nda olmak üzere, bu kuruluşların kamu tüzelkişiliğine sahip oldukları Anayasal olarak kabul edilmiş ve toplumsal yaşam açısından taşıdıkları önem ışığında temel nitelikleri yine normlar hiyerarşisinin en üst basamağı olan Anayasa'da düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, meslek kuruluşlarının örgütlenmelerinin birincil kaynağı da yine Anayasa olmuştur.

Her tüzel kişilikte olduğu gibi Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının da faaliyet alanlarının çerçevesi, kuruluş amaçları ile çizilmiş ve Anayasamızın 135. maddesinde bu amaç ***"belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak"*** *olarak belirtilerek yine aynı madde, bu kuruluşların kanunla kurulabilme ve organlarının oluşumunda bağımsızlık özellikleri* ***"kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleri"*** *şeklinde ifade edilmiştir. Kuşkusuz bu anlamda merkezi idarenin hiyerarşisine tabi olamayan Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının işlemleri üzerinde merkezi idarenin anayasal bir vesayet yetkisi bulunmaktadır.*

Anayasamız açısından bu kuruluşlara kimlik kazandıran özellikler;

- Belli bir mesleğin ve bu mesleğe mensup olanların hak ve menfaatlerini savunmak ve meslek etiğini korumak amacı ile kurulmuş olma,

- Kanunla kurulma,

- Karar organlarının kendi üyeleri arasından seçilmesi ve bu seçim usulünün kanunla belirlenmesi,

- Karar organları seçilmesinin yargı gözetimi altında ve gizli oyla yapılması,

- Mesleği kamu görevlisi olarak icra edenler dışındakiler için zorunlu üyelik öngörülmesi,

- Kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları,

olarak sıralanmaktadır.

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının misyonuna da değinmek yerinde olacaktır. Bu kuruluşların temel iki misyonu;

- Meslek mensuplarının meşru menfaatlerini savunma,

- Meslek etiğini (meslek içi düzeni ve meslek ahlakını) koruma,

olarak karşımıza çıkar. Bu amaçlar aynı zamanda söz konusu kuruluşların asil anlamda varlık sebeplerini de oluşturmaktadır. Dolayısı ile bu kuruluşların faaliyet alanları da genel itibariyle bu iki temel misyon çerçevesinde şekillenmektedir.

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının etki alanı büyük ölçüde genişlemektedir. Bu büyük etki alanını belli bir düzene sokarak toplumsal zararlar doğurmasını önlemenin temel yolu da, söz konusu kuruluşların yetki alanlarına bütünüyle nüfuz etmelerini sağlamak, yani kanunlarda belirtilen faaliyet alanlarına giren meslekleri icra edenlerin o mesleklerle ilgili Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına zorunlu üye olmalarını sağlamaktır.

Meslek kuruluşları için zorunlu üyelik ve aidat ödeme yükümlülüğü öngörülmesi, tüm dünyada rastlanılan olağan bir uygulamadır. Buna karşın, meslek kuruluşlarına "kamu tüzel kişiliği" verilmesi ülkemize özgü bir yapılanma örneği olarak görülmektedir. Bunun temel nedeni, kamu tüzel kişiliği verilerek bu kuruluşların Kamu adına hareket ederek ve kamu gücü ayrıcalıkları kullanarak kamusal bazı yetkiler kullanabilmelerini sağlamak (örneğin tek yanlı idari işlemler yapabilme yetkisi) ve böylece misyonlarını daha iyi yerine getirebilmelerini amaçlamaktır.

Bu çerçevede meslek kuruluşlarına "kamu tüzel kişiliği" verilmesinin meşruluk temelleri;

- İlgili meslek mensuplarının tümünün temsil edilmesinin doğuracağı kamusal etki, güç ve sinerji,

- Meslek etiğini koruyabilmek için kamusal yetkilere ihtiyaç duyabilmeleri,

- Zorunlu üyelik öngörülmesini meşru kılabilmek,

- Devletin denetimine imkan vermek,

olarak sıralanabilir.

Kuruluş amaçları itibariyle meslek mensuplarının meşru menfaatlerini savunma ve meslek etiğini (meslek içi düzeni ve meslek ahlakını) koruma temel saikleriyle hareket etmesi gereken ve beklenen Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, varlıklarından kaynaklanan bir "doğal zorunluluk" ile beraber, toplumsal bir güç birikimine de sebep olmaktadır. Bu güç birikiminin oluşmasındaki en önemli faktör ise kuşkusuz bu kuruluşlar için öngörülen "bütünleşik yapılanma" dır. Eğer bir meslek mensupları, örneğin tüccar ve sanayiciler, birden fazla meslek kuruluşuna üye olmaya zorlanırsa her şeyden önce meslek mensuplarının tümünün temsilinin getireceği kamusal etki, güç ve sinerji zayıflayacak, toplumsal katmanların demokratik teamüllere uygun örgütlenişi ve bunun sonucunda gelen siyasal-ekonomik karar alma mekanizmaları üzerindeki nüfuzları da azalacaktır. Bunun yanında tüccar ve sanayicilerin birden fazla meslek kuruluşuna üye olmaya zorlanmalarının ikinci önemli sonucu, kendini mesleğin icrası aşamasında gösterecek, birden fazla meslek kuruluşunun varlığı ile ortaya yetki çakışması çıkabileceğinden, meslek içi düzenin ve meslek ahlakının korunması güçleşecektir. Nihayet birden fazla zorunlu üyeliğin birden fazla yere

zorunlu aidat ödeme anlamına gelmesinin sakıncaları da ortaya çıkacak ve bu durum mesleki faaliyet yürütenleri ekonomik yönden zorlamakla kalmayıp, meslek kuruluşlarına üye olmamanın örtülü yollarının aranmasına da zemin oluşturabilecektir.

Özellikle Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği açısından ele alındığında; tüccar ve sanayicilerin TOBB sistemi dışında küçük meslek kuruluşu sistemlerine bölünmelerinin isabetli olmadığı değerlendirilmektedir.

Her şeyden önce, Anayasamızın ilgili maddesinde; "belli bir mesleğe mensup olanların" ortak meşru menfaatlerini savunmak ve meslek etiğini korumak görevinin ilgili kuruluşların varlık sebebi olduğunu görüyoruz. Bu tanımlamadan açıkça anlaşılacağı üzere Kamu Kurumu Niteliğindeki meslek Kuruluşlarının temel özelliği " belli bir mesleğin tümünü temsil etmesi" dir. Anayasamızda aynı meslek mensuplarının küçük meslek kuruluşları sistemlerine bölünmesini amaçlayan herhangi bir düzenleme ya da yoruma açık bir ibare olmaması bir yana, bu kuruluşların tanımında açıkça "belli bir mesleğe mensup olanların" vurgusu yapılarak, hukuk sisteminizdeki en üst basamaktan itibaren, aynı mesleğe ilişkin olarak parçalanmış bir mesleki örgütlenme yerine bir meslek grubuna ilişkin bütünsel tek bir yapının mevcudiyeti amaçlanmıştır. Aksi düşünceyi savunduğumuzda; Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının yapılanmalarında ve hukuksal konumlarında ciddi farklılıklar olacağını, böyle bir olasılıkta bunların kamu tüzel kişiliğine sahip olmalarının ve bu kuruluşlara zorunlu üyelik öngörülmesinin anlamsız kalacak olması nedeniyle, bu kuruluşların yalnızca birer dernek statüsünde düzenlemeye tabi tutulacaklarını gözden kaçırmamak gerekir. Başka bir anlatımla, bu kuruluşlara kamu tüzel kişiliği tanınması ve üyeleri için zorunlu üyelik öngörülmesinin temel meşruluk gerekçesi, bu kuruluşların belli bir mesleğin tüm üyelerini temsil etmesidir. Bir mesleğin birden çok meslek kuruluşlarına bölünmesi halinde kamu tüzel kişiliği ve zorunlu üyelik sisteminin meşruluk temeli çökecek ve bu kuruluşlar o ya da bu şekilde ve er ya da geç basit dernekler statüsüne sokulması sürecine kaçınılmaz olarak girmiş olunacaktır.

Örneğin, ihracatçılar örneğinde olduğu gibi tüccarlık mesleği mensuplarından bir bölümünün TOBB sistemi dışında başka bir meslek kuruluşu sistemi içinde (ihracatçı birlikleri ve ihracatçılar meclisi) ayrıca örgütlenmeleri, doğuracağı Anayasaya aykırılık sorunu dışında, tüccarlık mesleğinin tek ve güçlük bir meslek kuruluşu sistemi (TOBB Sistemi) dışında ek küçük sistem parçacıklarına ayrışması sonucunu doğuracağından, bu mesleğin zaman içinde bu tür alt parçacıklara bölünerek "atomize" olmasına yol açarak, bütünleşik yapıya kamu tüzel kişiliği verilmesini ve zorunlu üyelik öngörülmesini de anlamsız kılabilecek ve bu meslek kuruluşlarının basit dernekler statüsüne indirgenerek etkisizleşmesi yolunu açacaktır. Nitekim tüccarlık mesleği dışında ayrı bir meslek niteliğinde olmayan ihracatçılara ilişkin olarak, yukarıda örnek olarak verilen ihracatçı birlikleri ve İhracatçılar Meclisi yapılanmasının, TOBB sistemi dışına çıkarma çabalarının ortaya çıkardığı atipik durum nedeniyle hukuksal niteliğini belirleyebilmek dahi

önemli bir sorun olarak görülmektedir. Zira 1986 yılında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığını kuran 3274 sayılı Kanunun 26. maddesinde bunlar Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının "bağlı kuruluşu" olarak nitelenmiş; daha sonra bunların yapı ve niteliği 1993 tarihli bir Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmeye çalışılmış; ancak bu Karar ile bunların hukuksal niteliğinin meslek kuruluşu niteliğinde mi yoksa başka bir tüzel kişilik niteliğinde mi olduğu noktasında hukuk doktrininde çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. 0 halde, tüccar ve sanayicilerin TOBB sistemi dışında küçük meslek kuruluşu sistemlerine bölünmelerinin Anayasal bir temeli bulunmadığı gibi, tam aksine, Anayasamızda, TOBB sistemi örneğinde olduğu gibi, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının aynı mesleğin tüm üyelerinin temsilini işaret eden tekil ve bütünsel bir yapının istendiğini görmekteyiz.

Yukarıda değindiğimiz üzere; meslek mensuplarının meşru menfaatlerini savunmak ve meslek etiğini korumak temel misyonu ile varlık bulan Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları "faaliyette bulunabilmek için zorunlu üyelik koşulu" sayesinde toplumsal katmanlarda oldukça derinlere ulaşabilmekte ve bu sayede oluşan etkileme kapasitesi de beraberinde büyük bir güç birikimini getirmektedir. Unutulmamalıdır ki; bu kuruluşlara kamu tüzel kişiliği verilerek kimi bazı kamu yetkilerinin kullandırılmasının sebeplerinden birisi de söz konusu güç birikiminin kendisidir. Bu güç meslek mensuplarının meşru menfaatlerini savunmak söz konusu olduğunda, belki de kuruluşların elinde bulunan en önemli enstrüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi içinde bir bütün oluşturan meslek kuruluşu sistemi ne kadar büyük olursa, bu kuruluşlar üyelerinin ortak meşru menfaatlerini sağlamada siyaset ve kamuoyu önünde o kadar güçlü olurlar. Kaldı ki, küçülmüş yapılar üzerinde siyasetin otorite kurması çok daha kolay olacaktır. Bu güç kaybı sonucunda ortaya çıkacak sonuç ise bütünleşik sistemin "atomize" olmasıyla beraber, meslek kuruluşlarının Anayasayla öngörülen her iki temel misyonunun da zedelenmesi olacaktır.

Diğer taraftan, iktisadi hayatın temel gerçeği ve daha çok da zorunluluğu olan kaynakların etkin kullanılması problemi, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının bütünleşik bir yapıdan parçalı bir yapıya dönüşmesi sürecinde ve sonrasında da kendisini kuşkusuz hissettirecektir. Bu doğrultuda; Tüccar ve sanayicilerin küçük meslek kuruluşları sistemlerine ayrılmaları durumunda, her bir bağımsız meslek grubu sistemi için ayrı teşkilatlanma, ayrı binalar, ayrı personel yapılanması gerekecek ve bu da büyük bir kaynak israfı oluşturacaktır. Ayrıca, zorunlu üyelik aynı zamanda zorunlu aidat ödemesi anlamına geleceğinden, meslek mensuplarının mali yükümlülükleri de artabilecektir.

Dünya'da oda sistemleri, üyeliğin "zorunlu" veya "gönüllü" olması yaklaşımıyla incelenmektedir. Üyeliğin zorunlu olduğu, yani tüm ticari işletmelerin üye olmak zorunda olduğu oda sistemi küresel iş literatüründe, "Kıta Avrupa"sı Oda Sistemi" olarak isimlendirilmektedir. Üyeliğin isteğe bağlı olduğu oda sistemi ise, "Anglo-Saxon Oda sistemi" olarak bilinmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliği'nin önde gelen ülkeleri, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Avusturya, Yunanistan, Hollanda, Lüksemburg gibi ülkelerin tercih ettiği oda sistemini, yani "Kıta Avrupa'sı Oda Sistemi"ni tercih etmiştir. Yapılan bu tercihin doğru olduğu değerlendirilmektedir.

Oda sisteminin Avrupa Kıtası düzeyindeki çatı örgütü, "Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği" (Eurochambres)'dir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği de 1966 yılından beri, Eurochambres'in üyesidir. Eurochambres bünyesinde, 45 ülkenin Ulusal Ticaret ve Sanayi Odaları Birlikleri temsil edilmekte olup, "üyelik" türüne göre; yani "Kıta Avrupa'sı" veya "Anglo-Saxon" sistemine göre bir ayrım yapılmamaktadır.

Uluslararası Ticaret Odası (ICC) bünyesinde oluşturulan Dünya Odalar Federasyonu, dünya ticaret ve sanayi odaları sisteminin global düzeydeki çatı kuruluşu olup, 12.000 ticaret ve sanayi odasını bünyesinde bulundurmaktadır.

Ticaret ve sanayi odaları, iş dünyası için global düzeyde "ana destek kuruluşu" olarak bilinmektedir. Oda sistemlerinin başarısı da, üyelerine sunmuş olduğu hizmetlerin çeşitliliği, hizmetlerin kalitesi ve üyelerinin menfaatini savunma gücü ile ölçülmekte olup, çalışmaların bu amaca ulaşılması için yapılması gerekmektedir."

B- TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"Meslek odaları, T.C. Anayasasının 135. maddesi kapsamında kurulan kamu kurumu niteliğinde ve tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşlarıdır.

1961 Anayasası ile birlikte, Türk Anayasal düzeni içerinde, "Anayasal Kurum" olarak yerini almış bulunan "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları", kamu hizmeti mahiyetinde görülen bazı faaliyetlerin topluma en faydalı hale getirilmesi ve bundan toplumun en yüksek faydayı sağlaması için düzenlemesi ihtiyacının bir gereği olarak ortaya çıkmışlardır.

Gelişen ve büyüyen bir Avrupa Birliği sivil toplum örgütlerinin gerekliliğini hissettirmekte, toplumun her alanında ve her tabakasında etkili roller üstlenmesi sebebiyle sivil toplum örgütlerini birer partner konumuna sokmaktadır. Bundan dolayı Avrupa Birliği yöneticileri bu örgütlere gerekli dikkati göstermektedirler.

Gelişmiş birçok Avrupa ülkesinde tarımsal alandaki hizmetlerin büyük bir bölümü ziraat odaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Buna en çarpıcı örnek olarak Fransa Odaları verilebilir. Neredeyse ülkemizdeki Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın tüm görevleri Fransa'da Ziraat Odaları tarafından yerine getirilmektedir. Devlet ziraat odalarının % 30-40 oranında işletme masraflarına katkıda bulunmaktadır. Ziraat Odaları toprak analizinden ekonomik danışmanlığa kadar pek çok konuda çiftçilere masrafları karşılığında geniş bir hizmet yelpazesi sunmaktadır. Ziraat odaları da tıpkı Fransa'da olduğu gibi Tarım ve Köyişleri Bakanlığının üreticiye yönelik görevlerini yüklenerek önemli hizmetler gerçekleştirebilir.

Ülkemizde Ziraat Odaları, gerek 6964 sayılı Ziraat Odaları Birliği Kanunu ile kendisine verilmiş olan görevler ve gerekse ülke çapında her ilçede teşkilatlanması yönlerinden Tarım ve Köyişleri Bakanlığından sonra tarımsal yayım hizmetleri verebilecek ve böylece Bakanlığın bu alandaki yükünü hafifletecek en uygun çiftçi örgütüdür.

Ziraat odaları tarımsal yayım konusunda çok büyük bir potansiyel olmasına rağmen çeşitli nedenlerden dolayı aktif olamaması büyük bir kayıptır. Bu tür hizmetlerin verilmesi iyi bir altyapıyla birlikte belirli bir finansman yükünü de beraberinde getirmektedir. Şu anda kanunsal olarak herhangi bir engel olmamasına rağmen ziraat odaları yeteri ölçüde gelire sahip olamadığı için ne yazık ki bu konuda etkili ve aktif bir durumda değildir. Ancak finansman olarak güçlü olan bazı odalar, bünyelerinde ziraat mühendisi, teknisyen ya da veteriner istihdam ederek amatör bir ruhla üyelerine danışmanlık hizmetleri vermeye çalışmaktadır. Ziraat Odalarının yapısının güçlendirilmesi ile birlikte tarımsal yayım konusunda daha aktif hale gelecek ve böylece hem bakanlığın bu konudaki iş ve finansman yükünün bir kısmını üstlenebilecek, hem üyelerinin sorunlarına çözüm bulmada yardımcı olabilecek ve hem de ziraat mühendisi, teknisyeni ve veteriner istihdam ederek bu alandaki işsizliğin giderilmesine büyük katkılar sağlayacaktır.

Anayasal temele dayanan meslek kuruluşlarından bazıları kendi alanlarında kamu hizmetinin büyük bir bölümünü üstlenmişlerdir. Örneğin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ticaret ile ilgili bir çok görev ve yetkisini Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsalarına devretmiştir.

Ticaret oda ve borsalarında olduğu gibi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının da birçok görev ve yetkisi ziraat odalarına devredilmesi gerekirken; 25 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe giren 5661 Sayılı Kanun ile Ziraat Odalarının fonksiyonelliği büyük oranda yok edilmiştir. Söz konusu kanunun 2 ve 3'üncü maddeleri ile Ziraat Odası üyelerinin iş ve işlemlerinde meslek mensubiyetini gösteren çiftçilik belgesini ibraz yükümlülüğü kaldırılmıştır.

6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun Ek 2. maddesi "Çiftçilere Devletçe verilen nakdi destek ödemesini yapan ayni veya nakdi tarımsal kredi veren, sözleşmeli üretim yaptıran kamu ve özel sektör kuruluşları ile bankalar, kooperatifler veya birlikler ile benzeri kurumlar, ziraat odası bulunan yerlerdeki çiftçilerden, bağlı bulundukları ziraat odalarından bedelsiz olarak alınmış ve o yılın tasdikini taşıyan çiftçi belgesini istemek zorundadırlar" hükmünü amirdi. Yine, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 53. maddesinin son fıkrasında 'Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belge alma, verme, saklama ve ibraz yükümlülüklerine uymayan ve Ziraat Odasından, bulunmayan yerlerde Tarım İl veya İlçe Müdürlüklerinden çiftçi belgesini almayan çiftçiler, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen avans, kredi, sübvansiyon, prim gibi ayni ve destek unsurlarından yararlanamazlar" hükmünü amirdi.

5661 sayılı yasanın 2. maddesi ile "Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının çiftçi kayıt sistemine kayıtlı çiftçilerden, her türlü ayni ve nakdi yardım, avans, sübvansiyon, prim gibi tarımsal

destekleme ve/veya kredi kullanılması işlemlerinde çiftçi belgesi aranmaz" hükmü getirilmiş, aynı Kanunun 3. maddesi ile de 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 53. maddesinin son fıkrasında yer alan "ve Ziraat Odasından, bulunmayan yerlerde Tarım İl veya İlçe Müdürlüklerinden çiftçi belgesini almayan" ibaresi ile 15.05.1957 tarihli ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun ek 2. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Halen Anayasa Mahkemesinde açılan iptal davasına konu olan 5661 sayılı Kanunun 2. ve 3. maddelerine ilişkin uygulama ile, Anayasa ve 6964 sayılı Kanun gereği üyelikleri zorunlu olan çiftçiler ile Ziraat Odalarının fiili bağları tamamen koparılmıştır. Anayasamızın 135'inci maddesi kapsamında kurulmuş bulunan hiçbir meslek odasında uygulaması olmayan bu durum, tek gelir kaynağı üye aidatı olan Ziraat Odalarını personel ücretini dahi ödeyemeyecek ekonomik sıkıntıya sokmuştur.

Netice itibariyle, AB ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarının önemi ortada iken, ülkemizde diğer sivil toplum kuruluşlarında olmayan bir uygulama ile ziraat odalarına üye olan çiftçilerin mesleklerinin icrasını belgeleyen meslek belgesinin ziraat odalarından değil de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde takip edilen Çiftçi Kayıt Sistemine göre belgelendirilmesi son derece haksız bir uygulama olmuştur. Anayasa Mahkemesinde görülen davada 5661 sayılı yasanın 2. ve 3. maddelerinin iptal edilmemesi halinde Ziraat Odaları yukarıda ifade ettiğimiz sebeplerle çok zor durumda kalacaktır."

C- TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"I. *Anayasa'mızın 135. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını;* ***"belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleri"*** *olarak tanımlamıştır.*

Bu tanım kapsamında ve kendi yasalarının oluşturduğu hukuki zemin üzerinde çalışan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ülkemizin demokratik gelişimine paralel olarak hem mesleklerinin ve üyelerinin sorunların çözümünde hem de kurumlaşmalarını tamamlayarak demokrasimizin eksiklerinin giderilmesinde önemli katkılarda bulunmaktadır.

Avukatlık Yasası'nda olduğu gibi özel yasaları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, kendi mesleki alanları ile yetinmeyip demokrasinin gelişmesi, sosyal hukuk devletinin tüm unsurları ile oluşturulması konusunda görevler de yüklemiştir. Kamu kurumu

*niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu işlevi çağdaş demokrasilerde **"baskı grupları"** kavramı içinde doğal karşılanmakta ve desteklenmektedir.*

*Örneğin, Avukatlık Yasası'nın 76. maddesi bu durumu barolar yönünden; **"Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlakını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmaları yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır."** şeklinde tanımlamaktadır.*

*Avukatlık Yasası'nın 110. maddesinin 6. bendi Türkiye Barolar Birliği'ne; **"Kanunların memleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda dileklerde, yayınlarda bulunmak, gerekirse ön tasarılar hazırlamak,"** 17. bendi de **"Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak,"** görevlerini yüklemektedir.*

*Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu görevlerini yerine getirebilmeleri öncelikle toplumda ve kendi üyelerinde **"profesyonel meslek"** ya da sosyolojik anlamda profesyonellik anlayışının gelişmesine bağlıdır.*

*Ülkemizde meslek okullarının istenilen düzeye ulaşamaması, giderek bu işlevi fakültelerin yerine getirmesi **"meslek"** kavramının nerede ise içini boşaltmıştır. Gençlerimiz bir üniversite diploması sahibi olma hedefi ile anlamsız bir sınav sonucunda kazanabildikleri bir dalda eğitim görmekte ve alınan eğitim de çoğu zaman o dalda meslek icra etme yeterliğini kazandırmamakta, insanlar eğitimleri ile hiç ilgisi olmayan alanlarda **"iş"** yapıp yaşamaya çalışmaktadır.*

*Mesleğini benimseyememiş insanların meslek örgütünü benimsemesi ise hiç de kolay olmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kendi meslek mensuplarından aldıkları destek **"meslek"** kavramının yerleştiği toplumlar kadar güçlü değildir.*

*Bu alanda belki de en şanslı olan kuruluş barolar ve Türkiye Barolar Birliği'dir. Avukatların kendi örgütlerini sahiplenmeleri diğer mesleklere göre biraz daha farklıdır. Bunun önde gelen nedeni de, hukuk fakültelerinin ülkemizde **"avukatlık meslek okulu"** haline gelmesi ve bu fakülteleri bitirenlerin herhangi bir elemeden geçirilmeden avukatlık mesleğini elde etmeleridir. Hukuk fakültesi mezunları avukatlığı çok kolay elde ettikleri için bütün zorluklarına karşın (hiç değilse başlangıçta) başka bir **"iş"** arayışı içinde olmamaktadırlar.*

*Bu nedenle öncelikli sorun, eğitim sistemimizin gerçekten **"meslek"** sahibi insanlar yetiştirememesidir.*

Hukuk Fakülte!erinin iyi hukukçu yetiştirmeleri ve meslek kuruluşlarının bu eğitime katkısıyla mesleğe girişin, eğitimin, staj ve sınavın geliştirilmesi bu bağlamda önem taşımaktadır.

II. *Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının mesleki ve toplumsal görevlerini yerine getirebilmelerinin bir diğer önemli koşulu da ülkeyi yöneten siyasetçi ve bürokratların, bu kuruluşların kendi alanlarındaki yetkinliklerine ve toplumsal gelişime katkı koyma isteklerine saygı duymalarıdır.*

Oysa genelde uygulama, doğrudan mesleki işleyişle ilgili konularda bile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun görüşünü sormaya gerek duymadan kararlar alma, yasalar çıkarma şeklindedir. Örneğin, barolara ve Türkiye Barolar Birliği'ne rağmen avukatlık sınavı kaldırılabilmekte, Türkiye Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları Birliği'ne rağmen seçim kuralları değiştirilebilmektedir.

Nasıl siyasi partiler, ***"demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru"*** *olarak kabul ediliyor ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da demokratik siyasi ve sosyal hayat için bu kadar önemli olduğunun kabulü gerekir. Çünkü, bu kuruluşların örgüt yapıları ve kendi iç denetimleri siyasi partilerimizin üyelik sistemleri ve örgütlenme modelleri dikkate alındığında çok daha sağlıklı ve demokrattır. Mesleğin icra koşulu olan üyelik sistemi, üyelerin eğitim düzeyi, aidat ödeme zorunluluğu, her üyenin tüm haklarını aracısız kullanabilmesi gibi özellikler dikkate alındığında siyasi partilerimizin tersine, tabandan bir örgütlenmenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında uygulanmakta olduğu ve üyenin katkı koyma olanağının daha fazla olduğu görülecektir.*

Bu nedenle ülke yönetiminde söz sahibi olan her düzeyde siyasetçi ve bürokratın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının belirttiğimiz özelliklerini dikkate alarak hem kendi mesleki düzenlemelerinde ve hem de demokrasimizin eksiklerinin giderilmesine katkı koyma isteklerinde daha anlayışlı olmaları gerekir.

III. Yargının vazgeçilmez öğesi olan savunmanın diğer kamu niteliğindeki kuruluşlardan önemli bir farkı vardır.

Anayasa'nın 135. maddesindeki "kamu niteliğinde meslek kuruluşları" kapsamında düzenlenen "savunma kurumu"nun öncelikle Anayasa'nın yargı bölümünde düzenlenmesi gerekmektedir.

Savunma'nın Sorunlarına Çözüm Önerileri

Türkiye Barolar Birliği olarak mesleğimizin sorunlarını yıllardır her ortamda dile getirdik. Ancak, olması gereken iyileşmeler hala gerçekleşemedi. Demokrasimizin eksiklerini gideremediğimiz, gerçek hukuk devletini oluşturamadığımız için mesleki anlamda yaşadığımız sorunları pek yadırgamıyoruz. Demokrasimiz geliştikçe, ***"adil yargılanma hakkı"*** *ve bu hakkın ayrılmazı olan* ***"savunma hakkı"*** *bilinci de gelişecek.*

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu olarak yargı bağımsızlığına, gerçek hukuk devletine ve eksiksiz demokrasiye inancımız doğrultusunda çabalarımızı sürdürürken yargı bağımsızlığının temel koşulu gördüğümüz bağımsız savunmanın kurumlaşabilmesi için de elimizden gelen gayreti gösteriyoruz.

Ancak ülkemizin güncel sorunları dikkate alındığında, bağımsız yargı, gerçek hukuk devleti ve eksiksiz demokrasiyi oluşturma yolundaki sorunlarımızın daha da ağırlaştığını belirtmekten üzgünüz.

Tam bağımsız olamadığı için kurumlaşamayan yargı'nın savunma ayağı altmışbeşbin avukat olarak, bağımsız savunmayı oluşturamamanın sıkıntılarını yaşıyoruz.

Özelde mesleğimizin, genelde hukuk mesleğinin temel sorunu ülkemizde hukuk eğitiminin plansızlığı ve bu plansızlığın yol açtığı kalitesizlik ve kontrolsüz büyümedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren 32 hukuk fakültesinin son beş yıldaki toplam mezun sayısı 22.123'dür. Her yıl ortalama 4.500 - 5.000 lisans diploması sahibi gencimiz hukuk dünyasında iş olanakları aramakta ve en kolay ulaştığı meslek de avukatlık olduğu için her yıl hemen hemen bir önceki yılın mezunu kadar avukatlık ruhsatı vermekteyiz. Örneğin, 2007 yılında 4.131 ruhsatname verdik, 2008 yılının ilk altı ayında ise 2.171 ruhsatname verdik, sadece İstanbul Barosu'na bu süre içinde 633 yeni avukat kaydını yaptırmıştır.

Kaldırılan avukatlık sınavı sonucu, dünyada Arjantin ile birlikte avukatlık için hukuk fakültesi diplomasının tek başına yeterli olduğu iki ülkeden biri olma onurunu yaşıyoruz.

Hukuk eğitiminin kalitesine yönelik eleştirilerimizi yıllardır dile getiriyor ve yeterli nicelik ve nitelikte öğretim elemanı olmadan açılan fakültelerin sorun kaynağı olduğunu ısrarla vurguluyoruz. Adalet Bakanlığı'nın açtığı her hakim ve savcı sınavı sonuçları haklılığımızı bir kez daha ortaya çıkarıyor.

Ancak, siyasilerimize sorunun önemini anlatamadığımız, açılmasına karar verilen on yeni hukuk fakültesi ile görülüyor.

Avukatlık mesleğine giriş Avrupa Birliği uygulamaları doğrultusunda yeniden yapılandırılmalıdır.

Savunma mesleği olarak yaşadığımız sıkıntıların yarattığı ortam sonucunda 2007 yılı içinde toplam 19 meslektaşımız saldırıya uğradı, bu saldırıların ikisi ölümle sonuçlandı. 2008'de ise bugüne kadar 13 saldırı oldu, bu saldırılarda bir arkadaşımızı kaybettik. Son dokuz yılın toplamı ise 232 saldırıda 14 meslektaşımızın yaşamını yitirmesi.

Çözüm önerileri bu tablo dikkate alınarak yapılmalıdır.

Bu önerilerimizi yöneltip çözüm beklediğimiz kurumlar örneğin; siyasi iktidar, parlamento, Adalet Bakanlığı, mahkemeler, yargıçlar, Yüksek Öğretim Kurumu, hukuk fakülteleri son altı yılda yaşanan uygulamalarda savunmanın sorunlarını ve önemini kavramaktan çok uzakta davranmaktadırlar.

Yasa değişikliği öncelikle yasama organı ile onu büyük ölçüde yönlendiren yürütme organının savunma mesleğine bakışının değişmesi, ülkemizde bağımsız ve saygın bir savunmayı gerçekten istemesine bağlıdır. Ancak geçen süreç çok da umutlu olmamıza olanak tanıyacak örnekler içermemektedir. Gerçek anlamda yargı reformu bir türlü gündeme gelmemekte, yeni adliye sarayları yapımı, temel yasalardaki hızlı değişiklikler reform sayılmakta bunun yanında Avrupa Birliği İstişare Raporlarındaki kurumsal içerikli öneriler görmezden gelinmektedir.

Kaldı ki yürütme organı sadece seçilmişlerden oluşmamaktadır. Onları önemli ölçüde yönlendiren atanmış bürokratların da mesleğimize bakışı olumlu değildir. Örneğin yasa ile verilen haklar bürokratların hazırladığı yönetmeliklerle uygulanamaz hale getirilmekte; baroların protokoldeki yeri, avukat kimliğinin resmi belge niteliğinde olması gibi düzenlemelerin fiilen uygulanamamasından CMK da açıkça belirtilen avukatın vekaletname ibraz etmeden dosyayı inceleyebilme hakkı yönetmelikle geri alınabilmekte ve ne yazık ki bu yönetmelikler yargı onayından geçebilmektedir.

Ancak beklentilerimizin kolay gerçekleşmeyeceğinin bir diğer örneği de ***"Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Strateji Taslağı"****dır. Avrupa Birliği temsilcilerine sunulan kırk sayfalık metinde savunma mesleği ve örgütü ile ilgili tek bölüm, iki cümlelik dört satırdan oluşan bir paragraf. Bu paragrafta da sadece Adalet Bakanlığı ile Barolar Birliği arasındaki ilişkinin yeniden düzenleneceği belirtiliyor;*

Oysa, ***"yargının kurucu unsuru olan bağımsız savunma"*** *nın tek sorunu üst örgütünün Adalet Bakanlığı ile olan ilişkileri değildir.* ***"Savunma"*** *nın,* ***"Savunma Mesleği"****nin, avukatların, onların örgütlerinin bir dizi sorunu vardır. Bu sorunların çözülebilmesi ise ortak bir anlayışta bileşilmesine bağlıdır. Bu ortak anlayış da;* ***"Bağımsız savunma, bağımsız yargıda, bağımsız yargı, gerçek hukuk devletinde, gerçek hukuk devleti de eksiksiz demokraside olur."*** *anlayışıdır.*

Temel yasalardaki değişiklik taslak ve tasarılarında getirilen düzenlemeler de savunma mesleği için gelişmeler içermemektedir. Örneğin, Ticaret Yasa Tasarısındaki denetim düzenlemelerinde avukatlara yer verilmemiştir. Hukuk Yargılama Yasa Tasarısının ilk taslağında çok sınırlı olarak düzenlenen avukatla temsil zorunluluğu tümüyle metinden çıkarılmış, yargılama sonunda karşı tarafa yükletilen avukat ücretinin avukata ait olduğuna ilişkin düzenleme yapılmamış, vekil ile takip edilmeyen davalarda dilekçe ücreti yargılama giderlerinden sayılmış ve yürürlükteki Avukatlık Yasası ile çelişen ***"adli yardım"*** *sistemi düzenlenmiştir.*

Avukatlık Yasası, barolara ve Barolar Birliğine mesleğin gelişmesi, meslektaşların haklarının korunması, sosyal durumlarının geliştirilmesi konusunda çok önemli görevler yüklemiş ve yetkiler vermiştir. Bugüne kadar bu yetkiler kullanılarak çok önemli başarılar elde edilmiştir ancak günümüzün koşulları bunlarla yetinilemeyecek zorluktadır. Artık daha radikal kararların alınarak uygulamaya geçilmesi gerekmektedir.

1. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği, hukuk fakültelerinin müfredat programlarına müdahale edebilmeli, öğretim üyelerinin nicelik ve niteliğini değerlendirebilmeli ve eğitim kalitesini yetersiz gördükleri hukuk fakültelerinin mezunlarını stajyer listesine kabul etmemelidir.

2. Barolar, Türkiye Barolar Birliği ile birlikte her baro için uygun stajyer ve avukat sayısını saptayabilmeli ve bu sayı üstündeki başvuruları kabul etmemelidir.

3. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği hazırlayacakları yönetmelikle "staj başarı değerlendirme yöntemi" olarak avukatlık stajına girişte, stajın devamında ve sona ermesinde "basarı yoklamaları" yapabilmelidir.

4. Meslek içi eğitim sürekli ve zorunlu olmalıdır.

5. Mesleki sorumluluk sigortası zorunlu olmalıdır.

6. Avukatlık ücret sözleşmesi baro bilgisine sunulmalıdır.

7 "CMK Avukatlığı" olarak isimlendirilen mesleğin özüne aykırı uygulamanın, "zorunlu müdafilik" soruşturma aşamasında her suç ve kişi için, kovuşturma aşamasında ise adli yardım kuralları çerçevesinde düzenlenerek giderilmelidir.

8. Günümüzde avukatın sözleşme, danışma ve uzlaşmadaki fonksiyonunun gelişmekte olduğu kabul edilerek bu alanlarda etkinlik sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

9. Baroların adli yardım uygulamaları çağdaş gelişim ışığında etkin bir avukatlık hizmeti sunulmasına olanak sağlayacak anlayışla düzenlenmelidir.

10. Avukatlık Yasası'nın 44. Maddesi kapsamında "avukatlık bürosu" ve "avukatlık ortaklığı" şeklinde birlikte çalışma yöntemlerini çekici kılacak olanaklar yaratılarak "ücretli avukat" gibi mesleğin özüne aykırı birlikte çalışma yönteminin tercih edilmesinin önüne geçilmelidir.

11. Kamu avukatlarının görev yaptıkları yer barosu levhasına kayıtlı olmalarını sağlayacak uygulamalar geliştirilmelidir.

12. Aynı il sınırları içinde yeni baro kurulabilme önerisi benimsenmez ise baro genel kurulları seçimle belirlenecek delegelerin katılımı ile oluşmalıdır.

13. Barolar ve Barolar Birliği kurullarında her iki cinsiyetin temsiline olanak tanıyacak oransal düzenleme yapılmalıdır.

14. Baro başkanlık divanı üyeliği görevi ücret karşılığı yapılmalıdır.

15. Avukatlık disiplin hukuku yeniden düzenlenmeli ve disiplin kurulları bir anlamda "mahkeme" niteliğine kavuşturulmalıdır.

16. Baro hakem kurulu yeniden oluşturulmalıdır.

17. Barolar Birliği genel kurul doğal delege sayıları yeniden değerlendirilerek yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyeleri görev süresince doğal delege olmalıdır.

18. Türkiye Barolar Birliği anayasa mahkemesine üye verebilmelidir.

19. Türkiye Barolar Birliği Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na üye verebilmelidir.

20. Barolar il adalet komisyonlarına üye verebilmelidir.

21. Türkiye Barolar Birliği ilgili olduğu konularda Anayasa Mahkemesinde dava açabilmelidir.

Sonuç:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi tüm bu sorunların çözülebilmesi; ***"Bağımsız savunma, bağımsız yargıda, bağımsız yargı, gerçek hukuk devletinde, gerçek hukuk devleti de eksiksiz demokraside olur."*** *ortak anlayışında birleşilebilmesine bağlıdır.*

Trabzon Barosu'nun Görüşleri:

"Mesleğimizi icra ederken karşılaştığımız fiili problemlerden daha önemli ve adalet sistemi için en zararlı husus savunma mesleği hakkındaki yargının süjelerindeki olumsuz kanaatlerdir.

Avukatlık Kanunun koyduğu ilke, gelişen hukuk felsefesi ve çağdaş hukuk devleti anlayışı savunmanın yargının üç temel unsurundan biri olduğudur. Bu nedenle zorunlu müdafilik kurumu getirilmiştir. Bir davada savunma hakkı kısıtlanmış ise o davada verilen hüküm ne kadar doğru kabul edilse bile yargılama adil değildir.

Ancak ülkemizde yargının diğer süjeleri kendilerini yargının ana unsuru, savunmayı ise yan unsuru olarak kabul etmektedir. Kendilerinin eşiti olarak kabul etmemektedirler.

Yargının ve mesleğimize ilişkin sorunların çözüme kavuşması için ülkemizdeki tüm kurumların öncelikle yapması gereken bir zihniyet değişimidir. Hala kendilerini adaleti sağlamakta yetkin, avukatları ise problem çıkaran unsur olarak gören hakim ve savcılar ile adaletin sağlanması ne kadar mümkün olabilir? Meslek içi eğitimlerde özellikle savunmanın adil yargılamanın olmazsa olmazı olduğu eğitimi verilmelidir. Bu nedenle hakim ve savcıların eğitim merkezindeki eğitimleri bu perspektifle yeniden ele alınıp düzenlenmelidir. Bu problem aşıldığında pratikte görülen birtakım problemlerin daha kolay aşıldığı görülecektir.

Savunma mesleğine bakışın en önemli göstergelerinden biri, meslektaşlarımıza mesleklerin icra ederken yapılan saldırılarla ilgili davalarda, mahkemeler bu saldırıları yargının kurucu unsurlarından birine yapılan saldırı olarak kabul etmemekte, aksine avukatın şahsi işini yaparken vuku bulmuş adi olay gibi değerlendirmektedir. Bu uygulama dahi yukarda belirttiğimiz bakış açısının somut göstergesidir.

Bu bağlamda sorunlarımızı, baronun kurumsal sorunları, mesleğin sorunları meslektaşın sorunları ve tüm adli sistemin sorunları olarak tasnif etmek mümkündür.

Baroların kurumsal sorunları, 4667 sayılı Avukatlık Kanunu'nda değişiklik yapan kanun ile getirilen kurumlar hemen hemen geçen 7 yıllık sürede yargısal ve idari kararlarla uygulanamaz

hale getirilmiştir. Mesela, avukatlık ücretlerinde hakem kurulu Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi henüz yeni düzenleme yapılmadı, protokolde baro başkanlarının yeri C. Savcısının yanı olmasına rağmen rektörden sonraya bırakıldı, avukatlık kimliği resmi kimlik olarak kabul edilmesi düzenlenmesine rağmen idari kararla resmi kimlik olmaktan çıkarıldı. Kanun koyucunun yaptığı düzenlemeler bir şekilde fiilen yürürlükten kaldırılmış oldu.

Meslek ile ilgili problem olarak öncelikle belirtilmesi gereken sorun hızla artan avukat sayısı ve yetersiz eğitimdir. Açılan her üniversitede hukuk fakültesi açılması ve yeterli öğretim elemanı olmadan verilen eğitim bunun yanında avukatlık mesleğine girişte sınav olmaması mesleğin seviyesini ciddi anlamda düşürmektedir.

Hızla artan avukat sayısı ekonomik sorun olarak da meslektaşlarımıza yansımakta bu durumda mesleğin kalitesini etkilemektedir.

Bu sorunun aşılması için hukuk fakültesi sayısının veya kontenjanlarının sınırlanması, hukuk eğitiminin 5 yıla çıkarılması, avukatlık stajının daha verimli hale getirilip staj öncesi avukatlık imtihanı getirilmesi uygun olacaktır kanaatindeyiz.

Bir diğer sorun ise avukatlık asgari ücret tarifesinin çok altında belirlenen adli yardım ve CMK ödemeleridir. Verilen hizmetin asgari bedeli olarak kabul edilen bir ücret tarifesi yayımlandıktan sonra aynı hizmet için devlet CMK ücret tarifesinde 1/5 e kadar inen ücret vermekte, bu ücretten de asgari ücret tarifesinde belirtilen ücretten aldığı vergileri almaktadır

Bu sorunun aşılması için asgari ücret tarifesinin tüm hizmetler için müşterek olması temin edilmelidir. Olmadığı takdirde CMK ve adli yardım hizmeti bir sosyal hizmet olduğuna göre, bu sosyal yardımdan vergi alınmamalıdır.

Bu sorunun sebep olduğu bir diğer sorun da, CMK gereği tayin olunan avukatın gerekli hizmeti vermediği için adil yargılanma hakkının kısıtlandığı gerekçesi ile AİHM de ülkemizin mahkum edilme ihtimalidir. Yukarıdaki sorun çözüldüğünde bu sorunda sorun olmaktan çıkacaktır.

Bu bağlamda meslektaşların ekonomik sorunlarının çözümü için avukatlık sigortası mutlaka yürürlüğe sokulmalıdır.

Meslek ile ilgili pratikte görülen sorunların bir kısmı yukarda belirttiğimiz güvensizliğin ve gereksiz görmenin yansımasından kaynaklanmaktadır. Örnek vermek gerekirse; Trabzon adliyesinde, savcılık kaleminde dosya incelemek için vekaletname veya müdafiliği tevsik eden bir belge istenmektedir. Oysa CMK'da böyle bir belge zorunluluğu yoktur. Mesleğin doğası gereği, avukat görev üstleneceği dosyayı inceleyebilmelidir, zira avukat incelediği dosyada hukuki yardım yapabileceğini düşünmüyorsa savunma için vekaletname almayacaktır. Kanun koyucu bu hükmü çok doğru bir kabulle ve adaletin sağlanmasındaki titizlik ile koymuştur. Bu hükmü koyarken kanun koyucu avukatların bu hakkı suiistimalleri gibi bir ihtimali hiç kabul etmemiştir. Oysa

uygulamada yukarıdaki zihniyet sebebi ile uygulayıcılar aynı güveni duymamakta kanunun verdiği hakkı idari karar ile sınırlayabilmektedir.

Bu anlayış kendi içinde hukukilik endişesi taşıyormuş gibi gözükse de, kanunu ihlal eden bir hukukilik anlayışının varlığını savunmak ihtimal dahilinde değildir. Hele hukukçulardan gelmekte ise!

Aynı zihniyet değerlendirmesinden kaynaklanan bir başka sorun ise avukatların çok para kazandığı ancak bunu kabul etmedikleri kabulüdür. Bu sene Trabzon'da yapılan sektör incelemesinde vergi denetmenleri tüm meslektaşlarımıza bir vergi kaçakçısı gibi bakarak hareket etmiş ve haksız olduğunu düşündüğümüz vergiler salmışlardır. Bu vergilerin hiç biri bir inceleme üzerine salınmamış sadece yukarıdaki ön kabul ile salınmıştır.

Bunun sebebi de girişte belirttiğimiz zihniyetin idareye ilişkin boyutudur. Ne yazıktır ki, tüm idare mensupları kendi işleri olduğunda avukatlık hizmetlerinden istifade etmelerine rağmen mesleğe yargının süjelerinden farksız bakmaktadırlar.

İdarenin Avukata bakışının bir diğer göstergesi de, avukatlık kimliği Av. K. gereği resmi kimlik olarak kabul edilmesine rağmen uygulamada idari kararlarla bu kanun hükmü geçersiz sayılmakta, başta bankalar olmak üzere avukatlık kimliği resmi kimlik olarak kabul edilmemektedir. Bu hususta yukarda belirttiğimiz bakış açısının bir başka tezahür şeklidir.

Bir başka husus ise Emniyet Müdürlüğü'nde Trafik tescil şube müdürlüğünde haciz kaldırma yazılarında Avukatın kendisinin bizzat vekaletname ile müracaatı istenmektedir. Oysa Avukatlık kanuna göre avukat yardımcıları yanında çalıştıkları avukatı temsil edebilirler. Bu hususta Avukatlık kanuna idari bir aykırılığın bir başka örneğidir.

Yargılamanın hızlanması ve verilen kararların kamu vicdanında makes bulması yargının en önemli sorunudur. Bu sorunun aşılması için çözüm yolu olarak da her tartışmada yeni kanun yapmak olarak kabul edilip, temel kanun değişiklikleri kamuoyuna sunulurken artık yargılamanın geciktirilmeyeceği söylenir. Oysa kanun çıkarılması yargılamanın hızlanması için yeterli değildir. Zira HUMK Almanya'dan iktibas edilmiş bir kanundur ancak bizdeki uygulamanın Almanya ile bir ilgisi yoktur. Zira HUMK'da layihalar teatisi denilen bölümde öncelikle taraflar dava dilekçesi, cevap dilekçesi, cevaba cevap ve 2. cevap dilekçesini verdikten sonra duruşma yapılacak, açılan duruşmada kısa sürede karar verilecektir. Oysa bizde uygulamada hakimler dava dilekçesi ile duruşma günü tayin etmekte, dolayısıyla cevap süresi ilk duruşmaya kadar uzamaktadır. Bu aşamada Avukatlar ile yargılamanın diğer süjeleri birlikte hareket etse hızlı ve adil yargılamanın sağlanması mümkün olacaktır. Ama Avukatsız yargılama anlayışı bunun önünü tıkamaktadır.

Avukata delil toplama yetkisi verilse ve diğer süjeler avukata güvense yargının bütünü için tartıştığımız çoğu sorun sorun olmaktan çıkacaktır.

İcra müdürlüklerinin yetersiz fiziki şartları ve eleman sayısındaki yetersizlik de mesleği icra etmede güçlükler çıkarmaktadır. 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz yaşanan Adapazarı

depremi 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz icra müdürlüklerinin yükünü ciddi anlamda artırmış olmasına rağmen bu artıştan önceki fiziki şartlar ve elemanlarla verilen hizmetin kalitesi ciddi anlamda düşmüştür. Bu sorunda öncelikle sorunun varlığı kabul edilip çözümü için gerekli fiziki şartların sağlanması ve eleman sayısının artırılması ile çözülecektir.

Hakim ve savcının avukata bakışındaki olumsuzluk adliye personelinin de olumsuzluklarına sebep olmaktadır.

İdari anlamda sorun olarak nitelenecek bir diğer uygulama ise cezaevi girişlerinde avukatların üzerlerinin aranma şeklidir. Avukat bir hizmet veren değil sanığın şeriki gibi muamele görmekte eleştirildiğinde ise geçmiş kötü örnekler gündeme getirilmektedir. Sui misalin emsal olmayacağı açıktır. Hakkın suiistimalinin müeyyidesi kanunlarda gösterilmiştir. Bir kişinin suiistimalinin müeyyidesi tüm meslek sahiplerini haktan mahrum etmek olmamalıdır. Hele tüm meslek sahiplerini potansiyel suçlu kabul emek hiç olmamalıdır.

Son kez önemle vurgulamak gerekirse özellikle zihniyet problemi ile mesleğe girişte staj dışında hiçbir yeterlilik aranmaması son bulmalıdır artan hukuk fakültesi sayısı ve kontenjanı kısıtlanmalıdır.

Sorunların büyük bir kısmının kaynağı olan zihniyet probleminin aşılması için Cumhurbaşkanımızın Barolar ile gireceği diyalog, sorunları dinleme ve ilgililere sorunları aktarma hiç olmazsa sorunların sorun olarak kabulü ve devlet katında konuşulması çözüm için bir ilk adım olabilir. "

D- TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

(15.07.2008 tarih ve 0800/1655 sayılı yazı)

"Türk Veteriner Hekimleri Birliği, 1954 yılında yürürlüğe giren 6343 sayılı ***" Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odaların Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun"*** *ile kurulmuş Kamu Kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.*

Birlik, Merkez Konseyi, Odalar ve Yüksek Haysiyet Divanından oluşmaktadır. Birliğin 47 Bölge Odası bulunmaktadır.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği, 1954 yılında kurulmuş olmasına rağmen, bugüne kadar iyi işleyen bir kurumsal yapı oluşturamamıştır. Odaların büyük bir çoğunluğunda kendilerine ait hizmet binaları olmadığı gibi, görevli personel istihdam edilememektedir. Hizmetler, oda yönetim kurulu üyelerinin ilave mesaileri ile yürütülmeye çalışılmaktadır.

Odalar, sadece üye aidatları ile mali kaynak oluşturmaya çalışmaktadırlar. Üye sayısının sınırlı olması nedeniyle de mali kaynak açısından büyük sıkıntı yaşanmaktadır. Merkez Konseyi gelirleri de oda gelirlerine bağlı olduğundan aynı mali sıkıntı Merkez Konseyinde de

yaşanmaktadır. Bu nedenle, Türk Veteriner Hekimleri Birliğinde kurumsal yapı oluşturulamamaktadır.

Bunun sonucu, 6343 sayılı yasanın Türk Veteriner Hekimleri Birliğine yüklediği görevler istenilen düzeyde yerine getirilememektedir.

Odalara üye olma zorunluluğu, serbest çalışan veteriner hekimlerle sınırlıdır. Bu nedenle, odaların üye sayıları çok düşük düzeyde gerçekleşmekte veya odaya üye olma zorunluluğu olmayan üyelerin yıllık aidatlarının tahsilinde sıkıntı yaşanmaktadır. Memur sendikalarında olduğu gibi, resmi veteriner hekimlerin oda üye aidatları devlet tarafından ödenmelidir.

Bunun yanında, 6343 sayılı yasanın 15. maddesinin (a) fıkrası, Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin, "veteriner hekimliği mesleğinin memleket menfaatlerine en faydalı şekilde tatbikatını sağlamakla" yükümlü olduğunu belirtmesine rağmen, Hayvan hastalıkları ile mücadele ve gıda kontrol hizmetlerinde tüm görevler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu hizmetlerin yürütülmesi için Bakanlıkta 3000 veteriner hekim istihdam edilirken, muayenehane açarak serbest çalışan 6000 den fazla veteriner hekim bulunmaktadır. Bakanlıktaki veteriner hekim sayısı yetersiz olmasına rağmen Serbest çalışan veteriner hekimlerden bu konuda yeterince yararlanılmamaktadır.

Bu nedenle, tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bazı görevlerin Birlik tarafından yerine getirilmesi, hem hizmetlerin daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacak hem de Birliğin kurumsallaşmasını sağlayacaktır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütlerinin yetki ve sorumluluklarının arttırılarak daha etkin hale getirilmesi, devlet kurumlarının yükünü hafifletecek ve asli görevleri olan kontrol ve denetim görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlayacaktır."

(04.09.2008 tarihli 0800/1843 sayılı yazı)

"Türkiye Veteriner Hekimleri Birliği, 6343 sayılı ile ***"Veteriner hekimler arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, veteriner hekimliğinin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak ve meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak amacı ile kurulmuş tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde mesleki bir kuruluştur."***

Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nin kuruluş amacına bakıldığında ***"veteriner hekimliği mesleğinin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak"*** *gibi çok önemli bir görev amaçlamaktadır. Ancak, uygulamada bu amaç yerine getirilememektedir.*

Bunun nedenleri:

- *Yasal yetersizlikler*
- *Resmi kurumların (Bakanlıklar) yetki ve sorumluluklarını paylaşmak istememeleri*
- *Konulara, ülke çıkarları yerine, mesleki ve siyasi kaygılarla yaklaşılmasıdır.*

Gelişen dünyada, ülkeler, devletin resmi kurumlarının yetki ve sorumluluklarını mümkün olduğu ölçüde azaltmış, bazı yetki ve sorumlulukları uygun kuruluşlara devrederek, yalnızca

denetim yetkisinin devletin resmi kurumları eliyle yürütülmesi yönünde yapılanmalar ve yasal düzenlemeler yapmışlar ve hayvan sağlığı, halk sağlığı ve gıda güvenliği konusunda başarılı bir şekilde uygulanabilen etkin denetim sistemleri geliştirmişlerdir. Özellikle kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar bu süreçte etkin rol almışlardır.

Ülkemiz hayvancılığının ve gıda sektörünün geleceği, dünyada değişen bu yeni düzenlemelere entegrasyonuna bağlıdır. Gelişmiş ülkeler ve AB, belirlenen bu kontrol ve denetim sistemlerinin uygulanmadığı ülkelerden hayvan ve hayvansal ürün ithalatına izin vermemektedir. Bu nedenle, Ülkemiz bu ülkelere hayvan ve hayvansal ürün ihracatı yapamamaktadır.

Ülkemiz hayvancılığının ve gıda sektörünün dünyaya açılması ve rekabet edebilmesi için, dünyadaki bu gelişmelere uygun yasal düzenlemeler yapılarak, bu sektörün önündeki engellerin kaldırılması zorunludur.

*Bu konuda, en önemli yasa tasarısı AB'ye uyum amacıyla hazırlanan **"Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanun Tasarısı"**dır. AB müzakere sürecinde 12. Fasılda yer alan **"Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Politikaları"** başlığının müzakereye açılabilmesi için, AB tarafından belirlenen **"Müzakere Açılış Kriterleri"**nin 1. Maddesi **"Türkiye'nin AB müktesebatı ile uyumlu olarak gıda, yem ve veterinerlik mevzuatı hazırlaması ve başta kontrol kuruluşları olmak üzere sorumlulukları açık biçimde belirleyen hükümleri ortaya koyması gerekir."** Hükmünü içermektedir. Bu nedenle, hazırlanan bu kanun tasarısı bu engellerin kaldırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tasarının, mesleki kaygılarla dile getirilen eleştiriler dikkate alınmadan, bilimsel gerçeklere dayanan AB direktifleri hükümlerine sadık kalınarak yasalaştırılması gerekir.*

Bu yasal düzenlemeler yapılırken, kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşların etkin görev almaları sağlanmalıdır. Denetim görevi dışında kalan bazı kontrol görevleri bu kuruluşlar tarafından yürütülerek Kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların etkinliği arttırılarak daha etkin bir kontrol sistemi oluşturulmalıdır. Bunun sunucu, muayenehane açarak serbest çalışan 6.000 (altı bin) veteriner hekimin mesaisinden maksimum seviyede yararlanma imkanı sağlanacaktır. Bu hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde 3.000 (üç bin) veteriner hekim görev yapmaktadır. Bu sayı tüm bu hizmetlerin yürütülmesi için yeterli olmamaktadır. Serbest veteriner hekimlerin bazı konularda yetkilendirilerek görev almaları, bu hizmetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacaktır.

*İnsanlarda görülen enfeksiyonların %60'ı hayvansal menşeli enfeksiyonlardır. Bunun yanında 200'den fazla zoonoz karakterli hastalık halk sağlığı açısından büyük risk oluşturmaktadır. Bu nedenle, gelişmiş ülkelerde ortaya konulan **tek tıp-tek sağlık** konsepti çerçevesinde bu enfeksiyonlarla ilgili olarak insan hekimleri ve veteriner hekimler birlikte çalışmaktadırlar. İnsan sağlığı ile ilgili hizmetlerinden sorumlu olan Sağlık Bakanlığında da Veteriner Halk Sağlığı ile ilgili en az Daire Başkanlığı düzeyinde bir yapılanma zorunludur.*

Salgın hayvan hastalıklarının büyük çoğunluğunun kaynağı olan yaban hayvanlarının yaşam alanlarından ve hayvan hakları ile ilgili 5194 sayılı Kanunun yürütülmesinden sorumlu olan Çevre ve Orman Bakanlığı, bu alanlardaki veteriner hizmetlerini yürütebilecek bir teşkilat yapısı oluşturarak yeterli sayıda veteriner hekim istihdamını sağlamalıdır.

Belediyeler, halk sağlığı ile ilgili olarak, önemli sorumluluklar üstlenmiş kurumlardır. Halk sağlığı ile ilgili yürütülen görevlerin büyük çoğunluğunun veteriner hizmetleri ile ilgili konular oluşturmaktadır. Bu nedenle, her belediye başkanlığının mutlaka veteriner müdürlükleri kurulmalıdır. "

E- TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"1. İdare Hukukunda öz düzenleyici kurum ve öz düzenleme kavramı belirli bir alanda faaliyet gösteren meslek mensuplarının, mesleklerinin yürütülmesini kolaylaştırmak amacıyla oluşturdukları örgütlenmeleri ve bunlar aracılığıyla mesleklerine ilişkin faaliyetlerin yürütülmesinde uyulacak kuralların oluşturulmasını ve takibini ifade etmektedir. Piyasalar genişledikçe, piyasadaki araç ve kurum sayısı arttıkça kamu otoritesinin ilgili piyasadaki kurumlara ilişkin gözetim ve düzenleme yapması güçleşmekte ve piyasanın etkinliğini azalmaktadır. Bu nedenle, kamu otoritesi makro bir yaklaşımla süreçlerin genel çerçevesini oluşturarak daha genel ve önemli düzenlemeler yaparken, öz düzenleyici kuruluşlar ise kendi üyeleriyle ilgili standart kurallar belirleyerek piyasanın düzenlenmesine katkıda bulunmakta, bu çerçevede piyasada düzenleme yapılmasındaki etkinlik sorunun çözümüne yardımcı olmaktadır.

Uluslararası piyasalara bakıldığında, serbest piyasası gelişmiş birçok ülkede, öz düzenleyici kuruluşlar olarak sermaye piyasası aracı kuruluşlar birlikleri, ilgili düzenleyici otoritenin üzerindeki birçok yükü üstlenmiştir. Böylece düzenleyici otoritenin bu işlemlerden elde ettiği kaynak ve zaman tasarrufunu piyasanın makro düzenlemelerine ayırmakta, öz düzenleyici kuruluş da otoritenin belirlediği çerçevede kendi üyeleri arasında bir nevi aile içinde düzenleme yaptığı için yapılan düzenlemelerin uygulanabilirliği artmakta ve etkin bir yöntemle maliyet tasarrufu elde edilmektedir. Ayrıca, kamu otoritesi yapacağı düzenlemeler nedeniyle ilgili piyasanın genel görünümünü ve görüşlerini almak istediğinde, ilgili piyasa katılımcılarının kendi içlerinde tartışarak uzlaşmaya vardıkları bilgileri hazır olarak almakta ve düzenleme süreçlerinin verimliliği artmaktadır.

Birliğimiz kurulmuş olduğu günden bu yana ülkemiz sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak üzere çalışmalar yapmaktadır. Bu amaçla, özellikle birinci derecede sorumlu olduğu Sermaye Piyasası Kurulu ile ilişkilerin güçlendirilmesi, meslek mensuplarının taleplerinin iletilmesi konusunda girişimler yapmış ve etkin sonuçlar almıştır. Sermaye Piyasası Kurulu ile

Birliğimiz ve üyelerinin verimli çalışmalarının bundan sonra da hızlanarak artması için gerekli girişimler yapılmaktadır.

Sermaye piyasası sektörü genelde Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri ile şekillenmekle birlikte, konunun vergi boyutu nedeniyle Maliye Bakanlığı, büyük oranda yurt dışı yatırımcıların bulunması nedeniyle Hazine Müsteşarlığı, halka açılmış şirketlerin belirli bir düzen içinde kayıtlı olarak faaliyet göstermelerini temin etmesi nedeniyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, düzenlemelere uyumsuzluk sonucu faillerin gerekli yaptırımlara maruz kalmalarının temini için Adalet Bakanlığı, alternatif finansman kaynağı niteliği sonucu faiz oranlarına duyarlılığı nedeniyle Merkez Bankası, Ülkemizin kalkınma stratejisinin belirlenmesi açısından Hükümet politikalarını etkilemekte ve bunlardan etkilenmektedir.

Bu anlamda Birliğimizin de bir parçasını oluşturduğu sektör çok boyutlu nitelikte olup birçok düzenleyici/karar alıcı birimin eşgüdüm içinde ahenkle çalışmasını gerekli/zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, sermaye piyasamızı doğrudan veya dolaylı ilgilendiren konularda diğer kamu kuruluşları tarafından yapılan düzenlemelere de Birliğimizin görüşleri iletilmektedir.

Ülkemizdeki merkezi yönetimin çok güçlü bir yapıda olması ve öz düzenleyici kurumların sınırlı yetkilere sahip olması, belirtmiş olduğumuz etkinlikten yeterince fayda sağlanamamasına neden olmaktadır. Ülkemizde kural koyucu birimler günün ihtiyaçları dikkate alınarak ve bazen sektörde yaratacağı sıkıntılar göz ardı edilerek düzenleme yapabilmekte, düzenlemenin sektörde sıkıntı yarattığı görüldükten sonra takip eden ilave düzenlemelerle konu çözülmeye çalışılmakta, fakat bu defa da ortaya düzenleme karmaşası çıkmaktadır. Örneğin, son dönemde vergi mevzuatında yapılan değişiklikler zaten çok kötü olan yatırımcı tabanımızı daraltmış, yabancı ve yerli yatırımcılar arasında vergide eşitlik ilkesinin bozulmasına neden olan sonuçlar doğurmuştur. Konuyla ilgili Birliğimizce çeşitli kurumlar nezdinde yapılan girişimlerden de bir sonuç alınamamıştır. Yaşanan bu ve benzeri olumsuz gelişmeler ve sonuçsuz kalan girişimler sektörün gerek düzenleyici kamu otoritesine gerekse öz düzenleyici meslek örgütlerine güvenini zedelemekte ve saygınlığını azalmaktadır.

<u>Sektörümüzü ilgilendiren konularda düzenleyici birimlerin düzenlemeler öncesinde ilgili tarafları bir araya getirerek nihai kararları vermesi etkinliği artıracak özelde sermaye piyasası sektörünün genelde Ülke ekonomisinin kalkınmasına fayda sağlayacaktır.</u> Kaldı ki, Birliğimizce ilgili kamu kurumlarına aktarılan görüşlerde kamunun genel hedefleri ve faydaları da dikkate alınmaktadır.

2. Meslek kuruluşlarının mevzuattan kaynaklanan bazı açmazları bulunmaktadır. Bilindiği üzere kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları dayanağını Anayasa'nın 135. maddesinden alan, genel idarenin dışında, hizmet bakımından yerinden yönetim ilkesine göre kurulmuş tüzel kişiliğe sahip, özerk kurumlardır. Bu tür kurumlarla merkezi idare arasında bütünlüğün sağlanması amacıyla "idari vesayet" müessesesi benimsenmiştir. Zaten Anayasamız da bu

gerçekten hareketle, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddesinde, meslek kuruluşları üzerinde devletin idari ve mali denetimine ilişkin kuralların kanunla düzenleneceğini öngörmüştür. Yönetim birliği ve uyum açısından yasa ile belirlenen konularda vesayet makamının gerekli denetimi yapması doğal ve gerekli olmakla birlikte kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin esaslar kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

Birliğimiz özeline geldiğimizde, Sermaye Piyasası Kanununun (SPKn) "Birliğin organları ve statüsü" başlıklı 40/C maddesinin son fıkrasında Birliğin her türlü işlem ve hesaplarının SPK tarafından düzenleneceği hükme bağlanmıştır

Vesayet denetiminin kanunda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde yürütülmesi gerekliliği, bu kuruluşlara tanınan özerkliğin bir sonucudur. Ancak SPKn'unda, Anayasanın 135. maddesi çerçevesinde idari ve mali denetiminin esasları belirlenmemiş; sadece genel bir ifadeyle, Anayasada yer alan "idari ve mali denetim" yerine "her türlü işlem ve hesapları" ibaresi kullanılmıştır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde sınırları belirlenmemiş bir vesayet denetimi, bu kurumların özerkliklerini zedeleyecek ve bu kurumları merkezi idarenin alt birimi niteliğine büründürerek, vesayet makamı ile olan ilişkiyi hiyerarşi ilişkisine döndürebilecektir. Her ne kadar Birliğimiz ile SPK arasında uygulamada bu tür bir sorun yaşanmadıysa da SPKn'unda yer alan vesayete ilişkin düzenlemenin, yeniden ele alınmasını önemli bulmaktayız.

Ayrıca, Birliğimiz Statüsünde yer alan bazı hükümlerden kaynaklanan ve Birliğin özerkliğine aykırılık oluşturduğunu düşündüğümüz hükümlerde mevcuttur. Örneğin Statütümüzün "Birliğin Görev ve Yetkileri" başlıklı 6. , "Üyelerin Sahip Oldukları Oy Sayısı" başlıklı 13. ve "Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri" başlıklı 18. maddesinin (c) bendinde yer alan hükümler, Birliğin atacağı her adımda SPK'ya danışmak zorunda olduğu sonucunu vermektedir.

SPK'nın sermaye piyasasındaki her türlü gelişmeyi yakından izlemek zorunda olduğu, piyasadaki kurumların da SPK'ya bilgi verme yükümlülüğünün olması gerektiği muhakkaktır. Ancak, bu yükümlülük Birlik Statüsünde yer alan hükümlerden ziyade, piyasanın gözetimi ve düzenlenmesi gereğinden hareketle SPK'nın ve Birliğin eşgüdüm içinde hareket etme isteğinin doğal sonucu olmalıdır. Bu nedenle, Birlik Statüsünde gerekli değişikliklerin yapılmasıyla Birliğin, özerk bir kurum olmanın gereklerine daha fazla yakınlaşacağı kanaatindeyiz."

F- TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"Türkiye Katılım Bankalar Birliğinin en önemli sorunu kamu ve özel sektör tarafından yeterince tanınmamasıdır. Bu nedenle zaman zaman Birliğimizin Türkiye Bankalar Birliğinden ayrı bir Birlik olduğu yönünde kamu ve özel sektöre bilgilendirici yazılar yazılmaktadır. Tanıtım

sorunun çözülmesi için medya, sivil toplum örgütleri ve reel sektör nezdinde tanıtıcı faaliyetlerin yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Bankacılık ve finans sektörümüzün bir alt sektörü olan katılım bankacılığının Üniversitelerin 2 senelik Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek okulları ile halen beş üniversitemiz bünyesinde 4 yıllık yüksek okulların, ayrıca ekonomi eğitimi veren fakültelerin ders müfredatlarına "Katılım Bankacılığı" ya da "Faizsiz Bankacılık" konularının dahil edilmesi yararlı olacaktır. Zira Dünyada faizsiz finans sistemi 700 milyar dolarlık, faizsiz bankacılık da 500 milyar dolarlık bir hacme ulaşmıştır. Bu hacimden ülkemizin daha fazla yararlanması için hem konunun daha iyi bilinmesi hem de bu piyasalara daha fazla giriş yapılması gerekmektedir."

H- TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"Sigortacılık sektörünün uzun yıllardan beri yasalaşması için uğraş verdiği Sigortacılık Kanunu Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ile yapılan işbirliği sonucunda 14 Haziran 2007 da yasalaşmış ve AB normları dikkate alınarak hazırlanan Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte sigorta sektöründeki mevzuat boşluğu doldurulmuştur.

Birliğimiz, yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ikincil mevzuat ile ilgili yapılan çalışmalar sırasında görüşlerini Hazine Müsteşarlığına iletmiştir. Bu çerçevede, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik de 1 Temmuz 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bunun haricinde sektörün gerek vergisel boyuttaki sorunlarında gerekse Maddi Hasarlı Trafik Kazalarında düzenlenen Kaza Tespit Tutanağı gibi uygulamalarda ilgili kamu kurumları ile olumlu işbirlikleri gerçekleştirilerek kamu-özel sektör işbirliği alanında olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Ülkemizde sigortacılıkla ilgili yapılan düzenlemelerde yakalanan kamu-özel sektör işbirliği ortamının devam etmesinin ve devam eden yasal düzenleme çalışmalarında sigorta sektörünün çatı kuruluşu olan Birliğin etkin bir şekilde süreçlere dahil olmasının sigortacılık sektörünün gelişimi açısından faydalı olacağı mütalaa edilmektedir."

I- TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"T.C. Anayasası'nın 135. maddesi ile Anayasal güvence kazandırılmış Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, belli bir mesleğe mensup olanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel çıkarlarına uygun olarak gelişmesini

sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile olan ilişkilerini düzenlemenin yanı sıra toplumsal sorumluluğu gereği, ülke sorunlarına duyarlı olmayı ve karar alma mekanizmalarına katılım sergilemeyi amaç edinmek zorunda olan kamu tüzel kişilikleridir. Bu nedenle, meslek örgütlerinin, temsil ettikleri meslek grubundan bağımsız olarak toplumsal işlevlerinin de olması gerekmektedir.

Meslek örgütleri, toplumsal yaşamda katılımcı demokrasinin en önemli unsurlarıdırlar. Bu nedenle, toplumun ayrılmaz bir parçası oldukları için toplumun refah ve mutluluğuna katkıda bulunmakla da yükümlüdürler. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesinde, gerçekleştirilmesi önem arz eden yapı, meslek örgütünün özellikle kendi alanında çalışan diğer meslek örgütleri ve sivil toplum örgütleri ile verimli bir etkileşim ve iletişim ağıdır. Ekonomik ve Sosyal Konsey böyle bir yapıdır ve etkinlik kazandırılarak karar alma süreçlerine katılması desteklenmelidir. Ülkemizde böylesi ağların informel ve formel biçimlerde kurulması önemli olmakla beraber desteklenmesi gerekmektedir.

Bu tür bir ağ meslek örgütlerinin diğer toplumsal kesimlerle iletişimini kolaylaştıracak ve aynı zamanda diğer toplumsal kesimlerin meslek örgütlerinin birbirlerinin işlevlerini tanımalarını sağlayacaktır. Bu süreç her bir mesleğin toplum nezdinde saygınlığını da artıracak bir çabadır.

Bu bağlamda, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları arasındaki iletişimin artırılması ve karar alma mekanizmalarına aktif katkı sağlayacak bir konuma getirilmeleri, ülke demokrasisi ve mesleki gelişim için atılması gereken en önemli adımlar olarak önümüzde durmaktadır.

Başkanlığınızın, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının mevcut sorunlarının giderilmesi ile daha iyi ve etkin bir şekilde hizmetlerinin yürütmelerinin sağlanması hususunda göstermiş olduğu çabanın çok değerli olduğunu düşünüyor; bu konuda nitelikli fikir alış-verişlerinin gerçekleştirilebileceği yapı ve süreçlerin kurulması (ağ, konferans, panel vb.) için çaba sarf edilmesini anlamlı görüyoruz. Birliğimiz, Başkanlığınızın bu tür yapıların oluşturulması konusunda göstereceği her türlü girişimi destekleyecektir."

İ- TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Yasasının madde 1 ve madde 4'ü aşağıdadır;

Madde 1- (Değişik:07/06/1985 – 3224 s. Y.m.48) Türkiye sınırları içerisinde meslek ve sanatlarını icraya yetkili olup da sanatını serbest olarak yapan veya meslek diplomasından istifade etmek suretiyle resmi veya özel görev yapan tabiplerin katıldığı Türk Tabipleri Birliği: tabipler arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, tabipliğin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak ve meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak amacıyla kurulmuş kamu kurumu niteliğinde mesleki bir kuruluştur.

Madde 4- Birlik, aşağıda yazılı hizmetleri yapmakla mükelleftir:

a) Halk sağlığına ve hastalara fedakarlık ve feragatle hizmeti ideal bilen meslek geleneklerini muhafaza ve geliştirmeye çalışmak,

b) Azalarının maddi ve manevi hak ve menfaatlerini korumak ve bunları halkın ve Devletin menfaati ile en iyi bir şekilde denkleştirmeye çalışmak,

c) Halkın sağlığını korumaya, azalarını muayyen refah seviyesine ulaştıracak gerekli iş sahaları bulmaya, İş Kanunu ile sosyal kanunların ve bunlara bağlı nizamname ve talimatname hükümlerinin tatbikatında meslek ve meslektaşların hak ve menfaatlerini korumaya ve her türlü iş tevziinin adilane bir surette düzenlenmesine çalışmak,

d) Halk sağlığı ve tıp meslekleri ile ilgili meseleler için resmi makamlarla karşılıklı işbirliği yapmak,

e) Halk sağlığı ve tıp meslekini ilgilendiren işlerde resmi makamlardan yardım sağlamak.

Her iki maddenin birlikte değerlendirilmesinden de açıkça anlaşıldığı gibi Türk Tabipleri Birliği Tabip Odaları ile birlikte Türkiye hekimlik ortamını düzenleyen bileşenlerin başında gelmektedir.

Türk Tabipleri Birliği sağlık ve hekimlik ortamında sorunların yaşanmasının doğal olduğu düşüncesindedir. Önemli olan bu sorunlara yönelik müdahale etme mekanizmalarının kurumsal bir anlayış ve yaklaşımla işlerliğinin korunması, varılan sonuçların kurumsal kimliklere ve sorumluluklara özen gösterilerek yaşama geçirilmesidir.

Yukarıdaki aktarımdan da anlaşılacağı gibi Türk Tabipleri Birliği'nin sağlık ve hekimlik ortamındaki sorunların giderilmesi için daha iyi ve etkin bir şekilde hizmet yürütmesinin önündeki temel engel merkezi otoritenin yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Türk Tabipleri Birliği'nin hem yasasında var olan hem de çağdaş bir yaklaşımla olması gereken rollerinin kısıtlanması olarak somutlanmaktadır. Bir başka ifadeyle kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak hekimlerin hak ve yararlarını koruma, halkın sağlığını koruma başlıklarında yapılan çalışmaların layıkıyla yürütülebilmesi hekimlerle daha yakın temas ve işbirliğinden geçmektedir. Bu anlamda seçimlerle gelen yöneticilere merkezi/yerel idarenin kolaylık tanıması öncelik taşımaktadır. Ne yazık ki sıklıkla başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere bu açıdan olumlu bir değerlendirme yapılmamaktadır.

Türk Tabipleri Birliği demokratik işlerliğe sahip bir kurum olmayı öncelemektedir. Bu yanıyla "klasik" devlet dairesi anlayışının ötesinde doğrudan üyelerinin katkı ve katılımlarıyla daha etkin ve gelişkin bir hizmet yürütmenin sağlanacağını düşünmekteyiz. Türkiye ölçeğinde işlerlikten, tabip odalarında yürütülen faaliyetlerin olabildiğince ortak bir standarda kavuşturulmasına kadar yapılabilecek iyileştirmelerin buna bağlı olduğu açıktır. Bu konuda merkezi otoritenin Türk Tabipleri Birliği Büyük Kongre kararları ve Merkez Konseyi ile Tabip Odası yönetimleri taleplerine destek olan yaklaşımı yeterli olacaktır.

Birbirinden farklı meslek örgütlerini standardize etme, tek çatı altında toplama, -ne yazık ki- yasalarda yer alan denetleme gibi girişimlerin hizmetlerin daha iyi ve etkin bir şekilde yürütülmesine bir katkısı olmayacağı gibi Türkiye'nin demokratikleşmesinde en önemli unsur olan demokratik mekanizmalara müdahale anlamında da olumsuz bir etkisi olacaktır. Kanımızca Demokratik Kitle-Meslek Örgütü olarak tanımlanabilecek Türk Tabipleri Birliği-Tabip Odaları bütünlüğü en iyi ve doğru şekilde üyeleri tarafından denetime tabi tutulmalıdır. Bununsa yeri her yıl yapılan Tabip Odaları Genel Kurulları'dır. Bunun dışında tariflerde bulunmak bu kurumları geliştirmeye değil, belli bir hükümet anlayışına tabi kılma sonucu doğurur. Oysa ki hem mesleğin gelişimi hem de meslek örgütlerinin gelişimi güç odaklarından (sermaye, iktidar vb.) uzak olmalarıyla doğru orantılıdır. Mesleki bağımsızlığın gölgelendiği her süreç mesleği de zedeleyecektir.

Türk Tabipleri Birliği seçilmiş organ üyelerinin çalışmalarını merkezi otoritenin kolaylaştırmasını beklemektedir. Ayrıca mali açıdan da daha güçlü bir yapıya kavuşmayı hedeflemektedir. Üyelerinden gelen ödentilerin sınırı bellidir. Bu nedenle sağlık-hekimlik ortamında doğrudan Türk Tabipleri Birliği'ni ilgilendiren başlıklarda yapılacak düzenlemelere yönelik talepleri gündeme gelecektir. Bu başlıkta olumlu yaklaşım yeterlidir. Halen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Yasa Tasarısında yer aldığı gibi hekimlerin eğitimine yönelik başlıkların tarafımıza bırakılması yerinde olacaktır. Ne yazık ki ilgili Bakanlık yaklaşık 20 yıldır üniversitelerle işbirliği içerinde Türk Tabipleri Birliği'nce yürütülen İşyeri Hekimi Temel Eğitimi'ni bile kendi üzerine alma çabasındadır. Bu tutumun "Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşlarının" daha iyi ve etkin bir şekilde hizmetlerini yürütmelerinin sağlanmasını engellemek dışında hiçbir anlaşılır yanı bulunmamaktadır.

Türk Tabipleri Birliği bütün hekimlerin zorunlu üye olmaları da dahil çeşitli başlıklarda tartışmalarını yürütmektedir. Bu konularda hazırlayacağı Yasa değişikliği önerilerine destek olunması yeterli olacaktır.

Sonuç olarak, halen Yasamızda mevcut olan Sağlık Bakanlığı'nca "denetim ve gözetim" ifadesinin de yer aldığı maddede somutlanan yaklaşımın terk edilmesi bir anlayış olarak bizim gibi kurumların desteklenmesi mevcut sorunlarımızın giderilmesi, daha iyi ve etkin bir şekilde hizmet yürütmemizin sağlanmasında en önemli unsurdur."

J- TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

(07.07.2008 tarih ve 2104-13580 sayılı yazı)

"Hizmetlerimizin daha etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için önerilerimiz aşağıda bilginize sunulmuştur;

- Noterliklere, taşınmaz mülkiyetinin nakli ile taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak tesisini konu alan sözleşmelerin yapılması yetkisinin verilmemiş olması çağdaş noterlik hizmeti anlayışlarına ters düşmektedir.

- Noterlerin hukuksal sorumluluğu konusundaki mevcut ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu şeklindeki yasal düzenleme noterleri, olumsuz yönde etkilemektedir.

- Noterlik işlemlerindeki, noter harçları, damga vergisi ve değerli kağıt bedellerinin yüksek olması, noterlik dışında bazı çözümleri gündeme getirmektedir. Bu durum, hukuki güvence de sigorta görevi yapan, noterlik kurumunu güç durumda bırakmaktadır. Noterlik dışı çözümlerin ve dolayısıyla kayıt dışının önüne geçilebilmesi için, noterlik işlemlerinde devlet resim ve harçları ile değerli kağıt bedellerinin mümkün olduğunca azaltılması gerekmektedir.

- Noterlik, hukukçu kimliği ile yapılacak kariyerde zirve noktalarından birisi olarak algılanmalı ve bu temel espriye uygun olarak, mesleğe kabul, staj, meslekte yükselme ve meslek içi eğitim kanunda yeniden düzenlenmelidir.

- Noterlik ikinci meslek ve emekli mesleği olmaktan mutlaka kurtarılmalı genç hukukçuların atanacağı bir meslek haline getirilmeli, giriş yaşı belirlenmelidir.

- Noterlikler, çekişmesiz yargı olarak nitelendirilen iş ve işlemler, alternatif uyuşmazlık çözümleri ile tahkim yargılaması ve tespit işlerinde etkin ve geniş kapsamlı bir biçimde rol üstlenmelidirler.

- Günümüzde yeni bir vizyon kazanmaya başlamış olan noterliklerin, klasik işlevlerinin ötesinde, son derece geniş ve çeşitlilik gösteren bir yelpazede buna benzer yeni işlevleri üstlenmesi gerekmektedir.

Tüm hukuk sistemlerinde, bazı küçük farklılıklar dışında tarafsızlık, dürüstlük, güvenilirlik ve bağımsızlık ilkelerine bağlı kalarak çalışmakta olan noterler, önemli bir hukuki konuma sahiptirler.

Avrupa Birliğine giriş müzakereleri sürecinde, Avrupa Birliği Hukukunda noterlik kurumu ile Türk noterlik kurumunun uyum çalışmaları devam etmektedir.

Yukarıdaki başlıklar halinde sayılan sorunların çözümü için; temel reformlar içeren ve noterlik sistemimizde köklü değişiklikler getirecek olan Noterlik Kanunu Tasarısı çalışmaları Adalet Bakanlığı bünyesinde devam etmekte olup, çalışmalar tamamlandıktan sonra yasalaşması için Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır."

(14.11.2008 tarih ve 3092-21644 sayılı yazı)

"- Noterlik kurumunun mevcudiyet amacı doğrultusunda özel hukuk alanına giren ticari ilişkiler eski çağlardan beri, noterliklerde resmiyet kazanmakta ve güvence altına alınmaktadır. Akit serbestisinin esas olduğu Avrupa Birliği Hukuku sistemlerinde de, akitlerin resmileştirilmesi yetkisi yasalarla noterlere verilmiştir. Bu düşünceler doğrultusunda;

Taşınmaz mülkiyetinin nakli ile taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak tesisini konu alan sözleşmelerin yapılması yetkisinin noterliklere verilmemiş olması çağdaş noterlik hizmeti anlayışına ters düşmektedir. Bu sözleşmelerin, birçok Avrupa ülkesinde noterliklerde yapıldığı da dikkate alınarak Ülkemizde de noterliklerde yapılması bu ülkelerle paralellik ve Ülkemiz hukuk sistemi için de önemli bir kazanım sağlar.

5766 sayılı Kanunla 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 20. maddesi değiştirilerek tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirlerinin trafik tescil şube veya bürolarında yapılacağı ve 5795 sayılı Kanunla da buna ilişkin uygulamanın 01/01/2009 tarihinde yürürlüğe gireceği hükmü getirilmiştir. Bu düzenleme, uyum sağlama sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamaları ve pozitif hukuk yapıları ile uyuşmamaktadır. Bu ülkelerde, özel hukuk ilişkileri için ince bir ayrım yapılarak kamu kurumlarının bu ilişkilerin dışında tutmalarına karşın, Ülkemizde bu husus dikkate alınmadan müdahaleci ve devletçi bir zihniyetle bu düzenleme getirilmiştir. Ülke genelinde noterlikler, 1.633 noter ve yaklaşık 15.000'e yaklaşan personel ile hizmet vermektedir. Araçların her çeşit satış ve devirlerinin trafik şube ve bürolarına verilmesi önemli miktarda iş kaybına yol açacağından noterliklerde çalışan çok sayıda personelin işten çıkarılmasına da neden olacaktır. İstihdam açığı bulunan Ülkemizde sebepsiz yere bir sorun yaratılması, binlerce insanın işsiz kalmasına yol açacak bir düzenlemeye gidilmesi sosyal hukuk devleti ilkeleriyle de bağdaşmamaktadır. Yirmibeş yıldan beri başarılı şekilde yaptıkları araçların her çeşit satış ve devirlerinin noterlerden alınmasını hukuk sistemimizde bir gerileme olarak düşündüğümüzden, Yüksek Kurulunuzun bizlere destek vereceğini umut ediyor ve bekliyoruz.

- Günümüzde yeni bir görünüm kazanmaya başlamış olan noterliklerin, klasik işlevlerinin ötesinde, son derece geniş ve çeşitlilik gösteren bir yelpazede yeni işleri üstlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Avrupa Birliğine giriş müzakereleri sürecinde devam eden, Avrupa Birliği Hukukunda noterlik kurumu ile Türk noterlik kurumunun uyum çalışmalarının hızlandırılmasının çok yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Temel reformlar içeren ve noterlik sistemimizde köklü değişiklikler getirecek olan Noterlik Kanunu Tasarısı çalışmaları Adalet Bakanlığı bünyesinde devam etmekte olup, çalışmalar tamamlandıktan sonra yasalaşması için Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Birliğimiz arasında 23/11/2006 tarihinde imzalanmış olan protokole göre Kimlik Paylaşımı Sistemi'nde bulunan bilgilerin web servisleri aracılığıyla elektronik ortamda paylaşımı sağlanmış ve bunun için 13 servis ve liste kullanıma açılmıştır.

UYAP ile imzalanan protokol kapsamında, noterlikler ile Adalet Bakanlığı arasında akışı mümkün olan her türlü evrakın UYAP ve NOTER-NET tarafından nasıl yer alacağı hususundan projelendirmeler yapılmış ve hat bağlantıları tamamlanmıştır.

Bunlar dışında diğer kamu kuruluşları ile de aynı şekilde entegrasyonumuzun sağlanması çalışmalarımız devam etmekte olup, bu konulardaki çalışmalarımıza da Yüksek Kurulunuzca destek verileceğini umut etmekteyiz.

- Fransız Noterler Birliği Üst Konseyi'nin 12-13 Ekim 2006 tarihleri arasında Fransa'nın Marsilya şehrinde yapılan "1. Akdeniz Noterleri" toplantısına Türkiye Noterler Birliği Başkanı ile Yönetim Kurulu Üyesi ve iki noterimiz katılmışlardır. Türkiye Noterler Birliğinin düzenlediği "2. Akdeniz Noterleri" toplantısı ise 15-19 Ekim 2008 tarihleri arasında 23 ülkenin katılımı ile Antalya'da yapılmıştır.

Birincisi 19-20 Mayıs 2000 tarihlerinde Yunanistan'ın Selanik kentinde, ikincisi 19-20 Temmuz 2002 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan Balkan Noterler Forumunun üçüncüsü 28 Eylül-02 Ekim 2005 tarihleri arasında Bulgaristan'ın Sofya kentinde yapılmıştır. Tebliğlerin tartışıldığı toplantılara Adalet Bakanımız, Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya, Hırvatistan Noterler Birliği Başkanları veya yetkilileri ile bu ülkelerden çok sayıda noterler iştirak etmiştir.

Türkiye Noterler Birliği ulusla arası ilişkilere büyük önem vermekte, bilgi ve birikimlerinin gelişmesi açısından noterlerimizin bu çalışmalar içinde yer alması yönünde büyük çaba göstermektedir.

Ülkemiz hukuk sisteminin daha çağdaş bir yapıya sahip olmasına katkıda bulanacağını düşündüğümüz bütün bu öneri ve çalışmalarımızın bir an önce gerçekleşmesi gerekmektedir."

K- TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

" TÜRSAB Mevzuatının Uygulanması Açısından Görüşlerimiz:

Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde yasal mevzuatta birbirleri ile ilgili yasaların uyum çalışmaları esas alınarak yapılan değişikliklerin de bilgi ve teknoloji toplumunun yaratılması fikrine uygun ve hayata geçirilir bir anlam taşıdığı kuşkusuzdur.

Meslek birliklerinin ve özellikle TÜRSAB'ın yasada belirlenen amaçlarına uygun faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine paralel yasal değişimlerinin de zamanında yapılması ve ilgili mevzuattaki değişikliklerinde buna göre düzenlenmesi gerekmektedir.

- *İnternet ortamındaki faaliyetler ile ilgili yasal mevzuata uygunluğun denetimi ve uygulamaya konulması hususunda daha etkin ve verimli düzenlemelere ve uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.*

• Bankacılık alanında yasal düzenlemeler ile mal ve hizmet alımı faaliyetine geçen ticari kuruluşlar ile haksız rekabet edecek şekilde promosyon çalışmaları yapmalarının, reklam ve ilan vermelerinin yasaklanması ve bu konuda düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

• Reklâm ve rekabet yasakları açısından yürürlükte olan uyum yasalarının uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

Meslek Birliklerinin Fonksiyonlarının Yeniden Tanımlanması ve İşlevselliğinin Arttırılması İçin Çözüm Önerileri:

İlgili yüksek makamın; çok kapsamlı bakış açısı ile geliştirdiği ve uygulamaya koymak suretiyle Türkiye'nin önde gelen meslek birliklerinden talep edilen hususlar ile amaçlanan çözüm önerilerinin değerlendirilmesi sonucunda; Birliğimiz açısından önemsenen kamu, meslek birlikleri ve meslek birliklerinin hizmetlerini sundukları üyeleri ve onlar tarafından hizmetin sunulduğu toplam arasında bilgi ve teknolojik gelişmelere paralel, bire bir diğerinin gerisinde olmaksızın koordinasyonlu bir çalışma yapılmasının sağlanmasına hizmet edeceği inancını taşımaktayız.

TÜRSAB'ın turizm sektörü içerisindeki rolü ve faaliyetlerini anlatabilmek ve daha iyi ve etkin bir şekilde hizmetlerini yürütebilmesine yönelik sorunlarının irdelenmesi açısından ülke ve dünya ekonomisinin gelişim sürecinin göz önünde tutulması gerekir.

Küreselleşme sürecinin yaşandığı dünyada, tanımı Yeni Dünya Düzeni ve globalleşme olarak yapılan bu süreç, ulusal sanayi ve ekonomi yapılanmasından dünya endüstrisi ve ekonomisi yapılanmasına geçişi hedeflemektedir. Bu kapsamda endüstri toplumundan, bilgi toplumuna, emek yoğun teknolojilerden ileri teknoloji uygulamalarına geçiş çabaları tüm sektörleri etkilemektedir.

Bilimsel gelişmeler doğrultusundaki ileri teknoloji düzeyi, küreselleşme sürecindeki pazar şartları, bu ortamda gelişen, sürekli değişim gösteren müşteri talepleri, teknolojinin yakından takibi, kâr amacı ile kurulmuş seyahat acentalarının reklâm, pazarlama, satış politikalarını dünyadaki bu değişim sürecini öngörerek, doğru şirket politikalarını oluşturma sonucunu doğurmaktadır.

İfade edilen bu sürecin turizm sektöründe gerçekleştirilebilmesi için mevcut kuruluşların, acentaların kanun, yönetmelik v.b mevzuat ile iyi organize edilmiş bir üst yapı ve bunun yanı sıra işletme, teknik donanım, nitelikli personel, v.b güçlü bir alt yapının varlığı ile mümkün olacağı açıktır.

Kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan ve seyahat acentalarının Birliği olarak kurulan TÜRSAB'ın, bu süreçte üyesi seyahat acentalarını temsilen ve aynı zamanda turizm sektöründe yasa ile kurulmuş tek Birlik olması nedeniyle turizm sektörünü de temsil eden önemli ve güçlü bir kuruluş olarak, Birliğin üyelerine, aynı zamanda Birlik ve üyelerinin kamuya ve halka karşı sorumluluklarını yerine getirme bilinci ile hareket etmesi sağlanmıştır.

Birlik, üyelerini temsil ederken, onların hak ve çıkarlarını hizmet sunulan toplumun çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmak; bu amaçla mesleki alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını derinlemesine kavramak, yorumlamak ve üyelerini ve toplumu bilgilendirmek durumundadır.

TÜRSAB, tüm bu açılardan, kuruluşundan itibaren, yasası, yönetmelikleri ve tüzüğü gereği; ülke ve toplum yararları doğrultusunda ülkenin, tarihi, kültürel, doğal kaynaklarının, ulusal ve uluslararası pazarda değerlendirerek, tanıtılması, işletilmesini, artırılmasını, turizmin ulusal çıkarlara uygun yönde gelişmesini sağlamak için çalışmalar yaparak, bunları üyelerinin ve turizmin yararına sunmak, turizm hizmetleri ile ilgili her türlü normları, standardizasyona ve Uluslararası niteliğe uygun şartnameler ve benzeri belgeleri hazırlamak, ulusla arası kuruluşlarca hazırlananları incelemek geliştirmek, gerekli değişiklikleri yapmak ve uygulamasını denetlemek, görevleri ile donatılmıştır.

Bu görevler çerçevesinde, sunulan hizmetin kalitesinin yükseltilerek, tüketicinin korunması, dış pazarlarda diğer ülke ürünleri ile rekabet koşullarının sağlanması ve kaliteli hizmet üretimini özendirerek, kaliteli hizmet üretenlerini koruyarak, kayıt dişinin önlenmesi, istihdam edilenin sosyal güvenliklerinin sağlanması, haksız rekabetin önlenmesi konularında eğitim ve danışmanlık hizmetleri, ulusal ve uluslararası standartlarda beyan edilen şartlara uygunluk aranmalıdır.

Bu kapsamda, ulusal ya da uluslararası ticarete konu olan mal ve hizmetler için ülkenin, uygunluğu tescil edilmiş güvenilir ve tanınır belgelendirme işlevlerini yürütecek organizasyonların oluşturulması bir gerekliliktir.

Akreditasyon ve belgelendirmeye esas yapılanma sürecinde TÜRSAB; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı nezdinde ulusal yeterlilik sisteminin oluşturulması ve işletilmesi amacıyla kanunla kurulan MESLEKİ YETERLİLİK KURUMUNDA ÜYE olarak görev almaktadır. Bu kuruluş, öncelikle Birliğimiz, seyahat acentalığı mesleğinin, ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirleme; denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurma ve işletme görevini en iyi şekilde yerine getirecektir.

TÜRSAB Yasasında tanımlanan kısıtlı gelirleri ile üyelerine hizmet amacıyla hareket ederken aynı zamanda ülkenin ekonomik girdi ve istihdamına katkıda bulunmaktadır. Meslek Birliği olarak TÜRSAB önderliğinde kamu kurumlarının desteği ve iştirakçisi olduğu Kongre Turizmine yatırımlar yapılmaktadır. Bu ve benzeri yatırımlar ile uluslararası standardın ve rekabetin sağlanmasına öncülük eden meslek birliğinin, kamu tarafından gelirlerinin desteklenmesi çok daha önemli ve başarılı yatırımların gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Merkezi idareler, yeni bir bakış açısı ile kamu hizmetlerinin daha etkili ve verimli olarak yerine getirilebilmesi amacıyla, kendilerine ait hizmetlerden kanunlarda öngörülenleri, ilgileri

itibariyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yetki devri ile gördürülebileceği bakışı ile hareket ederken, temel kararların alınmasına, ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüş ve önerilerinden yararlanılarak ve uygulayıcı üyelerinin de katılımı ile gerçekleştirme uygulaması başlatmışlardır. Kuşkusuz bu uygulamanın son derece yararları mevcuttur. Türkiye'nin hedefleri kapsamında Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde yasal mevzuatta uyum göz önünde tutularak, yapılan değişiklikler içerisinde kamu yönetiminin kuruluş ve işleyişinde esas alınacak temel ilkelerin tespit edilmesi hususunda da yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Demokratik ve şeffaf yönetim esası ile hareket eden kamu otoriteleri, bu bakışı uygulamaya başlamışlardır.

Bu son derece önemli bir atılım olup TÜRSAB ve benzeri meslek kuruluşlarının başarısı, sivil örgütlenme-kamu otoritesi-meslek kuruluşu üyelerinin koordineli olarak birlikte birbirleri ile çalışmaları ve hiçbirinin bir diğerinden günceli takip etme konusunda geride kalmaması gerekliği vardır.

Yasal düzenlemeleri nedeniyle gerek denetleme kurulları gerekse genel kurul tarafından denetlenen meslek birlikleri, ayrıca ilgili Bakanlıklar tarafından denetlenmektedir. Kamu kurumu niteliğini haiz olmaları nedeniyle yapılan işlemler kamu kurumu tarafından kabul görmektedir. Kamu kurumları tarafından yapılmakta olan birçok faaliyetin kamu kurumu niteliğindeki meslek birlikleri tarafından yapılması mümkündür ve meslek birliği olarak TORSAB' da alt yapı mevcuttur. Bu durum ilgili otoritenin bürokratik işlemlerini azaltmakta ve aynı zamanda meslek birliklerinin ülke genelinde bölgesel olarak kuruluşları nedeniyle yaygın bir şekilde Türkiye genelinde hizmet görülmektedir. Hizmetin yerinden Birlik üyeleri ve topluma sunulması hizmetten beklenen maksimum faydayı yaratır.

Nitekim TÜRSAB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında ortak çalışmalar olumlu sonuçlar vermiştir. Seyahat acentalarında görev alacak olan enformasyon memurlarının sınavlarının yapılması, hac ve umre organizasyonlarının denetim ve gözetimi, eğitim faaliyetleri, müze ve ören yerleri giriş biletlerinin seyahat acentalarına dağıtımı, müze kart uygulaması, müze ve ören yerlerinin bakım ve çevre düzenlemesi gibi faaliyetlerde TÜRSAB görevlendirilmiş ve bu işlemler Birlik tarafından başarıyla sürdürülmüştür.

Meslek Birliklerinin Mali Yapılarının Güçlendirilmesi:

Meslek Birlikleri; yasanın kendisine vermiş olduğu görevleri yerine getirirken, gelirlerini de yine yasaların belirlediği çerçevede önemli ölçüde üyelerden elde ettikleri aidatlar ile gelirlerini elde etmektedirler. Aidat gelirleri, meslek birliklerinin ancak mevcut personel, kira v.b giderlerini karşılamaktadır. Bu çalışma kapsamında açıklanan ve meslek birlikleri tarafından yapılmasında yarar görülen faaliyetler ile bu kuruluşlardan gerek kamu gerekse toplumun beklediği faaliyetlerin yerine getirilmesi amacıyla bir takım gelir getirici faaliyetler meslek birliklerine devredilerek, gelir

arttırılması yoluna gidilmesi gerekmektedir. Gelir getirici bu faaliyetlerin esas itibariyle üyesi ile haksız rekabete sebebiyet vermemesi ve kamu saygınlığını düşürücü nitelikte olmaması gerekir.

Diğer gelir getiren kalemin ise kamu bütçesinden meslek birliklerine ödenek ayrılması şeklinde olması söz konusu olabilir. Kamunun yetkisi dâhilindeki görevlerinin bir kısmını meslek birliğine devri halinde iş yükü azalmakla birlikte büyük oranda kamu kaynağından da tasarruf edilmektedir. Bu nedenle kamu lehine oluşan yarar göz önünde tutularak, meslek birliklerine belirli oranlarda destek çıkılması uygundur.

Özellikle sunulan hizmet niteliklerine göre işbu desteğin verilmesinin meslek birliğine katacağı güç yadsınamaz. Meslek Birliklerinin etkin ve verimli çalışmalarını desteklemek amacıyla kamu bütçesinden ödenek ayrılması yerinde olacaktır.

Ayrıca uygulandığı üzere, meslek birliğimizin desteği ile kültür alanlarının turizme kazandırılması ve pazarlanmasını kolaylaştıracaktır. Bu amaçla pilot uygulama olarak belirlenen ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müze ve ören yerlerinin giriş yani bilet satış üniteleri ile yeme içme ünitelerinin yine meslek birliği olan TÜRSAB tarafından işletilmesi hem verimliliğin artırılması hem de gelir oluşturulması açısından uygulanmaya konmalıdır.

TÜRSAB Yasasında Yapılan Değişikliklerin Gelişim Sürecine Olumlu Etkileri:

TÜRSAB, bağlı bulunduğu kamu otoritesi T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği, yürütme organı ve yasama organının değişikliğe ilişkin kanun maddelerinin kabulü ile birlikte 1972 tarihinde yürürlüğe giren 1618 Sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunun güncelleştirilmesi amacıyla 13.01.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5571 Sayılı Kanunla bazı maddeleri değiştirilmiştir.

Bu değişimle;

• 1982 Anayasasının 135. maddesine uygun olarak TURSAB, yargı gözetiminde organlarını seçmektedir.

• 4822 Sayılı Kanun ile değişik 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a uygun olarak tüketicinin haklarının korunmasına yönelik zorunlu sigorta uygulanmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Şöyle ki; Seyahat acentaları düzenledikleri paket tur kapsamında; müşteriye taahhüt ettikleri hizmetlerin acentanın iflası da dâhil olmak üzere herhangi bir nedenle verilmemesi veya taahhüt edilen şekilde verilmemesinden kaynaklanabilecek sorumluluklarını en az paket tur bedeli kadar sigorta ettirmek zorundadır.

Zorunlu sigorta uygulaması ile seyahat acentalarının yabancı rakipleri ile rekabet edebilmesi sağlanmakta aynı zamanda tüketicinin korunması ve güvenli seyahatinin sağlanması gerçekleştirilerek, tüketiciye eşit koşullarda hizmet verilmesi sağlanmış bulunmaktadır.

• Bu olumlu gelişmenin ardından, siyasi otoritelerin turizmden beklenen gelirin Türkiye'nin milli gelire katkısını yadsımayan bakışla hareket ederek, yine 1618 Sayılı Yasada yapılan değişikliklerin uygulamada yarattığı sıkıntıların çözülmesi için 13.08.2008 tarihinde yayımlanarak

yürürlüğe giren 5800 sayılı Yasa değişiklikle, TÜRSAB'ın kurumsallaşmasını sağlayacak şekilde Şube kuruluşlarının gerçekleştirilmesi, yasada uygulanamayan bazı maddelerin değiştirilmesi, serbest rekabet ortamı içerisinde seyahat acentalarının kuruluş şartları ve iptal şartları yeniden düzenlenmiştir.

TÜRSAB, bugüne kadar yapmış olduğu bilim ve teknoloji politikalarının, planlama ve yatırım süreçlerinin, sosyal ekonomik politikalarının, üretim ekonomisinin, endüstrileşmenin, turizme, Türkiye'nin tarihi, kültürel, doğal güzelliklerine yönelik yarar ve zararlarını ele alarak, gelişme ve çevre politikalarının, ülke ve hak yararını göz önüne alacak şekilde gerçekleşmesi için etkinlikleri yakından takip etmeli ve bu çalışmalarda bulunarak, yaşama geçirmelidir.

Yukarıda açıklandığı üzere, Birlik, yasa, yönetmelik ve uygulama açısından kamu otoritesi-meslek birliği-üye arasındaki dayanışmayı en iyi şekilde kurmakta ve her gün mesleki yeniliklere ve yasal düzenlemelere en hızlı ve verimli şekilde uyum sağlamaktadır. "

L- TÜRKİYE S.M.M.M. VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODALARI BİRLİĞİ

Söz konusu kuruluşun görüş ve önerileri aynen aşağıya alınmıştır.

"Türkiye'de muhasebe ve denetim mesleği gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında elli yıllık bir gecikme ile yasal statüsüne kavuşmuştur. İlk olarak, 1989 yılında 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik kanunu TBMM'den geçerek yasalaşmıştır.

Yasa, muhasebe ve denetim faaliyetlerini bir meslek olarak tanımlamakta ve bu alanlarda profesyonel anlamda hizmet sunan kişilerin niteliklerini belirlemektedir.

Bu düzenleme ile Türkiye'de etkin ve güvenilir muhasebe ve denetim hizmetlerinin sağlanması amaçlanmakta ve bu açıdan esas itibariyle özel kesime hitap etmekte, ayrıca meslek mensuplarının sahip olması gereken nitelikler sıralanmakta ve mesleğin kurumsal yapısı tespit edilmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 135. maddesinin 4. fıkrasından çıkan anlam gereğince kamu yayarını esas alacak şekilde yapılandırılmak zorundadır. Bu çerçevede mesleki oda ve birliklerinin güçlü kurumsal yapılara dönüştürülmeleri, mesleğin gündem ve meselelerine bu güçlü yapı çerçevesinde çözüm üretmeleri, siyasetin bu noktada kendilerine yardımcı bir konumda bulunması ve iktidarın da mesleklerin ihtiyaçlarına yönelik çözümleri gözetmesi arzu edilen bir yaklaşım olmalıdır. Ancak bu durumda söz konusu meslek kuruluşları, üstlendikleri kamu yararı fonksiyonunu layıkıyla yerine getirebilirler.

Ekonominin genel kabul gören uluslararası standartlarda ve kalitede kayıt altına alınması, raporlanması ve denetimi ile mevcut ülke mevzuatımıza uygunluğunun sağlanması işi, temel olarak meslek mensuplarımız tarafından yüklenilmiş durumdadır. Bu zor ve önemli görev, meslek

mensuplarımızın da kalitelerini ve etik değerlerini artırmayı gerektirmektedir. Bu nedenle her düzeydeki ekonomik işletmeye ait mali tabloların; doğru ve gerçeği yansıtması, içerdiği finansal bilgilerin başta kamu maliyesi olmak üzere bütün ilgili tarafların ihtiyacını karşılayacak yeterlilikte olması ve karşılaştırılabilir olması, bu işi yapan meslek mensuplarının tarafsızlıkları, dürüstlükleri ve bağımsızlıklarının korunması önem arz etmektedir.

Esasen meslek örgütümüz özellikle son dönemde, sadece ülkemizde değil, uluslararası camiada da çok dikkat çeken ve yakın ilgi duyulan saygın bir örgütlenme haline gelmiştir. Diğer meslek örgütleriyle karşılaştırıldığında da, güçlü örgüt yapısı, uyguladığı disiplin ve standartlar, verdiği eğitimler ve yapmakta olduğu meslek sınavları bu dikkat çekiciliğin yurt içindeki en önemli göstergeleri olmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda, Dünya Bankası'nın "Muhasebe ve Denetim" konularında Türkiye'ye ilişkin hazırlamış olduğu Mart 2007 tarihli "Standartlara ve Kanunlara Uyum Raporu (ROSC)" incelendiğinde de bu yakın ilgi ile örgütlenmemize verilen önemin nedenleri açıkça görülebilecektir. Bu örgütlenmenin birkaç yıllık siyasi beklentiler için zayıflatılmaması gerekir.

Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de mesleğin, meslekle ilgili karar alma mekanizmalarının ve bu kararları uygulayabilme olanak ve imkânlarının geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Muhasebe ve denetim mesleği diğer mesleklerden farklı olarak ticari hayatı ilgilendiren her düzenlemeden çok yakından etkilenmektedir. Hazine ile mükellef arasında köprü görevi gören ve denetim işleviyle de şeffaf ve hesap verebilir bir ekonomik yapının oluşmasına hizmet etmektedir. Mevzuatta yapılan her değişiklik, meslektaşlarımız tarafından uygulanmaktadır. Bu yüzden meslektaşlarımızın sürekli eğitime tabi tutulması ve bilgilerinin güncel olması sağlıklı raporlama ve denetim için büyük önem taşıyor. TÜRMOB ve ülke genelindeki 78 odamızla birlikte eğitime büyük önem vermekteyiz. Bu amaçla Birliğimizin desteği ile ülke genelindeki 78 odamızın eğitim tesisleri tamamlanmış olup, bu tesislerimizde meslektaşlarımıza sürekli eğitim verilmektedir.

Uluslararası gelişmelerin ışığında mesleğimiz, "denetim mesleği" olarak, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının yürürlüğe girmesi ile birlikte, kısa sürede, şirket ve işletmelerin denetimi açısından uluslararası alanda rekabet edebilir bir konuma gelmek zorunluluğu hissedecektir. Türkiye'de yeniden yapılanmakta olan denetim mesleğine ilişkin kamu gözetim sistemi içerisinde uluslararası standartlarla uyumlu, kalite güvence sisteminin sağlandığı bir çalışma ortamına meslek mensuplarımızın, halkımızın ve yatırımcıların bir an önce kavuşturulması büyük önem arz etmektedir.

Son olarak 26.07.2008 tarih ve 26948 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 10.07.2008 tarihinde kabul edilen 5786 sayılı Yasa ile meslek yasamızda önemli değişiklikler yapılarak, mesleğimizin uluslararası standartlara kavuşturulması amaçlanmıştır. Yine son Genel Kurulumuzda kabul ettiğimiz yönetmelik değişiklikleri ile de, mesleğimize ilişkin çalışma usul ve

esasları, etik standartlar, eğitim standartları, kalite ve güvence standartları tespit edilerek yayınlanmış bulunmaktadır. Mesleki mali sorumluluk sigortası uygulaması çalışmaları tamamlanmış, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu ile TÜRMOB bünyesindeki Türkiye Denetim Standartları Kurulu etkin olarak desteklemiştir. Bu suretle uluslararası standartlara uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarının yayımı ile Uluslararası Denetim Standartlarının çevrisi yapılarak yayımlanması sağlanmıştır.

Ekonomik ve ticari hayatımız bakımından çok önemli bir mesleğin örgütlenmesini yürüten Meslek Odalarımız ve TÜRMOB, sadece kısa vadede değil uzun vadede de güçlü ve yaygın eğitim olanaklarını yeni gelişmeler ışığında meslek mensuplarına yaymaya ve mesleğin kalitesini geliştirmeye devam etmektedir. Ekonomik faaliyetlerin giderek küreselleşmesi ve değişiklik içinde olması, sürekli yeni faaliyet alanlarının ve yeni finansal enstrümanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bilgi işlem teknolojisinin mesleğimizde ileri düzeyde ve etkin kullanımı ise kaçınılmaz bulunmaktadır. Dolayısıyla da mesleğimizin ve meslektaşlarımızın da sürekli kendilerini yenilenmesine olan ihtiyaç sürmektedir.

Sonuç olarak mesleki hizmetlerimizin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi, meslek mensuplarının kalitesini artıracak çalışmaların hayata geçirilmesi için, güçlü ve etkin bir meslek örgütü bir zorunluluktur. Bu ise her türlü dış etkiden arınmış, karar alma ve alınan kararları uygulama gücüne sahip bir örgütlenme ile mümkün olabilir."

BEŞİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Araştırma ve inceleme kapsamında yapılan tespitler çerçevesinde oluşturulan değerlendirme ve önerilerden meydana gelen bu bölümde; önce mesleki örgütlenme ihtiyacı/gerekliliği hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, ardından da konular ve kuruluşlar itibarıyla ayrıntılı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin değerlendirme ve önerilere;

- Mesleki örgütlenme ihtiyacı,
- Anayasa'nın 135 inci maddesi,
- Kuruluş, örgütlenme ve teşkilat yapıları,
- İşlev ve faaliyetleri,
- Seçim uygulamaları,
- Üyelik ve sicil uygulamaları,
- Mali yapıları ve uygulamaları,
- Meslek kuruluşları ve vergisel yükümlülükler,
- Mesleki denetim ve disiplin uygulamaları,
- Etik kurallar, mal bildirimi ve bilgi edinme hakkı uygulamaları,
- Meslek kuruluşlarına tanınan bazı yetki ve ayrıcalıklar,
- İç ve dış denetim uygulamaları,
- İç kontrol, harcama ve ihale uygulamaları,
- Muhasebe ve raporlama uygulamaları,
- İstihdam, maaş, huzur hakkı ve harcırah uygulamaları,
- Meslek kuruluşları ve rekabete uyum,
- Mesleki eğitim uygulamaları,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma uygulamaları,
- Devlet ve meslek kuruluşları ilişkisi,
- Diğer meslek kuruluşları ve Mesleki Yeterlilik Kurumu

ana başlıkları altında yer verilmiştir.

Araştırma ve inceleme neticesinde geliştirilen öneriler aşağıda kısaca gösterilmiş olup her bir öneriye ilişkin tespit ve değerlendirmeler ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Öneri 1- Raporda ayrıntılı olarak yer verilen tespit ve değerlendirmeler ile tartışmalar/ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak; "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu" statüsünün yeniden irdelenmesi ve bu doğrultuda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135. maddesinin yeniden düzenlenmesi,..... 412
Öneri 2- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına (KKNMK) ilişkin olarak her bir kuruluş için ayrı ayrı yasal düzenleme yapmak yerine ortak hükümleri içeren "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Kanun" adıyla tek bir kanun çıkarılması, KKNMK statüsü verilecek meslek gruplarının bahsedilen kanun ekinde yer alan listede sayılması, sonradan bir meslek grubuna KKNMK statüsü verilmesinin söz konusu listeye Kanunla ekleme yapılarak mümkün olabilmesi, meslek kuruluşlarına ilişkin diğer özel düzenlemelerin ise Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulacak "Ana/Çerçeve Statülerde" düzenlenmesi,..... 434
Öneri 3- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının merkezde Birlik ve taşrada da Odalar (barolar) olarak teşkilatlanması, odaların (baroların) sayısının il sayısıyla sınırlanması, Birlik ve oda (baro) yönetimlerinin seçimle belirlenmesi, odalara (barolara) veya Birliğe bağlı olarak ihtiyaca göre temsilcilik, şube, büro gibi birimlerin kurulabilmesi, ancak bu birimlerin yönetimlerinin yönetim kurullarınca belirlenmesi ve ayrı bütçelerinin olmaması, Birliklerin odalar (barolar) üzerindeki idari vesayet yetkisinin çerçeve kanunda belirtilen konularla sınırlandırılması, ... 434
Öneri 4- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hizmet yerinden yönetim kuruluşları olmaları sebebiyle, odaların (baroların) tüm üyelerce seçilen Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca, Birliklerin Genel Kurullarca seçilecek Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca yönetilmesi, ... 434
Öneri 5- Benzer mesleklerin ayrı oda, şube, federasyon gibi isimlerle örgütlenmelerine izin verilmemesi, ancak bu grupların farklı menfaatlerinin ve sorunlarının oda ve birlik bünyesinde oluşturulacak komiteler, kollar veya meclisler vasıtasıyla ele alınarak temsil imkânı sağlanması, meclislerde veya yürütme kurullarında gerekli görüldüğünde farklı meslek grupları için kontenjanlar ayrılması,..... 434
Öneri 6- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 66. maddesindeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasi partilere bağış ve yardım yapmasına imkan veren düzenlemenin söz konusu kurumların kamu kurumu niteliğinde olmaları ve üyeliğin zorunlu olması nedeniyle yürürlükten kaldırılması,..... 444
Öneri 7- Önerilen çerçeve kanunda amaç dışı faaliyet göstermenin tanımlanması ve detaylandırılması ve faaliyetlerin kuruluş amaçlarına uygunluğu hususunun iç ve dış denetim uygulamaları sırasında incelenmesi,..... 444

Öneri 8- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca yapılan seçimlerde katılım oranını yükseltmek, seçimlerin tarafsızlık ve eşit koşullar altında yapılmasını sağlamak ve mevcut temsil sorunlarını gidermek amacıyla seçimlere ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi,

bu kapsamda;

- Seçimlerde oy kullanmak için veya seçilebilmek için tüm meslek kuruluşları için geçerli olacak asgari ve standart ortak koşulların getirilmesi, bu kapsamda seçimlerde oy kullanmak için üyeliğin zorunlu olması nedeniyle aidat borcunun ödenmesi gibi koşullar konulmaması,
- Seçimlere katılacak tüzel kişilik temsilcileri için düzenlenen yetki belgeleri karşılığı alınan "sicil harcının" kaldırılması, ayrıca meslek kuruluşlarınca buna benzer seçimlere katılma ile ilgili düzenlenen belgelerden hizmet bedeli adıyla ücret alınmaması, bu belgelerin ücretsiz düzenlenmesi,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları seçimlerine ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi, yapılacak değişikliklerin seçimlere daha fazla katılımı sağlayacak ve organlarda daha fazla değişik görüşlere sahip gruplara temsil imkânı verecek düzenlemeleri içermesi,
- Doğrudan üyelerin katıldığı seçimlerin tüm meslek kuruluşlarında dört yılda bir aynı tarihte yapılması ve bir hafta sürmesi (örneğin Haziran ayının dördüncü haftası), seçim sandıklarının meslek kuruluşu binası dışında genel seçimlerde olduğu gibi okullara konulması, seçimler ve genel kurulların aynı anda yapılmaması, seçimlerin genel kuruldan önce tamamlanması,
- Seçimlerin milletvekili genel seçimlerine benzer şekilde gerçekleştirilmesi, adayların seçimlerden bir ay önce ilgili seçim kuruluna başvurması ve aday listelerinin seçime 15 gün kala kesinleşmesi, adayların gruplar veya bağımsız adaylar şeklinde birleşik oy pusulasında gösterilmesi ve oyların bu pusula üzerinden kullanılması,
- Seçimlerde oy kullanacak üyelerin isimlerinin ve adreslerinin seçimlerden en az 15 gün önce gruplara veya adaylara verilmesi,
- Seçimlerde postayla veya internet üzerinden oy verme imkânı getirilmesi veya bir hafta süreyle sandıklar açık tutularak oy kullandırılması,
- Kullanılacak oylarla çoğunluğu alanın tüm listesinin seçilmesi yerine, milletvekili seçimlerine benzer şekilde aldıkları oy oranında gruplara temsil imkanı tanınması, ayrıca tercih sistemleri de kullanılması (Tercih sistemi ile ilgili olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti milletvekili seçimlerinde uygulanan tercih sistemi),
- Birlik veya konfederasyonların genel kurullarında üye sayısı fazla olan odalara daha fazla delege imkânı sağlanması ile ilgili uygulamalarda birkaç büyük odanın mutlak hâkimiyetine imkân vermeyecek şekilde bir tavan sınır konulması, bu çerçevede genel kurula katılacak üye ve delege sayılarının yeniden belirlenmesi,
- İlçe seçim kurullarınca düzenlenen seçim sonuçları ile ilgili belgelerde saydamlığı sağlayacak şekilde; seçime katılması gereken üye veya delege sayısı, seçime katılan üye veya delege sayısı, geçersiz sayılan oy sayısı, geçerli oy sayısı, diğer adaylar ve aldıkları oy sayıları gibi seçimle ilgili tüm bilgilerin tam olarak yer almasının sağlanması,
- Seçilme şartlarını kaybedenlerin üyeliklerinin herhangi bir organın kararına gerek olmaksızın kendilerine yapılan tebligatla birlikte kendiliğinden düşmüş sayılması,
- Her kademedeki organlarda görev alanların mazeretsiz olarak belli sayıda (3-5) toplantılara katılmama halinde üyeliklerin kendiliğinden düşmesi yönünde düzenleme yapılması, mazeretlerin açık olarak belirlenmesi,
- Seçimlere katılmayanlarla ilgili tüm meslek kuruluşları için ortak ve standart yaptırımların öngörülmesi gerektiği 487

Öneri 9- Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde olması nedeniyle siyasi görevlere (Milletvekilliği, Belediye Başkanlığı, Parti Başkanlığı ve parti merkez ve il organlarında görev

alınması gibi) seçilen meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanların, meslek kuruluşlarındaki görevlerinin kendiliğinden sona ermesini ve bu görevlere aday olanların meslek kuruluşlarındaki görevlerinden geçici olarak ayrılmasını sağlayan düzenlemeler yapılması,..... 488
Öneri 10- Seçimlere katılım oranlarının düşük olması ve delege tercihlerinin belirlenmesinde kurumsal imkânların kullanılması gibi nedenlerden dolayı, aynı kişilerin uzun yıllar boyunca seçilmeleri sonucunda ortaya çıkan hiyerarşik/otokratik ve tekelci yapıların giderilebilmesi amacıyla meslek kuruluşlarının her kademedeki yönetim/yürütme kurullarında en fazla iki dönem (sekiz yıl) Başkan veya üye olarak görev yapılabilmesine yönelik sınırlamalar getirilmesi, ... 488
Öneri 11- Genel Kurulların toplanması için her zaman ilk toplantı dâhil asgari % 25 katılım aranması, bu sayının birer ay arayla yapılacak üç toplantıda da bulunamaması halinde genel kurulu toplanamayan meslek kuruluşu birimi organlarının müstafi sayılması ve yerlerine ilgili mevzuatta yetkili kılınanlarca kayyum atanması,..... 488
Öneri 12- Mesleki faaliyetler ile ilgili işe başlama, değişiklik, işi bırakma gibi tüm işlemlerin (vergi sicil kayıtları, ticaret sicil kayıtları, esnaf sicili kayıtları, meslek kuruluşları oda kayıtları gibi) tek bir merkezde elektronik ortamda yapılmasını; icra edilen faaliyetin hangi meslek grubuna ait olduğunun AB standartlarında tek bir merkezce belirlenmesini ve aleni olması gereken bilgilere internet ortamında isteyen tüm kişilerce ulaşılabilmesini teminen Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili meslek kuruluşlarınca ortak bir çalışma yapılması suretiyle sicil kayıtlarını ilgilendiren aynı ve benzer işlemler için tek bir merkezden hizmet alımının sağlanarak Devlet, meslek kuruluşları ve meslek mensupları üzerindeki maliyetlerin en aza indirilmesi,..... 501
Öneri 13- Mesleğini fiilen kamu sektöründe icra eden meslek mensupları (doktor, avukat, mühendis, veteriner vb.) için meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu getirilmesi, söz konusu kamu görevlilerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarında görev alması ile ilgili usul ve esasların gözden geçirilmesi,..... 502
Öneri 14- Mesleki faaliyetlerin yerel düzeyde yoğunlaşması ve üst birliklerde ihtiyaç fazlası kaynak birikimine yol açması nedeniyle taşra birimlerinden birlik ve konfederasyonlarına aktarılacak payların üst sınır (% 5 gibi) konularak yeniden belirlenmesi, ... 558
Öneri 15- Meslek kuruluşlarının şirket kurmaları, kurulmuş olanlara katılmaları ve söz konusu şirketlerin yönetimleri ile ilgili usul ve esasların yeniden belirlenmesi,

bu kapsamda;

- Meslek kuruluşlarının esas amaç ve işlevleriyle örtüşmeyen ve amaç sapmasına/çatışmasına neden olan görev ve hizmetlerinin, bu kuruluşlardan alınarak

belli kurallar çerçevesinde piyasa koşulları içerisinde yürütülmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması,

- Meslek kuruluşlarının şirketlere ortak olmasına ilgili Bakanlık veya ilgili kamu kurumunca izin verilmesi, verilecek izinlerde kurulacak şirketin iştigal sahasının meslek kuruluşunun amaçlarıyla ile ilgili olmasına dikkat edilmesi ve izinde açıkça yer alan iştigal konularının ticaret sicilinde yer alan ana sözleşmelerde aynen yer almasının sağlanması,

- Meslek kuruluşlarının şirketlerde münferit veya topluca % 51 ve üzerinde sermaye payına sahip olmasının yasaklanması, zorunlu durumlarda (yeni bir alanda yatırım yapılması, özel şirketlerin talepte bulunmayacağı alanda faaliyet göstermesi, ARGE gibi) ortak olunmasına Bakanlar Kurulu Kararıyla izin verilmesi ancak en geç beş yıl içinde meslek kuruluşlarının münferit veya topluca sermaye payının % 5'in altına indirilmesi, beş yılın sonunda sermaye payının bu düzeye inmemesi halinde bu miktarın üzerindeki payın Özelleştirme İdaresinin yönetimine geçmesi ve en geç bir yıl içinde özelleştirilerek TÜBİTAK'a aktarılması,

- Meslek kuruluşlarınca ortak olunan şirketlerin yönetim kurullarında görev alanlara ödenecek ücretlerin KİT'lerde görev alan kamu görevlilerinde uygulanan yönteme benzer bir usulle sınırlanması, ... 558

Öneri 16- Görev süresi sona eren yönetimlerin, meslek kuruluşlarınca kurulan veya gelirinin % 50'den fazlası meslek kuruluşlarına ait olan vakıflarla ilişkisinin sonlandırılmasını teminen, söz konusu vakıfların yönetimlerinin, meslek kuruluşunun seçilmiş mevcut yönetimlerinden oluşması/oluşturulması yönünde düzenleme yapılması, ... 558

Öneri 17- Birlik ve odaların bağış ve yardımlarının toplam brüt oda gelirlerinin % 5'ini aşmaması, bu bağış ve yardımların genel kurullarınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yapılabilmesi, ... 558

Öneri 18- Birlik ve odalarca verilen hizmetler karşılığı tahsil edilen ücretler ile kimlik ve ruhsat gibi düzenlenen bazı evrak karşılığında tahsil edilen bedellerin aşırı fiyatlandırılması ve bu konuda meslek kuruluşları bünyesinde öz denetim mekanizmalarının işlevsiz kalması sebebiyle öz denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi veya söz konusu tarife ve ücretlerin ilgili Bakanlık veya uygun görülecek bir kamu otoritesince onaylanmasına yönelik düzenlemeler yapılması ile aidatların asgari ücrete bağlı olarak çerçeve kanunda belirlenecek alt ve üst sınırlar içinde genel kurullarca belirlenmesi, ... 558

Öneri 19- Meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında oluşan gelir fazlalarının değerlendirilmesini teminen gerek vergileme gerekse söz konusu fazlalığın zorunlu olarak çeşitli bilimsel ve toplumsal amaçlarla (mesleki eğitim tesislerinin kurulması/desteklenmesi, kamuya yararlı derneklere ve vakıflara tahsis edilmesi, Ar-Ge çalışmaları için TÜBİTAK'a tahsis edilmesi

vb.) kullanılmasına yönelik düzenlemeler yapılması ve bu kapsamda 5174 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin yürürlükten kaldırılarak birlik, oda ve borsa bütçelerinden Sanayi ve Ticaret Bakanlığına pay ayrılması uygulamasına son verilmesi,..... 559
Öneri 20- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının vergisel hak ve yükümlülüklerinin kapsam ve mahiyeti ile bu kuruluşlara tanınan vergi muafiyet ve istisnalarının gözden geçirilmesi,..... 576
Öneri 21- Disiplin usul hükümlerinin tüm meslek kuruluşları için uygulanmak üzere seçim uygulamasında olduğu gibi ortak olarak düzenlenmesi ve disiplin suçlarının meslekteki gelişmelere ve değişen koşullara göre gerektiğinde yeniden tanımlanması; disiplin cezalarının üyeler üzerinde caydırıcı etki sağlayabilmesi için, uyarma-kınama gibi etkisiz cezalar veya uygulanamayan ihraç cezaları gibi ağır cezalar yerine para cezası gibi doğrudan etkili cezalara ağırlık verilmesi, ayrıca verilen cezaların vatandaşa ulaşacak şekilde duyurulması,..... 592
Öneri 22- Disiplin ve soruşturma işlemlerinin birlik ve oda yönetim kurulları ile ilişkilendirilmemesi, yeterli ve gerekli ölçüde faaliyet icra edemeyen seçimle oluşturulan disiplin kurullarının kaldırılarak bunların yerine tamamen bağımsız ve özerk disiplin kurulları oluşturulması, bu çerçevede birlik düzeyindeki Yüksek Disiplin Kurullarının (Yüksek Onur Kurullarının), % 50'si meslek kuruluşları birlik meclislerince, % 50'si ilgili kamu kuruluşunca önerilecek üyelerden oluşturulması gibi alternatif çözümler üretilmesi; oda düzeyindeki Disiplin Kurullarının (Onur Kurullarının) bağımsız ve özerk olarak oluşturulacak Yüksek Disiplin Kurulunca atanması,..... 592
Öneri 23- Meslek kuruluşlarınca, vatandaşların, üyelerin tutum ve davranışlarına karşı yapacakları ihbar ve şikâyetleri kolayca iletebilecekleri ortamların (internet gibi) oluşturulması, ... 592
Öneri 24- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları personeli ile yönetim ve diğer organlarında görev alanların 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamına alınması,..... 598
Öneri 25- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görevlileri ile yönetim ve diğer organlarına seçilen üyelerinin 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu kapsamına alınması,..... 604
Öneri 26- Kamu kurum ve kuruluşlarının mevzuat hazırlıkları sırasında ilgili meslek kuruluşlarından süreli yazılı görüş almalarının zorunlu hale getirilmesi,..... 614
Öneri 27- 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun çerçevesinde silah taşıma ruhsatı verilebilecek meslek mensupları listesinde yer alan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin bölümün tümüyle kaldırılması veya sınırlandırılması, ... 617

Öneri 28- “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” ve “meslek üst kuruluşu” olarak teşkil edilen kuruluşların taşıtlarına “resmî plaka” verilmesi şeklindeki uygulamaya son verilmesi, ayrıca meslek kuruluşlarının yönetici ve görevlilerine tahsisli araçların amaç dışı kullanımı ve suistimalinin önüne geçilmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması, ... 632
Öneri 29- Meslek kuruluşlarında uluslararası standartlarda bir iç denetim sistemi oluşturularak profesyonel denetçilerin görevlendirilmesi suretiyle genel kurullarca seçilen denetim kurullarının iç denetim alanında oluşturdukları zafiyetin ortadan kaldırılması ve meslek kuruluşlarının dış denetiminin Bakanlıklar ve ilgili kuruluşlar yerine, Sayıştay Başkanlığınca belirlenecek "Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca" her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmesi,..... 647
Öneri 30- Meslek kuruluşlarının mevzuatına uygun olmayan harcamaları ile ilgili olarak şahsi mali sorumluluk uygulaması getirilerek özel yaptırımlar öngörülmesi; meslek kuruluşlarından Birlik ve Konfederasyonlarda Türk Ceza Kanunu’na göre suç teşkil eden usulsüzlüklerin Sayıştay Başkanlığının talebi üzerine ilgili Bakanlık müfettişlerince soruşturulması, taşra organlarındaki benzer usulsüzlüklerin Birlik ve Konfederasyonda istihdam edilecek denetim elemanlarınca soruşturulması, ... 647
Öneri 31- Meslek kuruluşlarının amaç ve hedefleriyle uyumlu, risk değerlendirmelerine dayalı, iç kontrolün amaçlarını sağlayan, temel unsurlarını içeren ve iyi işleyen bir iç kontrol sisteminin tasarlanıp uygulanmasına imkân veren bir çerçeve oluşturulması, bu kuruluşların örgüt ve yönetim yapılarına uygun iç kontrol standart ve yöntemlerinin belirlenmesi, yönetimlerin bu konudaki sorumluluklarının netleştirilmesi,..... 655
Öneri 32- Meslek kuruluşlarının mal ve hizmet alımları ile ihaleye tabi diğer işleri konusunda -şeffaflığı ve rekabeti sağlayacak ve buna ilişkin iş ve işlemler üzerinde üyelerin ve kamuoyunun denetimini etkin kılacak şekilde- uluslararası standartlar ve AB normlarına uygun yeni bir yapı tasarlanması, ... 655
Öneri 33- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bütçelerinin hazırlanması, karara bağlanması, uygulanması ve özellikle ibra ve denetlenmesine ilişkin süreçlerin ilgili mevzuatta açık bir şekilde düzenlenmesi ve tüm meslek kuruluşlarında bütçe ve mali yılın takvim yılı esasına göre belirlenmesi ile genel kurullardaki ibra süreçlerinin takvim yılı esasına göre işletilmesi, ... 668
Öneri 34- Meslek kuruluşlarının muhasebe esaslarının, standart hesap planlarının, muhasebe ve raporlama sisteminin amaç ve hedeflerinin, sistemin kimlere, hangi şekilde, hangi ihtiyaçlar doğrultusunda ve hangi dönem zarfında raporlama yapacağının uluslararası standartlara uygun olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu veya Devlet Muhasebesi Standartları Kurulunca belirlenmesi; meslek kuruluşlarına faaliyet raporu hazırlama ve bunları kamuoyuna açıklama zorunluluğu ile meslek kuruluşlarının gelir ve giderlerini ve bunlara ilişkin açıklayıcı bilgileri kamuoyuna açıklama ve internet sitelerinde yayımlama zorunluluğu getirilmesi,..... 668

Öneri 35- Meslek kuruluşları organlarında, kurul ve komisyonlarında görev alacaklara yapılacak ödemelere yönelik olarak asgari ücrete bağlı bir sınır getirilmesi, ... 673
Öneri 36- Kaynakların verimli kullanılması ve hizmetlerin gerektirdiği unvan, nitelik ve sayıda personel istihdamının sağlanabilmesi amacıyla; meslek kuruluşlarında norm kadro uygulamasına geçilmesi, bununla ilgili usul ve esaslar ile norm kadro unvan, nitelik ve sayılarının meslek kuruluşlarının meclislerince onaylanarak uygulanması,..... 675
Öneri 37- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında personel ödemelerinin toplam gelirlerin belli bir tutarını aşmayacak şekilde sınırlandırılması ve personel ücretlerine genel olarak veya gruplar itibarıyla (Üst Yönetim, Teknik Personel, İdari Personel gibi) bir üst sınır konulması,..... 675
Öneri 38- Meslek kuruluşu organlarında görev alanlar ile kuruluş personelinin yurt içi ve yurt dışı geçici görevlendirmelerinde ödenecek harcırah ve benzeri ödemelere ilişkin genel esasların belirlenmesi ve yurt içi ve yurt dışı için ayrı ayrı olmak üzere üst limitler konulması, ... 680
Öneri 39- Rekabet Kurulu kararları ve konuya ilişkin Danıştay kararları ile regülasyon (düzenleyici ve denetleyici işlevler) ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, her alanda rekabeti sağlayacak ve sunulan hizmetlerin kalitesi, sunum biçimi ve fiyatı konusunda meslek mensupları/meslek örgütleri/tüketiciler/ toplum/devlet arasında dengeyi sağlayacak yeni bir mesleki regülasyon (fiyat tespitleri, mesleki reklamlar, mesleğe giriş koşulları ve diğer regülasyon alanları) modeli üzerinde çalışılması,..... 690
Öneri 40- Meslek kuruluşlarınca mesleki faaliyetin iyileştirilmesine yönelik mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve söz konusu programlara meslek mensuplarının katılımının zorunlu hale getirilmesi 704
Öneri 41- Meslek kuruluşlarının üyelerine yönelik sosyal yardımlaşma ve dayanışma uygulamalarını gerçekleştirmek üzere kurulan "Yardımlaşma Sandıklarının", hangi hallerde üyelerine yardımda bulunacağına ilişkin kriterlerin açık bir şekilde mevzuatla düzenlenmesi, meslek kuruluşlarının sosyal yardımlaşma ve dayanışma amacıyla üyelerinden ayrıca bir aidat veya benzeri isimlerle gelir toplamaması, bu amaçla kullanılacak kaynakların mevcut aidatlar ve gelirler içerisinden ayrılacak paylarla sağlanması,..... 709
Öneri 42- Merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin içeriğinin, sınırının, usulünün ve uygulama alanlarının gözden geçirilmesi; işlevini yitirmiş, iş ve işlemlerin yürütülmesini zorlaştıran bazı vesayet uygulamalarının kaldırılması; her bir meslek kuruluşu için vesayet otoritesinin açık olarak tespit edilmesi ve söz konusu kamu birimlerinin kendilerine verilen görevlerin gerekli kıldığı idari kapasiteye kavuşturulması,..... 727
Öneri 43- 5544 sayılı Kanunla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunca oluşturulacak bir çalışma grubu marifetiyle (diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların da katılımıyla), ülkemizde icra edilen mesleki faaliyetler, meslekler itibarıyla mesleki yeterlilikler, meslek unvanları ve meslek

mensuplarının örgütlendirilmesi, mesleki örgütlenme ve örgütlenme modelleri konusunda Dünyada ve Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulama ve gelişmeler de dikkate alınarak bir çalışma yapılması/yaptırılması 733

önerilmektedir.

I- MESLEKİ ÖRGÜTLENME İHTİYACINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Mesleki örgütlenme ihtiyacı, aynı mesleği/sanatı icra eden kişilerin ortak amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve grup çıkarlarının korunmasından kaynaklanmış, ortak paydaları aynı işi/mesleği icra etmek olan kişiler bir araya gelerek çeşitli gruplar oluşturmuşlardır. Böylece ortaya meslek kuruluşları çıkmıştır. Mesleki örgütlenme aynı işi yapanların ihtiyaç hissetmeleri nedeniyle kendiliğinden olabildiği gibi, devletin belli amaçlarla aynı işi yapan kimseleri aynı örgüt çatısı altında bulunmaya zorunlu tutmasının bir gereği olarak da gerçekleşebilmiştir.

Meslek kuruluşları, birçok yönden güçlenmiş ve etkinlik kazanmıştır. Bu durumun meslek mensupları, devlet ve toplumun geneli bakımından etki ve sonuçları farklı olmaktadır. Bu konudaki tartışmalar ve uygulamadaki sorunlar meslek kuruluşlarının güç ve etkinlik kazanmalarının mutlak anlamda doğru olmadığını ve bunun toplumda çeşitli çıkar çatışmalarına neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Başka bir deyişle, mesleki örgütlenme ihtiyacı ile bu ihtiyacın nasıl ve hangi noktaya kadar karşılanacağı konusu sürekli olarak tartışılmaktadır. Bu çerçevede, mevcut mesleki örgütlenmenin yeniden yapılandırılması/değerlendirilmesi ameliyesinde mutlak anlamda mesleki örgütlenme ihtiyacına yönelik aşağıdaki tespit ve değerlendirmelerin yapılması zorunlu görülmektedir.

- **Mesleki örgütlenmenin biçimi ve yapısı toplumdan topluma ve dönemden döneme farklılık göstermektedir. Her ülkedeki mesleki örgütlenme modeli o toplumun ekonomik, hukuki, siyasal, sosyal ve kültürel koşulları tarafından belirlenen örgütlenme kültürünün etkisinde şekillenmektedir. Ülkemiz bakımından mesleki örgütlenmenin ortaya çıkışı ve mevcut yapısı sivil toplumun gelişimi ve devletin toplumsal ve ekonomik hayattaki rol ve işlevleriyle yakından bağlantılı olup, mevcut yapılanmada devletin etkisi büyüktür.**

Mesleki örgütlenme ihtiyacı, aynı mesleği/sanatı icra eden kişilerin ortak amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve grup çıkarlarının korunmasından kaynaklanmış, ortak paydaları aynı işi/mesleği icra etmek olan kişiler bir araya gelerek çeşitli gruplar oluşturmuşlardır. Böylece ortaya meslek kuruluşları çıkmıştır. Mesleki örgütlenme aynı işi yapanların ihtiyaç hissetmeleri nedeniyle kendiliğinden olabildiği gibi, devletin belli amaçlarla aynı işi yapan kimseleri aynı

örgüt çatısı altında bulunmaya zorunlu tutmasının bir gereği olarak da gerçekleşebilmiştir. Dünyada mesleki örgütlenmenin tarihsel gelişimine bakıldığında, bu konuda farklı uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır. Kimi toplumlarda gönüllülük esasına dayalı mesleki örgütlenme güçlü bir gelenek oluşturmuş ve yaygınlık kazanmış iken, kimilerinde zorunlu üyelik esasıyla devletin kontrolünde gelişen bir mesleki örgütlenme anlayışının hâkim olduğu görülmektedir.

Tabiidir ki, bunda toplumların siyasi, sosyal, ekonomik yapıları, kültürel değerleri ve tarihsel süreç içerisinde edindikleri müktesebatlarının büyük etkisi bulunmaktadır. Genelleme yapılacak olursa, demokrasinin güçlü olduğu gelişmiş toplumlarda, devlet karşısında özerk bir alan olarak ortaya çıkan sivil toplumun önemli aktörleri haline gelen meslek kuruluşlarının gönüllü birlikteliklerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Demokratik geleneklerin zayıf olduğu ülkelerde ise, daha çok devlet kontrolünde ve devlet karşısında özerkliği zayıf olan, sivil toplum kuruluşu olmaktan çok zorunluluktan kaynaklanan nedenlerle ortaya çıkan bir mesleki örgütlenmenin varlığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, meslek kuruluşlarıyla devlet arasındaki ilişkilerin boyut ve niteliğini, toplumsal yapı, demokratik kültür ve gelenekler, devlet-birey ilişkileri belirlemektedir. Ancak, günümüzde gelişmiş bazı demokrasilerde dahi resmî tipteki mesleki örgütlenme modelinin uygulandığı görülebilmektedir. Bu açıdan örgütlenmenin biçimi ve yapısı konusunda örgütlenme kültürü ve tarihsel arka planın daha etkili olduğu söylenebilir.

Ülkemiz bakımından mesleki örgütlenmenin ortaya çıkışı sivil toplumun gelişimi ve devletin toplumsal ve ekonomik hayattaki rol ve işlevleriyle yakından bağlantılı olmuştur. Türkiye'de çok partili düzene geçilmesiyle birlikte, farklı siyasi çizgideki partilerin ortaya çıkması ve sonraki dönemlerde çeşitli meslek kuruluşlarının, sendikaların, derneklerin kurulması Türkiye'de sivil toplum yapısının oluşması olarak görülse bile, aslında Batı Avrupa'da görülen "sivil toplum"un oluşum sürecinin Türkiye'de yaşandığını söylemek güçtür. Bunun temel nedeni, Osmanlı Döneminde başlayan batılılaşma hareketlerinde olduğu gibi Cumhuriyet Döneminde de değişimin itici gücünün her zaman devlet olmasıdır. Genel olarak değişim, özel olarak da batılılaşma hareketlerinde, her zaman "hukuk"un araçsallaştırılması, yani kanun çıkartmak suretiyle toplumun dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Belge, 1983:1920).

Sivil toplumun gelişimi açısından da aynı yaklaşım söz konusu olmuştur. Tanzimat Dönemi ile başlayan, I. ve II. Meşrutiyet Dönemlerinde süren ve Cumhuriyet Döneminde de benimsenen bu yaklaşım çağdaş anlamda bir sivil toplumun oluşmasını sağlayamamıştır. Özellikle Meşrutiyet Döneminde henüz cemiyet kurmaya ilişkin kanuni bir dayanak olmaksızın yoğun bir şekilde görülen dernekleşme hareketlerini modern anlamda sivil toplumun oluşumu bakımından bir başlangıç olarak kabul etmek söz konusu edilebilir. Fakat bu örgütlenmelerin çoğunun daha çok siyasi amaçlı gizli örgütler olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve diğer birçok cemiyetin kuruluşunda da devletin himaye ve yönlendirmesinin etkili olduğu dikkate

alındığında, bu dönemdeki örgütlenmelerin tam anlamıyla sivil toplumu oluşturan yapılar olarak değerlendirilmesi güçleşmektedir.

Gerek Osmanlı Döneminde gerekse Cumhuriyet Türkiye'sinde modernleşme ve reform hareketlerinde toplumsal dinamiklerden çok, devletin/yöneticilerin bu yöndeki politikalarının, özellikle de belli dönemlerde uluslararası ilişkilerden kaynaklanan düzenlemelerin belirleyici olması Türkiye'deki sivil toplumun gelişim süreci açısından Avrupa'da yaşanan süreçle çelişen bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batı'da "sivil toplum" devlet düzenlemesiyle, karşıtı olarak kullanılan deyime de yer verilecek olursa, "politik toplum"un müdahalesiyle kurulmamış, aksine bu yapıya karşı direnerek ve kendi özerkliğini kabul ettirerek (Belge, 1983:1920) ortaya çıkmıştır. Batı'da devlet karşısında güçlü bir sivil toplumun ortaya çıkışı, tarihsel süreç içerisinde yaşanan büyük mücadelelere dayalı köklü değişimlerin bir sonucu olarak söz konusu olabilmiştir ki, devlet karşısında özerkliğe ve güçlü bir örgütsel yapıya işaret eden sivil toplumun gücü de buradan gelmektedir. Kuşkusuz, böyle bir yapının gelişiminde demokrasi kültürünün, toplumsal değerlerin, ekonomik sistemin, geleneklerin ve benzeri bazı faktörlerin de önemli etkisi vardır.

Osmanlı'da başlayan ve Cumhuriyet Türkiyesi'nin kuruluşundan günümüze kadar devam eden batılılaşma süreci sivil toplumun inşa süreci olarak okunacak olursa, ortaya çıkan çelişkinin "sivil toplum"un yasayla kurulamayacağı gerçeğini ortaya koyduğu söylenebilir. Buna rağmen, Türkiye'de denenen yol bu olmuştur. Dolayısıyla, kaçınılmaz olarak, "sivil toplum"dan çok "bürokratik toplum" olarak adlandırılan bir yapı doğmuştur. Sonuçta "sivil toplum" modeli, batılılaşma sürecini yönetenlerin ideali olarak gözükse bile, bunun ortaya çıkması için toplumsal aktörlere verilmesi gereken özerklik tehlikeli bulunmuştur (Belge, 1983:1920).

Bu yapı, her alanda özel bir yasayla ortaya konulan teşkilatçı bir yaklaşıma işaret etmektedir. Toplumsal ihtiyaçlar ve gereklilikler gerekçe gösterilerek kanunla hemen bir teşkilat kurulması ve belli kesimlerin devlet teşviki ve himayesiyle örgütlendirilmesi (bazı dernekler, kimi sendikalar ve meslek kuruluşları gibi) bu yaklaşımın sonucu olmuştur.

Esasında ortaya çıkan nevi şahsına münhasır bu yapı, sivil toplumu işlevsiz kıldığı kadar, sonuç itibarıyla politik toplumu (özellikle siyasi iktidarları) da zor durumda bırakmıştır. Devlet içinde teşkilat çokluğundan kaynaklanan örgütsel çatışma, bürokrasinin güçlenmesi ve Anayasal/yasal özerklik tanımlamalarıyla oluşturulan özerk teşkilatlar, ülkenin siyasi iktidarlarca yönetilmesini de güçleştirmiştir. Ne var ki, bu yapıdan kamusal kimlik taşıdığı halde, sivil topluma dâhil olduğunu düşünen ve kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak adlandıran kuruluşlar/kesimler, hem de devleti yönetmek üzere iktidara gelen siyasi iktidarlar, şikayetçi oldukları halde bu konuda gerekli değişim iradesini gösterememişlerdir. Bu değişimi iki kesimin de gerçek anlamda istediği kesin değildir.

Günümüzde özellikle 1980 sonrası dönemden bugüne kadar sivil toplumun büyük bir gelişim gösterdiği tartışmasızdır. Sivil toplumun örgütlerle somutlaşan yüzü olan dernek ve vakıfların, gönüllü hareketlerin sayısal ve niteliksel gelişimi incelendiğinde bunu görmemek mümkün değildir. Fakat buna rağmen, Türkiye'de çarpık bir sivil toplum-politik toplum yapısının olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü birçok yönden bunlar iç içe geçmiş ve biçim değiştirmiştir. Özerk olması gerekli bazı kuruluşlar devlet teşkilatı içerisinde yer almaktadır. Bazı dernek ve vakıflar devletin himayesi altındadır. Sivil toplumun toplumsal tabanını oluşturan bireylerin sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarına bakışı çağdaş ülkelerden farklı bir özellik göstermektedir.

Öte yandan, sanayileşmiş gelişmiş ülkelerde meslek kuruluşları hem ekonomik hayatta büyük rol oynamakta, hem de üyelerine büyük faydalar sağlamaktadır. Meslek kuruluşları; gelişmiş toplumlarda, işlevleri ve yararları nedeniyle toplumda farklı çıkarları bulunan kesimler, meslek grupları tarafından iradi olarak, duyulan bir ihtiyacın sonucunda kendiliğinden kurulurken; az gelişmiş toplumlarda daha çok devletin zorlamasıyla "bizde de bulunsun kabilinden" kurulmaktadır. Türkiye'de meslek kuruluşlarının bir ihtiyaçtan, meslek mensuplarının kendi aralarında birleşmelerinden doğmadığı (Ekonomik Alanda Meslek Kuruluşları, 1975:12) söylenebilir. Osmanlı Döneminde görülmeye başlanan mesleki örgütlenme, esas olarak belli meslekleri icra edenlerin ortak bazı ihtiyaçlarının karşılanması doğrultusunda ve kimi mesleklerde gönüllü olarak ortaya çıkmış olsa bile, bu yapı korunamamış ve devletten alınan güçle, bu kuruluşların çoğu kamusal kimliğiyle ayakta kalabilen örgütlenmelere dönüşmüşlerdir. İlk başlarda gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan cemiyetlerin, zaman içerisinde zorunlu üyeliğin geçerli olduğu oda tipi meslek örgütlerine ve bunların daha sonra "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına" dönüşmesi bu değişimi göstermektedir.

Kuruluş felsefelerindeki bu keyfiyet farklılığı meslek örgütlerinin misyonlarını, faaliyetlerini, yaklaşımlarını ve üyeleri ile devletle olan ilişkilerine kadar her şeyi etkilemektedir. Ülkemizde meslek kuruluşlarının birçoğunun devletin yönlendirmesi veya zorlamasıyla kurulduğu bilinen bir gerçektir. Üyelik zorunluluğunun bulunmaması halinde, bugün itibarıyla meslek kuruluşlarına üye olan birçok kişinin meslek örgütlerine gönüllü olarak üye olmayacakları bilinmektedir. Bu durum meslek mensuplarının meslek örgütlerine bakışını ve yükledikleri anlamları da etkilemektedir. Kişiler meslek kuruluşlarını devletin kendi alanlarını kontrol altında bulundurmak ve disipline etmek için teşkil ettiği bürokratik mekanizmalar olarak görmektedirler. Ayrıca, bu örgütlerin daha çok belli kişi ve gruplar tarafından kontrol edildiği/ele geçirildiği ve belli ideolojik/politik amaçlar veya çoğu zaman da yöneticilerin şahsi veya grup çıkarları doğrultusunda kullanıldığı görüşü yaygın kabul görmektedir.

Ayrıca, çağımızda, mesleki örgütlenme potansiyeli birçok meslek için meslekleşme sürecinin bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı işlerin/mesleklerin meslekleşme sürecinde, ortak bazı yönler olduğu gibi önemli farklılıklar da bulunmaktadır (Tanık, 1983:1581). Fakat meslekleşme süreci ve mesleki örgütlenme ilişkisi her zaman tek yönlü değildir. Geçmişi insanlık kadar eski yahut modern çağların çok öncesine dayanan birçok mesleğin, meslekleşme sürecinin, mesleki örgütlenmenin bir sonucu olarak değil, aksine toplumsal ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıkan mesleğin niteliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Tabiidir ki, ortak çıkarların korunması, rekabetin önlenmesi, mesleki yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması, kısaca mesleğin korunması ve geliştirilmesinde mesleki örgütlenmenin büyük katkıları vardır. Hatta günümüzde bazı mesleklerde mesleki örgütlenmenin meslekleşme sürecinin belirleyici faktörü olarak ortaya çıkabildiği de görülebilmektedir.

Toplumda farklı meslek dallarının gelişimine ve örgütlenme süreçlerine bakıldığında, hemen her meslek için, meslek üyelerinin içsel birliğini, bütünlüğünü sağlayıcı, ortak hedeflere yöneltici bir örgütlenmeyi sağlayacak çabalara öncelik verildiği ve bu amaçla aynı mesleği icra edenlerin ortak çıkarlar ve beklentiler doğrultusunda aynı çatı altında bir araya geldikleri görülmektedir. Mesleki örgütlenme çabalarında bunun yanında, mesleğin toplumsal meşruiyetinin sağlanması/güçlendirilmesi, belli bir itibar kazandırılması, mesleğe ilişkin pazarın oluşturulması, bunun korunması ve denetim altına alınması (Tanık, 1983:1581) gibi ekonomik niteliği ağır basan amaçların da etkili olduğu göz ardı edilmemelidir.

Kabul etmek gerekir ki, meslekleşme süreci, ekonomik, politik (hatta ideolojik) ve toplumsal boyutları olan bir mücadeleyi içermektedir (Tanık, 1983:1581). Bu süreci salt ekonomik bir boyutla ele almak doğru değildir. İnsan doğası ve toplumsal gelişmeler sosyal müesseselerin oluşumunda birçok faktörün etkili olduğunu göstermektedir.

Bir ülkede kaynakların nasıl paylaşılacağı konusunda toplumda farklı çıkar grupları arasında çatışma söz konusudur. Toplumda farklı çıkarları temsil eden, ihtiyaç ve beklentileri farklı olan kesimlerin bunlara ilişkin çözüm önerileri de farklıdır. Dolayısıyla bu farklı çıkarların uzantısı olan talep ve beklentiler siyaset yoluyla karar alıcılara iletilir ve baskı kurmaya çalışılır. Siyasetin kendisi öz olarak toplumdaki farklı çıkarların uzlaşma yoluyla dengeye kavuşturulması ve çatışmaların uzlaşma yoluyla çözülmesidir. Bu noktada, meslek kuruluşları da belli mesleğe mensup olanların çıkarlarının veya genel olarak toplumsal, ekonomik ihtiyaç ve sorunlara ilişkin talep ve beklentilerinin karar alıcılara, yetkili mercilere iletilmesinde en az politik mekanizmalar gibi önemli işlevler görmektedir.

Ayrıca, meslek kuruluşlarının mesleğin toplumsal statüsünü, rolünü koruma, mesleki sorunları çözme, mesleğin belli standartlara ve ahlaki kaidelere göre yerine getirilmesini sağlama, meslek mensuplarının ortak bazı ihtiyaçlarını karşılama gibi salt ekonomik nitelikte

olmayan işlevlerinin bulunduğu da kuşkusuzdur. Fakat mesleki örgütlenmelerde kişilerin/üyelerin kuruluşa yüklediği esas misyon ekonomik çıkarların korunmasıdır. Toplumda ekonomik çıkarların korunması konusunda meslek örgütü önemli ve işlevsel bir araç niteliğinde görülmektedir. Birçok meslek mensuplarının bu şekilde örgütlenme istekleri de bunu açıklamaktadır.

Toplumdaki her kesimin, her grubun kaynakların bölüşümünde ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında, sorunların çözülmesinde aynı etkinliği kazanabilmesi benzer araçlarla donatılmış olmasına bağlıdır. Tüm toplumsal kesimlerin aynı koşullar altında yarışmasına olanak sağlayan mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde gruplarda bazıları yarışma dışı kalacak ve farklı muameleye tabi tutulmuş olacaktır (Şaylan, 1988). Toplumsal kesimlerin aynı koşullara ve aynı imkânlara tabi olması, bireysel bakımdan geçerli olan "eşitlik", "hakkaniyet", "adalet" gibi ilkelerin karşıt toplumsal kesimler/gruplar hakkında da işler hale getirilmesi, çağdaş demokrasinin bir gereğidir. Örgütlenme konusunda bazı gruplara sağlanan imkân ve avantajların aynı durumda olan diğer gruplara da tanınması gerekmektedir. Bir kısım meslek mensuplarına bu imkânın tanınıp bazılarının bu yöndeki taleplerinin daha önce örgütlenmiş ve güçlenmiş kesimlerin etkisiyle olumsuz karşılanması toplumsal kesimler ve farklı meslek mensupları arasındaki dengeyi bozacak ve örgütlenemeyenler bundan olumsuz etkilenecektir.

Bu ilke ve değerlendirmeden yola çıkacak olursak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde teşkilatlandırılan meslek gruplarıyla böyle bir kuruluş bünyesinde teşkilatlandırılmasına ya da bazı mesleklerden ayrı olarak müstakil bir şekilde örgütlenmesine imkân tanınmayan meslek gruplarının diğerleriyle aynı şartlara sahip olduğunu, yarışmada aynı rekabet koşullarına tabi olduklarını söylemek pek mümkün değildir.

Ülkemizde mesleklerin düzenlenmesi ve meslek mensuplarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlendirilmesi konusunda ortak bir kriterden ve uygulama birliğinden söz edilememektedir. Ayrıca, mevcut örgüt yapısı tüm kesimlerce (meslek mensupları, meslek kuruluşları ve devlet/merkezi idare kuruluşları) eleştirilmesine karşın, gün geçtikçe bu statüye yeni meslekler dâhil edilmekte ve yeni kuruluşlar teşkil edilmektedir.

Türkiye'de bazı örgütlerin meslek kuruluşu olarak bazı işlerin de özgün bir meslek olarak nitelendirilmesi konusu tartışmalıdır. Bu nitelendirmeler objektif kriterlerden çok, yasal düzenlemelerden yola çıkılarak veya sübjektif yargılara dayalı olarak yapılabilmektedir. Bu anlamda kimi işler "meslek" kabul edilmemekte ve bu kişilerin kurduğu örgütler de meslek örgütü olarak kabul edilemeyebilmektedir. Örneğin, Üskül'e (Üskül, 1975:3) göre, ticaretin ve sanayiciliğin bir meslek olduğu kuşkusuzdur. Oysa borsaları meslek kuruluşları olarak nitelemek, bir borsacılık mesleğinin varlığını kabul etmek olanaklı görünmemektedir. Borsayı kısaca "pazar" olarak tanımlayan Üskül, ilgili Kanununda "tüzel kişiliği haiz kamu kurumları"

olarak tanımlanan borsaların meslek kuruluşu olmadığını ve bunların "Türk yönetsel sisteminin bir parçası olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları içinde yer almaması" gerektiğini öne sürmektedir. Bu gibi tartışmalar pek çok meslek ve meslek örgütü için söz konusu edilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında toplumda meslek gruplarının aynı şartlara ve imkânlara sahip olmadığını bazılarına bir kısım ayrıcalıklar tanınmış olduğunu söylemek gerekmektedir. Bir kısım gruplar kamusal ayrıcalıkları da kullanarak örgütlenebilmekte ve bunun sonucu olarak grup çıkarlarını organize bir şekilde koruyabilmekte ve kimi zaman diğer kesimlerin aleyhine bile olsa bazı kararlar alınmasını sağlayabilmektedir. Bir kısmının ise örgütlenme talepleri bile kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bu gruplar, diğerlerinin sahip olduğu ayrıcalıklardan yararlanamamaları ve aynı şekilde örgütlenememeleri nedeniyle kendi grup çıkarlarını koruma ve geliştirme konusunda yetersiz kalabilmektedir.

Türkiye'deki mesleki örgütlenmenin en büyük zaafı taraflardan hiçbiri mevcut yapıdan memnun olmadığı halde, bu yapının nerdeyse bir asırdır korunması ve giderek güçlenmesidir. Şöyle ki, Kanun zoruyla meslek kuruluşuna üye olmakla mükellef tutulan ve belli mali mükellefiyetler tahmil edilen kimselerin (tüccar, esnaf, avukat, mimar, mühendis, noter, tabip gibi) büyük çoğunluğu üyesi oldukları odalardan/birliklerden şikâyetçi olup sürekli bir yakınma içerisindedirler. Bu gayri memnuniyetsizlik ve şikayetler bugüne has bir durum olmayıp daha tatbikatın başlarında yani 1950'li yıllarda dahi görülmektedir (Turgay, 1958:10). Aynı şekilde meslek mensuplarının coğrafi veya meslek kolu olarak yerel düzeyde örgütlendikleri odalar, üyesi bulundukları merkez kuruluşu olan birliklerden/konfederasyonlardan merkezdeki birlikler de odalardan/federasyonlardan memnun değillerdir. Oda ve birliklerin devletten beklentileri ve eleştirileri ile devletin bunlara bakış açısı bir yana, meslek kuruluşları/üst kuruluşları organlar ve üyeler düzeyinde kendi içlerindeki sorunları halledebilmiş değillerdir.

Üyeler odaların kendilerine yüklediği mali külfetten, bürokrasiden ve asıl problemleriyle ilgilenilmemesinden, odalar meslek mensuplarının ilgisizliğinden, kendilerine gerekli desteği vermemelerinden, aidatlarını düzenli olarak ödememelerinden ve birliklerin kendi iç işleyişlerine yaptıkları müdahalelerden, baskılardan ve gelirlerinin bir kısmına el koymasından, birlikler de odaların gelirlerinin belli tutarlarını birliğe zamanında aktarmamaları gibi durumlardan şikâyetçi gözükmektedir. Buna ilave olarak organların teşekkülü ve yöneticilerin belirlenmesi amacıyla yapılan seçimlerdeki demokrasi dışı uygulamalar, ideolojik cepheleşmeler, kaynakların suiistimal edilmesi, kötü yönetim ve kuruluşların sürekli belli kişi veya grupların elinde olması da genel yakınma konularındandır.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak nitelendirilmesi konusunda da tartışmalar bulunmaktadır. Kanaatimize göre, meslek kuruluşlarının hukuki veya fonksiyonel niteliklerini tanımlama bakımından 1961 Anayasası

öncesinde çıkarılan birçok kanunda kullanılan *"amme hizmetine yarar"* şeklindeki nitelendirmenin bu kuruluşların teşkil amacına ve bunların teşkilat yapısı ve niteliklerine daha uygun olduğu düşünülmektedir. En azından bu ibarenin "kamu kurumu niteliğinde" ibaresinden daha açık olduğunu söylemek gerekir. Her ne kadar, bu konuda önemli bir araştırma çalışması yapan Üskül, "amme hizmetine yarar" şeklindeki nitelendirmeyi *"ne olduğu belli olmayan"* bir nitelendirme olarak görse (Üskül, 1975:12) de, bu tanımlamanın/nitelendirmenin daha işlevsel olduğu söylenebilir. Çünkü burada meslek kuruluşlarının işlevleri ve bunların faaliyetlerinin niteliğine gönderme yapılmaktadır. Yani meslek kuruluşlarının fonksiyon olarak amme hizmetine katkı yaptığı, ammeye yarar faaliyetler yürüttükleri kabulü söz konusudur. Diğer deyimde ise meslek kuruluşlarının işlev ve faaliyetlerinden çok doğrudan teşkilat yapılarına, hukuki niteliklerine ilişkin organik anlamda bir nitelendirme yapılmakta ve bunların kamu kurumu niteliğinde yani kamu kurumu gibi kuruluşlar olduğu vurgusu yapılmaktadır.

- **Meslek kuruluşları mesleki işlev ve etkinlikleri yanında ekonomik, politik, sosyal alanda da önemli işlevler üstlenirler. Mesleğin gelişimi ve meslek mensuplarının çıkarlarının korunması amacıyla üyelerinin çeşitli platformlarda temsil edilmesi, karar alma süreçlerine iştirak edilmesi, kamuoyu ve yetkili mercilerin yönlendirilmesi ve etkilenmesi, ekonomik ve sosyal alandaki etkinlikleri bu kuruluşların sosyal hayattaki güç ve etkinliğini pekiştirmektedir. Ancak, meslek kuruluşlarının salt grup çıkarları odaklı uygulama ve yaklaşımları çeşitli tartışmalara ve uyuşmazlıklara da neden olmaktadır.**

Meslek kuruluşlarının fonksiyonlarından birisi toplumsal bütünleşmenin ve mesleki dayanışmanın, yardımlaşmanın sağlanmasıdır. Bireylerin toplumla bütünleşmesinde ve grup içerisinde dayanışma ve yardımlaşmanın sağlanmasında meslek örgütlerinin önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Aynı örgüt içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler sosyalleşmeyi sağlamaktadır (Erkan, 1992:67). Kişileri ortak hedefler ve çıkarlar etrafında bir araya getirmekte, meslek bilincini geliştirmektedir. Bu şekilde ekonomik çıkarların güçlü bir şekilde savunulması mümkün hale gelmektedir. Tüm bunlar meslek örgütlerinin bütünleşme ve dayanışma fonksiyonlarının sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

Meslek kuruluşlarının temel işlevlerinden biri de üyelerini devlet, yetkili merciler ve diğer toplumsal kesimler nezdinde temsil etmektir. Daha çok mesleği ve meslek mensuplarını temsil etme şeklinde ortaya çıkan bu fonksiyon, üyelerin mesleki ve grup çıkarlarını korumanın bir yoludur. Talep ve beklentiler temsil gücünden alınan destekle dile getirilir ve takip edilir. Temsil fonksiyonu yalnızca devlet ve siyasi otoriteler nezdinde değil tüm toplumsal kesim ve aktörlerle olan ilişkiler bağlamında gerçekleştirilmektedir. Meslek mensuplarını temsil yetkisi örgütün yetkili organları tarafından kullanılmaktadır.

Meslek kuruluşları, grup çıkarlarını koruma ve üyelerini toplumsal-ekonomik düzlemde temsil etme işlevleri kapsamında yürüttükleri faaliyetlerle kamuoyunu, parlamento ve hükümeti, idare teşkilatını, siyasi partileri ve diğer sosyal organizasyonları politik açıdan etkilemeye çalışmakta, bunun için çok farklı araçlardan yararlanmaktadır. Kamuoyu oluşturma, toplumu ve yetkili mercileri kendi talepleri hakkında bilgilendirme ve yönlendirme, yasal hakları kullanma (toplantı ve yürüyüş gibi), medya üzerinden iletişim kurma, lobicilik faaliyetleri yapma, temsilci bulundurdukları platformlarda kuruluş politikalarını ve kararlarını seslendirme, hükümetleri ve siyasi partileri etkilemeye yönelik diğer faaliyetler bu çerçevede yararlanılan başlıca araçları teşkil etmektedir (Erkan, 1992:74).

Mesleki işlev ve faaliyetler, meslek kuruluşlarının görev ve faaliyet alanını belirleyen bir diğer bir unsurdur. Grup içi bilgi-iletişim kanallarının oluşturulması ve bunların meslek mensuplarının bilgilendirilmesi için kullanılması, mesleki konularda üyelere danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, eğitim faaliyetlerinin üstlenmesi (Erkan, 1992:68), bu suretle meslek mensuplarının mesleki gelişiminin sağlanması, niteliklerinin geliştirilmesi, haksız rekabetin önlenmesi, mesleğe ilişkin standartların, meslek ahlak kurallarının oluşturulması ve bunlara uyulmasının sağlanması, aykırı davranışlarda bulunanlar hakkında mesleki denetimin gerçekleştirilmesi gibi işlevler bu anlamda sayılabilmektedir. Mesleki yetkinliğin sağlanması bakımından mesleki eğitim faaliyetleri meslek kuruluşlarının en birincil işlevlerinden olmakla birlikte, uygulamada diğer faaliyetlere öncelik verildiği görülmektedir.

Meslek kuruluşları, mensuplarının ekonomik çıkarlarını korumak ve daha da güçlendirmek için salt ekonomik işlevler üstlenmezler. Ekonomik çıkarların çoğu politik kararlarla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla, ekonomik çıkarların siyasi karar alma mekanizmalarına katılmak suretiyle savunulması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu amaçla, tüm politik platformlar bu doğrultuda kullanılır. Grup çıkarlarını korumaya yönelik talepler ve beklentiler politik mercilere, yetkili birimlere, uygulayıcılara iletilir ve bunların gerçekleştirilmesi yönünde baskı kurulur.

Meslek kuruluşlarının, ekonomi politikası birlikleri niteliği göz önünde bulundurulduğunda, bunların ekonomi ile politika arasında önemli birer köprü oldukları (Erkan, 1992:35) söylenebilir. Bu kuruluşlar, gerek kendi aralarında gerekse hükümet ve diğer politik aktörlerle olan ilişkilerinde ve temsil ettikleri kesimin çıkarlarını korumaya çalışırken "pazarlık sistemi" olarak adlandırılan bir karar yöntemini kullanırlar. Pazarlık sistemiyle temsil edilen kesimin çıkarlarının diğer sosyal kesimler ve devlet karşısında korunmasına çalışılır, karşılıklı çıkarların dengelenmesini sağlayan bir uzlaşmaya varılması amaçlanır (Erkan, 1992:50). Pazarlıklar her zaman uzlaşmayla sonuçlanmasa da bu yöntem ekonomik ve politik çıkarların korunması konusunda sık kullanılan bir araçtır.

Meslek kuruluşları, temsil ettikleri grupların çıkarlarını esas olarak organizasyon güçlerini kullanarak (Erkan, 1992:58), meslek mensuplarının toplum içerisindeki etkinliğinden, kitle olarak göreceli büyüklüğünden, gördükleri işlevlerden, politik tercihlerinden ve toplu hareket edebilme kabiliyetlerinden yararlanarak korumaya çalışırlar.

Meslek kuruluşlarının karar alma süreçlerindeki bu köprü işlevi dışında bazı olumsuz yönlerinin de olduğu belirtilmektedir. Bunların, belli meslek mensuplarının özel çıkarlarını korumaya yönelik örgütlenmeler olduğundan hareketle serbestliği ve rekabeti engelleyici (Erkan, 1992:94) ve diğer toplumsal kesimlere zarar verici nitelikteki faaliyetlerinin de söz konusu olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Gerçekten, meslek kuruluşlarının yapısından ve niteliklerinden kaynaklanan bu tip olumsuzluklar toplumsal, ekonomik ve politik düzlemlerde kendisini gösterebilmektedir. Bu nedenle, bu kuruluşların karar alma mekanizmalarındaki güç ve etkinliklerinin sınırlandırılması, kontrol altında bulundurulması ve tüm sosyal kesimlerin çıkarlarını dengeleyici mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarında, toplumsal çıkarlar/yararlar veya bireysel çıkarlardan çok grupsal çıkarlar ön plandadır (Erkan, 1992:61). Bu durum, meslek kuruluşlarının korporatif niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Fakat bu kuruluşların tümünde üyelerin çıkarlarının her zaman kesişmediği de bir gerçektir. Örgüt düzeyinde farklı grup çıkarları söz konusu olabilmektedir. Birçok meslek kuruluşunun üyeler bakımından homojen olmadığı ve farklı kesimleri barındırdığı dikkate alındığında, bazı konularda örgüt içinde çıkar çatışmaları yaşanabilmektedir. Bununla birlikte, genel olarak ortak grup çıkarları doğrultusunda hareket edildiği söylenebilir.

Meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin toplum refahına olan etkisi grup çıkarlarına olan etkisi kadar kolayca ölçülemediğinden/anlaşılamadığından bunun doğruluk payını değerlendirmek zor gözükmektedir. Yasal düzenlemelere bakıldığında, meslek kuruluşlarına kamu yararına yönelik kamusal faaliyet niteliği olan birçok görevin de verildiği görülmektedir. Fakat meslek kuruluşlarının doğaları gereği mesleki çıkarları koruma ve meslek mensuplarının ekonomik durumlarını iyileştirme yönündeki etkinliklere ağırlık verdikleri de bilinmektedir. Bu açıdan devletin, kamusal nitelikli faaliyetlerin yerine getirip getirilmediği, bu kuruluşların kendilerine verilen işlevleri tam olarak yerine getirip getirmediklerinin denetlemesi önem kazanmaktadır.

Meslek kuruluşları da karar ve faaliyetlerini organları ve yöneticileri eliyle yerine getirdiğinden, bu organları oluşturanların diğer bireyler gibi politik kimlikleri bulunduğundan karar aşamasında ve davranışların belirlenmesinde zaman zaman ideolojilerin, çıkarların ve fiili koşulların etkisinde kaldıkları da görülmektedir (Erkan, 1992:59-60). Bu kuruluşların, politikaları, eylem planları ve yürütecekleri faaliyetleri yetkili organlarınca belirlenmektedir.

Ancak, kuruluş politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında söz konusu üç etkenin hangisinin daha etkili olduğu kuruma ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir.

Kimi zaman ideolojiler kimi zaman da çıkarlar ön plana çıkarken, bazı hallerde mevcut koşulların da belirleyici olması mümkün bulunmaktadır. Yapıları itibarıyla bu kuruluşlarda daha çok çıkarların belirleyici olduğunu söylemek daha doğru olsa da, bunun tüm meslek kuruluşlarında aynı şekilde olduğunu söylemek zordur. Bazılarının ideolojik ve politik yönleri daha baskındır ve kararların oluşumunda, eylem ve işlemlerin seçiminde ideolojinin daha belirleyici olduğunu söylemek gerekir. Bazılarında ise ekonomik çıkarlar ön plandadır ve kuruluşun ideolojik/politik tutumu kamuoyuna yansımamaktadır.

Meslek kuruluşlarının faaliyetlerine ve açıklamalarına bakıldığında bu örgütlerin genel olarak ideolojik yönelimlere (Erkan, 1992:97) sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, kuruluşların kararlarına, eylemlerine, devlet ve hükümetlerle olan ilişkilerine, siyasi partilerle ve toplumsal kesimlerle olan ilişkilerine, kullandıkları dile kadar her alana sirayet etmektedir. Bununla birlikte, bu ideolojik yönelimin tüm meslek kuruluşlarına hâkim olduğu söylenemez. Bazı meslek kuruluşlarında ideolojiden ziyade mesleki çıkarların belirleyici olduğu gözlemlenmektedir.

Üye sayısının çokluğu, üye olmayan kesimler üzerinde etkinliği ve onları etkileyerek harekete geçirebilme gücü, finansal kaynakları, kitle haberleşme araçlarına ulaşma ve bunları etkin kullanma gücü, piyasadaki etkinliği ve gücü, benzer kuruluşlarla işbirliği ve ortak çalışma kabiliyeti, çıkar çatışmalarını dengeleyip uzlaşmacı çözümler bulma yeteneği gibi unsurlar meslek kuruluşlarının etki gücünde belirleyici olmaktadır (Erkan, 1992:82). Hükümetteki siyasi partiyle ilişkileri, parlamentoda temsil edilme oranı, bürokrasiyle ilişkileri, mesleğin toplumda ve kamuoyundaki prestij ve bilinirliliği gibi faktörler de meslek kuruluşlarının gücünün oluşumunda etkilidir.

Diğer yandan, bu kuruluşlarının güç ve etkinliklerinin de bazı kısıt ve sınırları bulunmaktadır. Finansal ve insan kaynaklarındaki sınırlamalar bunların en başında gelmektedir. Ayrıca, yasal düzenlemelerdeki belirlemeler de faaliyetleri belli ölçüde sınırlamaktadır. Bunların dışında, meslek mensuplarının/gruplarının kendi aralarında farklı çıkarlardan kaynaklanan çatışmaları, siyasi görüş farklılıkları ve toplumdaki güç/çıkar dengeleri de meslek kuruluşlarının güç ve etkinliklerini sınırlayan faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

Meslek kuruluşları birçok yasal düzenleme uyarınca çeşitli komisyon, kurul, komite gibi organizasyonlara temsilci/görevli olarak katılabilmektedirler. Bu kuruluşlar temsil ettikleri sosyo-ekonomik kesimi ve bu kesimlerin ihtiyaçlarını, sorunlarını ve bunların çözüm yollarını yakından tanıyıp bilmeleri, mesleki uzmanlık bilgisine sahip olmaları gibi (Erkan, 1992:85) gerekçelerle ortak çalışma platformlarına dâhil edilmektedirler. Meslek kuruluşlarının bu niteliklerinden yararlanma amacına ilaveten katılımcı demokrasinin bir gereği olarak meslek

kuruluşlarının belli alanlarda temsil edilmesini sağlamak amacıyla çeşitli mekanizmalar oluşturulmuştur.

Fakat daha önce de söylendiği gibi meslek kuruluşları farklı toplumsal kesimleri temsil ettiklerinden çıkarları da belli konularda çatışabilmektedir. Bu açıdan, ortak temsil platformlarında zıt çıkarları bulunan kuruluşların birlikte temsil edilmesi ve dengenin sağlanması (Erkan, 1992:86) önem kazanmaktadır. Bu imkânın sadece güçlü ve etkin olanlara verilmesi toplumsal kesimler arasındaki dengeleri bozabilecek ve çeşitli sorunlara yol açabilecektir.

Meslek mensuplarının belli ayrıcalıklar elde etmek, kazançlarını artırıcı ve konumlarını iyileştirici haklar kazanmak amacıyla meslek örgütlerinin organizasyon gücünü de kullanarak çeşitli faaliyetlerde bulundukları bilinmektedir. Meslek kuruluşlarının genel olarak mensuplarının çıkarlarının korunması, ekonomik durumunun iyileştirilmesi yönünde yaptıkları bu gibi faaliyetler *"rant kollama"* olarak adlandırılmaktadır (Erkan, 1992:87). Örneğin, belirli bir konuda vergi teşviki, istisnası veya muafiyeti sağlamak yahut vergi oranını düşürmek, ücret karşılığı yapılan hizmetlerde tarifeyi yükseltmek, taban fiyat (asgari ücret) belirlenmesini sağlamak, ücret karşılığı yapılabilecek yeni işler üstlenmek gibi faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Kuşkusuz meslek kuruluşlarının "rant kollama" niteliğindeki faaliyetleri kendi üyeleri bakımından olumlu karşılanmakta, fakat bunun sonucunda diğer toplumsal kesimlerin bundan zarar görmesi de mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, toplumdaki dengenin korunması ve zayıf durumunda olanların mağdur edilmemesi açısından bu konuda bazı sınırlamalar getirilmesi gerekmektedir. Bir kere, meslek kuruluşlarının ekonomik ve politik karar alma süreçlerindeki etkinliği objektif kriterlere bağlanmalıdır. Dolayısıyla bu kuruluşların karar alma süreçlerini etkileme biçimi kurumsallaştırılmalı ve açık, şeffaf bir yapıya kavuşturulmalıdır. İkinci olarak, belli kesimlerin rant kollama şansı karşısında, diğer sosyal kesimlerin mağdur duruma düşmemelerinin sağlanması gerekmektedir (Erkan, 1992:88). Kapalı kapılar ardında, gizli bir şekilde, ideolojik-politik yakınlıkların referansıyla veya başkaca karşılıklı çıkarların gereği olarak yürütülen lobicilik faaliyetlerinin sonucu olarak politik karar alma mekanizmalarına etki edilmesi diğer sosyal kesimleri rahatsız edecek ve toplumsal uzlaşma ve dengeyi sarsacaktır. Buna karşın, yasal ve şeffaf bir şekilde oluşturulan katılım mekanizmalarının sonucu olarak kararlara etki edilmesi diğer sosyal kesimlerin de bilgisi dâhilinde olacağından aynı olumsuzluğa neden olmayacaktır. Karar alma mekanizmalarında farklı kesimlerin birlikte temsil edildiği durumlarda söz konusu sakıncalar kısmen önleneceği gibi farklı sosyal kesimler arasında uzlaşmanın ve çıkarların dengelenmesinin sağlanması da kolaylaşacaktır. Bu noktada, devletin farklı sosyal gruplar ve örgütleri karşısında dengeleri bozmayan, çoğulcu, katılımcı, eşitlikçi

(Erkan, 1992:89) ve hakkaniyetçi ölçülere dayalı bir yaklaşım belirlemesi ve uygulaması önem kazanmaktadır.

Ekonomi politikasının belirlenmesinde meslek kuruluşlarının önemli etkileri söz konusudur. Bu kuruluşlar organizasyon güçleri, toplumsal ağırlıkları, üye sayısının çokluğu, oy kapasiteleri, olumsuz durumlarda devreye sokacakları eylem güçlerini ve diğer yasal haklarını öne sürerek karar alıcıları etkilemeye çalışmaktadırlar. Demokrasinin çoğulculuk ve katılım mekanizmalarını kullanarak rekabeti kısıtlayıcı, diğer sosyal kesimlerin ekonomik çıkarlarına zarar veren hak ve imtiyaz taleplerinde bulunabilmektedirler.

Rekabet Hukuku açısından, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üyelerinin ekonomik çıkarlarını korumak gayesiyle hizmet kalitesi ve fiyat konusunda rekabeti engelleyen/sınırlandıran, hizmetlerin niteliğine ilişkin reklamları yasaklayan örgütler olarak görülmektedir (Özden, 2004). Bu suretle esas olarak mensuplarını koruyan meslek kuruluşlarının toplumun diğer kesimlerine yani üyelerinin sunduğu hizmetlerden yararlanan tüketicilerin çıkarlarına zarar verdiği belirtilmektedir. Bu kuruluşların mesleki standartları belirlemek ve etik kuralları kodifiye etmek suretiyle hizmet kalitesine ilişkin ve mesleğin icrası sırasında uyulacak kuralları belirlediği, böylece işin/hizmetlerin belli standart ve kurallara uygun olarak yürütülmesini sağladığı, bunun da tüketicileri koruduğu kabul edilmekle birlikte, bağlayıcı ücret tarifeleri belirlenmesi, reklamın yasaklanması, mesleğe giriş ve hizmetin sunumuna ilişkin bazı katı kurallar getirilmesiyle de bazı olumsuzluklara neden oldukları öne sürülmektedir.

Meslek kuruluşlarının mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin olarak genel nitelikli düzenleme yapma görev ve yetkileri bulunmaktadır. Kuruluş kanunları meslek kuruluşlarının organlarına açık düzenleme yetkisi tanımaktadır. Bu konudaki düzenlemeler kuruluşlar itibarıyla değişiklik göstermekle birlikte genel olarak tüm meslek kuruluşlarının genel nitelikli düzenleyici işlemler yapmak suretiyle uyulacak zorunlu esas ve usuller belirlediği görülmektedir. Meslek kuruluşları kamu tüzel kişisi olmaları nedeniyle Anayasa'nın 124 üncü maddesi uyarınca görev alanlarını ilgilendiren konularda yönetmelik çıkarabilmektedirler. Bu konuda ilgili kuruluş kanunlarındaki hükümlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bazı konularda çıkartılan yönetmelikler vesayet otoritesi olan ilgili bakanlığın onayına tabi tutulabilmektedir. Bu konuda ortak bir uygulama bulunmamaktadır.

Meslek kuruluşları bakımından zorunlu üyelik sistemi geçerlidir. Belli mesleklerin/işlerin icrası ilgili meslek kuruluşuna üye olma şartına bağlandığından ilgililerin meslek kuruluşuna üye olma zorunlulukları bulunmaktadır. Böylece, mesleki faaliyete başlanabilmesi için meslek kuruluşuna başvurularak kayıt yapılması ve gerekli prosedürlerin tamamlanması gerekmektedir. Meslek kuruluşları ilgililerin başvurularını değerlendirerek mesleğin icrasına ilişkin işlemleri (ruhsat, yetki belgesi verme gibi) gerçekleştirmektedirler.

Meslek kuruluşlarının mesleki faaliyetlerin yürütülmesi konusunda izin/ruhsat/onay verme yetkileri bulunmaktadır.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının, meslek mensuplarının mesleki faaliyetleri üzerinde denetim yetkisi bulunmaktadır. Anayasa ve yasalardan kaynaklanan bu yetki meslek kuruluşlarına verilen disiplin cezası verebilme yetkisiyle de desteklendiğinden bu kuruluşların meslek mensupları üzerinde güçlü bir otoriteye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Temel işlev ve görevlerinden birisi mesleki disiplini sağlamak ve meslek ahlakını korumak olan meslek kuruluşları, kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve faaliyetlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmek bakımından meslek kurallarını ve ahlaki kaideleri ihlal eden üyeleri hakkında mesleğin icrasını belli bir süre yasaklama veya temelli olarak men etmeye kadar uzanan disiplin cezaları verme yetkisiyle donatılmışlardır.

Anayasa'nın 135 inci maddesi incelendiğinde, meslek kuruluşlarının faaliyet alanının yalnızca mesleği ve mensuplarını kapsamadığı, daha geniş bir şekilde tanımlandığı anlaşılmaktadır. Kuruluş kanunlarındaki kimi hükümler de bu yargıyı desteklemektedir. Bazı kuruluşlara çok geniş kapsamlı işlev ve görevler yüklendiği görülebilmektedir. Bu itibarla, meslek kuruluşlarının faaliyet ve görev alanlarının kapsamı ve sınırlarının belirsiz de olsa geniş olduğu söylenebilir. Ayrıca, Anayasa ve yasalarda belirtilen kuruluş amaçları, faaliyet konuları ve görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin düzenlemelerin de bu kuruluşların işlev ve faaliyet alanlarının kapsam ve sınırını belirleyen düzenlemeler olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

- **Meslek kuruluşlarının yönetiminde ve faaliyetlerin yürütülmesinde etkinliğin sağlanması en önemli meselelerden birisi olarak görülmektedir. Bazıları hariç tutulacak olursa, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yönetim ve faaliyetlerinde etkinlik, verimlilik ve ekonomikliğin sağlandığını, iyi yönetim (kurumsal yönetim) ilke ve araçlarının uygulanabildiğini söyleyebilmek mümkün görülmemektedir.**

Esas olarak bir kısım kamu görevlerini yerine getirme yanında, hizmet üreten ve karlılık gibi ekonomik bir amacın da ön planda olmadığı meslek kuruluşlarının yönetimlerinde etkinliğin sağlanması önemli görülmektedir. Her organizasyon gibi belli amaçlarla kurulmuş bulunan bu mesleki organizasyonların etkin şekilde yönetilmeleri durumunda, toplumsal statü ve fonksiyonları itibarıyla toplumda önemli ağırlıkları bulunan çeşitli meslek mensuplarının toplumsal hayata katkıları daha olumlu olacaktır. Bu tür kuruluşların etkin yönetilmesine ilişkin bilgi birikimi nispi olarak az ve sınırlıdır (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:92). Etkin yönetime ilişkin araçlar, yöntemler ve incelemelerin daha çok özel sektör kuruluşlarına ve kısmen kamu hizmetlerini ifa eden kamu idarelerine/kurumlarına yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Kuruluş amaçları, teşkilat ve yönetim yapıları, faaliyet alanları ve yönetim

araçları konusunda farklı özellikler gösteren meslek kuruluşları gibi organizasyonların teşkilat ve yönetimlerinin etkinliği konusunda ise bu ölçüde bir birikim yoktur.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının mensupları arasındaki ideolojik ve politik tercih farklılıklarından kaynaklanan ayrılıklar ve kimilerinde ortaya çıkan oligarşik yapılar ve eğilimler meslek kuruluşlarında yönetimde etkinliği ve başarıyı olumsuz etkileyen faktörler arasında görülmektedir. Kaldırımcı ve Özdevecioğlu bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:93-94).

"Özellikle 1960'lardan itibaren, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetimini üstlenmek hususunda, kuruluşun üyeleri arasındaki yıpratıcı tartışma ve mücadeleler çoğalmış, dini, siyasi, ekonomik görüş farklılıklarına dayanan gruplaşma eğilimleri ortaya çıkmıştır. Ülkemizdeki demokratikleşme süreci paralelinde geliştiğini söyleyebileceğimiz bu olgu, bu tür kuruluşlarda, üyeler arasında olması gereken dayanışma ve işbirliğini zayıflatmış, kuruluş yönetiminin fonksiyonel olmasını önlemiştir. Zaman zaman Barolarda, Mimar ve Mühendis Odalarında yaşanan, yönetimi ele geçirme çabalarının temel dinamiği "ideoloji" olmuştur denebilir. Toplumsal problemlerin çözümüne yönelik çabaların öne çıktığı bu dönemde, kuruluşlarının asıl amacından uzaklaştığını düşünen pek çok üye, kuruluşla ilişkisini asgariye indirmiş, hukuki mecburiyetin ötesinde kuruluşla ilgilenme, faaliyetlerini takip etme vb. davranışlardan uzak kalmıştır.

Demokratik kitle organizasyonlarında ve bu arada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, zamanla amaç ve prensiplerden sapma, belirli bir zümrenin hâkimiyetini sürdürme eğiliminin ortaya çıktığını ileri süren Robert Michels, bu eğilime "oligarşinin tunç kanunu" adını vermiştir. Düşünüre göre, demokrasinin bünyesinde oligarşik eğilimler mevcuttur ve demokrasi zamanla mecburen oligarşiye dönüşür. Bu görüş, demokrasilerle ilgili olarak düşünüldüğünde nispeten kötümserdir ama, sendikalar, çeşitli odalar ve genel olarak yönetimin cazip imkanlar ihtiva ettiği diğer demokratik organizasyonlarda, seçilen yönetici kadrosunun devamlı olarak yönetimde kalmak arzusu içinde olduğu, bunu sağlamak için de çeşitli tedbirler aldıkları yaygın bir olgudur. Şüphesiz, organizasyonun devamlılığı, tecrübeden yararlanma ve birtakım projelerin tamamlanması gibi sebeplerle seçilenlerin yeniden seçilmesi faydalıdır ancak, üyelerin her konuda bilgilendirilmesi, seçimlere katılmalarının teşvik edilmesi, iyi niyet ve tarafsızlıktan ayrılınmaması kaydıyla…"

Son olarak, yapılan araştırmalardan anlaşıldığı kadarıyla meslek kuruluşlarının üyeleri genel olarak kendi örgütlerinin yürüttüğü faaliyetlere ilgisiz kalmakta, aktif katılım yoluyla yönetimlere destek olmamakta, ayrıca talep ve beklentilerini yönetimlere iletmek suretiyle yönetimleri yönlendirme konusunda çekingen davranmaktadırlar. Gerek üyelerden gerekse yönetimlerden kaynaklanan çeşitli sebeplerle örgütsel faaliyetlere katılım düşük olunca bu kuruluşların demokratik katılımı sağlama işlevleri de zayıf kalmakta ve meslek kuruluşları

beklenen ölçüde etkin çalışamamaktadır. Üyelerin ilgisizliği yalnızca örgütsel faaliyetler konusunda değil, seçimlere katılım, yönetime ve organların oluşumuna, yönetimin ve örgütün işleyişinin denetimine katılım gibi konularda da kendini göstermektedir.

Meslek kuruluşu üyelerinin, kuruluşun yönetim ve organizasyonu ile ilgili kayıtsızlığı ve ilgisizliğinin çeşitli sebepleri vardır. Organizasyonun imkânları, fonksiyonları ve önemi hakkındaki bilgisizlikten, kuruluşun yönetimine talip olanlar arasındaki çekişmeye taraf olmama arzusundan, sorumluluk alma ve riske girme arzu edilmediğinden dolayı çoğu üye, yönetimi belirleyecek seçimlere katılmadığı gibi, kuruluşun ne yaptığından ve ne yapması gerektiğinden de haberdar değildir. Böyle bir eğilim çoğu kere mevcut yöneticilerin de istediği bir durum olabilmektedir. Çünkü daha az üyenin katıldığı seçimlerde başarılı olmak daha kolay olmakta, örgütlü bir grup, yönetimi kolaylıkla üstlenebilmektedir. Genel kayıtsızlık ve ilgisizlik, mevcut yönetim kadrosunun, mevcut yönetim politika ve uygulamalarının değiştirilmesi için ciddi baskı gücü olacak bir imkândan mahrumiyet olarak kabul edilebilmektedir (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:94).

Meslek mensuplarının genel olarak bu şekildeki tutumuna karşın meslek kuruluşlarının faaliyetlerini ve yönetimlerini eleştirdikleri ve memnuniyetsizliklerini ifade ettikleri de görülmektedir. Türkiye'de toplumda sıkça görülen bu tip yaklaşımlar demokratik katılım haklarının kullanımında gerekli hassasiyet gösterilmediğini ve üyelerin, kendilerine düşen yükümlülük ve sorumlulukları tam olarak yerine getirilmedikleri halde pasif kalmak suretiyle destek verilmeyen ve yalnızlaştırılan kişi ve grupları tenkit veya itham edebildiğini göstermektedir.

Yönetimde etkinliğin sağlanması ve iyi yönetimin meslek kuruluşları bakımından da önemli olduğu tartışmasızdır. Yönetimde etkinlik ve iyi yönetim hem toplumun geneli, hem örgüt üyeleri, bu kuruluşların organlarında görev alanlar ve yöneticiler, hem de meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak görev ve sorumlulukları bulunan diğer kamusal otoriteler bakımından çeşitli yararlar sağlayacaktır. Kuşkusuz bir organizasyonun yönetiminde etkinliğin sağlanması belli koşullara bağlıdır.

Ferdi ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla kurulan, maddi ve beşeri kaynakların, birtakım hedefleri gerçekleştirmek maksadıyla kendilerine tahsis edildiği organizasyonlar, çağdaş yönetim bilim ve sanatı anlayışına uygun şekilde yönetildikleri ölçüde etkin ve verimlidirler ve iyi yönetilmektedirler, denilebilir. Fakat belirtelim ki, "etkin yönetim"in herkesin benimsediği, her yerde her zaman uygulanabilir "standart"ları yoktur. Bununla birlikte, her türlü organizasyonun kuruluş amaçlarına ne ölçüde ulaştığı; daha iktisadi ve daha verimli olmak için nasıl bir çaba sarf ettiği, ekonomik ve teknik hedeflerin ötesinde, sosyal sorumluluk amacı çerçevesinde hangi konularda başarılı olduğu hususunda gittikçe artan bir "çevre" baskısı, bir kamuoyu hassasiyetinin oluştuğu görülmektedir (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:89).

Bununla birlikte, meslek kuruluşlarında yalnızca amaçlara/hedeflere ulaşma bakımından etkinliğin sağlanması yeterli olmayacaktır. Bu kuruluşların kendilerine tevdi edilen veya kendi imkânlarıyla yarattıkları kaynakların yönetim ve kullanımında da verimliliği ve ekonomikliliği ve iş ve işlemlerinde, faaliyetlerinde hukuka uygunluğu sağlamaları gerekmektedir.

Etkin yönetim veya iyi yönetim ilkeleri bakımından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve organizasyon yapılarına, kaynak kullanımlarına ve yürüttükleri faaliyetlerine baktığımızda, istisna olarak görülebilecek bazı örgütler hariç tutulacak olursa, meslek kuruluşlarında çağdaş anlamda etkin ve iyi işleyen bir yönetim ve organizasyon yapısının ve tekniklerinin hayata geçirilebildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu kuruluşların çoğunda geleneksel yönetim uygulamaları ve yaklaşımlarının hakim olduğu söylenebilir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da belli amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan organizasyonlar olup bu örgütlerin de kuruluş amaçlarına ulaşmaları ve faaliyetlerini öngörüldüğü şekilde yerine getirebilmeleri belli koşullara ve mekanizmaların kullanımına bağlıdır. Meslek kuruluşlarının da her örgüt gibi kuruluş amaçlarına ulaşabilmeleri için bu doğrultuda gerek duyulan faaliyetleri yürütmeleri gerekmektedir. Yürütülecek faaliyetleri kararlaştırmak, planlamak, uygulamak, bunun için gerekli maddi ve beşeri kaynakları temin etmek, uyumu sağlamak, kontrolü ve denetimi gerçekleştirmek hep bir yönetim ameliyesini yani organizasyon düzeyinde sevk ve idareyi gerekli kılar. Kısaca yönetim olarak adlandırılan bu iş/sanat esasen çağımızda profesyonel bir meslek halini almış olmasına karşın, meslek kuruluşlarının yapısı gereği kanunlarda belirtilen organlar/kişiler tarafından gerçekleştirilecektir. Bununla birlikte, yönetim rolünü üstlenen kişilerin kuruluş üyesi meslek mensupları oldukları, dolayısıyla çeşitli meslekleri icra eden bu kimselerin meslek örgütlerini profesyonel bir şekilde yönetememelerinin normal karşılanması gerektiği söylenemez (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:91).

Bu itibarla, yönetim fonksiyonunu ve sorumluluğunu üstlenenlerin kuruluş amaçlarına ulaşılması, kaynakların yönetiminde etkinlik, verimlilik ve ekonomikliğin sağlanması, hukuk kurallarına uygun hareket edilmesinin temini gibi konularda gerekli hassasiyeti göstermeleri ve yetkili organların, vesayet yetkisi bulunan merkezi idarelerin ve kuruluşa üye olanların bunun takipçisi olmaları gerekmektedir.

Ancak meslek kuruluşlarında yönetimde etkinliğin sağlanmasını engelleyen çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bir kere bu kuruluşlarda yönetim mekanizması genel olarak özel sektör işletmeleri ve kamu sektörüne dâhil diğer idarelerdeki gibi işlememektedir. Bu kuruluşların karma nitelikli yapıları yönetimlerin işleyişini belirleyen/etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Yönetimlerin performansını değerlendiren mekanizmaların zayıflığı ve iç ve dış

denetim mekanizmalarının etkin bir şekilde işletilmemesi, kamuoyu ve üyelerin yönetimler üzerinde gerekli baskıyı oluşturamamaları gibi hususlar da aynı şekilde etkili olmaktadır.

Her biri farklı tarihsel koşulların ve toplumsal gereklerin sonucu olarak ortaya çıkan ve kamusal nitelik kazanan meslek kuruluşlarının yöneticileri ve diğer görevlileri organizasyonu yönetirken ve yetkileri kullanırken yönetimin etkinliğini sınırlayan, engelleyen unsurları çoğu kez problem olarak görmemektedir (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:93). Kimisi bu konulardan haberdar değilken, kimisinin de böyle bir sorunu bulunmamaktadır. Amaç organizasyonu mensuplarının beklentilerini karşılayacak şekilde, hukuk kurallarına uygun olarak ve iyi yönetim ilkeleri ışığında etkin bir şekilde yönetmekten çok, bir şekilde yönetimi/iktidarı/gücü elinde bulundurmak olunca, yönetimde etkinliği sağlayacak tedbirleri alma ve sorunları çözme konusunda gerekli hassasiyet de gösterilmemektedir. Bu temel konuların ihmal edilmesinin yanında, kâr amacı güdülmemesinin sonucu olarak hizmet ve faaliyetlerin kimi zaman kurumun misyonundan, kuruluş amaçlarından sapması söz konusu olabilmekte, rekabetin olmayışı, kontrol ve denetim eksikliği, politik yaklaşımların ve yönelimlerin ağır basması, ideolojik tutumlar ve oligarşik eğilimler, yönetim yapısının ve kadrosunun zayıflığı, nitelikli personel sıkıntısı, çağdaş yönetim yaklaşım ve mekanizmalarının yokluğu ve geleneklere bağlılık, üyelerin ilgisizliği, demokratik katılım konusundaki sorunlar gibi hususlar (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:93-95) da yönetimlerin etkinliğini zayıflatmaktadır.

İyi yönetim ve etkinliğin sağlanması konusunda birincil sorumluluk yönetime talip olan kişilerin olup gerekli tedbirleri almaları ve bunu gerçekleştirecek mekanizmaları oluşturmaları, işletmeleri bunların en temel görevleri arasındadır. Aynı şekilde kuruluş organlarının da kendilerine kanunlarla verilen görev, yetki ve sorumluluklar çerçevesinde bu konuda önemli rolleri bulunmaktadır.

Kamu idareleri ve kamu kurumlarında olduğu gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ürettiği hizmetlerin, yaptıkları faaliyetlerin etkililiğini, verimliliğini ve ekonomikliliğini ölçmek ve yönetimlerin performanslarını ortaya koymak hizmetin niteliği ve bu kuruluşların organizasyon ve yönetim yapılarından kaynaklanan çeşitli nedenlerden dolayı zordur. Bu zorluk esas olarak meslek kuruluşlarının mal değil hizmet ürüten organizasyonlar olmasından kaynaklanmaktadır. Kamusal hizmetlerin ve meslek mensuplarına yönelik olarak verilen mesleki nitelikli hizmetlerin özel sektör işletmelerinde olduğu gibi kâr amacıyla yapılmıyor olması, hizmetlerin üretimi ve sunumundaki niteliksel farklılıklar ve performans ölçümüne zemin oluşturacak bir altyapının bulunmaması gibi hususlar bu konudaki zorluklar arasında sayılabilir. Sağlıklı işleyen bir bilgi yönetim sistemi veya mali kayıt ve bilgileri içeren, hizmet maliyetlerini belirlemeye imkân sağlayan bir kayıt sisteminin varlığı da performans ölçümü için gerekli araçlardandır.

Bununla birlikte kamusal veya kamusal niteliği olmayan hizmetlerin etkinliğinin, verimliliğinin, ekonomikliğinin ve bu hizmetleri organize eden yönetimlerin performansının hiç ölçülemeyeceği ve değerlendirilemeyeceği söylenemez. Meslek kuruluşlarınca sunulan hizmetler ve bunların kaynak kullanımları de belli açılardan performans ölçümüne tabi tutulabilir. Kamu sektörü için geliştirilen performans ölçüm kriter ve göstergelerinin meslek kuruluşlarına da uyarlanması ve uygulanması mümkün bulunmaktadır. Sunulan hizmetlerin kalitesinin ölçülmesi, beşeri ve maddi kaynakların kullanımı ve yönetiminde verimliliğin, ekonomikliğin ve etkinliğin bazı güçlükler bulunsa bile ölçülmesi, öngörülen kurumsal amaç ve hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının ortaya konulması ve genel olarak yönetimin başarı düzeyinin değerlendirilmesi bu kapsamda yapılabilecek işlerdendir. Bu işler kurumsal düzeyde belli kapasitenin oluşturulması suretiyle yapılabileceği gibi dışarıdan profesyonellerin danışmanlığında veya doğrudan hizmet alınmak yoluyla da gerçekleştirilebilir. Her şeyden önce kuruluş düzeyinde bir performans ölçüm sisteminin varlığı gerekmektedir. Böyle bir sistemin tasarlanıp uygulanmaya başlanması halinde kuruluşun veya yönetimin performansının değerlendirilmesi mümkün hale gelecektir.

Gerçekten, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında çağdaş yönetim ve organizasyon anlayışının, yeni yönetim teknik ve yaklaşımlarının, iyi uygulama örneklerinin hakim kılınması bu kuruluşlarının amaç ve hedeflerine ulaşmasındaki etkinlik derecelerini ve yönetim başarılarını artırmalarına hizmet edecektir. Bu nedenle bu kuruluşlarının yönetim kapasitelerinin geliştirilmesi ve bu amaca hizmet etmek üzere organizasyon yapılarından, organlarının kuruluş ve işleyiş biçiminden, mevzuat düzenlemelerinden, yönetim ve personel sistemlerinden, bütçe, muhasebe ve raporlama usullerinden kaynaklanan sorunların veya bunlardaki eksiklik ve aksaklıkların çözüme kavuşturulması ve iyi yönetim için gerekli alt yapı ve çevresel faktörlerin oluşturulması gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarında yönetimlerin genel olarak iyi yönetim ve faaliyetlerde etkinliğin sağlanması için gerekli araçlar ve mekanizmalarla donatıldığını söylemek mümkündür. Bazılarında kaynak sıkıntıları ve nitelikli personel eksikliği bulunsa bile bu tip sorunlar da tamamen çözümsüz değildir. Meslek mensuplarının aktif katılımının ve desteğinin sağlanması, yönetimlere danışmanlık fonksiyonu işlevi bulunan birimlerin işlevsel hale getirilmesi, karar alma süreç ve mekanizmalarının iyileştirilmesi, denetim mekanizmalarının etkili bir şekilde işletilmesi, idareler ve birimler bünyesinde etkin ve yeterli işleyen kontrol sistemlerinin oluşturulması gibi hususlar birçok sorunun çözümüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Bir meslek odasıyla ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmada oda faaliyetlerini yetersiz bulan, faaliyetlerin kendilerine duyurulmadığını belirten bazı meslek mensuplarının odayla ilgili olarak *"personel kadrosunun dinamikleştirilmesi, yönetimin şeffaflaştırılması, aktif bir faaliyet programının hazırlanıp üyelere duyurulması"* konularında ortak temennilerde/önerilerde bulundukları (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:99) görülmektedir ki, bu da iyi yönetim

ilkelerinin üyelerce de benimsenen ve gerçekleştirilmesi temenni edilen hususlar olduğunu göstermektedir.

Kurumsal yönetim ilkeleri olarak da adlandırabilecek bir kısım iyi yönetim ilkeleri ve bunlara hizmet edecek mekanizmalar mevcuttur. Bunların kapsamı ve adları değişiklik gösterebilmekle birlikte genel olarak aşağıda belirtilen ilke ve mekanizmaları bu nitelikte görmek mümkündür:

- Kurumsallaşma,
- Açıklık,
- Saydamlık/şeffaflık,
- Katılımcılık
- Hesap verebilirlik,
- Bilgi yönetim sistemi,
- Risk yönetimi,
- Performans yönetimi veya ölçümü,
- Yeterli ve etkin işleyen bir iç kontrol sistemi,
- Fonksiyonel bağımsızlığı bulunan iç denetim,
- Bağımsız dış denetim,
- Yönetimde, faaliyetlerde ve kaynak kullanımlarında ekonomiklik, verimlilik ve etkinliğin sağlanması,
- Yeniliğe açık olma,
- Hukuka uygunluğun sağlanması,
- Etik kurallara uyum,
- Hizmet sunumlarında kalite ve standart sağlanması,
- Liyakat ve performansa dayalı insan kaynakları yönetimi.

İyi yönetim/kurumsal yönetim kapsamında değerlendirilen söz konusu araçların kimi meslek kuruluşlarında uygulanmaya çalışıldığı ve yönetim ve organizasyon yapılarında bu yönde değişikliklere gidildiği görülmektedir. Bu ilke ve mekanizmalara çeşitli vesilelerle yapılan konuşma ve açıklamalarda atıfta bulunulduğu da anlaşılmaktadır. Örneğin, bir oda başkanı tarafından oda genel kurulunda yapılan konuşmada (İstanbul Dişhekimleri Odası, www.ido.org.tr, 2008); odanın da kendini geliştirmek durumunda olduğu belirtildikten sonra iyi yönetim ilkelerinin meslek kuruluşlarının yönetimlerinde hayata geçirilmesinin gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuştur.

Diğer yandan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, her ne kadar aksini iddia etseler de genel olarak dışa kapalı oldukları, şeffaf ve hesap verebilir olmadıkları,

faaliyetleri, yürüttükleri hizmetler, kullandıkları kaynaklar, aldıkları kararlar gibi konularda üyelerini, kamuoyunu ve yetkili kuruluşları bilgilendirme konusunda isteksiz davranmakta oldukları yönünde eleştiriler bulunmaktadır.

Günümüzde, meslek kuruluşlarının şeffaflık ve hesap verilebilirlik yönünde adımlar attıkları görülmekte, Ankara Barosu gibi bazı kuruluşların gelir ve giderlerini aylık olarak internet sitesinden yayımlaması gibi örneklere rastlanmaktadır. Ayrıca, bazı meslek kuruluşlarının kendi kanunlarında, faaliyet raporları ile mali bilgilerin üyelerle ve kamuoyuyla paylaşılmasını öngören ve bu konudaki usulü belirleyen emredici düzenlemelere de rastlanmaktadır. Fakat, bu konuda gerek mevzuat gerekse uygulama bakımından ortak bir yapı ve yaklaşımdan söz edilememektedir.

- **Meslek kuruluşları, birçok yönden güçlenmiş ve etkinlik kazanmıştır. Bu durumun meslek mensupları, devlet ve toplumun geneli bakımından etki ve sonuçları farklı olmaktadır. Bu konudaki tartışmalar ve uygulamadaki sorunlar meslek kuruluşlarının güç ve etkinlik kazanmalarının mutlak anlamda doğru olmadığını ve bunun toplumda çeşitli çıkar çatışmalarına neden olduğunu ortaya koymaktadır.**

Bir yandan devletin görev ve fonksiyonlarının genişlemesi ve üstlendiği kamusal hizmetlerin çeşitliliği, karmaşık yapısı ve uzmanlık gerektirmesi, diğer yandan, toplumda devletin küçültülmesi, bazı hizmetlerin yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda hizmet alanlara en yakın merkez dışı kuruluşlara gördürülmesi yönündeki talepler devletin bazı görev ve yetkilerinden vazgeçmesini doğurmuştur. Merkezi idarenin yürütmesi zorunlu veya gerekli görülen kamu hizmetleri dışında kalan bazı görev ve işlevler yerinden yönetim kuruluşlarına, kamusal niteliği olmayan sivil toplum kuruluşlarına ya da yarı kamusal örgütler olarak adlandırılan kuruluşlara devredilmiştir. Kamu yönetimindeki bu yaklaşım çerçevesinde daha önce devlet tarafından yürütülen bazı görev ve yetkilerin meslek kuruluşlarına yüklenmesi de söz konusu olmuştur.

Meslek kuruluşlarının özellikle ülke çapında örgütlenerek üst birliklerini oluşturmaları (Tosun, 1998:239) kamuoyu ve siyasi otoriteler nezdinde güç kazanmalarına neden olmuştur. Diğer yandan, yasal düzenlemelerle üstlenmeye başladıkları yeni bazı işlevler ve faaliyetler, bunlar sonucunda elde ettikleri yüksek gelirler de bunda etkili olmuştur. Son yıllarda demokratikleşme yönündeki reformlar ve Avrupa Birliğinin önerileri doğrultusunda sivil toplum kuruluşları ve meslek kuruluşlarının her alanda karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi gibi faktörler de belirleyici etkenler olmuştur. Keza, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının artması, bunların sendikalar, işveren örgütleri ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği ve dayanışma içerisinde ortak hareket etmeleri de etkinliklerini artırmıştır.

Meslek kuruluşları tarafından yürütülen görev ve hizmetlerin aynı şekilde devlet tarafından yürütülemeyeceği söylenemese bile, belli bir meslek/iş ve sınırlı bir kitleye yönelik olarak yürütülecek hizmetlerin ilgililerin bir araya gelmek suretiyle oluşturdukları meslek örgütleri marifetiyle daha etkin ve hızlı bir şekilde ifa edilebileceği öne sürülmektedir. Ancak bu yargının genel geçer olmadığını ve aksine meslek örgütleri tarafından yürütülen hizmetlerin uygulanmasında da devlet tarafından yürütülen kamu hizmetlerindekine benzer sorun ve aksaklıkların yaşanmasının mümkün olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, bazı görev ve yetkilerin demokratikleşme ve siyasi katılımın sağlanması adına meslek örgütlerine devredilmesi ve devletin bu alanlardan çekilerek gözetim-denetim rolü üstlenmesi makul ve gerekli görülmekle birlikte, bu görev ve yetkilerin amacına uygun olarak kullanılması ve hizmetlerin öngörüldüğü şekliyle ve belli standartlara uygun olarak yerine getirilmesinin sağlanması için gerekli mekanizmaların oluşturulmasının gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Bireylerin gruplar ve örgütler aracılığıyla siyasal kararlara katılması ve kararları denetlemesi, demokrasi içinde iktidarın tek bir merkezde toplanmasını zararlı bulan Tocqueville tarafından merkezi iktidarın baskısını azaltacak bir yol olarak görülmektedir (Dinçkol, 2004:160). Bu anlamda, sivil toplum kuruluşları/çıkar ve baskı grupları devlet iktidarını elinde bulunduran kişi ve kurumların gücünü sınırlamakta ve dengeleyici bir işlev görmektedir. Devlet dışında kalan bu tür örgütlerin varlığı çoğulcu demokrasinin korunması ve geliştirilmesi bakımından gerekli bulunmaktadır. Ancak, bu tür örgütlerin gerçek anlamda devlet karşısında özgür/bağımsız olması gerektiği (Dinçkol, 2004:160) de vurgulanmaktadır.

Geleneksel siyaset bilimcilerce çıkar gruplarının çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğu ve temel amaçlarının toplumsal çıkarlara/yararlara hizmet etmek olduğu kabul edilmektedir (Aktan, Ay ve Çoban, 2007). Bu yaklaşıma göre, çıkar grupları demokratik sistem içinde karar alma mekanizmalarına dâhil olarak kamusal hizmetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesine ve toplumsal yararın geliştirilmesine katkı sağlayacaklardır.

Diğer yandan, bu kuruluşların belli bir noktadan sonra toplumun geneline yarardan çok zarar verebileceği de öne sürülmektedir. Mancur Olson'a göre, çıkar gruplarının büyümesi ve güç kazanması ile birlikte siyasal iktidarlar tüm topluma yarar sağlayacak hizmet sunmak yerine bu kesimlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde hareket etmek zorunda kalmaktadır. Çıkar gruplarının sayısı (buna güç ve etkinliği de ekleyebiliriz) ile ekonomik büyüme (sosyo-ekonomik refah) arasında ilişki kuran Olson, çıkar gruplarının yoğunluğu ne kadar fazla ise ekonomik büyüme hızının o kadar yavaş olduğunu tespit etmiştir. Çünkü çıkar grupları kendi menfaatlerine hizmet edecek davranış ve eylemlerde bulunacaklarından, toplumsal refahın maksimize edilmesi yavaşlayacaktır (Aktan, Ay ve Çoban, 2007). Böylece, toplumun bazı kesimleri zarar görmüş olacaktır.

Meslek kuruluşlarının güç ve etkinliğinin arttığı bir toplumda belli bir noktadan sonra toplumun genel yararının aleyhine bir durumun söz konusu olup olmayacağı sorusu önemli hale gelmektedir. Keza, meslek kuruluşlarının yani farklı çıkar gruplarının menfaatlerinin de çatışması mümkün olduğuna göre, bu kuruluşlar arasında bir mücadele yaşanması ve bazı toplumsal kesimlerin bundan zarar görmesi de söz konusu olabilecektir. Gruplar arasındaki bu çatışmanın toplumun geneli açısından doğuracağı etkinin ne olacağı da farklılık gösterebilecektir.

Kuşkusuz iyi organize olmuş, üye sayısı ve mali kaynaklar bakımından güçlü, sosyal statü ve insan kaynakları yönünden gelişmiş, siyasi otoriteler nezdinde itibarlı ve etkili olan meslek kuruluşları politik kararların alınmasında örgütlü olmayan yahut zayıf kalan gruplara göre daha etkili ve belirleyici olacaktır. Diğer sosyal kesimleri veya meslek gruplarını temsil eden örgütler ise aynı şansa sahip olamayacaklarından menfaatlerini koruma konusunda istenen etkinliğe ulaşamayacaklardır. Zaten günümüzde tüm meslek kuruluşlarının siyasi otoriteler üzerindeki ve karar alma mekanizmalarındaki rol ve etkinliklerinin aynı seviyede olmadığı bilinmektedir.

Farklı kesimleri ilgilendiren kanun taslaklarına son şeklinin verilmesi, tasarı haline getirilmesi ve parlamentoda görüşülmesi sırasında meslek kuruluşlarınca veya diğer çıkar gruplarınca yapılan müdahaleler, yeni örgütlerin oluşturulması veya var olanların yeniden yapılandırılması konularında ortaya konulan tepkiler ve baskılar, gelir kaynaklarının artırılması ve yeni yeni görevler üstlenilmesi için yapılan girişim ve etkinlikler söz konusu hususları örneklendirmek bakımından yeterlidir.

Şu halde, meslek kuruluşlarının toplumda güç kazanması, etkin hale gelmesi, görev ve fonksiyonlarının artmasının mutlak manada faydalı ve doğru bir olgu olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Aksi halde, bazı toplumsal kesimlerin güçlü çıkar gruplarının tahakkümü altında kalması ve bundan maddi-manevi zararlar görmeleri ihtimali doğacaktır. Bu itibarla, bu konudaki dengenin devlet eliyle sağlanması ve farklı kesimlerin çıkarları ile grup çıkarları ve genel toplumsal yararlar arasında optimum dengeyi tesis etmeye yönelik mekanizmaların ihdası gerekmektedir. Bu anlamda, devletin meslek kuruluşları üzerinde denetim yetkisine sahip kılınması, bu yetkinin meslek kuruluşlarının özerkliğine zarar vermeyecek bir şekilde genel toplum yararları doğrultusunda kullanılması gündeme gelmektedir. Bu suretle meslek kuruluşlarına sağlanan kaynakların yöneticiler veya belli görevlilerce kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanımı veya çeşitli şekillerde suiistimal edilmesinin önlenmesi sağlanacak ve büyük kitleyi teşkil eden üyelerin hak ve menfaatlerinin korunması mümkün hale gelecektir.

- **Meslek kuruluşlarının yapı ve işlevleri itibarıyla toplumsal düzeyde demokratikleşmeye önemli katkılar yaptığı, demokratik kitle örgütleri olarak devlet ve siyasal iktidarlara yönelik olarak toplumsal denetim işlevi üstlendiği, ancak bu kuruluşların kendi**

örgüt yapılarında demokratik bir yapının tesisi ve kuruluş amaçları doğrultusunda etkinlik göstermeleri konusunda çeşitli sorunlar bulunduğu görülmektedir.

Demokratik katılım ve çoğulcu toplum bakımından meslek örgütleri modern toplumun en önemli unsurları arasında görülmektedirler. Toplumun çeşitli kesimlerinin ortak çıkarlar etrafında toplanması ve örgütlenmesi, bu çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla faaliyetlerde bulunması toplumun çoğulcu niteliğini güçlendiren bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Meslek kuruluşları Türkiye uygulamasında kamu kurumu nitelikleri bulunsa bile belli meslek mensuplarının kurduğu meslek örgütleri olma yönleriyle önemli işlevler görmektedir. Meslek kuruluşları özel hukuk hükümlerine tabi meslek örgütlerinin tüm işlevlerini üstlenemeyip, belli sınırlamalara tabi olsalar bile, kendilerine tanınan özerklik ve bazı ayrıcalıkların da sonucu olarak bu alandaki eksiklikleri telafi edebilmektedirler.

Meslek kuruluşlarının, insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin kurumsallaşmış formları olarak dernek ve sendikalarda olduğu gibi "sosyal organizasyon" niteliği öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, modern biçimleriyle sosyal niteliklerinden çok politik, ekonomik ve mesleki işlevlerinin daha da yoğunluk kazandığı görülmektedir (Erkan, 1992:10). Bu nedenle, meslek kuruluşlarının baskı veya çıkar grubu niteliği, faaliyetlerinin mahiyet ve kapsamını belirleyen önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğulcu demokrasinin gerçekleştirilmesini demokratik kitle örgütlerine ve baskı gruplarına özgürlük içinde çalışma olanağı tanınmasına bağlayan Özturanlı, baskı gruplarını *"çoğulcu demokrasinin kaleleri"* olarak nitelendirmekte ve meslek kuruluşlarını uygar dünyada dernekler, sendikalar, vakıflar ve kooperatiflerle birlikte *"demokratik katılımı sağlayan araçlar"* olarak tanımlamakta, ancak meslek kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin olarak öngörülen yasak ve sınırlamaların bu kuruluşların baskı grubu olma niteliklerini ortadan kaldırmakta olduğunu (Özturanlı, 1988:62-63) ifade etmektedir.

Demokratikleşmeyi geliştirme ve güçlendirme, çoğulcu, katılımcı demokrasiyi hayata geçirme, her türlü toplumsal, siyasal, sosyal veya kültürel sorunların çözümüne, bunlara ilişkin kararların alınmasına yardımcı olma gibi işlevler de meslek kuruluşlarına yüklenen işlevler arasında görülmektedir. Meslek kuruluşları demokrasi mücadelesi veren örgütler olarak değerlendirilmektedir.

Meslek kuruluşları siyaset bilimi literatüründe kullanılan deyimle baskı veya çıkar grubu olarak nitelendirilmektedirler. Bu kuruluşların kimi işlevleriyle özel hukuk hükümlerine tabi bağımsız örgütlere benzerlik gösterdiği ve mensuplarının çıkarlarını koruma ve belli amaçları gerçekleştirmek üzere yasama ve yürütme organlarını, siyasi partileri ve toplumun diğer kesimlerini, karar alıcıları etkilemeye çalıştıkları bu yönleriyle de kimi durumlarda baskı grubu, kimi durumlarda da çıkar grubu işlevi gördükleri kabul edilmektedir.

Baskı grupları "toplumdaki aydın kesimin meydana getirdiği" örgütler olarak nitelendirilmektedir. Meslek kuruluşlarının kendi örgütsel işleri ve mensuplarının özlük ve

örgüt işlerinin yanında mesleklerinin saygınlığını ve onurunu korumakla da yükümlü oldukları, dolayısıyla da toplumun tüm sorunlarına eğilmeleri gerektiği ve toplumsal olaylar karşısında sessiz kalma haklarının olmadığı (Özturanlı, 1988:64) öne sürülmektedir.

Meslek kuruluşlarının temel işlevlerinden birisinin demokratikleşmeye yaptıkları katkı olarak kabul edilmektedir. Bazı meslek kuruluşları bu anlamda önemli işlevler üstlenmektedir. Ancak, bu konuda önemli sorunlar da bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının demokratikleşmeye katkı sağlayabilmesi; devlet ve sermaye karşısında ideolojik, siyasal, idari ve mali anlamda özerk olması, gücünü gönüllü üyelerinden alması, kamusal alanda genel toplumsal çıkarları temsil etmesi, bu yönde siyasi katılım kanalları geliştirmesi, başta iç denetim mekanizmalarının oluşumu olmak üzere demokratik normlarla uyumlu bir örgüt yapısına sahip olması, örgütün yönetimi, işleyişi ve üyelerle ilişkilerinde demokratik ilkelere uyulmasına bağlı görülmektedir. Çünkü, ancak bu nitelikleri taşıyan örgütlenmelerin varlık nedenlerinin demokratikleşmeyle uyum içerisinde olduğu belirtilebilecektir (Mütevellioğlu, 2006:65-66). Bu kriterler aynı zamanda bir örgütün gerçek anlamıyla sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilmesi için gerekli nitelikler olarak kabul edilmektedir. Bu nitelikleri taşımayan örgütlerin demokratikleşmeye gerçek anlamda katkı yapabileceğini söylemek zor gözükmektedir.

Meslek kuruluşları, kayıtlı üye sayıları, ulusal ölçekte örgütlenmiş olmaları, yaygınlıkları ve toplumun farklı işleri/meslekleri icra eden her kesimini temsil etmesi yönüyle toplum içinde önemli bir yere sahiptirler. Demokratik kitle örgütü olma niteliği vurgulanan meslek kuruluşlarının temel bazı nitelikleri aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Mütevellioğlu, 2006:69-71):

- Üyelerinin mesleki, ekonomik ve sosyal çıkarlarını savunan bu örgütler kâr amacı gütmezler. Örgütsel faaliyetleri, yöneticilerin veya kurucuların özel çıkar sağlamasına yönelik değildir. Bireysel ve dar grupsal çıkarları değil, topluma genellenebilir çıkarları ve amaçları savunurlar ve bu yönde faaliyet gösterirler. Kamu yararını ve çıkarını gözetirler.

- Toplumdaki her türlü sorunu, demokratik sistemdeki aksaklıkları ortaya koyan, sorgulayan, tartışan ve çözülmesi yönünde demokratik mekanizmaları kullanarak baskı kuran bir yaklaşım içindedirler.

- Devlet ve sermaye karşısında özerk bir yapıya sahiptirler. Esas olarak üye aidatları ve öz kaynakları ile finanse edilirler. Örgütün gelirleri örgüt faaliyetleri için kullanılır, bütçeleri, faaliyet ve harcamaları kendi iç denetim mekanizmalarıyla denetlenir ve kamuoyunun denetimine açıktır.

- Meslek kuruluşlarının örgüt içi işleyişinin demokratikliği konusunda ciddi sorunlar bulunmakla birlikte, en azından örgüt yapıları ile ilgili düzenlemelerle öngörülen yapı ve işleyiş genel olarak demokratik normlarla uyumludur. Periyodik seçimler, örgüt kapılarının üyelerinin tümüne açık olması, üyelerin eşit haklara sahip olması ve karar süreçlerine katılma haklarının bulunması, iç denetim mekanizmalarının varlığı, örgüt içinde farklı işlevleri üstlenen organların

olması ve bunların birbirinden ayrı olması, örgütsel kararların kişiler yerine kurullarda alınması bu anlamda demokratik normlarla uyumlu uygulamalar olarak belirtilebilir.

- Bu örgütlerin üyeliği belirli bir siyasal programı benimsemeyi veya dini, felsefi, düşünsel tercihte bulunmayı gerektirmemektedir. Üyelik zorunlu olsa bile, örgüt faaliyetlerine aktif olarak katılma gönüllülük temelinde gerçekleşmektedir.

Fakat belirtelim ki, yukarıda sayılan niteliklerin Türkiye'de tüm meslek kuruluşları için söz konusu olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Öte yandan, meslek kuruluşlarının devlet eliyle ve zorunlu üyelik anlayışıyla kurulmuş olması nedeniyle devletle bu kuruluşlar arasında zaman zaman ortak çıkara dayalı bir ilişki yapısı oluşabilmekte, bunun sonucunda bu örgütler içinde belli partilerle veya devletin bürokratik yapılarıyla yakın ilişki içinde olan gruplar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum söz konusu kuruluşların özerklikleri ve hükümet politikalarının sonuçlarını gerçekte etkileyip etkileyemedikleri konusunda şüphe oluşturmaktadır. Zaman zaman aldıkları pozisyon ve işlevleri lobi yapmakla uzman danışman işlevi görmek arasında gidip gelmektedir. Bu durum özellikle de temsil ettikleri grupların çıkarlarını garanti altına almayı amaçladıklarında geçerli olmaktadır (TÜSEV, 2006:101-102).

Ayrıca, Türkiye'de genel olarak sivil toplum kuruluşlarında olduğu gibi meslek kuruluşlarının devletin faaliyetlerini denetlemede ve hesap vermesini sağlamada sınırlı bir etkisi vardır (TÜSEV, 2006:102).

Meslek kuruluşları siyasal karar alma sürecini ve alınan politik kararların uygulanmasını etkileyen baskı gruplarının başında gelen aktörlerdendir. Ülkemizde, meslek kuruluşlarının, özellikle belli başlı büyük örgütlerin (TOBB, TMMOB, TESK gibi) parlamento ve yürütme üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Meslek kuruluşları merkezi yönetim yanında mahalli idare organları üzerinde daha da etkili olmaktadırlar (Sakal, 1998). Etkinlikleri dönemler itibarıyla değişiklik göstermekle birlikte, genel olarak meslek kuruluşları özellikle kendi üyelerinin menfaatlerinin söz konusu olduğu alanlarda siyasi iktidarlarca dikkate alınmaktadır.

Meslek kuruluşlarının kendilerinden beklenen işlevleri gerçekleştirebilmesi için bu örgütleri ilgilendiren bir temel koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşul, meslek kuruluşlarının demokrasiyi kendi içlerindeki ilişkilerde özümseyip hayata geçirmeleridir. Gerek meslek kuruluşunu oluşturan farklı yapılar ve merkez örgütü arasındaki ilişkilerde gerekse üyelerle olan ilişkilerde demokratik ilkelerin işletilmesi gerekmektedir. Ayrıca, örgütlenme özgürlüğünün hukuk dışı ve gayrı meşru amaçlar için bir araç olarak kullanılmaması lazımdır. Bu noktada, baskıcı yaklaşımlardan uzak, demokratik hoşgörünün ve çoğulculuğun hayata geçirilmesi, katılım kanallarının sonuna kadar açılması önem kazanmaktadır (Doğan, 2007:95).

Çok partili demokratik ülkelerde, sistemdeki tıkanma ya da çeşitli sorunlar karşısında halkın iradesini ortaya koymasında ve siyasal kararlara katılmasında siyasi partilerin yanında

sivil toplum örgütlerinin de önemli rolleri olduğu kabul edilmektedir. Sivil toplum örgütlerinin de siyasi partiler gibi demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları oldukları belirtilmektedir (Aliefendioğlu, 1999/a:108). Bununla birlikte, sivil toplum örgütlerinin amaçları siyasi partilerde olduğu gibi iktidarı doğrudan ele geçirmek olmayıp, bir baskı grubu olarak iktidarı/devleti etkilemek şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan, sivil toplum örgütlerinde, mesleksel çıkar sağlama amacı bulunsa da, kamusal ya da toplumsal alanda çalışma ve hizmet görme düşüncesinin daha ağır bastığı öne sürülmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da kamusal alanda hizmet gören sivil toplum örgütleri olarak değerlendirilmektedir (Aliefendioğlu, 1999/a:108).

Yani bu kuruluşların amaç ve faaliyet alanlarının sadece mesleksel çıkarların korunmasıyla sınırlı olmadığı, kamusal alanda geniş bir yelpaze içerisinde çeşitli ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. faaliyetler yürütebilecekleri söz konusu edilmektedir. Ancak, belirtelim ki, meslek kuruluşlarının asıl kuruluş amaçlarının, üyelerin beklenti ve taleplerinin de ihmal edilmemesi gerektiği tartışmasızdır. Bu geniş çerçeveli amaç ve faaliyet alanı öngören yaklaşım, meslek kuruluşlarının adeta bir siyasi parti veyahut belli siyasi hedefleri gerçekleştirme amacıyla kurulmuş bir sivil toplum kuruluşu gibi hareket etmesi anlamında yorumlanmamalıdır.

Meslek kuruluşları yapıları itibarıyla çoğulcu demokratik toplum düzeninin ve demokratik katılım mekanizmalarının etkin işletilmesinin aracı olarak görülse bile, bunlara "kamu kurumu niteliği" verilmesi ve meslek mensuplarının zorunlu üyelik esası doğrultusunda bu örgütler bünyesinde teşkilatlandırılması kendilerinden beklenen işlevleri üstlenebilmelerini sınırlandırıcı etkenler olarak görülmektedir.

Meslek kuruluşları demokratikleşme ve çoğulculuğun aracısı olan organizasyonlar olarak telakki edilmektedir. Bu kuruluşların 1961 ve 1982 Anayasalarında düzenlenmesinin nedeninin de bunların nitelik ve işlevlerinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Ancak, bunun aksini savunan görüşler de bulunmaktadır. Şaylan, 1961 Anayasası içinde meslek kuruluşlarının düzenlenmesini eleştirmekte ve Anayasa'da var olan özerk kurumların demokratikleşme ve çoğulculuk açısından yerleştirilmiş kurumlar olarak değil, anti-siyaset eğiliminin ortaya çıkardığı çözümler olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Şaylan, bu düzenlemeyi otoriteye bağımlılık ve siyaseti olumsuz bir çerçeve içinde ele alma yaklaşımının Anayasa'daki örnekleri arasında saymaktadır (Şaylan, 1988:26).

Meslek kuruluşları için yapılan ilginç bir değerlendirme, bazı meslek mensuplarının odalara/birliklere bakışını ortaya koymaktadır; *"Meslek örgütlerimize baktığımızda halen emir komuta zinciri içinde kamu mantığı ile 1950 ve 1980'lerin düşünce tarzı ile yönetilmeğe çalışılan, sivil toplum olma özelliğinden ve AB'nin mesleki sivil toplum faaliyetlerinden oldukça uzaktır. Adeta sivilleştirilmiş kamu kuruluşları durumundadır. Meslek örgütlerimize sorumluluk*

verilmesine rağmen yetki verilmeyip, el altında kontrol altında tutulmaya çalışılan, mesleki açıdan hiçbir yaptırımı olmayan kuruluşlardır" (Serpen, 2007:10).

Yukarıda anlatılan hususlarla ilgili öneriler sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının mevcut durumunu genel olarak ele aldığımızda ;

- Meslek kuruluşlarının, mesleğin gelişiminin sağlanması, gelecekteki muhtemel durumların öngörülmek suretiyle gerekli tedbirlerin alınması, mesleki uygulamaların daha iyi hale getirilmesi, çağdaş teknik ve uygulamaların incelenmesi ve bunların uyarlanması, meslek mensuplarının yetkinliklerinin daha da geliştirilmesi gibi amaçlara yönelik olarak bilginin üretildiği ve paylaşıldığı merkezler durumunda olması,
- Kurum olarak tek tek bireylerden daha önde ve onları yönlendirici, önlerini açıcı, yeniliği ve gelişmeyi teşvik edici bir yaklaşım içerisinde bulunması,
- Meslek kuruluşlarının, mesleki sorunların, gelecekteki risklerin, alınması gerekli tedbirlerin görüşülüp tartışıldığı, bunlara alternatif çözüm önerilerinin geliştirildiği platformlar olarak işlemesi,
- Bu kuruluşların organlarının sadece unvan ve yetki kullanan, üyelerden toplanan ve diğer şekillerde elde edilen kaynakları yöneten, belli durumlarda rutin hale gelmiş toplantıları yapan ve gerek görüldüğünde açıklama yapmak, bildiri yayımlamakla yetinen birimlere dönüşmemesi,
- Gelişmiş toplumlarda özel hukuk hükümlerine tabi meslek örgütlerinin üstlendikleri işlevlerin, yönetim yaklaşımlarının benimsenmesi ve geliştirilen yeni model ve yöntemlere intibak edilmesi

beklenmekte ve değerlendirilmektedir.

II- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE MESLEK KURULUŞU STATÜSÜ İLE MESLEK KURULUŞLARI UYGULAMALARINA YÖNELİK DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının örgütsel yapılarındaki mevcut yapısal sorunlar, temel olarak "idare" içinde yapılandırılmış ve devlet teşkilatının bir parçası olmalarından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, örgütlenme biçimi, hukuki nitelikleri ve statüleriyle bağlantılı olmayan çeşitli sorunlar bulunmaktadır.

Mevcut yapılanmada en önemli sorun, bu kuruluşların ne kamu kurumu veya kuruluşu olarak tam manasıyla kamu hukuku kurallarına tabi bir idare teşkilatı, ne de dernek veya sendika tipi örgütler gibi sivil toplum kuruluşu olarak yapılandırılmış olmamasıdır. Başka bir deyişle, yaşanan sorunların önemli bir kısmı; hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içindeki

yerlerinin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" şeklinde mahiyeti belirsiz ve muğlak bir şekilde tanımlanması ve kamu kurumu veya kuruluşu olmadıkları halde, bunlara kamu tüzel kişiliği tanınmasından doğmaktadır. Diğer sorunlar doğrudan veya dolaylı olarak statüye ilişkin bu duruma bağlıdır. Bu yapısal sorun/durum; meslek kuruluşlarının kamu kurum ve kuruluşları, üyeleri olan meslek mensupları ve sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkilerinde kendini açıkça göstermektedir.

Bu nedenle, mesleki örgütlenme ihtiyacına yönelik olarak Raporun önceki bölümlerinde yapılan tespit ve değerlendirmeler çerçevesinde öncelikle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsü ile ilgili olarak mevcut durumun yeniden gözden geçirilmesi ve bundan sonra diğer sorunların çözümlenmesine/giderilmesine çalışılması gerekmektedir. Bu bağlamda, aşağıda öncelikle bazı değerlendirmelere yer verilmiş ve daha sonra da meslek kuruluşlarında yaşanan sorunlara ilişkin önerilere temas edilmiştir.

- **Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili yaşanan sorunların özünde, söz konusu kuruluşların "idare" içinde yapılandırılmış ve devlet teşkilatının bir parçası olmaları bulunmaktadır. Kamusal tipteki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının tam anlamıyla bir sivil toplum kuruluşu haline dönüşmesini engelleyen bir ortam oluşturmaktadır. Bu yapı sivil toplumun gelişimi, demokratikleşme, örgütlenme özgürlüğü kadar meslek mensuplarının talep ve beklentilerinin karşılanması bakımından da çeşitli olumsuzluklar oluşturmaktadır.**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının örgütsel yapılarındaki mevcut yapısal sorunlar, temel olarak "idare" içinde yapılandırılmış ve devlet teşkilatının bir parçası olmalarından kaynaklanmaktadır. Örgütlenme biçimi, hukuki nitelikleri ve statüleriyle bağlantılı olmayan çeşitli sorunlar bulunduğu tartışmasızdır. Ancak mevcut yapılanmada en önemli sorun, bu kuruluşların ne kamu kurumu veya kuruluşu olarak tam manasıyla kamu hukuku kurallarına tabi bir idare teşkilatı, ne de dernek veya sendika tipi örgütler gibi sivil toplum kuruluşu olarak yapılandırılmış olmasından, yani hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içindeki yerlerinin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" şeklinde mahiyeti belirsiz ve muğlak bir şekilde tanımlanması ve kamu kurumu veya kuruluşu olmadıkları halde, bunlara kamu tüzel kişiliği tanınmasından doğmaktadır. Diğer sorunlar tali nitelikte olup, tüm örgütsel yapılarda görülebilir ve bunların çözümü görece olarak daha kolaydır. Bu yapısal sorunlar meslek kuruluşlarının kamu kurum ve kuruluşları, üyeleri olan meslek mensupları ve sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkilerinde kendini açıkça göstermektedir.

Meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak kamu yönetimi aygıtı içinde tanımlanmış olması ve kendilerine yasal düzenlemelerle verilen işlev ve görevler arasındaki çelişkiler bu kuruluşlarda bir kimlik ve misyon çatışmasına (kurumsal anlamda) neden olmaktadır. Meslek kuruluşu olarak üyelerinin talep ve ihtiyaçlarının

karşılanması, çıkarlarının korunması amacı ile kamu tüzel kişiliği kimliğiyle belli yönlerden kamu yararının gözetilmesi amacı arasındaki çelişki faaliyetlere ve devletle olan ilişkilere de yansımaktadır. Aynı durum meslek kuruluşlarının mesleki derneklerle olan ilişkisi bakımından da geçerlidir.

Diğer yandan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ayrıksı statüleri dernek statüsündeki meslek örgütleriyle aralarında farklılıklar oluşmasına, örgütlenme ve işleyişte ikili bir yapının (Tosun, 1998:241) doğmasına neden olmaktadır. Türkiye'de meslek kuruluşlarının oda ve dernek tipi örgütlenme modelleri arasında bir rekabet yaşanmaktadır (Tosun, 1998:239). Bu rekabetin sonuçları meslek kollarına göre farklılık gösterebilmektedir. Ticaret ve sanayi alanındaki örgütler arasında var olan ve kimi zaman alevlenen karar alma mekanizmalarında belirleyici olma, hükümetler nezdinde etkinlik kazanma ve iş dünyasını temsil etme mücadelesi bu rekabetin sonucudur. 1980 sonrasında artan bu rekabet özellikle sermaye yoğun çalışan kesimle emek yoğun meslek grupları arasında, bir başka deyişle, büyük sermayeyle küçük işletme sahipleri arasında bir ayrışmanın doğmasına (Tosun, 1998:239) neden olmuştur. Bu ayrışmada, büyük sermayenin gerek seçim usulleri gerekse yasal bazı sınırlamalar nedeniyle kendisini kamu kurumu niteliği taşıyan meslek kuruluşlarında yeteri kadar temsil ve ifade etme imkanı bulamaması ve bundan rahatsız olmasının da etkisinin olduğu kabul edilmektedir.

Baskı gruplarının en belirgin özelliği rant maksimizasyonu güdüsüyle hareket etmeleridir. Zaten ortak çıkarlar etrafında bir araya gelen kitlelerden oluşan baskı gruplarının temel işlevi örgüt ve üye çıkarlarını korumak ve geliştirmek için karar alma mekanizmalarını etkilemek ve yönlendirmektir. Bu açıdan bakıldığında, gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya gelmemiş olsalar bile, ortak çıkarlar etrafında örgütlenmiş/örgütlendirilmiş meslek kuruluşlarının da diğer baskı grupları (işçi sendikaları, işveren sendikaları ve örgütleri) gibi siyasi iktidarları kendi çıkarlarını korumak, kollamak yönünde etkilemeye çalıştıkları görülmektedir. Özellikle ekonomik yönü ağır basan meslek kuruluşlarının bu yöndeki faaliyetleri ve etkinlikleri göze çarpmaktadır.

Devletin bazı görev ve yetkilerini kamu kurumu niteliği verdiği meslek kuruluşlarına devrettiği görülmektedir. Kuşkusuz bunun çok çeşitli amaç ve sebepleri olabilir. Devletin küçültülmesi, demokratikleşmenin tesisi bakımından yerinden yönetimin güçlendirilmesi, çeşitli sosyal kesimlerin sisteme dâhil edilmesinin sağlanması, kamunun üstlenmek istemediği bazı fonksiyonları ilgili kuruluşlara gördürme isteği veya belli işlerin/hizmetlerin meslek kuruluşlarınca devlete nazaran daha etkin bir şekilde yürütülebileceği inancı bu amaç ve sebeplerden bazılarıdır.

Devletin belli alanlardan çekilip fonksiyonlarını meslek kuruluşlarına devretmesi, bu kuruluşların daha da güçlenmesine imkân sağlamaktadır. Bu durum kimi meslek kuruluşlarının kamusal niteliğinin daha da belirginleşmesine neden olmaktadır. Ancak güç, kaynak ve etkinlik

artışının, beraberinde bazı olumsuzluklar getirdiği de bilinen bir gerçektir. Yeni yeni görev ve yetkiler üstlenerek kendisine mali kaynaklar oluşturan, bu amaçla personel istihdam eden, sermaye koyan meslek kuruluşlarının zaman içerisinde gerçek amaç ve işlevlerinden uzaklaşıp bir kamu iktisadi teşebbüsü hüviyetine bürünme ihtimali bulunmaktadır. Ya da, bu güç ve imkanların özellikle yönetici kesimin özel çıkarları doğrultusunda kullanılmasının söz konusu olduğu durumlarda, gerek yönetici kesim gerekse üyeler bakımından meslek kuruluşuna karşı bir yabancılaşmanın yaşanması söz konusu olmaktadır. Kuruluş gayesi ve temel işlevlerinden uzaklaşan, rant kollama peşinde koşan ve sürekli yeni imkanlar oluşturma çabası içinde olan kuruluşların gerçek anlamda meslek örgütü niteliklerini koruyabilmeleri imkânsız hale gelecektir.

Bir meslek kuruluşunun her şeyden önce var olma nedenini biliyor olması gerekir. Bu bilginin bir fikirler, düşünceler toplamı halinde olmasından ziyade, düzenli ilişkiler kurgusunda, bütün bir yapı halinde olması tercih edilir (Demircan, Sivil Toplum Örgütlerinde Kapasite). Bunun için kuruluşun kuruluş gayesi ve gelecek vizyonunun açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, bazı meslek kuruluşları arasında ciddi anlamda çıkar çatışmaları ve rekabet olduğu görülmektedir. Bu rekabetin daha sağlıklı, nitelikli ve başarılı hizmet üretimine yönelik olmaktan çok (Korhan Gümüş, Türkiye'de Sivil Topluma İlişkin Genel Sorunlar ve Öneriler) daha çok üyeye sahip olma, kaynakları başkasıyla paylaşmama, daha güçlü hale gelmeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu alanda yaşanan ilk mücadele Osmanlı Döneminde esnaf ve sanatkârlar ile yeni yeni güçlenen ticaret erbabı arasında görülmektedir. Benzer bir çatışma sonraki dönemlerde tüccarlar ile yeni bir grup olarak ortaya çıkan sanayiciler arasında vuku bulmuştur. Ticaret erbabı ile sanayiciler arasındaki bu mücadele Cumhuriyet Döneminde de sürmüştür. Sanayicilerin ayrı bir örgüt altında örgütlenmeye gitme talepleri ticaret erbabının tepkisini çekmiş ve engellenmiştir (Zabçı, 2003:178). Neticede tüccar ve sanayiciler ayrı ayrı örgütlenmiş olsalar bile, yine tek çatı altında birleştirilmişlerdir.

Bu tür çatışmaların diğer meslek grupları ve kuruluşları arasında da yaşandığı bilinmektedir. Bir kere, belirtelim ki, örgütlü gruplar yeni mesleki örgütlerin teşkiline, bazı meslek mensuplarının kendilerinden ayrılarak yeni örgütler kurmalarına karşı çıkmaktadırlar. Bugün, esasında ayrı bir örgüt çatısı altında bir araya gelmesi gereken çeşitli meslek mensupları var olan güçlü örgütlerin engellemesi nedeniyle müstakil meslek kuruluşu olarak örgütlenememektedirler. Parlamentoya sunulan çeşitli kanun teklif ve tasarılarının mevcut meslek kuruluşlarının hükümetler ve parlamento üzerinde oluşturdukları baskılar (veya ikna suretiyle) sonucunda kadük kalması ve çıkarılamaması bu durumun açık göstergesidir.

Meslek kuruluşları içerisinde farklı kesimlerin oluşturduğu gruplaşmalar bulunmaktadır. Farklı ideolojik veya çıkar grupları örgüt yönetimlerinde etkinlik kazanma mücadelesi

vermektedirler. Hatta bu mücadele sonucunda yeni yeni mesleki örgütlenmelere gidildiği de görülebilmektedir. Örneğin, TÜSİAD'ın kuruluşunda büyük sermayenin TOBB üzerinde etkinlik kazanamamasının önemli bir etkisinin olduğundan (Zabçı, 2003:179) söz edilmektedir. Bu örnekte görüldüğü üzere, meslek kuruluşlarında yaşanan gruplar arası iktidar mücadelesi bazen kamu kurumu niteliği taşıyan yeni bir meslek kuruluşunun kurulması ya da dernekler mevzuatı çerçevesinde bir örgütlenmeye gidilmesiyle sonuçlanabilmektedir. Örgütsel anlamda yaşanan bu tür parçalanmalar meslek kuruluşlarının genel olarak etkinliğini ve devleti etkilemedeki gücünü zayıflatabildiği gibi, kendi aralarındaki güç dengelerini de değiştirmektedir.

Meslek kuruluşlarının özünde birer sivil toplum kuruluşu olarak işlev görmeleri gerekirken, yasal düzenlemelerle sadece mesleki yaşamı düzenleyen, meslek mensuplarının dolaylı yoldan devletle eklemlendiren kuruluşlar şeklinde işlev gördükleri sıkça dile getirilmektedir. Bunların, kamu kurumu niteliğinde olmaları mensuplarını devletin himaye ağlarına bağladığı ve odalar üzerindeki devlet denetiminin dolaylı olarak devletin toplum üzerindeki denetimine dönüştüğü vurgulanmaktadır (Tosun, 1998:278).

Kamu kurumu niteliği taşıması yönüyle devletle organik ilişkisi bulunan ve özerkliği sınırlı, zorunlu üyelik esasına dayalı mesleki örgütlenme yapısı demokratik sivil toplumun gelişmesini engelleyici ve meslek mensuplarının beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanmasından uzak bir keyfiyette gözükmektedir. Bu kuruluşların demokratik sivil toplum potansiyelinin önündeki en büyük engel (Tosun, 1998:241) söz konusu yapılarıdır. Diğer yandan bu yapının güçlü ve hakim statüsü dernek statüsündeki gönüllü birlikteliğe dayalı mesleki örgütlenmeyi de güdükleştirmekte ve bunların işlevlerini ve etkinliklerini sınırlamaktadır. Keza, çeşitli meslek grupları alanında varlığını sürdüren bu tarz örgütlenmelerin son tahlilde ayrı bir kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak varlığını sürdürme arayışları da söz konusu ikili yapının doğurduğu bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumun genişçe bir kesimini oluşturan, tüccar ve sanayiciden, çiftçi, küçük esnaf ve sanatkârlara, doktorlardan mühendislere, avukatlardan eczacılara ve muhasebecilere kadar birçok serbest meslek grubuna mensup kişilerin kanuni düzenlemelerle zorunlu olarak bir araya getirildiği meslek kuruluşlarının devletin toplumu gözetim ve denetim altında bulundurma, yönlendirme aracı olmaktan çıkarılarak gönüllülük esasına dayalı olarak ortak mesleki çıkarların, duyarlılıkların ve taleplerin ifade edildiği (Tosun, 1998:241) gerçek anlamda sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan özgür platformlar haline getirilmesi gerekmektedir.

Mevcut örgütsel yapıda en sorunlu alan, meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri, statüleri ve devletle olan ilişkilerin niteliğine ilişkindir. Meslek kuruluşlarının örgütsel yapılarına ve yürüttükleri faaliyetlere ilişkin sorunlar esas olarak devlet karşısındaki konumlanışlarından/devletle ilişkilerinden ve/veya merkezi-bürokratik yapılanmalarından/teşkilat-yönetim yapılarından kaynaklanmaktadır (Tosun, 1998:275).

Toplumsal örgütlerin ortaya çıkışı ve şekillenmesi, içinde bulunan toplumun yapısı, tarihi, gelenekleri, devlet anlayışı ve kamu yönetiminin yapısı gibi çeşitli etkenlere bağlıdır. Ancak, bu yapı tamamen müdahale edilemez ve değiştirilemez değildir. Devletlerin ve kamu yönetimine dâhil çeşitli örgütlerin sil baştan yeniden yapılandırılabildiği göz önünde bulundurulduğunda, meslek kuruluşlarının örgütlenmesinde de zamana ve toplumsal koşullara göre yeni yaklaşımların benimsenebileceği ve gerek duyulan örgüt yapısının hayata geçirebileceği kuşkusuzdur. Bu yapılandırmada devletin değil toplumun, ilgili tarafların başat aktör olması gerekir. Fakat mevcut örgütsel yapıda meslek kuruluşlarının yönetim organları belirleyici olmakta, meslek mensuplarının büyük çoğunluğu bu konuda pasif kalmaktadır. Organ seçimlerindeki sistem, ideolojik gruplaşmalar, mesleki örgütlenmeye olan ilgisizlik ve diğer faktörler alternatif mesleki örgütlenme modellerine ilişkin talep ve beklentilerin görünür kılınmasını engellemektedir.

Meslek kuruluşlarının örgütlenmesinde farklı alternatifler söz konusudur. Kamu tüzel kişiliğini haiz olarak devlete eklemlenmiş bir yapı tercih edilebileceği gibi, devlet karşısında özerk ve sivil toplumun bir unsuru olarak özel hukuka tabi bir örgüt yapısı da benimsenebilir. Bu iki farklı model meslek kuruluşlarının teşkilat yapılarının, faaliyetlerindeki etkinlik düzeylerinin, toplum ve devletle olan bağ ve ilişkilerinin ve hatta yaşanacak muhtemel sorun ve aksaklıkların da belirleyicisi olacaktır. Türkiye'de Selçuklular dönemindeki ahi birlikleri hariç tutulacak olursa, Osmanlı klasik döneminden, Tanzimat sonrası döneme ve Cumhuriyetin başlarından günümüze kadar geçen süreçte genel olarak birinci modelin hayat bulduğu görülmektedir.

Türkiye'de az gelişmiş ülkelerdeki yapılara benzer şekilde sivil toplum alanına ait olması gereken faaliyetlerin (mesleki faaliyetlerin) devletin himayesi altında, yarı-resmî nitelik taşıyan tekelci ve hiyerarşik örgütler aracılığıyla gerçekleştirilmesi sivil toplumun demokratik potansiyelini ortaya çıkaracak özerklik ilkesini zedelemektedir (Tosun, 1998:284). Keza, bu örgütlerin teşkilat ve yönetim yapılarında, kamu kuruluşlarında görülmeye alışılan sorun ve olumsuzlukların görülmesi de meslek kuruluşlarının toplumda demokratikleşme sürecini geliştirecek bir işleve sahip olmalarını güçleştirmektedir. Ayrıca, söz konusu modelle meslek mensuplarının ihtiyaç ve beklentilerinin tam olarak karşılanabildiği ve temel işlevlerin etkin bir şekilde ifa edilebildiği de şüphelidir.

Demokratikleşme sürecinde devlet-sivil toplum ilişkisi bağlamında Türkiye örneğini inceleyen Tosun, Türkiye'de meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliklerinden arındırılarak, gönüllü üyelik esasına göre örgütlenme modelinin benimsenmesi suretiyle sivil bir görünüm kazanmaları gerektiğini (Tosun, 1998:291) önermiştir. Bu modelin, mevcut sistemde yeterince temsil edilmediğini düşünen çeşitli meslek mensuplarının da ayrı ayrı örgütlenmelerine imkân tanıyacağı değerlendirilmektedir.

- **Meslek kuruluşları, belli bir mesleğe mensup olanları bünyesinde toplayan kişi topluluğu niteliğindeki örgütler olmaları, işlevleri ve organlarının oluşumu bakımından demokratik yapılar olarak gözükmesine rağmen, bu kuruluşların yönetiminde, faaliyetlerin yürütülmesinde, devlet ve diğer toplumsal aktörlerle olan ilişkilerinde demokratik değerlerin gerçek anlamda işlerlik kazandığını söyleyebilmek mümkün değildir. Çoğulcu demokrasi ilkeleriyle bağdaşmayan uygulama ve yaklaşımları mevcut yapılanmayı tartışmalı hale getirmektedir.**

Meslek kuruluşlarında demokratik değerlerin örgütsel yapıya ilişkin olmaması, bir diğer sorun olarak karşımıza çıkar. Sivil toplum kavramının yerini tutan "demokratik kitle örgütleri" kavramı vurgusu, "demokratiklik" niteliğine ilişkindir. Oysa demokratik değerlerin örgüt içinde gündelik yaşam pratiğine aktarılmamış olması, meslek kuruluşlarının etkinlik, örgüt üyeleri, devlet, diğer toplum kesimleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerini de yakından ilgilendiren önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Demokratik değerlerin birincil yuvası olması gereken meslek kuruluşlarında, siyasi partiler ve sendikalar gibi örgütlerde de olduğu gibi demokrasiyi içselleştirememe sorununun yaşandığı bilinen bir gerçektir (Tosun, 1998:276).

Eşitlik, katılımcılık ve çoğulculuk demokrasinin mahiyetini ve işleyişini belirleyen temel enstrümanlardır. Bunlar meslek kuruluşları gibi toplumsal örgütlenmeler aracılığıyla demokrasiye esas özelliğini kazandıran ve gelişme yönünü belirleyen temel parametrelerdir (Şaylan, 1988:28). Dolayısıyla çoğulculuk ve katılım boyutu bulunmayan veya yetersiz olan demokrasi uygulaması eksik kalacaktır. İşte, meslek örgütleri katılım mekanizmalarının işletilmesinde ve çoğulculuğun sağlanmasında önemli işlevler görmektedirler. Meslek kuruluşları çoğulcu demokrasilerde dernek ve sendikalarla birlikte toplumun temel unsurları olarak görülmektedirler. Bir yandan, mensuplarının menfaatlerini savunmak öte yandan da kamuoyu oluşmasında (Gökalp, 1984:20) ve mensuplarının demokratik düzen içerisinde etkin katılımlarını sağlamada önemli roller üstlenmektedirler.

Ancak, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının başta kendi içlerinde demokratik bir ortam yaratamadıkları görülmektedir. Bu örgütlerin birçoğunda (meslek kuruluşları da dâhil) farklılıklara ve çok sesliliğe tahammülsüzlük gösterilmekte, tepeden inme ve merkeziyetçi bir yönetim anlayışı benimsenmekte ve dayatmacı bir karar alma mekanizması işletilmektedir (Ercan, 2002:76). Örgüt içi demokrasiyi sağlayamayan, katılım kanallarını tıkayan, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim tarzı geliştiremeyen, üyeler ve üyelerin talep ve beklentilerinden soyutlanan bu örgütlerin işlevlerini gerçek anlamda yerine getirebilmesi mümkün gözükmemektedir.

Bunun için bu örgütlerin yönetim kurullarının görev sürelerine bakılması, yöneticilik yapan kişilerin hangi aralıklarla değiştiğine göz atılması, seçim usulleri ve uygulamalarının incelenmesi, üyeler, devlet, çeşitli toplumsal kesimler ve paydaşlarla olan ilişkilerin biçimi ve

niteliği üzerinde durulması yeterli olacaktır. Yapılan bir araştırmada, yönetim kurullarının ortalama görev sürelerinin oda tipi meslek kuruluşlarında 5,5 yıl olduğu, başkanların ortalama görev sürelerinin ise 10.1 yıl olduğu saptanmıştır. Bu yapının, demokratik ve dinamik bir kurumsal görüntüden çok, durağan ve bireysel ilişkilere dayalı kemikleşmiş bir nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır (Tosun, 1998:276).

Meslek kuruluşlarının, geçmişte yaptıkları bazı faaliyet ve eylemleri nedeniyle kimi zaman demokrasi karşıtı bir yaklaşım/duruş gösterdikleri ve idare teşkilatının bir parçası oldukları ve kamu tüzel kişiliğini haiz oldukları halde meşru siyasi iktidarlara ve parlamentoya karşı yapı ve işlevleri, görev ve yetkileriyle bağdaşmayan eylemlerde bulundukları ifade edilmektedir. Özellikle devletin idari ve mali denetim yetkisini kullanmaması ve bu kuruluşların da idari ve mali özerkliği sınırsız bir bağımsızlık olarak algılayarak ideolojik/politik organizasyonlar gibi hareket etmeleri kamuoyu ve meslek mensupları tarafından eleştirilmektedir. Diğer yandan, kurumsallaşmaları üzerindeki devlet gölgesine rağmen, meslek kuruluşlarından bazılarının tarihsel süreç içerisinde kimi zaman demokratikleşme sürecini destekleyici bir tutum gösterdikleri de (Tosun, 1998:278) kabul edilmektedir. Bu konuda, meslek kuruluşlarının yaklaşımları konusunda farklılık bulunmaktadır. Ayrıca belli koşullar altında ve zamana göre şekillenen bir yaklaşımın söz konusu olduğu görülmektedir.

Gerçekten, yüklendikleri misyon, yürüttükleri faaliyetler ve yaptıkları açıklamalar incelendiğinde, Türkiye'de meslek kuruluşlarının kanunen kendilerine çizilen çerçeveyi genişleterek bir meslek örgütü olmanın ötesinde çok farklı işlevler üstlendikleri görülmektedir. Meslek kuruluşlarının grup çıkarları ve toplumsal bazı yararların sağlanması doğrultusunda siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel hatta dış politika dâhil her alanda söz sahibi olma arayışında oldukları ve siyasi iktidarı yalnızca ekonomik ve mesleki çıkarları doğrultusunda etkilemeyi yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır. Türkiye'de meslek kuruluşlarının tarihçesi ayrı ayrı incelendiğinde kuruluşlarından günümüze kadar geçen dönem içerisinde bu anlamda büyük dönüşümlerin yaşandığı izlenebilir. Ancak belirtelim ki, meslek kuruluşları bu açıdan homojen değildir. Örgüt yapısı, toplumsal statü, mesleğe yüklenen anlam ve misyon, üye beklentileri ve dünya görüşü gibi faktörler üstlenilen misyonun ve yaklaşımın belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bazı kuruluşlarda ideolojik ve politik bağlantı açıkça görüldüğü halde, bazılarında daha çok mesleki çıkar odaklı olarak belirlenen yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir. Bu doğrultuda, kimi meslek kuruluşları siyasi iktidarları açık açık desteklerken, kimisi sert bir şekilde muhalefet etmekte, bazıları da duruma ve zamana, olaya göre farklılık gösteren bir yaklaşım benimseyebilmektedir.

Türkiye'de meslek mensuplarının, örgütlerini bir iktidar aracı olarak kullanma yaklaşımı içinde olduklarını görmemek mümkün değildir. Özellikle güçlü grup ve örgütler, siyasi iktidarı çeşitli şekillerde etkilemek ve yönlendirmekten ziyade, karar alma mekanizmalarında bizzat,

aktif olarak yer almaya çalışmaktadırlar. Çeşitli vesilelerle gündeme gelen bir kısım talepler bunu göstermektedir. Diğer yandan, "katılımcı demokrasinin", bir meslek kuruluşu yöneticisi tarafından "yönetimde siyasi otorite ile sivil toplum kuruluşlarının beraber aynı görüş doğrultusunda görüşlerinin ve fikirlerinin tartışılması ve bir konsensus oluştuktan sonra bunların yürürlüğe konması" olarak tanımlanması (Zabçı, 2003:177;189) bize, meslek kuruluşlarının karar alma mekanizmalarında yer almayı siyasi iktidarı etkilemekten çok, siyasi iktidarla birlikte karar almayı sağlama aracı olarak gördüklerine işaret etmektedir. Böylece, meslek kuruluşlarının işlevi, daha önce siyasi otoritelerle birlikte üzerinde uzlaşılan politik kararların uygulanmasını sağlamak ve denetlemek, yani bir bakıma kararı aldıktan sonra hesap sorma (Zabçı, 2003:177;189) ile sınırlı olacaktır. Bu tür bir yaklaşımın meslek kuruluşlarının işlevleri ve statüleriyle, demokratik sistem içindeki olması gereken rolleriyle örtüştüğünü kabul etmek güçtür. Siyasi otoritelerin işlevlerini zayıflatan, diğer toplumsal kesimleri ve çıkar gruplarını hiç sayarak ve devlet nezdindeki gücünü kullanarak sistem içerisinde siyasi bir aktör olarak iktidarı paylaşmayı hedefleyen bu yaklaşımı çoğulcu demokrasinin gereği olarak kabul etmek mümkün değildir. Aksine, bu tür yaklaşımların toplumsal kesimler arasında eşitsizlik doğurduğunu ve demokratik sisteme zarar verdiğini görmek gerekir.

Cumhuriyetin kuruluşundan beri iktidardaki partilerin meslek kuruluşlarıyla ciddi anlamda siyasi ilişkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu ilişkinin niteliği dönemin konjonktürü, parti programları, partilerin ve meslek kuruluşlarının yönetim kadroları arasındaki ilişkiler, meslek kuruluşlarının partiler veya yasama organında temsil edilmesi gibi çeşitli unsurlara göre farklılık göstermekle birlikte, her dönemde böyle bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Öyle ki, tek parti iktidarı döneminde "Partiye bağlılığı onaylanan hükmi şahsiyetler"in kurulduğu ve bunların parti kurultaylarına delege göndererek katıldıkları da belirtilmektedir (Aslan ve Gül, 2004:89). Meslek kuruluşlarını siyasi partinin yan örgütü/arka bahçesi gibi kullanma iradesi ve arayışı sonraki dönemlerde de benzer şekilde sürmüştür.

Nasıl ki, meslek kuruluşlarının bir çıkar ve baskı grubu olarak temsil ve etkinlik kabiliyetini optimum düzeyde tutması gerekiyorsa, iktidardaki siyasi otoritenin de toplumsal ihtiyaçları en iyi şekilde karşılama ve toplumsal hoşnutluğu optimum düzeyde tutabilmek için tüm kesimlerin varlığını ve beklentilerini dikkate alması gerekmektedir. İşte bu durum siyasi karar alma mekanizmasındaki aktörler arasında bir ortak payda zemini oluşturmaktadır. Kabul etmek gerekir ki, ekonomik ve sosyal nitelikli çıkar grubu olan meslek kuruluşları ile siyasi irade arasında karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi bulunmaktadır (Yorgancı, 2000). Bu karşılıklı bağımlılık, siyasi iktidarlarla meslek kuruluşlarının ortak bir payda zemininde bir araya gelmelerini ve ilişkilerin katı bir karşıtlıktan ziyade yapıcı ve daha esnek bir şekilde geliştirilmesini gerektirmektedir.

Bunun sonucu olarak gelişmiş batı demokrasilerinde sivil toplum kuruluşlarıyla (özel olarak da meslek kuruluşlarıyla) siyasi otoriteler arasında hukuk temelli ve karşılıklı işbirliğine, istişareye dayanan ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaya yönelik olarak yeni yeni platformlar oluşturulmuştur (Örneğin, Avrupa Birliğindeki ekonomik ve sosyal konsey). Bu nedenle, meslek kuruluşları siyasi otoriteler karşısındaki konumlarını ve ilişki biçimlerini ideolojik saiklere dayalı olarak değil, üyelerinin çıkarları, talep ve beklentileri çerçevesinde daha iyi hizmet yapma anlayışına bağlı olarak belirlemelidir. Böylece, siyasi otoritelerle siyasi mücadele yapmak yerine, örgüt amaçlarını gerçekleştirmek yönünde iyi ilişkiler geliştirmek ve üyelerin hak ve menfaatlerini en iyi şekilde savunmak mümkün olabilecektir.

Ayrıca, meslek kuruluşlarında yönetsel iktidarı elinde bulunduran kesimler ile muhalif gruplar arasındaki ilişkilerin de demokratik değerlere uygun olduğu söylenemez. Çoğu zaman devlet baskısından, siyasi otoritelerin müdahalelerinden yakınan yönetimlerin muhalif kesimlere karşı takındıkları tutumlar büyük bir çelişki oluşturmaktadır (Tosun, 1998:276). Farklı çıkar grupları veya ideolojik kesimler arasındaki bu tarz bir iktidar mücadelesi, meslek mensuplarının geneli, çoğunluğu ve toplum bakımından bir yarar sağlamamakta, aksine hem meslek kuruluşlarının kamuoyu ve toplum nezdindeki itibarına zarar vermekte, hem de üyelerin dayanışma ve işbirliği ruhunu, örgütsel bağlılıklarını, yönetim ve karar alma mekanizmalarına aktif katılım isteklerini zayıflatmaktadır.

Kısır örgüt içi demokrasi çekişmeleri, mesleki sorunlar ve çözümleri üzerinde yoğunlaşmak yerine, kurumlar üzerinde yoğunlaşmayı gündeme getirmekte ve çekişmelerin kamuoyuna yansıyan görüntüsü bu kuruluşlara olan güveni azaltmaktadır. Bu çerçevede demokratik ilkelerin hem örgüt içi ilişkilerde, hem de diğer kesimlerle (devlet, diğer sivil toplum kuruluşları) olan ilişkilerde uygulanması gerekir (Tosun, 1998:276). Örgüt içi ilişkilerde demokratik bir yapı ve yönetim yaklaşımını ortaya koyamamış örgütlerin, topluma ve siyasi otoritelere demokratikleşme yönünde baskı yapması etkili olmayacağı gibi, doğru da olmayacaktır. Bu durum meslek kuruluşlarının haklı ve makul taleplerinin karşılanmasını da olumsuz etkilemektedir.

Meslek kuruluşlarının demokratik değerleri sadece söylemlerinde değil, örgütsel yaşamlarında da hayata geçirmeleri gerekmektedir. Yıllarca değişmeyen yöneticiler ve tek ses görüntüsü ile siyasal partilerdeki ve sendikalardaki bazı yapısal demokratik sorunları aynı şekilde kendi içlerinde barındıran (Tosun, 1998:278) meslek kuruluşları kendi durumlarını gözden geçirerek her açıdan demokratik bir yapının teşkili için çalışmalıdır.

Sivil topluma yüklenen anlam ile onun toplumsal yaşamda gördüğü işlev birebir örtüşmemektedir. Sivil toplum kuruluşlarının demokratikleşmenin itici gücü olması beklenirken, bu örgütler siyasete atlama taşı olarak, ya da toplumda güç ve prestij edinme gibi bireysel amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Yine, sivil toplumlar aracılığı ile yürütülen siyaset veya

sivil toplum siyaseti görünür biçimde sivil toplumun gelişiminin önünde engeldir (Özüerman, 2005:514). Özüerman'a göre (Özüerman, 1997:44) Türkiye'de sivil toplumun önündeki en büyük engel toplumun kendisidir. Buradan yola çıkarak söyleyecek olursak meslek kuruluşları bu yapıları, işlevleri ve bakış açılarıyla mesleki örgütlenmenin önündeki en büyük engel olarak gözükmektedir. Çünkü yapısı itibarıyla devletin dışında yeterince özerk bir alan oluşturamamışlardır. Birçok bakımından devlet kurumlarıyla iç içe geçmişlerdir. Sürekli demokratikleşmeden, şeffaflıktan, hesap vermeden, katılımcılıktan, çoğulculuktan, eşitlik ve adalet ilkelerinden, örgütlenme hürriyetinden söz eden meslek kuruluşları kendi örgütlerinde bu ilkeleri hayata geçirmekten uzak gözükmektedirler. Diğer yandan, hem kamu kurumu niteliğini haiz olarak bazı kamu hizmetlerini yürütmek hem de kendisini sivil toplum kuruluşu/baskı grubu olarak adlandırıp devleti denetlemeye kalkışmak bir çelişki (Özüerman, 2005:516) olarak ortaya çıkmaktadır.

- **Meslek kuruluşlarının yönetim ve faaliyetlerindeki etkinsizlikler, amaç dışı faaliyetler ve demokratik ilkelerle bağdaşmayan uygulamalar bu kuruluşlara zarar vermekte ve meslek mensuplarının tepkisini çekmektedir.**

Meslek kuruluşlarındaki bir diğer sorunlu alan örgütsel etkinlik konusudur. Örgütsel etkinliğin üye sayısı (taban) ve mali kaynakla doğru orantılı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, meslek kuruluşlarının etkinliğinin fazla olması beklenir (Tosun, 1998:243). Ancak yalnızca bunlar yeterli değildir. Yönetim anlayışı, paydaşlarla iyi iletişim ve ilişkiler, üyelerin motivasyonu ve aktif katılımı, uzun vadeli ve planlı hareket, kaynakların yönetiminde profesyonellik, etik ilkelere uyum, şeffaflık gibi unsurlarda başarı ve etkinliğin belirleyicisi olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de meslek kuruluşları arasında bir homojenlik bulunmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle örgütsel tabanı geniş olan ve kaynak sıkıntısı bulunmayan bazı örgütlerin de beklenen etkinliği gösteremediği görülmektedir.

Bu durum meslek mensupları ve kamuoyunca eleştiri konusu edilmektedir. Özellikle kaynak kullanımlarındaki savurganlık, yolsuzluk ve suiistimaller, demokratik ilke ve değerlere uymayan yaklaşımlar, hesap verme mekanizmaların işletilmemesi, şeffaf olunmaması, kapalı ve tutucu yaklaşımlar, katılımcılığın önündeki engeller, profesyonel yönetim yerine bürokratik mekanizmaların varlığı, kurumsallaşmaktan çok kişilere bağlı yapıların varlığı, yönetim erkinin belli kişi ve gruplarda toplanması, meslek mensuplarının beklenti ve taleplerinin yeterince karşılanmaması gibi sorunlar sıkça gündeme gelen hususlar olmaktadır. Örgütsel tabanı küçük ve kaynak sıkıntısı olmayan daha çok profesyonel meslek birliği görüntüsü veren bazı kuruluşların diğerlerine nazaran daha etkin ve verimli faaliyetler yürüttüğü ve bu kuruluşlarda sözü edilen sorunlarla karşılaşılmadığı görülmektedir.

Yukarıda belirtilen sorunlar meslek mensuplarının kanunen üye oldukları örgütlere karşı bakış açılarını olumsuz etkilemekte, ayrıca söz konusu kuruluşların kamuoyu nezdindeki prestiji de bundan zarar görmektedir. Özellikle seçim dönemlerindeki ideolojik kamplaşmalar ve çekişmeler ortak değerleri zayıflatmakta ve meslek mensupları arasındaki işbirliği ve dayanışma ruhunu zedelemektedir. Bu da bir kısır döngünün varlık sebebi olmaktadır. Zira büyük çoğunluk aktif katılımdan ziyade örgütsel faaliyetlerin tamamen dışında kalmayı tercih etmekte, bu da örgütlerin belli grupların tekelinde kalmasına ve genel mesleki çıkarların korunması yönünde faaliyet yürütmekten ziyade, örgüt içi iktidarın kuvvetlendirilmesi doğrultusunda faaliyetlere ağırlık verilmesine neden olmaktadır. Bu yönüyle meslek örgütleri belli ideolojilerin hakim olduğu veya belli kişi veya grupların kişisel çıkar elde ettiği kuruluşlar olarak algılanmaktadır.

Ensaroğlu'nun Türkiye'de sivil toplum örgütleri için ifade ettiği şu gerçeğin meslek kuruluşları bakımından da söz konusu olmadığını söylemek zordur. Ensaroğlu'na göre (Tosun, 1998:278) Türkiye'de sivil toplum örgütleri gerek sınırlayıcı yasal düzenlemeler ve kaynak yetersizlikleri (kaynak yetersizliği tüm meslek kuruluşları bakımından geçerli değildir) gerekse zihniyet problemleri yüzünden yeterli ölçüde işlevsel olamamakta ve gerekli başarıyı gösterememektedirler. En önemli zaaf ise, ideolojik tutumların ön plana çıkması ve belirleyici olmasıdır. Faaliyetlerin yürütülmesinde etkinliği ve verimliliği sağlayacak yapı ve mekanizmaların oluşturulamaması da bir diğer eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasını ve reform yapılmasını isteyen baskı grubu niteliğindeki örgütlerin (sendikalar, meslek kuruluşları, bazı vakıf ve dernekler) pek çoğunun kendisi reforma muhtaç gözükmektedir. Bu örgütlerin de yeniden yapılandırılması gerekmektedir (Özüerman, 1997:44).

Bu nedenle, meslek mensuplarının ve kuruluşların yöneticilerinin yaklaşımı önem kazanmaktadır. Örgüt faaliyetlerine aktif katılımdan, mesleki dayanışmaya, seçim usulünden, iç denetim mekanizmalarının işletilmesine, hesap verme sorumluluğundan, şeffaflığın sağlanmasına, organların teşkilinden bürokratik yapının oluşturulmasına kadar her alanda demokratik bir yapının tesisi ve bu anlamda yeni bir yönetim kültürü oluşturulması elzemdir. Keza, üyelerin talep ve beklentilerini karşılayan, üyeler arasında iyi ilişkiler geliştiren, haksız rekabeti önleyen, mesleki ahlak kurallarını ödün vermeksizin uygulayan, siyasal karar alma mekanizmalarına aktif bir şekilde ve tarafsız bir yaklaşımla katılan bir örgüt tasarımı gerekmektedir.

Aslında bu durum bize yalnızca meslek kuruluşlarının demokratikleşmesini sağlayacak bazı düzenlemelerin yapılması ve gerekli mekanizmaların oluşturulmasının tek başına yeterli olmayacağını göstermektedir. Toplumun ve devlet aygıtının demokratikleştirilmesindeki sıkıntılar sürdükçe bunun meslek kuruluşlarındaki yansıması da devam edecektir. Öyleyse, sürecin tek yönlü değil iki yönlü olarak işletilmesi gerektiği (Tosun, 1998:243) ve kalıcı bir

çözümün ancak toplumun demokratik değerleri benimsemesi, özümsemesi ve devletin gerçek manasıyla demokratikleştirilmesiyle mümkün olacağı söylenebilir.

Sivil toplum örgütlerinin veya meslek kuruluşlarının demokratikleşmesi ve gelişmesinin önündeki engellerin sadece devletten kaynaklanmadığı açıktır. Finansman, eğitim, yönetim yaklaşımı, seçim sistemi ve organların teşekkülü, toplumsal alışkanlıklar, ideolojik yaklaşımlar, katılım, insanların kendini motive etme eksikliği, güven eksikliği, örgütler arası iletişimsizlik, rekabet gibi tamamen toplumsal ve yapısal engel ve sorunların da (Tosun, 1998:233) meslek kuruluşlarının yapısını ve niteliğini etkilediği bilinmektedir. Meslek kuruluşlarının demokratikleştirilmesi ve işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerinin sağlanması yalnızca demokratik ilkelere dayalı bir seçim sisteminin getirilmesi ve devlet karşısındaki özerkliklerinin güçlendirilmesiyle yapılamaz. Özel olarak bu örgütlerin ve meslek mensuplarının genel olarak da toplumun demokratik kültürü özümsemesi ve hayata geçirmesi lazımdır. Yasal düzenlemelerin tek başlarına yeterli olmadığı ve istenen sonuçları doğurmadığı her alanda yaşanan tecrübelerle sabittir. Meslek örgütlerinin etkinliklerini doğrudan yasal düzenlemelerle bağlantılı gören bu gibi görüşler Türkiye'de yaygın kabul görmektedir. Her sorunun kaynağı yasal düzenleme eksikliği veya mevcut düzenlemelerin yetersizliğine bağlanmakta, kişi ve kurumların kurumsal etkinlik üzerindeki rolleri ve olumsuz etkileri ve diğer çevresel faktörler ihmal edilmekte veya görmezden gelinmektedir.

Dolayısıyla, meslek kuruluşlarının iktidar amaçlı hareket tarzını bir yana bırakıp kendilerini gözden geçirmeleri gerekmektedir. Daha katılımcı, müzakereci, diyaloga açık, kapsayıcı, yapıcı, yönlendirici (Gümüş, Türkiye'de Sivil Topluma İlişkin Genel Sorunlar ve Öneriler) bir konuma gelmeleri bu kuruluşların etkinliklerini artıracaktır. Gücünü üyesinden alan, üyeye dayalı bir örgüt yapısı olan ve para kazanma amacı gütmeyen, dolayısıyla da parasal yönden bir bağımlılık ilişkisi içine girmeyen (Tanık, 1992) bir mesleki yapılanmanın gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin bazı önemli konulardaki genel uygulamalar ile bunlara ilişkin değerlendirme ve öneriler aşağıda konular itibarıyla belirtilmiştir.

A- ANAYASA'NIN 135. MADDESİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Bilindiği üzere kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin en temel düzenleme Anayasa'nın 135. maddesinde yer almaktadır. Meslek kuruluşlarının Anayasal dayanağa kavuşmaları, 1982 Anayasasının hazırlanış sürecinde söz konusu maddeye ilişkin olarak yapılan tartışmalar ve uygulamada yargı kararları ve doktrin görüşlerinde ortaya konulan farklı yaklaşımlar ile bunlara ilişkin değerlendirmeler Raporun önceki bölümlerinde detaylı

olarak incelenmiştir. Mevcut Anayasa hükmü aşağıda gösterilmiştir. Ayrıca değiştirilen hükümlerin eski hallerine de parantez içinde yer verilmiştir.

"Madde 135- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişileridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

(26.7.1995 RG gün ve 4121 sayılı Kanun ile değişik) **Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.**

(Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.)

(26.7.1995 RG gün ve 4121 sayılı Kanun ile değişik) **Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler**.

(Siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.)

(26.7.1995 RG gün ve 4121 sayılı Kanun ile değişik) **Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.**

(Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir.)

(26.7.1995 RG gün ve 4121 sayılı Kanun ile değişik) **Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.**

(Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararı ile son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.)

(26.7.1995 RG gün ve 4121 sayılı Kanun ile değişik) **Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmi**

dört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar."

(Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve Devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülki amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir.)

(Görevden uzaklaştırma kararı; üç gün içinde mahkemeye bildirilir. Mahkeme görevden uzaklaştırma kararının yerinde olup olmadığına en geç on gün içinde karar verir.")

Anayasalarda yapılan değişiklikler yanında, Anayasanın 135. maddesine ilişkin olarak çeşitli kuruluş ve kesimlerce hazırlanan değişiklik önerileri de mevcuttur. Bunlar aşağıda belirtilmektedir [Anayasa taslakları ve değişiklik önerileri Hukuk ve Hayat Dergisinden (Hukuk ve Hayat Derneği, 2008) alınmıştır].

• **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2000 yılında hazırlanan Anayasa Taslağı)**

Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları

*"**Madde**- Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere mesleki disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında gizli oyla seçilen ve kanunla kurulan kamu tüzelkişilikleridir.*

Meslek kuruluşlarının iç işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

Bu meslek kuruluşları üzerinde devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarında çalışanların görevlerine kanunun belirlediği merciin istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir. Mahkeme gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu organlarda görev yapanların geçici olarak görevlerinden uzaklaştırılabilmelerine de karar verebilir."

• **Türkiye Barolar Birliği (2001 yılında hazırlanan ve 2007 yılında güncellenen Anayasa Taslağı)**

*"**Madde**- Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, kanunla kurulan, organları kendi üyeleri arasından kendilerince ve kanunda gösterilen usule göre yargı gözetiminde seçilen kamu tüzel kişilikleridir.*

Bu kuruluşların, seçilmiş organları, bir yargı kararı olmaksızın geçici veya sürekli olarak görevlerinden uzaklaştırılamaz.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunların üst kuruluşlarının yönetim organlarında kadınlar ve erkekler, sözkonusu kurumlardaki sayılarının en az üçte ikisi oranında temsil edilir.

Bu kuruluşların yönetim ve işleyişleri kanunla belirlenir. Düzenleyici işlemleri ve çalışma ilkeleri demokratik kurallara aykırı olamaz.

Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları, belli bir mesleğe mensup olanların ortak gereksinimlerini karşılamak, mesleki etkinliklerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak amacıyla oluşturulur.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üyeleri hakkındaki disiplin kovuşturmalarında, suçlamanın ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilerek, yazılı savunmasının istenmesi zorunludur."

• **Bilim Kurulu (Prof. Dr. Ergün Özbudun başkanlığında oluşturulan Bilim Kurulu tarafından 2008 yılında hazırlanan Anayasa Taslağı)**

Madde: *Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşları; kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir*

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların meslek kuruluşlarına üye olma mecburiyeti aranmaz.

Siyasi partiler meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organlarının seçimlerinde aday gösteremezler.

Devletin meslek kuruluşları üzerindeki idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Kanunlara aykırı faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçilir.

Milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla yetkili kılınmış bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men edebilir. Bu merciin kararı, yirmi dört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu karar kendiliğinden yürürlükten kalkar."

• **TÜSİAD (1996 yılında Prof. Dr. Bülent Tanör tarafından hazırlanan ve 2006 yılında Prof. Dr. Zafer Üskül tarafından güncellenen Türk Demokrasisinde 130 Yıl isimli Rapor)**

Mevcut metnin aynen korunduğu ve değişiklik önerisi getirilmediği görülmüştür.

• **TUSKON (TOBB koordinatörlüğünde gerçekleştirilen Anayasa Çalıştayına sunulan Anayasa Taslağı)**

Madde: *Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşları; kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir*

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların meslek kuruluşlarına üye olma mecburiyeti aranmaz.

Siyasi partiler, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organlarının seçimlerinde aday gösteremezler.

Devletin meslek kuruluşları üzerindeki idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Kanunlara aykırı faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçilir."

Yukarıdaki önerilerde de görüleceği üzere en kapsamlı değişiklik Türkiye Barolar Birliği önerisinde yer almakta, Bilim Kurulu ile TUSKON önerileri bir paragraf hariç aynı hükümleri içermektedir. TBB, TOBB, Bilim Kurulu taslaklarının ortak özelliği maddenin daha kısa olarak düzenlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

TBB önerisinde;

- Devletin denetimini kaldırılmakta,
- Seçilmiş organların sadece yargı kararıyla görevden uzaklaştırılması öngörülmekte,
- Amaçları dışında faaliyette bulunma yasağı ile siyasi partilerin organ seçimlerinde aday gösterme yasağı kaldırılmakta,
- Kamu görevlilerinin üyeliğinin isteğe bağlı olmasını öngören hüküm kaldırılmakta,
- Kadınların yönetim organlarında daha fazla temsili için öneri getirilmekte,
- Disiplin uygulamasıyla ilgili hüküm ile düzenleyici işlemlerin ve çalışma ilkelerinin demokratik kurallara aykırı olamayacağına ilişkin hüküm ilave edilmektedir.

TOBB önerisinde;

- Seçilmiş organların sadece yargı kararıyla görevden uzaklaştırılması öngörülmekte,
- Siyasi partilerin organ seçimlerinde aday gösterme yasağı ile kamu görevlilerinin üyeliğinin isteğe bağlı olmasına ilişkin hüküm kaldırılmakta,

- Meslek kuruluşlarının iç işleyişlerinin demokratik esaslara göre yürütülmesi hükmü ilave edilmektedir.

Bilim Kurulu önerisinde maddenin esasına ilişkin hükümler aynen korunmakta, madde kısaltılarak daha özlü ve kısa cümlelerle yeniden düzenlenmektedir. Sadece kuruluş amaçları dışında faaliyet gösterme yasağı, kanunlara aykırı faaliyet gösterme yasağı şeklinde düzenlenmektedir.

Anayasanın mevcut 135 inci maddesinin çok uzun düzenlendiği ve kanunla veya yönetmelikle düzenlenmesi mümkün olan hükümleri ihtiva ettiği, bazı hükümlerinin ise 1980 öncesi dönemdeki meslek kuruluşları uygulamalarına tepki olarak düzenlendiği ancak fiilen uygulanmadığı değerlendirilmektedir.

Bu nedenle,

Öneri 1- Raporda ayrıntılı olarak yer verilen tespit ve değerlendirmeler ile tartışmalar/ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak; "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu" statüsünün yeniden irdelenmesi ve bu doğrultuda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135. maddesinin yeniden düzenlenmesi,

önerilmektedir.

B- KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME YAPILARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Anayasanın 135 inci maddesi mesleki örgütlenme alanında temel olarak ikili bir yapı getirmiştir. Anayasa *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları"*ndan söz etmektedir. Kuruluş yasalarında da kuruluşların teşkilat yapılarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre, meslek kuruluşları iki şekilde yapılandırılmaktadır:

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu.

Anayasa bu iki grup meslek örgütüne aynı işlevleri yüklemiş ve bunlara ayrı ayrı kamu tüzel kişiliği tanımıştır. Anayasanın 135 inci maddesinde sayılan kuruluş amaçları iki grup kuruluş için de geçerlidir. Bununla birlikte, kuruluş yasalarında yer alan düzenlemelerle kuruluşların işlev, görev ve yetkileri belli ölçüde birbirinden ayrıştırılmıştır.

Ayrıca, yasalarda meslek kuruluşlarının tanımlanması ve idari ve hukuki niteliklerinin belirlenmesi konusunda bu ayrıma özen gösterildiği ve ortak bir kavram kullanıldığını söyleyebilmek mümkün değildir. Üst kuruluş niteliğinde olan kuruluşların da meslek kuruluşu olarak tanımlanabildiği görülmektedir. Bunun temel nedeni, bazı meslek kuruluşlarında yerel düzeydeki kuruluşların birlik şeklindeki üst kuruluşun organları olarak yapılandırılmış olmasıdır.

Dolayısıyla, yerel düzeydeki kuruluşun merkezi kuruluşun bir organı veya mahalli kuruluşu olarak tanımlanmasıyla esasında tek bir örgüt yapısından söz edilmiş olmaktadır. Bunun sonucu olarak da birlik şeklinde örgütlendirilmiş olsa bile merkezdeki kuruluşların yerel düzeydeki kuruluşlardan ayrı olarak meslek üst kuruluşu olarak nitelendirilmesine gerek kalmamaktadır. Fakat gerek Anayasanın 135 inci maddesi gerekse kuruluş kanunlarında sonradan yapılan değişiklikler ile özel kanunlarda yer alan bazı düzenlemeler, yargı kararları ve doktrindeki görüşler çerçevesinde, genel olarak yalnızca merkezde teşkilatlanan kuruluşlar hariç tutulacak olursa mesleki örgütlenme alanında meslek kuruluşu ve meslek üst kuruluşu olmak üzere iki ayrı kuruluşun bulunduğu kabul edilmektedir.

Meslek kuruluşlarının teşkilatlanma modeli kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir. Bazı meslekler bakımından yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak kurulan tek bir meslek örgütü söz konusu iken, bazılarında meslek mensupları yerel ve merkezi olmak üzere ikili bir şekilde örgütlendirilmiştir. Bu tip örgütlenme modelinde hem kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (odalar, barolar gibi), hem de kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu (birlik, konfederasyon) bulunmaktadır. Birinci model istisna olup sadece belli mesleklerin/kuruluşların örgütlendirilmesinde görülmektedir. Keza, esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşlarının örgüt yapısı da kendine özgü olup, diğerlerinden önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Yerel düzeyde örgütlenmeyen ve yalnızca merkezi düzeyde kurulan 6 kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu dışındaki kuruluşlar, esas olarak yerel ve merkez örgütleri olmak üzere ikili bir şekilde yapılandırılmıştır. Yerel düzeyde (bölge, il veya ilçe) örgütlenmiş kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, ulusal düzeyde faaliyet gösteren merkezi bir meslek üst kuruluşu (birlik, konfederasyon) bünyesinde teşkilatlandırılmışlardır. Bununla birlikte bunların örgütlenme biçimleri benzerlik gösterse bile, tek tip değildir. Kuruluş kanunlarından kaynaklanan farklı yapılar söz konusudur.

Bu konuda belirtilmesi gereken en önemli husus, meslek kuruluşları ile meslek üst kuruluşları arasındaki ilişkidir. Meslek kuruluşlarının ilgili kanunlarda tanımlanış biçimleri ile meslek üst kuruluşlarına verilen vesayet yetkisi, faaliyetlerin etkinliği ve örgüt içi ilişkiler bakımından önem kazanmaktadır. Teşkilatlanma ve örgüt içi vesayet bağlamında üç nokta öne çıkmaktadır. Bunlar;

- Meslek kuruluşlarının örgütlendirilme biçimleri,
- Meslek üst kuruluşlarına yerel düzeydeki meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak verilen yetkiler,
- Meslek üst kuruluşunun veya organlarının denetim yetkisi.

Yasal düzenlemeler incelendiğinde, bazı meslek kuruluşlarının, ilgili meslek üst kuruluşunun bir organı olarak yapılandırıldığı, yani yerel düzeydeki meslek kuruluşunun

merkezi düzeydeki meslek üst kuruluşunun organları arasında sayıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu örgütlenme biçiminde mesleki örgütlenme esasında tek bir teşkilattan meydana gelmekte, yerel düzeydeki kuruluşlar merkezdeki kuruluşun mahalli organları olarak hizmet görmektedir. Anayasadaki düzenlemelere ve meslek kuruluşlarının nitelik ve işlevlerine paralellik göstermese bile, yürürlükteki yasalardan bazıları böyle bir yapı öngörmektedir.

Bir kısım meslek kuruluşları için ise böyle bir yapı söz konusu değildir. Bazı kanuni düzenlemeler meslek kuruluşları ile meslek üst kuruluşunu iki ayrı kuruluş/teşkilat olarak yapılandırmış ve meslek üst kuruluşlarına koordinasyonu ve işbirliğini sağlayacak, uyuşmazlıkları çözecek ve ortak bazı işleri yürütecek bir misyon yüklemiştir. İki ayrı tüzel kişilik arasında esnek bir ilişki öngörmüş ve meslek üst kuruluşunun vesayet yetkisi sınırlandırılmıştır.

Genel olarak bakıldığında, bazı kanunlarda meslek üst kuruluşlarına meslek kuruluşlarının faaliyet, karar ve işlemleri üzerinde çeşitli görev ve yetkiler verildiği görülmektedir. Meslek üst kuruluşları bu kanuni yetkilerine istinaden merkezi idarenin kendileri üzerindeki idari vesayet yetkisine benzer şekilde meslek kuruluşları üzerinde vesayet yetkisi kullanmaktadır. Bazılarında yerel düzeydeki kuruluşlar ile üst kuruluş arasındaki ilişkinin, vesayet ilişkisini de aşarak bir tür hiyerarşik bağa dönüştüğü görülmektedir.

Diğer yandan, kuruluş kanunlarıyla bazı meslek üst kuruluşlarına, meslek kuruluşlarını teftiş etme, denetleme yetkisi tanınmıştır. Bir kısım meslek üst kuruluşlarına ise böyle bir yetki tanınmamıştır. Meslek üst kuruluşlarının teftiş/denetim yetkisi meslek kuruluşları üzerinde kullanılabilecek önemli bir vesayet aracıdır. Genel olarak bu yetkinin sınırlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıda belirtilen hususları ve genel olarak mesleki örgütlenmedeki teşkilatlanma biçimi ile bunun vesayet uygulamaları için oluşturduğu idari ve hukuki çerçeveyi ortaya koyabilmek bakımından ilgili yasalardaki düzenlemelere mukayeseli olarak bakmak yararlı olacaktır.

Tablo 2- Meslek Kuruluşlarının Teşkilatlanmaları ve Vesayet Yetkisinin Kullanımı

Sıra No	Meslek Kuruluşları	Meslek Üst Kuruluşu	Örgütlenmeye ve Denetim Yetkisine İlişkin Hükümler*
1	- Ticaret ve sanayi odaları, - Ticaret odaları, - Sanayi odaları - Deniz ticaret odaları, - Ticaret Borsaları, - Oda ve borsalara bağlı diğer birimler (şube, temsilcilik)	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	**5174 sayılı Kanun** *Odalar* **Madde 4-** Odalar; ... amacıyla kurulan, **tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.** *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği* **Madde 54-** Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ... amacıyla kurulan, **tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur.** *Birliğin görevleri* **Madde 56-** Birliğin görevleri şunlardır: b) Oda ve borsa faaliyetlerinin ve sunulan hizmetlerin standardizasyonunu, muhasebe kayıtlarının ortak usullerde tutulmasını ve üyelere ilişkin bilgilerin Birlik merkezinde toplanmasını sağlamaya yönelik olarak ..... ve gerekli **denetimleri** yapmak.
2	- Esnaf ve Sanatkâr Odaları (karma veya ihtisas odaları) - Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birlikleri - Esnaf ve Sanatkâr Odaları Federasyonları - Şube ve irtibat büroları.	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu	**5362 Sayılı Kanun** *Amaç* **Madde 1-** Bu Kanunun amacı; ve bu maksatla kurulan **tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki esnaf ve sanatkârlar odaları ile bu odaların üst kuruluşu olan birlik, federasyon ve Konfederasyonun** çalışma usûl ve esaslarını düzenlemektir. **Not:** Esnaf ve sanatkâr odaları birlikleri, esnaf ve sanatkâr odaları federasyonları ile TESK'in üye kuruluşlarına ilişkin denetim/gözetim görevleri ve aralarında ilişkiler 5362 sayılı Kanunda ayrı ayrı düzenlenmiştir.
3	- Ziraat Odaları	Türkiye Ziraat Odaları Birliği	**6964 sayılı Kanun** *Odaların kuruluş amacı ve kapsamı* **Madde l-** Ziraat odaları, ... amacıyla kurulan, **tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.**

			Ziraat Odaları Birliğinin mahiyeti: **Madde 23-** Bu Kanun ile kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere, **kamu tüzel kişiliğini haiz meslek üst kuruluşu olarak** Türkiye Ziraat Odaları Birliği kurulur. *Birliğin görevleri* **Madde 24-**Birliğin başlıca görevleri şunlardır: **c) Odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümlenmesini ve odalar arasında işbirliği ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak.** **d) Odalarda idari, mali iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve bunların uygulanmasını sağlamak.** **h) Odaları ve odaların yarıdan fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek.**
4	- Mimar ve Mühendis Odaları ile Şehir Plancıları Odası - Odalara bağlı şube, temsilcilik ve diğer birimler.	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	**6235 sayılı Kanun** I – Odalar Birliği **Madde 1 –** Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını icraya kanunen yetkili olup da mesleki faaliyette bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarları teşkilatı içinde toplayan **tüzel kişiliğe sahip Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği** kurulmuştur. **Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Birliğin ve Odaların** merkezi Ankara'dadır. *II – Odalar* **Madde 13 –** Lüzum görülen yerlerde Birlik Umumi Heyeti kararıyle (Türk mühendis ve mimarları odaları) açılabilir. **Madde 6 –** Birlik İdare Heyetinin vazifeleri: Umumi Heyetce alınacak kararları tatbik etmek, **odaların çalışmalarını kontrol ve teshil etmek**, bu kanunla tanınan hak ve salahiyetlerin iyi bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve Birliği dahilde ve hariçte temsil etmek. **Ek Madde 3 –**Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği üzerinde, Bayındırlık Bakanlığınca; ihtisas

			dallarına göre Odalar üzerinde ise, ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetim yapılır. İlgili Bakanlıklar; Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile tesbit edilir.
5	- Tabip Odaları	Türk Tabipleri Birliği	**6023 sayılı Kanun** **Madde 1–** Türkiye sınırları içerisinde ….. tabiplerin katıldığı Türk Tabipleri Birliği; …. amacıyla kurulmuş **kamu kurumu niteliğinde mesleki bir kuruluştur.** **Madde 2 – Türk Tabipleri Birliği; Tabip odaları, Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Büyük Kongreden ibaret teşekküllerin bütünüdür. Bu Birlik hükmi şahsiyeti haiz bir teşekküldür.** *Türk Tabipleri Birliğinin merkez teşkilatı* **Madde 41 – Türk Tabipleri Birliğinin merkez teşkilatı**; Yüksek Haysiyet Divanı, **Tabip Odaları**, Merkez Konseyi ve Büyük Kongreden teşekkül eder. **Madde 59 – Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinin** vazifeleri şunlardır: b) Birliğin tabip odaları ile ilgili işlerini takip etmek, c) **Tabip odalarının çalışmalarını ve muamelelerini ahenkleştirmek, takip ve murakebe etmek,** **Ek Madde 2 –**Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Türk Tabipleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde** idari ve mali yönden denetim ve gözetim hakkına sahiptir. **Ek Madde 4 – Türk Tabipleri Birliği ve onun yerel organlarını** temsil etmek üzere uluslararası kongre, konferans gibi toplantılara katılma, birliğin teklifi üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının iznine bağlıdır.
6	Diş Hekimleri Odaları	Türk Diş Hekimleri Birliği	**3224 sayılı Kanun** *Odaların kuruluş amaçları, nitelikleri ve faaliyet sınırı* **Madde 3 –** Odalar, bu Kanunda yazılı esaslar uyarınca …. maksadı ile

			kurulan **tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlardır.** *Birliğin kuruluşu, amaçları ve nitelikleri* **Madde 19 – Bütün Diş Hekimleri Odalarının katılacağı Türk Diş Hekimleri Birliği kurulur.** Birlik bu Kanunda yazılı esaslar uyarınca .... maksadı ile kurulan **tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur.** *Birlik Merkez Yönetim Kurulunun görevleri* **Madde 26 –** Birlik Merkez Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır: .... d) **Kanuna, tüzük ve yönetmeliklere uymayan Odaları uyarmak, gerekirse sorumluları Yüksek Disiplin Kuruluna sevk etmek,**
7	- Veteriner Hekim Odaları	Türk Veteriner Hekimleri Birliği	**6343 sayılı Kanun** **Madde 14 –**Türkiye sınırları içerisinde meslek ve sanatlarını icra eden bütün veteriner hekimlerin katıldığı Türk Veteriner Hekimleri Birliği; ... amacı ile kurulmuş, **tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde mesleki bir kuruluştur.** **Bu birlik veteriner hekim odaları,** birlik merkez konseyi, yüksek haysiyet divanı ve büyük kongre gibi **organlardan terekküb eder.** Veteriner hekim odaları **Madde 16 –** ... **Veteriner hekim odaları tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.** **Madde 47–** Merkez konseyinin vazife ve salahiyetleri aşağıda gösterilmiştir: a) Kanunun 44 üncü maddesi gereğince birliği temsil etmekle beraber **birliğin odaları ile ilgili işlerini takip ve murakabe etmek;** **Ek Madde 1 –** Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, **Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar**

			üzerinde teftiş hakkına sahiptir. Birlik ve odaların görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını Bakanlık idari ve mali yönlerden denetler.
8	- Eczacı Odaları	Türk Eczacıları Birliği	**6643 sayılı Kanun** *Birliğin kuruluşu ve vazifeleri:* **Madde 1 – ....** maksadıyla **tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde Türk Eczacıları Birliği** kurulmuştur. **Madde 2 – Türk Eczacıları Birliği:** **a) Eczacı Odaları,** b) Merkez Heyeti, c) Yüksek Haysiyet Divanı, d) Büyük kongreden **mürekkep hükmi şahsiyeti haiz bir teşekküldür.** **Madde 39 – Merkez Heyetinin** görevleri şunlardır: **d) Eczacı odalarının çalışmalarının ve işlemlerinin düzen içerisinde olmasını sağlamak, takip etmek ve denetleterek, aksaklıkları görülenlere ihtarda bulunmak oda organları hakkında gerekirse adli ve idari makamlara bildirmek,** **Ek Madde 1 –** Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı **Türk Eczacıları Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar** üzerinde gözetim ve denetim hakkına sahiptir. Adı geçen kuruluşların idari ve mali yönden denetimi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca yapılır.
9	- Barolar	Türkiye Barolar Birliği	**1136 sayılı Kanun** *Baroların kuruluş ve nitelikleri:* **Madde 76 –**Barolar; .... **tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.** *Birliğin kuruluş ve nitelikleri:* **Madde 109 –Türkiye Barolar Birliği, bütün baroların katılmasıyla oluşan bir kuruluştur.** **Birlik, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.**

			Denetim: **Ek Madde 4 –**Adalet Bakanlığı, Barolar ve Türkiye Barolar Birliği organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir. Bu idari ve mali denetim, adalet müfettişlerince yapılır.
10	- Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir Odaları - Yeminli Mali Müşavir Odaları	- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	**3568 sayılı Kanun** *Odalar, nitelikleri ve faaliyet sınırı* **Madde 14 –**Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odaları, … maksadıyla kurulan, **tüzelkişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.** *Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği* **Madde 28 –Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere ait bütün Odaların katılacağı** Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği kurulur. **Birlik, tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur.** *Birliğin görevleri* **Madde 29 –** Birliğin görevleri aşağıda gösterilmiştir. **d) Odalar arasında çıkacak mesleki anlaşmazlıkları kesin olarak çözümlemek,** *Oda ve birlik organlarının denetimi* **Madde 41 –** Maliye Bakanlığı oda ve birlik organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini hazırlayacağı yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir.
11	- Noter Odaları	Türkiye Noterler Birliği	**1512 sayılı Kanun** **Madde 3 –** Noterlik meslekinin …. sağlamak üzere, **kamu kurumu niteliğinde ve tüzel kişiliğe sahip, Türkiye Noterler Birliği kurulur.** *Noter odaları:* **Madde 179 –** Üç veya daha fazla noterlik bulunan her belediye

			hududu içinde bir noter odası kurulur. **Madde 180 – Noter odaları, Türkiye Noterler Birliğinin bölgesel organlarıdır.** *Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulunun görevleri:* **Madde72 –**Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır: **7. Noter odaları ve noterler üzerinde gözetim ve denetimde bulunmak,** **Madde 164 –** Adalet Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde gözetim ve denetim hakkına sahiptir.
12	Türkiye Bankalar Birliği		**5411 sayılı Kanun** *Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği* **Madde 79 —** Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları, **tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan** Türkiye Bankalar Birliğine; .... üye olmak zorundadır.
13	Türkiye Katılım Bankaları Birliği		**5411 sayılı Kanun** *Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği* **Madde 79 —** Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları, **tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan** Türkiye Bankalar Birliğine; **katılım bankaları ise aynı nitelikteki Türkiye Katılım Bankaları Birliğine**, ... üye olmak zorundadır.
14	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği		**2499 sayılı Kanun** *Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği* **Madde 40/B –**Türkiye'de sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmaya bu Kanunla yetkili kılınmış kuruluşlar, **tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğine** üye olmak için başvurmak zorundadırlar.
15	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği		**5684 sayılı Kanun**

			Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği **MADDE 24–** (1) Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, merkezi İstanbul'da bulunan ve **kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğine,** ruhsat almalarından itibaren bir ay içinde üye olmak zorundadır.
16	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği		**1618 sayılı Kanun** *I - AMAÇ VE KURULUŞ* **Madde 32 –** Seyahat acentaları, seyahat acentalığı mesleğinin yurt ekonomisi ve turizmine uygun surette gelişmesini sağlayıcı tedbirleri almak ve mesleki ahlak ve tesanüdü korumak amaciyle **Seyahat Acentaları Birliği adı altında tüzel kişiliği haiz bir birlik kurarlar.** Seyahat acentalarının bu birliğe üye olmaları zorunludur.
17	Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği		**2499 sayılı Kanun** *Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği* **Madde 40/D-** Gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanlar, **tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğine** üye olmak için başvurmak zorundadırlar.
18	- Tohumculuk sektöründeki Alt Birlikler	Türkiye Tohumcular Birliği	**5553 sayılı Kanun** *Alt birliklerin kuruluşu* **MADDE 16 –** Alt birlikler, ... amacıyla bitki ıslahçıları, tohum sanayicileri ve üreticileri, fide üreticileri, fidan üreticileri, tohum yetiştiricileri, tohum dağıtıcıları, süs bitkileri üreticileri ve tohumculukla ilgili diğer konularla iştigal eden en az yedi gerçek veya tüzel kişi tarafından faaliyet konularına göre kurulan, **tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.** *Türkiye Tohumcular Birliği* **MADDE 26 –** Türkiye Tohumcular Birliği; .... **amacıyla alt birliklerce kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur.** Birliğin kuruluşundan sonra alt birlikler, Birliğe üye olmak zorundadır.

			Birlik Yönetim Kurulu ve görevleri **MADDE 30** - Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır: d) Alt birlikler arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak. ı) Alt birliklerin aidatlarını süresi içinde yatırmalarını sağlamak ve bu konuda gerekli denetimleri yapmak. *Denetim* **MADDE 39 –** Bakanlık, alt birlikler ve Birliğin organları üzerinde idarî ve malî yönden gözetim ve denetim hakkına sahiptir.
* *Kuruluş kanunlarında meslek kuruluşlarının faaliyet, karar ve işlemleri üzerinde meslek üst kuruluşlarına görev ve yetki veren idari vesayet kapsamında değerlendirilebilecek birçok düzenleme bulunmaktadır. Burada sadece meslek üst kuruluşlarının meslek kuruluşlarına ilişkin genel nitelikteki gözetim/denetim ve teftiş yetkisi veren hükümlere yer verilmiştir. Bunun dışındaki vesayet yetkileri çok çeşitli olup, sayısı, türü ve usulü kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir.*			

Tablodaki teşkilatlanma biçimi ve meslek kuruluşları ile üst kuruluşların idari ve hukuki yapısı ve bu kuruluşlar arasındaki ilişkiler ile ilgili hükümler incelendiğinde, öncelikle mevcut örgüt yapısına göre temel dört ayrı yapılanma görülmektedir:

- Yerel düzeyde teşkilatlanılmayan ve yalnızca tek bir merkezi otoriteden oluşan mesleki yapılanma,
- Yerel ve merkezi olmak üzere ikili bir yapı olduğu halde, yerel meslek kuruluşlarının merkezdeki kuruluşun organı niteliğinde olduğu yapılanma,
- Yerel ve merkezi olmak üzere ikili şekilde bir yapı olduğu halde, yerel ve merkez kuruluşlarının iki ayrı teşkilat olarak kurulduğu ve aralarında hiyerarşik bir ilişkinin olmadığı yapılanma (Bu modelde merkezi kuruluş (birlik) yerel düzeydeki kuruluşların (odaların) katılımıyla oluşturuluyor),
- İlk üç grup dışında kalan ve özgün bir yapı gösteren mesleki yapılanma.

Birinci grubu oluşturan ve yerel düzeyde örgütlenmeyip yalnızca merkezi düzeyde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak yapılandırılan meslek örgütleri şunlardır:

- Türkiye Bankalar Birliği
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
- Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
- Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği

Bu kuruluşlar ilgili kanunları gereği şube, temsilcilik, büro gibi çeşitli adları taşıyan birimler kurabilseler bile, meslek kuruluşu merkezi olarak yapılandırılan tekil bir yapı göstermektedir. Dolayısıyla bu meslek kuruluşlarının mahalli düzeyde faaliyet gösteren meslek kuruluşları veya kendilerinden ayrı kamu tüzel kişiliğine sahip bağlı kuruluşları bulunmadığından bu kuruluşlar bağlamında örgüt içi vesayetten ve bunun doğurduğu sorunlardan bahsetmek mümkün değildir.

İkinci grup meslek örgütleri kapsamına giren kuruluşlar şunlardır:

- Tabip odaları ve Türk Tabipleri Birliği
- Noter odaları ve Türkiye Noterler Birliği
- Eczacı odaları ve Türk Eczacıları Birliği
- Veteriner Hekim odaları ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Bunların kuruluş kanunlarına bakıldığında;

- Türk Tabipleri Birliğinin, "Tabip odaları, Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Büyük Kongreden ibaret teşekküllerin bütünü" olarak tanımlandığı, bu suretle tabip odalarının Birliği oluşturan teşekküller arasında sayıldığı, Birliğin merkez teşkilatına dâhil Merkez Konseyine tabip odalarının çalışmalarını ve muamelelerini ahenkleştirmek, takip ve murakabe etmek görevinin verildiği, ayrıca, Kanunun diğer bazı maddelerinde (ek md. 2 ve ek md. 4) tabip odalarının Türk Tabipleri Birliğinin mahalli organları/yerel organları olarak tanımlandığı ve Birliğe odalar üzerinde çeşitli yetkiler tanındığı,
- Noter odalarının kuruluş kanununda Türkiye Noterler Birliğinin bölgesel organları olarak yapılandırıldığı, Birliğe noter odaları ve noterler üzerinde gözetim ve denetimde bulunmak görevinin verildiği, başka bir maddede ise noter odalarının Birliğin "mahalli organları" olarak tanımlandığı ve Birliğe odalar üzerinde çeşitli yetkiler tanındığı,
- Türk Eczacıları Birliğinin, Kanunda "eczacı odaları, merkez heyeti, yüksek haysiyet divanı ve büyük kongreden mürekkep hükmi şahsiyeti haiz bir teşekkül" olarak tanımlandığı, bu suretle eczacı odalarının Birliğin bir organı olarak yapılandırıldığı, Birlik Merkez Heyetine eczacı odalarının çalışmalarının ve işlemlerinin düzen içerisinde olmasını sağlamak, takip etmek ve denetleterek, aksaklıkları görülenlere ihtarda bulunmak görevinin verildiği, ayrıca Kanunda eczacı odalarının Birliğin mahalli organları olarak nitelendirildiği ve bunlar üzerinde Birliğe çeşitli yetkiler tanındığı,
- Benzer şekilde, kuruluş kanununda Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin "veteriner hekim odaları, birlik merkez konseyi, yüksek haysiyet divanı ve büyük kongre gibi organlardan terekküb" edeceğinin öngörüldüğü, böylece odaların Birliği oluşturan organlar olarak yapılandırıldığı, Birlik Merkez Konseyine "Birliğin odaları ile ilgili işlerini takip ve murakabe

etmek" görevinin verildiği, ayrıca odaların Birliğin "mahalli organları" olarak nitelendirildiği ve Kanunda Birliğe odalarla ilgili çeşitli yetkiler tanındığı

görülmektedir.

Bu yapılanmada yerel düzeydeki meslek kuruluşları merkezdeki meslek üst kuruluşunun organı şeklinde teşkilatlandırılmıştır.

Üçüncü grup kapsamına giren meslek kuruluşları ve üst kuruluşları ise şunlardan oluşmaktadır:

- Barolar ve Türkiye Barolar Birliği
- Deş Hekimleri odaları ve Türk Diş Hekimleri Birliği
- Serbest muhasebeci mali müşavir odaları ve yeminli mali müşavir odaları ile Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
- Tohumculuk sektöründeki alt birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği

Bu meslek örgütlerinin kuruluş kanunlarındaki konuya ilişkin hükümler incelendiğinde;

- Baroların, kanunda tüzel kişiliği bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı ve Türkiye Barolar Birliğinin bütün baroların katılmasıyla oluşan bir kuruluş olduğu ve Birliğin tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşu olduğunun öngörüldüğü, bu suretle baroların Birlikten ayrı, Birliğin mahalli organı niteliğinde olmayan meslek kuruluşları olarak yapılandırıldığı, Birliğe baroları denetleme/teftiş etme şeklinde genel ve açık bir yetki verilmediği, bununla birlikte Birliğe baroların faaliyet, karar ve işlemleriyle ilgili olarak çeşitli yetkiler tanındığı,

- Diş Hekimleri odalarının kanunda tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı, Türk Diş Hekimleri Birliğinin bütün Diş Hekimleri odalarının katılımıyla kurulacağının öngörüldüğü, Birliğin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlandığı, Birlik Merkez Yönetim Kuruluna, kanuna, tüzük ve yönetmeliklere uymayan odaları uyarmak, gerekirse sorumluları yüksek disiplin kuruluna sevk etmek görevinin verildiği, Birliğe ve organlarına Diş Hekimleri odalarını denetleme konusunda genel ve açık bir yetki verilmediği, ancak odaların bazı faaliyet, karar ve işlemleriyle ilgili olarak Birliğe çeşitli yetkiler tanındığı,

- Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odalarının kanunda tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinin serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere ait bütün odaların katılımıyla kurulacağının öngörüldüğü ve Birliğin de tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak nitelendirildiği, Birliğe odalar arasında çıkacak mesleki anlaşmazlıkları kesin olarak çözümlemek görevinin verildiği, Birliğe odaları denetleme konusunda açık bir görev ve

yetki verilmediği, ancak odaların faaliyet, karar ve işlemleri üzerinde Birliğe çeşitli yetkiler tanındığı,

- Tohumculuk sektöründe kurulan alt birliklerin kanunda tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı, Türkiye Tohumcular Birliğinin alt birliklerce kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu olarak nitelendirildiği, Birliğin kuruluşundan sonra kurulan alt birliklerin de Birliğe üye olmak zorunda olduğunun öngörüldüğü, Türkiye Tohumcular Birliğine alt birlikler arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak görevinin verildiği, ayrıca, Birlik ve alt birlikler, alt birlikler ile alt birlik üyeleri arasında ortaya çıkacak ihtilafları uzlaşma, arabuluculuk ve hakemlik yoluyla çözmek üzere Birlik Hakem Kurulu adıyla bir alt birlik temsilcilerinden oluşan bir Kurulun teşkil edilmesinin öngörüldüğü, Birliğe alt birliklerin aidatlarını süresi içinde yatırmalarını sağlamak ve bu konuda gerekli denetimleri yapmak şeklinde sınırlı bir gözetim ve denetim yetkisi verildiği, ancak bunun dışında da Birliğe bazı yetkiler tanındığı

görülmektedir.

Dördüncü grup kapsamına giren meslek örgütleri aşağıda gösterilmiştir:

- Ticaret ve sanayi odaları ile borsalar ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ile Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
- Ziraat odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği
- Mimar ve mühendis odaları ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ile odaların kanunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlandığı, Birliğin tüzel kişiliğe sahip olduğunun açıkça düzenlendiği fakat, odaların tüzel kişiliğinin bulunup bulunmadığının kanunda yer almadığı, odaların lüzum görülen yerlerde Birlik Genel Kurulu kararıyla açılabileceğinin öngörüldüğü, Birlik Yönetim Kuruluna odaların çalışmalarını kontrol ve teshil etmek görevinin verildiği, ayrıca Kanun ve buna istinaden Birlikçe yürürlüğe konulan yönetmeliklerle odaların faaliyet, karar ve işlemleriyle ilgili olarak Birliğe çeşitli yetkiler tanındığı, diğer yandan, kanunun öngördüğü yapıdan farklı olarak TMMOB Ana Yönetmeliğinde, mimar ve mühendis odalarının Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin "bağlı odaları" olarak tanımlandığı, bu suretle odaların Birliğin bağlı kuruluşları şeklinde yapılandırıldığı ve Birlik Yönetim Kuruluna odaların çalışmalarını denetlemek, koordine etmek, kolaylaştırmak ve bu konularda gereken önlemleri almak görevinin, Birlik Denetleme Kuruluna ise Birlik Yönetim Kurulunun gerekli gördüğü durumlarda, oda hesaplarının ilgili yönetmeliklere uygunluğunu incelemek görevinin verildiği,

- Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının (esnaf ve sanatkâr odaları –karma veya ihtisas odaları- esnaf ve sanatkâr odaları birlikleri, esnaf ve sanatkâr odaları federasyonları ve

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu) örgütlenmesinin diğer meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarından farklı olduğu, Kanunda esnaf ve sanatkârlar odalarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak, birlik, federasyon ve konfederasyonunun ise aynı nitelikte meslek üst kuruluşları olarak yapılandırıldığı, esnaf ve sanatkâr odaları birlikleri, esnaf ve sanatkâr odaları federasyonları ile TESK'in üye kuruluşlarına ilişkin denetim/gözetim görevleri ve bunlar arasındaki ilişkilerin kanunda ayrı ayrı düzenlenmiş olduğu, üst kuruluşlara odalar ve üyeleriyle ilgili olarak çeşitli yetkiler tanındığı,

- Ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsalarının (oda ve borsalar) ilgili kanunda tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin de Kanunda belirtilen hizmetleri yerine getirmek amacıyla kurulan tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu olarak nitelendirildiği, Birliğin oda ve borsaların katılımıyla kurulduğuna/oluştuğuna yönelik bir düzenlemeye yer verilmediği, oda ve borsalar ile Birliğin ayrı kuruluşlar olarak yapılandırıldığı, ancak Birliğe kuruluş amaçları ve işlevleri doğrultusunda odalar ve borsalar üzerinde belli amaçları sağlamaya yönelik olarak genel bir denetim yetkisi verildiği, ayrıca oda ve borsaların faaliyet, karar ve işlemleriyle ilgili olarak Birliğe çeşitli yetkiler tanındığı,

- Ziraat odalarının kuruluş kanununda tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak nitelendirildiği, kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere kurulan Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin de kamu tüzel kişiliğini haiz meslek üst kuruluşu olarak tanımlandığı, Birliğin odaların katılımıyla kurulduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediği, Birliğe odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümlenmesi ve odalar arasında işbirliği ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak, odalarda idari, mali iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve bunların uygulanmasını sağlamak, odaları ve odaların yarıdan fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek görevlerinin verildiği, bunun dışında kanundaki "Odaları Birlik, Birliği de Bakanlık denetler." hükmüyle de Birliğe genel bir denetim yetkisi verildiği, ayrıca odaların faaliyet, karar ve işlemleriyle ilgili olarak Birliğe çeşitli yetkilerin tanındığı

görülmektedir.

Bu genel görünüm çerçevesinde meslek kuruluşları ile üst kuruluş olarak yapılandırılan kuruluşlar arasında hiyerarşiden idari vesayete uzanan bir çizgide ve derecesi kuruluşlar itibarıyla farklılık gösteren bir vesayet/denetim ilişkisinin (bağının) söz konusu olduğu görülmektedir. Bazı meslek üst kuruluşlarının yerel düzeydeki meslek kuruluşları üzerindeki gözetim/denetim yetkileri istisnai ve esnek bir yapı gösterirken ve daha çok işbirliği, koordinasyon ve ihtilafların çözümü gibi amaçların sağlanmasına yönelik iken, bazılarında katı

ve genel bir denetim yetkisi şeklinde ortaya çıkmakta, bu yetki kimi zaman idari vesayeti aşmakta ve hiyerarşiye yaklaşmaktadır.

Bu itibarla, meslek kuruluşları ile üst kuruluşları arasındaki idari vesayeti ortak bir çerçeve içinde açıklamak mümkün gözükmemektedir. Kuruluşların her biri için kuruluş kanunlarına bakmak ve kanunla meslek kuruluşları ile üst kuruluşlara verilen görev ve yetkileri analiz etmek gerekmektedir. Bununla birlikte kuruluşlar itibarıyla genel bazı değerlendirmelerin yapılması da mümkündür. Bu açıdan bakıldığında özellikle noter odaları ile mimar ve mühendis odaları üzerinde meslek üst kuruluşları olan Türkiye Noterler Birliği ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin geniş görev ve yetkileri haiz olduğu görülmektedir. Noter odalarının Türkiye Noterler Birliğinin bölgesel organları olarak, mimar ve mühendis odalarının da Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin "bağlı odaları" olarak yapılandırılmış olduğu dikkate alındığında, bu kuruluşlar arasındaki vesayet/denetim ilişkisinin idari vesayetten de öte bir tür hiyerarşik bağlılığa/denetime dönüştüğü görülmektedir. Özellikle noter odalarının ayrı tüzel kişiliklerinin olmaması bu denetim ilişkisinin hiyerarşik denetim olarak nitelendirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Mimar ve mühendis odalarının tüzel kişiliğe sahip olduğu 6235 sayılı Kanunda açıkça ifade edilmemekle birlikte, uyuşmazlıklar üzerine yargı kuruluşlarınca verilen kararlarda bu odaların tüzel kişiliğe sahip olduğu kararlaştırılmış, daha sonra çıkarılan TMMOB Ana Yönetmeliği ve odaların kendi ana yönetmeliklerinde odaların tüzel kişiliğe sahip olduğu hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla mimar ve mühendis odaları ile Birlik ayrı ayrı tüzel kişiliğe sahip olduğu halde, odalar TMMOB'a bağlı odalar şeklinde yapılandırılmıştır. Odaların adları önünde "TMMOB" ibaresinin kullanılması da odalar ile Birlik arasındaki bağlılık ilişkisinin bir sonucudur.

Bunlar dışında meslek kuruluşları ve üst kuruluşları arasındaki vesayet ilişkisine bakıldığında, özellikle üçüncü gruba giren kuruluşlar arasında görece olarak daha yumuşak bir vesayet ilişkisinin söz konusu olduğu, yerel düzeydeki meslek kuruluşlarının üst kuruluşlar karşısında daha özerk bir yapıda oldukları görülmektedir. Fakat üst kuruluşlara ilgili kanunlarla verilen özel yetkileri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Denetim konusunda genel ve açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen meslek, meslek mensupları ve odalarla ilgili olarak üst kuruluşlara verilen birçok görev ve yetki yerel düzeydeki meslek kuruluşlarının etkinliğini ve özerkliğini sınırlamaktadır. Bu durum, meslek kuruluşları ile üst kuruluşları arasında çekişme, çatışma ve uyuşmazlıkların yaşanmasına neden olabilmektedir.

İkinci gruba giren yapılanma modelinde, yerel düzeydeki meslek kuruluşları merkezi düzeydeki meslek üst kuruluşunun organları arasında sayıldığından ve bu kuruluşlar üst kuruluşun mahalli düzeydeki kuruluşları olarak nitelendirildiğinden, bunlarda daha bütünsellik arz eden bir teşkilat yapısı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla üst kuruluş ile meslek kuruluşları

arasındaki vesayet ilişkisi diğerlerine göre daha katı ve geniştir. Üst kuruluşların yerel düzeydeki kuruluşlar üzerindeki genel denetim yetkisi de vesayet ilişkisini üst kuruluşlar lehine güçlendirmektedir. Bu yapılanmada da yerel düzeydeki kuruluşların özerkliği ve etkinliği konusunda tartışmalar yaşanmaktadır.

Son olarak dördüncü grup kapsamına giren ve kendilerine özgü teşkilatlanma biçimi olan meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları arasındaki vesayet ilişkisinin de kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterdiğini, fakat genel olarak daha yumuşak bir vesayet ilişkisinin söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte bu yapıda da meslek üst kuruluşlarının önemli vesayet yetkileriyle donatıldığı ve bunun yerel düzeydeki meslek kuruluşlarının özerkliği ve etkinliğini sınırlandırdığı anlaşılmaktadır.

Meslek kuruluşları/üst kuruluşları ile merkezi idare arasındaki idari vesayete ilişkin düzenleme ve uygulamaların değerlendirildiği bölümde ifade edildiği üzere, Devlete Anayasa ve ilgili yasa hükümleriyle verilen idari ve mali denetim yetkisi ile bunun sonucu olarak ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilen vesayet uygulamaları meslek kuruluşlarınca eleştirilmekte ve özerkliği ihlal edici bir mekanizma olarak görülmektedir. Devlet denetiminin ve vesayet uygulamalarının meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri, işlevleri ve örgüt yapılarıyla çeliştiği ve bunun meslek kuruluşlarının etkinliğini olumsuz etkilediği belirtilmektedir.

Benzer bir tartışma meslek kuruluşlarındaki örgüt içi vesayet uygulamaları için de söz konusudur. Bazı meslek kuruluşları ile üst kuruluşları arasında bu konuda çeşitli uyuşmazlıklar yaşanmaktadır. Meslek üst kuruluşu statüsündeki kuruluşlara kanunlar ve düzenleyici işlemlerle verilen geniş görev ve yetkilerin yerel düzeyde faaliyet gösteren meslek kuruluşlarına zarar verdiği, bu kuruluşların özerkliklerini zedelediği ve etkinliklerini sınırladığı belirtilmektedir. Bu alandaki tartışmaları yargı kararlarında, süreli yayınlarda yer alan yazı ve makaleler ile meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarınca yayımlanan çalışma/faaliyet raporlarında izlemek mümkündür.

Örnek olarak, bazı mimar ve mühendis odaları (Mimarlar Odası, Orman Mühendisleri Odası gibi) ile TMMOB arasında, bazı barolar ile Türkiye Barolar Birliği arasındaki uyuşmazlıklar gösterilebilir.

Diğer yandan, araştırma ve inceleme kapsamında Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına gönderilen yazıda barolarla ilgili bilgi ve belgeler talep edilmiş, Barolar Birliğinin 31/07.2008 tarih ve IV-5/20838 sayılı cevabi yazısında barolara ilişkin istenen bilgilerin doğrudan barolardan talep edilmesi gerektiği, Avukatlık Yasasının 109. maddesine göre Türkiye Barolar Birliğinin bütün baroların katılmasıyla oluşan bir kuruluş olduğu, Birliğin barolar ile hiyerarşik ilişkisinin mesleğe kabul ve disiplin konuları ile sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Yazıda barolar ile Birlik arasındaki ilişkinin “hiyerarşik ilişki” olarak nitelendirilmesi ilginç bulunmuştur.

Bunun üzerine ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeler doğrudan barolardan istenilmiştir. Bu durum barolar ile Türkiye Barolar Birliği arasındaki ilişkinin barolar ve Birlik tarafından hassasiyet gösteren bir keyfiyete geldiğini göstermektedir. Kaynakçada detayı gösterilen süreli yayınlardaki bazı tartışmalar (Sav, 1983; Acar, 2004; Sayman, TBB-Baro İlişkileri Hangi Temelde Düşünülmeli; Sayman, Vesayet; Gerçek mi Söylenti Mi?; Şan, TBB-Baro İlişkisinde Son Sözü Kim Söyleyecek?) da bu konudaki ihtilafları ortaya koymaktadır.

Özellikle baroların yapı ve nitelikleri gereği idari vesayet kapsamına alınmamaları gerektiği, dolayısıyla avukatlık mesleğinin örgütlenmesi konusunda barolar üzerinde meslek üst kuruluşu şeklinde bir yapılanmanın uygun bulunmadığı, böyle bir örgüt olacaksa bile sadece işbirliği ve eşgüdüm gibi sınırlı işlevleri üstlenmesi gerektiği yönünde görüşler ifade edilmektedir. Diğer taraftan, Türkiye Barolar Birliği ile barolar arasındaki ilişkinin vesayet ilişkisi olmadığı, böyle merkezi bir kuruluşa ihtiyaç bulunduğu, aksi halde çeşitli sorunların yaşanacağı ifade edilmektedir. Netice olarak barolar ile Barolar Birliği arasındaki ilişkinin kapsamı ve niteliği, Birliğin yapısı, görev ve yetkileri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bu örneklerden anlaşıldığı kadarıyla meslek kuruluşlarında örgüt içi vesayet konusunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bunun için öncelikle meslek kuruluşları ile üst kuruluşlarının örgütlenme biçimleri üzerinde durulması icap etmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere örgütlenme konusunda standart bir yapı bulunmamaktadır. Bazı kuruluşlarda yerel düzeydeki meslek kuruluşları merkezdeki üst kuruluşun bir organı niteliğinde iken bazılarında müstakil bir meslek kuruluşu niteliğindedir. Bazılarında merkezin, belli ölçüde hiyerarşiye dönüşen katı bir vesayeti söz konusu iken, bazılarında daha yumuşak ve ölçülü bir vesayet ilişkisi söz konusudur.

Devletin denetim yetkisinden ve bu kapsamda merkezi idare kuruluşlarına verilen vesayet yetkilerinin varlığından (çoğu kez kullanılmadığı halde) şikâyet eden ve bunların kaldırılmasını talep eden meslek mensupları aynı ölçüde kurum içi vesayet uygulamalarına tepki vermemekte ve eleştirmemektedir. Barolar ve bazı mimar ve mühendis odaları bakımından belli ölçüde kamuoyuna yansıyan tepkiler görülmekle birlikte, diğer meslek kuruluşları üzerinde meslek üst kuruluşlarınca kullanılan vesayet yetkilerine ciddi bir itiraz (bazı istisnalar dışında) görülmemektedir. Bu yaklaşım, devlet denetimine ve merkezi idare kuruluşlarının vesayet yetkisine yönelik itirazların mesleki etkinliğin sağlanması, özerkliğin korunması saikleri dışında özellikle tarafsız otoritelerin denetimi dışında kalma isteklerinden kaynaklandığı yönündeki eleştirileri haklı kılmaktadır.

Çünkü özerklik sadece devlet denetiminin kapsamı dışında kalmak ve merkezi idare kuruluşlarına verilen vesayet yetkilerine son vermekle sağlanmaz. Bu şekilde düşünülecek olursa, meslek üst kuruluşlarının merkeziyetçi bir yapı göstermesi, birçok karar ve işlemin onay için üst kuruluşlara gitmesi, meslek ve meslek mensuplarına ilişkin önemli kararların üst

kuruluşlarca alınabilmesi hususlarının da meslek kuruluşlarının özerkliğini ve etkinliğini belli ölçüde kısıtlayan uygulamalar olarak görülmesi gerekir.

Sonuç olarak şunu ifade edebiliriz ki mevcut örgütlenme yapısında meslek kuruluşlarında örgüt içi vesayet mekanizmaları da söz konusudur. Yerel düzeyde teşkilatlanan meslek kuruluşlarının merkezdeki (bağlı oldukları/oluşturdukları/kurdukları/üyesi oldukları) meslek üst kuruluşlarından ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmaları, Anayasa ve yasalarda genel olarak bu kuruluşların ayrı idari teşkilatlar olarak yapılandırılmaları, kuruluş amaçları, fonksiyonları, görev ve yetkileri benzerlik gösterseler bile, bazı konularda birbirinden farklılaşması ve birçok meslek üst kuruluşuna genel gözetim ve denetim yetkisi dışında belli faaliyet, karar ve işlemlerle ilgili olarak yerel düzeydeki meslek kuruluşları üzerinde kanunlarla vesayet yetkisi tanınmış olması gibi hususlar dikkate alındığında bu ilişkinin meslek kuruluşları arasındaki bir "idari vesayet" olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Böyle olunca da, meslek üst kuruluşlarının meslek kuruluşları üzerindeki idari vesayet yetkisinin belli amaçlar (koordinasyon, işbirliği, ihtilafların çözümü, ortak iş ve işlemlerin yürütülmesi gibi) doğrultusunda yalnızca kanunlarda belirtilen konularla sınırlandırılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarına ilişkin tüm hususların her bir meslek kuruluşuna ilişkin ayrı ayrı Kanunlarla düzenlenmesi zorunluluğu uygulamada büyük zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

Gerçekten de ülkede yaşanan gelişme, değişme, modernleşmeye paralel olarak meslek kuruluşlarının yapısı ve işleyişinde de düzenleme yapılması ihtiyacı ortaya çıkmakta, ancak Hükümetlerin ve Meclisin zaten çok yoğun olan gündemi içerisinde çoğunlukla buna fırsat bulunamamaktadır.

Örneğin bazı meslek kuruluşlarında yasal düzenlemeler çok genel hükümler içermekte iken, bazılarında ise çok detay konular yasalarla düzenlenmiştir. 5362 sayılı Kanunun 43 üncü maddesinde Konfederasyon Genel Kurulunun gündemi dahi yasa ile düzenlenmiştir. Yine aynı yasanın 60 ncı maddesinde kullanılacak defter, makbuz ve fişler tek tek sayılmıştır. Bazı yasaların dili dahi yeni nesilce tam olarak anlaşılamaz hale gelmiş, bazı meslek kuruluşlarında ise Kanunda öngörülen aidatlar enflasyon yıllarında değerini kaybetmiş, ancak bir düzenleme yapılamadığından aidat yerine bağış veya başka isimler altında yasal olmayan şekilde gelirler tahsil edilmeye başlanmıştır. Bazı yasalarda seçimlerde adayların isimlerinin yazılacağı kâğıtlardan söz edilmekte, ancak fiili durumda basılı listeler kullanılmaktadır.

Bu durumda da uzun yıllar değiştirilemeyen yasa hükümleri nedeniyle meslek kuruluşlarında arzulanan esneklikte yapı değişikliklerine gidilememektedir.

Ayrıca, Türkiye'de mesleki örgütlenmeye baktığımızda teşkilatlanmada analitik etütler yerine, özenti, aynısı bizde de olsun yaklaşımından kaynaklanan misallere dayalı bir örgütlenme

yapısı görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar peyderpey kurulan meslek örgütlerinin neredeyse tamamında bu etki açıkça görülmektedir. Oysa bir teşekkülün ne kuruluş gayesi ne de ana prensipleri emsaller üzerine bina edilmemelidir.

Diğer yandan meslek kuruluşlarının tabi oldukları kurallar, yalnızca kendi kuruluş kanunlarındaki düzenlemelerden ibaret değildir. Anayasa'nın 135 inci maddesi uyarınca çıkarılan kuruluş kanunları dışında birçok kanunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Çeşitli kanunlarla bu kuruluşlara yeni görev, yetki ve sorumluluklar verilebilmekte ve yapılarına ilişkin düzenlemeler yapılabilmektedir. Bunun dışında bazı konularda meslek kuruluşlarına dernekler mevzuatı uygulanmaktadır.

Meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında kapsam, yöntem, kullanılan dil, bu kuruluşlara verilen işlevler, görev ve yetkiler, organları, denetim usulleri vb. birçok konuda farklılıklar bulunmaktadır. Kanunların çıkarıldıkları dönemin izlerini taşıyan düzenlemeler bu kuruluşları bazı yönlerden farklı esas ve usullere tabi tutmaktadır. Bazı kuruluşlara verilen görev ve yetkiler bazılarına verilmemiş bulunmaktadır. Aynı nitelikte kuruluşlar olmalarına rağmen kendilerine ilişkin ortak ilke ve kuralları belirten, bunların teşkilat yapılarını ve örgütlenme modellerini öngören hukuki bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle genel çerçeveyi çizen Anayasa'nın 135 inci maddesinin kuruluşlar itibarıyla farklı bir şekilde uygulandığını söylemek de mümkündür.

Ulusal düzeyde örgütlenen meslek kuruluşlarında odalarla birlikler arasındaki ilişkinin, görev, yetki ve sorumlulukların çok net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda uygulama birliği yoktur. Her meslek kuruluşunun kendi mevzuatı özel hükümler getirmektedir. Her bir kuruluş içinde de homojen bir yapı söz konusu değildir. Bazı odalar müstakil hareket ederken, bazıları birlikle uyum içerisinde faaliyet göstermektedir. Uygulamada odalar arası güç dengeleri (ideolojik, mali kaynak, üye sayısı vb.) etkili olmaktadır. Diğer yandan, birliklerin yaklaşımları arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bazıları esnek bir yönetim yaklaşımı sergileyerek yerel düzeydeki örgütlere daha geniş inisiyatif tanımakta ve sadece kanunların zorunlu kıldığı yetkileri kullanmaktadır. Bazıları ise yasal yetkilerini de genişleterek odalar üzerinde katı bir yönetim uygulamaktadırlar.

Mesleki örgütlenmenin bir diğer zaafı bazı meslek kuruluşlarında karşımıza çıkan bölünmüş parçalı yapıdır. Bu durum çeşitli maliyetlere neden olmaktadır. Neticede bu maliyetler meslek mensuplarına yüklenmektedir.

Örgütlenme konusunda uygulama birliği yoktur. Bazı meslek kuruluşları ilçe-il düzeyinde, bazıları bölge düzeyinde bazıları ise ilçe-il-bölge düzeyinde, bazıları ise sadece merkezde örgütlenmişlerdir.

Esasında bu konu çok önceden değişik şekillerde dile getirilmiş fakat bu konuda bir ilerleme kaydedilememiştir. Örneğin, 1984 yılında yayımlanan bir makalede (Gökalp, 1984:24)

"*kamu kurumu niteliğindeki tüm meslek kuruluşlarının uyacakları kuralları gösteren genel ve tek bir yasa ile daha net ve sağlıklı sonuç alınabilecektir."* denmek suretiyle mevcut hukuki düzenlemelerin karmaşık yapısına işaret edildiği ve bunun belli bir düzene kavuşturulmasının talep edildiği görülmektedir.

Bunun öncesinde, 1982 yılında Anayasa taslağı üzerinde Danışma Meclisi Anayasa Komisyonundaki görüşmelerde de bu konunun gündeme geldiği görülmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin madde görüşülürken bir üye *"belki şöyle bir kanun çıkarılabilir. 'Bütün kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının tümünün seçimlerini, organlarının oluşturulmasını sağlayacak seçimleri düzenleyen' bir kanun yapılabilir."* (DMAK Tutanağı, 1982, C.14:293) biçiminde ifade ettiği görüşüyle meslek kuruluşlarının tümünün seçimleri ve organlarının teşekkülüne ilişkin esasları düzenleyen bir kanun çıkarılmasını sağlamak üzere Anayasa maddesinde düzenleme yapılmasını önermiştir. Bu öneri seçimler ve organların teşekkülü ile sınırlı olsa bile o dönemde dahi ortak bir yasal düzenleme ihtiyacına işaret edildiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca özel kanunlarda ayrı ayrı düzenleme imkânı bulunmayan bazı konular 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 19, 20, 23, 28, 29, 30 ve 31 inci maddelerinin özel kanunlarında hüküm bulunmamak kaydıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için de ceza hükümleriyle birlikte uygulanacağı öngörülerek ihtiyacın bir kısmı giderilmiştir.

Diğer yandan, bazı meslek kuruluşlarında genel kurullar doğrudan yönetim kurullarını seçerken bazı meslek kuruluşlarında ise meclisleri seçmekte, meclisler yönetim kurullarını seçmektedir. Bazılarında Oda veya Birlik Başkanları doğrudan genel kurullarca seçilirken bazılarında ise meclisler veya yönetim kurulları kendi arasından seçim yapmaktadır.

Ancak tamamında seçimlerde çoğunluk sistemi uygulandığından bazı istisnalar dışında daha fazla oy alan liste tümüyle organların yönetimini gerçekleştirmekte, muhalefet bu organlarda kendisine yer bulamamaktadır.

Meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında yasama niteliğindeki kararlar genel kurullarda alınmaktadır.

Seçimlerle ilgili bölümde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere seçimlere katılım genel olarak düşük olmakta, çoğunluk sistemi gereği de diğer listelerden fazla oy alan gruplar muhalefetsiz olarak kuruluşu yönetmektedir.

Yönetim Kurullarında muhalefetin de yer alması önerisi ise kuruluşların yönetimini kilitleyeceği gerekçesiyle kabul görmemektedir.

Muhalif görüşlerin de temsiline imkân sağlanarak meslek kuruluşlarının daha demokratik bir yapıya kavuşturulması, ancak yönetimde zaafiyet yaratacak ve kuruluşları kilitleyecek bir yapının da oluşmaması gerekmektedir.

Bu nedenlerle, meslek kuruluşlarının statülerinin, seçimlerinin, faaliyet alanlarının, personel, bütçe, muhasebe, denetim ve soruşturma usullerinin ve benzeri ortak hususların tek bir kanunla düzenlenmesinin zaruri bir ihtiyaç halini aldığı değerlendirilmektedir.

Diğer yandan meslek kuruluşlarının tamamında uygulanmak üzere örgütlenme ve teşkilat yapısına ilişkin ortak bir düzenleme yapılması, meslek kuruluşlarının birbirlerinden farklı yapıları nedeniyle mümkün görülmemektedir. Ancak, bu konuda da genel ilkelerin belirlenebileceği değerlendirilmektedir.

Bu nedenle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin olarak her bir kuruluş için ayrı ayrı katı/sınırlayıcı ayrıntılı yasal düzenlemeler yapmak yerine; zaman içerisinde doğan yeni ihtiyaçların/sorunların kolayca giderilmesine/çözümüne imkan sağlayan ve meslek kuruluşlarına geniş bir inisiyatif/esneklik getiren ve sadece ortak asgari hükümleri içeren "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Kanun" adıyla tek bir çerçeve kanun çıkarılmasının; meslek kuruluşlarına ilişkin diğer özel düzenlemelerin ise Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulacak "Ana Statü/Çerçeve Statü"lerde düzenlenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede;

Öneri 2- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına (KKNMK) ilişkin olarak her bir kuruluş için ayrı ayrı yasal düzenleme yapmak yerine ortak hükümleri içeren "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Kanun" adıyla tek bir kanun çıkarılması, KKNMK statüsü verilecek meslek gruplarının bahsedilen kanun ekinde yer alan listede sayılması, sonradan bir meslek grubuna KKNMK statüsü verilmesinin söz konusu listeye Kanunla ekleme yapılarak mümkün olabilmesi, meslek kuruluşlarına ilişkin diğer özel düzenlemelerin ise Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulacak "Ana/Çerçeve Statülerde" düzenlenmesi,

Öneri 3- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının merkezde Birlik ve taşrada da Odalar (barolar) olarak teşkilatlanması, odaların (baroların) sayısının il sayısıyla sınırlanması, Birlik ve oda (baro) yönetimlerinin seçimle belirlenmesi, odalara (barolara) veya Birliğe bağlı olarak ihtiyaca göre temsilcilik, şube, büro gibi birimlerin kurulabilmesi, ancak bu birimlerin yönetimlerinin yönetim kurullarınca belirlenmesi ve ayrı bütçelerinin olmaması, Birliklerin odalar (barolar) üzerindeki idari vesayet yetkisinin çerçeve kanunda belirtilen konularla sınırlandırılması,

Öneri 4- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hizmet yerinden yönetim kuruluşları olmaları sebebiyle, odaların (baroların) tüm üyelerce seçilen Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca, Birliklerin Genel Kurullarca seçilecek Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca yönetilmesi,

Öneri 5- Benzer mesleklerin ayrı oda, şube, federasyon gibi isimlerle örgütlenmelerine izin verilmemesi, ancak bu grupların farklı menfaatlerinin ve sorunlarının oda ve birlik bünyesinde oluşturulacak komiteler, kollar veya meclisler vasıtasıyla ele alınarak temsil imkânı sağlanması, meclislerde veya yürütme kurullarında gerekli görüldüğünde farklı meslek grupları için kontenjanlar ayrılması,

önerilmektedir.

C- YÜRÜTÜLEN HİZMET VE FAALİYETLERE İLİŞKİN ÖNERİLER

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yürüttükleri hizmet ve faaliyetler incelendiğinde, bunların çok geniş bir alana yayıldığı ve çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu kuruluşlarca yürütülen birçok faaliyet benzerlik gösterse bile, bazı meslek kuruluşları veya üst kuruluşları tarafından gerçekleştirilen nevi şahsına münhasır faaliyetler de bulunmaktadır.

Dolayısıyla bu konuda bir değerlendirme yapabilmek için her bir kuruluş tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde sunulan hizmet ve yürütülen faaliyetlere bakılması gerekmektedir. Raporun Üçüncü Bölümünde meslek kuruluşlarının faaliyet alanları ve temel işlevleri belirtilmiş, Dördüncü Bölüm ve Ek: 1'de ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yürüttükleri hizmet ve faaliyetlere ilişkin detaylı bilgiler verilmiştir. Bu itibarla, meslek kuruluşlarının hizmet ve faaliyetlerinin burada kurumsal anlamda ayrı ayrı sayılmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak, bu konuda genel bir değerlendirme yapılacak olursa özellikle birkaç hususa temas edilmesi ve uygulamadaki bazı sorunlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmesi gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, görevleri, yetkileri bunlarla bağlantılı olarak yürütecekleri hizmet ve faaliyetleri kuruluş kanunları ve düzenleyici normlarla belirlenmiş bulunmaktadır. Kimi zaman meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarına özel bazı kanunlar veya uluslararası anlaşmalarla da çeşitli görevler verildiği, dolayısıyla bu görevlere ilişkin etkinliklerin de yürütüldüğü görülmektedir.

Kapsamı ve türleri itibarıyla çeşitlilik gösteren meslek kuruluşlarının faaliyetleri temel olarak mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik mesleki faaliyetler ile kamu hizmeti niteliği gösteren kamusal nitelikli faaliyetler olarak tasnif edilebilmektedir. Birinci grup faaliyetler daha çok meslek mensuplarına yönelik iken, ikinci tür faaliyetler ise daha çok devlet ve toplumun geneline yönelik faaliyetlerdir. Bu faaliyetler başlıklar itibarıyla, kamusal faaliyetler (kamu hizmeti niteliği gösteren faaliyetler), mesleki faaliyetler, ekonomik faaliyetler, sosyal ve kültürel faaliyetler ve diğer faaliyetler olarak da sayılabilmektedir.

Meslek kuruluşlarının işlev ve faaliyetleri konusunda bazı tereddütler ve uyuşmazlıklar bulunmaktadır. Bunlar temel olarak;

- Anayasa ve yasalarla belirlenen kuruluş amaçları dışında kalan bazı faaliyetlerin yürütülmesi,
- Hizmet ve faaliyetlerin yürütülmesinde meslek mensuplarının beklenti ve ihtiyaçlarının yeterince dikkate alınmaması, yönetimi elinde bulunduran kesimlerin karar alma mekanizmalarını demokratiklik, katılımcılık, çoğulculuk ve şeffaflık ilkelerine aykırı olarak işletmeleri,

• Kurumsal olarak, organlar düzeyinde siyasi veya ideolojik nitelikte algılanabilecek yönde etkinlikler yürütülmesi,

• Kuruluşların kamusal nitelik ve işlevlerine, kamu tüzel kişiliklerine rağmen, devletten tamamen bağımsız ve idari teşkilatın dışında kalan sivil toplum örgütleri gibi hareket etmeleri, buna karşın belli konularda "kamu kurumu niteliğinin" ve "kamu tüzel kişiliği"nin öne çıkarılması,

• Anayasa ve yasalardaki açık düzenlemelere rağmen devletin idari ve mali denetim yetkisi dışında kalmasının talep edilmesi, merkezi idarenin vesayet yetkisinin özerkliğin ihlali olarak değerlendirilmesi, dolayısıyla karar, işlem veya etkinliklerle ilgili olarak merkezi idareye tanınan yetkilerin kabullenilmemesi,

• Kaynakların hizmet ve faaliyetlere tahsisi ve bunların alternatif maliyetleri konusunda profesyonellikten uzak bir yaklaşım sergilenmesi, meslek ve meslek mensuplarının önceliklerinin dikkate alınmaması, kurumsal gelirlerin verimli, etkin ve amacına uygun olarak kullanılmaması,

• Meslek ve meslek mensuplarının çıkarlarıyla doğrudan bağlantılı olmayan çeşitli konularda devlet, hükümet, merkezi veya yerel düzeydeki kamu kurum ve kuruluşları uygulamalarına yönelik etkinliklerde bulunulması,

• Dava açma ehliyetinin amacını aşan bir yaklaşımla geniş bir şekilde kullanılması, çeşitli konulardaki politik kararlarla ilgili olarak taraf olarak davranılması.

Bu ve benzeri yaklaşımların sonucu olarak meslek kuruluşlarının işlev ve faaliyetleri; meslek mensupları, yetkili merciler ve kamuoyunca sorgulanmakta ve bu kuruluşlara "kamu kurumu niteliği" tanınmasının ve "kamu tüzel kişiliği" verilmesinin "uygunluğu/yerindeliği" konusu tartışmaya açılmaktadır. Bu nedenle, meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin bunların kuruluş amaçlarına, niteliklerine uygunluğu ve faaliyetlerin etkinliği konuları üzerinde durulması gerekmektedir.

• **FAALİYETLERİN KURULUŞ AMAÇLARINA UYGUNLUĞU**

Meslek kuruluşlarınca yürütülen faaliyetlerin/hizmetlerin amaca uygunluğu, dolayısıyla da hukuka uygunluğu konusudur. Daha önce detaylı bir şekilde incelendiği üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, görevleri, yetkileri ve bu anlamda yürütecekleri hizmet ve faaliyetler kendi kuruluş kanunları ve bu kanunlara istinaden yürürlüğe konulan düzenleyici işlemlerle belirlenmiş bulunmaktadır. Kuruluşların yürüteceği hizmet ve faaliyetler söz konusu düzenlemeler çerçevesinde yetkili organları tarafından (genel kurul, yönetim kurulu ve diğer organlar) belirlenmektedir.

Bu konuda özellikle kuruluşların yönetim kurulları belirleyici bir konuma sahip bulunmaktadırlar. Gerek mevzuattaki yönetim kurullarının görev ve yetkilerini düzenleyen

hükümler, gerekse genel kurul kararlarıyla yönetim kuruluna verilen yetkiler, yönetim kurullarının meslek kuruluşlarınca yürütülecek hizmet ve faaliyetlerin kapsam, içerik, usul ve ücretini belirleme imkânı getirmektedir.

Organ seçimlerinde uygulanan seçim sistemi, iç ve dış denetim sistemlerindeki zafiyetler, muhasebe ve raporlama usullerindeki yetersizlikler, hesap verme mekanizmalarının işleyişindeki sorunlar ve diğer hususlar hesaba katıldığında yönetim kurullarının bu konuda geniş bir inisiyatife sahip olduğu ve uygulamadaki işleyişin en temel belirleyicisi olduğu görülmektedir. Anayasa ve kuruluş kanunları meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunmalarını açıkça yasaklamasına rağmen, uygulamada bu yasağa uyulmadığı ve amaç dışı faaliyetlerde bulunulabildiği gözlemlenmektedir.

Amaç dışı faaliyetin müeyyidesi Anayasa'da sorumlu organların görevine son verilmesi ve yerlerine yenisinin seçtirilmesi olarak belirlenmiştir. Meslek kuruluşlarının kendi kanunlarında da amaç dışı faaliyet yasağı, uygulanacak müeyyide ve usul konusunda düzenlemeler bulunmaktadır. Bu müeyyide istisnai haller (Anayasa md. 135/7) dışında ancak mahkeme kararıyla uygulanabilecektir. Meslek kuruluşlarının organlarının görevine son verilmesi ve yerlerine yenilerinin seçtirilmesi konusunda getirilen Anayasal güvence bu kuruluşların özerkliklerinin korunması bakımından önemli olmakla birlikte, bu güvence Anayasayla getirilen yasaklama ve öngörülen müeyyidenin işletilmesini belli ölçüde sınırlamakta ve işlevsizleştirmektedir.

Meslek kuruluşlarının amaç dışı faaliyette bulunduklarına ilişkin istemler ya kanunda belirlenen merciiler (örneğin meslek kuruluşuyla ilgili bakanlık) ya da Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılabilmektedir. Üyelerin veya ilgili vatandaşların bu konuda yetkili merciiler veya savcılıklara başvuru yapabilmeleri genel hükümler çerçevesinde mümkündür. Ancak, uygulamadaki işleyişe bakıldığında söz konusu mekanizmaların öngörüldüğü şekliyle işlemediği ve bu konuda yeterli bir kontrol/denetim mekanizmasının bulunmadığı görülmektedir.

İlgili bölümde belirtildiği üzere meslek kuruluşlarında iç ve dış denetim uygulamalarının işleyişinde büyük sorun ve yetersizlikler bulunmaktadır. İç denetim faaliyetleri usulen/şeklen gerçekleştirilse bile özellikle dış denetim mekanizmaları çok sınırlı bir şekilde işletilmektedir. Bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşları Anayasa ve yasalarla kendilerine verilen idari ve mali denetim yetkilerini kullanmamakta veya şikâyet/ihbar gibi durumlara hasretmektedirler. Denetim yapılmayınca da meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında faaliyet gösterip göstermedikleri hususunda yeterli bilgiye sahip olunamamaktadır. Ayrıca, bilgi sahibi olsalar bile meslek kuruluşlarıyla ilişkileri ve kamuoyu baskısı nedeniyle gerekli yasal süreçleri işletme konusunda çekingen davranmaktadırlar.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının çoğunun kapalı örgütsel yapılar olduğu, şeffaflık ve hesap verme mekanizmalarının yetersiz olduğu, küçük gruplar dışında kalan geniş kesimlerin

meslek örgütünün faaliyetlerinin dışında kaldığı ve yönetim etkinliklerine yabancılaştığı, seçimlere katılmadığı/katılamadığı, yürütülen faaliyet ve hizmetler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı/olamadığı dikkate alındığında, faaliyetlere ilişkin olarak üye/meslek mensubu denetiminin de yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu durum yönetim kurullarına geniş bir hareket imkânı sağlamakta ve yürütülecek hizmet ve faaliyetler yönetim kurullarınca belirlenmektedir. Yukarıda belirtilen sebepler dolayısıyla kuruluş amaçları dışında kalan faaliyetlerin kontrolü için öngörülen sistem uygulamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle de kuruluşlar öngörülen devlet denetimi/vesayetine rağmen amaç dışı faaliyette bulunabilmektedir. Mesleki ve toplumsal işlevleriyle örtüşmeyen, ideolojik veya siyasi niteliği baskın etkinlikler meslek kuruluşlarının etkinliğini sınırlayan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu husus meslek mensuplarının meslek örgütlerine bakış ve yaklaşımlarını da olumsuz etkilemektedir. Keza, bu tür etkinlikler devlet organlarıyla olan ilişkileri de zedelemekte ve bir tür çatışmaya neden olmaktadır.

Hâlbuki Anayasa bu kuruluşları "kamu tüzel kişiliği" olarak tanımış ve bu kuruluşları "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" biçiminde nitelendirmiştir. Anayasa Koyucu, hem bu kuruluşların kuruluş amaçlarını saymış ve kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunmayı yasaklamış, hem de bunların ancak kanunla kurulabileceğini ve devletin idari ve mali denetimine tabi olduklarını hükme bağlamıştır. Kuruluş organlarının kendi üyeleri tarafından yargı gözetimi altında seçileceği öngörülmesine karşın, amaç ve faaliyet konusunda belli ölçüde sınırlamalar getirilmiştir.

Yani, bu kuruluşlara tam anlamıyla bir bağımsızlık (özel hukuk hükümlerine tabi örgütlerden farklı olarak) değil, belli ölçüde özerklik tanınmıştır. Bu özerklik kesinlikle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarının organlarına devlet, devlet organlarıyla olan ilişkilerinde bir "muhalefet" statüsü vermemektedir. Kuşkusuz üyeleri itibarıyla "sivil toplum kuruluşlarına" benzeseler bile, özellikle kurumsal yapılar (teşkilat ve organlar) itibarıyla "kamu tüzel kişiliği"ne sahip olmanın sonucu olarak devletle olan ilişiklerinde diğer kamu kurumlarından farksızdırlar.

Kamu tüzel kişiliğine sahip diğer yerinden yönetim kuruluşlarının (belediyeler, il özel idareleri, üniversiteler, diğer kuruluşlar) Devlet tüzel kişiliğine dâhil olan ve bu kuruluşlar üzerinde hukuken vesayet yetkisini haiz bulunan kuruluşlar karşısında tamamen "sivil toplum kuruluşu" gibi hareket edemeyeceği ve kendilerine hukuk kurallarıyla belli yönlerden tanınan özerkliği amaç dışı kullanamayacağı gibi, belli ölçüde bu kuruluşlarla benzerlik gösteren ve devletin vesayeti altında bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve karar organlarının da böyle bir yaklaşım göstermeleri hukuka uygun olmayacaktır.

Asıl işlevlerine (mesleki ve toplumsal faaliyetler) odaklanan meslek kuruluşlarının hem meslek mensupları hem de toplumun geneli bakımından daha yararlı faaliyetler sunacağı

kesindir. Aksi yaklaşımlar meslek mensuplarına yarar sağlamadığı gibi toplum ve devlet bakımından da çeşitli olumsuzluklara sebebiyet vermektedir.

Sonuç olarak, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasanın 135 inci maddesi, kuruluş kanunları ve ilgili kanunları çerçevesinde yürürlüğe konulan düzenleyici normlarda belirlenen amaçlar ve yapılan düzenlemeler doğrultusunda etkinlik göstermek durumundadırlar. Amaç ve etkinlik alanlarını aşarak kurumsal olarak (organlar düzeyinde) siyasi, ticari veya başkaca amaç dışı faaliyetlere yönelmeleri kuruluş amaçları, işlevleri ve kendilerine verilen görev ve yetkilere aykırılık oluşturacaktır.

Bu konudaki sorunların çözümü ve hukuka uygunluğun sağlanması bakımından faaliyetlerin kuruluş amaçlarına uygunluğu hususunun iç ve dış denetim uygulamaları sırasında incelenmesi ayrıca yetkili merciiler ve savcılıklarca da bu konuda hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Bu konu değerlendirilirken meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğinde" oldukları ve "kamu tüzel kişiliğine" sahip oldukları gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca, bu kuruluşlara devlet bütçesinden doğrudan yardım yapılmamakla birlikte, gerek üyeliğin zorunlu olması, gelirlerinin kanunla belirlenmiş/sayılmış bulunması, gerekse bu gelirlerin ilgililer açısından bir tür vergi benzeri mükellefiyet niteliğinde olması ve kanunlarla bu kuruluşlara tanınan kamusal güç ve ayrıcalıklar nedeniyle kendilerine tanınan parasal ve parasal olmayan kaynakların amacı dışında kullanılmasının kuruluş mensupları, toplum ve devlet (belli gelirlerden vazgeçmek ve kamu yetkilerini bu kuruluşlara devretmek suretiyle) çıkarları aleyhine olacağı hususu da dikkate alınmalıdır.

- **SİYASİ VE İDEOLOJİK NİTELİKLİ FAALİYETLER**

Meslek kuruluşlarının siyaset yapıp yapamayacakları, bunun doğru olup olmadığı hususu var oldukları günden beri tartışa gelen bir husustur. Doktrindeki tartışmalar bir yana, bu konu çok defa yargıda uyuşmazlık konusu olmuştur. Hatta 1982 Anayasası'nın hazırlanış sürecinde bu konuda önemli tartışmalar yapılmış ve bu amaçla çeşitli tedbirler öngörülmüştür. Ancak, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde demokratikleşme yönündeki düzenlemelerle Anayasadaki bazı sınırlamalar kaldırılmıştır. Bununla birlikte, yukarıda da tartışıldığı üzere amaç dışı faaliyet yasağı korunmuş olup, meri mevzuatımız bu konuda açık hükümler içermektedir. Dolayısıyla, amaç dışı faaliyet yasağı belli ölçüde, siyasi ve ideolojik faaliyetleri gündeme getirmektedir.

Ekonomik çıkar çerçevesinde oluşan gruplar; sendikalar, işveren örgütleri, meslek kuruluşları ve derneklerdir. Bunlar kendi grupları içerisindeki insanların ekonomik çıkarlarını savunmak için ve değer paylaşımında belirli kazanımlar sağlamak için vardır. Bunu sağlamanın yolu da siyaset yapmak ve siyasal partileri bu doğrultuda etkilemektir. Yani varlık nedenleri siyaset yapmayı zorunlu kılmaktadır. Bazı meslek kuruluşları mesleğin ekonomik çıkarı yanında mesleğin prestijini de gözetmektedir. Mesleğin toplumsal statüsünü artırmak için de yarışmaya dâhil olmak ve siyaset yapmak gerekli olacaktır (Şaylan, 1988:28).

Meslek kuruluşlarını, ekonomik, mesleki ve sosyal işlevleri yanında belli ölçüde politik yönleri de bulunan organizasyonlar olmaları doğaldır. Bu kuruluşlar, mesleki, ekonomik ve sosyal birçok amaç ve faaliyetin dolaylı olarak politik kararlara bağlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ister istemez belli ölçüde siyasete müdahil olmaktadır.

Burada sorun, geniş anlamıyla farklı toplumsal kesimlerin kendi grup çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdikleri ve doğası gereği politik yönleri de bulunan işlev ve faaliyetlerden ziyade meslek kuruluşlarının organlarının siyasal örgütler gibi davranmaları, ideolojik ve politik görüşlerin yoğunlaştığı, meslek mensuplarından bağımsız olarak bu görüşlerin savunulduğu ve seslendirildiği örgütler halini almaları, örgütlerin mesleki faaliyetlerden çok siyasi görüşlerin savunulması ve hayata geçirilmesinin bir aracı olarak kullanılması gibi hususlardan kaynaklanmaktadır.

Yoksa meslek kuruluşları yapıları ve niteliklerinin tabii bir sonucu olarak kendi grup çıkarlarını savunduklarında ve bunları korumak veya genişletmek doğrultusunda çeşitli faaliyetlerde bulunduklarında, söz gelimi iktidardaki siyasi partiyi desteklemek veya politikalarına muhalefet etmek suretiyle etkilemeye çalıştıklarında esasında politik davranmış olmaktadırlar. Bu gibi faaliyetler meslek kuruluşlarının temel işlevleri kapsamında görülmekte ve baskı-çıkar grubu olmalarının bir gereği olarak değerlendirilmektedir. Eleştiri konusu olan veya belli ölçüde pozitif hukukça da engellenmeye çalışılan, bu kuruluşların örgüt olarak yalnızca mesleki ve kendi çıkarlarının söz konusu olduğu konularda değil, tüm toplumsal, siyasal, sosyal ve ekonomik kararlara ilişkin olarak ideolojik ve politik görüşleri çerçevesinde siyasi bir aktör gibi faaliyette bulunmaları ve bu niteliklerini öne çıkarmalarıdır.

Yalnız belirtilmelidir ki, bu konuda meslek kuruluşlarının tümünü aynı kategoride görmemek gerekir. Bazı kuruluşlar esas fonksiyon ve görevlerine odaklanmakta ve hukuki çerçeve içerisinde etkinlik göstermektedir. Siyasi, ideolojik yaklaşım ve etkinliklerden özellikle kaçınılmakta ve tüm mensuplarını kucaklayacak bütünleştirici bir perspektifle hareket edilmektedir. Bu durum meslek mensupları ile üyesi oldukları meslek kuruluşları arasındaki güven ilişkisini de pekiştirmektedir.

Bu konudaki bazı örnekler (meslek kuruluşlarının açtıkları davalar, basın ve kamuoyu açıklamaları, tertip ettikleri veya destekledikleri/katıldıkları mitingler, devlet kurumlarına karşı yaklaşımları, üyeler arasındaki ilişkiler, yabancı devlet başkanları veya temsilcileriyle ilgili olarak gerçekleştirilen etkinlikler gibi) Ek: 1'de yer almaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere meslek kuruluşlarının meslekleriyle ilgili konularda siyasi nitelikte görüş açıklamaları ve bu yönde eylemlerde bulunmaların önünde her hangi bir engel bulunmamaktadır.

Nitekim yargı organları kararları arasında siyaset nedeniyle bir yaptırıma uğramış meslek kuruluşuna rastlanmamıştır.

Ancak bu konuyla ilgili eleştirilen hususlar ise;

• Meslek kuruluşlarının yönetiminin, seçimlerdeki çoğunluk uygulaması sonucunda tümüyle belirli ideolojik ve siyasi görüşe sahip kişilerden oluşması ve bu kişilerin şahsi ideolojik düşünceleri ve siyasi görüşleri doğrultusunda meslek kuruluşunu bir parti gibi kullanarak her alanda ve her konuda açıklamalarda bulunmaları ve eylem yürütmeleri,

• Meslek kuruluşu bünyesindeki diğer ideolojik ve siyasi grupların, organlarda temsil edilememesi ve görüşlerinin dikkate alınmaması,

• Siyasal iktidarların icraatlarını sert biçimde eleştiren meslek kuruluşlarının denetim ve diğer bazı usullerle iktidarca baskı altına alınmak istenmesi,

olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz konusu eleştirilen hususların ortadan kaldırılması veya etkilerinin azaltılması amacıyla gerek seçim sistemi gerekse denetimle ilgili öneriler geliştirilmiş olup bu öneriler ilgili kısımlarda yer almaktadır.

• **SİYASİ PARTİLERE YARDIM**

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 66. maddesinde *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları ile bunların üst kuruluşları, dernekler, vakıflar ve kooperatifler, özel kanunlarında yer alan hükümlere uymak koşuluyla siyasi partilere maddi yardım ve bağışta bulunabilirler."* hükmü yer almaktadır.

Bu meyanda, meslek kuruluşları ile ilgili kanunlarda buna imkân tanıyan bir özel hükme ve söz konusu kuruluşlardan temin edilen mali tablolarda da bu yönde bir yardıma rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın çeşitli bölümlerinde belirtildiği üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının gerek üyeliğin zorunlu tutulması gerekse aidat ödeme zorunluluğu getirilmesi nedenleriyle gelirleri büyük oranda vergi benzeri nitelikteki kamu geliri sayılmaktadır.

Her ne kadar her hangi bir yardımda bulunulmuş olduğuna dair tespit bulunmasa da meslek kuruluşlarına siyasi partilere bağış ve yardım yapılma imkânı getirilmesi yanlış bulunmaktadır.

Ayrıca bu şekildeki bir uygulamanın meslek kuruluşlarını daha da çok siyasi parti gibi davranmaya iteceğinden endişe edilmektedir.

• **MESLEKİ FAALİYETLERİNİN ETKİNLİĞİ**

Meslek mensuplarının kendi meslek örgütlerinden talep ve beklentileri arasında mesleğe ilişkin olarak danışmanlık hizmeti verilmesi, ihtiyaç duydukları bilgilere ulaşma kolaylığı sağlanması gibi taleplerin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Ampirik bir araştırmadaki (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:99-100) tespitlere göre bir oda üyelerine ilişkin olarak gerçekleştirilen ankette, *"oda üyelerinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgeleri verecek bir bilgi bankası oluşturma"* faaliyetini ankete katılanların % 61'inin *"önemli"* olarak % 32'sinin *de "çok önemli"*

olarak nitelendirdiği; *"maliye, banka, sigorta vb. konularda üyelere yüz yüze veya telefonla hizmet verebilecek uzmanlar istihdam etmek, telefonla bilgi servisi kurmak"* faaliyetinin ise katılanların % 60'ı tarafından *"önemli"*, % 37'si tarafından ise *"çok önemli"* olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre ankete katılanlarca oda faaliyetlerine ilişkin olarak yaptıkları sıralamada *"en önemli görülen faaliyetlerin başında, dergi, bülten ve broşürler aracılığıyla üyelerin bilgilendirilmesini sağlamakla ilgili faaliyetler"* ve belli konularda *"üyelere hizmet verecek uzman elemanların istihdamı ve bilgi servisi oluşturulması"* olduğu görülmektedir. Bu faaliyetlerin ilgili oda tarafından ne ölçüde yerine getirilip getirilmediğine ilişkin soruda ise katılanların % 85'i odanın *"tamamen yetersiz olduğunu"*; % 10'u *"kısmen yeterli olduğunu"* , % 5'i ise *"yeterli olduğunu"* düşündüğünü ifade etmiştir.

Bu tespitler, odanın üyelerine iş veya meslekle ilgili olarak danışmanlık hizmeti vermesi ve ihtiyaç duydukları konularda kendilerine bilgi desteği vermesi konularının ankete katılanların %90'ını aşan bir bölümü tarafından önemsendiğini göstermektedir. Bu araştırmadaki tespitlerin belli ölçülerde diğer meslek kuruluşları bakımından da geçerli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bazı meslek mensuplarının odaları için *"zararı var faydası yok"* ifadesini kullanması (Kaldırımcı ve Özdevecioğlu, 1993:99) da meslek mensuplarının odalara bakış açısına ve algılamasına ilişkin ilginç bir tespit olarak değerlendirilmektedir.

Meslek mensuplarına yani üyelere danışmanlık hizmetleri verilmesi ve ihtiyaç duydukları konularda bilgi desteği sağlanması fonksiyonunun meslek kuruluşlarınca ne ölçüde üstlenildiği ve bunu sağlamaya yönelik olarak gerekli faaliyetlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hususu çok açık değildir. Bu konuda kuruluşlar itibarıyla büyük farklılıklar bulunmaktadır.

- **KAMUSAL NİTELİKLİ FAALİYETLER**

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yürüttükleri bir kısım hizmet ve faaliyetler kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen hizmet ve faaliyetlere benzerlik göstermektedir. Esasında bunların bir kısmı önceleri devlet tarafından yürütülmekle birlikte, daha sonra çeşitli gerekçelerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına devredilen hizmetlerden oluşmaktadır. Kamusal nitelikli, kamu hizmeti niteliği taşıyan hizmet ve faaliyetlerin sunumunda ilgili kural ve standartlara uyulmasının sağlanması önem kazanmaktadır. Bu tür hizmet ve faaliyetleri nitelikleri gereği diğerlerinden ayırmak gerekmektedir.

Çoğunlukla bu tür hizmet ve faaliyetler kuruluş kanunlarından veya konuya ilişkin özel kanunlardan ve bunlara istinaden yapılan düzenlemelerden doğmaktadır. Kamusal nitelikli hizmet ve faaliyetler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına büyük güç ve etkinlik kazandırmaktadır. Bu konudaki işlevler ve kullanılan yetkiler, bu kuruluşları ekonomik ve toplumsal hayatta önemli aktörler haline getirmektedir. Ayrıca, bu tür etkinliklerden elde edilen

gelirler de meslek kuruluşları için önemli bir finansman kaynağı oluşturmaktadır. Mesleğe ilişkin kuralları, standartları belirleme, meslek mensuplarının uyacakları ahlak kurallarını tespit etme, bunlara uymayanlar hakkında disiplin hükümlerini uygulama, mesleğe giriş ve unvan kullanımını kurallara bağlama, mesleki faaliyetlerin icrasını denetleme ve üçüncü şahısların ihtiyaç duydukları bazı konularda bir kamu kurumu gibi hizmet sunma gibi durumlar kamusal nitelikli hizmet ve etkinliklere örnek oluşturmaktadır.

Bu hizmet ve etkinliklerin "kamu hizmeti" keyfiyeti taşıması doğal olarak belli ölçüde bir devlet denetimini de gerektirmektedir. Devlet yasal düzenlemelerle yetkisini kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarına devretmiş ve bu kuruluşlara kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklar tanımıştır. Devredilen bu yetkilerin kullanımı ve hizmetlerin yürütülmesinde amaca ve hukuka uygun davranılıp davranılmadığının izlenmesi/denetlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla özellikle kamusal nitelikli faaliyetlere ilişkin denetimler üçüncü taraflar, toplum ve devlet çıkarlarının korunması ve mesleki çıkarlarla dengelenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Meslek kuruluşlarına üyeleriyle ilgili görevler yanında doğrudan vatandaşlara karşı da hizmet vermek üzere imtiyaz niteliğinde bazı görevler verilmektedir. Böylece meslek kuruluşları bir nevi KİT'leşmektedir. Bu durum özellikle yüksek gelirler elde edilmesini sağlayan bazı etkinlilerin meslek kuruluşlarının esas amaç ve işlevlerinin önüne geçmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kuruluşların kuruluş amaçları, yapıları ve nitelikleriyle örtüşmeyen bazı sonuçlar doğmaktadır. Diğer yandan, özel kuruluşlarca da verilmesi mümkün olan bazı hizmetlerin tekel niteliğinde meslek kuruluşlarından temin edilmesi zorunluluğu getirilmesi, rekabet şartlarının ortadan kaldırılması ekonomik anlamda da bazı olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Öte yandan, Anayasanın 135 inci maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları hüküm altına alınmış olup, kuruluş amaçları ise, *"belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak"* olarak sıralanmıştır.

Ancak meslek kuruluşlarıyla yasal düzenlemelerde amaç dışı faaliyetler konusu detaylandırılmamış, sadece Anayasa hükmünün tekrarı ile yetinilmiştir.

Yapılan çalışma çerçevesinde bazı meslek kuruluşlarının faaliyet raporları ve internet sitelerinde yer alan bilgilerden, meslekle ve meslek mensuplarıyla ilgili olmayan bazı faaliyetlerde veya açıklamalarda bulundukları görülmüştür. Ancak bu nedenle görevden alınan

meslek kuruluşu organına da rastlanmamış, Anayasa'nın bu hükmünün fiiliyata geçirilemediği anlaşılmıştır.

Öte yandan, amaç dışı faaliyet halinde görevden alma ağır bir yaptırım olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle bu ağır yaptırımdan önce ihtar gibi bazı ara yaptırımların düzenlenmesinde yarar görülmektedir.

Ayrıca meslek kuruluşu ile ilgili olmayan bir konuda harcama yapılmasına yönelik bir yaptırım ve uygulama da bulunmamaktadır.

Bu kısımda belirtilen tespit ve değerlendirmeler çerçevesinde;

Öneri 6- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 66. maddesindeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasi partilere bağış ve yardım yapmasına imkan veren düzenlemenin söz konusu kurumların kamu kurumu niteliğinde olmaları ve üyeliğin zorunlu olması nedeniyle yürürlükten kaldırılması,

Öneri 7- Önerilen çerçeve kanunda amaç dışı faaliyet göstermenin tanımlanması ve detaylandırılması ve faaliyetlerin kuruluş amaçlarına uygunluğu hususunun iç ve dış denetim uygulamaları sırasında incelenmesi,

önerilmektedir.

D- SEÇİM SİSTEMİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yasal organlarının seçimi Anayasa'nın 135. maddesi ve kuruluş kanunlarındaki hükümler gereği yargı gözetiminde yapılmaktadır.

1982 Anayasasının 135 nci maddesiyle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarının teşekkülüne ilişkin seçimlerin yargı gözetimi altında yapılmasının öngörülmesi sonucunda kanunlarda seçimlerle ilgili olarak yapılan değişiklikler de bazı meslek mensuplarınca eleştiri konusu edilmiştir. Yapılan düzenlemelerle *"meslek örgütlerindeki seçimlerin, genel kurul toplantılarından ayrılmış, yargıç gözetimine verilen ayrı bir olgu niteliğine bürünmüş"* olduğundan bahisle, *"bu ayrılmanın yönetime katılmayı kolaylaştırmayacağı, tersine güçleştireceği"* (Sav, 1983:1781) öne sürülmüştür.

Çalışma kapsamında KKNMK'ya ilişkin seçimleri gerçekleştiren ilçe seçim kurullarından da bilgi ve görüşleri alınmak istenmiş, seçim sonuçlarına söz konusu kurullardaki bilgiler yoluyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu meyanda yapılan başvuru Yüksek Seçim Kurulunca kabul edilmemiştir.

Bu durumda KKNMK elindeki bilgilerden yararlanma zorunluluğu ortaya çıkmış, ancak bazı meslek kuruluşlarında çok sayıda oda, şube ve seçim olması nedeniyle tüm bu seçimlerin sonuçlarının toplanması ve değerlendirilmesi mümkün olamamıştır. Bu nedenle sadece örnek olarak seçilen bazı iller veya bazı odaların seçim sonuçları talep edilerek değerlendirme yapılmıştır.

KKNMK'ya ilişkin çıkarılan yasalarda seçimlerin büyük oranda aynı ve benzer hükümler ile düzenlenmiş olduğu, kuruluşlar arasında ayrılan noktaların ise tek liste veya ayrı ayrı listeler üzerinden seçimlerin yapılması, seçim süreleri gibi hususlarla sınırlı kaldığı görülmüştür.

Meslek kuruluşlarının seçim uygulamalarındaki ortak özellikler aşağıda belirtilmektedir:

- Seçimler yetkili ilçe seçim kurullarının gözetim ve denetiminde yapılmaktadır.
- Yetkili hâkim, üye listelerini incelemekte, itirazları karara bağlamakta ve seçimde oy kullanacak üyelere ait listeyi onaylamakta ve ilan etmektedir.
- Hâkim ayrıca kamu görevlilerinden veya aday olmayan üyeler arasından sandık kurulları oluşturmaktadır.
- Seçimlerde kullanılan malzemeler ilçe seçim kurullarından temin edilmektedir.
- Seçimlerde çoğunluk esası uygulanmakta, ayrı listelerin yarışması halinde daha fazla oy alan liste tümüyle seçimi kazanmaktadır. Tek liste halinde de gruplaşma varsa belirli bir grubun desteklediği tüm isimler seçimi kazanmaktadır.
- Sandık kurullarının seçim tutanakları, Hâkimce onaylanarak seçim sonucu ilan edilmekte, itirazlar karara bağlanmaktadır.
- İlçe seçim kurulu başkanına, hâkime ve seçim sandık kurulu başkanı ile üyelerine, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da belirtilen esaslara göre meslek kuruluşu bütçesinden ücret ödenmektedir.
- Seçimler sırasında sandık kurulu başkan ve üyelerine karşı işlenen suçlar kamu görevlilerine karşı işlenmiş gibi cezalandırılmaktadır.
- Hâkim herhangi bir sebeple seçimi durdurduğu veya seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya mevzuata aykırı uygulama sebebiyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde, iptaline karar verilen sandıkla ilgili olarak, süresi bir aydan az, iki aydan fazla olmamak üzere seçimin yenileneceği günü tespit etmektedir.
- Oda, borsa ve Birlik organ seçimlerinde siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları aday gösterememekte, herhangi bir üyenin leh ve aleyhinde faaliyette bulunamamakta ve hiçbir şekilde propaganda yapamamaktadır.
- Oy verme işlemleri gizli oy ve açık tasnif esaslarına göre yapılmaktadır. Seçmen listesinde adı yazılı olmayan üye veya delegeler oy kullanamamaktadır. Oylar, oy verenin kimliğinin oda veya borsa veya resmî kuruluşça verilen belge ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra kullanılmaktadır.
- Seçimlerin düzen içerisinde ve sağlıklı biçimde yürütülmesi amacıyla hâkimin ve sandık kurulunun aldığı tedbirlere uymayanlara, eyleminin ağırlığına göre disiplin cezaları verilmektedir.

• SEÇİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

Meslek kuruluşlarına ilişkin seçim uygulamaları, Ek: 1'de meslek kuruluşları itibarıyla geniş olarak anlatılmış olup, aşağıda kısaca bazı uygulamalar özetlenecek, ayrıca genel veya münferit olarak tespit edilen sorunlar anlatılacaktır.

Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği üyelerinin tamamı İstanbul'da bulunan ve sayısı az tüzel kişiliklerden oluştuğundan, bu meslek kuruluşlarında seçimlere katılım dâhil herhangi bir sorun tespit edilmemişti**r.**

Türkiye Bankalar Birliğinde Genel Kurul üye banka temsilcilerinden oluşmakta ve olağan olarak her yıl Mayıs ayında toplanmaktadır. Üye bankaların oyları eşit değildir. Bankalar yıl sonu bilançolarında yer alan aktifleri toplamının sektör aktif toplamına bölünmesiyle bulunan her 1/1000 için bir oy hakkı kazanmakta, toplam oy sayısı 1015 civarında olmakta, her banka büyüklüğüne göre bu oyları paylaşmaktadır. Örneğin en büyük 10 bankanın oy toplamı 2008 seçimlerinde 855 iken, kalan 36 bankanın oy toplamı 150 civarında gerçekleşmiştir. Genel Kurul her yıl Mayıs ayı içinde bir yıl seçimli, bir yıl seçimsiz olarak toplanmaktadır. Birlikte seçime genellikle tüm üye bankalar iştirak etmektedir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nde üye sayısı sadece 4-5 arasında değişmekte olduğundan, seçimlere % 100 katılım sağlanmakta, görevler de (Başkanlık, vb.) sırayla yapılmaktadır.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğinde seçimlere katılım oranı, birden fazla adayın yarıştığı 2003 yılındaki seçimlerde % 84,5, tek bir listenin seçime katıldığı 2005 yılında % 51,7, 2007 yılında ise % 49,6 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin 2003, 2005 ve 2007 yılı seçim tutanakları incelenmiştir. Seçim tutanaklarına göre; Birliğin organlarına 1 Başkan, 9 Yönetim Kurulu üyesi, 9 Yönetim Kurulu yedek üyesi, 3 Denetim Kurulu asil üye, 3 Denetim Kurulu yedek üyesi, 3 Disiplin Kurulu asil üyesi, 3 Disiplin Kurulu yedek üyesi olmak üzere toplam 31 üye seçilmektedir. Birliğin 60 üyesi bulunduğuna göre üyelerin % 50'si bir göreve seçilmiş olmaktadır. 2003 seçiminde 49, 2005 seçiminde 43, 2007 seçiminde 50 oy alan aday bulunduğu göz önüne alındığında üyelerin (55 - 60 üye) tamamına yakınının seçimlere iştirak ettiği kanaatine ulaşılmaktadır.

Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kuruluş işlemleri tamamlanmadığından, Türkiye Tohumcular Birliği ise yeni kurulduğundan bunların seçim süreçlerine ilişkin değerlendirme yapılmamıştır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Oda, borsa ve Birlik organları ile şubelerinin seçimleri Kanunda yazılı esas ve usullere göre gerçekleştirilmektedir. Seçimler, elektronik ortamda Bakanlık ve Birlik bünyesinde

düzenlenen ortak veri tabanından alınan meslek gruplarına göre seçme ve seçilme niteliklerini haiz olan üyeleri gösteren listelerle yargı gözetiminde yapılmaktadır.

Oda ve borsa organ seçimlerine seçmen sıfatıyla iştirak edebilmek için; üyelik yeterli olmamakta, üyeliğin askıya alınmamış olması da gerekmektedir.

İçinde bulunulan yıldan önceki iki yıldan itibaren adresleri ve durumları tespit edilemeyenler ile bu süre zarfında aidat ödemeyen üyelerin isimleri, oda ve borsa yönetim kurulu kararıyla, meslek grupları ve seçmen listelerinden silinmekte ve aidat tahakkukları durdurulmakta, üyelikleri askıya alınmaktadır.

Diğer yandan, tüzel kişilerin seçimlerde oy kullanabilmesi için, ticaret sicili memurluklarınca düzenlenmiş **"yetki belgesi"** ile bir kişiyi görevlendirmesi gerekmektedir. Yetki belgesi düzenlenebilmesi için ise "ticaret sicili harcı" yatırılması gerekmekte, ayrıca yetki belgesi düzenleme ücreti alınmaktadır. Belge düzenleme ücretinin genel olarak harç miktarınca alındığı görülmüştür. 2009 yılı için yetki belgesi harcı 19,1 TL'dir.

Seçime katılmak için ücret ödeyerek belge alınmasının, seçime katılımı olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Bakanlar Kurulunca seçimler bir yıla kadar ertelenebilmektedir. Nitekim 2008/13299 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 2008 yılının Ekim ayında başlayıp Kasım ayında tamamlanması gereken oda ve borsaların organ seçimlerinin, 2009 yılının Ocak ayında başlayıp Şubat ayında tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Birlik Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeleri, Konsey asil ve yedek üyeleri, Yüksek Disiplin Kurulu asil ve yedek üyeleri seçimleri de aynı günde yapılmakta, ancak Birlik Başkanı seçim sonucu açıklanmadan, Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimlerine geçilememektedir.

Birlik Başkanı seçim sonuçları açıklandıktan sonra bu seçime itiraz edilmesi halinde, Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçim sonuçları açıklanmamakta ve itiraz sonucunda Birlik Başkanlığı seçimleri iptal edilirse açıklanmamış olan Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimleri kendiliğinden geçersiz sayılmaktadır.

Seçimlerde oy kullanacak üye listelerinin örnekleri talep edilmesi halinde, çoğaltma masrafı karşılığında üyelere verilmektedir. <u>Buna göre kesin üye listesi üyelere ancak seçimlere 3-4 gün kala verilebilmektedir. Bu durumda mevcut oda veya borsa yönetimi dışında organlara aday olmak isteyenlerin üyelere ulaşabilmesi ve lehlerine propaganda yapabilmeleri imkânı oldukça kısıtlı olabilmektedir.</u>

Nitekim 2009 yılı Ocak ve Şubat ayında yapılan oda seçimlerine ilişkin basına yansıyan haberlerde bu konunun muhalif gruplarca sık sık eleştirildiği görülmüştür.

Birlik Başkanı, Genel Kurul delegeleri tarafından ve bu delegeler arasından yargı gözetiminde ve gizli oyla öncelikle seçilmekte ve adayların Genel Kurul delege tam sayısının % 10'una tekabül edecek sayıda delege tarafından aday gösterilmesi gerekmektedir.

Birlik Başkanı aynı zamanda mensubu olduğu oda veya borsanın yönetim kurulu başkan veya üyeliği ile meclis başkanlığı görevlerini yapamamaktadır.

Oda ve borsa yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile meclis başkanları, Birlik Başkanlığı seçimi tarihinden 15 gün önce bu görevlerinden istifalarının tekemmül etmiş olması şartıyla Birlik Başkanlığına aday olabilmektedirler.

Bu durumda, Birlik Başkanlığına seçilemeyen kişilerin organlardaki görevleri sona ereceğinden ve yeniden yapılacak seçimlerde de Birlik Başkanlığını kazanan kişi veya grubun baskısı ile karşılaşacağından, bu hükmün Birlik Başkanlığı adaylarını caydırıcı ve muhalefetin cesaretini kırıcı olduğu değerlendirilmektedir. İstifa yerine Devlet memurlarının milletvekili adaylığı gibi seçim süresince görevlerin askıya alınması ve vekâletle yürütülmesi, seçilemeyenlerin eski görevlerine dönmeleri usulü tercih edilebilir.

Oda ve borsa yönetim kurullarında toplantı yeter sayısını sağlayacak sayıda üye kalmaması halinde, yeni organ üyeleri seçilinceye kadar yönetim kurulunun görevlerinin nasıl ve kimin tarafından yürütüleceği Birlik tarafından belirlenmektedir.

Birlik Yönetim Kurulunda toplantı yeter sayısını sağlayacak sayıda üye kalmaması halinde, yeni organ üyeleri seçilinceye kadar yönetim kurulunun görevlerinin nasıl ve kimin tarafından yürütüleceği Bakanlıkça belirlenmektedir.

Oylar**, herhangi bir şekilde hazırlanmış oy pusulaları** ile kullanılmaktadır.

TOBB'da tüm seçimler, oda ve borsalarda gerçekleştirilen meslek komitesi üyeliği ve meclis üyeliği seçimi ile başlamaktadır. Bu nedenle söz konusu seçimlere ilişkin olarak istatistik bilgiler örnekleme yapılarak bazı oda ve borsalardan talep edilmiştir.

Örnekleme yapılan bazı oda ve borsalardaki seçimlere ilişkin bilgilerden seçime katılma oranının, çok değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Genel olarak araştırma süresince yapılan görüşmelerden, organlara aday olan üye sayısı ve grubu arttığında, bu aday ve grupların çabalarıyla seçime katılma oranının yükseldiği öğrenilmiştir.

Ayrıca, toplam üye sayısı 411.062 olan 39 oda ve borsanın ağırlıklı ortalaması alındığında toplam seçime katılan üye sayısının 104.470 olduğu ve katılım oranının ortalama % 25,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Ağırlıklı ortalama seçime katılma oranı,

Sanayi Odalarında % 49,1

Ticaret ve Sanayi Odalarında % 41,8

Ticaret Borsalarında % 29,8

Ticaret Odalarında% 21,0

Deniz Ticaret odalarında % 17,3

olarak hesaplanmıştır.

Söz konusu oranlar, katılım açısından oldukça düşük oranlar olup, birçok seçimde birden çok adayın da yarıştığı göz önüne alındığında, toplam seçmen sayısının % 10'u düzeyinde oyla seçimi kazanan organların, seçmeni ne ölçüde temsil ettiği hususu önem kazanmaktadır.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının organ seçimleri ile yönetim kurulu başkanlarının seçimi tek dereceli olarak, yargı gözetiminde gizli oyla ve açık tasnifle yapılmaktadır. Genel kurullarda oy verme işleminin alt yapı müsait olduğu takdirde elektronik ortamda gerçekleştirilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının olağan ve olağanüstü genel kurul toplantılarına katılacak üyeleri belirleyen ve seçim kuruluna verilecek olan genel kurul toplantısına katılacaklar listesi, Maliye Bakanlığı ile Konfederasyonun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen ücret karşılığında ilgili esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşu tarafından Bakanlık "e-esnaf" ve "sanatkâr" veri tabanından temin edilebilmektedir. Tahsil edilen ücret tutarları bütçeye gelir kaydedilmektedir.

Seçimlerin tamamının iptali halinde seçimler yenileninceye kadar geçen sürede yönetim kurulu görevini yapmak üzere odalara birlik, birlik ve federasyonlara Konfederasyon, Konfederasyona ise Bakanlık tarafından, genel kurul üyeleri arasından üç kişilik bir kurul atanmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının seçim tarihleri, Bakanlar Kurulu tarafından bir yılı geçmemek üzere ertelenebilmektedir.

Oda, birlik, federasyon başkanı ve Konfederasyon genel başkanı, genel kurul tarafından tek dereceli olarak seçilmektedir. Genel Başkanlar, aynı zamanda ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunun yönetim kurulu üyesi ve yönetim kurulu başkanıdır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında denetim ve disiplin kurulu üyeliği bulunanların, aynı kuruluşun yönetim kurulunda görev almaları yasak olduğu gibi, bu kişilerin eşleri, üstsoy, altsoy ve ikinci derecedeki kan hısımlarının aynı dönemde, bu kuruluşun yönetim, denetim ve disiplin kurullarında görev almaları da yasaklanmıştır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında doğrudan üyelerin seçimlere katıldığı ilk derece seçimler, oda yönetim ve denetim kurulu seçimleri olmaktadır. Bu seçimlere ilişkin olarak 11 ildeki 500 civarında oda seçimlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler Ek: 1'de yer almaktadır.

Buna göre 2002 yılında 9 ilde 521 odada yapılan yönetim kurulu seçimlerine ortalama katılma oranı % 28,68, 2005 yılında 11 ilde 737 odada yapılan seçimlerde ise katılma oranının % 33,08 olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar 2005 yılında 2002 yılına göre seçime katılma oranında bir artış görülüyor ise de 9 ilde seçime katılan üye sayısı 2002 yılında 104.891 iken,

2005 yılında 94.258'e düşmüştür. Oranın yükselmesi toplam üye sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Toplam üye sayısındaki azalmaya ise bir yandan üyelerin ticaret odalarına kayması bir yandan da esnaflığı bıraktığı halde kayıtlarda üye gözüken kişilerin vergi kayıtları esas alınarak kayıtlardan çıkarılması neden olmaktadır.

Genel ortalama seçime katılma oranı % 25-30 arasında gerçekleşirken, bazı odalarda bu oran % 1,92'ye (9.056 üyeden sadece 174'ü seçime katılmıştır) kadar düşmektedir.

Sonraki kademelerde ise odalardan seçilen yönetim kurulu üyelerinin katılımı ile İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği ve Federasyon seçimleri yapılmakta, Birlik ve Federasyon yönetim kurulu üyelerinin katılımı ile de Konfederasyon seçimleri gerçekleştirilmektedir. Bu seçimlere genel olarak profesyonel yöneticiler ve delegeler katıldığı için katılım oranı yüksek gözükmektedir. Nitekim Birlik seçimlerinde ortalama seçime katılma oranı 2002 yılında % 68,57; 2005 yılında % 83,17 oranında; Federasyon seçimlerinde 1999-2005 döneminde % 49-56 arasında, Konfederasyon seçimlerinde ise % 91-98,5 oranlarında gerçekleşmiştir.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Delege seçimleri, köy veya mahalle muhtarlıkları ihtiyar heyetleri tarafından yapılmakta, seçimlerde odalarca muhtarlara gönderilen üye listeleri esas alınmaktadır. İhtiyar heyeti üyeleri sandık kurulu olarak görev yapmaktadır. Üyeler delege olarak seçilmesini istediği kişi veya kişileri bir kâğıda yazarak veya isimler yazılmış matbu pusulaları zarfa koyarak oy kullanmaktadır.

Delegelerin askerliğini yapmış ve okur-yazar olması yeterli sayılmaktadır.

Delege seçimlerine yönelik olarak oy kullanacak üye listelerinin kaybolduğu veya tahrif edildiğine, seçim yapılmadan muhtarlıklarca kâğıt üzerinde seçim yapılmış gibi tespit yapıldığına yönelik şikâyetler bulunmaktadır. Nitekim Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 23.11.2000 tarihinde tüm Valiliklere bu konulara dikkat edilmesi hususunda bir genel yazı gönderdiği görülmüştür.

Örnek olarak incelenen Kayseri Kocasinan Ziraat Odasına bağlı 70 mahalle ve köyde gerçekleştirilen delege seçimlerinde katılım oranı bazı köy ve mahallelerde % 7,4 oranına kadar düşmüş, ortalama katılım oranı ise % 35,57 olarak gerçekleşmiştir. Bu seçimlerde iki ayrı grubun, delegeleri kendilerine yakın kişilerden oluşturmak için çalıştığı öğrenilmiştir.

Bazı ziraat odalarının 500'e yakın köy ve mahallede gerçekleştirdiği 2006 yılına ilişkin delege seçimlerine yönelik toplam bilgilere bakıldığında ise delege seçimlerine katılım oranı % 4 ile % 58 arasında değişmekte, örnek odaların ortalama katılım oranı ise % 17,41 olmaktadır.

Odaların ve Birliğin, meclis ve yönetim kurullarına seçilmiş olan asıl üyelerden mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya gelmeyenler istifa etmiş sayılmakta ve yerlerine yedeklerden sırada olanlar alınmaktadır.

Köy ve mahallelerde yapılan ve hâkim gözetimi uygulanmayan delege seçimlerinde katılım oranı oldukça düşük gerçekleşirken, delegelerle ve hâkim gözetiminde gerçekleştirilen Oda Genel Kurulu, Meclis toplantıları ile Birlik Genel Kurul toplantılarında ise katılım oranı yüksek olmaktadır. Örnekleme yapılan odalarda oda genel kurul toplantılarına katılım oranı % 53 ile % 100 arasında değişmekte, ortalama katılım % 88 olmaktadır. Oda Meclisi toplantılarında katılım oranı % 100, son üç dönem Birlik Genel Kurulundaki katılım oranı % 97-99 olmuştur.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Oylar, kağıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır. Delege seçimlerinde ise basılı aday listeleri kullanılabilmektedir.

Birlik Genel Kurulunda yapılan seçimlerde, eşit oy alanlar arasında kura çekilmekte, Oda Genel Kurullarında ise, oyların eşit olması durumunda, sicil numarası küçük olan üye seçilmiş sayılmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu seçiminde kullanılacak oy pusulalarının, her Oda için ayrılmış bölümleri olması gerekmektedir.

Oda Yönetim Kurulu ve Onur kurullarından birisine seçilmiş olanlar, Birlik Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeliklerinden birine seçilebilmekte, Yüksek Onur Kurulu üyeliğine seçilememektedir. Oda Denetleme Kurulu üyeleri, Birlik organlarının herhangi birisine seçilebilmektedir.

Görev süresi biten üyeler, aynı göreve yeniden seçilebilmektedir.

Birlik Yönetim Kuruluna, Odalardan gösterilen adaylardan, biri asıl, ikisi yedek olmak üzere üye seçilmektedir.

Yüksek Onur Kurulu üyeleri ve Birlik Denetleme Kurulu üyeleri, Odalardan gösterilen birer aday arasından seçilmektedir.

Oda Genel Kurullarında yapılacak seçimler için, her üye kendisini ya da onayı alınmak kaydı ile başka bir üyeyi aday gösterebilmekte, aday olmak için Genel Kurula katılmak zorunlu bulunmamaktadır.

2008 yılında yapılan Birlik 40. Olağan Genel Kuruluna katılanların doğal delegeler ve 22 oda adına kayıtlı delegeler dâhil toplam 1.600 kişi olduğu, Genel Kurulda bu delegelerden ancak 1.113 kişinin oy kullandığı görülmüştür. Bazı oda delegelerinin genel kurula itibar etmediği ve bu odalarda katılımın % 6'ya kadar düştüğü, ancak ortalama olarak katılım oranının % 69,6 olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Örnek olarak seçilen dört odanın (İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Meteoroloji Mühendisleri Odası ve Orman Mühendisleri Odası) genel kurul seçim istatistiklerine bakıldığında 2006 yılındaki seçimlerde ortalama temsil oranının % 63,7; beş odanın (İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Meteoroloji Mühendisleri Odası ve Orman Mühendisleri Odası, Gemi Mühendisleri Odası) 2008 seçimlerindeki oranının ise %

46,9 olduğu görülmektedir. 2006 ve 2008 yıllarında seçime katılma oranı sırasıyla İnşaat Mühendisleri Odasında % 83,1 ve % 81,8; Makine Mühendisleri Odasında % 78,0 ve % 81,1; olarak gerçekleşirken, Meteoroloji Mühendisleri odasında % 17,7 ve % 9,3; Orman Mühendisleri Odasında % 65,5 ve % 70,6 olarak gerçekleşmiştir. Gemi Mühendisleri Odasında ise 2008 yılı seçimlerindeki oran % 29,2 olarak gerçekleşmiştir.

İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası ve Orman Mühendisleri Odasının örnek olarak seçilen bazı şube seçimlerindeki katılım oranlarına bakıldığında, İnşaat Mühendisleri Odasına bağlı 6 şubedeki ortalamanın 2006 seçimlerinde % 21,1; 2008 seçimlerinde 24,9; Makina Mühendisleri Odasına bağlı 6 şube ortalamasının 2006 seçimlerinde % 23,4; 2008 seçimlerinde % 25,7; Orman Mühendisleri Odasına bağlı on şubenin ortalamasının 2006 seçimlerinde % 43,5; 2008 seçimlerinde % 44,3 olduğu, üç odaya bağlı şubelerin genel ortalamasının ise 2006 seçimlerinde % 24,4; 2008 seçimlerinde % 27,2 olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığının, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müfettişlerince yapılan bir inceleme sırasında yazdığı 23.10.2007 tarih ve OB.08380 sayılı yazıda;

"Şube-Oda Genel Kurullarına ve Genel Kurulların seçimle ilgili toplantılarına üye katılımı Odamızda ve TMMOB'ne bağlı odalarda yaklaşık % 20 düzeyinde gerçekleşmektedir. Örneğin son yapılan 2006 yılı genel kurullarına katılım % 19,1 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Odamızın üye sayısı 73.200 olup, genel kurulların seçimle ilgili toplantılarına katılmayan üye sayısı 50.000'in üzerindedir. Bu sayıda oda üye sayısının Oda Onur Kurulunca cezalandırılması fiilen imkânsız olduğu gibi hayatın olağan akışına da aykırıdır. Odamızda ve TMMOB'ne bağlı odalarda hiçbir dönemde bu madde uyarınca cezalandırma söz konusu olmamıştır."

denilerek katılım oranlarının genel olarak % 20 civarında olduğu teyit edilmiştir.

Buna göre TMMOB ve bağlı odalarında doğrudan üyelerin katılımı ile yapılan seçimlerde seçimlere katılım oranının % 20 civarında, delegelerle yapılan oda seçimlerinde ise katılım oranının % 50-60 civarında gerçekleştiği, oda delegeleriyle toplanan TMMOB genel kurulunda ise katılımın % 70 olduğu anlaşılmaktadır.

Türk Tabipleri Birliği

Oylar, her seçim için ayrı ayrı verilecek kağıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır.

Her bir organ için ayrı pusulalar kullanılmakta, aynı organın asıl ve yedek üye adayları tek listede yer almakta, oy sayılarına göre sıralanmakta, en yüksek oy alanlar asil, sonrakiler yedek üye olmakta, bunlar tamamlandıktan sonra geriye kalanlar seçimi kaybetmiş olmaktadır.

Oda Genel Kurullarında, oda organları ve Büyük Kongre delegeleri seçilmektedir. Söz konusu seçimlere ilişkin olarak üye sayılarına göre çeşitli büyüklüklerdeki 16 odada yapılan son

iki seçimle ilgili bilgiler ile son üç Büyük Kongre seçimlerine ilişkin bilgilere Ek: 1'de yer verilmiştir.

Birlik ve oda seçimlerine ilişkin olarak aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

• Seçime katılma oranı, 2006 seçimlerinde ortalama % 28.61, 2008 seçimlerinde ise % 28.52 olarak gerçekleşmiştir.

• En yüksek seçime katılma oranı 2006 seçimlerinde % 67, 2008 seçimlerinde % 69, en az katılma oranı 2006 seçimlerinde % 8.23, 2008 seçimlerinde % 7.19 olmuştur.

• Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerdeki seçime katılma oranları da % 35'i aşamamış, katılım oranları Adana'da 2008 seçimlerinde % 10'a, Muğla'da % 7.26'ya kadar düşmüştür. Bu seçimlerde Adana'da 2.948 Hekimden, 310'u, Muğla'da 1.061 hekimden 77'si seçime katılmıştır.

• Büyük Kongre seçimlerinde ise delegelerin seçime katılma oranı % 90'ın üzerinde gerçekleşmiştir.

• Büyük Kongre delege sayısı, 2006 yılında yapılan yasal değişiklik sonucunda 324'den 489'a çıkmıştır.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Oda ve Birlik organlarının seçimi iki yılda bir yapılmakta, seçim dönemi tamamlanmadan değişen organ, eski organın müddetini tamamlamaktadır.

Oy, Sandık Seçim Kurulu Başkanı tarafından verilen İlçe Seçim Kurulu mührünü taşıyan ve adayları gösterir listedeki isimlerin karşısına seçilecek organın asıl üyeleri kadarının işaretlenmesi ve listenin İlçe Seçim Kurulu mührünü taşıyan zarflara konulması suretiyle kullanılmaktadır. Bunların dışındaki kâğıtlara yazılan veya seçilecek organı oluşturan üye sayısından fazla adayın işaretlendiği oy pusulaları ile mühürsüz zarflardan çıkan pusulalar geçersiz sayılmaktadır.

Birlik ve odaların genel kurullarındaki seçimlere ilişkin istatistiki bilgiler Ek: 1'de bulunmaktadır. Buna göre;

• 2006 yılı oda seçimlerinde ortalama seçime katılma oranının % 39,66; 2008 yılı oda seçimlerinde ortalama seçime katılma oranının % 31,36 olarak gerçekleşmiştir.

• 2008 yılı seçimlerinde bazı odalarda seçime katılma oranı %19'a kadar düşmüş, bazı odalarda ise % 81'e kadar çıkmıştır.

• 2008 yılında diş hekimlerinin üçte birinin bulunduğu İstanbul'da 6.146 diş hekiminden 1.529'u seçimlere katılmış, temsil ve katılım oranı % 25 olarak gerçekleşmiştir.

• Odalardan seçilen 265-280 arası delegeden oluşan Birlik Genel Kurulunda katılım % 90'ın üzerinde gerçekleşmiştir.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kâğıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır.

Türk Veteriner Hekimler Birliği Merkez Konseyi üyelerinin Ankara'da oturması şartı bulunmaktadır.

Örnek olarak seçilen 14 Veteriner Odasına ve Birlik Genel Kuruluna ilişkin seçim bilgilerine Ek: 1'de yer verilmiştir. Buna göre;

- Odalardan seçilen delegelerden oluşan Birlik Genel Kurulunda seçime katılma oranı 2004 yılında % 79,9; 2006 yılında % 91,6 olarak gerçekleşmiştir.
- Oda Genel Kurullarında 2006 seçimlerinde katılım oranı İstanbul'da % 11,05'e kadar düşmüş, Ordu da % 72,06'ya kadar çıkmıştır. Ortalama seçime katılım oranı % 18,45 olarak gerçekleşmiştir. İstanbul'da 2.660 üyeden sadece 294'ü, Ankara'da 1.600 üyeden 195'i, Konya'da 796 üyeden 102'si seçime katılmıştır.
- Oda Genel Kurullarındaki 2008 seçimlerinde katılım oranı en düşük il % 6,74 ile Ankara, en yüksek il ise % 77,97 oranı ile Erzincan olmuştur: 2008 yılı seçimlerine katılım ortalama olarak da % 25,40 seviyesinde gerçekleşmiştir. Yapılan seçime İstanbul'da 2.897 üyeden 1.078'i, Ankara'da 1.826 üyeden 123'ü, İzmir'de 1.270 üyeden 139'u, Afyonda 252 üyeden 27'si katılmıştır.

Türk Eczacıları Birliği

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kâğıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak sureti ile kullanılmaktadır.

Birlik Genel Kurulu ile örnek olarak seçilen 15 odanın genel kurullarına ilişkin seçim bilgilerine Ek: 1'de yer verilmiştir. Buna göre, oda seçimlerinde katılım oranları, % 22 ile % 91 arasında değişen oranlarda farklılık göstermektedir. Örnek olarak seçilen 15 odada ortalama seçime katılma oranı 2005 seçimlerinde % 40,59, 2007 seçimlerinde % 42,41 olarak gerçekleşmiştir. Eczacı odalarında seçime katılım oranının diğer bazı meslek kuruluşlarına göre yüksek olduğu ancak yinede % 40 civarında kaldığı, her beş eczacıdan üçünün seçime katılmadığı anlaşılmaktadır. Birlik genel kurullarına ise delegeler katılmakta olup, bu seçimlerde ise katılım oranı % 99 oranında gerçeklemiştir. 2007 seçimlerinde kullanılan 292 oyun 189'unu alan üye Başkan seçilmiş olup, delegelerin % 65'inin oyunu aldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği

Seçim, organlara göre birlikte veya ayrı ayrı her şekilde düzenlenen oy pusulalarının, oy verme sırasında zarfa konulması suretiyle yapılmaktadır.

Baro ve Birlik organlarına seçilenler, sonraki seçimlerde de yeniden seçilebilmektedir.

Oy pusulasına seçilecek asıl üye tamsayısının yarısından en az bir fazla isim yazılması zorunlu bulunmakta, bundan noksan isim yazılmış oy pusulaları geçersiz sayılmaktadır. Oy pusulasına seçilecek asıl üye sayısından fazla ad yazıldığı takdirde, sondan başlanarak fazla adlar hesaba katılmamaktadır.

Adaylar aldıkları oyların sayısına göre sıralanmakta ve en çok oy alandan başlanmak üzere önce asıl, sonra yedek üye seçilmiş olanlar bu sıraya göre tespit edilmektedir. Adayların aldıkları oylarda eşitlik halinde meslek kıdemi fazla olan, kıdemleri de eşitse, adayların yaşlısı seçilmiş sayılmaktadır.

Delege sistemiyle yapılan Birlik Genel Kurulunda seçime katılım oranı 2003, 2005 ve 2007 yıllarında sırasıyla % 83, % 92 ve % 79 olarak gerçekleşmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı rakamlara Ek: 1'de yer verilmiştir.

Örnek olarak seçilen 8 barodaki 30 seçimle ilgili bilgiler çerçevesinde ortalama katılım oranı % 63,8 olarak tespit edilmiştir. Bazı seçimlerde katılım oranı % 30,5'e kadar (Antalya, 2004) düşmekte, bazı seçimlerde ise % 91,4'e kadar (Bursa, 2006) çıkmaktadır. Ankara'da 2006 yılında yapılan seçime 7.913 avukattan 5.884'ü (% 74,36), İstanbul'da 2008 yılında yapılan seçimde 23.573 avukattan 16.870'i (% 71,56) katılmıştır.

Barolar seçime katılım oranı en yüksek meslek kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok meslek kuruluşu katılım düşüklüğünden yakınırken, Barolar Birliği katılımın çokluğundan baro seçimlerinde delege sistemine geçilmesini önermektedir (İstanbul'da 23.573 üye avukat için 59 sandık kurulmuştur).

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Birlik ve bağlı odaların seçimlerinde diğer meslek kuruluşlarından farklı olarak milletvekili seçimlerinde uygulanan yöntem benimsenmiş, farklı grupların yönetimde temsil edilebilmesi imkânı getirilmiştir.

Kurul asil ve yedek üyelikleri ile Birlik Genel Kurul asil ve yedek temsilcilikleri, gruplara ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre tahsis olunmaktadır. Son kalan üye veya temsilcilik için oyların eşit olması halinde, bunlar arasında ad çekilmektedir. Kurul üyeliği ve Birlik Genel Kurulu temsilciliklerinin gruplara tahsisi oy pusulasında yer verilen sıralamaya göre yapılmaktadır. Üyeler, oda veya birlik yönetim, denetleme ve disiplin kurullarından sadece birinde görev alabilmektedir.

3568 sayılı Kanunun Birlik genel kurulunun oluşumunu düzenleyen 32 inci maddesinin 2008 yılında 5786 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki halinde, genel kurul her odanın üyelerinin yirmi beşte biri oranında seçilecek temsilcilerinden oluşmaktaydı. Dolayısıyla odalar üye sayıları oranında temsilci seçmekte ve genel kurulda temsil edilmekteydi. Bu durum genel

kuruldaki temsilci sayısı ve temsil bakımından üye sayısı çok olan odalar lehine, diğerlerinin aleyhine bir dengenin oluşmasına neden olmaktaydı.

2008 yılında yapılan kanun değişikliğiyle, her odanın, üye sayısına bağlı olmaksızın seçeceği üç temsilciye ilave olarak, üyelerinin yetmiş beşte biri oranında temsilci seçmesi esası getirilmiştir. Bu suretle, genel kurula temsilci seçiminde ikili bir yapı oluşmuştur. Üye sayısına bağlı olmaksızın seçilecek üç üyeyle her odanın aynı sayıda kişiyle genel kurulda temsili öngörülmüş, ayrıca oda üyelerinin yetmiş beşte biri oranında temsilcinin seçileceğinin öngörülmesiyle de genel kurul temsilcilerinin bir bölümünün odaların üye sayısına göre seçilmesi sağlanmıştır. Yapılan yeni düzenlemeyle üye sayısının yetersiz veya az olması nedeniyle genel kurulda yeterince temsil edilemeyen odalar lehine bir nebze olsun bir denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Birlik organlarının seçimlerindeki katılım oranı (2002, 2004, 2006, 2008 seçimleri) % 86-88 arasında gerçekleşmiştir. Bu oran Birlik organ seçimlerine katılımın ve temsil oranının nispeten yüksek olduğunu göstermektedir.

Büyük, orta ve küçük ölçekli 15 SMMM Odası ile tüm YMM odalarının (8 oda) seçim istatistiklerine Ek: 1'de yer verilmiştir. Buna göre, Büyük, orta ve küçük ölçekteki 15 serbest muhasebeci mali müşavirler odasının son iki dönemdeki organ seçimlerine bakıldığında, seçimlere katılım oranının 2006 yılında % 48,5; 2008 yılında ise % 46,6 olduğu görülmektedir. Bu oran tüm yeminli mali müşavir odalarında (toplam 8 oda) 2006 seçimlerinde % 23,3; 2008 seçimlerinde ise % 23,3 oranında gerçekleşmiştir.

Türkiye Noterler Birliği

Birlik ve oda seçimlerinde, oylar, her bir organ için ayrı ayrı kâğıtlara isimler yazılmak suretiyle kullanılmakta, ancak seçilecek asıl üye tam sayısının yarısından bir fazla isim içermeyen oylar geçersiz sayılmaktadır. Adaylar aldıkları oya sayısına göre sıralanmakta, önce asıllar ve sonra yedek seçilenler bu sıraya göre tespit edilmektedir. Eşitlik halinde yaşlı üye seçilmiş sayılmaktadır. Yedekler de kendi içinde aldıkları sayıya göre sıralanmaktadır.

2008 yılı seçimlerinde Birlik Genel Kurulunda seçimlere katılma oranı % 100, örnek olarak seçilen beş Noter Odasında ise ortalama % 82,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar, bağlı odası bulunan meslek kuruluşları içerisinde organ seçimlerine en yüksek katılma oranı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

1618 sayılı Kanun'da seçimlere ilişkin hüküm yer almamış, ancak 34. maddeye 28.12.1006 tarihli 5571 sayılı Kanunun 10. maddesi ile eklenen fıkra ile bu konuda 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun seçimlere ilişkin hükümlerinin

uygulanması öngörülmüştür. Buna göre seçimlere ilişkin uygulamaların 5362 sayılı Kanun'un 49, 50 ve 51. maddelerine göre gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Seçimlere ilişkin bazı hususlar ise TÜRSAB İç Tüzüğünde düzenlenmiştir.

Oylar, asıl ve yedek üyeler belirtilerek her türlü şekilde düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilecek zarflara konulmak suretiyle kullanılmakta, adaylar asıl ve yedek üye olarak liste halinde seçime girerlerse, tasnif sonunda en fazla oy alan listedeki asıl adaylar asıl, yedek adaylar da yedek olarak seçimi kazanmış olmaktadır.

Genel kurullarda oy verme işlemi alt yapı müsait olduğu takdirde elektronik ortamda da gerçekleştirilebilmektedir.

Birlik seçimleri Bakanlar Kurulu tarafından bir yılı geçmemek üzere ertelenebilmektedir.

Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Disiplin Kurulu asil ve yedek üyelerinin seçimi Divan tarafından mühürlenmiş, aynı veya ayrı ayrı listede basılmış, çoğaltılmış veya el ile yazılmış aday listeleri ile yapılabilmekte, oy pusulasında yazılı isim çizilip, yerine başkası yazılacak şekilde oluşturulan aday listeleri de kullanılabilmektedir.

Birliğin yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyelerinin seçimi hâkim nezaretinde yukarıda belirtildiği şekilde gerçekleştirilmektedir. Bölge yürütme kurulları seçimleri ise Birlikçe düzenlenen esaslara göre gerçekleştirilmektedir.

Birliğin organları doğrudan tüm üyelerin katılması öngörülen genel kurulca seçilmektedir.

Birliğin son beş dönem yönetim kurulu seçimlerinde seçime katılma oranı sırasıyla % 35,8, % 37,4, % 29,3, % 33,9 ve % 37 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre üyelerin üçte ikisinin genel kurul toplantılarına ilgi göstermediği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, son beş genel kurulda Başkan seçilen Başaran Ulusoy, oy kullanan üyelerin % 55 ile % 75'inin desteğini almış olmakla birlikte, toplam üye sayısı dikkate alındığında destek oranının % 19,9'a kadar düştüğü görülmektedir.

Buna göre üyelerin genel kurul çalışmalarına ve seçimlere ilgi göstermemesi sorunu TÜRSAB için de geçerli gözükmektedir.

Yukarıda özetle anlatıldığı üzere seçimlere ilişkin en büyük sorunun seçimlere katılım düşüklüğü olduğu görülmektedir.

Meslek kuruluşu ve odaların tamamına yakınında seçimlerde aynı esas ve usuller uygulanmakta, genellikle seçimlerde değişik gruplar adı altında (demokrat avukatlar, çağdaş avukatlar, yenilikçiler, meslekte birlik grubu gibi) listeler yarışmakta, bu listelerden daha fazla oy alandaki tüm adaylar seçimi kazanmaktadır. Ülkemizde milletvekili seçimlerinde bir zamanlar uygulanan "Çoğunluk" sistemi adı verilen uygulama ile tüm organlar aynı grup veya görüşte kişilerden oluşmakta, muhalif görüşlere temsil imkânı tanınmamaktadır. Organlardaki

bu tek seslilik sonraki seçimlerde oda imkânları da kullanılarak sürekli hale gelmektedir. Üye listelerinin sağlanamaması veya çok geç temin edilmesi, propaganda ve tanıtım için yeterli mali imkân olmaması veya buna zaman tanınmaması gibi nedenlerle seçimleri kazanma imkânı kalmayan muhalif görüşler meslek kuruluşundan kopmakta, aidat yatırmamakta, gönüllü üyelik imkânını kullanmamaktadır. Bu durum ise % 20 gibi bir oy oranına sahip grupların meslek kuruluşlarını yönetmesine imkân sağlamaktadır. Neticede meslek kuruluşu daha büyük meslek mensuplarınca desteklenecek eylem ve girişimlerde bulunamamakta, meslek grubunun gücü azalmaktadır.

Bu nedenle, odalarda doğrudan üyelerce veya Birliklerde delegelerce seçilecek organlar yönetim kurulları yerine oda meclisi, birlik meclisi, konfederasyon meclisi gibi meclisler şeklinde olmalıdır. Bu meclisler içinden de 3 veya 4 kişilik yürütme kurulları (Başkan, Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter, Sayman) seçilmelidir. Böylece hem meclislerde her görüşün temsiline imkân verilmiş hem de organın yönetiminin en fazla oyu alan ve çoğunluğu sağlayan gruba verilmesi sağlanmış olacaktır.

• **DELEGE UYGULAMALARI**

Meslek kuruluşlarının Birlik, Federasyon ve Konfederasyon ile bazı odaların genel kurulları tüm üyelerin katılımına imkân vermemekte, bu nedenle üyelerce seçilmiş delegelerden oluşturulmaktadır. Delegelerin sayısı ile seçimine ilişkin esaslar ise çok farklı şekillerde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bazı kuruluşlarda taşra örgütlerine birbirlerine yakın delege ile temsil imkânı tanınırken, bazılarında üye sayısı büyük odalara daha fazla delege imkânı verilmektedir.

Meslek kuruluşlarının delege uygulamaları üç ayrı dönemde Anayasa Mahkemesi'nin de gündemine gelmiştir. Anayasa Mahkemesi, KKNMK ilişkin delege uygulaması hususunda içtihadını iki kere değiştirmiş, benzer hükümler içeren üç ayrı başvuruda ilk kararda iptal, ikinci kararda red, üçüncü kararda yeniden ilk görüşüne dönerek iptal kararı vermiştir.

1. Karar: Türk Eczacılar Birliği/3.12.1991 tarihli Esas Sayısı: 1991/4, Karar Sayısı: 1991/45

25.1.1956 günlü, 6643 sayılı "Türk Eczacılar Birliği Kanunu"nun; odalardan, Büyük Kongreye seçilen delegelerle ilgili kıstas getiren 51. maddesinin ikinci fıkrasının **"Azası iki yüze kadar olanlar 5, iki yüzden fazla olanlar yedi mümessil ve aynı miktarda yedek seçerler"** şeklinde düzenlendiği, 4.000'in üstünde üyesi bulunan İstanbul Eczacı Odası 7 delege ile temsil edilirken 200 üyesi olan başka bir odanın da Büyük Kongreye 7 delege gönderdiği, böylece, odaların 200'den fazla kayıtlı üyelerinin kaç kişi olurlarsa olsunlar, oylarının hiçbir değeri kalmadığı, bunun da demokrasi ilkelerine aykırı olduğu ve Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı nedeniyle iptali istenmiştir.

Söz konusu hüküm, oyçokluğuyla aşağıda belirtilen gerekçe ile **Anayasa'ya aykırı görülmüş ve iptal edilmiştir.**

Gerekçe: *"Anayasa'nın 135. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "... kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunla gösterilen usullere göre yargı denetimi altında, gizli oyla seçilen ..." tüzelkişiler olduğunu öngörmekte bunların kuruluşunda organların "seçim" ini benimsemektedir. Kuruluşunun oluşmasında, demokrasinin temel kuralı olan "seçim"e yer verilince* ***yönetim ve işleyişinin de demokratik kurallara aykırı olamayacağını*** *kabul etmek gerekir.*

Demokrasi, Anayasa'nın Başlangıç kısmıyla 2. ve 5. maddelerinde devletin korumakla ve özen göstermekle yükümlü olduğu ilkeler arasında yer almakta özgürlükçü niteliğinin erdemi ve değeri de, hukuk devletinin çağdaşlaşmasına katkısı nedeniyle büyük önem kazanmaktadır.

Demokratik seçimin en önemli niteliği, adil bir katılım ilkesine dayalı serbest, eşit ve genel-oy esasını içermesidir. İtiraz konusu kuralın, sayısı kaç olursa olsun iki yüzden fazla üyesi olan eczacı odalarının Büyük Kongre' ye katılmasını 7 temsilciyle sınırlandırması ve böylece en önemli organın oluşumuna adil katılımı önlemesi, eczacı odalarının iç işleyişinde, demokrasiye aykırı düşen bir düzenlemedir.

Bu nedenle itiraza konu, 6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanunu'nun "Âzası iki yüze kadar olanlar beş, iki yüzden fazla olanlar yedi mümessil ve aynı miktarda yedek seçerler." biçimindeki 51. maddesinin ikinci fıkrası, Anayasa'nın Başlangıç, 2., 5. ve 135. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir."

Karara muhalif kalan bir grup üye karşı oy yazılarında; *"eczacı odaları ve TEB'in esas amacının mesleki gelişim ve dayanışmayı sağlamak ve birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü hâkim kılmak olduğunu, bu durumda Büyük Kongrede odaları temsilen gelen üyeler ve bunların temsil ettikleri eczacılar arasında bir çıkar çatışması ya da yerel çelişki bulunmadığını, dolayısıyla aralarında azlık ya da çokluktan söz edilemeyeceğini, amacın eczacılığın gelişimi, dayanışma ile dürüstlüğü ve güveni hakim kılarak ortak çıkarları savunmak ve önemli olanın her odanın belli bir sayıyla büyük kongrede temsil edilmesi olduğunu, her odanın bağımsız tüzel kişiler ve kongrenin bağımsız sujeleri olduğunu, odaların çok farklı sayılarla kongrede temsil edilmelerinin ayrı kişiler durumunda bulunan odalar arasında temsil açısından eşitsizlik yaratacağını, özellikle çok fazla üyesi bulunan odaların üye sayılarına göre büyük kongrede temsil edilmelerinin büyük yerlerin kongreye hâkim olmaları sonucunu da doğuracağını ve bu durumun demokratik yönetim ilkeleriyle bağdaşmayacağını"* savunmuşlardır.

Ayrıca 1961 Anayasası'nın 122. maddesindeki "Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz." hükmü 1982 Anayasası'nın 135. maddesine alınmamış ise de, 1982 Anayasası'nın da, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması kuralını benimsediğini ve

öngördüğünü, demokratik esaslara uygunluğun, odaların kongrede belirli sayılarda üyelerle temsil edilmeleri, organların seçimle oluşması ve kararların üye çoğunluğuna dayanması yoluyla gerçekleşebileceğini, mevcut kuralın yerindeliğinin tartışılabileceğini, ancak görevlerinin Anayasa'ya aykırılık varsa bunu saptamak olduğunu, kendilerince iptali istenen kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığını da görüşlerinde belirtmişlerdir.

Yine karşı oy kullanan diğer üyeler ise karşı oy yazılarında *"iptali istenen kuralla örgütün yönetim ve işleyişi demokratik kurallara aykırı olarak saptanmıştır, demokrasi esasları zedelenmiştir denilemeyeceğini, seçimin önemli unsurlarından birisinin adil bir katılımın sağlanması olduğunu, itiraz konusu kuralın iki yüzden fazla üyesi olan ve tüzelkişiliğe sahip eczacı odalarını Büyük Kongreye yedi temsilci gönderme zorunda bırakmasının, bir ölçü olduğunu, sadece bu belirlemenin seçime adil bir katılımın önlenmesi ve antidemokratik bir karışma olarak nitelendirilemeyeceğini ve yasal düzenlemelerin getirdiği kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığı sürece sadece en ideali oluşturmamaları nedeniyle iptal edilemeyeceğini"* belirtmişlerdir.

2. Karar: Türk Diş Hekimleri Birliği/ 15.02.1995 tarihli Esas Sayısı: 1994/82, Karar Sayısı: 1995/9

7.6.1985 günlü, 3224 sayılı "Türk Diş Hekimleri Birliği Kanunu"nun 7. maddesinin son fıkrasının, **"Üye sayısı iki yüze kadar olanlar beş, beş yüze kadar olanlar yedi, beş yüzden fazla olanlar onar asıl ve yedek delege seçerler"** hükmünü koyduğunun, iki binin üstünde üyesi bulunan İstanbul Diş Hekimleri Odası on delege ile temsil edilirken beş yüz bir üyesi bulunan diğer bir odanın da aynı sayıda delegeyle temsil edildiği, böylece üye sayısı beş yüz bir olan oda ile iki binin üstünde olan odaca, Birliğe gönderilecek delege sayısında bir farklılık bulunmadığı, bunun da demokrasi ilkelerine ve eşitliğe aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa'nın 2., 5. ve 135. maddelerine aykırı olan hükmün iptali talep edilmiştir

Mahkemece, söz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve **iptal isteminin reddine** aşağıda belirtilen gerekçe ile oy çokluğuyla karar verilmiştir.

Gerekçe: *"Demokratik düzenin en belirgin niteliği, adaletli bir katılım ilkesine dayalı serbest, eşit ve genel-oy ilkesini içermesidir. Anayasa, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması kuralını öngörmüştür. Önemli olan, her odanın belli bir sayıyla büyük kongrede temsil edilmesidir. Odalar, kendilerine bağlı diş hekimleri sayısını temsil edecek ölçüde yasa koyucunun takdir ettiği sayıda delegeyle Birlik Genel Kurulu'na (Kongreye) katılacaklardır. Odalar bu yolla Genel Kurul'un öğesi durumundadırlar. Çok farklı sayılarla kongrede temsil, ayrı kişiler durumunda bulunan odalar arasında eşitsizlik yaratır. Özellikle çok fazla üyesi bulunan odaların üye sayılarına göre büyük kongrede temsil edilmeleri büyük merkezlerdeki odaların Birlikle özdeşleşmeleri sonucunu doğurur ve bu sonuç, tek tek diş hekimlerinin değil de odaların temsili esasına dayanan Diş Hekimleri*

Birliğinin ve genelde meslek odaları birliklerinin kuruluş amacına aykırı düşer. Bu tür bir oluşumun demokratik yönetim ilkeleriyle bağdaşacağı söylenemez.

Bu nedenlerle Anayasa Mahkemesi'nin 3.12.1991 günlü, Esas 1991/4, Karar 1991/45 sayılı olup Türk Eczacılar Birliği Yasası'nın benzer 51. maddesinin ikinci fıkrasının iptaline ilişkin oyçokluğuyla verilen karar da emsal olarak kabul edilmemiştir. Temelde, Anayasa Mahkemesi'nin her kararı dosyasına ve olayına özgüdür.

İtiraz konusu kuralın örgütün yönetimini ve işleyişini demokratik kurallara aykırı kıldığı savına katılmak olanaksızdır. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi'nin görevi, yerindeliği tartışmak değil Anayasa'ya aykırılığı saptamaktır. Yasa kuralları, Anayasa'ya aykırı olmadıkları sürece, en uygunu olmadıkları ileri sürülerek iptal edilemezler. Yukarıda açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı bulunmadığından itirazın reddine karar verilmesi gerekir. "

Karara katılmayan üyeler karşı oy yazılarında; demokratik oluşumun demokratik işleyişle doğrulanıp sürdürülmesinin, çalışmaların her evre, aşama ve katla demokratik ilkelere aykırı olmaması gerektiğini, iptali istenen kuralın, demokratik yapılanmaya ters düşen bir düzenleme biçimi olduğunu, biçimin, öze aykırı olamayacağını ve öze üstün tutulamayacağını, en adaletli delege seçim yönteminin, tam bir matematiksel sayı bulunamasa bile delege sayısına uygun, en az yakınılan, temsil olgusuna en yakın delege sayısı olduğunu, böylece Oda'lara yazılı üyelerin gerçeğe uygun biçimde temsil edilebileceğini, Birlik Genel Kurulu'nda temsil edilenin biçimsel ve kuramsal anlamda "Oda" ise de, Odanın da üyelerini temsil etmekte olduğunu, adaletli seçimin, katılımı en gerçekçi biçimde sağlayıp yansıtan seçim olduğunu, üye sayısı farkı gözetmeksizin beş yüzden fazla üyeli Oda'lara aynı sayıda delegeyle temsil ettirmenin demokrasi anlayışıyla çelişeceğini, yasa koyucunun takdir hakkının da Anayasa ve evrensel hukuk kurallarıyla sınırlı olduğunu, uygun sayıda delege belirlemenin "yerindelik" konusu sayılamayacağını, yasa koyucunun da her şeyi istediği gibi yapamayacağını, Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Eczacılar Birliği Yasası'yla ilgili 10.2.1992 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 3.12.1991 günlü, Esas 1991/4, Karar 1991/45 sayılı kararının görüşlerini doğruladığını, "Demokratik esasların", kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının doğası gereği, kendileriyle ilgili düzenlemelerde gözetilecek bir ilke olduğunu, yönetim ve işleyişi, seçimden ayırmanın, demokratik esasları delege sayısının dışında tutmanın olanaksız olduğunu, demokrasinin olmazsa olmaz koşulu "seçimin", adaletli katılımla gerçek ve geçerli olacağını savunmuşlardır.

Ayrıca, önemli olanın Odaları kanalıyla üyelerin en gerçek biçimde temsil etmesi olduğunu, üyesi çok Odaların Birlik Genel Kurulu'nda egemenlik kuracağı görüşünün temsilci-delege sayısının üst sınırını belli bir sayıda dondurarak karşılanabileceğini, sakınca tümüyle giderilmese de en aza indirilebileceğini, sayıya göre sonuç belirlemenin demokrasinin gereği

olduğunu, azlığın çokluğa egemenliğinin de çoğunluğun azınlığa baskısının da demokrasiye aykırı olduğunu da görüşlerinde belirtmişlerdir.

3. Karar: Türk Tabipler Birliği/ 19.02.2002 tarihli Esas Sayısı : 2000/78, Karar Sayısı : 2002/31

23.1.1953 günlü, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 60. maddesinin 7.6.1985 günlü, 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının ikinci tümcesindeki; **"Azası 200'e kadar olanlar 3, 500'e kadar olanlar 5 ve 500'den yukarı olanlar 7 temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler"** hükmünün, İstanbul Tabip Odasının 14.000 civarında üyesi olmasına karşın Türk Tabipler Birliği Büyük Kongresinde 7 delege ile temsil edildiği, 500 üyesi olan bir Odanın da 7 delege gönderdiği, bunun eşitsizliğe yol açtığı gerekçesiyle Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istenmiştir.

Mahkeme, 23.1.1953 günlü, 6023 sayılı "Türk Tabipleri Birliği Kanunu"nun 60. maddesinin 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının ikinci tümcesinin **Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline,** aşağıda belirtilen gerekçe ile oy çokluğuyla karar vermiştir.

Gerekçe:"*Başvuru kararında itiraz konusu kuralın, yalnızca Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı ileri sürülmekte ise de, 2949 sayılı "Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un 29. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi ileri sürülen gerekçelerle bağlı olmadığından, ilgili görülen Anayasa'nın 2. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.*

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmektedir.

Demokrasinin en belirgin özelliği, adil bir katılımı gerçekleştirmeye yönelik serbest, eşit, genel oy ilkesine dayanan ve temsilde adaleti de gözeten seçimlerdir.

Anayasa'nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının "kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişileri" oldukları belirtilerek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşların kuruluş ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması amaçlanmıştır.

İtiraz konusu kuralla sayısı kaç olursa olsun üyesi 500'den yukarı olan Tabip Odalarının Büyük Kongreye katılımının yedi üyeyle sınırlandırılarak, odaların, Birlik Genel Kurulu'nda adil bir denge kurulmasına elverişli sayıyla temsil edilmelerinin engellenmesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşumunda demokratik ilkeleri esas alan Anayasa'nın 135. maddesi ile bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 135. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

Karara muhalif kalan bir grup üyenin karşı oy yazılarında; *"meslek birliklerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin yasalar incelendiğinde; hepsinin mesleğin müşterek menfaatini ve meslekî dayanışmayı gerçekleştirmeyi görev edindiği, üyelerinin sayısal çokluğunun yarattığı sorunların*

yerel odalara özgü sorunlar olduğu, ancak ülke çapında genişlik kazanan sorunların müşterek mesleki menfaat olarak kabul edilebileceği, birliklerce ilgilenilerek çözüme ulaştırılması gerekeceği, bu açıdan birliklerin farklı menfaatleri ve sorunları temsil ve takip etmesinin söz konusu olmadığı, dolayısıyla büyük kongrede oda temsilcilerinin sayısının azlığı veya çokluğunun önem kazanmadığı. önemli olanın bu temsilcilerin mensubu oldukları odalarca seçilerek büyük kongreye gönderilmesi ve böylece her odanın büyük kongrede kendisini gereği gibi temsil edebilmesi olduğu, demokratik düzenin en belirgin niteliğinin, adaletli katılım ilkesini gerçekleştirebilecek serbest ve eşit oy kurallarının uygulanması olduğu, demokratik olmanın, çoğunluğun azınlık üzerinde hakimiyet kurması değil her düşünce ve menfaatin adil ve dengeli bir şekilde yönetimde söz sahibi olmasının temin edilmesi olduğu, bu açıdan bakıldığında da, her biri eşit haklara sahip olan odaların, üye sayısı oranında büyük kongreye temsilci göndermesi halinde, üye sayısı çok olan, dolayısıyla fazla temsilci gönderen birkaç ilin odalarının kongreye hakim olmasının, kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi olanağı yaratacağı, asıl bu durumun, üye sayısı az olan odalar yönünden antidemokratik sonuçlar doğuracağı" savunulmuştur.

Tablo 3- KKNMK- Genel Kurul Tarihleri ve Delege Usulleri

MESLEK KURULUŞU	TARİHİ	SÜRE	GENEL KURUL DELEGE SAYISI
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	MAYIS	4 YIL	Oda ve Borsa Yönetim Kurulu Başkanları
			2000-5000 üye için +1 5000-10000 üye için +2 10000-30000 üye için +3 30000-50000 üye için +4 50000'den fazla üye için + 5 Sonraki her 50000 üye için + 1 daha Birliğe ödededikleri son dört yılın aidat ortalaması esas alınarak Aylık brüt asgari ücretin her 25 katı tutarı aidat için 1 delege daha (aidata bağlı delege ilavesi 20'yi geçmez.)
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)	EYLÜL	4 YIL	Birlik Genel Başkanı
			Birlik Yönetim Üyeleri (14 kişi)
			Birlik Denetim Kurulu Üyeleri (5 kişi) Dışardan seçilenler hariç
			Federasyonların Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri (8, 10 veya 12'şer kişi)
			İl Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birlikleri Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri (4,6,8 veya 10'ar kişi)
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	MAYIS	4 YIL	Birlik Genel Başkanı
			Birlik Yönetim Kurulu (9 kişi) 7'ye kadar odası olan (7 dahil) illerden 3 delege 14'e kadar odası olan (14 dahil) illerden 4 delege 15 ve daha fazla odası olan illerden 5 delege
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)	MAYIS	2 YIL	Birlik Yönetim Kurulu (23 kişi)
			Birlik Denetim Kurulu (5 kişi)
			Birlik Onur Kurulu (5 kişi)
			Odalardan üye sayısının % 2'si oranında delege (3 kişiden az 100 kişiden çok olmamak üzere)
Türk Tabipleri Birliği	HAZİRAN	2 YIL	Tabip Odası Başkanları (58 kişi)
			200'e kadar üyesi olan odalardan 3 delege 500'e kadar üyesi olan odalardan 5 delege 1000'e kadar üyesi olan odalardan 7 delege
			1000'den sonraki her 1000 üye için ilave 1 delege
Türk Diş Hekimleri Birliği	EKİM	2 YIL	Birlik Merkez Yönetim Kurulu (11 kişi)
			Birlik Merkez Disiplin Kurulu (9 kişi) Birlik Merkez Denetleme Kurulu (5 üye) Oda Başkanları (33 kişi) 200'e kadar üyesi olan odalardan 5 delege 500'e kadar üyesi olan odalardan 7 delege 500'den fazla üyesi olan odalardan 10 delege
Türk Veteriner Hekimleri Birliği	KASIM	2 YIL	Birlik Merkez Konseyi (7 + 7 kişi)
			Birlik Haysiyet Divanı (7 + 7 kişi) Birlik Merkez Murakebe Heyeti (3 kişi) Oda Başkanları (44 kişi) 50'ye kadar üyesi olan odalardan 2 delege 100'e kadar üyesi olan odalardan 4 delege
			100'den fazla üyesi olan odalardan 6 delege
Türk Eczacıları Birliği	KASIM	2 YIL	200'e kadar üyesi olan odalardan 5 delege
			350'den fazla 500'den az üyesi olan odalardan 6 delege 500'den fazla 1000'den az üyesi olan odalardan 7 delege 500'den sonraki her 500 üye için ilave 1 delege
Türkiye Barolar Birliği		4 YIL	Barolar Birliği Başkanı
			Daha önce Barolar Birliği Başkanlığı yapmış olanlar Baro başkanları Barolardan seçilecek 2'şer delege (74 baro 148 delege) 100'den fazla üyesi olan barolardan, sonraki her 300 üye için ilave 1 delege
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	EYLÜL	2 YIL	Her odadan 3 delege
			+Her 75 üye için 1 delege
Türkiye Noterler Birliği	HAZİRAN	4 YIL	Birlik Yönetim Kurulu (7 kişi)
			Noter Odası Başkanları (16 kişi) Noter odalarından seçilecek 2'şer delege (16 oda 32 delege)
			10'dan fazla üyesi olan odalarda, sonraki her 10 üye için ilave 1 delege
Türkiye Bankalar Birliği	MAYIS	2 YIL	46 üye bankanın temsilcileri (Temsilcilerin oy hakkı eşit olmayıp, aktiflerine göre belirlenmektedir. 1/1000 oy hakkı)
Türkiye Katılım Bankaları Birliği		2 YIL	4 üye katılım bankası temsilcisinden oluşmakta ve her üye eşit oy hakkına sahiptir.
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	NİSAN-MAYIS	2 YIL	145 üye aracı kurum temsilcisinden oluşmakta ve her üye eşit oy hakkına sahiptir.
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği		2 YIL	60 üye şirket temsilcilerinden oluşmakta ve her üye eşit oy hakkına sahiptir.
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	KASIM	2 YIL	Üye seyahat acentası temsilcilerinden oluşmakta ve her üye bir oy hakkına sahip bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin kararları, gerekçeler ve karşı oy yazıları birlikte değerlendirildiğinde, delege uygulamasında üye sayısı çok olan oda veya şubelere daha fazla delege hakkı tanınması, ancak bu odaların genel kurullarda hakimiyet kurmasını önlemek için de tavan delege sayıları öngörülmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu yaklaşıma en uygun delege yapısı, TOBB Genel Kurul delege yapısı olarak görülmektedir.

• **SEÇİMLERDE OY KULLANMA YETERLİLİĞİ**

Meslek kuruluşlarında genel olarak oy kullanabilmek için üye olmak yeterli olmaktadır. Ancak bazı meslek kuruluşlarında ek koşullar da konulabilmektedir.

TOBB oda ve borsa organ seçimlerine seçmen sıfatıyla iştirak edebilmek için; üye olmak, on sekiz yaşını doldurmuş olmak, tüzel kişiler için yetkili olmak, gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak, üyeliği askıda olmamak şartları aranmaktadır.

TOBB'a bağlı oda ve borsalarda içinde bulunulan yıldan önceki iki yıldan itibaren adresleri ve durumları tespit edilemeyenler ile bu süre zarfında aidat ödemeyen üyelerin isimleri, oda ve borsa yönetim kurulu kararıyla, meslek grupları ve seçmen listelerinden silinmekte ve aidat tahakkukları durdurulmakta, üyelikleri askıya alınmaktadır.

Türk Tabipleri Birliğinde, haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tahdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkum edilenler, hükmün katileşmesinden başlamak üzere iki yıl içinde seçimlerde oy kullanamamaktadır.

• **SEÇİMLERDE ADAY OLMA ŞARTLARI**

KKNMK'nda organlara seçilebilmek için genel olarak üyelik yeterli olmaktadır. Ancak meslek kuruluşlarınca bu konuda da özel şartlar konulabilmekte olup tespit edilebilen özel şartlara aşağıda yer verilmiştir.

TOBB'da oda ve borsa organlarına seçilebilmek için; en az iki yıldan beri oda veya borsaya kayıtlı olmak, seçim günü itibarıyla 25 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olmak, iflas etmemiş ya da iflas etmiş olsa bile itibarını hükmen yeniden kazanmış olmak, taksirli suçlar hariç olmak üzere ağır hapis veya iki yıldan fazla hapis **veya görevi kötüye kullanma suçundan dolayı altı aydan fazla hapis** cezasıyla cezalandırılmamış olmak, yahut affa uğramış veya tecil edilmiş olsalar bile basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, evrakta sahtekarlık, inancı kötüye kullanma, yalan yere tanıklık, kaçakçılık, hileli iflas, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara para aklama, Devlet sırlarını açığa vurma, terör, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına iştirak suçlarından dolayı hüküm giymemiş olmak, üyeliği askıya alınmamış olmak, ticaret ve sanat icrasından hükmen yasaklanmamış olmak, oda ve borsaya kaydını gerektiren ticari ve sınai faaliyetten elde edilen kazanç dolayısıyla gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak şartları aranmaktadır.

TOBB'da ayrıca üst üste iki dönem süresince yönetim kurulu ve meclis başkanı, Birlik Başkanı ve Konsey Başkanı olarak seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe bu görevlere yeniden seçilememekte, boşalan bu görevlere kalan süreyi tamamlamak üzere getirilenlerin yapmış oldukları görev süreleri, iki dönem hesabında dikkate alınmamaktadır.

TESK Genel kurul üyelerinin esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına genel başkan, başkan ve yönetim, denetim, disiplin kurullarına üye olarak seçilebilmeleri için aşağıdaki şartlar aranmaktadır.

- Yönetim kurulu üyeliği için ise en az ilkokul mezunu olmak, denetim kurulu üyeliği için en az lise, bu şartı taşıyan üye bulunmadığı takdirde sekiz yıllık ilköğretim veya ortaokul mezunu olmak; Konfederasyon denetim kurulu üyeliğine dışarıdan seçilecekler için dört yıllık yüksek okul mezunu ve denetim formasyonunu haiz olmak; disiplin kurulu üyeliği için en az lise mezunu olmak,
- Konfederasyon denetim kuruluna dışarıdan seçilecekler ve yeni kurulan odalar hariç, en az iki yıldır odaya kayıtlı olmak ve halen çalışıyor bulunmak,
- Türk Ceza Kanunu'nun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak.

Ziraat Odalarında üst üste iki dönem oda veya birlik yönetim kurulu başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Türk Tabipleri Birliğinde haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tehdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkûm edilenler, hükmün katileşmesinden başlamak üzere iki yıl içinde;

- Oda Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeliğine,
- Merkez Konseyi asil ve yedek üyeliğine,
- Oda Haysiyet Divanı ve Yüksek Haysiyet Divanı asıl ve yedek üyeliklerine,

seçilememektedir.

Türk Tabipleri Birliğinde ayrıca iki devre üst üste Oda Yönetim Kurulu Üyesi ve Merkez Konseyi Üyesi seçilenler, aradan bir devre geçmeden yeniden seçilememektedir.

Ayrıca,

- Yönetim kurulu üyesi olabilmek için yurt içinde en az beş yıl meslekte çalışmış olmak,

• Oda Haysiyet Divanı Üyesi olabilmek için yurt içinde en az on yıl meslekte çalışmış olmak,

• Yüksek Haysiyet Divanına seçilebilmek için yurt içinde en az beş yıl tabiplik yapmış olmak ve herhangi bir disiplin cezası almamış olmak

şartları aranmaktadır. Oda Haysiyet Divanı üyeliği için on yıl meslekte çalışmış kimse bulunamazsa, yurt içinde en az 5 sene hizmet etmiş olanlar arasından seçim yapılabilmektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliğinde Oda ve Birlik organlarına aşağıda yazılı olan meslek mensupları seçilememektedir.

• Türkiye'de diş hekimliği yapmaya hak kazanıp da en az beş yıl mesleğini bilfiil icra etmemiş olanlar,

• Oda ve Birlik Disiplin Kurullarınca geçici olarak meslek uygulamasından alıkonma cezası almış olanlar,

• Türk Ceza Kanunu'nun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olanlar.

Türk Eczacıları Birliğinde bir seneden fazla ağır hapis veya üç seneden fazla hapis cezasına veya mesleki bir suçtan dolayı hürriyeti tahdit eden bir cezaya veya meslek ve sanattan muvakkaten tatil cezasına mahkum olanlar veyahut eczacı odaları haysiyet divanlarının kararı ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdiki ile muvakkaten sanat icrasından menedilenler yönetim kurulu üyeliğine seçilememektedir.

Bu cezalara mahkûm edilmiş olanların yönetim kurulu üyeliği düşmektedir.

Türk Barolar Birliğinde Baro Yönetim Kurulu üyeliğine seçilebilmek için 100'den fazla üyesi olan Barolarda avukatlıkta en az 5 yıl kıdemli olmak şartı aranmaktadır. Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Yönetim Kurulu Üyesi seçilememektedir.

Mahkeme kararıyla görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamaktadır.

TÜRMOB Birlik Yönetim Kurulu, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunan Birlik Genel Kurulu üyeleri arasından seçilmektedir.

TÜRMOB Birlik Yönetim Kurulu Başkanının en az beş yıl süreyle yeminli mali müşavirlik yapmış olanlar arasından seçilmesi ve yönetim Kurulu üyelerinden beşinin yeminli mali müşavir olması zorunlu bulunmaktadır.

Üst üste iki seçim döneminde iki defa Birlik Yönetim Kurulu başkanlığına seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe Yönetim Kurulu üyeliğine seçilememektedir.

TÜRMOB Oda Yönetim Kurulu üyelerinin, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunanlar arasından seçilmesi gerekmektedir. Üye sayısı yüzden az olan odalarda üç yıllık süre şartı aranmamaktadır.

Odalarda üst üste iki seçim döneminde iki defa Yönetim Kurulu başkanlığına seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe Yönetim Kurulu üyeliğine seçilememektedir.

Türkiye Noterler Birliği Başkanlığına ve yönetim kurulu asıl ve yedek üyeliğine ve Birlik Genel Kuruluna delege seçilebilmek için noterliğe engel bir suçtan dolayı hakkında son soruşturma açılmasına karar verilmiş bulunmamak veya beş yıl içinde noterlik mesleğinde geçici olarak işten çıkarma cezası almış olmamak gereklidir. Başkan ve üyelerden birinin seçim devresi içinde kesinleşmiş bir geçici olarak işten çıkarma cezası ile tecziyesi halinde bu görevi kendiliğinden sona ermektedir. Delege seçildikten sonra engelleri ortaya çıkan noterin delegelik sıfatı kendiliğinden sona ermekte, bunun yeri, en çok oy almış yedek üye ile doldurulmaktadır.

Yönetim Kurulu, meslekte en az beş yıl kıdemli olan noterler arasından seçilmekte, haklarında noterliğe engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde Disiplin Kurulunca verilerek kesinleşmiş bir kararla para veya geçici olarak işten çıkarma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Yönetim Kurulu üyesi seçilememektedir.

TÜRSAB genel kurul üyelerinin genel başkan, yönetim, denetim, disiplin kurullarına üye olarak seçilebilmeleri için TESK ile ilgili hükümlere uyulmaktadır.

- **ÖĞRETİM ELEMANLARININ YÖNETİM VE DENETİM ORGANLARINDA GÖREV ALMASI**

Kamu kuruluşları veya meslek kuruluşlarının yönetim veya denetim organlarında görev alan üniversite öğretim elemanlarının, bu görevlerini ancak 2547 sayılı Yasanın 38. maddesi kapsamında görevlendirilerek yerine getirebilecekleri; aksi takdirde 2547 sayılı Yasanın 36. maddesi kapsamında görev yapan öğretim elemanlarının anılan kuruluşlarda görev yapamayacaklarına ilişkin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 17.11.2008 gün ve 33505 sayılı Genelgesinin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanlığınca Danıştay'da dava açılmıştır. İstemi inceleyen Danıştay Sekizinci Dairesi 28.04.2009 gün ve E:2009/1080 sayılı kararıyla yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne karar vermiştir.

Genelgenin iptali ve yürütmenin durdurulması isteminde özetle; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 17.11.2008 gün ve 33505 sayılı Genelgesiyle; *Anayasa ve yasalardan kaynaklanan mesleki örgütlenme hakkına müdahale edildiği, öğretim elemanlarının bu kapsamdaki faaliyetlerinin, iş kapsamında değerlendirilemeyeceği; gönüllülük esasına dayandığı, böyle bir faaliyetin vesayet altına alınmasının Anayasal ve yasal düzenlemelere aykırı olduğu öne sürülerek; iptali ve yürütmenin durdurulması"* istenmiştir.

Yapılan savunmada ise özetle, "*usul yönünden, dava konusu işlem ile davacı arasında kişisel, güncel ve meşru menfaat ilişkisi bulunmadığı; davanın ehliyet yönünden reddi gerektiği; dava konusu işlemin mevcut yasal düzenlemeyi açıklayıcı nitelikte olduğundan idari davaya konu edilemeyeceği; esas yönünden, 2547 sayılı Yasanın 36. maddesi uyarınca üniversitede devamlı statüde görev yapan öğretim elemanlarının, yükseköğretim kurumundan başka yerlerde ücretli veya ücretsiz, resmî veya özel başkaca herhangi bir iş göremeyecekleri, ek görev alamayacakları ve serbest meslek icra edemeyecekleri nedeniyle 38. madde doğrultusunda geçici olarak görevlendirilmeleri gerektiği; uygulamadaki aksaklıkların giderilerek, yeknesaklığın sağlanması amaçlandığından dava konusu Genelgenin hukuka uygun olduğu, davanın ve yürütmenin durdurulması isteminin reddi gerektiği"* ifade edilmiştir.

Söz konusu Genelgeyle ilgili olarak iptal ve yürütmenin durdurulması istemiyle Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından da dava açılmış ve Danıştay Sekizinci Dairesi 28.04.2009 tarihli kararında (Esas No: 2009/970) Genelgenin yürütmesini durdurmuştur.

• **SEÇİMLE GELİNEN ORGANLARDAN AYRILMA**

Seçimle gelinen organlardan ayrılma ile ilgili olarak meslek kuruluşlarında farklı hükümler ve uygulamalar görülmektedir.

TOBB bünyesinde oda, borsa ve Birlik organlarında görevli iken **milletvekili veya belediye başkanı** olarak seçilen gerçek kişiler ile tüzel kişilerin gerçek kişi temsilcilerinin oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri, seçildikleri milletvekili veya mahalli idare seçimlerinin kesinleşmesinden itibaren kendiliğinden sona ermektedir. 2005 yılı öncesinde belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği veya siyasi parti organlarında görev alanların da oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri sona ermekte iken 2005 yılında yapılan değişiklikle bu görevlere seçilenlere meslek kuruluşu organlarındaki görevlerine devam etme imkânı sağlanmıştır.

TOBB ve odalarda uyarma ve kınama cezası alan veya para cezalarına çarptırılan ve bu cezaları kesinleşen meslek komitesi başkan ve yardımcıları, meclis başkanı ve yardımcıları ile katip üye, yönetim kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, disiplin kurulu başkanı, Birlik Yönetim Kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, konsey başkan ve yardımcıları ile Yüksek Disiplin Kurulu başkanı ve raportör üyeler bu görevlerinden seçildikleri usul ile alınabilmekte, bu takdirde yerlerine, kalan süreyi tamamlamak üzere aynı toplantıda yenileri seçilebilmektedir. TOBB'da seçilme yeterliliğini kaybedenlerin oda, borsa ve Birlikteki görevleri sona ermektedir.

TESK ve bazı meslek kuruluşlarında seçilme şartlarından bir veya birkaçını taşımadığı sonradan anlaşılanlar ile bu şartlardan en az birini görev süreleri içinde kaybedenlerin üyelikleri kendiliğinden sona ermekte, bu durumda üyeliğin düşmesi ve en fazla oy alan yedek üyeden başlamak üzere yeni üyenin üyeliğe davetine ilişkin karar ve işlemler yönetim kurulunca yerine getirilmektedir.

Ziraat Odaları ve Birliğin, meclis ve yönetim kurullarına seçilmiş olan asıl üyelerinden mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya gelmeyen, istifa etmiş sayılmakta ve yerlerine yedeklerden sırada olanlar alınmaktadır.

Türk Tabipleri Birliğinde haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tahdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkum edilenlerin oda ve Birlik organlarındaki üyelikleri düşmekte hükmün katileştiği tarihten itibaren iki yıl içinde yeniden seçilememekte ve seçimlere katılamamaktadırlar.

Genel Kurulca ibra edilmeyen Yönetim Kurulu üyelerinin üyelikleri düşmekte ve aradan iki devre geçmedikçe Yönetim Kuruluna tekrar seçilememektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliğinde oda veya Birlik organlarına seçildikten sonra Oda ve Birlik Disiplin Kurullarınca geçici olarak meslek uygulamasından alıkonma cezası almış olanlar ile Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olanların organ üyelikleri kendiliğinden sona ermektedir.

Türk Eczacılar Birliğinde bir seneden fazla ağır hapis veya üç seneden fazla hapis cezasına veya mesleki bir suçtan dolayı hürriyeti tahdit eden bir cezaya veya meslek ve sanattan muvakkaten tatil cezasına mahkum olanlar veyahut eczacı odaları haysiyet divanlarının kararı ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdiki ile muvakkaten sanat icrasından menedilenlerin yönetim kurulu üyeliği düşmektedir.

Ayrıca ibra edilmeyen Yönetim Kurulu düşmüş sayılarak yeni bir yönetim kurulu seçilmekte ve bu suretle düşen yönetim kurulu üyeleri aradan iki sene geçmedikçe tekrar seçilememektedir.

Geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç olağan toplantıya veya altı ay içinde yapılan olağan toplantıların yarısından fazlasına her ne sebeple olursa olsun katılmayanlar Merkez Heyeti üyeliklerinden istifa etmiş sayılmaktadır.

Barolarda seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Yönetim Kurulu üyelerinden biri hakkında seçilmeye engel bir suçtan dolayı kamu davası açılmış ise, dava sonuna kadar bu üye Yönetim Kuruluna katılamamakta; yeri yedek üye ile doldurulmaktadır.

Ardı ardına üç toplantıya özürsüz olarak katılmamış olan üyenin yönetim kurulu kararı ile üyeliği düşürülmekte, bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine itiraz olunabilmektedir. İtiraz, kararın uygulanmasını durdurmamaktadır.

TÜRMOB'da seçilme yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir. Ayrıca yönetim kurulu üyelerinden ardı ardına üç olağan toplantıya özürsüz olarak katılmamış olan üyeler Yönetim Kurulu kararı ile istifa etmiş sayılmakta, üyenin bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Birliğe itiraz hakkı bulunmaktadır.

Türkiye Noterler Birliğinde seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Meslek kuruluşlarında seçimle gelinen görevlerden ayrılma veya görevin kendiliğinden sona ermesine ilişkin olarak farklı uygulamalar bulunmakta, birlik, oda, borsa ve baro yönetim kurullarına seçilenlerin belli durumlarda görevden alınabilmelerini sağlayacak hükümler açık ve net olarak düzenlenmemiştir.

Ayrıca, belirli organlara seçilenlerin bu organların çalışmalarına katılmaması halinde üyeliklerinin düşmesine ilişkin bazı hükümler bulunmakla birlikte, bu hükümlerde yer alan mazeretin tanımlanmamış olması nedeniyle bu hükümlerin uygulanmasında da etkinlik sağlanamadığı kanaati edinilmiştir.

Bu itibarla, söz konusu hususların önerilen "Çerçeve Kanun" içinde tüm meslek kuruluşları için ortak ve standart hükümlerle düzenlenmesinde yarar görülmektedir.

• **MİLLETVEKİLLİ SEÇİLME**

Milletvekilliğiyle bağdaşmayan işler ve uygulanacak müeyyideler Anayasada ve ilgili yasalarla düzenlenmiştir. Anayasanın üyelikle (TBMM üyeliği) bağdaşmayan işleri düzenleyen 82. maddesinde milletvekillerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim kurullarında görev alamayacakları açıkça düzenlenmiştir.

Anayasanın 84. maddesi uyarınca, 82. maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verebilmekte, uygulama TBMM İçtüzüğüne göre yürütülmektedir.

TBMM üyelerinin yapamayacakları görev ve işleri düzenleyen 31.10.1984 tarih ve 3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanunda da

Anayasanın 82. maddesindeki hükümlere yer verilerek uygulamaya ilişkin detaylar düzenlenmiştir.

3069 sayılı Kanun'daki bu düzenlemelerden TBMM üyesi seçilen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanların durumlarını altı ay içinde anılan Kanuna uygun hale getirmeleri gerekmektedir. Aksi halde TBMM üyeliğinin düşmesine ilişkin prosedürün işletilmesi icap edecektir. Kanun Koyucu, bu durumda olan kişilere altı aylık bir süre tanımaktadır. Bununla birlikte uygulamada milletvekili seçilen bazı yöneticilerin kurumsal teamüller ve etik ilkeler gereği kanuni süreyi beklemeksizin görevlerinden istifa ettikleri de bilinmektedir. Ancak, aksi yönde uygulamalar da bulunmaktadır.

Bu konuda 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda farklı bir düzenleme bulunmaktadır. Kanunun "temel yasakları" düzenleyen 37. maddesinin 4277 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrası aşağıdaki gibidir:

"Mahalli idareler ve milletvekili seçimlerinde aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyon organlarındaki görevleri, adaylık süresince askıda kalır. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur."

Bu düzenleme 3069 sayılı Kanun'dan farklı olarak milletvekili seçilen sendika ve konfederasyon yöneticilerinin bu kuruluşların organlarındaki görevlerinin adaylık süresince askıda kalacağını ve seçilmeleri halinde ise son bulacağını öngörmektedir. Mahalli idareler seçimleriyle gelinen görevler bakımından da aynı hüküm uygulanmaktadır.

Dolayısıyla 2821 sayılı Sendikalar Kanunu milletvekili seçilenlere uygulanacak hükümler bakımından 3069 sayılı Kanun'dan ayrılmaktadır. Anayasanın 82. maddesinde ve 3069 sayılı Kanun'da sayılan sendikalar dışındaki kurum ve kuruluşlarda görev yapanların milletvekili seçilmeleri halinde 3069 sayılı Kanun, sendika ve konfederasyon yöneticileri bakımından ise özel kanun olan 2821 sayılı Kanun uygulanacaktır. 2821 sayılı Kanundaki hüküm 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nda (md. 18) da yer almaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bazılarının kuruluş kanunlarında, meslek kuruluşu veya üst kuruluşların organlarında görev yaparken milletvekili seçilenler hakkında uygulanacak düzenlemeler yer almamaktadır. Bu kuruluşların yönetim ve denetim kurullarında görev alanların milletvekili seçilmesi halinde bu konuda 3069 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu veya üst kuruluşu organlarında görev yaparken milletvekili seçilenlerin durumlarını altı aylık süre içerisinde anılan Kanun hükümlerine uygun hale getirmeleri gerekmektedir.

Ancak, bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin kanunlarda konuya ilişkin özel hükümler olabilmektedir. Bu durumda 3069 sayılı Kanun yerine kendi kuruluş kanunlarındaki hükümlerin uygulanması icap edecektir.

Örneğin, 18.5.2004 tarihinde kabul edilen 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunun 81. maddesinin son fıkrasında: *"**(Değişik son fıkra: 3.2.2005 – 5290/1 md.)** Milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilenlerin oda, borsa ve birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."* hükmü yer almaktadır. Bu açık hüküm uyarınca, 5174 sayılı Kanuna tabi oda, borsa ve Birlik organlarında görev yapanların milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilmesi halinde meslek kuruluşu/üst kuruluşu organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erecektir.

Ancak, 3069 sayılı Kanunda öngörülen altı aylık sürenin uzun olduğu ve meslek kuruluşları bakımından çeşitli olumsuzluklara sebebiyet verdiği geçmiş dönemdeki bazı somut vakalar dolayısıyla bilinmektedir.

Şu halde, anılan Kanundaki altı aylık sürenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarında görev alanlar bakımından kaldırılması ve bu kuruluşların yönetim ve denetim organlarında görev alanların milletvekili seçimlerinde aday olmaları halinde 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda (sendika ve konfederasyon yöneticileri) olduğu gibi meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarındaki görevlerinin adaylık süresince askıda kalmasını ve seçilmeleri halinde görevlerinin son bulacağını öngören bir düzenleme yapılması uygun olacaktır.

Diğer yandan belediye başkanı olarak seçilme halinde anılan Kanunun uygulanması söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla özel kanunlarındaki farklılıklar nedeniyle bu konuda uygulanacak hükümler meslek kuruluşları itibarıyla farklılaşmaktadır.

Ayrıca, mahalli idare seçimlerine katılarak mahalli idarelerin organlarına seçilenler bakımından da benzer bir düzenleme yapılmasında yarar bulunmaktadır.

- **MESLEK KURULUŞLARININ ORGANLARINDA GÖREV ALANLARIN SİYASİ PARTİLERE ÜYE OLMA, SİYASİ PARTİLERDE YÖNETİM GÖREVİ ÜSTLENME KONUSU**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organlarında (yönetim kurulu, denetim kurulu, disiplin kurulu, onur kurulu vb.) görev alanların siyasi partilere üye olup olmayacağı veya siyasi partilerin merkez veya il ve ilçe teşkilatlarında görev alıp alamayacakları hususu konusunda tartışma ve tereddütler bulunmaktadır. Konunun Anayasa, Siyasi Partiler Kanunu ve meslek kuruluşlarının kuruluş yasaları çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Anayasanın "seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını" düzenleyen 67. maddesinde; "*vatandaşların, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahip olduğu, on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahip olduğu, bu hakların kullanılmasının kanunla düzenleneceği*" öngörülmüştür.

Diğer yandan "siyasi partilerle ilgili hükümleri" düzenleyen 68 ve 69. maddelerinde; vatandaşların, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahip olduğu, parti üyesi olabilmek için on sekiz yaşını doldurmuş olmak gerektiği, hâkimler ve savcılar, Sayıştay dâhil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencilerinin siyasi partilere üye olamayacakları, yüksek öğretim elemanlarının siyasi partilere üye olmalarının ancak kanunla düzenlenebileceği, kanunun bu elemanların, siyasi partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremeyeceği ve parti üyesi yüksek öğretim elemanlarının yüksek öğretim kurumlarında uyacakları esasları belirleyeceği hükme bağlanmıştır.

Anayasanın 69. maddesi siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usullerinin bu maddedeki esaslar çerçevesinde kanunla düzenleneceğini öngörmüştür.

Siyasi partilerle ilgili esasları düzenleyen 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun "üye olma ve üyelikten çekilme hakkı"nı düzenleyen 10. maddesinde; her Türk vatandaşının, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahip olduğu düzenlenmiş, 11. maddesinde ise, on sekiz yaşını dolduran, medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her Türk vatandaşının bir siyasi partiye üye olabileceğine yer verildikten sonra siyasi partilere üyelik bakımından bazı sınırlamalar getirilmiş ve 11. maddede sayılanların siyasi partilere üye olamayacakları hükme bağlanmıştır.

Buna göre, hâkimler ve savcılar, Sayıştay dâhil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamamaktadır.

Diğer yandan, Anayasanın 135. maddesinde meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partilerin aday gösteremeyecekleri öngörülmüştür.

Anayasa bu kuruluşların organlarında görev alanların siyasi partilere üye olmasını ve partilerin merkez veya il ve ilçe teşkilatlarında yönetim görevleri üstlenmelerini sınırlandıran açık bir düzenleme getirmemiştir. Anayasanın 67, 68, 69 ve 135. maddelerindeki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üyeleri veya yöneticilerinin siyasi partilere üye olmalarının, dolayısıyla da partilerin teşkilat ve organlarında görev almalarının yasaklanmadığı anlaşılmaktadır.

2820 sayılı Kanunun 11. maddesinde siyasi partilere üye olamayacaklar sayılmış, ancak bunlar arasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının

organlarında görev alanlara veya yöneticilerine yer verilmemiştir. Kanunda geçen "kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri", "yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri" gibi ibarelerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını içerip içermediği hususu tartışılabilirse de yargı kararlarında aksi yönde karar verilmiş bulunmaktadır.

Danıştay Sekizinci Dairesi bir kararında (22/10/1990, K:1990/1171; E:1989/876); Diş Hekimleri Odası Başkanı iken bir siyasi partinin yönetim kurulunda görev alması nedeniyle davacının Başkanlıktan düşürülmesine ilişkin kararın; gerek 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ve gerekse Diş Hekimleri Birliği Yasası'nda siyasetle ilgili kısıtlamaların oda tüzel kişiliği için getirildiği, oda başkanının siyasi bir partinin yönetim kuruluna giremeyeceğine dair bir kural da yasalarda yer almadığından ve Diş Hekimleri Birliği Yasasında oda başkanının nasıl ve ne şekilde düşürüleceği yolunda da bir kural olmadığından, davacının siyasi bir partinin yönetim kuruluna girdiği gerekçesiyle oda başkanlığından düşürülmesinde yasaya uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptal eden İdari Mahkemesi kararının bozulması istemini incelemiş ve İdare Mahkemesince verilen kararın dayandığı gerekçenin usul ve yasaya uygun olduğu ve bozulmasını gerektiren başka bir neden de bulunmadığından temyiz isteminin reddi ile kararın onanmasına karar vermiştir.

Sekizinci Daire başka bir kararında (04.05.1994, K:1994/1431: E:1993/2678), davacının bir siyasi partide yönetim kurulu üyesi olarak görev aldığı gerekçesiyle Oda Meclis Üyeliğinin sona erdirilmesine ilişkin Ticaret Odası Başkanlığı işleminin iptali istemiyle açılan davada, İdare Mahkemesinin Anayasanın 135. maddesi, ticaret odalarına ilişkin 5590 sayılı Kanun, Siyasi Partiler Kanununun ilgili hükümleri çerçevesinde, *"anılan düzenlemelerle öngörülen siyaset yasağı kapsamının değerlendirilmesi sonucunda, gerek Anayasada gerekse 5590 sayılı Yasada getirilen kısıtlayıcı hükümlerin oda tüzel kişilikleri ile organlarına yönelik bulunduğu, oda üyeleri ve yöneticilerinin siyasi partiye üye olmalarını önleyici nitelikte bulunmadığı, Danıştay 1. Dairesinin görüşünün de bu yönde olduğu, ayrıca 2820 sayılı Yasada sözü edilen "teşekkül" ibaresinden Kamu İktisadi Teşekküllerinin anlaşılması gerektiğinden ticaret odalarının teşekkül olarak nitelendirilemeyeceği, bu nedenlerle davacının bir siyasi parti yönetim kurulunda görev alması dolayısıyla oda meclis üyeliğinden çıkartılmasının hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal eden Gaziantep İdare Mahkemesinin 28.4.1993 gün ve 318 sayılı kararın bozulması istemnii*" incelemiş ve İdare Mahkemesince verilen kararın dayandığı gerekçenin usul ve yasaya uygun olduğu, bozulmasını gerektiren başka bir neden de bulunmadığından, temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına karar vermiştir.

Danıştay Birinci Dairesi de 1984 yılında verdiği bir kararında (08.06.1984, K:1984/126; 1984/79); 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununa Tabi Olarak Kurulmuş Bulunan Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Dernekleri İle Esnaf Kefalet Kooperatifleri üyelerinin, Esnaf ve

Küçük Sanatkârlar Dernekleri ve Üst Kuruluşları İle Kefalet Kooperatifleri Yöneticilerinin bu sıfatları nedeniyle siyasi partilere üye olmalarına yasal bir engel bulunmadığına karar vermiştir. Kararda, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun konuya ilişkin düzenlemelerine yer verildikten sonra 507 sayılı Kanuna tabi kuruluşlar ile esnaf kefalet kooperatifi üye ve yöneticilerinin 2820 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin (a) bendinde nitelikleri belirtilen kişilerden (siyasi partilere üye olamayacakları öngörülen) olup olmadıklarının araştırılması gerektiğini belirterek, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişileri olmakla birlikte, bunların kamu kurum ve kuruluşlarından ayrı bir hukuki niteliği sahip kılındıkları, bu nitelikleri karşısında esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri ve üst kuruluşlarının Siyasi Partiler Kanununun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde sözü edilen ve nitelikleri yasalarda belirtilmiş kurum ve kuruluşları ifade eden "kamu kurum ve kuruluşları", "özel kanunla ve özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve teşekkül", "kamu yararına çalışan dernek"ler kategorilerinden farklı nitelikteki hukuksal varlıklar ve tüzel kişilikler olduklarından kuşku duyulmayacağı, öte yandan, bunların üyelerinin ve tamamı gerçek kişi olan üyeleri arasından seçilen yöneticilerinin 11. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde sayılan öteki kişilerden ve kurum ve kuruluş yöneticilerinden olmadıklarının da açık olduğu, Anayasanın 135. maddesinde ve 507 sayılı Kanunda esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri ve üst kuruluşları için siyasi faaliyeti yasaklayan hükümler yer almış ise de, bunların, anılan kuruluşların tüzel kişiliklerine yönelik bulunduğu, bu tüzel kişilerin üye veya yöneticilerinin siyasi partilere üye olmalarını önleyici yönlerinin bulunmadığının kuşkusuz olduğu, açıklanan nedenlerle, 507 sayılı Kanuna tabi olarak kurulmuş bulunan esnaf ve küçük sanatkârlar dernekleri üyeleri ve yöneticilerinin bu sıfatları nedeniyle siyasi partilere üye olmalarına yasal bir engel bulunmadığı mütalaasına (bu Karar İdari İşler Kurulundan geçmemiştir) varmıştır.

Danıştay'ın yukarıda belirtilen kararları, Anayasa ve meslek kuruluşlarının kendi yasalarında siyaset yasağına ilişkin sınırlayıcı hükümlerin bulunduğu döneme ilişkindir. 1995 yılında Anayasa ve meslek kuruluşlarının kendi yasalarında yapılan değişiklikler sonrasında siyaset yasağına ilişkin düzenlemelerin kaldırıldığı dikkate alındığında, günümüzde de geçerli olduğu hatta daha da güçlü hale geldiği söylenebilecektir.

Gerçekten gerek Anayasanın siyasi partilere üyeliği ve siyasi partilerin faaliyetlerini düzenleyen maddeleri gerekse meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddesinde meslek kuruluşlarının üye ve yöneticilerinin siyasi partilere üye olmalarını ve yönetim görevi almalarını engelleyen açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının özel kanunlarındaki düzenlemelere ve buna istinaden çıkarılan düzenleyici işlemlere (tüzük, yönetmelik, statü vb.) bakılması gerekmektedir.

Ancak burada açıklığa kavuşturulması gereken önemli bir nokta bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarında bulunanların aynı zamanda siyasi partilerin

organlarında (merkez veya il ve ilçe teşkilatları) da görev almalarının meslek kuruluşlarının işlevleri, yapıları ve nitelikleri bakımından uygun olup olmadığı hususu önem kazanmaktadır.

Bir oda başkanının aynı zamanda bir partinin il başkanı olduğu ya da bir meslek üst kuruluşunun yönetim kurulu başkanının, aynı zamanda bir siyasi partinin genel başkanlığı veya genel sekreterliği gibi görevleri yürüttüğü durumlarda, yasalarda açık bir yasaklama bulunmamasına karşın, görevin niteliği ve kuruluşların yapısı, amaçları ve işlevleriyle bağdaşmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Siyasi nitelikli görevlerin öne çıkması nedeniyle yöneticilik görevi yürütülen meslek kuruluşlarının bundan zarar görmesi mümkündür. Çeşitli siyasi görüşte ve farklı siyasi partilere üye olan meslek mensuplarını barındıran meslek kuruluşlarının yöneticilerinin aynı zamanda siyasi parti yöneticiliği yaptığı durumlarda meslek kuruluşlarının kapsayıcılığı, bütünleştiriciliği ve tarafsızlığına gölge düşmesi kesindir.

Güncel bir konu üzerinden meseleyi ele alacak olursak TÜRMOB Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Masum Türker, Demokratik Sol Partinin Kongresinde anılan Partinin Genel Başkanlığına seçilmiştir. TÜRMOB'un kuruluş ve teşkilatını düzenleyen 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nda, TÜRMOB'un tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olduğu ve Birliğin kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacağı öngörülmüş ve müeyyideler getirilmiştir. Birlik organlarının oluşumu, seçimi, görevlerine ilişkin esaslar da Kanun'da düzenlenmiş, ancak Birliğin yönetim ve denetim organlarında yer alanların siyasi partilere üyeliği veya siyasi partilerde yönetim görevi almalarına ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir.

3568 sayılı Kanunda, Birlik Yönetim Kurulunun Kanunda sayılan nitelikleri taşıyan Birlik Genel Kurulu üyeleri arasından seçilen üyelerden oluşacağı, Yönetim Kurulunun kendi üyeleri arasından bir başkan, bir genel sekreter ile bir muhasip seçeceği öngörülmüş ve Yönetim Kurulu Başkanının Birliğin hukuki temsilcisi olduğu hükme bağlanmıştır. Birlik Yönetim Kurulunun görevlerine bakıldığında, Yönetim Kuruluna; Genel Kurul kararlarını yerine getirmek, Birlik adına kanunla tanınan yetkiler dairesinde iktisap ve yüklenmelerde bulunmak, Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü ayni hak tesis etmek, kaldırmak; bu konularda Yönetim Kurulu Başkanı veya bir Yönetim Kurulu üyesine yetki vermek, bütçeyi yapmak ve uygulamak, odalarca önerilen giriş ücreti ve yıllık üye aidatları ile mesleki eğitime yönelik kurs ve staj ücretlerini Maliye Bakanlığının tasdikine sunmak, Odaların görüşlerini almak suretiyle hazırlayacağı asgari ücret tarifelerini Maliye Bakanlığının tasdikine sunmak, 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılması gereken sınavları yapmak, mesleki ruhsatları vermek, kanunlarla verilen diğer işleri yapmak görevlerinin verildiği görülmektedir.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetmeliğinde de yönetim kurulunun oluşumu, görevleri ve çalışmalarıyla ilgili olarak Kanundaki düzenlemelere yer verilmiş ayrıca, Yönetmeliğin 27. maddesinde *"Yönetim Kurulu*

Başkanı ve üyeleri siyasi faaliyette bulunamazlar" hükmüne yer verilmiştir. Yönetmeliğin "siyasi faaliyet yasağı" başlıklı maddesi, Yönetim Kurulu Başkanı ve üyelerinin siyasi faaliyette bulunamayacaklarını açıkça düzenlemektedir.

Yönetmelik hükmünün Anayasal ve yasal hakları sınırlandıramayacağı hususu dile getirilebilse de, burada Birliğin özellikle yönetim organının aktif siyasi etkinlikler dışında kalmasının amaçlandığı ve bunu sağlamaya dönük bir düzenleme getirildiği görülmektedir. Birliğin diğer organlarının başkan ve üyeleri için ise böyle bir yasak öngörülmemiştir.

Masum Türker'in TÜRMOB Yönetim Kurulu Başkanı iken Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığına seçilmesi, parti genel başkanlığı görevini devraldıktan sonra TÜRMOB'daki görevinden istifa etmeyerek bu iki aktif yönetim görevini birlikte sürdüreceğini açıklaması kamuoyunda ve meslek mensupları arasında tartışılmış ve farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Konu hakkında işlem yapılmak üzere Maliye Bakanlığına ve yargı organlarına çeşitli başvurular yapıldığı da bilinmektedir.

Yukarıdaki mevzuat hükümleri değerlendirildiğinde TÜRMOB Yönetim Kurulu Başkanlığı ile parti genel başkanlığının aynı kişinin uhdesinde birleşmesini engelleyen açık tek hukuki düzenlemenin Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetmeliğindeki siyasi faaliyet yasağını öngören madde olduğu anlaşılmaktadır. Gerek Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu gerekse 3568 sayılı Kanun'da açık bir düzenleme yer almamaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarının yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar milletvekili seçildiklerinde 3069 sayılı Kanun gereğince öngörülen süre içerisinde durumlarını 3069 sayılı Kanuna uygun hale getirmek durumunda oldukları halde, bir partinin genel başkanlığına seçilenler bakımından benzer bir düzenleme bulunmamaktadır.

Siyasi Partiler Kanunu'nda partilerin teşkilatı genel merkez teşkilatı, il ve ilçe teşkilatı olarak düzenlenmiştir. Kanunun 13. maddesine göre siyasi partilerin merkez organları büyük kongre, genel başkan ile diğer karar, yönetim, icra ve disiplin organlarından ibarettir. Bu organların isimleri ve üye sayıları parti tüzüklerinde gösterilir. Ayrıca, parti tüzüğünde, partinin gayesine uygun olarak, danışma ve araştırma amaçlı ihtiyari kurulların da teşkil olunabileceği öngörülmüştür. Kanunda, siyasi partilerin en yüksek organı olan büyük kongrenin (seçilmiş üyeler ile tabii üyelerden oluşan) oluşumu düzenlenmiş ve parti genel başkanının, partinin merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerini seçmek görevi büyük kongreye verilmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu'nda, parti genel başkanının, büyük kongrece seçimine ilişkin esaslar belirlenmiş, ancak parti genel başkanlığıyla bağdaşmayan herhangi bir göreve yer verilmemiştir. Siyasi Partiler Kanunu'nda "bağdaşmayan görevleri" düzenleyen 32. maddede de

konuyla ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanuna göre (md. 15), partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir ve kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydı ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisi, genel başkana veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünün göstereceği parti mercilerine aittir. Ayrıca, parti genel başkanı, partinin merkez karar ve yönetim kurulunun da tabii başkanıdır.

Siyasi partiler ve meslek kuruluşlarının ayrı ayrı tüzel kişiliği bulunmakta olup, meslek kuruluşları "kamu kurumu niteliğinde" olan ve "kamu tüzel kişilikleri" bulunan örgütlerdir. Amaçları, yapıları, organları, faaliyet biçimleri ve diğer hususlar yönünden aralarında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Yukarıdaki örnek olay üzerinden bakıldığında, Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığına seçilen Sayın Masum Türker'in hem 2828 sayılı Kanun (md. 15) gereği partiyi temsil yetkisine sahip olduğu, hem de 3568 sayılı Kanun (md. 35) gereği TÜRMOB'un hukuki temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır. Bir kişinin birbirinden çok farklı işlev, amaç ve yapıya sahip olan iki ayrı tüzel kişiliğin hukuki temsilcisi ve yöneticisi olması bu kuruluşların ve mensuplarının/üyelerinin çıkarları arasında çatışmaya ve çelişkilerin doğmasına neden olabileceği gibi, bu örgütlerin işlev ve faaliyetlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerini engelleyici sonuçlar da doğurabilecektir.

Kamuoyundaki tartışmalarda böyle bir durumun iki örgüte de zarar vereceği, gerek parti üyelerinin gerekse meslek kuruluşuna üye olan farklı siyasi görüşteki meslek mensuplarının bundan rahatsız olacağı, yöneticilerin profesyonel/aktif siyaset yapmaları halinde üyelere eşit davranma-eşit mesafede bulunma ilkesinin hayata geçirilemeyeceği, iki görevin aynı kişide birleşmesinin ve ilgili yasalarda açık sınırlayıcı bir düzenlemenin bulunmayışından destek alınarak iki görevin birlikte yürütülmeye devam edilmesinin etik/ahlaki olmadığı, gerek bir meslek üst kuruluşunun yönetim kurulu başkanlığının gerekse siyasi parti genel başkanlığının aynı anda kısmi zamanlı olarak yürütülmesinin uygun olmayacağı, bu durumun iki örgütün de etkinliğine büyük zarar vereceği gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu durumun TÜRMOB Yönetmeliği'nin siyasi faaliyet yasağını düzenleyen 27. maddesine açık aykırılık teşkil etmesi nedeniyle hukuki olmadığı yönündeki görüşler de dile getirilmiş ve ilgili mercilere başvurular yapılmıştır.

Sonuç olarak bu hususun bir yasal düzenleme yapılarak açıklığa ve çözüme kavuşturulması yerinde olacaktır. Bunun için 2821 sayılı Sendikalar Kanununda ve 3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği İle Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanundaki gibi açık sınırlayıcı/yasaklayıcı bir düzenleme yapılması ve müeyyide getirilmesi yararlı olacaktır. Bu bağlamda, 2828 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda kanun değişikliği yapılmak suretiyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının Genel Kurul dışında kalan organlarında başkan veya üye olanların partilerin merkez teşkilatına dâhil organları ile il ve ilçe teşkilatında yönetim görevlerine seçilenlerin meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarındaki

görevlerinin son bulacağı ve yerlerine usulüne uygun olarak yenilerinin seçileceğinin hükme bağlanması yoluna gidilebilir. Böylece, hem siyasi partiler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında bir görev/işlev çatışması önlenmiş olacak hem de kamuoyuna da yansıdığı üzere parti ve meslek kuruluşlarının mensuplarının bu durumdan zarar görmesinin önüne geçilecektir.

Aşağıda detayı verileceği üzere 18.5.2004 tarihinde kabul edilen 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 81. maddesinin son fıkrasının ilk hali (2005 değişikliği öncesinde); *"Milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve il genel meclisi üyesi seçilenler ile siyasi parti organlarında görevli olanların oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."* şeklindeydi. Bu hüküm, siyasi parti organları ile meslek kuruluşu/üst kuruluşu (oda, borsa ve Birlik) organlarında aynı anda görev almayı yasaklamakta ve siyasi parti organlarında görevli olanların oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevlerinin kendiliğinden sona ereceğini öngörmekteydi.

Ancak, 2005 yılında yapılan değişiklikle siyasi parti organlarında görev alma ve belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği görevlerini yürütme oda, borsa ve birlik organlarındaki görevlerini sona erdiren durumlar arasından çıkartılmıştır. Konuya ilişkin olarak yapılan düzenlemeler ve gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

18.5.2004 tarihinde kabul edilen 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunun 81. maddesinin son fıkrasında *"Milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve il genel meclisi üyesi seçilenler ile siyasi parti organlarında görevli olanların oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."* hükmüne yer verilmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ye sunulan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu Tasarısının 81. maddesinde anılan hüküm bulunmamaktaydı. Söz konusu hüküm Tasarının Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonundaki görüşmeleri sırasında ilave edilmiştir. Komisyon ilave gerekçesini ve yapılan değişikliği şöyle açıklamıştır:

"Oda, borsalar ve Birliğin iki farklı kurumun organında görev yapmasının zorlukları ve sakıncaları göz önüne alınarak, anılan maddeye, ***"Milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve il genel meclisi üyesi seçilenler ile siyasi parti organlarında görevli olanların oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."*** *paragrafı son fıkra olarak eklenmek suretiyle madde kabul edilmiştir."*

Komisyonun kabul ettiği söz konusu hüküm Genel Kurulca da benimsenmiş ve bu haliyle yürürlüğe girmiştir.

Ancak 2005 yılında 5174 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler sırasında 81. maddenin son fıkrası hükmünün kaldırılması veya değiştirilmesi hususu gündeme gelmiştir. İzmir Milletvekili

Ahmet Ersin ve 17 Milletvekili tarafından verilen Kanun Teklifinde 81. maddenin son fıkrasının yürürlükten kaldırılması önerilmiştir.

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 81. Maddesinin Son Fıkrasının Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifinin gerekçesi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

"Halen yürürlükte olan 5174 sayılı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 81 inci maddesinin son fıkrası, (Milletvekili, Belediye Başkanı, Belediye Meclis üyesi ve İl Genel Meclisi üyesi seçilenler ile siyasî parti organlarında görevli olanların, oda, borsa ve birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer.) hükmünü içermektedir.

Böylece oda, borsa ve birlik organlarında görev yapanların, seçilme ve siyasi parti organlarında görev almaları dolaylı olarak engellenmiştir. Oysa, oda, borsa ve birlik organlarında görev yaparken, aynı zamanda siyasî parti organlarında da görev yapmak ve seçilme hakkını kullanmak, birbirleriyle çelişmez.

Kaldı ki, kimlerin seçilme ve siyasî parti organlarında görev yapma hakkına sahip olmadıkları, Anayasa, seçim yasaları ve siyasî partiler yasasında açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla, 5174 sayılı yasanın 81. maddesinin son fıkrası, siyaset yapma, siyaiî parti organlarında görev alma ve seçilme haklarına, dolaylı da olsa, yeni kısıtlamalar getirmektedir. Oysa, Anayasada belirtilenler dışında, tüm vatandaşlarımızın, siyaset yapma, seçme ve seçilme hakları vardır. Anayasanın 67. maddesi bu hakları vermektedir. Dahası, AB sürecinde demokrasimizin ve insan haklarının genişletilmesi ve geliştirilmesi söz konusu iken, yeni kısıtlamalar getirilmesi doğru değildir.

Bu nedenlerle, 5147 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun, vatandaşlarımızın siyaset yapma ve seçilme haklarını kısıtlayan ve böylece demokrasi, Anayasa ve insan hakları ile çelişen 81 inci maddesinin son fıkrasının yürürlükten kaldırılması önerilmektedir.."

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 5174 sayılı Kanuna ilişkin çeşitli kanun tekliflerini birleştirerek görüşmüştür. Komisyonun konuya ilişkin Kanun Teklifleri ve Komisyonda verilen öneriler doğrultusunda aşağıdaki açıklamayı yaparak benimsediği değişikliği belirtmiştir:

"*Kanun teklifi üzerinde verilen bir önerge ile; 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 81. maddesinin son fıkrasının, siyaset yapma, siyasi parti organlarında görev alma ve seçilme haklarına, dolaylı da olsa, yeni kısıtlamalar getirdiği, oysa Anayasada belirtilenler dışında, tüm vatandaşlarımızın, siyaset yapma, seçme ve seçilme haklarının olduğu, Anayasanın 67. maddesinin bu hakları verdiği, ayrıca AB sürecinde demokrasimizin ve insan haklarının genişletilmesi söz konusu iken yeni kısıtlamalar getirmenin doğru olmayacağı belirtilerek fıkranın aşağıdaki şekilde değiştirilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca aynı maddenin aynı fıkrasıyla ilgili olarak; komisyonumuzda İzmir Milletvekili Ahmet Ersin ve 17 milletvekilinin 2/344*

esas sayılı bir teklifi bulunduğundan bu teklifle birleştirilerek verilen önerge doğrultusundaki aşağıdaki değişiklik kabul edilmiştir."

Komisyonun kabul ettiği Kanun Teklifinin 81. maddeye ilişkin bölümü aşağıdaki gibidir:

"Milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilenlerin oda, borsa ve birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."

Komisyonun kabul ettiği metin Genel Kurulca da benimsenmiş ve bu düzenleme kanunlaşmıştır. 5174 sayılı Kanunun 81. maddesinin 5290 sayılı Kanunla değişik son fıkrası şöyledir: ***"(Değişik son fıkra: 3/2/2005 – 5290/1 md.)*** *Milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilenlerin oda, borsa ve birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona erer."*

Görüldüğü gibi, 5174 sayılı Kanuna tabi oda, borsa ve Birlik organlarında görev alanlar bakımından getirilen sınırlama milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilmeye ilişkindir. Siyasi parti organlarında görev alma, belediye meclisi, il genel meclisi üyeliği bakımından var olan sınırlama kaldırıldığından bu görevler oda, borsa ve birlik organlarındaki görevlerle birlikte yürütülebilecektir.

Bununla birlikte söz konusu düzenleme sadece 5174 sayılı Kanuna tabi meslek kuruluşları ve üst kuruluşları bakımından geçerlidir. Diğer meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organlarında görev alanlar hakkında varsa kendi kanunlarındaki özel hükümler, yoksa 3069 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır.

Bu konuda meslek kuruluşları ve üst kuruluşları arasında uygulama birliğinden söz edilemeyecektir. Anayasal ve yasal hakların kullanımı veya sınırlandırılması konusunda aynı durumda olan kişiler bakımından farklı hüküm ve prosedürler işletilmiş olacaktır.

Bu nedenle, bu konuda ortak bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Diğer yandan, kamu görevlileri belirli siyasi organlara aday olduğunda seçilmeden önce aday olduğundan itibaren görevinden ayrılmakta, bu sayede de Devlet imkânlarını ve makamını kendi siyasi amaçları için kullanması önlenmektedir. Meslek kuruluşları da bir nevi kamu görevi yapmakta, bu kuruluşların yöneticilileri ile çalışanları bazı açılardan kamu görevlisi sayılmaktadır.

Bu nedenle, meslek kuruluşları organlarında görev alanlar ile personelinin bazı siyasi görevlere aday olunduğunda seçim sonuçlanıncaya kadar görevden ayrılmalarını sağlayacak düzenleme yapılmasının gerektiği değerlendirilmektedir.

• **SEÇİMLERDE OY KULLANMAMANIN YAPTIRIMLARI**

TOBB, TESK, Ziraat Odaları, TÜRMOB seçimlerinde oy kullanmayanlar için bir yaptırım öngörülmemiştir.

TMMOB Birlik ve oda genel kurullarının seçimle ilgili toplantılarına üyelerin katılmaları ve oy kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy

kullanmayanlara Yüksek Haysiyet Divanınca veya Oda Onur Kurulunca yazılı uyarı cezası verilmesi öngörülmektedir. Tekrarı halinde para cezası da verilebilmektedir.

Türk Tabipleri Birliğinde seçimle ilgili Büyük Kongre toplantılarına geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayan veya oy kullanmayan delegeler beş sene müddetle Büyük Kongre temsilciliğine seçilememektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliğinde seçimlere katılmak üye ve delegeler için zorunlu olup mazeretsiz olarak oda ve Birlik genel kurullarına katılmayan veya oy kullanmayan üyelere en yüksek asgari muayene ücreti kadar para cezası verilmektedir. Cezayı 15 gün içinde ödemeyen üyeler hakkında icra takibi yapılması gerekmektedir. Ayrıca genel kurula katılmamaktan dolayı ceza alan üyeler iki dönem geçmedikçe Birlik Genel Kurul delegeliğine seçilememektedir.

Türk Eczacıları Birliğinde Oda umumi heyetinin her nevi toplantılarına oda üyelerinin katılmaları ve seçimli toplantılarda da ayrıca oy kullanmaları zorunlu bulunmakta, geçerli bir mazereti olmaksızın umumi heyet toplantılarına katılmayanlar ile seçimli toplantılarda oy kullanmayanlar, yıllık üye aidatı kadar para cezası ile cezalandırılmaktadır.

Ayrıca, Büyük Kongrenin seçimle ilgili toplantılarına mümessillerin katılmaları ve oylarını kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar beş yıl müddetle büyük kongre mümessilliklerine seçilememektedir.

Baro levhasında yazılı avukat; gerek olağan, gerek olağanüstü genel kurul toplantılarına katılmak ve oy kullanmakla yükümlü bulunmaktadır. Bu toplantılara haklı bir neden olmaksızın gelmeyenlere veya oy kullanmayanlara ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o baroya kayıtlı avukatların yıllık keseneğinin üçte biri miktarında para cezası verilmektedir. Bu para cezaları ilgili baro başkanlığınca tahsil edilmekte ve baro bütçesine gelir kaydedilmektedir. Bu para cezasına karşı, tebliğinden itibaren on beş gün içinde, baro disiplin kuruluna itiraz olunabilmektedir. Baro disiplin kurulunun kararı kesin olmakta, hükmedilen para cezaları, disiplin cezalarına ilişkin hükümlerine göre tahsil edilmekte ve baroya irat yazılmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği Birlik ve Oda genel kurulunun seçimle ilgili toplantısına katılmak ve oy kullanmak zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar Birlik Disiplin Kurulunca cezalandırılmaktadır.

• **ORGAN SEÇİMLERİ VE TARTIŞMALAR**

Yukarıdaki bölümlerde seçimlerle ilgili uygulamalar ve sorunlar detaylarıyla anlatılmıştır.

Bunlar arasında ikisi öne çıkmaktadır. Bunlar **seçime katılma oranının artırılması** ve **organlarda muhalif görüşlere de yer verilmesi**dir.

Nitekim 1982 Anayasa'sının görüşmeleri sırasında Komisyon Başkanı da "*bu işin bütün önemli noktasının seçime katılma sorunu.*" (Orhan Aldıkaçtı, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:280-281) olduğunu ifade etmiş, ancak tüm düzenleme ve alınan tedbirlere rağmen bu sorunun

aşılamadığı görülmüştür. Anayasa taslağının hazırlanması öncesinde yapılan görüşmeler sırasında ifade edilen şu değerlendirmeler Komisyonun seçimlere verdiği önemin nedenlerini açıklamaya yetecek niteliktedir (Feyyaz Gölcüklü, DMAK Tutanağı, 1982, C.5:110): *"**Şu gerçeği hepimiz biliyoruz. Bugün bu tür kuruluşlarda yapılan seçimlere o kuruluş mensuplarının tümü katılmıyor, katılamıyor. Daha önceden belirli bir fikir etrafından toplanmış kişiler, her ne pahasına olursa olsun, o seçimlere giriyorlar. Daha tarafsız, daha şartlanmamış olan üyeler ya ilgi göstermiyor, ya geliyor bekleyemiyor seçim sonuçlarını yahut seçime geçilme zamanı, konuşmalar dolayısıyla, çekip gidiyor.".*** Bazı üyeler de yaşadıkları somut olaylardan söz ederek kimi meslek kuruluşlarında seçime gelen üyelerin bir kısmının bir takım gruplarca genel kurula alınmadıklarını belirterek seçimlerin sağlıklı bir şekilde işlemediğini belirtmişlerdir.

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı maddenin ilk halinde seçimlerin *"hakim yönetimi ve denetimi altında"* ve üyelerin ***"en fazla katılımını sağlayacak tedbirler alınarak"*** yapılacağı öngörülmüştür. Seçimlerde *"üyelerin en fazla katılımını sağlayacak tedbirler"* ibaresiyle ilgili olarak, verilen bir örnek üzerinden, seçimlere kuruluşun tüm üyelerinin katılmasının realiteye uymadığı, bir kısmının hiç gelmediği, gelenlerin bir kısmının bekleme sabrını göstermedikleri, oylamayı beklemeden dağıldıkları, oylamaya ancak geç vakitlerde sıra geldiği belirtildikten sonra *"ama orada yönetimi eline almaya niyetli olan kişilerin oluşturduğu gruplar sonuna kadar kalır, ondan sonra da odanın yönetim kurulu oluşur ve tüm üyeler adına fetva verirler"* denilmek suretiyle mevcut seçim sistemi ve uygulaması eleştirilmiş ve oy vermek istediği halde yetersiz imkânlar ve ortam nedeniyle oy veremeyenlerin de oy vermesini sağlayacak seçim sistemi ve usullerinin (noterliklerde oy kullanma, hâkimler önünde oy kullanma, oyunu iadeli taahhütlü mektupla gönderme, seçim heyetinin düzenleyip üyelere göndereceği oy pusulalarını doldurup belli yere gönderme suretiyle gibi) geliştirilmesi önerilmiştir. Hatta maddeye *"meslek kuruluşlarının tüm üyelerinin seçime katılmalarını ve oy kullanmalarını kolaylaştıracak esaslar kanunla düzenlenir."* ibaresinin koyulması, böylece *"üyelerin tümünün seçimlere katılmalarını ve oy kullanmalarını kolaylaştırıcı nitelikteki esaslar getirme hükmünün Anayasaya"* koyulması, buna ilişkin mekanizmaların geliştirilmesinin kanun koyucuya bırakılması görüşü (Feyzi Feyzioğlu, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:269; Feyzi Feyzioğlu, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:291) ifade edilmiştir. Ayrıca, bütün üyelerin seçimlere katılmasını sağlamak için özellikle büyük şehirlerdeki ve çok fazla üyeye sahip olan odaların sayısının nüfusa veya kazalara göre artırılması (Kemal Dal, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:272-273); yahut seçimlerin birkaç güne yayılması (örneğin iki veya üç gün boyunca oy kullanılabilmesi) gibi çözümler (Orhan Aldıkaçtı, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:282; Şener Akyol, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:283) de önerilmiştir. Böylece **oda yönetimlerinin çok az katılımla ve temsil oranı düşük bir şekilde gerçekleştirilen seçimlerle belirlenmesinin önleneceği** öne sürülmüştür.

Komisyon başkanı meslek kuruluşları seçimleriyle ilgili olarak, "*seçime katılmayan meslek kuruluşu üyesi acaba sadece üşendiğinden, yorulduğundan veyahut da seçim bürosunun, seçimin yapıldığı mahallin kendi oturduğu yerden çok uzak olmasından dolayı mı gitmiyor oraya, yoksa aslında kendisindeki kanaat bu kuruluşun, yahut da bu seçimin hiçbir sonucu vermeyeceği, bu seçim sonucunda ortaya çıkacak yönetim kurulu ne olursa olsun hiç önemi olmayan bir tasarrufta bulunmuş olacağı mı? Yani kim seçilirse seçilsin buna müsaade ediyor."* (Orhan Aldıkaçtı, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:280) sorusu üzerinde durmuştur. Üyelerin seçimlere katılmamasını meslek mensuplarının bilinçsizliğine ve bilgisizliğine bağlayan Başkan daha sonra bu konudaki umursamazlığın kuruluşların faaliyetlerine de yansıdığını ifade etmiştir.

Komisyona gelen taslak madeninin birinci fıkrasının son cümlesi olan *"Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri üyelerinin en fazla katılımını sağlayacak tedbirler alınarak ve hakim yönetimi ve denetimi altında yapılır"* hükmü üzerinde ciddi tartışmalar yapılmış ve farklı öneriler dile getirilmiştir. Bir üye bunun yerine *"Kuruluşun, meslek kuruluşlarının tüm üyelerinin seçime katılmalarını ve oy kullanmalarını kolaylaştıracak esaslar kanunla düzenlenir"* (Feyzi Feyzioğlu, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:290-291) cümlesini önermiştir. Böylece, *"üyelerinin en fazla katılımı"* yerine *"tüm üyelerinin"* seçime katılmaları ve yalnızca seçim değil oy kullanmalarının da kolaylaştırılmasına yönelik olarak kanun koyucuya yetki verilmesi önerilmiştir. Bu konu da tartışılmış ve *"tüm"* ibaresi yerine çoğunluğu ifade edecek başka bir ibarenin *"en fazla katılım"* veya *"yarından bir fazlası"* gibi ibarelerin kullanılmasının daha doğru olacağı (Turgut Tan, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:291) belirtilmiştir.

Bir başka üye, *"Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri, üyelerinin en geniş şekilde katılımı sağlayacak ve kolaylaştıracak tedbirler alınarak"* ve "*hâkim yönetimi ve denetiminde yapılmalıdır"* ibarelerinin daha uygun olacağını önermiş (Şener Akyol, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:292); bir diğeri ise, seçime katılımla ilgili olarak *"en fazla şekilde", "en geniş şekilde", "tüm üyeleri"* gibi ibarelerin objektif kriterler olmadığı, onun için *"bütün seçimlerde normal olan şey yarıdan bir fazladır. 'En az yarıdan bir fazla olacak şekilde' diye 'salt çoğunluk olacak' şekilde diye belirtelim de objektif bir kriter ortaya konsun"* (Kemal Dal, DMAK Tutanağı, 1982, C.14:294) önerisini getirmiştir. Bu konudaki tartışmalar neticesinde seçimlere ilişkin hükümlerle ilgili olarak gündeme gelen üç ayrı teklif oylanmış ve nihayet *"Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri, üyelerinin en geniş biçimde katılımını sağlayacak ve hâkim yönetim ve denetiminde yapılacak şekilde kanunla düzenlenir."* (DMAK Tutanağı, 1982, C.14:294-298) şeklindeki düzenleme kabul edilmiştir.

Danışma Meclisindeki görüşmeler sırasında verilen bir önergeyle seçimlerin hakim yönetiminde yapılmasının gereksiz bir külfet olduğu, *"hakim denetiminin"* yeterli olduğu belirtilerek *"hakim yönetim ve denetiminde"* ibaresinin *"hakim denetiminde"* haline getirilmesi (DMTD, B:147, 1982:77) önerilmiştir. "*Seçime ilişkin fıkradan amacın, üyelerinin en geniş biçimde*

katılımını sağlamak olduğu" nun anlaşıldığı, *"seçimlerin yönetimi ve denetiminin birlikte hâkime verilmesinin hâkimleri/mahkemeleri güç durumda bırakacağı, ayrıca bu şekilde "kongreler ve çalışmalar yönetilebilir, amaç yerine gelir, ne de hâkim mahkemede görevini yapabilir."* (DMTD, B:147, 1982:77) ve *"Hâkimin denetimi kafidir. Hâkimin yönetimi, toplantıya çıkıp, sabahtan akşama kadar bunların genel kongrelerini bilfiil idare etmesini icap ettirir."* ifadeleriyle (DMTD, B:147, 1982:77-80) değişiklik gerekçesi açıklanmıştır.

Seçimlerin hâkim yönetimi ve denetiminde yapılmasıyla ilgili olarak bir Meclis üyesi şu açıklamayı yapmıştır (DMTD, B:147, 1982:79): "*Maddenin üçüncü fıkrası; meslek kuruluşları organlarının seçiminin, hâkimlerin yönetimi ve denetiminde yapılmasını öngörmektedir. Bundan maksat, bu seçimlerin son derece ciddi bir hava içerisinde, meslek onuruna yakışır ve gerçeği yansıtır şekilde yapılmasıdır. Bu, neden icap etmiştir? Çünkü bu konularda, yapılan seçimlerde çok çeşitli oyunlar oynanmıştır, çok çeşitli kural dışı işlemlere başvurulmuştur. Bunun disipline edilmesi zamanı gelmiştir ve kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri ele alınmışken, şimdi burada bu, yegâne teminatımız olan adli teminat altında yapılırsa, o takdirde hem meslek onuruna yaraşır bir ciddiyet içerisinde yapılacaktır, hem de gerçekler, yani gerçek oylar tecelli edecektir ve gerçek organlar işbaşına gelecektir. Çeşitli ayak oyunlarına meydan verilmeyecektir. Maddenin amacı budur."*

Anayasa Komisyonu sözcüsü ise konuşmasında, ***"Bu mesele, yani meslek kuruluşlarının seçimleri, ülkemizdeki mikro organizma dediğimiz çeşitli kuruluşları belli bir şekilde demokratik yönetimlere kavuşturma arzusunun bir sonucu olarak böyle düzenlenmiştir. Bu, o derece bir ihtiyaçtır ki, ... Ülkemizde o ertelenen seçimlerde, neredeyse % 1'e yakın bir çoğunluk kendi arasında Genel Kurul yapma, sonucu alma, daha sonra da 10 bini bulan bu kuruluşların, bu meslek kuruluşlarının adına kamuoyuna çıkma alışkanlığı kazanmışlardır. Bu sağlıksız görünüşünü ortadan kaldırmak zorundayız; tedbir buna yöneliktir. ....Sadece ve yalnızca bütün meslek kuruluşlarına mensup üyelerin oy varlığını kullanabilmelerine imkan vermek istiyoruz. Herhalde buna mutabık olmayan tek fert düşünülemez."*** (DMTD, B:147, 1982:80). Sözcü, seçimlerin hâkim yönetimi ve denetimi altında yapılmasının mevcut düzene göre nasıl yapılacağına ilişkin soru üzerine ise *"seçimlerin hâkim yönetim ve denetiminde olması, hukukumuza yabancı, gökten inmiş bir çözüm değildir. 76 ncı maddede, Genel Kurulumuz, eskiden olduğu gibi, milyonlarca oy verilen genel seçimlerin de hakim yönetim ve denetiminde yapılmasına karar vermiştir. Şu halde, hâkim yönetim ve denetiminde seçim yapılması, bizim bildiğimiz, uyguladığımız, Anayasal bir hükümdür. Orada hangi zorluklar varsa veya hangi sistem varsa burada da o olacaktır."* (DMTD, B:147, 1982:81) açıklamasını yapmış ve meslek kuruluşlarının derneklerden farklı olarak vasıflı, kanun tarafından düzenlenmiş ve kamu kurumu niteliğinde olduklarına işaret edilmiş ve seçimlere

ilişkin detaylı düzenlemelerin meslek kuruluşlarının ilgili kanunlarında düzenleneceğine işaret edilmiştir.

Danışma Meclisinin kabul ettiği 145 inci maddenin birinci fıkrasında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların aynı nitelikteki üst kuruluşlarının kanunla meydana getirilecekleri ve organlarının kendileri tarafından, kendi üyeleri arasından seçileceği hükme bağlanmış ve "*Meslek kuruluşlarının organlarının seçimleri, üyelerin en geniş biçimde katılımını sağlayacak ve hâkim yönetim ve denetiminde yapılacak şekilde kanunla düzenlenir.*" biçiminde düzenlenen ikinci fıkrayla seçimlerin *"üyelerin en geniş biçimde katılımını sağlayacak şekilde ve hâkim yönetim ve denetiminde"* yapılacağı esasa bağlanmıştır.

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu ise 145 inci maddenin ikinci fıkrasını madde metninden çıkartmış ve 135 inci madde olarak düzenlediği maddenin değiştirilen birinci fıkrasında meslek kuruluşlarının *"…. kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen"* kamu tüzel kişilikleri olduğu hükme bağlamıştır. Seçimlerin *"hakim yönetim ve denetiminde"* yapılmasına ilişkin ibare *"yargı gözetimi altında, gizli oyla"* şeklinde değiştirilmiştir. Böylece seçimlerde hakimlerin/yargının rolü daha esnek bir ifadeyle *"gözetim"* şeklinde düzenlenmiş ve seçimlerin *"gizli oyla"* yapılacağı açıkça belirtilmiştir.

• **SEÇİM SİSTEM VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER**

Yukarıdaki bölümlerde seçimlere yönelik olarak mevcut uygulamalar incelenmiş, sorunlar ortaya konulmuş ve bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu tespit ve değerlendirmeler çerçevesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimlerine ilişkin olarak;

Öneri 8- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca yapılan seçimlerde katılım oranını yükseltmek, seçimlerin tarafsızlık ve eşit koşullar altında yapılmasını sağlamak ve mevcut temsil sorunlarını gidermek amacıyla seçimlere ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi,

bu kapsamda;

- Seçimlerde oy kullanmak için veya seçilebilmek için tüm meslek kuruluşları için geçerli olacak asgari ve standart ortak koşulların getirilmesi, bu kapsamda seçimlerde oy kullanmak için üyeliğin zorunlu olması nedeniyle aidat borcunun ödenmesi gibi koşullar konulmaması,
- Seçimlere katılacak tüzel kişilik temsilcileri için düzenlenen yetki belgeleri karşılığı alınan "sicil harcının" kaldırılması, ayrıca meslek kuruluşlarınca buna benzer seçimlere katılma ile ilgili düzenlenen belgelerden hizmet bedeli adıyla ücret alınmaması, bu belgelerin ücretsiz düzenlenmesi,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları seçimlerine ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi, yapılacak değişikliklerin seçimlere daha fazla katılımı sağlayacak ve organlarda daha fazla değişik görüşlere sahip gruplara temsil imkânı verecek düzenlemeleri içermesi,
- Doğrudan üyelerin katıldığı seçimlerin tüm meslek kuruluşlarında dört yılda bir aynı tarihte yapılması ve bir hafta sürmesi (örneğin Haziran ayının dördüncü

haftası), seçim sandıklarının meslek kuruluşu binası dışında genel seçimlerde olduğu gibi okullara konulması, seçimler ve genel kurulların aynı anda yapılmaması, seçimlerin genel kuruldan önce tamamlanması,

- Seçimlerin milletvekili genel seçimlerine benzer şekilde gerçekleştirilmesi, adayların seçimlerden bir ay önce ilgili seçim kuruluna başvurması ve aday listelerinin seçime 15 gün kala kesinleşmesi, adayların gruplar veya bağımsız adaylar şeklinde birleşik oy pusulasında gösterilmesi ve oyların bu pusula üzerinden kullanılması,
- Seçimlerde oy kullanacak üyelerin isimlerinin ve adreslerinin seçimlerden en az 15 gün önce gruplara veya adaylara verilmesi,
- Seçimlerde postayla veya internet üzerinden oy verme imkânı getirilmesi veya bir hafta süreyle sandıklar açık tutularak oy kullandırılması,
- Kullanılacak oylarla çoğunluğu alanın tüm listesinin seçilmesi yerine, milletvekili seçimlerine benzer şekilde aldıkları oy oranında gruplara temsil imkanı tanınması, ayrıca tercih sistemleri de kullanılması (Tercih sistemi ile ilgili olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti milletvekili seçimlerinde uygulanan tercih sistemi önerilmektedir),
- Birlik veya konfederasyonların genel kurullarında üye sayısı fazla olan odalara daha fazla delege imkânı sağlanması ile ilgili uygulamalarda birkaç büyük odanın mutlak hâkimiyetine imkân vermeyecek şekilde bir tavan sınır konulması, bu çerçevede genel kurula katılacak üye ve delege sayılarının yeniden belirlenmesi,
- İlçe seçim kurullarınca düzenlenen seçim sonuçları ile ilgili belgelerde saydamlığı sağlayacak şekilde; seçime katılması gereken üye veya delege sayısı, seçime katılan üye veya delege sayısı, geçersiz sayılan oy sayısı, geçerli oy sayısı, diğer adaylar ve aldıkları oy sayıları gibi seçimle ilgili tüm bilgilerin tam olarak yer almasının sağlanması,
- Seçilme şartlarını kaybedenlerin üyeliklerinin herhangi bir organın kararına gerek olmaksızın kendilerine yapılan tebligatla birlikte kendiliğinden düşmüş sayılması,
- Her kademedeki organlarda görev alanların mazeretsiz olarak belli sayıda (3-5) toplantılara katılmama halinde üyeliklerin kendiliğinden düşmesi yönünde düzenleme yapılması, mazeretlerin açık olarak belirlenmesi,
- Seçimlere katılmayanlarla ilgili tüm meslek kuruluşları için ortak ve standart yaptırımların öngörülmesi,

önerilmektedir.

Öneri 9- Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde olması nedeniyle siyasi görevlere (Milletvekilliği, Belediye Başkanlığı, Parti Başkanlığı ve parti merkez ve il organlarında görev alınması gibi) seçilen meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanların, meslek kuruluşlarındaki görevlerinin kendiliğinden sona ermesini ve bu görevlere aday olanların meslek kuruluşlarındaki görevlerinden geçici olarak ayrılmasını sağlayan düzenlemeler yapılması,

Öneri 10- Seçimlere katılım oranlarının düşük olması ve delege tercihlerinin belirlenmesinde kurumsal imkânların kullanılması gibi nedenlerden dolayı, aynı kişilerin uzun yıllar boyunca seçilmeleri sonucunda ortaya çıkan hiyerarşik/otokratik ve tekelci yapıların giderilebilmesi amacıyla meslek kuruluşlarının her kademedeki yönetim/yürütme kurullarında en fazla iki dönem (sekiz yıl) Başkan veya üye olarak görev yapılabilmesine yönelik sınırlamalar getirilmesi,

Öneri 11- Genel Kurulların toplanması için her zaman ilk toplantı dâhil asgari % 25 katılım aranması, bu sayının birer ay arayla yapılacak üç toplantıda da

bulunamaması halinde genel kurulu toplanamayan meslek kuruluşu birimi organlarının müstafi sayılması ve yerlerine ilgili mevzuatta yetkili kılınanlarca kayyum atanması,

önerilmektedir.

E- ÜYELİK VE SİCİL UYGULAMALARINA DAİR ÖNERİLER

Meslek kuruluşlarında üyelerin odaya kaydedilmesi, sicillerinin tutulması ve üyeliğin sona ermesi uygulamalarında farklılıklar ve bazı sorunlar görülmekte, bazı meslek kuruluşlarında üye listeleri fiili durumu yansıtmamaktadır.

Tablo 4- Meslek Kuruluşları Organ ve Üye Sayıları

MESLEK KURULUŞU	FEDERASYON/ODA/ŞUBE	ADEDİ	ÜYE SAYISI
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Ticaret ve Sanayi Odası	181	475.063
	Ticaret Odası	57	689.479
	Sanayi Odası	12	36.951
	Ticaret Borsası	113	47.560
	Deniz Ticaret Odası	2	7.631
	TOPLAM	**365**	**1.256.684**
Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)	Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu	690	527.190
	Türkiye Bakkallar ve Bayiler Federasyonu	146	151.824
	Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu	260	119.467
	Türkiye Terziler, Konfeksiyoncular ve Giyim Sanatkarları Federasyonu	144	67.064
	Türkiye Ağaç İşleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	167	67.865
	Türkiye Kasaplar, Besiciler, Et ve Et Ürünleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	53	10.878
	Türkiye Berberler ve Kuaförler Federasyonu	120	57.258
	Türkiye Lokantacılar, Kebapcılar, Pastacılar ve Tatlıcılar Federasyonu	104	49.438
	Türkiye Elektrik-Elektronik ve Benzerleri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	96	40.589
	Türkiye Fırıncılar Federasyonu	52	13.952
	Türkiye Kahveciler, Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu	113	80.504
	Türkiye Sebzeciler, Meyveciler ve Seyyar Pazarcılar Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	94	43.066
	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu	87	23.114
	Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği (80 il+ İstanbul 2)-82 /Diğer odalar	1015	651.256
	TOPLAM	**3.141**	**1.903.465**
Ziraat Odaları Birliği	Ziraat Odaları	**720**	**4.814.764**
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)	Çevre Mühendisleri Odası	3	5.767
	Elektrik Mühendisleri Odası	14	32.000
	Fizik Mühendisleri Odası	1	1.582
	Gemi Mühendisleri Odası	2	2.313
	Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası		1.578
	Gıda Mühendisleri Odası	6	8.844
	Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası	10	9.511
	İçmimarlar Odası	3	1.516
	İnşaat Mühendisleri Odası	26	69.066
	Jeofizik Mühendisleri Odası	6	3.581
	Jeoloji Mühendisleri Odası	11	11.461
	Kimya Mühendisleri Odası	7	11.921
	Maden Mühendisleri Odası	4	9.977
	Makina Mühendisleri Odası	18	68.909
	Metalurji Mühendisleri Odası	1	3.667
	Meteoroloji Mühendisleri Odası		496
	Mimarlar Odası	23	33.606
	Orman Mühendisleri Odası	13	8.792
	Petrol Mühendisleri Odası		953
	Peyzaj Mimarları Odası	4	3.188
	Şehir Plancıları Odası	8	4.117
	Tekstil Mühendisleri Odası	5	1.648
	Ziraat Mühendisleri Odası	26	21.678
	TOPLAM	**191**	**316.171**
Türk Tabipler Birliği	Tabip Odası	**65**	**96.584**
Türk Diş Hekimleri Birliği	Diş Hekimleri odası	**33**	**18.619**
Türk Veteriner Hekimler Birliği	Veteriner Hekim Odası	**50**	**16.538**
Türk Eczacılar Birliği	Eczacı Odaları	**51**	**30.081**
Türkiye Barolar Birliği	Barolar	**78**	**63.487**
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	Serbest Muhasebeci ve SM Mali Müşavir Odaları	70	73.626
	Yeminli Mali Müşavir Odaları	8	3.852
	TOPLAM	**78**	**77.478**
Türkiye Noterler Birliği	Noter Odaları	**18**	**1.579**
Türkiye Bankalar Birliği	3 kamu, 11 özel, 17 yabancı, 1 birleşik, 13 kalkınma ve yatırım bankası		**45**
Türkiye Katılım Bankaları Birliği			**4**
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Birliği	41 Banka + 104 aracı kurum		**145**
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	58 sigorta + 2 reasürans şirketi		**60**
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	Bölgesel Yürütme Kurulları	**21**	**5.557**
Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği		**0**	**0**
Türkiye Tohumcular Birliği		**0**	**0**
TOPLAM		**4.811**	**8.601.007**

Meslek kuruluşlarındaki üyelik ve sicil uygulamalarına ilişkin detaylı bilgiler Ek: 1'de anlatılmış olup aşağıda özet olarak yer verilmiştir.

• **KURULUŞLAR İTİBARIYLA UYGULAMALAR VE DEĞERLENDİRME**

Türkiye Noterler Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinde üyeliklerle ilgili bir sorun olmadığı görülmüştür. Bu kuruluşlarda üyelikler ile mesleğin icrası sıkı kurallara bağlandığından meslek kuruluşları üyelikleri sıkı sıkı takip edebilmektedir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği kamu personelinin üyeliklerinin zorunlu hale getirilmesini arzulamaktadır. Bu odalarda son yıllarda merkezi bir kayıt sistemi tutulmasına yönelik çalışmalar bulunmakla birlikte şubeler itibarıyla üye sayısının tespitinde zorluklar yaşanmaktadır. En çok karşılaşılan sorun ise mesleği terk eden ya da başka bir şube alanına göç eden meslek mensuplarının eski oda veya şube kayıtlarının silinmemesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Vergi dairesi bünyesinde kurulması önerilen sicil müdürlüğünce tutulacak meslek sicil kayıtları ile bu odaların serbest meslek faaliyeti yürüten üyelerinin kayıtlarının sürekli güncel halde tutulması mümkün olabilecektir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TOBB'a bağlı oda ve borsa üyelerinin tamamı tüccar olarak kabul edildiğinden, üyelerin Ticaret Siciline kayıtları zorunlu bulunmaktadır.

Oda ve borsalara kayıt ve bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyelere yıllık aidatın iki katına kadar para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Ticaret sicili işlemleri, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret odaları bünyelerinde kurulu Ticaret Sicili Memurluklarınca tutulmaktadır. Ticaret sicili, hukuki yapısı itibarıyla Medeni Kanun'un 7 inci maddesinde yazılı olan resmî sicil niteliğine sahiptir.

Türk hukuk sisteminde ticaret sicili, belirli hakların açıklanmasını veya hukuken doğmasını temin eden ve sicile kayıt yaptıranın ve üçüncü kişilerin üzerinde bazı hukuki etkiler doğuran, belirli hususların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesine veya üçüncü kişilerin kayıt yükümlüsüne karşı belirli haklar elde etmelerine yarayan resmî bir kütük olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Ticaret sicilinin işlevlerini başlıklar halinde; aleniyeti sağlama, ticari ilişkilerde güveni sağlama, bilgi merkezi olma, yasalara aykırılıkları önleme ve bazı hakların özel şekilde korunmasını sağlama şeklinde sıralamak mümkündür.

Ülkemizde ticaret sicili ilk olarak 1925 yılında 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile düzenlenmiş ve ilk ticaret sicilleri bu yasaya göre oluşturulmuştur. 1956 yılından itibaren ise Ticaret Sicili Teşkilatı, Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak asliye hukuk

mahkemeleri nezdinde kurulan ticaret sicili memurluğu tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Ancak ticaret sicilinin henüz kurulmadığı yerlerde ise, ticaret sicili işleri odalar bünyesinde veya bu odaların adına ajanlıklar tarafından bunların hiçbirisinin bulunmaması halinde ise belediyeler tarafından yürütülmüştür.

1995 yılında ticaret sicili memurlukları yeniden ticaret ve sanayi odası veya ticaret odalarına devredilmiş, ticaret sicili üzerindeki mahkemelerin idari yetkileri kaldırılmış, ticaret sicilinin denetimi ve gözetimi ile gerekli tedbirleri alma yetkisi Sanayi ve Ticaret Bakanlığına verilmiştir. Ticaret Sicili Memurlukları ise, Bakanlıkça alınacak tedbir ve talimatlara uymakla yükümlü kılınmıştır.

Ticaret sicili ile ilgili işlemler; oda yönetim kurulunun teklifi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü ile ilgili oda meclisince atanan ticaret sicili memuru ve yardımcıları tarafından yürütülmektedir.

Bu bağlamda ülkemizde, ticaret sicili işlemleri ticaret ve sanayi odası ile ticaret odaları bünyesinde kurulan, toplam sayıları 238 olan ticaret sicili memurluklarında yürütülmektedir.

Ticaret sicili kayıtları her bir odanın çalışma alanı ile sınırlı olacak şekilde bu memurluklar tarafından yerel olarak tutulmaktadır.

Bugün gelinen noktada, ticaret sicilleri işlevlerini gereği gibi yerine getirememekte, lokal olarak tutulan sicil kayıtlarına gerek kamu kurum ve kuruluşlarının gerekse ticaret sicilinden istifade etmek isteyen üçüncü kişilerin ulaşması mümkün olamamaktadır. Ticaret sicili ile ilgili herhangi bir kayda ulaşmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler ancak o kaydın bulunduğu ticaret sicili memurluğuna gitmek suretiyle belge ve bilgi temin edebilmektedir.

Ayrıca ticaret sicili işlemleri 238 yerde yapılabilmekte, örneğin Ankara'nın merkez ve dört ilçesinde (Polatlı, Beypazarı, Şereflikoçhisar, Haymana) Ticaret Sicili Memurluğu bulunmakta, diğer ilçelerin Ankara'ya gelerek kayıtlarını yaptırmaları gerekmektedir. Merkez ilçelerde ve diğer ilçelerde vergi dairelerine başvuran ve işyeri açan vatandaşlar, ayrıca ATO içindeki Ticaret Sicil Memurluğuna giderek işlemlerini yaptırmaktadır.

Bu durumun, emek, zaman ve belli bir maliyete yol açtığı açıkça görülmektedir.

Halen hemen hemen her ticaret memurluğunca gerçekleştirilen aynı tip tescil işlemlerine ait ilan metinlerinde bile standart bir içerik üretilemediği gözlenmektedir. Hatta bazı ilan metinlerinde kullanılan terimlerde dahi bir ortak dil kullanılmamaktadır.

Öte taraftan, 2003 yılına kadar Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca anonim ve limited şirketler için merkezi bir kayıt tutulmaktaydı. Ancak bu tarihten sonra limited şirketlerin tamamında, anonim şirketlerin ise önemli bir bölümünde kuruluş ve ana sözleşme değişiklikleri için gerekli olan Bakanlık izninin kaldırılmasıyla birlikte, Bakanlık kayıtlarının güncellenmesi ve yeni kurulan şirketlere ilişkin bilgi akışı kesintiye uğramıştır. Bu durum piyasa takibi ve bakanlık politikalarının belirlenmesinde ihtiyaç duyulan bilgileri karşılanamaz hale getirmiştir.

Bu konuyla ilgili diğer bir husus da Avrupa Birliğinin 68/151/EEC, 2003/58/EC ve 89/666/EEC sayılı şirketler hukuku direktifleri uyarınca, ticaret sicili kayıtlarının merkezi olarak tutulması ve 1 Ocak 2007 tarihine kadar üye ülkelerde geçmiş sicil kayıtlarının elektronik ortama alınması, şirketlerin ilan etmeleri gereken bilgileri elektronik ortamda gönderebilmelerine ve üçüncü şahısların da bu bilgilere elektronik ortamda erişebilmelerine imkân sağlanması gerekmektedir. Ticaret sicilleri AB Şirketler Hukukunun uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. AB üyesi ülkelerden 14'ünde ticaret sicili merkezi olarak tutulmaktadır.

1990'ların başından beri uluslararası seviyede işbirliği yapmakta olan Avrupa'daki Ticaret Sicil Teşkilatları, Avrupa Komisyonu Bilgi Toplumu Genel Müdürlüğü'nün de desteği ile 1998 yılında 17 ülkenin katılımıyla Belçika/Brüksel'de tescil edilerek Avrupa Ticaret Sicilleri Teşkilatını (European Business Register - EBR) kurmuştur.

EBR, isteyen herkesin, katılan ülkelerin ticaret sicillerinde tutulan kayıtlara internet sayesinde çok lisanlı bir kullanıcı ara yüzü kullanarak erişmesini sağlayan bir şebeke oluşturmaktadır.

Avrupa Ticaret Sicilleri Teşkilatına üye olmak için merkezi bir ulusal ticaret sicilinin tutulması, Avrupa ticaret sicilleri teşkilatı ile bilgi paylaşımı anlaşmasını imzalaması ve katılım bedeli ödemesi gerekmektedir.

Diğer yandan, oda bünyesinde kurulan Ticaret Sicili Memurluklarının idari açıdan bağımsızlıklarının bulunduğunu söylemek de mümkün değildir. Zira, oda organlarında görev yapan kişiler ve bu kişiler ile ilişkili diğer kişilerin ticaret sicili ile ilgili bazı hukuka uygun olmayan işlemlerinde ticaret sicili memuru ve yardımcılarının zor duruma girme olasılığı bulunmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığından alınan bilgiler çerçevesinde, Ticaret Sicili Memurluklarında çalışan personelin büyük bir kısmının lise mezunu olduğu, güncel hukuki mevzuatı takip etme noktasında yetersiz oldukları, ticaret sicili kayıtlarının layıkıyla yapılması noktasında da birçok eksikliklerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Ticaret sicilinin taşıdığı anlam ve fonksiyon bakımından Oda organları tarafından Oda bünyesinde bulunan ticaret siciline gereken önemin verilmediği, sadece odanın ihtiyaç duyduğu gelirin tahsiline imkân sağlanan bir vasıta olarak görüldüğü kanaati edinilmiştir.

Nitekim, girişimciliğin desteklenmesi ve üretimin desteklenmesi amacıyla anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin kuruluş, birleşme, bölünme, devir, nevi değişikliği ve sermaye artırımı harçlardan muaf tutulmasına rağmen ticaret odaları söz konusu işlemler için harçların yerine hizmet bedeli adı ile tahsilat toplamaktadır. Bu şekilde Kanunla yapılan iyileştirmenin odalarca geri alındığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı denetim elemanlarının ticaret sicili memurluklarında yaptıkları denetimlerde; sicil kayıtlarının yaygın olarak mevzuata uygun şekilde tutulmadığı da tespit edilmiş bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen olumsuzlukların giderilmesi, ticaret siciline işlevlik kazandırılması ve AB direktiflerine uyum sağlanması için ülkemizde de merkezi bir ticaret sicili sistemini kurulması gerektiği konusunda kurumlar arasında tam bir mutabakatın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, ticaret sicili işlemlerinde karşılaşılan sorunların azaltılması ve kayıtların elektronik ortamda tutulması amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından eş zamanlı olarak ayrı ayrı çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Bu kapsamda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca, "Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sistemi" (MTK) oluşturulmasına ilişkin çalışmalara başlanmış ve projenin yazılımı tamamlanarak pilot uygulamalara geçilmiştir.

Bu Proje, ticaret sicili kayıtlarının günün ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte, elektronik ortamda tutulmasını sağlamakta, ayrıca elektronik erişime imkân sağlayacak şekilde ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 24 üncü maddesinde öngörülen yapıyı da kapsamaktadır.

Bu proje ile beklenen temel faydalar özetle aşağıda belirtilmektedir.

- Ülke düzeyindeki 238 Ticaret Sicil Memurluğunda bağımsız olarak tutulan sicil kayıtlarının merkezi bir veri tabanında birleştirilmesi ve bu kayıtlara bütün sicil memurluklarının erişimi sağlandığından şirket unvan seçimlerinde mükerrerliğin önlenmesi,
- Tescil işlemlerine ait iş akışları, çıktıları ve kullanılan terimlerin standart hale getirilmesi ve ülke çapında bir uygulama birliğinin sağlanması,
- Tescile tabi işlemlere ilişkin dokümanların tamamının internet üzerinden gönderilmesinin sağlanmasıyla, görevli sicil personelinin daha kolay hizmet verebilmesi ve sicil memurluklarının iş yükünün hafifletilmesinin sağlanması,
- Şirketlere ilişkin bilgilerin ülke düzeyinde konsolide olarak temin edilmesi, bu bilgilerin politika belirleyicilere sunulması, farklı kurumların veri kümelerinin bir arada değerlendirilmesine imkân sağlanması, güncel veri tabanının ortak kullanımı ile birlikte kurumlar arası bilgi alışverişinin daha da kolaylaşması,
- AB direktiflerine uyum sağlanması,
- Ticaret sicili fonksiyonunun artırılması, bilgilendirme, aleniyet, güvenilirlik, ispat, bazı hakların korunması işlevlerinin artırılması,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığının denetim hizmetlerine etkinlik kazandırılması ve sicil kayıtlarının güncel olarak izlenebilmesi.

Aynı dönemde, TOBB tarafından da benzer amaçlarla "Ticaret Sicili Bilgi Sistemi (TSBS) yürütülmüştür. (Proje Ticaret Sicili Gazetesi Otomasyon Projesi" (TİSGOP) olarak da isimlendirilmektedir.

Bu çerçevede 1957 yılından itibaren basılan Ticaret Sicili Gazetelerinin elektronik ortama aktarılması web tabanlı işlem yapılmasına imkân verilmesi amacıyla yoğun bir çalışma yürütülmektedir. Çalışma kapsamında 120 kişilik bir ekip, gazeteleri tarayarak, verileri elektronik ortama aktarmış olup indeksleme çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca, mevcut sistemin tam otomasyona geçirilmesi ve ve tüm sicil işlemlerinin internet üzerinden gerçekleştirilmesine imkân sağlayacak yazılımın (TSBS) geliştirilmesi 2007 yılı sonunda tamamlanmıştır. Sistem kapsamında 80 ticaret sicili işlem türü, 18 farklı ticari işletme tipi ve bu işletmelere ait 715 farklı ilan işlemi gerçekleştirilmektedir. Sistemden "Elektronik Ticaret Sicili Esas Defteri" ve "Ticaret Sicil Gazetesi İlan Metni" isimli iki ana çıktı elde edilmektedir:

Bakanlık ve TOBB kendi hazırladıkları programların uygulamaya konulması için çaba göstermişler, bir anlaşmaya varılamaması üzerine 13 Şubat-24 Nisan 2008 tarihleri arasında ortak bir komisyon oluşturulmuş ve komisyon her iki programı da inceleyerek eksik ve fazla yönlerini ortaya koymuş ve bazı önerilerde bulunmuştur.

Bu önerilere göre, TSBS Projesi; ticaret sicili işlemleri dışında ayrıca aşağıdaki işlevleri de yerine getirmektedir.

-Ticaret Sicili Gazetesi işlemleri,

-Odalar üye veri tabanı işlemleri.

MTK projesi ise Ticaret Sicili İşlemleri dışında aşağıdaki işlevleri içermektedir.

-Ticaret Siciline kayıtlı olmayan vakıf, esnaf ve derneklere de numara verilmesi,

-Şirketlerin genel kurullarına Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca temsilci gönderme başvuru işlemleri,

-Bakanlık iznine tabi şirketler, yabancı uyruklu şubeler ve kooperatifler kuruluş onay işlemi.

Ancak 2009 yılı Temmuz ayı itibarıyla bu konuda bir uzlaşmaya varılamadığı görülmüştür.

Bakanlığın söz konusu projeyi TOBB tarafından kendisine tahsis edilen fondan karşıladığı düşünüldüğünde aynı anda aynı iş için TOBB kaynakları kullanılarak iki ayrı program yazılımı yapılması ve bu amaçla milyonlarca liranın mükerrer olarak harcanması büyük bir kaynak israfı örneği olarak görülmektedir.

Her iki projenin de mevcut koşulları fazla değiştirmeden merkezi ve elektronik kayıt imkânı veren bir sistem oluşturmaya çalıştığı görülmüştür.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

Esnaf ve sanatkârların üyelik ve sicil işlemleri İl Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği bünyesinde oluşturulan sicil müdürlükleri vasıtasıyla yürütülmektedir.

Esnaf ve sanatkârların "esnaf ve sanatkâr siciline" 30 gün içinde kayıt yaptırması zorunlu bulunmaktadır. Tescil ilgilinin bizzat talebi üzerine yapılmaktadır.

Bu kayıt sırasında esnaf ve sanatkârlardan, vergi mükellefi olduklarını belgelemesi ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınan 131 meslek alanında faaliyette bulunacak olanlar için meslek dalı ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmış ustalık belgesi ibraz etmeleri istenmektedir.

Diğer yandan, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun 30. maddesinde; "Ustalık belgesine sahip olanlar ya da bunları bağımsız işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler. Bu Kanun kapsamına alınan il ve mesleklerde; belediyeler ve işyeri açma izni vermeye yetkili diğer kurum ve kuruluşlar işyeri açacaklardan, meslek odaları ise işyeri sahibi olarak üye kaydı yaptıracaklardan, ustalık belgesi istemek zorundadır" hükmü yer almaktadır.

Ancak, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 102. maddesinde yer alan *"Ticaret siciline kayıtlı olanlardan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda öngörülen ustalık belgesi istenmez"* hükmü nedeniyle ustalık belgesi aranmadan ticaret odalarına kayıt imkânı getirilmiş bulunmaktadır.

Bu hüküm uyarınca, söz konusu belgeye sahip olmayan kişiler esnaf ve sanatkârlar odalarına kayıt olamazken, ticaret odasına kayıt yaptırabilmekte, bu durum ise esnaf ve sanatkâr odaları aleyhine bir durum yaratmakta ve üye kaybetmelerine neden olmaktadır.

Esnaf ve sanatkârların sicillerinin, sağlıklı ve güvenli bir şekilde Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında tutulması ve yayımlanmasını teminen ticaret davalarına bakan asliye hukuk mahkemeleri gözetiminde ve kurulu bulunduğu il idari sınırları içerisinde çalışmak üzere birlik bünyesinde ayrı bir birim olarak "Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü" kurulmakta, sicilin personel ücretleri ve diğer giderleri birlik tarafından karşılanmaktadır.

Sicil işlemlerine ilişkin detaylı bilgiler Ek: 1'de TESK'le ilgili kısmında ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun, ticaret siciline ilişkin 26 ila 40 ıncı maddelerinin 5362 sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümleri Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü hakkında da uygulanmaktadır.

Esnaf sicili Türkiye çapında Bakanlıkça kurulan "e-Esnaf ve Sanatkâr" veri tabanında tutulmaktadır. Sicil kayıtları aynı zamanda elektronik ortamda yayımlanan sicil gazetesinde ilan edilmektedir. Sicil Gazetesi Bakanlık veri tabanı kullanılarak, Bakanlığın gözetim ve denetiminde Konfederasyon tarafından elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Tescili gerektiren olay veya işlemlerin tamamen veya kısmen sona ermesi veya ortadan kalkması halinde sicildeki kayıt, ilgilinin talebi üzerine kısmen veya tamamen silinmektedir.

Sicil müdürü tarafından öldüğü belirlenen ve varisleri tespit edilemeyen esnaf ve sanatkârların sicil kayıtlarının silinmesi ve bu hususun Sicil Gazetesinde ilanı doğrudan ve ücretsiz olarak yapılmaktadır. Bu durumdaki işlemlerden 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda belirtilen harçlar da tahsil edilmemektedir.

Esnaf ve sanatkârlar ilk kayıt sırasında 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun Ticaret Sicili Harçları hükümlerine göre hesap edilecek harcın yarısı kadar sicile kayıt ve tescil harcı ödemektedir.

Alınan bu harçların ret ve iadeler düşüldükten sonra kalan tutarının % 25'i ilgili birliğe gelir kaydedilmek üzere aktarılmaktadır.

Sicile kayıt olan esnaf ve sanatkârlara ait bilgiler sicil tarafından; elektronik ortamda, iş yerlerinin bulunduğu yerdeki, iş yerleri seyyar olanların ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki meslek ve sanatları ile ilgili ihtisas odasına; meslek ve sanatları ile ilgili ihtisas odası bulunmayanların bilgileri ise karma odaya kayıt için gönderilmektedir. İlgili oda yönetim kurulu, bu kişilerle ilgili üyelik kararlarını ilk toplantısında almaktadır.

Bu yükümlülüğü yerine getirmediği tespit edilenler birlik tarafından ruhsat vermekle yetkili ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilerek, sicil kaydı yapılana kadar bunların faaliyetlerinin durdurulması talep edilmektedir.

Mesleki faaliyetlerini sona erdiren üyenin oda kaydının silinmesine yönetim kurulu tarafından karar verilmekte, durum sicile bildirilerek kaydın silinmesi temin edilmekte ve kaydı silinen üyeye oda tarafından on gün içinde üyenin odaya bildirdiği iş yeri veya ikamet adresine yazılı olarak bildirilmektedir.

Esnaf ve sanatkârların sicil kaydının silinmesi işlemi, elektronik ortamda Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında kişinin terk tarihi yazılmak ve aktif üyelerin arasından çıkarılarak pasif üyelerin arasına atılmak suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Sicile kayıt olan esnaf ve sanatkârlara sicil tasdiknamesi verilmekte, tasdikname verildiği tarihten itibaren beş yıl için muteber olmakta ve beş yılın sonunda sicile vize ettirilmesi gerekmektedir. Sicil personeli tarafından vize edilen sicil tasdiknamesi yeniden beş yıl için muteber sayılmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar kayıt beyannamelerindeki hususlarda meydana gelen değişiklikleri en geç 30 gün içinde sicile bildirmek zorunda bulunmakta, ad ve soyadın değiştirilmiş bulunması, iş yerinin sicilin yetki bölgesi içinde başka bir yere nakledilmesi, unvan değişikliği gibi haller tescil edilmiş işlemlerde değişiklik sayılmaktadır.

Sicile kayıt edilen ve ilanı gereken hususlar, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında Konfederasyon tarafından Bakanlık e- esnaf ve sanatkâr veri tabanı kullanılarak elektronik ortamda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi'nde yayımlanmaktadır.

Sicil Gazetesi: Sicile kayıt edilen ve ilanı gereken hususlar, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında Konfederasyon tarafından Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanı kullanılarak elektronik ortamda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi'nde yayımlanmaktadır. Sicil Gazetesi ilk kez yayıma 18.01.1984 tarihinde başlamış olup, 2005 yılından itibaren ise elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Sicil Gazetesi'nde yayımlanacak ilan ücretleri Sicil Gazetesi komitesinin teklifi ve Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girecek bir tarife ile belirlenmekte, Sicil Gazetesi ilan ücretleri sicil tarafından elektronik ortamda tahsil edilmekte ve Sicil Gazetesi hesabına elektronik ortamda aktarılmaktadır. Sicil Gazetesi'nde yapılacak ilanlar için kalkınmada öncelikli yöreler dışında kalan illerde;

-İlk kayıtta	85 TL
-Değişiklikte	30 TL
-Terkte	20 TL

ücret ödenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlardan ilk kayıt sırasında dört kalem, değişiklik ve terk için ise üç kalem vergi ve ücret alınmaktadır (kalkınmada öncelikli yöreler dışında kalan illerde kayıt sırasında 225,30 TL ile 334,50 TL arasında değişen miktarlarda) ;

-Evrak bedeli	(15-25 TL)
-Kayıt ücreti	(67-167 TL)
-Sicil Gazetesi ilan bedeli	(85 TL)
-Sicil harcı	(57,50- 67,05)
Toplam:	**(225,30- 334,50)**

Değişiklik ve terk için de sicil harcı, Sicil Gazetesi ilan bedeli ve birlik onay bedeli adıyla üç kalem ücret alınmaktadır. Bu ücretler toplam 38,20-71,55 TL arasında değişmektedir.

Yukarıda belirtilen üyelikle ilgili işlemlerde aşağıdaki sorunlar tespit edilmiş bulunmaktadır.

-Ustalık belgesi olmayanlar esnaf ve sanatkâr odalarına kayıt olamazken, Ticaret odalarına kayıt olabilmektedir. Bir faaliyetin yürütülmesi için ustalık belgesi aranması bir kural olarak konulmuş ise bu kuralın tüm meslek odaları için geçerli olması gerekmektedir.

-Üyelik için ve kaydın silinmesi için oda yönetim kurulu kararı aranmaktadır. Oysa üyelik zaten zorunludur ve karar alınması gereksiz bir bürokratik işlem olarak görülmektedir.

-Esnaf sicil müdürlükleri bünyesinde Maliye Bakanlığı veznesi veya bir banka şubesi bulunmadığından, sicile kayda gelen esnaf ve sanatkâr bir vezneye giderek harç, ilan ve diğer

ücretleri yatırmakta ve yeniden sicile gelerek kaydını tamamlamaktadır. Bazı durumlarda bu işlemler ertesi güne kalmaktadır. Esnaf ve sanatkârlar, ayrıca vergi dairesine de benzer amaçlarla gitmek zorunda kalmaktadır.

-Sicil Gazetesi uygulamasının ise şirketlerde olduğu gibi bir yararı bulunmadığı değerlendirilmekte, sadece Birliğe gelir sağlamanın aracı olarak görülmektedir. Ayrıca Sicil Gazetesi ilan bedellerinin Ticaret Sicili ilan bedellerinden daha yüksek tutulmasına da bir anlam verilmemiştir (Ticaret Sicil Gazetesinde 35 TL, Esnaf Sicil Gazetesinde 85 TL).

-Esnaf ve sanatkârlar ilçelerde kayıt imkânı olmadığından sicile kayıt için il merkezlerine gitmek zorunda kalmaktadır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Ziraat Odaların aslî ve fahrî olmak üzere iki tür üyesi bulunmaktadır. Asil üyelerin odalara kaydı zorunludur. Odaya üyelik kaydı yapılmadığı tespit edilen çiftçiler re'sen kaydedilmektedir.

Çiftçilikle iştigal eden gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliğe sahip olmasa da Devlete, katma ve özel bütçeli dairelere ve bu dairelere bağlı döner sermayeli kuruluşlara, belediyelere ve kamu iktisadî teşebbüslerine ait işletme ve kuruluşlar asli üye kabul edilmektedir.

Gerçek kişi çiftçilerin odaya kaydı köy ve mahalle muhtarlıklarınca her yıl Eylül ayında hazırlanan listelere göre yapılmakta, muhtarlıklarca hazırlanan listeler ihtiyar heyetlerince onaylandıktan sonra il merkezlerinde Valiliklere, ilçe merkezlerinde Kaymakamlıklara verilmektedir. Tüzel kişi çiftçiler ise beyanname ile doğrudan kaymakamlık veya valiliklere başvurmaktadır. Valilik ve Kaymakamlıklar listeleri odalara iletmekte, odalar tarafından onaylanan cetveller odalarda ve muhtarlıklarda bir ay süreyle askıya çıkarılmaktadır. Üyeliğe itirazlar yönetim kurulunca karara bağlanmakta, Yönetim Kurulu kararlarına karşı 15 gün için oda meclisine itiraz edilebilmektedir.

Ziraat odalarının üye kayıtları beyana dayandığından güvenilir bulunmamıştır. Nitekim Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Çiftçi Kayıt Sistemindeki rakamlarla, odaların üye sayıları arasında iller itibarıyla büyük farklılıklar bulunduğu görülmüştür.

Bu duruma, köylerde hazırlanan listelerin beyana dayanmasının ve neredeyse köyde yaşayan tüm nüfusun çiftçi olarak odalara bildirilmesinin neden olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan, bazı illerde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı kayıtlarının oda kayıtlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ise doğrudan gelir desteği uygulamasından yararlanmak için yapılan beyanlardan kaynaklanmaktadır.

Nitekim, oda üye sayısı Bakanlıkça bildirilen çiftçi sayına göre bazı illerde % 80 düşük bazı illerde ise % 50 fazladır.

Ayrıca, Kayseri Kocasinan Ziraat Odasında yapılan incelemede, bazı kişilerin de çiftçi olmadığı halde, sosyal güvenlik imkânından faydalanmak amacıyla çok küçük bir tarla

kiralayarak çiftçi kaydı yaptırdığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu'na çiftçi olarak başvurduğu öğrenilmiştir.

Sonuç olarak, çiftçi tanımının somut ölçülerle (ne kadar toprak ve/veya ne kadar hayvan varlığı olan kişilerin çiftçi sayılacağı) yapılması ve Ziraat Odalarındaki üye kayıtlarının daha gerçekçi yöntemlerle belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Meslek mensubu olmak (unvanın edinilmesi ve ruhsat alınması) için ilgililerce meslek unvanları itibarıyla istenen gerekli belgelerle birlikte ilgili odaya başvuru yapılmakta, başvurular ilgili oda tarafından incelenmekte ve Birliğe gönderilmekte, odalarca Birliğe gönderilen dosyalar Birlik tarafından (Birlik Yönetim Kurulu) değerlendirilmekte, olumlu karara varılanların ruhsatları düzenlenmekte (ruhsat harcını/bedelini Birlik hesabına yatırdıktan sonra) ve meslek mensubu olmaya hak kazananlara verilmek üzere ilgili odaya gönderilmekte, gönderilen ruhsatlar odalar tarafından ilgiliye verilmektedir.

Ruhsatını alan meslek mensupları ilgili odanın çalışanlar listesine kayıt olduktan sonra, mesleki faaliyetlerine başlayabilmektedir. Ruhsat almayanlar ile odanın çalışanlar listesine kayıt olmayanlar mesleki faaliyette bulunamamakta, bulunanlar hakkında 3568 sayılı Kanundaki cezai hükümler uygulanmaktadır.

Buna göre Birliğin;

"Meslek Mensupluğu Ruhsatı Alanlar" listesi

"Çalışanlar Listesi"

olmak üzere iki ayrı veri tabanı bulunmaktadır.

Birliğin 77.000 civarında ruhsat verdiği üyesi bulunurken, bunlardan sadece 42.000'i fiilen mesleği icra etmektedir.

Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ve Türkiye Tohumcular Birliği yeni kurulduğundan bu konuda bir değerlendirme yapabilme imkânı bulunamamıştır.

- **ÜYELİK VE SİCİL UYGULAMALARINDAKİ GENEL SORUNLAR**

Meslek kuruluşlarıyla ilgili üyelik ve sicil uygulamalarında öne çıkan bazı sorunlar şu şekildedir.

- Kamu personelinin üye olma zorunluluğu bulunmaması,
- Meslek mensuplarına üyeliğin zorunlu tutulması,
- Mesleği bırakanların üyeliklerinin silinmemesi,
- Özellikle ziraat odalarında üyelik kayıtlarının güvenilir bulunmaması,
- Zorunlu üyelik sırasında odalarca giriş aidatı veya aidat dışında çok değişik adlar altında ücretler tahsil edilmesi,
- Odalar arasında nakillerin iyi takip edilememesi ve mükerrer kayıtlara yol açılması,

- Aynı meslek mensubunun üye olabileceği değişik meslek kuruluşları kurulması.

Özellikle üyelerce, meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu ve buna bağlı olarak aidat yatırma mükellefiyeti eleştirilirken, oda yönetimlerince de kamu personelinin üyeliğinin isteğe bağlı olması eleştirilmektedir.

Diğer yandan, bazı meslek kuruluşlarınca henüz meslek mensubu olmamış olan öğrenciler için üyelik kayıtları yapılmakta, bazılarında bunlardan aidat dahi tahsil edilmektedir

Öğrencilerin meslek kuruluşlarına üyeliklerine ilişkin yasal bir hüküm bulunmamakta, düzenlemeler daha çok yönetmelik, yönerge gibi ikincil mevzuatla yapılmaktadır.

Örneğin, TMMOB Örgütlülüğünün Geliştirilmesi Çalışma Grubunun hazırladığı ve TMMOB Yönetim Kuruluna sunduğu Raporda; odalar ve öğrenci üye uygulamasının tartışılmış *"oda-öğrenci ilişkisiyle hedeflenenin öğrenci derneklerinin yerini almak ya da önüne geçmek olmadığı"* belirtilerek *"oda-öğrenci üye ilişkisi özen gösterilmesi gereken, amacı doğrultusunda ilerlemesi gereken bir ilişkidir. Bu ilişkinin ya da oluşturulan örgütlenme modellerinin, farklı amaçlara yönelmesine, herhangi bir siyasi hareketin örgütlenme yeri olarak kullanılmasına izin verilmemelidir. Aksi halde güçlendirilmeye çalışılan TMMOB ya da oda-öğrenci ilişkileri yıpranacaktır."* değerlendirmesine yer verilmiştir.

Bazı meslek kuruluşlarıyla ilgili faaliyet raporlarında özellikle kitlesel eylemlerde öğrenci üyelerin dinamik güçlerinden yararlanıldığı ve politik nitelikli eylemlerde öğrenci üyelerin geniş bir şekilde kullanıldıkları görülmüştür.

Söz konusu değerlendirme son derece önemli olup odalar ve öğrenci ilişkilerinin genel esaslarının belirlenmesi ve bu çerçevede öğrenci üyeliklere izin verilmesi veya bu üyeliklerin tümüyle yasaklanması alternatifleri değerlendirilmelidir.

• **ÜYELİK VE SİCİL UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER**

Yukarıda gerek genel olarak gerekse meslek kuruluşları itibarıyla yer verilen değerlendirmeler sonucunda, üyelik, tescil ve kayıt işlemlerine ilişkin olarak;

Öneri 12- Mesleki faaliyetler ile ilgili işe başlama, değişiklik, işi bırakma gibi tüm işlemlerin (vergi sicil kayıtları, ticaret sicil kayıtları, esnaf sicili kayıtları, meslek kuruluşları oda kayıtları gibi) tek bir merkezde elektronik ortamda yapılmasını; icra edilen faaliyetin hangi meslek grubuna ait olduğunun AB standartlarında tek bir merkezce belirlenmesini ve aleni olması gereken bilgilere internet ortamında isteyen tüm kişilerce ulaşılabilmesini teminen Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili meslek kuruluşlarınca ortak bir çalışma yapılması suretiyle sicil kayıtlarını ilgilendiren aynı ve benzer işlemler için tek bir merkezden hizmet alımının sağlanarak Devlet, meslek kuruluşları ve meslek mensupları üzerindeki maliyetlerin en aza indirilmesi,

Öneri 13- Mesleğini fiilen kamu sektöründe icra eden meslek mensupları (doktor, avukat, mühendis, veteriner vb.) için meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu getirilmesi, söz konusu kamu görevlilerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarında görev alması ile ilgili usul ve esasların gözden geçirilmesi,

önerilmektedir.

F- MALİ YAPI VE UYGULAMALARA DAİR ÖNERİLER

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının gelir ve gider kalemlerine ilişkin olarak standart bir uygulama bulunmamakta, her bir kuruluşun özelliğine göre farklı uygulamalara rastlanmaktadır.

Bazıları sadece üye aidatları ile giderlerini karşılarken, bazılarında hizmet bedelleri ve kurs ücretleri ön plana çıkmakta, bazıları ise belge ve kâğıtları veya onay süreçlerini çok yüksek bedellerle üyelerine satarak yüksek gelirler elde etmektedir.

Meslek kuruluşlarının toplam mali potansiyeli aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Bu rakamlar kesin olmayıp, yaklaşık 5.000 ayrı birimden oluşan kuruluşların gelir ve giderlerini toparlamak mümkün olamamıştır. Mali yapıya ilişkin bilgilerin toplanamamasında, kuruluşların mali tablolarının birbirlerini tutmaması ve muhasebe uygulamalarında bir standardın olmaması, Birliklerin dahi kendi odalarından bilgi toplamakta zorlanması, kuruluşların basına yansıyan tedirginlikleri nedeniyle bu denli geniş bilgi talebinde bulunulmaması gibi nedenler etkili olmuştur. Bu nedenlerle teşkilatı geniş olan bazı kuruluşlardan örnekleme yoluyla bazı odalarının bilgileri istenmiş, sonra bu bilgiler kullanılarak diğer odaların da bilgileri tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Kuşkusuz bu usul, birbirlerinden çok farklı konumlarda bulunmaları muhtemel olan oda ve şubelerin gelir ve giderlerini tahmin etmek açısından çok tatmin edici değildir.

Ancak meslek kuruluşlarının olası mali potansiyeline ilişkin bir fikir vermesi bakımından önemli görülmüş ve aşağıda yer verilmiştir.

• **MESLEK KURULUŞLARININ YÖNETTİĞİ TOPLAM PARASAL KAYNAKLAR**

Tablodan da görüleceği üzere meslek kuruluşlarının birlik, oda, borsa, baro, şube vb. tüm birimlerinde bir yılda elde ettikleri gelir tutarı yaklaşık 1.611.000.000 TL olarak tahmin edilmektedir.

Ayrıca Birliklerin bünyelerinde kurulu bulunan yardımlaşma fonları, değişik teminat hesapları, üyelerinin emekliliklerine yönelik hesaplar ile meslek kuruluşlarının sahibi ya da ortağı oldukları vakıflar ve şirketler de bulunmaktadır.

Söz konusu fon, hesap ve iştirakler de dâhil edildiğinde, bu rakamın 2 Milyar TL'ye ulaşması mümkün görülmektedir.

Bu rakam sadece yıllık olarak sağlanan geliri göstermekte olup, elimizde meslek

kuruluşlarının tüm mal varlıklarına yönelik bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak meslek kuruluşlarına ait değerli arazi ve binaların varlığı da bilinen bir husustur. Ayrıca, kuruluş ve işletme bilançolardaki bilgilerden, meslek kuruluşlarının birçoğunun gelir fazlalarının mevduat hesaplarında tutulduğu veya menkul kıymet alınmak suretiyle değerlendirildiği görülmektedir. Bu açıdan meslek kuruluşlarının hazır değerlerinin de önemli bir büyüklüğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5- Birlik, Oda, Borsa, Baro, Şube Toplam Yıllık Gelir Tahminleri (TL)

MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÜST KURULUŞU	BİRLİK GELİR TUTARI	ODA-BORSA-ŞUBE-BARO GELİR TUTARI (*)
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	246.184.957	575.000.000
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	20.886.792	330.000.000
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	2.798.162	90.000.000
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	1.498.167	139.079.891
Türk Tabipleri Birliği	3.561.008	9.000.000
Türk Diş Hekimleri Birliği	1.860.016	4.000.000
Türk Veteriner Hekimleri Birliği	172.225	1.750.000
Türk Eczacıları Birliği	11.366.308	28.395.797
Türkiye Barolar Birliği	6.027.148	26.500.000
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	10.758.124	39.605.889
Türkiye Noterler Birliği	35.644.847	0
Türkiye Bankalar Birliği	9.176.469	0
Türkiye Katılım Bankaları Birliği	1.064.373	0
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	3.032.423	0
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	6.989.191	0
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	7.735.000	0
Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği		
Türkiye Tohumcular Birliği		
TOPLAM	**368.755.210**	**1.243.331.577**

(*) Bazı meslek kuruluşlarında, örnekleme olarak seçilen oda ve şube gelirlerinden tüm oda ve şubelerin yıllık gelirleri tahmin edilmiştir.

- **<u>ÜST KURULUŞLAR İÇİN AYRILAN PAYLAR</u>**

Yerel düzeyde oda, borsa, baro, şube gibi adlarla örgütlenen meslek kuruluşlarında, bu birimlerce toplanan gelirlerden, birlik veya federasyon veya konfederasyon için pay ayrılmakta, genellikle merkez kuruluşlarının gelirleri bu paylardan oluşmaktadır. Taşrada bağlı birimi olan birlik ve konfederasyonların topladıkları paylar aşağıdaki tabloda toplu olarak yer almaktadır.

Tabloda da görüleceği üzere birlik, federasyon veya konfederasyonlarca toplanan söz konusu payların oranı % 3 ile % 35 arasında değişmektedir. Ayrıca barolarda oran yerine ayrı aidat toplanması, mimar ve mühendis odalarında da üye sayısına ve bütçeye bağlı pay tespit edilmesi uygulamaları da yer almaktadır. Oran yükseldikçe birlik ve konfederasyonlar

güçlenirken, taşra birimleri zayıflamaktadır. Birlik ve konfederasyonun meslek için yerine getirdiği görev ve fonksiyon zayıfladıkça bu paya oda ve şubelerin itirazları ve dirençleri artmaktadır. Nitekim Türk Tabipleri Birliğinde odaların borçlarının çok artması üzerine bu oran % 25'den %10'a indirilmiştir.

Tablo 6- Birlik ve Konfederasyonların Taşra Birimlerinden Aldıkları Paylar

MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÜST KURULUŞU	Oran %
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	8
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	3
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	10
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)	Üye başına 2,41 TL, oda bütçesinden % 0,83 Pay
Türk Tabipleri Birliği	10
Türk Diş Hekimleri Birliği	25
Türk Veteriner Hekimleri Birliği	10
Türk Eczacıları Birliği	35
Türkiye Barolar Birliği	Birlik adına ayrı aidat toplanmakta
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	10

Genel olarak geliri yüksek olan ve asgari ihtiyaçlarını çok kolay karşılayan oda ve şubelerce, merkez payları itirazsız ödenmektedir. Ancak kendi maaş, huzur hakkı, kira, telefon, elektrik ve diğer ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan oda ve şubeler payı ödememekte, merkezden yardım istemektedir. Bazı meslek kuruluşlarında merkezin bu durumda olan oda ve şubelere yardım yapması zorunluluğu da bulunmaktadır.

Mevcut uygulama çerçevesinde odalardan alınan yüksek paylarla birlik ve konfederasyonların güçlendiği, odaların ise zayıfladığı görülmektedir. Oysa üyelere en yakın noktada bulunan ve meslek mensuplarına yönelik hizmetleri sağlayan odaların daha güçlü olması gerektiği değerlendirilmektedir. Aksi takdirde yakınındaki odadan hizmet alamayan üyelerin kuruluşuna karşı aidiyet hissi zayıflamakta, ilgisizliği artmaktadır.

Bu nedenlerle meslek kuruluşlarında merkez paylarının % 5'i geçmemesi gerektiği değerlendirilmektedir.

- **ÜYELERDEN TAHSİL EDİLEN AİDAT-ÖDENTİ VE KATILMA PAYLARI**

Kuruluşların tamamında üyelerden aidat, katılma payı, masraf payı adı altında para toplanmaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinde kabul edilen bütçenin ihtiyaç duyduğu gelir, üyelere paylaştırılmaktadır. Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinde paylaştırma üyenin bilanço büyüklüğüne göre diğer ikisinde ise eşit olarak dağıtılmaktadır.

Diğer meslek kuruluşlarında, belirlenen miktarda aidat tahsil edilmektedir. Bazı kuruluşlarda ise gelirlerine dayalı nispi munzam aidatlar toplanmaktadır. Aidatların tümünde

bir tavan öngörülmektedir. Bazılarında yerleşim yerine göre, bazılarında firma bilançosuna veya arazi büyüklüğüne göre değişen kademeler uygulanmaktadır. Meslek kuruluşlarında tahsil edilen aidatlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 7- Meslek Kuruluşlarınca Tahsil Edilen Aidatlar (TL)

MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÜST KURULUŞU	AÇIKLAMA	TUTAR
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	Asgari Yıllık Aidat	67
	Azami Yıllık Aidat	333
	Ortalama Üye Başına Tahsilat	445
	Munzam Aidat Oranı	Binde 5
	Munzam Aidat tavanı	6.660
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	En az Aidat	67
	En Çok Aidat	167
	Ortalama Üye Başına Tahsilat	141
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	En az Aidat	13
	En Çok Aidat	3.330
	Ortalama Üye Başına Tahsilat	19
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	Giriş ücreti	0-52
	Yıllık aidat	60-120
	Yabancı Yıllık Aidat	300-4500
	Odalara göre değişmekte (23 Oda)	
Türk Tabipleri Birliği	serbest hekimler-aidat	194
	kamu hekimleri aidat	39
Türk Diş Hekimleri Birliği	Kayıt ücreti	115
	Yıllık aidat-serbest meslek	230
	Yıllık aidat-kamuda çalışan	115
	Yıllık aidat-ilk defa işe başlayan	114
Türk Veteriner Hekimleri Birliği	Yasal aidat 5 Krş olduğundan bağış alınmaktadır.	60-120
Türk Eczacılar Birliği	Yıllık aidat-en az (kamuda çalışanlar)	13
	Yıllık aidat-en çok	27
Türkiye Barolar Birliği	Yıllık aidat-tavan	214
	Yıllık aidat taban	54
	Yıllık aidat tavan-şirketler	2.140
	Yıllık aidat taban-şirketler	535
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	Maktu aidat (İstanbul)	210
	Nispi aidat en az (İstanbul)	210
	Nispi aidat en çok (İstanbul)	4.200
Türkiye Noterler Birliği	Aidat (Aylık gayrisafi gelir hasılatının % 1,5'u) (ortalama tutar)	6.355
Türkiye Bankalar Birliği	Küçük bankalar ortalama yıllık aidat ve katılım payı (35	30.000
	Büyük bankalar ortalama yıllık aidat ve katılım payı (10	600.000
Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Yıllık aidat ve masraflara katılım payı	250.000
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	Giriş ücreti	30.000
	Yıllık aidat	3.436
	Yıllık Giderlere katılım payı	10.384
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Giriş ücreti	100.000
	Masraf İştiark Payı-en az	142
	Masraf İştirak Payı-en çok	351.800
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	Giriş ücreti	24.013
	Yıllık aidat	1.201

Diğer yandan Anayasa Mahkemesi'nin, meslek kuruluşlarınca tahsil edilen aidat ve benzeri tahsilâtlarına ilişkin olarak, bu tahsilâtların Anayasanın 61 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen *"benzeri mali yüküm niteliğinde bulunduğu"* ve bu nedenle kanunda mali yükümün matrah, oran, yukarı ve aşağı sınırlar gibi unsurlarına yer verilmesi gerektiği yönünde yerleşmiş içtihadı bulunmaktadır.

Mahkeme 5590 sayılı Kanun'un 26 ıncı maddesinin (munzam aidatlara ilişkin hüküm) 1961 Anayasasının 61 inci maddesine aykırı olduğu iddiasını incelediği bir kararında (Esas Sayısı:1972/40; Karar Sayısı:1972/61; Karar Günü:26/12/1972) ticaret ve sanayi odalarının, *"hizmet ve görevlerinden hemen hemen hepsinin kamuyu ilgilendiren alana girdiği"*ni ve odaların gelirleri arasında sayılan munzam aidatların Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir çeşit akçalı yüküm olduğunu belirtmiş, ancak, 26 ncı maddede düzenlenen söz konusu mali yükümlülüğün matrah, oran, tavan, zamanaşımı gibi unsurlarının yasayla belirlenmiş olduğu ve tahsil usulünün de açıklığa kavuşturulduğu gerekçesiyle dava konusu düzenlemenin Anayasanın 61 inci maddesine ve diğer maddelerine aykırı olmadığına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde itiraz yoluyla yapılan başvuruda 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 81 inci maddesinin *"Levhada yazılı avukatlardan alınacak giriş keseneği ile yıllık keseneğin miktarı ve bunların ödeneceği tarihleri belirtmek"* hükmünün 1961 Anayasasının 61 inci maddesine aykırı olduğu savını incelemiş ve verdiği kararda (Esas Sayısı:1976/54; Karar Sayısı:1977/8; Karar Günü:3/2/1977); baroya yazılacak avukatların giriş ve yıllık kesenek ödemeleri zorunluluğunu, Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir mali yükümlülük niteliğinde görmüştür. Mahkeme, Anayasa'nın 61 inci maddesine aykırı bulduğu hükmün iptal edilmesini kararlaştırmıştır.

Anayasa Mahkemesi 5590 sayılı Kanun'un 57 nci maddesinin, *"Mahiyetleri ve nevileri tüzükte gösterilecek hizmetler karşılığı alınacak ücretler ve borsa yönetim kurullarınca onanacak vesikalardan alınacak tasdik harcı ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların miktarları yönetim kurullarınca teklif, meclislerce tasdik olunur. Ancak tescil ücretine ait meclisçe tanzim olunacak nispet tarifesi Bakanlıkça tasdik olunur."* hükmünün Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin davada, maddede geçen ücretlerin Anayasanın 61 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen *"benzeri mali yüküm niteliğinde bulunduğunu"* belirtmiş ve söz konusu hükmün *"tescil ücretine"* ilişkin kesimini, kanunda mali yükümün matrah, oran, yukarı ve aşağı sınırlar gibi unsurlarına yer verilmemesi ve maddedeki bu boşluğun tüzük hükümleriyle doldurulmasına olanak bulunmaması nedeniyle, Anayasanın 61 inci maddesine aykırı olduğunu kararlaştırmıştır (Esas Sayısı:1980/27; Karar Sayısı:1981/9; Karar Günü:27/1/1981).

Mahkeme 1977 yılındaki bir kararında da (Esas Sayısı:1977/109; Karar Sayısı:1977/131; Karar Günü:29.11.1977), 5590 sayılı Kanunun 27 nci maddesiyle hizmet karşılığı alınacak ücretler, onanacak vesikalardan alınacak tasdik harcı ve diğer harçlar

konusunda odalara yetki veren hükmü Anayasanın 61 inci maddesi kapsamına giren bir mali yüküm olarak değerlendirmiş ve maddenin *"... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların..."* hükmünü Anayasanın 61 inci maddesine aykırı bulmuştur.

Hal böyle iken, meslek kuruluşlarının aidat ve benzeri tahsilâtlarına ilişkin bazı kanuni düzenlemeler Anayasa'nın 61. maddesi hükmüne uygun olmadığı halde, başvuru olmaması nedeniyle iptal edilmemiş olup, uygulanmaya devam edilmektedir.

Ayrıca bazı meslek kuruluşlarında da aidat miktarları ilgili kanunda miktar olarak belirlenmiş ve enflasyon nedeniyle zaman içinde değerini yitirmiş, ancak yasal değişiklik yapılamadığından miktar artırılamamıştır. Bu kuruluşlarda bağış şeklinde yasal olmayan tahsilâtlar yapıldığı görülmüştür.

Bu itibarla, meslek kuruluşlarınca tahsil edilecek aidat ve benzeri tahsilâtlara ilişkin miktarlara Kanunda sınırlar öngörülmesi ve bu sınırlar içinde genel kurullarca tahsil edilecek tutarların tespit edilmesi, kanunda öngörülen sınırların da maktu rakamlar yerine bazı meslek kuruluşlarında olduğu gibi asgari ücrete bağlı miktarlar olarak tespit edilmesi yerinde olacaktır.

Öte yandan, meslek kuruluşlarında süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için meslek kuruluşları yönetim kurullarınca verilen kararlar ilam hükmünde sayılmakta ve ayrıca hüküm alınmasına gerek olmadan icra dairelerince yerine getirilmektedir. Yıllık aidat ile bunlara ait kesinleşen gecikme zamlarının tahsil zaman aşımı süresi beş yıl olarak uygulanmaktadır. Ancak meslek kuruluşlarınca aidatlar için icra yoluna başvurulması üyelerle kuruluş arasında olumsuz bir havanın oluşmaması için istisnai olarak gerçekleşmektedir.

Ayrıca ödenmeyen aidat ve benzeri yükümlükler için bazı kuruluşlarda gecikme zammı tahsil edilmekte, bazılarında ise tahsil edilmemektedir. Gecikme zammı oranları da kuruluşlar arasında farklı uygulanmaktadır.

Zamanında ödenmeyen aidat veya benzeri yükümlüklerin tahsili hususunda otomatik çalışan mekanizmalar kurulması ve uygulanacak gecikme zamlarının da enflasyonla bağlantı kurularak belirlenmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

- **BÜTÇE VE HESAP DÖNEMLERİ**

Meslek kuruluşlarının bütçe ve hesap dönemi de farklılık göstermekte, 8 adedinde takvim dönemi, diğerlerinde ise muhtelif tarihler esas alınmaktadır. Takvim yılı dışında bir tarih öngörülen meslek kuruluşlarında bu tarihler genellikle genel kurul tarihlerine göre tespit edilmektedir. Kuruluşların tamamına yakını yıllık hesap dönemi uygulamakta, bazılarında ise iki genel kurul arasındaki süre (2 yıl) esas alınarak mali tablolar oluşturulmaktadır. Bazılarında hesapların ibrası, yıllık toplanan genel kurullarda, bazılarında 2 veya 4 yıllık genel kurullarda yapılmaktadır. Meslek kuruluşlarının bütçe ve hesap dönemleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8- Meslek Kuruluşlarında Bütçe ve Mali Yıl Dönemleri

MESLEK KURULUŞU/MESLEK ÜST KURULUŞU	BÜTÇE DÖNEMİ
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	TAKVİM YILI
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	TAKVİM YILI
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	TAKVİM YILI
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	1 NİSAN - 31 MART
(Odalar)	TAKVİM YILI
Türk Tabipleri Birliği	1 HAZİRAN - 31 MAYIS
(Odalar)	1 NİSAN - 31 MART
Türk Diş Hekimleri Birliği	GENEL KURUL-30 GÜN
Türk Veteriner Hekimleri Birliği	TAKVİM YILI
Türk Eczacıları Birliği	TAKVİM YILI
Türkiye Barolar Birliği	1 NİSAN - 31 MART
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	1 EYLÜL - 31 AĞUSTOS
Türkiye Noterler Birliği	1 NİSAN - 31 MART
Türkiye Bankalar Birliği	1 TEMMUZ - 30 HAZİRAN
Türkiye Katılım Bankaları Birliği	1 TEMMUZ - 30 HAZİRAN
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	TAKVİM YILI
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	TAKVİM YILI
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	1 KASIM - 31 EKİM

- **TİCARİ FAALİYETLER, İŞTİRAKLER VE SOSYAL HARCAMALAR**

Meslek kuruluşları mesleki örgütler olmalarına karşın ekonomik işlevleri ve ekonomi ağırlıklı faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının ekonomik sistem içerisindeki gücü ve bunun araçları önem kazanmaktadır. Meslek kuruluşları ve iştirakçilik meselesi öteden beri tartışıla gelen bir husus olmuştur.

Yasal düzenlemeler incelendiğinde ve uygulamaya bakıldığında bu konuda da meslek kuruluşları arasında ortak bir düzen ve uygulama biçimi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Meslek kuruluşlarının iştirakçiliği meselesi ekonomik niteliği dışında hukuki, idari, siyasi ve sosyal yönleri bulunan bir mesele olup, konunun salt mesleki faaliyetler bağlamında ele alınmaması gerekmektedir.

İştirakçilik uygulamasıyla yani meslek kuruluşlarının birer müteşebbis gibi belli alanlarda yatırım yapması, finansal kaynaklarını reel ekonomide kullanmak suretiyle etkinlik kazanmasının belli yararları bulunmaktadır. Ancak kaynakların etkin kullanımı bakımından meslek kuruluşlarının bu tür işlevler üstlenmelerinin ülke, toplum ve meslek mensuplarının menfaatleri açısından yararları tartışılmaktadır.

Ayrıca, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları ve faaliyet alanlarının Anayasa ve yasalarla belirlenmiş olduğu, bu kuruluşların yatırım peşinde koşan bir şirket olmadıkları, kaynaklarının iştirakçilik yapmak doğrultusunda değil, kendilerine verilen görevlerin ifası doğrultusunda kullanılması gerektiği, meslek kuruluşlarına tahsis edilen kaynakların, daha çok da üyelerden elde edilen sınırlı gelirlerin iştirakçilik adı altında başka amaçlarla kullanılmasının üyelerin menfaatlerine uygun olmayacağı gibi görüşler de söz konusu olabilmektedir.

Diğer taraftan meslek kuruluşlarından bazılarının kuruluş kanunlarında amaçları doğrultusunda şirket ve vakıf kurabilecekleri veya kurulu şirketlere iştirak edebileceklerine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Esas olan meslek kuruluşlarının amaçlarının kuruluşun kendi örgütü ve personeli eliyle gerçekleştirilmesidir. Şirket ve vakıfların ise amaca ulaşmada bir araç olarak düşünülmesi ve sadece meslek kuruluşunun amaçlarını gerçekleştirmeye odaklanması gerekmektedir. Oysa bazı kuruluşlarda araçların meslek kuruluşunun yerine geçtiği, büyük oranda hizmetlerin şirket ve vakıflar aracılığı gerçekleştirildiği veya kurulan şirketin meslek kuruluşu amaçlarıyla hiçbir ilgisinin olmadığı ve tamamen ticari bir faaliyet yürüttüğü görülmektedir.

Bu nedenle, amacı ticaret yapmak ve kâr elde etmek olan bir şirkete oda, borsa veya Birliğin iştirak etmesinin de Anayasa'da öngörülen amaçlarla örtüşmeyeceği düşünülmektedir.

Ayrıca, ilgili Bakanlık ve kuruluştan izin alınması gerekirken izin alınmadan şirket kuruluşları veya iştirakleri gerçekleştirildiği, ana sözleşmelerde alınan izinde çizilen çerçeve dışında iştigal konularına yer verildiği, izin ile kurulan şirketlerin izinsiz olarak başka şirketler kurdukları veya kurulan şirketlere ortak oldukları da öğrenilmiştir.

Öte yandan, meslek kuruluşları ortak oldukları şirketlerin yönetim kurullarında temsil edilmekte ve buralardan huzur hakkı veya yönetim kurulu ücreti adıyla belirli mali imkânlar sağlanmaktadır. Yönetim kurulu üyeliği yapanların bu görevler karşılığında ücret almaları, yüklendikleri sorumluluk gereği olarak görülmektedir.

Bu itibarla yönetim kurullarında görev alanlara yapılacak ödemelerle ilgili belirli sınırların konulmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Mali hususlara ilişkin bir diğer şikâyet konusu ise meslek kuruluşlarının kurdukları vakıfların bazılarında mütevelli heyetinin meslek kuruluşu organlarında görev yapanlar yerine şahıslardan oluştuğu, söz konusu kişilerin organlara yeniden seçilemese bile vakfın yönetimine devam ettiklerine ilişkin olup bu konunun da ilgili mevzuatta düzenlenmesi gerekli görülmektedir.

Öte yandan, bazı meslek kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetlerinde, kuruluşun kendi hizmet ihtiyaçları yerine toplumun her kesimi üzerinde kendilerine daha geniş nüfuz sağlayacak olan sosyal faaliyetleri destekleme, özendirme, bağış ve yardımlarda bulunma, okul ve derslik yapma, burs verme konularına harcama yaptıkları da görülmüştür.

Diğer yandan gerek birliklerin, gerek odaların, borsaların, şubelerin ve baroların, ticari alandaki şirketleşme faaliyetleri ile yeni üniversite kurma çabalarının gün geçtikçe artmakta olduğu ve amaç dışı faaliyette bulunma eğiliminin yaygınlaştığı kanaati edinilmiştir.

Birlik, oda ve borsaların şirketleşmesi ve ticari faaliyetleri, her ne kadar yönetenlerin önemli bir bölümü özel teşebbüsten seçilmiş yöneticiler olsa da, kullanılan sermaye başkasına ait olduğundan bir nevi KİT'leşme olarak görülmektedir.

Bazı durumlarda özel teşebbüsün ilgi göstermediği veya Devletin imkânlarının yetersiz kaldığı alanlarda şirketleşme yoluyla bu hizmetlerin meslek kuruluşlarınca yerine getirilmesi ihtiyacı da bulunmaktadır.

Ancak bu gibi durumların geçici ve teşebbüs aşamasında başlangıcı sağlamaya yönelik olması ve meslek kuruluşlarının en kısa sürede özel şirketlerdeki iştirak paylarının münferit veya toplu olarak sınırlandırılması gerekmektedir.

Bu nedenle, meslek kuruluşlarının şirket kurması veya şirketlere ortak olma hususlarının yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

• **KAYNAKLARIN AMAÇ DIŞI KULLANIMI**

Diğer taraftan, meslek kuruluşlarınca yürütülen hizmetlerdeki etkinliğin tek boyutu Anayasa ve yasalarla çerçevesi çizilen amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermeyle sınırlı değildir. Meselenin bir de mali boyutu bulunmaktadır. Kaynakların esas işlev ve görevler yerine amaç dışı etkinliklere, siyasi/ideolojik etkinliklere sarf edildiği durumlarda tahsisli kaynakların amaca uygun kullanılıp kullanılmadığı ve kaynak kullanımlarında etkinlik konusu gündeme gelmektedir.

Meslek kuruluşlarının istisnai bazı gelirler hariç tutulacak olursa esas olarak mensuplarının ödentileri ve hizmet/belge karşılığı ödedikleri ücretlerden sağlanan gelirlerle finanse edildiği göz önüne alınırsa amaç dışı faaliyetlerin parasal boyutunun önemi ve bunun meslek mensupları bakımından olumsuz etkileri açıkça ortaya çıkacaktır.

Birçok meslek kuruluşu ve üst kuruluşunun giderlerini oluşturan kalemler ve bu sarfiyatla finanse edilen etkinlikler incelendiğinde doğrudan amaca yönelik giderlerin toplam giderler içerisindeki payının sınırlı kaldığı görülmektedir. Buna karşın, yönetim, personel, büro ve bunlarla bağlantılı diğer destek hizmetlerine ilişkin giderler büyük oranlara ulaşmakta ve amaca yönelik giderlere ayrılan kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Meslek mensuplarına yönelik mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler ile mesleğin gelişimi ve mesleki çıkarların korunmasına yönelik etkinlikler ve amaca yönelik diğer faaliyetlerin görece olarak yeterli ölçüde finanse edilmediği kuruluşlarda, kaynaklar çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır.

Ayrıca meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında burs, bağış ve sosyal projelere yardım uygulamaları görülmektedir. Bu konuda belirlenmiş bir standart veya sınır da konulmadığından bu konudaki faaliyetler, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçlarını aşmakta ve birçok suiistimale yol açabilmektedir. Bazı meslek kuruluşlarında bu bağış ve yardımların toplamı neredeyse diğer faaliyetlerin tutarına denk düzeye gelmektedir. Örneğin burslar yönetim kurulu üyeleri arasında paylaşılabilmektedir. Bu gibi olumsuzluklar dikkate alındığında sosyal sorumluluk gereği yürütülecek etkinlikler için tahsis edilecek kaynaklara belli sınırlamalar getirilmesinde yarar görülmektedir.

• **BELGE VE HİZMET KARŞILIĞI ALINAN ÜCRETLER**

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üyelerine veya üçüncü şahıslara sundukları hizmet ve düzenledikleri bazı belgeler karşılığında belli tutarlarda ücret tahsil etmektedirler. Giriş ve yıllık ödentilerden farklı olarak bu ücretler hizmetten yararlananlar veya muayyen bazı belgelerin düzenlenmesini talep edenlerden alınmaktadır. Hizmet ve belge ücretleri kuruluşların yetkili organlarınca tespit edilmektedir. Genel olarak genel kurullar ve genel kurullarca verilen yetki çerçevesinde yönetim kurullarınca belirlenen hizmet ve belge ücretleri bu kuruluşların en önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır.

Meslek mensupları ödedikleri ödentilerle meslek kuruluşunun/üst kuruluşunun faaliyetlerinin finansmanına katıldıkları halde ihtiyaç duydukları hizmet ve belgeleri de ancak ücreti mukabilinde alabilmektedirler. Örneğin, bir kişinin odaya kayıtlı olduğuna, mesleki durumuna ilişkin belgeler ücret mukabili verilmektedir. Aynı şekilde kuruluşların esas fonksiyonları arasında yer alan kurs, seminer, eğitim gibi etkinlikler de ücretli olarak gerçekleştirilmektedir.

Meslek kuruluşlarının faaliyetlerini finanse edebilmek için bu tür gelir kaynaklarına ihtiyaç duydukları açık olmakla birlikte, bazı durumlarda gelirlerin örgütsel faaliyetlerin finansmanı amacını da aşacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Hizmet ve belge ücretlerinin çok yüksek belirlenmesi, ihtiyacı çok aşan tutarlarda gelir elde edilmesi ve bu tahsil edilen kaynakların finans sistemi içinde tutularak meslek ve meslek mensuplarına yönelik etkinliklerde kullanılmaması, bazı durumlarda amaç dışı işlerin finansmanına tahsis edilmesi, hatta büyük mali kaynaklar elde edildikten sonra bunların meslek mensuplarının genelinin/çoğunluğunun iradesine başvurulmaksızın çeşitli alanlarda kullanılmasına karar verilmesi (örneğin, menkul veya gayrimenkul yatırımlar, iştirakler, vakıf kurulması, üniversite kurulması gibi) gibi durumlar tahsisli kaynakların yönetimi ve kullanımı konusunda etkinliğin ve amaca uygunluğun sağlanmasına ilişkin tereddütlere neden olmaktadır. Ayrıca hizmet ve belge ücretlerinin yüksek belirlenmesi örgüt üyesi meslek mensuplarını da olumsuz etkilemektedir.

Dolayısıyla hizmet ve belge ücretlerinin belirlenmesi konusunda vesayet yetkisi kapsamında ilgili bakanlık veya diğer kuruluşlara gözden geçirme/onay yetkisi verilmesinin, ayrıca büyük çaplı ve uzun vadeli yatırım ve taahhütler konusunda üyelerin çoğunluğunun karar mekanizmalarına dâhil edilmesine yönelik mekanizmalar geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

• KURULUŞLAR İTİBARIYLA MALİ DURUM VE UYGULAMALAR

Meslek kuruluşlarının mali durumlarına ilişkin detaylı bilgilere Ek: 1'de yer verilmiştir. Aşağıda ise bunlardan dikkat çeken bazı hususlar özetle belirtilmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TOBB'un mali uygulamalarına ilişkin detaylı bilgiler Ek: 1'de bulunmakta olup, burada genel bazı bilgilere yer verilmiştir:

TOBB, mali iş ve işlemlerini 5174 sayılı Kanun ve buna istinaden yürürlüğe konulan **"Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği"** çerçevesinde yürütmektedir.

Birlik, oda ve borsalarda tek düzen muhasebe sistemine uygun olarak hazırlanmış hesap planı uygulanmaktadır. Daha önce genel kurul tarihlerine göre belirlenen bütçe dönemi 1.1.2007 tarihinden itibaren takvim yılı olarak değiştirilmiştir.

Birlik, oda ve borsaların muhasebe sonuçları kamuoyuna sunulmamakta ve internette yayımlanmamaktadır.

Birlik ile oda ve borsaların bütçelerinde temsil, gezi, konaklama, seyahat, yevmiye ve huzur hakkı gibi harcamaları için ayıracakları pay bütçelerinin yüzde yirmisini, personel harcamaları için ayrılan pay ise bütçelerinin yüzde kırkını geçememektedir.

Odalar, borsalar ve Birlik amaçlarını gerçekleştirmek ve faaliyet konuları ile sınırlı olmak şartı ile yetkili organlarının kararı ve Bakanlığın izni ile kamulaştırma yapabilmekte, ancak kamu yararı kararı Bakanlıkça verilebilmektedir.

Odalar, borsalar ve Birlik, bu Kanunda öngörülen ekonomik nitelikli görevlerini yapmak, meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak ve Bakanlığın izni ile kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirak edebilmektedir.

Odalar, borsalar ve Birlik, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurabilmektedir.

Birlik bütçesi, Yönetim Kurulunca yıllık olarak hazırlanmakta ve Genel Kurulca kararlaştırılmaktadır.

Birliğin gelirleri; aidatlar, hizmetler karşılığı alınacak ücretler, bağış ve yardımlar, yayın gelirleri ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Bütçeden harcama, Birlik Başkanı veya yetkilendirdiği başkan yardımcısı ve Genel Sekreterin veya sayman üyenin ortak imzası ile yapılabilmektedir. Birlik Başkanı veya Genel Sekreter, Genel Kurulca saptanan miktarlarda sonradan Yönetim Kurulunun onayına sunulmak şartıyla re'sen harcama yapabilmektedir.

Odalar ve borsaların her yıl tahsil edilen gelirlerinin yüzde sekizini aidat olarak, Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği bankalardan birine Birlik adına yatırma zorunluluğu

bulunmaktadır. Birlik aidatları bir önceki yıl fiili geliri üzerinden hesap edilerek, izleyen yılın temmuz ve aralık aylarında eşit iki taksitte yatırılmaktadır.

Birlikçe, belgelerin onaylanması ve hizmetlerin verilmesi karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, tahkim gelirleri hariç olmak üzere, maktu ücretlerde on altı yaşından büyüklere uygulanan asgarî ücretin brüt tutarının üç katından, nispî ücretlerde de bu tavanı aşmamak kaydıyla binde beşten fazla olamamakta, bu oran ve miktarlar, Yönetim Kurulu tarafından kararlaştırılacak tarifelerle tespit olunmaktadır. Alınan belge ve hizmet ücretleri hizmet ve belgeler itibarıyla ayrı ayrı belirlenmektedir.

Birliğin ana gelir kalemleri, aidat gelirleri (toplam içindeki pay % 8), belge ve hizmet gelirleri, Ticaret Sicili Gazetesi gelirleri ile faiz ve temettü gelirlerinden oluşmaktadır.

Birliğin giderleri ise ana kalemler itibarıyla personel giderleri, genel giderler, sabit kıymet giderleri, kanuni aidat ve pay giderleri ile bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

2007 yılında Birliğin toplam gelirleri 246.184.957 TL, toplam giderleri 123.880.924 TL, gelir fazlası ise 122.304.033 TL olarak gerçekleşmiştir.

Ana kalemler itibarıyla Birlik gelir ve giderlerinde önemli bir trend değişikliği gözükmemektedir. Yalnızca gayrimenkul alım giderleri ve bağış ve yardımlar ile faiz ve menkul kıymet satış gelirleri bazı yıllarda artmakta veya azalmaktadır.

Birliğin son beş yılda sürekli gelir fazlası verdiği ve fazlanın toplam 651.475.663 TL'ye ulaştığı anlaşılmaktadır. Birlik gelir fazlaları "Birlik İhtiyatları" adı altında değerlendirilmektedir. 31.12.2008 tarihi itibarıyla Birlik İhtiyatları toplamı 1.483.253.702 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birlik bütçesinin ihtiyatlar hesabında toplanan nakit fazlaları ile zaman zaman taşınmaz mal alımları yapılmaktadır.

Netice olarak TOBB Birlik hesaplarının 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit bakiyesi **538.267.157 TL** olarak gerçekleşmiştir:

Birlik Nakdi	:	509.315.897 TL
Kefalet Hesabı	:	19.786.965 TL
Bakanlık İç Ticaret Hesabı	:	3.594.089 TL
Bakanlık TSG % 10 Hesabı	:	5.570.206 TL
TOPLAM	**:**	**538.267.157 TL**

Birliğin her yıl gelir fazlası vermesi ve önemli miktarda elinde ihtiyat birikmesi nedeniyle nakit fazlalarının nemalandırılması da önemli bir işlev haline gelmiş bulunmaktadır. Birlik bünyesinde bu amaçla bir “Değerlendirme Kurulu” ve finans birimi oluşturulmuştur.

Birlik, oda ve borsa gelirlerinden ayrılan paylar ile çeşitli fonlar kurulabilmekte, eğitim, iç ticaret ve fuarcılık gibi hizmetler desteklenmektedir.

Odalar, borsalar ve Birlikçe hazırlanan bütçelerde;

- Genel Kurul kararıyla, "**Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfı"**na ödenmek üzere % 1 oranında,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı iç ticaret hizmetlerini geliştirmek üzere her yıl % 1'i geçmemek üzere,

pay ayrılması gerekmektedir. Ayrılacak payların kullanım esasları ve uygulamaya ilişkin diğer hususlar yönetmelikle belirlenmiştir.

Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına yapılan % 1'lik ödeme, personelin sağlık giderlerinin karşılanması amacıyla yapılmaktadır.

İç ticaret hizmetlerini geliştirmek üzere bütçelerin % 1'ini geçmemek üzere ayrılması öngörülen payın oranı "İç Ticaret Hizmetlerini Geliştirme Payının Kullanılması Hakkında Yönetmelik" binde 5 olarak belirlenmiştir. Payın ayrılması, ödenmesi, muhasebeleştirilmesi ve diğer hususlar söz konusu Yönetmelik hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Paydan harcamalar Birlik tarafından yapılmakta, harcamalarda Bakan onayı aranmakta, satın almalarda ve yapım işlerinde Birliğin satın alma usulleri uygulanmaktadır.

Payın muhasebesi, Birliğin bütçe ve muhasebe esaslarına göre Birlik tarafından ayrı bir hesapta tutulmakta, paydan yapılan harcamalar, Birlik hesaplarının tabi olduğu usulle denetlenmekte, paydan yapılan harcamalar ile gelirlere ilişkin bilgiler her üç ayda bir Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirilmektedir.

2008 yılında ayrılan pay tutarı 2.486.797 TL, harcama tutarı ise 863.974 TL olarak gerçekleşmiştir. Pay hesabında 31.12.2008 tarihi itibarıyla **3.594.089 TL** nakit bulunduğu bildirilmiştir.

Pay hesabından 2008 yılında Bakanlık için yapılan harcamalara bakıldığında harcamaların; araç kiralama, yolluk, onarım, telefon, akaryakıt, kırtasiye, mobilya başta olmak üzere her türlü cari harcamayı kapsadığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu hesap ve paylar dışında 1998 yılından itibaren Sanayi ve Ticaret Bakanlığının talebi üzerine Bakanlık Otomasyon Projesinde kullanılmak üzere Ticaret Sicili Gazetesi ilan gelirlerinden Bakanlık için pay (Ticaret Sicili Gazetesi İlan Gelirlerinden Bakanlık Payı Hesabı) ayrılmış ve bu paylar ayrı bir hesapta tutulmuştur. Pay tutarları Bakanlığın otomasyon projesi kapsamındaki harcamaları için kullanılmıştır. Ancak, söz konusu pay uygulamasına, uygulamadaki sorunlar ve yasal dayanak konusundaki tereddütler üzerine 1.3.2008 tarihi itibarıyla son verilmiş ve hesabın tasfiyesine karar verilmiştir. Bu pay için tutulan hesabın 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit bakiyesi 5.904.935 TL'dir.

Birlikçe yönetilen ve gelirleri doğrudan Birlik gelirlerinden oluşmayan iki fon daha bulunmaktadır.

TIR ve ATA karneleri Kefalet Fonu, TIR ve ATA karneleri dolayısıyla karşılaşılacak ödemeleri karşılamak üzere oluşturulmuş bir fon olup 31.12.2007 tarihi itibariye nakit bakiyesi 34.240.652 TL'dir.

Birlik, Oda ve Borsa Personeli Emeklilik Fonu, Birlik, oda ve Borsa personelinin emeklilik aylıklarının ödenmesi amacıyla oluşturulmuş bir fondur. Fonun esas gelirleri personelin maaşından kesilen keseneklerle ve kurumlarca yatırılan karşılık keseneklerinden oluşmaktadır. Fona ilişkin detaylı bilgilere Ek: 1'de yer verilmiştir.

Odaların bütçeleri, Birlikçe hazırlanacak tipe ve tespit olunacak muhasebe usullerine uygun olarak, yönetim kurullarınca hazırlanmakta ve meclislerince onaylanmaktadır. Bütçe, takvim yılına göre düzenlenmektedir. Bütçeden harcama, yönetim kurulu başkanı veya yetkilendireceği yardımcısı ve genel sekreterin veya sayman üyenin ortak imzası ile yapılmaktadır.

Üyeler odaya kaydı sırasında kayıt ücreti ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlüdür. Kayıt ücreti ile yıllık aidat, onaltı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgarî ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, yarısından fazla olamamaktadır.

Kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarları Birlikçe yayımlanan "Kayıt Ücreti ile Yıllık Aidat ve Munzam Aidatın Tespiti ve Ödenmesi Hakkında Yönetmelik" le tespit edilmektedir.

Oda ve borsalar ile bunlara bağlı şubelerde uygulanacak tarifeler, yönetim kurulunun teklifi ve meclisin onayı ile yürürlüğe girmektedir. Oda ve borsalar derece sayısını beşten az yediden fazla olmamak üzere kendi durumlarına göre tespit etmektedir.

Odalarca her yıl için; gerçek kişi tacir ve sanayicilerin gelir vergisine ilişkin beyannamelerinde gösterilen ticarî kazanç toplamı; tüzel kişi tacir ve sanayicilerin ise ödeyecekleri kurumlar vergisine ilişkin beyannamelerinde gösterilen ticarî bilanço kârı üzerinden **bin**de beş oranında munzam aidat tahsil olunmaktadır. Zarar eden üyeler, o yıl için munzam aidat ödememektedir.

Bütün bu hallerde bir müessesenin şubeleri ve fabrikaları ile birlikte ödeyeceği munzam aidat, o yıl için belirlenmiş bulunan yıllık aidat tavanının yirmi katını geçememektedir.

Munzam aidat tavanı, odaların belirlediği en yüksek yıllık aidata göre değil, yasada öngörülen yıllık aidat tavanına göre (asgari ücretin % 50'si) hesaplanmaktadır. 2006 yılında 5.310 TL, 2007 yılında 5.625 TL, 2008 yılında 6.084 TL ve 2009 yılında 6.660 TL aidat tavanı uygulanmıştır. Şubelere kayıtlı üyeler, munzam aidatın yarısı kadar ödeme yapmaktadır.

Odalarca kayıt ücreti ve yıllık aidatlar ilgili farklı miktarlarda tespit edilmektedir. Örneğin 2008 yılında İstanbul Ticaret Odası 5 derecede 65-225 TL, Kayseri Ticaret Odası 5 derecede 80 TL ile 170 TL, Ankara Ticaret Odası 7 derecede 85 ile 290 TL arasında aidat tespit etmiş bulunmaktadır.

Odalarca verilen hizmetler ile onaylanan ve düzenlenen belgeler karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, maktu ücretlerde yıllık aidat tavanını geçmemek, nispî ücretlerde bu tavanı aşmamak ve binde beşten fazla olmamak kaydıyla oda yönetim kurullarının teklifi, meclislerin onayı ile yürürlüğe konulacak tarifelerle tespit olunmaktadır. Odalarca verilen hizmetin dışarıdan satın alınması halinde, satın alınan hizmetin bedeli de bu tavanın iki katını geçmemek üzere ücrete eklenerek ilgiliden tahsil edilmektedir.

Odaların gelirleri ağırlıklı olarak; kayıt ücreti, yıllık aidat, yıllık munzam aidat, düzenlenen belgelerden alınan ücretler ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Ticaret sicili memurluğu görevi olan odalarda "Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler" kalemi de önemli miktarlara ulaşmaktadır.

İstanbul Ticaret Odası'nın 2007 yılı gelirleri ve oranları aşağıda gösterilmiştir.

Gelir Kalemleri	**Tutarlar**	**Payı (%)**
Kayıt Ücreti	4.686.503	4.0
Yıllık Aidat	24.607.458	21.0
Munzam Yıllık Aidat	43.612.919	37.3
Yapılan Hizmet Karşılığı Alınan Ücretler	21.912.073	18.7
Belge Ücretleri	9.966.955	8.5
Faiz Gelirleri	9.455.808	8.1
Diğer Gelirler	2.822.003	2.4

Türkiye limanlarında yük alan veya bu limanlara yük gemilerin Türk limanlarında yükleme ve boşaltmadan sağladıkları tüm navlun hasılatı üzerinden, binde beşi geçmemek ve yıllık munzam aidat tavanını aşmamak kaydıyla oda yönetim kurulunca teklif ve oda meclisince tespit edilecek orana göre hesap edilecek meblağ kadar pay alınmaktadır.

Deniz Ticaret Odalarında da giriş aidatı, yıllık aidat, munzam aidat ve belge ücretleri tahsil edilmekle birlikte, esas gelir kalemini yukarıdaki paragrafta açıklanan gemilerden alınan ücretler oluşturmaktadır.

Nitekim İstanbul MEAK Deniz Ticaret odası gelirleri içinde gemilerden alınan ücretler 2006 yılında % 67,9, 2007 yılında % 68,0 oranına ulaşmaktadır.

Borsa bütçesi, Birlikçe hazırlanacak tipe ve tespit olunacak muhasebe usullerine uygun olarak, yönetim kurulunca hazırlanmakta ve meclisçe onaylanmaktadır.

Üyeler borsaya kayıt sırasında kayıt ücreti ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlüdür. Kayıt ücreti ile yıllık aidat odalarda olduğu gibidir. Örneğin Bandırma Ticaret Borsası 7 grup üzerinden 85 ile 250 TL arasında aidat belirlemiştir.

Borsalarca verilen hizmetler ile onaylanan ve düzenlenen belgeler karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, maktu ücretlerde yıllık aidat tavanını geçmemek, nispî ücretlerde bu

tavanı aşmamak ve binde beşten fazla olmamak kaydıyla borsa yönetim kurulunun teklifi ve meclisin onayı ile yürürlüğe konulacak tarifelerle tespit olunmaktadır.

"Borsa İşlemleri" bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, ticaret borsalarında alım ve satımı zorunlu olan malların alım ve satımı ister borsa içinde ister borsa dışında verilen izin dâhilinde alınıp satılsın, işlem Borsaya tescil edilmektedir. Borsalarca bu kapsamda yapılan her türlü tescil işlemi karşılığında ücret alınmaktadır. Tescil ücretinin oranı, malın alım satım değeri üzerinden azamî binde iki olmak üzere borsa meclisince belirlenmektedir. İşlem başına alınacak toplam tescil ücreti tavanı, yıllık aidat tavanının yüzde onundan az ve tamamından fazla olamamaktadır. Ürün senedi tescil ücreti oranı ise alım satım değeri üzerinden en çok on binde beştir. İhracatın tescilinden ücret alınmamaktadır.

Borsaların gelirleri içinde de aidat gelirleri ve belge gelirleri yer almaktadır. Ancak Borsa gelirlerinin neredeyse tamamını "Muamele Tescil ücretleri" ile nakit fazlalarının değerlendirilmesinden sağlanan faiz gelirleri oluşturmaktadır.

Örneğin 2007 yılında borsalarca tahsil edilen Muamele Tescil Ücretinin toplam gelir içindeki payı, İstanbul Ticaret Borsasında % 60,9, Mersin Ticaret Borsasında % 87,9, Ilgın Ticaret Borsasında % 81, Konya Ticaret Borsasında % 45,3 olarak gerçekleşmiştir.

İstanbul Ticaret Borsasının 2007 yılı faiz gelirlerinin toplam gelir içindeki payı da % 26,6 olup, Muamele Tescil ücretiyle birlikte toplam pay % 87,5 ulaşmaktadır. Geriye kalan gelirler ise % 12.5"lik bir pay teşkil etmektedir.

Oda ve borsaların giderleri ise ağırlıklı olarak personel giderleri, genel giderler ve Birlik payından oluşmaktadır. Bazı odalarda gayrimenkul alımları da zaman zaman önemli miktarlara ulaşmaktadır.

Birlik, Oda ve Borsaların giderleri içinde önemli miktarlarda "Bağış ve Yardım" kalemi giderleri görülmektedir. Bağış ve yardım tutarları Ek: 1'de gösterilmiştir.

Oda ve borsaların bağış ve yardımlarının düzeyi, oda ve borsaları gözetim ve denetim yetkisini haiz Sanayi ve Ticaret Bakanlığında da kaygıya neden olmuş, Bakanlık bu konudaki görüş ve uyarısını 20.07.2004 tarih ve 5.088 sayılı ve 21.9.2006 tarih ve 7749 sayılı yazılarıyla duyurmuştur.

Netice itibarıyla, Birlik ile bazı oda ve borsaların bağış ve yardımlar hususundaki uygulamalarının, söz konusu Bakanlık görüşü çerçevesinde yüksek tutarda oldukları değerlendirilmektedir.

Süresinde ödenmeyen kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları, borsa tescil ücreti ve Birlik aidatına 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca günlük gecikme zammı tahakkuk ettirilmektedir.

Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının

tahsiline ilişkin olarak oda, borsa ve Birlik Yönetim Kurulunca verilen kararlar ilâm hükmünde olup, icra dairelerince yerine getirilmektedir.

Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının tahsil zamanaşımı süresi beş yıldır.

Birliğin 2007 yılı sonu itibarıyla 25 şirkette iştiraki bulunmaktadır. Bunlardan 17'sinde % 50'den aşağı, 8'inde % 50'den fazla sermaye payı bulunmaktadır. Birliğin ayrıca üyesi olduğu kurum ve kurullar ile sosyal amaçlarla iştirak ettiği vakıflar bulunmaktadır.

Birlikçe desteklenen İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) 1965 yılından bu yana faaliyetini sürdürmektedir. Vakıf, esas itibarıyla ülkemizin Avrupa Birliği ile ilişkileri konusunda faaliyet yürütmektedir. Bu amaçla toplantı, panel, sempozyum, konferans düzenlemekte, kitaplar basmakta, Brüksel bürosu vasıtasıyla da lobi faaliyetleri yürütmektedir. AB fonlarından finansman sağlanarak bazı projeler de yürütülmektedir.

Vakfın gelirleri, TOBB, bazı oda ve borsalar ile sivil toplum kuruluşlarından oluşan mütevelli heyeti katkılarıyla, bağışlardan oluşmaktadır.

Vakfın geçmiş yıllar gelir fazlalarından 31.12.2007 itibarıyla toplam 1.234.143 TL nakit banka hesabı bulunmaktadır.

Birlikçe desteklenen bir diğer vakıf Kamu politikaları atarsım süresine katkıda bulunmak ve bu amaçla araştırmalar yapmak ve yaptırmak üzere 2004 yılında kurulan Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)'dır.

Vakfın senedinde, TOBB tarafından 10.000.000.- (on milyon) ABD Doları veya muadili Türk Lirasının TOBB'un diğer hesaplarından ayrılmak suretiyle yurt içinde değerlendirilmesi sonucu elde edilecek gelirlerin 3'er aylık dönemlerde vakfın hesabına aktarılması öngörülmüştür.

2007 yılı faaliyet raporunda TOBB finansmanının gelirler içindeki payının 2005 yılında % 97, 2007 yılında % 79'a gerilediği belirtilmektedir.

Birlikçe desteklenen bir diğer vakıf Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı (TOBEV) olup, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi kurmak ve yönetmek amacıyla kurulmuştur. TOBB ETÜ 27 Eylül 2004 tarihinde eğitimine başlamıştır.

Birlikçe, 2004 yılı Haziran ayından 2008 yılı sonuna kadar 4,5 yılda Üniversiteye toplam 54.224.793 TL, Vakfa da 2.300.000 TL olmak üzere toplam 56.524.793 TL nakit yardım yapılmıştır. Üniversiteye ayrıca mülkiyeti TOBB'a ait toplam maliyeti 146.702.144 TL tutan hazır veya inşa edilen gayrimenkuller tahsis edilmiştir.

Vakıf, Üniversite dışında da bazı faaliyetlerde bulunulmaktadır. 2007 yılında çeşitli ülkelerin Türkoloji bölümlerinde okuyan 120 öğrenci için "2007 Türkoloji Yaz Staj Programı"

düzenlenmiştir. Üniversitede okuyan ve maddi durumu iyi olmayan öğrencilere burs verilmektedir. 2007 yılı sonu itibarıyla Vakfın bankalarda 1.580.739 TL nakdi bulunmaktadır.

Oda ve borsalarda muhtelif şirketlere, çeşitli kuruluşlara ve vakıflara iştirak etmektedir.

Örneğin **Kayseri Ticaret Odasının;** Kayseri Dünya Ticaret Merkezi, Erciyes Teknopark A.Ş., Gümrük ve Turizm İşletmeleri, Askeri Pil Sanayi ve Tic. A.Ş., Halk Bankası A.Ş., Kayseri Serbest Bölgesi Kurucu ve İşletici A.Ş., Çinkur A.Ş., Kay-Tur, Yak-Taş Yakacak A.Ş., Kayseri Tekstil A.Ş., Kayseri Otelcilik A.Ş., Kaygaz A.Ş., Kayseri Türk Kültür ve Araştırma Vakfına;

Ankara Ticaret Odasının; Koç Holding A.Ş., Eğreli Demir ve Çelik fab. A.Ş., Baştaş Başkent Çimento Sanayi A.Ş., Umat Umumi Mağazalar A.Ş., Gümrük ve Turizm İşletmeleri A.Ş.,T.C. Merkez Bankası A.Ş., Halk Bankası A.Ş., İhracat Bankası A.Ş.'ne

ortaklıkları bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen açıklamalar çerçevesinde Birlik, oda ve borsaların kuruluş ve faaliyet amacıyla ilgili olmayan şirketleşme ve ticari faaliyetlerde bulunmaması, ticari risklere girmemesi, holding gibi davranmaması ve ticaret erbabıyla rekabet etmemesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının (ESMK) muhasebe işlemleri **"Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Muhasebe Yönetmeliği"** hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Söz konusu Yönetmelikte; mali raporlama, muhasebe sistemi, muhasebe politikaları, çerçeve hesap planı, muhasebe standartları, kuralları ve uygulaması, muhasebe ve hesap dönemi ve dönem sonu işlemleri, kullanılacak defterler, yevmiye sistemi, kullanılan belgeler, fişler, makbuzlar, bütçe gelir ve giderler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında hesap dönemi takvim yılı olarak öngörülmüştür.

Giderler, başkan veya vekili ile genel sekreterin ortak imzasıyla yapılmaktadır. Konfederasyon genel sekreteri, yönetim kurulunun izni ile harcama yetkisi dâhil, görev ve yetkilerinden bir bölümünü her yılbaşında yeniden tespit edilmek kaydıyla yardımcılarına devredebilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında kullanılacak defter, belge, beyanname, makbuz ve fişler Kanunda sayılmış, söz konusu defter, beyanname, makbuz, fiş ve belgeler ile oda üyelerinin mesleklerinin icrası nedeniyle resmî kurum ve kuruluşlara verecekleri belgelerin basım ve dağıtımı hususunda Konfederasyon yetkili kılınmıştır. Bu belgelerden Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanından elektronik ortamda düzenlenenlerin bedelinin de bunu düzenleyen esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunca Konfederasyona ödenmesi hükme bağlanmıştır.

Kayıt ücreti: Esnaf ve sanatkârlardan, sicil kaydı esnasında sicil müdürlüğü tarafından asgari ücretin onda birinden az, yarısından fazla olmamak üzere kayıt ücreti tahsil edilmekte, kayıt ücretinin yarısı sicil ihtiyacında kullanılmak üzere birlik adına açılacak banka hesabına, diğer yarısı ise ilgili odanın banka hesabına aktarılmaktadır.

Yıllık Aidat: Üye esnaf ve sanatkârlardan asgari ücretin onda birinden az, yarısından fazla olmamak üzere yıllık aidat alınmakta, kayıt ücretinin alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat tahsil edilmemektedir.

Odalar birlik ve üyesi oldukları federasyonlara, birlik ve federasyonlar da Konfederasyona asgari ücretin yarısından az ve tamamından fazla olmamak üzere kayıt ücreti ödemektedir.

Ayrıca, odalar birlik ve üyesi oldukları federasyonlara, birlik ve federasyonlar Konfederasyona, bir önceki yıl gayri safi gelirlerinin % 3'ü oranında yıllık **katılma payı** ödemek zorunda bulunmaktadır.

Yıllık aidatlarını ödemeyen üyelere, ödeme yapılıncaya kadar, odaca verilen hizmetler ile düzenlenecek ve onanacak belgeler verilmemektedir.

Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için alınacak gecikme zammı tutarı, yıllık aidatın bir mislini geçememektedir. Kanunda gecikme zammının oranına ilişkin bir hüküm yer almamıştır. 2006 yılından itibaren Sanayi ve Ticaret Bakanlığının görüşleri doğrultusunda 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun uyarınca gecikme zammı uygulanmakta olup, her ay için % 0,75 gecikme faizi uygulanmaktadır.

Asgari ücrette değişiklik olması hâlinde, belirlenen yeni tarifeler, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına Konfederasyon tarafından bir genelgeyle duyurulmaktadır.

Yerleşim yerlerine, meslek gruplarına ve işyerlerinin sınıflandırılmasına göre farklı miktarlarda olmak üzere 2009 yılının ilk yarısı için 67 TL ile 133 TL arasında değişen miktarlarda tespit edilmiştir.

Ayrıca, odaların birlik ve federasyonlara, birlik ve federasyonların konfederasyona ödeyecekleri kayıt ücretleri de yerleşim yerlerine göre 333 ile 666 TL arasında değişen miktarlarda tespit edilmiştir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının düzenledikleri ve onayladıkları belgeler ile yaptıkları hizmet karşılığında alacakları ücretlerin miktar ve oranı; maktu olanlarda yıllık aidatın onda birinden, nispi olanlarda ise belgede geçen değerin binde onundan fazla olamamaktadır. Söz konusu belge ve hizmet bedelleri de 2009 yılı için yerleşim yerlerine göre değişen 7 ile 17 TL arasında değişen tutarlarda bir tarife belirlenmiş, bazı mesleklerde ise 7 TL olarak ülke düzeyinde tek ücret tespit edilmiştir.

Basılı evraklar konfederasyonca basılıp birliklere satılmakta, birlikler de odalara satmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları tarafından tahsil edilen her türlü gelir, tahsilatı yapan ilgili meslek kuruluşunun banka hesabına yatırılmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ve sicil müdürlüğü hesabına intikal eden paraların meslek kuruluşlarına aktarılacak miktarları, elektronik ortamda tahsil edildikleri anda ilgili meslek kuruluşunun banka hesabına intikal ettirilmektedir.

2005 yılı sonu itibarıyla, 82 Birlik ve 13 Federasyondan, 87 adedi mülkiyetinde olan hizmet binasında faaliyet göstermekte, 8 adedi ise kiralık bürolarda görev yapmaktadır.
Odaların gelirlerinin esas itibarıyla, aidat gelirlerinden oluştuğu, evrak gelirleri, basit usulde muhasebe hizmeti ücretleri ve faiz gelirlerinin de önemli gelir kalemleri arasında olduğu görülmüştür.

Ancak, özellikle araçlarla ve ehliyetle ilgili kayıt ve tescil evrakı ile plaka satışı yapan odalarda, bunlardan alınan ücretlerin ön plana çıktığı, bu odaların aidat gelirlerinin ise düşük kaldığı tespitlerimiz arasında bulunmaktadır.

Odaların giderleri ise ana kalemler itibarıyla, personel giderleri, oda yönetim ve denetim kurulu üyelerinin maaş ve huzur hakları, basit usulde muhasebe hizmeti giderleri, matbu evrak alım giderleri ile diğer kira, yakıt, PTT, benzin gibi idari giderlerden oluşmaktadır. Araç ve ehliyet işi ile uğraşan odalarda, plaka ve matbu evrakın satın alınması için Federasyona ödenen ücretler önemli yer tutmakta, ayrıca bu hizmetler için istihdam edilen personel nedeniyle personel giderleri yüksek miktarlara çıkmaktadır.

Odaların birçoğunun üye sayısının 500'ün altında olduğu, 200'ün altında üye sayısına sahip odaların da bulunduğu, esas olarak aidat gelirleri dışında bir geliri olmayan odaların üye sayılarının azalmasının odaları zor duruma düşürdüğü görülmüştür. Birçok oda, yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerinin maaşlarını ödemekte güçlük çekmektedir.

İl esnaf ve sanatkârlar odaları birliklerinin gelirleri, ana kalemler itibarıyla; esnaf sicili kayıt ve harçları, ilk kayıt ücretleri, matbu evrakların odalara satış gelirleri, basit usulde muhasebe hizmet gelirleri ile faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Birliklerin giderleri ise personel giderleri, yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyelerinin maaş ve huzur hakları, matbu evrak alım giderleri, eğitim giderleri, yardım ve burs giderlerinden meydana gelmektedir.

Birliklerin genel olarak mali yönden bir sıkıntılarının olmadığı, özellikle 2005 yılından sonra gelirlerin artmasıyla birlikte giderlerin de aynı oranda arttığı, özellikle yardım ve burs giderlerinde önemli artışlar olduğu, büyük oranda nakit fazlası verdikleri ve nakit varlıklarının sürekli arttığı örülmüştür.

82 Birliğin yaklaşık 30.000.000 TL'nin üzerinde nakit varlığı olduğu tahmin edilmektedir.

Birliklerin toplam giderlerinde 2007 yılında 2003 yılına göre % 110 artış meydana gelmiş, artışların esnaf ve sanatkârlara yönelik özel faaliyetlerden değil maaş ve idari giderlerde ki aynı oranlarda gerçekleşen artışlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Birliklerin, 2003-2007 yılları gelir ve giderlerinin değerlendirilmesi sonucunda, gelirlerindeki artışlar sonucu esnaf ve sanatkârlara yönelik faaliyetleri geliştirmek ve yaygınlaştırmak yerine, danışman ve müşavir gibi istihdamlar yaptıkları, temsil ağırlama giderlerinin yükseldiği, sosyal yardım ve bağışların arttığı, genel olarak tasarruf anlayışı içinde hareket edilmediği kanaati edinilmiştir.

Federasyonların TŞOF hariç gelirleri, üye odalardan aldıkları katılım paylarından oluşmaktadır. Bazı federasyonların nakit fazlalarından faiz gelirleri oluşmakta, bazı federasyonlar ise giderlerini karşılayamadığından Konfederasyondan yardım almaktadır.

Giderleri ise TŞOF hariç yönetim ve denetim kurulu üyeleri maaş ve huzur hakları, personel giderleri ve diğer idari giderlerden meydana gelmektedir.

TŞOF hariç federasyonların gelirlerinin maaş, ücret, huzur hakkı ile idari giderleri (elektrik, yakıt, telefon gibi) karşılayacak düzeyde olduğu, ancak bunlar dışında bir faaliyete imkân tanımadığı anlaşılmaktadır.

Konfederasyonun ana geliri Ticaret Sicili Gazetesi ilan geliri (toplam gelirin % 53-58 arası) olarak gözükmektedir. Bunun dışında matbu evrakların bastırılmasından elde edilen satış gelirleri, birlik ve federasyonlardan alınan % 3 paylar, faiz gelirleri de önemli gelir kalemleridir.

Konfederasyonun giderleri ise personel giderleri, genel idari giderler, mesleki eğitim giderleri, basılı evrakların maliyetlerinden oluşmaktadır. Konfederasyon her yıl artan oranda birlik ve federasyonlara yardımlar yapmaktadır.

Konfederasyonun gelirlerinin son beş yılda bir kat arttığı, 2006 yılından itibaren ise giderlerinin de % 50 oranında yükseldiği görülmektedir. Gelir artışının Ticaret Sicili Gazetesi ilan gelirlerindeki artıştan, gider artışının ise personel giderleri, mesleki eğitim giderleri ile birlik ve federasyonlara yapılan yardımlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Konfederasyonun yıllar itibarıyla gelir fazlalarından 2007 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 10.000.000 TL nakit varlığı birikmiş bulunmaktadır. Konfederasyonun, nakit fazlalarının değerlendirilmesi hususunda yazılı bir mevzuatı ve profesyonel bir birimi bulunmamaktadır. Nakit fazlaları yönetim kurulunun aldığı kararlar çerçevesinde başkan veya başkan vekili ile genel sekreterin müşterek imzaları karşılığında hesap açılmak veya bankaya talimat verilmek suretiyle vadeli-vadesiz hesaplarda ve ödeme durumuna göre repoda değerlendirilmektedir.

Konfederasyonun, KFG (Kredi Garanti Fonu), KOBİ A.Ş. (Kobi Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.), Birlik Sigorta A.Ş., Asilsan (Ardeşen Silah Fabrikası), Samtaş, Plaka Sigorta ve Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti. nde ortaklık payı bulunmaktadır. Ayrıca Çankaya Belediyesinden 39 yıllığına

kiralanan arsa üzerine inşa edilen ve 1996 yılında "Çankaya İşletmeler Üstü Eğitim Merkezi" adıyla kurulmuş tesisler iktisadi işletme olarak TESK OTEL adıyla faaliyetini sürdürmektedir.

TESK Otel sürekli zarar etmektedir. Otelin 2006 yılında 737.214 TL, 2007 yılında 920.241 TL zarar ettiği, geçmiş yıl zararlarının 2007 yılı sonunda 6.490.770 TL'ye ulaştığı görülmüştür.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Birlik ve odaların hesaplarının tutulmasına ilişkin esaslar, Birlikçe 1974 yılında yayımlanan "Muhasebe Yönetmeliği" ve "Müşterek Muhafaza ve Kasa Tazminatı Yönetmeliği" ile belirlenmiş, 18.7.2007 tarihinde bu yönetmelikler yürürlükten kaldırılmış, aynı tarihten geçerli olmak üzere "Muhasebe Talimatnamesi" yürürlüğe konulmuştur.

"Muhasebe Yönetmeliğinde" Birlik ve odalarda muhasebe kayıtlarının 1974 yılından itibaren bilanço esasına ve tek tip muhasebe hesap planına göre tutulması öngörülmüş olmasına rağmen, tüm odalarda uygulama imkânı bulunulamamış, 16.11.1998 tarihli Yönetim Kurulu Kararıyla oda gelirleri sadece üye aidatları ve üye bağışlarından ibaret olan odalarda işletme hesabına göre defter tutulabileceği kabul edilmiştir. Ayrıca aynı kararda, tarımsal girdi satışı yapan ziraat odalarının muhasebe kayıtlarının vergi ve mali mevzuata uygun kanuni defterler vasıtasıyla tutulması gerektiği hatırlatılmıştır.

3.6.2004 tarihli ve 5184 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Ziraat Odalarına 1.1.2005 tarihinden itibaren muhasebe kayıtlarını bilanço esasına göre tutmak zorunluluğu getirilmiştir. Bu çerçevede hazırlanan "Muhasebe Talimatnamesi" 2007 yılında Genel Kurul tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Muhasebe Talimatnamesinde; Kayıt Düzeni, Müşterek Muhafaza ve Kasa Tazminatı, Amortisman-Envanter, Tek Düzen Hesap çerçevesi, Hesap Planı, Hesap Planı Açıklamaları, Mizan-Bilanço-Ayrıntılı Gelir Tablosu ve Muhasebe Fişi Örnekleri bölümleri yer almıştır.

Birlikçe yayımlanan muhtelif genelgelerden, Kanuni zorunluluğa rağmen odaların muhasebe kayıtlarını bilanço esası yerine işletme esasına göre tutmaya devam ettikleri ve sürekli uyarıldıkları görülmektedir.

Giriş ücretleri ve yıllık aidat tutarları, her yıl Ocak ayında onaltı yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık brüt asgari ücretin yüzde ikisi ile aylık brüt asgari ücretin beş katı arasında kalmak üzere Birlik Yönetim Kurulunca altı kademe olarak (en az ve en çok) olmak üzere belirlenmektedir. 2009 yılı için 13,32 TL ile 3.330 TL arasında değişmek üzere tespit edilmiş bulunmaktadır.

Oda Yönetim Kurulları da bu kademeler dâhilinde tahsil edilecek giriş ücreti ve yıllık aidat miktarları belirlemekte, asgari ücretin %2'sinden aşağı olmamak üzere giriş ücreti veya yıllık aidat miktarları sulu arazilerde %65, kuru arazilerde ise %85'e kadar Oda Yönetim yada

Meclisinde alınacak kararlar ile düşürülebilmekte, bu miktarlara on beş gün içinde oda meclisi nezdinde itiraz edilebilmektedir.

Örneğin 2008 yılında Kayseri Kocasinan Ziraat Odasınca alınacak giriş ücreti ve aidat tutarı VI. Kademe için;

1-10 dekar arasında 12.50 TL(Birlikçe belirlenen 12.17 TL),

11-15 dekar arasında13.00 TL (Birlikçe belirlenen 18.25 TL) ,

16-20 dekar arasında 14.00 TL (Birlikçe belirlenen 24.34 TL),

20 dekar üzeri için dekar başı 0,20 TL olarak belirlenmiş, bu miktarlar Birlikçe onaylanmıştır.

Odalarca belirlenen aidat tutarları, Birlikçe onaylandıktan sonra uygulanabilmektedir. Birlik zaman zaman bu rakamlara müdahale ederek oda rakamlarını değiştirebilmektedir.

Diğer yandan, Birlikçe 21.01.2009 tarihli Genelge ile odaların tavan miktarlar üzerinden % 65-85 indirim yapma yetkisi bulunduğu dikkate alınarak, kuraklık ve ekonomik kriz nedeniyle tavan miktarlar yükselse dahi 2009 yılında da 2008 yılında uygulanan giriş ve aidat tutarlarının tahsil edilmesi ve zam yapılmaması uygun görülmüştür.

Giriş ücretlerini ve yıllık aidatlarını süresinde ödemeyenlerin borçları, kanunî faizi ile birlikte tahsil olunmaktadır. Tahakkuk yılını takip eden yılın başından itibaren beş yıl içinde tahsil edilemeyen giriş ücretleri ve yıllık aidatlar zamanaşımına uğramaktadır.

Odaların gelirleri büyük ölçüde üye aidatlarından oluşmaktadır. Yukarıda da anlatıldığı üzere her oda üye aidatını kendisi belirlediğinden tahsilat oranı konusunda bir kanaat edinilememiştir. Örnekleme yapılan 990.159 üyeli 122 odanın gelirleri, 2006 ve 2007 yıllarında büyüklüklerine göre en az 2.260 TL ile 1.028.000 TL arasında değişmektedir. 2006 ve 2007 yıllarında odaların üye başına yaptıkları ortalama tahsilâtların kayıtlı üye sayılarına göre yaklaşık 19,5 TL (1,24 TL ile 66,39 TL arasında değişmekte) civarında gerçekleştiği görülmüştür.

Diğer yandan bazı odalar, çiftçilere yönelik olarak çeşitli ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetleri yine bazı odalar kurdukları iktisadi işletmeleri üzerinden bazıları ise oda gelir ve gider hesapları içerisinde gerçekleştirmektedir. Ticari faaliyetler normal oda bütçesinin iki üç katına ulaşabilmektedir.

Diğer yandan ziraat odalarının gelir ve giderlerine ilişkin olarak Birlikçe gönderilen belge ve bilgilerden tüm odaların gelir ve giderlerine ilişkin detaylı bilgiler temin edilememiş, gönderilen bilgilerde odaya göre değişen farklı gruplandırmalar olması nedeniyle ayrıntılı karşılaştırmalar yapma imkânı bulunulamamıştır.

Ancak gelirlerin büyük ölçüde üye aidatlarından oluştuğu, giderlerin önemli bir bölümünün de personel giderleri ile yönetici ve denetçilerin huzur haklarından meydana geldiği,

genel giderler dışında da üyelere ve mesleki çıkarlara yönelik yeterli ve önemli aktivitelerinin bulunmadığı görülmüştür.

Odalar, meclisleri kararıyla ve amaçlarına uygun olmak kaydıyla menkul ve gayrimenkul edinmeye, satmaya, kiralamaya, rehin etmeye, kredi almaya ve vermeye, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmaya, Birlik Yönetim Kurulunca usul ve esasları yönetmelikle belirlenmiş ödüller dağıtmaya yetkili bulunmaktadır.

Odalar her yıl tahsil edilen gelirlerinin yüzde 10'unu ertesi yılın başında Birlik adına o yerdeki T.C. Ziraat Bankası şubesine yatırmak zorundadır.

Birlik gelirlerinin en az % 50'sinin, odaların kayıtlı üye sayıları, ekonomik durumları ve projeleri dikkate alınarak Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği esaslar çerçevesinde odalara dağıtılması gerekmektedir.

Birliğin gelirlerinin esas olarak odalardan alınan % 10 paylar, Ticaret Borsaları hisseleri, tarımsal destek gelirleri ve faiz gelirlerinden oluştuğu görülmektedir. Ticaret Borsalarından alınan pay, Kanunla kaldırıldığından 2005 yılından itibaren bu gelir kesilmiştir. Tarımsal destekleme ve üretici birliklerinden alınan payların da 2006 yılından itibaren kaldırıldığı görülmektedir. Odalardan yapılan % 10 paylar da 2004 yılından itibaren sürekli azalmaktadır. Neticede 2004 yılında 7.561.578 TL'ye ulaşan Birlik gelirleri 2007 yılında 2.798.162 TL'ye düşmüştür.2007 yılında ziraat odalarından tahsil edilecek % 10 pay gelirlerinden 4.060.000 TL tahsilât beklenirken, 2.111.826 TL tahsil edilebilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kontrolörlerince yazılan 16.3.2007 tarihli Raporda, toplam 705 odanın 2006 yılı Birlik paylarını ne ölçüde ödediği ile ilgili bir çalışma yapılmış ve ortalama tahsilât oranı % 59,44 olarak hesaplanmıştır. Bölgelere göre tahsilât oranı % 43,42 ile % 75,08 arasında değişmektedir.

Birliğin giderleri içinde ise personel giderleri ile huzur hakkı ve yevmiye giderleri en büyük kalemi oluşturmakta, genel giderler ile sosyal yardım ve bağışlar da önemli miktarlara ulaşmaktadır. Odalardan alınan % 10 payın % 50'si miktarında olması öngörülen ziraat odalarına ayni ve nakdi yardım kalemi ise 2003 yılı dışında düşük kalmıştır. 2004 yılından itibaren Odalara dağıtılması gereken miktar 31.12.2007 itibarıyla 7.000.000 TL'ye ulaşmıştır. 31.12.2007 itibarıyla bankalarda bulunan 9.200.183 TL paranın 7.000.000 TL'si odaların söz konusu alacaklarından oluşmaktadır.

Birlik gelir-gider dengesi 2004 ve 2005 yıllarında fazla vermişken, 2006 ve 2007 yıllarında açık vermiştir. Odalara gönderilmesi gereken yardımlar tutularak, nemalandırılmakta ve bu suretle açık karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu durumun devam etmesi halinde Birliğin birkaç yıla kadar giderlerini karşılamada sıkıntıya girebileceği görülmektedir.

Birlik bütçesinden harcama, Başkan veya Başkan Vekili ile Genel Sekreter, Genel Sekreterin bulunmadığı hallerde Muhasip üyenin müşterek imzası ile yapılmaktadır. Yönetim Kurulunun üst sınırını belirleyeceği harcama, genel sekreter tarafından yapılabilmektedir.

Birliğe ait tüm odalarda toplam 1.617, Birlik merkezinde de 62 personel çalışmakta olup brüt aylık tutarlar 739 YTL ile 3.506 YTL arasında değişmektedir.

Örnekleme yapılan odalardaki personel sayıları incelendiğinde, istihdam konusunda bir ilke bulunmadığı görülmektedir. Örnek olarak 1.410 üyeli Silopi Ziraat Odasında, 3215 üyeli Viranşehir Ziraat Odasında, 20.486 üyeli Bergama Ziraat Odasında da 5 personel çalıştırılmaktadır. Toplam personel sayısına bakıldığında ortalama olarak 3000 üye için bir personel çalıştırıldığı hesaplanmıştır.

Ziraat odalarınca yapılacak sosyal yardımlara ilişkin olarak hazırlanan **"Ziraat Odalarınca Yapılacak Ekonomik, Sosyal ve Teknik Yardımların Usul ve Esaslarını Belirleyen Yönerge",** Birliğin 24. Genel Kurulunca onaylanarak 2007 yılından itibaren yürürlüğe konulmuştur.

Birliğin nakit fazlalarının T.C. Ziraat Bankası'nda repo ve vadeli hesap şeklinde değerlendirildiği, değerlendirme kararlarının Yönetim Kurulunca alındığı, zaman zaman bankanın uzmanlarından görüş alındığı bildirilmiştir.

Birlikte muhasebe ile ilgili raporların aylık, yıllık ve dört yıllık olarak hazırlandığı,

- Aylık giderleri içeren masraf listesi ve aylık geçici mizanın Yönetim Kurulu üyelerine dağıtıldığı ve Yönetim Kurulunun onayına sunulduğu,

- Yıllık olarak bir takvim yılı için hazırlanan gelir-gider bütçe uygulaması, yıllık bilanço, yıllık geçici ve kesin mizanların Yönetim Kurulu onayına sunulduğu, ilk yapılacak Genel Kurulda ayrı ayrı yıllık raporların (yıllık mizanlar, bilançolar, gelir-gider cetvelleri) bir kitapçık halinde bastırılarak dağıtıldığı ve onaylandığı,

- Bir sonraki genel kurul dönemine kadar olan dört yıllık döneme ilişkin hazırlanan tahmini bütçenin önce Yönetim Kurulunun sonra da Genel Kurulun onayına sunulduğu,

öğrenilmiştir.

<u>Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği</u>

TMMOB ve Odaların mali işlemleri ve muhasebe uygulamaları "TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği" ve Odaların bu Yönetmelik paralelinde hazırladıkları oda mali işler yönetmelikleri doğrultusunda yürütülmektedir. Yönetmelik Birlik ve Odaların mali işlemlerini "bütçe hazırlanması ve uygulanması" ve "muhasebe işlemleri" şeklinde gruplandırmış ve bu çerçevede düzenlemiştir.

Yönetmelik gereği Birliğin ve Odaların tahmini gelir ve giderleri, tüm örgütü kapsayacak şekilde hazırlanmakta ve iki yılda bir Birlik ve Oda Genel Kurullarınca kabul edilerek yürürlüğe

girmektedir. Genel Kurulu takip eden birinci yılsonunda, Birlik ve Oda Yönetim Kurulunca gerekli görülürse, birinci yılın mali aklaması yapılmamak koşuluyla mali Genel Kurulun toplanmasına karar verilebilmektedir.

TMMOB'nin bütçe dönemi 1 Nisan-31 Mart arası; Odaların bütçe dönemi 1 Ocak-31 Aralık arası olarak belirlenmiştir.

Odalar için tek bir Gider Bütçesi yapılması esastır, ancak Yönetmelikteki hükümler doğrultusunda şubeler için ayrı gider bütçeleri yapılmasına da oda genel kurulları karar verebilmektedir. Şubeler için ayrı gider bütçesi yapılmadığı takdirde, şubelerin giderleri de oda bütçesi içerisinde değerlendirilmekte ve bütçeye bu amaçla konulan ödenekten karşılanmaktadır. Şube bütçeleri konusunda odalar itibarıyla farklı uygulamalar bulunmaktadır.

Her bütçe dönemi sonunda, o dönem için uygulanan Birlik, Oda ve Şube Bütçelerinden yapılan harcamalar ve tahsil edilen gelirlerin gerçekleşen (fiili) tutarlarını göstermek ve bütçedeki tahmini rakamlarla karşılaştırmak suretiyle, Kesin Hesap Raporu, Birlik ve Oda Yönetim Kurulları tarafından hazırlanarak, Genel Kurulların inceleme ve onayına sunulmaktadır.

Ayrıca Birlik ve Odaların Denetleme Kurulları da kesin hesap raporunu inceleyerek, bu konuda düzenleyecekleri raporu Genel Kurullarına sunmaktadır.

TMMOB ve bağlı odalarda uygulanacak muhasebe sistemi TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Buna göre, Birlik ve Odalarda, Birlik ve Oda Yönetim Kurullarınca bütçe düzenine uygun hazırlanan hesap planı ve hesap planı açıklaması hükümlerine uyulmaktadır. Hesap Planı'nda gerektiğinde yeni hesapların açılması ve değişikler yapılmasına Yönetim Kurulları yetkili bulunmaktadır.

TMMOB Ana Yönetmeliği uyarınca, yıllık ödentiler, üyelerden, odasının vereceği karara göre peşin olarak ya da eşit taksitlerle alınmakta, geçmiş yıllara ait üye ödentisi, borcun ödendiği tarihteki üye ödentisi miktarı üzerinden tahsil edilmektedir.

Her türlü ödenti ile öteki para cezalarını, yazılı bildirim tarihinden itibaren 30 (otuz) gün içinde bağlı bulundukları Odaya ödemeyenler hakkında, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre kovuşturma yapılması öngörülmektedir.

Ancak İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığının Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müfettişlerince yapılan bir inceleme sırasında yazdıkları 23.10.2007 tarih ve OB.08380 sayılı yazıda, üyelerden sadece % 20'sinin aidatlarını düzenli yatırdığı, aidatlarını düzenli yatırmayan yaklaşık 50.000 üyenin icraya verilmesinin üyelerin mesleki itibarlarının zedelenmesine ve mağduriyetine yol açacağı, ayrıca odaya yüksek icra masrafları nedeniyle mali külfet getireceği gerekçesiyle icra takibi yapılmadığı belirtilmektedir. Ayrıca aynı yazıda aidat tahsilâtının artırılması amacıyla 2006 yılı genel kurulunda odadan belge veya kimlik isteyen üyelerden aidatın tamamının tahsili yönünde karar alındığı da belirtilmektedir.

Birlik odalardan üye sayısına göre ve bütçe büyüklüğüne göre hesaplanan paylar tahsil etmektedir. En son Genel Kurulda üye başına 2,41 TL/Yıl ve 2007 yılı gelir bütçelerinden yıllık % 0,83 oranında pay alınması kararlaştırılmıştır. Birliğin gelirlerinin % 93-95'i bağlı odalardan TMMOB Hissesi olarak alınan paydan oluşmaktadır. Bu pay 2004 yılında % 83, 2005 yılında % 86 olarak gerçekleşmiş, 2006 ve 2007 yılında ise % 93-95 aralığına yükselmiştir. Birliğin gelirleri gelir düzeyi yüksek odalarca karşılanmaktadır. Örneğin son dönemde Birlik aidat gelirinin % 76,6'sı dört odaca karşılanmıştır (Makine Mühendisleri, İnşaat Mühendisleri, Elektrik Mühendisleri ile Mimarlar Odasına).

Birliğin giderleri ise personel giderleri ile büro giderlerinden oluşmaktadır.

Kendi öz gelirleri yok denecek kadar sınırlı olan Birliğin Odalar tarafından finanse edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Birliğin doğrudan veya dolaylı olarak %50'den fazla ortaklığı bulunan iştiraki ve Birliğin mali imkânlarıyla kurulan ve faaliyetlerini sürdüren vakıfları bulunmamaktadır.

TMMOB ve Odaların 2006 yılında 109.574.424 TL gelir, 87.008.170 TL giderleri, 22.566.254 TL gelir fazlası, 2007 yılında da 139.037.768 TL gelir, 114.495.366 TL gider ve 24.542.402 TL gelir fazlası gerçekleşmiştir.

İki yılda toplam gelir fazlası 47.108.656 TL'ye ulaşmış bulunmaktadır.

Gelirlerin % 84,2 si Makine Mühendisleri, İnşaat Mühendisleri, Elektrik Mühendisleri ile Mimarlar Odasına, % 10,4'ü Jeoloji Mühendisleri, Harita ve Kadastro Mühendisleri, Ziraat Mühendisleri, Kimya Mühendisleri ve Birliğe, geriye kalan % 5 ise 15 odaya ait bulunmaktadır.

Üye sayısı az olan veya aidat dışında gelir imkânı düşük olan odalarda üye aidatlarının toplam gelire oranı % 67'ye çıkmaktadır. Aidat dışı çeşitli hizmetler sunan ve önemli gelirler elde eden odalarda ise aidat gelirlerinin payı % 3,28'e kadar düşmektedir.

2008 yılı verilerine göre TMMOB ve bağlı odalarda toplam 1.301 kişi görev yapmaktadır. Mimarlar Odasının personel sayısın yalnızca Genel Merkezde çalışan personeli içerdiği dikkate alınacak olursa toplam çalışan sayısının bu rakamın üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşık olarak 1.500 kişilik bir personel istihdamının söz konusu olduğu söylenebilir. Bazı odalarda mali durumlarının elvermemesi nedeniyle sürekli personel istihdamı yoluna gidilmemekte, bazılarında ise az sayıda kişi çalıştırıldığı görülmektedir. Personel sayısı bakımından Makina Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası gibi büyük odalar öne çıkmaktadır. Personelin yarısından fazlası bu odalarda görev yapmaktadır. Personel giderlerinin toplam giderlere oranı odalara göre % 7.60 ile % 65.77 arasında değişmektedir.

Odaların üyelerinden tahsil edecekleri aidatlar Oda Genel Kurulları tarafından belirlenmektedir. Yabancı üyelerden tahsil edilecek aidat ise çok yüksek belirlenmektedir

Bazı odaların aidat ücretleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 9- TMMOB Odalarının Üye Giriş ve Yıllık Aidatları (TL)

ODALAR	Giriş	Üye aidatı	Yabancı Giriş	Yabancı Üye Aidatı
Çevre Mühendisleri Odası	5	84	900	4500
Elektrik Mühendisleri Odası	30	90		
Fizik Mühendisleri Odası	15	60		
Gemi Mühendisleri Odası	0	96		
Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası	0	120		
Gıda Mühendisleri Odası	6	108		
Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası				
İçmimarlar Odası	50	120	400	840
İnşaat Mühendisleri Odası	5	120	100	400
Jeofizik Mühendisleri Odası	10	60		
Jeoloji Mühendisleri Odası				
Kimya Mühendisleri Odası	0	96	600	1200
Maden Mühendisleri Odası	0	84	600	1800
Makina Mühendisleri Odası	15	72	350	1500
Metalurji Mühendisleri Odası				
Meteoroloji Mühendisleri Odası	5	60		
Mimarlar Odası	30	132	500	450
Orman Mühendisleri Odası	20	60		
Petrol Mühendisleri Odası		60		
Peyzaj Mimarları Odası	52	96		
Şehir Plancıları Odası	10	108	150	300
Tekstil Mühendisleri Odası	20	84	450	1.200
Ziraat Mühendisleri Odası	45	72		

Özellikle TMMOB'a bağlı mimar ve mühendis odalarınca aidat dışında, çok çeşitli adlar altında ücretler tahsil edilmektedir. Bu odalarca ücret mukabili verilen hizmet ve belgeler ile bunların bedelleri Ek: 1'de detaylı olarak belirtilmiştir.

TMMOB'a bağlı odalardan bazılarının mali durumlarına ilişkin özet bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

Çevre Mühendisleri Odasında; Toplam gelirler içindeki en büyük pay (şube gelirleriyle birlikte) üye kayıt ve ödentileri (% 56,71) ile hizmet karşılığı elde edilen (% 26,91) gelirlerdir. Hizmet karşılığı gelirler arasında sayılan gelirlerin bir kısmı üyelere verilen belgelerin karşılığında elde edilmektedir. Giderler içerisinde personel giderlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Elektrik Mühendisleri Odası gelirlerinin dağılımında, Oda tarafından sunulan hizmetler (eğitim, belge düzenleme vb.) karşılığında elde edilen gelirlerin toplam gelirler içindeki payı temsilcilik gelirleriyle birlikte % 80'ler düzeyinde, aidat gelirleri ise % 8,4 düzeyinde bulunmaktadır. EMO'nun üyelerine (aidatlarını düzenli ödeyenler) ferdi kaza sigortası yaptırdığı ve primlerin üyeler tarafından değil, oda tarafından karşılandığı görülmüştür.

Gemi Mühendisleri Odası gelirlerinin yaklaşık % 70'inin hizmet karşılığı gelirlerden ***(Fribord Onayı, Kalibrasyon Onayı, Mesleki Denetim Gelirleri, Bilirkişilik ve Ekspertizlik Gelirleri gibi)*** elde edildiği ve üye ödentilerinin toplam gelirler içindeki payının % 4 oranında olduğu

görülmektedir. Yönetim Kurulu kararlarının incelenmesinden Gemi Mühendisleri Odası tarafından zor/muhtaç durumda bulunan bazı üyelere nakdi yardım desteği verildiği ve bazı öğrencilere eğitim yardımı yapıldığı görülmektedir.

Gıda Mühendisleri Odasında, Hizmet Gelirleri (İlk/Sorumlu Tek.Yön.Gelirleri, Yenileme/Sorumlu Tek.Yön.Gelirleri ve Eğitim Gelirleri) toplam gelirlerin % 49'unu, üye aidatları ise % 41.4 'ü oluşturmaktadır. Giderlerin % 35'i personel harcamalarına ilişkindir.

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odasında, Oda gelirlerin % 81'i hizmet karşılığı gelirlerden (proje gelirleri, danışmanlık gelirleri, kontrollük gelirleri, mesleki denetim gelirleri, tescil gelirleri, eğitim gelirleri, belge gelirleri), % 12'si üye kayıt ve ödentilerinden kalanı ise diğer gelirler ve yayın gelirlerinden oluşmaktadır. Giderler içindeki en büyük pay % 36 ile yönetim giderlerine ait olup, bu kalemi % 19'la personel giderleri; % 18 ile işletme giderleri takip etmektedir. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odasının bütçe kaynaklarından bazı üniversitelere maddi katkı yapıldığı anlaşılmaktadır.

İç Mimarlar Odasının 18. Dönem Faaliyet Raporunda belirtildiğine göre üye aidatlarının toplanmasında zorluk çekilmekte, dolayısıyla Oda faaliyetlerinin yürütülmesinde (kira ve çalışan ücretlerinin ödenmesinde) zorlanılmaktadır. Bu durum Oda Yönetimi tarafından, Oda faaliyetlerinin aksamasının ve gelişmemesinin temel sebebi olarak görülmektedir. Oda gelirlerinin % 50'den fazlası üye kayıt ve aidatlarından (geçmiş yıl ödemeleriyle birlikte) elde edilmektedir. Giderler içinde en büyük pay ise yaklaşık % 20 oranıyla personel giderlerine aittir.

İnşaat Mühendisleri Odası Bütçe Uygulama Esaslarında meslekte 40 yılını dolduran üyelerden üyelik ödentisi alınmayacağı karara bağlanmıştır. Çalışma Raporuna göre 2007 yılında kayıtlı üyelerin aidat ödeme oranı % 34 seviyesindedir. 2007 yılı Oda gelirlerinin % 62'si hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden (Belge Gelirleri, Büro Tescil Kayıt ve Ödenti Gelirleri, Proje Vize Gelirleri, TUS Gelirleri, Labaratuvar Hizmet Gelirleri, Bilirkişilik Hizmet Gelirleri, Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler, İşyeri Tescil Belgesi Gelirleri, Serbest İnşaat Mühendisliği Gelirleri) oluşmaktadır. Üye ödentilerinin gelirler içindeki payı % 20 oranındadır.

Jeoloji Mühendisleri Odasında, Oda gelirlerinin % 50'den fazlasının belge ve hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden (Kurs, Seminer, Sempozyum Gelirleri, Rapor Onay Gelirleri, Büro Kayıt Gelirleri, Büro Tescil Yenileme Gelirleri, Sicil Durum Belgesi Gelirleri, Tip Sözleşme Gelirleri, Diğer Üyelik Belgeleri Gelirleri) oluştuğu ve üye kayıt ve ödenti gelirlerinin toplam gelirler içindeki payının % 7 civarında kaldığı görülmektedir. Giderlerin dağılımına bakıldığında, en büyük payın şube (% 30) ve temsilcilik giderlerine ait olduğu, ayrıca personel giderlerinin % 16, dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler ile çeşitli giderlerin toplam giderler içindeki payının % 15 oranında olduğu anlaşılmaktadır.

Kimya Mühendisleri Odasının en büyük gelir kaynağı hizmet karşılığı elde edilen gelirlerdir (Kimlik Belgesi, Sorumlu Müdürlük Belgesi, Üyelik Belgesi, SMM -Büro Tescil Belgesi,

LPG Sorumlu Müd./Yetkili Personel Belgesi, Bilirkişi Sertifika Bedeli). Bu gelirlerin toplam gelir içindeki payı % 67 oranındadır. Buna belge gelirleri (*Bilirkişilik Gelirleri, Eğitim Gelirleri, Kongre Konferans ve Seminer Gelirleri)* de eklendiğinde hizmet ve belge karşılığı elde edilen gelirlerin oranı % 80'i aşmaktadır. Üye gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı % 10 kadardır. Giderler içinde en büyük pay, % 42 ile amaca yönelik çeşitli giderlere aittir. Personel giderlerinin toplam giderler içindeki büyüklüğü % 21'i bulmaktadır. Oda adına yapılan bilirkişilik hizmeti dışında üyeler, bilirkişilik, ekspertizlik, proje değerlendirme ve teknik komite üyeliği gibi faaliyetlerden elde ettikleri gelirin % 20'sini Oda Payı olarak ödeyecekleri ve bu faaliyetleri sonrası mahkemelere veya ilgili makama verdikleri raporlara Oda Üye Belgesini ekleyecekleri öngörülmüştür. Üye projelerinin onay bedeli ise, proje bedeli asgari tarifesine göre hesaplanan bedelin % 3'ü olarak belirlenmiş ve bu bedelin onay sırasında tahsil edileceği düzenlenmiştir.

Maden Mühendisleri Odası gelirlerinin % 41'i belge ve hizmet karşılığı gelirlerden ***(Rapor ve vize onay gelirleri, numune kontrol gelirleri, kurs, seminer, sempozyum gelirleri, SMMH belge gelirleri, kayıt, tescil ve diğer belge gelirleri***) ve % 21'i üye kayıt ve ödentilerinden oluşmuştur. Yönetim giderlerinin toplam giderler içindeki payı % 23, personel giderlerinin payı % 19 ve işletme giderlerininki % 18 olarak gerçekleşmiştir. Odaya bağlı bir iktisadi işletme bulunmaktadır. Maden Mühendisleri Odası İktisadi İşletmesinin 01.01.2006-31.12.2007 dönemine ilişkin bilançosundaki aktif büyüklüğü 533.881.TL'dir. İktisadi İşletmenin 01.01.2006-31.12.2007 dönemindeki toplam gelirleri 1.194.428 TL olarak, giderleri ise 2.150.637 TL olarak gerçekleşmiş ve 956.436 TL'lik bir dönem zararı oluşmuştur. İktisadi İşletmenin 2008-2009 dönemi bütçesinin büyüklüğü de 1.046.280 TL olarak belirlenmiştir.

Makina Mühendisleri Odası gelir ve gider büyüklüğü bakımından TMMOB'a bağlı odalar arasında en büyük odadır. 2007 yılındaki toplam gelirleri 55.491.770 TL, giderleri ise 39.105.039 TL olarak gerçekleşmiştir. Odanın belge ve hizmet (Araç, Tesisat, Proje Denet. Gel., Trafik Bilirkişilik Gelirleri, Periyodik Kontrol Gelirleri, Expertizlik Bilirkişilik Gelirleri, Kurs ve Seminer Gelirleri, Kongre ve Sempozyum Gelirleri, Belge Gelirleri, Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler ve ARGE Gelirleri) karşılığı gelirleri toplam gelirlerinin yaklaşık olarak % 90'ını oluşturmaktadır. Üye kayıt ve ödenti gelirlerinin toplam gelire oranı % 3 gibi küçük bir nispette kalmaktadır. Kira ve faiz gelirleri de toplam gelirler içinde % 5 kadardır. Odanın 2007 yılındaki belge ve hizmet karşılığı gelirlerinin detayına bakıldığında, en büyük dört gelir kaleminin; "Periyodik Kontrol Gelirleri" (% 13,3), "Kurs ve Seminer Gelirleri" (% 12,2), "Araç, Tesisat, Proje Denetleme Gelirleri" (% 13,5) ve "Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler" (% 43,5) olduğu görülmektedir.

Makina Mühendisleri Odasının 2007 yılı giderleri incelendiğinde personel giderlerinin toplam giderlerin % 43'ü, genel yönetim giderlerinin ise % 4 oranında olduğu görülmektedir. Çeşitli giderler kalemi ise giderler içinde % 46 oranıyla en büyük paya sahiptir.

Oda bünyesindeki Merkez Laboratuarı, Muayene Kuruluşu ve Asansör Kontrol Merkezi ücret karşılığı hizmet vermektedir. Ayrıca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Araçların İmal, Tadil ve Montajı Hakkındaki Yönetmelik" gereği alternatif yakıtla çalışan araçlara (LPG, CNG) Gaz Sızdırmazlık Raporu da Oda (şubeler, mesleki denetim büroları) tarafından verilmektedir.

Metalürji Mühendisleri Odasının gelir ve giderleri incelendiğinde, gelirlerin % 34'ünün üyelerden tahsil edilen ödentilerden, % 60'ının şube ve temsilciliklerden elde edilen gelirlerden oluştuğu ve diğer gelir kalemlerinin toplam gelirler içindeki payının çok düşük olduğu görülmektedir. Giderler içinde en büyük pay % 51 ile yönetim organizasyon giderlerine ait olup, personel giderlerinin payı % 18, idari giderlerinki ise % 13 oranındadır.

Meteoroloji Mühendisleri Odasının gelirlerinin % 67'si üye gelirlerinden, % 30'u belge gelirlerinden kalanı diğer gelirlerden oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük pay "Çeşitli Giderler" kalemine aittir. Çeşitli Giderler; yolluk ve seyahat giderleri, temsil ağırlama giderleri, ilan giderleri ve diğer çeşitli giderler kalemlerinden oluşmaktadır. Dışarıdan sağlanan fayda ve hizmet giderleri ise PTT/Kargo Giderleri ile Isınma-Aydınlatma-Su Giderlerinden oluşmaktadır.

Mimarlar Odasının en büyük gelir kaynağı mesleki denetim (% 69) gelirleridir. Üye ödentilerinin payı % 11 oranındadır. Ayrıca gelirlerin % 4'ü faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük kalem % 31 ile personel giderlerindir. Ön proje çalışmaları, uygulama projesi, mesleki kontrollük ve kabul teslim çalışmaları, mimar tarafından yapılması ve iş sahibi tarafından mimara yaptırılması zorunlu olan ve mesleki denetim uygulanan hizmetlerdir. Mimar tarafından üstlenilen mimarlık hizmetlerinin, bütün alanları ve iş aşamaları için talep edilmesi durumunda; ilgili mimarlık hizmetine ilişkin şartname hükümlerine uygun olarak mesleki denetim işlemi Mimarlar Odasınca yapılmaktadır. Mesleki denetim ve onay hizmeti için serbest mimarlık hizmetleri şartnamesi ve mimarlık hizmetleri tarifesine göre hesaplanmış katma değer vergisi hariç bedeli üzerinden **% 2** mesleki denetim bedeli tahsil edilmektedir. Mesleki denetim işlemi, mimarlık hizmetinin yapıldığı bölgenin bağlı olduğu Mimarlar Odası birimi tarafından gerçekleştirilmekte, Mimarlar Odasının mesleki denetim yapan birimi gerekli koşulları sağlayan mimara, en geç 15 gün içinde proje mesleki denetimini yapmakta ve mimari proje sicil durum belgesi düzenlemektedir.

Mimarlar Odası şubeleri bir ay zarfında elde edilen her türlü gelirler toplamının % 80'ini, bütçe esasları dâhilinde gerekli harcamaları yapmak üzere kendi hesaplarında tutarak bakiyesi olan % 20'sini en geç ertesi ayın ilk 10 günü içinde Genel Merkeze göndermek zorundadırlar. Temsilcilikler ise toplanan gelir miktarının en az % 40'ını bağlı bulundukları şubeye ya da Genel Merkeze göndermek zorundadırlar.

Mimarlar Odası bünyesinde Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi kurulmuştur. Merkez mesleki eğitim faaliyetleri ve kuruluş yönetmeliğinde düzenlenen

etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Merkez bünyesinde meslek içi eğitimler, yetkilendirme eğitimleri ile çeşitli mesleki etkinlik ve uygulamalar yürütülmektedir. Eğitimler ücret karşılığı verilmektedir. 2007 yılında Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi (tüm şube ve birimler dâhil) bünyesinde yürütülen etkinliklerden elde edilen gelirler 1.076.872. TL, bu amaçla yapılan giderler 629.936 TL olarak gerçekleşmiştir.

Mimarlık Akreditasyon Kurulunun giderleri de Mimarlar Odası Mimarlık Akreditasyon Kurulu Yönetmeliği uyarınca Mimarlar Odası tarafından karşılanmaktadır. Harcamalar Oda bütçesinden yapılmaktadır. Ayrıca, Oda bütçesinden Mimarlık Vakfının faaliyetlerini desteklemeye yönelik harcamalar da yapılmaktadır. Oda vakfın kurucuları arasında yer almakta ve Vakıf muhasebe kayıtlarında Oda iştiraki olarak yer almaktadır.

Mimarlar Odasının hesaplamalarına göre, 31.12.2007 tarihi itibarıyla kayıtlı 33.606 üyeden 2007 yılı ödentilerini ödeyenlerin sayısı 15.564 kişi olup, 2007 yılında ödenti ödeme oranı % 46 civarındadır.

Aidatını dönem içerisinde ödeyen üyelere yönelik olarak ferdi kaza sigortası yapılması uygulaması 40. Dönemde de sürdürülmüştür. Mimarlık Vakfının çalışmalarına destek olmak amacıyla sigorta hizmetlerinin Vakıf aracılığıyla alınması sağlanmıştır.

40. Dönem I. Etap Denetleme Sonuç ve Önerileri arasında, şube ve temsilcilik denetleme raporlarından söz edilerek, *"Oda tarafından kişi ve kuruluşlara bağış verilmesi yönetmeliklerimizde bulunmamaktadır. Bağış verilmesi tespitinde ilgili birim yönetim kurulundan tahsil ettirilmesi"* önerisine yer verilmiştir.

Orman Mühendisleri Odası bünyesinde "Ölüm Yardımı Fonu" oluşturulmuş olup, fona dâhil olmak isteğe bağlıdır. Fon için ayrı bir hesap açılmış ve fondan yararlanmak isteyenlerden yıllık bir kesinti yapılmaktadır.

Şehir Plancıları Odasının gelirlerinin 59'u mesleki denetim gelirlerinden, % 17'si üye kayıt ve ödenti gelirlerinden, % 12'si tescil gelirlerinden ve % 8'i diğer gelirlerden (bağış ve yardım gelirleri) oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük pay personel giderlerine (% 32) aittir. Yönetici giderleri % 10, kıymet alımları % 16 oranındadır.

Tekstil Mühendisleri Odasının 2007 yılı gelirleri arasında en büyük pay (% 70) şube gelirlerinindir. Bunu % 18'lik payla üye kayıt ödentileri takip etmektedir. 2007 yılında şubelerden merkeze yapılan aktarmalar 55.340 TL'dir. Giderler içinde en büyük pay da % 68'le şube giderlerinin olup, bunu % 11'lik personel giderleri izlemektedir.

Ziraat Mühendisleri Odasının 2007 yılı gelirlerinin 93'ü üye ödentileri ile belge ve hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Hizmet gelirleri içerisinde *Kimlik Belgesi Gelirleri, Oda Üyelik Belgesi Gelirleri, SMM Belgesi Onay Gelirleri, Büro Tescil Onay Gelirleri, Bilirkişi Gelirleri, Sorumlu Yöneticilik Belgesi Gelirleri, Diğer Üye Gelirleri ve Şube ve Temsilcilik Gelirleri* gibi alt gelir kalemleri de yer almaktadır.

Türk Tabipleri Birliği

Birlik ve büyük illerdeki odalarda Tek Düzen Hesap Planı, küçük illerdeki odalarda ise işletme defteri tutulmaktadır. Hesap dönemi Birlikte Büyük Kongrenin Haziran ayında toplanması nedeniyle 1-Haziran/31-Mayıs, odalarda ise genel kurulun Nisan ayında toplanması nedeniyle 1-Nisan/31-Mart olarak uygulanmaktadır.

Tek Düzen Hesap Planı uygulanan illerde bilanço, gelir-gider tablosu ve mizan çıkarılarak raporlama yapılmakta, işletme defteri tutulan illerde ise işletme hesap özeti çıkarılmaktadır.

Raporlar aylık ve yıllık olarak düzenlenmekte, aylık raporlar oda ve Birlik yönetim kurullarına, yıllık raporlar genel kurul ve Büyük Kongreye sunulmaktadır. Oda yıllık hesap sonuçları ayrıca Birliğe gönderilmektedir.

Yıllık hesap sonuçları odalar ve Birliğin yıllık raporlarına konularak üyeler ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Odaya kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarı, 2006 yılı itibarıyla 30 YTL'den az, 150 YTL'den fazla olmamak kaydıyla, ödeneceği tarihle birlikte Büyük Kongrece tespit edilmektedir. Bu miktarlar her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 298 inci maddesi uyarınca belirlenen yeniden değerleme oranına göre artırılmaktadır. Eğitim, kültür, basılı belgeler ve onaylardan alınacak ücretlerin tarifeleri Büyük Kongrece belirlenmektedir. 2009 yılı için serbest hekimler için 194,14 TL, diğerleri için 38,83 TL olarak belirlenmiştir.

Türk Tabipler Birliğine bağlı odaların 2007-2008 dönem gelirleri 7.913.418 TL, giderleri 6.959.286 TL ve gelir fazlaları da 954.132 TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu odalardan tespit edilebilenlerin toplam nakit varlığı ise 1.450.688 TL olarak gerçekleşmiştir. Sinop, Şırnak, Siirt ve Muş yeni kurulduğundan, Amasya, Erzurum, Hatay, Kırklareli gönderilmediğinden, Ankara ise gelir ve gider cetveli yerine bilanço gönderdiğinden bu odalara ilişkin bilgilere yer verilmemiştir.

Odaların gelirlerinin yaklaşık % 70'i aidat gelirlerinden oluşmaktadır. Odaların aidat gelirleri dışındaki diğer önemli gelirleri ise belge gelirleri, kurs gelirleri, faiz gelirleri ve bağışlardır.

Tabip odalarının mali yönden aidatlara büyük ölçüde bağımlı oldukları, hekim sayısı yüksek olan büyük illerde mali yönden sıkıntı yaşamadıkları, odaların ekseriyetinde nakit fazlası bulunduğu, ancak küçük illerde aidatların toplanmasında ve giderlerin karşılanmasında güçlük çekildiği görülmektedir.

Türk Tabipleri Birliği merkez teşkilatı giderlerini karşılamak üzere oda gelirleri tahsilatının, % 10'u Merkez Konseyi payı olarak ayrılmakta ve gönderilmektedir.

23.3.2006 tarihli 5477 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeden önce Odaların Merkez Konseyi'ne göndereceği hisse, net gelirinin %25'i olarak uygulanmaktaydı. Söz konusu değişikliğin gerekçesi adı geçen Kanunun gerekçesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

"Yürürlükteki hükme göre Tabip Odaları gelirlerinin dörtte biri kadar büyük bir kısmının TTB Merkez Konseyine gönderilmesi Odaların mali durumunun bozulmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise Oda yönetimlerinin faaliyetlerini ve kuruluş amaçlarını gerçekleştirmelerine engel oluşturmaktadır. Halbuki hizmetlerin olabildiğince mahallinden yürütülmesi ve güçlü yerel hizmet birimleri olmasının gerekliliği bir gerçektir."

"TTB Merkez Konseyi 2002-2003 Çalışma Raporunun 92. 93. ve 94. sayfasında görüleceği gibi 56 odadan 31 odanın 2001-2002 döneminden TTB Merkez Konseyine yaklaşık 900.000 YTL borçları bulunmaktadır. Bu durum odaların hizmetini aksatmakta ve sorunlara sebep olmaktadır."

"Bu sebeplerle odalardan yoğun olarak gelen talepler de dikkate alınarak, odaların mali durumlarını bozmayacak, aynı zamanda Birliğin de ihtiyacını karşılayacak bir oran belirlenmiştir."

Merkezin payı hesaplanırken, belirli bir amaç için yapılan şartlı bağışlar, sosyal etkinlikler için tahsil edilen miktarların faaliyetin maliyetine tekabül eden kısmı, basılı belgelerin maliyetleri dikkate alınmamaktadır.

Birliğin gelirleri, odalardan alınan paylar, iş hekimliği kursu ve diğer kurs gelirleri, matbu evrak satış gelirleri ve dergi satış gelirlerinden oluşmaktadır.

Odalardan alınan payın % 25'den % 10'a düşürülmesi sonucunda, oda katkı payları 2005-2006 döneminde toplam gelir içinde % 53 paya sahipken, 2007-2008 döneminde % 22'ye düşmüştür.

Bu nedenle Birlik 2006-2007 döneminde açık vermiş, 2007-2008 döneminde ise özellikle eğitim ve kurs gelirleri artırılarak mali denge sağlanmıştır.

Birliğin giderleri, personel giderleri, kurs ve eğitim giderleri, dergi ve kitap yayın giderleri ile diğer genel giderlerden oluşmaktadır.

Birliğin 31.12.2008 tarihi itibarıyla kasada 9.369 TL, Bankada 699.692 TL olmak üzere toplam 709.061 TL nakdi bulunmaktadır.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Odalar; aidat ve bağış makbuzu, sarf makbuzu, faturalar dosyası ve benzerleri gibi gelir ve gider ile ilgili tutulan belgelerden başka mali kayıtlarını tek düzen muhasebe sistemine göre tutmak zorunda bulunmaktadır.

Odaların hesap dönemi, genel kurulun toplanmasından 30 gün önceye kadar olan dönem olup, bu tarih itibarıyla hesaplar kapatılmaktadır. Bu tarihten, yeni yönetim kurulu toplanıncaya kadar olan süreçte eski yönetim, yeni yönetim adına harcama yapmaya devam etmektedir.

Diş hekimlerinden alınacak ilk kayıt ücreti ile yıllık aidat tutarları, o yıl uygulanan asgari muayene ücretinin 3 katından az, 20 katından fazla olmamak üzere Birlik Genel Kurulunca belirlenmektedir. 2007 yılına kadar aidatlar, illerin bulunduğu yerdeki asgari muayene ücretinin belirli bir katı (3 katı-7,5 katı) olarak belirlenirken, 2007 yılından itibaren tüm ülke çapında aynı

miktar aidat uygulaması başlatılmıştır. 2009 yılı aidatı da 115 TL ve 230 TL olarak tespit edilmiştir.

Odaların gelirleri esas olarak aidat gelirlerinden oluşmakta ve aidatların büyük oranda tahsil edildiği görülmektedir. Örneğin Ankara, İzmir ve Diyarbakır illerindeki 2007 yılı diş hekimi sayılarına göre tahsil edilmesi gereken aidat tutarı yaklaşık 650.000 TL olarak tahmin edilmiş, bu miktarın 642.414 TL'sinin tahsil edildiği görülmüştür.

Odaların giderleri ise büyük oranda personel giderleri ve genel giderlerden oluşmaktadır. Gelirin % 25'i Birlik payı olarak gönderilmektedir.

Odaların aidatlarını tahsil edebilmesi ve Birlik paylarını da aktarmaları nedeniyle Birlik ve odaların herhangi bir mali sıkıntı içinde olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca odaların büyük bölümünün sürekli gelir fazlası verdiği ve bankalarda sürekli büyüyen nakit bakiyelerinin bulunduğu görülmektedir.

Birliğin gelirleri büyük oranda odalardan tahsil ettiği paylardan oluşmakta, giderleri ise personel giderleri, yönetim, denetim ve disiplin organlarının giderleri ve büro giderlerinden oluşmaktadır. Arızi olarak bakım-onarım ve demirbaş giderlerinin yükseldiği yıllar olmaktadır.

Diş hekimleri arasındaki dayanışmayı artırmak amacıyla, 1998 yılında 7.Olağan Genel Kurulda alınan bir kararla "Dayanışma ve Afet Fonu" kurulmuş, bu fonun iptali için Bursa Dişhekimleri Odası'nca dava açılması üzerine de 2004 yılından itibaren fona gelir tahsil edilmesi durdurulmuştur. Fondan bu dönem içinde (1998-2004) 85 diş hekimine yardım yapılmıştır.

2004 yılı Kasım ayında toplanan TDB 10. Genel Kurulunda alınan bir kararla "Diş Hekimleri Birliği Yardımlaşma Fonu" oluşturulmuş, Merkez Yönetim Kurulunun 13.7.2005 tarihli kararıyla "TDB Yardımlaşma Fonu Yönergesi" yürürlüğe konulmuştur.

Fonun gelirleri, odalarca Birlik adına yatırılan payın % 20'si olarak öngörülmüştür. Buna göre odalardan bu amaçla ek bir tahsilat yapılmamakta, Birlik payı olarak gönderilen tutarın % 80'i normal gelir olarak, % 20'si fon payı olarak hesaplara intikal ettirilmektedir.

Fonlardan 2005 yılından 2008 yılı Eylül ayı sonuna kadar, 31 üye ve yakınına, toplam 93.000 TL yardım yapılmıştır.

Birlik bünyesindeki bir diğer fon ise “Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Fonu” olup, söz konusu fon; ilgili özel sektör firmalarının katkılarıyla ve sponsorluk anlaşmaları çerçevesinde elde edilen gelirlerle oluşturulmuştur. Harcamalar da büyük oranda söz konusu geliri sağlayanlarla yapılan protokoller çerçevesinde yapılmaktadır. Fondan, odalarca geliştirilen ağız ve diş hastalıklarının yaygınlığının ve şiddetinin azaltılması ve toplumda ağız ve diş sağlığı bilincinin artırılması amacıyla gerçekleştirilecek projelere destek sağlanmaktadır. Bu çalışmalar, büyük ölçüde “TDB Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Komisyonu” tarafından yürütülmekte, yürütülen projeler kapsamında faaliyet yürüten ve üye sayısı 1000'den az olan odalara da katkıda bulunulmaktadır.

Birliğin 2008 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla nakit bakiyeleri aşağıda gösterilmiştir:

-Afet Fonu: 863.773 TL

-Yardımlaşma Fonu: 447.541 TL

-Toplum Ağız Diş Sağlığı Fonu 98.751 TL

-Birlik : 969.344 TL

Toplam: 2.379.409 TL

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Birlik ve odalarda Tek Düzen Muhasebe sistemi uygulanmaktadır. Mali işlemlere ilişkin özel bir düzenleme bulunmamakta, genel muhasebe kurallarına göre işlemlerin yürütülmesi öngörülmektedir.

Bu durumda her odada uygulanan hesap isimleri, bilançolar, mizanlar ve hazırlanan tüm mali tablolarda birliktelik sağlanamamaktadır. Örneğin bazı odalar yıllık, bazı odalar iki yıllık hesap vermekte, gelir ve giderlerin tasnifi de farklık göstermektedir. Hangi gelir kalemi içinde ne tür gelirlerin olduğu odadan odaya değişmektedir. Nitekim son beş yıllık gelir ve gider kalemlerine ilişkin odalardan alınan bilgiler birbirinden farklı olduğundan analiz edilememiştir.

6343 sayılı Kanunun 19. maddesinde giriş ve yıllık aidat miktarlarının beş yüz liradan az beş bin liradan fazla (bugün için 5 kuruşa tekabül etmektedir) olmamak şartıyla Büyük Kongre tarafından tespit edileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu tutarlarda sonraki yıllarda bir artış yapılmadığından ve bu tutarlar da enflasyon karşısında eridiğinden aidat tahsili imkânsız hale gelmiştir.

Bu nedenle alınan prensip kararı uyarınca oda genel kurullarınca asgari ücretin % 15'ini geçmemek üzere belirlenecek miktarda bağış tahsil edilmektedir.

İdare heyeti, aidat veremeyecek durumda olan azadan geçici veya sürekli olarak aidat alınmamasına karar verebilmektedir.

Birlikçe temin edilen basılı evrakların Birlik satış fiyatı Yönetim Kurulunca tespit edilmekte, ancak odalar aidat yerine bu belgelerin satışından gelir elde etmek için yüksek bedeller ile satış yapabilmektedir. Örneğin çalışma belgesi Birlikçe 29,5 TL'ye satılmakta, Ankara İzmir ve Mersin Veteriner Hekim Odaları 500 TL tahsilât yapmaktadır.

Veteriner Hekim Odalarının gelirleri arasında aidat (bağış) dışında, basılı evrak satış geliri, HACCB kursu ve damızlık hayvan yetiştiriciliği teşvik ödemeleri gibi gelir kaynakları da önemli yer tutmaktadır.

Odaların 2007 yılı gelirleri ve Birliğin 2007 ve 2008 yılı gelirleri içerisinde, geçmiş yıllarda yer almayan "suni tohumlama payı" geliri yer almakta ve bu gelir çok büyük bir miktara tekabül etmektedir.

Diğer yandan mezbahalarda denetim yapacak veteriner hekimlerin akredite olmaları zorunluluğu getirilmiş ve akredite olabilmek için de HACCB kursu alınması şartı konulmuştur.

Bu çerçevede öngörülen kurs, bölge veteriner odalarınca üniversitelerle işbirliği içinde düzenlenmiş, söz konusu kursa katılan veteriner hekimlerden tahsil edilen kurs bedelleri, oda gelirleri içerisinde yer almıştır.

Odaların, taşınmazları Birliğin onayı ile satın almasına yönelik olarak Oda Yönetmeliğine konulan hüküm, Danıştay'ın 10.03.2008 tarihli ve 2008/1738 sayılı Kararıyla ayrı bir tüzel kişiliğe sahip odalar üzerinde, Birliğe Kanunda yer almayan bir vesayet yetkisi verilmesi nedeniyle iptal edilmiştir.

Veteriner hekim odaları, Büyük Kongrenin tespit ettiği hadler dâhilinde yıllık gelirlerinden bir kısmını Merkez Konseyine göndermeye mecburdur. Bu had, oda yıllık gelirlerinin % 30'undan fazla olamamaktadır. Büyük Kongre bu oranı % 10 olarak tespit etmiştir.

Söz konusu oranın % 10'dan az olmamak üzere Büyük Kongrece tespit edileceğine dair Oda Yönetmeliğine konulan hüküm, Danıştay'ın 10.03.2008 tarihli ve K: 2008/1738 sayılı Kararıyla iptal edilmiştir. Buna göre Büyük Kongre % 10'un da altında bir oran tespit edebilecektir.

Muhasebe kayıtlarından aylık olarak gelir ve gider tabloları çıkarılmakta, mali tablolar Merkez Konseyi ve Oda Yönetim Kurulu üyelerine bilgi amaçlı sunulmaktadır. Yıllık bilançolar ise genel kurullara sunulmakta ve ibra edilmektedir.

Gelir ve giderlere ilişkin bilgiler, sadece yöneticilere açık olup, gerek üyelere gerekse kamuoyuna kapalıdır. İnternet ortamında herhangi bir mali bilgi bulunmamaktadır.

Birlik ve odaların gelirleri düşük olduğu gibi, önemli bir nakit fazlası oluşmadığından, az miktardaki nakit fazlalarının, Ziraat Bankası'nda fon ve vadeli hesaplarda nemalandırıldığı bildirilmiştir. Suni tohumlama geliri ile birlikte nakit fazlaları artmış olup, faiz gelirleri de yükselmiştir.

Birliğin 2008 hariç diğer yıllarda en önemli gelir kaynağının odalardan aldığı pay olduğu, 2008 yılında arızi olarak elde edilen suni tohumlama gelirinin geçmiş yıl harcamalarına göre Birliğin 4-5 yıllık ihtiyacını karşılayabileceği, 2008 yılında bu nedenle oda paylarının tahsilat tutarlarının düştüğü görülmüştür.

Birlik son yıllarda, Türk Veteriner Hekimler Birliği Vakfına aktarılan yardımlar ile vakfın kendi imkânlarıyla veterinerlik eğitimi alan öğrencilerle, veteriner hekim çocuklarına burs vermektedir.

Birliğin 2008 yılı sonu itibarıyla nakit varlığı 611.427 TL olarak gerçekleşmiştir.

Alım, satım ve ihale işleri, zorunlu olmamakla birlikte 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir.

Türk Veteriner Hekimler Birliğinin % 100 sahibi olduğu "Türkiye Veteriner Hekimler Birliği İktisadi İşletmesi" adlı bir şirketi bulunmaktadır.

Şirket, dergi basım ve dağıtımı, basılı evrakların bastırılıp odalara satılması ve Birlikçe gerçekleştirilen çeşitli toplantı ve organizasyonları gerçekleştirmektedir.

Şirketten iki personele maaş ödenmektedir.

Şirketin sunduğu hizmetin maliyetlerinin (basılı evrak vb.) düşük olduğu, daha yüksek kâr elde edebileceği, ancak hasılatı arttıkça genel yönetim giderlerinin de yükseldiği ve bu giderler içerisinde Birlikle ilgili olan ve Birlik bütçesinden de ödenebilecek giderlerin olduğu, bu şekilde işletmenin, Birliğin kolay harcama yapabilmesine imkân sağlayan bir işlev gördüğü değerlendirilmektedir.

Türk Eczacıları Birliği

Birlik ve odalarda tek düzen muhasebe sistemi uygulanmaktadır. Birlik hesapları oluşturulan muhasebe birimince tutulmaktadır. Odalarda genel olarak dışarıdan mali müşavirlerle sözleşme yapılmaktadır.

Oda ve Birlik hesaplarına ilişkin olarak altı aylık (Haziran sonu) ve yıllık (Aralık sonu) tablolar hazırlanmakta, ayrıca oda genel kurullarının Eylül ayında toplanması nedeniyle Ağustos sonu itibarıyla de ayrı bir raporlama yapılmaktadır. Haziran sonu ve Aralık sonu tabloları Yönetim Kuruluna, Ağustos sonu raporları ise Genel Kurula sunulmaktadır. Ayrıca Genel Kurul tarihinden üç gün önce ellerinde olacak şekilde üyelere de gönderilmesi öngörülmektedir.

Bilanço, gelir tablosu ve giderlerin dökümü tablosunda yer alacak asgari hususlar da Birlikçe belirlenmiştir.

Eczacı odalarının aynı muhasebe politikalarını uygulamaları, belirlenen standartlara uymaları, yetkililerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, odaların faaliyetleri ve etkinlikleri konusunda daha sağlıklı bir karşılaştırma yapılabilmesi, konsolide mali tablolar düzenlenebilmesi, üyelere, üst birliğe ve ilgili kurum ve kuruluşlara doğru ve güvenilir bilgi sunulabilmesi amacıyla 2003 yılında **"Eczacı Odaları Saymanlık Yönergesi"** yürürlüğe konulmuştur.

Oda giriş aidatı ve yıllık aidat (500) gösterge rakamının kayıt tarihinde Devlet memurları aylıklarının hesaplanmasına esas olmak üzere yürürlükte olan katsayı ile çarpımı suretiyle bulunacak tutar üzerinden hesaplanmakta olup 2009 yılı miktarı 26,75 TL'dir. Kamuda çalışanlar için, bu aidatlar %50 indirimli alınmaktadır.

Odalarca bu aidatlar yetersiz görülerek oda giderlerine katkı payı adıyla veya diğer gerekçelerle 1000 TL'ye ulaşan tutarlarda ek aidatlar ve ücretler tahsil edilmektedir. Odalar ayrıca üyelerden afet fonu ve yardımlaşma sandığı aidatları tahsil ederek Birliğe gönderilmektedir.

Odalarca bunların dışında basılı evrak ve sözleşme satışlarından, çeşitli hastanelerdeki yatan hasta reçetelerin ve kan ürünlerinin eczacılara dağıtılması gibi hizmetler karşılığında da ücretler alınmakta, gelir sağlanmaktadır. Birlikçe basılan ve dağıtılan basılı evrakların satış

bedellerinin Birlik Yönetim Kurulunca belirlendiği, bu bedellerin % 30'unun odalara, % 70'inin Birliğe ait olmak üzere paylaşıldığı bildirilmiştir. Ancak odaların kendilerine bırakılan % 30 pay dışında Birlikçe belirlenen fiyatın üzerinde bir bedelle satış yaparak ek gelir sağladıkları da görülmektedir.

Bu gelirler içerisinde yasal aidatların payı % 1-2 düzeyinde kalmaktadır. Geriye kalan gelirlerin yaklaşık üçte biri matbu evrak ve malzeme satışlarından, üçte biri ek aidat ve katılma paylarından, üçte biri hizmet karşılığı alınan ücretlerden oluşmaktadır.

Oda giderlerinin büyük bölümü personel giderleri, genel giderler ile matbu evrak ve malzeme maliyetlerinden oluşmaktadır.

Odaların 2007 yılı itibarıyla toplam gelirleri 28.395.797 TL, toplam giderleri 24.920.669 TL olarak gerçekleşmiştir. Odaların 2007 yılı içinde 7 adedi hariç gelir fazlası verdiği ve fazlanın 3.475.128 YTL'ye ulaştığı, gelir açığı veren altı odanın geçmiş yıllardan gelen nakit fazlalarıyla bu eksikliği giderdiği, sadece Edirne Eczacı Odasının cüzi bir açık verdiği görülmüştür. Odaların tamamına yakının önceki yıllardan devreden nakit fazlasına sahip olduğu, nakit fazlalarının 12.772 TL ile 787.588 TL arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Türk Eczacıları Birliği odaların topladığı her türlü aidatlar toplamının yüzde 35'ini merkez payı olarak almaktadır. Ancak bu yüksek orana rağmen Birliğin odalardan yasal olarak tahsil ettiği pay, toplam gelirlerinin % 1-2'sine tekabül etmektedir. Birliğin gelirinin % 60-70'i sözleşme satış gelirlerinden, geriye kalan kısım da ithal ilaç gibi diğer mesleki faaliyetlerden meydana gelmektedir.

Birliğin giderleri ise esas olarak personel giderleri ve genel giderlerden oluşmaktadır. Bunlar dışında eğitim giderleri, ithal ilaç giderleri ve sosyal amaçlı okul-hastane gibi yardımlar da önemli bir yer tutmaktadır. 2007 yılından itibaren ithal ilaç gelir ve giderleri Birlik hesapları dışında iktisadi işletme içerisinde yer almaktadır.

Birlik sürekli gelir fazlası vermekte olup nakit değerleri 31.12.2008 itibarıyla **21.587.844 TL**'ye ulaşmış bulunmaktadır. Afet fonu hesabı Birlik hesapları içinde yer almakta olup, nakit değerin **6.460.164 TL'**si afet fonu bakiyesinden kaynaklanmaktadır.

Birlik ve odalarda nakit fazlaları aracı banka şubelerinde, ekonomik koşullara göre fon, vadeli hesap, döviz, repo şeklinde değerlendirilmekte, kararlar sayman olarak seçilen Yönetim Kurulu Üyesi tarafından verilmekte, profesyonel yardım alınmamaktadır.

Birliğin 7-10 Aralık 1995 tarihli 29. Büyük Kongresinde alınan bir kararla, oda yönetimlerince her eczacıdan **afet fonu** katkı payı alınmasına ve bu payların Birlik Merkez Heyetince açılan hesaplara intikal ettirilmesine karar verilmiştir. Birlikçe tabi afete maruz kalan üyelere 2003-2008 döneminde toplam 1.668.953 TL yardım yapılmıştır. Afet Fonu işlemleri Birlik muhasebe sistemi içinde izlenmekte olup, fonun 31.12.2008 itibarıyla bakiyesinin **6.460.164 TL** olarak gerçekleştiği görülmüştür.

6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun 58. maddesinde Birlikçe bir yardımlaşma sandığı kurulması ve bu sandığa tüm Birlik üyelerinin kaydolması hükme bağlanmış, sandık vecibelerinin yerine getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Bu kapsamda düzenlenen "Türk Eczacılar Birliği Yardımlaşma Sandığı Yönetmeliği" 08.05.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik uyarınca üyelerden bu amaçla aidat tahsil edilerek Birlikçe açılan hesaba aktarılmakta olup, sandık tarafından da üyelere çeşitli yardımlar (ölüm yardımı, muhtaçlık yardımı ve afet yardımı) yapılması öngörülmüştür. Yardımlaşma sandığından yapılan karşılıksız yardımlar çok az miktarda olup, sandık esas olarak üyelere kredi vermek amacıyla kullanılmaktadır. Nitekim 2006-2008 döneminde 121 eczacıya sadece 623.848 TL yardım yapılmış olduğu görülmüştür.

Buna göre Birlik ile Türkiye İş Bankası arasında imzalanan bir Protokol çerçevesinde, söz konusu Banka aracılığı ile 20.000 TL'ye kadar ve 18 ay vadeye kadar kredi verilebilmektedir. Bu kapsamda Sandıktan 2006-2008 döneminde 10.227 eczacıya toplam 162.264.563 TL kredi verildiği bildirilmiştir.

Sandığın gelirlerinden giderleri düşüldükten sonra elde edilen net hâsılatın % 80'i Nisan ayında üyelerin hesaplarına nema olarak birikimleri nispetinde dağıtılmaktadır. Üyelerin birikimleri toplamı 2008 yılı sonunda 15.196.844 TL'ye ulaşmıştır.

Halen üyelerden afet fonu için 53,50 TL, yardımlaşma sandığı için 80,26 TL olmak üzere aidat tahsil edilmektedir.

Yardımlaşma sandığından bu işlerde çalışan personelin maaşı dışında belirli oranlar dâhilinde (2008 için % 30) TEB'in genel giderleri de karşılanmaktadır. Yardımlaşma sandığının aktif toplamı 31.12.2008 tarihi itibarıyla 41.732.895 TL'ye ulaşmış olup, bu miktarın 21.603.160 TL'si bankalardaki nakit, kalan kısım ise kredi alacaklarından oluşmaktadır. Toplam 41.732.895 TL'nin 15.196.844 TL'si üyelerin nemalanmış birikimlerinden, kalan kısım ise fonun geçmiş yıl karları ve özel fonlardan meydana gelmektedir.

Türkiye Barolar Birliği

Birlik ve barolarda tek düzen muhasebe sistemi uygulanmakta, buna uygun hesap planı, bilanço ve gelir tablosu kullanılmaktadır. Hazırlanan bilanço, gelir tablosu ve diğer raporlar en az iki ayda bir toplanan Denetleme Kuruluna, iki yılda bir yapılan mali kurula, Adalet Bakanlığı Müfettişlerine sunulmakta, kitap haline getirilerek Genel Kurulda dağıtılmaktadır.

Birlik ve Barolar için üye avukatlardan ayrı ayrı her yıl kesenek tahsil edilmektedir. Barolar için tahsil edilecek miktar ve ödeme tarihleri Kanunda tanımlanmış tavan ve taban arasında kalmak üzere Baro Genel Kurullarında tespit edilmektedir.

Yıllık keseneği, tebligata rağmen, kabule değer bir sebep olmaksızın ödememekte direnen avukatların ve avukatlık ortaklıklarının adları, yönetim kurulu kararıyla borçlarını

gecikme zammıyla ödeyinceye kadar levha ve sicilden silinmekte ve durum ilgili yerlere bildirilmekte, borçları da yasal yollardan tahsil edilmektedir.

Baro giriş ve yıllık aidatlarına ilişkin Kanuni taban ve tavanlar belirlenen gösterge rakamlarının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu hesaplanmaktadır. 2009 yılı giriş aidatları 107 TL ile 4.280 TL arasında, yıllık aidatlar ise 53,5 TL ile 2.140 TL arasında değişmektedir.

Baro keseneğinin yarısından fazla olmamak üzere Birlik adına tahsil edilecek kesenek tutarı da Birlik Genel Kurulunda belirlenmektedir. Birlik Genel kurulunca belirlenen yıllık kesenek, her yılın Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte ödenmektedir. Süresi içinde ödenmeyen yıllık keseneğe aylık yüzde beş gecikme zammı uygulanmaktadır.

Birlik adına avukatlardan yıllık kesenek ve ölüm yardımı keseneği olmak üzere iki ayrı aidat alınmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu, Birlik keseneği tutarını 2005 toplantısında 28,8 TL, 2007 toplantısında 31,2 TL, ölüm keseneğini de 2005 toplantısında 14,4 TL, 2007 toplantısında 15,6 TL olarak belirlemiştir.

Birlik, ruhsat ve kimlikleri belirlediği bedel üzerinden satarak gelir elde etmektedir. Örneğin Yönetim Kurulunun 16 Aralık 2006 günlü toplantısında alınan karar gereği, Avukat Ruhsatnamesi bedeli 01.01.2007 tarihinden geçerli olmak üzere 300 TL'ye çıkarılmıştır.

Birliğin giderleri ise genel yönetim giderleri, sosyal yardım giderleri ve ruhsat ve kimlik baskı giderlerinden oluşmaktadır. Birliğin son yıllarda gelirlerinde önemli bir artış görülmektedir. Birliğin gelir ve giderleri iki yıllık dönemler ve 31 Mart itibarıyla gönderilmiştir. Buna göre 2001-2003 döneminde 2.679.056 TL, 2003-2005 döneminde 5.879.943 TL, 2005-2007 döneminde 12.054.295 TL gelir edilmiştir.

Birliğin giderleri ise 2001-2003 döneminde 1.362.431 TL, 2003-2005 döneminde 4.094.402 TL, 2005-2007 döneminde 5.736.182 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birlik son üç dönemde gelir fazlası vermiş ve bu fazla önemli miktarda artmıştır. Sırasıyla söz konusu dönemdeki gelir fazlaları 1.316.625, 1.785.541 ve 6.318.113 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birliğin gelirlerinin, % 48'i yıllık aidat ve ölüm yardımı aidatından, % 31'i vekâlet pulu TBB payından, % 15'i ruhsat ve kimlik satış gelirlerinden% 6'sı ise kira ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Birliğin giderlerinin % 77'si personel giderleri ile büro giderlerinden % 20'si ölüm yardımlarından meydana gelmektedir.

Birlik merkezindeki bazı büroların giderleri Birlik gelirlerinden değil, diğer bazı hesaplardan karşılanmaktadır. Örneğin CMK Bürosu giderleri, CMK hesabından, Adli Yardım

Bürosu giderleri Adli yardım hesabından, Sosyal yardım Bürosu giderleri Sosyal Yardım Fonundan karşılanmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Birlik merkezi ve büroların genel yönetim giderlerinin gelirlere bağlı olarak oldukça yükseldiği görülmektedir.

Birliğin genel gelir-gider dengesinin oldukça iyi durumda olduğu ve 31.05.2008 tarihi itibarıyla 7.286.280 TL nakdi bulunduğu, mali açıdan herhangi bir sorununun olmadığı anlaşılmaktadır.

Özellikle pul parası gelirlerinden kaynaklanan gelirlerin hem Birlik için hem de barolar için mali sorunları giderdiği, ayrıca Birliğin bu gelirden hem Ankara'da, hem de Ayaş'ta sosyal tesis inşaatlarını gerçekleştirdiği görülmektedir.

Bu olumlu gelişmelerde, stajyer avukatlara verilen kredilerin geri dönüşlerinin daha iyi takip edilmesi ve tahsilât miktarının artırılmasının da payı bulunmaktadır.

Pul paraları hesabı, avukatların yetkili mercilere sunduğu vekâletnamelere avukatın yapıştıracağı pul bedellerinden oluşturulmaktadır. Bu pullar Türkiye Barolar Birliğince bastırılıp satılmaktadır. Yapıştırılacak pulun değeri; 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun Yargı Harçları bölümünde yer alan vekâletname örnekleri için kullanılan harç tarifesinin yüzde elli fazlası kadarıdır.

Pul bedellerinin yarısı Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonuna aktarılmakta, hesabın kalan yarısıyla stajyer avukatlara staj süresince "TBB Staj Kredi Yönetmeliği" hükümlerine göre Birlikçe Kredi verilmektedir. Kredilerin geri dönüşleri ile faiz gelirleri de pul hesabına gelir kaydedilmektedir. Kredi ödemelerinden arta kalan miktar da, meslektaşlara destek ve meslekte gelişmeyi sağlamakta kullanılmaktadır.

Halen pul parası 3,75 TL olarak uygulanmaktadır. Staj kredisi tutarı da 01.10.2008 tarihi itibarıyla 350 TL'ye yükseltilmiştir. Son yıllarda yaklaşık 1000 stajyere kredi verilmektedir.

Birlik her yılbaşında ödenecek Staj kredi miktarını tespit etmekte ve muhtemel staj yapan avukat sayısını dikkate alarak o yıl içinde ödenecek kredi tutarını ve ihtiyat payını ayırmakta, kalan bakiyeyi ise Birlik ve Odalar paylaştırmaktadır.

Buna göre, kalan miktarın % 25'i Birlik hesaplarına, % 75'i ise Baro hesaplarına aktarılmaktadır. Baro hesaplarına aktarılacak tutarın % 40'ı barolar arasında eşit olarak, % 60'ı ise üye avukat sayılarına göre dağıtılmaktadır. 2001-2007 döneminde dağıtılan toplam 38.612.242 TL'nin 9.653.061 TL'si Birlik hesaplarına, 28.959.182 TL'si Baro hesaplarına aktarılmıştır.

Pul paralarından Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonuna 2005 yılında 8.486.280 TL, 2006 yılında 10.315.896 TL, 2007 yılında 11.977.497 TL ve 2008 yılında **14.423.368 TL** aktarılmıştır.

Fon gelirlerinin artması, giderlerinin ise çok az miktarda olması sonucunda Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonunda önemli miktarda nakit para birikmiş ve bu paralar vadeli

hesaplarda nemalandırılmıştır. 2005 yılında 2.236.036 TL, 2006 yılında 3.366.507 TL, 2007 yılında 6.480.312 TL, 2008 yılında net **5.415.975 TL** faiz geliri elde edilmiştir.

Buna göre 2005 yılı sonunda 17.268.940 YTL nakdi olan fona, 1.1.2006-31.12.2008 döneminde toplam 52.255.095 TL gelir sağlanmış ve toplam mali imkân 69.524.035 TL'ye ulaşmıştır.

Fondan, 2005 yılında 206 avukata 224.495 TL, 2006 yılında 576 avukata 698.894 TL, 2007 yılında 949 avukata 1.498.534 TL, 2008 yılında 1.366 avukata 2.481.161 TL yardım yapılmıştır.

Fon kapsamında, 1.1.2006-31.12.2008 döneminde toplam 69.524.035 TL mali imkân elde edilmiş, 4.881.089 TL sosyal yardım, yaklaşık 4.000.000 TL genel gider yapılmış, Ankara'daki yeni hizmet binası yanındaki sosyal tesis inşaatının B, C, D ve E Bloklarının giderleri ile Ankara Ayaş ilçesinde inşa edilmekte olan Termal Otel ve Yaşam Merkezi için yaklaşık 30.000.000 TL harcanmıştır.

Fondan 1.1.2006-31.05.2008 döneminde, 3.213.837 TL sosyal yardım yapılabilmesi için 3.226.526 TL genel gider yapılması dikkat çekici bulunmuştur.

Fon'da bu harcamalardan sonra 31.12.2008 tarihi itibarıyla faiz hariç **25.510.981** TL nakit para bulunmaktadır.

Adlî yardım, avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara bu Kanunda yazılı avukatlık hizmetlerinin sağlanmasıdır.

Adlî yardım hizmeti, baro merkezlerinde, baro yönetim kurullarınca avukatlar arasından oluşturulan **adlî yardım bürosu** tarafından yürütülmektedir.

Adli yardım bürosunun gelirleri iki yıl öncesine ait kesin hesap sonuçlarına göre tespit edilen toplam miktarlar esas alınarak 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1), (2) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan harçların yüzde ikisi ile idarî nitelikteki para cezaları hariç olmak üzere para cezalarının yüzde ikisinden oluşmaktadır.

Adlî yardım bürolarının gelir ve giderleri baro bütçesinin ayrı bölümlerinde gösterilmekte, kalan gelir fazlasının bir sonraki yıla aynen aktarılması gerekmektedir.

Bütçeden aktarılacak pay, Maliye Bakanlığınca her yıl Mart ayının sonuna kadar Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılmakta ve barolara dağıtılmaktadır. Bu hesapta toplanan paranın % 10 u Türkiye Barolar Birliğinin adli yardım giderleri ve adli yardım dengeleme fonu için ayrılmakta, kalanı barolara gönderilmektedir (10.03.2004 tarihine kadar bu oran % 25 olarak uygulanmıştır).

Adli yardım bürolarınca sağlanan ücretsiz avukatlık hizmetlerinin karşılanması amacıyla Maliye Bakanlığınca bütçe yardımı olarak 2001-2008 döneminde toplam **79.474.949** TL aktarılmıştır.

Aktarılan bu miktarların % 10'unun kesilerek aktarıldığı ve nemalandırıldığı Birlik "Adli Yardım Giderleri ve Adli Yardım Dengeleme Fonu"'nun nakit bakiyesinin 31.05.2008 itibarıyla 28.199.980 TL olduğu gözükmektedir.

Adli Yardım Hesaplarından Avukatlara ödenen ücretin, 18.12.2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan değişiklikle, maktu ücret tutarının üç katına kadar artırılabilmesi hususunda baro yönetim kurullarına yetki verilmiştir.

Çeşitli barolarla ilgili bilgilerin değerlendirilmesinde, genel olarak bu hizmetin boşanma, nafaka, velayet, vesayet, nesep, babalık gibi aileye yönelik konularda ve işçi-işveren ilişkileriyle ilgili konularda ağırlık kazandığı görülmüştür.

01.12.1992 tarihinde yürürlüğe giren 3842 sayılı yasayla CMUK'ta yapılan değişiklikle, yakalanan kişi veya sanık soruşturmanın her hal ve derecesinde Müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse talebi halinde, eğer yakalanan kişi veya sanık 18 yaşını bitirmemiş yahut sağır veya dilsiz veya kendini savunamayacak kadar malul olur ise talebi aranmadan Baro tarafından kendisine bir müdafii tayin edilmesi öngörülmüştür.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile Baronun avukat görevlendirmesi uygulaması bazı koşullara bağlanmış ve önceki uygulamaya göre kısıtlamıştır.

Konuya ilişkin uygulamanın düzenlenmesi amacıyla "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur.

Barolar Birliği ve Barolar, yasanın barolara verdiği bu yetkiyi daha hızlı ve sağlıklı kullanmak amacı ile bünyelerinde CMUK Uygulama Servisleri kurmuşlardır.

Bu çerçevede görevlendirilen avukatların ücretlerinin ödenebilmesi amacıyla, Maliye Bakanlığınca tahsil edilen harçların ve para cezalarının bir bölümünün her yıl Mart ayının sonuna kadar Türkiye Barolar Birliği adına açılan hesaba aktarılması öngörülmüştür.

Avukatların ücretlerinin ödenmesinde gecikmeler ve şikayetlerin sürekli gündemde olması nedeniyle 2007 yılından itibaren, CMK ile ilgili avukatlık hizmet bedelleriyle bu görev için yapılan zorunlu yol giderlerinin doğrudan Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenmesi öngörülmüştür.

Barolarca, CMUK kapsamında zorunlu müdafi ve vekil görevlendirilmesi uygulamasının başladığı tarihten itibaren 1993-2008 döneminde Maliye Bakanlığınca toplam 252.998.783 TL Türkiye Barolar Birliğinin hesabına aktarılmıştır.

2007 yılına kadar gönderilen paralardan sadece avukatlık ücretleri, 2007 yılından itibaren ise sadece CMK bürolarının cari giderleri ödenmektedir. 2006 yılındaki yüksek miktar, sistem değişikliği nedeniyle birikmiş borçların ödenmesi amacıyla gönderilmiştir.

Barolar Birliği kendisine aktarılan ödeneklerden faiz geliri de elde etmiş ve 1993-2008 döneminde barolara 263.770.554 YTL aktarmıştır. 31.05.2008 tarihi itibarıyla CMK Fonu hesabında nakit 9.416.445 YTL bakiye bulunmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince soruşturma ve kovuşturma makamlarının talebi üzerine görevlendirilen müdafi veya vekillere Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecek miktarlar, 2007 yılından itibaren normal asgari vekalet ücreti dışında ayrı bir tarife ile belirlenmektedir.

Birliğin % 50'den fazla ortağı olduğu bir adet işletme bulunmaktadır. 400.000 TL sermayeye sahip "TBB İktisadi İşletmesi" genel olarak sürekli zarar etmektedir. 2007 yılı sonunda birikmiş zararları 71.156 TL'ye ulaşmıştır. Bu itibarla 100.000 TL olan sermayesi 2007 yılında 400.000 TL'ye yükseltilmiştir.

İktisadi İşletmenin faaliyet sahasına ilişkin bir bilgi edinilememiştir. Ancak toplam satışlarının 2006 yılında 227.817 TL, 2007 yılında 192.538 TL olduğu göz önüne alındığında önemli bir işlevinin bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Baroların gelirleri ana kalemler itibarıyla aidatlar, pul paraları, mesnedi tespit edilemeyen bağış ve yardımlar, faiz gelirleri, stajyer avukatlar kayıt gelirlerinden oluşmaktadır.

Baroların giderleri ise personel giderleri, büro giderleri, sosyal etkinlik giderleri gibi ana gider kalemlerinden meydana gelmektedir.

Baroların da genel olarak Birlik gibi mali yönden bir sıkıntılarının olmadığı çeşitli adlar altındaki hesaplarda önemli miktarlarda nakit para biriktiği, bunların vadeli hesaplarda nemalandırıldığı görülmektedir.

Örneğin Konya Barosunun 1.9.2008 tarihi itibarıyla 1.871.130 TL nakdi bulunmaktadır. Bu miktarın 1.263.222 TL'si adli yardım hesabına, 118.594 TL'si CMK hesabına, 14.867 TL'si Yardımlaşma Sandığı İktisadi İşletmesine, 5.690 TL'si Uzlaşma hesabına aktarılmıştır. 468.757 TL'si Baroya ait bulunmaktadır.

İstanbul Barosunun 31.12.2007 tarihi itibarıyla nakit varlığı 18.178.504 TL'ye ulaşmıştır.

Ankara Barosunun 5.1.2009 tarihli raporuna göre 570.792 TL CMK, 2.687.865 TL adli yardım hesabı, 146.327 TL genel hesabın olmak üzere toplam 3.404.984 TL nakdi bulunmaktadır.

Ankara Barosunun hesap sonuçları bilanço ve gelir-gider cetveli olarak her hafta internet sitesinden ilan edilmektedir. Bu uygulamaya sadece Ankara Barosunda rastlanılmış olup, araştırma boyunca ziyaret edilen yüzlerce Birlik ve oda internet sitelerinde rastlanılmamıştır.

Bu nedenle örnek alınacak ve takdir edilecek bir şeffaflık ve hesap verebilirlik uygulaması olarak görülmektedir. Ayrıca iki aylık dönemler halinde hazırlanan raporlar, yıllık raporlar ve dönem raporları Denetleme Kuruluna, yıllık raporlar ayrıca tüm üyelere ve internet sitesine, dönem sonuçları ise genel kurula sunulmaktadır.

Bazı barolara bağlı "İktisadi İşletmeler" bulunmakta olup, örneğin Ankara Barosuna bağlı İşletmenin 2006 yılı satış hâsılatı 1.241.512 TL, 2007 yılı satış hâsılatı 1.422.420 TL olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında 9.600 TL zarar, 2007 yılında 42.574 TL kâr elde etmiştir.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Birliğin yıllık tahmini gelir ve gider bütçeleri Yönetim Kurulunca hazırlanmakta ve gerekçesiyle birlikte Birlik Genel Kuruluna sunulmaktadır. Bütçe, Genel Kurulca karara bağlanmaktadır. Genel Kurulca kabul edilen bütçe, Yönetim Kurulunca uygulanmaktadır. Mücbir sebeplerle bütçe yapılamaması halinde Birliğin mali işleri geçici bütçeyle yürütülmektedir. Birliğin muhasebe sistemi Bilanço usulüne göre Tekdüzen Hesap Planı doğrultusunda oluşturulmuştur

Birliğin mali kaynakları (ihtiyaç dışı kalan nakit fazlaları) vadeli hesaplarda değerlendirilmekte ve hesap açılacak banka teklif alınmak suretiyle Birlik Başkanı tarafından belirlenmektedir.

TÜRMOB Yönetmeliğinde “Birliğe dâhil odaların gelirlerinden alınacak paylar” için sınırlama getirilmiş ve bu payların “odaların gelir bütçelerinin % 10’unu” geçmeyeceği öngörülmüştür.

Staj programlarının hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesine ilişkin görevler Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği ile TÜRMOB bünyesinde oluşturulan **Temel Eğitim ve Staj Merkezi** (TESMER) tarafından yürütülmektedir. 1993 yılından beri faaliyet gösteren Merkez, Birlik Yönetim Kurulunca meslek mensupları arasından seçilen beş üye tarafından yönetilmektedir. Üyelerin ücret veya huzur hakları Birlik Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

TESMER’in 29 ilde şubesi bulunmaktadır. TESMER Şubesi açılmayan illerdeki hizmetler odalar tarafından yürütülmektedir. Stajyerlere ve meslek mensuplarına yerinde hizmet verme amacıyla kurulan şubelerde kuruluş amaçlarına uygun olarak Staja Giriş Sınavından Mesleki Yeterlik Sınavlarına ve meslek içi eğitim faaliyetlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede eğitim programları düzenlenmektedir.

TÜRMOB'un kendisine doğrudan bağlı Basın Yayın Dağıtım İşletmesi ve TESMER'e bağlı Eğitim Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesi olmak üzere iki de şirketi bulunmakta ve merkez ve şirketlerin gelirleri TÜRMOB'u aşmaktadır.

	Gelir	Gider
TÜRMOB	10.758.124	7.368.316
TESMER	9.512.909	5.748.040
TÜRMOB-Basın Yayın Dağıtım İşl.	503.754	499.749
TESMER Eğitim Yayın Yazılım Hizmetleri İşl.	3.099.131	1.430.779
TOPLAM	**3.873.918**	**15.860.824**

Yukarıda da görüleceği üzere 2007-2008 döneminde toplam 23.873.918 TL gelir ve 15.860.824 TL gider gerçekleşmiş olup 8.013.094 TL gelir fazlası oluşmuştur. Son yıllarda oluşan bu gelir fazlaları ile TÜRMOB, TESMER ve bağlı şirketlerinin nakit varlığı 31.08.2008 itibarıyla 39.274.420 TL'ye ulaşmıştır. Varlıkların büyük kısmı vadeli mevduat hesaplarında ve bankalar üzerinden alınan B Tipi Likit Yatırım Fonlarında değerlendirildiği görülmektedir.

Birliğin gelirlerinin sadece % 15'i oda paylarından, geriye kalan bölüm ruhsat ücretleri, sınav gelirleri ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Giderlerin ise % 40'ı sınav, eğitim, seminer gibi faaliyetlere, % 60 Yönetim Giderlerine ayrılmakta, yönetim giderleri içinde de % 24 personel giderlerine, % 15 Yönetim, denetleme, disiplin kurulu üyelerinin giderlerine harcanmaktadır.

TESMER'in gelirleri sınav, eğitim, dosya, staj ve faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Sınav ve eğitim için yapılan harcama, bu amaçla toplanan paranın % 27'sine tekabül etmekte, geriye kalan kısım Yönetim Harcamaları için ayrılmaktadır. Toplanan gelir yönetim ve personel giderleri için harcanarak da tüketilememekte, son yıllarda yıllık 3.000.000 - 4.000.000 TL fazla verilmektedir.

TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesinin gelirleri ise Sirküler Rapor Gelirleri (yıllık abone bedeli 180 TL), Bilanço Dergisi Gelirleri (yıllık abone bedeli 60 TL), Kitap Satış Gelirleri, Bakış Dergisi Gelirleri (yıllık abone bedeli 40 TL) ve diğer gelirlerden meydana gelmektedir.

TESMER'e bağlı Eğitim Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesinin gelirleri ise Eğitim Gelirleri (yayın gelirleri, seminer-konferans gelirleri) ve Muhasebe Programı satışı (LUCA Muhasebe Yazılımı) gelirlerinden oluşmaktadır.

TÜRMOB'un 2008-2009 Dönemi Kosolide (TESMER ve işletmeler dâhil) Gelir-Gider bütçesi; Birlik Bütçesi 12.645.000 TL, TESMER Bütçesi 24.886.000 TL, TÜRMOB Basın Yayın Dağ. İşl. Bütçesi 1.125.000 TL, TESMER Eğt. Yay. ve Yazılım Hizmetleri İşl. Bütçesi 8.940.000 TL olmak üzere toplam 47.596.000 TL olarak belirlenmiştir. Bütçede en büyük payın % 52,3 ile TESMER'e ait olduğu görülmektedir.

SMMM Odaları, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliği; YMM Odaları ise Yeminli Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliğine göre işlem yapmaktadırlar.

Odaların yıllık tahmini gelir ve gider bütçesi Yönetim Kurulunca hazırlanıp Genel Kurulca karara bağlanmaktadır.

Oda Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyeleri yanında oda bünyesinde oluşturulan komite, kurul ve komisyonlarda üye olarak görev yapanlara katılacakları toplantılar için huzur hakkı verilmekte, huzur hakkı miktarları Oda Genel Kurulunca tespit edilmektedir.

Büyük ölçekli odalarda ilgili yönetmelikler uyarınca çıkarılan ve personel, satın alma/ihale ve diğer işlemlerin yürütülmesine ilişkin oda yönergeleri bulunmaktadır.

Üyelerin mali mükellefiyetleri çalışma durumlarına göre (meslek mensubu üye kütüğü ile fiilen mesleki faaliyette bulunanların yazıldığı çalışanlar listesine dâhil olup olmaya göre) farklılık göstermektedir. Yıllık aidat her yıl alınan aidat olup, maktu ve nisbi olmak üzere iki çeşittir.

- Maktu Aidat: Odaya kayıtlı her meslek mensubunun ödemekle zorunlu olduğu aidattır.
- Nisbi Aidat: Çalışanlar listesinde kayıtlı meslek mensubundan alınan aidattır.

Mesleki faaliyette bulunan her üye, yıllık gelir vergisi beyannamesindeki mesleki kazancının, şirket olarak faaliyette bulunduğu takdirde dağıtılsın veya dağıtılmasın, beyan edilen kurum kazancından payına düşen tutarın % 1'ini nisbi aidat olarak ödemektedir. Tahakkuk ettirilecek miktar maktu aidat miktarlarının 1 katından az ve 20 katından fazla olamamaktadır.

Üye borçları belli durumlarda genel kurul kararıyla ertelenebilmekte, kısmen veya tamamen silinebilmektedir.

TÜRMOB'a bağlı 70 SMMM Odası, 2007-2008 döneminde 35.437.733 TL gelir etmiş ve 25.614.620 TL harcama yapmıştır. Odaların gelir fazlası 9.823.113 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu büyüklük içinde İstanbul SMMM en büyük paya sahip olup gelirleri 13.269.721 TL giderleri ise 11.044.092 TL'dir. Ankara ve İstanbul gibi odalar da Birlik gibi gelir fazlası vermekte ve önemli miktarda nakit varlıkları bulunmaktadır. Örneğin Ankara SMM Odasının nakit varlığı 4.617.670 TL olarak bildirilmiştir.

SMMM odalarının gelirleri büyük ölçüde aidat gelirlerinden oluşmaktadır. İstabul SMMM gelirleri içinde % 42,5 maktu aidat, % 29,5 nispi aidat olmak üzere aidatların payı % 72'ye ulaşmaktadır. Ankara SMMM'de ise aidatların payı % 65 olup diğer SMMM'lerde ise maktu ve nispi aidatlar yaklaşık % 30, % 30 toplam % 60 gibi bir paya sahip bulunmakta, bazı SMMM odalarında % 45'e kadar gerileyebilmektedir. Aidat gelir dışında TESMER payları ile faiz gelirleri önemli paya sahiptir.

Giderleri ise personel giderleri, yönetim giderleri ve eğitim giderlerinden oluşmaktadır.

Giderlerin % 7'si Oda organlarına ilişkin giderlerden meydana gelmekte olup, huzur haklarının odalarda da önemli bir gider payı oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Odalarda da TESMER şubeleri bulunmakta olup, bazı odalarda TESMER gelir ve giderleri oda bütçesi içinde bazılarında yarı bütçeler ile takip edilmektedir. Ankara SMMM Odasında TESMER gelir ve giderleri oda bütçesi içinde yer almaktadır.

Bazı odalarda Birlik gibi şirket kurabilmektedir. Bu çerçevede örneğin Ankara SMMM Odasının Basın Yayın Dağıtım İktisadi İşletmesi adıyla faaliyet gösteren bir iktisadi işletmesi bulunmaktadır. Odanın 01.01.2008-31.12.2008 dönemine ilişkin Gelir Tablosundaki gelirler 928.875 TL, giderleri ise 1.211.298 TL olarak gerçekleşmiştir.

TÜRMOB'a bağlı 8 Yeminli Mali Müşavirler Odası bulunmakta olup bunların 2007-2008 dönemi geliri 4.168.156 TL, giderleri 2.563.537 TL, gelir fazlası ise 1.604.619 TL olarak gerçekleşmiştir. Ankara YMM Odasının 2007-2008 dönemindeki gelirleri 1.101.386 TL, giderleri ise 515.117 TL olarak gerçekleşmiştir.

YMM odalarında aidat gelirlerinin payı % 50 ile % 70 arasında değişmektedir. Ancak aidatların dağılımı YMM odalarında farklı olup büyük ölçüde nispi aidatlardan oluşmakta ve aidatların % 80'den fazlasını teşkil etmektedir.

YMM odalarının giderleri ise ağırlıklı olarak personel giderleri ve büro giderlerinden oluşmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği

Türkiye Noterler Birliğinde, odaların ayrı gelirleri bulunmamakta, tüm gelir merkezde toplanmakta, odalar dâhil tüm giderler merkezde muhasebeleştirilmektedir. Birlik ve Noter odalarında Tek Düzen Muhasebe Sistemi uygulanmaktadır. Tutulacak defterler "Noterlik Kanunu Yönetmeliği" ile belirlenmektedir. Birlik kendi uygulamalarına has olmak üzere bir "Hesap Planı" belirlemiş olup, tüm muhasebe işlemlerinde bu plan dâhilinde işlem yapılmaktadır.

Noter odaları aylık harcamalarla birlikte her ay geçici mizanlarını Birlik Merkezine göndermekte ve muhasebe kayıtlarına alınmaktadır.

Birlik ve Noter odalarının mali durumu aylık olarak raporlanmakta, üçer aylık dönemler sonunda Birlik Yönetim Kuruluna bilgi verilmektedir. Yıllık olarak hazırlanan raporlar (Mizan, gelir-gider tabloları, bilanço ve tahmini bütçe) ise her yıl Birlik Genel Kuruluna sunulmaktadır.

Birlik aidatını ödemeyen noterlere, Adalet Bakanlığınca işten el çektirilmektedir.

Birlik ve odalarda 2008 itibarıyla 167 personel çalışmakta, bunlardan 110'u merkezde, 57'si odalarda istihdam edilmektedir. Merkezde çalıştırılan personel sayısı 2004 yılında 76 iken, 2008 yılında % 45 artışla 110'a ulaşmıştır. Odalarda çalışan personel sayısı ise 58'den 57'ye düşmüştür.

Merkezde çalışan personelin brüt aylık maliyeti 2007 yılında 3.476 TL, odalarda çalışan personelin brüt aylık maliyeti 2.727 TL olarak gerçekleşmiştir. Merkezde çalışan personele brüt aylık 1.555 YTL ile 12.659 TL arasında ödeme yapılmaktadır.

Birlik gelirlerinin üçte biri % 1,5 hâsılat paylarından, üçte ikisi de boş bulunan noterliklerin işletilmesinden elde edilen hâsılattan oluşmaktadır. Gelir fazlasının nemalandırılmasından elde edilen faiz gelirleri de üçüncü büyük kalemi oluşturmaktadır. Diğer gelirler ise önemsiz olup % 2 civarında bir orana tekabül etmektedir.

Birlik ve noter odalarının gelirleri sürekli fazla vermektedir. Gelir fazlaları vadeli hesap ile günlük repoda değerlendirilmektedir. Nemalandırılacak tutarlar için Birlik Yönetim Kurulunun belirlediği bankalardan yazılı olarak faiz teklifleri alınmakta, yönetim kurulu üyelerinin görüşleri doğrultusunda işlem yapılmaktadır. Bu konuda profesyonel bir danışman kullanılmamaktadır. Gelir fazlalarının bir kısmı da "Kıdem Tazminatı Fonuna" aktarılmaktadır.

2003 yılında toplam gelirlerin % 36,45'i % 1,5 paylardan oluşurken, 2008 yılında bu pay % 28,1'e düşmüş, faiz gelirlerinin payı da % 8,6'dan, % 3,3 e gerilemiştir. Aynı dönemde boş noterliklerin işletilmesinden elde edilen hâsılat ise % 51,9'dan % 66,1'e yükselmiştir. Bu yükselişte boş noterliklerin artması önemli rol oynamış, 2003 yılında 119 olan boş noterlik sayısı 2008 yılında 179'a ulaşmıştır.

Birlik ve oda giderlerinin üçte ikisi (% 60-70 arası) personel giderleri ve kıdem tazminatlarından oluşmaktadır.

Giderlerin % 15'i odalarda, % 85'i merkezde harcanmaktadır. Odalarda 2006-2007 döneminde 2.609 TL ortalama brüt maliyetle 61, 2007-2008 döneminde 2.727 TL ortalama brüt maliyetle 57 personel istihdam edilmiştir.

Birliğin 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit varlığı **9.720.761,99 TL** olarak bildirilmiştir.

Birliğin, 2003-2008 döneminde yaklaşık **50.000.000 TL** gelir fazlası bulunduğu, bu gelir fazlalarını ise Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Fonuna aktarıldığı, bu nedenle nakit varlığının düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Birlik Ankara'da **31.872.292 TL** harcayarak yeni ve büyük bir merkez binası inşa ettirmiş ve 2009 yılında bu binaya taşınmıştır. Bu binanın harcamaları Birlik gider kalemleri içinde yer almamış, Birlikçe Sosyal Sabit Tesisler Fonundan karşılandığı bildirilmiştir. İlgili Kanun ve Yönetmeliklerde bu isimde bir fon kurulmasına ilişkin bir hükme rastlanılmamıştır.

Noterler arasında mali yönden yardımlaşma sağlamak amacıyla 1995 yılında Noter Yardım Sandığı Fonu kurulmuştur. Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar (Aylık gayrisafi gelirinin % 3,5'u), Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır. Noterlere istedikleri zamanlarda nemalarıyla birlikte biriken paraları toptan ödeme şeklinde iade edilebilmekte veya kredi verilebilmektedir. Kredi toplam fon alacağının % 75'ini geçmemekte ve 10 yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmamaktadır. Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır. 2007 yılı sonu itibarıyla Fon mevcudu 139.553.603 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 163.436.208 TL olarak bildirilmiştir.

Meslekten ayrıldıklarında ve emekliliklerinde Noterlere veya ölümleri halinde mirasçılarına mali yönden imkân sağlamak amacıyla 1998 yılında Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Fonu oluşturulmuştur. Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar ve gönüllü yatırımlar, Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır. 2003 yılından itibaren Birliğin gelir fazlaları da bu fona aktarılmaktadır. Fondan iade ancak noterlikten ayrılma, emekli olma veya ölüm halinde yapılmaktadır. Noterlere veya kanuni mirasçılarına isteğe bağlı olarak toptan ödeme veya 85 yaşına kadar emekli aylığı bağlanmaktadır. Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır. Fon mevcudu 2007 yılı sonu itibarıyla 235.852.578 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 283.782.874 TL olarak bildirilmiştir.

Birlik ve odalarda çalışan personel ile noterliklerde çalışan personele ödenecek kıdem tazminatlarının karşılanması amacıyla 1972 yılında Kıdem Tazminatı Fonu oluşturulmuştur. Fonun geliri, Birlik bütçesinden bu amaçla ayrılacak miktarlar ile bunların nemalandırılmasından oluşmaktadır. Bu amaçla 2003 yılında 3.685.000 YTL, 2004 yılında 4.115.000 YTL, 2005 yılında 4.900.000 YTL, 2006 yılında 8.500.000 YTL, 2007 yılında da 7.750.000 YTL aktarma yapılmıştır. Fondan emekliye ayrılan Birlik, oda veya noterliklerde çalışan personelin kıdem tazminatları ödenmektedir. 2008 yılında bu kapsamda 603 noterlik personeline ve 9 birlik ve oda personeline ödeme yapılmıştır. Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır. Fonun mevcudu 2007 yılı sonu itibarıyla 102.195.081 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 118.208.155 TL olarak bildirilmiştir.

Türkiye Noterler Birliği, noter ve noterlik personeline her yıl bütçesinin "noter veya noterlik personeline verilecek borç" faslına konulacak ödenekten borç vermesi imkânı bulunmaktadır. Noterlik personeline verilecek borç miktarı, almakta oldukları aylık brüt ücretin iki katını geçmemek üzere iki yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmadan sadece masraf tahsil edilmektedir. Yılda yaklaşık 1.800 personel bu imkândan yararlanmaktadır.

Noterler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı geliştirmek amacıyla Türkiye Noterler Birliği Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfı da kurulmuştur. Vakfın 31.12.2007 tarihi itibarıyla 11.490.590 TL, 2008 sonu itibarıyla da 13.319.249,53 TL nakit varlığı olduğu ve vadeli hesaplarda değerlendirildiği, Birliğin mülkiyetinde olup vakfa tahsis edilen Ankara-Çubuk yolu üzerindeki bir arsa üzerinde termal sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı, Ankara Gölbaşında, göl kenarında üzerinde inşa halinde bir bina bulunan 4.154 m2 arsanın 1.400.000 TL bedelle satın alındığı ve sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı, Üniversite kurmak için çalışmalar yapıldığı, yüksek nakit varlığına rağmen 2006 yılında 9.600 TL ve 2007 yılında ise 18.000 TL sosyal yardımda bulunulduğu görülmüştür.

Vakfın sosyal yardımlaşmadan daha çok sosyal tesis kurulması amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır.

Noterler, ayrıca yaptıkları işlemlerden ortaya çıkabilecek tazminat ve diğer ödemeleri karşılamak üzere göreve başlama tarihinden itibaren 2 ay içinde Noterliğin bir yıllık gayri safi gelirinin % 5'i tutarında teminatı milli bankalardan herhangi birisine yatırmakta ve Teminat Hesabı açmaktadır. Bu hesap üzerine "Adalet Bakanlığı veya Cumhuriyet Savcılığı'ndan talimat verilmedikçe bu hesaptan para çekilemez." şerhi konulmaktadır. Teminat parası noterin şahsi parası olduğu için hesap vadeli olarak açılabilmekte ve vade sonunda tahakkuk eden faiz de noter tarafından çekilebilmektedir. Noterler, ilk yılı takip eden yıllarda da bir evvelki yıla ait fiili gayrisafi gelirlerinin % 1 ini o yılın Şubat ayı sonuna kadar teminat olarak aynı hesaba yatırmaktadır. Noterliğin sona ermesinden sonra hesaplar incelenmekte, bir aykırılık görülmezse tamamı, bir eksiklik görülürse buna karşılık gelen tutar bloke edilerek kalanı ilgili notere veya mirasçılarına iade edilmektedir.

Noterler Birliğince, Noterlik Hukuku alanında bilimsel araştırmalar yapılması ve noterlik mesleğinin gelişmesini sağlamak amacıyla Türkiye Noterler Birliği Noterlik Hukuku Araştırma Enstitüsü Vakfı kurulmuştur. Vakıf Birlik ile Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından kurulmuştur. Vakfın mali ihtiyaçları Birlikçe karşılanmaktadır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

TÜRSAB'ın her türlü mali, nakdi, ayni ve muhasebe işlemleri "TÜRSAB Mali ve Muhasebe Statüsü" ile düzenlenmiş olup statüde bulunmayan hususlarda genel kurul ve yönetim kurulu kararları uygulanmaktadır.

Birliğin tüm gelir ve giderleri merkez muhasebe birimince takip edilmekte, bölgesel yürütme kurullarının giderleri de merkezden ödenmektedir.

Birliğin muhasebesi, tek düzen hesap planı uygulanarak bilanço esasına göre tutulmaktadır. Birliğin bütçe yılı 1 Kasım'dan başlamakta ve ertesi yıl 31 Ekim'de sona ermektedir.

Zorunluluk bulunmamasına rağmen genel kurul toplantılarında üyeleri bilgilendirmek amaçlı denetim kurulu faaliyet raporu ve mali rapor genel kurul üyelerinin bilgi ve görüşlerine arz edilmektedir. Mali rapor bilançoyu, aylara göre gelir gider çizelgesini, iki yıllık dönemi kapsayan gelir tablosunu, faaliyet gider tablosunu, genel yönetim giderleri tablosunu, açılan acenta sayısını, tahmini gelir ve gider bütçesini içermektedir.

Birlik denetim kurulunun üç aylık denetim raporları Bakanlığa gönderilmektedir.

Birlik nakit fazlaları en yüksek nema veren bankalarda 1 veya 3 aylık mevduat şeklinde nemalandırılmaktadır.

Birliğe kayıt ücreti 20.000 TL olup, nakden ve bir defada tahsil edilmekte, yıllık aidat ise üye kayıt ücretinin % 5'i olarak uygulanmaktadır. Üye kayıt ücreti ve yıllık aidat her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi

uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılarak uygulanmakta olup 2009 yılı için 24.012,80 TL olarak tespit edilmiştir.

2007 yılından öncesinde, kayıt ücreti ve yıllık aidat genel kurul tarafından belirlenmiştir. Örneğin 10.11.2001 tarihli 15. Genel Kurulda 2002 yılı için 35.000 TL, 2003 yılı için 50.000 TL; 06.12.2003 tarihli 16. Genel Kurulda 2004 yılı için 85.000 TL ve 2005 yılı için 120.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Rekabet Kurulu'nun 17.12.2003 tarihli 03-80/967-397 sayılı kararıyla Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) tarafından, Kasım 2001 tarihinde alınan Genel Kurul kararı ile yüksek giriş aidatı uygulanarak piyasaya girişlerin engellenmesi suretiyle 4054 sayılı Kanun'un ihlal edildiğine karar verilmiş ve Birliğe 193.764 TL para cezası kesilmiştir.

Rekabet Kurulunun 17.12.2003 tarihli kararı üzerine 15.5.2004 tarihinde toplanan olağanüstü genel kurul kararıyla giriş ücreti 20.000 TL olarak belirlenmiş, Kurulun bu ücreti de yüksek bulması ve 4 ay süre tanıması üzerine 24.08.2004 tarihinde olağanüstü bir kurul daha toplanmış giriş ücreti (A) grubu için 18.000 TL, (B) grubu için 16.000 TL, (C) grubu için 14.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Giriş ücretinin yüksek uygulandığı yıllarda, Seyahat Acentesi İşletme Belgesi, devredilebilen bir değer olarak işlem görmüştür. Şöyle ki, TÜRSAB giriş ücretindeki artış, fiili olarak belgenin ikinci el piyasasını oluşturan devir piyasasında da belgenin değerini artırmaktadır. Böylece, isletme belgesi kimi zaman girişimciler tarafından bir çeşit yatırım aracı olarak görülmüştür.

Rekabet Kurulunun kararları ile sektörden gelen taleplerin değerlendirilmesi sonucunda 28.12.2006 tarihli ve 5571 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeyle, giriş ücretinin genel kurulca belirlenmesi uygulamasına son verilmiş ve giriş ücreti Kanunda doğrudan 20.000 TL olarak tespit edilmiştir. Bu rakam her yıl yeniden değerleme oranı uygulanarak artırılmaktadır.

Birliğin gelirlerinin % 60 ile % 76 arasında değişen oranlarda tutarı, giriş ücretinden oluşmaktadır. Giriş ve aidat dışındaki gelirleri ise seyahat acentalarına sunulan çeşitli hizmetler karşılığı tahsil edilen gelirlerden meydana gelmektedir. Ancak bu gelirlerin azaldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmada sözkonusu azalmanın nedeninin Birlikçe sözkonusu hizmetleri sunmak ve gelirleri tahsil etmek üzere TÜRSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ticaret Ltd. Şti'nin kurulması olduğu anlaşılmıştır.

Söz konusu şirket kurulmadan önce bir takım hizmetlerin TÜRSAB tarafından verildiği, bu hizmetler karşılığında acentalara bağış makbuzu kesildiği, acentaların ise bu makbuzları gider olarak kaydedemediği, ayrıca TÜRSAB'ın tahsil ettiği tutarların hizmet bedeli mi bağış mı olduğu ile KDV tahsil edilip edilmeyeceği hususunun da tartışma yarattığı görülmüştür.

Birlikçe, adı geçen Şirketin kurulması hususunda 11.11.2005 tarihinde bir hukukçudan hukuki mütalaa alınmıştır. Söz konusu mütalaada, Birliğin hukuki durumu itibarıyla şirket kurma hususunda hak ehliyetine sahip olduğu, şirkete kurucu ortak olma kararının yönetim kurulunca verilebileceği savunulmuştur.

Netice olarak, şirketin kurulmasıyla bazı hizmetler ve tahsilâtlar şirketçe yapılmaya başlanmış, Birliğin bu çerçevedeki gelir ve giderleri de azalmıştır.

Birliğin giderleri ana kalemler itibarıyla, personel giderleri, bölgesel yürütme büroları giderleri, genel giderler ve faaliyet giderlerinden oluşmaktadır. Faaliyet giderlerinde meydana gelen azalma yukarıda belirttiğimiz üzere şirket kurularak hizmetin bu şirket üzerinden sağlanmaya başlamasından kaynaklanmaktadır.

Personel giderleri içerisinde danışman ve müşavir giderleri dikkat çekmektedir. Ayrıca sosyal giderlerinde azalma gözükmektedir.

Türkiye Bankalar Birliği

Birliğin hesap yılı 1 Temmuzda başlayan ertesi yıl 30 Haziran tarihinde sona eren 12 aylık dönemdir. Birliğin hesap ve işlemleri Birlik Yönetim Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan "Muhasebe Prensipleri ve Bütçe Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Birliğin bütçesi her yıl yapılan Genel Kurullarda belirlenmektedir. Bütçede öngörülen giderlerin karşılanabilmesi için üyelerin yatırması gereken aidat ve gidere katılma payı toplam olarak tespit edilmektedir. Tespit edilen söz konusu toplam aidat ve katılma payı oy paylarına göre üyelere paylaştırılmaktadır.

Birliğin ana gelir kaynakları, üyelerden alınan katılma payları, düzenlenen eğitimler için katılanlardan alınan ücretler ve nakit fazlalarının değerlendirilmesi sonucu sağlanan faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Birliğin Akmerkez'de iki katı ve Şilede 238.040 m2 arazisi bulunmaktadır. Arazi ile ilgili Orman Genel Müdürlüğü ile ihtilaf bulunmaktadır.

Birliğin giderlerinin yaklaşık % 50'si personel giderlerinden oluşmaktadır. Diğer önemli gider kalemleri ise eğitim giderleri, sosyal proje giderleri, büro giderleri, tanıtım-konferans giderlerinden oluşmaktadır. Son yıllarda yürütülen iki önemli özel proje bulunmaktadır. Bunlar "Çok Yaşa Bebek Projesi" ve "İstanbul'un Uluslararası Bir Finans Merkezi Olması Projesi"'dir. Özel projelere faaliyetler içinde daha detaylı yer verilmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği'nin, normal muhasebe hesapları dışında "EFT Muhasebe Sisteminde" izlenen ikinci bir özel hesabı bulunmaktadır. TCMB bünyesinde 1990 yılında bankalar ve katılım bankaları tarafından kullanılmak üzere EFT/EMKT merkezi kurulmuştur. Söz konusu merkezin Bankalarla olan işleyişi için gerekli yatırım ve cari harcamalar Bankalarca karşılanmaktadır. Mal ve hizmet alımları için Türkiye Bankalar Birliği ilgili şirketlerle sözleşme imzalamakta ve bedelleri ödemektedir. Bilahare bankalara payları bildirilmekte, bankalar da paylarını açılmış

bulunan özel hesaba yatırmaktadır. Söz konusu hesapta 30 Haziran 2007 itibarıyla 3.353.477 TL, 30 Haziran 2008 itibarıyla de 3.325.476 TL nakit bulunmaktadır.

Birlik ayrıca personeline yapacağı kıdem tazminatı ödemelerini karşılamak üzere fon oluşturmuş olup, her yıl gerekli miktar fona ilave edilmektedir. Fonun 30 Haziran 2008 tarihi itibarıyla bakiyesi 1.313.205 YTL'dir.

Her yıl Mayıs ayında, Birliğin faaliyet raporu, denetçi raporları, bilanço, hesap durumu, bağımsız denetim raporu ve sonraki yıla ilişkin bütçe tasarısı internet sitesinde kamuoyuna açıklanmaktadır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Birliğin mali yılı 1 Temmuzda başlayıp, 30 Haziran'da sona ermektedir.

Birliğin giderleri, oy paylarına göre üyelere eşit olarak paylaştırılmaktadır. Üyelerden giriş aidatı, yıllık aidat veya gider katılım payı adlarıyla tahsilâtlar yapılmaktadır.

Birlik, muhasebe kayıtlarını "Tek Düzen Genel Hesap Planı"nı esas alarak düzenlemekte, Yevmiye Defteri, Defteri Kebir ve Envanter Defteri tutulmaktadır.

Birliğin giderlerinin ana kalemler itibarıyla personel giderleri, tanıtım ve web sitesi giderleri, kira giderleri ve eğitim giderlerinden oluştuğu görülmektedir.

Birliğin gelir açısından bir probleminin olmadığı, herhangi bir tahsilât sorunu bulunmadığı ve sürekli olarak gelir fazlası bulunduğu görülmektedir. Birliğin gelir fazlaları aylık olarak "Katılma Hesaplarında" değerlendirilmektedir.

Katılım Bankalarınca katılım hesapları toplamı üzerinden kesilen sigorta primleri, Özel Finans Kurumları "Güvence Fonu" adıyla 2005 yılına kadar ayrı bir hesapta izlenmiş ve yönetilmiştir. Söz konusu fon 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde 25.11.2005 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir. Fonun devredilen bakiyesi 69.917.569 YTL'dir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Birlikte tek düzen muhasebe sistemi uygulanmakta, detaylı ve ayrıntılı olarak hesaplar izlenmekte ve analize imkân verecek ayrıntıda raporlanmaktadır. Hesap dönemi takvim yılıdır. Genel kurulda kabul edilen yıllık aidatlar ile gider payları, üyelerce Temmuz ve Ocak aylarında iki eşit taksitle ödenmektedir.

Giderleri içinde en büyük payı personel giderleri almaktadır. 2007 yılı sonu itibarıyla 29 personel görev yapmakta olup, 2007 yılında aylık ortalama brüt ücret maliyeti 5.959 YTL olarak gerçekleşmiştir. Birliğin yıllar itibarıyla personel sayısı son altı yılda 17'den 29'a çıkmıştır.

Birlik, sürekli nakit fazlası vermekte ve devreden gelir fazlası giderek artmaktadır. Devreden gelir fazlası 2007 yılı sonunda 1.593.741 TL'ye ulaşmış ve 2007 yılında toplanan gider payını aşmış bulunmaktadır. Birliğin nakit ve gelir fazlası yıllık yüksek tutarlara ulaşmasına

rağmen, üyelerden tahsil ettikleri gider paylarından indirime gitmeme nedeni anlaşılamamıştır. Denetim raporlarında da bu hususa hiç değinilmediği görülmektedir.

Gelirlerin en büyük bölümü üyelerden tahsil edilen yıllık aidat ile giderlere katılma paylarından oluşmaktadır. Aidat ve pay tutarları bütçe ile birlikte genel kurulda belirlenmekte, her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte tahsil edilmektedir.

Eğitim, kurs ve seminer karşılığı yapılan hizmetler karşılığında yararlananlardan ücret alınmaktadır. Birlik kâr amacı gütmemesine rağmen bu hizmetler karşılığında maliyetlerinin iki katı tutarında hizmet bedeli tahsil etmektedir. Nitekim 2002 yılı hariç bu hizmetlerden önemli miktarda gelir elde ettiği görülmektedir.

Birliğin önemli gelirlerinden birisi de Lisans belgeleri düzenleme karşılığında elde ettiği gelirlerdir. Ayrıca sürekli gelir ve nakit fazlası bulunduğundan, söz konusu miktarların nemalandırılmasından da önemli tutarlarda faiz geliri elde etmektedir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Birliğin bütçe dönemi takvim yılıdır. Birlik bütçe uygulamasından Yönetim Kurulu sorumlu olup Birliğin tahmini bütçesi ile gelir ve giderleri Birlik Genel Kurulunca kabul edilerek yürürlüğe girmektedir.

Şirketler Birlik üyeliğine girişte, Genel Kurul tarafından belirlenen miktarda giriş aidatı ödemekte, ayrıca her yıl Birlik giderlerine masraf iştirak payı katılmaktadırlar. Masraf iştirak payları, şirketlerin bir önceki yıla ait doğrudan yazılan primleri esas alınarak hesaplanmaktadır. Katılım payının % 75'i tüm şirketlerden, % 25'i ise tüm şirketler prim ortalamasından daha yüksek prim toplayan büyük şirketlerden tahsil edilmektedir.

Birliğin esas olarak geliri üyelerden topladığı masraf katılım payları ve giriş aidatları ile gelir fazlalarının nemalandırılmasından elde ettiği faiz gelirleridir. Giderleri içinde ise personel giderleri, kira ve bina giderleri, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfına Yardım giderleri, Televizyon programları sponsorluk giderleri, yurt dışı kuruluşlara ödenen aidat giderleri, ana kalemleri oluşturmaktadır.

Birliğin sürekli 5.000.000-6.000.000 TL civarında gelir fazlası bulunmakta, söz konusu fazla, sabit getirili menkul kıymetler ile banka mevduatlarında değerlendirilmektedir.

Birlik Personeline 2007 yılında yapılan brüt ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup, ücretler aylık brüt 1.900 TL ile 29.000 TL arasında değişmektedir.

Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği ve Türkiye Tohumcular Birliği yeni kurulduğundan bu kuruluşların mali yapılarına ilişkin bir bilgi edinilememiştir.

- **MALİ YAPI VE UYGULAMALARA İLİŞKİN ÖNERİLER**

Yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler sonucunda meslek kuruluşlarının mali uygulamalarına ilişkin olarak;

Öneri 14- Mesleki faaliyetlerin yerel düzeyde yoğunlaşması ve üst birliklerde ihtiyaç fazlası kaynak birikimine yol açması nedeniyle taşra birimlerinden birlik ve konfederasyonlarına aktarılacak payların üst sınır (% 5 gibi) konularak yeniden belirlenmesi,

Öneri 15- Meslek kuruluşlarının şirket kurmaları, kurulmuş olanlara katılmaları ve söz konusu şirketlerin yönetimleri ile ilgili usul ve esasların yeniden belirlenmesi,

bu kapsamda;

- Meslek kuruluşlarının esas amaç ve işlevleriyle örtüşmeyen ve amaç sapmasına/çatışmasına neden olan görev ve hizmetlerinin, bu kuruluşlardan alınarak belli kurallar çerçevesinde piyasa koşulları içerisinde yürütülmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması,

- Meslek kuruluşlarının şirketlere ortak olmasına ilgili Bakanlık veya ilgili kamu kurumunca izin verilmesi, verilecek izinlerde kurulacak şirketin iştigal sahasının meslek kuruluşunun amaçlarıyla ile ilgili olmasına dikkat edilmesi ve izinde açıkça yer alan iştigal konularının ticaret sicilinde yer alan ana sözleşmelerde aynen yer almasının sağlanması,

- Meslek kuruluşlarının şirketlerde münferit veya topluca % 51 ve üzerinde sermaye payına sahip olmasının yasaklanması, zorunlu durumlarda (yeni bir alanda yatırım yapılması, özel şirketlerin talepte bulunmayacağı alanda faaliyet göstermesi, ARGE gibi) ortak olunmasına Bakanlar Kurulu Kararıyla izin verilmesi ancak en geç beş yıl içinde meslek kuruluşlarının münferit veya topluca sermaye payının % 5'in altına indirilmesi, beş yılın sonunda sermaye payının bu düzeye inmemesi halinde bu miktarın üzerindeki payın Özelleştirme İdaresinin yönetimine geçmesi ve en geç bir yıl içinde özelleştirilerek TÜBİTAK'a aktarılması,

- Meslek kuruluşlarınca ortak olunan şirketlerin yönetim kurullarında görev alanlara ödenecek ücretlerin KİT'lerde görev alan kamu görevlilerinde uygulanan yönteme benzer bir usulle sınırlanması,

önerilmektedir.

Öneri 16- Görev süresi sona eren yönetimlerin, meslek kuruluşlarınca kurulan veya gelirinin % 50'den fazlası meslek kuruluşlarına ait olan vakıflarla ilişkisinin sonlandırılmasını teminen, söz konusu vakıfların yönetimlerinin, meslek kuruluşunun seçilmiş mevcut yönetimlerinden oluşması/oluşturulması yönünde düzenleme yapılması,

Öneri 17- Birlik ve odaların bağış ve yardımlarının toplam brüt oda gelirlerinin % 5'ini aşmaması, bu bağış ve yardımların genel kurullarınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yapılabilmesi,

Öneri 18- Birlik ve odalarca verilen hizmetler karşılığı tahsil edilen ücretler ile kimlik ve ruhsat gibi düzenlenen bazı evrak karşılığında tahsil edilen bedellerin aşırı fiyatlandırılması ve bu konuda meslek kuruluşları bünyesinde öz denetim mekanizmalarının işlevsiz kalması sebebiyle öz denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi veya söz konusu tarife ve ücretlerin ilgili Bakanlık veya uygun görülecek bir kamu otoritesince onaylanmasına yönelik düzenlemeler yapılması ile aidatların asgari ücrete bağlı olarak çerçeve kanunda belirlenecek alt ve üst sınırlar içinde genel kurullarca belirlenmesi,

Öneri 19- Meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında oluşan gelir fazlalarının değerlendirilmesini teminen gerek vergileme gerekse söz konusu fazlalığın zorunlu olarak çeşitli bilimsel ve toplumsal amaçlarla (mesleki eğitim tesislerinin kurulması/desteklenmesi, kamuya yararlı derneklere ve vakıflara tahsis edilmesi, Ar-Ge çalışmaları için TÜBİTAK'a tahsis edilmesi vb.) kullanılmasına yönelik düzenlemeler yapılması ve bu kapsamda 5174 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin yürürlükten kaldırılarak birlik, oda ve borsa bütçelerinden Sanayi ve Ticaret Bakanlığına pay ayrılması uygulamasına son verilmesi,

önerilmektedir.

G- MESLEK KURLUŞLARININ VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİNE DAİR ÖNERİLER

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu kurumu veya kamu kuruluşu olmamakla birlikte, Anayasanın 135 inci maddesi ve kuruluş kanunlarındaki hükümler çerçevesinde faaliyet gösteren ve belli kamusal hizmet ve faaliyetler yürüten kuruluşlardır. Bu nedenle bu kuruluşların mesleğe, meslek mensuplarına ve ilgili mevzuatı çerçevesinde belli hizmetlerden yararlananlara veya toplumun geneline yönelik olarak yürüttükleri ve "kamu hizmeti" niteliğinde olmayan hizmet ve faaliyetleri de bulunabilmektedir.

Meslek kuruluşları, Anayasa ve yasalarda tarif edilen kuruluş amaçları, işlevleri, görevleri ve nitelikleri itibarıyla ticari veya sınai nitelikli faaliyetler yürütmemektedir. Daha doğrusu bu tür faaliyetleri olsa bile, bunlar esas faaliyet alanlarının gereği veya sonucu olarak yürütülmemektedir. Çünkü meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları ve faaliyet alanları kendi mevzuatlarıyla belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır.

Bu itibarla, meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarının faaliyet, hizmet, işlem ve tasarruflarının vergilendirilmesinde bazı özel durumlar ve farklılıklar bulunmaktadır. Esas olarak ticari ve sınaî faaliyetlerde, kâr elde etmeye yönelik olarak kazanç getirici faaliyetlerde bulunmadıklarından bu kuruluşların yürüttükleri faaliyetler vergiye tabi değildir.

Fakat genel olarak gelir ve kurumlar vergisi bakımından geçerli olan bu durum, diğer vergi kanunları bakımından farklılık göstermektedir (bu kuruluşların belli konularda gelir ve kurumlar vergisi bakımından da vergisel yükümlülükleri bulunmaktadır). Meslek kuruluşları bazı vergi kanunları bakımından diğer mükelleflerden farksızdır ve bunlara muafiyet ve istisna tanınmadığı durumlarda vergi veya harç ödemektedirler. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının vergisel yükümlülüklerinin ilgili vergi kanunları çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, bazı meslek kuruluşlarının/üst kuruluşlarının kendi kanunlarında vergisel bağışıklıklara ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. 6362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun "muafiyetler" başlıklı 65 inci maddesinde, *"esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının, kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve bu amaçlarına uygun olarak kullanılmak üzere iktisap ettikleri ve edecekleri gayrimenkuller ile bu kuruluşların görevleri dolayısıyla elde*

ettikleri gelirler, katma değer vergisi ve emlak vergisi hariç her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır." hükmüne yer verilmiştir. Keza, 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu'nda (muafiyet başlıklı 38 inci madde) yer alan *"Alt birlikler ve Birlik, 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulan kooperatiflere sağlanan her türlü vergi ve harç muafiyetinden aynı koşullarla yararlanırlar."* hükmüyle de kooperatiflere tanınan ayrıcalıklar bu kanun Kapsamında faaliyet gösteren alt birliklere ve Türkiye Tohumcular Birliğine de tanınmıştır. Diğer meslek kuruluşları/üst kuruluşlarının kuruluş kanunlarında vergisel bağışıklıklar konusunda bu şekilde genel bir hüküm (istisnai bazı iş/işlem/belgelere ilişkin istisnalar hariç) bulunmamaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının vergisel yükümlülükleri temel bazı vergi kanunları ve mevcut uygulamalar çerçevesinde aşağıda ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

• **GELİR VERGİSİ**

Bilindiği gibi gerçek kişilerin gelirleri, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu uyarınca gelir vergisine tabidir. Verginin konusu gerçek kişilerin gelirleri olup, gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı olarak tanımlanmıştır. Gelirin unsurları ise (gelire giren kazanç ve iratlar); ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlar olarak sayılmıştır. Kanunda sayılan gerçek kişiler verginin mükellefi olup, mükellefiyet tam ve dar mükellefiyet olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Meslek kuruluşları "kamu tüzel kişisi" olup, tüzel kişi olmaları yönüyle bunların gelirleri gelir vergisi kapsamına girmemekte ve kendi kuruluş kanunlarına göre elde ettikleri gelirleri gelir vergisine tabi bulunmamaktadır.

Ancak, meslek kuruluşlarının Gelir Vergisi Kanunu'ndan doğan bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. Ayrıca, yukarıda belirtilen genel kuralın aksine Gelir Vergisi Kanununda yapılan özel bazı düzenlemelerle tüzel kişilere yapılan bazı ödemeler gelir vergisine tabi kılınmıştır. Dolayısıyla kurumlar vergisi kapsamında yer almayan tüzel kişilere yapılan bazı gelir ödemeleri Gelir Vergisi Kanunu'na göre vergilendirilebilmektedir.

193 sayılı Kanunun "vergi tevkifatı"nı düzenleyen 94 üncü maddesi, *"kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketler, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri, kooperatifler"* ve Kanunda sayılan diğer kişiler bu maddede sayılan ödemeleri nakden veya hesaben yaptıkları sırada istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecbur tutulmuşlardır. Meslek kuruluşları da bu madde kapsamına girmekte olup, bu kapsamda yaptıkları ödemelerden tevkifat yapma yükümlülükleri bulunmaktadır. Yapılan vergi tevkifatı muhtasar beyanname ile mevzuatta belirtilen süre ve usul çerçevesinde ilgili vergi dairesine ödenmekte/bildirilmektedir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinde parantez içi hüküm olarak; *"Kanunla kurulan dernek ve vakıflar, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar, kamu menfaatine yararlı dernekler ile dernek ve vakıf olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi vergi uygulamalarında dernek ve vakıf olarak kabul edilenler hariç, dernek ve vakıflar ile tam mükellef kurumlara ödenenler dâhil"* hükmü bulunmaktadır. Görüldüğü gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Gelir Vergisi Kanununda *"odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları"* şeklinde geçmektedir.

Bu kuruluşlar Kanunda anılan şekilde tanımlanmakta ve tasnif edilmektedir. Hükümde ifade edildiği üzere, meslek kuruluşları hukuki nitelikleri itibarıyla vakıf ve dernek olmadıkları halde, vergi uygulamalarında *"siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi"* dernek ve vakıf kategorisinde değerlendirilmektedirler. Aksi belirtilmediği, ismen tasrih edilmedikleri sürece vergi mevzuatı bakımından dernek ve vakıf statüsünde görülmektedirler. Uygulamada, diğer vergi kanunlarında bu şekilde açık bir hüküm olmadığı halde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları vergi mevzuatı bakımından dernek gibi mütalaa edilmekte ve buna göre işlem tesis edilmektedir. Maliye Bakanlığının yaptığı düzenleyici işlemler ve uygulama bu yöndedir.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarının elde ettikleri menkul sermaye iratları ve mevduat faizleri Kanunun 94 üncü maddesi gereğince ödemeyi yapan kuruluşlarca tevkifata tabi tutulmaktadır. Bilindiği gibi meslek kuruluşları ve üst kuruluşları ihtiyaç dışı nakitlerini menkul kıymet almak ve bankada vadeli mevduat hesabı açmak suretiyle değerlendirebilmektedirler. Bu şekilde menkul sermaye iratları veya mevduat faizi elde eden meslek kuruluşlarının gelirleri gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Esasen gelir vergisi mükellefi olmadıkları halde, istisnai olarak belli gelirleri yönünden 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (md. 94) kapsamında vergilendirilen tüzel kişilerle ilgili olarak 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanununda düzenlemeler yapılmış ve bu Kanun kapsamına giren mükelleflerin bazı gelirleri bakımından tevkifat yoluyla vergilendirilmesinin Gelir Vergisi Kanunu yerine Kurumlar Vergisi Kanununa göre yapılması öngörülmüştür. Fakat kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları gibi Kurumlar Vergisi mükellefi olmayan ve bu Kanun kapsamına girmeyen tüzel kişilerin, Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesi kapsamına giren gelirlerinin tevkifat yoluyla vergilendirilmesi yine Gelir Vergisi Kanununa göre yürütülmektedir.

• **<u>KURUMLAR VERGİSİ</u>**

2006 yılında kabul edilen 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu, kurumlar vergisinin konusunu, Kanunda sayılan kurumların (sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadî kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmeler, iş ortaklıkları) kazançları olarak

belirlemiş ve bunların kazançlarının kurumlar vergisine tabi olduğunu hükme bağlamıştır. "Kurum kazancı, gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluşur" hükmüyle de kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu'na yollama yapılmıştır. Kanunda kazancı vergiye tabi tutulan kurumlar, verginin mükellefleri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

"Mükellefler

MADDE 2- *(1)* ***Sermaye şirketleri****: 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirketidir. Bu Kanunun uygulanmasında, Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tâbi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar sermaye şirketi sayılır.*

(2) ***Kooperatifler****: 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa veya özel kanunlarına göre kurulan kooperatifler ile benzer nitelikteki yabancı kooperatifleri ifade eder.*

(3) ***İktisadî kamu kuruluşları****: Devlete, il özel idarelerine, belediyelere, diğer kamu idarelerine ve kuruluşlarına ait veya bağlı olup, faaliyetleri devamlı bulunan ve birinci ve ikinci fıkralar dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler iktisadî kamu kuruluşudur.*

(4) Yabancı devletlere, yabancı kamu idare ve kuruluşlarına ait veya bağlı olup, bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler, iktisadî kamu kuruluşu gibi değerlendirilir.

(5) ***Dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmeler****: Dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler, dernek veya vakıfların iktisadî işletmeleridir. Bu Kanunun uygulanmasında sendikalar dernek; cemaatler ise vakıf sayılır.*

(6) İktisadî kamu kuruluşları ile dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmelerin kazanç amacı gütmemeleri, faaliyetlerinin kanunla verilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine ayrılmış sermayelerinin veya iş yerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerini etkilemez. Mal veya hizmet bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kâr edilmemesi veya kârın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bunların iktisadî niteliğini değiştirmez.

(7) ***İş ortaklıkları****: Yukarıdaki fıkralarda yazılı kurumların kendi aralarında veya şahıs ortaklıkları ya da gerçek kişilerle, belli bir işin birlikte yapılmasını ortaklaşa yüklenmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardan bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep edenler iş ortaklıklarıdır. Bunların tüzel kişiliklerinin olmaması mükellefiyetlerini etkilemez."*

Kurumlar vergisinin konusunu oluşturan kurum kazançları ve verginin mükellefi olarak sayılan kurumlara bakıldığında "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ve bunların "üst kuruluşlarının" kurumlar vergisi mükellefi olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Meslek kuruluşları kâr amacı güden ve bu doğrultuda ticari, sınaî, zirai veya diğer iktisadi faaliyetlerde bulunan kuruluşlar olmayıp, bunlar kamu tüzel kişiliğine sahip olarak Anayasa ve yasalarla belirlenen kuruluş amaçları doğrultusunda ve kendilerine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde faaliyet göstermektedirler. Kâr amacı gütmeyen diğer kamu veya özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiler gibi meslek kuruluşları da kurumlar vergisi mükellefi değildir. Bir başka anlatımla, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları tüzel kişilikleri itibarıyla kurumlar vergisi mükellefi değildirler.

Ancak, bunlara ait iktisadi nitelikteki ticari, sınai ve zirai faaliyetleri kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır. Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, işlevleri ve görevleri arasında kâr

elde etmek amacıyla iktisadi faaliyetler yürütmek bulunmamaktadır. Buna karşın, kendi mevzuatları çerçevesinde yürüttükleri bazı hizmet ve faaliyetler belli nitelikleri gereği vergi mevzuatı açısından iktisadi faaliyet olarak kabul edilmekte ve vergilendirilmektedir. İşte bu noktada kurumlar vergisi bakımından meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerinin veya işletme kurulmaksızın yürütülen iktisadi nitelikli faaliyetlerinin vergiye tabi olup olmadığı hususu önem kazanmaktadır.

5520 sayılı Kanunun verginin konusunu düzenleyen maddesinde sayılan kurumlar arasında *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* ve bunların üst kuruluşları açıkça yer almamıştır. Aynı şekilde verginin mükellefleri arasında da meslek kuruluşlarına ait iktisadi işletmeler sayılmamıştır. Kanun, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerinin kurumlar vergisi mükellefiyetine ilişkin açık bir düzenleme yapmadığı gibi, bu tür işletmeler vergiden muaf tutulan kurumlar arasında da sayılmamıştır.

Yalnızca, Kurumlar vergisinden muaf kurumlar arasında, *"n) Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin alt yapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların; arsa, elektrik, gaz, buhar ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce birlikte oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadî işletmeler."* sayılmıştır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerce oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadi işletmelere muafiyet tanınmıştır. Kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlar arasında da meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

Mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda (md. 7/19), 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 131 inci maddesinde yer alan basılı kâğıt ve plakaların satışı faaliyetlerinde bulunan müesseseler de (Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu) kurumlar vergisinden muaf kurumlar arasında sayılmıştır. Yeni Kanunda bu muafiyete yer verilmemiştir.

5520 Sayılı Kanunun 35. maddesindeki *"(1) Diğer kanunlardaki muafiyet, istisna ve indirimlere ilişkin hükümler, kurumlar vergisi bakımından geçersizdir. (2) Kurumlar vergisi ile ilgili muafiyet, istisna ve indirimlere ilişkin hükümler, ancak bu Kanun, Gelir Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanununa hüküm eklenmek veya bu kanunlarda değişiklik yapılmak suretiyle düzenlenir. (3) Uluslararası anlaşma hükümleri saklıdır."* hükmüyle diğer kanunlarla kurumlara muafiyet, istisna ve indirim öngören hükümlerin kurumlar vergisi bakımından geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemelere karşın, uygulamada gerek 5520 sayılı Kanun, gerekse mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerinin de vergilendirildiği bilinmektedir. O halde, meslek kuruluşlarına ait iktisadi işletmelerin veya bu

nitelikteki faaliyetlerinin kurumlar vergisi yönünden durumunu ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir.

5520 sayılı Kanun, kurumlar vergisi mükellefi olmayan dernek ve vakıfların iktisadi işletmelerini kurumlar vergisi mükellefi olarak düzenlemiş ve bunların kurum kazançlarının vergiye tabi olduğu öngörmüştür. Kanunun dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin mükellefiyetine ilişkin hükmüyle; "*Dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler, dernek veya vakıfların iktisadî işletmeleridir. Bu Kanunun uygulanmasında sendikalar dernek; cemaatler ise vakıf sayılır."* dernek veya vakıfların belirtilen nitelikteki işletmelerinin "dernek veya vakıfların iktisadi işletmeleri" olduğu ifade edilmiştir. Belirtilen nitelikteki iktisadi işletmeler kurumlar vergisi mükellefi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, sendikaların bu Kanun uygulamasında dernek olarak sayılacağına hükmedilmek suretiyle de sendikaların da aynı nitelikteki işletmeleri kurumlar vergisine tabi tutulmuştur. Sendikalarla ilgili olarak, bunların kurumlar vergisi uygulaması bakımından "dernek" sayılacağı açıkça düzenlenmesine karşın, sendika ve derneklere benzerlik gösteren "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" için böyle bir açık belirleme yapılmamıştır.

Vergi mevzuatı ve mevcut uygulamalar dikkate alındığında çeşitli yasal ve idari düzenlemelerden yola çıkılarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ve bunların üst kuruluşlarının vergi mevzuatı bakımından "dernek" olarak kabul edildiği ve bunların iktisadi işletmelerinin veya vergiye tabi diğer faaliyet, hizmet ve işletmelerinin derneklerle aynı kategoride kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin, Maliye Bakanlığınca (Gelirler Genel Müdürlüğü) 2000 yılında *"ticaret borsasında üye dışındakilerden elde edilecek gelirlerin kurumlar vergisine ve KDV'ye tabi olup olmayacağı"* hakkında verilen bir muktezada, konuya ilişkin yasa hükümleri belirtildikten sonra, "*buna göre, vergi kanunlarının uygulaması bakımından dernek olarak kabul edilen .... Ticaret Borsasının borsa kotasyonu dışındaki ürünlerin tartımı ile üye olmayanlara hizmet verilmesi faaliyetlerini odaya bağlı bir iktisadi işletme oluşturacağından kurumlar ve katma değer vergisi mükellefiyetinin tesisi gerekmektedir."* görüşü ifade edilmiştir.

Yukarıda yer verilen Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesindeki hükümden de anlaşıldığı üzere, *"dernek .... olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları... gibi"* kuruluşlar *"vergi uygulamalarında dernek"* olarak kabul edilmektedirler. Esasında Gelir Vergisi Kanunu'nda birkaç defa geçen bu nitelendirme; Anayasamızda ve çeşitli kanunlarda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ve meslek üst kuruluşları" şeklinde nitelendirilen ve kategorize edilen meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri, statüleri ve idare teşkilatı içindeki yerleriyle örtüşmemektedir.

Vergi mevzuatının oluşturulmasında ve vergi uygulamalarında meslek kuruluşlarının hukuki ve idari nitelikleri ve bu kuruluşları nitelendirmek için kullanılan yasal ve yerleşik kavramlar göz ardı edilmekte ve bunlar vergi mevzuatı ve uygulamaları bakımından "dernek" statüsüyle özel hukuk hükümlerine tabi derneklerle aynı kategoriye dâhil edilmektedirler. Hukuken uygun olmayan bu yaklaşımın vergi uygulamaları bakımından da karmaşıklığa ve tereddütlere yol açtığı görülmektedir.

Anayasanın 135 inci maddesine istinaden ve bu maddedeki kurallar çerçevesinde özel kanunlarla kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içindeki yerleri göz ardı edilerek Anayasa, Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu çerçevesinde kuruluş amacı, kuruluş biçimi, hukuki niteliği, yapısı ve diğer hususiyetleri bakımından ayrı bir tüzel kişilik kategorisi olan "dernek"lerle aynı kategoriye dâhil edilmesi ve vergi uygulamalarında "dernek"lere ilişkin hükümlere tabi tutulmasının hukuka uygun olduğunu kabul etmek mümkün gözükmemektedir.

Kanun koyucunun "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını" ayrı bir idare kategorisi olarak kabul ettiği 5520 sayılı Kanunun muafiyetleri düzenleyen 4 üncü maddesinin (n) bendinden anlaşılmaktadır. Bu bentte, meslek kuruluşlarının diğer bazı gerçek ve tüzel kişilerle birlikte oluşturulan iktisadi işletmelerden söz edilmektedir. Kanunun muafiyetlerle ilgili maddesinde bu kuruluşların Anayasal ve yasal statüsünü belirleyen "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresi kullanıldığı halde, verginin konusu ve mükelleflerle ilgili düzenlemede bu ibare kullanılmamış ve yalnızca dernek, vakıf ve sendikaların iktisadi işletmelerinden söz edilmiştir.

"Kurumlar Vergisi Kanun Tasarısı"nın gerekçesine bakıldığında, kurumlar vergisi mükelleflerini düzenleyen 2 nci maddenin gerekçesinde "dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleriyle" ilgili olarak aşağıdaki açıklamaya yer verildiği görülmektedir:

"Derneklere ve vakıflara ait veya bağlı olup, faaliyetleri devamlı bulunan ticari, sınai ve zirai işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler kurumlar vergisi mükellefidirler. Ticari, sınai ve zirai işletmenin belirlenmesinde Kanunun 2 nci maddesinin beşinci fıkrasında belirlenen koşullar dikkate alınacak olup iktisadi mahiyetteki işletmelerin belirgin özellikleri, gerekçenin ***iktisadi kamu kuruluşlarına ilişkin bölümde de açıklandığı üzere, bağlılık, işletme özelliği, devamlılıktır. Diğer bir anlatımla iktisadi işletmenin unsurları, ticari faaliyetin de temel özelliklerinden olan, bir organizasyona bağlı olarak piyasa ekonomisi içerisinde bedel karşılığı mal alım-satımı, imalatı ya da hizmet ifaları gibi faaliyetlerdir. Kanun bu gibi halleri tek tek saymak yerine, dernek ya da vakıf tarafından piyasa ekonomisi içerisinde icra edilen ve sermaye şirketi ya da kooperatif kazancı dışında kalan tüm iktisadi faaliyetleri kapsama almıştır.***

Derneklere ve vakıflara ait veya bağlı olarak faaliyet gösteren iktisadi işletmelerce elde edilen kazançlar üzerinden tarh edilecek kurumlar vergisinin muhatabı anılan iktisadi işletmelerdir. Ancak, bu işletmelerin ayrı bir tüzel kişiliklerinin olmaması halinde tarhiyatın muhatabı iktisadi işletmenin ait veya bağlı olduğu dernek ve vakıfların olacağı tabiidir.

Dernekler, 5253 sayılı Dernekler Kanununa göre kurulmaktadır. Bazı dernekler ise özel kanunla kurulabilmektedir. Ne şekilde kurulursa kurulsun derneklere ait veya bağlı yukarıda

nitelikleri açıklanan iktisadi işletmeler, Kurumlar Vergisi Kanununda kurumlar vergisinden muaf tutulmadığı sürece kurumlar vergisinin mükellefidir.

Bu şartları taşıyan dernek veya vakıfların;
- Kazanç gayesi güdüp gütmediklerine,
- Faaliyetin, kanunla verilmiş görevler arasında bulunup bulunmamasına,
- Tüzel kişiliğe sahip olup olmamalarına,
- Bağımsız muhasebelerinin bulunup bulunmamasına,
- Kendilerine tahsis edilmiş sermaye veya iş yerlerinin olup olmadığına
bakılmaksızın vergiye tabi tutulurlar.

Ayrıca söz konusu mükellef grubunca satılan mal veya hizmetin bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kâr edilmemesi veya kârın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bunların iktisadi işletme olma vasfını değiştirmeyecektir. Kazanç sağlama amacı olmasa dahi işletmenin konusunun ve faaliyetinin; her türlü mal ve hizmet satışı, kiralaması ya da bunlara benzer şekillerde olması ve devamlı olması durumlarında da dernek ya da vakıflara ait iktisadi işletme oluştuğu kabul edilecektir.

Öte yandan, bu Kanunun uygulanmasında sendikaların dernek, cemaatlerin ise vakıf sayılacağı belirtilerek, dernek ya da vakıf niteliğindeki bu kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin vergi dışı olmasına karşılık bunlara bağlı iktisadi işletmelerin vergilendirilmesi konusuna açıklık kazandırılmaktadır. ***Aynı şekilde vergi uygulamaları bakımından dernek olarak kabul edilen odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları ile siyasi partiler, kurumlar vergisi mükellefiyeti kapsamında olmayıp söz konusu kuruluşların iktisadi işletmelerinin bulunması durumunda her hal ve takdirde kurumlar vergisine tabi olacaklardır.***

Ayrıca, kamuya yararlı sayılan dernekler ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların, kurumlar vergisi açısından vakıf veya derneklerin mükellefiyet kapsamında olmaması nedeniyle geçerli değildir. Dolayısıyla, bizzat kendileri mükellef olmayan dernek veya vakıfların iktisadi işletmelerinin oluşması durumunda, söz konusu iktisadi işletmeler kurumlar vergisinin mükellefi olacaklardır. Örneğin, özel kanunlarla her türlü vergi ve harçtan muaf tutulan bir derneğin, maden suyu işletmesi, bir iktisadi işletme oluşturacağından, bu faaliyet gelirlerinin derneğin amacına tahsis edilecek olması halinde dahi kurumlar vergisinin konusuna dâhil edilip vergilendirilmesi gerekmektedir."

Gerekçedeki bu açıklamada *"vergi uygulamaları bakımından dernek olarak kabul edilen odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşlarından"* söz edilmektedir. Bu kuruluşların kurumlar vergisi mükellefiyeti kapsamında olmadığından, ancak söz konusu kuruluşların iktisadi işletmelerinin bulunması durumunda bu işletmelerin her hal ve takdirde kurumlar vergisine tabi olacakları belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi, gerekçede *"odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları"* olarak nitelendirilen meslek kuruluşlarının vergi uygulamaları bakımından dernek olarak kabul edildiği ifade edildiği halde, Kanunda (veya Tasarıda) buna yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Gerekçede atıfta bulunulan "kabul" ya Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesi veya başka vergi kanunlarındaki hükümler ya da Maliye Bakanlığının düzenleyici işlemleri veya muktezalarındaki yaklaşımlardır. Fakat 5520 sayılı Kanunun kendisinde böyle bir kabule imkân veren açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanunda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresinin ayrıca kullanıldığı da göz önünde tutulacak olursa, mükellefiyet bakımından meslek kuruluşlarından açıkça söz edilmemesinin ve bunların mükellefiyeti

konusunun genel uygulama ve gerekçeye bırakılmasının bilinçli olarak tercih edildiği söylenebilir.

Sendikalar ve cemaatler açısından yapılan düzenlemenin, sayı, etkinlik ve iktisadi faaliyetleri bakımından ekonomik ve toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan meslek kuruluşları bakımından yapılmaması bu konuda tereddütlere ve uyuşmazlıklara neden olmaktadır.

Bu kuruluşlarla ilgili olarak birçok kanunda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları" şeklinde bir tanımlama ve sınıflandırma yapılmaktadır. Vergi mevzuatının bunun dışında kalması sadece karmaşaya neden olmaktadır. Ayrıca ifade edilmelidir ki Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun gerekçesi ve Maliye Bakanlığınca yapılan düzenleyici ve birel işlemlerde geçen **"odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları"** şeklindeki nitelendirme ne Anayasa ve yasa hükümleriyle ne de yargı kararları ve idare hukuku doktrinindeki genel kabul gören görüşlerle örtüşmektedir.

Kanun Tasarısının Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmelerinde; *"Kanun Tasarısının madde gerekçelerinin ayrıntılı düzenlenmesinin temel amacının, uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi yönünde bazı tartışmalı hususlara madde gerekçelerinde yer verilmek suretiyle mümkün olduğunca konuların açıklığa kavuşturulması olduğu; idare tarafından çıkarılan tebliğlerde düzenleme konusu olan hususların madde gerekçelerinde yer verilmesi suretiyle uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütlerin giderilmesi"* olduğu ifade edilmesine karşın, tereddütlerin ortaya çıkmasını önleyecek açık düzenlemelerin gerekçe açıklamaları yerine kanun maddelerinin kendisinde yapılmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı anlaşılmaktadır.

Meslek kuruluşlarının sınırlı bazı maddeler yönünden Dernekler Kanununa tabi olması "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının" vergi mevzuatı ve uygulamasında "dernek" olarak kabul edilmesini gerektirmez. Ayrıca, Gelir Vergisi Kanunundaki veya başka vergi kanunlarındaki bir nitelendirmenin genelleştirilerek tüm vergi uygulamalarında kullanılması vergi hukukunun genel ilkelerine de aykırılık teşkil etmektedir. Vergi kanunları kendine özeldir ve başka bir kanunda açık atıf yapılmadığı sürece idari düzenlemelerle bir kanundaki hükümden yola çıkılarak genel idari düzenlemeler yapılması ve uygulamanın buna dayalı olarak yürütülmesi hukuki bir yaklaşım olarak kabul edilemez.

Bu genel açıklamalardan sonra, meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerinin vergilendirilmesindeki uygulamaya baktığımızda, Kanunun mükellefiyeti düzenleyen hükümlerindeki bu eksikliklere rağmen, hâlihazırda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları kurumlar vergisi bakımından "dernek" olarak kabul edilmekte ve bunların iktisadi işletmeleri dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri gibi vergilendirilmektedir.

Buna göre, meslek kuruluşlarına veya üst kuruluşlarına ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve Kanunun 2 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticarî, sınaî ve ziraî işletmeler" bu kuruşların iktisadi işletmeleridir. Kanun gereği, meslek

kuruluşlarına *"ait iktisadî işletmelerin kazanç amacı gütmemeleri, faaliyetlerinin kanunla verilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine ayrılmış sermayelerinin veya iş yerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerini etkilemez. Mal veya hizmet bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kâr edilmemesi veya kârın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bunların iktisadî niteliğini değiştirmez."*

Demek ki, meslek kuruluşlarının iktisadi işletme tanımına giren faaliyetleri yukarıdaki koşulların varlığı halinde kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının bazıları iktisadi işletme kurmuş bulunmaktadır. Bazıları ise ayrı bir iktisadi işletme kurmaksızın faaliyetlerini yürütmektedir. İktisadi işletme kurulmuş olsun veya olmasın meslek kuruluşlarının iktisadi nitelikli bazı faaliyetleri vergi idareleri tarafından kurumlar vergisine tabi kabul edilmekte ve bunlardan elde edilen kazançlar vergilendirilmektedir. Özellikle iktisadi işletme kurulmaksızın yürütülen faaliyetlerin ilgili vergi dairesi tarafından öğrenilmesi üzerine mükellefiyet tesis edilmekte ve mevzuatta öngörülen yasal süreçler başlatılmaktadır. İktisadi işletme kapsamına giren faaliyetler ve vergilendirmeye ilişkin teknik usuller ilgili vergi mevzuatında düzenlenmiş olup, burada ayrıntıya girilmesine gerek görülmemiştir. Çünkü bu bakımdan meslek kuruluşlarına ait iktisadi işletmeler ile diğer kurum ve kuruluşların iktisadi işletmeleri açısından bir farklılık bulunmamaktadır.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin açıklamaları içeren 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde, kurumlar vergisi mükelleflerine ilişkin açıklamalara yer verilmiş ve bu kapsamda dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin mükellefiyeti belirtilmiştir. Ancak Tebliğde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının iktisadi işletmelerine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunulmamış, bunların dernek veya vakıflar gibi kabul edileceği belirtilmemiştir. Tasarı gerekçesinde yer alan açıklamalara bu Tebliğde yer verilmemiştir.

Meslek kuruluşlarının faaliyet raporlarının ve yargı kararlarının incelenmesinden bu konuda meslek kuruluşları ile vergi daireleri arasında çeşitli hukuki uyuşmazlıkların yaşandığı ve bunların vergi mahkemeleri ve Danıştay tarafından karara bağlandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda esas tartışmalı mevzu, meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları doğrultusunda ve kanunlarla kendilerine verilen görev ve yetkilerin kullanılmasıyla yürütülen hizmet ve faaliyetlerden elde edilen kazançların kurumlar vergisine tabi olup olmadığı hususudur. Meslek kuruluşlarının üyelerini veya kamuoyunu bilgilendirmek için yaptığı yayın çalışmaları üyelerine yönelik mesleki eğitim ve seminer çalışmaları gibi faaliyetler sonucunda elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinde bazı uyuşmazlıklar yaşanmaktadır. Fakat meslek kuruluşlarının bir kısım faaliyetlerinin iktisadi niteliği ağır basmakta ve bunlar 5520 sayılı Kanundaki iktisadi işletme tanımına uymaktadır (meslek mensupları dışında kalan üçüncü şahıslara yönelik olarak ilgili mevzuat çerçevesinde ücret mukabili sunulan hizmetler, yayım faaliyetleri, geliştirilen bir

yazılım programının ücret mukabili satılması gibi). Bu durumda kurumlar vergisi mükellefiyeti dışında kalan bir mesleki faaliyetten söz edilememektedir. Dolayısıyla iktisadi işletme kapsamındaki bu tür faaliyetler vergilendirilmektedir.

Diğer yandan bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının çeşitli amaçlarla Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre şirket kurdukları da bilinmektedir. Meslek kuruluşları veya üst kuruluşların şirketleri, iştirakleri ve diğer iktisadi nitelikli bağlı kuruluşları kuruluş kanunları ve genel hükümler çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bunların vergisel yükümlülükleri ise ilgili mevzuatı çerçevesinde belirlenmektedir. Son yıllarda şirket kurma, mevcut şirketlere ortak olma şeklindeki iktisadi etkinliklerin artış gösterdiği ve kuruluşların kaynaklarını çok farklı alanlarda değerlendirme yönünde girişimlerde bulunduğu izlenmektedir. Özellikle bazı meslek kuruluşlarının yeni çıkarılan kuruluş kanunlarında bu konuda açıkça yetkilendirilmesi bu alandaki fiili durumları hukukileştirmiş ve yeni girişimleri hızlandırmıştır.

Örneğin, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun oda, borsa ve birliklerde ehliyeti düzenleyen maddelerinde (md. 11, 33, 55), odalar ve borsalar ile Birliğin şirket kurmaya, kurulu şirketlere ortak olmaya ve benzeri hukuki işlemler yapmaya yetkili oldukları hükme bağlanmış, ayrıca, Kanunun "kamulaştırma, şirket ve vakıf kurma" başlıklı 80 inci maddesinde, odalar, borsalar ve Birliğin bu Kanunda öngörülen ekonomik nitelikli görevlerini yapmak, meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının izni ile kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirak edebilecekleri, odalar, borsalar ve Birliğin, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurabilecekleri öngörülmektedir.

İktisadi alandaki etkinlikleri, yönettikleri ekonomik kaynakların büyüklüğü dikkate alındığında, 16 ayrı kanunla 18 ayrı meslek kuruluşu/üst kuruluşu grubu olarak teşkilatlandırılan ve yerel düzeydeki meslek kuruluşlarıyla (oda, baro, borsa) birlikte sayıları beş bine yaklaşan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının vergi mevzuatında *"dernek"* olarak kabul edilmek yerine, Anayasa ve yasalarla açıkça belirlenen hukuki ve idari niteliklerine uygun olarak *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları"* şeklinde nitelendirilmesi ve bu şekilde kategorize edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bunların iktisadi işletmelerinin kurumlar vergisine tabi olduğunun Kurumlar Vergisi Kanununda yapılacak bir değişiklikle açıkça hükme bağlanması uygulamadaki belirsizlik ve sorunları çözecektir.

Meslek kuruluşlarının iktisadi işletmelerinin vergilendirilmesini inceleyen önemli bir çalışmada (Şeker, 2006) şu değerlendirmeye yer verilmiştir: *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının dernek sayılacağına ilişkin hükme kanun maddesinde yer verilmeyip de Kanun gerekçesinde yer verilmesi kanunilik ilkesi ile çelişmektedir. Kanun metninde sendikaların dernek*

sayıldığı açıkça belirtildiği gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da "dernek saydığı" açıkça belirtilmelidir. Kanunun kapsamının gerekçe ile genişletilmesi ileride hukuku sorunların yaşanmasına neden olacaktır."

Bir diğer görüşe göre de meslek kuruluşları üyeleri yanında toplumun diğer kesimlerini de etkileyecek faaliyetleri ile toplumsal açıdan önemli bir görevi yerine getirmektedirler. Bu kuruluşların amaçlarına uygun yapmış oldukları faaliyetler desteklenirken, piyasa şartları içersinde ve bedeli karşılığında yapmış oldukları ekonomik işlemlerin vergilendirilmesi, vergide adalet ve eşitlik ilkesinin uygulanması yanında, mali disiplinin sağlanması ve fatura v.b belgelerin kullanılmasının zorunlu kılınması suretiyle belge düzeninin oturtulması açısından da gerekli görülmektedir (Gençyürek, 2005).

Dernek, vakıf ve sendikalara ait hatta muafiyet dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi işletmelerin vergilendirildiği dikkate alınacak olursa, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait iktisadi işletmelerin de kurumlar vergisine tabi tutulmasının gerekli ve yerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu kuruluşlara ait iktisadi işletmelerin vergi kapsamı dışında tutulmasının savunulamayacağını belirten Şeker (Şeker, 2006) ancak, meslek kuruluşlarının kendi mensuplarına mesleki bilgilerini artırmak amacıyla giderlere katılım payı olarak aldıkları ücretlerin kurumlar vergisi dışında tutulmasında yarar olduğunu, bu nedenle üyelere yönelik meslek içi eğitim faaliyetlerinin istisna kapsamına alınmasını önermektedir.

Fakat, bu konunun yalnızca iktisadi işletme ve kurumlar vergisi yönünden değil, genel olarak meslek kuruluşları ve vergi yükümlülükleri bağlamında ele alınması ve bu çerçevede karara bağlanmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bununla bağlantılı olarak belirtilmelidir ki, bazı meslek kuruluşlarının/üst kuruluşlarının teşkilat kanunlarında kendilerine muafiyet/istisna getiren düzenlemeler bulunmakta, bazılarının kuruluş kanunlarında böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla kuruluşlar arasında eşitliği sağlayacak düzenlemeler yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

- **KATMA DEĞER VERGİSİ**

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununda, katma değer vergisine tabi işlemler ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler, her türlü mal ve hizmet ithalatı, diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler olarak sayılmıştır. Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler arasında, *"dernek ve vakıflara, her türlü mesleki kuruluşlara ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan veya işletilen müesseselerin… ticari, sınai, zirai ve mesleki nitelikteki teslim ve hizmetleri*ne" de yer verilmiştir.

Kanun gereği, ticari, sınaî, zirai faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin devamlılığı, kapsamı ve niteliği Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre; Gelir Vergisi Kanununda açıklık bulunmadığı hallerde, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve

tespit edilecektir. Bu faaliyetlerin kanunların veya resmî makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması, bunları yapanların hukuki statü ve kişilikleri, Türk tabiiyetinde bulunup bulunmamaları, ikametgah veya işyerlerinin yahut kanuni merkez veya iş merkezlerinin Türkiye'de olup olmamasının işlemlerin mahiyetini değiştirmeyeceği ve vergilendirmeye mani teşkil etmeyeceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca ithalatın kamu sektörü, özel sektör veya herhangi bir gerçek veya tüzelkişi tarafından yapılması veya herhangi bir şekil ve surette gerçekleştirilmesi, özellik taşımasının vergilendirmeye tesir etmeyeceği öngörülmüştür.

Buna göre, Türkiye'de yapılan ticari, sınaî ve zirai faaliyetler, her türlü mal ve hizmet ithalatı ile diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler katma değer vergisine tabidir. Meslek kuruluşlarının kuruluş kanunları çerçevesinde yürüttükleri teslim ve hizmetler (kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri) "ticari, sınaî ve zirai" nitelikte faaliyetler olmadığından bunlar verginin konusuna girmemektedir. Dolayısıyla 3065 sayılı Kanun kapsamına girmeyen bu teslim ve hizmetler vergiye tabi değildir. Ancak, Kanun mesleki kuruluşlara ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan veya işletilen müesseseleri de verginin konusuna dâhil ettiğinden meslek kuruluşların bu nitelikteki teslim ve hizmetleri katma değer vergisine tabidir.

11 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinde konuyla ilgili olarak şu açıklamaya yer verilmiştir:

"1. Katma Değer Vergisi Kanununun 1. maddesinin 3. fıkrasının (g) bendinde sayılan; genel bütçeye dâhil idareler, katma bütçeye dâhil idareler, belediyeler ve köyler ile bunların teşkil ettikleri birlikler, üniversiteler, dernek ve vakıflar ile her türlü mesleki kuruluşların kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri Katma Değer Vergisi Kanunu kapsamına girmediğinden vergiye tabi olmayacaktır. Bu kuruluşlar iktisadi işletme niteliği taşımadığından sahip oldukları gayrimenkullerin kiralanması işlemleri de vergiye tabi olmayacak, ancak Gelir Vergisi Kanununun 70. maddesi kapsamına giren diğer mal ve hakların kiralanması işlemleri ile bu kuruluşlarca gerçekleştirilen her türlü ithalat vergiye tabi olacaktır. Bu meyanda belediyelerin sahip oldukları gayrimenkulleri kiralamaları vergiye tabi olmayacak, ancak bir iş makinasını kiraya vermeleri vergiye tabi tutulacaktır. Mesleki kuruluşların üyelerinden aldığı kayıt ve tasdik ücretleri de yukarıdaki tespitler gereğince vergiye tabi tutulmayacaktır.

2. Öte yandan yukarıda sayılan kuruluşlara ait veya tabi olan veya bunlar tarafından kurulan ve işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşlar iktisadi işletme olarak mütalaa edilecek, bunların ticari, sınai, zirai ve mesleki faaliyetleri vergiye tabi olacaktır. Bu çerçevede belediyelere bağlı otobüs, havagazı, su, elektrik, mezbaha, soğuk hava deposu vb. işletmeler ile döner sermayeli kuruluşlar istisnalar kapsamına girmeyen faaliyetleri dolayısıyla vergiye tabi olacaktır. Ancak döner sermayeli kuruluşlar çok çeşitli alanlarda faaliyet gösterdiklerinden bu faaliyetlerin istisnalar kapsamına girip girmediği konusunda tereddüt bulunan hallerde Gelirler Genel Müdürlüğünden görüş istenmesi gerekmektedir."

Diğer yandan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının;

"a) İlim, fen ve güzel sanatları, tarımı yaymak, ıslah ve teşvik etmek amacıyla yaptıkları teslim ve hizmetleri,

b) Tiyatro, konser salonu, kütüphane, sergi, okuma ve konferans salonları ile spor tesisleri işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kültür ve eğitim faaliyetlerine ilişkin teslim ve hizmetleri,"

vergiden istisna edilmiştir. Ayrıca, Kanunun 17 nci maddesindeki, *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kanunlarla kendilerine verilen görev gereği ve kuruluş amaçlarına uygun ruhsat, izin, onay ve benzeri hizmetleri ile bu hizmetlerle ilgili olarak kullanılacak basılı kâğıtların bu kuruluşlar tarafından teslimi (motorlu taşıtlar tescil plaka teslimleri hariç),"* hükmüyle de meslek kuruluşlarının kanunlarla kendilerine verilen görevler gereği kuruluş amaçlarına uygun olarak yürüttükleri ruhsat, izin, onay ve benzeri hizmetleri ile bu hizmetlerle ilgili olarak kullanılacak basılı kâğıtların bu kuruluşlarca teslimi istisna kapsamına alınmıştır.

1985 yılında yayımlanan 11 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinde, Kanunun 1. maddesinin 3 üncü fıkrasının (g) bendinde sayılan her türlü mesleki kuruluşların kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu kapsamına girmediğinden vergiye tabi olmayacağı açıklanmış olmasına rağmen, bu Tebliğden 20 yıl sonra Kanunda yapılan bir değişiklikle bu nitelikteki teslim ve hizmetler istisna kapsamına alınmış ve Tebliğdeki açıklama kanun hükmü haline getirilmiştir. (Şeker, 2006). Yapılan düzenlemeyle vergiye tabi olmayan teslim ve hizmetlerin kapsamı belirtilmiş ve istisna dışında kalan teslimler açıkça düzenlenmiştir.

Şeker'e göre (Şeker, 2006), Katma Değer Vergisi Kanununun 1. maddesinden 3/g fıkrasının dikkatle incelenmesinden de görüleceği üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait veya tabi olan müesseselerin ticari, sınaî, zirai ve mesleki nitelikteki teslim ve hizmetleri katma değer vergisine tabi tutulmuştur. Esasen Kanunun 3/g bendindeki ifade 1/1 bendindeki ifadenin tekrarından ibarettir. 11 Seri No'lu Tebliğde geçen "kuruluş amacına uygun" teslim ve hizmetlerin katma değer vergisine tabi olmayacağı ifadesi kanun metninde yoktur. Böyle bir kriterin 1. maddenin beşince fıkrasındaki, *"bu faaliyetlerin kanunların veya resmî makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması bunları yapanların hukuki statüleri ve kişiliklerinin*" vergilendirmeye etki etmeyeceği hükmüyle çeliştiği açıktır. 5228 sayılı Kanunla 3065 sayılı Kanunun 17/2 fıkrasına eklenen (e) bendinin gerekçesi de bu olmalıdır. Dolayısıyla söz konusu düzenlemeyle bu konudaki tereddütler giderilmiştir.

Sonuç olarak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kanunlarla kendilerine verilen görev gereği ve kuruluş amaçlarına uygun ruhsat, izin, onay ve benzeri hizmetleri ile bu

hizmetlerle ilgili olarak kullanılacak basılı kâğıtların teslimi katma değer vergisinden istisna edilmiştir. Ancak bu kuruluşların iktisadi işletme niteliğindeki faaliyetleriyle ilgili teslim ve hizmetleri katma değer vergisine tabi olacaktır. Buradaki kritik ifade "benzeri hizmetler" ibaresidir. Benzeri hizmetlerin ruhsat, izin, onay gibi mesleki faaliyetin yürütülmesi için zorunlu tescil ve belgelendirme hizmetleriyle sınırlı tutulması gerektiği anlaşılmaktadır. Örneğin, meslek kuruluşunun amacına uygun olmakla birlikte eğitim hizmetleri, kitap, gazete, dergi, ilaç, gübre vb. satışları katma değer vergisine tabi tutulmalıdır. Ancak, söz konusu teslim ve hizmetlerin iktisadi işletme niteliği taşımaması yani arızi nitelik taşıması veya kanunlarla kendilerine verilen görev gereği ve kuruluş amacına uygun olması halinde, yürütülen faaliyet ticari, zirai veya mesleki bir faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğinden bunlar için katma değer vergisinin söz konusu olmayacağı kabul edilmektedir. Örneğin, Maliye Bakanlığı (98 Seri No'lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği) Esnaf ve Sanatkâr Odalarının basit usule tabi olanların kayıtlarını tutmaları karşılığında aldıkları ücretlerin KDV Kanunun 17/2-e hükmü uyarınca katma değer vergisinden istisna tutulacağı görüşündedir (Şeker, 2006).

- **<u>DİĞER VERGİ KANUNLARI</u>**

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kurumlar vergisi ve katma değer vergisi dışında da birçok vergi ve benzeri mali yükümlülükleri bulunmaktadır. Aşağıda örnek olması bakımından bazı vergi kanunlarındaki düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak bunlar dışında kalan diğer vergi kanunlarında da meslek kuruluşlarının vergi ve diğer mali yükümlülüklerine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bunları tek tek ele almak yerine önemli görülen birkaç tanesine değinilmiştir.

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, Kanuna ekli (1) Sayılı Tabloda yazılı kâğıtlarını damga vergisine tabi tutmuştur. Bu verginin mükellefi kâğıtları imza edenler olarak tarif edilmiş, ayrıca resmî dairelerle kişiler arasındaki işlemlere ait kâğıtların damga vergisinin kişilerce ödeneceği öngörülmüştür. Resmî daire kapsamına giren kurum ve kuruluşlar ise Kanunun 8 inci maddesinde; "Bu Kanunda yazılı resmî daireden maksat, genel ve özel bütçeli idarelerle il özel idareleri, belediyeler ve köylerdir. Bu dairelere bağlı olup ayrı tüzel kişiliği bulunan iktisadi işletmeler resmî daire sayılmaz." şeklinde belirlenmiştir. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları "kamu tüzel kişiliğine" haiz olmalarına rağmen 488 sayılı Kanun uygulamasında "resmî daire" olarak kabul edilmemektedirler. Dolayısıyla bunların da damga vergisi mükellefiyeti bulunmaktadır. Damga vergisinden müstesna tutulan yazılı kâğıtlar Kanuna ekli (2) sayılı Tabloda gösterilmiş olup, meslek kuruluşlarına bu konuda istisna tanınmamıştır.

197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, motorlu taşıtlar vergisinin mükellefini trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığınca tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt kayıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişiler olarak belirlemiş, genel ve özel bütçeli idareler,

sosyal güvenlik kurumları ile il özel idareleri, belediyeler, köy tüzel kişilikleri ve Türkiye Kızılay Derneği adına kayıt ve tescil edilen taşıtlar (bu idareler bağlı olup, ayrı tüzel kişiliği olan işletmeler ile özel kanunlarında malları Devlet malı sayılmış olan kuruluşların taşıtları hariç) vergiden müstesna tutulmuştur. Kanunda motorlu taşıtlar vergisi ile ilgili muaflık ve istisna hükümlerinin, bu Kanuna hüküm eklenmek veya bu Kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenleneceği ve bu Kanunda yer almayan istisna ve muaflıkların hükümsüz olduğu öngörülmüştür. Bu itibarla, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları adına kayıtlı motorlu taşıtlar motorlu taşıtlar vergisine tabidir. Kanunda özel kanunlarında malları Devlet malı sayılmış olan kuruluşların taşıtları dahi istisna hükmünden yararlandırılmamıştır. Dolayısıyla Karayolları Trafik Kanunu ve Taşıt Kanunu çerçevesinde resmî taşıt olarak kabul edilip, "resmî plaka" kullanan meslek kuruluşlarına ait taşıtlar da vergiye tabidir.

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda bina vergisinden daimi olarak muaf olan binalar, arasında, özel bütçeli idareler (mazbut vakıflar dâhil), il özel idarelerine, belediyelere, köy tüzel kişiliğine, kanunla kurulan üniversitelere ve Devlete ait binalar; il özel idareleri, belediyeler ve köyler ile bunların teşkil ettikleri birlikler veya bunlara bağlı müesseselere ait olup Kanunda sayılan binalar; kamu menfaatlerine yararlı derneklere ait binalar (Kurumlar Vergisine tabi işletmelere ait olmamaları veya bunlara tahsis edilmiş bulunmamaları şartıyla); Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ait binalar (Vakıf senedindeki cihete tahsis edilmek şartıyla); tarım kredi, tarım satış kooperatifleri; 1163 sayılı Kanuna uygun olarak teşekkül eden kooperatifler ve bu kooperatiflerin kuracağı kooperatif birlikleri; kooperatif merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin ve Türk Kooperatifçilik Kurumunun sahip oldukları kendi hizmet binaları sayılmış ve diğer bazı istisnalara yer verilmiştir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ait binalar istisnalar arasında yer almamıştır. Aynı şekilde arazi vergisine ilişkin daimi muaflıklar arasında da meslek kuruluşlarına yer verilmemiştir.

492 sayılı Harçlar Kanununda, bu Kanuna göre alınacak harçlar (yargı harçları, noter harçları, vergi yargısı harçları, tapu ve kadastro harçları, konsolosluk harçları, pasaport, ikamet tezkeresi vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları, gemi ve liman harçları, imtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları, trafik harçları) ile bunlara ilişkin mükellefiyet, muafiyet ve istisna hükümleri belirtilmiştir. Kanunun incelenmesinden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına genel bir muafiyet veya istisna tanınmadığı görülmektedir.

Kanunun meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının işlev ve görevleriyle yakından bağlantılı olan, "imtiyaz name, ruhsatname ve diploma harçları" başlığı altında 8 Sayılı Tarifede VI. *"Meslek erbabına verilecek tezkere, vesika ve ruhsatnamelerden alınacak harçlar"* başlığıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları bünyesinde örgütlenmiş birçok

meslek mensubu tarafından ödenecek harçlar düzenlenmiştir. Meslek kuruluşları veya ilgili idareler bu harçları sorumlu sıfatıyla tahsil etmekte ve ilgili vergi dairesine yatırmaktadır.

Görüldüğü üzere birçok vergi kanununda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarına muafiyet veya istisna tanınmamış, bu kuruluşlar diğer mükellefler gibi vergiye tabi tutulmuşlardır. Bazı kanunlarda kamuya yararlı dernekler ve benzeri kuruluşlara sağlanan muafiyet veya istisna hükümleri bu kuruluşlar için öngörülmemiştir. Ayrıca, vergi kanunlarında bu kuruluşların farklı şekillerde (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, vergi uygulaması bakımından dernek kabul edilen oda, birlik, federasyon veya mesleki kuruluşlar gibi) nitelendirildiği anlaşılmaktadır.

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının tüm vergi kanunları karşısındaki durumunu tafsilatıyla irdelemek ve burada değerlendirmek uygun görülmemektedir. Ancak şimdiye kadar belirtilen vergi kanunları ve belirtilen örnekler meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının vergisel mükellefiyetlerinin yeniden değerlendirilmesinin yararlı olacağını göstermektedir. Gerek bu kuruluşların amaç ve işlevleri itibarıyla benzerlik gösterdikleri kuruluşlara tanınan muafiyet ve istisnalardan yararlandırılması gerekse vergi mevzuatı ve uygulaması bakımından bu kuruluşların hukuki nitelikleri ve yapılarına uygun ortak bir tanımlamayla tarif ve kategorize edilmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak belirtelim ki, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları, üyeleri veya üçüncü kişilerden olan alacaklarını (aidat ve ödentiler, hizmet karşılığı ücretler ve diğer alacaklar) kuruluş kanunlarındaki hükümler çerçevesinde takip ve tahsil etmektedirler. Kuruluş kanunlarında istisnalar hariç genel hükümlere atıf yapıldığı ve alacakların 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'na göre takip ve tahsil edileceğine ilişkin hükümlere yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu kuruluşların alacaklarının takip ve tahsili konusunda kendi kanunlarında özel hüküm olmadığı sürece 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanmamaktadır. Zaten 6183 sayılı Kanunun kapsam maddesinde *"devlet, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere…"* ait alacaklardan (vergi, resim, harç vb.) söz edilmektedir.

Bununla birlikte bazı kanunlarda özel hükümler de bulunabilmektedir. Örneğin, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanununda (md. 77), *"süresinde ödenmeyen kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları, borsa tescil ücreti ve Birlik aidatına 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca günlük gecikme zammı tahakkuk ettirilir. Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının tahsiline ilişkin olarak oda, borsa ve Birlik Yönetim Kurulunca verilen kararlar ilâm hükmünde olup, icra dairelerince yerine getirilir. Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil*

ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının tahsil zamanaşımı süresi beş yıldır." hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla genel kural meslek kuruluşlarının kanuni gelirleri arasında sayılan gelirlerin takip ve tahsilinde kuruluş kanunlarındaki hükümler çerçevesinde genel hükümlerin uygulanmasıdır, ancak özel hüküm bulunan hallerde kendi kuruluş kanunu hükümleri veya 6183 sayılı Kanun gibi atıf yapılan özel kanun hükümleri uygulanmaktadır.

• **VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE ÖNERİ**

Mevcut vergi mevzuatımızda ve vergi uygulamalarında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarının tanımlanması ve nitelendirilmesinde, mükellefiyet tesis edilmesi ve vergiye tabi tutulmasında, bunlara muafiyet ve istisna tanınmasında bazı boşluk, belirsizlik, yetersizlikler ve çelişkiler bulunduğu görülmektedir.

Diğer yandan, bu kuruluşlarla benzer yapı, nitelik ve işlevlere sahip kurum ve kuruluşlardan bazılarına muafiyet veya istisna tanındığı halde meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının bu hükümlerin dışında tutulabildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, bazı meslek kuruluşlarının kendi kanunlarında vergisel muafiyet veya istisna öngören düzenlemeler bulunmaktadır.

Tüm bunlar meslek kuruluşları ve üst kuruluşları ile benzer kuruluşlar (kamuya yararlı dernekler, vakıflar, kamusal nitelikli bazı kurum ve kuruluşlar) ile meslek kuruluşlarının kendi arasında eşitsizliklere neden olmaktadır. Mevzuattaki karmaşıklık, çelişkiler ve yetersizlikler genel bir sorun olmakla birlikte, meslek kuruluşlarının kamu kurum ve kuruluşları, şirket, kooperatif, sendika, dernek ve vakıf gibi tüzel kişiliklerden ayrı bir idari teşkilat kategorisi teşkil ettikleri hususunun göz ardı edildiği ve bunların vergi kanunlarında Anayasal ve yasal niteliklerine uygun olarak nitelendirilmesinde gereken hassasiyetin gösterilmediği görülmektedir.

Mevzuattaki belirsizlik ve çelişkilerin giderilmesi ve uygulamadaki sorunların çözülmesi bakımından;

Öneri 20- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının vergisel hak ve yükümlülüklerinin kapsam ve mahiyeti ile bu kuruluşlara tanınan vergi muafiyet ve istisnalarının gözden geçirilmesi,

önerilmektedir.

H- MESLEKİ DENETİM VE DİSİPLİN UYGULAMALARINA DAİR ÖNERİLER

• **MESLEK AHLAK KURALLARI VE MESLEKİ DİSİPLİNİN SAĞLANMASI**

Meslek ahlakının korunması ve disiplinin sağlanması mesleki örgütlenmenin en temel amaçlarından birisi olarak görülmektedir. Tarihten günümüze meslek örgütlerinin en temel işlevi mesleğin öngörülen ilke ve standartlara göre yürütülmesinin temini, mesleğin icrasında belli ahlaki kaidelere riayet edilmesinin sağlanması ve düzenin tesis edilmesidir. Disiplin

kuralları ve müeyyideler meslek ahlakının korunması ve mesleğin öngörüldüğü şekliyle yürütülmesinin birer aracı olmaktadır.

Meslek ahlakını ve disiplinini sağlama konusunda esas işlev meslek örgütlerinindir. Ancak, bu alanda Devletin, kamu otoritelerinin de belli ölçüde görev üstlenmesi söz konusu olabilmektedir. Meslek ahlak kurallarının oluşturulması, bunların uygulanmasının sağlanması ve disiplin uygulamaları konusunda farklı uygulamalar söz konusudur. Mesleki örgütlenme modeli ve devlet teşkilatının yapısı, dolaylı olarak bu konudaki yapı ve mekanizmaları da belirlemektedir. Ülkemizde Anayasa ve yasal düzenlemelerdeki açık hükümler meslek ahlakını korumayı ve mesleki disiplini sağlamayı meslek kuruluşlarına vermiştir. Meslek örgütlerinin "kamu kurumu niteliğinde" olmaları, "kamu tüzel kişiliğine" haiz bulunmaları, üyeliğin yasal bir zorunluluğa dayanması ve meslek ahlak kuralları ve disiplin konusunda meslek kuruluşlarına görev ve yetki verilmiş olması gibi hususlar bu işlevin bir anlamda bir tür kamu hizmeti olarak ifa edildiğini göstermektedir.

Ancak, mesleki regülasyon ve meslek ahlak kurallarının kodifiye edilmesi meslek kuruluşlarının en temel amaç ve işlevleri arasında yer almakla birlikte, bu konuda devletin de kamu otoritesi olarak üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini korumak, rekabetin tesisini sağlamak, rekabet ihlallerini önlemek, meslek kuruluşları arasında veya aynı meslek kuruluşuna üye meslek mensupları arasında çıkar çatışmalarının ve uyuşmazlıklarının çözümüne katkı sağlamak gibi amaçlarla belli ölçüde roller üstlenmesi gerekebilmektedir.

Mesleki örgütlenmenin devlet dışı bağımsız sivil toplum kuruluşları bünyesinde gerçekleştirildiği gelişmiş ülkelerde meslek ahlak kuralları ve mesleki disipline ilişkin düzenleme ve uygulamalar meslek örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Üyelik zorunluluğu bulunmadığı halde, gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulan ulusal veya uluslararası meslek örgütleri bu konuda çok başarılı düzenleme ve uygulamalar ortaya koymuştur. Hatta bu tür bağımsız sivil toplum kuruluşlarınca geliştirilen standart, norm ve ilkelerin birçok ülke tarafından referans alındığı ve ulusal meslek standartları ve meslek ahlak kuralları olarak bunların adaptasyonu yoluna gidildiği görülmektedir. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) ile Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsünün (IIA) muhasebe, denetim ve raporlama alanındaki çalışmalar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Dolayısıyla kamu kurumu niteliğinde ve kamu tüzel kişiliğine sahip bulunmasalar bile meslek örgütlerinin en temel işlevi mesleğe ilişkin standartların, ilkelerin ve uyulacak ahlak/etik kurallarının belirlenmesi ve bunlara uyulmasının temin edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görev tarihsel süreç içerisinde belli ölçüde merkezi otoriteler, devlet organları veya devletin kontrolündeki örgütler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak günümüzde bu alan genel olarak meslek örgütlerinin uhdesine bırakılmıştır.

Bu konuda meslek ahlakının korunması ve mesleki disiplinin sağlanması konusunda devletin/kamu otoritelerinin mi yoksa meslek örgütlerinin mi daha başarılı veya etkin olacağı konusu tartışılmakta, çeşitli gerekçeler belirtilerek farklı görüşler öne sürülmektedir.

Bir meslek örgütünün gözetimi ve denetimi olmaksızın yürütülen bir meslek ancak tek tek bireylerin kişisel ahlak anlayışıyla çevrili olacaktır. Kişi dürüst ise, meslek çalışmasında da dürüst kalacak, değilse meslek ahlakı zedelenecek ve yok olacaktır. Bu nedenle kişisel ahlak çok önemlidir ancak yeterli değildir. Meslek ahlakı, kişisel ahlak kural ve değerlerinin üstünde, onlardan ayrı ve mesleğe özgü davranış kurallarından oluşmakta olup kişisel ahlakı da içermekte ama ondan daha geniş kapsama sahip bulunmaktadır. Böylesi bir meslek ahlakının oluşumu ve meslek disiplini içinde korunması ise ancak meslek örgütü içinde mümkün olabilecektir (Sav, 1983:1578).

Bu nedenle meslek ahlakının oluşumu ve korunmasının sağlanması ve mesleki disiplinin gereği olarak aynı konuda meslek icra eden tüm bireylerin kurulacak meslek kuruluşlarına üyelikleri de zorunlu tutulmakta, meslek içinde düzen ve eşitlik sağlanmaktadır. Zorunlu üyelik meslek kuruluşlarıyla meslek dernekleri arasındaki en önemli farkı oluşturmakta ve zorunlu üyeliğin olduğu meslek kuruluşları daha ileri bir anlayışı yansıtmaktadır (Sav, 1983:1579).

Yukarıda ifade edildiği üzere dünyada bu konuda farklı uygulamalar söz konusudur. İki farklı modelde de başarılı uygulamalar görmek mümkündür. Regülâsyonu hangi kuruluşun yapmasından çok kural ve standartların içeriği ve izleme/kontrol mekanizmalarının etkinliği daha belirleyici olmaktadır. Şüphe yok ki, mesleki regülâsyonun meslek mensuplarının üyesi bulundukları kendi meslek örgütleri tarafından yapılması ve yine işleyişin takibinin bu kuruluşlarca yapılması daha sağlıklı ve etkili olabilecektir. Fakat kural setlerinin ve sistemin işleyişinin belli ölçüde bağımsız otoritelerce (örneğin devlet, yargı kuruluşları) de denetlenmesi mesleki gelişim bakımından önemlidir. Meslek örgütlerine bu konuda sınırsız ve denetimsiz bir yetki verilmesi diğer meslek mensupları, meslek mensupları içerisindeki zayıf kesimleri ve toplumun geneli bakımından bazı olumsuzluklara sebebiyet verebilecektir.

- **<u>DİSİPLİN UYGULAMALARI</u>**

Anayasanın 135. maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak maksadı ile kurulacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu ifadelerden meslek kuruluşlarının en temel görevinin, üyelerini sürekli denetim altında tutmak, mesleğinin gerektirdiği dürüstlüğü ve ahlakı koruyamayan üyelerini tespit etmek ve onlara yaptırım uygulayarak yanlış hareketlerden vazgeçirmek, gerektiğinde üyelerini cezalandırmak, böylece halk nezdinde mesleğe yönelik güven oluşturmak olduğu anlaşılmaktadır.

Nitekim mesleki örgütlenmenin tarihi geçmişinde de üyelerin dürüstlüğünün temini genel olarak kendi meslek örgütlerinin görevi olarak ön plana çıkmıştır.

Meslek kuruluşları geçmişte bu görevlerini yerine getirirken, üyelerinin meslekle ilgili konulardaki eğitim ve gelişmesinin yanında ahlaki konulardaki eğitim ve gelişmesini de üstlenmişlerdir.

Meslekle ilgili güven esas olarak meslek mensuplarının ürettiği mal ve hizmetin kalitesiyle de ilgili olup, hileli ürün ve hizmetler üretilmemesini sağlayarak toplumsal refaha ve huzura da katkı sağlayan bir mekanizmadır.

Meslek ahlakının korunması ve mesleki denetim ve disiplinin sağlamasına ilişkin bu amaç/işlev; meslek mensupları kadar, meslek mensupları veya meslek kuruluşlarınca sunulan mesleki faaliyet ve hizmetlerden yararlananlar, toplum ve dolaylı olarak da devlet bakımından çeşitli yararlar sağlamaktadır.

Anayasa, meslek disiplini ve ahlakını koruma konusunda meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerini iki temel ilke (dürüstlük ve güven) üzerine bina etmiştir. Meslek disiplini ve ahlakını korumaya yönelik işlev ve faaliyetler, dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere gerçekleştirilecektir. Ayrıca, mesleki faaliyetlerde ilgili kural ve standartlara uyumun sağlanması, rekabetin sağlanması, haksız rekabetin önlenmesi, hizmetten yararlananların mağdur edilmesinin önlenmesi, meslek mensuplarının hak kayıplarına uğramasının önüne geçilmesi, ekonomik ve sosyal hayatta gelişmenin sağlanması gibi amaçlar da meslek disiplini ve ahlakını korumaya yönelik faaliyetlerin doğal sonucu olarak ortaya çıkacaktır.

Meslek kuruluşlarının üyelerinin mevzuat hükümlerine, mesleki standartlara ve meslek ahlak kurallarına uyup uymadığını izlemeleri ve aykırı davranışlarda bulunanlar hakkında yasal müeyyideleri uygulamaları en temel görevleri arasında yer almaktadır. Ancak bu görevler uygulamada istenilen ölçüde ifa edilememektedir.

Yapılan incelemede meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarınca genel olarak mesleki faaliyetlere ilişkin ilke ve standartların belirlendiği, kimi zaman tek taraflı, kimi zaman da ilgili mevzuat çerçevesinde yetkili kamu otoriteleri ile birlikte mesleki standartlar ve ahlak/etik kuralların tespit edildiği görülmektedir. Ayrıca, gerek meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında gerekse çeşitli mesleklere ilişkin özel kanunlarda mesleki denetim ve disiplin uygulamalarına ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır.

Meslek ahlak/etik kurallarının ve standartlarının kodifiye edilmesi, bu çerçevede mesleki denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve mesleki disiplinin sağlanması meslek kuruluşlarının en önemli işlev ve görevleri arasında yer almaktadır. Araştırma ve inceleme sırasında kuruluşların bu konudaki faaliyetleri, karar ve işlemleri üzerinde de durulmuştur.

Bu amaçla, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarından disiplin uygulamalarına ilişkin istatistiki bilgiler istenilmiştir. Tespit edilebildiği ölçüde kuruluşların yetkili organlarınca (onur kurulu, disiplin kurulu, yüksek onur kurulu gibi) yürütülen disiplin işlemleri hakkında Ek: 1'de ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Söz konusu bilgilere aşağıda özet olarak yer verilecektir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Oda ve borsa üyelerinden meslek onuruna veya meslek düzen ve geleneklerine uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, müşterisine karşı mesleki görevini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında uyarma, kınama, üyelikten geçici çıkarma, üyelikten uzun süreli çıkarma disiplin cezaları ile idari para cezası uygulanması öngörülmüştür.

Çalışma kapsamında örnek olarak seçilen 29 oda ve 10 borsanın son dört yıllık disiplin uygulamalarına ilişkin bilgiler talep edilmiştir.

Örnekleme yapılan söz konusu 29 Odanın disiplin çalışmaları incelendiğinde,

- 12 odada hiç soruşturma açılmadığı, 17 odada 692 adet soruşturma açıldığı, bunlardan 430 dosyaya ceza öngörülmediği,
- 18 odada hiç ceza verilmediği,
- Ceza verilen 11 odada ise 2005-2008 döneminde sadece 246 disiplin cezası verildiği, bu cezaların da 207 adedinin üç odaya ait olduğu görülmüştür.
- Örnek alınan 39 oda içerisinde Ankara Ticaret odası ile Antalya Ticaret ve Sanayi Odasının üyelerinin meslek disiplini konusunda diğer odalara nispeten daha faal oldukları,

Özellikle yüksek üye sayısına sahip İstanbul ve İzmir Ticaret odalarındaki disiplin uygulamasının etkisiz ve yetersiz kaldığı

tespit edilmiştir.

2005-2008 döneminde örnekleme yapılan 10 borsadan,

- 6.903 üyeye sahip İstanbul Ticaret Borsası dâhil 7 borsada hiçbir disiplin soruşturması açılmadığı,
- 3 borsada 9 soruşturma açıldığı, bunlardan 2 sinde 4 disiplin cezası uygulandığı

bildirilmiştir.

Bu bilgilerden, yukarıda ifade edilen disiplin ve idari para cezası verilmesi gereken haller göz önüne alındığında ve tüketici şikâyetleri dikkate alındığında odalarda ve borsalarda mesleki denetim ve disiplin uygulamasının oldukça etkisiz ve yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Nitekim oda ve borsalarda disiplin uygulamalarının, kamuoyunda çok yoğun olarak konuşulan bir konu ve bilinen tüketici şikâyetlerine rağmen son derece yetersiz olması, itirazları karara bağlayan Yüksek Disiplin Kurulunun çalışmalarına da yansımış olup 2007 yılında Kurula sadece 13 itiraz başvurusu yapıldığı görülmüştür.

Diğer yandan bazı oda ve borsalarca münferit olarak iş ahlakına yönelik olarak bazı tedbirler alındığı ve proje girişimleri yapıldığı, ancak somut bir neticeye ulaşılmadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

Odalarda disiplin kurulu bulunmamakta, il dâhilindeki disiplin konuları Birlik Disiplin Kurulunca sonuçlandırılmaktadır.

Disiplin kurulu intikal eden ihbar ve şikâyetleri en çok bir ay içinde soruşturmaya başlamak ve en geç üç ay içinde sonuçlandırmak zorunda bulunmaktadır.

Üyelere, disiplin cezası olarak uyarma, kınama, para cezası, geçici veya sürekli üyelikten çıkarma cezası verilebilmektedir.

Birliklerce son beş yılda uygulanan disiplin uygulamaları incelendiğinde;

- 31 Birlikte herhangi bir disiplin uygulaması yapılmadığı,
- Disiplin Uygulaması yapılan 51 Birlikte 17.929 şikâyet başvurusu olduğu, bunlardan 13.818'i hakkında soruşturma açıldığı, 12.336'sında ise disiplin cezası uygulandığı,
- Disiplin uygulaması yapılan 51 Birlikten, 24 Birlikte disiplin cezası sayısının 10'dan az olduğu, 14 Birlikte 11-49 disiplin cezası, 13 Birlikte 50 ve üzerinde disiplin cezası uygulandığı,
- 12.336 disiplin cezasının 8.749 adedinin tek Başına Gaziantep ESOB tarafından uygulandığı,
- Uygulanan disiplin cezası bakımından ilk beş sırada, Gaziantep, Mersin, Ankara, Burdur ve İstanbul illerinin olduğu,

anlaşılmıştır.

Çalışma kapsamında Kayseri İl Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliğinde yapılan incelemede Birliğin herhangi bir disiplin kurulu kararı bulunmadığı görülmüştür. Şikâyetlerin resmî işlem yapılmadan sözlü görüşmelerle disiplin cezası aşamasına gelmeden çözüldüğü bildirilmiştir.

Üye sayıları dikkate alındığında, 82 Birlik arasında sadece Gaziantep ve Burdur ESOB'un gerekli hassasiyeti gösterdiği, başta İstanbul ve İzmir olmak üzere diğer ESOB'ların yeterli ve etkili bir mesleki denetim ve disiplin uygulaması yapmadığı kanaati edinilmiştir.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Oda üyelerine disiplin cezası olarak uyarma, kınama ve odadan uzaklaştırma cezaları verilebilmektedir.

Uyarma ve kınama cezaları yönetim kurulu tarafından verilmekte, bu cezalara tebliğinden itibaren on beş gün içinde oda meclisine itiraz olunabilmekte; meclisin kararı son karar olmaktadır. Uzaklaştırma cezası, yönetim kurulunun teklifi üzerine meclis tarafından

verilebilmekte, bu ceza bir aydan az, bir yıldan çok olamamaktadır. Bu cezaya tebliğinden itibaren on beş gün içinde idari yargı merciine itiraz edilebilmektedir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Birliğin disiplin uygulamaları ilgili Kanundaki temel hükümler çerçevesinde ayrıntılı olarak TMMOB Ana Yönetmeliği ve TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Disiplin cezası olarak uyarma, hafif para cezası, ağır para cezası, 15 günden altı aya kadar serbest meslek uygulamasından uzaklaştırma, üyelikten çıkarma ve meslekten men cezaları uygulanmaktadır. Bu cezaların verilmesinde sıra gözetilmemekte, ancak nedeni oluşturan olayın içeriği ve sonuçlarına göre bu cezalardan biri uygulanmaktadır.

TMMOB 37, 38 ve 39. Dönem Çalışma Raporları içinde yer alan TMMOB Yüksek Onur Kurulu Çalışmalarına ilişkin rapor/açıklamalar incelendiğinde Kurulun çalışma alanı ve görevi dışında kalan genel sorunlarla ilgili değerlendirmeler yaptığı görülmektedir.

Yüksek Onur Kurulunun 34-39.dönem çalışma raporları incelendiğinde;

- 23 odadan 9 adediyle ilgili herhangi bir başvuru olmadığı, 14 oda ile ilgili ise 470 dosya bulunduğu,
- 470 dosyanın ağırlıklı olarak 5 odaya ait olduğu (Mimarlar Odası ile Elektrik Mühendisleri, Makine Mühendisleri, İnşaat Mühendisleri, Harita ve Kadastro Mühendisleri odaları)
- 470 dosyadan, 168'ine çeşitli nedenlerle (iade, bozma vb.) ceza verilmediği, 302 dosyada ise verilen disiplin cezasının onandığı,
- Bu çerçevede 3 ihraç, 152 meslekten men, 135 para cezası ve 12 uyarı cezası verildiği görülmüştür.

Birlik ve odaların üye sayısı, meslek mensuplarının faaliyetleriyle ilgili kamuoyuna yansıyan şikâyetler dikkate alındığında, disiplin uygulamasının yeterli ve etkin olmadığı kanaati edinilmiştir.

Türk Tabipleri Birliği

Disiplin işlemleri, disiplin soruşturması ve disiplin kovuşturması olarak iki bölüm olup Disiplin soruşturması oda yönetim kurulu, disiplin kovuşturması ise onur kurulu ve yüksek onur kurulu tarafından yürütülmektedir. Disiplin cezası olarak uyarma, para cezası, geçici olarak meslekten men cezası, oda bölgesinde çalışmanın yasaklanması cezaları verilebilmektedir.

İstanbul Tabip Odası Onur Kurulu 2003-2008 yılları arasında itiraz edilmeyen veya meslekten men cezası öngörülmeyen 387 Hekim hakkında karar vermiş, bunlardan 216 dosyada işleme gerek görülmemiş, 36 dosyada uyarma cezası, 135 dosyada para cezası verilmiştir. Meslekten geçici süreli men cezaları ile itiraz edilen diğer cezalar Yüksek Haysiyet Divanına gönderilmiştir.

İstanbul Tabip Odasının 2006-2008 faaliyet döneminde de Yönetim Kurulunca 498 dosya için inceleme ve soruşturma yapılmış, 348 dosya ile ilgili işlemler sonuçlandırılmış, bu dosyalardan 222 adedinde işlem yapılmasına gerek olmadığına, 62 adedinde diğer nedenlerle dosyaların işlemden kaldırılmasına karar verilmiş, 64 dosya için ceza önerilmiştir. Bu cezalar, 49 dosya için uyarı, 12 dosya için para cezası, 3 dosya için meslekten men cezasıdır.

İzmir Tabip Odası Onur Kurulunun 2004-2006 yılı faaliyet raporuna göre, Kurulun dönem içinde 75 toplantı yaptığı ve toplam 125 dosyanın görüşülerek karara bağlandığı anlaşılmıştır. Onur Kuruluna sevk edilen hekimlerden 85'i hakkında ceza verilmesine gerek olmadığına, 18 hekime uyarı cezası verilmesine, 31 hekime para cezası verilmesine, 10 hekime geçici süre meslekten men cezası verilmesine karar verilmiştir. Yönetim Kurulunca soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına ilişkin verilen 28 dosya ile ilgili yapılan itirazlardan 21'i reddedilmiş, 7 si ise soruşturma açılması için Yönetim Kuruluna iletilmiştir.

Tabipliğe yönelik olarak mesleğin etik kuralları 13.1.1960 tarihli ve 4/12578 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Tıbbi Deontoloji Tüzüğü" ile yürürlüğe konulmuştur.

Tabipler, bu etik kurallara aykırı hareket ettikleri takdirde, mensup oldukları Tabip Odaları İdare Heyetleri tarafından Haysiyet Divanına sevk edilmektedir.

Etik kurallarla ilgili çalışmalar yapmak üzere TTK Etik Kurulu oluşturulmuştur.

Yüksek Haysiyet Divanının verdiği kararlar Sağlık Bakanlığınca uygulanmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanına 2002-2008 yılları arasında 38 odayla ilgili toplam 1.343 dosya için başvuruda bulunulmuş, 26 odayla ilgili olarak ise hiçbir başvuru yapılmamıştır. Yüksek Haysiyet Divanına meslekten men cezaları otomatik olarak diğer cezalar ise itiraz üzerine gelmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı, kendisine yapılan 1.343 başvurudan 569'unu çeşitli gerekçelerle geri çevirmiş, 774 dosya ile ilgili cezaları ise onamıştır.

Onanan 774 dosyanın;

- 105 adedinde uyarı cezası,
- 434 adedinde muhtelif para cezaları,
- 235 adedinde ise meslekten geçici süreli men cezaları

öngörülmüştür.

Meslekle ilgili tüm disiplin konularının ele alındığı ve cezalandırıldığını söylemek de mümkün bulunmamaktadır.

Ancak tabiplerin meslek etiğine uygun olmayan tüm davranışlarının değerlendirilip, etkin bir disiplin uygulaması yapılamamasının, mağdurların ihbar ve şikayetlerinin oda Onur Kurullarına iletilmemiş veya iletilememiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Birlikte disiplin cezası olarak uyarma, kınama, para cezası, geçici meslekten durdurma, sürekli meslekten durdurma cezaları verilmektedir.

Odalardaki mesleğin korunmasına yönelik disiplin uygulamalarıyla ilgili olarak İstanbul Diş Hekimleri Odasının 2002-2008 dönemi bilgilerine göre; 907 dosya gündeme gelmiş, bunlardan 534 adedi için soruşturma açılmış, 333 adedi disiplin kuruluna sevk edilmiş, 261 adedine ceza uygulanmıştır. Ceza verilen dosya sayısı, işlem gören dosya sayısına göre % 28,8 olarak gerçekleşmiş, bir başka anlatımla her dört dosyadan birisine ceza uygulanmıştır.

Türk Diş Hekimleri Birliğinin disiplin işlemlerine ilişkin istatistiki bilgiler incelenmiş, Yüksek Disiplin Kuruluna son beş yılda odalardan 544 dosya geldiği, Edirne, Erzurum, Isparta ve Kahramanmaraş'tan hiç dosya gelmediği, genel olarak diş hekimi sayısı yüksek büyükşehirlerin daha fazla disiplin dosyasına sahip olduğu görülmüştür.

Yüksek Disiplin Kurulunca aynı dönemde gerek odalardan gelen dosyalar gerek resen incelenen dosyalar olmak üzere toplam 556 dosya karara bağlanmıştır. Bu dosyalardan 107 adedi odalara iade edilmiş, 49 adedinde Oda Disiplin Kurulu Kararları bozulmuş, 25 dosyada ceza verilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Geriye kalan 375 dosyada verilen disiplin cezaları onanmış olup, bu dosyaların 47 adedinde uyarma ve kınama cezası, 286 adedinde para cezası, 42 adedinde ise geçici süreli meslekten alıkonma cezası verilmiştir.

Diş Hekimleri Birliği'nde de Türk Tabipler Birliğindeki uygulamaya paralel bir kanaat edinilmiştir.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Birlikte disiplin cezası olarak yazılı ihtar, para cezası ve geçici meslekten men cezaları uygulanmaktadır.

Haysiyet divanı bu cezaların verilmesinde sıra gözetmeksizin geniş takdir hakkını haiz bulunmaktadır.

Birlik ve odalardan son beş yılda uygulanan disiplin cezalarına ilişkin istatistiki bilgiler talep edilmiş, odalardan alınan bilgilerden odaların büyük bir bölümünde disiplin uygulaması yapılmadığı anlaşılmıştır.

Birlik ile disiplin cezası uygulayan odalara ilişkin disiplin bilgileri şu şekildedir.

Birlik: 2007 ve 2008 yılları içerisinde Yüksek Haysiyet Divanına 15 dosya intikal etmiş, bir para cezası, 2 meslekten geçici men cezası ve 12 uyarı cezası verilmiş veya onaylanmıştır.

Bolu: Son beş yıl içerisinde 3 veteriner hekim hakkında disiplin soruşturması yapılmış, bir veteriner hekime ihtar cezası verilmiştir.

Bursa: 12 kişiye uyarı ve ikaz cezası, 3 kişiye para cezası, 3 kişiye de geçici süre ile meslekten men cezası olmak üzere 18 disiplin uygulaması yapılmıştır. Ayrıca ruhsatsız ilaç satan 8 kişiyle ilgili de işlem yapılmıştır.

Adana: 4 kişiye ihtar cezası verilmiştir.

Elazığ: 5 kişi hakkında inceleme yapılmış, 3 kişi hakkında soruşturma yapılmıştır.

Aksaray: 3 yazılı ihtar ve 1 para cezası uygulanmıştır.

Erzurum: 1 kişiye 3 ay meslekten men cezası

Birlik bünyesinde Etik Kurulun oluşturulduğu ancak herhangi bir faaliyetinin henüz olmadığı bildirilmiştir.

Yukarıda yer verilen bilgilerden Birlik bünyesinde mesleki denetim ve disiplin uygulamasının etkin ve yeterli düzeyde olmadığı kanaati edinilmiştir.

Türk Eczacıları Birliği

Disiplin cezası olarak ihtar, para cezası ve üç günden 180 güne kadar sanat icrasından men ve oda bölgesinde çalışmaktan men cezası verilebilmektedir.

Haysiyet divanları bu cezaların verilmesinde sıra gözetmeksizin takdir hakkını kullanmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanında 2004-2008 yılları arasında toplam 650 dosya ele alınmış, bu dosyalarla ilgili 241 eczacı sözlü olarak savunmasını yapmıştır.

Bu dosyalardan;

- 174 adedi çeşitli nedenlerle iade edilmiş,
- 48 dosyada yazılı ihtar,
- 180 dosyada para cezası,
- 248 dosyada da geçici meslekten men cezası,

olmak üzere toplam 476 disiplin cezası onaylanmıştır.

Yüksek Haysiyet Divanında görüşülen 650 dosyada yaklaşık 40 başlık altında 914 suç yer almıştır. Söz konusu dosyaların odalar itibarıyla dağılımı incelendiğinde en çok dosyanın 122 dosya ile İstanbul'dan geldiği, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Çanakkale, Kırklareli, Batman, Çorum, Amasya, Osmaniye, Yozgat, Karaman, Adıyaman odalarından ise hiç dosya gelmediği görülmektedir (Son dört oda 2008 yılında kurulmuştur).

Gerek oda gerekse Birlik düzeyinde meslekle ilgili disiplin konularının çok yakından takip edildiği ve etik dışı davranışlara da mümkün olduğunca müdahale edilmeye çalışıldığı kanaati edinilmiştir.

Eczacıların meslek etiği bakımından uymak zorunda oldukları ilke ve kurallar, Bakanlar Kurulunun 9.7.1968 tarihli ve 6/10314 sayılı kararıyla yürürlüğe konulan ve 27.7.1968 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü" ile belirlenmiştir.

Bu Tüzük hükümlerine aykırı hareket eden eczacılar hakkında disiplin soruşturması ve sonucunda gerek görülürse disiplin cezası verilebilmektedir.

Türkiye Barolar Birliği

Disiplin Kurullarınca Avukatlık onuruna, düzen ve gelenekleri ile meslek kurallarına uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, mesleki çalışmada görevlerini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında uyarma, kınama, para cezası, geçici meslekten çıkarma, meslekten çıkarma cezaları uygulanmaktadır. Beş yıllık bir dönem içinde iki veya daha çok defa disiplin cezasını gerektiren davranışta bulunan avukata her yeni suçu için bir öncekinden daha ağır ceza uygulanması gerekmektedir.

Baro Başkanlıklarına gelen toplam 5.245 şikâyetin, 1.779'u ile ilgili soruşturma açılmasına karar vermişlerdir.

Baro Başkanlıklarınca soruşturma açılan 1.779 dosya ile ilgili olarak Baro Disiplin Kurullarınca 537 dosyada ceza verilmesine gerek olmadığına karar verilmiş, 568 dosyada ise çeşitli disiplin cezaları verilmiştir.

İstanbul Barosu Yönetim Kuruluna son dönemde (2007-2008) 1.038 adedi devir, 2.051'i yeni olmak üzere toplam 3.089 şikâyet gelmiş, bunlardan 2.007'si hakkında karar verilmiş, kalan dosyalar sonraki döneme devretmiştir. Karar verilen 2.007 dosyadan 1.030'unda disiplin soruşturması açılmasına yer olmadığına, 862'sinde disiplin soruşturması açılmasına karar verilmiştir.

İstanbul Barosu Disiplin Kuruluna son dönemde (2007-2008) 1.020 devir ve 893 yeni olmak üzere toplam 1.913 dosya gelmiş; 708 dosya hakkında karar verilmiş, diğerleri sonraki döneme kalmıştır. 708 dosya ile ilgili verilen kararlar şunlardır.

- Ceza tayinine yer olmadığına karar verilenler298
- Uyarma cezası158
- Kınama cezası130
- Para cezası 24
- Meslekten çıkarma cezası 6
- Geçici süre ile işten çıkarma cezası 17
- Zaman aşımı 55
- Diğer kararlar (bozma, birleştirme, ortadan kaldırma) 20

Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu 2008 yılında 15 toplantı yapmış ve kurula 546 Disiplin Dosyası gelmiştir. 467 adet dosya görüşülerek karara bağlanmıştır.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan yahut da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan meslek mensuplarına durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre **uyarma, kınama, geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma, yeminli sıfatını kaldırma ve meslekten çıkarma** disiplin cezaları verilmektedir.

Birlik Disiplin Kuruluna, Ekim 2006-Ağustos 2008 döneminde 735 dosya ile ilgili işlem yapmış, 14 dosya odaya iade, 29 dosya kovuşturmanın derinleştirilmesi, 58 dosya kovuşturma açılmaması, 22 dosya da cezanın kaldırılması olmak üzere toplam 123 dosya iade edilmiş; 184 uyarma cezası, 214 kınama cezası, 139 geçici men cezası, 75 meslekten çıkarma cezası olmak üzere 617 dosyada verilen cezalar onanmıştır.

Birlik meslek mensuplarının uyacağı etik ilke ve kuralları Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelikle belirlenmiştir.

Türkiye Noterler Birliği

Meslekin vakar ve onuruna aykırı eylem ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan yahut da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan noterler hakkında, uyarma, kınama, para cezası, geçici olarak işten çıkarma ve meslekten çıkarma disiplin cezaları verilmektedir.

Birlik disiplin kurulunca son beş yıllık dönemde 1.679 dosya ele alınmış, 1.496 dosya ile ilgili hususlar sonuçlandırılmış, 183 dosyanın sonuçlandırılması sonraki döneme kalmıştır. Sonuçlandırılan 1.496 dosyadan, 1.163 dosya ile ilgili olarak disiplin cezası talepleri çeşitli nedenlerle reddedilmiş, 333 dosya ile ilgili çeşitli disiplin cezaları öngörülmüştür.

Disiplin cezası verilen dosyalardan; 182 adedine uyarma, 105 adedine kınama, 18 adedine para cezası, 18 adedine geçici meslekten men cezası ve 10 adedine meslekten çıkarma cezası verilmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Her iki Birlikte de kurulduğundan itibaren herhangi bir disiplin kararı alınmamıştır.

Birlik, Bankacılık Etik İlkelerini 2001 yılında belirlemiş, 2006 yılında da yeniden düzenlemiştir.

Bankaların veya banka personelinin etik ilkelere aykırı işlem veya eylemi olduğuna Birlik Yönetim Kurulu tarafından karar verilmektedir. Etik ilkelere aykırı hareket eden bankaların ve/veya banka personelinin Birlik internet sitesinde yayımlanması ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na bildirilmesi gerekmektedir. Türkiye Bankalar Birliği Etik İlkelerine olan uyumun izlenmesini, etik ilkelerin daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını teminen bir etik ilkeler komisyonun kurulmasına ilişkin hazırlıklar devam etmektedir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği de, Bankalar Birliğince yayımlanan Bankacılık Etik İlkelerini kendi üyeleri içinde aynen uygulamaktadır. Türkiye Bankalar Birliği Etik İlkelerine olan uyumun izlenmesini, etik ilkelerin daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını teminen Türkiye Katılım Bankaları Birliği Etik Komisyonu'nun çalışma usul ve esaslarını yayımlamış ve mevzuat komitesi üyelerinden 4 kişilik "Bankacılık Etik Komisyonu" oluşturulmuştur.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Birlik üyelerinden, meslek onuruna, meslek ilke ve kurallarına, sermaye piyasası faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin mevzuata ve Birlik kararlarına aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ilişkin ilke ve yöntemleri düzenlemek amacıyla yürürlüğe konan "TSPAKB Disiplin Yönetmeliği" çerçevesinde, uyarma, kınama, para cezası, birlik üyeliğinden geçici çıkarma, birlik üyeliğinden sürekli çıkarma olmak üzere beş çeşit disiplin cezası öngörülmüştür.

Birlikçe 2002 yılından bugüne kadar 26 adet dosya hakkında karar verilmiş bulunmaktadır. Söz konusu dosyalardan;

- 1 adedi zaman aşımından, 3 adedi disiplin kurulu mevzuatının oluşmasından önce gerçekleşen suç olması nedeniyle, 1 adedi delil yetersizliğinden, 1 adedi suçlama haksız olduğundan olmak üzere toplam 6 adedi reddedilmiş,
- 1 adedi usulsüzlük giderildiğinden düşmüş,
- 1 adedine uyarma, 1 adedine kınama, 17 adedine para cezası verilmiştir.

Para cezalarından 2 adedi SPK tarafından kaldırılmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, sermaye piyasası mevzuatına aykırı işlemlerden dolayı birçok kez idari para cezası uygulanmış olduğu halde, Birlik tarafından sözkonusu aracı kurumlara yönelik Disiplin Yönetmeliği çerçevesinde herhangi bir işlem yapılmamış olmaması eleştirilmektedir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Disiplin suçlarıyla ilgili olarak uyarma ve kınama cezası verilmektedir.

Birlik tarafından "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Sigortacılık Etik İlkeleri" belirlenmiş ve yayımlanmıştır. Birlik etik ilkelere uyulmaması halinde herhangi bir özel yaptırım öngörmemiştir.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Disiplin Kurulunca, acentelik mesleğinin vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerden dolayı seyahat acentalarına, ihtar ve tevbih, Kanunda öngörülen yükümlüklere uymayan acentalara da Birlikçe süreli üyelikten çıkarma, Bakanlıkça ise para cezası ile faaliyetten men ve belge iptali cezası verilebilmektedir.

17. dönemde (2005-2007) Disiplin Kuruluna 51 acentaya ait 108 dosya sunulmuş, Kurul'un bu dosyalarla ilgili aşağıdaki işlemleri gerçekleştirmiştir.

- 20 dosya şikâyetle ilgili cevaplarını gönderdiğinden TOAR'a (Tüketici-Otel-Acenta-Rehber İlişkileri) iletilmiştir.
- 13 dosya tüketicilerin şikâyetlerini geri alması, 13 dosya da şikâyetçilerin adreslerine ulaşılamadığı için işlemden kaldırılmıştır.
- 20 dosyada cezai işleme gerek görülmemiştir.

- 2 dosya, hukuk mahkemesinde dava açıldığından dava sonucuna kadar ertelenmiştir.
- 9 dosyadaki acentelerin adreslerine ulaşılmadığından, 1 dosya acentenin belgesi iptal edildiğinden Bakanlığa gönderilmiştir.
- 2 dosyada acente cezai işlemi gerektiren tutum ve davranışını düzelttiğini belgelediğinden cezai işlem kaldırılmıştır.
- 1 dosyada acenteye ceza niteliğinde olmamak üzere uyarı yazılmasına, 1 dosyada acentaya 2 dosyada da bölge yürütme kuruluna bilgilendirme yazısı yazılmasına karar verilmiştir.
- 15 dosyanın yazışmaları devam etmektedir.
- 14 dosya için disiplin cezası uygulanmıştır.

2007-2008 döneminde ise disiplin kuruluna sevk edilen 13 acenteye ait 19 dosyadan hiçbirine disiplin cezası verilmemiştir.

Bakanlıkça 2008 yılında 59 adet seyahat acentasının belgesi iptal edilmiştir.

Birliğin, seyahat acentalarının haksız rekabet niteliği taşıyan uygulamalarını denetlemede pasif kaldığı hususu genel kurullarda dile getirilmiş ve "haksız rekabet komitesi kurulması" önerilmiştir.

- **MESLEKİ DENETİM FAALİYETLERİ**

Mesleğe ilişkin standart ve kuralların belirlenmesi yetmemekte, bunların uygulamasına ilişkin denetimlerin gerçekleştirilmesi de gerekmektedir. Mesleki denetim, mesleki regülasyonun ayrılmaz bir parçası ve gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Mesleklerin icrasından ilgili mevzuat kurallarına, mesleki standartlara ve meslek ahlak kurallarına uyulmasının temini etkili ve yeterli bir kontrol/denetim mekanizmasının varlığına bağıldır. Özellikle mesleki denetim konusunda yetkinin meslek örgütlerine verildiği durumlarda sistemin işleyişini güvence altına alacak kontrol/denetim mekanizmalarının ihdası önem kazanmaktadır.

Ülkemizde mesleki denetim meslek kuruluşlarına verilmiştir. Mesleğin icrasında uyulacak kurallar ve meslek ahlak kuralları ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde meslek örgütleri tarafından yapılmakta ve meslek mensuplarının bunlara uyup uymadığı da meslek örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Mesleki denetim uygulamaları konusunda da meslek kuruluşları arasında organizasyon ve metodoloji bakımından farklı model ve uygulamalar söz konusudur. Birçok kuruluşta mesleki denetim uygulamaları “onay” şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu şekildeki denetim mekanizmalarının etkili olduğunu söyleyebilmek güçtür. Meslek kuruluşları özellikle gelir elde etmeye ve meslek mensuplarını “kontrol” altında tutmaya yönelik olarak, bir mimar veya mühendisin yaptığı projenin ilgili oda tarafından onaya tabi tutulması, bir yeminli mali

müşavirin kaşe ve mührünün oda tarafından verilmesi gibi denetim uygulamalarına başvurmaktadır.

Meslek mensuplarının mesleklerini, mesleki standartlara, kurallara, konuya ilişkin mevzuata uygun olarak yürütüp yürütmedikleri hususunda sağlıklı işleyen genel bir mesleki denetim modelinin varlığından söz etmek mümkün bulunmamaktadır. Kuruluşlar arasında farklı uygulamalar söz konusu olmakla birlikte, genel olarak mesleki denetim uygulamalarının işlevsiz olduğu ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Esasında meslek kuruluşlarına ilgili mevzuatla bu konuda geniş yetkiler tanınmıştır. Ancak, disiplin hükümlerinde olduğu gibi mesleki denetim faaliyetlerinin yürütülmesi konusunda da meslek kuruluşları isteksiz ve çekingen davranmaktadır.

Meslek kuruluşlarının organlarının seçimle belirlenmesi, tekrar seçilme isteği, seçilen kişilerin mesleki denetim ve disiplin konularında uzmanlıklarının bulunmaması, meslektaşlık ilişkisi, yönetim organlarının mesleki denetim yetkisine sahip kişi/birim/organlar üzerindeki etkinliği vb. hususlar mesleki denetim faaliyetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesini güçleştiren faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, birçok meslek kuruluşunun binlerce üyesi bulunmaktadır. Mesleki denetim faaliyetlerini yürütmeye elverişli bir organizasyon yapısı gerçekleştirilmediğinden bu konudaki uygulamalar başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.

Sonuç olarak mesleki denetim faaliyetleri esas olarak gelir getirici ve meslek mensuplarını odaya/birliğe/örgüte bağlayacak ve "kontrol" altında bulundurmaya yarayacak bir mekanizma olarak görülmektedir. Bazı meslek kuruluşlarınca mesleki denetim büroları oluşturulmuşsa da uygulamada bu tür büroların bir tür işletme gibi çalıştığı anlaşılmaktadır.

İnceleme sonuçları göstermektedir ki, "meslek disiplini ve ahlakı koruma" konusundaki amaç doğrultusunda yürütülen faaliyetlerin niteliği ve boyutu kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir. Bazı kuruluşlarca mesleki denetim faaliyetleri ve bunun sonucu olarak da disiplin hükümleri büyük bir hassasiyetle uygulanırken, bazılarında çeşitli gerekçelerle aynı hassasiyetin gösterilmediği ve bu tür faaliyetlere önem verilmediği görülmektedir. Bazı kuruluşlar üyelerine disiplin hükümlerini tatbik konusunda çekingen davranmakta, hatta bazen de bilinçli olarak yetki kullanımından sarfı nazar etmektedirler.

Bu durum meslek ahlak kurallarına uyumu olumsuz etkilemekte ve meslek mensupları arasında haksız rekabete, hakkaniyetsizliğe neden olmaktadır. Mesleki kural ve standartlar ile ahlak kurallarına uymayanlar hakkında gerekli hukuki müeyyidelerin işletilmemesi mesleki denetim faaliyetlerinin etkinliğini zayıflatmaktadır. Böylece meslek kuruluşları anayasal kuruluş amaçlarından en önemlisini gerektiği gibi yerine getirmemiş olmaktadır. Bu durum yalnızca meslek mensupları ve meslek örgütleri bakımından değil, mesleki faaliyetlerden yararlananlar açısından da çeşitli sorunlara neden olmaktadır.

Bu itibarla, meslek ahlakının korunması ve disiplinin sağlanmasına yönelik etkinliklerin gerektiği gibi yürütülmesi konusunda gereken hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarındaki disiplin hükümleri (suç ve cezalar, prosedürler, organlar, vb.) arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bazı meslek kuruluşlarının kanunlarındaki hükümler uygulamada yetersiz kalmakta, ayrıca kanuna istinaden yapılan düzenleyici işlemler ile kanun hükümleri arasında çelişkiler bulunmaktadır. Disiplin konusunda yetkili mercilerce de dönemsel olarak açıklanan bazı raporlarda ifade edildiği üzere disipline ilişkin hükümlerin güncel ihtiyaçlar ve yeni gelişmeler doğrultusunda gözden geçirilmesi ve değiştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, disiplin uygulamaları konusunda yapılabildiği ölçüde meslek kuruluşları arasında homojenliğin de sağlanması yararlı olacaktır. Örneğin, serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirlere ilgili olarak Birlik (TÜRMOB) Disiplin Kurulunun verdiği kararların kesin olduğu hükme bağlanmış, ancak Birlik Disiplin Kurulunun itirazların reddine ait kararlarının Maliye Bakanlığının onayı ile kesinleşeceği öngörülmüştür. Ayrıca, ilgili yönetmelikte uyarma ve kınama cezaları hariç diğer disiplin cezalarının Maliye Bakanlığı ile diğer ilgili kurum ve kuruluşlara duyurulacağı, duyuru yapılan ilgili kurum ve kuruluşların gerekli önlemleri alacağı düzenlenmiştir. Yönetmelik, bunun yanında geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma, meslekten çıkarma ve yeminli sıfatının kaldırılması cezalarının Resmî Gazete'de ve meslek mensubunun bağlı olduğu Oda ve Birlik internet sayfasında yayımlanacağı ve yöresinde uygun araçlarla ilan olunacağı esasını getirmiştir. Belirtilen örnekte olduğu gibi disiplin düzenleme ve uygulamaları konusunda ortak bir yapı ve uygulama söz konusu değildir.

Diğer yandan, disiplin uygulamaları aynı meslek üst kuruluşu bünyesindeki meslek kuruluşları arasında da farklılık gösterebilmektedir. Bu açıdan meslek üst kuruluşlarının eşgüdümü, yaklaşım ve uygulama birliğini sağlaması gerekmektedir.

• **MESLEKİ DENETİM VE DİSİPLİN UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER**

Sonuç olarak, gerek meslek mensuplarının ifadeleri gerekse tarafımızdan faaliyetler/çalışma raporları üzerinde yapılan incelemeler ve ilgililerle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilere göre mesleki denetim ve mesleki disiplin uygulamaları yetersizdir ve öngörüldüğü şekliyle işlememektedir.

Bu itibarla mesleki denetim ve disiplin uygulamalarına ilişkin olarak;

Öneri 21- Disiplin usul hükümlerinin tüm meslek kuruluşları için uygulanmak üzere seçim uygulamasında olduğu gibi ortak olarak düzenlenmesi ve disiplin suçlarının meslekteki gelişmelere ve değişen koşullara göre gerektiğinde yeniden tanımlanması; disiplin cezalarının üyeler üzerinde caydırıcı etki sağlayabilmesi için, uyarma-kınama gibi etkisiz cezalar veya uygulanamayan ihraç cezaları gibi ağır cezalar yerine para cezası gibi doğrudan etkili cezalara ağırlık verilmesi, ayrıca verilen cezaların vatandaşa ulaşacak şekilde duyurulması,

Öneri 22- Disiplin ve soruşturma işlemlerinin birlik ve oda yönetim kurulları ile ilişkilendirilmemesi, yeterli ve gerekli ölçüde faaliyet icra edemeyen seçimle oluşturulan disiplin kurullarının kaldırılarak bunların yerine tamamen bağımsız ve özerk disiplin kurulları oluşturulması, bu çerçevede birlik düzeyindeki Yüksek Disiplin Kurullarının (Yüksek Onur Kurullarının), % 50'si meslek kuruluşları birlik meclislerince, % 50'si ilgili kamu kuruluşunca önerilecek üyelerden oluşturulması gibi alternatif çözümler üretilmesi; oda düzeyindeki Disiplin Kurullarının (Onur Kurullarının) bağımsız ve özerk olarak oluşturulacak Yüksek Disiplin Kurulunca atanması,

Öneri 23- Meslek kuruluşlarınca, vatandaşların, üyelerin tutum ve davranışlarına karşı yapacakları ihbar ve şikâyetleri kolayca iletebilecekleri ortamların (internet gibi) oluşturulması,

önerilmektedir.

I- ETİK KURALLAR, MAL BİLDİRİMİ VE BİLGİ EDİNME HAKKI UYGULAMALARI

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının organlarında görev alanlar ve çalışanları bakımından, kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi uyulacak etik kurallar, mal bildirimi ve bilgi edinme hakkı uygulamaları da söz konusudur. Ancak uygulamada özellikle mal bildirimi konusunda yasal alt yapı eksikliğinden kaynaklanan tereddüt ve uyuşmazlıklar bulunmaktadır. Bu konulara ilişkin tespit, değerlendirme ve öneriler aşağıda belirtilmiştir.

• **MESLEK KURULUŞLARI YÖNETİMİNDE ETİK KURALLAR**

Ahlak kaidelerinin önemi ve toplumsal yaşamın her alanında sağlayacağı yararlar geçmişten günümüze kadar tartışıla gelen bir konudur. Gerçekten ahlaki kurallar (etik ilkeler) hukuk kuralları yanında toplumsal düzenin vazgeçilmez esasını oluşturmaktadır. Bazı hallerde

hukuk kurallarıyla etik kurallar iç içe geçmiş bir niteliğe bürünür ve ayrılmaz bir bütün teşkil eder. Son dönemlerde tüm dünyada etik kurallar kamu yönetimi alanında da önem kazanmış ve kamu görevlileri bakımından ayrı bir hassasiyet kazanmıştır.

Uluslararası kuruluşlar (OECD, IMF gibi) ve sivil toplum kuruluşlarının konuya ilişkin yayınları, toplumlardaki iyi yönetime olan talepler ve kamu kaynaklarının korunması konusunda yolsuzluk ve suiistimaller nedeniyle oluşan hassasiyetler bu alanda yaşanan gelişme ve düzenlemelerin belirleyicisi olmuştur. Her alanda olduğu gibi, kamu yönetimlerinde etik kurallara uyumu sağlama ve bu alanda yeni düzenlemeler yapma hususunda yaşanan etkileşim ülkemizde de konunun yeni bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bunun sonucunda etik kurallara uyumu sağlamak, uygulamayı izlemek ve aksi yöndeki davranışları müeyyideye tabi tutmak bakımından yasal düzenlemelerde bazı değişiklikler yapılarak konuya ilişkin hukuki ve idari alt yapı oluşturulmuştur.

Etik ilkelere uyum, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kamu görevlileri bakımından olduğu kadar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarında görev alanlar bakımından da önem kazanmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere bu kuruluşların temel olarak üyelerden tahsil edilen aidat gelirleriyle üyeler tarafından finanse edildiği göz önünde bulundurulduğunda faaliyetlerin yürütülmesi, hizmetlerin sunulması, kaynakların elde edilmesi, kullanımı ve yönetiminde etik kurallara uyumun ve bunu sağlayacak bir gözetim sisteminin oluşturulmasının önemi daha da anlaşılır hale gelmektedir. Ayrıca, bu kuruluşların bazı kamusal faaliyetler yürütmeleri, kimi hallerde kamu kudreti ve yetkisiyle donatılmış olmaları, Anayasada "kamu kurumu niteliğinde" tanımlanmış olmaları ve kendilerine kamu tüzel kişiliği verilmiş olması gibi hususiyetler bu kuruluşların organlarında görev yapan meslek mensuplarının görev ve rollerinin kamusal keyfiyetini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla etik ilkelere uyumun gerek bu kuruluşların üyeleri gerekse toplumun geneli bakımından sağlayacağı faydalar bulunmaktadır. Kuşkusuz bu husus, belli amaçları gerçekleştirmek üzere kurulmuş bulunan söz konusu kuruluşların kendileri bakımından da çeşitli yararlar sağlayacaktır.

2004 yılında kabul edilen 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kamuda etik kurallara uyumu öngören en temel düzenlemelerden bir tanesidir. Kanunun gerekçesinde, idarenin, kamu hizmetlerinin yürütülmesi sırasında açıklık, saydamlık, hesap verebilirlik, tarafsızlık, dürüstlük, objektiflik ilkeleri teminat altına alındığında ve kamu yararına uygun işlediğinde etkili ve verimli işleyebileceği, dürüst, güvenilir ve adil kamu hizmetinin kamuya olan güveni artırdığı gibi, iş dünyası için de uygun bir ortam oluşturacağı ve bu suretle piyasaların iyi işlemesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunacağı belirtilmiş ve kamu yönetiminde etiğin, iyi yönetimin temel anahtarı olduğu ifade edilmiştir. Gerekçede OECD, IMF, Avrupa Birliği gibi kuruluşların

etik kurallara ilişkin normlarına ve bazı ülkelerdeki uygulamalara atıf yapılarak bu konudaki uluslararası düzenleme ve uygulamalardan söz edilmiştir.

Kanunun amacında belirtildiği üzere, bu Kanunla "kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere" Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur. Kamu görevlilerinin uyacakları etik davranış ilkeleri çıkarılan Yönetmelikte ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Fakat Kanunun yayımlanmasından sonra kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bu Kanuna tabi olup olmadığı hususu tartışılmıştır. Tartışma ve farklı yorumlamalar Kanunun amaç ve kapsam maddesini düzenleyen 1 inci maddeden kaynaklanmaktadır. Kanun kapsamına giren kamu görevlilerini düzenleyen 1 inci madenin ilgili hükmü şöyledir:

"Bu Kanun, genel bütçeye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, mahalli idareler ve bunların birlikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dâhil tüm personeli kapsar.

Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz."

Kapsam maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının açıkça sayılmamış olması nedeniyle bu kuruluşların Kanunun kapsamında bulunmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Maddede geçen *"... kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşları"* ibaresinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını kapsamadığı, bunların kamu kurumu veya kamu kuruluşu değil "kamu kurumu niteliğinde" olan kuruluşlar olduğu belirtilmektedir. Esasında Kanunda geçen, *"kamu tüzel kişiliğini haiz olarak, ... ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşları"* ibaresinin kamu tüzel kişiliğini haiz olduğu Anayasa ve yasal düzenlemelerle açıkça öngörülmüş bulunan meslek kuruluşlarını da kapsadığı açıktır. Maddede geçen *"... ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlar..."* ibaresi Kanun Koyucunun, adı veya kuruluşu tanımlamak için kullanılan nitelendirme ne olursa olsun kamu tüzel kişiliğini haiz olan tüm kamu kurum ve kuruluşlarının bu Kanun kapsamına dâhil etmek istediğini göstermektedir. Bununla birlikte Anayasanın 135 inci maddesi ve ilgili kanunlarda meslek kuruluşlarını tanımlamak için *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"* ibaresinin kullanılmış olması ve bu kuruluşların *"kamu kurumu niteliğinde"* olma keyfiyetiyle *"kamu kurumları"* ve *"kamu kuruluşlarından*" ayrı olarak tanımlanmış olduğu halde 5176 sayılı Kanunda bu kuruluşları nitelendirmek için *"kamu kurumu niteliğindeki meslek*

kuruluşu" ibaresinin açıkça kullanılmamasının böyle bir tereddüt veya tartışmanın oluşmasına kolaylık sağladığını belirtmek gerekir.

Konu, 5176 sayılı Kanuna istinaden yürürlüğe konulan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte açıklığa kavuşturulmak istenmişse de uygulamadaki tartışma ve uyuşmazlıklar son bulmamıştır. Yönetmeliğin kapsam maddesinde (md.2) Kanunun 1 inci maddesindeki hükme aynen yer verilmiştir. Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde *"kamu görevlileri"nin "2 nci maddede geçen ve kapsama dâhil kamu kurum ve kuruluşlarında görevli tüm personeli"* ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca, Yönetmeliğin 33 üncü maddesinde belirtilen ve Yönetmelik ekinde (EK-2) yer alan "Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Yetki Alanına Giren En Az Genel Müdür, Eşiti ve Üstü Kamu Görevlileri" başlıklı listenin (D) sırasında *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına"* da yer verilmiş ve bu kuruluşlarda görev yapanlar bakımından yönetim kurulu başkanları, üst birliklerde başkan, yönetim kurulu üyeleri ve genel sekreter hakkındaki başvuruların Kurul Başkanlığına yapılacağı belirtilmiştir.

Yönetmelikteki bu düzenlemeden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da Kanun ve Yönetmelik kapsamında değerlendirildiği ve Kamu Görevlileri Etik Kurulunun yetki alanına giren kuruluşlar arasında sayıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Yönetmelikteki düzenlemenin Kanuna aykırı olduğu, esasında Kanunun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını kapsamadığı yönündeki değerlendirmeler de öne sürülmüştür.

Konuya ilişkin bir hukuki mütalaada meslek kuruluşlarının, bu kuruluşların Anayasada "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlanmış olması ve 5176 sayılı Kanunun amaç ve kapsam başlıklı 1 inci maddesinde bu kuruluşlardan açıkça söz edilmemesi ve Kanunda geçen "kamu tüzel kişiliğini haiz olmak" ya da "kamu kurumu ve kuruluşları" gibi nitelemelerin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" anlamına gelmediği gerekçesiyle anılan Kanun kapsamına girmediği öne sürülmüştür (Ferlengez, www.istesob.org, 2008). Hatta bir meslek üst kuruluşu tarafından (TMMOB), söz konusu Yönetmelikte kanundan farklı olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının" da kapsama alınmasının kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle Danıştay'da iptal davası açılmıştır.

Danıştayın konuya ilişkin kararında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının durumunu Anayasanın 135 inci maddesi çerçevesinde değerlendirmiş ve aşağıdaki gerekçeyle dava konusu Yönetmeliğe ekli Ek-2 listenin "D" bölümünün yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiştir (Danıştay Beşinci Daire, 18.11.2005, E:2005/3140):

"... kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının birer "kamu tüzelkişisi" olduklarında kuşkuya yer bulunmamaktadır. Ancak, fıkrada da vurgulandığı üzere, bu kuruluşlar ve üst kuruluşları, birer "kamu kurumu" değil, "kamu kurumu niteliğindeki" meslek kuruluşlarıdır. Bunun sonucu olarak, "kamu kurumu niteliğindeki" meslek kuruluşlarında çalışan personelin ("kamu

kurum veya kuruluşlarında" görev yapan personel gibi) "kamu görevlisi" olduklarının kabulüne hukuken olanak bulunmamaktadır.

Dava konusu Yönetmeliğin dayanağını oluşturan 5176 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. fıkrası bu açıdan incelendiğinde; Yasa'da, "tüm" personelinin bu Yasa'nın kapsamında olduğu hükme bağlanan kamu kurum ve kuruluşları arasında "... kamu tüzelkişiliğini haiz ... kurum,..." ibaresine yer verildiği; buna karşılık, fıkrada, "kamu tüzelkişiliğini haiz kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ibaresine yer verilmediği görülmekte olup; gerek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, gerekse bu kuruluşlarda görev yapan personelin 5176 sayılı Yasa'nın kapsamında bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve bu kuruluşlarda görev yapan personelin, 5176 sayılı Yasa'nın ve bu Yasa'ya dayanılarak çıkarılmış olan dava konusu Yönetmeliğin kapsamında olmadıklarının saptanmış olması karşısında; bu Yönetmelik kapsamındaki "kamu kurum ve kuruluşları" ve buralarda görev yapan tüm "kamu görevlileri" ile ilgili olarak getirilmiş olan dava konusu düzenlemelerin, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ile, bu kuruluşlarda çalışan personel (ve bu çerçevede davacı ……Birliği) hakkında uygulanmasına hukuken olanak bulunmamaktadır. Bu itibarla, davacı Birliğin, yukarıda belirtilen nedenlerle "kendilerine uygulanma olanağı bulunmayan" dava konusu Yönetmeliğin 2, 4, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18,19, 20, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 35 ve 39. maddeleri ile Geçici 2. maddesine ve Yönetmeliğe ekli olan Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi'ne yönelik yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak, yukarıda da vurgulandığı üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında görev yapan personelin, Yönetmeliğin 2. maddesinin kapsamında olmadığı açık bulunmasına karşın; sözü edilen 2. madde hükmünden hareketle, bu personel de Yönetmeliğin kapsamındaymış gibi kabul edilerek, Yönetmeliğe ekli Ek-2 listenin "D" bölümünde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında yönetim kurulu başkanı, üst birliklerde başkan, yönetim kurulu üyeleri ve genel sekreterin de, Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun yetki alanına giren en az genel müdür, eşiti ve üstü kamu görevlileri arasında sayılması yolunda getirilen düzenlemede 5176 sayılı Yasa'nın 2. maddesine ve hukuka uyarlık görülmemiştir."

Danıştay; davalı idarenin savunmasında belirttiği *"Anayasa'nın 135. maddesine göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının 'kamu tüzelkişilikleri' olduğu; 5176 sayılı Yasa'nın kapsamında bulunmayan kurum ve kuruluşların sayıldığı 1. maddede, bu kuruluşlara istisnalar içinde yer verilmediği; kaldı ki, Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun üyelerinden birinin bu kuruluşların yöneticileri arasından seçildiği; bu çerçevede, anılan kuruluşlarda yönetim kurulu başkanı ve üst birliklerde başkan, yönetim kurulu üyesi ve genel sekreterin, genel müdür düzeyinde kabul edilerek Yönetmelik kapsamına ve Kurul'un yetki ve görev alanına alınmasına ilişkin düzenlemede Yasa'ya aykırılık bulunmadığı"* yönündeki açıklamayı yeterli bulmamıştır.

Davalı idarenin anılan karara ilişkin itirazı üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca verilen kararda (16.06.2006, No:2006/339) ise yapılan itiraz kabul edilerek, uyuşmazlığın kamu görevlilerine ait mevzuat yanında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını mevzuatıyla da ilgili yönünün bulunması nedeniyle 2575 sayılı Danıştay Kanununun 32. maddesi hükmü uyarınca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları mevzuatına bakmakla görevli olan Danıştay Sekizinci Dairesinin de katılımının sağlanacağı müşterek kurulca incelenmesi gerektiği sonucuna varılarak, itirazın kabulüne ve Danıştay Beşinci Dairesince verilen 18.11.2005 tarihli kararın belirtilen hususlar göz önüne alınarak yeniden bir karar verilmek üzere kaldırılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine, Danıştay Beşinci Dairesince 01.06.2007 tarihli kararla 5176 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasının iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davanın geri bırakılmasına karar verilmiştir.

Dava sonuçlanmadığından henüz kesin karar verilmemiş olmakla birlikte, yürürlüğü durdurma kararının gerekçesinde belirtilenler ve uyuşmazlık konusu düzenlemenin iptali için Anayasa Mahkemesinde itiraz yoluyla yapılan başvuru gerekçesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Danıştay'ca, 5176 sayılı Kanun ve buna istinaden çıkartılan Yönetmelik kapsamında değerlendirilmediğini ve dolayısıyla Kamu Görevlileri Etik Kurulunun yetki alanına girmediği yönündeki yaklaşımın benimsendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu düzenlemenin Anayasaya uygunluğu Anayasa Mahkemesi tarafından karara bağlanacaktır.

Esasında gerek Kanunun 1 inci maddesi, gerekse Kanunun 2 nci maddesinde Kamu Görevlileri Etik Kurulu üyeleri arasında diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında en üst kademe yöneticiliği yapmış olanların"* da sayılması ve Kurulun bir üyesinin bunlar arasından seçilip atanacağının öngörülmesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının Kanun kapsamına girdiğini göstermektedir. Zaten uygulamada birçok meslek kuruluşu, Yönetmeliğin 29 uncu maddesi ve Kamu Görevlileri Etik Kurulunun düzenlemeleri çerçevesinde kuruluşları bünyesinde *"etik komisyonu"* oluşturmak yoluna gitmiş bulunmaktadır. Yani konuya ilişkin mevzuat bazı meslek kuruluşlarında uygulanmaktadır. Ancak, ortada yargıya intikal etmiş bulunan bir uyuşmazlık bulunması nedeniyle meselenin açıklığa kavuşturulması bakımından 5176 sayılı Kanunda bir değişiklik yapılması ve kapsam maddesine *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının"* bu Kanuna tabi olduklarının açıkça yazılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

5176 sayılı Kanunun meslek kuruluşları bakımından uygulanıp uygulanmayacağını ele alan bir çalışmada bu kuruluşların kanun kapsamına girmediği görüşü belirtildikten sonra aşağıdaki değerlendirmeye yer verilmiştir:

"Buna rağmen, Başbakanlık Kamu görevlileri Etik Kurulu'nun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, özellikle amaçları itibarıyla benzeştikleri gerekçesiyle 5176 Sayılı Kanun

kapsamında değerlendirmesini ise yararlı buluyoruz. Bize göre, kamu kurumu özelliğinden ziyade birer sivil toplum kuruluşu olan kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşları, Etik Kurulun isteği doğrultusunda, üç kişilik etik komisyonu kurarak kanun ve bağlı yönetmelik doğrultusunda hizmet sunması, her şeyden önce etik davranış ilkelerinin benimsenmesi, yerleşmesi ve görevlilerin saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetmek gibi etik davranış ilkelerini belirlemek ve uygulamayı gözetmek bakımından faydalı olacaktır." (Ferlengez, www.istesob.org, 2008).

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları mensuplarının ve organlarında görev alanların "kamu görevlisi" olup olmadığı hususu tartışmalı bir konudur. Yargı organlarının farklı istikametlerdeki kararları bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda bu konudaki tartışma ve uyuşmazlıklara son verilmesi bakımından Kanunun ve Kurulun adında geçen "Kamu Görevlileri" ibaresinin değiştirilmesi ve meslek kuruluşlarında görev yapanları da kapsayacak daha geniş bir tanımlama kullanılması uygun olacaktır. Ayrıca, bu kuruluşların teşkilat yapıları, işlevleri ve faaliyet konuları göz önünde bulundurularak özellikli bazı düzenlemelere yer verilmek suretiyle kendi yapı ve niteliklerine uyumun sağlanması da düşünülebilir.

Sonuç olarak farklı uygulamaların ve hukuki uyuşmazlıkların giderilmesi ve meslek kuruluşları yönetim organları ve çalışanları bakımından geçerli olacak etik kuralların ve uygulamayı izleyecek yetkili merciin kanunda yapılacak bir değişiklikle açıklığa kavuşturulması yararlı olacaktır.

Bu çerçevede;

Öneri 24- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları personeli ile yönetim ve diğer organlarında görev alanların 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamına alınması,

önerilmektedir.

- **MESLEK KURULUŞLARI ORGANLARINDA MAL BİLDİRİMİ UYGULAMASI**

1982 Anayasasının "mal bildirimi" başlıklı 71 inci maddesi, *"Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez."* şeklindedir. Aynı konu, 1961 Anayasasının 59 uncu maddesinde *"Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez."* biçiminde düzenlenmiştir.

1982 Anayasası sonrasında konuyla ilgili olarak 1983 yılında 2871 sayılı Kamu Görevlileri İle İlgili Mal Bildirimi Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanunda yer alan *"kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları hariç…"* ibaresiyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kapsam dışında tutulmuştur.

Daha sonra 1990 yılında 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu kabul edilerek 2871 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 3628 sayılı Kanunun mal bildiriminde bulunacakları düzenleyen 2 nci maddesinin (e) bendinde yer alan *"kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında görevli olanlar ile bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri"* hükmüyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da bu Kanun kapsamına alınmıştır. Kanunun 6 ncı maddesinde mal bildiriminin verileceği merciler *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında görevli olanlar için, kurum başkanlığı; bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri için, ilgili bulundukları bakanlıklar"* olarak belirlenmiştir.

Diğer yandan, 3628 sayılı Kanuna istinaden Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmelikte (md. 3) de mal bildiriminde bulunacaklar arasında meslek kuruluşları *"e) Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında görevli olanlar ile bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri (5590 sayılı Kanuna göre kurulan oda ve borsaların oda ve borsa meclisi ile yönetim kurulu üyeleri dâhil),"* şeklinde sayılmıştır.

Tüm bu düzenlemeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında görevli olanlar ile bunların yönetim ve denetim kurulu üyeleri için Kanun ve Yönetmelikle bir mal bildirimi yükümlülüğü getirildiği anlaşılmaktadır. Anayasanın 71 inci maddesi dikkate alındığında bunun kamu hizmetlerine girenler bakımından anayasal bir yükümlülük olduğu anlaşılmaktadır.

Mevzuat ve uygulama bu şekilde iken, 1995 yılında 3628 sayılı Kanunda bir değişiklik yaşanmıştır. 8.6.1995 tarihli ve 4113 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca çıkarılan 24.6.1995 günlü ve 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 21 nci maddesiyle 3628 sayılı Kanununda değişiklik yapılmış ve bu Kanunun mal bildiriminde bulunacakları düzenleyen 2 nci maddenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin (e) bendi ve 8 inci maddesinin (h) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

Söz konusu Kanun Hükmünde Kararnameyle yapılan değişiklik üzerine, Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle düzenlemenin iptali için dava açılmıştır. Mahkemeye yapılan iptal isteminde özetle; 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 21 maddesinde geçen *"19.4.1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun 2. maddesinin (e) bendi ile 8. maddesinin (h) bendi"* ibaresiyle yetki kanununun kapsamı dışında kalan bir kanunun tadil edildiği, mal beyanı ile ilgili 3628 sayılı Kanun 4113 sayılı Yetki Kanunu kapsamında bulunmadığına göre bu kanunla ilgili bir düzenlemenin kanun hükmünde kararname ile yapılmasının mümkün görülmediği, diğer taraftan bu düzenleme ile aynı statüde bulunan Noterler Birliği, Türk Hava Kurumu, Kızılay, Gazete Sahipleri ve Şirketleri ve benzeri kuruluşlar aleyhine ve 5590 sayılı Kanuna tabi odalar ve borsalar lehine bir düzenleme yapılmakla Anayasanın 10. maddesindeki eşitlik ilkesinin zedelendiği, Anayasanın 10. ve 71. maddeleri muvacehesinde 5590 sayılı Kanuna tabi Odalar, Birlikler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olmakla bu odaların yönetim ve denetim birimlerinde görev alanların mal

bildiriminde bulunulması kadar tabii bir düzenleme olamayacağı belirtilmiş ve düzenlemenin Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali istenilmiştir.

Ayrıca, Anayasanın 71 maddesinden bahsedilerek, *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim kademelerinde bulunanların da, kuruluşlarının özelliği ve hizmet vermekte oldukları kitlelerin bu kuruluşlara bağımlılığı ve hizmetin kamu hizmeti niteliğinde bulunması dolayısıyla kamu hizmeti görenlerle eş sorumlulukta ve mesuliyette oldukları kuşkusuzdur. Bu benzerliği göz önünde bulunduran kanun vazıı Ticaret ve Sanayi Odaları ile Borsalar Birliğinin yönetim ve denetim kurulu ve konsey üyelerini, noterler birliği, Türk Hava Kurumu, Kızılay gibi birliklerin yönetim ve denetim elemanlarıyla birlikte mütalaa ederek 19.4.1990 tarih ve 3628 sayılı kanun kapsamında düşünmüştür. 557 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Ticaret odalarının yönetim kurulu üyelerinin kanun kapsamından çıkarılması Anayasanın 10. maddesi yanında 71. maddesine de aykırılık teşkil eder. Kaldı ki 4113 sayılı yetki kanununun kapsamında 3628 sayılı Mal Bildirimine Dair olan Kanun bulunmamaktadır. Dolayısıyla Bakanlar Kurulunun 3628 sayılı Mal Bildiriminde bulunulması, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele kanunu hükümlerinde değişiklik yapması veya herhangi bir hükmünün kaldırılması gibi bir düzenlemenin kanun hükmünde kararname ile gerçekleştirmesi mümkün değildir."* denilmek suretiyle iptal isteminin gerekçesi belirtilmiştir (Esas Sayısı : 1995/43, Karar Sayısı : 1995/46, Karar Günü : 20.9.1995).

Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede, dava konusu 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasaya aykırılığı sorunuyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Dava konusu edilen 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 8.6.1995 günlü, 4113 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 4113 sayılı Yetki Yasası'nın dava konusu KHK'ye dayanak oluşturan bölümleri Anayasa Mahkemesi'nin 19.9.1995 günlü, Esas 1995/39, Karar 1995/45 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Böylece, 557 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 4113 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 557 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan kayıtsız şartsız Türk Milleti'nin olan egemenliği "...millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenleri üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir." (Esas Sayısı : 1995/43, Karar Sayısı : 1995/46, Karar Günü : 20.9.1995).

Yüksek Mahkeme, sonuç olarak, 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Mahkeme iptali istenen düzenlemelerin Anayasaya

aykırı olup olmadığını esas yönünden incelememiş, sadece yetki kanunun dava konusu kanun hükmünde kararnameye dayanak oluşturan hükümlerinin iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun kalan düzenlemeyi iptal etmiştir.

Mahkemenin iptal kararı nedeniyle ortaya hukuki bir boşluk çıkmıştır. 3628 sayılı Kanunun 2/e ve 8/h bentleri 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 21 inci maddesiyle yürürlükten kaldırıldığından ve Anayasa Mahkemesinin bu Kararnameyi iptal etmesinden sonra konuyla ilgili olarak herhangi bir yasal düzenleme yapılmamış olmasından dolayı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında görev yapanlar ile bu kuruluşların yönetim ve denetim kurulu üyelerinin mal bildiriminde bulunup bulunmayacakları hususu tartışmalı hale gelmiştir. 1995 yılından günümüze kadar bu konuda bir düzenleme yapılmadığı gibi Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmelikte de 557 sayılı Kanunla 3628 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler paralelinde bir düzenleme yapılmamıştır. Yönetmeliğin 3/e ve 6/h bentlerindeki düzenlemelere dayanak teşkil eden kanun hükümleri ilga edildiği halde Yönetmeliğin ilgili hükümlerinde bir değişiklik yapılmamıştır.

Bu noktada kanun hükmünde kararnamenin yürürlükten kaldırdığı kanun hükmünün, değişikliği yapan kanan hükmünde kararnamenin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi üzerine tekrar yürürlüğe girip girmeyeceği, iptal sonrasında uygulamanın hangi kurallara göre yapılacağı, yani iptal edilen kararnamenin yürürlükten kaldırdığı düzenlemenin uygulanıp uygulanmayacağı hususu gündeme gelmektedir. Bu konu Anayasa ve idare hukuku doktrininde ve yargı kararlarında çok önceden tartışılan bu konudur. 1990'lı yıllarda Anayasa Mahkemesinin, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi veren yetki kanunlarını iptal etmesi üzerine bu kanuna istinaden Bakanlar Kurulunca çıkartılmış bulunan kanun hükmünde kararnamelerin dayanaksız kaldığı gerekçesiyle iptaliyle ortaya çıkan hukuki boşluk ve uyuşmazlıklar konuyu tekrar güncel hale getirmiş ve gerek kamuoyunda gerekse Bakanlar Kurulu ve TBMM'de tartışılmıştır.

Özellikle 1994 yılında Anayasa Mahkemesince çeşitli kurumların teşkilat yasalarında değişiklik öngören kanun hükmünde kararnamelerin iptal edilmesi üzerine gerek bu kuruluşların teşkilat ve faaliyetleri gerekse personel ve özlük işlemleri bakımından ortaya çıkan hukuki boşluk konunun Bakanlar Kurulunda ele alınmasını zorunlu kılmış ve sorunun çözümü ve tereddütlerin giderilmesi amacıyla 31.17.1994 tarih ve P.1994/6 sayılı "Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Eylem ve İşlemlerinin Dayanacağı Mevzuat Hakkında Prensip Kararı" konulu bir Bakanlar Kurulu Prensip Kararı alınmıştır. Bu kararda, soruna ilişkin hukuki mütalaa belirtildikten sonra, sonuç olarak, *"Anayasanın 2 nci maddesinde ifadesini bulan hukuk devletinde idarenin eylem ve işlemlerin, kanunî düzenlemeler iptal edilmiş olduğu takdirde dahi hukuk kuralları dışında yürütülmesi düşünülemeyeceğinden, idarî eylem işlemlerin iptal kararlarından önceki mevzuat, daha önceki mevzuat da iptal edilmişse bu düzenlemeden geriye gidilerek usulüne*

göre yürürlüğe konulmuş mevzuata göre yapılması iktiza etmektedir." denilmek suretiyle Kararda listesi verilen "iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin geriye doğru gidilerek daha önce usulüne göre yürürlüğe konulmuş bulunan ilgili mevzuatın yürürlükte bulunduğu kabul edilmek suretiyle uygulanmasına devam olunacağı" ve bunlar dışında "bu Kararın yürürlüğe girdiği tarihten sonra Anayasa Mahkemesince herhangi bir süre verilmeksizin iptal edilerek iptal kararları Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girecek olan kanun hükmünde kararnameler hakkında da, bu Karardan belirtilen esaslar uyarınca işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı üzerine yayımlanan ve kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilen 03.08.1994 tarih ve 1994/29 sayılı Başbakanlık Genelgesinde, Bakanlar Kurulunun "yeni bir düzenleme yapılıncaya kadar daha önce usulüne göre yürürlüğe konulmuş bulunan mevzuatın uygulanması hususundaki prensip kararı"na atıfta bulunularak bu Kararda belirtilen esaslar uyarınca işlem yapılması istenilmiştir.

Anılan idari düzenlemelere karşın, gerek yargı kararlarında gerekse doktrindeki yaygın kabul gören yaklaşım, bir kanun hükmünde kararnameyle değiştirilmiş veya yürürlükten kaldırılmış olan yasa hükümlerinin, kanun hükmünde kararnamenin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi üzerine, yeni bir düzenleme yapılmaksızın kendiliğinden yürürlüğe giremeyeceği, bunun için yeni bir düzenleme (kanun veya kanun hükmünde kararname) yapılması gerektiği yönündedir. Çünkü, iptal kararıyla ortada bir hukuki boşluk doğduğu ve bu boşluğun ancak yasama organı tarafından yapılacak yeni bir düzenlemeyle doldurulabileceği kabul edilmektedir. Bu durum Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümezliği ilkesinden ve bu konuda pozitif hukukumuzda açık bir anayasal/yasal bir düzenleme bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi konunun anayasa hukuku ve idare hukuku olmak üzere iki ayrı yönü bulunmaktadır. Anayasa hukuku doktrininde farklı görüşler söz konusudur. Genel yaklaşım iptal edilen düzenlemeyle yürürlükten kaldırılan hükümlerin tekrar yürürlüğe girmeyeceği yönündedir. Anayasa Mahkemesi muhtelif kararlarında, iptal edilen bir yasanın yürürlükten kaldırdığı veya değiştirdiği hükümlerin iptal kararı üzerine tekrar yürürlüğe girmeyeceği yönünde karar vermiştir. İptal kararıyla doğan hukuki boşluğun doldurulması için yasama organının yasal düzenleme yapabilmesine imkân sağlamak amacıyla iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak belli bir süre sonra yürürlüğe girmesinin kararlaştırılması bunu göstermektedir. Danıştay'ın, Yargıtay'ın, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin de bu doğrultuda kararları bulunmaktadır. Belirtelim ki yargı kuruluşlarının aksi istikamette bulunan bazı kararları da vardır (Serim, 1995:33-46; Çağlayan, 2000).

Diğer yandan konu idare hukuku açısından farklı şekilde ele alınmaktadır. Doktrin ve yargı içtihatlarına göre, bir düzenleyici işlem (tüzük, yönetmelik vb.) yargı kararıyla iptal edildiğinde, iptal edilen işlemin kaldırdığı ya da değiştirdiği kurallar tekrar yürürlüğe girer. Bir

başka deyişle, Danıştay'ın birçok kararında belirtildiği üzere, iptal kararları, dava konusu işlemi hiç tesis edilmemiş kılan ve önceki hukuki durumun geri gelmesini sağlayan kararlardır. Dolayısıyla düzenleyici işlem iptal edilmişse iptal edilen düzenleyici işlemin uygulanabilirlik niteliği son bulur ve işlemin yapılmasından önceki hukuki durum yürürlük kazanır. Örneğin, herhangi bir tüzük veya yönetmeliğin belli bir maddesini kaldıran veya değiştiren bir tüzük veya yönetmelik içip iptal kararı verilmiş ise değişiklik yapan hüküm uygulanmaz ve değiştirilen hüküm yürürlükte kalır (Çağlayan, 2000).

Konumuz açısından bakıldığında iptal edilen düzenleyici işlem bir kanun hükmünde kararname olup, iptal kararı da idari yargı mercileri tarafından değil Anayasa Mahkemesi tarafından verilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararları Resmî Gazete'de yayımlandıkları tarihte yürürlüğe girmekte (bazı durumlarda daha ileri bir tarih belirlenebilmekte) ve geriye yürümemektedir. Zaten bundan dolayı doğacak hukuki boşluğun giderilebilmesi bakımından iptal kararının Resmî Gazete'de yayımından belli bir süre sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmaktadır. 3628 sayılı Kanunda değişiklik öngören 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ilişkin iptal kararında ise bu yönde bir karar verilmemiştir. Mahkemece, iptal kararı ile doğan boşluk kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görülmediğinden iptal kararının yürürlüğe gireceği günün ayrıca belirlenmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Çoğunluk kararına katılmayan üyeler, 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlükten kaldırdığı veya değiştirdiği yasa hükümleriyle düzenlenen konularda boşluk doğacağı bu nedenle iptal kararında yeni bir düzenleme yapılması için süre verilmesi gerektiğini belirtilmişlerdir (Esas Sayısı: 1995/43, Karar Sayısı: 1995/46, Karar Günü: 20.9.1995). Bu durumun uygulamada doğacak hukuki boşluğun çoğunluk kararına katılmayan üyelerce de öngörüldüğünü göstermektedir. Söz konusu mahkeme kararının doğurduğu hukuki boşluk Sanayi ve Ticaret Bakanı tarafından bir milletvekilinin sorusu üzerine verdiği yazılı cevapta da belirtilmiş ve bunun ciddi tereddütlere neden olduğu ifade edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, B:12, 27.10.1998).

Şu halde, tüm bu tartışmalar, Bakanlar Kurulu Kararı ve Başbakanlık Genelgesi gereğince 3628 sayılı Kanunun 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle yürürlükten kaldırılan eski hükümleri çerçevesinde yapılsa bile ortada bir hukuki boşluk olduğunu göstermektedir. 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle 3628 sayılı Kanunda yapılan değişiklik sonrasında, değişikliği öngören Kararname iptal edildiği halde ve Başbakanlık Genelgesine rağmen bazı meslek kuruluşlarınca mal bildiriminde bulunulmasına gerek bulunmadığı gerekçesiyle ilgili bakanlıklara başvurulması da bunu teyit etmektedir. Esasında Başbakanlığın "Mevzuat Bilgi Sistemi"nde yayımlanan 3628 sayılı Kanunda 3628 sayılı Kanunun 2/e ve 8/h bentleri karşısında yer alan (*Mülga: 24/6/1995-KHK-557/21 md.*) şeklindeki açıklama da kanunda yer

almayan bir düzenlemenin idari düzenlemeler esas alınarak uygulanması manasına geldiğini ortaya koymaktadır ki, bu da hukuk mantığıyla örtüşmemektedir.

Uygulamadaki bu boşluk, çelişki ve sorunlara rağmen bugüne kadar 3628 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılan hükümlerinin yeniden kanun metnine dâhil edilmesini sağlayacak yasal bir düzenleme yapılmamıştır. Bununla birlikte, geçtiğimiz yıllarda hazırlana ve henüz kanunlaşamayan "Siyasi Etik Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Taslağı"nda, bahse konu boşluğu çözmeye yönelik bir düzenleme yapılması öngörülmüştür. Taslağın 11 inci maddesiyle, 3628 sayılı Kanunun 2 nci maddesine *"h) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının başkanları, yönetim ve denetim kurulu üyeleri, federasyon ve konfederasyonlar dâhil sendikaların ve sendika şubelerinin başkanları, yönetim ve denetim kurulu üyeleri,"* hükmünün, 8 inci maddesine ise *"s) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının başkanları, yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile federasyon ve konfederasyonlar dâhil sendikaların ve sendika şubelerinin başkanları, yönetim ve denetim kurulu üyeleri için İçişleri Bakanlığı,"* hükmünün eklenmesi öngörülmüştür.

Sonuç olarak bu Taslakta öngörülen düzenlemeler henüz yasalaşamadığından 3628 sayılı Kanunun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görevlileri ve yönetim ve denetim kurulu üyeleri bakımından uygulanması konusundaki boşluk sürmektedir.

Bu nedenlerle,

Öneri 25- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görevlileri ile yönetim ve diğer organlarına seçilen üyelerinin 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu kapsamına alınması,

önerilmektedir.

• **MESLEK KURULUŞLARI VE BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU UYGULAMASI**

9/10/2003 tarihli 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, *"demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri"* düzenlemiş, bu suretle kişilerin (gerçek ve tüzel kişilerin) Kanun kapsamındaki idarelerin faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belge edinmelerinin yasal zemini güçlendirilmiş ve bu konuda idarelere çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usuller Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikle belirlenmiştir.

Herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğunu (bazı istisnalarla birlikte) hükme bağlayan Kanuna göre; *"kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler. Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz."*

4982 sayılı Kanun, 2 nci maddedeki *"bu Kanun, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır."* hükmü gereği kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını da kapsamakta olup, bu kuruluşların faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belge edinme başvuruları da anılan Kanun ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde sonuçlandırılmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının 4982 sayılı Kanun kapsamına dâhil edilmesinin bilgi edinme hakkının kullanımı bakımından yararlı olduğu, ayrıca bu düzenlemenin meslek mensupları ve diğer ilgililerin meslek kuruluşlarının faaliyet, karar ve işlemleri konusundaki bilgi ve belgelere ulaşmalarını kolaylaştırdığı müşahede edilmektedir.

Bazı denetim/soruşturma raporları ile kuruluşların faaliyet ve çalışma raporlarına yansıyan bilgilerden de bu hakkın kullanımının meslek mensupları bakımından çok önemli sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

İ- MESLEK KURULUŞLARINA TANINAN BAZI YETKİ VE AYRICALIKLAR

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları idare hukuku doktrininde ve yargı kararlarında ifadesini bulduğu üzere, kendine özgü yapı ve nitelikleri olan ve genel olarak "kamu kurumu" ve "kamu kuruluşu" kategorileri dışında kalan bir idari teşkilat grubunu oluşturmaktadır. Kamu tüzel kişilikleri doğrudan Anayasa ve yasalardan doğan bu kuruluşlar pozitif hukukumuzda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlamış bulunmaktadır. Bu kuruluşların "kamu kurumu" olmadıkları, bununla birlikte "kamu kurumu niteliğinde" görüldükleri ve bu şekilde kamu kurumlarından ayrıştırıldıkları anlaşılmaktadır.

İşlevleri, görevleri ve yürüttükleri hizmet ve faaliyetleri itibarıyla bir tür "hizmet yerinden yönetim kuruluşu" olarak da mütalaa edilebilen bu kuruluşlara, kuruluş kanunları ve diğer çeşitli kanunlarla önemli bazı yetki ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu yetki ve ayrıcalıkların bir kısmı tüm meslek kuruluşları ve üst kuruluşları bakımından geçerli iken, bazıları sadece bir kısmı için söz konusu olabilmektedir. Çünkü, kendi kuruluş kanunlarında birbirinden farklı düzenlemeler yer alabilmektedir.

- **<u>GENEL ÖZELLİKLER/AYIRT EDİCİ NİTELİKLER</u>**

Meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri, idare teşkilatı içindeki yerleri ve özellikleri Raporun önceki bölümlerinde tafsilatıyla belirtilmiştir. Aşağıda ise genel olarak bu kuruluşlara Anayasa ve yasalarla tanınan yetki ve ayrıcalıklara temas edilecek ve bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır. Belirtilen hususların bir kısmı doğrudan meslek kuruluşlarının yapısı ve niteliğinden doğan özellikler olup, bunları kısmen ayrıcalık olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu açıdan, önce meslek kuruluşlarının genel olarak ayırt edici hususiyetleri belirtilmiş, ardından çeşitli kanunlarla bunlara verilen görev, yetki ve ayrıcalıklar örneklendirilmiştir.

Meslek kuruluşlarının ayırt edici hususiyetleri kısaca şöyle ifade edilebilir:

1. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasanın amir hükmü gereği ancak "kanunla" kurulabilmektedir. Bugüne kadarki uygulamaya göre (birkaç istisna dışında) her bir meslek kuruluşu/üst kuruluşu çıkarılan özel kanunlarla kurulmuş bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum mesleki örgütlenmeye belli bir güç ve prestij kazandırdığı gibi, yeni meslek kuruluşlarının kurulmasını ve bazı meslek gruplarının ayrı şekilde örgütlenmesini de zorlaştırmaktadır. Bu durum mevcut meslek kuruluşları bakımından çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Diğer yandan, meslek kuruluşlarının tüzel kişiliklerine son verilmesi veya "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olma statülerine son verilmesi de ancak kanunla mümkün olabilmektedir.

2. Anayasa ve yasalarla bu kuruluşlara "kamu tüzel kişiliği" verilmiştir. Dolayısıyla özel yasalardaki hükümler saklı kalmak koşuluyla kamu tüzel kişilerine tanınmış hak ve imkanlardan yararlanırlar. Yasalar çerçevesinde kamu gücü kullanırlar. Tek taraflı icrai işlem tesis edebilirler. İlgili yasalarında hüküm bulunanlar bu çerçevede kamulaştırma yapabilirler. Kamu tüzel kişiliklerinin kuruluş amaçları genel olarak "kamu yararı" olmasına karşın, meslek kuruluşları "kamu yararı" yanında mensuplarının özel yararlarına yönelik etkinliklerde de bulunabilirler.

3. Meslek kuruluşları esas olarak meslek ve meslek mensuplarına ilişkin ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki faaliyetleri yürüten kuruluşlardır. Ancak, bu kuruluşlar ilgili kanunlardaki hükümler doğrultusunda bazı kamu hizmetlerini de yürütmektedirler. Bu itibarla, meslek kuruluşlarının yürüttüğü bazı hizmetler kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen hizmetlerde olduğu gibi kamu hizmeti niteliği taşırlar. Bunun sonucu olarak bu hizmetlerin yürütülmesinde kamusal yetkiler kullanır ve kendilerine tanınan ayrıcalıklardan yararlanırlar.

4. Birçok kamu kurum ve kuruluşundan farklı olarak, meslek kuruluşlarının yönetim, denetim ve diğer organları kendi üyeleri arasından seçimle belirlenmektedir. Devletin bu kuruluşların yönetim ve denetim organlarını belirleme yetkisi yoktur. Bu konuda tam bir özerklik söz konusudur. Seçimler yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

5. Organlarının Anayasa ve yasalarda belirlenen belli haller dışında görevden alınması söz konusu değildir. Kuruluşların organlarına Anayasal güvence sağlanmış bulunmaktadır. Buna göre, meslek kuruluşlarının organların ancak kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilebilmekte ve yerlerine yenileri seçtirilebilmektedir. Bu konudaki yetkili merciler ve usul hükümleri kuruluşların kendi kanunlarıyla ayrıca düzenlenmiştir. Mahkeme kararı olmaksızın organların görevlerine son verilmesi mümkün değildir. Ancak, Anayasada sayılan hallerde ve belirtilen usul çerçevesinde ilgili kanunda belirtilen merciler, meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilmektedir. Bununla birlikte, bu merciin kararının da yirmi dört saat içerisinde

görevli hâkimin onayına sunulması ve hâkimin de kararını kırk sekiz saat içinde açıklaması gerekmektedir. Aksi halde, Anayasa gereği bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmış olacaktır. Bu şekilde, idarenin meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarına müdahale etmesi engellenmiş ve özerklikleri güçlendirilmiş olmaktadır.

6. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının meslek ve mensuplarına yönelik en önemli görev ve yetkilerinden birisi mesleğin yürütülmesinde uyulacak ilke, kural ve standartların belirlenmesi, meslek ahlak kurallarının oluşturulması ve bunlara uyulmasının temini amacıyla mesleki denetim ve disiplin işlemlerini gerçekleştirmektir. Meslek kuruluşlarının düzenleme yetkisi doğrudan kendi kuruluş kanunlarından veya mesleğe ilişkin özel kanunlarından doğmaktadır. Anayasanın 124 üncü maddesi, kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabileceğini öngörmektedir. Meslek kuruluşları kendi kuruluş kanunları çerçevesinde yönetmelik ve diğer düzenleyici düzenlemeleri (yönerge, usul ve esas, vb.) yapabilmektedirler. Bu görev ve yetki meslek kuruluşlarının en önemli görev ve yetkileri arasında yer almaktadır. Meslek ve meslek mensuplarına ilişkin bazı düzenlemeler ilgili kanunlardaki hükümler çerçevesinde doğrudan meslek kuruluşları tarafından yapılırken, bazıları bu kuruluşlarca hazırlanmakta ve ilgili bakanlığın/kamu kuruluşunun onayına sunulmaktadır. Bazı konulardaki düzenlemeler ise ilgili bakanlık/kamu kuruluşu tarafından yapılmakta, ancak öncesinde meslek kuruluşlarının görüşleri alınmaktadır. Bu konudaki uygulama meslek kuruluşları itibarıyla farklılık göstermektedir. Her halükarda, meslek kuruluşlarına tanınan düzenleme yapma yetkisi bu kuruluşların meslek örgütü olarak etkinliğini artırmakta ve mesleğin korunması ve geliştirilmesi bakımından önemli yararlar sağlamaktadır.

7. Üyeliğin zorunlu olması nedeniyle belli meslekleri/işleri icra edenlerin bu kuruluşlara üye olması gerekmektedir. Zorunlu üyelik usulü bu kuruluşların meslek ve meslek mensupları, belli sektörler üzerinde önemli bir etkinliğe kavuşmalarına, ayrıca üye sayılarının çokluğu nedeniyle ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamda güç ve prestij kazanmalarına imkân sağlamaktadır.

8. Yalnızca özel sektörde faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlar değil kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar da meslek kuruluşlarına üye olabilmektedirler. Bu yapı, meslek kuruluşlarını kamu ve özel sektördeki çalışanların ortak mesleki platformları haline dönüştürebilmektedir. Anayasanın kamuda çalışanlar bakımından üyelik zorunluluğunu öngörmemesi bu kuruluşlar tarafından eleştirilmekle birlikte, üyeliğin ihtiyari olmasına karşın bazı meslek ve sektörlerde kamuda çalışan memur veya diğer kamu görevlilerinin de meslek kuruluşlarına üye oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla mesleki örgütlenme kapasitesi genişlemiş olmaktadır.

9. Kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları öngörülmekle birlikte geniş bir işlev ve faaliyet alanına sahiptirler. Anayasa ve yasalardaki yoruma açık genel ifadeler bu kuruluşların meslek ve meslek mensupları dışında kalan çeşitli konularda da faaliyet göstermelerine imkân vermektedir.

10. Meslek kuruluşları belli açılardan yerinden yönetim kuruluşlarına benzerlik göstermektedirler. Bu itibarla bu kuruluşlar üzerindeki Devletin gözetim ve denetim yetkisi sınırlıdır. Özerklikleri nedeniyle hiyerarşik denetim söz konusu olmayıp, ancak vesayet yetkisi çerçevesinde kanunlarla belirlenen çerçevede gerçekleştirilen denetimler söz konusudur. Merkezi idarenin bu kuruluşlar üzerindeki vesayet yetkisi belli ve sınırlıdır. Vesayet/denetim otoriteleri kanunlarla belirlenmiş olup, bunun dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarınca/birimlerce denetim yapılması söz konusu değildir.

11. Kamu kurum ve kuruluşlarının bütçeleri, harcama usulleri, mal ve hizmet alımı ve ihale usulleri, muhasebe ve raporlama usulleri ilgili yasalar çerçevesinde genel olarak ortak usullere göre yürütülmektedir. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının bütçeleri, harcamaları, alım ve ihale işlemleri, muhasebe ve raporlama usulleri ise kendi kanunlarında ve bunlara istinaden çıkarılan düzenleyici işlemlerle belirlenmiştir. Bu konuda uygulanan ortak bir düzenleme bulunmamaktadır. Bütçeleri kendi organlarınca hazırlanmakta ve karara bağlanmakta, harcama, ihale, alım, muhasebe ve raporlama işlemleri kendi mevzuatları ve bütçelerindeki hükümler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bütçeler konusundaki bu uygulama meslek kuruluşlarının idari ve mali özerkliklerini güçlendirmektedir.

12. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarında görev yapan personele ilişkin ortak bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunlara memur ve diğer kamu görevlilerine ilişkin personel kanunları da uygulanmamaktadır. Personelin istihdamı, özlük hakları ve diğer iş ve işlemler kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yetkili organlarınca gerçekleştirilmektedir.

13. Meslek kuruluşlarının meslek disiplinini ve ahlakını korumak amacı doğrultusunda mensuplarına disiplin cezası verme yetkisi bulunmaktadır. Disiplin suç ve cezaları ilgili kuruluş kanunlarında yer almaktadır. Bu yetki, meslek kuruluşlarının mensupları üzerindeki otoritesini güçlendirmekte ve mesleki disiplinin sağlanması ve ahlak kurallarına uyumun tesisine imkân vermektedir. Disiplin cezalarına ilişkin karar ve işlemler yargı denetimine tabidir.

14. Anayasanın 128 inci maddesinde, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemeyeceğini öngörmektedir. Böylece, meslek mensuplarına disiplin hükümleri yönünden memurlar ve diğer kamu görevlileri gibi güvence sağlanmıştır. Disiplin cezası verilebilmesi için ilgililerin savunmasının alınması gerekmektedir.

15. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu ve genel hükümler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı işlem ve eylemler aleyhine idari yargıda dava açabilmektedir. İdari yargı kuruluşları dava açma ehliyetini çok geniş yorumladıklarından bu konuda oluşan içtihatlar doğrultusunda meslek kuruluşları ve üst kuruluşları birçok konuda dava açmakta ve idari karar ve işlemleri yargı denetimine tabi kılmaktadır. Hatta kanuni düzenlemeler dahi idari yargıda açılan davalarda itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine götürülebilmekte ve anayasa uygunluk denetiminin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. 2577 sayılı Kanun idari davaları; 1) İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, 2) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtemel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları ve 3) Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar olarak tasnif etmiştir. Özellikle, "iptal davalarında" "menfaatleri ihlal edilenler" ibaresi yargı kuruluşlarınca genişletilmekte ve meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının dava açma ehliyetine sahip olduğu yönünde kararlar verilmektedir. Bu uygulama idari yargıdaki dava açma ehliyetinin, iptal davası mekanizmasının meslek kuruluşlarınca idare aleyhine karşı bir mücadele aracı olarak kullanılmasına imkân vermektedir.

16. Meslek kuruluşlarının idari karar ve işlemleri idari yargının denetimine tabidir. 2575 sayılı Danıştay Kanununda Danıştay'ın bu Kanunda yazılı idari davaları ilk ve son derece mahkemesi olarak kara bağlayacağı öngörülmüş ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülecek davalar arasında, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere" karşı açılacak davalar da sayılmıştır. Danıştay'ın görev alanına girmeyen diğer idari davalar ise idare mahkemelerinde görülmektedir. Meslek kuruluşlarının mensuplarına veya diğer kişi ve kuruluşlara yönelik gerçekleştirdikleri işlemler kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi idari yargı denetimine tabi tutulmuştur. Bazı konulara ilişkin uyuşmazlıklar adli yargıda karara bağlanmakla birlikte, genel olarak meslek kuruluşlarının idari nitelikteki işlemlerinin yargısal denetimi idari yargıca gerçekleştirilmektedir.

17. Anayasanın 82 nci maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının, bunların katıldıkları teşebbüs ve ortaklıklarının yönetim ve denetim kurullarında görev almak, vekilliğini yürütmek, TBMM üyeliğiyle bağdaşmayan işler arasında sayılmıştır. Bu düzenlemeyle, meslek kuruluşları, sendika ve kamu yararına çalışan dernekler, vergi muafiyeti sağlanan vakıflar ve sendikalarla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarıyla aynı kategori içerisinde değerlendirilmek suretiyle milletvekilliği yapanların meslek kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarında görev yapmaları engellenmiştir.

18. Anayasanın 108 inci maddesinde Devlet Denetleme Kurulunun görev kapsamına giren kuruluşlar arasında "kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşları"da sayılmıştır. Bu hüküm de meslek kuruluşlarının yine tüm kamu kurum ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri, sendikalar ve kamuya yararlı dernek ve vakıflarla birlikte aynı kategorik kesim içerisinde değerlendirildiğini göstermektedir. Bu da meslek kuruluşlarının kamusal niteliğini ve bu konudaki iradeyi göstermektedir.

19. Meslek kuruluşları Devletten yardım almamakta, faaliyetlerini kendi gelirleriyle yürütmektedir. Gelirleri özellikle üye ödentileri ve hizmet ve belge karşılığı alınan gelir kalemlerinden oluşmaktadır. Yani kuruluşların finansmanı mensupları tarafından sağlanmaktadır. Bu durum meslek kuruluşlarının özerkliğini güçlendiren bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak zorunlu üyelik esası ve gelirlerin kanunlarla düzenlenmiş olması gerçeği, meslek kuruluşlarının mensuplarından aldığı gelirler vergi benzeri bir nitelik göstermektedir. Gelirlerin kaynağı kanun olup, ödenmesi mecburidir. Ödemeyenler hakkında ilgili kanundaki takip usulleri uygulanmaktadır.

20. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının ön önemli işlevlerinden birisi kamu kurum ve kuruluşları nezdinde ve diğer her türlü platformda mesleği ve meslek mensuplarını temsil etmek, onlar adına girişimlerde bulunmak ve haklarını koruma ve geliştirmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirmektir. Bu görev ve yetki Anayasanın 135 inci maddesinde sayılan amaçlardan, kuruluş kanunlarındaki hükümlerden doğmaktadır. Ayrıca, çeşitli kanunlarla da bazı meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak özel düzenlemeler yapılmış bulunmakta ve bu suretle o meslek kuruluşlarının temsili sağlanmaktadır. Meslek kuruluşlarının temsil edildiği kurum, kuruluş, kurul, organ, platform vb. adlı organizasyonları tek tek saymak mümkün değildir. Birçok kanunda konuyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

• BAZI KONULARDA MESLEK KURULUŞLARININ TABİ OLDUĞU HÜKÜMLER

Bazı konulardaki yasal düzenlemeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için ayrıksı hükümler getirmiş veya kamu kurum ve kuruluşlarına benzer ayrıcalıklar tanınmıştır. Aşağıda bazı örneklere yer verilmiştir:

Nakit Varlıkların Yönetimi ve Değerlendirilmesi

Kamu kurum ve kuruluşları, nakit yönetimi konusunda 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve bu Kanuna istinaden yapılan düzenlemelere tabi bulunmaktadır. Buna göre, Kanun kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşları nakit varlıklarını Kanunun 12 nci maddesinde belirtilen hükümlere göre yönetmek (nakit varlıkların yatırılacağı banka hesapları, nemalandırma, giderlerin ödenmesi, muhasebeleştirme vb.) durumundadırlar. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları anılan Kanun hükmü bakımından hariç tutulmuştur. Dolayısıyla, bu kuruluşlar nakit varlıklarını kendi mevzuatları ve organlarının kararları doğrultusunda

değerlendirebilmektedirler. Bu konuda kamu kurum ve kuruluşlarından daha esnek hareket edebilmektedirler.

TBMM Denetimi

3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri İle Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kamu iktisadi teşebbüslerinin TBMM tarafından denetlenmesini düzenlemiştir. Ayrıca, bunlar dışında *"kendilerine bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tabi kurumlar ve İller Bankası"*nın bu Kanunla konulan denetime tabi oldukları hükme bağlanmıştır. Bu hükümden anlaşıldığı üzere, Kanun Koyucu, "bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olmayı" ve "galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek" olan kuruluşları bu nitelikleri nedeniyle denetim kapsamına almıştır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına da belli ölçüde kendi kuruluş kanunları ve özel kanunlarla bazı kamu yetki ve görevleri verildiği ve bu çerçevede bazı kamu hizmetlerini yürüttükleri halde TBMM'nin denetimi dışında tutulmuştur. Kanunda açıkça, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumları denetim dışında tutmuştur. Zaten bu kuruluşlar Devlet Denetleme Kurulu, Başbakanlık Teftiş Kurulu ve ilgili bakanlık veya kuruluşların denetim ve teftiş birimlerinin denetimine tabidirler.

Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesinde Görevlendirilme

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanunda Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil yetkisine sahip olarak Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile belli bir geçici görevle görevlendirilen temsilciler veya temsilci heyetleri başkan ve üyelerinin, işin ihtisas ve diğer gerekleri dikkate alınarak, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının" mensuplarından da olabileceği öngörülmüştür. Dolayısıyla 1173 sayılı Kanunda belirtilen iş ve görevlerin yürütülmesinde gerektiğinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları mensuplarının da görevlendirilebilmesi mümkündür. Diğer yandan, Kanunda diğer kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yabancı Devlet misyonları (büyükelçilik, elçilik, konsolosluk vb.) ve milletlerarası kurullar temsilcilikleri ve misyonları ile bunlara bağlı birim ve mercilerle temasların milletlerarası hukuk kurallarına ve usullerine uygun olarak yapılacağı ve bu temaslardan Dışişleri Bakanlığına bilgi verileceği öngörülmektedir. Ayrıca, meslek kuruluşlarının kendi kanunlarında da uluslararası ilişkiler ve yabancı ülkelerdeki faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin bazı hükümler yer almakta ve bu konuda ilgili bakanlığın/kuruluşun izninin aranacağı yönünde düzenlemeler bulunmaktadır.

Milletlerarası Tahkim Uygulamalarına İlişkin Hakem Ücretleri

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda, taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaz veya tahkim anlaşmasında

ücretin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş milletlerarası kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, hakem veya hakem kurulunun ücretinin, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirleneceği öngörülmüştür. Bu düzenlemeye istinaden ücret tarifelerinin belirlenmesinde ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşünün alınması gerekmektedir.

İdari Para Cezaları Konusundaki Uygulama

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nda, kabahatlere (Kanunda kabahat; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık" olarak tanımlanmıştır.) ve uygulanacak yaptırımlara ilişkin genel düzenlemeler yapılmıştır. Kanun, kabahatler karşılığında uygulanacak olan idari yaptırımları; idari para cezası (maktu veya nispi) ve idari tedbirler olarak belirlemiştir. Kanun idari para cezasına ilişkin esas ve usulleri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca uygulanan cezaların kaydedileceği bütçeyi ve usulü belirlemiş, ancak, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının verdiği para cezalarının kendi kanunlarındaki hükümlere tabi olduğuna hükmetmiştir. Bu nedenle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları tarafından verilen idari para cezaları konusunda 5326 sayılı Kanun yerine kendi özel kanunlarındaki hükümler uygulanmaktadır. Bu konuda da kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında uygulama farklılığı bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarının kendi kanunları uyarınca uyguladığı para cezalarına ilişkin düzenleme ve uygulamaları da birbirinden farklılık göstermektedir.

Turizm Teşvik Kanunundaki Hüküm

Konuyla ilgili bir diğer düzenleme 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda yer almaktadır. Kanunun 1991 yılında getirilen ek 3. maddesi, Kültür ve Turizm Bakanlığına, turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirleri alırken sektörle ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşmasına yardımcı olacak her türlü tedbirleri alma görevini vermektedir.

Türk Ceza Kanunundaki Bazı Düzenlemeler

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun birçok maddesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Kanunun 113. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesini suç olarak tanımakta ve kamu kurumlarında olduğu gibi ceza öngörmektedir. 152. maddede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının malı olan veya kullanımlarında olan bina, tesis veya eşya hakkında işlenen mala zarar verme suçlarında cezanın iki kat artırımlı olarak uygulanacağına hükmedilmiştir. Mühürde sahtecilik suçu düzenlenirken kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici mührü sahte olarak üreten veya kullananların cezalandırılacağı öngörülmüştür.

Ceza Kanunun öngördüğü yaptırımlar arasında, güvenlik tedbirleri arasında (belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma), kişinin, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetinin kanuni sonucu olarak hem seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan mahrum bırakılmakta hem de "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten" yoksun bırakılmaktadır. Kanunun 53. maddesinde bu durumda olanların, "vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan" da yoksun bırakılacağı öngörülmesine karşın bu kuruluşlar arasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yer verilmemiştir.

Türk Ceza Kanunu "ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar" arasında "ihaleye fesat karıştırma" suçunu düzenlemiş ve 235. maddenin kamu kurum veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalarına ilişkin ihalelere ve yapım ihalelerine ilişkin suç ve ceza hükümlerinin, "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları", "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş şirketleri", bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar adına yapılan mal veya hizmet alım veya satmalarına ya da kiralamalarına fesat karıştırılması halinde de uygulanacağına hükmetmiştir. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının söz konusu ihale, alım ve kiralamaları konusunda da Ceza Kanunu'nun kamu kurum ve kuruluşları hakkındaki hükümleri uygulanmaktadır. Edimin ifasına fesat karıştırma suçu (md. 236) konusunda da aynı şekilde düzenleme yapılmıştır. Yani bu suçun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların iştirakleri aleyhine işlenmesi halinde de kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi 236 ncı madde uygulanmaktadır.

İstatistik Programı Uygulamaları

5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanununda "kurum ve kuruluşlar" tanımı arasında "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" da sayılmıştır. Buna göre, 5429 sayılı Kanun uygulaması bakımından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla aynı kategoride değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, anılan kanun bu kuruluşlar hakkında da uygulanmaktadır.

- **MESLEK KURULUŞLARINA TANINAN BAZI AYRICALIKLAR**

Çeşitli konularda ilgili yasal düzenlemelerle meslek kuruluşları bakımından getirilen özel düzenlemelerden kaynaklanan bazı ayrıcalıklar/yetkiler aşağıda örneklendirilmiştir.

Mevzuat Taslakları Konusunda Meslek Kuruluşlarının Görüşüne Başvurulması

Birçok yasal düzenleme mevzuat hazırlığı sırasında (kanun taslak ve tasarıları, tüzük, yönetmelik, tebliğ gibi düzenleyici idari işlem taslakları) ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarından görüş alınmasını öngören düzenlemeler içermektedir. Bu konudaki düzenlemeler gereği kamu kurum ve kuruluşları, mevzuat taslaklarını hazırlarken ilgili mevzuat çerçevesinde konuyla ilgili meslek kuruluşlarının görüş, değerlendirme ve

önerilerini almaktadırlar. Ayrıca, kanun teklif ve tasarılarının hazırlanması sürecinde meslek kuruluşları TBMM komisyonlarındaki çalışma ve toplantılara davet edilebilmekte ve temsilcilerinin görüş ve önerilerine başvurulmaktadır. Böylece, meslek kuruluşları mevzuat hazırlama sürecinde görev almış olmaktadır.

Özel kanunlardaki hükümler dışında mevzuat hazırlama konusunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından görüş alınmasını öngören genel bir düzenleme de bulunmaktadır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Başbakanlığa sunulmadan önce, mevzuat taslakları hakkında ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerinin alınacağını öngörmüş ve ayrıca *"taslaklar hakkında konuyla ilgili mahalli idareler, üniversiteler, sendikalar,* ***kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları*** *ile sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinden faydalanılır."* hükmüyle de mevzuat hazırlanmasında meslek kuruluşlarının görüşlerinden faydalanılacağı düzenlenmiştir. Yönetmelikte kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının taslaklara ilişkin görüşlerini 30 gün içinde bildirecekleri öngörülmüş ve süresinde görüş verilmemesi halinde olumlu görüş verilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır. Yönetmelik gereği, meslek kuruluşlarının taslakları öncelikle kendi görevleri açısından incelemeleri ve Düzenleyici Etki Analizinde belirtilen hususların yerinde olup olmadığını değerlendirmeleri gerekmektedir. Uygulamada bazı taslakların hazırlanmasında meslek kuruluşlarının/üst kuruluşlarının görüşlerinin alınmadığı ve bunun çeşitli tepkilere neden olduğu görülmektedir. Yapılan incelemede meslek kuruluşlarının yaptığı basın açıklamaları ve faaliyet raporlarında buna ilişkin bazı yakınmalara rastlanmıştır.

Meslek kuruluşları yalnızca mevzuat hazırlama sürecinde değil ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi birçok alanda karar alma süreçlerine dâhil edilmektedirler. Bu konudaki uygulamalar bazen konuya ilişkin özel düzenlemelerden kaynaklanmakta, bazıları da genel olarak demokratiklik, katılımcılık, çoğulculuk ve diğer demokratik ilkeler çerçevesinde yetkili mercilerin tasarrufları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu durum da, meslek kuruluşlarının meslek ve meslek mensuplarının hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi konusunda önemli yararlar sağlamaktadır.

Ayrıca, görüş alınmaması veya alınan görüşlere itibar edilmemesi nedeniyle birçok kez kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, yapılan düzenlemelerin iptali için dava açtıkları, bu davaların önemli bir bölümünde de mahkemelerin meslek kuruluşları lehine karar verdikleri görülmüştür. Bu durumda birçok icraat ya yapılamamakta ya da ertelenmek zorunda kalmakta, zaman ve kaynak israfına yol açılmaktadır.

Bu itibarla;

Öneri 26- Kamu kurum ve kuruluşlarının mevzuat hazırlıkları sırasında ilgili meslek kuruluşlarından süreli yazılı görüş almalarının zorunlu hale getirilmesi,

önerilmektedir.

Bazı Kamu Yöneticilerinin Seçilmesi Konusunda Önerilerde Bulunma

Meslek kuruluşları çeşitli kanunlardaki hükümlere istinaden bazı kamu kurumlarının yöneticilerinin belirlenmesi sürecinde yer almaktadırlar. Bazı düzenleyici ve denetleyici kurumların karar organları olan kurullardaki üyelerin bir kısmı ilgili kanunlarda belirlenen meslek üst kuruluşlarınca önerilmekte ve bu kişiler kurul üyesi olarak atanmaktadırlar. Bu suretle meslek kuruluşları/üst kuruluşları kamuda sektörel veya fonksiyonel olarak kendileriyle bağlantılı bazı kamu kuruluşlarının yöneticilerinin belirlenmesinde aktif bir şekilde rol almış olmaktadır.

Örneğin, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda, Sermaye Piyasası Kurulunun Bakanlar Kurulu Kararıyla atanacak yedi üyesinin birinin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, bir üyesinin ise Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği tarafından önerileceği öngörülmüştür. Ayrıca, aynı Kanunun ek 1 inci maddesiyle kurulan Başbakanlığın ilgili kuruluşu olarak kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 9 üyesinden birinin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ikisinin ise Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği tarafından belirlenecek üyelerden oluşacağı öngörülmüştür.

Diğer yandan, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununda, Kamu İhale Kurumunun karar organı olan ve on üyeden oluşan Kamu İhale Kurulunun üyelerinden birinin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından önerileceği hükmüne yer verilmiştir. Yine 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda, yedi üyeden teşekkül eden Rekabet Kurumu'nun bir üyesinin Bakanlar Kurulunca Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin göstereceği iki aday (kurum içinden veya dışarıdan) arasından seçileceği ve atanacağı öngörülmektedir.

Bu örnekler, meslek üst kuruluşlarından bazılarının aday göstermek, öneride bulunmak veya üye belirlemek suretiyle bazı düzenleyici ve denetleyici kurumların karar organlarına üye verdiğini ve böylece bu kurumların yönetim ve karar mekanizmalarında temsil edildiklerini göstermektedir.

Yabancı Mühendis-Mimar Çalıştırılması İzinleri Konusundaki Ön Değerlendirme

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, kapsamına giren kişiler bakımından "Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, yabancıların Türkiye'de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin almaları gerekliliğini" öngörmektedir. Çalışma izinleri anılan Kanun hükümleri çerçevesinde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilmektedir. Ancak, Kanun gereği izin verilmesi aşamasında ilgili mercilerin de görüşleri alınmaktadır. Bu anlamda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da bu konularda görüş verebilmektedir.

Örneğin, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu (md. 34, 35) gereği yabancı mühendis ve yüksek mühendisler ile mimar ve yüksek mimarların Türkiye'de çalışabilmeleri için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilirken Türk

Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin de görüşü alınmaktadır. TMMOB tarafından 6235 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan TMMOB Yabancı Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Çalışma İznine Esas Değerlendirilmesi ve Geçici Üyelik Müracaatları Hakkında Yönetmelikte konuya ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Buna göre çalışma izni öncesinde TMMOB'a gönderilen dosyalar anılan Yönetmelik hükümleri çerçevesinde ilgili Oda ve TMMOB tarafından incelenmekte ve nihai karar TMMOB Yönetim Kurulu tarafından verilmekte ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına (ayrıca bilgi için Bayındırlık ve İskan Bakanlığına) gönderilmektedir. TMMOB ve Odalar tarafından yapılan değerlendirmelerde söz konusu Yönetmelikte belirtilen koşullar ve belgeler aranmaktadır. Türkiye'de çalışmalarına izin verilen mühendis, mimar ve şehir plancıları bu süre boyunca ilgili odaya geçici üye olarak kaydedilmekte ve ilgili mevzuattaki yükümlülükleri (mesleki kurallar, üyelik, aidat vb.) yerine getirme durumunda bulunmaktadırlar.

Mali Ayrıcalıklar (Muafiyet ve İstisnalar)

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, kamu kurumu niteliğinde olmaları ve belli ölçüde kamu hizmetleri yürütmeleri gibi nedenlerle kamu kurum ve kuruluşlarına benzer olarak bazı mali (vergi, harç vb.) ayrıcalıklara (muafiyet, istisna gibi) sahiptir. Fakat bu konuda meslek kuruluşları itibarıyla farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Konuyla ilgili detaylı bilgiler vergisel yükümlülükler ile ilgili bölümde anlatılmıştır.

Meslek Kuruluşu Organlarında Görev Alanlara Silah Taşıma Ruhsatı Verilmesi

6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanuna istinaden çıkarılan Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Yönetmeliğin "taşıma ruhsatı verilebilecek diğer meslek mensupları" başlıklı 9 uncu maddesinde, valilerin Kanunun 7 nci maddesine istinaden belirtilen kişilere silah taşıma ruhsatı verebileceği öngörülmüş ve bu kişiler arasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da sayılmıştır. Buna göre; *"Kanunla kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının birlik, federasyon ve konfederasyon yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ziraat odaları ve ticaret borsaları yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile meclis üyelerine"* valilerce silah taşıma ruhsatı verilebilmektedir.

Taşrada bazı meslek mensuplarının (esnaf veya sanatkâr, ziraat odasına kayıtlı çiftçiler gibi) anılan hükme istinaden silah taşıma ruhsatı alabilmek için meslek kuruluşu yönetimine girmeyi önemsediği ve bunu önemli bir hak/ayrıcalık olarak gördüğü yapılan ziyaretler sırasında ifade edilmiştir. Bu kadar geniş bir kesime silah ruhsatı verilmesinde imtiyaz tanınmasının gerekçeleri yeterince tatmin edici görülmemektedir.

Bu itibarla;

Öneri 27- 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun çerçevesinde silah taşıma ruhsatı verilebilecek meslek mensupları listesinde yer alan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin bölümün tümüyle kaldırılması veya sınırlandırılması,

önerilmektedir.

Protokol ve Resmî Törenler

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yöneticileri gerek merkezdeki (Ankara) gerekse illerdeki (bazıları için) resmî törenlerde yer almakta ve protokol listelerindeki sıralarına göre temsil edilmektedirler. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği, Noter Odaları ve Türkiye Noterler Birliğinin resmî törenlerde yer almaları ve protokol sırasındaki yerleri konusunda kuruluş kanunlarında da düzenlemeler bulunmaktadır.

• **MESLEK KURULUŞLARININ TEMSİL EDİLDİĞİ BAZI KURUM, ORGAN VEYA MERCİLER**

Yukarıda meslek kuruluşlarının ayırt edici hususiyetleri belirtilirken, bu kuruluşlarının mesleği ve meslek mensuplarını temsil etme işlevlerinin gereği olarak birçok kurum, kurul, organ veya farklı isimler taşıyan organizasyonlarda temsil edildiği ifade edilmişti. Bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının temsil edildiği, karar ve yönetim organlarında yer aldığı bu tip yapılar aşağıda örneklendirilmiştir:

Ekonomik ve Sosyal Konsey

4641 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konseyin Kuruluşu, Çalışma ve Yöntemleri Hakkında Kanuna göre, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında, toplumsal uzlaşma ve işbirliğini sağlayacak, sürekli ve kalıcı bir ortam yaratarak, istişari mahiyette ortak görüş belirlemek için oluşturulan Ekonomik ve Sosyal Konseyde; meslek üst kuruluşu olarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği üçer temsilciyle temsil edilmektedir. Kamu, özel sektör, meslek kuruluşları, sendikalar ve sivil toplum kuruluşlarının temsil edildiği Konsey'de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üç önemli üst kuruluşuna temsilcilik verilmiştir. Konseyin iki başkan yardımcısının belirlenmesinde de söz konusu üst kuruluşlarının rolü bulunmaktadır.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (Yönetici Şirket)

4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunun da, teknoloji geliştirme bölgelerinin yönetimi ve işletilmesinden sorumlu yönetici şirketlerin (Kanuna uygun ve anonim şirket olarak kurulan, Bölgenin yönetimi ve işletmesinden sorumlu şirket) kurucuları olabilecek kurum ve kuruluşlar arasında "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı odalar ve borsalar" da sayılmıştır. Bunlar teknoloji geliştirme bölgelerine kurucu ya da sonradan ortak olarak iştirak edebilmektedirler. Ayrıca, teknoloji geliştirme bölgelerinin kuruluş başvurularını

değerlendirmek üzere oluşturulan (uygun görüş kararı veren) Değerlendirme Kurulunda temsil edilecek bir özel kuruluşu belirleme görevi/yetkisi de TOBB'a verilmiştir.

Türkiye İş Kurumu

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu'nda, istihdamın korunmasına, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yürütmek üzere kurulan Türkiye İş Kurumunun organlarından olan Genel Kurulu oluşturan temsilciler arasında, "Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" (beş temsilci), Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (üç temsilci) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin (iki temsilci) temsilcileri de sayılmıştır. Söz konusu Kurumun genel kurulunda meslek kuruluşları 10 temsilciyle yer almaktadır. Ayrıca, Kurumun altı üyeden oluşan yönetim kurulundaki bir üye Kanun gereği Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonunca belirlenmektedir.

Kalkınma Ajansları

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çerçevesinde bölgeler esas alınarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan kalkınma ajanslarının Kalkınma Kurullarında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da yer almaktadır. Ayrıca, yönetim kurullarında ticaret ve sanayi odaları başkanları da temsilci olarak görev almaktadır.

Mesleki Yeterlilik Kurumu

5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu'nda, "tabiplik, diş hekimliği, hemşirelik, ebelik, eczacılık, veterinerlik, mühendislik ve mimarlık meslekleri ile en az lisans düzeyinde öğrenimi gerektiren ve mesleğe giriş şartları kanunla düzenlenmiş olan meslekler bu Kanun kapsamı dışında" olduğu hükme bağlanmıştır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılan bazı meslekler ve meslek mensupları bakımından 5544 sayılı Kanun hükümleri uygulanmamaktadır. Bununla birlikte, anılan Kanunla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunun en üst karar organı olan genel kurulun dört üyesinin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden, dört üyesinin Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonundan, bir üyesinin Türkiye Ziraat Odaları Birliğinden, bir üyesinin Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinden belirleneceği öngörülmüştür. Adı geçen dört meslek üst kuruluşu Mesleki Yeterlilik Kurulunun organlarında temsil edilmektedir. Toplam altı asıl ve altı yedek üyeden oluşan Yönetim Kurulunun bir asıl ve bir yedek üyesi de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları temsilcileri arasından seçilmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun'a göre, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini

yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla kurulan KOSGEB organlarında bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşları da temsil edilmektedir. Kanuna göre, KOSGEB Genel Kurulunda, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı, Makina Mühendisleri Odası Başkanı, Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı, Metalurji Mühendisleri Odası Başkanı, İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı, Mimarlar Odası Başkanı, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu Başkanı, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, Türkiye Bankalar Birliği Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Genel Kurulunca seçilecek sanayi odası, ticaret odası ile ticaret ve sanayi odası yönetim kurulu başkanları arasından en az birer tane olmak üzere toplam 5 yönetim kurulu başkanı, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu Genel Kurulunca belirlenecek 2 Birlik Başkanı, Madeni Eşya Sanatkârları Federasyonu Başkanı, Elektrik-Elektronik ve Benzeri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkârları Federasyonu Başkanı, Ağaç İşleri Federasyonu Başkanı, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Başkanı yer almaktadır. KOSGEB İcra Komitesinde ise Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı ile Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu Başkanı üye olarak yer almaktadır. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları yönetici ve temsilcilerinin KOSGEB organlarında temsil edilmesi yanında, bu kuruluşlardan bazıları KOSGEB'in finansmanına da katılmaktadırlar. Kanunda Başkanlığın bütçesini oluşturan gelirler arasında; TESK'in yıllık gelirinin % 2'si nispetinde ödeyeceği aidat, TOBB'un yıllık gelirinin % 2'si nispetinde ödeyeceği aidat da yer almaktadır. Böylece, bu iki meslek üst kuruluşu anılan düzenleme gereği KOSGEB'in finansmanına katkı sağlamaktadırlar.

Milli Prodüktivite Merkezi

580 sayılı Milli Prodüktivite Merkezi Kuruluş Kanunu'na göre "kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliği haiz, bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi" olarak kurulan Milli Prodüktivite Merkezinin (MPM) organlarında çeşitli meslek kuruluşları da temsil edilmektedir. MPM Genel Kurulunda; TOBB'dan (birlik, oda ve borsalar), MPM gelirlerine katılan Oda ve Borsalardan, Ziraat Odalarından, TMMOB'dan, TESK'ten, Veteriner Odalarından istenecek temsilciler de yer almaktadır. Meslek kuruluşlarının genel kuruldaki temsilcileri yönetim kuruluna da seçilebilmektedir. MPM'nin gelirleri arasında; TESK'in bir evvelki yılda sağlanan fiili gelirlerinin yüzde ikisi oranında takip eden yılın bütçelerine koyacakları ve o yılın Haziran ve Ekim aylarında iki eşit taksitle ödeyecekleri aidatlar da yer almaktadır.

Türk Standartları Enstitüsü

132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunuyla kurulan Türk Standartları Enstitüsü Genel Kurulunu oluşturan 12 temsilcinin TOBB tarafından görevlendirileceği

öngörülmüştür. TOBB temsilcilerinden üçü Teknik Kurulda da yer almaktadır. TOBB temsilcilerinin yönetim kurulu üyesi olarak seçilmesi de mümkündür.

Türkiye Adalet Akademisi

4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu, Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu üyeleri arasında; Türkiye Barolar Birliği yönetim kurulunun avukatlar arasından seçeceği bir üye ile Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulunun noterler arasından seçeceği bir üyeyi de saymıştır. Böylece bu meslekler ve meslek kuruluşları Akademi organlarında temsil edilmektedirler. Bunlar seçilmeleri halinde yönetim veya denetim kurulunda da görev yapabilmektedirler. Kanun, Akademinin görevlerini yerine getirebilmek için söz konusu kuruluşlarla işbirliği yapılmasını, bunlarla ortak etkinlikler gerçekleştirilebilmesini, eğitim ve öğretim planının hazırlanmasında işbirliği yapılmasını, talepleri halinde bunlar için belli dönemlere ait olmak ve süresi üç ayı geçmemek üzere meslek öncesi eğitim programı düzenlenebilmesini öngörmektedir.

Mesleki Eğitim Kurulları

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları ile ticaret ve sanayi odaları ile bunların üst kuruluşları mesleki eğitime ilişkin kurullarda görev almaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Mesleki Eğitim Kurulunda, TESK Başkanı veya üst düzey yetkilisi, TOBB Başkanı veya üst düzey yetkilisi yer almaktadır. Ayrıca bu Kurulda Türkiye Bankalar Birliği Başkanı veya üst düzey yetkilisi ile TÜRMOB Başkanı veya üst düzey yetkilisi de yer almaktadır. İllerde kurulan İl Mesleki Eğitim Kurullarında da, esnaf ve sanatkârlar odaları birliği başkanı veya temsilcisi ile mesleki eğitimin yapıldığı mesleklerle ilgili oda yöneticileri arasından esnaf ve sanatkârlar odaları birliği başkanlığınca seçilecek üç üye, il ticaret odası başkanı veya temsilcisi, il sanayi odası başkanı veya temsilcisi, sanayi ve ticaret odalarının ayrı ayrı kurulmadığı yerlerde, il sanayi ve ticaret odası başkanı veya temsilcisi de bulunmaktadır.

Karayolları Trafik Kurulları

2918 sayılı Kanuna göre, Karayolu Trafik Güvenliği Kurulunda; Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu temsilcisi ve Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği temsilcisi yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonuna bağlı ilgili odanın temsilcileri ve Valilikçe/Kaymakamlıkça uygun görülen trafikle ilgili odaların temsilcileri il ve ilçe trafik komisyonlarında yer almaktadır.

Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Karar Organları

Bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşları ilgili kanunlardaki hükümler çerçevesinde bazı düzenleyici ve denetleyici kurumların karar organları olan kurullarında temsil edilmektedirler. Meslek üst kuruluşları kendilerine tahsisli kontenjan için kurum içinden veya dışarıdan aday önermekte ve bu kişiler ilgili mevzuatı uyarınca kurul üyesi olarak atanmaktadır.

Böylece, meslek üst kuruluşlarının temsilcileri düzenleyici ve denetleyici kurumların karar organlarına (örneğin, Kamu İhale Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu) seçilecek/atanacak üyelerin belirlenmesinde görev almış olmaktadırlar.

Mahalli İdareler

Mahalli idareler reformu kapsamında yürürlüğe konulan yeni yasal düzenlemelerde çeşitli konularda mahalli idarelerin çalışmalarına kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının katılımının sağlanması veya bazı hizmetlerin yürütülmesinde bu kuruluşlardan yararlanılması öngörülmüştür.

- **MESLEK KURULUŞLARI VE RESMÎ PLAKA UYGULAMASI**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına çeşitli kamusal yetki ve ayrıcalıklar tanındığı ve bunların bazı alanlarda kamu kurum ve kuruluşlarıyla aynı idari ve hukuki statüde değerlendirildiği belirtilmişti. Resmî plaka uygulaması da bu kamusal yetki ve ayrıcalıklardan birisidir. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları talep etmeleri halinde, kendileri adına kayıtlı araçlarına resmî plaka taktırmaktadırlar. Yapılan araştırma ve inceleme sırasında resmî plaka uygulamasının yaygın olduğu, ancak bu konuda önemli boşluk ve sorunlar bulunduğu anlaşılmıştır. Mevcut uygulamanın değerlendirilmesinden önce konuya ilişkin mevzuat hükümlerine yer verilmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi, taşıtlara verilecek tescil plakalarına ilişkin yasal düzenleme 13.10.1983 tarihli 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda yer almaktadır. Kanunda "taşıt" kavramı tanımlanmış, ancak "resmî taşıt" (md. 31) kavramı kullanılmasına karşın, buna ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir. Diğer yandan, Kanunda "resmî taşıt" ibaresinden ayrı olarak "Devlet malı araçlar" ibaresinin de (md. 28) kullanıldığı görülmektedir.

Kanunun "Devlet malı araçların ayırım işaretleri ve tescil plakaları" başlıklı 28 inci maddesinde;

"Devlet malı araçların tescil plakalarının rengi ayrı olur.

Emniyet araçlarının renklerine göre boyama şekli ile ayırım işaretleri diğer resmî ve özel kuruluşlarla gerçek ve tüzelkişilere ait araçlarda kullanılamaz.

Bu maddenin ikinci fıkrasına aykırı olarak boyanan veya ayırım işareti kullanan araçlar aykırılık giderilinceye kadar trafikten men edilir.

Bu madde hükmüne uymayanlar 3. 600. 000 TL para cezası ile cezalandırılırlar."

hükmü yer almaktadır.

Öte yandan, belge ve plaka vermeye yetkili kuruluşlar, belge ve plakaların araçlar üzerinde bulundurulması zorunluluğu gibi hususlar ayrıca düzenlenmiştir. Kanunun "Devlete ve kamu kuruluşlarına ait araçlar" başlıklı 106. maddesinde ise *"genel bütçeye dâhil dairelerle katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine ve belediyelere, kamu iktisadi teşebbüslerine ve kamu kuruluşlarına ait motorlu araçların sebep oldukları zararlardan dolayı, bu Kanunun işletenin*

hukuki sorumluluğuna ilişkin hükümleri uygulanır. Bu kuruluşlar, 85 inci maddenin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere 101 inci maddedeki şartları haiz milli sigorta şirketlerine mali sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlüdürler." hükmü yer almıştır.

Söz konusu Kanuna istinaden çıkarılan Karayolları Trafik Yönetmeliği'nde de konuya ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Yönetmelikte, "taşıt"; *"karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır. Bunlardan makine gücü ile yürütülenlere "motorlu taşıt" insan ve hayvan gücü ile yürütülenlere "motorsuz taşıt" denir."* şeklinde tanımlanmış ve ilave olarak *"Ayrıca, bir kazanç kaydı olmaksızın kullanılanlara "hususi taşıt", çeşitli şekillerde kazanç sağlamak amacıyla kullanılanlara "ticari taşıt", Taşıt Kanunu kapsamına girenlere "resmî taşıt", resmî olmakla birlikte ticarilik niteliği taşıyanlara da "resmî ticari taşıt" denir."* tanımlarına da yer verilmiştir.

Bu tanımlamayla "resmî taşıt"lar, Taşıt Kanununa yollama yapılmak suretiyle tanımlanmış ve bu Kanun kapsamına giren taşıtlar "resmî taşıt" olarak kabul edilmişlerdir.

Yönetmelikte "tescil plakalarına" ilişkin düzenlemeler de yapılmış ve plaka zeminleri ile harf ve rakam gruplarının renkleriyle ilgili olarak, *"resmî araçlara takılacak plakalarda, zemin siyah, harf ve rakamların beyaz", "resmî olmayan araçlara takılacak plakalarda, zemin beyaz, harf ve rakamların siyah"* olacağı öngörülmüştür. Böylece, resmî araçlar resmî olmayan araçlardan tescil plakasıyla ayrıştırılmıştır. Özel tahsisli plaka verilecek araçlar ve kişiler (Cumhurbaşkanlığı, TBMM araçları, Taşıt Kanununa tabi olan bazı makam sahipleri, il valileri gibi) ise Yönetmelikte ayrıca düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi Yönetmelikte "resmî taşıt" ve "resmî araç" kavramları yanında, "resmî plaka", "Devlet malı araçlar" gibi ibareler kullanılmıştır. Bunlardan yalnızca "resmî taşıt" kavramı tanımlanmış, bu tanımda da Taşıt Kanunu'na yollamada bulunulmuştur.

Karayolları Trafik Yönetmeliğinin atıf yaptığı 5.1.1961 tarih ve 237 sayılı Taşıt Kanunun kapsamına bakıldığında, Kanunun kapsama dâhil kuruluşları düzenleyen 1. maddesinde, Kanun hükümlerine tabi olan kuruluşların aşağıdaki gibi düzenlendiği görülmektedir:

"Kanunun şümulü:

Madde 1 *– a) Genel bütçeye dâhil dairelerle katma ve özel bütçeli idareler ve bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli müesseseler, il özel idareleri, belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile mahalli idare birlikleri,(1)*

b) İktisadi Devlet Teşekkülleri ve ***özel kanun ve kararnamelerle kurulan her çeşit*** *banka* ***ve teşekküller,***

c) Yukardaki (a) ve (b) fıkralarında yazılı daire, idare, banka, teşekkül ve müesseselerin sermayesinin yarısından fazlasına sahip bulundukları teşekkül ve müesseseler,

d) (Değişik: 7/2/1990 - 3612/46 md.) Kamuya yararlı derneklerden Başbakanlıkça lüzumlu görülenler tarafından kullanılacak taşıtlar bu Kanun hükümlerine tabidir."

Taşıt Kanunu incelendiğinde; Kanunun "taşıt verilecek" kamu görevlilerini, Kanun kapsamına giren kurum ve kuruluşların hizmetlerinde kullanılacak araçlar, bunların edinebilecekleri araçlar, taşıtların türleri itibarıyla kullanılabileceği hizmetler, kurumların satın alacakları taşıtların azami satın alma bedelleri, bazı kurum ve kuruluşların yıl içinde edinebilecekleri taşıtlara ilişkin kurallar, taşıtların giderlerine yönelik ödenekler, taşıtların satışı ve diğer bazı hususları düzenlediği görülmektedir.

Kanunun "kayıt, tescil ve verilecek plakalar" başlıklı maddesinde; bu Kanunda yazılı kara taşıtlarının 6085 sayılı Kanun gereğince trafik şube ve bürolarına kayıt ve tescil ettirilmesinin mecburi olduğu, taşıtlara taşıtın cinsine ve tahsis edilen makam veya hizmetlere göre İçişleri Bakanlığınca belirtilecek şekil, renk, ve alameti taşıyan birer plaka konacağı, trafik şube ve bürolarının bu Kanunda yazılı taşıtlar dışında hiçbir makam ve şahıs için aynı şekil ve renkte plaka ve numara veremeyecekleri gibi hiçbir makam ve dairenin kendiliklerinden plaka ihdas ve istimal edemeyecekleri, Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde belirtilenlere tahsis olunacak taşıtlar hariç, bütün taşıtların yan taraflarına *"Resmî hizmete mahsustur"* ibaresinin yazılacağı, Türk Silahlı Kuvvetlerine tahsis edilen taşıtların bu madde hükümlerine tabi olmadığı hükme bağlanmıştır. Ayrıca, Taşıt Kanunu kapsamına giren taşıtlara Kanuna aykırı olarak numara ve plaka verilmesi ve kullanılması fiilleri için ceza öngörülmüştür.

Resmî araçlara verilecek plakalar konusunda Karayolları Trafik Kanununa (mülga 6085 sayılı Kanun) yollama yapılmış ve Taşıt Kanunu kapsamındaki taşıtlara konulacak plakanın İçişleri Bakanlığınca belirtileceği öngörülmüştür.

Yürürlükte bulunan 2918 sayılı Trafik Kanunu, bu Kanuna istinaden yürürlüğe konulan Karayolları Trafik Yönetmeliği ve 237 sayılı Taşıt Kanunu hükümleri birlikte değerlendirildiğinde;

- Taşıt Kanunu'nda resmî plakayla ilgili bir düzenleme yapılmadığı ve trafik mevzuatına yollamada bulunulduğu, İçişleri Bakanlığınca da konuya ilişkin özel bir düzenleme/belirleme yapılmadığı, resmî plaka konusunun Karayolları Trafik Yönetmeliğiyle belirlendiği, bu nedenle Taşıt Kanunu gereğince "Resmî plaka" verilecek araçların Trafik Kanunu ve Karayolları Trafik Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde belirleneceği,
- Karayolları Trafik Kanunu'na istinaden çıkarılan Karayolları Trafik Yönetmeliğinde bu konuda yeni bir düzenleme yapılmaksızın 237 sayılı Kanuna atıfta bulunulduğu, bu Yönetmelikteki "resmî taşıt" tanımı nedeniyle Taşıt Kanunu kapsamına giren kurum ve kuruluşların araçlarına "resmî plaka" verilmesinin öngörülmüş olduğu,

- Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren birimlerin bu çerçevede bir uygulama gerçekleştirdiği,
- Resmî plaka verilecek taşıtların belirlenmesi, dolayısıyla Taşıt Kanunu kapsamına giren kurum ve kuruluşların belirlenmesi konusunda tereddüde düşülen durumlarda İçişleri Bakanlığınca (Emniyet Genel Müdürlüğü) Maliye Bakanlığından görüş sorulduğu ve alınan görüşe göre işlem tesis edildiği

anlaşılmaktadır.

Ancak, Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığıyla yapılan görüşmelerde, söz konusu mevzuat çerçevesinde yayımlanan Genelge ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Taşıt Kanunuyla ilgili olarak Maliye Bakanlığıyla yaptığı yazışmalardan resmî plaka verilecek kurum ve kuruluşların tespiti konusunda bazı tereddütlerin oluştuğu görülmektedir.

Bunun yanında, bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarınca mülkiyetlerinde bulunan taşıtlara resmî plaka takılmadığı/taktırılmadığı da anlaşılmaktadır. Bu konuda meslek kuruluşları arasında bir uygulama birliğinden söz edilememektedir. Kuruluşların bazı taşıtlarına resmî plaka bazılarına da hususi plaka taktırdıkları görülmektedir. Örneğin TESK tarafından esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşlarına gönderilen konuya ilişkin bir Genelgede (www.tesk.org.tr, 2009) meslek kuruluşları ile ilgili bu yönde karar alındığı ifade edilmiştir:

> *"Bu konuyu görüşen Konfederasyonumuz Yönetim Kurulu'nca;* ***Teşkilat Birimlerimizin çalışma ve hizmet alanlarının genişliği ve hizmetlerimizin çeşitliliği dikkate alınarak, sahip oldukları birden fazla araçlarının bazılarını resmî, bazılarını ise özel plakalarla kullanmaları, tek araç sahibi kuruluşlarımızın ise bu araçlarına resmî plaka taktırmaları uygun görülmüştür."***

TESK tarafından 2000 yılında esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşlarına gönderilen başka bir genelgesinde (www.tesk.org.tr, 2009) ise resmî plakalı taşıtların kullanımıyla ilgili olarak şu açıklamaya yer verilmiştir:

> *".... Konfederasyonumuza ulaşan bilgilerden ve basında yer alan haberlerden az sayıda olmakla birlikte, teşkilatımızca kullanılan resmî plakalı bazı araçların, resmî işler dışında yöneticilerin özel işlerinde de zaman zaman kullanıldığı öğrenilmektedir.*
>
> *Bilindiği üzere, Anayasanın 123. maddesine göre kamu özel kişileri ancak Kanunla veya Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulur. Konfederasyonumuz ve bağlı alt teşkilatı da, Anayasanın 135.maddesinde nitelikleri belirtilen ve 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu ile kurulan kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Dolayısıyla, özellikle bağlı alt teşkilatımızca hizmet aracı olarak kullanılan resmî plakalı araçların bu husus göz önünde bulundurularak sadece resmî işlerde kullanılması gerektiği açıktır.*
>
> *Bu nedenle, teşkilatımızca kullanılan resmî plakalı araçların, münhasıran amacına uygun olarak kullanılması ve özellikle özel işlerde kullanılmaması hususunda teşkilatımızın uyarılması gerekli görülmüştür."*

Genelgedeki açıklamalar meslek kuruluşlarına ait araçların (resmî veya hususi plakalı) amaç dışında ve yönetici veya çalışanların özel işlerinde kullanılabildiğini de ortaya koymaktadır.

Meslek kuruluşlarına ait taşıtlara "resmî plaka" verilmesi uygulamasının yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, Karayolları Trafik Kanunu'ndaki hükümler ile Karayolları Trafik Yönetmeliği ve diğer idari işlem ve tasarruflar çerçevesindeki uygulama arasında çelişkiler bulunduğu anlaşılmaktadır. Çünkü 2918 sayılı Kanun (md. 28), *"Devlet malı araçlardan"* söz etmekte ve *"Devlet malı araçların tescil plakalarının rengi ayrı olur"* hükmünü getirmektedir. Maddenin başlığı da *"Devlet malı araçların ayırım işaretleri ve tescil plakaları"* şeklindedir. Yönetmelikte de, aynı başlıklı bir maddeye (md. 62) yer verilmiş ve *"Devlet malı araçlara ayrı renkte plaka verilir."* hükmü getirilmiştir.

Fakat Yönetmeliğin *"plaka zeminleri ile harf ve rakam gruplarının renklerini"* düzenleyen maddesinde, *"devlet malı araçlar"* yerine, *"resmî araç"* deyimi kullanılmış ve *"resmî araçlara takılacak plakaların"* özellikleri belirlenmiştir. Böylece, devlet malı araç yerine plakalar bakımından *"resmî araç"*, *"resmî olmayan araç"* ayrımı yapılmıştır.

Kavramların manasına bakılacak olursa, *"resmî araç"* kavramının *"devlet malı araç"* kavramına göre daha geniş kapsamlı olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

237 sayılı Taşıt Kanunu, bu Kanun kapsamındaki kara taşıtlarının 6085 sayılı Kanun gereğince Trafik Şube ve bürolarına kayıt ve tescil ettirilmesinin mecburi olduğuna hükmettikten sonra, taşıtlara, taşıtın cinsine ve tahsis edilen makam veya hizmetlere göre İçişleri Bakanlığınca belirtilecek şekil, renk ve alameti taşıyan birer plaka konacağını öngörmektedir. Taşıt Kanunu'nun atıfta bulunduğu 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 1983 yılında kabul edilen 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni Karayolları Trafik Kanununun 1961 yılında yürürlüğe konulan Taşıt Kanunundan daha sonra çıkarılan bir Kanun olduğu dikkate alındığında, Taşıt Kanununa tabi taşıtların kayıt ve tescil ettirilmesi ile plaka verilmesinde 2918 sayılı Kanunun hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

Fakat, 2918 sayılı Kanunun resmî taşıtları 237 sayılı Kanuna atıf yaparak tanımlama yoluna gitmesi meseleyi daha da karmaşık hale getirmiştir. İçişleri Bakanlığının (Emniyet Genel Müdürlüğünün) resmî plaka verilecek kurum ve kuruluşlarla ilgili olarak Maliye Bakanlığına yönelttiği hukuki mütalaa talepleri ve Maliye Bakanlığınca verilen cevabi görüşler bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Aşağıda örnek olarak birkaç görüşe yer verilmiştir:

Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğünün İçişleri Bakanlığına (Emniyet Genel Müdürlüğü) bu Bakanlığın görüş talebi üzerine verdiği 28.03.2000 tarih ve 10117 sayılı görüş yazısında;

"İlgi (b) yazı ve ekinde bulunan Bakanlık Makamından alınan 22.02.2000 tarihli onay ve ilgi (a) yazı incelenmiş; Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliğine bağlı Makine Mühendisleri Odası Denizli Şubesi tarafından teknik hizmetlerinde kullanılmak üzere satın alınan araca, resmî plaka verilip verilmeyeceği hususunda Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğümüz görüşünün bildirilmesinin istendiği anlaşılmıştır.

……..

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile bu Kanun uyarınca çıkartılan ve Kanunun uygulanmasını gösteren Karayolları Trafik Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinin 4 numaralı bendinde, Taşıt Kanunu kapsamına giren taşıtlar "resmî taşıt" veya "resmî ticari taşıt" olarak tanımlandığından, 237 sayılı Taşıt Kanununun 1 inci maddesinde sayılan ve bu Kanun kapsamına girdiği belirtilen taşıtların remi taşıt veya resmî ticari taşıt olarak kabulü gerekeceği, bu nedenle de 237 sayılı Taşıt Kanununun 1 nci maddesinin b bendi uyarınca özel Kanun ile kurulan teşekküllere ait araçların da, resmî araç kabul edilerek, bu araçlara resmî plaka verilmesi gerektiği yolundaki düşüncemiz açıklanmıştır.

6235 sayılı Kanunun değişik 1. maddesi hükmüne göre; "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği", Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını icraya kanunen yetkili olup da mesleki faaliyette bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarları teşkilatı içinde toplayan tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek Kuruluşu"dur. Birlik lüzum görülen yerlerde Genel Kurul Kararı ile Mühendis ve Mimar Odaları (m. 13); her oda da Genel Kurul Kararı ile tayin ve tesbit olunacak yerlerde şubeler açabilir ve mümessillikler ihdas edebilir (m. 18). Kanunda, kamu kurumu niteliği belirtilen odaların ayrı bir tüzel kişiliği bulunduğu yolunda bir hükme yer verilmemiştir. Ancak, kamu kurumu niteliği taşımaları nedeniyle, Oda'ların ve bunların şubelerinin 237 sayılı Taşıt Kanununun 1. maddesinin b bendi gereğince özel Kanunla kurulmuş teşekküller arasına sayılması mümkün görülmüştür.

Açıklanan nedenlerle; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı Makine Mühendisleri Odası Denizli Şubesi tarafından satın alınan aracın resmî taşıt sayılacağı ve resmî plaka verilmesi gerektiği, mütalaa edilmiştir."

ifadelerine yer verilmiştir.

Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğünce yine İçişleri Bakanlığına (Emniyet Genel Müdürlüğü) verilen 02.03.2009 tarih ve 8231 sayılı yeni bir görüş yazısında ise;

"İlgi (a) da kayıtlı yazınızda, 237 sayılı Taşıt Kanununun 1 inci maddesinde;

'a) Genel Bütçeye dâhil dairelerle katma ve özel bütçeli idareler ve bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli müesseseler, il özel idareleri, belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile mahalli idare birlikleri,

b) İktisadi Devlet Teşekkülleri ve özel kanun ve kararnamelerle kurulan her çeşit banka ve teşekküller,

c) Yukarıdaki (a) ve (b) fıkralarında yazılı daire, idare, banka, teşekkül ve müesseseselirn sermayesinin yarısından fazlasının sahip bulundukları teşekkül ve müesseseler,

d) Kamuya yararlı derneklerden Başbakanlıkça lüzumlu görülenler tarafından kullanılacak taşıtlar bu Kanun hükümlerine tabidir.' Hükmüne yer verildiği belirtilerek, söz konusu Kanun hükmünün yanında Bakanlıklarınca İl Valiliklerine gönderilen 21/08/1997 tarih ve 173 sayılı genelge ile de 5590, 3568 ve 507 (yeni 5362) sayılı Kanunlarla kurulan oda, birlik, federasyon ve konfederasyonların adına kayıtlı araçlara 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu uyarınca çıkarılan Yönetmeliğin 56/a maddesinde belirtilen resmî plakaların verilmesinin talimatlandırıldığı, İl Emniyet Müdürlüklerinden kanunla kurulu bulunan sendika, oda, birlik, federasyon, konfederasyon, borsa, dernek, vakıf vb. kuruluşlar tarafından sahip olunan araçlara resmî mi, yoksa hususi mi plaka verileceği konusunda pek çok soru intikal ettirildiği, bu kapsamdaki soru ve taleplerin tek tek Bakanlığımıza intikal ettirilmesinin işgücü ve kırtasiye giderlerine neden olunduğu belirtilerek bahsi geçen kuruluşlardan hangilerine resmî hangilerine hususi plaka verilmesi konusunda görüşümüz istenilmiştir.

237 sayılı Kanunun 1 nci maddesinde yer alan, "İktisadi devlet teşekkülleri ve özel kanun ve kararnamelerle kurulan her çeşit banka ve teşekküller" hükmündeki, 'resmî taşıt' kavramının "devlet malı araçlarla" sınırlandırılması düşüncesinin Kanunun lafzına uygun düşmeyeceği gerekçesinden hareket edilerek teşekkül kavramının geniş yorumlanarak, kamunun ilgili olduğu kurumlara da resmî plaka verilmesi mümkün görülmüştür. Ancak bahsi geçen yorumun özel kanunlarla kurulmuş her tür tüzel kişiliği kapsayacak şekilde genişletilmesine yasal imkan bulunmamaktadır.

173 sayılı Genelge ile resmî plaka verilmesi öngörülen kuruluşların Yasaları ayrı ayrı incelenmiş ve söz konusu yasaların düzenlediği alanlarda faaliyet icra etmek yani tacirin ticari faaliyette bulunabilmesi için sanayi ve ticaret odasına, mali müşavir ya da muhasebecilerin mesleklerini icra edebilmeleri için mali müşavir ve muhasebeciler odasına, esnaf ve sanatkârların mesleki faaliyette bulunabilmeleri için de esnaf ve sanatkârlar odasına üye olmaları zorunludur. Bahsi geçen kuruluşların yürüttükleri faaliyetler itibarıyla kamuya hizmet niteliği ön planda olan kuruluşlardır ve söz konusu kuruluşların talep etmeleri halinde kendilerine resmî plaka verilmesinde sakınca bulunmamaktadır.

Özel kanunla kurulmuş tüzel kişiliği bulunan kuruluşlardan hangilerine resmî plaka verileceği konusunda temel kıstas tüzel kişiliğin faaliyet alanına giren konularda faaliyet icra edebilmek için o tüzel kişiliğe üyelik koşulunun bulunup bulunmadığı esastır. Örneğin işçinin bir işverene tabi olarak iş sözleşmesi yapma ve işçilik faaliyetini sürdürebilmesi için o iş kolunun bağlı bulunduğu sendikaya üye olma zorunluluğu yoktur. Aynı şekilde çiftçinin çiftçilik faaliyetini sürdürebilmesi için de herhangi bir ziraat odasına kaydolma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Yukarıda belirtilen hususular birlikte değerlendirildiğinde, özel kanunlarla kurulan ve tüzel kişiliği bulunan kuruluşların kanunları ile düzenlenen alanlara konu meslek, sanat, ticaret vb. faaliyetlerin yapılabilmesi için tüzel kişiliğe üye olunması zorunlu kılınmış ise o tüzel kişiliğe resmî plaka verilmesinin mümkün bulunduğu aksi halde yani özel kanunla kurulmuş olmakla birlikte kuruluş kanunlarının düzenlendiği konularda faaliyet gösterebilmek için tüzel kişiliğe üyelik zorunluluğu getirilmemişse bu tüzel kişiliklerin sahip olduğu araçlara resmî plaka verilmesinin mümkün bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Kamuya yararlı dernekler konusunda ise; 237 sayılı Yasanın 1 inci maddesinin (d) bendinde, Başbakanlıkça uygun görülenlere resmî plaka verilmesi öngörülmüş olduğundan söz konusu kamuya yararlı derneklerden hangilerine resmî plaka verilip hangilerine verilmeyeceğinin değerlendirilmesinin Başbakanlık Makamınca yapılması gerektiğinden bu yönde herhangi bir görüş bildirilmesi yoluna gidilmemiştir.

Takdiri Bakanlıklarına ait olmak üzere bilgilerine arz ederim."

yönünde bir mütalaa verilmiştir.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünün söz konusu yazıda adı geçen il valiliklerine, Maliye Bakanlığına ve Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonuna gönderilen 21.08.1997 tarih ve 173 sayılı ve "meslek odalarına verilecek plakalar" konulu Genelgede resmî plaka uygulamasıyla ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunulmuştur:

"İlgi (a) genelgemiz ile, 5590, 3568 ve 507 sayılı Yasalarla kurulan oda, birlik, federasyon ve konfederasyonların adına kayıtlı araçlara verilmiş olan resmî plakaların geri alınarak sivil plaka ile değiştirilmesini ve bu kuruluşların resmî plaka taleplerinin yerine getirilmemesi istenmiş, ilgi (b) genelgemiz ile de; Maliye Bakanlığı ile yapılan şifai görüşmeler neticesinde, 237 sayılı Taşıt Kanununa yeni düzenlemeler getirecek çalışmaların yapıldığı anlaşıldığından ilgi (a) genelgenin yürürlükten kaldırıldığı ve uygulamaya eskiden olduğu gibi devam edileceği bildirilmişti.

Bu sebeple; 5590, 3568 ve 507 sayılı Yasalarla kurulan oda, birlik, federasyon ve konfederasyonların adına kayıtlı araçlara 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa bağlı olarak çıkartılan ve 18.07.1997 tarih ve 23053 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Trafik Yönetmeliğinin 56/a maddesinde belirtilen resmî plakanın verilmesi gerekmektedir."

Rapora alınan genelge ve görüş yazıları mevzuattaki boşluğu ve uygulamadaki sorunları anlamaya yetmektedir. Esasında 2918 sayılı Kanuna istinaden yürürlüğe konulan Karayolları Trafik Yönetmeliği'ndeki düzenlemeler ile bu Yönetmeliğin 237 sayılı Taşıt Kanununa yaptığı yollama çerçevesinde Taşıt Kanununun kapsamına giren kurum ve kuruluşlar bağlamında yapılan değerlendirmeler meseleyi daha da karmaşık ve sorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla uygulamadaki sorunları çözmeye ve boşlukları gidermeye yönelik görüşler daha başka yeni sorunların doğmasına neden olmuş gözükmektedir.

Maliye Bakanlığının son görüşü gerek 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamına giren kurum ve kuruluşların tespiti, gerekse Karayolları Trafik Kanunu ve Karayolları Trafik Yönetmeliği çerçevesinde resmî plaka verilecek resmî araçların belirlenmesi konusunda mevzuatta öngörülmeyen kriterler getirmekte ve resmî plaka kullanımını takdire bağlı bir uygulama haline getirmektedir. Görüşte geçen *"Bahsi geçen kuruluşların yürüttükleri faaliyetler itibarıyla kamuya hizmet niteliği ön planda olan kuruluşlardır ve söz konusu kuruluşların talep etmeleri halinde kendilerine resmî plaka verilmesinde sakınca bulunmamaktadır."* şeklindeki sübjektif değerlendirme, resmî plaka kullanımını ilgili meslek kuruluşlarının talebine bırakmakta, ayrıca bunlara plaka verilmesini de yine "sakınca" olup olmadığı şeklinde takdiri bir tasarrufa bağlamaktadır. Diğer yandan, araçlara resmî plaka verilmesinin, ilgili kuruluşa üyeliğin kanunen zorunlu olup olmadığı kriterine bağlanması da mevzuatımızın öngörmediği subjektif yaklaşımlara dayalı bir kriter olarak gözükmektedir.

Şu halde yukarıda belirtilenler göstermektedir ki, trafik mevzuatı çerçevesinde ve dolaylı olarak da 237 sayılı Taşıt Kanunu çerçevesinde yürütülen "resmî plaka" uygulaması konusunda büyük belirsizlikler ve çelişkiler bulunmaktadır. Gerek İçişleri Bakanlığı gerekse Maliye Bakanlığı bu konuyu mevzuatta gerekli değişiklikleri yapmak suretiyle belli bir esasa bağlamamış ve uygulama plaka talepleri ve bu doğrultuda geliştirilen görüş yazıları ve genelgeler çerçevesinde yürütülmüştür. Uygulamadaki sorunların 1997 yılından beri sürdüğü ve bunların esaslı bir çözüme kavuşturulmadığı görülmektedir. Bu durum resmî plaka almak isteyen meslek kuruluşlarının işini zorlaştırdığı gibi, mevzuattaki belirsizlikler nedeniyle kayıt ve tescil işlerini yürüten emniyet birimlerinin görevlerini yürütmelerini de güçleştirmektedir.

Meselenin başkaca farklı boyutları da bulunmaktadır. Birincisi 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamına giren tüm kurum ve kuruluşların taşıtlarının "resmî taşıt" olarak kabul edilip bunlara "resmî plaka" verilmesinin uygunluğu, ikincisi ise resmî plaka vermek amacıyla 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında değerlendirilebileceği kabul edilen kurum ve kuruluşların 237 sayılı Kanun'un diğer hükümlerine tabi olma bakımından karşılaşacakları yükümlülükler konusudur.

Birinci konu bakımından öncelikle 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 28 nci maddesinin dikkate alınması gerekmektedir. Kanun, resmî taşıtların değil "Devlet malı araçların" tescil plakalarından renginin ayrı olacağını öngörmekte ve buna yönelik müeyyide getirmektedir. Karayolları Trafik Yönetmeliği ise bu Kanun hükmünü Yönetmelik hükmü (md. 62) olarak düzenlediği halde, bundan farklı olarak "resmî taşıt" tanımlaması (md. 3) yapmakta ve Taşıt Kanunu kapsamına giren tüm taşıtları "resmî taşıt" olarak tarif etmekte ve başka bir maddede "resmî araçlara" takılacak plakanın şekli ve niteliğini belirlemektedir.

Daha önce ifade edildiği üzere "Devlet malı araç" deyimi ile "resmî taşıt" veya "resmî araç" deyimleri birbirinden farklı manalara gelmektedir. Kanun ve kanun hükmünde kararnameler bu açıdan incelendiğinde bazı kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat

kanunlarında, bunların mallarının "devlet malı" sayılacağı yönünde hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bu kuruluşlar kamu tüzel kişiliğini haiz olduğu halde, mallarının ancak kendi kanunlarına konulan özel hükümlerle "devlet malı" statüsüne tabi kılındığı ve bu şekilde koruma altına alındığı anlaşılmaktadır. Bu konuda Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü (daha önce katma bütçeli idare olan Genel Müdürlük, 5018 sayılı Kanunla genel bütçeli idare haline getirilmiştir), Milli Prodüktivite Merkezi, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (daha önce katma bütçeli idare olan Genel Müdürlük, 5018 sayılı Kanunla genel bütçeli idare haline getirilmiştir), Rekabet Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Belediyeler, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, Ordu Yardımlaşma Kurumu örnek olarak gösterilebilir.

Bu düzenlemelerin amacı söz konusu kurum, idare ve kuruluşların mal ve varlıklarını "Devlet malı" gibi güvenceye almak ve bunlara karşı suç işleyenleri Devlet malına karşı işlenen suçlara ilişkin ceza hükümlerine tabi kılmaktır. Ayrıca, Devlet mallarının yararlandığı bazı ayrıcalıklardan yararlanılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu kuruşların çoğunluğu 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında oldukları halde, "Devlet" tüzel kişiliği dışında ayrı tüzel kişiliğe sahip olmaları nedeniyle bunların mallarının "Devlet malı" statüsüne alınabilmesi ancak açık kanuni düzenlemelerle mümkün olabilmiştir.

Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, mal aleyhinde cürümleri cezalandırmış ve bu suçların "Devlete ait mal ve evrak" hakkında işlenmesi halinde daha ağır cezai müeyyideler öngörmüştür. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununda ise bunun yerine "kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya" şeklinde daha geniş bir ibare kullanmıştır.

Devlet malı olma yalnızca bunlara karşı işlenen suçlar bakımından değil, başka konularda da farklı hukuki statü sağlamaktadır. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (md. 70), haczedemeyecek mallar arasında "Devlet Malları"nı saymıştır. 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç tutulmak suretiyle bunların mallarına Devlet malı gibi ayrıcalık tanınmamıştır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda da (md. 82) haczi caiz olmayan mallar arasında "Devlet Malları"na yer verilmiştir.

Dolayısıyla "Devlet malı" ile Taşıt Kanunu veya trafik mevzuatı bakımından "resmî taşıt" kavramları farklı anlam ve hukuki statülere işaret etmektedir. Zaten Karayolları Trafik Kanunu "Devlet malı araçlar" tabirini kullanmıştır. Taşıt Kanununda böyle bir ayrım yer almamakla birlikte, bu konuda açık bir düzenleme de yapılmamıştır.

Kavramların manasını ve muhtelif görüş yazılarındaki değerlendirmeleri bir kenara bırakıp "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının" hukuki nitelikleri, idare teşkilatı içerisindeki statü ve yerleri ile kuruluş amaçları, işlevleri ve yürüttükleri hizmet ve faaliyetler

bakımından bu kuruluşlara resmî plaka verilmesinin gerekli ve uygun olup olmadığı hususunun tartışılmasında yarar görülmektedir.

Anayasanın 135 inci maddesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına "kamu tüzel kişiliği" tanımış ve bunları "kamu kurumu niteliğinde" olan kuruluşlar olarak nitelendirmiştir. Bu kuruluşlara bir kısım kamu hizmetlerini yürütme görevi verilmiş, bu paralelde bunlara bazı kamusal yetki ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Dolayısıyla bu kuruluşlara ait olan araçların "resmî taşıt" statüsüne alınması ve bunlara kamu kurum ve kuruluşlarının araçlarında olduğu gibi "resmî plaka" verilmesinin öngörülmesi mümkündür. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının Anayasal ve yasal düzen içindeki yerleri, hukuki nitelikleri, işlevleri, görev ve yetkileri dikkate alındığında bunun gerekli ve uygun olacağı değerlendirilmektedir. Çünkü bu kuruluşlar Anayasa'da "idare" teşkilatı içerisinde teşkilatlandırılmışlardır. Ancak, resmî plaka uygulamasından yola çıkılarak, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının genel olarak mallarının ve özel olarak da taşıtlarının "devlet malı" olarak kabul edilmesinin uygun olmayacağı değerlendirilmektedir.

Taşıt Kanunu'nun 1961 yılında çıkarıldığı dikkate alındığında, o dönemin koşulları çerçevesinde (taşıt sayısı, taşıt kullanımına ilişkin uygulama) hazırlanmış anılan Kanunun günümüz kamu yapılanması ve uygulamaları karşısında güncelliğini yitirdiği anlaşılmaktadır. Gerek Kanunun kapsamına giren kurum ve kuruluşların gerekse Kanunun içeriğine yönelik hükümlerin günümüz koşulları ve ihtiyaçları doğrultusunda gözden geçirilmesi ve kapsama giren kurum ve kuruluşların 5018 sayılı Kanun hükümleri de dikkate alınarak yeniden belirlenmesi yararlı olacaktır.

Diğer yandan, mevcut uygulamada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının 237 sayılı Kanun kapsamında yer alan kuruluşlar arasında değerlendirilmesinin de çeşitli mahzurlar doğuracağının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Ancak meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamına alınması halinde, bu kuruluşların taşıt edinimi, taşıtların kullanımı, taşıt alımına yönelik olarak yılı bütçe kanunlarında öngörülen kural ve sınırlamalar, taşıtların satışı, taşıt kullanımına yönelik tasarruf tedbirleri ve Taşıt Kanununda düzenlenen diğer hükümler bakımından da Taşıt Kanununa tabi olmaları gerekecektir.

Hâlbuki mevcut uygulamada meslek kuruluşlarının Taşıt Kanunun diğer hükümlerine tabi olduğu yönünde bir tespit yapılmamıştır. Meslek kuruluşlarının resmî plaka verilmesi bakımından Taşıt Kanunun kapsama giren kuruluşları düzenleyen 1 inci madde kapsamına alınması, fakat Kanunun diğer hükümlerinin hiçbirinin bu kuruluşlar hakkında uygulanmaması hukukun genel kurallarına ve Taşıt Kanunundaki hükümlere aykırılık teşkil edecektir.

Ayrıca, görüş yazılarında ifade edildiği üzere, resmî plaka kullanımının meslek kuruluşlarının taleplerine, isteklerine bırakılması, meslek kuruluşlarına ait bazı araçlara resmî

plaka, bazılarına hususi plaka takılması, uygulamanın meslek kuruluşları itibarıyla farklılaştırılması, resmî plaka uygulamasının genel bir düzenleme yerine çeşitli başvurular üzerine İçişleri Bakanlığının (Emniyet Genel Müdürlüğü) taşra ve merkez teşkilatı ile Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğündeki görevlilerin subjektif değerlendirmeleri çerçevesinde yürütülmesi de uygun görülmemektedir.

Diğer yandan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında değerlendirilip değerlendirilmediği, bu kuruluşların anılan Kanun kapsamına girdiği veya kapsam dışı oldukları yönünde verilmiş yazılı bir görüşlerinin bulunup bulunmadığı, varsa bu konudaki görüşün Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından bilgi için kendilerine de gönderilen görüşten farklı olup olmadığı hususları 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca gider kanunlarının uygulanması konusunda görevli bulunan Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğüne de(Harcırah, Taşıt ve İhale Mevzuatı Dairesi) sorulmuş, anılan Genel Müdürlükçe, Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından verilen görüşten haberdar olunduğu, ancak yapılan araştırma neticesinde bu konuda verilmiş yazılı bir görüşlerinin bulunmadığı ve konunun yeni Taşıt Kanunu çalışmaları kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir.

Yukarıda anlatılan sorunların çözülmesi bakımından;

Öneri 28- "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" ve "meslek üst kuruluşu" olarak teşkil edilen kuruluşların taşıtlarına "resmî plaka" verilmesi şeklindeki uygulamaya son verilmesi, ayrıca meslek kuruluşlarının yönetici ve görevlilerine tahsisli araçların amaç dışı kullanımı ve suistimalinin önüne geçilmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması,

önerilmektedir.

J- İÇ VE DIŞ DENETİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Günümüzde hesap verilebilirlik, şeffaflık, kurumsal yönetim gibi iyi yönetim ilke ve mekanizmaları özel sektör ve kamu kesimindeki tüm organizasyonların yönetim ve teşkilat yapılarının ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Dünyada yaşanan gelişmeler, yeni yönetim yaklaşımları ve bu doğrultuda kullanılan yeni araçlar yalnız özel sektörde değil, kamuda da yönetim yaklaşım ve araçlarının gözden geçirilmesini ve yönetim mekanizmalarının yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmektedir. Bu kapsamda stratejik planlama, risk yönetimi, performans esaslı yönetim, iç kontrol sistemi, katma değer yaratan, etkili işleyen ve taraflara güvence veren iç ve dış denetim mekanizmaları, hesap verilebilirliği ve şeffaflığı güçlendiren raporlama mekanizmaları yönetimlerin hayata geçirmeye çalıştığı yeni yönetim araçları olarak öne çıkmaktadır.

Kâr amacı güden özel sektör kuruluşları ve kamu kesimine dâhil kamu kurum ve kuruluşlarında etkisi belirgin bir şekilde görülen iyi yönetim ilkelerine intibak etme arayışları ve

bu doğrultuda ortaya konulan yeniden yapılandırma süreci kuşkusuz kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarını ve kendine özgü yönetim ve teşkilatlanma biçimleri bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına da tesir etmektedir. Belli amaç ve hedeflere ulaşmak gayesiyle kurulmuş ve kaynak kullanan bütün organizasyonlar farklı biçim ve derecede de olsa bu süreçten etkilenmektedir.

Günümüzde gerek kamuoyunun gerekse organizasyonlarla ilgili tarafların (finansörler, üyeler, kamu otoriteleri, hizmetlerden yararlananlar vb.) hesap verebilirlik, şeffaflık, kaynakların yönetim ve kullanımında etkinlik, verimlilik ve ekonomikliğin sağlanması, kaynakların suiistimal ve yolsuzluklara karşı korunması, faaliyetlerin hukuk kurallarına ve önceden belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda yürütülmesinin temin edilmesi gibi konularda artan hassasiyet ve beklentileri tüm organizasyonları bu sürece intibak etmeye itmektedir.

Günümüzde gerek dernek, vakıf ve sendikalar gibi sivil toplum kuruluşlarında (Eşkazan, 2002:28) gerekse üyeleri, amaçları ve faaliyet biçimleri itibarıyla bu örgütlerle benzerlik gösteren kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında hesap verilebilirliğin ve şeffaflığın sağlanması en temel amaç haline gelmektedir.

Bu ilkeleri sağlayan bir yönetim ve teşkilat yapısının kurumsal kapasiteyi geliştireceği ve amaç ve hedeflere ulaşma konusundaki yönetim performansını arttıracağı kabul edilmektedir. Bu anlamda, sağlıklı işleyen bir yapının oluşturulması yönetim sorumluluğunda oluşturulan iç kontrol sistemine ve bağımsız ve tarafsız olarak işleyen denetim mekanizmalarına bağlı görülmektedir.

Gerçekten, organizasyonun her düzeyinde hesap verebilirliğin ve şeffaflığın sağlanması ve iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesinde etkin ve yeterli işleyen iç kontrol sistemi (planlama, bütçe, muhasebe, insan kaynakları yönetimi, bilgi yönetim sistemi gibi araçları kapsayacak şekilde) ve bu sistemin etkinlik ve yeterliliğini analiz etmek suretiyle sürekli geliştirecek iç ve dış denetim mekanizmaları önem kazanmaktadır.

Dolayısıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iç kontrol sistemlerinin, iç ve dış denetim usullerinin bu açıdan gözden geçirilmesi ve yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Bu itibarla, aşağıda denetim ve bir sonraki kısımda da iç kontrole ilişkin kavramsal çerçeveye temas edilecek ve bu mekanizmaların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarındaki işleyişi ve yapılması gerekenler hakkındaki değerlendirmelere yer verilecektir.

• DENETİM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE DENETİM TÜRLERİ

Denetim, toplumsal yaşamda günlük kullanımıyla, çeşitli alanlarda bilimsel, teorik, yani teknik anlamıyla, kamu yönetiminde hukuki ve idari nitelikleriyle, özel sektörde ise yönetimin

bir işlevi olarak incelenebilen disiplinler arası özelliği bulunan bir kavramdır. Denetim, işlevsel bakımdan belli amaçları gerçekleştirmeye yönelik olarak tasarlanıp uygulanan bir araçtır. Hukuki, siyasi, idari, toplumsal olmak üzere çeşitli yönleri bulunan denetimin, amaçları, işlevleri, kullanılan yöntem, işleyiş biçimi ve sonuçları ilgili alana göre farklılık göstermekte ve birbirinden ayrılmaktadır.

Denetim genel olarak, *"bir kurum veya kuruluşun ya da belirli bir plan, program veya projenin yapısı, işleyişi ve çıktılarının önceden belirlenmiş standartlara uygunluk derecesinin araştırma, gözlemleme, sorgulama gibi yöntemlerle tespit edilmesi ve elde edilen bulguların objektif ve sistematik bir biçimde değerlendirilerek ilgili taraf veya taraflara iletilmesi sürecidir. Denetimin temel amacı, var olanı ortaya koyup olması gerekenle karşılaştırmaktır."* (Köse, 1999:63). Bu niteliğiyle denetim, standartlara, önceden belirlenen hedef ve amaçlara, konuya ilişkin kural ve düzenlemelere uygunluğun sağlanması, aykırılıkların tespiti ve yapılması gerekenlerle ilgili olarak öneri geliştirilmesi yönünde gerçekleştirilen bir faaliyettir.

Denetimin, literatürde çok farklı kriterler çerçevesinde yapılan çeşitli tasnifleri bulunmaktadır. Denetimi yapan organlar, bunların denetlenenle ilişkisi ve konumu, denetimin kamu veya özel sektöründe yapılması, denetlenen konu, uygulama alanı, denetimin yapıldığı zaman, safha, kullanılan yöntem ve teknikler, benimsenen yaklaşım bakımından denetimin sınıflandırılması mümkündür.

Bu anlamda denetim sektörler bakımından; kamu (devlet) denetimi, özel sektör denetimi, kamu denetimini yapan kuvvetler bakımından; yasama denetimi, yargı denetimi ve idari denetim, yasama denetimi yapılış biçimi bakımından; doğrudan denetim ve dolaylı denetim, fonksiyonel ve organik bakımdan; iç denetim, dış denetim ve yüksek denetim, yaklaşım bakımından teftiş ve denetim, kapsam bakımından; işlem denetimi, faaliyet denetimi, sistem denetimi, bilgi teknolojileri denetimi, denetlenen unsurlar bakımından; gelir, gider ve varlıkların denetimi, uygulama biçimi bakımından; sürekli ve süreksiz denetim, uygulama zamanı bakımından; ön denetim, uygulama sırasında yapılan denetim, uygulama sonrasında yapılan denetim, amacı bakımından; önleyici ve düzeltici denetim, organik bakımdan; öz denetim, kurumsal denetim, yöntem bakımından yazılı denetim, sondaj denetimi gibi ayrımlar yapılmak suretiyle sınıflandırılmaktadır (Demirkan, :1-19). Bunun yanında, denetiminin kapsamı, amacı, niteliği ve kullanılan yöntemler yönünden yapılan; düzenlilik denetimi, mali denetim, performans denetimi, risk denetimi, sistem denetimi, kapsamlı denetim, klasik denetim ve çağdaş denetim gibi ayrımlar da bulunmaktadır.

Denetim; amaçları, işlevleri, kapsamı, kullanılan yöntemler, denetlenen kurumla organik ilişkisi, raporlama mercii gibi çeşitli kriterler kullanılarak farklı şekillerde adlandırılabilmekte ve sınıflandırılabilmektedir. Denetimin tasnifi konusundaki yaygın kriter denetimin statüsü, kurumla organik ilişkisi ve raporlama gibi kriterler doğrultusunda yapılan ayrımdır. Bu anlamda

denetim, iç denetim ve dış denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dış denetim de, kendi içinde bağımsız denetim ve kamu denetimi olarak iki başlıkta incelenebilmektedir. Parlamento adına denetim yapan kuruluşlarca yapılan denetimler dış denetim olarak adlandırıldığı gibi, bu denetimler, parlamento adına yapılması nedeniyle "yüksek denetim" olarak da nitelendirilmektedir (Kenger, 2001). Farklı denetim kavram ve uygulamaları aşağıda belirtilmiştir.

Kamu Denetimi

Kamu denetimi kavramı, görev ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere denetim görevlerini ifa etmek üzere teşkil edilmiş kuruluşlar veya denetim yapan kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen denetimleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Kenger, 2001). Bu kavram kamu kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerine yönelik olarak yapılan denetim faaliyetlerini kapsadığı gibi kamu denetim otoritelerinin görev ve yetkileri çerçevesinde özel sektör kuruluşlarına yönelik olarak gerçekleştirdikleri denetimleri de kapsamaktadır. Daha çok özel sektöre dâhil işletme ve kuruluşlara yönelik uluslar arası muhasebe ve denetim standartlarında kullanılan bu kavram kamuda veya kamu adına yapılan denetimlere işaret etmektedir.

Kamu denetimini fonksiyonel ve organik bakımdan iç denetim ve dış denetim başlığı altında ikili bir yapıda incelemek mümkündür.

İç Denetim

İç denetim, Denetim Terimleri adlı sözlükte "*Kurum bünyesinde bulunan ve kurum yönetimi tarafından olası yolsuzlukları, hataları ve verimsiz uygulamaları en aza indirmek amacıyla kurumun sistemlerini ve prosedürlerini kontrol etmek ve değerlendirmek görevi bulunan birim (veya faaliyet)"* olarak tanımlanmakta ve iç denetimin örgüt içinde bağımsız olması ve doğrudan yönetime rapor vermesi gerektiği belirtilmektedir.

İç denetim, Türk pozitif hukukunda uluslararası standartlar paralelindeki tanımını 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda bulmuştur. Kanunda iç denetim; *"kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile malî işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir."* şeklinde tanımlanmıştır. İç denetçilerin görevlerinin düzenlendiği maddede iç denetimin kapsam ve sınırlarını belirlemektedir. Ayrıca, söz konusu Kanuna istinaden yürürlüğe konulan ikincil düzey mevzuat normları ve İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından yayımlanan

Kamu İç Denetim Standartları ve diğer düzenlemeler ile iç denetimin yürütülmesine ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir.

Dış Denetim

Dış denetim; bir organizasyonun, kendi personeli olmayan denetçilerden oluşan, örgütle doğrudan ilgili, bağlı vb. şekilde organik bağı olmayan bağımsız ve farklı bir tüzel kişiliği olan denetim organı, grubu veya denetim elemanları tarafından denetlenmesi olarak tanımlanmaktadır. (Kenger, 2001). Dış denetimin temel özelliği, denetimi gerçekleştiren kişi veya kuruluşun denetlenen örgütten ayrı ve bağımsız olmasıdır. Denetlenen kuruluş bünyesinde yer alan, kuruluşla organik bağı olan denetim otoritelerinin dış denetim bağımsızlığına sahip olmadığı kabul edilmektedir. Kuruluş bünyesinde yer alan denetim birimleri tarafından yine kuruluşun faaliyet ve işlemlerine yönelik olarak gerçekleştirilen denetimler iç denetim olarak değerlendirilmektedir. Dış denetimin, iç denetimden ayrıldığı nokta yalnızca denetim otoritesinin denetlenen kuruluşla organik ilişkisi ve statüsünden kaynaklanmamaktadır. Denetimin amaçları, kapsamı, denetim standartları ve yöntemleri, raporlama mercileri ve usulleri ve denetçilerin nitelikleri gibi birçok konuda farklılıklar bulunmaktadır.

Ülkemizde parlamento adına dış denetim faaliyetlerini yürüten organ Sayıştay'dır. Anayasa ve yasal düzenlemeler çerçevesinde denetim kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının hesap ve işlemlerine ilişkin dış denetim Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, Devlet Denetleme Kurulu ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından gerçekleştirilen denetim faaliyetleri de dış denetim olarak kabul edilmektedir. Bu denetim otoritelerinin denetimleri kapsamında bulunan idarelerin dışında örgütlenmiş olmaları ve nihai raporlamayı ilgili mevzuatta öngörülen mercilere yapmaları ile yürüttükleri denetim faaliyetlerindeki kendine özgü hususiyetleri bu denetimleri idareler bünyesinde teşkilatlanmış birimlerce yapılan denetim faaliyetlerinden ayırmaktadır.

Yukarıdaki özellikli durumlar hariç tutulacak olursa, kamuda dış denetimin esas olarak, parlamento adına denetim yapan Sayıştay tarafından yapıldığı söylenebilir. 5018 sayılı Kanun Sayıştay tarafından gerçekleştirilen denetimi "dış denetim" olarak nitelendirmiştir. Bu denetimler 5018 sayılı Kanun, 832 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir. Son düzenlemeler çerçevesinde Sayıştay'ın dış denetim yetkisi, mali denetimi, uygunluk denetimini ve performans denetimini kapsamaktadır.

Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan, serbest meslek sahibi olarak kendi adına çalışan veya bir denetim kurumuna/firmasına bağlı olarak faaliyet gösteren denetçi veya denetçiler tarafından işletmenin/kuruluşun talebi üzerine ve bir denetim sözleşmesi çerçevesinde denetlenmesidir (Kenger, 2001). Bağımsız denetim, özellikle finansal olmak üzere finansal ve uygunluk denetimi ağırlıklıdır. Bu yönüyle iç ve dış denetimden ayrılır.

Ayrıca, genel olarak denetlenen tarafın talebi üzerine, sözleşmeye dayalı olarak ve ücret mukabili yapılması da bağımsız denetimin ayrıksı özelliklerindendir. Sınırlı da olsa iç ve dış denetimin de bu şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olmakla birlikte bu yön bağımsız denetimde daha baskındır.

- **SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA DENETİM UYGULAMALARI**

Dernek, vakıf ve sendikalarda genel olarak ikili bir denetim bulunmaktadır. Birincisi bu kuruluşların kendi denetim organları tarafından yapılan denetimlerdir. İlgili mevzuatta denetim kurulu, denetleme kurulu, murakıplar heyeti gibi farklı adlarla tanımlanan bu denetim organları söz konusu kuruluşların hesap ve işlemlerinin denetimlerini yapmakla görevlidirler. Bu denetimler, kuruluşların kendi organları tarafından gerçekleştirildiğinden iç denetim olarak nitelendirilmektedir. Denetim organı söz konusu kuruluşların karar organları tarafından belirlenmektedir. Denetimi yapanlar profesyonel denetim elemanları olmadıkları gibi denetim konusunda herhangi bir ihtisasa da sahip değillerdir. Denetim organında görev alabilmek objektif koşullara bağlanmış değildir. Ayrıca yönetim kurulları karşısında denetim bağımsızlığına sahip oldukları hususu da tartışmalıdır. Denetimlerin kapsam ve sınırı, standartları da çok belirgin değildir. Uygulamada sivil toplum kuruluşlarının kendi organları tarafından yapılan denetimlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde işlemediği görülmekte, bu tür örgütlerde genel olarak yönetim organlarının hâkimiyeti söz konusu olduğundan denetim organlarının bağımsız ve tarafsız bir denetim faaliyeti gerçekleştiremediği ifade edilmektedir. Bu itibarla, denetimler daha çok mevzuatın öngördüğü bir prosedürün ifası, yasal bir zorunluluğun yerine getirilmesi olarak algılanmakta ve bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarındaki dış denetim ise kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterebilmektedir. Esasında bu kuruluşlarda esas olan iç denetimdir. Yani hesap ve işlemlerin kuruluşun kendi denetim organı tarafından denetlenmesidir. Fakat çeşitli amaçlar ve gerekçelerle ilgili mevzuatta sivil toplum kuruluşlarının dış denetime de tabi tutuldukları bilinmektedir. Dernek, vakıf ve sendikalar ilgili mevzuatta yer alan özel hükümler gereği devletin (merkezi idare kuruluşlarının) denetimine tabidirler. İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kuruluşlar kendilerine mevzuatla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde bir nevi dış denetim olarak adlandırılabilecek denetim faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu denetimlerin amacı, kapsamı ve niteliği denetlenen kuruluş ve denetim otoritesine göre değişiklik göstermektedir. Ancak bu tür denetimlerin genellikle hesap ve işlemler üzerinde gerçekleştirilen hukuka uygunluk denetimleri olduğu söylenebilir.

Bunun dışında, işçi ve işveren meslek kuruluşlarında (sendikalar), kamuya yararlı dernek ve vakıflarda ilgili bakanlıkların/idarelerin yaptığı denetimler dışında Anayasa'nın 108 inci maddesi uyarınca Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunun da inceleme, araştırma ve

denetleme yetkisi bulunmaktadır. Bu denetim istisnai olarak işletilmesi bakımından diğer denetimlerden ayrılmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarında üçüncü bir denetim uygulaması olarak bağımsız denetim kuruluşlarınca gerçekleştirilen bağımsız denetimlerden söz edilebilir. Bağımsız denetimler bu kuruluşların açıkladıkları mali tablo ve raporlara ilişkin olarak gerçekleştirilen finansal denetim niteliği taşımaktadır.

• **ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA İDARİ VESAYET VE DENETİM**

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda yapılan değişikliklerin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla açılan bir davaya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararında (Esas Sayısı:1984/12; Karar Sayısı:1985/6; Karar Günü:1/3/1985), 1961 Anayasası ile Anayasal bir kurum haline getirilmiş bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, birer kamu tüzel kişisi olarak Anayasa düzeni ve idari teşkilat bütünü içerisindeki yerinin belirlenmesi gerektiği belirtilerek boralardan "yerinden yönetim kurumu niteliğinde baro organları" biçiminde söz etmiş, kararda "*Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları, üstlendikleri hizmetler itibarıyla Anayasamızda kamu kurumu niteliğinde birer kamu tüzelkişisi olarak yer almışlardır. Bu nitelikleri itibarıyla, idari teşkilat bütünü içerisinde kamu idareleri, kamu kurumları yanında meslek kuruluşları olarak ayrı bir kategoriyi oluşturmaktadırlar. İdari teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idareler, ayırım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetim ve denetimine tabidirler." ve "Anayasanın 135. maddesinin beşinci fıkrasında "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idari ve mali denetimine tabidir" denilerek, bir yandan merkezi idarenin, yerinden yönetim kurumları üzerinde denetiminin Anayasadan kaynaklanan bir hak olduğu, öte yandan, denetimin kanuniliği ve kanunda gösterildiği biçimde yapılması gerektiği esası getirilmiştir. Kanunun öngördüğü hal ve şartlarda özellikle merkezi idare ile idari vesayet ilişkisi içinde bütünleşen yerinden yönetim idare ve kurumlarının herhangi bir işlemi yapmamak hususundaki temerrüdü ya da ihmali hallerinde, denetimi makamının, asıl yetkili olan organ yerine geçeceği işlem yapması, idare hukuku öğretisinde genellikle paylaşılan bir görüştür."* ifadelerine yer verilmiştir.

Özetle Yüksek Mahkeme, idari teşkilat bütünü içerisinde yer alan her türlü kurum ve idarelerin, ayrım yapılmaksızın şu veya bu şekilde değişik etkinlikte Devletin gözetimi ve denetimine tabi olduğunu belirttikten sonra Türkiye Barolar Birliğini veya baroları temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere katılmayı Adalet Bakanlığının iznine tabi kılan yasa hükmünü Anayasaya aykırı görmemiş ve bunu Devlete tanınan denetim yetkisi kapsamında değerlendirmiştir.

• **MESLEK KURULUŞLARINDA MEVCUT DENETİM UYGULAMALARI**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında da yukarıda belirtilen sivil toplum kuruluşlarında olduğu gibi iki tür denetim uygulaması söz konusudur. Birincisi, ilgili kuruluş

yasası gereği meslek kuruluşu veya üst kuruluşunun organları arasında sayılan ve denetim kurulu, denetleme kurulu, murakabe heyeti (kimisinde teftiş kurulu), denetçiler gibi adlarla adlandırılan denetim organları tarafından yapılmaktadır.

Tablo 10- KKNMK- İç ve Dış Denetime Yetkililer

MESLEK KURULUŞU	BİRİMLER	DIŞ DENETİM	İÇ DENETİM
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Birlik	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Genel Kurulca seçilecek "Hesapları İnceleme Komisyonu"
	Oda ve borsalar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Oda ve Borsa Meclisleri (Gerektiğinde meclis üyeleri arasından seçilen "Hesapları İnceleme Komisyonu")
Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)	Birlik	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Konfederasyon genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 4 yıl için seçilen 5 asıl 5 yedek üyeden oluşan denetim kurulu. Denetim kurulu üyelerinden ikisi dışardan seçilebilir.
	Federasyonlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Federasyon genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 4 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek üyeden oluşan denetim kurulu
	Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birlikleri	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 4 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek üyeden oluşan denetim kurulu (Oda sayısı 51 ve daha fazla olan birliklerde 5 asıl 5 yedek)
	Odalar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Oda genel kurulunca üyeler arasından 4 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek üyeden oluşan denetim kurulu
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	Birlik	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Birlik Genel Kurulu
	Odalar	Birlik Teftiş Kurulu	Oda Genel Kurulu
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)	Birlik	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 5 asıl 5 yedek üyeden oluşan denetim kurulu
	Odalar	BKK ile belirlenen ilgili Bakanlıklar	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen en az 3 asıl 3 yedek üyeden oluşan denetim kurulu. Her oda ana yönetmeliğinde denetim kurulu üye sayısını belirliyor. Örneğin İnşaat Mühendisleri odasında Denetim Kurulu 9 asıl, 9 yedek üyeden oluşuyor.
	Şubeler	BKK ile belirlenen ilgili Bakanlıklar	Oda Denetleme Kurulu (En az yılda iki defa denetim yapılması gerekir)
Türk Tabipler Birliği	Birlik	Sağlık Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 1 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek denetçiden oluşan denetim kurulu
	Odalar	Sağlık Bakanlığı	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 1 yıl için seçilen 3 asıl murakıptan oluşan denetim kurulu
Türk Diş Hekimleri Birliği	Birlik	Sağlık Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 5 asıl 5 yedek üyeden oluşan merkez denetim kurulu
	Odalar	Sağlık Bakanlığı	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek üyeden oluşan denetim kurulu
Türk Veteriner Hekimler Birliği	Birlik	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 üyeden oluşan murakebe heyeti
	Odalar	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 2 hesap murakıbı
Türk Eczacılar Birliği	Birlik	Sağlık Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek murakıptan oluşan merkez denetim kurulu
	Odalar	Sağlık Bakanlığı	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 1 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek murakıptan oluşan denetim kurulu
Türkiye Barolar Birliği	Birlik	Adalet Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 4 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek denetçiden oluşan denetleme kurulu
	Barolar	Adalet Bakanlığı	Baro genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen en fazla 3 asıl 3 yedek denetçiden oluşan denetim kurulu
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	Birlik	Maliye Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl 3 yedek denetçiden oluşan denetleme kurulu. (Birisi Yeminli Mali Müşavir olmak üzere)
	Odalar	Maliye Bakanlığı	Oda genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl 1 yedek denetçiden oluşan denetleme kurulu
Türkiye Noterler Birliği	Birlik	Adalet Bakanlığı	Genel Kurul
	Odalar	Adalet Bakanlığı	Birlik Yönetim Kurulu (Genel kurulca 4 yıl için seçilen 7 asıl ve 4 yedek üyeden oluşur.)
Türkiye Bankalar Birliği	Birlik	Bağımsız Denetim Kuruluşları	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl denetçiden oluşan denetleme kurulu. (Büyüklüklerine göre üç ayrı banka grubundan birer olmak üzere)
Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Birlik	Bağımsız Denetim Kuruluşları	Birlik Genel Kurulunca 2 yıl için dışardan Yeminli Mali Müşavir yetkisini haiz olanlar arasından seçilecek 2 denetçi
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Birliği	Birlik	Sermaye Piyasası Kurulu	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl denetçiden oluşan denetleme kurulu. (Büyüklüklerine göre üç ayrı aracı kuruluş grubundan birer olmak üzere)
Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Birlik	Hazine Müsteşarlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl ve iki yedek denetçiden oluşan denetleme kurulu.
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	Birlik	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Birlik genel kurulunca, genel kurul üyeleri arasından 2 yıl için seçilen 3 asıl ve 3 yedek üyeden oluşan denetleme kurulu.

Meslek kuruluşlarının seçimle işbaşına gelen organları tarafından yapılan bu denetimler de, denetim organının kuruluşla olan organik ilişkisi ve statüsü bakımından iç denetim olarak adlandırılmaktadır. Meslek kuruluşlarının şahıs toplulukları olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu kuruluşlardaki denetimlerin de dernek ve sendikalardakine benzerlik göstermesi normal görülmelidir. Fakat bu kuruluşların kamu kurumu niteliğinde olmaları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve üyelik ve aidat ödeme zorunluluğunun bulunması nedeniyle de sivil toplum kuruluşlarından ayrıldığı bilinmektedir. Meslek kuruluşlarının bazılarında (Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği) denetim kurulu veya denetçiler dışında kendi mevzuatları gereği ayrıca bağımsız denetim kuruluşlarınca bağımsız denetim de yapılmaktadır.

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarındaki ikinci denetim türü kaynağını bunlar üzerinde merkezi idare kuruluşlarının yaptığı dış denetimdir. Merkezi idarenin bu kuruluşlar üzerindeki vesayet yetkisinden doğan ve kaynağını Anayasa'dan alan bu denetimler ilgili kanunlarla bu konuda görevli ve yetkili kılınan merkezi idare kuruluşlarınca gerçekleştirilmektedir. Bu denetim vesayet denetimi olarak da adlandırılabilmektedir. Anayasa'ya göre Devletin bu kuruluşlar üzerinde idari ve mali denetim yetkisi bulunmaktadır. Bu denetimlere ilişkin kurallar ise ilgili kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Denetimlere ilişkin yasal düzenlemelerde yeknesaklık bulunmamaktadır. Meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üzerindeki devlet denetiminin kapsam ve niteliği kuruluşlar itibarıyla farklılıklar gösterebilmektedir.

Bazı meslek kuruluşları yalnızca vesayet yetkisi kapsamında merkezi idare kuruluşlarının denetimine tabi tutulmuşken, bazıları hem meslek üst kuruluşunun hem de ilgili merkezi idare kuruluşunun dış denetimine tabi tutulmuşlardır.

Merkezi idarenin meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üzerindeki idari ve mali denetimi genel olarak bağlı/ilgili oldukları bakanlığın/idarenin teftiş/denetim birimleri veya bu konuda görevlendirilmiş birimleri tarafından yapılmaktadır. Bunun dışında özel kanunlarla kendisine denetim yetkisi verilen bazı bakanlıklarca da özel bazı denetimler yapılabilmektedir.

KKNMK'ye ilişkin denetim uygulamaları gerek iç denetim kurullarınca yazılan raporlar gerekse ilgili Bakanlıkların gerçekleştirdiği denetimler sonucunda düzenlenen raporlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere son 10 yılda yapılan inceleme, soruşturma ve denetim faaliyetleri toplamı 2.050 olarak gerçekleşmiş, sadece 276 adet rutin denetim yapıldığı görülmüştür.

Tablo 11- Meslek Kuruluşlarının Devlet Tarafından Denetim Sonuçları

İLGİLİ BAKANLIK VEYA KURULUŞ	MESLEK KURULUŞU	DENETİM	İNCELEME	SORUŞTURMA	PERFORMANS	TOPLAM
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)		3			**3**
	Oda ve Borsalar	212	226	56		**494**
	TOPLAM	**212**	**229**	**56**	**0**	**497**
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)	1	7	3		**11**
	Federasyonlar	1	4	3		**8**
	İl Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri	11	61	16		**88**
	Esnaf ve Sanatkar Odaları	34	1196	100		**1330**
	TOPLAM	**47**	**1268**	**122**	**0**	**1437**
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Ziraat Odaları Birliği (Odalar dahil)	1	63	23		**87**
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)			1		**1**
Sağlık Bakanlığı	Türk Tabipler Birliği		1			**1**
Sağlık Bakanlığı	Türk Diş Hekimleri Birliği	1				**1**
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Türk Veteriner Hekimler Birliği			1		**1**
Sağlık Bakanlığı	Türk Eczacılar Birliği	3	3			**6**
Adalet Bakanlığı	Türkiye Barolar Birliği	3				**3**
Maliye Bakanlığı	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB)	3	1	1		**5**
Adalet Bakanlığı	Türkiye Noterler Birliği	3				**3**
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği		3	1		**4**
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (*)	Türkiye Bankalar Birliği					**0**
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (*)	Türkiye Katılım Bankaları Birliği					**0**
Sermaye Piyasası Kurulu	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Birliği	3			1	**4**
Hazine Müsteşarlığı	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	0	0	0		**0**
TOPLAM		**276**	**1568**	**205**	**1**	**2050**
(*) BDDK tarafından düzenlenmiş denetim raporu bulunmamakta, T. Bankalar Birliğinde 3, Katılım Bankaları Birliğinde 2 adet Bağımsız Denetim Raporu bulunmaktadır.						

İlgili Kanunlarda yetkilendirilen Bakanlıklar ve diğer Devlet birimlerince meslek kuruluşlarına ilişkin yürütülmesi gereken denetim görevine ilişkin olarak;

- Devlet Denetleme Kurulunca ve Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca kuruluşlarından bu yana kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına yönelik hiçbir araştırma, inceleme ve denetim faaliyetinde bulunulmadığı,
- Yaklaşık 5.000 birimden oluşan meslek kuruluşlarında 10 yılda tüm birimlerin her yıl denetlendiği varsayıldığında yaklaşık 50.000 denetim yapılması gerekirken, ancak 276 denetim yapılabildiği ve buna göre denetim oranının binde 5 civarında kaldığı,
- Meslek kuruluşlarının denetlenmesinden daha çok, kuruluşlara ilişkin ihbar ve şikayetlerin incelenebildiği ve son on yılda yıllık ortalama 177 inceleme ve soruşturma gerçekleştirildiği,

• 9 adet Birliğin (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Türkiye Serbest Muhasebeci ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği) yetkili birimlerce şimdiye kadar hiç denetlenmediği,

• Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Türk Eczacıları Birliğinin birer kez denetlendiği,

• Türk Tabipleri Birliği ve Türk Diş Hekimleri Birliğinin, Kurulumuzca gerçekleştirilen bu çalışmanın başlamasından ve denetim raporlarının yazıyla istenmesinden sonra ilk defa Sağlık Bakanlığınca denetime alındığı,

• 16 Birlik içerisinde sadece 3 adedinde rutin ve düzenli denetim yapıldığı (Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği), tespit edilmiştir.

• KURULUŞLARA YÖNELİK İHBAR VE ŞİKÂYETLER

Öte taraftan, Kurulumuzca KKNMK'ye yönelik inceleme ve araştırma çalışması sırasında söz konusu kuruluşlarla ilgili çeşitli ihbar ve şikâyetler alınmıştır.

Çalışmamızın kapsamının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının statüsünün değerlendirilmesi olması nedeniyle mezkûr ihbar ve şikâyetler, söz konusu meslek kuruluşlarının denetiminden sorumlu mercilere gereği için iletilmiştir.

Rapor yazım döneminde Kurulumuza gönderilen söz konusu ihbar ve şikâyetler, Birlik ve odalarda sıkı bir denetim ihtiyacının bulunduğu yönündeki kanaatimizi pekiştirmiştir.

• DENETİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN TESPİT, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Denetim uygulamalarına ilişkin diğer tespit ve değerlendirmeler aşağıda gösterilmiştir.

1- Meslek kuruluşlarının kendi denetim organları ve meslek üst kuruluşları tarafından yapılan denetimlerin sağlıklı ve etkin işleyen yapı göstermediği anlaşılmaktadır. Yasal denetçiler/denetim kurulları tarafından yapılan denetimler; gerek üyelerin yönetim kurulu karşısında bağımsız olmaması, bu kişilerin yönetim kuruluyla birlikte seçimle belirlenmesi ve denetçilerin genel olarak yönetim kurulunun etkisinde kalması gerekse denetim formasyonuna sahip bulunmamaları ve yapılan denetimlerin standart ve yöntemlerinin belirlenmemiş olması nedenleriyle etkili bir şekilde işlememektedir. Daha çok formel bazı prosedürlerin yerine getirilmesi biçiminde icra edilmektedir.

2- Diğer yandan, bazı meslek kuruluşlarının kanunlarında meslek üst kuruluşlarına yerel düzeydeki meslek kuruluşlarını denetim yetkisi tanındığı halde bu denetimlerin de sağlık bir şekilde ve amacına uygun olarak gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Üst kuruluşların denetim kapasitelerinin zayıflığı, profesyonel denetim elemanları istihdam etmemeleri ve meslek kuruluşları ile üst kuruluşları arasındaki ilişkiler (örneğin meslek kuruluşlarının üst kuruluşları

finanse etmesi, gelirin bir kısmını üst kuruluşa aktarması gibi) etkin bir denetim uygulamasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, çoğu kez üst kuruluşların yönetimlerinde denetim konusunda bir bilinç ve denetim yaptırma iradesinin bulunmadığı, denetime sıcak bakılmadığı gözlemlenmektedir.

3- Meslek kuruluşları üzerinde Devlet adına merkezi yönetim kuruluşları tarafından yapılması gereken dış denetimin/vesayet denetiminin de yukarıda iç denetim bağlamında belirtildiği gibi yeterli etkinlikte olmadığı görülmektedir. Meslek kuruluşlarında ve üst kuruluşlarında, denetim konusundaki Anayasal ve yasal açık dayanağa rağmen bir direnç geliştirildiği ve bunun bağımsızlığı/özerkliği zedeleyen bir mekanizma olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

4- Meslek kuruluşlarında yeterli ve etkin işleyen iç kontrol sistemlerinin oluşturulması ve uygulanmasında ciddi yetersizlikler bulunmaktadır. Bunu teşvik edecek standartlara uygun bir iç denetim mekanizması da bulunmamaktadır. Dış denetimin yasal dayanağı bulunmasına ve dış denetim otoriteleri olan merkezi yönetim kuruluşlarının bu konuda uzman denetim personeline/birimlerine sahip olmalarına rağmen bu denetimler de öngörüldüğü şekilde ve amacına uygun olarak yapılmamaktadır.

5- Tüm bunlar yasal düzenlemelerin aksine tatbikatta meslek kuruluşlarında önemli ölçüde bir denetim boşluğu olduğunu göstermektedir. Denetim eksikliği bu kuruluşların yönetim yapılarına, yönetim yaklaşımına, yürütülen hizmetlere, üyelerle olan ilişkilere ve nihayet Devletle olan ilişkilerine tesir etmekte ve çeşitli olumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Kuruluşlar kuruluş amaçlarından ayrılabilmekte ve asli işlevlerinden uzaklaşabilmekte, kamu kurumu niteliği ve kamu tüzel kişiliğiyle bağdaşmayan roller üstlenerek statüleriyle bağdaşmayan işlem ve eylemler gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca, yönetimlerin uhdesine bırakılan kaynaklar, amacı dışında kullanılabilmekte ve bu kuruluşlara zorla üye yapılıp aidat tahsil edilen üyelerin hakları ihlal edilebilmektedir. Şeffaflığın yeterince olmadığı ve hesap verme mekanizmalarının yetersiz olduğu, kontrol ve denetimlerin sağlıklı ve etkili bir şekilde işlemediği tüm organizasyonlarda yaşanabilecek olumsuzluklar, etkinsizlikler, hukuka aykırılıklar bu kuruluşlarda da görülebilmektedir.

Dolayısıyla meslek kuruluşlarının iç kontrol sistemlerinin, iç ve dış denetim mekanizmalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu konuda çağdaş gelişmeler ışığında özel sektör kuruluşları ve kamu kesiminde uygulanmaya başlayan kurumsal yönetim/iyi yönetim ilke ve mekanizmalarının bu kuruluşlarda da hayata geçirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Hesap verebilirliği, şeffaflığı ve katılımcılığı sağlayan yeni bir teşkilat ve yönetim yapısının ortaya konulması ve bunun iç kontrol, iç denetim ve dış denetim mekanizmalarıyla güçlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, kanunlarla verilen görev ve hizmetlerin öngörülen nitelik ve biçimde, belirlenen zamanda ve ilgili mevzuata uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi, görevlerin yürütülmesi ve hizmetlerin ifası, kaynak kullanımı gibi konularda yetkili mercilere hesap verilebilmesi ve bu konuda idari, mali ve cezai yaptırımlara maruz kalınmaması bakımından idarelerce de çeşitli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu amaçla iç kontrol sistemlerinin kurulup işletilmesi ve uygulanacak kontrol faaliyetlerinin (idari ve mali kontroller) belirlenmesi gereği doğmaktadır.

Meslek kuruluşlarının yönetim yapılarının, kontrol ve denetim sistemlerinin yapılandırılmasında 2003 yılında yürürlüğe konulan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunundan yararlanmak mümkündür. Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin (genel bütçeli idareler, özel bütçeli idareler ve düzenleyici ve denetleyici kurumlardan oluşan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile mahalli idareler ve sosyal güvenlik kurumları) mali yönetim ve kontrol sistemleri bu Kanunda yeniden düzenlenmiş ve yapılandırılmıştır. Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamayı hedefleyen söz konusu Kanun kamu yönetiminde köklü değişiklikler öngörmektedir.

Kanunla stratejik planlama, hesap verme sorumluluğu, mali saydamlık, performans esaslı bütçeleme, yeni muhasebe sistemi, iç ve dış denetim, faaliyetlere ve mali duruma ilişkin periyodik raporlama mekanizmaları gibi konularda yapılan düzenlemeler kamu yönetiminde özellikle mali yönetim ve kontrol sistemi açısından uluslararası standartlar ve iyi uygulamalar paralelinde bir değişim yaşandığını göstermektedir. Söz konusu kanunun geniş kapsamı dikkate alındığında bu düzenlemelerin mahalli idareler dâhil tüm genel yönetim kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarını (istisnalar hariç) kapsadığı görülmektedir. Kanuna tabi olmayan kamu iktisadi teşebbüsleri ve Merkez Bankası gibi bağımsız kamu otoriteleri hariç tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayan bu yeni yönetim mekanizmalarının kamu tüzel kişiliğini haiz ve kamu kurumu niteliğinde bulunan meslek kuruluşlarında da bu kuruluşların yönetim ve teşkilat yapılarının özellikleri göz önünde bulundurularak hayata geçirilmesinin önemli yararlar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Özel sektörde bankacılık sistemi ve sermaye piyasalarında başlayan iyi yönetim ilkelerinin işletmelerde uygulanmasını ve bu kuruluşlarda iç kontrollerin, iç denetim ve bağımsız dış denetim mekanizmalarının etkin bir şekilde işlemesini sağlama yönündeki düzenlemeler parlamento gündeminde olan yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısıyla kısmi de olsa daha da yaygınlaştırılmaktadır. Bu tasarıyla şirketlerde denetim kurulu şeklindeki yasal denetçilik uygulamaları dışında iç denetim ve bağımsız denetim fonksiyonlarının düzenlendiği, iç kontrol ve risk yönetimine ilişkin düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Artık "kanuni denetçilik" (Cömert, 2008:26) yetersiz ve etkisiz görülmekte özellikle halka açık şirketlerde üçüncü kişilerin

çıkarlarını korumak ve toplumsal yararlar bakımından işletmelerde iç kontrol sistemlerinin oluşturulması ve denetim mekanizmalarının etkin hale getirilmesi zaruri bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu ve özel sektördeki tüm örgütleri etkileyen bu değişimin dışında kalması mümkün görülmemektedir. Bu kuruluşların geleneksel yönetim organ ve araçlarıyla etkin bir şekilde yönetilmesi zor gözükmektedir. Uygulamadaki sorunlar bu değişimin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Zaten bu kuruluşlardan bazılarının da dünyadaki gelişmeler ve iyi uygulamalar paralelinde bir değişim iradesi gösterdiği ve bu sürece intibak etmeye çalıştıkları izlenmektedir. Bankacılık, katılım bankacılığı, sigorta ve sermaye piyasası aktörlerinin meslek kuruluşlarında görülen bu değişimin geleneksel yönetim yapısı ve yaklaşımı konusunda direnç gösteren diğer meslek kuruluşlarına da yaygınlaştırılması önemli yararlar sağlayacaktır.

Bu çerçevede, iç ve dış denetim mekanizmalarının işleyişindeki sorunların giderilerek etkin ve sağlıklı işleyen bir denetim yapısının tasarlanması gerekmektedir. İç denetimin fonksiyonel bağımsızlığını engelleyen ve denetim organlarının işlevlerini yerine getirmesini sınırlayan faktörlerin ortadan kaldırılması sağlanmalıdır. Denetim standartları ve yöntemleri, raporlama usulleri ve sonuçları belirlenerek bu kuruluşların iç denetim kapasiteleri geliştirilmelidir. Özellikle meslek üst kuruluşlarında ve belli ölçeğin üzerindeki meslek kuruluşlarında, iç denetim için denetimi profesyonel meslek olarak icra eden kişilerin istihdamı sağlanmalıdır. İç denetimin yönetim ve teşkilat içindeki fonksiyonel bağımsızlığını güçlendirmek bakımından yönetim kurulları içerisinde denetim ve iç kontrol sisteminin işleyişinden sorumlu **denetim komiteleri** oluşturulması üzerinde düşünülmelidir. Örgüte katma değer yaratan sistem ve süreçlerin geliştirilmesi, örgütün iyileştirilmesi konusunda yönetime yol gösteren, kurumsal amaç ve hedeflere ulaşılması, bilgi faaliyet ve işlemlerin hukuk kurallarına ve etkinlik kurallarına uygun olarak yürütülmesi ve varlıkların/kaynakların korunmasını sağlayan bir iç denetim mekanizması oluşturulması gerekli görülmektedir.

Hesap verme sorumluluğunun ve şeffaflığın en önemli unsurlarından biri her kurumun, tüm faaliyetlerinin bağımsız dış denetime tabi tutulmasıdır. Kendi iç denetim raporlarının ve kendilerinin yayımladıkları mali tabloların ve faaliyet raporlarının varlığı bağımsız dış denetime olan ihtiyacı ortadan kaldırmamaktadır. Mali tablolar ve faaliyet raporlarında yer alan bilgilerin doğruluğu, güvenilirliği bağımsız bir dış denetim organınca da onaylanmadıkça hesap verme sorumluluğu yerine getirilmiş ve şeffaflık sağlanmış olmaz. Bu nedenle, iç denetimin dışında bağımsız bir dış denetim yapılması da gerekli görülmektedir (Gülen, 2003:11-12).

İyi işleyen bir dış denetim; aidat ödemek suretiyle bu kuruluşları finanse eden üyeler, bu kuruluşlara kamusal ayrıcalıklar tanımak suretiyle belli kamu hizmetlerini yürütme görevini veren devlet ve bu kuruluşların hizmetlerinden yararlananlar ile toplumun geneli bakımından

çeşitli yararlar ve hesap verme sorumluğunun güçlenmesine katkı sağlayacak, kuruluşların işlev ve faaliyetlerinin, mevzuat ve standartlara uygun olarak ve istenilen etkinlikte yürütülmesi konusunda güvence verecektir.

Denetim Komitesi

Denetim komitesi, iç denetimin işlevselliğini ve etkinliğini sağlayan önemli bir güvence mekanizmasıdır. Bu niteliğiyle günümüzde gerek özel sektör kuruluşlarında gerekse kamu kesiminde tartışılmakta ve yaygınlaşmaktadır. Bağımsız denetim uygulamalarında olduğu gibi, denetim komiteleri de ilk başlarda kamu otoritelerinin yaptığı hukuki düzenlemeler çerçevesinde bankacılık sektöründe ve sermaye piyasası kuruluşlarında uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama diğer işletme ve kuruluşlarda da yaygınlık kazanmaktadır. İşletmelerde yönetim kurulu üyeleri arasından seçilen ve icrai görevleri bulunmayan bu komite üyeleri örgütte iç kontrol, iç denetim, dış denetim, mali tablo ve raporların üretilmesi gibi konularda roller üstlenmekte ve örgütte bu işlevlerin üst yönetimin liderliği ve gözetimi altında etkili ve yeterli bir şekilde üstlenilmesini güvence altına almaktadır (Eşkazan, 2003:30). Meslek kuruluşlarında da iç kontrol sistemi ile iç denetimin etkin ve yeterli bir şekilde işlemesini gözetmek, iç denetimin fonksiyonel bağımsızlığını güçlendirmek açısından yönetim kurulu içinde bir denetim komitesi oluşturulabileceği değerlendirilmektedir.

Netice olarak iç ve dış denetim uygulamalarındaki sorunlar ve yetersizlikler dikkate alınarak;

Öneri 29- Meslek kuruluşlarında uluslararası standartlarda bir iç denetim sistemi oluşturularak profesyonel denetçilerin görevlendirilmesi suretiyle genel kurullarca seçilen denetim kurullarının iç denetim alanında oluşturdukları zafiyetin ortadan kaldırılması ve meslek kuruluşlarının dış denetiminin Bakanlıklar ve ilgili kuruluşlar yerine, Sayıştay Başkanlığınca belirlenecek "Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca" her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmesi,

Öneri 30- Meslek kuruluşlarının mevzuatına uygun olmayan harcamaları ile ilgili olarak şahsi mali sorumluluk uygulaması getirilerek özel yaptırımlar öngörülmesi; meslek kuruluşlarından Birlik ve Konfederasyonlarda Türk Ceza Kanunu'na göre suç teşkil eden usulsüzlüklerin Sayıştay Başkanlığının talebi üzerine ilgili Bakanlık müfettişlerince soruşturulması, taşra organlarındaki benzer usulsüzlüklerin Birlik ve Konfederasyonda istihdam edilecek denetim elemanlarınca soruşturulması,

önerilmektedir.

K- İÇ KONTROL, HARCAMA VE İHALE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Uluslararası alanda etkinlik kazanan kurumsal yönetim ilkeleri ister özel sektörde faaliyet göstersin ister kamu sektöründe faaliyet göstersin tüm kuruluşları etkilemektedir. Bu çerçevede, kurumsal yönetimin gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olarak ortaya çıkan uluslararası kuruluşlarca geliştirilen iç kontrol modelleri, uluslararası kuruluşlar (Örneğin

Avrupa Komisyonu), şirketler ve devlet kuruluşları tarafından kurumsal düzeyde iç kontrolün geliştirilmesi, iç kontrol standartlarının belirlenmesi ve uygulanmasında esas alınmaktadır (Kayım, 2006:32). Benzer etkileşimler tüm organizasyonlarda hesap verebilirliğin, mali saydamlığın ve katılımcılığın geliştirilmesinde, iç ve dış denetim mekanizmalarının yapılandırılmasında, bütçe, muhasebe, raporlama, insan kaynakları yönetimi vb. tüm yönetim uygulamalarında izlenmektedir.

• **İÇ KONTROL KAVRAMI VE İÇ KONTROL SİSTEMİ**

İç kontrol, kuruluşların amaçlarına ve hedeflerine ulaşılmasını sağlamaya yönelik bütün faaliyetleri kapsayacak biçimde geniş anlamda tanımlanmaktadır. Daha açık bir ifade ile bu kavram organizasyonunun hedeflerini gerçekleştirmek üzere ihtiyaç duyduğu bütün plan, politika, prosedür ve uygulamaları kapsayan bir yönetim aracı olarak kabul edilmektedir. Buradaki iç ibaresi kontrollerin/kontrol sisteminin kuruluş bünyesinde olmasına işaret etmek için kullanılmaktadır. Güçlü bir kontrol sistemi herhangi bir organizasyonun etkin işlemesinin temel unsurudur. Yöneticilerin yönettikleri işlerin kalitesinden sorumlu olmaları, kullanılan kaynakların maliyetini kontrol etmeleri, yapılan işlerle yürütülen programların düzenlemelere uygun biçimde yerine getirilmesi beklentisi etkin bir kontrol sistemi oluşturmanın en temel gereklerindendir (Özeren, 2000:3-4).

İç kontrol sistemi, kuruluşun amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için yararlanılan bütünleşik sistemler topluluğu olarak ele alınmaktadır. İç kontrolü kendi başına yönetimin diğer araçlarından bağımsız bir yapı olarak değil, aksine, planlama, bütçe, muhasebe, denetim, bilgi sistemi, personel sistemi türünden tüm sistemleri birbirine kaynaştıran (Yörüker, 2003:3-4) ve aynı hedef doğrultusunda birbiriyle uyumlu olarak çalışmasını sağlayan bir çerçeve sistem olarak değerlendirmek gerekmektedir. İç kontrol, güçlü bir kontrol çevresi ile başlamakta, finansal boyutunun yanı sıra organizasyonunun bütün faaliyetlerini içermektedir (Eşkazan, 2002:28).

İç kontrolün/iç kontrol sisteminin uluslararası iç kontrol ve denetim standartlarında temel olarak benzer şekillerde tanımlandığı görülmektedir. COSO (Committee of Sponsorin Organizations of the Treadway Commission), INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions) ve IIA (The Institute of Internal Auditors) gibi uluslararası kuruluşların iç kontrole ilişkin tanımlamalarının ortak unsurlarına bakıldığında, iç kontrolün işletmelerde/kuruluşlarda, yönetim organlarının riskleri yönetmesini ve organizasyonun öngörülen amaç ve hedeflere ulaşmasını sağlayan (veya bu ihtimali arttıran) tedbirler bütünü olarak tanımlandığı görülmektedir.

İç kontrol temel olarak organizasyon düzeyinde;

-Üretilen bilginin güvenilirliğini sağlamak,

-Politikalara, planlara, prosedürlere, yasalara ve diğer mevzuata uygunluğu gerçekleştirmek,

-Varlıkları korumak,

-Kaynakların verimli, etkin ve tutumlu kullanımını sağlamak,

-Faaliyet ve programlar için belirlenen amaçlara ve hedeflere ulaşmak,

amacıyla oluşturulun bir mekanizmadır (Özeren 2000:5). Uluslararası kabul gören standartlarda (COSO pramidi) iç kontrolün beş temel bileşeni olduğu kabul edilmektedir. Bunlar; **risk değerlendirmesi, kontrol ortamı, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim ve izleme**dir.

İç kontrolün, organizasyonunun amaç ve hedeflerine ulaşmasını sağlayan, dolayısıyla yönetimlere belirledikleri amaç ve hedeflerin gerçekleşme yolunda olduğu konusunda güvence veren bir yönetim aracı olduğu göz önünde bulundurulduğunda iç kontrol ve yönetim ilişkisi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, iç kontrol yapısının/sisteminin yeterliliğinden ve etkinliğinden yönetimin sorumlu olduğu öngörülmektedir (INTOSAI İç Kontrol Standartları, 1994). **İç kontrol sisteminin kurulması, işletilmesi, gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi yönetimin sorumluğunda görülmektedir.**

Uluslararası standartlardaki iç kontrol tanımı kamu mali yönetim reformu sonucunda çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunuyla Türk pozitif hukukuna da girmiştir. Kanunda (md. 55) iç kontrol***; "idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, malî bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan malî ve diğer kontroller bütünü"*** olarak tanımlanmıştır.

5018 sayılı Kanunda ayrıca iç kontrolün beş temel amacı;

- Kamu gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesini,

- Kamu idarelerinin kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun olarak faaliyet göstermesini,

- Her türlü mali karar ve işlemlerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesini,

- Karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir rapor ve bilgi edinilmesini,

- Varlıkların kötüye kullanılması ve israfını önlemek ve kayıplara karşı korunmasını,

sağlamak biçiminde sayılmıştır.

Uluslararası tanım ve uygulamalar paralelindeki söz konusu düzenlemelerle iç kontrol sistemi çağdaş gelişmeler paralelinde Türk kamu yönetimine de entegre edilmek istenilmiştir. Ayrıca kamu idarelerinde uyulacak Kamu İç Kontrol Standartları belirlenerek yayımlanmıştır. İç

kontrolün beş temel bileşeni ulusal mevzuata ve iç kontrol standartlarına aynı şekilde adapte edilmiştir. Kamu idarelerinde ilgili mevzuat ve standartlara uygun bir iç kontrol sisteminin oluşturulması, işletilmesi ve geliştirilmesinde esas sorumluluk idarelerin üst yöneticilerine verilmiştir.

Üst yöneticiler bu sorumluluklarının gereklerini idaresinin mali hizmetler birimi, harcama birimleri ve muhasebe birimi ile iç denetim kanalıyla yerine getireceklerdir. Maliye Bakanlığına ise kamu mali yönetim ve iç kontrol sisteminde merkezi uyumlaştırma fonksiyonu verilmiştir. Türk kamu yönetiminde mevcut, işleyen ve standartlara dayalı ve sistem bütünlüğünden yoksun geleneksel kontrol süreç ve uygulamaları çağdaş gelişmeler ışığında bütünleşik yeni bir sistem biçiminde tanımlanmış ve buna ilişkin hukuki ve idari alt yapı oluşturulmuştur.

- **İHALE UYGULAMALARI**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu alımlarında uyguladığı usulleri ve uygulamadaki durumu belirtmeden önce kamu alımlarına ilişkin olarak uluslararası kuruluşların düzenlemelerine kısaca atıfta bulunulması önemli görülmektedir.

Uluslararası Dokümanlarda Alım Usullerine İlişkin Düzenleme ve İlkeler

Kamu alımları tüm dünyada üzerinde önemle durulan, güncel tartışmalara konu olan ve kamuoyunun dikkat ve hassasiyetle takip ettiği bir konudur. Önemi ve niteliği nedeniyle de kamu idarelerinin mal ve hizmet alımları ile yapım işleri özel olarak düzenlemekte ve ayrıntılı prosedürlere tabi tutulmaktadır. Belli bazı amaçlara ulaşmak bakımından kamu alımlarında uyulacak ilkeler, uygulama prosedürleri ve diğer kurallar hukuk kurallarıyla düzenlenmektedir. Alımlara ilişkin usul hükümleriyle kamu yararının korunması amaçlanmakta, aynı zamanda ihtiyaçların etkin bir şekilde karşılanması hedeflenmektedir. Diğer yandan, rekabetin, eşitliğin, saydamlığın sağlanması, kayırmacılığın ve ayrımcılığın önlenmesi, kamu kaynaklarının amacına uygun ve etkili bir şekilde kullanımı ile kötüye kullanımının önlenmesi de amaçlanmaktadır.

Günümüzde kamu alımlarına ilişkin çağdaş düzenlemelerin temel prensipleri rekabet, şeffaflık ve eşit muameledir. Kamu alımlarına ilişkin düzenleme ve uygulamaların bu prensipleri hayata geçirecek nitelikte olması öngörülmektedir. Uluslararası kuruluşların yayımladıkları çeşitli dokümanlarda kamu alımları ve ihale usullerine ilişkin olarak uyulacak ilkeler ve prosedürler belirlenmiş bulunmaktadır. Kamu alımları ve uygulanacak ihale usullerine yönelik olarak yapılan düzenlemeler ekonomideki serbestleşmenin (mal ve hizmet ticareti) gerçekleştirilmesine yönelik uyumlaştırma çalışmalarının bir parçası olarak öngörülmektedir. Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Ticaret Hukuku Üzerine Birleşmiş Milletler Komisyonu (UNCITRAL), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Dünya Bankası (DB) gibi uluslararası birlik ve örgütlerin kamu alımları konusunda getirdiği çeşitli düzenleme ve önerileri bulunmaktadır (DPT, 2006:23).

Söz konusu kuruluşların kamu alımlarına ve prosedürlerine ilişkin düzenlemelerine ve konuya ilişkin yaklaşımlarına aşağıda kısaca yer verilmiştir (DPT, 2006:23):

UNCITRAL

Birleşmiş Milletlerin bir organı olan UNCITRAL, uluslararası ticaret hukukunun uyumlaştırılması ve birleştirilmesine yardımcı olmak ve dolayısıyla uluslararası ticaretin gelişmesinde mevzuat yetersizliği ve/veya farklılığından kaynaklanabilecek gereksiz engelleri ortadan kaldıracak düzenlemeler yapmak amacıyla oluşturulmuştur. UNCITRAL tarafından, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, kamu alımları alanında rekabeti artırmak, kamu alımları sürecine katılan ekonomik aktörlere eşit ve adil muamele gösterilmesini sağlamak, saydamlık ve tarafsızlığı geliştirmek amacıyla bir "Model Kanun" hazırlanmıştır. UNCITRAL'in kamu alımları ile ilgili alt çalışma grubu halen elektronik ihale konusuna odaklanmış olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Türk ihale mevzuatının hazırlanmasında AB nin ihale mevzuatının yanında UNCITRAL'in hazırladığı kamu alımları konusundaki Model Kanun da dikkate alınmıştır.

Dünya Ticaret Örgütü

Ticaret Tarifeleri Genel Anlaşması (GATT) çerçevesinde Kamu Alımları Anlaşması (KAA) 1979 yılında imzalanmış ve 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Uruguay Round müzakereleri çerçevesinde üye devletler, KAA kapsamını da müzakere etmiştir. 1995 yılında Marrakesh'te DTÖ'yü kuran anlaşma ile beraber KAA da imzaya açılmış ve imzalayan ülkeler açısından 1996 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu anlaşmayı imzalamamış olup, toplantılarına gözlemci olarak katılmaktadır.

OECD

OECD'nin kamu alımları alanındaki çalışmaları daha çok, iyi yönetişim ve yolsuzlukla mücadele başlıkları altında yer almaktadır. Kötü tasarlanmış ve adil uygulanmayan kamu alımları düzenlemelerinin bir yönetişim sorunu olduğu ve bu aksaklığın da yolsuzluk olgusunu beslediğinden hareketle OECD tarafından da kamu alımları alanlarında rekabeti, şeffaflığı ve eşit muameleyi sağlamaya yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Dünya Bankası

Dünya Bankası, kredi verdiği mal ve hizmet alımı ve yapım projeleri ihaleleri için düzenlemeler yapmış ve kredi sözleşmelerinin bir maddesi ile de krediyi alan hükümet veya kuruluşların bu proje kapsamındaki iş ve alımlar için Dünya Bankasının ihale mevzuatına uymasını şart koşmuştur. Dünya Bankasının kredilendirdiği bütün projelerde aynı mevzuat uygulanmaktadır.

SIGMA

SIGMA, 1992 yılında OECD'nin Kamu Yönetimi Direktörlüğüne bağlı olarak kurulmuştur ve AB ile OECD'nin ortak bir girişimidir. Büyük bir kısmı AB tarafından finanse edilen bu girişim,

ilk başlarda bazı AB ülkelerinin kamu yönetimi alanındaki reformlarını desteklemek amacıyla başlatılmıştır. Zaman içinde kapsamı genişletilen SIGMA programından birçok ülke yararlanmaktadır. Kamu alımları konusu SIGMA'nın faaliyet gösterdiği teknik konular arasında yer almaktadır. SIGMA tarafından "AB Üyeliği için Kontrol ve Yönetim Sistemleri Anahatları"nın bir unsuru olan kamu alımları yönetim sistemleri başlıklı anahat kapsamında ülkelerdeki düzenleme ve uygulamaları değerlendirmektedir. SIGMA kamu alımları konusunda AB'nin konuya ilişkin direktifleri doğrultusunda değerlendirmeler yapmakta ve sonuçları AB'ye raporlamaktadır. SIGMA tarafından yayımlanan "Avrupa Kamu Yönetimi Prensipleri" adlı çalışmada da aday ülkelerin kamu yönetimi sistemlerini AB üyesi devletlerin sistemleriyle uyumlu hale getirebilmeleri için gerekli temel prensipleri belirlemeye çalışmıştır. Kamu yönetimi konusunda AB müktesebatı bulunmamakla birlikte AB üyesi ülkelerin kamu yönetimlerini temel/ortak bazı özellikleri üyelik sürecinde aday ülkelerin idari yapılarını belli ölçüde şekillendirdiği kabul edilmektedir (ABGS, OECD-SIGMA Programı Hakkında Bilgi Notu, 3-6).

Kamu Alımlarına İlişkin AB Direktifleri

Kamu alımları konusu Avrupa Birliği bakımından üzerinde önemle durulan konulardan birisidir. Kamu alımlarına ilişkin olarak AB Müktesebatında önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmadaki temel ilkeler (malların serbest dolaşımı, yerleşme ve hizmet verme özgürlüğü ilkeleri ile bunlardan doğan diğer ilkelere, eşit muamele ilkesi, ayrımcılığın önlenmesi, karşılıklı tanınma, orantısallık ve şeffaflık ilkeleri) dışında yürürlüğe konulan çeşitli direktiflerle de kamu alımlarına ilişkin ilke ve kurallar oluşturulmuştur. Alımlar üye devletlerin ulusal mevzuatına göre gerçekleştirilmekle birlikte, ulusal usullerin direktif ilke ve kurallarıyla uyumlaştırılmasına çalışılmaktadır.

AB kamu alımlarına ilişkin müktesebat düzenlemeleri ve konuya ilişkin direktiflerle üye ülkelerde kamu alımlarında rekabeti, şeffaflığı, kaynakların etkin kullanımını, eşit muameleyi, ayrımcılığı önlemeyi, kamusal ihtiyaçların istenen kalitede ve ekonomik olarak karşılanması gibi amaçlara ulaşmayı hedeflemektedir. Direktiflerde belirtildiği üzere kamu idarelerinin parasının tam karşılığını almasını sağlayacak usul ve süreçlerin geliştirilmesi ve uygulanması önem kazanmaktadır.

Avrupa Birliğinin müktesebat düzenlemeleri dışında konuya ilişkin iki temel drektifi bulunmaktadır. Bunlar;

1- Kamu Yapım İşleri, Malım Alım ve Hizmet İhalelerinin Sonuçlandırılması Usullerinin Koordine Edilmesine İlişkin 31 Mart 2004 tarih ve 2004/18/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Direktifi.

2- Su, Enerji, Ulaştırma ve Posta Hizmet Sektörlerinde Faaliyet Gösteren İdarelerin İhale Usullerinin Koordine Edilmesine ilişkin 31 Mart 2004 tarih, 2004/17/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Direktifi.

Direktiflerden birincisi, mal, hizmet ve yapım işlerine ilişkin kamu alımlarını düzenleyen kuralları içermekte, ikincisi ise su, enerji, ulaştırma ve posta hizmeti sektörlerinde faaliyet gösteren idarelerin alımlarını düzenlemektedir.

Direktiflerin kapsam maddelerine bakıldığında kamu hukukuna tabi olan tüm idare ve işletmelerin (belirtilen kriterler çerçevesinde) bu direktiflere tabi tutulduğu görülmektedir. Birincisi kamu idarelerini, ikincisi ise kamu idareleri yanında kapsama dâhil sektörlerde faaliyet gösteren kamu teşebbüslerini de kapsadığı görülmektedir. Kamu idareleri tanımının da oldukça geniş kapsamlı olarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Mal ve hizmet alımları ile yapım işlerini düzenleyen direktifin tanımlar başlıklı birinci maddesinde, "idare"; "kamu hukukuna tabi Devlet kurumları, yerel ya da bölgesel yönetimler, bu kurumların bir ya da daha fazlası tarafından kurulmuş kuruluş ya da kamu hukukuna tabi bu kurumların bir ya da daha fazlası anlamına gelecektir." biçiminde tanımlanmıştır.

"Kamu hukukuna tabi kurumlar" deyimi ise;

- Toplumun genel çıkarına yönelik ihtiyaçların karşılanması için kurulmuş olan ve endüstriyel ya da ticari özellik taşımayan,
- Tüzel kişiliği haiz,
- Büyük oranda Devlet, bölgesel ya da yerel yönetimler ya da kamu hukukuna tabi diğer kurumlarca finanse edilen ya da bu kurumların idaresinde olan ya da üyelerinin yarısından çoğu Devlet, yerel ya da bölgesel yönetimler ya da kamu hukukuna tabi diğer kamu kurumları tarafından atanmış idari, yönetim ya da denetim kurulu olan kurumlardır."

şeklinde açıklanmıştır.

Kurumsal liste ve kategoriler ise ülke bazında Direktif ekinde (EK: III ve EK: IV) belirlenmiştir. Listeler incelendiğinde bazı ülkelerde ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları gibi birliklerin de kapsama dâhil idareler arasında sayıldığı görülmektedir. Niteliği itibarıyla Direktifin kapsamı dışında kalan işler ayrıca düzenlenmiştir (www.ihale.gov.tr, 2008).

Direktifin ihalelerin sonuçlandırılmasına ilişkin ilkeleri düzenleyen 2 nci maddesine göre, "idareler iktisadi işletmelere eşit muamele edecek, ayrımcılık yapmayacak ve şeffaf bir şekilde hareket edecektir". Kamu ihalelerinin sonuçlandırılmasında idarelerin Drektifin amaçlarına uygun olarak düzenlenmiş olan ulusal usulleri uygulayacakları öngörülmektedir. Direktifte açık ihale, belirli istekliler arasında ihale, pazarlık usulü ve rekabetçi diyalog usullerinin düzenlendiği görülmektedir.

Kamu alımlarında şeffaflığın sağlanması, eşit muamele yapılması ve ayrımcılık yapılmaması AB Komisyonun düzenlemeleri dışında Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında

da önemle vurgulanan hususlardan birisidir. Bu ilkelere uyum, kamu alımlarını/ihale usullerini düzenleyen temel normlara tabi olmayan, istisna kapsamında yer alan idareler bakımından da gerekli görülmektedir (DPT, 2006:70)

Ülkemizde Ulusal Mevzuat ve Meslek Kuruluşlarındaki Uygulama

Ülkemizde kamu alımlarını düzenleyen temel kanun 2002 yılında kabul edilen 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunudur. Söz konusu yasal düzenlemelerle 1983 tarihli 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun kamu alımlarına ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. 2886 sayılı Kanun, 4734 ve 4735 sayılı Kanunlar kapsamında yer almayan işler/sözleşmeler bakımından yürürlükte bulunmakta ve uygulanmaktadır.

4734 ve 4735 sayılı Kanunların ilk tasarı gerekçelerinde ve bunlarda değişiklik öngören diğer kanun tasarılarının gerekçelerinde belirtildiği üzere bu düzenlemeler Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Birleşmiş Milletlerin konuya ilişkin ilke ve normları esas alınarak yapılmıştır. Kamu alımlarında uluslararası standart ve uygulamalara uyumu ve ihalelerde açıklık, rekabet, eşit muamele, şeffaflık gibi temel amaçları gerçekleştirmeyi hedefleyen söz konusu düzenlemeler ortaya çıkan ihtiyaçlar ve zorunluluklar doğrultusunda değiştirilmektedir.

4734 sayılı Kanunun amacında belirtildiği üzere "kamu hukukuna tabi olan veya kamunun denetimi altında bulunan veyahut kamu kaynağı kullanan kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları ihalelerde uygulanacak esas ve usuller" 4734 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. Kanunun kapsamına bakıldığında, Kanunda sayılan idarelerin kullanımında bulunan her türlü kaynaktan karşılanan mal veya hizmet alımları ile yapım işleri ihalelerinin (istisna tutulan işler hariç) bu Kanun hükümlerine tabi olduğu görülmektedir. Kanun kapsamında bulunan idareler ve istisnalar da Kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunda, idarelerin yapılacak ihalelerde; saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumlu oldukları hükme bağlanmış ve uyulacak ilke ve kurallar ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. İhale usulleri ve ihalesiz alım usulleri de işlerin niteliğine uygun olarak belirlenmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları baştan beri Kanunda yer alan "mesleki kuruluşlar hariç" ibaresiyle 4734 sayılı Kanun kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu kuruluşlar "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" yerine "mesleki kuruluşlar" gibi belirsiz bir ibare kullanılmak suretiyle kapsam dışı bırakılmışlardır. Kanunun ilk halinde yer alan "mesleki kuruluşlar hariç" ibaresi, 2007 yılında, 5680 sayılı Kanunla "mesleki kuruluş şeklinde faaliyet gösterenler ile bunların üst kuruluşları hariç" şeklinde değiştirilmiştir. 5680 sayılı Kanunun komisyondaki görüşmeleri sırasında söz konusu ibare, "kamu kaynağı kullanmayan mesleki

kuruluş şeklinde faaliyet gösterenler ile bunların üst kuruluşlarının Kanun kapsamı dışında tutulması sağlanması" gerekçesiyle eklenmiştir. Genel Kurul tutanaklarına yansıyan görüşmelerden bu değişikliğin Türkiye İhracatçılar Birliği gibi kamu kaynağı kullanmayan birliklerin yargı kararlarıyla 4734 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesinden kaynaklanan sorunların çözümü ve konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır (TBMM Tutanak Dergisi, B:119; 01.06.2007). Dolayısıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, özel kanunla kurulmaları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve kısmen kamusal görevler yürütüyor olmaları nedeniyle 4734 sayılı Kanunun 2/c bendindeki parantez içi hükümle baştan beri kapsam dışında tutulmuşlardır.

Görüldüğü üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, kamu kurumu niteliğinde olmaları ve kamu hukukuna tabi olmalarına rağmen yapıları, faaliyet konuları ve finansman usullerinin farklılığı gibi nedenlerden dolayı 4734 sayılı Kanunun düzenlediği kamu ihale sisteminin kapsamı dışında tutulmuşlardır. Aslında bu kuruluşlar birçok yönleriyle AB'nin kamu alımlarına ilişkin direktiflerinde düzenlenen "idare" tanımı kapsamına girmektedirler. Fakat Türkiye'de meslek kuruluşları kamu hukukuna tabi olmalarına karşın, bu kurumların devlet/kamu tarafından finanse edilmiyor olmaları nedeniyle direktiflerde geçen "idare" tanımının unsurlarını tam olarak sağlamadıkları anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, 4734 sayılı Kanun kapsamına alınmayan meslek kuruluşları ihtiyaç duydukları alımları kendi özel mevzuatlarındaki hükümler çerçevesinde gerçekleştirmektedirler. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının alım usullerini düzenleyen çerçeve bir norm bulunmamaktadır. Bu açıdan alımlar ve ihale usulleri konusunda bir uygulama birliği söz konusu değildir. Ayrıca bu kuruluşlarca yapılan alımlarda yukarıda belirtilen ilkelere uyulup uyulmadığı, en azından alımlara ilişkin düzenleme ve prosedürlerin bunu sağlayacak nitelikte olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Bu açıdan meslek kuruluşlarının alım usullerinin bu kuruluşların yapıları, yürüttükleri faaliyetlerinin özellikleri ve kurumsal kapasiteleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle düzenlemeye tabi tutulmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede, alım, satım ve ihale usulleri ile iç kontrol mekanizmalarının kurulup işletilmesine ilişkin olarak;

Öneri 31- Meslek kuruluşlarının amaç ve hedefleriyle uyumlu, risk değerlendirmelerine dayalı, iç kontrolün amaçlarını sağlayan, temel unsurlarını içeren ve iyi işleyen bir iç kontrol sisteminin tasarlanıp uygulanmasına imkân veren bir çerçeve oluşturulması, bu kuruluşların örgüt ve yönetim yapılarına uygun iç kontrol standart ve yöntemlerinin belirlenmesi, yönetimlerin bu konudaki sorumluluklarının netleştirilmesi,

Öneri 32- Meslek kuruluşlarının mal ve hizmet alımları ile ihaleye tabi diğer işleri konusunda -şeffaflığı ve rekabeti sağlayacak ve buna ilişkin iş ve işlemler üzerinde üyelerin ve kamuoyunun denetimini etkin kılacak şekilde- uluslararası

standartlar ve AB normlarına uygun yeni bir yapı tasarlanması,

önerilmektedir.

L- MUHASEBE SİSTEMLERİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Muhasebe ve raporlama uygulamaları hakkındaki değerlendirmelerden önce şeffaflık ve hesap verme sorumluluğu kavramlarına temas edilmesi ve bu bağlamda muhasebe ve raporlama sistemlerinin işlev ve öneminin ortaya konulması uygun olacaktır.

• **ŞEFFAFLIK VE HESAP VERME SORUMLULUĞU**

Şeffaflık ve hesap verme sorumluluğu gibi kavramlar artık kamu ve özel sektör kuruluşlarında iyi yönetimin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Organizasyonlarda yönetimi iyileştirme, hizmet kalitesini artırma, kaynak kullanımlarında etkinliği sağlama ve faaliyet ve işlemlerin hukuka uygun olarak yürütülmesini sağlama yönünde ortaya konulan yeni araç ve yaklaşımların hepsi bir anlamda söz konusu iki kavramla bağlantılı hale gelmiş bulunmaktadır. Şeffaflık ve hesap verilebilirlik kavramlarının bu keyfiyeti kamu yönetiminde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Hesap verme sorumluluğu; görev, yetki ve sorumluluklarla çerçevesi çizilmiş bir işlevin nasıl yerine getirildiği, ne tür faaliyetlerin yürütüldüğü ve kaynakların nasıl ve nerelerde kullanıldığı sorularının cevaplandırılmasını, bu konuda yetkili mercilere, kamuoyuna ve halka bilgi/hesap verilmesini kapsayan bir yükümlülüktür. Bu yükümlülük genellikle yürütülen görevin ve kullanılan yetkinin tabii uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Sorumluluğun kapsamı, yerine getiriliş usulü ve sonuçları kurumlara ve görevlere göre farklılık gösterebilmektedir.

Hesap verme sorumluluğu; üzerinde anlaşmaya varılmış beklentilerin ışığında performansa yönelik sorumluluk üstlenme ve bunu açıklama yükümlülüğüne dayanan bir ilişkiyi ifade etmektedir. Nelerin yapılmış ya da yapılmamış olduğu, nelerin yapılmakta olduğu ve nelerin yapılmasının planlandığı ve tüm bunların nasıl yapıldığı ve yapılacağı konularında açıklamalar yapılması ve gerekçeler sunulması, sorumluluğu devredenlere sorumluluklarının öngörüldüğü gibi yerine getirilip getirilmediğini değerlendirme imkânı vermektedir. Sorumluluğu devredenler öngörülenlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, beklentilerin karşılanıp karşılanmadığını bildirmek, yaptırımlar uygulamak veya teşvikler sağlamak, durumu gözden geçirerek yeni tedbirler almak, eksiklik veya yanlışlıkların düzeltilmesini ya da ilave güvenceler sağlanmasını talep edebilmektedir. Yetki devredilenler de gerçekleştirdikleri faaliyetleri, planladıkları işleri ve performanslarını ilgililer ve yetkili mercilerle paylaşmış olmaktadır (Yörüker, 2003:2).

Özü itibarıyla bir tür raporlama mekanizması olan hesap verme sorumluluğu çeşitli şekillerde uygulanabilmektedir (Yörüker, 2003:3). Ancak hesap verme sorumluluğunu yalnız dönemsel olarak rapor açıklamaya indirgemek doğru değildir. Yetkili mercilere ve kamuoyuna

yapılan dönemsel raporlamalar dışında, iç ve dış denetime tabi tutulmayı, yetkiyi devreden (parlamento, yerel meclisler, genel kurul, bakanlar veya üst yöneticiler) organlara hesap vermeyi, faaliyet, karar ve işlemlere ilişkin olarak gerektiğinde yargı kuruluşlarında hesap vermeyi de bu sorumluluğun uzantısı olan uygulamalar kapsamında değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü geniş kapsamıyla hesap verme sorumluluğu yalnızca faaliyetlerin yürütülmesinde önceden belirlenen amaç ve hedeflere ulaşma düzeyini, yönetimin performansını kapsamamaktadır. Faaliyetlerin etkin, verimli, ekonomik bir şekilde yürütülmesi, hukuk kurallarına ve ilgili standartlara, plan ve programlara uyulması, tevdi edilmiş her türlü kaynağın (varlık, nakit, insan kaynağı vb.) amacına uygun ve etkin bir şekilde yönetilmesi, bunların korunması, tüm bunları sağlayacak şekilde etkin ve yeterli işleyen bir iç kontrol sisteminin kurulması ve işletilmesi de bu sorumluluğun gerekleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, hesap verme sorumluluğu geniş anlamda kuruluşun tüm yönetim uygulamalarına ilişkin bir yükümlülüğü ifade etmektedir.

Bu kavramsal çerçeve bağlamında meslek kuruluşlarının yönetim yapıları, yetki devri ve hesap verme mekanizmalarına baktığımızda şu söylenebilir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organları bu kuruluşların üyeleri tarafından meslek mensupları arasından seçimle belirlenmektedir. Organların teşekkülündeki seçim esası bunların kuruluş felsefesi, örgüt yapısı ve işlevlerinin doğal sonucudur. Bundan dolayıdır ki, bu husus Anayasada da açık bir şekilde düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır. Devlet yönetiminde kamu hizmetlerinin yürütülmesi ve kamu kaynaklarının kullanımı bakımından hükümet ile halk arasında geçerli olan emanet yönetiminin benzer bir şekilde meslek kuruluşları bakımından da kuruluş mensupları ile yönetim organları arasında söz konusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Meslek kuruluşlarının üyeleri teşkilatı oluşturan organları, seçimle belirlemekte ve yönetim ve denetim ile diğer konularda ilgili organlara yetki vermektedirler. Seçimle işbaşına gelen organlar da kuruluşun amaçları doğrultusunda ilgili mevzuatta öngörülen mesleki ve kamusal faaliyetlerin yürütülmesinde görev almaktadırlar. Bu yönüyle, üyeler, amacı, kapsamı ve sınırları Anayasa ve ilgili yasalarla belirlenmiş olarak kuruluş organlarına (bu organlarda görev alan üyelere) bir yetki devri yapmakta, kuruluş organlarına seçilenler de bu yetki devrine istinaden ilgili kurallar çerçevesinde görev yapmaktadır. Dolayısıyla taraflar arasında bir hesap verme ilişkisinin varlığı söz konusudur. Kuruluş organları görev ve yetkileri çerçevesinde karar organlarına ve yetkili mercilere hesap vermekle yükümlü bulunmaktadırlar. Bunun dışında kuruluşun bir bütün olarak topluma ve yetkili mercilere (yargı organları, merkezi idare kuruluşları vb.) karşı da sorumlulukları bulunmaktadır.

Meslek kuruluşlarında şeffaflık ve hesap verme sorumluluğu bakımından önemli bir hususiyeti bu kuruluşların üyeleri tarafından finanse ediliyor olmalarıdır. Kamu idarelerinin finansmanı halktan toplanan vergi ve benzeri mali yükümlülükler ve diğer devlet gelirleriyle

finanse edilirken bu kuruluşlarda, istisnai nitelikli gelirler (iştirakler, hizmet sunumundan alınan ücretler vb.) hariç tutulacak olursa, en büyük ve en önemli gelir kaynağı üyelerden tahsil edilen giriş ve yıllık aidatlardır. Finansman yükünün üyeler üzerinde bırakıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu kuruluşların yönetimlerinde hesap verilebilirliği ve şeffaflığı sağlayan bir yönetim sistem ve yaklaşımının tesisinin önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu durumu yalnızca yönetimlerin kendilerine tahsis edilen kaynakları ilgili yasal düzenlemelere aykırı olarak ve amacı dışında kullanmalarının önlenmesi bakımından değil, sunulan hizmetlerin kalitesi, üyelerin talep ve beklentilerinin karşılanması ve yönetimde etkinliğin sağlanması bakımından geniş kapsamlı olarak düşünmek gerekmektedir.

O halde, yönetim uygulamaları, faaliyetler, projeler, mali bilgiler gibi konularda üyelerin ve yetkili organların bilgilendirilmesi ve yapılanların hesabının verilmesi zaruri olmaktadır. Diğer yandan, bu kuruluşlara çeşitli kamusal hizmetleri yürütme konusunda görev verildiği ve kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kamu kurumu niteliği verilmek suretiyle kamu gücü ve yetkileriyle donatılmaları nedeniyle de devlete ve kamuoyuna karşı da hesap verme sorumlulukları bulunmaktadır. Dolayısıyla şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması hem bu kuruluşların üyeleri ve hizmetlerinden yararlananlar hem de devlet ve toplumun geneli bakımından önem arz etmektedir.

Hesap verme sorumluluğu çeşitli araçlar ve usuller kullanılmak suretiyle yerine getirilebilmektedir. Bunların en önemlisi kuruluşun tüm faaliyet, karar ve işlemlerinin şeffaflık ilkeleri doğrultusunda açık olmasıdır. Kurumsal düzeyde şeffaflığın hâkim kılınması ve yönetim organlarının ve çalışanların bu ilkeye uygun davranması önem kazanmaktadır. Şeffaflık ve mali saydamlık, faaliyetler ve kaynak kullanımları konusunda kamuoyuna, yetkili mercilere ve topluma doğru ve güvenilir bilgi verilmesini ifade etmektedir. Hesap verme sorumluluğunun tamamlayıcısı bu ilke, çağdaş yönetim yaklaşımlarının esasını teşkil etmektedir.

Yetki devrinin, yetki devredilenleri bir raporlama yükümlülüğü altına soktuğu tartışmasızdır. Raporlama yükümlülüğünün de yalnızca seçim dönemlerine paralel bir uygulama olarak değil sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Mali saydamlığı da içerecek şekilde söyleyecek olursak şeffaflık ve hesap verme sorumluluğunu işlevsel kılan en temel araç faaliyet sonuçlarının doğru ve güvenilir mali tablolar ve raporlarla yetkili merciler ve kamuoyuyla paylaşılmasıdır. Doğru ve güvenilir bilgiler ancak standartlara uygun ve sağlıklı işleyen bir muhasebe sistemiyle üretilebilir. Dolayısıyla muhasebe sistemi, mali tablo ve raporlar ile faaliyet raporları bir bütünlük arz etmektedir. Ayrıca, mali tablo ve raporların doğruluk ve güvenilirliğinin bağımsız ve tarafsız organlarca onaylanması da icap etmektedir. Muhasebe sisteminin standartlara ve mevzuata uygunluğu da bu yolla sağlanabilecektir.

Yetki devrinin olduğu her ilişkide bir kontrol ve denetim mekanizmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Kontrol ve denetim mekanizmaları da ancak sağlıklı ve iyi işleyen bir muhasebe

ve raporlama sistemiyle birlikte anlam ve etkinlik kazanmaktadır. Kurallara bağlanmış, standartlara uygun ve iyi işleyen bir muhasebe ve raporlama sisteminin bulunmadığı organizasyonlarda kontrol ve denetim faaliyetlerinin amacına uygun ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi, dolayısıyla da hesap verme sorumluluklarının gereğinin gerçek anlamıyla yerine getirilebilmesi mümkün olmayacaktır. O halde, şeffaflığın sağlanması, hesap verme mekanizmalarının işletilmesi ve kaynakların iyi yönetimi bakımından muhasebe ve raporlama sistemlerinin niteliği önem kazanmaktadır.

Şeffaflık veya mali saydamlık olarak ifade edilen bu iki kavram özü itibarıyla aynı olsa da birincisi geniş kapsamıyla organizasyonun tüm alanlarını kapsarken, mali saydamlık daha çok bütçe, gelir, gider, varlıklar gibi mali nitelikli karar ve işlemlere yönelik açıklığı ifade etmede kullanılmaktadır. Bu kavramların esası gizliliğin karşıtı olarak "açıklıktır", "bilgi vermedir", "açıklama yapmaktır". Yürütülen faaliyetler, planlanan faaliyetler ve kaynak kullanımları hakkında bilgi verilmesi saydamlığın özünü oluşturmaktadır. Yönetimlerin politika, amaç, hedef ve kararlarının, yaptıkları faaliyet ve işlemlerin kamuoyuna ve yetkili mercilere açık olmasıdır. Daha dar anlamda ise mali saydamlık mali iş ve işlemlere ilişkin bilgiler (mali tablo ve raporlar) ile faaliyetler hakkında bilgi verilmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Ancak saydamlık yalnızca bilgi vermekle sağlanmamakta, ayrıca kurumsal düzeyde saydamlığı sağlamaya yönelik olarak organizasyonda belli ilke ve kurallara uyulması da gerekmektedir. Hesap verilebilirliği ve kamuoyu denetimini güçlendiren şeffaflık, yönetimi geliştirme ve hizmetlerin kalitesini artırma işlevlerini de görmektedir.

Şeffaflığı, hesap verilebilirliği, üretilen bilgi ve raporların doğruluk ve güvenilirliğini sağlamaya yönelik olarak gerek uluslararası kuruluşlar (OECD, IMF, AB, Dünya Bankası gibi) gerekse uluslararası meslek örgütleri (gönüllü kuruluşlar) tarafından yapılan çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı iyi uygulama tavsiyeleri bir kısmı ise standart niteliği taşıyan düzenlemelerdir. Kamu ve özel sektör bakımından farklı düzenleme ve standartlar getirilmektedir. İyi yönetim, şeffaflık, hesap verilebilirlik, muhasebe ve raporlama standartları, iç ve dış denetim, bağımsız denetim gibi konularda kamu ve özel sektör uygulamaları bakımından giderek birbirine yakınlaşan ve örtüşen uygulamalara geçildiği görülmektedir.

Mali saydamlığın önemi ve iyi yönetişime katkısı Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından da vurgulanmış ve bu çerçevede, mali saydamlığa ilişkin ideal ilke ve kurallar "IMF Mali Saydamlık İyi Uygulamalar Tüzüğü"yle belirlenmiştir. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren geliştirilen bu kuralların, üye ülkelerde uygulanması teşvik edilmektedir. 2007 yılında güncellenen Tüzükte standartlar aşağıda belirtilen dört temel başlık altında düzenlenmiştir (IMF, 2007).

- Rollerin ve sorumlulukların belirgin olması,

- Bilginin kamuya açık olması,
- Bütçe sürecinin açık olması,
- Dürüstlüğün güvencesi.

Üye ülkelerde mali saydamlığı sağlamaya yönelik iyi uygulama ilke ve kuralları bu başlıklar altında maddeler halinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Hesap verebilirliği, şeffaflığı ve mali saydamlığı sağlamaya yönelik mekanizmalar bu amaçla yapılan yasal düzenlemeler, muhasebe ve raporlamaya ilişkin standartlar ve diğer idari düzenlemelerle bazı özel sektör kuruluşlarında (bankalar, sermaye piyasası kuruluşları vb.) uygulanmaya başlanılmış bulunmaktadır. Kamu sektörü bakımından da 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yapılan düzenlemelerle hesap verme sorumluluğu ve mali saydamlığa ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Söz konusu Kanunda (md, 7), mali saydamlık kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanımında kamuoyu denetimini sağlayacak bir araç olarak tasarlanmış ve buna ilişkin ilkeler belirlenmiştir. Mali saydamlığı sağlama konusundaki sorumluluk kamu idarelerine verilmiştir. Ayrıca, kamu görevlilerinin hesap verme sorumlulukları da söz konusu Kanunla (md. 8) düzenlenmiştir. Hesap verilebilirlik ve mali saydamlıkla bağlantılı diğer müessese ve mekanizmalar da (iç kontrol, muhasebe sistemi, faaliyet raporları, iç ve dış denetim gibi) yasal düzenleme konusu yapılmıştır.

- **MUHASEBE VE RAPORLAMA SİSTEMLERİ**

Günümüzde muhasebe ve raporlama sistemleri her organizasyonun ihtiyaç duyduğu ve kaçınılmaz hale gelen yönetim araçları niteliğine bürünmüşlerdir. Özellikle üçüncü şahısların ve toplumun çıkarlarının söz konusu olduğu organizasyonlarda (kamu kurum ve kuruluşları, halka açık şirketler, sermaye piyasasında faaliyet gösteren kuruluşlar, bankalar ve dernek, vakıf ve sendikalar gibi sivil toplum kuruluşlarında) bir tür zorunluluk söz konusudur. Yönetimlerin politika oluşturma ve karar alma süreçlerinde muhasebe ve raporlamanın yeri ve önemi yadsınamaz. Aynı şekilde muhasebeden üretilen mali tablolar ve mali bilgileri de içerecek şekilde hazırlanan faaliyet raporları; kuruluş dışındaki kişi ve merciler bakımından da kuruluşlar, yürütülen faaliyetler ve yönetim uygulamaları hakkında bilgi edinmenin en sağlıklı aracıdır.

Üretilen bilginin doğru ve güvenilirliğinin sağlanması yanında, şeffaflığın gereği olarak bu bilgilerin açık olması tartışmasız kabul gören bir yaklaşım halini almıştır. Temelinde kapalı yönetim yapı ve yaklaşımlarının doğurduğu sorun ve sistemlerin önlenmesi, hesap verilebilirliğin güçlendirilmesi ve yönetimler üzerinde denetimin sağlanması esası yatan şeffaflık, uluslararası kuruluşların da çalışmalarıyla önem kazanmıştır. Özellikle halka açık şirketler ve bankalar bakımından önem kazanan ve uygulama alanı bulan muhasebe ve raporlama standartları son yıllarda ekonomideki küreselleşmenin de etkisiyle tüm dünyada yaygınlık kazanmıştır.

1970'li yıllardan itibaren farklı ülkelerde kurulan çeşitli ulusal/uluslararası örgütler tarafından muhasebe ve raporlama standartlarının oluşturulmasına yönelik olarak başlayan çalışmalar günümüzde yeni oluşturulan (birden fazla örgütün temsilcilerinden oluşan) çatı örgütler bünyesinde sürdürülmektedir. Yayımlanan muhasebe ve raporlama standartları birçok ülke tarafından uyarlanmak suretiyle uygulanmakta ve ulusal ölçekte uygulama imkânı bulmaktadır. Bu çerçevede uluslararası muhasebe ve raporlama standartları tüm dünyada gerek özel sektör gerekse kamu sektöründe uygulanmaya başlanan ortak kurallar (beli ölçüde) halini almıştır.

Günümüzde genel kabul gören ve uygulanan muhasebe ve raporlama standartları bağımsız bir otorite olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)-(International Accounting Standards Board-IASB) tarafından yayımlanmaktadır. Birçok ülkede bu Kurulun yayımladığı standartlar esas alınmakta, tercüme veya uyarlama yoluyla uygulanmaktadır. Bazı ülkelerde yasal düzenlemelerle bu standartların uygulanması zorunlu hale getirilmiştir. Genellikle halka açık, borsada işlem gören şirketlere yönelik olan bu standartlar zaman içerisinde diğer işletmeleri de kapsayacak şekilde geniş bir uygulama alanı bulmaya başlamaktadır.

- **ÜLKEMİZDE MUHASEBE DÜZENLEME VE UYGULAMALARI**

Ülkemizdeki muhasebe uygulamaları farklı kategorideki kuruluşlar itibarıyla ayrı ayrı belirtilmiştir.

Özel Sektördeki Uygulamalar

Ülkemizde muhasebe konusunda, tabi olunan mevzuat, uygulanan muhasebe ve raporlama usulleri ve düzenleyici otoriteler bakımından karmaşık bir yapı olduğu bilinmektedir. Özel sektör muhasebesi bakımından temel yasal düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve Bankacılık Kanunu gibi kanunlarla yapılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarının uygulayacakları muhasebe sistemine ilişkin esaslar ise 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununu ile düzenlenmiştir. Gerek özel sektörde gerekse kamuda farklı muhasebe uygulamaları söz konusudur. Uygulanacak muhasebe sistemi, standart ve usuller ilgili mevzuatla ve buna istinaden ilgili idarelerce yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle belirlenmiş bulunmaktadır. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun "ticari defterlere" ilişkin beşinci faslında tacirlerce tutulacak defterler, uyulacak esaslar ve mali tablolara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca Vergi Usul Kanununda da konuya ilişkin düzenlemeler yapılmış ve Maliye Bakanlığına yetki verilmiştir.

Sermaye piyasası kuruluşları ve bankalar için yapılan özel nitelikli muhasebe düzenlemeleri hariç tutulacak olursa Türkiye'de özel sektördeki işletmeler bakımından uluslararası muhasebe uygulamaları paralelindeki muhasebe düzenlemeleri ilk olarak 1990'lı yılların başında Maliye Bakanlığınca yapılmıştır. Daha çok vergi odaklı olan bu düzenlemeler

özel sektörde muhasebe sistemlerinin gelişimi bakımından önemli bir adım olmuştur. Maliye Bakanlığınca 1992 yılından itibaren Vergi Usul Kanununa (md. 175 ve mükerrer madde 257) istinaden hazırlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğleriyle tek düzen muhasebe sistemine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir. Bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişilerin uygulayacakları bu muhasebe usul ve esasları belli yönleriyle diğer şirket ve işletmeler bakımından da uygulanmaktadır. Ancak farklı mevzuata tabi olan ve özel muhasebe uygulamaları bulunan bazı işletmeler/şirketler bakımından çeşitli istisnalar getirilmiştir. Defter tutma/muhasebe uygulamaları bakımından 1. Bilanço esası, 2. İşletme hesabı esası olmak üzere ikili bir ayrım bulunmaktadır. İşletmelerin tabi oldukları muhasebe esası konuya ilişkin düzenlemelerle belirlenmektedir. Türkiye'de genel olarak orta ve büyük boy işletmelerde Maliye Bakanlığınca düzenlenen tek düzen muhasebe sistemi uygulanmakta, diğer işletmelerde ise muhasebe/kayıt işlemleri işletme hesabı esasına göre yürütülmektedir. Vergi odaklı bu muhasebe sistemi o kadar yaygınlaşmıştır ki, bu usul aşağıda detayı belirtileceği üzere özel sektör işletmeleri dışında kalan dernek, vakıf, sendika ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca da uygulanmaktadır.

1990'lı yılların başlarında o dönemin koşulları çerçevesinde uluslararası standart ve uygulamalardan yararlanılarak ortaya konulan tek düzen muhasebe sisteminin uygulaması devam etmektedir. Zaman içerisinde ülke düzeyindeki muhasebe uygulamalarında standardizasyonun sağlanması, muhasebe birliğinin tesisi ve ulusal muhasebe düzeninin uluslararası standartlar ve iyi uygulamalarla uyumlaştırılması amacıyla muhasebe ve raporlama standartlarının oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu amaçla bir kurul oluşturulmuştur. Farklı kamu idarelerince kendi ihtiyaçları ve fonksiyonlarının gereği olarak ihtiyaç duyulan bilgi ve raporların üretilmesine ve denetimlerin yapılabilmesine yönelik olarak oluşturulan farklı muhasebe uygulamalarının doğurduğu karmaşa ve sorunlar bu alanda ortak düzenleme yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu amaçla, muhasebe ve raporlama standartlarını oluşturma ve yayımlama konusunda ulusal otorite olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu teşkil edilmiştir. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun ek 1 inci maddesiyle kurulan kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve değişik idare ve sektör/meslek temsilcilerinden oluşan söz konusu Kurul, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nca yayımlanan standartların çevirisini yapmış Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) olarak yayımlamıştır.

Bununla birlikte, Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Hazine Müsteşarlığı gibi kuruluşlarca da görev kapsamlarına giren kuruluşlarda kullanılacak muhasebe ve raporlama standartları, yöntemleri belirlenmiş bulunmaktadır. Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da Kurul tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına atıf yapılmakta ve

bu standartların uygulama alanı diğer işletmeleri de kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Ayrıca, mevcut parçalı yapıya rağmen son yıllarda Kurulun yayımladığı muhasebe ve raporlama standartlarının uygulanması konusunda bir eğilim görülmektedir.

Kamudaki Muhasebe Uygulamaları

Dünyada ve ülkemizde özel sektördeki muhasebe ve raporlama uygulamaları alanındaki gelişmeler belli ölçüde kamu kesimine de yansımakta ve uluslararası kuruluşların (IMF, Dünya Bankası, OECD, Avrupa Birliği gibi) da teşvikiyle kamu muhasebe ve raporlama sistemlerinde köklü değişiklikler yaşanmaktadır. Ortak standartlara göre oluşturulan ve ülkeler arası kıyaslamalara imkân verecek nitelikteki bilgi ve raporların üretilmesini amaçlayan yaklaşımların sonucunda birçok ülkede bu alanda düzenlemeler yapılmıştır. Dünyada birçok ülkede, kamu sektörü bakımından uygulanan ve genel kabul gören standartlar Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bünyesinde yer alan Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu (IPSASB) tarafından kamu sektörüne yönelik olarak yayımlanan muhasebe ve raporlama standartlarıdır.

Ülkemizde kamuda uygulanan muhasebe sistemi ve raporlama usulleri 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunuyla yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır. Daha önce Mülga 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde dar kapsamlı olarak uygulanan "devlet muhasebesi" yeni düzenlemelerle genel yönetim kapsamındaki tüm kamu idarelerini kapsayacak şekilde genişletilmiş ve muhasebe esası uluslararası standart ve uygulamalara paralel hale getirilmiştir. Muhasebe sistemi ve uygulamalarında merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri dışında kalan mahalli idareler ve sosyal güvenlik kurumları bakımından ise özel düzenlemeler yapılmıştır. Kamu idarelerinin faaliyet sonuçlarının muhasebe kayıtlarından elde edilecek mali tablo ve raporlarla gösterilmesi ve yetkili mercilerle, kamuoyuyla paylaşılması esası getirilmiştir. Ayrıca, Kanunda (md. 41), kamu idarelerinin üst yöneticilerinin ve bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama yetkililerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, her yıl faaliyet raporları hazırlamaları öngörülmüştür. Buna göre her bir idarenin faaliyet sonuçlarını gösterecek "idare faaliyet raporları" yıllık olarak hazırlanacak ve kamuoyuyla paylaşılacaktır. Raporlar mevzuatta belirtilen yetkili mercilere de gönderilecektir. Böylece kamuda dönemsel olarak işleyen sistematik bir raporlama mekanizması getirilmiştir.

5018 sayılı Kanun, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde uygulanacak muhasebe ve raporlama standartlarının uluslararası standartlara uygun olarak Maliye Bakanlığı bünyesinde çeşitli kamu idarelerinin temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak Devlet Muhasebesi Standartları Kurulu tarafından belirleneceğini öngörmüştür. Uluslararası kabul gören kamu sektörü muhasebe ve raporlama standartlarının anılan Kurul tarafından "Devlet Muhasebesi Standartları" olarak yayımlanmasına başlanmıştır. Standartların oluşturulmasında Uluslararası

Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bünyesinde yer alan Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulunun yayımladığı standartlar esas alınmıştır.

Son düzenlemeler çerçevesinde kamuda genel olarak muhasebe birliği sağlanmış ve konsolide edilebilir mali tablo ve raporların üretilmesine imkân veren bir yapı oluşturulmuştur. Mahalli idareler ve sosyal güvenlik kurumlarında kendi mevzuatları çerçevesinde yürürlüğe konulan ayrı düzenlemeler bulunmakla birlikte bu kuruluşların muhasebe sistemleriyle merkezi yönetim kapsamındaki muhasebe sistemi arasındaki ilişki kurulmuş ve genel esaslar ortak bir şekilde belirlenmiştir. Şu halde, 5018 sayılı Kanuna tabi tüm kamu idarelerinde belli ölçüde ortak bir muhasebe düzeni oluşturulmuş bulunmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarında Muhasebe Uygulamaları

Türkiye'de sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilen dernek, vakıf ve sendikalardaki muhasebeye ilişkin düzenleme ve uygulamalara bakıldığında özetle şunlar söylenebilir.

5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda (md. 31) "vakıfların muhasebesiyle" ilgili olarak, vakıfların muhasebe kayıtlarını Vakıflar Genel Müdürlüğünce belirlenecek usul ve esaslar dâhilinde tutmak zorunda oldukları hükme bağlanmış ve tutulacak defter ve kayıtlarla ilgili usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür. Hatta bu bağlamda vakıfların "varlıklarını, ekonomik kural ve riskleri gözetmek suretiyle değerlendirecekleri" esası getirilmiştir. Buna istinaden Vakıflar Genel Müdürlüğünce çıkarılan Vakıflar Yönetmeliğinde (md.50), vakıfların muhasebe kayıtlarını bu Genel Müdürlüğün resmî internet sitesinde yayımlanacak "Vakıflar Tek Düzen Hesap Planına" uygun olarak tutacakları, bilanço ve gelir tablolarını da bu plan ekindeki örnek tablolara göre düzenleyecekleri belirtilmiştir. Ayrıca, yıllık brüt geliri belli tutarın üzerinde olan vakıflar ile vergi muafiyeti, işletmesi, iştiraki, şube ve temsilciliği olan vakıflara bilanço esasına göre defter tutma zorunluluğu getirilmiş, bilanço esasına göre defter tutmayı gerektirmeyen vakıfların ise işletme esasına göre defter tutacakları öngörülmüştür. Yönetmeliğe göre vakıflar muhasebe kayıtlarını ve belgelerinin tevsikini 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirtilen hükümlere uygun olarak yapmak durumundadırlar. Vakıflarca tutulacak defterler de Yönetmelikte ayrıca düzenlenmiştir. Söz konusu Yönetmelik hükmüne istinaden vakıfların muhasebe kayıtlarında kullanacakları "Tek Düzen Genel Hesap Planı" Vakıflar Genel Müdürlüğünce hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Bu düzenlemelere göre vakıflar Vergi Usul Kanunundaki düzenlemeler paralelinde bilanço ve işletme esası olmak üzere defter tutmakta ve muhasebe kayıtlarını Genel Müdürlükçe belirlenen ortak hesap planına uygun olarak gerçekleştirmektedirler. Vakıflar bakımından bu şekilde muhasebe birliği sağlanmış olmaktadır. Ayrıca vakıfların faaliyet sonuçlarının düzenlenen bilanço ve gelir tablosu gibi standart mali tablolarda gösterildiği anlaşılmaktadır.

Sivil toplumu oluşturan örgütlerden bir diğeri olan sendikaların muhasebe uygulamalarına ilişkin düzenlemeler 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile yapılmıştır. Kanunda

(md.48), sendika ve konfederasyonlarca tutulacak defter, dosya ve kayıtlara ilişkin esaslara yer verilmiş, muhasebe hesap planları ve bu konuda uymak zorunda oldukları hususların çıkarılacak tüzükte gösterileceği öngörülmüştür. Kanunda (md. 51), sendikalar ve konfederasyonların her hesap veya bütçe devresine ait bilanço ve hesaplarıyla çalışma ve denetleme raporlarını ait oldukları izleyen üç ay içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına ve ayrıca bağlı bulundukları konfederasyona gönderecekleri hükme bağlanmıştır. Ayrıca, Kanun uyarınca sendika ve konfederasyonların tüzüklerinde de konuya ilişkin hükümler bulunmaktadır.

2821 sayılı Kanuna istinaden yürürlüğe konulan İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonlarının Denetimine İlişkin Tüzük'te de muhasebeye ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Tüzük'te tutulacak defter, gelir, gider ve diğer hususlara ilişkin esaslar düzenlenmiş ayrıca, muhasebe hesap planıyla ilgili olarak (md. 13) sendika ve konfederasyonların her türlü işlemlerinin, Vergi Usul Kanununu hükümleri uyarınca çıkarılan muhasebe sistemi uygulama genel tebliğlerince belirlenen tek düzen hesap planına göre izleneceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemelerin gösterdiği gibi, sendika ve konfederasyonlarda tük düzen hesap planı uygulanmakta ve ayrıca belli konularda sendika mevzuatındaki düzenlemelere göre uygulama yapılmaktadır.

Derneklerin muhasebe uygulamalarına ilişkin düzenlemeler 5253 sayılı Dernekler Kanununda yer almıştır. Kanunda (md.11), gelir ve giderlere ilişkin temel kurallar belirlenmiş ve dernekler tarafından tutulacak defter ve kayıtlar ile ilgili usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür. Dernekler Yönetmeliğine (md.31 ve devamı) göre, dernekler işletme hesabı esasına göre defter tutmaktadır. Ancak yıllık brüt gelirleri Yönetmelikte belirtilen tutarın üzerinde olanların bilanço esasına göre defter tutması gerekmektedir. Dernekler yönetim kurulu kararına istinaden isterlerse bilanço esasına göre de defter tutabilmektedir. Tutulacak defterler, derneklerin tabi oldukları muhasebe esası çerçevesinde ayrı ayrı düzenlenmiş ve bilanço esasına göre defter tutan dernekler bakımından Maliye Bakanlığınca yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerine yapılan yollamayla muhasebe işlemlerinde bu düzenlemelere uyulacağı öngörülmüştür. Ayrıca derneklerden işletme hesabı esasına göre kayıt tutanların yılsonlarında Yönetmelik ekinde gösterildiği biçimde "İşletme Hesabı Tablosu", bilanço esasına göre defter tutanların ise yılsonlarında Maliye Bakanlığınca yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerini esas alarak bilanço ve gelir tablosu düzenlemelerinin yeterli olduğu belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi derneklerde de vakıflarda olduğu gibi yıllık brüt geliri esas alınarak yapılan ayrım çerçevesinde işletme hesabı esası ve bilanço esası olmak üzere iki farklı kayıt/defter/muhasebe usulü uygulanmaktadır. Her iki halde de faaliyet sonuçları düzenlenen mali tablolarda gösterilmekte ve raporlanmaktadır.

Vakıf, dernek ve sendikaların ticari işletme niteliği taşıyan faaliyetleri/işletmelerinin muhasebe işlemleri vergi mevzuatında öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde yürütülmektedir.

Meslek Kuruluşlarındaki Muhasebe Uygulamaları

Daha önce ifade edildiği üzere kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla kurulmakta, bunların teşkilat ve organları, yönetim usulleri ve diğer hususlar kuruluş kanunları ve bu kanunlara istinaden yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle belirlenmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının muhasebe uygulamalarının yasal dayanakları da her birinin kendi özel kanununda düzenlenmiş bulunmaktadır. Bazı kuruluşların kanunlarında muhasebe ve kayıt usulüne ilişkin açık hükümler bulunmamakta, uygulama idari düzenlemelerdeki hükümler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İlgili kanunlarda belirtilen esaslar çerçevesinde yürürlüğe konulan idari düzenlemelerle de muhasebe işlemlerine ilişkin usul ve esaslar belirlenmekte ve uygulamalar bu çerçevede yürütülmektedir. Bazı meslek kuruluşlarında profesyonel muhasebecilerden destek alınmakta, bazılarında ise bu işlemler kendi çalışanları tarafından yapılmaktadır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının bazıları muhasebe işlemlerini işletme hesabı esasına göre yürütürken, bazıları Maliye Bakanlığının tek düzen hesap sistemine yönelik düzenlemeleri çerçevesinde yürütmektedirler.

Meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarında muhasebe konusunda uygulama birliği bulunmamaktadır. Her bir kuruluşun muhasebesi kendi mevzuatında öngörülen usullere göre gerçekleştirildiğinden farklı uygulamalar söz konusudur. Birçok kuruluşta sağlıklı, doğru ve güvenilir mali tablo ve rapor üretilememektedir. Genel muhasebe kurallarına ve Maliye Bakanlığının düzenlemelerine yapılan atıflar çerçevesinde uygulan tek düzen hesap planı, bu kuruluşlarının teşkilat yapıları ve faaliyet usullerine tam olarak uymamaktadır. Kuruluşlar arasında bütçe ve muhasebe dönemlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Aynı şekilde üretilen mali tablo ve raporlar konsolide edilebilir nitelikte değildir. Birçok kuruluşta muhasebe ve raporlama uygulamaları standartlara uyum göstermemektedir. Küçük çaplı odalarda muhasebe işlemlerini yürütecek insan kaynağı bulunmamaktadır.

Çalışma kapsamında birlik, konfederasyon, federasyon, oda ve şubelere ilişkin mali bilgiler talep edilmiştir. Meslek kuruluşlarınca gönderilen bilgilerden, büyük çoğunluğunun "Tek Düzen Hesap Planı" adıyla özel kuruluşlarda uygulanan muhasebe sistemini kullandıkları görülmüştür.

Meslek kuruluşlarında muhasebe uygulamalarının, genel olarak ilgili mevzuatta özel sektör kuruluşlarının uyguladığı tek düzen muhasebe sistemine veya genel muhasebe kurallarına yapılan atıflara istinaden yürütüldüğü görülmektedir. Muhasebe kayıtları sonucunda üretilen mali tablolar, yıllık veya dönemsel faaliyet raporları ile yetkili organlara ve kamuoyuna bilgi verilmekte, ancak bu raporlama mekanizmaları etkin ve sağlıklı bir yapıda olduğu söylenememektedir. Uygulama, kuruluşlara göre farklılık göstermekte ve standart bir yapıda

bulunmamaktadır. Genellikle kapalı yönetim yaklaşımın etkisiyle dışa yönelik etkin işleyen bir raporlama mekanizması işletilmemektedir.

Ayrıca, meslek kuruluşları arasında bir standart olmadığı gibi, aynı meslek kuruluşuna bağlı odalar arasında da bir standart bulunmamaktadır. Her bir meslek kuruluşu kendi istediği şekilde muhasebe sonuçlarını raporlamakta ve ilgili mercilere sunmaktadır.

Meslek kuruluşlarınca bu konuda bazı düzenlemeler yapıldığı, ancak netice alınamadığı, birliklerin büyük çoğunluğunun bu konuda rahatsız olduğu da tespit edilmiştir.

Diğer yandan, meslek kuruluşlarınca uygulanmaya çalışılan ticari şirketler için oluşturulan sistem ihtiyaca cevap vermemektedir. Örneğin gelir tablosunda "satış hâsılatı", "satılan malların maliyeti" gibi ifadeler meslek kuruluşları için bir anlam ifade etmemektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yapısı ve yönetim uygulamalarına bakıldığında genel olarak bu kuruluşların birçoğunda hesap verme mekanizmalarının yeterince gelişmediği ve organizasyonlar düzeyinde şeffaflığın sağlanamadığı görülmektedir. Bu konuda mevzuattan kaynaklanan eksiklikler yanında kurumsal kapasite sorunlarının da yaygın olduğu gözükmektedir. Bütçe, muhasebe ve raporlama konusunda tabi olunan usuller ve uygulamadaki işleyiş bakımından kuruluşlar itibarıyla farklılıklar bulunmaktadır. Dolayısıyla sağlıklı işleyen, standart bir muhasebe ve raporlama sisteminin bulunmaması faaliyet sonuçlarının mali tablo ve raporlara yansımasını da etkilemektedir. Muhasebe işlemleri sonucunda üretilen bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğine güvence sağlayacak denetim mekanizmalarının işleyişindeki sorunlar da göz önünde bulundurulduğunda bu kuruluşlarca üretilen ve kendi karar organları, merkezi idare kuruluşları ve kamuoyuyla paylaştıkları mali tablo ve raporların standartlara ve mevzuata uygunluğu konusu tartışılmaktadır.

Bu kuruluşların yapıları ve faaliyet biçimlerine uygun yeni bir muhasebe ve raporlama sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Vakıflarla ilgili olarak Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapıldığı gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ihtiyaçları doğrultusunda yeni bir hesap planı ve faaliyet sonuçlarını yansıtan standart tablo ve raporların oluşturulması faydalı olacaktır. Ayrıca kamu idareleri bakımından oluşturulan Devlet Muhasebesi Standartları paralelinde bu kuruluşların yapılarına uygun muhasebe ve raporlama standartlarının oluşturulması gerekmektedir. Bunun için kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve kamu otoritelerinin temsilcilerinin katılımıyla kısmi zamanlı çalışan bir kurul oluşturulabileceği gibi, Devlet Muhasebesi Standartları Kurulu'nda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da temsil edilmesi sağlanarak bu kuruluşlar için ayrı muhasebe ve raporlama standartları oluşturulması mümkün bulunmaktadır. Ortak muhasebe ve raporlama standartları sonucunda üretilecek mali tablo ve raporlar mukayeseye imkân vereceği gibi, konsolide edilebilecek, bu kuruluşların faaliyet sonuçları hakkında üyeler, yetkili organları, merkezi idare

kuruluşları, kamuoyu doğru ve güvenilir bilgiler elde edebilecek ve bu kuruluşların mali büyüklükleri, ekonomi içindeki yerleri hakkında daha sağlıklı veri elde edilebilmiş olacaktır.

Mali raporların doğruluk ve güvenilirliği muhasebe sisteminin niteliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Genel kabul görmüş muhasebe standart ve yöntemlerine uygun olmayan muhasebe sisteminin ürettiği kayıt, belge, tablo ve raporların beklenen işlevleri görmesi söz konusu değildir. Bu açıdan gerek faaliyetler ve sonuçlarıyla ilgili olarak sağlıklı, doğru ve güvenilir bilgi üretilmesi gerekse mukayeseler yapılması, verilerin konsolidasyonu ve ilgililerin/yetkili mercilerin ve kamuoyunun doğru ve zamanında bilgilendirilmesi bakımından standartlara uygun bir muhasebe sistemi oluşturulması gerekmektedir. Organizasyonların türleri ve yapıları itibarıyla muhasebe uygulamalarında tek düzeliğin sağlanması, uygulanacak standart ve yöntemlerin belirlenmesi, tutulacak kayıt, defter ve belgelerle, üretilecek bilgi, tablo ve raporların belirlenmesi hem organizasyonlar ve ilgili taraflar hem de kamu otoriteleri ve toplum açısından önemli yararlar sağlayacaktır.

Bu nedenlerle, **"Muhasebe Standartları Kurulunca"** meslek kuruluşlarının uyacakları muhasebe esas ve usulleri ile hesap planları, standart bilanço, gelir, gider tabloları ve mizanlar oluşturulması gerekli görülmektedir.

Yukarıda belirtilen tespit ve değerlendirmeler ve uluslararası uygulamalar çerçevesinde meslek kuruluşlarında muhasebe ve raporlama hususunda;

Öneri 33- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bütçelerinin hazırlanması, karara bağlanması, uygulanması ve özellikle ibra ve denetlenmesine ilişkin süreçlerin ilgili mevzuatta açık bir şekilde düzenlenmesi ve tüm meslek kuruluşlarında bütçe ve mali yılın takvim yılı esasına göre belirlenmesi ile genel kurullardaki ibra süreçlerinin takvim yılı esasına göre işletilmesi,

Öneri 34- Meslek kuruluşlarının muhasebe esaslarının, standart hesap planlarının, muhasebe ve raporlama sisteminin amaç ve hedeflerinin, sistemin kimlere, hangi şekilde, hangi ihtiyaçlar doğrultusunda ve hangi dönem zarfında raporlama yapacağının uluslararası standartlara uygun olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu veya Devlet Muhasebesi Standartları Kurulunca belirlenmesi; meslek kuruluşlarına faaliyet raporu hazırlama ve bunları kamuoyuna açıklama zorunluluğu ile meslek kuruluşlarının gelir ve giderlerini ve bunlara ilişkin açıklayıcı bilgileri kamuoyuna açıklama ve internet sitelerinde yayımlama zorunluluğu getirilmesi,

önerilmektedir.

M- İSTİHDAM VE ÖZLÜK HAKLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Meslek kuruluşları organlarında görev alanlara ödenen ücret ve huzur hakları, personel ve harcırah uygulamalarına ilişkin detaylı bilgiler Ek: 1'de yer almaktadır. Bu konulara ilişkin özet bilgiler ile tespit, değerlendirme ve önerilerimiz ise aşağıda yer almaktadır.

• KURULUŞ ORGANLARINDA GÖREV ALANLARA ÖDENEN MAAŞ VE HUZUR HAKLARI

Meslek kuruluşlarının yönetim, denetim ve disiplin organları ile diğer şekilde oluşturulan kurul veya komisyonlarda görev alanlara, maaş veya toplantı başına huzur hakkı ödenmekte, bazı meslek kuruluşlarında ise hiç ödeme yapılmamaktadır. Maaş ve huzur haklarına ilişkin meslek kuruluşları bazında bilgiler kısaca aşağıda özetlenmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Birlik, oda ve borsa organlarında görev alanlara maaş ödenmemekte, Birlik Genel Kurulunca tespit edilen tutarı geçmemek üzere toplantı başına huzur hakkı ödenmektedir. 2008 yılı için 40 TL olarak belirlenen huzur hakkı, 2009 yılında değiştirilmemiştir. Oda ve borsalarda Birlikçe tespit edilen miktar aynen benimsenmektedir. Birlik organlarında görev alanlar mevzuat olarak hak etmelerine rağmen huzur hakkını almamaktadır. Birliğin iştiraklerinde Yönetim Kurulu Başkanına net 5.000 TL, üyelere net 1.000 ile 3.000 TL arasında değişen miktarlarda aylık huzur hakkı ödenmektedir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK)

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yönetim kurulu başkanı ve başkan vekilleri ile denetim kurulu ve disiplin kurulu üyelerine aylık ücret; yönetim kurulunun diğer üyelerine huzur hakkı verilmektedir.

Merkez dışından genel kurul, başkanlar kurulu, yönetim kurulu, denetim kurulu ve disiplin kurulu toplantılarına katılacak üyelere de ayrıca yolluk ve konaklama ücretleri verilmektedir.

Aylık ücret, huzur hakları, yolluk ve konaklama giderleri Kanunda belirtilen hadleri aşmamak kaydıyla ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurullarınca belirlenmektedir.

Oda yönetim kurulu başkanlarına ödenecek aylık ücret; üye sayısına göre asgari ücret ile asgari ücretin beş katı arasında değişen beş kademe olarak,

Birlik yönetim kurulu başkanlarına ödenecek aylık ücret; üye sayısına göre asgari ücretin üç katı ile asgari ücretin yedi katı arasında değişen beş kademe olarak,

Federasyon yönetim kurulu başkanlarına ödenecek aylık ücret; üye sayısına göre asgari ücretin beş katı ile asgari ücretin yedi katı arasında değişen üç kademe olarak,

Konfederasyon Genel Başkana asgari ücretin on katını geçmemek üzere belirlenmektedir.

Yönetim kurulu başkan vekillerine yukarıda belirtilen miktarların yarısı kadar, denetim ve disiplin kurulu üyelerine ise dörtte birini geçmemek üzere aylık ücret tespit edilmektedir.

Aylık ücret almayan yönetim kurulu üyelerine katıldıkları toplantı başına yukarıda belirtilen ücretlerin beşte birini geçmemek üzere huzur hakkı verilmektedir.

Aylık ücret ve huzur hakları tavanları brüt asgari ücret üzerinden net olarak hesaplanmakta ve ödenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında birden fazla organda görevli olanlar, bu görevlerine ait ücretlerden yüksek olanı alabilmekte, organ üyeleri, meslek kuruluşları iştiraklerinden en fazla birinden ücret alabilmektedir.

Aylık ücret alanlara ayrıca huzur hakkı ödenmemektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları personelinin işe alınmalarına ve ücretlerinin belirlenmesine yönetim kurulu karar vermektedir.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Oda yönetim kurulu, oda meclisi başkanı ve üyeleri ve il kongrelerine katılacaklara verilecek huzur hakkı ve yolluklar Birlikçe düzenlenecek esaslara göre oda meclisi tarafından tespit ve tayin olunmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerinin huzur hakları ve Birlik Genel Kuruluna katılacak delegelerin zorunlu masraf ve harcırahları Birlik Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Birlik Genel Kurulunca tespit olunmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu "Ziraat Odası Meclis Üyeleri ve Yönetim Kurulu Üyelerine Ödenecek Huzur Hakkı ve Yolluklara İlişkin Yönerge"'yi 03.02.2005 tarihli oturumunda onaylamıştır.

Buna göre, Oda Meclis ve Yönetim Kurulu Başkanı ile Üyelerine katılacakları her toplantı için, bir evvelki yıl kesinleşen gelir tutarları 150.000 TL'den az Odalarda 1. derece Devlet Memurlarına ödenmekte olan gündeliğin 2 katı tutarında, bir evvelki yıl kesinleşen gelir tutarları 150.000 TL'den fazla olan Odalarda ise 1. derece Devlet Memurlarına ödenmekte olan gündeliğin 3 katı tutarında Oda Meclisinin belirleyeceği miktarda huzur hakkı ücreti ödenmektedir.

Oda Meclisleri, Odanın ekonomik ve mali imkânları ile faaliyetlerini dikkate alarak, Kanunun 40 ncı maddesinin 1 nci fıkrasının verdiği yetkiyle;

- Bu miktarın aynen uygulanmasına,
- Bu miktardan daha az bir tutarda ödeme yapılmasına veya,
- Bu tutarların % 10 oranına kadar artırılmasına,

karar verebilmektedir. Hakkı huzur ödemelerinde 150.000 TL olarak ölçü alınan gelir tutarı, her yılın başında TÜİK'in açıkladığı ÜFE oranında artırılarak uygulanmaktadır.

2008 yılı için ölçü alınan gelir tutarı 182.000 TL, bu miktarın altında geliri olan odalar için huzur hakkı tutarı 43 TL, üstünde olan odalar için huzur hakkı tutarı 64,5 TL olarak belirlenmiştir. Huzur hakkı ücretlerinin tamamından gelir vergisi ve damga vergisi kesintisi yapılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu üyelerine, asgari ücretin dört katı tutarında huzur hakkı ödenmektedir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)

TMMOB ve bağlı odaların kuruluş ve görevlerini düzenleyen 6235 sayılı Kanun, Birlik ve Oda organlarına yapılacak ücret ödemelerine (maaş, huzur hakkı, oturum ücreti vb.) ilişkin açık bir düzenleme getirmemiş, bu konular Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Buna göre *Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurulu üyelerinin oturum ücretleri ile Birlik Yönetim Kurulu Başkanı, İkinci Başkanı ve Sayman üye ödeneğinin toplamını ve Genel Sekreterlik kadrosu ödeneğini"* Birlik Genel Kurulu; *"Oda Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeleri oturum ücretleri ile Oda Yazman Üyesi, varsa Genel Sekreter ücretlerini" ise* Oda Genel Kurulu belirlemektedir.

TMMOB'a bağlı 23 odanın Ana Yönetmelikleri incelendiğine, Oda organlarına verilecek oturum ücretleri konusunda odalar arasında farklı düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Bazı odaların yönetmeliklerinde oda organları üyeleri için "oturum ücreti" ödeneceği öngörülmüş, bazılarında bu ücretler "huzur hakkı", "oturum hakları", "oturum hakkı ve ücretleri" veya organ üyelerine ödenecek "ücretler" şeklinde düzenlenmiştir. Bazı odaların yönetmeliklerinde ise oturum ücreti ve benzeri ödemelere ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Bu odalarda oda organlarında görev alan üyelere oturum ücreti ödenmediği anlaşılmaktadır. Diğer yandan, oda organları dışında oluşturulan sürekli veya geçici komisyon ve kurullar için de oturum ücretleri (raportörlere ödenecek ücretler) ödeneceğini öngören yönetmelikler (Örneğin, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği) de bulunmaktadır.

Oturum ücretleri ve benzer adlarla anılan diğer ücretler ya doğrudan Oda Genel Kurullarınca ya da Genel Kurullarca belirlenen üst sınırı aşmamak üzere yönetim kurulları tarafından belirlenmektedir.

Örnek olarak huzur hakları Mimarlar Odasınca 10 TL ile 25 TL arasında, İnşaat Mühendisleri Odasında 25 TL ile 80 TL arasında değişmektedir.

Türk Tabipleri Birliği

Türk Tabipleri Birliği merkez ve oda kurullarında görev alanların gönüllülük esasına göre çalıştıkları, kendilerine maaş ve huzur hakları kapsamında ödeme yapılmadığı bildirilmiştir.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Oda veya Birlik organlarında görev alacaklara her ne nam altında olursa olsun, verilecek ödeneklerin cins ve miktarı Odalarda Oda Genel Kurullarınca, Birlikte ise Birlik Genel Kurulunca kararlaştırılmaktadır. Organlarda görev alanlara maaş veya huzur hakkı adıyla bir ödeme

yapılmamakta, söz konusu kişilerin bu görevlere il içinde katılması halinde zaruri masraf, il dışından katılmaları halinde yol masrafı,konaklama ücreti ve zaruri masraf olmak üzere üç tür ödeme yapılmaktadır. Söz konusu ödemelerin detayları harcırah ödemesi bölümünde anlatılmıştır.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Birlik ve odalarda yönetim, denetim ve haysiyet kurulu üyelerine maaş ve huzur hakkı ödenmemektedir.

Türk Eczacıları Birliği

Türk Eczacılar Birliği ve odalarda yönetim, denetim ve haysiyet divanında görev alan eczacılara maaş veya huzur hakkı ödenmemektedir. Görevler meccanen yapılmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı, başkan yardımcılığı, genel sekreterliği ve saymanlığı görevleri karşılığında ücret, Birlik Yönetim Kurulunun başkanlık divanında görev almamış olan üyeleri ile disiplin ve denetleme kurulları üyelerine ise katıldıkları toplantılar için huzur hakkı ödenmektedir. Bu kimselerden Ankara'dan başka illerden seçilenlere; yolculuk, ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler de verilmektedir. Birlik bütçesinden ödenecek ücretler, huzur hakkı ve harcırah miktarları ve ödenme şekilleri Birlik Genel Kurulunca tespit edilmektedir.

Baro başkanlığı, başkanlık divanı, yönetim, denetleme ve disiplin kurulları üyelikleri ile baro menfaatlerini gözetme, temsil ve savunma hususunda avukatlara verilen işler, ücretsiz gördürülmekte, bunların yolculuk ve ikamet giderleriyle diğer zaruri giderler baro kasasından ödenmektedir.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Birlik Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurulu üyeleri ile Birlik bünyesinde oluşturulan komite, kurul ve komisyonlarda üye olarak görev yapanlara, katılacakları toplantılar için huzur hakkı, harcırah ve yol giderleri verilmektedir. Bu ödemelerin nevi ve miktarı her yıl Birlik Genel Kurulunca tespit edilmektedir.

2008-2009 Bütçesinde Yönetim Kurulu Başkanına net 6.000 TL, Yürütme Kurulu Üyelerine net 1.760 TL, diğerlerine net 1.600 TL ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Türkiye Noterler Birliği

Oda Başkanlığı ve oda yönetim kurulu üyeliği görevleri ücretsiz görülmekte, bu işlerle ilgili olan yolculuk ve ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler Birlik bütçesinden ödenmektedir.

Türkiye Noterler Birliği Başkanlığı, başkan yardımcılığı, genel sekreterliği ve saymanlığı görevleri ücretlidir. 2009 yılında aylık brüt olmak üzere Başkana 1.815 TL, başkan yardımcısı ve sayman üyeye 1.573 TL ücret ödenmektedir. Birlik Yönetim Kurulunun Başkanlık Divanında görev almamış üyeleri ile disiplin kurulu başkan ve üyelerine katıldıkları toplantılar için huzur

hakkı ödenmektedir. Huzur hakkının miktarı, 2009 yılında fiilen katılınan her toplantı günü için brüt 110 TL olarak belirlenmiştir. Bu kimselerden Ankara'dan başka illerden seçilenlere verilen yolculuk ve ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler Birlik Bütçesinden karşılanmaktadır. Ücret, huzur hakkı ile harcırahların miktarı Kongrece belli edilmektedir.

Türkiye Bankalar Birliği

Yönetim kurulu üyelerine ve denetçilere yaptıkları görev için herhangi bir ücret ödenmemektedir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Yönetim kurulu üyelerine yaptıkları görev için ücret verilmemektedir. Denetçilere yaptıkları hizmet için verilecek ücret ise Genel Kurulca tespit edilmektedir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyelerine herhangi bir ödeme yapılmamaktadır.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Birlik tarafından, Birlik organlarında görev alan üyeler ile üye temsilcilerine görev giderleri haricinde ödeme yapılmamaktadır.

Yukarıda da görüleceği üzere bazı meslek kuruluşlarında yönetim, denetim ve disiplin kurulları ile diğer kurul ve komisyonlarda görev yapanlara herhangi bir ücret ödenmezken, bazılarında ise genellikle genel kurullarca belirlenen tutarda ücret, ödenek, oturum ücreti veya huzur hakkı adlarıyla ödemeler yapılmaktadır.

Bu çerçevede,

Öneri 35- Meslek kuruluşları organlarında, kurul ve komisyonlarında görev alacaklara yapılacak ödemelere yönelik olarak asgari ücrete bağlı bir sınır getirilmesi,

yararlı görülmektedir.

• PERSONEL İSTİHDAMI VE ÜCRET ÖDEMELERİ

Tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında çalışanlar İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilmekte, memur, işçi, sözleşmeli vb. unvanlar verilerek çalıştırılmaktadır. Meslek kuruluşları ile bağlı iştiraklerinde çalışan sayısı tam olarak tespit edilememiştir. Sadece ayrı bir emeklilik sistemi olması nedeniyle TOBB ile bağlı oda ve borsalarda 5.043 kişinin istihdam edildiği görülmüş, diğer meslek kuruluşlarıyla birlikte yaklaşık 15.000'inin üzerinde personel istihdamı olduğu tahmin edilmiştir.

TOBB hariç çalışanların tamamı Sosyal Güvenlik Kurumuna (Mülga Sosyal Sigortalar Kanunu) tabi çalışan statüsünde emeklilik haklarına tabi bulunmaktadır.

TOBB'da çalışanlar ise özel bir emeklilik sistemine tabi kılınmışlardır. Ancak son sosyal güvenlik reformu kapsamında üç yıl içinde TOBB sistemine dâhil emeklilerin de SGK'ya devri öngörülmüş bulunmaktadır.

Meslek kuruluşlarında genel olarak genel kurullarca belirlenen kadro sayıları dâhilinde yönetim kurullarınca atama yapılmaktadır. Bazı kuruluşlarda bu yetki genel sekreter veya benzeri birimlere bırakılabilmektedir. Ancak personel istihdamı ile odanın iş hacmi ve ihtiyacı arasında bir bağ veya bir standart bulunmamaktadır. Örnek olarak 1.410 üyeli Silopi Ziraat Odasında, 3.215 üyeli Viranşehir Ziraat Odasında, 20.486 üyeli Bergama Ziraat Odasında da 5 personel çalıştırılmaktadır.

İstihdam sırasında objektif sınavlar istisnai olarak yapılmakta, genel olarak yönetim kurullarınca belirlenen kişiler atanmaktadır.

Personelin ücretlerine ilişkinde sınırlayıcı bir düzenleme bulunmamakta, gerek ilk ücretin belirlenmesi, gerekse ücret artışları yönetim kurullarınca kararlaştırılmaktadır. Meslek kuruluşlarında çalışanlara 2007 yılı itibarıyla asgari ücret ile 28.891 TL arasında değişen tutarda aylık brüt ücret ödendiği belirlenmiştir. İstisnai olarak bazı kuruluşlarda toplu iş sözleşmesi ile ücretlerin belirlendiği uygulamalar da görülmüştür.

Meslek kuruluşları içerisinde en yüksek personel ödemeleri, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinde yapılmakta olup, 2007 yılı itibarıyla hizmetli maaşı aylık brüt 1.900 TL, sekreter maaşı aylık brüt 5.000 TL olarak ödenmekte, Genel Sekreterin maaşı ise 28.891 TL'ye kadar ulaşmaktadır.

Meslek kuruluşlarına ilişkin yasal mevzuatta sınırlayıcı ve disiplin edici bir düzenleme olmadığı gibi, meslek kuruluşlarınca düzenlenen yönetmelik, tebliğ, yönerge benzeri mevzuatta da bu yönde bir düzenlemeye rastlanılmamıştır. Çoğunlukla esnek mevzuat düzenlemeleri yapılmakta, geniş yetkiler yönetim kurullarına veya başkanlara bırakılmaktadır.

Bu esneklik bazı kuruluşlarda istismar edilebilmekte, denetim sistemi de iyi çalışmadığından meslek kuruluşları sadece maaş ödeyen birimlere dönüşebilmektedir. Meslek kuruluşunun mali durumu ve gelirlerinin yüksek olması halinde hem personel sayısı artmakta hem de personel ücretleri yüksek tutulmaktadır. Özellikle işsizliğin yüksek olduğu Ülkemizde, yönetimde olanlara yakın olanların istihdam edilmesi de bir diğer olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Odaların personel giderlerine ilişkin de bir standart ve sınırlama bulunmamaktadır. Örneğin Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı odalarda 2007 yılında personel giderlerinin toplam giderlere oranı % 7 ile % 66 arasında değişmektedir.

Tamamen profesyonel olarak yönetilen meslek kuruluşları da bulunmaktadır.

Netice olarak yöneticilerin takdirine bırakılmış bir personel yönetimi mevcut olup, bunların olumlu veya olumsuz yönetim tarzları da personel sistemini etkilemektedir.

Bu itibarla düzenlenecek çerçeve kanunda veya meslek kuruluşlarıyla ilgili düzenlenecek Kanunlarda bu konunun temel esaslarının belirlenmesi ve mutlaka personel ödemeleri için bir üst sınır konulması gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede personel uygulamalarına ilişkin olarak;

Öneri 36- Kaynakların verimli kullanılması ve hizmetlerin gerektirdiği unvan, nitelik ve sayıda personel istihdamının sağlanabilmesi amacıyla; meslek kuruluşlarında norm kadro uygulamasına geçilmesi, bununla ilgili usul ve esaslar ile norm kadro unvan, nitelik ve sayılarının meslek kuruluşlarının meclislerince onaylanarak uygulanması,

Öneri 37- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında personel ödemelerinin toplam gelirlerin belli bir tutarını aşmayacak şekilde sınırlandırılması ve personel ücretlerine genel olarak veya gruplar itibarıyla (Üst Yönetim, Teknik Personel, İdari Personel gibi) bir üst sınır konulması,

önerilmektedir.

• **HARCIRAH UYGULAMALARI**

Meslek kuruluşları itibarıyla harcırah uygulamasına ilişkin özet bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

İl dışında bir yere görevlendirilen Organ üyelerine, personele ve kuruluş dışından görevlendirileceklere Harcırah ödenmektedir. Harcırah, yol masrafı, konaklama masrafı ve yevmiyeden oluşmaktadır. Harcırah ödemelerine ilişkin hususlar, "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin" 65. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca Birlik oda ve borsalar bu hususa ilişkin İç Yönergeler düzenlemektedir.

Günlük şehir dışı ve yurt dışı yevmiye tutarları, oda, borsa ve şubelerde meclis, Birlikte ise Genel Kurul tarafından belirlenmektedir. Genel Kurul bu yetkisini Birlik Yönetim Kuruluna devredebilmektedir. Yevmiye tutarlarına ilişkin olarak söz konusu 65.maddede asgari ücrete bağlı olarak tavan miktarlar tespit edilmiş bulunmaktadır. Meclisler bu tavan miktarı aşmamak üzere yevmiye tespit edebilmektedir.

2009 yılında yurt içinde ve yurt dışında uygulanan yevmiye tutarları şu şekildedir (yemek giderlerinin oda veya başka bir kurumca karşılanması halinde yevmiyenin 1/3'ü ödenmektedir). Yurt içi yevmiyeleri, Birlik ve İstanbul Ticaret Odası için 115,5 -173,25 TL arasında, Ankara Ticaret Odası için 90- 145 TL arasında, Nazilli Ticaret Odası için 90- 130 TL arasında; yurt dışı yevmiyeleri ise Birlik ve İstanbul Ticaret Odası için 277,20- 462,00 TL arasında, Ankara Ticaret Odası için 200- 330 TL arasında, Nazilli Ticaret Odası için 120-150 TL arasında değişmektedir.

Yol masrafı olarak uçak dâhil fatura karşılığı ödeme yapılmaktadır. Görevlendirmelerde gidilecek araç tespit edilebilmektedir. Özel araçlarıyla yolculuk edenlere her 100 km için belirlenen litre benzin tutarı ödenmektedir.

Konaklama karşılığı fatura üzerinden ödenmektedir. Birlik, oda ve borsalar konaklanacak otellere sınırlama getirebilmektedir.

Örneğin Ankara Ticaret Odası unvanlara göre yurt dışı otelleri 100-200 $ arasında, yurt içi otelleri 50-150 $ arasında olmak üzere sınırlamıştır. Nazilli Ticaret Odası da personel için en fazla 3 yıldızlı otellerde konaklama sınırı getirmiştir.

Ayrıca süre sınırı veya toplam ödenecek harcırah tutarı sınırı gibi değişik kısıtlamalar da görülmektedir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yetkili organ üyelerinin yurt içi harcırahları, asgari ücretin 1/5'inden, yurt dışı harcırahları ise en yüksek Devlet memuruna ödenen günlük harcırahtan fazla olmamak üzere tespit edilmektedir.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Ziraat Odası personeline yurt içi ve yurt dışı görev seyahatlerinde ödenecek gündelik ve konaklama ücretleri Birlik Yönetim Kurulunun 10.01.2008 tarihli oturumunda belirlenmiştir.

Buna göre oda personelinin il sınırları içinde veya dışında geçici görev seyahatlerinde 1. derece Devlet Memurlarına ödenen tutarları aşmamak kaydıyla oda meclisleri tarafından tespit edilecek miktarda gündelik; görev seyahatlerine gidilen yerlerde geceleri konaklamaları halinde fatura ibraz etmek kaydıyla günlük 1.derecedeki Devlet Memurlarının gündeliğinin en çok dört katını aşmamak üzere oda meclislerince tespit edilecek tutarda konaklama ücreti ödenmesi öngörülmüştür.

Daimi kadrolu veya sözleşmeli statüde çalışan personelin yurt dışına görevli gitmeleri halinde, gerçek yol ve vasıta giderleri ile kadro derecesine göre devlet memurlarının almakta olduğu gündelik, vize ücreti ve yurt dışına çıkış harcı gibi yasal giderleri ile personelin yurt dışında otelde gecelemeleri halinde, fatura ibrazı ve gündeliklerinin 1/3 ünü geçmemek kaydıyla konaklama giderlerinin %50'si ayrıca Oda tarafından karşılanmaktadır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Birlik ve oda yönetmeliklerinde veya yönetim kurulu kararlarında belirlenen usul, esas ve miktarlara göre yolluk ödenmektedir.

Örneğin İnşaat Mühendisleri Odası yurt içi gündeliği 60 TL, yurt dışı gündeliği de 60 Avro olarak tespit etmiştir.

Türk Tabipleri Birliği

Birlik ve odalarda çalışan personellerin harcırahlarının da iş akdine göre tespit edilmekte olduğu, ancak Birlik personeline bugüne kadar harcırah ödemesi yapılmadığı bildirilmiştir.

Kurullarda görev yapanlar ile personele zorunlu gider karşılıkları belge karşılığında ödenmektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Türk Dişhekimleri Birliği ve oda organlarında görev alanlar ile genel kurul veya yönetim kurulları tarafından görevlendirilenlere bu görevleri nedeniyle yapacakları zaruri masraflar için üç unsurdan oluşan harcırah ödemesi yapılmaktadır:

Yol: Görev yerine gidiş ve dönüşün yapıldığı seyahat aracı gideridir.

Konaklama: Görev yerinde ikamet gerekiyorsa, konaklanacak yere ait ikamet gideridir.

Zaruri Masraf Karşılığı: Görevlendirilen kişinin gerçek ikametgahından ayrılışıyla başlayıp, geçici görev yeri dâhil, yol ve konaklama dışındaki; yemek, taşıma, taksi, otopark, hamaliye vb. giderleri karşılamak üzere her gün için verilen ödemedir.

Organlarda görev alacakların harcırahları, Genel Kurullarca, Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilenlerin harcırah miktarları ise Yönetim Kurullarınca belirlenmektedir. Aynı ilden görev alanlar ile il içi görevlendirilenlere yalnız zaruri masraf karşılığı ödeme yapılmaktadır. Birlik ve Odalarda görevli İdare Müdürü ve diğer personel ile hukuk ve mali müşavire, Birlik veya Oda Merkezi dışındaki görevlendirmelerde, Yönetim Kurullarınca her yıl belirlenen miktarda; yol, konaklama ve zaruri masraf ödemesi yapılmaktadır.

Birliğin 12 inci Genel Kurulunda, Birlik organlarında il dışından görev alacaklara;

- Yol ücreti olarak; otobüs veya trenle ulaşımda o güzergâhtaki en yüksek bedelin, uçak bileti bedelinin veya binek otomobili kullanıldığında km. başına ortalama yakıt bedelinin(uçak ücretini geçemez) belge karşılığında ödenmesine,
- Konaklama olarak; talep halinde 4 veya 5 yıldızlı otelde konaklama ücretinin belge karşılığında ödenmesine,
- Zaruri masraf olarak, konaklamanın karşılanması halinde; o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 7 katı, konaklamanın ilgilinin kendi imkânları çerçevesinde karşılanması halinde; o yıl uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 11 katı, zaruri masraf karşılığı ödeme yapılmasına, günlük yemeğin de karşılanması durumunda; ödenecek gerçek zaruri masrafın o yıl uygulanan birinci bölge Asgari Muayene Ücretinin 4 katı olarak ödenmesine, (Asgari Muayene Ücreti: 20.86 YTL)
- Birlik organlarında görev alacaklardan il içinde ikamet edenlere; o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 5 katı zaruri masraf ödemesi yapılmasına,

• Yurt dışında yapılan görevlendirmelerde; yol ve konaklama ücreti belge karşılığı ödenecek zaruri masraf olarak o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 14 katı ödeme yapılmasına,

• Türk Dişhekimleri Birliği Komisyon ve Çalışma Gruplarında görev alanların ve Merkez Yönetim Kurulunun yurtiçinde görevlendirdiği kişilerin yol ve konaklama ücreti; belge karşılığında ödenmesine, komisyon ve çalışma gruplarına katılacaklara yarım günlük toplantılar için o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 4 katı, tam günlük toplantılar için 5 katı zaruri masraf ödenmesine,

karar verilmiştir.

Kararda da görüleceği üzere asgari muayene ücretine bağlı bir ödeme usulü belirlenmiş bulunmakta, ayrıca aynı il içindeki toplantılar içinde zaruri masraf karşılığı adıyla ödeme yapılmaktadır.

Örnek olarak, Merkez Yönetim Kurulu'nun 10-11 Haziran 2009 tarihli toplantısına katılanlara 2 gün için, Ankara'da oturanlara 5 muayene ücreti üzerinden net 208,6 TL, dışarıdan gelenlere 7 muayene ücreti üzerinden 292,04 TL ödeme yapılmıştır. Dışarıdan gelenlere ayrıca yol ve konaklama masrafı da ödenmektedir.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Birlik ve odalarda, oda organlarında görev yapanlar ile personele, diğer illerde görevlendirilmeleri halinde harcırah ödenmemektedir. Ancak seyahat ve görev süresince yapılan iaşe, ikamet ve yol masrafları fatura karşılığında aynen ödenmektedir. Bu ödemeler konusunda bir sınırlama söz konusu olmamakla birlikte, suni tohumlama geliri öncesi Birlik ve odaların gelirleri sınırlı olduğundan, fiili durumda çok yüksek tutarlı harcamalar yapılmadığı bildirilmiştir.

Türk Eczacıları Birliği

Birlik, Oda organlarında görev alanlar ile Birlik ve Oda çalışanlarına, ikamet ettikleri il dışında görevli oldukları günler için harcırah ödenmemektedir. Ancak, bu tür görevlendirmelerde, yol gideri, konaklama gideri ve yeme-içme gideri olarak yaptıkları harcamaların tümü belge karşılığında ödenmektedir. Dolmuş ücreti-hamal ücreti gibi belgeye bağlanması mutad olmayan harcamalar için ise ilgilinin beyanı esas alınmaktadır. Özel araçlarla seyahatte beyan edilen akaryakıt bedeli, yol gideri olarak karşılanmaktadır.

Yurt dışı görevlendirmelerde yol gideri ile görevlendirilen ülke için belirlenmiş 1 nci derece Devlet memurlarına ödenen gündelik miktarı ödenmektedir. Gerektiğinde olağanüstü durumlarda yönetim kurulu bu miktarın üzerinde ödeme yapabilmektedir.

Türkiye Barolar Birliği

Birlik organlarında görev yapanlarla diğer personelin yurt içi ve yurt dışı harcırahlarına ilişkin esas ve usuller "TBB Harcırah Yönergesi" ile düzenlenmiştir. Yönerge ile geçici görevli

yönetici ve personele, yol gideri, konaklama gideri ve gündelik ödenmektedir. Gündelik tutarları her yıl Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Konaklama gideri üst yönetim için sınırlama olmaksızın, diğer personel için ise yurt dışında günlük harcırah tutarı kadar, yurt içinde ise Yönetim Kurulu veya Başkanlık Divanınca belirlenen kalitedeki otel giderleri ödenmektedir. Yol parası olarak üst yönetim yurt içinde 1.sınıf, yurt dışında "Business Class" diğer personel için yurt içinde mutad taşıt, yurt dışında " Ekonomik Sınıf" olarak tespit edilmiştir.

Türkiye Noterler Birliği

Yurt içindeki geçici görevlendirmelerde ikamet yevmiyesi ve yol masrafı ödenmekte, ayrıca otel parası verilmemekte; yurt dışında ise otel ve yol masrafları fatura karşılığı ödenmekte ayrıca günlük 100 Euro harcırah verilmektedir. Yurt içinde yolculuk karşılığı bilet ücreti ödenmekte, yolculuğun özel otomobille yapılması halinde km. başına 0,77 TL , belge yoksa yol parası olarak her 100 km için 25 TL verilmektedir. 2009 yılı için yurt içinde ödenen ikamet yevmiyesi tutarları aşağıda gösterilmiştir:

Kongre Üyeleri, Birlik Başkanı, Yönetim ve Disiplin Kurulu Üyeleri363 TL

Oda Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeleri ve diğer Noterlere 181,5 TL

Personele ise ikamet yevmiyesi ve belge karşılığı yol gideri ödenmekte olup, yevmiye tutarları Birlik Yönetim Kurulunca aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Denetçiler 250 TL

Genel Sekreter, Gen.Sek.Yrd., Hukuk İşleri Müdürü, Danışmanlar 363 TL

Müdür, Müdür Yrd., Avukatlar 125 TL

Diğer Birlik ve Noter Odası personeli 100 TL

Türkiye Bankalar Birliği

Personele ödenecek harcırahlar "Seyahat Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Personelin yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelerinde, fiilen harcanan tutarlar fatura karşılığı ödenmektedir. Personel harcırah ödemesi açısından üç kademeye ayrılmış ve limitler belirlenmiştir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelerde, "Harcırah Yönetmeliğine" göre ödeme yapılmaktadır. Yurt içi seyahatlerde fatura karşılığı gerçek seyahat giderleri ödenmektedir. Kendi aracı ile seyahat edenlere, benzin faturası yanında, her 10 km için 1 litre süper benzin tutarının % 25'i oranında araç yıpranma payı ödenmektedir.

Yurt dışı seyahatlerde fatura karşılığı ödenmektedir. Ancak ödenecek miktarlara sınır getirilmiştir.

Başkan, Yönetim Kurulu ve Genel Sekreter; Otel: 300 Euro (Her gün için), Yemek: 100 Euro (Her gün için), Taksi: Fişteki miktar, Diğer: Belgesiz harcamalar için 30 Euro veya 40 USD (Her gün İçin)

Uzmanlar için otel 125 Euro, yemek 75 Euro ile sınırlanmış, diğer uygulama aynıdır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Yöneticilere ve personele ödenecek harcırahlar "Mali ve Muhasebe Statüsü"'ne göre iki ayrı usulle tespit edilmektedir. Birinci usulde belgelenen masrafların tamamının ödenmesi, ikinci usulde belirlenen günlük harcırahın ödenmesi. Harcırah miktarlarının Devlet memurları için belirlenmiş miktarları aşamayacağı da hükme bağlanmıştır. Görevlendirmelerde hangi usulün uygulanacağına yönetim kurulu karar vermektedir. Belgelenemeyen harcamalar (bahşiş, şehir içi otobüs ücreti gibi) için sarf kâğıdı kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, meslek kuruluşlarında harcırah uygulamaları genel olarak geçici görevlendirmelerde yapılan masrafın tümüyle karşılanması esası üzerine düzenlenmiştir. Bu çerçevede fatura karşılığı ödeme uygulamaları olduğu gibi bazı ölçü ve kıstaslara göre yol parası, konaklama ve yevmiye ödemeleri de yapılmaktadır.

Yukarıda da anlatıldığı üzere kamu görevlilerine yapılan ödemelere göre oldukça yüksek ödeme tutarları da bulunmaktadır.

Kamu görevlilerine yapılan ödemelerin de zaman sıkıntılara yol açtığı ve ayrıca bunların kamu misafirhanelerinden yararlandıkları göz önünde bulundurulduğunda meslek kuruluşlarında daha yüksek tutarlar ödenmesi makul görülmektedir.

Ancak bazı meslek kuruluşlarındaki fatura karşılığı ödeme yapılması ve limit uygulanmaması nedeniyle istismar tehlikesi görüldüğünden;

Öneri 38- Meslek kuruluşu organlarında görev alanlar ile kuruluş personelinin yurt içi ve yurt dışı geçici görevlendirmelerinde ödenecek harcırah ve benzeri ödemelere ilişkin genel esasların belirlenmesi ve yurt içi ve yurt dışı için ayrı ayrı olmak üzere üst limitler konulması,

önerilmektedir.

N- MESLEK KURULUŞLARI VE REKABETE UYUM

Günümüz ekonomik sisteminde rekabet çok yönlü ve her alanda etkisi görülen bir nitelik kazanmıştır. Rekabeti sınırlayan tüm engellerin kaldırılması ve rekabetçi piyasaların güçlendirilmesi tüm dünyada önem kazanmış, bu doğrultuda rekabeti korumaya yönelik düzenlemeler yapılmış ve müesseseler oluşturulmuştur. Bu durum uluslararası sözleşme ve uygulamalarla da küresel bir boyut kazanmıştır. Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi rekabetin sağlanmasına yönelik mekanizmalar artık yalnız ulusal ölçekte değil bölgesel veya küresel ölçekte teşkil edilmektedir. Diğer yandan, rekabetin sağlanması kadar, haksız rekabetin

önlenmesi de meslek kuruluşları ve bunların mensupları bakımından önemli ve gereklidir. Sektör veya mesleklerin rekabetçi niteliği veya haksız rekabetin önlenmesi bakımından müdahalelerin gerekliliği farklılık göstermektedir. Bazı meslekler bakımından bu hususlar daha da önemli görülmektedir.

Ayrıca, haksız rekabet belli ölçüde daha çok muayyen bir işi veya mesleği icra edenleri ve bunların meslek örgütlerini ilgilendirirken (dolaylı olarak toplumu veya tüketicileri, devleti veya ilgili kamu otoritelerini), rekabet ihlalleri meslek mensupları ile tüketiciler arasındaki çıkar çatışmasına neden olmakta, dolayısıyla toplumun daha geniş kesimlerini etkilemektedir. Meslek kuruluşlarının Rekabet Kurulu veya yargı önünde uyuşmazlık konusu olan düzenleme ve uygulamaları çoğunlukla rekabet ihlallerine (giriş kısıtlamaları, ücret tarifeleri, belli konularda yapılan protokol ve sözleşmeler gibi) ilişkindir. Meslek mensupları arasında "haksız rekabeti" önlemeye yönelik düzenlemeler ve bu amaçla yapılan uygulamalarda aynı ölçüde uyuşmazlık veya tartışma bulunmamaktadır.

Rekabet ihlalleri birçok meslek/iş/sektör alanında görülebilmektedir. Ancak, profesyonel veya serbest meslekler olarak kabul edilen bazı mesleklerde bazı rekabet ihlalleri daha sık görülmektedir. Belli ölçüde bu tür mesleklerin doğasından kaynaklanan bu durum, müdahale edilmediğinde veya kabul edilebilir bir seviyeye getirme amacıyla sınırlandırılmadığında ekonomik ve sosyal bakımdan önemli sonuçlar doğurabilmektedir.

Rekabet konusunun bu keyfiyeti ve meslek kuruluşlarının Rekabet Kurumu kararlarıyla da sabit olan çeşitli rekabet ihlalleri meslek kuruluşlarının rekabet mevzuatı karşısındaki durumunun da değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Rekabet Kurumu'nun kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları hakkında verdiği kararlardan anlaşıldığı üzere, Kurul meslek mensuplarını (gerçek veya tüzel kişiler) 4054 sayılı Kanun anlamında, "teşebbüs"; bunların üyesi oldukları meslek kuruluşları veya üst kuruluşlarını ise "teşebbüs birliği" kabul etmektedir. Bu çerçevede meslek kuruluşlarının düzenleme, karar ve uygulamaları rekabet mevzuatına uygunluk yönünden değerlendirilmektedir.

"Serbest meslek" kavramı mevzuatımızda da yer almaktadır. "Serbest meslek" çeşitli kanunlarda tanımlanmış bulunmaktadır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (md. 65) "serbest meslek faaliyetini"; *"sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılması"* biçiminde tanımlamıştır. Kanunda *"her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar"* ise serbest meslek kazancı olarak tanımlanmıştır. Vergi odaklı bu tanım belli ölçüde serbest meslek faaliyetinin tanım ve özelliklerini ortaya koymaktadır.

Kanun Koyucu serbest meslek faaliyeti ve serbest meslek kazancını tanımladıktan sonra "serbest meslek erbabının" kim olduğunu düzenlemiştir. Buna göre, serbest meslek faaliyetini mutat meslek halinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek faaliyetinin yanında

meslekten başka bir iş veya görev ile devamlı olarak uğraşılması bu vasfı değiştirmemektedir. Gelir Vergisi Kanununun 66. maddesi uygulaması bakımından;

- Gümrük Komisyoncuları, bilumum borsa ajan ve acentaları, noterler, noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar,
- Bizzat serbest, meslek erbabı tarifine girmemekle beraber serbest meslek erbabını bir araya getirerek teşkilat kurmak veya bunlara sermaye temin etmek suretiyle veya sair suretlerle serbest meslek kazancından hisse alanlar,
- Serbest meslek faaliyetinde bulunan kollektif ve adi şirketlerde ortaklar, adi komandit şirketlerde komanditeler,
- Dava vekilleri, müşavirler, kurumlar ve tüccarlarla serbest meslek erbabının ticarî ve mesleki işlerini takip edenler ve konser veren müzik sanatçıları,
- Vergi Usul Kanununun 155 inci maddesinde belirtilen şartlardan en az ikisini taşıyan ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanlar (Şartlardan en az ikisini taşımayanlar ile köylerde veya son nüfus sayımına göre belediye içi nüfusu 5.000'i aşmayan yerlerde faaliyette bulunanların bu faaliyetlerine ilişkin kazançları gelir vergisinden muaftır)

bu işleri dolayısıyla serbest meslek erbabı sayılmaktadırlar.

Görüldüğü gibi gelir vergisi uygulamasında serbest meslek faaliyeti ve serbest meslek erbabının tanımı geniş bir kapsama haiz olup, profesyonel meslekler dışındaki mesleki faaliyetleri de kapsar niteliktedir.

"Serbest meslek" kavramı yanında, konuyla bağlantılı diğer bir kavram da "profesyonel meslek" kavramıdır. Avukatlık, tabiplik, diş tabipliği, eczacılık, mimarlık, mühendislik, muhasebecilik gibi meslekler profesyonel meslekler olarak kabul edilmektedir. Profesyonel meslekleri/hizmetleri diğerlerinden ayırt eden temel hususlar şöyle açıklanabilir: "Mal veya hizmet arzına dayanan sıradan faaliyetler genellikle kısa sürede öğrenilebilir. Profesyonel hizmetler, faaliyet için gerekli olan bilgi ve tecrübe miktarının fazla olması noktasında sıradan faaliyetlerden hemen ayrılırlar. Profesyonel hizmet faaliyeti, uzun eğitim sürecine dayanan özel uzmanlık ve muhakeme kabiliyeti gerektirir" (Özden, 2004:1).

Bununla birlikte, mesleki donanımın edinmesindeki süreyi tek kriter olarak kabul etmemek gerekir. Çünkü profesyonel meslek olarak görülmeyen birçok mesleğin çoğu zaman uzun bir süreyi kapsayan uygulamalı eğitim ve tecrübeyle edinildiği de bilinmektedir. "Profesyonel meslekleri diğerlerinden ayıran bir diğer nokta ise, sundukları hizmetin oldukça teknik nitelikli olması sebebiyle, hizmetten yararlananların hizmetin kalitesi hakkında muhakeme imkânlarının bulunmamasıdır" (Özden, 2004:1).

Profesyonel mesleklerin bu niteliği toplum ve bu meslekleri icra edenlerden hizmet satın alan bireyler bakımdan önemli sonuçlar doğurmaktadır. Hizmetin kalitesi konusunda fikir

yürütemeyen, bu konuda yeterli teknik bilgiye sahip olmaması nedeniyle aldığı hizmetin sağlıklı, kaliteli ve beklediği nitelikte olup olmadığını bilemeyen bireyler profesyoneller karşısında çaresiz ve yalnız kalmaktadırlar. Çünkü taraflar arasında "asimetrik bilgi" sorunu (Özden, 2004:13) vardır.

Çoğu kez hizmeti sunan ile hizmetten yararlananın hizmetin muhtevasına ilişkin bilgi seviyeleri arasında farklılıklar vardır. Tarafların bilgi düzeyi ve konuya hakimiyetleri aynı seviyede değildir. İşte tam bu noktada meslek kuruluşlarının devreye girmesi ve düzeni sağlaması gerekmektedir. Aldığı hizmetin niteliği konusunda kuşkuya düşen kişilere meslek kuruluşlarının tarafsız bir şekilde hizmet vermesi ve konuyu açıklığa kavuşturması gerekmektedir. Böyle bir otokontrol mekanizması meslek ahlakının korumasına, mesleki disiplinin sağlanmasına ve tarafların hak kaybına uğramamasına imkân sağlamaktadır. Bu durum ise sadece hizmetten yararlananları değil, işini kurallara, standartlara ve ahlaki kaidelere uygun bir şekilde yapan meslek sahiplerini de korumaktadır.

Hukuki sorumluluk ve kalite standartları ile ilgili kuralların belirlenmesi, disiplin mekanizmalarının oluşturulması, profesyonel mesleklerdeki asimetrik bilgiden kaynaklanan sorunları çözme konusunda (Özden, 2004:15) önemli katkılar sağlamaktadır.

Regülasyon devlet tarafından yapılabileceği gibi, profesyonel meslek birlikleri tarafından "kendi kendini düzenleme" olarak ifade edilebilecek "otoregülasyon" şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir. Her koşulda, profesyonel mesleklere yönelik olarak yapılan regülasyon, mesleğe girecek kişi sayısı, profesyonellerin müşterilerinden talep edecekleri ücret miktarı, profesyonel hizmet verecek olan teşebbüslerin örgütsel yapılanması, reklam verme özgürlüğü ve profesyonellerin verebilecekleri hizmet miktarı gibi rekabete ilişkin birçok parametreyi etkilemektedir. Bu nedenle profesyonel mesleklere ilişkin olarak belli düzeyde bir regülasyon ihtiyacı ile rekabet kuralları arasında potansiyel bir çatışma bulunmaktadır (Elçin, 2006:30).

Mesleki standartların belirlenmesi, bunlara uyulup uyulmadığının izlenmesi, denetim ve yaptırım mekanizmalarının ihdası ve bunların hassas bir şekilde işletilmesi sorunları en aza indirecektir. Hizmetten yararlananların bilinçlendirilmesi de diğer bir araçtır. Bu noktada bu düzenlemelerin hangi merciler tarafından yapılacağı ve uygulanacağı sorusu önem kazanmaktadır. Mesleki regülasyon devlet tarafından mı yoksa meslek mensuplarının üyesi bulunduğu meslek örgütleri tarafından mı yapılacaktır? Aynı sorun regülasyon dışında etik kurallara uyumun izlenmesi ve müeyyidelerin uygulanması bakımından da geçerlidir.

Mesleki regülasyonun ve bununla bağlantılı olarak disiplin mekanizmalarının işletilmesinin devlet yerine meslek örgütlerine bırakılması düşünülebilir. Birçok ülkede belli ölçüde bu yöntem uygulanmaktadır. Fakat, uygulamada etkinliğin sağlanması ve kamu yararının korunması bakımından mesleki regülasyonun tek başına meslek örgütlerine bırakılmasının bazı

mahzurları da söz konusu olabilmektedir. Devletin de kamu otoritesi olarak bu mekanizmalarda özellikle düzenleyici olarak ve sistemin işleyip işlemediği konusunda izleme/denetleme fonksiyonuyla yer alması sistemin etkinliği bakımından yarar sağlayabilir.

Profesyonel meslek sahipleri toplum içindeki saygın konumları ve yüksek gelir düzeyleri ile dikkat çekerler (Özden, 2004:1). Bu kişiler icra ettikleri işten, mesleklerinden kaynaklanan bir itibara ve prestije sahiptirler. Toplum içinde bu yönleriyle öne çıkarlar. Mesleğin kendisinden kaynaklanan saygınlık meslek mensuplarına toplum içinde ayrıcalıklı bir statü sağlar. Bunun doğal sonucu olarak bunların meslek örgütleri de aynı şekilde toplumsal hayatta önemli işlevler üstlenirler.

Türkiye'de profesyonel mesleklere/hizmetlere ilişkin regülasyon, Anayasa'nın 135 inci maddesine istinaden kurulmuş bulunan meslek kuruluşları eliyle yapılmaktadır. Meslek kuruluşları, bu yönleriyle "profesyonel meslek birlikleri" (Özden, 2004:2) olarak da adlandırılmaktadırlar. Yalnız, mesleki regülasyonun yalnızca bu kuruluşlara bırakılmadığı da bir gerçektir. Türkiye'de bu konuda gerek çeşitli kamu idareleri gerekse özel hukuk hükümlerine tabi olarak kurulmuş bulunan meslek örgütlerinin de çeşitli işlevler üstlendikleri bilinmektedir. Ayrıca bu konuda meslek kuruluşları bakımından uygulama birliği yoktur. Bazı meslek kuruluşları bu konularda daha özerk iken bazılarında merkezi idarenin vesayeti daha sıkıdır.

Pek çok meslekte mesleki yeterliliğe ve meslek ahlakına ilişkin kurallar, standartlar bulunmaktadır. Bu kurallar genellikle sadakat, yeterlilik, güvenilirlik ve sır saklama gibi niteliklerle ilgidir. Bu temel konuların yanında, mesleki faaliyetin kontrolü, rekabetin önlenmesi, reklamın yasaklanması gibi konular da meslek ahlak kuralları kapsamında değerlendirilebilmektedir (Özden, 2002:17).

Profesyonel mesleklere ilişkin olarak sıklıkla karşılaşılan, potansiyel olarak rekabeti kısıtlayıcı nitelikteki regülasyonlar beş ana kategoride toplanabilmektedir (Elçin, 2006:30):

- Fiyat tespiti,
- Tavsiye fiyat,
- Reklam düzenlemeleri,
- Giriş koşulları, kısıtlamalar ve korunan haklar,
- İş yapısına ilişkin düzenlemeler ile disiplinler arası uygulamalar.

Mesleki regülasyonların (faaliyet tarzı, ücret tarifeleri, yasaklar) bir kısmı tüketicilerin korunması ve kalitenin sağlanmasından ziyade mesleği icra edenlerin menfaatlerinin korunmasına hizmet eden araçlar olarak görülmektedir. Halbuki bunların daha zayıf durumda olan tüketicileri, bireysel hizmet alıcılarını da koruyacak şekilde tasarlanması gerekmektedir (Özden, 2002:69).

Profesyonel mesleklere ilişkin düzenlemelerin, bir başka deyişle "mesleki regülasyonun" meslek mensuplarının çıkarlarına mı yoksa kamu yararına mı hizmet ettiği sık tartışılan bir

konudur (Özden, 2002:18). Bu düzenlemelerin kimisinin rekabeti engellediği ve fiyatları yükselttiği kabul edilmektedir. Toplum ve hizmetten yararlananlar açısından sağlanan bazı faydalar bulunmakla birlikte, bunun her zaman tüm mesleki kurallar bakımından geçerli olduğunu söylemek zordur. Bu itibarla, meslek mensupları ile hizmetlerden yararlananlar arasında dengenin sağlanması bakımından düzenleme yetkisinin yalnızca meslek kuruluşlarına bırakılmamasının, mesleki kuralları koyan ile uygulayan otoritelerin birbirinden ayrı olmasının ve konuyla ilgili tüm aktörlerin temsilcilerinin düzenleme sürecine aktif katılımının sağlanmasının sakıncaları azaltacağı (Özden, 2002:18) öne sürülmektedir.

Mesleki regülasyon, profesyonel hizmet kalitesinin temini bakımından kaçınılmaz olarak görülmektedir. Kamu yararı adına, ahlaki standartların ve davranış kurallarının belirlenmesi ile mesleki yeterlilik düzeyinin yüksek olmasının gerekliliği de bunu zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte, mesleki regülasyonunun iktisadi rekabeti engelleyici nitelikte olmaması, rekabetin geliştirilmesi ve profesyonel hizmet standartlarının yükseltilmesi amaçlarını birlikte gerçekleştirecek bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Profesyonel mesleklerde mesleki regülasyonunun gerekli olduğu tartışmasızdır fakat, bunu kim yapmalı ve kapsamı ne olmalıdır soruları önem kazanmaktadır (Özden, 2004:9).

Özden'e göre, mesleki kurallar zaman zaman fiyat rekabetinin ve reklamın kontrolü veya önlenmesine hizmet ederek, tamamen ticari nitelikli meselelere müdahale eder. Yapısal olarak rekabetçi olan profesyonel hizmet sektörlerini birer kartel haline sokan bu düzenleyici işlem ve eylemler; hizmet kalitesini artırarak tüketicileri korumak yerine meslek mensuplarını korumaktadır (Özden, 2004:9).

Profesyonel mesleklerde mesleki unvanların kullanımı belli esaslara bağlanmıştır. Profesyonel meslek unvanları ancak belli şartları taşıyan ve kayıt altına alınan kimselerce kullanılabilmektedir. Bu konu meslek kuruluşlarınca da sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Mesleğe/piyasaya giriş konusunda rekabeti sınırlayan bazı engeller getirilebilmektedir. Bu konudaki rekabet ihlalleri ve meslek kuruluşlarınca getirilen kısıtlamalar kişiler ve toplumun geneli bakımından bazı olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu alandaki rekabet kısıtlamalarını yalnızca mesleğe/piyasaya giriş bakımından dar anlamıyla değil, aksine meslek mensupları arasında çeşitli nedenlerle yapılan ayrımcı/kısıtlayıcı (örneğin bazı işlerin yalnızca meslek kuruluşlarınca belirlenen koşulları sağlayan meslek mensuplarınca yapılabilmesi gibi) düzenleme ve uygulamaları da içerecek şekilde geniş manasıyla düşünmek gerekmektedir.

Öte yandan, profesyonel mesleklerde fiyat rekabetinin olmaması ve reklam yasağı gibi hususlar bu hizmetlerden yararlananlar aleyhine işleyebilmektedir. Rekabetin olmaması hizmet fiyatlarının yüksekliğine neden olabilmektedir. Meslek birlikleri vasıtasıyla üyeler açısından bağlayıcı olan ücret tarifelerinin belirlenmesi, faaliyet şekline ilişkin sınırlamalar ve reklam yasakları Türkiye'de profesyonel mesleklerdeki en sık rastlanan rekabet kısıtlamaları olarak

görülmektedir (Özden, 2002:16). Bazı meslek birliklerine özel kanunlarla verilen bu yetkiler "rekabete aykırı yasal yetkiler" olarak değerlendirilmektedir (Özden, 2002:58). Meslek birliklerine kuruluş kanunlarıyla verilen bu gibi yetkiler daha sonra çıkarılan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümlerine aykırı bulunmaktadır. 4054 sayılı Kanunun kendisinden önceki tarihli genel ve özel nitelikli kanunlardaki rekabete aykırı bütün hükümleri ilga ettiği öne sürülmektedir. Bu Kanundan sonra yürürlüğe konulan kanunlardaki hükümler bakımından da bu hükümlerin Anayasa'ya (167 nci madde) uygunluğunun itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesince denetlenmesinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. (Özden, 2002:66). Rekabet hukuku doktrininde bu konuda farklı görüşler bulunmakla birlikte, meslek kuruluşlarına kanunlarla verilen bazı yetkilerin rekabet hukuku bakımından inceleme konusu yapılıp yapılamayacağının tartışmalı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Uyulması zorunlu ücret tarifeleri rekabete en çok zarar veren mesleki düzenlemeler olarak değerlendirilmekte ve bu uygulamalar (Özden, 2002:18; 68) hem rekabet ilkesine hem de kamu yararına aykırı görülmektedir. Zaten Rekabet Kurulu tarafından meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak karara bağlanan rekabet ihlallerinin büyük çoğunluğu uyulması zorunlu asgari ücret tarifelerine ilişkindir.

Rekabet Kurulu açık kanuni dayanağı olmaksızın meslek kuruluşlarınca yapılan idari düzenlemelere istinaden uygulanan asgari ücret tarifelerini (örneğin TMMOB Kararı) 4054 sayılı Kanuna aykırı bulmakta, bu uygulamalarla ilgili olarak meslek kuruluşlarına çeşitli müeyyideler uygulamakta ve gerekli düzeltici önlemler alınarak rekabet mevzuatına aykırı uygulamalara son verilmesine karar vermektedir. Rekabet Kurulu, konuya ilişkin karar ve görüşlerinde belirttiği üzere azami fiyat tarifesi uygulamalarını 4054 sayılı Kanuna aykırı bulmamakta ayrıca belli durumlarda rehber niteliği taşıyan tarife uygulamalarının (rehber fiyat tarifesi) gerekli ve yararlı olduğunu belirtmektedir.

Meslek kuruluşlarınca uygulanan ücret tarifelerinin doğrudan kendi kuruluş kanunlarından kaynaklandığı durumlarda, iki kanun (4054 sayılı Kanun ve meslek kuruluşlarına ilişkin kuruluş kanunu) arasında bir uyumsuzluktan söz edilmekte ve gerekli kanuni değişikliklerin yapılmasını teminen TBMM, Başbakanlık ve ilgili bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulması kararlaştırılmaktadır.

Örneğin, Rekabet Kurulu, TMMOB Kararında (22.01.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı Karar), 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 168 inci maddesi, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunun 28/2 maddesi, 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunun 36/f maddesi, 3224 sayılı Diş Hekimleri Odaları ve Birliği Kanunun 26/e maddesinde ilgili meslek kuruluşlarına Kanun Koyucu tarafından asgari ücret belirleme yetkisi verildiğinden söz ederek, bu hususta Rekabet Kurumunun gerekli çalışmaları

yaparak bu Kanunlarda gerekli düzeltmelerin yapılması için ilgili mercilere 4054 sayılı Kanunun 27/g maddesi uyarınca görüş bildirileceğinin tabii olduğunu ifade etmiştir.

İki halde de meslek kuruluşlarının düzenleme ve uygulamaları ile rekabet mevzuatı arasında bir çelişki veya aykırılık söz konusu olmaktadır. Kuşkusuz ücret tarifeleri belirlemenin toplum ve bireyler bakımından sağladığı bazı avantajlar bulunmaktadır. Ancak, tüm yönleri, sonuçları ve etkileri açısından bakıldığında rekabet ihlallerinin tüketiciler aleyhine sonuçlandığı söylenebilir.

Rekabet Kurulunun asgari ücret tarifelerine ilişkin kararları meslek mensupları ve meslek kuruluşları tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Kuruluş kanunlarında ücret tarifesi/fiyat belirleme konusunda yetki verilen meslek kuruluşları ve üst kuruluşları bunun kendilerine kanunun tanıdığı bir yetki olduğunu ve meslek ahlakının korunması, standartlara uygun ve kaliteli hizmet sunumu ile haksız rekabetin önlenmesi bakımından gerekli olduğunu ve bunun çoğu zaman hizmetten yararlananlar açısından da yararlı olduğunu ifade etmektedirler. Kuruluş kanunlarında açık düzenleme bulunmayan kuruluşlar ise bunun Anayasa ve yasalardaki genel hükümler çerçevesinde yürürlüğe konulan idari düzenlemelerine dayandırmakta ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak bu tür tasarruflarda bulunmalarının en temel işlevleri arasında yer aldığını belirtmektedirler. Rekabet Kurulu kararları sonrasında kuruluş yasalarında gerekli değişiklikler yapılarak ücret tarifelerinin yasal hale getirilmesi yönünde girişimlerde bulunan meslek üst kuruluşları (örneğin, TMMOB) da olmuştur. Hatta bazı Rekabet Kurulu kararlarında görüleceği üzere, bazı meslek kuruluşları, Anayasanın 135 inci maddesine istinaden kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsünde bulunmaları yönüyle 4054 sayılı Kanun kapsamına girmedikleri, dolayısıyla "teşebbüs birliği" şeklinde değerlendirilemeyeceklerini ifade etmişlerdir.

Bu konuda meslek kuruluşlarının işlevleri ve nitelikleri bakımından aynı kategori ve durumda olmadıkları, bu nedenle tüm mesleklerin ve meslek kuruluşlarının rekabet mevzuatı karşısında aynı şekilde değerlendirilmemesi gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Örneğin, Rekabet Kurulunun Türkiye Barolar Birliğine ilişkin kararı üzerine bir meslek mensubu tarafından kaleme alınan makalede avukatlığın, baroların ve Barolar Birliğinin diğer meslek ve meslek örgütlerinden farklı niteliklere sahip olduğu ve bu nedenle de ücret tarifesi uygulamasının rekabet ihlali olarak görülmemesi gerektiği ve bunun gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Sayman'a göre (Sayman, 2004), barolar ve Türkiye Barolar Birliği nitelikleri ve işlevleri bakımından meslek kuruluşları değillerdir. Tıpkı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi yargının kurumlarıdırlar. Kanunda bu kuruluşların meslek kuruluşu olarak tanımlanmış olması baroların temel niteliklerini ve işlevlerini değiştirmez. Barolara ilişkin bir uygulama yapılırken, uygulamanın "yargı kurumlarının" temel niteliğine ve işlevine aykırı olmaması gerekir. Barolar

ve Barolar birliğinin niteliği ve işlevine ilişkin bu genel hatırlatmayı yapan Sayman, bu çerçevede Rekabet Kurulunun Türkiye Barolar Birliğinin Avukatlık Kanunu'nun 168 inci maddesine istinaden hazırladığı avukatlık ücretinin asgari hadlerini gösteren tarifeyle 4054 sayılı Kanunu ihlal ettiği yönündeki kararını irdelemektedir.

Sayman, Rekabet Kurulunun meslek örgütlerinin ücret tarifeleri düzenlemelerini haklı gerekçelerle 4054 sayılı Yasanın 4. maddesine aykırı bulduğunu belirttikten sonra, Rekabet Kurulunun yaklaşımını baroların ve Barolar Birliğinin niteliği ve işlevi dolayısıyla eleştirmektedir. Avrupa Adalet Divanının Şubat 2002 tarihli "Wouters" kararındaki *"Bazı kurallar ve düzenlemeler mesleğin kendi bünyesinde mündemiçtir. Bu özgün deontoloji kuralları olmazsa meslek temel niteliğini ve işlevini yitirir. Bu nedenle, söz konusu kural ve düzenlemeler rekabet kurallarının ihlali olarak değerlendirilemez."* ifadesine atıf yaparak Rekabet Kurumunun yaklaşımının yanlış olduğunu vurgulamaktadır (Sayman, 2004).

Sayman son olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır (Sayman, 2004):

"1. Baroları ve TBB'yi meslek kuruluşları sıfatlarıyla, avukatı serbest meslek sahibi sıfatıyla "teşebbüs birlikleri" ve "teşebbüs" saymak, anılanların varlık nedenlerini, yargının işlevselliğinde kurumsal niteliklerini anlamamak demektir ve farkına varmadan demokratik, adil yargının inkarına yol açarak toplumun demokratik örgütlenmesini baltalayan anlayışa zemin hazırlamaktadır. Baroları, TBB'yi, avukatları 4054 sayılı Yasa'nın 3 üncü maddesi kapsamında ele almak ve bunların Avukatlık Kanunu tarafından açıkça verilmiş yetkiye dayanarak gerçekleştirdikleri uygulamaları rekabet kurallarına uygunluk/aykırılık ölçütüyle değerlendirmek demokrasi hukukunda doğru ve haklı değildir.

2. TBB tarafından hazırlanan avukatlık asgari ücret tarifesi, avukatın günümüz işleviyle tarih sahnesine çıkmasını sağlayan, yargı tarihini belirleyen mücadelelerle elde edilmiş, avukatlığın bünyesinde mevcut, yok edilirlerse bünyeyi işlevsizleştirecek olan, biri diğerinin doğal sonucu, uzantısı ve tamamlayıcısı iki kurumdan birinin, "ücret talep hakkının" vazgeçilmez güvencesidir. Bu nedenle "avukatlık asgari ücret tarifesi", diğer mesleklere ilişkin ücret tarifelerinden farklı olarak, 4054 sayılı Yasa'nın 4. maddesi kapsamında rekabet kurallarına aykırı sınırlayıcı ve kısıtlayıcı düzenleme olarak kabul edilemez.

3. Rekabet Kurulu, konuya ilişkin özgün bir araştırma ve çalışma yapmadan, meslek odalarına ilişkin uygulamalar paralelinde aldığı 13.11.2003 tarihli kararını değiştirmelidir.

4. Başta gerçekleştirdiği uygulama Kurul'un kararına konu olan TBB ve barolar olmak üzere avukatlar, Kurul'un kararını değiştirmesi için gerekli ve etkili çalışmaları yapmakla yükümlüdürler. Tartışılan herhangi bir asgari ücret tarifesi, sıradan bir kısıtlayıcı düzenleme değil, avukatın ücret talep hakkını güvence altına alan "avukatlık" asgari ücret tarifesidir. Değiştirilmesi istenen, avukatın varlık nedeni kimliğinin dokunulmaması gereken güvencesidir."

Ayrıca tüm meslek kuruluşları rekabet ihlallerini benzer gerekçelerle savunmakta ve hukuki görmektedir. Hatta bu tür uygulamaların hukuki dayanağını güçlendirmek için yeni yasal düzenlemeler yapılmasını talep etmektedir. Diğer taraftan, Rekabet Kurulu meslek kuruluşlarının bazı uygulamalarını 4054 sayılı Kanun kapsamında rekabet ihlali olarak görmekte ve ihlallere son verilmesi yönünde karar vermektedir. Bu itibarla her halükarda meslek kuruluşları ve rekabet konusunda uygulamada önemli sorunlar ve uyuşmazlıklar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sorunların/uyuşmazlıkların bir kısmı 4054 sayılı Kanun ile meslek kuruluşlarının kanunları arasındaki çelişik düzenlemelerden, bir kısmı da meslek kuruluşlarının açık yasal dayanak olmaksızın meslek mensuplarının çıkarlarını korumak için yaptığı düzenlemelerden kaynaklanmaktadır.

Kendilerini çoğu kez sivil toplum kuruluşu olarak tanıtan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kimi durumlarda da kamu hizmeti yapan kamu kurumu olarak nitelendirmektedirler. Örneğin, bu kuruluşların rekabet hukuku uygulamalarına tabi tutulduklarında ilk olarak dile getirdikleri savunma noktası, "kendilerinin kamu hizmeti yapan kamu kurumu oldukları" hususudur (Özden, 2004:8). Bundan dolayı, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları "kamu yararından ziyade kendi üyelerinin menfaatlerini gözeten" kuruluşlar olarak da (Özden, 2004:8) nitelendirilebilmektedir.

Rekabet Kurumu'nun TMMOB kararında (22.01.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı Karar) belirtildiği üzere AB Komisyonu çeşitli kararlarında meslek birliklerinin asgari fiyatları belirlemesi rekabet ihlali olarak kabul etmiştir. Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerin rekabet otoritelerince de benzer nitelikli kararlar alındığı anlaşılmaktadır. Komisyon, serbest meslek hizmetleri fiyatlarının kanunla belirlenmesi halinde üye ülkeler hakkında ATAD'a başvurmaktadır. ATAD da bu tür düzenleme ve uygulamaları AB Kuruluş Anlaşmasındaki yükümlülüklere aykırılık olarak değerlendirmekte ve karara bağlamaktadır.

Avrupa Birliği ve OECD'ye üye ülkelerin çoğunda ve ABD'de rekabet hukuku profesyonel meslek birliklerine de uygulanmaktadır. Son yıllarda AB veya OECD üyesi ülkelerde profesyonel hizmet faaliyetlerine rekabet hukuku kurallarının uygulanması konusunda büyük değişimler yaşandığı görülmektedir. Bu çerçevede, profesyonel hizmet pazarlarının diğer tüm mal ve hizmet pazarlarından farklı olduğu ve bu pazarlarda rekabete yer olmadığı görüşü önemli ölçüde terk edilmiştir. Buna karşılık giderek güç kazandığı görülen yaklaşım, rekabet kurallarının profesyonel hizmet pazarları dâhil tüm pazarlarda eşit koşullarda –her pazarın kendine özgü dinamikleri de göz önünde bulundurulmak kaydıyla- uygulanması gerektiği şeklindedir. Diğer yandan, bir endişe kaynağı olarak önemini koruyan profesyonel hizmetlerde kalite ve etik kurallar konusundaki çabaların ise amaçlanan düzeylerin elde edilmesi için rekabeti daha az kısıtlayıcı mekanizmaların geliştirilmesine kaydırıldığı görülmektedir (Elçin, 2006:51). Dolayısıyla mesleki hizmetlerde kalite ve etik kurallara uyumu sağlayıcı mesleki denetim

uygulamalarından ödün vermeksizin, rekabeti ihlal edici uygulamaların sınırlandırılarak tüketici haklarının korunmasının yolu açan yeni yaklaşımlar üzerinde durmak gerekmektedir.

Sonuç olarak meslek kuruluşlarının 4054 sayılı Kanun kapsamına giren düzenleme, karar ve uygulamalarının yeniden değerlendirilmesi, doğrudan kendi kuruluş kanunlarından kaynaklanan uygulamalar dâhil olmak üzere rekabet ihlallerinin gözden geçirilmesi ve bunları giderici düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu amaçla;

Öneri 39- Rekabet Kurulu kararları ve konuya ilişkin Danıştay kararları ile regülasyon (düzenleyici ve denetleyici işlevler) ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, her alanda rekabeti sağlayacak ve sunulan hizmetlerin kalitesi, sunum biçimi ve fiyatı konusunda meslek mensupları/meslek örgütleri/tüketiciler/ toplum/devlet arasında dengeyi sağlayacak yeni bir mesleki regülasyon (fiyat tespitleri, mesleki reklamlar, mesleğe giriş koşulları ve diğer regülasyon alanları) modeli üzerinde çalışılması,

önerilmektedir.

O- MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMALARI

Meslek kuruluşlarının mesleki eğitim uygulamaları; üyelerine yönelik hizmet içi eğitim uygulamaları ve bilgilendirme faaliyetleri ile topluma yönelik eğitim faaliyetleri olmak üzere iki ana başlık altında gelişmektedir.

Topluma yönelik eğitim faaliyetleri belirli mesleklere yönelik olarak açılan kurslar, okullar açılması ve mevcut eğitim kurumlarına yardım yapılması şeklinde kendini göstermektedir.

Meslek kuruluşlarının kendi üyelerine yönelik eğitim faaliyetleri ise kurslar, toplantılar, konferanslar, seminerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz konusu faaliyetler, Ek: 1'de detaylı olarak anlatılmış olup, özet olarak da aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği TOBB'un eğitimle ilgili görevleri;

"Sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetişmesini sağlamak amacıyla üniversiteler, yüksekokullar, meslekî ve teknik eğitim kurumları kurmak, kurulmuş bulunanlara iştirak etmek, işbirliği yapmak; ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde görev tanımları yapmak, bu görev tanımlarına uygun öğretim programları hazırlanması ve uygulanmasını teşvik etmek; odalarca sürdürülen çıraklık ve meslekî eğitim hizmetlerinin uyumlu yürütülmesini teminen uygulamalara rehberlik etmek; oda ve borsaların yönetici ve personeline yönelik hizmet içi eğitim programları hazırlamak, uygulamak, bu amaçlarla gerektiğinde bir meslekî eğitim merkezi kurulmasını sağlamak. "

Odaların eğitimle ilgili görevleri de; *"Milli Eğitim Bakanlığının izin ve denetiminde ticaret, denizcilik ve sanayi ile ilgili kursları açmak, açılan kurslara yardımda bulunmak, yurt içinde ve dışında ihtiyaç duyulan alanlar için öğrenci okutmak ve stajyer bulundurmak; meslekî ve teknik eğitim ve öğretimi geliştirme ve yönlendirme çalışmaları yapmak, kendi üyelerinin işyerleriyle sınırlı olmak üzere, 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu kapsamına alınmamış meslek dallarında bu uygulamaya ilişkin belgeleri düzenlemek,"*

şeklin ilgili mevzuatta sayılmış bulunmaktadır.

Ayrıca, 2004 öncesi dönemde, Kullanma esasları ve uygulaması Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikte tespit edilmek üzere, odalar, borsalar ve Birlik bütçelerinden eğitim faaliyetlerine katkıda bulunmak için en az % 1 pay ayrılması zorunluluğu da getirilmiştir. Bu zorunluluk 2004 yılından itibaren kaldırılmıştır.

Ancak 2004 yılından itibaren altı yıl süreyle Birlik yıllık gelirinin yüzde beşinin, bu sürenin dolmasını takip eden on beş yıl süreyle de yüzde ikisinin Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinin ihtiyaçları için kullanılmak üzere bu kuruluşlara ayrılması hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede 2004 yılı Haziran ayından 2008 yılı sonuna kadar 4,5 yılda Üniversiteye toplam 54.224.793 TL, Vakfa da 2.300.000 TL olmak üzere toplam 56.524.793 TL nakit yardım yapılmıştır. Üniversiteye ayrıca mülkiyeti TOBB'a ait toplam maliyeti 146.702.144 TL tutan hazır veya inşa edilen gayrimenkuller tahsis edilmiştir.

Buna karşılık Birlik bütçesinde TOBB Üniversitesi dışındaki eğitim ve fuar giderlerinin payı ise 2002 yılında % 1,28 iken, 2007 yılında binde 5'e düşmüştür.

Diğer yandan odalar eğitim faaliyetleriyle ilgili giderlerini eğitim ve fuar giderleri adıyla bütçeleştirmiş olup bu hesabın detayları elimizde bulunmamaktadır. Ancak toplam olarak bakıldığında bu kalemin bazı odalarda % 25'e yakın paya sahip olduğu (İstanbul MEAK Deniz Ticaret Odası) bazı odalarda ise % 2,82'ye (Ege Bölgesi Sanayi Odası) ve % 1,15'e (Kayseri Sanayi Odası) kadar düştüğü görülmektedir. Ancak bu kalemdeki harcamaların bazı istisnalar dışında daha çok fuar giderlerine ayrıldığı tahmin edilmektedir.

Odaların eğitim faaliyetlerinin daha çok belirli konularda üyelerin bilgilendirilmesi amacıyla yapılan toplantı ve seminerler şeklinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Konu olarak ise vergi, dış ticaret, kredi, patent-marka, verimlilik ve kalite ile ARGE konuları öne çıkmaktadır.

Birlik, oda ve borsaların eğitim faaliyetleri içerisinde çeşitli dallarda eğitim gören öğrencilerin staj ve bitirme tezlerine katkıda bulunulduğu da müşahede edilmiştir.

Birlik dışında eğitime katkı açısından en dikkat çeken faaliyetler İstanbul MEAK Deniz Ticaret Odasınca gerçekleştirilmektedir. Oda bu amaçla Türk Deniz Eğitim Vakfı - TÜDEV'i kurmuş ve bu vakıf üzerinden eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. Bu çerçevede mevcut ortaöğretim kurumları ile yüksek öğretim kurumlarının geliştirilmesi amacıyla yardım yapılması, yat turizminde ve turistik yörelerimizde hissedilen nitelikli Yat Kaptanı ihtiyacının karşılanması, "Uzak Yol Güverte ve Uzak Yol Makine ve Vardiya Zabiti" yetiştirilmesi gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Diğer yandan, Birlik, oda ve borsaların üyelerine yönelik eğitimler dışında da bazı katkıları bulunmakta, bunlar daha çok okul yaptırmak ve mevcut eğitim kurumlarına maddi katkıda bulunmak, öğrencilere burs vermek şeklinde gerçekleşmektedir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu

İlgili mevzuatta esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak, Üyelerin, çalışma konularına giren işlerde gelişmelerini sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak bakımından, gerekli tedbirleri almak, mesleki eğitim teorik ve pratik kurslar düzenlemek ve bu konuda ihtiyaç duyulan tesisleri kurmak, mesleğe yeni girecek esnaf ve sanatkârlara mesleki eğitimler vererek, ticari faaliyetlerine başlayabilmeleri ve iş yeri açma ruhsatları için ilgili belediyeye verilmek üzere mesleki yeterlik belgesi vermek; üyelerine mesleki konularda danışmanlık yapmak gibi görevler verilmiştir.

Esnaf ve sanatkârların pratik meslek eğitimi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Konfederasyonun işbirliği ile bütünlük içinde yürütülmekte, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ile Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından ortaklaşa planlanmakta, yürütülmekte, değerlendirilmekte ve denetlenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar ile yanlarında çalışan çırak ve kalfaların, pratik meslek eğitimini gerçekleştirmek, her kademedeki esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına asli görev olarak verilmiştir. Bu eğitimi organize etmek için esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının bünyesinde birer mesleki eğitim danışmanlığı birimi kurulması öngörülmüştür.

Odalar, birlikler, federasyon ve konfederasyona, mesleki eğitimle ilgili görevlerinde kullanılmak üzere gelirlerinden % 5 ayırarak eğitim bütçesi oluşturmak zorunluluğu getirilmiştir. Odalar ayırdıkları bu payın beşte birini birliğe, beşte birini varsa federasyona, beşte birini Konfederasyon bünyesindeki Meslek Eğitimi Fonuna, hesap yılını takip eden mart ayı sonuna kadar ödemek zorundadır. Geri kalan miktarı da kendileri mesleki eğitim için kullanmaları gerekmektedir. Birlik ve federasyonlar ayırdıkları bu payın beşte birini Konfederasyon bünyesindeki Meslek Eğitimi Fonuna ödemekte, geri kalan miktarı da kendileri mesleki eğitim için kullanmaları gerekmektedir. Konfederasyon ise ayırdığı payın tamamını Fona aktarmaktadır. Fonda toplanan kaynağın, sadece esnaf ve sanatkâr kesimine yönelik yapılacak mesleki eğitim ile bu eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla kullanılması öngörülmüştür.

Ancak fiili durumda fonun arzulanan amaca hizmet etmediği ve kaynaklarının kullanımında mesleki eğitim dışı alanlara da harcama yapıldığı görülmektedir.

Örneğin, Konfederasyona bağlı TESK Otel, pahalı maliyetleri ve alınan düşük hizmet bedelleri nedeniyle sürekli zarar etmektedir. Söz konusu zararların TESK bütçesinden karşılanması gerekmekte iken, zaman zaman yapılan toplantı ve seminerler nedeniyle Mesleki Eğitim Fonundan karşılanmaya başlandığı görülmüştür.

Ayrıca, birçok ilde finansmanı fondan karşılanarak inşaatı tamamlanan işletmeler üstü eğitim merkezleri de verimli ve etkin bir şekilde işletilememektedir.

2005 yılında yapılan değişiklikten sonra düzenlenmesi gereken, Mesleki Eğitim Fonu Yönetmelik Taslağı ile Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşlarınca Yapılacak Mesleki Eğitim Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Yönetmelik Taslağı halen yürürlüğe konulamamıştır.

5362 Sayılı Kanunun Çıraklık ve Mesleki Eğitimle İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Yönetmelik gereğince, esnaf ve sanatkârlar teşkilatında yapılmakta olan mesleki eğitim çalışmalarını değerlendirmek ve politikalar oluşturmak üzere Konfederasyon Genel Başkanının çağrısı üzerine **meslek eğitimi merkez şurası** toplanmaktadır. Şuralar, esnaf ve sanatkârlar teşkilatının yürüttüğü mesleki eğitim faaliyetlerini değerlendirmek, yaşanan sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve geleceğe yönelik politikaları belirlemek, teşkilat genelinde yapılan mesleki eğitim faaliyetlerini planlamak ve koordinasyonu sağlamak amacıyla düzenlenmektedir. Şuralara, meslek kuruluşları mensupları ve mesleki eğitim ile ilgili ulusal ve uluslararası alandan birçok özel ve kamu kurum ve kuruluşundan temsilciler katılmaktadır.

Konfederasyonunun ve alt teşkilatlarının 1991 yılında yaptığı yasa değişikliği ile üstlenmiş olduğu en önemli görev işletmeler üstü eğitimin düzenlenmesi olmuştur. Bilindiği üzere, ikili meslek eğitimi sistemi gereğince gençler, meslek eğitiminin teorik kısmını çıraklık eğitimi merkezlerinde, pratik kısmını ise işyerlerinde görmektedir. Bu sistemin öngördüğü üçüncü bir unsur ise Mesleki Eğitim ve Teknoloji Merkezleri (METEM) olup, çırak öğrencilerin işyerlerinde gördükleri pratik meslek eğitiminin eksik kalan kısmını tamamlamak başta olmak üzere teknoloji transferi, meslek geliştirme eğitimi, hizmet içi eğitim gibi faaliyetlerin de gerçekleştirildiği yerlerdir. Bu merkezlerin oluşturulması ve işletilmesinde başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanılmıştır.

Bu doğrultuda 1991 yılından bugüne kadar 12 merkez hizmete açılmış, 1 merkez donanım aşamasına gelmiş, 1 merkez de inşaat aşamasındadır.

Konfederasyon, bazı METEM' lerin işletilmesi, bu merkezlerdeki eğitici personelin temin edilmesi, eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması, METEM'lerin bir takım cari giderlerini karşılanması (yakıt, elektrik, su vb. gibi) konularında MEB'den destek almaktadır.

Konfederasyon ayrıca, METEM'lerin işletilmesi ve verilecek eğitim konusunda MEKSA Vakfı ile de işbirliği yapmaktadır.

MEKSA Vakfı, 1985 yılında Alman BGZ Kurumunun katkısı ile Türkiye' deki küçük ve orta ölçekli sanayiye destek vermek ve ülkemizde uygulanan ikili meslek eğitimi sistemini geliştirmek üzere kurulmuş, Konfederasyonun da yönetiminde olduğu kamu yararına çalışan bir vakıf olup özellikle METEM'lerin kurulup yaygınlaşması konusunda destek sağlamaktadır.

Vakıf 1985 yılından beri 14 ilde, 26 METEM kurmuş ve birçok meslek dalında eğitim vermektedir.

METEM' ler için arsa ve bina teminine bakanlıklar ve yerel yönetimler yardımcı olmakta, kurulmasına ve işletilmesine MEB bütçesinden parasal katkı sağlanmaktadır.

Diğer yandan, esnaf ve sanatkârlar odaları, birlikleri, federasyonlar ve Konfederasyon imkanları ölçüsünde üyeleri ve yanlarında çalışanlar için eğitim faaliyetleri düzenlemektedir.

Bunlardan ilki, Konfederasyon tarafından çıkarılan Çıraklık Eğitimi Uygulaması Yapılmayan Meslek Dallarında Mesleki Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmelik çerçevesinde, 3308 sayılı Kanunun çıraklık eğitimi uygulama kapsamı dışında bulunan meslek dallarında odalar tarafından verilen meslek kurslarıdır.

İkincisi ise, 3308 sayılı Kanunun çıraklık eğitimi uygulama kapsamında bulunan meslek dallarında faaliyet gösteren kişilere yönelik açılan meslek geliştirme eğitimleridir.

Kurslar sonunda kalfalık, ustalık veya esnaflık belgeleri verilmektedir.

On yıldan bu yana verilen kalfalık, ustalık ve esnaflık belgelerinin verilmesinde eğitim, sınav ve belgelendirme konusunda bir standart oluşturulmadığı için sorunlar yaşanmakta, verilen belgelerin eşdeğerliği tartışılmaktadır.

Öte yandan, işletmelerde yapılan meslek eğitiminin çeşitli açılardan mevzuata uygun olup olmadığının denetlenmesi ve işyerine bu konuda danışmanlık yapılması amacıyla TESK'in alt teşkilatı olan oda ve birlikler bünyesinde işyeri denetleme ve danışmanlık grupları (İDDG) kurulması zorunluluğu getirilmiş bulunmaktadır. Oda, birlik ve Konfederasyon bünyesinde kurulan İDDG'ler bağlı olduğu bölgedeki iş hacmine göre 4-5 kişiden oluşmaktadır. Üyelerin biri bölgedeki çıraklık eğitimi merkezinde görevli uzman bir öğretmen, diğerleri ise fiilen mesleğini icra eden oda üyeleridir. TESK'in İDDG'ler konusunda başlattığı çalışmalar, 1995 yılından itibaren ILO/IPEC tarafından çeşitli projelerle desteklenmeye başlanmıştır. İDDG'lerin tüm teşkilat içinde kurulup işlerlik kazanmaları amacıyla ILO destekli 4 proje yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır.

Konfederasyon, iki yılda bir bağlı birlik ve federasyonların genel sekreterleri, muhasebe ve eğitim müdürleri ile sicil memurlarına yönelik olarak hizmet içi eğitim seminerleri düzenlemektedir. Seminerler de, başta 5362 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatı olmak üzere, esnaf ve sanatkârlar sicili uygulamaları, teftiş ve denetim, mesleki eğitim, kredi ve finansman, gıda mevzuatı, kapasite raporları, bar-kod uygulaması, bilgi-işlem çalışmaları gibi birçok konuya yer verilmektedir.

Konfederasyon odalara yönelik seminer düzenlememekte, ancak birlik ve federasyonlarca düzenlenen seminerlere konunun uzmanları gönderilmekte, teknik doküman desteği sağlanmakta, organizasyonlar konusunda yardım edilmekte ve düzenlenen seminerlerin giderlerinin eğitim bütçelerinden karşılanmasına izin verilmektedir.

Mesleki eğitime ilişkin olarak 2009 yılı Ocak ayında Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü ile Konfederasyon arasında "Düzenlenecek Yaygın Mesleki Eğitim Faaliyetlerine İlişkin İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Odalar, tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetlerinde bulunmak, Birlikte çiftçileri, çiftçi danışmanlarını, oda personelini ve yöneticilerini eğitmek amacıyla eğitim merkezleri oluşturmak; odalar ve çiftçilerle ilgili her türlü eğitim araçlarını hazırlayıp sunmak, tarımsal eğitime yönelik gazete, radyo ve televizyon gibi basın-yayın araçları kurmak veya kiralamakla görevlendirilmiştir.

Birlik ve odaların faaliyetleri ile mali bilgileri içerisinde etkili bir eğitim faaliyeti ve giderine rastlanmamıştır.

Birlikçe zirai konularda çeşitli toplantı, festival, panel, konferans gibi toplantılar düzenlendiği, 1985 yılından itibaren aylık olarak "Çiftçi ve Köy Dünyası" adlı dergi yayımlandığı toplam 262 adet yayın bastırıldığı (son dönemde basılan yayınların sayısı ise 24'tür) görülmüştür.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TMMOB'a bağlı odalara kayıtlı meslek mensuplarının meslek içi eğitimleri ve belgelendirilmesine ilişkin iş ve işlemler TMMOB Meslek İçi Eğitim ve Belgelendirme Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmektedir.

Bu Yönetmeliğe göre mesleğin uzmanlık konularını ve uzmanlığın hangi koşullara göre belgelendirileceğini belirleme Yönetmelikteki kriterler çerçevesinde odaların görev ve sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak oda yönetim kurulları üyelerinin uzmanlık konuları ile belgelendirme esaslarını, TMMOB Yönetim Kurulunun onayına sunmak zorunda bulunmaktadır. TMMOB Yönetim Kurulu tarafından onaylanan uzmanlık konuları ve belgelendirme esasları odalarca üyelere duyurulmaktadır.

Odalar tarafından uzmanlık konuları ile ilgili olarak Yönetmelikte öngörülen çerçevede meslek içi eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Uzmanlık konuları ile ilgili belgeler Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde verilmekte ve iptal edilmektedir. Verilen belgeler karşılığında odalarca alınacak ücretler oda yönetim kurulları tarafından belirlenmektedir.

Bu çerçevede odalarca çeşitli adlar altında eğitim merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezlerde verilen eğitimlerden zaman zaman üye olmayan kişiler de yararlanabilmektedir.

Bu kapsamda oluşturulan merkezlere örnek olarak, Mimarlar Odası bünyesinde Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi, Şehir Plancılar Odasında Şehircilik Araştırma ve Eğitim Merkezi ve Meslek İçi Sürekli Eğitim Merkezi (MİSEM), Ziraat Mühendisleri Odası bünyesinde Sürekli Meslek İçi Eğitim Merkezi (MİSEM) gösterilebilir.

Türk Tabipleri Birliği

TTB, hekimlerin mesleki yeterliliğinin devamı ve eğitimlerini çeşitli şekilde izlemekte, mezuniyet öncesi tıp eğitiminin meslek uygulamasındaki önemini gözönüne alarak yıllardan beri

her platformda, tıp eğitiminin nitelik ve nicelik yönünden irdeleyip görüşünü dile getirmekte, daha iyiye gitmesi için kamuoyu yaratmaya çalışmaktadır.

TTB Tıpta Uzmanlık Eğitimi ile ilgili raporlar hazırlayıp ilgililere sunmakta ve uzmanlık eğitimi ile ilgili görüş bildirmektedir.

Hekimin sürekli eğitimi amacıyla odalarda hekimlerin eğitimi için mesleki yayınlar yapılmakta, kurslar düzenlenmektedir.

Bunun yanı sıra örgütün birimlerince hazırlanan ve ülkedeki mezuniyet sonrası eğitim ortamının standardizasyonunu ve sürekli eğitimi sağlayacak **"Sürekli Eğitim Etkinlikleri Değerlendirme Yönergesi"** uygulamaya konulmuştur.

Türk Tabipleri Birliği hekimlerin sürekli eğitimlerini sürdürebilmeleri için gerekli altyapının varlığı ve geliştirilmesine önem vermektedir. Eğitim programlarının niteliğini ve niceliğini artırmayı yüreklendirmekte, eğitim eksikliği olan alanlarda ise etkinlikler düzenlemektedir.

Türk Tabipleri Birliği çeşitli konularda (spor hekimliği, turizm ve sağlık kursu, işyeri hekimliği gibi) sürekli eğitim kursları düzenlemektedir.

Bu kurslar arasında "İşyeri Hekimliği Kursu"nun özel bir yeri bulunmakta olup, yalnız İşyeri Hekimliği Sertifika Kursunu bitiren hekimler "işyeri hekimi" olarak çalışma yetkisine sahip olabilmektedirler. Şimdiye kadar 30.000'e yakın hekim sertifika almıştır. 2005 yılından sonra İşçi Sağlığı İşyeri Hekimliği temel eğitim sertifika programı protokol imzalayan üniversitelerle birlikte düzenlenmektedir.

Ayrıca 1995-96 yıllarından beri çeşitli illerde "Adli Hekimlik" ve "Olağandışı Koşullarda Hekimlik" kursları düzenlenmektedir.

Türk Tabipleri Birliği bu kurslar dışında gerek çıkarılan yayınlar, gerek konferans, grup çalışması gibi etkinliklerle hekim eğitimine katkıda bulunmaktadır.

İnsan hakları alanında işkencenin önlenmesinde "İstanbul Protokolü" TTB'nin de içerisinde yer aldığı bir ortam tarafından oluşturulmuş ve Birleşmiş Milletler belgesi haline gelmiştir. Bu protokolün yaygınlaştırılması amacıyla Birlik, 4.000 pratisyen hekim, 1.000 savcı ve 500 hâkime "İstanbul Protokolü" hakkında eğitim verecek olan kişilerin eğitimine katkı sunmayı taahhüt etmiştir.

Türk Tabipleri Birliği'nin pek çok odası ve biriminde sürekli eğitim etkinlikleri (İşyeri hekimleri için temel ve ileri eğitimleri, olağanüstü durumlarda hekimlik/sağlık, genel pratisyen hekimlik modüler eğitimi, anne sütü, çocuk istismarı ve ihmali, duyarlılık eğitimi ve turizm sağlığı gibi) yürütülmektedir.

Tıptaki bir uzmanlık alanında yapılacak eğitimde uzman adayının dalı ile ilgili eğitimi yeterli bir şekilde alıp almadığının değerlendirilmesi ve standardizasyonu ile izlenmesi amacıyla UDEK bünyesi içerisinde Ulusal Yeterlik Kurulu (UYEK) kurulmuştur.

Kredilendirme kısaca tabiplerin katıldığı eğitim, toplantı, konferans gibi etkinliklerden puan alması ve bu puanların çeşitli amaçlarla değerlendirilmesi, bu suretle söz konusu etkinliklere katılımın ve sağlık hizmetinin niteliğinin artırılmasını amaçlayan bir süreçtir. Sürecin varlığı sürekli tıp eğitimi alanındaki etkinliklerin niteliğini ve niceliğini de artırmaktır. Bu amaçla TTB Kredilendirme Yönergesi yayımlanmış ve TTB Kredilendirme Kurulu ve TTB Kredilendirme Kolu oluşturulmuştur.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Birlik bünyesinde Meslek İçi Eğitim Komisyonu kurulmuş, Türk Diş Hekimleri Birliği Toplum Ağız Diş Sağlığı Eğitim Çalışmaları Yönergesi yayımlanmıştır.

Birlik, fakültede edinilen bilgi ve becerilerin unutulmaması, diş hekimliği alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin izlenmesi, topluma daha nitelikli diş hekimliği hizmeti verilmesini sağlamak amacıyla, akademik eğitim sonrası "Sürekli Dişhekimliği Eğitimi" (SDE)" programları gerçekleştirmektedir. Bu amaçla Birlik bünyesinde Sürekli Dişhekimi Eğitimi Yüksek Kurulu oluşturulmuştur. Dişhekimliği Fakülteleri ile uyum içinde gerçekleştirilen SDE programları, "SDE Yönergesi" çerçevesinde düzenlenmekte olup, 1998 yılından itibaren bu amaçla 1163 etkinlik düzenlenmiş ve etkinliklere 1.4623 diş hekimi katılmış ve 3.740 diş hekimine sertifika verilmiştir.

Sertifika alan diş hekimleriyle, “toplum ağız diş sağlığı eğitim çalışmaları” yürütülmekte ve bu amaçla da bir "Yönerge" yayımlanmış bulunmaktadır.

Sürekli Dişhekimliği Eğitimi Yüksek Kurulu 2006–2008 döneminde 16 toplantı yaparak başvuruda bulunan 411 etkinlikten, 393’ü kredilendirmiştir. Bu etkinliklere toplam 10.583,5 kredi verilmiştir.

TDB Eğitim Komisyonu Türkiye’deki dişhekimliği hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda çalışmalara yön vermektedir. Dönem boyunca yetkinleştirme programları, yardımcı personel eğitimi, koruyucu dişhekimliği, acil dişhekimliği kavramı üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür.

Hem komisyon üyelerince hazırlanan hem de diğer öğretim üyelerinden alınan bilimsel yazılar düzenli olarak TDB Dergisi’nde yayımlanmaktadır. Bilimsel danışma hattına gelen sorular düzenli olarak yanıtlanmıştır. Ayrıca elektronik ortamda mezuniyet sonrası mesleki eğitimi sağlayacak olan programlar hazırlanmıştır.

Topluma yönelik ağız ve diş sağlığı konusunda eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla Birlik bünyesinde Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Eğitimi Komisyonu ve fonu kurulmuştur. Komisyon vasıtasıyla ve fondan finanse edilen "Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi" uygulanmıştır. Ayrıca belirlenen kriterler çerçevesinde diş hekimleri odalarınca yürütülen eğitim faaliyetlerine fondan finansman sağlanmaktadır.

Sağlık Bakanlığınca teşkil edilen sürekli kurul niteliğindeki Tıpta Uzmanlık Kurulu'nda TDB bir asıl bir yedek üye ile temsil edilmektedir.

Ayrıca Birlikçe eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında broşürler (Ağız Kokusu Çocuklarda Ağız Diş Sağlığı Hamilelikte Ağız Diş Sağlığı Kanser Tedavisi Gören Hastalarda Ağız Diş Sağlığı gibi), kısa filmler, afişler hazırlanarak dağıtılmakta, televizyonlarda yayımlanmaları sağlanmaktadır.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Birlik bünyesinde Mesleki etik ve eğitim komisyonu kurulmuş, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği ile meslek içi eğitim semineri, kurslar, sertifika programları, konferans, panel, sempozyum, kongre, yayın aboneliği ve benzeri mesleki, bilimsel, teorik ve pratik faaliyetleri kapsayan sürekli bir eğitim sistemine (Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitim ve Gelişimi-VETSEG) ilişkin detaylı düzenlemeler yapılmıştır.

Ancak Yönetmelikte öngörülen VETSEG eğitimlerine katılımın Kanuni bir zorunluluk olmaması nedeniyle, katılımın sağlanamayabileceği kaygısıyla bu konuda bir faaliyet gerçekleştirilemediği ifade edilmiştir.

Türk Eczacıları Birliği

TEB faaliyetlerine ve eczacılık mesleğine bilimsel katkı sağlamak üzere 2002 yılında TEB Eczacılık Akademisi kurulmuştur. Akademinin faaliyetleri ağırlıklı olarak meslek içi eğitime odaklanmıştır. Akademide 2005-2007 döneminde 1.543, 2008 yılında ise 2543 eczacıya meslek içi eğitim verilmiştir.

TEB Akademisi tarafından bilimsel toplantılar düzenlenmekte, bilim, hizmet, teşvik ve proje ödüllü yarışma organize edilmekte ve kitaplar yayımlanmaktadır.

Akademi yılda üç kez "Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences" isimli bilimsel bir dergi yayımlamaktadır.

Birlik bünyesinde akademi dışında ayrıca araştırma ve eğitim faaliyetlerinde bulunmak üzere TEB Eczacılık Uygulamaları Enstitüsü, TEB İlaç Geri Ödeme Enstitüsü ve TEB Eczacılık Bilişim Enstitüsü ile TEB Farmakoekonomi, Farmakoepidemiyoloji ve Farmakovijilans Araştırma Merkezi kurulmuştur. Akademi ve Enstitülerin bütçeleri, Birlik net bütçesinden ayrılan % 2,5 pay, araştırma, kurs ve benzeri faaliyetler ile yayın ve materyal satışlarından sağlanan gelirlerden oluşmaktadır.

Birlik 2001 yılından bu yana altı ayda bir Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisini (MİSED) yayımlamaktadır.

Birlik, Diyarbakır ve Van'da iki ilköğretim okulu yaptırmıştır.

Türkiye Barolar Birliği

Birlik, avukat olabilmek için zorunlu olan staj işlerini düzenlemekte ve denetlemekte, barolar ise oluşturdukları staj kurulu ve staj eğitim merkezleri vasıtasıyla stajyer avukatlara gerekli eğitimi ve dersleri vermektedir.

Birlik tarafından Avrupa Konseyi İnsan Hakları Dairesi ile ortak olarak hazırlanan ve 10 konudan (Adil Yargılanma Hakkı, Yaşama Hakkı, İfade Özgürlüğü, İşkence Yasağı, Düşünce, Din ve Vicdan Özgürlüğü, Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması gibi) oluşan TAIEX Eğitim Seminerleri düzenlenmiştir. Tüm bu seminer çalışmaları sonucunda toplamda yaklaşık 1.000 avukata eğitim verilmiştir.

Ayrıca İnsan Hakları ve AİHM'e Başvuru Projesi yürütülmüştür. Proje ile avukatların Avrupa insan hakları standartlarını ulusal olarak yaygınlaştırmaları ve ulusal mahkemeler önünde, hukuki ihtilaflarda ve hukuki süreçlerde kullanmaları, gerektiğinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında 43 ilde 176 seminer düzenlenmiş ve bu seminerlere 5.154 avukat katılmıştır.

Hâkim ve Savcılara yönelik "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Son Gelişmeler Eğitim Çalışması" yürütülmüştür.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

Birlik Yönetim Kurulu, meslek mensuplarının eğitimini sağlamak için seminerler düzenlemek, kurslar açmakla görevli bulunmaktadır. Bu çerçevede çeşitli kurslar düzenlenmekte ve eğitimler verilmektedir.

Serbest muhasebeci mali müşavirlik stajı, bağımsız çalışan serbest muhasebeci mali müşavir veya yeminli mali müşavir yanında veya şirketlerinde yapılmaktadır. Staja başlayabilmek için staja giriş sınavını kazanmak ve Birlik tarafından kurulan Temel Eğitim ve Staj Merkezinin eğitim programını tamamlayıp başarılı olmak şartı aranmaktadır.

Staj programlarının hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesine ilişkin görevler TÜRMOB bünyesinde oluşturulan Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) tarafından yürütülmektedir. 1993 yılından beri faaliyet gösteren Merkez, Birlik Yönetim Kurulunca meslek mensupları arasından seçilen beş üye tarafından yönetilmektedir.

TESMER, mesleğe yeni girenler (stajyerler) ve meslek mensuplarına yönelik eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. TESMER'in 29 ilde şubesi bulunmaktadır. TESMER Şubesi açılmayan illerdeki hizmetler odalar tarafından yürütülmektedir. Stajyerlere ve meslek mensuplarına yerinde hizmet verme amacıyla kurulan şubelerde kuruluş amaçlarına uygun olarak Staja Giriş Sınavından Mesleki Yeterlik Sınavlarına ve meslek içi eğitim faaliyetlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede eğitim programları düzenlenmektedir.

Diğer yandan, meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerini fiilen devam ettirmeleri için Birlik ve Odalar tarafından düzenlenecek mesleki geliştirme ve eğitim seminerlerine katılmaları zorunlu bulunmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği

Türkiye Adalet Akademisi ile işbirliği içinde noterler için meslek içi eğitim programı düzenlenmiştir. 2009 yılı Meslek İçi Eğitimi, 16 Mart - 20 Mart 2009 tarihleri arasında Birlik hizmet binasında 70 (üçüncü sınıf) noterin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği

Birlik bünyesinde, ulusal ve uluslararası gelişmelere ilişkin konferanslar düzenlenmek, bankacılık Eğitim Sitesi üzerinden (www.tbb-bes.org.tr) hem bankalara (kurumsal) hem de kamuoyuna teknik konularda ve kişisel gelişim konularında web tabanlı kurslar sunmak, sektörün eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim programları geliştirmek amacıyla Eğitim ve Tanıtım Grubu oluşturulmuştur.

Birlik, bankacılık mesleğinin geliştirilmesi amacıyla teknik seminerler ağırlıklı olmak üzere, sektöre eğitim hizmeti vermektedir. Sınıf eğitimleri yanında, internet üzerinden bankacılık ve finans sektörü çalışanlarına uzaktan eğitim imkanı sağlamak amacıyla **Bankacılık Eğitim Sitesi (BES)** Haziran 2003 tarihinde faaliyete geçirilmiştir.

İstanbul Eğitim Merkezi'nde teknik konular ağırlıklı olmak üzere Ekim-Haziran eğitim yılında üçer aylık dönemler şeklinde sunulan eğitimler bankaların ihtiyaçları ve bankacılık sektöründeki gelişmeler çerçevesinde güncelleştirilerek planlanmaktadır. Eğitim faaliyetine bağlı olarak ortaya çıkan maliyetlerin tümü katılımcılara katkı payı olarak yansıtılmaktadır. Banka ve yan kuruluşlarının yanı sıra katılım bankaları, yabancı bankaların İstanbul temsilciliklerinden yetkilileri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Hazine Müsteşarlığı personeli de Birlik eğitimlerine katılmaktadır.

BES üzerinden sunulmakta olan ücretli kurslardan Haziran 2003 döneminden Mart 2008 dönemine kadar 11.650 kişi yararlanmıştır. Siteden toplam 25 adet ücretli, 2 adet ücretsiz kurs sunulmaktadır. Diğer taraftan, BES üzerinden sunulan kurslar bankaların kendi platformlarına da yüklenebilmektedir.

Ücretsiz olarak sunulan temel bankacılık kursunu 42.000 vadeli işlem ve opsiyon borsası türev araçlar kursunu 5.700 kullanıcı almıştır. Sitenin açılışından bugüne kadar toplam 47.700 kişi Birlik sitesinden ücretsiz olarak yararlanmıştır.

Sektöre yönelik olarak düzenlenen seminerler Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Ekim-Aralık olmak üzere üçer ay sürmektedir. Üç aylık dönemlerde ortalama 100 civarında seminer programı uygulanmakta, her dönemde yaklaşık 2.000 kişiye eğitim verilmektedir. Seminerlere olan talep son dönemlerde 6.000- 7.000'e ulaşmış bulunmaktadır.

BES'nden sunulmakta olan eğitimler son dönemde eklenen 14 adet kişisel gelişim kursu ile zenginleşmiştir. ("Çalışanlar İçin Stres Yönetimi", "Motivasyon", "Proje Yönetimi", "Performans Yönetimi", "Değişim Yönetimi", "Problem Çözme Teknikleri",Stratejik Pazarlama", "Zaman Yönetimi", "Takım Çalışması", "Biz Bir Ekibiz", "İş Yaşamında Profesyonel Davranış", "Müzakere Becerileri", "Temel Koçluk Becerileri", "Temel Yönetim Becerileri")

Avrupa Birliği'nin "2002 Mali Yılı Katılım Öncesi Mali Yardım Programı" çerçevesinde Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı ve İtalya Ekonomi ve Maliye Bakanlığı ile ortak yürütülen "Kara para Aklama ile Mücadele Kapasitesinin Güçlendirilmesi" Eşleştirme Projesi çerçevesinde Türkiye'deki banka çalışanları için planlanan seminerler Birlik koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

2005-2006 döneminde, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu bünyesinde geçtiğimiz yıl oluşturulan Varlık Yönetim Dairesi yetkililerinin mesleki açıdan geliştirilmesi amacıyla Birlik tarafından TMSF'ye özel 16 adet seminer gerçekleştirilmiştir.

MASAK ile "eğiticilerin eğitimi" konulu eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. MASAK ile Avrupa Birliği Teknik Destek ve Bilgi Değişim Ofisi (Technical Assistance Information Exchange Unit-TAIEX) işbirliği ile gerçekleştirilen "Bilişim Suçları ve Karapara Aklama" konulu seminere katılım sağlanmıştır.

Bankacılıkta dolandırıcılık eylemleri ve bu eylemlerin önlenmesi için yapılması gereken işlemler hakkında banka şube çalışanlarının eğitimi konusunda bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucu hazırlanan eğitim kitapçığı, üyelerin genel müdürlük adreslerine gönderilerek, şube çalışanlarının eğitimi amacıyla kullanılması amaçlanmıştır. Ayrıca, hazırlanan eğitim içeriğinin Birlik Eğitim Sitesi (BES) üzerinden verilmesi sağlanarak daha geniş kesimlerin bu eğitim içeriğinden yararlanması sağlanmıştır

Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Birlik bünyesinde meslek mensuplarına yönelik eğitim faaliyetlerini yürütmek üzere Eğitim Çalışma Grubu oluşturulmuştur. 2007-2008 döneminde 15 adet, 2006-2007 döneminde 7 konuda 14 adet, 2005-2006 döneminde 14 adet, 2004-2005 döneminde 20 adet, 2003-2004 döneminde 11 adet eğitim programı düzenlenmiştir. Fatih Üniversitesi ile işbirliği yapılarak "Katılım Bankacılığı Finans MBA Programı" düzenlenmiş, programa 57 çalışan katılmıştır.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Birlik bünyesinde, sektöre yönelik eğitim programları hazırlamak ve uygulamak, ulusal ve uluslararası nitelikte toplantı, seminer, konferans ve paneller düzenlemek, Birlikle ve sektörle ilgili yayınlar yapmak, sermaye piyasası lisanslama sınavlarına hazırlananlara yönelik eğitimler düzenlemek amacıyla "Eğitim ve Tanıtım Bölümü" oluşturulmuştur.

2003 yılında 7 kez "Enflasyon Muhasebesi", 2 kez "Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre Finansal Tabloların Konsolidasyonu" eğitimi, Temel Düzey Lisanslama Sınavına yönelik 14

eğitim, İleri Düzey Lisanslama Sınavına Yönelik 25 eğitim, Türev Araçlar Lisanslama Sınavına yönelik 4 eğitim düzenlenmiş, eğitimlere toplam 1.232 kişi katılmıştır.

2004 yılında lisanslama eğitimlerine 756 kişi katılmış, ilk olarak düzenlen Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Eğitimlerine ise 430 kişi katılmıştır. Ayrıca 8 adet mesleki gelişim eğitimleri düzenlenmiş ve 207 kişi katılmıştır.

2005 yılında lisanslama sınavlarına hazırlık eğitimlerine 625 kişi, vadeli işlem ve opsiyon borsası eğitimlerine 475 kişi, mesleki gelişim eğitimlerine 264 kişi, özel konulardaki eğitimlere ise 127 olmak üzere toplam 1.491 kişiye eğitim verilmiştir.

2006 yılında lisanslama sınavlarına hazırlık eğitimlerine 902 kişi, vadeli işlem ve opsiyon borsası eğitimlerine 124 kişi, mesleki gelişim eğitimlerine 130 kişi, özel konulardaki eğitimlere ise 123 kişi, Lisans yenileme eğitimlerine de 1.405 kişi olmak üzere toplam 2.684 kişiye eğitim verilmiştir.

2007 yılında toplam 121 eğitim düzenlenmiş, 3.268 kişi bu eğitimlere katılmıştır.

2003 yılında lisans sınavlarına 27.352 kişi başvurmuş, 3.757 kişi sınavı kazanarak lisans almaya hak kazanmıştır. 2004 yılında 37.934 kişi başvurmuş 4.839 kişi kazanmıştır. SPK tarafından yapılan sınavlara hazırlanan adaylar için sınavda sorulacak konulara yönelik hazırlık kılavuzları hazırlanmıştır.

2002 yılından itibaren yapılan sınavlarda 2007 yılı sonu itibarıyla 24.920 aday başarılı olmuş, bunlardan 13.006'sı lisans için başvurmuş, 11.604 kişiye lisansları verilmiştir.

Eğitim, kurs ve seminer karşılığı yapılan hizmetler karşılığında yararlananlardan ücret alınmaktadır. Birlik kâr amacı gütmemesine rağmen bu hizmetler karşılığında maliyetlerinin iki katı tutarında hizmet bedeli tahsil etmektedir. Nitekim Birliğin 2002 yılı hariç bu hizmetlerden önemli miktarda gelir elde ettiği görülmektedir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Birlik eğitim faaliyetlerini Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı aracılığı ile yürütmektedir. Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı (TSEV), 1970 yılında, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ile Millî Reasürans T.A.Ş. tarafından eşit paylarla kurulmuştur. TSEV yeni küresel değerleri göz önünde bulundurarak 2007 yılında yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymuş ve kendisine yeni vizyon, misyon ve hedefler belirlemiştir.

TSEV, sigorta sektöründeki işgücünün niteliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla, sigorta şirketlerinde çalışanlara (yeni işe girenler, uzmanlar, yöneticiler), brokerlere (yeni işe girenler, uzmanlar), acentelere (yeni işe girenler, yöneticiler,) eksperler ve çalışanlarına yönelik kısa ve uzun süreli eğitim programları sunmaktadır.

Bununla birlikte, sigorta şirketlerinde, acentelerde ve sektörün diğer birimlerinde çalışmak isteyenlere yönelik eğitim programları da bulunmaktadır.

Eğitim programlarında, tecrübeli ve nitelikli, konusunda uzman sektör temsilcileri ile sigorta konusunda uzmanlaşmış değerli akademisyenler görev almaktadır. TSEV, 37 yıldır sektöre nitelikli yönetici adayları yetiştiren "Temel Sigorta Eğitimi" programını başarıyla sürdürmektedir. TSEV bu programların yanı sıra sektör çalışanlarının çeşitli konulardaki ihtiyaçlarını karşılamak ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çıkartılan çok sayıdaki yeni mevzuata uyumu kolaylaştırmak amacıyla, kısa süreli eğitim programları hazırlamaktadır. TSEV sigortacılık eğitimi veren üniversitelerde, meslek yüksekokullarında ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilere, Türk ve dünya sigorta sektöründeki gelişmeleri aktarabilmek amacıyla ücretsiz eğitim seminerleri düzenlemektedir.

TSEV, sektörel bilgilerin oluşturulması, erişebilir ve paylaşılabilir hale getirilmesi amacıyla araştırmalar ve yayınlar yapmaktadır.

Sigortacılık konusunda, Türkiye'deki ilk ve tek *hakemli* dergi olan, "Sigorta Araştırmaları Dergisi"ni yayımlamaktadır.

TSEV düzenlediği konferanslarda sunulan tebliğleri ve yapılan konuşmaları, sektöre kaynak teşkil etmesi amacıyla kitap halinde yayımlamaktadır. Bugüne kadar 2 ulusal, 2 uluslararası olmak üzere toplam 4 adet konferans kitabı yayımlamıştır.

Bununla birlikte TSEV, sektörün sorunlarının ve çözüm önerilerinin yerli ve yabancı kamu ve özel sektör uzmanlarınca tartışılması amacıyla, periyodik olarak ulusal ve uluslararası konferanslar düzenlemektedir.

Sektörün yerli ve yabancı en güncel yayın koleksiyonuna sahip olan kütüphanesiyle, e-kütüphane olarak da, araştırmacılara hizmet vermektedir.

Sigorta konusunda yapılacak araştırmaları teşvik etmek amacıyla, TSEV; yapılacak araştırmalarda kullanılması gerekli olan yerli ve yabancı dokümanı kütüphanesine satın almakta ve ayrıca sektör ilgilileri ve akademisyenlerce yapılan çalışmaların TSEV tarafından kabul edilenlerini kitap, rapor, makale vb. şekillerde belirlediği tutarlarda telif ödeyerek yayımlamaktadır.

TSEV, "Temel Sigorta Eğitim Programı"nın akredite edilmesi, öğrenci değişiminin gerçekleştirilebilmesi, çift diploma verilmesinin sağlanması ve ortak eğitim programlarının düzenlenmesi amacıyla, gelişmiş ülkelerin deneyimli sigorta eğitim enstitüleriyle işbirliği anlaşmaları yapmaktadır.

Diğer yandan, Hazine Müsteşarlığı'nca 1 Haziran 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle sigortacılıkla ilgili özellik taşıyan konular için gerekli sınavların tarafsız bir şekilde yapılması, yurt içi veya yurt dışı ya da uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki eğitim taleplerinin karşılanması ve benzeri amaçları yerine getirmek üzere Birlik bünyesinde Sigortacılık Eğitim Merkezi kurulmuştur.

Sigortacılık eğitim merkezinin giderleri, sigortacılık alanında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının katkılarından, merkezin hizmet vereceği ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarından ve hibelerden karşılanmaktadır.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Birlik eğitim hizmetlerini, kurduğu TÜRSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi üzerinden yürütmektedir. Diğer bir şirket ise Seyahat Acentaları Meslek Eğitim Hizmetleri A.Ş. olup, bu şirket bünyesinde 2004 yılında Özel TÜRSAB İstanbul Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi, 2005 yılında da Özel TÜRSAB Ankara Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi öğrenime başlamıştır. Üçüncü özel okulun Kuşadası'nda kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Yukarıda meslek kuruluşları itibarıyla yer verildiği gibi tüm meslek kuruluşları, mensuplarına, meslek mensubu adaylarına veya üçüncü kişilere yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, üyelere yönelik mesleki eğitim faaliyeti kapsamında

- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
- Türk Tabipleri Birliği
- Türk Diş Hekimleri Birliği
- Türk Eczacıları Birliği
- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
- Türkiye Bankalar Birliği
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
- Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

başarılı ve etkin bulunmuştur.

Meslek kuruluşlarının mali bilgileri incelendiğinde, tamamına yakınında kurs ve eğitimlerin fırsat bilinerek, bu tür faaliyetlerin maliyetlerinin çok üzerinde ücretler tahsil edildiği, bir başka anlatımla eğitim faaliyetinden çok birlik veya odaya gelir sağlama amacının ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu çerçevede;

Öneri 40- Meslek kuruluşlarınca mesleki faaliyetin iyileştirilmesine yönelik mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve söz konusu programlara meslek mensuplarının katılımının zorunlu hale getirilmesi

önerilmektedir.

Ö- SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA UYGULAMALARI

Meslek kuruluşlarının sosyal yardım ve dayanışma uygulamaları iki ana başlık altında incelenebilecektir. Birincisi kendi üyeleriyle olan yardım ve dayanışma, diğeri ise toplumun geneline yönelik sosyal yardım ve dayanışma uygulamasıdır.

Topluma Yönelik Sosyal Yardım ve Dayanışma: Meslek kuruluşlarının tamamında az veya çok toplumun tümüne yönelik sosyal yardım ve dayanışma faaliyetleri görülmektedir. Bu faaliyetler arasında öğrencilere yönelik burs ve yardım uygulamaları, eğitime yönelik yardımlar, fakirlere yönelik yardımlar, afet durumlarında yapılan yardımlar öne çıkmaktadır. Bu çerçevede yapılan yardımlara ilişkin detaylı bilgiler Ek: 1'de, bu konudaki değerlendirme ve öneriler ise mali uygulamalara ilişkin kısımda yer almıştır.

Üyelerine Yönelik Sosyal Yardım ve Dayanışma: Meslek kuruluşlarının üyelerine yönelik sosyal yardım ve dayanışma uygulamaları Ek: 1'de detaylı olarak anlatılmıştır.

Buna göre 12 Birlikte (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu, Ziraat Odaları Birliği, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ve Türkiye Seyahat Acentaları Birliği) üyelerine yönelik sosyal yardım ve dayanışmaya ilişkin özel bir düzenleme bulunmamakta, genel sosyal yardım yetkisi dâhilinde yönetim kurullarının inisiyatifinde bazı uygulamalar yapılmaktadır. Ancak ahilik ve lonca sisteminde görülen çerçevede üyeler arası bir yardımlaşma uygulaması yürütülmemektedir.

Geriye kalan 4 Birlikte ise (Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türkiye Noterler Birliği ve Türkiye Barolar Birliği) üyelerine yönelik olarak çok detaylı yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri bulunmakta olup bunlara ilişkin özet bilgiye aşağıda yer verilmiştir.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Diş hekimleri arasındaki dayanışmayı artırmak amacıyla, 1998 yılında 7.Olağan Genel Kurulda alınan bir kararla "Dayanışma ve Afet Fonu" kurulmuş, bu fonun iptali için Bursa Dişhekimleri Odası'nca dava açılması üzerine de 2004 yılından itibaren fona gelir tahsil edilmesi durdurulmuştur. Fondan bu dönem içinde (1998-2004) 85 dişhekimine yardım yapılmıştır.

2004 yılı Kasım ayında toplanan TDB 10. Genel Kurulunda alınan bir kararla "Diş Hekimleri Birliği Yardımlaşma Fonu" oluşturulmuş, Merkez Yönetim Kurulunun 13.7.2005 tarihli kararıyla "TDB Yardımlaşma Fonu Yönergesi" yürürlüğe konulmuştur.

Fonun gelirleri, odalarca Birlik adına yatırılan payın % 20'si olarak öngörülmüştür. Buna göre odalardan bu amaçla ek bir tahsilât yapılmamakta, Birlik payı olarak gönderilen tutarın % 80'i normal gelir olarak, % 20'si fon payı olarak hesaplara intikal ettirilmektedir.

Fondan yapılacak yardımlar için "Yardımlaşma Fonu Komisyonu" ile "Hasar Tespit Komisyonu" oluşturulmuştur.

Fondan, doğal afetler, ağır hastalık, terör, kaza vb sebeplerle mesleğini icra etmesinde büyük zorluk çeken dişhekimleri ile dişhekiminin ölümü sebebiyle acze düşen eş ve reşit olmayan çocukları yararlanabilmektedir. Talepler, Hasar Tespit Komisyonu ve Yardımlaşma Fonu Komisyonunca değerlendirilmekte, son karar Merkez Yürütme Kurulunca verilmektedir. Yardım miktarı asgari muayene ücretinin 10 ile 100 katı arasında belirlenmektedir. (2007 yılı için 225-2.250 YTL arasında)

Fonlardan 2005 yılından 2008 yılı Eylül ayı sonuna kadar 31 üye ve yakınına 93.000 TL yardım yapılmıştır.

Türk Eczacılar Birliği

Birliğin 7-10 Aralık 1995 tarihli 29. Büyük Kongresinde alınan bir kararla, oda yönetimlerince her eczacıdan afet fonu katkı payı alınmasına ve Birlik Merkez Heyetince açılan hesaplara intikal ettirilmesine karar verilmiştir.

Söz konusu karar uyarınca toplanan katkı paylarının, tabi afetlerden zarar gören eczacılara yardım olarak dağıtılması öngörülmüştür. Birlikçe tabi afete maruz kalan üyelere 2003-2008 döneminde toplam 1.668.953 TL yardım yapılmıştır. Fon için üyelerden 1996 yılından itibaren afet fonu aidatı adıyla tahsilât yapılmaktadır. Bu kapsamda 2009 yılı için üyelerden yıllık tahsil edilecek afet fonu aidatı 53.50 TL olarak belirlenmiştir. Afet Fonu işlemleri Birlik muhasebe sistemi içinde izlenmekte olup, fonun 31.12.2008 itibarıyla bakiyesinin **6.460.164 TL** olarak gerçekleştiği görülmüştür.

Ayrıca, 6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun 58. maddesinde Birlikçe bir yardımlaşma sandığı kurulması ve bu sandığa tüm Birlik üyelerinin kaydolması hükme bağlanmış, sandık vecibelerinin yerine getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Bu kapsamda düzenlenen **"Türk Eczacılar Birliği Yardımlaşma Sandığı Yönetmeliği"** 08.05.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik uyarınca üyelerden bu amaçla aidat tahsil edilerek Birlikçe açılan hesaba aktarılmakta olup, sandık tarafından da üyelere çeşitli yardımlar (ölüm yardımı, muhtaçlık yardımı ve afet yardımı) yapılması öngörülmüştür. Yardımlaşma sandığından yapılan karşılıksız yardımlar çok az miktarda olup, sandık esas olarak üyelere kredi vermek amacıyla kullanılmaktadır.

Buna göre Birlik ile Türkiye İş Bankası arasında imzalanan bir Protokol çerçevesinde, söz konusu Banka aracılığı ile 18 ay vadeye kadar en çok 20.000 TL kredi verilebilmektedir.

Sandık 2006-2008 döneminde 124 eczacıya 623.848 TL ölüm ve muhtaçlık yardımı yapmış, 10.227 eczacıya 162.264.563 TL kredi vermiştir.

Sandığın gelirlerinden giderleri düşüldükten sonra elde edilen net hâsılatın % 80'i, Nisan ayında üyelerin hesaplarına, nema olarak, birikimleri nispetinde dağıtılmaktadır.

Üyelerin birikimleri toplamı 2008 yılı sonunda 15.196.844 TL'ye ulaşmıştır.

Yardımlaşma sandığından bu işlerde çalışan personelin maaşı dışında belirli oranlar dâhilinde (2008 için % 30) TEB'in genel giderleri de karşılanmaktadır. Yardımlaşma sandığının aktif toplamı 31.12.2008 tarihi itibarıyla 41.732.895 TL'ye ulaşmış olup, bu miktarın 21.603.160 TL'si bankalardaki nakit, kalan kısım ise kredi alacaklarından oluşmaktadır. Toplam 41.732.895 TL'nin 15.196.844 TL'si üyelerin nemalanmış birikimlerinden, kalan kısım ise fonun geçmiş yıl kârları ve özel fonlardan meydana gelmektedir.

Türkiye Barolar Birliği

Avukatlık Kanunu'nda yapılan değişiklikle 1.1.2004 tarihinden itibaren pul bedelleri artırılmış ve aynı tarihten geçerli olmak üzere pul parası olarak tahsil edilen gelirlerin yarısının Türkiye Barolar Birliği nezdinde sosyal güvenlik, sosyal yardım ve dayanışma hizmetlerinde kullanılmak üzere kurulacak "Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu"na aktarılması hükme bağlanmıştır.

Pul bedellerinin artırılması ve avukatların vekâletnamelere pul yapıştırmalarının mahkemelerce takip edilmesi sonucunda pul hâsılatı sürekli yükselmiş, bu çerçevede fona aktarılan paralar da son yıllarda oldukça önemli meblağlara ulaşmıştır. Pul paralarından fona 2005 yılında 8.486.280 TL, 2006 yılında 10.315.896 TL, 2007 yılında 11.977.497 TL ve 2008 yılında 14.423.368 TL aktarılmıştır.

Buna göre 2005 yılı sonunda 17.268.940 YTL nakdi olan fona, 1.1.2006-31.12.2008 döneminde toplam 52.255.095 TL gelir sağlanmış ve toplam mali imkân 69.524.035 TL'ye ulaşmıştır.

Bu fondan yapılacak harcamaların esas ve usulleri ile diğer hususlar Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca hazırlanan ve Adalet Bakanlığınca onaylanan TBB Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Fondan yapılacak yardımlar genel olarak Yönetmelikte düzenlenmiş, miktar ve esasları ise Yönergeler ile düzenlenmiştir. Avukatlarca başvurular barolar aracılığı ile yapılmakta, Baro başkanlığınca form doldurularak Ankara'daki Fon Müdürlüğüne gönderilmektedir. Fon Yönetim Kurulunca onaylanan yardımlar Baroya aktarılmakta, Barolarca ilgili avukata veya ailesine ödeme yapılmakta ve ödeme bilgileri Fon Müdürlüğüne gönderilmektedir. Fondan 1.8.2006 tarihinden itibaren sağlık yardımları da yapılmaya başlanmıştır.

Fondan, 2005 yılında 206 avukata 224.495 TL, 2006 yılında 576 avukata 698.894 TL, 2007 yılında 949 avukata 1.498.534 TL, 2008 yılında 1.366 avukata 2.481.161 TL yardım yapılmıştır.

Fon kapsamında, 01.01.2006 - 31.12.2008 döneminde toplam 69.524.035 TL mali imkân elde edilmiş, 4.881.089 TL sosyal yardım, yaklaşık 4.000.000 TL genel gider yapılmış, Ankara'daki yeni hizmet binası yanındaki sosyal tesis inşaatının B, C, D ve E Bloklarının giderleri ile Ankara Ayaş ilçesinde inşa edilmekte olan Termal Otel ve Yaşam Merkezi için yaklaşık 30.000.000 TL harcanmıştır.

Fon'da bu harcamalardan sonra 31.12.2008 tarihi itibarıyla faiz hariç 25.510.981 TL nakit para bulunmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği

Noterler arasında mali yönden yardımlaşma sağlamak amacıyla "Türkiye Noterler Birliği Yardım Sandığı kurulmuştur.

Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar (Aylık gayrisafi gelirinin % 3,5'u), Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır.

Noterlere istedikleri zamanlarda nemalarıyla birlikte biriken paraları toptan ödeme şeklinde iade edilebilmekte veya kredi verilebilmektedir. Kredi toplam fon alacağının % 75'ini geçmemekte ve 10 yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmamaktadır.

Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır.

2007 yılı sonu itibarıyla Fon mevcudu 139.553.603 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 163.436.208 TL olarak bildirilmiştir.

Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Fonu, meslekten ayrıldıklarında ve emekliliklerinde Noterlere veya ölümleri halinde mirasçılarına mali yönden imkân sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir fondur. Fon, "Türkiye Noterler Birliği Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Yönetmeliği" ile 1 Temmuz 1998 tarihinde kurulmuştur.

Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar ve gönüllü yatırımlar, Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır. 2003 yılından itibaren Birliğin gelir fazlaları da bu fona aktarılmaktadır.

Fondan iade ancak noterlikten ayrılma, emekli olma veya ölüm halinde yapılmaktadır. Noterlere veya kanuni mirasçılarına isteğe bağlı olarak toptan ödeme veya 85 yaşına kadar emekli aylığı bağlanmaktadır.

Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır.

Fon mevcudu 2007 yılı sonu itibarıyla 235.852.578 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 283.782.874 TL olarak bildirilmiştir.

Noterlere ve personele kredi uygulaması: Türkiye Noterler Birliği'nin noterlere ve noterlik personeline, her yıl bütçesinin "noter veya noterlik personeline verilecek borç faslı"na konulacak ödenekten borç vermesi imkânı bulunmaktadır.

Noterlik personeline verilecek borç miktarı, almakta oldukları aylık brüt ücretin iki katını geçmemek üzere iki yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmadan sadece masraf tahsil edilmektedir. 2007-2009/5 döneminde 4.264 noter veya personele 8.610.175 TL kredi kullandırılmıştır.

Türkiye Noterler Birliği Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfı:

Noterler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Vakfın son iki yıllık faaliyet raporları ile gelir ve gider belgelerinin incelenmesi sonucunda;

- 31.12.2007 tarihi itibarıyla 11.490.590 TL, 2008 sonu itibarıyla de 13.319.249,53 TL nakit varlığı olduğu ve vadeli hesaplarda değerlendirildiği,
- Birliğin mülkiyetinde olup vakfa tahsis edilen Ankara-Çubuk yolu üzerindeki bir arsa üzerinde termal sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı,
- Ankara Gölbaşı'nda, göl kenarında üzerinde inşa halinde bir bina bulunan 4.154 m^2 arsanın 1.400.000 TL bedelle satın alındığı ve sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı,
- Üniversite kurmak için çalışmalar yapıldığı,
- 2006 ve 2007 yılında mevcut nakit varlığının nemalandırılmasından elde edilen gelir dışında bir gelirinin bulunmadığı,
- Yüksek nakit varlığına rağmen 2006 yılında 9.600 YTL ve 2007 yılında ise 18.000 YTL sosyal yardımda bulunduğu,

görülmüştür.

Vakfın sosyal yardımlaşmadan daha çok sosyal tesis kurulması amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda da yer verildiği üzere üyeler arasında belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan meslek kuruluşlarından 12'sinde üyeler arasındaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirecek bir uygulama bulunmamaktadır.

Diğer dört birlikte ise bunun tam tersine gerekli mekanizmalar kurulmuş, ancak oluşturulan mekanizma etkin bir şekilde işlememekte, üyelerden toplanan meblağlar banka faizlerine yatırılarak çoğaltılmaktadır.

Oysa, tarihi geçmişine bakıldığında üyeler arasındaki yardımlaşma uygulaması, meslek kuruluşlarının en temel özelliğini teşkil etmekte, üyelerin kuruluşlarına sahip çıkmasının ve etkinliklerine katılmasının en önemli motivasyon araçları arasında bulunmaktadır.

Bu itibarla;

Öneri 41- Meslek kuruluşlarının üyelerine yönelik sosyal yardımlaşma ve dayanışma uygulamalarını gerçekleştirmek üzere kurulan **"Yardımlaşma Sandıklarının",** hangi hallerde üyelerine yardımda bulunacağına ilişkin kriterlerin açık bir şekilde mevzuatla düzenlenmesi, meslek kuruluşlarının sosyal yardımlaşma ve dayanışma amacıyla üyelerinden ayrıca bir aidat veya benzeri isimlerle gelir toplamaması, bu amaçla kullanılacak kaynakların mevcut aidatlar ve gelirler içerisinden ayrılacak paylarla sağlanması,

önerilmektedir.

P- DEVLET VE MESLEK KURULUŞLARI İLİŞKİSİ

• DEVLET VE MESLEK KURULUŞLARI

Türkiye'de meslek örgütlerinin kuruluşunda devletin büyük rolü ve etkinliği bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği verilmesi, kuruluşların kanunla teşkil edilmesi ve üyeliğin zorunlu tutulması, bu kuruluşlara kamu idarelerininkine benzer bazı hak ve ayrıcalıklar tanınması gibi hususlar bu durumu açıklamaya yetmektedir. Bu durum çelişkili bir sonuçla karşılaşmamıza da sebep olmaktadır. Devlet mesleki örgütlenmeyi destekleyen en önemli aktörlerden biriyken aynı zamanda bu alandaki gelişmeyi de çeşitli şekillerde engelleyebilmektedir (TÜSEV, 2006:37). Meslek örgütleriyle devlet arasındaki ilişki biçimi ve yasalarla bu örgütlere verilen işlevler, tanınan statü meslek örgütlerinin gerçek bir sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütleri olarak ortaya çıkabilmelerini güçleştirmektedir.

Tanzimat Döneminde devlet eliyle kurulan, bugünün terminolojisiyle kamu kurumu niteliğini taşıyan odalar ile gönüllü esnaf, tüccar ve sanayici derneklerinin ikili yapısı devlet ile meslek örgütleri arasındaki ilişkileri de etkilemiştir. Cumhuriyet Döneminde devam eden bu yapının, özellikle odaların *"devletin yerine getirmekte olduğu ve olacağı bazı görevleri ve buna eş düşen yetkileri devralması ve böylece özel bir kuruluş tanımından çıkarak, bir kamu meslek kurumu niteliğini kazanması"* (Öncü, 1983:1566) gibi önemli bazı sonuçları olmuştur (Tosun, 1998:171).

Odaların kanunla kurulmuş olmaları, mevcut olan tüm meslek dallarında mesleki faaliyeti yürütebilmek için ilgili odaya üyelik şartının getirilmesi, üye aidatları yanında kamu hukukuna dayalı farklı gelir kaynaklarına sahip olmaları, faaliyetlerinde meslek grubunun özel menfaatlerini gözetmenin yanı sıra, mesleğin faaliyet alanında kamu yararını korumak ve bunun sağlanmasını denetlemekten sorumlu tutulmaları (Öncü, 1983:1566), onları üyelerinin temsilcisi olmaktan çok, devletin birer ajanına dönüştürmektedir (Tosun, 1998:171).

Dolayısıyla, Osmanlı'da Klasik Dönemde üretim ilişkilerinin her aşamasını loncalar eliyle gözetim ve denetimi altında bulunduran devletin yeni dönemde de korporatist bir yaklaşımla bunu yine kamusal nitelikleri bulunan meslek kuruluşları eliyle yapmaya tercih ettiği (Tosun, 1998:171-172) belirtilmektedir. Kuşkusuz loncalar ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişki ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasındaki ilişki biçiminin aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat Türkiye'deki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerine ve devlet karşısındaki tutumlarına bakıldığında, bu kuruluşların zaman zaman siyasi iktidarlarla olmasa bile, devletle olan aynı nitelikli ilişkilerini korudukları ve kendilerine yüklenen işlevleri yerine getirdikleri görülmektedir.

Aynı anda hem kamu hizmetlerinin yerinden yönetiminin bir uzantısı, hem de bir mesleğin özel menfaatlerinin koruyucusu olan, kamu hukukundan doğan bazı yetki ve haklarla donatılmış olmakla birlikte, temsili kuruluş niteliklerini taşıyan odalar, Cumhuriyet Türkiyesi'nde devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir halka oluşturmaktadır (Öncü, 1983:1566). Çünkü bu dönemdeki düzenleme ve denetimin alanı Cumhuriyetin tek partili döneminde daha da yaygınlaşacaktır. (Tosun, 1998:172). Gerçekten özellikle 1950 öncesinde yürürlüğe konulan bir kısım yasal düzenlemelerle meslek kuruluşlarının teşekkülü ve faaliyetleri konusunda ilgili bakanlıklara verilen görev ve yetkiler, bu kuruluşlarla devlet arasında vesayet ilişkisinden de öte, hiyerarşik bir ilişkinin varlığını göstermektedir. 1950'li yıllardan sonra yapılan yasal değişiklikler sonucunda ise daha esnek bir yapının temelleri atılmıştır. 1961 ve 1982 Anayasalarının öngördüğü anayasal yapı ise meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğini" anayasal bir dayanağa kavuşturmuş ve Tazimattan beri benimsenen yaklaşımın devamı olarak bu yapıyı daha güçlü temellere oturtmuştur.

Türkiye'de sendikaların ve meslek örgütlerinin kuruluşunda devletin rolünü ve siyasi partilerin, siyasi iktidarların bu kuruluşlarla olan ilişkilerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu ilişkiler ve meslek örgütlerine yüklenen misyonun, özerk birer sivil toplum örgütü olması gereken meslek kuruluşlarını devletin toplumu gözetim ve denetim altında bulundurmak için başvurduğu bir araç durumuna getirdiği ifade edilmektedir. Kamu kurumu niteliği verilen, belli kamu hizmetlerini yürütmek üzere görev ve yetkilerle donatılan, gerekli imkanlar sağlanan, ayrıca karar ve yönetim organları için öngörülen seçim sistemiyle göreli bir çoğulculuk niteliği kazandırılan (Tosun, 1998:189) meslek kuruluşları bu yapılarıyla devletin mesleki alandaki uzantısı durumuna gelmektedir.

Türkiye'de devlet toplum ilişkilerinde siyasal, kültürel ve sosyal alanlarda olduğu gibi ekonomik alanda da kökeni Osmanlılara kadar uzanan bir "sosyal kontrol" felsefesinin işlediği (Tosun, 1998:258) ve bunun örgütlerin teşekkülü, yönetimi ve etkinliklerine kadar yansıdığı görülmektedir. Bu doğrultuda meslek kuruluşlarına kamu tüzel kişiliği verilmek suretiyle bu kuruluşlar ve meslek grupları kontrol altında bulundurulmuş olmaktadır. Bu durumun, toplumun demokratikleşme sürecini zayıflatan bir yönünün bulunduğunu kabul etmek lazımdır. Zira kanun zoruyla üye olunan ve daha sonra da gerek maddi gerekse manevi yönden üyeler üzerinde baskı kuran bir örgütlenme modelinin toplumun demokratikleşmesine ve farklı toplum kesimlerinin katımcılığının geliştirilmesine beklenen katkıyı sağlaması imkânsız olarak görülmektedir.

Meslek kuruluşlarına kamu kurumu niteliği verilmesinin bir yönü de bunların devlet karşısındaki durumuyla ilgilidir. Devletin meslek kuruluşlarını kamu yönetimine dâhil etmesi, kanunla kamu tüzel kişiliği vermek, bazı alanlarda karar mekanizmalarına dâhil etmek, temsil yeteneğini tanımak, zorunlu üyelik sistemiyle tek muhatap kabul etmek ve kısmen de vesayeti

altında bulundurmak suretiyle bu kuruluşların bir baskı grubu, çıkar grubu olarak toplumsal, ekonomik ve siyasal düzeni zorlayacak taleplerde bulunmasını önleme amaçlı olduğu (Akkaya, 2005), bir başka anlatımla bu yaklaşımın arkasında yatan gayenin bu kuruluşları sisteme dâhil ederek devlet karşısında bağımsız birer sivil güçlü aktörler olarak ortaya çıkmalarını engellemek olduğu görüşü de bulunmaktadır.

Gerçekten, meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kamu yönetimi aygıtı içerisinde yer almasının bu kuruluşlar ve üyeleri bakımından olumlu ve olumsuz farklı etkileri bulunmaktadır. Olumlu olarak değerlendirilebilecek yönler; örgütlenmede ve finansman konusundaki kolaylık, zorunlu üyelik sistemi sayesinde sektörlerin veya mesleklerin kolayca izlenebilmesi, kontrol altında tutulabilmesi olarak gösterilmektedir.

Olumsuz yönleri ise kendi rızası dışında zorla üye kaydedilen meslek mensuplarının örgüte yabancılaşması, faaliyetlere aktif katılmama ve yönetimlere destek vermemeleri, gerek finansman gerekse etkileri yönüyle devletle olan ilişkileri sonucunda özerkliklerini kaybetmeleri, devletin veya siyasi aktörlerin yönetimlere müdahaleleri olarak sayılmaktadır.

Meslek örgütlerinin devletle işbirliği içinde olduğu hatta kamu yönetiminin bir parçası haline geldiği bir sistemde, meslek örgütlerinin çıkar veya baskı grubu olma keyfiyetlerinin değişime uğrayacağı, bu örgütlerin sistemle uzlaşıp bütünleşeceği ve grup çıkarlarının kabul edilebilir, makul seviyelere çekileceği, böylece farklı kesimlerin ve grupların talep ve çıkarları arasında bir uzlaşmanın sağlanacağı, ayrıca, devletin bu örgütlerin özerkliklerini sınırlayarak onları devlet politikaları doğrultusunda harekete geçirme ve bu örgütleri yönetsel bir kontrol aracı olarak kullanmasının da mümkün hale geleceği belirtilmektedir (Akkaya, 2005). Ancak, bu tarz bir ilişki de gerek devlet gerekse meslek örgütleri açısından sorunsuz değildir. Diğer yandan, bunun toplumun diğer kesimleri ve çıkar grupları açısından da olumsuz bazı etkileri olabilecektir.

Bu suretle, devlet, merkezî olarak sahip olduğu erkini, kısmi olarak ve belli hizmetler bakımından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla paylaşıyor gibi gözükse de aslında burada vurgulanması gereken husus, yapısı ve amaçları itibarıyla devlet karşısında özerk olması ve çıkar veya baskı grubu olarak siyasi otoriteyi kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmesi gereken meslek örgütlerinin, devlet tarafından karar alma mekanizmalarına dâhil edilerek birlikte alınan kararların uygulanmasında siyasi otoriteye meşruiyet sağlamakta ve bu kararların uygulanmasını kolaylaştırılmakta olduğudur. Meslek örgütleriyle devlet arasındaki kurumsallaşmış bu ilişki biçimi siyasi otoritenin bu gruplar üzerinde bir nevi sosyo-kontrol süreci işletmesine olanak vermektedir (Akkaya, 2005). Tabiidir ki, bunun karşılığında devlet tarafından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına çeşitli avantajlar sağlanmaktadır. Kurumsallaşmış işbirliği iki tarafa da belli açılardan kolaylıklar sağlamaktadır. Kamu tüzel

kişiliği, zorunlu üyelik, temsil yeteneği, muhatap alınma, mali kolaylıklar, gelir getirici belli kamusal işlerin devri, tanınan ayrıcalıklar bu cümleden sayılabilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliği kendiliğinden ve iradi olarak teşekkül etmesidir. Ancak Türkiye'de bugün kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak adlandıran bazı meslek kuruluşları, sendikalar ve diğer bir kısım örgütlerin kendiliğinden ve iradi olarak ortaya çıkan örgütlenmeler olmadığı bilinmektedir. Kimi örgütlerin başlangıçta devlet tarafından kurulduğu/kurdurulduğu da bilinen bir gerçektir. Günümüzde meslek kuruluşları devletten bağımsız olarak kurulamamakta ve faaliyet gösterememektedirler (Ercan, 2002:72). Elbette ki, mesleki örgütlenme amacıyla dernek kurulması yasal olarak mümkündür. Bu amaçla kurulmuş birçok dernek de bulunmaktadır. Fakat, yasayla kurulmuş ve kamu kurumu niteliği verilmiş meslek örgütlerinin bulunduğu bir düzende gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya gelen kişilerin kurdukları dernekler yeterli etkinliği kazanamamaktadırlar.

• **MERKEZİ İDAREYLE İLİŞKİLER VE İDARİ VESAYET**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile merkezi idare kuruluşları bazı konularda birlikte çalışmakta, bazı konularda ise merkezi idare kuruluşları devlet adına vesayet otoritesi olarak denetim ve gözetim fonksiyonu icra etmektedirler. Genel olarak bakıldığında birçok yönden bu iki tip kuruluşun birbiriyle ilişki içinde olduğu açıkça görülmektedir. Merkezi idare organları ile meslek kuruluşları/üst kuruluşları, kurumsal olarak veya bu kuruluşların yönetim ve denetim organ ve birimlerinde görev alan meslek mensupları ve kamu görevlileri kişisel olarak çeşitli şekillerde ortak bazı işleri yürütmekte veya ilişki içerisinde olmaktadırlar.

Örneklendirecek olursak, meslek kuruluşları bazı kamu kurum ve kuruluşlarının organlarında, çeşitli platformlarda temsil edilmekte ve çalışmalara katılmaktadırlar. Merkezi idarenin hazırladığı mevzuat taslakları meslek kuruluşlarına; aynı şekilde meslek kuruluşlarının bu konudaki çalışmaları, talepleri, değerlendirme ve önerileri ilgili bakanlık veya kuruluşlara gönderilmektedir. Diğer yandan, ilgili kanunlarla merkezi idare kuruluşlarına verilen vesayet yetkisinin gereği olarak meslek kuruluşlarının bazı iş, karar ve işlemleri ilgili bakanlık veya idarenin onayına veya bilgisine sunulmaktadır. Bunun yanında meslek kuruluşlarının idari ve mali denetimi merkezi idare kuruluşlarına verilmiştir. Bu denetimler idarelerin yetkili personeli tarafından yürütülmektedir. İki grup kuruluş arasındaki ilişki zemini çok çeşitli olup, kuruluşlar itibarıyla farklılık göstermektedir.

Mevcut mesleki örgütlenme modelimiz genel olarak devlet ve özel olarak da ilgili vesayet otoritesi arasında uyumlu bir çalışmayı gerektirmektedir. Bunun yanında, merkezi idare kuruluşlarının kendilerine kanunların verdiği gözetim ve denetim yetkilerini gereği gibi kullanabilmeleri bakımından meslek kuruluşlarının yönetim organlarıyla olan ilişkilerinde belli bir mesafeyi korumaları ve dengeli bir ilişki seviyesinin geliştirilmesine dikkat etmeleri gerekmektedir.

Öte yandan, meslek kuruluşlarının meslekle ilgili konular ve meslek mensuplarının hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik girişimlerine ilişkin talep, beklenti, eleştiri, değerlendirme ve önerilerini Parlamento, Hükümet, yetkili merciler veya vesayet otoritelerine yasal ve resmî platformları kullanarak ifade etmeleri mümkün iken, daha çok basın açıklaması, kamuoyu açıklaması, gazete ilanı gibi yollarla dile getirmeleri çeşitli uyuşmazlıklara ve tartışmalara neden olmaktadır. Bu yaklaşım meslek kuruluşlarının etkinliğine zarar vermekte, ayrıca merkezi idare kuruluşlarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

Meslek kuruluşlarının, kuruluş amaçları, işlevleri ve statülerinin gereğiyle bağdaşmayan tutum ve yaklaşımları kendilerine Anayasa ve yasalarla tanınan görev, yetki ve sorumluluklarını gereği gibi ifa etmelerini güçleştirmektedir. Türk idare teşkilatına dâhil kurum ve kuruluşlar arasındaki çatışma benzeri yaklaşımlar devletin etkinlik ve prestijine zarar vermektedir. Kamusal hüviyetleri bulunan meslek kuruluşlarının yürüttükleri faaliyetlerinde, karar ve açıklamalarında belli ilke ve usul kurallarına uymamaları en genel anlamda mesleğe ve meslek mensuplarına yansıyan çeşitli olumsuzluklara sebebiyet vermektedir.

Bu genel açıklamadan sonra, merkezi idareyle meslek kuruluşları arasındaki ilişki zeminin en önemli boyutu olan vesayet uygulamalarını değerlendirmek gerekmektedir. Raporun Üçüncü Bölümünde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının nitelikleri belirtilirken bu kuruluşların devletin idari ve mali denetimine tabi olduğu, geniş anlamıyla merkezi idarenin vesayeti kapsamında bulundukları belirtilmiş ve idari vesayet konusu ele alınmıştır.

Konunun önemi ve kamuoyundaki tartışmalar nedeniyle aşağıda merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin gerekliliği, bu yetkinin anlamı ve kapsamına ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

• **DEVLETİN MESLEK KURULUŞLARI ÜZERİNDEKİ VESAYET YETKİSİNİN ANLAMI VE KAPSAMI**

Anayasanın 145 inci maddesinde *"... meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir"* hükmü yer almaktadır. Bu hüküm yalnızca hesap ve harcamaların veya geniş anlamıyla mali işlemlerin denetiminden değil *"Devletin idari ve mali denetimi"*nden söz etmektedir. Buradaki *"idari ve mali denetim"* ibaresi geniş manada Devletin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin dayanağını oluşturmaktadır. Kuşkusuz Devlet yapısı, niteliği ve işlevi gereği tüm kamu veya özel hukuk hükümlerine tabi örgüt, organizasyon ve oluşumlar üzerinde derecesi ve usulü farklı olmakla birlikte belli ölçüde vesayet/denetim/gözetim yetkisine sahiptir.

Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Sendikalar Kanunu, Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu, Kooperatifler Kanunu ve benzeri özel hukuk hükümlerine tabi örgütler üzerinde dahi Devletin (ilgili bakanlık ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının) kapsam ve sınırı ilgili yasalarda düzenlendiği çerçevede denetim yetkisine sahip olduğu dikkate alındığında, özel

kanunlarla kurulan ve kamu hukuku kurallarına göre faaliyet gösteren kamu tüzel kişileri olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının devletin gözetim ve denetimi dışında bırakılmasının mümkün olmadığı ve denetimin de yalnızca hesap ve işlemlerle sınırlandırılmasının bu kuruluşların yapı, nitelik ve işlevleriyle örtüşmediği anlaşılmaktadır.

Zaten Anayasa ve yasalarda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş amaçlarının, görev ve yetkilerinin tadadi olarak belirlenmesi ve kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunmamın yasaklanması ve müeyyidelendirilmesi de bu kuruluşların teşkilat ve faaliyetleri üzerinde bir devlet denetimini zorunlu kılmaktadır. Aksi halde kuruluş amaçlarının belirlenmesi, yasak öngörülmesi ve bunun müeyyidelendirilmesinin bir anlamı olmayacaktır.

Devlet doğası gereği, kamu düzenin korunması, hukuk kurallarına uyulmasının sağlanması, belli hizmet ve işlerin öngörüldüğü şekliyle yürütülmesi, üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması ve diğer bazı amaçlarla kendi dışındaki örgütsel yapıları gözetim ve denetim altında bulundurur. Bu gözetim ve denetim devlet tüzel kişiliği dışında kalan kamu kurum ve kuruluşları, yerinden yönetim kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu hukukuna tabi diğer kuruluşlar yanında, daha sınırlı ve belli kurallara bağlı olarak özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiler bakımından da gerçekleştirilir. Gözetim ve denetimin kapsamı, niteliği, usulü ve derecesi kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterir.

Şu halde, Anayasanın *"idari ve mali denetim"* yetkisini yalnızca profesyonel mesleki faaliyetler anlamında hesap ve işlemlere ilişkin denetim olarak değil, geniş manasıyla devlet denetimi olarak anlamak gerekmektedir. Gerek yasal düzenlemelerdeki hükümler gerekse Anayasa Mahkemesinin istikrar kazanmış görüşü de bu yöndedir. Devletin diğer kamu kurum ve kuruluşları (üniversiteler, mahalli idareler, ilişkili kuruluşlar vb.) üzerinde olduğu gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde vesayet yetkisinden doğan bir gözetim ve denetim görev ve yetkisi bulunmaktadır.

Anayasanın "idarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliğine" ilişkin 123 üncü maddesi de bunu gerektirmektedir. Anayasaya göre, İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Anayasanın 127 nci maddesinde "mahalli idareler" bakımından öngörülen *"idari vesayet"*, benzer bir şekilde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları bakımından da geçerli kabul edilmektedir. Merkezi idare ilgili kanunlarda belirtildiği ölçüde idari vesayet yetkisine sahiptir ve bu yetkiyi yine bu kanunlardaki düzenlemeler çerçevesinde kullanmaktadır.

Anayasanın 127 nci maddesindeki "idari vesayetin" Anayasal amaçlarına bakıldığında, bunların;

- Mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi,
- Kamu görevlerinde birliğin sağlanması,

- Toplum yararının korunması ve
- Mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması

olarak tadat edildiği görülmektedir.

Bu amaçları sağlamaya yönelik olarak, mahalli idarelerle bazı yönlerden benzerlikler gösteren ve gerek Anayasa Mahkemesi kararlarında gerekse doktrinde "hizmet yerinden yönetim kuruluşları" olarak yerinden yönetim kuruluşlarının bir grubu olarak görülen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerinde de devletin idari vesayet yetkisine gerekmediğini söylemek güçtür. Benzer amaçlara ulaşılmasını sağlayacak vesayet mekanizması meslek kuruluşları bakımından da gerekli ve kaçınılmazdır.

Benzer şekilde devletin/merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki idari vesayetinin amaçlarını;

- Meslek kuruluşlarına verilen görev ve hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak ve öngörüldüğü şekliyle yürütülmesi,
- Kamu görev ve hizmetlerinde birliğin/yeknesaklığın sağlanması,
- Meslek mensuplarının ve toplum yararının korunması ve
- Mesleki ihtiyaçların (meslek kuruluşlarınca meslek mensupları dışındaki kesimlere yönelik sunulan hizmetlere yönelik ihtiyaçlar da söz konusu olup, bunu da dikkate almak gerekir) gereği gibi karşılanması

şeklinde ifade etmek mümkündür.

Ayrıca, bu bağlamda Anayasanın 135 inci maddesini de ve Raporun Üçüncü Bölümünde bir kısmına yer verilen Anayasa Mahkemesi kararlarını da nazara almak icap etmektedir.

Meslek kuruluşlarının mahalli idareler ve diğer hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarına nazaran görece olarak daha özerk olduğu da hesaba katılacak olursa, hiçbir vesayet veya denetim mekanizmasının olmadığı durumlarda; bu kuruluşlarca görülmesi öngörülen kamusal nitelikli hizmetlerin, meslek mensuplarına yönelik mesleki görev ve faaliyetlerin öngörülen esas ve usullere uygun bir şekilde yürütülmesinin sağlanması, bu kuruluşlar ile devlet ve diğer kamu tüzel kişileri arasında teşkilat olarak idari bütünlüğün tesisi, yani idarenin bütünlüğü ilkesinin uygulanması, genel olarak kamu görevlerinin ifasında birliğin ve eşgüdümün sağlanması, meslek mensuplarının ve üçüncü kişilerin hak ve menfaatleri ile toplumun genel yararının korunması, bu kuruluşlara verilen yetki ve ayrıcalıkların amacına uygun ve öngörüldüğü şekliyle kullanılmasının temin edilmesi, mesleki faaliyetlerin mevzuata, standartlara ve belirlenen ahlaki kurallara uygun olarak yürütülmesini temin etmek üzere kurulmuş bulunan meslek örgütlerinin bu görev ve işlevlerini etkin ve yeterli bir şekilde yürütmelerinin güvence altına alınması mümkün olmayacaktır. En azından devletin gözetim ve denetim yetkisinin olmadığı bir yapının meslek mensupları, toplum ve devlet bakımından çeşitli riskler oluşturacağı tartışmasızdır.

Açıktır ki, idari vesayetin bu kuruluşların özerkliklerine zarar vermeyecek, etkinliklerini sınırlamayacak, kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyet göstermelerini engellemeyecek ve bunları idari teşkilata dâhil diğer kamu kurum ve kuruluşlarına dönüştürmeyecek bir yapı ve çerçevede yürütülmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki, Anayasa Koyucu bu kuruluşların özerklikleri ile devletin bunlar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi arasında bir denge kurmuş ve bazı güvenceler sağlamıştır. Öncelikle vesayet yetkisi ancak kanunla belirlenen durumlarda ve yine kanundaki usul çerçevesinde kullanılabilecektir. İdarenin, böyle bir yasal çerçeve olmaksızın idari tasarruflarla vesayet yetkisi kullanması mümkün bulunmamaktadır. Aynı şekilde idari mercilere vesayet yetkisinin verilmesinde ve bu yetkinin kullanımında meslek kuruluşlarının yapı ve niteliklerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kuruluşların organlarının doğrudan idare tarafından görevden alınamaması ve sadece amaç dışı faaliyette bulunan sorumlu organlar tarafından öngörülen bu istisnai müeyyidenin hakim kararına bağlanması da devletin vesayet yetkisini büyük ölçüde sınırlayan ve meslek kuruluşlarına güvence sağlayan bir mekanizmadır.

O halde, Anayasal ilkeler ve kuruluş kanunlarındaki açık düzenlemeler çerçevesinde sınırlı olarak uygulanan idari vesayetin meslek kuruluşlarının özerkliklerini zedelediğinden, böyle bir mekanizmaya ihtiyaç bulunmadığından veya bu mekanizmasının hiç etkin olmadığından söz etmek gerek hukuki yapı gerekse toplumsal ihtiyaçlar bakımından uygun bir yaklaşım olarak görülmemektedir.

Bu genel çerçeveyi belirttikten sonra, meri mevzuat hükümleri çerçevesinde meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarıyla ilgili olarak merkezi idareye verilmiş gözetim ve denetim yetkisini, geniş anlamıyla vesayet yetkisini somutlaştırmak uygun olacaktır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş ve görevlerine ilişkin kanunlarda Anayasanın 135 inci maddesine istinaden merkezi idarenin gözetim ve denetim yetkisine (vesayet yetkisine) ilişkin düzenlemelere de yer verilmektedir. Bu konudaki düzenlemeleri ikili bir şekilde tasnif etmek mümkündür:

- Genel olarak ilgili bakanlığa veya idareye meslek kuruluşları üzerinde (faaliyetleri, işlemleri, hesapları, gelir, giderleri vb.) idari ve mali denetime yetki veren hükümler.
- Münhasıran belli faaliyet, karar veya işlemlerle ilgili olarak ilgili bakanlığa veya idareye vesayet yetkisi tanıyan hükümler.

Birinci grup düzenlemeler genel nitelikte olup tüm meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında benzer şekilde yer almaktadır. Özelikle 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra mevcut meslek kuruluşlarının kanunlarında gerekli değişiklikler yapılarak Anayasanın 135 inci maddesiyle paralellik sağlanmış ve denetime ilişkin hüküm bulunmayan kanunlara bu konuda ilaveler yapılmıştır. Daha sonra yeni kurulan kuruluşların kanunlarında da aynı şekilde denetime ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bugün itibarıyla kanunla kurulan ve kurulması

öngörülüp henüz faaliyete geçmeyen tüm kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarıyla ilgili olarak 16 ayrı kanun bulunmaktadır. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği ve Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği) ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği) ile ikişer meslek üst kuruluşu kurulduğu dikkate alındığında bu 16 ayrı kanunla tüm meslek kuruluşlarına ve üst kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, ikincil ve üçüncül düzey mevzuatla da (bakanlar kurulu kararı, tüzük, yönetmelik, statü) konuya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Merkezi idareye, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üzerinde denetim, gözetim ve denetim yetisi veren birinci grup hükümler (denetim ve gözetim yetkisine ilişkin genel düzenlemeler) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12- Meslek Kuruluşlarının ve Üst Kuruluşlarının İlgili Vesayet Otoriteleri

Sıra No	Meslek Kuruluşları/Üst Kuruluşu	Gözetim ve Denetimine Tabi Olunan İdare (Vesayet Otoritesi)	Denetime/Gözetime İlişkin Düzenleme
1	- Ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsaları - Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği - Bunların bağlı ve ilgili kuruluşlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	**5174 sayılı Kanun** *"Denetim* *Madde 100- Odalar, borsalar, Birlik ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları, Bakanlığın denetimine tâbidir."*
2	- Esnaf ve Sanatkâr Odaları - Esnaf ve Sanatkâr Odaları – Birlikleri - Esnaf ve Sanatkâr Odaları – Federasyonları - Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	**5362 Sayılı Kanun** *"Denetim* *Madde 58-Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ile sicil işlemleri Bakanlık gözetim ve denetimine tabidir."*
3	- Ziraat Odaları - Türkiye Ziraat Odaları Birliği	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	**6964 sayılı Kanun** *"Denetim* *Madde 43-Odaları Birlik, Birliği de Bakanlık denetler.* *Bakanlık Birliğin organlarını, görevlerinin ifası hususunda idarî ve malî yönden denetler."*
4	- Mimar ve Mühendis Odaları ile Şehir Plancıları Odası - Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (İhtisas odaları üzerinde denetim yapacak ilgili bakanlıklar belirlenmemiştir)	**6235 sayılı Kanun** *"Ek Madde 3 –Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği üzerinde, Bayındırlık Bakanlığınca; ihtisas dallarına göre Odalar üzerinde ise, ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetim yapılır. İlgili Bakanlıklar; Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile tesbit edilir."*
5	Tabip Odaları Türk Tabipleri Birliği	Sağlık Bakanlığı	**6023 sayılı Kanun** *"Ek Madde 2 –Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Türk Tabipleri Birliği ile Birliğin mahalli*

			organları olan odalar üzerinde idari ve mali yönden denetim ve gözetim hakkına sahiptir."
6	Diş Hekimleri Odaları Türk Diş Hekimleri Birliği	Sağlık Bakanlığı	**3224 sayılı Kanun** *"Oda ve Birliğin denetimi, organlarının görevlerine son verilmesi* *Madde 35 – Bakanlık, Odalar ve Birliğin organları üzerinde idari ve mali yönden gözetim ve denetim hakkına sahiptir."*
7	- Veteriner Hekim Odaları - Türk Veteriner Hekimleri Birliği	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	**6343 sayılı Kanun** *"Ek Madde 1 –Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde teftiş hakkına sahiptir. Birlik ve odaların görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını Bakanlık idari ve mali yönlerden denetler."*
8	- Eczacı Odaları - Türk Eczacıları Birliği	Sağlık Bakanlığı	**6643 sayılı Kanun** *"Ek Madde 1 –Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Türk Eczacıları Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde gözetim ve denetim hakkına sahiptir. Adı geçen kuruluşların idari ve mali yönden denetimi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca yapılır."*
9	- Barolar -Türkiye Barolar Birliği	Adalet Bakanlığı	**1136 sayılı Kanun** *"Denetim:* *Ek Madde 4 –Adalet Bakanlığı, Barolar ve Türkiye Barolar Birliği organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir. Bu idari ve mali denetim, adalet müfettişlerince yapılır."*
10	- Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir Odaları - Yeminli Mali Müşavir Odaları - Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	Maliye Bakanlığı	**3568 sayılı Kanun** *"Oda ve birlik organlarının denetimi* *Madde 41 – Maliye Bakanlığı oda ve birlik organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini hazırlayacağı yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir."*
11	- Noter Odaları -Türkiye Noterler Birliği	Adalet Bakanlığı	**1512 sayılı Kanun** *"Madde 164–Adalet Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliği ile Birliğin mahalli organları olan*

			odalar üzerinde gözetim ve denetim hakkına sahiptir. Birlik ve odaların her türlü faaliyetleri ile hesap ve işlemleri adalet müfettişleri veya Cumhuriyet savcılarınca denetlenir. Denetleme usulü yönetmelikte gösterilir."
12	Türkiye Bankalar Birliği	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu	**5411 sayılı Kanun** Not: Türkiye Bankalar Birliğinin Denetimi 5411 sayılı Kanuna göre Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle yürürlüğe konulan Türkiye Bankalar Birliği Statüsüne *(md. 25: Birliğin hesap ve kayıt düzeni bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenir ve hazırlanacak denetim raporları ile yıllık faaliyet raporları her yıl Birliğin mali yılının bitiminden itibaren üç ay içinde Kuruma tevdi edilir.)* göre bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenmekte ve raporlar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna tevdi edilmektedir. çıkarılan
13	Türkiye Katılım Bankaları Birliği	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu	**5411 sayılı Kanun** Türkiye Katılım Bankaları Bakanlar Kararnamesiyle yürürlüğe konulan Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsüne göre *(md.20: Birliğin hesap ve kayıt düzeni bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenir ve denetim sonuçları her yılın Mart ayı sonunda Kuruma tevdi edilir.)* bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenmekte ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna tevdi edilmektedir.
14	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği	Sermaye Piyasası Kurulu	**2499 sayılı Kanun** *"Madde 40/C- Birliğin her türlü işlem ve hesapları kurul tarafından denetlenir."*
15	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Hazine Müsteşarlığı	**5684 sayılı Kanun** *"Madde 24- Birliğin tüm faaliyetleri Müsteşarlık tarafından denetlenir."*
16	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği	Kültür ve Turizm Bakanlığı	**1618 sayılı Kanun** *"Denetim* *Madde 24– Bakanlık, müfettişleri, uzman denetçileri, bölge müdürleri veya Bakanlıkça yetkili kılınacak diğer kişiler vasıtasiyle seyahat acentaları ve Seyahat Acentaları Birliğini her*

			zaman denetleme yetkisini haizdir."
17	Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği	Sermaye Piyasası Kurulu	**2499 sayılı Kanun** *"Madde 40/D- Birlik, 40/C maddesindeki hükümlere tâbidir."* (40/C hükmü şöyledir: Birliğin her türlü işlem ve hesapları kurul tarafından denetlenir.).
18	- Tohumculuk sektöründeki Alt Birlikler - Türkiye Tohumcular Birliği	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	**5553 sayılı Kanun** *"Denetim MADDE 39 – Bakanlık, alt birlikler ve Birliğin organları üzerinde idarî ve malî yönden gözetim ve denetim hakkına sahiptir."*

Tablodaki kanun hükümlerinden görüldüğü gibi, merkezi idarenin, vesayet yetkisi kapsamında meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üzerinde gerçekleştireceği denetimlere ilişkin denetim veya gözetim ve denetim yetkisi; "gözetim ve denetim", "idari ve mali yönden denetleme", "idari ve mali denetim", "idari ve mali denetim yönünden denetim ve gözetim hakkı", "teftiş hakkı ve idari ve mali yönden denetleme", "idari ve mali yönden denetim", "görev ve işlemleri denetleme yetkisi", "hür türlü işlem ve hesapların denetlenmesi", "idari ve mali yönden gözetim ve denetim hakkı" gibi birbirinden farklı ama birbirine benzer veya yakın kavramlarla ifade edilmiştir.

Tabloda verilen hükümlere (ilgili kanun maddesinin tamamı veya yalnızca denetime ilişkin hüküm-fıkra veya bent olarak-) bakıldığında Kanun Koyucunun esas olarak Anayasının 135 inci maddesi paralelinde merkezi idare kuruluşlarına "idari ve mali denetim" yetkisi tanıdığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu denetimin gerçekleştirileceği alan ise genel olarak meslek kuruluşu veya üst kuruluşunun faaliyet ve işlemleri, hesap ve işlemleri, her türlü işlemleri, hesap ve kayıt düzeni, görevleri, organları vb. şeklinde ifade edilmiştir. Bu konudaki ibareler konusunda bir tekdüzelik yoktur. Dolayısıyla denetimin kapsamı, sınırları ve odağı kuruluşlar itibarıyla farklı şekillerde düzenlenmiştir.

Bununla birlikte, bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere genel olarak merkezi idarenin (ilgili bakanlık veya idare) meslek kuruluşları üzerinde gözetim ve denetim yetkisine sahip olduğu, bu yetkinin iki kuruluş hariç merkezi idare kuruluşlarının kendilerince (teftiş, denetim birimleri, denetimle görevli uzman personel veya teftiş veya denetim elemanları) ifa edildiği, ikisinde ise idare dışı denetim otoritelerine (bağımsız denetim kuruluşları) verildiği görülmektedir. Bu konuda da farklı bir düzenleme ve uygulama söz konusudur. Doğal olarak, denetimin kapsam ve sınırları ile usulü de farklılaşmış olmaktadır.

Diğer yandan, söz konusu kanunlar bu genel hükümler dışında merkezi idareye belli konularda vesayet yetkisi tanımaktadır. Bunlar genel olarak belli görev ve işlerin

yürütülmesinde ilgili bakanlık veya idareden izin alınması, belli düzenleyici veya birel işlemlerin tekemmül ettirilmesi için onaya sunulması, amaç dışı faaliyet yürüten organlar hakkında yapılacak işlemler ve işletilecek prosedürler, bazı hizmet ve görevlere ilişkin olarak merkezi idareye verilen yetkiler şeklinde veya meslek kuruluşlarının yetkili organlarınca yapılan bazı işlemleri bozma yetkisi verilmesi gibi düzenlemelerdir. Bu gruba giren hükümler konusunda kuruluşlar itibarıyla önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örnek olarak belirtilecek olursa, uluslararası ilişkilerin yürütülmesi, yurt dışına çıkılması konusunda birçok kanunda ortak/benzer düzenleme bulunmakla birlikte, bunun dışındaki birçok konuda farklı ve kuruluşa özel hükümler söz konusudur. Dolayısıyla bu konuda genel geçer ortak bir düzenleme ve uygulamadan söz etmek mümkün değildir.

Bu anlamda merkezi idare kuruluşlarının teftiş/denetim/gözetim dışındaki genel idari vesayet yetkisi dışında kalan görev ve yetkileri ilgili kanunlarla ayrı ayrı belirlenmiştir. Kuruluş kanunları incelendiğinde merkezi idare kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasındaki vesayet ilişkisinin kapsamı, sınırı, derecesi ve usulünün kuruluşlar itibarıyla farklılık gösterdiği görülmektedir. Bazı meslek kuruluşları ve üst kuruluşları üzerindeki devlet vesayeti daha güçlü ve katı iken bazılarında çok esnek bir nitelik göstermektedir. Bu konuda da bir uygulama birliği bulunmamaktadır.

Ancak, gelinen noktada bu konuda belli objektif kriterler çerçevesinde ortak bazı düzenlemelerin yapılması ve merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin içeriğinin, sınırının ve usulünün, uygulama alanlarının ahenkleştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu konuda kuruluşlar itibarıyla bazı farklı düzenlemelerin yapılması gereği duyulabilecektir, fakat genel olarak birçok konuda ortak düzenleme yapılmasının da mümkün olduğu ve bunun daha faydalı olacağı mülahaza edilmektedir. Örneğin, mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin mevzuat, standartlar ve etik kuralların hazırlanması, karara bağlanması, yayımlanması ve yürürlüğe konulması, üye ödenti ve aidatlarının tespiti, fiyat/ücret tarifelerinin tespiti, belli kamusal yetkilerin kullanımı gibi konularda meslek kuruluşları arasında farklı uygulamalar söz konusudur. Bu konuda kuruluş yasalarında gerekli değişikliklerin yapılması ve uygulama birliğinin tesisi önem arz etmektedir. Öte yandan, artık işlevini yitirmiş, iş ve işlemlerin yürütülmesini zorlaştıran bazı vesayet uygulamalarının da (örneğin, meslek kuruluşu organlarında görev alanların yurt dışına çıkış için ilgili bakanlıktan izin alması gibi) gözden geçirilmesi ve bunları öngören mevcut düzenlemelerin kaldırılmasının da yararlı olacağı düşünülmektedir.

- **İDARİ VESAYET YETKİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN ELEŞTİRİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, Anayasa ve ilgili kuruluş kanunlarının gereği olarak özerk kuruluşlar olmasına karşın, belli ölçüde devletin vesayeti altındadırlar.

Devlet vesayeti (Anayasa ve idare hukukundaki tabirle "idari vesayet"), mevcut örgüt yapısının zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü devlet bu kuruluşlara "kamu tüzel kişiliği" tanımış ve bunları "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak yapılandırmıştır. Ayrıca, üyelik zorunluluğu öngörerek belli meslekleri icra edenleri bu kuruluşlara üye olmaya mecbur tutmuştur. Diğer yandan kanunlarla bunlara kamusal görev, yetki ve ayrıcalıklar tanınmış, keza faaliyetlerini yürütebilmeleri için gelir kaynakları yasal düzenlemelerle belirlenmiştir. Devlet bazı kamu hizmetlerini ifa etmek üzere bu kuruluşlara bırakmış ve bununla bağlantılı olarak bir kısım yetkilerini bunlara devretmiştir.

Dolayısıyla meslek kuruluşları görevleri, yetkileri, yürüttükleri hizmet ve faaliyetler, finansman usulleri ve diğer işlev ve nitelikleri itibarıyla birçok yönden kamusal bir hüviyet kazanmışlardır. Bu yapının gereği olarak, kamusal hizmet ve görevlerin öngörüldüğü şekliyle ifasının temini, kamu düzeninin korunması, kamu tüzel kişiliğinin sonucu olan güç ve yetkilerin kullanımında hukuka uygunluğun sağlanması, meslek mensuplarının ve üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması, devlet ve toplum çıkarlarının güvence altına alınması ve diğer bazı gerekçelerle bu kuruluşların organları üzerinde devlete vesayet yetkisi tanınması zorunluluğu doğmaktadır.

Vesayet yetkisinin içeriği, niteliği, kullanım usulü ve diğer bazı hususlar yargı kararları ve doktrindeki muhtelif görüşler çerçevesinde Raporun Üçüncü ve Beşinci bölümlerinde ele alınmıştır. Bu konunun detayına burada girilmeyecek olmakla birlikte, "özerklik" konusunun çoğu zaman yanlış anlaşılması ve devletin yetkili kuruluş ve merciler eliyle kullandığı "vesayet" yetkisinin meslek örgütlerinin nitelikleri, işlevleri ve yapılarıyla bağdaşmadığı, vesayet uygulamaların hukuk dışı olduğu ve mesleki örgütlenmeye zarar verdiği yönündeki görüşler ve kamuoyundaki önemli tartışmalar dolayısıyla bu konudaki bazı değerlendirmelere yer verilmesi gerekli görülmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının yapı, işlev ve nitelikleri itibarıyla idari ve mali yönden özerk kuruluşlar olduğu bilinmektedir. Kimi zaman özerklik sınırsız bir bağımsızlık gibi algılanarak meslek kuruluşlarının, dernekler, sendikalar, vakıflar gibi "sivil toplum kuruluşlarında" olduğu gibi Devletten bağımsız örgütler olarak tanımlandığı ve devletin bu kuruluşlar üzerindeki vesayet yetkisinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Açıktır ki, meslek kuruluşlarının dâhil olduğu hukuki ve idari yapı analiz edildiğinde böyle bir değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Meslek kuruluşları Anayasa ve yasalarımızda "kamu kurumu niteliğinde" olan kuruluşlar biçiminde tanımlanmak suretiyle kamu kurumlarından ayrıştırılmış olsalar bile, bu kuruluşlar; kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, birçok yönden kamu hukuku kurallarına tabi olmaları ve belli ölçüde kamu

hizmeti ifa ediyor olmaları ve daha başka hususiyetleri yönünden kamusal nitelikleri baskın olan örgütlenmelerdir.

Dolayısıyla bunları sözü edilen sivil toplum kuruluşlarıyla aynı kategoride mütalaa etmek ve devletten bağımsız yapılar olarak görmek hukuken mümkün gözükmemektedir. Mevcut anayasal düzenin öngördüğü mesleki örgütlenme yapısı buna izin vermemektedir. Bu düzene tabi meslek kuruluşlarını belirlemek, sayısını azaltmak veya çoğaltmak ise kuşkusuz Kanun Koyucunun tasarrufundadır. Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına alınan ve yapılan yasal bir düzenlemeyle "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" veya "üst kuruluşu" olarak yapılandırılan meslek örgütlerinin buna rağmen, kendilerini "sivil toplum kuruluşu" niteliğinde olan, devletten bağımsız meslek örgütleri olarak tavsif etmeleri yönündeki yaklaşımlar hukuki ve maddi gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

• **KAMU TİPİ MESLEKİ ÖRGÜTLENME MODELİ VE KURUCU İRADE KONUSU**

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şekillenmeye başlayan ve süreç içerisinde bazı değişimler yaşayarak günümüzdeki halini alan mesleki örgütlenme konusundaki mevcut yapının (meslek örgütlerinin kanunla kurulduğu, üyeliğin zorunlu olduğu, belli ölçüde devlet vesayetinin söz konusu olduğu, vb.) çoğu zaman devletin veya siyasi otoritelerin tek taraflı iradelerinin sonucu olarak ortaya çıkmadığı herkesin ve özellikle de meslek örgütlerinin malumudur.

1950 öncesinde kanunla kurulmuş sınırlı sayıda meslek kuruluşu bulunurken, özelikle çeşitli meslek gruplarının talep ve beklentileri sonucunda bu sayı giderek artmıştır. Ticaret ve sanayi odaları, esnaf ve sanatkârlar, tabipler, avukatlar gibi meslek gruplarının dâhil olduğu oda tipi örgütlenme modeli diğer meslek kesimlerince de benimsenmiş ve talep edilmiştir. Bunun sonucunda çıkarılan muhtelif kanunlarla yeni yeni meslek kuruluşları teşkil edilmiştir. 1961 Anayasasıyla da bu kuruluşlar "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tanımlanmıştır. 1982 Anayasası bu yapıyı korumuş, ancak bazı yeni düzenlemeler de getirmiştir.

Şu halde, Cumhuriyetin başından günümüze kadarki geçen süreçte hâlihazırda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" ve "meslek üst kuruluşları" bünyesinde örgütlendirilen meslekler, büyük ölçüde meslek mensuplarının bu yöndeki talepleri doğrultusunda bu şekilde örgütlendirilmişlerdir. Bu alandaki ilk örgütlenme girişimlerine bakıldığında, bu yöndeki örgütlenme modelini belli ölçüde Devletin, siyasi otoritelerin de çeşitli nedenlerle istediği ve benimsediği bilinmekle beraber, bu örgütlenme modeline meslek mensupları tarafından ve daha önce mevcut meslek örgütleri tarafından çok büyük bir muhalefet de edilmemiş ve itiraz edilmemiştir. Hatta bazı meslek kuruluşlarının kuruluş işlemleri daha önce faaliyet gösteren mesleki cemiyetler/dernekler tarafından gerçekleştirilmiş ve yeni tip mesleki örgütlenmeye bu örgütler öncülük etmiştir.

Dernek tipi örgütlenmeyi savunan ve mesleki örgütlenmenin devletten bağımsız sivil toplum kuruluşları bünyesinde gerçekleştirilmesi yönündeki talepler çok cüzi ve etkisiz

kalmıştır. Dolayısıyla geçmişten bu güne belli bir gelişim sürecinde ortaya çıkmış bulunan mevcut örgütlenme modeli hem meslek mensupları hem de devletin ortak iradesiyle ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Özellikle ifade edilmelidir ki, üyeliğin zorunlu olmadığı, kamusal görev, yetki ve ayrıcalıkların bulunmadığı ve alelade dernek şeklindeki mesleki örgütlenme uygulamasında meslek kuruluşlarının üye sayısının yetersiz kalması, faaliyetlerin finansmanını sağlayacak yeterli gelir elde edilememesi ve daha birçok neden dolayısıyla meslek mensupları devletten, siyasi otoritelerden bazı ülkelerde olduğu gibi kamu idari teşkilatına dâhil, zorunlu üyelik sisteminin olduğu ve belli ayrıcalıkların tanındığı bir modelin uygulanmasını ve bu şekilde teşkilatlandırılmayı talep etmiş ve bunu meslek ve meslek mensupları üzerindeki etkinliklerini artırmalarının bir yolu olarak görmüşlerdir. Tarihi incelemeler, meslek kuruluşlarının üye sayıları, etkinlikleri ve gelir durumları bakımından zaman içerisinde büyük mesafe kat ettiğini göstermektedir.

Mevcut örgütlenme modeli genel olarak meslek mensupları tarafından talep ve tercih edilmiş olup, devlet de çeşitli saiklerle bu modeli benimsemiş, desteklemiş ve yaygınlaştırmıştır. Hatta zaman içerisinde bu yöndeki örgütlenme taleplerini karşılayamaz hale gelmiştir. Bugün kamu kurumu niteliği verilen 18 meslek üst kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşlar bünyesinde yüzlerce meslek grubu örgütlendirilmiş bulunmaktadır. Bazı meslek mensupları aynı nitelikte müstakil yeni kuruluşlar bünyesinde örgütlenmeyi talep etmeye devam etmektedir. Bu talepler gerek mevcut kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlenme imkânı bulamayan ve dolayısıyla dernekler bünyesinde örgütlenmiş olan bazı meslek grupları gerekse kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlü bulunan kimi meslek gruplarından gelmektedir.

Bugün itibarıyla, Anayasanın 135 inci maddesinin tamamen ortadan kaldırılmasını ve mevcut örgüt yapısı yerine, dernek şeklinde örgütlenmeyi talep eden "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" ve "meslek üst kuruluşu" bulunmamaktadır. Veya 135 inci maddedeki yapı yerine sendikalarda olduğu gibi bir örgütlenme yapısını isteyen meslek örgütleri de mevcut değildir. Tüm meslek kuruluşları mevcut yapının korunmasını istemektedirler. Meslek mensupları arasında bu tür görüşleri seslendiren bazı kesimler olsa bile, örgütsel/kurumsal olarak bu yöndeki bir yaklaşım ve talebe rastlanmamaktadır. Ayrıca, aksi yöndeki görüşler büyük tepki çekmektedir.

Alelade dernekler veya belli Anayasal ve yasal güvenceler çerçevesinde sendikalar gibi özel hukuk hükümlerine tabi olarak örgütlenmeyi yahut "kamuya yararlı dernek" statüsünde belli ayrıcalıklar tanınmış ve statüsü biraz farklılaştırılmış mesleki dernekler bünyesinde örgütlenmeyi talep etmeyen, hatta bunun aksine meslek kuruluşlarının kamu tüzel kişiliğini haiz olarak ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak örgütlendirilmesini, zorunlu

üyelik sisteminin sürdürülmesini eleştiren ve bu yapının değiştirilmesine yönelik görüşlere büyük tepkiler veren meslek kuruluşlarının tüm bunlara rağmen, savundukları mevcut örgütlenme modelinin gereği olan vesayet ve denetim uygulamalarına karşı çıkmaları ve mevcut statülerini koruyarak sınırsız bağımsızlık istemeleri anlamlı görülmemekte, hukuki ve etik bir yaklaşım olarak değerlendirilememektedir.

Bu gerçekler karşısında, kamu idari teşkilatı bünyesine (kamu tüzel kişiliğini haiz ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak) dâhil olmayı isteyen, bunun için siyasi otoritelere baskı kuran, lobicilik faaliyetleriyle "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsüne kavuşma yönünde girişimlerde bulunan meslek gruplarının bu şekilde örgütlendikten sonra, bu örgüt yapısının zorunlu bir sonucu ve gereği olan devlet vesayetini/denetimini kabullenmemeleri, kendilerini devletten bağımsız yapılar olarak nitelendirmeleri, kendilerine kanunla verilen idari ve mali özerkliği sınırsız bir bağımsızlık, her halde müdahalesizlik ve denetimsizlik olarak değerlendirmeleri ve "kamu tüzel kişilikleriyle" bağdaşmayan etkinlikler içerisinde yer almaları büyük bir çelişki olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, ilgili bakanlık veya idarelerin idari vesayet uygulamaları, meslek kuruluşlarının Anayasal ve yasal statülerinin gereği olan ve idarenin bütünlüğü ilkesini sağlayıcı bir mekanizma olarak görülmesi gerekmektedir. Bu açıdan meslek kuruluşlarınca, merkezi idare kuruluşlarının hukuki yetkilerini kullanmalarının uyuşmazlık veya tartışma konusu yapılmasından kaçınılması gerekmektedir. Mevcut mesleki örgütlenme yapısı içerisinde Anayasal bir müessese veya yetki olarak idari vesayetten kaçınılamayacağı göz önünde tutularak bundan meslek ve meslek kuruluşlarının gelişimine katkı yapılması yönünde yararlanılması üzerinde durulmalıdır.

Vesayet otoritelerinin de bu yetkilerini Anayasadaki ilkeler ve kanunlarda yer alan kurallar çerçevesinde hukuka uygun ve ölçülü olarak kullanmaları gerekmektedir. Vesayet yetkisinin meslek kuruluşlarını merkezi idareye dâhil veya bunların bağlı veya ilgili kuruluşları üzerindeki hiyerarşik veya idari vesayet yetkisi kadar katı değil, meslek kuruluşlarının işlevleri, nitelikleri ve statüleriyle uyumlu bir keyfiyette tatbik edilmesi gerekmektedir. Aksi halde, amacı dışında kullanılan ve sınırları genişletilen vesayet uygulamaları meslek kuruluşlarının gelişimine ve etkinliklerine zarar verecektir.

- **VESAYET OTORİTELERİNİN MESLEK KURULUŞLARIYLA İLGİLİ BİRİMLERİNİN İDARİ KAPASİTELERİ**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin kanunlarla bazı mesleklere ilişkin özel kanunlar ve diğer mevzuat merkezi idare kuruluşlarına çok çeşitli görev, yetki ve sorumluluklar yüklemektedir. Mevzuatın konuya ilişkin hükümleri incelendiğinde ilgili bakanlık ve idarelerin meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak belli bir iş yüküyle karşı karşıya oldukları anlaşılmaktadır. Bu yük, idareler itibarıyla farklılık göstermektedir.

Mesleki mevzuatın genişliği, meslek kuruluşunun veya üst kuruluşunun büyüklüğü, etkinlik alanları, üye sayıları, mali iş ve işlemlerin büyüklüğü, iş hacmi ve diğer bazı faktörler bu konuda belirleyici olmaktadır.

Örneğin, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin iş ve işlemler Sanayi ve Ticaret Bakanlığında iki ayrı genel müdürlük tarafından yürütülmektedir. Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına ilişkin olanlar Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü, ticaret ve sanayi odaları ile borsalar ve TOBB'a ilişkin görev ve hizmetler ise İç Ticaret Genel Müdürlüğünce yürütülmektedir. Ayrıca, Bakanlığa bağlı teftiş ve denetim birimleri de teftiş/denetim faaliyetlerinin yürütülmesinde görev almaktadır. İlgili mevzuat çerçevesinde Bakanlık teşkilatına dâhil diğer birimler de bazı iş ve işlemlerin yürütülmesinde görev almakla birlikte esas olarak meslek kuruluşlarına ilişkin iş ve işlemler anılan Genel Müdürlüklerce yapılmaktadır. Serbest muhasebeci mali müşavir odaları, yeminli mali müşavir odaları ve TÜRMOB'a ilişkin olarak 3568 sayılı Kanun ve diğer mevzuatta yazılı görev ve hizmetler Maliye Bakanlığının ana hizmet birimleri yerine Bakanlığın bağlı kuruluşu statüsündeki Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamdaki iş ve işlemler Denetim ve Uyum Yönetimi Daire Başkanlığına bağlı "3568 Sayılı Kanun ve Muhasebe Uyg. Müdürlüğü"nce yürütülmektedir. Ziraat odalarına ilişkin görev ve hizmetler Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ana hizmet birimlerinden olan Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğüne bağlı Teşkilatlanma Daire Başkanlığınca yürütülmektedir. Tohumculuk sektöründe kurulan alt birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliğine ilişkin görevler Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne bağlı Tohumculuk Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Veteriner hekimlikle ilgili görevler ise Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerince yerine getirilmektedir. Avukatlık ve noterliğe ve bunların meslek kuruluşlarına ilişkin iş ve işlemler Adalet Bakanlığı ana hizmet birimlerinden Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünce (Avukatlık Büroları, Noterlik Bürosu) yürütülmektedir.

Görüldüğü gibi meslek kuruluşlarıyla ilişkileri yürüten ve mevzuatla verilen görev ve işlemleri yürüten birimler bakanlıkların ve diğer kuruluşların kendi mevzuatları ve örgüt yapıları çerçevesinde farklılık ve çeşitlilik göstermektedir. Vesayet otoritelerinin meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin denetime ilişkin görev ve yetkilerini öngörüldüğü şekliyle gerçekleştirmemeleri ve meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarıyla ilişkilerin yürütülmesinde yaşanan bazı sorunlar bu kuruluşlardaki ilgili birimlerin idari kapasitelerinin geliştirilmesinin yararlı olacağını göstermektedir.

Bu bölümde yer alan değerlendirmeler çerçevesinde;

Öneri 42- Merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin içeriğinin, sınırının, usulünün ve uygulama alanlarının gözden geçirilmesi; işlevini yitirmiş, iş ve işlemlerin yürütülmesini zorlaştıran bazı vesayet uygulamalarının kaldırılması; her bir meslek kuruluşu için vesayet otoritesinin açık olarak tespit

edilmesi ve söz konusu kamu birimlerinin kendilerine verilen görevlerin gerekli kıldığı idari kapasiteye kavuşturulması,

önerilmektedir.

R- DİĞER MESLEK KURULUŞLARI VE MESLEKİ YETERLİK KURUMU

Ülkemizde genel hükümler veya ilgili mevzuat çerçevesinde yürütüldüğü halde, müstakil bir kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde teşkilatlandırılmayan bazı meslekler de bulunmaktadır. Bu durumda olan meslekleri icra edenler diğer meslek kuruluşlarına (esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları, ticaret odaları gibi) üye olarak faaliyet göstermektedirler.

Bu gibi kurumsallaşmasını sağlayamamış ve mesleğin tanımı, meslek unvanının kazanılması ve korunması, eğitim, sınav, sertifikasyon, uyulacak mesleki kurallar ve disiplin hükümleri gibi konuları düzenleyen ortak bir hukuki çerçeveye sahip olmayan mesleki faaliyetler genel hükümler çerçevesinde icra edilmektedir. Meslek mensupları başka meslek kuruluşlarına üye kaydedilmiş olsalar bile, bu kuruluşların işlev ve üye çoğunluğu bakımından bu tür mesleklerden uzak olması, meslek mensuplarının üye olduğu kuruluşlarla olan mesleki bağını zayıflatmaktadır. Meslek kuruluşları da bu meslek gruplarına yönelik olarak etkin bir şekilde faaliyet göstermemektedirler. Daha çok üyeye sahip olma ve yeni meslek kuruluşu kurulmasını engelleme yaklaşımlarının sonucu olarak azınlıkta kalan meslek gruplarının ayrı meslek kuruluşu bünyesinde örgütlenme talepleri bastırılmakta ve engellenmektedir.

Bu durum söz konusu mesleklerin gelişimine zarar vermekte, dolayısıyla meslek mensupları ve toplumun geneli açısından kamu yararıyla bağdaşmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mesleki yeterliliğin sağlanması, korunması ve mesleki faaliyetlerin mevzuat ve standartlara uygun olarak yürütülmesi, meslek mensuplarının uyacağı etik kuralların belirlenmesi ve bunlara uyumun sağlanması da güçleşmektedir.

Bu nedenle, mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış veya hali hazırda dernek biçiminde özel hukuk hükümlerine tabi olarak teşkilatlanmış mesleklerle ilgili olarak örgütlenme ihtiyacına yönelik analizlerin yapılmasının ve gerekiyorsa bunların da müstakil olarak ya da yakın bir meslek üst kuruluşuyla ilişkilendirilerek ayrı bir meslek odası olarak teşkilatlandırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Bir ülkede mesleki örgütlenmenin belli kuruluş veya kesimlerin inhisarına bırakılması düşünülemez. Bu konudaki karar yetkisi Anayasa gereği Parlamentonun olup, toplumsal ihtiyaçlar ve yürütme organını oluşturan kamusal otoritelerin önerileri doğrultusunda ihtiyaç duyulan alanlarda yeni meslek örgütlerinin teşkil edilmesi yasama organının takdirindedir.

Ancak bu konuda 5544 sayılı Kanunla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunun, oluşturulacak bir çalışma grubu marifetiyle (diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların da katılımıyla)

ülkemizde icra edilen mesleki faaliyetler, meslekler itibarıyla mesleki yeterlilikler, meslek unvanları ve meslek mensuplarının örgütlendirilmesi, mesleki örgütlenme ve örgütlenme modelleri konusunda Dünyada ve Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulama ve gelişmeler de dikkate alınarak bir araştırma çalışması yapması/yaptırması, bu çerçevede alınması gerekli tedbirlere ilişkin bir rapor yayımlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Böylece, ülkemizde serbest/profesyonel meslek olarak icra edilen meslekler ve örgütlenme ihtiyacı objektif bir yaklaşımla ortaya konulmuş olacak ve bu konudaki taleplerin uygunluğu değerlendirilebilmiş olacaktır. Böyle bir çalışma Hükümet ve Parlamento bakımından da çeşitli yararlar sağlayacaktır.

Bu genel değerlendirme ve öneri yanında aşağıda örnek olması bakımından tercümanlık/yeminli tercümanlık (çevirmenlik) faaliyetlerine ilişkin hukuki çerçeve ve örgütlenme biçimi hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca birkaç meslekle ilgili olarak da bazı hususlara dikkat çekilecektir.

- **BAZI MESLEKLER VE DÜZENLEME/ÖRGÜTLENME İHTİYACI**

Ülkemizde tercümanlık/yeminli tercümanlık (mesleği) genel hükümler (eğitim, diploma vb.) ve özel olarak noterlik mevzuatı çerçevesinde yürütülmektedir. Tercümanlık hizmetinin/faaliyetinin/mesleğinin kapsamı, unvan kullanması, metodolojisi, standardı, ücretlendirilmesi gibi konularda önemli hukuki boşluklar bulunmaktadır. Tercümanlık kamu personel mevzuatı çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarında memuriyet (kadrolu veya sözleşmeli) şeklinde, özel hukuk hükümlerine göre serbest meslek veya bir kişi veya firmaya bağımlı olarak yürütülebilmektedir. Özellikle yargı kuruluşları usul kanunlarındaki hükümler çerçevesinde ihtiyaç duyuldukça ücret karşılığı tercüman görevlendirebilmektedir. Tüm bunlar mesleğin çok farklı alanlarda ve statüyle icra edildiğini göstermektedir. Fakat mesleğe ilişkin standartlar, etik kurallar, ücretlendirmeye yönelik tarifeler ve diğer hususlara yönelik genel ve ortak bir düzenleme bulunmamaktadır.

1512 sayılı Noterlik Kanunu dışında kalan ve resmî nitelikli olmayan tercümanlık faaliyetleri serbest bir şekilde yabancı dil bilen herkes tarafından yapılabilmektedir. Bu tür faaliyetler genel hükümlere göre kurulan tercüme bürolarına bağlı olarak veya bağımsız olarak yapılabilmektedir. Yeminli tercümanlık hizmetleri ise noterlik müessesesi kapsamında ve noterlik mevzuatı çerçevesinde icra edilmektedir.

Çevirmenler/mütercimlerin ulusal düzeyde bir meslek örgütü de bulunmamaktadır. Tercümanlığı profesyonel meslek olarak (resmî tercümanlık hizmetleri, yeminli tercümanlık, konferans tercümanlığı vb.) icra edenlerce kurulmuş çeşitli dernekler (Birleşik Konferans Tercümanları Derneği, Türkiye Çevirmenler Derneği) bulunmakla birlikte, bunlar Dernekler Kanununa göre faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar niteliğindedir. Profesyonel tercümanların

uluslararası düzeyde de örgütlendiği (örneğin Uluslararası Konferans Tercümanları Derneği-AIIC) bilinmektedir.

Bu genel açıklamadan sonra 1512 sayılı Noterlik Kanunu kapsamında icra edilen ve genel olarak resmî işler (kamu kurum ve kuruluşları, yargı kuruluşları, konsolosluklar, uluslararası kuruluşlar, ticari işler) bakımından öngörülen yeminli tercümanlık hizmetlerine ilişkin düzenlemelere yer verilebilir.

1512 sayılı Noterlik Kanununun "Noterlik İşlemlerinin Şekli" başlıklı Dokuzuncu Kısmında yeminli tercümanlığa ilişkin bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Kanuna göre noterlik işlemlerinde aşağıdaki genel hükümlere uyulması gerekmektedir:

- Noterler, ilgililerin istemi üzerine, hukuki işlemleri belgelendirirler. Belgelendirme, bu kısım (Kanunun Dokuzuncu Kısmı) hükümleri ile diğer kanunlar ve yönetmelikte gösterilen şekilde yapılır.

- İlgili, belgelendirme isteminde bulunan kişidir.

- Noter, iş yaptıracak kimselerin kimlik, adres ve yeteneğini ve gerçek isteklerini tamamen öğrenmekle yükümlüdür.

- Noter, ilgilinin işitme, konuşma veya görme özürlü olduğunu anlarsa, işlemler özürlünün isteğine bağlı olmak üzere iki tanık huzurunda yapılır. İlgilinin işitme veya konuşma özürlü olması ve yazı ile anlaşma imkânının da bulunmaması hâlinde, iki tanık ve yeminli tercüman bulundurulur.

- İlgili, Türkçe bilmezse andlı bir tercüman da bulundurulur.

- Tanık, tercüman ve bilirkişinin andı noter tarafından Hukuk Yargılama Usulü Kanunu uyarınca yaptırılır.

Kanunun 103 ve 104 üncü maddesi "çevirme işlemi"ni düzenlemektedir. Buna göre "bir dilden diğer dile veya bir yazıdan başka bir yazıya çevirme halinde, noter tarafından metnin altına bir şerh verilir. Bu şerhin, noter yeminli tercüman kullanmışsa, tercümanın kimliğini ve adresini ihtiva etmesi ve altının, noter tarafından tarih yazılıp imzalanarak mühürlenmesi gereklidir. İlgilinin bulunduğu yerde noterlikçe çevirme yaptırılamazsa, o noterlik aracılığı ile başka yerdeki noterlikte çevirme yaptırılabilir.

Noterlik Kanunu Yönetmeliği'nde de konuya ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Yönetmelikte noterlerin görevlerine giren işler mahiyetleri itibarıyla genel ve özel işler olarak iki grup halinde tasnif edilmiş ve "çevirme" genel olarak yapılacak işler arasında sayılmıştır. Noterlikte tutulacak dosya ve kartonlar arasında da, "tercümanlara ait yemin tutanakları kartonu" yer almıştır. Noterlik Kanunu Yönetmeliği çevirme işlemlerini aşağıdaki gibi daha detaylı düzenlemiştir:

"Çevirme işlemleri

Madde 96 — ***Belgelerin bir dilden diğer dile veya bir yazıdan başka bir yazıya çevrilmesine ve noterlikçe onaylanmasına çevirme işlemi denir.***

Noterin, çevirmeyi yapanın o dili veya yazıyı doğru olarak bildiğine, diplomasını veya diğer belgelerini görerek veya diğer yollarla ve hiçbir tereddüde yer kalmayacak şekilde kanaat getirmesi gerekir.

Noterlik Kanununun 75. maddesinin son fıkrası gereğince noter tercümana Hukuk Yargılama Usulü Kanununa göre and içirir. Bunun bir tutanakla belgelendirilmesi zorunludur. *Bu tutanakta tercümanın adı, soyadı, doğum tarihi, iş adresi, ev adresi, tahsil derecesi, hangi dil veya dilleri, hangi yazıyı bildiği, noterin çevirenin bu dil ve dilleri veya yazıyı bildiğine ne suretle kanı sahibi olduğu, yemin biçimi ve tutanağın tarihini gösterir. Tutanağın altı noter ve tercüman tarafından imzalanır.*

Kendisine çevirme yaptırılan kimselerin yemin tutanakları noterlik dairesinde özel bir kartonda saklanır. Noter, kartonunda yemin tutanağı bulunmayan bir kimseye çevirme yaptıramaz.

Noter tarafından ilgilisinden alınan çevirme ücretleri noterlik dairesinin gelirlerinden olup, yevmiye defterine gelir olarak kaydedilir. Noterin çevirene ödediği parada dairenin giderlerindendir.

Çevirme ücreti hesaplanırken, çevrilmesi istenilen yazının sayfaları değil, çevirme yapıldıktan sonra noter tarafından yazdırılan değerli k sayfa sayısı esas tutulacaktır.

Çevirme işleminin, ilgilinin bulunduğu yer noterliğinde yaptırılması mümkün bulunmayan hallerde, o noterlik aracılığı ile başka bir yer noterliğinde çevirme yaptırılabilir. Bu takdirde, ilgiliden ayrıca, aracılık ücreti de tahsil olunur."

Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, yeminli tercüme işlemleri ve yeminli tercümanlık 1512 sayılı Noterlik Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir.

Bunun dışında da tercüme ve tercümanlığa ilişkin olarak çeşitli kanunlarda özel hükümler bulunmaktadır. Örnek olarak belirtilecek olursa;

- 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, şahit Türkçe bilmezse tercümanla isticvap olunacağı, ecnebi lisanla yazılmış olan vesikayı ibraz eden tarafın tercümesini de raptetmeye mecbur olduğu, hakim veya diğer tarafın mübrez tercümeyi kabule şayan görmezse resmen tercüme ettirilmesinin emrolunabiceği,

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda, yabancı dildeki kayıtların, tercüman aracılığı ile Türkçe'ye çevrileceği, tercüman bulundurulacak haller arasında; sanık veya mağdurun meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmemesinin sayıldığı, bu durumda mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaların tercüme edileceğinin, aynı şekilde soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar için de hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından atanacağının öngörüldüğü, Türkçe bilmeyen şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderlerinin yargılama gideri sayılmayacağı ve bu giderlerin Devlet Hazinesince karşılanacağının hükme bağlandığı,

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda, Türkçe bilmeyenlerin savunmalarının tercüman aracılığıyla alınacağının düzenlendiği,

- 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda, Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu kişilerin taraf oldukları iş davalarında mahkemece çağrılacak tercüman ve mütercim ücretinin mütekabiliyet şartı ile Devlet Hazinesinden karşılanacağının öngörüldüğü,

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanların gerçeğe aykırı tercümanlık yapmasının (ifade veya belgeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etme hali) suç olarak düzenlendiği ve cezalandırıldığı,

- Bunlar dışında birçok kanunda resmî veya ticari iş ve işlemler için ibraz edilen yabancı dildeki belgelerin usulüne göre tercüme ettirilmesinin öngörüldüğü ve tercüme belgelerinin ibrazının şart koşulduğu,

- Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarınca tercüme hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla tercüman/mütercim istihdam edildiği ve buna yönelik olarak teşkilat ve personel kanunlarında çeşitli düzenlemelere yer verildiği,

görülmektedir.

Tüm bunlar ülkemizde tercümanlık mesleğinin genel bir hukuki çerçeveye kavuşturulmasının, mesleğin standartlarının, etik kuralların, temel eğitim, uzmanlık eğitimi, sertifikasyon sistemi ile mesleki denetim ve tercümanlık hizmetlerinin ücretlendirilmesine ilişkin kuralların objektif kurallara bağlanmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Yargı kuruluşları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bu hizmetten yararlanan en büyük kesim olduğu ve yukarıda belirtilen yasal düzenlemelerde öngörüldüğü üzere birçok alanda tercümanlık giderlerinin Devletçe genel bütçeden ödendiği göz önünde bulundurulduğunda bu hizmetlerin sunumunun yasal bir alt yapıya kavuşturulmasının yararlı olacağı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, çevirme hizmetleri/işlemlerinin noterlik mesleği kapsamına alınmasının, bu işin noterlerin göreceği genel işler olarak sayılmasının günümüz koşulları bakımından çok da gerekli ve yararlı olmadığı, ayrıca uygulamada noterler ve yeminli tercümanlar arasında yaşanan sıkıntılar, sektöre girmek isteyen tercümanların yeminli tercüman sıfatını elde etme konusunda yaşadığı sorunlar dikkate alındığında tercümanlık/çevirme işlemlerinin ayrı bir meslek olarak ele alınması ve Noterlik Kanunu dışında düzenlenmesinin uygun olacağı mütalaa edilmektedir. Mesleğe ilişkin bu genel düzenlemeler yapıldıktan sonra, hali hazırda muhtelif dernekler bünyesinde örgütlenmiş tercümanların da benzer mesleklerde olduğu gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu şeklinde teşkilatlandırılmasının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Tercümanlık mesleği burada örnek olması bakımından ele alınmıştır. Bunun gibi başka bazı serbest/profesyonel mesleklerle ilgili olarak da (örneğin psikologluk) unvanların

edinilmesi, kullanılması, eğitim ve sertifikasyon, mesleğin icrası ve mesleki örgütlenme alanlarında önemli boşluklar bulunmakta ve çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. 1976 yılında kurulan Türk Psikologlar Derneği bünyesinde örgütlenen psikologların meslek yasası talepleri dışında, bu konuda Sağlık Bakanlığınca "Psikologluk Mesleği Hakkında Kanun Tasarısı" (www.psikolog.org.tr, 2009) adıyla hazırlanan kanun tasarısı taslağı ve Psikologlar İle Türk Psikologlar Birliği Kurulması Hakkında Kanun Teklifi (www.tbmm.gov.tr, 2009) bu alandaki mesleğin düzenlenme ihtiyacını ve örgütlenme girişimlerini göstermektedir. Psikologluk alanındaki uluslararası örgütlenmeler de mesleğin ülkemizde de ulusal düzeyde örgütlenmesinin ve mesleğin yasal çerçevesinin oluşturulmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu gibi taleplerin değerlendirilmesine ve uygulamadaki sorunların çözüme kavuşturulmasına yönelik olarak yukarıda belirtilen genel öneri çerçevesinde Mesleki Yeterlilik Kurumu koordinatörlüğünde profesyonel meslekler ve bu alandaki örgütlenme ihtiyacıyla ilgili olarak kapsamlı bir durum analizi yapılması yararlı olacaktır.

Yine sanatçıların örgütlendiği **Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri Birlikleri** ile ilgili de önemli sorunlar yaşanmaktadır. Aynı alanda birden fazla birlik kurulabilmesi bu alandaki en büyük sorunu teşkil etmektedir. Nitekim fikir ve sanat eseri karşılığı telif ücreti ödemek zorunda kalanlar, hangi eser için hangi birliğe ödeme yapacakları konusunda büyük bir kargaşa yaşamaktadır.

Bu nedenle fikir ve sanat eseri sahiplerinin de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak örgütlenmeleri ve her alanda yalnız bir birlik kurulabilmesi yönünde düzenlemeler yapılmasında yarar görülmektedir.

Bu nedenle, meslek tanımlarının tam olarak yapılmasıyla mevcut meslek kuruluşları bünyesinde bulunan bazı mesleklerin ayrı bir meslek kuruluşu olarak teşkilatlandırılmasının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Kurumsallaşmasını sağlayamamış ve mesleğin tanımı, meslek unvanının kazanılması ve korunması, eğitim, sınav, sertifikasyon, uyulacak mesleki kurallar ve disiplin hükümleri gibi konuları düzenleyen ortak bir hukuki çerçeveye sahip olmayan mesleki faaliyetler genel hükümler çerçevesinde (Esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları ile ticaret odaları bünyesinde faaliyet göstermek gibi) icra edilmektedir. Bu durum söz konusu mesleklerin ve/veya yeni ortaya çıkan bazı mesleklerin gelişimine zarar vermektedir.

Bu amaçla;

Öneri 43- 5544 sayılı Kanunla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunca oluşturulacak bir çalışma grubu marifetiyle (diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların da katılımıyla), ülkemizde icra edilen mesleki faaliyetler, meslekler itibarıyla mesleki yeterlilikler, meslek unvanları ve meslek mensuplarının örgütlendirilmesi, mesleki örgütlenme ve örgütlenme modelleri konusunda Dünyada ve Avrupa Birliği

ülkelerindeki uygulama ve gelişmeler de dikkate alınarak bir çalışma yapılması/yaptırılması
önerilmektedir.

Böyle bir çalışma, mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış veya hali hazırda dernek biçiminde özel hukuk hükümlerine tabi olarak teşkilatlanmış mesleklerle ilgili olarak örgütlenme ihtiyacını objektif bir yaklaşımla ortaya koymuş ve bu konudaki taleplerin uygunluğunu tam olarak karşılamış olacaktır. Böylece, bazı mesleklerin müstakil olarak ya da yakın bir meslek üst kuruluşuyla ilişkilendirilerek teşkilatlandırılması ile mevcut meslek kuruluşlarının mesleki faaliyetler ile ilgili etkinliği de artacaktır.

• **MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU VE KAPSAM DIŞI MESLEKLER**

2006 yılında kabul edilen 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu ile *"ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve meslekî alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek üzere Meslekî Yeterlilik Kurumu"* kurulmuştur. Ulusal mesleki yeterlilik sistemi, ulusal yeterlilik çerçevesi, ulusal meslek standartları ve buna ilişkin kurumsal yapılar konusunda 5544 sayılı Kanundaki hükümler uygulanmaktadır.

Mesleki Yeterlilik Kurumunun görev ve yetkileri incelendiğinde, Kuruma mesleki yeterlilik, meslek standartları, eğitim ve sertifikasyon gibi konularla ilgili olarak;

- Ulusal mesleki yeterlilik sistemi ile ilgili yıllık gelişme planlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulamasını yapmak veya yaptırmak, denetlemek; bunlara ilişkin düzenlemeleri yapmak,
- Standartları belirlenecek meslekleri belirlemek ve bu standartları hazırlayacak kurum ve kuruluşları tespit etmek,
- Ulusal meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek,
- Ulusal mesleki yeterlilikler alanındaki eğitim ve öğretim kurumlarını ve programlarını akredite edecek kurumları belirlemek,
- Sınav ve belgelendirme sistemi kapsamında; yeterliliği belgelendirecek yetkilendirilmiş kurumları belirlemek ve sınavlarda başarılı olanlara sertifika verilmesini sağlamak,
- Türkiye'de çalışmak isteyen yabancıların sahip oldukları mesleki yeterlilik sertifikalarının doğruluğunu belirlemek,
- Ulusal mesleki yeterlilik standartlarını dünyadaki ve teknolojideki gelişmelere uygun olarak geliştirmek, yeterlilik standartlarını yükseltmek ve uluslararası alanda tanınmalarını sağlamak,

- Mesleki alan ve sektörler arasındaki yatay ve dikey geçişler için gerekli yeterliliklerin belirlenmesini sağlamak

gibi görevlerin verildiği anlaşılmaktadır.

Kanunda ulusal meslek standartlarının hazırlanması ve yürürlüğe konulması, sınav ve belgelendirmeye ilişkin ilke, usul ve süreçler de belirlenmiştir. Meslek standartlarının Kurum tarafından kurum ve kuruluşlara hazırlatılması öngörülmüştür. Bu standartların sektör komitelerinde inceleneceği ve uygun bulunanların Yönetim Kuruluna sunulmak üzere Kurum Başkanlığına verileceği, Yönetim Kurulu tarafından onaylanan mesleki standartların Resmî Gazete'de yayımından sonra ulusal meslek standardı niteliği kazanacakları hükme bağlanmıştır. Mesleki yeterlilik düzeyi, Kurum tarafından yetkilendirilmiş personelin belgelendirme kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak sınavla belirleneceği, sınavlarla ilgili esas ve usuller ile teorik sınavdan muaf tutulacak meslekler ve kişilerin Kurum tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceği, açılacak sınavlarda başarı gösterenlere Kurum tarafından onaylanmış mesleki yeterlilik düzeyini gösteren belge veya sertifika verileceği ve buna ilişkin esas ve usullerin de yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür.

Bu düzenlemelerden Kurumun görev kapsamına giren meslekler bakımından standart belirleme, sınav ve belgelendirme konusundaki ulusal yetkili otorite niteliğinde olduğu, diğer kurum ve kuruluşların ise Kanundaki düzenlemeler çerçevesinde belli konularda görev aldığı anlaşılmaktadır.

Fakat 5544 sayılı Kanun tüm meslekleri kapsamamaktadır. Kurumun görev alanı belli meslekler yönünden daraltılmıştır. Kanunla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlenmiş bazı mesleklere ilişkin mesleki standart ve kurallar, sertifikasyon ve yeterliliğe ilişkin diğer düzenlemeler bakımından istisna getirilmiştir.

Söz konusu Kanunun *"Tabiplik, diş hekimliği, hemşirelik, ebelik, eczacılık, veterinerlik, mühendislik ve mimarlık meslekleri ile en az lisans düzeyinde öğrenimi gerektiren ve mesleğe giriş şartları kanunla düzenlenmiş olan meslekler bu Kanun kapsamı dışındadır."* hükmü gereğince kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılmış bulunan tabiplik, diş hekimliği, eczacılık, veterinerlik, mühendislik ve mimarlık meslekleri ile diğer bazı meslekler açısından 5544 sayılı Kanun uygulanmamakta, bu meslekler hakkında özel mevzuat hükümleri uygulanmaktadır.

Bu açıdan mesleki yeterlilik, meslek standartları ve bu konuda görevli kurumsal yapılar konusunda ikili bir yapı ortaya çıkmış bulunmaktadır. 5544 sayılı Kanun kapsamında ve kapsamında olmayan meslekler bakımından farklı yapı ve uygulamalar söz konusudur. 5544 sayılı Kanun kapsamına girmediği öngörülen meslekler arasında yer almayan (Kanunun 1 inci maddesinde kapsam dışı tutulan meslekler dışında kalanlar) meslek ve meslek mensupları

bakımından ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlenmiş olsalar bile 5544 sayılı Kanundaki hükümler uygulanmaktadır.

Mesleki Yeterlilik Kurumu koordinatörlüğünde hazırlanan Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağında konuya ilişkin yeni bazı düzenlemeler getirilmektedir. Taslakta düzenlenmiş mesleklerin icrası, mesleki yeterlik ve eğitim ile ilgili genel hükümlere yer verilmiştir. "Düzenlenmeye tabi meslek" ibaresi; "mesleğin edinilmesi, icrası veya sürdürülebilmesi için gereken mesleki yeterliklerin hukuki bir düzenlemeye tabi olduğu bir mesleki faaliyet veya bir mesleki faaliyetler grubu" olarak tanımlanmıştır. Taslak, hazırlanan Kanun (taslak) kapsamında yer almasa da bir mesleğin edinilebilmesi için gerekli esas ve usuller, mesleği edinmek için alınan eğitim sonucu verilecek yeterlik veya eğitim belgeleri, kanun, tüzük, karar veya yönetmelik ile belirlenmiş ise bu mesleklerin düzenlenmiş meslek olduğunu öngörmekte ve bu mesleğin icra edilebilmesi için gerekli koşulları düzenlemektedir.

Taslakta düzenlenmiş mesleklerde mesleki yeterlik ve eğitim başlığı altında; hekimler, genel bakımdan sorumlu hemşireler, diş hekimleri, veteriner hekimler, ebeler, eczacılar, mimarlık gibi mesleklere ilişkin olarak temel eğitim, uzmanlık eğitimi, mesleğin icra edilmesi konuları ayrı ayrı düzenlemektedir. Ayrıca, yabancıların mesleki yeterliklerinin tanınması ile idari işbirliği ve uygulama esasları konularında da düzenlemeler yapılmıştır.

Bu düzenlemeler incelendiğinde hâlihazırda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılmış bulunan ve meslek unvanının edinilmesi, uzmanlık/mesleki eğitim ve mesleğin icrasına ilişkin olarak yürürlükteki mevzuat çerçevesinde gerek ilgili bakanlıklar ve gerekse meslek kuruluşlarınca yapılan düzenlemeler doğrultusunda yürütülen bazı mesleklere (hekimlik, diş hekimliği, veteriner hekimlik, eczacılık, mimarlık) ilişkin olarak yeni düzenlemeler getirildiği görülmektedir.

Söz konusu Tasarı Taslağı 5544 sayılı Kanunla ilgili bir değişiklik öngörmemekte, sadece bazı mesleklere ilişkin yeterlilik kurallarını düzenlemektedir. Bu haliyle, uygulamadaki karmaşık mevzuat çerçevesinin ve çok başlı kurumsal yapının varlığını sürdüreceği anlaşılmaktadır. Bu açıdan mesleki yeterlilik, eğitim ve sertifikasyona ilişkin kurallar ve prosedürlerin ortak bir yasal çerçeveye kavuşturulmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bu alanda kamu otoritesi olarak Mesleki Yeterlilik Kurumu ve diğer merkezi idare kuruluşları (bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları) ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının işlev, görev, yetki ve sorumluluklarının açıklığa kavuşturulmasının yararlı olacağı mütalaa edilmektedir.

SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katının talimatları uyarınca Devlet Denetleme Kurulunun 24.03.2008 tarih ve 388 sayılı Kararıyla yapılan görevlendirme mucibince *"Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının teşkilat ve mali yapıları, faaliyetleri, denetimleri, organlarının seçimlerine dair esasların değerlendirilmesi ile bunların etkin ve verimli şekilde hizmet yürütmelerinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla alınması gereken tedbirler"* konusunda yürütülen araştırma ve inceleme çalışması sürecinde;

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin bilgi ve istatistiki veriler, söz konusu kuruluşlardan temin edilmiş, bazı bilgiler kuruluşların resmî internet sitelerinden derlenmiş,
- Konuya ilişkin mevzuat, kitap, dergi, makale, rapor, tez ve çeşitli dokümanlar incelenmiş ve değerlendirilmiş,
- Bazı illerde meslek kuruluşlarının uygulamaları yerinde incelenmiş ve yöneticilerden bilgi alınmış,
- Araştırma ve inceleme göreviyle ilgili olarak meslek kuruluşları ziyaret edilerek yöneticilerine çalışmanın amacı ve kapsamı anlatılmış, çalışmaya katkı yapılması talep edilmiş, bu çerçevede tüm meslek kuruluşlarından yazılı görüşleri istenmiş,
- Bakanlıklar ile diğer kuruluşların, denetimleri kapsamındaki meslek kuruluşlarına yönelik olarak gerçekleştirdikleri denetim, inceleme ve soruşturma uygulamaları incelenmiş, bu kapsamda düzenlenen raporlar talep edilerek tetkik edilmiş

ve yapılan tespit, değerlendirme ve önerilere Raporun önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Raporun Birinci Bölümünde; kavramsal çerçeve ele alınmış ve temel bazı kavramların tanım ve mahiyetleri, bunlar arasındaki ilişkiler, benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, mesleki örgütlenmenin ortaya çıkışı, meslek örgütü/meslek kuruluşu kavramları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu kavramının anlamı ve mahiyeti, meslek kuruluşlarının genel özellikleri belirtilmiştir. Bu bölümde ayrıca, mesleki örgütlenmeyle bağlantılı olarak "sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşları" kavramlarının ortaya çıkışı, bunların literatürdeki farklı anlam ve kullanımları irdelenmiş ve sivil toplumun Avrupa Birliğindeki görünümü hakkında genel bilgi verilmiştir. Diğer yandan, kavramsal çerçeve bağlamında Türkiye'de sivil toplum kuruluşları konusu ayrıca incelenmiş, bu kapsamda sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilen örgütlerden; dernekler, vakıflar, sendikalar ve kooperatiflerin hukuki nitelikleri, kuruluş amaçları, işlevleri, yapıları ve diğer özellikleri kısaca belirtilmiştir. Ülkemizde dernek kurma özgürlüğü ve dernekleşme, kamu kurumu niteliğindeki meslek

kuruluşları ile dernekler arasındaki mukayese, mesleki dernekler ile meslek kuruluşları arasında Dernekler Kanunu hükümlerine göre görülen farklılık ve benzerlikler de bu bölümde incelenmiştir.

Raporun İkinci Bölümünde; mesleki örgütlenmenin tarihi gelişimi, mesleki örgütlenme modelleri, örgütlenme özgürlüğü konusunda uluslararası dokümanlarda yer alan düzenlemeler ve çeşitli ülke uygulamalarına yer verilmiştir. Ayrıca, örgütlenme özgürlüğüyle bağlantılı olarak, ülkelerin iç hukuk normlarıyla bazı meslekler bakımından ilgili meslek örgütüne üye olma konusunda getirilen anayasal veya yasal zorunluluğun uluslararası sözleşmelere uygunluğu hususu da bu konudaki düzenlemeler ve yargı içtihatları çerçevesinde ortaya konulmuştur. Ülkemizdeki mevcut mesleki örgütlenme modeli AB üyeliği perspektifinde değerlendirilmiş ve AB'nin genel olarak ulusal kamu yönetimleri, özel olarak da mesleki örgütlenme konusundaki yaklaşımı bu bölümde irdelenmiştir. Genel çerçeveden sonra, bazı Avrupa ülkelerindeki (19 ülke) meslek örgütlerinin kuruluşu, hukuki nitelikleri, teşkilatlanma biçimi, organları, işlevleri ve diğer bazı özellikleri hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, son olarak sayı ve etkinlikleri itibarıyla giderek gelişen uluslararası meslek örgütlerinden bazılarına yer verilerek mesleki örgütlenmenin uluslararası boyutu örneklendirilmiştir.

Raporun Üçüncü Bölümünde, Türkiye'de mesleki örgütlenmenin tarihi gelişimi incelenmiştir. Bu bağlamda mesleki örgütlenme alanında Cumhuriyetin başlarından günümüze kadar yaşanan değişim ve dönüşümler üzerinde durulmuştur. Meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve yapısal özellikleri dönemler itibarıyla, yürürlükte bulunan düzenlemeler, doktrin görüşleri, yargı kararları ve Anayasa tutanakları da dikkate alınarak belirtilmiş ve tartışılmıştır. Ayrıca bu bölümde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yapısı ile nitelikleri, teorik ve hukuki çerçevede incelenmiştir. Bu kapsamda, meslek kuruluşlarının temel özellikleri ve ortak bazı nitelikleri, doktrin görüşleri ve yargı kararları (Anayasa Mahkemesinin 1961 ve 1982 Anayasaları dönemindeki kararları ile Uyuşmazlık Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu, Danıştay, Yargıtay ve Sayıştay'ın çeşitli kararları) çerçevesinde ayrıntılı olarak tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Meslek kuruluşlarının hukuksal niteliği, bunlara "kamu kurumu niteliği" tanınmasının sebepleri, meslek kuruluşlarının faaliyet alanları ve işlevleri, sivil toplum, demokrasi ve meslek kuruluşu ilişkisi, örgütsel yapıdaki sorunlar ve bunun sonuçları gibi konular da ele alınmıştır.

Raporun Dördüncü Bölümü ve Ek: 1'de, Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında ilgili kanunlarla "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu veya üst kuruluşu" olarak kurulan ve araştırma ve inceleme kapsamına giren tüm meslek kuruluşları ve üst kuruluşları (18 farklı meslek grubu ve 5.000'e yakın meslek kuruluşu/üst kuruluşu) hakkındaki ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Bu kuruluşlar hakkındaki bilgi, tespit ve değerlendirmeler, bunların kuruluş kanunları ve bu kanunlara istinaden yürürlüğe konulan diğer mevzuat, kuruluşlardan yazıyla

temin edilen bilgiler, ilgili kanunlar gereğince meslek kuruluşlarının gözetim ve denetiminden sorumlu bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşlarından istenen teftiş, denetim, inceleme ve soruşturma raporları ile meslek kuruluşlarının yayımladıkları faaliyet ve çalışma raporları, kuruluşların resmî internet siteleri ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Bu kapsamda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılan meslekler hakkında genel bilgiler, bu konudaki yasal düzenlemeler, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kısa tarihi gelişimleri, kuruluş amaçları, görev ve yetkileri, teşkilat yapıları, ilgili kanunlarındaki kuruluş ve düzenleniş biçimleri, organları, bunların görev ve yetkileri ile seçim usulleri, görevden alınma usulleri, kuruluşların iç ve dış denetim usulleri, gelir kaynakları, bütçe, muhasebe, raporlama, satın alma ve personele ilişkin işlemler ile faaliyet alanları ve yürüttükleri etkinlikler, mesleğe ilişkin kural ve standartlar, mesleki denetim ve disiplin uygulamaları incelenmiştir.

Ayrıca, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının teşkilatlarına dâhil kuruluş ve birimlerin sayıları, merkez ve yerel düzeydeki örgütlenme biçimleri, bunların sundukları hizmetler ve yürüttükleri faaliyet ve projeler, merkezi idare ve diğer kuruluşlarla ilişkileri, temsil edildikleri kurul, organ ve platformlar, organlarının çalışmalarına ilişkin bilgiler, üye durumuna ilişkin sayısal veriler, organ seçimlerine ilişkin istatistiki bilgiler, gelir ve gider bilgileri, bunların oransal dağılımları, üyelerden tahsil edilen aidat ve ödentiler ile hizmet ve belge karşılığı alınan ücretlerin türü ve tutarları, bilanço ve gelir tablosu gibi mali tabloları, disiplin konusunda yetkili organlarca meslek mensuplarına verilen disiplin cezalarına ilişkin istatistiki bilgiler, personel sayıları ve bunlara ödenen ücretler, kuruluşların organlarında görev alanlara maaş, huzur hakkı, toplantı ücreti ve harcırah olarak yapılan ödemeler gibi konulardaki tespit ve analizler de bu bölümde gösterilmiştir.

Yine bu bölüm ve Ek: 1'de, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu veya üst kuruluşu statüsü bulunmayan, dolayısıyla Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına girmeyen, ancak özel kanunları çerçevesinde kurulup faaliyet gösteren meslek örgütleri ile diğer bazı benzer kuruluşlar incelenmiştir. Bu kapsamda, literatürde, yargı kararlarında ve kamuoyunda kimi zaman kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla aynı kapsamda değerlendirilen ve meslek kuruluşu, sivil toplum kuruluşu, demokratik kitle örgütleri gibi adlarla nitelendirilen çeşitli mesleki örgütlenmeler ayrı ayrı ele alınmış ve bunların hukuki statüleri, yapıları, faaliyet alanları, üye sayıları ve diğer özellikleri hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

Raporun Dördüncü Bölümünde, araştırma ve inceleme kapsamına giren kuruluşlardan - kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının daha etkin ve verimli çalışmalarına yönelik- alınan görüş ve önerilere de yer verilmiştir.

Raporun Beşinci Bölümü, araştırma ve inceleme kapsamında yapılan tespitler çerçevesinde oluşturulan değerlendirme ve önerilerden meydana gelmektedir. Bu bölümde önce konu hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, ardından da konular ve kuruluşlar itibarıyla ayrıntılı değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ilişkin değerlendirme ve önerilere;

- Mesleki örgütlenme ihtiyacı,
- Anayasa'nın 135 inci maddesi,
- Kuruluş, örgütlenme ve teşkilat yapıları,
- İşlev ve faaliyetleri,
- Seçim uygulamaları,
- Üyelik ve sicil uygulamaları,
- Mali yapıları ve uygulamaları,
- Meslek kuruluşları ve vergisel yükümlülükler,
- Mesleki denetim ve disiplin uygulamaları,
- Etik kurallar, mal bildirimi ve bilgi edinme hakkı uygulamaları,
- Meslek kuruluşlarına tanınan bazı yetki ve ayrıcalıklar,
- İç ve dış denetim uygulamaları,
- İç kontrol, harcama ve ihale uygulamaları,
- Muhasebe ve raporlama uygulamaları,
- İstihdam, maaş, huzur hakkı ve harcırah uygulamaları,
- Meslek kuruluşları ve rekabete uyum,
- Mesleki eğitim uygulamaları,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma uygulamaları,
- Devlet ve meslek kuruluşları ilişkisi,
- Diğer meslek kuruluşları ve Mesleki Yeterlilik Kurumu

ana başlıkları altında yer verilmiştir.

Araştırma ve inceleme neticesinde varılan tespit, değerlendirme ve öneriler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

1- <u>Mesleki örgütlenmenin odağını "mesleki ihtiyaçlar" oluşturmaktadır. Ancak, tarihsel gelişim ve dünyadaki uygulamalar, mesleki örgütlenmelerin yapısını; toplumların ekonomik, hukuki, siyasal, sosyal ve kültürel koşulları tarafından belirlenen örgütlenme kültürünün şekillendirdiğini göstermektedir.</u>

Tarihsel süreç içerisinde geçmişi çok eskilere dayanan örgütlenme alanlarından birisi de "mesleki örgütlenme"dir. Mesleki örgütlenmeler hemen hemen her dönemde toplum ve devlet hayatında önemli işlevler üstlenmiş ve çok boyutlu örgütler olarak faaliyet göstermişlerdir.

Örgütlenmenin odağı/saiki "mesleki" de olsa, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel faktörler de bu örgütlerin güçlenmesinde ve etkinlik kazanmalarında belirleyici/etkili olmuştur.

Çeşitli meslekleri icra edenler, tarihsel süreç içerisinde loncalar, korporasyonlar, dernekler, ticari ortaklıklar, sendikalar, odalar, birlikler gibi farklı ad ve biçimler taşıyan ve zaman içerisinde nitelikleri itibarıyla birbirinden farklılaşan çeşitli örgütler bünyesinde teşkilatlanmışlardır. Mesleki örgütlenme, günümüze kadar yapısal, işlevsel ve hukuksal yönden farklılaşarak gelişim göstermiş ve yeni formlara bürünmüştür. Fakat örgütsel yapıların biçimi değişse bile, bunların mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik temel misyonunun korunduğu ve daha da geliştiği görülmektedir.

Toplumsal yaşamın niteliğinden kaynaklanan ve farklı toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarının karşılanması, çıkarlarının korunması ve bunlar arasındaki çatışmaların dengelenmesinin bir aracı olan meslek örgütleri; ekonomik ve sosyal refahın gelişimine katkı sağlanması, yürütülen mesleki faaliyetlerin belli bir düzen ve disiplin içerisinde belli standart ve kurallara uygun olarak yürütülmesi, bir kısım kamusal hizmetlerin bu örgütlerce görülmesinin sağlanması ve diğer bazı amaçlara ulaşılması bakımından devletler tarafından da himaye edilmiş ve desteklenmiştir.

Bunun sonucu olarak kimi toplumlarda, meslek örgütleri bizzat devletin öncülüğünde ve yönlendirmesiyle veya üyelik zorunluluğu getirilmek suretiyle kanun zoruyla teşkil edilmiş ve devlet teşkilatının bir parçası haline getirilmişlerdir. Belli mesleğe mensup olanlarca gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan veya muayyen bazı toplumsal ve ekonomik gerekliliklere binaen devlet tarafından bir tür kamu organizasyonu olarak teşkil edilen örgütler, temelde ortak işlevleri üstlenmişlerdir.

Bunlar arasında yapısal, hukuksal, niteliksel, işlevsel bakımdan önemli farklılıklar bulunsa dahi, ortak amaç, mesleğin korunması ve geliştirilmesi, meslek mensuplarının ortak çıkar ve ihtiyaçlarının karşılanması ve mesleki faaliyetlerin öngörülen kurallar ve standartlar çerçevesinde yürütülmesinin temini gibi mesleki ve ekonomik nitelikteki bazı amaçlara ulaşılmasıdır.

2- <u>Her toplum ve ülkede farklı ihtiyaçlardan ve zorunluluklardan kaynaklanan bir mesleki örgütlenme yapısı söz konusudur. Genel olarak iki tür mesleki örgütlenme modelinden –sivil toplum kuruluşu ve kamusal kuruluş modeli- söz edilebilir. Hukuki statü, teşkilatlanma biçimi ve devlet ve sivil toplumla olan ilişki türü, bir ülkedeki mesleki örgütlenme modelinin yapısını ortaya koyan temel unsurlardır.</u>

Dünyada tek bir mesleki örgütlenme modelinden söz edilememektedir. Her toplum ve ülkede farklı ihtiyaçlardan ve zorunluluklardan kaynaklanan bir mesleki örgütlenme yapısı söz konusudur. Ancak, genel olarak iki tür mesleki örgütlenme modelinden söz edilebilir. Birinci

grup dernek olarak veya başka adlarla kurulan ve sivil toplum kuruluşu niteliğini taşıyan meslek örgütleridir. Üyeliğin ihtiyari olduğu, kuruluş amaçlarının ve faaliyet alanlarının kurucular/üyeler tarafından belirlendiği, devletle organik bir ilişkinin söz konusu olmadığı, aynı mesleği icra edenlerin gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturdukları meslek örgütleri bu kapsama girmektedir.

İkinci grupta ise görev ve işlevleri kanunla düzenlenen, üyeliğin zorunlu olduğu, kamu tüzel kişiliğine veya kamu kurumu niteliğine sahip olarak kanunla veya diğer hukuki düzenlemelerle kurulan devletin himayesinde/kontrolünde olan meslek örgütleri yer almaktadır. Devletle ilişkileri, zorunlu üyelik ve kamusal nitelikleri nedeniyle sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilemeyecek bu gruptaki meslek örgütleri; devleti oluşturan idari teşkilatın bir unsuru olarak kurulmakta ve geniş anlamda devlet teşkilatının bir parçası olarak faaliyet göstermektedirler.

Söz konusu iki grup dışında belli yönleriyle ilk iki grubun bazı özelliklerini taşıyan meslek örgütleri de görülebilmektedir. Bu nedenle, mesleki örgütlenme modellerini bu şekilde keskin bir şekilde birbirinden ayırmak ve belli nitelikleri itibarıyla kategorize etmek her zaman mümkün bulunmamaktadır. Bu itibarla, her ülkedeki mesleki örgütlenme modelinin kendine özgü ve ait olduğu toplumun hukuk sistemi tarafından belirlendiğini söylemek daha doğrudur.

Mesleki örgütlenme; toplumların demokrasi ve örgütlenme kültürü, hukuk sistemi, teşkilat yapısı ile geçmiş tecrübeler ve güncel ihtiyaçlara bağlı olarak şekillenmekte, bu çerçevede her ülkede genel benzerlikler yanında belli ölçüde farklılıklar/özgünlükler göstermektedir.

Öte yandan, konu ile ilgili olarak mesleki örgütlenmenin devlet ve sivil toplumla olan ilişkisi üzerinde de önemle durulması gereklidir. Zira, mesleki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının etkinlikleri kadar, devlet ve sivil toplumla olan ilişkilerinin niteliğini de etkilemektedir.

Özel hukuk hükümlerine göre kurulan ve sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütlerinde; meslek örgütleri kurucularının iradesine bağlı olarak kurulmakta, üyelik, gönüllülük esasına dayanmakta, ülkeler itibarıyla adları farklılaşsa bile genel olarak dernek statüsüyle faaliyet gösterilmekte, devlet karşısında belli bir özerkliğe sahip olunmakta, örgütün yönetimi, faaliyetlerin yürütülmesi ve diğer konulardaki kararlar üyeler ve bunlar tarafından seçilen organlarca alınmakta, örgütsel düzeyde demokratik ilke ve araçlar önem kazanmakta, kamusal nitelikli görevler sınırlı bir şekilde yürütülmekte, esas olarak mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik mesleki nitelikteki etkinlikler yürütülmekte, bunlara tanınan kamusal güç ve ayrıcalıklar sınırlı kalmakta ve örgüt faaliyetleri bunların üyelerince finanse edilmektedir.

Kamu hukuku kurallarına tabi olarak kamusal nitelikte kurulan meslek örgütlerinde ise; kuruluşlar kurucuların bu yöndeki iradelerinden ziyade yasal düzenleme sonucu olarak kanunla

veya benzer hukuki normlarla kurulmakta, üyelik konusunda genellikle zorunluluk ilkesi geçerli olmakta, derecesi ve usulü farklı olmakla birlikte meslek örgütleri devlet teşkilatının bir parçası olarak teşkilatlandırılmakta, özerklik diğer meslek örgütlerine nazaran daha sınırlı kalmakta, organları seçimle belirlense bile yönetimleri ve faaliyetlerinde demokratik ilke ve mekanizmalar daha az yer bulmakta, devletin bunlar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunmakta, bunlara çeşitli kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklar tanınmakta, mesleki faaliyetler yanında kamu hizmeti niteliği taşıyan bazı görevler de yürütülmekte ve faaliyetler üye gelirleriyle finanse edilse bile üyeliğin zorunlu olması, gelirlerin kanunla düzenlenmesi ve diğer hususlar bakımından bu örgütler bir tür vergi benzeri gelir kaynaklarıyla finanse edilmiş olmaktadır.

3- <u>Avrupa Birliği müktesebatı, mesleki örgütlenme modeline yönelik ortak bir model önermemekle birlikte, örgütlenme özgürlüğü, birçok ülkede iç hukukun da bir parçası halini alan uluslararası normlarla kayıt altına alınmış bulunmaktadır.</u>

Mesleki örgütlenme hususunda Avrupa Birliği üyesi ülkelerde farklı uygulamalar görülmektedir. Avrupa Birliği normları, mesleki örgütlenme konusunda üye veya aday ülkelerce benimsenmesi ve aynen uygulanması zorunlu bir mesleki örgütlenme modeli öngörmemektedir. AB müktesebatı, ulusal kamu yönetimleri için ortak bir teşkilat yapısı öngörmediği gibi meslek örgütleri için de ortak bir model getirmemektedir. Ancak örgütlenme özgürlüğü, sivil toplum, toplum-devlet ilişkileri (sivil toplum diyaloğu), üyeliğin gerektirdiği kurumsal kapasite gibi konularda belli ilke ve kuralların bulunduğu da bilinmektedir.

Diğer yandan, örgütlenme özgürlüğü, birçok ülkede iç hukukun bir parçası halini alan uluslararası normlarla da kayıt altına alınmış bulunmaktadır. Birçok uluslararası doküman (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, ILO Sözleşmeleri, Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı gibi AB dokümanları) genel olarak örgütlenme özgürlüğünü ve somut olarak da dernek ve sendikalar kurma, bunlara katılma ve üye olmaya zorlanmamaya ilişkin hak ve özgürlükleri düzenlemiştir.

Bu bağlamda, üyeliğin zorunlu olduğu kamusal tipteki meslek örgütleri uluslararası hukuk bakımından örgütlenme özgürlüğünün ihlali olarak görülmemektedir. Örgütlenme özgürlüğüyle ilgili olarak belli ilkelere uyulması koşuluyla devletlerin iç hukuklarında bu tür düzenlemeler yapılabileceği ve belli mesleklere mensup olanların aynı meslek örgütü bünyesinde teşkilatlandırılmasının öngörülebileceği kabul edilmektedir. Bu konu, ülkelerin iç hukuklarına bırakılmaktadır.

Öte yandan, küreselleşme, devletler ve milletlerarası münasebetler, mesleklere ilişkin uluslararası standartların oluşması, mesleki faaliyetlerin belli koşullar çerçevesinde diğer ülkelerde de icra edilebilmesi ve diğer bazı faktörler ulusal meslek örgütleri yanında dünya

ölçeğinde uluslararası nitelikte meslek örgütlerinin kurulmasını ve bunların etkinlik kazanmalarını sağlamıştır. Günümüzde birçok meslek, uluslararası düzeyde örgütlenmiş bulunmaktadır. Ülkemizdeki dernek statüsünde bulunan meslek örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da kendi alanlarında kurulmuş uluslararası meslek örgütlerine/kuruluşlarına üye olmaktadır. Mesleki örgütlenme alanındaki uluslararası boyut, meslek örgütlerini belli ölçüde uluslararası ölçekte faaliyet gösteren kuruluşlar haline getirmiştir.

4- Türkiye'de meslek kuruluşlarının daha özerk bir yapıya kavuşmaları 1950'li yıllardan itibaren başlamıştır. Özellikle 1961 Anayasasıyla yapılan düzenlemelerle, daha önce ilgili kanunlarla bazı meslek kuruluşları bakımından görülen katı devlet vesayeti/denetimi azalmış ve meslek kuruluşlarının özerkliği güçlenmiştir. Ancak, 1982 Anayasası ile meslek kuruluşları üzerindeki idari vesayet yetkisi genişletilmiştir.

Ülkemizde mesleki örgütlenmenin tarihi gelişimine bakıldığında, meslek örgütlerinin geçmişinin, Anadolu'da Selçuklular döneminde kurulan ahi teşkilatına (ahi birlikleri) kadar uzandığı görülmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki mesleki örgütlenme anlayışı paralelinde düzenlemeler yapılmış ve mevcut yapı sürdürülmüştür. Osmanlı'dan devralınan, esnaf cemiyetleri ve ticaret ve sanayi alanında görülen oda tipi mesleki örgütlenme zaman içerisinde diğer bazı meslek grupları için de tercih edilmiş ve yeni meslek kuruluşları teşkil edilmiştir. Ayrıca üyelik zorunluluğu getirilmiş ve bunlara kimi ayrıcalıklar tanınmıştır.

Cumhuriyet Dönemindeki ilk meslek örgütleri; ticaret ve sanayi odaları, etıbba odaları, barolar ve ziraat odalarıdır. 1950 sonrasında çıkarılan kanunlarla yeni meslek kuruluşları (Türk Tabipleri Birliği ve tabip odaları, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve mimar ve mühendis odaları, Veteriner Hekimleri Birliği ve veteriner hekim odaları, Türk Eczacıları Birliği ve eczacı odaları, Türkiye Bankalar Birliği, Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği) teşkil edilmesine devam edilmiştir. Ayrıca, 1950 öncesinde daha çok oda/baro gibi yerel düzeyde örgütlenen meslek kuruluşlarının 1950 sonrasında yapılan yeni düzenlemelerle birlik şeklinde (üst kuruluş) ulusal düzeyde örgütlendirildikleri görülmektedir.

Öte yandan, 1961'den önce kuruluş kanunlarıyla birbirinden farklı şekillerde tanımlanan meslek kuruluşları 1961 Anayasasıyla ortak bir tanımlamayla aynı kategoriye dâhil edilmişlerdir. Meslek kuruluşları 1961 Anayasası öncesinde çıkarılan kuruluş kanunlarında; *"mesleki teşekkül mahiyetinde, kamu kurumu"*, *"mesleki teşekkül mahiyetinde kamu kurumları"*, *"amme hizmetine yarar mesleki bir teşekkül"*, *"amme hizmetlerine yarar bir teşekkül"*, *"amme hizmetine yararlı bir meslek teşekkülü"* şeklindeki ibarelerle tanımlanmışlardır. 1961 Anayasası mesleki örgütlenmede köklü bir değişim öngörmüş ve meslek kuruluşlarını Anayasada

tanımlayarak, anılan kuruluşları "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak nitelendirmiştir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren, devletçe benimsenen ekonomik yaklaşımın da etkisiyle meslek kuruluşları üzerinde -özellikle ticaret ve sanayi odaları- sıkı bir devlet vesayeti olduğu görülmektedir. Ancak 1950'lerden sonraki dönemde meslek kuruluşlarının daha özerk bir yapıya kavuştukları görülmektedir. Özellikle 1961 Anayasasıyla yapılan düzenlemelerle, daha önce ilgili kanunlarla bazı meslek kuruluşları bakımından görülen katı devlet vesayeti/denetimi azalmış ve meslek kuruluşlarının özerkliği güçlenmiştir. Bu yapı ancak 1982 Anayasasına kadar sürmüş ve 1982 Anayasası meslek kuruluşlarına ilişkin önemli yenilikler getirmiştir.

Mesleki örgütlenme, 1982 Anayasası döneminde de önceki Anayasa ve mevcut yasalara dayalı temel yapısal karakteristiğini korumakla birlikte, yeni Anayasa bazı konularda farklı hükümler öngörmüştür. Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliği 1982 Anayasasıyla da korunmuş ve Anayasa'da bunların kamu tüzel kişiliğini haiz oldukları açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca yapılan ayrıntılı düzenlemelerle meslek kuruluşlarının amaç, işlev, yapı ve nitelikleri belirlenmiş, diğer yandan önemli bazı yasaklamalar ve sınırlamalar getirilmiştir. Yeni Anayasanın birçok sınırlayıcı hükmü 1995 değişikliğine kadar uygulanmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışanlar için meslek kuruluşlarına üye olma mecburiyetinin kaldırılması, bu kuruluşların Devletin idari ve mali denetimine tabi tutulması gibi düzenlemeler ilk defa 1982 Anayasasında yer almıştır. Bu dönemde Anayasa hükümleri doğrultusunda meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında bir takım değişikliklere gidilmiştir. Böylece, yeni yapıda devletin meslek kuruluşları üzerindeki idari vesayet yetkisi genişletilmiştir.

1982 sonrasında meslek kuruluşları birçok yönden aynı hükümlere tabi tutulmaya çalışılmışsa da, bunlar daha çok kuruluş amaçları, amaç dışı faaliyet yasağı, organların görevden alınması, seçim işlemleri, devletin idari ve mali denetimi, uluslararası ilişkilerde izin alınması gibi konularla sınırlı kalmıştır. 1961 veya 1982 Anayasalarından önce çıkarılmış bulunan kanunların yürürlükte kalması ve bunlarda gerekli değişikliklerin yapılmaması nedeniyle meslek kuruluşlarının teşkili, örgütlenme biçimleri ve teşkilat yapıları, görev ve yetkileri, organları ve bunların oluşumu, üyelik sistemi gibi birçok konuda homojenlik sağlanamamıştır. Aynı hukuki niteliğe ve statüye sahip bu kuruluşlar arasında kurumsal yapılar ve tabi oldukları hükümler bakımından hâlâ önemli farklılıklar bulunmaktadır.

1982 Anayasası ile başlayan ve günümüze kadar geçen süreçte de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsüyle yeni meslek kuruluşlarının kurulmasına devam edilmiştir. Bu dönemde; Türk Diş Hekimleri Birliği ve diş hekimleri odaları, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği ve serbest muhasebeci mali müşavirler odaları ile yeminli mali müşavirler odaları, Özel Finans Kurumları Birliği,

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Tohumcular Birliği ve alt birlikleri, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği gibi yeni meslek kuruluşları ve üst kuruluşları kurulmuştur. Ayrıca, son yıllarda çıkarılan yeni kanunlarla da bu kuruluşlardan bazıları yeniden yapılandırılmıştır.

5- Türkiye'de mesleki örgütlenme tek boyutlu olmayıp birbirinden farklı yapıdaki meslek örgütleri birlikte faaliyet göstermektedir. Ülkemizde görülen üç farklı tipteki meslek örgütlerinin kuruluş amaçları, teşkilatlanma biçimleri, statüleri, hukuki nitelikleri, üyelik usulü, gelir kaynakları, görev ve yetkileri, faaliyet alanları, organ seçimleri, yönetim usulleri, tabi olunan mevzuat, bunlara tanınan ayrıcalıklar, kamusal görev ve yetkiler birbirinden ayrılmaktadır.

Ülkemizde meslek örgütleri yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarından ibaret değildir. Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına girmeyen çeşitli meslek örgütleri ve kuruluş amaçları, yapıları, işlevleri itibarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzer yönler taşıyan ve "benzer kuruluşlar" olarak adlandırılan meslek örgütleri de bulunmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışında kalan, farklı yapı, işlev ve nitelikleri bulunan mesleki örgütlenmeler;

- Özel kanunlarla kurulan, ancak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmayan kuruluşlar (benzer kuruluşlar),
- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve özel bazı kanunlar gereği kooperatif statüsünde oluşturulan kooperatif, birlik ve üst kuruluşları,
- Çeşitli kanunlarla kurulan ve kimisi kooperatif niteliğinde olan birlik, konsey gibi kuruluşlar,
- Sendikalar ve üst kuruluşları,
- Dernek ve vakıf statüsüyle gönüllülük esasına göre kişilerin iradesiyle kurulan meslek örgütleri

şeklinde sayılabilir.

Bu bağlamda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışında kalan bu örgütlenmeleri ana hatlarıyla;

- İhracatçı Birlikleri ve Türkiye İhracatçılar Meclisi,
- Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birlikleri,
- Tarım Sektöründe Kurulan Birlik ve Kooperatifler ile Bunların Üst Kuruluşları,
  - Tarımsal Üretici Birlikleri ve Üst Kuruluşları
  - Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları

- Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Üst Kuruluşları
- Tarım Kredi Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları
- Tarım Satış Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları
- Hayvan Islahı Kanununa Göre Kurulan Yetiştirici Birlikleri ve Üst Kuruluşları
- Ürün Konseyleri
- Sulama Birlikleri

• Gümrük Müşavirleri Dernekleri,
• Dernekler Kanununa Göre Kurulan Mesleki Dernekler,
• Kooperatifler,
• Sendikalar,
• Vakıf statüsüyle kurulan meslek örgütleri

şeklinde sıralamak mümkündür. Ek: 1'de, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışında kalan, benzer kuruluşlar ile diğer meslek örgütleri hakkındaki bilgilere ve bazı değerlendirmelere yer verilmiştir.

Ülkemizdeki meslek örgütleri; kuruluş amaçları, teşkilatlanma biçimleri, statüleri, hukuki nitelikleri, üyelik usulü, gelir kaynakları, görev ve yetkileri, faaliyet alanları, organ seçimleri, yönetim usulleri, tabi olunan mevzuat, bunlara tanınan ayrıcalıklar ile kamusal görev ve yetkileri itibarıyla birbirinden ayrılmaktadır. Bu itibarla, tüm bu örgütleri aynı kategoriye dâhil ederek homojen yapılar olarak "meslek örgütü" şeklinde eşit yapılar olarak sınıflandırmak mümkün bulunmamaktadır. Bazı yönlerden benzerlik göstermelerine rağmen, bu örgütler yapısal, hukuksal, işlevsel ve diğer yönlerden esaslı ayırt edici özelliklere sahip bulunmaktadırlar. Bu nedenle, ülkemizdeki mesleki örgütlenme modelinin analizi esnasında genelleme yapmak yerine, her örgütsel grubu tabi olduğu hukuki çerçevede ve kendi içinde ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

6- <u>Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını homojen bir yapıda ve tek tip halinde sınıflandırmak mümkün değildir. Bunlara ilişkin genel çerçeve ve ilkeler Anayasayla belirlenmiş, ayrıntılı düzenlemeler ise ilgili mesleğin faaliyet konusu, mesleki gerekler ve hususiyetler esas alınarak bu amaçla çıkarılan özel kanunlarla ortaya konulmuştur.</u>

Ülkemizde meslek kuruluşları denildiğinde esas olarak Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında kurulan meslek kuruluşları anlaşılmaktadır. Özel kanunla kurulan bu kuruluşlar Anayasal statüleri çerçevesinde "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" veya "kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" şeklinde nitelendirilmekte, bunlar genel olarak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" şeklinde tasnif edilmektedirler.

Bu kuruluşları tarif etmek için kısaca meslek kuruluşları/meslek örgütleri gibi kavramlar da kullanılmaktadır. "Meslek örgütleri", "meslek kuruluşları" ibareleri dar anlamda, Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına giren kuruluşları kapsamaktadır. Bu kavramlar geniş anlamda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışında kalan, dernekler, sendikalar ve özel kanunlar çerçevesinde kurulan diğer mesleki örgütlenmeleri de kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

Anayasa (md. 135) kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını *"... belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleri"* olarak tanımlamış ve bunların tabi olduğu diğer ilke ve kuralları belirlemiştir. Ayrıca, kuruluş kanunlarında meslek kuruluşlarının örgüt yapısı, görev ve yetkileri ve diğer hususlara ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasa'da belirtilen amaç ve işlevleri görmek üzere kanunla kurulan, organları kendi üyeleri tarafından ilgili kanunlarda belirlenen usullere göre ve yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Bunlar kamu tüzel kişiliğini haiz olmalarına rağmen ne kamu kurumu ne de kamu kuruluşudurlar. Meslek kuruluşları Anayasayla "kamu kurumu" olmadıkları halde bu nitelikte görülen ve belli amaçlarla kendilerine "kamu kurumu niteliği" verilen kuruluşlardır. Kamu kurumu niteliğinde yapılandırılmaları bunlara bir kısım kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklar sağlamaktadır. Diğer yandan, kamu tüzel kişiliğini haiz olmalarına ve kamu kurumu niteliğinde görülmelerine rağmen, bu kuruluşlar birçok yönden kamu kurum ve kuruluşlarından ayrılırlar. Ayrıca, kamusal güç, yetki ve ayrıcalıkları sınırlıdır, ancak ilgili kanunlarda öngörülen hallere münhasırdır.

Raporun İkinci, Üçüncü ve Beşinci Bölümlerinde ayrıntılı olarak irdelendiği üzere, bu kuruluşların hukuksal nitelikleri ve bununla bağlantılı olarak idare teşkilatı içindeki yerleri, statüleri ve diğer birçok konuda tartışmalar ve farklı görüşler bulunmaktadır. Yargı içtihatları ve doktrindeki tartışmalar açıkça göstermektedir ki, ilk defa 1961 yılında Anayasayla "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak tarif ve tasnif edilen bu kuruşların hukuki ve idari mahiyetleri, işlevleri, nitelikleri ve başkaca konulardaki özellikleri net ve açık bir şekilde belli bir esasa bağlanabilmiş değildir.

Ülkemizde Anayasanın 135 inci maddesine istinaden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak yapılandırılan 18 meslek kuruluşu/üst kuruluşu (birlik, konfederasyon) bulunmaktadır. Ayrıca 5.000'e yakın yerel düzeyde meslek kuruluşu (oda, borsa, baro, birlik,

federasyon şeklinde) bulunmaktadır. Bunlar, Anayasanın 135 inci maddesine paralel olarak genel olarak yerel düzeydeki kuruluşlar ve bunların oluşturdukları üst kuruluşlar şeklinde ikili bir teşkilatlanma biçimine sahiptirler. Yerel düzeyde (bölge, il veya ilçe) örgütlenmiş meslek kuruluşları "meslek odası" veya "oda" (oda, borsa, baro, federasyon adlarıyla) olarak, yerel düzeydeki kuruluşların katılımıyla oluşan merkezi örgütler ise "meslek üst kuruluşu" veya "birlik"/"konfederasyon" şeklinde adlandırılmaktadır. Diğer yandan kuruluş kanunlarında "birlik" olarak adlandırıldıkları halde, ulusal ölçekte, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak yapılandırılan ve yerel düzeyde teşkilatlanmamış kuruluşlar da bulunmaktadır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını homojen bir yapıda ve tek tip halinde sınıflandırmak mümkün değildir. Bunlara ilişkin genel çerçeve ve ilkeler Anayasayla belirlenmiş, ayrıntılı düzenlemeler ise ilgili mesleğin faaliyet konusu, mesleki gerekler ve hususiyetler esas alınarak bu amaçla çıkarılan özel kanunlarla ortaya konulmaktadır. Söz konusu düzenlemelerde Anayasa'da belirtilen belli başlı ortak nitelikler ve hususlar dışında kuruluşların yapılarından kaynaklanan bazı farklılıklar bulunmaktadır. Ancak, bunun dışında salt yasal düzenlemelerin çıkarıldığı dönemdeki ihtiyaçlardan veya yaklaşım farklılıklarından kaynaklanan çeşitli farklılıklar da söz konusudur. Dolayısıyla kuruluşlar arasındaki bütün farklılıkları yalnızca mesleki gerekler ve ihtiyaçlarla açıklamak mümkün bulunmamaktadır.

İlgili kanunlarından kaynaklanan farklılıklarına rağmen, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının Anayasa ve yasaların öngördüğü bazı ortak nitelikleri ve doktrin ile yargı kararlarında ortaya konulan ortak bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu kuruluşlar bazı yönlerden kamu hukukuna tabi kamu idarelerine ve kamu kurumlarına benzerlik göstermekte, belli yönlerden ise bunlardan ayrılarak dernek ve sendikalar gibi özel hukuk hükümlerine tabi örgütlere benzerlik göstermektedir. Meslek kuruluşlarının bazı noktalarda ise özgün bir yapı gösterdikleri ve bazı yönleri itibarıyla söz konusu iki grup örgütlenmelerden ayrıldığı kabul edilmektedir.

Özetle, pozitif hukuktaki yerleri ve doktrindeki tanımlama ve sınıflandırmalar bakımından söz konusu kuruluşlar, kamu yönetiminin bir parçası olarak özgün yapılarıyla ayrı bir grup oluşturmaktadırlar.

Bu açıklamalar ışığında, meslek kuruluşlarının ortak bazı nitelikleri aşağıda gösterilmiştir.

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları Anayasanın açık hükmü ve ilgili kanunlarındaki hükümler gereği "kamu tüzel kişiliği"ni haizdirler. Bu kuruluşlar kamu tüzel kişiliğinin sağladığı hak ve imkânlardan ilgili kanunlarındaki düzenlemeler çerçevesinde yararlanırlar. Tüzel kişiliğin kazanılma usulü, zamanı ve sonuçları kuruluş kanunlarıyla düzenlenmiş bulunmaktadır.

- Meslek kuruluşları "kamu kurumu niteliğinde"dirler. Bunların "kamu kurumu" olarak değil de "kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar" olarak tanımlanması, "kamu kurumu" olarak görülmediklerini göstermektedir. Kamu kurumu olmamakla birlikte bunlara belli amaçlarla "kamu kurumu niteliği" tanınmıştır. Bununla birlikte, meslek kuruluşlarının bu şekilde tanımlanmak ve yapılandırılmak suretiyle, bunların özel hukuk hükümlerine tabi örgütlerden belli ölçüde farklılaştırıldığı ve kamusal bazı güç, yetki ve ayrıcalıklarla donatıldıkları kabul edilmektedir.
- Anayasa gereği bu kuruluşlar ancak kanunla kurulurlar. Bir kuruluşun Anayasa'nın 135 inci maddesi kapsamında "kamu kurumu nitelindeki meslek kuruluşu" veya "üst kuruluşu" olarak kurulabilmesi, mevcutların varlığına son verilebilmesi veya bu nitelik ve statülerinin değiştirilebilmesi ancak kanuni düzenlemeyle mümkündür.
- Meslek kuruluşları Anayasa ve yasalarla belirlenen konularda kamu hukukuna tabidirler. Bunlar hakkında özel hukuk hükümleri de uygulanabilmektedir. Bu konudaki esaslar kuruluş kanunlarında gösterilmektedir. Diğer yandan Dernekler Kanununun bazı hükümleri bu kuruluşlar hakkında da uygulanmaktadır.
- Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları, hukuki nitelikleri, statüleri, teşkilatlanma biçimleri, faaliyet alanları, çalışma usulleri, görev ve yetkileri, organları ve seçim usulleri, kuruluşların iç ve dış denetim usulleri, üyelikle ilgili kurallar, meslek ve meslek mensuplarına ilişkin görev ve yetkiler kanunla belirlenmektedir.
- Meslek kuruluşları "belli bir mesleğe mensup olanlara" yönelik olarak kurulmakta ve bu çerçevede faaliyet göstermektedirler. Hizmet ve faaliyet alanları belli bir meslek ve meslek grubuna yöneliktir. Üye yapıları, organlarının oluşumu ve yönetim usulleri dolayısıyla, bu kuruluşlar "korporasyon" niteliğindeki şahıs topluluklarıdır. Ancak, tüzel kişiliğin sonucu olarak amaçları doğrultusunda mal edinebilmekte ve diğer hukuki tasarruflarda bulunabilmektedirler.
- Mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik faaliyetler dışında, kamu yararı doğrultusunda kamu hizmeti niteliği taşıyan bazı faaliyetler de yürütmektedirler. Devlet bazı hizmetlerini bu kuruluşlara devretmiş ve onların tekeline bırakmıştır. Ayrıca bu kuruluşlarca sunulan bazı hizmetlerden meslek mensupları dışındakiler de yararlanabilmektedir.
- Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları Anayasa ve yasalarla belirlenmiş olup, kendilerine kuruluş kanunlarıyla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde bu amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterirler. Kuruluş amaçları dışında faaliyetleri yasaklanmış ve müeyyideye tabi tutulmuştur. Bununla birlikte amaç dışı faaliyetlerin belirlenmesi konusunda zorluklar bulunmaktadır.
- Anayasadaki istisna (kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışanlar) dışında üyelik zorunludur. Üye yapısı ve koşulları kuruluşlar itibarıyla farklılık

göstermektedir. Gerçek kişiler yanında tüzel kişiler de meslek kuruluşlarına üye olabilmektedirler.

- Organları kendi üyeleri tarafından ve üyeler arasından seçimle belirlenmektedir. Seçimler Anayasadaki ilkeler ve kuruluş kanunlarındaki usul hükümleri doğrultusunda yargı gözetiminde gerçekleştirilmektedir. Organ seçimleri ve yönetimlerinde belli ölçüde demokratik bir yapı söz konusudur.
- Meslek kuruluşlarının organları ancak belli hallerde görevden alınabilmektedir. İdarenin bu kuruluşların organlarını görevden alması sınırlandırılmıştır. Bunun için Anayasal ve yasal güvenceler sağlanmıştır. İstisnai haller dışında yargı kararı olmaksızın organların görevine idari mercilerce son verilememektedir.
- Meslek kuruluşları kamu tüzel kişiliğini haiz olarak idari teşkilat içerisinde yapılandırılmış olsalar bile, idari ve mali özerkliğe sahiptirler. Organlarının seçimle kendi üyeleri tarafından oluşturulması, idare tarafından görevden alınamaması, ayrı bütçeye sahip olmaları ve diğer konulardaki yetkileri bu özerkliğin sonucudur.
- Meslek kuruluşları özerk olmalarına rağmen, Anayasa gereği devletin gözetim ve denetimine tabidirler. Devlet ve diğer bazı kamusal otoriteler bunlar üzerinde kanunlardaki hükümler çerçevesinde vesayet yetkisine sahiptirler. Vesayet yetkisi yalnızca teftiş veya denetim yetkisiyle sınırlı olmayıp, ilgili kanunlarda belirtilen diğer konuları da kapsamaktadır.
- Üst kuruluş bünyesinde örgütlendirilen meslek kuruluşları üzerinde belli ölçüde üst kuruluşun idari vesayeti (örgüt içi vesayet) de söz konusudur. Dolayısıyla meslek kuruluşlarının kendi içindeki özerkliği de sınırsız değildir. Meslek üst kuruluşları kanunlarla kendilerine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde yerel düzeydeki kuruluşlarla ilgili tasarruflarda (denetim, vesayet uygulamaları) bulunabilmektedir.
- Kamu tüzel kişiliği haiz olma ve kamu kurumu niteliğinde bulunmanın sonucu olarak meslek kuruluşları bazı kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklarla donatılmışlardır. Kamusal güç ve yetkiler ilgili kanunlarda gösterilen hallerle sınırlıdır. Bu nedenle bunlar, devlete veya kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan tüm yetki ve ayrıcalıklarından yararlanamazlar.
- Meslek kuruluşları genel olarak üyelerinin ödediği aidat ile hizmet ve belge karşılığı elde ettikleri gelirlerle finanse edilirler. Devlet bütçesinden yardım almazlar. Ancak gelirleri kanunlarla belirlendiğinden vergi benzeri bir gelir niteliğindedir. Gelir kaynakları, aidat türleri ve miktarları ile diğer gelirler konusunda kuruluşlar itibarıyla önemli farklılıklar bulunmaktadır.
- Meslek kuruluşlarının gelirleri kuruluş amaçları doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyetlere özgülenmiştir. Ancak bazı kuruluşların kendi kanunlarında yer alan özel hükümler gereği, gelirlerinin belli bir kısmı kamu kurumu ve kuruluşları ile diğer kuruluşlara aktarılabilmektedir.

- Meslek kuruluşları Devlet bütçesine (5018 sayılı Kanundaki anlamıyla merkezi yönetim veya genel yönetim bütçesi) dâhil değildirler. Ayrıca, bütçe, harcama, muhasebe, ihale, alım, satım, personel işlemleri ve diğer konularda kendi mevzuatlarına tabi olup, kamu kurum ve kuruluşlarının tabi olduğu usullere uyma yükümlülükleri bulunmamaktadır. Ancak bazı hallerde kamu kurum ve kuruluşlarıyla aynı kategoriye dâhil edilip, aynı kurallara tabi tutulmuşlardır.
- Mesleğe ilişkin standartlar, meslek ahlak kuralları meslek kuruluşlarınca belirlenmektedir. Meslek içi eğitim, sertifikasyon, mesleki denetim ve disiplin işlemleri bu kuruluşlarca yürütülmektedir. Meslek mensuplarının disiplin suç ve cezaları ve bu konulardaki yetkili organ veya merciler, kuruluş kanunlarıyla belirlenmiş bulunmaktadır.
- Meslek kuruluşlarının mesleği ve meslek mensuplarını temsil işlevi öne çıkmaktadır. Bu yönleriyle birçok alanda temsilcilik misyonu üstlenirler, politika oluşturma ve karar alma mekanizmalarına katılırlar. Meslek kuruluşu statüsüyle birçok kamu kurum ve kuruluşunun (merkezi idare veya mahalli idareler) organlarında ve yönetimlerinde temsil edilirler, bu konularda kendilerine bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.
- Ülkemizdeki "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" uygulaması yalnızca profesyonel mesleklere veya serbest olarak icra edilen bazı mesleklere özgülenmemiştir. Diğer bazı meslekler/işler/sektörler de bu şekilde örgütlendirilmişlerdir. Mesleğin icrası, meslek kuruluşuna kaydolmaya bağlı tutulmuştur.
- Belli mesleklerin/işlerin/sektörlerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılması konusunda hukuken belirlenmiş objektif kriterler bulunmamaktadır. Anayasa bunların kuruluş amaçlarını belirlemiş ise de bu kapsamda değerlendirilebilecek meslekler konusunda bir açıklık getirmemiştir. Meslek kuruluşları ancak kanunla kurulabildiğinden uygulamada kuruluşlara bu statünün verilmesi Yasama Organınca karara bağlanmaktadır.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu ve üst kuruluşu şeklinde ikili olarak yapılandırılabildikleri gibi, yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu şeklinde de kurulabilmektedirler. Kuruluş biçimleri ve teşkilat yapıları bakımından bazı ortak yönleri bulunsa bile her bir meslek kuruluşunun yapısı, mesleki gerekler ve kuruluş kanunun çıkartıldığı dönemin ihtiyaç ve koşullarını yansıtmaktadır.
- TESK dışındaki üst kuruluşlar "birlik" şeklinde kurulmuşlardır. Esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları ile barolar dışındakiler genel olarak oda/borsa veya birlik şeklinde kurulmuşlardır. Birlik olarak kurulduğu halde, yerel düzeyde teşkilatlanmayan meslek kuruluşları da bulunmaktadır.

7- <u>Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili yaşanan mevcut sorunlar, esas itibarıyla söz konusu kuruluşların "idare" içinde yapılandırılmış ve devlet</u>

teşkilatının bir parçası olmalarından kaynaklanmaktadır. Kamusal tipteki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının tam anlamıyla bir sivil toplum kuruluşu haline dönüşmesini engelleyen bir ortam oluşturmaktadır. Kuruluş amaçlarına uygun olmayan faaliyetlerin yaygınlaşması ve yıllardır giderilmeyen mevcut yapısal sorunlar, meslek kuruluşlarının yönetim ve faaliyetlerindeki etkinliğini sınırladığı gibi mesleki örgütlenmenin mecburi, tekelci ve hiyerarşik yapısını da pekiştirmektedir.

Raporun Üçüncü Bölümünde yer alan, meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri, idare teşkilatı içindeki yerleri, bunlara kamu kurumu niteliği verilmesinin ve kamu tüzel kişiliği tanınmasının sebepleri, bunun uygun olup olmadığı, meslek kuruluşları sivil toplum ve demokrasi ilişkisi konusundaki tartışmalar ve farklı yaklaşımlar, meslek kuruluşlarının örgütsel yapılarına ilişkin değerlendirmeler ile yüksek yargı organlarının kararları ve Rekabet Kurulu kararları mevcut mesleki örgütlenme yapımızda önemli hukuksal, yapısal ve işlevsel sorunlar bulunduğunu göstermektedir.

Anayasanın yürürlüğe girişinden günümüze kadar geçen 25 yılı aşkın dönem boyunca bu alanda ciddi bir mesafe alınamadığı ve hâlâ benzer sorunların bulunduğu bir mesleki örgütlenme yapısıyla karşı karşıya bulunduğumuz anlaşılmaktadır. Daha geniş anlamda bunu meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlandığı 1961 yılına kadar götürmek de mümkündür.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları şeklindeki örgütsel yapılanma ile bu kapsamdaki kuruluşların nitelik, yapı ve faaliyetlerinin incelenmesi sonucunda aşağıda yer alan genel tespit ve değerlendirmelerde bulunulması mümkündür.

- **Kamusal tipteki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının meslek ve meslek mensuplarına yönelik işlev ve görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engellemektedir.**

Meslek kuruluşları, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadarki süreçte "amme hizmetine yarar kuruluş" olma keyfiyetinden Anayasa ve yasalarda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" biçiminde ifade edilen yeni bir hukuki ve idari statüye gelmişlerdir. Buna rağmen, hâlâ gerek yargı kararlarında gerekse doktrinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içerisindeki yerleri konusunda tartışmalar bulunmakta ve farklı görüşler öne sürülmektedir. Bununla birlikte meslek kuruluşlarının "hizmet yerinden yönetim kuruluşları" olarak idarenin bir unsuru (yerinden yönetim) olduğu şeklinde genel bir kabul bulunmaktadır.

Doktrinde ve kamuoyunda meslek kuruluşlarının mevcut Anayasal düzen içerisinde kamu tüzel kişiliğine sahip ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak idare teşkilatı içinde teşkilatlandırılmalarının uygun ve doğru olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu

kuruluşların sendika ve derneklerden farklı olarak teşkilatlandırılması ve kamu tüzel kişiliği tanınarak kamu hukuku kurallarına tabi tutulması eleştirilmektedir. Kısaca, mesleki örgütlenme konusunda kamusal tipteki örgütlenme modelinin tercih edilmesi ve bunun sürdürülmesi tenkit edilmektedir.

Kamusal tipteki örgütlenme modelinin meslek kuruluşlarının, meslek ve meslek mensuplarına yönelik işlev ve görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engellediği belirtilmektedir. Ayrıca, üyelik mecburiyetine gerek bulunmadığı ve bunun demokratik olmadığı noktası üzerinde durulmaktadır. Ancak bu yöndeki görüşlerin aksine, mevcut yapının gerekliliğini ve etkinliğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Üyelik zorunlu olmakla birlikte, örgütün faaliyetlerine katılıp katılmama konusunda üyelerin özgür iradeleri ile karar verebildiği belirtilerek, mevcut yapıda zorunlu üyeliğin çalışmalara katılmanın gönüllü oluşu ile dengelendiği ifade edilmektedir. Mevcut kamusal tipteki yapılanmanın bu kuruluşların üstlendikleri bazı kamu hizmetlerinin gereği olduğu, diğer yandan mesleki gelişim ve denetim bakımından üyelik zorunluluğunun gerekli olduğu belirtilmektedir.

Mevcut yapılanmada en önemli sorun, bu kuruluşların ne kamu kurumu veya kuruluşu olarak tam anlamıyla kamu hukuku kurallarına tabi bir idare teşkilatı, ne de dernek veya sendika tipi örgütler gibi sivil toplum kuruluşu olarak yapılandırılmış olmasından, yani hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içindeki yerlerinin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" şeklinde mahiyeti belirsiz ve muğlak bir şekilde tanımlanması ve kamu kurumu veya kuruluşu olmadıkları halde, bunlara kamu tüzel kişiliği tanınmasından doğmaktadır.

- **Kamusal tipteki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının tam anlamıyla bir sivil toplum kuruluşu haline dönüşmesini engelleyen bir ortam oluşturmaktadır.**

Türkiye'de Anayasa ve kuruluş kanunları gereğince kamu tüzel kişiliğini haiz olan ve "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" veya "üst kuruluşu" statüsünde bulunan kuruluşlar çoğu kez "sivil toplum kuruluşu" olarak nitelendirilmekte ve bunlar hukuki nitelikleri, teşkilat yapıları ve idare teşkilatı içindeki kamusal statülerine rağmen "sivil toplum"un en önemli aktörleri olarak görülmektedirler. Bu kuruluşlar kimi zaman farklı hukuki niteliklere sahip bulunan dernekler, vakıflar, sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları arasında sayılmaktadırlar.

Bir ülkede mesleki örgütlenmenin sivil toplumla ve sivil toplumun güçlenmesiyle doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. Fakat sivil toplumla olan bu ilişki hukuki nitelikleri farklı olan tüm meslek örgütlerini birer sivil toplum kuruluşu haline getirmeye yetmemektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "sivil toplum kuruluşları" olarak nitelendirilmesi gerek sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramlarının mahiyeti itibarıyla gerekse kamu

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve idare teşkilatı içindeki yerleri ile sahip oldukları statüler itibarıyla zor görünmektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarında görev alan, bu kuruluşların yönetimlerini üstlenen kişilerin, yönettikleri örgütün hukuki niteliğini, statüsünü ve idare teşkilatı içindeki yeri ve diğer hususiyetlerini bilmemesi söz konusu olamayacağına göre bu kuruluşların kendilerini devletten tamamen bağımsız, özel hukuk hükümlerine tabi birer sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirmeleri, toplumu ve kamu otoritelerini buna ikna etmeye çalışmaları, bunun bilinçli bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Nitekim, kamusal otorite ve yetki kullanımına ihtiyaç duyulduğunda "sivil toplum kuruluşu" hüviyeti yerine "kamu tüzel kişiliği" ve "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" niteliğinin öne çıkarılması da bu yaklaşımdaki çelişkiyi ortaya koymaktadır. Böylece, meslek kuruluşlarına iki farklı boyut kazandırılmakta; kamusal güç ve yetki kullanılan durumlarda, üyeler veya diğer kuruluşlarla olan ilişkilerde "kamu tüzel kişiliği" ve "kamu kurumu niteliği" öne çıkarılmakta, devlet ve merkezi idare kuruluşlarıyla ilişkiler gündeme geldiğinde ise "sivil toplum kuruluşu" yönüne dikkat çekilmektedir. Bir kuruluşun kamu tüzel kişiliğine sahip olarak hem "idare teşkilatına" dâhil olması, hem de sivil toplum kuruluşu sayılmanın koşullarını sağlamadığı halde, "sivil toplum kuruluşu" olarak kabul edilmesi siyaset bilimi ve idare hukuku bakımından mümkün olmadığı gibi, böyle bir yapı pozitif hukukumuzla da çelişmektedir.

Raporun Birinci ve Üçüncü Bölümünde tartışıldığı üzere meslek kuruluşları sivil toplum kuruluşu olmanın gerektirdiği vasıfları tam olarak taşımamaktadırlar. Kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları, üyeliğin hukuken zorunlu olması, birçok yönden kamu hukukuna tabi olmaları, kamusal güç ve yetki kullanmaları, Anayasa'da idare teşkilatı içinde düzenlenmeleri, özerklikleri olsa bile Devletin/merkezi idarenin idari vesayetine tabi olmaları ve diğer bazı yönlerden bu kuruluşları teorik olarak sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmek mümkün değildir. Zaten istisnai bazı düzenlemeler ihmal edilecek olursa hukuk normlarında "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının" dernek, vakıf, sendika veya kooperatif gibi kuruluşlardan ayrı bir kategori olarak değerlendirildiği ve bunlardan ayrı olarak belirtildiği görülmektedir. Bu kuruluşların üyelerinin birey veya topluluk olarak sivil topluma dâhil olması, bu kişilerin kanun gereği zorunlu olarak üye oldukları ve ayrı bir tüzel kişiliğe (kamu tüzel kişiliği) sahip olan meslek kuruluşlarını ve bunların organlarını sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeye yetmemektedir.

Meslek kuruluşlarının hukuki nitelikleri ve idari statülerine uygun olan, bunların Anayasa ve kuruluş kanunlarındaki hükümler doğrultusunda "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" şeklinde nitelendirilmesi ve bu şekilde tasnif edilmeleridir. Bunlar "kamu kurumu" ve "kamu kuruluşlarından" ayrı olarak ayrı bir idari teşkilat kategorisi oluşturmaktadır. Bu kuruluşların tümü kendi içlerinde tek düze bir yapı göstermemekle beraber,

birçok yönden benzerlikleri ve ortak yönleri bulunmaktadır. Dolayısıyla "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" "idare"nin bir unsuru olarak yapılandırılmış olsalar bile, bunları kamu kurum ve kuruluşlarından ayrı bir idari teşkilat türü olarak kabul etmek gerekir. Yüksek yargı organlarının içtihatları ve idare hukuku doktrinindeki genel yaklaşım bunları "yerinden yönetim kuruluşu" olarak kabul etmek yönündedir.

Bu itibarla, meslek kuruluşlarını özel hukuk veya kamu hukuku hükümlerine göre kurulan diğer benzer örgütlenmelerden ayırmak gerekmektedir. Meslek kuruluşlarının "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" olarak kamu yönetimi aygıtı içinde tanımlanmış olması ve kendilerine yasal düzenlemelerle verilen işlev ve görevler arasındaki çelişkiler; bu kuruluşlarda bir kimlik ve misyon çatışmasına (kurumsal anlamda) neden olmaktadır. Meslek kuruluşu olarak üyelerinin taleplerinin/çıkarlarının karşılanması/korunması amacı ile kamu tüzel kişiliği kimliğiyle belli yönlerden kamu yararının gözetilmesi amacı arasındaki çelişki; söz konusu kuruluşların faaliyetlerini ve devletle olan ilişki niteliğini de belirlemektedir. Nitekim, Devletin idari ve mali denetim yetkisinin merkezi idare kuruluşlarınca öngörüldüğü şekliyle kullanılmaması ve meslek kuruluşlarının da kendilerine tanınan idari ve mali özerkliği sınırsız bir bağımsızlık olarak algılayarak ideolojik/politik organizasyonlar gibi hareket etmeleri kamuoyu ve meslek mensupları tarafından da eleştirilmektedir.

- **Devlet karşısında özerk ve her yönüyle çoğulcu bir yapının tesisi ve faaliyetlerin yürütülmesinde etkinliğin sağlanması amacıyla "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu Statüsünün" mevcut ihtiyaçlar ve yaşanan sorunlar çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.**

Meslek kuruluşlarına kamu tüzel kişiliği ve kamu kurumu niteliği verilmesinin nedenleri konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Bunu yargı kararlarındaki değerlendirmeler ve doktrin görüşlerinden izlemek mümkündür. Mevcut örgütlenme modelinin tercih edilmesinin arkasında yatan birçok farklı neden belirtilmektedir. Genel bir yaklaşımla, ülkemizde mesleki örgütlenmenin, serbestlik ilkesi doğrultusunda kişilerin iradesine bırakılmayarak sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan meslek örgütleri yerine zorunlu üyelik esasının geçerli olduğu ve kamu tüzel kişiliğine sahip kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları şeklinde gerçekleştirilmesi olgusunu, toplumumuzdaki demokrasi ve örgütlenme kültürü, devlet-birey ve devlet-toplum ilişkisi, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan bazı gelişmeler ve ilk başlarda cemiyet tipi örgütlenme alanında yaşanan bazı sorun ve başarısızlıklara bağlamak mümkün görünmektedir.

Meslek kuruluşlarının örgütlenmesinde farklı alternatifler söz konusudur. Kamu tüzel kişiliğini haiz olarak devlete eklemlenmiş bir yapı tercih edilebileceği gibi, devlet karşısında özerk ve sivil toplumun bir unsuru olarak özel hukuka tabi bir örgüt yapısı da benimsenebilir. Bu iki farklı model meslek kuruluşlarının teşkilat yapılarının, faaliyetlerindeki etkinliklerinin,

toplum ve devletle olan bağ ve ilişkilerinin, hatta yaşanacak muhtemel sorun ve aksaklıkların da belirleyicisi olacaktır. Türkiye'de Selçuklular dönemindeki ahi birlikleri hariç tutulacak olursa, Osmanlı klasik döneminden, Tanzimat sonrası döneme ve Cumhuriyetin başlarından günümüze kadar geçen süreçte genel olarak birinci modelin hayat bulduğu görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte meslek kuruluşlarının kanunla kurulması ve bunlara kamusal statü, güç, yetki ve ayrıcalıklar verilmesi, üyelik zorunluluğunun öngörülmesi konusunda, meslek kuruluşları ile gerek meslek mensuplarının çoğunluğu gerekse devlet (hükümetler, parlamento, bakanlıklar) arasında genel bir mutabakatın olduğunu kabul etmek gerekir. Bu şekilde yapılandırmaya yönelik olarak hiçbir zaman büyük siyasi veya sosyal tepkilerle karşılaşılmamıştır. Dolayısıyla devlet ve meslek mensuplarının iradesi, farklı saikler ve farklı beklentilerle de olsa mevcut örgütlenme modelinin oluşması, korunması ve gelişerek sürdürülmesi konusunda aynı yönde olmuştur.

Günümüzde bu yapıya yönelik ciddi tepkiler olsa bile, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının kurumsal olarak mevcut yapının sürdürülmesinden yana oldukları anlaşılmaktadır. Bugüne kadar siyasi iktidarların da bu konuda tam anlamıyla ciddi bir reform perspektifi ortaya koyduklarına rastlanmamaktadır. Mevcut meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının, gerek kamuoyuna yansıyan görüşleri, gerekse araştırma ve inceleme kapsamında istenen görüşlerinin incelenmesinden, kamusal tipteki örgütlenme modeline itiraz etmedikleri ve uygulamadaki sorunlar bağlamında bu tür konulara değinmedikleri görülmektedir. Anayasa ve yasalarla Devlete tanınan idari vesayet yetkisi ve denetim uygulamaları, özerkliğe aykırı görülerek eleştirilmekle birlikte, tam anlamıyla özerkliği sağlayacak gönüllülüğe dayalı dernek statüsündeki bir mesleki örgütlenme modeli konusunda herhangi bir talepte veya öneride bulunulmamaktadır. Çoğu kez kendilerini "sivil toplum kuruluşu" olarak tanımlamalarına ve devlet müdahalesine karşı çıkmalarına rağmen, meslek kuruluşları sivil toplum kuruluşu haline gelmeyi gerçek anlamıyla sağlayacak bir yapısal dönüşüm önermemekte, sadece mevcut örgütsel yapı içinde kamusal güç, yetki ve ayrıcalıklardan yararlanarak daha fazla özerklik, hatta bağımsızlık istemektedirler.

Mevcut örgütlenme modelinde meslek mensuplarının ihtiyaç ve beklentilerinin tam olarak karşılanabildiği ve bu kuruluşlara yüklenen temel işlevlerin etkili bir şekilde ifa edilebildiği konusunda tereddütler bulunmaktadır. Ayrıca, bu yapının sivil toplumun gelişimi, toplumsal alanda ve kurumsal düzeyde demokratikleşme, kamu yararının korunması gibi alanlarda bazı olumsuzluklar doğurduğu da görülmektedir.

Meslek kuruluşlarının/üst kuruluşlarının birçoğunda eşitlik, katılımcılık, çoğulculuk, hizmet odaklı yönetim, hesap verebilirlik, şeffaflık gibi gelişmiş demokrasi uygulamalarının temel değerlerinin uygulanabildiğini söylemek mümkün bulunmamaktadır. Merkeziyetçi ve katı yönetim anlayışları, üyeler, devlet ve diğer sosyal kesimler ile olan ilişkilerdeki olumsuz

yaklaşımlar, kamusal veya parasal güç elde etme konusundaki baskın eğilimler, tahsisli kaynakların amaç dışı kullanımı, yürütülecek etkinliklerin belirlenmesindeki odak kaybı gibi sorunlar da meslek kuruluşlarının işlevselliğini sınırlamaktadır. Örgüt içi demokrasinin sağlanamaması, katılım kanallarının tıkanması, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim tarzının geliştirilememesi gibi nedenlerle üyeler ve üyelerinin talep ve beklentilerinden soyutlanan örgütlerin işlevlerini gerçek anlamda yerine getirebilmeleri mümkün gözükmemektedir.

Öte yandan, meslek mensuplarının zorunlu üyelik sistemiyle aynı örgüt çatısı altında bir araya getirilmesi yerine, kişilerin iradelerine bırakılarak mesleki örgütlenmenin sivil toplum kuruluşları bünyesinde gerçekleştirilmesinin sivil toplumun güçlendirilmesini sağlayacağı yönünde görüşler bulunmaktadır. Böylece, özgürce kurulabilen farklı meslek örgütleri arasında mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik hizmetler ve etkinlikler konusunda bir rekabet ortamı yaratılmasının meslek örgütlerinin yönetimlerinde etkinliği sağlayacağı ve söz konusu kuruluşların esas işlevlerine odaklanmış olacağı öne sürülmektedir.

Bu itibarla, meslek kuruluşlarının yönetim ve karar alma süreçlerinin demokratikleştirilmesi, devlet karşısında özerk ve her yönüyle çoğulcu bir yapının tesisi, faaliyetlerin yürütülmesinde etkinliğin sağlanması, üyelerle meslek kuruluşları arasında rızaya dayalı bir ilişki biçiminin tesisi ve mevcut sistemdeki zaaf ve sorunların giderilmesi gibi amaçlara ulaşılması bakımından bu alanda köklü bir yeniden değerlendirmeye ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Bu nedenle, kamusal tipteki örgütlenme modelinin, Cumhuriyetin başından günümüze kadar şekillenen yapının ve uygulamaların günümüz koşullarında, mevcut ihtiyaçlar ve beklentiler doğrultusunda etkin, verimli ve faydalı olup olmadığının ciddi anlamda analiz edilmesi icap etmektedir. Ancak, bu konuda objektif veri ve bilgi sağlayan ve değerlendirmeler içeren kapsamlı araştırmalar bulunmamaktadır. Meslek kuruluşlarının gözetim ve denetiminden sorumlu olan bakanlıklar ve diğer kuruluşların da bu konuya yeterince eğilmedikleri görülmektedir. Konunun yeni koşullar ve ihtiyaçlar ile bugüne kadarki süreçte ortaya konulan performans bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Meseleye neredeyse bir asır öncesindeki toplumsal ihtiyaçlar, sorunlar ve o dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarında geliştirilen örgütlenme stratejileri bağlamında bakılması yanıltıcı sonuçlar verecektir.

Özetle, tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan mevcut örgütlenme modelinin meslek mensupları, toplum ve devlet bakımından tercih edilmesi gerekli en makul, en etkin ve günümüz koşullarında ülkemize/toplumumuza uygun bir yapı olup olmadığının meslek mensupları, mevcut meslek kuruluşları, bunlar dışında kalan meslek örgütleri gibi ilgili sosyal kesimler tarafından tartışılması ve ilgili bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşlarının tespit,

değerlendirme ve görüşleri çerçevesinde Bakanlar Kurulu ve/veya Yasama Organı tarafından değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

- **Kuruluş amaçlarına uygun olmayan faaliyetlerin yaygınlaşması, Meslek Kuruluşları açısından önemli bir sorun olarak "yabancılaşmayı" ortaya çıkarmaktadır.**

Meslek kuruluşlarının Anayasa ve kuruluş yasalarında belirlenen kuruluş amaçları kapsamına girmeyen ve kendilerine verilen görev yetkilerin dışında kalan alanlardaki yoğun etkinlikleri de eleştiri konusu olmaktadır. Gerçekten, kendilerine yükledikleri misyon, yürüttükleri faaliyetler ve yaptıkları açıklamalar incelendiğinde, Türkiye'de meslek kuruluşlarının kanunen kendilerine çizilen çerçeveyi genişleterek bir meslek örgütü olmanın ötesinde çok farklı işlevler üstlendikleri görülmektedir.

Meslek kuruluşlarının grup çıkarları ve toplumsal bazı yararların sağlanması doğrultusunda siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel hatta dış politika dâhil her alanda söz sahibi olma arayışında oldukları ve siyasi iktidarı yalnızca ekonomik ve mesleki çıkarları doğrultusunda etkilemeyi yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Devletin belli alanlardan çekilip fonksiyonlarını meslek kuruluşlarına devretmesi, bu kuruluşların daha da güçlenmesine imkân sağlamaktadır. Bu durum kimi meslek kuruluşlarının kamusal niteliğinin daha da belirginleşmesine neden olmaktadır. Ancak güç, kaynak ve etkinlik artışının beraberinde bazı olumsuzluklar getirdiği de bilinen bir gerçektir.

Bazı meslek kuruluşlarının kâr amacı güden organizasyonlar gibi ekonomik ağırlıklı etkinlikler göstermesi de amaç dışı faaliyetler kapsamında değerlendirilmektedir. Yeni yeni görev ve yetkiler üstlenerek kendisine mali kaynaklar oluşturan, bu amaçla personel istihdam eden, sermaye koyan meslek kuruluşlarının zaman içerisinde gerçek amaç ve işlevlerinden uzaklaşıp bir kamu iktisadi teşebbüsü hüviyetine bürünme ihtimali bulunmakta, ya da bu güç ve imkânların özellikle hususi amaçlar doğrultusunda kullanılmasının söz konusu olduğu durumlarda, gerek yönetici kesim gerekse üyeler bakımından meslek kuruluşuna karşı bir yabancılaşmanın yaşanması söz konusu olmaktadır.

- **Meslek Kuruluşlarında hakim olan örgütsel etkinlik algılamaları, meslek kuruluşlarının örgütsel sağlığını bozmaktadır. Yıllardır giderilmeyen mevcut yapısal sorunlar, meslek kuruluşlarının yönetim ve faaliyetlerindeki etkinliğini sınırladığı gibi mesleki örgütlenmenin mecburi, tekelci ve hiyerarşik yapısını da pekiştirmektedir.**

En genel tanımı ile sağlıklı örgüt, bulunduğu çevrede yaşamını sürdürmenin yanı sıra, uzun vadede devamlı olarak gelişen, çevre koşulları ile baş etme ve yaşama yeteneklerini geliştiren örgüttür. Meslek kuruluşlarında bir diğer sorunlu alan da örgütsel sağlığın en önemli alanlarından birisi olarak kabul edilen örgütsel etkinlik konusudur. Örgütsel etkinlik tanımlaması/algılaması ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Örgütsel etkinliğin genel olarak, daha

çok üye, daha fazla kaynak ve yeni yetkiler olarak algılanması, etkinliğin; güç edinimi, otorite kullanımı ve örgütsel büyüme bağlamında ele alındığını göstermektedir. Amaç ve hedeflere ulaşmadaki performans, kaynakların elde edilmesi ve kullanımında etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik, faaliyetlerin yürütülmesinde hukuka uygunluk, hizmetlerden yararlananların memnuniyeti gibi ilkeler ihmal edilmektedir. Örgütsel etkinliğin sağlanması konusunda, yönetim anlayışı, paydaşlarla iyi iletişim ve ilişkiler, üyelerin motivasyonu ve aktif katılımı, uzun vadeli ve planlı hareket, kaynakların yönetiminde profesyonellik, etik ilkelere uyum, şeffaflık gibi unsurların hayata geçirilmesi gündeme gelmemektedir.

Bu durum meslek mensupları ve kamuoyunca da eleştiri konusu edilmektedir. Söz konusu ilkelerin ihmal edilmesi, meslek mensuplarının kanunen üyesi oldukları örgütlere karşı bakış açılarını olumsuz etkilemekte, ayrıca söz konusu kuruluşların kamuoyu nezdindeki itibarı da bundan zarar görmektedir. Özellikle seçim dönemlerindeki ideolojik kamplaşmalar ve çekişmeler ortak değerleri zayıflatmakta ve meslek mensupları arasındaki işbirliği ve dayanışma ruhunu zedelemektedir. Bu da bir kısır döngünün varlık sebebi olmaktadır. Zira, büyük çoğunluk aktif katılımdan ziyade örgütsel faaliyetlerin tamamen dışında kalmayı tercih etmektedir. Bu ise örgütlerin; belli grupların/görüşlerin tekelinde kalmasına ve mesleki çıkarların korunması yönünde faaliyet yürütmekten uzaklaşmasına yol açmaktadır. Böylece, meslek kuruluşları; örgüt içi iktidarın kuvvetlendirilmesi doğrultusunda faaliyetler ile siyasal/kişisel çıkar elde edilmesine yönelik faaliyetlerin ağırlıkla yürütüldüğü yapılara dönüşmektedir.

Bu açıdan, meslek Kuruluşları ile ilgili olarak yaşanmakta olan mevcut yapısal sorunların yıllardır tartışılmamış olması, hem meslek kuruluşlarının yönetimi ve faaliyetlerindeki etkinliği sınırlamakta hem de sivil toplumun gelişimini olumsuz etkileyecek şekilde mesleki örgütlenmenin tekelci ve hiyerarşik yapısını pekiştirmektedir.

Nitekim, kuruluş usulleri ve teşkilatlanmalarındaki yapısal sorunların yanı sıra,

-Organ seçimlerindeki demokratik olmayan uygulamalar,
-Amaç dışı faaliyetler,
-Kaynakların yönetim ve kullanımındaki sorunlar ve etkinsizlikler,
-Hizmet ve faaliyetlerin etkin ve verimli yürütülememesi,
-Meslek mensuplarının beklentilerinin yeterince karşılanamaması,
-İç kontrol sistemlerinin ve iç denetim uygulamalarının yetersiz kalışı,
-Bütçe, muhasebe, satın alma ve personel işlemlerindeki düzenleme eksiklikleri,
-Tanınan yetki ve ayrıcalıklar, vergisel yükümlülükler ve diğer bazı konulardaki sorunlar,
-Üyeler ve meslek kuruluşları arasında güven ilişkisinin tesis edilememesi,
-Devletle olan ilişkiler,
-Dış denetim yetkisi bulunan bakanlık ve diğer kuruluşların bu denetimleri yapmaması/yapamaması

gibi yaşanmakta olan bir dizi sorun ve uygulama bunu teyit etmektedir. Ayrıca mevzuatta birçok yönden boşluk, çelişki ve eksiklik bulunduğu da görülmektedir. Bu konudaki tespit ve değerlendirmeler ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

Yukarıda sözü edilen birçok sorunun çözümü için, kurumsal yönetim ilkeleri olarak da adlandıran bir kısım iyi yönetim ilkelerinin ve bunlara hizmet edecek mekanizmaların meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarında hayata geçirilebilmesinin önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Kapsamı ve adları değişiklik gösterebilmekle birlikte genel olarak aşağıda belirtilen ilke ve mekanizmaları bu nitelikte görmek mümkündür:

- Kurumsallaşma,
- Açıklık,
- Saydamlık,
- Katılımcılık,
- Hesap verebilirlik,
- Bilgi yönetim sistemi,
- Risk yönetimi,
- Performans yönetimi veya ölçümü,
- Yeterli ve etkin işleyen bir iç kontrol sistemi,
- Fonksiyonel bağımsızlığı bulunan iç denetim,
- Bağımsız dış denetim,
- Yönetimde, faaliyetlerde ve kaynak kullanımlarında ekonomiklik, verimlilik ve etkinliğin sağlanması,
- Yeniliğe açık olma,
- Hukuka uygunluğun sağlanması,
- Etik kurallara uyum,
- Hizmet sunumlarında kalite ve standart sağlanması,
- Liyakat ve performansa dayalı insan kaynakları yönetimi gibi.

Kurumsal yönetim kapsamında değerlendirilen söz konusu araçların belli ölçüde kimi meslek kuruluşlarında uygulanmaya çalışıldığı ve yönetim ve organizasyon yapılarında bu yönde değişikliklere gidildiği görülmektedir.

Bu nedenle, hizmet odaklı çağdaş bir yönetim yaklaşımının benimsenmesi, kurumsal yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi, yönetim ve personel bakımından profesyonelliğe önem verilmesi, meslek mensuplarıyla olan ilişkilerde güven ilişkisinin tesis edilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği ve uyum içerisinde faaliyet gösterilmesi bu anlamda örgütsel etkinliğin sağlanmasında önemli yararlar sağlayacaktır.

• Meslek tanımlarının tam olarak yapılmamış olması, mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış bazı mesleklerin veya yeni mesleklerin gelişimine zarar vermektedir.

Kurumsallaşmasını sağlayamamış ve mesleğin tanımı, meslek unvanının kazanılması ve korunması, eğitim, sınav, sertifikasyon, uyulacak mesleki kurallar ve disiplin hükümleri gibi konuları düzenleyen ortak bir hukuki çerçeveye sahip olmayan mesleki faaliyetler genel hükümler çerçevesinde icra edilmektedir. Meslek mensupları başka meslek kuruluşlarına üye kaydedilmiş olsalar bile, bu kuruluşların işlev ve üye çoğunluğu bakımından bu tür mesleklerden uzak olması, meslek mensuplarının üye olduğu kuruluşlarla olan mesleki bağını zayıflatmaktadır. Meslek kuruluşları da bu meslek gruplarına yönelik olarak etkin bir şekilde faaliyet göstermemektedirler. Daha çok üyeye sahip olma ve yeni meslek kuruluşu kurulmasını engelleme yaklaşımlarının sonucu olarak da azınlıkta kalan meslek gruplarının ayrı meslek kuruluşu bünyesinde örgütlenme talepleri engellenmektedir.

Bu durum, söz konusu mesleklerin gelişimine zarar vermekte, dolayısıyla meslek mensupları ve toplumun geneli açısından kamu yararıyla bağdaşmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mesleki yeterliliğin sağlanması, korunması ve mesleki faaliyetlerin mevzuat ve standartlara uygun olarak yürütülmesinin, meslek mensuplarının uyacağı etik kuralların belirlenmesi ve bunlara uyumun sağlanması da güçleşmektedir.

Bu nedenle, mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış veya hali hazırda dernek biçiminde özel hukuk hükümlerine tabi olarak teşkilatlanmış mevcut ve/veya yeni ortaya çıkan mesleklerle ilgili olarak örgütlenme ihtiyacına yönelik analizlerin yapılması ve gerekiyorsa bunların da müstakil olarak ya da yakın bir meslek üst kuruluşuyla ilişkilendirilerek ayrı bir meslek odası olarak teşkilatlandırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

8- <u>Mesleki örgütlenme alanında; örgüt faaliyetlerine aktif katılımdan, mesleki dayanışmaya, seçim usulünden, iç denetim mekanizmalarının işletilmesine, hesap verme sorumluluğundan, şeffaflığın sağlanmasına, organların teşkilinden bürokratik yapının oluşturulmasına kadar her alanda demokratik bir yapının tesisi ve bu anlamda yeni bir yönetim kültürü oluşturulması gerekmektedir. Üyelerin talep ve beklentilerini karşılayan, üyeler arasında iyi ilişkiler geliştiren, haksız rekabeti önleyen, mesleki ahlak kurallarını ödün vermeksizin uygulayan, siyasal karar alma mekanizmalarına aktif bir şekilde ve tarafsız bir yaklaşımla katılan bir meslek kuruluşuna yönelik yeni bir örgütsel tasarım gerekmektedir.</u>

Örgütlü toplum ve güçlü bir sivil toplumun varlığı; çoğulcu demokrasinin gelişimi ve kurumsallaşması kadar, ekonomik, sosyal, siyasal ve diğer her türlü toplumsal ihtiyaçların karşılanması, sorunların ve çıkar çatışmalarının farklı toplumsal kesimlerin talep ve beklentileri

yönünde çözüme kavuşturulması ve bireylerin her aşamada politika oluşturma ve karar alma mekanizmalarına katılmasını kolaylaştıran en önemli faktörlerden birisidir.

Günümüzde gelişmiş toplumlar ulaştıkları ekonomik refah seviyesi yanında çoğulcu demokrasi uygulamaları, ekonomik, sosyal ve siyasal yapılar arasında ortak amaçlar doğrultusunda bir eşgüdümün tesisi, devlet ve devlet dışı örgüt ve kesimler arasındaki rol ve sorumlulukların işlevselliği sağlayacak şekilde belirlenmiş olması ile sivil toplumun gücü ve demokratik yaşamdaki etkinliğiyle öne çıkmaktadırlar.

Çağımıza kadar yaşanan gelişmeler her alanda olduğu gibi "devlet", "kamu yönetimi", "özel sektör", "sivil toplum", "politik toplum", "ekonomik ve toplumsal refah", "kamu hizmetleri", "yönetim ve organizasyon yaklaşımları", "birey/toplum ve devlet ilişkileri", "birey ve toplum ilişkileri" alanındaki yaklaşım ve uygulamaları yeniden biçimlendirmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki, "demokratik sistemler" ve bunun dayandığı "ekonomik, siyasal ve sosyal dinamikler" diğer ülke ve toplumlarca da belli ölçüde benimsenmiş ve bu ülkelerdeki yapı ve yaklaşımlar dünya çapında yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Bu bağlamda, ekonomik ve sosyal refahın artması, sivil toplumun güçlenmesi, politik ve karar alma mekanizmalarının yeniden şekillenerek katılımcılığın yaygınlaşması, genel olarak demokratik uygulamaların gelişmesi ve çoğulculuğun önem kazanması gibi hususlar çok sesli ve çok örgütlü yeni bir toplumsal yapının oluşmasına ve geleneksel toplumsal yapıların bir yönüyle "örgütlü toplum" haline dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Bu keyfiyet, bireylerin ve belli toplumsal grupların her alanda kendilerini ifade etmelerine, belli amaçları gerçekleştirmek ve çıkarlarını korumak üzere bir araya gelmelerine, örgütlenmelerine, toplumsal yaşamın her alanında ve farklı boyutlarıyla aktif olarak rol üstlenmelerine imkân sağlamıştır.

Meslek örgütlerini, belli bir mesleği icra edenleri bir araya getiren, toplum, devlet ve meslek mensupları bakımından çeşitli işlevler üstlenen, hukuki, idari, ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve mesleki yönleri bulunan çok boyutlu organizasyonlar olarak tanımlamak mümkündür. Bu örgütlerin faaliyetlerini hukuka uygun olarak, kuruluş amaçları, işlevleri, görev, yetki ve sorumlukları ile mensuplarının beklenti ve talepleri doğrultusunda ifa etmeleri gerekmektedir. Bu alandaki farklı yönelimler; meslek örgütlerinin örgütsel kimliğini, meslek mensupları üzerindeki etkinliğini, toplum ve devlet bakımından üstlendiği rol ve işlevlerini ve en çok da faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Sonuçta bundan örgütün kendisi kadar, meslek mensupları ve toplumun geneli de zarar görmektedir.

Meslek örgütlerinin hukuki niteliklerini, amaç ve işlevlerini bir kenara bırakıp kâr amacı güden organizasyonlara veya ideolojik/politik amaçlı diğer özel hukuk örgütlenmelerine benzemesi, meslek mensupları, toplum ve devletle ilişkilerinde benimsenen bu yaklaşım çerçevesinde ilişki gerçekleştirilmesi her açıdan olumsuzluklara neden olmaktadır.

Mesleki örgütlenmenin ortaya çıkışında meslek mensuplarının ortak ihtiyaçlarının karşılanması ve mesleki veya grup çıkarlarının korunması kadar bu örgütlerin mesleğe, meslek mensuplarına ve topluma yönelik kamusal nitelikli etkinliklerinin de etkisi büyüktür. Meslek örgütlerinin salt üye çıkarlarını koruma ve geliştirmeye odaklanan bir çıkar grubu niteliğini kazanması, bunlara devletçe devredilen bazı kamu hizmeti niteliğindeki görevler ve bunun sonucu olarak tanınan kamusal yetki ve ayrıcalıklarla da bağdaşmamaktadır. Devletin bir kısım kamusal görev ve yetkilerini bu kuruluşlara devretmiş olması; mesleki örgütlenmenin gerekliliği, işlevselliği ve önemini gösterir. Ancak bu yetki devrinin amacına ve usulüne uygun kullanılması gerekmektedir. Bu itibarla, meslek kuruluşlarının Anayasal ve yasal çerçevede meslek ve meslek mensuplarına ilişkin hizmet ve görevlerini yürütmeleri, bu alana yönelmeleri ve kurumsal olarak salt ideolojik/politik veya güç/iktidar elde etme yaklaşımlarından uzaklaşmalarının sağlanması gerekmektedir.

Özetle, örgüt faaliyetlerine aktif katılımdan, mesleki dayanışmaya, seçim usulünden, iç denetim mekanizmalarının işletilmesine, hesap verme sorumluluğundan, şeffaflığın sağlanmasına, organların teşkilinden bürokratik yapının oluşturulmasına kadar her alanda demokratik bir yapının tesisi ve bu anlamda yeni bir yönetim kültürü oluşturulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsü ve uygulamalarına ilişkin geliştirilen öneriler Raporun Beşinci Bölümünde ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bunlar kısaca aşağıda gösterilmiştir.

- **Yukarıda özetle yer verilen tespit ve değerlendirmeler ile ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsünün yeniden irdelenmesi ve bu doğrultuda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135 inci maddesinin yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.**

Bu kapsamda,

- Meslek kuruluşlarının; mesleğin gelişiminin sağlanması, mesleki uygulamaların daha iyi hale getirilmesi, çağdaş teknik ve uygulamaların incelenmesi ve bunların uyarlanması, meslek mensuplarının yetkinliklerinin daha da geliştirilmesi gibi amaçlara yönelik olarak bilginin üretimi ve paylaşılmasının merkezi durumuna getirilmesi,
- Meslek kuruluşlarının tek tek bireylerden daha önde ve onları yönlendirici, yeniliği ve gelişmeyi teşvik edici bir yaklaşım içerisinde faaliyette bulunması,
- Meslek kuruluşlarının, mesleki sorunların, gelecekteki risklerin ve alınması gerekli tedbirlerin görüşülüp tartışıldığı, bunlara alternatif çözüm önerilerinin geliştirildiği platformlar olarak işlev görmesi,

- Meslek kuruluşları organlarının sadece unvan ve yetki kullanan, üyelerden toplanan ve diğer şekillerde elde edilen kaynakları yöneten, belli durumlarda rutin hale gelmiş toplantıları yapan ve gerek görüldüğünde açıklama yapmak ve bildiri yayımlamakla yetinen birimlere dönüşmesinin engellenmesi,
- Meslek kuruluşlarının gelişmiş toplumlarda özel hukuk hükümlerine tabi meslek örgütlerinin üstlendikleri işlevleri tam olarak yerine getiren kurumsal yapılara dönüştürülmesi

gibi hususları/ihtiyaçları karşılamak amacıyla "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsünün yeniden irdelenmesi ve bu doğrultuda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135 inci maddesinin yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Öte yandan, Anayasa'nın meslek kuruluşlarını düzenleyen 135 inci maddesinin, kanunla veya yönetmelikle düzenlenmesi mümkün olan hükümleri dahi ihtiva eder nitelikte ayrıntılı düzenlemeler içerdiği ve bazı hükümlerinin 1980 öncesi dönemdeki meslek kuruluşları uygulamalarına karşılık olarak düzenlendiği ancak fiilen uygulanmadığı görülmektedir.

Bu çerçevede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin olarak her bir kuruluş için ayrı ayrı katı/sınırlayıcı ayrıntılı yasal düzenlemeler yapmak yerine; zaman içerisinde doğan yeni ihtiyaçların/sorunların kolayca giderilmesine/çözümüne imkan sağlayan ve meslek kuruluşlarına geniş bir inisiyatif/esneklik getiren ve sadece ortak asgari hükümleri içeren "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Kanun" adıyla tek bir çerçeve kanun çıkarılmasının; meslek kuruluşlarına ilişkin diğer özel düzenlemelerin ise Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulacak "Ana Statü/Çerçeve Statü"lerde düzenlenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

- **Meslek tanımlarının tam olarak yapılmasıyla mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış bazı mesleklerin ayrı bir meslek kuruluşu olarak teşkilatlandırılmasının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.**

Kurumsallaşmasını sağlayamamış ve mesleğin tanımı, meslek unvanının kazanılması ve korunması, eğitim, sınav, sertifikasyon, uyulacak mesleki kurallar ve disiplin hükümleri gibi konuları düzenleyen ortak bir hukuki çerçeveye sahip olmayan mesleki faaliyetler genel hükümler çerçevesinde (esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları ile ticaret odaları bünyesinde faaliyet göstermek gibi) icra edilmektedir. Bu durum söz konusu mesleklerin ve/veya yeni ortaya çıkan bazı mesleklerin gelişimine zarar vermektedir.

Bu amaçla, 5544 sayılı Kanunla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumunca, oluşturulacak bir çalışma grubu marifetiyle (diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların da katılımıyla) ülkemizde icra edilen mesleki faaliyetler, meslekler itibarıyla mesleki yeterlilikler, meslek unvanları ve meslek mensuplarının örgütlendirilmesi, mesleki örgütlenme ve örgütlenme modelleri konusunda

Dünyada ve Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulama ve gelişmeler de dikkate alınarak bir çalışması yapılması/yaptırılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Böyle bir çalışma, mevcut meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlanmış veya hali hazırda dernek biçiminde özel hukuk hükümlerine tabi olarak teşkilatlanmış mesleklerle ilgili olarak örgütlenme ihtiyacını objektif bir yaklaşımla ortaya koymuş ve bu konudaki taleplerin uygunluğunu tam olarak karşılamış olacaktır. Böylece, bazı mesleklerin müstakil olarak ya da yakın bir meslek üst kuruluşuyla ilişkilendirilerek teşkilatlandırılması ile mevcut meslek kuruluşlarının mesleki faaliyetler ile ilgili etkinliği de artırılmış olacaktır.

• **Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarında; örgüt faaliyetlerine aktif katılımın sağlanması, mesleki dayanışmanın artırılması ve demokratik bir yapının tesisi amacıyla organlarının teşkili ve üyelikle ilgili kuralların yeniden ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.**

Bu kapsamda,

- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının merkezde birlik ve taşrada da odalar olarak teşkilatlanması ve odaların sayısının il sayısıyla sınırlanması, odalara veya birliğe bağlı olarak ihtiyaca göre temsilcilik, şube, büro gibi birimlerin kurulabilmesi, ancak bu birimlerin yönetimlerinin yönetim kurullarınca belirlenmesi ve ayrı bütçelerinin olmaması,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları olmaları sebebiyle, odaların tüm üyelerce seçilen Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca, birliklerin Genel Kurullarca seçilecek Meclisler ve Meclis içinden seçilecek Yürütme/Yönetim Kurullarınca yönetilmesi,
- Birlik veya konfederasyonların genel kurullarında üye sayısı fazla olan odalara daha fazla delege imkânı sağlanması ile ilgili uygulamalarda birkaç büyük odanın mutlak hâkimiyetine imkân vermeyecek şekilde bir tavan sınır konulması, bu çerçevede genel kurula katılacak üye ve delege sayılarının yeniden belirlenmesi,
- Seçimlere katılım oranlarının düşük olması ve delege tercihlerinin belirlenmesinde kurumsal imkânların kullanılması gibi nedenlerden dolayı, aynı kişilerin uzun yıllar boyunca seçilmeleri sonucunda ortaya çıkan hiyerarşik ve tekelci yapıların giderilebilmesi amacıyla meslek kuruluşlarının her kademedeki Yönetim/Yürütme Kurullarında en fazla iki dönem (sekiz yıl) Başkan veya üye olarak görev yapılabilmesine yönelik sınırlamalar getirilmesi,
- Merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin kapsam ve sınırının, usulünün ve uygulama alanlarının gözden geçirilmesi; işlevini yitirmiş, iş ve işlemlerin yürütülmesini zorlaştıran vesayet uygulamalarının kaldırılması,
- Birliklerin odalar üzerindeki idari vesayet yetkisinin sınırlandırılması,
- Üyelik aidatlarının asgari ücrete bağlı olarak belirlenecek alt ve üst sınırlar içinde genel kurullarca belirlenmesi,

- Meslek kuruluşlarının kamu kurumu niteliğinde kuruluşlar olması nedeniyle siyasi görevlere (Milletvekilliği, Belediye Başkanlığı, Parti Başkanlığı ve parti merkez organlarında görev alınması gibi) seçilen meslek kuruluşlarının yönetim organlarında görev alanların, meslek kuruluşlarındaki görevlerinin kendiliğinden sona ermesini ve bu görevlere aday olanların meslek kuruluşlarındaki görevlerden geçici ayrılmasını sağlayan düzenlemeler yapılması,

- Her kademedeki organlarda görev alanların mazeretsiz olarak belli sayıda toplantılara katılmaması halinde organlardaki görevlerinin kendiliğinden düşmesi yönünde düzenleme yapılması ve katılmama mazeretlerinin açık olarak belirlenmesi,

- Mesleki faaliyetlerin yerel düzeyde yoğunlaşması ve üst birliklerde ihtiyaç fazlası kaynak birikimine yol açması nedeniyle taşra birimlerinden birlik ve konfederasyonlara aktarılacak payların üst sınır konularak yeniden belirlenmesi,

- Mesleği fiilen kamuda icra eden meslek mensubu (doktor, avukat, mühendis, veteriner vb.) kamu görevlileri için meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu getirilmesi ve söz konusu kamu görevlilerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarında görev alması ile ilgili usul ve esasların gözden geçirilmesi,

- Meslek kuruluşlarının disiplin uygulamalarındaki zafiyetin giderilmesi amacıyla disiplin kurullarının oluşumu ve seçimi ile ilgili hususların yeniden gözden geçirilmesi ve mesleki disiplin suçlarının meslekteki gelişmelere ve değişen koşullara göre yeniden tanımlanması ve etkin müeyyidelere bağlanması,

- Meslek kuruluşlarınca, üyelerin tutum ve davranışlarına ilişkin ihbar ve şikâyetlerin kolayca yapılabileceği ortamların (internet gibi) oluşturulması,

- Kamu kurum ve kuruluşlarının mevzuat hazırlıkları sırasında ilgili meslek kuruluşlarından yazılı görüş almalarının zorunlu hale getirilmesi

gibi hususlara ait önerilere Raporun Beşinci Bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

• **Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarınca yapılan seçimlerde katılım oranını yükseltmek, seçimlerin tarafsızlık ve eşit koşullar altında yapılmasını sağlamak ve mevcut temsil sorunlarını gidermek amacıyla seçimlere ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.**

Bu kapsamda,

- Seçimlerde oy kullanmak veya seçilebilmek için tüm meslek kuruluşları için geçerli olacak asgari ve standart ortak koşulların getirilmesi,

- Doğrudan üyelerin katıldığı seçimlerin tüm meslek kuruluşlarında dört yılda bir aynı tarihte yapılması, seçimlerde postayla veya internet üzerinden oy verme imkânı getirilmesi veya bir hafta süreyle sandıkların açık tutularak oy kullandırılması,

- Adayların bir ay önceden ilgili seçim kuruluna başvurması ve aday listelerinin seçimlere 15 gün kala kesinleşmesi,
- Adayların gruplar veya bağımsız adaylar şeklinde birleşik oy pusulasında gösterilmesi ve oyların bu pusula üzerinden kullanılması,
- Seçimlerde oy kullanacak üyelerin (seçmenlerin) isimlerinin ve adreslerinin seçimlerden en az 15 gün önce seçime iştirak eden aday gruplara veya adaylara verilmesi,
- Oyların çoğunluğunu alan adayın tüm listesinin seçilmesi yerine, milletvekili seçimlerine benzer şekilde aldıkları oy oranında gruplara temsil (nispi temsil) imkânı tanınması,
- Genel Kurulların toplanması için her zaman ilk toplantı dâhil asgari % 25 katılım şartının aranması,
- Bazı meslek kuruluşlarında seçimlere katılmama ile ilgili herhangi bir yaptırım öngörülmemiş iken bazılarında ise üyeliğin askıya alınması, bir sonraki seçimde aday olunamaması veya para cezaları şeklinde yaptırım uygulanmakta olup söz konusu yaptırımların seçimlere katılım oranını doğrudan etkilediği kanaati edinildiğinden, seçimlere katılmama hususu ile ilgili tüm meslek kuruluşları için ortak ve standart yaptırımların öngörülmesi,
- İlçe Seçim Kurullarınca düzenlenen seçim sonuçları ile ilgili belgelerde saydamlığı sağlayacak şekilde; seçime katılması gereken üye veya delege sayısı, seçime katılan üye veya delege sayısı, geçersiz sayılan oy sayısı, geçerli oy sayısı, diğer adaylar ve aldıkları oy sayıları gibi seçimle ilgili bilgilerin tam olarak yer almasının sağlanması,

gibi hususlara ait önerilere Raporun Beşinci Bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

- **Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarında; kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak üzere; mali yönetim yapısı ve işleyişi, bütçelerinin hazırlanması, uygulanması, mali işlemlerin muhasebeleştirilmesi, raporlanması ve mali kontrolü ile ilgili kuralların yeniden ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.**

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının gelir ve gider kalemlerine ilişkin olarak standart bir uygulama bulunmamakta, her bir kuruluşun özelliğine göre farklı uygulamalara rastlanmaktadır. Meslek kuruluşlarının gelirleri sadece üye aidatı, masraf bedeli, katılım ücreti gibi üyelerden elde edilen gelirlerden oluşmamakta bunların yanında alınan hizmet bedelleri, kurs ücretleri, basılı belge ve kâğıtlar gelirleri, tasdik gelirleri, kira, faiz ve iştirak gelirleri gibi kalemlerden oluşmaktadır.

Meslek kuruluşlarının toplam mali potansiyeline ilişkin bilgiler, Raporun Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Bu çerçevede, 2008 yılı itibarıyla meslek kuruluşlarının yıllık toplam gelirleri yaklaşık olarak iki milyar Türk Lirasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu rakam sadece yıllık olarak sağlanan geliri göstermekte olup, meslek kuruluşlarının tüm mal varlıklarını ifade etmemektedir.

Meslek kuruluşlarınca elde edilen gelirlerden cari yıl harcamalarından sonra kalan gelir fazlalıkları ise çeşitli şekillerde (mevduat olarak tutulması, menkul kıymet alımı, taşınmaz edinimi gibi) değerlendirilmektedir. Ayrıca Birliklerin bünyelerinde kurulu bulunan yardımlaşma fonları, değişik teminat hesapları, üyelerinin emekliliklerine yönelik hesaplar ile meslek kuruluşlarının sahibi ya da ortağı oldukları vakıflar ve şirketler de söz konusu fazlalıkların değerlendirildiği alanlardır.

Meslek kuruluşlarının gerek yıllık gelirleri ve bilançolarında yer alan aktif kıymetlerin ulaştığı düzeyler gerekse yürüttükleri hizmet ve faaliyetler, söz konusu kuruluşların meslek kuruluşu olmanın yanında ciddi bir ekonomik/ticari organizasyon/birim haline de geldiklerini göstermektedir.

Bu durum, kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak amacıyla Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının mali yönetim ve kontrol yapılarının yeniden ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu kapsamda,

- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları bütçelerinin hazırlanması, karara bağlanması, uygulanması ve özellikle ibra ve denetlenmesine ilişkin süreçlerin ilgili mevzuatta açık bir şekilde düzenlenmesi,
- Amaç dışı faaliyet göstermenin tanımlanması ve faaliyetlerin kuruluş amaçlarına uygunluğu hususunun iç ve dış denetim uygulamaları sırasında araştırılması ve incelenmesi,
- Meslek kuruluşlarının şirket kurmalarına ve kurulu şirketlere ortak olmalarına ilişkin usul ve esasların yeniden düzenlenmesi; meslek kuruluşlarının şirketlere ortak olmasına ilgili Bakanlık veya ilgili kamu kurumunca izin verilmesi, verilecek izinlerde kurulacak şirketin iştigal sahasının meslek kuruluşunun amaçlarıyla ilgili olması ölçütünün aranılması, meslek kuruluşlarının şirketlerde münferit veya topluca % 51 ve üzerinde sermaye payına sahip olmasının sınırlandırılması, meslek kuruluşlarınca ortak olunan şirketlerin yönetim kurullarında görev alanlara ödenecek ücretlerle ilgili sınırlamalar getirilmesi,
- Görev süresi sona eren yönetimlerin, meslek kuruluşlarınca kurulan veya gelirinin % 50'den fazlası meslek kuruluşlarına ait olan Vakıflarla ilişkisinin sonlandırılmasını teminen, söz konusu vakıfların yönetimlerinin, meslek kuruluşunun seçilmiş mevcut yönetimlerinden oluşması/oluşturulması yönünde düzenleme yapılması,
- Meslek kuruluşlarında uluslararası standartlarda bir denetim sistemi oluşturularak iç denetimin profesyonel iç denetçiler tarafından yapılması ve dış denetiminin ise Sayıştay Başkanlığınca belirlenecek "Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca" her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmesi suretiyle genel kurullarca seçilen denetim kurullarının ve/veya ilgili Bakanlıkların iç denetim ve dış denetim alanında oluşturdukları zafiyetin ortadan kaldırılması,

- Meslek kuruluşlarının muhasebe esaslarının, standart hesap planlarının, muhasebe ve raporlama sisteminin amaç ve hedeflerinin, kimlere, hangi şekilde, hangi ihtiyaçlar doğrultusunda ve hangi dönem zarfında raporlama yapılacağının, uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu veya Devlet Muhasebesi Standartları Kurulu tarafından belirlenmesi,

- Meslek kuruluşlarına, faaliyet raporu hazırlama ve bunları kamuoyuna açıklama zorunluluğu ile meslek kuruluşlarının gelir ve giderlerini ve bunlara ilişkin açıklayıcı bilgileri kamuoyuna açıklama ve internet sitelerinde yayımlama zorunluluğu getirilmesi,

- Meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında oluşan gelir fazlalarının değerlendirilmesini teminen söz konusu fazlalıkların gerek vergilenmesi gerekse zorunlu olarak çeşitli bilimsel ve toplumsal amaçlara (üniversite kurulması, mevcut üniversitelere desteklemelerde bulunulması ve kamuya yararlı dernek ve vakıflara katkı sağlanması gibi) tahsisine ve/veya meslekle ilgili kamusal ihtiyaçların karşılanmasına ayrılmasına yönelik düzenlemeler yapılması,

- Meslek kuruluşlarının temel amaç ve görevleri dışında yer alan hususlarla ilgili yapmış oldukları bağış ve yardımların önemli tutarlara ulaşması sebebiyle birlik ve odaların yapacakları bağış ve yardımların, toplam brüt gelirlerinin belli bir oranını aşmayacak şekilde sınırlandırılması,

- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 66 ncı maddesinde yer alan, meslek kuruluşlarının siyasi partilere bağış ve yardım yapmasına imkân veren düzenlemenin söz konusu kurumların kamu kurumu niteliğinde olmaları ve üyeliğin zorunlu olması nedeniyle yürürlükten kaldırılması,

- Meslek kuruluşlarının mevzuata uygun olmayan harcamaları ile ilgili olarak şahsi mali sorumluluk uygulaması getirilerek özel yaptırımlar öngörülmesi,

- Meslek kuruluşlarının mal ve hizmet alımları konusunda, uluslararası standartlar ve AB normlarına uygun bir yeni yapı oluşturulması,

- Birlik ve odalarca verilen hizmetler karşılığı tahsil edilen ücretler ile kimlik ve ruhsat gibi düzenlenen bazı evrak karşılığında tahsil edilen bedellerin aşırı fiyatlandırılması ve bu konuda meslek kuruluşları bünyesinde öz denetim mekanizmalarının işlevsiz kalması sebebiyle öz denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi veya söz konusu tarife ve ücretlerin ilgili Bakanlık veya uygun görülecek bir kamu otoritesince onaylanmasına yönelik düzenlemeler yapılması,

- Kaynakların verimli kullanılması ve hizmetlerin gerektirdiği unvan, nitelik ve sayıda personel istihdamının sağlanabilmesi amacıyla; meslek kuruluşlarında norm kadro uygulamasına geçilmesi, bununla ilgili usul ve esaslar ile norm kadro unvan, nitelik ve sayılarının meslek kuruluşlarının meclislerince onaylanarak uygulanması,

- Meslek kuruluşlarınca mesleki faaliyetlerin iyileştirilmesine yönelik mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve söz konusu programlara meslek mensuplarının katılımının zorunlu hale getirilmesi,

- Mesleki faaliyetler ile ilgili işe başlama, değişiklik, işi bırakma gibi tüm işlemlerin (vergi sicil kayıtları, ticaret sicili kayıtları, esnaf sicili kayıtları, meslek kuruluşları oda kayıtları gibi) tek bir merkezde elektronik ortamda yapılmasını; icra edilen faaliyetin hangi meslek grubuna ait olduğunun AB standartlarında tek bir merkezce belirlenmesini ve aleni olması gereken bilgilere internet ortamında isteyen tüm kişilerce ulaşılabilmesini teminen Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili meslek kuruluşlarınca ortak bir çalışma yapılması suretiyle sicil kayıtlarını ilgilendiren aynı ve benzer işlemler için tek bir merkezden hizmet alımının sağlanarak Devlet, meslek kuruluşları ve meslek mensupları üzerindeki maliyetlerin en aza indirilmesi

gibi hususlara ait önerilere Raporun Beşinci Bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili sorunların en aza indirilmesi ve söz konusu kurumların etkin ve verimli bir şekilde hizmet üretmelerinin sağlanması amacıyla ayrıntıları Raporun önceki bölümlerinde yer alan ve yukarıda özet halde sunulan tespit, değerlendirme ve çözüm önerilerinin, Başbakanlık tarafından -ilgili bakanlık ve kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği sağlanarak- değerlendirilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Saygılarımızla arz ederiz.

(imza)	(imza)	(imza)
Cemal BOYALI	Hüseyin SAK	İsmail Hakkı SAYIN
Başkan	Üye	Üye
(imza)	(imza)	(imza)
Faik CECELİ	Mehmet İLHAN	Mehmet Ali ÖZKILINÇ
Üye	Üye	Üye

KAYNAKÇA

(Yararlanılan veya İncelenen Kaynaklar)

Kitaplar:

Balta, Tahsin Bekir. (1970/1972). *İdare Hukuku –I- Genel Konular*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Buğra, Ayşe. (2008). *Devlet ve İşadamları*. 6. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Coşkun, Arife. (drl). (2000). *Performans ve Risk Denetim Terimleri*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Çağatay, Neşet. (1974). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Çalışkan, Yaşar ve İkiz, M. Lütfi. (1993). *Kültür, Sanat ve Medeniyetimizde Ahilik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Çetintemel, Harun. (1986). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları". *İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler –III-*. içinde. İkinci Baskı. Ankara: Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları.

Daver, Bülent. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*. 5. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Demirbaş, Tolga.(2001). *Sayıştaylar Tarafından Gerçekleştirilen Performans Denetimleri ve Türk Sayıştayı Uygulaması*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı

Demirkan, Uçar. (1977). *Kamusal Mali Denetim (Türkiye'de Uygulaması ve Eleştirisi)*. Ankara: Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Neşriyatı.

Divitçioğlu, Sencer. (2004). *Ortaçağ Türk Toplumları Hakkında (Risaletü'l İslam'da İktisat)*. 2. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dönek, Ekrem. (2000). *Ahilik: Ahlakla Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanma Modeli*. Kayseri: Kayseri Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği.

Duran, Lütfi. (1982). *İdare Hukuku Ders Notları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Ekinci, Yusuf. (2001). *Ahilik*. İstanbul: Talat Matbaası.

Erkan, Hüsnü. (1992). *Demokrasi ve Piyasa Ekonomisinde Birlikler (Odalar-Sendikalar-Dernekler)*. İzmir: TÜKELMAT A.Ş.

Erken, Erhan (haz.). (2006). *İktisat, Tarih ve Zihniyet Dünyamız*. İstanbul: MÜSİAD Ekonomi Kitaplığı.

Eroğlu, Hamza. (1974). *İdare Hukuku Dersleri –Genel Esaslar, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi.* Ankara: Sevinç Matbaası.

Ersöz, Halis Yunus. (haz.). (2007). *Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Ertüzün, Reşit Mazhar. (1974). *Dünyadaki Ticaret ve Sanayi Odaları Birlikleri*. Ankara: TOBB.

Gözler, Kemal. (2003). *İdare Hukuku*. Cilt II. Bursa. Ekin Kitabevi Yayınları.

Gözübüyük, A. Şeref. (2006). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. Güncelleştirilmiş 9. Bası. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gözübüyük, A. Şeref ve Tan, Turgut. (2001). *İdare Hukuku –Genel Esaslar-*. Cilt 1. Güncelleştirilmiş 2. Bası. Ankara: Turhan Kitabevi.

Günday, Metin. (2003). *İdare Hukuku*. Genişletilmiş 8. Baskı. Ankara: İmaj Yayıncılık.

İktisadi Kalkınma Vakfı. (1990). *Avrupa Topluluğu'nda Ticaret ve Sanayi Odaları ve İşlevleri*. (Haz.:Güniz Odyakmaz). İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.

İlal, Ersan ve Çavuşoğlu, Naz. (1991). *Karşılaştırmalı Anayasalar*. İstanbul: Der Yayınları.

İnalcık, Halil. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*. Çev.:Ruşen Sezer. 10. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnalcık, Halil ve Renda, Günsel (ed.) (2004). *Osmanlı Uygarlığı*. Cilt I. Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kalkınma Atölyesi. (2005). *Türkiye'de Kalkınma Kuruluşları Rehberi*. Cilt I. Ankara: Kalkınma Atölyesi.

Kapani, Münci. (1995). *Politika Bilimine Giriş*. 7. Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Koraltürk, Murat. (2002). *Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odaları (1880-1952)*. İstanbul: Denizler Kitapevi.

Kuzu, Burhan. (1995). *Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Mardin, Şerif. (1994). *Türk Modernleşmesi (Makaleler 4)*. 3. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mooers, Colin. (1997). *Burjuva Avrupa'nın Kuruluşu –Mutlakçılık, Devrim ve İngiltere, Fransa, Almanya'da Kapitalizmin Yükselişi*. Çev.: Bahadır Sina Şener. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Onar, Sıddık Sami. (1942). *İdare Hukuku*. I. Cilt. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Onar, Sıddık Sami. (1952). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*. İstanbul: Marifet Basımevi.

Onar, Sıddık Sami. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*. II. Cilt. Üçüncü Bası. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

Ortaylı, İlber. (1979). *Türkiye İdare Tarihi*. Ankara: TODAİE Yayınları.

Örnek, Acar. (1992). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Meram Yayım Dağıtım.

Özay, İl Han. (2004). *Günışığında Yönetim*. İstanbul: Filiz Kitapevi.

Özbudun, Ergun. (1998). *Türk Anayasa Hukuku*. Gözden Geçirilmiş 5. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.

Özdemir, İbrahim. (2004). *Meslek Kuruluşlarının Kamu Kurumu Niteliği*. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.

Özer, Attila. (1994). *Türkiye'de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları (Anayasa Hukuku Açısından)*. Ankara: Türkiye Genç İşadamları Derneği.

Özeren, Baran. (2000). *İç Denetim, Standartları ve Mesleğin Yeni Açılımları*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.

Öztürk, Kazım. (1966). *İzahlı, Gerekçeli, Anabelgeli ve Maddelere Göre Tasnifli Bütün Tutanakları İle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. C. I. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sayar, Ahmet Güner. (2003). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Ekonomik, Kültürel ve Devlet Felsefesine Ait Değişmeler*. İstanbul: Ötüken.

Şimşek, Muhittin. (2002). *Ahilik: TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması*. İstanbul: Hayat Yayınları.

Tabakoğlu, Ahmet. (2005). *Türk İktisat Tarihi*. Gözden Geçirilmiş 7. Baskı. İstanbul: Dergah Yayınları.

TİDE. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü-Uluslararası İç Denetim Standartları Mesleki Uygulama Çerçevesi. İstanbul: TİDE.

TOBB. (2000). *Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye'de Yönetimin Yeniden Yapılanması*. Ankara: TOBB.

Ülken, Hilmi Ziya. (2007). *Türk Tefekkür Tarihi*. 3. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ünal, Şeref. (2001). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Üskül, M. Zafer. (1975). *Kamu Yönetimi Açısından Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odaları.* Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.

Yayman, Mestan. (2001). *İktisadi Meslek Kuruluşları ve Ülke Yönetimine Katılma*. Ankara: Türkiye Ziraat Odaları Birliği.

Yıldırım, Turan. (1997). *Türkiye'nin İdari Teşkilatı*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Süreli Yayınlar:

Acar, Bahattin Özcan. (2004). "Bağımsızlık ve İdari Denetim." *İzmir Barosu Dergisi*. Sayı: Ocak 2004. 9-13.

Akça. Gürsoy. (2004). "Ahilik Geleneği ve Günümüz Fethiye Esnafı". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı:14. 209-219.

Akdemir, Süleyman. (1997). "Sivil Toplum ve İslamiyet". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Akpınar, Mahmut. (2008). "Yeni Anaya Sürecinde Demokratikleşmenin Önündeki Barikatlar". *Stratejikboyut Dergisi*. Sayı: 1. 5-12.

Aktan, Coşkun Can. (1997). "Siyasal ve Sivil Özgürlükler, Demokrasi ve Türkiye". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Aktan, Coşkun Can. (1997). "'Yeni' Sivil Toplum Sözleşmesi ". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Aktan, Coşkun Can. (1997). "Sivil Toplum İçin İdeal Devlet". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Aktan, Coşkun Can. (1997). "Sivil Toplum, Devlet ve Faustian Sözleşmesi". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Aliefendioğlu, Yılmaz. (1999/a). Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri İktidarı. *Mülkiye*. C. XXIII. Sayı: 219. 98-114.

Aliefendioğlu, Yılmaz. (1999/b). "Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri". *Anayasa Yargısı*. C. 16. http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg16/aliefendioglu.pdf.

Altundiş, Mehmet. "Bağımsız İdari Otoritelerin Türk Hukukunda Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Türk Hukuku'na Etkileri". http://www.danistay.gov.tr/makale_mehmet_altundis113.htm

Alkan, Ahmet Turan. (1997). "Türkiye'de 'Başıbozuk'luğun Uzun, 'Sivil Toplum'un Kısa Tarihi Üzerine Bir Yaklaşım". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Alkan, Ahmet Turan. (21 Mart 2005). "Meslek Kuruluşlarının Öteki Yüzü. *Aksiyon Dergisi*. Sayı: 537. http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20386

Alkan, Mehmet Ö. (1992). "Türkiye İktisat Kongresi -1923- İzmir'e Katkı-2 'Kocaeli Livası Namına İzmir İktisat Kongresi'ne Tevdii Edilen Rapor'". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Prof. Dr. Gündüz Ökçün'e Armağan. C. 47. No: 1-2. 395-402.

Alkan, Haluk-Öner, Şerif. (2000). "Sivil Toplum-Devlet İlişkilerinde Baskı Gruplarının Rolü ve Türkiye". *Türk İdare Dergisi*. Sayı: 427. 163-178.

Aslan, Seyfettin ve Gül, Cengiz. (2004). "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Baskı Grupları". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C. 5. Sayı: 1.85-100. http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/860.pdf

Aslan, Mehmet ve Kaya, Gazanfer. (2004). "1980 Sonrası Türkiye'de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. C. 5. Sayı: 1. 213-223.

Atar, Yavuz. (1997). "Demokratik Sistemde Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Avcı, Mehmet ve Danışman, Aysun. (2003). "Türkiye'de Birliklerin Karar Alma Sürecine Etkileri Üzerine Bir İnceleme. *Mevzuat Dergisi*. Sayı: 67. http://www.mevzuatdergisi.com/2003/07a/03.htm

Aytaç, Kemal. "TBB Cephesinde Yeni Bir Şey Yok!". *Günışığı*. Sayı: 4.

Azaklı, Sedat. (1997). "Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Bali, N. Rifat. (2002). "Sivil Toplum Hareketinin İki Zaafı: İş Adamları ve Elitizm". *Birikim*. Sayı: 130. 33-42.

Barkan, Ömer Lütfi. (1944), "Osmanlı İmparatorluğunun Teşekkülü Meselesi". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. 42. 343-356.

Başağaç, Halil. (2005). "3568 Sayılı Kanuna Göre Meslekde Disiplin Uygulamaları". *Vergi Sorunları*. Sayı: 205. 7-12.

Başaran, İsmail. (2007). "Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Demokrasinin Neresinde?". *Yerel Siyaset*. http://www.yerelsiyaset.com/pdf/temmuz2007/16.pdf

Başoğlu, Mustafa. (1997). "Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Baydur, Mithat. (1997). "Demokrasi Ve Modernleşme Sürecinde, Devletin-Sivil Topluma Baskın Gelmesi Ve Kemalizm". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Bayram, Mikail. (2001). "Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* Sayı: 10.

Berzeg, Kazım. (1997). "Sivil Toplum, Klasik Liberalizm ve Yeni Dünya Düzeni". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Bolay, S. Hayri. (1997). "Sivil Toplum ve Manası". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Bostancı, Naci. (1997). "Sivil Toplum, Devlet ve Türkiye". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Bulaç, Ali. (1997). "Sivil Toplum". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Ceylan, Ziynet Seldağ. (2007). "Noterliğin Doğuşu". *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*. Sayı: 135. 58-65.

Cömert, Nuran. (2008). "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Kapsamında İç Denetim ve İç Kontrol". *İç Denetim Dergisi.* Sayı: 21. 24-27.

Çaha, Ömer. (1997). "1980 Sonrası Türkiye'sinde Sivil Toplum Arayışları". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Çaha, Havva. (1997). "Çıkar Ve Baskı Gruplarının İktisadi Analizi". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Çaha, Ömer. (1994). "Osmanlı'da Sivil Toplum". Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. Prof. Dr. Yılmaz Günal'a Armağan. 1994 cilt: 49. 79-99.

Çağlayan, Ramazan. (2000). "İptal Edilen Düzenleyici İşlemin Yerine Eskisi Yürürlüğe Girer Mi?". *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi*. Sayı; 14. 127-136. http://www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=32

Çelikbaş, Fethi. (1943). "Ticaret-Sanayi ve Esnaf Odaları". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. 1. Sayı: 1. 159-170.

Demirpolat, Aznavur ve Akça, Gürsoy. (2004). "Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı:15. 355-376.

Dicle, Berk. (2002). "Bazı Kamu Kurumları ve Meslek Kuruluşlarının Vergi Benzeri Yükümlülükleri". *Vergi Dünyası*. Sayı: 251. 23-26.

Dilipak, Abdurrahman. (1997). " Sivil Toplum". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Dinçkol, Bihterin. (2004). "Çoğunluk Tiranisine Karşı Bir Çözüm Yolu: Tocqueville'in Siyasal Kuramı". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi.* Sayı: 5. 149-163.

Durgun, Şenol. (1997). "Türkiye'de Sivil Toplum ve Devlet". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Demirel, Said, Alptekin, Kamil ve Alluşoğlu, Mehmet Ali. (2002). "Sivil Toplum Örgütleri". *Mülkiye*. C. XXVI. Sayı: 233. 127-138.

Ekinci, Yusuf. (2000). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Teşkilatlanmasında Ahi Birlikleri Modeli". *Yeni Türkiye*. Sayı: 32. 524-528.

Elçin, Sezin. "Profesyonel Hizmet Faaliyetleri ve Rekabet Hukuku Uygulamaları: Dünya Örnekleri. *Rekabet Dergisi*. Sayı: 25.

Er, Rahim. (1997). "Sivil Toplum". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Ercan, Hülya. (2002). "Türkiye'de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 26. No: 1. 69-79.

Erdem, M. Burhan. (1997). "Sivil Toplum ve Ekonomi". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Erdinç, Tahsin. (1997). "Alexis Tocqueville Ve Abd'de Sivil Toplumun Temelleri (Sivil Toplum Örgütleri Ve Kurumları)". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Erdoğru, M. Akif. (2000). "Anadolu'da Ahiler ve Ahi Zaviyeleri". *Yeni Türkiye*. Sayı: 32. 513-523.

Ersoy, Neşet. (2003). "XII. Yüzyıldan Günümüze Anadolu'da Sivil Toplum Örgütlenmesinin Tarihsel Gelişimi". *Türk İdare Dergisi*. Mart 2003. Sayı: 438. 129-156.

Erten, Ali. (1971). "Sendikaların Mahiyeti". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 28. Sayı: 1-4. 323-340.

Es, Muharrem, "STK'ların Yerel Yönetime Etkisi". *Yerel Siyaset*. http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=853

Eşkazan, Ali Rıza. (2002). "Sivil Toplum Kuruluşları ve İç Denetim". *İç Denetim Dergisi*. Sayı: 5. 28-29.

Eşkazan, Ali Rıza. (2003). "Denetim Komiteleri ve İç Denetim". *İç Denetim Dergisi*. Bahar 2003. 30-31.

Gençkaya, Ömer Faruk. (1997). "Demokratikleşme ve Sivil Toplum İlişkisi Üzerine Bir Not". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Giritli, İsmet. (2002). "2001 Anayasa Değişikliklerinin Temel Hak ve Özgürlüklere Yansıması". *Anayasa Yargısı*. C. 19. http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg19/giritli.pdf

Gökalp, Şerafettin. (1984). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları". *Bursa Barosu Dergisi*. Sayı: 21. 20-23.

Gözler, Kemal. (2002). "3 Ekim 2001 tarihli Anayasa Değişikliği: Bir Abesle İştigal Örneği". *Anayasa Yargısı*. C. 19. http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg19.gozler.pdf

Gümüş, M. Fatih. (1981). "Örgütsel Kültür Açısından Meslek Kuruluşlarına Genel Bir Bakış". *Bilim ve Sanat Dergisi*. Sayı: 7. 10-15.

Gümüş, Korhan. (2003). "Türkiye'de STK Tarihini Yeniden Okumak". *Sivil Toplum Dergisi*. Sayı: 1. http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=46&id=113 (29 Mayıs 2008)

Hamson, C. J, M. A., ve LL. M. (1952). "İngiltere'de Avukatlık Mesleği". Çev.: Münci Kapani. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. 6. Sayı: 1.

Hanlı, Hakan. (200). "AB ve Türkiye İlişkilerinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü". Elegans. Sayı: 49. http://www.elegans.com.tr/arsiv/49/html/hakan.html

Hatemi, Hüseyin. (1997). "Sivil Toplum Örgütü Ne Demek Olsa Gerektir?". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Hocaoğlu, Durmuş. (1997). "Sivillik ve Demokrasi". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Hukuk ve Hayat Derneği (2008). "1982 Anayasası ve Anayasa Değişiklik Önerileri". *Hukuk ve Hayat Dergisi*. Sayı: 6.

İktisadi Denge Dergisi. (1975). Ekonomik Alanda Meslek Kuruluşları. Sayı: 34. 12-20.

İnal, Mustafa. (2005). "3568 Sayılı Kanuna (SMMM) Tabi Meslek Mensuplarının Ceza Kanununa Göre Hukuki Statülerinin ve Soruşturma Usulünün Tespiti". *Mali Klavuz Dergisi*. Sayı: 29. 165-167.

İnan, Atilla. (2001). "Meslek Kuruluşları ve Üst Birliklerinin Bilirkişilik Alanında Örgütlenmesi". *İller ve Belediyeler.* Sayı: 663-664. 26-30.

İnanıcı, Haluk, (2007). "21. Yüzyılda Avukat ve Baro: Eleştirel Bir Değerlendirme". *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*. Sayı: 9. http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=259

Kaldırımcı, Nurettin ve Özdevecioğlu Mahmut. (1993). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Yönetimleri Üzerine Bazı Düşünceler ve Kayseri Ticaret Odası Yönetimi Seçimleri İle İlgili Bir Araştırma". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı: 10. 88-102.

Karaman, M. Lutfullah. (2000). "Osmanlı Düzeni/Toplumunu 'Sivil Toplum' Penceresinden Görmek: Kuşbakışı Notlar". *Yeni Türkiye*. Sayı: 32. 529- 533.

Karaman, M. Lutfullah. (1997). "Cumhuriyet ('Devlet')in Altını Çizerken 'Demokrasi'nin Üstünü Çizen Bir Siyasal Düzende 'Sivil Toplum'un (Varlıkla Yokluk Arasındaki' Yeri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Karasoy, Yakup. (2004). "Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 14. 1-23.

Karataş, Şaban. (1997). "Sivil Toplum Arayışları Üzerine Düşünceler". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Kayım, Ali. (2006). "Avrupa Birliği Komisyonu İç Kontrol Standartları". *İç Denetim Dergisi*. Yaz 2006. 28-32.

Köse, H. Ömer. (1999). "Denetim ve Demokrasi". *Sayıştay Dergisi*. Sayı: 33. 62-85.

Kömeağaç, Mete. (2006). "Tohumculuk Kanun Taslağı İle İlgili Çeşitli Çevreler Tarafından Yapılan Eleştirilere Yönelik TÜRKTED Görüşleri". Tarım ve Mühendislik. Sayı: 78-79.

Kuzu, Burhan. (1992). "Demokrasi-Resmî İdeoloji-Sivil Toplum". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Prof.Dr. Gündüz Ökçün'e Armağan. C. 47. 335-368.

Mahiroğulları, Adnan. (2001). "Türkiye'de Sendikalaşma Evreleri ve Sendikalaşmayı Etkileyen Unsurlar". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2. Sayı: 1. 161-190

Metin, Yüksel ve Aslan, Gamze. (2007). "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Dernek Özgürlüğü". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C. 12. Sayı: 3. 271-298.

Metiner, Mehmet. (1997). "Türkiye'de Devlet ve Sivil Toplum". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Midillili, Ali. (2000). "Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları". *Elegans*. Sayı: 50. http://www.elegans.com.tr/arsiv/50/yaz2000/html/midilli.html

Mütevellioğlu, Nergis. (2006). "Türkiye'de Yönetim Dışı Örgütlerin Demokratikleşmeye Katkısı". *Mülkiye*. C. XXX. Sayı: 253. 59-77.

Neziroğlu, İrfan. (1997). "Askeri Müdahaleler Ve Birey Özürlü Sivil Toplum Örgütleri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Okutan, Cevat. (2006). "Küreselleşme Olgusu Karşısında Türkiye'de Baskı Gruplarının Değişen Niteliği". *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. X. Sayı:1-2. 155-164.

Oktay, Cemil. (1997). "Monark Yoksa, Asalet Yoktur; Asalet Yoksa, Monark Yoktur". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Öçal, Akar. (1977). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarında İştirakçilik ve Uygulaması". *Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* Sayı: 2. 406-414.

Öke, M. Kemal. (2005). "AB Hukukuna Uyum Sürecinde Türkiye'nin Sorunlu Alanları". *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*. Sayı: 15-16. http://www.iibf.ibu.edu.tr/bolumler/kamuyonetimi/mkepdf/7.pdf.

Öke, M. Kemal ve Say, Sait. (2002). "Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Gereksinimi". *Mülkiye*. C. 26. Sayı: 23.

http://www.iibf.ibu.edu.tr/bolumler/kamuyonetimi/mkepdf/5.pdf.

Önder, M. Fahrettin. (2006). Sivil Toplum Kuruluşlarının Hukuki Niteliği. *Yerel Siyaset*. Sayı: 7. http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=840

Özay, İl Han. (2001). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Özellikle Baroların İdari Yargıda 'Davacı' Olma Yeteneği". *İzmir Barosu Dergisi*. Sayı: 3. 8-12.

Özdemir, Hikmet. (1997). "Vakıflar ve Sivil Toplum". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Özhan, Hacı Ali. (1997). "Sivil Toplumculuğumuzun Özürleri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Özkorut, Nevin Ünal. (2003). "Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti'ne Girişi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 52. Sayı: 4. 147-154.

Özturanlı, M. İskender. (1988). "Meslek Kuruluşlarının Sessizce Yaşama Hakkı Yoktur". *İzmir Barosu Dergisi.* Sayı: 4. 60-64.

Özüerman, Tülay. (1997). "Sivil Toplum Örgütlerinin Demokratik İşleyişteki Yeri ve Önemi. – Türkiye İçin Açılımlar-". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*. C. XXI. Sayı: 201. 37.46.

Sakal, Mustafa. (1998). "Siyasal Karar Alma Sürecinde Yeralan Aktörler ve Rolleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C. 13. Sayı: 1. 211-230.

Sayman, Yücel. (2004). "Rekabet Kurulu 'Avukatlık'ı Anlıyor Mu?". *Günışığı*. Sayı: 15. 8-12.

Sayman, Yücel. "Vesayet; Gerçek mi Söylenti Mi?". *Günışığı*. Sayı: 9. 26-29.

Sayman, Yücel. "TBB-Baro İlişkileri Hangi Temelde Düşünülmeli". *Günışığı*. Sayı: 10. 24-27.

Selçuk, Sami. ( ). "Kamu Yönetimi". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*. C. XXI. Sayı: 201. 23-27.

Semiz, Yaşar ve Kuş, Recai. (2004). "Osmanlı'da Mesleki Teknik Eğitim –İstanbul Sanayi Mektebi (1869-1930). *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 15. 276-295.

Serim, Bülent. (1995). "İptal Edilen Kuralın Yerine Eskisinin Kendiliğinden Yürürlüğe Girememesi". *Amme İdaresi Dergisi*. C. 28. Sayı: 1. 33-46.

Serpen, Adnan. (2007). "AB Müzakereleri Sürecinde Türkiye'de Veteriner Hekimlik Hizmetleri ve Geleceği". *Hayvancılıkta-Performans Dergisi*. Sayı: 104-105. http://www.abveteriner.org/dosyalar/serpenABuyum.pdf

Şahin, Mehmet ve Uysal, Özge. (2007). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet Tarafından Finansmanı Üzerine Bir Tartışma". *Maliye Dergisi*. Sayı: 153. 1-13.

Şahinkaya, Serdar. (1999). "XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Yapısı: Sanayileşme ve Bankacılık Özelinde Değinmeler". *Mülkiye*. C. XXIII. Sayı: 218. 86-111.

Şan, Gülendam. "TBB-Baro İlişkisinde Son Sözü Kim Söyleyecek?". *Günışığı*. Sayı: 12. 24-26.

Şaylan, Gencay. (1988). "Demokrasilerde Meslek Kuruluşlarının Yeri ve İşlevleri". *Mühendis ve Makine Dergisi*. C. 29. Sayı: 345. 26-28.

Şehsuvaroğlu, Lütfi. (1997). "Devlet Ana Mı? Devlet Baba Mı?". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Şeker, Sakıp. (2006). "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Odalarına Ait İktisadi İşletmelerin Vergilendirilmesi". *Yaklaşım Dergisi*. Sayı: Haziran 2006.

Tanık, Bülent. (1997). "Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliğinin Yasal-Yapısal Evrimi Ve Yönelişler". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Taşkın, Ünal. (2008). "Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C. 1. Sayı: 3. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi3/sayi3_pdf/taskin_unal.pdf.

Tecer, Meral. (2006). "Atatürk Döneminde (1923-1938) Ekonomik Örgütlenme." *Amme İdaresi Dergisi*. C. 39. Sayı: 4. 75-116.

Toprak, Zafer. (2000). "II. Meşrutiyet'te Toplumsal Proje: Tesanüt, Meslek ve Milli İktisat. *Yeni Türkiye*. Sayı: 32. 289-304.

Tortop, Nuri. (1977). "Meslek Kuruluşlarının Politik Alandaki Durumları". *İller ve Belediyeler Dergisi*. Sayı: 381-382. 323-325.

Tuncer, Şakir Doğan. (2006). "Başyazı." *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. C. 77. Sayı: 1. 1-3.

Tunçay, Mete. (2003). Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar. *Sivil Toplum Dergisi*. Sayı: 1. http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=46&id=98

Türköne, Mümtaz'er. (1997). "Sivil Toplum Tanrısı Öldü Mü?". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Türköne, Mümtaz'er. (2007). "Sivil Toplum Efsanesi ve Kamu Yönetimi". *Çerçeve Dergisi*. Sayı: 44. 86-90.

Uslu, Sami. (1997). "Türkiye'de Sendikalar "Sivil"liğin Neresinde?". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Ülsever, Cüneyt. (1997). "Türkiye'de Demokrasinin Seyir Defteri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Yaman, Yılmaz. (2003). "Sivil Toplum Kuruluşlarında Hizmet Kalitesi ve Ölçümü". *Sivil Toplum Dergisi.* Sayı: 3. http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=46&id=152

Yaslıkaya, Refik. (1997). "Bir Sivil Toplum Kurumu Olarak Yerel Yönetimler". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Yıldız, Özkan. (2004). "Sivil Toplum, Demokrasi ve Çoğulculuk". *Sivil Toplum Dergisi*. Sayı: 2. 85-92.

Yılmaz, Ayşe. (1997). "Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Yılmaz, Murat. (1997). "Sivil Toplumun Kısa Tarihi ve Aktüel Bazı Meseleleri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Yorgancı, Ahmet Ecmel. (2000). "Sivil Toplumun Tarihsel Devrimi". *Elegans*. Sayı: 50. http://www.elegans.com.tr/arsiv/50/yaz2000/html/ecmel.html

Zabçı, Filiz Çulha. (2003). "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Siyaset: 2002 Genel Seçimler Öncesine Bir Bakış". *Mülkiye*. C. XXVII. Sayı: 238. 175-192.

Zaim, Sabahattin. (1997). "Türkiye'de Gönüllü Kuruluşların Son Yirmibeş Yıldaki Gelişme Seyri". *Yeni Türkiye*. Sivil Toplum Özel Sayısı. Sayı: 18.

Diğerleri:

AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu. (2001). Sivil Toplum İşbaşında (STK Araştırma Raporu). Ankara.

AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu. AB ve Aday Ülkeler arasında Sivil Toplum Diyaloğu Tebliği. http://www.avrupa.info.tr/Files/File/CSD/civildialogue-tr.doc

Açık Radyo. Medya Konuşmaları XXXIV: Türkiye'de Basında Mesleki Örgütlenme. (Ömer Madra tarafından Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Orhan Erinç ile yapılan konuşma.) http://www.acikradyo.com.tr/default.aspx?_mv=a&aid=16702

Akkaya, Yüksel. (2005). Çıkar Grupları ve Korporatist Temsil: TMMOB Örneği. http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=3504

Ak, Nevzat. (2003). Avrupa Birliği Sürecinde Sivil Toplumun Yeri ve Önemi. *Yüksek Lisans Tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akpınar, Ayşegül. (1997). Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi. *Doktora Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktan, C. Can, Ay, Hakan ve Çoban, Hilmi. (2007). *"Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları"* içinde: Aktan, C. Can ve Dileyici, Dilek. Modern Politik İktisat: Kamu Tercihi. Ankara: Seçkin Yayınları.

Akgündüz, Ahmet ve Öztürk Said. "Osmanlıda Esnaf Teşkilatı (Osmanlı Devleti'nde Esnafın Kümeleştiği Teşkilâtlar Var Mıydı? Esnaf Hakkını Nasıl Arıyordu?)" http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-325.html

Alkan, Haluk. (1998). Türkiye'de Baskı Grupları: Siyaset ve İşadamı Örgütlenmeleri (Odalar-TÜSİAD-MÜSİAD). *Doktora Tezi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alpay, Süha. (1995). "Türk Dişhekimleri Birliği". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 972.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2008). Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007 2013).http://www.abgs.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/23_Yargı ve Temel Haklar.pdf

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2003). Avrupa Birliği Temel Terimler Sözlüğü. Ankara.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. OECD-SIGMA Programı Hakkında Bilgi Notu. http://www.abgs.gov.tr/files/SIGMA/sigma_programi_hakkinda_bilgi_notu.doc

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. (2008). Sivil Toplum Diyaloğu: Kültür Hareketi. Basılı Bilgi Notu. Ankara.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. (2007). AB Türkiye Görünüm Dergisi (Sivil Toplum Sayısı). Sayı: 9.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. AB-Türkiye Sivil Toplum Diyaloğu. Duyuru Metni.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Avrupa Birliği Bilgi Merkezi. (2007). AB ve Eczacılar. 2007-24. [Broşür].

-------- Avrupa Birliği ve Bankacılar. 2007-16. [Broşür].

-------- Avrupa Birliği ve Mimarlar. 2007-02. [Broşür].

-------- Avrupa Birliği ve Yöneticiler. 2007-12. [Broşür].

-------- Avrupa Birliği ve Hemşireler. 2007-18. [Broşür].

-------- AB ve Turizm Sektörü. 2007-38. [Broşür].

-------- AB ve Zanaatkarlar. 2007-31. [Broşür].

--------AB ve Taksi-Otobüs Sürücüleri. 2007-35. [Broşür].

--------Avrupa Birliği ve Toptancılar-Dağıtımcılar. 2007-14. [Broşür].

--------Avrupa Birliği ve Bakkallar. 2007-06. [Broşür].

--------AB ve Muhasebeciler. 2007-28. [Broşür].

--------AB ve Gazetecilik. 2007-25. [Broşür].

--------AB ve Avukatlar. 2007-20. [Broşür].

--------AB ve Noterler. 2007-29. [Broşür].

--------AB ve Sigortacılık. 2007-40. [Broşür].

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Avrupa Birliği Bilgi Merkezi-ABBM Ankara-. (2008). "Mesleki Örgütlerin Kamu Tüzel Kişiliği". Ekrem Candan'a kişisel e-posta. 14 Temmuz 2008.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Üye Ülkeler Bakanlar Komitesi'nin Avukatlık Mesleğinin Özgürce Yapılmasına ilişkin Rec(2000)21 tavsiye kararı. http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3778

Avrupa Toplulukları Komisyonu (2005). Komisyondan Konseye, Avrupa Parlamentosunu, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Bildirim. "AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu". {SEC(2005)891}. Brüksel, 29.6.2005.COM(2005)290 Final. Çev: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü.

Avrupa Toplulukları Komisyonu. AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (tercüme). Eylül 2005 http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/siviltop/diyalog.pdf

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi. "Kamu Yapım İşleri, Malım Alım ve Hizmet İhalelerinin Sonuçlandırılması Usullerinin Koordine Edilmesine İlişkin 31 Mart 2004 tarih ve 2004/18/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Direktifi". www.kik.gov.tr.

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi. "Su, Enerji, Ulaştırma ve Posta Hizmet Sektörlerinde Faaliyet Gösteren İdarelerin İhale Usullerinin Koordine Edilmesine ilişkin 31 Mart 2004 tarih, 2004/17/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Direktifi". www.kik.gov.tr

Bakdur, Ali. (1996). Tüketicinin Korunması ve Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odalarının Rolü. *Yüksek Lisans Tezi.* Sakarya. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakır, Meral Armağan. (1991). Ahilik ve Mesleki Eğitim. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakewells Notary Services."What is a Notary ?" http://www.notariesatbakewells.co.uk/what_is_notary.htm

Başkaya, Fikret. "Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Söylemi". www.stgm.org.tr/docs/1123448504sivil_toplum.pdf

Bayram, Mikail. "Anadolu Selçukluları Zamanında Evhadi Dervişler". http://www.osmanli.org.tr/osmanlitasavvufu-8-194.html.

Belge, Murat. (1983). "Sivil Toplum ve Türkiye". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 7. İstanbul: İletişim Yayınları. 1920-1922.

Bener, Yiğit. "Neden Meslek Örgütü?" http://www.bktd.org/kose.php?kid=99.

Bilir, Hakan. (2004). "İhale Piyasalarında Rekabet Politikaları –Rekabetin Sağlanması ve Korunması. Uzmanlık Tezi. Ankara: Rekabet Kurumu.

Braconier, Philippe. "Avrupa'da Sivil Toplum ve Avrupa Kurumları İle İlişkileri". http://www.stgm.org.tr/docs/1123446598stgp-cso.pdf

Bursa Barosu. Günümüz Dilinde Tarihçe. http://www.bursabarosu.org.tr/sayfalar.php?sayfa=11

Bursa Barosu. "Bursa Barosu Tarihçesi". http://www.bursabarosu.org.tr/sayfalar.php?sayfa=11

Büyükbalkan, Uğur. (1995). "Muhasebeci ve Mali Müşavir Odaları". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 965.

Ceylan, Ali. "Ahilik ve Tüketicinin Korunması". *Ahilik Sisteminin Günümüz Türk Küçük İşletmeciliği Açısından Değerlendirilmesi Semineri*. (*14-15 Ekim 1991, Manisa).* Ankara: TES-AR Yayınları. 115-134.

Commission Of The European Communities. (2001). European Governance –A White Paper-. Brussels, 25.7.2001. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf

Cora, İhsan. (1990). Ahilik Örgütünün Osmanlı Toplumundaki Yeri Ve Ahilik Örgütü İlkelerinin Günümüz Esnaf ve Zanaatkarlarına Uygulanabilirliği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Czech Chamber of Commerce. "About Us". http://www.komora.cz//en/czech-chamber-of-commerce/about-us/art_23176/article.aspx

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. (2006). III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı. (STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi). 9-10 Aralık 2006, Çanakkale. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Çek-Türk Müşterek Ticaret Odası. "Genel Bilgiler". http://www.ctsok.eu/baseinfo_tur.php

Çepel, Zuhal Ünalp. (2006). "'AB Sivil Toplum Diyaloğu' ve Türkiye: Demokratikleşme Bağlamında Sorunlar ve Beklentiler. III. Uluslararası STK'lar Kongresi. 9-10 Aralık, Çanakkale.

ÇMO. (2008). 8. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: Çevre Mühendisleri Odası.

Dalgıç, Duygu. (1997). Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Yerel Siyasete Etkileri (İzmir Örneği). *Yüksek Lisans Tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dedeağaç, Ender. (2008). "Noterlik". http://www.inisiyatif.net/document/74.pdf

Demircan, Sunay. "Sivil Toplum Örgütlerinde Kapasite". www.stgm.org.tr/.../1148649614Sivil%20Toplum%20Orgutlerinde%20Kapasite.doc

Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü. (2005). AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu Hakkında Not. Ankara. 03.08.2005.

Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü. (2008). "Avrupa Birliği Ülkelerindeki Meslek Kuruluşları Hakkında Bilgi Notu". (Devlet Denetleme Kurulu İçin Hazırlanan). Ankara. Aralık 2008.

Dinçer, Nabi. (1983). "Türkiye'de Esnaf ve Sanatkârlar". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 3. İstanbul: İletişim Yayınları. 754-760.

DPT. (2006). "Kamu Harcama ve Kontrol Sistemlerinin İyileştirilmesi, Kamu İhaleleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu". Ankara: DPT.

Doğan, İlyas. (2007). Türkiye'de Çok Partili Dönemde Sivil Toplum Gelişimi (1945-2000). Kamu Hukuku Arşivi. Eylül 2007. 83-97. http://www.akader.info/KHUKA/2007_eylul/1.pdf

Ekinci, Adnan. "Kaçıranlar İçin Barolar Ne İşe Yarar?" http://www.martiyazilim.com.tr/marti/dizi/barolarneiseyarar.htm

Ekşioğlu, Kani. (1983). "Avukatlık Yasası'nda Son Değişiklikler". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6. İstanbul: İletişim Yayınları. 1577.

EMO. (2006). 39. Dönem Çalışma Roporu 2004-2006. Ankara: Elektrik Mühendisleri Odası.

EMO. (2008). 40. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: Elektrik Mühendisleri Odası

EMO. (2008). 40. Dönem Basın-Yayın Faaliyetleri 2006-2008. Ankara: Elektrik Mühendisleri Odası

Erdem, Tevfik. (1996). Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği. *Yüksek Lisans Tezi.* Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Es, Muharrem. (2008). "Ahilik ve Yerel Yönetimler". http://www.yerelsiyaset.com/pdf/nisan2008/9.pdf

Emek, Uğur. (2002). Kamu İhalelerinde Rekabetin Sağlanması ve Korunması. Uzmanlık Tezi. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.

Ferlengez, Ahmet Kemal. Etik Kavramı ve Kuralları. http://www.istesob.org/hukuk/etikkavrami.php

Gençyürek, Levent. (2005). "Meslek Odaları ve Vergi". 18 Temmuz 2005. http://www.alomaliye.com/levent_gencyurek_meslek_odalari.htm

Göksu, Sadık. (2004). Sokrat ve Eflatun'dan Günümüze ahilik Adlı Eseri Üzerine Yazar Sadık Göksu İle Konuşma. (Röportajı yapan Ayhan Aydın). 27.01.2004. http://www.alewiten.com/genelahilik270104.htm

Gönencan, Zahit. Osmanlı Döneminde Sosyal Güvenlik Sistemleri. http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/z-g%C3%B6nencan.pdf.

Gunergun, F. (Der.). Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane. http://www.bilimtarihi.org/pdfs/CTS.pdf

Gül, Hüseyin ve Arısoy, Alper. (2006). "AB ve Sivil Toplum Kuruluşları: Uluslarüstü Düzeyde Etkileşim ve Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası (ERT-EUROPEAN ROUNDTABLE of INDUSTRIALISTS) Örneği." III. Uluslararası STK'lar Kongresi. 9-10 Aralık 2006. Çanakkale. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Gülen, Fikret. (2003). "Dış Denetim Sistemi Nasıl Tasarlanmalı?" 2. Kamu Mali Yönetim Reformu Aranası. 2-3 Nisan 2003, Ankara. http://www.sayistay.gov.tr/yayin/elek/elekicerik/38ikmyra_fg.pdf

Gümüş, Korhan. Türkiye'de Sivil Topluma İlişkin Genel Sorunlar ve Öneriler. http://www.stgm.org.tr/kutuphane.php?sec=2

Güney, Rıfat. (1983). "Eczacı Odaları". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6. İstanbul: İletişim Yayınları. 1587-1588.

Güngör, Fethi. Yıldızı Yeni Parlayan Bir Sektör: Sivil Toplum Kuruluşları. http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-292.html

Güneş, İsmail. Parafiskal Gelir Türlerinin İncelenmesi. http://idari.cu.edu.tr/igunes/butce/05.html

HKMO. (2008). 40. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.

Hatemi, Hüseyin. (1985). "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Derneklerin Gelişimi". Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. C. 1. İstanbul: İletişim Yayınları. 198-204.

Hazar, Atilla. (1992). "Ahilik Felsefesi ve Günümüz Türk İşletmeciliğine Yansıması". *Ahilik Sisteminin Günümüz Türk Küçük İşletmeciliği Açısından Değerlendirilmesi Semineri*. (*14-15 Ekim 1991, Manisa).* Ankara: TES-Ar Yayınları. 57-72.

İlter, Özdemir. (1983). "Tabip Odaları ve Türk Tabipleri Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6. İstanbul: İletişim Yayınları. 1586.

İMO. (2008). 40. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: İnşaat Mühendisleri Odası.

İnanıcı, Haluk. (1995). "Türkiye Barolar Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 966-967.

İnan, İ. H., Gülçubuk, B., Ertuğrul, C., Kantürer, E., Baran, E.A. ve Dilmen, Ö. (2000). "Türkiye'de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi. Tarımsal Kongre. C. 1. http://www.tarim.gen.tr/yayin/zmokongre2000-1/6.htm

İnisiyatif.net. (22.01.2006). "Tanımlanmakta Zorlanılan Meslek 'Avukatlık' Nedir?". http://www.inisiyatif.net/document/29_2005.asp

İstanbul Musevi Etıbba Cem'iyeti Nizamnamesi. http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/istanbul_musevi_etibba_cemiyeti.pdf.

İstanbul Barosu. "Tarihçe". http://www.istanbulbarosu.org.tr/Document.asp?Konu=101&DocumentIndex=baro/tarihce.htm

İstanbul Dişhekimleri Odası. "7. ve 8. Dönem İDO Başkanı Prof. Dr. Taner Yücel'in Genel Kurul'da Yaptığı Konuşma Metni". http://www.ido.org.tr/dergiarsiv084.asp?ID=64.

İTO. "AB'de Söz Sahibi Olmak İstiyorsak, Meslek Örgütlerimiz Avrupa'da Temsil Edilmeli". http://www.abhaber.com/haber.php?id=18396

İTO. "Cemiyet-i Ticariye'den İstanbul Ticaret Odasına…" http://www.ito.org.tr/wps/portal/odamiz?name=KurulustanBugune&initView=true&prmPageId=BM16.9.1

İvgin, Hayrettin. (1992). "Ahilikte Ticaret Ahlakı". *Ahilik Sisteminin Günümüz Türk Küçük İşletmeciliği Açısından Değerlendirilmesi Semineri*. (*14-15 Ekim 1991, Manisa).* Ankara: TES-AR Yayınları. 73-90.

Ilgaz, Bülent. Sağlık İşkolu ve Çalışanları. http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=52

International Monetary Fund. Manual on Fiscal Transparency (2007). http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507m.pdf

International Monetary Fund. IMF Mali Saydamlık İyi Uygulamaları Tüzüğü (2007) –Gayri Resmî Çeviri. içinde: Coşgun, Hanefi ve Tatlısoy, Barış. Mali Saydamlık İlkeleri Işığında Bütçe Sonuçlarının Açıklanmasına İlişkin Çalışma Raporu. Ankara. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. 2007. http://www.bumko.gov.tr/kontrol/dosyagoster.aspx?DIL=1&BELGEANAH=7808&DOSYAISIM=imfmsydmlik2007.pdf

INTOSAI İç Kontrol Standartları. (1994). Ankara: Sayıştay Başkanlığı

Kamu İhale Kurumu. Yeni AB Direktifleri. http://www.ihale.gov.tr/duyurular/duyuruabturkce.htm

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları. (2008). http://www.besniekspres.com/index.php?option=com_content&task=view&id=791&Itemid=1

Kalenderoğlu, Kerem. (1995). "Türkiye Ziraat Odaları Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 963.

"Kapalıçarşı Esnafları Derneği Başkanı Hasan Fırat İle Yapılan Röportaj". http://www.yapi.com.tr/HaberDosyalari/Detay_kapalicarsi-esnaflari-dernegi-baskani-ile-roportaj_37.html?HaberID=26428

Karakuş, Olcay. (2006). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları. *Yüksek Lisans Tezi.* Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kenger, Erdal. (2001). "Denetim". Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu. http://www.ydk.gov.tr/download/DENETiM.zip

Keyman, E. Fuat. "Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum". http://www.stgm.org.tr/egitim/docs/Avrupadaveturkiyedesiviltoplum%20-%20f%20keyman.doc

Kimya Mühendisleri Odası. (2008). 40. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: Kimya Mühendisleri Odası.

Kocalar, Niyazi. (2006). Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri. *Yüksek Lisans Tezi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koraltürk, Murat. (1999). Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odalarının Tarihsel Gelişimi (1880-1952). *Doktora Tezi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkmaz, E. Selcen. (2005). Tarihsel Süreç İçerisinde Osmanlı Esnaf Loncaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurumsal Yönetim İlkeleri. (2005). Sermaye Piyasası Kurulu. www.spk.gov.tr

Kuseyri, Şemsi. (10. Mart 1986). Meslek Kuruluşları ve Politika. *Türkiye İktisat Gazetesi.*1688/2

Maç, Nazlı. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Araştırma Raporu. Konya: Konya Ticaret Odası (Etüd-Araştırma Servisi).

Mardin, Şerif. (1983). "Sivil Toplum". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 7. İstanbul: İletişim Yayınları. 1918-1920.

MESAM'da Neler oluyor?.. (23 Mayıs 2008). *Hürriyet Gazetesi*.

Meço, Avni. (1994). Türkiye'de İşveren Örgütleri. *Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Odyakmaz, Güniz. (1993). Ticaret ve Sanayi Odalarının Sosyo-Ekonomik Yapıdaki Rolleri -AT Örneği-. *Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. http://www.tmmob.org.tr/print.php?sid=3510

OECD-SIGMA. (1998). "Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Sürdürülebilir Kurumlar: Sıgma Belgeleri: NO: 26."Çev.: Pınar Acar. Maliye Dergisi. Sayı: 148. 5-34.

OECD-SIGMA. (1999). Avrupa Kamu Yönetimi İlkeleri: Sıgma Raporları: No: 27. Çev.; Pelin Kuzey. Maliye Dergisi. Sayı: 147. 57-89.

Oran, İsmet. (1995). "Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 964.

Öke, M. Kemal. (1995). "Odalar Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 961-962.

Ölmez, Ziya. (1994). Sivil Toplum Kavramı ve Türkiye'de Sivil Toplum Tartışmaları. *Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öncü, Ayşe. (1983). "Cumhuriyet Döneminde Odalar". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6. İstanbul: İletişim Yayınları. 1566-1576

Örney, Ünal. (1983). "Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6, İstanbul: İletişim Yayınları. 1584-1585.

Özalp, Ali. (2008). Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi. Dernekler Denetçiliği Yeterlik Tezi. Ankara: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı.

Özden, Mehmet. (2004). Profesyonel Meslek Birlikleri. Ankara: Rekabet Kurumu.

Özdemir, Nalan. (2007). Türkiye'de Sivil Toplumu Yetkilendirme ve Güçlendirme. AB Türkiye Görünüm. Sayı:9.

Özdemir, İbrahim. (2003). Meslek Kuruluşlarının Kamu Kurumu Niteliği. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özlüer, Fevzi. (2007). "Metakorporatizme Doğru Meslek Kuruluşları". TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni. Sayı: 54. 14-17. http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/bulten-54.pdf

Özüerman, Tülay. (2005). "Türkiye'de Sivil Toplumun Engelleri". II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi. 15-16 Ekim 2005. Çanakkale. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Polat, Necati. (28 Nisan 2007). "Devletin İdeolojik Aygıtı Mı?". Zaman Gazetesi. http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=517446

Rad (Tüzün), Sevgi. (1999). Türkiye'de Ziraat Odalarının Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü. (2009). Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm ve Destek (3D) Strateji Belgesi ve Eylem Planı. Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.

Saran, Ulvi. (8 Nisan 2008). "Türkiye'nin Gerçek Sivil Toplum İhtiyacı". *Zaman Gazetesi*. http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=674721

Saran, Ulvi. (10 Nisan 2008). "Sivil Toplum Kuruluşları Ne Kadar Sivil?". *Radikal Gazetesi.* http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=252618

Sav, Atilla. (1983). "Barolar ve Türkiye Barolar Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6. İstanbul: İletişim Yayınları. 1578-1580.

Selim, Ahmet. (29 Mayıs 2008). "27 Mayıs ve CHP Zihniyeti". *Zaman Gazetesi.* http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=695332

Selim, Ahmet. (5 Nisan 2007). "Bazı Şeyler Değişmiyor". *Zaman Gazetesi*. http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=523333

Sezer, Tijen Dündar. (2006). "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulamasında Sivil Toplum Kuruluşları". III. Uluslararası STK'lar Kongresi. 9-10 Aralık 2006. Çanakkale. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Sendikaların Dünya'da ve Türkiye'de Dünü Bugünü ve Geleceği http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/804f94e16ba5b68_ek.pdf?dergi=HABER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0

Sezen, İsa. (1 Mayıs 2008). Ölüleri Üye Gösteren Odada Seçimler Yenileniyor. *Zaman Gazetesi*

Shaw, Gisela. "Notaries – A profession Between State and Market". *The 38th annual Congress of the French notarial organisation Mouvement Jeune Notariat (18-24 November 2007,San Francisco).*http://www.notaries.org.uk/articles/articles/profession_between_state_and_market_files/page4_1.pdf

Solak, Ahmet. (1995). Esnaf Birliklerinin Tarihsel Gelişimi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soyer, Ata. (1995). "Türk Tabipler Birliği (TTB)". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 968-969.

Şahım, Tarık. (1993). Türkiye'de Yönetime Katılma ve Yönetimi Etkilemede Baskı Gruplarının Rolü TOBB ve TÜSİAD Örnekleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, Murat. (2002). "Tanzimat Öncesi (Klasik Dönem) Osmanlı Devleti'nde Sosyal Güvenlik". *E-Akademi Dergisi*. Sayı: 3. http://www.e-akademi.org/makaleler/msen-1.htm

Şen, Murat. "Osmanlı Devleti'nde Sosyal Güvenlik: Ahi Birlikleri, Loncalar ve Vakıflar. http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale33.pdf.

Tanık, Bülent. (1983). "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 6, İstanbul: İletişim Yayınları. 1581-1583.

Tanık, Bülent. (1992). "Sivil Toplum Örgütleri ve TMMOB". http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/5ae3b9d6286f1b2_ek.pdf?dergi=HABER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0

Tanık, Bülent. (1995). "Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB)". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 970-971.

Tanık, Bülent. (1995). "1980 Sonrası Meslek Kuruluşları ve Etkinlik". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 958-960

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Tarihçesi- Tarım Hizmetleri İle İlgili, Devlet Teşkilatının Kuruluşundan Bugüne Kadar Gösterdiği Değişim ve Gelişmeler-. http://www.tarim.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihce.htm

Taşkazan, M. Sedat. (1994). Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odalarının Fonksiyonları ve İdari Yapısı. *Yüksek Lisans Tezi.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TBMM . TBMM Tutanak Dergisi (muhtelif ciltler).

--------- Danışma Meclisi Tutanak Dergisi. (muhtelif ciltler).

--------- Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (muhtelif ciltler).

--------- Kanun Teklif ve Tasarılarına İlişkin TBMM İhtisas Komisyonu Raporları.

T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (1989). İkinci Baskı. Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyatı. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

The Association of German Chambers of Industry and Commerce. http://www.dihk.de/english/

Martindale-Hubbell."The Danish Bar and Law Society". http://www.martindale.com/xp/legal/Professional_Resources/Bar_Associations/International/Danish.xml

The Association of Swedish Chambers of Commerce and Industry."History and Organisation".

http://www.cci.se/en/Chamber_of_Commerce/history_organization/

The Czech Republic Supreme Audit Office."The Status and Powers of the Supreme Audit Office". http://www.nku.cz/pages/en/sao/status-powers.htm

The Details of Notaries practising in England and Wales. "LEGALISATION". http://www.notaries.co.uk/legalisation.html

The General Spanish Council of Pharmacists."Pharmacy in Spain". http://www.portalfarma.com/home.nsf/cmPortalIngles?OpenFrameset

The High Council for the Notarial Profession (Notaires de France)."The Profession". http://www.notaires.fr/notaires/notaires.nsf/V_TC_PUB/ENGLISH-PROFESSION

The Norwegian Bar Assosication."Foreign Advocates in Norway". http://www.advokatforeningen.no/_/Funksjonsmeny/English/Foreign-advocates-in-Norway/

TMMOB (7 Mart 1996). "Milliyetçilik, Siyasi İslam Yeni Dünya Düzeni ve Meslek Odaları Paneli". Ankara. http://www.tmmob.org.tr/resimler/ekler/b85e2590b610981_ek.pdf

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası. Etik, Ahlak ve Meslek İlkeleri. Ankara: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası.

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası (1968). "6235 sayılı Kanun Tadilatı Komisyonu" Raporu. www.emo.org.tr/ekler/b8f0779badbad3b_ek.pdf?dergi=320.

TMMOB Mimarlar Odası Genel Merkezi. Mimarlar Odası Tarihçesi (Kuruluş ve Amaç) http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=genel&sub=299

TMMOB. (26 Nisan 2007). "5582 Sayılı Kanunun 10. ve 15. Maddeleri Anayasa Mahkemesi'nce İptal Edilmelidir" Başlıklı Basın Açıklaması. www.tmmob.org.tr

TMMOB. (2005). Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri ve TMMOB. Ankara: TMMOB

TMMOB. (2006). 38. Dönem Çalışma Raporu 2004-2006. Ankara: TMMOB

TMMOB. (2008). 39. Dönem Çalışma Raporu 2006-2008. Ankara: TMMOB

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi. 36. Dönem Çalışma Raporu (Mart 2000-Şubat 2002). http://www.mimarist.org.tr/index.cfm?Sayfa=komisyon&Sub=calrapor

TMMOB. (2005). TMMOB 50 Yaşında (1954-2004). TMMOB'nin 50. Yılında Geçmişe Bakış 50. Yılında TMMOB Örgütlülüğü. Ankara: TMMOB.

TMMOB. "Odalardan Mühendis-Mimar Örgütlülüğünün 100. Yılı Dolayısıyla Yapılan Basın Açıklamaları". http://www.tmmob.org.tr/print.php?sid=3510

TOBB. (2000). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi -Anayasa 2000-. Ankara: TOBB

Toksöz, Fikret. (1983). "Dernekler". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 2. İstanbul: İletişim Yayınları. 366-378.

Toprak, Zafer. (1985). "1909 Cemiyetler Kanunu". Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. C. 1. İstanbul: İletişim Yayınları. 205-208.

Tosun, Gülgün. (1998). Demokratikleşme Sürecinde Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Türkiye Örneği. *Doktora Tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tumlukolçu, Sinan. Kamu Meslek Kuruluşları Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarında Disiplin Suçları ve Cezaları. *Yüksek Lisans Tezi.* Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turgay, Zeki. (1958). "6235 Sayılı Kanun Tadilatı Hakkında Not". www.emo.org.tr/ekler/b8f0779badbad3b_ek.pdf?dergi=320.

Tümer, Sabri. (2006). Türklerde ve Osmanlı Devletinde Muhasebe ve Muhasebe Mesleğinin Tarihi Gelişimi. 17. Dünya Muhasebe Kongresi, 13-16 Kasım 2006, İstanbul. http://www.tmud.org.tr/UserFiles/File/kongre/Turk_osmanli_muhasebe.doc

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Komisyon Raporları ve Madde Gerekçeleri). (1983). Ankara.

Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye Esnaf-Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR). (1992). Ahilik Sisteminin Günümüz Türk Küçük İşletmeciliği Açısından Değerlendirilmesi. (Yayına Haz.: Tamer Müftüoğlu). Ankara: TES-AR Yayınları.

Türkiye Esnaf-Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR). (1998). Türkiye'de Esnaf-Sanatkâr ve KOBİ'leri Temsil Eden Meslek Kuruluşları İçin Yeni Bir Görev: Örgütlenmiş Danışmanlık Hizmetleri. Ankara: TES-AR Yayınları.

Türkiye Esnaf-Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR). (1999). Esnaf-Sanatkâr ve Küçük İşletmeler Mesleki Kuruluşlarının Yeni Yönelimleri. Ankara: TES-AR Yayınları.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu. (2005). AB ve Türkiye Örnekleri ile Mesleki Eğitim Sistemi ve Meslek Kuruluşları Uluslararası Konferansı. 23 Eylül 2005, İstanbul. Ankara:TESK.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu. (2006). Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kuruluşları İçin Ülke Örnekleri İle AB'de Mesleki Eğitim ve AB ve AB Mali Kaynakları Rehberi. (Yayına Hazırlayanlar: Senar, Nuran ve Kaya, Zehra). Ankara: TESK

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu. (2007). Lizbon 2000 Sürecinde Mesleki Eğitim-Öğretim ve Meslek Kuruluşları Uluslararası Konferansı. 21-22 Haziran 2007. Nevşehir Ankara: TESK

Türk Tabipleri Birliği. "Türk Tabipleri Birliği ve Tabip Odalarının Görevlerinin Engellenmemesi". http://www.ttb.org.tr/index.php/ttb/to-yazismalar/175-to-yazismalar/571-ttabipleri-birlie-tabip-odalar-glerinin-engellenmemesi

Türk Tabipleri Birliği. Tarihe Giriş. http://www.ttb.org.tr/ttb_tarihi/

Türk Tabipleri Birliği. Tanıl Bora'nın Türk Tabipleri Birliği'ne İlişkin Değerlendirmesi. http://www.ttb.org.tr/ttb_tarihi/

Türkiye İktisat Kongresi. (1948). 22-27 Kasım 1948, İstanbul. http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/iktisa48/

Türkiye'de İlk Odalar. http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=727&l=1

TÜRMOB. TÜRMOB Tanıtım Broşürü.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. (2006). Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu. TÜSEV Yayınları. http://www.step.org.tr/images/UserFiles/Image/dokumanlar/STEPSonYanRaporlar/Uluslararasi%20STEP%20Turkiye%20Ulke%20Raporu.zip

Türkiye Bankalar Birliği (2008). 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi "1958-2007". İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/2tbb50yil.pdf

Uzgören, Atilla. (1995). "Eczacı Örgütlenmesi". Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. C. 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 972.

Uçma, İsmet. (2003). Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik. *Doktora Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uyar, Hakkı. "Atatürk Dönemi İç Politikası (1920-1938)". http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/25.pdf

Uyar, Süleyman ve Çelik, Muhsin. (2007). "Uluslararası Denetim Standartları ve Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemelerine Göre Denetim Raporları: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Bir Araştırma". *26. Türkiye Muhasebe Eğitim Sempozyumu*. 23-27 Mayıs 2007. Antalya.

Üskül, Zafer. (2001). Cumhuriyet Dönemi Anayasalarında Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları.

http://www.mimarist.org.tr/komisyon/36_Donem/1.6.3.6.2Meslek.htm

Üskül, Zafer. Bu Anayasa Değiştirilerek Düzelmez (1). http://eski.bianet.org/diger/makale4495.htm.

Üstünel, Bülent. (2008). "Türkiye'de Muhasebe Standartlarının Gelişimi". 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi. 20/24 Temmuz 2008, İstanbul. http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/TMSKMuhasebe_Tarih%C3%A7ileri_Konferans%C4%B1_2008.doc

Wedel, Heidi. (1992). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Loncaların Rolü ve Önemi". *Ahilik Sisteminin Günümüz Türk Küçük İşletmeciliği Açısından Değerlendirilmesi Semineri*. (*14-15 Ekim 1991, Manisa)*. Ankara: TES-Ar Yayınları. 1-20.

Yavuz, Hilmi. (6 Mayıs 2007). "Sivil Toplum mu, Devletin İdeolojik Aygıtı mı Tartışmasına Son Bir Katkı". *Zaman Gazetesi*. http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=536312.

Yavuz, Hilmi. (22 Nisan 2007). 'Sivil Toplum Örgütü' mü, 'Devletin İdeolojik Aygıtı' mı?" *Zaman Gazetesi*. http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=530550.

Yenen, Şerif. (06.12.2006). Meslek Örgütlerine Hatırlatmalar". *Akşam Gazetesi*. http://www.aksam.com.tr/yazar.asp?a=60690,10,130

Yayman, Mestan. (1999). İktisadi Meslek Kuruluşları ve Ülke Yönetimine Katılma. *Doktora Tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, Mustafa. (3 Kasım 2008). "Meslek Odaları ve Barolarda Demokrasinin Adı Bile Yok". Zaman Gazetesi. http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=756318&title=meslek-odalari-ve-barolarda-demokrasinin-adi-bile-yok

Yörüker, Sacit. (2003). "Yeni Konseptler ve Gelişmeler Temelinde Kontrol ve Denetim Sistemlerimize İlişkin Bir Değerlendirme". 2. Kamu Mali Yönetim Reformu Aranası. 2-3 Nisan 2003, Ankara. http://www.sayistay.gov.tr/yayin/elek/elekicerik/37ikmyra_sy.pdf

Zengin, Nazmi. AB Üyesi Bazı Ülkelerde Hekim Örgütlenmeleri. http://scriptamedica.blogspot.com/2006/04/ab-yesi-bazi-lkelerde-hekim.html

2004 Türkiye İktisat Kongresi. (2004). Avrupa Birliği İle İlişkilerde Özel Sektör ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü Çalışma Grubu Raporu, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/tik2004/cilt13.pdf

Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşlarına İlişkin Kuruluş Kanunları:

- 23.01.1953 tarih ve 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu.
- 27.01.1954 tarih ve 6235 sayıl Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu.
- 09.3.01954 tarih ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun.
- 25.01.1956 tarih ve 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu.
- 15.05.1957 tarih ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu.
- 19.03.1969 tarih ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu.
- 18.01.1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu.
- 14.09.1972 tarih ve 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu.
- 28.07.1981 tarih ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu.
- 07.06.1985 tarih ve 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanunu.
- 01.06.1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu.
- 18.05.2004 tarih ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu.
- 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu.
- 07.06.2005 tarih ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu.
- 31.10.2006 tarih ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu.
- 03.06.2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu.

Diğer Rapor ve Dokümanlar:

- Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programları (2001, 2003, 2008).
- Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Özel İhtisas Komisyonu Raporları.
- Yıllık Programlar.
- Çeşitli Kanun Tasarı ve Teklifleri (Gerekçeler ve Komisyon Raporları).
- Araştırma ve İnceleme Kapsamındaki Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşlarının Son Üç Döneme İlişkin Çalışma/Faaliyet Raporları ile Mali Tablo ve Raporları.
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Üst Kuruluşlarına İlişkin Olarak İlgili Bakanlıklar ve Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teftiş ve Denetim Birimlerince Düzenlenen Teftiş, Denetim, Soruşturma ve İnceleme Raporları.

İnternet Siteleri

- www.abgs.gov.tr
- www.anayasa.gov.tr.
- www.atonet.org.tr
- www.avrupa.info.tr
- www.barobirlik.org.tr
- www.birikimdergisi.com
- www.bilimtarihi.org
- www.calisma.gov.tr
- www.danistay.gov.tr
- www.denizticaretodasi.org
- www.dpt.gov.tr
- www.dtm.gov.tr
- www.dernekler.gov.tr
- www.ec.europa.eu
- www.hekimder.org
- www.ido.org.tr
- www.igmd.org
- www.igeme.org.tr
- www.ikv.org.tr
- www.inisiyatif.net
- www.istanbulbarosu.org.tr

- www.ito.org.tr
- www.kik.gov.tr
- www.kto.org.tr
- http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr
- www.mfa.gov.tr
- www.mimarist.org.tr.
- www.mimarlarodasi.org.tr
- www.md1927.org.tr
- www.min.avrupa.info.tr
- www.psikolog.org.tr
- www.rekabet.gov.tr
- http://rega.basbakanlik.gov.tr
- www.rifatbali.com.tr
- www.sayistay.gov.tr
- www.sanayi.gov.tr
- www.sigmaweb.org.tr
- www.spk.gov.tr
- www.stgm.org.tr
- www.siviltoplum.com.tr
- www.tarim.gov.tr
- www.tbb.org.tr.
- www.tbmm.gov.tr
- www.teb.org.tr
- www.tedgem.gov.tr
- www.telifhaklari.gov.tr
- www.tesk.org.tr.
- www.tdb.org.tr
- www.tmsk.org.tr
- www.tmud.org.tr
- www.tmmob.org.tr
- www.tkbb.org.tr
- www.tnb.org.tr
- www.tobb.org.tr
- www.tudev.org.tr
- www.turmepa.org.tr

- www.tsrsb.org.tr
- www.tspakb.org.tr
- www.ttb.org.tr
- www.turmob.org.tr
- www.tursab.org.tr
- www.turktob.org.tr
- www.tvhb.org.tr
- www.tzob.org.tr
- www.vgm.gov.tr
- www.yargitay.gov.tr
- www.ysk.gov.tr
- Burada belirtilmeyen yerel düzeydeki oda, borsa ve diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının internet siteleri.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsü bulunmayan çeşitli meslek örgütlerinin (birlik, konsey, vd.) internet siteleri.
- Çeşitli dernek ve konfederasyonların internet siteleri.
- Sendika ve konfederasyonların internet siteleri.

EKLER

EK:1- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI VE DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİNE İLİŞKİN AYRINTILI TESPİTLER -BİLGİ NOTU (1062 SAYFA)

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Devlet Denetleme Kurulu

ARAŞTIRMA VE İNCELEME RAPORU

EK

Tarihi : 28 / 09/ 2009

Sayısı : 2009 / 6

Eki : 1 (1062 sayfa)

EK:1 KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI VE DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİNE İLİŞKİN AYRINTILI BİLGİLER

TABLO LİSTESİ 2
ŞEKİL LİSTESİ 10
KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI 11
I. TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ 11
II. TÜRKİYE ESNAF VE SANATKÂRLARI KONFEDERASYONU 181
III. TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ 279
IV. TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ 320
V. TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ 476
VI. TÜRK DİŞ HEKİMLERİ BİRLİĞİ 540
VII. TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ 589
VIII. TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ 625
IX. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ 674
X. TÜRKİYE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODALARI BİRLİĞİ 748
XI. TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ 814
XII. TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ 849
XIII. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ 881
XIV. TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ 897
XV. TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ 916
XVI. TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ 942
XVII. TÜRKİYE DEĞERLEME UZMANLARI BİRLİĞİ 975
XVIII. TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ 982
İKİNCİ BÖLÜM 1000
DİĞER MESLEKİ ÖRGÜTLENMELER 1000
I. İHRACATÇI BİRLİKLERİ VE TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ 1001
II. İTHALATÇI BİRLİKLERİ 1022
III. FİKİR VE SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK ÖRGÜTLERİ 1023
IV. TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİ 1029
V. KOOPERATİF STATÜSÜNDEKİ ÖRGÜTLER 1036
VI. TARIM SEKTÖRÜNDEKİ DİĞER BAZI ÖRGÜTLENMELER 1043
VII. GÜMRÜK MÜŞAVİRLERİ DERNEKLERİ 1045
VIII. DERNEK STATÜSÜNDEKİ DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİ 1053
IX. SENDİKALAR 1060
X. VAKIFLAR 1061

TABLO LİSTESİ

Tablo 1- TOBB-Oda, Borsa ve Üye Sayıları 21
Tablo 2- TOBB Ticaret Odaları ve Üye Sayıları 22
Tablo 3- TOBB Ticaret ve Sanayi Odaları ve Üye Sayıları 23
Tablo 4- TOBB Deniz Ticaret Odaları ve Üye Sayıları 24
Tablo 5- TOBB- Sanayi Odaları ve Üye Sayıları 24
Tablo 6- TOBB- Meslek Komitelerine ve Meclise Seçilecek Üye Sayıları 29
Tablo 7- TOBB- Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Grupları 30
Tablo 8- TOBB- Ticaret Borsaları ve Üye Sayıları 37
Tablo 9- TOBB Borsa İşlem Hacimleri (2000-2008) 43
Tablo 10- TOBB 10 Büyük Borsanın 2008 Yılı İşlem Hacimleri 44
Tablo 11- Ankara Ticaret Borsası Gelir ve Giderleri (TL) 47
Tablo 12- TOBB Türkiye Sektör Meclisi Kurulan Alanlar 59
Tablo 13- TOBB Oda ve Borsaların Seçimleri 70
Tablo 14- TOBB Merkez Organ Seçimleri-1 70
Tablo 15- TOBB Merkez Organ Seçimleri-2 71
Tablo 16- TOBB- Ticaret Odası Seçim İstatistikleri 72
Tablo 17- TOBB - Sanayi Odası Seçim İstatistikleri 72
Tablo 18- TOBB- Ticaret ve Sanayi Odası Seçim İstatistikleri 72
Tablo 19- TOBB- Deniz Ticaret Odası Seçim İstatistikleri 73
Tablo 20- TOBB- Ticaret Borsaları Seçim İstatistikleri 73
Tablo 21- TOBB Disiplin Uygulaması İstatistikleri 78
Tablo 22- TOBB Personel Emekli Vakfı Sağlık Fonu Gelir ve Giderleri (TL) 82
Tablo 23- TOBB Personel Emekli Vakfı Gelir ve Giderleri (TL) 82
Tablo 24- TOBB Personeline Yapılan Ödemeler (TL) 83
Tablo 25- TOBB Ticaret ve Sanayi Odası Personeline Yapılan Ödemeler (TL) 84
Tablo 26- TOBB- Ticaret Odası Personeline Yapılan Ödemeler (TL) 85
Tablo 27- TOBB- Sanayi Odaları Personeline Yapılan Ödemeler (TL) 86
Tablo 28- TOBB- Ticaret Borsası Personeline Yapılan Ödemeler (TL) 87
Tablo 29- TOBB 2009 Yılı Yurt İçi Yevmiye Tutarları (TL) 89
Tablo 30- TOBB 2009 Yılı Yurt Dışı Yevmiye Tutarları (TL) 89
Tablo 31- TOBB- Merkez 2007 Yılı Giderleri 93
Tablo 32- TOBB- Merkez 2007 Yılı Gelirleri 93
Tablo 33- TOBB Merkez 2002-2007 Gelir ve Giderleri 94
Tablo 34- TOBB Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonu Gelir ve Giderleri (TL) 96
Tablo 35- TOBB Tic. Sic. Gaz. Gel. Ayrılan % 10 Bakanlık Payı Hesabı 97
Tablo 36- Kayseri Ticaret Odası Belge ve Hizmet Tarifesi 104
Tablo 37- İzmir Ticaret Odası Hizmet ve Belge Tarifesi 105
Tablo 38- TOBB Muhtelif Odaların 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ve Personel Sayıları 106
Tablo 39- İstanbul Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 107
Tablo 40- Ankara Ticaret Odası 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL) 107
Tablo 41- Ankara Ticaret Odası 2008 Yılı Gelirleri (TL) 108
Tablo 42- Ankara Ticaret Odası 2008 Yılı Giderleri (TL) 108
Tablo 43- İzmir Ticaret Odası 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri (TL) 109
Tablo 44- Konya Ticaret Odası 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri (TL) 110
Tablo 45- Doğanhisar Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 110
Tablo 46- Aydın Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 111
Tablo 47- Babadağ Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 111
Tablo 48- Bursa Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 112
Tablo 49- Pasinler Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 112
Tablo 50- Antalya Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 113
Tablo 51- İstanbul Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 113
Tablo 52- Ege Bölgesi Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 114
Tablo 53- Kayseri Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 114
Tablo 54- Balıkesir Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 115

Tablo 55- İstanbul MEAK Deniz Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 116
Tablo 56- Bandırma Ticaret Borsası (2009 Yılı) Aidat ve Kayıt Ücretleri (TL) 118
Tablo 57- İstanbul Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 119
Tablo 58- Ilgın Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 120
Tablo 59- Konya Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 120
Tablo 60- Mersin Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 121
Tablo 61- Haymana Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 121
Tablo 62- TOBB 2003-2007 Bağış ve Yardımları (TL) 122
Tablo 63- Bazı Oda ve Borsaların Bağış ve Yardımları (TL) 122
Tablo 64- Sanayi ve Ticaret Bak. TOBB 2000-2009 Dönemi Denetim Faaliyetleri 125
Tablo 65- Sanayi ve Ticaret Bak. Teftiş Kurulu TOBB Denetim Faaliyetleri 125
Tablo 66- TOBB Bazı Önemli İştirakleri ve Sermaye Payları 131
Tablo 67- TOBB İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 134
Tablo 68- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) 135
Tablo 69- Ticaret Sicili Gazetesi 2003-2007 Konularına Göre İlan Sayıları 143
Tablo 70- Ticaret Sicili Gazetesi 2003-2007 İlan Sayıları 143
Tablo 71- 2008-2009 Ticaret Sicili Harçları (TL) 144
Tablo 72- İstanbul TO-Tescil Harçları ve Hizmet Bedelleri 145
Tablo 73- ATO TSM 2008 Yılı İşlemleri 148
Tablo 74- TOBB DEİK İş Konseyi Aidatları 156
Tablo 75- TOBB DEİK 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 156
Tablo 76- TOBB DEİK İş Konseyleri 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 157
Tablo 77- TOBB DEİK 2000-2008 Etkinlik Sayıları 157
Tablo 78- TOBB 1997-2007 Gelen Kapasite Raporu Sayıları 165
Tablo 79- TOBB Barkod Sisteminde Örnek Ürün Numaralaması 171
Tablo 80- TOBB Barkod Sistemi Üyelik Aidatları 171
Tablo 81- Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi İlan Ücretleri 187
Tablo 82- TESK'e Bağlı Federasyonlar İle Bunlara Bağlı Odalar ve Üye Sayıları 199
Tablo 83- TESK- Yıllar İtibariyle Yerleşim Birimlerine Göre Aidat Tutarları (TL) 209
Tablo 84- TESK Kayseri İli Aidat Tutarları 210
Tablo 85- TESK Bazı İllerdeki Oda ve Üye Sayısı ile 2006-2007 Gelir ve Gider Toplamları 212
Tablo 86- Kayseri Oto Sanatkârları Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri 212
Tablo 87- Kayseri Şoförler ve Otomobilciler Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri 213
Tablo 88- Kayseri İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 216
Tablo 89- İstanbul İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 217
Tablo 90- TESK Federasyonlar 2006-2007 Gelir ve Giderleri 218
Tablo 91- TESK 2003-2007 Gelir ve Giderleri 220
Tablo 92- TESK 2007 Yılında Personele Yapılan Ödemeler 222
Tablo 93- TESK ve Federasyonlarda Çalışan Personel Sayısı 223
Tablo 94- İl ESOB Disiplin Kurullarının Uygulamaları 228
Tablo 95- Sanayi ve Ticaret Bak. TESK 2000-2009 Denetim Faaliyetleri 232
Tablo 96- Sanayi ve Tic. Bak. Teftiş Kurulu TESK Denetim Faaliyetleri 233
Tablo 97- TESK Bazı İllerdeki Oda Seçim İstatistikleri (2002) 237
Tablo 98- TESK Bazı İllerdeki Oda Seçimleri (2005) 238
Tablo 99- TESK Bazı İllerdeki Bazı Odaların Seçim İstatistikleri-1 239
Tablo 100- TESK Bazı İllerdeki Bazı Odaların Seçim İstatistikleri -2 239
Tablo 101- TESK İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği Seçim İstatistikleri 240
Tablo 102- TESK Federasyonlar Seçim İstatistikleri 240
Tablo 103- TESK Seçim İstatistikleri 241
Tablo 104- TESK Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu 243
Tablo 105- Plaka Satış Bedelinin Çeşitli Paylara Dağılımı 246
Tablo 106- Kayseri Şoförler ve Otomobilciler Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 250
Tablo 107- TESK Ağaç İşleri Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 251
Tablo 108- TESK Lokantacılar KKT ve Pastacılar Federasyonu 251
Tablo 109- TESK Madeni Eşya Sanatkârları Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri 252
Tablo 110- TESK Berberler ve Kuaförler Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) 253
Tablo 111- TESK T. Kasaplar, B.E. ve Et Ürünleri E.veS. Federasyonu 2003-2007 253
Tablo 112- TESK T. Terziler K ve Giyim Sanatkârları Federasyonu 254
Tablo 113- TESK T. Elektrik, E. ve B. Teknisyenleri Federasyonu 255

Tablo 114- TESK T. Sebzeciler, M. ve Seyyar Pazarcılar Federasyonu ... 255
Tablo 115- TESK T. Kahveciler Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu ... 256
Tablo 116- TESK T. Fırıncılar Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 257
Tablo 117- TESK T. U.Ayakkabıcılar Federasyonu 2002-2006 Gelir ve Giderleri (TL) ... 257
Tablo 118- TESK T. Bakkallar ve B. Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 258
Tablo 119- TESK Bakkallar ve B.F. 2003-2007 Eğitim Fonu Gelir ve Giderleri (TL) ... 258
Tablo 120- Kayseri İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2006 Yılı Gelir ve Giderleri ... 261
Tablo 121- Kayseri Oto Sanatkârları Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 263
Tablo 122- TESK E. ve S. Sicili Gazetesi 2003-2008 İlan Sayıları ... 266
Tablo 123- TESK'e Ait METEM'ler ve Mesleki Eğitim Verilen Branşlar ... 269
Tablo 124- TESK Kapasite Raporu Onayı Ücretleri ... 275
Tablo 125- En Çok ve En Az Üyesi Olan Ziraat Odaları ... 284
Tablo 126- İller İtibarıyla Ziraat Odaları ve Üye Sayıları ... 285
Tablo 127- Ziraat Odaları ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kayıtlarına Göre Çiftçi Sayıları ... 287
Tablo 128- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Bölgeler ve Bağlı İller ... 292
Tablo 129- Kayseri Kocasinan Ziraat Odası Köy ve Mahalle Delege Seçimleri ... 297
Tablo 130- Bazı Ziraat Odalarının Delege Seçim Bilgileri ... 298
Tablo 131- Bazı Ziraat Odalarında Meclis Üye Seçimleri ... 299
Tablo 132- TZOB Genel Kurulu Yönetim Kurulu Seçimleri ... 299
Tablo 133- Türkeye Ziraat Odaları Birliği Aidat Tavanları ... 301
Tablo 134- Bazı İllerdeki Ziraat Odaların Toplam Gelirleri ile Tüm Odaların Gelir Tahmini (TL) ... 302
Tablo 135- Manisa Kula Ziraat Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri ... 303
Tablo 136- Konya'daki Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 303
Tablo 137- Konya'daki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 304
Tablo 138- Kayseri'deki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 304
Tablo 139- Kayseri'deki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 304
Tablo 140- Antalya'daki Bazı Ziraat odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 305
Tablo 141- Antalya'daki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 305
Tablo 142- Bazı illerdeki Muhtelif Ziraat Odalarına İlişkin Mali Bilgiler (TL) ... 306
Tablo 143- Türkiye Ziraat odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 307
Tablo 144- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 311
Tablo 145- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Teftiş Kurulu Başkanlığı 2003-2008 Dönemi Rapor Bilgileri ... 313
Tablo 146- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Ziraat Odaları ve Birliğe İlişkin Denetim Faaliyetleri ... 314
Tablo 147- TMMOB'ye Bağlı Odalar ve Üye Sayıları ... 328
Tablo 148- TMMOB-Odalar İtibariyle Şube ve Diğer Birimlerin Dağılımı ... 329
Tablo 149- TMMOB- Odaların Yönetim, Onur ve Denetleme Kurulu Üye Sayıları ... 344
Tablo 150- TMMOB- 2008 Genel Kurul Seçim Bilgileri ... 347
Tablo 151- TMMOB- Bazı Odaların Genel Kurul Seçimleri ... 347
Tablo 152- TMMOB- Bazı Odaların Genel Kurul Oy Sayıları ... 348
Tablo 153- TMMOB- Bazı Odaların Şube Seçimleri (2006) ... 348
Tablo 154- TMMOB- Bazı Odaların Şube Seçimleri (2008) ... 349
Tablo 155- TMMOB Yüksek Onur Kurulu Kararlarının Odalara Göre Dağılımı ... 355
Tablo 156- TMMOB Yüksek Onur Kurulu Kararlarının Karar Türüne Göre Dağılımı ... 355
Tablo 157- TMMOB'nin 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 365
Tablo 158- TMMOB'nin 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri ... 365
Tablo 159- TMMOB'nin 2004-2007 Birlik Hissesinin Toplam Gelir İçindeki Payı ... 365
Tablo 160- TMMOB Personeline Yapılan Ödemeler ... 367
Tablo 161- TMMOB ve Odaların 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 367
Tablo 162- TMMOB ile Bazı Odaların Hazır Değerleri ... 368
Tablo 163- TMMOB ve Odaların Gelir ve Giderler İçindeki Payları (%) ... 368
Tablo 164- TMMOB'ye Bağlı Odaların Üye Kayıt ve Ödenti Gelirlerinin Toplam Gelirleri İçindeki Payı (%) ... 369
Tablo 165- TMMOB- Odaların 2004-2007 Dönemi Birlik Hisesi Ödemeleri (TL) ... 369
Tablo 166- TMMOB- Odaların 2007 Yılı Birlik Hissesi Payları (%) ... 370
Tablo 167- TMMOB ve Odalarda Çalışan Personel Sayısı (2008) ... 371
Tablo 168- TMMOB ve Odalarda Personel Giderlerinin Toplam Giderlere Oranı (%) ... 372
Tablo 169- Mimarlar Odası 2009 Yılı Huzur Hakları ... 374
Tablo 170- İnşaat Mühendisleri Odası 2009 Yılı Huzur Hakları ve Yollukları ... 374
Tablo 171- Çevre Müh. Odası 2004-2006 Gelir ve Giderleri (TL) ... 397

Tablo 172- Çevre Müh. Odası Ödenti ve Belge Ücretleri ... 397
Tablo 173- Çevre Müh. Odası Personel Ödemeleri ... 398
Tablo 174- Çevre Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri(TL) ... 398
Tablo 175- Çevre Müh. Odası İstanbul Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 399
Tablo 176- Çevre Müh. Odası Belge Sayıları ... 400
Tablo 177- Elektrik Müh. Odası Personel Ödemeleri ... 403
Tablo 178- Elektrik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 403
Tablo 179- Elektrik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 404
Tablo 180- Elektrik Müh. Odası Oda ve Şubeleri 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 404
Tablo 181- Elektrik Müh. Odası Onur Kurulu Kararları ... 405
Tablo 182- Fizik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 407
Tablo 183- Fizik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 407
Tablo 184- Gemi Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri ... 409
Tablo 185- Gemi Müh. Odası 2007 Yılı Detaylı Gelir ve Giderleri ... 409
Tablo 186- Gemi Makinaları İşletme Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 411
Tablo 187- Gemi Makinaları İşletme Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 412
Tablo 188- Gıda Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 414
Tablo 189- Gıda Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 414
Tablo 190- Gıda Müh. Odası Personel Ödemeleri ... 414
Tablo 191- Gıda Müh. Odası 2007 Yılı Şube ve Temsilcilikler Gelir ve Giderleri(TL) ... 415
Tablo 192- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 417
Tablo 193- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 417
Tablo 194- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 418
Tablo 195- Harita ve Kadastro Müh. Odası Personel Ödemeleri ... 418
Tablo 196- İç Mimarlar Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 421
Tablo 197- İç Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 422
Tablo 198- İç Mimarlar Odası Personel Ödemeleri ... 422
Tablo 199- İnşaat Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 425
Tablo 200- İnşaat Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 425
Tablo 201- İnşaat Müh. Odası 2006-2007 Bazı Şube Gelir ve Giderleri (TL) ... 426
Tablo 202- İnşaat Müh. Odası İstanbul Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 426
Tablo 203- İnşaat Müh. Odası Çanakkale Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 426
Tablo 204- Jeofizik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 429
Tablo 205- Jeofizik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 430
Tablo 206- Jeofizik Müh.Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 430
Tablo 207- Jeoloji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 432
Tablo 208- Jeoloji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 432
Tablo 209- Jeoloji Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri (TL) ... 433
Tablo 210- Jeoloji Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 433
Tablo 211- Jeoloji Müh. Odası Rapor, Mesleki Denetim ve Vize Ücretleri ... 434
Tablo 212- Kimya Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 435
Tablo 213- Kimya Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 436
Tablo 214- Kimya Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri (TL) ... 436
Tablo 215- Kimya Müh. Odası Belge Ücretleri ... 437
Tablo 216- Kimya Müh.Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 438
Tablo 217- Maden Müh.Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 440
Tablo 218- Maden Müh. Odası 2006-2007 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 440
Tablo 219- Maden Müh. Odası 2009 Yılı Serbest Müh. Hizmetleri İşlem Ücretleri ... 441
Tablo 220- Makina Müh.Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 444
Tablo 221- Makina Müh.Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 444
Tablo 222- Makina Müh. Odası Belge ve Hizmet Gelirleri Detayları (TL) ... 444
Tablo 223- Makina Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri ... 445
Tablo 224- Makina Müh. Odası Bazı Şubeler 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 446
Tablo 225- Makina Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 446
Tablo 226- Makina Müh. Odası Ödenti Tutarları ... 448
Tablo 227- Metalurji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 450
Tablo 228- Matalurji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 451
Tablo 229- Metalurji Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 451
Tablo 230- Meteoroloji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 452

Tablo 231- Meteoroloji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 452
Tablo 232- Mimarlar Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 454
Tablo 233- Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 455
Tablo 234- Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 456
Tablo 235- Mimarlar Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 457
Tablo 236- Orman Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 460
Tablo 237- Orman Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 460
Tablo 238- Orman Müh. Odası Şubelerin 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 460
Tablo 239- Orman Müh. Odası Doğu Karadeniz Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 461
Tablo 240- Orman Müh. Odası Bursa Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 461
Tablo 241- Orman Müh. Odası Aidat Tutarları ve Belge Ücretleri ... 462
Tablo 242- Petrol Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 464
Tablo 243- Peyzaj Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 465
Tablo 244- Peyzaj Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 465
Tablo 245- Peyzaj Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 466
Tablo 246- Şehir Plancıları Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 467
Tablo 247- Şehir Plancıları Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 468
Tablo 248- Şehir Plancıları Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 468
Tablo 249- Şehir Plancıları Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 469
Tablo 250- Tekstil Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 471
Tablo 251- Tekstil Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 471
Tablo 252- Tekstil Müh. Odası Şubeleri 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 471
Tablo 253- Tekstil Müh. Odası Aidat ve Kimlik Tutarları (TL) ... 472
Tablo 254- Ziraat Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 473
Tablo 255- Ziaraat Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 474
Tablo 256- Ziraat Müh. Odası 2009 Yılı Kayıt ve Belge Ücretleri ... 474
Tablo 257- Ziraat Müh. Odası 2009 Yılı Eğitim Ücretleri ... 474
Tablo 258- Ziraat Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL) ... 476
Tablo 259- TTB Şubeleri ve Üye Sayıları ... 484
Tablo 260- TTB Yüksek Haysiyet Divanı Dosya Sayıları ... 499
Tablo 261- TTB Yüksek Haysiyet Divanı- Meslekten Geçici Süreli Men Cezası Verilen Suçlar ... 500
Tablo 262- TTB- Birlik Seçimleri ... 504
Tablo 263- TTB- Bazı Odaların 2006 Yılı Seçim İstatistikleri ... 504
Tablo 264- TTB- Bazı Odaların 2008 Yılı Seçim İstatistikleri ... 505
Tablo 265- TTB- Tabip Odalarının 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 508
Tablo 266- İstanbul Tabip Odası 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 509
Tablo 267- Adana Tabip Odası 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 510
Tablo 268- Van-Muş-Bitlis-Ağrı-Hakkari Bölge Tabip Odası Gelir ve Giderleri (TL) ... 511
Tablo 269- TTB 2003-2008 Gelirleri (TL) ... 512
Tablo 270- TTB 2003-2008 Giderleri (TL) ... 513
Tablo 271- TTB Personel Ödemeleri ... 515
Tablo 272- TTB 2008 Yılı Asgari Ücret Tarifesi (Bursa) ... 520
Tablo 273- TTB İşyeri Hekimliği Asgari Ücret Tarifesi (TL) ... 521
Tablo 274- Diş Hekimlerinin Çalışma Yerlerine Göre Dağılımı ... 541
Tablo 275- Türk Dişhekimleri Birliği Odaları ve Üye Sayıları ... 543
Tablo 276- Türk Dişhekimleri Birliği Genel Kurul Seçimleri ... 553
Tablo 277- Türk Dişhekimleri Birliği- Bazı Odaların 2006 Seçimleri ... 553
Tablo 278- Türk Dişhekimleri Birliği- Bazı Odaların 2008 Seçimleri ... 553
Tablo 279- İstanbul Diş Hekimleri Odası Disiplin Kurulu İşlemleri ... 559
Tablo 280- Türk Diş Tabipleri Birliği Yüksek Disiplin Kurulu Dosyalarının Odalara Dağılımı ... 560
Tablo 281- Türk Diş Hekimleri Birliği Yüksek Disiplin Kurulu Kararlarının Dağılımı ... 561
Tablo 282- Türk Diş Hekimleri Birliği 2005-2009 Aidatları ... 563
Tablo 283- Diyarbakır Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 564
Tablo 284- Ankara Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 565
Tablo 285- İzmir Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 566
Tablo 286- Türk Diş Hekimleri Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 567
Tablo 287- Türk Diş Hekimleri Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 569
Tablo 288- Türk Diş Hekimleri Birliği Ferdi Kaza Sigortası Yaptırılan Üye Sayıları ... 583
Tablo 289- Türk Diş Hekimleri Birliği Ferdi Kaza Sigortası Uygulama Sonuçları ... 583

Tablo 290- Türk Veteriner Hekimleri Birliğine Bağlı Odalar ve Üye Sayıları ... 595
Tablo 291- Türk Veteriner Hekimleri Birliği Genel Kurul Seçimleri ... 600
Tablo 292- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odalar 2006 Seçimleri ... 601
Tablo 293- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odalar 2008 Seçimleri ... 601
Tablo 294- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların Aidat ve Belge Ücretleri(TL) ... 603
Tablo 295- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 604
Tablo 296- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların 2004-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) .. 604
Tablo 297- İstanbul VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 605
Tablo 298- Samsun-Sinop VHO 2002-2007 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 605
Tablo 299- İzmir VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 606
Tablo 300- Adana VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 606
Tablo 301- Balıkesir VHO 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 607
Tablo 302- Konya VHO 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 607
Tablo 303- Ankara VHO 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 608
Tablo 304- Türk Veteriner Hekimler Birliği 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 609
Tablo 305- Türk Eczacılar Birliği- Bağlı Odalar ve Üye Sayıları ... 628
Tablo 306- Türk Eczacılar Birliği- Bazı Odaların 2005 Seçimleri ... 639
Tablo 307- Türk Eczacılar Birliği- Bazı Odaların 2007 Seçimleri ... 639
Tablo 308- Türk Eczacılar Birliği Genel Kurul Seçimleri ... 639
Tablo 309- Türk Eczacılar Birliği ve İzmir Eczacı Odası Basılı Evrak Satış Bedelleri (TL) ... 643
Tablo 310- Ankara Eczacı Odası 2000-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 644
Tablo 311- İzmir Eczacı Odası 2001-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 645
Tablo 312- Türk Eczacılar Odası- Bağlı Odaların 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL) ... 646
Tablo 313- Türk Eczacılar Birliği 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 648
Tablo 314- Türk Eczacılar Birliği Yardımlaşma Sandığı 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 652
Tablo 315- Türk Eczacılar Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 654
Tablo 316- Türk Eczacılar Birliği-Yüksek Haysiyet Divanı Dosyaların Odalara Dağılımı ... 657
Tablo 317- Türk Eczacıları Birliği-Yüksek Haysiyet Divanı Dosyalarının Suçlara Göre Dağılımı ... 658
Tablo 318- Türk Eczacılar Birliği- Yüksek Haysiyet Divanı 2004-2008 Dosya Sayısı ... 659
Tablo 319- Türk Eczacğları Birliği İktisadi İşletmesi 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 670
Tablo 320- Türkiye Barolar Birliği- Barolar ve Üye Sayıları ... 686
Tablo 321- Barolara Kayıtlı Avukat Sayıları (2002-2008) ... 687
Tablo 322- Barolar İtibarıyla Başvurular ve Verilen Disiplin Cezası Sayıları ... 703
Tablo 323- Baro Disiplin Kurullarınca Verilen Cezaların Dağılımı ... 704
Tablo 324- Ankara Barosu Yönetim Kurulu Soruşturma İstatistikleri ... 705
Tablo 325- Ankara Barosu Disiplin Kurulu Kovuşturma İstatistikleri ... 705
Tablo 326- Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Kararları ... 706
Tablo 327- Türkiye Barolar Birliği Genel Kurul Seçimleri ... 707
Tablo 328- Muhtelif Baroların Seçim İstatistikleri ... 708
Tablo 329- Türkiye Barolar Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 710
Tablo 330- Barolar Taban ve Tavan Giriş Aidatları (TL) ... 711
Tablo 331- Barolar Taban ve Tavan Yıllık Aidatları (TL) ... 711
Tablo 332- Türkiye Barolar Birliği 2001-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 713
Tablo 333- Türkiye Barolar Birliği Stajyer Avukat Kredileri (2005-2007) (TL) ... 714
Tablo 334- Barolar Vekâlet Pulu Geliri ve Paylaşımı (TL) (2005-2007) ... 715
Tablo 335- Barolar Vekâlet Pul Hesabı Harcamaları (TL) (2005-2007) ... 715
Tablo 336- Vekâlet Pulu Netice Hesabı 2008 Yılı Dağılımı ... 715
Tablo 337- Türkiye Barolar Birliği 2005-2008 Sosyal Yardımları (TL) ... 717
Tablo 338- Devlet Bütçesinden 2001-2008 Adlî Yardım Hes.Aktarılan Tutarlar (TL) ... 719
Tablo 339- 2008 Yılı Adlî Yardım Ödeneğinin Dağılımı ... 719
Tablo 340- Adli Yardım Ödeneğinin Barolara Dağılımı (TL) ... 720
Tablo 341- Devlet Bütçesinden Aktarılan CMUK Ödenekleri -1993-2008 (TL) ... 723
Tablo 342- CMUK Ödeneklerinin Barolar İtibariyle Dağılımı (TL) ... 724
Tablo 343- Barolar İtibariyle 2007 Yılı Uzlaştırıcı Avukat Sayısı ... 727
Tablo 344- Diyarbakır Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 738
Tablo 345- Diyarbakır Barosu 2006-2007 Giderleri (TL) ... 738
Tablo 346- Antalya Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 740
Tablo 347- Antalya Barosu 2006-2007 Giderleri (TL) ... 740
Tablo 348- Konya Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 743

Tablo 349- Konya Barosu 2006-2007 Giderleri (TL) ... 743
Tablo 350- İstanbul Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 744
Tablo 351- İstanbul Barosu 2006-2007 Giderleri (TL) ... 744
Tablo 352- Ankara Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL) ... 746
Tablo 353- Ankara Barosu 2006-2007 Giderleri (TL) ... 746
Tablo 354- TÜRMOB- Meslek Mensuplarının Sayısı ve Dağılımı ... 753
Tablo 355- TÜRMOB-SMM Odaları ve Üye Sayıları (SM-SMMM) ... 754
Tablo 356- TÜRMOB- YMM Odaları ve Üye Sayıları ... 754
Tablo 357- TÜRMOB- Üye Sayılarının 1990-2009 Gelişimi ... 755
Tablo 358- TÜRMOB YMM Odaları ve Kapsadığı İller ... 760
Tablo 359- TÜRMOB Genel Kurulu Seçimleri ... 763
Tablo 360- TÜRMOB Genel Kurulu- 4 Büyük Odanın Delege Sayıları ... 764
Tablo 361- TÜRMOB- YMM Odalarının Seçim Bilgileri ... 764
Tablo 362- TÜRMOB- Bazı SMM Odalarının Seçim Bilgileri ... 765
Tablo 363- TÜRMOB ve Bağlı İştiraklerinin 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 778
Tablo 364- TÜRMOB ve İştiraklerinin Nakit Varlıkları (TL) ... 778
Tablo 365- TÜRMOB 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 780
Tablo 366- TÜRMOB- TESMER 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 781
Tablo 367- TÜRMOB- TESMER Sınav ve Staj Ücretleri ... 781
Tablo 368- TÜRMOB Belge Ücretleri ve Hizmet Bedelleri ... 782
Tablo 369- TÜRMOB ve İştiraklerinin 2008-2009 Bütçesi (TL) ... 783
Tablo 370- TÜRMOB- TESMER 2008-2009 Bütçesi (TL) ... 783
Tablo 371- TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi 2008-2009 Bütçesi (TL) ... 783
Tablo 372- TÜRMOB Eğitim Yayın ve Yazılım İşletmesi 2008-2009 Bütçesi (TL) ... 784
Tablo 373- TÜRMOB- SMMM Odaları 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 787
Tablo 374- TÜRMOB- Bazı SMM Odalarının Nakit Varlıkları (TL) ... 788
Tablo 375- TÜRMOB- YMM Odalarının 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 788
Tablo 376- TÜRMOB 2004-2008 Personel Sayıları ... 789
Tablo 377- TÜRMOB ve İşletmeleri Personel Ödemeleri (TL) ... 790
Tablo 378- TÜRMOB Personel Giderleri (TL) ... 790
Tablo 379- TÜRMOB- TESMER Personel Sayıları ... 791
Tablo 380- TÜRMOB-TESMER Personel Ödemeleri (TL) ... 792
Tablo 381- TÜRMOB-TESMER Personel Giderleri (TL) ... 792
Tablo 382- Ankara ve İzmir SMMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL) ... 793
Tablo 383- Bazı SMMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL) ... 794
Tablo 384- Bazı YMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL) ... 794
Tablo 385- İstanbul SMMM Odası 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 800
Tablo 386- İstanbul SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL) ... 801
Tablo 387- İstanbul SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Giderleri (TL) ... 801
Tablo 388- İstanbul SMMM Odası ve Bağlı Birimlerin Nakit Varlıkları (TL) ... 802
Tablo 389- Ankara SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 805
Tablo 390- Konya SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 806
Tablo 391- Gaziantep SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL) ... 807
Tablo 392- Gaziantep SMMM Odası 2007-2008 Giderleri (TL) ... 808
Tablo 393- Balıkesir SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL) ... 808
Tablo 394- Balıkesir SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Giderleri (TL) ... 809
Tablo 395- Sinop SMMM Odası 2007-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 810
Tablo 396- Adana YMM Odası 2009 Yılı Aidatlar ve Belge Ücretleri ... 810
Tablo 397- Ankara YMM Odası 2007-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 811
Tablo 398- Adana YMM Odası 2009 Aidatlar ve Belge Ücretleri ... 812
Tablo 399- Antalya YMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 813
Tablo 400- Gaziantep YMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL) ... 814
Tablo 401- Noter Odaları ve Bağlı Noter Sayıları ... 819
Tablo 402- Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu İstatistikleri ... 829
Tablo 403- Türkiye Noterler Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 833
Tablo 404- Türkiye Noterler Birliği 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 834
Tablo 405- Noter Odaları Giderlerinin Harcama Türüne Göre Dağılımı (TL) ... 835
Tablo 406- Noter Odaları Giderleri (TL) ... 835
Tablo 407- Noterlere ve Noterlik Personeline Verilen Krediler (TL) ... 838

Tablo 408- Noter Odaları 2008 Yılı Seçimleri ... 844
Tablo 409- Türkiye Noterler Birliği Genel Kurul Seçimleri ... 844
Tablo 410- Türkiye Bankalar Birliği Üyesi Bankalar, Şube ve Personel Sayıları ... 853
Tablo 411- Türkiye Bankalar Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 859
Tablo 412- Türkiye Bankalar Birliği 2007-2008 Dönemi Ayrıntılı Gelir ve Giderleri ... 861
Tablo 413- Türkiye Bankalar Birliği Personel Ödemeleri (TL)u ... 866
Tablo 414- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Üyeleri Şube ve Personel Sayısı ... 884
Tablo 415- Türkiye Katılım Bankaları Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL) ... 889
Tablo 416- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Personel Ödemeleri (TL) ... 890
Tablo 417- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği 2002-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 905
Tablo 418- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği 2007 Gelir ve Giderleri ... 906
Tablo 419- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Personel Ödemeleri ... 909
Tablo 420- TSRŞB 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ... 925
Tablo 421- TSRŞB Personel Ödemeleri (TL) ... 927
Tablo 422- TÜRSAB Üyesi Seyahat Acentaları Sayıları 2002-2008 ... 946
Tablo 423- Seyahat Acentalarının İller İtibarıyla Dağılımı ... 946
Tablo 424- TÜRSAB 2003-2007 Gelirleri (TL) ... 965
Tablo 425- TÜRSAB 2003-2007 Giderleri (TL) ... 966
Tablo 426- TÜRSAB Son Beş Genel Kurul Seçimleri ... 971
Tablo 427- TÜRSAB Son Beş Dönem Başkan Seçimleri ... 972
Tablo 428- Değerleme Uzmanları Derneği Üye Sayısı ... 976
Tablo 429- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Gelirleri (TL) ... 1018
Tablo 430- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Giderleri (TL) ... 1019
Tablo 431- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Gelir Fazlaları (Açıkları) (TL) ... 1019
Tablo 432- TİM-İhracatçı Birlikleri 2008 Yılı Gelir, Gider ve Personel Giderleri (TL) ... 1019
Tablo 433- 5200 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Tarımsal Üretici Birlikleri Sayıları ... 1036
Tablo 434- Tarımsal Üretici Merkez Birlikleri Ortak ve Üye Birlik Sayıları ... 1036
Tablo 435- Tarımsal Amaçlı Kooperatif Merkez Birlikleri Ortak Birlik ve Koop. Sayıları ... 1038
Tablo 436- 1163 Sayılı Kanuna Tabi Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ... 1038
Tablo 437- Tarımsal Amaçlı Kooperatif Bölge Birlikleri Ortak Kooperatif Sayıları ... 1039
Tablo 438- 4631 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri ... 1043
Tablo 439- İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği Üye Bilgileri ... 1048
Tablo 440- Kamu Görevlileri Konfederasyonları Üye Sayıları ... 1061

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1- TOBB Oda Organları Şeması 28
Şekil 2 TOBB Organları Şeması 52
Şekil 3- TESK Teşkilat Şeması 189
Şekil 4- İl Esnaf ve Sanatkârları Odaları 2003-2007 Gelir ve Gider Toplamları 215
Şekil 5- TESK E. ve S. Sicili Gazetesi 2003-2008 İlan Sayıları Grafiği 266
Şekil 6- Sultandağı İlçesi 212 İşyeri Denetimi Sonuçları Grafiği 271
Şekil 7- Esnaf ve Sanatkâr Kredi Kefalet Koop. Kredi Şeması 278
Şekil 8 Türk Diş Hekimleri Birliği Broşürü 578
Şekil 9- Türk Diş Hekimleri Birliği Gazete İlanı (24 Eylül 2008 / Hürriyet) 579
Şekil 10- Seyahat Acentası Sayıları 1930-2008 945
Şekil 11- Bitki Islahçıları Alt Birliği Teşkilat Şeması 997

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI

Bu Bölümde Anayasa'nın 135 inci maddesi kapsamına giren 18 kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu/üst kuruluşu (birlik, konfederasyon) ile yerel düzeydeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (oda, baro, birlik, alt birlik, federasyon) hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

I. TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Tanzimat Döneminde devletçe benimsenen, tarım, sanayi ve ticaretin geliştirilmesi yönündeki politikanın gereği olarak bazı hukuki ve idari düzenlemeler yapılmıştır. 1838 yılında Meclis-i Ziraat ve Sanayi adıyla kurulan ve ülkenin doğal kaynakları, tarım, sanayi ve ticaretin gelişmesi için çalışmalar yapması ve bu alanda hazırlayacağı raporları hükümete sunması öngörülen, ancak daha sonraları eğitim ve öğretim işlevi de üstlenerek Meclisi-i Umur-ı Nafıa adını alan örgütü bu anlamda gerçekleştirilen ilk adım olarak görmek mümkündür. 1839'da yeni kurulan Umur-ı Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlanan Meclis, 1843 yılında Meclis-i Ziraat adını almış ve Maliye Nezaretine bağlanmış, 1845'te ise Ticaret Nezareti'ne bağlanmıştır. Daha sonra 1876 yılında Meclis-i Ticaret ve Ziraat kurulmuştur. Meclisin ziraat ve ticarete ilişkin görevleri ayrı ayrı belirlenmiştir (Koraltürk, 2002:16).

Meclis-i Ticaret ve Ziraat'ın görevleri arasında ticaret ve ziraat alanında danışma işlevi bulunan cemiyetlerin kurulması da yer almaktaydı. Bu doğrultuda 1876 yılında ticaret ve ziraat cemiyetlerinin kurulması yönünde yasal düzenleme gerçekleştirilmiş ve cemiyetlerin yapısı, üyeleri, görevleri belirlenmiştir. Bu kapsamda İstanbul'da Ticaret Cemiyeti kurulmuşsa da beklenen etkinliği gösterememiştir. 1880 yılında Dersaadet Ticaret Odası kurulmuştur. Aynı şekilde Dersaadet Ziraat Odası kurulmuş ve taşrada da ziraat odalarının teşkil edilmesi öngörülmüştür (Koraltürk, 2002:18-19). Ancak taşrada birbirinden bağımsız ticaret ve sanayi odalarının kurulması yönündeki girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, bu kez ticaret, sanayi ve ziraat odalarının bir oda bünyesinde yer almasını öngören yasal bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. 1889 yılında yasalaşan bu düzenleme ile kurulu bulunan ticaret odaları, ziraat ve sanayi odalarının işlevlerini de bünyelerine almış oluyorlardı. Ticaret odalarının kurulmadığı yerlerde ise ticaret, ziraat ve sanayi odalarının kurulması gündeme gelmiş ve ziraat ve sanayi odaları ticaret odaları bünyesine dâhil edilmiştir. Yeni düzenlemeyle ticaret, ziraat ve

sanayi odalarının amaç ve görevleri aynı oda çatısı altında toplanmış ve bu görevler ayrı ayrı belirlenmişti (Koraltürk, 2002:36-37). Bu dönemde kurulan ziraat odalarının sayısının 100'e yaklaştığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte, ticaret ve sanayi alanlarında da olduğu gibi yalnızca danışma heyeti niteliğinde kalan ziraat odaları hizmetlerini layıkıyla yerine getirememiş ve beklenen etkinliği gösterememişlerdir (Örney, 1983:1584).

İlk ticaret odası, resmî olarak 1882'de İstanbul'da kurulmuştur. Ticaret ve sanayi odalarına ilişkin ilk hukuksal düzenleme ise 1910 yılında yapılmıştır. Osmanlı Döneminde ticaret ve sanayi odalarının örgütlenmesine ilişkin bu hukuki düzenleme II. Meşrutiyet sonrasında 1910 yılında çıkarılan Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesidir. Bu Nizamname, yukarıda belirtilen nizamnamelerden farklı olarak ticaret ve sanayi odalarının kuruluş ve örgütlenmesine ilişkin genel nitelikli bir düzenleme niteliği taşımaktadır (Koraltürk, 2002:47; Üskül, 1975:5; Öke, 1995:961). Bu düzenlemede odalar yeniden yapılandırılmış, görevleri tanımlanmış ve odaların kuruluşu, organları ve yönetimine ilişkin bazı yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu kapsamda 1889'dan beri ticaret, ziraat ve sanayi adıyla tek çatı altında faaliyet gösteren odalar, ticaret ve sanayi odaları ile ziraat odaları olarak birbirinden ayrılmışlardır. Ancak, 1910 yılında yapılan bu düzenlemede, odaların esas olarak istişari nitelikli yapı ve işlevleri korunmuş ve odalar etkin örgütler haline gelmesini sağlayamamıştır. Bu dönemde de odalara tüzel kişilik verilmemiş ve üye olma zorunluluğu getirilmemiştir (Koraltürk, 2002:51-53).

1910 yılında kabul edilen Ticaret ve Sanayi Odalarına Dair Nizamname ile odalar yeniden yapılandırılmış ve ziraat odaları bünye dışında bırakılmıştır. Böylece, 1889'dan beri ticaret, ziraat ve sanayi odaları adı altında tek çatı altında faaliyet gösteren odalar, ticaret ve sanayi odaları ile ziraat odaları olarak birbirinden ayrılmıştır. Ancak bu düzenleme de beklenen etkiyi gösterememiş ve ne devlet yöneticilerini ne de odaları tatmin etmiştir. Odaların daha işlevsel ve etkin bir yapıya kavuşturulması konusundaki arayış ve girişimler sürse de sonraki yıllarda da bir netice alınamamıştır. Ayrıca, bu amaçla 1917 yılında hazırlanan kanun tasarısı da kanunlaşmamıştır (Koraltürk, 2002:53-56).

Ekonomik alanda yaşanan büyük değişimlerin de etkisiyle Osmanlı'da tarım, sanayi ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla bir dizi idari ve hukuksal düzenlemeye gidilmiş ve 25 Haziran 1876'da Meclis-i Ticaret ve Ziraat kurulmuştur. Büyük ölçüde "uzman ve entelektüel danışmanlık" olarak değerlendirilebilecek bir işlev ve konumda bulunan Meclis-i Ticaret ve Ziraat, zaman içinde Meclis-i Ticaret olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Meclis-i Ticaret; 19 Ocak 1880'de kurulan Dersaadet Ticaret Odası'nın çekirdeğini oluşturmuştur. "Dersaadet Ticaret Odası" adıyla kurulan Oda ilk toplantısını 14 Ocak 1882 tarihinde yapmıştır. Oda, 1910 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası adını almıştır. İstanbul'daki sanayicilerin ayrılıp 1952 yılında "İstanbul Sanayi Odası"nı kurmasıyla Oda, İstanbul Ticaret Odası adını almıştır (www.ito.org.tr, 2008).

1922 yılında kurulan Milli Türk Ticaret Birliği'ni (Koraltürk, 2002:68) de Meşrutiyet döneminden beri tartışılan milli iktisat politikası doğrultusunda ortaya çıkan bir mesleki örgütlenme olarak görmek gerekir.

Cumhuriyet Döneminde, 1925 yılında kabul edilen 665 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu" ile ticaret ve sanayi odalarına kamu tüzel kişiliği verilmiş, tüccar ve sanayicilere odalara üye olma zorunluluğu yüklenmiştir (Üskül, 1975:5). Ticaret ve sanayi odalarına tüzel kişilik tanıyan ve bu odalara kayıt zorunluluğu getiren 655 sayılı Kanunda, borsalara ilişkin bir kural yer almamıştır. Ancak söz konusu Kanuna dayanılarak çıkartılan 1925 tarihli Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesinde borsalarla ilgili bazı hükümlere yer verilmiş ve borsalar odalara bağlı tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar haline getirilmiştir. 1943 tarihli 4355 sayılı Kanun ise ticaret borsalarını, ticaret ve sanayi odalarından ayrı kuruluşlar haline getirmiştir (Çetintemel, 1986:214).

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra girişilen girişimci yaratma çabalarının sonucu olarak ticaret ve sanayi kesiminin bağımlı gelişmesi, hükümeti ticaret ve sanayi odalarını yeniden düzenlemeye ve bir ölçüde de denetimi altına almaya zorlamıştır. 1943 yılında kabul edilen "Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu"nun oda ve borsa genel sekreterlerini ve bunların yardımcılarını atama yetkisini Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına vermesi bu şekilde açıklanabilir. Ancak, Türkiye'de 1946'dan sonra ortaya çıkan gelişim ve 1950'de gerçekleşen iktidar değişikliği odaları da etkilemiş ve 1950'de kabul edilen 5590 sayılı Kanunla bu kuruluşlar özerklik kazanmışlardır (Üskül, 1975:5).

Cumhuriyet Döneminde, günümüzde yürürlükte bulunan 5174 sayılı Kanun öncesinde ticaret ve sanayi odalarını düzenleyen üç ana yasal düzenleme yürürlüğe konulmuştur.

Bunlardan ilki, 1925 yılında kabul edilen 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunudur. Ticaret, sanayi ve ziraat odalarının kuruluşu ve yapılarıyla ilgili olarak Osmanlı Döneminde çeşitli düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, söz konusu Kanunla mesleki örgütlenme açık, yasal bir düzene kavuşturulmuştur. İkinci düzenleme, 1943 yılında uygulanmaya başlanan 4355 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunudur. 1950 yılına kadar uygulanan bu Kanun 1950 yılında kabul edilen 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu ile yürürlükte kaldırılmıştır. 5590 sayılı Kanun, 2004 yılına kadar geçen süre içerisinde uygulanmıştır. Son olarak 2004 yılında kabul edilen ve halen uygulanan 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

5174 sayılı Kanun kapsamında bulunan ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsaları ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin kuruluşlarına, organlarının nitelikleri ve seçim usulleri ile organlık vasfını yitirme hal ve

usullerine, görev ve yetkileri ile çalışma usullerine, üyeleri ile olan karşılıklı hak ve yükümlülüklerine, gelir ve harcamaları ile bütçelerine ilişkin esasları düzenlemiştir.

Özellikle ilk üç düzenleme, Cumhuriyet Döneminde farklı iktisadi politikaların benimsendiği ya da yürürlükte olduğu dönemlere eş düştüğünden, amaç ve öngörüleri bakımından önemli farklılıklar içerirler. Ancak, bazı temel öğelerin sürekliliğini koruduğu da görülmektedir. Bunlardan ilki, odaların yerel düzeyde, idari bölünmelere eş düşen (il sınırları içindeki) tüccar ve sanayiciyi bir araya getiren ve kayıt zorunluluğu bulunan kuruluşlar olarak tanımlanmasıdır. Böylece, Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadarki süreçte tüccar ve sanayicinin teşkilatlanmasından işkolu esası yerine, coğrafi temsil esası benimsenmiş olmaktadır (Öncü, 1983:1567). Tüccar ve sanayiciler ile borsaya dâhil maddelerle ilgili belli işlerle iştigal edenlerin ayrı ayrı örgütlenmesine cevaz verilmesi ve oda, borsa ve birlik düzeyinde, meslek grupları bazında, meslek komiteleri ve meclisler oluşturulmasının öngörülmesi, teşkilatlanmanın esas olarak coğrafi alan kriterine göre yapıldığı gerçeğini değiştirmez. Zira oda ve borsalara üye olmakla mükellef olanlar ticaret, sanayi veya borsa dallarına göre, yani iştigal ettikleri işlerin türüne ve iş kollarına göre örgütlenememektedirler. Sadece kanunda belirtilen koşulların varlığı halinde ayrı ayrı odalar (ticaret, sanayi ve borsa) halinde teşkilatlanabilmektedirler. Bunun tek istisnası, denizcilik sektöründe faaliyet gösterenlerin ticaret odalarından ayrı olarak deniz ticaret odası kurabilmeleridir.

İkinci olarak, ticaret ve sanayi odaları ile borsaların bazı kamu hizmetlerinden sorumlu ve kamu hukukundan doğan bazı hak ve yetkilere sahip kuruluşlar olarak tanımlanmış olmalarıdır. Kanuni düzenlemelere bakıldığında söz konusu kuruluşların hukuki niteliklerinin aşağıdaki gibi tanımlandığı görülmektedir:

655 sayılı Kanun Cumhuriyet Döneminde tüccar ve sanayicileri, kayıt zorunluluğu olan ve bazı kamu hizmetlerini gerçekleştirmekle örgütleyen ilk kanun olmakla birlikte, ticaret ve sanayi odalarının mesleki temsil kurumu olmalarının yanı sıra devletin bir danışma organı ve yerinden yönetimin bir uzantısı kimliği edinmelerinin Osmanlı devrinde, Tanzimat'la birlikte şekillenmeye başlayan bir gelişme olduğu bilinmektedir (Öncü, 1983:1568). Tanzimat sonrası dönemde ilk başlarda özellikle Anglosakson mevzuatından esinlenerek "cemiyet" şeklinde örgütlenilmesi düşünülmüştür. Bu dönemde hazırlanan nizamnamelerde "cemiyet" sözcüğü kullanılmıştır. Ancak, 1879'da Meclis-i Ticaret ve Ziraat kaldırılıp yerine Sanayi, Ticaret ve Ziraat Müdüriyetleri kurulduktan sonra, tüccar, sanayici ve ziraatçılar Fransızca'dan uyarlanan "oda" sözcüğüyle tanımlanan teşkilatlar bünyesinde örgütlendirilmişlerdir (Öncü, 1983:1568).

İlk kurulan odalar olan "Dersaadet Sanayi Odası" (faaliyete geçememiştir) ve "Dersaadet Ticaret Odası"nın nizamnamelerinde, bu kuruluşların ilk ve temel görevinin, ticaret ve sanayinin ilerlemesi için gerekli yenilikleri ve değişiklikleri nezarete bildirmek olarak tanımlandığı görülmektedir. İlk odaların hükümetin danışma organları gibi düşünülmüş olduğu

anlaşılmaktadır. Daha sonraları diğer illerde de kurulmaya başlanan odaların bu dönemde oldukça fazla sayıda ama etkinlikleri çok sınırlı kuruluşlar olarak varlıklarını sürdürdükleri söylenebilir. 1910 yılında kabul edilen Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesi ile tüccar ve sanayicinin aynı kuruluş içinde yer almaları öngörülmüş ve Ticaret ve Sanayi Odaları hem meslek mensuplarının hükümete karşı bir mümessili hem de hükümetin mesleki işlerde bir uzvu olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde odalara kayıt zorunluluğu bulunmadığı görülür. Ayrıca Osmanlı uyruklu olma şartının da aranmadığı odalara tüm tüccar, banker ve fabrikatörlerin üye olabildiği anlaşılmaktadır (Öncü, 1983:1567).

Meşrutiyet yönetiminin Ticaret ve Sanayi Odaları yanında "Esnaf Cemiyetleri"nin de örgütleme çabaları göz önünde tutulursa, bu sıralarda özellikle Dersaadet Ticaret ve Sanayi Odasının dış ticaretle uğraşan tüccarı temsil ettiği çıkarsaması yapılabilir. İstanbul esnaf cemiyetlerinin daha çok Türklerin elinde gelişmesinin sağlanmasına çalışıldığı ve İttihat ve Terakki döneminde esnaflarla tüccar kesimi arasındaki çıkar ve güç mücadelesinin partinin farklı kanatları kanalıyla sürdüğü görülmektedir (Öncü, 1983:1567).

Cumhuriyetin ilanından sonra, Meşrutiyet döneminde filizlenen ve 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde olgunlaşan, ekonomi alanında millileştirme ve hür teşebbüsün teşvik edilmesi prensipleri doğrultusunda yürürlüğe konulan 655 sayılı Kanunla, tüm tüccar ve sanayicilerin odalara kaydolması şartı getirilmiştir. Odaların yönetim organlarına seçilmek ve seçimlerde oy vermek için Türk vatandaşı olma zorunluluğu getirilmiş ve nihayet ticaret ve sanayi odaları, "hükmi şahsiyeti haiz, umumi menfaate hadim umumi müesseseler" olarak tanımlanmış ve odası bulunmayan yerlerde belli koşullarla ticaret ve sanayi odası kurulabileceği öngörülerek teşkilatlanma teşvik edilmiştir. Böylece, odaların daha önce olduğu gibi yalnızca belli başlı büyük şehirlerde faaliyet göstermeleri yerine, yurt sathına yayılmalarının amaçlandığı anlaşılmaktadır (Öncü, 1983:1569).

Bu Kanunda, ticaret ve sanayi odalarına verilen görevler arasında, daha önce Meşrutiyet dönemi mevzuatında da yer alan ticaretin gelişmesini teşvik edici faaliyetlerin yanı sıra, ticaret ve sanayi erbabı için "tescil ve kaydetmek", "ticari teamülleri tespit etmek, "fatura tasdikleri" vb. görevler yer almakta, ayrıca odaların resmî makamlarca kendilerine verilen görevleri gerçekleştirmekle yükümlü oldukları öngörülmektedir. Kanunun esas olarak, millileştirme, kayıt zorunluluğu ve oda kurulmasını teşvik etme gibi temel yenilikler dışında, odaların Cumhuriyet Dönemi öncesi faaliyetlerini ve işlevlerini sürdürmelerini öngördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Teşkilatlanmaya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmış ve karmaşık bir yapı öngörülmüştür. Yapılanmada temsil ve devlet denetimi arasında bir denge kurulmasının amaçlandığı ve buna ilişkin mekanizmalara yer verildiği anlaşılmaktadır Öncü, 1983:1569).

Söz konusu Kanunun uygulandığı dönemde, devletin (bazı bakanlıkların merkez ve taşra birimleri) gerek oda organlarında yer almak, gerek bazı kararlar bakımından onay mercii işlevi

görmek gerekse denetim işlevi yönüyle odalar üzerinde önemli oranda vesayet yetkisini haiz olduğu, dolayısıyla odaların özerkliklerinin sınırlı olduğu görülmektedir.

1943 yılında yürürlüğe giren 4355 sayılı Kanun, 1940'lı yılların konjonktürel özellikleri ve devletçilik politikasının gereği olarak, 655 sayılı Kanunun odalar üzerinde öngördüğü denetim ve vesayet yetkisinin yeterli görülmediğini göstermektedir (Öncü, 1983:1569). Odaların sıkı bir vesayet altına alınmasını öngören söz konusu Kanun diğer yasal düzenlemelerle birlikte değerlendirildiğinde dönemsel koşulların ve tepkisel politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve uzun süre uygulanamamıştır.

1943 tarihli 4355 sayılı Kanunun gerekçesinde yer alan; *"....Tüccar, sanayici ve esnaf zümrelerinin memleketin umumi menfaatlerine uygun bir şekilde çalışmalarını temin edecek bir meslek ahlak ve disiplinin mevcut olmadığı içinde bulunduğumuz buhran senelerinin açıkça meydana çıkardığı bir hakikattir. Bu vakıanın en önemli sebeplerinden birisi de bu ahlak ve disiplini kendilerine telkin etmek vazife ve mesuliyetini haiz sağlam meslek teşkilatının yokluğudur."* (Öncü, 1983:1570) ifadesi siyasi otoritenin, 655 sayılı Kanun dönemindeki yapı ve uygulamadan hoşnut olmadığı ve meslek örgütlerinin kendilerinden beklenen işlevleri yerine getiremediği kanaatinde olduğunu göstermektedir.

1943 sayılı Kanuna göre, ticaret, sanayi ve esnaf odaları, *"meslek ahlak ve tesanüdü, halkın ihtiyaç ve menfaatleriyle ahenkli olarak muhafaza ve inkişaf ettirmek maksadıyle kurulmuşlardır."* Yeni yapıda odalar, tüccar, sanayici veya esnafın kendiliğinden birleşmesiyle değil, "iktisadi ihtiyaçların lüzumlu kıldığı yerlerde Ticaret Vekilliği tarafından" kurulacaklardır. Ayrıca, Ticaret Vekilliğine bu kuruluşları lağvetmekten, faaliyet mıntıkalarını değiştirmeye, organlarını feshetmeye kadar geniş yetkiler verilmiştir (Öncü, 1983:1570). Yeni yapılanmada devletin sisteme müdahale etme alanları ve araçları genişletilmiş ve devletin bu kuruluşlar üzerindeki vesayet denetimi arttırılmıştır.

4355 sayılı Kanun odaların Ticaret Vekilliğinin gerekli gördüğü durumlarda federasyonlar halinde birleştirilebileceğini öngörmekteydi. Ayrıca, Meşrutiyet döneminde var olan "esnaf cemiyetlerinin/odalarının" yeniden kurulmasının öngörülmesi de Kanunun getirdiği yeniliklerdendir. 655 sayılı Kanun, esnafın cemiyetler halinde teşkilatlanarak ticaret ve sanayi odaları denetiminde faaliyet göstermesini hükme bağlarken, 4355 sayılı Kanun mevcut esnaf cemiyetlerini yeniden oda haline getirmeyi amaçlamıştır. Ancak, bu uygulama kısa süreli olmuş ve 1950'de yürürlüğe giren 5590 sayılı Kanunla tekrar esnaf cemiyetleri şeklindeki yapılanmaya dönülmüştür. Tüm odaların ülke çapında birlik olarak örgütlenmesi de 1950 sonrasında olmuştur (Öncü, 1983:1571).

5590 sayılı Kanunun uygulamasına baktığımızda, en uzun uygulama alanı bulan kanunun bu olduğu anlaşılmaktadır. 5590 sayılı Kanun genellikle Türk ekonomisinde liberalleşme döneminin başlangıcı olarak kabul edilen ve Demokrat Parti iktidarıyla simgelenen dönemin

önemli kanunlarından birisidir. Söz konusu Kanun, odaları *"tüzel kişiliği haiz ve mesleki teşekkül mahiyetinde kamu kurumu"* olarak tanımlamıştır. Kanunla, odaların ayrı tüzel kişiliği olan birlik kurmalarına olanak tanınmış ve Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı'nın odalar üstündeki vesayeti sınırlandırılmıştır. Bu dönemde de, odalar belli koşulların sağlanmasına bağlı olarak il ve ilçe merkezlerinde Bakanlık izniyle kurulmaktaydı. İlk kez, 5590 sayılı Kanunla kurulmasına olanak tanınan sanayi odalarının il sınırları içinde kurulması öngörülmüştür. Bu dönemde bazı şehirlerde ticaret odalarından ayrı müstakil sanayi odaları kurulmaya başlanmıştır (Öncü, 1983:1571). Ülkemizde Deniz Ticaret Odası ilk olarak 1982'de İstanbul Deniz Ticaret Odası olarak kurulmuş, daha sonra İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası adını almıştır (www.denizticaretodasi.org.tr, 2008).

5590 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle, ticaret odaları, sanayi odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsalarının üye olduğu üst kuruluş olarak "Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" kurulmuştur. Birlik bünyesinde yer alan dört farklı tür kuruluş, aslında çalışma sahaları, üye sayıları ve en önemlisi de temsil ettikleri ekonomik güç bakımından çok büyük farklılıklar göstermektedir. 300.000'i aşkın üyesiyle (www.ito.org.tr, 2008) Türkiye ve dünyanın en büyük odalarından biri olan İstanbul Ticaret Odasıyla üye sayısı yüzlerle ifade edilen küçük ilçelerdeki odalar aynı çatı altında bulunmaktadır. Bu dönemde, 5590 sayılı Kanun uyarınca büyük odaların dışında tüm odaların, üye sayıları ve gelir düzeylerine bakılmaksızın birlik genel kurulunda bir temsilci ile oy hakkına sahip olduğu görülmektedir. Büyük odaların genel kurula katılımı ise sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme, küçük odaların ve tüccarların çoğunlukta olduğu odaların ağır bastığı bir genel kurul bileşiminin doğmasını sağlamıştır. Kanunun uygulandığı ilk dönemlerdeki genel kurullardaki temsil oranlarına bakılığında bu durum açıkça görülmektedir. Genel kurulun en önemli işlevinin yönetim kurulunun seçilmesi olduğu göz önünde tutulursa, birliği esas itibarıyla küçük ve ticaret kesiminin ağırlıkta olduğu odaların temsilcisi olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Nitekim sanayi odaları, 5590 sayılı Kanunun ayrı bir sanayi odaları birliği kurulmasına olanak verecek şekilde değiştirilmesi yönünde çaba gösterdikleri halde bunu sağlayamamışlardır (Öncü, 1983:1572).

Doğal olarak 5590 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten ilga edilene kadar geçen süreç içerisinde önemli bazı değişiklikler geçirmiştir. 1986 yılında yapılan değişiklik sonrasında odaların tarifinin yeniden yapıldığı görülmektedir. Kanun odaları, *"üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini, ahlak ve tesanüdünü korumak ve Kanunda yazılı hizmetleri görmek amacıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşları"* olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze dek, ticaret ve sanayide meslek mensuplarının kişisel kazançları (meslek örgütlerinin çıkarları) ile ülkenin ve kamunun (toplumun) genel menfaatleri arasında bir dengenin kurulması amaçlanmış ve odalara ikili bir işlev (mesleki temsil ve kamu menfaatini koruma) kazandırılmaya çalışılmıştır. Ancak bu ikili işlevden hangisine daha ağırlık verildiği ve buna bağlı olarak ne tür ve ne ölçüde devlet denetimi öngörüldüğü, dönemden döneme, hükümette bulunan siyasi iktidara, dolayısıyla, kanundan kanuna değişiklik göstermiştir (Öncü, 1983:1567). Meslek kuruluşlarının söz konusu iki temel işlevi ne ölçüde yerine getirebildikleri, bu modelin meslek mensupları, örgütler ve toplum bakımından yararlı olup olmadığı, bir bakıma bu örgütlenme modelinin başarısı tartışmalı bir husustur.

Kuruluşu / Yasal Statüsü:

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile taşra kuruluşları olan odalar ve borsalar 5590 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Söz konusu Kanun, 15 Mart 1950 tarihinde 7457 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Birlik, oda ve borsaların kuruluşuna ilişkin 5590 sayılı Kanun yerini, 1 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Kanun'a bırakmıştır.

TOBB, özel sektörün Türkiye'de mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisidir.

Üyelik:

Ticaret siciline kayıtlı tacirler, sanayici ve deniz taciri sıfatını haiz tüm gerçek ve tüzel kişiler ile bunların şubeleri ve fabrikaları, bulundukları yerdeki odaya kaydolmak zorunda bulunmaktadır. Hem sanayi hem de ticaretle uğraşanların her iki odaya da kayıt olması gerekmekte, sanayici olup sadece kendi ürünlerini aynı yerde pazarlayanların ticaret odasına kaydı kendi inisiyatiflerine bırakılmaktadır. İktisadi Devlet Teşekkülleri, bunların şube ve fabrikaları da odalara kayıt olmak zorundadır.

Borsa kotasyonuna dâhil maddelerin alım ve satımı ile uğraşanlar, bulundukları yerin borsasına kaydolmak zorundadırlar.

Meslek gruplarına göre yapılacak üye kayıtları, elektronik ortamda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Birlik bünyesinde düzenlenen ortak veri tabanında güncel olarak tutulmaktadır.

Oda ve borsalarca üyeler oda sicil defterine kaydedilmekte, kendilerine sicil numarası verilmekte ve sicil dosyası açılmaktadır.

Oda ve borsalara kayıt zorunluluğu bulunanlar işe başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde ilgili oda veya borsaya kaydolmak zorunda bulunmaktadır.

Kayıt için müracaatlar doğrudan veya şubeler vasıtasıyla oda veya borsalara yapılmaktadır. Bunlardan mevzuat hükümlerine uygun görülenlerin üyeliğe kaydedilmesine yönetim kurulunca karar verilmekte, kararda, ilgilinin derecesi, ödeyeceği yıllık aidat ve alınacak kayıt ücreti belirtilmektedir. Yönetim kurulu karar tarihi, kayıt tarihi olarak uygulanmaktadır.

Yönetim kurulu bu konudaki yetkisini başkana, üyelerden birine veya birkaçına yahut genel sekretere devredebilmektedir.

Talep üzerine veya re'sen yapılan kayıtlar, yılın hangi ayında yapılırsa yapılsın kayıt ücreti tam olarak alınmakta ve tebellüğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekmektedir.

Oda ve borsaya kaydı yapılan gerçek veya tüzel kişiye kaydının yapıldığı derhal tebliğ olunmakta, tebligatta, kayıt tarihi, kaydın hangi derece üzerinden yapıldığı ve bu derecenin karşılığı olarak ödenecek kayıt ücreti ve yıllık aidat açıkça belirtilmektedir.

Faaliyetini sona erdiren üyelerin, ticaret sicilindeki kayıtlarının terkinini bildiren Ticaret Sicil Gazetesi'ni ibraz suretiyle mensup bulundukları odadan yazılı olarak kayıtlarının silinmesi isteğinde bulunmaları gerekmektedir.

2 yıl veya daha fazla süreyle odaya uğramayanların, Oda Meclisi kararıyla kayıtları dondurulmakta, borçlar ödendiği takdirde kayıtlar yeniden açılmaktadır.

Sanayici, esnaf veya eczacı olanların oda kayıtları da talepleri üzerine silinmekte, söz konusu odalara kayıtları yapılmaktadır.

Deniz tacirlerinin, deniz ticaret odasına kaydolmasını gerektiren faaliyetler dışında başka işlerle de uğraştığı takdirde, ayrıca ilgili odaya da kaydolmak zorunluluğu bulunmaktadır.

Odalara ve borsalara kaydı zorunlu olan gerçek ve tüzel kişilerle bunların şubeleri, kamu kurumu niteliğindeki başka meslek kuruluşlarına, birlik ve teşekküllere üye olmaya ve aidat ödemeye mecbur tutulamamaktadır.

Kayıt zorunluluğunu bir ay içinde yerine getirmeyenler, odalar ve borsalar tarafından re'sen kaydedilmekte ve durum kendilerine tebliğ edilmektedir.

Odalara ve borsalara kayıt zorunluluğu bulunanların, durumlarında meydana gelen ve Türk Ticaret Kanununa göre tescil ve ilânı gereken her türlü değişikliği, gerçekleşmesinden itibaren bir ay içinde, kayıtlı oldukları odalara ve borsalara bildirmek zorunluluğu bulunmaktadır.

Oda ve borsalarda, üyelikler her yıl Ocak ayında güncellenmektedir. Bu kapsamda, içinde bulunulan yıldan önceki iki yıldan itibaren adresleri ve durumları tespit edilemeyenler ile bu süre zarfında aidat ödemeyen üyelerin isimleri, oda ve borsa yönetim kurulu kararıyla, meslek grupları ve seçmen listelerinden silinmekte ve aidat tahakkukları durdurulmakta, üyelikleri askıya alınmaktadır.

Oda ve borsalar güncelleme işlemini her yılın Ocak ayı içinde vergi dairelerinden temin edecekleri, vergi mükelleflerine ve vergi mükellefiyetini sona erdirenlere ilişkin bilgiler kapsamında gerçekleştirmekte, üyelerinin vergi kayıtlarını izlemek ve güncel halde tutmak zorunda bulunmaktadır.

Vergi mükellefiyetinin sona erdiği tespit edilen üyeye durum bir yazıyla bildirilmekte, üye açıklama yapmaya ve bir hata varsa düzeltmeye davet edilmekte, üyenin yazının tebellüğünden itibaren 30 gün içinde başvurmaması veya elde edilen bilginin yanlışlığını bir belge ile tevsik etmemesi halinde oda ve borsa organlarındaki görevi de kendiliğinden sona ermektedir.

Oda ve borsa yönetim kurulu kararını takip eden yılbaşından itibaren iki yıl içinde, ilgilinin üyesi bulunduğu odaya müracaatla adres ve durumunu bildirmemesi halinde, oda veya borsa yönetim kurulunun teklifi ve meclis kararıyla ticaret sicil kaydının re'sen silinmesi için ticaret sicil memurluğuna ihbarda bulunulmakta ve ihbarı takip eden ayın ilk günü itibarıyla oda kaydı silinmiş sayılmaktadır. Bu süre içerisinde durumunu bildiren üyelerin aidat tahakkukları başlatılmakta, ancak bu durumda olanlar tüm aidat borçlarını ödemedikçe seçmen listelerine tekrar kaydedilememektedir. Ticaret sicilinden re'sen veya işin bırakılması halinde üyenin talebi üzerine kayıt silinmesine ilişkin ilânlar Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ücretsiz olarak yayımlanmaktadır.

Kimlerin sanayici sayılacakları veya sayılmayacakları ile Deniz Ticaret Odası kurulabilmesi için kimlerin başvurabileceği hususları, 5174 sayılı Kanunda detaylı olarak düzenlenmiştir.

Merkezî borsa çalışma alanı dışında bulunmakla beraber, borsa çalışma alanı içinde faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin, ticaret veya esnaf siciline tescil edilmiş ya da edilmemiş şube, irtibat bürosu, fabrika, temsilcilik, depo, alım satım yeri ve buna benzer ünitelerinin de borsaya kaydolmaları gerekmektedir.

Borsaya dâhil maddelerin üretici veya seri halde üretim yapmaksızın doğrudan tüketiciye satış yapan imalatçıları, borsalara kaydolmaksızın dahi kendi mallarını borsada satabilmektedir.

Teşkilatı ve Organları:

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, yurt düzeyine yayılan odalar, şubeler ve temsilcilikler ile merkez organlarından oluşan büyük bir meslek kuruluşudur. Tüm bu teşkilatın oluşumu ve seçim usulleri özetle aşağıda verilmektedir.

Tablo 1- TOBB-Oda, Borsa ve Üye Sayıları

	ODA/BORSA SAYISI	ÜYE SAYISI
TİCARET VE SANAYİ ODASI	181	475.063
TİCARET ODASI	57	689.479
SANAYİ ODASI	12	36.951
DENİZ TİCARET ODASI	2	7.631
ODA TOPLAMI	**252**	**1.209.124**
TİCARET BORSASI	113	47.560
GENEL TOPLAM	**365**	**1.256.684**

Kaynak: TOBB

Odalar

Odalar;

- Üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak,
- Mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- Mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere mesleki disiplin, ahlak ve dayanışmayı korumak,
- Kanunda yazılı hizmetler ile mevzuatla odalara verilen görevleri yerine getirmek

amacıyla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Odalar illerde, Birliğin olumlu görüşü üzerine Bakanlığın kararı ile kurulmakta, bir ilde oda kurulabilmesi için ticaret siciline kayıtlı en az bin tacir ve/veya sanayici veya deniz ticareti ile iştigal edenlerin Birliğe yazılı başvuruda bulunması zorunlu bulunmaktadır.

Müstakil sanayi odası kurulabilmesi için o ilde faaliyet gösteren sanayicilerin yarısından fazlasının yazılı talebi aranmaktadır. Mevcut ticaret ve sanayi odasından ayrılan sanayicilerin müstakil sanayi odası kurması halinde, o ildeki ticaret ve sanayi odası, ticaret odası adını almaktadır.

Coğrafi bölge odaları kurulabilmesi; bölge illerindeki toplam üye sayısının yarısından fazlasının, Birliğe yazılı müracaatı veya il oda meclislerinin ayrı ayrı üye tam sayısının üçte ikisinin kararıyla ve Birliğin olumlu görüşü üzerine Bakanlığın kararı ile gerçekleşebilmektedir.

Tablo 2- TOBB Ticaret Odaları ve Üye Sayıları

NO	TİCARET ODALARI	ÜYE SAYISI
1	ACIPAYAM TİCARET ODASI	414
2	ADANA TİCARET ODASI	24.156
3	ALIAGA TİCARET ODASI	1.164
4	ANKARA TİCARET ODASI	159.069
5	AYDIN TİCARET ODASİ	5.962
6	AYVALIK TİCARET ODASI	1.081
7	BABADAG TİCARET ODASI	95
8	BALIKESİR TİCARET ODASI	5.543
9	BANDIRMA TİCARET ODASI	1.612
10	BAYINDIR TİCARET ODASI	438
11	BERGAMA TİCARET ODASI	1.855
12	BEYPAZARİ TİCARET ODASI	670
13	BEYSEHIR TİCARET ODASI	838
14	BODRUM TİCARET ODASI	4.714
15	BULDAN TİCARET ODASİ	545
16	BUNYAN TİCARET ODASİ	386
17	BURHANİYE TİCARET ODASİ	946
18	CEYHAN TİCARET ODASI	1.216
19	CUMRA TİCARET ODASI	566
20	DENİZLİ TİCARET ODASI	12.654
21	DEVELİ TİCARET ODASI	1.498
22	DİDİM TİCARET ODASI	1.752
23	DOGANHISAR TİCARET ODASI	133
24	EDREMİT TİCARET ODASI	2.312
25	ERDEK TİCARET ODASİ	780
26	ESKISEHİR TİCARET ODASİ	1.020
27	GAZİANTEP TİCARET ODASI	13.200
28	GEBZE TİCARET ODASI	8.716
29	GONEN TİCARET ODASI	979
30	HAYMANA TİCARET ODASI	291
31	İLGIN TİCARET ODASI	383
32	ISLAHIYE TİCARET ODASI	501
33	ISTANBUL TİCARET ODASI	286.407
34	IZMİR TİCARET ODASI	74.244
35	IZMİT TİCARET ODASI	10.571
36	KADIRLI TİCARET ODASI	630
37	KAYSERİ TİCARET ODASI	16.608
38	KONYA TİCARET ODASI	19.831
39	KOZAN TİCARET ODASI	1.430
40	KÖRFEZ TiCARET ODASI	1.401
41	KUSADASI TİCARET ODASI	3.772
42	MARMARİS TİCARET ODASI	2.793
43	MENEMEN TİCARET ODASI	1.320
44	NAZİLLİ TİCARET ODASI	3.081
45	NİZİP TİCARET ODASI	913
46	ODEMİS TİCARET ODASI	1.466
47	POLATLI TİCARET ODASI.	1.931
48	SARAYKOY TİCARET ODASI	244
49	SELCUK TİCARET ODASI	690
50	SEYDİSEHIR TİCARET ODASI	537
51	SOKE TİCARET ODASI	1.613
52	SUSURLUK TİCARET ODASI	567
53	ŞEREFLIKOCHİSAR TİCARET ODASI	559
54	TAVAS TİCARET ODASI	513
55	TIRE TİCARET ODASI	827
56	TORBALI TİCARET ODASI	1.666
57	YAHYALI TICARET ODASI	376
	TOPLAM	689.479

Kaynak: TOBB

Tablo 3- TOBB Ticaret ve Sanayi Odaları ve Üye Sayıları

NO	TİCARET VE SANAYİ ODALARI	ÜYE SAYISI	NO	TİCARET VE SANAYİ ODALARI	ÜYE SAYISI
1	ADAPAZARI TİCARET VE SANAYİ ODASI	11.538	92	İZNİK TİCARET VE SANAYİ ODASI	836
2	ADIYAMAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.761	93	KAHRAMANMARAŞ TİC. VE SAN. ODASI	3.661
3	AFŞİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	771	94	KAMAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	317
4	AFYON TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.487	95	KARABÜK TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.392
5	AĞRI TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.710	96	KARACABEY TİCARET VE SANAYİ ODASI	982
6	AKÇAKOCA TİCARET VE SANAYİ ODASI	594	97	KARAHALLI TİCARET VE SANAYİ ODASI	155
7	AKHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.865	98	KARAMAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.707
8	AKSARAY TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.454	99	KARAPINAR TİCARET VE SANAYİ ODASI	485
9	AKSEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.211	100	KARS TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.413
10	AKYAZI TİCARET VE SANAYİ ODASI	747	101	KASTAMONU TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.566
11	ALACA TİCARET VE SANAYİ ODASI	425	102	KELKİT TİCARET VE SANAYİ ODASI	475
12	ALANYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	10.328	103	KEŞAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.364
13	ALAPLI TİCARET VE SANAYİ ODASI	418	104	KİLİS TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.018
14	ALASEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI	855	105	KIRIKHAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.069
15	AMASYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.161	106	KIRIKKALE TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.714
16	ANAMUR TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.126	107	KIRKLARELİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.705
17	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.693	108	KIRŞEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.248
18	ANTALYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	67.037	109	KIZILTEPE TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.063
19	ARDAHAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	767	110	KUMLUCA TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.734
20	ARDEŞEN TİCARET VE SANAYİ ODASI	329	111	KÜTAHYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.953
21	ARHAVİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	384	112	LÜLEBURGAZ TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.688
22	ARTVİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	697	113	MALATYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	8.726
23	BABAESKİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	898	114	MALKARA TİCARET VE SANAYİ ODASI	818
24	BAFRA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.460	115	MANAVGAT TİCARET VE SANAYİ ODASI	5.208
25	BARTIN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.469	116	MANİSA TİCARET VE SANAYİ ODASI	6.493
26	BATMAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.787	117	MARDİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2352
27	BAYBURT TİCARET VE SANAYİ ODASI	789	118	MERSİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	19.154
28	BİGA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.663	119	MERZİFON TİCARET VE SANAYİ ODASI	744
29	BİLECİK TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.060	120	MİLAS TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.189
30	BİNGOL TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.621	121	MUCUR TİCARET VE SANAYİ ODASI	205
31	BİRECIK TİCARET VE SANAYİ ODASI	445	122	MUĞLA TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.623
32	BİTLİS TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.618	123	MUŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.563
33	BOĞAZLIYAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.123	124	MUSTAFAKEMALPASATİC. VE SAN. ODASI	1.178
34	BOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.791	125	MUT TİCARET VE SANAYİ ODASI	504
35	BOLVADİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	601	126	NEVSEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.700
36	BOR TİCARET VE SANAYİ ODASI	876	127	NİĞDE TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.502
37	BORÇKA TİCARET VE SANAYİ ODASI	600	128	NİKSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI	547
38	BOYABAT TİCARET VE SANAYİ ODASI	742	129	NUSAYBİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.284
39	BOZCAYÜK TİCARET VE SANAYİ ODASI	754	130	OF TİCARET VE SANAYİ ODASI	352
40	BUCAK TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.038	131	OLTU TİCARET VE SANAYİ ODASI	319
41	BULANCAK TİCARET VE SANAYİ ODASI	652	132	ORDU TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.880
42	BURDUR TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.115	133	ORHANGAZI TİCARET VE SANAYİ ODASI	823
43	BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI	31.389	134	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI	6.574
44	ÇANAKKALE TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.315	135	PASIİNLER TİCARET VE SANAYİ ODASI	203
45	CANKIRI TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.508	136	PAZAR TİCARET VE SANAYİ ODASI	233
46	ÇARSAMBA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.029	137	REYHANLI TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.277
47	ÇAY TİCARET VE SANAYİ ODASI		138	RİZE TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.602
48	ÇAYELİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	538	139	SAFRANBOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	375
49	CİZRE TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.409	140	SALİHLİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.471
50	ÇORLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.839	141	SAMSUN TİCARET VE SANAYİ ODASI	7.003
51	ÇORUM TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.996	142	SANDIKLI TİCARET VE SANAYİ ODASI	767
52	ÇAYCUMA TİCARET VE SANAYİ ODASI	915	143	ŞANLIURFA TİCARET VE SANAYİ ODASI	5.317
53	ÇERKEZKÖY TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.034	144	ŞEFAATLI TİCARET VE SANAYİ ODASI	378
54	DEMİRCİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	523	145	SİİRT TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.913
55	DEVREK TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.097	146	SİLİFKE TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.900
56	DİNAR TİCARET VE SANAYİ ODASI	906	147	SİMAV TİCARET VE SANAYİ ODASI	820
57	DİYARBAKIR TİCARET VE SANAYİ ODASI	19.661	148	SİNOP TİCARET VE SANAYİ ODASI	854
58	DOĞUBAYAZIT TİCARET VE SANAYİ ODASI	686	149	SİVAS TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.767
59	DÖRTYOL TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.052	150	SİVEREK TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.292
60	DÜZCE TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.919	151	SOMA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.184
61	EDİRNE TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.647	152	SORGUN TİCARET VE SANAYİ ODASI	995
62	ELAZİG TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.230	153	SULUOVA TİCARET VE SANAYİ ODASI	461
63	ELBİSTAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.894	154	SUNGURLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	770
64	EMİRDAĞ TİCARET VE SANAYİ ODASI	668	155	ŞIRNAK TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.264
65	ERBAA TİCARET VE SANAYİ ODASI	590	156	TARSUS TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.523
66	ERCİS TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.161	157	TAŞKÖPRU TİCARET VE SANAYİ ODASI	386
67	ERDEMLİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.539	158	TATVAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.279
68	EREGLİ(KONYA) TİC. VE SAN. ODASI	1.656	159	TAVSANLİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.655
69	EREGLİ/KDZ. TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.739	160	TEKİRDAG TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.313
70	ERZİN TİCARET VE SANAYİ ODASI	350	161	TERME TİCARET VE SANAYİ ODASI	568
71	ERZİNCAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.115	162	TOKAT TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.290
72	ERZURUM TİCARET VE SANAYİ ODASI	5.033	163	TOSYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	600
73	FATSA TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.758	164	TRABZON TİCARET VE SANAYİ ODASI	6.920
74	FETHİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.455	165	TUNCELİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	655
75	GEDİZ TİCARET VE SANAYİ ODASI		166	TURGUTLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.324
76	GELİBOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.099	167	TURHAL TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.045
77	GEMLİK TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.018	168	ÜNYE TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.545
78	GEREDE TİCARET VE SANAYİ ODASI	877	169	ÜRGÜP TİCARET VE SANAYİ ODASI	742
79	GİRESUN TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.382	170	UŞAK TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.796
80	GÖRDES TİCARET VE SANAYİ ODASI	292	171	UZUNKOPRU TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.273
81	GÜMÜŞHACİKOY TİC. VE SAN. ODASI	271	172	VAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	10.037
82	GÜMÜŞHANE TİCARET VE SANAYİ ODASI	643	173	VEZİRKÖPRU TİCARET VE SANAYİ ODASI	384
83	HAKKARİ TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.375	174	YALOVA TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.255
84	HAVZA TİCARET VE SANAYİ ODASI	310	175	YALVAÇ TİCARET VE SANAYİ ODASI	864
85	HAYRABOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	431	176	YENİSEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI	632
86	HOPA TİCARET VE SANAYİ ODASI	622	177	YERKOY TİCARET VE SANAYİ ODASI	588
87	IGDIR TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.652	178	YOZGAT TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.289
88	İNEBOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI	465	179	YUKSEKOVA TİCARET VE SANAYİ ODASI	658
89	İNEGOL TİCARET VE SANAYİ ODASI	2.698	180	ZİLE TİCARET VE SANAYİ ODASI	928
90	İSKENDERUN TİCARET VE SANAYİ ODASI	3.312	181	ZONGULDAK TİCARET VE SANAYİ ODASI	1.778
91	ISPARTA TİCARET VE SANAYİ ODASI	4.049		TOPLAM	475.063

Kaynak: TOBB

Tablo 4- TOBB Deniz Ticaret Odaları ve Üye Sayıları

NO	DENİZ TİCARET ODALARI	ÜYE SAYISI
1	İST. MARMARA EGE.ADZ.KDZ.BOL.DZ.TIC.	7.262
2	MERSİN DENİZ TİCARET ODASI	369
	TOPLAM	7.631

Kaynak: TOBB

Tablo 5- TOBB- Sanayi Odaları ve Üye Sayıları

NO	SANAYİ ODALARI	ÜYE SAYISI
1	ADANA SANAYİ ODASI	1.883
2	ANKARA SANAYİ ODASI	4.024
3	AYDIN SANAYİ ODASI	619
4	BALİKESIR SANAYI ODASI	989
5	DENİZLİ SANAYİ ODASI	1.220
6	EGE BOLGESI SANAYI ODASI	5.675
7	ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI	559
8	GAZİANTEP SANAYİ ODASI	2.909
9	İSTANBUL SANAYİ ODASI	13.848
10	KAYSERİ SANAYİ ODASI	1.095
11	KOCAELİ SANAYİ ODASI	2.501
12	KONYA SANAYİ ODASI	1.629
	TOPLAM	36.951

Kaynak: TOBB

5590 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde ilçelerde de sanayi ve ticaret odaları kurulmuştur. Nitekim halen 181 sanayi ve ticaret odasının 69'u il, 112 tanesi ilçelerde, 57 ticaret odasının da 12'si il, 45'i ilçelerde bulunmaktadır. 5174 sayılı Kanunla ilçelerde oda kurulması öngörülmemiş, ancak geçici bir hükümle mevcutların varlıklarını sürdürmeleri uygun görülmüştür.

Buna göre tüm illerde sanayi ve ticaret veya ticaret odası kurulmuş bulunduğundan bu yönden kuruluş tamamlanmıştır. Bölge odaları hariç, odaların kuruluş ve çalışma alanları il sınırları olarak belirlenmiş ve aynı il içinde aynı unvanda başka bir oda kurulması yasaklanmıştır.

İlçelerin 157 adedinde oda kuruluşu bulunmakta olup, bunların dışındaki ilçelerde ancak şubeler kurulabilecektir.

Odalar, taşınır ve taşınmaz mal almaya, satmaya, inşa, ifraz, tevhit ve rehin etmeye, ödünç para almaya, kamulaştırma yapmaya, sosyal faaliyetleri desteklemeye, özendirmeye, bağış ve yardımlarda bulunmaya, okul ve derslik yapmaya, burs vermeye, bu Kanun hükümleri çerçevesinde şirket ve vakıf kurmaya veya kurulu şirketlere ortak olmaya ve benzeri hukukî işlemler yapmaya yetkili kılınmıştır.

Odanın hukuki temsilcisinin yönetim kurulu başkanı olduğu, yönetim kurulu başkanı ile en az bir yönetim kurulu üyesinin veya genel sekreterin ortak imzalarının bulunması halinde odayı bağlayacağı hükme bağlanmıştır.

Odaların görevleri şunlardır:

- Meslek ahlakını, disiplini ve dayanışmayı korumak ve geliştirmek, ticaret ve sanayinin kamu yararına uygun olarak gelişmesine çalışmak,
- Ticaret ve sanayiyi ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, ilgili kanunlar çerçevesinde resmî makamlarca istenecek bilgileri vermek ve özellikle üyelerinin mesleklerini icrada ihtiyaç duyabilecekleri her çeşit bilgiyi, başvuruları durumunda kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak, elektronik ticaret ve internet ağları konusunda üyelerine yol gösterecek girişimlerde bulunmak, bu konularda gerekli alt yapıyı kurmak ve işletmek,
- Ticaret ve sanayiye ait her türlü incelemeleri yapmak, bölgeleri içindeki iktisadî, ticari ve sınai faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri tutmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip etmek, kaydetmek ve bunları uygun vasıtalarla yaymak,
- Aşağıdaki belgeleri düzenlemek ve onaylamak,

-Fatura suretlerinin onayı.

-Rayiç fiyatların onayı.

-Ticari ve sınai eşya numunelerinin vasıflarının onayı.

-Bilirkişi ve eksper raporları ile kapasite raporları.

-Kefaletname ve taahhütnamelerde yazılı imza sahiplerinin odalardaki sicil durumunu gösteren onay ve şerhler.

-Sınai ve ticari mahiyette belgeler.

-Ticari kefalet onayları.

-Tahsis ve sarfiyat belgeleri.

-Kalite, yeterlik ve numune belgeleri.

-Yerli malı belgeleri.

-Kayıtlı üyelerin tatbik imzalarının onayı.

-Oda mensuplarına ait kayıt ve sicil suretleri ve üye kimlikleri.

-Ticari itibar şahadetnamesi mahiyetinde olmamak üzere, üyelerinin gizli olmayan sicilleri hakkında yazılı veya sözlü sorulara cevaplar.

-2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 22 nci maddesi gereğince verilen iş makineleri tescil belgesi.

-TIR karneleri, ATA, A.TR ve EUR.1 dolaşım belgeleri, menşe şahadetnameleri ve EAN

-UCC çizgi kod işlemleri, mal ve hizmetlerin uluslararası ticaretindeki beyanname, vesika ve benzeri belgeler.

-Mücbir sebep belgeleri.

-Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi suretleri.

-Türk veya yabancı bayraklı gemilere verilecek genel ve uluslararası sektörel hizmetler.

-Ticaret sicili hizmetleri.

-Ticari ve sınai mahiyette diğer her türlü belge ve bilgiler ile hizmetler.

- Meslek faaliyetlerine ait konularda resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamının veya bir kesiminin mesleki menfaati olduğu takdirde meclis kararı ile bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak,
- Çalışma alanları içindeki ticari ve sınai örf, adet ve teamülleri tespit etmek, Bakanlığın onayına sunmak ve ilân etmek,
- Üyeleri tarafından uyulması zorunlu mesleki karar almak,
- Yurt içi ve yurt dışı fuar ve sergilere katılmak,
- Gerektiğinde 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 125 inci maddesinde sayılan mal ve hizmetlerin azamî fiyat tarifelerini, kendi üyeleri için, Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe uygun olarak tespit etmek ve onaylamak,
- Deniz ticaretinin kamu yararına, millî ulaştırma ve deniz ticareti politikasına uygun şekilde gelişmesine çalışmak,
- Millî ve milletlerarası deniz ticaretine ait incelemeler yapmak ve bu konudaki bilgileri sağlamak, Türkiye limanları arası ve yurt dışı navlun, acente komisyonu ve ücretleri ile liman masrafları gibi bilgileri toplamak ve bunları mümkün olan vasıtalarla en seri şekilde yaymak, dünya deniz ticaretindeki en son gelişmeleri izlemek, istatistikler tutmak ve bunları ilgililere duyurmak,
- Deniz ticaretine ait ticari örf, teamül ve uygulamaları tespit ve ilân etmek, navlun anlaşmaları, konşimento ve benzeri evraka ait tip formları hazırlamak,
- Yabancı gemi sahipleri ve donatanları ile denizcilikle ilgili müesseselere Türkiye limanlarının imkânları, çalışma şekilleri, tarifeleri ve liman masrafları hakkında bilgi vermek ve onlardan benzeri bilgileri sağlamak,
- Deniz ticareti ile ilgili milletlerarası kuruluşlara üye olmak ve delege bulundurmak,
- İlgililerin talebi üzerine deniz ticareti ile ilgili ihtilaflarda hakemlik yapmak,
- Deniz acenteliği hizmet ücret tarifelerini hazırlamak ve Bakanlığın onayına sunmak,
- Sair mevzuatın verdiği görevlerle, ilgili kanunlar çerçevesinde Birlik ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak,
- Birliğin belirlediği standartlara göre üye kayıtlarını tutmak ve üyelik aidatlarına ilişkin belgeleri saklamak ve bunları Birliğe talep halinde bildirmek,
- Mevzuatla bakanlıklara veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen işlerin, bu Kanunda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde odalara tevdii halinde bu işleri yürütmek,

- Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri yapmak,
- Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak,
- Üyeleri hakkındaki tüketici şikâyetlerini incelemek ve kuruluş amaçları doğrultusunda diğer faaliyetlerde bulunmak,
- Sanayi ve ticaret odalarınca, odalar ayrı olan illerde ise sanayi odalarınca sanayiciler için kapasite raporları düzenlemek.

Odalara, bunlardan başka diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde verilen görevler de şunlardır;

- Ticaret mallarının niteliklerinin belirlenmesine yönelik laboratuvarlar kurmak veya bunlara iştirak etmek, uluslararası kalibrasyon, test ölçme laboratuvarı kurmak veya iştirak etmek, belgelendirme hizmetleri sunmak,
- Milli Eğitim Bakanlığının izin ve denetiminde ticaret, denizcilik ve sanayi ile ilgili kurslar açmak, açılan kurslara yardımda bulunmak, yurt içinde ve dışında ihtiyaç duyulan alanlar için öğrenci okutmak ve stajyer bulundurmak; mesleki ve teknik eğitim ve öğretimi geliştirme ve yönlendirme çalışmaları yapmak, kendi üyelerinin işyerleriyle sınırlı olmak üzere, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınmamış meslek dallarında bu uygulamaya ilişkin belgeleri düzenlemek,
- İlgililerin talebi halinde, ticari ve sınai ihtilaflarda hakem olmak, tahkim kurulları oluşturmak,
- Açılmış veya açılacak olan sergiler, panayırlar, umumi mağazalar, depolar, müzeler ve kütüphanelere katılmak,
- Yetkili Bakanlıkça uygun görülen alanlarda sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoparklar, teknoloji merkezleri kurmak ve yönetmek; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde serbest bölge kurucu ve işleticisi veya işleticisi olmak, antrepo işletmek ve fuar alanları, kongre merkezleri ile ticaret merkezleri kurmak, işletmek veya kurulmuş olanlara iştirak etmek.

Odaların organları şunlardır:

- Meslek Komiteleri
- Oda Meclisi
- Oda Yönetim Kurulu
- Oda Disiplin Kurulu

Şekil 1- TOBB Oda Organları Şeması

Kaynak: TOBB

Meslek Komiteleri:

Odalarda meslek gruplarınca, üye sayılarına göre belirlenen 5, 7, 9 veya 11 kişiden oluşan meslek komiteleri dört yıl için seçilmektedir. Üye sayısı on bine kadar olan odalarda 5-7, on binden fazla olan odalarda 5, 7, 9 ve 11 kişiden oluşmaktadır. Asıl üye sayısı kadar yedek üye de seçilmektedir. Komite üyeleri kendi arasından yine dört yıl için bir başkan ve başkan yardımcısı seçmektedir. Meslek komiteleri, meslekleriyle ilgili inceleme, araştırma, tedbir önerme, talep edilen bilgileri cevaplama gibi konularda görev yapmaktadır.

Mesleklerin gruplandırılmasında uyulacak esaslar ile meslek komitelerinin üye sayılarının tespiti ve diğer hususlar Birlikçe 19.01.2005 tarih ve 25705 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Odalarda Mesleklerin Gruplandırılması Hakkında Yönetmelik ve Ticaret Borsalarında Mesleklerin Gruplandırılması Hakkında Yönetmelik" ile düzenlenmiş, "Mesleklerin Gruplandırılması Rehberi" yayımlanmıştır.

Rehber, Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (NACE) sistemi esas alınarak hazırlanmıştır. NACE, üretimle ilgili ekonomik faaliyetlere ilişkin Avrupa Birliği ülkelerinin standart sınıflamasıdır. NACE, ekonomik faaliyetler evrenini her bir NACE kodu, onu oluşturan her bir istatistiksel birimle ilişkilendirilecek şekilde kısımlara ayırmaktadır.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler NACE ve NACE'den türetilmiş olan kendi ulusal sınıflamalarını kullanmak zorunda bulunmaktadır. NACE, ISIC'tan türetilmiş olup ISIC'tan daha ayrıntılıdır. ISIC ve NACE en üst seviyelerde tamamen aynı yapıya sahipken, alt seviyelerde NACE daha ayrıntılıdır. ISIC, Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan "Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması"'dır.

Bu nedenle ISIC ile ilişkisinden dolayı NACE çerçevesinde üretilen ekonomik faaliyetlere ilişkin istatistikî veriler, dünya düzeyinde karşılaştırma imkânına sahip bulunmaktadır. Birlik söz konusu rehberle, oda ve borsalardaki meslek komiteleri sınıflandırmasının AB standartlarında yapılmasını amaçlamaktadır.

Diğer yandan, odaların ve meslek mensuplarının üye sayısına göre meslek komitesi üye sayısı belirlenmekte ve belirli bir sayının altında mensuba sahip meslekler için komite kurulmamaktadır. Örneğin 1.000'den az üyesi olan odalarda asgari meslek mensubu sayısı 15, 150.000 ve daha fazla üyesi olan odalarda asgari mensup sayısı 500'den az olan mesleklerde komite oluşturulmamaktadır.

Tablo 6- TOBB- Meslek Komitelerine ve Meclise Seçilecek Üye Sayıları

ODA ÜYE SAYISI	MESLEK KOMİTESİ ÜYE SAYISI	MESLEK KOMİTESİNE SEÇİLECEK ÜYE SAYISI	MECLİSE SEÇİLECEK ÜYE SAYISI
1.000 VE DAHA AZ	15-100	5	2
	+ 101	7	3
1.001-5.000	30-100	5	2
	+101	7	3
5.001-10.000	60-150	5	2
	+ 151	7	3
10.001-25.000	80-400	5	2
	401-1.000	7	3
	1.001-2.500	9	4
	+ 2.501	11	5
25.001-50.000	200-750	5	2
	751-2.000	7	3
	2.001-4.000	9	4
	+ 4.001	11	5
50.001-150.000	250-1.000	5	2
	1.001-2.500	7	3
	2.501-5.000	9	4
	+5001	11	5
+150.000 VE DAHA FAZLA	500-2.000	5	2
	2.001-5.000	7	3
	5.001-10.000	9	4
	+ 10.001	11	5

Bu itibarla her bir odadaki meslek komiteleri sayısı da, meslek komitesi üye sayısı da değişik olmaktadır. Örneğin 286.407 üyesi bulunan İstanbul Ticaret Odasında 98 meslek komitesi ve bu komitelerde 547 üye seçilmekte, 159.069 üyesi olan Ankara Ticaret odasında 69 meslek komitesi ve 385 üye seçilmektedir. Aynı şekilde Ege Bölgesi Sanayi Odasında 45 meslek komitesi, Ankara ve Kayseri Sanayi Odalarında 26 meslek komitesi bulunurken, aynı sayıda meslek komitesi bulunan Kayseri Sanayi Odasında 130 meslek komitesi üyesi, Ankara Sanayi Odasında 162 meslek komitesi üyesi seçilmektedir.

Tablo 7- TOBB- Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Grupları

MESLEK GRUPLARI	ÜYE SAYISI	MESLEK GRUPLARI	ÜYE SAYISI
1- TOPRAK ÜRÜNLERİ TİCARETİ		**17-KOOPERATİFLER**	
1. Çiçekçilik ve Seracılık	21	1. Konut Yapı Kooperatifleri	180
2. Diğerleri	20	2. İşyeri Yapı Kooperatifleri	6
3. Fındık, Fıstık, Koza Ticareti	41	3. Küçük Sanayi Sitesi Kooperatifleri	7
4. Patates, Soğan, Kabak ve Kabak Çekirdeği	9	4. Kalkınma Kooperatifleri	73
5. Sebze ve Meyve Komisyonculari-Soğuk	55	5. Diğerleri	35
6. Süpürge Tic.	14	**TOPLAM**	**301**
7.Zahire, Un,Kepek ve Yem Tic.	111	***18-İNŞAAT TAAHHÜT İŞLERİ-MİMAR VE MÜHENDİS***	
TOPLAM	**271**	1. İnşaat Müteahhitleri ve Taşeronlar	488
2- TAŞ-KUM-ÇAKIL-KİREÇ VE MADEN		2. Mimar ve Mühendisler	98
1. Diğerleri	18	3. Her Türlü Taahhüt İşleri	26
2. Maden Ocakları ve Mermerciler	48	4. Diğer	16
3. Taş, Kum, Çakıl ve Kireç Ocakları	53	**TOPLAM**	**628**
TOPLAM	**119**	**19-NAKLİYECİ-TURİZM VE SEYAHAT BÜROLARI**	
3- BAKKALİYE , AKTARİYE VE TEKEL BAYİİLERİ		1. Nakliyeciler	213
1. Bakkaliye Ticareti	379	2. Turizm ve Seyahat Büroları	79
2. Aktariye Ticareti	2	3. Motorlu Taşıyıcılar	30
3. Tekel Bayiileri ve Büfeler	13	4.Acenteler	2
4. Meşrubatçılar ve Su İstasyonları	10	5.Diğerleri	2
5. Diğerleri	12	**TOPLAM**	**326**
TOPLAM	**416**	**20-AKARYAKIT BAYİLERİ VE MADENİ YAĞ SATICILARI**	
4- CANLI HAYVAN-ET-BALIK VE KÜMES HAYVANLARI		1. Akaryakıt Bayileri	254
1. Canlı Hayvan Ticareti ve Besicilik	61	2. Madeni Yağ Ticareti	11
2. Et-Balık ve Kümes Hayvanları Ticareti	56	3. Yıkama ve Yağlama İstasyonları	4
3. Debbağlar – Tabakçılar	1	4. Diğerleri	13
4. Ham Deri ve İç Yağ İmali ve Ticareti	10	**TOPLAM**	**282**
5. Diğerleri	3	**21-MOTORLU TAŞIT ARAÇLARI VE OTO YEDEK PARÇA**	
TOPLAM	**131**	1. Oto Ticareti	94
5- LOKANTA-PASTAHANE-OTEL VE EĞLENCE YERLERİ		2. Ziraat Aletleri Ticareti	17
1. Lokanta, Pastane ve Kıraathane	91	3. Oto Aksesuar Ticareti	6
2. Otel, Motel ve Eğlence Yerleri	58	4. Yedek Parçacılar	179
3. Fotograf ve Reklamcılar	29	5. Diğerleri	8
4. Diğerleri	41	**TOPLAM**	**304**
TOPLAM	**219**	**22-OTOMOTİV VE MADENİ EŞYA SANAYİCİLERİ**	
6-KONFEKSİYON-TEKSTİL VE TUHAFİYE TİCARETİ		1. Otomotiv Sanayicileri	52
1. Konfeksiyon ve Tekstil Ticareti	205	2. Madeni Eşya Sanayicileri	33
2. Manifatura ve Kumaş Ticareti	19	3. Diğer	1
3. Tuhafiye Ticareti	17	**TOPLAM**	**86**
4. Spor Malzemesi Ticareti	3	**23-MADENİ EŞYA İMAL VE TAMİRCİLERİ**	
5. Kavafiye-Saraciye İmal ve Ticareti	44	1. Madeni Eşya İmal ve Tamircileri	225
6. Diğerleri	7	2. Tamir Servisleri	21
TOPLAM	**295**	3. Diğerleri	39
7-ISITMA VE SOĞUTMA		4.Ziraat Aletleri İmal	45
1. Diğerleri	2	**TOPLAM**	**330**
2. Isıtma ve Soğutma Sistemleri İmali	86	**24-TEKSTİL ÜRÜNLERİ İMALAT VE SANAYİCİLERİ**	
3. Sıhhi Tesisatçılar	30	1. Diğerleri	13
TOPLAM	118	2. Konfeksiyon ve Tekstil İmali	66
8-HALI-KİLİM VE MOBİLYA TİCARETİ		3.Nakış ve Brode İmali	30
1. Halı ve Kilim Ticareti	26	**TOPLAM**	**109**
2. Mobilya Ticareti	52	**25-KERESTE İMAL VE TİCARETİ**	
3. Diğerleri	4	1. Kereste İmal ve Ticareti	148
TOPLAM	**82**	2. Bıçkı Atölyeleri	1
9-DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI TİCARETİ		3. Diğerleri	9
1. Tv.-Radyo-Buzdolabı-Çamaşır ve Bulaşık Mak.	115	4.Orman Ürünleri Sanayicileri	44
2. Elektriksiz Mutfak Eşyaları ve Zücaciye	15	**TOPLAM**	**202**
3. Diğerleri	28	**26-MOBİLYA DOĞRAMA**	
TOPLAM	**158**	1. Mobilya ve Sandalye İmalatçıları	76
10-ELEKTRİK MALZEMELERİ İMAL VE TİCARETİ		2. Marangoz ve Doğramacılar	7
1. Elektrik Malzemeleri İmal ve Ticareti	118	3. Diğerleri	14
2. Elektrik Tesisatçıları	23	**TOPLAM**	**97**
3. Diğerleri	39	**27-GIDA MADDELERİ SANAYİCİLERİ**	
TOPLAM	**180**	1. Un ve Unlu Mamül Sanayicileri	17
11-SARRAF VE KUYUMCULAR		2. Sütlü Mamül Sanayicileri	17
1. Sarraf ve Kuyumcular	105	3. Şekerli Mamül Sanayicileri	7
2. Diğerleri	7	4. Et ve Et Mamülleri Sanayicileri	5
TOPLAM	**112**	5. Sirke-Tuz ve Meşrubat Sanayicileri	4
12-KIRTASİYECİLER-KİTAPÇILAR VE MATBAACILAR		6. Diğerleri	19
1. Kırtasiyeciler	40	**TOPLAM**	**69**
2. Kitapçılar	11	**28-GIDA MADDELERİ İMALATÇILARI**	
3. Matbaacılar	31	1. Unlu Mamüller İmalatçıları	83
4. Kağıt Ticareti	13	2. Sütlü Mamüller İmalatçıları	22
5. Diğerleri	11	3. Şekerli Mamüller İmalatçıları	27
TOPLAM	**106**	4. Et ve Et Mamülleri İmalatçıları	6
13-İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARETİ		5. Sirke-Tuz ve Meşrubat İmalatçıları	17
1. Demir, Çimento, Tuğla, Kiremit vb. Ticareti	173	6. Un Değirmenleri ve Diğerleri	19
2. Camcılar	4	**TOPLAM**	**174**
3. Diğerleri	25	**29-DİĞER SANAYİCİLER VE İMALATÇILAR**	
TOPLAM	**202**	1. İnşaat malzemesi İmalatçıları	36
14-NALBURİYE-HIRDAVAT-TEKNİK MALZEME TİCARETİ		2. Temizlik ve Kimyevi Maddeler İmalatçılar	18
1. Nalburiye ve Boya Ticareti	81	3. Kırtasiye, Kese Kağıdı ve Mumlu Kağıt İmalatçıları	6
2. Teknik Malzeme ve Hırdavatçılar	34	4. Plastik Kaplama-Naylon Torba ve Plastik	39
3. Diğerleri	7	5. Diğerleri	23
TOPLAM	**122**	**TOPLAM**	**122**
15-ECZANELER-HASTANELER-İTRİYAT VE PARFÜMERİ		***30-OTO-EMLAK KOMİSYONCULARI- HURDA- ODUN – KÖMÜR***	
1. Eczane, Ecza Depoları ve Optikçiler	51	1. Oto Komisyonculari ve Araç Kiralama	21
2. Itriyat ve Parfümeri Ticareti ve Kolonya İmalatı	12	2. Emlak Komisyoncuları	25
3. Zirai İlaç ve Kimyevi Madde Satıcıları	19	3. Hurda Ticareti	31
4. Özel Hastaneler ve Sağlık Kurumları	59	4. Temizlik Hizmetleri	22
5. Diğerler	18	5. Odun ve Kömür Ticareti	27
TOPLAM	**159**	6. Diğerleri	45
16-BANKALAR-FİNANS KURULUŞLARI VE SİGORTACILAR		**TOPLAM**	**171**
1. Bankalar ve Finans Kuruluşları	51	***31-ÖZEL DERSANELER VE BİLGİSAYAR HİZMETLERİ***	
2. Döviz Büroları	9	1. Özel Dersaneler	62
3. Sigortacılar	137	2.Bilgisayar Hizmetleri	66
4. Diğerleri	13	3.Sürücü Kursları	12
TOPLAM	**210**	4.Diğerleri	13
		TOPLAM	**153**
		GENEL TOPLAM	**6254**

Oda meslek komitelerinin görevleri şunlardır:

- Meslekleri ile ilgili incelemeler yapmak, yararlı ve gerekli gördükleri tedbirleri görüşülmek üzere yönetim kuruluna teklif etmek,
- Meslek komitesiyle ilgili olarak meclis gündeminde yer alan konularda başkan, başkan yardımcısı veya uygun görülen üyelerin, oy kullanmamak üzere meclis toplantısına katılmasına karar vermek,
- Mesleklerine ait işler hakkında, meclis veya yönetim kurulu tarafından bilgi istenmesi halinde, bu konuda araştırma yapmak ve istemi cevaplandırmak,
- İlgili mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Oda Meclisleri:

Meslek gruplarınca 4 yıl için seçilen üyelerden oluşur. Meslek gruplarınca seçilen Meslek Komitesi Üyelerinden bazıları aynı zamanda meclis üyeliğine de seçilmiş olmaktadır. Örneğin yedi meslek komitesi seçilen grupta, bu 7 üyeden işaretlenen üçünün aynı zamanda meclis üyesi olarak seçimi de yapılmış olmaktadır. Meslek komiteleri beş kişiden oluşan gruplarda ikişer, yedi kişiden oluşan gruplarda üçer, dokuz kişiden oluşan gruplarda dörder, onbir kişiden oluşan gruplarda beşer meclis üyesi işaretlenmekte ve seçilmektedir. Aynı sayıda yedek üye de seçilmektedir.

Oda meclisleri de toplam üye sayısı ve meslek komiteleri sayısına göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Kayseri Ticaret Odasında 81 meclis üyesi, Ankara Ticaret Odasında 162 meclis üyesi, İstanbul Ticaret Odasında 230 meclis üyesi, Kayseri Sanayi Odasında 52 meclis üyesi, Ankara Sanayi Odasında 68 meclis üyesi seçilmektedir.

Oda meclisleri, Oda Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerini, disiplin kurulu üyelerini ve Birlik Genel Kuruluna katılacak delegeleri seçmektedir. Meclis başkanı ve yardımcıları yönetim kurulu ve disiplin kurulu başkan ve üyeliğine seçilememektedir.

Üst üste iki dönem meclis başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Oda meclisinin görevleri şunlardır:

- Oda yönetim kurulu ve disiplin kurulu üyelerini seçmek.
- Kendi üyeleri arasından Birlik genel kurulu delegelerini seçmek.
- Yönetim kurulu tarafından yapılacak teklifleri inceleyip karara bağlamak.
- Uyulması zorunlu mesleki kararlar almak.
- Çalışma alanları içindeki ticari ve sınai örf, adet ve teamülleri tespit ve ilân etmek.
- Aylık mizanı ve aktarma taleplerini incelemek ve onaylamak.

- Üyeleri arasında veya üyelerin yapmış oldukları sözleşmede yer alması halinde bu sözleşmelerle ilgili olarak çıkan ihtilafları çözmek üzere tahkim müesseseleri kurmak, mahkemeler tarafından istenecek hakem ve bilirkişi listelerini onaylamak.
- Odaya kayıtlı üyeler hakkında disiplin kurulu tarafından teklif edilecek cezaları karara bağlamak.
- Yıllık bütçe ve kesin hesapları onaylamak ve yönetim kurulunu ibra etmek, sorumluluğu görülenler hakkında takibat işlemlerini başlatmak.
- Taşınmaz mal almaya, satmaya, inşa, ifraz, tevhit ve rehin etmeye, ödünç para almaya, kamulaştırma yapmaya, okul ve derslik yapmaya, bu Kanun hükümleri çerçevesinde şirket ve vakıf kurmaya veya kurulu şirketlere ortak olmaya karar vermek.
- Oda iç yönergesini kabul etmek ve Birliğin onayına sunmak.
- Yönetim kurulunca odaya kayıt zorunluluğuna veya üyelerin derecelerine ilişkin olarak verilecek kararlara karşı yapılan itirazları incelemek ve kesin karara bağlamak.
- Mesleklere ve sorunlara göre ihtisas komisyonları ve danışma kurulları kurmak.
- Yurt içi ve yurt dışı sınai, ticari ve ekonomik kuruluşlara üye olmak ve kongrelerine delege göndermek.
- Tahsili imkânsızlaşan alacakların takibinden vazgeçme veya ölen, ticareti terk eden ve odaya olan aidat borçlarını, yangın, sel, deprem ve benzeri tabiî afetler gibi, iradesi dışında meydana gelen mücbir sebeplerden dolayı ödeme güçlüğü içinde olan üyelerin aidat borçlarının ve gecikme zamlarının affı ve/veya yeniden yapılandırılmaları ile oda veya üyeler adına açılacak davalar konusunda yönetim kurulundan gelen teklifleri inceleyip karara bağlamak ve gerekli gördüğünde bu yetkisini yönetim kuruluna devretmek.
- Oda çalışmalarına veya Türk ekonomik hayatına önemli hizmetler vermiş kimselere meclisin üye tam sayısının üçte ikisinin kararıyla şeref üyeliği vermek.
- İlgili mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Oda Yönetim Kurulu:

Yönetim kurulu, oda meclislerince kendi üyeleri arasından dört yıl için seçilmektedir. Oda meclisindeki üye sayısına göre yönetim kurulu 5, 7, 9 veya 11 kişiden oluşmaktadır (Meclis üye sayısı yirmiden az olan odalarda beş; yirmi ile yirmi dokuz arasında olanlarda yedi; otuz ile otuz dokuz arasında olanlarda dokuz; kırk ve daha fazla olanlarda onbir).

Yönetim Kurulu başkan ve üyeleri ile yedek üyeler tek liste halinde seçilmekte, Yönetim Kurulu üyeleri kendi arasından dört yıllık bir süre için bir veya iki başkan yardımcısı ve bir sayman üye seçmektedir.

Üst üste iki dönem yönetim kurulu başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir. Bir odanın yönetim kurulu başkanı ve üyeleri, aynı zamanda başka bir oda veya borsanın meclisinde de görev alamamaktadır.

Toplantı gündemi başkan veya yokluğunda yetkilendirdiği başkan yardımcısı tarafından belirlenmekte, yönetim kurulu üyelerinin en az üçte birinin başvurusu ile toplantının başlamasına kadar, gündeme yeni madde eklenebilmektedir.

Oda yönetim kurulu, gerekli hallerde, yetkilerinden bir kısmını başkana, üyelerinden birine veya birkaçına yahut genel sekretere devredebilmektedir.

Oda yönetim kurulunun görevleri şunlardır:

- Mevzuat ve meclis kararları çerçevesinde oda işlerini yürütmek.
- Bütçeyi, kesin hesabı ve aktarma tekliflerini ve bunlara ilişkin raporları oda meclisine sunmak.
- Aylık hesap raporunu oda meclisinin incelemesi ve onayına sunmak.
- Oda personelinin işe alınmalarına ve görevlerine son verilmesine, yükselme ve nakillerine karar vermek.
- Disiplin kurulunun soruşturma yapmasına karar vermek, verilen disiplin ve para cezalarının uygulanmasını sağlamak.
- Hakem, bilirkişi ve eksper listelerini hazırlamak ve onaylanmak üzere meclise sunmak.
- Kuruluş Kanununda ve ilgili mevzuatta öngörülen belgeleri tasdik etmek.
- Odanın bir yıl içindeki faaliyeti ve bölgesinin iktisadî ve sınai durumu hakkında yıllık rapor hazırlayıp meclise sunmak.
- Hazırlayacağı oda iç yönergesini meclise sunmak.
- Ticaret ve sanayiye ait her türlü incelemeyi yapmak, çalışma alanı içindeki ticari ve sınai faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri tutmak ve meclisçe belirlenen maddelerin piyasa fiyatlarını takip etmek, kaydetmek ve bunları uygun vasıtalarla ilân etmek.
- Oda personelinin disiplin işlerini ilgili mevzuatta öngörülen esas ve usuller çerçevesinde karara bağlamak.
- Yüksek düzeyde vergi ödeyen, ihracat yapan, teknoloji geliştiren üyelerini ödüllendirmek.
- Bütçede karşılığı bulunması kaydıyla sosyal faaliyetleri desteklemek ve özendirmek, bağış ve yardımlarda bulunmak, burs vermek, meclis onayı ile okul ve derslik yapmak.
- Hakem veya hakem heyeti seçmek.
- Bu Kanunla ve sair mevzuatla odalara verilen ve özel olarak başka bir organa bırakılmayan diğer görevleri yerine getirmek.

Oda Şubeleri:

İlçelerde; faaliyet gösteren tacir ve/veya sanayici sayısı bini aştığı takdirde ticaret ve sanayi odası şubesi veya ticaret odası şubesi, sanayici sayısı 250'yi aştığı takdirde sanayi odası

şubesi, deniz taciri sayısı 100'ü aştığı takdirde deniz ticaret odası şubesi, ilgili oda yönetim kurulunun teklifi ve meclislerinin kararıyla kurulmaktadır.

Şubelerde, tüm üyelerin katıldığı yargı gözetiminde yapılacak seçimle en az 10 kişilik şube meclisi seçilmekte, meclis üyeleri kendi aralarından bir meclis başkanı, bir meclis başkan yardımcısı ve beş kişiden oluşacak yönetim kurulu üyelerini seçmekte, yönetim kurulu da kendi arasından bir şube başkanı, bir başkan yardımcısı ve bir sayman seçmektedir.

Bölge odaları kapsadıkları illerde şube kurabilmekte, bölge odasının kurulması ile kurucu il odaları şube haline dönüşmektedir. İlçe odaları, meclislerinin üye tam sayısının üçte ikisinin kararıyla il odasının şubesine dönüşebilmektedir.

Odalar, yönetim kurulunun teklifi ve meclislerinin onayıyla bazı yetkilerini şube meclisine devredebilmektedir.

Şubelerin kuruluş ve işleyişi, bütçeleri, odaların görevlerinden hangilerinin şubeler tarafından yerine getirileceği ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar Birlikçe hazırlanacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Oda Temsilcilikleri:

Oda şubesi bulunmayan ilçelerde, beldelerde, endüstri bölgelerinde ve organize sanayi bölgelerinde oda yönetim kurulunun teklifi ve meclis kararıyla çalışma alanı içinde olmak kaydıyla oda temsilciliği kurulabilmektedir.

Oda temsilciliği, faaliyet gösteren ve oda yönetim kurulu kararı ile belirlenen bir üye veya oda personeli tarafından yerine getirilmekte, oda temsilcisine yardımcı olmak üzere ihtiyaç duyulacak personel, yetkileri belirlenerek oda yönetim kurulu tarafından atanmaktadır.

Oda temsilcilerine verilecek görev ve yetkiler, Birlikçe hazırlanacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Ticaret Borsaları

Ticaret borsaları, borsaya dâhil maddelerin alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır. Kambiyo ve kıymetli madenlerle ilgili borsalar bu kapsamda bulunmamaktadır.

Borsalar; taşınır ve taşınmaz mal almaya, satmaya, inşa, ifraz, tevhit ve rehin etmeye, ödünç para almaya, kamulaştırma yapmaya, sosyal faaliyetleri desteklemeye, özendirmeye, bağış ve yardımlarda bulunmaya, okul ve derslik yapmaya, burs vermeye, bu Kanun hükümleri çerçevesinde şirket ve vakıf kurmaya veya kurulu şirketlere ortak olmaya ve benzeri hukukî işlemler yapmaya yetkili bulunmaktadır.

Borsanın hukukî temsilcisi yönetim kurulu başkanı olup yönetim kurulu başkanı ile en az bir yönetim kurulu üyesinin veya genel sekreterin ortak imzaları ile borsayı bağlayıcı bir karar alınabilmektedir.

Borsanın görevleri şunlardır:

- Borsaya dâhil maddelerin, borsada alım satımını tanzim ve tescil etmek.
- Borsaya dâhil maddelerin borsada oluşan her günkü fiyatlarını usulü çerçevesinde tespit ve ilân etmek.
- Alıcı ve satıcının, teslim ve teslim alma ile ödeme bakımından yükümlülüklerini, muamelelerin tasfiye şartlarını, fiyatlar üzerindeki etkili şartları ve ihtilaf doğduğunda ihtiyari tahkim usullerini gösteren ve Birliğin onayıyla yürürlüğe girecek olan genel düzenlemeleri yapmak.
- Yurt içi ve yurt dışı borsa ve piyasaları takip ederek fiyat haberleşmesi yapmak, elektronik ticaret ve internet ağları konusunda üyelerine yol göstermek.
- Aşağıdaki belgeleri düzenlemek ve onaylamak:
  - -Eksper raporları
  - -Analiz raporları
  - -Borsaya dâhil maddelerin fiyatlarına ilişkin belgeler
  - -Makbuz senedi, varant ve malı temsil eden diğer senetler
  - -Teamüller hakkında istenen belgeler
  - -Fatura onayları
  - -Borsaya kayıtlı olanların tatbik imzalarının onayı
  - -Vadeli satış ve alivre sözleşmelerindeki imzaların onayı
  - -Borsaya kayıtlı olanlara ait kayıt ve sicil suretleri
  - -Borsaya dâhil mallara ve borsa işlemlerine dair istenecek diğer belgeler
  - -Borsaya dâhil maddelerin ölçülmesi ve tartılması için gerekli tesisatı olan borsalarca bu konuda verilecek hizmetler
  - -Gerekli tesisatı bulunan borsalarca verilecek depolama ve muhafaza hizmetleri
  - -Yerli malı belgesi
- Borsaya dâhil maddelerin tiplerini ve vasıflarını tespit etmek üzere laboratuvar ve teknik bürolar kurmak veya kurulmuşlara iştirak etmek.
- Bölgeleri içindeki borsaya ilişkin örf, adet ve teamülleri tespit etmek, Bakanlığın onayına sunmak ve ilân etmek.
- Borsa faaliyetlerine ait konularda ilgili resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamı veya bir kesiminin menfaati olduğu takdirde bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak.
- Rekabeti bozucu etkileri olabilecek anlaşma, karar ve uyumlu eylem niteliğindeki uygulamaları izlemek ve tespiti halinde ilgili makamlara bildirmek.
- Mevzuatla bakanlıklara veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen işlerin, bu Kanunda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde borsalara tevdii halinde bu işleri yürütmek.

- Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri yapmak.
- Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak.
- Sair mevzuatın verdiği görevlerle, ilgili kanunlar çerçevesinde Birlik ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak.

Borsalar ticari ihtiyaçların gerekli kıldığı illerde, Birliğin olumlu görüşü üzerine Bakanlıkça kurulmaktadır.

Ülke, bölge ve uluslararası düzeyde faaliyet göstermek üzere özel nitelikli borsaların kurulması da mümkün bulunmaktadır.

Borsanın çalışma alanı, bulunduğu il sınırlarıdır. Bu çalışma alanı, çevre illeri de kapsayacak şekilde ve o illerde borsa kuruluncaya kadar geçerli olmak üzere, Birlik Yönetim Kurulu tarafından genişletilebilmekte veya daraltılabilmektedir.

Bölge borsaları kurulabilmesi; bölge illerindeki toplam üye sayısının yarısından fazlasının, Birliğe yazılı müracaatı veya borsa meclislerinin ayrı ayrı üye tam sayısının üçte ikisinin kararı ve Birliğin olumlu görüşü üzerine Bakanlığın kararı ile gerçekleşebilmekte, bölge borsasının kurulması ile kurucu borsalar şube haline dönüşmektedir. Ülke ve bölge borsaları da, ticaret borsalarına ilişkin hükümlere tabidir.

Borsalar, Birliğin olumlu görüşü alınarak Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek borsacılık şartlarını esas alan ortak kriterler doğrultusunda, yapılacak hizmete uygun ve yeterli örgütlenme, alt yapı, donanım ve gerekli personeli sağlamak zorundadırlar. Borsaların niteliklerine göre sınıflandırılması, Birliğin olumlu görüşü alınarak Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Halen 113 adet Ticaret Borsası kurulmuş olup, ülke ve bölge borsası bulunmamaktadır. 5590 sayılı Kanun döneminde ilçelerde de kurulabilmekteydi. Nitekim 113 Ticaret Borsasının 58'i illerde, 55'i ilçelerde kurulmuş bulunmaktadır.

Tablo 8- TOBB- Ticaret Borsaları ve Üye Sayıları

NO	TİCARET BORSALARI	ÜYE SAYISI	NO	TİCARET BORSALARI	ÜYE SAYISI
1	ADANA TİCARET BORSASI	1.074	58	KAHRAMANMARAŞ TİCARET BORSASI	365
2	ADAPAZARI TİCARET BORSASI	762	59	KARACABEY TİCARET BORSASI	175
3	ADIYAMAN TİCARET BORSASI	181	60	KARAMAN TİCARET BORSASI	202
4	AFYON TİCARET BORSASI	347	61	KARAPINAR/KONYA TİCARET BORSASI	145
5	AKHİSAR TİCARET BORSASI	330	62	KARS TİCARET BORSASI	347
6	AKSARAY TİCARET BORSASI	240	63	KASTAMONU TİCARET BORSASI	65
7	AKŞEHİR TİCARET BORSASI	69	64	KAYSERİ TİCARET BORSASI	715
8	AKYAZI TİCARET BORSASI	331	65	KEŞAN TİCARET BORSASI	190
9	ALACA TİCARET BORSASI	125	66	KIRIKKALE TİCARET BORSASI	104
10	ALAŞEHİR TİCARET BORSASI	148	67	KIRKLARELİ TİCARET BORSASI	255
11	ANKARA TİCARET BORSASI	1.036	68	KIRŞEHİR TİCARET BORSASI	283
12	ANTAKYA TİCARET BORSASI	505	69	KIZILTEPE TİCARET BORSASI	259
13	ANTALYA TİCARET BORSASI	1.463	70	KONYA TİCARET BORSASI	4.713
14	AYDIN TİCARET BORSASI	355	71	KOZAN TİCARET BORSASI	121
15	BABAESKİ TİCARET BORSASI	128	72	KUMLUCA TİCARET BORSASI	120
16	BAFRA TİCARET BORSASI	124	73	KÜTAHYA TİCARET BORSASI	347
17	BALIKESİR TİCARET BORSASI	170	74	LULEBURGAZ TİCARET BORSASI	167
18	BANDIRMA TİCARET BORSASI	285	75	MALATYA TİCARET BORSASI	708
19	BATMAN TİCARET BORSASI	185	76	MALKARA TİCARET BORSASI	106
20	BİGA TİCARET BORSASI	226	77	MANİSA TİCARET BORSASI	243
21	BOAZLIYAN TİCARET BORSASI	91	78	MERSİN TİCARET BORSASI	1.271
22	BOLVADİN TİCARET BORSASI	80	79	MUĞLA TİCARET BORSASI	133
23	BURDUR TİCARET BORSASI	353	80	MUSTAFAKEMALPAŞA TİCARET BORSASI	101
24	BURSA TİCARET BORSASI	516	81	NAZİLLİ TİCARET BORSASI	117
25	ÇANAKKALE TİCARET BORSASI	347	82	NEVŞEHİR TİCARET BORSASI(*)	320
26	ÇARSAMBA TİCARET BORSASI	141	83	NİĞDE TİCARET BORSASI	192
27	CEYHAN TİCARET BORSASI	302	84	NİZİP TİCARET BORSASI(*)	288
28	CİHANBEYLİ TİCARET BORSASI	75	85	NUSAYBİN TİCARET BORSASI	73
29	ÇORLU TİCARET BORSASI	117	86	ÖDEMİS TİCARET BORSASI	289
30	ÇORUM TİCARET BORSASI	622	87	ORDU TİCARET BORSASI	372
31	ÇUBUK TİCARET BORSASI	211	88	OSMANİYE TİCARET BORSASI	386
32	ÇANKIRI TİCARET BORSASI	180	89	POLATLI TİCARET BORSASI	237
33	DENİZLİ TİCARET BORSASI	776	90	REYHANLI TİCARET BORSASI	336
34	DİYARBAKIR TİCARET BORSASI	503	91	RİZE TİCARET BORSASI	208
35	DÜZCE TİCARET BORSASI	370	92	SALİHLİ TİCARET BORSASI	160
36	EDİRNE TİCARET BORSASI	510	93	SAMSUN TİCARET BORSASI	182
37	EDREMİT TİCARET BORSASI	116	94	SANDIKLI TİCARET BORSASI	81
38	ELAZIĞ TİCARET BORSASI	405	95	ŞANLIURFA TİCARET BORSASI	601
39	EREGLİ/KONYA TİCARET BORSASI	252	96	SİVAS TİCARET BORSASI	402
40	ERZİNCAN TİCARET BORSASI	162	97	SÖKE TİCARET BORSASI	76
41	ERZURUM TİCARET BORSASI	1.152	98	SUNGURLU TİCARET BORSASI	109
42	ESKİŞEHİR TİCARET BORSASI	559	99	SUSURLUK TİCARET BORSASI	77
43	FATSA TİCARET BORSASI	88	100	TARSUS TİCARET BORSASI	260
44	GAZİANTEP TİCARET BORSASI	763	101	TEKİRDAĞ TİCARET BORSASI	141
45	GEMLİK TİCARET BORSASI	297	102	TERME TİCARET BORSASI	75
46	GİRESUN TİCARET BORSASI	357	103	TOKAT TİCARET BORSASI	352
47	GÖNEN TİCARET BORSAŞI	131	104	TRABZON TİCARET BORSASI	218
48	HAYMANA TİCARET BORSASI	42	105	TURGUTLU TİCARET BORSASI	84
49	HAYRABOLU TİCARET BORSASI	65	106	ÜNYE TİCARET BORSASI	165
50	IĞDIR TİCARET BORSASI	97	107	UŞAK TİCARET BORSASI	254
51	ILGIN TİCARET BORSASI	64	108	UZUNKÖPRÜ TİCARET BORSASI	260
52	İPSALA TİCARET BORSASI	100	109	VAN TİCARET BORSASI	82
53	İSKENDERUN TİCARET BORSASI	137	110	YENİSEHİR TİCARET BORSASI	372
54	ISPARTA TİCARET BORSASI	188	111	YERKÖY TİCARET BORSASI	120
55	İSTANBUL TİCARET BORSASI	9.047	112	YOZGAT TİCARET BORSASI	245
56	İZMİR TİCARET BORSASI	1.719	113	ZİLE TİCARET BORSASI	131
57	KADİRLİ TİCARET BORSASI	141		TOPLAM	47.560

Kaynak: TOBB

Ticaret Borsalarının organları şunlardır:

- Meslek Komiteleri
- Ticaret Borsası Meclisi
- Ticaret Borsası Yönetim Kurulu
- Ticaret Borsası Disiplin Kurulu

Borsa Meslek Komiteleri:

Borsa meslek komiteleri, meslek gruplarınca dört yıl için seçilecek beş veya yedi kişiden; üye sayısı on bini aşan borsalarda beş, yedi, dokuz veya on bir kişiden oluşmakta, asıl üyeler kadar da yedek üye seçilmektedir. Komite, kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan, bir başkan yardımcısı seçmektedir. En az 7 meslek komitesi bulunmayan borsalarda meslek komitesi seçimi yapılmamakta, meslek komitelerinin görevlerini Borsa Meclislerince oluşturulan "İhtisas Komisyonları" yerine getirmektedir.

Borsa meslek komitelerinin görevleri şunlardır:

- Konuları dâhilinde incelemeler yapmak, faaliyet alanları için yararlı ve gerekli gördükleri tedbirleri, kararlaştırılmak üzere yönetim kuruluna teklif etmek.
- Meslek komitesiyle ilgili olarak meclis gündeminde yer alan konularda başkan, başkan yardımcısı veya uygun görülen üyelerin, oy kullanmamak üzere meclis toplantısına katılmalarına karar vermek.
- Faaliyet alanlarına ilişkin olarak, meclis veya yönetim kurulu tarafından bilgi istenmesi halinde, bu konuda araştırma yapmak ve istemi cevaplandırmak.
- İlgili mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Borsa Meclisi:

Borsa meclisi, meslek gruplarınca dört yıl için seçilecek üyelerden oluşmaktadır. Meslek komiteleri beş kişiden oluşan gruplarda ikişer, yedi kişiden oluşan gruplarda üçer, dokuz kişiden oluşan gruplarda dörder, onbir kişiden oluşan gruplarda beşer meclis üyesi seçilir. Ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilir.

En az yedi meslek grubu kurulamayan borsalarda meclisler borsaya kayıtlı olanların kendi aralarından seçecekleri on dört üye ile kurulmakta ve ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Meclis, kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan, bir veya iki başkan yardımcısı seçmektedir.

Meclis başkan ve yardımcıları, yönetim ve disiplin kurulu başkanlığına ve üyeliğine seçilemezler.

Üst üste iki dönem meclis başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Borsa meclisinin görevleri şunlardır:

- Borsa yönetim kurulu ve disiplin kurulu üyelerini seçmek.

- Kendi üyeleri arasından Birlik genel kurul delegelerini seçmek.
- Yönetim kurulu tarafından yapılacak teklifleri inceleyip karara bağlamak.
- Çalışma alanları içindeki örf, adet ve teamülleri tespit ve ilân etmek.
- Aylık mizanı ve aktarma taleplerini incelemek ve onaylamak.
- Borsada gerçekleştirilen işlemlerden doğan veya üyelerin yapmış oldukları sözleşmede yer alması halinde bu sözleşmelerle ilgili olarak çıkan ihtilafları çözmekle görevli tahkim müesseseleri oluşturmak.
- Borsa dışında yapılan işlemlerden doğabilecek ihtilafların çözümü için, mahkemeler tarafından istenecek bilirkişi listesini onaylamak.
- Borsa üyeleri hakkında disiplin kurulu tarafından teklif edilecek cezalara karar vermek.
- Yıllık bütçe ve kesin hesapları onaylamak ve yönetim kurulunu ibra etmek, sorumluluğu görülenler hakkında takibat işlemlerini başlatmak.
- Taşınmaz alımına, satımına, inşa, ifraz, tevhit ve rehnine ve ödünç para alınmasına, kamulaştırma yapılmasına ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde şirketlere ortak olmaya karar vermek.
- Borsa iç yönergesini kabul etmek ve Birliğin onayına sunmak.
- Borsaya dâhil maddelerden hangilerinin, daha sonra tescil ettirilmek şartıyla, borsa yerinin dışında alınıp satılabileceğini belirlemek ve bu şekilde alınıp satılacak maddelerin otuz günü geçmemek kaydıyla tescil edilmesine ilişkin süreyi belirlemek.
- Yönetim kurulunca borsaya kayıt zorunluluğuna veya üyelerin derecelerine ilişkin olarak verilecek kararlara karşı yapılan itirazları incelemek ve kesin karara bağlamak.
- Mesleklere ve sorunlara göre ihtisas komisyonları kurmak.
- Yurt içi ve dışı sınai, ticari ve ekonomik kuruluşlara üye olmak ve kongrelerine delege göndermek.
- Tahsili imkânsızlaşan alacakların takibinden vazgeçme veya ölen, ticareti terk eden ve borsaya olan aidat borçlarını yangın, sel, deprem ve benzeri tabiî afetler gibi iradesi dışında meydana gelen mücbir sebeplerden dolayı ödeme güçlüğü içinde olan üyelerin aidat anapara ve gecikme zammı borçlarının affı ve/veya yeniden yapılandırılmaları ile borsa veya üyeler adına açılacak davalar konusunda yönetim kurulundan gelen teklifleri inceleyip karara bağlamak ve gerekli gördüğünde bu yetkisini yönetim kuruluna devretmek.
- Borsaya veya Türk ekonomi hayatına önemli hizmetler vermiş kimselere meclisin üye tam sayısının üçte ikisinin kararıyla şeref üyeliği vermek.
- İlgili mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Borsa Yönetim Kurulu:

Borsa yönetim kurulu, dört yıl için seçilen, meclis üye sayısı yirmiden az olan borsalarda beş; yirmi ile yirmi dokuz arasında olanlarda yedi; otuz ile otuz dokuz arasında olanlarda dokuz; kırk ve daha fazla olanlarda on bir kişiden oluşmaktadır. Meclis kendi üyeleri arasından yönetim kurulunun başkanını, asıl ve yedek üyelerini tek liste halinde seçmekte, Yönetim Kurulu, kendi üyeleri arasından dört yıl için bir veya iki başkan yardımcısı ve bir sayman üye seçmektedir.

Üst üste iki dönem yönetim kurulu başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Bir borsanın yönetim kurulu başkan veya üyeleri, aynı zamanda başka bir borsa veya odanın meclisinde görev alamamaktadır.

Toplantı gündemi başkan veya yokluğunda yetkilendirdiği başkan yardımcısı tarafından belirlenmekte, ayrıca yönetim kurulu üyelerinin en az üçte birinin başvurusu ile en geç toplantının başlamasından önce, gündeme yeni madde eklenebilmektedir. Borsa yönetim kurulu, gerekli hallerde, yetkilerinden bir kısmını başkana, üyelerinden birine veya birkaçına yahut genel sekretere devredebilmektedir.

Borsa yönetim kurulunun görevleri şunlardır:

- Mevzuat ve meclis kararları çerçevesinde borsa işlerini yürütmek.
- Bütçeyi, kesin hesabı ve aktarma tekliflerini ve bunlara ilişkin raporları borsa meclisine sunmak.
- Aylık hesap raporunu borsa meclisinin incelemesi ve onayına sunmak.
- Borsa personelinin işe alınmalarına ve görevlerine son verilmesine, yükselme ve nakillerine usulüne uygun olarak karar vermek.
- Borsa personelinin disiplin işlerini bu Kanunda ve ilgili mevzuatta düzenlenen esas ve usuller çerçevesinde karara bağlamak.
- Disiplin kurulunun soruşturma yapmasına karar vermek.
- Bu Kanun uyarınca verilen disiplin ve para cezalarının uygulanmasını sağlamak.
- Borsada gerçekleştirilen işlemlerden doğacak ihtilafları çözmekle görevli hakem kurulunu belirlemek.
- Borsa dışında yapılan işlemlerden doğabilecek ihtilafların çözümü için, mahkemeler tarafından istenecek hakem ve bilirkişi listelerini hazırlamak ve onaylanmak üzere meclise sunmak.
- Bu Kanunda ve ilgili mevzuatta öngörülen belgeleri tasdik etmek.
- Borsanın bir yıl içindeki faaliyeti ve bölgesinin iktisadî durumu hakkında yıllık rapor hazırlayıp meclise sunmak.
- Hazırladığı iç yönergeyi meclise sunmak.
- Borsaya ait her türlü incelemeyi yapmak, endeks ve istatistikleri tutmak ve başlıca maddelerin borsada oluşan fiyatlarını tespit etmek ve bunları uygun vasıtalarla ilân etmek.

- Yüksek düzeyde vergi ve tescil ücreti ödeyen, ihracat yapan, teknoloji geliştiren üyelerini ödüllendirmek.
- Bütçede karşılığı bulunmak kaydıyla sosyal faaliyetleri desteklemek ve özendirmek, bağış ve yardımlarda bulunmak, burs vermek, meclis onayı ile okul ve derslik yapmak.
- Bu Kanunla ve sair mevzuatla borsalara verilen ve özel olarak başka bir organa bırakılmayan diğer görevleri yerine getirmek.

Borsa Şubeleri:

Bölge ticaret borsaları kapsadıkları çalışma alanlarında borsa meclisi kararıyla şube kurabilmektedir.

Şubelerin bulunduğu il ve ilçede faaliyet gösteren borsa üyeleri arasından yargı gözetiminde yapılacak seçimle en az on kişilik meclis oluşturabilmekte, meclis üyeleri de kendi aralarından bir başkan ile bir başkan yardımcısı ve beş kişiden oluşan yönetim kurulu üyelerini seçmektedir. Aynı sayıda yedek üyeler seçilmektedir. Yönetim kurulu, kendi arasından bir şube başkanı ve başkan yardımcısı ile bir sayman belirlemektedir.

Borsalar, yönetim kurulunun teklifi ve meclislerinin onayı ile bazı yetkilerini şube meclisine devredebilmektedir.

Bölge borsasının kurulması ile kurucu il borsaları şube haline dönüşmekte, İlçe borsaları, kendi meclislerinin üye tam sayısının üçte ikisinin kararıyla il borsasının şubesine dönüşebilmektedir.

Şubelerin kuruluş ve işleyişi, bütçeleri, borsaların görevlerinden hangilerinin şubeler tarafından yerine getirileceği ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar Birlikçe hazırlanacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Borsa İşlemleri:

Borsa kurulan yerlerde, belirlenen malların toptan alınıp satılması ya borsada yapılmakta ya da borsa dışında satış yapılsa dahi borsaya tescil ettirilmektedir. Borsada belirlenen yerlerde yapılan satışların aynı gün, dışarıda yapılan satışların 30 gün içinde borsaya tescil ettirilmesi zorundadır.

Döviz ve kıymetli madenler bu Kanun kapsamı dışındadır.

Borsa kurulan yerlerde, hangi malların borsada alım satımının zorunlu olduğu ve bunların en az miktarları, borsa meclisinin teklifi, Birliğin uygun görüşü üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenmekte ve ilgili Borsa tarafından yerinde ilan edilmektedir. Bakanlık piyasadaki gelişmelere göre mal listelerinin ve en az alım miktarlarını yeniden düzenleyebilmektedir.

Esasen Borsa çalışma alanı içinde, borsaya tabi maddelerin en az miktarlarının üzerinde kalan miktarlarının alım ve satımının, belirlenen borsa yerinin dışında yapılması yasaktır. Ancak

Borsa Meclisi kararıyla 30 gün içinde tescil ettirilmek şartıyla buna izin verilebilmektedir. Birlik Meclislerin bu yöndeki kararlarını geçici veya sürekli olarak kaldırabilir.

Borsaya tabi olmamakla birlikte yeterli arz ve talebi bulunan, misli nitelikte tarımsal ürünlerin alım satım işlemleri, alıcı veya satıcının talebine bağlı olarak borsaya tescil edilebilmektedir.

Borsaya tabi maddelerle ilgili alivre ve vadeli alım satım işlemlerine ilişkin tip sözleşmeler ticaret borsalarınca hazırlanmakta, buna göre düzenlenecek sözleşmeler ticaret borsalarına tescil ettirilmektedir. Bu Kanun hükümlerine tabi olarak düzenlenen sözleşme, ürün senedi ve benzeri belgeler, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca düzenlenen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri gibi değerlendirilmemekte, bu konulara ilişkin esasların Birlikçe çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi gerekmektedir.

Ticaret Borsalarında tamamı zirai ve hayvansal ürün niteliğinde 14 ana ürün grubunda işlem yapılmaktadır.

- Hububat
- Hububat Mamulleri
- Bakliyat ve Mamulleri
- Yağlı Tohumlar
- Küspeler
- Bitkisel Yağlar
- Bitkisel ve Hayvansal Gıda Maddeleri
- Kuru Meyveler
- Meyve Çekirdekleri
- Orman Mahsulleri
- Tekstil Hammaddeleri
- Kasaplık Canlı Hayvanlar
- Ham Deriler
- Çeşitli Maddeler

Bu ürünlerden bazıları tüm borsalarda işlem görürken, bazı ürünler ise yöresel nitelik taşımaktadır (pamuk İzmir, Adana; fındık Rize, Ordu, Giresun; kayısı Malatya gibi).

Borsalarda işlemler salon satışı şeklinde olduğu gibi borsa dışında yapılan alışverişlerin borsaya bildirimi şeklinde de tescil işlemi yapılabilmektedir.

113 borsanın üçte birinde salon hizmeti verilebilmekte, kotasyona tabi ürünlerinde ancak 3-5 tanesi için salon satışı yapılabilmekte, işlemlerin büyük çoğunluğu borsa dışında gerçekleşmekte, sadece gelir vergisi avantajından yararlanmak için borsaya tescil ettirilmektedir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesi uyarınca zirai mahsul bedelleri üzerinden yapılacak vergi tevkifatları, borsaya tescil edilen ürünler için Bakanlar Kurulu kararıyla farklı belirlenebilmektedir. Bu çerçevede 93/5148 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla borsaya tescil edilen ürünlerde oranlar yarıya indirilerek;

-Hayvanlar ve bunların mahsulleri ile kara ve su avcılığı mahsulleri için % 1,

-Diğer zirai mahsuller için % 2

olarak belirlenmiştir.

Bir başka anlatımla aldığı buğdayı borsaya tescil ettiren un fabrikası veya makarna fabrikası, Maliye Bakanlığına % 4 yerine % 2 vergi verirken, borsaya ise azami % 0,2 tescil ücreti ödemekte, netice olarak % 1,8 kazancı olmaktadır.

Maliye Bakanlığı verginin tahsilâtından borsaları da sorumlu tutmaktadır.

2000-2008 dönemindeki borsa işlem hacimlerine ilişkin rakamlar ile 10 büyük ticaret borsasının 2008 yılı işlem hacimleri aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 9- TOBB Borsa İşlem Hacimleri (2000-2008)

YILLAR	İŞLEM HACMİ (Milyon TL)
2000	10.613
2001	17.337
2002	23.728
2003	32.280
2004	41.573
2005	48.431
2006	53.243
2007	62.032
2008	69.101

Tablo 10- TOBB 10 Büyük Borsanın 2008 Yılı İşlem Hacimleri

Sıra	Borsa Adı	İşlem Hacmi (TL)	Türkiye Geneline Oranı (%)
1	İSTANBUL TİCARET BORSASI	9.799.577.620,73	14,181
2	İZMIR TİCARET BORSASI	4.067.436.898,00	5,886
3	ADANA TİCARET BORSASI	2.525.718.260,00	3,655
4	KONYA TİCARET BORSASI	2.476.844.812,01	3,584
5	GAZİANTEP TİCARET BORSASI	1.880.000.001,50	2,721
6	SAKARYA TİCARET BORSASI	1.778.618.663,04	2,574
7	ANKARA TİCARET BORSASI	1.767.990.818,52	2,559
8	SANLIURFA TİCARET BORSASI	1.751.938.780,45	2,535
9	MERSİN TİCARET BORSASI	1.674.477.614,45	2,423
10	ORDU TİCARET BORSASI	1.394.456.781,78	2,018
11	RİZE TİCARET BORSASI	1.295.033.853,23	1,874
12	BALIKESİR TİCARET BORSASI	1.253.054.064,54	1,813
13	GİRESUN TİCARET BORSASI	1.224.283.494,25	1,772
14	AFYON TİCARET BORSASI	1.167.130.221,32	1,689
15	ANTAKYA TİCARET BORSASI	1.163.382.463,39	1,684
16	MANİSA TİCARET BORSASI	1.154.708.468,70	1,671
17	DÜZCE TİCARET BORSASI	1.142.620.431,68	1,654
18	BANDIRMA TİCARET BORSASI	1.097.110.425,27	1,588
19	DİYARBAKIR TİCARET BORSASI	1.013.778.169,51	1,467
20	TEKİRDAĞ TİCARET BORSASI	971.385.937,51	1,406

Borsaca her türlü tescil işlemi karşılığında ücret alınmakta, tescil ücretinin oranı, malın alım satım değeri üzerinden azamî binde iki olarak uygulanmaktadır. İşlem başına alınacak toplam tescil ücreti tavanı, yıllık aidat tavanının yüzde onundan az ve tamamından fazla olamamaktadır. Ürün senedi tescil ücreti oranı ise alım satım değeri üzerinden en çok on binde beş olarak uygulanmakta, ihracatın tescilinden ücret alınmamaktadır.

Borsalar, üyelerinin alım satımlarının tamamını tescil ettirip ettirmediklerini denetlemeye yetkilidirler. Bu amaçla hakim kararıyla üyelerinin ilgili defter ve evrakını inceleyebilme yetkileri bulunmaktadır.

Kendi adına ve başkasının hesabına borsada alım satım yapanlara borsa komisyoncusu; başkasının adına ve hesabına vekil sıfatıyla borsada alım satım yapanlara borsa ajanı; borsa alım satımlarında yalnız aracılık yapanlara borsa simsarı denmektedir. Borsa üyeleri dışındaki kişiler de bunlardan birisinin aracılığı ile borsada işlem yapabilmektedir.

Borsa komisyoncusu, ajan ve simsarların aracılık ettikleri işlemlerden alacakları ücretler, alım satım tutarının binde beşini ve yıllık aidat tavan ücretini geçmemek üzere, borsa meclisince tespit edilmekte ve Birlikçe onaylanmaktadır.

Borsalarda alım satım işlemlerinin nasıl yapılacağı, yönetim kurullarınca hazırlanıp meclislerce onaylanacak yönetmeliklerde gösterilmekte, alivre ve vadeli alım satım yapılan borsaların uygulayacakları usuller, Birlikçe hazırlanacak yönetmelikle belirlenmektedir.

Ankara Ticaret Borsası

İnceleme ve araştırma çerçevesinde Ankara Ticaret Borsası ile salon satışı yapılan et teşhir salonu ve Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) içinde yer alan tahıl borsası salonuna gidilerek inceleme yapılmış ve bilgiler alınmıştır.

Borsaya kayıtlı 29.06.2009 tarihi itibarıyla 302 gerçek kişi, 671 tüzel kişi olmak üzere 10 meslek grubunda toplam 973 üye bulunmaktadır.

- Hububat Borsası

Gelen üründen numune alınmakta ve ürün tartılmakta, numunenin analizi yapılarak bulunan analiz sonuçları bilgisayara girilmekte ve üreticiye sıra numarası verilmektedir. Üreticiler ve borsa üyeleri satış salonunda yerlerini almakta, analiz sonuçları bilgisayar ile ekranda görüntülenmekte ve açık artırma başlamaktadır. Açık artırma sonucunda en yüksek bedeli veren alıcıya satış yapılmaktadır. Alıcı ve satıcı borsa görevlilerinin yanına gelerek tescil beyannamesini imzalanmaktadır. Satış faiyatı ekranın bir köşesinde ilan edilmekte, ayrıca diğer borsalardaki işlemlerde yansıtıcıya eklenebilmektedir.

Üretici teklif edilen fiyatı beğenmezse satıştan vazgeçebilmekte, bu durumda ürününü TMO'ya satabilmekte veya TMO'ya emanet bırakabilmektedir. Alıcılar da isterlerse ürünü depocu sıfatıyla TMO'ye emanet edebilmektedir. TMO bu durumlarda ürün sahibine ürünle ilgili bilgileri içeren bir senet vermektedir. Ürün sahibi bu senetle ürününü diğer bir borsada veya daha sonraki bir tarihte satabilmekte, bu senet karşılığında bankalardan kredi alabilmektedir. Senedi getiren kişi ürünü TMO'dan alabilmektedir.

- Canlı Hayvan Borsası

Ürününü getiren üretici veteriner raporu ile borsaya kayıt yaptırmakta, padoklara alınan hayvanlar burada da veterinerler tarafından muayene edilmektedir. Borsada 08-12.00 saatleri arasında pazarlıkla fiyat oluşmakta, satış sonrası birlikte beyanname imzalanmaktadır.

Et teşhir salonunda da benzer şekilde pazarlıkla fiyatlar oluşmaktadır.

Borsada gün sonunda alımı satımı yapılan tüm ürünlerle ilgili fiyat bülteni web sayfasında yayımlanmaktadır.

Borsanın; Hububat ve Bakliyat Depoloma ve Pazarlama Projesi, Modern Bir Et Teşhir Salonu Projesi ve Alışveriş Merkezi ve Borsa Prestij Binası Projesi de bulunmaktadır.

Hububat depolama projesi için 30.000 ton kapasiteli çelik silolar inşaatı başlamış, bu silolar için TMO ile şimdiden 10 yıllık kira sözleşmesi imzalanmıştır.

İstanbul yolu üzerinde borsaya ait arsa üzerine ticaret merkezi kurulması için de çalışmalar yürütülmektedir. Bu amaçla ATB İktisadi İşletmesi adıyla özel bir şirket kurulmuştur. Borsa arsası bu şirkete sermaye olarak verilmiştir. Proje 27.655 m2 arsa üzerine, 126.683 m2 inşaat alanı ve 42.858 m2 kiralanabilir alanı kapsamaktadır.

Borsa, bir yandan kendi arsası üzerine bir alışveriş merkezi inşa ederken diğer yandan kurumsal ihtiyacına binaen et teşhir salonu için hazine arazisi talep etmektedir. Ayrıca kendi nakdini bankaya düşük faizle mevduata yatırırken, diğer yandan alışveriş merkezinin finansmanı için kurduğu şirket adına veya hububat siloları için bankalardan daha yüksek faizle kredi almaktadır.

Nitekim, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müfettişlerince Borsaya bağlı ATB Et Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti adı altında kurulan şirket vasıtasıyla mezbaha kurulması ve borsadan kaynak aktarılması eleştirilmiş ve söz konusu şirketin tasfiyesi istenilmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müfettişleri tarafından düzenlenen 26.01.2004 tarihli İnceleme Raporunda;

- Mezbaha tesisi ve bu amaçla şirket kurmanın Borsanın amacına uygun olmadığı,

-Borsaya ciddi külfet getiren bu uygulamadan en kısa zamanda vazgeçilmesi ve mezbanın Ankara Büyükşehir Belediyesine devredilmesi veya şirketin bir başka yolla tasfiye edilmesi gerektiği,

- Borsanın şirkete sıfır maliyetle borç vermesinin doğru ve yerinde olmadığı

ifade edilmektedir.

Ayrıca Borsa ile ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Başmüfettişlerince yazılmış iki İnceleme Raporu daha bulunduğu, zaman zaman da İç Ticaret Genel Müdürlüğünün kendilerine ulaşan iddialarla ilgili Borsadan bilgi talep ettiği görülmüştür.

Bu raporlarda da verilen bursların banka kanalıyla ödenmesi, burs verilecek öğrenci sayısı ve şartlarının önceden tespit edilmesi, seçilen öğrencilerin durumlarının titiz bir şekilde araştırılması tavsiyelerinin ve Borsaya iş yapan müteahhitlerden yönetim kurulu üyelerinin takım elbise veya benzeri hediyeler almaması gibi eleştirlerin yer aldığı, ancak hukuki ve cezai bir yaptırım gerektirecek bir hususa ulaşılmadığı anlaşılmıştır.

Borsanın iç denetim raporları da incelenmiş, raporlarda borsa faaliyetlerinin yasa ve yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirildiği ve onaylandığının ifade edildiği anlaşılmıştır.

Borsada 40 personel görev yapmakta, 7 güvenlikçi ve 3 temizlikçi olmak üzere 10 personel de hizmet satın alma yoluyla çalıştırılmaktadır. Kadrolu personele net 1.500 TL ile 3.000 TL arasında, sözleşmeli personele de net 700 TL ile 1.800 TL arasında ödeme yapılmaktadır.

Borsaca yapılan bağış ve yardımlar, öğrencilere burs verilmesi ve malzeme alınması, okul onarımları, kitap alımları, Ramazan ayında gıda paketi dağıtılması, Ekonomi Muhabirleri Derneğine yardım yapılması gibi alanlarda gerçekleştirilmiştir.

Borsanın gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiş olup, 31.12.2008 tarihi itibarıyla 3.083.465 TL nakit varlığı bulunmaktadır.

Tablo 11- Ankara Ticaret Borsası Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2008
Kayıt Ücreti	12.173
Yıllık Aidat	96.105
Muamele Tescil Ücreti	2.246.389
Kotasyon Dışı Tescil Ücreti	385.763
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	177.028
Belge Bedelleri	12.937
Faiz Gelirleri	392.613
Kira Gelirleri	84.761
Para Cezaları	7.278
Misil Zamları	2.900
Sair Gelirler	3.802
TOPLAM GELİRLER	**3.421.749**
Personel Giderleri	1.784.213
Temizlik ve Güvenlik Hizmet Alım G.	175.386
Huzur Hakkı Giderleri	59.182
Temsil Ağırlama Giderleri	159.743
TOBB payı % 8	254.487
Bakanlık İç Tic.Hiz. Payı (%05)	18.500
Yemek Giderleri	62.865
Telefon Giderleri	32.184
Elektrik Su giderleri	77.585
Isınma Giderleri	17.980
Ulaşım Giderleri	45.849
Taşıt Giderleri	51.209
Demirbaşlar	19.366
Vergi-resim ve harçlar	35.488
Kiralar	78.645
Bağışlar, Burs ve yardımlar	80.593
Giyim Kuşam giderleri	19.583
Bakım-onarım giderleri	23.553
Danışmanlık giderleri	27.367
Kırtasiye giderleri	18.962
Basın-yayın gazete giderleri	19.938
Diğer giderler	73.414
TOPLAM GİDERLER	**3.136.092**
FAZLA VEYA AÇIK	**285.657**

Borsanın Gümrük ve Turizm İşletmeleri A.Ş.nde 250.000 TL'lik iştiraki bulunmakta, ayrıca aşağıda belirtilen ve sermayesi Borsaya ait bağlı şirketleri bulunmaktadır.

ATB Et Sanayi	1.026.475 TL
ATB İktisadi İşletmesi	75.000 TL
ATB Hububat ve Bakliyat Dep. S. ve T. Ltd. Şti.	100.000 TL
ATB İktisadi İşletmesi A.Ş.	47.999.997 TL

- Ürün İhtisas Borsaları (ÜİB)

Ekonomik gereklilikler gözetilerek güven, serbest rekabet ve istikrar içinde, kotasyonundaki bir veya birden çok ürünün arz ve talebini buluşturan; yürürlükteki ürün standartlarına göre tasnif edilmiş ürünlerin, kendilerince organize edilen fiziki veya elektronik

mekânlarda alım satımına aracılık eden; ürünlerin gerek fiziki, gerekse ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ve alivre sözleşmelerin ticaretini yürütebilen; işlemlere ilişkin güvenilir kayıt ve saklama imkânları bulunan; oluşan fiyatları, ürettiği bilgileri, diğer benzer ve alternatif piyasaları izleyebilecek ve duyurabilecek bilgi işlem, teknik ve elektronik donanım, kurumsal ve malî alt yapıya sahip olan; faaliyet alanı bölgesel, ulusal veya uluslararası olabilen anonim şirket statüsünde ürün ihtisas borsaları kurulabilmesi imkânı bulunmaktadır.

Kurulması öngörülen Ürün İhtisas Borsalarına, Ticaret Borsalarının ortak olabilmesi, Sanayi Ticaret Bakanlığının ÜİB Yönetim Kurulunda bir temsilci bulundurması, ÜİB'nın TOBB Genel Kuruluna asgari bir delege temsilci gönderebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Ancak herhangi bir Ürün İhtisas Borsasının kurulamadığı öğrenilmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği;

- Odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı temin etmek,
- Mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Oda ve borsa mensuplarının mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- Oda ve borsa mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak,
- Ülkenin kalkınması, ekonominin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak,
- Kuruluş Kanununda belirtilen diğer hizmetleri yerine getirmek

amaçlarıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur.

Birlik; taşınır ve taşınmaz mal almaya, satmaya, inşa, ifraz, tevhit ve rehnetmeye, kamulaştırma yapmaya, ödünç para almaya, sosyal yardımlarda bulunmaya, okul ve derslik yapmaya, burs vermeye, bağış ve yardımlarda bulunmaya, sosyal faaliyetleri destekleme ve özendirme yardımları yapmaya, Kuruluş Kanunu hükümleri çerçevesinde şirket ve vakıf kurmaya veya kurulu şirketlere iştirak etmeye, derneklere ve kooperatiflere üye olmaya ve benzeri hukukî işlemler yapmaya yetkili bulunmaktadır.

Birliğin hukukî temsilcisi Birlik Başkanıdır.

Birlik adına düzenlenen taahhütname, sözleşme, vekâletname gibi Birliği hukuken bağlayan hukukî işlemleri imzalamaya; kendilerine genel kurul veya yönetim kurulu tarafından verilen limitler içinde Birlik Başkanı veya Genel Sekreter münferiden, limitleri aşan işlemlerde ise Birlik Başkanı ile Genel Sekreter müştereken yetkilidirler. Ayrıca bu işlemleri, yönetim kurulu tarafından yetkilendirilen bir üye ve genel sekreter müşterek imzaları ile yapmaya yetkilidirler.

Birliğin merkezi Ankara'dadır.

Birliğin görevleri şunlardır:

- Odaları ve borsaları güçlendirecek ve aralarında işbirliği ile uyumlu çalışma, gelişme imkânları sağlayacak karar ve tedbirleri almak ve gerekli teşkilâtı kurmak; sektör meclisi adı altında istişarî nitelikte üst kurullar oluşturmak; oda ve borsaların kanunî amaç ve görevlerini yerine getirmelerini sağlamak üzere, fikrî yardımda bulunmak; gerektiğinde oda ve borsaların çalışma ve işlemlerinin mevzuat esasları içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla ilgili oda veya borsanın talebi üzerine gerekli incelemeleri yapmak ve önerilerde bulunmak.
- Oda ve borsa faaliyetlerinin ve sunulan hizmetlerin standardizasyonunu, muhasebe kayıtlarının ortak usullerde tutulmasını ve üyelere ilişkin bilgilerin Birlik merkezinde toplanmasını sağlamaya yönelik olarak gerekli elektronik alt yapıyı kurdurmak ve ticari sırların korunmasını gözeterek işletimini sağlamak; oda ve borsalardan üyelik kayıtları ile aidatlara ilişkin bilgi ve belge talep etmek, bu taleplerin yerine getirilmesini sağlamak ve gerekli denetimleri yapmak.
- Bu Kanunda Birlikçe çıkarılacağı belirtilen yönetmelikleri düzenlemek, oda ve borsaların iç yönergelerini onaylamak.
- Ülkenin iktisadî durumu hakkında raporlar hazırlamak, oda ve borsalarca bu konuda hazırlanan raporları incelemek ve değerlendirmek, Ekonomik ve Sosyal Konseyde ve benzeri kurum, kurul, komisyon ve kuruluşlarda ticaret ve sanayi kesimini temsil etmek.
- Yabancı ülkelerdeki oda, borsa ve benzeri ilgili organizasyonlar tarafından düzenlenen raporları incelemek ve ülkemizi ilgilendiren kısımları derleyip yayımlamak; gelişen dünya koşullarında ulusal ticaret, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesine yönelik çalışmalar yapmak; Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerde bu sektörlerin haklarını gözetmek; Avrupa Birliği mevzuatı konusunda çalışmalar yapmak, oda ve borsaları bu konularda bilgilendirmek.
- Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesini kurmak ve faaliyetlerini yürütmek.
- Ulusal ve uluslararası toplantı ve kongreler düzenlemek, bunlara katılmak; oda ve borsalara yurt içi fuarlar konusunda yapılan ve Birliğe intikal ettirilen müracaatları inceleyip karara bağlamak; fuar şirketlerine yurt içi fuar düzenleme yetki belgesi vermek; yabancı ülkeler ticaret ve sanayi odalarının vekillik, mümessillik ve muhabirliğini kabul ve ifa etmek; Birliğin faaliyet alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olmak veya bu tür kuruluşlar, iş konseyleri, ekonomik işbirliği komiteleri kurmak, uluslararası toplantılara katılmak; yurt içinde ve yurt dışında ticaret merkezleri kurmak ve kurulmuş olanlara katılmak; ekonomik ve sosyal sorunlarla ilgili etkinliklere katılmak; gerektiğinde bu tür faaliyetleri teşvik etmek, maddî destekte bulunmak; yabancı ülke oda ve birlikleri ile işbirliği komiteleri kurmak, bunlarla kapsamlı ve etkin işbirliği yapmak.

- Ülkemizdeki ve yabancı ülkelerdeki Türk veya Türk-yabancı ticaret, sanayi ve deniz ticaret odalarına gerektiğinde yardımlar yapmak; gerektiğinde Bakanlığın izni ile yurt içinde ve yurt dışında temsilcilikler ve irtibat büroları kurmak.
- Tüketicinin korunması ve sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulması için gerekli önlemleri almak, mevzuat uyarınca Bakanlık ve bakanlıklar tarafından bu ve benzeri konularda verilecek diğer görevleri yapmak ve gerekli teşkilâtı kurmak.
- Talepleri halinde oda ve borsaların üyeleri arasındaki ihtilafları hakem olarak çözmek üzere yüksek tahkim heyeti kurmak.
- Özel sektörün ekonomik politikalarını belirlemek; dünya ekonomisi ile entegrasyonu teminen gerekli dış ekonomik ilişkilerin tesisinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına gerekli hallerde görüş vermek ve bu ilişkilerin yürütülmesinde yardımcı olmak.
- Sermaye piyasası, yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi, ithalat -ihracat rejimi kararları, ithalatta haksız rekabetin önlenmesi ve vergi ile ilgili konularda resmî mercilere görüş bildirmek, önerilerde bulunmak, gerektiğinde bu konularla ilgili toplantılara katılmak; küçük ve orta ölçekli işletmeleri pazarlama, finansman, araştırma-geliştirme çalışmalarında teşvik etmek.
- Bakanlığın gözetimi ve denetiminde Türk Ticaret Kanununun 37 nci maddesinde belirtilen Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'ni çıkarmak.
- Yeni oda ve borsa kurulması, mevcut oda ve borsaların çalışma alanlarının genişletilmesi ya da daraltılması, mevcut oda ve borsaların dağılması ile kayıt ücretleri, aidatlar ve alınacak ücretlere ilişkin konularda bu Kanunla verilen görevleri yapmak.
- Belirli madde bazında büyük miktarda işlem hacmine sahip ve salon satış usulüyle çalışan borsaların teknik olarak güçlendirilmeleri ile yurt içi ve yurt dışı borsalar arasındaki iletişimi sağlamak üzere, gelişen teknolojinin sunduğu imkânlardan da yararlanarak, çalışmalar yapmak ve gerekli tedbirleri almak.
- İthal malların fiyatları ile ilgili uyuşmazlık halinde, talep eden kuruluşa konuya ilişkin teknik bilgi sağlamak.
- Odalarca düzenlenecek kapasite raporları ve benzeri belgeleri incelemek ve onaylamak.
- İlgili mevzuat uyarınca, organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoloji merkezleri, teknopark kurulmasına yardımcı olmak, kurulmuş veya kurulacak olanlara katılmak.
- Yurt içinde ve uluslararası ticari anlaşmazlıklarda görev alacak tahkim kurumlarını ve uygulanacak tahkim şartlarını oluşturmak, tahkim konusunda odalarca yapılacak çalışmaları desteklemek.
- Ticaret ve sanayi kesimi ve faaliyetleri konusundaki bürokratik engellerin kaldırılması, özelleştirmenin hızlandırılması, yatırım teşviklerinde yatırım konusu ve yerinin

belirlenmesi, ülkenin sanayi, ticaret, tarım, turizm ve hizmet sektörlerinin envanterinin çıkarılması konularında çalışmalar yapmak; ticaret ve sanayinin bünyesi ile işletme büyüklükleri, işçi sayıları konularında istatistiki bilgiler derlemek ve yayımlamak; elektronik ticareti geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak, gerekli araştırma birimlerini kurmak, sayısal sertifika verilmesi ve internet alan adı tahsisi konusunda önerilerde bulunmak.

- Bakanlık tarafından mevzuat çerçevesinde verilecek görevleri yapmak, ülke ekonomisinin geliştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla resmî mercilere görüş bildirmek ve öneride bulunmak.
- Uluslararası anlaşmalar gereği, elektronik ortam dâhil TIR ve ATA karneleri, menşe şahadetnameleri, dolaşım belge ve sertifikalarının basımı, dağıtımı ve uygulamalarına ilişkin hizmetler ile EAN -UCC çizgi kod sistemine ilişkin çalışmaları yürütmek.
- Sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetişmesini sağlamak amacıyla üniversiteler, yüksekokullar, mesleki ve teknik eğitim kurumları kurmak, kurulmuş bulunanlara iştirak etmek, işbirliği yapmak; ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde görev tanımları yapmak, bu görev tanımlarına uygun öğretim programları hazırlanması ve uygulanmasını teşvik etmek; odalarca sürdürülen çıraklık ve mesleki eğitim hizmetlerinin uyumlu yürütülmesini teminen uygulamalara rehberlik etmek; oda ve borsaların yönetici ve personeline yönelik hizmet içi eğitim programları hazırlamak, uygulamak, bu amaçlarla gerektiğinde bir mesleki eğitim merkezi kurulmasını sağlamak.
- Mevzuatla bakanlıklara veya kamu kurum ve kuruluşlarına verilmekle birlikte ilgili kurumlarca, kuruluş kanununda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde kendisine tevdi edilen görevleri yapmak.

Birliğin organları şunlardır:

- Genel Kurul
- Oda ve Borsa Konseyleri
- Yönetim Kurulu
- Yüksek Disiplin Kurulu
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
- Sektör Meclisleri
- Yüksek İştişare Konseyi

Şekil 2 TOBB Organları Şeması

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu, oda ve borsa başkanları ile oda ve borsa meclislerinin kendi üyeleri arasından dört yıl için seçecekleri delegelerden oluşmakta ve her yıl Mayıs ayı içinde toplanmaktadır. Oy hakkına sahip delege sayısı 2002 yılı Genel Kurulunda 998, 2005 yılı Genel Kurulunda 1.360 olarak bildirilmiştir. 2004 yılından önce yürürlükte olan 5590 sayılı Kanun döneminde delege sayısı 1.000 ile sınırlanmıştır.

Genel Kurulda oda ve borsa başkanları dışında seçilecek delegeler üye sayısına ve Birliğe ödenen aidat tutarına göre tespit edilmekte, seçilen delege sayısı kadar da yedek delege seçilmektedir.

Üye sayısına göre delege sayısı şu şekilde hesaplanmaktadır.

- 2.000 – 4.999 arasında olanlar 1 delege
- 5.000 – 9.999 arasında olanlar 2 delege
- 10.000 – 29.999 arasında olanlar 3 delege
- 30.000 – 49.999 arasında olanlar 4 delege
- 50.000 5 delege
- sonraki her 50.000 delege için de ilave 1 delege

Genel Kurula, Birliğe ödenen son dört yılın aidat ortalaması esas alınarak, her 25 asgari ücret (2009 için 16.650 TL) katı tutarı için ilave 1 delege daha gönderilmektedir. Ancak aidat esasına göre gönderilecek ilave delege sayısının 20'yi geçmemesi öngörülmüştür.

2004 yılı öncesinde oda ve borsalar 1 delege ile temsil edilmekte, ilave delegeler ise 20'yi geçmemek üzere oda ve borsaların gelirleri dikkate alınarak tespit edilmekteydi. Yeni uygulamada her oda ve borsanın bir delege ile temsili uygulaması sürdürülmüş, ancak bu delegenin oda ve borsa başkanı olması öngörülmüş, ilave delege uygulaması ise iki kademeye çıkarılmış, birinci kademede gelir yerine üye sayısı kıstası getirilmiş, ikinci kademede ise Birliğe ödenen aidat esas alınarak ilave delege seçilmesi imkânı getirilmiştir. 2004 öncesinde her durumda 20 delege sınırlaması varken, yeni uygulamada aidata bağlı ilave delege sayısı 20 ile sınırlanmıştır. Bu değişikliler sonucu delege sayısı 998'den 1.360'a çıkmıştır.

Delegelerin oda ve borsalardan çıkması, çıkarılması, ölümleri, istifaları veya meclis üyeliklerinden ayrılmaları hallerinde yerlerine, aldıkları oy sayısına göre yedek üyeler Genel Kurula katılmaktadır.

Delegelerin Genel Kurula katılma masrafları temsil ettikleri oda veya borsa tarafından karşılanmaktadır.

Oda ve borsa meclislerinin görevlerine son verilerek yerlerine yeniden seçim yapılması durumunda, Genel Kurula gönderilecek delegeler yeniden seçilmektedir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Başkanını, Yönetim Kurulu ve Yüksek Disiplin Kurulu üyeleri ile yedeklerini seçmek.
- İlgili delegelerce kendi aralarından oda ve borsa konseylerinin üyelerini seçmek.
- Muhasebe ve muamelat yönetmelikleriyle, odalar ve borsalar tarafından hazırlanan hakem ve bilirkişi listelerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları gösteren yönetmelikleri onaylamak.
- Ülkenin iktisadî durumu hakkında yönetim kurulunca hazırlanacak raporları incelemek ve onaylamak.
- Birlik Genel Sekreterliği ve Genel Kurulun çalışma esaslarına ilişkin yönetmelikleri onaylamak.
- Odalar ve borsalar arasında işbirliği kurmak ve bunların gelişimi için gerekli tedbir ve kararları almak.
- Borsalarca yapılan genel düzenlemeleri onaylamak.
- Oda ve borsaların bütçelerinin tiplerini ve bütçelerin düzenleme usullerini belirlemek.
- Gerekli gördüğü hallerde komisyonlar kurmak ve seçeceği komisyon marifetiyle Birlik hesaplarını denetlemek.
- Birlik bütçesini incelemek ve karara bağlamak.

- Ülke ekonomisine ve Birliğe üstün hizmetleri bulunanları Yönetim Kurulunun teklifi ile şeref üyesi olarak seçmek.
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Birlik Oda ve Borsa Konseyleri

Genel Kurulda; ilgili delegelerce kendi aralarından dört yıl için ve otuz üyeden oluşan;

- Ticaret ve Sanayi Odası Konseyi
- Ticaret Odası Konseyi
- Sanayi Odası Konseyi
- Deniz Ticaret Odası Konseyi
- Borsa Konseyi

olmak üzere beş ayrı konsey seçilmekte, asıl üye sayısı kadar da yedek üye seçilmektedir. Ancak, konsey üye sayısı, Genel Kurulda temsil edilen ilgili delege sayısının yarısını geçememektedir. Nitekim bu nedenle sadece Deniz Ticaret Odası Konseyi 15 üyeden oluşmaktadır. Her konsey kendi üyeleri arasından bir başkan ve başkan yardımcısı seçmektedir.

Konsey Başkanları kendi aralarından ilk yıl için genel kurul başkanını seçmekte, sonraki yıllarda en yaşlı olandan başlayarak sırayla genel kurul başkanlığı yapılmakta, diğerleri de genel kurul başkan yardımcısı olarak divanı oluşturmaktadır.

Konseyler, yılda iki defadan az olmamak üzere, konsey başkanının teklifi ve Birlik Başkanının oluru üzerine Birlik merkezinde toplanmakta, Birlik Başkanının talebi üzerine Genel Kurul Başkanının davetiyle öngörülen gündemi görüşmek üzere müşterek olarak da toplanabilmektedir. Konseylerin başkan ve üyelerinin toplantılara katılma masrafları Birlik tarafından karşılanmaktadır. Üst üste iki dönem konsey başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Oda ve borsa konseylerinin görevleri şunlardır:

- Konsey başkan ve başkan yardımcılarını seçmek.
- Oda ve borsalardan gelen konuları görüşüp teklif ve görüş şeklinde yönetim kuruluna sunmak.
- İktisadî raporları, mevzuat değişikliklerine ilişkin kararları gözden geçirmek, temsil ettikleri kesimin ekonomik sorunları hakkında incelemeler yapmak.
- Oda veya borsaların koordinasyon ve gelişimlerini gözetmek.
- İlgili toplantılarda ve protokolde konseyi, başkan veya başkan yardımcısı ile temsil etmek.
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Birlik Yönetim Kurulu

Genel Kurul tarafından, delegeler arasından dört yıllığına bir başkan ve 14 üyeden oluşan Yönetim Kurulu doğrudan seçilmekte, Yönetim Kurulunda her oda ve borsa grubunu temsilen en az bir üyenin bulunması gerekmektedir. Ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilmektedir.

Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasından her bir oda ve borsa grubunu temsilen beş başkan yardımcısı ve bir sayman üye seçmektedir.

Genel Kurul tarafından delegeler arasından seçilen Birlik Başkanı, aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanıdır.

2004 yılı öncesi uygulamada, Genel Kuruldaki delege gruplarınca kendilerine ayrılan sayıda olmak üzere ayrı ayrı seçim yapılmakta ve toplam 15 Yönetim Kurulu üyesi seçilmekte, Yönetim Kurulu üyeleri de kendi arasından Birlik Başkanını seçmekte idi. Örneğin Birlik Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu 2002 seçiminde mensubu olduğu "Ticaret Odası" delegelerinden 105 oy alarak Yönetim Kuruluna seçilmiş, Yönetim Kurulu üyelerince de Birlik Başkanı seçilmişti. 2005 seçimlerinde ise Genel Kurulca doğrudan 1.257 oy alarak Birlik Başkanlığına seçilmiştir.

Yönetim Kurulu ayda bir defadan az olmamak üzere, Birlik Başkanının veya yokluğunda Birlik Başkanının yetkilendirdiği başkan yardımcısının çağrısı üzerine toplanmakta, toplantı gündemi Birlik Başkanı veya yokluğunda yetkilendirdiği başkan yardımcısı tarafından belirlenmektedir. Ayrıca, Yönetim Kurulu üyelerinin en az üçte birinin toplantı başlayana kadar yapacağı başvuru ile gündeme yeni madde eklenebilmekte, Birlik Başkanı tarafından yetkilendirilen başkan yardımcısı, başkanın yokluğunda başkan vekili olarak görev yapmaktadır.

Yönetim Kurulu, gerekli hallerde, yetkilerinden bir kısmını Birlik Başkanına, Yönetim Kurulu üyelerinden birine veya birkaçına ya da Genel Sekretere devredebilmektedir.

Birlik Başkanı aynı zamanda mensubu olduğu oda veya borsanın yönetim kurulu başkan veya üyeliği ile meclis başkanlığı görevlerini yapamamaktadır.

Üst üste iki dönem Birlik Başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Birlik Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Odalar ve borsalar arasında çıkacak ihtilafları çözmek.
- Muhasebe ve muamelatta birlik ve beraberlik sağlamak üzere yönetmelikler hazırlamak ve Genel Kurula sunmak.
- Ülkenin iktisadî durumu hakkında rapor hazırlamak ve Genel Kurulun onayına sunmak.
- Yabancı ülkelerdeki ticaret ve sanayi odaları ile borsalar tarafından yapılan yayınları izlemek ve Türkiye ile ilgili olanlardan üyeleri ve gerektiğinde resmî makamları haberdar etmek.
- Uluslararası sergi, fuar ve kongrelere katılmak, yabancı ülkelerdeki oda ve borsaların vekillik, mümessillik veya muhabirliğini kabul ve ifa etmek, ulusal ve uluslararası mesleki teşekküller kurmak, uluslararası mesleki toplantılara katılacak üyeleri seçmek.

- Bütçe dâhilinde harcama yapmak.
- Oda ve borsaların Birlik aidatlarını süresi içinde yatırmalarını sağlamak ve bu konuda gerekli denetimleri yapmak.
- Birlik Genel Sekreterliği yönetmeliğini hazırlamak ve Genel Kurula sunmak.
- Birlikçe çıkarılacak yönetmelikleri hazırlamak ve Bakanlığın onayına sunmak.
- İlgili kanunlar çerçevesinde bakanlıklarca istenen bilgileri vermek.
- Bir yıllık faaliyetler hakkında Genel Kurula rapor vermek.
- İktisadî konularda kongreler ve benzeri toplantılar düzenlemek.
- Yıllık bütçeyi hazırlamak ve Genel Kurula sunmak.
- Talepleri halinde oda ve borsaların üyeleri arasındaki ihtilafları hakem olarak çözmek üzere yüksek tahkim heyeti kurmak.
- Bu Kanunla ve sair mevzuatla Birliğe verilen ve özel olarak başka bir organa bırakılmayan diğer görevleri yerine getirmek.

Yüksek İstişare Kurulu

Yüksek İstişare Kurulu; Birlik Başkanı, başkan yardımcıları, konsey başkanları ve şeref üyelerinden oluşan istişari bir kurul olarak kurulmuştur.

Birlik başkanlığı yapmış olanlar Kurulun doğal üyesi sayılmakta, ayrıca, Birlik Yönetim Kurulunca ülke ekonomisine üstün hizmetleri bulunanlar arasından da şeref üyeleri belirlenmektedir.

Birlik Başkanı aynı zamanda Kurul başkanı olarak görev yapmakta, Kurul üyeleri, kendi üyeleri arasından iki başkan yardımcısı seçmekte, Kurulun görevleri ve çalışma esasları Birlik Yönetim Kurulunca tespit edilmektedir.

Sektör Meclisleri

TOBB bünyesinde çeşitli sektörlerin sorunlarının daha detaylı takip edilmesi, izlenmesi, çözüm önerileri üretilmesi, sektöre ilişkin ortak görüş oluşturulması, özel sektör ile ilgili merciler arasında temas noktası kurulması amaçlarıyla "Sektör Meclisleri" kurulmuştur. Meclisler, Birlik Yönetim Kurulunca itibar ve tecrübe sahibi birlik üyeleriyle, ihtisas sahibi dışarıdan kişiler arasından seçilen en çok kırk kişiden oluşmaktadır.

Sektör meclisleri kendi üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan yardımcısı seçmektedir.

Meclisler, ekonomik sektörlerimizin tüm boyutlarıyla mercek altına alınacağı, sektörel yol haritalarının çizileceği ve düzenleyici etki analizlerinin işletilmesi de dâhil olmak üzere Avrupa Birliği ile müzakere sürecine önemli katkılar sağlayabilecek yapılar olarak tasarlanmışlardır.

Bu amaçla hazırlanan **"Türkiye Sektör Meclislerinin Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği"** 12.02.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Temmuz 2006'dan beri faaliyette bulunan ve çalışmalarına devam eden Meclisler, kamu kurum ve kuruluşlarını, sektörde faaliyet gösteren işadamlarının kurduğu dernek ya da kuruluşları ve firmaları bünyesinde barındıran bir buluşma noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Meclislerin Avrupa Birliği ile müzakere sürecine önemli katkılar sağlaması da öngörülmektedir.

2009 yılı Haziran ayı itibarıyla 57 sektör meclisi kurulmuş olup, bunlar tarafından 2007 yılı içinde 300 meclis toplantısı yapıldığı ve toplam üye sayısının 2000'i geçtiği görülmektedir.

Türkiye Sektör Meclisi üye listesi, Türkiye Sektör Meclisleri Müdürlüğü tarafından iki yılda bir yenilenmektedir. Üst üste iki defa mazeret bildirmeksizin toplantılara katılmayan üyelerin üyeliği kendiliğinden sona ermektedir.

Türkiye Sektör Meclisine üyelik başvurularını kabul etmeye, üyeliği sona erenlerin yerine yeni üyeleri görevlendirmeye ve Müdürlük tarafından revize edilen listeyi onaylamaya Yönetim Kurulu yetkili bulunmakta, Yönetim Kurulu, bu yetkisini Birlik Başkanına devredebilmektedir.

Türkiye Sektör Meclisi başkan ve yardımcısının görev dönemi Meclisin görev süresi ile sınırlı olmakta, görev dönemi sona erenler yeniden seçilebilmektedir.

Türkiye Sektör Meclislerinin Birlik Başkanının onayı ile üç ayda bir toplanması gerekmektedir.

Birlik Başkanı tarafından gerekli görüldüğü hallerde; Türkiye Sektör Meclisi toplantılarında akademik ve/veya uzman raportörlük yapmak ve sektör ile ilgili akademik çalışmalarda bulunmak, uluslararası sektörel dernek, kurum ve kuruluşlarla irtibat sağlamak, Birlik adına ulusal veya uluslararası toplantılara, seminerlere, fuarlara katılmak üzere Türkiye Sektör Meclisince akademik ve/veya uzman danışmanlar atanabilmektedir.

Türkiye Sektör Meclislerinin üyeleri arasından uzmanlık alanına ve konularına göre alt komiteler oluşturulabilmektedir.

Türkiye Sektör Meclisi toplantıları Ankara'da Birlik merkezinde veya İstanbul'daki Birlik hizmet binasında yapılmaktadır.

Türkiye Sektör Meclislerinin başlıca görevleri şunlardır.

- Sektöre ilişkin sorunları ve çözüm önerilerini tespit ederek Yönetim Kuruluna sunmak,
- Sektör raporları hazırlamak, geleceğe yönelik projeksiyonlar yapmak ve sektörel politika ve stratejileri oluşturmak,
- Sektörel gelişmeyi teşvik etmek üzere sempozyum, panel, kongre ve benzeri etkinliklerin yapılması hususunda Yönetim Kuruluna önerilerde bulunmak,
- Sektörlerin uluslararası rekabet şartlarına uyum sağlayabilmeleri için gerekli teknik ve bilgi alt yapısı ile ilgili çalışmaları hazırlamak,
- Sektörün mevcut rekabet gücünün ölçülmesi ve gelecekte rekabet edebilirliliğini artırmak için önerilerde bulunmak,

- Uluslararası sektörel dernek ve kuruluşlarla irtibat ve işbirliği sağlamak,
- Gerektiğinde pazar veya piyasa araştırmalarına ışık tutacak sektörel bazda ülke raporları hazırlamak,
- Uluslararası fuar, kongre ve seminerleri takip ederek bu konuda Yönetim Kurulunu bilgilendirmek ve Yönetim Kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde bu etkinliklere katılmak,
- Gerektiğinde Birlik Başkanının bilgisi dâhilinde Hükümet yetkilileri ve ilgili bürokratlar ile görüşmeler yapmak,
- Birlik tarafından sektör ile ilgili görüş istendiğinde görüş oluşturmak,
- İlgili sektöre ait kanun, tüzük, yönetmelik gibi mevzuat değişiklikleri hakkında görüş oluşturulması veya ilgili mevzuatın değiştirilmesi hususunda çalışmalar yapmak,
- Yönetim Kurulunun talepleri doğrultusunda diğer çalışmaları yapmak.

Türkiye Sektör Meclislerinin genel toplantı giderleri Birlik tarafından, üyelerinin yol, konaklama gibi harcamaları kendileri veya temsil ettikleri kurum, kuruluş veya firmalar tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye Sektör Meclislerine ilişkin görevler TOBB bünyesinde kurulan Sektör Meclisleri Müdürlüğü vasıtasıyla yürütülmektedir.

Tablo 12- TOBB Türkiye Sektör Meclisi Kurulan Alanlar

	Türkiye Sektör Meclisleri
1	T. Ambalaj Meclisi
2	T. Bankacılık ve Finans Meclisi
3	T. Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri Meclisi
4	T. Bilgisayar Yazılımı Meclisi
5	T. Cam ve Cam Ürünleri Sanayi Meclisi
6	T. Çimento ve Çimento Ürünleri Meclisi
7	T. Dayanıklı Tüketim Malları Meclisi
8	T. Demir ve Demir Dışı Metaller Meclisi
9	T. Denetim ve Yönetim Danışmanlığı Meclisi
10	T. Denizcilik Meclisi
11	T. Deri ve Deri Ürünleri Sanayi Meclisi
12	T. Döküm Sanayi Meclisi
13	T. Eğitim Meclisi
14	T. Enerji Meclisi
15	T. Fuarcılık, Org., Denetim ve Yönetim Danışmanlığı Meclisi
16	T. Gıda Sanayi Meclisi
17	T. Hayvancılık Meclisi
18	T. İçecek Sanayi Meclisi
19	T. İklimlendirme Meclisi
20	T. İlaç Sanayi Meclisi
21	T. İnşaat Yapımcıları Meclisi
22	T. Kağıt ve Kağıt Ürünleri Sanayi Meclisi
23	T. Kimya Sanayi Meclisi
24	T. Konfeksiyon ve Hazır Giyim Sanayi Meclisi
25	T. Kozmetik ve Temizlik Ürünleri Sanayi Meclisi
26	T. Kuyumculuk Sanayi Meclisi
27	T. Madencilik Meclisi
28	T. Makine ve Teçhizat İmalatı Meclisi
29	T. Medikal Meclisi
30	T. Medya ve İletişim Meclisi
31	T. Mobilya Ürünleri Meclisi
32	T. Müteahhitlik Hizmetleri Meclisi
33	T. Orman Ürünleri Meclisi
34	T. Otomotiv Sanayi Meclisi
35	T. Otomotiv Ticaret Meclisi
36	T. Otomotiv Yan Sanayi Meclisi
37	T. Özel Güvenlik Hizmetleri Meclisi
38	T. Patent ve Marka Vekilleri Meclisi
39	T. Perakendecilik Meclisi
40	T. Petrol ve Petrol Ürünleri Sanayi Meclisi
41	T. Sağlık Kurumları Meclisi
42	T. Savunma Sanayi Meclisi
43	T. Seramik ve Refrakter Sanayi Meclisi
44	T. Serbest Bölgeler Meclisi
45	T. Sermaye Piyasası Meclisi
46	T. Seyahat Acentaları ve Rehberler Meclisi
47	T. Sıvılaştırılmış Likit Petrol Gazı (LPG) Meclisi
48	T. Sivil Havacılık Meclisi
49	T. Tarım Meclisi
50	T. Teknik Müşavirlik Meclisi
51	T. Teknoloji ve Teknoparklar Meclisi
52	T. Tekstil Sanayi Meclisi
53	T. Telekomünikasyon Meclisi
54	T. Toprak Sanayi Ürünleri Meclisi
55	T. Turizm Meclisi
56	T. Ulaştırma ve Lojistik Meclisi
57	T. Yüksek Öğrenim Meclisi

Oda, Borsa ve Birlikte Toplantı ve Karar Yeter Sayısına İlişkin Ortak Hükümler

Oda, borsa ve Birlik organları üye tamsayılarının çoğunluğu ile toplanmakta, kararlar toplantıya katılanların oy çokluğu ile verilmektedir. Disiplin kurulları ve yüksek disiplin kurulu için toplantı ve karar yeter sayısı üye tamsayısının çoğunluğudur.

Oda, borsa ve Birlik organları toplantılarında çekimser oy kullanılamamaktadır.

Oda ve borsa yönetim kurulları haftada bir, meclis ve meslek komiteleri ayda bir, disiplin kurulları, kurul başkanı veya yönetim kurulu başkanının çağrısı üzerine toplanmakta, Oda ve borsa yönetim kurulu, meclisi ve meslek komiteleri, gerektiğinde başkanları tarafından olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir.

Oda ve borsaların bütün meslek komiteleri altı ayda bir müşterek toplantı yapmakta, bu toplantıya yönetim kurulu da katılmaktadır.

Üyeler, organ seçimleri hariç olmak üzere, kendilerini, eşlerini ve üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil ikinci dereceye kadar sıhrî hısımları ile evlatlıklarını ilgilendiren işlere ilişkin toplantılara katılamamakta ve oy kullanamamaktadır. Bu durumda toplantı ve karar yeter sayılarının sağlanamaması halinde, yedek üyeler çağrılmaktadır.

Oda, borsa ve Birlik organlarında görevli üyeler, özürlü veya özürsüz olarak altı ay içinde yapılan toplantıların yarısından bir fazlasına katılmamaları halinde üyelikten çekilmiş sayılmakta, bu hüküm, kendi organlarınca başka bir yerde görevlendirilen üyeler hakkında uygulanmamaktadır.

Toplantı yeter sayısına ulaşılamaması nedeniyle olağan toplantıların üst üste üç kez gerçekleşememesi halinde, bu üç toplantıya gelmeyenlerin üyeliği ile oda veya borsa üyeliği herhangi bir nedenle sona erenlerin, oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri kendiliğinden sona ermekte ve yerlerine yedek üye çağrılmaktadır.

Oda, borsa veya Birlik organlarında yer alanların ölümü, istifası veya mahkeme kararı ile görevlerine son verilmesi gibi hallerde de yerlerine yedek üye çağrılmaktadır.

Yedek üyelerin çağrılmasında, aldıkları oy sayısı göz önünde tutulmakta, ayrıca Birlik için, yedek üyelerin göreve çağrılmasında bu Kanundaki temsil esasları dikkate alınmaktadır.

Odalar ve borsalarda yönetim kurulu başkanlığı ve Birlik Başkanlığı görevinin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda, oda, borsa veya Birlik Yönetim Kurulu tarafından bir ay içinde, Yönetim Kurulu üyeleri arasından biri kalan süreyi tamamlamak üzere Yönetim Kurulu Başkanı ve Birlik Başkanı seçilmektedir. Bu seçim yapılıncaya kadar en yaşlı başkan yardımcısı geçici olarak bu görevleri yerine getirmektedir.

Seçimlere İlişkin Uygulamalar

Oda, borsa ve Birlik organları ile şubelerinin seçimleri, Kanunda yazılı esas ve usullere göre, elektronik ortamda Bakanlık ve Birlik bünyesinde düzenlenen ortak veri tabanından alınan

meslek gruplarına göre seçme ve seçilme niteliklerini haiz olan üyeleri gösteren güncel üye listeleriyle yargı gözetiminde yapılmaktadır.

Oda ve borsa organ seçimlerine seçmen sıfatıyla iştirak edebilmek için;

- Oda ve borsaya kayıtlı olmak,
- Gerçek kişiler ile tüzel kişilerin gerçek kişi temsilcileri için seçim günü itibarıyla on sekiz yaşını doldurmuş olmak,
- Tüzel kişilerin gerçek kişi temsilcileri için tescilli ana sözleşmelerinde temsil ve bağlayıcı işlemler yapma yetkisine sahip olmak,
- Oda ve borsaya kaydını gerektiren ticari ve sınai kazanç dolayısıyla gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak,
- Kanunun ilgili maddeleri uyarınca meslek grubu ve seçmen listelerinden silinmemiş olmak veya Kanunda belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmiş olmak suretiyle yeniden meslek grubu ve seçmen listelerine dâhil edilmiş olmak

gerekmektedir.

Üyelik bölümünde de belirtildiği üzere içinde bulunulan yıldan önceki iki yıldan itibaren adresleri ve durumları tespit edilemeyenler ile bu süre zarfında aidat ödemeyen üyelerin isimleri, oda ve borsa yönetim kurulu kararıyla, meslek grupları ve seçmen listelerinden silinmekte ve aidat tahakkukları durdurulmakta, üyelikleri askıya alınmaktadır.

Diğer yandan, tüzel kişilerin seçimlerde oy kullanabilmesi için, ticaret sicili memurluklarınca düzenlenmiş "Yetki Belgesi" ile bir kişiyi görevlendirmesi gerekmektedir. Yetki Belgesi düzenlenebilmesi için ise "ticaret sicili harcı" yatırılması gerekmekte, ayrıca Yetki Belgesi düzenleme ücreti alınmaktadır. 2009 yılı için yetki belgesi harcı 19,1 TL'dir.

Seçime katılmak için ücret ödeyerek belge alınmasının, seçime katılımı olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Oda ve borsa organlarına seçilebilmek için;

- Seçim tarihi itibarıyla, tacir ve sanayiciler için ticaret siciline, borsa üyelerinden esnaf niteliğinde olanlar için ise esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı bulunmak şartıyla, yeni kurulan oda ve borsalar hariç en az iki yıldan beri oda veya borsaya kayıtlı olmak,
- Gerçek kişiler ile tüzel kişilerin gerçek kişi temsilcileri için seçim günü itibarıyla 25 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olmak,
- İflas etmemiş ya da iflas etmiş olsa bile itibarını hükmen yeniden kazanmış olmak,
- Taksirli suçlar hariç olmak üzere ağır hapis veya iki yıldan fazla hapis veya (2005-değişik) görevi kötüye kullanma suçundan dolayı altı aydan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olmak, yahut affa uğramış veya tecil edilmiş olsalar bile basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, evrakta sahtekarlık, inancı kötüye kullanma, yalan yere tanıklık, kaçakçılık, hileli iflas, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara

para aklama, Devlet sırlarını açığa vurma, terör, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına iştirak suçlarından dolayı hüküm giymemiş olmak,

- Kanunun ilgili hükümleri uyarınca meslek grubu ve seçmen listelerinden silinmemiş olmak veya Kanunda belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmiş olmak suretiyle yeniden meslek grubu ve seçmen listelerine dâhil edilmiş olmak,
- Ticaret ve sanat icrasından hükmen yasaklanmamış olmak,
- Oda ve borsaya kaydını gerektiren ticari ve sınai faaliyetten elde edilen kazanç dolayısıyla gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak

gerekmektedir.

Tüzel kişilerin seçilme hakkını kullanabilmesi için yukarıda belirtilen şartların yanı sıra, şirket sahibi, ortağı, yönetim kurulu üyesi, genel müdürü, murahhas azası, genel müdür yardımcısı, birim müdürü ve şube müdürü seviyesinde şirketi temsile, bağlayıcı işlemler yapmaya ve ahzükabza yetkili olduğu ticaret siciline tescil edilmiş üst düzey yöneticisi olması ve bu halin yeni kurulan şirketler hariç seçim tarihinden en az altı ay öncesini kapsaması şartı getirilmiştir.

Oda, borsa ve Birlik organlarında görevli iken milletvekili veya belediye başkanı olarak seçilen gerçek kişiler ile tüzel kişilerin gerçek kişi temsilcilerinin oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri, seçildikleri milletvekili veya mahalli idare seçimlerinin kesinleşmesinden itibaren kendiliğinden sona ermektedir.

2005 yılı öncesinde belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği veya siyasi parti organlarında görev alanların da oda, borsa ve Birlik organlarındaki görevleri sona ermekte iken 2005 yılında yapılan değişiklikle bu görevlere seçilenlere meslek kuruluşu organlarındaki görevlerine devam imkânı sağlanmıştır.

Oda ve borsa organ seçimleri dört yılda bir Ekim ayında başlamakta Kasım ayı içinde bitirilmekte, Birlik organ seçimleri ise oda ve borsa organ seçimlerini takip eden Mayıs ayı içinde yapılmaktadır. Oda ve borsalarda; meslek komiteleri, meclis, yönetim kurulu, disiplin kurulu başkan ve üyeleri ile Genel Kurul delegelerinin dört yıllık görev süresi seçimlerin yapıldığı yılın 1 Aralık tarihinden itibaren hesap edilmekte ve yerlerine seçilen organlar görevlerine başlayıncaya kadar devam etmektedir.

Bakanlar Kurulunca seçimler bir yıla kadar ertelenebilmektedir.

Nitekim 2008/13299 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 2008 yılının Ekim ayında başlayıp Kasım ayında tamamlanması gereken oda ve borsaların organ seçimlerinin, 2009 yılının Ocak ayında başlayıp Şubat ayında tamamlanması kararlaştırılmıştır.

Yönetim kurulu başkan ve üyeleri, Birlik Genel Kurul asil ve yedek delegeleri ile disiplin kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimi aynı günde farklı sandıklarda yapılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeleri, konsey asil ve yedek üyeleri, Yüksek Disiplin Kurulu asil ve yedek üyeleri seçimleri de aynı günde yapılmakta, ancak Birlik Başkanı seçim sonucu açıklanmadan, Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimlerine geçilememektedir.

Birlik Başkanı seçim sonuçları açıklandıktan sonra bu seçime itiraz edilmesi halinde, Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçim sonuçları açıklanmamakta ve itiraz sonucunda Birlik Başkanlığı seçimleri iptal edilirse açıklanmamış olan Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimleri kendiliğinden geçersiz sayılmaktadır.

Üst üste iki dönem süresince yönetim kurulu ve meclis başkanı, Birlik Başkanı ve konsey başkanı olarak seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe bu görevlere yeniden seçilememekte, boşalan bu görevlere kalan süreyi tamamlamak üzere getirilenlerin yapmış oldukları görev süreleri, iki dönem hesabında dikkate alınmamaktadır.

Seçim tarihi yönetim kurullarının başvurusu üzerine ilçe seçim kurulu başkanınca belirlenmektedir. Seçimde oy kullanma hakkı bulunan üyelere ilişkin seçmen listesi bu tarihten 20 gün önce ilçe seçim kurulu başkanına sunulmaktadır. İlçe seçim kurulu başkanı listeleri incelemekte ve eksiklik varsa tamamlatarak 5 gün içinde onaylamaktadır. Onaylanan listeler ve seçimin yapılacağı tarih ve yer ile diğer hususlar oda veya borsanın ilan yerlerinde asılmak suretiyle üç tam iş günü ilan edilmektedir. İlan süresi içinde oda veya borsa üyeleri tarafından listelere yapılacak itirazlar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından incelenmekte ve en geç iki gün içinde karara bağlanmaktadır. Bu karara tebliğ tarihinden itibaren üç gün içinde il seçim kurulu nezdinde itiraz edilebilmekte, il seçim kurulunun üç gün içinde vereceği karar ile listeler kesinleşmektedir. Kesinleşen listeler, seçim tarihi, süresi ve seçime ilişkin diğer hususlar onaylanarak ilgili oda ve borsaya gönderilmektedir. Seçmen listelerinin askıdan indirileceği ana kadar oda ve borsaya kaydı gerçekleşen tüm üyeler, seçme yeterliliklerini taşıdıkları takdirde, kaydedildikleri meslek grubu dikkate alınarak seçme hakkına sahip olanları gösteren listelere dâhil edilebilmektedir.

Onaylanarak kesinleşen listeler, seçim tarihi ve süresi, seçimin yapılacağı yer ile seçime ilişkin diğer hususlar, oda veya borsanın ilan yerlerinde asılmak suretiyle üç tam iş günü ilan edilmektedir.

Bu listelerin örnekleri talep edilmesi halinde, çoğaltma masrafı karşılığında üyelere verilmektedir. İlçe seçim kurulu başkanınca gerekli görülen hususlar yerel basın yayın organları aracılığıyla ilgililere duyurulmaktadır.

Buna göre kesin üye listesi üyelere ancak seçimlere 3-4 gün kala verilebilmektedir. Bu durumda mevcut oda veya borsa yönetimi dışında organlara aday olmak isteyenlerin üyelere ulaşabilmesi ve lehlerine propaganda yapabilmeleri imkânı oldukça kısıtlı olabilmektedir.

Nitekim 2009 yılı Ocak ve Şubat ayında yapılan oda seçimlerine ilişkin basına yansıyan haberlerde bu konunun muhalif gruplarca sık sık eleştirildiği görülmüştür.

Yeni kurulan oda ve borsalarda meslek gruplarına ait listeler, ilçe seçim kurulu başkanı veya onun görevlendireceği yetkili memur tarafından seçilecek beş veya yedi üyeden oluşacak bir gruplandırma kurulunca ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak hazırlanmaktadır.

İlçe seçim kurulu başkanları, oda ve borsa organ seçimlerini yapmak üzere kamu görevlileri veya aday olmayan üyeler arasından bir başkan ile iki üyeden, Birlik organlarının seçiminde, kamu görevlileri veya aday olmayan delegeler arasından bir başkan ve dört üyeden oluşan seçim sandık kurulu oluşturmaktadır.

Seçim sandık kurulu başkanının yokluğunda kurula en yaşlı üye başkanlık etmekte, seçim sandık kurulu, seçimlerin Kanunun öngördüğü esaslara göre yürütülmesi, yönetimi ve oyların tasnifi ile görevli olup, bu görevleri seçim ve tasnif işleri bitinceye kadar aralıksız olarak devam etmektedir.

İlçe seçim kurulu başkanı oda ve borsanın üye ve meslek grubu sayısını ve Birlik organları seçimlerinin gereklerine göre seçim sandıklarının yer ve sayısını, tarihini ve oy kullanma süresini, oy pusulasının şeklini ve seçimle ilgili diğer hususları belirlemekte, seçimlerde kullanılacak araç ve gereçler, ilçe seçim kurulundan sağlanmaktadır.

Meslek Komitesi seçimlerinde, her meslek grubu için ayrı zarflarda oy kullanılmakta, bu zarflara konulacak her bir oy pusulasının üstüne meslek komitesi asil üye adayları, altına ise meslek komitesi yedek üye adayları ayrı ayrı yazılmaktadır. Meclis asil ve yedek üyesi adayları; aynı liste üzerinde meslek komitesi asil üyesi adaylarının yanlarına yazılarak belirtilmekte, bu şekilde düzenlenen birleşik oy pusulası tek bir zarfa konulmak suretiyle sandığa atılmaktadır. Tüzel kişiler meslek komitesi ile meclis üyeliğine tüzel kişi olarak seçilmekte, bu nedenle, oy pusulalarında meslek komitesi ve meclis üyeliği için tüzel kişinin sadece unvanının yazılması gerekmektedir. Meslek komitesi ve meclis üyeliğine seçilen tüzel kişiler, meslek komitesi ve meclis üyeliği seçimlerinin kesinleşmesinden itibaren bir gün içinde meslek komitesi ve meclis üyeliğinde tüzel kişiyi temsil edecek gerçek kişinin ismini oda veya borsaya bildirmektedir.

Meclis, seçimlerinin kesinleşmesini takip eden en geç iki gün içinde kendi üyeleri arasından oda ve borsa yönetim kurulu başkanı ile yönetim kurulunun asil ve yedek üyelerini aynı listede seçmekte, bu seçimde kullanılacak oy pusulalarına, yönetim kurulu başkanı ile yönetim kurulunun asil ve yedek üyelerinin isimlerinin birlikte yazılması zorunlu tutulmaktadır.

Oda ve borsa yönetim kurulu başkanlığı seçiminde oyların eşit çıkması halinde en çok oy alan iki aday arasında, aynı usulle ikinci tur seçim yapılmakta, ikinci turda da oyların eşit çıkması halinde ise kura usulüne başvurulmaktadır.

Genel Kurul asil ve yedek delegeleri, meclise seçilenler arasından, disiplin kurulunun asil ve yedek üyeleri ise oda ve borsaya kayıtlı üyeler arasından meclis tarafından seçilmektedir.

Oda ve borsaların seçecekleri Genel Kurul delege sayıları Kanunun 61 inci maddesindeki kriterlere uygun olarak Birlikçe belirlenmekte ve seçimlerin yapılacağı tarihten bir ay önce oda ve borsalara bildirilmektedir.

Yönetim Kurulu Başkanı aynı zamanda Genel Kurul delegesi olduğundan, Genel Kurul delege sayısı bir olan oda ve borsalarda delege seçimi yapılmamakta, Genel Kurul delege sayısı birden fazla olan oda ve borsalarda ise sadece diğer Genel Kurul delegeleri için seçim yapılmaktadır.

Birlik Başkanı, Genel Kurul delegeleri tarafından ve bu delegeler arasından yargı gözetiminde ve gizli oyla öncelikle seçilmektedir. Genel Kurul delege tam sayısının yüzde onuna tekabül edecek sayıda delegenin verdiği yazılı önergelerle Birlik Başkanlığına aday olunabilmekte, Birlik Başkanlığı seçiminde bu adaylar dışındaki adaylara verilen oylar geçersiz sayılmaktadır.

Birlik Başkanı aynı zamanda mensubu olduğu oda veya borsanın yönetim kurulu başkan veya üyeliği ile meclis başkanlığı görevlerini yapamamakta, oda ve borsa yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile meclis başkanları, Birlik Başkanlığı seçimi tarihinden on beş gün önce bu görevlerinden istifalarının tekemmül etmiş olması şartıyla Birlik Başkanlığına aday olabilmektedir.

Seçmenlerin oy pusulalarını gizli olarak yazmaları veya hazır ve basılı oy pusulalarını zarfa koymaları için, kendilerine kapalı oy verme yeri gösterilmekte, oy pusulalarının bu kapalı yerde zarfa konulması mecburi tutulmakta, oy pusulalarında asil ve yedek üyeliğe seçilecek olanlar ayrı ayrı gösterilmektedir.

Toplantı ve karar yeter sayıları dikkate alınmaksızın, adayların aldıkları oylar belirlendikten sonra, adaylar en yüksek oy alandan aşağıya doğru sıralanmakta ve seçilecek organ üyesi kadar aday sırasıyla en yüksek oy alandan başlamak üzere asil üye adayları arasından belirlenmektedir. Yedek üye adayları için de aynı yöntem uygulanmakta, oy pusulasında tespit edilen aday sayısından fazla olan isimler sondan başlanarak silinmektedir. Belli aday sayısından az sayıda isim ihtiva eden oy pusulası olduğu gibi kabul edilmekte ve geçerli sayılmakta, aynı isim pusulada birkaç defa yazılsa bile tek oy sayılmaktadır.

Listelerde tespit edilen adaylar arasında eşit sayıda oy almış olanlar bulunduğu takdirde seçim sandık kurulu önünde seçim sandık kurulu başkanı tarafından kura çekilerek sıralama yapılmakta, son sırada eşit sayıda oy alanlardan sıralama kurasını kazanamayanlar seçilmemiş sayılmaktadır.

Seçim süresinin sonunda seçim sonuçları aşağıda belirtilen esaslara uygun olarak düzenlenecek bir tutanakla tespit olunmaktadır. Tutanakların birer örneği seçim yerinde asılmak suretiyle geçici seçim sonuçları bir tam iş günü ilan edilmektedir.

Kullanılan oylar ve diğer belgeler tutanağın bir örneği ile birlikte üç ay süreyle saklanmak üzere ilçe seçim kurulu başkanlığına tevdi edilmektedir.

Oda ve borsa organları ile Birliklerin delege seçimleriyle ilgili işlemler ile seçim sonuçlarına sonucun ilanından itibaren bir gün içinde itiraz edilebilmekte, itirazlar görevli hâkim tarafından aynı gün incelenmekte ve karara bağlanmaktadır. İlçe seçim kurulunun itiraz üzerine vereceği kararlar, seçim yerinde asılmak suretiyle bir tam iş günü ilan edilmekte, bu kararlara karşı, ilan süresi içinde il seçim kurulu nezdinde itiraz edilebilmektedir. İl seçim kurulu itirazı bir gün içinde karara bağlamaktadır. Bu karar kesin olup, bu karara karşı Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edilememektedir. İtiraz süresinin geçmesi ve itirazların karara bağlanmasından hemen sonra, hakim kesin sonuçları seçim yerinde asılmak suretiyle bir tam iş günü ilan etmekte ve ilgili oda veya borsa ile Birlik ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirmektedir.

Oda ve borsa organ üyeliklerine seçildikleri kesinleşenlere, durum genel sekreterler tarafından durum bir yazıyla derhal bildirilmektedir.

Birlik Başkanlığı, Birlik Yönetim Kurulu üyeliği, Konsey üyeliği ve Yüksek Disiplin Kurulu üyeliği seçimlerine itirazlar, seçim gününde ilçe seçim kuruluna yapılmakta ve aynı gün karara bağlanmakta, ilçe seçim kurulu başkanının vereceği kararlar aleyhine, aynı gün il seçim kuruluna itiraz edilebilmektedir. İl seçim kurulu aynı gün içinde karar vermektedir. İl seçim kurulu kararı kesin olup, bu kararlara karşı Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edilememektedir. İtiraz süresinin geçmesi ve itirazların karara bağlanmasından hemen sonra, hâkim kesin sonuçları seçim yerinde asılmak suretiyle bir tam iş günü ilan etmekte ve Birlik ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirmektedir.

Birlik organ üyeliklerine seçildikleri kesinleşenlere, Birlik Genel Sekreteri tarafından durum bir yazıyla derhal bildirilmektedir.

Seçimler sırasında seçim sandık kurulu başkanı veya üyelerine karşı suç işleyenler, Devlet memurlarına karşı suç işlenmiş gibi cezalandırılmaktadır.

Organ seçimlerinin düzen içinde ve sağlıklı biçimde yürütülmesi amacıyla hâkimin ve seçim sandık kurulunun aldığı tedbirlere uymayanlara, Kanunda öngörülen disiplin cezaları verilebilmektedir.

Kanun ve bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Yedinci Bölümündeki suç ve cezalara ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

İlçe seçim kurulu başkanına ve seçim sandık kurulu başkan ve üyelerine 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda belirtilen esaslara göre ücret ödenmekte, bu ücretler ile diğer seçim giderleri seçim yapılan oda, borsa ve Birlikçe karşılanmaktadır.

Meslek komiteleri, üyelerinin seçiminin kesinleşmesinden itibaren üç gün içinde genel sekreterin çağrısı üzerine en yaşlı üyenin başkanlığında yapacağı ilk toplantıda yargı gözetiminde olmaksızın kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan ve bir başkan yardımcısı nıgizli oy ve açık tasnif usulüyle seçmekte, Meclis üyeliğine seçilenler, meslek komitesi başkan ve yardımcılığına da seçilebilmektedir.

Meclis, üyelerinin seçiminin kesinleşmesinden itibaren genel sekreterin çağrısı üzerine en yaşlı üyenin başkanlığında yapacağı ilk toplantıda yargı gözetiminde olmaksızın kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan ile bir veya iki başkan yardımcısı ve kâtip üyeyi gizli oy ve açık tasnif usulüyle seçmektedir. Meclis başkanı ve yardımcıları, aynı zamanda yönetim ve disiplin kurulu başkan ve üyeliği görevlerini yapamamaktadır.

Yönetim kurulu, başkan ve üyelerinin seçiminin kesinleşmesinden itibaren iki gün içinde yönetim kurulu başkanının çağrısı üzerine yapacağı ilk toplantıda, kendi üyeleri arasından yargı gözetiminde olmaksızın dört yıl için bir veya iki başkan yardımcısı ile bir sayman üyeyi, Birlik Yönetim Kurulu da her bir oda grubunu ve borsaları temsilen beş başkan yardımcısı ve bir sayman üyeyi gizli oy ve açık tasnif usulüyle seçmektedir.

Üyelerinin seçiminin kesinleşmesinden itibaren iki gün içinde toplanan Disiplin Kurulu üyeleri Başkan, Konsey üyeleri bir başkan ve bir başkan yardımcısı, Yüksek Disiplin Kurulu üyeleri bir başkan ve bir raportörü, dört yıl için gizli oy ve açık tasnif usulüyle seçmektedir.

Meslek komitesi başkanı ve yardımcıları, meclis başkanı ve yardımcıları ile katip üye, yönetim kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, disiplin kurulu başkanı, Birlik Yönetim Kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, konsey başkan ve yardımcıları ile Yüksek Disiplin Kurulu başkanı ve raportör üye seçimlerinde oyların eşit çıkması halinde kura usulüne başvurulmaktadır.

Uyarma ve kınama cezası alan veya para cezalarına çarptırılan ve bu cezaları kesinleşen meslek komitesi başkan ve yardımcıları, meclis başkanı ve yardımcıları ile katip üye, yönetim kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, disiplin kurulu başkanı, Birlik Yönetim Kurulu başkan yardımcıları ve sayman üye, konsey başkan ve yardımcıları ile Yüksek Disiplin Kurulu başkanı ve raportör üyeler bu görevlerinden seçildikleri usul ile alınabilmekte, bu takdirde yerlerine, kalan süreyi tamamlamak üzere aynı toplantıda yenileri seçilmektedir.

Herhangi bir nedenle oda ve borsa meslek komitesi, meclis, yönetim kurulu ve disiplin kurulu üyelikleri ile Genel Kurul delegeliğinde boşalma olması halinde, yedek üyeler sırayla geri kalan süreyi tamamlamak üzere çağrılmakta, boşalan üyelik ve delegelikler, yedek üye ve delegelerle doldurulamazsa geri kalan süreyi tamamlamak üzere boş bulunan asil ve yedek üyelik ve delegelikler için, boşalma tarihinden itibaren otuz gün içinde seçim yapılmaktadır.

Boşalan meclis üyelikleri, yedek üyelerle doldurulamazsa; boşalan meclis asil ve yedek üyelikleri, bu maddenin birinci fıkrasına göre, boşalan meclis üyelerinin ilgili olduğu meslek komitesi üyeleri arasından seçilecek üyelerle doldurulmaktadır.

Oda ve borsa organları fesih, istifa veya üyelik sıfatlarının kalkması nedenleriyle süresinden önce ve tümüyle dağıldığı takdirde veya herhangi bir nedenle organların oluşamaması halinde, geri kalan süreyi tamamlamak üzere yeni organların seçimi on beş gün içinde yapılmaktadır.

Oda ve borsa yönetim kurullarında toplantı yeter sayısını sağlayacak sayıda üye kalmaması halinde, yeni organ üyeleri seçilinceye kadar yönetim kurulunun görevlerinin nasıl ve kimin tarafından yürütüleceği Birlik tarafından belirlenmektedir.

Meslek komitesinde toplantı yeter sayısını sağlayacak sayıda asil ve yedek üye kalmaması ve genel seçimlere altı aydan fazla bir süre bulunması halinde, boşalan meslek komitesinin ilgili olduğu meslek grubunda geri kalan süreyi tamamlamak üzere on beş gün içinde seçim yapılmakta, genel seçimlere altı aydan daha az bir süre bulunması halinde, bu seçimler izleyen genel seçimlerle birleştirilmektedir.

Herhangi bir nedenle Birlik Yönetim Kurulu üyeliklerinde boşalma olması halinde, boşalan üyeliğin ilgili olduğu konseyden seçilen yedek üyeler, sırayla geri kalan süreyi tamamlamak üzere, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulu üyeliklerinde boşalma olması halinde ise yedek üyeler sırayla geri kalan süreyi tamamlamak üzere çağrılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulunun boşalan üyelikleri yedek üyelerle doldurulamazsa, geri kalan süreyi tamamlamak üzere boş bulunan asil ve yedek üyelikler için boşalma tarihinden itibaren otuz gün içinde seçim yapılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulunda toplantı yeter sayısını sağlayacak sayıda üye kalmaması halinde, yeni organ üyeleri seçilinceye kadar yönetim kurulunun görevlerinin nasıl ve kimin tarafından yürütüleceği Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

Birlik organlarının fesih, istifa veya üyelik sıfatlarının kalkması nedenleriyle süresinden önce ve tümüyle dağılması durumunda veya herhangi bir nedenle organların oluşamaması halinde, geri kalan süreyi tamamlamak üzere yeni organların seçimi on beş gün içinde yapılmaktadır.

Birlik Başkanı ile Birlik Yönetim Kurulu, Konsey ve Yüksek Disiplin Kurulu üyeleri, Oda ve borsa meslek komitesi, meclis ve disiplin kurulu üyeleri ile yönetim kurulu başkan ve üyeleri seçimlerinin kesinleşmesinden itibaren iki gün içinde göreve başlamaktadır.

Oda, borsa ve Birlik organ seçimlerinde siyasi partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları aday gösterememekte, herhangi bir üyenin leh ve aleyhinde faaliyette bulunamamakta ve hiçbir şekilde propaganda yapamamaktadır. Bu hükme aykırı davrananlara

Kanunun 81 inci maddesinin on üçüncü fıkrası uyarınca bir aydan üç aya kadar hapis, 1.000 TL'den 5.000 TL'ye kadar para cezası verilmesi gerekmektedir.

Bir yerde birden fazla ilçe seçim kurulu bulunduğu takdirde, görevli hâkim il seçim kurulunca belirlenmekte, Birlik organları seçimleri ise merkez ilçe seçim kurulu başkanı gözetiminde yürütülmektedir.

İlçe seçim kurulu başkanı, oda ve borsanın üye ve meslek grubu sayısına ve Birlik organları seçimlerinin gereklerine göre seçim sandıklarının yer ve sayısını, tarihini ve oy kullanma süresini, oy pusulasının şeklini ve seçimle ilgili diğer hususları belirlemektedir.

Oy verme işlemleri gizli oy ve açık tasnif esaslarına göre yapılmakta, belirlenen seçim süresi sona erdiği halde sandık başında oylarını vermek üzere bekleyen seçmenler de oylarını kullanabilmektedir. Seçmen listesinde adı yazılı olmayan üye veya delegeler oy kullanamamakta, oylar, oy verenin kimliğinin oda, borsa veya resmî kuruluşça verilen belge ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra kullanılabilmektedir.

Tüzel kişi temsilcisi gerçek kişilerin, temsil ettikleri tüzel kişinin tescilli ana sözleşmeleri gereğince temsil ve bağlayıcı işlem yapma yetkisine sahip olduklarına dair son bir ay içinde düzenlenmiş ve ilgili ticaret sicili memurluğunca tasdik edilmiş bir belgeyi oy kullanma sırasında ibraz etmeleri gerekmektedir.

Oylar, herhangi bir şekilde hazırlanmış oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında seçim sandık kurulu başkanı tarafından verilecek özel zarflara konulması suretiyle kullanılmakta, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunmayan zarflara konulan oylar geçersiz sayılmaktadır.

Hâkim herhangi bir sebeple seçimi durdurduğu veya seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya mevzuata aykırı uygulama sebebiyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde, iptaline karar verilen sandıkla ilgili olarak, süresi bir aydan az, iki aydan fazla olmamak üzere seçimin yenileneceği günü tespit ederek ilgili oda veya borsa ile Birlik ve Bakanlığa bildirmektedir.

Seçimlerin tamamının iptali halinde, seçimler yenileninceye kadar geçen sürede, oda veya borsanın meclis ve yönetim kurulu görevini yapmak üzere Birlik tarafından üç veya beş kişilik bir kurul atanmakta, bu kurul oda ve borsa üyeleri veya personeli arasından veya oda ve borsa dışından da oluşturulabilmektedir.

Seçimlere ilişkin olarak 5174 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Yedinci Bölümündeki suç ve cezalara ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

Seçilme yeterliliğini kaybedenlerin oda, borsa ve Birlikteki görevleri sona ermekte, Organların seçimlerine katılma niteliklerine ilişkin diğer hususlar Birlikçe hazırlanacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Oda ve borsa şubelerinin seçim usul ve esasları bu maddede belirtilen hükümlere uygun olarak, Birlikçe hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenmektedir.

Birlik Genel Kurulunda, Birlik Başkanının seçiminin yapıldığı gün içinde ilgili delegelerce kendi aralarından Birlik Yönetim Kurulu ve oda ve borsa konseylerinin asıl ve yedek üyeleri seçilmekte, Birlik Başkanı seçim sonucu açıklanmadan, Birlik Yönetim Kurulu ve Konsey seçimlerine geçilememekte, itiraz üzerine Birlik Başkanı seçimi iptal edilirse, Birlik Yönetim Kurulu ve Konsey seçimleri de kendiliğinden geçersiz sayılmaktadır.

Oda ve borsalarda yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere üyelerin katılımıyla başlayan ve Birlik Başkanı seçimleriyle sonuçlanan çok sayıda makam için seçim yapılmaktadır.

Tablo 13- TOBB Oda ve Borsaların Seçimleri

SEÇİLEN ORGAN VEYA MAKAM	SEÇEN ORGAN-MAKAM-ÜYE
Meslek Komitesi Üyeliği	Meslek Grubunda yer alan tüm üyeler
Meclis Üyeliği	Meslek Grubunda yer alan tüm üyeler
Meclis Başkanlığı	Meclis Üyeleri
Meclis Başkanvekilliği	Meclis Üyeleri
Disiplin Kurulu Üyeliği	Meclis Üyeleri
Disiplin Kurulu Başkanlığı	Meclis Üyeleri
Oda/Borsa Başkanlığı	Meclis Üyeleri
Oda/Borsa Yönetim Kurulu Üyeliği	Meclis Üyeleri
Disiplin Kurulu Üyeliği	Meclis Üyeleri
Birlik Genel Kurul Delegeleri	Meclis Üyeleri
Oda/Borsa Başkanvekilliği	Yönetim Kurulu Üyeleri
Oda/ Borsa Saymanlığı	Yönetim Kurulu Üyeleri

Tablo 14- TOBB Merkez Organ Seçimleri-1

Birlik Seçimleri-1

SEÇİLEN ORGAN VEYA MAKAM	SEÇEN ORGAN-MAKAM-ÜYE
Konsey Üyeliği	Genel Kurul İlgili Konsey Delegeleri
Konsey Başkanları	İlgili Konsey Üyeleri
Konsey Başkan Yrd.	İlgili Konsey Üyeleri
Birlik Genel Kurul Başkanı	Konsey Başkanları
Birlik Genel Kurul Başkan Yrd.	Diğer Konsey Başkanları seçimsiz-sırayla
Birlik Başkanı	Genel Kurul Delegeleri
Birlik Yönetim Kurulu Üyeleri	Genel Kurul Delegeleri
Yüksek Disiplin Kurulu Üyeleri	Genel Kurul Delegeleri
Birlik Başkan Yrd.	Birlik Yönetim Kurulu Üyeleri
Birlik Saymanı	Birlik Yönetim Kurulu Üyeleri

Birlik bünyesinde kurulan Sektör Meclisleri, Yüksek İstişare Konseyi, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, İş Konseyleri içinde çeşitli görevler ve üyelikler için seçimler yapılmaktadır. Bu görev ve üyeliklerden bazılarına seçimsiz olarak doğrudan hak kazanılmaktadır.

Tablo 15- TOBB Merkez Organ Seçimleri-2

Birlik Seçimleri-2

SEÇİLEN ORGAN VEYA MAKAM	SEÇEN ORGAN-MAKAM-ÜYE
Yüksek İştişare Kurulu Üyeliği	Seçimsiz-Mevzuatta sayılanlar
Yüksek İştişare Kurulu Şeref Üyeliği	Birlik Yönetim Kurulu
Yüksek İştişare Kurulu Başkanı	Seçimsiz-Birlik Başkanı yürütmektedir.
Yüksek İştişare Kurulu Başkan Yrd.	Yüksek İştişare Kurulu üyeleri
Sektör Meclisleri Üyeliği	Birlik Yönetim Kurulu
Sektör Meclisi Başkanı	İlgili Sektör Meclisi Üyeleri
Sektör Meclisi Başkan Yrd.	İlgili Sektör Meclisi Üyeleri
Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK) Genel Kurul Üyeliği	Birlik Yönetim Kurulu
DEİK Yönetim Kurulu Başkanı	Seçimsiz-Birlik Başkanı yürütmektedir.
DEİK Yönetim Kurulu Üyeleri	Birlik Yönetim Kurulu (13)+ DEİK Genel Kurul Üyeleri (12)
DEİK Denetim Kurulu Üyeleri	DEİK Genel Kurul Üyeleri
DEİK Yönetim Kurulu Başkan Vekili	DEİK Yönetim Kurulu Üyeleri
DEİK İcra Kurulu Üyeleri	DEİK Yönetim Kurulu Üyeleri
DEİK İcra Kurulu Başkanı	Seçimsiz DEİK Yönetim Kurulu Başkan Vekili
İş Konseyi Genel Kurul Üyeliği	Seçimsiz isteğe + DEİK Yönetim Kurulu onayına bağlı
İş Konseyi Yürütme Kurulu	DEİK Yönetim Kurulu + İş Konseyi Genel Kurulu
İş Konseyi Başkanı	İş Konseyi Yürütme Kurulu
Danışma Kurulu üyeliği	DEİK Yönetim Kurulu
Danışma Kurulu Başkanı	Danışma Kurulu Üyeleri
Danışma Kurulu Başkan Yrd.	Danışma Kurulu Üyeleri

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere tüm bu seçimler, oda ve borsalarda gerçekleştirilen meslek komitesi üyeliği ve meclis üyeliği seçimi ile başlamaktadır. Bu nedenle söz konusu seçimlere ilişkin olarak istatistiki bilgiler örnekleme yapılarak bazı oda ve borsalardan talep edilmiştir. Söz konusu seçimlere ilişkin bilgiler şu şekildedir.

Tablo 16- TOBB- Ticaret Odası Seçim İstatistikleri

Odalar	Toplam Üye Sayısı	Meslek Komitesi Sayısı	Meslek Komitesi Üye Sayısı	Oda Meclisi Üye Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Seçime Katılma Oranı %
İstanbul Ticaret Odası	204.482	98	547	230	26152	12,79
İzmir Ticaret Odası	21.275	78	436	179	10321	48,51
Ankara Ticaret Odası	59.663	69	385	154	11.924	19,99
Susurluk Ticaret Odası	294	5	25	10	238	80,95
Doğanhisar Ticaret Odası	124	5	25	10	34	27,42
Babadağ Ticaret Odası	88	5	25	10	57	64,77
Aydın Ticaret Odası	3.679	14	98	42	2.291	62,27
Gebze Ticaret Odası	4.444	26	164	69	1.810	40,73
Konya Ticaret Odası	12.766	43	249	103	7.474	58,55
Adana Ticaret Odası	12.584	42	240	99	6.793	53,98
Toplam	**319.399**				**67.094**	**21,01**

Tablo 17- TOBB - Sanayi Odası Seçim İstatistikleri

Odalar	Toplam Üye Sayısı	Meslek Komitesi Sayısı	Meslek Komitesi Üye Sayısı	Oda Meclisi Üye Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Seçime Katılma Oranı %
Eskişehir Sanayi Odası	484	19	95	38	422	87,19
Balıkesir Sanayi Odası	675	18	90	36	224	33,19
Kayseri Sanayi Odası	659	26	130	52	588	89,23
Denizli Sanayi Odası	873	12	64	26	492	56,36
Konya Sanayi Odası	1.154	21	105	42	636	55,11
Adana Sanayi Odası	1.520	19	115	48	1.056	69,47
Kocaeli Sanayi Odası	1.156	26	130	52	337	29,15
Gaziantep Sanayi Odası	1.119	21	109	44	688	61,48
Ankara Sanayi Odası	2.693	26	162	68	1.218	45,23
Ege Bölgesi Sanayi Odası	5.238	45	243	99	3.380	64,53
İstanbul Sanayi Odası	10.320	48	258	105	3.669	35,55
Toplam	**25.891**				**12.710**	**49,09**

Tablo 18- TOBB- Ticaret ve Sanayi Odası Seçim İstatistikleri

Odalar	Toplam Üye Sayısı	Meslek Komitesi Sayısı	Meslek Komitesi Üye Sayısı	Oda Meclisi Üye Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Seçime Katılma Oranı %
Bursa Ticaret ve Sanayi Odası	17.204	28	342	142	6.867	39,92
Karahallı Ticaret ve Sanayi Odası	126	5	25	10	29	23,02
Pasinler Ticaret ve Sanayi Odası	177	5	25	10	149	84,18
Afyon Ticaret ve Sanayi Odası	2.870	24	150	63	1.470	51,22
Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası	4.227	25	163	69	2.873	67,97
Antalya Ticaret ve Sanayi Odası	23.531	35	239	102	8.737	37,13
Toplam	**48.135**				**20.125**	**41,81**

Tablo 19- TOBB- Deniz Ticaret Odası Seçim İstatistikleri

Odalar	Toplam Üye Sayısı	Meslek Komitesi Sayısı	Meslek Komitesi Üye Sayısı	Oda Meclisi Üye Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Seçime Katılma Oranı %
Mersin Deniz Ticaret Odası	294	12	60	24	166	56,46
İstanbul-MKEA- Deniz Ticaret Odası	5.462	40	232	96	832	15,23
Toplam	**5.756**				**998**	**17,34**

Tablo 20- TOBB- Ticaret Borsaları Seçim İstatistikleri

Odalar	Toplam Üye Sayısı	Meslek Komitesi Sayısı	Meslek Komitesi Üye Sayısı	Oda Meclisi Üye Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Seçime Katılma Oranı %
Mersin Ticaret Borsası	978	7	43	18	272	27,81
Eskişehir Ticaret Borsası	422	11	61	25	265	62,80
Haymana Ticaret Borsası	44			14	26	59,09
Ilgın Ticaret Borsası	52			14	36	69,23
Kastamonu Ticaret Borsası	46			14	46	100,00
Çanakkale Ticaret Borsası	294			14	239	81,29
Antalya Ticaret Borsası	561	7	45	19	293	52,23
İzmir Ticaret Borsası	1.396	17	107	45	626	44,84
Konya Ticaret Borsası	1.185	10	64	27	811	68,44
İstanbul Ticaret Borsası	6.903	19	95	38	929	13,46
Toplam	**11.881**				**3.543**	**29,82**

Yukarıdaki tablolarda da görüleceği üzere, örnekleme yapılan bazı oda ve borsalardaki seçimlerde seçime katılma oranları, % 12,8 ile % 100 arasında değişen oranlarda bir dağılım göstermektedir. Genel olarak araştırma süresince yapılan görüşmelerden, organlara aday olan üye sayısı ve grubu arttığında, bu aday ve grupların çabalarıyla seçime katılma oranının yükseldiği öğrenilmiştir.

Ayrıca, toplam üye sayısı 411.062 olan 39 oda ve borsanın ağırlıklı ortalaması alındığında toplam seçime katılan üye sayısının 104.470 olduğu ve katılımın ortalama olarak % 25,4 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Ağırlıklı ortalama seçime katılma oranı,

Sanayi Odalarında	% 49,1
Ticaret ve Sanayi Odalarında	% 41,8
Ticaret Borsalarında	% 29,8
Ticaret Odalarında	% 21.0
Deniz Ticaret Odalarında	% 17,3

olarak hesaplanmıştır.

Söz konusu oranlar, katılım açısından oldukça düşük oranlar olup, birçok seçimde birden çok adayın da yarıştığı göz önüne alındığında, toplam seçmen sayısının % 10'u düzeyinde bir oyla seçimi kazanan organların, seçmeni ne ölçüde temsil ettiği hususu önem kazanmaktadır.

Disiplin Uygulamaları

Odalar, borsalar ve Birliğin organ üyeleri ile personeli, görevlerini yerine getirirken görevleriyle ilgili suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden, bu kuruluşların paralarıyla para hükmündeki evrak, senet ve sair varlıkları ile muhasebe ve muamelata ilişkin her çeşit defter ve evrak ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi olarak cezalandırılmaktadır.

Oda ve borsa üyelerinden meslek onuruna veya meslek düzen ve geleneklerine uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, müşterisine karşı mesleki görevini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında disiplin cezaları uygulanmaktadır.

Disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- Uyarma; mesleğin icrasında ve davranışlarında daha dikkatli davranması gerektiğinin ilgili üyeye bir yazıyla bildirilmesidir. Uyarma cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

  -Meslek şeref ve haysiyetine uygun düşmeyen tavır ve hareketlerde bulunmak,

  -Üyelik görev ve sorumlulukları ile ilgili yönetim kurulunca yapılan davet ve talebin gereğini mazeretsiz olarak yerine getirmemek,

  -Üyesi olduğu odanın, borsanın veya Birliğin itibarını zedeleyici sözler sarf etmek,

  -Müşteri veya iş sahipleri ile olan ilişkilerinde terbiye ve nezakete aykırı davranışta bulunmak.

- Kınama; mesleki tutum ve davranışlarında kusurlu sayıldığının ilgili üyeye bir yazıyla bildirilmesidir. Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

  -Üyesi olduğu odanın, borsanın veya Birliğin itibarını zedeleyici asılsız yayında bulunmak,

-Müşterisine veya iş sahiplerine karşı taahhütlerini yerine getirmemek,

-İş ilişkisinde bulunduğu kimseler hakkında haksız ithamda bulunmak,

-Satışa arz olunan malların niteliği veya miktarı bakımından gerçeğe aykırı beyanda bulunmak,

-Nizamî olmayan ölçü ve tartı aletlerini bilerek kullanmak,

-İki yıl içinde birden fazla uyarma cezasını gerektirecek bir davranışta bulunmak,

-Organ seçimlerinin düzen içinde ve sağlıklı biçimde yürütülmesi amacıyla, hâkimin ve seçim sandık kurulunun aldığı tedbirlere uymamak,

-Mal ve hizmetlere ilişkin azami fiyat tarifelerini bulundurulması gerekli yerlerde bulundurmamak veya bu tarifelere uymamak.

- Üyelikten geçici çıkarma; üyenin iki aydan az ve on iki aydan fazla süreli olmamak üzere oda veya borsa üyeliğinden çıkarılmasıdır. Kınama cezası alan üyenin, beş yıl içinde aynı cezayı gerektirecek yeni bir davranışta bulunması halinde üyelikten geçici çıkarma cezası verilmektedir.
- Üyelikten uzun süreli çıkarma; üyenin kaydının üyesi bulunduğu oda veya borsa ile ticaret sicilinden beş yıl süre ile silinmesidir. Üyelikten geçici çıkarma cezası alan üyenin, üç yıl içinde kınama cezasını gerektirecek yeni bir davranışta bulunması halinde üyelikten uzun süreli çıkarma cezası verilmektedir.

Disiplin cezaları, disiplin kurulunun teklifi üzerine meclis tarafından verilmekte, disiplin suç ve cezaları hakkındaki esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir.

Oda ve borsa üyeleri hakkında disiplin soruşturması oda veya borsa disiplin kurulları tarafından yürütülmekte, disiplin kurulları, üyelerinden birini soruşturmacı olarak tayin etmekte ve soruşturmacının sunduğu fezleke üzerine ceza teklifinde bulunmaktadır. Ceza teklifinin görüşüldüğü toplantıya soruşturmayı yürüten üye katılamamaktadır.

Yönetim kurulları, ihbar veya şikâyet üzerine ya da davranışı doğrudan öğrenmesi halinde re'sen, on gün içinde disiplin soruşturması açılması hususunda karar vermek, disiplin kurulları da yönetim kurulunun soruşturma açılmasına dair kararının kendilerine iletilmesinden itibaren en çok iki ay içinde suç oluştuğuna kanaat getirerek ceza önermek veya suç oluşmadığına ve dolayısıyla ceza gerekmediğine ilişkin karar vermek zorunda bulunmaktadır. Lüzumu halinde bu süre yönetim kurulu kararı ile uzatılabilmekte, disiplin soruşturması en geç bir yıl içinde sonuçlandırılmaktadır.

Disiplin soruşturması her durumda, eylem ve davranışın gerçekleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılmak zorunda bulunmakta, ceza davasına konu teşkil eden eylemlerden dolayı ayrıca disiplin soruşturması açılması durumunda soruşturma ceza mahkemesi kararının kesinleşme tarihinden itibaren bir yıl içinde yapılabilmektedir.

Disiplin soruşturmalarında ve verilecek para cezalarında, isnat olunan hususun ilgiliye yazılı olarak bildirilmesi, savunmasının istenmesi ve bu savunma için en az on günlük bir süre tanınması gerekmektedir.

Disiplin işlem ve kararına konu teşkil edecek bir eylemde bulunmuş bir üye hakkında, aynı eylemden dolayı ceza mahkemesinde dava açılmış olması, disiplin soruşturması açılmasını ve disiplin cezası verilmesini engellememektedir.

Eylemin işlenmemiş veya sanığı tarafından yapılmamış olması nedeniyle beraat hali müstesna, beraatla sonuçlanmış bir ceza davasının konusuna giren eylemlerden dolayı disiplin soruşturması açılması, o eylemin ceza kanunları hükümlerinden ayrı olarak başlı başına disiplin soruşturmasını gerektirir mahiyette olmasına bağlı bulunmaktadır.

Disiplin cezaları gerekçeli olarak on gün içinde ilgililere tebliğ edilmekte, ilgililer, uyarma cezası hariç, disiplin cezalarına ve ceza verilmeme kararlarına karşı tebellüğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Yüksek Disiplin Kuruluna itiraz edebilmektedir.

Disiplin cezalarına ilişkin kararlara karşı doğrudan veya itiraz üzerine verilen kararlar için idarî yargı yoluna başvurulabilmektedir.

Oda ve borsa üyelerinden;

- Mevzuata uygun olarak kayıt ve tescil muamelelerini yaptırmayanlara veya tescil ve ilânı gereken değişiklikleri bildirmeyenlere yıllık aidatlarının iki katı,
- Yetkili organlarca ve Sigorta Acenteleri İcra Komitesi ile Sigorta Eksperleri İcra Komitesince alınan kararlara riayet etmeyenlere yıllık aidatlarının beş katı,
- İmalatta, mal ve hizmet arzında sağlık kurallarına uymayanlara, ölçü ve tartı aletlerini hileli bir şekilde kullananlara ve hileli, karışık veya standartlara aykırı ve kalitesiz mal imal edip, satanlara yıllık aidatlarının on katı

tutarında idari para cezası verilmektedir.

İdari para cezaları, disiplin kurulunun teklifi ve meclisin kararıyla verilmekte, idari para cezaları aynı fiilin bir yıl içinde her tekrarı için iki kat olarak uygulanmaktadır. İdari para cezaları, oda ve borsalar tarafından gelir kaydedilmekte, bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilmekte, itiraz, verilen idarî para cezasının yerine getirilmesini durdurmamaktadır.

Bu Kanunda öngörülen idari para cezalarına ilişkin zamanaşımı süresi yetkili kuruluşça ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren altmış gün ve her halde ihlalin vuku bulduğu tarihten itibaren iki yıl olarak uygulanmaktadır. Para cezası verilmesi ayrıca disiplin cezası verilmesini engellememektedir.

Oda disiplin kurulu, odaya kayıtlı üyeler arasından oda meclisince dört yıl için seçilmekte, altı asıl ve altı yedek üyeden oluşmaktadır. Disiplin kurulu üyeleri kendi üyeleri

arasından bir başkan seçmekte, Başkanın bulunmadığı zamanlarda, en yaşlı üye kurula başkanlık etmektedir.

Disiplin kurulu üyelerinde aranılacak şartlar, Birliğin uygun görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenmiş olup, oda disiplin kurulunun görevleri şunlardır:

- Odaya kayıtlı üyelerin disiplin soruşturmalarını, bu Kanunda ve ilgili mevzuatta öngörülen usul ve esaslara uygun olarak yürütmek.
- Meclise, odaya kayıtlı üyeler hakkında disiplin ve para cezası verilmesini önermek.

Örnekleme yapılan 29 odanın disiplin çalışmaları incelendiğinde, 12 odada hiç soruşturma açılmadığı, 18 odada hiç ceza verilmediği, ceza verilen 11 odada ise 2005-2008 döneminde sadece 246 disiplin cezası verildiği görülmüştür. Bu cezaların 207 adedinin üç odaya ait olduğu tespit edilmiştir.

Örnek alınan 39 oda içerisinde Ankara Ticaret Odası ile Antalya Ticaret ve Sanayi Odasının üyelerinin meslek disiplini konusunda diğer odalara nispeten daha faal oldukları, özellikle yüksek üye sayısına sahip İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarındaki disiplin uygulaması sonuçlarının yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Borsa disiplin kurulları, oda disiplin kurullarına benzer şekilde oluşturulmakta ve görev yapmaktadır.

2005-2008 döneminde, örnekleme yapılan 10 borsadan, 6.903 üyeye sahip İstanbul Ticaret Borsası dâhil 7 borsada hiçbir disiplin soruşturması açılmadığı, 3 borsada 9 soruşturma açıldığı, bunlardan 2'sinde 4 disiplin cezası uygulandığı bildirilmiştir.

Bu bilgilerden, odalarda olduğu gibi borsalarda da meslek mensuplarının disiplin uygulamaları ile ilgili yetersiz kalındığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 21- TOBB Disiplin Uygulaması İstatistikleri

ODA VE BORSALAR	AÇILAN DİSİPLİN SORUŞTURMASI SAYISI	CEZA VERİLMEYEN DOSYA SAYISI	UYARMA	KINAMA	ÜYELİKTEN GEÇİCİ ÇIKARMA	ÜYELİKTEN UZUN SÜRE ÇIKARMA	PARA CEZASI	DİSİPLİN CEZASI VERİLEN TOPLAM DOSYA SAYISI
İSTANBUL TİCARET ODASI	36	11	3	13			19	35
ANKARA TİCARET ODASI	378	250	6	56	4	1	61	128
İZMİR TİCARET ODASI	9	5	2	2				4
ADANA TİCARET ODASI	19	15	1	1				2
KONYA TİCARET ODASI	8	5		1				1
GEBZE TİCARET ODASI	2	1						0
AYDIN TİCARET ODASI								0
SUSURLUK TİCARET ODASI								0
DOĞANHİSAR TİCARET ODASI								0
BABADAĞ TİCARET ODASI								0
TOPLAM	452	287	12	73	4	1	80	170
ANTALYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	166	122	28	9	1		6	44
BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI								0
TRABZON TİCARET VE SANAYİ ODASI	1		1					1
AFYON TİCARET VE SANAYİ ODASI	1	1						0
PASİNLER TİCARET VE SANAYİ ODASI								0
KARAHALLI TİCARET VE SANAYİ ODASI								0
TOPLAM	168	123	29	9	1	0	6	45
İSTANBUL TİCARET BORSASI								0
KONYA TİCARET BORSASI	3	3						0
İZMİR TİCARET BORSASI	5	2	1	1	1			3
ANTALYA TİCARET BORSASI								0
MERSİN TİCARET BORSASI								0
ESKİŞEHİR TİCARET BORSASI	1		1					1
ÇANAKKALE TİCARET BORSASI								0
KASTAMONU TİCARET BORSASI								0
ILGIN TİCARET BORSASI								0
HAYMANA TİCARET BORSASI								0
TOPLAM	9	5	2	1	1	0	0	4
İSTANBUL SANAYİ ODASI	1	1						0
EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI	1	1						0
ANKARA SANAYİ ODASI	1	1						0
GAZİANTEP SANAYİ ODASI								0
KOCAELİ SANAYİ ODASI	1			1				1
ADANA SANAYİ ODASI	12	3	7	2				9
KONYA SANAYİ ODASI								0
DENİZLİ SANAYİ ODASI								0
KAYSERİ SANAYİ ODASI	1	1						0
BALIKESİR SANAYİ ODASI								0
ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI								0
TOPLAM	17	7	7	3	0	0	0	10
İSTANBUL DENİZ TİCARET ODASI	41	7	5	6	2	1	3	17
MERSİN DENİZ TİCARET ODASI	5	1	3	1				4
TOPLAM	46	8	8	7	2	1	3	21
GENEL TOPLAM	692	430	58	93	8	2	89	250

Yüksek Disiplin Kurulu, delegeler arasından Genel Kurulca dört yıl için seçilen altı üyeden oluşmakta, aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Yüksek Disiplin Kurulu, seçimden sonraki ilk toplantısında üyeleri arasından bir başkan seçmekte, başkanın bulunmadığı zamanlarda, en yaşlı üye Kurula başkanlık etmektedir. Üyelerden biri raportör olarak tayin edilmekte, raportör üye karar oylamasına katılmamaktadır. Yüksek Disiplin Kurulu, Birlik Başkanının çağrısı üzerine de toplanmaktadır.

Yüksek Disiplin Kurulunun görevleri şunlardır;

- Oda ve borsa meclislerinin disiplin cezalarına ilişkin kararları ile oda ve borsa yönetim kurullarının soruşturma açılmamasına ilişkin kararlarına karşı yapılacak itirazları karara bağlamak,
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Oda ve borsalarda disiplin uygulamalarının, kamuoyunda çok yoğun olarak gündeme gelen ve bilinen tüketici şikâyetlerine rağmen son derece yetersiz olması, itirazları karara bağlayan Yüksek Disiplin Kurulunun çalışmalarına da yansımıştır. Nitekim 2007 yılında Kurula sadece 13 itiraz başvurusu yapılmıştır.

Diğer yandan bazı oda ve borsalarca münferit olarak iş ahlakına yönelik bazı tedbir ve projeler de uygulanmaktadır. Bunlardan birisi Kayseri Ticaret Odasınca 2007 yılında ilan edilen Yüksek İş Ahlakı Projesi olup, Projenin detayları aşağıda belritilmektedir.

Kayseri Ticaret Odası Yüksek İş Ahlakı Projesi:

Yüksek İş Ahlakı Projesiyle; mal ya da hizmeti yüksek iş ahlakı ilkelerine uygun olarak sunmayanların yarattığı haksız rekabetin ve müşterilerin sömürülmesinin önlenmesi, yüksek iş ahlakı ilkelerine uyan kuruluşların korunması hedeflenmiştir.

Projenin; oda ve firmalar arasında, içinde "Kişisel Dürüstlük, İş İlişkisi, Müşterilere Karşı Sorumluluk, Devletle Olan İlişkiler, Çalışanlara Karşı Sorumluluk ve Çevreyle Olan İlişkiler" hakkında ilkelerin yer aldığı sözleşmenin imzalanması yoluyla gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Proje kapsamında; "Yüksek İş Ahlakı"na uygun iş yapmayı taahhüt eden iş sahiplerinin listesinin kamuoyuna açıklanması, Oda tarafından uyulacağı taahhüt edilen ilkelerin denetiminin sağlanması, bunlara uyulmadığının belirlenmesi ve uyarı üzerine düzeltilmemesi halinde de firmanın kamuoyuna duyurulması planlanmıştır.

Projenin konusunu oluşturan "Yüksek İş Ahlakı İlkeleri" şunlardır.

- Doğru beyanda bulunmayı, dürüstlüğü, güveni, çalışmayı, gelenek ve göreneklere bağlılığı temel değerler olarak kabul etmek,
- Yasalara saygılı olmak, mükellefiyetlerini zamanında yerine getirmek, rüşvet vermemek, sosyal hakları ve eğitimi önemsemek,
- Ticari ilişkilerde ülkenin ve mesleğinin saygınlığını artırmaya yarayan davranışlarda bulunmaya özen göstermek,
- Kendi çıkarlarını korurken başkalarının zarar görmesine sebebiyet vermemek, tüketici haklarına saygılı olmak,
- İşinde siyasi görüş, inanç, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmamak,
- Müşterilerine karşı nazik ve anlayışlı davranmak,
- Gelişmeleri takip etmek ve yeniliklere açık olmak,
- İlişkilerinde "Önce İnsan" faktörünü göz önünde tutmak ve hizmet anlayışına öncelik vermek,

- Haksız rekabet ve haksız kazanç sağlayacak faaliyetlerden kaçınmak,
- Doğayı, çevreyi korumak ve çevresindekileri bu yönde teşvik etmek.

Personel Uygulamaları

Oda, borsa, Birlik ve bunların kurduğu teşekküllerde istihdam edilenler, 01.06.2004 tarihinden itibaren Kuruluş Kanununda yer alan hükümler dışında 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi bulunmaktadır.

5590 sayılı Kanun'un uygulandığı dönemde personelin özlük hakları Kanun'un 86 ncı maddesiyle düzenlenmiş ve maddede; odalarda, borsalarda, Birlikte ve bunların kurduğu teşekküllerde istihdam edilenlerin işe alınması, çalıştırılması, sicil, atama, yükseleme, nakil, işten ayrılma ve çıkarma, disiplin işlemleri, aylık ücret, ödenek, ikramiye ile çalıştığı esnada ödenecek sosyal ve benzeri yardımlar, ayrılma tazminatı ve diğer tüm özlük haklarının, Birlikçe hazırlanacak ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca onaylanacak bir yönetmelikte düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Bu çerçevede hazırlanan "Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Odaları Birliği Personel Yönetmeliği", Bakanlar Kurulu'nun 83/6620 sayılı Kararıyla onaylanmış 01.09.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

5590 sayılı Kanun'un 86. maddesi 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenmiş, adı geçen KHK ise Anayasa Mahkemesi'nin 20/9/1995 tarih ve E. 1995-/43, K. 1995/46 sayılı Kararı ile tümüyle iptal edilmiş, 5174 sayılı Kanun yürürlüğe girinceye kadar da yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak yasal dayanağı ortadan kalkmasına rağmen Yönetmelik uygulanmaya devam edilmiştir.

Yönetmelik ile personelin mali ve sosyal hakları tamamen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na paralel şekilde düzenlenmiş ve çalışanların büyük çoğunluğu "memur" olarak tanımlanmıştır. Memurlardan farklı olarak yılda 4 maaş ikramiye verilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca Birlik ve Oda çalışanları emeklilikleri yönünden de farklı bir uygulamaya tabi kılınmış ve 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesine göre kurulan "Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emeklilik Sandığı Vakıf Senedi" özel hükümlerine göre emeklilik işlemleri yürütülmüştür.

5174 sayılı Kanunla Birlik ve Oda çalışanları tümüyle İş Kanunu'na tabi kılınmış, Geçici 12. madde ile de mevcut çalışanların eski statülerinin devamına imkân sağlanmıştır. Böylece eski hükümlere göre istihdam edilen "memur" diye adlandırılan personel ile yeni hükümlere göre ve İş Kanunu'na tabi olarak istihdam edilen "işçi" veya "sözleşmeli" diye tanımlanan personel olmak üzere iki ayrı personel statüsü ortaya çıkmış bulunmaktadır.

İş Kanunu'na tabi olarak çalıştırılan personel de "Emeklilik Vakfı" kapsamında bulunmaktadır.

"Emeklilik Vakfı" çerçevesinde yürütülen emeklilik sistemine ilişkin bilgiler özetle aşağıdaki gibidir.

- Emeklilik şartları (yaş, süre vb.) ve sigorta kapsamında sağlanan maaş, sağlık sigortası ve diğer haklar SSK paralelinde düzenlenmiştir.
- Personelden %14, Birlik, oda ve borsalardan % 23 olmak üzere toplam % 37 prim kesilmektedir.
- Emekli, dul ve yetimlerine sağlık sigortası sağlanmaktadır.
- Personel ve kuruluşlardan kesilen prim toplamının % 12' si Vakfa yatırılmayarak, kuruluşlarda bloke edilmekte ve çalışanların sağlık sigortası giderlerinin ödenmesinde kullanılmaktadır.
- Çalışan personelin ameliyat paraları ile sürekli hastalığa yakananların tedavi giderleri Vakıfça ödenmekte, bu giderler için oda ve borsaların hâsılatı üzerinden % 1 ek kesinti yapılıp Vakfa gönderilmektedir.
- Vakıfça sağlanan hakların SSK'ca sağlanan hakların altında olmamak üzere tespiti öngörülmüştür.
- Emekli aylığı bağlama oranı 25 yıl için % 65 olarak tespit edilmiştir.
- Vakıfça 31.12.2008 tarihi itibarıyla 4.080 dosyadan 4.307 kişiye emekli aylığı ödenmektedir. Aylıklar 604 TL ile 2.160 TL arasında değişmekte, ortalama emekli aylığı 980 TL civarında bulunmaktadır.
- Vakfa 31.12.2008 tarihi itibarıyla 5.043 kişi prim yatırmaktadır.
- Vakfın 31.12.2008 tarihi itibarıyla 26.810.664 TL sağlık giderleri fonu için olmak üzere 50.094.000 TL nakdi bulunmaktadır.
- Vakfın ayrıca aşağıda dökümü verilen kıymetli gayrimenkulleri bulunmaktadır. Emlak vergi değeri 130.000.000 TL civarında olan gayrimenkullere değer biçilememektedir.

  - Kandilli koruluğu (100 dönüm olup, İTO'ya 2017 yılına kadar 160.777 TL yıllık bedelle kiralanmış durumdadır),
  - Yuva Han (Karaköy Rıhtım Caddesinde 6 katlı-Yıllık 150.000 Kira geliri bulunmaktadır),
  - Yeni İş Hanı (Eminönünde Mısır çarşının arkasında 6 katlı, yıllık 200.000 TL kira geliri bulunmaktadır),
  - Gündeş Han (Kasımpaşada, 4 katlı, yıllık 100.000 TL kira geliri bulunmaktadır).

- Vakfın 2008 yılı, sağlık giderleri fonunun da son dört yıllık gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiş olup, vakıf açık vermekte, sağlık giderleri fonu ise fazla vermektedir.

Tablo 22- TOBB Personel Emekli Vakfı Sağlık Fonu Gelir ve Giderleri (TL)

	PRİM GELİRLERİ	FAİZ GELİRLERİ	TOPLAM GELİRLER	SAĞLIK YARDIMLARI	DİĞER GİDERLERE KATKI	GELİR FAZLASI
2005	4.459.998	172.704	4.632.702	543.279		4.089.423
2006	6.534.726	1.271.655	7.806.381	454.594		7.351.787
2007	6.639.262	2.667.516	9.306.778	578.150		8.728.628
2008	7.582.142	3.757.504	11.339.646	708.411	3.990.399	6.640.836
						26.810.674

Diğer yandan 506 sayılı Kanun'un Geçici 20 nci maddesi kapsamında emeklilik hakkı sağlayan vakıf ve sandıklar, 5510 sayılı Kanun ile kaldırılmış, bu Kanun'un değişik Geçici 20 nci maddesiyle söz konusu vakıf ve sandıklar ile bunlardan yararlanan personelin üç yıl içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilmesi hükme bağlanmıştır.

Tablo 23- TOBB Personel Emekli Vakfı Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2008
Prim Gelirleri	42.169.424
Faiz Gelirleri	3.807.644
Kira Gelirleri	549.663
Sair Gelirler	2.505
Bağış ve Yardımlar	1.635
Gecikme Cezaları	6.345
Toplam Gelirler	**46.537.216**
Maaş ve Diğer Sigorta Tahsisleri	38.331.162
Emekli Sağlık Giderleri	11.710.585
Personel Giderleri	914.895
Gayrımenkul Giderleri	77.913
Yönetim Giderleri	239.733
Toplam Giderler	**51.274.288**
Gider Fazlası	**4.737.072**

Eski veya yeni statüde personel istihdam edilebilecek kadrolar; Birlik'te Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca, oda ve borsalarda ise yönetim kurullarının teklifi üzerine Meclislerce onaylanmaktadır. Kadrosuz memur çalıştırılması yasaklanmıştır.

Personel ihtiyacı, yapılacak yarışma ve yeterlik sınavı sonuçlarına göre karşılanmaktadır. Devlet memurları için yapılan sınav sonuçları yarışma sınavı yerine geçmektedir. Belirli konularda üniversite mezunları için yeterlik sınavına gerek görülmeden atama yapılabilmektedir.

Oda ve borsalarda genel sekreterler, yönetim kurulunun teklifi, meclisin onayı; diğer personel ise yönetim kurulu kararı ile atanmaktadır.

Birlikte, "Genel Sekreter", Birlik Başkanının teklifi Yönetim Kurulunun onayıyla; "müdür yardımcısı ve daha üst görevliler", Genel Sekreterin teklifi Yönetim Kurulunun onayıyla; "diğer personel", Genel Sekreterin onayı ile atanmaktadır.

Birlik, oda ve borsalarda, personele 2007 yılında yapılan brüt yıllık ve brüt aylık ödemeler aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir. Tablolara göre personele asgari ücret ile 27.780 TL arasında değişen miktarlarda aylık brüt ödeme yapılmaktadır.

Personele yapılacak ödemeler hususunda belirlenmiş bir standart bulunmamakta, oda ve borsalar gelir durumlarına göre personele yapılacak ödemeleri farklı miktarlarda tespit edebilmektedir. Ücret tespitlerinde iş hacmi, üye sayısı, bütçe büyüklüğü gibi kıstasların geçerli olmadığı görülmektedir.

Tablo 24- TOBB Personeline Yapılan Ödemeler (TL)

	UNVAN	YILLIK	AYLIK
BİRLİK	GENEL SEKRETER	333.358	27.780
	GENEL SEKRETER YRD.	87.693	7.308
	BAŞKAN ÖZEL MÜŞAVİRİ	74.550	6.213
	BAŞKAN ÖZEL MÜŞAVİRİ	58.104	4.842
	HUKUK MÜŞAVİRİ	86.301	7.192
	BASIN MÜŞAVİRİ	81.132	6.761
	GENEL SEKRETER MÜŞAVİRİ	86.048	7.171
	MÜŞAVİR AVUKAT	65.313	5.443
	MÜFETTİŞ	55.121	4.593
	DAİRE BAŞKANI	78.989	6.582
	MÜDÜR	80.974	6.748
	MÜDÜR	45.275	3.773
	UZMAN	54.938	4.578
	UZMAN	29.710	2.476
	MÜHENDİS	70.288	5.857
	MÜHENDİS	53.716	4.476
	SİSTEM PROGRAMCISI	63.074	5.256
	YAZILIM UZMANI	39.416	3.285
	ŞEF	68.155	5.680
	MEMUR-BÜRO GÖREVLİSİ	48.312	4.026
	MEMUR	28.044	2.337
	SEKRETER	51.771	4.314
	SEKRETER	27.621	2.302
	GÜVENLİK GÖREVLİSİ	33.832	2.819
	GÜVENLİK GÖREVLİSİ	24.831	2.069
	HİZMETLİ	48.269	4.022
	HİZMETLİ	25.088	2.091

Tablo 25- TOBB Ticaret ve Sanayi Odası Personeline Yapılan Ödemeler (TL)

ODA/BORSA	UNVAN	YILLIK	AYLIK
ANTALYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	72.975	6.081
	ŞUBE MÜDÜRÜ	32.990	2.749
	ŞEF	29.236	2.436
	MEMUR	22.165	1.847
	MEMUR	18.475	1.540
BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	147.726	12.311
	MÜDÜR	58.906	4.909
	BİRİM SORUMLUSU	45.661	3.805
	MEMUR	32.505	2.709
	DESTEK ELEMANI	20.388	1.699
TRABZON TİCARET VE SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	66.131	5.511
	MÜDÜR	45.455	3.788
	MEMUR	39.228	3.269
	MEMUR	32.753	2.729
	MEMUR	10.568	881
AFYON TİCARET VE SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	38.321	3.193
	MEMUR	28.884	2.407
	MEMUR	20.913	1.743
	MEMUR	15.406	1.284
	MEMUR	11.720	977

Tablo 26- TOBB- Ticaret Odası Personeline Yapılan Ödemeler (TL)

	UNVAN	YILLIK	AYLIK
ANKARA TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	92.926	7.744
	DANIŞMAN	52.412	4.368
	MÜDÜR	46.765	3.897
	UZMAN	38.567	3.214
	MEMUR	40.239	3.353
İSTANBUL TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	311.876	25.990
	MÜDÜR	109.635	9.136
	UZMAN	65.365	5.447
	UZMAN RAPORTÖR	48.296	4.025
	MEMUR	33.456	2.788
İZMİR TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	179.431	14.953
	MÜDÜR	59.633	4.969
	DANIŞMAN	63.832	5.319
	UZMAN	35.078	2.923
	MEMUR	26.870	2.239
KONYA TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	28.281	2.357
	MÜDÜR	21.584	1.799
	TİCARET SİCİLİ MEMURU	24.150	2.013
	MEMUR	15.150	1.263
	MEMUR	10.350	863
GEBZE TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	76.109	6.342
	MÜDÜR	38.568	3.214
	ŞEF	31.180	2.598
	SERVİS GÖREVLİSİ	25.897	2.158
	SERVİS GÖREVLİSİ	10.243	854
SUSURLUK TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	24.359	2.030
	TİCARET SİCİLİ MEMURU	22.108	1.842
İSTANBUL M-E-A-K-BÖLGE DENİZ TİCARET	GENEL SEKRETER	73.728	6.144
	MÜDÜR	42.500	3.542
	UZMAN	30.647	2.554
	MEMUR	30.173	2.514
	HİZMETLİ	12.840	1.070
MERSİN DENİZ TİCARET ODASI	GENEL SEKRETER	151.442	12.620
	MUHASEBECİ	26.822	2.235
	MEMUR	25.804	2.150
	MEMUR	17.022	1.419
	HİZMETLİ	15.520	1.293

Tablo 27- TOBB- Sanayi Odaları Personeline Yapılan Ödemeler (TL)

İSTANBUL SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	148.978	12.415
	ŞUBE MÜDÜRÜ	92.636	7.720
	DANIŞMAN	71.266	5.939
	UZMAN	43.614	3.635
	MEMUR	26.057	2.171
EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	54.020	4.502
	DANIŞMAN	36.449	3.037
	ŞEF	28.731	2.394
	MEMUR	27.403	2.284
	MEMUR	15.665	1.305
ANKARA SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	73.860	6.155
	MÜDÜR	37.509	3.126
	MİMAR	73.729	6.144
	UZMAN	27.396	2.283
	MEMUR	12.293	1.024
GAZİANTEP SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	83.404	6.950
	MÜDÜR	25.684	2.140
	TAHSİLDAR	17.658	1.472
	MEMUR	12.279	1.023
	MEMUR	8.919	743
KOCAELİ SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	109.065	9.089
	ŞEF	43.949	3.662
	DANIŞMAN	49.179	4.098
	MEMUR	23.944	1.995
	LOJİSTİK DESTEK GÖREVLİSİ	20.210	1.684
KONYA SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	28.560	2.380
	MÜDÜR	23.765	1.980
	SİCİL MEMURU	17.149	1.429
	ABM UZMANI	21.131	1.761
	HİZMETLİ	13.045	1.087
DENİZLİ SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	118.634	9.886
	MÜDÜR	42.380	3.532
	UZMAN	28.748	2.396
	MEMUR	23.932	1.994
	HİZMETLİ	16.654	1.388
ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER	110.020	9.168
	SİCİL MEMURU	26.874	2.240
	UZMAN	23.834	1.986
	MEMUR	18.656	1.555
	DAKTİLO M.	13.259	1.105

Tablo 28- TOBB- Ticaret Borsası Personeline Yapılan Ödemeler (TL)

	UNVAN	YILLIK	AYLIK
İSTANBUL TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER	91.992	7.666
	MÜDÜR	68.920	5.743
	ŞEF	41.070	3.423
	MEMUR	28.773	2.398
	ODACI	21.018	1.752
KONYA TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER	41.663	3.472
	MÜDÜR	31.343	2.612
	MEMUR	28.858	2.405
	MEMUR	23.589	1.966
	MEMUR	17.102	1.425
ESKİŞEHİR TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER	30.349	2.529
	ŞEF	18.821	1.568
	TİCARET SİCİLİ MEMURU	19.466	1.622
	MEMUR	14.184	1.182
	ODACI	10.125	844
İZMİR TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER	54.251	4.521
	MÜDÜR	46.622	3.885
	ŞEF	33.551	2.796
	RAPORTÖR	28.852	2.404
	MEMUR	20.420	1.702
ÇANAKKALE TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER YRD.	12.056	1.005
	TESCİL MEMURU	14.582	1.215
	İRTİBAT BÜROSU SORUMLUSU	12.055	1.005
	MEMUR	10.125	844
	HİZMETLİ	8.433	703
ILGIN TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER	32.225	2.685
	TESCİL MEMURU	22.063	1.839
	MEMUR	21.333	1.778

Birlikte 2003 yılında 259 olan personel sayısı, 2004 yılında 275'e, 2005 yılında 291'e, 2006 yılında 310'a, 2007 yılında 317'e yükselmiştir.

Birlik, oda ve borsalardaki personel emekli vakıflarının kayıtlarına göre; 2008 yılı sonu itibarıyla fiilen 5.043 kişi çalışmakta olup, ortalama prime esas brüt maliyetin de 2008 yılında yaklaşık 2.125 TL olduğu tahmin edilmektedir.

Genel sekreter ve yardımcıları yönetim kurulu kararıyla atanır. Genel sekreter, yönetim kurulunun izni ile harcama yetkisi dâhil görev ve yetkilerinden bir bölümünü her faaliyet yılının başında yeniden tespit edilmek üzere yardımcılarına devredebilir.

Genel sekreter, oda ve borsa personelinin disiplin ve sicil amiridir. Genel sekreter, meclis ile yönetim kurulu toplantılarına ait tutanakları düzenler, odanın veya borsanın iç çalışmalarıyla yazı işlerini düzenler ve yönetir, oda veya borsa personeline gerekli emir ve talimatları verir ve çalışmalarını denetler, yönetim kurulu veya başkanı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir.

Personelin sicil işlemleri Birlikçe çıkarılan " Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Personel Sicil Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir. Yönetmelikte her personel için bir özlük ve sicil dosyası açılması, personel için her yıl sicil raporu düzenlenmesi, yetersiz bulunan personelin uyarılması, iki defa üst üste olumsuz sicil alanların veya adaylık döneminde yetersiz not alanların görevlerine son verilmesi öngörülmüştür.

Huzur Hakkı ve Harcırah Uygulaması

TOBB, oda ve borsa organlarında görev alanlara maaş verilmemektedir.

Oda ve borsa meslek komiteleri, yönetim kurulu ve meclis üyelerine iştirak edeceklere toplantılar için huzur hakkı verilebilmektedir. Oda ve borsaların meslek komiteleri ve yönetim kurulu üyelerine verilecek huzur hakkını, meclisler; meclis üyelerine verilecek huzur hakkını, Birlik Yönetim Kurulunun teklifi ile Genel Kurul tespit etmektedir.

Birlik, oda ve borsa organlarında görev alanlara Birlik Genel Kurulunca tespit edilen tutarda toplantı başına huzur hakkı ödenmektedir. 2008 yılı için 40 TL olarak belirlenen huzur hakkı, 2009 yılında değiştirilmemiştir.

Birlik organlarında görev alanlar mevzuat olarak hak etmelerine rağmen huzur hakkı almamaktadır.

Birliğin iştiraklerinden sekizinde Yönetim Kurulu Başkanına net 5.000 TL, üyelere net 2.000 TL, birinde üyelere net 1.000 TL, birinde de üyelere net 3.000 TL aylık huzur hakkı ödenmektedir.

TOBB adına yönetim kurullarında aylık huzur hakkı alarak yapılan temsil görevi sayısı 10 iştirakte 33'tür.

İl dışında bir yere görevlendirilen organ üyelerine, personele ve kuruluş dışından görevlendirileceklere harcırah ödenmektedir. Harcırah, yol masrafı, konaklama masrafı ve yevmiyeden oluşmaktadır. Harcırah ödemelerine ilişkin hususlar, "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin" 65. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca Birlik, oda ve borsalar bu hususa ilişkin iç yönergeler düzenlemektedir.

Günlük şehir dışı ve yurt dışı yevmiye tutarları, oda, borsa ve şubelerde meclis, Birlikte ise Genel Kurul tarafından belirlenmektedir. Genel Kurul bu yetkisini Birlik Yönetim Kuruluna devredebilmektedir. Yevmiye tutarlarına ilişkin olarak söz konusu 65. maddede asgari ücrete bağlı olarak tavan miktarlar tespit edilmiş bulunmaktadır. Meclisler bu tavan miktarı aşmamak üzere yevmiye tespit edebilmektedir.

2009 yılında yurt içinde ve yurt dışında uygulanan yevmiye tutarları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Yemek giderlerinin oda veya başka bir kurumca karşılanması halinde yevmiyenin 1/3'ü ödenmektedir.

Tablo 29- TOBB 2009 Yılı Yurt İçi Yevmiye Tutarları (TL)

	BİRLİK	ANKARA TİCARET ODASI	İSTANBUL TİCARET ODASI	NAZİLLİ TİCARET ODASI
ORGAN ÜYELERİ GENEL SEKRETER GENEL SEKRETER YRD.	173,25	145,00	173,25	130,00
DANIŞMAN, MÜŞAVİR DAİRE BAŞKANI, MÜDÜR, UZMAN AVUKAT, MÜFETTİŞ MÜHENDİS ŞEF	138,60	110,00	138,60	90,00
DİĞER PERSONEL	115,50	90,00	115,50	90,00

Tablo 30- TOBB 2009 Yılı Yurt Dışı Yevmiye Tutarları (TL)

	BİRLİK	ANKARA TİCARET ODASI	İSTANBUL TİCARET ODASI	NAZİLLİ TİCARET ODASI
ORGAN ÜYELERİ GENEL SEKRETER GENEL SEKRETER YRD.	462,00	330,00	462,00	150,00
DANIŞMAN, MÜŞAVİR DAİRE BAŞKANI, MÜDÜR, UZMAN AVUKAT, MÜFETTİŞ MÜHENDİS ŞEF	346,50	250,00	346,50	120,00
DİĞER PERSONEL	277,20	200,00	277,20	120,00

Yol masrafı olarak uçak dâhil fatura karşılığı ödeme yapılmaktadır. Görevlendirmelerde kullanılacak araç, tespit edilebilmektedir. Özel araçlarıyla yolculuk edenlere her 100 km için belirlenen litre benzin tutarı ödenmektedir.

Konaklama karşılığı, fatura üzerinden ödenmektedir. Birlik, oda ve borsalar konaklanacak otellere sınırlama getirebilmektedir.

Örneğin Ankara Ticaret Odası, unvanlara göre yurt dışı otel fiyatlarını 100-200 $ arasında, yurt içi otel fiyatlarını 50-150 $ arasında olmak üzere sınırlandırmıştır. Nazilli Ticaret Odası da personel için en fazla 3 yıldızlı otellerde konaklama sınırı getirmiştir.

Ayrıca süre sınırı veya toplam ödenecek harcırah tutarı sınırı gibi değişik kısıtlamalar da görülmektedir.

Mali Durum ve Uygulamalar:

5174 sayılı Kanunla;

- Birlik, oda ve borsa faaliyetlerinin ve sunulan hizmetlerin standardizasyonunu, muhasebe kayıtlarının ortak usullerde tutulmasını sağlamakla,
- Birlik Yönetim Kurulu, muhasebe ve muamelatta birlik ve beraberlik sağlamak üzere yönetmelikler hazırlamak ve Genel Kurula sunmakla,

- Birlik Genel Kurulu da muhasebe ve muamelat yönetmelikleriyle, odalar ve borsalar tarafından hazırlanan hakem ve bilirkişi listelerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları gösteren yönetmelikleri onaylamak ve oda ve borsaların bütçelerinin tiplerini ve bütçelerin düzenleme usullerini belirlemekle

yükümlü kılınmıştır.

Bu çerçevede hazırlanan, "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği", 12.09.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5590 sayılı Kanun döneminde de aynı amaçla 1983 tarihinde "Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği" düzenlenmiş ve 2005 yılına kadar uygulanmıştır.

Birlik, oda ve borsalarda tek düzen muhasebe sistemine uygun olarak hazırlanmış hesap planı uygulanmaktadır.

Bütçe dönemi 01.01.2007 tarihinden itibaren takvim yılı olarak değiştirilmiştir.

Yönetmelikle, bütçe ve muhasebe esasları, tutulacak defterler, kullanılacak hesaplar, mizan, bilanço ve gelir tabloları, tahsilât ve harcama usulleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Birlik, oda ve borsalar mali hususlara ilişkin aşağıdaki raporları düzenlemektedir.

- Bilanço: Yıllık olarak düzenlenip, Birlik Genel Kuruluna, oda ve borsa meclislerine sunulmaktadır.
- Gelir Tablosu: Yıllık olarak düzenlenip, Birlik Genel Kuruluna, oda ve borsa meclislerine sunulmaktadır.
- Bütçe İzleme Tablosu: Aylık olarak düzenlenip yönetim kurullarına sunulur.
- Denetleme Raporu: Hesapları inceleme komisyonlarınca yıllık olarak düzenlenir ve Birlik Genel Kurulu ile oda veya borsa meclislerine sunulur. Birlik Hesapları İnceleme Komisyonu ayrıca iki ayda bir yaptığı denetim sonuçları için ikişer aylık denetleme raporları hazırlamakta, bu raporlar Birlik Başkanına, Yönetim Kurulu Sayman üyesine ve Birlik Genel Sekreterine sunulmaktadır.
- Faaliyet Raporu: Yıllık olarak düzenlenmekte, Birlik Genel Kurulu ile oda ve borsalarda meclislere sunulmaktadır.

Birlik, oda ve borsaların muhasebe sonuçları kamuoyuna sunulmamakta ve internette yayımlanmamaktadır.

Odalar, borsalar ve Birliğin mal ve hizmet alımları ile yapım işleri ve satımlarının tabi olduğu usul ve esaslar; açıklık, şeffaflık ve serbest rekabet ilkeleri gözetilerek, Birlikçe çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir. Odalar, borsalar ve Birlik, istisna ve vekâlet akdi ile hizmet alımı yapabilmektedir.

Bu kapsamda "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Satın Alma Yönetmeliği", 1986 yılında yürürlüğe konulmuştur. Kamu İhale Mevzuatında Avrupa Birliğine uyum amacıyla 2003 yılında yapılan değişiklikler, Yönetmeliğe yansıtılamamıştır.

2003 yılından sonraki söz konusu değişikliklerin yansıtılması amacıyla 5174 sayılı Kanun çerçevesinde yeni bir Yönetmelik taslağı hazırlanmış ve 02.05.2005 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığına sunulmuştur. Bakanlıkça Yönetmelik taslağı bazı değişiklikler yapılması isteğiyle 25.02.2008 tarihinde iade edilmiştir. Halen söz konusu Yönetmelik Bakanlıkça onaylanıp Resmî Gazete'de yayımlanmamıştır.

Birlik ile oda ve borsaların bütçelerinde temsil, gezi, konaklama, seyahat, yevmiye ve huzur hakkı gibi harcamalar için ayrılan pay bütçelerinin % 20'sini, personel harcamaları için ayrılan pay ise bütçelerinin %40'ını geçememektedir.

Odalar, borsalar ve Birlik amaçlarını gerçekleştirmek ve faaliyet konularıyla sınırlı olmak şartı, yetkili organlarının kararı ve Bakanlığın izni ile kamulaştırma yapabilmekte, ancak kamu yararı kararı Bakanlıkça verilebilmektedir.

Odalar, borsalar ve Birlik, bu Kanunda öngörülen ekonomik nitelikli görevlerini yapmak, meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı izni ile kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirak edebilmektedir. Odalar, borsalar ve Birlik, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurabilmektedir.

Odalar, borsalar ve Birlikçe hazırlanan bütçelerde;

- Genel Kurul kararıyla, Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına ödenmek üzere % 1 oranında,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı iç ticaret hizmetlerini geliştirmek üzere her yıl % 1'i geçmemek üzere

pay ayırmaktadır. Bu şekilde ayrılacak payların kullanma esasları ve uygulaması yönetmelikle düzenlenmiştir.

Birlik Bütçesi, Gelir ve Giderleri:

Birlik bütçesi, Yönetim Kurulunca yıllık olarak hazırlanmakta ve Genel Kurulca kararlaştırılmaktadır. Birlik bütçe yılı 1 Haziran - 31 Mayıs olarak uygulanmakta iken, 2007 yılından itibaren takvim yılı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bütçeden harcama, Birlik Başkanı veya yetkilendirdiği başkan yardımcısı ve Genel Sekreterin veya sayman üyenin ortak imzası ile yapılabilmektedir.

Birliğin gelirleri; aidatlar, hizmetler karşılığı alınacak ücretler, bağış ve yardımlar, yayın gelirleri ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Yönetim Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca saptanan miktar kadar harcama, sonradan yönetim kurulunun onayına sunulmak şartıyla Birlik Başkanı tarafından; Birlik Başkanı için belirlenen miktardan fazla olmamak üzere Yönetim Kurulu tarafından belirlenen miktarda harcama, sonradan Yönetim Kurulunun onayına sunulmak şartıyla Genel Sekreter tarafından, re'sen yapılabilmektedir.

Odalar ve borsalar her yıl tahsil edilen gelirlerinin % 8'ini aidat olarak, Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği bankalardan birine Birlik adına yatırmak zorundadırlar. Birlik aidatları bir önceki yıl fiili geliri üzerinden hesap edilerek, izleyen yılın Temmuz ve Aralık aylarında eşit iki taksitte yatırılmakta, Birlik aidatının hesaplandığı fiili gelire; bütün gelirler ile menkul ve gayrimenkul sermaye iratları, şirket kârları ve döviz gelirleri dâhil edilmektedir.

Birlikçe, belgelerin onaylanması ve hizmetlerin verilmesi karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, tahkim gelirleri hariç olmak üzere, maktu ücretlerde on altı yaşından büyüklere uygulanan asgarî ücretin brüt tutarının üç katından, nispî ücretlerde de bu tavanı aşmamak kaydıyla binde beşten fazla olamamakta, bu oran ve miktarlar, Yönetim Kurulu tarafınca kararlaştırılacak tarifelerle tespit olunmaktadır.

Birlikçe onaylanacak ve verilecek belgeler ve hizmetler şunlardır:

- Kapasite raporları
- Faturalar, menşe şahadetnameleri, A.TR ve EUR. 1 dolaşım belgeleri ve sertifikaları
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi hizmetleri
- Kalite belgeleri
- TIR ve ATA karneleri ile EAN-UCC çizgi kod sistemine ilişkin hizmetler
- Tahkim hizmetleri
- Fuar düzenleme yetki belgeleri
- Ticari ve sınai mahiyette diğer her türlü belge ve bilgi ile hizmetler

Diğer yandan Birlik, oda ve borsa gelirlerinden ayrılan paylar ile çeşitli fonlar kurulabilmekte, eğitim, iç ticaret ve fuarcılık gibi hizmetler desteklenmektedir.

2004 öncesi dönemde, kullanma esasları ve uygulaması Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikte tespit edilmek üzere, odalar, borsalar ve Birlik;

- Eğitim faaliyetlerine katkıda bulunmak için en az % 1,
- Yeni kurulan veya mali yönden yetersiz bulunan oda ve borsaların teşvik ve desteklenmesi ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı iç ticaret hizmetlerinin geliştirilmesi için en az % 1,
- Sergi ve fuarlar açılması, organize sanayi ve ticaret bölgeleri kurulması, milli ve uluslararası toplantı ve kongreler düzenlenmesi gibi faaliyetler için de yine en az % 1,

oranında olmak üzere gelir bütçelerinden her yıl pay ayırmaktaydı.

5174 sayılı Kanunla birlikte, Odalar, borsalar ve Birlikçe hazırlanan bütçelerden;

- Genel Kurul kararıyla, Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına ödenmek üzere yüzde bir oranında,
- Bakanlık iç ticaret hizmetlerini geliştirmek üzere her yıl yüzde biri geçmemek üzere,

pay ayrılması hükmü getirilmiş, bu şekilde ayrılacak payların kullanma esasları ve uygulamasının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür.

Birliğin 2007 yılı gider ve gelirleri ile gelir fazlası aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 31- TOBB- Merkez 2007 Yılı Giderleri

HARCAMA KALEMLERİ	2007
PERSONEL GİDERLERİ	19.195.320
DIŞARIDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMET	9.072.141
BASIN YAYIN GİDERLERİ	2.402.996
TİCARET SİCİL GAZETESİ GİDERLERİ	4.329.418
KİRA GİDERLERİ	92.004
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	2.154.278
SEYAHAT VE YOL GİDERLERİ	1.540.969
HUZUR HAKKI GİDERLERİ	102.392
TEMSİLCİLİK GİDERLERİ	74.952
KANUNİ AİDAT PAY VE FONLAR	20.946.475
EĞİTİM VE FUAR GİDERLERİ	608.090
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	25.598.650
VERGİ RESİM VE HARÇLAR	795.999
FAİZ GİDERLERİ	536
FİNANSMAN GİDERLERİ	699
MENKUL KIYMET SATIŞ GİDERLERİ	0
KAMBİYO GİDERLERİ	6.052.459
SAİRGİDERLER	118.193
SABİT KIYMET GİDERLERİ	30.795.355
TOPLAM HARCAMALAR	**123.880.924**

Tablo 32- TOBB- Merkez 2007 Yılı Gelirleri

GELİR KALEMLERİ	TUTAR
ÜYE AİDAT GELİRLERİ	47.405.671
TİCARET SİCİLİ GAZETE GELİRLERİ	40.127.046
YAPILAN HİZMETLER KARŞILIĞI ALINAN ÜCRETLER	2.347.354
KAPASİTE RAPORU GELİRİ	4.824.803
FUAR DÜZENLEME YETKİ BELGESİ GELİRİ	406.150
BASILI EVRAK, BELGE, DEFTER BEDELLERİ	15.666.215
YAYIN GELİRLERİ	400
HİSSE SENEDİ TEMETTÜ GELİRLERİ	5.930.368
FAİZ GELİRLERİ	125.931.399
KİRA GELİRLERİ	1.109.249
MENKUL KIYMET SATIŞ GELİRLERİ	212.151
KAMBİYO GELİRLERİ	1.599.904
SAİR GELİRLER	624.247
TOPLAM GELİRLER	**246.184.957**

GELİR FAZLASI	122.304.033

Birliğin son beş yıllık gelir ve giderleri de aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 33- TOBB Merkez 2002-2007 Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	01.06.2002 31.05.2003	01.06.2003 31.05.2004	01.06.2004 31.05.2005	01.06.2005 31.05.2006	01.06.2006 31.12.2006	2007
ÜYE AİDAT GELİRLERİ	13.434.890	17.451.453	26.771.007	23.535.456	20.913.398	47.405.671
TİCARET SİCİLİ GAZETE GELİRLERİ	12.119.005	17.278.342	22.928.668	30.722.232	18.908.660	40.127.046
YAPILAN HİZMETLER KARŞILIĞI ALINAN ÜCRETLER	201.132	551.030	903.101	1.345.484	970.501	2.347.354
KAPASİTE RAPORU GELİRİ	505.884	931.005	1.165.118	1.516.146	1.045.036	4.824.803
FUAR DÜZENLEME YETKİ BELGESİ GELİRİ	76.621		9.800	289.000	290.918	406.150
BASILI EVRAK, BELGE, DEFTER BEDELLERİ	6.164.147	10.441.751	12.245.830	16.011.733	7.174.252	15.666.215
YAYIN GELİRLERİ	1.530	1.278	1.215	1.960	245	400
HİSSE SENEDİ TEMETTÜ GELİRLERİ	29.416	263.911	4.478.365	4.867.662	8.466	5.930.368
FAİZ GELİRLERİ	217.122.295	109.437.181	112.536.617	110.907.777	77.377.162	125.931.399
KİRA GELİRLERİ	282.856	497.164	839.006	1.033.881	745.895	1.109.249
MENKUL KIYMET SATIŞ GELİRLERİ		160.766.521	65.144.477	56.646.012	12.353.609	212.151
KAMBİYO GELİRLERİ	8.478.105	13.430.161	2.281.704	6.436.584	1.547.560	1.599.904
SAİR GELİRLER	20.409	48.049	2.928.536	1.030.263	3.686.300	624.247
TOPLAM GELİRLER	258.436.290	331.097.846	252.233.444	254.344.190	145.022.002	246.184.957
PERSONEL GİDERLERİ	7.729.570	10.540.282	12.306.245	14.162.105	8.907.029	19.195.320
DIŞARIDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMET	6.309.135	8.929.440	13.095.968	12.184.481	4.758.118	9.072.141
BASIN YAYIN GİDERLERİ	2.934.289	1.880.319	2.200.463	1.855.791	1.899.263	2.402.996
TİCARET SİCİL GAZETESİ GİDERLERİ	2.682.293	0	0	0	2.046.639	4.329.418
KİRA GİDERLERİ	44.809	301.330	313.196	217.524	101.577	92.004
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	1.376.163	3.247.855	5.211.607	2.316.314	1.874.741	2.154.278
SEYAHAT VE YOL GİDERLERİ	1.534.017	1.849.977	1.248.006	1.396.742	673.427	1.540.969
HUZUR HAKKI GİDERLERİ	0	0	0	0	49.140	102.392
TEMSİLCİLİK GİDERLERİ	222.757	153.256	213.963	29.958	25.574	74.952
KANUNİ AİDAT PAY VE FONLAR	7.709.806	8.296.934	11.154.571	21.817.499	14.508.750	20.946.475
EĞİTİM VE FUAR GİDERLERİ	2.151.813	2.243.561	2.295.536	1.408.789	508.722	608.090
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	11.518.809	14.036.850	59.797.046	27.656.981	37.500.883	25.598.650
VERGİ RESİM VE HARÇLAR	144.954	241.049	1.605.268	667.752	357.904	795.999
FAİZ GİDERLERİ	0	0	0	0	317	536
FİNANSMAN GİDERLERİ	0	8.466	13.975	3.281	1.037	699
MENKUL KIYMET SATIŞ GİDERLERİ	0	0	0	0	4	0
KAMBİYO GİDERLERİ	0	13.302.309	5.541.774	7.294.204	4.276.120	6.052.459
SAİRGİDERLER	0	27	87	36	61	118.193
SABİT KIYMET GİDERLERİ	46.060.493	26.449.171	82.809.285	157.560.556	6.194.097	30.795.355
TOPLAM GİDERLER	90.418.907	91.480.826	197.806.992	248.572.013	83.683.404	123.880.924
GELİR FAZLASI	168.017.383	239.617.020	54.426.452	5.772.177	61.338.598	122.304.033

Tablolardan da görüleceği üzere Birliğin ana gelir kalemleri; aidat geliri, belge ve hizmet geliri, Ticaret Sicili Gazetesi geliri ile faiz ve temettü gelirlerinden, Birliğin giderleri ise ana kalemler itibarıyla personel giderleri, genel giderler, sabit kıymet giderleri, kanuni aidat ve pay giderleri ile bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

Ana kalemler itibarıyla gelir ve giderlerde önemli bir değişiklik gözükmemektedir. Ayrıca, Birliğin son beş yılda sürekli gelir fazlası verdiği ve bu gelir fazlasının toplam 651.475.663 TL'ye ulaştığı anlaşılmaktadır. Birlik gelir fazlaları "Birlik İhtiyatları" adı altında değerlendirilmektedir. 31.12.2008 tarihi itibarıyla Birlik İhtiyatları toplamı 1.483.253.702 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birliğin her yıl gelir fazlası vermesi ve elinde önemli miktarda ihtiyat birikmesi nedeniyle nakit fazlalarının nemalandırılması da önemli bir işlev haline gelmiş bulunmaktadır.

Birlik Genel Kurulu, nakit varlıkların yönetimi hususunda, Yönetim Kurulu tarafından bir Kurul oluşturulmasına izin vermekte, Yönetim Kurulu da 3 yönetim kurulu üyesi ve genel sekreterden oluşan dört kişilik bir "Değerlendirme Kurulu" oluşturmuş bulunmaktadır. Ayrıca Birlik bünyesinde finans birimi oluşturulmuş, bu birimin yönetimi için finansman müdürü atanmıştır.

Söz konusu Kurulca, nakit varlıklarının değerlendirilmesinde, risksiz ve daha az riskli TL ve döviz vadeli mevduat, Hazine iç ve dış borçlanma senetlerine yatırım yapıldığı, sermaye yapısı milli olan Bankaların tercih edildiği bildirilmiştir.

Vadeli mevduat hesabının tercihinde Bankalardan talep toplanmakta, teklifler Değerlendirme Kurulunda ele alınmakta ve çoğunlukla karar verilmektedir. Hazine tahvil ve bonosu alımlarında da kurul onayı alınmaktadır. Gerçekleşen tüm işlemler onaya bağlanmakta, onay ekinde karar tutanaklarına yer verilmektedir.

Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına yapılan ödeme, personelin sağlık giderlerinin karşılanması amacıyla yapılmaktadır. Konuya ilişkin olarak "Odalar Borsalar ve Birlik Bütçelerinden Türkiye Odalar Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına Ayrılan Payın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik", 12.09.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sağlık uygulamasına ilişkin olarak personel bölümünde daha detaylı açıklama yapılmıştır.

Sağlık payı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı payı dışında, 2004 yılından itibaren altı yıl süreyle Birlik yıllık gelirinin % 5'i, bu sürenin dolmasını takip eden on beş yıl süreyle de % 2'si Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nin ihtiyaçları için kullanılmak üzere bu kuruluşlara tahsis edilmiş bulunmaktadır. Tahsis edilecek meblağın paylaşım esasları Birlik Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi iştirakler bölümünde verilmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Hizmetlerini Düzenleme Payı Fonu:

Payla ilgili esasları düzenleyen Yönetmelik, 2004 yılında Bakanlıkça yürürlüğe konulmuştur. 2008 yılında ise Bakanlığın çıkardığı bu Yönetmelik yürürlükten kaldırılarak, aynı doğrultuda Birlik tarafından hazırlanan "İç Ticaret Hizmetlerini Geliştirme Payının Kullanılması Hakkında Yönetmelik", 27 Haziran 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Yönetmelikte, Birlik, oda ve borsa gelirleri üzerinden % 1'i geçmemek üzere aktarılması gereken payın oranı ‰ 5 olarak tespit edilmiştir. Odalar, borsalar ve Birliğin, söz konusu payı Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği ve Birlik adına açılacak bir banka hesabına Ocak ve Eylül aylarında eşit iki taksitte yatırmaları öngörülmüştür.

Payın muhasebesi, Birliğin bütçe ve muhasebe esaslarına göre Birlik tarafından ayrı bir hesapta tutulmaktadır. Paydan yapılan harcamalar, Birlik hesaplarının tabi olduğu usulle

denetlenmekte, paydan yapılan harcamalar ile gelirlere ilişkin bilgiler her üç ayda bir Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'a bildirilmektedir.

Pay hesabında biriken tutarlar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı iç ticaret hizmetlerini geliştirmek amacıyla;

- Büro ve işyeri donatımı ve döşenmesinde kullanılacak eşyaların alımı, hizmetin gerektirdiği inşaat, tadilat, plan, projelerin yapılması ile ihtiyaç duyulan mal ve malzemelerin, taşıt, makine ve teçhizatın alımı, taşıt ve hizmet binası kiralanması, bunların bakım, kullanım, onarım ve benzeri her türlü giderlerinin karşılanması, hizmet alımlarının yapılması,
- Bilgisayar, yazıcı, tarayıcı, donanım, yazılım alınması, kiralanması, bakım ve onarımlarının yapılması, bu sistemlerin kurulması ve işletilmesi için gereken her türlü harcamaların yapılması,
- Matbu kağıt, belge, broşür, afiş, poster, kitap, dergi ve benzerlerinin bastırılması, basım ve yayın hakları ile ilgili her türlü ödemelerin yapılması, tercüme ve tercümanlık hizmetlerinin alınması,
- Yurt içi ve yurt dışı geçici görev yollukları ve gündelikleri ile, yolculuğun gerektirdiği ulaşım ve diğer her türlü giderlerin karşılanması, düzenlenecek ve iştirak edilecek kurs, seminer, eğitim ve toplantılarla ilgili giderler ve personelin yetiştirilmesi amacıyla yurt içi ve yurt dışı kurs, staj ve öğrenimle ilgili gerekli olan giderlerin karşılanması,
- Yapılacak piyasa araştırmaları, teknik inceleme, araştırma, istatistiki bilgi toplama ve envanter çalışmalarıyla ilgili giderlerin karşılanması,
- Yapılacak harcamalarla ilgili ilan, keşif bedeli ve benzeri giderlerin karşılanması,
- Bakanlığın iç ticaret hizmetlerini geliştirme faaliyetleri kapsamında, yukarıda sayılan iş ve işlemlerin dışındaki mal ve hizmet alımları ile yapım işleri konusundaki harcamaların karşılanması

için kullanılmaktadır.

Tablo 34- TOBB Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonu Gelir ve Giderleri (TL)

	2005	2006	2007	2008
AYRILAN PAY		3.618.150	2.322.922	2.486.797
FAİZ GETİRİSİ		949.529	390.051	553.037
HARCAMA TUTARI		5.075.107	5.737.320	863.974
BAKİYE	4.950.004	4.442.576	1.418.229	3.594.089

Paydan harcamalar Birlik tarafından yapılmakta, harcamalarda Bakan onayı aranmakta, satın almalarda ve yapım işlerinde Birliğin satın alma usulleri uygulanmaktadır.

Pay hesabından araç kiralama, yolluk, onarım, telefon, akaryakıt, kırtasiye, mobilya başta olmak üzere her türlü cari harcamalar ödenmektedir.

Pay hesabında 31.12.2008 tarihi itibarıyla 3.594.089 TL nakit bulunduğu bildirilmiştir.

Yukarıda belirtilen hesap ve fonların dışında Birlik tarafından idare edilen bir başka Bakanlık Payı Fonu daha bulunmaktadır.

Ticaret Sicili Gazetesi İlan Gelirlerinden Bakanlık Payı Hesabı

Hesap, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının 15.06.1998 tarih ve 49 sayılı yazıyla, Ticaret Sicili Gaztesi ilan bedellerine % 10 zam yapılması ve bu zamdan elde edilecek gelirin 3 yıl süre ile Bakanlık Bilgisayar Otomasyon Projesinde kullanılmak üzere ayrılması talebinin, TOBB Yönetim Kurulunun 22.07.1998 tarih ve 50 sayılı onayı ile uygun görülmesi üzerine 1 Ekim 1998 tarihinden itibaren ilan bedellerine zam yapılarak oluşturulmuştur.

Üç yılın sonunda Bakanlık 04.09.2001 tarih ve 357 sayılı yazıyla hesabın süresinin Bakanlığın projeleri tamamlanana kadar uzatılmasını talep etmiş, talep TOBB Yönetim Kurulunun 26.09.2001 tarih ve 186 sayılı Kararıyla uygun görülmüştür.

Hesap, Birlik nezdinde muhafaza edilmekte "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Bilgisayar Otomasyon Projesi Kaynak Kullanım Usul ve Esaslarına Ait Yönerge" hükümlerine göre sarf edilmektedir.

Yönerge hükümlerine göre hesaptan her türlü yazılım, donanım, bilgisayar sistemlerinin kurulması, teknik destek ve danışmanlık, sarf malzemesi, hat ücretleri İhale Kanunu hükümlerine tabi olmaksızın satın alınabilmekte ve ayrıca yolluklar ödenebilmektedir. Yolluklar 6245 sayılı Harcırah Kanunu'na göre ödenmekle birlikte, zorunlu durumlarda belgelenmek kaydıyla Kanunda öngörülen tutarların iki katına kadar da ödeme yapılabilmektedir.

Hesabın 2006-2009 yılı gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 35- TOBB Tic. Sic. Gaz. Gel. Ayrılan % 10 Bakanlık Payı Hesabı

	2005	2006	2007	2008	2009
AYRILAN PAY		3.731.708	4.456.477	984.480	0
FAİZ GETİRİSİ		110.425	627.428	851.682	359.086
HARCAMA TUTARI		2.232.756	3.679.979	1.159.130	24.358
BAKİYE	1.879.872	3.489.249	4.893.175	5.570.207	5.904.935

Diğer yandan, hesabın hukuki mesnedi hususunda tereddütler oluşması üzerine konu Maliye Bakanlığından sorulmuş, Bakanlık hesabın mevzuata aykırı olarak oluşturulduğunu ve tasfiye edilmesi gerektiğini 27.02.2008 tarih ve 2306 sayılı yazıyla bildirmiştir.

Bu gelişme üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Bakanlık Makamından alınan 01.03.2008 tarih ve 15 sayılı Onay ile hesabın tasfiyesine karar verilmiştir.

Söz konusu Onay ile yürürlüğe konulan ve 10 maddeden oluşan Tasfiye Yönergesi uyarınca mevcut ihalesi yapılan işlerin devamı, yeni alım ve harcama yapılmaması, bakiye nakit konusunda bilahare karar verilmesi öngörülmüştür.

Bu karar uyarınca TOBB Yönetim Kurulu 12.03.2008 tarih ve 271 sayılı Kararıyla Ticaret Sicili Gazetesi ilan gelirlerinden % 10 pay ayrılmasına 01.03.2008 tarihi itibarıyla son vermiş, o tarihe kadar Bakanlıkça ihalesi yapılmış işler toplamı 1.372.331 TL tutarında harcamanın hesaptan yapılmaya devam edilmesi onaylanmıştır.

Payın 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit bakiyesi 5.904.935 TL'dir.

Birlikçe yönetilen ve gelirleri doğrudan Birlik gelirlerinden oluşmayan iki fon daha bulunmaktadır. Bunlarla ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

TIR ve ATA Karneleri Kefalet Fonu

TIR ve ATA karneleri dolayısıyla karşılaşılacak ödemeler için oluşturulmuş bir fon olup, 31.12.2007 tarihi itibariye nakit bakiyesi 34.240.652 TL'dir.

Birlik, Oda ve Borsa Personeli Emeklilik Fonu

Birlik, oda ve borsa personelinin emeklilik aylıklarının ödenmesi amacıyla oluşturulmuş bir fondur. Fonun esas gelirleri personelin maaşından kesilen keseneklerle ve kurumlarca yatırılan karşılık keseneklerinden oluşmaktadır. Fon Birlik hesapları dışında İstanbul'da kurulmuş bir Genel Müdürlük tarafından idare edilmekte olup detaylı bilgi personelle ilgili bölümde yer almaktadır.

Birlik Nakit Durumu

Birlik bütçesinin ihtiyatlar hesabında toplanan nakit fazlaları ile zaman zaman taşınmaz mal alımları yapılmaktadır. 2007-2008 yıllarında İstanbul Zeytinburnu'nda arsa alımı için toplam 468.440.000 TL bu hesaptan ödeme yapılmıştır. Ayrıca Birlik gelirlerinden 2006-2008 döneminde TOBB ikiz kuleleri 199.342.285 TL ödenerek satın alınmıştır.

Bu ödemeler yapıldıktan sonra TOBB hesaplarının 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit bakiyesi 538.267.157 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birlik Nakdi	509.315.897 TL
Kefalet Hesabı	19.786.965 TL
Bakanlık İç Ticaret Hesabı	3.594.089 TL
Bakanlık TSG % 10 Hesabı	5.570.206 TL
TOPLAM	538.267.157 TL

Oda Bütçeleri, Gelir ve Giderleri:

Odaların bütçeleri, Birlikçe tespit olunacak muhasebe usullerine uygun olarak, yönetim kurullarınca hazırlanmakta ve meclislerince onaylanmaktadır. Bütçe, takvim yılına göre düzenlenmektedir. Bütçeden harcama, yönetim kurulu başkanı veya yetkilendireceği yardımcısı

ve genel sekreterin veya sayman üyenin ortak imzası ile yapılmakta, Genel sekreterin bulunmadığı hallerde, genel sekreter yerine sayman üyenin imzası aranmaktadır. Yönetim kurulunun önerisi üzerine meclislerce saptanan miktar kadar harcama, sonradan yönetim kurulunun onayına sunulmak şartıyla, genel sekreter tarafından re'sen yapılabilmektedir.

Odaların gelirleri şunlardır:

- Kayıt ücreti
- Yıllık aidat
- Munzam aidat
- Yapılan hizmetler karşılığı alınan ücretler
- Belge bedelleri
- Yayın gelirleri
- Bağış ve yardımlar
- Para cezaları
- İştirakler kârı
- Gemilerden alınacak ücretler
- Misil zamları
- Menkul ve gayrimenkul sermaye iratları, şirket kârları ve döviz gelirleri
- Tarife tasdik ücreti
- Sair gelirler

Üyeler odaya kayıtları sırasında, kayıt ücreti ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlüdür.

Kayıt ücreti ile yıllık aidat, onaltı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgarî ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, yarısından fazla olamamaktadır.

Kayıt ücretinin alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat alınmamaktadır.

Kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarları Birlikçe çıkarılacak yönetmelikle gösterilecek usullere göre belirlenecek dereceler üzerinden ve tarifelere göre tespit olunmaktadır.

Konuya ilişkin 09.04.1982 tarih 17659 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Kayıt Ücreti ve Yıllık Aidat Tespit Usulleri Yönetmeliği" 2005 yılında yürürlükten kaldırılmış ve "Kayıt Ücreti ile Yıllık Aidat ve Munzam Aidatın Tespiti ve Ödenmesi Hakkında Yönetmelik" 08.01.2005 tarih ve 25694 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tarifeler, bu Yönetmelikte gösterilen usullere göre belirlenecek dereceler, bu derecelerin karşılığı olan kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarlarını ihtiva etmekte, kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarları tek bir tarifede ayrı ayrı gösterilmekte, her yıl bütçe ile birlikte tespit olunmaktadır.

Oda ve borsalar ile bunlara bağlı şubelerde uygulanacak tarifeler, yönetim kurulunun teklifi ve meclisin onayı ile yürürlüğe girmektedir. Oda ve borsalar derece sayısını beşten az yediden fazla olmamak üzere kendi durumlarına göre tespit etmektedir.

Derecelerin, üyelerin durumlarına uygun olarak tespit edilmesi ve bu tespitte sermaye, iştigal konusu, yıllık ciro ve yapılacak istihbarat sonucunda elde edilecek malumat; firma veya şirketin yapısı, işyerinin mevkii, kirası, çalıştırılan personel sayısı, demirbaşları ile makine ve sair tesislerin mevcudu gibi bilgilerin dikkate alınması gerekmektedir.

Oda ve borsalar üyelerinin durumlarını sürekli olarak takip etmekte ve durumlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle, gerekiyorsa yönetim kurulu kararıyla derece değişikliğine gidilebilmektedir. Derece değişikliğine ilişkin yönetim kurulu kararında değişikliğin gerekçesine açıkça yer verilmekte, derecesi değiştirilen üyeye, yeni derecesi ve bu derece karşılığında ödeyeceği yıllık aidat miktarı bu Yönetmelikte belirtilen usullere göre zamanında tebliğ olunmaktadır. Derece değişikliği, değişikliğe ilişkin yönetim kurulu kararını takip eden yılın başından itibaren uygulanmakta, oda ve borsa üyeleri tebellüğ tarihinden itibaren on gün içinde meclise itiraz edebilmekte, bu süre içerisinde itiraz edilmediği takdirde alınan kararlar kesinleşmektedir.

Yıllık aidat her yılın Haziran ve Ekim aylarında iki eşit taksitte ödenir. Yıl içinde kaydedilenlerin kayıt ücreti ile önceki yıldan itibaren geçerli olarak kaydedilmesi gerekenlerin kayıt ücretleri ve yıllık aidatları, durumun kendilerine tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenir.

Şubelere kayıtlı olan üyeler, bu maddede belirlenen kayıt ücreti ve aidatların yarısı kadar ödeme yaparlar.

Odalarca her yıl için; gerçek kişi tacir ve sanayicilerin gelir vergisine ilişkin beyannamelerinde gösterilen ticari kazanç toplamı; tüzel kişi tacir ve sanayicilerin ise ödeyecekleri kurumlar vergisine ilişkin beyannamelerinde gösterilen ticari bilanço kârı üzerinden binde beş oranında munzam aidat tahsil olunmaktadır.

Birden fazla odaya kayıtlı bulunanların munzam aidatı, üye tarafından ilgili odalara eşit olarak paylaştırılmak suretiyle yatırılmaktadır.

Zarar eden üyeler, o yıl için munzam aidat ödememektedir.

Çalışma alanları içinde birden fazla şubesi bulunan üyelerin munzam aidatı, bütün şubelerden elde ettikleri gelir veya kurumlar vergisine matrah teşkil eden ticari kazanç veya ticari bilanço kârı üzerinden hesaplanmaktadır.

Müstakil bilançosu yapılan kurum ve müessese şubeleri ile fabrikalarının munzam aidatı, şube veya fabrikanın bulunduğu yerin odasına ödenmektedir.

Bir tüzel kişiliğin merkez, şube ve fabrikalarının değişik yerlerde olması, fakat bilançolarının merkezde tutulması halinde, munzam aidat merkez tarafından mahalli odaya

ödenir. Bu oda tahsil ettiği munzam aidatı diğer odalar arasında, izleyen takvim yılının ilk üç ayı içinde eşit olarak paylaştırmaktadır.

Bütün bu hallerde bir müessesenin şubeleri ve fabrikaları ile birlikte ödeyeceği munzam aidat, o yıl için belirlenmiş bulunan yıllık aidat tavanının yirmi katını geçememektedir.

Munzam aidat tavanı, odaların belirlediği en yüksek yıllık aidata göre değil, yasada öngörülen yıllık aidat tavanına göre (asgari ücretin % 50'si) hesaplanmaktadır. Son yıllardaki munzam aidat tavanı aşağıda gösterilmiştir.

2006	5.310 TL
2007	5.625 TL
2008	6.084 TL
2009	6.660 TL

Munzam aidat Haziran ve Ekim aylarında iki eşit taksitte, önceki yıldan itibaren geçerli olarak kaydedilmesi gerekenlerin munzam aidatları ise, bu durumun kendilerine tebliğ edildiği yılın sonuna kadar ödenmektedir.

Üyeler, ticari ve sınai kazançlarına ait bilgileri ve bilançolarını talep üzerine odalara vermek zorunda bulunmakta, ayrıca odalar, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 5 inci maddesi hükmü çerçevesinde vergi dairelerinden bilgi isteyebilmektedir. Üye tarafından bilançonun verilmemesi ve vergi dairesinden de sağlanamaması halinde, yıllık aidat tavanının üç katından az olmamak üzere, bir önceki yılın munzam aidatı geçici olarak aynen tahakkuk ettirilmektedir.

Şubelere kayıtlı üyeler, bu maddede belirlenen munzam aidatın yarısı kadar ödeme yapmaktadır.

Oda ve borsa meclisleri,

- Tahsili imkânsızlaşan alacakların takibinden vazgeçilmesine
- Ölen, ticareti terk eden ve oda veya borsaya olan aidat borçlarını yangın, sel, deprem ve benzeri tabiî afetler gibi iradesi dışında meydana gelen mücbir sebeplerden dolayı ödeme güçlüğü içinde olan üyelerin aidat borçlarının ve gecikme zamlarının affına ve/veya yeniden yapılandırılmalarına

karar verebilmektedir.

İstisnai nitelikteki bu kararlar, aynı durumdaki tüm üyeleri kapsayacak şekilde ve yılda bir defa olmak üzere alınabilmektedir.

Odalarca kayıt ücreti ve yıllık aidatlar yukarıda belirtilen hükümlere göre farklı miktarlarda tespit edilmekte, bu çerçevede munzam aidat tavanı da farklı olmaktadır. Bazı odaların yıllık aidat ve giriş aidatı miktarları şu şekildedir.

İstanbul Ticaret Odası (2008 Yılı)

Fevkalede Derece: Sermayesi 1.000.000 TL'den fazla olan gerçek ve tüzel kişiler 225 TL

1. Derece: Sermayesi 250.000 ile 999.999 TL arasında olan gerçek ve tüzel kişiler 200 TL

2. Derece: Sermayesi 25.000 ile 249.999 TL arasında olan gerçek ve tüzel kişiler 150 TL

3. Derece: Sermayesi 1.000 ile 24.999 TL arasında olan gerçek kişiler 100 TL

4. Derece: Sermayesi 999 TL'den az olan gerçek kişiler 65 TL

Kayseri Ticaret Odası (2008 Yılı)

1. Derece: Banka şubeleri, merkezi Kayseri dışında olan şirketlerin şubeleri, sermayesi 25.000 TL'den fazla olan gerçek ve tüzel kişiler 170 TL

2. Derece: Sermayesi 75.000 ile 124.999 TL arasında olan gerçek ve tüzel kişiler 120 TL

3. Derece: Sermayesi 40.000 ile 74.999 TL arasında olan gerçek ve tüzel kişiler 100 TL

4. Derece: Sermayesi 25.000 ile 39.999 TL arasında olan gerçek ve tüzel kişiler 90 TL

5. Derece: Sermayesi 24.999'den az olan gerçek kişiler ve kooperatifler 80 TL

Ankara Ticaret Odası (2008 Yılı)

1. Derece	290 TL
2. Derece	225 TL
3. Derece	175 TL
4. Derece	135 TL
5. Derece	115 TL
6. Derece	100 TL
7. Derece	85 TL

Odalarca verilen hizmetler ile onaylanan ve düzenlenen belgeler karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, maktu ücretlerde yıllık aidat tavanını geçmemek, nispî ücretlerde bu tavanı aşmamak ve binde beşten fazla olmamak kaydıyla oda yönetim kurullarının teklifi, meclislerin onayı ile yürürlüğe konulacak tarifelerle tespit olunmaktadır. Odalarca verilen hizmetin dışarıdan satın alınması halinde, satın alınan hizmetin bedeli de bu tavanın iki katını geçmemek üzere ücrete eklenerek ilgiliden tahsil edilmektedir.

Odalarca düzenlenecek veya onaylanacak belgeler ile verilecek hizmetler şunlardır:

- Fatura suretlerinin onayı
- Rayiç fiyatların onayı
- Ticari ve sınai eşya numunelerinin vasıflarının onayı
- Bilirkişi ve eksper raporları ile kapasite raporları
- Kefaletname ve taahhütnamelerde yazılı imza sahiplerinin odalardaki sicil durumunu gösteren onay ve şerhler
- Sınai ve ticari mahiyette belgeler
- Ticari kefalet onayları
- Tahsis ve sarfiyat belgeleri
- Kalite, yeterlik ve numune belgeleri
- Yerli malı belgeleri

- Kayıtlı üyelerin tatbik imzalarının onayı
- Oda mensuplarına ait kayıt ve sicil suretleri ve üye kimlikleri
- Ticari itibar şahadetnamesi mahiyetinde olmamak üzere, üyelerinin gizli olmayan sicilleri hakkında yazılı veya sözlü sorulara cevaplar
- 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 22 nci maddesi gereğince verilen iş makineleri tescil belgesi
- TIR karneleri, ATA, A.TR ve EUR.1 dolaşım belgeleri, menşe şahadetnameleri ve EAN -UCC çizgi kod işlemleri, mal ve hizmetlerin uluslararası ticaretindeki beyanname, vesika ve benzeri belgeler
- Mücbir sebep belgeleri
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi suretleri
- Türk veya yabancı bayraklı gemilere verilecek genel ve uluslararası sektörel hizmetler
- Ticaret sicili hizmetleri
- Ticari ve sınai mahiyette diğer her türlü belge ve bilgiler ile hizmetler

Odalarca düzenlenen söz konusu belgeler karşılığında alınacak ücretlere ilişkin olarak odalarca tespit edilen miktarlara ilişkin örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 36- Kayseri Ticaret Odası Belge ve Hizmet Tarifesi

BELGE/HİZMET	TARİFESİ
ODA SİCİL BELGESİ/FAALİYET BELGESİ	1 adede kadar ücretsiz, fazlası için 5 TL/adet
YABANCI DİLDE KAYIT SURETİ	En az 20 TL/ adet
GAYRİMENKUL DEĞERLEME	150 TL/adet
FATURA SURETİ TASDİKLERİ	30 TL/adet
RAYİÇ FİYAT TASDİKLERİ	Bedelin ‰ (binde) 3'ü
BİLİRKİŞİ VE EKSPERTİZ RAPORU	150 TL/adet
SİCİL DURUMU VE KEFALET ONAYLARI	Belirli bir bedel bulunuyorsa ‰ (binde) 5'i, bulunmuyorsa 80 TL/adet
KAPASİTE RAPORU	250 TL/adet
TAHSİS VE SARFİYAT BELGESİ	Belirli bir bedel bulunuyorsa ‰ (binde) 5'i, bulunmuyorsa 160 TL/adet
YETERLİLİK BELGESİ	160 TL/adet
ÜYE DOSYASINDAKİ BİLGİLERİN ÖRNEKLERİNİN ONAYI	20 TL/sayfa
TIR KARNESİ SATIŞ GELİRİ	Birlik tarafından Odalara gönderme bedelinin % 10 'nu geçemez
TIR KARNESİ FOTOKOPİSİ TASTİKİ	En fazla 20 TL/ adet
İHRACAT VE İTHALAT BELGELERİ SATIŞI	En fazla 20 TL/adet
İŞ MAKİNASI TESCİLİ	250 TL/adet
K BELGESİ İŞLEMLERİ HİZMET BEDELİ	30 TL/adet
FİYAT TARİFESİ	50 TL/adet
FUAR FİRMALARI BELGESİ	300 TL/adet
ÜYELERLE İLGİLİ TOPLU BİLGİLER	20 TL/sayfa
TİCARET SİCİL GAZETESİ ONAY BEDELİ	En Fazla 15 TL/adet
Notlar :	
1- Bu tarifede belirtilen nisbi (En fazla binde 5) ve maktu ücretler asgari ücretin yarısını geçemez.	
2- Oda tarafından verilen hizmetin dışarıdan alınması halinde alınan hizmetin bedeli (En fazla asgari ücretin yarısı) ücrete eklenir.	
3- İhracata ilişkin işlemlerden harç/ücret alınmaz.	
4- Bu tabloda belirtilmeyen vesika harcı ve hizmet ücreti emsal vesika ve ücret dikkate alınarak belirlenir.	
5-Şirketler için bir sefer kullanılmak üzere alınan ve işlem yapacak temsilciyi bildiren yetki belgesi ücreti harç miktarınca alınır (17,22)	

Tablo 37- İzmir Ticaret Odası Hizmet ve Belge Tarifesi

HİZMETLER/BELGELER	2009 YILI ÜCRET TARİFESİ (TL)
Barkodlu ATR Dolaşım Belgesi onayı	2
Menşe Şahadetnamesi ATR-EUR vb. ihracatta kullanılan matbuu belgelerin onayı	10
Oda üyesi olmayan firmalar ait yukarıdaki belgelerin onayı	21
Fatura Rayiç Fiyat Tasdiki	Fatura değeri üzerinden %05 (77-244 TL arasında)
Bilirkişi ve eksper raporları	Mal değeri üzerinden %05 (77-244 TL arasında)
Sınai ve ticari mahiyetteki belge ve Kapasite Raporları	Beyan edilen değer üzerinden %05 (77-244 TL arasında)
Meslek gruplarına göre ticari adres tespiti	Üye Sayısı / Beher Takım
	1-100 / 21
	101-300 / 29
	301-500 / 43
	501-700 / 48
	701-1000 / 77
	1001-5000 / 99
Azami Fiyat Tarifesi	35
İmza tasdikleri	31
Kimlik kartı	8
İlk nüsha sicil sureti ve diğer vesika suretleri	11
Sicil Sureti Nüshaları	7
Mücbir sebep ve zaruret belgesi	43
Numune belgesi (ithalat)	43
İş Makinaları tescili ve tasdiki	250
Tır Karneleri satış hizmet ücreti	12
Tır Karneleri kayıp işlemi	68
Ata Karnesi tasdik ücreti	15
Muhtelif Belgeler-üye	11
Muhtelif Belgeler- üye olmayan	21
TİCARET SİCİL MEMURLUĞU	
Kuruluş nev'i değişiklik	210
Sermaye artırımı , devir birleşme	50
BİLİRKİŞİ	Beyan edilen veya tespit edilen değer üzerinden %05 (90-190 TL arasında)

Deniz Ticaret Odasınca Türk ve yabancı bayraklı gemilerden hizmet veya onay karşılığı alınacak ücretlerin, hizmet veya onaydan itibaren en geç on beş gün içinde ödenmesi gerekmektedir.

Çeşitli odalara ilişkin gelir ve giderler ile 2006 ve 2007 yılı detaylı gelir ve gider kalemleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 38- TOBB Muhtelif Odaların 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL) ve Personel Sayıları

ÜYE SAYISI	2006 YILI GELİR	2006 YILI GİDER	2006 YILI PERSONEL SAYISI	2007 YILI GELİR	2007 YILI GİDER	2007 YILI PERSONEL SAYISI	2006 ÜYE BAŞINA GELİR	2007 ÜYE BAŞINA GELİR	PERSONEL BAŞINA ÜYE SAYISI (2007)
286.407	96.683.659	67.343.662	411	117.063.717	78.387.441	433	338	409	661
159.069	32.689.913	15.233.675	160	35.284.799	17.542.508	160	206	222	994
74.244	19.704.620	18.647.278	199	24.317.409	19.700.055	207	265	328	359
24.156	5.799.481	4.801.584	52	5.594.397	4.669.660	52	240	232	465
19.831	7.451.556	2.100.267	70	8.195.403	5.356.094	70	376	413	283
8.716	2.512.091	1.593.566	24	3.329.267	2.320.427	29	288	382	301
5.962	1.395.600	1.098.268	16	1.799.545	1.050.558	17	234	302	351
567	147.225	101.730	2	177.728	119.285	2	260	313	284
133	28.606	28.097	2	61.749	37.159	2	215	464	67
95	8.331	11.678	1	6.310	10.667	1	88	66	95
579.180	166.421.082	110.959.805	937	195.830.324	129.193.854	973	287	338	595
13.848	9.725.489	9.420.124	104	11.087.056	10.722.328	101	702	801	137
5.675	5.327.760	5.082.339	63	5.698.703	5.801.480	63	939	1004	90
4.024	3.689.047	2.909.995	45	5.049.702	2.993.346	47	917	1255	86
2.909	2.208.851	1.586.227	27	2.680.293	1.894.699	29	759	921	100
2.501	3.326.760	3.068.401	33	3.579.457	3.528.031	36	1330	1431	69
1.883	899.377	869.887	12	1.076.276	1.031.030	14	478	572	135
1.629	1.355.146	1.267.455	28	1.750.100	1.250.986	28	832	1074	58
1.220	870.213	740.955	11	1.097.843	842.823	11	713	900	111
1.095	1.004.930	1.303.359	26	1.399.724	1.627.844	25	918	1278	44
989	605.769	429.702	9	777.830	517.466	9	613	786	110
559	1.492.470	929.345	13	1.453.652	1.053.462	13	2670	2600	43
36.332	30.505.812	27.607.789	371	35.650.636	31.263.495	376	840	981	97
7.262	19.985.292	13.835.336		23.471.099	20.420.515	142	2752	3232	51
369	1.896.190	1.317.559	16	1.942.305	1.325.817	14	5139	5264	26
7.631	21.881.482	15.152.895	16	25.413.404	21.746.332	156	2867	3330	49
67.037	8.612.385	6.608.797		9.688.137	7.978.663	81	128	145	828
31.389	29.023.348	19.389.782	61	32.842.926	14.715.885	61	925	1046	515
6.920	2.025.523	1.520.964	19	2.540.806	1.896.783	19	293	367	364
4.487	1.427.326	610.675		1.836.886	929.236	18	318	409	249
203	17.216	19.147	1	26.511	25.932	1	85	131	203
155	49.099	69.940	1	52.838	64.333	1	317	341	155
110.191	41.154.897	28.219.305	82	46.988.104	25.610.832	181	373	426	609
9.047	13.055.513	7.179.127	145	15.517.609	9.872.997	145	1443	1715	62
4.713	4.818.188	4.676.886	77	5.116.749	4.503.609	63	1022	1086	75
1.719	3.200.772	2.254.679	38	3.646.985	3.082.329	37	1862	2122	46
1.463	1.380.451	749.082	10	1.447.720	841.580	10	944	990	146
1.271	1.997.459	2.338.381	16	2.099.575	1.952.184	15	1572	1652	85
559	1.729.603	1.561.814	34	2.040.481	1.579.900	34	3094	3650	16
347	520.626	505.680	11	556.802	472.330	10	1500	1605	35
65	142.971	109.136	3	180.840	168.554	4	2200	2782	16
64	305.646	160.764	4	276.482	199.656	4	4776	4320	16
42	142.882	125.986	5	90.822	123.146	5	3402	2162	8
19.290	27.294.111	19.661.535	343	30.974.065	22.796.285	327	1415	1606	59
752.624	287.257.384	201.601.329	1.749	334.856.533	230.610.798	2.013	382	445	374

Tablo 39- İstanbul Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücret Gelirleri	4.228.892	4.686.503
Yıllık Aidat Gelirleri	22.194.170	24.607.458
Munzam Aidat Gelirleri	31.485.121	43.612.919
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	29.094.608	21.912.073
Belge Bedelleri		9.966.955
Yayın Gelirleri	908.469	429.873
Hisse Senedi Temmettü Gelirleri	759.755	1.796.032
Faiz Gelirleri	7.533.689	9.455.808
Kira Gelirleri	159.240	172.176
Kambiyo Gelirleri	129.146	11.393
Diğer Olağandışı Gelirler	190.569	412.529
TOPLAM GELİR	**96.683.661**	**117.063.719**
Personel Giderleri	22.021.039	24.817.813
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	12.261.031	13.600.282
Genel Giderler	6.606.575	39.764.241
Vergi Resim ve Harçlar	113.556	127.213
Finansman Giderleri	945	1.050
Kambiyo Giderleri	0	76.843
Diğer Olağan Dışı Giderler	26.340.516	0
TOPLAM GİDERLER	**67.343.662**	**78.387.441**
FAZLA VEYA AÇIK	**29.339.999**	**38.676.278**

Tablo 40- Ankara Ticaret Odası 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007	2008
Kayıt Ücreti	1.809.895	2.103.678	2.218.611
Yıllık Aidat	9.466.758	11.116.920	13.096.329
Munzam Aidat	6.891.498	9.249.946	11.257.306
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	5.823.078	5.290.383	5.867.603
Belge Bedelleri			3.185.444
Para ve Gecikme Cezaları	1.327.817	1.454.232	1.914.064
Faiz Gelirleri	4.664.366	2.554.209	8.734.134
Kira Gelirleri	377.627	459.392	341.298
Menkul Kıymet Satış Gelirleri	13.534	0	0
Tarife Tasdik Ücreti	1.150	3.438	12.150
Sair Gelirler	2.314.189	3.052.602	199.978
TOPLAM GELİRLER	**32.689.913**	**35.284.799**	**46.826.917**
Personel Giderleri	6.770.224	7.610.369	8.492.722
Huzur Hakkı Giderleri	267.279	342.412	400.378
Genel Yönetim Giderleri	3.499.862	3.334.163	4.631.209
Seyahat ve Yol Giderleri	120.272	161.010	478.036
Eğitim ve Fuar Giderleri	122.666	194.168	96.261
Basın ve Yayın Giderleri	428.562	385.403	345.388
Bağış ve Yardımlar	1.085.122	533.877	1.167.602
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	456.550	3.070.798	3.309.034
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	1.491.802	903.871	
Vergi, Resim ve Harçlar	245.402	192.227	177.616
Sabit Kıymet Giderleri	313.095	385.591	1.654
Sair Giderler	432.841	428.619	81.672
TOPLAM GİDERLER	**15.233.675**	**17.542.508**	**19.181.572**
FAZLA VEYA AÇIK	**17.456.238**	**17.742.291**	**27.645.345**

Tablo 41- Ankara Ticaret Odası 2008 Yılı Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2008
Kayıt Ücreti	2.218.611
Yıllık Aidat	13.096.329
Munzam Aidat	11.257.306
TIR karnesi Hizmetleri	487.901
Fatura Tasdik	92.884
Bilirkişi ve Eksper Hizmetleri	474.659
Ticaret Sicili Harçları Oda Hissesi	1.906.913
Ticaret Sicili Mem. Diğer Hizmetler	2.905.245
Kayıt Suretleri	810.583
Belge Bedelleri	2.374.861
Gecikme Cezaları	1.912.614
Para Cezaları	1.450
Mevduat Faiz Gelirleri	8.734.134
Kira Gelirleri	341.298
Menkul Kıymet Satış Gelirleri	0
Tarife Tasdik Ücreti	12.150
İştirak Gelirleri	174.432
Sair Gelirler	25.547
TOPLAM GELİRLER	**46.826.917**

Tablo 42- Ankara Ticaret Odası 2008 Yılı Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2008
Personel Giderleri	8.492.722
Huzur Hakkı Giderleri	400.378
Yurt Dışı Seyahat Giderleri	403.977
Yurt İçi Seyahat Giderleri	74.060
Mesleki Kurs ve Stajyer Öğrenci Giderleri	88.712
Sergi - Fuar Giderleri	7.549
İlan Giderleri	123.539
Haber Alım-Ajans Giderleri	81.383
Diğer Kitap-Gazete Giderleri	140.466
Temsil Giderleri	902.231
Telefon-Posta-Kargo Giderleri	597.170
Güvenlik Hizmeti Giderleri	450.693
Temizlik Hizmeti Giderleri	950.669
Kırtasiye Giderleri	213.772
Vasıta ve Ulaşım Giderleri	185.070
Yakıt Giderleri	128.046
Su Giderleri	54.132
Elektrik Giderleri	159.982
Bilgi İşlem Giderleri	31.235
Taşıt Giderleri	89.536
Bina Bakım-Onarım Giderleri	212.921
Demirbaş Giderleri	46.291
Personel Taşıma Servis Giderleri	429.004
Sigorta, Dava ve İcra giderleri	81.249
TOBB Payı % 8	2.822.784
Personel Emekli Vakıf Payı % 1	320.000
Bakanlık Fonu (% 05)	160.000
Kalkınma Ajansları (% 1)	0
Kurumlara Yardım ve Bağışlar	1.011.480
Öğrenci Yardımları	8.960
Diğer Sosyal Yardım ve Bağışlar	147.162
Vergi, Resim ve Harçlar	177.616
Sabit Kıymet Giderleri	1.654
Sair Giderler	187.129
TOPLAM GİDERLER	**19.181.572**

Ankara Ticaret Odasının 2009 yılı bütçe raporuna göre, kongre merkezi inşaatı için 31.12.2008 tarihi itibarıyla 60.498.660 TL harcama yapıldığı, aynı tarih itibarıyla da Odanın 102.564.389 TL harcama imkânı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 43- İzmir Ticaret Odası 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti ve Yıllık Aidat Gelirleri	4.635.678	1.207.987
Yıllık Aidat Geliri		6.801.050
Munzam Aidat Gelirleri	2.921.846	5.312.706
Eski Alacak Gelirleri	2.145.309	
Yapılan Hizmet Karşılığı Sağlanan Gelirler	6.539.190	7.368.206
Belge Geliri		86.166
İştirak Geliri	85.003	
Bağış ve Yardım Geliri		110.000
Faiz Geliri	2.382.429	2.054.201
Kira Geliri	872.110	1.049.373
Kambiyo Geliri	16.092	693
Diğer Gelirler	106.962	327.027
TOPLAM GELİRLER	**19.704.620**	**24.317.409**
Taşıt Giderleri	69.900	
Sabit Kıymet Giderleri		118.949
Demirbaş Giderleri	244.279	
Haklar Hesabı Giderleri	232.386	
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Giderleri	157.312	
Kira Giderleri		243.466
Kambiyo Giderleri	11.619	3.116
Basın ve Yayın giderleri		326.767
Personel Giderleri	6.643.198	7.338.275
Dışardan Sağlanan Fayda ve Hizmet Giderleri	2.605.163	2.336.092
Genel Gider ve Diğer giderler	8.623.677	247.962
Seyahat ve Yol Giderleri		912.581
Huzur Hakkı Giderleri		111.065
Birlik Aidatı ve Fon Payları Giderleri		1.918.747
Eğitim ve Fuar Giderleri		1.782.353
Bağış ve Yardım Giderleri		4.293.378
Vergi, Resim ve Harç Giderleri	59.743	67.304
TOPLAM GİDERLER	**18.647.278**	**19.700.055**
FAZLA VEYA AÇIK	**1.057.342**	**4.617.354**

Tablo 44- Konya Ticaret Odası 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	382.750	485.569
Yıllık Aidat	2.016.187	2.188.244
Munzam Aidat	902.554	1.309.653
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	457.382	*352.200*
Belge Bedelleri	1.650.196	1.575.459
Yayın Gelirleri	82.175	87.320
Bağış ve Yardımlar	8.000	
Faiz Gelirleri	1.317.460	1.397.497
Kira Gelirleri	273.592	348.757
Kambiyo Gelirleri	29.122	1.320
Menkul Kıymet Satış Gelirleri		27.469
Tarife Tasdik Ücreti		150
Sair Gelirler	332.139	421.765
TOPLAM GELİR	**7.451.556**	**8.195.403**
Personel Giderleri	1.192.755	1.319.640
Huzur Hakkı Giderleri	9.959	10.409
Genel Yönetim Giderleri	152.106	310.345
Seyahat ve Yol Giderleri	71.945	167.723
Eğitim ve Fuar Giderleri	48.767	195.777
Basın ve Yayın Giderleri	157.985	207.355
Bağış ve Yardımlar	10.755	1.910.900
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	414.763	663.624
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	14.709	553.371
Vergi, Resim ve Harçlar		16.456
Faiz Giderleri	24	492
Kambiyo Giderleri	26.499	
TOPLAM GİDER	**2.100.267**	**5.356.094**
FAZLA VEYA AÇIK	**5.351.289**	**2.839.309**

Tablo 45- Doğanhisar Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	1.063	476
Yıllık Aidat	15.070	14.749
Munzam Aidat	4.200	4.315
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	2.491	1.361
Belge Bedelleri	528	
Bağış ve Yardımlar	2.500	
Misil Zamları	1.705	
Faiz Gelirleri	496	4.209
Sair Gelirler	554	36.639
TOPLAM GELİRLER	**28.607**	**61.749**
Personel Giderleri	21.297	23.320
Seyahat ve Yol Giderleri	71	82
Bağış ve Yardımlar	760	1.416
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	2.384	682
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	3.572	6.111
Vergi, Resim ve Harçlar	13	609
Kira Giderleri		1.694
Sabit Kıymet Giderleri		2.810
Şube ve Temsilcilik Giderleri		435
TOPLAM GİDERLER	**28.097**	**37.159**
FAZLA VEYA AÇIK	**510**	**24.590**

Tablo 46- Aydın Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti		182.165
Yıllık Aidat	676.483	682.309
Munzam Aidat	199.642	346.107
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	159.794	173.289
Belge Bedelleri	128.240	62.282
Misil Zamları	28.219	55.771
Bağış ve Yardımlar		25
Faiz Gelirleri	134.978	198.791
Kira Gelirleri	41.830	65.975
Tarife Tasdik Ücreti	732	1.199
Sair Gelirler	25.682	31.632
TOPLAM GELİRLER	**1.395.600**	**1.799.545**
Personel Giderleri	368.797	397.937
Sabit Kıymet Giderleri	118.341	70.549
Genel Yönetim Giderleri	46.803	7.656
Seyahat ve Yol Giderleri	19.805	11.339
Eğitim ve Fuar Giderleri	42.624	26.813
Basın ve Yayın Giderleri	34.648	18.698
Bağış ve Yardımlar	114.687	156.684
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	90.301	134.148
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	260.848	223.398
Vergi, Resim ve Harçlar	1.414	3.337
TOPLAM GİDERLER	**1.098.268**	**1.050.558**
FAZLA VEYA AÇIK	**297.333**	**748.987**

Tablo 47- Babadağ Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
YILLIK AİDAT	3.713	2.450
KAYIT ÜCRETİ	60	
MUNZAM AİDATLAR	1.250	2.145
HİZMET KAR. ALINAN ÜCRETLER	250	160
BELGE BEDELLERİ		105
KİRA GELİRLERİ	1.650	1.450
FAİZ GELİRLERİ	1.033	
MUAMELE TESCİL ÜCRETİ	375	
TOPLAM GELİRLER	**8.331**	**6.310**
DAİMİ MEMUR ÜCRETLERİ	9.840	8.074
YILLIK İKRAMİYE	300	300
KASA TAZMİNATI	240	240
SEYAHAT VE YOL GİDERLERİ	650	800
KIRTASİYE GİDERLERİ	153	85
TELEFON GİDERLERİ	145	172
ELEKTRİK GİDERLERİ	60	
YAKACAK GİDERLERİ	200	270
MÜTEFERRİK GİDERLER	90	150
TÜRLÜ VERGİLER		235
BİRLİK AİDATI HSB.		342
TOPLAM GİDERLER	**11.678**	**10.668**
FAZLA VEYA AÇIK	**-3.347**	**-4.358**

Tablo 48- Bursa Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	491.510	590.703
Yıllık Aidat	2.898.470	3.434.057
Munzam Aidat	2.885.727	3.977.050
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	707.069	620.554
Belge Bedelleri	232.765	404.120
Yayın Gelirleri	96.250	151.940
Faiz Gelirleri	19.269.569	20.550.590
Kira Gelirleri	287.978	325.407
Tarife Tasdik Ücreti	99	112
Sair Gelirler	2.153.912	2.788.393
TOPLAM GELİRLER	**29.023.348**	**32.842.926**
Personel Giderleri	3.014.630	3.187.845
Huzur Hakkı Giderleri	18.260	36.083
Genel Yönetim Giderleri	192.600	92.277
Seyahat ve Yol Giderleri	67.357	48.946
Eğitim ve Fuar Giderleri	12.013.684	762.843
Basın ve Yayın Giderleri	546.948	399.729
Bağış ve Yardımlar	717.438	5.360.137
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	2.298.164	2.798.728
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	312.563	2.021.081
Vergi, Resim ve Harçlar	33.753	8.216
Sair Giderler	174.384	
TOPLAM GİDERLER	**19.389.782**	**14.715.885**
FAZLA VEYA AÇIK	**9.633.566**	**18.127.041**

Tablo 49- Pasinler Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	1.640	1.830
Yıllık Aidat	12.170	13.489
Munzam Aidat		
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	902	4.472
Belge Bedelleri	64	220
Bağış ve Yardımlar		6.500
Sair Gelirler	2.441	
TOPLAM GELİRLER	**17.217**	**26.511**
Personel Giderleri	8.199	18.043
Genel Yönetim Giderleri	137	133
Seyahat ve Yol Giderleri	3.197	801
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	648	1.566
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	6.640	4.820
Vergi, Resim ve Harçlar	326	263
Faiz Giderleri		306
TOPLAM GİDERLER	**19.147**	**25.932**
FAZLA VEYA AÇIK	**-1.930**	**579**

Tablo 50- Antalya Ticaret ve Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	1.127.400	1.162.700
Yıllık Aidat	1.909.709	1.862.099
Munzam Aidat	1.381.237	2.030.838
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	2.339.702	2.305.501
Belge Bedelleri		322.467
Yayın Gelirleri	223.003	247.417
Bağış ve Yardımlar	31.000	0
Faiz Gelirleri	1.181.868	1.160.991
Kira Gelirleri	114.000	33.500
Kambiyo Gelirleri		401
Menkul Kıymet Satış Gelirleri		24.613
Tarife Tasdik ücreti		2.120
Şube ve Temsilcilik Gelirleri	290.479	511.616
Sair Gelirler	13.986	23.873
TOPLAM GELİRLER	**8.612.385**	**9.688.137**
Personel Giderleri	2.456.075	2.709.985
Huzur Hakkı Giderleri	117.511	154.327
Genel Yönetim Giderleri	503.449	73.432
Seyahat ve Yol Giderleri	168.166	203.350
Eğitim ve Fuar Giderleri		363.471
Basın ve Yayın Giderleri	307.944	337.137
Bağış ve Yardımlar	946.117	210.852
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	390.804	913.816
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	1.436.917	1.091.440
Vergi, Resim ve Harçlar	115.440	29.989
Kira Giderleri	3.394	9.960
Finansman Giderleri		141.146
Sabit Kıymet Giderleri	129.506	1.699.992
Şube ve Temsilcilik Giderleri	33.475	39.765
TOPLAM GİDERLER	**6.608.797**	**7.978.663**
FAZLA VEYA AÇIK	**2.003.588**	**1.709.474**

Tablo 51- İstanbul Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	119.325	103.501
Yıllık Aidat	1.258.435	1.197.589
Munzam Aidat	3.168.733	3.712.355
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	2.594.230	2.957.422
Belge Bedelleri	446.557	509.075
Yayın Gelirleri	588.874	671.316
Bağış ve Yardımlar		65.000
Faiz Gelirleri	587.756	670.041
Kira Gelirleri	915.436	1.148.153
Sair Gelirler	46.143	52.603
TOPLAM GELİRLER	**9.725.489**	**11.087.056**
Personel Giderleri	3.617.437	4.096.153
Sabit Kıymet Giderleri	14.267	4.267
Genel Yönetim Giderleri	66.578	50.603
Seyahat ve Yol Giderleri	104.357	144.337
Eğitim ve Fuar Giderleri	298.963	858.837
Basın ve Yayın Giderleri	351.229	255.698
Bağış ve Yardımlar	873.243	1.123.702
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	1.152.837	1.267.633
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	2.601.113	2.477.657
Vergi, Resim ve Harçlar	19.488	69.188
Kira Giderleri	41.839	41.682
Sair Giderler	278.773	332.571
TOPLAM GİDERLER	**9.420.124**	**10.722.328**
FAZLA VEYA AÇIK	**305.365**	**364.728**

Tablo 52- Ege Bölgesi Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	37.123	52.008
Yıllık Aidat	596.341	680.892
Munzam Aidat	1.362.976	1.838.453
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	943.824	1.073.426
Belge Bedelleri	380.507	461.711
Yayın Gelirleri	79.449	
Bağış ve Yardımlar	5.737	140.818
Şube ve Temsilcilik Gelirleri	157.335	90.062
Kambiyo Gelirleri		430
Misil Zamları	134.535	146.241
Faiz Gelirleri	964.985	545.403
Sair Gelirler	664.948	669.258
TOPLAM GELİRLER	**5.327.760**	**5.698.703**
Personel Giderleri	2.322.901	2.223.130
Sabit Kıymet Giderleri	382.455	839.480
Genel Yönetim Giderleri	136.769	127.721
Seyahat ve Yol Giderleri	71.311	74.628
Eğitim ve Fuar Giderleri	100.557	164.637
Basın ve Yayın Giderleri	149.740	107.947
Bağış ve Yardımlar	348.044	439.750
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	412.962	554.213
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	1.117.539	1.210.580
Vergi, Resim ve Harçlar	23.246	22.103
Kira Giderleri	9.858	14.164
Kambiyo Giderleri	882	23.127
Sair Giderler	6.074	
TOPLAM GİDERLER	**5.082.339**	**5.801.480**
FAZLA VEYA AÇIK	**245.421**	**-102.777**

Tablo 53- Kayseri Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	24.600	22.920
Yıllık Aidat	134.682	148.398
Munzam Aidat	395.848	538.065
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	179.657	216.221
Belge Bedelleri	232.786	285.869
Yayın Gelirleri	350	48.125
Bağış ve Yardımlar	0	12.678
Faiz Gelirleri	32.207	22.928
Sair Gelirler	4.800	104.520
TOPLAM GELİRLER	**1.004.930**	**1.399.724**
Personel Giderleri	531.197	653.178
Sabit Kıymet Giderleri	0	24.092
Genel Yönetim Giderleri	13.528	47.252
Seyahat ve Yol Giderleri	27.407	21.888
Eğitim ve Fuar Giderleri	19.297	18.858
Basın ve Yayın Giderleri	108.783	123.932
Bağış ve Yardımlar	35.269	12.873
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	123.235	113.354
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	439.331	602.397
Vergi, Resim ve Harçlar	4.699	9.432
Faiz Giderleri	613	588
TOPLAM GİDERLER	**1.303.359**	**1.627.844**
FAZLA VEYA AÇIK	**-298.430**	**-228.120**

Tablo 54- Balıkesir Sanayi Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	8.787	9.482
Yıllık Aidat	107.009	160.723
Munzam Aidat	137.570	182.646
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	48.270	78.469
Belge Bedelleri	7.343	8.583
Yayın Gelirleri	43.812	42.898
Bağış ve Yardımlar	144.785	210.089
Para Cezaları	2.572	
Faiz Gelirleri	24.622	47.733
Sair Gelirler	80.999	37.208
TOPLAM GELİRLER	**605.769**	**777.831**
Personel Giderleri	195.870	244.768
Sabit Kıymet Giderleri	8.582	
Genel Yönetim Giderleri	26.534	4.360
Seyahat ve Yol Giderleri	21.967	33.620
Eğitim ve Fuar Giderleri	9.296	9.918
3asın ve Yayın Giderleri	31.953	21.082
Bağış ve Yardımlar	2.631	9.035
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	48.393	58.837
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	67.650	97.430
Vergi, Resim ve Harçlar	1.078	32.698
Kira Giderleri	14.848	5.720
Sair Giderler	900	
TOPLAM GİDERLER	**429.702**	**517.466**
FAZLA VEYA AÇIK	**176.068**	**260.365**

Tablolardan da görüleceği üzere odaların gelirleri ağırlıklı olarak; kayıt ücreti, yıllık aidat, yıllık munzam aidat, düzenlenen belgelerden alınan ücretler, faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Ticaret sicili memurluğu görevi olan odalarda "Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler" kalemi de önemli miktarlara ulaşmaktadır.

İstanbul Ticaret Odası'nın 2007 yılı gelirleri ve oranları aşağıda gösterilmiştir.

Gelir Kalemleri	Tutarlar	Payı (%)
Kayıt Ücreti	4.686.503	4.0
Yıllık Aidat	24.607.458	21.0
Munzam Yıllık aidat	43.612.919	37.3
Yapılan Hizmet Karşılığı Alınan Ücretler	21.912.073	18.7
Belge Ücretleri	9.966.955	8.5
Faiz Gelirleri	9.455.808	8.1
Diğer Gelirler	2.822.003	2.4
Toplam Gelir	117.063.719	100.0

Tablo 55- İstanbul MEAK Deniz Ticaret Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
KAYIT ÜCRETİ	69.397	103.757
YILLIK AİDAT	375.178	473.569
MUNZAM AİDAT	1.261.144	1.719.099
YAPILAN HİZ. KARŞILIĞI ALINAN ÜCRETLER	68.308	70.840
BELGE BEDELLERİ	1.282.071	1.433.375
YAYIN GELİRLERİ	183.165	189.432
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	0	0
PARA CEZALARI	0	0
GEMİLERDEN ALINACAK ÜCRETLER	13.566.348	15.960.561
MİSİL ZAMLARI	159.525	162.370
FAİZ GELİRLERİ	0	0
KİRA GELİRLERİ	19.158	21.452
KAMBİYO GELİRLERİ	3.436	44
MENKUL KIYMET SATIŞ GELİRLERİ	387.762	327.253
FİNANSMAN GELİRLERİ	846.191	353.354
TARİFE TASDİK ÜCRETİ	212.780	250.430
ŞUBE VE TEMSİLCİLİK GELİRLERİ	0	0
SAİR GELİRLER	1.550.828	2.405.564
TOPLAM GELİRLER	**19.985.292**	**23.471.099**
PERSONEL GİDERLERİ	3.786.817	5.025.525
HUZUR HAKKI GİDERLERİ	0	0
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	2.271.572	1.918.454
SEYAHAT VE YOL GİDERLERİ	324.825	348.220
EĞİTİM VE FUAR GİDERLERİ	2.211.585	4.964.075
BASIN VE YAYIN GİDERLERİ	51.615	130.549
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	1.519.556	2.753.021
BİRLİK AİDATI, KANUNİ AİDAT,PAY VE FONLAR	1.845.578	2.217.291
DIŞARIDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMETLER	1.094.019	1.345.428
VERGİ, RESİM VE HARÇLAR	26.741	17.447
FAİZ GİDERLERİ	0	0
KİRA GİDERLERİ	205.677	221.299
KAMBİYO GİDERLERİ	31.177	69.717
MENKUL KIYMET SATIŞ GİDERLERİ	0	0
FİNANSMAN GİDERLERİ	62.355	139.434
SABİT KIYMETRLER GİDERLERİ	168.172	1.048.245
ŞUBE VE TEMSİLCİLİK GİDERLERİ	54.626	50.007
SAİR GİDERLER	181.020	171.803
TOPLAM GİDERLER	**13.835.336**	**20.420.515**
FAZLA VEYA AÇIK	**6.149.956**	**3.050.584**

Türkiye limanlarında yük alan veya bu limanlara yük getiren ve Türkiye'de herhangi bir odaya kayıtlı olmayan yabancı bayraklı gemiler ile yabancı bir ülkede yerleşik gerçek veya tüzel kişi tacir tarafından işletilen Türk bayraklı gemilerin Türk limanlarında yükleme ve boşaltmadan sağladıkları tüm navlun hasılatı üzerinden, kruvaziyer ve yolcu gemilerinde gros tonajı üzerinden uluslararası uygulama göz önüne alınmak suretiyle, binde beşi geçmemek ve yıllık munzam aidat tavanını aşmamak kaydıyla oda yönetim kurulunca teklif ve oda meclisince tespit edilecek orana göre hesap edilecek meblağ, geminin limandan ayrıldığı tarihten itibaren on beş gün içinde, kendileri, temsilcileri veya acenteleri tarafından ilgili liman bölgesindeki deniz ticaret odasına veya bu oda teşkilâtının henüz kurulmadığı yerlerde, ticaret veya ticaret ve sanayi odasına ödenmektedir.

Deniz Ticaret Odalarında da giriş aidatı, yıllık aidat, munzam aidat ve belge ücretleri tahsil edilmekle birlikte, esas gelir kalemini yukarıdaki paragrafta açıklanan gemilerden alınan ücretler oluşturmaktadır.

Nitekim İstanbul MEAK Deniz Ticaret Odası gelirleri içinde gemilerden alınan ücretler 2006 yılında % 67,9; 2007 yılında % 68,0 oranına ulaşmaktadır.

Borsa Bütçeleri, Gelir ve Giderleri

Borsa bütçesi, Birlikçe hazırlanacak tipe ve tespit olunacak muhasebe usullerine uygun olarak, yönetim kurulunca hazırlanır ve meclisçe onaylanır. Bütçe, takvim yılına göre düzenlenir. Bütçeden harcama, yönetim kurulu başkanı veya yetkilendirdiği yardımcısı ve genel sekreterin veya sayman üyenin ortak imzası ile yapılır. Yönetim kurulunun önerisi üzerine meclisçe saptanan miktar kadar harcama, sonradan yönetim kurulunun onayına sunulmak şartıyla, genel sekreter tarafından re'sen yapılabilir.

Borsanın gelirleri şunlardır:

- Kayıt ücreti
- Yıllık aidat
- Muamele tescil ücreti
- Yapılan hizmetler karşılığı alınan ücretler
- Belge bedelleri
- Yayın gelirleri
- Bağış ve yardımlar
- Para cezaları
- Misil zamları
- Menkul, gayrimenkul sermaye iradı, şirket kârları ve döviz gelirleri
- Sair gelirler

Üyeler borsaya kayıt sırasında kayıt ücreti ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlüdür. Kayıt ücreti ile yıllık aidat, on altı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgarî ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, yarısından fazla olamaz. Kayıt ücretinin alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat alınmaz. Kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarları Birlikçe çıkarılacak yönetmelikle gösterilecek usullere göre belirlenecek dereceler üzerinden ve tarifelere göre tespit olunur. Tarifeler, borsa yönetim kurulunun teklifi ve meclisin onayı ile yürürlüğe girer.

Yıllık aidat her yılın Haziran ve Ekim aylarında iki eşit taksitte ödenir. Yıl içinde kaydedilenlerin kayıt ücreti ile önceki yıldan itibaren geçerli olarak kaydedilmesi gerekenlerin kayıt ücretleri ve yıllık aidatları, durumun kendilerine tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödenir.

Şubelere kayıtlı üyeler, bu maddede belirlenen kayıt ücreti ve aidatların yarısı kadar ödeme yapmaktadır.

Borsalarca verilen hizmetler ile onaylanan ve düzenlenen belgeler karşılığında alınan ücretlerin oran ve miktarı, maktu ücretlerde yıllık aidat tavanını geçmemek, nispî ücretlerde bu tavanı aşmamak ve binde beşten fazla olmamak kaydıyla borsa yönetim kurulunun teklifi ve meclisin onayı ile yürürlüğe konulacak tarifelerle tespit olunur. Borsaca verilen hizmetin dışarıdan satın alınması halinde, satın alınan hizmetin bedeli bu tavanın iki katını geçmemek üzere ücrete eklenerek ilgiliden tahsil edilir.

Tablo 56- Bandırma Ticaret Borsası (2009 Yılı) Aidat ve Kayıt Ücretleri (TL)

GRUP	YILLIK AİDAT	KAYIT ÜCRETİ
1	250	250
2	210	210
3	170	170
4	125	125
5	105	105
6	95	95
7	85	85

Borsalarca düzenlenecek veya onaylanacak belgeler ile verilecek hizmetler şunlardır:

- Eksper raporları
- Analiz raporları
- Borsaya dâhil maddelerin fiyatlarına ilişkin belgeler
- Makbuz senedi, varant ve malı temsil eden diğer senetler
- Teamüller hakkında istenen belgeler
- Fatura onayları
- Borsaya kayıtlı olanların tatbik imzalarının onayı
- Vadeli satış ve alivre sözleşmelerindeki imzaların onayı
- Borsaya kayıtlı olanlara ait kayıt ve sicil suretleri
- Borsaya dâhil mallara ve borsa işlemlerine dair istenecek diğer belgeler
- Borsaya dâhil maddelerin ölçülmesi ve tartılması için gerekli tesisatı olan borsalarca bu konuda verilecek hizmetler
- Gerekli tesisatı bulunan borsalarca verilecek depolama ve muhafaza hizmetleri
- Yerli malı belgesi
- Diğer hizmetler

"Borsa İşlemleri" bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, ticaret borsalarında alım ve satımı zorunlu olan malların alım ve satımı ister borsa içinde ister borsa dışında verilen izin dâhilinde alınıp satılsın, işlem Borsaya tescil edilmektedir.

Ticaret Borsalarına tabi maddelerle ilgili işlemleri düzenlemek üzere "Ticaret Borsalarına Tabi Maddeler ve Bu Maddelerin Alım veya Satımlarının Tescili Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur.

Borsalarca bu kapsamda yapılan her türlü tescil işlemi karşılığında ücret alınmaktadır. Tescil ücretinin oranı, malın alım satım değeri üzerinden azamî binde iki olmak üzere borsa meclisince belirlenmektedir. İşlem başına alınacak toplam tescil ücreti tavanı, yıllık aidat tavanının yüzde onundan az ve tamamından fazla olamamaktadır. Ürün senedi tescil ücreti oranı ise alım satım değeri üzerinden en çok on binde beştir. İhracatın tescilinden ücret alınmamaktadır.

Borsaların gelirleri içinde de aidat gelirleri ve belge gelirleri yer almaktadır. Ancak Borsa gelirlerinin önemli bölümünü "Muamele Tescil Ücretleri" ile nakit fazlalarının değerlendirilmesinden sağlanan faiz gelirleri oluşturmaktadır.

Tablo 57- İstanbul Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	50.856	139.590
Yıllık Aidat	409.880	688.935
Muamele Tescil Ücreti	7.825.910	9.445.728
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	283.387	238.183
Belge Bedelleri	1.062	636.284
Faiz Gelirleri	3.053.024	4.131.692
Kira Gelirleri	58.104	74.109
Para Cezaları	71.404	151.705
Misil Zamları	651.473	
Sair Gelirler	650.414	11.384
TOPLAM GELİRLER	**13.055.513**	**15.517.609**
Personel Giderleri	4.994.581	5.547.627
Huzur Hakkı Giderleri	20.421	25.981
Genel Yönetim Giderleri	140.125	93.997
Seyahat ve Yol Giderleri	33.388	11.085
Eğitim ve Fuar Giderleri	75.568	137.495
Basın ve Yayın Giderleri	24.230	35.917
Bağış ve Yardımlar	490.052	629.132
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	189.549	1.268.181
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	899.176	1.041.596
Vergi, Resim ve Harçlar	48.428	59.386
Kira Giderleri	55.102	44.480
Sabit Kıymet Giderleri		978.118
Sair Giderler	208.506	
TOPLAM GİDERLER	**7.179.127**	**9.872.997**
FAZLA VEYA AÇIK	**5.876.386**	**5.644.612**

Tablo 58- Ilgın Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	810	925
Yıllık Aidat	4.116	4.916
Muamele Tescil Ücreti	260.157	223.844
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler		
Belge Bedelleri	36.983	37.064
Faiz Gelirleri	3.572	9.733
TOPLAM GELİRLER	**305.638**	**276.482**
Personel Giderleri	103.903	105.609
Seyahat ve Yol Giderleri	10.414	10.691
Eğitim ve Fuar Giderleri		4.506
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	22.298	29.327
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	24.073	43.144
Vergi, Resim ve Harçlar	76	2.344
Şube ve Temsilcilik Giderleri		4.036
TOPLAM GİDERLER	**160.764**	**199.656**
FAZLA VEYA AÇIK	**144.874**	**76.826**

Tablo 59- Konya Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	14.321	12.705
Yıllık Aidat	54.017	44.395
Muamele Tescil Ücreti	2.003.805	2.315.949
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	630.049	897.248
Belge Bedelleri	157.731	60.808
Yayın Gelirleri	54.740	1.500
Bağış ve Yardımlar	30.000	
Para Cezaları	7.912	17.262
Misil Zamları	1.987	3.503
Faiz Gelirleri	863.215	856.459
Kira Gelirleri	37.933	36.376
Kambiyo Gelirleri	18.803	61
Menkul Kıymet Satış Gelirleri	64.417	
Şube ve Temsilcilik Gelirleri	826.222	819.386
Sair Gelirler	53.036	51.097
TOPLAM GELİRLER	**4.818.188**	**5.116.749**
Personel Giderleri	2.068.707	2.161.938
Huzur Hakkı Giderleri	10.841	21.777
Genel Yönetim Giderleri	32.603	25.723
Seyahat ve Yol Giderleri	136.221	90.587
Eğitim ve Fuar Giderleri	120.476	151.797
Basın ve Yayın Giderleri	75.508	111.830
Bağış ve Yardımlar	73.184	378.891
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	240.373	457.455
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	764.824	762.220
Vergi, Resim ve Harçlar	113.447	141.070
Faiz Giderleri		16.501
Kira Giderleri	2.250	2.430
Kambiyo Giderleri	17.807	14.864
Finansman Giderleri	18.827	
Sabit Kıymet Giderleri	328.666	124.456
Şube ve Temsilcilik Giderleri	36.048	37.970
Sair Giderler	637.103	4.099
TOPLAM GİDERLER	**4.676.886**	**4.503.609**
FAZLA VEYA AÇIK	**141.302**	**613.140**

Tablo 60- Mersin Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti	15.653	15.475
Yıllık Aidat	75.091	74.300
Muamele Tescil Ücreti	1.636.329	1.845.430
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	20.149	25.188
Belge Bedelleri	165	145
Bağış ve Yardımlar	182.000	
Faiz Gelirleri	67.413	138.262
Sair Gelirler	659	775
TOPLAM GELİRLER	**1.997.459**	**2.099.575**
Personel Giderleri	613.569	559.533
Huzur Hakkı Giderleri	6.835	9.751
Genel Yönetim Giderleri	117.740	15.510
Seyahat ve Yol Giderleri	20.926	16.252
Eğitim ve Fuar Giderleri	98.450	44.450
Basın ve Yayın Giderleri	39.478	42.905
Bağış ve Yardımlar	30.609	31.514
Birlik Aidatı, Kanuni Aidat, Pay ve Fonlar	160.506	192.797
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	98.983	236.244
Vergi, Resim ve Harçlar	8.533	9.137
Kira Giderleri		139
Sabit Kıymet Giderleri	1.142.752	793.952
TOPLAM GİDERLER	**2.338.381**	**1.952.184**
FAZLA VEYA AÇIK	**-340.923**	**147.391**

Tablo 61- Haymana Ticaret Borsası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Kayıt Ücreti ve Yıllık Aidat	1.777	1.380
Yapılan Hizmetler Karşılığı Alınan Ücretler	60.032	44.507
Muamele Tescil Ücreti	79.723	42.756
Faiz Gelirleri	139	
Misil Zamları	1.211	2.179
TOPLAM GELİRLER	**142.882**	**90.822**
Personel Giderleri	83.827	92.268
Dışarıdan Sağlanan Hizmet Giderleri	28.996	15.860
Genel Giderler ve Diğer Giderler	12.709	18.157
Vergi Resim ve Harçlar	454	860
TOPLAM GİDERLER	**125.986**	**127.146**
FAZLA VEYA AÇIK	**16.897**	**-36.324**

Örneğin; 2007 yılında borsalarca tahsil edilen Muamele Tescil Ücretinin toplam gelir içindeki payı, İstanbul Ticaret Borsasında % 60,9, Mersin Ticaret Borsasında % 87,9, Ilgın Ticaret Borsasında % 81, Konya Ticaret Borsasında % 45,3 olarak gerçekleşmiştir.

İstanbul Ticaret Borsasının 2007 yılı faiz gelirlerinin toplam gelir içindeki payı da % 26,6 olup, Muamele Tescil ücretiyle birlikte toplam pay % 87,5 ulaşmaktadır. Geriye kalan gelirler ise % 12,5'luk bir pay teşkil etmektedir.

Oda ve borsaların giderleri ise yukarıdaki tablolarda da görüleceği üzere ağırlıklı olarak personel giderleri, genel giderler ve Birlik payından oluşmaktadır. Bazı odalarda gayrimenkul alımları da zaman zaman önemli miktarlara ulaşmaktadır.

Birlik, Oda ve Borsaların giderleri içinde önemli miktarlarda "Bağış ve Yardım" kalemi giderleri görülmektedir. Birlik ile bazı oda ve borsaların bağış ve yardım tutarları ile toplam giderleri içindeki payı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Ayrıca, Birlik, oda ve borsaların öğrencilere verecekleri karşılıksız burslara ilişkin olarak Birlikçe "Tip Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur. Yönetmeliğe göre lise ve dengi okul ile üniversite öğrencilerine burs verilebilmekte, bursların % 40'a kadarının oda ve borsa mensuplarının çocuklarına ayrılabileceği belirtilmekte, burs için önceden ödenek ayrılması zorunluluğu getirilmekte, başarısızlık halinde bursun kesilmesi öngörülmektedir

Tablo 62- TOBB 2003-2007 Bağış ve Yardımları (TL)

YILI	TOPLAM HARCAMA	BAĞIŞ VE YARDIM	ORANI %
2003	90.418.907	11.518.809	12,74
2004	91.480.825	14.036.849	15,34
2005	197.806.991	59.797.046	**30,23**
2006	248.572.012	27.656.981	11,13
2007	123.880.924	25.598.649	20,66

Tablo 63- Bazı Oda ve Borsaların Bağış ve Yardımları (TL)

ODA VEYA BORSA	YILI	TOPLAM HARCAMA	BAĞIŞ VE YARDIM	ORANI %
EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI	2006	5.082.338	348.044	6,85
İSTANBUL SANAYİ ODASI	2006	9.420.124	873.243	9,27
İSTANBUL SANAYİ ODASI	2007	10.722.327	1.123.702	10,48
KOCAELİ SANAYİ ODASI	2006	3.068.400	312.070	10,17
AYDIN TİCARET ODASI	2007	1.050.558	156.684	14,91
ANKARA TİCARET ODASI	2006	15.233.675	1.085.122	7,12
İZMİR TİCARET ODASI	2007	19.700.055	4.293.378	21,79
KONYA TİCARET ODASI	2007	5.356.094	1.910.900	35,68
ADANA TİCARET ODASI	2006	4.801.583	713.371	14,86
İSTANBUL TİCARET BORSASI	2007	9.872.997	629.132	6,37
ESKİŞEHİR TİCARET BORSASI	2007	1.579.899	149.026	9,43
KONYA TİCARET BORSASI	2007	4.503.609	378.891	8,41
ANTALYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	2006	6.608.797	946.117	14,32
BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI	2007	14.715.885	5.360.137	36,42
İSTANBUL MEAK DENİZ TİCARET ODASI	2007	20.420.515	2.753.021	13,48

Oda ve borsaların bağış ve yardımlarının düzeyi, oda ve borsaları gözetim ve denetim yetkisini haiz Sanayi ve Ticaret Bakanlığında da kaygıya neden olmuş, Bakanlık bu konudaki görüş ve uyarısını 20.07.2004 tarih ve 5.088 sayılı ve 21.9.2006 tarih ve 7749 sayılı yazılarıyla duyurmuştur. Bakanlık yazısında**;**

- Birlik, oda ve borsaların sosyal faaliyetleri destekleyip, özendirebilecekleri, bağış ve yardımda bulunabilecekleri ve burs verebilecekleri,

- Bu tür harcamaların bütçede karşılığının bulunması ve Kanunun 80 inci maddesinde öngörülen amaçlar doğrultusunda olması şartıyla yapılabileceği,
- Bağış ve yardımların kuruluş amaç ve görevi olmadığı,
- Oda ve borsaların elde etmiş oldukları gelirleri, öncelikli olarak Kanunda belirtilen kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmek, görevlerini yerine getirebilmek ve üyelerine gerekli hizmeti verebilmek için iş hacmine uygun tefriş edilmiş bir hizmet binası, hizmetleri yürütecek sayıda gerekli eğitim ve nitelikleri haiz personel bilgisayar ekipmanı ve internet donanımı, borsaya dâhil maddelerin alım satımının yapılabilmesi için alım satım salonu, tartı istasyonu, borsaya dâhil maddelerin tiplerini ve vasıflarını tespit etmek üzere laboratuar ve/veya teknik büro gibi asgari düzeyde alt yapı ve donanımı sağlamak gibi amaçlar için kullanması gerektiği,
- Bu görevleri asgari düzeyde yerine getirmeden sosyal faaliyetleri destekleyip, özendirme, bağış ve yardımda bulunma ve burs verebilme yetkilerini kullanmalarının mümkün bulunmadığı,
- Bağış ve yardımların çalışma alanlarındaki (coğrafi sınırlar) gerçek ve tüzel kişilerle sınırlı olması gerektiği

ifade edilmiştir.

Netice itibarıyla Birlik ile bazı oda ve borsaların bağış ve yardımlar hususundaki uygulamalarının yukarıdaki Bakanlık görüşü çerçevesinde gereğinden fazla oldukları değerlendirilmektedir.

Süresinde ödenmeyen kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları, borsa tescil ücreti ve Birlik aidatına 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca günlük gecikme zammı tahakkuk ettirilir.

Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hâsılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının tahsiline ilişkin olarak oda, borsa ve Birlik Yönetim Kurulunca verilen kararlar ilâm hükmünde olup, icra dairelerince yerine getirilir.

Kayıt ücretleri, yıllık aidat, munzam aidat, navlun hasılatından alınacak oda payları ve Birlik aidatı ile borsa tescil ücreti ve bunlara ait kesinleşen gecikme zamları ile para cezalarının tahsil zamanaşımı süresi beş yıldır.

Denetim

İç Denetim

Oda ve Borsalarda iç denetim amacıyla görevlendirilmiş özel bir kurul bulunmamaktadır. İç denetim yetkisi oda ve borsa meclislerine verilmiştir. Yönetim Kurulunca her ay hazırlanan muhasebe sonuçları Meclisçe incelenmekte ve onaylanmaktadır. Ayrıca yıllık olarak da hesaplar Meclislerce ibra edilmektedir. Bazı meclisler bu görevlerini yerine getirebilmek amacıyla üyeleri

arasından "Hesapları İnceleme Komisyonu" oluşturmakta ve hesapların her ay bu komisyonca incelenmesi sonrasında verilecek rapora göre onaylama yoluna gitmektedir.

Birlik hesapları ise Genel Kurulca seçilen "Hesapları İnceleme Komisyonu" tarafından denetlenmektedir. Komisyon iki aylık dönemler itibarıyla denetim yaparak, sonuçlarını "İnceleme Raporu" olarak düzenlemektedir. Yılın son iki aylık dönemine ilişkin denetim kapsamında yıllık olarak tüm hesaplara yönelik Rapor düzenlenmekte ve bu Rapor Genel Kurulun onayına sunulmaktadır.

"Hesapları İnceleme Komisyonu"nun son beş yılın sonlarında düzenlediği "İnceleme Raporları" tetkik edilmiş olup, raporlarda;

- Genel olarak kasa sayımlarında ve muhasebe kayıtlarında olumsuz bir hususa rastlanmadığı,

- Oda ve borsaların çoğunluğunun aidat borçlarını düzenli olarak ödedikleri, ödemelerini aksatan odaların yazılı olarak uyarıldığı, 04.02.2008 itibarıyla 365 oda ve borsadan sadece 32'sinin toplam 1.422.121 TL gecikmiş borcu bulunduğu (856.634 anapara + 565.487 gecikme faizi),

- Birliğin bu dönemde iki adet gayrimenkul satın aldığı, ikiz kuleler için 100.000.000 ABD doları, İstanbul Zeytinburnu'nda alınan arsa için 462.560.000 TL ödendiği, ödemelerin İhtiyat Fonundan karşılandığı,

- Bütçe harcamalarının tahsis edilen toplam bütçe ödeneği içinden yapıldığı, bazı kalemlerde ödeneklerin aşılması halinde diğer ödeneklerden aktarma yapıldığı

hususlarının yer aldığı görülmüştür.

Dış Denetim

Odalar, borsalar, Birlik ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının denetimine tabi bulunmaktadır.

Ayrıca, Kanunda Birlikçe hazırlanacağı belirtilen yönetmelikler de, Bakanlığın onayı üzerine Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Bakanlıktan bu kapsamda yapılan denetim ve inceleme çalışmaları istatistikleri ile TOBB ile ilgili raporlar talep edilmiştir. Bakanlığın son 10 yılda gerçekleştirdiği denetim faaliyetleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 64- Sanayi ve Ticaret Bak. TOBB 2000-2009 Dönemi Denetim Faaliyetleri

	BİRLİK VE ODALAR	TEFTİŞ VE DENETİM RAPORU	İNCELEME RAPORU	SORUŞTURMA RAPORU	TOPLAM
TEFTİŞ KURULU TOPLAM	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	0	3	0	3
	Sanayi ve Ticaret Odaları	10	95	18	123
	Ticaret Borsaları	2	44	10	56
	Deniz Ticaret Odaları	1	3	0	4
	TOPLAM	13	145	28	186
İÇ TİCARET KONTROLÖRLERİ	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği				0
	Sanayi ve Ticaret Odaları	117	48	17	182
	Ticaret Borsaları	82	35	11	128
	Deniz Ticaret Odaları		1		1
	TOPLAM	199	84	28	311
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI TOPLAM	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	0	3	0	3
	Sanayi ve Ticaret Odaları	127	143	35	305
	Ticaret Borsaları	84	79	21	184
	Deniz Ticaret Odaları	1	4	0	5
	TOPLAM	**212**	**229**	**56**	**497**

Tablo 65- Sanayi ve Ticaret Bak. Teftiş Kurulu TOBB Denetim Faaliyetleri

YILLAR	TEFTİŞ VE DENETİM RAPORU	İNCELEME RAPORU	SORUŞTURMA RAPORU	TOPLAM
2000	2	20	6	28
2001	3	22	1	26
2002	5	20	4	29
2003	1	15	2	18
2004	0	17	4	21
2005	1	10	4	15
2006	0	15	3	18
2007	1	13	1	15
2008	0	9	2	11
2009	0	4	1	5
TOPLAM	**13**	**145**	**28**	**186**

Bakanlıkça, TOBB ile ilgili 2 adet inceleme raporu gönderilmiş, denetime ilişkin bir rapor gönderilmemiş olup, söz konusu iki rapora ilişkin özet bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

02.07.2001 tarihli ve 2001/4-7 İnceleme Raporu: Rapor, TOBB Yönetim Kurulu Başkanı Fuat Miras'ın 08.06.2001 tarihli dilekçesi ile yönetim kurulundan istifa etmesi ve 12.06.2001 tarihli dilekçesi ile istifasından vazgeçmesi, daha sonra bu konuda yapılan yönetim kurulu toplantılarında alınan kararların mevzuata uygun olup olmadığı hakkında düzenlenmiştir.

11.04.2003 tarihli ve 2003/3 sayılı İnceleme Raporu: Rapor, TOBB tarafından yaptırılmış kalıcı deprem konutları ile ilgili iddialar hakkında düzenlenmiş, konuyla ilgili TOBB tarafından yapılan işlemlerde bir usulsüzlük tespit edilmediği belirtilmiştir.

Organların Görevlerine Son Verilmesi

Kuruluş amaçları veya Kanunda belirtilen asli görevlerini Bakanlığın yazılı uyarısına rağmen yerine getirmeyen oda, borsa veya Birlik organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçtirilmesine, Bakanlığın veya bunların bulundukları ildeki Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine, o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesince karar verilmektedir. Yargılama, basit yargılama usulüne göre yapılmakta ve en geç iki ay içerisinde sonuçlandırılmaktadır.

Görevlerine son verilen organların yerine, bu Kanundaki usul ve esaslara göre, en geç bir ay içerisinde yenileri seçilmekte, yeni seçilenler, eskilerin görev süresini tamamlamaktadır.

Bu organların, görevlerine son verilmesine neden olan ve mahkeme kararında belirtilen tasarrufları hükümsüz sayılmaktadır.

Yeni organ seçimleri yapılıncaya kadar rutin iş ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, oda ve borsalar için Birlik, Birlik için Bakanlıkça belirlenmektedir.

Millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin veya yakalamanın gerektirdiği hallerde, gecikmede sakınca varsa, oda ve borsalarda vali, Birlikte Bakanlar Kurulu, organların faaliyetten men edilmesine karar verebilmekte ve bu durumu Bakanlığa bildirmektedir.

Faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içerisinde yetkili hâkimin onayına sunulmakta; hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklamakta, aksi takdirde, bu idarî karar kendiliğinden ortadan kalkmaktadır.

Faaliyetten men kararı, organın görevlerine son verilmesi isteminin nihaî olarak karara bağlanmasına kadar geçerli olmaktadır.

Yukarıda belirtilen veya kanunlarda öngörülen haller dışında, oda, borsa veya Birlik organlarının görevlerine son verilememekte, bu organlarda yer alanlar görevden alınamamaktadır.

Kanunda belirtilen faaliyetlerini ve kuruluş amaçlarını gerçekleştiremeyeceklerine meclislerinin üçte iki çoğunluğu ile karar veren oda ve borsalar, talepleri üzerine Birliğin olumlu görüşü ile Bakanlık tarafından lağvedilebilmektedir.

Borsalar, faaliyetlerine ihtiyaç kalmaması durumunda, Birliğin teklifi üzerine Bakanlık tarafından lağvedilebilmektedir.

Odaların ve borsaların sahip olması gereken nitelik, alt yapı, bütçe ve üye sayısına ilişkin kriterler ile bu kriterlere uygunluğunu yitiren oda ve borsaların lağvı ile tasfiyesine ilişkin esas ve usullerin, Birliğin görüşü alınarak Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür.

Şubeye dönüşen oda ve borsaların varlıkları bağlandığı oda veya borsaya, kapanan oda ve borsaların varlıkları ise Birliğe intikal etmektedir.

Birlik İdari Teşkilatı

Birlik merkez teşkilatı Genel Sekreterlik, Daire Başkanlıkları ve müdürlüklerden oluşturulmuştur.

Birlik Genel Sekreteri

Yönetim Kurulunca, Birliğin işlerini yürütmek üzere, oda ve borsa genel sekreterleri için aranan nitelikleri haiz ve asgarî bir yabancı lisanı çok iyi derecede bilen bir Genel Sekreter atanmakta, yönetim kurulu bir veya daha fazla genel sekreter yardımcısı da atayabilmektedir. Genel sekreter yardımcılarında da Genel Sekreter için aranan nitelikler aranmaktadır.

Genel Sekreter, yönetim kurulunun izni ile harcama yetkisi dâhil görev ve yetkilerinden bir bölümünü her faaliyet yılının başında yeniden tespit edilmek üzere yardımcılarına devredebilmektedir.

Genel Sekreter, Birlik personelinin disiplin ve sicil amiri olup, Yönetim Kurulu toplantılarına ait tutanaklarının düzenlenmesi, Birliğin iç çalışmalarıyla yazı işlerinin düzenlenmesi ve yönetilmesi, Birlik personeline gerekli emir ve talimatların verilmesi, çalışmalarının denetlenmesi, Yönetim Kurulu ve Birlik Başkanı tarafından verilen diğer görevlerin yerine getirilmesiyle görevli bulunmaktadır.

Birlik merkez teşkilatındaki diğer idari birimler şunlardır.

- Genel Sekreter Yardımcılığı (İdari Ve Mali İşler)
  - İdari İşler Daire Başkanlığı
    - -Satın Alma ve Levazım Müdürlüğü
    - -İç Hizmetler Müdürlüğü
    - -Evrak Arşiv ve Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü
  - Mali İşler Daire Başkanlığı
    - -Muhasebe Müdürlüğü
    - -Finansman Müdürlüğü
  - İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı
    - -Personel Müdürlüğü
    - -Eğitim Müdürlüğü
- Genel Sekreter Yardımcılığı (Dış Ekonomik İlişkiler)
  - Dış Ekonomik İlişkiler Daire Başkanlığı
    - -Uluslararası İlişkiler Müdürlüğü
    - -Doğu Avrupa, Bdt İlişkiler Ve Tanıtım Müdürlüğü
    - -Avrupa Birliği Müdürlüğü
    - -Dış Ticaret Müdürlüğü
  - Bilgi Hizmetleri Daire Başkanlığı
    - -Veri Tabanları Ve Bilgi Erişim Müdürlüğü

-İş İmkanları Ve İşbirliği Bilgi Ağları Müdürlüğü

-Bilgi İşlem Müdürlüğü

-Yazılım Müdürlüğü

-Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi Müdürlüğü

-Kütüphane Müdürlüğü

- Ticaret Ve Tır Daire Başkanlığı

-Tır Ve Ata Karnesi Müdürlüğü

-İç Ticaret Ve İştirakler Müdürlüğü

-Global Standartlar Müdürlüğü

-Fuarlar Müdürlüğü

-Sigortacılık Müdürlüğü

➢ Genel Sekreter Yardımcılığı (Teknik İşler)

- Sanayi Daire Başkanlığı

-Kobi Araştırma Ve Danışmanlık Merkezi Müdürlüğü

-Sanayi Müdürlüğü

-Kalite Ve Çevre Müdürlüğü

-İnşaat Ve Emlak İşleri Müdürlüğü

- Oda Ve Borsalar Daire Başkanlığı

-Odalar Müdürlüğü

-Borsalar Müdürlüğü

- Türkiye Sektör Meclisleri Ve Ekonomik Araştırmalar Daire Başkanlığı

-Türkiye Sektör Meclisleri Müdürlüğü

-Ekonomik Araştırmalar Ve İstatistik Müdürlüğü

-İş Geliştirme Ve Yatırım Danışmanlığı Müdürlüğü

-Protokol Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

- Brüksel Temsilciliği
- İstanbul Temsilciliği
- Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) Türkiye Milli Komitesi
- Ülkelerarası Ekonomik İşbirliği Komitesi

<u>Birliğin İştirakleri:</u>

5174 sayılı Kanunun muhtelif maddelerinde Birlik, oda ve borsalara şirket kurabilme, şirketlere ortak olabilme ve vakıf kurabilme imkânları tanınmaktadır.

Kanunun 12. maddesinin (e) fıkrasında *"Yetkili bakanlıkça uygun görülen alanlarda sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoparklar, teknoloji merkezleri kurmak ve yönetmek; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu*

çerçevesinde serbest bölge kurucu ve işleticisi veya işleticisi olmak, antrepo işletmek ve fuar alanları, kongre merkezleri ile ticaret merkezleri kurmak, işletmek veya kurulmuş olanlara iştirak etmek" odaların görevleri arasında sayılmaktadır.

Kanunun 80. maddesinde; *"Odalar, borsalar ve Birlik, bu Kanunda öngörülen ekonomik nitelikli görevlerini yapmak, meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak ve Bakanlığın izni ile kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirak edebilirler. Odalar, borsalar ve Birlik, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurabilirler."* hükmü yer almaktadır. Ayrıca Kanunun 56/z hükmünde de Birliğin görevleri arasında iştiraklere ilişkin düzenleme bulunmaktadır.

Odalarda ve borsalarda şirket kurma veya kurulu şirketlere ortak olmaya karar verme yetkisi Oda Meclislerine verilmiştir. Birlikte ise Yönetim Kurulu yetkili bulunmaktadır.

Birlik İştirakleri:

Birliğin iştirakleri aşağıda gösterilmektedir.

- TİCARİ İŞTİRAKLER
  - Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret (GTİ) A.Ş.
  - Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma (KGF) A.Ş.
  - KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. (KOBİAŞ)
  - Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) A.Ş.
  - TOBB-BİS Organize Sanayi ve Teknoloji Bölgeleri (TOBB-BİS) A.Ş.
  - UMAT Gümrük ve Turizm İşletmeleri Turizm (UMAT GTİ) A.Ş.
  - Umumi Mağazalar Türk (UMAT) A.Ş.
  - Kocaeli ABİGEM A.Ş.
  - Gaziantep ABİGEM Danışmanlık ve Eğitim A.Ş.
  - İzmir ABİGEM Danışmanlık ve Özel Eğitim A.Ş.
  - GAP GİDEM Danışmanlık, Eğitim, Organizasyon ve Fuarcılık Ltd. Şti.
  - Gelişen İşletmeler Piyasaları (GİP) A.Ş.
  - İstanbul Dünya Ticaret Merkezi (İDTM) A.Ş.
  - TOBTİM Uluslararası Ticaret Merkezleri (TOBTİM) A.Ş.
  - Formula İstanbul Yatırım A.Ş. (FİYAŞ)
  - İzmir Fuarcılık Hizmetleri Kültür ve Sanat Etkinlikleri A.Ş. (İZFAŞ)
- RESMİ İŞTİRAKLER
  - Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)
  - Türk Standartları Enstitüsü (TSE)
  - Milli Prodüktivite Merkezi (MPM)
  - Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (Eurochambers)

- Milletlerarası Ticaret Odası (MTO)
- Dünya Odalar Federasyonu (WCF)
- İslam Ticaret ve Sanayi Odası
- Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (ASCAME)
- Balkan Odaları Birliği (ABC)
- ECO Ticaret ve Sanayi Odası
- Karadeniz Bölgesi Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği
- OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi (BIAC)
- Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası
- Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası (TATSO)
- Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası (ATTSO)
- Türk-Alman İşbirliği Konseyi (TAİK)

• SOSYAL İŞTİRAKLER

- TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ)
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı (TOBEV)
- Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfı
- Deniztemiz Turmepa Derneği (TURMEPA)
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)
- Milli Eğitim Vakfı (MEV)
- Türk Deniz Eğitim Vakfı (TÜDEV)
- İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV)
- Ege Bölgesi Sanayi Odası Vakfı (EBSOV)
- İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Sosyal Hizmetler Vakfı
- Darülaceze Vakfı

Birliğin 2007 yılı sonu itibarıyla 25 şirkette iştiraki bulunmaktadır. Bunlardan 17'sinde % 50'den aşağı, 8'inde % 50'den fazla sermaye payı bulunmaktadır. Bu şirketlerin toplam taahhüt edilen sermaye payı 271.359.149 TL ödenmiş, 250.000 TL ödenmemiş olmak üzere toplam 271.609.149 TL'dir. Bu miktarın yaklaşık 25.000.000 TL civarı % 50'den az sermaye payı bulunan iştiraklere aittir.

Tablo 66- TOBB Bazı Önemli İştirakleri ve Sermaye Payları

	SERMAYE (TL)	BİRLİK PAYI (TL)	%
Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret (GTİ) A.Ş.	100.000.000	58.975.000	58,98
Umat Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş.	11.850.000	6.691.760	56,47
Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş.	60.000.000	30.591.650	50,99
Kobi Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.	20.000.000	9.566.000	47,83
Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOP) A.Ş.	9.000.000	2.250.000	25,00
UMAT Umumi Mağazalar Türk A.Ş.	2.000.000	1.123.952	56,20
TOBTİP Uluslararası Ticaret Merkezleri A.Ş.	82.660.000	82.140.000	99,37
İstanbul Dünya Ticaret Merkezi A.Ş.	100.000.000	27.238.432	27,24
Formula İstanbul Yatırım A.Ş.	263.000.000	106.934.363	40,66

Birliğin % 50'den fazla ortaklığı bulunan iştirakleri ile Birliğin mali imkânlarıyla kurulan ve faaliyetlerini sürdüren vakıflar hakkındaki detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Gümrük ve Turizm İşletmeleri (GTİ) A.Ş.

03.03.2005 tarihinde kurulmuş bulunan şirket, gümrük kapılarının yap-işlet-devret sistemi ile modernizasyonunu ve işletmesini üstlenmektedir.

Şirketin sermayesi 100.000.000 TL olup, TOBB % 58,98, Ankara Ticaret Odası % 10, İstanbul Ticaret Odası % 10 paya sahiptir. Kalan paylar TOBB'un dört iştiraki bulunan şirket ile 134 oda ve borsaya aittir. Sermayenin tamamı ödenmiştir.

Şirket, halen Habur ve Cilvegözü gümrük kapılarındaki modernizasyonu tamamlayarak işletmeye başlamış; Kapıkule, Hamzabeyli ve Sarp gümrük kapılarında inşaat çalışmaları devam etmekte; Dereköy, Akçakale ve Nusaybin kapıları için de hazırlıklar sürdürülmektedir. Yaklaşık olarak Habur gümrük kapısı için 51.000.000 TL, Cilvegözü Gümrük kapısı için 30.000.000 TL harcanmış olup, Kapıkule için 132.000.000 TL, Sarp için 35.000.000 TL, Hamzabeyli için 10.740.900 TL harcama yapılması beklenmektedir.

Habur sınır kapısı 10.07.2006 tarihinde işletilmeye başlanmış olup, işletme süresi 15 yıldır. 13.06.2007 tarihinde işletmeye açılan Cilvegözü Gümrük kapısının işletme süresi ise 13 yıldır. Kapukule ve Sarp kapıları için 20 yıl, Hamzabeyli için 7 yıl işletme süresi öngörülmüştür.

Gümrük kapılarındaki ticari alanlar ise ciro üzerinden pay alınması yöntemiyle ihale yapılarak kiralanmaktadır.

Şirkette 54 personel görev yapmaktadır. Şirket 2006 yılında 419.796 TL zarar, 2007 yılında 2.220.725 TL kâr elde etmiştir.

Umat Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret (UMAT GTİ) A.Ş.

İpsala Gümrük kapısının işletilmesi faaliyetlerini yürüten şirketin toplam sermayesi 11.850.000 TL olup, sermayenin % 56,47'si (6.691.760 TL) TOBB'a aittir. Şirkette 2007 itibarıyla 17 kişi çalışmaktadır.

Şirket, 2005 yılında 7.852.223, 2006 yılında 11.664.574 TL, 2007 yılında 9.526.676 TL kâr elde etmiştir.

Umumi Mağazalar Türk (UMAT) A.Ş.

Şirket, 1937 yılında kurulmuştur. Şirketin sermayesi 2.000.000 TL olup, sermayenin % 56,20'si (1.123.952 TL) TOBB'a aittir.

Şirket, makbuz ve rehin senedi karşılığında serbest, gümrüklenmemiş veya tekel altında bulunan malları vedia olarak kabul etmek ve mudilerine bu senetlerle tevdi edilen malları satabilmek ve terhin edebilmek imkânı verme işlemlerini yürütmektedir.

Şirket 50.000 m²'si kapalı olmak üzere, toplam 75.000 m² depolama alanına sahip bulunmaktadır.

İstanbul-Halkalı, Mersin Limanı, Mersin-Serbest Bölgesi, İzmir-Alsancak, İskenderun-Liman, Ankara-Etlik, olmak üzere altı şubede 2007 yılı sonu itibarıyla 53 personel ile hizmet verilmektedir.

Şirket 2006 yılında net 604.571 TL, 2007 yılında net 270.106 TL kâr elde etmiştir.

Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma (KGF) A.Ş.

1991 yılında kurulan Şirket, faaliyetlerine 1994 yılında başlayabilmiştir. Türkiye ve Almanya hükümetleri arasında 1993 yılında imzalanan anlaşma ile Şirkete hibe finansman sağlanmıştır.

Şirket KOBİ'lere doğrudan veya dolaylı olarak kefalet vererek, finansman imkânı sağlamaktadır.

Şirketin sermayesi 60.000.000 TL olup, sermayenin % 50.99'u (30.591.650 TL) TOBB'a, % 48,54'ü (29.125.050 TL) KOSGEB'e, kalan % 0,46'sı ise TESK, HALKBANK, TOSYÖV ve MEKSA'ya aittir.

Şirketin 2007 yılı sonunda 7 şubesi ve 33 personeli bulunmaktadır.

Şirket KOBİ'lere kredi kullandıran 23 finansal kuruluşla çalışmaktadır.

Şirkete kuruluşundan itibaren 2007 yılı sonuna kadar, 426.100.000 TL tutarında 4.760 kefalet başvurusunda bulunulmuş, bunlardan 2.834 adedi kabul edilerek 215.900.000 TL tutarında kefalet verilmiştir. Verilen kefaletlerden 150.000.000 TL fiilen kullandırılmıştır.

Şirket 2006 yılında 871.000 TL, 2007 yılında 2.781.172 TL kâr elde etmiştir.

TOBTİM Uluslararası Ticaret Merkezleri A.Ş.

Uluslararası ticaret merkezleri kurmak ve işletmek amacıyla kurulmuştur.

7Şirketin sermayesi 82.660.000 TL olup, sermayenin % 99.37'si (82.140.000 TL) TOBB'a aittir.

Şirketin bugüne kadarki tek faaliyetinin, 2004-2005 yıllarında Moskova'da "Arkadia" adıyla bir alışveriş merkezi inşa etmek olduğu görülmektedir.

Moskova Arkadia alışveriş ve ticaret merkezinde TOBB'un hissesi % 78,22'dir. Geriye kalan % 21.78'i BCZ isimli bir şirketin elinde bulunmaktadır. Merkezden yıllık yaklaşık 7.000.000 USD'ye yakın kira geliri elde edilmektedir.

TOBB-BİS Organize Sanayi ve Teknoloji Bölgeleri A.Ş.

Şirketin sermayesi 50.000 TL olup, sermayenin % 99.80'i (49.900 TL) TOBB'a aittir. Şirket henüz faaliyete geçmemiştir.

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)

1965 yılından bu yana faaliyetini sürdüren Vakıf, esas itibarıyla ülkemizin Avrupa Birliği ile ilişkileri konusunda faaliyet yürütmektedir. Bu amaçla toplantı, panel, sempozyum, konferans düzenlemekte, kitaplar basmakta, Brüksel bürosu vasıtasıyla da lobi faaliyetleri yürütmektedir. AB fonlarından finansman sağlanarak bazı projeler de yürütülmektedir.

Vakfın mütevelli heyetinde, TOBB, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları birliği (İHKİP), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Ziraat odaları Birliği, İstanbul Ticaret Borsası, Türkiye Bankalar Birliği, Ege Bölgesi Sanayi Odası, İzmir Ticaret Odası, İzmir Ticaret Borsası, TÜSİAD, Türkiye İşveren Sendikaları Kurulu (TİSK) bulunmaktadır.

Vakfın 2007 faaliyet raporunda yer alan bilgilere göre 2006 yılı Nisan-2007 yılı Mayıs ayları arasında 386 adet etkinlik gerçekleştirdiği anlaşılmıştır. Vakıf 15 günde bir İKV bülteni yayımlamakta, 6.000 aboneye ulaşan e-bülten ve Türkiye AB ilişkileri Almanağı rutin yayınlarda bulunmaktadır.

Vakfın gelirleri, TOBB, bazı oda ve borsalar ile sivil toplum kuruluşlarından oluşan mütevelli heyeti katkılarıyla, bağışlardan oluşmaktadır.

Vakfın giderleri ise personel ve genel gider ağırlıklı (% 70-80) bir hüviyet arz etmekte, amaca yönelik faaliyet giderleri toplam giderler içinde (% 10,6 -21) paya sahip bulunmaktadır. Vakıfta 20 civarında personel çalışmaktadır.

Vakfın son iki yıllık gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir. Vakfın geçmiş yıllar gelir fazlalarından 31.12.2007 itibarıyla toplam 1.234.143 TL nakit banka hesabı bulunmaktadır.

Tablo 67- TOBB İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007
TOBB	1.012.500	1.072.500
İstanbul Ticaret Odası	216.000	228.800
İstanbul Sanayi Odası	216.000	228.800
İHKİB-TİM	135.000	143.000
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	27.000	28.600
Diğer Kurucu ve Mütevelli Katkısı	94.500	100.100
Vakfa Destek ve Bağış	215.200	210.200
TOBB Ek Yardım	126.554	107.579
Proje ve Yayın Geliri	9.414	3.862
Kira Geliri	27.800	30.500
Faiz Geliri	97.027	155.626
Diğer Gelirler	25.497	477
Toplam Gelirler	**2.202.492**	**2.310.044**
Gider Kalemleri	**2.006**	**2.007**
Personel Giderleri	1.230.858	1.278.482
Dişardan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	328.399	319.717
Asıl Faaliyet Giderleri	464.768	212.258
Vergi ve Harçlar	16.416	16.894
Kur Farkları		57.023
Amortismanlar	109.224	84.356
Diğer Giderler	32.134	28.172
Toplam Giderler	**2.181.799**	**1.996.902**
(Brüksel bürosu giderleri)	(433.994)	(451.411)
Gelir Fazlası	**20.693**	**313.142**

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

TEPAV, kamu politikaları oluşturma sürecinde katkıda bulunmak ve bu amaçla araştırmalar yapmak ve yaptırmak üzere 2004 yılında kurulmuştur.

Vakıf senedinde Vakfın amacı; iktisadi temele dayanan kamu politikaları olmak üzere, ülkemizde var olan tüm politika ve uygulamaların politik, sosyal, ekonomik ve benzeri alanlara olan etkilerinin incelenmesi ve iktisadi politikalar, kamu politikaları, bütçe uygulamaları ve benzeri alanlarda eğitim verilmesi ve bu konulara yönelik çalışma, toplantı ve yayınların gelişmesi ile ülkemizin çağdaş sistemler arasında ileri bir seviyeye ulaşmasını sağlamak olarak belirtilmiştir.

Kuruluş mal varlığı olarak kurucular tarafından vakfa 320.000 TL bağışlanmıştır.

Ayrıca vakfın senedinde, TOBB tarafından 10.000.000 ABD Doları veya muadili Türk Lirasının TOBB'un diğer hesaplarından ayrılmak suretiyle yurt içinde değerlendirilmesi sonucu elde edilecek gelirlerin 3'er aylık dönemlerde vakfın hesabına aktarılması öngörülmüştür. Bu tarihten sonra Vakfın kendi gelirleriyle giderlerini karşılaması gerekmektedir.

Vakıf bünyesindeki araştırmalar, kurulan üç enstitü bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

- Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü
- İstikrar Enstitüsü
- Uluslararası Politikalar Araştırma Enstitüsü

Vakıftaki çalışan sayısı 51'dir.

Vakıf bünyesinde araştırmalar sonucunda yeni politika önerileri geliştirmenin yanında uygulanmakta olan kamu politikaları da izlenmekte ve değerlendirilmektedir.

2007 yılı faaliyet raporunda TOBB finansmanının gelirler içindeki payının 2005 yılında % 97 olduğu, 2007 yılında bu payın % 79'a gerilediği belirtilmektedir.

Vakfın son iki yıllık gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 68- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007
TOBB (10.000.000 USD-neması)	401.308	653.740
Diğer Bağışlar	1.491.982	2.637.238
Faiz Gelirleri	785.196	621.913
Kambiyo Kârları	16.012	3.158
Diğer Gelirler	405	
Toplam gelirler	**2.694.903**	**3.916.049**
Gider Kalemleri	**2.006**	**2.007**
Genel Yönetim Giderleri	454.607	784.526
Amaca Yönelik Hizmetler	2.376.461	2.901.388
Diğer Giderler	9.417	36.542
Toplam Giderler	**2.840.485**	**3.722.456**
Gelir Fazlası	**-145.582**	**193.593**

Vakfın son üç aylık bazı etkinlikleri aşağıya çıkarılmıştır.

- AB'nin Türkiye İletişim Stratejisi ve Türkiye'nin AB'ye Yönelik İletişim Stratejisi Konferansı
- Sosyal Politika Uygulamalarında Arayışlar: İki AB Destekli Proje Kapsamında Yerel ve Merkez Buluşması
- "2007-08 Küresel Finans Krizinde Ülkelerin Politika Deneyimleri'' başlıklı değerlendirme notu yayımlanması
- Uluslararası Kriz Grubu'nun Türkiye ve Kıbrıs uzmanı Hugh Pope, 15 Aralık 2008 tarihinde yayımlanan "Türkiye ve Avrupa: Belirleyici Yıla Girerken" başlıklı Raporu'nun tanıtımı
- Türkiye-ABD Yuvarlak Masa Toplantılarının Dördüncüsü
- TEPAV ve Istituto Affari Internazionali (IAI) tarafından Avrupa çapında sekiz araştırma kuruluşunun da desteğiyle yürütülen "Türkiye'yi Konuşmak" Projesi kapsamında gerçekleştirilen toplantı
- Krizle mücadele tedbirleri arasında yer alması önerilen kitlesel beceri kazandırma programlarına ilişkin değerlendirme notu
- ABD Seçimleri Sonrasında Türk-Amerikan İlişkileri konusunda yuvarlak masa toplantısı

- Mersinde gerçekleştirilen 3. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu
- KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın konuk edilmesi
- "Küresel Kriz ve Türkiye'ye Etkileri" konulu Panel
- Türkiye'nin AB'ye katılım müzakere sürecinin değerlendirilmesi
- Ortak Karadeniz Stratejisi Görev Gücü'nün 4. Olağan Toplantısı
- İngiltere Eski Başbakanı Tony Blair'in ağırlanması
- Orta Doğu Konferansı

Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı (TOBEV) ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi:

Vakıf, Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'ni kurmak ve yönetmek amacıyla kurulmuştur. TOBEV, Ankara 32. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 01.09.2001 tarih ve 2001/491 sayılı Kararı ile tüzel kişilik kazanmıştır. Vakfın ana tüzüğü 30.09.2001 ve 24539 sayılı Resmî Gazete'de yayımlamıştır.

Vakıf Yönetim Kurulu, 22.01.2002 tarihinde oybirliğiyle bir üniversite kurulmasına karar vermiştir. Üniversitenin kuruluşuna ilişkin yasal süreç, başvuru dosyasının 28.03.2003 tarihinde Yükseköğretim Kurulu'na verilmesiyle başlamıştır. TOBB ETÜ 01.07.2003 tarihinde 25155 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 4909 sayılı Kanunla kurulmuştur. Üniversitenin Ana Yönetmeliği 08.07.2004 tarihli, 25516 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Kurulacak Vakıf Üniversitesinin ihtiyacı için eski Yükseliş Koleji binaları TOBB tarafından satın alınmıştır.

Üniversitede Rektörlüğe bağlı olarak;

- Fen Edebiyat Fakültesi
- Mühendislik Fakültesi
- İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
- Yabancı Diller Bölümü
- Fen Bilimleri Enstitüsü
- Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Avrasya Araştırmaları Merkezi
- Avrupa Araştırmaları Merkezi
- Ekonomi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi
- Enerji Araştırmaları Merkezi
- Girişimcilik Araştırmaları Merkezi
- Hesaplamalı Bilim ve Mühendislik Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Teknoloji Geliştirme ve Uygulama Merkezi
- Yaşam Boyu Eğitim Merkezi

kurulmuş bulunmaktadır.

Üniversiteye 2004-2005 eğitim-öğretim yılında toplam 270 öğrenci alınarak, 27.09.2004 tarihinde eğitime başlanmıştır.

5174 sayılı Kanunun Geçici 13 ncü maddesiyle; 2004 yılından itibaren altı yıl süreyle Birlik yıllık gelirinin yüzde beşinin, bu sürenin dolmasını takip eden onbeş yıl süreyle de yüzde ikisinin Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinin ihtiyaçları için kullanılmak üzere bu kuruluşlara tahsis edilmesi öngörülmüştür. Tahsis edilecek meblağın paylaşım esasları Birlik Yönetim Kurulunca belirlenmektedir.

2004 yılı Haziran ayından 2008 yılı sonuna kadar 4,5 yılda Üniversiteye toplam 54.224.793 TL, Vakfa da 2.300.000 TL olmak üzere toplam 56.524.793 TL nakit yardım yapılmıştır.

Üniversiteye ayrıca mülkiyeti TOBB'a ait toplam maliyeti 146.702.144 TL tutan hazır veya inşa edilen gayrimenkuller tahsis edilmiştir.

Vakıf tarafından Üniversite dışında da bazı faaliyetlerde bulunulmaktadır.

2007 yılında çeşitli ülkelerin Türkoloji bölümlerinde okuyan 120 öğrenci için "2007 Türkoloji Yaz Staj Programı" düzenlenmiştir.

Üniversitede okuyan ve maddi durumu iyi olmayan öğrencilere burs verilmektedir.

Üniversiteye ilişkin inşaat, onarım ve donanım çalışmaları sürdürülmektedir.

Vakfın Üniversiteye yapılan harcamalar dışındaki gelir ve giderleri Vakıf muhasebe sisteminde yer almaktadır. Buna göre Vakfın 2006 yılı gelirleri 416.977 TL, 2007 yılı gelirleri 636.837 TL olarak, 2006 yılı giderleri 339.835 TL, 2007 yılı giderleri 376.886 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna göre 2006 yılında 77.143 TL, 2007 yılında 259.951 TL gelir fazlası oluşmuştur. 2007 yılı sonu itibarıyla Vakfın bankalarda 1.580.739 TL nakdi bulunmaktadır.

Oda ve Borsaların İştirakleri:

Oda ve borsalar da muhtelif şirketlere, çeşitli kuruluşlara ve vakıflara iştirak etmektedir. Bunlara ilişkin bazı örnekler aşağıya çıkarılmıştır.

Kayseri Ticaret Odası

Kayseri Dünya Ticaret Merkezi
Erciyes Teknopark A.Ş.
Gümrük ve Turizm İşletmeleri
Askeri Pil Sanayi ve Tic. A.Ş.
Halk Bankası A.Ş.
Kayseri Serbest Bölgesi Kurucu ve İşletici A.Ş.
ÇİNKUR A.Ş.
Kay-Tur
Yak-Taş Yakacak A.Ş.
Kayseri Tekstil A.Ş.

Kayseri Otelcilik A.Ş.

KAYGAZ A.Ş.

Kayseri Türk Kültür ve Araştırma Vakfı

İstanbul Ticaret Odası

İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Sosyal Hizmetler Vakfı

İstanbul Ticaret Üniversitesi

Bağ-Kur

Doğu Yatırım Holding A.Ş.

Formula İstanbul Yatırım A.Ş.

İstanbul Dünya Ticaret Merkezi A.Ş.

Motor Sporları Ve Organizasyon A.Ş.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.

UMAT Gümrük Ve Turizm İşletmeleri Tic. A.Ş.

Umumi Mağazalar T.A.Ş.

Bağcılar Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı

Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı

Darülaceze Vakfı

Göznurunu Koruma Vakfı

Hacı Nimet Özden Camii Şerifleri Vakfı

İktisadi Araştırmalar Vakfı

İktisadi Kalkınma Vakfı (İTO Kurucu Üyedir.)

İstanbul Hazır Giyim Ve Konfeksiyon İhr. Birliği Eğitim Vakfı

İstanbul Huzur Hastanesi Ve Dinlenme Evleri Vakfı (İTO Kurucu Üyedir.)

İstanbul İli Çevre Koruma Vakfı

İstanbul Kültür Ve Sanat Vakfı

İstanbul Vakfı

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Vakfı

Mikro Cerrahi Ve Rekonstrüksiyon Vakfı

Şişli Camii Şerifi Vakfı

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkülü

İkitelli Organize Küçük Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkülü

İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyeti

İstanbul Tuzla Boya ve Vernik Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teş.

İstanbul Tuzla Mermerciler Organize San. Bölg. Müteşebbis Teşekkülü

Edirne Ticaret ve Sanayi Odası

Set Çimento A.Ş.

Edirne Turizm A.Ş. (ETUR)

Edirne Girişim Çimento Madencilik A.Ş.

İpsala Gümrük UMAT A.Ş.

Gümrük ve Turizm İşletmeleri A.Ş.

Edirne Et ve Et Ürünleri entegre Tesisleri San. Tic. A.Ş.

Trakya Teknopark Yönetici A.Ş.

Ankara Ticaret Odası

Koç Holding A.Ş.

Eğreli Demir ve Çelik fab.A.Ş.

Baştaş Başkent Çimento Sanayi A.Ş.

Umat Umumi Mağazalar A.Ş.

Gümrük ve Turizm İşletmeleri A.Ş.

T.C. Merkez Bankası A.Ş.

Halk Bankası A.Ş.

İhracat Bankası A.Ş.

Odalar ve borsalar bazı komisyon ve kurullarda da temsil edilmektedir. Örnek olarak İstanbul Ticaret Odasının temsil edildiği komisyon ve kurullar aşağıda yer almaktadır.

- İçkili Bölgeler Komisyonu
- İstanbul Defterdarlığı'nda Oluşturulan Arsa ve Arazi Takdir Komisyonları
- İstanbul Defterdarlığı'nda Oluşturulan Vergi Takdir Komisyonları
- İstanbul Konser Ve Kongre Merkezi Koordinasyon Kurulu
- Milli Prodüktivite Merkezi
- Ortalama Kâr Hadleri Merkez Komisyonu Mütevelli Heyeti
- Su Ve Çevre Dostu Ürün Yürütme Kurulu Ve Danışma Kurulu
- Tüketici Sorunları İl Ve İlçe Hakem Heyetleri
- Türk Akreditasyon Kurumu
- Yollar Milli Komitesi
- İl Mahalli Çevre Kurulu
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Öğretim Kurumları Komisyonu
- İl Trafik Komisyonu
- İl Çıraklık Ve Mesleki Eğitim Kurulu
- Genel Sanayi Ve İşyerleri Sayımı Danışma Kurulu İl Sayım Komitesi

Birlik, Oda ve Borsaların Faaliyetleri

Bilindiği üzere, 5018 sayılı Kanunla kamu kurum ve kuruluşlarının bir önceki yıl faaliyetlerine ilişkin rapor düzenlemeleri ve bu raporları ertesi yıl ilan etmeleri zorunluluğu getirilmiş ve bu şekilde kamu kurum ve kuruluşlarının şeffaflaşması ve kamuoyuna hesap vermeleri sağlanmıştır.

Oda ve borsalar için böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Öte yandan, zorunluluk bulunmasa bile faaliyetlerin, gelir ve giderlerin gösterildiği raporların internet sayfalarında yayımlanması şeklindeki isteğe bağlı uygulamalar da güçlenmemiştir.

Bu konudaki bir uygulamaya örnek olarak Ankara Ticaret Odası gösterilebilir. ATO internet sitesinde 500'ün üzerinde rapor ve görüş niteliğinde doküman konulmuşken, odanın faaliyet raporu ile gelir ve gider bilgilerine internet üzerinden ulaşılamamıştır.

Bununla birlikte, Birlik, oda ve borsaların internet sitelerinin verdikleri hizmetlere yönelik olarak üyelerini en iyi şekilde bilgilendirdikleri, çeşitli işlemler için gerekli belgelerin, prosedürlerin ayrıntılı olarak açıklandığı da görülmüştür.

Gerek internet sitelerinde yer alan bilgiler gerekse Birlik tarafından gönderilen faaliyet raporları kitapları üzerinde yapılan incelemeler sonucu Birlik, oda ve borsaların faaliyetlerine ilişkin aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir.

1- Ticaret Sicili İşlemleri

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının gözetimi ve denetimi altında tutulan ticaret sicili, hukuki yapısı itibarıyla Medeni Kanunun 7 inci maddesinde yazılı olan resmî sicil niteliğine sahiptir.

Türk hukuk sisteminde ticaret sicili, belirli hakların açıklanmasını veya hukuken doğmasını temin eden ve sicile kayıt yaptıranın ve üçüncü kişilerin üzerinde bazı hukuki etkiler doğuran, belirli hususların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesine veya üçüncü kişilerin kayıt yükümlüsüne karşı belirli haklar elde etmelerine yarayan resmî bir kütük olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Ticaret sicilinin işlevlerini başlıklar halinde; aleniyeti sağlama, ticari ilişkilerde güveni sağlama, bilgi merkezi olma, yasalara aykırılıkları önleme ve bazı hakların özel şekilde korunmasını sağlama şeklinde sıralamak mümkündür.

Ülkemize ticaret sicili ilk olarak 1925 yılında 655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile düzenlenmiş ve ilk ticaret sicilleri bu yasaya göre oluşturulmuştur. Bu Kanun, odalara kaydolan tacirlerin ve kayıt zorunluluğunda olmayan esnafların odalarca tutulacak bir sicile yazılmasını öngörmekteydi. Ancak, odalarca 655 sayılı Kanuna göre tutulan sicilin daha çok idari ve mali amaca hizmet eden nitelikte olduğu ve özel hukuk alanında önemli bir işlevinin olmadığı görülmektedir.

1956 tarihli 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ticaret sicilinde önemli yenilik ve gelişmeler meydana gelmiştir. Ticaret Sicili Teşkilatı Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak oluşturulmuş, ticaret sicili işleri kural olarak devlet dairelerine bakan Asliye Hukuk

Mahkemeleri nezdinde kurulan ticaret sicili memurluğu tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Ancak ticaret sicilinin henüz kurulmadığı yerlerde ise, ticaret sicili işleri odalar bünyesinde veya bu odaların adına ajanlıklar tarafından, bunların hiçbirisinin bulunmaması halinde ise belediyeler tarafından yürütülmüştür.

Ticaret sicili memurluğunun teşkilatı, sicil defterlerinin nasıl tutulacağı, tescil mecburiyetinin nasıl yerine getirileceği, sicil memurlarının kararlarına karşı itiraz yolları, sicil memur ve yardımcıları ile diğer personelde aranacak şartlar, disiplin işleri ve bu hususla ilgili diğer esas ve usuller "Ticaret Sicili Tüzüğü" ile düzenlenmiştir.

Ticaret sicilinin idaresi ise, bağlı olduğu mahkeme veya reisinin nezareti altında bulunmak üzere Adalet Bakanlığı tarafından tayin edilen ticaret sicili memurunca yürütülmüştür.

1995 yılında, 559 sayılı KHK ile Türk Ticaret Kanununun 26, 27 ve 28 inci maddeleri değiştirilmiş ticaret sicili örgütünün yapısında esaslı değişiklikler yapılmış, ticaret sicili ile ilgili işlemler; oda yönetim kurulunun teklifi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü ile ilgili Oda Meclisince atanan ticaret sicili memuru ve yardımcıları tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

Bu değişiklikler ile ticaret sicili memurluklarının; ticaret ve sanayi odası veya ticaret odasında kurulması öngörülmüş ve ticaret sicili üzerindeki mahkemelerin idari yetkileri kaldırılmış, ticaret sicilinin denetimi ve gözetimi ile gerekli tedbirleri alma yetkisi Sanayi ve Ticaret Bakanlığına verilmiştir. Ticaret Sicili Memurlukları ise, Bakanlıkça alınacak tedbir ve talimatlara uymakla yükümlü kılınmıştır. Hizmetin devrine ilişkin olarak Adalet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve TOBB arasında bir protokol imzalanmıştır.

Bu bağlamda ülkemizde halen ticaret sicili işlemleri sanayi ve ticaret odaları ile ticaret odaları bünyesinde kurulan 238 Ticaret Sicili Memurluklarında yürütülmektedir. Ticaret sicili kayıtları her bir odanın çalışma alanı ile sınırlı olacak şekilde bu memurluklar tarafından lokal olarak tutulmaktadır.

Bu çerçevede tüccarlar, Türk Ticaret Kanunu hükümleriyle işletmelerini ticaret siciline kaydettirmekle ve değişiklikleri bildirmekle yükümlü kılınmıştır. 559 sayılı KHK ile yapılan düzenlemenin gerekçesinde, sicil işlemlerinin daha iyi ve süratli verilebilmesi, oda ile üyelerin arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinin ve sicil memuru maaşlarının odalarca ödenmesiyle bütçeden tasarruf sağlanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Sanayi ve ticaret odalarına bağlı Ticaret Sicili Müdürlükleri işlemlerinin hukuka uygunluğu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca denetlenmektedir. Ticaret siciline ait bütün işlem ve işler için (özellikle tescil, değişiklik ve kayıt silmeler) Türk Ticaret Kanunu ile diğer kanunlar ve Ticaret Sicili Tüzüğü hükümlerine göre yapılması zorunlu bulunmaktadır.

Ticaret sicili memurları,

- Tacir niteliğinde bulunan gerçek ve tüzel kişilerin ticaret siciline tescilleri,
- Gerçek ve tüzel kişi tacirlerin durumlarında meydana gelen değişiklikler,
- Gerçek kişilerde unvan, adres, faaliyet konusu değişikliği,
- Ticareti terk,
- Tüzel kişilerde ana sözleşme değişikliği, tescile tabi yönetim kurulu, ortaklar kurulu, genel kurullar, fesih ve tavsiyeler,
- Ticari işletme rehni tescil etmek

gibi tescil, tadil ve terkin işlemlerini gerçekleştirmekte, düzenlenmesi öngörülen belgeleri ve kamu kurum ve kuruluşlarının müseccel tacirler hakkında istedikleri bilgi ve belgeleri hazırlamaktadırlar.

Tescil: Bir vakıanın (olayın) sicile geçirilmesi; Tadil (Değişiklik): Sicile yazılmış bir vakıadaki değişiklik dolayısıyla sicildeki kayıtların değiştirilmesi ve düzeltilmesi; Terkin (Kayıt Silme): Sicile yazılmış bir vakıanın ortadan kalkması veya sona ermesi nedeniyle ona ait kayıtların silinmesidir.

Ticaret siciline ilişkin tescil, tadil ve terkinlerden ilan edilmesi öngörülen bilgiler, Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlanmaktadır. Gazetenin yayımlanmasına ilişkin olarak "Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi Nizamnamesi" ve "Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur.

Tablo 69- Ticaret Sicili Gazetesi 2003-2007 Konularına Göre İlan Sayıları

		2003	2004	2005	2006	2007
ANONİM ŞİRKET	KURULAN	2.331	2.739	3.004	3.007	3.468
	SERMAYE ARTIRIMI	11.019	9.519	7.541	8.123	7.028
	TASFİYE	1.357	1.377	1.135	1.294	1.149
	KAPANAN	1.049	1.153	1.211	1.182	1.294
LİMİTED ŞİRKET	KURULAN	29.397	37.141	42.750	48.129	50.655
	SERMAYE ARTIRIMI	36.507	37.809	37.298	47.210	27.190
	TASFİYE	8.822	10.422	9.597	10.522	10.035
	KAPANAN	4.920	6.955	8.077	8.351	8.607
KOLLEKTİF ŞİRKET	KURULAN	174	105	26	36	13
	KAPANAN	258	236	201	231	174
KOMANDİT ŞİRKET	KURULAN	6	1	0	1	0
	KAPANAN	13	25	26	11	12
GERÇEK KİŞİLER	KURULAN	33.337	41.671	49.526	53.568	49.736
	KAPANAN	15.259	17.868	17.774	22.719	22.105
TOPLAM FİRMA	KURULAN	65.245	81.657	95.306	104.741	103.872
	KAPANAN	21.499	26.237	27.289	32.494	32.192
KOOPERATİFLER	KURULAN	1.525	2.419	2.307	2.046	1.723
	TASFİYE	2.846	2.870	2.771	2.709	2.636
	KAPANAN	1.621	1.974	1.857	1.791	1.972
DİĞER İLAN SAYISI		319.717	344.803	359.489	375.153	386.253
TOPLAM İLAN SAYISI		470.158	519.087	544.590	586.083	574.050

Tablo 70- Ticaret Sicili Gazetesi 2003-2007 İlan Sayıları

YILLAR	İLAN SAYISI	GÜNLÜK ORTALAMA
2003	470.158	1.881
2004	519.087	2.060
2005	544.590	2.144
2006	586.083	2.335
2007	574.050	2.287

Tescil muamelesinin dayandığı dilekçe, beyanname ve bütün senet ve vesikalar ve ilanları havi gazeteler, üzerlerine sicil defterinin tarih ve numaraları yazılmak suretiyle saklanmaktadır.

Ticaret sicili aleni ve herkese açıktır. İsteyen herkes ticaret sicili bilgi ve belgelerini tetkik edebilir, bunların tasdikli suretlerini isteyebilir, bir hususun sicilde kayıtlı olup olmadığına dair tasdikname talep edebilir.

Ticaret sicili kayıtları, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, üçüncü şahıslar hakkında, kaydın gazete ile ilan edildiği; ilanın tamamı aynı nüshada yayımlanmamış ise, son kısmının yayımlandığı günü takip eden iş gününden itibaren hüküm ifade eder.

Tescil ve kayıt için suiniyetle hakikate aykırı beyanda bulunanlar ceza mahkemesi tarafından para ve hapis cezasına mahkum edilmekte, ayrıca disiplin cezası uygulanmaktadır.

Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlanacak ilân ücretleri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi Komitesinin teklifi ve Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girecek bir tarife ile belirlenir.

İlan Bedeli Harçları (TL)

- Şirket İlanları (Kelimesi) : 0,23
- Kooperatif İlanları (Kelimesi) : 0,15
- Ticarete Başlama İlanları (Maktuen) : 35,00
- Ticarete Terk İlanları : Ücretsiz
- Gazete Satış Fiyatı (Perakende) : 1,50
- Kuruluş İşlemlerinde Oda Gazetesi Aboneliği : 40.00

Ticaret Sicili Memurluğunda yapılan işlemler karşılığında "Ticaret Sicili Harcı" tahsil edilmektedir. Harç miktarları her yıl artırılmaktadır. Harçların miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 71- 2008-2009 Ticaret Sicili Harçları (TL)

	2008	2009
1. TİCARİ İŞLETMENİN VE ÜNVANININ TESCİL VE İLANINDA:		
a) Gerçek kişilere ve kooperatiflere ait işletmelerde	**102,70**	**115,00**
b) Şahıs şirketlerine ait işletmelerde	**294,30**	**329,60**
c) Sermaye şirketlerine ait işletmelerde	**663,00**	**742,50**
2. TEMSİLE YETKİLİ KILINAN KİMSELERİN TESCİL VE İLANINDA (HER KİŞİ İÇİN)		
a) Gerçek kişilere ve kooperatiflere ait işletmelerde	**51,00**	**57,10**
b) Şahıs şirketlerine ait işletmelerde	**73,10**	**81,80**
c) Sermaye şirketlerine ait işletmelerde	**161,50**	**180,80**
3. TİCARET SİCİLİNE TESCİL EDİLMİŞ OLAN VAKALARDAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN TESCİLİNDE		
Ticariişletme rehni ile ilgili vakalar dahil) (Muhteva ile ilgili bulunmayan düzeltmelerden harç alınmaz.)		
a) Gerçek kişilere ve kooperatiflere ait işletmelerde	**51,00**	**57,10**
b) Şahıs şirketlerine ait işletmelerde	**73,10**	**81,80**
c) Sermaye şirketlerine ait işletmelerde	**161,50**	**180,80**
4. KAYIT SİLİNMESİNDE: (Ticari rehni kaydının silinmesi dahil)		
a) Gerçek kişilere ve kooperatiflere ait işletmelerde	**10,00**	**22,40**
b) Şahıs şirketlerine ait işletmelerde	**28,90**	**32,30**
c) Sermaye şirketlerine ait işletmelerde	**51,00**	**57,10**
Şubelerin herbiri (Yabancı müesseselerin Türkiye'deki Şubeleri dail) ayrıca aynı harca tabidir		
II. KAYIT VE BELGE SURETLERİ VE TASDİKNAME HARÇLARI:		
1. Bir ticari işletmeye ait sicil esas defterindeki kayıtların tamamının veya bir kısmının veya memurlukta		
saklanan bütün belgelerin örneğinin beher sayfasından (Ticaret Sicili Tüzüğü Madde 11/1)	**5,20**	**5,80**
2. Tasdiknamelerden (Ticaret Sicili Tüzüğü Madde 11/2, 104, 105)	**17,10**	**19,10**

Tahsil edilen sicil harçları Devlet bütçesine aktarılmakta ve Hazineye gelir kaydedilmektedir. Ancak tahsil edilen harçların yarısı ticaret sicili işlemlerini yürüten odaya kalmaktadır. 2007 yılından itibaren odaya verilen miktar % 25'e indirilmiştir.

Tablo 72- İstanbul TO-Tescil Harçları ve Hizmet Bedelleri

2009 TESCİL VE BELGE HARÇLARI (İLAN ÜCRETLERİ DAHİL TAHMİNİ TUTARLAR)		
YAPILAN TESCİL İŞLEMİ	**TUTARI (TL)**	**AÇIKLAMA**
ANONİM ŞİRKETLER HARÇLARI		
KURULUŞ	600	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
GENEL KURUL	285	(Seçimsiz)
SERMAYE ARTIRIMINA AİT TADİL TASARISI	290	
DİĞER TADİL TASARILARI	390	
İMZA YETKİLİSİ ATANMASI	250	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
MERKEZ NAKLİ (BAŞKA İLDEN İSTANBUL'A)	1350	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
İSTANBUL ŞUBE AÇILIŞI	1250	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE GİRİŞİ	490	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE KALDIRILMASI	295	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE SONU	70	
ADRES DEĞİŞİKLİĞİ	240	
ŞUBE AÇILIŞI	840	(Ek işyeri,İlave işyeri,Depo, Mağaza v.s.)
ŞUBE KAPANIŞI	115	
NEVİ DEĞİŞİKLİĞİ	485	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
LİMİTED ŞİRKETLER HARÇLARI		
KURULUŞ	530	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
HİSSE DEVRİ	265	
VERASETEN HİSSE DAĞILIMI	270	
SERMAYE ARTIRIMINA AİT TADİL TASARISI	100	
DİĞER TADİL TASARILARI	265	
MÜDÜR SEÇİMİ	250	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
MERKEZ NAKLİ (BAŞKA İLDEN İSTANBUL'A)	1250	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
İSTANBUL ŞUBE AÇILIŞI	1250	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE GİRİŞİ	455	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE KALDIRILMASI	270	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
TASFİYE SONU	70	
ADRES DEĞİŞİKLİĞİ	240	
ŞUBE AÇILIŞI	840	(Ek işyeri,İlave işyeri,Depo, Mağaza v.s.)
ŞUBE KAPANIŞI	115	
NEVİ DEĞİŞİKLİĞİ	440	(Tek İmza) Her eklenen imza 180,80.TL.
ACENTELİK VEKALETNAMESİ	285	
ACENTELİK FESİHNAMESİ	260	
KOOPERATİFLER HARÇLARI		
KURULUŞ	500	(3 İmza) Her eklenen imza 57,10.TL.
GENEL KURUL	180	(Seçimsiz)
İMZA YETKİLİSİ SEÇİLMESİ	290	(3 İmza) Her eklenen imza 57,10.TL.
TASFİYE GİRİŞİ	390	(3 İmza) Her eklenen imza 57,10.TL.
TASFİYE SONU	35	
ADRES DEĞİŞİKLİĞİ	105	
MERKEZ NAKLİ (BAŞKA İLDEN İSTANBUL'A)	645	(3 İmza) Her eklenen imza 57,10.TL.
ŞUBE AÇILIŞI (İSTANBUL ŞUBESİ)	540	(3 İmza) Her eklenen imza 57,10.TL.
ŞUBE AÇILIŞI	540	(Ek işyeri,İlave işyeri,Depo, Mağaza v.s.)
GERÇEK KİŞİLER		
KURULUŞ	200	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
DEĞİŞİKLİK	115	
KAPANIŞ	25	
ACENTELİK FESİHNAMESİ	100	
ACENTELİK VEKALETNAMESİ	160	
ŞUBE AÇILIŞI	160	(Ek işyeri,İlave işyeri,Depo, Mağaza v.s.)
ADİ KOMANDİT VE KOLLEKTİF ŞİRKETLER HARÇLARI		
KURULUŞ	600	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
ANASÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ	210	
İMZA YETKİLİSİ SEÇİLMESİ	175	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
TASFİYE GİRİŞİ	255	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
FESİH	45	
MERKEZ NAKLİ (BAŞKA İLDEN İSTANBUL'A)	775	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
ŞUBE AÇILIŞI ŞUBE AÇILIŞI (İSTANBUL ŞUBESİ)	675	(Tek Imza) Her eklenen imza 81,80.TL.
ŞUBE AÇILIŞI	370	(Ek işyeri,İlave işyeri,Depo, Mağaza v.s.)
BELGE HARÇLARI		
SİCİL TASDİKNAMESİ	19,1	
YETKİ BELGESİ	19,1	
BELGE SURETİ	5,8	
SİCİL KAYIT BELGESİ	19,1	
İLAN BEDELİ HARÇLARI		
ŞİRKET İLANLARI (KELİMESİ)	0,23	
KOOPERATİF İLANLARI (KELİMESİ)	0,15	
TİCARETE BAŞLAMA İLANLARI (MAKTUEN)	35	
TİCARETE TERK İLANLARI	Ücretsiz	
GAZETE SATIŞ FİYATI (PERAKENDE)	1,5	
Not: Kuruluş işlemlerinde Oda gazetesi aboneliği 40 TL ' dir.		
24 Aralık 2008 tarih 27090 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan tarifedeki harçlara tahmini ilan ücreti de dahil edilerek aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.İlan edilecek metnin kelime sayısına paralel olarak bu rakamlarda artış olabilecektir. Oda kayıt ücreti ve yıllık aidat sermaye miktarı üzerinden ayrıca tahsil edilmektedir.		

Odalar tahsil edecekleri harçlara, hizmet ücreti, belge ücreti, Ticaret Sicili Gazetesi ilan ücreti gibi bazı tutarları da dâhil ederek, yapılan işlem bazında tahsil edilecek tutarları bir kalem olarak ilan edebilmektedir. Bu çerçevede İstanbul Ticaret Odası internet sitesinde yer alan bilgilere göre 2009 yılında tahsil edilecek tescil, tadil, terkin ve ilan harçları yukarıdaki tabloda yer almaktadır.

Üye sayısı yüksek odalarda kurulan Ticaret Sicili Müdürlüklerinde; genel olarak;

- Danışma
- Evrak
- Tahakkuk
- Tescil
- Resmî Yazışma
- İnceleme ve Onay
- Dosya ve Arşiv

bölümleri yer almaktadır.

Diğer küçük odalarda ise bu işlevlerin tümünü bir memur üstlenebilmektedir.

Danışma görevlisinin ön değerlendirmesinden geçen dilekçe ve ekleri evrak bölümünde bir kademe daha özenle incelenmekte ve eksiği olmayanların evrak kaydı yapılmakta, Sicil Memurluğu iş yükü dikkate alınarak dilekçelerin işlem göreceği gün evrak bölümü tarafından belirlenmekte ve ilgiliye bildirilmektedir. Gerekli görülen durumlarda, taleplerin önem ve önceliği Sicil Memuru tarafından değerlendirilerek, dilekçelere daha erken işlem günü de belirlenmektedir. Yeni kurulan ticari işletmelere bu bölüm tarafından sicil numarası ve unvanı verilmektedir.

Tahakkuk bölümünde ödenecek harçlar ve ücretler hesaplanmaktadır.

Tescil bölümünde ise tescil ve tadiller, mevzuatın tarif ettiği biçimde ilgili defterlere kaydedilmekte ve ilgililerce talep edilen belgeler (yetki belgesi gibi) hazır formlar kullanılarak düzenlenmektedir.

Resmî yazışma bölümünde mahkemelerin, İcra Dairelerinin, Maliye'nin ve ilgili diğer resmî kuruluşların ve ilgililerin, sicile kayıtlı kişi ve kuruluşlar hakkında çok çeşitli bilgi talepleri karşılanmaktadır.

Tescil ve ilana tabi işlemler, mahkemelere, icra müdürlüklerine, vergi dairelerine ve diğer kurum ve kişilere iletilen yazılı yanıtlar, üyelere sunulan yetki belgeleri, inceleme ve onay bölümünde bir kez daha incelenmekte, işlemleri tamamlanan dosyalar ve yazılar dosya ve arşiv bölümünce saklanmaktadır.

Ticaret siciline ilişkin diğer tescil, tadil ve terkin işlemleriyle ilgili olarak sanayi ve ticaret odalarının internet sitelerinde detaylı bilgiler yer almaktadır.

Diğer yandan, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nin çıkarılmasına ilişkin esasları tespit etmek, yayım işlerini sevk ve idare etmek ve Bakanlık ile Birlik arasındaki çalışmaları koordine etmek üzere; Bakanlık Müsteşarının başkanlığında, ilgili müsteşar yardımcısı, İç Ticaret Genel Müdürü veya görevlendireceği yardımcısı, Birlik Genel Sekreteri, ilgili genel sekreter yardımcısı ve gazete müdüründen oluşan bir Komite kurulmuştur.

Komitenin çalışma usul ve esasları ile Komite üyelerinin gazete gelirlerinden karşılanacak huzur hakları, Komite toplantılarına ilişkin giderler ve bu konu ile ilgili diğer hususlar Birliğin olumlu görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenmiştir. Buna göre üyelere net aylık, brüt asgarî ücret tutarında huzur hakkı ödenmektedir.

Diğer yandan, 1957 yılından itibaren basılan Ticaret Sicili Gazetelerinin elektronik ortama aktarılması, web tabanlı işlem yapılmasına imkân verilmesi amacıyla yoğun bir çalışma yürütülmektedir. Bu çerçevede 120 kişilik bir ekip, gazeteleri tarayarak elektronik ortama aktarmış olup indeksleme çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca, mevcut sistemin tam otomasyona geçirilmesi ve tüm sicil işlemlerinin internet üzerinden gerçekleştirilmesine imkân sağlayacak yazılımın geliştirilmesi tamamlanmıştır.

Ankara Ticaret Odası Ticari Sicil İşlemleri:

Ticaret sicili işlemlerinin yerinde incelenmesi amacıyla Ankara Ticaret Odası Ticaret Sicili Memurluğu ziyaret edilmiş ve memurlukla ilgili aşağıdaki bilgiler verilmiştir.

- 1 Müdür, 4 Müdür Yardımcısı ve 42 sözleşmeli ve idari memur olmak üzere toplam 47 personel görev yapmaktadır.

- ATO Ticaret Sicil Memurluğunun 2008 yılı personel ve diğer giderleri toplamı 1.413.920 TL olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında Ticaret Sicili Harçlarından ayrılan % 25 Oda hissesi ise 1.906.913 TL olmuştur.

- ATO-TSM sicile kayıt yaparken sicil harçları dışında aşağıda belirtilen "TCM Hizmet Bedelleri" adıyla ayrıca ücret tahsil etmiş olup, 2008 yılında bu şekilde 2.905.245 TL tahsilât yapılmıştır.

	2008	2009
Kuruluş, nevi değişikliği, bölünme işlemleri	275	290
Sermaye artırımı, devir, birleşme, tasdik, hisse devir ve İktisadi işletme işlemleri	55	60
Bilgi edinme işlemleri	7	8

- Ankara merkez ile Polatlı, Beypazarı, Haymana ve Şereflikoçhisar hariç tüm ilçelerin ticaret sicili işlemleri gerçekleştirilmektedir.

- TSM bünyesinde Maliye Bakanlığı veznesi bulunmaktadır.

- ATO TSM'de yaklaşık 275.000 işletmenin kaydı bulunmakta, bu sayıdan 60.000 kapanan firma, 15.000 münfesih firma, 60.000 gayri faal firma çıkarıldığında geriye, 140.000 civarında aktif firma kalmaktadır.

- İşlem hacmi yaklaşık 180.000 civarında olup, günlük ortalama işlem hacmi 720 olmasına rağmen bazı aylarda (Mart, Temmuz, Aralık) 2000-2500'e, firmalara tanınan işlemlerin son günlerinde ve seçimlerde ise günlük 5.000'e çıkabilmektedir.

Tablo 73- ATO TSM 2008 Yılı İşlemleri

	BAŞVURU	ONAYLANAN	RED
Yeni kuruluş	31.323	31.232	
Temsil ve ilzam	32.639	29.553	
Adres değişikliği	20.442	18.168	
İflas-konkordato belgesi	16.331	15.884	1
Yetki iptali	11.044	10.190	
Yetki belgesi	10.730	10.084	
Hisse devri	9.834	8.786	
Genel Kurul çağrısı (olağan)	7.798	7.097	
Sermaye artırımı	6.959	6.329	
Defter tasdiki	5.893	5.344	
Unvan değişikliği	4.566	4.108	
Şube tescili (dahilde)	3.948	3.876	
Amaç/konu değişikliği	3.974	3.556	
Şube tescili (dışarıdan)	2.643	2.555	
Gazete teyidi (karne komisyonu)	2.659	2.440	
Terk	2.554	2.425	
Tasfiyeye giriş	1.680	1.430	
Tadil	1.516	1.408	
47 ve 55'e göre belge	1.247	1.118	
Şube kapanışı	1.274	1.112	
Tasfiye kapanışı	1.231	1.104	
Genel Kurul çağrısı (olağanüstü)	987	937	
Karar	953	850	
Sicil tasdiknamesi	845	815	
İlan düzeltme	829	773	
Merkez Nakli (gelen)	753	717	
Şube tescili (dışarıya)	762	678	
Diğer (15 işlem)	1.479	588	
Acentelik ilanı ve feshi	611	569	
Merkez nakli (giden)	429	386	
Merkez nakli (iptal)	419	377	
Görev taksimi	247	225	
TOPLAM	**188.599**	**174.714**	**1**

- Tablodan da görüleceği üzere başvurulardan sadece 1 adedi reddedilmiştir. Genel olarak red yerine eksiklikleri bildirilerek tamamlatılmaktadır.

2. TIR ve Ata Karnesi İşlemleri

Uluslararası ticarette taşımacılık ve lojistik çok önemli bir yere sahiptir. Havayolu, deniz yolu ve karayolu taşımacılığı olarak bu konuda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Ülkemize yapılacak geçici ithalat ve ülkemizden başka ülkelere yapılacak geçici ihracat işlemlerinde ATA belgesi, kesin ithalat ve kesin ihracat işlemlerinde ise TIR belgesi düzenlenmektedir.

TIR karnesi işlemleri karayolu taşımacılığının daha güvenli, taşıyıcı firmanın daha az işlem yaparak uluslararası ticareti gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Bu sistem ülkelerin

sisteme dâhil olmalarıyla başlamakta olup, ülkemiz 1966 yılında, Bakanlar Kurulu Kararıyla sisteme taraf olmuştur.

Sistemin düzenli işleyişini sağlamak amacıyla her ülkede kefil kuruluşlar oluşturulmaktadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ülkemizdeki ulusal kefil kuruluştur. Tüm bu kuruluşların da bağlı bulundukları uluslararası kefil kuruluşu ise "International Road Transport Union" adıyla faaliyet göstermektedir.

Türkiye'de kefil kuruluş olma ve TIR karnelerini verme yetkisi 03.05.1985 günlü, 85/9449 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TOBB'a tanınmıştır. TOBB'un, kefil kuruluş sıfatıyla vergi ödeme yükümlülüğü, TIR Sözleşmesi hükümlerinden doğmaktadır.

"Tır Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi" nakliye sözleşmesi değil, gümrüğe tabi eşyanın uluslararası taşınması nedeniyle eşyanın gümrüklendirilmesi, ihracat-ithalat vergi ve masraflarının ilgili Gümrük İdareleri tarafından düzenli ve tam olarak tahsil edilmesini sağlama amacını taşıyan bir sözleşmedir.

Uygulamada, bu anlaşmaya dâhil ülkelerin karayolu vasıtaları, vasıtada yüklü bulunan gümrüklü eşyanın cinsini, miktarını, mahiyetini belirten bir TIR karnesiyle yine vasıtanın belli yerlerine takacakları TIR plakaları taşırlar. TIR karnesinde belirtilen ve vasıtada yüklü bulunan eşyanın gümrük kontrolü mahreç ülkede yapılmakta, varış noktasına kadar güzergahta bulunan ülkelerin gümrüklerinde sadece harici kontroller -şüpheli durumlar hariç - yeterli olmaktadır.

Bu buluş ülkelerarası ticari eşya nakliyatını çok kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Aranan tek husus, TIR plakası taşıyacak kamyon ve konteynerlerin sözleşmeye bağlı teknik şartnamede belirtildiği şekilde eşyayı koruyucu teçhizatı havi olmasıdır.

TIR belgesi almak için önceden TIR sistemine dâhil olmak gerekmektedir. TIR sistemine dâhil olabilmek için toplamı 25'e ulaşan belge ve şartları taşıyan firmalarca bu belgelerin bağlı olduğu Ticaret Odasına ibraz edilmesi, gereğinin yapılabilmesi için müracaat dosyasının Odalar Birliğine gönderilmesi gerekmektedir.

Başvurunun yapıldığı oda tarafından, adayın işletme merkezinde bizzat kontrol ve araştırma yapıldıktan sonra, bu belgelerin tamamı, adayın taşıma kapasitesi, mali yapısı, kurumsal durumu ve yeterliliği, ortaklarının ve yetkililerinin ticari itibarı, mesleki yeterliği, banka ve finans kurumları nezdindeki mali itibarları hakkında gerekli araştırmalar yapılarak, hazırlanan rapor, oda yönetim kuruluna sunulur ve onaydan sonra bir yazı ekinde Birliğe intikal ettirilir. Aday hakkında hazırlanan rapor, adayın TIR sistemine kabulü sırasında değerlendirilmekle birlikte herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

Adayın, Birliğe intikal eden TIR sistemine dâhil edilme talebi, önce TIR Komitesi tarafından karara bağlanmakta, adayların TIR sistemine dâhil edilmesiyle ilgili TIR Komitesi kararları Birlik Yönetim Kurulu onayına sunulmaktadır. TIR Komitesi gerekli gördüğü hallerde,

adayın, TIR karnesi kontenjanının belirli bir süre ve belirli oranda kısıtlanmış olarak uygulanması şartıyla TIR sistemine kabulünü Birlik Yönetim Kuruluna önerebilmektedir.

Taksirli suçlar hariç olmak üzere; tecil edilmiş ve affa uğramış olsalar dahi, göçmen kaçakçılığı veya insan ticareti, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununa muhalefet, kaçakçılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya bu suçlara teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunan kişilere ve bunların sahibi veya ortağı olduğu şirketlere ve ortaklıklara TIR karnesi kullanma hakkı verilmemektedir.

Adaya TIR karnesi kullanma hakkı verilir ise, adayın tezkiyesi için, Yetkilendirme Model Formu (MAF) doldurularak, belgelerle birlikte Gümrük Müsteşarlığına gönderilmektedir.

Adayın tezkiye edilmesi halinde durum, adayın bağlı bulunduğu oda ile TIR işlemlerini yürüteceği odaya bildirilmektedir.

TIR sistemine dâhil olan karne hamillerinin TIR karnesi kullanmaktan kesin ve süresiz olarak ihracı, Birlik Yönetim Kurulunun Kararı ve Gümrük Müsteşarlığı tarafından onaylanması halinde olabilmektedir.

2007 yılı sonu itibarıyla TIR sistemine kayıtlı firma sayısı 1.243 'dür. 2007 yılı içerisinde 127 yeni firma kabul edilmiş, 95 firmanın ismi de TIR sisteminden çıkarılmıştır.

TIR sistemine dâhil olan firmalar, ihracat yapacakları dönemde başvurarak gidilecek ülke ve geçilecek gümrük sayısına göre her bir araç ve yük için TIR karnesi düzenlettirmektedir. Geçilecek gümrük sayısı arttıkça TIR karnesi yaprak sayısı artmakta ve her gümrük için iki sayfa düzenlenmektedir. Bir TIR karnesi ile en fazla 10 gümrük geçilebilmekte ve azami 20 yapraklı TIR karnesi düzenlenebilmektedir.

TOBB ve Ankara Ticaret Odası Yönetim Kurulunca uygun görülen "TIR Karne Bedelleri" aşağıdaki gibidir.

- 4 Yapraklı TIR Karnesi: 76 -YTL
- 6 Yapraklı TIR Karnesi: 110 -YTL
- 14 Yapraklı TIR Karnesi: 115 -YTL
- 20 Yapraklı TIR Karnesi: 118 -YTL

ATA karneleri ise uluslararası Geçici İthalat Sözleşmesi (kısaca İstanbul Sözleşmesi) ve Ekleri kapsamında, taraf ülkeler arasında, başka herhangi bir belgeye gerek duyulmaksızın, eşyanın geçici olarak ithalat ve ihracatını sağlayan gümrük belgeleridir. Uluslararası teminat altında bulunan bir ATA karnesi ile gelen tüm eşya için ithalat işlemi sırasında, ne gümrüklerce ne de ithalatçı tarafından başka bir işlem yapılmasına gerek olmamaktadır.

ATA Sistemi ICC (Milletlerarası Ticaret Odası) bünyesinde bulunan Dünya Odalar Federasyonu (WCF) ve Dünya ATA Karnesi Konseyi (WATAC)'nin koordinasyonu altında, kendi

ülkelerinde resmî olarak görevlendirildiği beyan edilen kefil kuruluşlar aracılığı ile yürütülmekte olup, ülkemizde kefil kuruluş olarak TOBB görevlendirilmiştir.

Her hangi bir kişi veya kuruluşun ATA karnesi kullanabilmesi için önceden kabulü gerekmemektedir. ATA karnesi kullanmak isteyen her kişi veya kuruluş, yurt dışına götürülecek eşyanın niteliği, varsa markası ve numaraları, ağırlığı, adedi ve değerini gösteren bir çeki listesini eklediği dilekçesi ile birlikte, karne dağıtımı konusunda yetkili odalardan birisine müracaat ederek, ATA karnesi ile taşınacak eşya için gereken uygun bir teminatı odaya vermesi halinde ATA karnesini temin edebilmektedir.

ATA belgesi işlemleri Antalya, Bursa, Mersin ve Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, Ankara, Adana, Gaziantep, İstanbul, İzmir Ticaret Odaları ve Ankara ve Kayseri Sanayi Odalarınca yürütülmektedir.

2007 yılında 11 oda tarafından toplam 1.025 adet ATA karnesi düzenlenmiştir.

3. Geçiş Belgeleri

TOBB ile Ulaştırma Bakanlığı arasında 1992 yılında imzalanan protokol uyarınca ikili karayolu anlaşmaları çerçevesinde temin edilen çeşitli ülkelere ait geçiş belgelerinin dağıtımı "Geçiş Belgesi Dağılım Esaslarına" göre Birlikçe yapılmaktadır. Bu çerçevede 2006 yılında 725.301, 2007 yılında da 947.345 geçiş belgesi dağıtılmıştır.

4. Fuar Düzenlenmesi

5174 sayılı Kanunun 56. maddesi (g) bendi uyarınca, yurt içi fuarlar konusunda yapılan müracaatların karara bağlanması ve fuar şirketlerine "Yurt İçinde Fuar Düzenleme Yetki Belgesi" verilmesi ile ilgili işlemler TOBB tarafından yürütülmektedir.

Bu kapsamda Birlikçe "Yurt İçinde Fuar Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar" yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca Birlik bünyesinde Fuarlar Müdürlüğü kurulmuş, "Fuarlar Komitesi" oluşturulmuştur.

Verilen yetki belgeleri her yıl yenilenmektedir. 2009 yılı Haziran ayı itibarıyla yetkili firma sayısı 156'dır.

Fuar düzenleme, değişiklik ve iptal talepleri de oda veya borsalar üzerinden Birlikçe onaylanmaktadır. Bu kapsamda 2007 yılında 398 ulusal, 76 uluslararası olmak üzere toplam 474 fuar gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında ise 421 fuar talebi onaylanmıştır.

5- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve İş Konseyleri

TOBB Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek oda ve borsalardan, genel ve sektörel birlik, dernek, vakıf gibi özel sektörü temsil eden kurucu kuruluşlardan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu oluşturulmuştur. Kurul senede bir kez Kasım veya Aralık ayı içinde toplanmaktadır.

1988 yılında kurulan DEİK, 5174 sayılı Kanunun 58. maddesine dayanılarak hazırlanan ve Kasım 2005'te yürürlüğe giren Yönetmelik uyarınca özel hukuk hükümlerine tabi tüzel bir kişilik kazanmıştır.

Kurul ile iş konseylerinin görev ve yetkileri teşkilâtlanma ve işleyişleri, organları, bütçeleri, yönetim ve denetimleri ile üyeliğe ilişkin esaslar Birlik tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir. Bu konudaki ilk Yönetmelik 27.11.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu ve İş Konseyleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" olup, 23 Haziran 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu ve İş Konseyleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile yeniden düzenleme yapılmıştır.

DEİK, Türk özel sektörünün dış ilişkilerini koordine eden bir kuruluş olmak amacındadır.

DEİK merkezi İstanbul'da yer almakta ve Washington, Moskova ve Ankara'da DEİK temsilcilik ofisleri bulunmaktadır. DEİK'in Türkiye'nin 35 önemli sanayi şehrinde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sanayi ve Ticaret Odaları nezdinde temsilcileri vardır.

DEİK organlarının çalışma şekli, birbiriyle ilişkileri, seçme ve seçilme esasları, bütçe, muhasebe, personel gibi çalışma usul ve esasları ile özel amaçlı konseylerin kuruluşu, ismi, işleyişi, görevleri, üyeleri, organları, toplantı esas ve usulleri, bütçeleri, sekretarya hizmetleri ve benzeri iş ve işlemleri Yönergeler ile düzenlenebilmektedir. Söz konusu Yönergelerin Yönetim Kurulu tarafından hazırlanması ve TOBB Yönetim Kurulunun onayı ile yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

DEİK, Yönetim Kurulu kararıyla taşınır ve taşınmaz mal almaya, satmaya, inşa, ifraz, tevhit ve rehin etmeye, ödünç para almaya, sosyal yardımlarda bulunmaya, burs vermeye, bağış ve yardımlarda bulunmaya, sosyal faaliyetleri destekleme ve özendirme yardımları yapmaya, bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde şirket ve vakıf kurmaya veya kurulu şirketlere iştirak etmeye, derneklere üye olmaya ve benzeri hukukî işlemler yapmaya yetkili bulunmaktadır. DEİK'in, şirket veya vakıf kurabilmesi ya da kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirak edebilmesi kuruluş amaçları ve faaliyet konuları ile sınırlı ve TOBB Yönetim Kurulunun iznine tabidir. Ayrıca DEİK'in, bağış ve yardımda bulunabilmesi ve sosyal faaliyetleri destekleyip özendirebilmesi için, bütçede karşılığının olması ve yapılacak bu harcamaların DEİK'in kuruluş amaçları ve faaliyet konularıyla sınırlı olması zorunludur.

DEİK adına düzenlenen taahhütname, sözleşme, vekâletname gibi DEİK'i hukuken bağlayan işlemleri imzalamaya; Yönetim Kurulu Başkanı, İcra Kurulu Başkanı veya yokluğunda bir İcra Kurulu üyesi ile Genel Sekreter, Genel Sekreterin bulunmadığı hallerde bir İcra Kurulu üyesi müştereken yetkilidirler. Ayrıca, bu işlemleri Yönetim Kurulu tarafından verilen bütçe içi harcama yetkisi dâhilinde Genel Sekreter ile genel sekreter yardımcılarından birisi veya idari ve mali işler sorumlusu müştereken imzalamaya yetkilidir.

İş konseyleri:

İş konseyleri, yeterli bütçe temin edilmesi halinde, iş dünyasının sınai ve coğrafi değerlendirmeler sonucunda ortaya koydukları tercihleri ve dünya pazarlarındaki gelişmeleri gözeterek, Yönetim Kurulunun önerisi ile TOBB Yönetim Kurulunca kurulmakta ve gerektiğinde aynı şekilde sona erdirilmektedir.

İş konseylerinin etkinliğini güçlendirmek amacıyla, iki taraflı olarak kurulması esastır. Bunun mümkün olmaması durumunda işlevsellik ve ülkenin ekonomik menfaatleri çerçevesinde değerlendirme yapılır.

İş konseyinin ikili yapısı diğer ülkenin iş dünyasını temsil eden ulusal düzeydeki Birlik, Federasyon, Ticaret ve Sanayi Odası veya emsal bir kuruluş ile varılacak yazılı anlaşma çerçevesinde kurulur. Karşı kanat örgütlenirken kendi mevzuatı çerçevesinde hareket eder. Ancak, ikili yapının dengeli sürdürülebilmesi için iş dünyasına ikili ilişkilerde öncülük edebilecek özelliklere sahip her iki kanattan birer kişinin eş başkanlık görevini üstlenmesi esastır.

DEİK bünyesinde halen 82 ülke ile karşılıklı iş konseyleri kurulmuş durumdadır.

İş konseyleri, mümkün olduğunca faaliyet bütünlüğünü ve maliyetlerde tasarrufu sağlamak ve koordinasyonu kolaylaştırmak amacıyla Yönetim Kurulunca belirlenecek bölgesel gruplar çerçevesinde örgütlenir. Bu gruplarda çalışma programları ve bütçeler ortaklaşa ele alınır. Bu çerçevede kurulan gruplar şunlardır.

- Avrasya İş Konseyleri (13)
- Avrupa Birliği İş Konseyleri (15)
- Asya- Pasifik İş Konseyleri (10)
- Güneydoğu Avrupa İş Konseyleri (7)
- Körfez Ülkeleri İş Konseyleri (6)
- Afrika İş Konseyleri (8)
- Amerika İş Konseyleri (4)
- Orta Avrupa İş Konseyleri (10)
- Ortadoğu İş Konseyleri (6)
- Bağımsız İş Konseyleri (3)

Türkiye'de faaliyet gösteren firmalar Yönetim Kurulunun uygun bulması halinde bir veya birden fazla iş konseyine üye olabilmektedir.

Üyeler, yıllık olarak belirlenen iş konseyi aidatını ve üyelik aidatını ödemekle yükümlüdür. İki yıl veya daha fazla süreyle aidatların ödenmemesi halinde toplam miktar ödeninceye kadar üyelik dondurulmakta ve üyeliğin dondurulduğu tarihten itibaren 2 yıl içinde aidat borçlarını ödemeyen üyeler, üyelikten çıkartılmaktadır.

Halen 82 iş konseyine 700 firmanın 1.400 üyeliği mevcut bulunmakta, firmaların Konsey faaliyetlerine katılımı kendilerinin belirleyeceği temsilciler vasıtasıyla sağlanmaktadır.

İş dünyasında kişisel temasların ve tanıtımın rolü ve önemi nedeniyle Konsey faaliyetlerinin önemli bir bölümünü ortak toplantılar ve heyet değişimleri oluşturmaktadır. Ortak toplantılar senede en az bir kez, değişimli olarak Türkiye'de ve "karşı kanat" ülkede yapılmaktadır.

İş Konseyleri her yıl Ekim ayı sonuna kadar yapılan Genel Kurul toplantıları ile faaliyet politikalarını ve bütçelerini belirlemekte, Genel Kurul iki yıllık bir görev süresi için kendi üyeleri arasından Konsey Yürütme Kurulunu, Yürütme Kurulu da kendi içinden bir üyeyi İş Konseyi Başkanı olarak seçmektedir.

Bölgesel gruplarda grup içi koordinasyon, o gruba dâhil iş konseyleri başkanlarının kendi aralarından seçecekleri bir koordinatör başkan tarafından sağlanır.

Yönetim Kurulu tarafından bazı iş alanlarına münhasır olarak özel amaçlı konseyler kurulabilmektedir. Bu çerçevede sadece "Dünya-Türk İş Konseyi" kurulmuştur.

"Dünya-Türk İş Konseyi" 26.12.2007 tarihli DEİK Yönetim Kurulu ve 24.01.2008 tarihli TOBB Yönetim Kurulu Kararıyla kurulmuştur. Konseyin kuruluşuyla birlikte ilk etkinlik olan Dünya Türk İş Konseyi Genişletilmiş İstişare Kurulu Toplantısı, 4-5 Mayıs 2008 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiştir.

Türkiye ile diğer ülkeler arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak, tek taraflı veya çok taraflı Türk-yabancı veya yabancı-Türk ticaret, sanayi ve deniz ticaret odası adı ile kurulacak dernekler için Birliğin izni aranmaktadır. Müşterek odaların, izlenme ve denetlenme esasları, Birlik Yönetim Kurulunun teklifi ve Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle tespit olunmaktadır. Bu odalardan yurt dışında kurulmuş olanların faaliyetlerinin izlenmesi, yurt içindekilerin çalışmalarının denetlenmesi ve izlenmesi, Birlik tarafından yapılmaktadır.

DEİK ve İş Konseyleri Bütçesi

DEİK ve iş konseylerinin gelir ve harcamaları, Yönetim Kurulu tarafından hazırlanarak Genel Kurula sunulan ve Genel Kurulca kabul edilen yıllık bütçeyle düzenlenmektedir. Bütçe yılı takvim yılıdır. İş konseyleri bütçeleri yürütme kurulları tarafından hazırlanarak iş konseyi genel kurullarınca karara bağlanmaktadır. DEİK ve İş Konseyi bütçe gelir ve giderleri TOBB'un denetimine tabidir.

DEİK'in gelirleri şunlardır:

- Kurucu kuruluş üyelik aidatları
- İş konseyi üyelik aidatları
- TOBB katkı payı
- Hizmet ve proje karşılığı alınan bedeller
- Faiz gelirleri
- Bağış ve diğer gelirler

Gelirler tek bir havuzda toplanmakta, harcamalar bu havuzdan onaylanmış bütçelere göre yapılmaktadır. Bütçelerden sarf yetkisi Yönetim Kurulundadır. Yönetim Kurulu belirleyeceği bir üst sınıra kadar harcamalar için İcra Kuruluna ve Genel Sekretere ayrı ayrı yetki verebilmektedir. Bütçe dışı harcamalar bu sınır dâhilinde İcra Kurulu tarafından, aksi halde Yönetim Kurulu tarafından karara bağlanmaktadır. DEİK adına ödeme yapmaya, Yönetim Kurulu Başkanı, İcra Kurulu Başkanı veya yokluğunda bir İcra Kurulu üyesi ile Genel Sekreter, Genel Sekreterin bulunmadığı hallerde bir İcra Kurulu üyesi müştereken yetkilidirler.

DEİK ve iş konseylerinin giderleri şunlardır:

- Personel giderleri
- Toplantı ve seyahat giderleri
- Tanıtım giderleri
- Genel yönetim giderleri
- Basım ve yayın giderleri
- Eğitim giderleri
- Faiz ve finansman giderleri
- Kira giderleri
- Diğer giderler

DEİK'in personeli 4857 sayılı İş Kanunu'na tabidir. Personelin ve Genel Sekreterin işe alınması, yükselmesi, görev yeri değişikliği, işine son verilmesi, ücretinin ve çalışma koşullarının belirlenmesi hususlarında Yönetim Kurulu Başkanı yetkilidir.

DEİK ve İş Konseyleri aidatları, harcamaların çoğu bu temelde yapıldığından, 1994 yılından itibaren Dolar cinsinden tespit edilmekte ve izlenmektedir. Ödemeler ise ödeme tarihindeki Merkez Bankası efektif satış kuru üzerinden TL olarak yapılmaktadır. DEİK aidatı her firma için 2.000 ABD doları olarak belirlenmiştir. DEİK aidatı kaç İş Konseyine üye olunduğuna bakılmaksızın yılda bir kez ödenmektedir.

Buna ek olarak üye olunan her İş Konseyi için aşağıda belirtilen tutarda ayrıca yıllık aidat tahsil edilmektedir.

Tablo 74- TOBB DEİK İş Konseyi Aidatları

İş Konseyleri	ABD DOLARI
AMERİKA-Türk-Amerikan, Türk-Brezilya,Türk-Kanada, Türk-Meksika	2.000
AVRASYA-Türk-Afgan, Türk-Azeri, Türk-Belarus, Türk-Gürcü, Türk-Kazak, Türk-Kırgız, Türk-Moğol, Türk-Moldova, Türk-Özbek, Türk-Rus, Türk-Tacik, Türk-Türkmen, Türk-Ukrayna	1.750
KÖRFEZ ÜLKELERİ-Türk-BAE, Türk-Bahreyn, Türk-Katar, Türk-Kuveyt, Türk-Oman, Türk-S. Arabistan	1.500
AVRUPA BİRLİĞİ-Türk-Alman, Türk-Avusturya, Türk-Belçika, Türk-Bulgar, Türk-Çek, Türk-Danimarka, Türk-Estonya, Türk-Fin, Türk-Fransız, Türk-Hollanda, Türk-İspanyol, Türk-İngiliz, Türk-İrlanda, Türk-İsveç, Türk-İtalyan, Türk-Letonya, Türk-Litvanya, Türk-Macar, Türk-Malta, Türk-Portekiz, Türk-Polonya, Türk-Romen, Türk-Slovak, Türk-Sloven, Türk-Yunan	1.000
AFRİKA-Türk-Cezayir, Türk-Etyopya, Türk-Fas, Türk Güney Afrika, Türk-Libya, Türk-Mısır, Türk-Sudan, Türk-Tunus/**ASYA PASİFİK-**Türk-Çin, Türk-Endonezya, Türk-Güney Kore, Türk-Hindistan, Türk-Japon, Türk-Malezya, Türk-Pakistan, Türk-Singapur, Türk-Tayvan, Türk-Vietnam/GÜNEYDOĞU AVRUPA-Türk-Arnavut, Türk-Bosna Hersek, Türk-Hırvat, Türk-Kosova, Türk-Makedon, Türk-Sırbistan ve Karadağ/ORTA DOĞU-Türk-Filistin, Türk-İran, Türk-Irak, Türk-Lübnan, Türk-Suriye, Türk-Ürdün,Türk-İsrail,Türk-İsviçre	1.000

Tablo 75- TOBB DEİK 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007
Aidat Gelirleri	1.442.382	1.323.011
TOBB Katkı Payı	2.700.000	2.055.050
Faiz Gelirleri	264.720	519.652
Kambiyo Karları	240.927	21.664
Toplantı Gelirleri		9.113
Diğer Gelirler	541	11.575
Toplam Gelirler	**4.648.570**	**3.940.065**
Gider Kalemleri	**2006**	**2007**
Personel Giderleri	2.001.982	2.347.038
Yol, Seyahat ve Toplantı Giderleri	40.837	235.458
Genel Yönetim Giderleri	356.695	502.899
Tanıtım, Tercüme ve Araştırma Giderleri	14.019	141.874
Basım ve Yayın Giderleri	73.340	65.524
Kambiyo Zararları	102.815	103.027
Kira ve Aidat Giderleri	195.136	254.832
Vergi ve Harç Giderleri	0	23.751
Diğer Giderler	115.693	197.739
Toplam Giderler	**2.900.517**	**3.872.142**
Gelir Fazlası	**1.748.053**	**67.923**

Tablo 76- TOBB DEİK İş Konseyleri 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007
Aidat Gelirleri	930.174	1.128.735
TOBB Katkı Payı		
Faiz Gelirleri	64.543	24.221
Kambiyo Karları	257.295	25.870
Toplantı Gelirleri	323.568	945.840
Toplam Gelirler	**1.575.580**	**2.124.666**
Gider Kalemleri	**2.006**	**2.007**
Yol, Seyahat ve Toplantı Giderleri	1.503.095	1.950.460
Genel Yönetim Giderleri	116.194	83.203
Tanıtım, Tercüme ve Araştırma Giderleri	62.640	113.862
Basım ve Yayın Giderleri	40.273	76.040
Kambiyo Zararları	58.202	128.244
Diğer Giderler	199.950	
Toplam Giderler	**1.980.354**	**2.351.809**
Gelir Fazlası	**-404.774**	**-227.143**

DEİK ve İş Konseyi Faaliyetleri

Toplam 81 İş Konseyi'ni bünyesinde barındıran DEİK, her yıl yurt içi ve yurt dışında 250 civarında toplantı düzenleyerek DEİK üyelerini diğer ülkelerin firmaları, üst düzey devlet adamları, diplomatik misyonlar, çeşitli araştırma kuruluşları ve akademik kurumların temsilcileri ile bir araya getirmektedir.

Tablo 77- TOBB DEİK 2000-2008 Etkinlik Sayıları

	YURT DIŞI ETKİNLİK SAYISI	YURT İÇİ ETKİNLİK SAYISI	TOPLAM ETKİNLİK SAYISI	BAŞBAKAN VE DEVLET BAŞKANI KATILIMLI TOPLANTI SAYISI
2000	56	87	**143**	12
2001	50	110	**160**	4
2002	63	105	**168**	10
2003	61	148	**209**	16
2004	45	148	**193**	6
2005	61	168	**229**	13
2006	67	199	**266**	11
2007	71	219	**290**	19
2008	**84**	**279**	**363**	**42**

Bu organizasyonlar firmalara doğrudan iş bağlantısı ile sonuçlanabilecek temaslar, tanışıklıklar sağladığı kadar, diğer ülkelerde ve dünyada meydana gelen ve iş hayatını, karar verme mekanizmalarını etkileyecek önemli gelişmelerden birinci elden haberdar olma imkânını da vermektedir.

Tüm İş Konseyleri'nin aynı çatı altında faaliyet göstermesi nedeniyle yaratılan sinerjiden tüm üyeler yararlanmakta, çok taraflı işbirliği için uygun zemin yaratılmaktadır. Ayrıca üye

olmak isteyen firmalar da iş yapabilecekleri ülkeleri belirleyerek üyeliklerini bu şekilde oluşturma hakkına sahiptirler. DEİK üyeliği farklı pazarlarda yer almak isteyen firmalar için ciddi imkânlar sağlamaktadır.

DEİK'in bir diğer önemli işlevi Türk firmalarının yurtdışı iş bağlantısı kurarken karşılaştıkları iç veya dış kaynaklı sorunları gerekli mekanizmalara aktararak, çözüm getirilmesini talep etmektir. Aynı şekilde Türkiye'de yatırım yapmayı veya proje finansmanı getirmeyi planlayan yabancı firmaların karşılaştıkları sorunlar ve yatırım ortamına ilişkin iyileştirme önerileri takip edilerek ilgili mercilere yansıtılmaktadır.

DEİK, yurt dışında yatırım yapmak isteyen fakat bu konuda yardıma ihtiyacı olan KOBİ'lere yardımcı olmaktadır. Ekonomik alanda nelere yatırım yapılabileceği veya sektörel anlamda hangi ülkelere gidilebileceği konusunda ayrıntılı olarak bilgi veren konferanslar serisi düzenlemektedir. "DEİK İş Platformu" adı altında yapılan bu konferanslar özellikle KOBİ Fuarları'nda düzenlenmekte olup gelişmek için yardıma ve kaynağa ihtiyacı olan firmalara deneyimli uzmanlar aracılığı ile bilgi akışı sağlamaktadır. Bünyesinde çok fazla potansiyel girişimci taşıyan ve onlara yön gösteren DEİK, onları yurt dışı toplantılarına davet ederek yabancı girişimlere yönelmelerine yardımcı olmaktadır.

DEİK İş Konseyleri dışında bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla da işbirliği içindedir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü bünyesinde oluşturulan İş Konseyi nezdinde Türkiye'yi DEİK temsil etmekte ve konsey faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır.

DEİK ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası (WB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Çokuluslu Yatırımlar Garanti Kuruluşu (MIGA), Asya Kalkınma Bankası (ADB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Gelişen 8 (D-8) gibi uluslararası kuruluşlar ile yaptığı işbirliği ve çalışmalar sayesinde Türk işadamlarına küreselleşme sürecinde yeni olanaklar yaratma ve sorunlarına çareler bulma konusunda çaba harcamaktadır.

Türkiye'nin dünya enerji jeopolitiğinde sahip olduğu önemli konumu dünyaya tanıtmak ve dünya enerji koridorlarının belirlenmesinde Türkiye'yi ön plana çıkarmak amacıyla, ABD'li enerji danışmanlık kuruluşu CERA ile DEİK tarafından 1997 yılından beri her yıl ortaklaşa Enerji Konferansları düzenlenmektedir. DEİK tarafından düzenlenen ve geleneksel nitelik kazanmış diğer bir etkinlik ise dünyanın önde gelen finans kuruluşlarının yer aldığı ve her yıl düzenlenen Londra Finans ve Yatırım Kongreleridir.

Türk işadamlarının faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelere özel önem veren DEİK bölgesel toplantılar da düzenlemektedir. "Avrasya Nereye Gidiyor" başlıklı paneller serisi, INEA ile işbirliğinde gerçekleştirilen "Güneydoğu Avrupa Zirvesi" ile "Kuzey – Güney Avrupa Ekonomik Forumu" bu çerçevede düzenli olarak gerçekleştirilen etkinliklerdir.

DEİK hazırladığı raporlarla Türk işadamlarına faaliyette bulundukları ülke ekonomileri hakkında bilgi vermekte ve işbirliği imkânlarını tanıtmaktadır. Yabancı işadamları için ise, Türkiye ekonomisini ve yatırım olanaklarını tanıtan "Turkey in Figures", "Business Guide to Turkey" başlıklı uluslararası yayınlar ve çeşitli sektörler için raporlar DEİK tarafından hazırlanmakta ve toplantılarda dağıtılmaktadır. Ayrıca, DEİK'in, Oxford Business Group ile ortaklaşa hazırladığı yıllık "Emerging Turkey" dergisi ise tüm dünyada iş çevreleri tarafından takip edilmektedir.

İş Konseyleri ve ilgili uluslararası kuruluşlarla temas, koordinasyon ve organizasyon faaliyetleri DEİK Direktörlüğü tarafından yürütülmektedir.

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Asya Kalkınma Bankası (ADB) ve benzeri kurumlar ile kurulan temas ağları firmaların bu yöndeki taleplerini karşılayabilecek niteliktedir.

DEİK faaliyetlerini her hafta yayımladığı bültenle kamuoyuna duyurmaktadır.

6. Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Türkiye Milli Komitesi Faaliyetleri

ICC, uluslararası ticaretin ve işbirliğinin geliştirilmesi, ticarette korumacı politikalarla mücadele edilmesi, özel teşebbüsün güçlendirilmesi ve uluslararası iş dünyasının gerektirdiği şartların düzenlenip standart kurallar uygulanması amacıyla çalışmalar yapmak üzere kurulmuş bir organizasyondur. 1919'da kurulmuş olup 130 ülkede 8.000'in üzerinde üyesi bulunmaktadır.

ICC, 90 ülkede kurmuş olduğu Milli Komiteler aracılığı ile oluşturduğu iletişim ağı sayesinde ICC standartlarını ve bildirimlerini aynı anda çok sayıda ülkeye duyurabilmektedir.

Ülkemizde Milletlerarası Ticaret Odasının Türkiye Komitesi ilk defa 1930 yılında Hükümetin tavsiye ve onayı ile ticaret odaları, borsalar, ofisler, ticari ve sınai birlikler, dernekler ve diğer mali, iktisadi, ticari kuruluşların üye olabilecekleri bir kuruluş olarak İstanbul Ticaret Odasında kurulmuştur. Daha sonra 1945 yılında bu Komitenin "milli" unvanını kullanabilmesi için bir kararname çıkarılarak 5312 sayılı Kanunun 10 ve 16. maddeleri hükümleri gereğince 12.11.1945 tarihinde kuruluş işlemleri tamamlanmıştır. Türkiye Milli Komitesinin çalışmalarının genişletilmesi amacıyla, Komitenin kuruluş ve işlerinin yürütülmesi 1950 yılında 5590 sayılı Kanunun 62. maddesi (d) bendi ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine verilmiştir. 18 Mayıs 1953 tarihinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi yeniden kurulmuş ve statüsü bu tarihte yürürlüğe girmiştir. 17 Ağustos 1987 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul ile otonom bir statüye kavuşmuştur.

Milli Komitenin çalışma usul ve esasları "Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Komitenin ilk Genel Kurulu 29 Mayıs 1955 yılında yapılmış ve bugüne kadar 54 genel kurul düzenlenmiştir.

Komitenin en son Yönetmeliği gereğince Yönetim Kurulu, Milli Komite'nin temsil ve İcra Organı olup, TOBB Yönetim Kurulu Başkanı ve Başkanının belirleyeceği 2 TOBB Yönetim Kurulu

Başkan Vekili, TOBB Yönetim Kurulu Muhasip Üyesi, TOBB Yönetim Kurulunca Oda ve Borsa Yönetim Kurulu Başkanları arasından belirlenecek 5 üye, Birlik Genel Sekreteri ve ICC'nin Türk tabiiyetindeki üyeleri arasından Genel Kurul tarafından seçilen 5 üye olmak üzere 15 kişiden oluşmaktadır. ICC Komite Müdürü, Yönetim Kurulu tabii üyesidir, ancak oy sahibi değildir. Yönetim Kurulu'nun görev süresi Birlik Yönetim Kurulu'nun görev süresi ile aynıdır.

Milletlerarası Ticaret Odası, bünyesinde oluşturduğu uluslararası ticareti ilgilendiren 16 teknik komisyonu sayesinde dış ticaretin önündeki tüm engelleri bertaraf etmek ve zorlukları kolaylaştırmak yolunda çalışmalar yapan bir kuruluştur.

İthalat ve ihracat işlemlerinde işadamlarının karşısına çıkan ilk önemli problem bankalararası ilişkiler olmaktadır. Her ülkede farklılık gösteren "Vesikalı Krediler, Tahsiller, Akdi Teminat İşlemleri" gibi konular Milletlerarası Ticaret Odası Bankacılık Komisyonunda ICC'ye üye ülkelerin temsilcilerinin ortak çalışmaları sonucu yeknesak bazı kurallara oturtulmuş ve tüm dünyada uygulamaya konarak farklı uygulamalardan doğan sorunlar giderilmeye çalışılmıştır.

Aynı durum yine ithalat ve ihracatta ikinci önemli basamak olan malın teslim şeklinde de görülmektedir. Karşılıklı yanlış anlaşılmalardan doğacak hataların çözümü için Milletlerarası Ticaret Odası'nın geliştirdiği Uluslararası Ticari Teslim Şekilleri "Incoterms" bu konuda işadamlarına büyük bir kolaylık sağlamaktadır.

Komiteye, milli ve mahalli kuruluşlar, mesleki, birlikler, eğitim amaçlarıyla kurulmuş bulunan kamu kuruluşları, enstitüler, araştırma merkezleri gibi kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişi tacirler ile firmalar iş dünyasında faaliyet gösteren sınai, ticari, iktisadi kuruluşlar üye olabilmektedir. Üyelik talepleri Milli Komite Yönetim Kurulu tarafından incelenip, karara bağlanmaktadır. İlgili kuruluşun internet sitesinde yer alan bilgilere göre yaklaşık 200 üyesi bulunmaktadır.

7. İş Geliştirme ve Yatırım Danışmanlığı Müdürlüğü

TOBB bünyesinde Türkiye'de yatırım ortamının iyileştirilmesi, yatırımlarda devlet yatırımlarının iyileştirilmesi, yerli ve yabancı sermaye yatırımlarının geliştirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi, bölgesel kalkınma ve yatırımlarla ilgili diğer konularda çalışmalarda bulunmak üzere "İş Geliştirme ve Yatırım Danışmanlığı Müdürlüğü" oluşturulmuştur.

Bu çerçevede yürütülen faaliyetler şunlardır.

- Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) ile bu Kurulca oluşturulan yönlendirme komitesinde, teknik komitelerde ve çalışma gruplarında Birlik temsil edilmiştir.
- YOİKK çalışmaları kapsamında düzenlenen III. Kızılcahamam Yatırım Konferansına aktif şekilde katılım sağlanmıştır.

• Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını Ülkemize çekmek için çalışmalar yapmak üzere 2004 yılında kurulan Yatırım Danışma Konseyinde TOBB, Birlik Başkanı düzeyinde temsil edilmiştir. Bu kapsamda yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak üzere "TOBB Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kurulu" oluşturulmuştur.

8. Ticaret Borsaları Bilgi Sistemi

Türkiye genelinde faaliyette bulunan Ticaret Borsalarında oluşan fiyat bilgilerinin tek noktadan izlenebilmesi amacıyla TOBB bünyesinde bir web sitesi oluşturulmuştur. 40 dolayındaki borsa tarafından bilgi girişi sağlanan sitedeki veriler aracılığı ile ilk defa borsa fiyat endeksi hesaplanıp yayımlanmıştır.

Borsalar bilgi girişlerini internet üzerinden gerçekleştirmekte, ürünlerine en az, en çok ve ortalama fiyat, işlem miktarı, işlem adedi ve işlem tutarı bilgilerini girmektedir.

9. Birlik, oda veya borsalar, bankalarla veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla (KOSGEB, EXİMBANK gibi) işbirliği yaparak veya protokol imzalayarak, üyelerine uygun koşullarda kredi imkânı sağlamaktadır.

Örneğin Birlikçe, reel sektörün desteklenmesi, uygun faiz ve limitlerle kredi kullanımının yaygınlaştırılması ve riskin tabana yayılması ilkesine uygun olarak, gerek sanayi üretimindeki payları gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomisinde önemli yer tutan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) ile ticari nitelikli firmaların içinde bulunduğu finansman sorunlarının giderilmesine katkı sağlamak ve kredi olarak kullandırılmak üzere, Türkiye Halk Bankası A.Ş. ile Kredi Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında Birliğin ayırdığı kaynakla birlikte toplam 1,5 Milyar TL kredi hacmi yaratılmıştır. Nakit kredilerde asgari 20.000 TL, azami 50.000 TL kredinin 3 ay ile 12 ay arası vadelerle kullandırılması öngörülmüştür.

Diğer bir kredi imkânı KOBİ teşvik kredileri olup, küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ) kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normlarına ve uluslar arası anlaşmalara uygun olarak desteklenmelerini, uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini teminen üretim, kalite ve standartlarını artırmalarını, istihdam yaratmalarını sağlamak amacıyla verilmektedir. KOBİ Kredileri, imalat (çırçır ve entegre olmayan paketleme yatırımları hariç) tarımsal Sanayi (tarım ürünlerini işleyerek değerlendiren ve/veya pazara hazırlamaya yönelik faaliyette bulunan her türlü tarım işletmeleri ile soğuk hava depoları dâhil), turizm (Konaklama tesisleri), eğitim ve sağlık, madencilik ve yazılım geliştirme alanlarında verilmektedir. KOBİ'lere kullandırılan kredilere % 10 ile % 25 arasında faiz uygulanmakta yatırım kredilerinde 4 yıl, işletme kredilerinde 2 yıl vade uygulanmaktadır. Kobi kredileri Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve Sınai Yatırım Bankası A.Ş. aracılığı ile kullandırılmaktadır.

10. İş makineleri için tescil belgesi düzenlenmektedir. Özel ve tüzel kişilere ait olanlardan; tarım kesiminde kullanılanlar Ziraat Odalarınca, tarım kesiminde kullanılanların

dışında kalan ve sanayi, bayındırlık ve diğer kesimlerde kullanılanlar ise üyesi oldukları ticaret, sanayi veya sanayi ve ticaret odalarınca tescilleri yapılmaktadır.

11. Bakır, Pirinç, Sarı'dan Mamul Eşya ile İlgili İşler: Eski eser niteliğini haiz bakır, pirinç ve sarıdan mamul eşyanın yurt dışı edilmesini önlemek amacıyla bu tür eşyanın ihracı sırasında gümrük idarelerine söz konusu eşyanın eski eser niteliği bulunmadığına ilişkin bilirkişi raporu sunulması gerekmektedir. Bu amaçla düzenlenen bilirkişi raporları odalarca tanzim edilmektedir.

12. Bilirkişi İncelemesi (Ekspertiz İşlemleri)

Ürünlere ilişkin değer, menşe, cins, durum tespiti gibi çeşitli konularda resmî mercilerin talepleri üzerine gerekli bilirkişi incelemesi odalarca yaptırılmakta ve ilgililere tasdikli rapor suretleri verilmektedir. Bilirkişi Raporu ücrete tabi olup, ücret konuya göre değişiklik göstermektedir.

13. Lületaşı Bilirkişi Raporu ile İlgili İşler: Ham lületaşının yurt dışı edilmesini önlemek amacıyla mamul lületaşı ihracatında gümrük idarelerimize ibrazı zorunlu bilirkişi raporu işlemi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın görevlendirdiği bilirkişilerle birlikte odalarca sonuçlandırılarak ihracatçı üyelere verilmektedir.

14. ABC Menşe Şahadetnamesi, ihraç eşyasının, tümüyle bir ülkede elde edilen veya üretilen eşya ise o ülke menşeli olduğunu; üretimi birden fazla ülkede gerçekleştirilen eşya söz konusu olduğunda ise bir ülke menşeli sayılabilmesi için o ülkede yeni bir ürün imal edilmiş veya imalatın önemli bir aşamasının ve ekonomik yönden gerekli görülen en son esaslı işçilik ve eylemin o ülkede yapılmış olduğunu belgelemek için düzenlenmektedir. A,B,C, Menşe Şahadetnamesinin onayı odalarca yapılmaktadır. Menşe Şahadetnamesi A,B ve C sayfaları olmak üzere 3 sayfalık belgedir. Bu üç sayfalık belge boş haliyle adedi 5,75 TL mukabilinde satışa sunulmaktadır.

15. Bazı Arap ülkelerine (Suudi Arabistan Krallığı, Libya Arap Cumhuriyeti, Kuveyt Devleti, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Yemen Cumhuriyeti, Sudan Demokratik Cumhuriyeti, Katar Sultanlığı, Oman Sultanlığı) yönelik ihracatlarda ihracatçının Arap Boykot Listesinde yer almadığına dair onay odalarca yapılmaktadır. Bu onay ABC Menşe Şahadetnamesinin, ihracat faturasının üzerine yapılabildiği gibi, ilgililerin dikkatine hitaben yazı halinde de düzenlenmektedir.

16. ATA Karneleri

ATA karneleri, eşyaların gümrük vergisine tabi olmadan geçici kabulüne imkân sağlayan, teminat yerine geçen ve beyanname olarak kabul edilen bir belgedir. Karneler özellikle ihraç ürünlerimizin potansiyel pazarlara tanıtımında, gerek sergi ve fuar gibi organizasyonlarda sergilenecek malların, gerekse bir organizasyon olmaksızın potansiyel alıcılara numune olarak götürülecek malların geçici olarak yabancı ülkeye kabulünde veya bir mesleğin icrası için gerekli

malzemenin geçici olarak yurt dışına götürülmesinde mahalli gümrük formalitelerinden kurtulmak ve gümrüksüz girişini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

ATA Sözleşmesine Taraf Olan Ülkeler

Almanya	Amerika	Andorra
Avustralya	Avusturya	Belçika
Bulgaristan	Cezayir	Çek Cumhuriyeti
Çin Halk Cum.	Danimarka	Estonya
Fas	Fildişi Sahili	Finlandiya
Fransa	Cebelitarık	Güney Afrika Cum.
Hırvatistan	Hindistan	Hollanda
Hong Kong	İngiltere	İran
İrlanda	İsrail	İsveç
İsviçre	İspanya	İtalya
İzlanda	Japonya	Kanada
Kıbrıs Rum Yönetimi	Kore	Letonya
Litvanya	Lübnan	Lüksemburg
Macaristan	Makedonya	Malezya
Malta	Mauritis	Moğolistan
Norveç	Polonya	Portekiz
Romanya	Rusya	Senegal
Sırbistan (Karadağ hariç)	Singapur	Slovak Cumhuriyeti
Slovenya	Sri Lanka	Şili
Tayland	Tayvan	Tunus
Türkiye	Yeni Zelanda	Yunanistan

ATA Karneleri verildikleri tarihten itibaren bir yıl süreyle geçerlidir.

ATA Karneleri, geçerlilik süresi içinde olmak kaydıyla, ülkemizden dört kez geçici ihraç ve tekrar ithal işlemi yapılmasına, aynı şekilde, ATA karnelerinin geçerli olduğu ülkeler dört kez geçici ithal ve tekrar ihraç işlemi ile dört ülkeden transit geçiş işlemi yapılmasına imkân vermektedir.

ATA Karnesi ile götürülecek mal veya eşya için belirlenen miktarlarda teminat alınmaktadır. ATA Karneleri 100 TL karşılığı verilmekte olup, en geç geçerlilik süreleri bitiminden itibaren bir ay içinde ilgili odaya iade edilmesi gerekmektedir. Odalara iade edilen karnelere ilişkin teminat Birlik teyidi alındıktan sonra çözülmektedir.

17. EUR.1 Dolaşım Sertifikası: Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığı ülkelere yönelik ihracatlarda, Avrupa Birliği'ne üye ülkelere Tarım Ürünleri Listesi kapsamına dâhil ürünlerin ihracatında ve yine Avrupa Birliği'ne üye ülkelere Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Ürün Listesi kapsamına dâhil ürünlerin ihracında, malın gümrük indiriminden yararlanması amacıyla odalarca onaylanan ve Gümrük İdarelerince vize edilen belgedir. EUR.1 Dolaşım Sertifikaları, adedi 5,75 TL mukabilinde satışa sunulmaktadır.

18. Özel Menşe Şahadetnamesi (Form A Belgesi): Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) çerçevesinde uygulanan Genelleştirilmiş Referanslar Sisteminden yararlanmak üzere bazı ülkelere (Rusya Federasyonu, Japonya, Beyaz Rusya, Ukrayna) yapılan ihracatlarda, sayılan ülkelerin gümrük indirimi uyguladıkları eşyanın ihracında düzenlenen ve ithalatçı ülke gümrük idaresine muhatap belgedir. Dış Ticaret

Müsteşarlığınca 69 odaya bu belgeleri onaylama yetkisi verilmiştir. Form A belgesi formları adedi 5,75.-TL satışa sunulmaktadır.

19- A.TR Dolaşım Belgesi: Avrupa Birliği'ne üye aşağıda sıralanan ülkelere yapılan ihracatlarda Türkiye ve Toplulukta Serbest Dolaşım'da bulunan eşyanın Türkiye-Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği çerçevesinde tercihli rejimden yararlanabilmesini sağlamak üzere ,Gümrük İdaresi'nce ya da bu İdare tarafından yetki verilen kuruluşlarca düzenlenip, gümrük idarelerimizce vize edilen belgedir. A.TR Dolaşım Belgesi tanımında geçen "Serbest Dolaşımdaki Eşya", tümüyle Türkiye ve Toplulukta elde edilmiş olan ya da tamamı veya bir kısmı üçüncü ülkeler menşeli olup Türkiye ya da Toplulukta ithal işlemleri tamamlanmış, gerekli gümrük vergisi, eş etkili vergi ve resimleri tahsil edilmiş, bu vergi ve resimleri tam veya kısmi bir iadeden yararlanmamış eşyayı ifade etmektedir. A.TR Dolaşım Belgesi formları adedi 8,00.-TL mukabilinde ihracatçılara satışa sunulmaktadır.

20. Ekspertiz Raporu: 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 5. maddesi ve bu kanuna göre çıkartılan Oda Muamelat Yönetmeliğinin 41. maddesinde tanımlanan kapasite raporu düzenlenemeyecek gıda maddesi üreten işyeri statüsünde olan yerlere 5174 sayılı kanunun 26 ve Oda Muamelat Yönetmeliği' nin 27. maddesi uyarınca odalar tarafından Ekspertiz Raporu düzenlenmekte ve onaylanmaktadır.

Ekspertiz Raporu ile işletmeler, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığından Gıda Sicil Belgesi ve bağlı bulunduğu İlçe Belediye Başkanlıklarından Üretim İzni Belgesini temin edebilmektedir.

Gıda maddelerini tezgâh, makine gibi muharrik kuvvet kullanmadan, seri halde veya standart üretim yapmayıp, elle üretim yapan ve ürünlerini doğrudan tüketiciye satan işyerleri için (odunlu taş fırınlar, elle paketleme, mekanik ve yarı otomatik dolum yapanlar, elle kırmızı/beyaz et parçalama, ayıklama, kıyma, köfte vb. hazırlama işi yapanlar, kasaplar, soğuk depolama işleri, şekerciler, lokumcular, pişmaniyeciler, dondurmacılar, yufka, kadayıfçılar, simitçiler, börekçiler, mantı, erişte, katmerciler, pastaneler, kuruyemişçiler, turşucular, salamura yapanlar vb.) kapasite raporu düzenlenmemekte, bu konularda üretim yapan işletmelere Ekspertiz Raporu düzenlenmektedir.

Ekspertiz Raporu odalarca görevlendirilecek üretim konusuyla ilgili mühendislerce imalatta bulunulan adrese gidilerek yapılan kontrol sonucunda hazırlanmakta ve işletmenin yıllık üretim miktarını özet olarak içermektedir. Raporlar, tek nüshadan ibaret olup, aslı daima odalarda muhafaza edilmektedir. Kişilere 7 TL karşılığında sureti verilmektedir.

21. Üyelerin talepleri üzerine ihaleden men yasağı olmadığına dair belge ile Oda Faaliyet Belgesi (Sicil Kayıt Sureti) İşlemleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca odalarca üyelere kimlik kartı düzenlenmekte, bu kartlar odalarla anlaşmalı otel, restoran ve sağlık kuruluşlarının indirimlerinden yararlanma imkânı sağlamaktadır.

22. Kapasite Raporu: Bir firmanın, mevcut makine parkı ve işgücüyle, bir yıl zarfında kaç birimlik üretim yapılabileceğinin belli kriterlerden hareket edilerek bilimsel bir şekilde belirlenmesi sonucu düzenlenen belge olup, raporun geçerlilik süresi 3 yıldır.

Kapasite raporları ülkenin sınai üretim potansiyelini tespit etmek, ekonomik ve stratejik plan ve programları için veri tabanı oluşturmak amacıyla düzenlenmektedir. Anılan belge, teşvik, kota, tahsis, ihale, ithalat ve ihracatla ilgili işlemler ile çeşitli kamu kuruluşları ve Bakanlıkların kayıtlarına girmek için kullanılmaktadır. Kapasite Raporu; Yatırım Teşvik Belgesi, Dâhilde İşleme İzin Belgesi, geçici kabul izin belgesi müracaatlarında ve bu belgeler kapsamındaki taahhütlerin kapatılması aşamasında, yasal bir zorunluluk olan ve indirimli tarifeden elektrik ve doğalgaz alımı için de gerekli görülen Sanayi Sicil Belgesi müracaatlarında, muhtelif ithalat ve ihracat işlemlerinde, resmî ve özel ihalelerde, yurt içi ve yurt dışı kredi teminlerinde, yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılımlarda, tahsisli veya ithalinde tarife kontenjanı uygulanan hammaddelerin temininde, imalatçı belgesi alımında, vergi incelemelerinde, kamunun muhtelif amaçlı incelemelerinde, ülkenin sanayi envanterinin çıkartılması çalışmaları ile seferberlik plan ve programlarında gibi durumlarda aranmaktadır.

Firma tarafından kapasite raporu talep formu ve ekinde istenen evrak ile birlikte odalara başvurulmakta, odalarca görevlendirilen eksper mühendis, firmanın iş yerine ziyarette bulunarak, kapasite kriterlerine uygun ölçüm ve tespitlerini yaparak raporu tanzim etmektedir.

Tanzim edilen rapor, yazımı müteakip 3 nüsha derlenerek onaylanmak üzere Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne (TOBB) gönderilmekte, TOBB'un onayından sonra 2 nüshası odaya iade edilen raporlardan birisi firmaya verilirken, diğeri odada firmanın dosyasında muhafaza edilmektedir.

Tablo 78- TOBB 1997-2007 Gelen Kapasite Raporu Sayıları

YILLAR	GELEN KAPASITE RAPORU SAYISI
1997	12.945
1998	9.822
1999	12.677
2000	12.782
2001	12.877
2002	15.083
2003	17.801
2004	23.807
2005	21.062
2006	20.613
2007	23.559

2007 yılında Birliğe gönderilen 23.559 kapasite raporunun 22.200 adedi (% 94,23'ü) onaylanmış, % 5,77'si ise gerekçeli yazılarla düzeltilmek üzere iade edilmiştir. % 30 civarında belge ise tespit edilen bilgi eksiklikleri, hesap hataları düzeltilerek onaylanmıştır.

Kapasite raporlarının hazırlanmasında hataların azaltılması ve birlikteliğin sağlanması amacıyla Birlik tarafından çeşitli kriterler oluşturulmuş bulunmaktadır.

TMMOB'ye bağlı bazı odaların gıda işletmeleri için kapasite raporu düzenleme girişimi yasal olmadığı gerekçesiyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca uygun bulunmamıştır.

Kapasite Raporları süre bitimi, adres ve kapasite verilerindeki değişiklik hallerinde yenilenmektedir.

Kapasite raporlarının yanıltıcı veya haksız rekabete neden olabilecek bilgiler içermemesi büyük önem taşıdığından, hesaplamalarda TOBB tarafından belirlenen kriterler ve hesaplama yöntemleri esas alınmaktadır.

İstanbul Sanayi Odası Kapasite Raporu Fiyatı : 900 YTL + TOBB onay harcı (2008 için 220 TL) (İşyerinin İstanbul ili dışında olması durumunda, heyetin gidiş geliş ve konaklama giderleri firmadan ayrıca tahsil edilmektedir). Kapasite raporu sureti için İstanbul Sanayi Odası 60 TL, İstanbul Ticaret Odası 7 TL almaktadır.

Diğer yandan, sanayi kuruluşlarınca onaylattırılan kapasite raporlarından TOBB Sanayi Veritabanı oluşturulmuş ve internet üzerinden kullanıcılara sunulmuştur. Veritabanında yaklaşık 67.000 imalatçı firmaya ait kayıtlar bulunmaktadır.

23. Odalara, mümessillik sözleşmeleri veya yetki belgeleriyle, noter tasdikli Türkçe tercümelerini ibraz eden ve sözleşmelerinde meydana gelecek değişiklikleri bir ay içinde bildirileceğine dair taahhütname veren üyelerin mümessillik veya distribütörlük kayıtları odalarda tutulmakta, bu kayıtlar çerçevesinde yazılı talep halinde kendilerine mümessillik-distribütörlük belgesi verilebilmektedir. Ayrıca resmî makamların soruları üzerine kayıtlarda mevcut ise mümessilin unvan ve adresi bildirilmektedir. Belge karşılığı 50 TL alınmaktadır.

24. Geçerli kapasite raporu bulunan firmalar için, belirli kurum ve kuruluşlara (Gümrük Müdürlükleri, Fuar İdareleri, Bankalar vb.) ibraz edilmek üzere 10 TL alınarak Sanayici Belgesi düzenlenmektedir.

25. Milli Savunma, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları'na bağlı kuruluşlar başta olmak üzere, ülke çapında birçok kamu kurum ve kuruluşlarının satın almalarıyla ilgili olarak açacakları ihale öncesinde, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 9'ncu maddesinde öngörülen yaklaşık maliyetin tespiti amacıyla piyasa araştırması yapılmakta, bu çerçevede odalarca gerekirse ilgili meslek Komitelerinin görüşleri alınarak elde edilen sonuçlar, talep sahibi kamu kurum ve kuruluşlarına intikal ettirilmektedir.

26. Talepte bulunan üyelere odalarca şirket yetkililerini gösteren yetki belgesi düzenlenmektedir.

27. SGK tarafından hazırlanan ve ilgilisi tarafından sunulan muhtelif formların (sigortalılık başlangıcı ve sonlanması, yaşlılık aylığı talebi, sağlık karnesi, askerlik borçlanması, ölüm aylığı talebi vb.) onay işlemleri odalarca yapılmaktadır.

28. Devlete ait inşaat işlerinde kullanılan ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca her yıl ilan edilen inşaat işleri rayiç fiyat listelerinde bulunmayan mallarla ilgili olarak düzenlenen faturalara, tarihleri itibarıyla rayicine uygunluk tasdik işlemleri yapılmaktadır.

Fiyat tespit usullerinin uygulanmasına imkân vermediğinden nakliye, işçilik, montaj dâhil faturalar ile proforma faturalar alım satım akdi hukuken gerçekleşmediğinden tasdik edilmemektedir. Ancak, birim fiyatı belirlemek için düzenlenen faturalarda işin tamamının belirtilmesi halinde bu faturaların onaylanması mümkün olabilmektedir.

Faturalar öncelikle ilgili meslek komitesince incelenmekte, malı tanıtabilecek katalog, proje, resim, çizim, açıklama gibi her türlü bilgi ve belgeler ile numuneler talep edilebilmekte, gerekirse bilirkişi incelemesi veya piyasa araştırması yaptırılmaktadır.

Fatura Tetkik ve Tasdik Ücretleri (İstanbul Ticaret Odası tarifesi)

1-150	15.-TL
151-375	30.-TL
376-750	40.-TL
751-1.500	60.-TL
1.501 ve Yukarısı	100.-TL

29. Üyelerce düzenlenen belgelerdeki imzanın, firmanın odadaki dosyasında bulunan imza örneklerine uygun olduğu tasdik edilmektedir.

30. İsteyen üyelere odalarca Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımlanan ilanların onaylı suretleri verilmektedir.

31. Birlik, oda ve borsalar çeşitli konularda araştırma çalışmaları yapmakta, toplantılar, konferanslar, paneller ve eğitimler düzenlemektedir.

Bu konuda, üyelere ve çalışanlara yönelik mesleki ve teknik eğitim programları, ihracatı artırmaya yönelik eğitim ve seminerler, güncel konularda bilgilendirme seminerleri ile çeşitli konularda oda üyelerini bilgilendirici toplantı ve panellerin düzenlenmesi öne çıkmaktadır.

Birlikçe, Türkiye ekonomisinde meydana gelen gelişmeler yakından takip edilmekte, elde edilen sonuçlar, bilgi notu, haftalık ekonomik bülten, aylık ekonomik göstergeler, üç aylık raporlar, yıllık raporlar halinde ilgililere ve kamuoyuna sunulmaktadır.

Birlik bünyesinde ekonomik gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek üzere "Ekonomik Raporları İnceleme Komisyonu" ve "Ekonomi Politikaları Komisyonu" oluşturulmuştur.

Birlik düzeyinde ayrıca iş dünyasını ilgilendiren çeşitli mevzuat konusunda çalışmalar yapılmakta, toplantılar düzenlenmekte, kamu kurumları nezdinde girişimlerde bulunulmaktadır. Bu çerçevede Birlik bünyesinde "Vergi Komisyonu" kurulmuştur.

32. Birlik, oda ve borsalar süreli yayınlar ile çeşitli kitap, rapor ve diğer dokümanların basımını ve dağıtımını gerçekleştirmektedir.

33- Birlik, oda ve borsalarda, çeşitli konularda üyelere yönelik rehberlik yapılmakta, merkez veya bilgi bankaları kurulmaktadır.

34- Bazı odalar oda üyesi firmaların yetkilileri ve ortaklarının bazı ülkelere yapacakları ticari seyahatler nedeniyle, ilgili konsolosluk veya büyükelçiliklerle işbirliği sağlayarak pasaport vize başvurularını kolaylaştırıcı tedbirler almaktadır.

35- Birlik, oda ve borsalarca çeşitli üniversitelerle işbirliği halinde, çeşitli projeler geliştirilmektedir.

36. Oda bölgesi dâhilinde organize sanayi bölgelerinin kurulması aşamasında aktif bir görev üstlenmekte, bölge kurulduktan sonra da yatırımların hızlandırılması ve üretime geçen firma sayının artırılması yönünde faaliyetler yürütmektedirler

37. Odalar, bulundukları ilin rekabet gücünün belirlenmesi çerçevesinde kısa, orta ve uzun dönemde sorunların tespiti, bu sorunlara yönelik analitik çözüm önerilerinin ortaya konulması, kısa, orta ve uzun vadeli politikalar önerilmesi ve yol haritası hazırlanması, şehirlerin mevcut potansiyeli dikkate alındığında hangi sektörlerde öne çıkacağının belirlenmesi, yatırım avantajlarının ortaya konulması için valilikler, belediyeler ve üniversitelerle işbirliğiyle müşterek çalışmalar yapmaktadır. Bu amaçla odalar bünyelerinde Yatırım İzleme ve Geliştirme Komitesi kurulmaktadır.

38. K- Yetki Belgelerinin verilmesi hususunda, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Ulaştırma Bakanlığı'nın ortak protokolleri uyarınca 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan Karayolu Taşıma Yönetmeliğine göre 41 oda yetkilendirilmiştir. Odalarca toplam 119.750 adet K türü yetki belgesi düzenlenmiştir.

39. Birlik tarafından internet ortamında "Atık Geri Dönüşüm Borsası" kurulmuş, bu site vasıtasıyla geri dönüşümü mümkün olan veya yasal olarak belirli şartlarda depolanması zorunlu olan atıkları bulunanlarla, bu atıkları değerlendirmek isteyen firmaların buluşturulması amaçlanmıştır.

40. Global Standartlar Merkezi Çalışmaları (Barkod): Ticaretin ulusal sınırları aşıp uluslararası boyutlara ulaşması, ürün taleplerinde dalgalanmaların artması, müşteri beklentilerinin yükselmesi tedarik zinciri verimliliğin artırılması için yeni çözümler üretilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Ticaretteki bu değişimler doğrultusunda 1974 yılında 12 ülkeden üreticilerin ve dağıtımcıların katılımıyla Avrupa'daki ürünlerin tanımlanması için standart oluşturma çalışmaları başlamış ve bu çalışmaların sonucunda 1977 yılında Brüksel merkezli "European Article Numbering (EAN)" (Avrupa Mal Numaralama Örgütü) kurulmuştur.

Zamanla üye profili Avrupa'yı aşıp tüm dünyaya yayılan EAN, 1992 yılında EAN International adını almıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise Uluslararası EAN Organizasyonu'nun temel amacı tanımlama standardı oluşturmanın ötesine geçmiş daha büyük hedefler ortaya

konmuş ve EAN International adı 2005 yılı başında GS1 olarak değişmiştir. Bugün, GS1'in 103 ülkeyi temsilen 101 üye organizasyonu bulunmaktadır.

Diğer yandan, gelişen dünyada insan ve sağlığı ön plana çıkmıştır. Bu nedenle gıda güvenliği olgusu kamuoyunun gündeminde oldukça fazla yer tutmaktadır. Gıda güvenliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar, tarım ve gıda sektöründe "izlenebilirlik" merkezli yürütülmektedir. İzlenebilirlik, gıdanın elde edildiği hayvan, yem veya gıdaya karıştırılması tasarlanan ya da beklenen maddenin üretim, işleme, dağıtım ile ilgili bütün aşamalarda izlenmesi sistemidir. İzlenebilirlik sistemi sayesinde, içinde insan sağlığına zararlı herhangi bir madde tespit edilen ürünün, hangi ülkeden, hangi ihracatçı firma kanalıyla, hangi üreticinin hangi tarlasından geldiği kolayca tespit edilebilmektedir.

AB hukuku çerçevesinde "Gıda Güvenliği ve Tüketici Emniyeti" düzenlemeleri, AB parlamento ve Konseyi'nin 28 Ocak 2002 tarih 178/2002 sayılı tüzüğünde açıklanmaktadır. Bu tüzük gereğince 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla AB Gıda Yasası şartlarına uymayan hiçbir gıda ve tarım ürünü AB sınırları içerisine kabul edilmeyecektir. Bu tüzük gıda ve tarım ürünlerinin üretimine ve denetlenmesine ilişkin bütün çerçeveleri çizmekte; gıda tedarik zincirinde İzlenebilirlik Sisteminin tesis edilmesini açık bir biçimde şart koşmaktadır.

Ülkemizde de, Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde, 5 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe konulan 5179 sayılı Kanun ile iç piyasada izlenebilirliğin tesis edilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Dünyada farklı İzlenebilirlik Sistemleri bulunmakla birlikte, küresel geçerliliği olan, uluslararası ölçekte bilgi standartları koyan ve Birleşmiş Milletler tarafından da tavsiye edilen tek İzlenebilirlik Standardı, GS1 Sistemidir.

GS1 Türkiye, 1988 yılında "Milli Mal Numaralandırma Merkezi" adıyla, Türkiye'de üretilen ve satışa sunulan ticari ürünlerin, ulusal ve uluslararası ticarette, herhangi bir sorun ile karşılaşmadan tanınmasını ve izlenebilmesini sağlamak üzere Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) bünyesinde kurulmuş ve EAN'a üye olmuştur.

EAN isminin GS1 olarak değişmesiyle beraber Mart 2005 tarihinde "Milli Mal Numaralama Merkezi" adı "GS1 Türkiye" olarak değişmiştir.

1988 yılından bu yana barkod sistemine üye sayısı 2007 yılı sonu itibarıyla 24.543 olmuştur. 2005 yılında 2711, 2006 yılında 2.727 ve 2007 yılında 2.841 yeni üye kaydedilmiştir.

GS1 Türkiye bir GS1 üye organizasyonu olup GS1 Sistemi'nin Türkiye'deki tek temsilcisi ve uygulayıcısıdır.

Dünyada en yaygın kullanılan tedarik zinciri standardı olan ve ürün, demirbaş, hizmet ve yerlere ilişkin bilgilerin doğru tanımlanması ve iletilmesini sağlayan GS1 Sistemi, dört temel ürün alanından oluşmaktadır.

Barcodes: Ticari ürünlerin, yerlerin, taşıma birimlerinin ve demirbaşların standart olarak tanımlanmasını ve bilgi sistemlerine otomatik olarak aktarılmasını sağlayan, barkod teknolojileri temelli küresel veri ve uygulama standartlarıdır.

Ecom: GS1 EANCOM ve GS1 XML olarak iki bileşene dayanan, ticari ortaklar arasındaki veri alışverişinin hızlı, etkin ve doğru olarak, elektronik ortamda yapılmasını sağlayan küresel elektronik mesajlaşma standartlarıdır.

GDSN: Global Veri Senkronizasyon Ağı (GDSN - Global Data Synchronisation Network), tüm ticari ortakların sistemlerinde aynı anda ve birbirine uyumlu ürün verisine sahip olmalarına izin veren, güvenli ve devamlı veri senkronizasyonuna olanak sağlayan, otomatik, standart-tabanlı bir küresel ürün bilgisi sistemidir. GDSN'in önemli bir bileşeni, etkin kategori yönetimi sağlayan Küresel Ürün Sınıflandırmasıdır (GPC – Global Product Classification).

EPC Global: Tedarik zincirinin etkinliğini ve görünürlüğünü artıran, tedarik zincirindeki bir ürünün küresel olarak, anında ve otomatik tanımlanması ve izlenmesi için var olan iletişim ağı altyapısını, RFID teknolojisi ve Elektronik Ürün Kodu ile birleştiren yeni bir küresel standartlar sistemidir.

Firmalar, ticari işlemlerini ve ürün ve hizmetlerin hareketini kolaylaştırmak için tedarik zincirindeki ürünler hakkında detaylı bilgiye ve bu bilgiyi ticari ortaklarıyla paylaşmaya ihtiyaç duymaktadır. İş, teknoloji ve bilgi ihtiyaçları gelişmeye devam ettikçe, bilgi iletişim standartları ve yöntemleri de gelişmektedir. Örneğin barkod teknolojisi, tedarik zinciri yönetiminde hızlı ve standart bir yöntem olarak yıllardan beri kullanılmaktadır.

Ancak günümüzde yeni gelişen Radyo Frekansı ile Tanımlama (RFID)/Elektronik Ürün Kodu (EPC) teknolojisi, tedarik zincirinde hareket eden nesnelerin tüm bilgilerine anlık erişim imkânı sağlayarak barkod teknolojisine bir alternatif oluşturmaktadır. Elektronik Ürün Kodu (EPC) tedarik zincirindeki belirli bir ürünü tanımlamakta kullanılan özgün bir numaradır. EPC, bir silikon yonga ve antenden oluşan, radyo frekansı ile tanımlama (RFID) etiketi üzerinde saklanmaktadır. EPC etiketten okunduktan sonra, ürünün üretim tarihi veya geldiği yer gibi güvenli bir veritabanında tutulan dinamik veri ile ilişkilendirilebilmektedir. GS1 EPC global, tedarik zincirindeki dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir sanayideki herhangi bir firmanın herhangi bir ürününün doğru, anında ve etkin-maliyetli olarak otomatik tanımlanmasını ve yerinin belirlenmesini sağlayarak tedarik ve talep zincirlerinde gelişmiş görünürlük ve etkinliğe yol açmaktadır.

TOBB-GS1 Türkiye'ye başvuru, firma bazında yapılmakta, üyeliğe kabul edilen firmaya verilen GS1 Firma Numarası ile üye firma bu firma numarası ile başlamak üzere 999, 9999 veya 99999 çeşit ürününü barkodlayabilmektedir.

Ürün numarasının verilmesi işleminden sonra verilen tanımlama numaralarının, ürün paketinin üzerinde, barkod ile simgelenmesi gerekmektedir.

Tablo 79- TOBB Barkod Sisteminde Örnek Ürün Numaralaması

GS1 Firma Numarası Basamak Sayısı	Ürün Çeşidi Sayısı	Ürün Numarası
7	99999	XXXXXXX**00001**
8	9999	XXXXXXXX**0001**
9	999	XXXXXXXXX**001**

Bir ürünün piyasadan çekilmesine karar verildiğinde, bu ürünün numarası 4 yıl boyunca başka bir ürün için kullanılamamaktadır. Numaranın kullanılamayacağı 4 yıllık süre, ürünün dağıtım kanalına sunulduğu son tarihten başlayarak hesaplanmaktadır. Tekstil ürünlerinde ise bir ürüne verilen numara 30 ay sonra yeniden kullanılabilmektedir.

TOBB-GS1 Türkiye'ye üye olan firmalar, üyeliklerinin devam etmesi için, üyeliklerinin başladığı yıl hariç, her yıl TOBB-GS1 Türkiye'ye üyelik aidat bedellerini ödemekle yükümlüdürler. Her yıl Eylül-Ekim aylarında, o yıla ait üyelik aidat miktarları TOBB Yönetim Kurulu tarafından belirlenmekte ve TOBB-GS1 Türkiye tarafından ilan edilmektedir. Aidat miktarı her yıl aidat döneminde üye firmaya posta yoluyla bildirilmektedir. Aidat ödenmediği takdirde TOBB-GS1 Türkiye tarafından firmaya tahsis edilmiş GS1 Firma Önek Numarası iptal edilmektedir.

Tablo 80- TOBB Barkod Sistemi Üyelik Aidatları

9 Basamaklı (1000 Çeşit Ürün)	8 Basamaklı (10 Bin Çeşit Ürün)	7 Basamaklı (100 Bin Çeşit Ürün)
160 TL	220 TL	280 TL

41. Sigortacılık İşlemleri

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu uyarınca sigorta eksperleri ve sigorta acentelerinin TOBB bünyesinde tutulan levhaya kayıt olması zorunluluğu getirilmiş, bu levhaya kayıt olmayanların mesleklerini icra edemeyecekleri kabul edilmiştir.

TOBB bünyesinde bu işlemleri yürütmek üzere Sigorta Müdürlüğü kurulmuş, ayrıca "Sigorta Eksperleri İcra Komitesi" ve "Sigorta Acenteleri İcra Komitesi" oluşturulmuştur.

Sigorta Acentesi: Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi bir surette sigorta şirketinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketi adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmaları

yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiler olarak tanımlanmıştır.

Sigorta acenteliği yapmak isteyenlerin gerekli belgelerle birlikte Hazine Müsteşarlığına başvurması, acenteliği onaylananların TOBB bünyesindeki levhaya bu uygunluk belgesi esas alınarak kayıt edilmesi gerekmektedir.

Sigorta acentelerince, sektör meclisinin kurulması ve icra komitesinin seçimli olarak yeniden oluşturulması için seçim süreci başlatılmakta ve il delegeleri seçilmiştir. Sektör Meclisi seçimlerinde her ilin en az bir delege ile temsili zorunlu bulunmakta, ayrıca her elli il sigorta acentesine bir delege olmak üzere ilave il delegesi sayısı belirlenmekte, ancak, il delege sayısı, sigorta acentesi sayısı 1.000'e kadar olan illerde 15'i, 1.000 ila 2.000 arasında olan illerde 25'i, 2.000 ila 4.000 arasında olan illerde 40'ı, 4.000 ila 8.000 arasında olan illerde 50'yi, 8.000'in üzerinde olan illerde 60'ı geçememektedir.

2009 yılı için;

- 14 Nisan 2008 tarihine kadar (14 Nisan dâhil) ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmiş olan Sigorta Acenteleri için Levha Kayıt Ücreti 200,-TL (ikiyüz Türk Lirası),
- 14 Nisan 2008 tarihinden sonra ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmiş olan Sigorta Acenteleri için Levha Kayıt Ücreti 1.000,-TL (bin Türk Lirası)

olarak belirlenmiş bulunulmaktadır.

42- Sigorta Eksperleri: Sigorta konusu risklerin gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini belirleyen ve mutabakatlı kıymet tespiti, ön ekspertiz ve hasar gözetimi gibi işleri mutat meslek olarak yapan tarafsız ve bağımsız kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Sigorta eksperlerinin yedi kişilik ilk İcra Komitesi seçimleri 20.04.2009 tarihinde yapılmış, Sigorta Eksperleri İcra Komitesinin 6 Mayıs 2009 tarihinde yapılan ilk toplantısında da, İcra Komitesi Başkanı ve Başkan Yardımcıları seçilmiştir.

Sigorta eksperleri icra komitesine seçilebilmek için de sigorta acenteleri için öngörülen şartlar aranmaktadır.

2009 yılı Haziran ayı itibarıyla levhaya kayıtlı 904 gerçek kişi, 418 tüzel kişi olmak üzere toplam 1.322 sigorta eksperi bulunmaktadır.

Sigorta Eksperleri İcra Komitesinin Hazine Müsteşarlığı nezdindeki girişimleri sonucunda; Hazine Müsteşarlığı tarafından kara araçları branşında çalışan ve sigortalı tarafından tayin edilen Sigorta Eksperlerinin Sigorta Bilgi Merkezi-Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi'ne (TRAMER) veri girişi yapabilmelerine olanak tanınmış bulunmaktadır.

22.06.2008 tarih ve 26914 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sigorta Eksperleri Yönetmeliğinin 6. maddesi çerçevesinde, Türkiye çapında belirlenen sigorta eksperi ihtiyacının karşılanması amacıyla, 2009 yılı içerisinde iki kez sigorta eksperliği kursu açılması planlanmaktadır.

Ayrıca, sigorta eksperlerinin uyacakları meslek kuralları da belirlenmiş bulunmaktadır.

43. İTO, 2008 yılına kadar, biri Diyarbakır'ın Lice ilçesinde, diğerleri ise İstanbul'un çeşitli semtlerinde olmak üzere 7 ilkokul, biri teknik, diğeri ticaret olmak üzere, yabancı dilde eğitim veren 2 Anadolu Meslek Lisesi, bir Terzilik Meslek Lisesi, bir de Çok Programlı Lise olmak üzere toplam 11 okul yaptırarak, bu kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na devretmiştir.

2008 yılında ise, 1999 depreminde hasar gören Şişli Kadınlarçeşmesi İlköğretim Okulu'nu tamamen yıkarak aynı yerde ikinci kez bir ilköğretim okulu ile, Pendik'te bir Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Bağcılar'da ise, otistik çocukların eğitimi için bir özel eğitim merkezi olmak üzere 3 okul daha inşa eden İstanbul Ticaret Odası, bunlara ilave olarak, 2 ayrı meslek lisesi ile İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli ilçelerinde 13 ilköğretim okulunun da 2009 yılında yapımını kararlaştırmıştır.

44. İstanbul Ticaret Odasınca 1952 yılından bu yana her yıl artan sayıda karşılıksız burs verilmektedir. Bugüne kadar burs imkânı sağlanan üniversite öğrenci sayısı 15.000'in üzerindedir.

Ayrıca, Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları'ndan gelerek İstanbul'da üniversite öğrenimi gören ve İstanbul Valiliği Türk Dünyası ve Akraba Topluluğu Koordinatörlüğü'nün ilgi ve gözetiminde bulunup T.C. vatandaşı olmayan öğrencilere de burs tahsis edilmektedir.

2006-2007 öğretim yılında Oda Burs Yönergesi'nde yapılan değişiklikle ÖSYM tarafından %100 burslu olarak vakıf üniversitelerinin İktisat, İşletme, İktisadi ve İdari Bilimler, Endüstri ve İşletme Mühendisliği, Siyasal Bilimler Fakülteleri ile dört yıllık Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu'na yerleştirilen yükseköğrenim(lisans) öğrencilerine de burs verilmektedir.

Ayrıca 2006-2007 öğretim yılından itibaren yüksek lisans ve doktora öğrencilerine de burs verilmektedir. Yüksek lisans için İstanbul içindeki devlet üniversiteleri sınırlaması olmasına rağmen doktora bursları Türkiye içinde ve/veya yurt dışında bulunan yükseköğrenim kurumlarında öğrenim gören doktora öğrencilerine verilmektedir.

İstanbul Ticaret Odası Burs Başvuru Şartları, İstanbul Ticaret Odası Burs Yönergesi uyarınca;

<u>Yükseköğrenim (lisans) bursları</u>: Oda'nın çalışma alanı içinde bulunan devlet üniversitelerinin İktisat, İşletme, İktisadi ve İdari Bilimler, Endüstri ve İşletme Mühendisliği, Siyasal Bilimler Fakülteleri ile dört yıllık Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu'nda öğrenim gören yükseköğrenim (lisans) öğrencileri ile ÖSYM tarafından %100 burslu olarak vakıf

üniversitelerinin İktisat, İşletme, İktisadi ve İdari Bilimler, Endüstri ve İşletme Mühendisliği, Siyasal Bilimler Fakülteleri ile dört yıllık Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu'na yerleştirilen yükseköğrenim (lisans) öğrencilerine verilmektedir.

Yüksek lisans (master) bursları: Oda'nın çalışma alanı içinde bulunan devlet üniversitelerinin İktisat, İşletme, İktisadi ve İdari Bilimler, Endüstri ve İşletme Mühendisliği, Siyasal Bilimler Fakülteleri ile dört yıllık Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu'nda öğrenim gören yüksek lisans (master) öğrencilerine verilmektedir.

Doktora bursları: Türkiye içinde ve/veya yurt dışında bulunan yükseköğrenim kurumlarında öğrenim gören doktora öğrencilerine verilmektedir.

45. Uluslararası İlişkiler

Birliğin üye olduğu uluslar arası kuruluşlar şunlardır.

Dünya Odalar Federasyonu (WCF) : Dünya Odalar Federasyonu (WCF), Milletlerarası Ticaret Odası'nın (ICC) dünya çapındaki ticaret odalarıyla ilgilenen uzmanlaşmış birimidir. 1950'li yılların başındaki kuruluşundan bu yana WCF, oda liderleri ve üst düzey yöneticilerin birbirleriyle iletişim kurmaları ve ortak fayda sağlayacak alanlarda işbirliği yapmalarına yönelik, sorunların çözüldüğü ve fırsatların değerlendirildiği bir platform görevi görmektedir. Dünyanın her yerinden yerel, bölgesel, ulusal, ikili ve uluslar üstü odalar ile kamu ve özel hukuka tabi odalar, WCF'in etkinlik ve projelerine katılmaktadır. WCF projeleri, odalar arasında en iyi uygulama değişimi, bireysel ilişkilerin kurulması ve odalar için her düzeyde yeni ürün/hizmetlerin geliştirilmesi olanaklarının araştırılması konularına odaklıdır. Milli Komiteleri aracılığıyla ICC'nin üyesi olan tüm odalar aynı zamanda WCF üyesidir. TOBB, ICC ve dolayısıyla WCF üyesidir. TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, ICC'nin Türkiye Milli Komitesi Yönetim Kurulu Başkanı'dır. DEİK İcra Kurulu Başkanı Rona Yırcalı ise, WCF'nin başkanıdır.

Dünya Odalar Federasyonu'nun, her iki senede bir düzenlediği Dünya Odalar Kongrelerinin 5'incisi, 4–6 Temmuz 2007 tarihlerinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Dünya Odalar Kongresi, dünya çapındaki 12.000 odanın ve yerel, ulusal ve uluslararası özel sektör kuruluşlarının Başkanlarının ve temsilcilerinin, dünya iş çevrelerinin önde gelen liderlerinin bir araya geldiği tek uluslararası forum olma özelliğine sahiptir. 5'inci Dünya Odalar Kongresi, ülkemiz imkânlarının tanıtımı ve dünya ülkeleri ile ekonomik ve ticari alanlarda işbirliği fırsatlarının değerlendirilmesi açısından müstesna bir platform oluşturmuştur.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası (Eco-Ccı): Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)'na bağlı olan EİT Ticaret ve Sanayi Odası 1991 yılında Türkiye, Pakistan ve İran tarafından EİT İzmir Anlaşması'na dayanarak kurulmuştur. 1993 yılında Odanın üye sayısı Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Özbekistan'ın

katılımıyla 10'a çıkmıştır. Odanın başkanlık ve sekretaryası, 1 Kasım 2007 tarihinden itibaren, 3 yıllık süre için Birlik tarafından yürütülmektedir.

İslam Ticaret ve Sanayi Odası (ICCI) : İslam Konferansı Örgütü'ne (İKÖ) bağlı bir kuruluş olan İslam Odası, 1976'da İstanbul'da toplanan İKÖ 7'nci Dışişleri Bakanları Toplantısında alınan bir kararla kurulmuştur. İslam Odası'na üye ülkelerdeki Ticaret ve Sanayi Odaları / Birlikleri / Federasyonları üye bulunmaktadır. Birlik, Oda'nın Başkan Yardımcısı görevi ile Yürütme Kurulu üyesidir. Birlikçe, Odanın Yönetim Kurulu, Genel Kurul ve özel sektör toplantılarına iştirak edilmektedir. İslam Odası Başkan Yardımcılığı görevini TOBB Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı yürütmektedir.

Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (ASCAME): Kâr amacı gütmeyen, uluslararası bir kuruluş olarak Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (ASCAME) 1982'de kurulmuştur. Akdeniz'e kıyısı olan ülke odalarının üyesi olduğu ASCAME'ın dönem başkanlığı İstanbul Ticaret Odası (İTO) tarafından yürütülmektedir. Akdeniz ülkelerinde bulunan yaklaşık 500 oda; ekonomik kalkınma, ticaret ve işbirliği alanlarında faaliyet göstermekte olan ASCAME'nin üyesidir. ASCAME'nin bu üyeler dışında, TOBB'un da aralarında bulunduğu 21 ortak üyesi bulunmaktadır.

OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi (BIAC): 1962 yılında bağımsız bir kuruluş olarak faaliyete geçen OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi (BIAC), OECD iş dünyasının temsilcisi konumundadır. BIAC, toplamda 8 milyonu aşkın firmayı kapsayan, 30 OECD ülkesinin önde gelen iş kuruluşlarından biridir. BIAC'ın çokuluslu firmalardan, KOBİ'lere kadar olan geniş bir yelpazedeki konularla ilgili komiteleri ve çalışma grupları mevcuttur. TOBB, kuruluşundan bu yana BIAC'ın üyesidir. Önceliklerine ve ilgi alanına bağlı olarak TOBB, BIAC'ın çeşitli komitelerine iştirak etmektedir. TOBB, Haziran 2005'te BIAC Genel Kurulu'na, BIAC üyesi olan iki Türk uruluşu ile birlikte ev sahipliği yapmıştır.

Balkan Odaları Birliği (ABC) : Balkan Odaları Birliği (ABC), Balkan ülkeleri arasında bölgesel işbirliği aracılığıyla ve ulusal yasal düzenlemelerin harmonize edilmesi yoluyla ticari ve ekonomik işbirliğini yoğunlaştırmak, üye oda ve birlikler arasında bilgi alışverişini temin etmek ve çeşitli sektörlerde somut işbirliği imkânlarının yaratılması amacıyla kâr amacı gütmeyen, hükümetler ve siyaset dışı bir kuruluş olarak 1994'te kurulmuştur. ABC'nin bugün itibarıyla 10 üyesi bulunmaktadır; Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, G. Kıbrıs, Karadağ, Makedonya, Romanya, Sırbistan, Yunanistan ve Türkiye. ABC'nin 2008 Dönem Başkanlığını TOBB üstlenmiştir.

Alman – Türk Ticaret ve Sanayi Odası (ATTSO) ve Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası (TATSO): Alman Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği DIHK ile TOBB arasında imzalanan protokollere istinaden, 1994 yılında İstanbul'da Alman – Türk Ticaret ve Sanayi Odası (ATTSO), 2004 yılında Köln'de Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası (TATSO) kurulmuştur. Her

iki odanın da Yönetim Kurulu'nda TOBB'un bir temsilcisi bulunmaktadır. Odaların amacı, Türk ve Alman iş dünyaları arasında bir köprü oluşturmak, her iki ülke işadamlarının birbirlerini daha yakından tanımalarını sağlamak ve ikili ticari ve ekonomik ilişkilere katkı sağlamaktır. TATSO'ya 196 oda ve borsamız üyedir.

Türk-Alman İşbirliği Konseyi (TAİK): Türk-Alman İşbirliği Konseyi (TAİK) , Türkiye ve Almanya arasındaki ticari ve ekonomik konuların ele alındığı, ekonomik işbirliğini teşvik etmek amacıyla, her iki ülkenin özel sektör ve hükümet yetkililerinin bir araya geldiği bir platform niteliğinde olup, iki ülke Dışişleri Bakanlıklarınca koordine edilmektedir. Konsey, "Ticaret", "Sanayi ve Yatırımlar", "Turizm", "Bilim, Araştırma ve Teknoloji" konularında dört alt çalışma grubundan oluşmaktadır. Konseyin Ticaret Grubu Eşbaşkanlığı Türk tarafında TOBB'ce, Alman tarafında ise Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülmektedir. Ticaret Çalışma Grubu bünyesinde ayrıca, tarımsal ürünlerin ticaretine ilişkin konuların görüşülebilmesi amacıyla, Tarım Çalışma Komitesi faaliyet göstermektedir.

Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası: Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası, New York'ta 2002 yılında kurulmuş olup, özel ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasında iş yapmakta olan veya iş yapmak isteyen üye şirketlere yönelik hizmet vermektedir. Oda, üyelerinin ortak menfaatlerini, resmî kuruluşlar, ticaret odaları ve uluslararası kurumlar nezdinde korumayı amaç edinmiştir.

Birliğin diğer bazı uluslararası faaliyetleri aşağıda özet halinde gösterilmiştir.

Birlik, İslam Ticaret ve Sanayi Odası genel kurulları ile yürütme kurulu toplantılarına katılmaktadır.

Eurochambres: TOOB'un girişimleriyle AB üyesi olmayan 19 üye ülkenin Başkanlık Divanında temsilcisinin bulunması bu kuruluşa kabul ettirilmiş, söz konusu 19 ülke arasından yapılan seçimde TOBB bu ülkeler adına Başkanlık Divanına seçilmiştir. TOBB aynı zamanda Yönetim Kurulu üyeliğine de dördünce kez seçilmiştir.

TOBB'un Balkan Odaları Birliği (ABC)'ne üyeliği devam etmekte ve faaliyetlerine katılmaktadır.

Birlik, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) Ticaret ve Sanayi Odası üyesi olup, Odaya Afganistan, İran, Pakistan, Tacikistan, Özbekistan'ın ilgili kuruluş temsilcileri de üye bulunmaktadır. Odanın Başkanlık ve Sekretaryası 2007 yılından itibaren üç yıllığına TOBB tarafından üstlenilmiştir.

D-8 Ticaret ve Sanayi Odaları temsilcileri, çeşitli vesilelerle yapılan uluslararası toplantılar sırasında özel toplantılar düzenlemekte, bu toplantılara TOBB da katılmaktadır.

TOBB, İsrail İmalatçılar Birliği ile Filistin Ticaret, Sanayi ve Tarım Odaları Federasyonu arasında üçlü işbirliği platformu niteliğinde "Filistin, Türkiye ve İsrail arasında Ekonomik İşbirliği İçin Ankara Forumu" oluşturulmuştur. Bu şekilde tarihte ilk olarak İsrail ve Filistin iş

dünyası kuruluşları bir araya getirilmiştir. Ankara Forumu kapsamında Türkiye, İsrail ve Filistin'de 2007 yılı sonuna kadar 7 toplantı düzenlenmiştir.

Benzer bir amaçla 2007 yılında ilgili ülkelerin iş dünyası çatı kuruluşlarınca "Türkiye, Afganistan ve Pakistan Arasında Ekonomik İşbirliği İçin İstanbul Forumu" kurulmuştur. Forum İstanbul'da iki toplantı gerçekleştirmiştir.

Türkiye-ABD Ekonomik Ortaklık Komisyonunun kapsamında iki ülke iş dünyası temsilcileri biraraya getirilmiş, İstanbul'da "Türkiye-ABD Ticari ve Ekonomik İlişkilerini Geliştirmek İçin Yeni Yönelimler" konulu konferans düzenlenmiştir. Ayrıca Türk firmalarının ABD pazarı konusunda bilgilendirilmesi, iki ülke ticaret hacminin ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla "Türkiye-ABD İş Ortaklıklarının Güçlendirilmesi Projesi" başlatılmıştır. Proje kapsamında ABD'de Türkiye pazarını algılama anketi düzenlenmiş, ilgili kesimlerin bilgilendirilmesi maksadıyla Ankara, Kayseri, İzmir, Gaziantep ve İstanbul'da seminerler tertiplenmiştir.

Amerikan -Türk İş Konseyinin yıllık konferanslarına devam edilmiştir.

TOBB'un finansmanıyla lobicilik faaliyetleri çerçevesinde, Washington'da yerleşik Staretejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (CSIS) tarafından Türkiye projesi yürütülmektedir.

Avrupa Birliği İle İlişkiler

AB-Türkiye Oda Forumu Projesi: Avrupa komisyonunun mali desteği ve EUROCHAMBRES işbirliğinde 2001 yılından itibaren yürütülmektedir. Proje ile odalar arasında ortaklıklar kurulması, anket çalışması, seminer düzenlenmesi, el kitapları hazırlanması, oda personelinin EUROCHAMBRES Akademilerinde ücretsiz eğitimi gibi faaliyetler yürütülmektedir.

CASE Projesi: Proje, ticaret ve sanayi odaları işletmelerinin AB'ye katılım sürecinde müktesebat uyum kapasitelerini güçlendirmek, farkındalıklarını ve katılım sürecini yönetebilme kapasitelerini artırmak amacıyla başlatılmıştır.

Proje Yönetimi Eğitimi programları gerçekleştirilmiş, TAIEX-AB Müktesebat Seminerleri düzenlenmiştir.

TOBB, TÜBİTAK, KOSGEB ve TESK ile işbirliğinde Brüksel'de TURBO-B ofisi kurmuştur.

2005 yılında TOBB Genel Kurulu tarafından kurulan AB Uyum Komisyonu faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca TOBB Sanayi Odaları Konseyi kararıyla TOBB Mesleki Eğitim Komisyonu kurulmuştur.

TOBB, Mesleki Yeterlik Kurumu Genel Kurulunda dört üye ile temsil edilmektedir. İŞKUR bünyesindeki Mesleki Danışma Kurulunda temsilci bulundurmaktadır.

TOBB, AB konusunda ülke dışında ve ülke içinde de TEPAV işbirliğinde bilgilendirme ve lobi faaliyetleri sürdürmektedir.

TOBB, ülke içinde ve ülke dışında çeşitli konularda düzenlenen toplantı, konferans ve seminerlere aktif olarak katılmakta ve iş dünyasının görüşlerini savunmaktadır.

TOBB AB Dokümantasyon Merkezi kurulmuştur. Merkezde 2007 yılı sonu itibarıyla 467 adet yayın temin edilerek kullanıcıların bilgisine sunulmuştur. Merkezde AB konusunda her türlü güncel doküman, bilgi ve yayın talep edenlere ulaştırılmaktadır.

46. Deniz Ticaret Odası Faaliyetleri

Kısaca Deniz Ticaret Odası olarak da bilinmekte olan İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası, Türk deniz ticaret sektörünün önemli bir mesleki kuruluşu olup, merkezi İstanbul'dadır. Şubeleri ise İzmir, Bodrum, Marmaris, Antalya, İskenderun, Fethiye ve Karadeniz Ereğlisi, Batı Karadeniz Bölgesi Şubesidir. Ayrıca, Ankara'da bir İrtibat Bürosu ve Türkiye'nin tüm kıyı il ve ilçelerinde temsilcilikleri vardır. Deniz Ticaret Odası ilk olarak 26 Ağustos 1982'de İstanbul Deniz Ticaret Odası olarak kurulmuş ve daha sonra faaliyet alanı Marmara Denizi Bölgesi, Türkiye'nin Ege kıyısı ve Akdeniz kıyısı bölgelerini ve nihayet ülkenin Karadeniz kıyısını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Deniz Ticaret Odası'nın başlıca faaliyetleri;

- Deniz taşımacılığıyla ilgili kuralları ve uygulamaları saptamak,
- Araştırmalar yapmak,
- Deniz taşımacılığı hakkında bilgi toplamak,
- Deniz ticaretinin ulusal taşımacılık politikasına uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Türk limanlarının imkânları ve tarifeleri hakkında yabancı kuruluşlara bilgi vermek,
- Denizcilikle ilgili uluslararası örgütlere üye olmak, bunların faaliyetlerini izlemek

Deniz Ticaret Odası;

- Uluslararası Deniz Ticaret Odası'nın (ICS),
- Uluslararası Ticaret Odaları-Uluslararası Denizcilik Bürosu'nun (IMB),
- Brokerler ve Acenteler Ulusal Birlikleri Federasyonu'nun (FONASBA),
- Baltık ve Uluslararası Denizcilik Konseyi'nin (BIMCO),
- Avrupa Topluluğu Brokerler ve Acenteler Birliği'nin (ECASBA)
- Bağımsız Tanker Sahipleri Uluslararası Birliği'nin (INTERTANKO)
- Baltık Borsası'nın (The Baltic Exchange)

üyesidir

Deniz Ticaret Odası her yıl "Deniz Sektörü Raporu'nu" çıkarmaktadır. Ayrıca, denizcilik alanında hazırlanan çeşitli inceleme kitapları ve araştırmalar yayımlamakta olup, "Deniz Ticareti" adlı aylık bir denizcilik dergisi de çıkarmaktadır.

Deniz Ticaret Odası'nda 40 Meslek Komitesi bulunmaktadır.

Türk Deniz Eğitim Vakfı - TÜDEV: Türk Deniz taşımacılığının ileri ülkeler seviyesine erişmesi ve ülkemizin bu konuda ekonomik gücünü refah ve verimliliğini artıracak denizcilik politikalarının oluşturulması ve hedeflerinin belirlenmesi için gerekli çalışmaları yapmak, yaptırmak ve Türk denizciliğine hizmet etmek maksadıyla eleman yetiştirilmesi ve meslek sahibi olmaları için özel eğitim kurumları açmak ve işletmek veya açılacak denizcilikle ilgili öğretim kurumlarının gerek eğitim gerekse tesis açısından gelişmelerine yardımcı olmak amacı ile çoğunluğu denizcilik camiasından olmak üzere 52 kurucu üye tarafından 7 Ocak 1993 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur.

Deniz Eğitim Sektörüne yapılacak yatırımlar için 1993 yılı ilk yarısında başlatılan bir kampanya ile denizcilik camiamızdaki muhtelif kuruluş ve kişilerden maddi katkı ve bağış toplanarak Tuzla'daki İ.T.Ü. Denizcilik Fakültesi desteklenmeye başlanmıştır. Deniz Ticaret Filolarındaki Zabitan ihtiyacına cevap verecek nitelikli eleman yetiştirilmesi hedefine yönelik olarak, ayrıca yeni kurumların açılmasına çalışılmış ve İ.T.Ü. Rektörlüğü ile yapılan görüşmeler sonucunda Senato'nun da onayı ile İ.T.Ü. Meslek Yüksek Okulu Denizcilik Bölümü'nün açılışına destek verilmiştir. 1995-1996 eğitim / öğretim yılında Şişli'de faaliyetine başlayan İ.T.Ü. Meslek Yüksek Okulu Denizcilik Bölümü'nün Tuzla'daki bugünkü yerine taşınabilmesi için M.E.B. ile bir protokol yapıp, Pendik Denizcilik Meslek Lisesi binası inşaatının ödenek yetersizliği nedeni ile bitirilemeyen kısımlarının tamamlanması karşılığında, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aynı binada yer sağlanmış ve yapılan bu protokol ile 1998 yılından itibaren eğitime devam edebilmesi sağlanmıştır.

Bu faaliyetlere paralel olarak, Türkiye'de denizcilik eğitiminin geliştirilerek yurt sathına yaygınlaştırılması çalışmaları içinde, 9 Eylül Üniversitesi Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu'na, Kocaeli Üniversitesi Denizcilik Meslek Yüksekokulu'na, Kıbrıs Yakındoğu Üniversitesi Denizcilik Fakültesi' ne ve İstanbul Üniversitesi Deniz Ulaştırma ve İşletme Mühendisliği Bölümü' ne eğitim araç-gereç ve malzemeleri ile bina tesis tadilatları için mevcut maddi olanaklar seviyesinde destek sağlanmıştır.

"TÜDEV Eğitim Merkezi İktisadi İşletmesi", 28.02.1995 tarihinde kurularak faaliyete geçirilmiştir. Şişli Belediye Başkanlığı ile yapılan bir kullanım protokolü ile Osmanbey'deki Belediye binası, Mart 1995 tarihinde, IMO standartlarına uygun uluslararası düzeyde Zabitan yetiştiren "TÜDEV Denizcilik Eğitim Merkezi" olarak eğitim faaliyetlerine başlatılmıştır. Deniz Ticaret Odası ile müşterek ve yaklaşık 3.500.000 USD harcama ile Tuzla'da modern bir tesis yaptırılarak TÜDEV Eğitim Merkezi İktisadi İşletmesi'nin Şişli'den Tuzla'ya taşınması sağlanmıştır.

Yat turizminde ve turistik yörelerimizde hissedilen nitelikli yat kaptanı ihtiyacına yönelik olarak, TÜDEV Eğitim Merkezi İktisadi İşletmesinin uygun yer ve mekânda eğitim

merkezleri açması gündeme gelmiştir. Bu kapsamda ilk olarak Çeşme Belediyesi ile işbirliği içinde ve TÜDEV bünyesinde "Çeşme Yat Kaptanlığı Eğitim Merkezi" 1998 eğitim yılında faaliyete geçirilmiştir.

Geleceğe yönelik olarak, Türk Denizcilik Eğitimine daha büyük katkılar sağlamak amacıyla, TÜDEV Eğitim Merkezi İktisadi İşletmesinin mevcut tesislerinin geliştirilmesi çalışmalarının yanında, ihtiyaç duyulan yörelerde uluslararası standartlarda nitelikli denizci yetiştirmek amacıyla, yeni Denizcilik Eğitim Merkezleri açma ve mevcut bütün eğitim kurumlarını destekleme faaliyetine devam edeceği belirtilmiştir.

"Uzak Yol Güverte ve Uzak Yol Makine Vardiya Zabiti" yetiştirilmesi konusunda; Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)'nun hazırlayarak tüm dünya ülkelerine önerdiği eğitim programları esas alınarak başlatılan eğitimler ilk dönemlerde; Güverte Zabitliği için 2 yıl nazari, 12 ay deniz stajı, Makine Zabitliği için 2 yıl nazari, 6 ay deniz stajı olarak uygulanmış olup daha sonra "Gemi Adamları Yönetmeliği"nde yapılan değişikliklere paralel olarak nazari eğitimlerin süresi, 2001-2002 eğitim/öğretim yılından itibaren 1 yıl İngilizce lisan hazırlık, takiben 5 yarı yıl nazari eğitim olarak arttırılmıştır (www.tudev.com.tr, 2008).

Deniz Ticaret Odası Eğitim Çalışmaları: Vardiya Zabitliği eğitimi veren TÜDEV Eğitim Merkezinde Ekim 2005 tarihi itibarıyla 859 güverte öğrencisi, 229 makine öğrencisi, olmak üzere toplam 1088 kişi mezun olmuş olup, halen 174 güverte, 28 makine öğrencisi olmak üzere 202 kişi eğitime devam etmektedir.

TÜDEV Eğitim Merkezi, 2000 yılından itibaren vermiş olduğu 7.01 ve 7.02 Model Kursu programları eğitiminde 45 güverte, 40 makine olmak üzere toplam mezun sayısı 85'e ulaşmıştır. 04.07.2005 tarihinden itibaren 9 kişi 7.01 eğitimine, 10 kişi 7.02 eğitimine devam etmektedir.

STCW Model Kurslar kapsamında 12 adet model kursa ilişkin eğitim verilmiş ve bu eğitimlerden 2.516 kişi mezun olmuştur.

TÜDEV, Eğitim Merkezini Denizcilik Üniversitesine dönüştürmek amacıyla 2004 yılından bu yana Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) nezdinde girişimlerde bulunmaktadır.

BTEC (Busineess & Techology Education Council) teşkilatı ile kurulan ilişkiler sonucu TÜDEV Eğitim Merkezine BTEC organizasyonunun "Merkezi" olma yetkisi tanınmıştır.

TÜDEV Eğitim Merkezinde Mart 2004 tarihinden itibaren köprü üstü simülatörü faaliyetleri devam etmektedir.

02.09.2005 tarih ve 25924 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Gemi Adamları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönerge" gereği 13 Eylül 2005 tarihinden itibaren "Uzakyol Vardiya Zabitliği" ve "Uzakyol Makine Zabitliği" eğitim programlarına öğrenci kayıtlarına başlanmıştır.

Deniz-Temiz/TURMEPA: 1994 yılında iş, sanayi ve denizcilik dünyasının önde gelen isimleri bir araya gelerek Türkiye'nin denizle ilgili çalışmalar yapan ilk kuruluşu DENİZ-TEMİZ / TURMEPA 'yı kurmuştur.

TURMEPA, deniz ve kıyılarımızın kirletilmemesini ve bu konuda ulusal ve uluslararası kanun ve anlaşmaların uygulanmasını sağlayacak en etkili güç olmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda, Deniz-Temiz her yıl bilgi, resim ve mesajların yer aldığı bilinçlendirme kampanyaları ve etkinlikler düzenlemektedir.

1998 Yılında Deniz-Temiz/TURMEPA acil durumlara yanıt verebilmek yasa dışı atık bırakma ve diğer yasaların ihlalleri hakkında bilgi sahibi olabilmek için ulusal hattı (Acil Mavi Hattı-4446767) kurmuştur (www.turmepa.org.tr, 2008).

II. TÜRKİYE ESNAF VE SANATKÂRLARI KONFEDERASYONU

Kuruluş ve Yasal Statü

Cumhuriyet Döneminde esnaf ve sanatkârların örgütlenmesi ve sicillerinin tutulması, ilk önce 1924 yılında yürürlüğe giren Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile düzenlenmiştir. Daha sonra 18 Kasım 1943 tarihinde yürürlüğe giren 4355 sayılı Kanunla Ticaret Odaları bünyesinde esnaf odaları sistemi getirilmiştir.

Esnaf ve Sanatkârların ilk bağımsız örgütlenmesi ise 25 Nisan 1949 tarihli 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu ile gerçekleşmiştir. Bu Kanun çerçevesinde kurulan esnaf ve sanatkâr odaları birleşerek 1953 yılında Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonunu oluşturmuşlardır.

17 Temmuz 1964 tarihli, 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu ile de esnaf-sanatkârlar teşkilatı bugünkü yapısına kavuşmuştur. 507 sayılı Kanun kırk yıllık yürürlük süresince 62, 81 ve 122 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile 3153, 3741, 4276 ve 5290 sayılı Kanunlarla çeşitli değişikliklere uğramıştır.

1991 yılında 507 sayılı Kanunda değişiklik yapan 3741 sayılı Kanun ile Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu ve tüm alt teşkilatı, ülkemizde uygulanmakta olan ve kökeni Ahiliğe dayanan ve Almanya'dan örnek alınan ikili meslek eğitimi sisteminin, işyerlerinde uygulanan pratik kısmı ile ilgili birtakım hak ve sorumluluklar üstlenmiştir. Bu kanun hükümlerine dayanılarak da, ayrıntıları düzenleyen 5 Eğitim Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Yapılan tüm değişikliklere rağmen ihtiyaçların tam karşılanmamış olması, yeni durumların ortaya çıkması, kanunun daha sistematik bir yapıya kavuşturulması amacıyla 507 sayılı Kanun tümüyle yürürlükten kaldırılarak, 7 Haziran 2005 tarih ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Halen bu Kanun yürürlüktedir.

Üyelik ve Sicil İşlemleri

5362 sayılı Kanunda esnaf ve sanatkârlık: İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, "Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca" belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dâhil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler olarak tanımlanmıştır.

Esnaf ve sanatkâr meslek kollarını belirlemek ve yıllık gayri safi gelirleri ve bölgelerin özelliklerine göre esnaf ve sanatkârlar ile tacir ve sanayicinin ayrımını yapmak, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1463 üncü maddesinde Bakanlar Kurulunca çıkarılması öngörülen karar taslağını hazırlayarak Bakanlığa sunmak üzere; Bakanlık Müsteşarı veya ilgili müsteşar yardımcısının başkanlığında, Bakanlık, Maliye, Millî Eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıklarının ilgili genel müdürleri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bir temsilcisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğini temsilen katılan bir temsilci ve Konfederasyonu temsilen katılan bir temsilciden oluşan "Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu" kurulmuştur. Kurulun sekretarya hizmetleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğünce yürütülmektedir.

Esnaf ve sanatkâr odalarının kendi arasında veya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalarla üye kayıt zorunluluğu bakımından çıkacak anlaşmazlıkları çözümlemek üzere il ve ilçelerde mutabakat komiteleri kurulmaktadır. Bu komiteler anlaşmazlıkları, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunun belirleyeceği esaslar dâhilinde çözüme kavuşturmaktadır.

Mutabakat komiteleri;

- Esnaf ve sanatkâr odalarının kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözümlemek üzere, İl ve ilçelerde mülkî amirin başkanlığında ilgili odaların ve birliğin birer temsilcisinden,
- Esnaf ve sanatkâr odaları ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalar arasında üye kayıt zorunluluğu bakımından çıkacak anlaşmazlıkları çözümlemek üzere, il ve ilçelerde mülki amirin başkanlığında illerde birlik, ilçelerde ilgili oda ile ticaret veya ticaret ve sanayi odalarının birer temsilcisinden

oluşmaktadır.

Komite kararlarına karşı ilgililer tarafından on gün içinde yetkili Asliye Hukuk Mahkemesine itiraz edilebilmektedir. Mahkemenin kararı kesin olup, ilgili sicil müdürlükleri kayıtlarını bu karara göre yapmak zorundadır.

Esnaf ve sanatkârların "esnaf ve sanatkâr siciline" 30 gün içinde kayıt yaptırması zorunlu bulunmaktadır. Tescil, ilgilinin bizzat talebi üzerine yapılmaktadır.

Bu kayıt sırasında esnaf ve sanatkârların vergi mükellefi olduklarını belgelemesi ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınan 131 meslek alanında faaliyette bulunacak olanlar

için meslek dalı ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmış ustalık belgesi ibraz etmesi istenmektedir.

3308 sayılı Kanun kapsamı dışında tutulan sanatkârlar ve esnaflar için ise sınavlı veya sınavsız kalfalık/ustalık/esnaflık belgeleri TESK tarafından verilmektedir. Bu işlemler "Çıraklık Eğitimi Yapılmayan Meslek Dallarında Mesleki Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Diğer yandan, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun 30. maddesinde; "Ustalık belgesine sahip olanlar ya da bunları bağımsız işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler. Bu Kanun kapsamına alınan il ve mesleklerde; belediyeler ve işyeri açma izni vermeye yetkili diğer kurum ve kuruluşlar işyeri açacaklardan, meslek odaları ise işyeri sahibi olarak üye kaydı yaptıracaklardan, ustalık belgesi istemek zorundadır" hükmü yer almaktadır.

Ancak, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 102. maddesinde yer alan "Ticaret siciline kayıtlı olanlardan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda öngörülen ustalık belgesi istenmez" hükmü nedeniyle ustalık belgesi aranmadan ticaret odalarına kayıt imkânı getirilmiş bulunmaktadır.

Bu hüküm uyarınca, söz konusu belgeye sahip olmayan kişiler esnaf ve sanatkârlar odalarına kayıt olamazken, ticaret odasına kayıt yaptırabilmekte, bu durumun ise esnaf ve sanatkâr odaları aleyhine bir durum yarattığı ve üye kaybetmelerine neden olduğu serzenişlerine yol açmaktadır.

Bu belgeler, belirli süre ilgili dallarda çalıştığını ispat edenlere sınavsız olarak verilebildiği gibi belirli sürelerle düzenlenen eğitim sonucunda yapılan sınavda başarılı olanlara da verilebilmektedir.

Aynı iş yerinde birden fazla konuda faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârlar esas faaliyeti ile ilgili odaya kayıt olmakta ancak, üye isterse yükümlülüklerini (ayrı ayrı kayıt ücreti vb.) yerine getirmek kaydıyla diğer faaliyetleriyle ilgili odalara da sicil marifetiyle kayıt yaptırabilmektedir.

Esnaf ve sanatkârların sicillerinin, sağlıklı ve güvenli bir şekilde Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında tutulması ve yayımlanmasını teminen ticaret davalarına bakan Asliye Hukuk Mahkemeleri gözetiminde ve kurulu bulunduğu il idari sınırları içerisinde çalışmak üzere birlik bünyesinde ayrı bir birim olarak "Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü" kurulmakta, sicilin personel ücretleri ve diğer giderleri birlik tarafından karşılanmaktadır.

Sicil işlemleri birlik yönetim kurulunun teklif edeceği aday veya adaylar arasından Bakanlık tarafından onaylanacak sicil müdürleri tarafından yürütülmekte ve sicil müdürlerinin ve personelinin görevden alınmaları atanmalarındaki usule göre gerçekleştirilmektedir.

Bakanlık, sicil müdürlerinin ve diğer sicil personelinin işlemlerini her zaman denetlemeye ve görevden alınmasını ilgili birlik yönetim kurulundan istemek de dâhil olmak üzere gerekli tedbirleri almaya yetkili bulunmaktadır.

Sicil kayıtları üzerinde suç işledikleri belirlenen sicil teşkilatı personeli hakkında bu suçlarından ve diğer mevzuata aykırı işlemlerinden dolayı kamu görevlileri hakkındaki cezalar uygulanmaktadır.

Türk Ticaret Kanununun, ticaret siciline ilişkin 26 ila 40. maddelerinin 5362 sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümleri Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü hakkında da uygulanmaktadır.

Esnaf sicili Türkiye çapında Bakanlıkça kurulan "e-Esnaf ve Sanatkâr" veri tabanında tutulmaktadır. Sicil kayıtları aynı zamanda elektronik ortamda yayımlanan Sicil Gazetesi'nde ilan edilmektedir. Sicil Gazetesi Bakanlık veri tabanı kullanılarak, Bakanlığın gözetim ve denetiminde Konfederasyon tarafından elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar kayıt beyannamelerindeki hususlarda meydana gelen değişiklikleri en geç otuz gün içinde sicile bildirmek zorunda bulunmakta, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı iken, daha sonraki yıllarda yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hâsılatı, esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerini aşanlar kendileri istemedikçe ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayda zorlanamamaktadır.

Ancak, yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hâsılatı, esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerinin altı katını aşanların kayıtları, sicil marifetiyle ticaret siciline aktarılmaktadır.

Tescili gerektiren olay veya işlemlerin tamamen veya kısmen sona ermesi veya ortadan kalkması halinde sicildeki kayıt ilgilinin talebi üzerine kısmen veya tamamen silinmektedir.

Sicil müdürü tarafından öldüğü belirlenen ve varisleri tespit edilemeyen esnaf ve sanatkârların sicil kayıtlarının silinmesi ve bu hususun Sicil Gazetesi'nde ilanı, doğrudan ve ücretsiz olarak yapılmaktadır. Bu durumdaki işlemlerden 492 sayılı Harçlar Kanununda belirtilen harçlar da tahsil edilmemektedir.

Esnaf ve sanatkârlar ilk kayıt sırasında 492 sayılı Harçlar Kanununun Ticaret Sicili Harçları hükümlerine göre hesap edilecek harcın yarısı kadar sicile kayıt ve tescil harcı ödemektedir.

2009 yılında kayıt, değişiklik ve terk için ödenen bazı sicil harçları şu şekildedir.

Ankara:		**Kayseri:**	
Kayıt	67,05 TL	Kayıt	57,50 TL
Değişiklik	28,55-38,10 TL	Değişiklik	28,55 TL
Terk	11,20-18,60 TL	Terk	11,20 TL

Alınan bu harçların red ve iadeler düşüldükten sonra kalan tutarının yüzde 25'i ilgili birliğe gelir kaydedilmek üzere aktarılmaktadır.

Sicile kayıt olan esnaf ve sanatkârlara ait bilgiler sicil tarafından; elektronik ortamda, iş yerlerinin bulunduğu yerdeki, iş yerleri seyyar olanların ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki meslek ve sanatları ile ilgili ihtisas odasına; meslek ve sanatları ile ilgili ihtisas odası bulunmayanların bilgileri ise karma odaya kayıt için gönderilmekte, ilgili oda yönetim kurulu, bu kişilerle ilgili üyelik kararlarını ilk toplantısında almaktadır.

Üye kayıt defterine teselsül eden numara ile kayıtları yapılmakta, odaya kaydedilen üyeye, bir kayıt sicil numarası ve bir üye kimlik kartı verilmektedir.

Bu yükümlülüğü yerine getirmediği tespit edilenler birlik tarafından ruhsat vermekle yetkili ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilerek, sicil kaydı yapılana kadar bunların faaliyetlerini durdurulması talep edilmektedir.

Oda kuruluş yeter sayısına ulaşılamadığı için oda kurulması mümkün olmayan yerlerdeki esnaf ve sanatkârların kayıtları birlik marifetiyle tutulmakta, esnaf ve sanatkârlara odalarca verilen hizmetler, ilçelerde şube açmak suretiyle birlik tarafından verilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar odasına kayıtlı olanlar, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki ticaret ve sanayi odasına, ticaret odasına, sanayi odasına, deniz ticaret odasına; bu odalara kayıtlı bulunanlar ise esnaf ve sanatkârlar odasına kaydedilemezler. Sermaye şirketlerinin ortakları, başkaca esnaf ve sanatkârlık faaliyeti olmadıkça, sadece şirket ortaklığı sebebiyle hiçbir şekilde esnaf ve sanatkârlar odalarına üye kaydedilemezler.

Oda üyeliği için aşağıdaki şartlar aranır:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak veya yabancı devlet tabiiyetinde bulunmakla beraber Türkiye'de sanat ve ticaret yapıyor olmak
- Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmak
- Vergi mükellefi olmak ya da vergiden muaf olmak
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayıtlı olmamak

Aşağıda belirtilen durumlarda üyenin oda kaydının silinmesine yönetim kurulu tarafından karar verilmekte, durum sicile bildirilerek kaydın silinmesi temin edilmekte ve kaydı silinen üyeye karar, oda tarafından on gün içinde üyenin odaya bildirdiği iş yeri veya ikamet adresine yazılı olarak bildirilmektedir.

- Daimi olarak odanın çalışma bölgesi dışına çıkanlar
- Oda üyeliği için gerekli yukarıda belirtilen şartlardan herhangi birini kaybedenler veya bu şartlardan herhangi birine sahip olmadığı sonradan anlaşılanlar
- Sanat ve mesleğini yapmaktan sürekli olarak men edilenler
- Vergi mükellefiyetini sildirenlerden altı ay içinde tekrar vergi mükellefiyeti tesis ettirmeyenler

Üyelikleri sicil tarafından silinenlerden, üye niteliğini tekrar kazananların oda üyeliği sicil tarafından tekrar tesis edilmekte, bu şekilde üyeliği tekrar tesis edilen üyelerin daha önce kazanmış olduğu hakları aynen devam etmektedir. Ancak, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yetkili organlarında görevli olup da oda üyeliği yukarıdaki sebeplerden dolayı kesintiye uğrayanların yetkili organlardaki görevleri de kendiliğinden sona ermektedir. Bu kişiler üyeliklerini tekrar kazanmış olsalar dahi o döneme ilişkin yetkili organ üyelikleri devam etmemektedir.

Esnaf ve sanatkârların sicil kaydının silinmesi işlemi, elektronik ortamda Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veritabanında kişinin terk tarihi belirtilerek, aktif üyelerin arasından çıkarılarak pasif üyelerin arasına yazılması suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar başka bir ilde daha işyeri açtıklarında, o ildeki Esnaf ve Sanatkâr Siciline ve ilgili odaya da kayıt olmak zorunda bulunmakta, ayrıca, ülkemizde ticari ve mesleki faaliyette bulunmak için gerekli izin ve müsaadeyi almış olan yabancı devlet uyruğunda bulunanların da ilgili odaya kaydının yapılması gerekmektedir.

Sicile kayıt olan esnaf ve sanatkârlara sicil tasdiknamesi verilmekte, tasdikname verildiği tarihten itibaren beş yıl için muteberdir olmakta ve beş yılın sonunda sicile vize ettirilmesi gerekmektedir. Sicil personeli tarafından vize edilen sicil tasdiknamesi yeniden beş yıl için muteber sayılmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar kayıt beyannamelerindeki hususlarda meydana gelen değişiklikleri en geç 30 gün içinde sicile bildirmek zorunda bulunmakta, ad ve soyadın değiştirilmiş bulunması, iş yerinin sicilin yetki bölgesi içinde başka bir yere nakledilmesi, unvan değişikliği gibi haller tescil edilmiş işlemlerde değişiklik sayılmaktadır.

Aynı sicil bölgesinde adres değişikliği sebebi ile yapılan oda değişikliği işlemi ile ilgililerin faaliyetleri ile ilgili ihtisas odalarına aktarılmaları da tadil işlemiyle yapılmakta, ancak bu işlemler sırasında kayıt ücreti alınmamaktadır. Belediye Meclislerince alınan karar doğrultusunda değişen sokak, cadde ve numaralar nedeni ile yapılan tadil işlemleri ücretsiz olarak yapılmaktadır.

Birden fazla meslek icra eden esnaf ve sanatkârların bu mesleklerinden birisini icra etmekten vazgeçmeleri halinde mesleği terk, ilgilinin icra ettiği mesleği bırakıp, başka bir

mesleki faaliyete başlaması durumunda; önce icrasına başlayacağı meslek dalından dolayı tescil işlemi daha sonra faaliyetine son verdiği meslekten dolayı da meslek terk işlemi yapılmaktadır.

Sicile kayıt edilen ve ilanı gereken hususlar, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında Konfederasyon tarafından Bakanlık e- esnaf ve sanatkâr veri tabanı kullanılarak elektronik ortamda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi'nde yayımlanmaktadır.

Sicil Gazetesi: Sicile kayıt edilen ve ilanı gereken hususlar, Bakanlığın gözetim ve denetimi altında Konfederasyon tarafından Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanı kullanılarak elektronik ortamda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi'nde yayımlanmaktadır. Sicil Gazetesi ilk kez yayına 18.01.1984 tarihinde başlamış olup, 2005 yılından itibaren ise elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Sicil Gazetesi'nin çıkarılmasına ilişkin esasları tespit, yayım işlerini sevk ve idare etmek ve Bakanlık ile Konfederasyon arasındaki çalışmaları koordine etmek üzere; Bakanlık Müsteşarının başkanlığında, ilgili müsteşar yardımcısı, Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürü ve genel müdür yardımcıları ile Konfederasyon genel sekreteri, genel sekreter yardımcısı ve Sicil Gazetesi müdüründen oluşan "Sicil Gazetesi Komitesi" kurulmuştur.

Sicil Gazetesi'nde yayımlanacak ilan ücretleri Sicil Gazetesi komitesinin teklifi ve Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girecek bir tarife ile belirlenmekte, Sicil Gazetesi ilan ücretleri sicil tarafından elektronik ortamda tahsil edilmekte ve Sicil Gazetesi hesabına elektronik ortamda aktarılmaktadır.

Tablo 81- Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi İlan Ücretleri

	KALKINMADA ÖNCELİKLİ İLLER	DİĞER İLLER
Tescil	40,0	85,0
Terkin	10,0	20,0
Tadil	15,0	30,0
Genel Kurul İlanları	110,0	440,0
Özel ilanlar-kelimesi	0,5	1,0
Gazete bedeli	0,5	1,0

Tabloda da görüleceği üzere sicil gazetesinde yapılacak ilanlar için normal yörelerde;

-İlk kayıtta 85 TL

-Değişiklikte 30 TL

-Terkte 20 TL

ücret ödenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlardan ilk kayıt sırasında dört kalem, değişiklik ve terk için ise üç kalem vergi ve ücret alınmaktadır.

Normal illerde kayıt sırasında 225,30 ile 334,50 TL arasında değişen miktarlarda, ücret ve vergi alınmakta olup, detayları şu şekildedir.

-Evrak bedeli (15-25 TL)

-Kayıt ücreti (67-167 TL)

-Sicil Gazetesi ilan bedeli (85 TL)

-Sicil harcı (57,50- 67,05)

Toplam: (225,30- 334,50)

Değişiklik ve terk içinde sicil harcı, Sicil Gazetesi ilan bedeli ve birlik onay bedeli adıyla üç kalem ücret alınmaktadır. Bu ücretler toplam 38,20-71,55 TL arasında değişmektedir.

Teşkilatı ve Organları

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonunun (TESK) teşkilatı aşağıda gösterilmiştir.

- Odalar
- İl Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği
- Federasyonlar
- Konfederasyon

Bu organların tümü, "esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları" olarak tanımlanmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının işlemlerini, mevzuat, ana sözleşmeleri ve yönetim kurulu kararları doğrultusunda yürütmek üzere her birinde bir genel sekreter atanmaktadır. Genel sekreterler birden fazla esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunda görev yapamamakta, yönetim kurulu toplantılarına katılmakta ancak oy kullanamamaktadır. İhtiyaç duyulması halinde on binden fazla üyesi olan odalar ile birlik ve federasyonlarda bir, Konfederasyonda üç genel sekreter yardımcısı çalıştırılabilmektedir.

Birlik genel sekreterleri birliğe üye odaların genel sekreterleri ile Temmuz ve Aralık aylarında, birlik başkanının gözetiminde yılda en az iki defa eğitim ve değerlendirme toplantısı yapmaktadır.

Şekil 3- TESK Teşkilat Şeması

Teşkilata İlişkin Genel Uygulamalar

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının olağan genel kurul toplantıları yönetim kurulu tarafından yapılacak çağrı üzerine, dört yılda bir olmak üzere;

- Oda genel kurulları Ocak, Şubat ve Mart aylarında,
- Birlik genel kurulları Mayıs ayında,
- Federasyon genel kurulları Haziran ayında,
- Konfederasyon genel kurulu Eylül ayında

kuruluşun merkezinin bulunduğu yerde yapılmaktadır. Odaların kuruluş genel kurullarının ise doksan gün içinde yapılması gerekmektedir.

Genel kurul toplantısını zamanında yapmayan esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurul işlemleri; odaların bağlı olduğu birlik, birlik ve federasyonlarda Konfederasyon, Konfederasyonda ise Bakanlık tarafından görevlendirilecek üç kişilik kurul tarafından yürütülmekte ve görevlendirmeden sonraki iki ay içinde tamamlanması gerekmektedir.

Genel kurul toplantılarının yeri, tarihi, saati ve gündemi toplantıdan en az onbeş gün önce ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunun Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanındaki sayfasında yayımlanmaktadır. Ayrıca, oda ve birliklerce mahalli olarak günlük veya haftalık yayımlanan bir gazetede, gazete çıkmayan yerlerde ise teamüle göre ilan olunması, Federasyon ve Konfederasyon genel kurul toplantılarının ise Türkiye genelinde yayımlanan bir gazetede ilan olunması gerekmektedir.

Genel kurula sunulacak raporlar toplantıdan onbeş gün önce ilgili esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşunun Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanındaki sayfasından üyelerinin bilgilerine sunulmakta ve kuruluşun merkezinde ayrıca incelemeye açık tutulmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurulları;

- Yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğunun kararı ile yönetim kurulu tarafından,
- Genel kurul üyelerinin dörtte birinin noterce tasdik edilmiş imzası ile düzenlenecek tutanak ve gündemle noter kanalıyla yapılacak başvuru üzerine, alınacak kararla yönetim kurulu tarafından,
- Denetim kurulu tarafından,
- Haklı ve geçerli sebeplerin varlığı halinde Bakanlık tarafından

olağanüstü olarak toplantıya çağırılabilmektedir.

Olağanüstü toplantılarda belirlenen gündem dışında görüşme yapılamamaktadır.

Odalar dışında esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurul toplantılarının açılabilmesi için genel kurul üyelerinin yarıdan fazlasının toplantıya iştirak etmesi şartı aranmaktadır. Odalarda birinci toplantıda üyelerin yarıdan bir fazlası, ikinci toplantı da ise yönetim kurulu ve denetim kurulu üyeleri toplamının beş katının üstünde katılım aranmaktadır.

Genel kurul toplantılarında kararlar toplantıya katılan üyelerin çoğunluğu ile alınmakta, ancak, fesih konusunda karar alınabilmesi için genel kurul üyelerinin üçte ikisinin, ana sözleşme değişikliği için ise genel kurul üyelerinin yarısından fazlasının kararı zorunlu bulunmaktadır.

Genel kurul üyelerinin toplantıya bizzat katılmaları öngörülmüş olup, vekâlet kabul edilmemektedir. Genel kurul üyelerinden birden fazla temsil hakkı olanların, her temsil hakları için ayrı oy hakkı bulunmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurul toplantılarının geçerli olabilmesi için Bakanlık temsilcisinin veya hükümet komiserinin toplantı süresince bulunması ve kapanışa kadar toplantıya nezareti zorunludur. Bakanlık temsilcisi veya hükümet komiseri, toplantının mevzuat, ana sözleşmeleri ve gündem esasları içinde yapılmasını temin ve denetlemekle görevlidir.

Genel kurul toplantılarında görevlendirilecek Bakanlık temsilcileri veya hükümet komiserlerinin Bakanlık tarafından belirlenecek zaruri masraf ve ücretleri, genel kurulu düzenleyen esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşu tarafından ödenmektedir.

Bakanlık temsilcisinin veya hükümet komiserinin toplantıyı açma iznini vermesini müteakip genel kurul üyeleri tarafından, genel kurul üyeleri veya üst kuruluşlarca görevlendirilmiş temsilciler arasından genel kurulu, belirlenen ve oylanacak gündeme göre sevk ve idare ile görevli bir başkan, bir başkan vekili ve üç kâtip üye açık oyla, ya da toplantıya katılan genel kurul üyelerinin beşte birinin yazılı teklifi halinde, gizli oy açık tasnifle seçilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında denetim ve disiplin kurulu üyeliği bulunanların, aynı kuruluşun yönetim kurulunda görev almaları yasak olduğu gibi, bu kişilerin eşlerinin, üstsoy, altsoy ve ikinci derecedeki kan hısımlarının da aynı dönemde, bu kuruluşun yönetim, denetim ve disiplin kurullarında görev almaları yasaktır.

Farklı mesleklerde faaliyet göstermelerinden dolayı birden fazla odaya kaydı olan esnaf ve sanatkârlar ancak bir odanın yönetim veya denetim kurulunda görev alabilmekte, bu kişiler, odalarda birden fazla yetkili organ üyeliği görevi alamamaktadır.

Ayrıca, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarından herhangi birisinde yönetim, denetim veya disiplin kurulu üyeliği bulunanlar, diğer esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yönetim, denetim veya disiplin kurullarının en fazla ikisinde daha üye olarak yer alabilmekte, uhdelerinde üç görevden fazla üyelik bulunduramamaktadır. Ayrıca aynı kişi birlik ve federasyon başkanlığı görevlerini bir arada yürütememektedir.

Yönetim kurulları, üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanmakta ve hazır bulunanların çoğunluğu ile karar vermektedir. Mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya iştirak etmeyen üyeler yönetim kurulu üyeliğinden çekilmiş sayılmakta, yönetim kurulu üyeleri arasında eksilme olduğu takdirde, yedek üyeler sırasıyla ilk toplantıya yazılı olarak çağrılmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerinin toplu olarak görevden ayrılması veya asıl üye sayısının yarıdan aşağıya düşmesi ve yedeklerinin de kalmaması halinde; üç ay içinde yapılacak seçimlere kadar, odalar birlik tarafından, birlikler ve federasyonlar Konfederasyon tarafından, Konfederasyon ise Bakanlık tarafından görevlendirilecek üç kişilik bir kurul tarafından yönetilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarını temsil ve ilzama başkan yetkilidir. Başkanın bulunmadığı zamanlarda, yönetim kurulunca yetkilendirilmiş olan başkan vekili temsil ve ilzam görevini ifa etmektedir. Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarını, başkan veya başkan vekili ile genel sekreterin müşterek imzaları bağlamaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında herhangi bir faaliyette bulunamamakta, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteren veya Kanunda belirtilen asli görevlerini Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine Bakanlığın veya bu kuruluşların bulundukları yerdeki Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesince karar verilebilmektedir. Yargılama, basit yargılama usulüne göre yapılmakta ve en geç iki ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Görevlerine son verilen organların yerine, 5362 sayılı Kanundaki usul ve esaslara göre, en geç bir ay içinde yapılacak genel kurul ile yenileri seçilmektedir. Yeni seçilenler eskilerin süresini tamamlamakta, görevlerine son verilen organ üyelerinin cezai sorumlulukları saklı tutulmaktadır.

Görevlerine son verilen organların yukarıdaki hükümler gereğince görevlerine son verilmesine neden olan ve mahkeme kararında belirtilen tasarrufları hükümsüz addedilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesinin veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, valilik tarafından faaliyetten men edilebilmektedir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmakta, hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklamaktadır. Aksi halde bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

Odalar:

Odaları kurulmak istenen yerde çalışmakta olan sanat, hizmet ve meslek sahipleri ile esnaftan en az 500 kişinin isteği ve Bakanlık izni ile kurulabilmektedir. Bakanlık, kuruluş talebi hakkında ilgili birliğin görüşünü almaktadır (21.06.2005 tarihinden önce bu sayı 200 idi.).

Oda kuruluşu ile ilgili olarak mülki idare amirliğine verilecek müracaat dilekçesine oda kuruluş tutanağı ve oda ana sözleşmesi eklenmekte, mülki idare amirliği onbeş gün içinde kuruluş talebini inceleyerek görüşü ile birlikte kuruluş belgelerini noksansız olarak Bakanlığa göndermektedir. Bakanlık kuruluş talebi hakkında ilgili birliğin görüşünü almakta ve Bakanlık bir ay içinde kuruluş için izin verip vermediğini bildirmediği takdirde oda kurulmuş sayılmaktadır.

Kurulan odanın üyeleri arasında olup, diğer odalardan ayrılmış olanların eski odalarındaki üyeliği sona ermekte ve dosyası üyesi olduğu yeni kurulan odaya bir ay içinde devredilmektedir.

Aynı meslekte faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârlar ihtisas odalarını, ihtisas odası kurabilecek sayıya ulaşamamış değişik mesleklerdeki esnaf ve sanatkârlar ise karma odaları kurabilmektedir. Karma odalarda, odanın talebi ve birliğin onayı ile meslek komiteleri kurulabilmektedir. Kurulacak odaların isimlerinde "Esnaf", "Sanatkâr" ve "Esnaf ve Sanatkâr" ibarelerinin mutlaka yer alması gerekmektedir.

Odalar bulundukları ilçenin idari sınırları içinde faaliyette bulunabilmekte, birden fazla ilçe bulunan büyükşehir il merkezlerinde kurulan odaların çalışma bölgesi büyükşehire dâhil ilçelerin idari sınırları olarak kabul edilmektedir. Aynı çalışma bölgesinde, faaliyet konusu aynı olan birden fazla oda kurulamamakta, odalar, her türlü sorumluluk kendilerine ait olmak kaydıyla çalışma bölgesi içinde birlikten izin alarak irtibat bürosu açabilmektedir.

Halen 3.142 ihtisas ve karma oda bulunmakta, bu odalara kayıtlı üye sayısı ise 1.903.465'e ulaşmış bulunmaktadır. Karma odalar genellikle küçük ilçelerde kurulmakta olup, toplam sayısı 655 olarak tespit edilmiştir.

İstanbul 166 oda ve 230.417 esnaf ve sanatkâr ile ilk sırada, Tunceli 5 oda ve 1.587 esnaf ve sanatkâr ile son sırada yer almaktadır.

Her ne kadar 21.06.2005 tarihinden önce 200, bu tarihten sonra da 500 kişinin başvurusu üzerine oda kurulabilmekte ise de, geçmişte kurulmuş bulunan odaların kapatılabilmesi için 100'ün altına inmek şartı konulduğundan birçok küçük oda faaliyetini sürdürmektedir. Halen 3.142 odadan 2.023 adedinde üye sayısı 500'ün altında bulunmaktadır. Bunlardan 734 adedinde üye sayısı 200'ünde altına, 39 adedinde de 100'ün altına inmiş durumdadır.

Odalar;

- Üye mevcudunun yüzden aşağıya düşmesi,
- Bakanlıkça yapılacak uyarıya rağmen mevzuata aykırı genel kurul kararlarının iki ay içinde düzeltilmemesi,
- Konfederasyonca tespit edilen yıllık zorunlu giderleri karşılayacak miktarda gelir sağlayamadığının birlik tarafından tespit edilmesi üzerine yapılacak yazılı uyarıya rağmen odanın mali durumunun bir yıl içinde iyileştirilememesi,
- Odanın faaliyet alanına giren hususlardan aynı meslek koluna mensup esnaf ve sanatkârların zamanla ayrı oda kurmaları sonucu, kalan üye sayısının iki yüzden aşağı düşmesi,

halinde Bakanlığın teklifi üzerine yetkili Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla kapatılabilmektedir.

Mevcut durumda bu hükümler uyarınca bir odanın kapatılmasının iki yılda ancak mümkün olabildiği öğrenilmiştir.

Ayrıca, kuruluşu yapılan odanın, daha sonra kuruluşunun usule uygun olmadığının anlaşılması halinde süre kaydı aranmaksızın odanın kuruluşu Bakanlık tarafından iptal edilmektedir.

Yukarıdaki hükümlere göre feshedilen odaların bağlı oldukları birlikçe görevlendirilecek heyet tarafından, borçları kendi varlığından ödenip, alacakları tahsil edildikten ve tasfiye giderleri de karşılandıktan sonra kalacak meblağ ile ayni haklar, heyet tarafından tutanakla birliğe devredilmektedir.

Odaların organları şunlardır.

- Oda Genel Kurulu
- Oda Yönetim Kurulu
- Oda Denetim Kurulu

Oda Genel Kurulu: Genel kurul, toplantı tarihinden en az altı ay önce odaya kaydolmuş ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, e-esnaf ve sanatkâr veri tabanından, ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşu tarafından alınacak, "genel kurul toplantısına katılacaklar listesi"ne dâhil olan üyelerden oluşmakta ve Ocak, Şubat veya Mart aylarından birinde toplanmaktadır. Toplantı için

söz konusu üyelerden en az yarısının, bu sayının bulunamaması halinde de yönetim ve denetim kurulu üyeleri toplam sayısının 5 katı üyenin hazır bulunması zorunlu bulunmaktadır.

Oda genel kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Oda başkanını, yönetim kurulu ve denetim kurulu asıl ve yedek üyelerini seçmek.
- Yönetim kurulu faaliyet raporu, denetim kurulu raporu, bilanço ve gelir ve gider hesaplarını incelemek, kabul veya reddetmek.
- Yönetim kurulu ve denetim kurulunu ibra etmek.
- Yeni döneme ait çalışma programı ile bu programda yer alacak olan üyelerin mesleki eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi incelemek, aynen veya değiştirerek kabul etmek.
- İşlem ve eylemleri nedeniyle hukuki ve cezai sorumluluğu tespit edilen organ üyeleri hakkında dava açılmasına, bunların görevde kalıp kalmamasına karar vermek.
- Bakanlıkça düzenlenen oda ana sözleşmesinde değişiklik yapılması hakkında yönetim kurulunca Bakanlıktan alınacak ön izne dayanarak karar vermek.
- Odanın mesleki faaliyet alanını ilgilendiren konuda kurulabilecek federasyona kurucu olma hususunda alınan yönetim kurulu kararını onaylamak.
- Bakanlıktan alınan ön izne dayanarak fesih teklifi hakkında karar vermek.
- İmkânları nispetinde öncelikle faaliyet alanları ile ilgili branşlarda olmak üzere öğrenci okutulmasına, bir evvelki yıl gayri safi gelirlerinin %10'unu geçmemek kaydıyla kamu yararına faaliyet gösteren kuruluşlara ve belge veya diğer kanıtlara dayandırılmak kaydıyla muhtaç durumdaki oda üyelerine yardımda bulunulmasına karar vermek.
- Bağlı olduğu birliğin muvafakati alınmak şartıyla kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik gayrimenkul ve her türlü taşıt alım ve satımına, gayrimenkul karşılığında ödünç para alınmasına karar vermek.
- Bağlı olduğu birliğin muvafakati alınmak kaydıyla üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak kurulmuş veya kurulacak şirketlere ve kooperatiflere iştirak etmek, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurmaya karar ve bu konudaki işlemleri yürütmek üzere yönetim kuruluna yetki vermek.
- Yönetim kurulu tarafından teklif edilen uyulması zorunlu mesleki kararları kabul ya da reddetmek.

Oda Yönetim Kurulu: Yönetim Kurulu, başkan dâhil olmak üzere, üye sayısı 1.000'den az olan odalarda yedi, üye sayısı 1.000-2.000 olanlarda dokuz, 2.000'den fazla olan odalarda onbir kişiden oluşmakta ve genel kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle görev yapmak üzere aynı sayıda yedek üye ile birlikte seçilmektedir.

Oda yönetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Oda işlerini mevzuat ve genel kurul kararlarına uygun olarak yürütmek.
- Bakanlığın mevzuat gereği vereceği görevleri yerine getirmek.
- Yeni döneme ait çalışma programı ile bu program içinde yer alacak olan üyelerin mesleki eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi hazırlamak ve genel kurula sunmak.
- Uyulması zorunlu mesleki kararları almak hususunda, bağlı bulunduğu birliğe iletilmek üzere genel kurula teklifte bulunmak.
- Oda üyelerinin sicillerini tutmak ve bu bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleştirerek eksiksiz ve doğru olarak her an hazır halde bulundurmak, üyeler tarafından talep edilen belgeleri bilgisayar ortamında düzenlemek, ayrıca üyelerinin çalışma konuları hakkında resmî makamlarca istenilecek bilgileri vermek.
- Oda üyelerinin çalışma konularına giren hususlarda haklarını korumak için resmî ve özel kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmak, üyelerinin mesleki menfaatlerini ilgilendiren konularda, adli ve idari yargı mercileri önünde oda başkanı marifetiyle odayı temsil etmek.
- Oda üyelerinden yıllık aidatları elektronik ortamda tahsil etmek,
- Üyelerin, çalışma konularına giren işlerde gelişmelerini sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak bakımından, gerekli tedbirleri almak, kurslar düzenlemek ve bu konuda ihtiyaç duyulan tesisleri kurmak üzere genel kurula teklifte bulunmak, bu bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek takip etmek.
- Resmî ve özel merciler tarafından istenecek temsilciyi atamak ve görevlendirmek.
- Bakanlıktan ön izni alınmış oda ana sözleşmesi değişikliklerini genel kurula teklif etmek.
- Genel sekreter ve diğer personelin atama, terfi, cezalandırma ve görevlerine son verilmesine karar vermek, personele ait bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek takip etmek.
- Oda üyelerince üretilen mal ve hizmetlerin kalitesini, standartlarına ve sağlık koşullarına uygun şekilde üretilip üretilmediğini ve ücret tarifelerine uyulup uyulmadığını ilgililerin başvurusu üzerine, doğrudan veya uzman kimseler aracılığı ile kontrol etmek, ayrıca mesleki teamüle aykırı davranışları belirlenen üyelere yazılı ihtarda bulunmak, tekrarı halinde ilgilileri birlik disiplin kuruluna bildirmek, tüketicilerin korunması için gerekli tedbirleri almak ve üyeleri hakkında bu konuda odaya yapılan şikâyetleri incelemek.
- Oda üyeleri ve müşterileri arasında çıkacak anlaşmazlıkları çözümlemek, ceza gerektiren hallerde konuyu birlik disiplin kuruluna sevk etmek.
- Muhasebe işlemlerini bilgisayar ortamında yerine getirmek ve üyelerin talebi doğrultusunda düzenlenen ve onanan belgeleri bilgisayar sisteminden yararlanarak hazırlamak.

• Mesleğe yeni girecek esnaf ve sanatkârlara mesleki eğitimler vererek, ticari faaliyetlerine başlayabilmeleri ve iş yeri açma ruhsatları için ilgili belediyeye verilmek üzere mesleki yeterlik belgesi vermek; üyelerine mesleki konularda danışmanlık yapmak.

• İlçelerde, oda üyelerinin müşterileriyle ilişkisinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda, konu hakem heyetlerine intikal ettirilmiş ise bu hakem heyetlerine üye görevlendirmek.

• Bilanço ve gelir ve gider hesap cetvelini şubat ayı sonuna kadar, genel kurul evrakını ise genel kurulu takip eden on gün içinde bağlı bulunduğu birliğe ve federasyona göndermek.

İl Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birlikleri

Her il merkezinde bir esnaf ve sanatkârlar odaları birliği kurulmaktadır. Birliğin kuruluşu için tip birlik ana sözleşmesi ve bir dilekçe ile valiliğe başvurulmakta, valilik on beş gün içerisinde gerekli araştırmasını yaparak kuruluş onayı için belgeleri Bakanlığa göndermekte, ana sözleşmesinin Bakanlık tarafından onaylanmasını müteakip Birlik kurulmuş olmaktadır. Bakanlıkça, birlik kuruluşlarında Konfederasyon görüşü de alınmaktadır. Bir ilde birden fazla birlik kurulamamaktadır. Birlik çalışma bölgesi kurulduğu ilin idari sınırları olarak belirlenmiştir. Çalışma bölgesindeki odalar faaliyetlerinden dolayı birliğe karşı sorumlu tutulmaktadır.

Birlikler, oda bulunmayan veya yeterli esnaf yokluğundan kurulamayan ilçelerde şube açarak, bu ilçelerdeki esnaf ve sanatkârlara odaların sunduğu hizmet ve görevleri yerine getirmektedir.

İstanbul'da iki (İstanbul Bilumum Madeni Eşya Sanatkârları Odaları Birliği ve İstanbul Esnaf ve Sanatkârları Odaları Birliği), diğer illerde birer olmak üzere toplam 82 birlik bulunmaktadır. Odalar, çalışma bölgesi içinde bulundukları birliğe, birliğin kuruluşunu takip eden bir ay içinde, yeni kurulan odalar da kuruldukları tarihten itibaren aynı süre içinde kayıt olmak zorunda olup, kayıt zorunluluğunu yerine getirmeyen odalar birlik tarafından resen kaydedilmektedir.

İl Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği organları şunlardır:

• Birlik Genel Kurulu
• Birlik Başkanlar Kurulu
• Birlik Yönetim Kurulu
• Birlik Denetim Kurulu
• Birlik Disiplin Kurulu

Birlik Genel Kurulu: Genel kurul tarihinden en az altı ay önce kurulmuş olan odaların başkan ve yönetim kurulu üyeleri ile birliğin görevde bulunan başkanı, yönetim ve denetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır.

Birlik Genel Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

• Birlik başkanını, yönetim, denetim ve disiplin kurulu asıl ve yedek üyelerini seçmek.

• Yönetim kurulu faaliyet raporu, denetim kurulu raporu, bilanço ve gelir ve gider hesaplarını incelemek, kabul veya reddetmek.

• Yönetim kurulu ve denetim kurulunu ibra etmek.

• Yeni döneme ait çalışma programı ile bu program içinde yer alacak olan eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi incelemek, aynen veya değiştirerek kabul etmek.

• İşlem ve eylemleri nedeniyle hukuki ve cezai sorumluluğu tespit edilen organ üyeleri hakkında dava açılmasına, bunların görevde kalıp kalmamasına karar vermek.

• Bakanlıkça düzenlenen birlik ana sözleşmesinde değişiklik yapılması hakkında yönetim kurulunca Bakanlıktan alınacak ön izne dayanarak karar vermek.

• İmkânları ölçüsünde öğrenci okutulmasına, bir evvelki yıl gayri safi gelirlerinin %10'unu geçmemek şartıyla kamu yararına hizmet eden kuruluşlara sosyal yardım yapılmasına ve bütçe imkânları elverişli olmayan üye odalara durumlarını belgelendirmeleri kaydıyla ayni ve nakdî yardımda bulunulmasına karar vermek.

• Kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik gayrimenkul ve her türlü taşıt alım ve satımına, gayrimenkul karşılığında ödünç para alınmasına karar vermek.

• Üye odaların ve üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak kurulmuş veya kurulacak şirketlere ve kooperatiflere iştirak etmek, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurmaya karar vermek ve bu konuda işlemleri yürütmek üzere yönetim kuruluna yetki vermek.

• Faaliyetlerine ait bilgileri, Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek tutmak.

Birlik Başkanlar Kurulu: Birlik Yönetim Kurulu Başkanı yönetiminde birliğe üye odaların başkanlarından oluşan istişare organı olup, birlik çalışma bölgesindeki esnaf ve sanatkârlar ile odalara ilişkin meseleler hakkında birlik yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak amacıyla oluşturulmuş bulunmaktadır. Yılda bir kez Eylül ayında kendiliğinden toplanan Başkanlar Kurulu başkanın veya çoğunluğun yazılı çağrısı üzerine her zaman toplanabilmektedir.

Birlik Yönetim Kurulu: Başkan dâhil olmak üzere oda sayısı, 25 ve daha az olanlarda beş, 26-50 olanlarda yedi, 51-120 olanlarda dokuz, 121 ve daha fazla olanlarda on bir kişiden oluşmakta ve genel kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle görev yapmak üzere aynı sayıda yedek üye ile birlikte seçilmektedir.

Birlik Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

• Birlik işlerini mevzuata ve genel kurul kararlarına uygun olarak yürütmek.

• Bakanlık ve Konfederasyonca mevzuat gereği verilecek görevleri yerine getirmek.

• Yeni dönem çalışma programı ile bütçeyi, bilanço ve gelir ve gider tablolarını hazırlamak ve genel kurula sunmak.

• Odaların çalışmalarının mevzuat ve oda ana sözleşmesi esasları içinde yürütülmesini sağlamak üzere gerekli görülecek zamanlarda, işlemlerini incelemek ve alınması gerekli tedbirler hakkında bildirimde bulunmak.

• Odalar hakkında lüzumlu bilgilerin Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında düzenli olarak tutulmasını sağlamak ve resmî dairelerin bu husustaki isteklerini yerine getirmek.

• Odaların gelişmesini sağlamak, ihtiyaç ve güçlüklerini gidermek için gerekli tedbirleri almak, bu konuda resmî ve özel merciler nezdinde teşebbüslerde bulunmak, genel mesleki menfaatlerini ilgilendiren konularda adli ve idari yargı mercileri önünde birlik başkanı marifetiyle birliği temsil etmek.

• Odalarda ve odalar arasında çıkan olumsuzluk ve anlaşmazlıklarla ilgili olarak düzenlenen raporları incelemek ve konuyu çözüme kavuşturmak.

• Odaların, kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik gayrimenkul ve her türlü taşıt alım ve satımı ile ödünç para alınması; şirket, vakıf ve kooperatif kurma ve kurulu bulunanlara katılma yönündeki taleplerini incelemek ve karar vermek.

• Resmî ve özel merciler tarafından istenecek temsilciyi atamak ve görevlendirmek.

• Genel sekreter ve diğer personelin atama, terfi, cezalandırma ve görevlerine son verilmesine karar vermek ve personele ait bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek takip etmek.

• Çalışma bölgesi içindeki mesleki teamül, gelenek ve uyulması zorunlu mesleki kararları kendi görüşü ile birlikte Konfederasyona iletmek.

• Birlik katılma payının ve kayıt ücretinin üye odalardan elektronik ortamda tahsilini sağlamak.

• Esnafın işyeri açması, kapatması veya meslek değiştirmesi ile ilgili işlemlerin Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanından takibini yaparak sicil işlemlerinin yerine getirilmesini sağlamak.

• Odalardan gelen esnaf ve sanatkârlara ait şikâyetleri incelemek ve neticelendirmek ya da gerek görülmesi halinde konuyu Konfederasyona intikal ettirmek.

• İllerde, esnaf ve sanatkârların müşterileriyle ilişkisinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda, konu hakem heyetlerine intikal ettirilmiş ise bu hakem heyetlerine üye görevlendirmek.

• Üyesi olan odalara, bu odaların mevcut üyelerine ve esnaf ve sanatkârlık faaliyetine yeni başlayacak kişilere danışmanlık hizmeti vermek.

• Üye odalardan gelen yıl sonu bilanço ile gelir ve gider cetvellerini incelemek, odalara yol gösterici tavsiyelerde bulunmak ve 15 inci maddenin (c) bendine göre değerlendirmek;

bilanço ve gelir ve gider hesap cetvelini Şubat ayı sonuna kadar, genel kurul evrakını ise genel kurulu takip eden on gün içinde Konfederasyona göndermek.

Esnaf ve Sanatkârlar Federasyonları

Ülke genelindeki aynı meslek dalında kurulmuş bulunan odaların % 60'ının genel kurullarının karar alması ve kurucu oda adedinin en az 40 olması ile Federasyon kurulabilmektedir.

Federasyon, hazırlanan ana sözleşmesinin Sanayi Bakanlığınca Konfederasyonun görüşü alınarak onaylanması ile kurulmaktadır. Federasyonların merkezleri Ankara'dadır. Federasyon kurulduktan sonra aynı meslek dalındaki tüm odalar, federasyona kayıt olmak zorunda tutulmaktadır.

Federasyon organları şunlardır:

- Federasyon Genel Kurulu
- Federasyon Yönetim Kurulu
- Federasyon Denetim Kurulu

Bu çerçevede 13 federasyon bulunmakta olup, bu federasyonlara bağlı oda ve üye sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 82- TESK'e Bağlı Federasyonlar İle Bunlara Bağlı Odalar ve Üye Sayıları

FEDERASYONUN ADI	ÜYE ODA SAYISI	ÜYE SAYISI
Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu	690	527.190
Türkiye Bakkallar ve Bayiler Federasyonu	146	151.824
Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu	260	119.467
Türkiye Kahveciler, Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu	113	80.504
Türkiye Ağaç İşleri Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	167	67.865
Türkiye Terziler, Konfeksiyoncular ve Giyim Sanatkarları Federasyonu	144	67.064
Türkiye Berberler ve Kuaförler Federasyonu	120	57.258
Türkiye Lokantacılar, Kebapcılar, Pastacılar ve Tatlıcılar Federasyonu	104	49.438
Türkiye Sebzeciler, Meyveciler ve Seyyar Pazarcılar Esnaf ve Sanatkarları Fed.	94	43.066
Türkiye Elektrik-Elektronik ve Benzerleri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatk.Fed.	96	40.589
Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu	87	23.114
Türkiye Fırıncılar Federasyonu	52	13.952
Türkiye Kasaplar, Besiciler, Et ve Et Ürünleri Esnaf ve Sanatkarları Fed.	53	10.878
TOPLAM	**2.126**	**1.252.209**

Tabloda da görüleceği üzere toplam 3.141 odadan 2.126'sı, toplam 1.903.465 üyeden de 1.252.209'u (% 65,8'i) federasyonlara üye bulunmaktadır.

Federasyonlar, kayıtlı üye odalardan üçte birinin yazılı fesih talebi üzerine bir ay içinde yapacağı genel kurul toplantısında, genel kurul üyelerinin üçte ikisinin kararı ile feshedilebilmektedir.

Feshedilen federasyon, Konfederasyonca görevlendirilecek üç kişilik bir heyet tarafından, borçları kendi varlığından ödenip, alacakları tahsil edildikten ve tasfiye giderleri de

karşılandıktan sonra kalacak meblağ ve ayni haklar Konfederasyona devrolunmaktadır. Beş sene içerisinde aynı konuda yeniden federasyon kurulduğu takdirde devrolunan meblağ bu kuruluşa iade edilmektedir.

Federasyon Genel Kurulu: Federasyon, genel kurul tarihinden en az altı ay önce kurulmuş olan odaların yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile federasyonun görevde bulunan başkanı, yönetim ve denetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır.

Federasyon Genel Kurulları her yıl Haziran ayında toplanmakta, ancak dört yılda bir seçim yapılmaktadır.

Federasyon genel kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

- Federasyon başkanını, yönetim kurulu ve denetim kurulu asıl ve yedek üyelerini seçmek.
- Yönetim kurulu faaliyet raporu, denetim kurulu raporu, bilanço ve gelir ve gider hesaplarını incelemek, kabul veya reddetmek.
- Yönetim kurulu ve denetim kurulunu ibra etmek.
- Yeni döneme ait çalışma programı ile bu program içinde yer alan eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi incelemek, aynen veya değiştirerek kabul etmek.
- İşlem ve eylemleri nedeniyle hukuki ve cezai sorumluluğu tespit edilen organ üyeleri hakkında dava açılmasına, bunların görevde kalıp kalmamasına karar vermek.
- Üye odalarda ve üye odalar arasında meslek ve sanatlarının yürütülmesi yönünden çıkacak olumsuzlukları ve anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak ve üye odalarca uyulması zorunlu mesleki kararların alınmasını sağlamak üzere Konfederasyona teklifte bulunmak.
- Üye odalar ve mensuplarının mesleki gelişme ve ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak maksadıyla gerekli tedbirleri almaya ve bu konuda gereken kurs, seminer, fuar ve benzeri kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunmaya, tesisler kurmaya, Konfederasyonun uygun görüşü ile Bakanlıktan izin alarak uluslararası kuruluşlara üye olmaya karar vermek.
- İmkânları ölçüsünde öğrenci okutulmasına, bir evvelki yıl gayri safi gelirinin %10'unu geçmemek şartıyla kamu yararına hizmet eden kuruluşlara sosyal yardım yapılmasına ve bütçe imkânları elverişli olmayan üye odalara durumlarını belgelendirmeleri kaydıyla ayni ve nakdî yardımda bulunulmasına karar vermek.
- Kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik gayrimenkul ve her türlü taşıt alım satımına, gayrimenkul karşılığında ödünç para alınmasına karar vermek; bütün bu faaliyetlerine ait bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek tutmak.
- Üye odaların ve üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak kurulmuş veya kurulacak şirketlere ve kooperatiflere iştirak etmek, amaçlarına

uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak üzere vakıf kurmaya karar vermek ve bu konudaki işlemleri yürütmek üzere yönetim kuruluna yetki vermek.

Federasyon Yönetim Kurulu: Başkan dâhil olmak üzere, oda sayısı 75 ve daha az olanlarda dokuz, 76-125 olanlarda onbir, 126 ve daha fazla olanlarda onüç kişiden oluşmakta ve genel kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle görev yapmak üzere aynı sayıda yedek üye ile birlikte seçilmektedir.

Federasyon yönetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Federasyon işlerini mevzuata ve genel kurul kararlarına uygun olarak yürütmek.
- Bakanlık ve Konfederasyonca mevzuat gereği verilecek görevleri yerine getirmek.
- Yeni dönem çalışma programı ile bu program içinde yer alacak eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi hazırlamak ve genel kurulun onayına sunmak.
- Mevzuat ve oda ana sözleşmesi esasları içinde yürütülmesini sağlamak üzere, gerekli görülecek zamanlarda, üye odaların çalışmalarını inceleyerek alınması gerekli idari ve mali tedbirler hakkında bildirimde bulunmak ve odanın bağlı bulunduğu birliğe bilgi vermek.
- Federasyonda çalışan personel ile odalarla mensupları hakkındaki lüzumlu bilgilerin Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında düzenli olarak tutulmasını sağlamak ve resmî dairelerin bu husustaki taleplerini yerine getirmek.
- Üyesi olan odalar ve mensuplarının mesleki bilgi ve eğitim çalışmalarını temin etmek, resmî ve özel merciler nezdinde gerekli girişim ve temaslarda bulunmak, mensuplarının genel mesleki menfaatlerini ilgilendiren konularda adli ve idari yargı mercileri önünde federasyon başkanı marifetiyle federasyonu temsil etmek.
- Genel sekreter ve diğer personelin atama, terfi, cezalandırma ve görevlerine son verilmesine karar vermek.
- Resmî ve özel merciler tarafından istenecek temsilcileri atamak ve görevlendirmek.
- Üye odaların gelişmesi için lüzumlu ve yararlı tedbirleri almak ve gereken tesisleri kurmak.
- Federasyon katılım payının ve kayıt ücretinin üye odalardan elektronik ortamda tahsilini sağlamak.
- Bilanço ve gelir ve gider hesap cetvelini Şubat ayı sonuna kadar, genel kurul evrakını ise genel kurulu takip eden on gün içinde Konfederasyona göndermek.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu

Konfederasyon, Konfederasyon Ana Sözleşmesinin Bakanlık tarafından onanmasından sonra merkezi Ankara'da olmak üzere kurulmuştur.

Kurulmuş veya kurulacak olan esnaf ve sanatkârlarla ilgili birlik ve federasyonlar kuruluş tarihinden itibaren bir ay içinde Konfederasyona kayıt olmak zorunda bulunmaktadır.

Konfederasyonun (TESK) organları şunlardır:

- TESK Genel Kurulu
- TESK Yönetim Kurulu
- TESK Denetim Kurulu

TESK Genel Kurulu: Birlik ve federasyonların başkan ve yönetim kurulu üyeleri ile Konfederasyonun görevde bulunan genel başkanı, yönetim kurulu ve dışarıdan seçilen üyeler hariç denetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır.

Genel kurul her yıl Eylül ayında toplanmaktadır.

TESK genel kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Konfederasyon genel başkanını, yönetim kurulu ve denetim kurulu asıl ve yedek üyelerini seçmek.
- Yönetim kurulu faaliyet raporu, denetim kurulu raporu, bilanço ve gelir ve gider hesaplarını incelemek, kabul veya reddetmek.
- Yönetim kurulu ve denetim kurulunu ibra etmek.
- Yeni döneme ait çalışma programı ile bu programda yer alan eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi incelemek, aynen veya değiştirerek kabul etmek.
- İşlem ve eylemleri nedeniyle hukuki ve cezai sorumluluğu tespit edilen organ üyeleri hakkında dava açılmasına, bunların görevde kalıp kalmamasına karar vermek.
- Yönetim kurulunca hazırlanan yönetmelikleri onamak.
- Herhangi bir sebeple birlik ve federasyonlarla Konfederasyon yönetim kurulu ve denetim kurulu arasında çıkacak görüş ayrılıklarını çözüme kavuşturmak.
- Esnaf ve sanat sahiplerinin meslek ve sanatlarının yürütülmesi için gerekli ve faydalı görülecek tedbir ve teşebbüslerden yönetim kurulu tarafından getirilecek konuları incelemek ve karara bağlamak.
- Eğitim ve öğretim kurumları açılmasına, öğrenci yurtları tesis edilmesine, burs verilmesine ve öğrenci okutulmasına, bir evvelki yıl gayri safi gelirinin %10'unu geçmemek şartıyla kamu yararına hizmet eden kuruluşlara sosyal yardımlarda bulunulmasına, bütçe imkânları yeterli olmayan birlik ve federasyonlara durumlarını belgelendirmek kaydıyla ayni ve nakdi yardım yapılmasına karar vermek.
- Konfederasyonun kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik gayrimenkul ve her türlü taşıt alım satımına, gayrimenkul karşılığında ödünç para alınmasına karar vermek, bu faaliyetlerine ait bilgileri Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında güncelleyerek tutmak.
- Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ve üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amaçlarıyla sınırlı olarak kurulmuş veya kurulacak şirketlere ve kooperatiflere iştirak etmek, amaçlarına uygun olarak eğitim ve öğretim kurumları kurmak

üzere vakıf kurmaya karar ve bu konuda işlemleri yürütmek üzere yönetim kuruluna yetki vermek.

TESK Başkanlar Kurulu: Konfederasyon genel başkanı ile birlik ve federasyon başkanlarından oluşur.

TESK başkanlar kurulu, yüksek istişare kurulu olarak, ülke genelindeki esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına ilişkin meseleler ile Türk esnaf ve sanatkârlarının ülke içindeki ve uluslararası düzeydeki gelişme ve sorunları hakkında Konfederasyon yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak amacıyla kurulmuştur.

Kurul, üyelerinin çoğunluğu ile yılda bir defa Ekim ayında kendiliğinden ve gerektiğinde Konfederasyon genel başkanının veya başkanlar kurulunun çoğunluğunun yazılı çağrısı üzerine her zaman toplanmaktadır.

TESK Yüksek İstişare Kurulu: 30.05.1990 tarihli 14. Başkanlar Kurulu toplantısında onaylanan **TESK Yüksek İstişare Kurulu Yönetmeliği** ile kurulmuştur. Kurul zaman zaman toplanarak esnaf ve sanatkârların sorunlarını görüşmekte ve çözüm önerileri hazırlamaktadır.

TESK Yönetim Kurulu: Genel kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle görev yapmak üzere seçilen genel başkan dâhil on beş kişiden oluşmakta ve aynı sayıda yedek üye seçilmektedir.

TESK yönetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

- Konfederasyon işlerini mevzuata ve genel kurul ve başkanlar kurulu tavsiyelerine uygun olarak yürütmek.
- Bakanlık tarafından mevzuat gereği verilecek görevleri yerine getirmek.
- Yeni dönem çalışma programı ile bu program içinde yer alacak olan eğitim, teorik ve pratik kurs programlarını ve tahmini bütçeyi hazırlamak ve genel kurulun onayına sunmak.
- Birliklerin, federasyonların ve gerektiğinde odaların çalışmalarını mevzuat ve ana sözleşme esasları içinde yürütülmesini sağlamak için lüzumlu görülecek zamanlarda hesap ve işlemlerini incelemek ve alınması gerekli tedbirler hakkında bildirimde bulunmak; birlik ve federasyonların, bir sonraki yıl çalışma programları ile yıl sonu bilanço ve gelir ve gider cetvellerini değerlendirmek ve bu kuruluşlara yol gösterici tavsiyelerde bulunmak.
- Üyeleri hakkında gerekli bilgilerin, Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında düzenli olarak bulunmasını sağlamak, resmî ve özel mercilerce lüzumlu görülecek konularda istenecek bilgi ve mütalaayı vermek, mensuplarının genel mesleki menfaatlerini ilgilendiren konularda, adli ve idari yargı mercileri önünde Konfederasyon genel başkanı marifetiyle Konfederasyonu temsil etmek.
- Birlikler veya birliklerle federasyonlar arasında çıkacak anlaşmazlıkları incelemek ve çözüme kavuşturmak, çözüme kavuşturulamayan hususları Bakanlığa intikal ettirmek.

• Konfederasyon topluluğu içindeki kuruluş mensuplarının meslek ve sanatlarının yürütülmesi için gerekli ve faydalı görülecek tedbirleri almak ve teşebbüslerde bulunmak.

• Konfederasyon personelinin tüm bilgilerini Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında takip etmek, genel sekreter ve diğer personelin atama, terfi, cezalandırılma ve görevlerine son verilmesine karar vermek.

• Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarını ilgilendiren konularda hazırlanacak mevzuat hakkında, gerektiğinde Konfederasyon görüşünü oluşturmak ve ilgili makama sunmak.

• Ülke içinde ve dışında sergi ve fuarlar düzenlemek, desteklemek, katılmak ve Bakanlık izni alınmak şartıyla, ülke dışındaki mesleki kuruluşlara üye olma çalışmaları yapmak.

• Esnaf ve sanatkârlar ile Konfederasyona bağlı kuruluşların ihtiyacı olan yardım ve kredileri sağlamak için gerekli girişimlerde bulunmak.

• Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının muhasebe, personel ve gereken diğer konulardaki yönetmeliklerini hazırlamak.

• Meslek standartlarının belirlenmesi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türk Standartları Enstitüsü ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile işbirliği yapmak.

• Millî Prodüktivite Merkezi, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve benzeri kuruluşların kurullarına katılacak delegeyi tespit etmek.

• Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesini Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında yayımlamak, mesleki yayında bulunmak.

• Birlik ve federasyonlarca gönderilen uyulması zorunlu mesleki kararları Bakanlık onayına sunmak.

• Federasyon, birlik ve odalarda Konfederasyon tarafından yapılan denetimler sonucunda organ üyelerinin ve görevli personelin 59 uncu maddeye göre sorumlu görülmesi halinde, sonuç hakkında Bakanlığa bilgi vermek.

• Konfederasyon katılım payının ve kayıt ücretinin, birlik ve federasyonlardan elektronik ortamda tahsilini sağlamak.

• Kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerin yaşatılması ve korunması için gerekli tedbirleri almak, konuyla ilgili olarak Bakanlığı bilgilendirmek.

Yönetim kurulu ortalama iki ayda bir toplanarak, gündemindeki konuları karara bağlamaktadır.

Mali Uygulamalar

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının (ESMK) muhasebe işlemleri "Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Muhasebe Yönetmeliği" hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Söz konusu Yönetmelikte; mali raporlama, muhasebe sistemi, muhasebe politikaları, çerçeve hesap planı, muhasebe standartları, kuralları ve uygulaması, muhasebe ve hesap dönemi ve dönem sonu işlemleri, kullanılacak defterler, yevmiye sistemi, kullanılan belgeler, fişler, makbuzlar, bütçe gelir ve giderler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Buna göre her ay mizan çıkarılmakta, yıl sonu ise gelir tablosu ve bilanço düzenlenmektedir. Aylık düzenlenen mizanlar yönetim kurulu üyelerine, yıllık düzenlenen gelir tablosu ve bilançolar genel kurul delegelerinin bilgisine sunulmaktadır. Genel kurul bilgisine sunulan tablolar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında elektronik ortamda yer almaktadır.

Yönetmelikle çerçeve hesap planı düzenlenmiş, birçok konunun detayı ile düzenlenecek raporların (mizan, bilanço, gelir tablosu) meslek kuruluşlarına göre şekillerinin ve esaslarının belirlenmesi yetkisi konfederasyona verilmiştir. Böylece meslek kuruluşuna özel bir muhasebe ve raporlama sistemi oluşturulması hedeflenmiştir.

Esnaf ve Sanatkârlar meslek kuruluşlarında hesap dönemi takvim yılı olarak öngörülmüştür.

Ayrıca Yönetmelikte, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında bir muhasebe birimi kurulması hükme bağlanmış ve birimin kuruluş ve görevleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Giderler, başkan veya vekili ile genel sekreterin ortak imzasıyla yapılmaktadır. Konfederasyon genel sekreteri, yönetim kurulunun izni ile harcama yetkisi dâhil, görev ve yetkilerinden bir bölümünü her yıl başında yeniden tespit edilmek kaydıyla yardımcılarına devredebilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında kullanılacak defter, belge, beyanname, makbuz ve fişler Kanunda sayılmış, söz konusu defter, beyanname, makbuz, fiş ve belgeler ile oda üyelerinin mesleklerinin icrası nedeniyle resmî kurum ve kuruluşlara verecekleri belgelerin basım ve dağıtımı hususunda Konfederasyon yetkili kılınmıştır. Bu belgelerden Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanından elektronik ortamda düzenlenenlerin bedelinin de bunu düzenleyen esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunca Konfederasyona ödenmesi hükme bağlanmıştır.

Bu defter, makbuz ve fişlerin yetkisiz olarak basılıp dağıtılmasının genel hükümler çerçevesinde Cumhuriyet Savcılıklarınca soruşturulacak bir suç oluşturduğu belirtilmiştir.

Konfederasyonun, alım, satım ve ihale işleri "Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu Alım-Satım ve İhale Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Oda, Birlik ve Federasyonların ise alım-satım ve ihale işlerinin ne şekilde yürütüleceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamakta, bu işler genel hükümlere göre yürütülmektedir. Bu kapsamda alımlar, kimi kuruluşlarda doğrudan temin, kimi kuruluşlarda ise piyasa araştırması yapılarak gerçekleştirilmektedir.

Konfederasyon İhale Yönetmeliğinde, "Satınalma Müdürü Eliyle Alım Satım", "Pazarlık Usulü", "Kapalı Zarf Usulü" olmak üzere üç ihale usulü öngörülmüş, bu usullerin detayları düzenlenmiştir.

Kayıt ücreti: Esnaf ve sanatkârlardan, sicil kaydı esnasında sicil müdürlüğü tarafından asgari ücretin onda birinden az, yarısından fazla olmamak üzere kayıt ücreti tahsil edilmekte, kayıt ücretinin yarısı sicil ihtiyacında kullanılmak üzere birlik adına açılacak banka hesabına, diğer yarısı ise ilgili odanın banka hesabına aktarılmaktadır.

Oda veya sicil kaydı silinenlerin aynı yıl içinde tekrar kayıt edilmeleri hâlinde, kendilerinden yeniden kayıt ücreti tahsil edilmektedir.

Birden fazla meslekten dolayı sicile kayıtları yapılan esnaf ve sanatkârların, ilgili ihtisas odalarına ayrı ayrı kayıtları yapılmakta ve kayıt ücreti de her bir meslek için ayrı ayrı tahsil edilmektedir.

Yıllık Aidat: Üye esnaf ve sanatkârlardan asgari ücretin onda birinden az, yarısından fazla olmamak üzere yıllık aidat alınmakta, kayıt ücretinin alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat tahsil edilmemektedir.

Odalar birlik ve üyesi oldukları federasyonlara, birlik ve federasyonlar da Konfederasyona asgari ücretin yarısından az ve tamamından fazla olmamak üzere kayıt ücreti ödemektedir.

Ayrıca, odalar birlik ve üyesi oldukları federasyonlara, birlik ve federasyonlar Konfederasyona, bir önceki yıl gayri safi gelirlerinin % 3'ü oranında yıllık katılma payı ödemek zorunda bulunmaktadır.

Katılma payı hesaplamasında; bu Kanuna göre üst kuruluşlardan satın alınan evrakın maliyet bedeli ile bu Kanun dışındaki diğer kanuni düzenlemeler nedeniyle elde edilen gelirlerin maliyet bedelleri ve bunlar için yapılan giderler gayri safi gelirden mahsup edilmektedir.

Konfederasyon kayıt ücreti ve yıllık aidatlara ilişkin esas ve usulleri "Esnaf ve Sanatkârların Ödeyecekleri Kayıt Ücreti ve Yıllık Aidat Hakkında Yönetmelik" ile düzenlemiştir.

Yıllık aidat, Nisan ve Ekim aylarında iki eşit taksitte ödenmektedir. Birden fazla meslekten dolayı sicile kayıtları yapılan esnaf ve sanatkârların, karma odaya her bir meslek için ayrı ayrı kayıtları yapılmakta ve sadece yıllık aidat tutarı daha yüksek olan mesleğin aidatı tahsil edilmektedir. Oda kaydını sildiren üyelerin aidatlarının hesaplanmasında, o yıl için üyeden alınması gereken yıllık aidatın on iki aya bölünmesi suretiyle elde edilen aylık tutar, kaydın silindiği ay dâhil olmak üzere tahsil edilmekte, yıllık aidat peşin ödenmiş ise, üyelikte geçen aylara ilişkin aidat tutarı mahsup edilerek kalan kısım üyeye iade edilmektedir.

Yıllık aidatlarını ödemeyen üyelere, ödeme yapılıncaya kadar, odaca verilen hizmetler ile düzenlenecek ve onanacak belgeler verilmemektedir. Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için alınacak gecikme zammı tutarı, yıllık aidatın bir mislini geçememektedir. Kanunda gecikme

zammının oranına ilişkin bir hüküm yer almamıştır. 2006 yılından itibaren Sanayi ve Ticaret Bakanlığının görüşleri doğrultusunda Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun uyarınca gecikme zammı uygulanmakta olup, her ay için % 0,75 gecikme faizi uygulanmaktadır.

Süresi içinde ödenmeyen yıllık aidatlar için esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları yönetim kurullarınca verilen kararlar ilam hükmünde olup, icra dairelerince yerine getirilmektedir. Yıllık aidat ile bunlara ait kesinleşen gecikme zamlarının tahsil zaman aşımı süresi beş yıl olarak uygulanmakta, beş yıl içinde tahsil edilmeyen yıllık aidat ve gecikme zamları terkin edilmektedir.

Kayıt ücreti ve yıllık aidat tarifesi Yönetmelikte aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Birinci grup odalar: (Ankara, İstanbul ve İzmir illeri) Bu gruptaki illerin merkez ilçelerinde ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçelerinde asgari ücretin % 25'i, büyükşehir belediyesine dâhil olmayan ilçelerinde asgari ücretin % 10'u.
- İkinci grup odalar: (Ankara, İstanbul, İzmir ve kalkınmada öncelikli iller dışında kalan iller) Bu gruptaki illerin merkez ilçelerinde ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçelerinde asgari ücretin % 20'si, merkez ilçe haricindeki ilçelerinde ve büyükşehir belediyesine dâhil olmayan ilçelerinde asgari ücretin % 10'u.
- Üçüncü grup odalar: (Kalkınmada öncelikli iller) Bu gruptaki büyükşehir statüsünde bulunan illerin merkez ilçelerinde ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçelerinde asgari ücretin % 15'i, bu illerin diğer ilçelerinde asgari ücretin % 10'u. Üçüncü grup odaların bulunduğu diğer illerin merkez ve ilçelerinde asgari % 10'u.

Yönetmelikte, kayıt ücreti ve yıllık aidatın mesleklere ve sınıflandırmalara göre illerle bağlı olmaksızın farklı uygulanabilmesine de imkân tanınmıştır.

Buna göre kayıt ücreti ve yıllık aidat;

- Terzi, kunduracı, mobilyacı, mobilya döşemecisi, demirci, sobacı ve benzerlerinin tamircileri, millî piyango seyyar bayileri, seyyar satıcılar ve pazarcılar gibi mesleklerde, ülke genelinde asgari ücretin % 10'u,
- 14.07.2005 tarihli ve 2005/9207 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik kapsamında sınıflandırılmaları belediyelerce yapılan işyerlerinde;
- Birinci sınıf işyerleri için; yerleşim yerine göre yapılan düzenlemenin aynısı,
- İkinci sınıf işyerleri için;
  - Birinci grup odaların bulunduğu illerin merkez ve büyükşehire dâhil ilçelerinde asgari ücretin % 20'si, diğer ilçelerinde asgari ücretin % 10'u,

- İkinci grup odaların bulunduğu illerin merkez ilçeleri ile büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçelerinde asgari ücretin % 15'i, diğer ilçelerinde asgari ücretin % 10'u,
- Üçüncü grup odaların bulunduğu illerin merkez ve diğer ilçelerinde asgari ücretin % 10'u,

• Üçüncü sınıf işyerleri için; ülke genelinde, asgari ücretin % 10'u

şeklinde uygulanmaktadır.

Asgari ücrette değişiklik olması hâlinde, belirlenen yeni tarifeler, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına Konfederasyon tarafından bir genelgeyle duyurulmaktadır.

Söz konusu genelgeye göre belge onay ücretleri, yerleşim yerlerine, meslek gruplarına ve işyerlerinin sınıflandırılmasına göre farklı miktarlarda olmak üzere 2009 yılının ilk yarısı için 67 ile 167 TL arasında değişen miktarlarda tespit edilmiştir. Ayrıca, odaların birlik ve federasyonlara, birlik ve federasyonların konfederasyona ödeyecekleri kayıt ücretleri de yerleşim yerlerine göre 333 TL ile 666 TL arasında değişen miktarlarda tespit edilmiştir.

Tablo 83- TESK- Yıllar İtibariyle Yerleşim Birimlerine Göre Aidat Tutarları (TL)

DÖNEM	1.GRUP İLLER	2.GRUP İLLER	3.GRUP İLLER	4.GRUP İLLER	İLÇE
01/01/1994 – 31/08/1994	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
01/09/1994 – 31/08/1995	1,0	0,8	0,6	0,4	0,4
01/09/1995 – 31/07/1996	2,0	1,5	1,0	0,9	0,9
01/08/1996 – 31/07/1997	4,0	3,2	2,5	1,7	1,7
01/08/1997 – 31/07/1998	8,5	7,0	3,6	-	3,6
01/08/1998 – 31/12/1998	12,0	9,6	4,8	-	4,8
01/01/1999 – 30/06/1999	20,0	15,0	7,8	-	7,8
01/07/1999 – 31/12/1999	23,5	18,5	9,5	-	9,5
01/01/2000 – 30/06/2000	27,5	22,0	11,0	-	11,0
01/07/2000 – 31/12/2000	30,0	24,0	12,0	-	12,0
01/01/2001 – 30/06/2001	35,0	28,0	14,0	-	14,0
01/07/2001 – 31/12/2001	42,0	33,5	17,0	-	17,0
01/01/2002 – 30/06/2002	55,5	44,5	22,3	-	22,3
01/07/2002 – 31/12/2002	63,0	50,0	26,0	-	26,0
01/01/2003 – 31/12/2003	75,0	60,0	31,0	-	31,0
01/01/2004 – 30/06/2004	105,0	85,0	42,5	-	42,5
01/07/2004 – 31/12/2004	110,0	88,0	45,0	-	45,0
01/01/2005 – 31/12/2005	122,0	98,0	49,0	-	49,0
01/01/2006 – 31/12/2006	133,0	106,0	53,0	-	53,0
01/01/2007 – 30/06/2007	140,0	113,0	57,0	-	57,0
01/07/2007 – 31/12/2007	146,0	117,0	59,0	-	59,0
				Diyarbakır, Samsun, Erzurum	
01/01/2008 – 30/06/2008	152,0	122,0	61,0	-	61,0
01/07/2008 – 31/12/2008	160,0	128,0	64,0	96,0	64,0
01/01/2009 – 30/06/2009	167,0	133,0	67,0	100,0	67,0

Kayseri ilinde, 2009 yılının ilk yarısı için uygulanan kayıt ücreti ve yıllık aidat tutarları ile belge onay ücretleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 84- TESK Kayseri İli Aidat Tutarları

GRUPLANDIRMALAR	TUTAR (TL)
YERLEŞİM YERİNE GÖRE	
Büyükşehir Belediye sınırları içinde bulunan odalar	
Kayıt ücreti	133
Yıllık aidat	133
Belge onayı	13
Büyükşehir dışındaki ilçelerde bulunan odalar	
Kayıt ücreti	67
Yıllık aidat	67
Belge onayı	7
MESLEĞE GÖRE	
Terzilik, Kunduracılık, Mobilyacılık, Mobilya Döşemeciliği, Demircilik, Sobacılık gibi mesleklerde tamircilik yapanlar ile Milli Piyango seyyar bayileri, Seyyar Satıcılar ve Pazarcılar gibi mesleklerde (Bütün yerleşim birimleri)	
Kayıt ücreti	67
Yıllık aidat	67
Belge onayı	7
BELEDİYEYECE YAPILAN SINIFLANDIRMAYA GÖRE KAYIT ÜCRETİ VE YILLIK AİDAT	
Birinci sınıf iş yerleri için	133
İkinci sınıf iş yerleri için	100
Üçüncü sınıf iş yerleri	67

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının düzenledikleri ve onayladıkları belgeler ile yaptıkları hizmet karşılığında alacakları ücretlerin miktar ve oranı; maktu olanlarda yıllık aidatın onda birinden, nispi olanlarda ise belgede geçen değerin binde onundan fazla olamamaktadır. 2009 yılı için söz konusu belge ve hizmet ücretleri yerleşim yerlerine göre 7 ile 17 TL arasında tespit edilmiş, bazı meslekler için ise ülke çapında 7 TL olarak öngörülmüştür.

Basılı evraklar konfederasyonca basılıp birliklere satılmakta, birlikler de odalara satmaktadır.

Esnaf ve sanatkârların kapasite raporları Konfederasyonca düzenlenmektedir. Rapor, ilgili odaca oluşturulan "Kapasite Tespit ve İnceleme Komisyonu" tarafından tanzim edilmekte, oda başkanı, genel sekreteri ve mühendis tarafından onaylanarak Birliğe gönderilmekte, birlik başkanı ve genel sekreterinin onayı ile konfederasyona gönderilmekte ve konfederasyonca onaylanan rapor ilgilisine verilmek üzere birliğe iade edilmektedir.

Kapasite raporu için ilgili oda aidat ücretinin yarısını geçmemek üzere, sermaye-kıymet toplamının binde onu kadar ücret alınmaktadır. Bu ücret oda, birlik ve Konfederasyonca ayrı ayrı tahsil edilmektedir.

Kapasite raporunun oda ve birlik dışında konfederasyon tarafından da onaylanmasına ve her bir onay için esnaf ve sanatkârdan ayrı ayrı ücret alınmasına bir anlam verilememiştir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları tarafından tahsil edilen her türlü gelir, tahsilâtı yapan ilgili meslek kuruluşunun banka hesabına yatırılmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ve sicil müdürlüğü hesabına intikal eden paraların meslek kuruluşlarına aktarılacak miktarları, elektronik ortamda tahsil edildikleri anda ilgili meslek kuruluşunun banka hesabına intikal ettirilmektedir.

Fiyat Tarifeleri:

Esnaf ve sanatkârlarca üretilen mal ve hizmetlerin fiyat tarifeleri, bağlı bulundukları odalarca hazırlanmakta ve odanın mensubu olduğu birlik yönetim kurulu tarafından fiyat tarifesinin sunulmasından sonra otuz gün içinde onaylanmakta veya reddedilmektedir.

Onaylanan fiyat tarifesi belediye, mülki amirlik ve ilgili odaya yedi gün içerisinde bildirilmekte ve bu andan itibaren yürürlüğe girmektedir.

Söz konusu fiyat tarifeleri, uygulanacak azami hadleri göstermektedir.

Belediyeler veya o yerin en büyük mülki amiri tespit edilen bu tarifeleri uygun bulmadıkları takdirde esnaf teşekkülü ile anlaşmaya varamazlarsa onbeş gün içinde o yerin mülki amirinin ya da görevlendireceği yardımcısının başkanlığında, ticaret ve sanayi veya ticaret odasından bir temsilci ile esnaf ve sanatkârlar odaları birliği temsilcisinden teşekkül edecek bir komisyonda görüşülüp karar verilmesini isteyebilmektedir. Komisyon kararları salt çoğunlukla alınmakta, Komisyon, tarifeleri uygun bulmadığı takdirde tarife yürürlükten kalkmaktadır.

Komisyon kararına karşı, ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren on gün içinde ticari davaları görmeye yetkili mahkeme nezdinde itirazda bulunabilmektedir. Bu mahkemenin kararı kesin hüküm olarak uygulanmaktadır.

2005 yılı sonu itibarıyla, 82 birlik ve 13 federasyondan, 87 adedi mülkiyetinde olan hizmet binasında faaliyet göstermekte, 8 adedi ise kiralık bürolarda görev yapmaktadır.

Odaların Gelir ve Giderleri:

Odaların gelirleri şunlardır:

- Kayıt ücreti
- Yıllık aidat
- Konfederasyonca belirlenen tarife ücretleri karşılığında düzenlenecek ve onanacak belgeler ile yapılan hizmetler karşılığında alınacak ücretler
- Mesleki yeterlik belgesi ücretleri
- Yayın gelirleri
- Sınav ücretleri
- Oda amacını gerçekleştirmek için kurulacak kuruluşların ve iştiraklerin gelirleri
- Oda tarafından düzenlenecek danışmanlık, eğitim, kurs ve sosyal faaliyet gelirleri

- Muhasebe işlerinin yapılmasından elde edilen gelirler
- Faiz ve diğer gelirler
- Bağış ve yardımlar

Toplam odaların dörtte birine tekabül edecek şekilde seçilen 11 il dâhilindeki odaların gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler toplanarak incelenmiştir. Gelir ve giderlere ilişkin bilgiler istenmesine rağmen bazı odalar mizanlarını, bazı odalar da bilançolarını göndermiştir. Ankara ilinde ise sadece gelirler bildirilmiş, giderler ise gelirlerle aynı rakam olarak bildirildiğinden toplama dâhil edilememiştir. Söz konusu iller dâhilindeki odaların gelir ve giderlerine ilişkin toplu bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 85- TESK Bazı İllerdeki Oda ve Üye Sayısı ile 2006-2007 Gelir ve Gider Toplamları

İLİN ADI	ODA SAYISI	ÜYE SAYISI	GELİR		GİDER		GELİR	
			2006	2007	2006	2007	2006	2007
İSTANBUL	166	230.417	32.351.029	31.043.318	29.487.317	28.280.114	140,40	134,73
ANKARA	118	97.808	18.497.489	15.826.304			189,12	161,81
KONYA	86	48.053	6.767.177	7.066.995	6.552.401	6.905.894	140,83	147,07
KAYSERİ	42	23.854	3.514.712	3.290.657	3.375.757	3.210.721	147,34	137,95
TRABZON	50	28.670	2.735.343	3.072.503	2.202.182	2.485.819	95,41	107,17
ERZURUM	44	14.862	1.069.275	1.013.187	963.662	979.217	71,95	68,17
EDİRNE	34	14.250	2.309.596	2.430.411	2.190.290	2.256.296	162,08	170,56
AYDIN	89	37.847	7.644.837	7.367.344	7.264.353	6.978.187	201,99	194,66
ANTALYA	76	72.349	10.030.035	11.880.010	9.304.276	9.473.788	138,63	164,20
DİYARBAKIR	15	22.872	685.457	634.628	501.357	469.655	29,97	27,75
TUNCELİ	5	1.587	135.804	132.454	132.793	114.897	85,57	83,46
ÖRNEK İLLER TOPLAMI	725	592.569	85.740.754	83.757.811	61.974.388	61.154.588	144,69	141,35
TÜM ODALAR GELİR TAHMİNİ	**3.141**	**1.903.465**	**275.418.600**	**269.048.941**			**144,69**	**141,35**

Seçilmiş bazı odaların gelir ve giderlerine ilişkin detaylı bilgilere ise aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo 86- Kayseri Oto Sanatkârları Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Aidat gelirleri	114.965	128.643
Kayıt geliri	2.756	3.452
Hizmet karşılığı geliri	25.899	32.594
Bağış ve yardım geliri	36.205	3.682
Önceki yıldan devreden	5.825	
Diğer gelirler	864	9.570
TOPLAM GELİRLER	**186.514**	**177.941**
Ücretler	57.966	63.505
Başkan maaş+üyeler huzur h.	32.226	30.876
Eğitim fonu	10.606	1.195
Üst kuruluş katılma payları	16.970	15.968
Temsil- ağırlama	10.387	11.263
ESOB borç iadesi	10.000	
Büro giderleri	17.165	17.698
Diğer giderler	20.591	4.852
TOPLAM GİDERLER	**175.911**	**145.357**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**10.603**	**32.584**

Tablo 87- Kayseri Şoförler ve Otomobilciler Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Aidat gelirleri	199.350	96.383
Plaka satış geliri	343.102	326.181
Onaylanan vesika ücreti	154.293	5.941
Ticari taşıt belgesi	40.760	
Kayıt geliri	15.310	6.284
Hizmet karşılığı geliri	25.339	38.508
Ehliyet okul evrak satışı	22.917	21.884
Ehliyet dosyası	18.090	22.987
Devir dosyası	16.042	48.522
Belge değişimi dosyası	6.753	7.618
Nakil dosyası	29.642	51.809
Yeni kayıt dosyası	28.633	45.264
Basit usulde muhasebe geliri	28.710	38.059
Faiz geliri	24.691	30.126
Bağış ve yardım geliri		60.000
Gecikme zammı geliri		49.983
Diğer gelirler	8.782	7.945
TOPLAM GELİRLER	**962.414**	**857.494**
Ücretler	298.624	314.853
Satılan mamüllerin maliyeti	267.810	245.697
Satılan ticari mal maliyeti	110.709	138.475
Yardım giderleri	6.853	11.992
Kiralar	5.141	747
Hizmet otosu giderleri	38.175	35.333
Üyesi ol.kuruluş.aidat ödemesi	3.052	36.826
İkram giderleri	14.324	5.323
Gayrimenkul onarım ve tefriş gid.		24.737
Mesleki eğitim fon payı	4.577	20.191
Diğer idari giderler	46.554	39.351
Diğer giderler	38.048	33.211
TOPLAM GİDERLER	**833.867**	**906.736**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**128.547**	**-49.242**

Söz konusu odaların gelirlerinin esas itibarıyla, aidat gelirlerinden oluştuğu, evrak gelirleri, basit usulde muhasebe hizmeti ücretleri ve faiz gelirlerinin de önemli gelir kalemleri arasında olduğu görülmüştür.

Ancak, özellikle araçlarla ve ehliyetle ilgili kayıt ve tescil evrakı ile plaka satışı yapan odalarda, bunlardan alınan ücretlerin ön plana çıktığı, bu odaların aidat gelirlerinin ise düşük kaldığı da tespitlerimiz arasında bulunmaktadır. Bu ücretlerle ilgili geniş bilgiler Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu ile ilgili bölümde verilmiştir.

Odaların giderleri ise ana kalemler itibarıyla, personel giderleri, oda yönetim ve denetim kurulu üyelerinin maaş ve huzur hakları, basit usulde muhasebe hizmeti giderleri, matbu evrak alım giderleri ile diğer kira, yakıt, PTT, benzin gibi idari giderlerden oluşmaktadır. Araç ve ehliyet işi ile uğraşan odalarda, plaka ve matbu evrakın satın alınması için Federasyona ödenen ücretler önemli yer tutmakta, ayrıca bu hizmetler için istihdam edilen personel nedeniyle personel giderleri yüksek miktarlara çıkmaktadır. Oda yönetim ve denetim kurulu üyelerinin

maaş ve huzur hakları ile personel maaşlarına ilişkin bilgiler personel ile ilgili bölümde detaylı olarak yer almaktadır.

Odaların birçoğunun üye sayısının 500'ün altında olduğu, 200'ün altında üye sayısına sahip odaların da bulunduğu, esas olarak aidat gelirleri dışında bir geliri olmayan odaların üye sayılarının azalmasının odaları zor durumlara düşürdüğü görülmüştür. Birçok oda yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerinin maaşlarını ödemekte güçlük çekmektedir.

İl Esnaf Sanatkârlar Odaları Birlikleri Gelir ve Giderleri:

Birliğin gelirleri şunlardır:

- Birliğe bağlı odalardan alınacak kayıt ücreti.
- Birliğe bağlı odalar tarafından ödenecek katılma payları.
- Yayın gelirleri.
- Bağış ve yardımlar.
- Birlik amacını gerçekleştirmek için kurulacak kuruluşların ve iştiraklerin gelirleri.
- Birlik tarafından verilecek danışmanlık ve düzenlenecek sosyal faaliyet gelirleri.
- Birlik tarafından düzenlenecek mesleki kurslar, sergi ve fuarlardan sağlanacak gelirler.
- Para cezaları.
- Konfederasyonca belirlenen ücret tarifelerine göre düzenlenecek ve onanacak belge ile hizmet karşılığı gelirleri.
- Sicile ilk kayıt ücreti.
- Sicil harçlarından alınacak paylar.
- Faiz ve diğer gelirler.

İl esnaf ve sanatkârlar odaları birliklerinin son beş yıllık gelir ve giderleri talep edilmiş, 72 birlik istenen bilgileri tam olarak göndermiş, 10 birlik ise eksik bilgi göndermiştir. Birliklerin toplam gelir ve giderlerine ulaşabilmek amacıyla, söz konusu eksik bilgiler ilgili birliğin önceki ve sonraki yıl bilgileri ile tüm birliklere ait toplam gelir ve giderlerin artış ve eksiliş yüzdeleri uygulanarak tahmin edilmiştir.

Şekil 4- İl Esnaf ve Sanatkârları Odaları 2003-2007 Gelir ve Gider Toplamları

Buna göre tüm birliklerin son beş yıllık gelir ve giderleri yukarıdaki grafikte gösterilmiştir.

İl esnaf ve sanatkârlar odaları birlikleri gelirleri ana kalemler itibarıyla esnaf sicili kayıt ve harçları, ilk kayıt ücretleri, matbu evrakların odalara satış gelirleri, basit usulde muhasebe hizmet gelirleri ile faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Birliklerin giderleri ise personel giderleri, yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyelerinin maaş ve huzur hakları, matbu evrak alım giderleri, eğitim giderleri, yardım ve burs giderlerinden meydana gelmektedir.

Tablo 88- Kayseri İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLE	2003	2004	2005	2006	2007
Katılma payları	52.426	81.288	118.061	65.058	79.565
Sicile ilk kayıt geliri	30.565	48.677	73.144	131.569	110.825
Sicil harç geliri	11.892	32.187	26.405	40.209	23.632
Sicil evrak geliri	7.170	12.404	28.847	76.580	
Belge onayı geliri	58.393	74.643	68.347	89.064	43.455
Gecikme cezası geliri	48.749	43.819	44.914	53.915	29.130
Aidat geliri	66.335	76.465	99.012	37.006	12.721
Basılı evrak geliri	12.499	11.698	12.681	12.668	69.345
Basit usul evrak geliri	34.706	37.195	31.822	31.309	33.764
Ücret tarifesi geliri	7.552	4.859	3.871	7.126	
Eğitim Fonu payı geliri				15.719	
Faiz geliri	11.565	16.457	20.215	7.542	13.651
İştirak temettü geliri	19.666				
Diğer gelirler	402	130	99.040	290	53.978
TOPLAM GELİRLER	**361.920**	**439.822**	**626.359**	**568.055**	**470.066**
Ücretler	82.869	128.020	145.083	150.351	165.758
Satılan mamüllerin maliyeti	31.126	36.495	30.953	25.838	36.581
Başkan ve üye ücretleri	52.448	66.923	67.503	78.032	84.138
Yardım ve burs giderleri	8.170	13.676	37.255	25.864	29.187
Eğitim fonu payı giderleri			17.153	19.393	23.210
TESK katılım payı	10.997	16.595	20.166	17.960	17.339
Odalara yapılan yardım				17.312	3.138
Kırtasiye gideri	8.356	6.528	11.738	11.385	5.260
Temsil-ağırlama gideri	9.480	26.120	20.150	10.644	10.102
Personel yemek gideri	8.739	8.497	11.867	9.168	12.526
Isıtma-aydınlatma-su	12.034	12.427	8.786	8.709	11.310
Haberleşme gideri	17.494	13.381	22.756	11.263	14.396
Ahilik gideri	4.153	4.671	5.817	5.604	6.628
Basın ilan gideri	4.804	3.695	812	4.200	
Bakım-onarım gideri			79.305		
Genel kurul gideri			41.946		
Diğer idari giderler	22.053	15.617	16.535	34.150	30.107
Diğer giderler	5.829	10.341	28.290	18.977	11.036
TOPLAM GİDERLER	**278.552**	**362.986**	**566.115**	**448.850**	**460.716**
GELİR VEYA GİDER FAZLAS	**83.368**	**76.836**	**60.244**	**119.205**	**9.350**

Tablo 89- İstanbul İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLE	2003	2004	2005	2006	2007
Katılma payları	484.087	692.487	1.070.184	703.548	825.441
Sicile ilk kayıt geliri			367.515	1.273.738	1.582.986
Sicil harç geliri	710.053	801.691	1.159.616	1.525.733	763.270
Birlik, odalar işletmeler üstü			155.169		
Pul gelirleri	94.235	127.871	139.576	279.217	261.697
Gecikme cezası geliri	35.763	48.994	11.419	4.253	10.237
Aidat geliri	193.099	328.086	274.933	228.651	182.161
Basılı evrak geliri	522.770	570.868	586.158	622.167	617.129
Basit usul evrak geliri	59.427	44.104	49.237	55.543	59.440
Ücret tarifesi geliri	12.385	435			
Eğitim Fonu payı geliri			322.098	203.664	312.262
Faiz geliri	102.482	80.842	116.484	137.307	67.572
Kiralar	71.935	89.379	103.489	128.243	148.055
Diğer gelirler	105.895	159.666	31.549	76.367	203.684
TOPLAM GELİRLER	**2.392.131**	**2.944.423**	**4.387.427**	**5.238.431**	**5.033.934**
Ücretler	615.054	784.673	959.257	1.494.816	1.530.976
Satılan mamüllerin maliyeti	378.650	213.291	553.299	374.010	362.404
Başkan ve üye ücretleri	171.756	296.483	263.193	480.444	409.934
Yardım ve burs giderleri	41.349	36.207	303.115	429.819	270.178
Eğitim fonu payı giderleri					377.937
TESK katılım payı	83.495	99.691	136.560	152.877	194.209
Müşavir ücretleri		0	64.369	70.225	102.313
İşletmeler üstü eğitim merkezi	196.908	185.483	79.550	68.575	62.272
Sicil bürosu ve Kartal ajanlık g.	44.223	63.725	58.037	65.853	125.452
Hizmetiçi eğitim semineri				31.130	47.507
Avukat giderleri	15.834	19.838	23.199	24.632	57.940
Yolluk giderleri	24.248	19.280	29.682	182.901	68.765
Temsil ağırlama giderleri	75.338	62.217	91.934	123.411	41.188
Taşıt giderleri	46.763	54.322	74.549	134.897	134.628
Güvenlik giderleri				71.961	115.546
Personel yemek gideri	56.858	73.267	147.496	206.468	239.267
Haberleşme giderleri	50.380	58.435	34.694	60.178	118.044
Elektrik-su-temizlik giderleri	48.994	45.810	35.274	50.033	97.717
Bakım-onarım giderleri	19.915	21.422	49.502	25.557	115.861
Basın-yayın-abon giderleri	21.058	12.615	94.960	135.392	159.548
Demirbaş giderleri			10.811	26.680	41.752
Madeni birlik payı	23.625	65.912	27.647	124.802	39.781
Ahilik ve sosyal giderler		64.518	56.453	69.222	
Genel kurul gideri			105.595		
Diğer idari giderler	139.258	201.854	175.200	269.383	164.799
Diğer giderler	83.321	34.948	49.733	60.564	98.886
TOPLAM GİDERLER	**2.137.027**	**2.413.991**	**3.424.109**	**4.733.830**	**4.976.904**
GELİR VEYA GİDER FAZLAS	**255.104**	**530.432**	**963.318**	**504.601**	**57.030**

Birliklerin genel olarak mali yönden bir sıkıntılarının olmadığı, özellikle 2005 yılından sonra gelirlerin artmasıyla birlikte giderlerinin de aynı oranda arttığı, özellikle yardım ve burs giderlerinde önemli artışlar olduğu, büyük oranda nakit fazlası verdikleri ve nakit varlıklarının sürekli arttığı öngörülmüştür.

82 birliğin yaklaşık 30.000.000 TL'nin üzerinde nakit varlığı olduğu tahmin edilmektedir.

Birliklerin toplam giderlerinde 2007 yılında 2003 yılına göre % 110 artış meydana gelmiş, artışların esnaf ve sanatkârlara yönelik özel faaliyetlerden değil maaş ve idari giderlerdeki aynı oranlardaki artışlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Birliklerin, 2003-2007 yılları gelir ve giderlerinin değerlendirilmesi sonucunda, gelirlerindeki artışlar sonucu esnaf ve sanatkârlara yönelik faaliyetleri geliştirmek ve yaygınlaştırmak yerine, danışman ve müşavir gibi istihdamlar yaptıkları, temsil ağırlama giderlerinin yükseldiğini, sosyal yardım ve bağışların arttığı, genel olarak tasarruf anlayışı içinde hareket edilmediği kanaati edinilmiştir.

Federasyonların Gelir ve Giderleri:

Federasyonun gelirleri şunlardır:

- Federasyona bağlı odalardan alınacak kayıt ücreti ve katılma payları
- Yayın gelirleri
- Bağış ve yardımlar
- Federasyonun amacını gerçekleştirmek için kurulacak kuruluşların ve iştiraklerin gelirleri
- Federasyonca düzenlenecek sosyal faaliyet gelirleri
- Federasyon tarafından düzenlenecek mesleki kurslar, sergi ve fuarlardan sağlanacak gelirler
- Konfederasyonca belirlenen tarife ücretleri karşılığında düzenlenecek ve onanacak belge ve hizmet karşılıkları
- Faiz ve diğer gelirler

Federasyonların TŞOF hariç gelirleri, üye odalardan aldıkları katılım paylarından oluşmaktadır. Bazı federasyonların nakit fazlalarından faiz gelirleri oluşmakta, bazı federasyonlar ise giderlerini karşılayamadığından Konfederasyondan yardım almaktadır.

Giderleri ise TŞOF hariç yönetim ve denetim kurulu üyeleri maaş ve huzur hakları, personel giderleri ve diğer idari giderlerden meydana gelmektedir.

TŞOF hariç federasyonların gelirlerinin maaş, ücret, huzur hakkı ile idari giderleri (elektrik, yakıt, telefon gibi) karşılayacak düzeyde olduğu, ancak bunlar dışında bir faaliyete imkân tanımadığı anlaşılmaktadır.

TŞOF ile ilgili detaylı bilgiler ilgili bölümde yer almaktadır.

Tablo 90- TESK Federasyonlar 2006-2007 Gelir ve Giderleri

FEDERASYONUN ADI	ÜYE ODA SAYISI	ÜYE SAYISI	GELİR		GİDER		ÜYE BAŞINA GELİR	
			2006	2007	2006	2007	2006	2007
Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu	690	527.190	14.229.264	12.657.415	12.215.927	11.047.405	26,99	24,01
Türkiye Bakkallar ve Bayiler Federasyonu	146	151.824	621.999	580.254	404.638	433.371	4,10	3,82
Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu	260	119.467	280.206	297.232	262.772	304.856	2,35	2,49
Türkiye Kahveciler, Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu	113	80.504	173.604	148.809	198.088	84.704	2,16	1,85
Türkiye Ağaç İşleri Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	167	67.865	122.721	160.669	169.631	158.534	1,81	2,37
Türkiye Terziler, Konfeksiyoncular ve Giyim Sanatkarları Federasyonu	144	67.064	129.845	123.769	120.078	116.511	1,94	1,85
Türkiye Berberler ve Kuaförler Federasyonu	120	57.258	265.879	202.990	276.967	189.359	4,64	3,55
Türkiye Lokantacılar, Kebapcılar, Pastacılar ve Tatlıcılar Federasyonu	104	49.438	225.280	97.592	222.070	182.370	4,56	1,97
Türkiye Sebzeciler, Meyveciler ve Seyyar Pazarcılar Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	94	43.066					0,00	0,00
Türkiye Elektrik-Elektronik ve Benzerleri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	96	40.589	272.027	217.955	218.643	240.334	6,70	5,37
Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu	87	23.114	119.093	158.411	131.305	129.775	5,15	6,85
Türkiye Fırıncılar Federasyonu	52	13.952	653.001	357.935	572.822	473.127	46,80	25,65
Türkiye Kasaplar, Besiciler, Et ve Et Ürünleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	53	10.878	84.683	64.090	61.209	75.183	7,78	5,89
FEDERASYONLAR TOPLAM	**2.126**	**1.252.209**	**17.177.602**	**15.067.121**	**14.854.150**	**13.435.529**	**13,72**	**12,03**

Konfederasyon Gelir ve Giderleri:

Konfederasyonun gelirleri şunlardır:

- Birlik ve federasyonca ödenecek kayıt ücretleri ve katılma payları
- Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Sicil Gazetesi ile mesleki yayın gelirleri
- Düzenlenecek ve onanacak belge gelirleri
- Para cezaları
- Konfederasyon amacını gerçekleştirmek için kurulacak kuruluş ve iştirak gelirleri
- Konfederasyon tarafından düzenlenecek mesleki kurslar, eğitim faaliyetleri, fuar ve sergilerden sağlanacak gelirler
- Konfederasyona bağlı kuruluşlarda kullanılan her türlü matbu evrakın basım ve dağıtımından veya bu evrakın elektronik ortamda düzenlenmesinden sağlanan gelirler
- Sosyal ve kültürel organizasyonlardan sağlanan gelirler

- Esnaf ve Sanatkârların Meslek Eğitimini Geliştirme ve Destekleme Fonu gelirleri
- Bağış ve yardımlar
- Faiz ve diğer gelirler

Tablo 91- TESK 2003-2007 Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
KAYIT ÜCRETİ VE KATILMA PAYLARI	1.196.970	1.515.968	2.119.201	1.663.386	1.991.566
TİCARET SİCİLİ GAZETE VE İLAN GELİRLERİ	6.346.570	9.760.058	11.580.939	14.879.115	11.580.856
HİZMET KARŞILIĞI ALINAN ÜCRETLER	133.545	309.286	455.894	335.780	263.017
BASILI EVRAK, BELGE, DEFTER BEDELLERİ	2.692.327	3.065.546	3.214.352	2.945.763	2.831.030
MESLEKİ EĞİTİM GELİRLERİ	509.805	551.860	1.981.382	1.153.209	1.298.210
FAİZ GELİRLERİ	560.678	1.014.153	1.520.019	1.732.674	1.532.586
KAMBİYO KÂRLARI	1.647	1.871		39.423	
DEVLET YARDIMLARI (MESLEKİ EĞİTİM)		1.433.688	306.103		
FAALİYETLERLE İLGİLİ DİĞER GELİRLER			196.750	2.572.869	1.262.033
KİRA GELİRLERİ	240.176	256.673	140.687		
MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI					117.916
SAİR GELİRLER	22.590	4.564	3.105	8.066	9.578
TOPLAM GELİRLER	**11.704.308**	**17.913.667**	**21.518.432**	**25.330.285**	**20.886.792**
PERSONEL GİDERLERİ VE HUZUR HAKLARI	2.758.730	3.662.226	5.064.342	6.122.057	6.842.873
TOPLANTI VE EĞİTİM GİDERLERİ	79.609	141.008	151.768	604.359	62.315
BİRLİK VE FEDERASYONLARA YARDIMLAR	1.018.745	2.674.469	3.269.038	5.741.513	5.512.989
MESLEKİ EĞİTİM GİDERLERİ	617.460	3.046.806	935.663	2.069.665	3.306.908
EĞİTİM-ARAŞTIRMA FAALİYETLERİ	26.622	5.884	0		
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	1.391.088	1.614.414	2.979.787	1.426.667	1.955.971
SOSYAL YARDIM VE BURSLAR	237.025	373.217	421.495		
SATILAN BASILI EVRAK MALİYETLERİ	1.652.793	2.008.970	2.344.429	1.880.604	2.167.751
VAKIFLAR VE FONLAR	143.915	20.254	20.810		50.000
SOSYAL KÜLTÜREL PROJELER	52.827	29.166	236.590		45.054
YURT DIŞI AİDATLAR	81.800	75.941	79.150		80.794
SATIŞTAN İADELER					7.309
VERGİ RESİM VE HARÇLAR				127.902	247.575
GAYRIMENKUL BAKIM-ONARIM-TEFRİŞ					700.356
KAMBİYO ZARARLARI		57	37.831	8.511	51.677
SAİR GİDERLER	119.812	134.139	133.046	3.909.959	546.730
ÖNCEKİ DÖNEMDEN DEVREDEN GİDERLER					321.709
TOPLAM GİDERLER	**8.180.426**	**13.786.551**	**15.673.949**	**21.891.237**	**21.900.011**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**3.523.882**	**4.127.116**	**5.844.483**	**3.439.048**	**-1.013.219**

Konfederasyonun ana geliri Ticaret Sicili Gazetesi ilan geliri (toplam gelirin % 53-58 arası) olarak gözükmektedir. Bunun dışında matbu evrakların bastırılarak birliklere satış geliri, birlik ve federasyonlardan alınan % 3'lük paylar, faiz gelirleri de önemli gelir kalemleridir.

Konfederasyonun giderleri ise personel giderleri, genel idari giderler, mesleki eğitim giderleri, basılı evrakların maliyetlerinden oluşmaktadır. Konfederasyon her yıl artan oranda birlik ve federasyonlara yardımlar da yapmaktadır.

Konfederasyonun gelirlerinin son beş yılda bir kat arttığı, 2006 yılından itibaren ise giderlerinin de % 50 oranında yükseldiği görülmektedir. Gelir artışının Ticaret Sicili Gazetesi

ilan gelirlerindeki artıştan, gider artışının ise personel giderleri, mesleki eğitim giderleri ile birlik ve federasyonlara yapılan yardımlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Konfederasyonun yıllar itibarıyla gelir fazlalarından 2007 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 10.000.000 TL nakit varlığı birikmiş bulunmaktadır. Konfederasyonun, nakit fazlalarının değerlendirilmesi hususunda yazılı bir mevzuatı ve profesyonel bir birimi bulunmamaktadır. Nakit fazlaları yönetim kurulunun aldığı kararlar çerçevesinde başkan veya başkan vekili ile genel sekreterin müşterek imzaları karşılığında hesap açılmak veya bankaya talimat verilmek suretiyle vadeli-vadesiz hesaplarda ve ödeme durumuna göre repoda değerlendirilmektedir.

Konfederasyonun iştirakleri ile bilgiler aşağıda gösterilmiştir.

KFG (Kredi Garanti Fonu): KOBİ'lere bankalarca verilen kredilere kefalet sağlamak amacıyla kurulan şirkete TESK % 0,43 oranında ortaktır (TOBB % 50,99, KOSGEB % 48,54).

KOBİ A.Ş. (KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.) Büyüme ve ihracat potansiyeline sahip olduğu halde finansman yetersizliği nedeniyle gelişme gösteremeyen KOBİ'lere ortak olmak suretiyle finansman desteği sağlamak amacıyla kurulmuştur. TESK binde 31 oranında küçük bir paya sahiptir.

Birlik Sigorta A.Ş. : Sigortacılık yapan şirketin sermayesinin % 82.26'sı Türkiye Halk Bankası'na, % 17.74 oranındaki hisse ise esnaf ve sanatkârlar kefalet kooperatifi, meslek odaları ve gerçek kişilere aittir. Konfederasyon sembolik düzeyde yüzbinde 9,5 hisseye sahiptir.

Asilsan (Ardeşen Silah Fabrikası): Silah üretmek amacıyla kurulan şirketin % 67 hissesi il özel idaresine, geriye kalan hisseler de 926 ortağa aittir. TESK hissesi sembolik bir düzeydedir (binde 4, 15).

Samtaş: Esnaf ve sanatkârların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan şirket tasfiye aşamasındadır. Şirketin % 92,95'i TESK'e aittir.

Plaka Sigorta ve Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti.: Sigortacılık alanında hizmet vermek üzere kurulan şirkete TESK 2000 TL sermaye ile % 10 oranında ortak olmuştur.

TESK Otel: Çankaya Belediyesinden 39 yıllığına kiralanan arsa üzerine inşa edilen ve 1996 yılında "Çankaya İşletmeler Üstü Eğitim Merkezi" adıyla kurulmuş tesisler, iktisadi işletme olarak faaliyetini sürdürmektedir.

TESK Otel sürekli zarar etmekte olup, 2006 yılında 737.214 TL, 2007 yılında 920.241 TL zarar ettiği, geçmiş yıl zararlarının 2007 yılı sonunda 6.490.770 TL'ye ulaştığı görülmüştür.

Personel Uygulamaları ve Ücretler:

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının personel işlemleri Konfederasyon ve diğerleri için düzenlenmiş personel yönetmeliklerine göre yürütülmektedir.

Konfederasyonda çalışanlarla ilgili olarak "Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu Personel Yönetmeliği" hükümlerine göre aşağıda anlatıldığı şekilde uygulamalar yapılmaktadır.

• Konfederasyonun hizmetleri için ihtiyaç duyulan kadrolar, yönetim kurulunun teklifi ve genel kurulun onayı ile belirlenmekte, kadrolu personel dışında sözleşmeli ve geçici personel de çalıştırılabilmektedir.

• Kadrolu, sözleşmeli ve geçici personel atamaları, genel sekreterin teklifi ve yönetim kurulunun onayı ile gerçekleştirilmekte, yönetim kurulu gerek görürse sınav yapılmakta, sınavın esas ve usulleri de yönetim kurulunca tespit edilmektedir.

• Personelin çalışma, izin, disiplin, işten çıkarılma vb. hakları ve ödevleri yönetmelikte düzenlenmekte, personelin aylık net ücreti genel sekreterin teklifi ve yönetim kurulunun onayı ile belirlenen usul ve esaslara göre ödenmekte, personele Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında olmak üzere üç adet normal ikramiye ödenmekte ve ayrıca bir adet teşvik ikramiyesi verilebilmektedir.

• Personele ayrıca, makam, sorumluluk ve meslek tazminatı, evlilik yardımı, yemek ve yol yardımı, doğum ve ölüm yardımı, lojman, yakacak, giyecek, eğitim ve benzeri sosyal yardımlar yapılmakta, diğer konularda ise İş Kanunu hükümlerine uyulmaktadır.

Tablo 92- TESK 2007 Yılında Personele Yapılan Ödemeler

UNVAN	YILLIK	AYLIK
GENEL SEKRETER	179.786	14.982
GENEL SEKRETER YRD.	86.085	7.174
GENEL BAŞKAN DANIŞMANI	114.122	9.510
GENEL BAŞKAN DANIŞMANI	88.041	7.337
GENEL BAŞKAN DANIŞMANI	50.421	4.202
HUKUK MÜŞAVİRİ	61.015	5.085
MEDYA GENEL KOORDİNATÖRÜ	123.159	10.263
HUKUK BAŞDANIŞMANI	99.445	8.287
AVUKAT	31.983	2.665
TEFTİŞ KURULU BAŞKANI	50.418	4.202
MÜFETTİŞ	43.667	3.639
DIŞ İLİŞKİLER GENEL KOORD.	50.030	4.169
MÜDÜR	72.823	6.069
MÜDÜR	51.947	4.329
MÜDÜR	34.548	2.879
VERGİ VE MALİYE UZMANI	54.364	4.530
UZMAN	30.188	2.516
UZMAN YRD.	20.400	1.700
MÜHENDİS	54.884	4.574
MÜHENDİS	25.500	2.125
ŞEF	30.216	2.518
MEMUR	30.572	2.548
MEMUR	20.718	1.727
VEZNEDAR	31.202	2.600
MAKAM ŞOFÖRÜ	33.483	2.790
SEKRETER	25.872	2.156
ŞEF GARSON	44.787	3.732
GÜVENLİK GÖREVLİSİ	29.853	2.488
GÜVENLİK GÖREVLİSİ	22.084	1.840
HİZMETLİ	27.692	2.308
HİZMETLİ	21.033	1.753

Oda, birlik ve federasyonlarda çalışan personelle ilgili hususlar ise "Esnaf ve Sanatkâr Odaları, Birlikleri ve Federasyonları Personel Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir. Bu Yönetmelik de konfederasyon personeli ile ilgili Yönetmeliğin yukarıda belirtilen

hükümleriyle büyük ölçüde aynı ve paralel hükümler taşımaktadır. Farklı olarak 3 ikramiye yerine iki ikramiye düzenlenmiş, ancak iki ikramiye tavan olarak tespit edilmiş, verilip verilmemesi yönetim kurullarının takdirine ve mali imkânlarına bırakılmış, bütçe durumuna göre daha fazla sayıda ikramiye verilebilmesi imkânı da tanınmıştır. Ayrıca yıllık maaş artışlarının altı ayda bir Ocak ve Temmuz aylarında yapılması ve TÜİK üretici fiyat endeksi artışlarından daha düşük olmaması da hükme bağlanmıştır. Oda, birlik ve federasyonlarda personele ilişkin yetkiler, her bir kuruluşun genel kurulu ve yönetim kurullarınca kullanılmaktadır.

Konfederasyon ve federasyonların 2008 yılı itibarıyla personel sayıları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 93- TESK ve Federasyonlarda Çalışan Personel Sayısı

FEDERASYONUN ADI	Personel Sayısı
KONFEDERASYON-TESK	**157**
Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu	**122**
Türkiye Bakkallar ve Bayiler Federasyonu	**2**
Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu	**3**
Türkiye Kahveciler, Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu	**2**
Türkiye Ağaç İşleri Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	**3**
Türkiye Terziler, Konfeksiyoncular ve Giyim Sanatkarları Federasyonu	**3**
Türkiye Berberler ve Kuaförler Federasyonu	**1**
Türkiye Lokantacılar, Kebapcılar, Pastacılar ve Tatlıcılar Federasyonu	**2**
Türkiye Sebzeciler, Meyveciler ve Seyyar Pazarcılar Esnaf ve Sanatkarları federasyonu	**1**
Türkiye Elektrik-Elektronik ve Benzerleri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	**2**
Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu	**3**
Türkiye Fırıncılar Federasyonu	**6**
Türkiye Kasaplar, Besiciler, Et ve Et Ürünleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu	**1**
FEDERASYONLAR TOPLAMI	**151**
GENEL TOPLAM	**308**

Konfederasyonun personel politikası Sanayi ve Ticaret Bakanlığı müfettişlerince düzenlenen 18.05.2001 tarihli ve 2001/2 sayılı Raporda, 44 yatak kapasiteli TESK Otel'de 42 kişinin çalıştırılması, kurum merkezinde çalışanların yarısının vasıfsız elemanlardan oluşması (9 adet aşçı-garson, 9 adet şoför, 11 adet kat görevlisi, 10 adet güvenlik görevlisi), 6'sı basın danışmanı olmak üzere 9 kişinin basın alanında istihdam edilmesi, 14 kişinin danışman olarak çalıştırılması gibi örnekler verilerek sert bir şekilde eleştirilmiştir.

2007 yılı sonunda, Konfederasyon merkezinde 148, Ostim METEM tesislerinde 10, Çankaya METEM tesislerinde (TESK OTEL) 24 olmak üzere toplam çalışan sayısı 182'dir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yetkili organlarının üyeleri ve genel sekreterleri ile personeli, görevlerini yerine getirirken görevleriyle ilgili suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle bu kuruluşların paraları ile para hükmündeki evrak, senet ve diğer malları aleyhine, bilanço, kesin hesap, rapor, diğer her çeşit evrak ve defterleri üzerinde suç işledikleri takdirde, bu suçlardan dolayı, adli olarak kamu görevlileri gibi ceza görmektedir.

Genel sekreterin atanması, terfisi, cezalandırılması ve görevine son verilmesi yönetim kurulu kararı ile yapılmakta, yönetim ve denetim kurulu üyeleri ve bunların eşleri, çocukları ve çocuklarının eşleri genel sekreter olarak atanamamaktadır.

Genel sekreterin tezkiye amiri ilgili meslek kuruluşunun başkanı, personelin birinci tezkiye amiri Genel Sekreterdir.

Diğer personelin atama, terfi, cezalandırılma ve işten uzaklaştırılma işlemleri Genel Sekreterin teklifi üzerine yönetim kurulunca yapılmaktadır.

Genel sekreter ve genel sekreter yardımcısı olarak atanacakların 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesindeki genel şartları taşımaları gerekli olup; bu şartları taşımayanlar, genel sekreter ve genel sekreter yardımcısı olarak atanamamaktadır.

Birlik ve federasyon genel sekreter ve yardımcılarının en az iki yıllık yüksek okul mezunu olmaları, oda genel sekreter ve yardımcılarının en az lise ve dengi okul mezunu olması, Konfederasyon genel sekreteri ve yardımcılarının ise, üniversitelerin işletme, iktisat, hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri mezunu veya muadili bir alanda yüksek tahsil yapmış olması şartları aranmaktadır. Genel sekreterlerin iktisadi ve idari sahada tatbiki bilgi ve tecrübe sahibi olmaları ile yabancı dil bilmeleri tercih sebebidir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yönetim kurulu başkanı ve başkan vekilleri ile denetim kurulu ve disiplin kurulu üyelerine aylık ücret, yönetim kurulunun diğer üyelerine huzur hakkı verilmektedir.

Merkez dışından genel kurul, başkanlar kurulu, yönetim kurulu, denetim kurulu ve disiplin kurulu toplantılarına katılacak üyelere de ayrıca yolluk ve konaklama ücretleri verilmektedir.

Aylık ücret, huzur hakları, yolluk ve konaklama giderleri Kanunda belirtilen hadleri aşmamak kaydıyla ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurullarınca belirlenmektedir.

Yönetim kurulu başkanlarına ödenecek aylık ücret;

Odalarda üye sayısı;

-100-500 olan odalarda asgari ücreti,

-501-1.500 olan odalarda asgari ücretin iki katını,

-1.501-3.000 olan odalarda asgari ücretin üç katını,

-3.001-10.000 olan odalarda asgari ücretin dört katını,

-10.001 ve daha fazla üyesi olan odalarda asgari ücretin beş katını,

Birliklerde üye oda sayısı

-25'e kadar olanlarda asgari ücretin üç katını,

-26-50 olanlarda asgari ücretin dört katını,

-51-100 olanlarda asgari ücretin beş katını,

-101-150 olanlarda asgari ücretin altı katını,

-151 ve daha fazla olanlarda asgari ücretin yedi katını,

Federasyonlarda üye oda sayısı;

-50'ye kadar olanlarda asgari ücretin beş katını,

-51-100 olanlarda asgari ücretin altı katını,

-101 ve daha fazla olanlarda asgari ücretin yedi katını,

Konfederasyonda Genel başkana asgari ücretin on katını,

geçmemek üzere belirlenmektedir.

Yönetim kurulu başkan vekillerine yukarıda belirtilen miktarların yarısı, denetim ve disiplin kurulu üyelerine ise dörtte birini geçmemek üzere aylık ücret tespit edilmektedir.

Aylık ücret almayan yönetim kurulu üyelerine katıldıkları toplantı başına yukarıda belirtilen ücretlerin beşte birini geçmemek üzere huzur hakkı verilmektedir.

Aylık ücret ve huzur hakkı tavanları brüt asgari ücret üzerinden net olarak hesaplanmakta ve ödenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yetkili organ üyelerinin yurt içi harcırahları, asgari ücretin 1/5'inden, yurt dışı harcırahları ise en yüksek Devlet memuruna ödenen günlük harcırahtan fazla olamamaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında birden fazla organda görevli olanlar, bu görevlerine ait ücretlerden yüksek olanı alabilmekte, organ üyeleri, meslek kuruluşları iştiraklerinden en fazla birinden ücret alabilmektedir.

Aylık ücret alanlara ayrıca huzur hakkı ödenmemektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları personelinin işe alınmalarına ve ücretlerinin belirlenmesine yönetim kurulu karar vermektedir.

Disiplin Uygulamaları

Odalarda disiplin kurulu bulunmamakta, il dâhilindeki disiplin konuları Birlik Disiplin Kurulunca sonuçlandırılmaktadır.

Birlik Disiplin Kurulu: Oda sayısı 50 ve daha az olanlarda üç, 51 ve daha fazla olanlarda beş kişiden oluşmakta ve genel kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle görev yapmak üzere aynı sayıda yedek üye ile birlikte seçilmektedir.

Birlik Disiplin Kurulu, birliğe bağlı odaların üyelerinin mesleki faaliyetleri sırasında meslek ahlakı ile bağdaşmayan hareket ve işlemlerini soruşturmaya ve ağırlık derecesine göre Kanunda yazılı disiplin cezalarını vermeye yetkili bulunmaktadır.

Disiplin kurulu kendi üyeleri arasından bir başkan seçmekte, sekreterlik işleri birlik tarafından yerine getirilmektedir.

Üyenin yazılı savunması alınmadan disiplin cezası verilmemekte, disiplin kurulunun yedi günden az olmamak üzere verdiği süre içinde savunma yapmayan üye, savunma hakkından vazgeçmiş sayılmaktadır.

Disiplin kurulu intikal eden ihbar ve şikâyetleri en çok bir ay içinde soruşturmaya başlamak ve en geç üç ay içinde sonuçlandırmak zorunda bulunmaktadır.

Disiplin kurulunca verilen cezalar on gün içinde ilgililere yazılı olarak tebliğ edilmekte, ilgililer bu karara karşı tebellüğ tarihinden itibaren on beş gün içinde yetkili idare mahkemesine dava açabilmektedir. Davanın açılmış olması idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmamakta, davanın, zaruret görülmeyen hallerde, evrak üzerinden inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılması öngörülmektedir. Yetkili idare mahkemesince verilen kararlara karşı bölge idare mahkemesine başvurulabilmekte, bölge idare mahkemesinin verdiği kararlar ise kesin hüküm niteliğinde olmaktadır.

Oda üyelerine birlik disiplin kurulunca verilecek cezalar şunlardır:

Uyarma cezası: Meslek şeref ve haysiyetine uygun düşmeyen hareketleri olan, odaya olan üyelik görev ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen, üyesi olduğu oda ve diğer esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşlarının itibarını zedeleyici fiilde bulunan ve sözler sarf eden, müşteri veya diğer kişilerle olan ilişkilerinde terbiye ve nezakete aykırı davranışlarda bulunan üyenin, mesleki faaliyetinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Üye, bir yıl içinde uyarma cezası gerektiren fiili tekrarlaması halinde kınama cezası ile tecziye edilmektedir.

Kınama cezası: Müşterilerine ve diğer kişilere olan taahhütlerini yerine getirmeyen veya bunlara karşı haksız ithamda bulunan, müşterilerini ve diğer kişileri kandıran, nizami ölçü ve tartı aletlerini bilerek kullanmayan üyeye mesleki faaliyetinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir. Üye, bir yıl içinde kınama cezasını gerektiren fiili tekrarlaması halinde para cezası ile tecziye edilmektedir.

Para cezası: Üyenin, Bakanlık, o yer idare amiri, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları tarafından mevzuata uygun olarak alınmış kararlara aykırı hareket etmesi ve mükerrer kınama

cezası almasından dolayı, para cezası ile cezalandırılmasıdır. Para cezaları Birliğe gelir kaydedilmektedir.

Verilecek para cezası belirlenen yıllık aidatın (asgari ücretin onda birinden az, yarısından fazla olmamak üzere belirlenen) iki katı tutarı olarak belirlenmiştir.

Üyenin para cezası verilmesini gerektiren eylem ve davranışlarının, aynı eylem ve davranış olmasına bakılmaksızın bir yıl içinde tekrarında, verilecek ceza yıllık aidatın beş katı olarak uygulanmaktadır.

Geçici veya uzun süreli oda üyeliğinden çıkarma cezası: Üyenin, esnaf ve sanatkâr sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde, huzur, sükûn ve çalışma düzenini bozucu eylem ve davranışlarda bulunması karşısında oda üyeliğinden geçici veya uzun süreli olarak çıkarılması, bu süre içerisinde mesleki faaliyetini yürütememesidir.

Geçici çıkarma cezası bir aydan az, altı aydan fazla; uzun süreli çıkarma cezası altı aydan az, iki yıldan fazla olamamaktadır.

Birliklerce son beş yılda uygulanan disiplin uygulamalarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tabloda da görüleceği üzere;

- 31 birlikte herhangi bir disiplin uygulaması yapılmadığı,
- Disiplin uygulaması yapılan 51 birlikte 17.929 şikâyet başvurusu olduğu, bunlardan 13.818'i hakkında soruşturma açıldığı, 12.336'sında ise disiplin cezası uygulandığı,
- Disiplin uygulaması yapılan 51 birlikten, 24'ünde disiplin cezası sayısının 10'dan az olduğu, 14'ünde 11-49 disiplin cezası, 13'ünde 50 ve üzerinde disiplin cezası uygulandığı,
- 12.336 disiplin cezasının 8.749 adedinin tek başına Gaziantep ESOB tarafından uygulandığı,
- İlk beş sırada Gaziantep, Mersin, Ankara, Burdur ve İstanbul illerinin olduğu

anlaşılmaktadır.

Üye sayıları dikkate alındığında, 82 Birlik arasında sadece Gaziantep ve Burdur ESOB'un gerekli hassasiyeti gösterdiği, başta İstanbul ve İzmir olmak üzere diğer ESOB'ların yeterli ve etkili bir mesleki denetim ve disiplin uygulaması yapmadığı kanaati edinilmiştir.

Tablo 94- İl ESOB Disiplin Kurullarının Uygulamaları

	İLLER	İHBAR VE ŞİKAYET SAYISI	SORUŞTURMA AÇILAN DOSYA SAYISI	UYARMA	KINAMA	PARA CEZASI	GEÇİCİ SÜRELİ ÜYELİKTEN ÇIKARMA	UZUN SÜRELİ ÜYELİKTEN ÇIKARMA	TOPLAM DİSİPLİN CEZASI SAYISI
1	GAZİANTEP	8.749	8.749	5.020		3.729			8.749
2	MERSİN	2.923		15	3	740			758
3	ANKARA	1.594	1.587	13	5	476			494
4	BURDUR	14	14	61	17	403			481
5	İSTANBUL-1	2.239	1.102	50	68	246			364
6	TRABZON	364	364	194	3	166		1	364
7	DENİZLİ	238	238	16	7	215			238
8	ERZİNCAN	30	30	26	20	101			147
9	BURSA	113	101	20	31	31			82
10	AYDIN	97	79	22		57			79
11	BOLU	71	71	71					71
12	SAKARYA	51	51		1	50			51
13	ISPARTA	11	10			50			50
14	ÇORUM	65	58	19		20			39
15	İSTANBUL-2	171	171			37			37
16	ORDU	1	1			30			30
17	KARAMAN	27	27	22	5				27
18	EDİRNE	28	28	21	0	2			23
19	DÜZCE	179	179	22		1			23
20	KARS	22	22	22					22
21	MANİSA	22	22	14	3	5			22
22	ÇANAKKALE	20	20	6		14			20
23	AFYON	20	20		4	15			19
24	NEVŞEHİR	17	17	6		11			17
25	SİNOP	16	16	4	2	10			16
26	UŞAK	10	10	7		7			14
27	YOZGAT	14	14			14			14
28	BATMAN	4	2	4	6				10
29	KOCAELİ	12	12	7	1	1			9
30	SAMSUN	8	14	4	5				9
31	ANTALYA	684	684	5	2			1	8
32	NİĞDE	5	5	5					5
33	TOKAT	20	20		5				5
34	KARABÜK	5	5	3	2				5
35	KİLİS	5	5	5					5
36	AMASYA	3	0	3					3
37	ELAZIĞ	12	3			3			3
38	ERZURUM	1	3	3					3
39	ESKİŞEHİR	2	2	2	1				3
40	İZMİR	19	19	1	1	1			3
41	KIRŞEHİR	4	4		3				3
42	MUĞLA	22	22	2					2
43	TEKİRDAĞ	2	2	2					2
44	YALOVA	4	4	1		1			2
45	ARTVİN	1	1	1					1
46	DİYARBAKIR	1	1				1		1
47	KIRKLARELİ	1	1	1					1
48	KONYA	1	1	1					1
49	VAN	1	1	1					1
50	BİNGÖL	3	3						0
51	KIRIKKALE	3	3						0
	TOPLAM	17.929	13.818	5.702	195	6.436	1	2	12.336

Denetim

1. İç Denetim:

Oda, Birlik, Federasyon ve Konfederasyonun iç denetimi, genel kuruları tarafından dört yıl için seçilen "Denetim Kurulları" tarafından yerine getirilmektedir.

Denetim Kurulları ilgili meslek kuruluşu genel kurul üyeleri arasından olmak üzere; odalarda üç, birliklerde oda sayısı 50 ve daha az olanlarda üç, 51 ve daha fazla olanlarda beş, Federasyonlarda üç, Konfederasyonda beş kişiden oluşmaktadır. Konfederasyon Denetim Kurulunun beş üyesinden ikisi dışarıdan olabilmektedir. Denetim kurullarına aynı sayılarda yedek üye seçilmektedir.

Denetim kurulları ayda bir toplantı yapmakta, yaptıkları denetimlerin sonucunu üç ayda bir yönetim kurullarına, dönem sonunda da genel kurula rapor halinde sunmaktadır.

Mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya iştirak etmeyen üyeler denetim kurulu üyeliğinden çekilmiş sayılmakta, yerlerine yedek üyeler çağrılmaktadır. Denetim kurullarının asıl ve yedek üyelerinin tamamının görevden ayrılmaları ve yedeklerinin de kalmaması halinde ilk seçime kadar odalarda birlik, birlik ve federasyonlarda Konfederasyon, Konfederasyonda ise Bakanlık tarafından bir denetçi atanmaktadır.

Denetim kurulu üyeleri kararlarını çoğunlukla almakta, genel kurula sunulacak mali rapor ile genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırma görevlerini ise salt çoğunlukla yerine getirebilmektedir.

Oda denetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Bu Kanunla verilen görevler ile genel kurulda alınan kararların yönetim kurulu tarafından yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Oda işlemlerinin mevzuat ve oda ana sözleşmesi çerçevesinde yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Bakanlık ve oda üst kuruluşları tarafından verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Odanın yıllık aidatlarının üyelerden zamanında tahsil edilip edilmediğini kontrol etmek ve odanın işlem ve hesapları hakkında genel kurula rapor vermek.
- Odanın üye kayıtlarının Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında, yeterli bilgileri haiz şekilde tutulmasını kontrol etmek.
- Genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

Birlik denetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Bu Kanunla verilen görevler ile genel kurul kararlarının yönetim kurulu tarafından yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Birlik işlemlerinin mevzuat ve birlik ana sözleşmesi çerçevesinde yerine getirilip getirilmediğini incelemek.

- Bakanlık ve Konfederasyon tarafından mevzuat gereği verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Birlik kayıt ücreti ve katılma paylarının üye odalardan zamanında tahsil edilip edilmediğini kontrol etmek ve birliğin işlem ve hesapları hakkında genel kurula rapor vermek.
- Birliğe bağlı odaların hesap ve işlemlerini Bakanlığın isteği üzerine incelemek.
- Genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

Federasyon denetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Bu Kanunla verilen görevler ile genel kurulda alınan kararların yönetim kurulu tarafından yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Federasyon işlemlerinin mevzuat ve federasyon ana sözleşmesi çerçevesinde yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Bakanlık ve Konfederasyon tarafından mevzuat gereği verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Federasyon kayıt ücreti ve katılma paylarının üye odalardan zamanında tahsil edilip edilmediğini kontrol etmek ve federasyonun işlem ve hesapları hakkında genel kurula rapor vermek.
- Genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

TESK denetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Bu Kanunla verilen görevler ile genel kurulda alınan kararların yönetim kurulu tarafından yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Konfederasyon işlemlerinin mevzuat ve Konfederasyon ana sözleşmesi çerçevesinde yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Bakanlık tarafından mevzuat gereği verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğini incelemek.
- Konfederasyon kayıt ücreti ve katılma paylarının üye birlik ve federasyonlardan zamanında tahsil edilip edilmediğini kontrol etmek ve Konfederasyonun işlem ve hesapları hakkında genel kurula rapor vermek.
- Genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

Federasyonların denetim raporları incelenmiş, rutin ifadeler dışında hiçbir konunun tenkit edilmediği görülmüştür.

Odaların denetim raporları talep edilmemiş, ancak inceleme yapılan iki odanın denetim raporlarında da klasik ifadelerin yer aldığı görülmüş olmakla birlikte tüm odalara ilişkin bir kanaat edinilememiştir.

Konfederasyon Denetim Kurulu'na ilişkin olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığının 18.05.2001 tarihli ve 2001/2 sayılı Teftiş Raporunda aynen;

".... Denetim Kurulu'nun her üç ayda bir Konfederasyonun hesap ve işlemlerini denetlediği, ayrıca yıllık hesap ve işlemlerin denetimi ile ilgili hazırladığı yılsonu raporlarını da genel kurula sunduğu görülmüştür. Ancak gerek üç ayda bir yapılan denetim raporlarında gerekse yılsonu denetim raporlarında hep benzer ifadeler kullanılarak standart raporlar hazırlandığı, esaslı bir denetim yapılmadığı, hiçbir yönetim ya da yürütme kurulu karar ve işlemlerine eleştiri ve tenkit getirilmediği, buna karşın yönetimin başarılı çalışmalarına vurgu yapılarak övüldüğü görülmüştür.

Hâlbuki gerek raporumuzun önceki maddelerinde gerekse ileride değinileceği üzere Konfederasyon yönetiminin mevzuata aykırı tenkit konusu yığınla işlemi bulunmaktadır. Bu da göstermektedir ki Denetim Kurulu şeklen var olan ancak yasanın kendisinden beklediği denetim ile ilgili fonksiyonları yerine getiremeyen bir organ durumundadır. Bir başka deyişle Denetim Kurulu TESK'te yönetimle aynı paralelde yönetimin devamı niteliğinde bir görüntü sergilemektedir. Oysa yasa denetim Kuruluna denetimle ilgili esaslı ve ciddi görevler vermiştir. Ancak Denetim Kurulu bunların hiçbirini ifa etmemekte yasal zorunluluktan kaynaklanan şekli bir görev yapmaktadır.

Gerçek anlamda eleştirinin yönetime doğrudan bir katkı olduğu unutulmamalıdır. Yapılan her işin doğru olduğunu söylemek ve yazmakla yönetime katkı sağlanmış olamaz. Asıl katkı varsa yanlışları dile getirmekle mümkündür.

Bu itibarla, Denetim Kurulu 507 sayılı Yasanın denetimle ilgili kendisine yüklediği görevleri daha titizlikle ve duyarlılıkla yerine getirmeli, yönetimin devamı mahiyetinde şekli bir organ görünümünden uzaklaşmalıdır."

denilerek, Denetim Kurulu faaliyetleri ağır bir şekilde eleştirilmiştir.

Konfederasyonun söz konusu rapordan sonra düzenlenen denetim raporlarının incelenmesinden, denetim kurulu faaliyetlerinin yukarıda eleştirildiği şekilde sürdüğü kanaatine varılmıştır.

2. Dış Denetim:

Bakanlık Denetimi:

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ile sicil işlemleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığının gözetim ve denetimine tabi bulunmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının ilgili personeli ile organlarında görevli üyeleri, Bakanlık denetim elemanlarının talebi üzerine kuruluşa ait her türlü evrak, defter ve kayıtları göstermeye veya vermeye, para ve diğer varlıkların sayılmasına müsaade etmeye, denetim ve incelemeleri için yardımda bulunmaya ve çalışmalarını yapabilecekleri uygun bir yer tahsis etmeye mecbur tutulmuşlardır.

Bu yükümlülükleri yerine getirmeyen veya 59 uncu maddede belirtilen suçlardan dolayı haklarında kovuşturmaya başlanan ve görevi başında kalması denetim ve soruşturmanın

yapılması bakımından sakıncalı görülen esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının personeli, Bakanlık denetim elemanlarınca doğrudan görevden uzaklaştırılabilmektedir.

Organ üyelerinin görevden uzaklaştırılmaları ise denetim elemanlarının teklifi sonucu Bakanlık veya Cumhuriyet Savcılığı tarafından yetkili Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan dava üzerine mahkemece bir ay içinde basit usulde yargılama yapılarak karara bağlanmaktadır.

Görevden uzaklaştırılanlar hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği ya da mahkûmiyet kararı verilmediği takdirde, bu kimseler tekrar görevlerine dönebilmekte ve bunların görevden uzak kaldıkları devreye ait ücretleri yasal faizleri ile birlikte, mensup oldukları kuruluşlarca tam olarak ödenmektedir. Denetim sonucunda düzenlenen evrakın denetim elemanı tarafından o yerin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi üzerine Bakanlık davada müdahil sıfatını kazanmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığından esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına ilişkin olarak yapılan denetimlerle ilgili istatistik bilgiler ve raporlar talep edilmiştir. Bakanlıkça gönderilen bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Bakanlığın esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına ilişkin denetim faaliyetleri Teftiş Kurulu Başkanlığı Müfettişleri ile Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü Kontrolörleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Tablo 95- Sanayi ve Ticaret Bak. TESK 2000-2009 Denetim Faaliyetleri

	BİRLİK VE ODALAR	TEFTİŞ VE DENETİM RAPORU	İNCELEME RAPORU	SORUŞTURMA RAPORU	TOPLAM
TEFTİŞ KURULU TOPLAM	TESK	1	7	3	11
	Federasyonlar	1	4	3	8
	İl Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri	11	45	14	70
	Esnaf ve Sanatkar Odaları	34	248	92	374
	TOPLAM	47	304	112	463
ESNAF VE SANATKARLAR GENEL MÜD. KONTROLÖRLERİ	TESK				0
	Federasyonlar				0
	İl Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri		16	2	18
	Esnaf ve Sanatkar Odaları		948	8	956
	TOPLAM	0	964	10	974
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI TOPLAM	TESK	1	7	3	11
	Federasyonlar	1	4	3	8
	İl Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri	11	61	16	88
	Esnaf ve Sanatkar Odaları	34	1196	100	1330
	TOPLAM	**47**	**1268**	**122**	**1437**

Tablo 96- Sanayi ve Tic. Bak. Teftiş Kurulu TESK Denetim Faaliyetleri

YILLAR	TEFTİŞ VE DENETİM RAPORU	İNCELEME RAPORU	SORUŞTURMA RAPORU	TOPLAM
2000	2	15	10	27
2001	7	32	15	54
2002	11	33	19	63
2003	5	38	14	57
2004	4	41	4	49
2005	1	33	9	43
2006	10	33	18	61
2007	5	41	8	54
2008	2	30	10	42
2009	0	8	5	13
TOPLAM	**47**	**304**	**112**	**463**

Bakanlıkça TESK Merkezi ile ilgili 1 Teftiş- Denetim, 6 İnceleme, 3 Soruşturma ve 1 Araştırma-Öneri olmak üzere 11 adet Rapor gönderilmiştir. Raporların incelenmesinden 1995 ve 2000 yıllarında Konfederasyonun mali işlemlerinin rutin olarak denetlendiği, ancak 2000-2008 döneminde bir denetim yapılmadığı, sadece ihbar ve şikâyetlerin incelendiği anlaşılmıştır. Söz konusu Raporlara ilişkin özet bilgiler aşağıya çıkarılmıştır.

1-25.05.2000 tarihli ve 2000/3 sayılı Araştırma ve Öneri Raporu

Raporda, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi ile ilgili;

- Sicil Gazetesi basımının ihalesiz olarak TESK'e ait SAMTAŞ A.Ş.'ye verildiği, SAMTAŞ'ın gazete basım işini özel bir firmaya yarı fiyatına yaptırdığı ve bu surette firmaya kaynak transfer edildiği,
- SAMTAŞ'a yapılan kaynak transferinden yönetim ve denetim kurulu üyelerine yüksek ücretler ödendiği, TESK yönetimindeki bazı kişilerin şirkette de yönetimde yer aldığı,
- İlan tarifesinin maliyetin 25 katına ulaştığı, TOBB tarifesinden üç kat yüksek olduğu,
- Bakanlık bürokratlarının ağırlıkta olduğu komiteye hayali gelir-gider tabloları sunulduğu ve tarifenin böylece yükseltildiği

gibi tespitler yer almaktadır.

2- 18.05.2001 tarihli ve 2001/2 sayılı Teftiş ve Denetim Raporu

Konfederasyonun 08.10.1995 ile 30.06.2000 tarihleri arasındaki hesap ve işlemlerinin teftişi sonucu düzenlenmiştir. Rapor, meslek kuruluşlarıyla ilgili olarak Bakanlık Teftiş Kurulları'nca gerçekleştirilmesi öngörülen denetimlere ilişkin olarak, örnek olacak nitelikte, geniş kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Bakanlıklardan 16 meslek kuruluşu ile ilgili olarak talep edilen denetim raporları içerisinde de birkaç iyi uygulamadan biri olarak değerlendirilmiştir.

Raporda, 111 konu tenkit edilmiş, bunlardan bazılarıyla ilgili de ayrı raporlar yazılarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

3- 31.01.2002 tarihli ve 2002/ 1 sayılı Suç Duyurusu Raporu

Raporda, aşağıda 2002/5 sayılı İnceleme Raporunda ayrıntıları anlatılan konularla ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

4- 08.04.2002 tarihli ve 2002/3 sayılı Suç Duyurusu Raporu

Raporda, Konfederasyon yöneticilerine huzur hakkı yerine aylık ücret ödenmesinin yasal olmadığı iddia edilerek Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

5- 15.04.2002 tarihli ve 2002/4 sayılı Suç Duyurusu Raporu

Raporda, bazı TESK çalışanlarının (özel kalem müdürü, sekreter, şoför, basın danışmanı, şef olmak üzere 8 kişi) işlerine muvazaalı olarak son verilerek haksız yere ihbar, izin ve kıdem tazminatı ödendiği, daha sonra bu kişilerin tekrar işe alındığı, bu suretle konfederasyonun zarara uğratıldığı iddia edilerek Ankara Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

6- 20.05.2002 tarihli ve 2002/5 sayılı İnceleme Raporu:

Raporda, TESK, TŞOF ve İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliğinin bazı yönetici ve personeli hakkındaki yurt seyahatleriyle ilgili iddiaların incelenmesi sonucunda;

- ABD'nin Miami kentinde düzenlenen 4 günlük konferansa 9 gün süreyle görevlendirildikleri, konferansa 2 gün katıldıkları, gezinin 21 gün sürüdüğü, geziye bazılarının eşlerinin de katıldığı, gezi masraflarının ve günlük 500 USD - 750 USD tutarlarında harcırah ödendiği,
- İskoçya'nın Edinburg şehrinde düzenlenen kongreye 5 gün süreyle görevlendirildikleri, 500 ve 700 USD harcırah ödendiği, ailelerle birlikte gidilen Londra'da tatil yapıldığı ve Edinburg'a hiç gidilmediği,
- Fransa'nın Marsilya kentinde düzenlenen konferansa 28 kişinin 5 gün süreyle görevlendirildiği, ancak 11 gün süreyle Farnsa ve İtalya'nın bazı kentlerine turistik gezi yapıldığı, bazılarının eşlerinin de katıldığı,
- İtalya'da düzenlenen bir toplantıya 6 gün süreyle 18 kişinin görevlendirildiği, 15 kişilik ilk grubun bazılarının eşlerinin de katılımıyla Milano, Venedik ve Roma kentlerinde turistik gezi yaptığı, iki kişilik ikinci grubun da aynı şehirlerde eşleriyle 10 gün süreyle tatil yaptıkları, geceliği 800 USD olan lüks otellerde konakladıkları, günlüğü 900 USD olan araçlar kiraladıkları,

tespit edilmiş ve ilgililerden fazla ödemelerin tahsil edilmesi, haklarında suç duyurusunda bulunulması ve bazılarının görevlerinden uzaklaştırılması önerilmiştir.

7- 17.09.2004 tarihli 2004/1 sayılı İnceleme Raporu:

Raporda, TESK-METEM İşletmeler Üstü Eğitim Merkezleri inşaatları ile ilgili iddiaların incelenmiştir (Raporda, 17 yerde 38 ihale yapıldığı, ihalelerin ilan yapılmadan keyfi olarak seçilen firmalardan teklif alınmak suretiyle yapıldığı, bu nedenle indirimlerin % 1 ile % 5.30 oranları arasında son derece düşük olduğu, ihaleleri gerçekleştiren fon yönetim kurulunun

değişmesinden sonra yapılan iki ihalede indirim oranlarının % 20 ve % 32,1 olarak gerçekleştiği, 16 işin aynı şirkete verildiği gibi çeşitli iddialar incelenmiştir).

8- 09.01.2007 tarihli ve 2007/1 sayılı İnceleme Raporu

Raporda, TESK Manisa İşletmeler Üstü Eğitim Merkezi ile ilgili iddialar incelenmiştir.

9- 28.02.2007 tarihli 2007/2-1 sayılı İnceleme Raporu:

Raporda, 26.11.2006 tarihinde yapılan CHP Esnaf Kurultayı ile ilgili iddialar incelenmiş ve iddia edilen hususların mesnetsiz olduğu tespit edilmiştir.

10- 15.10.2007 tarihli ve 2007/7-6 sayılı İnceleme Raporu

Raporda, Konfederasyonun 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında birlik ve federasyonlara yaptığı yardımlara ilişkin olarak, yardım veren ve alan kuruluşların kayıtlarında farklılıklar bulunduğuna ilişkin iddialar incelenmiş, yardımlara ilişkin bilgilerin % 82 oranında birbirini tutmadığı, farklılıkların büyük ölçüde muhasebe hesap ve kayıt işlemlerindeki terim ve hesap birlikteliğinin sağlanamamış olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

11- 29.02.2008 tarihli ve 2008/1-1 sayılı İnceleme Raporu:

Raporda, Bakanlıkça Konfederasyona verilen talimatlara uyulup uyulmadığı ve Rize Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliğinin olağanüstü genel kurul toplantısı ile ilgili beyanlarının gerçeği yansıtıp yansıtmadığı hususları incelenmiştir.

Konfederasyon Denetimi: Federasyon, birlik ve odaların idari ve mali işlemleri Konfederasyon Teftiş Kurulunca teftiş ve denetime tabi tutulmaktadır.

Konfederasyon Teftiş Kurulunca genel olarak ihbar ve şikâyetler ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığının talebi halinde teftiş ve denetim yapılmaktadır. Şikâyetler çoğunlukla odalara ilişkin olmaktadır.

Örneğin 2007 yılında 2 birlik ve 59 odada inceleme yapılmıştır. Bu çalışmalarda bir odayla ilgili olarak Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

Seçim Uygulamaları

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının organ seçimleri ile yönetim kurulu başkanlarının seçimi tek dereceli olarak, yargı gözetiminde gizli oyla ve açık tasnifle yapılmaktadır.

Seçimlere ilişkin oy kullanacakların belirlenmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiştir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının olağan ve olağanüstü genel kurul toplantılarına katılacak üyeleri belirleyen ve seçim kuruluna verilecek olan genel kurul toplantısına katılacaklar listesi, Maliye Bakanlığı ile Konfederasyonun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen ücret karşılığında ilgili esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşu tarafından

Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanından temin edilebilmektedir. Tahsil edilen ücret tutarları bütçeye gelir kaydedilmektedir.

Oylar, asıl ve yedek üyeler belirtilerek her türlü şekilde düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilecek zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır. Adaylar asıl ve yedek üye olarak liste halinde seçime girerlerse, tasnif sonunda en fazla oy alan listedeki asıl adaylar asıl, yedek adaylar da yedek olarak seçimi kazanmış olmaktadır. Liste içindeki oylara göre üyeler sıralanmaktadır.

Genel kurullarda oy verme işlemi alt yapı müsait olduğu takdirde elektronik ortamda gerçekleştirilebilmektedir. Birden fazla sandık bulunması halinde tutanaklar ile elektronik ortamda kullanılan oylar hâkim tarafından birleştirilmektedir.

Tutanakların birer örneği Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr sayfasında yayımlanmak suretiyle geçici seçim sonuçları ilan edilmektedir.

Seçimlerin tamamının iptali halinde seçimler yenileninceye kadar geçen sürede yönetim kurulu görevini yapmak üzere odalara birlik, birlik ve federasyonlara Konfederasyon, Konfederasyona ise Bakanlık tarafından, genel kurul üyeleri arasından üç kişilik bir kurul atanmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının seçim tarihleri, Bakanlar Kurulu tarafından bir yılı geçmemek üzere ertelenebilmektedir.

Oda, birlik, federasyon başkanı ve Konfederasyon genel başkanı, genel kurul tarafından tek dereceli olarak seçilmektedir. Genel Başkanlar, aynı zamanda ilgili esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşunun yönetim kurulu üyesi ve yönetim kurulu başkanıdır.

Genel başkan veya başkanın herhangi bir sebeple görevinden ayrılması durumunda, yönetim kurulu kalan süreyi tamamlamak üzere kendi içinden birisini başkan olarak seçmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri kendi aralarından, odalarda bir başkan vekili; oda sayısı 50 ve daha az olan birliklerde bir başkan vekili, 51-100 olan birliklerde iki başkan vekili, 101 ve daha fazla olan birliklerde üç başkan vekili; federasyonlarda iki başkan vekili; Konfederasyonda ise dört genel başkan vekili seçmektedir.

Genel kurul üyelerinin esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında genel başkan, başkan ve yönetim, denetim, disiplin kurulu üyeliği için aşağıdaki şartlar aranmaktadır.

- Denetim kurulu üyeliği için en az lise, bu şartı taşıyan üye bulunmadığı takdirde sekiz yıllık ilköğretim veya ortaokul mezunu olmak;
- Konfederasyon denetim kurulu üyeliğine dışarıdan seçilecekler için dört yıllık yüksek okul mezunu ve denetim formasyonunu haiz olmak;

• Disiplin kurulu üyeliği için en az lise mezunu olmak; yönetim kurulu üyeliği için ise en az ilkokul mezunu olmak.

• Konfederasyon denetim kuruluna dışarıdan seçilecekler için, yeni kurulan odalar hariç, en az iki yıldır odaya kayıtlı olmak ve halen çalışıyor bulunmak.

• Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı (beş yıl veya daha fazla süreyle) ya da devletin güvenliğine, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı veya zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı, haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak.

Seçilme şartlarından bir veya birkaçını taşımadığı sonradan anlaşılanlar ile bu şartlardan en az birini görev süreleri içinde kaybedenlerin üyelikleri kendiliğinden sona ermekte, bu durumda üyeliğin düşmesi ve en fazla oy alan yedek üyeden başlamak üzere yeni üyenin üyeliğe davetine ilişkin karar ve işlemler yönetim kurulunca yerine getirilmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında denetim ve disiplin kurulu üyeliği bulunanların, aynı kuruluşun yönetim kurulunda görev almaları yasak olduğu gibi, bu kişilerin eşleri, üstsoy, altsoy ve ikinci derecedeki kan hısımlarının da aynı dönemde, bu kuruluşun yönetim, denetim ve disiplin kurullarında görev almaları yasaklanmıştır.

Farklı mesleklerde faaliyet göstermelerinden dolayı birden fazla odaya kaydı olan esnaf ve sanatkârlar ancak bir odanın yönetim veya denetim kurulunda görev alabilmekte, bu kişiler, odalarda birden fazla yetkili organ üyeliği görevi alamamaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında üyelerin doğrudan seçimlere katıldığı ilk derece seçimler oda yönetim ve denetim kurulu seçimleri olmaktadır. Bu seçimlere ilişkin olarak 11 ildeki 500 civarında oda seçimleriyle ilgili bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 97- TESK Bazı İllerdeki Oda Seçim İstatistikleri (2002)

	YIL	ODA SAYISI	SEÇİLEN YÖNETİM KURULU ÜYE SAYISI	TOPLAM ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
ANKARA	2002	113	887	110.438	23.906	21,65
TUNCELİ	2002	5	37	2.547	1.028	40,36
DİYARBAKIR	2002	38	288	36.932	8.006	21,68
EDİRNE	2002	34	250	20.059	8.903	44,38
ERZURUM	2002	55	385	17.819	4.701	26,38
KAYSERİ	2002	51	373	30.194	4.950	16,39
TRABZON	2002	51	378	42.802	9.867	23,05
KONYA	2002	86	629	58.186	20.790	35,73
AYDIN	2002	88	637	46.790	22.740	48,60
TOPLAM		**521**	**3.864**	**365.767**	**104.891**	**28,68**

Tablo 98- TESK Bazı İllerdeki Oda Seçimleri (2005)

	YIL	ODA SAYISI	SEÇİLEN YÖNETİM KURULU ÜYE SAYISI	TOPLAM ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
ANKARA	2005	115	891	96.696	23.035	23,82
TUNCELİ	2005	5	35	1.305	880	67,43
DİYARBAKIR	2005	41	298	12.265	5.335	43,50
EDİRNE	2005	35	241	11.293	6.689	59,23
ERZURUM	2005	44	308	12.794	5.398	42,19
KAYSERİ	2005	42	306	19.358	6.884	35,56
TRABZON	2005	51	356	21.142	8.079	38,21
KONYA	2005	86	638	39.868	19.522	48,97
AYDIN	2005	88	626	34.822	18.436	52,94
TOPLAM		**507**	**3.699**	**249.543**	**94.258**	**37,77**
İSTANBUL	2005	154	1247	147.170	25.585	17,38
ANTALYA	2005	76	576	56.707	30.153	53,17
TOPLAM		**737**	**5.522**	**453.420**	**149.996**	**33,08**

Tablolardan da görüleceği üzere, 2002 yılında 9 ilde 521 odada yapılan yönetim kurulu seçimlerine ortalama katılım oranı % 28,68 iken, 2005 yılında 11 ilde 737 odada yapılan seçimlere katılım oranı ise % 33,08 olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar 2005 yılında 2002 yılına göre seçime katılma oranında bir artış görülüyor ise de, 9 ilde seçime katılan üye sayısı 2002 yılında 104.891 iken, 2005 yılında 94.258'e düşmüştür. Oranın yükselmesi toplam üye sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Toplam üye sayısındaki azalma ise bir yandan üyelerin ticaret odalarına kaymasından bir yandan da esnaflığı bıraktığı halde kayıtlarda üye gözüken kişilerin vergi kayıtları esas alınarak kayıtlardan çıkarılmasından kaynaklanmaktadır.

Genel ortalama seçime katılma oranı % 25-30 arasında gerçekleşirken, aşağıdaki tablolarda görüleceği üzere bazı odalarda bu oran % 1,92'ye kadar düşmüş (9.056 üyeden sadece 174'ü seçime katılmış), bazı odalarda ise % 91,73'e kadar çıkmıştır.

Sonraki kademelerde ise odalardan seçilen yönetim kurulu üyelerinin katılımı ile İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği ve Federasyon seçimleri yapılmakta, Birlik ve Federasyon yönetim kurulu üyelerinin katılımı ile de konfederasyon seçimleri gerçekleştirilmektedir. Bu seçimlerle ilgili bazı illere ilişkin bilgiler aşağıda gösterilmiş olup, genel olarak profesyonel yöneticilerin katıldığı bu seçimlerde katılım oranı yüksek gözükmektedir.

Tablo 99- TESK Bazı İllerdeki Bazı Odaların Seçim İstatistikleri-1

İLLER	ODALAR	YIL	TOPLAM ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
ANKARA	BAKKALLAR VE BAYİLER ESO	2002	11.759	261	2,22
	BAKKALLAR VE BAYİLER ESO	2005	9.056	174	1,92
	GÖLBAŞI ŞÖFORLER VE OTOMOBİLCİLER ESO	2002	1.608	61	3,79
	GÖLBAŞI ŞÖFORLER VE OTOMOBİLCİLER ESO	2005	1.882	66	3,51
	LOKANTACI, KEBAPCI VE KÖFTECİLER ESO	2002	2.402	107	4,45
ANTALYA	KORKUTELİ ESO	2005	1.025	95	9,27
ERZURUM	OLTU ESO	2002	1.200	22	1,83
	BAKKALLAR VE MANAVLAR ESO	2005	1.048	91	8,68
İSTANBUL	ALİBEYKÖY ESO	2005	1.200	79	6,58
	GÜNGÖREN BİRLEŞİK ESO	2005	4.282	245	5,72
	İSTANBUL AYAKKABI SATICILARI EO	2005	873	31	3,55
	İSTANBUL DERİ SÜET KONFEKSİYON TERZİ ESO	2005	686	29	4,23
	İSTANBUL KONFEKSİYONCU TERZİLER ESO	2005	5.408	233	4,31
	MATBAACILAR CİLTCİLER ESO	2005	1.724	55	3,19
	KÜÇÜKKÖY ESO	2005	4.126	165	4,00
	SEFAKÖY ESO	2005	2.088	81	3,88
	ÜMRANİYE ESO	2005	8.111	343	4,23
DİYARBAKIR	ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER EO	2002	19.240	427	2,22
KAYSERİ	ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER EO	2002	8.880	325	3,66
	BAKKALLAR VE BAYİLER O	2002	2.831	235	8,30
TRABZON	OF ESO	2002	1.340	60	4,48
	YOMRA ESO	2002	928	37	3,99
KONYA	BAKKALLAR ODASI	2002	3.329	124	3,72
	AKŞEHİR ŞOFÖRLER ODASI	2002	1.266	34	2,69
	DOĞANHİSAR ESNAF ODASI	2002	690	35	5,07
	SEYDİŞEHİR ESO	2002	1.577	117	7,42
AYDIN	BAKKALLAR ODASI	2002	1.086	35	3,22
	KARACASU ESO	2002	811	27	3,33
TOPLAM			**100.456**	**3.594**	**3,58**

Tablo 100- TESK Bazı İllerdeki Bazı Odaların Seçim İstatistikleri -2

İLLER	ODALAR	YIL	TOPLAM ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
ANKARA	UMUM SERVİS ARACI İŞLETMELERİ ESO	2003	2.206	1.709	77,47
	UMUM SERVİS ARACI İŞLETMELERİ ESO	2005	2.102	1.622	77,16
ANTALYA	SERİK ESO	2005	2.595	2.088	80,46
	ALANYA ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER ESO	2005	1.570	1.387	88,34
ERZURUM	ILICA ESO	2002	121	100	82,64
EDİRNE	UMUM SERVİS ARACI İŞLETMELERİ ESO	2005	235	204	86,81
	IPSALA ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER ESO	2005	133	122	91,73
DİYARBAKIR	TERZİLER ESO	2002	223	192	86,10
KAYSERİ	YAHYALI ESO	2005	555	470	84,68
TRABZON	ŞOFÖRLER, OTM., MÜNİBÜSCÜLER ESO	2005	1.601	1.147	71,64
	MAÇKA SOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER EO	2002	892	565	63,34
KONYA	MÜNİBÜSCÜLER ODASI	2005	916	801	87,45
	PAZARCILAR ODASI	2005	855	761	89,01
	EĞRELİ ŞOFÖRLER ODASI	2005	991	877	88,50
AYDIN	TATLICI-ŞEKERCİ FIRINCI ODASI	2005	260	248	95,38
	BOZDOĞAN ŞOFÖRLER VE OTM. ODASI	2005	407	365	89,68
	ORTAKLAR ESO	2002	648	572	88,27
	ÇİNE ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER ODASI	2002	1.050	818	77,90
TOPLAM			**17.360**	**14.048**	**80,92**

Tablo 101- TESK İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği Seçim İstatistikleri

İLLER	YIL	SEÇİLEN YÖNETİM KURULU ÜYE SAYISI	GENEL KURUL ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
ANKARA	2002	11	934	617	66,06
AYDIN	2002	11	748	376	50,27
DİYARBAKIR	2002	9	343	337	98,25
EDİRNE	2002	9	325	268	82,46
ERZURUM	2002	9	402	199	49,50
KAYSERİ	2002	9	361	266	73,68
KONYA	2002	11	688	462	67,15
TRABZON	2002	9	404	366	90,59
TUNCELİ	2002	7	52	28	53,85
2002 TOPLAM		**85**	**4.257**	**2.919**	**68,57**
ANKARA	2005	11	908	865	95,26
AYDIN	2005	9	647	452	69,86
DİYARBAKIR	2005	7	331	322	97,28
EDİRNE	2005	7	250	242	96,80
ERZURUM	2005	7	323	287	88,85
KAYSERİ	2005	7	318	251	78,93
KONYA	2005	9	765	488	63,79
TRABZON	2005	7	361	350	96,95
TUNCELİ	2005	5	45	44	97,78
ARA TOPLAM		**69**	**3948**	**3301**	**83,61**
ANTALYA	2005	9	588	558	94,90
ISTANBUL	2005	11	1.232	938	76,14
2005 TOPLAM		**89**	**5768**	**4797**	**83,17**

Tablo 102- TESK Federasyonlar Seçim İstatistikleri

	YIL	SEÇİLEN YÖNETİM KURULU ÜYE SAYISI	GENEL KURUL ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
TÜRKİYE ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER FEDERASYONU (TŞOF)	1999	15	5.120	2.638	51,52
	2002	15	5.593	4.139	74,00
	2005	13	5.127	3.599	70,20
TÜRKİYE KAHVECİLER KIRAATHANECİLER BÜFECİLER FEDERASYONU	1999	15	890	395	44,38
	2005	11	842	603	71,62
TÜRKİYE SEBZECİLER MEYVECİLER VE SEYYAR PAZARCILAR FEDERASYONU	2002	15	442	255	57,69
	2005	11	686	312	45,48
TÜRKİYE TERZİLER KONFEKSİYONCULAR VE GİYİM SANAYİ FEDERASYONU	1999	15	1.030	763	74,08
	2002	15	1.000	300	30,00
	2005	13	1.051	388	36,92
TÜRKİYE LOKANTACILAR KEBAPCILAR PASTACILAR VE TATLICILAR FEDERASYONU	1999	15	861	603	70,03
	2002	15	849	358	42,17
	2005	11	759	386	50,86
TÜRKİYE ELEKTRİK ELEKTRONİK VE BENZERİ TEKNİSYENLERİ ESNAF VE S. FEDERASYONU	2002	15	762	386	50,66
	2005	11	704	550	78,13
TÜRKİYE MADENİ EŞYA SANATKARLARI FEDERASYONU	1999	15	1.818	550	30,25
	2002	15	2.045	1.146	56,04
	2005	13	1.887	635	33,65
TÜRKİYE AĞAÇ İŞLERİ ESNAF VE SANATKARLARI FEDERASYONU	1999	15	1.209	416	34,41
	2002	15	1.245	297	23,86
	2005	13	1.244	566	45,50
TÜRKİYE UMUM AYAKKABICILAR FEDERASYONU	2001	15	782	487	62,28
	2002	15	820	256	31,22
	2005	11	634	272	42,90
1999 TOPLAM		90	10.928	5.365	49,09
2001-2002 TOPLAM		135	13.538	7.624	56,32
2005 TOPLAM		107	12.934	7.311	56,53
GENEL TOPLAM		332	37.400	20.300	54,28

Tablo 103- TESK Seçim İstatistikleri

	YIL	SEÇİLEN YÖNETİM KURULU ÜYE SAYISI	GENEL KURUL ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %
KONFEDERASYON	1998	21	776	708	91,24
	2002	21	865	852	98,50
	2006	15	727	711	97,80
Toplam			**2.368**	**2.271**	**95,90**

Yukarıdaki tablolarda da görüleceği üzere Birlik seçimlerinde ortalama seçime katılma oranı 2002 yılında % 68,57, 2005 yılında % 83,17 oranında, Federasyon seçimlerinde 1998-2005 döneminde % 49-56, Konfederasyon seçimlerinde ise % 91-98,5 oranlarında gerçekleşmiştir.

Netice olarak, seçimlere üye düzeyinde katılım % 1'lere kadar düşerken, daha profesyonel esnafın seçimlere katıldığı üst kuruluş seçimlerinde % 98,5'a kadar çıkmaktadır.

Mesleki Eğitim ve Mesleki Eğitim Fonu:

Esnaf ve sanatkârların pratik meslek eğitimi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Konfederasyonun işbirliği ile bütünlük içinde yürütülmekte, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları ile Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından ortaklaşa planlanmakta, yürütülmekte, değerlendirilmekte ve denetlenmektedir.

Esnaf ve sanatkârlar ile yanlarında çalışan çırak ve kalfaların, pratik meslek eğitimini gerçekleştirmek, her kademedeki esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına asli görev olarak verilmiştir. Bu eğitimi organize etmek için esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının bünyesinde birer mesleki eğitim danışmanlığı birimi kurulması öngörülmüştür.

Odalar, birlikler, federasyon ve konfederasyon, mesleki eğitimle ilgili görevlerinde kullanılmak üzere gelirlerinden % 5 ayırarak eğitim bütçesi oluşturmak zorundadırlar.

Odalar ayırdıkları bu payın beşte birini Birliğe, beşte birini varsa Federasyona, beşte birini Konfederasyon bünyesindeki Meslek Eğitimi Fonuna, hesap yılını takip eden Mart ayı sonuna kadar ödemek zorundadır. Geri kalan miktarı da kendilerinin mesleki eğitim için kullanmaları gerekmektedir. Birlik ve federasyonlar ayırdıkları bu payın beşte birini Konfederasyon bünyesindeki Meslek Eğitimi Fonuna ödemekte, geri kalan miktarı da kendileri mesleki eğitim için kullanmaları gerekmektedir. Konfederasyon ise ayırdığı payın tamamını Fona aktarmaktadır.

Konfederasyon bünyesinde esnaf ve sanatkârların her türlü mesleki eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek ve desteklemek amacıyla "Mesleki Eğitim Fonu" kurulmuştur.

Fonun kaynakları;

- Konfederasyon bütçesine her yıl bu amaçla konacak ödeneklerden,
- Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının eğitim bütçelerinden ödeyecekleri paylar,

- Yapılacak bağışlar ve diğer gelirlerden

oluşturulmaktadır.

Fonda toplanan kaynak, sadece esnaf ve sanatkâr kesimine yönelik yapılacak mesleki eğitim ile bu eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla kullanılabilmektedir.

Ancak fiili durumda Fonun arzulanan amaca hizmet etmediği ve kaynaklarının kullanımında mesleki eğitim dışı alanlara da harcama yapıldığı görülmektedir.

Örneğin, Konfederasyona bağlı TESK Otel, pahalı maliyetleri ve alınan düşük hizmet bedelleri nedeniyle sürekli zarar etmektedir. Söz konusu zararların TESK bütçesinden karşılanması gerekmekte iken, zaman zaman yapılan toplantı ve seminerler nedeniyle Mesleki Eğitim Fonundan karşılanmaya başlanmıştır.

Bu çerçevede, 31.12.2004 yılına kadar birikmiş 2.307.612 TL borç, 30-31.08.2004 tarihli Yönetim Kurulu kararıyla Mesleki Eğitim Fonuna gider yazılmıştır. TESK Genel Kurulundan alınan yetki ile müteakip yıllardaki zararlarının yönetim kurulu kararlarıyla fondan karşılanmasına devam edilmektedir.

Ayrıca, birçok ilde finansmanı fondan karşılanarak inşaatı tamamlanan işletmeler üstü eğitim merkezleri de verimli ve etkin bir şekilde işletilememektedir.

Federasyonlara İlişkin Bilgiler:

1- Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu (TŞOF):

Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu 4 Nisan 1953 tarihinde kurulmuştur. Türkiye'deki bütün esnaf ve sanatkârlardan oluşan Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu'na (TESK) bağlı 13 federasyondan birisi olup, 15 kişilik bir Yönetim Kurulu ile 3 kişiden oluşan bir Denetim Kurulu görev yapmaktadır. Ayrıca 64 oda başkanından oluşan Danışma Kurulu bulunmaktadır. TŞOF'un; il ve ilçelerde kurulmuş 690 oda başkanlığı, yaklaşık 527.190 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 104- TESK Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Basılı evrak geliri	2.625.469	4.337.899	4.576.338	4.296.880	4.659.372
Plaka hisse geliri	1.894.521	1.736.083	1.844.355	1.799.957	1.223.565
İştiraklerden temmettü geliri	2.186.728	2.567.289	4.312.979	5.539.850	4.413.442
Odalardan katılma payı geliri	1.196.665	1.470.340	2.825.136	1.673.954	1.550.757
Sürücü kursu evrak geliri	404.286				
Faiz geliri	1.144.503	1.339.955	1.449.724	816.541	548.613
Fon dışı evrak geliri	33.984	21.833	19.280		
Ruhsatname kılıfı geliri	24.574				
Kira geliri	22.417	10.257	11.096	12.063	14.143
Diğer gelirler	87.177	68.473	86.204	90.019	247.523
TOPLAM GELİRLER	**9.620.324**	**11.552.129**	**15.125.112**	**14.229.264**	**12.657.415**
Vergi-SSK-harçlar	1.032.412	1.318.009	1.652.163	1.877.900	2.067.729
Isıtma-aydınlatma-su	38.279	28.206	38.136	59.161	42.546
Haberleşme giderleri	120.019	130.065	185.334	109.746	85.511
Yönetim Kurulu ödenekleri	83.701	89.072	126.373	301.560	333.856
Başkanlık Divanı ödenekleri	18.642	30.325	20.791	13.665	22.789
Danışma Kurulu ödenekleri	740	3.984	9.740	2.843	
Murakıp ödenekleri	16.720	20.612	34.597	18.219	22.365
Üst kademe aidatı	411.065	522.541	423.200	404.350	361.714
Kırtasiye-ambalaj-damga pulu	81.696	161.001	138.415	42.161	36.923
Sosyal yardımlar	427.882	2.482.190	3.734.905	4.490.071	3.184.778
Bina onarım-akaryakıt giderleri	297.660	151.038	218.683	250.746	254.264
İkram-ağırlama-genel kurul giderleri	170.042	421.329	1.580.986	157.334	141.131
Basın-eğitim-dergi	290.075	53.430	99.848	141.731	75.282
Personel harcırahları	30.390	59.223	54.854	65.321	59.519
Başkanlık ücretleri	120.557	158.137	175.189	4.628	23.342
Müşavir ücretleri	94.313	147.093	168.850	148.481	152.246
Personel ücretleri	969.452	1.140.792	1.332.362	1.635.757	1.843.234
Personel ödenekleri	387.748	515.675	515.372	810.359	1.016.378
Temizlik, nakliye, ilaç, spor giderleri	18.733	14.789	17.023	19.249	49.208
Misafir ve personel yemek giderleri	113.811	111.385	157.416	125.046	190.281
Öğrenci bursu ve asker harçlıkları	126.855	138.725	222.218	333.112	198.386
Amortismanlar	117.731	136.114	173.052	276.702	136.540
Trafik Hizmetleri Geliştirme Fon Payı	1.421.785	1.169.485	1.026.773	753.763	641.228
Trafik Hiz. Gel.Fon Payı (eski yıllar)		133.386			
Müteferrik giderler	20.997	23.104	14.499	174.022	108.155
TOPLAM GIDERLER	**6.411.305**	**9.159.710**	**12.120.779**	**12.215.927**	**11.047.405**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**3.209.019**	**2.392.419**	**3.004.333**	**2.013.337**	**1.610.010**

Tablodan da görüleceği üzere Federasyonun gelirleri büyük oranda plaka ve basılı evrakla ilgili gelirlerden oluşmaktadır. Giderleri ana kalemler itibarıyla sosyal yardımlar, personel giderleri, vergi ödemelerinden oluşmakta, sosyal yardımlar, öğrenci bursu, temsil ağırlama, müşavir ücretleri dikkat çekmektedir.

Federasyon Denetim Kurulu'nun 2003-2007 yılları arasında 2-3 ayda bir düzenlediği 40 adet Denetim Raporu incelenmiş, raporlarda, odaların federasyon hissesini yatırmaları hususunda uyarılması önerisi dışında hiçbir konunun tenkit edilmediği ve genellikle aynı ifadeleri taşıyan rutin metinler halinde düzenlendiği görülmüştür.

TŞOF, ifa edilen hizmetin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, trafik kazalarının azaltılması şoför esnafının sorunlarının çözümü, gerekli mevzuat değişiklik ve düzenlemelerinin yapılmasını sağlamak amacıyla, başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere; Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Ulaştırma, Sağlık, Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları ile ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Federasyonun faaliyetleri aşağıdaki şekilde bildirilmiştir.

- 40 yıldan bu yana "Şoför ve Trafik Dergisi" yayımlanmaktadır.
- 2005 yılı itibarıyla her yıl 450 öğrenciye burs verilmektedir.
- Sürücü ehliyetleri için kullanılması lüzumlu basılı kâğıtlar ile plakaların bastırılması, bunların satış bedellerinin komisyonla birlikte belirlenmesi ve satılmak üzere ilgili odalara ulaştırılması hizmeti verilmektedir.
- Basılı kâğıt ve plaka satışından elde edilen net gelirin % 40'ı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne aktarılmaktadır.
- TŞOF Psiko Teknik Değerlendirme Merkezleri vasıtasıyla bazı sürücü adaylarına ve sürücülere psikolojik destek ve eğitim verilmektedir.
- Şoför esnafına çekici ve ambulans hizmeti verilmektedir (500 civarında oda ile eğitim ve dinlenme tesislerinde ambulans ve çekici bulunmakta ve oda üyelerine hizmet sunmaktadır).
- Yol üzerine kurulan dinlenme tesisleri ve oteli vasıtasıyla üyeleri ile diğer vatandaşlara konaklama ve diğer bazı hizmetler sağlanmaktadır.
  - Ankara Kavaklıdere'de 60 yataklı misafirhane,
  - Kulu Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (88 yataklı otel, lokanta, 5 adet mağaza, 80 kapasiteli TIR garajı, akaryakıt istasyonu, toplantı, konferans ve eğitim salonu),
  - Sivrihisar Kayadibi Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (80 yataklı otel, lokanta, kafeterya, 80 TIR'lık garaj, akaryakıt istasyonu),
  - Kırşehir Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (53 yataklı otel, restoran, kafeterya, 30 yataklı şoför konukevi, çok amaçlı salon, düğün salonu, 8 adet dükkan, 30 kamyon 30 TIR kapasiteli park, akaryakıt istasyonu),
  - Kırıkkale Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (44 yataklı otel, 32 yataklı şoför evi, restoran, çay salonu, 6 dükkân, 50 tır, 30 kamyon kapasiteli park, akaryakıt istasyonu),
  - Didim Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (220 yataklı otel). Oda üyelerine çevredeki tesislere göre uygun fiyatlarla hizmet vermektedir. Yılda 3.500 kişi tesiste kalmaktadır.
- Trafik eğitimi amacıyla afiş, broşür, kitap, CD ve DVD yaptırılmış, sergi, kurs ve seminer düzenlenmiştir. 5-8 dakika süreli 80 ayrı programdan ve 10 kasetten oluşan radyo eğitim seti ile TV'ler için ayrılan 1-3 dakika süreli uyarıcı TV eğitim setleri tüm radyo ve TV'lere ücretsiz verilmekte ve yayımlanmaktadır.

- Karayolları Trafik Güvenliği Kurulu çalışmalarına katılınmıştır.
- Karayolu Taşıma Kanunu, Karayolu Taşıma Yönetmeliği hükümlerinin uygulanması ile ilgili oda üyelerinin çıkarlarının korunması amacıyla girişimlerde bulunulmaktadır. Bu kapsamda, kamyoncular için K türü yetki belgesi ile ticari taşıt kullanma belgesi yerine Mesleki Yeterlik Belgesi (SCR) uygulamaları hususunda bir çok kolaylık ve süre uzatımları sağlanmıştır.

Söz konusu hizmetlerle ilgili detaylı bilgiler aşağıda gösterilmiştir.

Sürücü Ehliyet ve Araç Plaka Hizmetleri:

13.10.1983 tarih ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 131 nci maddesi hükümlerine göre, motorlu taşıt sürücüleri kurslarında iş sahipleri ve kursiyerlerce verilmesi ve kullanılması lüzumlu basılı kâğıtlar ile plakalar TŞOF tarafından bastırılmakta ve odalar vasıtasıyla vatandaşlara satılmaktadır.

Basılı kâğıt ve plakalardan alınacak ücretler, maliyetleri nazara alınarak İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunca birlikte tespit edilmektedir.

Basılı kâğıtlar ve plakaların tespit edilen bedel üzerinden satışının federasyona sağladığı net gelirin % 60'ı, her yıl Emniyet Genel Müdürlüğü hizmetlerinde kullanılmak üzere, Maliye Bakanlığınca bir yandan bütçeye özel gelir, diğer yandan Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesinde mevcut tertiplere ödenek ya da açılacak özel tertiplere özel ödenek kaydedilmektedir.

Basılı kâğıtlar ve plaka satışı uygulaması ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı merkez denetim elemanlarınca yapılan incelemelerde aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir.

- Basılı kâğıt ve plaka bedelleri maliyetleri dikkate alınmadan, odalara ve federasyona gelir sağlamak amacıyla belirlenmektedir. Odalar belirlenen fiyata uymamakta, daha yüksek bedel üzerinden satış yapmaktadır.
- Basılı kâğıtlar ve plakalar federasyona ait TŞOF A.Ş. tarafından basılmaktadır. Özel bir şirket olarak kurulan TŞOF, eleştiriler üzerine yüksek bir bedel ödenerek satın alınmıştır. 1995 yılı Ağustos ayında usulsüz olarak, hiç gerekmediği halde, "TR" rumuzlu plaka imal etmek ve trafik için gerekli basılı evrakı bastırmak üzere aynı zamanda Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonunda Derviş Günday'ın Başdanışmanı olarak görev yapan M. Ayhan Sıtkı Saner isimli şahsa, 500 milyon lira sermaye karşılığı % 50 hisse verilerek, bir milyar sermayeli, limitet (sonra A.Ş. oldu) şirket kurdurulmuştur. 1999 yılı Temmuz-Ağustos aylarında 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 131. maddesinin değişikliği gündeme gelince, 04.08.1999 tarihinde bu şahsın hissesi, iki trilyon sekiz yüz otuz milyar liraya Federasyon tarafından devir alınmıştır. M. Ayhan Sıtkı Saner'e, daha önce aldığı kârpayları (1999 yılı kâr payı dâhil) ve Yönetim Kurulu Başkanlığını yaptığı söz konusu şirketten almış olduğu huzur hakkı ile birlikte, dört yıllık süre içerisinde (1995-1999 Ağustos) beş trilyon liranın üzerinde menfaat

sağlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, 1995 yılında koyduğu 500 milyon lira sermayeye karşılık 1999 yılında adı geçen şahsa bire on bin kat olarak 5 trilyon lira üzerinde para aktarılmıştır. (TŞOF tarafından, M. Ayhan Sıtkı Saner ile usulsüz olarak Plaka A.Ş. adıyla ortaklık kurulması, plaka yanında basılı kâğıdın da bu şirketten fahiş fiyatla alınması suretiyle, bu şahsa yüksek miktarlarda ödeme yapılmasına sebep olunması nedeniyle; Federasyon Genel Başkanı Derviş Günday, (14) yönetim kurulu üyesi ve Genel Sekreter hakkında düzenlenen 25.10.1999 tarihli İnceleme-Soruşturma (Tevdi) Raporu ile konu Ankara C.Başsavcılığına ihbar ve tevdi edilmiştir. Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesince, sanıklara 10'ar ay hapis cezası verilmiştir. Ayrıca belirtilen dönem itibarıyla ve nominal olarak yaklaşık beş trilyon lira olan kamu zararının Federasyondan geri alınması için aleyhine Ankara Muhakemat Müdürlüğünce hukuk davası ikame edilmiştir.)

- Basılı kâğıtlar ve plakaların tespit edilen bedel üzerinden satışının federasyona sağladığı net gelirin % 60'ının Emniyet Genel Müdürlüğüne aktarılması işleminde,
  - Net gelirin hesabına Federasyonun tüm giderleri dâhil edilmektedir.
  - Basılı kâğıt ve plaka maliyet bedeli yüksek belirlenerek, bunları basan TŞOF A.Ş.'ne gelir transferi yapılmakta, Federasyon bu geliri temettü geliri olarak tahsil etmekte ancak bu gelirden pay ayırması gerekmemektedir.

Netice olarak, plaka ve basılı kâğıt bedellerinden odalara ve TŞOF A.Ş.'ne daha yüksek bir pay ayrılarak ve federasyonun gelirinden de daha yüksek maliyet hesabı yapılarak nihai satış bedelinin ancak % 5 kadarı Emniyet Genel Müdürlüğüne ayrılmış olmaktadır.

Tablo 105- Plaka Satış Bedelinin Çeşitli Paylara Dağılımı

Plakanın Nihai Satış Fiyatı Üzerinden Ayrılan Payların Verildiği Kurum	Plakanın Nihai Satış Fiyatının Dağıtıldığı Tutarlar (TL) A	Dağılan Tutarın Nihai Satış Fiyatının İçindeki Oranı (A/18.000.000) %
Üretici Firma (TŞOF A.Ş.)	8.750.000	48,6
Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Fed. (TŞOF)	2.004.237	11,1
Nihai Tüketiciye Satan Bağlı ve İlgili Oda	4.500.000	25
Katma Değer Vergisi	2.745.763	15,3
T O P L A M	18.000.000	100

Söz konusu raporlarda ayrıca;

- Basılı evrak ve plaka ürünlerinin Federasyonun % 94 hisse ile sahip olduğu TŞOF A. Ş. tarafından üretildiği,
- Söz konusu ürünlerden plakanın, Federasyon ambarına girmeden üretimi yapan şirket tarafından doğrudan ilgili odalara gönderildiği, diğer bir ifade ile plakanın fiili akışının; üretici firma - Federasyon - ilgili oda şeklinde olmadığı, üretici firma - ilgili oda şeklinde gerçekleştiği,

• Plakaya ilişkin Hazine payı plaka net geliri üzerinden % 60 oranında hesaplansa dahi, fiili olarak plakaya ilişkin Hazine payı matrahının nihai satış fiyatına göre % 5 oranında gerçekleştiği, bu itibarla; plaka nihai satış fiyatı üzerinden üretici firmaya ve odalara dağıtılan payların, Hazine hissesi gözetilmek suretiyle İçişleri Bakanlığının bilgisi dâhilinde tespit edilmesinin zorunlu olduğu, Federasyonun sağladığı net gelirin %60'ının Trafik Hizmetlerini Geliştirme Fonuna (2001 yılı değişikliğinden sonra da İçişleri Bakanlığı Merkez Saymanlığı hesabına) aktarılması gerekirken, Federasyonun bütün giderlerinin hesaba dâhil edilmesi sonucu (personel gideri, öğrenci bursu, asker harçlığı, sosyal yardım gibi genel yönetim giderleri gibi) Trafik Hizmetlerini Geliştirme Fonuna aktarılması gereken miktarın, önemli miktarda azaldığı,

• Plaka ve basılı kâğıtların, TŞOF'un kurduğu ve TŞOF yetkililerinin yönetiminde olduğu Plaka A.Ş.'den yüksek fiyatla alınmak ve faaliyet gideri olması gerekenden çok yüksek gösterilmek suretiyle, Fona (sonra da Saymanlık hesabına) aktarılması gereken kanuni payların sembolik hale getirilmiş olduğu

hususları da yer almaktadır.

Sonuç olarak, bu düzenleme ile TŞOF basılı evrak ve plakalar konusunda tekel haline getirilmiş olmakta ve vatandaş, kıymetli evrak konumunda olmayan matbu evrakı, kamu gücü kullanılarak belirlenen fahiş fiyatlara göre alıp kullanmaya mecbur tutulmaktadır.

Belirtilen sebeplerle, kıymetli evrak konumunda olmayan basılı evrak ile plakaların basım ve dağıtımının tekelleştirilmesi sonucu, milyonlarca insanımız mağdur edilirken, merkezde Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu Başkan ve üyeleri, taşrada ise Federasyona bağlı şoförler ve otomobilciler odaları yöneticileri, trilyonlarla ifade edilecek maddi kaynağa kavuşmuş olmaktadır.

Bu nedenlerle mevcut durumun devamında kamu yararı bulunmamakta olup yüksek fiyatlarla vatandaşa mal ve hizmet satılmasına engel olunabilmesi, basılı evrak ve plakaların basım ve dağıtımında tekelleşmenin ortadan kaldırılması için, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 131. maddesinin değiştirilerek, plaka ve basılı kâğıt konusundaki tekel yetkisinin Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonundan alınmasında fayda mülahaza edilmektedir.

TŞOF Psiko Teknik Değerlendirme Merkezi: Merkez 29 Temmuz 1998 tarihinde hizmete başlamış ve daha sonra diğer illere de yaygınlaştırılmıştır. Adana, Ankara, İstanbul ve İzmir'de odalarda ve İstanbul Trafik Vakfı Trafik Eğitim Merkezinde olmak üzere beş merkezde bu hizmet görülmektedir.

Merkezlerde, kurum ya da kuruluşların bünyesinde çalışan personelin sürücülük yeteneklerinin, psikolojik sağlıklarının, kazaya yatkın olup olmadıklarının değerlendirilmesi, daha önce kaza yapmış ya da sıklıkla trafik suçu işlemiş personelin hangi nedenlerle bu kazaları ya da ihlalleri yapmış olduklarının tespit edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi

amaçlamaktadır. Bu değerlendirme sonucunda elde edilecek bulgular çerçevesinde, özellikle riskli grupta olan personelin güvenli sürücülük eğitimine alınması gerekmektedir.

Hız, alkol ve 100 ceza puanını doldurma gibi nedenlerle trafik suçu işlemiş sürücülerin yanı sıra Avusturya, Almanya, İsviçre gibi ülkelerde ehliyet almak için başvuran sürücülerin, sınavlarda başarısız olmuşlarsa psikoteknik değerlendirmeden geçmesi gerekmektedir. Kamu taşımacılığı yapan ya da otobüs, taksi, ambulans sürücülüğü gibi "yüksek sorumluluk" altında çalışan profesyonel sürücüler, mesleğe başlarken bu değerlendirmeden geçmekle yükümlü tutulmakta ve 50 yaşından itibaren her üç yılda bir düzenli olarak psikoteknik değerlendirmeden geçmektedirler. Avrupa ülkeleri bu uygulamayla trafik kazalarını azaltmak konusunda önemli başarılar elde etmişlerdir.

Kişilerin, sürücülükle ilgili yetenekleri, sürücü kimlikleri, bu alanda çalışan trafik psikologlarının geliştirdikleri özel psikolojik testler yardımı ile ölçülür. Bu ölçme işlemine Psikoteknik Değerlendirme denir. Diğer bir deyişle, psikoteknik değerlendirme, güvenli sürücü ile tehlikeli sürücünün birbirinden ayrılmasıdır.

Merkezlerde; Avrupa'da kırk yıllık bir geçmişi olan ve Avusturya Yol Güvenliği Vakfı Trafik Psikoloji Enstitü tarafından geliştirilmiş olan ART 2020 Trafik Test Sistemi kullanılmaktadır.

Merkezler, (Kamil Koç A.Ş. ve Has Turizm gibi) otobüs firmaları ile yapılan protokoller çerçevesinde, 15 Haziran 1998'den itibaren şoförlere psiko-teknik değerlendirme hizmeti vermeye başlamıştır.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Trafik Güvenliği Projesi kapsamında görevlendirilecek ve Trafik Polis Ekip Araçlarını kullanacak 780 emniyet personeline psiko-teknik değerlendirme yapılması amacıyla, 15 Temmuz 1999 tarihi itibarıyla bir çalışma başlatılmış ve bu amaçla 780 trafik polisi için psiko-teknik değerlendirme hizmeti verilmiştir.

Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı gibi Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli komutanlıkları, karargâhlarında sürücülük yapmasına karar verilecek erlerin uzman erbaşların öncelikle Merkezde psikoteknik değerlendirmeye tabi tutulmasını şart koşmuşlardır. Bu amaçla, 575 er ve uzman erbaş için psikoteknik değerlendirme hizmeti verilmiştir.

2005 yılına kadar yaklaşık 3432 sürücü (3275 sürücü beş kez hız ihlali, 79 sürücü 100 ceza puanını doldurmak, 78 sürücü alkollü araç kullanmak), Yasa kapsamında yer alan maddelere istinaden psikoteknik değerlendirmeye tabi tutulmuştur. 109 şoföre sürücü davranışı geliştirme ve eğitim programı hizmeti verilmiştir. Şahıs ve firmalar için programlar, bilimsel etkinlikler ve sempozyumlar düzenlenmektedir.

2001 yılından itibaren 2005 yılına kadar 20'den fazla merkez açılmış ve bazı merkezler il sağlık müdürlükleri bünyesinde faaliyete başladığından TŞOF merkezlerine yapılan başvurular azalmıştır.

Örnek olarak Kayseri Şoförler ve Otomobilciler Odası hakkında bilgi verilmiştir.

Rapor çalışmaları kapsamında 2008 yılı Ekim ayında Oda ziyaret edilmiştir.

Yapılan inceleme ve görüşmede Odaya ilişkin olarak aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir.

- Başkan Ali Ateş, 21 yıldan bu yana başkanlığı yürütmektedir.
- Odaya kayıtlı 6.400 üye bulunmakla birlikte bunlardan bir bölümü meslekten ayrıldığından faal üye sayısı 3.142 olarak bildirilmiştir. Genel olarak faaliyetini durduran üyelerin kaydının, talep edilmemesi halinde silinmediği ve kendilerine aidat tahakkuk ettirildiği, sonradan yeniden faal olduklarında beş yılı geçmeyen bu aidatların talep edildiği öğrenilmiştir. Şehirlerarası otobüs şoförlerinin Odadan ayrıldığı, (K) belgesi istenen kamyoncuların da Ticaret Odasına kayda zorlandığı ve bu nedenlerle odanın küçüldüğü ifade edilmiştir.
- Odanın en önemli gelirlerini matbu evrak ve plaka satış gelirleri oluşturmaktadır. Söz konusu evrak ve belgelerin fiyatlarının iki yıldan bu yana arttırılmadığı, belirlenen fiyatlar da maliyetleri kurtarmadığından belirlenen fiyatın üzerinde satış yapılabildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, üyelerden 128 TL yıllık aidat tahsil edilmektedir.
- Odanın hesaplarının tek düzen muhasebe sistemine göre tutulmakta olduğu görülmüş, hesap sonuçlarının raporlanmasında belirlenmiş bir standart bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Odada 9 personel görev yapmakta olup, 2 hizmet aracı, 1 çekici, 1 ambulans bulunmaktadır. Personele net 550 ile 1.100 TL arası aylık ödenmektedir.
- Başkan'a asgari ücretin 4 katı, başkanvekiline 2 katı aylık ücret, yönetim kurulu üyelerine Başkanın maaşının beşte biri huzur hakkı olarak ve net olarak ödenmektedir.
- Oda üyelerine yönelik eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Hastalık, doğum gibi durumlarda yardım ve hediye verilmesi, zor durumda olanlara kredi sağlanması gibi faaliyetleri de bulunmaktadır.
- Odada son beş altı yılda 3 veya 4 kez kınama veya ihtar cezası verilmiş olup, başka disiplin uygulaması bulunmamaktadır.
- Odanın 15.10.2008 tarihi itibarıyla toplam 313.935 TL nakdi olup Halk Bankasında vadeli hesaplarda nemalandırılmaktadır.

Odanın gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 106- Kayseri Şoförler ve Otomobilciler Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Aidat gelirleri	199.350	96.383
Plaka satış geliri	343.102	326.181
Onaylanan vesika ücreti	154.293	5.941
Ticari taşıt belgesi	40.760	
Kayıt geliri	15.310	6.284
Hizmet karşılığı geliri	25.339	38.508
Ehliyet okul evrak satışı	22.917	21.884
Ehliyet dosyası	18.090	22.987
Devir dosyası	16.042	48.522
Belge değişimi dosyası	6.753	7.618
Nakil dosyası	29.642	51.809
Yeni kayıt dosyası	28.633	45.264
Basit usulde muhasebe geliri	28.710	38.059
Faiz geliri	24.691	30.126
Bağış ve yardım geliri		60.000
Gecikme zammı geliri		49.983
Diğer gelirler	8.782	7.945
TOPLAM GELİRLER	**962.414**	**857.494**
Ücretler	298.624	314.853
Satılan mamullerin maliyeti	267.810	245.697
Satılan ticari mal maliyeti	110.709	138.475
Yardım giderleri	6.853	11.992
Kiralar	5.141	747
Hizmet otosu giderleri	38.175	35.333
Üyesi ol.kuruluş.aidat ödemesi	3.052	36.826
İkram giderleri	14.324	5.323
Gayrimenkul onarım ve tefriş gid.		24.737
Mesleki eğitim fon payı	4.577	20.191
Diğer idari giderler	46.554	39.351
Diğer giderler	38.048	33.211
TOPLAM GİDERLER	**833.867**	**906.736**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**128.547**	**-49.242**

2- Türkiye Ağaç İşleri Federasyonu:

Federasyonun 167 odası ve 67.865 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun son dönemdeki faaliyet raporları ile denetim raporları incelenmiş, denetim raporlarının aynı ifadeleri taşıyan matbu raporlar şeklinde düzenlendiği ve tenkit edilen hiçbir hususun yer almadığı görülmüştür.

Federasyon birkaç başlık halinde özetlenebilecek faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunlar, mevzuata ilişkin kendisinden istenen görüşleri vermek, Bakanlıklar veya Konfederasyonca yapılan mevzuata ilişkin düzenlemeler ile çeşitli kurum, banka veya fonlarca sağlanan finansman imkânlarını odalara duyurmak, odaların sorunları ve talepleri doğrultusunda ilgili kurumlar nezdinde girişimlerde bulunmak, odalarının üretimini tanıtmak amacıyla fuarlar düzenlemek veya başkalarınca düzenlenen fuarlara ilişkin odaları haberdar etmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Faaliyetleri arasında yılda bir veya iki kere düzenlenen "Türkiye Mobilya ve Dekorasyon Fuarları" öne çıkmaktadır.

Tablo 107- TESK Ağaç İşleri Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Aidatlar	49.846	74.433	98.612	68.669	85.215
Tescil Geliri				2.660	3.831
Eğitim Geliri				19.068	23.284
TESK Yardımı				15.000	30.000
Faiz geliri	12.305	14.788	18.776	16.516	18.276
Diğer gelirler	229			808	63
TOPLAM GELİRLER	**62.380**	**89.221**	**117.388**	**122.721**	**160.669**
Yönetim ve Personel Ücretleri	39.675	33.029	25.694	102.544	111.212
Dışardan Sağlanan Hizmetler					13.213
İdari Giderler	15.312	26.075	29.188	67.087	34.109
TOPLAM GİDERLER	**54.987**	**59.104**	**54.882**	**169.631**	**158.534**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**7.393**	**30.117**	**62.506**	**-46.910**	**2.135**

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere federasyonun mali imkânları kısıtlı olup, 2005 yılına kadar kendi kendine yeterli olmuş, ancak bu tarihten itibaren yönetim ve personel ücretlerindeki artışlar nedeniyle Konfederasyondan yardım almak zorunda kalmıştır.

3- Türkiye Lokantacılar, Kebapçılar, Köfteciler, Tatlıcılar ve Pastacılar Federasyonu:

Federasyonun 104 odası ve 49.438 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 108- TESK Lokantacılar KKT ve Pastacılar Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Aidatlar	58.749	59.316	66.623	110.243	76.169
Faiz geliri	3.389	2.538	23.452	22.431	11.682
Diğer gelirler	30.420		312.890	92.606	9.741
TOPLAM GELİRLER	**92.558**	**61.854**	**402.965**	**225.280**	**97.592**
TOPLAM GİDERLER	**77.751**	**73.272**	**257.180**	**222.070**	**182.370**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**14.807**	**-11.418**	**145.785**	**3.210**	**-84.778**

Federasyonun son dönemdeki faaliyetleri ise aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

- Gıda Yasasının üyelerinin istediği şekilde yasalaşması için kulis faaliyetlerinde bulunulmuştur.
- Tarım İl Müdürlükleriyle ortaklaşa üyelerine yönelik eğitim seminerleri düzenlenmiş ve "Sorumlu Yönetici Belgesi" almaları sağlanmıştır.
- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.
- ARGE müdürlüğü oluşturulmuştur.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının kendi üyeleri dışındaki kişilere de hizmet veren işletmelerinin haksız rekabetinin önlenmesi için girişimlerde bulunulmuştur.
- Bağlı odalarla bölge toplantıları düzenlenmiş ve odalara faks, bilgisayar ve yazıcı bağışı ile nakit yardımlarda bulunulmuştur.

4- Türkiye Madeni Eşya Sanatkârları Federasyonu:

Federasyonun 260 odası ve 119.467 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 109- TESK Madeni Eşya Sanatkârları Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Aidatlar	159.860	249.465	310.596	228.673	209.027
Faiz geliri	21.676	9.247	3.875	450	10.024
Diğer gelirler	13.427	12.262	16.100	51.083	78.181
TOPLAM GELİRLER	**194.963**	**270.974**	**330.571**	**280.206**	**297.232**
TOPLAM GİDERLER	**129.060**	**220.335**	**241.422**	**262.772**	**304.856**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**65.903**	**50.639**	**89.149**	**17.434**	**-7.624**

Denetim Kurulu raporları incelenmiş, genel olarak aynı ifadeleri taşıyan matbu evraklar şeklinde düzenlendiği ve tenkit edilen herhangi bir konunun bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.
- Çin'den ithal edilen kalitesiz ürünlere karşı haksız rekabetin önlenmesi amacıyla faaliyetlerde bulunulmuştur.
- Sıhhi ve doğalgaz tesisatçılığı yapan üyelerin imzalarının aranması ve tesisat bağlantıları için belediyelerce tek tip belge kullanması hususunda İçişleri Bakanlığınca genelge yayımlanması sağlanmıştır.
- Sanayi sicil belgesi temininde beş sigortalı işçi şartı yapılan girişimler sonucunda bire indirilmiştir.
- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası tarafından hibe edilen gaz geri dönüşüm cihaz ve teçhizatları, devir şartları doğrultusunda ilgili kişi ve odalara dağıtılmıştır. Cihazlar ile soğutucu gazların toplanması, temizlenmesi ve tekrar kullanılması amacıyla geri dönüşüm ve iyileştirme merkezleri oluşturulması hedeflenmektedir.
- Muhtelif mevzuat düzenlemeleri hususunda federasyonun görüşleri Konfederasyona iletilmiştir.

5- Türkiye Berberler ve Kuaförler Federasyonu:

Federasyonun 120 odası ve 57.258 üyesi bulunmaktadır.

Denetim Kurulu raporları incelenmiş, rutin bilgiler dışında tenkit edilen herhangi bir konunun bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.

- GESTEK (Kadın, Erkek, Güzellik, Estetik, Medikal, Cilt Bakımı Teknolojileri, Cihazları, Ambalaj, Parfüm ve Kozmetik Fuarı) adı altında fuarlar düzenlenmiştir.
- Muhtelif odaların toplantılarına katılınmış ve birçok oda ziyaret edilmiştir.

Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 110- TESK Berberler ve Kuaförler Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

TOPLAM GELİRLER	**137.634**	**124.253**	**222.472**	**265.879**	**202.990**
Yönetim Kurulu giderleri		17.204	15.431	42.644	45.600
Başkan ve Yön.K.Ücretleri	21.230		16.886	28.700	30.902
Personel + harcırah ücretleri	35.877	48.852	28.459	22.147	21.088
Stopaj ve fon giderleri	8.124	11.133	6.482	16.327	25.978
Yeni daire ve araba gideri				73.469	
50. yıl kutlama giderleri	41.959				
Genel kurul gideri			21.397		
Kira gideri	7.009	9.880	11.350		
Gecikme cezaları			18.529		
Konfederasyon Katılım Gideri		8.140	11.157	8.896	6.646
Diğer giderler	23.090	28.154	33.849	84.784	59.145
TOPLAM GİDERLER	**137.289**	**123.363**	**163.540**	**276.967**	**189.359**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**345**	**890**	**58.932**	**-11.088**	**13.631**
					62.710

6-Türkiye Kasaplar, Besiciler, Et ve Et Ürünleri Esnaf ve Sanatkârları Federasyonu:

Federasyonun 53 odası ve 10.878 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 111- TESK T. Kasaplar, B.E. ve Et Ürünleri E.veS. Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Aidatlar	21.050	19.815	25.418	20.545	22.496
Eğitim Payı				3.774	
TESK Yardımı		36.900	20.100	57.578	40.000
Faiz geliri	1.255	1.563	944	1.780	1.297
Diğer gelirler		1.931	2.606	1.006	297
TOPLAM GELİRLER	**22.305**	**60.209**	**49.068**	**84.683**	**64.090**
TOPLAM GİDERLER	**15.843**	**22.409**	**60.145**	**61.209**	**75.183**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**6.462**	**37.800**	**-11.077**	**23.474**	**-11.093**

Tablodan da görüleceği üzere toplam giderler 2005 yılından itibaren artarken, gelirler aynı düzeyde artmamış, mali denge ancak Konfederasyon bağışlarıyla karşılanmaya başlanmıştır.

Denetim Kurulu raporları incelenmiş, rutin bilgiler dışında tenkit edilen herhangi bir konunun bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.
- Konfederasyon yardımıyla bina ve araç satın alınmıştır.
- 5362 sayılı Kanunun TBMM'de görüşülmesi sırasında odaların kapatılması için üye sayısının 200'den 100'e indirilmesi hususunda girişimler yapılmıştır.
- Küçük işletmelere hijyen kılavuzu hazırlanması ve eğitimi çalışmaları yapılmıştır.
- Örnek kasap dükkânı projesi hazırlanarak oda başkanlarına tanıtılmıştır.

7- Türkiye Terziler, Konfeksiyoncular ve Giyim Sanatkârları Federasyonu:

Federasyonun 144 odası ve 67.064 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 112- TESK T. Terziler K ve Giyim Sanatkârları Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Aidatlar	65.102	102.512	136.742	97.416	93.027
Eğitim Payı				27.180	24.568
Diğer gelirler	4.351	11.248	1.562	5.249	6.174
TOPLAM GELİRLER	**69.453**	**113.760**	**138.304**	**129.845**	**123.769**
Ücretler ve harcırahlar	31.641	53.626	57.774	99.826	93.878
Toplantı ve eğitim giderleri			27.326		4.200
İdari giderler	25.205	39.689	57.793	20.252	17.858
Araç alım gideri		17.675			
Vergi, resim ve harçlar	8.424				
Diğer giderler					575
TOPLAM GİDERLER	**65.270**	**110.990**	**142.893**	**120.078**	**116.511**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**4.183**	**2.770**	**-4.589**	**9.767**	**7.258**

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.
- Ankara'da misafirhane hizmeti verilmiştir.

8- Türkiye Elektrik, Elektronik ve Benzeri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkârlar Federasyonu:

Federasyonun 96 odası ve 40.589 üyesi bulunmaktadır.

Denetim Kurulu raporları incelenmiş, raporlarda odaların federasyon payını yatırmadıkları ve bu nedenle gerekli icra işlemlerinin yapılması hususundaki uyarı dışında tenkit edilen bir hususa rastlanmamıştır.

Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 113- TESK T. Elektrik, E. ve B. Teknisyenleri Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Oda katılım payları	68.279	69.870	96.400	150.919	174.937
TESK Yardımı		10.000	50.000	60.000	30.000
Diğer gelirler	4.421	16.138	3.127	61.108	13.018
TOPLAM GELİRLER	**72.700**	**96.008**	**149.527**	**272.027**	**217.955**
Ücretler ve harcırahlar	35.991	47.323	39.972	50.059	96.646
Toplantı, fuar ve eğitim giderleri		23.411	62.184	76.755	30.267
İdari giderler	15.585	20.745	36.792	65.556	85.936
Temsil ağırlama giderleri	3.323	4.616	4.539	14.416	15.650
Akaryakıt giderleri	1.460	1.728	3.438	11.857	11.835
TOPLAM GİDERLER	**56.359**	**97.823**	**146.925**	**218.643**	**240.334**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**16.341**	**-1.815**	**2.602**	**53.384**	**-22.379**

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

- Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.
- Son beş yılda dokuz ilde teknik seminer, çok sayıda bölgesel toplantı gerçekleştirilmiştir.
- Muhtelif fuarlara üyelerin katılımı teşvik edilmiş ve desteklenmiştir.
- Bağlı oda üyelerinin kullandıkları "işe başlama" ve "iş bitimi" belgelerinin Federasyonca basım ve dağıtımının yapılmasına başlanmıştır.
- Elektrik teknisyenlerinin, elektrik işlerinde belirli düzeyde imza yetkisine sahip olabilmesi için çok sayıda girişimde bulunulmuş, Almanya'daki uygulama yerinde gözlenmiştir.

9- Türkiye Sebzeciler, Meyveciler ve Seyyar Pazarcılar Federasyonu:

Federasyonun 94 odası ve 43.066 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Federasyon 2006 ve 2007 yılı bilgilerini göndermemiştir.

Tablo 114- TESK T. Sebzeciler, M. ve Seyyar Pazarcılar Federasyonu 2003-2005 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005
Oda katılım payları	31.013	114.807	113.696
TESK Yardımı	8.000		
Diğer gelirler	6.314	4.148	668
TOPLAM GELİRLER	**45.327**	**118.955**	**114.364**
Ücretler ve harcırahlar	7.803	11.909	39.193
Toplantı, fuar ve eğitim giderleri			20.528
İdari giderler	10.414	32.913	33.643
Temsil ağırlama giderleri	958	8.476	
Hizmet binası onarımı		35.400	
TOPLAM GIDERLER	**19.175**	**88.698**	**93.364**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**26.152**	**30.257**	**21.000**

Denetim Kurulunun 33 adet raporu incelenmiş, hepsinin 7 maddelik aynı ifadelerden oluştuğu ve tenkit edilen bir husus bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

• Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.

• Konfederasyonun yardımı ile bir daire ve araç temin edilmiştir.

• Pazarcı esnafından belediyelerce tahsil edilen işgaliyelerin makul düzeylere indirilmesi için muhtelif girişimlerde bulunulmuştur.

• Pazarcıların alışverişlerde fiş düzenlemesi girişimlerine karşı konulmuş ve esnafın basit usulde vergilendirilmesi sağlanmıştır

• AB fonlarından finanse edilmek üzere kurumsal kapasitenin artırılması projesi uygulanmaya başlanmıştır.

10- Türkiye Kahveciler, Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu:

Federasyonun 113 odası ve 80.504 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 115- TESK T. Kahveciler Kıraathaneciler ve Büfeciler Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Oda katılım payları	113.206	119.663	131.965	158.593	148.777
Eğitim payı				12.659	
Diğer gelirler	19.524	18.247	45.537	2.352	32
TOPLAM GELİRLER	**132.730**	**137.910**	**177.502**	**173.604**	**148.809**
Ücretler ve harcırahlar	62.348	68.729	118.568	127.873	63.902
Toplantı, fuar ve eğitim giderleri				28.420	
İdari giderler	20.430	38.688	51.930	26.075	20.507
Temsil ağırlama giderleri	5.957	5.406	6.874	8.880	
Diğer giderler	6.523	17.360	11.954	6.840	295
TOPLAM GİDERLER	**95.258**	**130.183**	**189.326**	**198.088**	**84.704**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**37.472**	**7.727**	**-11.824**	**-24.484**	**64.105**

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

• Meslek gruplarının federasyon ve bağlı odalarının lehine şekillenmesi ile odalara bağlı meslek mensupları ile haksız rekabet yapan 60.000 dernek lokali hususunda girişimlerde bulunulmuştur.

• Kahvehanelerde sigara içme yasağı uygulaması ile ilgili çalışma yapılmıştır.

• Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde ve TBMM'nde odayı ilgilendiren yasaların görüşülmesi sırasında girişimlerde bulunulmuştur.

11- Türkiye Fırıncılar Federasyonu:

Federasyonun 52 odası ve 13.952 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 116- TESK T. Fırıncılar Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Oda katılım payları	146.138	707.933	806.401	558.121	248.460
Faiz gelirleri	504	15.680	67.660	84.904	74.905
Diğer gelirler	3.366	10.969	25.202	9.976	34.570
TOPLAM GELİRLER	**150.008**	**734.582**	**899.263**	**653.001**	**357.935**
TOPLAM GİDERLER	**156.693**	**520.191**	**661.761**	**572.822**	**473.127**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**-6.685**	**214.391**	**237.502**	**80.179**	**-115.192**

Denetim Kuruluna ait 26 adet rapor incelenmiş, raporların aynı olduğu, sadece başlık kısmındaki dönemin değiştirildiği ve tenkit edilen bir husus bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

• Gıda yasasının kanunlaşması aşamasında sektörün çıkarlarının korunması için girişimlerde bulunulmuş, sonrasında sektörün bilgilendirilmesi için eğitim çalışmaları yapılmıştır.

• Türk gıda kodeksi, ekmek ve ekmek çeşitleri tebliği ile ilgili çalışmalara aktif olarak katılınmıştır.

12- Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu:

Federasyonun 87 odası ve 23.114 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 117- TESK T. U.Ayakkabıcılar Federasyonu 2002-2006 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002	2003	2004	2005	2006
Oda katılım payları	27.006	33.837	28.829	51.800	102.225
Fuar organizasyon geliri	21.900	20.400	64.219	67.082	50.186
Diğer gelirler	34.355	355	310	211	6.000
TOPLAM GELİRLER	**83.261**	**54.592**	**93.358**	**119.093**	**158.411**
Ücretler ve harcırahlar	21.261	28.076	47.279	71.679	
Toplantı, fuar ve eğitim giderleri	27.953	7.456	6.874	17.494	
İdari giderler	31.170	31.388	31.170	37.367	
Temsil ağırlama giderleri	5.770	1.202	2.393	4.765	
Diğer giderler					129.775
TOPLAM GİDERLER	**86.154**	**68.122**	**87.716**	**131.305**	**129.775**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**-2.893**	**-13.530**	**5.642**	**-12.212**	**28.636**

Denetim Kuruluna ait aynı biçim ve ifadeleri taşıyan 28 adet denetim raporu incelenmiş ve sadece dönem ve rakamların değiştirildiği, diğer ifadelerin aynı olduğu ve tenkit edilecek bir husus bulunmadığı görülmüştür.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

• Uzakdoğu menşeli ayakkabıların yarattığı haksız rekabete karşı girişimlerde bulunulmuştur.

• Ayakkabıcılık konusunda mesleki eğitim veren lisenin açılması hususunda girişimlerde bulunulmuş, okuldaki eğitimin kalitesinin yükseltilmesine destek olunmuştur.

• Ayakkabıcılıkla ilgili konuları görüşmek üzere bölgesel toplantılar düzenlenmiş, "Ulusal Ayakkabıcılık Sempozyumları" organize edilmiştir.

• Sektöre yönelik düzenlenen fuarlara destek olunmuş ve gelir elde edilmiştir.

• Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.

13- Türkiye Bakkallar ve Bayiler Federasyonu

Federasyonun 146 odası ve 151.824 üyesi bulunmaktadır. Federasyonun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 118- TESK T. Bakkallar ve B. Federasyonu 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
Oda katılım payları	304.462	390.423	433.827	428.971	348.841
Faiz gelirleri	132.136	119.458	115.787	88.676	109.137
Diğer gelirler	5.250	60		104.352	122.276
TOPLAM GELİRLER	**441.848**	**509.941**	**549.614**	**621.999**	**580.254**
Ücretler ve harcırahlar	116.452	169.862	169.046	247.694	285.777
Eğitim fonu giderleri	20.686	63.082	63.785	70.457	62.044
Genel kurul giderleri			152.284		
İdari giderler	39.142	46.071	48.683	36.774	20.925
Vergi giderleri	26.691	39.189	41.201	2.200	1.392
Üst Kuruluş Katılım Payı	15.892	22.092	25.500	16.488	15.529
Diğer giderler	12.702	26.722	28.375	31.025	47.704
TOPLAM GİDERLER	**231.565**	**367.018**	**528.874**	**404.638**	**433.371**
FAZLA VEYA EKSİK	**210.283**	**142.923**	**20.740**	**217.361**	**146.883**
ÖNCEKİ YILDAN DEVİR	**304.790**	**515.073**	**657.996**	**678.736**	**896.097**
KÜM. GELİR FAZLASI	**515.073**	**657.996**	**678.736**	**896.097**	**1.042.980**

Federasyonun eğitim fonu gelir ve gider bilgilerine ise aşağıda yer verilmiş olup, yasal olarak oluşturulması gerekli eğitim fonunun oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 119- TESK Bakkallar ve B.F. 2003-2007 Eğitim Fonu Gelir ve Giderleri (TL)

EĞİTİM FONU	2003	2004	2005	2006	2007
Öceki yıldan devir	67.171	101.442	96.490	43.828	77.723
Yıl içi gelir	78.870	88.988	52.415	104.352	148.158
TOPLAM GELİRLER	**146.041**	**190.430**	**148.905**	**148.180**	**225.881**
Eğitim Gideri	44.599	93.940	105.077	70.457	62.044
Sonraki Yıla Devir	**101.442**	**96.490**	**43.828**	**77.723**	**163.837**

Denetim Kurulu raporlarının incelenmesi sonucunda, diğer federasyonlardan farklı olarak raporların detaylı olarak düzenlendiği ve hesapların ayrıntılı olarak incelendiği intibaı edinilmiştir. Ancak söz konusu raporlarda da tenkit edilen bir hususa rastlanmamıştır.

Federasyonun bildirilen faaliyetleri aşağıda özetle verilmiştir.

• Muhtelif mevzuat ve vergi konularında üyelerinin sorunlarının giderilmesi için kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuştur.

• Bakkallar ile haksız rekabet ettikleri iddia edilen büyük mağazalar ve marketler konusunda sürekli girişimlerde bulunulmuş, faaliyetlerinin düzenlenmesi hususunda yasal düzenleme yapılması için kulis faaliyetleri yanında taslak çalışması da yapılmıştır.

• "Bakkalımı İstiyorum" kampanyaları düzenlenmiştir.

Ziyaret Edilen Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları:

Kayseri Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği: Rapor çalışması kapsamında 2008 yılı Ekim ayı içerisinde ziyaret edilmiş, Başkan M. Ali Çevrim ile görüşülmüş ve Birlik ile ilgili aşağıdaki bilgiler alınmıştır.

• Bağlı 42 odası ve 23.854 üyesi bulunmakta, 7 kişilik yönetim kurulunca yönetilmekte 3'er kişilik de denetim ve disiplin kurulu tarafından denetlenmektedir.

• 100'den az üyesi kalan odalar otomatik olarak kapatılmaktadır. Bu çerçevede son yıllarda, Camcılar-Zücaciyeciler, Fotoğrafçılar, Madeni Eşya Sanatkârları, Temizlemeciler, Sobacılar, Besiciler, Karpuzcu-Kavuncular ve Yeşilhisar Otomobilciler Odalarının kapatıldığı bildirilmiştir.

• Birliğin herhangi bir disiplin kurulu kararı bulunmadığı görülmüştür. Şikâyetlerin resmî işlem yapılmadan sözlü görüşmelerle disiplin cezası aşamasına gelmeden çözüldüğü bildirilmiştir.

• Alım, satım ve ihale işlerine ilişkin yazılı bir doküman bulunmamakta olup, yönetim kurulu kararlarıyla bu işlemlerin gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

• Birlik personel kadrosu 15 olarak genel kurulca tespit edilmiştir. Yönetim Kurulunca atanan 7 personel görev yapmaktadır.

• Birliğin % 50'sinden fazlasına sahip olduğu şirket veya kurduğu vakıf bulunmamaktadır. Birliğin, % 10 hisse ile kömür tevzi işi yapan YAKTAŞ'a ve % 7 hisse ile AB İş Geliştirme Merkezine (% 51'i TOBB ve bağlı odalarına ait olan) ortaklığı bulunmaktadır.

• Üyelik kayıtlarının gün geçtikçe vergi dairesi kayıtlarıyla güncelleştirildiği, esnafın mecbur kalmadıkça odaya kayıt yaptırmadığı, terkleri de bildirmediği ifade edilmiştir. Ayrıca yasa gereği Birlik ve odalara kayıt için ustalık belgesi istenmesi zorunluluğu bulunduğu, ancak Ticaret Odaları için böyle bir zorunluluk bulunmadığı, bu nedenle bir çok sanatkârın kendi odaları yerine Ticaret Odasına kayıt yaptırdığından yakınılmıştır.

• Burs dâhil hiçbir sosyal yardım yapılmadığı, önceki yıllardaki uygulamaların 2008 yılı Haziran ayından itibaren kaldırıldığı bildirilmiştir.

• Denetim kurulu raporları incelenmiş, tenkit edilen bir hususa rastlanmamıştır.

Yönetim Kurulu'nun 15.02.2007 tarihli toplantısında ücretlerle ilgili aşağıdaki kararı almıştır.

Başkan maaşı	: net 4 asgari ücret
Başkan vekili maaşı	: net 2 asgari ücret
Yönetim Kurulu toplantı ücreti	: net 170 TL
Deneti Kurulu üyeleri aylık ücret	: net 230 TL
Disiplin Kurulu üyeleri	: net 230 TL
İşyeri Denetleme ve Danışmanlığı Grubu toplantı ücreti	: net 35 TL,
Mesleki Eğitim Danışma Birimi toplantı ücreti	: net 35 TL,
Birim Fiyat Tespit Komisyonu toplantı ücreti	: net 35 TL,
Genel Sekreter Maaşı	: net 2.016 TL
Diğer personel maaşları	: net 925 TL ile 1.100 TL
Hukuk Müşaviri	: aylık net 165 TL
İl dışı harcırah tutarı	: 33 TL

Personele ayrıca net maaş tutarında iki ikramiye ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Birliğin bildirilen faaliyetleri aşağıda gösterilmiştir.

- Yönetim Kurulu 2008 yılında dokuz ayda 18 adet olağan, 3 adet de olağanüstü toplantı gerçekleştirmiştir.
- 2008 yılı içerisinde 6 adet il merkezi, 51 adet de ilçeler olmak üzere toplam 57 fiyat tarifesi onaylanmıştır.
- Konfederasyondan gönderilen 97 genelge ve 14 talimat odalara ulaştırılmıştır.
- 40 adet basın bildirisi yayımlanmıştır.
- Üç ayda bir "Kayseri Esnaf ve Sanatkârımızın Sesi" adıyla dergi çıkarılmaktadır.
- "İş Yaşamında Davranış ve Protokol Kuralları, Kamusal Alan Görgü Kuralları" konulu seminer düzenlenmiştir.
- Esnaf ve sanatkârlar için Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile birlikte "Değişen ve Gelişen Çağa Hazırlama Programı" adıyla seminer gerçekleştirilmiştir.
- Bağlı odaların genel sekreterlerine muhasebe eğitimi verilmiştir.
- Çeşitli bankalar ile protokoller imzalanarak uygun koşullarda kredi imkânları sağlanmıştır.
- Esnaf ve Sanatkârların sorunlarını içeren bir dosya hazırlanarak, Sanayi ve Ticaret Bakanına verilmiştir.
- Bağlı odalara yardımlar yapılmaktadır.
- Ekim ayının 2. haftasında Ahilik Kültürü Haftası etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.

Birliğin 2006 yılı gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 120- Kayseri İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği 2006 Yılı Gelir ve Giderleri

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006
Katılma payları	65.058
Sicile ilk kayıt geliri	131.569
Sicil harç geliri	40.209
Sicil evrak geliri	76.580
Belge onayı geliri	89.064
Gecikme cezası geliri	53.915
Aidat geliri	37.006
Basılı evrak geliri	12.668
Basit usul evrak geliri	31.309
Ücret tarifesi geliri	7.126
Eğitim Fonu payı geliri	15.719
Faiz geliri	7.542
Diğer gelirler	290
TOPLAM GELİRLER	**568.055**
Ücretler	150.351
Satılan mamüllerin maliyeti	25.838
Başkan ve üye ücretleri	78.032
Yardım ve burs giderleri	25.864
Eğitim fonu payı giderleri	19.393
TESK katılım payı	17.960
Odalara yapılan yardım	17.312
Kırtasiye gideri	11.385
Temsil-ağırlama gideri	10.644
Personel yemek gideri	9.168
Isıtma-aydınlatma-su	8.709
Haberleşme gideri	11.263
Ahilik bez afiş gideri	5.604
Basın ilan gideri	4.200
Diğer idari giderler	34.150
Diğer giderler	18.977
TOPLAM GİDERLER	**448.850**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**119.205**

Kayseri Oto Sanatkârları Odası: Rapor çalışmaları kapsamında 2008 yılı Ekim ayı içerisinde oda ziyaret edilmiş, Başkan Hasan Odabaşı ile görüşülerek Oda hakkında bilgi alınmıştır.

- Odanın 952 üyesi bulunmakta olup, bu sayının vergi dairesi kayıtlarına göre güncellendiği ve üye sayısının gerçekçi olduğu görülmüştür.
- Başkan Hasan Odabaşı ilk defa seçilmiş olup, son seçimde 13 yıldan bu yana başkanlık yapan kişiyle yarışmış ve kazanmıştır.
- Odanın alım ve satım işlerine ilişkin yazılı bir mevzuat olmayıp, bu işler Genel Kurulca belirlenen esaslara göre yürütülmektedir. Bu çerçevede Başkan'ın ücreti net 850 TL, yönetim ve denetim kurulu üyelerinin huzur hakkı da net 85 TL olarak tespit edilmiş, ihtiyaç duyulması halinde personel kadrosu ihdas etmeye ve atama yapmaya yönetim kurulu yetkili kılınmıştır.
- Odada 4 personel istihdam edilmektedir.

• Üyelerden 128 TL yıllık aidat alınmaktadır. Aidatların tahsilâtında sorunlar yaşanmaktadır.

• Oda 40 esnafın muhasebesini tutmaktadır. Esnaftan aylık 10 TL muhasebe ücreti alınmakta, muhasebeyi tutan kişiye ise aylık 300 TL ödeme yapılmaktadır.

• Oda doğrudan bir sosyal yardım faaliyeti yürütmemektedir. Odanın da katkıda bulunduğu İmamı-Gazali Vakfı kurulmuş olup, bu Vakıf vasıtasıyla iaşe ve diğer yardımlar yapılmakta, helva dağıtımı, mevlit okutulması gibi faaliyetler yürütülmektedir. Vakfa bağışlanan dükkânların gelirleri ile finansman sağlanmaktadır.

• Denetim Kurulunun her ay hesap ve defterleri incelediği ve denetim sonucunda tenkit edilecek bir husus tespit etmediği görülmüştür.

• Odaya esnaflarla ilgili şikâyetler gelmekte, ancak oda esnaf ve müşteri arasında bir belge imzalanmış ise (iş sözleşmesi) müdahil olabilmekte, aksi halde sözlü anlaşmalar üzerine bir disiplin işlemi yapamamaktadır. Oda, esnafları belge ile yapacakları işi mutlaka sözleşmeye bağlamaları hususunda teşvik etmekte, matbu evrak bastırarak üyelerine dağıtmaktadır.

• Oda tarafından çeşitli zamanlarda kredilerle ilgili veya diğer konularda eğitim seminerleri düzenlenmiştir. Diploması olmayan usta ve kalfalar için sınavlar düzenlenmiştir.

-Oto kaportacı esnafından 75 üyeye otomotiv gövdeciliği yenileştirme mesleğindeki değişiklik ve yenilikler ile ustalık belgelerinin değiştirilmesi konulu seminer,

-Oto motor tamirci esnafından 225 üyeye 3 gün süre ile Otomotiv Mekatronik; -Bilgisayarlı Mekatronik eğitimi ile ilgili seminer ve belgelerin değişim sürecinde yapılacak işlemler hakkında bilgilendirme toplantısı,

-300 üyeye 3 gün süren toplantı ile trafik kazalarından sonra kaza tutanaklarının tutulmasına ilişkin bilgi ve eğitim amaçlı toplantılar,

-Bilgisayarlı arıza tespit cihazlarının kullanımı ile ilgili arıza tespit ürünleri satan şirket ve kuruluşlar tarafından yaklaşık 350 oto motor ve oto elektrik ustasına teknik ve pratik eğitim,

-Mesleki Eğitim Merkezinde görevli öğretmenlerle beraber 75 kişilik iki grup halindeki üyeye eğitim amaçlı Avrupa Birliği projeleri, sağlık, yurtdışı, eleman yetiştirme gibi konularda verilen eğitim,

• Oda her üç ayda bir dergi yayımlamaktadır.

Odanın son dönemde iki ayrı proje ile AB kaynaklarından finansman temin ettiği görülmüştür.

• Ayşe Baldöktü Mesleki Eğitim Merkezi ile birlikte BİLMEK (Bilgisayar Destekli Oto Mekatroniği ve Cihazlarının Kullanımı Eğitim Projesi) kapsamında Oda üyesi ustaların son model araçların arızalarının makinelerle tespiti ve giderilmesi hususunda eğitimleri sağlanmıştır. Proje için 120.000 Euro hibe kullanılmıştır.

• Kaporta, boya ve kaynak alanında eleman yetiştirmek amacıyla "Altın Bilezik" eğitim çalışması yapılmıştır. Proje için 186.000 Euro hibe kullanılması planlanmıştır.

Oda Başkanı Hasan Odabaşı'nın esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşlarına ilişkin önemli önerileri de olmuş, bu önerilerden raporun sonuç ve öneriler bölümünde yararlanılmıştır.

Tablo 121- Kayseri Oto Sanatkârları Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2006	2007
Aidat gelirleri	114.965	128.643
Kayıt geliri	2.756	3.452
Hizmet karşılığı geliri	25.899	32.594
Bağış ve yardım geliri	36.205	3.682
Önceki yıldan devreden	5.825	
Diğer gelirler	864	9.570
TOPLAM GELİRLER	**186.514**	**177.941**
Ücretler	57.966	63.505
Başkan maaş+üyeler huzur h.	32.226	30.876
Eğitim fonu	10.606	1.195
Üst kuruluş katılma payları	16.970	15.968
Temsil ağırlama	10.387	11.263
ESOB borç iadesi	10.000	
Büro giderleri	17.165	17.698
Diğer giderler	20.591	4.852
TOPLAM GİDERLER	**175.911**	**145.357**
GELİR VEYA GİDER FAZLASI	**10.603**	**32.584**

Konfederasyonun Faaliyetleri

1- Konfederasyon aşağıda belirtilen üst kurullarda temsilci bulundurmaktadır.

- Mesleki Yeterlilik Kurumu Genel Kurulu ve Yönetim Kurulu
- Ekonomik ve Sosyal Konsey
- Vergi Konseyi
- KOSGEB Genel Kurulu ve İcra Komitesi
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA) Yönetim Kurulu
- AB Eğitim ve Gençlik Programları Ulusal Danışma Kurulu
- İŞKUR Genel Kurulu ve Yönetim Kurulu
- İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu
- Ulusal Gözlemevi Yönlendirme Komitesi (İstihdama ilişkin)
- Ahilik Merkez Yürütme Kurulu
- Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. Genel Kurulu , Yönetim Kurulu ve Garanti Onay Komisyonu
- KOBİ Teknik Komitesi
- Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) Genel Kurulu
- Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Mütevelli Heyeti
- Ulusal AİDS Komisyonu

- Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu
- Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) Yönetim Kurulu
- Meslek Standartları Komisyonu
- Meslek Danışma Komitesi
- Çalışma Meclisi
- Ulusal Danışma Kurulu (Çocuk işçilik)
- Ulusal Yönlendirme Komitesi (Çocuk işçilik)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Düzenleme ve Danışma Komitesi
- İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi
- Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü (TÜSSİDE) Danışma Kurulu
- İnsan Hakları Danışma Kurulu
- DAP Danışma Kurulu

2- Esnaf ve sanatkârları ilgilendiren çeşitli mevzuat değişikliklerine ilişkin olarak görüş oluşturulmakta, bu konularda yapılan toplantılara temsilci gönderilmekte, zaman zaman da kulis faaliyetleri yürütülmektedir. Örneğin 2004-2005 yıllarında 31 mevzuat düzenlemesine ilişkin Konfederasyonca görüş verilmiştir.

Konfederasyonun esnaf ve sanatkârların talepleri doğrultusunda düzenleme yapılması hususunda çaba gösterdiği bazı konular şunlardır:

- Alkollü içki satılan yerlerin içki satış belgeleri süresi ve okul binalarına mesafesi hk.
- Gıda mevzuatı
- Tüketicinin korunması mevzuatı
- Çalışan çocuklar mevzuatı
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatı
- Türk Ticaret Kanunu

3- Esnaf ve sanatkârlarla ilgili konularda gerek idari kararlar gerekse mevzuat düzenlemeleri hususunda idari davalar açılmakta, Konfederasyon kararlarına karşı açılan davalarda ise savunma yapılmaktadır. Davalara ilişkin bazı örnekler şu şekildedir.

- Esnaf ve sanatkârlar için dolaşım belgesi ve menşe şahadetnamelerinin ticaret ve sanayi odalarınca düzenlenmesinin iptali.
- Kapıdan satış yetkisi verilmesi için 25.000 TL asgari sermaye şartı getiren Yönetmelik hükmünün iptali hk.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi Yönetmeliğinin bazı hükümlerinin iptali.
- Elektrik İç Tesisleri Yönetmeliğinin bazı hükümlerinin iptali.

• Meslek kuruluşlarının yönetimlerine üst üste iki defadan fazla seçilme yasağı getiren Kanun hükmünün iptali.

• Ekmeğe taban fiyat konulmasına ilişkin genelge nedeniyle Rekabet Kurulunca verilen cezanın kaldırılması.

4- Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarına ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin konularda hukuki mütalaa verilmektedir. Ayrıca çeşitli konular meslek kuruluşlarına genelgelerle duyurulmaktadır.

Bu çerçevede, örneğin 2002 yılında 95, 2003 yılında 115, 2004 yılında 85, 2005 yılında 88 genelge ve 2007 yılında 67 genelge yayımlanmıştır.

5- Esnaf ve sanatkâr sicil işlemleri; 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunun 67–70. maddeleri, Esnaf ve Sanatkâr Sicil Yönetmeliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Gazetesi Yönetmeliği ve Türk Ticaret Kanunun 5362 sayılı Kanununa aykırı olmayan ticaret siciline ilişkin 26 - 40. maddeleri hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Esnaf ve sanatkârların sicillerinin, sağlıklı ve güvenli bir şekilde Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında tutulması ve yayımlanmasını teminen, ticaret davalarına bakan Asliye Hukuk Mahkemeleri gözetiminde ve kurulu bulunduğu il idari sınırları içerisinde çalışmak üzere birlik bünyesinde ayrı bir birim olarak Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü kurulmaktadır.

Sicil Müdürlüğü, tescil, tadil, meslek terkin ve sicil terkin işlemlerini yürütmektedir. Sicile kayıt olan esnaf ve sanatkârlara sicil tasdiknamesi verilmekte, tasdikname verildiği tarihten itibaren beş yıl için muteberdir olmakta ve beş yılın sonunda sicile vize ettirilmesi gerekmektedir. Sicil personeli tarafından vize edilen sicil tasdiknamesi yeniden beş yıl için muteber sayılmaktadır.

Ticaret sicili işlemleri Esnaf ve Sanatkârlar Ticaret Sicili Gazetesi'nde elektronik ortamda yayımlanmaktadır. Esnaf ve sanatkârlara ilişkin söz konusu gazetede yayımlanan ilan sayıları aşağıdaki tabloda ve grafikte gösterilmiştir.

Şekil 5- TESK E. ve S. Sicili Gazetesi 2003-2008 İlan Sayıları Grafiği

Tablo 122- TESK E. ve S. Sicili Gazetesi 2003-2008 İlan Sayıları

	TESCİL	SİCİL TERKİN	MESLEK TERKİN	TADİL	TOPLAM
2003	141.291	104.400		22.085	267.776
2004	146.095	92.700		26.617	265.412
2005	196.494	282.600	4.916	42.221	526.231
2006	248.516	304.267	15.251	20.912	588.946
2007	170.826	118.871	11.479	20.293	321.469
2008	166.823	117.810	10.521	19.907	315.061

Mesleki Eğitim Faaliyetleri

1991 yılında 507 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5362 sayılı Kanunla TESK ve bağlı diğer meslek kuruluşlarına, mesleki eğitim konusunda, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çerçevesinde uygulanmakta olan ikili meslek eğitimi sisteminin, işyerlerinde verilen pratik kısmının planlanması, organizasyonu, denetlenmesi ve finansmanı konularında bir takım yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, çıraklık eğitimi sistemini iş yaşamı ile bütünleştirmek amacıyla teorik eğitimin yanında 4-5 gün işyerlerinden pratik eğitim verilmesini öngörmüştür. Ancak Kanunun, bu duruma bir açıklık getirmeden eğitimin pratik kısmını tamamen işyerine bırakmış olmasının ciddi aksaklıklar yaşanmasına sebep olduğu iddia edilmekte ve Konfederasyonca eleştirilmektedir. Gençlerin çıraklık eğitimi aldıkları işyerlerinin %95'inin esnaf -sanatkâr işletmeleri olduğu, bu işyerlerinin imkânlarının, büyüklüklerinin, iş alışkanlıklarının farklı farklı olduğu, bu nedenle herhangi bir meslek dalında,

aynı okula giderek aynı teorik bilgileri alan gençlerin, farklı işyerlerinde farklı pratik bilgiler almakta oldukları belirtilmektedir.

2005 yılında çıkarılan 5302 sayılı Kanunla bu eksiklik giderilmeye çalışılarak, mesleki eğitimle ilgili bazı düzenlemeler yapılmış ve meslek kuruluşlarına bazı görev ve yetkiler verilmiştir. Kanunda yapılan değişikliğin ardından yapılacak uygulamanın esaslarını belirleyecek 4 eğitim yönetmeliği hazırlanmış ve bunlardan 2'si yürürlüğe konulmuştur.

- Pratik Eğitimin Verileceği İşyerleri ve Bunların Denetimine İlişkin Yönetmelik
- Çıraklık Eğitimi Uygulaması Yapılmayan Meslek Dallarında Mesleki Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmelik

2005 yılında yapılan değişiklikten sonra düzenlenmesi gereken, Mesleki Eğitim Fonu Yönetmelik Taslağı ile Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşlarınca Yapılacak Mesleki Eğitim Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Yönetmelik Taslağı ise halen yürürlüğe konulamamıştır.

5362 sayılı Kanunun Çıraklık ve Mesleki Eğitimle İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Yönetmeliği gereğince, esnaf ve sanatkârlar teşkilatında yapılmakta olan mesleki eğitim çalışmalarını değerlendirmek ve politikalar oluşturmak üzere Konfederasyon Genel Başkanının çağrısı üzerine meslek eğitimi merkez şurası toplanmaktadır.

Şuralar, esnaf ve sanatkârlar teşkilatının yürüttüğü mesleki eğitim faaliyetlerini değerlendirmek, yaşanan sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve geleceğe yönelik politikaları belirlemek, teşkilat genelinde yapılan mesleki eğitim faaliyetlerini planlamak ve koordinasyonu sağlamak amacıyla düzenlenmektedir.

Şuralara, meslek kuruluşları mensupları ve mesleki eğitim ile ilgili ulusal ve uluslararası alandan birçok özel ve kamu kurum ve kuruluşundan temsilciler katılmaktadır. 1992 yılından bu güne kadar 7 şura düzenlenmiştir.

1992 yılında birinci şurada 110 adet, 1993 yılında ikinci şurada 57 adet, 1994 yılında üçüncü şurada 40 adet, 1995 yılında dördüncü şurada 27 adet, 1996 yılında beşinci şurada 83 adet, 1997 yılında altıncı şurada 45 adet ve 1998 yılında yedinci şurada 59 adet karar alınmıştır.

5362 sayılı Kanunun Çıraklık ve Mesleki Eğitimle İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Yönetmelik ile tüm teşkilat birimlerinde birer meslek eğitimi danışmanlığı birimi kurulması öngörülmüştür. Bu birimlerin amacı, teşkilata ve özellikle işyerlerine mesleki eğitim konusunda danışmanlıkta bulunmaktır. Meslek eğitimi danışmanlığı birimlerinin kuruluş, görev ve çalışma esas ve usulleri Meslek Eğitimi Danışmanlığı Biriminin Görev ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönerge'de ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Mesleki Eğitim ve Teknoloji Merkezleri (METEM): Konfederasyonunun ve alt teşkilatlarının 1991 yılında yaptığı yasa değişikliği ile üstlenmiş olduğu en önemli görev işletmeler üstü eğitimin düzenlenmesi olmuştur.

Bilindiği üzere, ikili meslek eğitimi sistemi gereğince gençler, meslek eğitiminin teorik kısmını çıraklık eğitimi merkezlerinde, pratik kısmını ise işyerlerinde görmektedir. Bu sistemin öngördüğü üçüncü bir unsur ise Mesleki Eğitim ve Teknoloji Merkezleri (METEM)'ler olup, çırak öğrencilerin işyerlerinde gördükleri pratik meslek eğitiminin eksik kalan kısmını tamamlamak başta olmak üzere teknoloji transferi, meslek geliştirme eğitimi, hizmet içi eğitim gibi faaliyetlerin de gerçekleştirildiği yerlerdir. Bu merkezlerin oluşturulması ve işletilmesinde başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanılmaktadır.

Bu doğrultuda 1991 yılından bu güne kadar, 12 merkez hizmete açılmış, 1 merkez donanım aşamasına gelmiş, 1 merkez de inşaat aşamasında bulunmaktadır. METEM, 3308 sayılı Kanun çerçevesinde yürütülen çıraklık eğitiminin işletmelerde yapılan pratik bölümünün desteklenmesi ve geliştirilmesi yanında esnaf-sanatkâr ve küçük işletmecilerin ve onların yanlarında çalışanların mesleki gelişimlerini ve yeni teknolojilere uyumlarını sağlamayı da amaçlamaktadır.

METEM'lerde yapılacak çalışmalarla; aday çırak, çırak ve kalfaların pratik eğitimlerinin sistemli bir şekilde yürütülmesinin ve yaygınlaştırılmasının sağlanması, pratik eğitim ile teorik eğitimin birbirini tamamlayacak şekilde planlanması ve yürütülmesi sağlanarak çıraklık eğitimindeki verimliliğin artırılması, teknolojide meydana gelen gelişmelerin esnaf ve sanatkârlara ulaştırılması hedeflenmektedir.

Konfederasyon, bazı METEM' lerin işletilmesi, bu merkezlerdeki eğitici personelin temin edilmesi, eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması, METEM'lerin bir takım cari giderlerinin karşılanması (yakıt, elektrik, su vb.) konularında MEB'den destek almaktadır. MEB ile yapılan ortak protokollerle yurt içi ve yurt dışında bir çok faaliyet birlikte yürütülmektedir. Örneğin; Türk Cumhuriyetlerinde Yaygın Mesleki Eğitim Merkezlerinin kurulması vb.

Konfederasyon ayrıca, METEM'lerin işletilmesi ve verilecek eğitim konusunda MEKSA Vakfı ile de işbirliği yapmaktadır.

MEKSA Vakfı, 1985 yılında Alman BGZ Kurumunun katkısı ile, Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli sanayiye destek vermek ve ülkemizde uygulanan ikili meslek eğitimi sistemini geliştirmek üzere kurulmuş, Konfederasyonun da yönetiminde olduğu kamu yararına çalışan bir vakıf olup özellikle METEM'lerin kurulup yaygınlaşması konusunda destek sağlamaktadır. Vakıf 1985 yılından beri 14 ilde, 26 METEM kurmuş ve birçok meslek dalında eğitim vermektedir. Bu merkezlerin hemen hemen tamamına yakın kısmında esnaf-sanatkârlar teşkilatı ile işbirliği içinde bulunmaktadır.

METEM' ler için arsa ve bina teminine bakanlıklar ve yerel yönetimler yardımcı olmakta, kurulmasına ve işletilmesine MEB bütçesinden parasal katkı sağlanmaktadır.

METEM'ler, gençlerin işyerlerinde gördükleri pratik meslek eğitiminin eksik kalan kısmını tamamlamak üzere kurulması öngörülen kurumlardır.

Tablo 123- TESK'e Ait METEM'ler ve Mesleki Eğitim Verilen Branşlar

HİZMETE AÇILAN METEMLER	AÇILIŞ YILI	MERKEZDE VERİLEN EĞİTİM TÜRLERİ	MERKEZİN İŞLETME FİNANSMASI
Ankara OSTİM-METEM	1992-1993	Kaynakçılık - Ağaç İşleri - Elektrik - İşletme Yönetimi - Teknoloji Yönetimi - Meslek Kursları	TESK-MEKSA
Konya METEM	1993-1994	Turizm ve Otelcilik Eğitimi Meslek Kursları	TESK-MEKSA - Konya ESOB
Adana METEM	1997-1998	Oto Motor Tamirciliği - Tesviyecilik - Elektrik Tesisatçılığı - Oto Elektrikçiliği Meslek Kursları	TESK - MEKSA-Adana ESOB
İçel METEM	1996-1997	Elektrik Tesisatçılığı - Konfeksiyon Meslek Kursları	İçel ESOB
Ankara Çankaya METEM	1996-1997	Turizm ve Otelcilik Eğitimi Meslek Kursları	TESK
Muğla Marmaris METEM	1997-1998	Turizm ve Otelcilik Eğitimi Meslek Kursları	TESK - Muğla ESOB
Bayburt METEM	1997-1998	MEB'e MEM olarak kullanılmak üzere tahsisli	MEB - Bayburt ESOB
Bursa METEM	2000-2001	Tesviyecilik - Kaynakçılık - Tornacılık - Mobilyacılık Meslek Kursları	Bursa ESOB
Ordu METEM	2000-2001	Turizm Otelcilik	Ordu ESOB
Zonguldak METEM	2000-2001	Kaynakçılık - CNC - Otomotiv Meslekkursları	Zonguldak ESOB +Diğer ortak kuruluşlar
İstanbul METEM	2000-2001	Turizm ve Otelcilik Eğitimi Meslek Kursları	İstanbul ESOB MEKSA
Kütahya METEM		Donanım aşamasında	Kütahya ESOB
Afyon METEM		İnşaatı devam ediyor	TESK-Afyon ESOB

Meslek Kursları ve Meslek Geliştirme Eğitimleri: Esnaf ve sanatkârlar odaları, birlikleri, federasyonlar ve Konfederasyon imkânları ölçüsünde üyeleri ve yanlarında çalışanlar için eğitim faaliyetleri düzenlemektedir.

Bunlardan ilki, Konfederasyon tarafından çıkarılan "Çıraklık Eğitimi Uygulaması Yapılmayan Meslek Dallarında Mesleki Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde, 3308 sayılı Kanunun çıraklık eğitimi uygulama kapsamı dışında bulunan meslek dallarında odalar tarafından verilen meslek kurslarıdır.

İkincisi ise, 3308 sayılı Kanunun çıraklık eğitimi uygulama kapsamında bulunan meslek dallarında faaliyet gösteren kişilere yönelik açılan meslek geliştirme eğitimleridir.

"Çıraklık Eğitimi Uygulaması Yapılmayan Meslek Dallarında Mesleki Belgelerin Verilmesine İlişkin Yönetmeliğin" yürürlüğe girdiği tarihte 5362 sayılı Kanun kapsamında bir işyeri sahibi olan ya da bu işyerinde çalışanlardan; en az ilköğretim mezunu olan, 16 yaşını doldurmuş ve mesleğinde en az iki yıl çalışmış olduğunu belgelendiren kişilere odaca düzenlenecek kalfalık sınavında başarılı olmaları halinde TESK Kalfalık Belgesi verilmektedir.

Pratik Mesleki Eğitimin İşyerlerinde Denetimi (İDDG): İşletmelerde yapılan meslek eğitiminin çeşitli açılardan mevzuata uygun olup olmadığının denetlenmesi ve işyerine bu konuda danışmanlık yapılması amacıyla TESK'in alt teşkilatı olan oda ve birlikler bünyesinde işyeri denetleme ve danışmanlık grupları (İDDG) kurulması zorunluluğu getirilmiş bulunmaktadır.

3308 sayılı Kanun uyarınca mesleki eğitimin işyerlerinde pratik olarak uygulanması Konfederasyon tarafından çıkarılan Pratik Eğitimin Verileceği İşyerleri ve Bunların Denetimine İlişkin Yönetmelik hükümlerine göre denetlenmektedir.

Yönetmelikte, işyerlerinin pratik meslek eğitimine uygunluğunda aranacak kriterler genel olarak belirlenmiş ve işyerleri; pratik eğitimin yapılabileceği, şartlı olarak yapılabileceği ve eğitimin yapılamayacağı işyerleri olarak 3'e ayrılmıştır.

Yine aynı Yönetmelik ile Konfederasyonca, birlikler ve odalar bünyesinde İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grupları (İDDG)'ler kurulması öngörülmüş ve görevleri belirlenmiştir.

Bu grupların kurulmasındaki amaç ise, esnaf-sanatkârlar teşkilatı içinde bir özdenetim sağlamaktır. Bilindiği gibi, işyerleri birçok kuruluş tarafından (iş müfettişleri, belediyeler, MEB vb.) denetlenmektedir. İşyerlerinde, deneticilere karşı bir tutum oluşmuş durumdadır. Bu tutumun ortadan kaldırılması için, denetlemeden çok danışmanlık hizmeti verecek ve kesimin içinden birilerinin oluşturacağı bir denetleme mekanizmasının kurulmasının daha yararlı olacağı fikri oluşmuştur. Bu amaçla da İDDG' ler oluşturulmuştur.

İDDG, Türkiye'de küçük işletmelerde çalışan çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak üzere bir sivil toplum kuruluşu tarafından oluşturulan ilk denetim birimleridir. Aynı zamanda İDDG'ler TESK'e bağlı odalara üye esnaf-sanatkârlara yönelik mesleki eğitimin niteliğine sahip çıkmak ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak bakımından bir oto-kontrol sistemidir. Bu da Türk mesleki eğitim sistemi ve çalışan çocuklar açısından bir dönüm noktasıdır.

Oda, birlik ve Konfederasyon bünyesinde kurulan İDDG'ler bağlı olduğu bölgedeki iş hacmine göre 4-5 kişiden oluşmaktadır. Üyelerin biri bölgedeki çıraklık eğitimi merkezinde görevli uzman bir öğretmen, diğerleri ise fiilen mesleğini icra eden oda üyeleridir.

İDDG'ler odalarına kayıtlı işyerlerinin pratik meslek eğitimine uygunluğunu denetleme ve aynı zamanda üyelere danışmanlık hizmeti vermek amacıyla kurulmaktadır. 1475 sayılı İş Kanununa göre 3 veya daha az kişi istihdam eden işletmelerin denetimi iş müfettişleri tarafından yapılamamaktadır. Genellikle esnaf işletmesi olan bu işyerlerinin denetim boşluğunun doldurulması açısından İDDG'ler özel bir önem taşımaktadır.

TESK'in İDDG'ler konusunda başlattığı çalışmalar, 1995 yılından itibaren ILO/IPEC tarafından çeşitli projelerle desteklenmeye başlanmıştır. İDDG'lerin tüm teşkilat içinde kurulup işlerlik kazanmaları amacıyla ILO destekli 4 proje yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır. Böylece, TESK tarafından üstlenilen bu sorumluluğa uluslararası destek sağlanarak İDDG üyelerinin eğitilmesine, İDDG'lerin çalışan çocukların durumları üzerindeki doğrudan etkisinin en üst düzeye çıkartılmasına katkıda bulunulmuştur.

Şekil 6- Sultandağı İlçesi 212 İşyeri Denetimi Sonuçları Grafiği

Mesleki Eğitimin Finansmanı: Mali hükümler bölümünde ayrıntılı olarak belirtildiği üzere, Konfederasyon, federasyon, birlik ve odalar hâsılatlarının % 5'ini mesleki eğitim için ayırmak zorunda bulunmaktadır. Ayrılan bu payların beşte birini bir üst meslek kuruluşuna göndermeleri de gerekmektedir. Bu çerçevede odalar ayırdıkları %5 payın %1'ini birliğe, %1'ini üye oldukları federasyona, % 1'ini Konfederasyona aktarmakta, % 2'sini de kendi mesleki eğitim faaliyetlerinde kullanmaktadır. Birlikler ve federasyonlar da ayırdıkları bu payın %1'ini Konfederasyona aktarmaktadır.

Konfederasyona aktarılan miktarlar ile Konfederasyonun kendi gelirlerinden ayırdığı %5 pay, Mesleki Eğitim Fonunda toplanmaktadır.

Konfederasyon, tüm meslek kuruluşlarının eğitim bütçelerini bilgisayar ortamında izlemekte, yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen meslek kuruluşları uyarılmaktadır.

Meslek Eğitimi Merkez Şurası'nın 10 nolu Kararı gereğince eğitim bütçelerinin aşağıdaki kriterler ve oranlar çerçevesinde harcanması gerekmektedir.

- Eğitim bütçelerinin % 50'sini geçmemek kaydıyla karşılanması uygun görülen giderler:
  - -Meslek Eğitimi Danışmanlığı Birimi yolluk ve huzur hakları,
  - -İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grubu üyelerinin yolluk ve huzur hakları,
  - -Sınav Komisyonu üyelerinin yolluk ve huzur hakları,
  - -Eğitim personelinin maaş, ikramiye vb. giderleri
- Belirlenen oran dâhilinde eğitim bütçelerinden karşılanması uygun görülen giderler:
  - -Meslek kursları ve eğitim seminerleri giderleri (%10)
  - -Eğitim amaçlı evrakların basım ve satın alım giderleri (%10)
  - -İşletmeler üstü eğitim merkezlerinin kurulması amacıyla yapılan giderler (%30)

Eğitim hizmeti için yapılacak inşaatlar için Konfederasyona aktarılması gereken bölümün bir kısmı bu yatırım için kullanılabilmektedir.

Esnaf ve Sanatkârların Mesleki Eğitimini Geliştirme ve Destekleme Fonu ile de Konfederasyonun tüm mesleki eğitim faaliyetlerine ve özellikle de METEM'lere finansman sağlanmaktadır. Fonun işlerini yürütmek üzere Fon Müdürlüğü kurulmuştur.

Fonun kurulmasından bu yana; 12 METEM hizmete açılmış, 9 METEM' in inşaatı devam etmekte, 13 METEM hazırlık aşamasında, 29 ilde daha METEM kurulması proje aşamasında bulunmaktadır.

Hizmet içi eğitim: Konfederasyon, iki yılda bir bağlı birlik ve federasyonların genel sekreterleri, muhasebe ve eğitim müdürleri ile sicil memurlarına yönelik olarak hizmet içi eğitim seminerleri düzenlemektedir. Seminerlerde, başta 5362 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat olmak üzere, esnaf ve sanatkârlar sicili uygulamaları, teftiş ve denetim, mesleki eğitim, kredi ve finansman, gıda mevzuatı, kapasite raporları, bar-kod uygulaması, bilgi-işlem çalışmaları gibi birçok konuya yer verilmektedir.

Konfederasyon odalara yönelik seminer düzenlememekte, ancak birlik ve federasyonlarca düzenlenen seminerlere konunun uzmanları gönderilmekte, teknik doküman desteği sağlanmakta, organizasyonlar konusunda yardım edilmekte ve düzenlenen seminerlerin giderlerinin eğitim bütçelerinden karşılanmasına izin verilmektedir.

İşbirliği Protokolü: Mesleki eğitime ilişkin olarak 2009 yılı Ocak ayında Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü ile Konfederasyon arasında "Düzenlenecek Yaygın Mesleki Eğitim Faaliyetlerine İlişkin İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır.

Protokol ile, istihdama yönelik meslek kursları, esnaf ve sanatkârlar ile yanlarında çalışanların mesleki gelişmelerine yönelik çeşitli yaygın mesleki eğitim faaliyetlerinin

düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çeşitli mesleki eğitim faaliyetleri ile Mesleki Eğitim Kurulunca belirlenen mesleklerde eğitim ve öğretim faaliyetleri düzenlenmesi hedeflenmektedir. Faaliyetlere çeşitli kamu ve özel kurum, kuruluş ve işyerlerinin katkıda bulunması beklenmektedir.

Basit Usulde Vergilendirme:

1998 yılında 4369 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Gelir Vergisi Kanununda yer alan "Götürü usulde vergilendirme" esası kaldırılarak yerine "Basit usulde vergilendirme" esası getirilmiştir.

Bu çerçevede, basit usule tabi mükellefler kullanacakları belgeleri ve zarfları bağlı oldukları oda veya birliklerden temin edebilmekte, mükellefin kayıtları öncelikle mesleki yönden bağlı olunan odalar bünyesinde kurulacak bürolarda tutulmaktadır.

Mesleki yönden bağlı oldukları oda bünyesinde büro kurulmamış ise kayıtlar, iş yerlerinin bulunduğu yerdeki diğer meslek odalarında kurulmuş olan bürolarda, işyerlerinin bulunduğu yerde bulunan meslek odaları bünyesinde büro kurulmamış ise mükellefin bağlı olduğu odanın öngöreceği yerdeki büro tarafından da tutulabilmektedir.

Kayıtların tutulacağı bürolarda yetki almış yeterli sayıda meslek mensubunun çalıştırılması zorunlu bulunmakta, vergilendirmede bütünlüğün bozulmaması yönünden bir büroda kayıtları tutulan mükelleflerin (işyerinin nakli hariç) o takvim yılının sonuna kadar tüm işlemlerinin aynı büro tarafından yerine getirilmesi zorunlu bulunmaktadır.

Odalarca mükelleflere satılan belge ve zarfların basım ve dağıtımı Konfederasyon tarafından yapılmaktadır.

Projeler:

Konfederasyonca özellikle uluslararası kuruluşların desteğiyle değişik projeler uygulanmaktadır.

- Çocuk İşçiliği Konusunda TESK'in Duyarlılığının Artırılması Projesi
- Halıcılık Sektöründe Çocuk Emeğinin Rolü Projesi
- İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Gruplarının Profillerinin Tespiti Projesi
- TESK Bünyesindeki İDDG'lerin Eğitimi Programı Projesi (Eğitici El Kitabı Hazırlanması)
- Ailenin Gelirine Destek Sağlayarak Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi
- Samsun Sağlık Ocağı Projesi
- Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi
- TESK ve Bağlı Kuruluşlarının Avrupa Birliği Uygulamalarını Yerinde Değerlendirmesi, Deneyimlerin Paylaşımı ve İşbirliği İmkanlarının Yaratılması Projesi

- AB'nin Eğitim-Öğretim Politikaları Ve Mevzuatı Konusunda Esnaf Ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşlarının Ekspertizinin Arttırılması Projesi
- Mesleki Eğitimde Deneyim Değişimi Projesi
- İstihdam ve Eğitim Projesi
- Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
- Mesleki Eğitim ve Öğretim, İşgücü Piyasası ve İstihdam Projesi
- UNICEF ile Ortak Proje Çalışması
- Mesleki Eğitimde Sektör Diyalogu Projesi
- Çalışma Hayatı ve Genişleme Projesi
- OSTİM Projesi
- Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi İçin Zamana Bağlı Ulusal Eylem Programı Projesi
- Çocuk İşgücünün En Kötü Biçimlerinin İzmir'de Seçilen Sınai Meslek Dallarında Sona Erdirilmesi Projesi
- Mesleki Eğitim Konusunda Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi
- KOSGEB-AB MEDA Ayakkabıcılık Eğitim Enstitüsü Projesi
- EUMEDIS Projesi
- Kariyer Danışmanlığı Projesi

9. Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği ile İlgili Çalışmalar:

AB müktesebatına uyum çerçevesinde yürütülen çalışmalara, esnaf ve sanatkârlar açısından katkıda bulunulmakta ve görüş verilmektedir.

Müzakere fasılları kapsamında yapılan çalışmalara iştirak edilmekte ve görüş oluşturulmaktadır.

Katılım öncesi mali işbirliği programına ilişkin çalışmalara katılınmış ve destek verilmiştir.

AB finansmanıyla "Kadın Girişimciliği Destekleme Projesi" gibi bazı projeler yürütülmektedir.

Konfederasyon aşağıdaki uluslararası kuruluşlara üye olup bu kuruluşların toplantılarına katılım sağlanmaktadır.

- Uluslararası Sanatkârlar ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği (IACME)
- Avrupa Sanatkârlar ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği (UEAPME)
- Avrupa - Akdeniz Birliği (EUROMED)

Alman Sanatkârlar Merkez Birliği (ZDH), Fransız Sanatkârlar Daimi Meclisi (APCM), İtalyan Sanatkârlar ve Küçük İşletmeler Konfederasyonu ve Fas Sanatkârlar Federasyonu ile işbirliği yapılarak bazı çalışmalar yapılmıştır.

10. Esnaf ve sanatkârların çizgili kod (barkod) başvuruları Konfederasyon tarafından incelenerek, eksik evraklar tamamlattırılmakta ve yazılı olarak TOBB Global Standartlar Merkezine bildirilmektedir. 2003 yılından 2007 yılı sonuna kadar toplam 1.436 işyeri barkod için başvuruda bulunmuştur.

11. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler:

1999-2000 öğretim yılından itibaren üniversite öğrencilerine karşılıksız burs verilmektedir. Bu amaçla "Odalar, Birlikler ve Konfederasyon Tarafından Verilecek Karşılıksız Burslara İlişkin Esaslar" Yürütme Kurulunun 22.10.1999 tarihli ve 421 sayılı Kararıyla yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu esaslar dâhilinde Eğitim Bursu Tahsis Komisyonu oluşturulmuş, burs işlemlerinin sekretarya hizmetleri Eğitim ve Planlama Müdürlüğünce yürütülmüştür.

2002-2003	159 öğrenciye aylık 40 TL
2003-2004	173 öğrenciye aylık 40 TL
2004-2005	193 öğrenciye aylık 50 TL
2006-2007	400 öğrenciye aylık 100 TL
2007-2008	400 öğrenciye aylık 100 TL

Kültür Bakanlığınca yayımlanan "Ahilik Kültürü Kutlama Yönetmeliği" çerçevesinde yapılan kutlamalara katılınmakta, her yıl 20-25 ilde bu amaçla törenler düzenlenmekte, yılın ahisi seçimleri yapılmaktadır.

12. Odalarca ve Birlikçe gönderilen kapasite raporları Konfederasyonca onaylanmakta ve üç yıl geçerli olarak kullanılabilmektedir. Kapasite raporu onayı işlemi ile ilgili olarak oda, birlik ve Konfederasyonca ayrı ayrı alınan ücretler aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 124- TESK Kapasite Raporu Onayı Ücretleri

	Alınacak Tasdik Ücreti
I. GRUP İLLERDE	
Ankara, İstanbul, İzmir İllerinin merkez ilçeleri ve büyükşehire dahil ilçelerinde	83.50 TL
Diğer ilçelerinde	33,50 TL
II. GRUP İLLERDE	
Ankara, İstanbul, İzmir ve kalkınmada öncelikli iller dışında kalan illerin merkez ilçeleri ve büyükşehire dahil ilçelerinde	66.50 TL
Diğer ilçelerinde	33,50 TL
III. GRUP İLLERDE	
Büyükşehir Statüsünde bulunan kalkınmada öncelikli iller ile (Diyarbakır-Samsun-Erzurum) bu illerin merkez ilçeleri ve büyükşehire dahil ilçelerinde	50,00 TL
Diğer ilçelerinde	33,50 TL
Diğer kalkınmada öncelikli illerin merkez ve tüm ilçelerinde	33,50 TL

2003 yılında 3.642, 2004 yılında 4.398, 2005 yılında 6.6.29, 2006 yılında 4.744 ve 2007 yılında 5.301 adet kapasite raporu onaylanmıştır.

13. Basın ve Yayın Çalışmaları

- Vitrin adında aylık bir dergi yayımlanmaktadır.
- Muhtelif kitap ve raporlar bastırılarak yayımlanmaktadır.
- Her yıl duvar takvimi, ajanda ve masa takvimi bastırılmaktadır.
- Çeşitli konularda Konfederasyonun görüşlerini içeren basın açıklamaları yapılmaktadır.

14. Çeşitli toplantılar, seminerler ve konferanslar düzenlenmiş veya başka kurumlarca düzenlenen toplantılara esnaf ve sanatkârlar adına katılınmıştır.

Bu çerçevede 2004-2005 döneminde yaklaşık 500'e, 2007 yılında da yaklaşık 200'e yakın toplantıya katılım sağlanmıştır. Buna göre söz konusu rakamlar neredeyse her gün bir toplantıda temsiliyet sağlandığını göstermektedir.

<u>Esnaf ve sanatkârların öncelikli bazı talepleri şunlardır</u>:

- Konfederasyonca hazırlanarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığına intikal ettirilen "Büyük Mağazaların Kuruluş ve Faaliyetlerini İzne Bağlayan Yasa Taslağı"nın ve "Perakende Ticaret ile Esnaf ve Sanatkârlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkındaki Yasa Taslağı'nın bir an önce yasalaşması:
- Eğitim sistemimizin iş piyasasının talep ettiği insan gücünü karşılar hale gelebilmesi için mutlaka eğitim ile istihdam arasında köprüler kurulmalı ve işler hale getirilmelidir.
- Esnaf-sanatkârların mesleki eğitimi ve gelişiminde elzem bir metodu olan çıraklık eğitimi geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Mesleki eğitimin özendirilmesi, işletmelerin ve onların meslek kuruluşlarının bu alanda daha aktif olabilmeleri için, mesleki eğitim yapan işletmeler ve meslek kuruluşları beşeri, teknik ve mali açılardan teşvik edilmelidir.
- 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun beceri gerektiren mesleklerde işyeri açacaklardan ustalık belgesi aranması ile ilgili 30 uncu maddesini geçersiz hale getirerek mesleki eğitim sistemimize darbe vuran, aynı meslek dallarında faaliyet göstermekle birlikte farklı uygulamalara tabi tutulan esnaf-sanatkârlar ile TOBB üyeleri arasında haksız rekabete ve üye kaydetme karışıklığına sebep olan 5174 sayılı TOBB Kanununun 102. maddesi iptal edilmeli ya da değiştirilmelidir.
- 5362 sayılı Kanunda, sicile kayıt olabilmek için öncelikle esnafın, vergi mükellefi olması şartı öngörülmesiyle esnaf ve sanatkârların yanlarında çalışan ve vergi mükellefi konumunda bulunmayan kalfa ve ustalar ile başta şoför esnafı olmak üzere, çok sayıda esnaf ve sanatkâr meslek odalarına kayıt olabilme hakkından mahrum bırakılmışlardır.

- Gıda Mevzuatında, Ustalık Belgesine sahip esnaf ve sanatkârların küçük işletmelerde sorumlu müdür olmalarının önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Gıda Mevzuatında, fabrikasyon üretim yapan, çok sayıda işçi çalıştıran işletmelerle, bir-iki işçi çalıştıran çok küçük işletmeler aynı kategoride tutulmamalı, çok küçük işletmeler lehine kolaylıklar getirilmelidir.
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda, esnaf ve sanatkârları mağdur eden düzenlemelerin değiştirilmesi yönünde değişiklikler yapılmalıdır.
- Devlet ticaretten el çekmeli, bunu özel kesime bırakmalıdır. Haksız rekabetin önlenmesi açısından kamu kurum ve kuruluşlarına ait kantin, kamp, misafirhane, kuaför gibi yerlerin kendi çalışanları dışındaki kişilere hizmet vermesi önlenmelidir.
- KOSGEB, esnaf ve sanatkârlar teşkilatları ile daha sıkı bir hizmet işbirliğine gitmeli, KOSGEB'in hizmetlerinden esnaf ve sanatkârların etkin bir şekilde yararlanması sağlanmalıdır. Bu amaçla KOSGEB'in hedef kitlesi içine hizmet sektörü de dâhil edilmelidir.

Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ile Merkez Birliği:

Kooperatifler ile meslek kuruluşları çoğu zaman birbirlerine karıştırılmakla birlikte ayrı tüzel kişiliklere sahip bulunmakta olup, bu kuruluşlar arasında organik bir bağ bulunmamaktadır. Ancak kooperatiflerin 1.500.000 civarındaki ortakları aynı zamanda meslek kuruluşlarının üyesi de olduğundan genellikle kooperatiflerin yönetim kurulları meslek kuruluşlarının yönetim kurulları ile yakın bir bağ içinde bulunmaktadır. Bir çok yerde aynı gruplar her iki yönetim kuruluna da hakim olmaktadır.

Ülkemizde ilk kez 1951 yılında Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifleri (EKK) daha sonra 1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamına alınmıştır.

Kooperatiflerin kuruluş amacı; kooperatife ortak olan esnaf ve sanatkârlara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamak veya kredi ve Banka teminat mektubu almak üzere kefil olmaktır.

Ülkemizde esnaf ve sanatkârların kredilendirilmesinde önemli bir rol oynayan esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatiflerinin sayısı 921'e ulaşmıştır. Kooperatiflerin sayısındaki hızlı artışa paralel olarak aralarındaki işbirliği ve bağlantıyı sağlamak amacıyla ilk kez 1954 tarihinde olmak üzere bugün 32 Bölge Birliği kurulmuştur. Bütün bu birlikler Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Merkez Birliği (TESKOMB) çatısı altında toplanmaktadır.

Türkiye Halk Bankası kooperatif kredileri, Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri kefaletiyle esnaf ve sanatkârlara kullandırılmakta, kredi için esnaf ve sanatkârların faaliyet alanlarındaki en yakın EKK'ya başvurmaları gerekmektedir.

Söz konusu krediler, ESK kefaletiyle uygun faiz oranlarıyla kullandırılmakta, kredilerin faizleri ile ticari kredi faizleri arasındaki fark Devlet tarafından karşılanmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar sicile kayıtlı olmak şartıyla İş veya ikamet yerindeki yalnız bir kooperatife üye olabilmektedir.

Kooperatifler, kredi talebi ile ilgili olarak, ortağın ekonomik ve mali durumunu araştırarak, istihbarat raporu veya bülteni düzenlemekte, kefalet haddini tespit etmekte ve teklifi T. Halk Bankasına iletmektedir. Banka teklifi incelemekte ve kendi elemanlarıyla yeniden istihbarat yapmakta ve olumlu rapor verilmesi halinde kredi kullandırılmaktadır.

Kredi Başvurusu ve Sonuçlandırılması İçin Takip Edilen İşleyiş Şeması şu şekildedir.

Şekil 7- Esnaf ve Sanatkâr Kredi Kefalet Koop. Kredi Şeması

III. TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Ziraat sektöründeki mesleki örgütlenmenin kökleri ticaret, sanayi, esnaf ve sanatkârlar gibi diğer meslek gruplarının örgütlenmelerine paralel olarak Osmanlı Devleti'ne kadar gitmektedir. Osmanlı'da ziraat odalarının teşkilinden önce başkaca bazı örgütlenme girişimleri olmuştur. Danışma işlevi ağır basan ziraat kesimine ilişkin temsilcilerin katılımıyla oluşturulması öngörülen meclislerden oluşan yapılar modern anlamda meslek örgütü olarak kabul edilmese bile bunların daha sonra oda tipi örgütlenmenin temellerini oluşturduğu bilinmektedir.

Tanzimat Döneminde devletçe benimsenen, tarım, sanayi ve ticaretin geliştirilmesi yönündeki politikanın gereği olarak bazı hukuki ve idari düzenlemeler yapılmıştır. 1838 yılında Meclis-i Ziraat ve Sanayi adıyla kurulan ve ülkenin doğal kaynakları, tarım, sanayi ve ticaretin gelişmesi için çalışmalar yapması ve bu alanda hazırlayacağı raporları hükümete sunması öngörülen, ancak daha sonraları eğitim ve öğretim işlevi de üstlenerek Meclisi-i Umur-ı Nafıa adını alan örgütü, bu anlamda gerçekleştirilen ilk adım olarak görmek mümkündür. 1839'da yeni kurulan Umur-ı Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlanan Meclis, 1843 yılında Meclis-i Ziraat adını almış ve Maliye Nezaretine bağlanmış, 1845'te ise Ticaret Nezareti'ne bağlanmıştır. Daha sonra 1876 yılında Meclis-i Ticaret ve Ziraat kurulmuştur. Daha sonra Meclisin ziraat ve ticarete ilişkin görevleri ayrı ayrı belirlenmiştir (Koraltürk, 2002:16).

Meclis-i Ticaret ve Ziraat'ın görevleri arasında ticaret ve ziraat alanında danışma işlevi bulunan cemiyetlerin kurulması da yer almaktaydı. Bu doğrultuda 1876 yılında ticaret ve ziraat cemiyetlerinin kurulması yönünde yasal düzenleme yapılmış ve cemiyetlerin yapısı, üyeleri, görevleri belirlenmiştir. Bu kapsamda İstanbul'da Ticaret Cemiyeti kurulmuşsa da beklenen etkinliği gösterememiştir. 1880 yılında Dersaadet Ticaret Odası kurulmuştur. Aynı şekilde Dersaadet Ziraat Odası kurulmuş ve taşrada da ziraat odalarının teşkil edilmesi öngörülmüştür (Koraltürk, 2002:18-19). Ancak taşrada birbirinden bağımsız ticaret ve sanayi odalarının kurulması yönündeki girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, bu kez ticaret, sanayi ve ziraat odalarının bir oda bünyesinde yer almasını öngören yasal bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. 1889 yılında yasalaşan bu düzenleme ile kurulu bulunan ticaret odaları, ziraat ve sanayi odalarının işlevlerini de bünyelerine almıştır. Ticaret odalarının kurulmadığı yerlerde ise ticaret, ziraat ve sanayi odalarının kurulması gündeme gelmiş ve ziraat ve sanayi odaları ticaret odaları bünyesine dâhil edilmiştir. Yeni düzenlemeyle ticaret, ziraat ve sanayi odalarının amaç ve görevleri aynı oda çatısı altında toplanmış ve bu görevler ayrı ayrı belirlenmiştir (Koraltürk, 2002:36-37). Bu dönemde kurulan ziraat odalarının sayısının 100'e yaklaştığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte, ticaret ve sanayi alanlarında olduğu gibi yalnızca

danışma heyeti niteliğinde kalan ziraat odaları hizmetlerini layıkıyla yerine getirememiş ve beklenen etkinliği gösterememiştir (Örney, 1983:1584).

Bunun üzerine, odalar 1910 yılında kabul edilen Ticaret ve Sanayi Odalarına Dair Nizamname ile yeniden yapılandırılmış, ziraat odaları bünye dışında bırakılmıştır (www.atonet.org.tr, 2008). Böylece, 1889'dan beri ticaret, ziraat ve sanayi odaları adı altında tek çatı altında faaliyet gösteren odalar, ticaret ve sanayi odaları ile ziraat odaları olarak birbirinden ayrılmıştır. Ancak bu düzenleme de beklenen etkiyi gösterememiş ve ne devlet yöneticilerini ne de odaları tatmin etmiştir. Odaların daha işlevsel ve etkin bir yapıya kavuşturulması konusundaki arayış ve girişimler sürse de sonraki yıllarda da bir netice alınamamıştır. Ayrıca, bu amaçla 1917 yılında hazırlanan kanun tasarısı da kanunlaşmamıştır (Koraltürk, 2002:53-56). Cumhuriyetin ilk dönemlerinde münhasıran ziraat odalarına ilişkin bir düzenleme yapılmamış olsa da, ziraat bakanlığının (adı dönemler itibarıyla değiştirilmiştir) kuruluşu, diğer bakanlıklarla birleştirilmesi ve daha sonra lağvedilmesi gibi çeşitli düzenlemeler içeren kanuni düzenlemeler yapılmıştır (www.tarim.gov.tr, 2008). 1930'lu yıllarda ziraat odası sayısı 297'ye ulaşmıştır (Örney, 1983:1584).

Cumhuriyet Döneminde ziraat odalarına ilişkin ilk düzenleme 1937 yılında 3203 sayılı Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilatı Kanunu ile yapılmıştır. Kanunun 6 ncı maddesinde, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü'nün görevleri arasında, "ziraat oda ve kurumlarını canlandırmak ve murakabe etmek" de sayılmıştır. Diğer yandan, 7 nci maddede, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğünün, merkez teşkilatını oluşturan birimlerinin arasında 11. sırada "ziraat odaları" da sayılmıştır.

Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 1940'lı yıllarda seçimleri yapılmamış ve yenilenmemiş olan ziraat odalarının gerekli işlemler yapılarak kurulmasına çalışılmıştır. Ancak bu girişimler de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ziraat odalarının, çiftçileri bünyesinde toplayan aktif bir kuruluş haline gelmeleri için özel bir kanuna ihtiyaç olduğu anlaşılmış ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır (www.tzob.org.tr, 2008; Örney, 1983:1584). Ziraat odalarının örgütlenmeleri ve hizmetlerine ilişkin sorunlar konuya ilişkin ilk müstakil düzenleme olan ve 1957 yılında kabul edilen 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun kabulüne kadarki döneme kadar devam etmiştir. Daha önce kurulan ziraat odalarının bir kısmı söz konusu Kanun çıkarılıncaya kadar faaliyete geçememiş, çoğu kapanmış ve olumlu bir faaliyet gösterememişlerdir (Örney, 1983:1584). 6964 sayılı Kanun 1957 yılında kabul edilmesine rağmen, ziraat odalarının faaliyete geçmeleri ancak 1963 yılında gerçekleşebilmiştir. Bu Kanunla her ilde ve ilçede birer ziraat odası ile Ankara'da Türkiye Ziraat Odaları Birliği kurulması hükme bağlanmış ve çiftçilikle uğraşanların yasal olarak örgütlenmesi sağlanmıştır (Örney, 1983:1584; www.tzob.org.tr, 2008).

Çeşitli tarihlerde değişikliğe uğrayan 6964 sayılı Kanun halen yürürlükte bulunmaktadır. Diğer meslek kuruluşlarının kuruluş kanunlarında olduğu gibi 1982 Anayasa'sının öngördüğü yeni yapıya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, 2004 yılında kabul edilen 5184 sayılı Kanunla da önemli değişiklik ve ilaveler getirilmiştir.

"Ziraat Odaları"; meslek hizmetleri görmek, tarım sektörünün her alanının genel menfaatlere uygun olarak gelişmesine ve devletin tarımsal plan ve programlarının gerçekleşmesine yardımcı olmak, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslek faaliyetlerini kolaylaştırmak, tarımda iş, mesleki disiplin ve ahlakı ile birliğini korumak, çiftçilerin birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü, güveni sağlamak, çiftçi kütükleri tutmak, kayıtlı üyelerine girdi temin etmek ve dağıtmak, biçerdöver kayıt ve tescil işlemleri yapmak veya bu tür toplantılara katılmak ve sosyal amaçlı çalışmalara destek olmak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Kuruluş ve Yasal Statü

Yukarıda detaylı olarak anlatıldığı üzere 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu 1957 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak, kanuna ilişkin tüzüğün zamanında çıkarılmaması nedeni ile Ziraat Odalarının faaliyete geçmeleri 1963 yılından itibaren başlamıştır. Aradan geçen süre içerisinde, 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nun bazı maddeleri, 1971 yılında 1330 sayılı Kanun'la, 1984 yılında ise 2979 sayılı Kanunla değişikliklere uğramıştır.

Kanunda 1984 yılından itibaren 2004 yılına kadar bir değişiklik yapılmaması ve Kanunun değişen şartlara uyarlanmaması sonucunda ziraat odalarının faaliyetleri istenilen düzeye getirilememiştir.

En son 2004 yılında çıkarılan 5184 sayılı Kanunla, Ziraat Odalarıyla ilgili hükümler yeniden düzenlenmiştir.

Çiftçilik ile uğraşanların yasal kuruluşu olan Ziraat Odaları da, diğer meslek kuruluşları gibi hukuki dayanağını Anayasa'dan alan kamu kurumu niteliğinde mesleki kuruluşlardır.

Teşkilatı ve Organları:

Türkiye Ziraat Odaları Birliği, merkez teşkilatı ile odalardan oluşmaktadır.

Odalar:

Odalar, en az 14 seçim çevresi (muhtarlık) olan ilçelerde kurulabilmektedir. Kuruluş, kurucu listelerinin, Birlik Yönetim Kurulunca onayı, dört ay içinde oda genel kurulunun ve seçimlerin yapılması, sonuçların ilçe seçim kurulunca ilan edilmesiyle tamamlanmakta ve tüzel kişilik kazanılmış olmaktadır.

Ziraat Odalarının görevleri aşağıda gösterilmiştir:

- Tarım ve çiftçilikle ilgili haber ve bilgileri toplamak, gerekli inceleme, endeks ve istatistiki çalışmalar yapmak ve yayımlamak, gerektiğinde ilgililerce istenilen bilgi ve kayıtları vermek,
- Kamu ve özel kurum ve kuruluşlara faaliyet konularıyla ilgili önerilerde bulunmak, işbirliği yapmak, ticaret ve sanayi odalarına, borsa, hal ve mezbahalara, umumi sergilere, biçerdöver kontrolleri için oluşturulacak komisyonlara ve gerekli görülen yerlere temsilci göndermek,
- Tarımın gelişmesi için gerekli gördüğü mevzuat değişikliklerinin yapılabilmesi veya yeni mevzuat oluşturulması hususunda Birliğe önerilerde bulunmak,
- Tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetlerinde bulunmak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, katkı ve önerilerde bulunmak,
- Çiftçi kayıtlarını tutmak, çiftçilikle ilgili bilgi ve belgeleri düzenlemek, her türlü tarımsal desteklere ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri çiftçilere ve ilgili kuruluşlara vermek,
- Çiftçilerin tarımsal girdilerini teminen her türlü faaliyette bulunmak,
- Yurt içi veya yurt dışı fuar, sergi düzenlemek ve bunlara katılmak, müsabakalar düzenlemek,
- Meslek ihtilaflarında hakem olmak, mahkemelere bilirkişi göndermek,
- Yurt içi ve Birliğin izniyle yurt dışındaki diğer meslek odaları ve kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- Bütçe imkânlarına bağlı olarak, ziraat ile ilgili laboratuarlar, müzeler, kulüpler, kitaplıklar, seyyar sinemalar, bitki hastalıklarıyla mücadele etmek ve ilaçlama yerleri kurmak ve zirai ilaç, veteriner ilaçları, gübre, tohum gibi girdi satış yerleri, her türlü ziraat ve zirai sanayi tesisleri, fidanlık ve ağaçlıklar, damızlık ve örnek ahır ve ağılları, aşım durakları, ziraat işletmeleri, çiftçi danışmanlığı merkezleri açmak ve işletmek, hayvan hastalıkları teşhis ve tedavi hizmetlerinde bulunmak, sulama, kurutma, ağaçlandırma, toprak koruma ve verimliliği muhafaza konularında çalışmak, uygulama, tesis inşası ve benzeri faaliyetlerde bulunmak, çiftçilerin üretim ve meslekleriyle ilgili her türlü ihtiyaçlarını karşılamak, bu hizmetleri yerine getirmek için gerekli teknik personel ve sağlık personeli istihdam etmek,
- Kuruluş amacına uygun olarak kooperatif ve şirket kurmak, kurulu olanlara iştirak etmek ve sigorta acenteliği yapmak,
- Odalara kayıtlı muhtaç çiftçi çocuklarının, yurt içinde eğitimleri veya ihtisas ya da stajları için Birliğin onayı ile burs vermek.

Mevcut durumda, en az 14 muhtarlık bulunan bir ilçeden en az 14 çiftçinin başvurusunun kurucu delege olarak Birlik Yönetim Kurulunca onaylanması, başvuru

sahiplerinin kurucu oda genel kurulunu oluşturması ve toplanarak oda meclisini seçmesi, oda meclisinin oda yönetim kurulunu seçmesi, oda yönetim kurulunun görev taksimi yapması şeklinde uygulanmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müfettişleri ise en az 28 kurucu çiftçinin bulunması ve bunların en az 14 ayrı muhtarlık bölgesinden olması gerektiğini düşünmektedir.

Ülkemizde 2007 yılı itibarıyla 892 ilçenin merkez ilçeler dâhil 720'sinde Ziraat Odası kurulmuş olup, bu odalara toplam 4.814.764 kayıtlı çiftçi bulunmaktadır.

Ziraat Odalarına kayıtlı ortalama çiftçi sayısı 6.687 olmakla birlikte, dağılım farklılık göstermektedir.

En yüksek üye sayısı 30.922 ile Samsun Bafra Ziraat Odasında, en düşük üye sayısı ise 358 ile Sakarya Sapanca Ziraat Odasındadır.

Üye sayısı 20.000'in üzerinde olan 20 oda mevcutken, üye sayısı, 1000'in altında 28, 500'ün altında olan 4 oda mevcuttur.

Kayıtlı çiftçi sayısına göre en büyük 25 oda ile en küçük 15 oda ve üye sayıları ile iller itibarıyla oda ve üye sayıları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 125- En Çok ve En Az Üyesi Olan Ziraat Odaları

SIRASI	İLİ	İLÇESİ	SAYISI
1	SAMSUN	BAFRA	30.922
2	RİZE	MERKEZ	30.872
3	KARAMAN	MERKEZ	30.703
4	ÇORUM	MERKEZ	27.840
5	MANİSA	AKHİSAR	27.670
6	AKSARAY	MERKEZ	27.459
7	ANKARA	POLATLI	25.955
8	TRABZON	OF	25.386
9	MUĞLA	FETHİYE	24.273
10	MANİSA	MERKEZ	23.845
11	MERSİN	TARSUS	23.435
12	SAMSUN	ÇARŞAMBA	23.124
13	DENİZLİ	ACIPAYAM	22.636
14	KONYA	CİHANBEYLİ	21.723
15	İZMİR	ÖDEMİŞ	21.172
16	MANİSA	ALAŞEHİR	20.797
17	TOKAT	MERKEZ	20.560
18	ORDU	MERKEZ	20.495
19	İZMİR	BERGAMA	20.486
20	KONYA	EREĞLİ	20.171
21	NİĞDE	MERKEZ	20.103
22	MANİSA	SALİHLİ	19.909
23	BATMAN	MERKEZ	19.350
24	KONYA	KARATAY	19.119
25	SAKARYA	MERKEZ	18.860
706	DÜZCE	KAYNAŞLI	797
707	İZMİR	ÇEŞME	748
708	SİİRT	PERVARİ	744
709	KOCAELİ	KÖRFEZ	679
710	OSMANİYE	TOPRAKKALE	675
711	İSTANBUL	SARIYER	670
712	ÇANKIRI	ATKARACALAR	661
713	ŞIRNAK	ULUDERE	650
714	ELAZIĞ	AĞIN	626
715	BARTIN	AMASRA	584
716	SİNOP	TÜRKELİ	528
717	ADIYAMAN	GERGER	444
718	ANKARA	ÇAMLIDERE	420
719	KOCAELİ	DERİNCE	370
720	SAKARYA	SAPANCA	358

Tablo 126- İller İtibarıyla Ziraat Odaları ve Üye Sayıları

PLAKA NO	İLLER	ODA SAYISI	KAYITLI ÇİFTÇİ SAYISI
1	ADANA	13	87.089
2	ADIYAMAN	8	46.807
3	AFYONKARAHİSAR	14	113.961
4	AĞRI	8	41.442
5	AMASYA	6	52.820
6	ANKARA	17	115.450
7	ANTALYA	12	123.435
8	ARTVİN	6	38.963
9	AYDIN	15	115.276
10	BALIKESİR	17	148.787
11	BİLECİK	5	13.169
12	BİNGÖL	1	6.250
13	BİTLİS	6	24.493
14	BOLU	7	31.856
15	BURDUR	4	44.692
16	BURSA	13	99.243
17	ÇANAKKALE	10	69.419
18	ÇANKIRI	10	24.257
19	ÇORUM	11	89.819
20	DENİZLİ	17	119.271
21	DİYARBAKIR	11	58.508
22	EDİRNE	8	61.662
23	ELAZIĞ	7	28.012
24	ERZİNCAN	3	19.513
25	ERZURUM	17	58.286
26	ESKİŞEHİR	11	67.836
27	GAZİANTEP	8	53.853
28	GİRESUN	15	73.835
29	GÜMÜŞHANE	5	18.821
30	HAKKARİ	3	12.643
31	HATAY	11	55.367
32	ISPARTA	6	40.704
33	İZMİR	20	135.302
33	MERSİN	9	100.360
34	İSTANBUL	7	20.759
36	KARS	7	21.628
37	KASTAMONU	8	47.671
38	KAYSERİ	13	70.256
39	KIRKLARELİ	7	43.603
40	KIRŞEHİR	7	37.673
41	KOCAELİ	7	19.565
42	KONYA	25	248.615
43	KÜTAHYA	12	66.248
44	MALATYA	11	53.412
45	MANİSA	16	209.065
46	KAHRAMANMARAŞ	9	69.646
47	MARDİN	9	33.870
48	MUĞLA	8	76.908
49	MUŞ	5	29.343
50	NEVŞEHİR	8	50.405
51	NİĞDE	6	40.647
52	ORDU	18	143.292
53	RİZE	11	116.737
54	SAKARYA	13	87.731
55	SAMSUN	15	163.972
56	SİİRT	4	12.802
57	SİNOP	8	23.682
58	SİVAS	16	97.312
59	TEKİRDAĞ	8	53.733
60	TOKAT	10	100.116
61	TRABZON	16	105.206
62	TUNCELİ	3	5.689
63	ŞANLIURFA	11	60.383
64	UŞAK	4	51.521
65	VAN	9	49.481
66	YOZGAT	13	79.959
67	ZONGULDAK	6	34.622
68	AKSARAY	3	39.609
69	BAYBURT	3	13.400
70	KARAMAN	2	34.696
71	KIRIKKALE	4	20.116
72	BATMAN	5	51.388
73	ŞIRNAK	6	11.088
74	BARTIN	3	4.791
75	ARDAHAN	2	13.722
76	IĞDIR	3	11.040
77	YALOVA	2	4.565
78	KARABÜK	6	10.145
79	KİLİS	3	10.301
80	OSMANİYE	6	28.145
81	DÜZCE	8	45.005
	TOPLAM	**720**	**4.814.764**

PLAKA NO	İLLER	ODA SAYISI	KAYITLI ÇİFTÇİ SAYISI
42	KONYA	25	248.615
45	MANİSA	16	209.065
55	SAMSUN	15	163.972
10	BALIKESİR	17	148.787
52	ORDU	18	143.292
33	İZMİR	20	135.302
7	ANTALYA	12	123.435
20	DENİZLİ	17	119.271
53	RİZE	11	116.737
6	ANKARA	17	115.450
9	AYDIN	15	115.276
3	AFYONKARAHİSAR	14	113.961
61	TRABZON	16	105.206
33	MERSİN	9	100.360
60	TOKAT	10	100.116
16	BURSA	13	99.243
58	SİVAS	16	97.312
19	ÇORUM	11	89.819
54	SAKARYA	13	87.731
1	ADANA	13	87.089
66	YOZGAT	13	79.959
48	MUĞLA	8	76.908
28	GİRESUN	15	73.835
38	KAYSERİ	13	70.256
46	KAHRAMANMARAŞ	9	69.646
17	ÇANAKKALE	10	69.419
26	ESKİŞEHİR	11	67.836
43	KÜTAHYA	12	66.248
22	EDİRNE	8	61.662
63	ŞANLIURFA	11	60.383
21	DİYARBAKIR	11	58.508
25	ERZURUM	17	58.286
31	HATAY	11	55.367
27	GAZİANTEP	8	53.853
59	TEKİRDAĞ	8	53.733
44	MALATYA	11	53.412
5	AMASYA	6	52.820
64	UŞAK	4	51.521
72	BATMAN	5	51.388
50	NEVŞEHİR	8	50.405
65	VAN	9	49.481
37	KASTAMONU	8	47.671
2	ADIYAMAN	8	46.807
81	DÜZCE	8	45.005
15	BURDUR	4	44.692
39	KIRKLARELİ	7	43.603
4	AĞRI	8	41.442
32	ISPARTA	6	40.704
51	NİĞDE	6	40.647
68	AKSARAY	3	39.609
8	ARTVİN	6	38.963
40	KIRŞEHİR	7	37.673
70	KARAMAN	2	34.696
67	ZONGULDAK	6	34.622
47	MARDİN	9	33.870
14	BOLU	7	31.856
49	MUŞ	5	29.343
80	OSMANİYE	6	28.145
23	ELAZIĞ	7	28.012
13	BİTLİS	6	24.493
18	ÇANKIRI	10	24.257
57	SİNOP	8	23.682
36	KARS	7	21.628
34	İSTANBUL	7	20.759
71	KIRIKKALE	4	20.116
41	KOCAELİ	7	19.565
24	ERZİNCAN	3	19.513
29	GÜMÜŞHANE	5	18.821
75	ARDAHAN	2	13.722
69	BAYBURT	3	13.400
11	BİLECİK	5	13.169
56	SİİRT	4	12.802
30	HAKKARİ	3	12.643
73	ŞIRNAK	6	11.088
76	IĞDIR	3	11.040
79	KİLİS	3	10.301
78	KARABÜK	6	10.145
12	BİNGÖL	1	6.250
62	TUNCELİ	3	5.689
74	BARTIN	3	4.791
77	YALOVA	2	4.565
	TOPLAM	**720**	**4.814.764**

Kayıtlı çiftçi sayısı 200.000 bini aşan iki ilimiz Konya ve Manisa, 100.000 bini aşan illerimiz ise sırasıyla Samsun, Balıkesir, Ordu, İzmir, Antalya, Denizli, Rize, Ankara, Aydın, Afyon, Trabzon, Mersin ve Tokat'tır. Bursa ve Adana'nın bu iller arasına girememesi ise dikkat çekmektedir.

Odası bulunmayan ilçelerde, en yakın oda yönetim kurulunun teklifi ve Birliğin onayı ile temsilcilikler açılabilmektedir.

Birliğin yapacağı denetimler sonucunda, faaliyeti bulunmayan, bölgesinde yeterli tarımsal potansiyel bulunmayan veya çiftçi sayısı az olan, bu nedenlerle gerekli hizmetleri yeterince yerine getiremeyen odalar Birlik Yönetim Kurulunun gerekçeli kararıyla kapatılabilmektedir.

Üyelik

Odaların aslî ve fahrî olmak üzere iki tür üyesi bulunmaktadır. Asil üyelerin odalara kaydı zorunludur. Odaya üyelik kaydı yapılmadığı tespit edilen çiftçiler re'sen kaydedilmektedir.

Aslî üyeler: Çiftçilikle iştigal eden gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliğe sahip olmasa da Devlete, katma ve özel bütçeli dairelere ve bu dairelere bağlı döner sermayeli kuruluşlara, belediyelere ve kamu iktisadî teşebbüslerine ait işletme ve kuruluşlardır.

Gerçek kişi çiftçilerin odaya kaydı, köy ve mahalle muhtarlıklarınca her yıl Eylül ayında hazırlanan listelere göre yapılmakta, muhtarlıklarca hazırlanan listeler ihtiyar heyetlerince onaylandıktan sonra il merkezlerinde Valiliklere, ilçe merkezlerinde Kaymakamlıklara verilmektedir. Tüzel kişi çiftçiler ise beyanname ile doğrudan kaymakamlık veya valiliklere başvurmaktadır. Valilik ve Kaymakamlıklar listeleri odalara iletmekte, odalar tarafından onaylanan cetveller odalarda ve muhtarlıklarda bir ay süreyle askıya çıkarılmaktadır. Üyeliğe itirazlar yönetim kurulunca karara bağlanmakta, Yönetim Kurulu kararlarına karşı 15 gün içinde oda meclisine itiraz edilebilmektedir.

Fahrî üyeler: Çiftçilikle iştigal etmedikleri halde odaların faaliyetine yakın ilgi gösteren, maddî ve manevî yardımlarda bulunan kişi ve kuruluşlardır. Fahri üyeler oda meclisleri tarafından seçilir.

Çiftçilik, ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiattan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesini, bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirilmesini, muhafaza ve pazarlanmasını ifade etmektedir.

Çiftçilik faaliyetlerini mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir ekim veya yetiştirme devresi yapanlar da çiftçi olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 127- Ziraat Odaları ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kayıtlarına Göre Çiftçi Sayıları

PLAKA NO	İLLER	ODA SAYISI	KAYITLI ÇİFTÇİ SAYISI	ÇKS ÇİFTÇİ SAYISI	FARK	ORAN %
77	YALOVA	2	4.565	813	-3.752	17,8
34	İSTANBUL	7	20.759	4.476	-16.283	21,6
53	RİZE	11	116.737	25.198	-91.539	21,6
72	BATMAN	5	51.388	12.629	-38.759	24,6
69	BAYBURT	3	13.400	4.506	-8.894	33,6
54	SAKARYA	13	87.731	30.569	-57.162	34,8
7	ANTALYA	12	123.435	43.439	-79.996	35,2
61	TRABZON	16	105.206	37.102	-68.104	35,3
33	MERSİN	9	100.360	39.882	-60.478	39,7
33	İZMİR	20	135.302	54.206	-81.096	40,1
16	BURSA	13	99.243	40.759	-58.484	41,1
67	ZONGULDAK	6	34.622	14.239	-20.383	41,1
45	MANİSA	16	209.065	86.518	-122.547	41,4
55	SAMSUN	15	163.972	68.042	-95.930	41,5
14	BOLU	7	31.856	13.328	-18.528	41,8
81	DÜZCE	8	45.005	19.281	-25.724	42,8
60	TOKAT	10	100.116	42.901	-57.215	42,9
41	KOCAELİ	7	19.565	8.516	-11.049	43,5
29	GÜMÜŞHANE	5	18.821	8.340	-10.481	44,3
58	SİVAS	16	97.312	43.243	-54.069	44,4
78	KARABÜK	6	10.145	4.524	-5.621	44,6
17	ÇANAKKALE	10	69.419	31.159	-38.260	44,9
51	NİĞDE	6	40.647	18.529	-22.118	45,6
10	BALIKESİR	17	148.787	68.657	-80.130	46,1
39	KIRKLARELİ	7	43.603	20.890	-22.713	47,9
6	ANKARA	17	115.450	55.549	-59.901	48,1
80	OSMANİYE	6	28.145	13.598	-14.547	48,3
48	MUĞLA	8	76.908	37.269	-39.639	48,5
20	DENİZLİ	17	119.271	58.118	-61.153	48,7
3	AFYONKARAHİSAR	14	113.961	55.539	-58.422	48,7
5	AMASYA	6	52.820	26.064	-26.756	49,3
42	KONYA	25	248.615	126.050	-122.565	50,7
26	ESKİŞEHİR	11	67.836	35.187	-32.649	51,9
13	BİTLİS	6	24.493	12.749	-11.744	52,1
9	AYDIN	15	115.276	60.908	-54.368	52,8
57	SİNOP	8	23.682	12.704	-10.978	53,6
64	UŞAK	4	51.521	27.958	-23.563	54,3
38	KAYSERİ	13	70.256	38.662	-31.594	55,0
1	ADANA	13	87.089	48.675	-38.414	55,9
59	TEKİRDAĞ	8	53.733	31.355	-22.378	58,4
18	ÇANKIRI	10	24.257	14.269	-9.988	58,8
24	ERZİNCAN	3	19.513	11.557	-7.956	59,2
22	EDİRNE	8	61.662	36.815	-24.847	59,7
19	ÇORUM	11	89.819	53.720	-36.099	59,8
52	ORDU	18	143.292	85.832	-57.460	59,9
43	KÜTAHYA	12	66.248	39.686	-26.562	59,9
50	NEVŞEHİR	8	50.405	30.410	-19.995	60,3
31	HATAY	11	55.367	34.451	-20.916	62,2
46	KAHRAMANMARAŞ	9	69.646	44.341	-25.305	63,7
15	BURDUR	4	44.692	28.529	-16.163	63,8
70	KARAMAN	2	34.696	22.149	-12.547	63,8
40	KIRŞEHİR	7	37.673	24.937	-12.736	66,2
8	ARTVİN	6	38.963	26.456	-12.507	67,9
49	MUŞ	5	29.343	20.136	-9.207	68,6
73	ŞIRNAK	6	11.088	7.728	-3.360	69,7
28	GİRESUN	15	73.835	52.121	-21.714	70,6
37	KASTAMONU	8	47.671	33.944	-13.727	71,2
56	SİİRT	4	12.802	9.214	-3.588	72,0
68	AKSARAY	3	39.609	28.633	-10.976	72,3
4	AĞRI	8	41.442	30.396	-11.046	73,3
32	ISPARTA	6	40.704	30.346	-10.358	74,6
66	YOZGAT	13	79.959	59.797	-20.162	74,8
27	GAZİANTEP	8	53.853	40.328	-13.525	74,9
2	ADIYAMAN	8	46.807	36.615	-10.192	78,2
65	VAN	9	49.481	39.176	-10.305	79,2
25	ERZURUM	17	58.286	46.481	-11.805	79,7
11	BİLECİK	5	13.169	10.767	-2.402	81,8
44	MALATYA	11	53.412	44.431	-8.981	83,2
23	ELAZIĞ	7	28.012	23.999	-4.013	85,7
21	DİYARBAKIR	11	58.508	51.703	-6.805	88,4
47	MARDİN	9	33.870	30.285	-3.585	89,4
76	IĞDIR	3	11.040	9.924	-1.116	89,9
30	HAKKARİ	3	12.643	11.945	-698	94,5
63	ŞANLIURFA	11	60.383	59.301	-1.082	98,2
71	KIRIKKALE	4	20.116	19.793	-323	98,4
74	BARTIN	3	4.791	4.739	-52	98,9
79	KİLİS	3	10.301	10.622	321	103,1
75	ARDAHAN	2	13.722	16.517	2.795	120,4
12	BİNGÖL	1	6.250	8.442	2.192	135,1
62	TUNCELİ	3	5.689	8.298	2.609	145,9
36	KARS	7	21.628	32.674	11.046	151,1

Ziraat odalarının üye kayıtları beyana dayandığından güvenilir bulunmamıştır.

Nitekim Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Çiftçi Kayıt Sistemindeki rakamlarla, odaların üye sayıları arasında iller itibarıyla büyük farklılıklar bulunduğu görülmekedir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, oda üye sayısı Bakanlıkça bildirilen çiftçi sayına göre bazı illerde % 80 düşük, bazı illerde ise % 50 fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bu duruma, köylerde hazırlanan listelerin beyana dayanmasının ve neredeyse köyde yaşayan tüm nüfusun çiftçi olarak odalara bildirilmesinin neden olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan, bazı illerde ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı kayıtlarındaki üye sayılarının oda kayıtlarınkinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ise doğrudan gelir desteği uygulamasından yararlanmak için yapılan beyanlardan kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, Kayseri Kocasinan Ziraat Odasında yapılan incelemede, bazı kişilerin de çiftçi olmadığı halde, çok küçük bir tarla kiralayarak çiftçi kaydı yaptırdığı ve Sosyal Güvenlik Kurumuna çiftçi olarak başvurduğu öğrenilmiştir.

Sonuç olarak, çiftçi tanımının somut ölçülerle (ne kadar toprak ve/veya ne kadar hayvan varlığı olan kişilerin çiftçi sayılacağı) yapılması ve Ziraat Odalarındaki üye kayıtlarının daha gerçekçi yöntemlerle belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Oda Genel Kurulu

Oda genel kurulu seçim çevrelerinden seçilen delegelerden oluşmaktadır. Delegeler seçim çevrelerinde dört yılda bir Aralık ayında tüm üyelerin katılımı ile ve gizli oyla seçilmektedir. 500'e kadar üyesi bulunan seçim çevresinden bir delege, sonraki her 500 üye için de ilave 1 delege seçilmektedir.

Ziraat Odalarının her köyde ve üyesi bulunan mahallede bir delegesi bulunmakta olup ülke genelinde delegelerin sayısı 35.000'den fazladır.

Delegelerden oluşan oda genel kurulu dört yılda bir şubat ayında toplanmakta ve oda meclisi üyelerini seçmektedir. Oda genel kurulu delege tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta, çoğunluk sağlanamadığı takdirde genel kurul ertesi gün tekrar toplanmakta, bu toplantıda çoğunluk aranmamaktadır. Kararlar katılanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır.

Oda genel kurulunun görevleri şunlardır:

- Oda meclisi üyelerini seçmek,
- Çalışma raporlarını incelemek,
- Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun ibra edilip edilmemesine karar vermek,
- Kesin hesapları kabul veya reddetmek,
- Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun teklif edeceği bütçe ve çalışma programını görüşerek karara bağlamak,
- Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun getirdiği teklifleri karara bağlamak,

- Bu Kanuna uygun gerekli karar ve tedbirleri almak.

Genel kurul, oda meclisinin veya Birlik Yönetim Kurulunun kararı yahut genel kurul üyelerinden üçte birinin yazılı talebiyle olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir.

Oda Meclisi

Oda meclisi, genel kurul tarafından dört yıl için seçilmekte, genel kurul üye sayısının yarısı kadar üyeden oluşmakta, ancak on dörtten az ve yirmi birden fazla olamamaktadır. Oda meclisi iki yılda bir, seçilmiş üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan vekili seçmekte, oda meclisi başkanı ve başkan vekili seçilenler, oda yönetim kurulu üyeliğine seçilememektedir.

Oda meclisinin başlıca görevleri şunlardır:

•Bu Kanunun amacını gerçekleştirmek için gerekli kararları ve tedbirleri almak,

•Kendi üyeleri arasından oda yönetim kurulunu seçmek ve gerektiğinde değiştirmek,

•Oda içinde veya çiftçiler arasında doğabilecek ihtilafları çözmeye çalışmak,

•Oda üyeleri hakkında bu Kanunda yazılı cezaları karara bağlamak,

•Yönetim kurulunun tespit ettiği giriş ücreti ve yıllık aidat miktarlarına karşı oda üyelerinin yapacağı itirazları inceleyerek kesin karara bağlamak,

•Yurt içi ve yurt dışında tarımsal ve ekonomik kuruluşlara üye olmak, üye kabul etmek ve benzeri hususları karara bağlamak ile bunlardan uluslararası kuruluşlara ait olanları Birliğin onayına sunmak,

•Muhtaç çiftçilere odaca yapılacak ekonomik, sosyal ve teknik yardımları karara bağlamak,

•Eğitim ve yayım programlarını hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamaları ile ilgili kararlar almak,

•Oda kadro ve bütçesi ile çalıştırılacak personelin ücretlerini tespit etmek, yönetim kurulunun teklifi üzerine bütçe üzerinde gerekli görüşmeleri yapmak, kesin hesapları karara bağlamak, hakem ve bilirkişi listelerini onaylamak,

•Yönetim kurulunun teklifi üzerine gerekli gördüğü konularda komiteler kurmak.

Oda meclisi en az iki ayda bir defa toplanmaktadır. Başkanın veya toplam üye sayısının üçte ikisinin çağrısı üzerine her zaman toplantı yapılabilmektedir. Kararlar oy çokluğu ile alınmakta, eşitlik olması halinde başkanın oy kullandığı tarafın kararı geçerli sayılmaktadır.

Oda Yönetim Kurulu

Oda yönetim kurulu, oda meclisinin dört yıl için kendi üyeleri arasından seçtiği en az beş en çok yedi üyeden oluşmaktadır. Ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Oda yönetim kurulu, iki yılda bir seçilmiş üyeleri arasından bir başkan, bir başkan vekili ve bir muhasip üye seçmektedir.

Üst üste iki dönem yönetim kurulu başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Oda yönetim kurulunun başlıca görevleri şunlardır:

- Mevzuat çerçevesinde odanın işlerini yürütmek ve kanunî görevlerini gerçekleştirmek,
- Oda muhasebe kayıtlarını bilanço esasına göre tutmak ve bütçe, kesin hesap ve aktarma tekliflerini, aylık mizan ve bunlara ait raporları oda meclisine sunmak,
- Oda genel sekreterinin dışında odada çalıştırılacak personeli atamak ve gerektiğinde görevlerine son vermek,
- Oda meclisine ceza ve ödül tekliflerinde bulunmak, kendi yetkisi dâhilindeki cezaları vermek, meclisçe verilecek karar ve cezaları uygulamak,
- Hakem ve bilirkişi listelerini hazırlayarak meclisin onayına sunmak,
- Çiftçiliğe ve oda üyelerine ait belgeleri tasdik etmek,
- Çiftçi kayıtlarını ve üye defterlerini tutmak,
- Bütçe dâhilinde harcamalar yapmak,
- Tarımsal endeks ve istatistikleri tanzim etmek,
- Odanın taşınır ve taşınmaz mallarını yönetmek ve korumak,
- Tarım ürünlerinin piyasa fiyatlarını takip ederek çiftçileri bilgilendirmek,
- Mesleki toplantılara gönderilecek temsilcileri belirlemek.

Yönetim kurulu başkanı odayı temsil etmekte ve odanın kanuni temsilcisi olmaktadır. Ancak alınan kararların odayı bağlaması için, kararın oda yönetim kurulu başkanı veya başkan vekili ile diğer bir üyenin müşterek imzalarını taşıması gerekmektedir. Oda meclisinin kararı ile yönetim kurulunun yetkilerinden bir kısmı, yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçına yahut oda genel sekreterine devredilebilmektedir.

Oda bütçelerinden harcama; başkan veya başkan vekili ile oda genel sekreterinin, genel sekreterin bulunmadığı hallerde muhasip üyenin müşterek imzası ile yapılabilmektedir. Ancak Yönetim Kurulu kararı ile üst sınırı belirlenecek harcamalar, oda genel sekreteri tarafından yapılabilmektedir.

Oda yönetim kurulu en az ayda bir defa toplanmakta, Başkanın veya toplam üye sayısının üçte ikisinin çağrısı üzerine her zaman toplantı yapılabilmektedir. Kararlar oy çokluğu ile alınmakta, eşitlik olması halinde başkanın oy kullandığı tarafın kararı geçerli sayılmaktadır.

Oda Genel Sekreteri

Oda genel sekreteri, en az fakülte veya yüksek okul mezunları arasından yönetim kurulunca seçilerek oda meclisi tarafından atanmaktadır. Zorunlu hallerde lise mezunları vekil olarak atanabilmektedir.

Temsilcilikler

Temsilcilikler, odası bulunmayan ilçelerde, bu ilçeye coğrafi veya ulaşım bakımından en yakın oda yönetim kurulunun Birliğe yazılı talebi üzerine Birlik Yönetim Kurulunun onayıyla kurulmaktadır. Temsilciliklerin kuruluş ve çalışma alanları, kuruldukları ilçe sınırları olmakta, tüzel kişilikleri bulunmamakta ve bunlar faaliyetlerini bağlı olunan oda tüzel kişiliği bünyesinde yürütmektedirler.

Birliğin veya odanın yapacağı denetim sonucunda; faaliyetinin bulunmadığı, görevlerini yeterince yerine getiremediği tespit edilen temsilcilik, Birlik Yönetim Kurulu kararıyla kapatılmaktadır.

Temsilcilik için ayrı bir muhasebe kaydı tutulmamakta, gelir ve giderleri bağlı olunan odanın kayıtlarına işlenmektedir. Ancak, temsilcilik açılan yerdeki üyelerden sağlanan aidat gelirleri ile araç-gereç satışlarından elde edilen gelirler, temsilciliğin bulunduğu ilçedeki üyelerin hizmetinde kullanılmaktadır.

Temsilciliklerin görev ve yetkileri şunlardır:

- İlçesindeki tarım ve çiftçilikle ilgili haber ve bilgileri toplamak, ilçede gerekli inceleme ve istatistikî çalışmalar yapmak, toplanan bu bilgileri temsilciliğini yaptığı odaya bildirerek gerekli tedbirlerin alınmasına yardımcı olmak,
- İlçesindeki tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim faaliyetlerinde bulunmak için odaya öneri götürmek,
- İlçesinin çiftçi kayıtlarını bağlı olduğu oda adına tutmak, çiftçilikle ilgili bilgi ve belgeleri düzenlemek, her türlü tarımsal desteklere ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri çiftçilere ve ilgili kuruluşlara vermek,
- Temsilcisi olduğu odanın izniyle zirai ilaç, veteriner ilaçları, gübre tohum girdi satış yerleri açmak, bitki hastalıkları ile mücadele ilaçlama yerleri kurmak, laboratuvarlar açmak,
- Üye aidatı ve belge bedeli ve mal ve malzeme bedeli tahsilatı yaparak bağlı olduğu oda banka hesabına yatırmak,
- Oda yönetim kurulunca verilen yetki limitleri dâhilinde harcama yapmak,
- Oda yönetim kurulunun vereceği diğer görevleri yapmak.

Bağlı olunan oda yönetim kurulu, açılan temsilciliği yönetmek üzere o ilçede ikamet eden bir çiftçiyi temsilci olarak atamaktadır. Temsilci, odaya kayıt olmalarında sakınca olmayan kişilerin üyelik işlemlerini yaparak çiftçilik belgesi verebilmektedir. Temsilci tarafından yapılan kayıtlar, alınacak oda yönetim kurulu kararıyla kesinlik kazanmakta ve odaya kayıtları yapılmaktadır.

Temsilciye, temsilcilikte bulunduğu günler için oda yönetim kurulu üyelerine ödenen huzur ücreti tutarında ikamet yevmiyesi ödenmektedir.

İl Kongresi

İl kongresi, dört yılda bir mart ayı içinde il merkezinde yapılmaktadır. İl kongresine, il sınırı içindeki oda meclislerinden beşer, yönetim kurullarından da ikişer temsilci katılmaktadır. Toplantıyı il merkez odası düzenlemekte, il merkez odası bulunmayan yerlerde, bu organizasyonu Birliğin görevlendireceği o ildeki odalardan biri yapmaktadır.

İl kongresi, üye tamsayısının yarıdan bir fazlasının katılımı ile toplanmakta, toplantı günü çoğunluk sağlanamazsa ertesi gün, nisaba bakılmaksızın toplantı yapılmaktadır. Kongrede, ilin tarımsal sorunları tartışılmakta ve üyeleri arasından, Birlik Genel Kuruluna dört yıl için katılacak, asıl ve yedek il temsilcileri seçilmektedir. Kongre için gerekli harcamalar Birlikçe karşılanmaktadır. İl temsilcileri aynı zamanda Bölge Yürütme Kurullarında da görev yapmaktadır.

İl Koordinasyon Kurulu

Her ilde, il içindeki odaların başkanlarından meydana gelen İl Koordinasyon Kurulu oluşturulmaktadır.

Bölge Temsilciler Meclisi ve Bölge Yürütme Kurulu Başkanlıkları

Bölgelere bağlı il temsilcilerinin tamamı, Bölge Temsilciler Meclisini, her ilin il temsilcileri arasından seçilecek birer temsilci de Bölge Yürütme Kurulunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede 9 bölge oluşturulmuştur.

Tablo 128- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Bölgeler ve Bağlı İller

BÖLGELER	MERKEZ	BAĞLI İLLER
ORTA ve KUZEY ANADOLU BÖLGESİ	ANKARA	ANKARA, BİLECİK, BOLU, ÇANKIRI, ÇORUM, ESKİŞEHİR, KIRŞEHİR, KÜTAHYA, YOZGAT
ORTA ve DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	SİVAS	ADIYAMAN, AMASYA, ELAZIĞ, MALATYA, SİVAS, TOKAT, TUNCELİ
ORTA ve GÜNEY ANADOLU BÖLGESİ	KONYA	AFYON, KAYSERİ, KONYA, NEVŞEHİR, NİĞDE, UŞAK, ISPARTA
EGE BÖLGESİ	İZMİR	AYDIN, BURDUR, DENİZLİ, İZMİR, MUĞLA, MANİSA
MARMARA BÖLGESİ	İSTANBUL	BURSA, EDİRNE, İSTANBUL, KIRKLARELİ, KOCAELİ, SAKARYA, TEKİRDAĞ, BALIKESİR, ÇANAKKALE, ZONGULDAK
AKDENİZ BÖLGESİ	ADANA	ADANA, ANTALYA, GAZİANTEP, HATAY, İÇEL, KAHRAMANMARAŞ
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	ERZURUM	AĞRI, ARTVİN, ERZİNCAN, ERZURUM, KARS, GÜMÜŞHANE
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	DİYARBAKIR	BİNGÖL, BİTLİS, DİYARBAKIR, HAKKARİ, MARDİN, MUŞ, SİİRT, URFA, VAN
KARADENİZ BÖLGESİ	SAMSUN	KASTAMONU, GİRESUN, RİZE, SAMSUN, SİNOP, ORDU, TRABZON

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Birlik merkezi Ankara'dadır.

Birliğin başlıca görevleri şunlardır:

- Odalara bu Kanun ile verilen görevlerin yerine getirilmesi amacıyla gerekli önlemleri almak, odaların faaliyetlerine yardımcı olmak,
- Tarımsal politikaların genel menfaatlere uygun olarak yürütülmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunmak, tarımla ilgili görüşlerini Hükümete ve kamuoyuna duyurmak, çiftçilerin mesleki hak ve menfaatlerini korumak,
- Odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümlenmesini, odalar arasındaki işbirliğini ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak,
- Odalarda idari, mali iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve bunların uygulanmasını sağlamak,
- Uluslararası sergi, fuar, toplantı, seminer, panel, kongre gibi etkinliklere katılmak,
- Uluslararası benzer kuruluşlara üye olmak, bu kuruluşlar ve diğer ülkelerin tarımla ilgili kuruluşları ile ortak çalışmalar yapmak,
- Üyesi olunan uluslararası kuruluşların yönetiminde yer alacak olanları belirlemek, bu kuruluşların temsilciliğini yapmak,
- Odaları ve odaların yarıdan fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek.,
- Türkiye'de yerel ve/veya genel tarım kongreleri düzenlemek,
- Çiftçileri, çiftçi danışmanlarını, oda personelini ve yöneticilerini eğitmek amacıyla eğitim merkezleri oluşturmak; odalar ve çiftçilerle ilgili her türlü eğitim araçlarını hazırlayıp sunmak,
- Tarımsal eğitime yönelik gazete, radyo ve televizyon gibi basın-yayın araçları kurmak veya kiralamak,
- Kuruluş amacı ve vazifeleri ile ilgili şirket ve vakıf kurmak, kurulu şirketlere ortak olmak,
- Bu Kanunda gösterilen çalışma konularının gerektirdiği hususlarda faaliyet göstermek.

Organları

Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin organları Genel Kurul ve Yönetim Kuruludur. Organların oluşumu ve görevleri aşağıda belirtilmiştir.

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu il kongrelerinde, dört yıl için seçilen temsilcilerden oluşur. Birlik Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri, Genel Kurulda üye ve oy sahibidirler. Genel Kurul dört yılda bir mayıs ayı içinde toplanır. Birlik Yönetim Kurulunun kararı ile Genel Kurul olağanüstü toplantıya çağrılabilir.

Genel Kurula;

- Yediye kadar odası olan (yedi dâhil) illerden 3,
- On dörde kadar odası olan (on dört dâhil) illerden 4,
- On beş ve daha fazla odası olan illerden 5 temsilci

katılmaktadır.

Toplantı Birlik Yönetim Kurulu Başkanı tarafından açılmakta ve başkanlık divanı için bir başkan, bir başkan vekili ve dört kâtip üye seçilmektedir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Yönetim Kurulunun çalışma dönemine ait raporu, gelir-gider cetveli ve bilançoları ile kadro cetvelini tetkik etmek ve karara bağlamak,
- Birlik Yönetim Kurulunun asıl ve yedek üyelerini seçmek,
- Yönetim kurulunca hazırlanan odaların çalışma raporu ile Türkiye'nin zirai ve iktisadi durum raporunu tetkik etmek ve yayımlanmasını karara bağlamak,
- Birlik idari, mali ve personel yönetmeliğini onaylamak, gelecek döneme ait yıllık tahmini bütçeleri karara bağlamak,
- Birlik Yönetim Kurulu üyelerinin huzur hakları ile Genel Kurul delegelerinin yolluk ve gündeliklerini tespit etmek,
- Amaçlarına uygun olmak kaydıyla menkul ve gayrimenkul edinmeye, satmaya, kiralamaya, rehin etmeye, kredi almaya ve vermeye, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmaya, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmiş ödüller dağıtma konusunda Birlik Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- Birlik Yönetim Kuruluna, yabancı ülkelerde ve Türkiye'de Türk-yabancı tarımsal kuruluşlar kurulmasına, büro açılmasına, ortak çalışmalar yapılmasına veya yardımda bulunulmasına yetki vermek.

Birlik Yönetim Kurulu

Birlik Yönetim Kurulu; Birlik Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından dört yıl için seçtiği on üye ile Birlik Genel Sekreterinden oluşur. Yönetim Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Eşitlik halinde Başkanın oy kullandığı tarafın kararı geçerli sayılır. Birlik Yönetim Kurulu, Genel Kurulu müteakip kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan, bir başkan vekili ve bir muhasip üye seçer.

Üst üste iki dönem Birlik Yönetim Kurulu başkanlığı yapmış olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Yönetim Kurulu Başkanı aynı zamanda Birlik Genel Başkanıdır.

Yönetim Kurulu, üyelerinin dörtte üçünün talebi üzerine yeniden görev bölümü yapabilir.

Birliği bağlayıcı kararlar, Yönetim Kurulu Başkanı veya Başkan vekili ile Genel Sekreter veya Muhasip Üyenin müşterek imzaları ile alınabilir.

Birlik Yönetim Kurulunun başlıca görevleri şunlardır:

- Çalışma dönemine ait raporu, gelir-gider cetvelini, yıllık bilançoları, odaların çalışma raporunu, Türkiye'nin zirai ve iktisadi durumu ve ziraat ve çiftçi sorunları ile çözüm yolları hakkındaki raporu, gelecek döneme ait yıllık tahmini bütçeleri ve kadro cetvelini hazırlayarak Genel Kurulun tetkikine ve kararına sunmak,
- Bu Kanun ile verilen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli önlemleri almak, odaların faaliyetlerine yardımcı olmak,
- Ülkede tarım politikalarının genel menfaatlere uygun olarak yürütülmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunmak, bu hususlardaki görüşlerini Hükümete ve kamuoyuna duyurmak, çiftçilerin hak ve menfaatlerini korumak,
- Odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümü ve odalar arasında işbirliği ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak,
- Odalarda idari ve mali iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve Genel Kurul onayını müteakip uygulamak,
- Yurt içinde ve yurt dışında yapılan her türlü sergi, fuar, toplantı, seminer, panel, kongre gibi etkinliklere katılmak ve düzenlemek,
- Konusundaki uluslararası mesleki kuruluşlara üye olmak ve temsilciliğini yapmak,
- Birliğin, yönetiminde temsil edileceği kuruluş, kurul ve benzeri yerlerde görevlendirilecek temsilcilerini belirlemek,
- Odaları ve odaların yarıdan fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek,
- Bölge başkanlıkları, il koordinasyon kurulları ve danışma kurullarını oluşturmak ve bu kurulların çalışma usul ve esaslarını belirlemek,
- Birlik ve odalarla ilgili idari, mali ve personel yönetmeliğini hazırlamak ve Genel Kurulun onayına sunmak,
- Birlik Genel Sekreterinin görev ve yetkilerini düzenleyen yönetmeliği onaylamak ve yürürlüğe koymak,
- Alınan yetki çerçevesinde taşınır ve taşınmaz mal alımı, satımı, kiralanması, yaptırılması, rehin verilmesi, ipotek alınması ve verilmesi, kredi alınması ve verilmesi işlerini yürütmek, Birlik ve odaların işlerinin düzenle yürütülmesini teminen kararlar almak ve yürürlüğe koymak,
- Odaların kooperatif ve şirket kurmalarına ve kurulu bulunan kooperatif ve şirketlere iştirak etmelerine, temsilcilik açmalarına izin vermek,
- Kredi almak ve vermek, ayni, nakdî, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmak, ödüller dağıtmak,
- Genel kurulca verilecek diğer görevleri yapmak.

Genel Sekreter:

Genel Sekreter, Birlik Yönetim Kurulunca, resmî veya özel tarımsal kuruluş ve işletmelerde en az on yıl çalışmış, en az lisans düzeyinde eğitim almış olanlar arasından atanır. Birliğin sekretarya hizmetlerini yürütür. Genel Sekreter, Birlik Yönetim Kuruluna katılır, ancak oy hakkı yoktur. Birlik personelinin birinci derece amiridir.

Disiplin Uygulamaları

Oda üyelerine aşağıda yazılı cezalar verilebilmektedir:

- Uyarma,
- Kınama,
- Odadan uzaklaştırma.

Uyarma ve kınama cezaları yönetim kurulu tarafından verilmekte, bu cezalara tebliğinden itibaren on beş gün içinde oda meclisine itiraz olunabilmekte; meclisin kararı son karar olmaktadır.

Uzaklaştırma cezası, yönetim kurulunun teklifi üzerine meclis tarafından verilebilmekte, bu ceza bir aydan az, bir yıldan çok olamamaktadır. Bu cezaya tebliğinden itibaren onbeş gün içinde idari yargı merciine itiraz edilebilmektedir.

Odaların ve Birliğin paraları ile para hükmündeki evrak, senet ve diğer malları aleyhine suç işleyen, yahut bilanço, tutanak, rapor ve diğer her çeşit kâğıt, defter ve kayıtlar üzerinde suç mahiyetinde değişiklik yapan veya bunları kasten yok eden organlara dâhil kişiler ile personel hakkında Devlet memurları hakkındaki cezalar uygulanmaktadır.

Birlik ve odalardan temin edilen bilgi ve belgeler ile odalara ait web sitelerinde disiplin cezası uygulamasına rastlanılmamıştır.

Seçimlere İlişkin Uygulamalar

Delege seçimleri, köy veya mahalle muhtarlıkları ihtiyar heyetleri tarafından yapılmakta, odalarca muhtarlara gönderilen üye listeleri esas alınmaktadır. İhtiyar Heyeti üyeleri sandık kurulu olarak görev yapmaktadır. Üyeler delege olarak seçilmesini istediği kişi veya kişileri bir kağıda yazarak veya isimlerin yazılı olduğu matbu pusulaları zarfa koyarak oy kullanmaktadır.

Sandık kurullarında görev alanlar delege seçiminde aday olamamaktadır. Delegelerin askerliğini yapmış ve okur-yazar olması yeterli sayılmaktadır.

Delege seçimlerine yönelik olarak oy kullanacak üye listelerinin kaybolduğu veya tahrif edildiği, seçim yapılmadan muhtarlıklarca kağıt üzerinde seçim yapılmış gibi kağıt üzerinde tespit yapıldığı gibi şikayetler bulunmaktadır. Nitekim Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 23.11.2000 tarihinde tüm Valiliklere bu konulara dikkat edilmesi hususunda bir genel yazı gönderdiği görülmüştür.

Kayseri Kocasinan Ziraat Odasına bağlı mahalle ve köylerde gerçekleştirilen delege seçimlerine ilişkin seçim bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 129- Kayseri Kocasinan Ziraat Odası Köy ve Mahalle Delege Seçimleri

SIRA NO	KÖY-MAHALLE	TOPLAM ÜYE SAYISI	OY KULLANAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI %	DELEGE ADAY SAYISI
1	AKCATEPE	92	46	50,0	1
2	AKIN	99	61	**61,6**	3
3	AMARAT-BARBAROS	92	38	41,3	1
4	AMARAT-FATİH	96	28	29,2	1
5	ARGINCIK-CAMİKEBİR	71	34	47,9	1
6	BAYRAMHACI	117	34	29,1	1
7	BEYDEĞİRMENİ	79	59	**74,7**	2
8	BUĞDAYLI	103	26	25,2	1
9	BOĞAZKÖPRÜ	50	19	38,0	1
10	BOZTEPE	16	4	25,0	1
11	BOYACI	124	60	48,4	1
12	ÇAVUŞAĞA	90	37	41,1	1
13	ÇEVRİL	109	14	12,8	1
14	DADAĞI	132	26	19,7	1
15	DORUKLU	119	21	17,6	1
16	DÜVER	353	130	**36,8**	2
17	EBİÇ-KIZILIRMAK	101	60	59,4	1
18	EBİÇ-MEVLANA	116	72	62,1	1
19	ELAGÖZ	107	21	19,6	1
20	ELMALI	191	37	**19,4**	2
21	EMMİLER	163	45	27,6	1
22	ERKİLET-ARABIDİN	56	15	26,8	1
23	ERKİLET-DERE	55	30	**54,5**	2
24	ERKİLET-GENARELEMİR	53	7	13,2	1
25	ERKİLET-TEPE	35	16	**45,7**	2
26	ERKİLET-YUKARI	38	18	47,4	1
27	ERKİLET-ZADE	57	23	**40,4**	3
28	ERKİLET-YÜZÜNCÜYIL	63	46	**73,0**	2
29	ESKİÖMERLER	112	49	43,8	1
30	EYİM	110	57	**51,8**	2
31	GÖMEÇ	196	58	29,6	1
32	GÜNEŞLİ-BAHÇELİEVLER	60	11	18,3	1
33	GÜNEŞLİ-CUMHURİYET	89	26	29,2	1
34	GÜNEŞLİ-KALE	47	30	**63,8**	3
35	HASANCI	72	40	55,6	1
36	HASANARPA	72	26	36,1	1
37	HIRKA	285	36	12,6	1
38	HİMMETDEDE-FATİH	46	14	30,4	1
39	HİMMETDEDE-İSTASYON	73	16	21,9	1
40	HİMMETDEDE-TURGUTREİS	91	23	25,3	1
41	HÖBEK	173	28	**16,2**	2
42	KALKANCIK	118	59	**50,0**	2
43	KARAHÖYÜK	71	17	23,9	1
44	KARAKİMSE	71	131	184,5	1
45	KAŞ	180	33	18,3	1
46	KEMER	137	36	**26,3**	2
47	KOÇCAĞIZ	74	11	14,9	1
48	KIZIK	167	139	**83,2**	2
49	KUŞÇU	94	19	20,2	1
50	MOLU	229	17	7,4	1
51	MOLLAHACI	97	19	19,6	1
52	MİTATPAŞA	18	4	22,2	1
53	ZÜMRÜT	207	27	**13,0**	2
54	MAHZEMİN-YENİ MAHALLE	235	141	**60,0**	4
55	MAHZEMİN-GÜNDOĞAN	164	58	35,4	1
56	SARAYCIK	160	17	10,6	1
57	SALUR	131	48	36,6	1
58	OYMAĞAÇ	191	25	13,1	1
59	OBRUK	25	15	**60,0**	2
60	TAŞHAN	111	21	18,9	1
61	VATAN	83	41	49,4	1
62	YAZIR	139	50	36,0	1
63	YEMLİHA-EMNİYET	207	102	**49,3**	3
64	YEMLİHA-KALEÖNÜ	149	50	33,6	1
65	YEMLİHA-KIZILIRMAK	139	11	7,9	1
66	YEMLİHA-YENİ MAHALLE	164	45	**27,4**	2
67	YUKARIHASİNLİ	126	17	**13,5**	2
68	YUVALI	256	155	60,5	1
69	YÜREĞİL	156	77	**49,4**	2
70	CIRKALAN	188	123	**65,4**	2
	TOPLAM	**8290**	**2949**	**35,57**	**98**

Bazı ziraat odalarının köy ve mahallerinde yapılan 2006 yılına ilişkin delege seçimlerine yönelik toplam bilgiler ise aşağıda gösterilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere delege

seçimlerine katılım oranı % 4 ile % 58 arasında değişmekte, örnek odaların ortalama katılım oranı ise % 17,41 olmaktadır.

Tablo 130- Bazı Ziraat Odalarının Delege Seçim Bilgileri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
KAYSERİ-KOCASİNAN	8.290	2.949	35,57
KAYSERİ-TOMARZA	5.156	1.341	26,01
EDİRNE-MERİÇ	5.418	2.231	41,18
BATMAN	5.510	3.248	58,95
ANKARA-POLATLI	24.908	2.334	9,37
MANİSA AKHİSAR	26.802	1.109	4,14
KONYA-CİHANBEYLİ	20.671	3.635	17,59
TOPLAM	**96.755**	**16.847**	**17,41**

Odaların ve Birliğin, meclis ve yönetim kurullarına seçilmiş olan asıl üyelerinden mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya gelmeyenler istifa etmiş sayılmakta ve yerlerine yedeklerden sırada olanlar alınmaktadır.

Ziraat Odası Genel Kurulu, İl Kongresi ve Ziraat Odaları Birliği Genel Kurul toplantılarına iştirak edecek delege ve temsilcilere, yetkili heyetlerce, toplantıdan en geç onbeş gün önce çağrı yapılmakta, iadeli taahhütlü olarak yapılacak bu çağrı mektubunda, toplantının yeri, tarihi, saati ile gündeminin belirtilmesi gerekmektedir.

Ziraat Odaları ile Ziraat Odaları Birliğinin organ seçimleri, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre TOBB'la ilgili bölümde anlatılanlara paralel şekilde yapılmakta olup burada detaylı olarak yer verilmemiştir.

Ziraat Odası Genel Kurulunca seçimle belirlenen oda meclisi üyeleri, aynı gün gizli oy ve yargı gözetimi altında oda yönetim kurulu üyelerini seçmektedir.

Oylar, değişik şekilde düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek zarflara konulması suretiyle kullanılmaktadır.

Köy ve mahallelerde yapılan ve hakim gözetimi uygulanmayan delege seçimlerinde katılım oranı oldukça düşük gerçekleşirken, delegelerle ve hakim gözetiminde gerçekleştirilen Oda Genel Kurulu, Meclis toplantıları ile Birlik Genel Kurul toplantılarında ise katılım oranı yüksek olmaktadır. Örnekleme yapılan odalarda Oda Genel Kurul toplantılarına katılım oranı % 53 ile % 100 arasında değişmekte, ortalama katılım yaklaşık olarak % 88 olmaktadır. Oda Meclisi toplantılarında katılım oranı % 100, son üç dönem Birlik Genel Kurulundaki katılım oranı % 97-99 olmuştur.

Tablo 131- Bazı Ziraat Odalarında Meclis Üye Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
ANKARA-POLATLI	112	80	71,43
BATMAN	71	70	98,59
KAYSERİ-KOCASİNAN	70	69	98,57
EDİRNE-MERİÇ	27	27	100,00
SAMSUN-BAFRA	127	127	100,00
ERZURUM-TEKMAN	64	34	53,13
KONYA-CİHANBEYLİ	81	81	100,00
MANİSA-AKHİSAR	130	112	86,15
TOPLAM	**682**	**600**	**87,98**

Tablo 132- TZOB Genel Kurulu Yönetim Kurulu Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
2001 YILI	214	210	98,13
2003 YILI	222	219	98,65
2007 YILI	309	302	97,73

Mali Uygulamalar

Birlik ve odaların hesaplarının tutulmasına ilişkin esaslar, Birlikçe 1974 yılında yayımlanan "Muhasebe Yönetmeliği" ve "Müşterek Muhafaza ve Kasa Tazminatı Yönetmeliği" ile belirlenmiş, 18.7.2007 tarihinde bu yönetmelikler yürürlükten kaldırılmış, aynı tarihten geçerli olmak üzere "Muhasebe Talimatnamesi" yürürlüğe konulmuştur.

"Muhasebe Yönetmeliğinde", Birlik ve odalarda muhasebe kayıtlarının 1974 yılından itibaren bilanço esasına ve tek tip muhasebe hesap planına göre tutulması öngörülmüş olmasına rağmen, tüm odalarda uygulama imkanı bulunulamamış, 16.11.1998 tarihli Yönetim Kurulu kararıyla oda gelirleri sadece üye aidatları ve üye bağışlarından ibaret olan odalarda işletme hesabına göre defter tutulabileceği kabul edilmiştir. Ayrıca aynı kararda, tarımsal girdi satışı yapan ziraat odalarına muhasebe kayıtlarını ise vergi ve mali mevzuata uygun kanuni defterler vasıtasıyla tutması gerektiği hatırlatılmıştır.

3.6.2004 tarihli ve 5184 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ziraat odalarına 1.1.2005 tarihinden itibaren muhasebe kayıtlarını bilanço esasına göre tutmak zorunluluğu getirilmiştir. Bu çerçevede hazırlanan "Muhasebe Talimatnamesi" 2007 yılında Genel Kurul tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Muhasebe Talimatnamesinde;

- Kayıt Düzeni

- Müşterek Muhafaza ve Kasa Tazminatı
- Amortisman-Envanter
- Tek Düzen Hesap Çerçevesi
- Hesap Planı
- Hesap Planı Açıklamaları
- Mizan-Bilanço-Ayrıntılı Gelir Tablosu ve Muhasebe Fişi Örnekleri

bölümleri yer almıştır.

Birlikçe yayımlanan muhtelif genelgelerden, Kanuni zorunluluğa rağmen odaların muhasebe kayıtlarını bilanço esası yerine işletme esasına göre tutmaya devam ettikleri ve sürekli uyarıldıkları görülmektedir.

Odaların gelirleri şunlardır;

- Giriş ücreti,
- Yıllık aidat,
- Yayın gelirleri,
- Bağışlar ve diğer gelirler,
- Tesis ve iştiraklerden elde edilecek kârlar,
- Sergi ve fuar gelirleri.
- Birlikten yapılacak yardım,
- Usul ve esasları Birlik tarafından belirlenmek şartıyla, çiftçi belgesi hariç olmak üzere diğer belgelerin tasdiki ve hizmet karşılığı olarak alınacak ücretler.

Odaların aslî üyeleri, her yılın ilk beş ayı içinde arazi büyüklüğü, diğer tarımsal varlığı ve üretim durumları ile ilgili bilgileri, Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslara göre, kayıtlı oldukları odalara vermek zorunda olup, Odalar bu bilgileri dikkate alarak üyelerinden giriş ücreti ve yıllık aidat almaktadır. Giriş ücretinin alındığı yıl ayrıca yıllık aidat alınmamaktadır.

Giriş ücretleri ve yıllık aidatın tahsiline ilişkin usul ve esaslar, Birlikçe çıkarılan ve 12.01.2005 tarih ve 25698 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Ziraat Odalarının Giriş Ücreti ve Yıllık Aidatları Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Giriş ücretleri ve yıllık aidat tutarları, her yıl ocak ayında onaltı yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık brüt asgari ücretin yüzde ikisi ile aylık brüt asgari ücretin beş katı arasında kalmak üzere Birlik Yönetim Kurulunca altı kademe olarak en az ve en çok olmak üzere belirlenmektedir. Birlikçe 2008 ve 2009 yılı için kademeler itibarıyla belirlenen en az ve en çok giriş ücretleri ve yıllık aidat tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 133- Türkeye Ziraat Odaları Birliği Aidat Tavanları

ARAZİ BÜYÜKLÜĞÜ DEKAR	ASGARİ ÜCRETE ORANI	Alınacak Aidat Miktarı (TL)	
		2008	2009
I. Kademe			
506-2500	En Çok(%101)	614,48	672,66
2501'den fazla	En Çok(%500-5 kat)	3042,00	3330,00
II. Kademe			
281-325	En Çok(%56)	340,70	372,96
326-370	En Çok(%74)	450,22	492,84
371-415	En Çok(%83)	504,97	552,78
416-460	En Çok(%92)	559,73	612,72
461-505	En Çok(%101)	614,48	672,66
III. Kademe			
181-200	En Çok(%36)	219,02	239,76
201-220	En Çok(%44)	267,70	293,04
221-240	En Çok(%48)	292,03	319,68
241-260	En Çok(%52)	316,37	346,32
261-280	En Çok(%56)	340,70	372,96
IV.Kademe			
81-100	En Çok(%16)	97,34	106,56
101-120	En Çok(%24)	146,02	159,84
121-140	En Çok(%28)	170,35	186,48
141-160	En Çok(%32)	194,69	213,12
161-180	En Çok(%36)	219,02	239,76
V.Kademe			
31-40	En Çok(%6)	36,50	39,96
41-50	En Çok(%10)	60,84	66,60
51-60	En Çok(%12)	73,01	79,92
61-70	En Çok(%14)	85,18	93,24
71-80	En Çok(%16)	97,34	106,56
VI.Kademe			
1-10	En Az(%2)	12,17	13,32
11-15	En Çok(%3)	18,25	19,98
16-20	En Çok(%4)	24,34	26,64
20-25	En Çok(%5)	30,42	33,30
26-30	En Çok(%6)	36,50	39,96

Oda Yönetim Kurulları da bu kademeler dâhilinde tahsil edilecek giriş ücreti ve yıllık aidat miktarları belirlemekte, asgari ücretin %2'sinden aşağı olmamak üzere giriş ücreti veya yıllık aidat miktarları sulu arazilerde %65, kuru arazilerde ise %85'e kadar Oda Yönetim yada Meclisinde alınacak kararlar ile düşürülebilmekte, bu miktarlara on beş gün içinde oda meclisi nezdinde itiraz edilebilmektedir.

Örneğin 2008 yılında Kayseri Kocasinan Ziraat Odasınca alınacak giriş ücreti ve aidat tutarı VI. Kademe için;

1-10 dekar arasında 12,50 TL (Birlikçe belirlenen 12,17 TL),

11-15 dekar arasında13,00 TL (Birlikçe belirlenen 18,25 TL),

16-20 dekar arasında 14,00 TL (Birlikçe belirlenen 24,34 TL),

20 dekar üzeri için dekar başı 0,20 TL olarak belirlenmiş, bu miktarlar Birlikçe onaylanmıştır.

Odalarca belirlenen aidat tutarları, Birlikçe onaylandıktan sonra uygulanabilmektedir. Birlik zaman zaman bu rakamlara müdahale ederek oda rakamlarını değiştirebilmektedir.

Diğer yandan, Birlikçe 21.01.2009 tarihli Genelge ile odaların tavan miktarlar üzerinden % 65-85 indirim yapma yetkisi bulunduğu dikkate alınarak, kuraklık ve ekonomik kriz nedeniyle tavan miktarlar yükselse dahi 2009 yılında da 2008 yılında uygulanan giriş ve aidat tutarlarının tahsil edilmesi ve zam yapılmaması uygun görülmüştür.

Giriş ücretlerini ve yıllık aidatlarını süresinde ödemeyenlerin borçları, kanuni faizi ile birlikte tahsil olunmaktadır. Tahakkuk yılını takip eden yılın başından itibaren beş yıl içinde tahsil edilemeyen giriş ücretleri ve yıllık aidatlar zamanaşımına uğramaktadır.

Bazı Ziraat Odalarının gelir ve giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tablolarda da görüleceği üzere odaların gelirleri büyük ölçüde üye aidatlarından oluşmaktadır.

Örnekleme yapılan 990.159 üyeli 122 odanın gelirlerine bakıldığında, odaların gelir tutarları arasında büyük farklılıklar olduğu; 2006 ve 2007 yıllarında en düşük gelirli odanın gelirinin 2.260 TL, en yüksek gelire sahip odanın gelirinin ise 1.028.0000 TL tutarında olduğu görülmektedir. Odaların gelirleri arasındaki büyük farklılıkları Tablo 140'tan da izlemek mümkündür. 2006 ve 2007 yıllarında odaların üye başına yaptıkları ortalama tahsilatlarının ise kayıtlı üye sayılarına göre yaklaşık 19,5 TL (1,24 TL ile 66,39 TL arasında değişmekte) civarında gerçekleştiği görülmüştür.

Tablo 134- Bazı İllerdeki Ziraat Odaların Toplam Gelirleri ile Tüm Odaların Gelir Tahmini (TL)

İLİ	ODA SAYISI	ÜYE SAYISI	PERSONEL SAYISI	GELİR TOPLAMI		ÜYE BAŞINA GELİR	
				2006	2007	2006	2007
KONYA	25	248.615	82	5.815.324	4.976.784	23,39	20,02
KAYSERİ	13	70.256	27	1.519.790	1.541.332	21,63	21,94
ANTALYA	12	123.435	43	2.021.066	2.376.725	18,52	20,82
MUHTELİF	72	547.853	179	10.241.698	10.013.174	18,69	18,28
TOPLAM	**122**	**990.159**	**331**	**19.597.878**	**18.908.015**	**19,79**	**19,10**
TAHMİN	**720**	**4.814.764**		**95.296.975**	**91.942.435**		

Tahmini gelir toplamı, odaların ortalama tahsilat tutarının toplam üye sayısıyla çarpımıyla elde edilmiştir.

Diğer yandan bazı odalar, çiftçilere yönelik olarak çeşitli ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetleri yine bazı odalar kurdukları iktisadi işletmeleri üzerinden bazıları ise oda gelir ve gider hesapları içerisinde gerçekleştirmektedir. Aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere ticari faaliyetler normal oda bütçesinin iki üç katına ulaşabilmektedir.

Tablo 135- Manisa Kula Ziraat Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri

GELİR KALEMLERİ	TUTAR (TL)	GİDER KALEMLERİ	TUTAR (TL)
YEM SATIŞI	91.125	ZİRAİ İLAÇ	1.319
KÜSPE SATIŞI	50.525	KEPEK	38
CEVİZ FİDANI	76.159	YEM	96.741
ASMA FİDANI	13.501	KÜSPE	51.518
KOYUN SATIŞI	70.346	CEVİZ FİDANI	71.172
KÖMÜR SATIŞI	8.428	ASMA FİDANI	13.501
GİRİŞ AİDATI	11.143	MISIR TOHUMU	1.800
YILLIK AİDATLAR	182.439	KOYUN	87.413
BAĞIŞLAR	6.840	KÖMÜR	7.335
MAL STOĞU	22.264	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	114.824
KEPEK SATIŞI	50	PAZARLAMA GİDERLERİ	4.825
DİĞER GELİRLER	10.860		
GELİR TOPLAM	**543.680**	**GİDER TOPLAM**	**450.486**
		GELİR FAZLASI	**93.194**

Tablo 136- Konya'daki Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelirleri (TL)

ODANIN İSMİ	ÜYE SAYISI	PERSONEL SAYISI	GELİRLERİ		ÜYE BAŞINA TAHSİLAT	
			2006	2007	2006	2007
CİHANBEYLİ	21.723	4	657.000	393.403	30,24	18,11
EREĞLİ	20.171	4	402.118	386.344	19,94	19,15
KARATAY	19.119	7	521.230	375.364	27,26	19,63
ÇUMRA	18.482	5	592.471	553.795	32,06	29,96
AKŞEHİR	16.259	3	137.876	96.442	8,48	5,93
YUNAK	16.038	2	232.535	107.085	14,50	6,68
KARAPINAR	15.947	5	359.554	312.640	22,55	19,60
ILGIN	14.680	4	144.400	207.626	9,84	14,14
KADINHANI	12.339	3	225.645	249.037	18,29	20,18
MERAM	10.421	3	218.077	174.547	20,93	16,75
KULU	9.956	2	194.260	193.057	19,51	19,39
SARAYÖNÜ	9.830	4	335.205	299.636	34,10	30,48
BEYŞEHİR	9.651	4	202.010	243.983	20,93	25,28
SELÇUKLU	9.333	6	352.830	358.187	37,80	38,38
ALTINEKİN	9.083	3	131.943	112.590	14,53	12,40
SEYDİŞEHİR	6.835	6	288.311	258.735	42,18	37,85
TUZLUKÇU	6.156	3	131.808	100.640	21,41	16,35
EMİRGAZİ	4.770	3	157.486	126.509	33,02	26,52
ÇELTİK	4.406	1	77.526	45.055	17,60	10,23
DOĞANHİSAR	3.092	1	61.041	85.225	19,74	27,56
GÜNEYSINIR	3.084	1	76.960	84.487	24,95	27,40
BOZKIR	2.200	3	146.065	81.086	66,39	36,86
HADIM	2.200	2	85.357	32.195	38,80	14,63
AKÖREN	1.969	3	52.477	81.727	26,65	41,51
TAŞKENT	871	0	31.139	17.389	35,75	19,96
TOPLAM	**248.615**	**82**	**5.815.324**	**4.976.784**	**23,39**	**20,02**

Tablo 137- Konya'daki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

KONYA	SELÇUKLU		BEYŞEHİR		HADİM	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
ÜYE AİDATLARI	273.550	307.832	158.569	182.420	85.357	7.450
HİZMET KARŞILIĞI ÜCRETLER			27.693	20.440		
FAİZ VE KOMİSYON	23.279	32.355	8.265	1.123	7	
YARDIM VE BAĞIŞLAR			7.483			
DİĞER	56.000	18.000		40.000		24.745
TOPLAM GELİRLER	**352.829**	**358.187**	**202.010**	**243.983**	**85.364**	**32.195**
PERSONEL GİDERLERİ	70.778	132.762	37.890	49.602	3.708	7.924
HUZUR HAKKI-YOLLUK	14.010	16.590	23.060	29.044	12.100	
KİRALAR-TAMİRLER	3.100	2.640	1.344	1.177		
KANUNİ HİZMET GİDERLERİ	40.670	87.236	27.179	35.509		
DİĞER GİDERLER	156.838	73.012	17.684	23.686	73.158	30.666
TOPLAM GİDERLER	**285.396**	**312.240**	**107.157**	**139.018**	**88.966**	**38.590**
GELİR FAZLASI	**67.433**	**45.947**	**94.853**	**104.965**	**-3.602**	**-6.395**

Tablo 138- Kayseri'deki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelirleri (TL)

ODANIN İSMİ	ÜYE SAYISI	PERSONEL SAYISI	GELİRLERİ		ÜYE BAŞINA TAHSİLAT	
			2006	2007	2006	2007
PINARBAŞI	10.566	4	177.203	146.830	16,77	13,90
KOCASİNAN	9.987	4	214.233	167.516	21,45	16,77
DEVELİ	8.562	3	187.118	200.405	21,85	23,41
BÜNYAN	7.492	3	151.996	269.151	20,29	35,93
TOMARZA	5.650	2	127.332	129.853	22,54	22,98
SARIOĞLAN	5.171	2	128.209	87.257	24,79	16,87
YEŞİLHİSAR	4.780	1	57.292	93.718	11,99	19,61
SARIZ	4.244	2	100.346	110.044	23,64	25,93
İNCESU	4.100	1	130.907	62.055	31,93	15,14
YAHYALI	3.916	2	87.942	113.613	22,46	29,01
AKKIŞLA	2.200	1	28.239	24.522	12,84	11,15
FELAHİYE	1.865	1	73.773	87.042	39,56	46,67
MELİKGAZİ	1.723	1	55.200	49.326	32,04	28,63
TOPLAM	**70.256**	**27**	**1.519.790**	**1.541.332**	**21,63**	**21,94**

Tablo 139- Kayseri'deki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

KAYSERİ	DEVELİ		SARIZ		MELİKGAZİ	
GELİRLER	2006	2007	2006	2007	2006	2007
ÜYE AİDATLARI	175.574	183.445	89.207	95.595	49.020	43.245
HİZMET KARŞILIĞI ÜCRETLER						880
FAİZ VE KOMİSYON	11.225	16.280	8.292	10.598	6.201	5.201
YARDIM VE BAĞIŞLAR						
DİĞER	320	680	2.848	3.852		
TOPLAM GELİR	**187.119**	**200.405**	**100.347**	**110.045**	**55.221**	**49.326**
PERSONEL GİDERLERİ	46.665	50.520	21.357	25.830	16.834	21.162
HUZUR HAKKI-YOLLUK	12.300	16.025	12.758	14.102	7.835	8.315
KİRALAR-TAMİRLER	1.650	2.250	2.733	2.785	1.290	6.198
KANUNİ HİZMET GİDERLERİ			8.520	24.519	2.242	
BİRLİK VE İL KOORD. PAYI	7.854	1.000				
DEMİRBAŞ	56.200	140.210	14.597	19.574		
DİĞER GİDERLER	45.080	58.586	5.020	6.799	28.830	25.269
TOPLAM GİDER	**169.749**	**268.591**	**64.985**	**93.609**	**57.031**	**60.944**
GELİR FAZLASI	**17.370**	**-68.186**	**35.362**	**16.436**	**-1.810**	**-11.618**

Tablo 140- Antalya'daki Bazı Ziraat odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

ODANIN İSMİ	ÜYE SAYISI	PERSONEL SAYISI	GELİRLERİ		ÜYE BAŞINA TAHSİLAT	
			2006	2007	2006	2007
MERKEZ	18.000	6	385.180	456.706	21,40	25,37
SERİK	16.003	5	192.542	229.847	12,03	14,36
KORKUTELİ	15.396	6	218.108	297.809	14,17	19,34
MANAVGAT	14.006	2	209.656	154.033	14,97	11,00
ALANYA	13.400	9	263.437	265.569	19,66	19,82
KAŞ	11.074	3	145.751	209.630	13,16	18,93
KUMLUCA	10.850	3	364.986	378.974	33,64	34,93
ELMALI	9.280	2			0,00	0,00
FİNİKE	5.701	1	143.233	138.371	25,12	24,27
GAZİPAŞA	5.000	3		140.352	0,00	28,07
KALE-DEMRE	3.619	1	65.062	73.429	17,98	20,29
AKSEKİ	1.106	2	33.111	32.005	29,94	28,94
TOPLAM	**123.435**	**43**	**2.021.066**	**2.376.725**	**18,52**	**20,82**

Tablo 141- Antalya'daki Bazı Ziraat Odalarının 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

ANTALYA	SERİK		KAŞ		KUMLUCA	
GELİRLER	**2006**	**2007**	**2006**	**2007**	**2006**	**2007**
ÜYE AİDATLARI	189.107	207.207	129.842	137.273	354.989	375.292
FAİZ VE KOMİSYON			12.355	23.393		
YARDIM VE BAĞIŞLAR	17	6.167	1.787	22.464		
DİĞER	3.419	16.473	1.767	26.500	9.997	3.682
TOPLAM GELİR	**192.543**	**229.847**	**145.751**	**209.630**	**364.986**	**378.974**
PERSONEL GİDERLERİ	78.998	71.869	33.889	38.094	39.207	77.587
HUZUR HAKKI-YOLLUK			18.763	20.668		
KİRALAR-TAMİRLER	4.303	3.620			8.287	4.789
KANUNİ HİZMET GİDERLERİ	10.000			15.500	31.580	32.184
BİRLİK VE İL KOORD. PAYI						
DEMİRBAŞ	3.106					
DİĞER GİDERLER	25.279	33.563	42.118	73.118	80.517	64.693
TOPLAM GİDER	**121.686**	**109.052**	**94.770**	**147.380**	**159.591**	**179.253**
GELİR FAZLASI	**70.857**	**120.795**	**50.981**	**62.250**	**205.395**	**199.721**

Yukarıdaki bazı illerdeki ziraat odalarına ilişkin tablolarda ve aşağıdaki karma tabloda görüleceği üzere tüm odaların detay bazda gelir ve giderlerine ilişkin detaylı bilgiler temin edilememiş, gönderilen bilgilerde odaya göre değişen farklı gruplandırmalar olması nedeniyle ayrıntılı karşılaştırmalar yapma imkânı da bulunulamamıştır.

Ancak gelirlerin büyük ölçüde üye aidatlarından oluştuğu, giderlerin önemli bir bölümünün de personel giderleri ile yönetici ve denetçilerin huzur haklarından meydana geldiği, genel giderler dışında da üyelere ve mesleki çıkarlara yönelik yeterli ve önemli aktivitelerin bulunmadığı görülmüştür.

Odalar, meclis kararıyla ve amaçlarına uygun olmak kaydıyla menkul ve gayrimenkul edinmeye, satmaya, kiralamaya, rehin etmeye, kredi almaya ve vermeye, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmaya, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmiş ödüller dağıtmaya yetkili bulunmaktadır.

Tablo 142- Bazı illerdeki Muhtelif Ziraat Odalarına İlişkin Mali Bilgiler (TL)

İL	ODA	ÜYE SAYISI	PERSONEL SAYISI	GELİRLERİ		ÜYE BAŞINA TAHSİLAT	
				2006	2007	2006	2007
ADANA	CEYHAN	12.034	6	371.583	385.502	30,88	32,03
	İMAMOĞLU	4.185	2	77.632	30.682	18,55	7,33
	POZANTI	1.361	0	4.976	2.131	3,66	1,57
TRABZON	AKÇAABAT	12.105	1	76.172	80.649	6,29	6,66
	BEŞİKDÜZÜ	4.119	0	29.306	17.072	7,11	4,14
	ÇARŞIBAŞI	2.460	1	24.503	25.437	9,96	10,34
	ÇAYKARA	2.210	1	8.248	8.437	3,73	3,82
	SÜRMENE	7.855	1	99.062	115.126	12,61	14,66
SAMSUN	AYVACIK	6.032	3	112.364	112.161	18,63	18,59
	BAFRA	30.922	7	311.895	393.484	10,09	12,73
	TERME	18.259	3	248.728	241.838	13,62	13,24
RİZE	ARDEŞEN	13.660	2	142.204	156.729	10,41	11,47
	İKİZDERE	850	0	13.000	11.000	15,29	12,94
	KALKANDERE	8.200	0	121.210	110.813	14,78	13,51
BURSA	NİLÜFER	3.849	2	120.690	114.990	31,36	29,88
	GEMLİK	2.517	1	25.605	50.264	10,17	19,97
	İNEGÖL	16.397	5	309.631	299.138	18,88	18,24
BALIKESİR	BALYA	5.092	2	120.353	76.053	23,64	14,94
	BANDIRMA	8.323	4	249.065	229.858	29,92	27,62
	BURHANİYE	3.100	3	158.137	93.908	51,01	30,29
	GÖNEN	11.972	3	249.206	308.656	20,82	25,78
İZMİR	MERKEZ	2.100	3	137.749	104.006	65,59	49,53
	BERGAMA	20.486	5	231.770	279.469	11,31	13,64
	BEYDAĞ	5.100	2	75.829	94.146	14,87	18,46
	ÇEŞME	748	0	23.515	25.032	31,44	33,47
	KEMALPAŞA	3.475	2	199.686	136.715	57,46	39,34
KIRIKKALE	MERKEZ	5.000	1	26.325	19.595	5,27	3,92
	DELİCE	6.801	2	182.354	161.209	26,81	23,70
ERZURUM	MERKEZ	2.800	1	40.500	25.430	14,46	9,08
	HINIS	3.050	0	27.300	15.247	8,95	5,00
	HORASAN	8.700	3	250.495	161.590	28,79	18,57
	KARAÇOBAN	3.870	1	43.165	15.173	11,15	3,92
	ŞENKAYA	4.670	0	33.720	20.190	7,22	4,32
ŞIRNAK	MERKEZ	2.163	4	79.311	58.650	36,67	27,12
	BEYTÜŞŞEBAP	1.920	2	17.900	4.500	9,32	2,34
	CİZRE	1.819	3	2.260		1,24	0,00
	SİLOPİ	1.410	5	54.495	0	38,65	0,00
BATMAN	BEŞİRİ	6.742	4	61.113	56.056	9,06	8,31
	GERÇÜŞ	6.218	1	75.435	99.781	12,13	16,05
	KOZLUK	17.750	3	66.239	77.184	3,73	4,35
TUNCELİ	ÇEMİZGEZEK	2.323	1	55.899	24.377	24,06	10,49
ŞANLIURFA	AKÇAKALE	5.200	2	124.880	43.656	24,02	8,40
	BİRECİK	4.913	2	204.562	52.614	41,64	10,71
	HARRAN	4.160	4	235.168	202.101	56,53	48,58
	SİVEREK	7.414	4	417.759	64.915	56,35	8,76
	VİRANŞEHİR	3.215	5	212.539	143.578	66,11	44,66
BİNGÖL	MERKEZ	6.250	1	44.638	32.249	7,14	5,16
KARS	AKYAKA	1.965	1	34.120	11.260	17,36	5,73
	SUSUZ	3.020	2	35.131	36.370	11,63	12,04
HAKKARİ	ŞEMDİNLİ	2.500	3	30.400	51.025	12,16	20,41
	YÜKSEKOVA	5.758	2	163.580	76.254	28,41	13,24
MUŞ	BULANIK	8.574	2	176.190	90.694	20,55	10,58
EDİRNE	MERKEZ	10.584	6	306.951	1.028.702	29,00	97,19
	LALAPAŞA	2.484	2	118.769	119.237	47,81	48,00
TEKİRDAĞ	MERKEZ	10.591	7	255.432	654.504	24,12	61,80
	ÇERKEZKÖY	1.250	2	58.844	69.612	47,08	55,69
	MALKARA	13.402	5	248.891	312.921	18,57	23,35
MANİSA	MERKEZ	23.845	5	107.255	106.457	4,50	4,46
	AHMETLİ	4.920	1	50.269	26.260	10,22	5,34
	AKHİSAR	27.670	5	430.334	413.595	15,55	14,95
	KÖPRÜBAŞI	3.317	2	51.514	44.342	15,53	13,37
	KULA	11.704	2	464.997	543.679	39,73	46,45
AYDIN	MERKEZ	11.580	4	265.066	224.060	22,89	19,35
	ÇİNE	13.095	4	252.369	255.319	19,27	19,50
	İNCİRLİOVA	6.897	4	156.904	176.609	22,75	25,61
	KARPUZLU	4.097	1	87.999	102.778	21,48	25,09
	NAZİLLİ	11.665	2	243.277	246.295	20,86	21,11
ANKARA	GÖLBAŞI	7.207	1	123.170	130.171	17,09	18,06
	BALA	16.384	2	160.904	241.041	9,82	14,71
	GÜDÜL	2.600	0	51.458	40.271	19,79	15,49
	KAZAN	2.990	2	46.992	23.566	15,72	7,88
	POLATLI	25.955	4	522.706	206.761	20,14	7,97
TOPLAM		547.853	179	10.241.698	10.013.174	18,69	18,28

Ziraat Odaları Birliğinin gelirleri ise şunlardır:

- Odalardan gönderilecek % 10'luk paylar,
- Yayın gelirleri,
- Yardım ve bağışlar,
- Diğer gelirler.

Odalar her yıl tahsil edilen gelirlerinin % 10'unu ertesi yılın başında Birlik adına o yerdeki T.C. Ziraat Bankası şubesine yatırmak zorundadır.

Birlik gelirlerinin en az % 50'sinin odaların kayıtlı üye sayıları, ekonomik durumları ve projeleri dikkate alınarak Birlik Yönetim Kurulunun belirleyeceği esaslar çerçevesinde odalara dağıtılması gerekmektedir.

Birliğin son beş yıllık gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 143- Türkiye Ziraat odaları Birliği 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
ZİRAAT ODALARI % 10 HİSSESİ	2.131.508	3.568.695	2.929.592	2.388.363	2.111.826
TİCARET BORSALARI HİSSESİ	679.628	589.142	8.910		
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI KATKISI	100.000	107.674			
BAKANLIK ÖNDER ÇİFTÇİ PROJESİ KATKISI	100.000				
FAİZ VE KOMİSYON GELİRLERİ	600.368	996.487	1.472.647	974.758	596.391
YARDIM VE BAĞIŞLAR		179.773	4.058	80.129	43.616
TARIMSAL DESTEK GELİRLERİ		2.018.659	2.146		
ÜRETİCİ BİRLİK PAYI		74.013	675.135		
DİĞER GELİRLER	134.867	27.135	63.715		46.329
TOPLAM GELİRLER	**3.746.371**	**7.561.578**	**5.156.203**	**3.443.250**	**2.798.162**
PERSONEL GİDERLERİ	1.198.032	1.437.241	1.722.905	1.804.017	1.979.984
HUZUR HAKKI-YEVMİYE VE YOLLUKLAR	421.561	463.833	389.454	509.811	636.759
KİRALAR VE TAMİRLER	310.183	379.323	61.820	41.980	11.857
TOPLANTI VE KONFERANS GİDERLERİ	42.415	43.593	152.339	441.845	1.106
PROJE GİDERLERİ	138.002		0		
SOSYAL YARDIM VE BAĞIŞ GİDERLERİ	149.017	172.807	148.296	202.950	243.619
ODA MENSUPLARINA YEMEK-KONAKLAMA	42.099	27.356	35.903	41.538	60.184
ZİRAAT ODALARINA AYNİ VE NAKTİ YARDIMLAR	986.864	38.874	38.220	14.616	277.449
KONGRE GİDERLERİ	352.290	1.500			499.709
PTT GİDERLERİ	96.850	94.003	99.614	129.717	151.122
MİSAFİRHANE GİDERLERİ	45.462	36.536	71.465	36.855	113.087
DİĞER ELK.-SU-KIRTASİYE-TEMİZLİK vs. GİDERLER	341.206	301.372	441.413	504.098	602.912
TOPLAM GİDERLER	**4.123.981**	**2.996.438**	**3.161.429**	**3.727.427**	**4.577.788**
GELİR VE GİDER FAZLASI	**-377.610**	**4.565.140**	**1.994.774**	**-284.177**	**-1.779.626**
KÜMÜLATİF GELİR FAZLASI		**4.187.530**	**6.182.304**	**5.898.127**	**4.118.501**

Tabloda da görüleceği üzere Birliğin gelirlerinin esas olarak odalardan alınan % 10 paylar, Ticaret Borsaları hisseleri, tarımsal destek gelirleri ve faiz gelirlerinden oluştuğu görülmektedir. Ticaret Borsalarından alınan pay, Kanunla kaldırıldığından 2005 yılından itibaren bu gelir kesilmiştir. Tarımsal destekleme ve üretici birliklerinden alınan payların da 2006 yılından itibaren kaldırıldığı görülmektedir. Odalardan ayrılan % 10 payların da 2004 yılından itibaren sürekli azaldığı görülmektedir. Neticede 2004 yılında 7.561.578 TL'ye ulaşan

Birlik gelirleri, 2007 yılında 2.798.162 TL'ye düşmüştür. 2007 yılında ziraat odalarından tahsil edilecek % 10'luk pay gelirlerinden 4.060.000 TL tahsilat beklenirken, 2.111.826 TL tahsil edilebilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kontrolörlerince yazılan 16.3.2007 tarihli Raporda, toplam 705 odanın 2006 yılı Birlik paylarını ne ölçüde ödediği ile ilgili bir çalışma yapılmış ve ortalama tahsilât oranı % 59,44 olarak hesaplanmıştır. Bölgelere göre tahsilat oranı % 43,42 ile % 75,08 arasında değişmektedir.

Birliğin giderleri içinde ise personel giderleri ile huzur hakkı ve yevmiye giderleri en büyük kalemi oluşturmakta, genel giderler ile sosyal yardım ve bağışlar da önemli miktarlara ulaşmaktadır. Odalardan alınan % 10 payın % 50'si oranında olması öngörülen Ziraat Odalarına ayni ve nakdi yardım kalemi ise 2003 yılı dışında düşük kalmıştır. 2004 yılından itibaren Odalara dağıtılması gereken miktar 31.12.2007 itibarıyla 7.000.000 TL'ye ulaşmıştır. 31.12.2007 itibarıyla bankalarda bulunan 9.200.183 TL paranın 7.000.000 TL'si odaların söz konusu alacaklarından oluşmaktadır.

Birlik gelir-gider dengesi 2004 ve 2005 yıllarında fazla vermişken, 2006 ve 2007 yıllarında açık vermiştir. Odalara gönderilmesi gereken yardımlar gönderilmeyerek, nemalandırılmakta ve bu suretle açık karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu eğilimin devam etmesi halinde Birliğin birkaç yıla kadar giderlerini karşılama konusunda zorlukla karşılaşabileceği anlaşılmaktadır.

Birlik bütçesinden harcama, Başkan veya Başkan Vekili ile Genel Sekreter, Genel Sekreterin bulunmadığı hallerde Muhasip üyenin müşterek imzası ile yapılmaktadır. Yönetim Kurulunun üst sınırını belirleyeceği harcama, genel sekreter tarafından yapılabilmektedir.

Ziraat Odalarınca yapılacak sosyal yardımlara ilişkin olarak hazırlanan "Ziraat Odalarınca Yapılacak Ekonomik, Sosyal ve Teknik Yardımların Usul ve Esaslarını Belirleyen Yönerge", Birliğin 24. Genel Kurulunca onaylanarak 2007 yılından itibaren yürürlüğe konulmuştur.

Oda yönetim kurulu, oda meclisi başkanı ve üyeleri ve il kongrelerine katılacaklara verilecek huzur hakkı ve yolluklar Birlikçe düzenlenecek esaslara göre oda meclisi tarafından tespit ve tayin olunmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerinin huzur hakları ve Birlik Genel Kuruluna katılacak delegelerin zorunlu masraf ve harcırahları Birlik Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Birlik Genel Kurulunca tespit olunmaktadır.

Birlik ve odaların alım, satım ve ihale işlemleri 18.5.2007 tarihli 24 üncü Genel Kurulda kabul edilen "Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği Alım, Satım ve İhale Yönetmeliği" hükümlerine göre yapılmaktadır. Söz konusu kararla, 01.04.1974 tarihinde yürürlüğe giren "Alım-Satım Yönetmeliği" de yürürlükten kaldırılmıştır.

Harcama ve ihale yetki limitleri, Genel Kurul kararları doğrultusunda Birlik Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Odaların 2008 yılı alım, satım, yapım, bakım-onarım ve benzeri işler için ihale yetkilileri ve sarf yetki limitleri Yönetim Kurulunun 10.01.2008 tarihli oturumunda tespit edilmiştir. Buna göre;

- Muhammen bedeli 1.059,00. TL kadar olan (bin elli dokuz dâhil) alım, satım, yapım, bakım-onarım ve benzeri işler için sarf yetkisi oda genel sekreteri veya vekilinin onayı ile,
- Muhammen bedeli 1.059,00.- TL ile 5.297,00 TL arasında kalan (beş bin iki yüz doksan yedi dâhil) alım, satım, yapım, bakım-onarım ve benzeri işler için sarf yetkisi odayı ilzama yetkili iki kişinin onayı ile,
- Muhammen bedeli 5.297,00 TL üzerindeki alım, satım, yapım, bakım-onarım ve benzeri işlerin oda yönetim kurulunun kararıyla

yapılması gerekmektedir.

Oda Meclisinin kararı ile Yönetim Kurulunun yetkilerinden bir kısmı, Yönetim Kurulu üyelerinden bir veya birkaçına yahut Oda Genel Sekreterine devredilebilmektedir.

Birlik Yönetim Kurulu, "Ziraat Odası Meclis Üyeleri ve Yönetim Kurulu Üyelerine Ödenecek Huzur Hakkı ve Yolluklara İlişkin Yönerge"yi 03.02.2005 tarihli oturumunda onaylamıştır.

Buna göre, Oda Meclis ve Yönetim Kurulu Başkanı ile Üyelerine katılacakları her toplantı için, bir evvelki yıl kesinleşen gelir tutarları 150.000 YTL'den az Odalarda 1. derece Devlet Memurlarına ödenmekte olan gündeliğin 2 katı tutarında, bir evvelki yıl kesinleşen gelir tutarları 150.000 YTL'den fazla olan Odalarda ise 1. derece Devlet Memurlarına ödenmekte olan gündeliğin 3 katı tutarında Oda Meclisinin belirleyeceği miktarda huzur hakkı ücreti ödenmektedir.

Oda Meclisleri, Odanın ekonomik ve mali imkânları ile faaliyetlerini dikkate alarak, Kanunun 40. maddesinin 1. fıkrasının verdiği yetkiyle;

- Bu miktarın aynen uygulanmasına,
- Bu miktardan daha az bir tutarda ödeme yapılmasına veya,
- Bu tutarların % 10 oranına kadar artırılmasına,

karar verebilmektedir. Huzur hakkı ödemelerinde 150.000 TL olarak ölçü alınan gelir tutarı, her yılın başında TÜİK'in açıkladığı ÜFE oranında artırılarak uygulanmaktadır.

2008 yılı için ölçü alınan gelir tutarı 182.000 TL'dir. Bu miktarın altında geliri olan odalar için huzur hakkı tutarı 43 TL, üstünde olan odalar için ise 64,5 TL olarak belirlenmiştir. Huzur hakkı ücretlerinin tamamından gelir vergisi ve damga vergisi kesintisi yapılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu üyelerine, asgari ücretin dört katı tutarında huzur hakkı ödenmektedir.

Personel Uygulamaları

Birlik ve odalarda personel istihdamı (işe alma, sosyal ve mali haklar, disiplin ve ceza usulleri, işten çıkarma, mali hakların tespiti ve artırılması vb..) "Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Nizamnamesi" ve en son 18.5.2007 tarihli 24 üncü Genel Kurul kararıyla yürürlüğe konulan "Ziraat Odaları Birliği Personel Yönetmeliği" ve "Ziraat Odaları Personel Yönetmeliği" hükümlerine göre yapılmaktadır. Bu Yönetmeliklerden önce de Birlik ve Odalar için Personel Yönetmeliklerinin bulunduğu ve bunların söz konusu kararla yürürlükten kaldırıldığı görülmüştür. Yönetmeliklerde genel olarak Devlet memurlarına ilişkin düzenlemelere benzer ve paralel hükümler yer almıştır.

Personel Yönetmeliklerine göre personel istihdamına ilişkin uygulama aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

- Personel istihdamı kadrolu ve sözleşmeli olmak üzere yapılabilmekte, kadrolu personel için Memur ve Hizmetli olmak üzere iki ayrı hizmet sınıfı oluşturulmuş bulunmaktadır.
- Odalarda çalıştırılacak personel kadroları Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Oda Meclislerince, Birlik personel kadroları Genel Kurulca tespit edilmektedir. Birlik personel kadroları Birlik Yönetim Kurulunca % 20 oranıda artırılabilmektedir.
- Oda genel sekreteri, yönetim kurulunun teklifi üzerine Oda Meclisince, diğer personel oda yönetim kurulunca, Birlik personeli ise Birlik Yönetim Kurulunca atanmaktadır. Personel alımları doğrudan ya da mülakat yapılarak başvuruların değerlendirilmesi suretiyle yapılmaktadır.
- Kadrolu personele yapılacak ödemeler Devlet memurlarına yapılan ödemeye benzer şekilde tespit edilmiştir.
    - Aylık ücret, derece ve kademeler itibarıyla Yönetmelik ile belirlenen gösterge rakamlarının, her dönemde değiştirilen katsayı ile çarpımı sonucu hesaplanmaktadır. Uygulanacak katsayı Devlet memurları için belirlenen katsayı olarak Birlikçe ilan edilmekte, Odalara mali imkânlarına göre bu miktarın altında katsayı tespit edebilme yetkisi tanınmaktadır. Memur ve Hizmetli sınıfları için ayrı ayrı gösterge tablosu mevcuttur. Katsayı, Birlik merkezindeki personelden memurlar için % 30, hizmetliler için % 10 zamlı uygulanmaktadır.
    - Taban aylık aynen Devlet memurları için uygulanan şekilde ve aynı miktarda belirlenmektedir.
    - Makam tazminatı: Birlikte yönetim kurulunca uygun görülecek personele, odalarda Oda Genel Sekreterine aylık brüt ücretlerinin % 20'sini aşmamak üzere ödenmektedir.
    - Birlik merkez personeline yılda beş, oda personeline yılda üç brüt aylık tutarında ikramiye ödenmektedir.

- Birlik ve Oda Yönetim Kurulunun uygun gördüğü personele aylık brüt ücretlerinin % 10'unu geçmemek üzere özel hizmet tazminatı ödenmektedir.
- Birlik ve oda personeline ayrıca, kasa tazminatı, aile ve çocuk yardımı, eğitim yardımı, giyim yardımı, taşıt yardımı, bayram yardımı, yemek yardımı, ölüm yardımı, yabancı dil tazminatı gibi ödemeler yapılmaktadır.

Birlik personeline 2007 yılında yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 144- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
GENEL SEKRETER	38.239	3.187
BAŞKAN DANIŞMANI	42.071	3.506
BAŞKAN DANIŞMANI	37.269	3.106
TEFTİŞ KURULU BAŞKANI	45.129	3.761
MÜFETTİŞ	38.971	3.248
MÜFETTİŞ	29.177	2.431
AVUKAT	31.973	2.664
ŞUBE MÜDÜRÜ	42.843	3.570
ŞUBE MÜDÜRÜ	33.806	2.817
ŞEF	35.073	2.923
TEKNİK MÜŞAVİR	34.504	2.875
TEKNİK MÜŞAVİR	30.152	2.513
TEKNİK MÜŞAVİR	27.951	2.329
UZMAN	28.914	2.410
MEMUR	30.589	2.549
MEMUR	27.470	2.289
MEMUR	23.674	1.973
HİZMETLİ	28.746	2.396
HİZMETLİ	24.053	2.004
HİZMETLİ	21.988	1.832
TEKNİK MÜŞAVİR YRD.	8.863	739

Tabloda görüleceği üzere brüt aylık tutarlar 739 TL ile 3.506 TL arasında değişmektedir.

Birliğe ait tüm odalarda toplam 1.617, Birlik merkezinde de 62 personel çalışmaktadır.

Örnekleme yapılan odalardaki personel sayıları incelendiğinde, istihdam konusunda bir ilke bulunmadığı görülmektedir. Örnek olarak 1.410 üyeli Silopi Ziraat Odasında, 3.215 üyeli Viranşehir Ziraat Odasında, 20.486 üyeli Bergama Ziraat Odasında da 5 personel çalıştırılmaktadır. Toplam personel sayısına bakıldığında ortalama olarak 3.000 üye için bir personel çalıştırıldığı hesaplanmıştır.

Ziraat Odaları personeline yurt içi ve yurt dışı görev seyahatlerinde ödenecek gündelik ve konaklama ücretleri Birlik Yönetim Kurulunun 10.01.2008 tarihli oturumunda belirlenmiştir.

Buna göre oda personelinin il sınırları içinde veya dışında geçici görev seyahatlerinde 1. derece Devlet Memurlarına ödenen tutarları aşmamak kaydıyla, oda meclisleri tarafından

tespit edilecek miktarda gündelik ve gidilen yerlerde geceleri konaklamaları halinde fatura ibraz etmek kaydıyla, günlük 1. derecedeki Devlet Memurlarının gündeliğinin en çok dört katını aşmamak üzere oda meclislerince tespit edilecek tutarda konaklama ücreti ödenmesi öngörülmüştür.

Daimi kadrolu veya sözleşmeli statüde çalışan personelin yurt dışına görevli gitmeleri halinde, gerçek yol ve vasıta giderleri ile kadro derecesine göre devlet memurlarının almakta olduğu gündelik, vize ücreti ve yurt dışına çıkış harcı gibi yasal giderleri ile personelin yurt dışında otelde gecelemeleri halinde, fatura ibrazı ve gündeliklerinin 1/3'ünü geçmemek kaydıyla konaklama giderlerinin % 50'si ayrıca Oda tarafından karşılanmaktadır.

Birliğin nakit fazlalarının T.C. Ziraat Bankasında repo ve vadeli hesap şeklinde değerlendirildiği, değerlendirme kararlarının Yönetim Kurulunca alındığı, zaman zaman bankanın uzmanlarından görüş alındığı bildirilmiştir.

Birlikte muhasebe ile ilgili raporların aylık, yıllık ve dört yıllık olarak hazırlandığı;

- Aylık giderleri içeren masraf listesi ve aylık geçici mizanın Yönetim Kurulu üyelerine dağıtıldığı ve Yönetim Kurulunun onayına sunulduğu,
- Yıllık olarak bir takvim yılı için hazırlanan gelir-gider bütçe uygulaması, yıllık bilanço, yıllık geçici ve kesin mizanların Yönetim Kurulu onayına sunulduğu, ilk yapılacak Genel Kurulda ayrı ayrı yıllık raporların (yıllık mizanlar, bilançolar, gelir-gider cetvelleri) bir kitapçık halinde bastırılarak dağıtıldığı ve onaylandığı,
- Bir sonraki genel kurul dönemine kadar olan dört yıllık döneme ilişkin hazırlanan tahmini bütçenin önce Yönetim Kurulunun sonra da Genel Kurulun onayına sunulduğu,

görülmektedir.

Denetim Uygulamaları

Odaları Birlik, Birliği de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı denetlemektedir. Bakanlık, Birliğin organlarını, görevlerinin ifası hususunda idari ve mali yönden denetlemektedir.

İç Denetim

Birlik ve Odalarda iç denetim birimi veya kurulu bulunmamaktadır. İç denetim oda hesaplarının ibrası suretiyle Oda ve Birlik Genel Kurullarınca dolaylı olarak yerine getirilmektedir.

Dış denetim

Odaların dış denetimi 1965 yılında kurulan Birlik Teftiş Kurulu Başkanlığınca ve 2004 yılına kadar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müfettiş ve Kontrolörlerince yerine getirilmiştir. 2004 yılında çıkarılan 03.06.2004 tarih ve 5184 sayılı Kanun ile Odaların denetimi tamamen Birliğe bırakılmıştır.

Teftiş Kurulu Başkanlığında son dönemlere kadar 2 veya 3, en fazla da beş müfettişle denetimler yürütülmüştür. Halen bir başkan ve sekiz müfettiş görev yapmaktadır. Müfettiş sayısının sınırlı olması nedeniyle 720'ye ulaşan Ziraat Odalarının periyodik olarak denetimleri yapılamamakta, ihbar ve şikâyetlere öncelik verilmektedir. Bu nedenle denetimin eğitici yönü de kullanılamamaktadır.

Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından 2003-2008 yıllarında düzenlenen raporlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tabloda da görüleceği üzere toplam 434 adet rapor düzenlenmiş olup, bunlardan 269 adedi inceleme raporu, 70 adedi soruşturma raporu, 95 adedi de cevaplı rapordur.

Tablo 145- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Teftiş Kurulu Başkanlığı 2003-2008 Dönemi Rapor Bilgileri

	2003	2004	2005	2006	2007	2008/MAYIS	TOPLAM
İNCELEME RAPORU	71	59	69	30	30	10	**269**
SORUŞTURMA RAPORU	7	7	12	17	19	8	**70**
CEVAPLI TEFTİŞ RAPORU	13	15	20	23	17	7	**95**
TOPLAM	**91**	**81**	**101**	**70**	**66**	**25**	**434**

Birlik Müfettişlerince son dönemde bilanço-gelir-gider cetvellerini göndermeyen ve Birlik payını ödemeyen 609 odaya gidilerek, cetvelleri göndermeleri temin edilmiş, odalara borçları hatırlatılmıştır. Müfettişlerce yazılan raporlarda yer alan bazı usulsüzlükler şunlardır:

- Zimmete para geçirme,
- Personele usulsüz avans verilmesi,
- Üye kayıtlarında usulsüzlük,
- Vergi ve sigorta paralarını zimmete geçirme,
- Hayali faturalarla gider uydurma,
- Evrakta tahrifat,
- Huzur haklarının zimmete geçirilmesi,
- Yüksek bedelle arsa alınması,
- Destekleme ödemelerinde gerçek dışı belge düzenleme.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca 2000 yılından bu yana Birlik ve odalarda gerçekleştirilen denetim faaliyetlerine ilişkin sayısal bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 146- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Ziraat Odaları ve Birliğe İlişkin Denetim Faaliyetleri

	TEFTİŞ DENETİM	İNCELEME	SORUŞTURMA	TOPLAM
2000		8		8
2001		28	10	38
2002		3	2	5
2003		15	6	21
2004		7	3	10
2005			1	1
2006				0
2007			1	1
2008		2		2
2009				0
TOPLAM	**0**	**63**	**23**	**86**

Tabloda da görüleceği üzere Bakanlık denetim elemanları Birlik ve Odalarda 2000 yılından bu yana denetim faaliyetinde bulunmamışlar, sadece 86 ihbar ve şikâyeti incelemiş ya da soruşturmuşlardır. 2004 yılında yapılan yasal değişiklikten sonra ise sadece 2 inceleme ve 2 soruşturma gerçekleştirmişlerdir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığından Birlikle ilgili yapılan denetimler sonucu düzenlenen raporlar ayrıca talep edilmiş, Bakanlıkça 4 inceleme, 4 soruşturma ve 1 denetim raporu olmak üzere 9 adet rapor gönderilmiştir.

Raporların incelenmesi sonucunda;

-Birlik hesaplarının Bakanlıkça uzun süre denetime tabi tutulmadığı (1985-2001),

-2000 yılı Kasım ayından itibaren Bakanlıkça Birlik ve oda seçimleriyle ilgilenmeye başlanıldığı, 23.11.2000 tarihinde tüm Valiliklere bir genelge gönderilerek delege seçimlerinin şaibeden uzak ve yasalara uygun olarak yapılması hususunda tedbir alınmasının istendiği,

-15 yıl aradan sonra 13.12.2000 tarihinde Bakanlıkça Birliğin denetime alındığı,

-Bakanlığın seçimlerle yakından ilgilenmesinin ve Birliği uzun bir aradan sonra denetime alınmasının Birlikte rahatsızlık yarattığı, Birlik Başkanının gazetelere demeç vererek yapılan denetimi "siyasi" olarak nitelediği,

-Birlik Başkanının söz konusu demeci üzerine Bakanlıkça soruşturma raporu düzenlendiği ve hakkında suç duyurusunda bulunulduğu,

-Bakanlıkla Birlik arasındaki gerginliğin yaklaşık beş ay sürdüğü, bu süre içerisinde Birlikle ilgili çeşitli konularda iki inceleme ve bir soruşturma raporu düzenlendiği,

-Birliğin denetiminin 25.5.2001 tarihinde tamamlandığı ve inceleme raporu düzenlendiği,

-2001-2008 döneminde Birlik ve odalarla ilgili rutin bir denetim yapılmadığı, bu dönemde çeşitli şikâyet konularını ele alan iki inceleme ve iki soruşturma raporu düzenlendiği,

anlaşılmaktadır.

Söz konusu raporlara ilişkin özet bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

19.02.2001 Tarihli Soruşturma Raporu

Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı ……'nın muhtelif gazetelerde yer alan Bakanlıkça Birlikte gerçekleştirilen denetimi "siyasi" olarak nitelendirdiği demeci hk.

21.02.2001 Tarihli Soruşturma Raporu

Karaman, Yozgat ve Fatsa Ziraat Odaları Yönetim Kurullarının Birlik tarafından haksız olarak görevden alınması iddialarının incelenmesi hk.

26.02.2001 Tarihli İnceleme Raporu ve 26.02.2001 Tarihli Soruşturma Raporu

Birlik Genel Sekreterliğine atanan kişinin, yasal şartları taşıyıp taşımadığı hk.

25.5.2001 tarihli Denetim Raporu:

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Müfettişlerince 1.1.1999-17.4.2001 tarihleri arasındaki iş ve işlemlerin denetimi sonucu düzenlenmiştir. Denetim Raporunda;

- Birlikçe uygulanmakta olan Yönetmeliklerin (Personel Yönetmeliği, Alım, Satım ve İhale Yönetmeliği, Muhasebe Yönetmeliği vb.) Genel Kurulca onaylanmadığı, bu nedenle hukuken geçerli olmadıkları.
- Ziraat Odaları Birliği Nizamnamesinin yayımlanmış olduğu 1959 yılından sonra hiçbir değişikliğe uğramadığı, Kanunda yapılan değişiklikleri kapsamadığı (2008 itibarıyla da değişiklik yapılmamıştır.),
- Öğrencilere verilen burslarla ilgili hiçbir kıstas belirlenmediği, burs verilen öğrencilerin nasıl seçildiğinin anlaşılmadığı, konunun hazırlanacak "Eğitim ve Öğretim Yardım Yönetmeliği" ile disiplin altına alınmasının gerekli olduğu,
- Personel alımlarının sınavsız ve gerekçesiz yapıldığı, oysa alımlar için objektif bir sınav esası getirilmesi gerektiği,
- 630 odadan 1999 yılında 124, 2000 yılında 148 odanın Birlik payını göndermediği, Birliğin de kendisine yatırılan % 10'luk payın % 50'sini odalara yardım olarak aktarması gerekirken aktarmadığı,
- Birlik Müfettişlerince 1999-2001 arasındaki dönemde 118 odaya gidildiği, ancak bu görevlerden sadece 12'sinin normal denetim olduğu, 630 odadan sadece 12'sinde denetim yapılabilmesi nedeniyle, halen 8 olan Müfettiş sayısının artırılması gerektiği,

tespit ve eleştirilerine yer verilmiştir.

05.02.2003 Tarihli İnceleme Raporu

Bakanlık Teşkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Kontrolörlerince Birlik Başkanı ……. Hakkında düzenlenen 3.10.2002 tarihli ve 271 sayılı Soruşturma Raporunda yer alan iddiaların haksız ve mesnetsiz olduğuna ilişkin anılan Başkan'ın iddialarının incelenmesi hk.

28.04.2003 Tarihli İnceleme Raporu

Şanlıurfa Agro Gap Önder Çiftçi Derneğinin Giderlerine Yapılmakta olan % 50 katkı payının kesilmesi hk.

16.03.2007 Tarihli Soruşturma Raporu

Manisa ve Ordu mitinglerinde usulsüz bir şekilde Birlikçe para harcandığı, Birlik Yöneticilerinin usulsüz harcamalar yaptıkları, usulsüz personel alımı yapıldığı, Birlik müfettişlerinin taraflı davrandıkları, Japonya'dan gelen deprem yardımının amacına uygun harcanmadığı gibi muhtelif iddialar hk.

Raporda, Birlik Müfettişlerinin yazdığı raporlar ve genel olarak uygulamaları değerlendirilmiş, müfettiş raporlarının sonuç bölümünde belirttikleri idari ve tazmin tedbirlerin ilgili Ziraat Odasınca istenilen şekilde giderilip giderilmediğinin Teftiş Kurulu Başkanlığınca takibinin yapılmadığı ve bu şekilde denetimin bir ayağının eksik kaldığı, aynı konularda çeşitli ziraat odalarında farklı uygulamalara gidildiği eleştirileri ileri sürülmüştür.

18.04.2007 Tarihli Soruşturma Raporu

Kocaeli Körfez ilçesinde yeterli sayıda çiftçi olmamasına rağmen sanal oda kurulması iddiaları hk.

Organların Görevden Uzaklaştırılması ve Görevlerine Son Verilmesi

Amaçları dışında faaliyet gösteren odaların ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Bakanlığın veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilmektedir. Görevlerine son verilen organların yerine en geç bir ay içinde yenilerinin seçilmesi ve yeni seçilen kişilerin öncekilerin sürelerini tamamlaması gerekmektedir.

Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde, gecikmede sakınca varsa, odalar ile Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilebilmekte, faaliyetten men kararının, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması ve Hâkim kararının kırk sekiz saat içinde açıklaması gerekmekte, aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

Göreve son verme ve görevden uzaklaştırma hükümleri genel kurul ve il kongresi hakkında uygulanamamaktadır.

Oda yönetim kurullarının, çalışmalarını mesleki ahlak ve ülkenin genel menfaatlerine uygun yürütmemesi, mevzuata uymaması, görevlerini kötüye kullanması hallerinde, oda meclisleri tarafından görevlerine son verilip, yerlerine 6964 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde belirlenen usullere göre, mevcut meclis üyeleri arasından bir ay içinde yenileri seçilmektedir. Yeni yönetim kurulları görevlerine son verilen yönetim kurullarının sürelerini tamamlamaktadır.

Oda meclisleri ise üye tamsayısının yarıdan fazlasının yazılı talebi ve yine üye tam sayısının üçte ikisinin bu talep üzerine vereceği kararla, kendi kendini görevden uzaklaştırabilmektedir.

Oda yönetim kurulunun görevlerine oda meclisleri tarafından son verilmesini gerektiren fiillerde bulunan, ayrıca oda genel kurulu veya Birlik kararlarına uymayan oda meclislerinin görevlerine de, oda genel kurulu veya Birlik Yönetim Kurulu kararıyla son verilebilmektedir.

Bu hallerde Birlik Yönetim Kurulu tarafından, bu Kanunun 8 inci maddesinde belirlenen usullere göre mevcut delegeler arasından, yeni oda meclisinin seçimi sağlanmakta, bu şekilde seçilen üyeler, eskilerin süresini tamamlamaktadır. Yeni oda meclisi seçilinceye kadar anılan Kanunda ve tüzükte gösterilen görevlerin ne şekilde yapılacağı Birlik Yönetim Kurulunca karara bağlanmaktadır.

Faaliyetleri

Birlik merkezinde 62 personel çalışmaktadır. Merkezdeki idari yapılanma başta 10 kişiden oluşan yönetim kurulu olmak üzere bir genel sekreter, teknik ve idari olmak üzere iki genel sekreter yardımcısı ile bunlara bağlı birimlerden oluşmaktadır. Teknik Genel Sekreter Yardımcılığına bağlı birimler; Teknik Hizmetler Kurulu, Ticari ve Mali İşler Müdürlüğü, Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü; İdari Genel Sekreterliğe bağlı birimler; Teftiş Kurulu Başkanlığı, Muhasebe Müdürlüğü, Odalar ve Organizasyon Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, Personel ve İdari İşler Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği'dir. Ayrıca doğrudan Başkana bağlı başkanlık danışmanları bulunmaktadır.

Birliğin faaliyetlerinden bazıları aşağıda belirtilmiştir:

1. Çiftçi sorunlarının çözümü konusundaki Birlik görüşleri ilgili mercilere yapılan ziyaretlerle iletilmiştir.

2. Birlik;

-Milli Prodüktivite Merkezi,

-İktisadi Kalkınma Vakfı,

-Sosyal Güvenlik Kurumu,

-Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu,

-Ekonomik ve Sosyal Konsey,

-Reklam Kurulu,

-Vergi Konseyi,

-Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu'nda

temsil edilmektedir.

3. Birlik merkezinde beş bilim adamından kurulu Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Kurul, her hafta Birlik Merkezinde Birlik Uzmanlarının da iştiraki ile toplanmış ve güncel sorunlar ve çözüm önerileri hususunda Yönetim Kuruluna raporlar sunmuştur.

4. Çiftçi ve tarımı ilgilendiren hususlarda sorunlar ve çözüm önerilerini içeren basın açıklamaları yapılmış ve basın bülteni yayımlanmıştır.

Bu çerçevede 2003 yılında 10, 2004 yılında 7, 2005 yılında 7 ve 2006 yılında beş olmak üzere toplam 29 basın toplantısı yapılmış, 2003 yılında 54, 2004 yılında 43, 2005 yılında 41, 2006 yılında 40 olmak üzere toplam 178 basın bülteni yayımlanmıştır.

5. Birlikçe Manisa'da mısır, Ordu'da fındık konusunda geniş katılımlı mitingler düzenlenmiştir.

6. Çeşitli mevzuat değişikliklerine ilişkin Birliğin görüşü oluşturularak ilgili birimlere iletilmiştir.

- Toprak Kanunu ve Arazi Kullanımı Hakkında Kanun Tasarısı,
- Ulusal Biyogüvenlik Kanun Taslağı,
- Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı, Pamuk, Fındık, ve Turunçgiller Konseyleri Yönetmelik taslakları,
- Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Tasarısı,
- Tohumculuk Kanun Tasarısı,
- Tarım Sigortaları Kanunu.

7. Sektörle ilgili çeşitli toplantı, festival, panel, konferans gibi toplantılar düzenlenmiştir.

- Tarımda ve Gıda Sektöründe İsrafı Önleme ve Verimlik Paneli,
- Dünya Ticaret Örgütü Kararlarının Ülkemiz Tarımına Etkisi Paneli,
- Bitkisel ve Hayvansal Üretimde Hormon ve İlaç Kullanımı Paneli,
- AB Sürecinde Sığır Hayvancılığı ve Süt Paneli,
- Kuş Gribinin Ekonomik ve Sosyal Boyutları Konulu Panel,
- AB ile Türkiye Entegrasyonunda Tarım Konulu Uluslararası Toplantı.

8. Birlikçe, ilgili ziraat odaları temsilcileri, ilgili kuruluş personeli ve bilim adamlarından "Ürün Çalışma Grupları" oluşturulmuş, bu gruplarca hazırlanan raporlar (Tütün, Buğday, Üzüm, İncir, Pamuk, Patates, Elma, Ayçiçeği, Kayısı, Büyükbaş Hayvancılık, Fındık, Narenciye) ilgili birimlere sunulmuştur. Sektörle ilgili çeşitli konuları tartışmak amacıyla ayrıca 100'ün üzerinde muhtelif toplantılar yapılmıştır.

9. Birlik 1985 yılından itibaren aylık olarak "Çiftçi ve Köy Dünyası" adlı dergiyi düzenli olarak yayımlamaktadır.

Birlik sektöre yönelik olarak kitap ve diğer yayınlar da basmakta ve dağıtmaktadır. Bu kapsamda toplam 262 adet yayın basılmıştır. Son dönemde basılan yayınların sayısı ise 24 olup bazıları aşağıya çıkarılmıştır:

- Türkiye-AB Entegrasyonunda Tarım-Uluslararası Konferans Kitabı,

- Türkiye'de Bölgesel Kalkınma ve GAP,
- Seracılıkta Jeotermal Enerji Kullanımı,
- Türkiye'de Süt ve Kırmızı Et Hayvancılığı,
- Pratik Bağcılık,
- Muz Yetiştiriciliği.

10. Biçer-döver ve tarım iş makinelerinin plakalarının kayıt ve tescil işlemleri Ziraat Odalarınca yapılmaktadır. Plaka baskısı ve diğer masraflara karşılık olarak belirli miktarda bağış tahsil edilmektedir. 01.02.2008 tarihinden geçerli olmak üzere; Motorlu Çapa Makinesi ve Fındık Makinesi gibi sonradan motor takılarak kendi yürür makineler haline getirilen tarım iş makineleri beher çift plaka için 40,00. TL, biçer-döver için ise beher çift plaka karşılığı 60,00. TL tahsil edilmektedir.

11. İştirakler: Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin 2 adet iştiraki bulunmaktadır:

Ziraat Odaları Sigorta Aracılık Hizmetleri A.Ş.: Toplam 100.000 YTL olan sermayesinin % 96'sı Birliğe aittir.

Öncelikle tarım sigortasında ve diğer sigorta şirketlerinin poliçe üretimini yapmak amacıyla kurulan Şirket; Başak, Ak ve Anadolu Sigorta Acenteliklerini almıştır. 157 Ziraat Odasına tali acentelik verilmiş, söz konusu odaların personeline 10-20 kişilik gruplar halinde sigortacılık eğitimi verilmiştir.

Şirketin satışları 2006 yılında 183.158 TL, 2007 yılında 356.827 TL olmuş, net kârı ise 2006 yılında 118.113 TL, 2007 yılında 202.518 TL olarak gerçekleşmiştir.

TZOB İktisadi İşletmesi: Toplam 90.000 TL olan sermayesinin tamamı Birliğe aittir.

Avrupa Birliği hibe projeleri kapsamında Ziraat Odalarına proje hazırlanması konusunda teknik destek vermek üzere kurulmuştur.

Bu çerçevede söz konusu şirket çalışanlarınca AB hibe projelerine Birlik adına çeşitli teklifler hazırlanmıştır. Bu projelerden birisi Ulusal Ajans (Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı) tarafından onaylanmıştır. Şirkette çalışan uzmanlar, Birlik ve odalara yabancı dil konusunda yazılı ve sözlü destek vermektedir.

İşletmenin, 2006 yılı hasılatı 78.113 TL, 2007 yılı hasılatı 72.770 TL olarak gerçekleşmiştir. İşletme kâr amacı gütmemektedir. Bu nedenle giderleri oranında Birlikçe gelir sağlanmaktadır.

12. Ziraat odalarına 5234 sayılı Kanunla verilmiş olan hayvan hastalıkları teşhis ve tedavi hizmetlerinde bulunma ve veteriner ilaçları satma yetkisinin kullanılması amacıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığına başvurulmuş, ancak gerekli izin alınamamıştır.

13. Birlik tarafından, 02.10.2003 tarihli Yönetim Kurulu kararıyla, her Yönetim Kurulu üyesinin uygun göreceği beş öğrenciye olmak üzere toplam 50 öğrenciye burs verilmesi kararlaştırılmıştır. 2004 yılında burs verilecek öğrenci sayısı 100'e, 2005 yılında

burs verilecek öğrenci sayısı 150'ye çıkarılmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kontrolörlerince yazılan 16.3.2007 tarihli Raporda, 2004 yılında burs verilen 82, 2005 yılında burs verilen 96 ve 2006 yılında burs verilen 124 öğrenciden büyük çoğunluğunun Yönetim Kurulu üyelerinin kendi seçim çevrelerinden veya yakınından belirlendiği, burs verilenler arasında üyelerin akrabalarının da bulunduğu tespit edilmiştir.

14. Uluslararası İlişkiler: Birlik aşağıdaki uluslararası kuruluşlara üyedir:

Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu (IFAP): 1946 yılında kurulan ve Birliğin 1972 yılında üye olduğu Federasyona 75 ülkeden 110 çiftçi kuruluşu üye bulunmaktadır. Birlik kuruluş bünyesindeki hem Asya Komitesi hem de Akdeniz Komitesi üyesi olup, Asya Komitesinde Batı Asya Başkan Yardımcılığı yapmaktadır.

Avrupa Birliği Tarımsal Mesleki Organizasyonlar Komitesi ve Avrupa Birliği Tarımsal Kooperatifler Genel Konfederasyonu (COPA-COGECA): AB düzeyinde ayrı kuruluşlar halinde örgütlenen Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA) ile Avrupa Birliği Tarımsal Mesleki Organizasyonlar Komitesi (COPA) ve Avrupa Birliği Tarımsal Kooperatifler Genel Konfederasyonu (COGECA), 2004 yılı Eylül ayında bütünleşme kararı almıştır. Birlik, bütünleşen COPA-COGECA bünyesinde üyeliğini sürdürmektedir.

Birlik, üyesi olduğu kuruluşların toplantılarına katılmak yanında, çeşitli ülkelerdeki tarımsal kuruluşlarla da muhtelif işbirliği toplantıları ve ziyaretler gerçekleştirmektedir.

IV. TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Önceleri, daha eski bir geçmişe sahip olan mimarlığın uğraş alanı içinde sayılan mühendislik, geçmişi 18. yüzyıla kadar dayandırılan ancak modern anlamdaki biçimiyle özellikle 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan bir meslek olarak kabul edilmektedir (Tanık, 1983:1581). Tarihsel süreçte ayrı meslekler olarak ortaya çıkan ve meslek örgütleriyle de ayrışan mimar ve mühendisler zaman içerisinde ortak/tek meslek örgütü çatısı altında örgütlenmişlerdir. Mühendislik ve mimarlık alanında Osmanlı Döneminde kurulan cemiyetlerle başlayan örgütlülük, Cumhuriyet Döneminde kurulan çeşitli derneklerle devam etmiş, nihayet 1950 sonrasında kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak tanımlanan oda/birlik tipi

örgütlenmeyle son bulmuştur. İlave olarak, halen meslek odaları ve birliği yanında sivil toplum kuruluşu niteliğini haiz dernek statüsündeki örgütlenmeler de varlığını sürdürmektedir.

Mimar ve mühendislerin mesleki örgütlenmesinin tarihçesine bakıldığında, Türkiye'de bu alanda modern anlamdaki ilk mesleki örgütlenmenin Osmanlı Döneminde II. Meşrutiyet sonrasında kurulan bir mesleki cemiyetle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu örgütlenme, 1908 yılında kurulan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'dir[1]. Bu Cemiyetin ardından, 1912 yılında üyelik için "Osmanlı tabiiyetini haiz bulunma" koşulu bulunmayan "Association des Architectes et Ingeniuers en Turquie" (Türkiye Mimar ve Mühendisler Cemiyeti) adlı bir cemiyet kurulmuştur. Mimar ve mühendislerin cemiyet/dernek biçimindeki örgütlenmeleri Cumhuriyet öncesi ve sonrasındaki dönemde de devam etmiştir. Farklı mühendislik/mimarlık kollarını kapsayan bu örgütlerin kimisi kapanmış, kimisi yeni kurulan derneklerle birleşerek varlığını sürdürmüştür. Açıkça ifade etmek gerekir ki, mimar ve mühendisler mesleki örgütlülük konusunda diğer meslek mensuplarına nazaran daha aktif gözükmektedirler. (www.tmmob.org.tr, 2009).

Cumhuriyet Döneminde mühendislik ve mimarlık faaliyetlerinin tanımlanmış meslekler olarak resmîleşmesi doğrultusundaki ilk adımlar 1927 yılında atılmıştır. Bu yıl kabul edilen Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun, Cumhuriyet yönetiminin bu alana ilişkin ilk düzenlemesidir. Gerekli yetkinliğe sahip olmayan, yetkisiz kişilerin mühendislik ve mimarlık unvanını kullanarak iş görmelerini engellemek, söz konusu mesleklere olan rağbet ve itibarı geliştirmek gibi gerekçelerle hazırlanan bu Kanun, 1938 yılına kadar uygulanmıştır. Bu alana ilişkin ikinci düzenleme, 1938 yılında kabul edilen 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanundur (Tanık, 1983:1581). Bu Kanun, mühendislik ve mimarlık unvan ve salahiyetiyle sanat icra etmek isteyenlerde aranacak şartlar, eğitim, diploma ve ruhsat verilmesine ilişkin esaslar ile uygulanacak müeyyideler gibi hususları düzenlemiştir. Kabul edildiği günden bu yana birkaç değişikliğe uğrayan 3458 sayılı Kanun, halen yürürlükte bulunmaktadır.

[1] Kuşkusuz mimar ve mühendis unvanlarını kullanmaksızın aynı veya benzer işi yapan ustaların/sanatkârların Osmanlı lonca sistemi içinde örgütlü olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Ayrıca, daha önceki dönemlerde çeşitli adlarda teşkil edilen başka mesleki örgütlenmelerin de olabileceği hatırdan uzak tutulmalıdır.

Mimarlık ve mühendislik meslekleri için toplumda beklenen yer ve farklılaşmayı sağlayamadığı belirtilen söz konusu iki kanun mimar ve mühendislerin beklentilerini karşılayamamış ve eleştirilmiştir. Özellikle, 1940'lı yılların ortalarından itibaren "Türk Yüksek Mimarlar Birliği" ve "Türk Yüksek Mühendisler Birliği" adlı derneklerce mesleki örgütlenmeye ilişkin olarak başlatılan tartışma yeni bir yasal düzenleme yapılmasında etkili olmuştur (Tanık, 1983:1581-1582). 1950 sonrası dönemdeki toplumsal koşullar, ekonomik konjonktür, mühendislik ve mimarlık mesleklerine duyulan ihtiyaç ve verilen önemin de sonucu olarak mimar ve mühendislerin de diğer bazı işler/meslekler (avukatlık, tüccar ve sanayici) gibi oda şeklinde örgütlenmesini gündeme getirmiştir.

Bu amaçla mimar ve mühendislerin mesleki örgütlenmesine yönelik olarak parlamentoya iki kanun teklifi sunulmuştur. Bu tekliflerde, mimar ve mühendislerin himayesiz ve murakebesiz olduğu, mimar ve mühendislik mesleklerinin sarih bir şekilde birbirinden ayrıştırılmadığı, hak ve salahiyetlerin birbirine geçmiş olduğu, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de mesleki faaliyetleri düzenleyecek ve kontrol edecek bir örgüte ihtiyaç olduğu gibi gerekçelere yer verilmiştir. Mühendis Himmet Ölçmen'in kanun teklifine ilişkin gerekçesinde *"Birçok memleketlerde mühendis ve mimarların iş hayatındaki muvaffakiyetleri, karakterleri, iktisap ettikleri ihtisasları veya meslek prensiplerine uygunsuz hareketleri, kendileri tarafından kurulan cemiyetlerce en doğru olarak takdir, tespit ve kontrol edilmekte…"* (Tanık, 1983:1582) denilmektedir. Türkiye'de bu dönemde mimar ve mühendislerin kendileri tarafından mesleki dernek kurdukları ve bunların faaliyette olduğu bilinmektedir. Gerekçedeki bu tespitten o dönemde mesleki derneklerin sözü edilen işlevleri tam olarak yerine getirmekten uzak olduğunu anlaşılmakta ve bundan dolayı yeni bir örgütlenme arayışı içine girildiği görülmektedir.

Söz konusu tekliflerin parlamentoda birleştirilerek görüşülmesi sonrasında, 1954 yılında kabul edilen 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Mühendislik ve mimarlık mesleklerinin örgüt yapısında köklü değişiklikler öngören bu Kanunla, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin (TMMOB) kurulması hükme bağlanmıştır. 6235 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle, 1954 yılında yapılan Genel Kurulla meslek odaları ve TMMOB kurulmuştur. Böylece, Cumhuriyetin kuruluşundan, hatta Osmanlı Döneminden 1954 yılına kadar cemiyet/dernek çatısı altında örgütlenen mimar ve mühendisler; meslek odaları ve bunları da içeren birlik çatısı altında örgütlendirilmişlerdir.

Ancak, yeni düzenin tabii sonucu olarak mesleki dernekler güç kaybetseler de varlıklarını korumuş ve mimar ve mühendislerin dernekler bünyesindeki mesleki örgütlülüğü devam etmiştir. Mesleki örgütlenme alanında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak; odalar/birlik ve dernekler mevzuatına göre kurulan meslek dernekleri olmak üzere ikili bir yapı doğmuştur. Mimar ve mühendislerin Cumhuriyetin başından beri kurduğu mesleki

derneklerin yeni örgütlenmenin çekirdeğini ve öncülüğünü oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, bunların güçlü bir yapıya sahip oldukları söylenebilir. Ancak, bu yapının odaların ve Birliğin kurulup güçlenmesinden sonra değişikliğe uğramış olduğu, meslek derneklerinin ise eski etkinliklerini yitirdikleri anlaşılmaktadır.

Diğer bir anlatımla, mimar ve mühendislik alanında mesleki derneklerin belli bir dönem odalarla/birlikle bütünleşik bir yapı gösterdiği, ancak zaman içerisinde bu yapının doğurduğu rahatsızlıklar ve ortaya çıkan çeşitli sorunlar nedeniyle meslek odalarından/birlikten daha bağımsız bir yaklaşım içine girdikleri anlaşılmaktadır. Özellikle odaların/birliğin yasaların verdiği görev ve yetkilerden doğan kamu gücü, yine bunun sağladığı mali imkanlar ve üyeler üzerindeki hakimiyet gibi nedenlerle mesleki dernekleri zayıf bıraktığı ve bunları himayesi altına alma amacında olduğu (www.md1927.org.tr, 2009) konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Gerek yasal düzenlemeler gerekse fiili durum nedeniyle bu iki grup örgütler arasında zorunlu bir işbölümüne gidildiğini de söylemek yanlış olmayacaktır.

Söz konusu düzenlemeler ve oda ve birliğin kurulmasındaki süreç tetkik edildiğinde, mimar ve mühendislerin mesleki örgütlenmesi açısından 6235 sayılı Kanunun, diğer mesleklere ilişkin yasal düzenlemelerden ayrıldığı ve önceliği merkez örgütüne verdiği görülmektedir. Kanun, esas olarak ülke düzeyindeki Birliğin görev ve yapısını tanımlamış, meslek kolları itibarıyla yerel düzeyde kurulacak odaları ve merkezlerini belirleme yetkisini Birliğe vermiştir. Odaların kurulup daha sonra bunların kendi aralarında birlik oluşturmaları yerine, Birliğin o dönemde faaliyette bulunan ve dernek statüsünde bulunan meslek örgütleri temsilcileri tarafından oluşturulacak bir umumi heyet tarafından kurulup sonra da odaları kurması şeklinde, tersten bir yapılanma modeli tercih edilmiştir. Bu merkezi ve yukarıdan aşağıya örgütlenme modelinin çelişkisi meslek mensuplarının dikkatinden de kaçmamıştır.

Mimar ve mühendis odaları ile Birliğin teşkili sonrasındaki dönemde 6235 sayılı Kanun, 1959 yılında münferit bazı değişikliklere konu olmuştur. 1961 Anayasası döneminde herhangi bir değişiklik yapılmayan Kanunda, 1982 Anayasa'sının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin olarak öngördüğü yeni yapı doğrultusunda yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnamelerle 1983 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Yakın döneme kadar başkaca bazı değişiklikler de geçiren 6235 sayılı Kanun halen yürürlükte bulunmaktadır.

1961 Anayasa'sının, TMMOB'un demokratik seçimli işleyişini ve idareden özerk konumlanmasını güvence altına alan hükümler getirdiği, ancak sonraki yıllarda yapılan anayasal ve yasal düzenlemelerle bu işleyiş biçimi ve özerk yapının sınırlandırıldığı, hatta 1980 sonrasında TMMOB'un kapatılmasının dahi gündeme geldiği belirtmektedir (Tanık, 1983:1583-1584). Bu dönemde, diğer meslek kuruluşlarında olduğu gibi, 1982 Anayasasının öngördüğü yeni yapıda TMMOB ve mimar-mühendis odaları kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu

olarak tanımlanan tüzel kişiliğe dönüştürülmüş ve anayasal-yasal bazı sınırlamalar getirilmiştir. 6235 sayılı Kanuna yapılan ilaveyle Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği üzerinde, Bayındırlık Bakanlığınca; ihtisas dallarına göre odalar üzerinde ise ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetim yapılacağının öngörülmesi bu türden sayılabilecek değişikliklerdendir.

Kuruluşu ve Yasal Statü

TMMOB, 1954 yılında kabul edilen 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu ile kurulmuştur. Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını icraya kanunen yetkili olup da mesleki faaliyette bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarların meslek örgütü olan (Kanundaki ifadeyle bu meslek mensuplarını "teşkilatı içinde toplayan") TMMOB, Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında yer alan kamu tüzel kişiliğini haiz ve kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşudur. Kanuna göre, Birliğin ve Odaların merkezi Ankara'dır.

Birliğin ve odaların kuruluşu şöyle gerçekleşmiştir: 6235 sayılı Kanunun hayata geçirilmesi ve odaların kurulması sürecinde yukarıdan aşağıya doğru bir süreç uygulanarak, önce tüm ilgili meslek kuruluşları ve Bayındırlık Bakanlığı temsilcileri tarafından oluşturulan Kurucu Kurul toplanıp, TMMOB Kurucu Genel Kurulunu (Kanundaki deyimle; Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliğinin birinci Umumi Heyeti) toplantıya çağırmış, bu Genel Kurul da tüzüğü kabul etmiş, kurulacak odaları tespit etmiş ve ilk TMMOB Yönetim Kurulunu seçmiştir (www.md1927.org.tr, 2009; www.tmmob.org.tr, 2009).

TMMOB ve bağlı odaların işlev, işleyiş ve amaçları, üyelerinin, organlarının görev ve yetkileri; 6235 sayılı Kanuna istinaden hazırlanan ve 02.11.2002 gün ve 24954 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ana Yönetmeliğiyle" düzenlenmiştir. Birlik ve odaların yönetim ve işleyişine ilişkin esas ve usuller ise odaların kendi yönetmelikleriyle belirlenmiş bulunmaktadır.

Üyelik ve Mesleki Faaliyetlere İlişkin Kurallar

6235 sayılı Kanun uyarınca, Türkiye'de mühendislik ve mimarlık meslekleri mensupları mesleklerinin icrasını iktiza ettiren işlerle meşgul olabilmeleri ve mesleki tedrisat yapabilmeleri için ihtisaslarına uygun bir odaya kaydolmak ve azalık vasfını muhafaza etmek mecburiyetinde tutulmakta, kamu kurumu ve kuruluşları ile iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşlarında asli ve sürekli olarak çalışan mühendislik ve mimarlık meslekleri mensuplarının meslek ve ihtisaslarıyla ilgili odaya girmeleri ise isteklerine bağlı bulunmaktadır. Ancak bunlar da görevlerinin gereği olan işleri yaparken, mesleki bakımdan, Odaya kayıtlı meslektaşlarının yetkileriyle haklarına sahip ve onların ödevleriyle yükümlü tutulmakta, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ile ilgili özel hükümler ise saklı bulunmaktadır.

6235 sayılı Kanun hükümleri ve ilgili mevzuat çerçevesinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının ve Odalar Birliğinin görüşleri alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen çalışma izni ile Türkiye'de yabancı mimar ve mühendisler de çalışabilmektedir.

Ayrıca, yabancı meslek mensuplarının Türkiye'de bir aydan fazla kaldıkları takdirde ihtisaslarına en yakın odaya müracaatla geçici üye olarak kaydolunacakları öngörülmüştür. Yabancı uzmanların çalışma izni ve geçici üyelik müracaatlarına ilişkin işlemler hakkındaki esas ve usuller, "TMMOB Yabancı Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Çalışma İzni ve Geçici Üyelik Müracaatlarının Değerlendirilmesinde Yapılacak İş ve İşlemler ile Değerlendirme Usul, Esas ve Koşullar Hakkında Yönetmelikle" belirlenmiştir.

Yönetmelikte, Türkiye'de çalışmasına izin verilen yabancı mühendis ve mimar ve şehir plancılarının yerine getirmek zorunda oldukları diğer yükümlülükler de düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre gerek T.C vatandaşları gerekse yabancı uzmanlardan Türkiye'de mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra edenlerin 6235 sayılı Kanun çerçevesinde ilgili odaya kayıt/üye olma zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca 6235 sayılı Kanunda yazılı vecibeleri yerine getirmeyen yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarların Türkiye'de mesleki faaliyetten menedilecekleri hükme bağlanmış olup, üye olmayanların mesleki faaliyetlerini gerçekleştirmesi müeyyideye tabi tutulmuştur. Ayrıca, yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarların kanunen kendilerine verilmiş olan unvandan başka herhangi bir unvan kullanamayacakları hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan, mühendislik ve mimarlık unvanlarının kazanılması, mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra edenlerin kullanacakları meslek unvanları (yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar, doktor mühendis), bu unvanları taşıyanların istihdamı, sanatlarını icra etmelerine ilişkin esaslar, 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanunla düzenlenmiştir. Ayrıca çeşitli özel kanunlarda da söz konusu meslekler ve meslek kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Mimar ve mühendis odalarına üyelikle ilgili esaslar TMMOB Ana Yönetmeliğinde ve Odaların kendi yönetmeliklerinde düzenlenmiştir.

TMMOB Ana Yönetmeliğinde üyelik ile ilgili 6235 sayılı Kanunda düzenlenen hususlar yanında aşağıdaki hükümler yer almıştır.

- Silahlı Kuvvetler mensupları, Birliğe bağlı Odalara üye olamamakta ve organlarında görev alamamaktadır. Ancak üye olmamaları, kanunlarda belirtilen diğer kayıt ve şartlara uymak kaydıyla, meslekleriyle ilgili görevlerde çalışmalarına, mesleki hizmetleri yürütmelerine, yetkilerini kullanmalarına, mesleki eğitim ve öğretim yaptırmalarına, kurum amirlerinin izniyle kuruluşun bilimsel çalışmalarına katılmalarına, meslek kural ve koşullarına uymak yükümlülüklerine, haklarında Onur Kurullarınca disiplin cezası uygulanmasına, özel kanunların

öngördüğü kayıtlarla mesleklerini serbestçe icra etmelerine, resmî ya da özel bir görev almalarına engel teşkil etmemektedir.

• Askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan yedek subaylar ile er ve erbaşların üyelikleri, askerlik hizmetleri süresince askıda kalmakta, önceden haber vermek ve dönüşlerinde belgelendirmeleri kaydıyla askerlik süresince üyelik ödentilerinden muaf tutulabilmektedir.

• Yönetmelik uyarınca, diploma ya da ruhsatname almak suretiyle, Türkiye'de mesleklerini uygulayabilecek duruma gelmiş olan mühendis, mimar ve şehir plancıları, hemen meslek ya da uğraşı konuları ile ilgili bir Odaya başvurarak kaydolmak ve bir kimlik belgesi almak zorundadırlar. Oda kimlik belgesi almayanlar ya da üyelik görev ve yükümlülüklerini yerine getirmediği için ya da başka disiplin nedenleriyle, kimlik belgesi yenilenmemiş ya da onaylanmamış olanların, mesleklerini uygulamaları yasaklanabilmektedir.

• Herhangi bir nedenle mesleki etkinliğini sürdürmek istemeyen, yedek subaylık ve erlik hariç olmak üzere silahlı kuvvetler mensubu olan ya da kamu kurum ve kuruluşları ile iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşlarında asli ve sürekli görevde çalışırken üyelikten ayrılmak isteyen üyeler; bu durumu bağlı olduğu Oda Yönetim Kuruluna yazılı olarak bildirmek, gerektiğinde belgelemek, Oda Kimlik belgesini geri vermek ve o tarihe kadarki üyelik ödentilerinin tamamını ödemek koşuluyla, Odadan ayrılabilmektedir. Ayrılan üyeye 6235 sayılı TMMOB Kanunu ve ana yönetmelik hükümleri çerçevesinde yaptırım uygulanmamakta, Odadan ayrılan üyenin, yeniden başvurması üzerine Odaya alınması işlemleri, bütünüyle yeni bir üye kaydı gibi yapılmaktadır.

Diğer yandan, oda kayıtlarında ve mesleği yapmada lisans eğitimi esas alınmakta, bir lisans diplomasıyla ancak TMMOB Genel Kurulunun onayladığı bir Odaya kaydolunabilinmektedir. Lisansüstü eğitim ile alınan unvan, ikinci bir lisans diploması olarak değerlendirilememekte, buna bağlı olarak mesleki çalışma yapılamayacağı gibi ilgili Odaya da kayıt da yapılamamaktadır. Odaya kayıtlı tüm üyelerin meslek ve sanatları aynı değilse, bunların meslek ve sanatlarını uygulamadaki yetkileri de aynı olamamaktadır. Oda, bu ayırımı sağlamak için, üyesine vereceği her türlü belgede meslek ve sanatını belirtmek zorunda bulunmaktadır.

Mühendisliğin ve mimarlığın ayrı ayrı meslek kollarının birden fazlasından diploma ya da ruhsatname almış olanlar, diploma ve ruhsatnamelerinin ilgili bulunduğu Odalardan istediklerine girmekte serbest oldukları gibi, üyelik görev ve yükümlülüklerini her Oda için ayrı ayrı yerine getirmek koşuluyla, birden fazla Odaya da üye olabilmekte ve üyelik haklarını kullanabilmektedir. Birden fazla Odanın üyesi olanlar, Birlik Genel Kurulunda yalnız bir Odayı temsil edebilmektedir.

Üyelikle ilgili kurallar her bir Odanın kendi Ana Yönetmeliğinde yer almaktadır. Bu yönetmelik hükümleri çerçevesinde odalarda genel olarak dört tür üyelik bulunmaktadır.

- Asıl üyelik (Odaya üye olması zorunlu meslek mensupları),
- Geçici üyelik (Çalışma iznine sahip olarak Türkiye'de mesleğini icra eden yabancı meslek mensupları, çalışma izinlerinin geçerlilik süresince ilgili odaya geçici üye olarak kaydolurlar),
- Öğrenci üyelik (Odayla ilgili dalda eğitim-öğretim gören üniversite öğrencileri, öğrenci üye statüsüyle ilgili odaya kaydolabilirler),
- Fahri/Onur üyeliği (Odaların yönetmeliklerinde nitelikleri belirtilen kişiler, fahri üye/onur üyesi olarak Odaya kaydedilebilirler).

Teşkilatı ve Organları

TMMOB'un kuruluş amaçları 6235 sayılı Kanunda;

- Bütün mühendis ve mimarları ihtisas kollarına ayırmak ve her kol için bir oda kurulmasına karar vermek,
- Bu suretle aynı ihtisasa mensup meslek mensuplarını bir Odanın bünyesinde toplamak; merkezde idare heyeti, haysiyet divanı ve murakıplar gibi görevlilere yetecek kadar üyesi bulunmayan Odanın merkezini, Umumi Heyetin belirleyeceği yerde açmak,
- Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının, müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak,
- Meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde resmî makamlarla işbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve tekliflerde bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuatı normları, fenni şartnameleri incelemek ve bunlar hakkındaki görüş ve düşünceleri ilgililere bildirmek

olarak sayılmış, Birlik ve organlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları hükme bağlanmıştır.

Birlik, merkez teşkilatı ile bağlı odalardan oluşmaktadır. Kuruluşunda 10 Odası ve yaklaşık olarak 8.000 üyesi bulunan TMMOB'nin, 31.12.2008 tarihi itibarıyla 23 Odası ve toplam 342.996 üyesi bulunmaktadır. Bu sayının odalara dağılımıyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamış olup, odaların internet sitelerinde ve Birliğin en son çalışma raporunda (31.12.2007 tarihi itibarıyla) yer alan bilgilerden odalar itibarıyla tespit edilen üye sayıları ise aşağıda yer almaktadır:

Tablo 147- TMMOB'ye Bağlı Odalar ve Üye Sayıları

Odalar	Üye Sayıları
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	5.537
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	34.765
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	1.582
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	2.389
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	1.518
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	8.912
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	10.491
İÇMİMARLAR ODASI	1.566
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	75.000
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	3.581
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	11.461
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	11.921
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	9.977
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	69.267
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	3.477
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	496
MİMARLAR ODASI	35.399
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	8.792
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	973
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	3.188
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	4.117
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	1.648
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	21.678
TOPLAM ÜYE SAYISI	**327.735**

TMMOB çalışmalarını; 23 Oda, bu Odalara bağlı 190 şube ve 40 İl Koordinasyon Kurulu ile sürdürmektedir.

Aynı tarih itibarıyla, Oda ve Şubelere bağlı olarak; 16 Bölge Temsilciliği, 606 İl Temsilciliği, 273 İlçe Temsilciliği, 11 İrtibat Bürosu, 23 Mesleki Denetim Görevlisi, 2 Üniversite Temsilciliği, 3 Şirket Temsilciliği, 3 Dış Ülke Temsilciliği, 57 Oda Temsilcisi ve 83 Temsilcilik olmak üzere 1.267 birim bulunmaktadır.

TMMOB'ye bağlı Odalara 70 kadar farklı mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı disiplininden mezun olan mühendis, mimar ve şehir plancıları üyedir.

Tablo 148- TMMOB-Odalar İtibariyle Şube ve Diğer Birimlerin Dağılımı

ODALAR	Şube Sayısı	Bölge Tems.	İl Tems.	İlçe Tems.	İrtibat Bürosu	Mesleki Denetim Bürosu	Tems.	Oda Tems.	Üniversite Tems.	Şirket Tems.	Dış Ülke Tems.	Toplam
Çevre Mühendisleri Odası	3	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Elektrik Mühendisleri Odası	14	-	63	47	-	-	-	-	-	-	-	124
Fizik Mühendisleri Odası	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gemi Mühendisleri Odası	2	1	-	2	11	-	-	-	-	-	-	16
Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gıda Mühendisleri Odası	6	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	21
Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası	10	5	79	80	-	-	-	-	-	-	-	174
İçmimarlar Odası	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6
İnşaat Mühendisleri Odası	26	-	49	78	-	-	-	-	-	-	-	153
Jeofizik Mühendisleri Odası	6	3	45	3	-	-	-	-	-	-	-	57
Jeoloji Mühendisleri Odası	11	-	58	1	-	-	-	-	-	-	-	70
Kimya Mühendisleri Odası	7	4	32	-	-	-	-	-	-	-	-	43
Maden Mühendisleri Odası	4	1	25	3	-	-	-	-	-	-	-	33
Makina Mühendisleri Odası	18	-	52	33		23	-	-	-	-	-	126
Metalurji Mühendisleri Odası	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Meteoroloji Mühendisleri Odası	-	1	13	-	-	-	-	-	-	-	-	14
Mimarlar Odası	23	-	-	-	-	-	83	57	-	-	-	163
Orman Mühendisleri Odası	13		58	22	-	-	-	-	-	-	-	93
Petrol Mühendisleri Odası	-	1	1	-	-	-	-	-	2	3	3	10
Peyzaj Mimarları Odası	4	-	11	2	-	-	-	-	-	-	-	17
Şehir Plancıları Odası	8	-	29	1	-	-	-	-	-	-	-	38
Tekstil Mühendisleri Odası	5	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Ziraat Mühendisleri Odası	26	-	54	1	-	-	-	-	-	-	-	81
TOPLAM	191	16	606	273	11	23	83	57	2	3	3	1268

TMMOB Organları

Birliğin organları ilgili mevzuatta;

- Birlik Genel Kurulu,
- Birlik Yönetim Kurulu,
- Yüksek Onur Kurulu,
- Birlik Denetleme Kurulu,
- Birlik Danışma Kurulu

olarak düzenlenmiştir.

Bu organlar dışında, yine yönetmelikte öngörülen Birlik Yürütme Kurulu ve Genel Sekreterliği gibi organ ve birimler de bulunmaktadır.

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu; iki yılda bir Odaların genel kurullarınca, meslekte en az on yıl kıdemli olan üyelerin arasından, toplam üye sayısının %2'si oranında ve üç kişiden az, yüz kişiden çok olmamak üzere seçecekleri ve en geç Mart ayı sonuna kadar Birliğe bildirecekleri delegeler ile Birlik Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Yüksek Onur Kurulunun asıl üyelerinden oluşmaktadır.

Birlik Genel Kurulu, iki yılda bir, Mayıs ayı içinde Birlik Yönetim Kurulunca belirlenen gün ve yerde toplanmaktadır. Oda genel kurullarınca delege seçimi ile Birlik Genel Kurulunun aynı yıl içinde yapılması ve toplantı tarihinin, görüşmeler cumartesi akşamına kadar tamamlanacak ve pazar günü seçimler yapılacak şekilde saptanması zorunlu bulunmaktadır.

Genel Kurul, üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanmakta ve kararlarını çoğunlukla almaktadır. Birinci toplantıda çoğunluğun sağlanamaması halinde ikinci toplantı için çoğunluk aranmamaktadır. Ancak ikinci toplantıya katılan delege sayısı; TMMOB Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurulu asıl üye tam sayıları toplamının iki katından az olamamakta, toplantı yeter sayısının sağlanamaması halinde Genel Kurul, ancak bir kez olmak ve 60 günü geçmemek üzere ertelenmektedir.

Birlik Genel Kurulunun seçimle ilgili toplantılarına üyelerin katılmaları ve oy kullanmaları zorunlu olup, geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanların Yüksek Haysiyet Divanınca cezalandırılmaları gerekmektedir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri Kanunda şöyle düzenlenmiştir:

- Birliğin teşekkül maksadına müteallik kararları ittihaz etmek,
- Mesleki inkişafı ve gerekli faaliyetleri hakkında sahalar aramak ve bu hususların esaslarını tespit etmek,
- İdare Heyetinin çalışmalarını ve hesaplarını incelemek, direktifler vermek,
- Varidat ve masraf bütçelerini kabul etmek,
- Daimi veya muvakkat, ücretle veya ücretsiz vazifelileri tayin ve ücretlerini tespit etmek,
- Gizli oyla, Birlik İdare Heyeti, Yüksek Haysiyet Divanı ile Birlik Denetçilerini ve bunların yedeklerini seçmek.

Birlik hissesini ödemeyen odalar, umumi heyet toplantısına katılamamaktadır. Birlik Umumi Heyetinin oluşumu, işleyişi ve görevlerine ilişkin esaslar, TMMOB Ana Yönetmeliğinde detaylı bir şekilde belirlenmiştir.

Birlik Yönetim Kurulu, Genel Kurul toplantısının düzenli bir şekilde yapılamayacağının anlaşılması durumunda, toplantı başlamadan önce Genel Kurulu, ancak bir kez olmak ve iki ayı geçmemek üzere erteleyebilmektedir.

Genel Kurulun açılması, toplantının açılışı ve yönetimini yapacak başkanlık divanının oluşumu, gündemin belirlenmesi ve gündemde yer alması zorunlu maddeler, Genel Kurulda uygulanacak kurallar (TMMOB Genel Kurul Yönetmeliği), Genel Kurula katılma koşulları, karar yeter sayısı, olağanüstü Genel Kurul toplantıları ve diğer hususlar TMMOB Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Odalar tarafından Birlik Genel Kuruluna gönderilen delegeler ile Birlik Yönetim Kuruluna seçilen üyelerin yolluk ve zorunlu giderleri, temsil ettiği Odalar tarafından ödenmektedir.

Birlik Yönetim Kurulu

Birlik Yönetim Kurulu, her Oda bir üye ile temsil edilmek üzere Oda sayısına göre, Oda Genel Kurullarınca kendi delegeleri arasından belirlenen üçer aday arasından Birlik Genel Kurulunca seçilecek üyelerden oluşmaktadır. Birlik Genel Kurulunda en çok oy alan aday asıl, diğerleri ise aldıkları oy sayısına göre birinci yedek ve ikinci yedek olarak seçilmektedir.

Yönetim Kurulu, seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra yaptığı ilk toplantısında, üyeleri arasından gizli ve üye tam sayısının çoğunluk oyu ile bir Başkan, bir İkinci Başkan ve bir Sayman Üye ile dört Yürütme Kurulu üyesini seçmektedir. Bu seçilenler gerektiğinde, tüm üye sayısının çoğunluğu ile değiştirilebilmektedir.

Yönetim Kurulu çalışma ve faaliyetlerini olağan ve olağanüstü toplantılarla gerçekleştirmektedir. Yönetim Kurulu, kararlarını oy çokluğu ile vermekte, oylarda eşitlik olursa başkanın katıldığı taraf çoğunluk sayılmaktadır.

Yönetim Kurulu üyelerinin bu görevlerinden ayrılmaları halinde, ayrılan üye hangi odaya bağlı ise, onun yerine aynı odadan seçilen yedek üye almaktadır.

Birlik Yönetim Kurulunun başlıca görev ve yetkileri şu şekilde tespit edilmiştir.

- Genel Kurulca alınacak kararları uygulamak ve Birlik işlerini Genel Kurulun direktifleri içinde yürütmek,
- Odaların çalışmalarını denetlemek, koordine etmek, kolaylaştırmak ve bu konularda gereken önlemleri almak,
- Birliği, Başkan, II. Başkan ve gereğinde seçecekleri kişi ve kurullar ya da belirli konularda yetkili kılacağı Odalar aracılığı ile yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek,
- Mühendislik ve mimarlık mesleklerinin ilerlemesi, yükselmesi, gelişmesi hakkında gerekli incelemeleri yapmak ya da yaptırmak ve buna ilişkin raporları Genel Kurulun onayına sunmak,
- Mühendis ve mimarların refahlarını sağlayacak önlemleri saptayarak, gerekli girişimlerde bulunmak ve ilişkileri kurmak,
- Bütün mühendis, mimar ve şehir plancılarının, mesleki onur ve çıkarlarını korumak,
- Mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı meslekleriyle ilgili bütün elemanların, mesleklerine göre gerekli düzeye ve sonucunda parasal olanaklara ulaşmalarını sağlamak ve bu konuda ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak, gerekli önlemleri almak,
- Birliğin sahip olduğu taşınmaz malları yönetmek,
- Genel Kurul tarafından verilmiş yetki içinde borç almak ya da vermek, bunlar için teminat almak ya da göstermek,
- Birliğin yetkili imzalarını bildiren sirküleri çıkarmak,
- Birlik Genel Sekreteri ve Yardımcıları ile diğer sözleşmeli ve kadrolu personeli atamak, profesyonel yöneticiler, Birlik Genel Sekreteri, Genel Sekreter Yardımcıları ve diğer sözleşmeli

personel ile Birlik Genel Kurulunu izleyen ilk ay başından geçerli olmak, bir sonraki Birlik Genel Kurulunun yapıldığı ay sonunda sona ermek üzere iki yıllık dönem için sözleşme yapmak,

- Genel Sekreter ve Yönetim Kurulu üyeleri tarafından getirilecek öneriler üzerine karar almak ve Birliğin yönetimi konusunda Genel Sekretere ana hatlarıyla direktifler vermek,
- Birlik Genel Kuruluna sunulmak üzere, çalışma raporunu ve geçen dönem kesin hesaplarını, yeni dönem gelir ve gider bütçelerini hazırlamak, Birlik Yönetim Kurulu Başkan, İkinci Başkan, Sayman Üyesinin ödenekleri toplamını, geçici ve sürekli ücretliler kadrolarını, Genel Sekreter ve Yardımcılarının ücretlerini ve Yönetim Kurulu, Yüksek Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerinin oturum ücretlerini Genel Kurula önermek üzere saptamak; bunları Denetleme Raporu ile birlikte Genel Kurul üyeleri sayısına yetecek kadar çoğaltmak ve toplantıdan en az 10 gün önce bütün Odalara göndermek,
- Birlik Genel Kurulunun yerini, gününü, saatini ve gündemini saptamak; kesinleşmesini izleyen üç gün içinde, delegelere duyurmak üzere Odalara bildirmek ve Oda merkezi bulunan yerlerde birer gazete ile duyurmak ve toplantı için gerekli bütün formaliteleri tamamlamak,
- Gerektiğinde Yüksek Onur Kurulunu toplantıya çağırmak,
- Yüksek Onur Kurulunca alınan kararları uygulamak için gerekli makamlarla ilişki kurmak,
- Birlik Yönetim Kurulu üyelerinin tüm sayısının üçte ikisinin olumlu oyu ile olağanüstü durumlarda Birlik ve Oda Genel Kurulunu toplantıya çağırmak,
- Odalardan herhangi birinin Yönetim Kurulu yedekleri de biterek boşalırsa, Oda Genel Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak,
- Birliğin amacına uygun her türlü yayını yapmak,
- Yabancı meslek kuruluşlarıyla, meslekle ilgili ilişkiler kurmak,
- Çok bilimli mühendislik alanlarında ya da kesişen alanlarda hangi mühendislik-mimarlık disiplinlerinin yer alacağının ve nasıl yetkilendirileceğinin belirlenmesi için gerekli hazırlık çalışmalarını yapmak,
- Ülke ve meslek çıkarlarının savunulması, mühendis, mimar ve şehir plancılarının özlük haklarının kazanılması ve geliştirilmesi, diğer çalışanlarla dayanışmanın sağlanması amacıyla, gerekli gördüğü işyeri birimleri ve gruplarında, Birliği temsil etmek üzere, işyeri temsilcilikleri, işyeri komiteleri ya da kurulları kurmak, bunların kuruluş ve çalışma esaslarını belirlemek,
- Oda Genel Kurulları için yeterli sayıda gözlemci seçmek ve gözlemcinin Genel Kurul toplantısına katılmasını sağlamak.
- Birden fazla Odanın merkez, şube ve temsilciliklerinin bulunduğu ve gerekli gördüğü il/ilçelerde, Birlik çalışmalarının etkinlik kazanması ve Odaların çalışmalarında uyum sağlanması amacıyla TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurullarını kurmak, bunların kuruluş ve çalışma esaslarını belirlemek ve denetlemek,

• Birlik çalışmalarının yürütülmesi ve Birlik Yönetim Kurulunun görevlerini yerine getirebilmesi için, Yönetmelik taslaklarını hazırlayıp Genel Kurulun onayına sunmak, Genel Kurulca önceden yetki verilmesi durumunda, bunları doğrudan yürürlüğe koymak; zorunlu durumlarda hazırladığı yönetmeliği yürürlüğe koyup, ilk Genel Kurulun onayına sunmak,

• Merkezi ve bölgesel düzeyde Birlik Danışma Kurulu toplantılarını düzenlemek,

• 2644 sayılı Tapu Kanununun 2 nci maddesi uyarınca, her türlü gayrimenkul alım ve satım işlemlerini yürütmek üzere, Oda Genel Kurullarının konuyla ilgili kararlarına dayanarak, Oda Genel Kurulları ve Genel Kurulların yetkilendirdiği Oda Yönetim Kurulunca belirlenen kişilerin tescil işlemleri için yetkilendirilmeleri konusunda gereken işlemleri yapmak,

• 6235 sayılı Kanunun tanıdığı hak ve yetkilerle, bu Ana Yönetmeliğin verdiği yetkileri kullanmak ve diğer görevleri yerine getirmek,

• Oda tüzük, ana yönetmelik ve yönetmeliklerini yürürlükteki TMMOB mevzuatına ve ilgili diğer kanuni düzenlemelere göre inceleyerek karara bağlamak.

Yönetim Kurulu Başkanı, İkinci Başkan, Sayman Üye ve Yürütme Kurulu

Yönetim Kurulu Başkanı, ilk Yönetim Kurulu toplantısında kendi üyeleri arasından gizli ve üye tam sayısının çoğunluk oyu ile seçilmektedir. İkinci Başkan da aynı şekilde belirlenmektedir.

Başkan, Birliği idari ve mali makamlar ile özel ve tüzel kişilere karşı temsil etmekte, Birlik çalışmalarını kanunlara, Ana Yönetmeliğe, Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak yürütmektedir. Birlik Başkanı, Birlik adına demeç verme, açıklama yapma ve bildiri yayımlama yetkisine sahip bulunmaktadır.

İkinci Başkan, Başkanın yokluğunda, Başkanın yetkilerini kullanmakta ve görevlerini yerine getirmektedir.

Sayman Üye, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği hükümleri gereğince, Birlik muhasebe ve mali işlerini Yönetim Kurulu adına yürütmektedir.

Yürütme Kurulu, seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra Birlik Genel Sekreterinin çağrısı üzerine yapılan ilk toplantıda, Yönetim Kurulu üyeleri arasından gizli ve üye tam sayısının çoğunluk oyu ile seçilmektedir. Yürütme Kurulu, Başkan, II. Başkan, Sayman Üye ve Yürütme Kurulu Üyesi olarak seçilen dört yönetim kurulu üyesi olmak üzere yedi kişiden meydana gelmektedir.

Yürütme Kurulu Üyeleri, Yönetim Kurulu çalışmalarından sekretarya ve koordinasyon görevini yürütmekte, görevinin gerektirdiği kadar toplanmak, Yönetim Kuruluna sunulacak konuları görüşmek, gerektiğinde ön çalışma yapmak, görüşmeler yapmak, girişimlerde bulunmakla da görevli bulunmaktadır.

Birlik Genel Sekreteri ve Diğer Görevliler

Birlik Genel Sekreteri, Birlik Yönetim Kurulu tarafından atanmakta ve umumi heyetle idare heyeti kararlarını ve birlik işlerini yürütmekle görevli bulunmaktadır. Birlik Genel Sekreteri (Umumi Katip) Yönetim Kurulu toplantılarına katılmakta, düşüncelerini bildirmekte, ancak oylamaya katılamamaktadır.

Birlik Genel Sekreterliğine atanabilmek için ilgilinin;

- Odalardan birinde asli üye olarak kayıtlı olması ve Odasına karşı yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmiş bulunması,
- 6235 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin c, ç ve d bentlerindeki cezalardan birisi ile Onur Kurulunca cezalandırılmamış bulunması

gerekmektedir.

Birlik Genel Sekreteri; Odaların önerecekleri adaylar ya da öteki başvurular arasından Birlik Yönetim Kurulunca atanmaktadır. Genel Sekreterin görevine, Yönetmelikte düzenlenen durumlarda Yönetim Kurulu kararıyla son verilebilmektedir. Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde Yönetim Kurulunca Genel Sekreter Yardımcısı atanabilmektedir. Genel Sekreter Yardımcılarının görevleri Başkan ve Genel Sekreterce belirlenmektedir.

Birlik Genel Sekreteri, Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarını, Birlik işlerini ve yazışmalarını yürütmekle görevli, kanunlara göre tutulması gerekli defterleri, gerekli öteki defter, dosya ve evrakı emrindeki geçici ya da sürekli görevliler eliyle tutmakla yükümlü ve yazışmaları imzaya yetkili bulunmaktadır. Genel Sekreter, Birlik Yönetim Kurulunun yürütücü unsuru ve sözcüsüdür.

Birlik Danışma Kurulu

Birlik Danışma Kurulu, TMMOB Ana Yönetmeliği ile kurulmuş olup Birlik Yönetim, Denetim ve Onur Kurulları, Oda Yönetim Kurulları, Şube Yönetim Kurulları, Bölge Temsilciliği Yürütme Kurulları ve Birlik Yönetim Kurulunun gerekli gördüğü hallerde İl Koordinasyon Kurulları, il, ilçe ve işyeri temsilcilikleri ile ilgili Birlik görevlilerinden oluşmaktadır. TMMOB'nin eski Başkanları Birlik Danışma Kurulunun doğal üyeleri olarak öngörülmüştür.

Danışma Kurulu, gerekli görüldüğü zaman ve yerde ve yılda en az iki kez Birlik Yönetim Kurulunca toplantıya çağrılmakta, Birlik Yönetim Kurulu gerekli gördüğü zaman ve yerde, yine yukarıda belirtilen biçimde oluşturacağı Bölgesel Danışma Kurullarını toplayabilmektedir. Merkezi ve Bölgesel Danışma Kurulları, Birlik ve Odaların çalışmalarını gözden geçirmekte, önerilerde bulunmakta, gerektiğinde eğilim belirlemektedir.

Birlik Yönetim Kurulu, Danışma Kurulunu toplamaya olanak bulamadığı ivedi durumlarda, gerekli konuları danışmak amacıyla Birlik Yönetim Kurulu ile Oda Başkan ve Sekreterlerini ortak toplantıya çağırabilmektedir.

İl ve İlçe Koordinasyon Kurulları

Mimarlık ve mühendislik alanındaki mesleki örgütlenme temel olarak meslek unvanlarına/mesleki disiplinlere göre ayrı ayrı kurulmuş odalar bünyesinde gerçekleştirilmekte, ayrı bir oda bünyesinde teşkilatlandırılmayan meslek mensupları da meslek disiplinlerine en yakın odaya kaydolmaktadırlar. Odalar Ankara merkezli olarak kurulmakta, ancak şube, temsilcilik ve çeşitli adlarla anılan başka birimler kurulabilmektedir. Bazı meslek örgütlerinde olduğu gibi il, ilçe düzeyinde bir mesleki örgütlenme modeli benimsenmemiş olması nedeniyle il ve ilçe düzeyinde koordinasyon ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

TMMOB'ye bağlı odalar arasındaki koordinasyon il/ilçe koordinasyon kurulları vasıtasıyla sağlanmaktadır.

TMMOB Ana Yönetmeliğinde Birlik Yönetim Kuruluna, birden fazla Odanın merkez, şube ve temsilciliklerinin bulunduğu il/ilçelerde, Birlik çalışmalarının etkinlik kazanması ve Odaların çalışmalarında uyum sağlanması amacıyla TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurullarını kurmak, bunların kuruluş ve çalışma esaslarını belirlemek ve denetlemek görev ve yetkisi verilmiştir.

TMMOB il/ilçe koordinasyon kurullarına ilişkin esaslar "TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulları Yönetmeliğiyle" belirlenmiştir.

TMMOB İl Koordinasyon Kurulu, ildeki oda merkez, şube ve temsilcilik birimlerinden; TMMOB İlçe Koordinasyon Kurulu ise ilçedeki oda temsilcilik birimlerinden meydana gelmektedir. TMMOB il ve ilçe koordinasyon kurulları, Birlik Yönetim Kurulu kararı ile kurulup kaldırılmaktadır.

İl ve ilçe koordinasyon kurulu o il veya ilçede en az beş oda temsilciliği olması halinde oluşturulmakta, üyelik gönüllü değil, zorunlu tutulmaktadır.

İl/ilçe koordinasyon kurulu temsilcileri Oda Merkezleri tarafından belirlenmekte ve TMMOB Genel Sekreterliğine bildirilmektedir. Koordinasyon kurullarının sekretarya hizmetleri Sekreter olarak belirlenen üye ve sekretarya tarafından yürütülmektedir.

Koordinasyon kurullarının görevleri şunlardır:

- Oda, Şube Genel Kurulları ve Temsilcilik atamaları tamamlandıktan sonra, amaç maddesindeki hedefler ve ilgili birimlerin önerileri doğrultusunda çalışmalar yapmak,
- TMMOB İşyeri Temsilcilikleri oluşturmak, çalışmalarına yardımcı olmak, koordine etmek,
- TMMOB ilkeleri doğrultusunda o ilde ve ilçedeki diğer ilgili kuruluşlarla geliştirici bir ilişki içinde bulunmak ve ortak çalışmalar yapmak,
- Yerel konularda ülke ve kamu yararını savunmak ve çözüm önerileri geliştirmek, Kongre, Kurultay, Sempozyum, konferans, Panel vb. etkinlikler düzenlemek. Yerel eğilimleri, birikim ve deneyimleri TMMOB Genel Sekreterliğine iletmek,

- Kamu yararı, üye ve halk çıkarlarını koruma doğrultusunda, Odalarca sürdürülen mesleksel denetimin, teknik elemanların bütünlüğünü geliştirici bir uyum içinde uygulanmasını sağlamak,
- Olanaklar dâhilinde çalışmaları kamuoyuna iletmek, bu amaçla toplantılar düzenlemek, yayın çıkartmak ve diğer basın-yayın araçlarından yararlanmak,
- Sosyal içerikli çalışmalar yapmak, bu alanda sportif, sanatsal, kültürel yarışmalar, sergiler vb. çalışmaları gerçekleştirmek,
- Gereksinim duyulduğunda TMMOB'nde oluşturulacak olan Çalışma Gruplarına görüş ve öneriler iletmek ve yerel çalışmalar yapmak için Alt Çalışma Gruplarını oluşturmak,
- Koordinasyon Kurulunun oluşumunu ilgili kurum ve mercilere bildirmek.

Koordinasyon kurulları, çalışmalarını ayda en az bir kez yaptıkları olağan toplantılarla gerçekleştirmektedir. Ayrıca Yönetmelikte öngörülen hallerde olağanüstü toplantılar yapılabilmekte, kurullar, çalışmaları için gerekli gördüğü organları oluşturabilmektedir. Kurul çalışmalarının gerektirdiği harcamalar kurul kararıyla sekreterya tarafından yapılmakta ve kurulca denetlenmektedir. Giderler, birimlerin katılım payı olarak ödedikleri gelirden karşılanmaktadır. Koordinasyon kurulları, kurul olarak çalışma ve eylemlerinden ötürü, TMMOB'ye karşı sorumlu bulunmaktadır.

Meslek Dalı Ana Komisyonları (MEDAK) ve Meslek Dalı Komisyonları (MDK)

TMMOB'nin 38. Olağan Genel Kurulunda kabul edilerek yürürlüğe konulan TMMOB "Meslek Dalı Ana Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliği" ile her uzmanlık alanının örgütün bütün kademelerinde kendisini ifade etme olanağını bulması ve aynı zamanda Oda yapısı içinde farklı meslek alanlarından bulunan üyeler arasında dayanışmayı güçlendirecek politikaların oluşturulması, o meslek alanına özgü bilgi ve deney birikiminin oluşturulması, o alana ilişkin Oda birimlerinde yürütülecek çalışmaların eş güdümlenmesi, geliştirilmesi, düzeyinin yükseltilmesi ve üyelerin çıkarlarının korunmasına yönelik çalışma ve örgütlenmenin tanımlanması amacıyla meslek dalı ana komisyonlarının kurulması öngörülmüştür.

TMMOB Yönetim Kurulunun ya da oda yönetim kurullarının gerekli görmesi durumunda veya Oda yapısı içinde yer alan mühendislik dalları üyelerinden ilgili Odanın belirleyeceği sayıdaki üyenin kendi mühendislik dalına ilişkin Oda Yönetim Kuruluna yazılı olarak başvurması halinde, oda yönetim kurulu kararı ile Meslek Dalı Ana Komisyonu kurulabilmektedir.

MEDAK, ilgili oda yönetim kurulu tarafından meslek dalı üyelerinden atama yolu ile oluşturulmaktadır. MEDAK'ın görev süresi Odanın bir çalışma dönemidir.

Odalar bünyesinde kurulan MEDAK'lar yanında, şubelerde de Meslek Dalı Komisyonları kurulabilmektedir. Yönetmeliğe göre, şubelerde, nicelik ve örgütlülük düzeyine bağlı olarak, oda yönetim kurulunun ya da şube yönetim kurulunun gerek görmesi durumunda veya mühendislik

dalları üyelerinden Odanın belirleyeceği sayıdaki mühendislik dalı için şube yönetim kuruluna yazılı olarak başvurması halinde, oda yönetim kurulu kararı ile MDK kurulur.

MEDAK ve MDK'ların görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Meslek dalı üyeleri arasında örgütlenme ve dayanışmayı güçlendirmek,
- İlgili kurullar arasında eş güdüm sağlamak,
- Meslek dalına özgü çalışmalar yapmak, bilgi ve deney birikimini oluşturmak,
- Meslek dalı ile ilgili konularda oda yönetim kuruluna danışmanlık yapmak,
- Meslek dalı ile ilgili örgütlenme, yayın, meslek içi eğitim vb. meslek dalı alt komisyonlarını kurmak ve çalışmaları yaygınlaştırmak,
- Meslek dalı üye toplantıları düzenleyerek üyelerin genel eğilim ve istemlerini belirlemek, katılım sağlamak,
- Mesleğin gelişmesini sağlayacak araçları oluşturmak,
- Meslek dalını geliştirmek, düzeyini yükseltmek ve üyelerin çıkarlarını korumak.

MEDAK ve MDK'ların çalışma esaslarının söz konusu çerçeve Yönetmeliğe uygun olarak odalarca çıkarılacak uygulama yönetmelikleriyle belirlenmesi öngörülmüştür.

TMMOB İşyeri Temsilcileri Kurulu ve İşyeri Temsilciliği

TMMOB ve Bağlı odalardaki mesleki örgütlenme uygulamasında sendikalara benzer bir şekilde işyeri temsilciliği uygulaması söz konusu olup bu amaçla "TMMOB İşyeri Temsilcileri Kurulu ve İşyeri Temsilciliği Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur.

İşyeri Temsilcileri Kurulu ve İşyeri Temsilcilikleri, mühendis ve mimarların işyerinde örgütlülüğünün geliştirilmesi, meslek ve ülke sorunlarının ayrılmaz bir bütünlüğü içinde ülke çıkarlarının, mühendis ve mimarların demokratik ve toplumsal hak ve sorumluluklarının takibi, işyerindeki üretim sürecinin mesleğin ve çağdaş bilimin gereklerine uygunluğunun denetimi, mühendis ve mimarların özlük haklarının, grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklarının savunulması ve elde edilmesi ve diğer çalışanlarla dayanışmanın sağlanması, TMMOB'nin işyerleri ile ilişkisinin temin edilmesi amaçlarıyla kurulmaktadır.

TMMOB İşyeri Temsilcileri Kurulu, o işyerindeki Oda işyeri temsilcilerinin tümünden oluşmakta ve TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulu kararı ile kurulmaktadır.

İl/İlçe Koordinasyon Kurulunu oluşturan Oda birimleri, işyeri temsilcilerini genel kurullarının bitiminden sonra en geç 3 ay içerisinde, İl/İlçe Koordinasyon Kuruluna bildirmekte, İşyeri Temsilcileri Kurulları kendi içinde bir TMMOB İşyeri Temsilcisi ve TMMOB İşyeri Temsilcisi Yardımcısı seçmektedir. Seçilen TMMOB İşyeri Temsilcisi ve Yardımcısı İl/İlçe Koordinasyon Kurulu kararı ile atanmaktadır. İşyeri Temsilcileri Kurulu oluşturulamadığı birimlerde, İl/İlçe Koordinasyon Kurulu kararı ile TMMOB işyeri temsilcisi belirlenmektedir.

İşyeri sınırı, her Temsilciler Kurulu ya da İşyeri Temsilcililiği kuruluş kararında belirtilmekte, bu sınır, aynı tüzel kişiliğe bağlı farklı iş kollarını içerebileceği gibi, aynı iş kolunda birden fazla işyerini de kapsayabilmektedir.

İşyeri Temsilciler Kurulu ve Temsilcilik kuruluş çalışmaları, işyerinde çalışan mühendis ve mimarlar arasında TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulunca, İl /İlçe Koordinasyon Kurulu'nun bulunmadığı birimlerde TMMOB Yönetim Kurulunca görevlendirilecekler tarafından yürütülmektedir.

TMMOB İşyeri Temsilcisi ve Yardımcısı seçimi 2 yılda bir o işyerindeki Oda işyeri temsilcileri tarafından gizli ya da açık oyla yapılmaktadır. Seçim günü, yeri ve saati TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulunca belirlenmekte ve en az 7 gün önce, Oda birimleri aracılığıyla o işyerindeki Oda İşyeri Temsilciliklerine duyurulmaktadır. TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulunun belirleyeceği bir gözlemci de seçimlerde hazır bulunmakta ve gerektiğinde başkanlık görevini yürütmektedir.

İşyeri Temsilciler Kurulunda görev alacak mühendis ya da mimarın, Odasına karşı üyelik ödevlerini yerine getirmiş ve örgüt Onur Kurullarınca kesinleşmiş herhangi bir disiplin cezası almamış olması zorunlu bulunmaktadır.

TMMOB İşyeri Temsilcileri Kurulu ve İşyeri Temsilciliğinin görevleri şunlardır:

- Kurulduğu işyerindeki üretim sürecinin ülke çıkarları ve çağdaş bilimin gereklerine uygunluğunu, işyeri ve işyerinin faaliyette bulunduğu iş kolundaki mesleksel sorunları incelemek, değerlendirmek, çözüm önerileri geliştirmek ve bunları TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kuruluna ve TMMOB'ye aktararak ortak bilinç ve tavır geliştirilmesini sağlamak amacıyla ortak çalışma yapmak,
- Katılımcı demokratik kanalların araştırılarak yaşama geçirilmesi için her türlü çabayı göstermek,
- İşyerindeki mühendis ve mimarların ortak demokratik, ekonomik ve mesleki istemlerini belirlemek ve bu yönde çalışmalar yapmak, çalışanların tümünün katıldığı ortak platformlar oluşturmak,
- İşyerindeki sendikalar ve diğer demokratik kitle ve meslek örgütü temsilcileriyle ilişki kurmak, mühendis ve mimarların sendikal örgütlülüğünü sağlamak ve üyelerinin özlük haklarını korumak amacıyla çalışmalar yürütmek, TMMOB'nin görüş ve kararlarını o işyerindeki mühendis ve mimarlara iletmek,
- Gerektiğinde işyeri yetkilileri ile orada çalışan mühendis ve mimarlar adına ilişki kurmak,
- TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulu Sekreteri ya da TMMOB Yönetim Kurulu tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

İşyeri Temsilcileri Kurulu ve İşyeri Temsilciliği yukarıdaki görevlerin yerine getirilmesinde, TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulu'nun kendisine vereceği yetkileri kullanmakta, görevlerin yapılmasında da TMMOB İl/İlçe Koordinasyon Kurulu ile TMMOB Yönetim Kuruluna karşı sorumlu bulunmaktadır.

Bu birimler ayrıca aşağıdaki görev ve hizmetleri de yürütmektedir.

• TMMOB ile ortaklaşa olarak ülke ve işyeri sorunlarını kapsayan seminer, konferans, panel vb. etkinlikler düzenlemek,

• TMMOB ve bağlı Odaların ya da diğer demokratik örgütlerin düzenlediği konferans, panel vb. toplantılara mühendis ve mimarların katılmasını sağlamak,

• Bütün çalışmaları ve gelişen durumları işyerlerinde üyelere ulaştırmak üzere aylık toplantılar yapmak ve duyurmak amacıyla iletişim araçlarından yararlanmak.

Odalar

Odaların kurulması ve birleştirilmesiyle ilgili hususlar 6235 sayılı Kanunda ve TMMOB Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiştir:

Birlik Genel Kurul kararıyla lüzum görülen yerlerde her ihtisas şubesi için bir oda açılabilmektedir. Odalar tüzel kişiliğe sahiptir.

Odalar, kendi genel kurul kararı ile tayin ve tespit olunacak yerlerde şubeler açabilmekte, mümessillikler ihdas edebilmektedir.

6235 sayılı Kanunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak nitelendirilen odaların (mimar ve mühendis odaları) merkezi, Ankara olarak belirlenmiştir. Ancak TMMOB Ana Yönetmeliğinde, Ankara'da Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu gibi organların asıl ve yedek üyelerine yetecek sayıda üyesi bulunmayan Odaların merkezlerinin, Birlik Genel Kurulu tarafından belirleneceği öngörülmüştür.

Bir Odanın Genel Kurulunda, Odaya bağlı olan bir meslek kolu mensuplarının ayrı bir Oda kurmalarının önerilmesine karar verilmesi ya da herhangi bir Odaya bağlı bir meslek kolu mensuplarının en az üçte ikisinin ayrı bir Oda kurmak istemesi halinde, bu isteklerinin ilk toplanacak Birlik Genel Kurulunun kararına sunulmak üzere, Oda Yönetim Kurulunca Birlik Yönetim Kuruluna gönderilmesi zorunlu bulunmaktadır.

Sayıları oda teşkiline müsait olmayan ihtisas mensupları Birlik Genel Kurul kararıyla ihtisaslarına göre en yakın odaya dâhil edilmektedir. Ancak, iki Birlik Genel Kurulu arasında doğabilecek bu tür sorunların çözümü için, bu gibi meslek sahiplerinin kaydolabileceği oda, Birlik Yönetim Kurulunca saptanmakta ve belirlenen odaya ilk genel kurula kadar geçici kayıtları yapılmaktadır.

Yeni bir Odanın açılması durumunda, bu Odaya kaydolması gereken üyelerle ilgili her türlü kayıt evrakı ve belgelenin, bu üyelerin daha önce kayıtlı bulunduğu oda ve odalar

tarafından yeni kurulan odanın yazılı isteği üzerine, bu odaya en geç bir ay içinde gönderilmesi gerekmektedir.

Yeni kurulacak Odanın ilk Genel Kurul çağrısı ve açılışı, Birlik denetiminde yapılmakta, genel kurul hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere, TMMOB Yönetim Kurulu tarafından ilgili ihtisas dalından 7 üyeli kurucu Yönetim Kurulu atanmaktadır. Kuruluş Genel Kurulu, en geç üç ay içerisinde gerçekleştirilmekte, oda kuruluşu ile ilgili tüm harcamalar gerektiğinde Birlik bütçesinin olağanüstü yardımlar bölümünden karşılanmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu kararı ile yeni kurulan Odadan, bir yıl süre için Birlik Hissesi alınmayabilmektedir.

Odalar, ana yönetmelikte belirtilen kurulların oluşturulmasına olanak kalmadığı ya da toplantı yeter sayısı bulamaması nedeniyle üst üste iki genel kurul toplantısını yapmadığı ya da Oda Genel Kurulunda alınan karara dayanarak; Birlik Yönetim Kurulunun önerisi ve Birlik Genel Kurulu kararı ile kapatılabilmekte ve meslek disiplinine en yakın oda ile birleştirilebilmektedir.

TMMOB'a bağlı 23 oda bulunmakta olup odalar, Birlik Umumi Heyetince kararlaştırılan işlerden yalnız odalarını ilgilendiren kısımlar ile görevli bulunmaktadır.

6235 sayılı Kanun, Birliğin ve Odaların amaçlarını ayrı ayrı düzenlemişken, TMMOB Ana Yönetmeliğinde ise amaçlar aynı maddede ve ortak bir şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla Birlik ve bağlı odalar aynı amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren kuruluşlar olarak tanımlanmıştır.

Odaların kuruluş amacı ve görevleri ise şu şekilde belirlenmiştir.

- Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının ortak gereksinmelerini karşılamak,
- Mesleki etkinlikleri kolaylaştırmak,
- Mesleğin genel yararlara uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak,
- Kamunun ve ülkenin çıkarlarının korunmasında, yurdun doğal kaynaklarının bulunmasında, korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli gördüğü tüm girişim ve etkinliklerde bulunmak,
- Meslek ve çıkarları ile ilgili işlerde, resmî makamlar ve öteki kuruluşlar ile işbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve önerilerde bulunmak,
- Meslekle ilgili bütün mevzuatı, normları, bilimsel şartnameler, tip sözleşmeler ve bunlar gibi bütün bilimsel evrakı incelemek ve bunların değiştirilmesi, geliştirilmesi ya da yeniden konulması yolunda önerilerde bulunmak.

TMMOB Ana Yönetmeliğinde, odaların kendi meslek alanına ve meslek mensubuna ilişkin mesleki denetim uygulamasında bulunabilecekleri öngörülmüştür.

Birden fazla odanın ilgisi olan konularda, konuyla ilgili Odaların uyuşmazlığı halinde yetki ve sorumluluk TMMOB Yönetim Kurulunca belirlenmektedir.

Odaların amaçlarına ilişkin detaylı düzenlemeler 6235 sayılı Kanuna göre çıkarılan her bir odanın kendi Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Odalar ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamamakta, amaç dışı faaliyette bulunan oda veya organlar hakkında hukuki müeyyidelerin tatbik edilmesi öngörülmektedir.

Odalar, TMMOB Ana Yönetmeliği ve kendi ana yönetmelikleri çerçevesinde genel kurul kararıyla şube açabilmektedir.

Ayrıca, odalar tüzük ya da ana yönetmeliklerinde gösterilecek görev ve yetkileri kullanmak üzere, belirli bölge, il, ilçe ya da işyerlerinde temsilcilik kurabilmekte, temsilciliklerin seçilme ya da görevlendirme yöntem ve süreleri yönetmeliklerde hükme bağlanmaktadır.

Odaların organları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Oda Genel Kurulu
- Oda Yönetim Kurulu
- Oda Onur Kurulu
- Oda Denetleme Kurulu
- Oda Danışma Kurulu

Ayrıca, şubesi olan odalarda odaların kendi yönetmelikleri doğrultusunda şube yönetim kurulları da oluşturulmaktadır. Bunun dışında odalarda yine kendi iç düzenlemeleri çerçevesinde çeşitli amaçlarla oluşturulan çalışma komisyonu, kurul gibi ihtiyarı organlar da bulunmaktadır.

Oda organlarının oluşumu, görevleri ve diğer hususlar Kanun ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde aşağıda belirtilmiştir.

Oda Genel Kurulu

Oda genel kurulları odaya kayıtlı asil üyelerden teşekkül etmektedir. Üye sayısının 5.000'i aşması halinde delege sistemi uygulanmaktadır.

Genel Kurulun seçimle ilgili toplantılarına üyelerin katılmaları ve oy kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanların Oda Onur Kurulunca cezalandırılması gerekmektedir.

Oda Genel Kurulları olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanabilmektedir. Oda Genel Kurulunun oluşumu, toplantı usulü ve çalışma esasları, TMMOB Ana Yönetmeliğinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olup, Oda Genel Kurulunun oluşumu ve çalışma şekilleri aşağıdaki hükümler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir:

- Oda Genel Kurulu, Odaya kayıtlı üyelerden ya da Şube Genel Kurullarında seçilmiş delegelerden oluşmakta, üye sayısı 5.000'in üzerinde olan her Odanın, Genel Kurulunu delege sistemiyle oluşturması gerekmektedir.

• Üye sayısı 5.000'in altında olan Odalar, bu iki sistemden hangisini uygulayacağını kendi tüzük ya da ana yönetmeliğinde belirlemektedir. Delege sistemiyle Genel Kurulunu oluşturan Odalarda, Oda Yönetim, Denetleme ve Onur Kurullarının asıl üyeleri ile Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurullarının Oda mensubu asıl üyeleri Genel Kurulun doğal delegeleridir.

• Oda Genel Kurulu iki yılda bir Birlik Genel Kurulundan en az bir ay önce, Oda Yönetim Kurulunca belirlenen gün ve yerde toplanmaktadır. Toplantı tarihinin, görüşmeler cumartesi akşamına kadar tamamlanacak ve pazar günü seçimler yapılacak şekilde saptanması zorunlu bulunmaktadır.

• Oda Genel Kurulu, üye ya da delege tam sayısının çoğunluğu ile toplanmakta, birinci toplantıda çoğunluk sağlanamaması halinde, ikinci toplantı için çoğunluk aranmamaktadır. Ancak ikinci toplantıya katılan üye/delege sayısı; Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurulu asıl ve yedek üyeleri, Oda temsilcisi TMMOB Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeleri, Yüksek Onur ve Denetleme Kurulu aday sayısının altında olamamaktadır. Toplantı yeter sayısının sağlanamaması halinde Genel Kurul ancak bir kez olmak ve 60 günü geçmemek üzere ertelenmektedir.

• Oda Yönetim Kurulu, Genel Kurul toplantısının düzenli bir şekilde yapılamayacağının anlaşılması durumunda, toplantı başlamadan önce Genel Kurulu, ancak bir kez olmak ve 2 ayı geçmemek üzere erteleyebilmektedir.

• Oda Genel Kurullarının, seçimler hariç, sonuçlarıyla ilgili her türlü anlaşmazlık, Birlik Yönetim Kurulu tarafından kesin çözüme bağlanmaktadır.

Oda Genel Kurulunun açılması, başkanlık divanının oluşumu, toplantı gündemi, gündemde yer alması zorunlu hususlar, oda genel kuruluna katılma koşulları, genel kurulun karar yeter sayısı, görüşme ve kararların tutanağa bağlanması, olağanüstü oda genel kurulu toplantıları, oda yönetim kurulu üyeliklerini boşalması halinde yapılacak işlemler gibi hususlar TMMOB Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiş olup, uygulama bu hükümler doğrultusunda yürütülmektedir.

TMMOB Ana Yönetmeliği gereğince oda genel kurullarında da TMMOB Genel Kurul Yönetmeliği uygulanmaktadır.

Oda Genel Kurulunun görevleri aşağıda sayılmıştır:

• Birlik amaçlarından yalnız Odayı ilgilendiren konularda karar almak,

• Odanın gelişmesi için gerekli etkinlik alanlarını ve esaslarını saptamak,

• Yönetim Kurulu raporlarını incelemek, haklarında karar almak ve gelecek dönem çalışmaları için Yönetim Kuruluna direktifler vermek,

• Oda hesaplarını (bilanço ve gelir-gider cetvelleri), Denetleme Kurulu raporunu incelemek ve haklarında karar almak,

• Yönetim Kurulunun getireceği yeni dönem gelir ve gider bütçeleri, geçici ya da sürekli ücretliler kadrolarını inceleyip, değiştirerek ya da olduğu gibi onaylamak,

• Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeleri oturum ücretleri ile Oda Yazman Üyesi, varsa Genel Sekreter ücretlerini saptamak,

• Oda işlerinin yürütülmesi ve yasaların Odalara verdiği görev ve yetkilerin kullanılması, üyelerin mesleki onur ve çıkarlarının korunması için, Oda Yönetim Kurulunca önerilen tüzük, ana yönetmelik ve yönetmelikleri inceleyip, onaylamak (Genel Kurul, Oda tüzüğü ya da ana yönetmeliği dışında bu yetkisini başka kurullara devredebilir),

• Oda Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu asıl ve yedek üyelerini ve Birlik Yönetim Kurulu için 3, Yüksek Onur Kurulu için 1 ve Birlik Denetleme Kurulu için 1 adayı, iki yıl süre için seçmek,

• Meslekte en az 10 yıl kıdemli üyeleri arasından, toplam üye sayısının yüzde ikisi oranında ve üç kişiden az, yüz kişiden fazla olmamak üzere, Birlik Genel Kuruluna katılacak asıl ve yedek delegeleri iki yıl süre için seçmek (Delege sayısının hesaplanmasında, kesirler dikkate alınmaz),

• Odanın sahip olduğu ya da olacağı taşınmaz mallar hakkında karar almak,

• Gereken bölgelerde şubeler ve temsilcilikler kurmak ve bunların merkezlerini saptamak. Temsilcilik kurma yetkisi, Genel Kurulun bileşimini etkilememesi koşuluyla, Oda Yönetim Kuruluna devredilebilir,

• Sayılarının azlığı nedeniyle ayrı Oda kuramamış olan farklı uzmanlık mensuplarının, sayılarının yeter miktara varması halinde, Odadan ayrılmaları konusunda karar almak,

• Oda tüzük, ana yönetmelik ve yönetmeliklerinde belirlenen öteki görevleri yapmak.

Oda Yönetim Kurulu

Oda yönetim kurulu, genel kurulca seçilen beş veya yedi azadan teşekkül etmekte, kurul kendi içinden gizli oyla başkan, başkanvekili ve sayman seçmektedir. Yönetim Kurulunun kaç kişiden oluşacağı, oda tüzük ya da ana yönetmeliklerinde belirlenmektedir.

Oda yönetim kurullarının başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

• Genel Kurulda alınacak kararları uygulamak, Oda işlerini Genel Kurulun yönlendirici kararları çerçevesinde yürütmek,

• Oda üyelerinin, 6235 sayılı TMMOB Kanunu ve bu Ana Yönetmelik hükümleri içinde hak ve yetkilerini iyi bir biçimde kullanmalarını gözetmek,

• Odayı Başkan, bulunmadığı zaman 2. Başkan, Yazman Üye ya da gerektiğinde seçecekleri kurullarla temsil etmek,

• Üyesi bulunduğu ya da üyelik olanağı doğan dış ülkelerdeki uzmanlığını ilgilendiren mesleki kuruluşlarla gereken bağ ve yakınlaşmayı sağlamak, kongrelere katılmak için delege

göndermek, yurtiçi kongreler yapmak, bu konularda Birlik Yönetim Kuruluna bilgi vermek, gerekirse Birliğin maddi ve manevi yardımını sağlamak,

- Şube Genel Kurulları için yeterli sayıda gözlemci seçmek ve gözlemcinin Genel Kurul toplantısına katılmasını sağlamak,
- Gerektiğinde, Şube Olağanüstü Genel Kurulu için karar almak üzere Onur ve Denetleme Kurullarını ortak toplantıya çağırmak; Oda Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulunun ortak toplantısında üye tam sayısının 2/3 çoğunlukla karar alması durumunda Şube Genel Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak.

TMMOB'a bağlı odaların yönetim kurulu üye sayılarına bakıldığında birisi hariç bütün odaların yönetim kurullarının yedi asil ve yedi yedek üyeden oluştuğu görülmektedir. Odaların yönetim kurullarının oluşumuna ilişkin esaslar Kanundaki ve TMMOB Ana Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde odaların kendi ana yönetmeliklerinde belirlenmektedir.

Tablo 149- TMMOB- Odaların Yönetim, Onur ve Denetleme Kurulu Üye Sayıları

	Yönetim Kurulu	Onur Kurulu	Denetleme Kurulu
TMMOB	22	5	5
Çevre Mühendisleri Odası	7	5	3
Elektrik Mühendisleri Odası	7	5	7
Fizik Mühendisleri Odası	7	5	3
Gemi Mühendisleri Odası	7	5	3
Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası	7	5	3
Gıda Mühendisleri Odası	7	5	3
Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası	7	5	7
İçmimarlar Odası	7	5	3
İnşaat Mühendisleri Odası	7	5	9
Jeofizik Mühendisleri Odası	7	5	5
Jeoloji Mühendisleri Odası	7	5	7
Kimya Mühendisleri Odası	7	5	5
Maden Mühendisleri Odası	7	5	3
Makina Mühendisleri Odası	7	5	13
Metalurji Mühendisleri Odası	7	5	5
Meteoroloji Mühendisleri Odası	5	5	3
Mimarlar Odası	7	5	7
Orman Mühendisleri Odası	7	5	3
Petrol Mühendisleri Odası	7	5	3
Peyzaj Mimarları Odası	7	5	7
Şehir Plancıları Odası	7	5	5
Tekstil Mühendisleri Odası	7	5	3
Ziraat Mühendisleri Odası	7	5	3

Oda yönetim kurulları, en az ayda bir kez ve çoğunlukla toplanmakta, toplantıları Başkan, bulunmadığı durumda İkinci Başkan, o da bulunmazsa Yazman üye yönetmektedir. Yönetim Kurulu kararlarını çoğunlukla vermekte, oyda eşitlik halinde, Başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılmaktadır.

Oda Danışma Kurulu

Oda danışma kurulları 6235 sayılı Kanunda düzenlenmemiştir. Ancak, TMMOB Ana Yönetmeliğinde odaların yönetim ve danışma organları arasında "oda danışma kurulu"da

sayılmıştır. Bu Yönetmelikte oda danışma kurullarının oluşumu, görev ve yetkileri ile çalışma usulleri düzenlenmemiş ve bu husus odaların kendi iç düzenlemelerine bırakılmıştır.

Organların Görevden Uzaklaştırılması ve Görevine Son verilmesi

6235 sayılı Kanunda Birlik ve organları ile odalar ve organlarının kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları öngörülmüş, aksi durum ise müeyyidelendirilmiştir. Bu müeyyide meslek kuruluşu (birlik veya oda) veya organların görevlerine son verilmesi ve yerlerine yenilerinin seçtirilmesidir. Kanunun amaç dışı faaliyette bulunan Birlik, oda veya bunların organlarına ilişkin hükümleri şöyledir:

"Amaçları dışında faaliyet gösteren Birlik ve odaların sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.

Görevlerine son verilen organların yerine en geç bir ay içerisinde yenileri seçilir. Yeni seçilenler eskilerin süresini tamamlarlar.

İlgili Bakanlıkların bu Kanun Hükmünde Kararname uyarınca Birlik ve Oda organlarının karar ve işlemleri hakkındaki tasarruflarına, Birliğin ve Odaların görevli organları tarafından uyulması zorunludur.

İlgili Bakanlığın tasarruflarını kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren veya kanunun zorunlu kıldığı işlemleri Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen Birlik ve Oda organları hakkında da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.

Görevlerine son verilen organ başkan ve üyelerinin kanunda yazılı ceza sorumlulukları saklıdır. Bu organların yukarıdaki fıkra gereğince görevlerine son verilmesine neden olan tasarrufları hükümsüzdür.

Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birlik ve odalar, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içinde görevli hakimin onayına sunulur. Hakim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar, aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.'

<u>Seçim Uygulamaları</u>

TMMOB ve bağlı odalarla ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kağıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmakta, delege seçimlerinde, basılı aday listeleri kullanılabilmektedir.

Birlik ve Odaların organ seçimleri yargı gözetiminde ve gizli oyla yapılmakta, Başkanlık Divanı, görevlendirilecek komisyon ve komite gibi kurullar üyelikleri için seçimler, aksine bir karar alınmadıkça açık oyla yapılabilmektedir.

Birlik ve Odaların organ seçimlerine ilişkin esas ve usuller Yönetmelikte aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

- Oda Genel Kurullarında bir göreve, en az o göreve seçilecek asıl ve yedekler toplamı kadar aday gösterilmekte, asıllar ve yedekler, oy pusulalarında kendilerine ayrılmış bölümlere yazılmaktadır. Oy pusulalarına yazılı isimler, asıl ve yedek üye toplamından fazla olamamakta, asıllar kendi aralarında, yedekler kendi aralarında, aldıkları oy sayısına göre sıralanmaktadır.
- Birlik Genel Kurulunda yapılan seçimlerde, eşit oy alanlar arasında kura çekilmekte, Oda Genel Kurullarında ise, oyların eşit olması durumunda, sicil numarası küçük olan üye seçilmiş sayılmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu seçiminde kullanılacak oy pusulalarının, her Oda için ayrılmış bölümleri olması gerekmektedir.
- Oda Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur kurullarından birisine seçilmiş olanlar, Birlik Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeliklerinden birine seçilebilmekte, Oda Yönetim ve Onur Kurulu üyeleri, Yüksek Onur Kurulu üyeliğine ise seçilememektedir. Oda Denetleme Kurulu üyeleri, Birlik organlarının herhangi birisine seçilebilmektedir.
- Seçim süresi biten üyeler, aynı göreve yeniden seçilebilmektedir.
- Birlik Yönetim Kuruluna, Odalardan gösterilen adaylardan, biri asıl, ikisi yedek olmak üzere seçilmektedir.
- Yüksek Onur Kurulu üyeleri ve Denetleme Kurulu üyeleri Odalardan gösterilen birer aday arasından seçilmektedir.
- Oda Genel Kurullarında yapılacak seçimler için, her üye kendisini ya da onayı alınmak kaydı ile başka bir üyeyi aday gösterebilmekte, aday olmak için Genel Kurula katılmak zorunlu bulunmamaktadır. Ancak Genel Kurulda bulunmayan adayların adaylıkları için yazılı onaylarının alınması gerekmektedir.

TMMOB 40. Olağan Genel Kurulunda, doğal delegeler ve 22 oda adına kayıtlı delegelerin toplam sayısının 1.600 kişi olduğu, Genel Kurula bu delegelerin ancak 1.093'ünün katıldığı ve 1.113 kişinin oy kullandığı, geçerli oy sayısın 1.110 olduğu görülmüştür.

TMMOB 40. Olağan Genel Kuruluna (29 Mayıs- 1 Haziran 2008) ilişkin seçim bilgileri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 150- TMMOB- 2008 Genel Kurul Seçim Bilgileri

	Üye Sayısı	Delege Sayısı	Oy Kullanan Delege Sayısı	Oy Kullanma Oranı (%)
DOĞAL DELEGE		32	25	78,1
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	5.767	100	69	69,0
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	32.000	100	94	94,0
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	1.582	37	29	78,4
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	2.313	45	27	60,0
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	1.578	17	1	5,9
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	8.844	100	65	65,0
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	9.511	100	80	80,0
İÇMİMARLAR ODASI	1.516	30	5	16,7
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	69.066	100	75	75,0
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	3.581	68	42	61,8
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	11.461	100	61	61,0
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	11.921	100	83	83,0
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	9.977	100	75	75,0
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	68.909	100	93	93,0
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	3.667	68	36	52,9
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	496	10	7	70,0
MİMARLAR ODASI	33.606	100	79	79,0
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	8.792			
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	953	20	4	20,0
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	3.188	66	46	69,7
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	4.117	74	26	35,1
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	1.648	33	11	33,3
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	21.678	100	80	80,0
TOPLAM	**316.171**	**1600**	**1113**	**69,6**

Bazı odaların genel kurullarına ilişkin seçim istatistikleri şu şekildedir:

Tablo 151- TMMOB- Bazı Odaların Genel Kurul Seçimleri

Oda Adı	Oy Hakkı Bulunan Üye/Delege Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Temsil Oranı (%)
	2006			
İnşaat Mühendisleri Odası	663	560	551	83,1
Makine Mühendisleri Odası	649	508	506	78,0
Meteoroloji Odası	492	87	87	17,7
Orman Mühendisleri Odası	342	226	224	65,5
TOPLAM	**2.146**	**1.381**	**1.368**	**63,7**
	2008			
İnşaat Mühendisleri Odası	729	623	596	81,8
Makina Mühendisleri Odası	714	597	579	81,1
Meteoroloji Odası	496	46	46	9,3
Orman Mühendisleri Odası	371	289	262	70,6
Gemi Mühendisleri Odası	2.272	672	664	29,2
TOPLAM	**4.582**	**2.227**	**2.147**	**46,9**

Tablodaki odaların seçim istatistiklerine bakıldığında, 2006 yılındaki seçimlerde ortalama temsil oranının % 63,7 2008 seçimindeki oranın ise % 46,9 olduğu görülmektedir.

TMMOB'a bağlı odaların organ seçimlerinde alınan en fazla oy sayıları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 152- TMMOB- Bazı Odaların Genel Kurul Oy Sayıları

ODALAR	2004	2006	2008
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	91	93	95
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	353	379	403
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI			
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	197	222	376
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI			
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	138	169	139
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	234	244	259
İÇMİMARLAR ODASI	25	29	114
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	367	320	439
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI		419	282
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	209	228	227
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	109	110	166
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI		301	292
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	362	474	527
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	64	46	37
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI		84	42
MİMARLAR ODASI	456	478	545
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI			
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI			
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	80	129	214
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	167	159	118
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	32	108	61
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	344	458	545

İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası ve Orman Mühendisleri Odasının şube seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 153- TMMOB- Bazı Odaların Şube Seçimleri (2006)

Seçim Dönemi	2006			
Oda veya Şube Adı	Oy Hakkı Bulunan Üye/Delege Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Temsil Oranı (%)
İnşaat Mühendisleri Odası	**37.519**	**7.931**	**7.717**	**21,1**
Ankara Şubesi	16.959	4.142	4.020	24,4
İstanbul Şubesi	16.448	2.698	2.635	16,4
Antalya Şubesi	2.244	402	397	17,9
Konya Şubesi	1.381	419	410	30,3
Uşak Şubesi	226	101	89	44,7
Çanakkale Şubesi	261	169	166	64,8
Makine Mühendisleri Odası	**32.513**	**7.605**	**7.459**	**23,4**
İstanbul Şubesi	17.298	2.106	2.063	12,2
Ankara Şubesi	10.133	3.296	3.199	32,5
Antalya Şubesi	1.501	861	858	57,4
Kayseri Şubesi	1.614	334	334	20,7
Trabzon Şubesi	976	495	492	50,7
Mersin Şubesi	991	513	513	51,8
Orman Mühendisleri Odası	**8.109**	**3.526**	**3.470**	**43,5**
Karadeniz (Trabzon) Şubesi	602	292	268	48,5
Batı Akdeniz Şubesi	586	419	419	71,5
Marmara (İstanbul) Şubesi	1.887	907	897	48,1
Ege (İzmir) Şubesi	1.103	439	426	39,8
Merkez Şubesi	2.033	902	893	44,4
Doğu Anadolu (Elazığ)	270	20	20	7,4
Batı Karadeniz Şubesi	302	26	26	8,6
Bursa Şubesi	545	374	374	68,6
Doğu Akdeniz Şubesi	781	147	147	18,8
TOPLAM	**78.141**	**19.062**	**18.646**	**24,4**

Tablo 154- TMMOB- Bazı Odaların Şube Seçimleri (2008)

Seçim Dönemi	2008			
Oda veya Şube Adı	Oy Hakkı Bulunan Üye/Delege Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Temsil Oranı
İnşaat Mühendisleri Odası	**41.632**	**10.374**	**10.094**	**24,9**
Ankara Şubesi	18.580	4.055	3.925	21,8
İstanbul Şubesi	18.310	4.295	4.213	23,5
Antalya Şubesi	2.574	827	799	32,1
Konya Şubesi	1.639	892	881	54,4
Uşak Şubesi	244	117	115	48,0
Çanakkale Şubesi	285	188	161	66,0
Makine Mühendisleri Odası	**35.234**	**9.068**	**8.797**	**25,7**
İstanbul Şubesi	18.805	3.487	3.419	18,5
Ankara Şubesi	10.650	3.323	3.166	31,2
Antalya Şubesi	1.702	1.071	1.058	62,9
Kayseri Şubesi	1.847	323	323	17,5
Trabzon Şubesi	1.121	295	274	26,3
Mersin Şubesi	1.109	569	557	51,3
Orman Mühendisleri Odası	**8.752**	**3.875**	**3.806**	**44,3**
Karadeniz (Trabzon) Şubesi	673	434	432	64,5
Batı Akdeniz Şubesi	634	368	366	58,0
Marmara (İstanbul) Şubesi	2.139	988	961	46,2
Ege (İzmir) Şubesi	781	260	260	33,3
Merkez Şubesi	2.119	1.008	974	47,6
Doğu Anadolu (Elazığ)	289	15	15	5,2
Batı Karadeniz Şubesi	324	79	77	24,4
Bursa Şubesi	598	364	362	60,9
Doğu Akdeniz Şubesi	842	207	207	24,6
Denizli Şubesi	353	152	152	**43,1**
TOPLAM	**85.618**	**23.317**	**22.697**	**27,2**

Şube seçimlerindeki katılım oranlarına bakıldığında, İnşaat Mühendisleri Odasına bağlı 6 şubedeki ortalamanın 2006 seçimlerinde % 21,1, 2008 seçimlerinde 24,9; Makina Mühendisleri Odasına bağlı 6 şube ortalamasının 2006 seçimlerinde % 23,4, 2008 seçimlerinde % 25,7; Orman Mühendisleri Odasına bağlı 10 şubenin ortalamasının 2006 seçimlerinde % 43,5, 2008 seçimlerinde % 44,3 olduğu, üç odaya bağlı şubelerin genel ortalamasının ise 2006 seçimlerinde % 24,4, 2008 seçimlerinde % 27,2 olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığınca Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müfettişlerine (yürütülen bir inceleme göreviyle ilgili olarak) gönderilen 23.10.2007 tarih ve OB.08380 sayılı yazıda;

"Şube-Oda Genel Kurullarına ve Genel Kurulların seçimle ilgili toplantılarına üye katılımı Odamızda ve TMMOB'ne bağlı odalarda yaklaşık % 20 düzeyinde gerçekleşmektedir. Örneğin son yapılan 2006 yılı genel kurullarına katılım % 19,1 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Odamızın üye sayısı 73.200 olup, genel kurulların seçimle ilgili toplantılarına katılmayan üye sayısı 50.000'in üzerindedir. Bu sayıda oda üye sayısının Oda Onur Kurulunca cezalandırılması fiilen imkânsız olduğu gibi hayatın olağan akışına da aykırıdır. Odamızda ve TMMOB'ne bağlı odalarda hiçbir dönemde bu madde uyarınca cezalandırma söz konusu olmamıştır."

denilerek katılım oranlarının genel olarak % 20 civarında olduğu teyit edilmiştir.

Buna göre TMMOB ve bağlı odalarında doğrudan üyelerin katılımı ile yapılan seçimlerde seçimlere katılım oranının % 20 civarında, delegelerle yapılan oda seçimlerinde ise katılım oranının % 50-60 civarında gerçekleştiği, oda delegeleriyle toplanan TMMOB Genel Kurulunda ise katılımın % 70 olduğu anlaşılmaktadır.

Disiplin Uygulamaları

6235 sayılı Kanun (md. 26) odalara kayıtlı meslek mensuplarından ilgili mevzuatta belirtilen fiilleri işleyenlere Kanunda yazılı disiplin cezalarının verilmesini öngörmektedir. Kanundaki temel hükümler çerçevesinde konu ayrıntılı olarak TMMOB Ana Yönetmeliği ve TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

TMMOB Ana Yönetmeliğine göre; Odalara bağlı meslek mensuplarından 6235 sayılı TMMOB Kanununa ve bu Ana Yönetmeliğe aykırı hareketi görülenlerle, üyelerden ve tüm meslek mensuplarından, meslekle ilgili işlerde, gerek kasten gerekse ihmal göstermek suretiyle zarara yol açan ya da kabullendiği anlaşmalara uymayan ya da meslek onurunu bozan durumları saptananlara, kayıtlı ya da ilgili bulundukları Oda Onur Kurulunca aşağıda yazılı disiplin cezalarının verilmesi öngörülmektedir.

- Yazılı uyarma,
- Kanunda belirtilen hafif para cezası,
- Kanunda belirlenen ağır para cezası,
- On beş günden, altı aya kadar serbest meslek uygulamasından uzaklaştırma
- Odadan çıkarma ya da üye olma zorunluluğu bulunmayanlar için meslekten men,

Bu cezaların verilmesinde sıra gözetilmemekte, ancak nedeni oluşturan olayın içeriği ve sonuçlarına göre bu cezalardan biri uygulanmaktadır.

Onur kurulunca verilen cezalardan yazılı uyarma ve hafif para cezası kesin olup, diğer cezalara (ağır para cezası, serbest mesleğin icrasından uzaklaştırma ve ihraç) karşı ise kararın bildirilmesi tarihinden itibaren 15 gün içinde, Oda Yönetim Kurulu yoluyla Yüksek Onur Kuruluna hak arayıcı başvurma yapılabilemektedir. Bu cezaların uygulanabilmesi için, cezaların Yüksek Onur Kurulunca onaylanmış olması gerekmektedir.

Üyeler ya da diğer meslek mensuplarından, geçici olarak mesleğini uygulamaktan uzaklaştırılanlar, bu süre içinde hiç bir surette mesleki etkinlikte bulunamamaktadır. Bu kişiler, Birlik tarafından derhal bütün ilgili yerlere ve kuruluşlara duyurularak kararın uygulanması sağlanmaktadır. Geçici olarak meslek uygulamasından uzaklaştırılanlar, mesleklerini uygulayamadıkları gibi, mesleklerinin uygulanması için imza da kullanamamaktadır. Aksine hareket edenlerin cezaları bir kez daha artırılabilmekte, odalardan çıkarılma kararı, ancak genel hükümlere göre medeni haklarını kaybetmiş olanlar ya da toplumundan uzaklaştırılmalarında kesin zorunluluk görülenler hakkında verilebilmektedir.

Türkiye sınırları içinde mesleki etkinlikte bulunan mühendis ve mimarlar ile Odalara üye olup da yurtdışında mesleki etkinlik gösteren ve Türkiye'de bulunan yabancı uyruklu üyeler bu Yönetmelik kapsamına girmektedir.

TMMOB Disiplin Yönetmeliği kapsamına giren meslek mensuplarının disiplin cezasına tabi davranış ve halleri anılan Yönetmelikle genişletilmiştir.

Nitekim 6235 sayılı Kanunda disiplin cezasına tabi olan davranış ve durumlar;

- 6235 sayılı Kanuna aykırı hareketler,
- Meslekle alakalı işlerde gerek kasten gerekse ihmal göstermek suretiyle zarara sebebiyet verme,
- Akdettiği mukavelelere riayet etmeme,
- Meslek şeref ve haysiyetini ihlal etme

şeklinde sayılmışken, TMMOB Ana Yönetmeliğinde buna ilave olarak TMMOB Ana Yönetmeliğine aykırı hareketlerde bulunma ilave edilmiş, TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde ise disiplin cezasına tabi davranış ve durumlar daha da genişletilerek TMMOB ve Odalara ait yönetmelikler yanında TMMOB Genel Kurul Kararları ile ilgili Odaların Genel Kurul Kararlarına aykırı hareketler de dâhil edilmiştir.

Buna göre, meslek mensuplarından TMMOB'un veya ilgili Odanın herhangi bir Genel Kurul kararına aykırı harekette bulunanlara da disiplin cezası verilebilmektedir.

Diğer yandan, TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde Odalara üye olma zorunluluğu bulunmayan kamu görevlilerinin de 6235 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca bu Yönetmeliğe tabi oldukları öngörülmüştür. Böylece, TMMOB ve Odaların, Odalara kayıtlı olmayan kamu görevlileri hakkında da disiplin cezası verme yetkisine sahip olduğu esası getirilmiştir.

Aynı olaydan ötürü ikinci bir ceza verilmemekte, hakkında kovuşturma açılmış kişi, yöneltilen suçtan dolayı karar kesinleşene kadar Onur Kuruluna sevk edilmiş olmaktan ötürü suçlanamamakta ve mesleğini uygulama konusunda herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmamaktadır.

Disiplin işlerinde yetkili kurullar oda onur kurulları ve TMMOB Yüksek Onur Kurulu'dur. Oda onur kurullarının yetki alanı oda ile sınırlıdır. Odalar başka odaları ilgilendiren olayları ilgili odanın yönetim kuruluna iletmekle yükümlüdürler.

Yüksek Onur Kurulu, oda onur kurulu kararları ile itirazları belgeler üzerinden incelemekte ve gerekçe bildirerek onaylamakta ya da bozmaktadır. Kararın bozulması durumunda dosya ilgili odaya iade edilmekte, oda onur kurulu kararında ısrar ettiği takdirde gerekçeli son karar üç ay içinde Yüksek Onur Kurulunca verilmektedir.

Nitelikleri itibari ile benzer eylemlerde bulunanlara benzer disiplin cezaları verilmekte, Disiplin cezalarının verilmesinde ya da onaylanmasında Kurullar takdir haklarını kullanmakta, ancak kararların gerekçelendirilmesi gerekmektedir.

Disiplin suçları ve uygulanacak cezalar aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Yazılı Uyarı Cezaları: İlgili meslek mensubunun meslektaşları, üçüncü kişiler, TMMOB ve Oda birimleriyle daha düzenli ve uyumlu bir tutum içinde olması ve daha dikkatli davranması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Ceza aşağıdaki durumlarda verilmektedir.

- Yönetmeliğin diğer maddelerinde belirtilen disiplin suçları kapsamına girmeyen ve meslek ile ilgili kanun, tüzük ve yönetmeliklerin verdiği görevleri yerine getirmemek,
- TMMOB ya da Oda birimlerinin, organlarının çalışmalarını aksatıcı tutum ve davranışlarda bulunmak,
- Onur Kuruluna sevk edilen bir üyeye ilişkin karar kesinleşmeden bu üyenin haklarını sınırlayıcı davranışlarda bulunmak.

Para Cezaları: Para cezalarında uygulanacak cezanın tutarı olayın doğurduğu sonuçlara göre belirlenmektedir. Para cezası aşağıdaki durumlarda verilmektedir.

- Meslek mensupları arasında haksız rekabete neden olacak davranışlarda bulunmak,
- Büro tescili ve tescil yenilemesi gerektiren durumlarda, tescilsiz mesleki etkinliklerde bulunmak, serbest mühendislik ve mimarlık ile ilgili yönetmelik ve talimatlara uymamak,
- Mesleki denetim uygulamasına aykırı davranmak,
- TMMOB ya da Odalarca belirlenmiş asgari ücretin altında ücret almak,
- Uzmanı olmadığı konularda etkinlik yaparak ya da meslek uygulaması sırasında haksız kazanç sağlayarak üçüncü şahısları zarara uğratmak,
- Mühendislik mimarlık disiplinini ilgilendiren projelerde, bir mühendis ya da mimar tarafından ya da sorumluluğunda yapılması gereken, ancak yetkisiz kişilerce yapılan projelere imza atmak ya da attırmak, imzacılık yapmak,
- Onur Kuruluna sevk edilen bir üye ile ilgili karar kesinleşmeden bu üyenin haklarını sınırlayarak ilgili üyenin ekonomik zararına neden olmak ya da mesleki itibarını zedelemek,
- Daha önce yazılı uyarı cezası aldığı halde uyarı gerektiren suçu yinelemek.

Meslek Uygulamasının Yasaklanması Cezası: Meslek uygulamasının yasaklanması cezası ilgilinin geçici bir süre için mühendislik ya da mimarlıkla ilgili bir işte çalışma yapmasının yasaklanması ve üyelik haklarının bu süre içinde kullandırılmamasıdır. Yasaklama süresi 15 günden az; 6 aydan çok olamamakta, sürenin verilmesinde asgari süre göz önünde bulundurulmakta, ancak aynı olaydaki birden fazla etkenin bulunması durumunda ceza ağırlaştırılmaktadır. Aynı suçun tekrarı durumunda ceza bu kez iki katı olarak uygulanmaktadır. Serbest meslek uygulamasından yasaklama cezaları aşağıdaki durumlarda verilmektedir.

- Para cezasıyla cezalandırılmış bir suçu bilinçli olarak yinelemek,

- Kişisel ya da bir grup adına çıkar sağlamak için mesleğini ve görevini TMMOB Kanunu ve Yönetmeliklerine, bilime ve meslek tekniğine aykırı biçimde uygulayarak kamuya, halka, üçüncü şahıslara zarar vermek,
- Temelsiz suçlamalarla mesleği, meslek mensuplarını ya da TMMOB, Odalar ya da bunların alt birimlerini kamuoyunda küçük düşürmek ya da etkinliklerini engellemek.

Odadan İhraç Cezası: Odadan ihraç cezası genel hükümlere göre medeni haklarını kaybetmiş olan, daha önce meslek uygulamasının yasaklaması cezasıyla cezalandırılmış olan ve aynı nitelikte suçu bilinçli olarak yineleyen, meslek topluluğuna zarar vermeyi sürdürerek meslek topluluğuna kazanılamayacağına kanaat getirilen üyeye verilmektedir.

TMMOB ve Odaların disiplin işlemleri konusunda geniş yetkileri bulunmaktadır. TMMOB Disiplin Yönetmeliği, TMMOB Yönetim Kurulu ya da Oda Yönetim Kurullarına kendilerine intikal eden bir bildirim olmasa bile mesleğin, meslektaşların, Birliğin ve Odanın onur ve itibarını sarsıcı her türlü eylem, beyan ya da yayında bulunan, Yönetmelik kapsamındaki kişiler hakkında ilgili Odası tarafından ya da başka bir Odadan soruşturma açılmasını isteyebilme yetkisi vermektedir.

Disiplin cezalarına ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar ile cezaların karara bağlanması, itiraz ve diğer işlemler TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde belirtilen usuller çerçevesinde yürütülmektedir. TMMOB ve Odaların disiplin işlemleri yargı denetime açıktır.

Yönetmelik uyarınca, Odadan ihraç ve süreli meslekten men cezalarından başka bir disiplin cezası verilen meslek mensupları, uyarı ve para cezalarının uygulanmasından itibaren beş yıl geçtikten sonra Oda Onur Kuruluna başvurarak bu disiplin cezalarının silinmesini isteyebilmektedir. İlgilinin bu süre içerisinde disiplin cezası almamış olması halinde, disiplin cezasının silinmesine karar verilmekte ve sicil dosyasındaki disiplin bölümü çıkarılarak yenisi düzenlenmektedir.

Yüksek Onur Kurulu

Kanunda, Yüksek Haysiyet Divanı olarak düzenlenen Yüksek Onur Kurulu Odaların gösterecekleri birer aday arasından, Birlik Genel Kurulunca seçilecek beş asıl, beş yedek üyeden oluşmaktadır. Onur Kurulu üyelerinin görev süresi iki yıldır. Süresi dolanlar yeniden seçilebilmektedir. TMMOB Ana Yönetmeliğinde Yüksek Onur Kurulunun kuruluşu ve çalışma şeklinin TMMOB Disiplin Yönetmeliği ile belirleneceği öngörülmüştür.

Yüksek Onur Kuruluna aday olabilmek için daha önce Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim, Denetim, Yüksek Onur Kurullarından ya da Oda Yönetim, Denetim, Onur Kurullarından en az birinde asil üye olarak görev yapmış olmak ve herhangi bir disiplin cezası almamış olmak gerekmektedir.

Yüksek Onur Kurulu, kendisine bir ya da bir kaç konu verildiğinde, yapacağı ilk toplantıda, o işleri sonuçlandırıncaya kadar görev yapmak üzere, aralarında bir Başkan ve gerektiği kadar Raportör seçmektedir.

TMMOB Ana Yönetmeliğine göre Yüksek Onur Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Oda Onur Kurulunca verilen ve ilgililerce itiraz olunmayan kararlardan onayı gerekenleri incelemek; gerekçe göstererek uygun olanları onaylamak, olmayanları bozmak,
- Oda Onur Kurulları kararlarına yapılan itirazları inceleyerek, karara bağlamak,
- Oda Onur Kurullarının Yüksek Onur Kurulunca bozulan kararlarında direnmeleri durumunda, 3 ay içinde son kararı vermek,
- Birlik Genel Kurulunun seçimle ilgili toplantılarına katılmayan delegelerin durumlarını incelemek; geçerli mazereti olmayan delegeler hakkında gerekli işlemleri yapmak,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığının gerekli görmesi durumunda toplanarak, istenilen konuyu incelemek ve karara bağlamak.

Yüksek Onur Kurulu, üye tam sayısı ile toplanmakta ve kararlarını oy çokluğu ile almaktadır. Oylarda eşitlik olursa, Başkanın tarafı çoğunlukta sayılmaktadır. Kurul, kendisine gönderilen konuları dosya üzerinde incelemekte ve üç ay içinde karara varması gerekmektedir. Görüşmelerde, konu ile ilgili Odanın temsilcisi de bulunmakta, alınan karar en geç 15 gün içinde gereği yapılmak üzere ilgili oda yönetim kuruluna gönderilmektedir. Son kararlar ilgililere bildirilmekte ve uygulanmaktadır.

Yüksek Onur Kurulunun bir konuyu sonuçlandırmak için gerekli göreceği bütün giderler, Birlik tarafından ödenmektedir.

Yüksek Onur Kurulunun toplantıya çağrılacağı durumlar ve toplanma usulü, oda temsilcilerinin toplantıya katılmaları, görüşme yöntemi ve diğer hususlar TMMOB Disiplin Yönetmeliğiyle belirlenmiştir.

Kanuna göre, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı gerekli hallerde Yüksek Onur Kurulunu toplantıya çağırabilmektedir. Kurul tarafından alınan kararların tebliğ ve infazını sağlamakla TMMOB görevli bulunmaktadır.

TMMOB 37, 38 ve 39. Dönem Çalışma Raporları içinde yer alan TMMOB Yüksek Onur Kurulu çalışmalarına ilişkin rapor/açıklamalar incelendiğinde, Kurulca çalışma alanı ve görevi dışında kalan genel sorunlarla ilgili değerlendirmeler de yapıldığı görülmektedir.

Yüksek Onur Kurulu kararlarına ilişkin bilgiler, odalar ve karar türleri itibarıyla iki tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 155- TMMOB Yüksek Onur Kurulu Kararlarının Odalara Göre Dağılımı

ODALAR	34. Dön.	35. Dön.	36. Dön.	37. Dön.	38.Dön.	39. Dön.	TOPLAM
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI		1	1				**2**
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	11	10	26	11	24	13	**95**
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI						1	**1**
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI					1		**1**
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	7	11	4		17	16	**55**
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	3	13	12	8	13	15	**64**
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI				1	1	2	**4**
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI			2	2	3	2	**9**
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI			2				**2**
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI				3	1		**4**
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI		5	22	13	8	36	**84**
MİMARLAR ODASI	39	13	49	2	8	23	**134**
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	1			2	1	6	**10**
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI					3	2	**5**
TOPLAM	**61**	**53**	**118**	**42**	**80**	**116**	**470**

Tablo 156- TMMOB Yüksek Onur Kurulu Kararlarının Karar Türüne Göre Dağılımı

İŞLEM/KARAR TÜRÜ	34. Dön.	35. Dön.	36. Dön.	37. Dön.	38.Dön.	39. Dön.	TOPLAM
İade	9	11	16	4	32	22	94
Aklama		1					1
Onama					3	10	13
Bozma	30	2	6	3		8	49
Boş					1		1
İtiraz						1	1
Görüş						5	5
İptal			2			1	3
Kararın Reddi					1		1
Uyarı		1	7	4			12
Para Cezası	16	24	49	16	13	17	135
Meslekten Men	6	14	36	14	30	52	152
İhraç			2	1			3
Toplam	**61**	**53**	**118**	**42**	**80**	**116**	**470**

Yüksek Onur Kurulu kararları incelendiğinde son 6 dönem (34, 35, 36, 37, 38 ve 39. Dönemler) boyunca toplam 470 karar alındığı, incelenen kararların ilgili olduğu odalar bakımından dağılımına bakıldığında, en fazla karar alınan Odaların, Mimarlar Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası ve Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası olduğu görülmektedir. Yüksek Onur Kurulu kararlarının karar türüne göre dağılımına bakıldığında 470 kararın 300'ünün cezayla (uyarı, para cezası, meslekten men ve ihraç) sonuçlandığı görülmektedir.

Oda Onur Kurulu

Oda onur kurulları, oda genel kurullarınca iki yıl süre ile seçilen beş asıl ve beş yedek üyeden oluşmakta ve oda onur kurullarının çalışmalarında TMMOB Disiplin Yönetmeliği hükümleri uygulanmaktadır.

Oda onur kurullarınca, odalara kayıtlı meslek mensuplarına verilecek disiplin cezaları, oda onur kurullarının yetkileri ve diğer hususlar yukarıda detayları ile anlatılmıştır.

Oda onur kurulları, kendisine bir ya da birkaç konunun verilmesi için Oda Yönetim Kurulunca yapılacak çağrı üzerine, ilk toplantısında, o işleri sonuçlandırıncaya kadar görev yapmak üzere, aralarından bir Başkan seçmekte, üye tam sayısıyla toplanmakta ve kararlarını çoğunlukla almakta, oylarda eşitlik olursa, Başkanın tarafı çoğunlukta sayılmaktadır.

Onur Kurulu asıl üyelerinden bir ya da birkaçı her herhangi bir özürle toplantıya gelmeyeceklerini bildirir ya da çağrıya uymazlarsa, yerlerine sıra ile yedekler çağrılmaktadır. Bu yedekler, toplantı konusu sorun ya da sorunlar karara bağlanıncaya kadar yapılacak toplantılarda asıl üye gibi görev yapmaktadır. Onur kurullarının kendilerine verilen işleri yürütmek için gerekli gördüğü her türlü giderler, oda bütçelerinden ödenmektedir.

Onur Kurulu, kendisine gönderilen konuları en geç üç ay içinde incelemek ve sonuçlandırmakla yükümlü bulunmaktadır.

Onur Kurulunun konu hakkında karara varabilmesi için:

- Hakkında karar verilecek üyenin yazılı savunmasına başvurmuş,
- Gerektiğinde, şikayetçi ile gösterilen tanıklarını dinlemiş ve bunları bir tutanakla saptamış

olması gerekli görülmektedir.

TMMOB Ana Yönetmeliğine göre oda onur kurullarının görev ve yetkileri şunlardır:

- Oda Yönetim Kurulunca, gerek bir başvuru üzerine ve gerek doğrudan doğruya kurula yansıtılan konular hakkında karar vermek,
- Oda ve Şube Genel Kurullarının seçimle ilgili toplantılarına katılmayan üye ve delegelerin durumlarını incelemek; geçerli mazereti olmayanlar hakkında gerekli işlemi yapmak,
- Onur Kurulu kararlarından, Yüksek Onur Kurulunca bozulanları yeniden incelemek ve karara bağlamak.

<u>Denetim Uygulamaları</u>

Birlik Denetleme Kurulu

Birlik Denetleme Kurulu, Genel Kurul tarafından seçilen beş asıl, beş yedek üyeden oluşmaktadır. Denetçilerin (ilgili yönetmelikler uyarınca Denetleme Kurulu üyeleri) seçimi ve çalışma şekline ilişkin esaslar, TMMOB Ana Yönetmeliği ve TMMOB ve Odalar Denetim Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir.

TMMOB Ana Yönetmeliğine göre; Birlik Denetleme Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Birlik hesaplarını ve bunlara ilişkin işlemleri en az üç ayda bir kez denetleyip, düzenleyeceği raporun bir örneğini Birlik Yönetim Kuruluna vermek,

• Birliğin hesap işleriyle, Yönetim Kurulunun hazırladığı bilanço, kesin hesaplar, yeni dönem bütçesi ve personel kadrosu hakkındaki düşüncelerini Genel Kurula sunmak üzere rapor hazırlamak ve Nisan ayının onbeşine kadar Birlik Yönetim Kuruluna vermek,

• Gerek gördüğü durumda, Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağrılmasını Yönetim Kurulundan istemek,

• Birlik Yönetim Kurulunun gerekli gördüğü durumlarda, Oda hesaplarını ve TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğine uygunluğunu incelemek.

Oda Denetleme Kurulu

Oda denetleme kurulu genel olarak en az üç asıl, üç yedek üyeden oluşmakta ve oda genel kurulu tarafından seçilmektedir. TMMOB Ana Yönetmeliğine göre, odaların denetleme kurulu asıl ve yedek üye sayısı oda tüzüğü ya da ana yönetmeliğiyle belirlenmektedir. Oda denetleme kurullarının üye sayıları odalar itibarıyla farklılık göstermekte, çoğu odada üç kişiden oluşmakta ancak denetleme kurulunun beş, yedi veya on üç kişiden oluştuğu odalar da bulunmaktadır.

Oda denetleme kuruluyla ilgili kapsamlı düzenlemeler TMMOB ve odalarca çıkarılan yönetmeliklerle yapılmıştır.

Nedeni ne olursa olsun, üst üste üç kez toplantıya ya da denetimlere katılamayacağını bildiren oda denetleme kurulu üyesi, çekilmiş sayılmakta ve yerine sıradaki ilk yedek üye geçmektedir. Oda Genel Kurullarına, Genel Kurul tarihinde asıl Denetleme Kurulu üyeleri doğal delege olarak katılmaktadır.

Oda denetleme kurullarının görev ve yetkileri şunlardır.

• Odaların hesaplarını ve bunlara bağlı bütün işlemleri ve bu hesapların ve işlemlerin TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğine uygunluğunu en az üç ayda bir denetleyerek, hazırlayacağı raporu, biri dosyasında saklanmak üzere, öteki bilgi bakımından Birlik Yönetim Kuruluna gönderilmek üzere, iki kopya olarak Oda Yönetim Kuruluna vermek,

• Odanın hesap işleri ile Yönetim Kurulunun hazırladığı bilanço, yeni yıl bütçesi ve personel kadroları hakkında raporunu, Oda Genel Kuruluna sunulmak üzere hazırlamak,

• Zorunlu durumlarda oybirliği ile verecekleri kararla, Oda Genel Kurulunun olağanüstü toplantıya çağrılmasını Yönetim Kurulundan istemek.

TMMOB Ana Yönetmeliğinde oda denetlemelerinde TMMOB Denetim Yönetmeliğinin uygulanacağı öngörülmüş olup, odalardaki iç denetimler bu yönetmelik ve diğer düzenlemeler çerçevesinde yürütülmektedir.

İç Denetim

Birliğin ve odaların iç denetimi Genel Kurulları tarafından seçilen Denetleme Kurullarınca yapılmaktadır. Denetim Kurullarının çalışma şekli ve diğer kurallar, TMMOB ve Odalar Denetim Yönetmeliği ile belirlenmiştir.

Dış Denetim

Birlik Anayasa uyarınca Devletin idari ve mali denetimine tabidir. 6235 sayılı Kanuna göre (Ek Md. 3), TMMOB üzerinde, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca; ihtisas dallarına göre Odalar üzerinde ise, ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetim yapılması gerekmektedir.

Kanunda ilgili bakanlıkların Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile tespit edileceği öngörülmesine karşın, bugüne kadar bu konuyu düzenleyen bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi çıkarılmamıştır. TMMOB'e bağlı odalar üzerinde ihtisas dallarına göre ilgili bakanlıklarca yapılacak denetimler konusunda hukuki boşluk bulunmaktadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığından, TMMOB'la ilgili olarak düzenlenmiş bulunan denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma raporları istenilmiş, bu yazıya istinaden anılan Bakanlıkça İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi ile ilgili olarak bir üyenin Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikâyetinde ve Savcılıkça alınan ifadesinde yer alan iddialar üzerine düzenlenen 30.11.2007 tarihli ANE.10/07-10 sayılı İnceleme Raporu gönderilmiştir.

Buna göre Bakanlıkça Birlik ve Odalara ilişkin bir denetim yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Birlik Denetleme Kurulu Çalışmaları

6235 sayılı Kanuna istinaden TMMOB tarafından hazırlanan TMMOB ve Odalar Denetim Yönetmeliği uyarınca TMMOB'un iç denetimi, TMMOB Denetleme Kurulunca yapılmaktadır. Yönetmelikte, TMMOB Denetleme Kurulunun TMMOB hesaplarını ve bunlara ilişkin işlemleri, en az üç ayda bir kez denetleyeceği ve düzenleyeceği raporun bir örneğini TMMOB Yönetim Kuruluna vereceği öngörülmüştür. Birliğin hesap işleriyle, Yönetim Kurulunun hazırladığı bilanço, kesin hesaplar, yeni dönem bütçesi ve personel kadrosu hakkındake düşüncelerini Genel Kurula sunmak üzere rapor hazırlamak ve Yönetim Kuruluna vermek de Denetleme Kurulunun görevidir.

39. Dönem Çalışma Raporu incelendiğinde, TMMOB Denetleme Kurulunca Genel Kurula sunulacak Denetleme Kurulu Raporunu hazırladığı görülmektedir. 03.05.2008 tarihli 1 Nisan 2006-31 Mart 2008 denetleme dönemini kapsayan Raporda belirtildiği üzere;

- Denetleme Kurulu dönem içerisinde düzenli ve periyodik olarak TMMOB Hesaplarını sekiz kez denetlemiştir.

- Denetimler TMMOB ve Odalar Denetim Yönetmeliği, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği ve TMMOB 2006-2008 Dönemi Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmüştür.

- Düzenlenen raporlar TMMOB Yönetim Kuruluna sunulmuştur.

- Odalar Denetleme Kurulları ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

- TMMOB Yönetim Kurulunca talepte bulunulmadığından TMMOB'a bağlı odalar denetlenmemiştir.

Raporda; kayıt ve defterlerle ilgili olarak Yönetim Kurulu Karar Defteri ve Demirbaş Defterinin incelenmesine ilişkin tespit ve değerlendirmelere yer verildiği; mali durumla ilgili olarak kasa işlemleri, gelir ve gider bütçesinin gerçekleşme oranları, odaların Birliğe yaptıkları ödemeler (Birlik Hissesi), bütçe içinde yapılan aktarmalar, vergi ve sigorta prim ödemeleri ile harcamaların mevzuata uygunluğu hususlarına yer verildiği ve *"39. Dönem içerisinde yapılan harcamaların yönetmeliklere uygun olarak"* yapıldığı saptamasının belirtildiği; odalar denetleme raporlarıyla ilgili olarak kendilerine ulaşan Oda denetleme raporlarının sayılarına yer verildiği görülmektedir.

Raporda ayrıca saptama ve öneriler başlığı altında;

- Odaların TMMOB'a verilen bilgileri güncellemeleri konusunda bazı sorunlar olduğu,

- Bazı odaların ilgili Yönetmelik gereği TMMOB'a göndermeleri gereken Oda Denetleme Kurulu Raporlarını TMMOB'a göndermediği,

- TMMOB Denetleme Kuruluna gönderilen Oda Denetleme Kurulu Raporlarının birçoğunun çok yetersiz olduğu ve bu raporlara göre odaların mali durumları hakkında yorum yapma olanağının bulunmadığı, tüm odalarda benzer denetlemelerin yapılması gerektiği, bunun için ortak denetleme formatı kullanılabileceği,

- TMMOB ve Odalar Denetleme Yönetmeliğinin yetersiz kaldığı ve bu nedenle değiştirilmesinin yararlı olacağı,

- Yeterli denetlenmeyen kurumsal yapıların başarılı olamayacağının aşikâr olduğu, bunun için yeterli ve yetkili bir denetleme yönetmeliğine ihtiyaç olduğu, ancak 39. Dönem TMMOB Genel Kurulunda bu konuda karar alınmasına rağmen dönem içinde bu konuda bir çalışma yapılmadığı, 40. Dönemde bu konuda tekrar karar alınıp uygulanmasının temenni edildiği,

- TMMOB Genel Kurulunda Odalarda bulunan iktisadi işletme konusunun tartışılmasında yarar görüldüğü

ifade edilmiştir (TMMOB, 2008:681-685).

Benzer hususlar 38. Döneme ilişkin olarak Genel Kurula sunulmak üzere düzenlenen TMMOB Denetleme Kurulu Raporunda da yer almıştır (TMMOB, 2006:517-521).

Raporda TMMOB Yönetim Kurulu çalışmalarının, toplantı ve kararlarının incelendiği belirtilmektedir.

Diğer yandan Yönetim Kurulu kararlarında, üyelerden bazılarının karşı oy gerekçelerinde, Yönetim Kurulu toplantılarına aylarca katılmadığı halde hakkında herhangi bir işlem yapılmayan üyelerle ilgili değerlendirmeler yaptıkları görülmüştür. Ancak bu üyelerle ilgili

konunun karara bağlanmasının alınan kararlarla ertelendiği ve bu suretle TMMOB Ana Yönetmeliğine aykırı bir uygulama yapıldığı yönündeki söz konusu iddialara denetim raporunda yer verilmemiştir.

TMMOB Denetleme Kurulu, 39. Dönem boyunca odaların karar, hesap ve işlemleriyle ilgili olarak bir denetim gerçekleştirmemiştir. TMMOB Yönetim Kurulunun bu yönde bir isteğinin olmaması denetim yapılmasını mümkün kılmamıştır. 38. Dönemde (2004-2006) ise 23 odadan yalnızca üçü (Orman Mühendisleri Odası, Şehir Plancıları Odası ve Çevre Mühendisleri Odası) TMMOB Denetleme Kurulu tarafından denetlenmiştir. 37. Dönemde (2002-2004) ise sadece İnşaat Mühendisleri Odası denetlenmiştir.

Bu durum TMMOB Denetleme Kurulunun, odalarda düzenli ve periyodik bir denetim yapmadığını göstermektedir. Ancak, Yönetim Kurulunun uygun gördüğü zaman ve durumlarda denetim yapılabilmekte, bu denetimler de Yönetim Kurulunun belirlediği odalarda gerçekleştirilmektedir.

Dolayısıyla TMMOB Denetleme Kurulu tarafından odalarda doğrudan bir denetim yapılmayınca, Yönetmelik gereği Odalardan gönderilen Oda Denetleme Kurulu Raporlarını incelemekte ve bunun üzerinden dolaylı bir inceleme yapmış olmaktadır. Ancak, gerek bazı odaların denetleme kurulu raporlarını TMMOB'ye göndermemeleri, gerekse TMMOB Denetleme Kurulu Raporunda ifade edildiği üzere gönderilenlerin büyük çoğunluğunun içerik ve şekil bakımından çok yetersiz oluşu ve denetim uygulamalarını düzenleyen TMMOB ve Odalar Denetim Yönetmeliğinin uygulamada yetersiz ve etkisiz kaldığı hususu TMMOB ve Odalardaki denetim sisteminin gözden geçirilmesinin zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Mali Uygulamalar

TMMOB ve Odaların mali işlemleri ve muhasebe uygulamaları "TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği" ve Odaların bu Yönetmelik paralelinde hazırladıkları oda mali işler yönetmelikleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Birlik ve Odalara bağlı tüm birimlerde, çalışma dönemlerinde uygulanacak bütçenin planlama, koordinasyon ve denetim ile öz varlıkları, borç ve alacakları ile gelir ve giderlerinin kayıt ve kontrolünü düzenleyen ana hüküm ve prensipler anılan Yönetmelikle belirlenmiştir. Yönetmelik Birlik ve Odaların mali işlemlerini "bütçe hazırlanması ve uygulanması" ve "muhasebe işlemleri" şeklinde gruplandırmış ve bu çerçevede düzenlemiştir.

Yönetmelik gereği Birliğin ve Odaların tahmini gelir ve giderleri, tüm örgütü kapsayacak şekilde hazırlanmakta ve iki yılda bir Birlik ve Oda Genel Kurullarınca kabul edilerek yürürlüğe girmektedir. Genel Kurulu takip eden birinci yıl sonunda, Birlik ve Oda Yönetim Kurulunca gerekli görülürse, birinci yılın mali aklaması yapılmamak koşuluyla mali Genel Kurulun toplanmasına karar verilebilmektedir.

TMMOB'nin bütçe dönemi 1 Nisan-31 Mart arası; Odaların bütçe dönemi 1 Ocak-31 Aralık arası olarak belirlenmiştir. Birlik bütçe uygulamasından Birlik Yönetim Kurulu; Odaların bütçe uygulamasından Odaların Yönetim Kurulları yetkili ve sorumlu bulunmaktadır. Bütçeler, Genel Kurulların onayından sonra, yürürlük tarihinden itibaren uygulanmaktadır. Bütçelerin yürürlük tarihleri ile Genel Kurullarca onay tarihleri arasındaki devrede, yeni yıl bütçesinden normal ve gerekli masraflar karşılanmak üzere, her ay için gerçekleşen bütçenin 1/12'si oranında harcama yapılabilmektedir. Gelirler ise her hangi bir orana bağlı olmaksızın tahsil edilmektedir.

Birlik ve Oda Bütçesi, gelir ve gider bütçeleri olmak üzere iki ana gruptan oluşmakta, gelir ve giderler, bölüm ve maddeler halinde düzenlenmektedir. Bütçenin bölüm ve maddeleri Yönetmelikte Birlik ve Odalar için ayrı ayrı olarak düzenlenmiştir. Buna göre Odalar için tek bir Gider Bütçesi yapılması esastır. Ancak Yönetmelikteki hükümler doğrultusunda şubeler için ayrı gider bütçeleri yapılması mümkündür. Bu konudaki karar oda genel kurullarına bırakılmıştır. Şubeler için ayrı gider bütçesi yapılmadığı takdirde, şubelerin giderleri de oda bütçesi içerisinde değerlendirilmekte ve bütçeye bu amaçla konulan ödenekten karşılanmaktadır. Şube bütçeleri konusunda odalar itibarıyla farklı uygulamalar bulunmaktadır. Temsilcilikler ve il koordinasyon kurullarının giderlerine ilişkin işlemler de ilgili mevzuat ve kararlar doğrultusunda yürütülmektedir.

Oda tahmini bütçesinin hazırlanmasına esas olmak üzere Şube Yönetim Kurulları tarafından gider bütçesi tasarıları ve kadro cetvelleri hazırlanmakta ve belirtilen tarihe kadar Oda Yönetim Kuruluna gönderilmektedir. Şubeler tarafından gönderilen gider bütçesi tasarıları Oda Yönetim Kurulları tarafından incelenmekte ve gerekli düzeltmeler yapılarak Oda Genel Kuruluna sunulacak hale getirilmektedir.

Birlik ve Odalar tahmini bütçe tasarısı, bir önceki dönem gerçekleşen gelir ve giderler ile o yıl içerisinde yapılması öngörülen hizmetler dikkate alınarak, tahmini gelir ve gider tespiti suretiyle, oda yönetim kurullarınca hazırlanmaktadır. Bu hazırlık, Odalar için Ocak ayı sonuna, Birlik için Nisan ayı sonuna kadar bitirilmektedir.

Her yıl TMMOB Mali İşler Yönetmeliğinde belirtilen sistematik içinde hazırlanan bütçelerin, bölüm ve maddeler itibarıyla kapsam ve uygulama esasları, Birlik ve Oda Yönetim Kurullarınca, açıklayıcı bir şekilde tespit edilerek, tahmini bütçe tasarısı ekinde, Genel Kurullarının onayına sunulmaktadır.

Bütçe uygulaması Genel Kurullarca kabul edilen bütçe çerçevesinde yapılmaktadır. Bütçelerdeki gelirleri gerçekleştirme ve harcamaları bölüm ve maddeler sınırları içinde yapma sorumluluğu TMMOB, Oda ve Şube Yönetim Kurullarının yetki ve sorumluluğundadır. Yönetmelik gereği yeterli ödeneği bulunmayan maddeden, gerekli ödenek aktarması yapılmadan harcama yapılamamaktadır.

Bütçe uygulaması sırasında ihtiyaç halinde bütçenin gider bölümleri ya da maddeleri arasında ödenek aktarması yapılması mümkün bulunmakta, ancak, aktarılan ödeneğin, hangi maddeler için olduğu da Yönetim Kurulu kararıyla belirlenmektedir. Bölümler arasında aktarma yapılmakla birlikte ihtiyaç giderilemediği takdirde, bütçe tasarrufundan karşılanmak üzere, o bölüm için gerekli harcama yapılabilmektedir. Bu fazla harcama, Genel Kurulun onayına sunulmaktadır. Şube Giderleri bütçesinde, aynı bölümün maddeleri arasında Şube Yönetim Kurulu kararıyla, bölümler arasında ise Şube Yönetim Kurulunun teklifi, Oda Yönetim Kurulu kararı ile aktarma yapılabilmektedir.

Genel Kurullarca kabul edilen TMMOB, Oda ve Şube bütçeleriyle, her ay gerçekleştirilen gelirler ve giderler, karşılaştırma cetvelleri ile izlenmekte, ödenek izleme cetvelleri ve fark analizleri Mart, Haziran ve Eylül devreleri itibarıyla değerlendirilerek, gerekli önlemler yönetim kurullarınca alınmaktadır.

Her bütçe dönemi sonunda, o dönem için uygulanan Birlik, Oda ve Şube Bütçelerinden yapılan harcamalar ve tahsil edilen gelirlerin, gerçekleşen (fiili) tutarlarını göstermek ve bütçedeki tahmini rakamlarla karşılaştırmak suretiyle, Kesin Hesap Raporu, Birlik ve Oda Yönetim Kurulları tarafından hazırlanmakta, Genel Kurulların inceleme ve onayına sunulmaktadır.

Ayrıca Birlik ve Odaların Denetleme Kurulları da kesin hesap raporunu inceleyerek, bu konuda düzenleyecekleri raporu Genel Kurullarına sunmaktadır.

Birlik ve Odaların gerçekleşen bütçeleri muhasebe kayıtlarından yararlanılarak TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğine göre düzenlenmektedir.

TMMOB ve bağlı odalarda uygulanacak muhasebe sistemi TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Buna göre, Birlik ve Odalarda, Birlik ve Oda Yönetim Kurullarınca bütçe düzenine uygun hazırlanan hesap planı ve hesap planı açıklaması hükümlerine uyulmaktadır. Hesap Planında gerektiğinde yeni hesapların açılması ve değişikler yapılmasına Yönetim Kurulları yetkili bulunmaktadır.

Oda muhasebe kayıtları, merkezi sisteme göre düzenlenmekte, 6235 sayılı Kanuna göre esas kayıtlar, Oda Merkezinde toplanmakta ve işlenmektedir. Şubeler, ilgili oda adına tahsilat ve bütçeleri içinde harcama yapmak ve anılan Yönetmelik çerçevesinde muhasebelerini tutmakla yükümlüdürler. Şube işlemleri, her ayın sonunda düzenlenecek mizanlarla, Merkez kayıtlarına intikal ettirilmektedir.

Muhasebe kayıtlarında Birlik tarafından, TMMOB ve Odaları Mali İşler Yönetmeliğinde belirlenen ana hesaplara uyulması gerekmektedir. Hesap planı söz konusu Yönetmelikte ana hesaplar itibarıyla belirlenmiştir. Muhasebe kayıtları Yönetmelikteki usul ve esaslara göre ve bu Yönetmelikte tanımlanan muhasebeleştirme belgeleri ve defterler kullanılmak suretiyle yürütülmektedir.

TMMOB ve Odalardaki kasa ve banka işlemleri, TMMOB ve Odaları Mali İşler Yönetmeliğindeki kurallar ve belirtilen limitler doğrultusunda yürütülmektedir. Kasalarda oda genel kurullarınca belirlenen miktardan fazla para bulundurulmaması ve limit üstü nakdin banka hesaplarına yatırılması gerekmektedir.

Harcama, avans işlemleri, kullanılacak basılı kâğıtlar ve harcama evrakının dağıtımı, harcamalarda bulunması gerekli evrak gibi hususlar da Yönetmelikle belirlenmiş bulunmaktadır.

TMMOB ve Odalardaki alım usulleri, TMMOB Mali İşler Yönetmeliği ve bu Yönetmeliğe göre çıkarılan odalara ait mali işler yönetmelikleri ile Birlik ve Oda Genel Kurullarınca her çalışma dönemleri için karara bağlanan bütçe uygulama esaslarına ilişkin yönetmeliklerdeki kurallara ve limitlere göre yürütülmektedir.

Birlik ve Odalarda çalışan personelin istihdam usulü, kadrolar, özlük hakları ve diğer hususlar Genel Kurulca çalışma dönemine ilişkin bütçe uygulama esasları yönetmeliğiyle belirlenmekte ve uygulama Yönetim Kurullarına verilen yetkiler çerçevesinde Birlik Yönetim Kurulu ve Oda Yönetim Kurullarınca yürütülmektedir.

Odaların gelirleri aşağıda sayılmıştır.

- Her Oda tarafından, mevcut olanak ve koşullara göre kendi tüzük ve ana yönetmelikleriyle belirlenen miktarda ve bir kez olmak üzere alınacak olan üye kayıt ücretleri.
- Aynı biçimde belirlenen üye yıllık ödentisi,
- Oda tarafından kamu kuruluşlarına, özel kurum ya da kişilere yapılan hizmet karşılığı alınan ücretler,
- İlgililere gereğinde verilecek belgelere karşılık, Oda Yönetim Kurulunca belirlenecek esaslara göre alınacak belge ücreti,
- Her türlü yayın geliri,
- Para cezaları,
- Ortaklıklardan doğan kârlar,
- Mesleki yarışmalarda derece ve mansiyon kazananlarla jüriye üye seçilenlerin alacakları paraların yüzde beşleri,
- Bağış ve yardımlar,
- Diğer çeşitli gelirler.

Yönetmeliğe göre, odalar mali işlerini TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğine ya da bu Ana Yönetmeliğe aykırı olmamak üzere çıkaracakları daha ayrıntılı mali işler yönetmeliklerine göre yürütürler.

TMMOB Ana Yönetmeliği uyarınca, yıllık ödentiler, üyelerden, odasının vereceği karara göre peşin olarak ya da eşit taksitlerle alınmakta, geçmiş yıllara ait üye ödentisi, borcun ödendiği tarihteki üye ödentisi miktarı üzerinden tahsil edilmektedir.

Her türlü ödenti ile öteki para cezalarını, yazılı bildirim tarihinden itibaren 30 gün içinde bağlı bulundukları Odaya ödemeyenler hakkında, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre kovuşturma yapılmakta, adreslerini değiştiren üyeler, yeni adreslerini Odalarına bildirmedikçe, eski adreslerine yapılan bildirimler üyeye iletilmiş sayılmaktadır.

Üyeliği ile ilgili bilgilerdeki değişiklikleri bildirmemesi nedeniyle oluşacak her türlü hukuki sorumluluk üyeyi bağlamakta, oda bu nedenle üyenin haklarını kısıtlayıcı herhangi bir işlem yapamamaktadır.

Ancak İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığının Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Müfettişlerince yapılan bir inceleme sırasında yazdıkları 23.10.2007 tarih ve OB.08380 sayılı yazıda, üyelerden sadece % 20'sinin aidatlarını düzenli yatırdığı, aidatlarını düzenli yatırmayan yaklaşık 50.000 üyenin icraya verilmesinin üyelerin mesleki itibarlarının zedelenmesine ve mağduriyetine yol açacağı, ayrıca odaya yüksek icra masrafları nedeniyle mali külfet getireceği gerekçesiyle icra takibi yapılmadığı belirtilmektedir. Ayrıca aynı yazıda aidat tahsilâtının artırılması amacıyla 2006 yılı Genel Kurulunda odadan belge veya kimlik isteyen üyelerden aidatın tamamının tahsili yönünde karar alındığı da belirtilmektedir.

TMMOB Ana Yönetmeliğine göre Birliğin gelirleri şunlardır:

- Birlik Yönetim Kurulunca önerilen ve Birlik Genel Kurulu tarafından onaylanan, Odalara kayıtlı üye sayısına göre her yıl üye başına saptanacak paylarla, Odaların bütçeleri üzerinden hesaplanacak paylar,
- Odalarca yapılacak olağanüstü yardımlar,
- Yayın gelirleri,
- Yardım ve bağışlar,
- Öteki gelirler.

Odalar, Birlik Genel Kurulunca saptanacak paylarının on ikide birini, her ayın ilk haftası sonuna dek peşin olarak ödemekte, bütçe rakamlarının kesinleşmesiyle kesinleşen payların kalanlarını Mart ayı sonuna kadar göndermeleri gerekmektedir. Odalar ayrıca, kesin bütçe raporlarını Şubat ayı sonuna kadar Birliğe göndermekle de yükümlüdürler.

Bu paylarını, süresinde TMMOB'ye ödemeyen odalar hakkında İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre kovuşturma yapılmakta, odalarca yapılacak olağanüstü yardımlar, Genel Kurul tarafından kararlaştırılmaktadır. Ayrıca gerektiğinde Birlik Yönetim Kurulunun isteği üzerine ve Oda Yönetim Kurulunun kararı ile olağanüstü yardım da yapılabilmektedir.

TMMOB'nin idari-mali iş ve işlemleri Genel Sekreter Yönetimindeki TMMOB Genel Sekreterliğince gerçekleştirilmektedir. Genel Sekreterlikte çeşitli unvanlarda 16 personel görev yapmaktadır.

TMMOB'nin mali işlemleri ve muhasebe kayıtları, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir.

Birliğin 2004-2007 dönemindeki gelir ve giderleri tablodaki gibidir:

Tablo 157- TMMOB'nin 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	884.181	1.133.277	1.385.505	1.498.168
Giderler	673.903	820.994	1.144.907	1.803.161
Fazla veya Açık	210.279	312.283	240.598	-304.993

2006-2007 yılları gelir ve giderlerinin kalemler itibarıyla dağılımı ve toplam gelir ve giderler içindeki payları aşağıdaki tabloda ayrı ayrı gösterilmiştir:

Tablo 158- TMMOB'nin 2006 ve 2007 Gelir ve Giderleri

Gelir ve Gider Kalemleri	2006	Payı (%)	2007	Payı (%)
Odalar Hissesi	1.289.526	93,07	1.431.362	95,54
Çeşitli Gelirler	4.550	0,33	1.134	0,08
Faiz Gelirleri	40.493	2,92	41.147	2,75
Geçen Yıldan Devreden Gelirler	50.937	3,68	24.524	1,64
TOPLAM GELİR	**1.385.505**		**1.498.168**	
Yönetim Giderleri	9.216	0,80	10.328	0,57
Personel Giderleri	584.524	51,05	723.260	40,11
Dışarıdan Sağlanan Hizmet Alım Giderleri	79.723	6,96	143.683	7,97
Çeşitli Giderler	109.245	9,54	146.067	8,10
Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	272.632	23,81	260.431	14,44
Büro Giderleri	18.658	1,63	17.917	0,99
Yayın Giderleri	55.171	4,82	28.628	1,59
Vergi Resim ve Harçlar	2.731	0,24	14.772	0,82
Kıymet Alımları	13.008	1,14	458.075	25,40
TOPLAM GİDER	**1.144.907**		**1.803.161**	
Fazla veya Açık	240.598		-304.993	

Birliğin gelirlerinin % 93-95'i, bağlı odalardan TMMOB Hissesi olarak alınan paydan oluşmaktadır.

Kendi öz gelirleri yok denecek kadar sınırlı olan Birliğin, odalar tarafından finanse edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Birliğin giderleri incelendiğinde, giderlerden en büyük payın personel giderlerine ait olduğu görülmektedir. Personel giderlerini amaca yönelik giderler ve dışarıdan sağlanan hizmet alım giderleri izlemektedir.

Yıllar itibarıyla Odalarca ödenen Birlik Hissesi ödemelerinin, Birliğin toplam gelirleri içindeki payları şöyledir:

Tablo 159- TMMOB'nin 2004-2007 Birlik Hissesinin Toplam Gelir İçindeki Payı

Yıllar	Toplam Gelir	Birlik Hissesi	Gelir İçindeki Pay
2004	884.181,45	733.841,00	83,00%
2005	1.133.277,26	976.872,50	86,20%
2006	1.385.505,20	1.289.525,97	93,07%
2007	1.498.167,63	1.431.362,35	95,54%

Birlik bütçesi Genel Kurulca karara bağlanmaktadır. TMMOB Genel Kurulu tarafından ilgili dönem için kabul edilen Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliğiyle yıllık gelir-gider bütçesi belirlenmektedir. Birlik bütçesi hazırlanırken odaların tahmini ve gerçekleşen bütçe rakamları da dikkate alınmaktadır. Ayrıca, üye başına alınacak birlik hissesi ile fevkalade yardım tutarları belirlenmektedir. Bütçenin, Genel Kurulun verdiği yetki çerçevesinde Birlik Yönetim Kurulu tarafından artırılması mümkündür. Birlik hissesinin tahsil dönemi de bütçede gösterilmektedir. Birlikte çalıştırılacak sözleşmeli personelinin istihdam usulü, sözleşme süreleri ve özlük haklarına (maaş, ikramiye, harcırah) ilişkin esaslara ve çalışma dönemi için kabul edilen kadrolara (kadro unvanı, sayı ve niteliği), Genel Kurulca kabul edilen Birlik bütçesinde yer verilmekte ve sözleşmeli personelin aylık ücretlerini belirleme yetkisi ve toplu iş sözleşmelerinin gerçekleştirilmesi konusunda Yönetim Kuruluna yetki verilmektedir.

Bütçede ayrıca, çalışma dönemi içerisinde Birlik kasasında nakit olarak tutulacak para limiti, Birlik Başkanı, İkinci Başkan, Sayman üye ve Genel Sekreterin Yönetim Kurulu kararı olmaksızın yıllar itibarıyla yapabilecekleri harcamaların üst sınırı, demirbaş alımlarında uyulacak kurallar, yönetim kurulunun taşınmaz alımındaki yetkisi, yabancı üye ödenti ve kayıt ücretlerinin en az miktarları gibi hususlar da belirtilmektedir.

Birliğin alım, satım ve ihale işleri; Yönetim Kurulunun satın alma komisyonuna vermiş olduğu yetki dâhilinde ve TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği ile TMMOB Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliği doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

TMMOB tarafından belirtildiği üzere, Birliğin doğrudan veya dolaylı olarak %50'den fazla ortaklığı bulunan iştiraki ve Birliğin mali imkânlarıyla kurulan ve faaliyetlerini sürdüren vakıfları bulunmamaktadır.

Birlikte personel istihdamı, TMMOB Genel Kurulunca kabul edilen TMMOB Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliğine göre, Yönetim Kuruluna verilen yetkiler çerçevesinde alınan kararlar doğrultusunda yapılmaktadır. Birlikte, 2009 yılı itibarıyla 18 kişi görev yapmaktadır.

TMMOB'da görev yapan personele 2007 yılında yapılan yıllık ödemelere ilişkin bilgiler, unvanlar ve ödeme unsurları itibarıyla tabloda gösterilmiştir:

Tablo 160- TMMOB Personeline Yapılan Ödemeler

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Sekreter	51.988,85	4.332,40
Genel Sekreter Yardımcısı	48.462,94	4.038,58
Teknik Danışman	49.253,16	4.104,43
Hukuk Danışmanı	51.128,70	4.260,73
Hukuk Danışmanı	38.744,17	3.228,68
Basın Danışmanı	38.068,24	3.172,35
Teknik Görevli	33.860,63	2.821,72
Teknik Görevli	25.738,85	2.144,90
Yayın Görevlisi	23.010,66	1.917,56
Yayın Görevlisi	10.816,82	901,40
Muhasebe Görevlisi	39.474,26	3.289,52
Büro Görevlisi	35.781,85	2.981,82
Büro Görevlisi	19.149,32	1.595,78
Büro Görevlisi	9.444,87	787,07
Hizmetli	21.035,48	1.752,96
Hizmetli	16.322,74	1.360,23

TMMOB ve Odaların 2006-2007 dönemine ilişkin gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 161- TMMOB ve Odaların 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	GELİR	GİDER	GELİR	GİDER
TMMOB	1.385.505	1.144.907	1.498.168	1.803.161
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	529.446	529.263	694.584	690.593
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	11.205.750	10.188.806	13.828.293	14.327.106
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	95.748	61.667	152.961	113.363
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	522.568	440.275	760.368	566.742
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	44.737	28.563	36.363	24.809
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	696.797	745.202	786.064	743.589
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	2.621.835	2.292.648	3.129.891	2.917.894
İÇMİMARLAR ODASI	127.582	124.166	207.439	193.468
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	17.717.456	14.677.819	21.069.025	20.417.404
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	759.545	642.384	911.218	789.796
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	4.405.848	3.558.325	4.864.530	3.913.038
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	2.057.619	1.602.493	2.181.516	2.280.211
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI**	935.218	375.813	935.219	373.813
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	39.527.281	29.870.974	55.491.770	39.105.039
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	339.050	307.473	273.896	331.113
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	18.709	16.037	16.465	11.171
MİMARLAR ODASI	21.651.660	15.823.408	26.676.535	21.009.135
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	402.180	431.586	615.529	539.146
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI***	62.200	59.000	57.265	90.161
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	462.540	461.287	497.918	468.542
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	1.042.037	1.093.036	1.263.251	1.222.214
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	224.051	273.642	369.563	363.117
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	2.739.062	2.259.397	2.719.936	2.200.740
TOPLAM	**109.574.424**	**87.008.170**	**139.037.768**	**114.495.366**

**** TMMOB'nin gelir ve giderleri takvim yılını değil, 1 Nisan-31 Mart arası dönemi kapsamaktadır.***

***** Maden Mühendisleri odasının gelir ve giderleri mali tablolarında dönemsel olarak gösterilmektedir. 2006-2007 dönemine ilişkin gelirleri, 1.870.436,81 YTL, aynı döneme ait giderleri ise 751.625,79 YTL şeklinde olup gelir ve giderlerin iki yıla eşit dağıtılmıştır.***

****** Petrol Mühendisleri Odasının 2006 yılı gelir giderlerine ulaşılamamış, bütçe rakamları alınmıştır.***

TMMOB ve bazı odaların 31.12.2007 tarihi itibarıyla hazır değerlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 162- TMMOB ile Bazı Odaların Hazır Değerleri

	Tutar (TL)
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	10.075.377
MİMARLAR ODASI	3.473.358
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	2.519.260
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	421.189
TMMOB	394.752
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	335.538
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	304.379
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	184.176
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	121.037
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	83.975
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	59.863
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	53.343
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	46.463
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	34.878
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	28.294
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	22.639
TOPLAM	**18.158.522**

TMMOB ve Odaların 2007 yılı gelir ve giderlerinin toplam gelir ve giderler içindeki oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 163- TMMOB ve Odaların Gelir ve Giderler İçindeki Payları (%)

	GELİR	Payı (%)	GİDER	Payı (%)
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	55.491.770	39,91	39.105.039	34,15
MİMARLAR ODASI	26.676.535	19,19	21.009.135	18,35
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	21.069.025	15,15	20.417.404	17,83
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	13.828.293	9,95	14.327.106	12,51
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	4.864.530	3,50	3.913.038	3,42
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	3.129.891	2,25	2.917.894	2,55
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	2.719.936	1,96	2.200.740	1,92
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	2.181.516	1,57	2.280.211	1,99
TMMOB	**1.498.168**	**1,08**	**1.803.161**	**1,57**
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	1.263.251	0,91	1.222.214	1,07
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	935.219	0,67	373.813	0,33
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	911.218	0,66	789.796	0,69
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	786.064	0,57	743.589	0,65
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	760.368	0,55	566.742	0,49
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	694.584	0,50	690.593	0,60
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	615.529	0,44	539.146	0,47
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	497.918	0,36	468.542	0,41
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	369.563	0,27	363.117	0,32
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	273.896	0,20	331.113	0,29
İÇMİMARLAR ODASI	207.439	0,15	193.468	0,17
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	152.961	0,11	113.363	0,10
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	57.265	0,04	90.161	0,08
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	36.363	0,03	24.809	0,02
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	16.465	0,01	11.171	0,01
TOPLAM	**139.037.768**	**100,00**	**114.495.366**	**100,00**

Tabloda görüldüğü üzere, Birlik ve Odaların gelirleri ve giderleri konsolide edildiğinde toplam gelir ve gider büyüklüğü ve oran olarak en çok kaynak kullanan Odalar; Makina Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası İnşaat Mühendisleri Odası, ve Elektrik Mühendisleri Odasıdır. Bunları, Jeoloji Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası ile Ziraat

Mühendisleri Odası izlemektedir. Birliğin konsolide gelir ve giderler içindeki büyüklüğü % 1 seviyesinde kalmaktadır.

Odaların üye kayıt ve ödenti gelirleri ile bu gelirlerin toplam gelirler içindeki payı tabloda gösterilmiştir:

Tablo 164- TMMOB'ye Bağlı Odaların Üye Kayıt ve Ödenti Gelirlerinin Toplam Gelirleri İçindeki Payı (%)

	Toplam Gelir	Üye Kayıt ve Ödenti Gelirleri	Toplam Gelire Oranı (%)
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	16.465	11.075	67,26
İÇMİMARLAR ODASI (Merkez)	106.087	44.265	41,73
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI (Merkez)	568.894	235.942	41,47
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ OD	36.363	14.995	41,24
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	273.896	94.664	34,56
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI (Merkez)	460.936	129.774	28,15
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	694.584	186.003	26,78
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	21.069.025	4.237.011	20,11
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	369.563	67.463	18,25
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	1.263.251	224.064	17,74
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	3.129.891	386.263	12,34
MİMARLAR ODASI	26.676.535	3.116.775	11,68
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	2.181.516	229.005	10,50
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	13.828.293	1.247.241	9,02
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	152.961	12.532	8,19
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	2.719.936	214.825	7,90
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	4.864.530	343.760	7,07
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	760.368	31.519	4,15
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	55.491.770	1.822.463	3,28

Odaların 2004-2007 döneminde Birlik Hissesi olarak yaptığı ödemeler yıllar itibarıyla şöyledir:

Tablo 165- TMMOB- Odaların 2004-2007 Dönemi Birlik Hisesi Ödemeleri (TL)

ODALAR	2004	2005	2006	2007
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	3.777	6.935	24.156	14.600
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	94.112	117.890	130.324	144.660
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	2.745	3.319	4.153	2.400
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	4.983	6.229	5.658	10.458
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	2.224	2.780	2.670	2.964
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	10.615	13.269	20.930	23.232
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	24.404	29.830	37.499	41.624
İÇMİMARLAR ODASI	1.248	0	5.390	3.203
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	292.840	190.819	256.114	306.858
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	10.037	8.389	10.951	12.156
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	37.673	35.216	44.333	49.209
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	25.344	69.699	43.405	37.177
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	17.622	22.028	29.929	33.221
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	244.482	310.181	410.138	455.253
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	6.718	15.498	10.228	11.354
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	700	350	3.283	1.404
MİMARLAR ODASI	153.396	177.274	204.380	226.851
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	4.580	15.370	22.295	21.500
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	1.705	2.131	2.386	2.648
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	3.929	4.974	8.235	9.140
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	7.873	12.249	15.900	17.649
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	1.160	3.351	3.119	1.044
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	29.240	36.550	45.025	49.978
TOPLAM	**981.407**	**1.084.329**	**1.340.498**	**1.478.583**

Odaların 2007 yılı Birlik Hissesi ödemeleri içindeki payı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 166- TMMOB- Odaların 2007 Yılı Birlik Hissesi Payları (%)

ODALAR	2007 Birlik Payı Ödemesi (TL)	Oranı (%)
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	455.253	30,79
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	306.858	20,75
MİMARLAR ODASI	226.851	15,34
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	144.660	9,78
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	49.978	3,38
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	49.209	3,33
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	41.624	2,82
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	37.177	2,51
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	33.221	2,25
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	23.232	1,57
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	21.500	1,45
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	17.649	1,19
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	14.600	0,99
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	12.156	0,82
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	11.354	0,77
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	10.458	0,71
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	9.140	0,62
İÇMİMARLAR ODASI	3.203	0,22
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	2.964	0,20
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	2.648	0,18
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	2.400	0,16
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	1.404	0,09
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	1.044	0,07
TOPLAM	**1.478.583**	**100,00**

Birlik ve Odaların Personel Durumu ve Personel Giderleri

TMMOB ve Odalarda 2008 yılı itibarıyla görev yapan personel, sayı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 167- TMMOB ve Odalarda Çalışan Personel Sayısı (2008)

BİRLİK/ODA	Personel Sayısı
TMMOB	16
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	18
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	189
FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	1
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	7
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	1
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	15
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	40
İÇMİMARLAR ODASI	4
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	283
JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI	17
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	39
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	29
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	13
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	513
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	2
METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	Yok
MİMARLAR ODASI (Merkezde)	32
ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI	1
PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI	Yok
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	10
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	25
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	4
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	40

2008 yılı verilerine göre TMMOB ve Odalarda toplam 1.301 kişi görev yapmaktadır. Mimarlar Odasının personel sayısın yalnızca Genel Merkezde çalışan personeli içerdiği dikkate alınacak olursa toplam çalışan sayısının bu rakamın üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşık olarak 1.500 kişilik bir personel istihdamının söz konusu olduğu söylenebilir. Bazı odalarda mali durumlarının yetersiz olması nedeniyle sürekli personel istihdamı yoluna gidilmemekte, bazılarında ise az sayıda kişi çalıştırıldığı görülmektedir. Personel sayısı bakımından Makina Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası gibi büyük odalar öne çıkmaktadır. Personelin yarısından fazlası bu odalarda görev yapmaktadır.

TMMOB ve Odaların 2007 yılı personel giderlerinin toplam giderler içindeki payı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 168- TMMOB ve Odalarda Personel Giderlerinin Toplam Giderlere Oranı (%)

	Toplam Giderler	Personel Giderleri	Oran (%)
GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI	24.809	16.318	65,77
MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI	39.105.039	17.143.557	43,84
ŞEHİR PLANCILARI ODASI	1.222.214	526.082	43,04
TMMOB	1.803.161	723.260	40,11
GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI	422.081	150.827	35,73
MİMARLAR ODASI	21.009.135	6.655.249	31,68
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	20.417.404	6.166.505	30,20
ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI	14.327.105	3.727.494	26,02
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI	2.280.211	491.105	21,54
İÇMİMARLAR ODASI (Merkez)	97.971	19.650	20,06
GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI	566.742	111.036	19,59
HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI	2.917.894	570.129	19,54
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI	751.626	144.628	19,24
METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	331.113	59.914	18,09
ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI	690.593	116.113	16,81
PEYZAJ MİMARLARI ODASI	525.941	69.368	13,19
TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI	363.117	40.480	11,15
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI	2.200.740	232.970	10,59
JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI	8.445.736	642.033	7,60

Odaların gider hesaplarının içeriği, sınıflandırılması ve kodlanması konusunda odalar arasında farklılıklar bulunduğu dikkate alındığında, bu rakamların kesin rakamlar olduğu söylenemese bile, genel olarak personel giderleri hakkında bilgi edinilebilir.

Oranlar, personel giderlerinin Birlik ve Odaların birçoğunun toplam giderleri içinde önemli bir büyüklüğe sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Genel olarak giderlerin üçte birinin veya dörtte birinin personel giderlerine ayrıldığı belirtilebilir.

Oturum Ücretleri ve Yolluklar

TMMOB ve bağlı odaların kuruluş ve görevlerini düzenleyen 6235 sayılı Kanun, Birlik ve Oda organlarına yapılacak ücret ödemelerine (maaş, huzur hakkı, oturum ücreti vb.) ilişkin açık bir düzenleme getirmemiştir.

Buna karşın, anılan Kanuna istinaden TMMOB tarafından hazırlanan ve Genel Kurulca karara bağlanarak yürürlüğe konulan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ana Yönetmeliğinde (md. 17-f) Birlik Genel Kurulunun görev ve yetkileri arasında; *"Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurulu üyelerinin oturum ücretleri ile Birlik Yönetim Kurulu Başkanı, İkinci Başkanı ve Sayman üye ödeneğinin toplamını ve Genel Sekreterlik kadrosu ödeneğini saptamak."* da sayılmıştır.

Yönetmelikte (md. 24), Birlik Yönetim Kuruluna da; Birlik Yönetim Kurulu Başkanı, İkinci Başkan, Sayman Üyesinin ödenekleri toplamını, Genel Sekreter ve yardımcılarının

ücretlerini ve Yönetim Kurulu, Yüksek Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerinin oturum ücretlerini, Genel Kurula önermek üzere saptamak görev ve yetkisi verilmiştir.

Diğer yandan, Oda Genel Kurulunun görev ve yetkileri arasında da, *"Yönetim Kurulu, Onur Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeleri oturum ücretleri ile Oda Yazman Üyesi, varsa Genel Sekreter ücretlerini saptamak."* yer almıştır. Odaların kendi Ana Yönetmeliklerinde de konuya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

TMMOB'ye bağlı 23 odanın Ana Yönetmelikleri incelendiğine, Oda organlarına verilecek oturum ücretleri konusunda odalar arasında farklı düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Bazı odaların yönetmeliklerinde oda organları üyeleri için "oturum ücreti" ödeneceği öngörülmüş, bazılarında bu ücretler "huzur hakkı", "oturum hakları", "oturum hakkı ve ücretleri" veya organ üyelerine ödenecek "ücretler" şeklinde düzenlenmiştir.

Bazı odaların yönetmeliklerinde ise oturum ücreti ve benzeri ödemelere ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Bu odalarda, oda organlarında görev alan üyelere oturum ücreti ödenmediği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, oda organları dışında oluşturulan sürekli veya geçici komisyon ve kurullar için de oturum ücretleri (raportörlere ödenecek ücretler) ödeneceğini öngören yönetmelikler (Örneğin, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği) de bulunmaktadır.

Oturum ücretleri ve benzer adlarla anılan diğer ücretler, genel olarak odaların Genel Kurulları tarafından belirlenmektedir. Bazılarında Genel Kurul üst sınırı belirlemekte, ücret tutarları ise bu çerçevede yönetim kurulları tarafından belirlenmektedir. Örneğin, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğinde, Oda Genel Kurulunun görevleri arasında, Oda Yönetim Kurulu, Oda Onur Kurulu, Oda Denetleme Kurulu ve Şube Yönetim Kurulu üyelerinin huzur haklarını ve Denetleme Kurulu üyelerine verilebilecek yıllık ücretleri tespit etmek sayılmıştır. Yönetmeliğe göre çeşitli kurulların oturum ücretleri Yönetim Kurulunca Genel Kurula önerilmekte ve Genel Kurulca karara bağlanmaktadır.

Bazı oda yönetmeliklerinde (örneğin, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği) yolluk ödemelerine ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğinde, Oda organları üyeleri ve Oda çalışmaları için görevlendirilen üyelerin, ikamet ettikleri il sınırları dışında olan Oda görevleri nedeniyle, miktarı Oda Yönetim Kurulu tarafından belirlenen yolluk ödeneği alacakları öngörülmüştür. Ayrıca, Oda Genel Kuruluna katılacak delegelerin ve doğal üyelerin, TMMOB Genel Kuruluna katılacak Oda delegeleri ile adaylarının yolluk ve benzeri giderlerinin de gerekli durumlarda Oda bütçesinin ilgili bölümlerinden karşılanacağı hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, toplantının yapıldığı il sınırları içinde oturanlara yolluk ödenmemekte, toplantının yapıldığı il dışından gelerek toplantıya katılan doğal delege ve delegelere, geldikleri iller dikkate alınarak, Oda Yönetim Kurulunca saptanacak miktarlarda yolluk ödenmektedir. Bazı oda

yönetmeliklerinde ise sadece Genel Kurula katılacak delegelere ödenecek yolluk giderlerine ilişkin düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.

Aşağıda örnek olarak Mimarlar Odası ve İnşaat Mühendisleri Odasının oturum ücreti ve diğer ödemelerine ilişkin tutarlar gösterilmiştir:

Tablo 169- Mimarlar Odası 2009 Yılı Huzur Hakları

Ödeme Unsuru	Tutar (TL/Oturum)
Yönetim Kurulu Yürütme	15
Yönetim Kurulu	15
Süreli Komisyon Üyeleri	25
Uzmanlık Komisyonları Üyeleri	10
İl/İlçe Tems. Ödemeleri	10
Denetim ve Onur Kurulu	15

Tablo 170- İnşaat Mühendisleri Odası 2009 Yılı Huzur Hakları ve Yollukları

Ödeme Unsuru	Tutar
Yolluk (TL / gün)	60 TL/gün
Yolluk Yurt Dışı (Euro/gün)	60 Euro/gün
Oda Yönetim, Onur, Denetleme Kurulları ile Şube Yönetim Kurulu ve Temsilcilik Kurulu Huzur Hakkı *(ayda iki toplantıyı geçmemek üzere)*	25 TL/oturum
Meslekiçi Eğitim/Kamulaştırma Bilirkişiliği Kurs Eğitici Ücreti *(Ulaşım ve Konaklama ücreti Ayrıca Ödenir)*	80 TL/saat
Kurul/Komisyon/Çalışma Grupları Oturum Ücreti *(ayda iki toplantıyı geçmemek üzere)*	40.-TL / oturum

Bazı odalarda yayın kurulu üyelerine de bütçelerinde gösterilen tutarda oturum ücreti ödenmektedir.

Faaliyetleri

TMMOB, her bir oda temsilcisinin yer aldığı 22 kişilik Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu arasından seçilen 7 kişilik Yürütme Kurulu tarafından yönetilmektedir.

TMMOB'nin dönemsel olarak yayımladığı çalışma raporları incelendiğinde Birliğin etkinliklerinin genel olarak;

- Birlik organlarının (yönetim kurulu, yürütme kurulu, denetleme kurulu, yüksek onur kurulu, danışma kurulu) toplantı ve çalışmaları,
- Bağlı odaların ziyaret edilmesi,
- Örgüt içi toplantılar (Birlik, oda ve bağlı birimler) ve etkinlikler,

- Odalarca düzenlenen etkinliklere, açılış, panel, sempozyum vb. organizasyonlara katılım,
- Çalışma Gruplarının çalışma ve toplantıları,
- Kongre, sergi, sempozyum etkinlikleri,
- Yayım (kitap, periyodik yayınlar) faaliyetleri,
- Birliğin temsil edildiği kurum, kuruluş, kurum, forum ve platformlarca düzenlenen etkinliklere iştirak edilmesi,
- Birlik ve odaların mevzuatına (yönetmelikler) ilişkin çalışmalar,
- Mitingler, kitlesel basın açıklamaları ve benzeri etkinlikler,
- Hukuksal etkinlikler kapsamında çeşitli kanun, tüzük, yönetmelik, bakanlar kurulu kararları gibi mevzuata ilişkin dava açılması, görüş verilmesi,

gibi faaliyet ve çalışmalardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

TMMOB'nin 39. Dönemde (2006-2008) gerçekleştirdiği çalışmalar 39. Dönem Çalışma Raporundaki bilgiler çerçevesinde aşağıda belirtilmiştir:

1- Mevzuat Çalışmaları: 6235 sayılı Kanunda *"Bu Kanun hükümleri müteşebbis heyetlerce ihzar ve Birlik Umumi Heyetince tasvip edilecek bir talimatname ile tatbik olunur."* hükmü yer almakta olup bu hükme istinaden Kanunun uygulanmasına ilişkin düzenlemeler, TMMOB ve odalarca çıkarılan yönetmeliklerle yapılmaktadır.

Bir kısım yönetmelikler TMMOB ve tüm odaları kapsamakta, bir kısmı ise yalnızca ilgili oda tarafından uygulanmaktadır. TMMOB ve bağlı odalarının işlev, işleyiş ve amaçları, üyelerinin, organlarının görev ve yetkileri TMMOB tarafından 6235 sayılı Kanuna istinaden yürürlüğe konulan TMMOB Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir.

Bu Yönetmelikte, Birlik Ana Yönetmeliğinin "sıra ve düzen bakımından Oda ana yönetmeliklerinin üstünde" olduğu, "Oda ana yönetmeliklerinde bulunmayan konularda ya da Birlik Ana Yönetmeliğindeki hükümlerle Oda ana yönetmeliklerindeki hükümlerin çelişmesi halinde, Birlik Ana Yönetmeliği Hükümleri"nin uygulanacağı ve "Birlik ve Oda yönetmelikleri için de aynı sıra ve düzen"in geçerli olduğu öngörülmüştür.

Ayrıca, Yönetmeliklerin, TMMOB ve Odalar Tüzük, Ana Yönetmelik, Yönetmelik ve Yönergelerin Hazırlanmasına İlişkin Esaslara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir.

Odalar, organların oluşumu, çalışma usulleri, faaliyetlerin yürütümü, mesleğe ve meslek mensuplarına ilişkin diğer hususları çıkarttıkları yönetmeliklerle düzenlemektedirler. Odaların Yönetim Kurullarınca hazırlanan düzenlemeler oda genel kurullarınca karara bağlanmakta, ilgili oda genel kurulu tarafından onaylanan düzenleme TMMOB'ye gönderilmekte, TMMOB Hukuk Müşaviri tarafından, 6235 sayılı Kanun ve TMMOB Ana Yönetmeliğine uygunluk yönünden incelenmekte, TMMOB Yönetim Kurulunca Hukuk Müşavirinin görüşleri de dikkate alınarak yapılan inceleme çerçevesinde karara bağlanmaktadır.

Kanun ve TMMOB Ana Yönetmeliğine uygun görülen düzenlemeler kabul edilmekte ve Resmî Gazete'de yayımlanması için TMMOB Yürütme Kuruluna görev ve yetki verilmektedir. TMMOB Yönetim Kurulu tarafından gerekçeleri belirtilmek suretiyle kabul edilmeyen düzenlemeler ise gerekli düzeltme/değişikliklerin yapılması için ilgili odaya iade edilmektedir. Bazı durumlarda odalarca TMMOB'ye gönderilen düzenlemelerin TMMOB Yönetim Kurulunca koşullu olarak kabul edildiği (Kanun ve TMMOB Kanununa göre yapılması gerektiği belirtilen değişikliklerin yapılması koşuluyla) ve kabul edilen düzenlemenin bu koşulların gerçekleştirilmesi sonrasında Resmî Gazete'de yayımlandığı görülmektedir.

Ayrıca Odalar, diğer Odaların uzmanlık alanlarına ilişkin yönetmelik çıkartamamakta ya da kendi yönetmeliklerinde bunlara ilişkin düzenlemeler getirememektedir.

Ancak, bazı odalarca hazırlanan yönetmeliklerin TMMOB'nin oluru alınmaksızın Resmî Gazete'de yayımlandığı ve bunların iptali için TMMOB tarafından dava açılmasının kararlaştırıldığı anlaşılmaktadır (TMMOB 39. Dönem Çalışma Raporu, 2008:605).

2-Danışma Kurulu Toplantıları: Altı ayda bir gerçekleştirilmektedir. (TMMOB, 2008:95-97).

3- Yönetim Kurulu Çalışmaları: 39. Dönem boyunca, TMMOB Yönetim Kurulu, 34 toplantı gerçekleştirmiş ve 611 karar almıştır. Kararların 529'u oybirliğiyle, 82'si oyçokluğuyla kabul edilmiştir (TMMOB, 2008:99).

Yönetim Kurulu kararlarının konular itibarıyla;

- Örgütün işleyişi ve oluşumu (organlar ve birimlerle ilgili kararlar, atama ve görevlendirmeler, görevden almalar),
- TMMOB organlarının (Denetleme Kurulu, Yüksek Onur Kurulu) faaliyetleri,
- Çalışma programının oluşturulması ve karara bağlanması,
- Çalışma gruplarının faaliyetleri,
- Alım işleri (taşınmaz alımları ve diğer ihtiyaçlar için yapılan alımlar),
- Personel işleri ve özlük ödemeleri,
- TMMOB yönetmeliklerinin hazırlanması ve yürürlüğe konulması, odalarca hazırlanan yönetmeliklerin incelenmesi ve karara bağlanması, kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanan mevzuata ilişkin TMMOB görüşünün oluşturulması, gerek görülenlerle ilgili olarak dava açılması,
- Oda çalışma ve etkinliklerine TMMOB temsilcisinin gönderilmesi,
- Odaların işleyişi, yönetimi, organların çalışma usullerinin belirlenmesi,
- Yabancı uyruklu mühendis ve mimarların çalışmalarına ilişkin TMMOB görüşünün Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bildirilmesi,
- Bilirkişilik ile ilgili işlemlerin yürütülmesi,
- Yayın işleri, kongre, sempozyum, seminer, kurultay, miting, basın açıklaması ve diğer etkinliklere ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesi,

• TMMOB'nin üyesi bulunduğu, temsilci verdiği kurum ve kuruluşlardaki faaliyetlere iştirak edilmesi

gibi konulara ilişkin olduğu görülmektedir.

Özellikle yabancı meslek mensuplarının çalışmalarına yönelik kararların yönetim kurulu çalışmaları içinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, meslek, meslek mensuplarını ve TMMOB ve Odaları ilgilendiren konular dışında da sıkça yönetim kurulu kararı alındığı görülmekte olup, bazı örnekler aşağıda gösterilmektedir:

• Lübnan'a veya herhangi bir Ortadoğu ülkesine asker gönderilmesine karşı çıkılmasına ve ilgili tezkerenin TBMM gündemine geldiğinde yapılacak etkinliklere ilişkin karar (26 Ağustos 2006 tarih ve 95 nolu karar),

• ABD'nin Irak'ı işgalinin yıldönümünde dünyada yapılacak savaş karşıtı gösterilere paralel olarak TMMOB tarafından gerçekleştirilecek etkinliklere ilişkin kararlar (9 Aralık 2006 tarih ve 166 nolu karar, 20 Ocak 2007 tarih ve 11 sayılı karar),

• Türkiye'deki 2007 yılında gerçekleşecek seçim sürecinde "Nasıl Bir Türkiye İstiyoruz" başlığında TMMOB görüşlerinin kamuoyuna aktarılması için toplantılar yapılmasına, bu süreçle ilgili olarak emek ve meslek örgütleriyle görüşmelerde bulunulmasına, ortaklaşa etkinlikler düzenlenmesine ilişkin karar (22 Aralık 2006 tarih ve 187 nolu karar).

TMMOB Yönetim Kurulu üyelerinin bazılarının yönetim kurulu toplantılarına katılmadığı ve bu tür durumlar süreklilik kazandığı halde, Yönetim Kurulunca TMMOB Ana Yönetmeliğindeki hükümlerin uygulanmadığı, TMMOB Yönetim Kurulu kararlarına karşı oy kullanan üyelerin yönetim kurulu kararlarına yazdıkları gerekçelerinden anlaşılmaktadır. 20 Ocak 2007 tarihli 205 numaralı TMMOB Yönetim Kurulu kararına katılmayan ve karşı oy kullanan Üyenin karşı oy gerekçesi aynen şöyledir (TMMOB, 2008:595):

"Sehir Plancıları Odasından Yönetim Kurulu Üyesi sayın ……. ile Tekstil Mühendisleri Odasından Yönetim Kurulu Üyesi sayın ……. sadece 10 Haziran 2006 tarihinde yapılmış olan ilk Yönetim Kurulu toplantısına katılmışlardır. Bu toplantıdan sonra ise hiçbir toplantıya katılmamışlardır.

Ana Yönetmeliğin 23. maddesi, kabul edilebilir bir özrü olmaksızın, 3 (üç) ay süre ile toplantılara sürekli olarak katılmayan üyenin istifa etmiş olacağını açıkça belirtmektedir.

Kabul edilebilir özrü olan Yönetim Kurulu üyesinin ancak üç ay süreyle sürekli olarak toplantılara katılamayacağı üç ayı aştığında ise özründe geçerli olmayacağı ve istifa etmiş olacağı açıktır. Bu nedenle Sayın .. .. ile Sayın .. .. Yönetim Kurulu üyelikleri çoktan düştüğünden daha fazla gecikmeden Yönetim Kurulu kararıyla yedek üyelerin kurula çağrılmaları gerekmektedir. Ayrıca bu arkadaşlarımız Yönetim Kurulu üyesi olmadığından toplantı tutanaklarında toplantıya katılmadı

diye belirtilmemeli, isimleri toplantı tutanaklarından tamamen çıkarılmalıdır. Bu işlemin yapılması için çok fazla gecikildiğinden görüşmeyi bir sonraki toplantıya ertelemeye gerek yoktur.

Yönetim Kurulunun işleyişi bakımından daha sonra toplanmada (toplanma yeter sayısının sağlanması bakımından) sıkıntıya düşülmemesi amacıyla toplantılara katılmayan ve üyeliği düşen üyenin yerine yedek üyenin çağrılmasında gecikilmemelidir. Toplantılara Ana Yönetmeliğin 22. maddesine göre Oda'dan katılacak hiç bir yönetim kurulu üyesi yok ise karar yeter sayısı katılanlara/katılabileceklere göre belirlenmelidir."

Bu konu daha sonraki bazı Yönetim Kurulu kararlarında gündeme gelmiştir. Sonuçta yönetim kurulu üyeliği düşürülmesi gerektiği belirtilen üyelerden …… istifa etmiş, fakat bu durum da Yönetim Kurulunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

TMMOB Yönetim Kurulunun aylarca toplantılara katılmayan üyelerle ilgili olarak yapılacak işlemleri ertelemesi ve bu erteleme kararlarına ilişkin iki üyenin karşı oy gerekçesinde belirtilenler, Yönetim Kurulunun işleyişinde TMMOB Ana Yönetmeliğine bizzat Yönetim Kurulu üyelerinin çoğunluğu tarafından uyulmadığını göstermektedir.

Yönetim Kurulu toplantılarının genel olarak bir aylık periyotlarla yapılması hususunun da bazı üyelerce eleştirildiği ve aylık toplantıların Birlik işlerinin yürütülmesini olumsuz etkilediği, gecikmeler nedeniyle toplantı gündeminin yoğun olması dolayısıyla da sağlıklı kararların oluşturulamadığı konusunda yakınıldığı anlaşılmaktadır (TMMOB, 2008:596).

4- Yürütme Kurulu Çalışmaları: TMMOB Ana Yönetmeliği gereğince, TMMOB Yürütme Kurulunun, Yönetim Kurulunun ilk toplantısında oluşturulduğu, ancak 39. Dönemde çok sık Yürütme Kurulu toplantısı yapılmadığı, Yürütme Kurulunun, Yönetim Kurulu çalışmalarının sekretarya ve koordinasyon görevini yerine getirdiği anlaşılmaktadır (TMMOB, 2008:101).

5- Genel Sekreterliğin İş ve İşlemleri: Genel Sekreterlik, 39. Dönem sonu itibarıyla 15 personelle görev yapmaktadır. Dönem boyunca (Nisan 2008 sonu itibarıyla), Birliğe 6.758 adet yazı gelmiş ve Birlik tarafından 2.784 adet yazı gönderilmiştir. Genel Sekreterlik, Yönetim Kurulu toplantılarından önce toplantı gündemi, bilgilendirme notları ve alınan kararların uygulama durumu hakkında Yönetim Kurulu üyelerini bilgilendirmeye yönelik faaliyetler yürütmüştür. Ayrıca, dönem içinde kurulan çalışma gruplarının çalışmalarının programlanması, takibi ve alınan kararların uygulanması gibi konulara ilişkin görevler yürütülmüş, odalar ve diğer birimlerle ilgili iş ve işlemler gerçekleştirilmiştir (TMMOB, 2008:101).

6- Odalarla İlişkiler: TMMOB'ye bağlı odaların kendi meslek ve görev alanlarına ilişkin olarak hazırladıkları yönetmelikler, TMMOB Yönetim Kurulu'nun onayıyla yürürlüğe girmektedir. Bu nedenle odalarca hazırlanan yönetmelikler TMMOB'ye gönderilmekte, TMMOB tarafından (Hukuk Müşavirinin görüşü doğrultusunda Yönetim Kurulu tarafından) Birlik mevzuatına uygunluk yönünden incelenmekte ve buna göre karara bağlanmaktadır.

39. Dönemde çeşitli odalara ait 25 yönetmelik, TMMOB Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış, karar altına alınmış ve Resmî Gazete'de yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir. Ayrıca, bu dönemde TMMOB'ye bağlı odaların meslekler arası yetki alanı tartışmaları yazılı şekle getirilerek çözümlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

39. Dönemde TMMOB Yönetim Kurulu ile Oda Yönetim Kurulu Başkanları ile ortak toplantılar, Oda Sekreterleri (Yazmanları) ile ortak toplantılar, Oda Saymanları ile ortak toplantılar gerçekleştirilmiştir.

Oda birimlerinin çalışmalarını koordine etmek, il ve ilçelerde daha etkin ve verimli bir çalışma ortamı, güç birliği, dayanışma ve ortak davranışı sağlamak amacıyla kurulan il ve ilçe koordinasyon kurullarının sayısı artırılmış, bu dönemde 8 yeni il/ilçe koordinasyon kurulu oluşturulmuş, Isparta'daki İl Koordinasyon Kurulu ise verimli çalışmadığı gerekçesiyle kapatılmış, İKK'lerin yönetimine ilişkin işler (İKK Sekreterlerinin görevlendirilmesi, görevden alınması vb.) yürütülmüştür. TMMOB ile İKK'ler arasında çeşitli tarihlerde ve farklı illerde toplantılar gerçekleştirilmiştir.

7- Teoman Öztürk'ü Anma Etkinlikleri: TMMOB'un süreklilik kazanan etkinliklerinden birisi 1973-1980 yılları arasında TMMOB Başkanlığı yapmış olan Teoman Öztürk için yapılan anma etkinlikleridir. "Teoman Öztürk'ü Anma Etkinlikleri" her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmektedir.

8- TMMOB ve Odalar Arasındaki Uyuşmazlık ve Sorunlar: TMMOB ile bağlı odalardan bazıları arasında çeşitli uyuşmazlıklar ve sorunlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu alandaki en önemli sorunun, TMMOB ile Orman Mühendisleri arasında yaşandığı bilinmektedir. TMMOB Yönetim Kurulu, Orman Mühendisleri Odasının Birliğe olan borcunu ödemediği gerekçesiyle TMMOB'nin 40. Olağan Genel Kuruluna katılamayacakları yönünde karar almıştır (25 Nisan 2008 tarihli toplantı, Karar No: 582). Ayrıca Orman Mühendisleri Odasının hazırladığı dört yönetmelik TMMOB'nin olurunu almaksızın 27 Şubat 2007 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış, bunun üzerine TMMOB Yönetim Kurulu bu yönetmeliklerin iptali için dava açılmasına karar (4 Mart 2007 tarihli toplantı, Karar No:264) vermiştir (TMMOB, 2008:102).

Diğer yandan, Gemi Mühendisleri Odasının yayımladığı "Yalova-Altınova Tersane Alanı İnceleme Raporu"nun TMMOB'un Aralık 2005'te yayımladığı "Yalova Subaşı Tersane Bölgesi Raporunda belirtilen düşüncelerin tam aksi bir yönde olduğu gerekçesiyle, TMMOB Yönetim Kurulunun anılan Oda yöneticileriyle bir toplantı gerçekleştirdiği, yapılan görüşmelerin ardından TMMOB Yönetim Kurulunun, Yalova Altınova Tersane Alanı ile ilgili olarak bir şirket için Gemi Mühendisleri Odası tarafından hazırlanan Rapor konusunda; Gemi Mühendisleri Odasına konuyla ilgili TMMOB Raporunu hatırlattığı ve Odaca hazırlanan Raporun iptal edilmesini ve Rapor karşılığında Odaca firmadan alınan ücretin iade edilmesini istediği anlaşılmaktadır (30 Nisan 2007 tarihli toplantı, Karar No:330).

Ayrıca Gemi Mühendisleri Odası Yönetim Kurulunun Oda Onur Kuruluna verilmesinin kararlaştırıldığı (19 Mayıs 2007 tarihli toplantı, Karar No: 349), TMMOB Yönetim Kurulunun, Gemi Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu üyeleri hakkında yaptığı şikayet üzerine anılan Oda Onur Kurulunca verilen *"Yönetim Kurulu hakkında herhangi bir işlem yapmaya gerek olmadığına"* ilişkin karara karşı, TMMOB Yüksek Onur Kuruluna itiraz edilmesine karar verildiği (15 Şubat 2008 tarihli toplantı, Karar No:527) görülmektedir (TMMOB, 2008:102-103).

Orman Mühendisleri Odası ile TMMOB arasındaki sorunlar 40. Dönemde de sürmektedir. Bu Oda, TMMOB Yönetim Kurulunda ve diğer Organlarda temsil edilmemektedir.

39. dönemde TMMOB ile bağlı Odalar arasında yaşanan sorun ve uyuşmazlıklar kimi zaman odaların kendi aralarında da yaşanmaktadır. Bu örnek olaylar Birlik ve Odalar arasındaki ilişkinin gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle meslek, oda ve meslek mensuplarının mesleklerini icra etmelerine ilişkin yönetmelik düzenlemeleri konusunda ilgili mevzuatı hazırlayan oda ile diğer odalar ve TMMOB Yönetim Kurulu arasında çeşitli uyuşmazlıklar yaşanabilmekte, TMMOB Yönetim Kurulu odalarca hazırlanan yönetmelikleri TMMOB Ana Yönetmeliğine aykırı olduğu gerekçesiyle onaylamamakta ve bu suretle yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesini engellemektedir.

Bu durum odaların ve TMMOB'nin mevzuat hazırlama konusundaki geniş yetkilerinin gözden geçirilmesinin ve bu konunun objektif kriterlere bağlanmasının zorunlu olduğunu ve mevcut uygulamada TMMOB'nin üstlendiği fonksiyonun Birliğin ve odaların ilişkili olduğu bakanlık olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığına verilmesinin uygun olacağını ortaya koymaktadır.

TMMOB'nin ve Odaların yönetmelik çıkarma konusundaki yetkilerine istinaden geniş bir alanda yaptıkları düzenlemeler, TMMOB ve Odalar ile Odaların kendi arasında çeşitli tartışmalara ve uyuşmazlıklara sebep olduğu gibi, benzer sorunların diğer meslek kuruluşları ile olan ilişkilerde de yaşanmasına yol açabilmektedir. Örneğin, TMMOB ve bağlı odaların mevzuat çıkarma yetkisiyle ilgili olarak Bor Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Sanayi ve Ticaret Bakanlığına yapılan başvuruda bu konudan yakınılmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü) bu başvuru üzerine konuyu TMMOB'ye yazmış ve gereğinin yapılarak sonucundan bilgi verilmesini istemiştir. TMMOB'nin anılan Bakanlığın 31.01.2008 tarih ve 354 sayılı yazısına verdiği cevap şöyledir (www.tmmob.org.tr, 2009):

"İlgi yazınızla, Bor Ticaret ve Sanayi Odası tarafından kimi meslek mensuplarının oluşturduğu meslek odalarının, kendilerine ve odalarına kazanç alanı yaratmak ve yeni istihdam olanağı sağlamak amacıyla yeni tüzük ve yönetmelikler çıkardıkları, mühendis ve teknik elemanlara yetkiler tanıdıkları, bu yetkilerin yeni ve özel kazanç kapıları yarattığı bu durumdan yatırımcı ve girişimcilerin rahatsız olduğu, ticaretle uğraşanlara ağır külfetler yüklediği ve "Ticaret Odalarının" yetkilerinin bu odalara kaydırıldığı ve bu durumun ve gelişmelerin

düzeltilmesi istemi konusunda bilgi ve gereğinin yapılarak sonucundan bilgi verilmesi istenmektedir.

Bakanlığınızın ilgi yazıdaki şikâyeti ciddiye aldığı anlaşılmaktadır. Oysa, ilgi yazıda belirtilen başlıkların ciddiye alınır bir yönünün olmadığı açıktır. Bildiğiniz üzere, Birliğimize bağlı meslek odaları keyfi kurulan Odalar olmayıp, aksine 6235 sayılı TMMOB Yasasına dayanılarak kurulan meslek odalarıdır. Meslek mensupları da unvanlarını 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Yasa gereği almış ve yetkileri bu yasayla belirlenmiştir.

Yine bildiğiniz üzere, tüzük olarak ifade edilen yönetsel idari düzenlemeleri yapma yetkisi Bakanlar Kurulu'na ait bir yetki olup, Odaların tüzük çıkarma yetkisi bulunmamaktadır. Yönetmelik düzenlemesi ise kaynağını Yasadan alır. Yasayla yetkilendirilmiş bir konuda başka bir alana müdahale hukuken olanaklı olmadığı gibi, yönetmelik çıkarmak için herhangi bir ticaret ve sanayi odasının icazetini almaya hatta merkezi idareden izin almaya yasal olarak olanak bulunmamaktadır. Her kurumun hak, yetki ve görevleri kendi özel yasasında düzenlenmiş olup, bu yetkilerin kullanılmasından herhangi bir kurumun şikâyetçi olması da demokratik hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Yukarıda değinilen hususlar ışığında, Bor Ticaret ve Sanayi Odası'nın yersiz ve hukuka aykırı şikâyeti konusunda Birliğimizce yapılabilecek bir işlem bulunmamaktadır."

9- Çalışma Gruplarının/Komisyonlarının Faaliyetleri: Her dönem oluşturulan çalışma grupları/komisyonları (sürekli ve süreli) görev alanlarıyla ilgili çalışmalar yapmakta ve çalışma sonuçlarını (rapor, karar vb.) TMMOB Yönetim Kurulu onayına sunmaktadır.

39. Dönemde kurulan ve faaliyet yürüten çalışma grupları/komisyonlar şunlardır (TMMOB, 2008:124):

- İller Bankası Çalışma Grubu
- Orman Tüzük Çalışma Grubu
- Türkiye Sosyal Forumu Çalışma Grubu
- 9. Kalkınma Planı Çalışma Grubu
- Yapı Denetimi Yasası Çalışma Grubu
- Kamulaştırma Bilirkişiliği Çalışma Grubu
- Ücretli Çalışan Üyeler Çalışma Grubu
- Enerji Çalışma Grubu
- Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu
- Gıda Politikaları Çalışma Grubu
- TMMOB Örgütlülüğünün Geliştirilmesi Çalışma Grubu
- BOREN Çalışma Grubu
- İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışma Grubu
- AB Müzakere Süreci Çalışma Grubu

- Mühendislik Mimarlık Profili Araştırması Çalışma Grubu
- Çevre Politikaları Çalışma Grubu
- Özelleştirmelerin ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubu
- Meslek Yasası Çalışma Grubu
- Madencilik Çalışma Grubu
- TMMOB Radyosu Kurulması Çalışma Grubu
- LPG Çalışma Grubu
- 100. Yıl Etkinlikleri Çalışma Grubu
- Jeotermal Yasası Çalışma Grubu
- Mesleki Denetim Çalışma Grubu
- Taş Kömürü Kurumu Ücretlendirme Çalışma Grubu
- Antalya Kurşunlu Taşocağı Komisyonu
- Bartın Termik Santral İnceleme Komisyonu

40. Dönem Çalışma Programında yer alan çalışma grupları şunlardır:

- Ücretli Çalışan Üyeler Çalışma Grubu
- Staj Kanunu Çalışma Grubu
- Etkinliklerde Destek ve Sponsorluk Uygulama Usul ve Esaslarını Belirleme Çalışma Grubu
- Üye Aidat Borçları Çalışma Grubu
- Kadın Üyeler Çalışma Grubu
- Çalışma İzinleri İzleme Komisyonu
- Enerji Çalışma Grubu
- BOREN Çalışma Grubu
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Çalışma Grubu
- LPG Çalışma Grubu
- Özelleştirme ve Sonuçlarının Takibi Çalışma Grubu
- Bilirkişilik Çalışma Grubu
- Kamu İhale Kanunu Çalışma Grubu
- Afet Sonrası Eylem Planı Çalışma Grubu
- Su Çalışma Grubu
- Türkiye Sosyal Forumu Çalışma Grubu
- Planlama-Yerleşim-Dönüşüm Politikaları Çalışma Grubu

Bu çalışma grupları yanında 40. Dönem Çalışma Programında, Hukuk Birimi ve Basın-Yayın-Arşiv-Dokümantasyon Birimi adıyla iki çalışma birimi oluşturulmuştur.

Bazı çalışma grupları/komisyonlarının öngörüldüğü şekliyle düzenli toplantılar yaptığı ve planlanan çalışmalarını tamamladığı, bazılarının ise çeşitli nedenlerle (odaların yeterli katılım vermemesi gibi) toplanamadığı ve somut bir çalışma yapmadığı görülmektedir (TMMOB, 2008:124-142).

Bu çalışma gruplarından TMMOB Örgütlülüğünün Geliştirilmesi Çalışma Grubunun hazırladığı ve TMMOB Yönetim Kuruluna sunduğu Raporda, TMMOB ve Odaların örgütlenmesine ilişkin bazı tespitlere yer verilmiştir. Bunlardan önemli görülen bazı tespit ve değerlendirmeler şu şekildedir:

Raporda;

- TMMOB Danışma Kurulunun oluşumu ve çalışma usulü üzerinde durularak, "bu yapının tartışılır halden çıkarılması, daha işlevsel bir yapıya dönüştürülmesi için herkese düşen görevler" bulunduğunun belirtildiği,
- İl/ilçe koordinasyon kurullarının sorunlu bir alan olduğuna yer verildiği,
- TMMOB işyeri temsilciliği uygulamasında odalar ve TMMOB düzeyinde bazı sorunlar olunduğunun ifade edildiği,
- Odalar ve öğrenci üye uygulamasının tartışılarak, *"oda-öğrenci ilişkisiyle hedeflenen öğrenci derneklerinin yerini almak ya da önüne geçmek"* olmadığı belirtilerek, *"oda-öğrenci üye ilişkisi özen gösterilmesi gereken, amacı doğrultusunda ilerlemesi gereken bir ilişkidir. Bu ilişkinin ya da oluşturulan örgütlenme modellerinin, farklı amaçlara yönelmesine, herhangi bir siyasi hareketin örgütlenme yeri olarak kullanılmasına izin verilmemelidir. Aksi halde güçlendirilmeye çalışılan TMMOB ya da oda-öğrenci ilişkileri yıpranacaktır."* değerlendirmesine yer verildiği,
- Odalar arası uygulama farklılıklarıyla ilgili olarak, "odalar arasında aynı konuların uygulanmasında farklılıklar bulunmakta bu da üyeler arasında huzursuzluğa yol açmaktadır." tespitine yer verildikten sonra bunların "olabildiğince ortak uygulamalar haline getirilmesi" gerektiğinin ifade edildiği,
- TMMOB ve Oda organlarında görev alan kadrolara yönelik olarak belli konularda eğitim verilmesinin önemine dikkat çekildiği,
- Odalar arasında uzmanlık alanlarından kaynaklanan ihtilaf ve tartışmalara temas edildiği, bunların odalar arası ve oda-birlik arası ortak çalışmayı ve dayanışmayı olumsuz etkilediğinin belirtildiği,
- Benzer bir şekilde odalaşma konusundaki sorunlardan söz edilerek, odalar bünyesindeki farklı disiplinlerin odalaşma isteğinin genellikle meslek disiplinlerinin temsiliyet ve hakları konusunda duyulan rahatsızlıklardan kaynaklandığı, odalaşmanın TMMOB aktivitelerine katılım, dayanışma, birliktelik, üye ile ilişki, kadro yetersizliği, kaynakların ortak kullanımının azalması gibi olumsuzluklara yol açtığı belirlemesinin öncelikle odalarca kendi içlerinde tartışılması, odaların kendi durumlarını duygusallıktan uzak objektif bir şekilde

değerlendirmesi ve bu konunun odalarca tartışılmaya devam edilmesi gerektiğine yer verildiği, ayrıca TMMOB Meslek Dalı Ana Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliğine atıfla bu Yönetmeliğin odaların bünyelerindeki farklı disiplinlerin kendilerini ifade etme, yönetme, sorunlarına çözüm arama ortamları oluşturduğu, dolayısıyla örgütlülük için zaaf oluşturabilecek odalaşma isteğinin önüne geçebildiği için önemli olduğunun belirtildiği

görülmektedir (TMMOB, 2008:142-147).

10- Kongre, Sempozyum, Seminer Etkinlikleri: TMMOB tarafından 39. Dönemde çok geniş bir konu yelpazesini kapsayacak şekilde aşağıda listesi verilen kongre, sempozyum, seminer, panel gibi etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler sonucunda hazırlanan sonuç bildirgeleriyle, çalışma sonuçları ilgililer ve kamuoyuyla paylaşılmakta ve bunlara çalışma raporlarında yer verilmektedir.

Kongreler

- TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi
- TMMOB Jeotermal Kongresi ve Sergisi
- TMMOB Sanayi Kongresi
- TMMOB Su Politikaları Kongresi

Sempozyumlar

- TMMOB Jeotermal Enerji ve Aydın'daki Geleceği Sempozyumu
- TMMOB Çevre Sempozyumu
- TMMOB Mühendislik, İstihdam ve Ücretlendirme Sempozyumu
- TMMOB AB Süreci Karşısında Emek Sempozyumu
- TMMOB Yerel Yönetimlerde Dönüşüm Sempozyumu
- TMMOB Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu
- TMMOB Denizcilik Sorunları Sempozyumu
- TMMOB Afet Sempozyumu
- TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu

Kent Sempozyumları

- TMMOB Bursa Kentine Çözümler Sempozyumu
- TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu
- TMMOB Ankara Kent Sorunları Sempozyumu
- TMMOB Kocaeli Kent Sempozyumu
- TMMOB Eskişehir Kent Sempozyumu
- TMMOB Bodrum Yarımadasının Çevresel ve Yapısal Geleceği Sempozyumu
- TMMOB Denizli Kent Sempozyumu
- TMMOB Adana Kent Sorunları Sempozyumu

Seminerler

- Onur Kurulları ve İşleyişi Eğitim Semineri

TMMOB diğer bir etkinlik grubu da yapılan örgüt içi toplantılardır. 39 ve 40. Dönem Çalışma Programlarında yapılması öngörülen örgüt içi toplantılar şunlardır:

- TMMOB Örgütlülüğünün Geliştirilmesi Toplantısı
- TMMOB ve Odalar Denetleme Kurulları Ortak Toplantısı
- TMMOB Danışma Kurulu Toplantısı
- TMMOB Yönetim Kurulu ile İKK Bileşenleri Toplantısı
- TMMOB Yönetim Kurulu ile TMMOB Denetleme Kurulu Toplantısı
- TMMOB Yönetim Kurulu ile Odaların Yönetim Kurulu Başkanları Toplantısı
- TMMOB Genel Sekreteri ile Oda Yazman (Sekreter) Üyeleri Toplantısı
- TMMOB Saymanı ile Oda Saymanları Toplantısı

11- Basın Yayın Çalışmaları ve Web Sitesi: TMMOB faaliyet alanıyla ilgili olarak kitap, rapor ve benzeri eserler yayımlamaktadır. 39. Dönem basın yayın çalışmalarına (kitap olarak basılanlar) ilişkin bilgiler şu şekildedir:

- Teoman Öztürk'ü Anıyoruz 2006
- TMMOB ve Bağlı Odaların Çalışma Programları ve Genel Kurul Sonuç Bildirgeleri
- TMMOB Enerji Raporu 2006
- TMMOB'nin İlkeleri, Çalışma Anlayışı, Yasası Yönetmelikleri
- IMF Gözetiminde On Uzun Yıl, Farklı Hükümetler, Tek Siyaset
- Ülkemizde Meslek Örgütlerinin Toplumsal Sorumlulukları
- TMMOB Onur Kurulları ve İşleyişi Eğitim Semineri
- 2007 İlkyazında Dünya ve Türkiye Ekonomisine Bakış
- Antalya Kurşunlu Kum Çakıl Ocağı Raporu
- Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu II
- TMMOB Örgütlülüğü Tartışmaları II
- TMMOB Ankara Kent Sorunları Sempozyumu
- TMMOB Denetleme Kurulu ve Oda Denetleme Kurulları Toplantısı
- Teoman Öztürk'ü Anıyoruz 2007
- Mühendislik Mimarlık Öyküleri III
- Sakarya Hendek Karatoprak Köyü Taş Ocağı Raporu
- Birlik Haberleri

Basılı yayın çalışmaları dışında, internet üzerinden yayın yapan TMMOB Radyosu ve http://www.tmmob.org.tr sitesi kanalıyla da tanıtım, bilgilendirme ve diğer amaçlara yönelik etkinlikler yürütülmektedir.

12- TMMOB'nin Temsil Edildiği Kurum, Kuruluş ve Platformlar: TMMOB, aşağıda belirtilen kurum ve kuruluş, kurul, platform gibi organizasyonlarda temsil edilmektedir. Yapılan çalışmalara TMMOB temsilcisi katılmaktadır.

- Emek Platformu
- Mühendislik Dekanları Konseyi
- Mühendislik Değerlendirme Kurulu
- Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu
- Milli Prodüktivite Merkezi
- Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi
- Türk Loydu Vakfı
- Türk Patent Enstitüsü
- Kalite ve Çevre Kurulu
- Tüketici Konseyi
- Reklam Kurulu
- Türkiye-Avrupa Birliği Karma İstişare Komitesi
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş ve İşçi Sağlığı Konseyi
- Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu
- Türkiye Sosyal Forumu
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
- Tüketici Konseyi
- Reklam Kurulu
- Türk Patent Enstitüsü
- Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK)
- Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü (BOREN)
- Enerji Verimliliği Koordinasyon Kurulu
- Çimento Müstahsilleri Kalite ve Çevre Kurulu
- Başbakanlık Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş ve İşçi Sağlığı Konseyi
- Türkiye Sosyal Forumu (TSF)

13-Uluslararası İlişkiler: 6235 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesine göre, TMMOB'yi veya Odaları temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere katılmak, Bayındırlık ve İskan Bakanlığından izin alınmasına bağlı bulunmaktadır. Bu izin verilmeden önce, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ile toplantı ve kongrenin konusuna göre diğer ilgili Bakanlıkların görüşleri de alınabilmektedir.

TMMOB'nin yurt dışında katılımcı olduğu kuruluşlar şunlardır:

- Dünya Sosyal Forumu
- Avrupa Sosyal Forumu
- Dünya Mühendislik Kuruluşları Federasyonu Genel Kurulu
- Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Mühendislik Birlikleri Organizasyonu (COPİSEE)
- Avrupa Ulusal Mühendis Örgütleri Federasyonu (FEANİ)
- Dünya Mühendislik Örgütleri Federasyonu (WFEO)

14- TMMOB Yönetim Kurulundan Karar Alınarak Resmî Gazete'de Yayımlatılan TMMOB ve Oda Yönetmelikleri: 39. Dönemde TMMOB ve Odalarla ilgili olarak TMMOB Yönetim Kurulunca 1 Haziran 2006 tarihinden itibaren 25 adet yönetmelik ve değişiklik karara bağlanmış ve Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

15- Hukuki Çalışmalar: TMMOB ve Odaların avukatları, hukuk danışmanları ve kuruluş yöneticilerinin çalışmalarıyla, Birlik ve Odalara ilişkin hukuki düzenlemelerle ilgili etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

TMMOB ve Odalar tarafından hemen hemen her alanda çeşitli davalar açılmaktadır. 39. Dönem Çalışma Raporunda bu konu şöyle açıklanmaktadır (TMMOB, 2008:402):

"Birlik tarafından açılan davalar yalnızca meslek alanlarımızla sınırlı kalmamış, toplumun tüm kesimlerini doğrudan ilgilendiren konularda da davalar açılmıştır."

39. Dönemde açılan ve önceki dönemden gelen davalara ilişkin bilgiler şöyledir:

Önceki Dönemlerden Gelen Davalar

- Rekabet Kurumu aleyhine Rekabet Kurulunun 22.01.2002 tarih ve 02-04/40 sayılı kararı ile 1997/6 sayılı Tebliği'nin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Danıştay 13. Dairede açılan dava.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı aleyhine İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin iptali istemiyle Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı aleyhine Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali istemiyle Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.
- Ulaştırma Bakanlığı aleyhine Ulaştırma Bakanlığı DLH İnşaat 7. Bölge Müdürlüğünün 01.10.2004 tarih ve 3407 sayılı işleminin iptali istemiyle Antalya 2. İdare Mahkemesinde açılan dava.
- Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü ve ÖSYM aleyhine KPSS-2002/4 ve Ek Yerleştirme Kılavuzunun anılan Genel Müdürlüğe alınacak personel için aranan "erkek olma" koşulunun iptali istemiyle Danıştay 12. Dairesinde açılan dava.
- Mimarlar Odası Yönetim Kurulu Üyeleri aleyhine Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu imzalı "Açık Mektup" adıyla, TMMOB'ye fakslanan ve Mimarlar Odası web sitesinde,

Mimarlık Dergi ve Şube Bültenlerinde yayımlanan mektuptaki itham ve iddialarla ilgili olarak Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesine açılan manevi tazminat davası.

• Başbakanlık aleyhine Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ve Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin muhtelif maddelerinin ve eklerinin iptali istemiyle Danıştay 5. Dairesinde açılan dava.

• Adalet Bakanlığı aleyhine Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali istemiyle Danıştay 8. Dairesinde açılan dava.

• Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü aleyhine 13 Haziran 2005 tarih ve 25844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan işçi alımı kararının iptali istemiyle Danıştay 12. Dairesinde açılan dava.

• Çevre ve Orman Bakanlığı aleyhine İstanbul Çevre ve Orman İl Müdürlüğünde görevli bir orman mühendisinin tayini üzerine geçirilen rahatsızlıkla ilgili olarak maddi ve manevi tazminat talebiyle Erzurum 1. İdare Mahkemesinde açılan dava.

• Sincan Belediye Başkanlığı aleyhine Belediye Encümeninin Halk İçin Bütçe Mitingine ait afişlerin izinsiz olarak asıldığı gerekçesiyle TMMOB'ye kesilen para cezasının kaldırılması için Sincan 2. Sulh Ceza Mahkemesine yapılan itiraz.

• Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı aleyhine Belediye Encümeninin 1594 sayılı 29.12.2005 tarihli para cezasını içeren kararla ilgili olarak Ankara 2. Sulh Ceza Mahkemesine yapılan itiraz.

• Başbakanlık aleyhine Bakanlar Kurulu kararıyla Cargill Tarım A.Ş. lehine serbest bölge kurulmasına dair Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.

• Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü aleyhine Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliğinin bazı maddelerinin ve yapılan bazı atamaların iptali istemiyle Danıştay 5. Dairesinde açılan dava.

2006-2008 Döneminde Açılan Davalar

TMMOB tarafından 2006-2008 döneminde açılan çeşitli davalar ve suç duyurularından bazılarına ilişkin kısa bilgiler aşağıya çıkarılmıştır:

• Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü aleyhine 11.10.2006 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan jeotermal sahaların/kuyuların kullanım haklarının devredilmesine ilişin ihalenin iptali istemiyle Ankara 15. İdare Mahkemesinde açılan dava.

• Başbakanlık, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı aleyhine Adnan Menderes Üniversitesi Mühendislik Fakültesi açılmasına dair Bakanlar Kurulu Kararı'nın iptali istemiyle Danıştay 8. Dairede açılan dava.

- Başbakanlık aleyhine Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle iptali için Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.
- Başbakanlık aleyhine Bazı Düzey 2. Bölgelerinde Kalkınma Ajanslarının Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararının Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü aleyhine Yurt Dışında Yüksek Lisans Öğrenimi İçin Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme Kılavuzunun iptali istemiyle Danıştay 8. Dairesinde açılan dava.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu aleyhine Sıvılaştırılmış Petrol Gazları Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in iptali için Danıştay 13. Dairesinde açılan dava.
- Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı aleyhine Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliğinin bir maddesinin iptali istemiyle Ankara 9. İdare Mahkemesinde açılan dava.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü aleyhine Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali için Danıştay 2. Dairesinde açılan dava.
- Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü aleyhine Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in bir maddesinin iptali için Danıştay 5. Dairesinde açılan dava.
- Kastamonu'da (Azdavay ilçesi) meydana gelen bir maden kazası üzerine işletme sahibi aleyhine manevi tazminat talebiyle Zonguldak Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan dava.
- 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa muhalefet iddiasıyla çeşitli kurum ve kişiler aleyhine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan suç duyurusu.
- Maliye Bakanlığı aleyhine Kamulaştırma Davalarında Bilirkişi Olarak Görev Yapacakların Nitelikleri ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin bir maddesinin iptali için Danıştay 6. Dairesinde açılan dava.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu aleyhine Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 14.12.2006 tarihli toplantısında alınan kararlarla ilgili olarak Danıştay 13. Dairesinde açılan iptal davası.
- Başbakanlık, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Şeker Kurumu, Maliye Bakanlığı aleyhine 4634 sayılı Şeker Kanununun uygulanmasıyla ilgili olarak Şeker İş Sendikası tarafından açılan davaya müdahale talebiyle Danıştay 13. Dairesine yapılan başvuru.
- T.C. Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü ve Ulaştırma Bakanlığı aleyhine bir taşınmaz satışı ihalesinin iptali, TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğüne Ait Taşınmazların Satışı ve Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmeliğin iptali ve 5335 sayılı Kanunun ilgili maddesinin

Anayasaya aykırılık itirazının kabulü ve iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine gönderilmesi talebiyle Danıştay'da açılan dava ve başvuru.

- Çevre ve Orman Bakanlığı aleyhine 6831 Sayılı Orman Kanunun 2 inci Maddesinin (A) Bendine Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmeliğin iptali için Danıştay'da açılan iptal davası.
- Başbakanlık ve Orman Mühendisleri Odası aleyhine Orman Mühendisleri Odasının Resmî Gazete'de yayımlanan çeşitli yönetmeliklerinin iptali ve bu yönetmeliklere dayanak teşkil eden kanuni düzenlemelerin Anayasaya aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesine götürülmesi istemiyle Danıştay 8. Dairesinde açılan çeşitli davalar.
- Başbakanlık aleyhine İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin iptali için Danıştay'da açılan dava.
- Başbakanlık aleyhine İpekyolu Vadisi Serbest Bölgesinin Yer ve Sınırlarının Belirlenmesi ve Kurulup işletilmesine Dair Kararın yürürlüğe konulmasına ilişkin 12.03.2007 tarih ve 2007/12340 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle Danıştay'da açılan dava.
- Başbakanlık aleyhine Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi Kurulması hakkında Genelgenin iptali istemiyle Danıştay'da açılan dava.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü aleyhine anılan Genel Müdürlüğün 29.01.2008 tarih ve 49363 sayılı Talimatının (2. Su Politikaları Kongresiyle ilgili) iptali istemiyle açılan Ankara 5. İdare Mahkemesinde açılan dava.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı aleyhine Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali için Danıştay'da açılan dava.
- Orman Genel Müdürlüğü aleyhine Orman Amenajman Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali için Danıştay'da açılan dava.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı aleyhine Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin iptali ve Yönetmeliğe dayanak teşkil eden 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununun Anayasaya aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine götürülmesine karar verilmesi istemiyle Danıştay 10. Dairesinde açılan dava.
- Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı aleyhine Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliğinin bazı maddelerinin ve ilgili Belediye Meclis Kararının iptali istemiyle açılan Kocaeli İdare Mahkemesinde açılan dava.

TMMOB ve Odalar arasındaki ilişkiler bağlamında üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, bağlı odalar tarafından TMMOB aleyhine açılan davalardır. Ayrıca, çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından da TMMOB'nin karar ve işlemleri üzerine dava açılabilmektedir.

İnşaat Mühendisleri Odası, Peyzaj Mimarları Odası, Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası, Ziraat Mühendisleri Odası, Orman Mühendisleri Odası, Gemi Mühendisleri Odası, Elektrik

Mühendisleri Odası, Rekabet Kurumu Başkanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Türk Serbest Mimarlar Derneği tarafından TMMOB'nin düzenlemeleri, karar ve işlemleri üzerine açılan davalar bu tür uyuşmazlıklara örnek teşkil etmektedir. TMMOB Yüksek Onur Kurulu kararlarına karşı da ilgili kişilerce davalar açılabilmektedir.

16- Mevzuata İlişkin Değerlendirme ve Öneriler: TMMOB, bir meslek üst kuruluşu olarak çeşitli kanun, kanun hükmünde kararname, bakanlar kurulu kararı, tüzük, yönetmelik gibi mevzuat düzenlemelerine ilişkin değerlendirmeler yapmakta, bu çerçevede Birlik görüşü ve önerileri ilgili merciler ve kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

17- Kitlesel Etkinlikler: TMMOB ve Odaların etkinlikleri arasında miting gibi kitlesel etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. TMMOB tarafından, bu tür etkinlikler *"Demokrasi, Hak ve Özgürlükler Mücadelesi"* olarak görülmekte ve Birliğin misyonu kapsamında değerlendirmektedir. Birlik, kitlesel etkinlikler konusundaki yaklaşımlarını şu şekilde açıklamaktadır (TMMOB, 2008:451).

"Mühendis-mimar hareketi, 1960'ların ortasından itibaren, kendi sorunlarının temelinde; ülkemizde uygulanan dışa bağımlı politikaların olduğunu, demokrasinin evrensel ilkeleri yaşama geçirilmeden halkın temel sorunlarına çözüm bulunmayacağını, barışın demokrasi sorununun öncelikli konusu olduğunu görmüş ve emekçi sınıfların hayatın her alanında birlikte verecekleri tutarlı ve aktif mücadeleye inanmıştır. O günlerden bu yana, TMMOB çalışmalarının da temel ilkeleri bağımsızlık, demokrasi, barış ve insan hakları olmuş, birçok etkinlik doğrudan ya da dolaylı olarak bu eksende gerçekleştirilmiştir."

39. Çalışma Döneminde, TMMOB'nin düzenleyicisi ya da çağırıcısı olduğu veya katıldığı miting ve benzeri etkinlikler gerçekleştirilmiş olup, bazı örneklere aşağıda yer verilmektedir:

- 14 Ekim TMMOB Mitingi (İnsanımıza, Üyemize, Yaşama, Mesleğimize ve Ülkemize Sahip Çıkmak)
- 3 Kasım Özgür, Demokratik ve Eşitlikçi Bir Türkiye Mitingi (KESK, TMMOB ve TTB)
- "Mesleki Yeterlilik Kurumu Yasa Tasarısı" ile "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Yasada Değişiklik Yapacak Yasa Tasarısı"na Karşı TBMM'ye Yürüyüş
- "2007 Bütçesine Hayır" İmza Kampanyası
- Irak İşgalinin Yıldönümünü Protesto-Kadıköy Mitingleri (15 Mart 2007, 15 Mart 2008)

Mitinglerde TMMOB Başkanı Mehmet Soğancı tarafından yapılan konuşmalar incelendiğinde, konuşmaların TMMOB, Odalar ve bu kuruluşların mensuplarıyla ilgili olmadığı daha çok güncel siyasi meselelere ilişkin tepkilerin ifade edildiği anlaşılmaktadır. (Örnek için; TMMOB, 2008:451-468).

TMMOB'nin Katıldığı Miting ve Kitlesel Basın Açıklamaları

TMMOB'nin tertip ettiği veya çağırıcısı olduğu mitingler ve benzeri etkinlikler dışında diğer kuruluşlarla birlikte düzenlediği veya katıldığı/destek verdiği miting ve kitlesel basın

açıklamaları da gerçekleştirilmektedir. 39. Dönem Çalışma Raporunda bu etkinlikler listelenmiştir.

TMMOB Yönetim Kurulu her çalışma döneminde gerek gördüğü konularda basın açıklamaları yapmakta ve yayımlamaktadır. Söz konusu basın açıklamalarından da görüleceği üzere bunların bir kısmı meslek, meslek mensupları, Birlik ve Odaların yapısı ve görev alanlarıyla ilgiliyken bir kısmının TMMOB ve odaların kuruluş amaçları, işlevleri, görev ve yetkileriyle bağlantılı olmayan konulara ilişkin olduğu görülmektedir.

18- TMMOB Ödülleri: TMMOB, mesleğin ve meslek örgütünün gelişimi ve faaliyetlere katkı bakımından bir ödül mekanizması oluşturmuştur. TMMOB ve Oda birimlerinde çalışmalara katılmayı, mühendislik-mimarlık-şehir plancılığı mesleklerinin gelişmesine ve saygınlığının artırılmasına katkıda bulunmayı ve bu çabalarda toplum yararının gözetilmesini özendirmek üzere TMMOB'nin kendi üyelerine vereceği ödüllere ilişkin usul ve esaslar, TMMOB Ödül Verme ve Aday Gösterme Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Ayrıca, başka gerçek ya da tüzel kişilerce verilecek ödüller için TMMOB'nin göstereceği adayların belirlenmesinde de, söz konusu gerçek ya da tüzel kişi tarafından tersi belirtilmediği sürece, bu Yönetmeliğin ilgili hükümleri uygulanmaktadır.

19- TMMOB Öğrenci Kolları ve Odalarda Öğrenci Üye Uygulaması: TMMOB ve Odaların öğrencilere yönelik faaliyetleri de bulunmakta ayrıca, öğrenciler odalara üye olarak kabul edilmektedir. Konuya ilişkin düzenleme, 1997 yılında Birlik Genel Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan TMMOB Öğrenci Kolu Yönetmeliğiyle yapılmıştır.

20- Yabancı Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Çalışma İzinlerine İlişkin Görevler: TMMOB'nin önemli faaliyet alanlarından birisini Türkiye'de çalışacak yabancı uyruklu mühendis, mimar ve şehir plancılarının çalışma izinlerine ilişkin işlemler oluşturmaktadır.

6235 sayılı Kanuna göre, yabancı yüklenici veya yabancı kuruluşlar, Türkiye'de Devlet daireleri ile resmî ve özel kuruluş ve şahıslara karşı re'sen veya yerli kuruluşlarla birlikte taahhüt ettikleri mühendislik veya mimarlıkla ilgili işlerde, yalnız bu işe münhasır kalmak kaydıyla, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının ve Odalar Birliğinin (TMMOB) görüşleri alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen çalışma izni ile yabancı uzman çalıştırabilmektedir. Kanunun 34 ve 35 inci maddeleri gereğince gelen yabancı meslek mensuplarının Türkiye'de bir aydan fazla kaldıkları takdirde ihtisaslarına en yakın odaya müracaatla geçici aza olarak kaydolunmaları kanuni bir zorunluluktur.

21- Serbest Mühendislik ve Mimarlık Hizmetlerine ve Asgari Ücrete İlişkin İşler: Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin esaslar ve bu hizmetler karşılığında alınacak asgari ücrete ilişkin kurallar ile diğer hususlar TMMOB Serbest Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Asgari Ücret Yönetmeliği, TMMOB Serbest Müşavirlik Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri ve Büro Tescil Belgesi Yönetmeliği, TMMOB Asgari Ücret ve

Çizim Standartları Tesbit Komisyonu ve Kontrol Bürolarının Kurulmasına İlişkin Yönetmelik, TMMOB Mimarlık-Mühendislik Hizmetleri ve Asgari Ücret-Asgari Çizim ve Düzenleme Esasları Yönetmeliği ile belirlenmiş olup, TMMOB ve Odalar bu konulardaki iş ve işlemleri bu mevzuat çerçevesinde yürütmektedir.

6235 sayılı Kanunda TMMOB ve Odalara bu konuda verilmiş açık bir görev ve yetki bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan düzenlemeler çeşitli hukuki uyuşmazlıklara konu olmuştur. Ayrıca, TMMOB ve bağlı odaların asgari ücret tarifesine ilişkin düzenlemeleri ve uygulamaları, şikayet üzerine Rekabet Kurulu tarafından da incelenmiş ve soruşturma başlatılmıştır.

Rekabet Kurulu, İzmir Ticaret Odası ve bir gerçek kişinin şikayeti üzerine 22.01.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı *"Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) tarafından kendi birliklerine bağlı meslek odalarının asgari ücret tarifelerinin ve TMMOB üyesi olan Şehir Plancıları Odasınca şehir plancılarının asgari ücret tarifelerinin belirlenmesi suretiyle adı geçen Birlik ve Odanın 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettikleri iddiasıyla açılan soruşturmaya ilişkin nihai kararında"*, TMMOB ve Şehir Plancıları Odasının 4054 sayılı Kanunu ihlal ettiğine karar vermiştir.

Kararın içeriği, iddialar, TMMOB ve Şehir Plancıları Odasının savunmaları ile Kurulun bunlara ilişkin değerlendirmeleri ile diğer detaylı bilgiler Raporun Beşinci Bölümünde yer alan Rekabet Kurulu Kararları başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ele alındığından burada belirtilmemiştir.

Rekabet Kurumu soruşturmaya ilişkin nihai kararında, 6235 sayılı Kanunda TMMOB ve bağlı odalara asgari ücreti belirleme yetkisini veren açık bir hükmün bulunmadığına, ayrıca 4054 sayılı Kanunla da fiyat belirlemesinin yasaklandığına dikkat çekilmiş ve TMMOB'nin çıkardığı ve uyguladığı yönetmeliklerdeki asgari ücretleri belirleyen hükümlerin 6235 sayılı Kanuna uygun olmadığı gibi 4054 sayılı Kanunun 4/a maddesine de aykırı olduğu, serbest meslek hizmetleri fiyatlarının belirlenmesinin 4054 sayılı Kanuna aykırı ve ağır bir ihlal olduğu, Kanun Koyucunun, TMMOB ve bağlı odalara fiyat belirleme yetkisi vermediği, böylelikle Kanunun tanımadığı bir yetkiye TMMOB'nin, sahip olduğunu varsayarak işlem yapmasının olanaklı olmadığı belirtilmiştir.

Kararın gerekçe ve hukuki dayanak bölümünde, asgari ücretlerin yönetmeliklerle belirlenmesi hususunda, Anayasanın yönetmeliklere ilişkin maddesine atıfta bulunularak, soruşturmaya konu olan odaların asgari ücret tarifelerini belirledikleri yönetmeliklerin yasal dayanağının ilgili yönetmeliklerde 6235 sayılı Kanun olarak belirtildiği, ancak bu Kanun incelendiğinde, Kanunda odalara asgari ücret belirleme hususunda açıkça yetki veren bir hüküm bulunmadığı, TMMOB Kanununun 2 nci maddesinin (b) bendinde yer alan Anayasanın 135 inci maddesinin tekrarı niteliğinde olan ifadelerin asgari ücret belirleme yetkisine dayanak olduğunu iddia etmenin mümkün görülmediği, bu durumda TMMOB'nin üyeleri olan odalara bağlı

teşebbüslerin sunacakları hizmetlerin asgari ücretlerinin belirleneceğini öngören yönetmelik adı altındaki söz konusu düzenlemelerin ve bu düzenlemelerin 4054 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da kaldırılmamış olmasının 4054 sayılı Kanunun 4/a maddesine aykırı olduğu, TMMOB'nin yürürlüğe koyduğu Genel Kurul kararına dayanan ilgili yönetmeliklerin "bir teşebbüs birliği" kararı niteliğinde olduğu, 4054 sayılı Kanunun 13.12.1994 tarihinde yürürlüğe girdiği, TMMOB'nin yasal dayanağı olmadığı halde, Genel Kurullarında alınan kararlara dayalı olarak serbest mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin asgari ücretlerinin tespit esaslarını belirlemesinin, bağlı odaların asgari ücretleri tespit esaslarını getirmesi ve uygulamada asgari ücretlere riayet edilmesini sağlamaya yönelik eylemlerde bulunması şeklindeki teşebbüs birliği karar ve eylemlerinin 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesini ihlal ettiğinden aynı Kanunun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca cezalandırılması ve bununla bağlantılı para cezalarının verilmesi gerektiği gerekçesine yer verilmiştir.

Aynı şekilde TMMOB Şehir Plancıları Odasının asgari ücretleri belirlemeye ilişkin karar ve uygulamalarının 4054 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aykırı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiş ve asgari ücret belirlemeye yönelik yönetmelik, karar ve uygulamalara derhal son verilmesi talep edilmiştir.

TMMOB tarafından, Kurulun 22.1.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı kararı aleyhine iptal davası açılmış ve kararın yürütmesinin durdurulması talep edilmiştir. Danıştay Onuncu Dairesi, anılan Rekabet Kurumu kararıyla ilgili olarak 17.11.2003 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar (Esas No:2003/2705) vermiştir. Uyuşmazlık konusunda henüz esasa ilişkin bir karar verilmemiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Danıştayca Rekabet Kurumunun 22.1.2002 tarih ve 02-04/40-21 sayılı kararının yürütmesinin durdurulması nedeniyle, asgari ücret tarifesi uygulaması TMMOB ve bağlı odalarca, 6235 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan yönetmelikler ve bu çerçevede yetkili organlarca alınan kararlar doğrultusunda yürütülmeye devam edilmektedir.

22- Bilirkişilik-Eksperlik-Hakemlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetlerine İlişkin İşler: Bilirkişilik, eksperlik ve hakemlik uygulamaları "TMMOB Bilirkişilik Yönetmeliği" ve "TMMOB … Yılı Bilirkişilik-Eksperlik-Hakemlik ve Teknik Müşavirlik Yönetmeliği" çerçevesinde yürütülmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile mahkemelerden talep halinde ve tavsiye niteliğinde hazırlanacak bilirkişi listelerinde görev alacak bilirkişilerde aranacak nitelikler ve bilirkişilerin çalışma esasları, TMMOB Bilirkişilik Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Odalar, Yönetmelikte bilirkişi listesinde yer verilecekler için aranan nitelikleri dikkate alarak Yönetmelikteki koşulları taşıyan bilirkişilerin listesini hazırlayarak TMMOB'ye göndermektedir.

Bu listeler, başvurularda kullanılmak üzere TMMOB tarafından dosyalanmakta, listelerin bir örneği her yıl Aralık ayı içerisinde Valiliklere, talep halinde kamu kurum ve kuruluşları ile

mahkemelere gönderilmektedir. TMMOB … Yılı Bilirkişilik-Eksperlik-Hakemlik ve Teknik Müşavirlik Yönetmeliği uyarınca mahkemelerin özel ihtisas gerektiren konulardaki bilirkişi, eksper ve hakem istekleri, ilgili ihtisas alanları dikkate alınarak TMMOB Genel Sekreterliğince ilgili oda yönetim kurulunun oluru alınmak suretiyle yerine getirilmektedir.

Diğer yandan, TMMOB'ye bağlı odalara kayıtlı üyelerin özel kesim ya da kamu kesiminde özel istek ya da mahkeme kararları üzerine yapacakları mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin koşulları, ücretleri, ödeme biçimleri ve ilişkilere ilişkin esas ve usuller, TMMOB … Yılı Bilirkişilik-Eksperlik-Hakemlik ve Teknik Müşavirlik Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Yönetmeliğin mali hükümleri (ücretler) TMMOB Yönetim Kurulu tarafından her yıl yeniden düzenlenmekte ve ilan edilmektedir.

Bilirkişilik, eksperlik, hakemlik ve teknik müşavirlik hizmetleri anılan Yönetmelik hükümlerine göre yürütülmektedir. Bu hizmetlerin tanımı, kapsamı ve karşılığında alınacak ücretler, ücretlerin paylaşım usulü ve diğer hususlar Yönetmelikle belirlenmiş olup, TMMOB ve Odalar uygulamayı bu düzenlemelere göre yürütmektedir.

Kamulaştırma davalarına ilişkin bilirkişilik hizmetleri "Kamulaştırma Davalarında Bilirkişi Olarak Görev Yapacak Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Nitelikleri, Belgelendirilmesi ve Çalışma Koşullarına İlişkin Usul ve Esaslar" çerçevesinde yürütülmektedir.

23- Meslek İçi Eğitim ve Belgelendirme İşleri: TMMOB'ye bağlı odalara kayıtlı meslek mensuplarının meslek içi eğitimleri ve belgelendirilmesine ilişkin iş ve işlemler, TMMOB Meslek İçi Eğitim ve Belgelendirme Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmektedir.

Bu Yönetmeliğe göre mesleğin uzmanlık konularını ve uzmanlığın hangi koşullara göre belgelendirileceğini belirleme, Yönetmelikteki kriterler çerçevesinde odaların görev ve sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak oda yönetim kurulları, üyelerinin uzmanlık konuları ile belgelendirme esaslarını, TMMOB Yönetim Kurulunun onayına sunmak zorunda bulunmaktadır. TMMOB Yönetim Kurulu tarafından onaylanan uzmanlık konuları ve belgelendirme esasları odalarca üyelere duyurulmaktadır.

Odalar tarafından uzmanlık konuları ile ilgili olarak Yönetmelikte öngörülen çerçevede meslek içi eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Uzmanlık konuları ile ilgili belgeler Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde verilmekte ve iptal edilmektedir. Verilen belgeler karşılığında odalarca alınacak ücretler oda yönetim kurulları tarafından belirlenmektedir.

Çalışma Raporlarına ve Açıklamalara Yansıyan Bazı Yaklaşımlar

TMMOB kamu tüzel kişiliğini haiz ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olması yönüyle kamusal nitelik taşıyan bir örgüt niteliği taşımaktadır. Üyeleri bakımından sivil toplum kuruluşu görünümü olsa bile hukuki niteliği, yapısı, yönetimi ve teşkilatı bakımından kamu kurumu niteliğinde görülmekte ve bunun sonucu olarak çeşitli kamusal yetki ve

ayrıcalıklarla donatılmış bulunmaktadır. Anayasal bir statü olan "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olma keyfiyeti bu kuruluşu sivil toplum kuruluşlarından ayırmaktadır.

Buna karşın, basın açıklamalarında olduğu gibi TMMOB'nin 39. ve 40. Olağan Genel Kurul (29 Mayıs-1 Haziran 2008 Ankara) Sonuç Bildirgesinde kullanılan bazı ifadelerin de bu durumla çeliştiği görülmektedir. Benzer ifadeler çalışma programlarında da yer almaktadır.

TMMOB'nin çalışma alanı olarak seçtiği konular incelendiğinde bunların çoğunun bu meslek kuruluşunun hukuki işlevleriyle doğrudan ilgili olmadığı ve bir siyasi partinin çalışma konuları ve programı mahiyetinde olduğu izlenimi doğmaktadır.

Odalar Hakkında Genel Bilgiler ve Faaliyetleri

1- ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI

Çevre Mühendisleri Odasının (ÇMO) amaç, görev, yetki ve sorumlulukları ile işleyişine ilişkin esaslar, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Odanın merkezi Ankara'dadır. Oda Genel Kurulu kararı ile de şubeler, Oda Yönetim Kurulu kararı ile temsilcilikler açılabilmektedir.

ÇMO'nun 3 şubesi (Ankara, İstanbul ve İzmir) ve 9 il temsilciliği bulunmaktadır. Odanın 13 Şubat 2008 tarihi itibarıyla 5.537 üyesi bulunmaktadır. Üyelerin % 60'a yakını özel sektörde, küçük bir kısmı sivil toplum kuruluşlarında, kalan % 40'lık kesim ise kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmaktadır (ÇMO, 2008:24-27).

Odanın çevre mühendisliği mesleği ve çevre mühendislerine ilişkin amaçları anılan Yönetmelikle belirlenmiştir. Odaya çevre mühendisliği fakülte ya da bölümlerinden mezun olarak çevre mühendisliği lisans diplomasına sahip mühendisler üye olmaktadır. Anayasa ve yasalardaki istisnalar dışında üyelik zorunludur. Mesleklerini Türkiye'de gerçekleştirilen yabancı mühendisler de odaya çalışma süreleriyle sınırlı olarak geçici kayıt yaptırmaktadır. Yönetmelik uyarınca çevre mühendisliği bölümü öğrencileri de Odaya öğrenci üye statüsünde üye olabilmektedir. Öğrenci üyelerin ödenti zorunlulukları bulunmamaktadır.

ÇMO'nun Ana Yönetmeliği uyarınca Odanın organları Oda Genel Kurulu tarafından seçilmektedir. Oda Genel Kurulu ise delege sistemiyle oluşturulmaktadır. Genel Kurul, iki yılda bir toplanmaktadır. Odanın Yönetim, Denetleme ve Onur Kurullarının asil üyeleri ile Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurullarının Oda mensubu asil üyeleri Genel Kurulun doğal delegeleridir. Genel Kurulun diğer delegeleri ise şube genel kurullarında, şubelerin dışında kalan iller için ise Oda Yönetim Kurulunun belirleyeceği illerden oluşan bölgelerde ve her bölge için yine Oda Yönetim Kurulunun belirleyeceği bir ilde görevlendirdiği Oda temsilcisinin nezaretinde ve Şube Genel Kurulu esaslarına uygun olarak yapılacak seçimlerle saptanmaktadır. Delege sayıları, her şube ya da seçim bölgesinde, bağlı üyeler toplamının yüzde %5'i oranında eşit sayıda asil ve yedek delege şeklinde belirlenmektedir.

Organ seçimleri delege sistemiyle yapıldığından 5.500 aşkın üyesi bulunan Odanın organları, bu seçimlere katılan doğal ve seçimle belirlenen delegeler tarafından belirlenmektedir.

Odanın 2004-2007 dönemindeki gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 171- Çevre Müh. Odası 2004-2006 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	412.488	449.519	529.446	694.584
Giderler	332.142	482.136	529.263	690.593
Fazla veya Açık	80.346	-32.617	183	3.991

Üyelik ödentileri ve üyelik ile ilgili tüm ücretler, Oda Genel Kurulu tarafından veya Oda Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir. Yönetmelikte Oda alacaklarının tahsilatında gerekli işlemler yapıldıktan sonra başkaca bir yol kalmaması durumunda, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun hükümleri uygulanacağı öngörülmüştür.

2009 yılı için belirlenen ödenti ve ücret tutarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 172- Çevre Müh. Odası Ödenti ve Belge Ücretleri

Ödenti/Belge Çeşidi	Tutarı (TL)
Yıllık Üye Aidatı	84
Üye Kayıt Ücreti	5
Kimlik Ücreti	15
Yabancı Üye Başvuru Ücreti	900
Yabancı Üye Yıllık Aidatı	4.500
Oda Kayıt Belgesi Ücreti	20
SMM-B İlk Başvuru Ücreti	60
SMM-B Yıllık Ücreti	144
BTB İlk Başvuru Ücreti	120
BTB Yıllık Ücreti	288
Kayıp BTB Ücreti	Yıllık belge ücreti kadar
2009 Yılı İçinde Kurulan Firmalar İçin BTB Ücreti Kurulduğu Aydan Sonraki Her Ay İçin	15 TL/Ay (+Başvuru Ücreti)
Ocak Ayından Sonra yapılacak Başvurularda Her Ay İçin Alınacak Ceza Tutarı (2007 yılı içinde kurulmuş firmalar için geçerli değildir)	15 TL/Ay
Aslı Gibi Onayı	10
SMM veya Firma Adı Değişikliği Nedeniyle Alınmış BTB Yenileme Ücreti	20 TL /Ad

Oda ve bağlı birimlerde İş Kanununa tabi 18 personel çalışmaktadır. Personele ilişkin karar ve işlemler Yönetim Kurulu tarafından Oda Genel Kurulunda belirlenen kadro sayısı ve kurallar gözetilerek gerçekleştirilmektedir. 2007 yılında personele ödenen ücretler şöyledir:

Tablo 173- Çevre Müh. Odası Personel Ödemeleri

Görev/Unvan	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Sekreter	25.662	2.139
Genel Sekreter Yardımcısı	19.585	1.632
Şube Sekreteri	15.911	1.326
Muhasebe Elemanı	15.134	1.261
Ofis Sekreteri	11.724	977
Teknik Personel	15.073	1.256

Gelir ve giderlerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 174- Çevre Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri(TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödentileri	160.640	23,13	Personel Giderleri	116.113	16,81
Hizmet Karşılığı Gelir*	186.918	26,91	Dışarıdan Fayda ve Hizmetler	58.427	8,46
Yayın Gelirleri	28.375	4,09	Çeşitli Giderler	95.946	13,89
Diğer Gelirler	27.215	3,92	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	112.982	16,36
Şube Gelirleri**	233.544	33,62	Büro Giderleri	17.699	2,56
Temsilcilik Gelirleri	57.857	8,33	Yayın Giderleri	57.772	8,37
Faiz Gelirleri	35	0,01	Vergi-Resim ve Harç Giderleri	338	0,05
			Şube ve Temsilcilik Giderleri	216.276	31,32
			TMMOB Hissesi	14.435	2,09
			Kıymet Alımları	0	0,00
			Finansman Giderleri	603	0,09
GENEL TOPLAM	**694.584**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**690.593**	**100,00**

**** Oda Kayıt Belgesi, BTB ve SMM Belgesi Gelirleri, Eğitim-Kurs Gelirleri ve Kongre-Seminer-Sempozyum gelirlerini içermektedir.***
***** Ankara, İstanbul, İzmir Şubeleri***

Toplam gelirler içindeki en büyük pay, üye kayıt ve ödentileri (şube gelirleriyle birlikte) ile hizmet karşılığı elde edilen gelirlerdir. Hizmet karşılığı gelirler arasında sayılan gelirlerin bir kısmı üyelere verilen belgelerin karşılığında elde edilmektedir. Giderler içerisinde personel giderlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Odanın mali işlemleri ve muhasebe uygulamaları TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. 500 TL üzerindeki alım işlemleri, en az üç teklif alınarak uygun fiyat tespit edilerek yapılmaktadır.

ÇMO'nun İstanbul Şubesinin gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 175- Çevre Müh. Odası İstanbul Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007	Gider Kalemleri	2006	2007
Üye Kayıt Ödentileri	**33.818**	**42.311**	**Personel Giderleri**	**15.981**	**12.753**
Üye Kayıt Gelirleri	2.473	3.555	Esas Ücretler	5.430	700
Üye Ödentileri	31.345	38.756	SSK ve İşsizlik Sig.Fonu İşveren Hissesi	10.551	12.052
Hizmet Karşılığı Gelirler	**73.633**	**59.443**	**Dışarıdan Sağ. Hiz. Alım Giderleri**	**11.391**	**10.445**
Belge Geliri	7.770	5.575	PTT-Kargo Giderleri	5.947	4.509
Proje Vize Geliri	1.058	3.437	Aydınlatma-Isıtma-Su Giderleri	1.552	2.330
Büro Tescil Geliri	4.100	8.200	Bakım Onarım Giderleri	0	146
Eğitim Kurs Geliri	60.705	42.211	Bilirkişilik Giderleri	211	0
Diğer Hizmet Karşılığı Gelir	0	20	Diğer Giderler	3.682	3.460
Yayın Geliri	**2.195**	**869**	**Çeşitli Giderler**	**8.834**	**18.619**
Diğer Gelirler	**503**	**0**	Yolluk ve Seyahat Giderleri	1.642	4.461
			Temsil Ağırlama Giderleri	175	0
			Mahkeme-Noter Giderleri	43	797
			Bağış ve Yardımlar	0	230
			Diğer Çeşitli Giderler	6.974	13.130
			Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	**32.218**	**19.700**
			Kongre-Konferans-Seminer Giderleri	300	7.423
			Eğitim ve Kurs Giderleri	26.084	3.853
			Genel Kurul Giderleri	3.677	0
			Bölgelerarası Toplantı Giderleri	386	366
			Seyahat ve Yolluk Giderleri	508	697
			Temsil Ağırlama Giderleri	80	362
			Mesleki Faaliyet ve Tanıtım Giderleri	1.483	6.998
			Büro Giderleri	**2.121**	**8.292**
			Bilgisayar Mal. Ve Kırtasiye Giderleri	1.018	4.781
			Tamir Bakım Giderleri	79	2.690
			Temizlik Malzemesi Giderleri	400	527
			Gazete ve Kitap Giderleri	625	293
			Yayın Giderleri	**4.872**	**3.041**
			Bülten-Dergi Giderleri	4.872	2.755
			Diğer Yayın Giderleri	0	286
			Vergi-Resim ve Harçlar	**4.304**	**5.957**
			Diğer Vergi, Resim ve Harçlar	4.304	5.957
			Şube ve Temsilcilik, Ortak Etkinlikler ve İKK Giderleri	**4.833**	**1.451**
			Şube Gideri	0	743
			Ortak Etkinlik Giderleri	0	508
			İl/İlçe Koordinasyon Kurulları Giderleri	4.833	200
			Demirbaş ve Döşeme Alımları	**1.633**	**2.450**
GENEL TOPLAM	**110.149**	**102.623**	**GENEL TOPLAM**	**86.186**	**82.707**

Odanın 6. Dönem (2002-2004), 7. Dönem (2004-2006) ve 8. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporları incelenmiştir. Odanın faaliyetlerinin; ücret karşılığı verilen mesleki eğitimler, çeşitli proje uygulamaları, toplantı ve ziyaretler, yayın faaliyetleri, panel, kongre, seminer, sempozyum gibi etkinlikler, toplumsal eylemler (miting, anma ve kutlama etkinlikleri, basın açıklamaları), hukuki alandaki girişimler, görüş ve öneri faaliyetleri ile diğer etkinliklerden meydana geldiği görülmektedir.

Odanın çalışmaları 8. Dönem Çalışma Raporu (2006-2008)'ndaki bilgilere göre şu şekilde özetlenebilir:

Yönetim Kurulu, Nisan 2006-Mart 2008 Döneminde 111 oturum gerçekleştirmiş ve 618 karar almıştır. Danışma Kurulu beş kez toplanmıştır. Ayrıca, yardımcı organ olarak akademisyenlerden oluşturulan ÇMO Bilim Danışma Kurulu da ilgili yönetmelik çerçevesinde çalışmalar yürütmüştür.

Oda Onur Kurulu, 8. Çalışma Döneminde Oda Yönetim Kurulunun görüşülmek üzere ilettiği dosyaları görüşmüş ve çeşitli kararlar almıştır. 8. Dönem Çalışma Raporunda Oda Onur Kurulu kararlarına ilişkin bilgilere yer verilmediğinden, Kurulun mesleki denetim ve disiplin uygulamalarına ilişkin kararlarının içeriği ve sonuçları konusunda bilgi edinilememiştir.

Oda ve bağlı birimlerinin denetimi Oda Denetleme Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Yönetmeliğe göre idari ve mali işlemler ile hesapların en az üç ayda bir denetlenmesi gerekmektedir. Denetlemelerde defterler, makbuzlar, muhasebe kayıtları, mali raporlar, üye bilgileri, yazışma ve mali işlemler incelenmekte ve rapora bağlanmaktadır. 8. Dönem Çalışma Raporunda denetim raporlarına yer verilmediğinden, denetimlerin kapsamı, niteliği ile denetimlerde yapılan tespit ve öneriler hakkında bilgi edinilememiştir.

Aynı dönemde Oda tarafından verilen belgeler ve sayıları şöyledir:

Tablo 176- Çevre Müh. Odası Belge Sayıları

Belge Adı	2006	2007	2008*
Büro Tescil Belgesi	217	248	201
Serbest Müşavirlik Mühendislik Belgesi	29	31	20
Oda Kayıt Belgesi	76	56	20
LPG Sorumlu Müdürlük Belgesi	116	1068	230
LPG Yetkili Personel Belgesi		88	22
Bilirkişi Belgesi			82
** 14 Mart 2008'e kadar.*			

ÇMO tarafından, dönem içerisinde görev ve çalışma alanlarıyla ilgili olarak kurumsal girişimlerde bulunulmuş, TMMOB, odalar ve diğer kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütülmüş, çevre alanıyla ilgili mevzuata ilişkin olarak oda görüşü oluşturulmuş ve ilgililerle paylaşılmış, üyelerin hak ve menfaatlerini korumaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiş, çevre mühendisliği hizmetlerinin mevzuat açısından uygunluğunu denetlemek üzere çalışmalar yürütülmüş, meslektaşlar arasında haksız rekabetin önlemeye dönük girişimlerde bulunulmuş, yayın, eğitim, proje, seminer, sempozyum, kongre, öğrenci kurultayı, dünya çevre günü etkinlikleri gibi organizasyon ve faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda dönem içerisinde çeşitli toplantı ve ziyaretler gerçekleştirilmiş, çeşitli konularla ilgili rapor ve görüşler oluşturarak yayımlamış ve fuarlara katılınmıştır. Ayrıca, üyesi olunan veya desteklenilen platformlara ilişkin etkinliklere iştirak edilmiştir. Hukuksal alanda ise çeşitli mevzuat düzenlemeleri ve idari karar ve işlemlerle ilgili olarak yaklaşık 30 dava (müdahil olunanlarla birlikte) açılmıştır. Oda, TMMOB'nin etkinliklerine (çalışma gruplarına, TMMOB tarafından düzenlenen kongre, kurultay ve sempozyumlar gibi) de destek vermiş ve katılmıştır.

ÇMO, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Sürekli Eğitim Merkezi ve Belgelendirme Yönetmeliği uyarınca mesleki eğitim, gelişim, araştırma ve uygulamaya yönelik etkinlikler

yürütmektedir. Oda, bu kapsamda çeşitli meslek içi eğitimler vermektedir. Eğitimler yalnız çevre mühendislerine verilmemekte, dışarıdan katılımcılar da bazı eğitimlerden yararlanabilmektedir.

Odanın 8. Çalışma Dönemindeki yayınları (rapor ve görüşler dışında kalan) şunlardır:

Kitaplar

- Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'de Çevre Politikaları
- TMMOB Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi Bildiriler Kitabı

Süreli Yayınlar

- ÇMO Haber
- Çevre ve Mühendis Dergisi
- Çevre Bilim ve Teknoloji Dergisi

8. Çalışma Dönemi içerisinde yapılan ÇMO Yönetmelikler Olağanüstü Genel Kurulunda (23 Aralık 2006) yönetmelik taslakları görüşülmüş ve Genel Kurul, 12 yönetmeliği kabul etmiştir. Bu yönetmeliklerin bir kısmı meslek alanını (proje, tasarım, uygulama, işletim süreçlerini tanımlayan, mesleki denetim normlarını belirleyen) düzenlerken, bir kısmı odanın iç işleyişini, mali ve idari süreçlerini ve organların çalışma esaslarını düzenlemektedir. ÇMO Genel Kurulu tarafından kabul edilen yönetmelikler, TMMOB'nin onayına sunulmuş, TMMOB Yönetim Kurulu tarafından karara bağlananlar, Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ÇMO'nun Anayasa ve yasalarla çerçevesi çizilen amaçlar ve mesleki alanda faaliyet göstermek yanında güncel siyasi meselelere ilişkin tavır geliştirdiği de görülmektedir. ÇMO, bir taraftan Anayasaya atıfta bulunarak kendisini kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak tanımlarken (ÇMO, 2008:54), bir taraftan da işlevini "Dayanışma ve Mücadele Örgütü" olarak (ÇMO, 2008:18) ortaya koymaktadır. Odanın 8. Olağan Genel Kurul Sonuç Bildirgesinde işlevi ve niteliğiyle örtüşmeyen söylemleri görmek mümkündür. Odanın 8. Dönem Çalışma Raporunda "Toplumsal Alana Yansıyanlar" başlıklı bölümdeki açıklamalar da yukarıda söylenen hususları ortaya koymaktadır.

2- ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO)'nın kuruluşu, amaçları, örgütlenmesi ve işleyişine ilişkin esaslar TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir.

EMO'ya üniversitelerin Elektrik, Elektronik, Elektrik-Elektronik, Bilgisayar, Kontrol, Haberleşme, Telekomünikasyon, Biyomedikal Mühendisliği bölümlerinden mezun olanlar üye olabilmektedir. Üyelik için lisans diplomasındaki bölüm esas alınmaktadır. Ayrıca, yabancı uyruklu mühendisler de Odaya geçici olarak üye olmaktadırlar. Oda Genel Kurulu kararıyla mühendisler dışındaki kişilere de fahri üyelik ya da onur üyeliği verilebilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin de Odaya öğrenci üye (EMO-Genç) olarak kaydolması mümkündür. Öğrenci üyelerden kayıt ücreti ve aidat alınmamaktadır.

Odaya üyelikte Kayıt ücreti olarak 30 TL, aylık aidat olarak 7,5 TL alınmaktadır. Oda tarafından düzenlenen belge ve verilen hizmetler karşılığında da Yönetim Kurulu tarafından belirlenen ücretler tahsil edilmektedir.

2009 yılı belge ve eğitim ücretleri şu şekilde belirlenmiştir:

- SMM Belgesi (İlk Çıkartma) 250 TL
- SMM Belgesi (Yenileme) 125 TL
- BT Belgesi (İlk Çıkartma) 250 TL
- BT Belgesi (Yenileme) 80 TL
- Büro Tanıtım Belgesi (İlk Çıkartma) 400 TL
- Büro Tanıtım Belgesi (Yenileme) 220 TL
- SMMHB (Her Belge İçin) 400 TL
- Proje Tescil Belgesi 2,50 TL
- TUS Belgesi 2,50 TL
- Asansör SMM Eğitim Bedeli 90 TL
- 1kV Altı Tesisler Elektrik SMM eğitim bedeli 90 TL
- 1kV Üstü ve 1 kV Altı Tesisler Elektrik SMM eğitim bedeli 120 TL

Aşağıda Oda gelirlerinin dağılımına ilişkin tabloda görüleceği üzere Oda tarafından sunulan hizmetler (eğitim, belge düzenleme vb.) karşılığında elde edilen gelirlerin toplam gelirler içinde önemli bir payı bulunmaktadır.

Yönetmelikte Odanın zorunlu organları yanında, yardımcı organlar olarak, Koordinasyon Kurulu, Bilimsel Kurul, Yayın Kurulu ve Komisyonlar da sayılmıştır.

Oda Genel Kurulu, iki yılda bir toplanmakta ve doğal delegeler ile Şube Genel Kurullarında, üye sayısının % 0,20 (binde yirmi)si oranında seçilmiş delegelerden oluşmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Yüksek Onur Kurulunun EMO mensubu asıl üyeleri ile Oda Yönetim, Denetleme ve Onur Kurullarının asil üyeleri, Oda Genel Kurulunun doğal delegeleridir. Oda organları Oda Genel Kurulunu oluşturan delegelerce seçilmektedir.

40. Dönemde (2006-2008) EMO Yönetim Kurulu, 56 kez toplanmış ve 1.226 karar almıştır. Dönem içinde 5 EMO Koordinasyon Kurulu toplantısı yapılmıştır. Bu dönemde odaya gelen evrak 11.156, giden evrak ise 8.052'dir.

EMO Genel Merkezi ve bağlı birimlerde İş Kanununa tabi olarak toplam 189 personel çalışmaktadır. Genel Merkezde ise 25 kişi görev yapmaktadır. Personel işlemleri TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Personel Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Yönetmelikte oda merkezi ve bağlı birimlerinin kadroları, kadro puanları, personelde

aranacak özellikler, çalışma usulü, ücrete esas katsayılar, çalışanların hak ve yükümlülükleri, görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir.

Odada çalışan bazı personele 2007 yılında yapılan ücret ödemeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 177- Elektrik Müh. Odası Personel Ödemeleri

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Avukat	41.806	3.484
Basın Yayın	21.824	1.819
Basın Yayın	43.581	3.632
Büro Görevlisi	29.848	2.487
Büro Görevlisi	24.056	2.005
Büro Görevlisi	20.835	1.736
Büro Görevlisi	17.407	1.451
Büro Görevlisi	6.729	561
Hizmetli	27.903	2.325
Hizmetli	21.553	1.796
Kütüphaneci	20.279	1.690
Muhasebeci	27.804	2.317
Mühendis	41.237	3.436
Mühendis	25.101	2.092
Mühendis	36.986	3.082
Mühendis	34.275	2.856
Mühendis	44.760	3.730
Mühendis	14.970	1.248
Mühendis	9.910	826

Üyelik işlemleri ise TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğine göre yürütülmektedir.

Odanın mali işlemleri ve muhasebe kayıtları, TMMOB Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Mali işlemler ve hesaplar Oda Denetim Kurulu tarafından denetlenmektedir. Alım, satım ve ihale işlemlerinde yetki Oda Yönetim Kurulunun olup, Yönetim Kurulu bu yetkiyi Oda Genel Kurulundan almaktadır. Satın almalar, Yönetim Kurulunun belirlediği komisyonlar tarafından ilgili firmalardan teklif alınmak suretiyle yapılmaktadır. İhaleli işler duyurular yapılarak Yönetim Kurulu tarafından belirlenen usule göre gerçekleştirilmektedir.

Mali işlemler ve muhasebe konusunda yıllık olarak yapılan sözleşmelerle yeminli mali müşavirlerden mali danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır.

Odanın 2004-2007 dönemindeki gelir-gider durumu aşağıdaki gibidir:

Tablo 178- Elektrik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	6.820.105	9.343.963	11.205.750	13.828.293
Giderler	6.329.332	7.929.804	10.188.806	14.327.106
Fazla veya Açık	490.772	1.414.159	1.016.944	-498.813

EMO'nun 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı ve toplam içindeki payları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 179- Elektrik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Hizmet Karşılığı Gelirler	2.315.523	16,74	Yönetim Giderleri	1.195.107	8,34
Yayın Gelirleri	202.313	1,46	Personel Giderleri	3.727.494	26,02
Diğer Gelirler	353.897	2,56	İşletme Giderleri	1.565.407	10,93
Temsilcilik Gelirleri	5.730.575	41,44	Hizmet Karşılığı Giderler	2.201.399	15,37
Üye Kayıt ve Ödentileri	1.167.176	8,44	Yayın Giderleri	704.235	4,92
SMM.BT. Gelirleri	3.691.137	26,69	Diğer Giderler	564.758	3,94
Yabancı Üye Kayıt ve Ödentileri	80.066	0,58	Temsilcilik Giderleri	2.442.220	17,05
Ajanda Gelirleri	261.150	1,89	TMMOB Payı	142.608	1,00
Sempozyum Etkinlik	26.456	0,19	Ajanda	188.403	1,32
			Sempozyum Etkinlik	106.242	0,74
			Bina Tadilat	1.051.259	7,34
			BAOP Yerleşkesi	437.973	3,06
			Bütçe Fazlası	0	0,00
GENEL TOPLAM	**13.828.293**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**14.327.105**	**100,00**

Tablo 180- Elektrik Müh. Odası Oda ve Şubeleri 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
Genel Merkez	2.584.082	1.961.544	3.082.796	3.471.600
Adana	253.519	282.637	373.813	354.646
Ankara	2.305.326	2.210.080	2.789.298	2.819.821
Antalya	1.188.406	913.143	1.285.866	1.182.977
Bursa	947.536	996.605	1.390.382	1.338.593
Denizli	703.522	650.400	773.186	805.200
Diyarbakır	340.815	414.283	678.439	632.017
Gaziantep	231.874	213.998	300.000	285.734
Mersin	304.257	268.556	310.689	301.976
İstanbul	2.285.463	2.247.806	2.931.453	3.318.508
İzmir	1.187.653	1.243.573	1.299.963	1.278.727
Kocaeli	492.512	432.910	619.993	583.567
Samsun	310.593	310.052	400.586	380.594
Trabzon	132.265	105.292	207.697	189.014
Toplam	13.267.823	12.250.879	16.444.161	16.942.974
Şube Birlik Payları(-)	2.062.073	2.062.073	2.615.868	2.615.868
Oda Toplamı	**11.205.750**	**10.188.806**	**13.828.293**	**14.327.106**

Oda Genel Merkezi ve bağlı birimlerin hesapları, Oda Denetleme Kurulu tarafından denetlenmektedir. Denetleme Kurulu, 40. Dönemde 6 kez EMO Genel Merkezini, 27 kez farklı şubeleri ve 2 kez de il temsilciliği olmak üzere toplam 35 denetleme gerçekleştirmiştir. Buna karşın denetleme kurulu raporunda, son denetleme tarihi ile Genel Kurul tarihi arasında

"denetim boşluğu" oluştuğu belirtilmektedir (EMO 40. Dönem Denetleme Raporu, EMO, 2008:163). Raporda bu dönemde habersiz denetimler yerine kurumsallaşmaya katkı sağlama amaçlı denetimler yapıldığı ifade edilmektedir. Denetimler Oda Denetleme Kurulu tarafından daha önce hazırlanan "Denetleme Formu" çerçevesinde yürütülmüştür.

Oda Denetleme Kurulunca yapılan denetimlerde, seçimlerden sonraki ilk yıl içerisinde daha fazla aksaklık görüldüğü, Oda organlarına seçilen yeni yönetim kurulu üyelerinin mevzuat ve işleyişe intibakı sonrasında ise eksikliklerin zaman içerisinde giderildiği belirtilmekte ve göreve gelen yeni üyelerin Oda mevzuatını incelemeleri gerektiği önerilmektedir (EMO 40. Dönem Denetleme Raporu, EMO, 2008:163).

40. Dönem Denetleme Kurulu Raporunda dönem boyunca yapılan denetimlerde tespit edilen sorun ve öneriler gösterilmiştir. Görece olarak kapsamlı bir denetim yapıldığı anlaşılmaktadır. Denetimlerde Oda Merkezi, Şubelerin ve temsilciliklerin idari ve mali işlemleri ile durumları değerlendirilmiştir. Rapordaki (EMO 40. Dönem Denetleme Raporu, EMO, 2008:164) kimi tespitler denetimlerin etkinliğinin zayıf olduğunu göstermektedir. Denetim önerilerinin uygulamaya geçirilmesinde ve raporlara cevap verilmesinde sorunlar olduğu görülmektedir. 39. Dönem Denetleme Kurulu Raporunda da Oda birimlerinin yönetim ve işleyişi ile mali işlemlere ilişkin tespit ve öneriler belirtilmiş, alınması gerekli bazı tedbirlere yer verilmiştir (EMO 39. Dönem Denetleme Kurulu Raporu, EMO, 2006:591-592).

Son üç döneme ilişkin Denetleme Kurulu Raporlarında, Oda ve bağlı birimlerinin harcamalarının mevzuata uygunluğu konusuna değinilmediği daha çok, Odanın idari ve mali durumu ile faaliyetleri hakkında bilgilere ve bu kapsamda yapılan denetim çalışmaları ile önerilere yer verildiği görülmektedir.

Oda Onur Kurulunun 40. Dönemde (2006-2008) karara bağladığı dosyalara ilişkin bilgiler şöyledir:

Tablo 181- Elektrik Müh. Odası Onur Kurulu Kararları

İncelenen Dosya	İade	Ceza Öngörülmeyen	Uyarı	Meslekten Men (Geçici veya sürekli)	Para Cezası	Diğer
224	33	37	69	5	54	26

Onur Kurulu, dönem içerisinde 11 toplantı gerçekleştirmiş ve 225 karar alınmıştır. Bu dönemde toplam 11.825,59 TL para cezası verilmiştir (EMO, 2008:159-160).

39. Dönemde de Oda Onur Kurulunun 92 dosyayı incelediği, 7 üyeye yazılı uyarı, 29 üyeye para cezası ve 15 kişiye de meslekten geçici olarak men cezası verildiği görülmektedir. Bu cezaların; 36'sı denetimsiz proje üretmekten, 10'un sahte belge/imza kullanmaktan, 3'ü karşılıklı hakaretten ve 6'sı ise mevzuata aykırı davranışlardan verilmiştir (EMO, 2006:587-588).

Odanın 38., 39. ve 40. Dönem Çalışma Raporları incelenmiştir. Odanın gerçekleştirdiği etkinlikler; Oda organlarının ve çalışma gruplarının, komisyonlarının toplantı ve çalışmaları, toplantı ve ziyaretler, çeşitli mevzuata ilişkin görüş, değerlendirme ve öneri çalışmaları, Oda mevzuatının hazırlanması ve değiştirilmesine ilişkin faaliyetler, konferans, sempozyum, panel, kurultay gibi organizasyonlar, kitlesel eylemler (miting, yürüyüş, anma ve kınama etkinlikleri vb.), kampanyalar, çalıştaylar, basın toplantıları, televizyon programlarına katılım, üye olunan ve desteklenen platformlara yönelik etkinlikler, nükleer enerji konusu ile ilgili açıklama, bildiri ve eylemler, yayın (kitaplar, dergiler; Elektrik Mühendisliği Dergisi, EMO Enerji Dergisi, Cumhuriyet Enerji Dergisi) çalışmaları, şubelere yönelik eğitim çalışmaları ile meslek içi eğitim gibi faaliyetlerden oluşmaktadır.

EMO'nun üyelerine (aidatlarını düzenli ödeyenler) ferdi kaza sigortası yaptırdığı ve primlerin üyeler tarafından değil oda tarafından karşılandığı anlaşılmaktadır (EMO, 2008:189).

EMO'nun 40. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporu (EMO, 2008:37-82) incelendiğinde, gerçekleştirilen kimi etkinliklerin (basın açıklamaları, mitingler, gösteri ve diğer açıklamalar) daha ziyade siyasi nitelikte olduğu ve Odanın kuruluş amacı ve niteliğiyle tam olarak bağdaşmadığı görülmektedir.

3- FİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI

6235 sayılı Kanuna istinaden kurulan Fizik Mühendisleri Odası (FMO)'nın kuruluş amaçları, örgütlenmesi, işlev ve işleyişine ilişkin esas ve usuller, TMMOB Fizik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Odanın Genel Merkezi Ankara'dadır. 1 Şubesi (İstanbul) bulunan Odanın, 31.12.2007 tarihi itibarıyla 1.582 üyesi bulunmaktadır. Üyelerin büyük çoğunluğu Fizik Mühendisleri ve Fizik Yüksek Mühendislerinden oluşmaktadır. Odaya üye Matematik Mühendislerinin sayısı yaklaşık olarak 300 kadardır. Nükleer Mühendisliği bölümü mezunları da bu odaya kaydolmaktadır.

Türkiye'de çalışma izni almış olan yabancı uyruklu Fizik Mühendisi ve Yüksek Mühendislerin mesleki faaliyette bulunabilmeleri için, Odaya geçici üyelik (çalışma izni süresiyle sınırlı olarak) kaydı yaptırmaları gerekmektedir. Odaya kaydolması öngörülen mühendislik alanlarında eğitim gören öğrenciler de "öğrenci üye" olarak FMO'ya kaydolabilmekte, bunların ödenti zorunlulukları bulunmamaktadır. Ancak Yönetmelikte, Genel Kurulda belirlenen öğrenci üye kayıt ve kimlik ücretinin alınacağı öngörülmektedir.

Üye aidatları Genel Kurul (25. Dönem) tarafından belirlenmiş, belge ücretlerinin belirlenmesi konusunda ise Yönetim Kuruluna yetki verilmiştir. Odaya kayıt ücreti ile aidat tutarları şu şekildedir:

- Kayıt ücreti : 15 YTL + 15 TL(3 aylık aidat)
- Üyelik aidatı : 5 TL (aylık)

Oda tarafından düzenlenen kurs, seminer gibi eğitim programlarından da, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen ücretler alınmaktadır.

Odanın üye sayısının az olması nedeniyle organ seçimleri Oda Genel Kurulunda asil üyelerce yapılmakta olup, delege sistemi uygulanmamaktadır. FMO'nun Ana Yönetmeliği uyarınca, Oda Genel Kurulu Odaya kayıtlı asil üyelerden oluşmaktadır. Seçim tutanakları temin edilemediğinden, organ seçimlerinde alınan oylara ilişkin bilgiler bilinmemektedir.

Odanın 2004-2007 dönemi gelir ve giderleri ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı tablolardaki gibidir.

Tablo 182- Fizik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	39.988	74.670	95.748	152.961
Giderler	32.881	49.072	61.667	113.363
Fazla veya Açık	7.107	25.598	34.081	39.598

Tablo 183- Fizik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Aidat Gelirleri	12.532	7,89	Yönetim Giderleri	17.703	15,62
Belge ve Hizmet Karşılığı Gelirler*	125.185	78,81	İşletme Giderleri	38.173	33,67
Yayın Gelirleri	0	0,00	Diğer Giderler	2.740	2,42
Diğer Gelirler	12.995	8,18	Hizmet Karşılığı Giderler	52.685	46,47
Hizmet Karşılığı Gelirler**	2.250	1,42	Şube ve Temsilcilik Giderleri	260	0,23
Faiz Gelirleri	5.888	3,71	TMMOB Hissesi	1.803	1,59
GENEL TOPLAM	**158.850**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**113.363**	**100,00**

**** Kalite uygunluk belgesi ve Büro Tescil-SMM Hizmet Belgesi gelirlerinden oluşmaktadır.***
***** Seminer Ücretlerinden oluşmaktadır.***

Odanın mali işlemleri ve muhasebesi TMMOB'nin ilgili Yönetmelikleri, TMMOB Fizik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği ve Odanın diğer düzenlemeleri çerçevesinde yürütülmektedir. Taşınmaz mal alımları, Oda Genel Kurulu ve TMMOB Yönetim Kurulu kararıyla, demirbaş alımları ise Oda Yönetim Kurulu kararıyla alınmaktadır. Alım işlemleri Oda Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilen kişilerce teklif almak suretiyle gerçekleştirilmektedir. İhale ve alım işlemlerinde TMMOB Mali İşler Yönetmeliği uygulanmaktadır. Oda bütçesi Genel Kurul kararıyla yürürlüğe konulmakta ve Yönetim Kurulu tarafından uygulanmaktadır.

Personel istihdamı Oda Yönetim Kurulunun teklifi ve Genel Kurul kararı ile belirlenen kadrolara istinaden Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır. Odada 2008 yılı itibarıyla 1 personel görev yapmaktadır.

Odanın 23. Dönem (2002-2004), 24. Dönem (2005) ve 25. Dönem (2006-2007) Çalışma Raporları incelenmiştir.

25. Dönem Çalışma Raporuna göre, FMO Yönetim Kurulu dönem boyunca 44 toplantı gerçekleştirmiş ve 218 karar almıştır. Oda organları ve oluşturulan ihtisas komisyonları ve çalışma grupları çeşitli toplantı, ziyaret ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Oda mevzuatının

hazırlanması ve yürürlüğe konulmasına yönelik çalışmalar da dönem içerisinde yürütülen etkinlikler arasında yer almaktadır. FMO, dönem içerisinde çeşitli kurs, seminer ve eğitim faaliyetleri yürütmüş, kimi bilimsel etkinliklere destek vermiştir. Yapılan basın açıklamalarıyla da Oda görüşleri kamuoyu ve ilgili kuruluşlarla paylaşılmıştır. "FMO Bülteni" ve "Nükleer Enerji Raporu" gibi yayın çalışmaları yürütülmüştür. Odanın, üyelerine yönelik sosyal etkinlikler yanında, Fizik Mühendisliği bölümlerinde okuyan ve maddi olanakları kısıtlı beş öğrenciye eğitim yardımı yaptığı anlaşılmaktadır. Oda, TMMOB ve diğer kurum ve kuruluşlar bünyesindeki görev ve etkinliklere katılarak katkı sağlamıştır (25. Dönem Çalışma Raporu: 7-32).

Odanın karar ve işlemlerinin Oda Denetleme Kurulu tarafından üçer aylık periyotlarla denetlendiği anlaşılmaktadır. 25. Dönem Mali Raporuna İlişkin Denetleme Kurulu Raporunda, Odanın tüm karar ve işlemlerin mevzuata ve usulüne uygun olarak yürütüldüğünün görüldüğü tespitine yer verilmiştir (25. Dönem Çalışma Raporu:34). 23 ve 24. Dönem Denetleme Kurulu Raporlarında da aynı tespitlere yer verildiği görülmektedir.

FMO'nun 23. ve 24. Çalışma Dönemlerinde de üyelerine yönelik mesleki ve sosyal faaliyetler gerçekleştirdiği, eğitim, yayın ve bilgilendirmeye yönelik etkinliklere ağırlık verdiği görülmektedir.

4- GEMİ MÜHENDİSLERİ ODASI

Gemi Mühendisleri Odasının amacı, örgütlenmesi, işlev ve işleyişi, TMMOB Gemi Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Yönetmeliğe göre Odanın merkezi İstanbul'dadır. Yönetmelikte belirlenen usule göre gerekli yerlerde şube ve temsilcilikler açılabilir. Odanın 2 Şubesi, 1 Bölge Temsilciliği, 2 İlçe Temsilciliği ve 11 İrtibat Bürosu bulunmaktadır.

Odaya gemi inşaası ve/veya gemi makinaları ve/veya deniz teknolojisi mühendisliği öğretimi yapan kurumlardan mezun olanlar üye olabilmektedir. Türkiye'de çalışmasına yasal olarak izin verilmiş olan yabancı uyruklu gemi mühendisi ve yüksek mühendisleri de Odaya geçici üye olarak kaydolmaktadırlar. Türkiye sınırları içinde gemi inşaası ve/veya gemi makinaları ve/veya deniz teknolojisi mühendisliği eğitimi yapan öğrencilerden Odaya başvuranlar, Odaya öğrenci üye statüsünde kayıt yaptırabilmektedirler. Odanın toplam üye sayısı 2.389'dur.

Oda Genel Kurulu iki yılda bir yapılmaktadır. Genel Kurul odaya kayıtlı asil üyelerden oluşmaktadır. 41. Olağan Genel Kurulu seçimlerinde 2.272 delegeden 672'si oy kullanmıştır. Organ seçimlerinde alınan en fazla oy 376 olarak gerçekleşmiştir.

41. Dönem Genel Kurulunda üye ödentisi 2008 yılı için 7,00 TL/ay, 2009 yılı için ise 8,00 TL/ay olarak tespit edilmiştir. Genel Kurulda yeni kayıt olacaklardan giriş ödentisi alınmayacağı

ve kimlik kartı bedellerinin kart maliyetine bağlı olarak Yönetim Kurulu tarafından belirleneceği kararlaştırılmıştır.

Gemi Mühendisleri Odasının 2004-2007 yılları arasındaki gelir ve giderleri ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

Tablo 184- Gemi Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	286.124	391.221	522.568	760.368
Giderler	294.853	351.233	440.275	566.742
Fazla veya Açık	-8.729	39.989	82.294	193.626

Tablo 185- Gemi Müh. Odası 2007 Yılı Detaylı Gelir ve Giderleri

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Ödentileri	31.519	4,15	Yönetim Giderleri	3.486	0,62
Hizmet Karşılığı Gelirler*	531.698	69,93	Personel Giderleri	111.036	19,59
Yayın Gelirleri	56.145	7,38	Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	130.677	23,06
Diğer Gelirler	110.767	14,57	Çeşitli Giderler	98.931	17,46
Faiz Gelirleri	30.238	3,98	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	94.987	16,76
		0,00	Büro Giderleri	5.077	0,90
			Yayın Giderleri	50.870	8,98
			Vergi Resim ve Harçlar	8.544	1,51
			Şube ve Temsilcilik Giderleri	56.778	10,02
			TMMOB Hissesi	6.358	1,12
GENEL TOPLAM	**760.368**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**566.742**	**100,00**

**** Fribord Onayı, Kalibrasyon Onayı, Mesleki Denetim Gelirleri, Bilirkişilik ve Ekspertizlik Gelirleri gibi gelirleri içermektedir.***

Oda gelirlerinin yaklaşık % 70'inin hizmet karşılığı gelirlerden elde edildiği ve üye ödentilerinin toplam gelirler içindeki payının % 4 oranında olduğu görülmektedir.

Oda harcamaları ve alım işleri, Genel Kurulca kabul edilen bütçe çerçevesinde Yönetim Kurulu kararlarıyla yapılmaktadır. Harcama yetkisinin sınırları ve uyulacak kurallar, Genel Kurulca yürürlüğe konulan bütçede (bütçe yönetmeliği) gösterilmektedir.

Odanın mali işlemleri ve hesapları Oda Denetleme Kurulu tarafından üçer aylık dönemler itibarıyla denetlenmektedir. Oda Denetleme Kurulu Raporları (38., 39. ve 40. dönem Çalışma Raporları içinde yer alan Denetleme Kurulu Raporları) incelendiğinde, Raporlarda denetim döneminde Odanın gelir ve gider durumu (gelirler, giderler) ile kasa ve banka hesaplarının bakiyelerinin saptandığı, karşılaştırmalı gelir ve gider cetvellerine yer verildiği, ancak karar ve işlemlerin, harcama ve hesapların mevzuata uygunluğuna ilişkin tespit ve değerlendirmelere yer verilmediği görülmektedir. Denetimin, Odanın mali durumunun hesaplar ve gelir-gider cetvelleriyle ortaya konulması biçiminde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

39. Dönemde Oda Onur Kuruluna herhangi bir dosya intikal etmediğinden karar alınmamıştır. 40. Dönemde Onur Kurulu tarafından 12 dosya incelenmiş ve 7 üyeye disiplin cezası verilmiştir.

Odada personel istihdamı, Genel Kurulca karara bağlanan kadrolara istinaden Oda Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır. Oda Genel Merkezinde İş Kanununa tabi 7 personel (5 personel+2 danışman), İzmir ve Antalya Şubelerinde ise birer personel olmak üzere 9 kişi görev yapmaktadır. Personele ödenecek ücretler Genel Kurulun verdiği yetkiye istinaden bütçe ve kadro cetvellerindeki sınırlar çerçevesinde Yönetim Kurulu tarafından tespit edilmektedir.

40. Dönem Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri özetle aşağıdaki gibidir.

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Mesleki eğitim faaliyetleri (kurslar, seminerler),
- Konferans ve paneller, yayın çalışmaları,
- Sektör ve Odanın görev alanıyla ilgili raporlar, yazışmalar, açıklamalar,
- Toplantı ve ziyaretler, kutlamalar, kitlesel etkinlikler,
- Sosyal etkinlikler (hatıra ormanı, geziler, öğrencilere eğitim desteği, kokteyl, turnuvalar vb. etkinlikler),
- Üyelerin hak ve menfaatlerini korumaya yönelik girişimler,
- Oda mevzuatının hazırlanması, değiştirilmesi ve meslekle ilgili mevzuat düzenlemelerine ilişkin görüş ve değerlendirmeler,
- Türk Loydu Vakfına ilişkin etkinlikler.

Yönetim Kurulu kararlarının incelenmesinden Gemi Mühendisleri Odası tarafından zor/muhtaç durumda bulanan bazı üyelere nakdi yardım desteği verildiği ve bazı öğrencilere eğitim yardımı yapıldığı görülmektedir (40. Dönem Çalışma Raporu:71-72).

Oda bünyesinde kurulan çalışma komisyonları şunlardır:

- Arşiv ve Dokümantasyon Komisyonu
- Bilimsel ve Teknik Etkinlikler Komisyonu
- ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemi Çalışma Komisyonu
- Oda Ekonomik İşler Komisyonu
- Örgütlenme ve Özlük Hakları Komisyonu
- Sosyal Etkinlikler Komisyonu
- Tersanelerin Çevresel Etkileri Çalışma Komisyonu
- Yabancı Dillerden Tercüme Komisyonu
- Yayın Komisyonu
- İş Sağlığı ve İşçi Güvenliği Komisyonu

Gemi Mühendisleri Odası ile Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası arasında mesleki alandaki çekişmelerden ve Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası tarafından hazırlanıp TMMOB Yönetim Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan TMMOB Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası Serbest Mühendislik, Müşavirlik Hizmetleri, Büro Tescil ve Mesleki

Denetim Yönetmeliğinden kaynaklanan uyuşmazlıklar olduğu anlaşılmaktadır. Gemi Mühendisleri Odası tarafından anılan Yönetmeliğin iptali için Danıştay'da dava açılmıştır.

5- GEMİ MAKİNALARI İŞLETME MÜHENDİSLERİ ODASI

Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odasının amaçları, örgütlenme biçimi, işlev, işleyişi ve diğer hususlar, TMMOB Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiş olup, Odanın merkezi İstanbul'dadır. Yönetmeliğe göre yetkili organların kararı ile Odaya bağlı şube ve temsilcilikler açılabilir. Odanın bağlı birimi bulunmamaktadır. Odanın 1.518 üyesi bulunmaktadır.

Odaya, yurt içinde ve dışında, Gemi Makinaları İşletme Mühendisliği ve Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği öğretimi yapan üniversitelerin fakülte ve bölümlerinden mezun olarak, diploma veya ruhsat almış, Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını uygulamaya yasal olarak yetkili olup, meslek çalışmalarında bulunan mühendisler üye olmaktadır. Türkiye'de mesleklerini uygulamalarına yasal olarak izin verilen yabancı uyruklu Gemi Makinaları İşletme ve Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisleri de Odaya çalışma izni süresi ile sınırlı olarak geçici üye olmak zorundadırlar. Ayrıca Yönetmelikte belirtilen bölümlerde okuyan son sınıf öğrenciler de oy hakkı olmaksızın öğrenci üye olabilmektedir.

Oda Genel Kurulu, Odada kayıtlı asil üyelerden teşekkül etmekte olup, iki yılda bir toplanmaktadır. Üye sayısının az olması nedeniyle delege sistemi uygulanmamakta ve Oda organları Genel Kurul üyeleri tarafından seçilmektedir. Seçim tutanakları elde edilemediğinden organların seçiminde alınan oylara ilişkin bilgi verilememiştir.

34. Dönem Genel Kurulunda üye aidatlarında önceki döneme göre bir değişiklik yapılmamış ve 2008-2009 Çalışma Dönemi için aidat 10 TL/ay olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yeni kayıt olacak üyelerden giriş ödentisi alınmayacağı karara bağlanmış ve kimlik kartı bedellerinin Yönetim Kurulu tarafından belirleneceği öngörülmüştür.

Odanın 2006-2007 dönemindeki gelir ve gider durumu ile 2007 yılı gelir ve giderlerin ana kalemler itibarıyla dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 186- Gemi Makinaları İşletme Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006	2007
Gelirler	44.737	36.363
Giderler	28.563	24.809
Fazla veya Açık	16.174	11.554

Tablo 187- Gemi Makinaları İşletme Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Ödentileri	14.995	39,39	Personel Ücret ve Giderleri	16.318	65,77
Reklam Gelirleri	3.020	7,93	Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	2.258	9,10
Kira Gelirleri	14.835	38,97	Çeşitli Giderler	6.163	24,84
Bağış ve Yardımlar	3.013	7,91	Vergi Resim ve Harçlar	59	0,24
Kongre, Seminer Kurs Gelirleri	500	1,31	Finasman Giderleri	11	0,05
Faiz Gelirleri	1.705	4,48			
GENEL TOPLAM	**38.069**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**24.809**	**100,00**

Oda faaliyetlerinin büyük oranda üye ödentileri ve kira gelirleri ile finanse edildiği, hizmet karşılığı gelirlerin, toplam gelirler içindeki payının çok küçük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Giderler içinde en büyük pay personel ücret ve giderlerine ayrılmaktadır.

Gelir ve gider işlemleri Genel Kurulda kabul edilen bütçe yönetmelikleri çerçevesinde yürütülmektedir. Bütçe uygulaması, Yönetim Kurulu ve Oda görevlileri tarafından yürütülmektedir. Harcamalar itibarıyla yetki sınırları Genel Kurulca karara bağlanan bütçe yönetmeliklerinde gösterilmektedir.

Odada İş Kanununa tabi olarak çalışan bir personel bulunmaktadır. Personele ödenecek ücret, bütçe yönetmeliğine istinaden Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir. Harcama ve satın alma işlemleri ile muhasebe işlemleri TMMOB ve Odaları Mali İşler Yönetmeliği ve bütçe yönetmeliklerine göre gerçekleştirilmektedir.

Odanın 31., 32. ve 33. Dönem Çalışma Raporları incelenmiş olup, Oda faaliyetlerinin;

- Oda organlarının ve komisyonlarının toplantı ve çalışmaları,
- TMMOB etkinliklerine katılım,
- Oda mevzuatının hazırlanmasına veya değiştirilmesine yönelik çalışmalar,
- Oda ve meslekle ilgili mevzuata ilişkin görüş, değerlendirme ve öneri çalışmaları ile hukuki girişimler,
- Üyelik ve üyelerle ilgili işler,
- Yayın faaliyetleri,
- Kongre, sempozyum gibi organizasyonlar ve seminer etkinlikleri,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler,
- Öğrencilere yönelik faaliyetlerden,

oluştuğu görülmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası ile Gemi Mühendisleri Odası arasında yürürlüğe konulan mesleki mevzuat ile Oda ve meslek mensuplarının görev alanlarına ilişkin konularda uyuşmazlık ve çatışmalar bulunmaktadır.

Odanın çalışma raporlarında Oda Onur Kurulu ve Oda Denetleme Kurulunun çalışmalarına ilişkin bilgi bulunmadığından bu konuya ilişkin bir değerlendirme yapılamamaktadır.

6- GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI

Gıda Mühendislerinin amaçları, işlev ve işleyişi ile diğer hususlara ilişkin esas ve usuller, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Odanın Genel Merkezi Ankara'dadır. Yönetmeliğe göre, Oda Genel Kurul kararıyla bölge şube veya şubeler; Yönetim Kurulu kararı ile de Oda temsilcilikleri açılabilir. Odanın 6 şubesi ve 15 temsilciliği bulunmaktadır.

Gıda Mühendisleri Odasına, Türkiye sınırları içinde mesleklerini uygulamaya yetkili bulunan, en az dört yıllık gıda mühendisliği lisans eğitimini tamamlamış olan ve/veya gıda mühendisi unvanına sahip kişiler asil üye olabilmektedirler. Türkiye'de gıda mühendisliği mesleğinde çalışabilmek için Odaya üye olmak ve üyelik koşullarını korumak zorunluluğu bulunmaktadır. Türkiye'de mesleklerini uygulamalarına izin verilen yabancı gıda mühendislerinin de Odaya geçici üye olarak kayıt olmaları gerekmektedir. Gıda mühendisliği bölümü öğrencileri de öğrenci üye statüsüyle Odaya üye olabilmektedirler. Odanın 2008 Şubat ayı itibarıyla 8.912 üyesi bulunmaktadır.

2009 yılı üye kayıt ücretleri ve aidat tutarları şöyle belirlenmiştir:

Kayıt Bedeli : 6 TL

Kimlik Ücreti : 6 TL

Aidat Tutarı : 9 TL/ay

Üye sayısının 5.000'in üzerinde olması ve Oda Ana Yönetmeliğinde seçimlerin delege sistemiyle yapılacağının öngörülmesi nedeniyle Oda Organları Genel Kurul delegeleri tarafından seçilmektedir.

Oda Genel Kurulu delege sistemine göre oluşmaktadır. Genel Kurul doğal ve seçimle belirlenen delegelerden meydana gelmektedir. Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asıl üyeleri ile Birlik Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurullarının Oda mensubu asıl üyeleri, Oda Genel Kurulunun doğal delegeleridir. Diğer delegeler ise toplam üye sayısının %4'ü oranında, bölge şube veya şube genel kurullarında seçilmektedir. Bölge şube veya şube etkinlik alanı dışında kalan iller için ise, Oda Yönetim Kurulunun belirlediği illerden oluşan bölgelerde seçimler yapılmaktadır. Delege seçimlerine ilişkin esas ve usuller, Yönetmelikte belirlenmiştir. Oda Genel Kurulu iki yılda bir yapılmakta ve Oda organları bu Genel Kurul delegeleri tarafından seçilmektedir.

Gıda Mühendisleri Odasının gelir ve gider durumu yıllar itibarıyla aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir:

Tablo 188- Gıda Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	364.725	617.027	696.797	786.064
Giderler	351.690	588.183	745.202	743.589
Fazla veya Açık	13.034	28.844	-48.405	42.475

Tablo 189- Gıda Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Aidatları	235.942	41,47	Personel Giderleri	150.827	35,73
Hizmet Karşılığı Gelirler*	276.758	48,65	Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	53.583	12,69
Yayın Satış Gelirleri	9.493	1,67	Çeşitli Giderler	43.325	10,26
Kongre Gelirleri	25.237	4,44	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	113.090	26,79
Faiz Gelirleri	6.575	1,16	Büro Giderleri	15.662	3,71
Diğer Gelirler	5.160	0,91	Vergi Resim ve Harçlar	979	0,23
Diğer Olağandışı Gelir ve F	9.729		TMMOB Hissesi	21.402	5,07
			Hizmet Üretim Giderleri	20.783	4,92
			Demirbaş Alımları	2.429	0,58
GENEL TOPLAM	**568.894**	**98,29**	**GENEL TOPLAM**	**422.081**	**100,00**

**** İlk/Sorumlu Tek.Yön.Gelirleri, Yenileme/Sorumlu Tek.Yön.Gelirleri ve Eğitim Gelirlerini kapsamaktadır.***

Tabloda görüldüğü üzere toplam gelirlerin % 90'ı üye kayıt ve aidatlarından elde edilen gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Giderlerin % 35'i personel harcamalarına ilişkindir.

Oda Genel Merkezi ve şubelerde toplam 15 personel görev yapmaktadır. Oda Genel Merkezindeki çalışanlar, Genel Merkez tarafından, şube personelleri ise şube yönetim kurulları tarafından belirlenip, Genel Merkez onayıyla çalıştırılmaktadır. Personele 2007 yılından yapılan ödemeler tablodaki gibidir:

Tablo 190- Gıda Müh. Odası Personel Ödemeleri

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Sorumlu Müdür	26.907	2.242
Sorumlu Müdür	19.362	1.613
Sorumlu Müdür	17.796	1.483
Sorumlu Müdür	16.718	1.393
İşçi	20.107	1.676
İşçi	18.108	1.509
İşçi	18.513	1.543
İşçi	15.915	1.326
İşçi	12.142	1.012
İşçi	11.871	989
İşçi	9.931	828

Oda Genel Merkezi, Şubeler ve Temsilciliklerin 2007 yılına ilişkin gelir ve gider bilgileri şöyledir:

Tablo 191- Gıda Müh. Odası 2007 Yılı Şube ve Temsilcilikler Gelir ve Giderleri(TL)

Birimler	Gelirler	Giderler
Genel Merkez	568.894	422.081
Marmara Bölge Şube	66.062	99.241
Ege Bölge Şube	59.702	80.326
Konya Şube	21.226	53.115
Mersin Şube	20.190	50.132
Adana İl Temsilciliği	9.583	11.008
Antalya İl Temsilciliği	6.144	4.489
Aydın İl Temsilciliği	1.518	1.254
Balıkesir İl Temsilciliği	841	60
Bursa İl Temsilciliği	733	1.289
Denizli İl Temsilciliği	1.964	1.296
Eskişehir İl Temsilciliği	2.313	4.592
Erzurum İl Temsilciliği	1.459	137
Gaziantep İl Temsilciliği	1.624	1.191
Karaman İl Temsilciliği		
Kocaeli İl Temsilciliği	4.984	2.809
Kayseri İl Temsilciliği	272	256
Malatya İl Temsilciliği	706	330
Samsun İl Temsilciliği	5.724	3.657
Tekirdağ İl Temsilciliği		151
Tokat İl Temsilciliği	6.298	4.151
Van İl Temsilciliği	5.830	2.025
GENEL TOPLAM	**786.064**	**743.589**

Oda ve bağlı birimlerin bütçe, muhasebe ve satın alma işlemleri Oda Ana Yönetmeliği, Genel Kurul kararlarıyla yürürlüğe konulan bütçeler çerçevesinde yetkili organları tarafından yürütülmektedir.

Gıda Mühendisleri Odasının 4., 5. ve 6. Dönem Çalışma Raporları incelenmiştir. Odanın 2006-2008 dönemini kapsayan 6. Dönem faaliyetlerine ilişkin bilgiler özetle aşağıda belirtilmiştir:

- Oda Organlarının toplantı ve çalışmaları ile ziyaretler (6. Dönemde (2006-2008) Oda Yönetim Kurulu 39 toplantı gerçekleştirmiş ve toplam 234 karar almıştır. İl Temsilcilikleri Koordinasyon Toplantısı ve Danışma Kurulu toplantıları (4 toplantı) yapılmış ve temsilciliklere ziyaret edilmiştir. Düzenli olarak Ankara'da aylık üye toplantıları tertip edilmiştir. Toplantılara çok sınırlı katılım olduğu anlaşılmaktadır.),
- Oda yönetmeliklerinin hazırlanması ve değiştirilmesine yönelik etkinlikler,
- Eğitim ve seminer çalışmaları ile meslek içi eğitim etkinlikleri,
- Yayın çalışmaları (Gıda Mühendisliği Dergisi, kitaplar, bülten ve broşürler),
- Komisyon ve çalışma gruplarının toplantı ve çalışmaları (Yayın Komisyonu, Örgütlülük Komisyonu, Mevzuat Komisyonu, Çalışma Grupları),
- Kongre, sempozyum, çalıştaylar ile katkı sağlanan diğer etkinlikler ve ziyaretler,

- Oda ve meslekle ilgili mevzuata ilişkin değerlendirme, görüş ve öneriler, bu amaçla yapılan yazışmalar,
- TMMOB etkinliklerine katılım,
- Basın açıklamaları, gazete yazıları vb. etkinlikler,
- Şube ve temsilcilik çalışmaları,
- Meslek Yetki Yasasının çıkartılmasına yönelik girişimler.

Gıda Mühendisleri Odasının 4. ve 5. Dönem Çalışma Raporlarının incelenmesinden Odanın önceki iki dönemde de benzer nitelikteki etkinlikleri gerçekleştirdiği söylenebilir.

Oda Denetleme Kurulu 6. Dönem boyunca 8 denetim faaliyeti gerçekleştirmiştir. 6. Dönem Çalışma Raporu içinde yer alan Denetleme Kurulu Raporları incelendiğinde denetim dönemine ilişkin yönetim kurulu kararlarının incelendiği, toplantı çoğunluğunun sağlanıp sağlanmadığının, Yönetim Kurulu üyelerini huzur hakkı alıp almadığının, Odanın düzenli giderlerden kaynaklanan borçlarının zamanında ödenip ödenmediğinin, Odanın borcunun olup olmadığının incelendiği ve Odanın kasa ve bankalardaki nakit ve hazır değerlerinin tespitinin yapıldığı görülmektedir. Aynı formattaki tüm raporların standart tespit ve değerlendirmeleri içerdiği, yönetim kurulu kararları ile harcama ve alımlara ilişkin iş ve işlemlerin, muhasebe kayıtlarının mevzuata ve usule uygunluğuna ilişkin bulgu ve değerlendirmelere yer verilmediği anlaşılmaktadır. Önceki iki dönem Oda Denetleme Kurulu Raporlarının da aynı format ve içerikte olduğu görülmüştür.

6. Dönem Çalışma Raporunda Oda Onur Kurulu çalışmaları hakkında bir bilgi yer almamaktadır. 5. Dönem Çalışma Döneminde ise Oda Onur Kurulunun 8 toplantı gerçekleştirdiği ve 3 dosya inceleyerek karara bağladığı görülmektedir.

7- HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odasının kurumsal işleyişi ve diğer hususlar, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Ana Yönetmeliğinde düzenlenmiş olup, Odanın Genel Merkezi Ankara'dadır. Yönetmeliğe göre Genel Kurul kararıyla şube, Yönetim Kurulu kararıyla da temsilcilikler açılabilir. Odanın bağlı birimleri; 10 şube, 5 bölge temsilciliği (merkeze bağlı temsilcilik), 79 il temsilciliği ve 80 ilçe temsilciliğinden oluşmaktadır.

Odaya Türkiye'de mesleği ve hizmetlerini, Harita ve Kadastro Mühendisi (Yönetmelik uyarınca; Harita, Harita-Kadastro, Jeodezi, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisi veya Yüksek Mühendisleri) unvanı ile yapmaya yasal olarak yetkili bulunanlar asil üye olmaktadır. Oda üyeliği ve mesleğin icrasında lisans eğitimi esas alınmaktadır. Türkiye'de çalışmasına izin verilmiş yabancı uyruklu Harita ve Kadastro Mühendisleri Odaya geçici üye olmaktadırlar. Üniversitelerin son sınıfında okuyan öğrenciler ise Yönetmelik çerçevesinde öğrenci üye olarak Odaya kaydolabilirler. Odanın üye sayısı 2009 yılı itibarıyla 10.491'dir.

Odanın Ana Yönetmeliği gereğince Oda Genel Kurulu delege sistemine göre yapılmakta olup, Genel Kurul toplantıları iki yılda bir toplanmaktadır. Oda Genel Kurulu; Odanın görevde bulunan; Yönetim, Onur, Denetleme Kurullarının asil üyeleri ile Oda adına TMMOB Yönetim, Yüksek Onur, Denetleme Kurullarında bulunan asil üyelerden oluşan doğal delegelerden ve seçimle belirlenen diğer delegelerden meydana gelmektedir. Diğer delegeler, şube genel kurullarınca; bölgelerinde bulunan her 20 üye için bir asil ve bir yedek delege, artan üye sayıları ise 10'dan fazlası için yine bir asil ve bir yedek delege olmak üzere seçilmektedir. Doğrudan Oda Genel Merkezine bağlı Temsilciliklerde de aynı yöntem uygulanmaktadır. Oda Organları, Genel Kurul delegeleri tarafından seçilmektedir.

Odanın 2004-2007 dönemi gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 192- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	1.489.385	2.234.081	2.621.835	3.129.891
Giderler	1.311.443	1.792.182	2.292.648	2.917.894
Fazla veya Açık	177.942	441.899	329.187	211.997

Tablo 193- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödentileri	386.263	12,34	Yönetim Giderleri	1.069.185	36,64
Hizmet Karşılığı Gelirler*	2.555.814	81,66	Personel Giderleri	570.129	19,54
Yayın Gelirleri	13.382	0,43	İşletme Giderleri	546.829	18,74
Diğer Gelirler	174.432	5,57	Hizmet Alımları	53.828	1,84
		0,00	Yayın Giderleri	227.294	7,79
		0,00	TMMOB Giderleri	40.558	1,39
			Diğer Giderler	89.295	3,06
			Şube/Temsilcilik Giderleri	205.739	7,05
			Kıymet Alımları	105.767	3,62
			Uluslararası Üyelik Giderleri	9.271	0,32
GENEL TOPLAM	**3.129.891**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**2.917.894**	**100,00**

**** Proje Gelirleri, Danışmanlık Gelirleri, Kontrollük Gelirleri, Mesleki Denetim Gelirleri, Tescil Gelirleri, Eğitim Gelirleri, Diğer (Belge) Gelirlerini içermektedir.***

Oda gelirlerinin % 81'i hizmet karşılığı gelirlerden, % 12'si üye kayıt ve ödentilerinden kalanı ise diğer gelirler ve yayın gelirlerinden oluşmaktadır. Giderler içindeki en büyük pay, % 36 ile yönetim giderlerine ait olup, bu kalemi % 19'la personel giderleri ve % 18 ile işletme giderleri takip etmektedir.

Odanın mali işlemleri, muhasebe kayıtları ve satın alma işlemleri; TMMOB Mali İşler Yönetmeliği, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Mali İşler ve Bütçe Uygulama Yönetmeliği ve Genel Kurulca çalışma dönemleri itibarıyla yürürlüğe konulan Bütçe Uygulama ve Kadro Kullanım Esasları çerçevesinde yürütülmektedir. Satın almalar teklif alınmak suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Oda Genel Merkez ve Şubelerinin 2006-2007 yılı gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 194- Harita ve Kadastro Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
Genel Merkez	482.689,74	1.116.639,63	553.237,07	1.619.109,43
Adana	170.906,60	93.028,91	235.038,64	117.812,30
Ankara	288.074,02	131.437,60	323.921,10	183.562,52
Antalya	107.895,00	59.171,57	126.056,07	55.358,96
Bursa	237.573,30	167.255,19	319.736,01	99.130,91
Diyarbakır	75.175,16	48.364,58	135.034,21	47.781,71
İstanbul	492.918,94	283.058,78	563.122,51	357.572,13
İzmir	494.810,90	223.905,18	572.719,28	275.614,24
Konya	87.285,90	53.436,37	83.254,95	56.504,87
Samsun	120.034,45	47.027,02	147.191,15	47.231,04
Trabzon	64.470,80	69.322,80	70.579,83	58.215,99
TOPLAM	**2.621.834,81**	**2.292.647,63**	**3.129.890,82**	**2.917.894,10**

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odasının bütçe kaynaklarından bazı üniversitelere maddi katkı yapıldığı anlaşılmaktadır. 40. Dönem (2006-2008) Mali Raporunda belirtildiği üzere, Odanın yeni açılan Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümlerine destek olmak amacıyla, 19 Mayıs Üniversitesi Bilgisayar Laboratuarına alınan 12 adet bilgisayar için 13.000 TL, Kocaeli Üniversitesi Bilgisayar Laboratuarına alınan 10 adet bilgisayar için 10.000 TL ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Gümüşhane CBS Laboratuarının tefrişatı için 3.000 TL olmak üzere toplam 26.000. TL katkı verdiği anlaşılmaktadır (HKMO, 2008:371).

Oda personeli İş Kanununa tabi olup, Oda ve bağlı birimlerde personel istihdamı, Genel Kurulda belirlenen bütçe ve kadro kullanım esaslarına göre yapılmaktadır. Oda ve bağlı birimlerde 40 personel çalışmaktadır. Oda Genel Merkezinde ve Şubelerde çalışan personele 2007 yılında yapılan ücret ödemeleri unvan bazında aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 195- Harita ve Kadastro Müh. Odası Personel Ödemeleri

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
İdari İşler Şube Müdürü	14.030	1.169
Danışman (kısmı süreli)	2.100	
Danışman (kısmı süreli)	8.400	
Danışman (kısmı süreli)	8.400	
Teknik Görevli	6.117	510
Bilgi İşlem Veri Yöneticisi	11.343	945
Büro Görevlisi	11.870	989
Büro Görevlisi	10.744	895
Büro Görevlisi	9.588	799
Hizmetli	7.789	649
Büro Görevlisi	8.796	733
Şube Müdürü	15.778	1.315
Şube Müdürü	14.822	1.235
Büro Görevlisi	13.494	1.124

Odanın 38., 39. ve 40. Dönem Çalışma Raporları incelenmiş olup, 40. Dönemdeki etkinlikler kısaca aşağıda belirtilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları, danışma kurulu toplantıları,
- Kurultay, kongre, sempozyum, konferans, panel, çalıştay ve seminerler,
- Toplantı ve ziyaretler,
- Yayın çalışmaları (dergi, bülten, kitap vb.),
- Oda ve meslek mensuplarıyla ilgili konularda kamu kurumları ve ilgili merciler nezdinde yapılan girişimler ve yazışmalar,
- Mevzuata ilişkin görüş, değerlendirme ve öneri çalışmaları,
- Sürekli komisyonlar ve çalışma gruplarının çalışmaları ve raporlarına ilişkin faaliyetler,
- TMMOB etkinliklerine katılım,
- Üye olunan uluslararası örgütlerle ilişkiler ve çalışmalar,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler,
- Miting ve benzeri etkinlikler.

Odanın 40. Dönemde üyelerine yönelik Ferdi Kaza Sigortası uygulaması başlattığı ve sigorta bedellerinin Oda bütçesinden karşılandığı Çalışma Raporundan anlaşılmaktadır (HKMO, 2008:371).

Oda Yönetim Kurulunun 40. Dönem boyunca (24 Şubat 2008 itibarıyla), 77 toplantı yaptığı ve 956 karar aldığı görülmektedir.

Oda ve bağlı birimlerin iç denetimi Oda Denetleme Kurulu tarafından yapılmıştır. 40. Dönem (2006-2008) Denetleme Raporunda, Oda Denetleme Kurulunun düzenli ve periyodik olarak gerekli denetimleri (Genel Merkezde 8 kez, şubelerde 20 kez, merkeze bağlı temsilciliklerde ise 8 kez olmak üzere toplam 36 denetim) yaptığı, bu denetimlerde örgütün mali durumunun değerlendirildiği, hata ve eksikliklerin tespit edildiği, Genel Merkezde yapılan denetlemelerin bitiminde Genel Merkez Yönetim Kurulu ile toplanılarak tespit edilen hata ve eksikliklerin iletildiği ve çözüm önerilerinin konuşulduğu belirtilmektedir (HKMO, 2008:411).

Söz konusu Raporda, Yönetim Kurulunun görev dağılımı yapıp yapmadığı, düzenli toplanıp toplanmadığı ve kararların imzalanıp imzalanmadığı, demirbaş defterinin tutulması ve demirbaş alımlarının uygunluğu, kasa defterinin tutulmasında ve kasada limit bulundurulmasında kurallara uyulup uyulmadığı, Odanın mali durumu gibi hususlara ilişkin tespitlere yer verildiği, ardından Odanın faaliyet ve işlemlerine ilişkin diğer tespit ve önerilerin belirtildiği görülmektedir. Bunların daha çok önemli görülen Oda etkinliklerinin ifade edilmesi biçiminde olduğunu, ancak şube ve temsilciliklerdeki denetimlerde tespit edilen sorun ve aksaklıklara da Raporda yer verildiğini belirtmek gerekmektedir (HKMO, 2008:411-414).

Oda Denetleme Kurulu raporlarında belirtildiğine göre, Denetleme Kurulu, 38. Dönemde Genel Merkez ve şubelerde 15, 39. Dönemde ise Genel Merkez, Merkeze bağlı temsilcilikler ve şubelerde toplam 30 denetim gerçekleştirmiştir.

2006-2008 dönemine ilişkin Oda Onur Kurulu çalışmalarına bakıldığında, Kurulun kendisine gelen dosyaları incelediği ve toplam 7 üyeye çeşitli disiplin cezaları verdiği görülmektedir (HKMO, 2008:419).

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odasının diğer bazı odalar gibi dönem çalışmalarını dünyada ve Türkiye'de yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler bağlamında ele aldığı görülmektedir. 40. Dönem Çalışmalarının *"İçinde Bulunduğumuz Yüzyılda Dünyaya Genel Bir Bakış"*, *"Çalışma Dönemimizde Türkiye'de Neler Yaşanıyordu?"*, *"Türkiye'de Yaşananları Nasıl Değerlendirdik?"* başlıkları altındaki değerlendirmelerde de bu husus net bir şekilde görülmektedir.

8- İÇMİMARLAR ODASI

Odaya İç Mimarlar üye olmakta olup, TMMOB İçmimarlar Odası Ana Yönetmeliğinde "iç mimar", "en az dört yıllık içmimari, içmimarlık, içmimari ve çevre tasarımı, içmimarlık ve çevre tasarımı bölümlerinden mezun olan ve içmimar unvanıyla içmimarlık hizmetleri vermeye hak kazanmış kişiler" olarak tanımlanmıştır.

Yabancı uyruklu içmimarlar ve çevre tasarımcıları da Odaya geçici üye olmak durumundadırlar. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde içmimari eğitimi sürdüren öğrenciler de Odaya öğrenci üye olarak kaydolabilmektedir.

Odanın merkezi Ankara'da olup, 3 Şube (İstanbul, İzmir ve Trabzon) ve 3 İl Temsilciliği (Eskişehir, Bursa ve Kocaeli) ile faaliyet göstermektedir. Odanın 1 Mart 2008 tarihi itibarıyla toplam 1.566 kayıtlı üyesi bulunmaktadır.

Oda; mezun olan İçmimar sayısı ve Odaya kayıtlı İçmimar sayısına göre, Odaya kayıtlı üye sayısının çok düşük olduğunu kabul etmektedir (İçmimarlar Odası, 2008:16).

Genel Kurul ve verilen yetkiye istinaden Oda Yönetim Kurulu tarafından belirlenen aidat ve ücret tutarları aşağıdaki gibidir:

2008 Yıllarına Ait Hizmet Bedelleri

Aidat Tutarı	: 120 TL
Kimlik Kartı Ücreti	: 20 TL
Üye Kayıt Ücreti	: 50 TL
Yabancı Uyruklu Kayıt Ücreti	: 400 TL
Yabancı Uyruklu Üye Aidat Ücreti	: 840 TL
Faaliyet Belgesi Ücreti	: 40 TL

Tus Belgesi Ücreti : 96 TL
Öğrenci Kayıt Ücreti : 5 TL
Büro Tescil Belgesi : 120 TL
Proje Onay Ücreti : Proje Bedelinin % 2'si

Odanın 18. Dönem Faaliyet Raporunda belirtildiğine göre üye aidatlarının toplanmasında zorluk çekilmekte, dolayısıyla Oda faaliyetlerinin yürütülmesinde (kira ve çalışan ücretlerinin ödenmesinde) zorlanılmaktadır. Bu durum Oda Yönetimi tarafından, Oda faaliyetlerinin aksamasının ve gelişmemesinin temel sebebi olarak görülmektedir (İçmimarlar Odası, 2008:16).

Odanın Olağanüstü Genel Kurul kararıyla ilgili açıklamasındaki aşağıdaki değerlendirmeler Odanın içinde bulunduğu durumu anlamaya yetmektedir:

"Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği (TMMOB) çatısı altında bulunan yirmi üç odadan birisi olan İçmimarlar Odası, kuruluşu anlamında en eski odalardan birisidir. 1976'da kurulan Oda'mız ne yazık ki gerekli aşamayı gösterememektedir. Sivil toplum örgütü olmanın gereklerini yerine getirememektedir. Üyesiz örgüt olamayacağı gibi, parasız örgüt mesleğin itibarı için ciddi savaşımlar veremez. Mesleki hakların savunulmasında ekonomik güç önem kazanmaktadır.

Oda'mızda çalışan bir avuç gönüllü ile güçlenemeyeceğimizi, bu ilgisizliğin İçmimarlar Odasını bitirebileceğini defalarca yazdık. Meslek olmanın gerekleri, içmimarlık alanında topal kalmıştır ve bir kısım üyelerin duyarsızlığı nedeni ile kalmaya devam edecektir. Genel Kurullara katılımların olmayışı, sizler adına emek veren gayret koyan, meslek onurunu koruyan insanların varlığından ve ne yaptıklarından habersiz kalmaktasınız."

Yukarıdaki metinde geçtiği üzere, Oda kendisini "sivil toplum örgütü" olarak görmekte ve bunun gereklerini yerine getirememekten söz etmektedir.

Oda Genel Kurulu iki yılda bir toplanmakta, Yönetmeliğe göre Genel Kurul, üye/delegelerden meydana gelmektedir.

Odanın 2006 ve 2007 yıllarındaki gelir ve gider durumu tablodaki gibidir:

Tablo 196- İç Mimarlar Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006	2007
Gelirler	127.582	207.439
Giderler	124.166	193.468
Fazla veya Açık	3.416	13.971

Oda Genel Merkezinin 2007 yılı gelir ve giderlerinin kalemler itibarıyla dağılımı tabloda gösterilmiştir:

Tablo 197- İç Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Aidatlar	44.265	41,73	Genel Kurul Giderleri	2.700	2,76
Geçmiş Yıllara Ait Ödemeler	18.118	17,08	Personel Ücretleri	16.410	16,75
Amaca Yönelik Belge Gelirleri	6.767	6,38	SSK Prim Giderleri	3.240	3,31
Yayınlardan Elde Edilen Gel.	14.153	13,34	TMMOB Aidat Giderleri	2.407	2,46
Katalog Bağış Gelirleri	17.000	16,02	Kira Giderleri	8.550	8,73
Öğrenci Kayıt Gelirleri	145	0,14	Posta ve Kargo Giderleri	3.176	3,24
Diğer Gelirler	5.639	5,32	Kırtasiye ve Basılı Kağıt Giderleri	9.855	10,06
			Büro Giderleri	7.815	7,98
			Mahkeme ve Noter Giderleri	9.557	9,76
			Muhasebe Giderleri	4.500	4,59
			Reklam Giderleri	1.876	1,91
			Haberleşme Giderleri	5.118	5,22
			Diğer Çeşitli Giderleri	9.990	10,20
			Diğer Çeş.Vergi Res.ve Harç Gid.	12.777	13,04
GENEL TOPLAM	**106.087**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**97.971**	**100,00**

Tablodan görüldüğü üzere Oda gelirlerinin %50'den fazlası üye kayıt ve aidatlarından (geçmiş yıl ödemeleriyle birlikte) elde edilmektedir. Giderler içinde en büyük pay ise yaklaşık %20 oranıyla personel giderlerine aittir. Oda bütçesi, mali işlemleri ve alımlar, TMMOB Ana Yönetmeliği ve Genel Kurul kararları çerçevesinde yürütülmektedir.

Odada 4 personel çalışmaktadır. 2007 yılında Oda personeline yapılan ödemeler şöyledir:

Tablo 198- İç Mimarlar Odası Personel Ödemeleri

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Merkez Oda Sekreteri	19.004	1.584
İstanbul Şube Büro Sekreteri	18.000	1.500

İçmimarlar Odasının 16., 17. ve 18. çalışma dönemlerine ilişkin faaliyet raporları incelenmiş olup, Oda faaliyetlerinin;

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Oda mevzuatının hazırlanmasına ilişkin çalışmalar,
- Odanın ve meslek mensuplarının hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin hukuki çalışma ve girişimler (davalar, hukuki mütalaalar vb.),
- Üyelere yönelik faaliyetler (üyelik kayıtları, kayıt güncelleme, belge düzenleme vb.),
- Odanın tanıtımına yönelik etkinlikler,
- Toplantı ve ziyaretler,
- Yayın faaliyetleri (İçmimar Dergisi, bülten, ajanda vb.),
- Sosyal ve kültürel etkinlikler,

- Kurultay, söyleşi, seminer, yarışma gibi etkinlikler, fuarlara katılım,
- TMMOB etkinliklerine katılım ve Odanın temsil edildiği platformlara yönelik etkinlikler,
- Basın açıklamaları,
- Şube ve temsilciliklerce gerçekleştirilen etkinlikler

gibi faaliyetlerden oluştuğu görülmektedir.

Oda faaliyet raporunda yer alan açıklamalardan ve yargıya taşınan uyuşmazlıklardan İçmimarlar Odası ile Mimarlar Odası arasında mesleğin kapsamı ve sınırları, yürürlüğe konulan mevzuat konusunda bazı sıkıntılar yaşandığı anlaşılmaktadır.

İçmimarlar Odası Yönetim Kurulu, 18. Dönemde 10-11 Mart 2007'de yapılan Olağanüstü Genel Kurula kadar 24 toplantı yapmış ve toplam 69 karar almıştır. Olağanüstü Genel Kurul sonrasında 55 toplantı yapılmış ve toplam 169 karar alınmıştır.

Olağanüstü Genel Kurul Denetim Kurulu Raporunun (18. Dönem Denetleme Kurulu Raporu) incelenmesinden; yapılan denetimde, yönetim kurulu karar defteri, kasa defteri, gelen-giden evrak kayıt defteri ve demirbaş defterinin incelendiği, kasa defteri ve banka hesapları üzerinden Odanın mali durumunun ortaya konulduğu anlaşılmaktadır.

9- İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

İnşaat Mühendisleri Odasının işlevi, işleyişi, organları, görev ve yetkileri ile diğer hususlar TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir.

T.C. uyruğunda olup, Türkiye sınırları içinde inşaat mühendisliği veya inşaat yüksek mühendisliği mesleğini yürütmeye yasal olarak yetkili bulunanlar Odaya asil üye olarak, Türkiye'de mesleklerini uygulamalarına kanunlar gereğince izin verilen yabancı uyruklu mühendislerden, inşaat mühendisliği eğitimi almış veya denkliği kabul edilmiş olanlar ise Oda'ya geçici üye olarak kaydolmaktadır.

İnşaat mühendisliği fakülte ya da bölümü öğrencileri de öğrenci üyelik statüsüyle Odaya kaydolabilmektedir. Odanın 31 Aralık 2007 tarihi itibarıyla üye sayısı 69.066'dır. Üyelerin büyük çoğunluğu Ankara, İstanbul ve İzmir şubelerine kayıtlıdır.

Odanın organları diğer odalardan bazı farklılıklar gösterdiğinden Oda organları aşağıda belirtilmiştir:

Karar, Yürütme ve Danışma Organları

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Onur Kurulu,
- Denetleme Kurulu,
- Danışma Kurulu,

- Genel Sekreterlik,
- Yetkin Mühendislik Kurulu.

Yardımcı Organlar

- Uzmanlık Kurulları,
- Geçici Danışmanlar ve Uzmanlar,
- Çalışma Programı Yürütme Kurulları,
- Eğitim ve Belgelendirme Kurulları,
- Kongre, Konferans, Sempozyum ve Benzeri Yürütme Kurulları,
- Yayın Kurulları,
- Yardım Fon Komitesi.

Oda Ana Yönetmeliğine göre, Yönetmelikte belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde Oda Genel Kurulu kararıyla şube açılabilir. Şubelerin bulunmadığı il ve ilçelerde Yönetim Kurulu kararıyla temsilcilikler açılabilir. İnşaat Mühendislerinin iş yerlerinin bulunduğu bölgedeki Şubeye kaydolmaları öngörülmüştür. Odanın 26 Şubesi, 49 İl Temsilciliği ve 78 ilçe temsilciliği olmak üzere toplam 153 bağlı birimi bulunmaktadır.

Oda Genel Kurulu, iki yılda bir toplanmaktadır. Genel Kurul Oda delegeleri ve doğal delegelerden meydana gelmektedir. Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurulundaki Oda temsilcileri ile Oda Yönetim Kurulu, Oda Onur Kurulu, Oda Denetleme Kurulu ve Yetkin Mühendislik Kurulu üyeleri, Oda Genel Kurulunun doğal delegeleridirler. Doğal delegeler dışındaki delegeler şube genel kurullarınca (Şube Yönetim Kurulu asil ve yedekleriyle, Şubelerine kayıtlı üyenin %1'i oranında Oda Genel Kuruluna katılacak asil ve aynı sayıda yedek delegeleri iki yıl süre için seçilir. Delege sayısının tespitinde kesirli sayılar bir üst sayıya tamamlanır. Delege sayısı beşden az ise beşe tamamlanır.) seçilmektedir. Oda organları Genel Kurul delegeleri tarafından seçilmektedir.

Üye kayıt ücretleri ve aidat tutarları Genel Kurulca kabul edilen 2008-2009 Yılları Bütçe Uygulama Esaslarında şu şekilde belirlenmiştir (2009 yılı güncellemesi için Yönetim Kuruluna yetki verilmiştir):

Çeşidi	**Tutarı**
Üye kayıt ve kimlik yenileme ücreti	: 20 TL
Öğrenci üye kayıt ücreti	: 5 TL
Üye aidatı	: 120 TL (yıllık) 10 TL (Aylık)
Öğrenci Üye Ödentisi	: 12 TL (Üye aidatının %10'nu)
Yabancı Uyruklu Geçici Üyeler (İlk kayıt/Başvuru Ücreti)	: 100 TL
Yabancı Uyruklu Üye Ödentisi	: 400 TL/yıl

Yabancı Uyruklu Kayıt Yenileme : 400 TL/yıl
Yetkin Mühendislik Başvuru Ücreti : 250 TL
Yetkin Mühendislik Üyelik Ödentisi : 420 TL/yıl
TUS/Proje Sicil Durum Belgesi : 15 TL
Serbest İnşaat Müh. Belgesi Başvuru Ücreti : 150 TL
İşyeri Tescil Belgesi Başv./Yıllık Onay Ücreti : 250 TL
İşyeri Tescil Belgesi Yurtdışı Belge Ücreti : 750 TL
TUS / Proje Sicil Durum / Şantiye Şefliği Belgesi : 25 TL
Bağ-Kur Belgesi (İB Formu) Onaylama Ücretsiz
Kamulaştırma Bilirkişi Yetki Belgesi Onay Ücreti : 15 TL

Bütçe Uygulama Esaslarında meslekte 40 yılını dolduran üyelerden üyelik ödentisi alınmayacağı karara bağlanmıştır. Çalışma Raporuna göre 2007 yılında kayıtlı üyelerin aidat ödeme oranı % 34 seviyesindedir.

Odanın 2006-2007 dönemine ilişkin gelir ve gider bilgileri şöyledir:

Tablo 199- İnşaat Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006	2007
Gelirler	17.717.456	21.069.025
Giderler	14.677.819	20.417.404
Fazla veya Açık	3.039.636	651.621

Tablo 200- İnşaat Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Ödentileri	4.237.011	20,11	Yönetim Giderleri	223.528	1,09
Hizmet Karşılığı Gelirler*	13.154.127	62,43	Personel Giderleri	6.166.505	30,20
Kongre, Konf.,Semp.,Seminer Gel.	118.114	0,56	Dış. Sağlanan Fayda ve Hizmetler	1.297.750	6,36
Kurs ve Eğitim Gelirleri	1.162.693	5,52	Çeşitli Giderler	584.028	2,86
Yayın Gelirleri	342.076	1,62	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	2.502.354	12,26
Diğer Gelirler	2.055.005	9,75	Büro Giderleri	501.317	2,46
			Yayın Giderleri	878.180	4,30
			Vergi Resim ve Harçlar	85.687	0,42
			TMMOB -İKK ve Bağlı Kur. Gid.	392.615	1,92
			Temsilcilik Giderleri	2.169.898	10,63
			Kıymet Alımları	5.478.213	26,83
			Yetkin Mühendislik	137.329	0,67
GENEL TOPLAM	**21.069.025**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**20.417.404**	**100,00**

Belge Gelirleri, Büro Tescil Kayıt ve Ödenti Gelirleri, Proje Vize Gelirleri, TUS Gelirleri, Labaratuvar Hizmet Gelirleri, Bilirkişilik Hizmet Gelirleri, Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler, İşyeri Tescil Belgesi Gelirleri, Serbest İnşaat Mühendisliği Gelirleri.

2007 yılı Oda gelirlerinin % 62'si hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Üye ödentilerinin gelirler içindeki payı % 20 oranındadır.

Tablo 201- İnşaat Müh. Odası 2006-2007 Bazı Şube Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
ODA TOPLAM	**17.717.456**	**14.677.819**	**21.069.025**	**20.417.404**
Ankara Şubesi	2.350.770	1.318.287	2.765.752	2.015.621
İstanbul Şubesi	2.438.939	1.570.952	3.575.353	2.087.150
Antalya Şubesi	1.133.727	630.146	1.338.247	1.157.584
Konya Şubesi	890.357	429.576	1.177.343	620.022
Uşak Şubesi	179.230	114.890	164.459	271.660
Çanakkale Şubesi	168.667	80.791	151.881	110.307

Odaya bağlı bazı şubelerin (büyük ve küçük ölçekli şubeler) 2006-2007 yıllarına ilişkin gelir ve gider durumu aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 202- İnşaat Müh. Odası İstanbul Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007	Gider Kalemleri	2006	2007
Üye Ödentileri	914.877	1.016.435	Yönetim Giderleri	63.714	83.463
Hizmet Karşılığı Gelirler	1.244.132	1.256.958	Personel Giderleri	353.573	799.155
Kongre-Konf.Semp.Sem.Gelirleri	1.140		Dış. Sağ. Fayda ve Hizmetler	277.974	190.933
Kurs ve Eğitim Gelirleri	103.160	274.000	Çeşitli Giderler	40.569	64.194
Yayın Gelirleri	98.164	154.896	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	212.374	257.774
Diğer Gelirler	77.466	873.065	Büro Giderleri	51.606	62.783
			Yayın Giderleri	114.445	213.134
			Vergi Resim ve Harçlar	1.557	17.540
			İKK Giderleri	30.477	31.507
			Temsilcilik Giderleri	357.456	266.352
			Kıymet Alımları	67.187	100.314
GENEL TOPLAM	**2.438.939**	**3.575.353**	**GENEL TOPLAM**	**1.570.932**	**2.087.150**

Tablo 203- İnşaat Müh. Odası Çanakkale Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007	Gider Kalemleri	2006	2007
Üye Ödentileri	26.040	20.789	Yönetim Giderleri		
Hizmet Karşılığı Gelirler	124.779	99.866	Personel Giderleri	22.325	49.638
Kongre-Konf.Semp.Sem.Gelirleri			Dış. Sağ. Fayda ve Hizmetler	15.307	9.332
Kurs ve Eğitim Gelirleri		12.080	Çeşitli Giderler	4.598	5.587
Yayın Gelirleri		3.955	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	5.492	11.366
Diğer Gelirler	17.848	15.191	Büro Giderleri	3.194	2.507
			Yayın Giderleri		1.921
			Vergi Resim ve Harçlar		600
			İKK Giderleri		1.096
			Temsilcilik Giderleri	17.395	15.179
			Kıymet Alımları	12.480	13.080
GENEL TOPLAM	**168.667**	**151.881**	**GENEL TOPLAM**	**80.791**	**110.307**

Odanın bütçe, harcama, alım-satım işlemleri, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği, Oda Ana Yönetmeliği ve çalışma dönemleri itibarıyla çıkarılan Bütçe Uygulama Esasları çerçevesinde Yönetim Kurulu karalarıyla yürütülmektedir. Oda Ana Yönetmeliğine göre, Oda bütçesi şube ve temsilcilik bütçeleri de dâhil olmak üzere merkezî tek bütçedir. Bütçe Yönetim Kurulu tarafından hazırlanmakta ve Genel Kurulca onaylanmaktadır. Bütçenin uygulamasına ilişkin esaslar Genel Kurulca belirlenmektedir.

İnşaat Mühendisleri Odası ve bağlı birimlerinde, İş Kanununa tabi olarak 283 personel görev yapmaktadır. Personel işlemleri İnşaat Mühendisleri Odası Personel Yönetmeliği, Personel Ücretlendirme Yönergesi ve Bütçe Uygulama Esasları ile Yönetim Kurulu kararları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Oda personeline 2007 yılında aylık brüt 941TL ile 6.257 TL arasında ücret ödemesi yapılmıştır.

Oda Yönetim Kurulu 40. Dönemde, 44 kez toplanmış ve 1.291 karar almıştır.

40. Dönemde, disiplin soruşturması içeren toplam 235 dosya (15'i önceki döneme, 220'si ise 40. Döneme ait olmak üzere) Yönetim Kurulu gündemine alınmıştır. Yönetim Kurulu bu dosyalardan 9'u hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığına, 226'sı hakkında ise soruşturma açılmasına karar vermiştir. Soruşturması yapılan dosyalardan 115 adeti hakkında Yönetim Kurulunca, kovuşturmaya gerek olmadığına, 111'inin de Onur Kuruluna sevkine karar verildiği anlaşılmaktadır (İMO, 2008:55).

Oda Onur Kurulu dönem içerisinde 12 toplantı yapmış ve incelediği 111 dosyayla ilgili olarak aşağıda dağılımı gösterilen kararları almıştır:

Karar	**Adet**
Yazılı Uyarı Cezası	4
Para Cezası	1
Meslekten Geçici Men Cezası	9
Kovuşturmaya Gerek Olmadığına Dair Karar	11
Yargı Sürecinin Beklenmesine ve Bu Aşamada Kovuşturmaya Gerek Olmadığına Dair Karar	86

Oda Denetleme Kurulu, 40. Dönemde 11 toplantı gerçekleştirmiş ve 14 karar almıştır. Çalışma Raporuna göre Denetleme Kurulu dönem içerisinde Oda Merkezini 5 kez, Van Şubesini 3 kez, diğer şubeleri 4 kez denetlemiştir. Denetleme Kurulu, 39. Dönemde Oda Merkezi ve şubelerde toplam 12 denetim gerçekleştirmiştir.

Oda Ana Yönetmeliğine göre oluşturulan diğer organlar (kurul, komisyon vb.) da dönem içerisinde görev alanına giren konularda çeşitli toplantı ve çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Odanın 38, 39 ve 40. Dönem Çalışma Raporları incelenmiş olup, 40. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporuna göre Oda etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

- Oda Organlarının toplantı ve çalışmaları,
- TMMOB etkinliklerine katılım (TMMOB Danışma Kurulu toplantıları, TMMOB Oda Başkanları Toplantıları, TMMOB Oda Sekreterleri Toplantısı, TMMOB Oda Saymanları Toplantısı),

- Oda Çalışma Grupları toplantıları ve çalışmaları,
- Odanın kurumsal işleyişinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar,
- Oda görev alanına giren konularda mevzuat hazırlanması ve mevcut mevzuatta değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar,
- Oda ve meslek mensuplarıyla ilgili olarak gerçekleştirilen hukuki girişimler,
- Meslek içi eğitim çalışmaları ve diğer eğitim faaliyetleri,
- Yetkin Mühendislik Uygulamasına ilişkin düzenleme ve çalışmalar,
- Mesleki denetim kapsamında yürütülen etkinlikler,
- Diğer toplantı ve ziyaretler,
- Mesleki ve diğer hususlara ilişkin miting ve kitlesel etkinliklere katılım, anma törenleri,
- Proje yarışmaları, seminerler ve forum etkinlikleri,
- Kongre, konferans, sempozyum, panel gibi etkinlikler,
- Üyesi olunan uluslararası kuruluşlarla ilgili ilişkiler ve etkinliklere katılım,
- Öğrencilere yönelik tanıtım etkinlikleri,
- Basın açıklamaları, diğer kuruluşlar ve odalarla birlikte yapılan ortak açıklamalar,
- Odanın görev alanı ve meslekle ilgili konulardaki girişimler, yazışmalar ve diğer etkinlikler,
- Basın-Yayın çalışmaları.

10- JEOFİZİK MÜHENDİSLERİ ODASI

Jeofizik Mühendisleri Odasının amaçları, örgütlenmesi, işlev ve işleyişi ile diğer hususlar TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Odanın merkezi Ankara'dır. Oda, 6 şube, 3 bölge temsilciliği, 45 il temsilciliği ve 3 ilçe temsilciliğinden oluşmaktadır.

Yönetmelikte "jeofizik", "fizik ilkelerini kullanarak yerküreyi, hidrosferi, atmosferi ve uzayı inceleyen bilim dalı" olarak; "jeofizik mühendisliği" ise "petrol, maden ve benzeri doğal kaynakların aranması, araştırılması, bulunması, rezerv özelliklerinin saptanması, içme ve kullanma amaçlı yeraltı ve yerüstü suları, jeotermal enerji, çevre ve çevre sorunları ve arkeolojik amaçlı araştırmalar ile her türlü mühendislik yapılarının yapı yeri ve güzergâh seçimi, zemin ve temel etütleri, deprem, doğal afet ve benzeri konularında eğitim ve araştırma etkinliklerinin yürütüldüğü, fizik, matematik, bilgisayar, elektronik teknolojisine dayalı, dili matematik olan mühendislik dalı" olarak tanımlanmıştır.

T.C. uyruğunda olup, Türkiye sınırları içerisinde mesleklerini uygulamaya yasal yetkili bulunan jeofizik yüksek mühendis ve mühendisleri ile TMMOB Genel Kurul kararıyla Oda bünyesinde yer alması uygun görülen meslek mensupları, Odaya asil üye olmak zorundadırlar.

Yabancı uyruklu mühendisler ise Odaya geçici üye olarak kaydedilmektedirler. Jeofizik mühendisliği bölümü öğrencileri Odaya öğrenci üyelik statüsüyle kaydolabilmektedirler. 31.12.2007 tarihi itibarıyla Odanın üye sayısı 3.581'dir.

Üye kayıt ve aidat tutarları 2009 yılı için aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Üye kayıt ve kimlik ücreti : 10 TL

Üye aidatı : 5 TL

Kimlik Yenileme : 7 TL

2009 yılında Oda tarafından düzenlenen/onaylanan bazı belge ücretleri ise şöyledir:

Çeşidi	Tutarı
İlgili makama yazılı ve basılı evrak ücreti	: 3 TL
SMMH Belge Çıkarma Ücreti	: 60 TL
SMMH Belge Yenileme Ücreti	: 75 TL
Büro Tescil Belge Çıkarma/Yenileme Ücreti (şahıs)	: 75 TL
Büro Tescil Belge Çıkarma/Yenileme Ücreti (şirket)	: 100 TL
Parsel Bazındaki Zemin Etüt Raporu Onay Ücreti	: 25 TL
İmara Esas Zemin Etüt Raporu Onay Ücreti	: 40 TL
Toplu Konut Alanları Zemin Etüt Rapor Onay Ücreti	: 50 TL
Endüstri Alanları Zemin Etüt Raporu Onay Ücreti	: 40
Kuyu Arama İzin Belgesi	: 10 TL
Kuyu Kullanma İzin Belgesi	: 10 TL
ÇED Proje Tanıtım Dosyası Ücreti	: 30 TL
ÇED Raporu Onay Ücreti	: 50 TL
Sicil Durum Belgesi Ücreti	: 25 TL
İhaleye Katılım Belgesi Ücreti	: 25 TL
Teknik Sorumlu Atama Belgesi Ücreti	: 50 TL

Oda Genel Kurulu, Odaya kayıtlı asil üyelerden (3.581 üye) oluşmakta ve iki yılda bir toplanmaktadır. Oda organları, Genel Kurulca seçilmektedir. 2008 yılında yapılan son seçimde 3.581 üyeden sadece 282 üyenin oyunu alan liste seçimi kazanmıştır.

Odanın 2004-2007 gelir ve gider durumu ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 204- Jeofizik Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	340.374	514.381	759.545	911.218
Giderler	257.933	388.423	642.384	789.796
Fazla veya Açık	82.441	125.958	117.161	121.422

Tablo 205- Jeofizik Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt, Aidat, Rapor, Onay, SMMH, BT ve Bağış Gelirleri	129.774	28,15	Kongre, Seminer ve Top. Gid.	20.027	4,41
Kongre, Seminer ve Top. Gel.	296.124	64,24	TMMOB Aidat Giderleri	12.156	2,68
Kongre Stant Gelirleri	15.780	3,42	Dünya Enerji Konseyi Aidat Gid.	605	0,13
Ajanda Reklam Gelirleri	9.900	2,15	Muhasebe, Müşavirlik ve Danış. Gid.	18.706	4,12
Kurs ve Yayın Gelirleri	9.358	2,03	Temsil ve Ağırlama Giderleri	23.052	5,08
		0,00	İşletme Giderleri	379.284	83,57
GENEL TOPLAM	**460.936**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**453.830**	**100,00**

Odada 17 personel görev yapmaktadır. 2007 yılında Oda ve şubelerde çalışan personele yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda örneklendirilmiştir:

Tablo 206- Jeofizik Müh.Odası Personel Ödemeleri (TL)

Görev	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Büro	12.512	1.043
Sekreter	11.902	992
Muhasebe	10.936	911
Sekreter	10.440	870
Sekreter	10.186	849
Sekreter	9.592	799
Sekreter	9.540	795
Büro	9.352	779
Sekreter	9.292	774
Sekreter	8.239	687
Büro	7.580	632
Sekreter	6.936	578
Ofis Elemanı	6.835	570
Sekreter	6.267	522

Odanın 9, 10 ve 11. Dönem Çalışma Raporları incelenmiş olup, 11. Dönemde yapılan etkinlikler başlıklar itibarıyla aşağıya çıkarılmıştır:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları, yapılan ziyaretler,
- Çalışma komisyonları ve kurulların toplantı ve çalışmaları,
- Oda ve meslek mensuplarının hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik hukuki girişimler, bu amaçla açılan davalar ve kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapılan yazışmalar,
- Oda mevzuatına ilişkin çalışmalar,
- Oda ve meslek kapsamına giren mevzuata ilişkin görüş, değerlendirme ve önerilere yönelik çalışmalar,
- Eğitim, kurs ve seminer çalışmaları,
- TMMOB etkinliklerine katılım,

- Miting ve kitlesel etkinlikler,
- Odaya bağlı şube ve diğer birimlerle ilgili etkinlikler,
- Öğrencilere yönelik etkinlikler,
- Kongre, sempozyum, panel ve benzeri etkinlikler,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler,
- Yayın faaliyetleri, basın bildirileri,
- Odaya bağlı şube ve diğer birimlerin gerçekleştirdiği etkinlikler.

Jeofizik Mühendisleri Odasının da diğer bazı odalar gibi üyelerine yönelik Grup Ferdi Kaza Sigortası uygulaması başlattığı anlaşılmaktadır.

Oda faaliyet ve işlemleri Oda Denetleme Kurulu tarafından denetlenmiştir. 11. Dönem Çalışma Raporunda belirtildiği üzere dönem içerisinde Oda Merkezinde 8 denetim yapılmıştır. Ayrıca bağlı birimlerde de denetimler gerçekleştirilmiştir. 2006-2007 Dönemi Denetleme Kurulu Raporunda defter ve kayıtlar ile işlemlerin, Yönetim Kurulu kararlarının mevzuata uygun olduğu belirtilmekte ve örgütün mali durumuna ilişkin bilgilere yer verildiği görülmektedir (Jeofizik Mühendisleri Odası, 2008:739).

11- JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI

Jeoloji Mühendisleri Odasının, işlev, işleyiş ve amaçları ile üyeleri ve organlarının görev ve yetkilerine ilişkin esaslar, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Odanın merkezi Ankara'dadır. Yönetmelik uyarınca, Oda Genel Kurulu kararı ile şubeler, Oda Yönetim Kurulu kararı ile temsilcilikler açılabilir. Odanın 11 şubesi, 58 il temsilciliği ve 1 ilçe temsilciliği olmak üzere toplam 70 birimi bulunmaktadır.

Odaya, jeoloji mühendisliği veya jeoloji yüksek mühendisliği mesleğini yürütmeye yasal olarak yetkili olanlar asıl üye olarak kaydolmaktadırlar. Yabancı uyruklu jeoloji mühendisleri çalışma izni sürelerince Odaya geçici üye olarak kaydedilmektedirler. Jeoloji mühendisliği bölümü öğrencilerine de öğrenci üye statüsü verilebilmektedir. Odanın 31.12.2007 itibarıyla kayıtlı üye sayısı 11.461'dir.

İki yılda bir toplanan Oda Genel Kurulu, delege sistemine göre oluşturulmaktadır. Genel Kurul, doğal delegeler ile seçimle belirlenen delegelerden meydana gelmektedir. Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asıl üyeleri ile Birlik Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurullarının asıl üyeliklerinde görev alan Oda üyeleri, Oda Genel Kurulunun doğal delegeleridir. Diğer delegeler; Şube Genel Kurullarında, Şube etkinlik alanı dışında kalan iller için ise Oda Yönetim Kurulunun belirlediği illerden oluşan bölgelerde ve her bölge için yine Oda Yönetim Kurulunun belirlediği ilde, Oda Genel Kurulunun yapılacağı tarihten en az bir ay önceki tarihte yapılan seçimlerle belirlenmektedir. Yönetmeliğe göre, her 20 üyeyi 1 asıl, 1 yedek delege temsil eder. Artan üye sayılarının 10'dan fazlası için 1 asıl ve 1 yedek delege eklenir.

2004-2007 döneminde Odanın gelir ve gider durumu tablodaki gibi gerçekleşmiştir:

Tablo 207- Jeoloji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	1.560.209	2.528.093	4.405.848	4.864.530
Giderler	1.216.549	1.633.638	3.558.325	3.913.038
Fazla veya Açık	343.660	894.456	847.523	951.492

Tablo 208- Jeoloji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödenti Gelirleri	343.760	7,07	Personel Giderleri	642.033	16,41
Belge ve Hiz. Karşılığı Gelirler*	2.777.814	57,10	Dışarıdan Sağ. Fayda ve Hiz.	602.875	15,41
Yayın Bağış Gelirleri	36.083	0,74	Çeşitli Giderler	600.196	15,34
Diğer Gelirler	440.784	9,06	Amaca Yönelik Giderler	299.644	7,66
Şube-Tem.Gönd. Merkez Gelirleri	1.182.316	24,30	Büro Giderleri	171.136	4,37
Kurultay Gelirleri	83.774	1,72	Yayın Giderleri	85.776	2,19
			Vergi Resim Harçlar	70.165	1,79
			TMMOB Ödemeleri	40.229	1,03
			Kurultay Giderleri	165.495	4,23
			Diğer Örgüt Ortak Etk. Gid.	42.647	1,09
			Şube ve Tems, Gönderilen	1.192.841	30,48
GENEL TOPLAM	**4.864.530**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**3.913.038**	**100,00**

Kurs, Seminer, Sempozyum Gelirleri, Rapor Onay Gelirleri, Büro Kayıt Gelirleri, Büro Tescil Yenileme Gelirleri, Sicil Durum Belgesi Gelirleri, Tip Sözleşme Gelirleri, Diğer Üyelik Belgeleri Gelirleri kalemlerini içermektedir.

Tablo incelendiğinde, Oda gelirlerinin % 50'den fazlasının belge ve hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden oluştuğu ve üye kayıt ve ödenti gelirlerinin toplam gelirler içindeki payının % 7 civarında kaldığı görülmektedir. Giderlerin dağılımına bakıldığında, en büyük payın şube % 30 ile ve temsilcilik giderlerine ait olduğu, ayrıca personel giderlerinin % 16, dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler ile çeşitli giderlerin toplam giderler içindeki payının % 15'er oranında olduğu anlaşılmaktadır.

Yönetmelik uyarınca Oda gelir ve giderleri tüm Oda örgütünü kapsayacak şekilde hazırlanan Oda bütçesi ile düzenlenmekte olup, şube ve temsilciliklerin gelir ve giderleri de bütçede gösterilmektedir. Odanın mali işlemleri 6235 sayılı Kanun, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği, Genel Kurulca Karara bağlanan Oda Bütçesi ve Yönetim Kurulu kararlarına göre yürütülmektedir.

Odaya bağlı şubelerin 2007 yılı gelir ve gider büyüklükleri tabloda gösterilmiştir:

Tablo 209- Jeoloji Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri (TL)

Şube Adı	Gelirler	Giderler
Adana	132.308	96.825
Antalya	166.487	60.951
İzmir	278.207	173.841
İstanbul	362.063	207.314
Konya	82.658	78.021
Diyarbakır	30.922	89.981
Samsun	74.136	89.896
Sivas	36.063	35.528
Trabzon	38.886	56.674
Denizli	93.527	52.282
Eskişehir	70.122	42.331
TOPLAM	**1.365.379**	**983.644**

2007 yılında Odaya bağlı 49 il temsilciliğinin toplam gelirleri 1.340.203 TL, toplam giderleri ise 488.999 TL olarak gerçekleşmiştir.

Jeoloji Mühendisleri Odasında 39 personel görev yapmaktadır. 2007 yılında personele yapılan ödemeler Odanın verdiği ortalama rakamlara göre unvanlar itibarıyla tabloda örneklendirilmiştir:

Tablo 210- Jeoloji Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Büro Personeli (Şube)	16.064	1.339
Büro Hizmetlisi	16.692	1.391
Büro Personeli (Merkez)	18.695	1.558
Sekreter/Sekreter Yrd.	24.404	2.034

Odanın 2006-2008 dönemini kapsayan 21. Dönem Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının çalışmaları,
- Oda bünyesinde oluşturulan kurul ve komisyonların çalışmaları,
- Üyelere yönelik etkinlikler,
- Kamu kurum ve kuruluşlarıyla görüşmeler,
- Danışma Kurulu toplantıları,
- Oda ve mesleğe ilişkin konularda oluşturulan görüş ve önerilere (çeşitli sektörler veya mevzuata ilişkin görüş, öneri ve değerlendirme raporları) ilişkin etkinlikler,
- Kongre, konferans, sempozyum, kurultay, çalıştay, söyleşi vb. gibi etkinlikler,
- Öğrenci örgütlülüğü etkinlikleri,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler (kokteyl, piknik, turnuva, söyleşiler, film gösterimi vb.),

- Sendika ve demokratik kitle örgütleriyle birlikte gerçekleştirilen etkinlikler (mitingler, basın açıklamaları, anma törenleri),
- TMMOB ve diğer odalarla ilgili işler ve birlikte gerçekleştirilen etkinlikler,
- Meslek içi eğitim seminerleri,
- Yayın çalışmaları (bülten, kitap, dergi vd.),
- Basın açıklamaları,
- Hukuksal çalışmalar (Oda ve üyelerin hak ve menfaatlerini korumak için açılan davalar).

Odanın belirlediği "Rapor, Mesleki Denetim ve Vize Ücretleri" aşağıdaki gibidir:

Tablo 211- Jeoloji Müh. Odası Rapor, Mesleki Denetim ve Vize Ücretleri

İŞİN ADI	VİZE/BELGE/KAYIT ÜCRETİ (TL)
Arama Faaliyet Raporu	25
Terk Raporu	15
İşletme Faaliyet Raporu	45
İşletme Projesi	75
Fizibilite Raporları	90
Çed Raporu	35
İmara Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu	45
Parsele Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu (Zemin ve Temel Etüdü Raporu)	35
Jeotermal Kaynak ve Doğal Mineralli Sular için Arama Raporu	75
Jeotermal Kaynak ve Doğal Mineralli Sular için Kaynak Koruma Raporu	60
Jeotermal Kaynak ve Doğal Mineralli Sular için diğer hizmetlere ilişkin Raporlar	50
Yeraltı Suyu Arama Belgesi Raporu	15
Yeraltı Suyu Kullanma Belgesi Raporu	15
Yeraltı Suyu Islah ve Tadil Raporu	15
Büronun Tescilli Olduğuna Dair Belge	10
İhaleye Katılım Belgesi	10
Büro Tescil Kayıt Ücreti (Şahıs)	240
Büro Tescil Kayıt Ücreti (Şirket)	300
Büro Tescil Yenileme Ücreti (Yıllık)	150
Sicil Durum Belgesi	35
Üye Kayıt Belgesi	10
Teknik Sorumluluk Belgesi Vize Ücreti (Kişi için)	150
Teknik Sorumluluk Belgesi Vize Ücreti (SMM'ler için)	10

Odanın iç denetimi, Oda Denetleme Kurulu tarafından yapılmıştır. 21. Dönem Oda Denetleme Kurulu Raporu incelendiğinde, Denetleme Kurulunun Oda Merkezinde

gerçekleştirdiği periyodik denetimler yanında, bazı şubeleri de yerinde denetldiği anlaşılmaktadır. Denetleme Kurulu Raporunda, Odanın gerçekleşen gelir ve gider tablolarına, üye sayısına, mülkiyet durumuna, kadro ve personel durumuna ilişkin bilgilere ve Raporda Yönetim Kurulunun mali uygulama ve kararlarının ilgili yönetmelik hükümlerine uygun olduğu tespitine yer verildiği görülmektedir. Raporda ortak bazı uygulama hatalarına da yer verilmiştir.

Oda Onur Kurulu 21. Dönem içinde 14 kez toplanmış ve incelediği dosyalarla ilgili olarak 12 karar almıştır. Kararların dağılımı aşağıdaki gibidir:

- Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulması önerilen dosya adedi : 2
- Karar için yargı sonucunun beklenilmesine karar verilen dosya adedi : 1
- Ağır para cezası verilen dosya adedi : 1
- Geçici süreyle (6 ay, 3 ay, 15 gün) meslekten men cezası verilen dosya adedi : 4
- Yazılı uyarı cezası verilen dosya adedi : 2
- Cezai uygulamaya gerek görülmeyen dosya adedi : 2

Toplam : 12

Ayrıca Oda tarafından tescil edilen 38 kuruluş (serbest mühendislik ve müşavirlik hizmetleri sunan bürolar) hakkında da idari yaptırımlar uygulanmıştır.

12- KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI

Kimya Mühendisleri Odasının amaç, kuruluş ve örgütlenmesine ilişkin esaslar, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Odanın merkezi Ankara olup, Odaya bağlı 7 şube, 4 bölge temsilciliği ve 32 il temsilciliği bulunmaktadır. Odaya kimya mühendisliği mesleğini icra edenler üye olmak zorundadırlar. Odanın üye sayısı, 31.12.2007 itibarıyla 11. 921'dir.

İki yılda bir toplanan Oda Genel Kurulu delegasyon usulüne göre yapılmaktadır. Genel Kurula katılacak delegeler şube ve bölge temsilciliği Genel Kurullarınca, Şubeye ve Bölge Temsilciliğine kayıtlı üye sayısının % 2'si oranında (en fazla 100 üye olmak üzere) seçilmektedir. Ayrıca, TMMOB Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurullarının Oda asıl üyeleri ile Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asıl üyeleri Oda Genel Kurulunun doğal üyeleridir. Oda Organları Oda Genel Kurulu tarafından seçilmektedir.

Odanın 2004-2007 dönemine ilişkin toplam gelir ve giderler ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin detayı ve Şubeler itibarıyla giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 212- Kimya Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	832.844	1.030.707	2.057.619	2.181.516
Giderler	709.190	897.199	1.602.493	2.280.211
Fazla veya Açık	123.654	133.508	455.126	-98.695

Tablo 213- Kimya Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Gelirleri	229.005	10,50	Yönetim Giderleri	20.254	0,89
Hizmet Karşılığı Gelirler*	1.480.684	67,87	Personel Giderleri	491.105	21,54
Yayın Gelirleri	26.256	1,20	Dışarıdan Sağ. Hiz. Alım Gid.	144.020	6,32
Diğer Gelirler	20.710	0,95	Çeşitli Giderleri	173.317	7,60
Belge Gelirleri**	342.368	15,69	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	967.556	42,43
İl Temsilcilik Gelirleri	30.172	1,38	Büro Giderleri	74.512	3,27
Faiz Gelirleri	52.322	2,40	Yayın Giderleri	47.010	2,06
			Vergi Resim ve Harçlar	9.074	0,40
			Şube ve Tem. Ortak Etkin. Ve İKK	35.472	1,56
			TMMOB Hissesi	53.280	2,34
			Kıymet Alımları	264.612	11,60
GENEL TOPLAM	**2.181.516**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**2.280.211**	**100,00**

**** Bilirkişilik Gelirleri, Eğitim Gelirleri, Kongre Konferans ve Seminer Gelirlerinden oluşmaktadır.***

***** Kimlik Belgesi, Sorumlu Müdürlük Belgesi, Üyelik Belgesi, SMM -Büro Tescil Belgesi, LPG Sorumlu Müd./Yetkili Personel Belgesi, Bilirkişi Sertifika Bedeli gelirlerinden oluşmaktadır.***

Tablo 214- Kimya Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri (TL)

Şube Adı	Gelirler	Giderler
Merkez	87.010	252.228
Ankara	432.911	291.230
İstanbul	475.475	473.771
Ege Bölge	287.376	290.584
Bursa	194.657	163.959
Güney Bölge	252.114	181.332
Kocaeli	102.912	73.851
Eskişehir Böl. Tem.	52.630	41.217
Samsun	99.094	71.474
Trakya Böl. Tem.	59.767	34.356
Denizli Böl. Tem.	85.265	56.525
Trabzon Böl. Tem.	52.299	31.788
TOPLAM	**2.181.510**	**1.962.315**

Odanın en büyük gelir kaynağı hizmet karşılığı elde edilen gelirlerdir. Bu gelirlerin toplam gelir içindeki payı % 67 oranındadır. Buna belge gelirleri de eklendiğinde hizmet ve belge karşılığı elde edilen gelirlerin oranı % 80'i aşmaktadır. Üye gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı % 10 kadardır. Giderler içinde en büyük pay, % 42 ile amaca yönelik çeşitli giderlere aittir. Personel giderlerinin toplam giderler içindeki büyüklüğü % 21'i bulmaktadır.

Oda bütçesi, şube ve temsilcilik bütçeleri de dâhil olmak üzere hazırlanmaktadır. Genel Kurulca karara bağlanan bütçe, Oda ve Şube Yönetim Kurullarınca uygulanmaktadır. Odanın mali işlemleri TMMOB ve Oda Mali İşler Yönetmeliğine ve Genel Kurulca karara bağlanan dönemsel bütçe uygulama esasları yönetmeliklerine göre yürütülmektedir.

Kimya Mühendisleri Odasının Genel Kurulca karara bağlanan 2008-2009 Yılları Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliğinde üye kayıt, kimlik ve üyelik ödentileri, 2009 yılı için aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Türü	Asıl Üye	Geçici (Yabancı) Üye
Üye Kayıt Ücreti	-	600 TL
Kimlik Ücreti	25 TL	25 TL
Üye Aylık Ödentileri	8 TL	100 TL

Anılan Yönetmelikte 2009 yılında uygulanacak belge ücretleri aşağıdaki gibi tespit edilmiştir. Yönetmelikte belge almak üzere başvuruda bulunan üyelerden ödenti borcu bulunanların öncelikle bu borçlarını ödemeleri gerektiği ve her türlü belgenin tüm üyelere bedeli karşılığı verileceği öngörülmüştür.

Tablo 215- Kimya Müh. Odası Belge Ücretleri

Belge Türü	Tutar (TL)
Sorumlu Müdürlük Belgesi	100
Sorumlu Yöneticilik Belgesi	100
1 ve 2 No.lu Belgeler Vize ücreti	50
Yüklenicilik (Müteahhitlik) Belgesi	200
Oda Üyeliği Belgesi	35
Kalite Belgesi	1.000
Kalite Belgesi yenileme ücreti	400
SMM veya BTB Belgesi	400
Sigortalı üye ilk tescil SMM Mühendis	300
Üye SMM Belgesi Yenileme	250
SMM Mühendis Yenileme	125
Bilirkişi Yetki Belgesi	50
Bilirkişilik-Eksperlik Ücreti (TMMOB'deki)	(**)
Gümrük Çıkış Belgesi (***)	125
(**) TMMOB'nin yayımlayacağı o yıla ait Bilirkişilik-Eksperlik-Hakemlik Ve Teknik Müşavirlik Yönetmeliği hükümleri uygulanır. (***) gümrük çıkış belgesi için gerekli analiz ve test vb. giderleri belge ücretine eklenir. **not:** listede yer almayan konular için bedel belirleme yetkisi oda yönetim kuruluna aittir.	

Yönetmelikte Oda adına yapılan bilirkişilik hizmeti dışında üyeler, bilirkişilik, ekspertizlik, proje değerlendirme ve teknik komite üyeliği gibi faaliyetlerden elde ettikleri gelirin % 20'sini Oda Payı olarak ödeyecekleri ve bu faaliyetleri sonrası mahkemelere veya ilgili makama verdikleri raporlara Oda Üye Belgesini ekleyecekleri öngörülmüştür. Üye projelerinin onay bedeli ise, proje bedeli asgari tarifesine göre hesaplanan bedelin % 3'ü olarak belirlenmiş ve bu bedelin onay sırasında tahsil edileceği düzenlenmiştir.

Ayrıca anılan Yönetmelikte Odaya kayıtlı üyelerin adreslerinin Oda Yönetim Kurulu kararı ile ve adres başına 2,50 TL karşılığında üçüncü kişi ve kuruluşlara kullandırılabileceğine hükmedilmiştir.

Oda Genel Merkezi, Şube ve Temsilciliklerde toplam 29 personel (unvanlar; müdür, teknik görevli, büro çalışanı, muhasebe görevlisi, hizmetli) görev yapmaktadır. 2008 yılında Oda personeline yapılan maaş ödemelerine ilişkin bilgiler aşağıda örneklendirilmiştir:

Tablo 216- Kimya Müh.Odası Personel Ödemeleri (TL)

Görev	Net Maaş
Büro Çalışanı	1.250,28
Büro Çalışanı	806,02
Büro Çalışanı	1.124,52
Muhasebe Görevlisi	1.058,13
Muhasebe Görevlisi	1.073,68
Teknik Görevli	1.674,77
Teknik Görevli	1.325,13
Teknik Görevli	1.136,85
Hizmetli	803,54
Hizmetli	760,09

Personel ücretleri sözleşmeler ve ilgili döneme ilişkin bütçe uygulama esasları yönetmeliği hükümlerine göre ödenmektedir.

2008-2009 Yılları Bütçe Uygulama Esasları Yönetmeliğinde Oda Yönetim, Denetim ve Onur Kurulu toplantıları için Kurul toplantısına katılan üyelere toplantı başına net 20 TL ödeneceği karara bağlanmıştır.

Kimya Mühendisleri Odasının 40. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleşmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Danışma Kurulu toplantıları,
- Oluşturulan komisyon ve kurulların toplantı ve çalışmaları,
- Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile yürütülen ilişkiler,
- TMMOB, odalar ve diğer örgütlerle olan ilişkiler ve gerçekleştirilen ortak etkinlikler,
- LPG Piyasası Personeli Eğitimleri,
- Odanın yaptığı basın açıklamaları,
- Diğer odalarla birlikte yapılan basın açıklamaları,
- Kongre, sempozyum, seminer, fuar, sergi gibi etkinlikler,
- Şube ve temsilciliklerce gerçekleştirilen etkinlikler (eğitim ve seminer çalışmaları, diğer etkinlikler),
- Açılan davalar,
- Odaya ilişkin yönetmeliklerin hazırlanması veya değiştirilmesine yönelik çalışmalar,
- Yayın çalışmaları.

Odanın iç denetimi, Oda Denetleme Kurulu tarafından gerçekleştirilmiştir. Oda Merkezi, bağlı şube ve temsilciliklerde toplam 35 denetim yürütmüştür.

40. Dönem Denetleme Kurulu Raporu (Kimya Mühendisleri Odası 40. Dönem Çalışma Raporu, 2008:253-304) incelendiğinde, Denetleme Kurulu tarafından Oda Merkezi ve bağlı birimlerde yapılan denetimler sonucunda kapsamlı bir denetleme raporu hazırlandığı, tespit ve önerilere yer verildiği görülmektedir. Raporda belirtildiği üzere, denetleme kurulunun oluşumunda çeşitli sorunlar (bazı üyeler denetleme kurulu toplantılarına katılmamış ve çekilmiş sayılmışlar, bazıları istifa etmiş, bazı yedek üyeler asil üyeliğe getirilmelerini kabul etmemişlerdir) yaşanmıştır. Raporun incelenmesinden, Kimya Mühendisleri Odası merkez ve bağlı birimlerinin karar, iş ve işlemlerinin yürütülmesinde çeşitli sorunların ve mevzuata aykırılıkların bulunduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde mali işlemler konusunda da eksiklik ve usulsüzlükler olduğu Denetleme Kurulu Raporunda yer almaktadır.

Kimya Mühendisleri Odasına kayıtlı bazı üyelerin hazırladıkları ve Oda Yönetim Kurulu Başkanlığına sundukları 26 Ocak 2008 tarihli Anayasa Hazırlık Süreci Çalışmaları başlıklı çalışmada, Anayasa'da yer alan bazı maddelere ilişkin öneriler kapsamında "meslek Kuruluşları"na ilişkin olarak şu değerlendirme ve öneride bulunulmuştur (Kimya Mühendisleri Odası 40. Dönem Çalışma Raporu, 2008:194-204):

"Çağdaş toplumlar örgütlü toplumlardır ve örgütler aynı zamanda toplumun gelişim sürecinin temel öğesi, devletten bağımsız demokratik dinamiklerdir. Bu nedenle meslek örgütlerini kamu kurumu niteliğinde görmek, toplumun demokratik dinamiklerini devlet bünyesi içinde, devlete bağlı bir yapıya dönüştürmek anlamına gelmektedir.

Bunlara ek olarak bu örgütler yarım asırdan beri özerk bir kimlik edinmişlerdir ve kamuoyunda devletten bağımsız kimlikleriyle tanımlanmaktadırlar. Bu kazanımlara karşın meslek birliklerini, hala, kamu kurumu niteliğinde bir yapı olarak görmek demokratik, özgürlükçü ve eşitlikçi anayasa düşüncesiyle bağdaşmamaktadır.

Ayrıca, daha önce belirtildiği gibi, belirli kurumlarda çalışanlara örgütlenme kısıtlaması getirmek anayasanın "eşitlik" ilkesine dolayısıyla anayasaya aykırı bir tutum olmaktadır. Bu nedenlerle meslek birliklerini aşağıda verildiği gibi tanımlamak yeterli olacaktır:

'Toplum yararına, yasayla kurulan meslek örgütleri özerkliğe sahip tüzel kişilerdir. Organları kendi aralarından ve kendi üyeleri arasından seçilir. Meslek örgütlerinin işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.'"

13- MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI

Maden Mühendisleri Odasının amaçları, örgütlenmesi, işlev ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Odanın merkezi Ankara'dadır. Yönetmelik uyarınca, Genel Kurul kararıyla Şubeler, Oda Yönetim Kurulu kararıyla bölge, il veya işyeri temsilcilikleri açılabilir.

Maden Mühendisleri Odası, 4 Şube, 1 bölge, 25 il ve 3 ilçe temsilciliği olmak üzere 33 bağlı birimi (ayrıca 22 işyeri temsilciliği ve üniversite öğrenci temsilcilikleri bulunmaktadır) ile faaliyet göstermektedir. 31.12.2007 tarihi itibarıyla Odaya kayıtlı 9.977 üye bulunmaktadır.

Odanın en üst karar organı olan Oda Genel Kurulu delege sistemiyle oluşturulmakta ve iki yılda bir toplanmaktadır. Odanın Yönetim, Denetleme ve Onur Kurullarının asil üyeleri ile Birlik Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurullarının Oda mensubu asil üyeleri, Genel Kurulun doğal delegeleridir. Diğer delegeler, Şube genel kurullarında, şubelerin dışında kalan iller için ise Oda Yönetim Kurulunun belirleyeceği illerden oluşan bölgelerde ve her bölge için yine Oda Yönetim Kurulunun belirleyeceği bir ilde, görevlendirdiği Oda temsilcisinin nezaretinde ve şube genel kurulu esaslarına uygun olarak yapılacak seçimlerle belirlenmektedir. Delege sayıları, her şube ya da seçim bölgesinde, bağlı üyeler toplamının yüzde beşi oranında eşit sayıda asil ve yedek delege şeklinde belirlenmektedir. Oda organları, Genel Kurul tarafından seçilmektedir.

Odanın 40. Dönem Çalışma Raporunda belirtildiği üzere İstanbul Şubesindeki seçimlere ilişkin oy kullanma istatistikleri oy kullanma oranının düşüklüğünü göstermektedir. İstanbul Şubesindeki seçimlerde 5. Dönemde (2004) kayıtlı 967 üyeden yalnızca 85'i oy (oran % 8,8) kullanmıştır. 6. Dönem (2006) seçimlerinde ise kayıtlı 1.315 üyeden 136'sı (oran % 10,3) oy kullanmıştır.

Odanın son iki döneme ilişkin gelir ve gider durumu aşağıdaki gibidir:

Tablo 217- Maden Müh.Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004-2005	2006-2007
Gelirler	1.257.164	1.870.437
Giderler	741.567	751.626
Fazla veya Açık	515.597	1.118.811

2006-2007 yıllarına ilişkin gelir ve giderlerin dağılımı (birleştirilmiş) tabloda gösterilmiştir:

Tablo 218- Maden Müh. Odası 2006-2007 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödentileri	396.245	21,18	Yönetim Giderleri	174.733	23,25
Belge ve Hiz. Karş. Gelirler**	768.910	41,11	Personel Giderleri	144.628	19,24
Yayın Gelirleri	7.153	0,38	İşletme Giderleri	141.151	18,78
Diğer Gelirler	7.005	0,37	Vergi Resim ve Harç Giderleri	4.258	0,57
Şube Gelirleri	628.043	33,58	Yayın Giderleri	7.687	1,02
Diğer Gelirler	53.268	2,85	Şube ve Temsilcilik Giderleri	218.824	29,11
Faiz Gelirleri	342	0,02	TMMOB Hissesi	60.345	8,03
Menkul Kıymet Satış Karları	11.426				
Kambiyo Karları	516				
Gelirlerden İade ve Zararlar (-)	2.472				
GENEL TOPLAM	**1.870.437**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**751.626**	**100,00**

**** Odaya bağlı iktisadi işletmenin aynı döneme ait gelirleri 1.185.360 TL, giderleri ise 2.150.637 TL olarak gerçekleşmiştir.***

*****Rapor ve vize onay gelirleri, numune kontrol gelirleri, kurs, seminer, sempozyum gelirleri, SMMH belge gelirleri, kayıt, tescil ve diğer belge gelirleri gibi kalemleri içermektedir.***

Dönem içinde Oda gelirlerinin % 41'i belge ve hizmet karşılığı gelirlerden ve % 21'i üye kayıt ve ödentilerinden oluşmuştur. Yönetim giderlerinin toplam giderler içindeki payı % 23, personel giderlerinin payı % 19 ve işletme giderlerininki % 18 olarak gerçekleşmiştir.

Odanın 2008-2009 Bütçe Tasarısında, gelirler 1.452.216 TL, Giderler 1.280.229 TL olarak (171.987 TL'lik gelir fazlası) öngörülmüştür.

Odaya bağlı bir iktisadi işletme bulunmaktadır. Maden Mühendisleri Odası İktisadi İşletmesinin 01.01.2006-31.12.2007 dönemine ilişkin bilançosundaki aktif büyüklüğü 533.881.TL'dir. İktisadi İşletmenin 01.01.2006-31.12.2007 dönemindeki toplam gelirleri 1.194.428 TL olarak, giderleri ise 2.150.637 TL olarak gerçekleşmiş ve 956.436 TL'lik bir dönem zararı oluşmuştur. İktisadi İşletmenin 2008-2009 dönemi bütçesinin büyüklüğü de 1.046.280 TL olarak belirlenmiştir.

Oda ve İktisadi İşletmenin 2006 ve 2007 yıllarındaki gelir ve giderleri konsolide edildiğinde, bütçe uygulaması 162.374 TL'lik bir gelir fazlası (Odanın gelir fazlası 1.118.811 TL, İktisadi İşletmenin gider fazlası 956.436) ile sonuçlanmıştır.

Odanın mali işlemleri ve alımları, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği ile Genel Kurulca karara bağlanan bütçeye göre Yönetim Kurulu kararlarıyla gerçekleştirilmektedir.

2009 yılında geçerli işlem/belge ücretleri ise tablodaki gibi uygulanmaktadır:

Tablo 219- Maden Müh. Odası 2009 Yılı Serbest Müh. Hizmetleri İşlem Ücretleri

Hizmetler	Ücretler (TL)
Arama Faaliyet Raporu	25
Sondaj Kuyu İnşa ve Tatbik Projesi	25
Terk Raporu	25
Pat. Madde Kullanım, İhtiyaç Ve Kapasite Raporu	25
Teknik Nezaret Atama Belgesi	35
Faaliyet Bilgi Formu	35
İşletme Projesi	75
Fizibilite Raporu	75
Zemin Etüd Raporu	75
ÇED Raporu	75
Oda Kayıt Belgesi	15
Faaliyet Belgesi	25
SMMH Belgesi (Yıllık)	70
SMMH Belgesi Yenilenmesi (Yıllık)	70
Büro Tescil Belgesi (Yıllık)	70
Numune Kontrol Vizesi*	
10 Kg.'a Kadar	150
10-50 Kg	350

** Numune kontrollerinde 50 kg. ın üzerindeki her kilo için 3.-YTL ek ücret alınır. Oda dışında yapılan numune kontrollerinde masraflar firmaya aittir.*

2009 yılında üye kayıt ve ödenti tutarları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Üye Ödentisi	: 7 TL/AY
Üye Kimlik Ücreti	: 7 TL
Yabancı Üye Ödentisi	: 150 TL/AY
Yabancı Üye Kayıt Ücreti	: 600 TL
Yabancı Üye Kimlik Ücreti	: 50 TL

Odada (merkez ve şubeler) İş Kanununa tabi olarak 13 personel görev yapmakta olup, 2007 yılında Oda personeline brüt 696 TL ile 1.734 TL arasında ücret ödemesi yapılmıştır.

Odanın 40. Dönem (2006-2008) faaliyetleri anılan döneme ilişkin Çalışma Raporuna göre şu konularda gerçekleşmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Oda ve bağlı birimlere ilişkin örgütlenme çalışmaları,
- Şube ve temsilciliklerin yürüttüğü faaliyetler,
- Çalışma gruplarının faaliyetleri,
- TMMOB ve Odalarla birlikte gerçekleştirilen etkinlikler,
- Odanın çeşitli konulardaki görüş ve önerilerinin oluşturulması, yayımlanması ve ilgili mercilere gönderilmesine ilişkin etkinlikler,
- Sivil toplum kuruluşları ve sendikalarla olan ilişkiler ve ortak çalışmalar,
- Öğrencilere yönelik çalışmalar,
- Mesleki ve bilimsel çalışmalar,
- Mesleki eğitim faaliyetleri,
- Yayın çalışmaları (dergi, bülten, kitap gibi),
- Kongre, sempozyum, panel, seminer, çalıştay gibi etkinlikler,
- Uluslararası ilişkiler kapsamında yürütülen faaliyetler,
- Mesleki denetim faaliyetleri,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler,
- Basın duyuruları, yazılı ve görsel medyadaki etkinlikler,
- Hukuki çalışmalar (açılan davalar).

Odanın 40. Dönemdeki faaliyet ve işlemleri Oda Denetleme Kurulu tarafından denetlenmiştir. Düzenlenen Denetleme Kurulu Raporunda, Oda ve bağlı İktisadi İşletmenin muhasebe kayıtlarının/işlemlerinin mevzuata ve usulüne uygun yürütüldüğü, mali kaynakların yerinde kullanıldığı, iktisadi işletme zararlarının oluşma nedenlerinin üyeler adına ajanda, bülten, dergi vb. gibi geriye parasal dönüşümü olmayan faaliyetlerin bu kuruluş üzerinden yapılmış olmasından kaynaklandığı belirtilerek yönetim kurulunun aklanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir (Maden Mühendisleri Odası 40. Dönem Çalışma Raporu, 2008:36).

14- MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

Amaç, kuruluş ve örgütlenmesine ilişkin esaslar, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenen Makina Mühendisleri Odası; makine, endüstri-sanayi, işletme, uçak, havacılık ve uzay mühendisliği öğretimi yapan kuruluşlardan mezun olarak diploma veya ruhsatname almış ve meslek ve sanatlarını icra eden mühendis ve yüksek mühendisleri bünyesinde toplayan bir meslek kuruluşudur. Odanın merkezi Ankara olup, yetkili organların kararı ile şube ve temsilcilikler açılabilmektedir. Türkiye sınırları içinde Makina Mühendisliği ve hizmetlerini mühendis veya yüksek mühendis unvanı ile yapmaya yetkili olanlar Odaya asıl üye, yabancı meslek mensupları geçici üye, makina mühendisliği eğitimi gören öğrenciler ise öğrenci üye olabilmektedir.

Odaya kayıtlı üye sayısı Nisan 2008 itibarıyla 69.267 kişi olup, üyelerin branşlar itibarıyla dağılımı şöyledir:

Branş	Üye Sayısı	Toplam İçindeki Oran
Makina	63.671	% 91,92
Uçak, Havacılık, Uzay	744	% 1,07
Endüstri, İşletme	4.639	% 6,70
Diğer	213	% 0,31

Oda, 18 şube, 52 il, 33 ilçe temsilciliği ve 23 mesleki denetim bürosu olmak üzere toplam 126 birimle hizmet vermektedir. Mesleki denetim büroları, il/ilçe temsilciliği kurulması koşulları oluşmayan yerleşim merkezlerinde şube yönetim kurulu kararıyla kurulmaktadır. Mesleki denetim bürolarının çalışmaları, şube yönetim kurulu tarafından atanan mesleki denetim sorumluları ve yardımcıları tarafından yürütülür. Odanın bu birimler dışında, Asansör Kontrol Koordinatörlükleri, Muayene Kuruluşu, Personel Belgelendirme Kuruluşu, Baca gazı Laboratuarı, Kalibrasyon Laboratuarı gibi birimleri de bulunmaktadır.

Oda Genel Kurulu, Yönetmelik gereği delegasyon usulüne göre yapılmaktadır. Genel Kurula katılacak delegeler, şube genel kurullarınca, şube bölgelerinde oturan üyelerin toplamının yüzde biri oranında seçilir. Ayrıca, TMMOB Yönetim, Denetleme ve Yüksek Onur Kurullarının Oda asil üyeleri, Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asıl üyeleri de Oda Genel Kurulunun doğal üyeleridir. Genel Kurul iki yılda bir toplanmaktadır. Oda Organları Genel Kurul delegeleri tarafından seçilmektedir.

Odanın 2004-2007 dönemine ilişkin gelir ve giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 220- Makina Müh.Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	19.876.813	34.522.870	39.527.281	55.491.770
Giderler	15.332.692	24.853.779	29.870.974	39.105.039
Fazla veya Açık	4.544.121	9.669.090	9.656.306	16.386.731

Tablo 221- Makina Müh.Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödenti Gelirleri	1.822.463	3,28	Personel Ücret ve Giderleri	17.143.557	43,84
Belge ve Hiz. Karş. Gelirler*	49.456.534	89,12	Dış. Sağ. Fayda ve Hiz. Gid.	2.276.870	5,82
Yayın Satış Gelirleri	244.953	0,44	Çeşitli Giderler	18.006.667	46,05
Yayın İlan ve Rek. Gel.	485.749	0,88	Genel Yönetim Giderleri	1.677.945	4,29
Kira Gelirleri	1.460.931	2,63			
Banka Faiz Gelirleri	1.549.547	2,79			
Geleneksel Gece Gelirleri	156.897	0,28			
Sair Gelirler	314.696	0,57			
GENEL TOPLAM	**55.491.770**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**39.105.039**	**100,00**

Araç, Tesisat, Proje Denet. Gel., Trafik Bilirkişilik Gelirleri, Periyodik Kontrol Gelirleri, Expertizlik Bilirkişilik Gelirleri, Kurs ve Seminer Gelirleri, Kongre ve Sempozyum Gelirleri, Belge Gelirleri, Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler ve ARGE Gelirleri

Makina Mühendisleri Odası, gelir ve gider büyüklüğü bakımından TMMOB'ye bağlı odalar arasında en büyük odadır. 2007 yılındaki toplam gelirleri 55.491.770 TL, giderleri ise 39.105.039 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablolardan görüldüğü üzere, belge ve hizmet karşılığı gelirler Oda gelirlerinin yaklaşık olarak % 90'ını oluşturmaktadır. Üye kayıt ve ödenti gelirlerinin toplam gelire oranı % 3 gibi küçük bir nispette kalmaktadır. Kira ve faiz gelirleri de toplam gelirler içinde % 5 kadardır.

2007 yılında Belge ve Hizmet Karşılığı Gelirler kaleminin alt detayı ve 2007 yılı toplam gelirlerine oranı şöyledir:

Tablo 222- Makina Müh. Odası Belge ve Hizmet Gelirleri Detayları (TL)

Belge ve Hizmetler	Tutar	Payı (%)
Araç, Tesisat, Proje Denetleme Gelirleri	7.499.486	13,51
Trafik Bilirkişilik Gelirleri	673.663	1,21
Periyodik Kontrol Gelirleri	7.397.833	13,33
Expertizlik Bilirkişilik Gelirleri	1.121.443	2,02
Kurs ve Seminer Gelirleri	6.786.684	12,23
Kongre ve Sempozyum Gelirleri	563.417	1,02
Belge Gelirleri	1.277.273	2,30
Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler	24.136.731	43,50
Toplam	**49.456.530**	89,12

Belge ve hizmet karşılığı gelirlerin detayına bakıldığında, en büyük dört gelir kaleminin Araç, Tesisat, Proje Denetleme Gelirleri, Periyodik Kontrol Gelirleri ve Kurs ve Seminer Gelirleri ile Diğer Hizmet Karşılığı Gelirler kalemlerinden meydana geldiği görülmektedir.

Odanın 2007 yılı giderleri incelendiğinde personel giderlerinin toplam giderlerin % 43'ü, genel yönetim giderlerinin ise % 4 oranında olduğu görülmektedir. Çeşitli giderler kalemi ise giderler içinde % 46 oranıyla en büyük paya sahiptir.

Odanın Ana Yönetmeliğine göre, Odanın gelir ve giderleri, tüm Oda örgütünü kapsayacak şekilde hazırlanan ve Genel Kurul tarafından karara bağlanan oda bütçesi ile düzenlenmektedir. Bütçede personele ilişkin kadro çizelgesi de eklenmektedir. Oda Ana Yönetmeliğinde, Oda Onur, Denetleme ve Yönetim Kuruluları ile şube yönetim, il/ilçe temsilciliği yürütme kurulları üyeleri, meslek dalı ve uzmanlık komisyonları üyelerine yapılacak her türlü ödemenin bütçe ile saptanacağı öngörülmüştür.

Şubelerin her türlü gelirleri Odaya aittir, giderleri de Oda Genel Kurulunca kabul edilen şube bütçesine göre ayrılan ödenekten karşılanır.

Odanın mali işlemleri, alım ve ihale işlemleri 6235 sayılı Kanun, TMMOB mevzuatı ve Odanın Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir.

Odaya bağlı 18 şube bulunmaktadır. Oda merkezi ve şubelerin 2007 yılındaki gelir ve giderleri tabloda gösterilmiştir:

Tablo 223- Makina Müh. Odası 2007 Yılı Şube Gelir ve Giderleri

Şube	Gelir	Gider
Merkez	1.104.415	4.263.911
Adana	2.203.770	1.449.642
Ankara	4.760.683	2.839.432
Antalya	3.270.863	1.523.609
Bursa	3.944.959	3.138.013
Denizli	3.340.364	1.762.562
Diyarbakır	2.327.096	1.231.469
Edirne	1.387.388	888.726
Eskişehir	2.202.669	1.336.822
Gaziantep	1.016.363	678.108
İstanbul	8.028.388	6.686.082
İzmir	7.165.523	5.294.903
Kayseri	2.771.822	1.283.094
Kocaeli	3.236.433	1.910.231
Konya	2.712.944	1.049.661
Mersin	1.211.720	876.984
Samsun	2.375.220	1.213.256
Trabzon	1.369.724	940.685
Zonguldak	1.061.415	737.839
Toplam	**55.491.759**	**39.105.029**

Bağlı şubelerden büyük, orta ve küçük ölçekli bazı şubelerin 2006 ve 2007 yıllarındaki gelir-giderleri tabloda verildiği gibidir:

Tablo 224- Makina Müh. Odası Bazı Şubeler 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
ODA TOPLAM	**39.527.281**	**29.870.974**	**55.491.770**	**39.105.039**
İstanbul Şubesi	7.138.848	7.138.848	8.028.388	8.028.388
Ankara Şubesi	3.518.876	3.518.876	4.760.684	4.760.684
Antalya Şubesi	2.058.041	2.058.041	3.270.864	3.270.864
Kayseri Şubesi	1.775.613	1.775.613	3.677.477	3.677.477
Trabzon Şubesi	1.029.731	1.029.731	1.369.725	1.369.725
Mersin Şubesi	821.951	821.951	1.211.720	1.211.720

Odanın 41. Dönem (2006-2007) Çalışma Raporunun incelenmesinden menkul (özellikle taşıtlar) ve gayrimenkul kıymetler bakımından Odanın önemli kaynaklara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Makina Mühendisleri Odasında personel istihdamına ilişkin karar ve işlemler, Oda Genel Kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda Yönetim Kurulu kararıyla gerçekleştirilmektedir. Oda personelinin tabi olduğu hükümler, özlük hakları ve diğer hususlar odanın Personel Yönetmeliğiyle düzenlenmiş olup, uygulama bu yönetmelik ve sözleşmeler çerçevesinde yürütülmektedir.

Oda ve bağlı birimlerde, yönetici, müdür, teknik danışman, hukuk danışmanı, oda mali danışmanı, teknik görevli, muhasebe ve mali işler sorumlusu, muhasebe görevlisi, basın yayın ve halkla ilişkiler görevlisi, büro görevlisi, ara teknik eleman, hizmetli gibi çeşitli unvan/pozisyonlarda toplam 518 (Nisan 2008 itibarıyla) personel görev yapmaktadır. Personelin büyük kısmı teknik görevlilerden (280 kişi) ve büro görevlilerinden (125 kişi) oluşmaktadır.

Personele 2007 yılında yapılan ödemeler aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 225- Makina Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Müdür-Teknik Görevli-Hukuk Danışmanı-Basın Yayın-Bilgi İşlem (303 Kişi)	32.140	2.678
Topul İş Sözleşmeli Personel (Büro Elemanı) (213 Kişi)	20.352	1.696

Oda faaliyetleri 41. Dönem Çalışma Raporuna göre aşağıdaki alanlarda yürütülmüştür:

- Büro işlemleri (üye kayıt ve işlemleri, SMM ve Büro Tescil Belgeleri, Yetki ve Uzmanlık Belgeleri gibi belge düzenleme işlemleri, Ferdi Kaza Sigortası işlemleri),
- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,

- Oda ve şube sekreterleri-saymanları toplantıları,
- TMMOB ve diğer odalarla yapılan ortak toplantı ve çalışmalar,
- Oda komisyon ve kurullarının toplantı ve çalışmaları,
- Oda yönetmeliklerine (değişiklik, yeni yönetmelik yayımlama vb.) ilişkin çalışmalar,
- Kongre, kurultay, sempozyum, panel gibi etkinlikler,
- Meslek içi eğitim çalışmaları (kurslar), uzmanlık ve yetki belgesi çalışmaları ve diğer kurs, eğitim, seminer gibi etkinlikler,
- Örgüt içi eğitim çalışmaları,
- Teknik mevzuat, onaylanmış kuruluş ve akreditasyon çalışmaları,
- Serbest mühendis ve müşavirlik hizmetleri ve mesleki denetim (proje kontrolü, onay vb) faaliyetleri,
- Bilirkişilik-ekspertizlik ve teknik hizmet çalışmaları (kontroller, testler, ölçümler),
- Yayın çalışmaları (dergi, bülten, kitap, ajanda vb.),
- Oda bilgi yönetim sistemine ilişkin çalışmalar,
- Enerji konusunda yapılan çalışmalar,
- Öğrenci üyelere yönelik etkinlikler,
- Basın açıklamaları, görsel ve yazılı medyaya ilişkin etkinlikler,
- Hukuki çalışmalar (açılan davalar, savunmalar),
- Odanın çeşitli konulardaki görüş, değerlendirme ve önerilerinin oluşturulması, açıklanması ve ilgili mercilere iletilmesine ilişkin çalışmalar,
- Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kuruluşlarla ilişkiler, Odanın yer aldığı oluşumlara ilişkin etkinlikler,
- Mitingler ve benzeri etkinlikler.

Oda bünyesinde Mühendislik Hizmetleri Yeterlilik Belgelendirme faaliyetlerini yürütmek üzere kurulan "Personel Belgelendirme Kuruluşu" çeşitli alanlarda yeterlilik belgesi vermektedir. Odanın Personel Belgelendirme Kuruluşu tarafından yeterlilik belgesi verilen alanlar:

1. Mekanik Tesisat Mühendislik Hizmetleri Yeterlilik Belgelendirme

1.1. Mekanik Tesisat Mühendis Yeterlilik Belgelendirme
1.2. Havalandırma Tesisatı Mühendis Yeterlilik Belgelendirme
1.3. Soğutma Tesisatı Mühendis Yeterlilik Belgelendirme
1.4. Klima Tesisatı Mühendis Yeterlilik Belgelendirme
1.5. Yangın Tesisatı Mühendis Yeterlilik Belgelendirme
1.6. Doğalgaz İç Tesisatı Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

2. Asansör Mühendislik Hizmetleri Yeterlilik Belgelendirme

2.1. Asansör Avan Proje Hazırlama Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

2.2. Asansör Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

3. Araç Projelendirme Mühendislik Hizmetleri Yeterlilik Belgelendirme

3.1. Araç Projelendirme Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

3.2. Araçların LPG'ye Dönüşümü Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

3.3. Araçların CNG'ye Dönüşümü Mühendis Yeterlilik Belgelendirme

Odanın 2009 yılında geçerli ödenti tutarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 226- Makina Müh. Odası Ödenti Tutarları

ÖDENTİ	Tutar (TL)
Üye Kayıt	15
Yabancı Üye Kayıt	350
Kimlik Belgesi	20
Üye Ödentisi	6 TL/AY
Yabancı Üye Ödentisi	125/AY
Üyelik Belgesi Ücreti	10

Oda bünyesindeki Merkez Laboratuvarı, Muayene Kuruluşu ve Asansör Kontrol Merkezi ücret karşılığı hizmet vermektedir. Ayrıca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Araçların İmal, Tadil ve Montajı Hakkındaki Yönetmelik" gereği alternatif yakıtla çalışan araçlara (LPG, CNG) Gaz Sızdırmazlık Raporu da Oda (şubeler, mesleki denetim büroları) tarafından verilmektedir.

Odanın yürürlükte bulunan 30 adet yönetmeliği bulunmaktadır.

Odanın 41. Dönem Çalışma Raporunun Oda Denetleme Kurulu Çalışmaları başlıklı bölümünde (Makina Mühendisleri Odası 41. Dönem Çalışma Raporu, 357-358), Denetleme Kurulunun Odanın faaliyet ve hizmetlerine ilişkin genel bir değerlendirmeye yer verdiği, denetimlerdeki somut tespit ve değerlendirmelerin ise belirtilmediği görülmektedir.

Oda Onur Kurulu çalışmalarına bakıldığında, Kurulun 41. Dönem içerisinde 21 toplantı ve 222 oturum gerçekleştirildiği, Onur Kuruluna sevk edilen 74 dosyanın incelendiği, bunlardan 67'sinin karara bağlandığı, 3'ünün dosyanın eksikliği nedeniyle soruşturmacıya iade edilmesine karar verildiği, 4 dosyaya ilişkin karar sürecinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Karara bağlanan dosyaların dağılımı şöyledir:

Karar	Adedi
İade	3
Ceza Öngörülmeyen	22
Yazılı Uyarı	23

Süreli Meslekten Men	15
Yargı Süreci Beklenen	7

Onur Kuruluna gelen dosya konularının ağırlıklı olarak;

- LPG ve AİTM uygulamalarındaki usulsüzlükler,
- SMM Yönetmeliği kapsamında yürütülen çalışmalardaki usulsüzlükler,
- Yapı denetimi uygulamalarında yaşanan usulsüzlükler,
- Diğer konuları

kapsadığı anlaşılmaktadır.

Oda Onur Kurulunun disiplin uygulamalarına ilişkin değerlendirme, görüş ve önerileri kısaca şöyle özetlenebilir (Makina Mühendisleri Odası 41. Dönem Çalışma Raporu, 361-364):

- "Meslek etiğine uymama, Oda örgütlülüğü içerisinde yer alan organları temsil eden bireyler arasında az da olsa görülmektedir."

- "Bazı Oda birimlerinden Onur Kuruluna yansıyan dosya bulunmamaktadır. Bu durum söz konusu birimlerde, meslek etiğine aykırı davranışların çok yaygın olmadığı kanısını yaratmaktadır. Oysa Onur Kurulu deneyimi, dosya incelemelerinden meslek etiğine yakışmayan bazı davranışların, tüm örgüt birimlerinin faaliyet alanlarında yapıldığını ortaya koymaktadır."

- "TMMOB Kanunu ve TMMOB Disiplin Yönetmeliğindeki yaptırımlarla ilgili tanımlar ve öngörülen ceza süreleri yaşanan problemler konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu konuda Kanun değişimi gerektiği göz önüne alındığında hem öz denetim hem de piyasalarda kamusal denetim daha da bir önem kazanmaktadır."

- "Geçmişe nazaran Oda denetim hizmetlerinin kapsamı her geçen gün artmakla birlikte, Oda birimlerinde günlük iş kapasitesinin yoğunluğunun hızla arttığı günümüz şartlarında, denetimler kimi zaman yetersiz kalabilmektedir. Sonuç ve gözlemler, denetimlerde Oda örgütlülüğü genelinde davranış bütünlüğü ve bilgi alışverişi eksikliği olduğunu göstermektedir. Denetlemenin üç alanda yapılması önem arz etmektedir. Birincisi muhasebe işlemlerinin, ikincisi teknik uygulamalarda birimlerin çalışmalarının, üçüncüsü ise serbest olarak mühendislik hizmeti veren mühendislerin (SMM'ler) denetlenmesidir. Bahse konu alanlardaki denetim uygulamalarının, örgüt genelinde kurumsallaşan yapılarla, yeknesak gerçekleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu da uygulamada, Oda organlarındaki mali ve teknik denetimlerin, denetim sorumluluğuna sahip Oda organlarının eşgüdümünde, Oda Merkezince görevlendirilmiş yetkili uzman personelce yapılmasından geçmektedir. Türkiye genelinde yapılacak yerinde denetimlerle; hem Oda Kurullarının daha rasyonel çalışması sağlanacak, görülen aksaklıklara yetkili organlarca zamanında müdahale edilerek bazı yanlış veya mesleki ahlakla uyuşmayan uygulamaların önüne geçilecek ve örgüt genelinde standart uygulamalar daha kolay hayata geçirilebilecektir."

- "Onur Kuruluna gelen dosya uygulamalarında görülen soruşturma usullerindeki aksaklıklar ve belge eksikliği Onur Kurulu çalışmalarının aksamasına, kimi zaman yaptırım uygulanması gereken olaylarda herhangi bir işlem yapılamamasına neden olabilmektedir. "

- "Serbest çalışan meslektaşlarımızla ilgili kurumsal yapımızda; serbest mühendislik müşavirlik (SMM) hizmetlerini düzenleyen yönetmeliklerin, günümüz koşullarında yeniden gözden geçirilerek, denetim alanında yaşanan zafiyetler giderilecek şekilde düzenlenmesinin fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. "

- "SMM belgeli üyelerimiz düzenli aralıklarla Oda Merkezi koordinasyonunda Şubeleri tarafından Oda yönetmelikleri konusunda eğitimden geçirilmeli, çalışma süreci içerisinde de bilgilendirme toplantılarının devam etmesi için kurumsal bir yapı tesis edilmelidir."

15- METALURJİ MÜHENDİSLERİ ODASI

Metalurji Mühendisleri Odasının amaçları, örgütlenmesi, işlev ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar, TMMOB Metalurji Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Metalurji, Metalurji ve Malzeme, Malzeme Bilimi ve Seramik Mühendisliği öğretimi yapan kuruluşlardan mezun olup, mesleklerini icra eden mühendis ve yüksek mühendisler, Metalurji Mühendisleri Odasına üye olmaktadırlar. Odanın merkezi Ankara'dadır.

31.12.2007 tarihi itibarıyla 3.477 üyesi bulunan Oda, 1 şube (İstanbul) ve 3 il temsilciliği ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca 28 işyeri temsilciliği bulunmaktadır.

Oda organları, Odaya kayıtlı üyelerin oluşturduğu Genel Kurul tarafından seçilmektedir. Delegasyon sistemi uygulanmamaktadır. Odanın son üç dönem (2004-2006-2008) organ seçimlerinde alınan en fazla oylar 64, 46 ve 37 olarak gerçekleşmiştir. Bir başka anlatımla 3.477 üyenin oy kullanması beklenen Genel Kurulda, 37 oy alan liste organlara seçilmiştir.

Odanın 2004-2007 dönemine ilişkin gelir ve gider durumu şöyle gerçekleşmiştir:

Tablo 227- Metalurji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	254.845	353.203	339.050	273.896
Giderler	262.834	309.420	307.473	331.113
Fazla veya Açık	-7.989	43.783	31.577	-57.217

Tablo 228- Matalurji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Gelirleri	11.075	67,26	Yönetim Giderleri		
Hizmet Karşılığı Gelirler			Personel Giderleri		
Yayın Gelirleri			Dış. Sağ. Fayda ve Hizmetler	2.725	24,39
Diğer Gelirler	450	2,73	Çeşitli Giderler	6.246	55,91
Belge Gelirleri	4.940	30,00	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler		
			Büro Giderleri	444	3,97
			Yayın Giderler		
			Vergi, Resim ve Harçlar	63	0,57
			Şube ve Temsilcilik Giderleri		
			TMMOB Hissesi	1.694	15,16
			Kıymet Alımları		
GENEL TOPLAM	**16.465**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**11.171**	**100,00**

Odanın gelir ve giderleri incelendiğinde, gelirlerin % 34'ünün üyelerden tahsil edilen ödentilerden, % 60'ının şube ve temsilciliklerden elde edilen gelirlerden oluştuğu ve diğer gelir kalemlerinin toplam gelirler içindeki payının çok düşük olduğu görülmektedir. Giderler içinde en büyük pay % 51 ile yönetim organizasyon giderlerine ait olup, personel giderlerinin payı % 18, idari giderlerinki ise % 13 oranındadır. Odaya bağlı İstanbul Şubesinin 2007 yılı gelirleri 166.682 TL, giderleri ise 169.592 TL olarak gerçekleşmiştir.

Metalurji Mühendisleri Odası, mali işlemlerini ve alımlarını TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği, Oda Ana Yönetmeliği, Genel Kurul kararıyla yürürlüğe konulan bütçe çerçevesinde yürütmektedir. Odada 2 personel çalışmakta olup, 2007 yılında yapılan ödeme tutarları tabloda verilmiştir:

Tablo 229- Metalurji Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Sekreter	51.653	4.304
Sekreter	14.243	1.187

Odanın 25. Dönem (2006-2007) Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı, ziyaret ve çalışmaları,
- Şube ve temsilciliklerin etkinlikleri,
- Sosyal ve kültürel etkinlikler (ziyaret, gezi vb.),
- TMMOB ve odalarla ortak çalışmalar,
- Yayın çalışmaları,
- Kongre, sergi, seminer vb. etkinlikler,
- Basın açıklamaları,
- Açılan davalar,
- Üye olunan platformlardaki etkinlikler.

Oda Denetleme Kurulu Raporu incelenmiş olup, Raporda Oda hesap, karar ve uygulamalarının denetlendiği, 2007 yılı gelir ve gider büyüklükleri ile kasa ve bankadaki varlıkların kayıtlara uyumunun değerlendirildiği, eksik olan uygulama yönetmeliklerinin bir sonraki dönemde yayımlanmasının önerildiği, evrak ve kayıtların usulüne uygun tutulduğu tespitine yer verildiği görülmektedir (Metalurji Odası 25. Dönem Çalışma Raporu, 2008: 57).

16- METEOROLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI

Meteoroloji Mühendisleri Odasının işlev ve işleyişi ile üyelerinin, Oda organlarının görev, yetki ve sorumlulukları, TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Odanın merkezi Ankara olup, 1 şubesi, 13 il temsilciliği bulunmaktadır. Odanın üye sayısı 31.12.2007 tarihi itibarıyla 496'dır. Oda Genel Kurulu, Odaya kayıtlı asil üyelerin katılmaları ile oluşmaktadır. 2008 Yılı seçimlerinde sadece 42 oy alan liste organlara seçilmiştir.

Odanın 2004-2007 gelir ve gider durumu aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 230- Meteoroloji Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	11.774	14.148	18.709	16.465
Giderler	11.271	13.099	16.037	11.171
Fazla veya Açık	503	1.049	2.672	5.294

Tablo 231- Meteoroloji Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Gelirleri	11.075	67,26	Yönetim Giderleri		
Hizmet Karşılığı Gelirler			Personel Giderleri		
Yayın Gelirleri			Dış. Sağ. Fayda ve Hizmetler	2.725	24,39
Diğer Gelirler	450	2,73	Çeşitli Giderler	6.246	55,91
Belge Gelirleri	4.940	30,00	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler		
			Büro Giderleri	444	3,97
			Yayın Giderler		
			Vergi, Resim ve Harçlar	63	0,57
			Şube ve Temsilcilik Giderleri		
			TMMOB Hissesi	1.694	15,16
			Kıymet Alımları		
GENEL TOPLAM	**16.465**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**11.171**	**100,00**

Oda gelirlerinin % 67'si üye gelirlerinden, % 30'u belge gelirlerinden, kalanı ise diğer gelirlerden oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük pay Çeşitli Giderler kalemine aittir. Çeşitli Giderler; yolluk ve seyahat giderleri, temsil ağırlama giderleri, ilan giderleri ve diğer çeşitli giderler kalemlerinden oluşmaktadır. Dışarıdan sağlanan fayda ve hizmet giderleri ise PTT/Kargo Giderleri ile Isınma-Aydınlatma-Su Giderlerinden oluşmaktadır.

2009 yılı için Oda kayıt ve kimlik ücreti ile aylık ödenti tutarı, 5 TL olarak belirlenmiştir.

Odada, mali işlemler ve alımlar TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği, Oda Ana Yönetmeliği ve Genel Kurulca karara bağlanan bütçe çerçevesinde yürütülmektedir. Odanın mali durumunun yetersizliği nedeniyle ücretli personel istihdam edilmemektedir.

Odanın 24. Dönem Çalışma Raporuna göre, Odanın bu dönemdeki faaliyetleri;

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- TMMOB Çalışma Gruplarındaki etkinlikler,
- TMMOB ve Odalarla birlikte gerçekleştirilen veya iştirak edilen etkinlikler (kongre, panel, sempozyum, vb.),
- TMMOB Radyosu için program hazırlanması,
- Çeşitli konulara ilişkin Oda görüş, değerlendirme ve önerilerinin oluşturulması ve paylaşılması,
- Miting ve törenler,
- Basın açıklamaları,

gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

24. Dönem Oda Denetleme Kurulu Raporu incelenmiş, Raporda, defter, kayıt ve hesaplara ilişkin tespitlere ve Oda faaliyetlerine ilişkin bazı değerlendirmelere yer verildiği görülmüştür. Raporda, Oda Yönetim Kurulunun mesleği ilgilendiren konularda daha etkin çalışması gerektiği önerisi de ifade edilmiştir (Meteoroloji Mühendisleri Odası 24. Dönem Çalışma Raporu, 2008:32).

17- MİMARLAR ODASI

TMMOB Mimarlar Odası Ana Yönetmeliğine göre, Odanın merkezi Ankara'dır. Mimarlık eğitimi almış ve mimarlık mesleğini icra edenler mesleki etkinlikte bulunabilmeleri için Odaya üye olmak zorundadır.

Odanın 23 şubesi ve 83 temsilciliği (ayrıca 57 Oda temsilcisi) bulunmaktadır. Odanın çok sayıda komisyon, kurul, komite gibi yardımcı organ ve çalışma grupları vardır. Odaya kayıtlı üye sayısı 31.12.2007 tarihi itibarıyla 33.606'dır.

Oda Genel Kurulu asil delegeler ve doğal delegelerden meydana gelmektedir. Asil delegeler, şube genel kurullarının, şubelere kayıtlı ve üyeliği devam etmekte olan üye sayısının %3 oranında seçecekleri delegelerden oluşmaktadır. Kesirler bir üst tam sayı olarak dikkate alınır. Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurulları asil üyeleri ile Birlik Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurullarına seçilmiş Oda mensubu asil üyeler, Genel Kurulun doğal delegesidirler. Oda Genel Kurulu iki yılda bir yapılmaktadır.

2009 yılı için Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu kararıyla belirlenen ödenti ve harç (belge ücreti) tutarları şöyledir:

İlk kayıt ödentisi	30 TL
Yıllık üyelik ödentisi (11 -YTL x 12)	132 TL
Yabancı uyruklu geçici üye ilk kayıt ödentisi	500 TL
Yabancı uyruklu geçici üye yıllık ödentisi	450 TL
SMH Büro Tescil Belgesi (BTB) ilk başvuru ücreti	100 TL
SMH Büro Tescil Belgesi (BTB) yıllık yenileme ücreti	50 TL
Kimlik Kartı yenileme ücreti	15 TL
Ticari amaçlı üye tanıtma belgesi ücreti	20 TL
Diğer üye tanıtma belgeleri	5 TL
SM/SMB Mühürü ücreti	50 TL

Odanın hesaplamalarına göre, 31.12.2007 tarihi itibarıyla kayıtlı 33.606 üyeden 2007 yılı ödentilerini ödeyenlerin sayısı 15.564 kişi olup, 2007 yılında ödenti ödeme oranı % 46 civarındadır.

Mimarlar Odasının 2004-2007 dönemine ilişkin gelir ve gider durumu ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 232- Mimarlar Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	10.766.354	17.106.085	21.651.660	26.676.535
Giderler	9.407.063	12.303.924	15.823.408	21.009.135
Fazla veya Açık	1.359.291	4.802.160	5.828.252	5.667.400

Tablo 233- Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt Ödentisi	21.422	0,08	Uluslararası Örgütler	90.503	0,43
Üye Ödentileri	3.095.353	11,60	TMMOB	236.993	1,13
Mesleki Denetim	18.408.458	69,01	Oda Genel Kurulu	87.452	0,42
Yarışma Oda Payı	1.750	0,01	Yönetim Giderleri*	846.276	4,03
Bilirkişilik	79.890	0,30	Temsil-Mutfak-Diğer	657.767	3,13
S.Mimarlık Hizmet Belgesi	540.703	2,03	Konf.-Semp.-Toplantılar	2.465.893	11,74
Kimlik Kartı	39.660	0,15	Kurullar (onur-denetleme)	108.418	0,52
Belge Satışları	477.106	1,79	Komiteler	99.828	0,48
Konf.-Semp.-Toplantılar	16.403	0,06	Personel Giderleri**	6.655.249	31,68
Hizmet Gelirleri	44.956	0,17	SMGM Giderleri	780.748	3,72
Mahkeme ve İcra	6.011	0,02	Bilgisayar MBÇK	263.785	1,26
Yayın Satış	41.489	0,16	Hizmet Alımları	441.449	2,10
Dergi Abone	216	0,00	Demirbaş Bakım-Onarım	70.770	0,34
Yayın İlan	13.648	0,05	Posta ve Büro Giderleri***	1.572.453	7,48
Kira	19.600	0,07	Yayın Satın Alma	61.565	0,29
Bağış	199.156	0,75	İlan	47.879	0,23
Faiz	2.226.452	8,35	Bina İşletme	1.420.950	6,76
SMGM	1.170.252	4,39	Binek Araç İşletme	33.378	0,16
Bilgisayar MBÇK	243.571	0,91	Hukuki Giderler	342.591	1,63
Katılım	190	0,00	Yayın Giderleri	960.325	4,57
İş Dağıtım		0,00	Oda İştirakleri	189.893	0,90
Demirbaş-Gayrimenkul Sat.	30.250	0,11	Demirbaş Alımları	770.476	3,67
			Gayrimenkul Edinme	2.634.749	12,54
			Devir Borçlar-Geçici Hesaplar	162.297	0,77
			Birimlere Yapılacak Katkılar	7.000	0,03
			Diğer	448	0,00
GENEL TOPLAM	**26.676.535**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**21.009.135**	**100,00**

Yönetim Giderleri; Yönetici Ödemeleri (ücretler, ikramiyeler), Yönetici Sos.Güv.Payı, Sosyal Yardım, Tazminat, Yolluk, Oturum Ücretleri kalemlerini içermektedir.

***** Personel Giderleri; Personele Ödemeler, Personel Sos.Güv.Primi, Sosyal Yardım, Tazminatlar, Personel Yollukları kalemlerini içermektedir.***

******Posta ve Büro Giderleri; PTT, Kırtasiye, Basılı Kağıt ve Damga Pulu-Harçlar kalemlerini içermektedir.***

Odanın en büyük gelir kaynağı mesleki denetim gelirleridir. Üye ödentilerinin payı, % 11 oranındadır. Ayrıca gelirlerin % 4'ü faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük kalem % 31 ile personel giderlerindir.

Odanın mali iş ve işlemleri, TMMOB Mimarlar Odası Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir.

Yönetmeliğe göre, şubeler bir ay zarfında elde edilen her türlü gelirler toplamının % 80'ini, bütçe esasları dâhilinde gerekli harcamaları yapmak üzere kendi hesaplarında tutarak bakiyesi olan % 20'sini en geç ertesi ayın ilk 10 günü içinde Genel Merkeze göndermek zorundadırlar. Temsilcilikler ise toplanan gelir miktarının en az % 40'ını bağlı bulundukları şubeye ya da Genel Merkeze göndermek zorundadırlar.

Tablo 234- Mimarlar Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Birim	Gelir	Gider
Genel Merkez	488.165	3.821.278
Adana	711.446	503.440
Ankara	2.813.056	2.369.852
Antalya	2.061.151	1.525.108
Balıkesir	381.008	278.404
Bursa	1.209.092	1.355.182
Çanakkale	219.969	122.574
Denizli	358.307	208.561
Diyarbakır	410.993	328.006
Eskişehir	292.528	171.119
Gaziantep	548.102	309.008
Giresun	80.749	61.647
Hatay	244.128	198.723
Mersin	645.162	708.251
İstanbul	8.338.177	3.380.101
İzmir	2.766.012	1.932.237
Kayseri	645.142	614.178
Kocaeli	716.306	522.485
Konya	1.412.474	931.519
Muğla	1.031.024	859.085
Ordu	206.669	137.443
Samsun	579.054	249.756
Trabzon	386.146	281.692
Van	131.662	139.474
Toplam	**26.676.522**	**21.009.123**

Anılan Yönetmelik uyarınca, bütçeler, Genel Merkez, Şubeler, Temsilcilikler ve Oda Temsilcilerin ve bütçesi olan organların her biri için ayrı ayrı olmak üzere düzenlenir. Temsilcilik ve Oda Temsilci bütçeleri bağlı bulundukları şubelerin bütçeleri içinde yer alır. Hangi organların bütçesinin olacağına Merkez Yönetim Kurulu karar vermektedir. Bütçesi olan organların bütçeleri Oda Genel Bütçesi içinde yer alır ve ayrı ayrı izlenir. Bütçelerin hazırlanması, onaylanması ve uygulanmasına ilişkin işlemler, Odanın Mali İşler Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Demirbaş işlemleri Oda Demirbaş Yönergesi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Mimarlar Odası bünyesinde "Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi" kurulmuştur. Merkez, mesleki eğitim faaliyetleri ve kuruluş yönetmeliğinde düzenlenen etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Merkez bünyesinde, meslek içi eğitimler, yetkilendirme eğitimleri ile çeşitli mesleki etkinlik ve uygulamalar yürütülmektedir. Eğitimler ücret karşılığı verilmektedir.

2007 yılında Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi (tüm şube ve birimler dâhil) bünyesinde yürütülen etkinliklerden elde edilen gelirler 1.076.872 TL, bu amaçla yapılan giderler 629.936 TL olarak gerçekleşmiştir.

Mimarlık Akreditasyon Kurulunun giderleri de Mimarlar Odası Mimarlık Akreditasyon Kurulu Yönetmeliği uyarınca Mimarlar Odası tarafından karşılanmaktadır. Harcamalar Oda bütçesinden yapılmaktadır. Ayrıca, Oda bütçesinden Mimarlık Vakfının faaliyetlerini desteklemeye yönelik harcamalar da yapılmaktadır. Oda, vakfın kurucuları arasında yer almakta ve Vakıf muhasebe kayıtlarında Oda iştiraki olarak gözükmektedir.

Odada çalışacak personele ilişkin kadro ve ilkeler bütçelerde gösterilmektedir. Oda Genel Merkezinde 32 personel görev yapmaktadır. Genel Merkezde görevli personele 2007 yılında yapılan ödemeler tabloda gösterilmiştir:

Tablo 235- Mimarlar Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Yönetim Kurulu Üyesi	62.737	5.228
Genel Sekreter Yardımcısı	32.513	2.709
Muhasebe	37.728	3.144
Hukuk	44.022	3.668
Bilgi-İşlem	24.496	2.041
Büro-Sekreter	19.490	1.624
Kütüphane-Arşiv Dokümantasyon	23.097	1.925
Hizmetli	13.870	1.156

Odanın 40. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporuna göre aşağıdaki alanlarda/konularda etkinlikler gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Türkiye Mimarlık Politikası oluşturma çalışmaları,
- Mimarlık meslek yasasına ilişkin çalışmalar (Mimarlık Hakkında Kanun Taslağı),
- Sürekli Mesleki Gelişim Merkezinin çalışmaları,
- Mimarlık ve Eğitim Kurultayı çalışmaları,
- Mimarlık eğitimi çalışmalarına katkı yapılmasına yönelik etkinlikler,
- Türkiye Yapı Teknoloji Platformu Kurulması çalışmaları,
- Bilişim alanındaki çalışmalar,
- Oda bünyesinde oluşturulan komite, komisyon ve çalışma gruplarının toplantı ve çalışmaları (Mesleki uygulama ve Denetim Komitesi, Uluslararası İlişkiler Komitesi, Yayın Komitesi, Yarışmalar Komitesi, Kültürel Mirasın Korunması ve Geliştirilmesi Komitesi, AB-GATS Sürecinde Mimarlık Mesleği Komitesi, Mimarlık ve Planlama Komitesi, Afet Komitesi, Hukuk Komitesi, Bilirkişilik ve Gayrımenkul Değerleme Komitesi, Mesleki ve Örgütsel Araştırmalar Komitesi, İşyeri Temsilcilikleri Eşgüdüm Komitesi, Anma Programı Komisyonu, Oda Tarihi Derleme Komisyonu, Herkes İçin Tasarım Çalışma Grubu vd.),

- Danışma Kurullarının toplantı ve çalışmaları,
- TMMOB ile ilişkiler ve ortak etkinlikler,
- Hukuk bürosu çalışmaları (görüşler, açılan davalar),
- TMMOB ve Odalarla ilişkiler,
- Kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkiler ve diğer kuruluşların etkinliklerine katılım,
- Basın açıklamaları,
- Oda görüş, değerlendirme ve önerilerinin oluşturulması ve paylaşılmasına ilişkin çalışmalar,
- Resmî görüşmeler.

Aidatını dönem içerisinde ödeyen üyelere yönelik olarak ferdi kaza sigortası yapılması uygulaması 40. Dönemde de sürdürülmüştür. Mimarlık Vakfının çalışmalarına destek olmak amacıyla sigorta hizmetlerinin Vakıf aracılığıyla alınması sağlanmıştır.

Oda Denetleme Kurulu çalışmaları incelendiğinde, Kurulun hazırlanan denetim programı çerçevesinde Oda Merkezi ve bağlı birimlerde çeşitli denetimler yaptığı anlaşılmaktadır. Çalışma Raporunda, Denetleme Kurulunun çalışmaları hakkında bilgi verilmiş ve yapılan denetimler sonucunda, Odanın, yasalar-yönetmelikler ve bütçe esasları doğrultusunda incelenerek, yeni yıl bütçesi ve çalışmalarının uygun görüldüğü ve Genel Kurula ibra edilmek üzere sunulduğu ifade edilmiştir. Etap etap gerçekleştirilen denetlemeler sonucunda düzenlenen raporlarda tespit edilen hususlara ve önerilere yer verildiği görülmektedir.

40. Dönem I. Etap Denetleme Sonuç ve Önerileri arasında, şube ve temsilcilik denetleme raporlarından söz edilerek, *"Oda tarafından kişi ve kuruluşlara bağış verilmesi yönetmeliklerimizde bulunmamaktadır. Bağış verilmesi tespitinde ilgili birim yönetim kurulundan tahsil ettirilmesi"* önerisine yer verilmiştir.

Oda Onur Kurulu çalışma dönemi içinde 17 toplantı yapmış ve Oda Yönetim Kurulu tarafından sevk edilen 119 üye ile ilgili dosyalar üzerinde çalışmıştır.

Bu dosyalardan 73'ünün sonuçlandırıldığı, 31'inin eksik soruşturma nedeniyle ilgili birime iade edildiği, 2 dosya için yargı sürecinin sonucunun beklenilmesine karar verildiği, 13 dosya üzerindeki çalışmaların ise dönem içinde sonuçlandırılamadığı anlaşılmaktadır.

Üyelerin Onur Kuruluna gönderilme nedenlerinin dağılımı aşağıda verilmiştir:

Onur Kuruluna Sevk Nedeni	**Kişi Sayısı**
Mesleki Denetim Uygulamalarına aykırı davranış	36
Fikir ve Sanat Eserleri Yasasına aykırı davranış	11
Belgede ve projede tahrifat	5
Yetkisiz unvan kullanma	4
Mesleğini kötüye kullanma ve işverenini mağdur etme	4

Tarihi yapıya yasaya aykırı müdahale	2
Meslektaşına hakaret	2
İmzacılık yapmak	1
Mesleki denetimde usulsüzlük	1
Yapı Denetim Yasasına aykırı davranış	1
Gerçeğe aykırı bilirkişi raporu düzenleme	1
Görevi kötüye kullanma	1
Toplam	**73**

Onur Kurulun sonuçlandırdığı dosyalarla ilgili olarak verdiği kararların dağılımı şöyledir:

Karar Türü	**Adedi**
Meslek Uygulamasının Süreli Yasaklanması	16
Hafif veya Ağır Para Cezası	41
Yazılı Uyarı Cezası	7
Disiplin İşlemi Yapılmasına Gerek Görülmeyen	9

Onur Kurulu Raporunda, son dönemlerde Onur Kuruluna gönderilen disiplin suçlarındaki artış, şubelerden gelen dosyalardaki eksiklikler ve suç tarihi ile dosyanın Onur Kuruluna ulaşması arasındaki zamanın "yasal zaman aşımı süresi"ni geçmesi nedeniyle yönetmeliklerde yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği hususuna yer verilmiş ve bunun Yönetim Kuruluna önerildiği belirtilmiştir. Ayrıca, Raporda TMMOB Disiplin Yönetmeliğinde belirtilen cezalardaki tanım yetersizliği, bazı disiplin suçlarıyla ilgili ceza hükmünün bulunmaması nedeniyle yönetmelik değişikliği için TMMOB'a öneri yapılması doğrultusunda Merkez Yönetim Kuruluna başvuru yapıldığı ifade edilmiştir (Mimarlar Odası 40. Dönem Çalışma Raporu, 2008:925-926).

18- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI

TMMOB Orman Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğine göre Orman Mühendisleri Odasının merkezi Ankara olup, üniversitelerin Orman Yetiştirme, Orman Bakım ve Orman İşletme; Orman Ürünlerinin Hasadı, Depolanması Pazarlanması; Yarı ve Tam İşlenmiş Ürüne Dönüştürülmesi ile ilgili öğretim yapan yükseköğretim kurumlarından mezun olan ve yasal olarak orman mühendisliği mesleğini uygulamaya hak kazanmış orman mühendisleri mesleki yetkinlikte bulunabilmek için Odaya üye olmak zorundadır.

Odanın 13 şubesi, 58 il 22 ilçe temsilciliği bulunmaktadır. Odanın üye sayısı 31.12.2007 tarihi itibarıyla 8.792'dir.

Mesleğe ilişkin esaslar, 29.06.2006 yılında kabul edilen 5531 sayılı Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanunla

düzenlenmiştir. Kanun, mesleğin konusunu, hak, yetki ve sorumluluklarını, meslek mensubu olmanın ve serbest ormancılık ve orman büroları, serbest yeminli ormancılık ve orman büroları açmanın koşullarını ve meslekle ilgili diğer hususları düzenlemiştir.

Oda organları delege sistemine göre oluşturulan Oda Genel Kurulunca seçilmektedir. Oda Genel Kurulu asil delegeler ve doğal delegelerden oluşmaktadır. Asil delegeler, şube genel kurullarının, şubelere kayıtlı ve üyeliği devam etmekte olan üye sayısının yüzde dördü oranında seçecekleri delegelerdir. Doğal delegeler ise Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asil üyeleri ile Birlik Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurullarına seçilmiş Oda mensubu asil üyelerdir. Genel Kurul iki yılda bir toplanmaktadır.

Orman Mühendisleri Odasının 2004-2007 dönemi gelir ve giderleri tablolardaki gibidir:

Tablo 236- Orman Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	170.222	564.153	402.180	615.758
Giderler	338.230	353.364	431.586	539.146
Fazla veya Açık	-168.007	210.789	-29.406	76.611

Tablo 237- Orman Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)		Gider Kalemleri	Tutar (TL)
Gelirler (Diğer Gelirler)	615.529		Giderler (Genel Yönetim Giderleri)	539.146
Faiz Gelirleri	229			
GENEL TOPLAM	**615.529**		**GENEL TOPLAM**	**539.146**

Not: Orman Mühendisleri Odasının 31.12.2007 tarihli Gelir Tablosundan alınmıştır.

Oda tarafından gönderilen belgelerde ve yayımlanan çalışma raporlarında gelir ve giderlerin detayına ilişkin bilgi bulunmadığından, gelir ve gider unsurlarının toplam gelir ve giderler içindeki payı ve dağılımı belirlenememiştir.

Odanın bazı şubelerinin gelir ve giderlerine ilişkin detaylar aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 238- Orman Müh. Odası Şubelerin 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006		2007	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
ODA TOPLAM	**402.180**	**431.586**	**615.758**	**539.146**
Doğu Karadeniz Şubesi	21.847	4.398	27.673	6.739
Doğu Akdeniz Şubesi	23.382	5.415	48.141	11.566
Batı Akdeniz Şubesi	32.856	5.972	42.727	5.406
Ege Şubesi	33.167	9.282	21.048	4.072
Batı Karadeniz Şubesi	10.949	913	19.156	
Bursa Şubesi	26.125	10.969	155.340	85.961

Tablo 239- Orman Müh. Odası Doğu Karadeniz Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007	Gider Kalemleri	2006	2007
Aidat Gelirleri	4.237	8.731	Haberleşme Giderleri	48	338
Proje Gelirleri	10.153	14.315	Ulaşım Giderleri	352	246
SMM Gelirleri	2.225	1.440	Kırtasiye Giderleri	952	687
Büro Tescil Gelirleri	3.225	1.270	Kargo Giderleri	16	44
Yeni Kayıt Gelirleri	580	590	Posta Giderleri		24
Üyelik Belgesi	565	505	Temsil Giderleri	1.163	2.481
Ajanda Geliri	305	165	Muhtelif Giderler	194	967
Ölüm Yardımı	327	17	Kutlama Giderleri	981	774
Kimlik Geliri	230	640	Genel Kurul Giderleri	403	
			Konaklama Giderleri	20	
			Apartman Giderleri	270	834
			Yolluk Giderleri		218
			Elektrik Giderleri		126
GENEL TOPLAM	**21.847**	**27.673**	**GENEL TOPLAM**	**4.398**	**6.739**

Tablo 240- Orman Müh. Odası Bursa Şubesi 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	2006	2007	Gider Kalemleri	2006	2007
Aidat Gelirleri	9.255	12.640	Haberleşme Giderleri	1.182	450
Proje Gelirleri	13.333	51.544	Yolluk Giderleri	243	687
SMM Gelirleri	1.160	2.140	Temsil Giderleri	4.696	4.176
Büro Tescil Gelirleri	1.390	1.150	Kargo Giderleri	57	46
Yeni Kayıt Gelirleri	100	280	Muhtelif Giderler	39	85
Üyelik Belgesi	130	100	Kırtasiye Giderleri	471	167
Ajanda Geliri	428	370	Apartman Giderleri	20	100
Ölüm Yardımı	160	222	Banka Giderleri	7	12
Kimlik Geliri	170	250	Bilgisayar Malz. Giderleri	30	60
Ağaçlandırma Geliri		86.644	Kutlama Giderleri	688	755
			Konaklama Giderleri	46	45
			GEF/SEP Proje Giderleri	466	
			Kongre-Seminer Giderleri	539	255
			Ulaşım Giderleri	1.309	837
			Posta Giderleri	14	10
			Proje Onay Giderleri	1.164	3.861
			Ağaçlandırma Giderleri		74.416
GENEL TOPLAM	**26.125**	**155.341**	**GENEL TOPLAM**	**10.969**	**85.961**

Oda Ana Yönetmeliği uyarınca, Odanın gelir ve giderleri tüm Oda örgütünü kapsayacak biçimde hazırlanan ve Genel Kurulca iki yıllık çalışma dönemi için kabul edilen Oda Bütçesi ile düzenlenir. Bütçe dönemi, bir takvim yılıdır. Oda Yönetim, Oda Onur ve Denetleme kurulları şube yönetim kurulları, temsilciler, mesleki alanla ilgili komisyonlarda görev alacak komisyon üyelerine yapılacak her türlü ödemeler ile Oda Yazman Üyesi, varsa Oda Sekreteri, mesleki danışman ve mesleki koordinatör ücretlerinin, bütçe ile tespit edileceği öngörülmüştür. Yönetmeliğe göre, Başkan, II. Başkan, Yazman ve Sayman üyelere Yönetim Kurulunca gerekli görülen miktarda sarf yetkisi verilebilir. Yapılacak her türlü ödemelerde, bu dört kişiden ikisinin birlikte imzasının bulunması şarttır. Oda Yönetim Kurulu, yukarıda belirlenmiş yetkilerin bir

kısmını kendi adına kullanmak üzere, Yönetim Kurulunun diğer üyelerini, temsilcileri, Oda büro şefi veya müdürünü, kontrolü altında olmak üzere yetkili kılabilir.

Oda alımlarında teklif usulü uygulanmaktadır. Odanın mali işlemleri, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği, Oda Ana Yönetmeliği, ilgili mevzuat ve Genel Kurul kararları çerçevesinde yürütülmektedir. Personel Yönetim Kurulu kararıyla alınmakta ve mali hakları yine Yönetim Kurulu kararıyla belirlenmektedir. Odada 1 personel görev yapmaktadır. 2007 yılında Odada görev yapan 1 personele (sekreter) toplam 6.413 TL ödeme yapılmıştır.

Oda bünyesinde "Ölüm Yardımı Fonu" oluşturulmuş olup, fona dâhil olmak isteğe bağlıdır. Fon için ayrı bir hesap açılmış ve fondan yararlanmak isteyenlerden yıllık bir kesinti yapılmaktadır.

2009 yılında uygulanan üye ödenti tutarları ile belge ücretleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 241- Orman Müh. Odası Aidat Tutarları ve Belge Ücretleri

İŞLEMLER	FİYAT(TL)
ODA KAYIT BELGESİ	20,00
GİRİŞ KİMLİK	20,00
KİMLİK YENİLEME	10,00
AİDAT (ÇALIŞANLAR İÇİN)	(Aylık 5,00 TL) 60,00
AİDAT (EMEKLİLER İÇİN)	(Aylık 2,50 TL) 30,00
ÖLÜM YARDIM FONU	(Yıllık) 8,40
AJANDA	(1 ADET) 15,00
BÜRO TESCİL BELGESİ (ŞAHIS)	(İLK DEFA) 145,00
BÜRO TESCİL BELGESİ (ŞİRKET)	(İLK DEFA) 220,00
SMM RUHSAT BELGESİ (ŞİRKET+ ŞAHIS)	(İLK DEFA) 120,00
BÜRO TESCİL BELGESİ (ŞAHIS)	(VİZE) 90,00
BÜRO TESCİL BELGESİ (ŞİRKET)	(VİZE) 145,00
SMM RUHSAT BELGESİ (ŞİRKET+ ŞAHIS)	(VİZE) 75,00
ASGARİ ÜCRET TARİFESİ	65,00

Odanın 41. Dönemdeki (2006-2008) faaliyetleri 41. Dönem Çalışma Raporuna göre şu alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Şube ve temsilciliklerin çalışmaları,
- Meslek yasasının yürürlüğe konulmasına yönelik çalışmalar (2003 yılından beri başlatılan çalışmalar neticesinde TBMM'de 5531 sayılı Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanun kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir.),
- Yönetmelik çalışmaları (5531 sayılı Kanunun uygulama yönetmeliklerinin hazırlanmasına ilişkin çalışmalar, 5531 sayılı Kanun doğrultusunda ihale mevzuatında yapılması gerekli değişikliklere ilişkin çalışmalar ve Kamu İhale Kurumuyla yapılan yazışmalar, 5531 sayılı Kanunun hükümlerinin ilgili kurumların mevzuat ve

uygulamalarına yansıtılmasına ilişkin çalışmalar ve bu amaçla Çevre ve Orman Bakanlığı ile Orman Genel Müdürlüğüyle yapılan yazışmalar),

- Oda ve meslek mensuplarını ilgilendiren mevzuat hazırlığı ve değişikliğine ilişkin taslaklara ilişkin görüş, değerlendirme ve önerilerin verilmesine yönelik etkinlikler,
- Meslek yasasının tanıtımı amacıyla yapılan toplantı ve ziyaretler,
- Serbest Yeminli Meslek Mensupluğu Tüzük çalışmaları,
- Araştırma ve geliştirme çalışmaları,
- Genel merkez binasının açılmasına yönelik çalışmalar,
- Eğitim ve seminer çalışmaları,
- Panel, toplantı ve diğer etkinlikler,
- Mesleki konularla ilgili görüşme, toplantı ve basın bildirileri,
- Sosyal faaliyetler,
- Yayın ve tanıtım çalışmaları (kitap, dergi, ajanda, görsel ve yazılı medya etkinlikler).

41. Dönem Çalışma Raporunda "Denetleme Kurulu Raporu" başlığına yer verildiği halde, rapor içeriği verilmemiştir. Bu nedenle Oda ve bağlı birimlerinin iç denetimine ilişkin bilgi edinilememiştir. Ayrıca, Çalışma Raporunda Oda Onur Kurulu çalışmaları belirtilmediğinden bu konuda bir değerlendirme yapılamamıştır.

19- PETROL MÜHENDİSLERİ ODASI

TMMOB Petrol Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğine göre, Petrol Mühendisliği ile Petrol ve Doğal Gaz Mühendisliği öğretimi yapan kuruluşlardan mezun olarak meslek ve sanatlarını uygulamaya yasal olarak yetkili olan yüksek mühendis ve mühendisleri içinde toplayan Petrol Mühendisleri Odasının merkezi Ankara'dır. Şubesi bulunmayan Petrol Mühendisleri Odası, bağlı 10 temsilcilikle (bölge, il, üniversite, şirket ve dış ülke temsilcilikleri) faaliyet göstermektedir.

Yönetmelik uyarınca, petrol ve doğal gaz mesleğinden petrol mühendisleri, petrol yüksek mühendisleri, petrol ve doğal gaz mühendisleri ile petrol ve doğal gaz yüksek mühendisleri Odaya asil üye olmak ve üyeliklerini devam ettirmek zorundadırlar. Odanın 31.12.2007 tarihi itibarıyla 973 üyesi bulunmaktadır.

Odanın en üst karar organı olan Oda Genel Kurulu iki yılda bir toplanmaktadır. Oda Genel Kurulu Oda asil üyelerinden oluşmaktadır. Üye sayısının az olması nedeniyle delege sistemi uygulanmamaktadır. 2008 yılı organ seçimlerinde alınan en yüksek oy 20'dir. Üye sayısının 900'ü aştığı dikkate alındığında seçimlere katılımın ve organların üyeleri temsil oranının çok düşük kaldığı anlaşılmaktadır. Odanın 2007 yılı gelir ve giderleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 242- Petrol Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Aidatları	8.620	15,05	TMMOB Aidatı	4.474	4,96
Hizmet Karşılığı Gelirler**	9.608	16,78	Hizmet Karşılığı Giderler	1.645	1,82
Faiz Gelirleri	468	0,82	Yönetim Giderleri	78.534	87,10
Kira Gelirleri	14.275	24,93	Kambiyo Zararları	5.507	6,11
Kambiyo Gelirleri	2.269	3,96			
Bağış Gelirleri	22.024	38,46			
GENEL TOPLAM	**57.265**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**90.161**	**100,00**

Not: Petrol Mühendisleri Odasının 01.01.2007-31.12.2007 Gelir-Gider Tablosundan alınmıştır.
****Hizmet Karşılığı Gelirler; Sempozyum Gelirleri, Kongre Gelirleri, Kurs Gelirleri ve Diğer Gelirler kalemlerini kapsamaktadır.***

Odada ücret karşılığı personel çalıştırılmamaktadır. Alımlar konusunda TMMOB ve Oda mevzuatı uygulanmakta, özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

2008 yılı için belirlenen aidat tutarı yıllık 60 TL'dir.

Petrol Mühendisleri Odası 24. Dönem Faaliyet Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Eğitim faaliyetleri (Kimya ve Çevre Mühendisleri Odalarıyla ortaklaşa verilen LPG Sorumlu Müdür Eğitimleri, Jeotermal Enerji Eğitimi vb.)
- Sosyal faaliyetler,
- Yayın çalışmaları,
- Komisyon çalışmaları,
- Kongre ve sempozyum etkinlikleri,
- Oda ve meslek alanını ilgilendiren mevzuata ilişkin görüş, değerlendirme ve öneri verilmesine ilişkin çalışmalar,
- Petrol Mühendislerinin LPG sektöründe sorumlu müdür olarak çalışabilmelerine yönelik çalışmalar,
- Üyelerle ilişkiler ve iletişim çalışmaları,
- Hukuki girişimler (açılan davalar),
- Basın duyuruları ve kamuoyu açıklamaları,
- Üniversitelerle ilişkiler.

24. Dönem Faaliyet Raporunda Oda Denetleme ve Onur Kurullarının çalışmalarına yer verilmediğinden bu konuda bir değerlendirme yapılmamıştır.

20- PEYZAJ MİMARLARI ODASI

Peyzaj Mimarları Odasının kuruluşu, amaçları, üyelikleri, organlarının görev ve yetkileri, işlev ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Ana Yönetmeliğiyle

düzenlenmiştir. Odanın merkezi Ankara olup, yetkili organlarının kararı ile şube ve temsilcilikler açabilir. Odaya peyzaj mimarlığı eğitimi veren kurumlardan mezun olup yasal olarak peyzaj mimarı unvanı ile mesleğini uygulamaya hak kazanmış peyzaj mimarları üye olmaktadır.

Peyzaj Mimarları Odasının 4 şubesi, 11 il ve 2 ilçe temsilciliği bulunmaktadır. Üye sayısı 31.12.2007 tarihi itibarıyla 3.188'dir.

Oda Genel Kurulu, asil ve doğal delegelerden oluşmaktadır. Asil delegeler, Genel Merkez, şubeler, genel merkeze bağlı il ve ilçe temsilcilikleri ve illerde, on üyeye bir delege esasına dayalı olarak yapılan delegasyon seçimlerinde, seçilmiş delegelerdir. Doğal delegeler ise; Oda Yönetim Kurulu, Onur Kurulu, Denetleme Kurulu asil üyeleri ile Birlik Yönetim, Yüksek Onur ve Denetleme Kurullarına seçilmiş asil üyelerden oluşmaktadır.

Odanın 2006-2007 yıllarına ilişkin gelir ve giderleri tablodaki gibidir:

Tablo 243- Peyzaj Müh. Odası 2006-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2006	2007
Gelirler	462.540	497.918
Giderler	461.287	468.542
Fazla veya Açık	1.253	29.376

Tablo 244- Peyzaj Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Birim	Gelir	Gider
Merkez	304.029	316.309
Adana	40.487	19.862
Antalya	38.814	40.230
İstanbul	83.985	57.764
İzmir	30.603	34.377
Toplam	**497.918**	**468.542**

Odanın 2008 yılı için belirlediği ödenti ve belge ücretleri aşağıda gösterilmiştir:

İlk kayıt ödentisi	52 TL
Yıllık üyelik ödentisi (8 TL x 12)	96 TL
SMM Büro Tescil Belgesi (BTB) ilk başvuru ücreti	300 TL
SMM Büro Tescil Belgesi (BTB) yıllık yenileme ücreti	100 TL
Kimlik Kartı Yenileme Ücreti	3 TL
Ticari Kayıtlı Üyelik Belgesi Ücreti	40 TL
Üyelik Belgesi Ücreti	25 TL
Yarışma Üyelik Belgesi	15 TL

Odada İş Kanununa göre personel çalıştırılmakta olup, 10 personel görev yapmaktadır. Oda personeline 2007 yılında yapılan ödemeler tabloda gösterilmiştir:

Tablo 245- Peyzaj Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Merkez Personeli	18.028	1.502
Genel Merkez Personeli	17.965	1.497
Genel Merkez Personeli	17.365	1.447
Genel Merkez Personeli	9.348	779
İstanbul Şubesi Personeli	16.871	1.406
İzmir Şubesi Personeli	15.547	1.296
Antalya Şubesi Personeli	15.619	1.302
Adana Şubesi Personeli	5.386	449
İstanbul Şubesi Personeli	6.701	558

Alımlar konusunda özel bir düzenleme bulunmamakta, uygulama TMMOB ve Oda mevzuatı çerçevesinde yürütülmektedir.

Peyzaj Mimarları Odasının 7. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Oluşturulan komisyonların toplantı ve çalışmaları,
- Şube ve temsilciliklerin etkinlikleri,
- Örgütlenme çalışmaları,
- Kurumsal ilişkiler ve resmî görüşmeler,
- Düzenlenen veya iştirak edilen panel, sempozyum, kongre ve kurultay gibi etkinlikler,
- Kutlama, anma etkinlikleri,
- Sosyal faaliyetler (yaz kampları, geziler, kokteyl, toplu yemekler vb.),
- Oda, meslek alanı ve meslek mensuplarına ilişkin konulardaki Oda görüş ve değerlendirmelerinin yetkili merciler ve kamuoyuyla paylaşılmasına ilişkin etkinlikler,
- Basın açıklamaları, kamuoyu açıklamaları, görsel ve yazılı medyadaki etkinlikler,
- Peyzaj Mimarları Odası Bilgi İşletim Sistemine (pemop) ilişkin çalışmalar,
- Hukuki girişimler (davalar, itirazlar),
- Peyzaj mimarlığı alanındaki yarışmalara ilişkin etkinlikler,
- Meslek içi eğitimler,
- Yayın çalışmaları (süreli yayınlar, kitap ve diğer yayınlar),
- Toplumsal etkinlikler (miting vb. aktiviteler),
- Öğrencilere yönelik etkinlikler (PMOGenç).

Oda Denetleme Kurulu tarafından 8. Olağan Genel Kuruluna sunulmak üzere düzenlenen Denetleme Kurulu Raporu incelenmiş olup, Rapora göre, Denetleme Kurulu, Oda Genel Merkezi ve Şubelerini periyodik olarak denetlemiştir.

Denetleme Kurulu Raporunda (Peyzaj Mimarları Odası 7. Dönem Çalışma Raporu, 2008:636-637), Oda muhasebe kayıtlarının usulüne uygun ve düzenli biçimde tutulduğu, kasa durumu ve defter kayıtlarıyla uygunluğunun ortaya konulduğu, Odanın gelir ve gider gerçekleşmelerinin belirtildiği, Oda Yönetim Kurulunun düzenli olarak toplandığı ve kararların imzalandığının belirtildiği, ayrıca Genel Merkez ve Şubelerin harcamalarda tasarrufa gitmesi, belgesiz harcama yapılmaması ve şahıs adına yapılan harcama kalemlerinin dikkate alınmaması gerektiği önerisine yer verildiği görülmektedir.

Onur Kurulu çalışmalarına Oda Çalışma Raporunda yer verilmediğinden, bu konu değerlendirilmemiştir.

21- ŞEHİR PLANCILARI ODASI

Şehir Plancıları Odasının kuruluş amacı, görevleri ve diğer hususlar, TMMOB Şehir Plancıları Odası Ana Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Yönetmeliğe göre Şehir Plancısı, Bölge Plancısı, Şehir ve Bölge Plancısı lisans unvanı ile mezun olanların mesleki faaliyette bulunabilmek veya meslekleri ile ilgili bir işte çalışabilmek, Odanın meslek alanı ile eğitim faaliyetinde bulunabilmek için Şehir Plancıları Odasına üye olmaları ve yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunludur.

Odanın merkezi Ankara olup, Oda 8 şubesi, 29 il ve 1 ilçe temsilciliğiyle faaliyet göstermektedir. Odaya kayıtlı üye sayısı 31.12.2007 tarihi itibarıyla 4. 117'dir.

Oda Genel Kurulu iki yılda bir yapılmaktadır. Genel Kurul kayıtlı üyelerden oluşmakta olup, delegasyon sistemi uygulanmamaktadır. Toplam üye sayısı 4.117 olan odada son üç dönemde (2004-2006-2008) organ seçimlerinde alınan en fazla oylar 167, 159 ve 118 olarak gerçekleşmiştir. Odanın üye sayısının 4.000'ni aştığı dikkate alındığında seçimlere katılımın ve temsil oranının çok düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Odanın 2004-2007 dönemine ilişkin gelir ve giderleri ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 246- Şehir Plancıları Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	525.837	978.448	1.042.037	1.263.251
Giderler	487.276	828.685	1.093.036	1.222.214
Fazla veya Açık	38.561	149.763	-50.999	41.037

Tablo 247- Şehir Plancıları Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt ve Ödenti	224.064	17,74	Yönetici Giderleri	134.051	10,97
Hizmet Karşılığı Gelirler	285	0,02	Personel Giderleri	392.031	32,08
Yayın Gelirleri	746.452	59,09	Dışarıdan Sağ. Fayda ve Hiz.	91.542	7,49
Mesleki Denetim Gelirleri	9.009	0,71	Çeşitli Giderler	110.227	9,02
Tescil Gelirleri	158.032	12,51	Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	122.021	9,98
Oda Faal. Sağlanan Gelirler		0,00	Büro Giderleri	50.790	4,16
Diğer Gelirler	103.387	8,18	Yayın Giderleri	94.668	7,75
Faiz Gelirleri	22.022	1,74	Vergi, Resim ve Harçlar	1.275	0,10
			TMMOB Giderleri	18.319	1,50
			Kıymet Alımları	207.290	16,96
GENEL TOPLAM	**1.263.251**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**1.222.214**	**100,00**

Oda gelirlerinin 59'u mesleki denetim gelirlerinden, % 17'si üye kayıt ve ödenti gelirlerinden, % 12'si tescil gelirlerinden ve % 8'i diğer gelirlerden (bağış ve yardım gelirleri) oluşmaktadır. Giderler içinde en büyük pay % 32 ile personel giderlerine aittir. Yönetici giderleri % 10, kıymet alımları % 16 oranındadır. 2007 yılı gelir ve gider gerçekleşmelerinde Genel Merkez, Şube ve Temsilciliklerin payları aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 248- Şehir Plancıları Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Birim	Gelirler	Giderler
Genel Merkez	106.016	649.323
Ankara	410.013	137.245
Antalya	59.043	34.516
Bursa	61.677	55.170
Çukurova	51.536	33.862
İstanbul	221.738	132.240
İzmir	86.252	107.571
Konya	44.851	31.129
Samsun	63.458	39.425
Temsilcilikler	158.662	1.728
Toplam	**1.263.246**	**1.222.209**

Şehir Plancıları Odası 2009 yılı kayıt ve belge ücretleri aşağıda gösterilmiştir:

Ödenti ve Belge Çeşidi	Tutar (TL)
Üye Kayıt Ücreti	10
Üye Kimlik Kartı	10
Oda Üye Belgesi	12
Serbest Şehircilik Bürosu Tescil Belgesi	12
Serbest Şehirci Oda Üye Belgesi	30
Serbest Şehircilik Bürosu Kayıt Belgesi / İlk Tescil	160
Serbest Şehircilik Bürosu Tescil Yenileme	160
Ödenti (Aylık)	9
Ödenti (Yıllık)	108

Yabancı Uyruklu Geçici Üye Kayıt Ücreti	150
Yabancı Uyruklu Geçici Üye Ödenti (Aylık)	25
Yabancı Üye Ödenti (Yıllık)	300
Belge Onay Ücreti	10

Odada (bağlı şube ve birimler dâhil) toplam 25 personel çalışmaktadır. Personel, İş Kanununa tabi olup, personelin mali ve sosyal hakları toplu iş sözleşmeleriyle belirlenmiştir. 2007 yılında Oda personeline yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda örneklendirilmiştir:

Tablo 249- Şehir Plancıları Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Sekreter	17.437	1.453
Genel Sekreter Yardımcısı	13.656	1.138
Genel Sekreter Yardımcısı	20.655	1.721
Genel Sekreter Yardımcısı	6.993	583
Şube Sekreteri	22.279	1.857
Şube Sekreteri	22.822	1.902
Şube Sekreter Yardımcısı	19.260	1.605
Şube Sekreter Yardımcısı	19.321	1.610
Şube Sekreter Yardımcısı	11.388	949
Şube Sekreter Yardımcısı	10.276	856
Şube Sekreter Yardımcısı	5.703	475
Şube Sekreter Yardımcısı	17.689	1.474
Muhasebe Görevlisi	20.223	1.685
Muhasebe Görevlisi	13.023	1.085
Büro Görevlisi	15.042	1.253
Büro Görevlisi	13.484	1.124
Büro Görevlisi	16.011	1.334
Büro Görevlisi	17.727	1.477

Satın almalar konusunda, TMMOB ve Odalar Mali İşler Yönetmeliği ile Şehir Plancıları Odası Mali İşleyiş Yönergesi uygulanmaktadır. Alımlar, oluşturulan komisyonlar marifetiyle teklif alınmak suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Şehir Plancıları Odasının yürüttüğü faaliyetler 24. Dönem (2006-2008) Çalışma Raporuna göre aşağıdaki alanlarda toplanmaktadır:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Danışma Kurulu toplantıları,
- Şube ve temsilciliklerin etkinlikleri,
- Oda bilgi sistemi oluşturulmasına yönelik çalışmalar,
- Kongre, bilimsel toplantı, sempozyum, çalıştay gibi etkinlikler,
- Örgüt içi toplantılar, diğer oda ve kuruluşlarla ortak çalışmalar,
- Eğitim ve seminer çalışmaları,

- Sekretaryası Şehir Plancıları Odası tarafından yürütülen Türkiye Planlama Okulları Birliği (TUPOB) kapsamında yürütülen çalışma ve etkinlikler,
- Yarışmalar ve ödüllere ilişkin etkinlikler,
- Hukuki çalışmalar (açılan davalar),
- Oda, meslek ve meslek mensuplarıyla ilgili konulardaki görüş ve raporların hazırlanması ve paylaşılmasına ilişkin etkinlikler,
- Oda bünyesinde oluşturulan komisyonların toplantı ve çalışmaları,
- Toplumsal etkinlikler, TMMOB etkinliklerine katılım,
- Basın açıklamaları, görsel ve yazılı medyadaki etkinlikler, yayın çalışmaları (süreli yayınlar, kitap vb.)

Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilen bir yönergeyle Oda bünyesinde "Şehircilik Araştırma ve Eğitim Merkezi" kurulmuştur. Merkezin giderleri Oda bütçesinden karşılanmaktadır.

Meslek içi eğitim faaliyetleri Oda bünyesinde oluşturulan "Meslek İçi Sürekli Eğitim Merkezi (MİSEM)" tarafından yürütülmektedir.

24. Dönem Çalışma Raporunda Oda Denetleme Kurulunun raporlarına yer verilmiştir. Raporların incelenmesinden, Oda Denetleme Kurulunun, Odayı periyodik olarak denetlediği ve rapor düzenlediği görülmektedir. Denetimlerde, defter ve kayıtların incelendiği, kayıtlar çerçevesinde gelir ve giderler ile varlıkların (hazır değerler, gayrimenkuller, demirbaşlar vb.) durumunun ortaya konulduğu ve denetimler sonucunda varılan değerlendirme ve sonuçların raporlarda gösterildiği anlaşılmaktadır.

Oda Onur Kurulu çalışmaları incelendiğinde, 4 meslek mensubuyla ilgili dosyanın incelendiği ve karara bağlandığı görülmektedir.

22- TEKSTİL MÜHENDİSLERİ ODASI

Tekstil Mühendisleri Odasının işlev ve işleyişi, kuruluşu, amaçları, üyeleri, organlarının görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esaslar, TMMOB Tekstil Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre Odanın merkezi Ankara olup, geçici çalışma yeri İzmir'dir. Yetkili organların kararı ile şube ve temsilcilikler açabilir. Tekstil Mühendisi veya Yüksek Mühendisi sıfatıyla mesleğini yürütmeye yasal olarak yetkili bulunanlar Odaya asil üye olarak kaydolmak zorundadırlar. Odanın 5 şubesi ve 7 il temsilciliği bulunmaktadır. Oda Genel Merkezi İzmir'de faaliyet göstermektedir. 31.12.2007 tarihi itibarıyla üye sayısı 1.648'dir.

Yönetmelikte Oda Genel Kurulunun delegasyon usulüne göre yapılacağı öngörülmüştür. Genel kurula katılacak delegeler, şube genel kurulunca, şube etkinlik alanındaki üyelerin toplamının % 10'u oranında seçilir. TMMOB Yönetim, Denetim ve Yüksek Onur Kurullarının Oda mensubu asil üyeleri ile Oda Yönetim, Onur ve Denetleme Kurullarının asil üyeleri, Oda Genel

Kurulunun doğal delegeleridir. Oda Genel Kurulu iki yılda bir toplanmaktadır. Oda organları Genel Kurulca seçilmektedir.

Diğer yandan, Odanın üye sayısı çok yüksek olmamasına karşın Yönetmelikle delegasyon sisteminin uygulanması esası getirilmiştir. Üye sayısı Tekstil Mühendisleri Odasından daha fazla olduğu halde delegasyon sistemini uygulamayan meslek odalarının bulunduğu bilinmektedir.

Odanın 2004-2007 dönemindeki gelir ve giderleri tablodaki gibi gerçekleşmiştir:

Tablo 250- Tekstil Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	129.542	207.294	224.051	369.563
Giderler	132.216	210.402	273.642	363.117
Fazla veya Açık	-2.675	-3.109	-49.590	6.446

2007 yılı gelir ve giderlerinin tutarları ve oransal dağılımı tablada verilmiştir:

Tablo 251- Tekstil Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Üye Kayıt Ödentileri	67.463	18,25	Personel Giderleri	40.480	11,15
Hizmet Gelirleri	582	0,16	Yönetim Giderleri	12.894	3,55
Yayın Gelirleri	40.718	11,02	Hizmet Karşılığı Giderler	166	0,05
Diğer Gelirler	0	0,00	İşletme Giderleri	19.963	5,50
Şube Gelirleri	260.800	70,57	Yayın Giderleri	28.423	7,83
			Şube Giderleri	249.399	68,68
			TMMOB Hissesi	5.507	1,52
			S.Tes. Ve Demirbaş Giderleri	0	0,00
			Diğer Giderler	6.285	1,73
GENEL TOPLAM	**369.563**	**100,00**	**GENEL TOPLAM**	**363.117**	**100,00**

2007 yılı gelirleri arasında en büyük pay % 70 ile şube gelirlerinindir. Bunu % 18'lik payla üye kayıt ödentileri takip etmektedir. 2007 yılında şubelerden merkeze yapılan aktarmalar 55.340 TL'dir. Giderler içinde en büyük pay da % 68'le şube giderlerinin olup, bunu % 11'lik payla personel giderleri izlemektedir.

Şubelerin 2007 yılındaki gelir ve giderleri tablodaki gibidir:

Tablo 252- Tekstil Müh. Odası Şubeleri 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Şube Adı	Gelir	Gider
Adana	87.839	79.338
Bursa	61.045	67.094
Denizli	27.912	23.052
İstanbul	58.935	57.612
İzmir	25.067	22.300
Toplam	**260.798**	**249.396**

Oda ve şubelerde 4 personel görev yapmaktadır. Oda merkezinde çalışan personele 2007 yılında yıllık 23.015 TL, aylık 1.918 TL brüt ödeme yapılmış, şubelerde ise asgari ücret düzeylerinde ödeme yapıldığı görülmektedir.

Profesyonel yönetici, teknik görevli ve personel ücretleri ile diğer mali haklarının belirlenmesi konusunda Yönetim Kuruluna yetki verilmiştir. Odada alımlar, Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır.

Genel Kurulda karara bağlanan 2009 yılı ödenti tutarları tabloda gösterilmiştir:

Tablo 253- Tekstil Müh. Odası Aidat ve Kimlik Tutarları (TL)

Üyelik	Aylık Ödenti	Kayıt Bedeli	Kimlik Bedeli
Oda Üyeliği	7 TL	20 TL	10 TL
Öğrenci Üyelik	-	5 TL	2,50 TL
Yabancı Üyelik	100 TL	450 TL	-

Tekstil Mühendisleri Odasının 8. Dönem (2006-2007) Çalışma Raporuna göre Odanın faaliyetleri aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilmiştir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları (çalışma döneminde Yönetim Kurulu 21 toplantı yaparak 198 karar almıştır.),
- Örgütlenme ve kurumsallaşmaya yönelik etkinlikler,
- Üyelerle iletişim ve üye sayısının artırılmasına yönelik etkinlikler,
- Şube ve temsilciliklere ilişkin çalışmalar,
- Diğer oda ve kuruluşlarla birlikte düzenlenen kongre ve panel gibi etkinlikler,
- Şubelerin gerçekleştirdiği seminer ve kurs etkinlikleri,
- TMMOB, Odalar ve diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkiler, çalışma gruplarına katılım, ortak organizasyonlara destek verilmesi,
- Yayın çalışmaları,
- Şube ve temsilciliklerin yürüttüğü faaliyetler,
- Diğer çalışmalar.

8. Dönem Çalışma Raporunda yer alan Denetleme Kurulu Raporlarından anlaşıldığı üzere Denetleme Kurulu, Oda Merkezini çeşitli dönemlerde denetlemiştir. Raporlarda önemli görülen Yönetim Kurulu kararlarına ilişkin görüş ve değerlendirmelere yer verildiği, ayrıca, defter ve kayıtlar ile varlıkların durumuna ilişkin tespitlerin ve dikkat edilmesi gerekli hususların belirtildiği görülmektedir.

Çalışma Raporunda Oda Onur Kurulu çalışmalarına yer verilmediğinden Odanın disiplin uygulamalarına ilişkin bilgi edinilememiştir.

23- ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Ziraat Mühendisleri Odasının amaç, kuruluş ve örgütlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğine göre, Odanın Genel Merkezi Ankara'dır. Şubeler uygun illerde Genel Kurul kararıyla; il temsilcilikleri, Oda Yönetim Kurulu

kararıyla; ilçe temsilcilikleri, şube başkanlığı veya il temsilciliğinin önerisi ve Yönetim Kurulunun onayı ile açılır ve kapatılır.

Ziraat Fakültelerinin lisans programlarını bitirip, Ziraat Mühendisi veya Ziraat Yüksek Mühendisi diploması alanlar, fakülte ve yüksek okulların tarımsal nitelikli programlarını bitirerek Mühendis diplomasını alanlar Odaya asil üye olmaktadır. Yönetmelik uyarınca, kapsama giren mühendislerden özel kuruluşlarda veya bağımsız olarak çalışanlar, Odaya üye olmak ve üyeliklerini sürdürmek zorundadır. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların Odaya üye olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, Yönetmelikte bunların, mesai saati dışında, ilgili mevzuatı uyarınca mesleki faaliyetlerde bulunabilmeleri için Oda üyesi olmaları gerektiğine dair zorunluluk getirilmiştir.

Ziraat Mühendisliği mesleğine ilişkin esaslar, 7472 sayılı Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun ve bu Kanuna istinaden çıkarılan Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzükle belirlenmiştir.

Ziraat Mühendisleri Odasının 26 şubesi, 54 il temsilciliği ve 1 ilçe temsilciliği bulunmaktadır. Üye sayısı, 31.12.2007 tarihi itibarıyla 21.678'dir.

Oda Genel Kurulu delegasyon (doğal ve seçilmiş delegeler) sistemiyle oluşturulmaktadır. Oda Ana Yönetmeliğine göre, Oda Genel Kurulu; illerdeki her yüz üye için seçilen bir ve artan sayıların elliyi geçen fazlası için bir delege ile Oda Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur Kurulunun asil üyeleri ile Oda adına TMMOB Yönetim, Denetleme ve Onur Kurullarında görev almış üyelerden oluşur. İlde üye sayısının yüzün altında olması durumunda da sayıya bakılmaksızın ili temsilen bir delege seçilir. Bu hükümler şubeleşmiş olsun veya olmasın tüm iller için geçerlidir. Şube kurulmuş illerin delegeleri, şube delegesi diye nitelenir. Delege seçilmemiş olan Şube Yönetim Kurulu üyeleri ile İl Temsilcileri Genel Kurul görüşmelerine katılabilirler, komisyonda görev alabilirler, ancak oy kullanamazlar. Oda Genel Kurulu iki yılda bir yapılmaktadır.

Odanın 2004-2007 dönemine ilişkin gelir ve giderleri ile 2007 yılı gelir ve giderlerinin tutar ve oransal dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 254- Ziraat Müh. Odası 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007
Gelirler	923.408	1.082.798	2.739.062	2.719.936
Giderler	937.693	879.826	2.259.397	2.200.740
Fazla veya Açık	-14.285	202.972	479.665	519.197

Tablo 255- Ziaraat Müh. Odası 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

Gelir Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)	Gider Kalemleri	Tutar (TL)	Payı (%)
Aidat ve Kayıt Gelirleri	214.825	7,90	Memur Ücret ve Giderleri	232.970	10,59
Satış Gelirleri	2.390	0,09	Dışarıdan Sağ. Fayda ve Hiz.	404.886	18,40
Balo ve Reklam Gelirleri	7.600	0,28	Çeşitli Giderler	1.556.556	70,73
Diğer Hizmet Gelirleri	121.287	4,46	Vergi Resim ve Harçlar	6.328	0,29
Belge ve Hizmet K.gel.*	2.323.213				
Diğer Gelirler	5.913	0,22			
Faiz Gelirleri	32.708	1,20			
Diğer Olağ. Gelir ve Karlar	12.000	0,44			
GENEL TOPLAM	**2.719.937**	**14,59**	**GENEL TOPLAM**	**2.200.740**	**100,00**

(*) Kimlik Belgesi Gelirleri, Oda Üyelik Belgesi Gelirleri, SMM Belgesi Onay Gelirleri, Büro Tescil Onay Gelirleri, Bilirkişi Gelirleri, Sorumlu Yöneticilik Belgesi Gelirleri, Diğer Üye Gelirleri ve Şube ve Temsilcilik Gelirleri gibi alt gelir kalemleri de yer almaktadır.

2007 yılı gelirlerinin 93'ü üye ödentileri ile belge ve hizmet karşılığı elde edilen gelirlerden (üye gelirleri ana kaleminin içinde belge, bilirkişilik, şube ve temsilcilik gelirleri de yer almaktadır) oluşmaktadır.

Ziraat Mühendisleri Odasının 2009 yılı kayıt ve belge ücretleri ile eğitim ücretleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 256- Ziraat Müh. Odası 2009 Yılı Kayıt ve Belge Ücretleri

Kayıt Ücreti	45 TL
Kimlik ve Kimlik Yenileme Ücreti	10 TL
Aylık Aidat	6 TL
Oda Üyelik Belgesi	35-70 TL
Sorumlu Yöneticilik Belgesi	100 TL
Sorumlu Yöneticilik Vize Ücreti	50 TL
SMM Belgesi	120 TL
SMM Belgesi Yenileme	60 TL
Büro Tescil Belgesi	180 TL
Büro Tescil Belgesi Yenileme	90 TL
Bilirkişi Yetki Belgesi	40 TL
Bilirkişi Yetki Belgesi Vize Ücreti	20 TL

Tablo 257- Ziraat Müh. Odası 2009 Yılı Eğitim Ücretleri

HACCP Eğitimi (3 günlük)	
Üyelere ve Öğrencilere	150 TL
Üye Öğrencilere	100 TL
Üye Olmayanlara	200 TL
ISO-22000 Gıda Güvenlik Sistemleri Eğitimi (1 günlük)	
Üyelere ve Öğrencilere	100TL
Üye Öğrencilere	50TL
Üye Olmayanlara	150TL
GlobalGap Meyve ve Sebze Genel Eğitim (2 günlük)	
Üye ve Öğrencilere	175 TL
Üye Olmayanlara	225 TL

Tarım Makineleri Projelendirme Eğitimi (5 günlük)	(üyelere) 400 TL
Toprak Koruma Proje Eğitim (5 günlük)	(üyelere) 300 TL
Mülk Bilirkişisi Eğitimi (2 günlük)	(üyelere) 180 TL
Damla Sulama Sistemlerinin Tasarımı Eğitimi (10 günlük)	(üyelere) 500 TL
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Eğitimi (15 günlük)	(üyelere) 600 TL

Eğitim ve seminer etkinlikleri Odaya bağlı olarak kurulan Ziraat Mühendisleri Odası Sürekli Meslek İçi Eğitim Merkezi (MİSEM) bünyesinde yürütülmektedir.

Odada alımlar teklif alma suretiyle veya pazarlık usulüyle gerçekleştirilmektedir.

Ziraat Mühendisleri Odasının 2006-2007 Dönemi Çalışma Raporuna göre Oda faaliyetleri aşağıdaki alanlara ilişkindir:

- Oda organlarının toplantı ve çalışmaları,
- Meslek hak ve yararlarının korunması-geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar (bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşlarıyla yapılan görüşmeler, ziyaretler, düzenlenen protokoller, toplantı ve görüşmeler, hazırlanan dosyalar, bilgi notları, resmî yazışmalar),
- Oda ve mesleğe ilişkin çeşitli mevzuata verilen görüş, değerlendirme ve öneriler,
- Çeşitli konulara ilişkin Oda görüşünün oluşturulması ve paylaşılmasına yönelik etkinlikler,
- Örgütsel etkinlikler (Danışma Kurulu toplantıları ve alınan kararlar, çeşitli kurum ve kuruluşların yöneticileriyle yapılan toplantı ve görüşmeler, örgüt içi toplantı ve görüşmeler, şube etkinliklerine katılım),
- Bilimsel etkinlikler (kutlama, çalıştay, sempozyum, konferans, kongre ve sergi gibi etkinlikler),
- Eğitim çalışmaları (Üyelere ve üye olmayanlara yönelik çeşitli eğitim çalışmaları),
- Yarışma ve ödül etkinlikleri,
- Kitle iletişim etkinlikleri (basın toplantıları, basın açıklamaları, yazılı ve görsel medyadaki etkinlikler),
- Toplumsal etkinlikler (anma etkinlikleri, kutlamalar, ziyaretler, yurtdışı temaslar, Oda yönetici ve temsilcilerinin katıldığı çeşitli toplumsal etkinlikler),
- TMMOB ile ilişkiler,
- Hukuksal çalışmalar (açılan davalar, bilirkişilik),
- Şube ve temsilciliklerin çalışmaları,
- Diğer çalışma ve etkinlikler.

Personel istihdamı ve personel işlemleri Ziraat Mühendisleri Odası Personel Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Odada 40 personel görev yapmaktadır. Oda personeline 2007 yılında yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 258- Ziraat Müh. Odası Personel Ödemeleri (TL)

Unvan/Pozisyon	Yıllık Ödenen Toplam Tutar	Aylık Ortalama Brüt Ödeme
Genel Sekreter	16.519	1.377
Büro Personeli	12.395	1.033
Büro Personeli	12.584	1.049
Büro Personeli	19.083	1.590
Büro Personeli	5.781	482
Büro Personeli	16.494	1.374
Büro Personeli	15.745	1.312
Büro Personeli	20.540	1.712
Büro Personeli	14.331	1.194
Büro Personeli	4.478	373
Ziraat Mühendisi	12.955	1.080
Muhasebe Personeli	20.936	1.745
Muhasebe Elemanı	7.628	636
Büro Elemanı	7.628	636
Büro Amiri	7.839	653
Büro Sekreteri	7.286	607
Büro Sekreteri	7.562	630
Büro Elemanı	10.817	901
Büro Elemanı	14.473	1.206
Büro Amiri	9.900	825
Büro Sekreteri	7.260	605
Büro Sekreteri	6.885	574
Büro Elemanı	8.671	723

Çalışma Raporu içinde yer alan 40. Dönem Denetleme Kurulu Raporunda belirtildiğine göre, Oda Denetleme Kurulu görev süresi içinde Yönetim Kurulunun faaliyetlerini 8 defa denetlemiştir. Denetimlerdeki tespit ve değerlendirmelere, Genel Kurula sunulmak üzere hazırlanan 40. Dönem Denetleme Kurulu Raporunda yer verilmiştir. Raporda, Yönetim Kurulu toplantı ve kararları, defter ve kayıtlar ile harcama ve muhasebe işlemlerine ilişkin tespitlerin yanında Odanın bazı faaliyetlerine ilişkin değerlendirmelerine de yer verildiği görülmektedir. Anılan Raporda, Yönetim Kurulunca gerçekleştirilen önemli faaliyetlerin belirtilmesi yoluna gidildiği, bu yönüyle de Raporun bir nevi özet faaliyet raporuna dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Çalışma Raporunda, Oda Onur Kurulu çalışmalarına yer verilmediğinden Odanın disiplin uygulamaları hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

V. TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Türkiye'de tabiplerin mesleki örgütlenmeleri, Tanzimat sonrası döneme denk düşmektedir. Osmanlı'da bugünkü modern anlamıyla tıp tahsilinin yapıldığı okullar 1800'lü yıllardan sonra açılmış, ilk tıp cemiyeti de 1856 yılında kurulmuştur. "Societe de Medecine de

Constantinople" adıyla yabancı hekimler tarafından 1856 yılında İstanbul'da kurulan Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane, Türkiye'de kurulan ilk tıp derneği olarak kabul edilmektedir. Cemiyet Osmanlı Sultanı Abdülmecid'in onayıyla kurulmuştur. Kurucuları ve ilk zamanlardaki üyeleri İstanbul'daki yabancılardan oluşan Cemiyet, asli ve şeref üyeliklerine sınırlı sayıda Türk hekimi almıştır. Türk hekimlerin Cemiyet'e asli üye olarak kabulü esas olarak 1890'lı yıllarda olmuştur. Cemiyet'in asli üyeliğine tıbbiye, eczacılık okulu veya veterinerlik okulu mezunları alınıyordu. Resmî dili Fransızca olan Cemiyet'te ancak 1918'den sonra Türkçeye geçilmiştir. Cemiyet'in adı 1925 yılında Türk Tıp Cemiyeti (daha sonra Türk Tıp Derneği) olarak değiştirilmiştir. Cemiyet Türk Tıp Derneği adıyla faaliyetine devam etmektedir (www.bilimtarihi.org, 2008; www.ttb.org.tr, 2008). Bu dönemde Osmanlı topraklarında yine yabancı hekimlerin çoğunlukta olduğu başka tıp cemiyetlerinin (Üsküdar Hekimleri Cemiyeti, Selanik Tıp Cemiyeti, İstanbul Tıp Kulübü) de kurulduğu (www.hekimder.org, 2008) bilinmektedir. Türk ve Müslüman hekimlerin kurduğu ilk cemiyet ise 1865 yılında kurulan ve asıl amacı Fransızca tıp terimlerinin Türkçeleştirilmesi (Osmanlıcalaştırılması) olan Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye'dir. Kuruluş amacı ve faaliyet konuları sınırlı olan bu Cemiyet, mesleki cemiyet olmaktan ziyade muaayen bazı amaçları gerçekleştirmek üzere teşkil edilen bir örgütlenmedir (Hatemi, 1983:201; www.hekimder.org, 2008).

1908 yılında İstanbul'da kurulan Etıbba-i Mülkiye-i Osmaniye Cemiyet-i İttihadiyesi ile Taşra Etıbba-i Mülkiye Cemiyet-i de II. Meşrutiyet sonrası kurulan fakat daha sonra kapanan cemiyetlerdendir. I. Dünya Savaşı sonrasında kurulup günümüze kadar çeşitli merhalelerden geçerek varlığını sürdüren İstanbul Etıbba Muhadenet Cemiyeti ve Kadıköy Etıbba Teavün Cemiyeti gibi örgütlenmeler de olmuştur. Cumhuriyet sonrasında İstanbul Etıbba Muhadenet ve Teavün Cemiyeti olarak faaliyetine devam eden Cemiyet, 1935 yılında Türk Hekimleri Dostluk ve Yardım Cemiyeti adını almış, günümüzde ise Türk Hekimleri Dostluk ve Yardımlaşma Derneği olarak faaliyet göstermeye devam etmektedir (www.hekimder.org, 2008).

İlk olarak Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'nin kurulmasıyla İstanbul'daki bazı hekimler örgütlenmek suretiyle çeşitli ilmi ve mesleki faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Daha çok yabancıların üye olduğu bu cemiyetin kuruluşundan sonra Türk-Müslüman hekimlerin de örgütlendikleri görülmektedir. Ancak, bu dönemde İstanbul dışındaki yerlerde hekim sayısının sınırlı olması nedeniyle özellikle Anadolu'da hekimlerin kurduğu meslek örgütlerine pek rastlanmamaktadır. Önemli bazı faaliyetlerde bulunmuş olsalar bile, bu dönemdeki cemiyetleri işlevleri itibarıyla gerçek anlamda bir meslek örgütü olarak nitelendirmek güçtür. Bununla birlikte, hekimlerin bir araya geldikleri, bilgi alış verişinde bulundukları, eğitim ve yayın çalışmaları yaptıkları ve belli gayeler doğrultusunda faaliyet yürüttükleri bu gibi cemiyetlerin mesleki örgütlenmenin ilk adımını teşkil ettiğini kabul etmek gerekmektedir (www.ttb.org.tr, 2008).

Daha sonra 1869 yılında "Belediye Sağlık Mensuplarının tayini ve benzeri muameleler ile uğraşmak, hariçte tababet tahsil edenlere İmparatorluk dâhilinde icrayı tababet izni ve eczane açacaklara izin vermek" gibi iş ve işlemleri yapmak üzere Cemiyeti Tıbbiye'yi Mülkiye kurulmuştur. Daha sonra teşkil edilecek Sağlık Bakanlığının nüvesini oluşturacak bu Cemiyet 1912 yılında kaldırılmış ve İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Sıhhiye Müdüriyeti Umumiyesi kurulmuştur (www.ttb.org.tr, 2008). Kaynaklar, İstanbul'da başka cemiyetlerin de kurulduğunu göstermektedir. 1911 yılında İstanbul'da İstanbul Musevi Etıbba Cem'iyeti Nizamnamesi'yle kurulan "İstanbul Musevi Etıbba Cem'iyeti" buna örnek olarak gösterilebilir.[2]

Cumhuriyet Döneminde tabiplik mesleğine ve meslek odalarının (etıbba odaları) kuruluşuna ilişkin esaslar, 1928 yılında kabul edilen 1219 sayılı "Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun"la düzenlenmiştir. Bu Kanun, tababet mesleğini icra edebilmek için aranacak şartları hükme bağlamış, hudut ve merkezi Sağlık Bakanlığınca tayin edilecek mıntıkalarda birer etıbba odası tesis olunmasını öngörmüş ve odaların organları, görevleri, seçim usulü, uygulanacak müeyyideler ve diğer hususları düzenlemiştir. Türkiye'de icrayı sanat salahiyetini haiz bilumum etıbbanın (memuriyet yapanlar dâhil) odalara dâhil olması mecburiyeti getirilmiş ve üyelerden giriş ve yıllık aidat alınacağı öngörülmüştür. Ayrıca, etıbba odalarının örgütlenmesi, organlarının teşkili, seçim usulüne ilişkin esaslar ve diğer hususlar söz konusu Kanuna (18 inci madde) istinaden 1929 yılında bir kararname ekinde yürürlüğe konulan Etıbba Odaları Nizamnamesiyle düzenlenmiştir.

1929 yılında, önce İstanbul Etıbba Odası kurulmuştur. Bu dönemde kurulan etıbba odalarının daha çok yeni kurulan/kurumsallaşan sağlık teşkilatına destek amacıyla oluşturulduğu söylenebilir. İstanbul Etıbba Odası'nın ilk toplantısının ve sonraki çalışmalarının İstanbul Sıhhat Müdürlüğünde yapılması da odayla sağlık teşkilatı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Daha sonra belirlenen diğer mıntıkalarda da etıbba odaları teşkil edilmiştir. Türkiye'de tabipler, bugünkü tabip odaları öncesinde 1219 sayılı Kanuna göre teşkil edilen "Etibba Odaları" bünyesinde örgütlenmişlerdi. Bu odalar hekimlik mesleğinin cemiyetler öncesindeki ilk mesleki örgütleridir. Ancak merkezi bir yapıdan yoksun olan etıbba odaları

[2] Cemiyetin Nizamnamesinde (md. 2) Cemiyetin gayesi *"Musevi tabipleri arasında hissiyat-ı meveddet ve meslekdaşinin temin-i devamı, seviye-i maddiye ve ma'neviyyelerinin tealisiyle menafi-i mütekabilelerinin müdafaasıdır." şeklinde ifade edilmiş ayrıca "Cem'iyet aynı zamanda hastane, muayenahene gibi müessesat-ı sıhhıye teşkil etmek, mevcudu ıslah etmekle mükelleftir."* hükmüne yer verilmiştir. (www.rifatbali.com.tr, 2008).

bağımsız bölge örgütleri durumundaydılar (Ilgaz, Sağlık İşkolu ve Çalışanları). Bu odalarla ilgili olarak Sağlık Bakanlığına verilen bazı görev ve yetkilerden, 1219 sayılı Kanun döneminde odaların tam manasıyla özerk olmadığı anlaşılmaktadır. Bu yapı 1953 yılında benimsenen yeni örgütlenme modelinin getirilmesine kadar devam etmiştir.

Çok geçmeden etıbba odalarının beklenen etkinliği gösteremediği dile getirilmiş ve yeni örgütlenme arayışları söz konusu olmuştur. Dr. Sırrı Alıçlı'nın Etıbba Odaları Nizamnamesi ve o döneme ilişkin değerlendirmelerinde özetle; Etıbba Odaları Nizamnamesinin ve getirilen örgütlenme modelinin değişen koşullar karşısında yetersiz kalması, tabiplerin beklentilerini karşılayamaması, gerekli hükümleri ihtiva etmemesi, bir bakıma tabipleri devlete bağlama gayesi gütmesi gibi nedenlerle uygulamada başarısız olduğunun, dolayısıyla etıbba odalarının faaliyette bulunduğu 1928-1953 döneminde beklenen neticenin elde edilemediği ve odaların (odaların elinden geleni yapma gayretlerine rağmen) topal ve hatta mefluç bir halde olduğunun dile getirildiği görülmektedir. Bu duruma gelinmesinde esas sorumluluk Sağlık Bakanlığına yüklenmekte ve odaların/tabiplerin Bakanlığın memuru konumuna getirilmesi eleştirilmektedir. Bu şartlar altında, 1953 yılında 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu çıkarılmıştır (www.ttb.org.tr, 2008).

1219 sayılı Kanun sadece tabiplerin mesleki örgütlenmesine münhasır bir kanun olmadığından yürürlükten kaldırılmamış, ancak tabiplerin örgütlenmesi 6023 sayılı Kanunla yeniden düzenlendiğinden 1219 sayılı Kanunun etıbba odalarına ilişkin hükümleri uygulamadan kalkmıştır. 6023 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden üç yıl sonra, yani 1956 yılında kabul edilen 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanununun 59 uncu maddesiyle 1219 sayılı Kanunun etıbba odalarına ait hükümleri ile bu Kanuna bazı ilave maddeler getiren 1686 sayılı Kanun hükümleri ilga edilmiştir. Tabiplik mesleğinin icra tarzına ilişkin esasları düzenleyen 1219 sayılı Kanunun etıbba odaları hakkındaki hükümleri dışındaki hükümleri halen yürürlükte bulunmaktadır.

6023 sayılı Kanunla, Türkiye hudutları içinde meslek ve sanatlarını yapmaya yetkili olup da sanatıyla iştigal eden bütün tabipler ile diş tabiplerinin katıldığı bir Türk Tabipleri Birliği (TTB) kurulmuştur. Birlik; Tabip Odaları, Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Büyük Kongreden ibaret teşekküllerin bütünü ve hükmi şahsiyeti haiz bir teşekkül olarak tanımlanmıştır. Kanuna göre, Birlik *"amme hizmetine yarar mesleki bir teşekkül"*dür. Ayrıca, ilginç bir düzenlemeyle Birliğin Cemiyetler Kanunu hükümlerine uygun olarak ayrıca teşekkül etmiş ve edecek ilmi ve mesleki tabip ve diş tabipleri dernek ve teşekküllerine mümkün olan manevi müzaherette bulunacağı öngörülmüştür. İlginç bir diğer düzenleme de Birliğin görevlerine ilişkindir. Kanuna göre, Birlik *"azalarının maddi ve manevi hak ve menfaatlerini korumak ve bunları halkın ve Devletin menfaati ile en iyi şekilde denkleştirmeye çalışmak*"la

mükelleftir[3]. Böylece, meslek örgütüne, üyelerinin hak ve menfaatleriyle halkın ve Devletin menfaatleri arasında dengeyi sağlama fonksiyonu biçilmiştir.

6023 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle mevcut etıbba odalarının seçtiği temsilcilerin katılımıyla ilk büyük kongre yapılmış ve organlar teşekkül ettirilmiştir. Ayrıca belli yerlerde tabip odaları teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır. Etıbba odalarının mal varlıkları ise yeni kurulan odalara intikal etmiştir. Ancak, daha ilk birkaç yıl içinde Kanunun eksikliklerine ilişkin tartışmalar başlamış ve değişiklik talepleri gündeme gelmişti.

1980'li yıllara kadar önemli bir değişiklik olmasa da 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle Kanunda önemli bazı değişiklikler yapılmış ve bazı sınırlamalar getirilmiştir. Kanun hükmünde kararnamelerle yapılan değişikliklerle Merkez Konseyi'nin çalışma yeri İstanbul'dan Ankara'ya alınmış ve serbest çalışanlar dışındaki tabiplerin odalara ve birliğe üye olma zorunluluğu kaldırılmıştır (İlter, 1983:1586). Ayrıca yapılan kimi değişikliklerle Anayasa'nın 135 inci maddesindeki tüm kısıtlamalar 6023 sayılı Kanuna aktarılmış ve Kanun önceye nazaran daha antidemokratik bir yapıya getirilmiştir (Soyer, 1983:968). Bu dönemde diğer meslek kuruluşlarının ilgili kanunlarında yapıldığı gibi getirilen ilave hükümle Sağlık Bakanlığına Türk Tabipleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan tabip odaları üzerinde idari ve mali yönden denetim ve gözetim yetkisi verilmiştir.

Tabip örgütlenmesinde 80 sonrası dönemde yaşanan en önemli olaylardan birisi de diş hekimlerinin tabip odalarından ayrılması olmuştur (Soyer, 1983:968). 1985 yılında 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanunu çıkarılmış ve diş hekimlerinin kurulacak diş hekimleri odaları ve Türk Diş Hekimleri Birliği çatısı altında Türk Tabipleri Birliğinden ayrı olarak örgütlendirilmesi öngörülmüştür. Böylece 1953 yılından beri Türk Tabipleri Birliği ve tabip odaları içinde yer alan diş tabipleri, 1986 yılında yapılan kongreyle yeni kurulan Türk Diş Hekimleri Birliği içinde örgütlendiklerinden Türk Tabipler Birliğinden ayrılmışlardır.

1980'ler sonrası dönemdeki önemli gelişmelerden birisi de Türk Tabipler Birliği, Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile bir federasyon oluşturulması amacıyla yapılan ilk girişimlerdir (Soyer, 1983:968). Fakat bu girişimler federasyon yerine, sağlık alanındaki dört meslek örgütünün imzaladıkları bir protokolle oluşturulan Sağlık Meslek Birlikleri Danışma Kurulu'nun teşkiliyle sonuçlanmıştır. Böylece,

[3] TTB'ye bu görevi yükleyen söz konusu madde aynen yürürlükte bulunmaktadır.

meslek örgütleri ortak hedefler doğrultusunda birlikte çalışma ve eylem yapma için bir zemin oluşturmuş oluyorlardı. Kurul, ilk dönemlerde bazı faaliyetler tertip etmişse de daha sonra atıl duruma düşmüştür. Sağlık meslek birliklerine özgü bu kurul daha sonra genişletilmiş ve diğer meslek örgütlerinin, daha sonra da sendikalar gibi diğer kitle örgütlerinin katılımıyla yeni bir platform halini almıştır (Ilgaz, Sağlık İşkolu ve Çalışanları).

6023 sayılı Kanun 80'li yıllardan günümüze kadar geçen sürede ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli değişikliklere uğrasa da halen yürürlükte bulunmaktadır. Kanunun tabiplerin mesleki örgütlenmesi için 1953 yılında getirdiği örgütlenme modeli (birlik, birliği oluşturan teşekküller, görevler, odaların organları vb. yönünden) esas itibarıyla korunmuş ve bugüne kadar gelmiştir.

Kuruluş ve Yasal Statü

Türk Tabipleri Birliği (TTB) 6023 sayılı yasa ile kurulmuş kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. 1953 yılında İstanbul'da kurulan TTB Merkez Konseyi, 1983 yılından sonra Ankara'ya taşınmıştır.

2006 yılı itibarıyla Ülkemizdeki yaklaşık 115.000 hekimin 90.000'i (% 78) Türk Tabipler Birliğine üye bulunmaktadır.

Birliğin görevleri kuruluş yasasında şu şekilde belirlenmiştir.

- Halk sağlığına ve hastalara fedakârlık ve feragatle hizmeti ideal bilen meslek geleneklerini muhafaza ve geliştirmeye çalışmak,
- Azalarının maddi ve manevi hak ve menfaatlerini korumak ve bunları halkın ve Devletin menfaati ile en iyi bir şekilde denkleştirmeye çalışmak,
- Halkın sağlığını korumaya, azalarını muayyen refah seviyesine ulaştıracak gerekli iş sahaları bulmaya, İş Kanunu ile sosyal kanunların ve bunlara bağlı nizamname ve talimatname hükümlerinin tatbikatında meslek ve meslektaşların hak ve menfaatlerini korumaya ve her türlü iş tevziinin adilane bir surette düzenlenmesine çalışmak,
- Halk sağlığı ve tıp meslekleri ile ilgili meseleler için resmî makamlarla karşılıklı işbirliği yapmak,
- Halk sağlığını ve tıp mesleğini ilgilendiren işlerde resmî makamlardan yardım sağlamak.

Türk Tabipleri Birliği amaçlarını;

- Türkiye halkının sağlığını korumak, geliştirmek ve herkesin kolay ulaşabileceği kaliteli ve uygun maliyetli sağlık hizmeti için çalışmak,
- Meslek disiplinini sağlamak,
- Meslek ahlakını en iyi şekilde korumak,
- Tıp eğitiminin her alanında söz söylemek,

- Hekimlerin özel çalışma ücretlerini belirlemek,
- Hekimlik mesleğinin çıkarını her platformda dile getirmek,
- Mesleğin, üyelerinin maddi, manevi haklarını korumak olarak belirlemiştir.

Birlik ve odalar protokol kurallarına göre resmî törenlere katılmakta, amacına uygun işlerde kullanılmak üzere taşınır ve taşınmaz mal edinebilmekte, lokal, misafirhane ve benzeri sosyal amaçlı tesisler açabilmektedir.

Üyelik

Bir tabip odası sınırları içinde sanatını serbest olarak icra eden tabipler bir ay içinde o il veya bölge tabip odasına üye olmak ve üyelik görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler.

Mesleklerini serbest olarak icra etmeksizin kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar ile herhangi bir sebeple mesleğini icra etmeyenler tabip odalarına üye olabilirler.

Özel kanunlarında üye olamayacaklarına dair hüküm bulunanlardan mesleklerini serbest olarak da icra edenler; mesleki hak, yetki, disiplin ve sorumluluk bakımından bu Kanun hükümlerine tabidirler.

Her bir oda, her yıl ocak ayı içinde, kayıtlı üyelerinin isim ve vatandaşlık numaralarını Merkez Konseyi ve Sağlık Bakanlığına bildirmekte, Merkez Konseyi üyelik durumlarıyla ilgili son bilgileri müteakip bir ay içinde Bakanlığa iletmektedir.

Oda yönetim kurulları, bölgelerinde, muayenehanesi bulunan tüm sivil hekimlerin odaya kaydolmalarını sağlamakla yükümlü tutulmaktadır. Yönetim kurulları bu çerçevede Sağlık Müdürlükleri ve Vergi Daireleri ile işbirliği yapmakta, bölgelerinde tabip odalarına kaydolmadan muayenehane açan hekimlere gerekli ihtarı yaptıktan sonra, olumlu sonuç alamazlar ise, 6023 sayılı yasaya muhalefetten ötürü Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmaktadır.

Oda Yönetim Kurulları, yasa gereği odalara kaydolmak zorunda olmayan tam süre kamuda çalışan hekimlerin de odalara üye olmasını sağlamak için gerekli tanıtma ve dayanışma işlerini yürütmekle de yükümlüdürler.

Tabip odaları yönetim kurulları, bölgelerinden ayrılan hekimleri, yeni gittikleri bölge odasına hemen bildirmek ve kendisi ile ilgili bilgileri içeren dosyayı hekimin gittiği bölge odasına iletmekle yükümlü bulunmaktadır.

Özel kurum ve işyeri tabipleri; çalıştıkları yerlerin sağlık hizmetlerinin başka bir yerde ikinci bir görev yapmalarına elverişli bulunduğu tabip odaları idare heyetince kabul edilmedikçe, her ne suretle olursa olsun, diğer bir kurum ve işyerinin tabipliğini alamamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerine ait kadrolarda çalışan tabiplere kurumlarınca verilecek ikinci görevler bu hükmün dışında bulunmaktadır.

Tabip odaları yönetim kurulları; tayin hususunda vaki müracaatları, iş hacmi, vazifenin tabipler arasında adilane bir surette tevzii, hizmetin iyi yapılması ve benzeri sebepler dairesinde tetkik etmekte ve gerekçeli bir karara bağlamaktadır.

Gerek tabipler gerekse bunları istihdam eden bilumum daire, müessese ve işyerlerinin tayin, nakil, işten ayrılma ve sair suretlerle hasıl olan değişiklikleri en geç 15 gün zarfında mahalli tabip odalarına bildirmeleri gerekmektedir.

Kayıtlı bulundukları tabip odaları yönetim kurulunun muvafakatini almadan ek bir tabiplik vazifesi kabul eden tabipler, Haysiyet Divanınca o yılki en yüksek yıllık üye aidatının beş katı ile on katı arasında değişen para cezasıyla cezalandırılmakta, bu cezaya rağmen ek vazifeye devamda ısrar eyleyen veya bu vazifeyi bıraktığı halde idare heyetinin muvafakati olmadıkça başka bir ek vazife kabul eden tabipler hakkında Haysiyet Divanınca o yılki en yüksek yıllık üye aidatının on katı ile yirmi katı arasında değişen para cezasına hükmolunabilmektedir.

Teşkilatı ve Organları

Türk Tabipler Birliği merkez ve odalardan oluşan bir teşkilata sahip bulunmaktadır.

Tabip Odaları

Hudutları içinde odaya kayıtlı en az 100 tabip bulunan illerde tabip odası kurulmaktadır. Tabip odası kurulamayan illerdeki tabiplerin hangi odaya kayıt olacakları Merkez Konseyinin önerisi üzerine Büyük Kongrece kararlaştırılmaktadır.

Odalar, kuruluşlarını Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi aracılığı ile Sağlık Bakanlığına bildirmekle tüzelkişilik kazanmaktadır. Yeni kurulan odalar, en geç üç ay içinde organ seçimini yapmak zorundadır.

TTB'; Karaman, Niğde ve Kütahya odaları hariç 95.976 üye sayısı bildirilmiş, Niğde ve Kütahya illerine ilişkin üye sayıları söz konusu odalardan alınan bilgilerle tamamlanmış ve toplam üye sayısı 96.584 olarak belirlenmiştir.

Tabip Odaları, Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Haysiyet Divanı ve Murakıplardan oluşmaktadır.

Halen 65 ilde Tabip Odası kurulmuş olup, üye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 259- TTB Şubeleri ve Üye Sayıları

	ODA KURULAN İLLER	ÜYE SAYISI
1	ADANA	3.085
2	ADIYAMAN	240
3	AFYON	513
4	AĞRI	164
5	AKSARAY	195
6	AMASYA	186
7	ANKARA	13.766
8	ANTALYA	2.582
9	AYDIN	909
10	BALIKESİR	890
11	BARTIN	162
12	BATMAN	516
13	BİLECİK	123
14	BOLU	576
15	BURSA	3.030
16	ÇANAKKALE	474
17	ÇANKIRI	281
18	ÇORUM	324
19	DENİZLİ	992
20	DİYARBAKIR	1.133
21	EDİRNE	545
22	ELAZIĞ	577
23	ERZURUM	1.290
24	ESKİŞEHİR	561
25	GAZİANTEP	1.322
26	GİRESUN	207
27	HATAY (ANTAKYA)	1.013
28	İÇEL (MERSİN)	1.477
29	ISPARTA	442
30	İSTANBUL	30.323
31	İZMİR	9.239
32	KAHRAMANMARAŞ	835
33	KARABÜK	150
34	KARAMAN	YENİ KURULDU
35	KASTAMONU	281
36	KAYSERİ	1.161
37	KIRIKKALE	233
38	KIRKLARELİ	298
39	KIRŞEHİR	216
40	KOCAELİ (İZMİT)	1.592
41	KONYA	1.657
42	KÜTAHYA	382
43	MALATYA	894
44	MANİSA	1.382
45	MARDİN	355
46	MUĞLA	1.080
47	MUŞ	131
48	NEVŞEHİR	163
49	NİĞDE	226
50	ORDU	406
51	RİZE	261
52	SAKARYA (ADAPAZARI)	510
53	SAMSUN	1.328
54	ŞANLIURFA	726
55	SİİRT	205
56	SİNOP	109
57	ŞIRNAK	186
58	SİVAS	720
59	TEKİRDAĞ	710
60	TOKAT	386
61	TRABZON	794
62	UŞAK	316
63	VAN	1.069
64	YOZGAT	236
65	ZONGULDAK	449
	TOPLAM	**96.584**

Oda Genel Kurulu

Tabip odası genel kurulları yılda bir defa Nisan ayında yapılmakta ve tüm üyeler katılmaktadır.

Bu toplantılar üye tamsayısının salt çoğunluğunun katılmasıyla yapılmakta ve seçimle ilgili Genel Kurul toplantılarına oda üyelerinin katılmaları zorunlu olup, geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar o yılki en yüksek yıllık üye aidatı kadar para cezası ile cezalandırılmaktadır. Bunun için seçime katılamayan üyelerin kimlikleri seçmen

listelerinden belirlenerek kendilerine yasa gereği ödemesi gereken cezanın en geç bir ay içinde ödenmesi için taahhütlü bir mektup gönderilmesi, mektubun tebliğ tarihinden başlayarak bir ay içinde cezasını ödememiş olan üyeler hakkında yönetim kurulu başkanlığına bir yazı yazılarak icra işleminin başlatılması, mektupta üyeye, bu para cezasının, devletin almakla yükümlü olduğu tüm para cezaları gibi yasal bir olgu olduğunun anımsatılması öngörülmektedir.

Oda idare heyetince üyeler; seçim yapılacak genel kurul toplantısına bir günlük gazetede onbeş gün önce ilan verilmek suretiyle ve ayrıca yazı ile çağrılırlar. Çağrı mektubunun toplantı gününden en az yirmi gün önce taahhütlü olarak postaya verilmiş veya üyeye tevdi edilmiş olması gereklidir. Seçimi gerektirmeyen olağan ve olağanüstü toplantılarda gazete ilanı yeterlidir. İlanda toplantının yeri, günü ve saati ile gündemi ve ilk toplantıda yeterli çoğunluk olmadığı takdirde yapılacak ikinci toplantının yeri, günü ve saati de yazılır.

Genel Kurul toplantılarında evvelce bildirilen gündemdeki mevzular müzakere edilir. Şu kadar ki, azalardan bir veya bir kaçının imzası ile müzakeresi teklif edilen bir mevzu genel kurulun ekseriyeti tarafından kabul edilirse gündeme eklenir. Genel Kurul toplantısını Oda Yönetim Kurulu Başkanı açtıktan sonra bir başkan, bir başkanvekili ve iki katip seçilir. Genel Kurul, kararlarını ekseriyetle vermektedir.

Genel Kurulun görevleri şunlardır.

- Oda Yönetim Kurulunun yıllık çalışma raporunu ve murakıpların raporunu incelemek,
- Oda Yönetim Kurulunun bilançosunu tetkik ve kabulü halinde ibra etmek,
- Bütçeyi tasdik etmek,
- Yönetim Kurulunca teklif edilen mevzuları müzakere etmek,
- Oda Yönetim Kurulu üyelerini seçmek,
- Büyük kongreye gidecek asıl ve yedek temsilcileri seçmek,
- Üç hesap murakıbını seçmek,
- Haysiyet Divanı azalarını seçmek.

Oda Yönetim Kurulu

Oda Yönetim Kurulları, iki yılda bir genel kurulca seçilmektedir. 500 üyeye kadar olan odalarda beş, 500'den fazla üyeli odalarda yedi asıl ve aynı sayılarda yedek üye seçilir.

İki devre üst üste üst üste yönetim kurulu üyesi seçilenler, aradan bir devre geçmeden yeniden seçilememektedir.

Yönetim kurulu üyesi olabilmek için yurt içinde en az beş yıl meslekte çalışmış olmak şarttır. Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasından bir başkan, bir genel sekreter, bir muhasip ve bir veznedar seçer. Başkanın bulunmadığı durumlarda odayı genel sekreter temsil etmektedir.

Haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tahdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkum edilenler, hükmün

katileşmesinden başlamak üzere iki yıl içinde idare heyetlerine aza seçilemezler ve bu seçimlere katılamazlar. Bu cezalara çarptırılmış olan idare heyeti azaları azalıktan düşerler ve hükmün katileştiği tarihten itibaren iki yıl içinde seçilemezler ve seçimlere katılamazlar.

İdare Heyeti en az on beş günde bir toplanır. Üst üste üç belli toplantıya mazeretsiz olarak gelmeyen aza, istifa etmiş sayılır. İdare heyetinin müzakereye başlayabilmesi için toplantıda azalardan yarıdan bir fazlasının bulunması şarttır. Oylarda eşitlik halinde başkanın katıldığı taraf çokluk sayılır.

Genel Kurulca ibra edilmeyen Yönetim Kurulu düşmüş sayılır ve yeni Yönetim Kurulu seçilir. Bu suretle düşen Yönetim Kurulu üyeleri aradan iki devre geçmedikçe Yönetim Kuruluna tekrar seçilemezler.

Oda Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır.

- Her yıl, odanın bilançosunu, bütçesini hazırlayıp, murakıp raporları ile birlikte Genel Kurula sunmak,
- Odanın umumi durumu ile muamele ve faaliyetleri hakkındaki raporunu Genel Kurula okuyup ibrasını istemek,
- Yönetim Kurulu yıllık çalışma raporunun bir örneğini merkez konseyine göndermek.
- Sanat icrası hakkındaki kanunların ve bunlarla ilgili mevzuatın gereği gibi uygulanmasına yardım etmek,
- Oda azaları ile hastalar arasında aracılık yapmayı meslek edinenlerle oda azalarının iş birliği yapmasını, Meslek mensupları arasında karşılıklı gayrimeşru menfaat sağlanmasını, Meslek adabına uymayan ve tıp mesleklerinin icrasına dair kanunun kabul ettiği çerçeve dışında tabela kullanılmasını, Sinema, radyo, müstahdemler veya sair yazılı ve sözlü vasıtalarla reklam yapılmasını önlemek,
- Tabip odalarının veya birlik teşekküllerinden herhangi birisinin göstereceği lüzum üzerine, muayene, ameliyat ve girişimsel işlem ücretlerinin miktarlarını gösteren rehber tarifeler düzenlemek (Bu tarifeler Merkez Konseyince tasdik edildikten sonra Sağlık Bakanlığına bildirilmektedir),
- Oda azaları arasında, oda azaları ile iş verenler arasında, oda azaları ile hastalar ve hasta sahipleri arasında çıkabilecek ihtilafları uzlaştırmak veya icabında hakem usulüne müracaat etmek, bu maksatla; Oda azaları arasında çıkacak mesleki ihtilafları, deontoloji bakımından halletmek, Oda azaları ile iş verenler arasında çıkabilecek ihtilafları uzlaştırmak, icabında hakem usulüne müracaat etmek, Oda azaları ile hasta veya hasta sahipleri arasında ücret veya tedavi ile ilgili çeşitli ihtilafları tıp topluluğunun şerefini esas tutarak, hastalığın önemine, tedavi ve hizmetin gerektirdiği çalışmaya, hastanın ve oda azasının vaziyetlerine göre uzlaştırma yolu ile halle çalışmak veya hakem usulüne baş vurmak,

- Azaların daha yüksek bir meslek kültürüne erişmeleri için; kütüphane açmaya çalışmak, azaların mesleki tekâmülleri için gerekli teşebbüslerde bulunmak ve bu hususun yerine getirilmesi için resmî ve hususi sağlık teşekküllerinden faydalanmaya çalışmak,
- Azaları memleketin sağlık meselelerini incelemeye ve bu hususta araştırmalar yapmaya teşvik etmek ve bunlardan çıkacak sonuçlara göre ilgili sağlık makamlarından dileklerde bulunmak,
- Mesleğin haysiyetini ve meslektaşların hukuk ve menfaatlerini diğer makamlar nezdinde savunmak,
- Lüzum görülecek yerlerde belirtilecek salahiyetler dairesinde temsilciler tayin etmek.

Oda Yönetim Kurulu, meslektaşlar arasında vukuuna her hangi bir suretle ıttıla hasıl ettiği ihtilafları hal ve telife çalışmakta ve icabında tahkikatını tamamlayarak evrakını Haysiyet Divanına göndermektedir.

Türk Tabipler Birliği

Türk Tabipler Birliği, merkez teşkilatı, Büyük Kongre, Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ve Denetim Kurulundan oluşmaktadır.

Bunlar dışında, Merkez teşkilatı içinde Temsilciler Meclisi, Merkez Yürütme Kurulu, Genel Yönetim Kurulu, Kol Genel Kurulları, Kol Yürütme Kurulları gibi ihtiyari organlarda bulunmaktadır.

Büyük Kongre

Birlik Büyük Kongresi; İl Tabip Odaları Genel Kurullarında üyeler arasından gizli oyla seçilecek delegeler ile Tabip Odası Başkanlarından oluşmakta ve her yıl Haziran ayının ikinci yarısında toplanmaktadır.

Delege sayısı üye sayısına göre tespit edilmektedir. Şöyleki Üye sayısı;

- 200'e kadar olanlar 3,
- 500'e kadar olanlar 5,
- 1000'e kadar olanlar 7

delege seçmekte, Ayrıca 1000'den sonraki her 1000 üye için ek olarak bir delege daha seçilmektedir. 2008 yılında yapılan son Büyük Kongredeki delege sayısı (Oda başkanları ile birlikte) 489 kişidir.

Kongreye gidecek temsilcilere mensup oldukları odalarca bütçelerinde gösterilen yol ve zaruri masrafları ödenmekte, bu suretle Kongreye iştirak edecek asker ve sivil Devlet daire ve müessese memuru tabiplere Kongrenin devamı müddetince ilgili müessese, daire veya Vekaletçe gerekli izin verilmektedir.

Büyük Kongre, temsilcilerin salt çoğunluğu ile toplanmakta, toplantıda bu çoğunluk sağlanamazsa bir gün sonra mevcut temsilcilerin katılması ile toplantı yapılmaktadır. Büyük

Kongre Konsey Başkanınca açıldıktan sonra bir kongre başkanı, bir başkanvekili ve iki katip seçmekte, kararlar mevcut temsilcilerin oy çokluğu ile alınmaktadır.

Seçimle ilgili Büyük Kongre toplantılarına temsilcilerin katılmaları ve oy kullanmaları zorunlu olup, geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar beş sene müddetle Büyük Kongre temsilciliğine seçilememektedir.

Büyük Kongrenin görevleri şunlardır.

- Merkez Konseyinin yıllık çalışma raporunu ve murakıpların raporunu incelemek,
- Merkez Konseyinin bilançosunu tetkik ve kabulü halinde ibra etmek,
- Bütçeyi tasdik etmek,
- Merkez Konseyince teklif edilen mevzuları müzakere etmek,
- Merkez Konseyi azalarını seçmek,
- Yüksek Haysiyet Divanı azalarını seçmek,
- Üç murakıp seçmek,
- Tabip odalarının ihtiyaçlarını tesbit etmek,
- Tabip odalarının iç işlerini müzakere etmek,
- Tabip odalarının Merkez Konseyine gönderdikleri yıllık çalışma raporları hakkında bilgi edinmek,
- Kongreye arz edilen dilekleri müzakere ve yapılması gereken işleri tespit etmek.

Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi meslek hayatının türlü halleri ile ilgili işlere bakmak ve kanunla getirilen hükümleri uygulamak üzere kurulmuştur. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi, Türk Tabipleri Birliğini dâhile ve harice karşı temsil etmektedir.

Merkez Konseyi (MK), Büyük Kongrece 2 yıl için seçilen 11 asıl üyeden oluşmakta, ayrıca 11 yedek üye seçilmektedir. İki yıl üst üste seçilen üyeler aradan bir devre geçmedikçe yeniden seçilememektedir. Konsey üyeleri kendi arasından bir Başkan, bir İkinci Başkan, bir Genel Sekreter, bir Muhasip ve bir de Veznedar seçmektedir.

Merkez Konseyinin haftada en az bir defa toplanması gerekmekte, üst üste üç belli toplantıya mazeretsiz olarak gelmeyen azalar istifa etmiş sayılmaktadır. Genel Sekretere kongrece tespit edilecek tazminat verilmektedir.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinin vazifeleri şunlardır:

- Lüzumu halinde tabip odaları idare heyetlerini ilgili makamlar nezdinde temsil etmek,
- Birliğin tabip odaları ile ilgili işlerini takip etmek,
- Tabip odalarının çalışmalarını ve muamelelerini ahenkleştirmek, takip ve murakebe etmek,
- Yılda bir defa Büyük Kongreyi toplamak,

- Tabip odalarının dâhili nizamnameleriyle diğer hususlar ve lüzum görülecek diğer işlere dair hazırlayacağı nizamname ve talimatnameleri Kongrenin tasvibine arz etmek,
- Türk Tabipleri Birliği azalarını sosyal sigortaya teşvik ve isteklilerin bu husustaki işlerini teshil ve tanzim etmek,
- Meslektaşların birbiri ile ve hastaları ile münasebetlerini düzenleyen deontoloji nizamnameleri hazırlamak,
- Lüzum görülecek hallerde Büyük Kongreyi fevkalade toplantıya çağırmak.

Büyük Kongreler arası süreç içinde Konsey; Tabip Odaları ile görüş alışverişinde bulunmak ve karar alma sürecinde daha demokratik bir işleyiş sağlamak amacıyla aşağıdaki organları oluşturmaktadır.

Genel Yönetim Kurulu (GYK)

Genel Yönetim Kurulu, Konsey Üyeleri ve Kol Başkanları (ya da temsilcileri) ve her Tabip Odasının iki temsilcisinden oluşmaktadır. Her oda temsilcisi Oda Yönetim Kurulu üyeleri ve Büyük Kongre Delegeleri arasından seçim yoluyla belirlenmektedir. Genel Yönetim Kurulu, her toplantısında, kendi arasından bir başkan ve bir sekreter seçmektedir. Genel Yönetim Kurulu, üç ayda bir toplanmakta, toplantılarda, Konseyin oda temsilcilerinin görüşlerini alarak hazırladığı gündem maddeleri görüşülmektedir. Genel Yönetim Kurulunda karar almak için mevcut GYK üyelerinin oy çoğunluğu aranmaktadır. Önemli kararların alınması gerektiğinde, Konsey Genel Yönetim Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilmektedir.

Merkez Yürütme Kurulu (MYK)

MYK, Genel Yönetim Kurulu üyeleri içinden seçilen 7 kişi ile birlikte Merkez Konseyinin 7 üyesinden oluşan 14 kişilik bir kurul olup, GYK'nın aldığı kararların yürütülmesini sağlamaktadır. Seçimli Büyük Kongreden sonraki ilk GYK toplantısında MYK üyeleri de seçilir. MYK, TTB'nin genel politikalarının değerlendirilmesinden, bunların uygulanmasından, Merkez örgütü ile odaların iletişiminin sağlanmasından sorumlu olup ayda bir kez toplanmaktadır. Toplantıda içlerinden biri oturum başkanı seçilmekte, üç kişilik bir sekretarya oluşturulmaktadır. MYK üyeleri seçimli iki genel kurul arası için seçilmekte ve görev yapmaktadır. İstifa etmek, toplantılara üç kez üst üste özürsüz katılmamak ya da bir dönemde dört kez katılmamak görevden çekilme nedeni sayılmakta, çekilen üye yerine en çok oy alan yedek üye getirilmektedir. MYK üyelerinin yol ve konaklama giderleri Konsey bütçesinden karşılanmaktadır.

Temsilciler Meclisi

Temsilciler Meclisi Konsey, Tabip Odaları Yönetim Kurulları, Büyük Kongre Delegeleri ve Kol Temsilcilerinden oluşmaktadır. Temsilciler Meclisi yılda en az bir kez toplanmakta, Birlik'in genel politikalarına ilişkin konular tartışılmakta ve kararlar alınmaktadır. Temsilciler Meclisi toplantılarının yeri, zamanı ve gündemi, Tabip Odalarının önerileri dikkate alınarak Merkez

Konseyince belirlenmektedir. Temsilciler Meclisi toplantılarını, katılımcılar arasından seçilecek bir başkan, bir başkan yardımcısı ve iki sekreterden oluşan bir Divan yönetmektedir.

Türk Tabipleri Birliği Kolları

Kollar, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinin ve Tabip Odalarının çeşitli alanlardaki gereksinimlerini karşılayacak nitelikte üretim yapan organlardır. Kolların kuruluşu, Büyük Kongrenin, MYK'nın, Tabip Odaları ya da üyelerinin önerisi üzerine, gönüllü Birlik üyelerince gerçekleştirilir. TTB'ye bağlı bir Kol oluşabilmesi için en az beş oda komisyon temsilcisinin bir araya gelmesi gereklidir. Kollar gönüllü üyelerden oluşur. Her Kol, kuruluş aşamasını tamamladıktan sonra kendi iç işleyişini düzenleyen bir yönerge hazırlar. Kollara bağlı Oda Komisyonları, bu yönergeyi benimseyebilir ya da bu yönergeye uygun daha kapsamlı yönergeler hazırlayabilir. Kol Yönergesi, MK onayıyla yürürlüğe girer. Kollar, yönergelerine uygun olarak çalışırlar. Üye sayısı 10'u geçen kollar, üyeleri arasından demokratik yöntemlerle bir Yürütme Kurulu oluşturur. Yürütme Kurulu, bir Başkan, bir Sekreter ve üç-dokuz üyeden oluşur.

Kollar, iç işleyişlerinde özerk, ancak MK'ne karşı sorumludurlar. Kolların oluşturacakları çalışma programları MK'da görüşülerek karara bağlanır. Kolların çeşitli etkinlikleri, Birlik çalışmalarının bir parçasıdır. Etkinliklerin planlanmasında, Kollar arası bilgi alışverişi, ortak çalışmalar ve eşgüdüm sağlanarak çalışma verimi için çaba harcanır. Konsey, Kollar arası eşgüdümü sağlama görevini üstlenir.

Kol Yürütme Kurulları(ya da sorumlu üyeleri) MYK'na Kol çalışmalarına ilişkin bilgi ve üç ayda bir rapor verirler. Üç aylık raporlar diğer kollara da iletilir. Ayrıca, her Büyük Kongreden önce hazırlanan Kol Çalışma Raporu, Merkez Konseyi Çalışma Raporuna eklenmek üzere Konseye sunulur. Kol Yürütme Kurulları, kendi kollarının Oda Komisyonlarının kurulması için çaba harcar ve girişimlerde bulunurlar. Yürütme Kurulları, iki yılda bir Kol Genel Kurulunca yeniden belirlenir. Kol Başkanları (ya da temsilcileri) Konseyin haftalık toplantılarına gerek görüldüğünde katılarak, kendi çalışmalarına ilişkin bilgi verirler. Kol başkanları (ya da temsilcileri) Genel Yönetim Kurulu ve Temsilciler Meclisi toplantılarının doğal üyesidirler ve karar alma sürecine katkıda bulunurlar.

Merkez Konseyi en az üç ayda bir MYK ve tüm Kol üyelerinin katılacağı Kollar Toplantısı düzenler. Kollar Toplantısı, önemli karar aşamalarında olağanüstü olarak da yapılabilir.

Disiplin Uygulamaları

Disiplin işlemleri, disiplin soruşturması ve disiplin kovuşturması olarak iki bölümdür. Disiplin soruşturması oda yönetim kurulu, disiplin kovuşturması ise onur kurulu ve yüksek onur kurulu tarafından yürütülmektedir. Disiplin kovuşturmasının açılmasına veya açılmasına yer olmadığına karar verilebilmesi için oda yönetim kurulu tarafından soruşturmanın yapılmış olması gerekmektedir. Disiplin soruşturmalarında ilgiliye, üzerine atılı bulunan suç açık ve yazılı

olarak bildirilmekte, yazılı savunması istenmektedir. Savunma için tebliğden itibaren en az 15 gün süre tanınması şart olup soruşturma dosyası taraflar açısından alenidir.

Oda onur kurullarının yetki alanı bölgeleriyle sınırlıdır. Bölgeleri dışında oluşan olaylardan bilgi edinen odalar, soruşturma açılmasına ilişkin görüşlerini Merkez Konseyi'ne ve ilgili odaya iletmekle görevlidir. Merkez Konseyi kendiliğinden veya kendisine ulaşan bildirim veya yakınmaları değerlendirerek, ilgili bölgedeki oda yönetim kuruluna bildirir. İlgili oda organları Merkez Konseyi'nin soruşturma açılmasına ilişkin isteğini geciktirmeden gündemine almak zorundadır.

Meslekten alıkoyma cezası verilmesini gerektiren eylemlerin işlenmesinden itibaren beş yıl, diğer cezaların verilmesini gerektiren eylemlerin işlenmesinden itibaren iki yıl içinde soruşturma açılmasına dair yönetim kurulu kararı verilmemiş ise bu suçlarla ilgili disiplin işlemi yapılamamaktadır.

Disiplin cezası gerektiren eylem, aynı zamanda bir suç oluşturuyor ve bu suç için, yasa daha uzun bir zamanaşımı süresi koymuş bulunuyorsa, bu zamanaşımı süresi uygulanmaktadır.

İlgili hakkında soruşturma, bildirim veya yakınma üzerine, Merkez Konseyi'nin istemi üzerine yahut oda yönetim kurulunun gerek görmesi üzerine bildirim veya yakınma aranmaksızın re'sen açılabilmektedir.

Merkez Konseyi, mesleğin, meslektaşların, odaların veya Birliğin onur ve itibarını sarsıcı nitelikte bulduğu eylemde bulunanlar ile ilgili olarak soruşturma açılmasını ilgili oda veya haklı bir sebep olması durumunda başka bir odadan isteyebilmekte, Konseyin bu istemi, derhal ve ivedilikle yerine getirilmektedir.

Oda yönetim kurulu, bildirim veya yakınmanın yapılmasından sonra bir ay içinde konuyu incelemekle yükümlüdür.

Yönetim kurulu bildirim veya yakınmayı değersiz görürse, soruşturma açılmasına yer olmadığına dair kararını şikayet eden tarafa bildirmekte, bildirim veya yakınma soruşturmaya değer görüldüğünde ise yönetim kurulu aşağıdaki yollardan birini izlemektedir.

Yönetim kurulu, ilgiliye yakınma veya bildirim konusunu yazılı olarak bildirerek tebliğinden itibaren en geç 15 gün içinde savunmasını ve varsa kanıtlarını bildirmesini istemekte, bu sürenin geçmesi veya süresinde gelen yanıt ile birlikte toplanan kanıtlardan oluşan dosyayı inceleyerek soruşturulan kişinin onur kuruluna sevk edilip edilmeyeceğine karar vermektedir.

Yönetim kurulu, bildirim veya yakınmayı inceleyerek gerekli gördüğü durumlarda oda üyelerinden birini veya birkaçını soruşturmacı olarak atamakta, soruşturmacı yönetim kurulu kararı ile atanmakta, soruşturmacı, bu kararın örneğini veya tarih ve sayısını, hakkında suçlamada bulunulan kişiye bildirmektedir. Soruşturmacı olarak atanan hekim haklı sebeplerle görevi kabul etmeyebilmektedir. Yönetim kurulu tarafından tabip odası sınırları içinden

soruşturmacı atanması uygun görülmediği takdirde soruşturmacı belirlenmesi Merkez Konseyi'nden istenebilmektedir.

Soruşturmacı, suçlanan kişinin beyanının alınmasından veya bunun için öngörülen sürenin dolmasından ve delillerin toplanmasından itibaren 20 gün içinde soruşturma dosyasını tamamlayarak fezlekesi ile birlikte yönetim kuruluna sunmaktadır.

Yönetim kurulu, soruşturma raporunu eksik görürse, eksikliği en çok iki ay içinde tamamlatmaktadır.

Soruşturmacının ilk inceleme sırasında yapacağı tüm harcamalar belge ile kanıtlanmak koşuluyla tabip odası bütçesinden ödenmekte, gerektiğinde avans da verilebilmektedir.

Soruşturmacıya mesaisi ile orantılı olarak oda bölgesinde geçerli asgari muayene ücretinin bir ila beş katı tutarında; soruşturma öncesinde veya soruşturma sürecinde görevlendirilen bilirkişilere, verdikleri emek ve raporun kapsamına göre, asgari muayene ücretinin bir ila üç katı tutarında bir ücret, yönetim kurulunca takdir edilebilmektedir.

Yönetim kurulu, dosyayı ve raporu inceleyerek, bildirim veya yakınmada bulunan kişi hakkında disiplin kovuşturması açılmasını gerektirecek bir nedenin olmadığını saptadığı takdirde, disiplin kovuşturması açılmasına yer olmadığına gerekçeli olarak karar vermekte, bu kararda bildirim veya yakınmada bulunanın adı ve adresi, suçlananın kimliği, üzerine atılan eylem, inceleme ve kanıtlar belirtilmektedir.

Karar, hakkında soruşturma açılmış bulunan kişiye ve varsa yakınmacıya bildirilmektedir.

Oda yönetim kurulunun disiplin soruşturması veya kovuşturması açılmasına yer olmadığına ilişkin kararlarına karşı ilgililer, bildirim tarihinden itibaren 15 gün içinde, oda onur kuruluna itiraz edebilmektedir. Oda onur kurulu tarafından dosya üzerinde yapılacak inceleme sonunda, yakınma, bildirim veya istem konusu incelemeye değer nitelikte görülürse, oda yönetim kurulunun kararı kaldırılmakta, oda yönetim kurulu bu karara uymak ve soruşturmayı tamamlayarak onur kuruluna sunmak zorunda bulunmaktadır.

Oda onur kurulunun ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin kararlarına karşı, oda yönetim kurulu veya ilgili kişi Yüksek Onur Kurulu'na itiraz edebilmektedir.

Oda onur kurulu kararının Yüksek Onur Kurulu tarafından bozulması halinde bozma kararı, gerekçe ve gerekçeye esas ek belgelerle birlikte ilgili odaya gönderilmekte, oda yönetim kurulu bozma kararını, kararın ilgililerine (hekim, şikayet eden vb.) tebliğ etmekte ve bozma kararına karşı diyeceklerini bildirmeleri için 15 günlük süre vermektedir. Sürenin geçmesi veya ilgililerinin beyanlarını sunmalarından sonra dosya, oda onur kurulu tarafından incelenip bozmaya uyularak yeni bir karar ya da eski kararda direnme kararı verilmektedir.

Oda onur kurulu tarafından bozma kararına uyulması halinde bozma kararında belirtilen bozma sebeplerinin ortadan kaldırılmasından sonra esas hakkında yeni bir karar verilmekte, bozma kararına karşı direnilmesi halinde, direnme gerekçelerini içeren karar oluşturulmaktadır.

Disiplin cezaları ile hangi hallerde bu cezaların uygulanacağı aşağıda gösterilmiştir.

Uyarma Cezası: Hekime ve bu Yönetmelik kapsamındaki kişilere mesleğini uygularken ve/veya meslektaşları ile olan ilişkilerinde daha özenli tutum ve davranışlar içinde olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

- Tabip odası veya Birlik organlarına seçilmiş olup da yasa ve yönetmeliklerin kendisine yüklediği görevleri yapmamak,
- Tabip odasına kayıtlı olup da mesleki faaliyetinde ortaya çıkan değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren 15 gün içinde bildirmemek,
- Meslektaşlarına ve diğer sağlık meslek mensuplarına karşı küçük düşürücü davranışlarda bulunmak veya kötülemek,
- Hasta üzerindeki mesleki etkisini tıbbi amaçlar dışında kullanmak,
- Hasta haklarına saygı göstermemek,
- Hasta kayıtlarını usulüne uygun olarak tutmamak,
- Hekimlik mesleğine ilişkin hukuksal düzenlemelere aykırı olmakla birlikte aşağıda belirtilen diğer disiplin suçları arasında sayılmış haller dışında kalan, nitelik ve ağırlık itibarıyla diğer disiplin suçları arasına dâhil edilemeyen bir eylemde bulunmak.

Para Cezası: O yılki en yüksek yıllık üye aidatının üç katından az, beş katından fazla olmayan miktarda takdir edilecek miktarın odaya ödenmesine dair verilecek cezadır.

- Resmî görevi dışında hekimlik faaliyetini yürüttüğü yerin bağlı bulunduğu odaya 30 gün içinde kayıt olmamak,
- Tanıtım kurallarına aykırı davranmak,
- Her türlü iletişim mecrasında reklam amacına yönelik yazılar yazmak, yazdırmak veya açıklamada bulunmak yahut ortağı olduğu kuruluş veya şirket aracılığıyla bu anlamda reklam yapılmasını sağlamak,
- Bireysel olarak veya yöneticisi oldukları dernekler ya da çalıştıkları kurumlar aracılığıyla ticari ürün veya hizmetin tanıtımında yer almak veya reklamına aracılık etmek,
- El ilanları, tabelalar, basın ve benzeri yollarla meslektaşlararası haksız, tıp dışı rekabete yol açacak duyurular yapmak,
- Meslek uygulaması sırasında veya tabip odası ile ilişkilerinde herhangi bir şekilde haksız kazanç teminine yönelik davranışlarda bulunmak,
- Tıpta Uzmanlık Tüzüğüne göre alınmış bir uzmanlık belgesi olmadan herhangi bir biçimde uzmanmış gibi tanıtım yapmak,

- Bilimsel araştırmalar ve eğitime yönelik şeffaf kurumsal ilişkiler dışında, endüstri kuruluşları ile çıkar ilişkileri kurmak, Türk Tabipleri Birliği Hekim ve İlaç Tanıtım İlkeleri'ne aykırı davranmak,
- Meslektaşlara maddi çıkar karşılığı muayene ve tedavi için hasta göndermek, kendisine hasta sağlaması için aracı kullanmak veya herhangi bir kişiye bu nedenle çıkar sağlamak, hastaları zorunlu durumlar dışında kendisine, yakınına veya ortağına ait özel sağlık kuruluşlarına yönlendirici tavır ve davranışlarda bulunmak,
- Türk Tabipleri Birliği veya odalarca saptanmış tabela ile ilgili kurallara uymamak,
- Türk Tabipleri Birliği veya odalarca saptanmış asgari ücret tarifeleri altında ücret almak,
- Türk Tabipleri Birliği Kanununun 5 inci maddesine uygun izin almadan çalışmak,
- Aidatını ve oda veya Birlik Genel Kurulu tarafından belirlenen ödentileri haklı gerekçe olmaksızın süresinde ödememek,
- Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 10 uncu maddesinde belirtilen görevi ilgili yıl sonuna kadar yerine getirmemek,
- Oda veya Birlik organlarına seçilmiş üyelerin görev yapmasını engelleyici davranışta bulunmak,
- Hasta sevkleri, rapor, reçete vb. belgelerde usulsüz uygulamalar yapmak, sevk belgelerine el koymak,
- Acil durumlar dışında özel bilgi ve beceri gerektiren girişimlerde bulunarak hastaya zarar vermek,
- Hastanın aydınlatılmış onamını usulüne uygun almaksızın tıbbi girişimde bulunmak,
- Sonuçta hastanın ölümüne, sakatlığına sebep olmayıp da sağlığının kısa süreli geçici bozulmasına yol açan tıbbi hata ve ihmalde bulunmak,
- Adli vakaların muayenesinde ve rapor tanziminde gerekli özeni göstermemek,
- Sorumlusu olduğu sağlık kuruluşunda hekimleri ve diğer personelini sağlık alanı ile ilgili görev ve yetki alanı dışında çalıştırmak.

Geçici Olarak Meslekten Alıkoyma Cezası: Geçici olarak meslekten alıkoyma cezası, meslek uygulamasından 15 günden 6 aya kadar süreyle alıkonulmadır. Meslekten geçici olarak alıkoyma cezası alanlar, bu süre dolmadan Türkiye'nin hiçbir yerinde özel sağlık kuruluşu açamaz ve resmî veya özel herhangi bir yerde mesleğini uygulayamaz.

- Meslektaşlara, diğer sağlık meslek mensuplarına veya hastalara fiili saldırıda bulunmak,
- Meslektaşlara, diğer sağlık meslek mensuplarına veya hastalara cinsel tacizde bulunmak,

- Mesleğin uygulanması sırasında ve meslek sebebiyle öğrenilen hastalara ait sırları yasal zorunluluk dışında açıklamak,
- Birden fazla yerde muayenehane açmak veya çalıştırmak,
- Tıpta Uzmanlık Tüzüğü'ne göre alınmış bir uzmanlık belgesi olmadan herhangi bir biçimde uzmanmış gibi davranmak veya tanıtım yapmak suretiyle meslek uygulamasında bulunmak,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının dolandırılmasına yönelik eylemlerde bulunmak; bu amaca yönelik olarak sahte belge veya reçete düzenlemek, reçete ve belgeler üzerinde tahrifat yapmak,
- Gerçeğe uymayan rapor ve/veya belge vermek,
- Hasta kayıtlarında tahrifat yapmak,
- Bilimsel araştırma verilerini değerlendirirken ve yayına hazırlarken bilimsel gerçekleri yansıtmamak; çalışmaya fiilen katılmamış kişilerin adlarına yayında yer vermek, kaynak göstermeden veya izin almadan başkalarına ait verileri, olguları veya yazılı eserleri kullanmak ve benzeri suretle bilimsel yayınlarda yayın etiğine aykırı davranmak,
- Muayene ve tedavi sırasında hastaların cinsiyet, ırk, milliyet, etnik köken, din ve mezhep, ahlaki ve siyasi düşünce, kişilik, ekonomik ve sosyal durumuna göre ayrıcalıklı uygulama yapmak,
- Kendisine başvuran veya çalıştığı kuruma gelen acil hastaların gerekli tıbbi tedavi veya girişimlerini başlatmamak, yapmamak ya da ilgili kuruluşlara sevkini geciktirmek veya yapmamak,
- Hastalıkların tanı ve tedavisinde bilimselliği henüz kanıtlanmamış ya da bilim dışı yöntemleri uygulamak veya önermek,
- Usulüne uygun olarak ruhsatlandırılmamış maddeleri ilaç olarak önermek,
- İlgili hukuksal düzenlemelere aykırı olarak canlılar üzerinde deneyler yapmak, yapılmasına destek olmak,
- İlgili hukuksal düzenlemelerdeki sınırlar haricinde gebeliği küretaj veya herhangi bir yöntem ile sonlandırmak veya usule aykırı organ nakline katılmak,
- Meslekte bilgi ve beceri yetersizliği, özen eksikliği, dikkatsizlik ve benzeri kusurlardan dolayı eksik ya da yanlış tanı ve tedavide bulunarak hastaya kalıcı zarar vermek,
- Savcılıklar ve mahkemeler dışında kalan kişi ve kurumlardan gelen cinsel ilişki muayene istemlerini yerine getirmek; savcılık ya da mahkeme istemi olsa dahi ilgilinin, veli ya da vasisinin aydınlatılmış onamı olmaksızın cinsel ilişki muayenesi yapmak,
- Mesleksel bilgi ve becerilerini insan onuruna ters düşecek amaçlarla kullanmak, işkence yapmak, işkenceye katılmak veya işkence olarak nitelendirilebilecek işlem ve davranışlarda bulunmak, işkence bulgularının tespitinde gerçeğe aykırı rapor düzenlemek,

- Belirlenmiş tıbbi etik değerler ile Türk Tabipleri Birliği ve/veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından benimsenen uluslararası belgeler ve kurallar dışında davranışta bulunmak.

Oda Bölgesinde Çalışmanın Yasaklanması: Bir oda bölgesinde üç defa meslek uygulamasından alıkoyma cezası alanların, meslek uygulamasından oda bölgesinde sürekli olarak alıkonulmasıdır.

Hekimlerden, oda bölgesinde üç defa meslek uygulamasından alıkoyma cezası almış olanların, geçici olarak meslekten alıkoyma cezası verilecek bir durumun tespitinde, oda bölgesinde çalışmaktan sürekli olarak alıkonulmalarına karar verilir. Bu ceza, Merkez Konseyi tarafından bütün tabip odalarına bildirilir.

Oda Haysiyet Divanı (Oda Onur Kurulu)

Genel Kurulda oda disiplin işlerini yürütmek üzere beş asıl ve beş yedek üyeden teşekkül eden ve iki yıl görev yapacak olan haysiyet divanı üyeleri gizli oyla seçilmekte, Haysiyet Divanına seçilebilmek için asgari yurt içinde en az 10 meslekte çalışmış olmak şartı, bulunamazsa beş yıl şartı aranmaktadır.

Haysiyet Divanı üyeleri ilk toplantıda kendi aralarında bir Başkan, bir Başkan Vekili ve bir sözcü seçmekte, müzakere zabıt ve kararları gizli olup reisin mesuliyeti altında emin bir yerde muhafaza edilmektedir.

Azaların mazereti halinde heyet çağrılacak yedeklerle tamamlanmakta, üç defa mazeretsiz olarak toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılmaktadır.

Haysiyet Divanı üyeleri bitaraflıklarını şüpheye düşürecek bir vaziyetin mevcudiyeti halinde reddolunabilmektedir.

Aşağıdaki vaziyette bulunan Haysiyet Divanı üyeleri heyete katılamazlar:

- İncelenen mesele ile alakası bulunanlar,
- Hakkında inceleme yapılan kimsenin usul veya fürundan olanlar,
- Ana baba bir veya baba bir yahut ana bir kardeşler, amca, dayı, hala ve teyzeler,
- Evlilik zail olmuş olsa bile karı ile koca ve bunların usul ve füru,
- Evlatlık ile evlat edinenler.

Haysiyet Divanı, odaya girmeyen veya kanunun kendisine tahmil ettiği diğer vecibeleri yerine getirmeyenler hakkında üyelerin fiil ve hareketlerinin mahiyetine göre aşağıdaki disiplin cezalarını vermektedir.

- Yazılı ihtar,
- O yılki en yüksek yıllık üye aidatının üç katından az, beş katından fazla olmayan para cezası,
- 15 günden 6 aya kadar geçici olarak sanat icrasından men cezası,
- Bir mıntıkada üç defa sanat icrasından men cezası almış olanları, o mıntıkada çalışmaktan men cezası.

Haysiyet divanları, bu cezaların verilmesinde sıra gözetmeksizin geniş takdir hakkını kullanmaktadır. Haysiyet divanları tarafından verilen disiplin cezaları aleyhine, kararın üyeye tebliğinden itibaren 15 gün zarfında yazılı olarak Yüksek Haysiyet Divanına itiraz edilebilmektedir. Müddeti içinde itiraz edilmeyen disiplin cezalarından, yazılı ihtar ve para cezaları kesinleşmektedir.

Cezalandırma halinde karar aleyhinde itiraz vakı olmasa dahi geçici olarak sanattan veya bir bölgede çalışmaktan men kararları idare heyeti başkanlığınca yüksek haysiyet divanına gönderilmekte ve bu hususlara mütedair olan kararlar, Yüksek Haysiyet Divanının tasdikiyle tekemmül etmektedir.

İstanbul Tabip Odası Onur Kurulu 2003-2008 yılları arasında itiraz edilmeyen veya meslekten men cezası öngörülmeyen 387 Hekim hakkında karar vermiş, bunlardan 216 dosyada işleme gerek görülmemiş, 36 dosyada uyarma cezası, 135 dosyada para cezası verilmiştir. Meslekten geçici süreli men cezaları ile itiraz edilen diğer cezalar Yüksek Haysiyet Divanına gönderilmiştir.

İstanbul Tabip Odasının 2006-2008 faaliyet döneminde de Yönetim Kurulu'nca 498 dosya için inceleme ve soruşturma yapılmış, 348 dosya ile ilgili işlemler sonuçlandırılmış, bu dosyalardan 222 adedinde işlem yapılmasına gerek olmadığına, 62 adedinde diğer nedenlerle dosyaların işlemden kaldırılmasına karar verilmiş, 64 dosya için ceza önerilmiştir. Bu cezalar, 49 dosya için uyarı, 12 dosya için para cezası, 3 dosya için meslekten men cezasıdır.

İzmir Tabip Odası Onur Kurulunun 2004-2006 yılı faaliyet raporuna göre, Kurulun dönem içinde 75 toplantı yaptığı ve toplam 125 dosyanın görüşülerek karar bağlandığı anlaşılmıştır. Onur Kuruluna sevk edilen hekimlerden 85'i hakkında ceza verilmesine gerek olmadığına, 18 hekime uyarı cezası verilmesine, 31 hekime para cezası verilmesine, 10 hekime geçici sürede meslekten men cezası verilmesine karar verilmiştir. Yönetim Kurulunca soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına ilişkin verilen 28 dosya ile ilgili yapılan itirazlardan 21'i reddedilmiş, 7'si ise soruşturma açılması için Yönetim Kuruluna iletilmiştir.

Bazı tabip odaları Haysiyet Divanlarınca, son beş yıl içerisinde verilen ve itiraz edilmeksizin kesinleşen disiplin cezalarına ilişkin bilgiler şu şekildedir.

	Uyarı Cezası	Para Cezası	Ceza Talebi Reddedilen
Adana Tabip Odası	30	4	8
Muğla Tabip odası	5	3	9
Samsun Tabip Odası	3	3	2
Şanlıurfa Tabip Odası	1		1
Mersin Tabip Odası	1	3	
Isparta-Burdur Tabip Odası	5	3	

Manisa Tabip Odası		5	5
Tekirdağ Tabip Odası	4	23	8
Eskişehir Tabip Odası	2	6	2
Diyarbakır Tabip Odası	1	1	4

Yüksek Haysiyet Divanı (Yüksek Onur Kurulu)

Büyük Kongrece iki yıl için seçilecek dokuz asıl ve dokuz yedek üyeden oluşmakta ve Yüksek Haysiyet Divanına seçilebilmek için ülkemizde en az 15 yıl tabiplik yapmış olmak ve disiplin cezası almamış olmak şartı aranmaktadır. Eski azalar yeniden seçilebilmekte, açılan azalığa rey sırasına göre yedeği getirilmektedir.

Sağlık Bakanlığı Müsteşar veya yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanı veya yardımcısı ile Birinci Hukuk Müşaviri oy hakkı olmadan müşahit olarak Yüksek Haysiyet Divanı toplantılarına katılabilmektedir.

Divan, Ankara'da Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinde olağan olarak Haziran ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki defa toplanmakta, Merkez Konseyi ya da son toplantının başkanının daveti üzerine divan daha sık toplanabilmektedir.

Divan her toplantıda gizli oyla bir başkan ve bir raportör seçmekte, toplantıyı bir önceki toplantının başkanı, o yoksa en yaşlı üye açmaktadır. Yüksek Haysiyet Divanı, asıl azalarının üçte iki ekseriyeti ile toplanmakta ve mevcudun üçte iki ekseriyeti ile karar vermektedir.

Kesinleşen kararlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca uygulanmaktadır.

Oda Haysiyet Divanı kararlarının Yüksek Haysiyet Divanında müzakeresi sırasında ilgililerin, istekleri üzerine yazılı veya sözlü müdafaası alınmakta, Yüksek Haysiyet Divanı, oda haysiyet divanlarından gelecek kararları inceledikten sonra kararı uygun bulmazsa, bu husustaki mütalasıyla birlikte bahis konusu kararı ilgili haysiyet divanına iade etmektedir.

Oda Haysiyet Divanından gelecek ikinci karar üzerine Yüksek Haysiyet Divanının vereceği kararlar hakkında Danıştay'a başvurma hakkı mahfuzdur.

Yüksek Haysiyet Divanınca geçici olarak sanat icrasından men edilen tabipler, özel olsun, resmî olsun hiçbir suretle doktorluk yapamamakta ve hasta kabul ettikleri yerler de kapatılmaktadır. Sanat icrasından meni müddetince memur azaların memuriyetleri ile ilgili vazifelerine halel gelmemektedir.

Sanat icrasından men edilen tabipler kati karara rağmen sanatlarını yaparlarsa Haysiyet Divanınca ayrıca o yılki en yüksek üye aidatının on katından az, yirmi katından fazla olmamak üzere para cezasına çarptırılmaktadır.

Haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tahdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkum edilenler, hükmün

katileşmesinden başlamak üzere iki yıl içinde Oda Haysiyet Divanı ve Yüksek Haysiyet Divanı üyeliklerine seçilememekte ve bu seçimlere katılamamaktadır. Bu cezalara çarptırılmış olanların haysiyet divanı üyelikleri düşmekte ve hükmün katileştiği tarihten itibaren iki yıl içinde yeniden seçilememekte ve seçimlere katılamamaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanına, 2002-2008 yılları arasında 38 odayla ilgili toplam 1.343 dosya için başvuruda bulunulmuş, 26 odayla ilgili olarak ise hiçbir başvuru yapılmamıştır. Yüksek Haysiyet Divanına meslekten men cezaları otomatik olarak, diğer cezalar ise itiraz üzerine gelmektedir.

Tablo 260- TTB Yüksek Haysiyet Divanı Dosya Sayıları

ODA (MERKEZ)	DOSYA SAYISI
İSTANBUL	602
İZMİR	218
ANKARA	92
ANTALYA	78
TEKİRDAĞ	68
KOCAELİ	41
MANİSA	26
MERSİN	26
ADANA	22
ESKİŞEHİR	20
MUĞLA	18
BURSA	16
AYDIN	13
BALIKESİR	12
HATAY	10
DENİZLİ	10
GAZİANTEP	9
VAN	7
TRABZON	6
BOLU	6
EDİRNE	5
GİRESUN	4
SAKARYA	4
ZONGULDAK	4
ERZURUM	4
KONYA	3
SAMSUN	3
BATMAN	3
ÇANAKKALE	3
ISPARTA	2
ELAZIĞ	1
DİYARBAKIR	1
AKSARAY	1
MARDİN	1
KAYSERİ	1
ORDU	1
ŞANLIURFA	1
KÜTAHYA	1
TOPLAM	**1.343**

Yüksek Haysiyet Divanı, kendisine yapılan 1.343 başvurudan 569'unu çeşitli gerekçelerle geri çevirmiş, 774 dosya ile ilgili cezaları ise onamıştır.

Onanan 774 dosyalardan;

- 105 adedinde uyarı cezası,
- 434 adedinde muhtelif para cezaları,
- 235 adedinde ise meslekten geçici süreli men cezaları

öngörülmüştür.

2002-2008 yılları arasında meslekten geçici men cezası verilen 235 dosya ile ilgili suçların dağılımı da aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 261- TTB Yüksek Haysiyet Divanı- Meslekten Geçici Süreli Men Cezası Verilen Suçlar

MESLEKTEN GEÇİCİ SÜRELİ MEN CEZASI VERİLEN SUÇLAR	TOPLAM
GERÇEĞE AYKIRI VE KURALA UYGUN OLMAYAN ADLİ RAPOR DÜZENLEMEK	36
ÖZEN EKSİKLİĞİ, DİKKATSİZLİK VB KUSUR İLE EKSİK YA DA YANLIŞ TANI VE TEDAVİDE BULUNARAK HASTAYA ZARAR VERMEK	44
HASTASINA VEYA SAGLIK PERSONELINE CINSEL TACIZDE BULUNMAK	2
HASTA-HEKİM İLİŞKİSİ SINIRINI AŞARAK HASTASIYLA CİNSEL İLİŞKİYE GİRMEK	1
DAVETE RAGMEN HASTANEYE GELMEMEK VE HASTANIN SEVKINI GECİKTİRMEK	1
KAMU KURUM VE KURULUŞLARINI DOLANDIRMAYA YONELIK EYLEMDE BULUNMAK	17
HASTALIKLARIN TANI VE TEDAVİSİNDE BİLİMSELLİĞİ HENÜZ KANITLANMAMIŞ YA DA BİLİM DIŞI YÖNTEMLERİ UYGULAMAK VEYA ÖNERMEK	4
GERÇEĞE UYGUN OLMAYAN REÇETE, RAPOR VE BENZERİ BELGE DÜZENLEMEK	13
REÇETE YAZMA KURALLARINA UYMAMAK	1
UZMANI OLMADIĞI ALANLARDA UZMANMIŞ GİBİ DAVRANMAK	5
MESLEKDAŞINA FİİLİ VE SÖZLÜ SALDIRIDA BULUNMAK	2
BİRDEN FAZLA MUAYENE AÇMAK VE İŞLETMEK, ASGARİ ÜCRET ALTINDA ÇALIŞMAK	23
BELİRLENMİŞ KURALLAR VE TIBBİ ETİK İLKELERİNE AYKIRI DAVRANMAK	48
YAYIN ETİĞİNE AYKIRI DAVRANMAK	6
TANITIM KURALLARINA AYKIRI DAVRANMAK	32
TOPLAM	**235**

Meslek Etik Kuralları

Tabipliğe yönelik olarak mesleğin etik kuralları, 13.1.1960 tarihli ve 4/12578 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Tıbbi Deontoloji Tüzüğü" ile yürürlüğe konulmuştur.

Tabipler, bu etik kurallara aykırı hareket ettikleri takdirde, mensup oldukları Tabip Odaları İdare Heyetleri tarafından Haysiyet Divanına sevk edilmektedir.

Etik kurallarla ilgili çalışmalar yapmak üzere TTB Etik Kurulu oluşturulmuştur. TTB Etik Kurulu (TTB EK) disiplinler arası çalışan ve ayda bir kez toplanan bir kuruldur. 1994'te hazırlanan TTB Etik Kurul İç Yönergesi yeniden düzenlenmiştir

TTB Etik Kurulu tarafından 2006-2008 döneminde aşağıdaki konularda görüşler oluşturulmuştur.

- Kesinleşmiş Yüksek Onur Kurulu kararlarının yayımlanması hakkında görüş,
- DNA Verileri ve Türkiye Milli DNA Veri Bankası Kanunu Tasarısı hakkında görüş,
- CP (serebral palsi)li çocukların büyümelerinin durdurulup durdurulmamalarına ilişkin görüş,
- Embriyonik kök hücrelerin araştırma amaçlı olarak kullanılması hakkında görüş,
- Beşeri Tıbbi Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik hakkında görüş,
- Biyomedikal Araştırmalardan Sorumlu Etik Kurullar Hakkında Yönetmelik hakkında görüş.

4-5 Nisan 2008 tarihlerinde Etik Bildirgeler Çalıştay'ı düzenlenmiş ve oluşturulan altı çalışma grubunda aşağıdaki başlıklarda bildirgeler hazırlanmıştır:

- Tıpta Araştırma Etiği
- Tıpta Yayın Etiği
- Hekim Haklarına İlişkin Bildirge
- Hekimlerin Toplumsal Sorumluluklarına İlişkin Bildirge
- İş Bırakma Eylemine İlişkin Bildirge
- Sağlık Hizmetlerinde Teknoloji Kullanımına İlişkin Bildirge
- Toplum Sağlığı Hizmetlerine İlişkin Bildirge
- Malpraktis Bildirgesi
- Yaşamın Başlangıcına İlişkin Etik Kodlar
- Yaşamın Sonlandırılmasıyla İlgili Etik Kodlar
- Organ Aktarımına İlişkin Bildirge
- Etik Açıdan Hekimlik ve İnsan Hakları
- Hekim Endüstri İlişkisine Dair Bildirge
- Hasta Hakları Bildirgesi
- Aydınlatılmış Onam Bildirgesi
- Mahremiyete Saygı ve Mesleki Gizliliğin Korunması Bildirgesi

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

İç denetim, odalarda Genel Kurulda gizli oyla seçilen 3 kişiden oluşan denetim kurulu tarafından, Birlikte de Büyük Kongrece seçilen yine 3 kişilik Denetim Kurulunca yerine getirilmektedir.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyinin, odaların çalışmalarını yasa ve yönetmelik çerçevesinde yürütüp yürütmediklerini denetleme yetkisi bulunmaktadır. Denetimlerin Merkez Konseyi üyelerince gerçekleştirilmesi ve denetleme sonuçlarının odaların tutacakları "denetleme defterine" yazılması ve bir örneğinin de Merkez Konseyi'nde saklanması gerekmektedir. Ayrıca bu raporların birer suretinin odanın ilk olağan ya da olağanüstü kongreye sunulacak çalışma raporunun arkasına eklenmesi ve çalışma ve mali raporlar gibi oda üyelerinin tartışmasına açılması öngörülmektedir.

Birlik Denetim Kurulu'nun son beş yıllık Denetim Raporları ile bazı odaların Denetim Kurullarının denetim raporları incelenmiş, bu raporların ayrıntı içermediği, genellikle aynı ifadeleri taşıdığı, sadece yıl, rakam ve denetçi isimlerinin değiştirildiği görülmüştür.

Dış Denetim

Türk Tabipleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar, Sağlık Bakanlığı'nın idari ve mali yönden denetim ve gözetimine tabi bulunmaktadır.

Sağlık Bakanlığından bu yetki çerçevesinde yapılmış bulunan denetimler sonucunda düzenlenmiş raporlar talep edilmiştir.

Bakanlıkça, Birlikle ilgili şikâyet sonucu bu konulara münhasır olarak düzenlenmiş bir adet inceleme raporu ve bir adet yarım bırakılmış inceleme raporu gönderilmiştir.

23.8.2004 tarihli İnceleme Raporu: Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi'nce mevzuata aykırı olarak "İşyeri Hekimliği Sertifikası" verilmesine yönelik Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın şikayeti hk.

21.3.1996 tarihli tamamlanmamış İnceleme Raporu: Bir Baştabiple ilgili Ankara Tabip Odasınca verilen disiplin cezasının, Yüksek Onur Kurulu'nca kaldırılmasına rağmen, ilgili odaca bu bozma kararına uyulmamasına yönelik şikayet hk. (İnceleme 12.2.1996 tarihinde başlatılmış, 20.3.1996 tarihinde durdurulmuştur.)

Bu bilgilerden Sağlık Bakanlığının, Türk Tabipleri Birliği ve 64 Tabip Odasıyla ilgili olarak kanundan doğan denetim yetkisini kullanmadığı anlaşılmaktadır.

Seçim Uygulamaları

Türk Tabipleri Birliğinin merkez organları ile tabip odaları organlarının seçimleri gizli oyla yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

Türk Tabipler Birliği ve Tabip Odası ile ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin

yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular, TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kağıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır.

Her bir organ için ayrı pusulalar kullanılmakta, aynı organın asıl ve yedek üye adayları tek listede yer almakta, oy sayılarına göre sıralanmakta, en yüksek oy alanlar asil, sonrakiler yedek üye olmakta, bunlar tamamlandıktan sonra geriye kalanlar seçimi kaybetmiş olmaktadır.

Yönetim kurulu seçiminde, asıl ve yedek azalık için yalnız bir namzet listesi kullanılmakta, seçim neticesinde, en çok rey alanlardan seçilmesi icabeden asıl aza adedi kadarı, aldıkları rey sırasına göre asıl azalığa ve geri kalanlardan yedek aza adedi kadarı da, yedek azalığa seçilmiş sayılmakta, reylerde müsavat halinde namzetler arasında kur'a çekilmektedir.

Büyük Kongrede yapılacak seçimlerin rey, pusula ve mazbataları sonraki seçimin yapılmasına kadar Konseyce muhafaza edilmektedir.

Haklarında sanat icrasından muvakkaten meni kararı Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş olanlarla, mesleki veya haysiyeti ihlal edici bir suç dolayısıyla, mahkemelerce hürriyeti tahdit eden bir ceza veya sanatı icradan muvakkaten meni ile mahkum edilenler, hükmün katileşmesinden başlamak üzere iki yıl içinde;

- Oda Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeliğine,
- Merkez Konseyi asil ve yedek üyeliğine,
- Oda Haysiyet Divanı ve Yüksek Haysiyet Divanı asıl ve yedek üyeliklerine,

seçilememekte ve bu seçimlere katılamamaktadır. Bu görevlerde iseler üyelikleri düşmekte hükmün katileştiği tarihten itibaren iki yıl içinde seçilememekte ve seçimlere katılamamaktadırlar.

İki devre üst üste Oda Yönetim Kurulu Üyesi ve Merkez Konseyi Üyesi seçilenler, aradan bir devre geçmeden yeniden seçilememektedir.

Ayrıca,

- Yönetim kurulu üyesi olabilmek için yurt içinde en az beş yıl meslekte çalışmış olmak,
- Oda Haysiyet Divanı Üyesi olabilmek için yurt içinde en az on yıl meslekte çalışmış olmak,
- Yüksek Haysiyet Divanına seçilebilmek için yurt içinde en az beş yıl tabiplik yapmış olmak ve herhangi bir disiplin cezası almamış olmak,

şartları aranmaktadır.

Oda Haysiyet Divanı üyeliği için on yıl meslekte çalışmış kimse bulunamazsa, yurt içinde en az 5 sene hizmet etmiş olanlar arasından seçim yapılabilmektedir.

Genel Kurulca ibra edilmeyen ve bu suretle düşen Yönetim Kurulu üyeleri aradan iki devre geçmedikçe Yönetim Kuruluna tekrar seçilememektedir.

Seçimle ilgili Büyük Kongre toplantılarına geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayan veya oy kullanmayan delegeler beş sene müddetle Büyük Kongre temsilciliğine seçilememektedir.

Oda Genel Kurullarında, oda organları ve Büyük Kongre delegeleri seçilmektedir. Söz konusu seçimlere ilişkin olarak üye sayılarına göre çeşitli büyüklüklerdeki 16 odada yapılan son iki seçimle ilgili bilgiler ile son üç Büyük Kongre seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 262- TTB- Birlik Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
2002 YILI	324	301	301	92,90
2006 YILI	451	421	414	93,35
2008 YILI	489	447	447	91,41

Tablo 263- TTB- Bazı Odaların 2006 Yılı Seçim İstatistikleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
İSTANBUL	28.501	8.822	8.822	30,95
ANKARA	12.866	2.226	2.197	17,30
İZMİR	9.321	2.318	2.288	24,87
BURSA	3.015	1.820	1.802	60,36
ADANA	2.861	518	513	18,11
ESKİŞEHİR	1.181	685	671	58,00
MUĞLA	1.041	98	98	9,41
VAN-MUŞ-BİTLİS-AĞRI-HAKKARİ	732	493	493	67,35
ELAZIĞ-TUNCELİ-BİNGÖL	559	46	46	8,23
KAHRAMANMARAŞ	585	313	313	53,50
SAKARYA	537	95	95	17,69
BARTIN	166	71	71	42,77
KARABÜK	214	94	92	43,93
AKSARAY	203	69	69	33,99
ADIYAMAN	262	84	84	32,06
AMASYA	270	79	79	29,26
TOPLAM	**62.314**	**17.831**	**17.733**	**28,61**

Tablo 264- TTB- Bazı Odaların 2008 Yılı Seçim İstatistikleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
İSTANBUL	30.282	6.330	6.309	20,90
ANKARA	14.417	5.068	5.035	35,15
İZMİR	9.410	2.632	2.622	27,97
BURSA	3.046	1.805	1.771	59,26
ADANA	2.948	310	308	10,52
ESKİŞEHİR	1.109	715	714	64,47
MUĞLA	1.061	77	77	7,26
VAN-HAKKARİ	1.014	704	700	69,43
ELAZIĞ-TUNCELİ-BİNGÖL	640	46	46	7,19
BOLU-DÜZCE	558	359	359	64,34
ŞANLIURFA	573	379	377	66,14
AKSARAY	211	60	60	28,44
ADIYAMAN	250	97	97	38,80
BİLECİK	112	64	64	57,14
BİTLİS	150	90	88	60,00
SİİRT	144	67	67	46,53
TOPLAM	**65.925**	**18.803**	**18.694**	**28,52**

Tablolarda da görüleceği üzere seçimlere ilişkin olarak aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

• Seçime katılma oranı, 2006 seçimlerinde ortalama % 28.61, 2008 seçimlerinde ise % 28.52 olarak gerçekleşmiştir.

• En yüksek seçime katılma oranı 2006 seçimlerinde % 67, 2008 seçimlerinde % 69, en az katılma oranı 2006 seçimlerinde % 8.23, 2008 seçimlerinde % 7.19 olmuştur.

• Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerdeki seçime katılma oranları da % 35'i aşamamış, katılım oranları Adana'da 2008 seçimlerinde % 10'a, Muğla'da % 7.26'ya kadar düşmüştür. Bu seçimlerde Adana'da 2.948 Hekimden, 310'u, Muğla'da 1.061 hekimden 77'si seçime katılmıştır.

• Büyük Kongre seçimlerinde ise delegelerin seçime katılma oranı % 90'ın üzerinde gerçekleşmiştir.

• Büyük Kongre delege sayısı, 2006 yılında yapılan yasal değişiklik sonucunda 324'den 489'a çıkmıştır.

Mali Uygulamalar

Birlik ve büyük illerdeki odalarda, Tek Düzen Hesap Planı, küçük illerdeki odalarda ise işletme defteri tutulmaktadır. Hesap dönemi Birlikte Büyük Kongrenin Haziran ayında toplanması nedeniyle 1 Haziran/31 Mayıs, odalarda ise genel kurulun Nisan ayında toplanması nedeniyle 1-Nisan/31-Mart olarak uygulanmaktadır.

Tek düzen hesap planı uygulanan illerde bilanço, gelir-gider tablosu ve mizan çıkarılarak raporlama yapılmakta, işletme defteri tutulan illerde ise işletme hesap özeti çıkarılmaktadır.

Raporlar aylık ve yıllık olarak düzenlenmekte, aylıklar oda ve Birlik yönetim kurullarına, yıllıklar genel kurul ve Büyük Kongreye sunulmaktadır. Oda yıllık hesap sonuçları ayrıca Birliğe gönderilmektedir.

Yıllık hesap sonuçları odalar ve Birliğin yıllık raporlarına konularak üyeler ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Tabip odalarının gelirleri şunlardır:

- Odaya giriş ücretleri ve üye aidatları,
- Eğitim, kültürel ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek gelirler,
- Disiplin kurullarınca verilip kesinleşen para cezaları,
- Basılı belgelerden ve yayınlardan elde edilecek gelirler,
- Görevleri içine giren onaylamalardan alınacak ücretler,
- Bağış ve yardımlar,
- Gerektiğinde Merkez Konseyince yapılacak yardımlar,
- Çeşitli gelirler.

Odaya kayıt ücreti ve yıllık aidat miktarı, 2006 yılı itibarıyla 30 YTL'den az, 150 YTL'den fazla olmamak kaydıyla, ödeneceği tarihle birlikte Büyük Kongrece tespit edilmektedir. Bu miktarlar her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 298 inci maddesi uyarınca belirlenen yeniden değerleme oranına göre artırılmaktadır.

Eğitim, kültür, basılı belgeler ve onaylardan alınacak ücretlerin tarifeleri Büyük Kongrece belirlenmektedir.

Üyenin bir odadan başka bir odaya naklinde, odaya kayıt ücreti ve üye aidatı yeniden alınmamaktadır.

2006 yılı için serbest hekimler için 120 YTL, kamu hekimleri için 45 YTL olarak belirlenen aidat tutarı 2008 ve 2009 yılları için şu şekilde tespit edilmiştir.

	2008 Yılı	**2009 Yılı**
Mesleğini serbest olarak yürüten hekimler ve işyeri hekimleri için	173,34	194,14
Diğer Hekimler İçin	57,78	64,68
Üye Kayıt Ücreti	34,67	38,83

İdare Heyeti, hastalık, ihtiyarlık veya yoksulluk dolayısıyla aidatını veremeyecek durumda olan oda mensuplarından geçici veya sürekli olarak aidat almamaya karar verebilmektedir.

Üye aidatlarının her yıl Haziran ayı sonuna kadar ödenmesi gerekmekte, en geç Haziran ayı sonuna kadar ödenmeyen üye aidatlarına 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun uyarınca belirlenen gecikme faizi uygulanmaktadır.

Aşağıda yer alan tablolardaki bilgilere göre, odaların gelirlerinin yaklaşık % 70'i aidat gelirlerinden oluşmaktadır. Bazı illerde bu oranın altında aidat toplandığı görülmüş olup, bu durumun söz konusu illerdeki o yıla mahsus özel durumlardan kaynaklandığı, örneğin Kocaeli'nde banka kredisi geliri, Gaziantep'te inşaat bağışı geliri, Afyon'da da kurs geliri nedeniyle aidatın payının düştüğü görülmüştür. Odaların aidat dışındaki diğer önemli gelirleri ise belge gelirleri, kurs gelirleri, faiz gelirleri ve bağışlardır.

Tabip odalarının mali yönden aidatlara büyük ölçüde bağımlı oldukları, hekim sayısı yüksek olan büyük illerde mali yönden sıkıntı yaşamadıkları, odaların ekseriyetinde nakit fazlaları bulunduğu, ancak küçük illerde aidatlarını toplamakta ve giderlerini karşılamakta güçlük çektikleri görülmektedir.

Her türlü oda aidatı ile para cezalarını tebliğ tarihinden itibaren 30 gün zarfında ödemeyenler hakkında tabip odaları idare heyetleri tarafından verilecek kararlar, idare heyetinin bulunduğu mahal icra dairelerince ilamlar gibi infaz olunmaktadır.

Türk Tabipler Birliğine Bağlı odaların son gelir ve gider durumları tabloda gösterilmiştir.

Tabloda; Sinop, Şırnak, Siirt ve Muş'taki odalar yeni kurulduğundan, Amasya, Erzurum, Hatay, Kırklareli odalarına ilişkin bilgiler gönderilmediğinden, Ankara Tabib Odası ise gelir ve gider cetveli yerine bilanço gönderdiğinden bu odalara ilişkin bilgiler yer almamıştır.

Tablo 265- TTB- Tabip Odalarının 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

No	ODA	BAĞLI ODALAR	GELİR	GİDER	FARK	DEVREDEN NAKİT
1	ADANA		209.308	172.162	37.146	67.809
2	ADIYAMAN		35.686	31.759	3.927	15.471
3	AFYON		63.653	56.569	7.084	7.084
4	AKSARAY		22.901	20.499	2.402	8.619
5	AMASYA					
6	ANKARA					172.815
7	ANTALYA		243.083	228.137	14.946	141.085
8	AYDIN		100.362	83.608	16.754	31.520
9	BALIKESİR		92.800	131.263	-38.463	14.561
10	BARTIN		22.887	15.870	7.017	
11	BATMAN		63.204	55.304	7.900	14.482
12	BİLECİK		23.041	19.954	3.087	3.086
13	BOLU		47.063	62.793	-15.730	4.957
14	BURSA		376.148	379.348	-3.200	
15	ÇANAKKALE		56.878	52.780	4.098	
16	ÇORUM		34.734	24.123	10.611	32.379
17	DENİZLİ		148.751	113.923	34.828	52.846
18	DİYARBAKIR		87.035	85.394	1.641	2.420
19	EDİRNE		63.432	59.924	3.508	
20	ELAZIĞ	BİNGÖL-TUNCELİ	36.400	29.323	7.077	6.682
21	ERZURUM					
22	ESKİŞEHİR		82.867	83.804	-937	11.888
23	GAZİANTEP	KİLİS	261.972	201.546	60.426	60.426
24	GİRESUN		24.491	21.682	2.809	
25	HATAY					
26	ISPARTA	BURDUR	44.357	34.041	10.316	37.206
27	İSTANBUL		2.910.968	2.356.799	554.169	
28	İZMİR		756.801	512.456	244.345	243.503
29	K.MARAŞ		45.435	43.341	2.094	2.805
30	KARABÜK		2.955	3.247	-292	
31	KASTAMONU	ÇANKIRI	32.320	34.909	-2.589	3.691
32	KAYSERİ		38.576	70.778	-32.202	11.553
33	KIRIKKALE		5.867	1.613	4.254	
34	KIRKLARELİ					
35	KIRŞEHİR		8.652	8.585	67	
36	KOCAELİ		433.222	470.538	-37.316	
37	KONYA	KARAMAN	138.674	123.373	15.301	83.566
38	KÜTAHYA		32.683	32.683		
39	MALATYA		82.762	113.391	-30.629	
40	MANİSA		138.976	88.133	50.843	104.986
41	MARDİN	ŞIRNAK	32.179	28.843	3.336	11.605
42	MERSİN		139.989	110.020	29.969	63.694
43	MUĞLA		115.729	106.752	8.977	52.240
44	NEVŞEHİR		14.072	17.711	-3.639	10.042
45	NİĞDE		14.080	16.119	-2.039	932
46	ORDU		57.134	55.621	1.513	1.253
47	RİZE	ARTVİN	21.019	19.839	1.180	25.595
48	SAKARYA		54.005	52.132	1.873	12.021
49	SAMSUN	SİNOP	128.062	159.875	-31.813	8.098
50	SİVAS	ERZİNCAN	53.653	121.358	-67.705	10.006
51	ŞANLIURFA		19.235	18.336	899	
52	TEKİRDAĞ		201.036	165.529	35.507	
53	TOKAT		21.310	21.310		
54	TRABZON		40.958	54.235	-13.277	
55	UŞAK		35.634	35.449	185	
56	VAN	MUŞ-BİTLİS-AĞRI-HAKKARİ	116.406	85.145	31.261	72.372
57	YOZGAT		19.710	18.430	1.280	
58	ZONGULDAK		55.788	45.510	10.278	47.390
59	SİNOP					
60	ŞIRNAK					
61	AĞRI		2.875	1.820	1.055	
62	BİTLİS		1.600	1.600		
63	SİİRT					
64	MUŞ					
	TOPLAM		**7.913.418**	**6.959.286**	**954.132**	**1.450.688**

Bazı odaların detaylı gelir ve giderleri ise aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 266- İstanbul Tabip Odası 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
AİDAT GELİRLERİ	699.897	866.730	1.081.156	1.306.626	2.042.487
TTB YAYIN VE MALZEME GELİRLERİ	129.003	43.230	35.155	25.046	358.824
FAALİYET BELGESİ				12.662	103.882
YETKİ BELGESİ	13.510		83.135	135.301	
BİNA GELİRLERİ	64.630	76.789	73.174	117.148	147.404
FAİZ GELİRİ	55.943	22.014	41.267	34.536	78.302
ODA ETKİNLİK GELİRLERİ		137.374	11.077	60.923	70.666
BAĞIŞLAR	16.811	15.933	57.328	24.315	59.092
ODA YAYIN VE MALZEME GELİRLERİ		25.614			25.340
KURS DÜZENLEME GELİRLERİ	61.113		9.106	34.542	15.986
ONUR KURULU CEZALARI	9.474		12.200	5.001	8.985
PROTOKOL DEFTERİ	14.962		31.227	31.542	
YENİ KAYIT KESENEKLERİ	13.510		29.772	28.910	
ASGARİ ÜCRET TARİFESİ	16.363		11.920		
DİĞER GELİRLER	11.008	5.427	16.473		
TOPLAM GELİR	**1.106.224**	**1.193.111**	**1.492.990**	**1.816.552**	**2.910.968**
PERSONEL GİDERLERİ	312.303	244.634	416.582	581.781	829.047
TTB AİDAT PAYI	186.206		355.550		167.073
14 MART TIP BAYRAMI GİDERLERİ	45.478		58.837	174.812	134.115
HEKİM FORMU MATBAA VE DAĞITIM GİDERİ					160.293
BASILI MATBUAT GİDERLERİ	77.159	25.588	126.495	159.325	69.083
DAĞITIM GİDERLERİ	65.321				94.063
KİLİNİK GELİŞİM MATBAA VE DAĞITIM GİDERİ					56.700
KİLİNİK GELİŞİM YAYIN ODASI GİDERLERİ		114.543		79.486	57.846
ÇEŞİTLİ ETKİNLİK GİDERLERİ	52.569		42.467	98.635	107.698
POSTA VE KARGO HİZMETLERİ GİDERLERİ	31.921	32.632	36.909	57.053	63.581
ELEKTRİK-SU-TELEFON	42.346	79.793	44.818	53.839	57.914
HEKİMLİK UYGULAMALARI (HUB)	29.015		22.277		22.976
HUKUK -BİLGİ İŞLEM-MÜŞAVİRLİK GİDERLERİ	38.303	55.713	49.682	66.363	75.664
KOMİSYON VE KURUL GİDERLERİ	16.129		29.153	46.192	49.990
KIRTASİYE	8.481	12.800	18.175	24.569	27.030
BAĞIŞ	5.010	2.076	10.586	16.478	28.416
İLAN GİDERLERİ	10.605	2.080	40.470	51.995	34.551
TEMSİL VE AĞIRLAMA GİDERLERİ	25.214	82.121	17.934	17.227	21.472
KÜTÜPHANE-ARŞİV GİDERLERİ			13.722		15.026
YURT İÇİ ULAŞIM	11.478	16.522	14.339	21.152	22.832
KADIKÖY BÜRO KİRASI	6.462	8.400	8.577	9.508	21.895
TTB KİMLİK VE KİTAP GİDERLERİ	8.338	21.050	39.542	15.294	14.890
PROTOKOL-LABAORATUVAR DEFTERİ					41.419
TAMİR BAKIM GİDERLERİ	11.124	23.826	21.279	36.438	13.691
BİNA-BAKIM ONARIM	11.802	64.490		3.900	15.903
HAN GİDERLERİ	29.794	44.566	28.410	13.341	41.481
TEMİZLİK GİDERLERİ		8.782	11.125	12.008	15.817
TIPTA UZMANLIK KURULTAYI					16.103
KIŞ OKULU 2008					15.953
EĞİTİM-KURS	25.952	52.139	20.339	12.071	
SEÇİM MASRAFLARI		12.737		56.856	
BANKA KOMİSYON-FİNANSMAN GİDERLERİ	18.575	23.596		27.276	
ANKET ÇALIŞMASI			39.963		
İSTANBUL HEKİM			30.058		
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA			22.105		
DİĞER GİDERLER	30.974	29.953	32.420	26.710	64.277
TOPLAM GİDERLER	**1.100.559**	**958.041**	**1.551.814**	**1.662.309**	**2.356.799**
GELİR FAZLASI/AÇIĞI	**5.665**	**235.070**	**-58.824**	**154.243**	**554.169**

Tablo 267- Adana Tabip Odası 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
AİDAT GELİRLERİ	75.264	82.058	99.760	132.006	188.054
İŞYERİ HEKİMLİĞİ ONAY BELGESİ	17.871	3.944	5.499	10.366	4.588
BAĞIŞLAR	6.683	19.765	14.300	10.255	10.745
İŞYERİ HEKİMLİĞİ KURSU VE EĞİTİM GELİRLERİ	34.896		30.515	5.760	
DİĞER GELİRLER	1.270	4.893	5.271	4.825	5.921
TOPLAM GELİR	**135.984**	**110.660**	**155.345**	**163.212**	**209.308**
PERSONEL GİDERLERİ	38.976	31.202	30.432	41.180	47.770
TTB AİDAT PAYI	12.135		25.115	27.753	28.902
İŞYERİ HEKİMLİĞİ VE DİĞER KURS GİDERLERİ	26.000		10.180	2.679	
KARGO VE KURYE GİDERLERİ	4.889	6.073	4.439	6.746	1.202
PTT GİDERİ	16.980	9.927	8.720	11.160	11.201
YAYIN-İLAN GİDERLERİ	4.629	3.889	9.101	9.402	16.771
ODA KİRA VE AİDAT GİDERLERİ	5.960	8.300			
ELEKTRİK-SU GİDERLERİ	1.457	2.923	2.966	11.899	3.599
TOPLANTI VE SEMİNER GİDERİ	4.679	7.177	13.823	15.159	18.247
GENEL KURUL GİDERİ	726	1.342	68	1.169	
TTB KİMLİK VE KİTAP GİDERLERİ	120	3.007	2.243		2.235
AVUKAT VE HUKUKSAL GİDERLER	890	1.499	2.729	3.509	2.778
EYLEM İÇİN YAPILAN ETKİNLİKLER	500				
MUHASEBE GİDERLERİ	985	1.310	1.930	2.200	2.870
KIRTASİYE GİDERLERİ	4.325		4.561	3.511	3.325
EMLAK KOMİSYON GİDERİ		3.095			
BİNA ONARIM		3.450	2.606	872	
DEMİRBAŞ		6.505	5.226	5.360	9.818
İNTERNET-BİLİŞİM GİDERLERİ				2.840	4.544
PLAKET VE ÇİÇEK GİDERLERİ				2.187	3.432
DİĞER GİDERLER	5.644	15.828	12.865	14.482	16.472
TOPLAM GİDERLER	**128.895**	**105.527**	**137.004**	**162.108**	**173.166**
GELİR FAZLASI	**7.089**	**5.133**	**18.341**	**1.104**	**36.142**

Tablo 268- Van-Muş-Bitlis-Ağrı-Hakkari Bölge Tabip Odası Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMELRİ	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
AİDAT GELİRLERİ	31.781	42.485	47.636	56.661	85.124
İŞYERİ HEKİMLİĞİ ONAY BELGESİ	2.509	1.989	1.032	795	422
GİRİŞ AİDATI	1.725	4.000	7.680	8.990	13.518
FAİZ	5.303				
DİĞER GELİRLER	2.758	3.609	4.860	7.030	17.342
TOPLAM GELİR	**44.076**	**52.083**	**61.208**	**73.476**	**116.406**
PERSONEL GİDERLERİ	5.820	8.700	9.450	11.250	16.070
TTB AİDAT PAYI	2.077	1.265		5.272	14.620
TTB KİMLİK VE KİTAP GİDERLERİ	350	638	1.110		
VERGİLER	2.836	3.882	4.791	5.357	4.225
SOSYAL FAALİYETLER	5.074	4.150	7.255	14.851	32.341
PTT-POSTA-KARGO	2.377	2.314	920	1.608	963
ODA BİNASI KİRASI VE DİĞER	3.900	4.650	2.800	3.460	2.917
KIRTASİYE GİDERLERİ	3.027	2.690	2.091	4.064	4.525
TELEFON	1.964	2.242	1.964	2.446	3.094
ELEKTRİK	505	453	346	1.490	969
DEMİRBAŞ			52.327	4.689	5.196
DİĞER GİDERLER	3.799	2.983	2.433	274	225
TOPLAM GİDERLER	**31.729**	**33.967**	**85.487**	**54.761**	**85.145**
GELİR FAZLASI/AÇIĞI	**12.347**	**18.116**	**-24.279**	**18.715**	**31.261**

Türk Tabipleri Birliği merkez teşkilatı giderlerini karşılamak üzere oda gelirleri tahsilatının, % 10'u Merkez Konseyi payı olarak ayrılmakta ve gönderilmektedir.

23.3.2006 tarihli 5477 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeden önce Odaların Merkez Konseyi'ne göndereceği hisse, net gelirinin %25'i olarak uygulanmaktaydı. Söz konusu değişikliğin gerekçesi adı geçen Kanunun gerekçesinde şu şekilde ifade edilmiştir.

"Yürürlükteki hükme göre Tabip Odaları gelirlerinin dörtte biri kadar büyük bir kısmının TTB Merkez Konseyine gönderilmesi Odaların mali durumunun bozulmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise Oda yönetimlerinin faaliyetlerini ve kuruluş amaçlarını gerçekleştirmelerine engel oluşturmaktadır. Halbuki hizmetlerin olabildiğince mahallinden yürütülmesi ve güçlü yerel hizmet birimleri olmasının gerekliliği bir gerçektir."

"TTB Merkez Konseyi 2002-2003 Çalışma Raporunun 92. 93. ve 94. sayfasında görüleceği gibi 56 odadan 31 odanın 2001-2002 döneminden TTB Merkez Konseyine yaklaşık 900.000 YTL borçları bulunmaktadır. Bu durum odaların hizmetini aksatmakta ve sorunlara sebep olmaktadır."

"Bu sebeplerle odalardan yoğun olarak gelen talepler de dikkate alınarak, odaların mali durumlarını bozmayacak, aynı zamanda Birliğin de ihtiyacını karşılayacak bir oran belirlenmiştir."

Merkezin payı hesaplanırken, belirli bir amaç için yapılan şartlı bağışlar, sosyal etkinlikler için tahsil edilen miktarların faaliyetin maliyetine tekabül eden kısmı, basılı belgelerin maliyetleri dikkate alınmamaktadır.

Odalar Merkez Konseyi hissesini Mayıs ve Kasım aylarında iki taksitle ödemektedir.

Birlik merkezinin son beş yıllık gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 269- TTB 2003-2008 Gelirleri (TL)

GELİRLER	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
AİDAT GELİRLERİ	998.531	1.242.970	1.400.248	638.096	774.262
TTB İSTANBUL PROTOKOLÜ EĞİTİM PRJ. GELİRİ					829.296
İŞ HEKİMLİĞİ KURSU GELİRİ	661.165	197.847	438.364	150.450	863.744
SÜREKLİ TIP EĞİTİMİ DERGİSİ GELİRİ	251.855	320.684	270.552	268.347	350.648
TURİZM HEKİMLİĞİ KURSU GELİRİ	80.579	78.551			182.702
PRATİSYEN HEKİMLİK KONGRESİ GELİRİ	125.000	94.374	166.500	91.991	125.000
BİLİMSEL KREDİ GELİRİ	65.245	79.548	92.797	136.481	168.950
FAİZ GELİRİ	163.838	96.872	65.305	24.560	36.843
KİMLİK KARTI GELİRLERİ	18.593	25.820	34.053	31.216	41.766
PROTOKOL DEFTERİ GELİRİ	16.365	28.825	19.330	30.620	32.844
ASGARİ ÜCRET TARİFESİ GELİRİ	630	750	29.837	3.920	27.674
TOPLUM VE HEKİM DERGİSİ GELİRİ	9.406	4.867	6.441	4.405	8.679
DİĞER YAYIN GELİRİ	6.363	5.146	2.449	2.068	3.100
SPOR HEKİMLİĞİ KURSU GELİRİ					23.100
UZMANLIK DERNEKLERİ AİDAT GELİRİ	14.353	42.980	41.301	41.934	36.383
VB'DEN İSİM HAKKI GELİRİ			1.719	1.903	2.035
BİLİRKİŞİ ÜCRETİ GELİRLERİ			8.265		
KUR FARKI GELİRİ			56.707		
TAZMİNAT GELİRİ	7.144				
DİĞER GELİRLER	466	10.127	737	1.075	53.982
TOPLAM GELİR	**2.419.533**	**2.229.361**	**2.634.605**	**1.427.066**	**3.561.008**

Birliğin gelirleri, odalardan alınan paylar, iş hekimliği kursu ve diğer kurs gelirleri, matbu evrak satış gelirleri ve dergi satış gelirlerinden oluşmaktadır.

Odalardan alınan payın % 25'den % 10'a düşürülmesi sonucunda, oda katkı payları 2005-2006 döneminde toplam gelir içinde % 53 paya sahipken, 2007-2008 döneminde % 22'ye düşmüştür.

Bu nedenle Birlik 2006-2007 döneminde açık vermiş, 2007-2008 döneminde ise özellikle eğitim ve kurs gelirleri artırılarak mali denge sağlanmıştır.

Tablo 270- TTB 2003-2008 Giderleri (TL)

GİDERLER	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008
PERSONEL GİDERLERİ	156.841	191.295	195.183	338.272	418.835
KİRA ÖDEMELERİ	67.603	79.030	87.166	95.310	102.300
SÜREKLİ TIP EĞİTİMİ DERGİSİ	251.855	320.684	270.552	268.347	350.648
İŞ HEKİMLİĞİ KURS GİDERLERİ	275.387	85.857	200.632	57.460	380.508
İŞ HEKİMLİĞİ KURS ODA HİSSELERİ	128.672	30.290	74.076	14.250	87.925
TURİZM HEKİMLİĞİ GİDERLERİ	25.653	2.401	35.370		78.440
TURİZM HEKİMLİĞİ ODA HİSSELERİ	22.719		39.725		53.960
TTB İSTANBUL PROTOKOLÜ EĞİTİM PRJ.GİDERLERİ					482.047
DAVA VE VEKALET GİDERLERİ	68.731	98.805	118.679	163.944	195.514
SPOR HEKİMLİĞİ KURSU GİDERLERİ					24.167
TOPLANTI GİDERLERİ	30.435	24.543	30.345	84.352	87.710
SEYAHAT ULAŞIM GİDERLERİ	16.532	14.012	14.945	50.254	55.013
UZMANLIK DERNEKLERİ GİDERLERİ	21.945	51.696	46.646	43.754	76.641
MESLEKİ SAĞLIK VE GÜVENLİK DERGİSİ	27.473	17.693	26.511	33.761	14.748
TOPLUM VE HEKİM GİDERLERİ DERGİSİ	19.329	19.465	25.640	23.984	41.147
TIP DÜNYASI YAYINI GİDERLERİ	92.471	69.759	55.979	68.067	12.125
DİĞER YAYIN GİDERLERİ	16.456	21.229	14.420	20.367	46.563
TTB KONGRE GİDERLERİ	25.336		2.705	101.619	27.727
GENEL PRATİSYENLİK ENSTİTÜSÜ GİDERLERİ	118.078	62.812	85.957	11.256	19.605
PRATİSYEN HEKİM KOLU GİDERLERİ	14.796	18.053	4.215	22.095	10.872
TTB KADIN SAĞLIĞI KOLU GİDERLERİ					11.172
TTB ÖĞRENCİ KOLU GİDERLERİ					17.218
BİLİMSEL KREDİLENDİRME GİDERLERİ	14.354	23.277	36.363	45.970	40.354
İŞÇİ SAĞLIĞI KOLU GİDERLERİ	42.528	61.266	31.135	8.323	35.496
PTT GİDERLERİ	50.973	46.281	55.577	71.363	92.613
TAMİR BAKIM GİDERLERİ	13.250	6.565	29.334	50.833	19.254
ISITMA-AYDINLATMA GİDERLERİ	8.565	8.998	11.604	11.809	12.686
KIRTASİYE GİDERLERİ	9.644	9.509	13.606	8.358	15.000
TEMSİL VE AĞIRLAMA GİDERLERİ	6.742	3.912	7.736	9.139	9.172
MATBAA GİDERLERİ	2.272	7.463	2.926	354	10.278
ETKİNLİK GİDERLERİ	21.746	7.683	14.849	23.230	27.973
ÖZLÜK HAKLARI ÇALIŞMALARI GİDERLERİ	98.456	54.956	19.376	86.771	37.303
TTB GÖREVLENDİRME GİDERLERİ		1.872	2.275	7.856	11.886
MERKEZ YÜRÜTME KURULU GİDERLERİ	17.033	7.724	20.459	3.904	
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	8.508	11.327	24.025	15.850	20.571
YÜKSEK ONUR KURULU GİDERLERİ	13.014	27.649	35.079	14.749	11.229
KUR ZARARI		36.202		67.930	27.383
ABONE NEŞRİYAT GİDERLERİ	3.421	3.348	7.920	8.135	9.344
VERGİ VE HARÇ GİDERLERİ	2.257	2.634	6.484	14.570	9.606
AKARYAKIT -ULAŞIM GİDERLERİ	2.952	2.453	3.104	3.087	8.270
HALK SAĞLIĞI KOLU GİDERLERİ	15.490	9.675	16.212	27.952	10.816
TAZMİNAT GİDERLERİ		9.583			
PROTOKOL DEFTERİ GİDERİ	4.366	17.637	6.490	8.260	8.260
DÜNYA TABİPLER BİRLİĞİ AİDATI			6.274		1.943
BİLİRKİŞİ ÜCRETLERİ			7.438		
DİĞER GİDERLER	23.427	38.453	36.134	49.338	54.860
TOPLAM GİDERLER	**1.739.310**	**1.506.091**	**1.723.146**	**1.934.873**	**3.069.182**
GELİR FAZLASI/AÇIĞI	**680.223**	**723.270**	**911.459**	**-507.807**	**491.826**

Birliğin giderleri, personel giderleri, kurs ve eğitim giderleri, dergi ve kitap yayın giderleri ile diğer genel giderlerden oluşmaktadır.

Birliğin 31.12.2008 tarihi itibarıyla kasada 9.369 TL, Bankada 699.692 TL olmak üzere toplam 709.061 TL nakdi bulunmaktadır.

Birlik ve odaların alım, satım ve ihale işlerine yönelik olarak yazılı bir belge bulunmamaktadır. Birlikçe söz konusu alımların pazar araştırması yapılarak ve kapalı zarf usulü yoluyla en az üç teklif alınarak yapıldığı bildirilmiştir.

Personel Uygulamaları

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi faaliyetlerinin yürütülmesinde 20 personel istihdam edilmektedir. Bunun dışındaki tüm kol ve komisyon çalışmaları ise gönüllü hekimlerce yürütülmektedir.

Türk Tabipleri Birliği merkez ve oda kurullarında görev alanların gönüllülük esasına göre çalıştıkları, kendilerine maaş ve huzur hakları kapsamında ödeme yapılmadığı, Birlik ve odalarda çalışan personellerin harcırahlarının da iş akdine göre tespit edilmekte olduğu, ancak Birlik personeline bugüne kadar harcırah ödemesi yapılmadığı bildirilmiştir.

Kurullarda görev yapanlar ile personele zorunlu gider karşılıkları, belge karşılığında ödenmektedir.

Merkez kurullarında görev yapanlara son üç dönemde bu çerçevede yapılan zorunlu gider karşılıkları aşağıda gösterilmiştir.

	Yönetim Kurulu	Denetim Kurulu	Yüksek Onur Kurulu
2006-2007	23.755 TL	132 TL	14.749 TL
2007-2008	20.570 TL	245 TL	11.229 TL
2008-2009	21.846 TL	1.104 TL	19.684 TL

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyince çalıştırılacak memur ve müstahdemlerin sayı ve ücretlerinin Kongrece tespit edilmesi ve Konseyce tayin edilmesi gerekmektedir. Ancak Birlikte çalıştırılacak personel sayısını ve yapılacak ödemeleri tespit yetkisi, Büyük Kongrece Merkez Konseyine bırakılmıştır. Odalarda ise genel kurullarca bu yetki Oda Yönetim Kurullarına verilmektedir. Genel olarak mülakat yoluyla istihdam yapılmaktadır.

Birlik merkezinde çalışanlar sendikalı olup, ücretleri ve diğer hakları, Toplu İş Sözleşmesi (TİS) imzalanarak belirlenmektedir.

TİS'e göre personele yılda dört adet ikramiye, toplu taşıma kartı ücreti, net 250 TL yemek ücreti, net 250 TL izin parası, net 150 TL sosyal yardım, her çocuk için net 25 TL çocuk yardımı, net 25 TL kreş yardımı, okula giden çocuklar için net 65-85 TL eğitim yardımı (yıllık), yılda 1.400 m^3 doğalgaz yardımı, net 150 TL dini bayram yardımı, net 250 TL evlenme yardımı, net 300 TL doğum yardımı, net 250-500 TL arasında ölüm yardımı, net 100 TL 1 Mayıs yardımı yapılmaktadır/ödenmektedir.

1.7.2008- 30.06.2009 dönemi için personelin maaşları, % 12 ve ilave olarak net 30-50 TL arasında artırılmıştır.

Birlik personel sayısı, 2004 yılında 13 iken, 2008 yılında 20'ye çıkmış, yapılan brüt ödemeler de artırılmıştır. Bunun sonucunda 2005-2006 döneminde 195.183 TL olan personel giderleri, % 114 artışla 2007-2008 döneminde 418.835 TL'ye yükselmiştir.

2007 yılında personele yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 271- TTB Personel Ödemeleri

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
AVUKAT	49.730	4.144
MUHASEBECİ	38.588	3.216
SEKRETER	38.588	3.216
BASIN MÜŞAVİRİ	32.228	2.686
MASA ÜSTÜ YAYIMCI	30.777	2.565
SEKRETER	28.848	2.404
KÜTÜPHANE SORUMLUSU	26.874	2.240
YAYIN SEKRETERİ	24.394	2.033
BÜRO ELEMANI	23.645	1.970
BİRİM SEKRETERİ	23.794	1.983
BÜRO ELEMANI	22.289	1.857
AVUKAT	22.842	1.904

Personele yapılmakta olan brüt aylık maaş tutarı, 2007 yılında 1.857 TL ile 4.144 TL arasında değişmiştir.

Faaliyetleri

TTB, ulusal düzeyde Sağlık Meslek Birlikleri Grubunun (Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile birlikte) kurucu üyesidir. Ayrıca, sendikalar ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iletişim ve işbirliği içerisinde etkinlikler gerçekleştirmektedir.

TTB, hekimlerin mesleki yeterliliğinin devamını ve eğitimlerini çeşitli şekilde izlemekte, tıp eğitimini nitelik ve nicelik yönünden irdeleyip görüşünü dile getirmekte, daha iyiye gitmesi için kamuoyu yaratmaya çalışmaktadır.

TTB Tıpta Uzmanlık Eğitimi ile ilgili raporlar hazırlayıp ilgililere sunmakta ve uzmanlık eğitimi ile ilgili görüş bildirmektedir.

TTB ve odalarda sürekli eğitim etkinlikleri (İşyeri hekimleri için temel ve ileri eğitimleri, olağanüstü durumlarda hekimlik/ sağlık, genel pratisyen hekimlik modüler eğitimi, anne sütü, çocuk istismarı ve ihmali, duyarlılık eğitimi ve turizm sağlığı gibi) yürütülmektedir.

Hekimin sürekli eğitimi amacıyla, odalarda, hekimlerin eğitimi için mesleki yayınlar yapılmakta, kurslar düzenlenmektedir.

Bunun yanı sıra örgütün birimlerince hazırlanan ve ülkedeki mezuniyet sonrası eğitim ortamının standardizasyonunu ve sürekli eğitimi sağlayacak "Sürekli Eğitim Etkinlikleri Değerlendirme Yönergesi" uygulamaya konulmuştur.

TTB, çeşitli konularda (spor hekimliği, turizm ve sağlık kursu, işyeri hekimliği gibi) sürekli eğitim kursları düzenlemektedir. Bu kurslar arasında "İşyeri Hekimliği Sertifika Kursu"nun özel bir yeri bulunmakta olup, yalnız bu kursu bitiren hekimler, "işyeri hekimi" olarak çalışma yetkisine sahip olabilmektedirler. Birlik kayıtlarına göre, şimdiye kadar 30.000'e yakın hekim sertifika almıştır. 2005 yılından itibaren "İşçi Sağlığı İşyeri Hekimliği Temel Eğitim Sertifika Programı", protokol imzalayan üniversitelerle birlikte düzenlenmektedir. Temel ve ileri eğitimler olarak kurgulanan eğitim programı uzaktan ve yüz yüze eğitim aşamalarından oluşmaktadır. Ayrıca 1995-96 yıllarından beri çeşitli illerde "Adli Hekimlik" ve "Olağandışı Koşullarda Hekimlik" kursları düzenlenmektedir.

TTB İşyeri Hekimliği Temel Eğitim Sertifika Kursu çeşitli illerde (İstanbul, İzmir, Samsun, Ankara, Edirne, Kocaeli, Bursa, Manisa, Diyarbakır) açılmış, Ölçme- Değerlendirme Sınavları yapılmıştır. 2007-2008 döneminde 1.297 kişi temel eğitime kabul edilmiş, bunlardan 1.034'ü sınava girmiştir. Sınava girenlerden 932'si başarılı 102'si başarısız olmuştur. Sınavda başarılı olanlardan 779'u yüz yüze eğitime katılmıştır ve 470 kişi yüz yüze eğitim sonrası verilen ödevleri hazırlayarak sertifika almaya hak kazanmıştır.

TTB İşyeri Hekimliği İleri Eğitimleri hazırlıkları devam ettirilmiş ve "İşitmenin Korunması", "Risk Değerlendirmesi" ve "Mesleki Solunum Sistemi Hastalıkları ve Korunma" eğitim modülleri tamamlanarak eğitim ortamına sunulmuştur. "Mesleki Dermatozlar", "Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları ve Korunma", "Çalışan Sağlığının Geliştirilmesi ve Korunması" modüllerinin hazırlık çalışmalarının ise sonuna gelinmiştir.

Turizm sağlığı ve eğitimi alanındaki çalışmalarla ilgili olarak Merkez Konsey, başta Ege Tabip Odaları ve Antalya Tabip Odası katılımıyla Muğla'da bir toplantı gerçekleştirmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde oluşturulan, ilgili sektörlerin (TTB, TURSAB, Otelciler Birliği, Turizm Sağlığı Derneği, ilgili bakanlıklar, üniversiteler vb.) temsilcilerinin dâhil olduğu "Turist Sağlığı Merkez Çalışma Grubu" toplantılarına düzenli olarak katılım sağlanmıştır. Birlikçe 24- 29 Kasım 2007 tarihlerinde 165 hekimin katılımıyla Muğla'da ve 4-8 Mart 2008 tarihlerinde 128 hekimin katılımıyla Balıkesir'de "Turizm Sağlığı ve Hekimliği" kursları gerçekleştirilmiştir.

TTB ve Türkiye Spor Hekimleri Derneğince ortaklaşa olarak 26 Şubat- 1 Mart 2008 tarihlerinde Eskişehir'de "Sporcu Sağlığı Temel Kursu" gerçekleştirilerek toplam 40 kişiye eğitim verilmiştir.

TTB, bu kurslar dışında gerek çıkarılan yayınlar, gerek konferans, grup çalışması gibi etkinliklerle hekim eğitimine katkıda bulunmaktadır.

TTB, Sağlık Bakanlığı Merkezi Etik Kurulu gibi doğrudan üyesi olduğu yerler dışında çağrılı olduğu komisyonlarda hekimlik mesleği ile ilgili tutumunu dile getirmektedir. Ayrıca meslek ile ilgili olarak kamuoyu oluşturmakta, yasal çalışmalar için Parlamento ve diğer kurumlar nezdinde girişimlerde bulunmaktadır. Sağlık Bakanlığı, SGK gibi hekimlerin yoğun çalıştığı ve sağlık politikalarının belirlendiği kurumlarla görüş alışverişi yapılmaktadır.

TTB, halk sağlığını ilgilendiren çeşitli konularda tutum belirlemekte, raporlar hazırlamakta, halkı bilinçlendirmektedir. Çernobil/radyasyon konuları, çevre duyarlılığı, temiz su kaynakları, bulaşıcı hastalıklar, sağlık reform taslakları eleştirileri, sigara gibi konular bu çalışmaların örnekleridir.

TTB, insan haklarının çeşitli alanlarında (yaşama hakkı, işkence, sağlık hizmetinden yararlanabilme hakkı gibi) çalışmalar yapmaktadır.

TTB, her yıl Nüsret Fişek Halk Sağlığı Ödülleri vermekte, TTB-STED Fotoğraf Yarışması düzenlemektedir. Birlik ayrıca 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta hayatını kaybeden Şair Doktor Behçet Aysan ve 36 kişinin anısına 1995 yılından itibaren Şiir Ödülü de vermektedir.

Genel Yönetim Kurulu toplantılarından ayrı olarak, özel bir başlıkta görüş oluşturmak ya da temsili bir görüşmeyi gerçekleştirmek üzere, gereksinim duyulduğunda da Tabip Odası Başkanları ile toplantılar yapılmaktadır.

Genel Yönetim Kurulu zaman zaman toplanmakta ve meslekle ilgili çeşitli konuları ele almaktadır. 2006-2008 Çalışma Döneminde Kurul, altı toplantı yapmıştır.

10 Şubat 2007 tarihinde gerçekleştirilen Genel Yönetim Kurulunda alınan kararlar gereği Merkez Konseyi, 14 Mart Tıp Haftası'nı da içerisine alan bir eylem programı uygulamıştır:

- Beyaz Çağrı (Sağlık Ocaklarımıza Sahip Çıkıyoruz), 1 Mart 2007 Perşembe,
- Beyaz Referandum (Nabız sayımı), 5-9 Mart 2007 Pazartesi-Cuma,
- Beyaz MİTİNG, 11 Mart 2007 Pazar,
- Beyaz GREV, 14 Mart 2007 Çarşamba,
- Dr. Füsun Sayek 2. Eğitim Hastaneleri Kurultayı, 24 Mart 2007.

Eylemler boyunca;

- "Torba Yasa"da yer alan ve hekimlerin şiddetle itiraz ettiği bütün düzenlemelerin bir daha gündeme gelmemek üzere geri çekilmesi,
- Sağlık ocaklarının kapatılmasından başka bir fonksiyonu olmayan Aile Hekimliği uygulamasının derhal durdurulması;
- "Kamu Hastane Birlikleri Pilot Uygulaması Hakkında Kanun Tasarısı"nın TBMM'den geri çekilmesi,
- Genel Sağlık Sigortasının süresiz olarak ertelenmesi,
- Sağlıkta Dönüşüm Programına son verilmesi,

• Sağlık çalışanlarının bugününü ve emekliliğini güvence altına alan kamu kaynaklı, adaletli bir ücret politikası uygulanması

talep edilmiştir.

TBB, diğer bazı örgütler ile ülke gündemine dair bir çok konuda işbirliği içerisinde hareket etmiş ve ortak etkinlikler düzenlemiştir. Beyaz Eylemler, Sosyal Güvenlik, 1 Mayıs, Genel Seçimler gibi başlıklarda etkinlikler, DİSK, KESK, TMMOB ile birlikte gerçekleştirilmiştir.

2006-2008 döneminde Tabip Odalarına, 288 genelge gönderilmiş 125 basın açıklaması yapılmıştır.

Birliğin, kurmayı planladığı sağlık, eğitim, kültür-sanat ve sosyal alanda faaliyet gösterecek merkez için Çankaya Belediyesince taşınmaz tahsis edilmiştir.

03.03.2007 tarihinde şiddet ve linç kültürünün ele alındığı sempozyum düzenlenmiştir.

İnsan hakları alanında işkencenin önlenmesinde "İstanbul Protokolü", TTB'nin de içerisinde yer aldığı bir ortam tarafından oluşturulmuş ve ve Protokol Birleşmiş Milletler belgesi haline gelmiştir. Bu protokolün yaygınlaştırılması amacıyla Birlik, 4.000 pratisyen hekim, 1.000 savcı ve 500 hâkime "İstanbul Protokolü" hakkında eğitim verecek olan kişilerin eğitimine katkı sunmayı taahhüt etmiştir.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı bünyesinde kurulan "Denklik Komisyonu"nun tıp alanı ile ilgili birimine Türk Tabipleri Birliği katılmaktadır.

Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi'nin 1 Nisan 2003'te İstanbul'da gerçekleştirilen toplantısında, dönem başkanlığına Türk Tabipleri Birliği seçilmiştir. "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun"un yasalaşmasına destek verilmiştir.

Uluslararası İlişkiler

Uluslararası düzeyde; Dünya Tabipler Birliği, Avrupa Tıp Eğitim Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü ile Avrupa Tabip Birliklerinin oluşturduğu Forumun üyesi olup, toplantılarına aktif üye olarak katılmaktadır. Avrupa Uzmanlar Birliğinin (UEMS) ve Pratisyenler Birliği'nin de "gözlemci" üyesidir. UDEK kanalıyla UEMS ile ilişkiler sürdürülmüş ve iki toplantısına katılınmıştır.

Avrupa Kredilendirme Toplantısına, "Globe Projekt" isimli organizasyon dâhilinde kredilendirme, tıp eğitiminin geleceği gibi başlıklarda Türkiye ve New York'ta gerçekleştirilen toplantılara katılınmıştır.

Türk Tabipleri Birliği-Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu (TTB-UDEK)

TTB ve tıpta uzmanlık derneklerinin TTB kurumsal çatısı altında oluşturdukları bir örgütlenmedir. TTB-UDEK bünyesinde 43 ana dalı temsilen 53, 14 yan dalı temsilen 14 uzmanlık derneği asıl üye olarak yer almaktadır. Halen 88 adet uzmanlık derneği bulunmaktadır.

TB-UDEK'in amaçları;

- Topluma sunulan uzman hekimlik hizmetinin olanaklı olan en yüksek düzeye çıkarılması ve sürdürülmesi için çalışmak,
- Ülkemizdeki uzman hekimlerin mesleki durumunu ve ünvanını ulusal ve uluslararası alanda savunmak,
- Uzmanlık derneklerinin eğitim, araştırma, hasta bakımı ve toplum sağlığı alanındaki etkinliklerinin izlenmesi, iyileştirilmesi, yönlendirilmesi ve bu etkinliklerin eşgüdümünü yapmak,
- Uzmanlık dernekleri aracılığı ile tıpta uzmanlık eğitiminin çağdaş bir düzeye eriştirilmesi için standartların oluşturulması, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve korunması ile ilgili ulusal hedef ve koşulların saptanarak özgün Türkiye modelini işlerliğe kavuşturmak,
- Türk Tabipleri Birliği'nin Avrupa Tıp Uzmanları Birliği (ATUB)'ne üyeliğinden doğan görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini sağlamak,
- Diğer ülkelerdeki mesleki kuruluşlarla tıpta uzmanlık eğitimi ve uzman hekimlik alanında işbirliği yapmak ve ilişkiler kurmak,
- Yeterlik Kurullarının çalışmalarının eşgüdümünü sağlamak

olarak tanımlanmıştır.

TTB-UDEK 1 Nisan 2006 tarihli Yürütme Kurulu toplantısında, dernekler arasında uzmanlık alanlarıyla ilgili anlaşmazlıkları çözme yönünde çalışmalar yapmak üzere, her anlaşmazlık konusu için konuyla ilgili derneklerden, temsilcilerin ve TTB-UDEK Yürütme Kurulu üyesi/üyelerinin katıldığı "Uzmanlık Alanları Uzlaşı Kurulu" oluşturulmaktadır.

Örneğin, TTB-UDEK Yürütme Kurulu tarafından, bu karar doğrultusunda, Türkiye Spor Hekimliği Derneğinin spor hekimliği uzmanlığının konumu konusundaki başvurusu dikkate alınarak, Spor Hekimliği, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Ortopedi ve Travmatoloji, Fizyoloji ve Göğüs Hastalıkları alanlarını temsil eden derneklerden temsilcilerin katılımıyla "Spor Hekimliği Uzlaşı Kurulu" oluşturulmuştur.

Ulusal Yeterlik Kurulu (UYEK)

Tıptaki bir uzmanlık alanında yapılacak eğitimde uzman adayının, dalı ile ilgili eğitimi yeterli bir şekilde alıp almadığının değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için adayın uzmanlık süresi boyunca alacağı eğitim programının belirlenmesi, bu eğitim programı uygulamasının kayıt altına alınması, bu eğitimi alacağı kurumun altyapı ve insan gücü açısından yeterliliğinin test edilmesi ve sonunda neleri öğrendiğinin sınanması gerekmektedir.

Bunların düzenli bir şekilde gelişmesi ve standardizasyonu ile izlenmesi amacıyla UDEK bünyesi içerisinde Ulusal Yeterlik Kurulu (UYEK) kurulmuştur.

UYEK'ce Ege Üniversitesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinin de katkılarıyla 05-10 Kasım 2004 tarihinde Ankara'da ve 29 Mayıs-2 Haziran 2006 tarihinde İzmir'de "Tıpta Uzmanlık Eğitimi, Programlama, Uygulama, Değerlendirme Çalıştayı" gerçekleştirilmiştir.

UYEK, Yeterlik Kurullarının gelişimini takip etmek ve veri toplamak amaçlarıyla 2004 ve 2006 yıllarında 2 anket çalışması düzenlemiştir.

Asgari Ücret Tarifesi

TTB, özel çalışan hekimler ve kurumların uymakla mükellef oldukları "asgari ücret tarifesini" belirlemektedir.

Asgari ücret tarifesi, belirlenen gösterge rakamlarının, yerleşim yerlerine göre belirlenmiş katsayılarla çarpımı sonucu hesaplanmaktadır. İllere göre belirlenen katsayılar 2.00 ile 3.00 arasında değişmektedir. Bursa ili için 2008 yılında uygulanan tarife örnek olarak aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 272- TTB 2008 Yılı Asgari Ücret Tarifesi (Bursa)

HİZMET	BİRİM	KATSAYI	ÜCRET (TL)	KDV DAHİL ÜCRET (TL)
A - MUAYENE				
Normal İş Günlerinde				
1 - Muayenehanede				
a) Gündüz	25	2,8	70	75,60
b) Gece	37	2,8	104	111,89
2 - Hastanın Bulunduğu Yerde				
a) Gündüz	45	2,8	126	136,08
b) Gece	65	2,8	182	196,56
Tatil Günlerinde				
1 - Muayenehanede				
a) Gündüz	25	2,8	70	75,60
b) Gece	37	2,8	104	111,89
2 - Hastanın Bulunduğu Yerde				
a) Gündüz	50	2,8	140	151,20
b) Gece	75	2,8	210	226,80
B - PSİKİYATRİK MUAYENE	30	2,8	84	90,72
C - ADLİ ÖLÜ MUAYENESİ	100	2,8	280	302,40
D - ADLİ OTOPSİ	400	2,8	1.120	1.209,60
E - KONSÜLTASYON				
Normal İş Günlerinde				
a) Gündüz	45	2,8	126	136,08
b) Gece	65	2,8	182	196,56
Tatil Günlerinde				
a) Gündüz	50	2,8	140	136,08
b) Gece	75	2,8	210	226,80
F - MÜKERRER HASTA TAKİP MUAYENESİ VE ÜCRETLERİ	55	2,8	154	166,32
G - AMBULANSTA HEKİM ÜCRETLERİ	Hastanın bulunduğu yerde muayene ücretleri			
1. Gündüz: saat 08:00-20:00 arası, Gece: saat 20:00-08:00 arası				
2. Hastanın bulunduğu yere çağrılmada taşıt giderleri hastaya aittir.				
3. Muayene birimlerinde pratisyen-uzman ayrımı gözetilmemektedir.				
4. Konsültasyon, hastanın bulunduğu yerde ve hastanın ilgili doktorunun lüzum görmesi ile başka bir doktor tarafından yapılan muayenedir.				
5. Mükerrer hasta takip muayenesi ve ücretleri evde veya hastanede hekimlerin devamlı takip zorunluluğu olan hastalar içindir ve ücretler gün başına bir kez istenebilir.				

Fiyat tarifesi dışında ayrıca TTB; İşyeri Hekimliği, Spor Hekimliği asgari ücret tarifelerini de belirlemektedir. Bu tarifeler ise işyerinde çalışan işçi sayısına göre tespit edilmektedir.

Tablo 273- TTB İşyeri Hekimliği Asgari Ücret Tarifesi (TL)

		Katsayı: 3,823
İşçi Sayısı	**Birim**	**Ocak-Aralık 2009**
50-74	350	1.338.05
75-99	400	1.529.20
100-124	450	1.720.35
125-149	500	1.911.50
150-174	550	2.102.65
175-199	600	2.293.80
200-224	650	2.484.95
225-249	700	2.676.10
250-274	750	2.867.25
275-299	800	3.058.40
300-324	850	3.249.55
325-349	900	3.440.70
350-374	950	3.631.85
375-399	1000	3.823.00
400-424	1050	4.014.15
425-449	1100	4.205.30
450-474	1150	4.396.45
475-499	1200	4.587.60
500-524	1250	4.778.75
525-549	1300	4.969.90
550-574	1350	5.161.05
575-599	1400	5.352.20
600-624	1450	5.543.35
625-649	1500	5.734.50
650-674	1550	5.925.65
675-699	1600	6.116.80
700-724	1650	6.307.95
725-749	1700	6.499.10
750-780	1750	6.690.25
TAMGÜN		6.690.25
50'den az işçi çalıştıran işyerleri için: işçi başına birim 7'dir.		
İşçi başına ücret:		
Ocak 2009-Aralık 2009	26.761	

Rekabet Kurumunun 30.10.2003 tarihli kararında, Türk Tabipler Birliğinin düzenlemiş olduğu asgarî ücret tarifesiyle rekabet ihlaline neden olduğu, ancak düzenlemenin 6023 sayılı Türk Tabipler Birliği Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirildiği, bu nedenle 6023 sayılı Kanunla 4054 sayılı Rekabet Kurulu Kanunu arasındaki ortaya çıkan ihtilafın, sağlık sektörünün özellikleri de göz önünde bulundurularak, özel muayene ve tahlil hizmetleri asgarî tarifesi yerine rehber bir tarife düzenlenerek giderilebileceği belirtilmiş ve 6023 sayılı Kanunda düzenleme yapılması önerilmiştir.

Hukuk Bürosu Faaliyetleri

Büroca, 2006–2008 döneminde sağlık alanı ve hekimlerle ilgili çok sayıda yasal düzenleme incelenmiş, görüş oluşturulmuş ve bazılarında yargı yoluna gidilmiştir.

Bu kapsamda, ülkemizde hekimlik yapmak için aranan vatandaşlık koşulunun kaldırılması, iş güvencesinin ortadan kaldırılmasına dönük çalıştırma yöntemleri, zorunlu hizmet, eğitim hastaneleri ve tıpta uzmanlık eğitimi ile ilgili düzenleme ve uyuşmazlıklar, işyeri hekimliği, tam gün yasa tasarısı gibi konular ele alınmıştır.

Büronun, Kanun, Yönetmelik, Yönerge, Tasarı, Teklif ve Taslaklar ile ilgili yaptığı çalışmaları aşağıda özetlenmiştir:

1. 5581 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla ilgili olarak Birliğin görüşlerini yansıtan raporlar Sağlık Bakanlığı, TBMM ve diğer mercilere sunulmuştur.

2. 12.03.2008 tarihinde TBMM'de kabul edilen 5748 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla ilgili olarak hazırlanan dosya TBMM Sağlık, Aile ve Sosyal İşler Komisyonu üyelerine sunulmuş, yasanın kabul edilmesinden sonra ise yasanın geri gönderilmesi için girişimlerde bulunulmuştur.

3. İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifleri hakkında Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu üyelerine iletilmek üzere görüş hazırlanmıştır.

4. Büroca, aşağıda belirtilen mevzuatlarla ilgili yazılı görüş hazırlanmıştır:

- Kamu Hastane Birlikleri Pilot Uygulaması Hakkında Kanun Tasarısı.
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda değişiklik yapan Kanun Taslağı.
- İşçi Sağlığı ve Güvenliği Yasa Tasarısı Taslağı.
- Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı.
- DNA Verileri ve Türkiye Milli DNA Veri Bankası Kanunu Tasarısı.
- Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Sağlıkla İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı.
- Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı Yönetmeliği Taslağı.
- Özel Huzurevleri ile Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmelik Taslağı.
- Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik Taslağı.
- Vücuda Dövme ve Takı Uygulamaları ve Bu Uygulamaların Yapılması Amaçlı Açılan Kuruluşlara Dair Yönerge Taslağı.

- İyonlaştırıcı Radyasyon Kaynakları İle Çalışan Sağlık Personelinin Çalışma Esasları Ve Radyasyon Doz Limitleri Hakkında Yönetmelik Taslağı.
- İlaçların Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik Taslağı.
- Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı.
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı.
- Uyku ve Bozuklukları Tanı ve Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik Taslağı.

5. İlgililerin sağlık giderlerinin karşılanması ile ilgili kuralların belirlendiği Maliye Bakanlığı tarafından çıkartılan Tedavi Yardımı Uygulama Tebliği ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından çıkartılan Sağlık Uygulama Tebliği'yle ilgili olarak Maliye Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile yapılan toplantılara katılınmış; Birliğin görüşleri yazılı ve sözlü olarak sunulmuştur.

6. Özlük hakları ile ilgili açılan dava ve yapılan çalışmalar ise aşağıda gösterilmiştir:

- Mecburi hizmete ilişkin 5371 sayılı Yasanın uygulama genelgesine iptal davası açılmış ve bu davada dayanağı olan Yasa hükümlerinin Anayasaya aykırılığı itiraz yolu ile ileri sürülmüştür.
- Ayaktan Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliğin bazı hükümlerinin iptali istemi ile Danıştay'da dava açılmıştır.
- Tabip Odası Yöneticisi bir hekim adına açılan, part-time katsayısının düşük belirlenmesine ilişkin Performansa Dayalı Döner Sermaye Ödenmesine İlişkin Yönerge ve işlemin iptali için dava açılmıştır.
- Özel Hastaneler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle ilgili olarak iptal davası açılmıştır.
- Şanlıurfa Balıklıgöl Devlet Hastanesi'nde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon hizmetlerinin satın alınma yoluyla gördürülmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açılmıştır.
- Karabük Şirinevler Devlet Hastanesi Baştabipliği tarafından 30.01.2007 tarihinde radyolojik görüntülemeye ilişkin uzman hekim hizmeti alımı ihalesini hukuka uygun bulan Kamu İhale Kurulu kararının iptali istemiyle dava açılmıştır.
- Sağlık Bakanlığı tarafından, uzman hekim atama kurasına üniversitede uzmanlığını alan hekimlerin dâhil edilmemesi işlemine karşı dava açılmıştır.
- Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 16.12.2005 tarih ve 23841 sayılı "Nöbet Hizmetleri ve Acil Sağlık Hizmetleri" konulu 2005/180 numaralı genelgenin 1, 2, 4 ve 5. maddelerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.
- Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 08.02.2006 tarih ve 2098 sayılı "Branş nöbetleri" konulu 2006/16 numaralı genelgenin 1., 5. ve 8. maddelerinin iptal istemiyle dava açılmıştır.

• Bazı hekimler adına 06.07.2006 tarihinde Sağlık Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'na karşı hukuka aykırı olarak döner sermaye gelirlerinden ek ödeme yapılması işlemi ile bu işlemin dayanağı olan "Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Kurum ve kuruluşlarında Görevli Personele Döner Sermaye Gelirlerinden Ek Ödeme Yapılmasına Dair Yönetmelik"'in (g) bendinde yer alan 0,3 ve 0,5 ibareleri ile yönetmelik ekinde yer alan 1 nolu "Tavan Ek Ödeme Tutarının Esas Katsayılar Çizelgesi"'nin yürütülmesinin durdurulması ve iptaline karar verilmesi istemi ile dava açılmış,tır.

• Sağlık Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan Sağlık Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'nin 6\ç–1 maddesinin yürütmesinin durdurulması ile iptaline karar verilmesi istemi ile dava açılmıştır.

• Sağlık Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'nin 6/1-ç bendinde, şef yardımcısı ya da tıp alanında doçent veya profesör tabip olanların eğitim ve araştırma hastanelerinde Baştabiplik kadrosuna atanabilmelerine yargı kararına rağmen tekrar olanak sağlanması üzerine, Sağlık Bakanlığı Personel Genel Müdürü ile Müsteşarı hakkında 12.10.2006 tarihinde suç duyurusunda bulunulmuştur.

• 21.10.2006 gün ve 26326 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Özel Hastaneler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"'in bazı maddelerinin iptali istemiyle 20.12.2006 tarihinde dava açılmıştır

• Ankara ili Kızılcahamam, Ayaş ve Haymana ilçelerinde bulunan devlet hastanelerine, Ankara'da bulunan Eğitim ve Araştırma Hastanelerinden uzmanların görevlendirilmesine ilişkin Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 20.12.2006 tarih ve 23892 sayılı işlemin iptali istemiyle dava açılmıştır.

• 15.01.2008 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in özel sağlık kuruluşlarının azaltılması, hekimlerin bağımsız serbest mesleki faaliyet olanaklarının ortadan kaldırılması sonucuna yönelik hükümlerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.

• 15.02.2008 gün ve 26788 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan, Özel Hastaneler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Daire Yönetmelik'in bazı maddelerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.

• Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliğine göre sağlık hizmeti alınabilecek sağlık kurum ve kuruluşları ile yapılacak sözleşme esaslarının düzenlediği Sağlık Hizmeti Satın Alma Sözleşmesi'nde yer alan ve 65 yaş ve üzerindeki hekimlerin çalışmaları önünde engel oluşturan düzenlemenin iptali istemiyle bir hekim adına dava açılmıştır.

• 13.04.2007 gün ve 26492 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Sağlık Bakanlığı Atama ve Nakil Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.

• 05 Mayıs 2005 tarih ve 25806 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılmış olan Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğinin 3., 4., 5., 6., 14. ve 22. maddelerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.

7. Uzmanlık eğitimi ve sürekli eğitime ilişkin olarak açılan dava ve yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

• Sağlık Bakanlığı tarafından 28 Ağustos 2004 tarihinde gönderilen, başasistanların uzman olarak atanmasına ilişkin genel yazının iptali istemiyle açılan dava.

• Hiperbarik Oksijen Tedavisi Uygulanan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in iptali istemiyle Danıştay 10. Dairesinde 2001/5353 E. 2005/656 K. sayılı olarak açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından eğitim hastanelerinden uzman hekimlerin kaldırılmasına ilişkin Taşra Teşkilatı Yatak ve Kadro Standartları Yönetmelik Değişikliğinin iptali için açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, eğitim hastanelerinde görev yapanların atanmalarını teminen yaptığı Atama Nakil Yönetmelik Değişikliğin iptali için açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, eğitim hastanelerinde görev yapan uzmanların eğitimdeki rollerinin ortadan kaldırılmasına ilişkin Tababet Uzmanlık Yönetmeliği değişikliğinin iptali için açılan dava.

• Bir hekim adına kadrolar ilan edilmeden ve başvurular alınmadan yapılan şef ve şef yardımcısı atamalarının iptali için açılan dava.

• Bir hekim adına Ankara 2. İdare Mahkemesinin 2005/2695 E. sayılı dosyasında, hukuka aykırı klinik açma işlemi ve şef atama işleminin iptali için açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 31.12.2005 günü Resmî Gazetede yayımlanan Tababet Uzmanlık Yönetmelik Değişikliği ile kliniklerde bulunması gereken yatak sayısını belirleme yetkisi ve yine eğitim hastanelerinde bulunması gereken laboratuarlardan hangilerinin bulunacağını başhekimlerin yetkisine bırakan düzenlemenin iptali istemiyle açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, Eylül 1999'da yapılan Tababet Uzmanlık Yönetmelik Değişikliği ile profesör ve doçentlere sınava girmeksizin boş bulunan şef ve şef yardımcısı kadrolarına atanabilme olanağı getiren işlemin iptali istemiyle açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı ve SSK (devredilen) Genel Müdürlüğü tarafından, Tababet Uzmanlık Yönetmeliği değişikliğine bağlı olarak sınava tabi tutulmaksızın şef ve şef yardımcısı olarak atanan 71 kişinin atamalarının ve dayanağı olan düzenleyici işlemin iptali için açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 2000 yılında yapılan Tababet Uzmanlık Yönetmelik Değişikliği ile boş bulunan şef ve şef yardımcılığı kadrolarına sınavsız atanacak profesör ve doçentlerin mevcut kadroların %30'u ile sınırlı olacağı yönünde yapılan düzenlemenin iptali istemli dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 12.08.2000 gün ve 24138 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tababet Uzmanlık Yönetmeliği değişikliğine ve buna bağlı yapılacağı ilan edilen yabancı dil sınavının iptaline ilişkin dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 17.11.2000 günlü Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tababet Uzmanlık Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptaline ilişkin dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 28.04.2001 günü yayımlanarak yürürlüğe giren Tababet Uzmanlık Yönetmeliğinin özellikle merkezi sınav sisteminin değiştirilmesine, klinik yönetimine çalışanların katılımına ilişkin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin bir kısım maddelerinin iptali istemli dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından, 2003 yılında yürürlüğe konulan Eğitim Personelinin Nitelik ve Seçim Esasları Hakkında Yönetmelik ve sınav iptaline ilişkin dava.

• Tıpta Uzmanlık Tüzüğünün 5/f, 7/d, 9/e maddeleri ile geçici 2. maddesinin iptaline ilişkin dava.

• Tıpta Uzmanlık Tüzüğüne ekli çizelgede işyeri hekimliğinin yan dal uzmanlığı olarak düzenlenmesinin iptaline ilişkin dava.

• Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı kapsamında, 31 Mayıs 2006 tarihinde Mesleki Bilim Sınavının, 3 Haziran 2006 günü Sözlü sınavın yapılması işlemleri ile bu işlemlerin dayanağı olan 2 Mayıs 2006 tarih ve 26156 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulan "Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı Yönetmeliği"nin 1. maddesinden 17. maddesine kadar bütün maddelerinin yürütülmesinin durdurulması ve iptali ile işlem ve düzenlemenin dayanağı olan 20.10.2005 tarih ve 5413 Sayılı Yasa ile Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen Ek madde 5'in incelenmek üzere Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesi istemiyle açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı Dışkapı Eğitim ve Araştırma Hastanesi Baştabipliği'nin Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin yürütmenin durdurulması kararına (İtiraz No:2006/1818 sayılı 17.05.2006 günlü karar) aykırı şekilde ….'ı 3.Nöroloji klinik şefi ve koordinatör şef, ….'nu da 2. Nöroloji klinik şefi olarak vekaleten görevlendirmesi işlemlerinin iptaline ilişkin dava.

• 24 Haziran 2006 gün ve 26208 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan, Sağlık Bakanlığı Atama Nakil Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddeleri ile bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Personel Dağılım Cetveli Dağılım İlkeleri'nin bazı maddelerinin, Yönetmeliğin uygulanmasına yönelik olarak çıkarılmış olan 19.07.2006 tarih ve 125847 sayılı, 25.07.2006 tarih ve 129382 sayılı genelgelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptaline ilişkin dava.

• Türk Tabipleri Birliği tarafından Sağlık Bakanlığı, Ankara Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü yetkilileri ve Sağlık Bakanlığı Dışkapı Eğitim ve Araştırma Hastanesi Başhekimi ve işlemlerde

imzası olan başhekim yardımcıları hakkında hukuka aykırı yapılan işlemler ile yargı kararını yerine getirmemek ve yasal düzenlemelere aykırı işlemlerde bulunarak görevi kötüye kullanmak iddiasıyla 10.08.2006 tarihinde yapılan suç duyurusu.

• Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitim Genel Müdürlüğünün eğitim personelinin geçici görevlendirilmesine ilişkin 04.08.2006 gün ve 2006/92 sayılı genelgesinin iptaline ilişkin dava.

• Klinik şefi olan bir hekimin görevinden alınarak başka bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne naklen atanması işleminin iptaline ilişkin dava.

• 14 yan dal programı için toplam 217 kadro belirlenmesi işlemi ile bu kadrolar için 26 Mayıs 2007 tarihinde Yazılı Sınav, 04 Haziran 2007 tarihinde Sözlü Sınav yapılması işlemlerinin ve bu işlemlerin dayanağı olan 28 Nisan 2007 tarih ve 26506 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan "Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı Yönetmeliği"nin Geçici 1. maddesinin yürütülmesinin durdurulması ve iptaline karar verilmesi istemiyle 14.05.2007 tarihinde açılan dava.

8. İşyeri Hekimliği ile ilgili açılan dava ve yapılan çalışmalar:

• "İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"in bir kısım maddelerinin iptali istemiyle açılan dava.

• TTB, TMMOB ve DİSK tarafından Çalışma Bakanlığı aleyhine İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Yönetmeliğinin iptali için açılan dava.

• Bir hekime 2004 yılında TTB tarafından düzenlenen eğitim sonucu verilen sertifikayı kabul etmeyerek, SSK (devredilen) tarafından hekim yetkisi verilmemesi işleminin iptali istemiyle açılan dava.

• Bir hekim tarafından TTB aleyhine açılan davada, Danıştay 8. Dairesi 2003/725 E. dosyasından TTB İşyeri Hekimliği Çalışma Onay Yönetmeliğinin yetki yönünden iptaline karar vermiş, karar Birlik tarafından temyiz edilmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri tarafından karar bozulmuştur. Danıştay 8. Dairesi esastan dosyayı incelemeye almış olup henüz karar verilmemiştir.

• TİSK tarafından, TTB aleyhine açılan davada, Danıştay 8. Daire 2003/543 E. sayılı dosyasından TTB İşyeri Hekimliği Çalışma Onay Yönetmeliğinin yetki yönünden iptaline karar vermiş, karar Birlik tarafından temyiz edilmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri tarafından karar bozulmuştur. Davacı tarafından karar düzeltme istenmiş olup bu istem reddedilmiştir.

• SSK (devredilen) Başkanlığı Sigorta İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan 25.12.2003 tarih ve 3–222 Ek sayılı "Hekim Yetkisi" konulu genelgenin bazı hükümleri Danıştay 10. Dairesinin 5.6.2007 tarih ve 2005/2732 E. 2007/3204 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

• SSK Başkanlığı Sigorta İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan 02.01.2006 tarih ve 3–255 Ek sayılı "Hekimlerin İşyeri Sigortalılarına Kurum Adına

Reçete Yazma ve İki Güne Kadar İstirahat Vermesi" konulu genelgenin (l/A-a,b,c), (l/B-a,b), (l/D), 7, 12 ve 15. maddelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle dava açılmıştır.

9. Meslek Etiği ve Hekim Tutumu ile ilgili Davalar:

- Adalet Bakanlığı aleyhine açılan davada; Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde, hekimin gözaltındaki kişiyi güvenlik görevlileri eşliğinde muayene etme zorunluluğu ile raporun bir örneğinin görevlilere verilmesi zorunluluğuna ilişkin maddelerinin iptali talep edilmiştir.
- Sağlık, Adalet ve İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan cezaevleri protokolünün hekimler ve sağlıkla ilgili bazı hükümlerinin iptali istemiyle dava açılmıştır.

10. Sağlık Hakkına ve Hekimin Tedavi Yetkisine İlişkin Davalar:

- SSK (devredilen) 2002 yılı İlaç Talimatnamesi düzenlemesinin iptali istemiyle açılan dava.
- 01.02.2003 tarih ve 25011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2003 yılı Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı'nın başlangıç bölümündeki "... Sağlık Bakanlığı'na bağlı birinci basamak sağlık kuruluşlarında..." ibaresi ile 22.4 maddesinin ikinci fıkrasındaki "Birinci basamak sağlık kuruluşlarında, bu Talimatın ekinde yer alan Resmî Sağlık Kurumları Fiyat Tarifesinde yer alan birim fiyatlar %30 indirimli olarak uygulanacaktır. Muayene ücreti, fiyat tarifesinde yer aldığı şekilde 2.000.000.TL olarak uygulanacaktır...." hükmünün yürütmesinin durdurulması ile iptali istemiyle açılan dava.
- 8 sıra numaralı Tedavi Yardımı konulu, 2004 yılı Bütçe Uygulama Talimatının bazı madde ve hükümlerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan dava.
- 18 sıra numaralı Tedavi Yardımı konulu, 2005 yılı Bütçe Uygulama Talimatında değişiklik yapan düzenlemenin bazı madde ve hükümlerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan dava.
- 29 Nisan ve 31 Mayıs 2006 tarihlerinde çıkartılan Tedavi Yardımı Tebliğlerindeki birçok maddenin yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açılan dava.
- Tedavi Yardımına İlişkin Uygulama Tebliği'nin yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açılan dava.
- Maliye Bakanlığı tarafından Danıştay 5.Dairesi tarafından 2006/4054 E. sayılı dosyada verilen yürütmenin durdurulması kararı sebebiyle çıkartılan Genelge ile Tedavi Yardımı Uygulama Tebliği hakkında yapılan Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 25.1.2007 tarih ve 1117 sayılı Genelge'nin hukuka ve Mahkeme kararına aykırı olması sebebiyle yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açılan dava.
- Tedavi Yardımına İlişkin Uygulama Tebliği'nin bazı hükümlerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan dava.

11. Değişik Alanlara İlişkin Davalar ve Yapılan Çalışmalar:

• Sağlık Bakanlığı tarafından, Güzellik ve Estetik Amaçlı Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali istemli dava.

• Güzellik ve Estetik Amaçlı Sağlık Kuruluşları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı hükümlerini iptali istemiyle açılan dava.

• Kültür Bakanlığı tarafından, Türk Tabipleri Birliği'ne Mustafa Necati Evi'nin tahsisine ilişkin protokolün iptal edilmesine karşı açılan dava.

• Sağlık Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan İlkyardım Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali istemiyle açılan dava.

• Türk Tabipleri Birliği Disiplin Yönetmeliğinin Resmî Gazete'de yayımlanmaması işleminin iptali istemiyle Başbakanlık aleyhine açılan dava.

• 13 Nisan 2007 tarih ve 26492 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına ilişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 3. maddesinin iptali istemiyle açılan dava.

• Kamu görevlisi olan bir hekim hakkında verilen geçici süre ile meslekten men cezasının uygulanmaması işleminin iptali istemiyle açılan dava.

• Bir hekim hakkında verilen geçici süre ile meslekten men cezasının özel muayenehanesinde uygulanmasına karşın görevini sürdürmekte olduğu kamu kurumunda uygulanmaması işleminin iptali istemiyle açılan dava.

• Türk Tabipleri Birliği Disiplin Yönetmeliğinin iptali istemi ile bir hekim tarafından açılan dava.

• Sahte olarak personel tanıtım belgesi düzenleyen kişi hakkında Cumhuriyet Savcılığına yapılan suç duyurusu.

• ……. TV'de yayımlanan "Bir Dilek Tut" adlı programda radyo ve televizyonların uymaları gereken yayın ilkelerine aykırı davranılarak hekimlere yönelik haksız ve tahrik edici ithamlarda bulunulması nedeniyle Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı'na, televizyon kuruluşu hakkında yaptırım uygulanması istemiyle yapılan başvuru.

• 1 Mayıs 2008 tarihinde meydana gelen olaylar ve Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne gaz bombası atılması nedeniyle İçişleri Bakanı, İstanbul Valisi ve Emniyet Müdürü ile görevli polis memuru hakkında Cumhuriyet Savcılığına yapılan suç duyuru.

• TTB, eşitlikçi, sosyal ve demokratik bir Anayasa için temel ilkeler hazırlığına ilişkin 5 Meslek örgütü ve iki Sendika Konfederasyonun yer aldığı çalışmalara katılınmıştır.

• Milli Eğitim Bakanlığı'yla yapılan yazışma sonucunda herhangi bir kuruma TUS dershanesi açılış izni verilmemiş olduğunun öğrenilmesi üzerine, çeşitli illerde faaliyet gösteren TUS dershanelerinin adresleri saptanarak, gerekli yasal işlemlerin yapılması için ilgili valiliklerle yazışma yapılmıştır.

• Türk Tabipleri Birliği Turizm Hekimliği Kursunda hukuksal konularla ilgili olarak sunum yapılmıştır.

• Türk Tabipleri Birliği Asistan Hekimler Eşgüdüm Kurulu Kuruluş ve Çalışma Usulleri Hakkında Yönerge taslağı hazırlanmıştır.

• Türk Tabipleri Birliği Yasasında uygulanacak para cezalarının güncellenmesi ile ilgili genelge taslağı hazırlanmıştır.

12. TTB disiplin kararlarına karşı açılan davalara ilişkin bilgiler:

• Tanıtım kurallarına aykırılık nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 61 davadan 6'sında karar kesinleşmiş olup, 5 davada iptal istemi reddedilirken 1'inde istemin kabulüne karar verilmiştir. Diğer 55 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Meslek uygulamasında hata nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 44 davadan 11'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer 33 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Meslektaşlar arası ilişkilerde etik kurallara aykırı davranmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 18 davadan 4'ünde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri reddedilmiştir. Diğer 14 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Reçete ve diğer belgelerde usulsüzlük nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 8 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer 7 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Birden fazla yerde serbest meslek uygulaması yapmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 9 davadan 3'ünde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri reddedilmiştir. Diğer 6 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Adli raporlarda usulsüz işlemler yapmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 10 davadan 2'sinde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri kabul edilmiştir. Diğer 8 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Hasta sırrını hukuka aykırı olarak açıklamak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 2 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi kabul edilmiştir. Diğer dava sürmektedir.

• Gerekli onamı almaksızın girişimde bulunmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 2 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer dava sürmektedir.

• Yayın etiğine aykırı davranmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 10 davadan 3'ünde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri kabul edilmiştir. Diğer 7 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• İşyeri hekimliği kurallarına uymama nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 7 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer 6 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Uzmanı olunmayan konuda uzmanmış gibi faaliyet yürütmek nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 6 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer 5 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Bilimselliği olmayan yöntemler kullanmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 4 davadan 2'sinde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri bu davalardan 1'inde kabul edilmiş, 1'inde reddedilmiştir. Diğer 2 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Henüz izin verilmemiş maddeyi veya cihazı hasta tedavisinde kullanmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 2 davada karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri bu davalardan 1'inde kabul edilmiş, 1'inde reddedilmiştir.

• Tabip odası kaydı olmaksızın serbest hekimlik faaliyeti yürütmek nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 2 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Hasta haklarına aykırı davranmak nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 2 davada karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri reddedilmiştir.

• Gerçeğe aykırı rapor düzenlemek nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 16 davadan 1'inde karar kesinleşmiş olup, iptal istemi reddedilmiştir. Diğer 15 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

• Diğer etik dışı davranışlar nedeniyle verilen cezaların iptali için açılan 16 davadan 4'ünde karar kesinleşmiş olup, iptal istemleri reddedilmiştir. Diğer 12 dava çeşitli aşamalarda sürmektedir.

Kollar ve Komisyonlar:

Meslekle ilgili çeşitli konularda görev yapmak üzere merkezde kollar, odalarda da bu kollara bağlı komisyonlar oluşturulmaktadır. Odalarda ayrıca diğer konularda çalışma grupları oluşturulabilmektedir. Oda Komisyonları, Oda Yönetim Kurulu ve Merkezdeki Kol Yürütme Kurulu ile işbirliği içinde çalışmaktadır.

Odalarda komisyonlar, gönüllü katılım ya da Yönetim Kurulunca görevlendirme yoluyla oluşturulmakta, daha sonra gönüllü katılımla Komisyonlar genişletilmektedir. Üye sayısı 10'un üstünde olursa, başkan, sekreter ve üç üyeden oluşan Komisyon Yürütme Kurulu seçilmektedir.

Komisyonlar, Kolların merkezden yürütülen çalışmalarının desteklenmesinin yanı sıra, yerel sorun ve gereksinimlere yönelik çalışmalar yapmaktadır.

TTB internet sitesinde ve 2008 yılı Faaliyet Raporunda yer alan bilgilere göre Mevcut kollar aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

• Sürekli Tıp Eğitimi-Sürekli Mesleki Gelişim Kolu

• Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu Kolu

- Asistan Hekimler Kolu
- Pratisyen Hekimler Kolu
- Halk Sağlığı Kolu
- Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri
- İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği
- Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu
- Tıp Öğrencileri Kolu
- Eğitim Kolu
- Etik Kurul Kolu
- Hukuk Kolu
- İlaç Danışma Kolu
- Turizm Sağlığı ve Hekimliği Kolu
- Spor Hekimliği Kolu
- Özel Hekimlik Kolu
- Sağlık ve Politika Kolu

İstanbul ve Ankara Tabip Odalarında bu kollara bağlı olarak oluşturulmuş bulunan komisyonlar ise şunlardır.

İstanbul:

- Uzmanlık Eğitimi Çalışma Komisyonu
- 14 Mart Komisyonu
- Özel Hekimlik Komisyonu
- Sağlık Politikaları Komisyonu
- İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği Komisyonu
- Tıp Öğrencileri Komisyonu
- Sosyal Etkinlikler Komisyonu
- Sanat Komisyonu
- Pratisyen Hekim Komisyonu
- Asistan Hekimlik Komisyonu
- Etik Kurul Komisyonu
- İnsan Hakları Komisyonu
- Kadın Hekimler Komisyonu
- Olağan Dışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Komisyonu
- Acil Sağlık Hizmetleri Komisyonu
- Çocuk Hakları Komisyonu

Ankara:

- Asistan Komisyonu
- Basın-Yayın Komisyonu
- Etik Komisyonu
- Hukuk Komisyonu
- İlkyardım Eğitimi Komisyonu
- İnsan Hakları Komisyonu
- İnternet Komisyonu
- Kadın Komisyonu
- İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği Komisyonu
- Pratisyen Hekim Komisyonu
- Sağlık Politikaları Komisyonu
- Halk Sağlığı Komisyonu
- Sosyal Etkinlikler Komisyonu
- Tıp Eğitimi Komisyonu
- Tıp Öğrencileri Komisyonu

TTB Kollarının ve Komisyonlarının Faaliyetleri

Pratisyen Hekimler Kolu: 1989 yılı Mayıs ayında kurulmuştur. 1990 yılında I. Pratisyen Hekimlik Kongresini düzenlemiştir. 1993 yılında ilk kez Türk Tabipleri Birliği ve pratisyen hekimliği, Avrupa Pratisyen Hekimler Birliği (UEMO) toplantısında gözlemci üye sıfatıyla temsil edilmiştir.

Kol, TTB Genel Pratisyenlik Enstitüsü'nü kurmuştur. Avrupa'da birçok ülkede yürütülen eğitimin standartlarına ve Avrupa Pratisyen Hekimler Birliği (UEMO) kriterlerine uygun bir mesleki eğitim programı ve geçiş dönemi mesleki eğitim programını oluşturulmuştur Bu programa uygun olarak eğitici eğitimi programı geliştirilmiştir. GPE, eğitici eğitimi programlarına uygun kurslar ile sahada çalışan pratisyenler arasından kendi eğiticilerini yetiştirmiş, yetiştirmeye devam etmektedir.

Kol, Örgütsel yapısına uygun olarak 8 bölgede (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Diyarbakır, Kuzey Marmara, Güney Ege, Güney İlleri) Enstitü Bölge Kurullarını ve Bölge Eğitim Koordinatörleri Kurullarını oluşturmuş ve çalışır hale getirmiştir.

Enstitü eğiticileri, birçok tıp fakültesinde tıp öğrencilerine genel pratisyenliğin tanıtılmasına yönelik dersler vermektedir. Bölge kurulları ve eğitim koordinatörleri aracılığı ile, yedi bölgede geçiş dönemi mesleki eğitim programlarını (saha eğitimlerini) başlatmıştır.

Halk Sağlığı Kolu (HSK): "Düzce Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Değerlendirme Raporu" ve "Düzce Modeli" Birinci Yıl Sonu Değerlendirme Raporu'nun hazırlanmasına katkı sağlanmıştır.

Dünyada sağlıkta özelleştirmeyi temel alan sağlık reformları örneği çalışması yapılmış, kol ve komisyon üyeleri birçok ülke örneğini incelemiştir. İncelenen bazı ülke örnekleri, "Toplum ve Hekim Dergisi", "Sağlık Sistemleri" özel sayılarında yer almıştır.

"Sağlıkta Dönüşümün Ekonomi-Politik Değerlendirmesi" ve "Çevre Sorunları ve Kapitalizm" Konferansları, "Sağlıkta Dönüşüm: Neresindeyiz? Bizleri Neler Bekliyor? Nasıl Bir Mücadele?" forumu düzenlenmiştir.

Ülkemizin sağlık sorunlarını, sağlık hizmetlerinin durumunu yerinde inceleyerek öğrenmeyi ve çözümler geliştirmeyi hedefleyen "Gezici Eğitim Seminer"leri gelenekselleşmiştir. Bu dönemde 18. GES "Göç, Çevre, Bulaşıcı Hastalıklar ve Sağlık Örgütlenmesi Açısından Kentler" teması ile Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Adana ve Mersin illerinde, 19.GES "Aile Hekimliğine Geçen illerde Sağlık Hizmetleri" konusu ile Eskişehir, Afyon, Denizli ve İzmir illerinde 15 araştırma görevlisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

İzmir Tabip Odası Halk Sağlığı Komisyonu tarafından geleneksel olarak düzenlenen Halk Sağlığı Güz Okulu'nun 11-12. si gerçekleştirilmiş, "Yerel Yönetimler, Yerelleştirme ve Sağlık" ve "Kamu Yönetimi, Sağlık Yönetimi ve Birinci Basamak Örneği" konuları ele alınmıştır.

Ankara Tabip Odası Halk Sağlığı Bürosu tarafından düzenlenen etkinliklerin 7. ve 8. si gerçekleştirilmiştir. Yedincisi yapılan etkinlikte "Üniversitelerde Özelleştirme ve Halk Sağlığı" konusu ele alınmıştır. "Üniversitelerin Özelleştirilmesi ve Araştırmalar" başlıklı ve "Topluma Dayalı Eğitim - Piyasaya Dayalı Eğitim" başlıklı sunumlar yapılmıştır.

"Kentlerde Sağlık Örgütlenmesi-Çok Sektörlü Yaklaşım" konulu atölye çalışması, 13-14 Ocak 2007 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiş, etkinliğe yaklaşık 90 davetli katılmıştır. Kol tarafından aşağıdaki yayın çalışmaları yapılmıştır.

Düzce Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Değerlendirmesi, TTB yayını-2006

Kentlerde Sağlık Hizmetleri-Çok Sektörlü Yaklaşım, TTB yayını-2007

Aile Hekimliği Ülkemiz İçin Uygun Bir Model Midir?, TTB yayını-2007

Sağlıkta Piyasacı Tahribatın Son Halkası: AKP, TTB yayını-2007

İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği (İSİH) Kolu: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan İşçi Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı Taslağı ile ilgili bir ekip oluşturulmuştur.

TTB İSİH Kolu, tepkilerini dile getirmek ve yasanın geri çekilmesini sağlamak amacıyla birçok etkinlik ve girişimde bulunmuştur.

TTB İşyeri Hekimi Çalışma Onayı Yönergesi Değişikliği çalışmaları tamamlanmıştır.

Tabip Odalarının işyeri hekimliği uygulamalarını değerlendirmek ve işyeri hekimlerinin profilini ortaya çıkarmak amacıyla; Odaların Aralık 2007 verileri ve sayıları baz alınarak, "İşyeri Hekimliği Uygulama Bilgileri Anketi" yapılmış ve ankete 40 Tabip Odası katılmıştır. Bu anketle

Odalardaki en son işyeri hekimliği uygulama bilgileri ile işyeri hekimlerinin durumları ortaya çıkarılmıştır.

Kadın Hekimliği ve Kadın Sağlığı Kolu (KHKSK): TTB, 55. Olağanüstü Büyük Kongresinde kabul edilen 38-42 no.lu önergelerle kadın sağlığı konularında çalışmalar yapılması karar altına alınmış, 5 Kasım 2006 tarihinde TTB Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Çalışma Grubu adıyla ilk toplantı gerçekleştirilmiş; Merkez Konseyi'nin 2 Şubat 2007 tarihli kararı ile TTB Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu olarak çalışmalara devam edilmiştir.

TTB KHKSK'nın kuruluşundan bu yana geçen süre içerisinde merkezi ve yerel düzeyde örgütlenme çalışmaları sürdürülmüştür. 2008 yılı itibarıyla İstanbul, Ankara, Adana, Denizli, Antalya, Diyarbakır, Manisa, Malatya ve Van Tabip Odaları bünyesinde komisyonlar kurulmuştur. TTB Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu 2006-2008 dönemi içerisinde 6 Kol Toplantısı 12 kez de Kol Yürütme Kurulu toplantısı gerçekleştirmiştir.

TBMM ve Kadın Örgütleriyle İlişkiler TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerle Anayasa ve Kadın, Sosyal Güvenlik ve Kadın, Kadın Sağlığı vb. konularda oluşturulan Birlik görüşleri aktarılmıştır. Kadın Dernek ve Vakıfları, meslek odaları ve sendikaların kadın gruplarıyla işbirliği zemininde çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

"Çocuk İstismarı ve Kadına Yönelik Şiddete Karşı İmza Kampanyası" başlatılmış ve 2.000'e yakın imza toplanmıştır.

Giderek artan şekilde yazılı ve görsel basında yeralan aile içi şiddet, çocuk istismarı ve töre cinayetleri konusunda hazırlanan ve "Töre Cinayetleri ve Medyanın Tutumu"na ilişkin olarak TTB görüşlerini içeren yazılar, Sağlık, İçişleri ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na gönderilmiştir.

Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı tarafından 16-17 Mart 2007 tarihlerinde gerçekleştirilen "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Atölye Çalışması"na katılınmış; TTB Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolunun çalışmaları ve şiddetin neden bir sağlık sorunu olduğu üzerine sunum yapılmıştır.

Türkiye'de hekimlerin kadına yönelik şiddet konusundaki tutum ve bilgi düzeylerinin değerlendirilmesine yönelik araştırma kapsamında anket formları odalara gönderilmiştir.

Kadın hekimler, kadın bakış açısı, toplumsal cinsiyet, kadın istihdamı ile ilgili küresel ve ülkesel sorunlar, kadın hekim örgütlenmesi konularındaki bilgi donanımlarını artırmak ve savunuculuk kapasitelerini geliştirmek üzere Denizli'de 17-18 Kasım 2007 tarihinde iki günlük bir çalışma gerçekleştirilmiş ve 50 doktor toplantılara katılmıştır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Sözleşmesi çerçevesinde Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine sunulmak üzere iki yılda bir devlet tarafından konuyla ilgili ülke raporları hazırlanma toplantılarına katılınmıştır.

"Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı Kadınlara Nasıl Bir "Sosyal Güvenlik" Vaat Ediyor?" başlıklı rapor hazırlanarak kamuoyuna açıklanmıştır.

Kadın hekimlerin sorunları, kadın hekim hareketinin tarihi ve kadına yönelik şiddet konulu afişler hazırlanarak odalara gönderilmiştir.

"Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık" başlıklı rapor hazırlanarak bir basın toplantısı ile kamuoyuyla paylaşılmıştır.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle hazırlanan "Acil Serviste Kadına Yönelik Şiddetin Tanı-Tedavi ve Yönlendirilmesi" başlıklı broşür Odalar aracılığıyla meslek mensuplarına dağıtılmıştır.

Kadın Sağlığı Kongresi (20-22 Mart 2008) ana teması "Kadına Yönelik Şiddet" olan 1. Kadın Sağlığı Kongresi, 20-22 Mart 2008 tarihlerinde yaklaşık 70 konuşmacı ve başta sağlık çalışanları olmak üzere 700 katılımcı ile Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

TTB 55. Büyük Kongresinde alınan 38 no'lu Karar ile bir sonraki genel kuruldan itibaren geçerli olmak üzere, TTB kurullarında her iki cinsin % 40'dan az olmayacak şekilde yer alması için iç düzenlemeleri yaparak yerine getirici önlemleri alma konusunda TTB Merkez Konseyi 'nin görevlendirilmesine oyçokluğuyla karar verilmiştir.

Kredilendirme Kolu: Kredilendirme, kısaca tabiplerin katıldığı eğitim, toplantı, konferans gibi etkinliklerden puan alması ve bu puanların çeşitli amaçlarla değerlendirilmesi, bu suretle söz konusu etkinliklere katılımın ve sağlık hizmetinin niteliğinin artırılmasını amaçlayan bir süreçtir. Sürecin varlığı sürekli tıp eğitimi alanındaki etkinliklerin niteliğini ve niceliğini de artırmaktır.

Gerçekleştirilecek etkinliğin kredisi, TTB Kredilendirme Yönergesi ve Kredilendirme Kurulu'nda alınan kararlar doğrultusunda belirlenmektedir.

Kredilendirilecek etkinlik başvurularının elektronik ortamdan yapılması ve sürecin bir dizgi içerisinde ilerlemesi için çalışmalar sürmektedir. Kredilendirilen etkinlikler, etkinliğin yapıldığı il ve uzmanlık alanına göre oluşturulan veri ortamı üzerinden "www.ttb.org.tr" adresinden hekimlerin bilgisine sunulmaktadır.

Kol, Ankara'da "Sürekli Tıp Eğitimi-Sürekli Mesleki Gelişim'de Türkiye Perspektifi Çalıştayı" düzenlemiştir.

Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri (ODSH) Kolu: 1999 depremleri sonrası merkezi bir kol olarak kurulmuştur. Kol, alanında eğitim, yayın faaliyeti yürüterek olağandışı durumlarla ilgili inceleme ve raporlandırma çalışmaları yapmakta; yetkilileri ve kamuoyunu bu konuda duyarlı kılmayı amaçlamakta ve tabip odaları ODSH komisyonları aracılığı ile çalışmalarını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Konuyla ilgili sekiz hekimden oluşan ODSH Kol Yürütme Kurulu, 2006-2008 döneminde eğitsel faaliyetler dışında iki kez Yürütme Kurulu Toplantısı yapmıştır.

Kol, aşağıdaki kursları gerçekleştirmiştir:

- Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Organizasyonu Kursu,
- Olağandışı Durumlarda Sağlık Çalışanlarının Sorunları,
- Olağandışı Durumlarda Hızlı Değerlendirme ve Müdahale Kursu.

Ekim 2006 sonunda özellikle Doğu Anadolu bölgesinde yaşanan sel felaketi nedeniyle oluşturulan bir ekip öncelikle bölgeye gönderilmiş ve incelemeler yapılmıştır. Hazırlanan Değerlendirme Raporu başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara iletilmiştir.

İstanbul'da, 26 Ocak 2008 tarihinde "İklim Değişikliklerine bağlı Olağandışı Durumlarda Halk Sağlığı Sorunları ve ODD Yönetimi" toplantısı gerçekleştirilmiştir.

17 Ağustos Marmara Depremi Yıldönümü nedeniyle hazırlanan Basın Açıklaması kamuoyuna iletilmiştir.

Pratisyen Hekimlik Kolu: Kol, 2 Eylül 2006'da yapılan kol toplantısıyla kurulmuştur. Kol, 2006 - 2008 tarihleri arasında yedi kol toplantısı gerçekleştirilmiş ve ağırlıklı olarak Aile Hekimliği, genel sağlık sigortası ve PDC konuları ele alınmıştır. Bu toplantılara ortalama 17 ilin katılımı sağlanmıştır. Aynı dönemde beş yürütme kurulu toplantısı yapılmış ve alınan karar gereği bu toplantıların pek çoğu Aile Hekimliği Pilot illerinde gerçekleştirilmiştir. 14 Ekim 2006 tarihinde Samsun, 9 Şubat 2008 tarihinde Adana illerindeki "Aile Hekimliği Panelleri" yapılmıştır.

3-4 Mart 2007 tarihinde PHK ve Geriatri Derneği ile birlikte Geriatri Kursu düzenlenmiştir.

Sağlık ve Politika Çalışma Grubu: Grup, çalışmalarını ayda bir düzenli toplantı ve internet üzerinden sürdürmüştür. Grup, TTB'nin ilgili kurullarında oluşturulan sağlık politikalarının geliştirilerek örgüte yaygınlaştırılması, yeni gelişmeler karşısında tartışmalar yürüterek oluşturulacak TTB politikalarına katkıda bulunulması çabasını göstermiştir.

Personel Dağılım Cetvelleri hakkında görüş oluşturularak broşür hazırlanmıştır.

Hizmet satın alımları konusunda Tabip odalarından veri toplanması ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bilişim Çalışma Grubu: Grup, TTB gereksinimlerine uygun altyapının oluşturulmasının yanı sıra her türlü belge ve bilginin bir sistematik içerisinde korunup erişilir kılınması çalışmalarını yürütmektedir.

TTB'nin, Türkiye Sağlık Bilgi Sistemi Grubunun veri güvenliği konusundaki çalışmalarında dönem başkanlığı yapılmaktadır. Hekim bilgilerinin 1219 sayılı Yasanın izin verdiği sınırlarda hekimlerin oluru ile "doktorum" internet sayfasından kullanıma açılması çalışmaları yürütülmektedir.

Hekimlere -adsoyadı.dr.tr- uzantılı adreslerin TTB tarafından verilmesi, bu uzantının aynı zamanda internet adresi olarak kullanılması TTB denetimindedir. Bu olanağın kullanımında artış gözlenmektedir. Amaç, hekimlerin web sayfa kullanımlarını artırarak toplum sağlığına katkı sunmaktır.

Tıp Öğrencileri Kolu: Tıp öğrencilerinin ve tıp eğitiminin sorunlarını çözmek, sağlık ortamının iyileştirilmesine ve parasız, nitelikli, ulaşılabilir sağlık hizmeti sunulmasına katkı sağlamak için 2002 yılında tıp öğrencilerini ortak bir çatı altında toplama amacıyla Türk Tabipler Birliği bünyesinde kurulmuştur. 31 Mart 2007 tarihinde 16 tıp fakültesinden öğrencilerin katılımıyla Genel Yürütme Kurulu (GYK) toplantısı yapılmıştır.

19–20 Mayıs'ta Balıkesir Gönen'de Metal-İş Sendikasına bağlı Kemal Türkler Eğitim ve Dinlenme Tesislerinde yapılan Bahar Okulu'na 13 fakülteden 100'den fazla tıp öğrencisi katılmıştır.

Kol, 2 ayda bir yayımlamayı planladığı "DOKU" adlı dergiyi yayımlamış ve dergi 6.000 adet basılarak tüm illere dağıtılmıştır.

10–11 Mayıs tarihlerinde 16 fakülteden 130 tıp öğrencisinin katılımıyla Bahar Okulu etkinliği gerçekleştirilmiştir.

TTB'nin Talepleri:

TTB'nin 22 Temmuz 2007 genel seçimleri öncesinde gerçekleştirilen TTB 56. Büyük Kongresi'nde sağlık alanıyla ilgili talepleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Sağlık hizmetlerinin birinci basamakta piyasaya açılması ve sözleşmeli istihdam demek olan aile hekimliği uygulaması durdurulmalı; kapatılan sağlık ocakları derhal tekrar faaliyete geçirilmelidir.
- Sağlık hizmetine ulaşmayı prim ödeyebilme şartına bağlayan Genel Sağlık Sigortası tamamen yürürlükten kaldırılmalıdır. Herkese eşit, ücretsiz ve nitelikli bir sağlık hizmeti için nüfus cüzdanı yeterli olmalı; bütün sağlık harcamaları genel bütçeden karşılanmalıdır.
- Kamudan özele çeşitli yollarla kaynak aktarımına son verilmeli; sağlık için ayrılan bütün kamusal kaynaklar kamu sağlık kurumlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için kullanılmalıdır. Başta birinci basamak sağlık kurumları olmak üzere kamu sağlık yatırımları hızla başlatılmalıdır.
- Sağlığın olmazsa olmaz ön koşulu barıştır. Şiddet ise, en önde gelen halk sağlığı sorunlarındandır. Ülkemizde ve yaşadığımız coğrafyada şiddetin son bulması, barışın ve demokrasinin hakim olduğu koşulların bir an önce yaratılması sağlanmalıdır.
- Sağlık alanında taşeron usulü, sözleşmeli vb. her türlü iş güvencesiz çalışma sona erdirilmelidir. Bütün sağlık çalışanları grevli-toplu sözleşmeli bir çalışma ortamında tek bir çalışma rejiminde ve tek bir ücretlendirme sistemiyle istihdam edilmelidir.

• Asgari ücret açlık sınırının üzerinde (yaklaşık 1.000 YTL) belirlenmeli ve ortalama bir hekimin emekliliğe yansıyan ücreti olarak geliri, bu asgari ücretin 4 katı olacak şekilde tespit edilmelidir.

• Hastaneler başta olmak üzere bütün sağlık kurumlarında demokratik ortam yaratılmalıdır.

• Tıp fakülteleri ve alınan öğrenci sayısı artırılmamalı; sağlıkta istihdam sorunu meslek örgütleri ile tartışılarak akılcı çözümlere ulaştırılmalıdır.

Yayınlar:

TTB Merkez Konseyi, "Masaüstü Yayıncılık Birimi" tarafından sekretaryası yürütülen dört süreli yayın çıkarmaktadır.

Tıp Dünyası Gazetesi: 1991'den itibaren aylık yayımlanmaktadır. 15.12.2007'den itibaren internet ortamında yer almaktadır.

Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED): Birinci basamakta çalışan hekimlerin, sağlık çalışanlarının çalışmalarını paylaşacakları, sorunlara ürettikleri çözümleri ortaya koyabilecekleri bir bilimsel tartışma ortamı yaratmak amacıyla yayımlanmaktadır. Yılda 12 sayı yayımlanan dergi, 10.000 adet basılmakta, 5.600 sağlık ocağına ve abonelerine ulaştırılmaktadır.

Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (MSG): Üç aylık periyotlarla 8 yıldan bu yana yayımlanmaktadır. Dergi, işçi sağlığı ve iş güvenliği alanını, sadece sonuçları üzerinden değil (meslek hastalıklarını ve iş kazalarını işverenlerce tanzim edilmesi gereken mücadele alanı olarak görmeyen) nedenselliği üzerinden değerlendirmek amacıyla çıkarılmaktadır.

Toplum ve Hekim Dergisi: İki ayda bir çıkarılan derginin, her ciltte altı sayı bulunan 22 cildi tamamlanmış, 2008 yılında 23. cildine ilişkin sayılar yayımlanmıştır.

Kitaplar

• Tıp Etiği El Kitabı

• Aile Hekimliğinde Son Durum

• Disiplin Soruşturması ve Kovuşturmasında Yöntem

• XII. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı

• Tıpta Uzmanlık Eğitiminde Rehber El Kitabı

• Tıpta Uzmanlık Eğitimi

Raporlar

• Türk Tabipleri Birliği Suriye-Lübnan Ziyareti Raporu

• Maliye Bakanlığı İlaç Genelgesine İlişkin (12.09.2006) TTB İlaç Danışma Kurulu Değerlendirme Raporu

• Maliye Bakanlığı'nın Bazı İlaçları Geri Ödeme Kapsamı Dışında Bırakması ile İlgili Rapor

Broşürler

Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporu 2006-2008 Dönemi Yönetici Rehberi

VI. TÜRK DİŞ HEKİMLERİ BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Tababet mesleği, insan sağlığının korunması ve bozulan sağlığın iadesi için gerekli tedavinin uygulanması açısından ferdi bir görünüm arz ederse de, toplumun genel sağlığı ve gelişmesi açısından da sosyal bünyeyi ilgilendiren bir kamu görevi niteliğindedir. Dişhekimleri, meslek kuruluşu olarak, 1953 yılından itibaren 6023 Sayılı Kanunla kurulan "Türk Tabipleri Birliği" içinde yer almış ve belli kontenjanlar oranında Tabip Odaları organlarında temsil edilmişlerdir.

Dişhekimlerinin sayılarının giderek artması sonucunda ayrı bir meslek kuruluşunda temsil edilmelerinin; ülke sağlığı, meslek onur ve disiplini bakımından faydalı olacağı düşünülmüş ve 1985 yılında Birlik kuruluşu ile ilgili yasal düzenleme yapılmıştır.

Bu bağlamda, 25 Haziran 1985 tarih ve 18792 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 3224 sayılı Türk Dişhekimleri Birliği Kanunu 07.06.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece dişhekimleri müstakil olarak mesleki örgütlenme hakkını elde etmişlerdir.

Türk Dişhekimleri Birliği (TDB) ülkemizde ağız diş sağlığı hizmeti sunan yaklaşık 20 bin dişhekimine yönelik olarak, 3224 sayılı "Türk Dişhekimleri Birliği Kanunu" ile kurulmuş bir meslek örgütüdür. Türk Diş Hekimleri Birliği, 1. Olağan Genel Kurulunu, 19-20 Nisan 1986 tarihinde 12 Diş Hekimi Odasının (Ankara, Adana, Balıkesir, Gaziantep, Hatay, Mersin, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Manisa ve Samsun) katılımı ile Ankara'da yapmış ve kuruluşunu tamamlanmıştır. Birliğin genel merkezi Ankara'dadır.

Üyelik ve Diş Hekimliği Sicili

Birlikçe Türkiye'de diş hekimliği yapmaya hak kazananların bir sicili tutumaktadır. Her diş hekiminin kayıtlı bulunduğu Odada, Birlikçe gönderilen örneğe göre düzenlenecek bir sicil cüzdanı bulunmaktadır. Bu cüzdan gizlidir; ancak hak sahibi veya vekalet vereceği bir avukat tarafından her zaman görülebilir ve gerekli not alınabilir. Odadan odaya nakil halinde, cüzdan, nakledilen Oda Başkanlığına gönderilmektedir.

Türkiye'deki diş hekimliği fakülteleri diploma verdikleri diş hekimlerinin listesini her mezuniyet döneminden sonra, Sağlık Bakanlığı da diplomalarını tasdik ederek meslek ve sanatlarını uygulamalarına izin verdiği diş hekimlerinin kimliğini; Odalar, üye kayıtları ve sicil cüzdanlarındaki bilgi ve değişiklikleri Birliğe bildirmektedir.

Çalışan 22.010 diş hekiminden 18.619'u Diş Hekimleri odalarına kayıtlı olup, kayıt oranı % 84,6'ya ulaşmaktadır. Diş hekimlerinin çalışma yerlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 274- Diş Hekimlerinin Çalışma Yerlerine Göre Dağılımı

Çalışma Yeri	Diş Hekimi Sayısı
Sağlık Bakanlığı	5.402
Milli Savunma Bakanlığı	281
Diş Hekimliği Fakülteleri	1.859
Üniversiteler	142
Belediyeler	41
Kızılay	59
Diğer Kurumlar	269
Kurumlar Toplamı	**8.053**
Serbest Çalışan Diş Hekimleri	**13.957**
Toplam	**22.010**

Bir oda sınırları içinde, sanatını serbest olarak icra etmeye başlayan diş hekimleri, bir ay içinde o il veya bölge odasına üye olmak ve üyelik görevlerini yerine getirmekle yükümlü olup, söz konusu diş hekimleri odalara kaydolmadıkları takdirde meslek ve sanatlarını serbest olarak icra edememektedir.

Mesleklerini serbest olarak icra etmeksizin kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışan diş hekimleri ile herhangi bir sebeple mesleğini icra etmeyenler istedikleri takdirde ikametgâhlarının bulunduğu Odalara üye olabilmektedir. Özel Kanunlarında üye olamayacaklarına dair hüküm bulunanlardan mesleklerini serbest olarak icra edenler de; mesleki hak, yetki, disiplin ve sorumluluk bakımından bu Kanun hükümlerine tabi tutulmaktadır.

Çalışma bölgesini değiştiren diş hekiminin yeni çalışma bölgesindeki odaya kayıt olabilmesi için bağlı bulunduğu Odadan ilişkisinin kesildiğine dair belgeyi, haklı sebepler dışında, oda bölgesinden ayrıldığı tarihten sonraki bir ay içinde ibraz etmesi gerekmekte, aksi halde yeni üye kayıt işlemine tabi tutularak kayıt ücreti alınmaktadır.

Odaya kayıt zorunluluğu ortadan kalkan diş hekimi bağlı bulunduğu odaya dilekçe ile başvurarak üyelikten ayrılabilmekte, oda kaydını herhangi bir nedenle sildirmiş olan diş hekiminden odaya yeniden kayıt olması halinde kayıt ücreti alınmaktadır.

Yurt dışı mesleki çalışmalar, sağlık problemleri, hamilelik ve benzeri nedenlerle Oda üyeliği askıya alınabilmekte, üyeliğini askıya almak isteyen diş hekimi odaya yazılı olarak başvuruda bulunmakta, talep Yönetim Kurulunun ilk toplantısında görüşülerek karara bağlanmakta ve talepte bulunan diş hekimine bildirilmektedir. Askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan diş hekimlerinin üyelikleri askerlik hizmeti süresince askıya alınmaktadır.

Üyeliği askıya alındığı halde mesleki faaliyetine devam eden üyelere disiplin hükümleri uygulanmaktadır.

Birlikçe Türkiye çapında diş hekimliği yapmaya hak kazananların, merkezî olarak sicili tutulmaktadır. 2007 yılı sonu itibarıyla toplam 21.784 diş hekiminin, 18.385'i Birliğe bağlı odalara üyedir.

Genel sağlık, diş hekimliği mesleği üzerinde yaptığı çalışmalar ve yayımladığı eserler dolayısıyla ülke ve dünya çapında üne kavuşmuş veya diş hekimliği mesleğine, odalar veya Birliğe maddi ve manevi yardımda bulunmuş kimselere (diş hekimi veya diğer mesleklerde) onur üyeliği verilebilmektedir. Onur üyeliğine, Birlik Merkez Yönetim Kurulunun veya oda Yönetim Kurullarının teklifine dayanarak veya doğrudan doğruya kişinin talebi uyarınca Birlik Genel Kurulunca karar verilmektedir. Onur üyeleri, oy hakkı olmaksızın oda veya Birlik Genel Kurul toplantılarına katılabilirler.

Teşkilatı ve Organları

Türk Diş Hekimleri Birliği teşkilatı, merkez ve odalardan oluşmaktadır.

Odalar

Türkiye'de halen 33 dişhekimleri odası bulunmakta olup, bağlı iller ve üye sayısı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 275- Türk Dişhekimleri Birliği Odaları ve Üye Sayıları

ODA (MERKEZ)	ODALARA BAĞLI OLAN İLLER	TOPLAM DİŞ HEKİMİ SAYISI	ODAYA KAYITLI DİŞ HEKİMİ SAYISI	KAYITLILIK ORANI %
ADANA	Osmaniye	671	538	80,2
ANKARA	Çankırı – Kırıkkale - Kastamonu	3.171	2.041	64,4
ANTALYA		827	801	96,9
AYDIN		286	259	90,6
BALIKESİR		304	265	87,2
BURSA		696	673	96,7
ÇANAKKALE		129	120	93,0
DENİZLİ		308	284	92,2
DİYARBAKIR	Batman - Bitlis - Hakkari - Mardin - Muş - Şırnak - Siirt - Van	538	345	64,1
EDİRNE	Kırklareli	190	135	71,1
ELAZIĞ	Bingöl-Tunceli	148	124	83,8
ERZURUM	Ağrı - Ardahan - Erzincan - Iğdır - Kars	348	137	39,4
ESKİŞEHİR	Bilecik - Kütahya	384	303	78,9
GAZİANTEP	Kilis - Şanlıurfa	388	270	69,6
HATAY		289	255	88,2
ISPARTA	Burdur	210	166	79,0
İSTANBUL	Yalova	6.022	6.280	104,3
İZMİR		1.747	1.374	78,6
KAHRAMANMARAŞ		139	116	83,5
KAYSERİ	Kırşehir - Nevşehir - Niğde	474	335	70,7
KOCAELİ		419	383	91,4
KONYA	Aksaray - Karaman	637	462	72,5
MALATYA	Adıyaman	187	176	94,1
MANİSA		267	232	86,9
MERSİN		394	364	92,4
MUĞLA		292	276	94,5
SAKARYA	Bolu - Düzce	368	303	82,3
SAMSUN	Amasya – Ordu - Sinop	680	458	67,4
SİVAS	Çorum - Tokat - Yozgat	403	254	63,0
TEKİRDAĞ		210	178	84,8
TRABZON	Artvin - Bayburt - Giresun - Gümüşhane - Rize	449	360	80,2
UŞAK	Afyon	193	157	81,3
ZONGULDAK	Bartın - Karabük	242	195	80,6
TOPLAM		**22.010**	**18.619**	**84,6**

En az 100 dişhekimi bulunan illerde, bir dişhekimleri odası kurulabilmektedir. Yüzden az dişhekimi olan iller ise en yakın Oda'ya bağlanmaktadır. Hangi ildeki dişhekimlerinin hangi ildeki odaya bağlı olacağı Birlik Merkez Yönetim Kurulunun önerisi üzerine Birlik Genel Kurulunca tespit edilmektedir. Odalar ihtiyaca göre faaliyet alanları içindeki il ve ilçelerde temsilcilikler kurabilmektedir.

Odaların organları, genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve disiplin kurulundan oluşmaktadır.

Oda Genel Kurulu

Oda Genel Kurulları; iki yılda bir, Nisan ayında üyelerinin doğrudan katılımıyla toplanmakta, Yönetim, Denetleme ve Disiplin Kurulu üyeleri ile il düzeyinde seçilen Birlik delegelerini seçmektedir.

Oda Genel Kurulunun görevleri şunlardır.

- Oda Yönetim Kurulunun geçmiş dönem faaliyetleri ve bilançosunu gösteren raporu ile Oda Denetleme Kurulunun raporunu görüşmek ve bu Kurulların ibra edilip edilmemesine karar vermek,
- Oda Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan gelecek dönem tahmini bütçesini görüşüp karara bağlamak,
- Oda Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurullarının asıl ve yedek üyeleri ile Birlik Genel Kurulu delegelerini seçmek,
- Oda için gerekli taşınmazların satın alınması veya mevcut taşınmazların satılması hususunda Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- Oda organlarında görev alanlara ödenecek yol ve yatacak yer giderleri ile günlük yevmiye miktarına ilişkin esasları belirlemek,
- Bütçede fasıllar arası aktarım konusunda Yönetim Kuruluna yetki verip vermemeye karar vermek,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Odalar, iki yıllık bir dönem için Birlik Genel Kurul toplantılarına katılmak üzere, gizli oyla, üye sayısı iki yüze kadar olanlar beşer, beş yüze kadar olanlar yedişer, beş yüzden fazla olanlar onar asıl ve yedek delege seçmektedir.

Oda Genel Kurulu toplantıya Oda Yönetim Kurulu tarafından çağrılmakta, Oda Yönetim Kurulu, üyelerin beşte birinin yazılı isteği üzerine Genel Kurulu toplantıya çağırmazsa olağanüstü toplantı isteyen üyelerden birinin yazılı başvurusu üzerine Oda Genel Kurulu toplantıya Birlik Merkez Yönetim Kurulunca çağrılabilmektedir.

Toplantıların günü, yeri, saati ve gündemi toplantı tarihinden en az yirmi gün önce mahalli bir gazeteyle ilan edilmekte ve ayrıca taahhütlü bir mektupla üyelere bildirilmektedir.

Oda Genel Kurulu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta, ilk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamaktadır. Ancak, ikinci toplantıya katılan üye sayısı; Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurulları asıl üyelerinin toplamının iki katından aşağı olamamaktadır.

Toplantı, Oda Yönetim Kurulu Başkanı veya görevlendireceği bir Kurul üyesi tarafından açıldıktan sonra toplantıyı yönetmek üzere bir Divan Başkanı, bir Başkanvekili ve iki katip üye seçilmektedir.

Genel Kurul toplantılarında kararlar hazır bulunanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır.

Oda organlarının üye sayısı; boşalmalar nedeniyle yedeklerin de göreve getirilmesinden sonra üye tam sayısının yarısından aşağıya düşerse mevcut Yönetim Kurulu, 15 gün içerisinde Oda Genel Kurulu çağrısı yapmaktadır. Bu süre içerisinde Yönetim Kurulunun acil ve rutin işleri kalan üyelerin oluşturduğu kurul tarafından yerine getirilmekte, bu kurul da mevcutların yarıdan fazlasının katılımı ile toplanıp karar almaktadır.

Genel Kurulca yapılan seçim sonuçlarının kesinleşmesinden itibaren otuz gün içinde, Yönetim Kurulu Başkanı tarafından; Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Disiplin Kuruluna seçilen asıl ve yedek üyeler en büyük mülkî amirliğe yazı ile bildirilmektedir.

Oda Yönetim Kurulu

Oda Yönetim Kurulları üye sayısına göre beş (üçyüz üyeye kadar) veya dokuz (üç yüz üyeden çok) üyeden oluşmakta ve iki yıl için seçilmektedir. Oda Yönetim Kurulu üyeleri kendi arasından gizli oyla bir Başkan, bir Başkanvekili, bir Genel Gekreter ve bir de Sayman seçmektedir. Asıl üyeler kadar da yedek üye seçilmektedir. Oylarda eşitlik halinde kuraya başvurulmaktadır.

Oda Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Oda Genel Kurulu gündemini hazırlayıp, Genel Kurulu toplantıya çağırmak,
- Odanın dönem bilançosu, faaliyet raporu ile tahmini bütçesini hazırlayıp Genel Kurula sunmak; bilanço ve faaliyetleri konusunda ibrasını istemek,
- Birlik ve Oda Genel Kurul kararlarını uygulamak,
- Diş Hekimliği ile ilgili mevzuatın ve meslek kurallarının gereği gibi uygulanmasına yardımcı olmak,
- Diş Hekimlerinin, hastalarla diş hekimleri arasında aracılık yapmayı meslek edinenlerle işbirliği yapmasını, Merkez Yönetim Kurulunca şekli belirlenmiş örneğe uymayan tabelaların kullanılmasını ve her türlü araçla veya kişiyle reklam yapılmasını; meslektaşlar arasında gayrimeşru menfaat sağlanmasını önlemek,
- Faaliyet alanı içerisinde uygulanacak asgari muayene ve tedavi ücret tarife tekliflerini düzenleyip, Birlik Merkez Yönetim Kuruluna göndermek,
- Meslek mensuplarının birbirleriyle, hastalarla veya hasta sahipleri arasında çıkacak ihtilafları uzlaştırmaya veya hakem usulüne başvurarak çözüme kavuşturmaya çalışmak,
- Meslek mensuplarının daha yüksek bir mesleki kültür düzeyine ulaşabilmeleri için gerekli teşebbüslerde bulunmak,
- Meslek mensuplarını bölgeleri içinde meslekleriyle ilgili sağlık sorunları üzerinde inceleme ve araştırma yapmaya teşvik ederek bunlardan çıkan sonuçları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek,
- Diş hekimliği mesleğinin onurunu, genel hak ve menfaatlerini ilgili merciler nezdinde savunmak,

- İhtiyaca göre, faaliyet alanı içindeki il veya ilçelerde yönetmelikle gösterilecek esaslar dairesinde faaliyette bulunmak üzere temsilcilikler kurulmasına karar vermek,
- Oda üyeleri hakkında, disiplin cezası uygulamasını gerektiren veya suç teşkil eden fiillerinin öğrenilmesi halinde inceleme yaparak sonucu Disiplin Kuruluna tevdi etmek,
- Üyelerin meslek kayıtlarını tutmak; onur üyeliği için Birlik Merkez Yönetim Kuruluna öneride bulunmak,
- Hastaların resmî tatil günlerinde ve mesai saatleri dışında da meslek hizmetlerinden yararlanabilmeleri için meslek mensuplarıyla işbirliği yapmak,
- Gelirleri, noter tasdikli makbuz mukabili toplamak ve harcamaları belgeye dayalı olarak yaparak gelir ve harcamaları, noter tasdikli defterlere işlemek,
- Oda adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü ayni hak tesis etmek, kaldırmak gibi konularda Oda Başkanına veya bir Yönetim Kurulu üyesine yetki vermek,
- Oda Genel Kurul toplantı tutanaklarının bir örneğini Birlik Merkez Yönetim Kuruluna göndermek,
- Kanun ve diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek.

Oda Yönetim Kurulu ayda bir defa Oda merkezinde olağan olarak toplanmakta, Başkanın belgeye dayalı çağrısı üzerine olağanüstü olarak da toplanabilmektedir. Toplantılar Oda Yönetim Kurulu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile yapılmakta ve kararlar hazır bulunanların salt çoğunluğu ile alınmakta; oylarda eşitlik halinde Başkanın bulunduğu taraf üstün tutulmaktadır.

Geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç olağan toplantıya katılmayan veya altı ay içinde yapılan toplantıların yarısına her ne sebeple olursa olsun katılmayanların üyelikleri kendiliğinden düşmekte ve yerlerine sırasıyla en fazla oy alan yedek üyeler çağırılmaktadır.

Yönetim Kurulu üyelerine, toplantılara katıldıkları süreler için çalıştıkları kurumca izin verilmektedir.

Yönetim Kurulu üye sayısı 5 olan odalar en az 3, Yönetim Kurulu üye sayısı 9 olan odalar en az 5 kişi ile toplanmaktadır. Kararlar toplantıda bulunanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır. Oyların eşitliği halinde Başkanının kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılmaktadır.

Oda Yürütme Kurulu

Yürütme Kurulu, Yönetim Kurulu Başkanı, Başkanın yokluğunda Başkanvekili, Genel Sekreter ve Saymandan oluşur. Yürütme Kurulu, Yönetim Kurulu kararlarının zamanında uygulanmasından ve toplantıların ön hazırlığının yapılmasından Yönetim Kuruluna karşı sorumludur.

Oda Başkanı

Oda Yönetim Kurulu Başkanı, Odayı temsil ve Yönetim Kuruluna Başkanlık eder; Odanın mali işlerinden ve bu konu ile ilgili defter ve kayıtların tutulmasından Saymanla birlikte; diğer defterler ve yazışmalarla ilgili olarak da Genel Sekreterle birlikte sorumludur. Başkanın yokluğunda kendisine Başkanvekili vekillik eder.

Oda Genel Sekreteri

Genel Sekreterin görev ve yetkileri şunlardır;

- Yönetim Kurulunun toplantı gündemini Başkanla birlikte düzenlemek ve duyurmak,
- Toplantı kararlarını karar defterine işlemek,
- Yönetim Kurulunca uygun görülen yazıları hazırlamak ve gelen yazılara cevap vermek,
- İdari işlemleri Yönetim Kurulunca verilen yetkiler dâhilinde düzenlemek,
- Çalışan personelin sicillerini düzenlemek, çalışmalarını, görev ve yetkilerini belirlemek,
- Yönetim Kuruluna ait işleri organize etmek veya ettirmek,
- Komisyon toplantılarını koordine etmek,
- Yıllık çalışma programını ve dönem faaliyet raporunu hazırlamak.

Oda Saymanı

Saymanın görev ve yetkileri şunlardır;

- Odanın gelir ve gider bütçesini hazırlamak,
- Odanın 4'er aylık geçici mizanlarını ve o döneme ait gelirlerin %25'ini takip eden ay sonuna kadar Birliğe göndermek,
- Demirbaş ve emtia da dâhil olmak üzere bütün gelir ve gider hesaplarını tek düzen muhasebe sistemine göre tutmak veya yetkili muhasebeci tarafından tutulmasını denetlemek,
- Kıymetli evrakı Başkan ya da yetki verdiği Yönetim Kurulu üyesi ile birlikte imzalamak,
- Odaya alınacak demirbaş veya sarf malzemeleri ile ilgili gerekli piyasa araştırması yaparak Yönetim Kuruluna sunmak,
- Her ay Yönetim Kurulu üyelerine oda bütçesi ile ilgili rapor sunmak,
- Üye aidatlarının zamanında toplanmasını sağlamak,
- Yönetim Kurulu kararlarına aykırı olmayan giderlerin ödenmesini sağlamak.

Türk Diş Hekimleri Birliği

Birliğin organları şunlardır:

- Birlik Genel Kurulu,
- Birlik Merkez Yönetim Kurulu,
- Birlik Yüksek Disiplin Kurulu,
- Birlik Merkez Denetleme Kurulu.

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu, Oda Genel Kurullarınca seçilen delegelerle, tabii delege olan Birlik merkez organlarının asıl üyeleri ve Oda başkanlarından oluşur.

Birlik Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Merkez Yönetim Kurulunun geçmiş dönem faaliyetleri ve bilançosunu gösteren raporu ile Merkez Denetleme Kurulunun raporunu görüşmek, bu Kurulların ibra edilip edilmemesine karar vermek,
- Merkez Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan gelecek dönem tahmini bütçesini karara bağlamak,
- Birliğin Merkez Yönetim, Yüksek Disiplin, Merkez Denetleme Kurullarının asıl ve yedek üyelerini seçmek,
- Birliği ilgilendiren yönetmelik taslaklarını ve mevcut yönetmelikler üzerindeki değişiklik tekliflerini karara bağlamak,
- Birlik için gerekli taşınmazların satın alınması veya mevcut taşınmazların satılması hususunda Merkez Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- Yeni Oda kurulması ile ilgili başvuruları görüşüp karara bağlamak,
- Gündemindeki diğer konuları görüşüp karara bağlamak,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Birlik Genel Kurulu iki yılda bir defa Ekim ayında olağan Merkez Yönetim Kurulu veya Birlik Genel Kurulu delegelerinin beşte ikisinin yazılı isteği üzerine olağanüstü olarak Ankara'da toplanmakta, Birlik Genel Kurulu toplantıya Merkez Yönetim Kurulunca çağrılmaktadır.

Genel Kurul, delegelerin tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta, ilk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamaktadır. Ancak ikinci toplantıya katılan delege sayısı, Merkez Yönetim, Yüksek Disiplin ve Merkez Denetleme Kurulları asıl üyeleri toplamının iki katından az olamamaktadır.

Genel Kurul toplantılarında hazır bulunanların salt çoğunluğu ile karar verilmektedir.

Birlik Merkez Yönetim Kurulu

Merkez Yönetim Kurulu iki yıllık bir dönem için Birlik Genel Kurulunca delegeler arasından seçilen on bir üyeden oluşmakta, aldıkları oy sırasına göre on bir de yedek üye belirlenmektedir. Oylarda eşitlik halinde kuraya başvurulmaktadır. Merkez Yönetim Kuruluna seçilebilmek için meslekte en az on yıl bilfiil çalışmış olmak şartı aranmaktadır.

Merkez Yönetim Kurulu asıl üyeleri, ilk toplantılarında kendi aralarından gizli oyla bir Genel Başkan, bir Genel Başkanvekili, bir Genel Sekreter ve bir de Genel Sayman seçmektedir.

Birlik Merkez Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Genel Kurulunun gündemini hazırlayıp Genel Kurulu toplantıya çağırmak,
- Birliğin dönem bilançosunu, faaliyet raporu ile tahmini bütçesini hazırlayıp Birlik Genel Kuruluna sunmak; bilanço ve faaliyetleri konusunda ibrasını istemek,

- Birlik Genel Kurul kararlarını uygulamak,
- Kanuna, tüzük ve yönetmeliklere uymayan Odaları uyarmak, gerekirse sorumluları Yüksek Disiplin Kuruluna sevk etmek,
- Odalarca önerilen asgari muayene ve tedavi ücreti tarifeleri hakkında vereceği kararı Bakanlığın onayına sunmak,
- Diş hekimlerinin kullanacakları tabela örneğini tespit etmek, bu örneğe uymayan tabelaların kullanımını ve Tıbbi Deontoloji Tüzüğüne aykırı ilan ve reklam yapılmasını önlemek,
- Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü ayni hak tesis etmek, kaldırmak; bu konularda Genel Başkan veya bir Merkez Yönetim Kurulu üyesine yetki vermek,
- Bu Kanunun uygulanmasına esas olacak tüzük ve yönetmelikleri çıkarmak için gerekli faaliyetlerde bulunmak,
- Bu Kanun ve diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek.

Birlik Merkez Yönetim Kurulu ayda bir defa Birlik merkezinde olağan olarak toplanmaktadır. Başkanın belgeye dayalı çağrısı üzerine olağanüstü olarak da toplanabilmektedir. Toplantılar Merkez Yönetim Kurulu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile yapılmakta ve kararlar hazır bulunanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır.

Geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç olağan toplantıya katılmayan veya altı ay içinde yapılan toplantıların yarısına her ne sebeple olursa olsun katılmayanların üyelikleri kendiliğinden düşmekte ve yerlerine sırasıyla en fazla oy alan yedek üyeler çağrılmaktadır.

Merkez Yönetim Kurulu üyelerine, toplantılara katıldıkları süreler için çalıştıkları kurumca izin verilmektedir.

Birlik Genel Başkanı

Genel Başkan, Birliği temsil ve Merkez Yönetim Kuruluna Başkanlık etmektedir.

Birliğin mali işlerinden ve bu konu ile ilgili defter ve kayıtların tutulmasından Genel Saymanla birlikte; diğer defter ve yazışmalarla ilgili olarak da Genel Sekreterle birlikte sorumludur. Genel Başkanın yokluğunda kendisine Genel Başkanvekili vekillik etmektedir.

Mali işler ile ilgili yetkisini gerektiğinde Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden birine devredebilmektedir.

Birlik Genel Sekreteri

Birlik Genel Sekreterinin görevleri şunlardır:

- Merkez Yönetim Kurulu toplantı gündemini Başkanla birlikte düzenlemek,
- Toplantı kararlarını karar defterine işlemek,
- Merkez Yönetim Kurulunca uygun görülen yazıları hazırlamak ve gelen yazılara cevap vermek,
- İdari işlemleri Merkez Yönetim Kurulunca verilen yetkiler dâhilinde düzenlemek,

- Çalışan personelin sicillerini düzenlemek, çalışmalarını, görev ve yetkilerini belirlemek,
- Merkez Yönetim Kuruluna ait işleri organize etmek veya ettirmek,
- Komisyon toplantılarını koordine etmek,
- Yıllık çalışma programını ve dönemin faaliyet raporunu hazırlamak.

Birlik Genel Saymanı

Genel Saymanının görevleri şunlardır:

- Birliğin gelir ve gider bütçesini hazırlamak,
- Odaların brüt gelirlerinin % 25'inin tahsil edilmesini sağlamak,
- Demirbaş ve emtia da dâhil olmak üzere bütün gelir ve gider hesaplarının tek düzen muhasebe sistemine göre tutmak veya yetkili muhasebeci tarafından tutulması durumunda gerekli denetimi yapmak,
- Gerektiğinde kıymetli evrakı, Genel Başkan ya da görev verdiği Merkez Yönetim Kurulu üyesi ile birlikte imzalamak,
- Birliğe alınacak demirbaş veya sarf malzemeleri ile ilgili gerekli piyasa araştırması yaparak Merkez Yönetim Kuruluna sunmak,
- Merkez Yönetim Kurulu kararlarına aykırı olmayan Birlik giderlerinin ödenmesini sağlamak,
- Her ay Merkez Yönetim Kurulu üyelerine Birlik bütçesi ile ilgili rapor sunmak.

İdare Müdürü

Birliğin bir idare müdürü bulunur. Maddi gücü yeterli olan ve gerek gören Odalar da, bu İdare Müdürü ile sözleşme yapabilir. İdare Müdürü'nün görevleri şunlardır:

- Günlük işleri yapmak ve yazışmaları düzenlemek,
- Genel Kurulun hazırlıklarını yapmak,
- Yönetim Kurulunun faaliyet raporu ile mali raporunun hazırlanmasına yardım etmek,
- Hukuk müşaviri, mali müşavir, tahsildarlar, sekreterler, müstahdemler, gibi alt kadrosunu oluşturacak personelin çalışmalarını denetlemek ve bu personel hakkında gerektiğinde Genel Sekreter'e bilgi vermek,
- Yönetim Kurulunun kendisine vereceği diğer görevleri yerine getirmek,

İdare Müdürü, maiyetindeki personelin çalışmalarından dolayı Genel Sekreter'e karşı sorumlu olup Yönetim Kurulunca gerek görülür ise oy hakkı olmasızın toplantılara katılabilir.

Başkanlar Konseyi

Başkanlar Konseyi, Odalarla hızlı ve düzenli bilgi alışverişini sağlamak ve görüş alışverişinde bulunmak üzere Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ile her Oda'dan, tercihen Başkan ve Genel Sekreter olmak üzere, iki Yönetim Kurulu üyesinden oluşmaktadır. Başkanlar Konseyi,

Merkez Yönetim Kurulu tarafından uygun görülen yer ve zamanda toplantıya çağrılmakta, toplantıya odalar adına katılanların giderlerinin ne şekilde karşılanacağı her toplantı çağrısında ayrıca belirtilmektedir. Bu hususta herhangi bir belirleme yapılmaması durumunda, Oda adına katılanların giderleri, ilgili Oda bütçesinden karşılanmaktadır.

Organların Görevlerine Son Verilmesi

Amaçları dışında faaliyet gösteren odalar ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sağlık Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilmekte ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılmaktadır.

Organların görevlerine son verilmesi halinde, verilen kararda, görevlerine son verilen organları bu Kanunda yazılı usullere göre seçecek organları toplamak üzere, Oda Yönetim Kurulu için Oda Genel Kurulu üyeleri arasından; Birlik Merkez Yönetim Kurulu için Birlik Genel Kurulu delegeleri arasından beş kişi görevlendirilmektedir. Söz konusu organların seçiminin görevlendirilen bu beş kişi tarafından bir ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Görevlendirilen bu beş kişi bu fıkrada yazılı süre içinde görevlerine son verilen organlar gibi görevli, yetkili ve sorumlu olup, seçilecek yeni organlar eski organların görev sürelerini tamamlamaktadır.

Sağlık Bakanlığının Oda veya Birlik organlarının karar ve işlemleri hakkındaki tasarruflarına Oda veya Birliğin organları tarafından uyulması zorunlu bulunmaktadır. Bakanlığın tasarruflarını kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren ya da Kanunun zorunlu kıldığı işlemleri Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen Oda veya Birlik organlarının görevlerine mahkemece son verilebilmektedir.

Görevlerine son verilen organ üyelerinin Kanunda yazılı ceza sorumlulukları ayrıca soruşturulabilmekte, bu organların görevlerine son verilmesine neden olan tasarrufları hükümsüz sayılmaktadır.

Milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, odalar ile Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilebilmektedir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hakimin onayına sunulmakta, Hakim, kararını kırksekiz saat içinde açıklamakta, aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

<u>Seçim Uygulamaları</u>

Oda ve Birlik organlarının seçimi iki yılda bir yapılmakta, seçim dönemi tamamlanmadan değişen organ, eski organın müddetini tamamlamaktadır.

Odalar ve Birliğin organlarının seçimleri yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre gerçekleştirilmektedir.

Seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular, TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalara ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oda ve Birlik organlarına aşağıda yazılı olan meslek mensupları seçilememektedir.

- Türkiye'de diş hekimliği yapmaya hak kazanıp da en az beş yıl mesleğini bilfiil icra etmemiş olanlar,
- Oda ve Birlik Disiplin Kurullarınca geçici olarak meslek uygulamasından alıkonma cezası almış olanlar,
- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olanlar.

Seçildikten sonra bu maddede yazılı suçların herhangi birinden mahkûm olanların kurul üyelikleri, kendiliğinden sona ermektedir.

Genel Kurullarda yapılacak seçimlerde toplantıya katılma hakkı olanlar, imzalı yazı ile aday olabilmekte veya aday gösterilebilmektedir. Seçimlerde aday olanların listeleri organlara göre ayrı ayrı olmak üzere tek liste halinde veya her organ için ayrı listeler halinde Genel Kurul Başkanlık Divanınca adayların soyadı alfabetik sırasına göre sıralanıp yeteri kadar çoğaltılarak o seçimde görevli hakime mühürlenmek üzere verilmekte, listedeki isimlerin yanına herhangi bir unvan veya işaret konulmamaktadır.

Oy, Sandık Seçim Kurulu Başkanı tarafından verilen, İlçe Seçim Kurulu mührünü taşıyan ve adayları gösterir listedeki isimlerin karşısına seçilecek organın asıl üyeleri kadarının işaretlenmesi ve listenin İlçe Seçim Kurulu mührünü taşıyan zarflara konulması suretiyle kullanılmaktadır. Sayım ve döküm sırasında en fazla oy alanlar asıl üyeliklere diğerleri de aldıkları oy sırasına göre yedek üyeliklere seçilmekte, oylarda eşitlik halinde kura çekilmektedir.

Birlik ve odaların genel kurullarındaki seçimlere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 276- Türk Dişhekimleri Birliği Genel Kurul Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
2002 YILI	265	243	198	91,70
2004 YILI	272	259	259	95,22
2006 YILI	280	270	284	96,43

Tablo 277- Türk Dişhekimleri Birliği- Bazı Odaların 2006 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
İSTANBUL	5.854	1.727	1.627	29,50
ANKARA	2.089	1.071	1.054	51,27
İZMİR	1.383	393	390	28,42
ANTALYA	698	223	223	31,95
ADANA	496	323	320	65,12
SAMSUN	436	283	283	64,91
DİYARBAKIR	348	192	192	55,17
KOCAELİ	338	214	208	63,31
ESKİŞEHİR	300	191	188	63,67
DENİZLİ	294	240	240	81,63
SİVAS	261	61	61	23,37
GAZİANTEP	243	135	135	55,56
ZONGULDAK	196	65	65	33,16
UŞAK	165	58	55	35,15
ÇANAKKALE	117	66	64	56,41
TOPLAM	**13.218**	**5.242**	**5.105**	**39,66**

Tablo 278- Türk Dişhekimleri Birliği- Bazı Odaların 2008 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
İSTANBUL	6.146	1.529	1.468	24,88
ANKARA	2.096	477	457	22,76
İZMİR	1.386	548	539	39,54
ANTALYA	767	218	217	28,42
ADANA	530	309	306	58,30
SAMSUN	451	184	180	40,80
DİYARBAKIR	368	112	112	30,43
KOCAELİ	378	198	186	52,38
ESKİŞEHİR	316	164	159	51,90
DENİZLİ	292	210	210	71,92
SİVAS	272	52	48	19,12
GAZİANTEP	264	125	125	47,35
ZONGULDAK	202	53	47	26,24
UŞAK	155	45	45	29,03
ÇANAKKALE	121	86	84	71,07
TOPLAM	**13.744**	**4.310**	**4.183**	**31,36**

Tablolarda yer alan bilgilerden;

• 2006 yılı oda seçimlerinde ortalama seçime katılma oranının % 39,66, 2008 yılı oda seçimlerinde ortalama seçime katılma oranının % 31,36 olarak gerçekleştiği,

• 2008 yılı seçimlerinde bazı odalarda seçime katılma oranının %19'a kadar düştüğü, bazı odalarda ise % 81'e kadar çıktığı,

• 2008 yılında diş hekimlerinin üçte birinin bulunduğu İstanbul'da 6.146 diş hekiminden 1.529'unun seçimlere katıldığı, temsil ve katılım oranının % 25 olarak gerçekleştiği,

• Odalardan seçilen 265-280 arası delegeden oluşan Birlik Genel Kuruluna ise katılımın % 90'ın üzerinde gerçekleştiği,

görülmektedir.

Yapılan incelemeden, seçimlerde birden fazla adayla çekişme olması halinde katılım oranının yükseldiği, aksi halde ise % 20'lere kadar düştüğü, örneğin Ankara'da 2006 yılında % 51 olan katılım oranının 2008 seçiminde % 22'ye kadar düştüğü anlaşılmaktadır.

Seçimlere katılmak üye ve delegeler için zorunludur. Mazeretsiz olarak oda ve Birlik Genel Kurullarına katılmayan veya oy kullanmayan üyelere en yüksek asgari muayene ücreti kadar para cezası verilmektedir. Cezayı 15 gün içinde ödemeyen üyeler hakkında icra takibi yapılması gerekmektedir. Ayrıca genel kurula katılmamaktan dolayı ceza alan üyeler iki dönem geçmedikçe Birlik Genel Kurul delegeliğine seçilememektedir.

Disiplin Uygulamaları

Odalarda Oda Disiplin Kurulu, Merkezde Birlik Yüksek Disiplin Kurulu kurulmuş olup disiplin işleri bu kurullarca yerine getirilmektedir.

Birlik ve Odaların disiplin işlemlerine ilişkin hususlar, Kuruluş Kanununda yer almış, ayrıca Yönetmelik ile de düzenlenmiştir.

Diş hekimliği vakar ve onuruna veya meslek düzen ve geleneklerine uymayan fiil ve hareketlerde bulunanlar ile mesleğini gereği gibi uygulamayan veya kusurlu olarak uygulayan veyahut görevin gerektirdiği güveni sarsıcı davranışlarda bulunan meslek mensupları hakkında; fiil ve hareketin niteliği ve ağırlık derecesine göre aşağıdaki disiplin cezaları verilmektedir.

Uyarma; diş hekimine görevinde ve davranışlarında daha dikkatli davranması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Uyarma cezasının verildiği haller;

• Yönetmelikte belirtilen diğer disiplin suçlarının kapsamı dışında kalan ve mevzuatın dişhekimlerine yüklemiş olduğu görevleri yerine getirmemek,

• Meslek ahlak ve anlayışı ile bağdaşmayan davranışlarda bulunmak,

• Türk Dişhekimleri Birliği ve Birliğe bağlı odaların genel kurullarında yasa, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak alınan kararlara aykırı davranmaktır.

Kınama; diş hekimine görevinde ve davranışlarında kusurlu sayıldığının yazı ile bildirilmesidir. Kınama cezası verilen haller;

• Uyarı cezasını gerektiren durumları, uyarıya rağmen tekrarlamamak,

- Meslektaşları ve meslek kuruluşlarını gerek fiil ve hareketleri ile gerekse sözlü ve yazılı beyanları ile küçük düşürücü veya rencide edici davranışlarda bulunmak,
- Oda ve Birlik organlarına seçilmiş olduğu halde, hukuksal düzenlemeler ve Genel Kurul kararları ile kendisine yüklenen görevleri yapmamak,
- Oda veya Birlik organlarına seçilmiş üyelerin görev yapmasını engellemektir.

Para cezası; bölgesinde o yıl uygulanan asgari muayene ücretinin on katından az elli katından fazla olmamak üzere verilecek para cezalarıdır. Para cezasının verildiği haller;

- Reçete kağıtları, el ilanları, promosyon malzemeleri ve benzeri araçlarla reklam yapmak veya sanal ortamlar da dâhil olmak üzere her türlü iletişim araçlarında reklam amacına yönelik veya haksız rekabeti sağlayıcı yazılar yazmak, yazdırmak veya açıklamalarda bulunmak; çalıştığı veya ortağı olduğu kuruluş veya şirket aracılığı ile anılan eylemlerin yapılmasını sağlamak veya yapılmasına göz yummak,
- Özel sağlık kuruluşlarının açılış, adres değişikliği, telefon değişikliği gibi durumlarda; bu değişiklik ve açılışı izleyen bir ay içinde, en çok üç kez ve mevzuattaki kurallara uygun biçimde verilen ilanlar hariç, her türlü iletişim araçlarına ve sanal ortamlara ilan vermek,
- Meslek uygulamasında herhangi bir şekilde haksız kazanç sağlamaya yönelik davranışlarda bulunmak,
- Tababet Uzmanlık Tüzüğüne göre uzmanı olmadığı konularda uzmanmış gibi herhangi bir şekilde tanıtım yaparak dişhekimliği yapmak,
- Birlikçe çıkartılmış Tabela Standardına uymamak,
- Birlikçe belirlenen asgari muayene ve tedavi ücreti tarifesindeki meblağların altında ücret almak, alınmasına göz yummak,
- Yasa ve yönetmeliklerle öngörülen sürelerde Oda'ya kayıt olmamak,
- Mesleğini kusurlu uygulamak,
- 3224 sayılı Kanunun 42inci maddesinde belirtilen ikinci görev yasağı ve bildirim zorunluluğuna aykırı davranmak,
- Oda aidatını, haklı bir mazereti olmaksızın, Genel Kurul tarafından belirlenen zamanda ödememek,
- Herhangi bir şekilde maddi çıkar sağlamak için meslektaşlara muayene ve tedavi için hasta göndermek,
- Kendisine hasta sağlaması için aracı kullanmak veya herhangi bir kişi veya kuruma bu nedenle çıkar sağlamak,
- Resmî hasta sevklerinde usulsüz uygulamalar yapmak; sevk edilen hastaları zorunlu haller dışında kendisine, yakınına veya ortağına ait sağlık kuruluşlarına yönlendirici tavır ve davranışlarda bulunmak,

• Kurum ve kuruluş çalışanlarının ağız diş sağlığı muayene ve tedavilerinin yapılmasına yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarla Oda bilgisi ve onayı dışında sözleşme yapmaktır.

Geçici Meslekten Durdurma: Oda bölgesinde bir aydan altı aya kadar serbest meslek uygulamasından alıkonmadır. Geçici meslekten durdurma cezasının uygulandığı haller;

• Aynı ilde veya farklı illerde birden fazla özel sağlık kuruluşu açmak, birden fazla özel sağlık kuruluşunda çalışmak, başka bir özel sağlık kuruluşunda çalışan dişhekimini çalıştırmak,

• Acil yardım, resmî veya insani vazifesinin ifası halleri hariç olmak üzere, mesleki veya şahsi sebeplerle hastaya bakmayı reddetme hali dışında hastaların gerekli tıbbi müdahalelerini kasıtlı olarak başlatmamak, yapmamak veya gerekli olmasına karşın ilgili kuruluşlara sevkini geciktirmek veya yapmamak,

• Meslek uygulaması sırasında öğrenilen hastalara ait sırları yasal zorunluluk dışında açıklamak,

• Muayene ve tedavi sırasında hastaların cinsiyet, ırk, milliyet, din, dil, mezhep, ahlaki düşünce, kişilik, sosyal ve siyasi durumlarına göre ayrıcalıklı uygulamalar yapmak,

• Maddi veya başkaca çıkar için gerçeklere uymayan reçete, rapor veya belge vermek,

• Diplomasını çıkar karşılığı, dişhekimliği yapmaya yetkisi olmayan kişi veya kişilerie vermek veya kullandırmak,

• Meslek dışı personeli ağız içinde çalıştırmak veya buna göz yummak,

• Hakkında yargı mercilerince veya disiplin kurullarınca meslek uygulamasından geçici alıkonma cezası verildiği halde, bu dönemde meslek uygulamasında bulunmak,

• Yüz kızartıcı bir suçtan hüküm giymek,

• Mesleki bilgi ve becerilerini insan onuruna ters düşecek amaçlarla kullanmak veya işkence yapmak, resmî görevi icabı dahi olsa işkenceye katılmak veya işkence olarak nitelendirilecek müdahale ve davranışlarda bulunmaktır.

Sürekli Meslekten Durdurma: Oda bölgesinde iki defa serbest meslek uygulamasından geçici alıkonma cezası alanlar, Oda bölgesinde serbest meslek uygulamasından sürekli alıkonma cezası ile cezalandırılır.

Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla yakın fiillerde bulunanlara da aynı türden disiplin cezaları verilir. Olayların niteliğine ve ilgilinin kişisel ve mesleki durumuna göre disiplin kurulları, Yönetmelikte öngörülene göre bir alt veya bir üst ceza verebilir. Ceza kovuşturması gereken suçlar için Oda Yönetim Kurulunca Cumhuriyet Başsavcılıklarına da suç duyurusunda bulunulması gerekmektedir.

Disiplin cezası gerektirecek eylemlerin işlenmesinden itibaren 4 yıl geçmiş ise soruşturma yapılamamakta, yönetim kurulu işe el koymuş ise bu süre işlememektedir. Disiplin

cezası gerektiren eylem, aynı zamanda bir suç oluşturuyor ve bu suç için yasada daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüş ise, birinci fıkradaki süre yerine bu süre uygulanmaktadır.

Cezai takibat ve hüküm tesisi disiplin soruşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına engel olmamaktadır.

Meslek mensubu hakkında savunma alınmadan disiplin cezası verilememekte, tebligata rağmen on beş gün içinde savunmasını yapmayanlar, savunma hakkından vazgeçmiş sayılmaktadır.

Disiplin cezaları kesinleşme tarihinden itibaren uygulanmaktadır.

Oda disiplin kurullarının yetki alanı, bölgeleriyle sınırlı bulunmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu, resen veya kendisine intikal eden ihbar ve şikayetleri değerlendirerek, Oda Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyeleri hakkındaki soruşturmayı kendisi yapmakta, diğer dişhekimleri hakkında ise, ilgili Odadan, soruşturma açılması için, gerekli işlemlerin başlatılmasını istemektedir. Birliğin bu kararı kesin olup Oda, bu istemi gecikmeden yerine getirmek zorundadır.

Disiplin işlemleri; disiplin soruşturması ve disiplin kovuşturması olarak iki türdür. Disiplin soruşturması sonucunda, kovuşturma açılmasına veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilmektedir.

Oda genel sekreterliğince ihbar veya şikâyetin metni derhal ilgiliye bildirilmekte, diyecekleri var ise delilleri ile birlikte en geç bir hafta içinde göndermesi istenmekte, gelen cevap ile birlikte dosya yönetim kuruluna sunulmaktadır.

Oda yönetim kurulu; ihbar veya şikayeti soruşturma açılmasına değer görmez ise "soruşturma açılmasına yer olmadığına" karar vermekte, soruşturmaya değer görülür ise oda üyelerinden biri yönetim kurulunca soruşturmacı olarak atanmaktadır.

Soruşturmacı tarafından düzenlenen rapor yönetim kuruluna verilmekte, soruşturmacı atanma gününden itibaren en geç bir ay içinde soruşturmayı tamamlamak zorunda bulunmaktadır. Ancak, soruşturmacının haklı sebepler göstererek yönetim kuruluna başvurması halinde, en çok üç kez olmak üzere bu süre birer ay uzatılabilmektedir.

Yönetim Kurulu, dosyayı inceleyerek disiplin kovuşturması açılmasını gerektirecek bir durumun mevcut olmadığını tespit ettiği takdirde, "disiplin kovuşturması açılmasına yer olmadığına" gerekçeli olarak karar vermekte, bu karara karşı 15 gün içinde ihbar veya şikayet edenler tarafından Birlik Merkez Yönetim Kurulu'na itiraz edilebilmektedir. Birlik Merkez Yönetim Kurulu tarafından, dosya üzerinde yapılacak inceleme sonunda, şikayet, ihbar veya istem konusu, incelemeye değer mahiyette görülürse, oda yönetim kurulunun kararı kaldırılarak, disiplin soruşturması veya kovuşturmasının açılması için dosya evvelki kararı veren odaya gönderilmekte; Oda, Birliğin bu kararına uymak zorunda bulunmaktadır.

Oda yönetim kurulları veya Birlik Merkez Yönetim Kurulunun disiplin kovuşturması açılmasına karar vermesi halinde, dosya derhal odalarda, oda disiplin kuruluna, Birlikte ise Birlik Yüksek Disiplin Kuruluna gönderilmektedir.

Birlik veya Oda Disiplin Kurulu, hazırlanan soruşturma dosyasını inceleyerek kararını vermektedir.

Soruşturma dosyasının ilgilileri ve Oda Yönetim Kurulu, Oda Disiplin Kurulu kararının tebliğinden itibaren 15 gün içinde Birlik Yüksek Disiplin Kurulu'na itiraz edebilmektedir.

Kurul, inceleme konusu kararın onaylanmasına veya kovuşturmanın derinleştirilmesi için kararın bozularak, dosyanın ilgili odaya gönderilmesine karar verebileceği gibi, yeniden incelemeyi gerektirmeyen durumlarda uygun görmediği kararı kaldırarak, işin esası hakkında karar verebilmekte yahut verilmiş olan kararı düzelterek onaylayabilmektedir.

İtiraz edilen cezalar ile itiraz olmasa bile meslekten geçici ve sürekli alıkonma cezaları, Birlik Yüksek Disiplin Kurulunca onaylanmadıkça uygulanamamaktadır.

Birlik Yüksek Disiplin Kurulu kararıyla onanarak kesinleşen cezalar ilgili Oda tarafından uygulanmaktadır.

Meslekten geçici alıkonma cezası ile oda bölgesinde çalışmaktan alıkonma cezalarının Yüksek Disiplin Kurulu tarafından onaylanması üzerine Oda Yönetim Kurulu tarafından yetkilendirilen üç dişhekimi üyeden oluşturulan bir kurul, kararın fiilen uygulanmasını sağlamaktadır. Alıkonma kararına fiilen uygulama, ilgili dişhekiminin mesleğini icra ettiği yerin gerektiğinde kolluk kuvvetlerinin yardımı da alınarak, kapatılarak mühürlenmesi ve durumun ilgilinin de imzaladığı bir tutanakla tesbit edilmesi suretiyle yapılmaktadır. Oluşturulan kurul, serbest meslekten alıkonma süresi içinde işyerinin açılıp açılmadığının tespiti için habersiz olarak aralıklı denetimler yapabilmektedir.

Dişhekimleri için meslekle ilgili konulardaki tutum ve davranışlarıyla ilgili olarak özel ceza hükümleri de öngörülmüştür. Bu cezalar genel hükümlere göre mahkemelerce uygulanmaktır.

Üç aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılması öngörülen fiiller;

- Hastalar ile diş hekimleri arasında herhangi bir menfaat karşılığında aracı kullanılması,
- Meslek diplomasının herhangi bir menfaat karşılığı diş hekimliği mesleğini uygulama yetkisine sahip olmayan kişi veya kişilere kullandırılması,
- Yargı mercilerince ya da Oda veya Birlik Disiplin Kurulları tarafından haklarında, serbest meslek uygulamasından geçici veya sürekli alıkonma cezası verilenlerden serbest meslek uygulamasına devam edilmesi.

Mülki amir tarafından 1.000 TL idari para cezası verilecek fiiller;

- Odaya kayıt olmadan meslek ve sanat icra edilmesi,
- Oda Yönetim Kurullarından onay almadan ikinci görev yapılması,

• Tayin, nakil, işten ayrılma ve benzeri nakiller ile ilgili bilgilerin odaya bir ay içinde bildirilmemesi.

Oda Disiplin Kuruluna iki yıllık bir süre için beş asıl beş yedek üye seçilmektedir. Disiplin Kuruluna seçilebilmek için 10 yıl bilfiil diş hekimliği yapmış olmak şartı aranmakta, bulunamazsa en kıdemli olandan başlanarak daha az kıdemli olanlar da aday olabilmektedir.

Oda Disiplin Kurulunun görevi, Oda Yönetim Kurulunun disiplin kovuşturması açılmasına dair kararı üzerine inceleme yaparak disiplinle ilgili kararları ve cezaları vermek, Kanunla verilen diğer yetkileri kullanmaktır.

Odalardaki mesleğin korunmasına yönelik disiplin uygulamalarıyla ilgili olarak İstanbul Diş Hekimleri Odasının 2002-2008 dönemi bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Tabloda da görüleceği üzere söz konusu dönemde 907 dosya gündeme gelmiş, bunlardan 534 adedi için soruşturma açılmış, 333 adedi disiplin kuruluna sevk edilmiş, 261 adedine ceza uygulanmıştır. Ceza verilen dosya sayısı, işlem gören dosya sayısına göre % 28,8 olarak gerçekleşmiş, bir başka anlatımla her dört dosyadan birisine ceza uygulanmıştır.

Tablo 279- İstanbul Diş Hekimleri Odası Disiplin Kurulu İşlemleri

	2002-2004	2004-2006	2006-2008	TOPLAM
İLK İNCELEME	118	90	80	288
HAKEM ATAMA	24	14	26	64
DİĞER		13	8	21
SORUŞTURMA	201	172	161	534
TOPLAM İŞLEM GÖREN DOSYA SAYISI	**343**	**289**	**275**	**907**
DİSİPLİN KURULUNA SEVK EDİLEN	124	109	100	333
DİSİPLİN KURULUNA SEVK EDİLMEYEN	65	56	45	166
TOPLAM SONUÇLANAN SORUŞTURMA SAYISI	**189**	**165**	**145**	**499**
CEZA VERİLEN	87	88	86	261
CEZA VERİLMEYEN	37	21	14	72
TOPLAM DISIPLIN KURULU DOSYA SAYISI	**124**	**109**	**100**	**333**

Birlik Yüksek Disiplin Kurulu, Birlik Genel Kurulunca iki yıllık bir dönem için Birlik Genel Kurulu delegeleri arasından seçilen dokuz asıl ve dokuz yedek üyeden oluşmakta, Birlik Yüksek Disiplin Kuruluna seçilebilmek için Türkiye'de en az bilfiil on beş yıl diş hekimliği yapmış olmak şartı aranmaktadır. Hizmet süresi bakımından yeterli sayıda aday bulunamazsa sırasıyla daha az hizmeti olanlar da aday olabilmektedir.

Birlik Yüksek Disiplin Kurulunun görevi, Oda Disiplin Kurullarının kararlarına karşı yapılacak itirazları incelemek ve Kanunla verilen diğer yetkileri kullanmaktır.

Mazereti olmaksızın üst üste iki toplantıya katılmayan oda ve Birlik Disiplin Kurulu asıl üyelerinin üyelikleri düşmekte, yerlerine sırasıyla en fazla oy alan yedek üye getirilmektedir.

Türk Diş Hekimleri Birliğinin disiplin işlemlerine ilişkin istatistik bilgiler incelenmiş, Yüksek Disiplin Kuruluna son beş yılda odalardan 544 dosya geldiği görülmüştür.

Tablo 280- Türk Diş Tabipleri Birliği Yüksek Disiplin Kurulu Dosyalarının Odalara Dağılımı

ODA	2004	2005	2006	2007	2008	TOPLAM
ADANA	1	4	2	4	2	13
ANKARA	2	11	7	10	35	65
ANTALYA	13	5	20	26	13	77
AYDIN	3	2	1			6
BALIKESİR			3		4	7
BURSA	2	2	3	3		10
ÇANAKKALE	1			1		2
DENİZLİ		2	2	1	10	15
DİYARBAKIR	5	1		2	2	10
EDİRNE						
ELAZIĞ					1	1
ERZURUM						
ESKİŞEHİR	1	2			2	5
GAZİANTEP		1				1
HATAY	2	1	6		1	10
ISPARTA						
İSTANBUL	34	37	45	20	29	165
İZMİR		1	3	2		6
KAHRAMANMARAŞ						
KAYSERİ		1	11	2		14
KOCAELİ	3	1	2	7	6	19
KONYA			1	2		3
MALATYA	8	1		2		11
MANİSA	1		2	2	2	7
MERSİN	3	5	3	1	3	15
MUĞLA			12			12
SAKARYA	2		1	2	2	7
SAMSUN	4		4	6		14
SİVAS	1			2	2	5
TEKİRDAĞ	2					2
TRABZON	2	1	3	3	3	12
UŞAK	1	1	19	3		24
ZONGULDAK	4			2		6
TOPLAM	**95**	**79**	**150**	**103**	**117**	**544**

Tabloda da görüleceği üzere, Edirne, Erzurum, Isparta ve Kahramanmaraş'tan hiç dosya gelmediği, genel olarak diş hekimi sayısı yüksek büyükşehirlerden daha fazla disiplin dosyası oluştuğu anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere Yüksek Disiplin Kurulunca aynı dönemde gerek odalardan gelen dosyalar, gerek resen incelenen dosyalar olmak üzere toplam 556 dosya karara bağlanmıştır. Bu dosyalardan 107 adedi odalara iade edilmiş, 49 adedinde Oda Disiplin Kurulu Kararları bozulmuş, 25 dosyada ceza verilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Geriye kalan 375 dosyada verilen disiplin cezaları onanmış olup, bu dosyaların 47 adedinde uyarma ve

kınama cezası, 286 adedinde para cezası, 42 adedinde ise geçici süreli meslekten alıkonma cezası verilmiştir.

Tablo 281- Türk Diş Hekimleri Birliği Yüksek Disiplin Kurulu Kararlarının Dağılımı

	2004	2005	2006	2007	2008	TOPLAM
UYARMA-KINAMA	3	7	20	12	5	47
PARA CEZASI	67	52	59	50	58	286
MESLEKTEN ALIKONMA CEZASI	10	4	8	9	11	42
TOPLAM ONANAN	**80**	**63**	**87**	**71**	**74**	**375**
DOSYANIN ODAYA İADESİ	4	15	46	4	38	107
ODA DİSİPLİN KURULU KARARININ BOZULMASI	6	1	5	27	10	49
CEZALANDIRMAYA YER OLMADIĞINA KARAR VERİLMESİ	9	6	3	2	5	25
TOPLAM GERİ ÇEVRİLEN DOSYA SAYISI	**19**	**22**	**54**	**33**	**53**	**181**
TOPLAM GÖRÜŞÜLEN DOSYA SAYISI	**99**	**85**	**141**	**104**	**127**	**556**

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Oda hesaplarının iç denetimi, Oda Denetleme Kurulunca, Birlik hesaplarının iç denetimi Birlik Merkez Denetleme Kurulunca yerine getirilmektedir.

Oda Denetleme Kuruluna iki yıllık bir süre için 3 asıl, 3 yedek üye seçilmektedir.

Birlik Merkez Denetleme Kurulu 5 asıl üyeden oluşmakta, 5 de yedek üye seçilmektedir. Merkez Denetim Kurulu üyeliği için 10 yıl meslekte bilfiil çalışma şartı aranmaktadır. Hizmetin süresi bakımından yeterli sayıda aday bulunamazsa, sırasıyla daha az hizmeti olanlar da aday olabilmektedir.

Oda ve Birlik Merkez Denetleme Kurulu üyeleri, gerek bir arada gerekse ayrı ayrı oda veya Birlik Merkez Yönetim Kurulunun bütün işlem ve hesaplarını inceleyebilmekte, oy hakları olmaksızın Yönetim Kurulu toplantılarına katılabilmektedir. Oda ve Merkez Denetleme Kurulları, yılda en az bir defa da kendi Başkanlarının başkanlığında toplanarak Kurul halinde denetlemede bulunmaktadır.

Oda ve Birlik Merkez Denetleme Kurulu, işlem ve hesaplarda gördükleri aksaklıkları en geç on gün içinde Yönetim Kuruluna ve iki yıllık denetleme sonuçlarını da bir rapor halinde Birlik ve Oda Genel Kurullarına sunmaktadır.

Merkez Denetleme Kurulunun Eylül 2008 tarihli son Raporu örnek olmak üzere aşağıda gösterilmiştir.

"*Merkez Denetleme Kurulu; Olağan çalışma dönemi sürecinde Birlik Merkezinde 6 kez tüm üyelerin katılımı ile toplanmıştır. Ayrıca Merkez Denetleme Kurulu üyeleri bireysel olarak değişik zamanlarda Merkez Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi toplantılarına da katılmışlardır.*

Merkez Yönetim Kurulu denetlemelerini idari ve mali olarak örnekleme yöntemi ile yapmıştır.

İdari Denetim: *Defterlerin noter onaylı olduğu, personelin SSK primleri ve maaşlarının düzenli ödendiği, gelen - giden evrak defterlerinin düzenli tutulduğu, TDB Merkez Yönetim Kurulunun olağan toplantılarını düzenli olarak yaptığı, karar defterlerinde herhangi bir kazıntı ve silinti olmadığı görülmüştür.*

Mali Denetim: *Kasa defterleri, Banka hesap cüzdanları, Çek karneleri, Envanter ve yevmiye defterleri ve Defter-i Kebir'in incelenmesi sonucunda: TDB, TDB Dergi Yayıncılığı İktisadi İşletmesi ve TDB Fuar Organizasyon Ltd.Şti.'ne ait gelir ve giderlerin belge karşılığı yapıldığı, bilançoların, kayıtların ve genel mizanın düzgün ve muhasebe kurallarına uygun olduğu, odaların cari hesapları ile ilgili incelemelerde: Odalardan gelen hesapların düzgün ve günlük olarak işlendiği görülmüştür. Ancak yapılan uyarılara karşın bazı Odaların muhasebe usullerine uygun mizanlarını göndermediği saptanmıştır."*

Dış Denetim

Odalar ve Birliğin organlarının idari ve mali yönden gözetimine ve dış denetimine Sağlık Bakanlığı yetkilidir. Anılan Bakanlıktan bu yetki kapsamında yapılan denetimlere ilişkin raporlar istenilmiş, Bakanlıkça Birlik ve odalarına ilişkin bir rapor bulunmadığı bildirilmiştir.

Bilahare, Kurulumuzca Diş Hekimleri Birliği ile ilgili raporların istenmesi üzerine, 30.06.2008 tarihinde Birliğin denetimi için Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığınca görevlendirme yapılmış, denetim sonucunda düzenlenen 2.01.2009 tarihli İnceleme Raporunun bir örneği Kurulumuza gönderilmiştir.

Söz konusu Raporda işlemlerin usulüne uygun bulunduğu ve önemli bir usulsüzlük tespit edilmediği, ayrıca;

- Uluslararası toplantılara katılım öncesinde Bakanlık izninin alınması,
- Birlik ve odalarca oluşturulan komisyonların yapacakları toplantıların tutanağa bağlanması,
- Etik Komisyonuna işlerlik kazandırılması,
- Denetim kurulunca yılda iki kez yapılan banka ve kasa mevcutlarının tespiti işleminin tutanakla yapılması ve yazılı olarak bildirilmesi, 20'den fazla aktif banka hesabı sayısının sadeleştirilmesi,
- Ferdi kaza ve iş göremezlik sigortası yaptırılan diş hekimlerinin Birlik veya oda internet sitelerinde ilan edilmesi,
- Birliğin iştiraki olan şirketlere ait sigorta ve vergi ödemelerinin Birlik banka hesaplarından ödenmemesi,

önerilerinin getirildiği görülmüştür.

Mali Uygulamalar

Odalar; aidat ve bağış makbuzu, sarf makbuzu, faturalar dosyası ve benzerleri gibi gelir ve gider ile ilgili tutulan belgelerden başka mali kayıtlarını tek düzen muhasebe sistemine göre tutmak zorunda bulunmaktadır.

Odaların gelirleri şunlardır:

- Odaya kayıt ücreti,
- Üye aidatı,
- Diş hekimlerine temin edilecek basılı belgelerden elde edilecek gelirler,
- Görevleri içine giren onaylamalardan alınacak ücretler,
- Kültürel ve sosyal faaliyetlerden elde edilecek gelirler,
- Disiplin kurullarınca verilip kesinleşen para cezaları,
- Bağış ve yardımlar,
- Çeşitli gelirler.

Odaların hesap dönemi, genel kurulun toplanmasından 30 gün önceye kadar olan dönem olup, bu tarih itibarıyla hesaplar kapatılmaktadır. Bu tarihten, yeni yönetim kurulu toplanıncaya kadar olan süreçte eski yönetim, yeni yönetim adına harcama yapmaya devam etmektedir.

Diş hekimlerinden alınacak ilk kayıt ücreti ile yıllık aidat tutarları, o yıl uygulanan asgari muayene ücretinin 3 katından az, 20 katından fazla olmamak üzere Birlik Genel Kurulunca belirlenmektedir. 2007 yılına kadar aidatlar, illerin bulunduğu yerdeki asgari muayene ücretinin belirli bir katı (3 katı-7,5 katı) olarak belirlenirken, 2007 yılından itibaren tüm ülke çapında aynı miktar aidat uygulaması başlatılmıştır. 2007 yılında belirlenen aidat tutarları 100 ile 200 YTL olarak düzenlenmiştir. Aidatlar, Genel Kurulun toplandığı yıl için tespit edilmekte, ertesi yıl ise ÜFE oranında artış yapılmaktadır. 2009 yılı aidatı da 115 ve 230 YTL olarak tespit edilmiştir.

Tablo 282- Türk Diş Hekimleri Birliği 2005-2009 Aidatları

Unvan	2005	2006	2007	2008	2009
YENİ İŞE BAŞLAYAN DİŞ HEKİMİ	60-80	68-91	100	106	115
KAMUDA ÇALIŞAN DİŞ HEKİMİ	60-80	68-91	100	106	115
ÖZEL DİŞ HEKİMİ	146-149	167-169	200	212	230
KAYIT ÜCRETİ	60-80	68-91	100	106	115

Aidatların her yılın Mart ayı sonuna kadar yatırılması gerekmektedir. Aidatların süresi içinde yatırılmaması halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre faiziyle birlikte tahsil edilmektedir. Ödemeyenler hakkında Yönetim Kurulu kararıyla icra takibi yapılabilmektedir. Üyenin bir odadan başka bir odaya naklinde odaya kayıt ücreti ve üye aidatı yeniden alınmaz.

Bazı odaların gelir ve giderlerine ilişkin detaylı tablolara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 283- Diyarbakır Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	4.913	6.314	7.125	7.742	3.071
TDB BİRLİK PAYI GİDERLERİ	9.159	10.975	12.666	13.825	14.983
İLK MADDE VE MAL GİDERLERİ	1.788	2.747	1.210	476	
HARCIRAH VE TOPLANTI ÜCRETLERİ	2.175	734		2.125	
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMETLER	20.840	19.707	13.356	28.591	42.760
VERGİ-RESİM VE HARÇLAR	112	196	156	246	
DEMİRBAŞLAR		802			2.478
PTT GİDERLERİ					1.488
AFET FONU	2.409	2.652			
DİĞER GİDERLER	4.605	9.522	6.478	18.249	397
TOPLAM GİDERLER	**46.001**	**53.649**	**40.991**	**71.254**	**65.177**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR		**17.132**	**14.448**	**28.193**	**15.196**
YILLIK AİDAT	23.749	32.396	42.155	43.334	62.505
ÜYE GİRİŞ AİDATI	1.091	1.574	2.266	3.178	4.900
DİSİPLİN CEZASI GELİRLERİ	2.927	3.160	1.000	525	5.237
AİDAT GECİKME FAİZLERİ	790	1.564	2.223	1.340	4.602
BASILI EVRAK SATIŞLARI	164	409		398	680
FAİZ GELİRLERİ	2.008	1.945	1.884	2.342	507
SOSYAL FAALİYET GELİRLERİ	129	847	1.830	7.015	4.571
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	20.812	6.418			
DİĞER GELİRLER	2.409	2.652	3.378	125	10
YIL İÇİ GELİR TOPLAMI	**54.079**	**50.965**	**54.736**	**58.257**	**83.012**
TOPLAM GELİRLER	**54.079**	**68.097**	**69.184**	**86.450**	**98.208**
GELİR FAZLASI	**8.078**	**14.448**	**28.193**	**15.196**	**33.031**

Tablo 284- Ankara Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	43.035	56.429	77.537	77.905	86.079
TDB BİRLİK PAYI GİDERLERİ	64.291	67.117	75.078	79.903	109.694
AVUKAT GİDERLERİ	21.709	27.231	27.228	27.228	37.570
KONGRE-KONSEY-SEMPOZYUM GİDERLERİ	1.429	1.730	462	3.333	17.482
MUHASEBE GİDERLERİ	8.009	10.325	11.063	11.063	13.727
ÜYELERİN FERDİ KAZA SİGORTASI		3.247	10.401	8.931	18.198
KIRTASİYE	1.241	990	1.206	4.498	9.106
HABERLEŞME		10.057	7.078	8.595	9.047
EXPO GİDERLERİ	66.804	7.047	9.580	28.245	9.867
TEMSİL-TÖREN-AĞIRLAMA GİDERLERİ	8.462	5.940	6.531	8.698	7.924
DERGİ DAĞITIM GİDERLERİ	4.544	3.570			6.509
AJANDA DAĞITIM GİDERLERİ			14.885	3.602	5.000
BURS GİDERLERİ	11.350	7.475	14.625	5.375	6.000
POSTA GİDERLERİ	8.997		2.348	2.219	4.661
BİNA AİDAT GİDERLERİ		3.360	3.565	3.444	3.444
TEMİZLİK GİDERLERİ	3.238	2.074	2.040	2.800	3.420
ELEKTRİK-SU-YAKIT GİDERLERİ	3.429	2.559	3.504	2.944	2.863
PERSONEL YOL GİDERLERİ	1.278	1.096	1.535	2.310	1.735
ADO EĞİTİM-SEMİNER GİDERLERİ			704	1.070	2.704
GENEL KURUL GİDERLERİ	5.765	5.891		12.603	
SOSYAL ETKİNLİK GİDERLERİ			3.871		
BİNA DEKORASYON GİDERİ	30.000	28.475			
KAMBİYO KUR FARKI	11.802				
BÜLTEN GİDERLERİ	2.210				
DİĞER GİDERLER	23.848	13.640	16.727	20.178	15.181
TOPLAM GİDERLER	**321.441**	**258.253**	**289.968**	**314.944**	**370.211**
YILLIK AİDAT	172.261	200.891	233.110	303.946	349.197
KAYIT GELİRLERİ	8.394	10.196	12.855	15.411	18.410
TDB KİMLİK GELİRLERİ			1.740	4.290	3.150
PROTOKOL DEFTER GELİRLERİ	638	1.440	1.850	1.495	2.595
ÜYE ETİKET LİSTESİ GELİRLERİ	1.237	830	802		1.628
KARŞILIKLI BURS İADESİ GELİRLERİ	120	1.668	2.687	3.058	6.850
DİSİPLİN CEZASI GELİRLERİ	831		2.196	2.666	1.972
FATURA ONAY GELİRLERİ	255	457	300	214	539
EXPO GELİRLERİ	107.389	25.420		1.807	2.247
AİDAT GECİKME FAİZLERİ	50.575	19.199	15.103	31.610	32.592
FAİZ GELİRLERİ	21.677	3.967	3.429	7.709	15.610
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	250	1.514	20	11.270	100
SOSYAL ETKİNLİK GELİRLERİ			2.750		
DİĞER GELİRLER	464	480	182	734	289
TOPLAM GELİRLER	**364.091**	**266.062**	**277.024**	**384.210**	**435.179**
GELİR FAZLASI/AÇIĞI	**42.650**	**7.809**	**-12.944**	**69.266**	**64.968**

Tablolarda da görüleceği üzere, odaların gelirleri esas olarak aidat gelirlerinden oluşmakta ve aidatların büyük oranda tahsil edildiği görülmektedir. Örneğin Ankara, İzmir ve Diyarbakır illerindeki 2007 yılı diş hekimi sayılarına göre tahsil edilmesi gereken aidat tutarı yaklaşık 650.000 YTL olarak tahmin edilmiş, bu miktarın 642.414 TL'sinin tahsil edildiği görülmüştür.

Tablo 285- İzmir Diş Hekimleri Odası 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	44.115	55.363	44.119	48.987	44.341
TDB BİRLİK PAYI GİDERLERİ	46.401	62.471	56.964	65.692	65.861
AVUKATLIK VE MÜŞAVİRLİK GİDERLERİ	8.850	9.879	14.326	14.497	18.776
BİNA GİDERLERİ	7.274	12.119	9.300	5.644	4.990
TEMSİL-AĞIRLAMA GİDERLERİ	653	2.373	2.064	3.013	1.433
KIRTASİYE GİDERLERİ	7.191	5.244	1.816	3.038	3.019
TEMİZLİK GİDERLERİ	1.945	502	822	1.845	1.020
ÜYELERİN FERDİ KAZA SİGORTASI GİDERLERİ		2.472	2.277		12.480
BİLGİSAYAR GİDERLERİ	874	1.692	1.509	491	1.363
YOL VE SEYAHAT GİDERLERİ	632		335	310	4.440
TİYATRO ÇALIŞMA GİDERLERİ					2.999
VERGİ-RESİM VE HARÇLAR	165	6.280	960	2.573	1.598
TELEFON GİDERLERİ	9.157	9.087	10.598	11.949	7.918
POSTA-KARGO GİDERLERİ	2.115	4.630	6.427	11.763	3.295
TOPLU MESAJ GİDERLERİ	1.021	1.523	1.505	1.818	2.953
ELEKTRİK GİDERİ	2.148	1.277	411	1.239	1.240
KURS GİDERLERİ	1.113	1.002	402		53.620
TOPLANTI-SEMİNER GİDERLERİ	7.080	6.849	4.691	4.974	
GENEL KURUL GİDERLERİ		4.873		4.138	
DAYANIŞMA VE YARDIM FONU GİDERLERİ % 3	5.402	5.289	318	2.264	
MAHKEME İCRA GİDERLERİ	927	347	11.291	1.476	
DİĞER GİDERLER	12.396	10.575	7.443	15.236	11.823
TOPLAM GİDERLER	**159.459**	**203.847**	**177.578**	**200.947**	**243.169**
YILLIK AİDAT	104.339	161.477	172.435	207.989	230.712
GEÇMİŞ YIL AİDATLARI	3.885	27.524	11.208	4.918	
ÜYE GİRİŞ AİDATI	2.382	2.750	2.801	5.677	5.900
DİSİPLİN CEZASI GELİRLERİ	1.184		232	882	2.471
AİDAT GECİKME FAİZLERİ	9.060		16.207	8.995	7.876
BASILI EVRAK SATIŞLARI	2.760	1.618	4.867	4.824	3.277
KURS GELİRLERİ					55.370
FAİZ GELİRLERİ	20.590	4.607	2.940	684	6.266
GELİR İADELERİ				-462	-2.506
AFET FONU ALACAKLARI	10.458	13.438			
DİĞER GELİRLER	833	1.895	2.634	1.853	1.031
TOPLAM GELİRLER	**155.491**	**213.309**	**213.324**	**235.360**	**310.397**
GELİR FAZLASI/AÇIĞI	**-3.968**	**9.462**	**35.746**	**34.413**	**67.228**

Odaların giderleri ise büyük oranda personel giderleri ve genel giderlerden oluşmaktadır. Gelirin % 25'i Birlik payı olarak gönderilmektedir.

Odaların aidatlarını tahsil edebilmesi ve Birlik paylarını da aktarmaları nedeniyle Birlik ve odaların herhangi bir mali sıkıntı içinde olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca odaların büyük bölümünün sürekli gelir fazlası verdiği ve bankalarda sürekli büyüyen nakit bakiyelerinin bulunduğu görülmektedir.

Birliğin gelirleri şunlardır:

- Odaların göndereceği brüt gelirlerinin % 25'i,
- Sosyal ve kültürel faaliyetlerden elde edilecek gelirler,
- Odalara sağlanacak her türlü basılı belge, defter ve benzerlerinden elde edilecek gelirler,
- Bağışlar ve yardımlar,

- Çeşitli gelirler.

Birliğin 2002-2008 dönemine ilişkin gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 286- Türk Diş Hekimleri Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002-2004	2004-2006	2006-2008
BİRLİK PAYLARI	972.834	1.236.230	1.653.414
KİMLİK GELİRLERİ	6.546	34.815	21.382
SÜREKLİ DİŞ HEK.EĞİ.GELİRİ	8.370	34.664	81.703
PROTOKOL DEFTERİ	15.050	8.232	8.096
KONGRE GELİRİ	108.076	9.759	225.122
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	19.186	38.931	
AFET FONU GELİRİ	297.565	15.731	270.831
YARDIMLAŞMA FONU GELİRİ		214.186	10.883
DERGİ GELİRİ	16.247		
100.YIL ETK. 15.ULUS.KONGRE KAT.GİD.			833.610
KUR FARKI GELİRİ	46.162	118.405	105.864
FAİZ GELİRİ	373.124	198.047	159.932
TOPLUM AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI FAİZ GELİRİ		29.901	28.199
AFET FONU FAİZ GELİRİ		198.218	182.500
YARDIMLAŞMA FONU FAİZ GELİRİ		13.346	85.859
FON GELİRİ		18.021	45.762
DİĞER GELİRLER	32.781	36.036	6.875
TOPLAM GELİRLER	**1.895.941**	**2.204.522**	**3.720.032**
PERSONEL GİDERLERİ	232.992	440.863	596.033
KIRTASİYE-BASILI EVRAK GİDERLERİ	33.221	92.961	25.371
YÖNETİM KURULU VE KOMİSYON GİD.	175.887	338.182	386.694
ELEKTRİK-SU-DOĞALGAZ	3.551	5.435	6.413
HABERLEŞME-İNTERNET GİD.	39.784	47.399	37.564
MÜŞAVİRLİK-MUHASEBECİ GİD.		17.658	22.755
AVUKATLIK GİDERLERİ	56.521	70.682	94.202
GENEL KURUL GİDERLERİ	39.626	65.367	57.184
PTT+KARGO	19.608	17.755	1.752
SEYAHAT+KONAKLAMA	8.067	654	
TEMSİL+AĞIRLAMA	14.152	17.606	29.914
EĞİTİM DESTEK GİDERLERİ	21.981	598	2.691
TDB BAŞKANLAR TOPLANTISI GİD.	29.732	74.046	44.792
ULUSLAR ARASI KONGRE GİD.	49.116	81.735	
KAMBİYO GİDERLERİ	37.444	76.413	175.220
ODALARA İADELER	20.431		
SÜREKLİ DİŞ HEK.GİD.	13.215	11.158	
AMORTİSMAN GİDERLERİ	15.177	46.028	39.328
SİGORTA GİDERLERİ	13.119	37.217	49.889
AİDAT GİDERLERİ	6.500	7.500	10.000
AFET FONU GİDERLERİ	24.105	4.000	
TOPLUM AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI FONU GİD.	12.283	8.507	38.598
YARDIMLAŞMA FONU GİDERLERİ		57.000	33.000
TEMİZLİK GİD.	6.142	10.579	12.904
ULUSLARASI KUR.AİDAT	9.382	12.369	21.619
İLAN-REKLAM GİD.		48.627	
BASIN TOPLANTISI GİD.			49.952
BAKIM-ONARIM GİD.			60.014
SUNUCU BARINDIRMA GİDERİ			15.289
DEMİRBAŞ VE SABİT GİDERLER			250.935
DİĞER GİDERLER	50.820	1.330	25.413
TOPLAM GİDERLER	**932.856**	**1.591.669**	**2.087.526**
GELİR FAZLASI	**963.085**	**612.853**	**1.632.506**

Odaların her dört ayda bir bilanço ve mizanlarını, bir ay içinde Birliğe göndermeleri ve aynı süre içinde birlik payını hesaplayarak (% 25) yatırmaları gerekmektedir. Zamanında

ödenmeyen Birlik alacakları, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre faiziyle birlikte tahsil edilmektedir.

Geliri giderini karşılamayan Odalara, Birlikçe yardım yapılmakta, bu yardımın miktarı ve ödenme şekli Birlik Genel Kurulunca kararlaştırılmaktadır.

Birlik ve odaların alım, satım ve ihale işlemleri, Merkez Yürütme Kurulu kararları doğrultusunda alınan tekliflerin incelenmesi ve en uygun olanının seçimi suretiyle yapılmaktadır. Bu konuda düzenlenmiş bir mevzuat bulunmamaktadır.

Oda veya Birlik organlarında görev alacaklara, her ne nam altında olursa olsun, verilecek ödeneklerin cins ve miktarı, Odalarda Oda Genel Kurullarınca, Birlikte ise Birlik Genel Kurulunca kararlaştırılmaktadır.

Diş hekimleri arasındaki dayanışmayı artırmak amacıyla, 1998 yılında 7.Olağan Genel Kurulda alınan bir kararla "Dayanışma ve Afet Fonu" kurulmuş, bu fonun iptali için Bursa Dişhekimleri Odası'nca dava açılması üzerine de 2004 yılından itibaren fona gelir tahsil edilmesi durdurulmuştur. Fondan bu dönem içinde (1998-2004) 85 dişhekimine yardım yapılmıştır.

2004 yılı Kasım ayında toplanan TDB 10. Genel Kurulunda alınan bir kararla "Diş Hekimleri Birliği Yardımlaşma Fonu" oluşturulmuş, Merkez Yönetim Kurulunun 13.7.2005 tarihli kararıyla "TDB Yardımlaşma Fonu Yönergesi" yürürlüğe konulmuştur.

Fonun gelirleri, odalarca Birlik adına yatırılan payın % 20'si olarak öngörülmüştür. Buna göre odalardan bu amaçla ek bir tahsilat yapılmamakta, Birlik payı olarak gönderilen tutarın % 80'i normal gelir olarak, % 20'si fon payı olarak hesaplara intikal ettirilmektedir.

Fondan yapılacak yardımlar için "Yardımlaşma Fonu Komisyonu" ile "Hasar Tespit Komisyonu" oluşturulmuştur.

Fondan, doğal afetler, ağır hastalık, terör, kaza vb. sebeplerle mesleğini icra etmesinde büyük zorluk çeken dişhekimleri ile dişhekiminin ölümü sebebiyle acze düşen eş ve reşit olmayan çocukları yararlanabilmektedir. Talepler, Hasar Tespit Komisyonu ve Yardımlaşma Fonu Komisyonunca değerlendirilmekte, son karar Merkez Yürütme Kurulunca verilmektedir. Yardım miktarı asgari muayene ücretinin 10 ile 100 katı arasında belirlenmektedir (2007 yılı için 225-2.250 YTL arasında).

Fonlardan 2005 yılından 2008 yılı Eylül ayı sonuna kadar, 31 üye ve yakınına, toplam 93.000 TL yardım yapılmıştır.

Birlik bünyesindeki bir diğer fon ise “Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Fonu” olup, söz konusu fon; ilgili özel sektör firmalarının katkılarıyla ve sponsorluk anlaşmaları çerçevesinde elde edilen gelirlerle oluşturulmuştur. Harcamalar da büyük oranda söz konusu geliri sağlayanlarla yapılan protokoller çerçevesinde yapılmaktadır. Fondan, odalarca geliştirilen ağız ve diş hastalıklarının yaygınlığının ve şiddetinin azaltılması ve toplumda ağız ve diş sağlığı bilincinin artırılması amacıyla gerçekleştirilecek projelere destek sağlanmaktadır. Bu çalışmalar, büyük

ölçüde "TDB Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Komisyonu" tarafından yürütülmekte, yürütülen projeler kapsamında faaliyet yürüten ve üye sayısı 1000'den az olan odalara da katkıda bulunulmaktadır. Merkez Yönetim Kurulu'nun 23.05.2007 tarihli kararıyla, odaların söz konusu fondan yararlanmasının esaslarını belirleyen TDB Toplum Ağız Diş Sağlığı Fonundan Yararlanma Yönergesi yayımlanmıştır.

Birliğin 2008 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla nakit bakiyeleri aşağıda gösterilmiştir:

-Afet Fonu : 863.773 TL

-Yardımlaşma Fonu : 447.541 TL

-Toplum Ağız Diş Sağlığı Fonu : 98.751 TL

-Birlik : 969.344 TL

Toplam : 2.379.409 TL

İştirakleri

Türk Diş Hekimleri Birliğinin % 50'den fazla ortaklığı bulunan, bir iştiraki bulunmaktadır. TDB İktisadi İşletmesi ve Fuar Organizasyon Limited Şirketi'nin bilanço ve gelir tablosu incelendiğinde, yaklaşık 75.000 TL ile 200.000 TL arasında bir işlem hacmine sahip olduğu gözükmektedir.

Personel Uygulamaları

Türk Dişhekimleri Birliği merkezinde 1 İdare Müdürü, 10 destek personel, 2 Hukuk Müşaviri, 1 Mali Müşavir olmak üzere toplam 14 personel istihdam edilmektedir. Personele normal ücret dışında yılda iki ikramiye, fazla mesai, yemek ve yol yardımı ödenmektedir. Ayrıca başarılı personele, MYK kararıyla performans ikramiyesi verilmektedir. Söz konusu personele 2007 yılı itibarıyla 1.475 YTL ile 2.812 YTL arasında aylık ortalama brüt ödeme yapılmıştır.

Tablo 287- Türk Diş Hekimleri Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
İDARİ MÜDÜR	33.749	2.812
BÜRO PERSONELİ	21.283	1.774
BÜRO PERSONELİ	21.422	1.785
BÜRO PERSONELİ	19.828	1.652
BÜRO PERSONELİ	19.063	1.589
BÜRO PERSONELİ	18.958	1.580
BÜRO PERSONELİ	17.698	1.475

Yıl içinde altı ayda bir veya yılda bir, MYK kararıyla enflasyon oranları dikkate alınarak ücret artışları gerçekleştirilmektedir. Personel istihdamına ilişkin özel bir düzenleme mevcut olmayıp, diğer sosyal ve mali haklar, disiplin ve ceza hükümleri, işten çıkarma vb. İş Kanunu hükümlerine göre tesis edilmektedir.

Birlik, personel ihtiyacını insan kaynakları alanında çalışan internet sitelerine verilen ilanlarla karşılamakta, iş tanımına uyan elemanlar ayrıca mülakata tabi tutulmakta, belirli bir deneme süresinin sonunda devamlı istihdam yapılmaktadır.

Oda veya Birlik organlarında görev alacaklara her ne nam altında olursa olsun, verilecek ödeneklerin cins ve miktarı, Odalarda Oda Genel Kurullarınca, Birlikte ise Birlik Genel Kurulunca kararlaştırılmaktadır.

Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Oda organlarında görev alanlar ile genel kurul veya yönetim kurulları tarafından görevlendirilenlere bu görevleri nedeniyle yapacakları zaruri masraflar için kendilerine aşağıda unsurları belirtilen harcırah ödemesi yapılmaktadır.

Ödenecek Harcırah üç unsurdan oluşmaktadır.

Yol: Görev yerine gidiş ve dönüşün yapıldığı seyahat aracı gideridir.

Konaklama: Görev yerinde ikamet gerekiyorsa, konaklanacak yere ait ikamet gideridir.

Zaruri Masraf Karşılığı: Görevlendirilen kişinin gerçek ikametgahından ayrılışıyla başlayıp, geçici görev yeri dâhil, yol ve konaklama dışındaki; yemek, taşıma, taksi, otopark, hamaliye vb. giderleri karşılamak üzere her gün için verilen ödemedir.

Organlarda görev alacakların harcırahları, Genel Kurullarca, Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilenlerin harcırah miktarları ise Yönetim Kurullarınca belirlenmektedir. Aynı ilden görev alanlar ile il içi görevlendirilenlere yalnız zaruri masraf karşılığı ödeme yapılmaktadır. Birlik ve Odalarda görevli İdare Müdürü ve diğer personel ile hukuk ve mali müşavire, Birlik veya Oda Merkezi dışındaki görevlendirmelerde, Yönetim Kurullarınca her yıl belirlenen miktarda; yol, konaklama ve zaruri masraf ödemesi yapılmaktadır.

Birliğin 12 inci Genel Kurulunda, Birlik organlarında il dışından görev alacaklara;

- Yol ücreti olarak; otobüs veya trenle ulaşımda o güzergâhtaki en yüksek bedelin, uçak bileti bedelinin veya binek otomobili kullanıldığında km. başına ortalama yakıt bedelinin(uçak ücretini geçemez) belge karşılığında ödenmesine,
- Konaklama olarak; talep halinde 4 veya 5 yıldızlı otelde konaklama ücretinin belge karşılığında ödenmesine,
- Zaruri masraf olarak, konaklamanın karşılanması halinde; o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 7 katı, konaklamanın ilgilinin kendi imkânları çerçevesinde karşılanması halinde; o yıl uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 11 katı, zaruri masraf karşılığı ödeme yapılmasına, günlük yemeğin de karşılanması durumunda; ödenecek gerçek zaruri masrafın o yıl uygulanan birinci bölge Asgari Muayene Ücretinin 4 katı olarak ödenmesine, (Asgari Muayene Ücreti: 20.86 YTL)
- Birlik organlarında görev alacaklardan il içinde ikamet edenlere; o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 5 katı zaruri masraf ödemesi yapılmasına,

- Yurt dışında yapılan görevlendirmelerde; yol ve konaklama ücreti belge karşılığı ödenecek zaruri masraf olarak o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 14 katı ödeme yapılmasına,
- Türk Dişhekimleri Birliği Komisyon ve Çalışma Gruplarında görev alanların ve Merkez Yönetim Kurulunun yurtiçinde görevlendirdiği kişilerin yol ve konaklama ücreti; belge karşılığında ödenmesine, komisyon ve çalışma gruplarına katılacaklara yarım günlük toplantılar için o yıl birinci bölgede uygulanan Asgari Muayene Ücretinin 4 katı, tam günlük toplantılar için 5 katı zaruri masraf ödenmesine,

karar verilmiştir.

Kararda da görüleceği üzere asgari muayene ücretine bağlı bir ödeme usulü belirlenmiş bulunmakta, ayrıca aynı il içindeki toplantılar içinde zaruri masraf karşılığı adıyla ödeme yapılmaktadır.

Örnek olarak, Merkez Yönetim Kurulu'nun 10-11 Haziran 2009 tarihli toplantısına katılanlara 2 gün için, Ankara'da oturanlara 5 muayene ücreti üzerinden net 208,6 TL, dışarıdan gelenlere 7 muayene ücreti üzerinden 292,04 TL ödeme yapılmıştır. Dışarıdan gelenlere ayrıca yol ve konaklama masrafı da ödenmektedir.

Faaliyetleri

Türk Dişhekimleri Birliği, Merkez Yönetim Kurulu aracılığı ile kamu kurumlarıyla ilişkilerini yürütmekte, mesleğin sorunlarını ilgili platformlarda dile getirerek çözüm önerilerini kamu yöneticilerine iletmekte ve işbirliği içinde hareket etmektedir.

Belirli aralıklarla toplanan Başkanlar Konseyi toplantıları gerçekleştirilmekte ve odalarla birlikte karar alınmaktadır.

Birlik ve odaların görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olmak üzere çeşitli geçici ve sürekli komisyonlar oluşturulmuştur. Komisyonların çalışma usul ve esasları, Birliğin 6 ncı Genel Kurulunda kabul edilen bir yönetmelikle düzenlenmiştir. Birlik ve odalarda oluşturulması öngörülen komisyonlar şunlardır:

- Bilimsel Danışma Komisyonu
- Etik Komisyonu
- Meslek İçi Eğitim Komisyonu
- Dış İlişkiler Komisyonu
- Yayın Komisyonu
- Halkla İlişkiler Komisyonu
- Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Komisyonu
- Özlük Hakları Komisyonu
- Sosyal İşler Komisyonu
- Dişhekimliğinde Tüketici Haklarını Koruma Komisyonu

- Kongre ve Fuar Taleplerini Değerlendirme Komisyonu
- Asgari Ücret Tarifesinin Maliyet Esaslı Olarak Yeniden Belirlenmesi Komisyonu
- Sağlık Turizmi ve Ağız Diş Sağlığı Hizmetlerine Yansıma Komisyonu
- Tanı Tedavi Protokolleri ve Kodlama Sistemleri Komisyonu

Bunlar dışında da her yıl ihtiyaca göre değişik komisyonlar oluşturulmaktadır.

Birlikçe yürürlüğe konulan yönetmelik ve yönergeler aşağıda gösterilmiştir:

- Türk Dişhekimleri Birliği Dişhekimleri Odaları İl ve İlçe Temsilcilikleri Yönetmeliği
- Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odalarının Anlaşmalı Dişhekimlerinin Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
- Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odalarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odalarının Disiplin Yönetmeliği
- Türk Dişhekimleri Birliği'nde ve Dişhekimleri Odalarında Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Yönetmelik
- Türk Dişhekimleri Birliği Kongre ve Fuar Yönetmeliği
- Türk Dişhekimleri Birliği ve Odaları Komisyonlarının Kuruluş ve Çalışmaları Hakkında Yönetmelik
- Türk Dişhekimleri Birliği Onur Üyeliği ve Onur Belgeleri Yönetmeliği
- SDE Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Bilim, Araştırma Teşvik ve Hizmet Ödülleri Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Bilirkişi Atama Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odaları Dişhekimliği Fakültesi Öğrencilerine Verilecek Burs Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Hakem Atama Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Kongre ve Fuar Yönetmeliği
- Türk Dişhekimleri Birliği Öğrenci Kolu Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Toplum Ağız Diş Sağlığı Fonundan Yararlanma Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Toplum Ağız Diş Sağlığı Eğitim Çalışmaları Yönergesi
- Türk Dişhekimleri Birliği Yardımlaşma Fonu Yönergesi

2000 yılında yürürlüğe giren bir yönergeyle TDB öğrenci kolu faaliyete başlamıştır. Kol, fakültelerde diş hekimliği eğitimi gören öğrencilerle ilgili faaliyetler ile uluslararası platformlarda temsil ve öğrenci değişimi konularında çalışmalarda bulunmaktadır.

Birlik ve Odalarca düzenlenecek kongre ve fuarlara ilişkin usul ve esaslar, Birliğin 6 ıncı Genel Kurulunda kabul edilen yönetmelikle düzenlenmiştir.

Bu çerçevede Türk Diş Hekimleri Birliği, her yıl "Uluslararası Dişhekimliği Kongresi" ve dişhekimliği teknolojisinin en yeni ürünlerinin tanıtıldığı "EXPODENTAL Fuarı" düzenlemektedir.

Dişhekimliği ile ilgili uluslararası bilimsel gelişmelerin aktarıldığı ve mesleki sorunların ulusal ölçekte tartışıldığı Kongrelere her yıl ortalama 2.000-2.500 diş hekimi katılmaktadır. Kongreler, 1992 yılında İzmir'de başlamış ve 2008 yılında 15.'si düzenlenmiştir.

Kongre ve fuarlardan elde edilen net gelirin % 70'i Birliğe gelir kaydedilmekte, % 30'u ise üye sayısı 300'den az olan odalara dağıtılmaktadır. Son iki kongreye ilişkin detaylı bilgiler, aşağıda yer almaktadır:

TDB 14. Uluslararası Dişhekimliği Kongresi (11-16 Haziran 2007/İstanbul): 14. Kongrede 11-13 Haziran 2007 tarihleri arasında Meslek Sorunları Sempozyumu Bölümü, 14-15-16 Haziran 2007 tarihlerinde de Bilimsel Bölüm yer almış, 2.398 kişinin katıldığı kongrenin bilimsel bölümde 47 adet konferans, 2 panel, 12 kurs, gerçekleştirilmiştir.

TDB 15. Uluslararası Dişhekimliği Kongresi (30 Haziran - 5 Temmuz 2008/İstanbul): Kongrede 30 Haziran / 1-2 Temmuz 2008 tarihleri arasında 100.Yıl Meslek Sorunları Sempozyumu Bölümü, 3-4-5 Temmuz 2008 tarihlerinde de Bilimsel Bölüm yer almış, bu bölümde 28 konferans, 17 panel, 9 kurs, 1 sempozyum gerçekleştirilmiş, 28 poster ve 18 adet sunum yapılmıştır.

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunun 12., 34., 56. ve 71. maddelerinin ilgili bentleri uyarınca yurt içinde fuarların düzenlenmesine dair usul ve esasları belirleme yetkisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine (TOBB) verilmiş, TOBB Yönetim Kurulunun yayımladığı "Yurt İçinde Fuar Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar" ile yurt içinde fuar düzenleyebilmek için "yetki belgesi" alınması koşulu getirilmiştir. Bu esaslara göre, TDB olarak geleneksel hale gelen fuar organizasyonun yasalara uygun ve başka kurumlara ihtiyaç olmadan yapılabilmesi amacıyla "Fuar ve Organizasyonu Limited Şirketi" kurulmuştur.

Birlik, toplumun ağız ve diş sağlığı seviyesinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla pek çok ulusal projeyi, kamu kurumlarıyla ve endüstri ile birlikte ortaklaşa gerçekleştirmiştir:

1993-1994 Ulusal Ağız ve Diş Sağlığı Günleri (Sağlık Bakanlığı, Signal)

1997-2001 Ağız ve Diş Sağlığı Eğitimi Projesi (Milli Eğitim Bakanlığı, Eczacıbaşı, Colgate Palmolive)

2001-2002 Ağız Diş Sağlığı Eğitim Projesi (TRT, Signal)

2000-2005 Diş Koruma Günleri (Colgate Palmolive)

2005-2006 Diş Fırçaları Sosyal Sorumluluk Projesi (Soyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Procter&Gamble)

Birlik, dişhekimliği mesleğinin standartlarını yükseltmek ve meslek etik ve disiplinini sağlamak amacıyla yönetmelik ve genelgeler yayımlamaktadır.

Özel ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan kurum ve kuruluşların, çeşitli kurumlarla yapacağı toplu diş hekimliği hizmeti satın alma sözleşmeleri, odaların gözetim ve denetiminde ve tip sözleşmeler ile yapılmaktadır. Bu amaçla Birlikçe, "Türk Diş Hekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odalarının Anlaşmalı Dişhekimlerinin Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik", 04.07.2001 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Birlikçe, ağız ve diş sağılığı ile ilgili alanlarda "Bilim Ödülü", "Araştırma ve Teşvik Ödülü" ve "Hizmet Ödülü" verilmesi amacıyla "Yönerge" yayımlanmıştır.

Birlik, fakültede edinilen bilgi ve becerilerin unutulmaması, dişhekimliği alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin izlenmesi, topluma daha nitelikli dişhekimliği hizmeti verilmesini sağlamak amacıyla, akademik eğitim sonrası "Sürekli Dişhekimliği Eğitimi" (SDE)" programları gerçekleştirmektedir. Dişhekimliği Fakülteleri ile uyum içinde gerçekleştirilen SDE programları, "SDE Yönergesi" çerçevesinde düzenlenmekte olup, 1998 yılından itibaren bu amaçla 1163 etkinlik düzenlenmiş ve etkinliklere katılan 3.740 diş hekimine sertifika verilmiştir.

Sertifika alan diş hekimleriyle, toplum ağız diş sağlığı eğitim çalışmaları yürütülmekte ve bu amaçla da bir "Yönerge" yayımlanmış bulunmaktadır.

Türk Dişhekimleri Birliği; Sağlık Bakanlığı Ulusal AIDS Komisyonu, Etik Komisyonu, Tanı Tedavi Protokolleri, Tıpta Uzmanlık Komisyonu, Koruyucu Ağız ve Diş Sağlığı Programı Bilimsel Danışma Komisyonunda temsil edilmektedir.

Ayrıca, Türk Tabipleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Türk Hemşireler Derneği gibi diğer sağlık meslek birlik ve dernekleri ile ortak toplantı ve işbirliği yaparak, sağlık meslek örgütlerinin ortak sorunlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Birlik, meslekle ilgili kitaplar yayımlamakta, iki ayda bir yayımlanan ve üyelere ücretsiz gönderilen "Türk Dişhekimleri Birliği Dergisi" ile mesleği ilgilendiren güncel gelişmeleri üyelerine duyurmaktadır. Dergi, Birlik iştiraki olan iktisadi işletme aracılığı ile basılmaktadır.

Birlik ve odalarda az sayıda personel istihdam edilmekte, tüm faaliyetler ile komisyon ve çalışma grupları çalışmaları, gönüllü dişhekimlerince yürütülmektedir.

Birlik, meslek uygulamaları ve davranışları ile ilgili Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün izlenmesini, yerel örgütleri vasıtasıyla sağlamaktadır.

Diş hekimliği öğrenimi gören dar gelirli öğrencilere hem odalarca hem de Birlikçe geri ödemeli burs verilmektedir. Bu amaçla, odalar ve Birlikte ayrı bir hesapta burs fonu oluşturulmaktadır. Odalarca burs fonuna ayrılan kaynaklardan Birlik payı kesilmemektedir. Öğrenciler aldıkları bursları okulu bitirdikten iki sene sonra başlamak üzere burs aldığı sürede ve en son aldığı burs miktarı üzerinden geri ödemekte ve faiz uygulanmamaktadır. Burs

verilecek öğrenciler, yönetim kurullarınca oluşturulan üç kişilik burs komisyonu tarafından seçilmektedir. 2007-2008 öğretim döneminden bu yana 11 öğrenciye burs verilmiştir. Öğrencilere yıllık 1.000 TL burs verilmektedir.

Birlik tarafından yayımlanan bir Yönerge ile Diş Hekimliği öğrencilerinden oluşan ayrı bir örgütlenme yapısı oluşturulmuştur. Diş Hekimliği Fakültelerinin bulunduğu yerlerde Yerel Genel Kurul, Yerel Yönetim Kurulları ve Yerel Denetleme Kurulları ayrıca merkezde Öğrenci Kolu Merkez Genel Kurulu, Merkez Yönetim Kurulu ve Merkez Denetleme Kurulu oluşturulmuştur. Ayrıca öğrenci aidatlarından ve diğer bağış ve yardımlardan ayrı öğrenci kolu hesapları oluşturulması gerekmektedir.

Birlikçe, özel diş hekimlerinin kullanacakları tabelalara uyulması zorunlu standartlar getirilmiştir.

Ayrıca, diş hekimlerince kurulacak internet sitelerinin uyması gereken etik kurallar, Merkez Yönetim Kurulunun 2 Şubat 2006 tarihli kararıyla belirlenmiştir.

Birlik, isteyen odaların katılımıyla üyelerinden tahsil ettiği aidat payından ödenmek üzere üyeleri için "ferdi kaza ve ferdi kazaya bağlı iş göremezlik" sigortası yaptırmakta ve primleri topluca ödemektedir. 2008-2009 döneminde 33 odadan 31'inin katılımıyla sigorta yaptırılmıştır. 2007-2008 yıllarında ilgili sigorta şirketi tarafından, 50 dişhekimine 95.762 TL ödeme yapılmıştır.

2008 yılında, ülkemizde bilimsel diş hekimliği eğitiminin başlamasının 100 üncü yıl dönümü, bilimsel, mesleki, kültürel ve sosyal etkinliklerle kutlanmıştır.

Birlikçe bastırılan kitap ve yayınların listesi aşağıda gösterilmiştir.

- Araştırma Dizisi-1 Dişhekiminin Profili (1998)
- Araştırma Dizisi-2 Sağlık Bakanlığı ve SSK Tarafından Verilen Ağız Diş Sağlığı Memnuniyeti Hizmetlerinden Yararlanma ve Hasta Araştırması (2000)
- Araştırma Dizisi-3 Dişhekimlerinin Mesleki Doyum, Sosyal Durum ve Hizmeti Değerlendirme Araştırması (2000)
- Araştırma Dizisi-4 Ağız Diş Sağlığı Hizmetlerinden Yararlanım Araştırması (2000)
- Araştırma Dizisi-5 Dişhekimliği Eğitiminde Mevcut Durum ve Sorunlar Araştırması (2008)
- Araştırma Dizisi-6 Dişhekimliği Hizmetlerinde Hasta Memnuniyeti Araştırması (2008)
- Eğitim Dizisi-1 Dişhekimleri İçin Acil Tıbbi Yardım Bilgileri
- Eğitim Dizisi-2 Ağız Diş Sağlığında Son Gelişmeler (1997)
- Eğitim Dizisi-4 TDB I.Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Kurultayı (1998)
- Eğitim Dizisi-4 Dişhekimliğinde Başarı ve Hasta Motivasyonu (2000)
- Eğitim Dizisi-5 TDB II. Eğitim Kurultayı (1998)
- Eğitim Dizisi-6 TDB I.Dişhekimliği Özlük Hakları Kurultayı (1998)

- Eğitim Dizisi-7 Total Protez Kullanımında Ortaya Çıkan Problemler ve Çözüm Yolları (2000)
- Eğitim Dizisi-8 21. Yüzyıl Dişhekimliği Türkiye ve İleri Eğitim Hedefleri (2002)
- Eğitim Dizisi-9 Günde En Az İki Kez, En Az Üç Dakika (2002)
- Eğitim Dizisi-9 Günde En Az İki Kez, En Az Üç Dakika (2003)
- Eğitim Dizisi-10 I.Ağız ve Diş Sağlığı Hizmetlerinin Finansmanı, Örgütlenmesi, Sunumu Kurultayı (2002)
- Eğitim Dizisi-11 Üretimden Tüketime Dişhekimliği Ürünleri Kurultayı (2002)
- Eğitim Dizisi-12 Kamu ve Özel Sağlık Kuruluşlarında Ağız ve Diş Sağlığı Hizmet Sunumunda Sorunlar ve Çözüm Önerileri Kurultayı (2002)
- Eğitim Dizisi-13 TDB I.Dişhekimliği Uzmanlık Kurultayı (2003)
- Eğitim Dizisi-14 Hangi Hastada, Hangi İlaç, Hangi Test (2005)
- Eğitim Dizisi-15 TDB Dişhekimliği Mesleği Tanıtım Rehberi (2008
- Dişhekimliğinde AIDS (1992)
- Depremde Türk Dişhekimliği Birliği (2000)
- Dişhekimliğinde İnfeksiyon Kontrolü (2000)
- Türk Dişhekimleri Birliği`ni tanıyor musunuz? (2001)
- Turkish Dental Association (2001)
- Sahte Dişhekimliği İle Mücadele Yöntemleri Rehberi (2001)
- I. Milli Diş Tababeti Kurultayı (2002)
- Dişhekimliğinde Ağrı (2002)

Birlik, meslekle ilgili konuları görüşmek üzere zaman zaman Başkanlar Konseyi Toplantıları organize etmektedir. Bu toplantılara tüm oda başkanları katılmaktadır. Son dönemde yapılan toplantılarda ele alınan konular aşağıda yer almaktadır:

- Sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanununda mevcut durum ve geleceğe yönelik hukuksal süreç,
- Sosyal güvenlik kurumu sigortalıları ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin dişhekimliği hizmetleri ile ilgili hakları ve bu haklarını kullanabilmeleri için yapılabilecekler,
- Tabela standartları,
- Dişhekimliğinde unvan kullanımı,
- Sağlık hizmetlerinde reklam,
- Sağlık personelinin tam gün süreli çalışması,
- Asgari ücret tarifesi,
- Kamunun başta muayenehaneler olmak üzere serbest çalışan dişhekimlerinden hizmet satın alması,

- Kamunun hizmet alımı ile ilgili yapılan görüşmeler,
- Kamunun hizmet alımı ile ilgili yapılacak etkinlikler ve takvimlendirme,
- Türk dişhekimleri birliği 12. Olağan Genel Kurulu'nda alınacak idari ve mesleki kararlar,
- Ulusal dişhekimliği akreditasyon kurulu kurulması,
- Dişhekimliği andı,
- Dekanlar Konseyi kurulması,
- Dişhekimliği mesleğini yapabilme yeterliliğinin görüşülmesi (fiziksel, ruhsal vb. kriterler)
- Bilimsel dişhekimliğinin 100.yılı etkinlikleri,
- Dişhekimliği ile ilgili mevzuat değişiklikleri,
- Sağlık personelinin tam gün çalışmasına ve sağlıkla ilgili bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı taslağı,
- Dişhekimliği fakültesi öğrencilerinin beklentileri.

Toplumun Ağız Diş Sağlığı İçin Kamunun Muayenehanelerden Hizmet Satın Alması: Kamunun başta muayenehaneler olmak üzere serbest çalışan dişhekimlerinden hizmet satın alması Birliğin ve Odaların en önemli gündem maddesini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Birlik ve odalar;

- Yaklaşık kamuda istihdam edilen 6.000 dolayındaki diş hekimi ile tüm vatandaşların ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin yeterli bir şekilde verilemeyeceğini,
- Dişhekimliği hizmetlerinin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ağırlıklı olarak serbest çalışan dişhekimleri tarafından verilmekte olduğunu,
- Bu nedenle kamunun başta muayenehanelerden olmak üzere serbest çalışan dişhekimlerinden hizmet satın alması gerektiğini

savunmakta ve talep etmektedir.

Bu çerçevede birçok siyasi ve bürokratik makam ziyaret edilmiş ve talep iletilmiştir.

Ayrıca bu yönde bazı eylem ve kampanyalar yürütülmüştür. Bu kampanya kapsamındaki faaliyetler şunlardır:

- "Ağız Sağlığı Sözde Kalmasın. Toplum Ağız Diş Sağlığı İçin Muayenehanelerden Hizmet Alınsın" başlıklı basın açıklaması ile vatandaşa yönelik imza kampanyası,
- Televizyon kanallarında bilgilendirme filmleri,
- Oda bölgelerinde basın açıklamaları,
- Gazete ilanları,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önünde anahtar bırakma eylemi,
- "Ağız Sağlığı Sözde Kalmasın Mitingi".

"Sağlık Haktır" Mitingi (11 Mart 2007/ANKARA): Sağlık alanında yapılan uygulamalar ve uygulamalarda yaşanan sorunlara dikkat çekmek ve meslekle ilgili talepleri duyurabilmek için, Türk Dişhekimleri Birliği, Türk Tabipler Birliği, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) ve DİSK/Dev-Sağlık İş'in organizasyonunda 11 Mart 2007 günü Ankara'da "Sağlık Haktır..!" mitingi gerçekleştirilmiştir.

Tedavi Hakkını Kullan Etkinliği (Hak Arama): Sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alan vatandaşların çeşitli nedenlerle kamu kurum ve kuruluşlarından dişhekimliği hizmeti alamadıkları görülerek, söz konusu kişileri yasal hakları konusunda bilgilendirmek ve dişhekimliği hizmetlerini kullanmasını sağlamak amacıyla, Birlik tarafından "Tedavi Hakkını Kullan" projesi hazırlanmıştır.

Şekil 8 Türk Diş Hekimleri Birliği Broşürü

Meslekle ilgili konularda Birliğin görüşleri aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere zaman zaman gazete ilanlarıyla duyrulmuştur.

Şekil 9- Türk Diş Hekimleri Birliği Gazete İlanı (24 Eylül 2008 / Hürriyet)

"Sağlığımızdan ve Geleceğimizden Vazgeçmeyeceğiz!" Ortak Basın Açıklaması (3 Aralık 2007): Türk Dişhekimleri Birliği'nin aralarında bulunduğu 14 emek ve meslek örgütü, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası ile ilgili görüş ve önerileri paylaşmak ve taleplerini doğrudan iletebilmek amacıyla 3 Aralık 2007 tarihinde Ankara'da İnşaat Mühendisleri Odası'nda bir basın toplantısı düzenlemiş ve "Sağlığımızdan ve Geleceğimizden Vazgeçmeyeceğiz!" başlıklı ortak basın açıklaması yapmışlardır.

"Herkese Sağlık ve Güvenli Gelecek" için Yürüyüş (15 Ocak 2008): DİSK-KESK-TMMOB-TTB-TDB- TEB-TÜRMOB-BASK'ın oluşturduğu emek ve meslek örgütleri Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası (SSGSS) Yasa Tasarısına karşı "Herkese Sağlık, Güvenli Gelecek" sloganıyla 15 Ocak 2008 tarihinde bir yürüyüş düzenlemişlerdir.

SSGSS Yasa Tasarısına Karşı Ortak Eylem (1-6 Nisan 2008): DİSK-KESK-TMMOB-TTB-TDB'nin oluşturduğu emek ve meslek örgütleri, Meclis'te görüşülmekte olan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı'na karşı ortak eylem kararı çerçevesinde 1 Nisan 2008 tarihinde Türkiye'nin her yerinde kitlesel eylemler gerçekleştirilmiştir. 6 Nisan 2008 tarihinde de İstanbul Kadıköy Meydanı'nda, Herkese Sağlık, Güvenli Gelecek Platformu'nun organize ettiği miting gerçekleştirilmiştir.

Birlik, "Tam Gün Çalışmasına ve Sağlıkla İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı"na yönelik değerlendirmelerde bulunmuş ve açıklamalar yapmıştır.

Diş tabiplerince açılacak muayenehanelerin de "İşyeri Açma Ruhsatı" alması hususunda 2007 yılının Nisan ayında yürürlüğe giren "İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin

Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin" iptali amacıyla Birlikçe davalar açılmış, ancak bu davalar kaybedilmiştir.

Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Eğitimi Komisyonu Çalışmaları: Komisyon, bu amaçla oluşturulan fondan yararlanma koşullarını belirlemiş ve fondan finanse edilecek "Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi"nin detaylarını belirlemiştir.

1- TADS Fonundan Yararlanma Yönergesi ve Formu

Dişhekimleri Odalarının TADS Fonu'ndan yararlanma başvurusunda uyulacak kriterleri içeren "TADS Fonundan Yararlanma Yönergesi", Formu ve Rehberi hazırlanmıştır.

2- Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi

Dünya Sağlık Örgütü, 2010 yılı hedeflerinde öğrencilerin %95'inin sağlığı geliştiren okullarda eğitim almasını istemektedir. Proje, gelişmiş ülkelerde uygulanan ve okullarda çocukların kişilik ve davranış yönünden yaşadıkları değişimi, sağlık alanında da kazandırabilmek amacını taşımaktadır.

Projede her sınıfı kapsayan ayrı konuları içeren eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Daha sonra pilot uygulama amacıyla İstanbul'un Şişli İlçesindeki ilköğretim okullarında Şişli Belediyesi ve Şişli Milli Eğitim Müdürlüğü'nün desteği ile uygulanmıştır.

İstanbul Valiliği'nin 22.10.2007 tarihinde verdiği onaydan sonra Şişli Belediyesi ve Şişli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile protokol imzalanmış, basılı materyaller hazırlanmış, Şişli'deki 31 ilköğretim okulu 1.sınıf öğretmenleri ile İstanbul Dişhekimleri Odası'nın bu projede görev alacak 28 eğitmen dişhekimi için bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra, 31 okuldan 104 öğretmen eğitim materyallerini okullarına götürmüşler ve proje uygulamaya başlanmıştır. Proje, 2007-2008 öğretim yılının 2. yarısında başlatılmış olup 4.840 ilköğretim 1.sınıfı öğrencisini kapsamaktadır.

Koruyucu Ağız Diş Sağlığı Programı: Ağız diş hastalıklarının yaygınlık ve şiddetinin azaltılması için anasınıfı ve ilköğretim okulu öğrencilerine yönelik olarak Eylül 2008'de başlatılması planlanan Koruyucu Ağız Diş Sağlığı Programının yöntemi ve uygulama planının oluşturulması amacıyla Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından "Koruyucu Ağız Diş Sağlığı Programı" kapsamında Bilimsel Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Komisyonda Birlik de temsil edilmekte olup, Danışma Kurulu, 17.04.2008, 29.04.2008, 08.05.2008, 08.07.2008, 10.09.2008 ve 12.09.2008 tarihlerinde Bakanlıkta toplanmıştır. 05–07.06.2008 tarihlerinde ise Kızılcahamam'da düzenlenen ve organizasyonunu TDB'nin yaptığı çalıştayda uygulamanın 2008-2009 öğretim yılı için 19 ilde başlatılmasına karar verilmiştir.

Sürekli Dişhekimi Eğitimi (SDE) Yüksek Kurulu: Fakültede edinilen bilgi ve becerilerin unutulmaması, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve topluma daha nitelikli hizmet verilebilmesi amacıyla çalışmalar yapan Sürekli Dişhekimliği Eğitimi Yüksek Kurulu, 2006–2008 döneminde 16 toplantı yaparak, başvuruda bulunan 411 etkinlikten,

393'ünü kredilendirmiştir. Bu etkinliklere toplam 10.583,5 TL kredi verilmiştir. Sürekli Dişhekimliği Eğitimi Yüksek Kurulunun göreve başladığı 18.02.1998'den bu güne kadar 14.623 dişhekimi etkinliklere katılmıştır. 11. dönemde yenilenenler dâhil toplam 1.286 dişhekimine sertifika verilmiştir.

Genel Kurul kararı gereğince üye sayısı 300'ün altındaki odaların Sürekli Dişhekimliği Eğitimi programlarının desteklenmesi amacıyla, Merkez Yönetim Kurulu tarafından; bu odalara Kasım 2007 dönemi için 750 TL, Kasım 2008 dönemi için 825 TL yardım yapılmasına karar verilmiştir. 2007-2008 döneminde Aydın, Balıkesir, Denizli, Isparta, Malatya, Sakarya, Sivas ve Zonguldak Dişhekimleri Odalarına Sürekli Dişhekimliği Eğitimi Yardımı yapılmıştır.

TDB Eğitim Komisyonu Türkiye'deki dişhekimliği hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda çalışmalara yön vermektedir. Dönem boyunca yetkinleştirme programları, yardımcı personel eğitimi, koruyucu dişhekimliği, acil dişhekimliği kavramı üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür.

Hem komisyon üyelerince hazırlanan hem de diğer öğretim üyelerinden alınan bilimsel yazılar, düzenli olarak TDB Dergisinde yayımlanmaktadır. Bilimsel danışma hattına gelen sorular, düzenli olarak yanıtlanmıştır. Elektronik ortamda, mezuniyet sonrası mesleki eğitimi sağlayacak olan programlar hazırlanmıştır.

Sağlık Bakanlığınca teşkil edilen sürekli kurul niteliğindeki Tıpta Uzmanlık Kurulu'nda TDB bir asıl, bir yedek üye ile temsil edilmektedir.

İnsangücü Planlaması ve Dişhekimliği Fakülteleri: Türk Dişhekimleri Birliğince,

-Eğitim, uzmanlık, istihdam, talep, coğrafi dağılım, orta ve uzun vadeli sağlık hedefleri v.b. gözönüne alınmadan dişhekimliği fakültesi açmanın ülke kaynaklarının israfı anlamına geleceği,

-Dişhekimlerinin son yıllarda iş yerlerinde ya boş oturmakta olduğu ya da muayenehanelerini kapatıp, başka geçim alanları bulmaya çalıştıkları,

-Dişhekimlerinin kamuda ve özelde coğrafik dağılımının dengesiz olduğu (bir dişhekimine İstanbul'da 2.116, İzmir'de 2.128, Gaziantep-Nurdağı'nda 20.877 ve Şanlıurfa-Viranşehir'de 50.603 kişi düşmektedir),

-Dişhekimine yıllık gitme sıklığının Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan araştırma sonucuna göre; gelişmiş ülkelerde 5 iken, ülkemizde bu oranın 0,7 olduğu,

gibi hususlar savunularak, yeni Dişhekimliği Fakültelerinin açılmaması, Dişhekimliği Fakültelerindeki öğrenci kontenjanlarının düşürülmesi talep edilmektedir.

Dişhekimliği mesleğini eğitimsiz olarak uygulayan ve insan sağlığına zarar veren sahte dişhekimlerine verilen hapis cezalarının alt sınırının iki yıla düşürülmek istenmesi, Türk Dişhekimleri Birliği ve Dişhekimleri Odalarının girişimleri ile bir kez daha engellenmiştir. "Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılamasına Dair

Kanun Tasarısı" içerisinde yer alan sahte dişhekimlerine verilen hapis cezasının düşürülmesine yönelik madde, 8 Ocak 2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada reddedilmiştir.

Her yıl düzenlenen Dişhekimliği Öğrenci Programlarıyla, jüri tarafından seçilen dişhekimliği öğrencilerine çeşitli ödüller verilmektedir.

Birlik, Sağlık Bakanlığı Koruyucu Dişhekimliği Bilim Kurulu'nda temsil edilmektedir.

Sağlıkta Dönüşüm Projesi kapsamında Sağlıkta İnsan Kaynakları Kapasitesinin Güçlendirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından 24-28 Nisan 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen "Sağlıkta İnsan Kaynakları Politika Oluşturma Çalıştayı"na, Birliği temsilen katılım sağlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü Diş Teknisyenleri İle İlgili Düzenlemeler, Eğitim ve Sınav Merkez Komisyonu Çalışmalarına, Birlik aktif olarak katılmaktadır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun kuruluşuna ilişkin 5176 sayılı Kanun ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 29. maddesinde yer alan *"Kurum ve kuruluşlarda, etik kültürünü yerleştirmek ve geliştirmek, personelin etik davranış ilkeleri konusunda karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak tavsiyelerde ve yönlendirmelerde bulunmak ve etik uygulamaları değerlendirmek üzere kurum ve kuruluşun üst yöneticisi tarafından kurum içinden en az üç kişilik bir etik komisyonu oluşturulur"* hükmü gereği, Birlik"te 3 kişilik bir Etik Kurulu oluşturulmuştur.

Mevzuat Çalışmaları: Geçmiş dönemlerde olgunlaştırılan ve düzenlenen "Mevzuat Kitapçığı", hazırlanan Bilirkişi ve Hakem Atama Yönergeleri de konularak yayımlanmıştır.

Türk Dişhekimleri Birliği "Emek Platformu Bileşenleri" içinde yer almaktadır.

Türk Dişhekimleri Birliği (TDB), Devrimci İşçi Sendikaları Konfedarasyonu (DİSK), Kamu Emekçileri Sendikası Konfederasyonu (KESK), Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği (TMMOB), Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve Türk Eczacıları Birliği (TEB) bir araya gelerek özgür, demokratik bir Türkiye yolunda yeni anayasa girişimini başlatılmışlardır.

Maliye Bakanlığınca 5 Ocak 2008 tarihinde yeni bir Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayımlayarak serbest meslek faaliyetinde bulunan hekimlere (dişhekimleri ve veteriner hekimler dâhil) 1 Haziran 2008 tarihinden itibaren iş yerlerinde kredi kartı okuyucuları (POS) bulundurmaları ve kredi kartı ile yapılan ödemelerde bu cihazların kullanılmasının zorunlu hale getirilmesi üzerine; POS cihazı kullanımında ortaya çıkacak sorunlar, gerek yüz yüze görüşmelerle, gerekse telefon görüşmeleri ve yazılarla Maliye Bakanlığı'na iletilmiştir.

Girişimler üzerine Maliye Bakanlığı uygulamayı 1 Eylül 2008 tarihine ertelemiş, bu süreçte yapılan girişimler sonucu uygulama yumuşatılmıştır.

Oda Yöneticilerinin ve Dişhekimlerinin Sigortalanması (Ferdi Kaza ve Ferdi Kazaya Bağlı İşgörememezlik Sigortası): Sigortalanmayı kabul eden 31 odadaki tüm dişhekimlerini kapsayan ve Odalara ödedikleri aidatlardan ayrılan payla, Ferdi Kaza ve İşgörememezlik Sigortası yaptırılmıştır.

2007-2008-2009 dönemine ait kaza sonucu vefat, kaza sonucu maluliyet teminatı 15.000 YTL, kaza sonrası tedavi masrafları 1.500 YTL, İşgörememezlik teminatı da; 75 TL/gün olarak belirlenmiştir.

Ferdi Kaza Sigortasının ilk başladığı 2004 yılından günümüze uygulama sonuçları aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir:

Tablo 288- Türk Diş Hekimleri Birliği Ferdi Kaza Sigortası Yaptırılan Üye Sayıları

SİGORTA FİRMASI	SİGORTA DÖNEMİ	Ferdi Kaza (Kişi)	Ferdi Kaza +İşgörememezlik	TOPLAM KİŞİ SAYISI	ODA SAYISI
GARANTİ SİGORTA	2004–2005	16.163	-	16.163	29
AK SİGORTA	2005–2006	2.182	15.105	17.287	32
ANKARA SİGORTA	2006–2007	1.290	16.460	17.750	32
NEW LIFE	2007–2008	2.640	14.858	17.498	31
NEW LIFE	2008–2009	2.155	15.548	17.703	31

Tablo 289- Türk Diş Hekimleri Birliği Ferdi Kaza Sigortası Uygulama Sonuçları

Prim Tutarları (TL)			Toplam Prim Tutarı	Sigorta Kapsamı	Teminattan Yararlanan	
Ferdi Kaza	İş Göremezlik	Toplam			Kişi Sayısı	Ödenen
1,65		1,65	26.668	Ferdi Kaza	23	49.646
1,65	2,54	4,19	66.889	Ferdi Kaza+İş Göremezlik	64	222.352
3,5	1,4	4,9	85.168	Ferdi Kaza+İş Göremezlik	51	132.466
4,75	4,74	9,49	153.542	Ferdi Kaza+İş Göremezlik	38	81.352
3	3,85	6,85	112.969	Ferdi Kaza+İş Göremezlik	-	-

Oda Yöneticileri Hayat Sigortası: 2003 yılından itibaren TDB Merkez Yönetim Kurulu ve Oda Yönetim Kurulu üyelerinin hayat sigortası yaptırılmakta ve primler, Birlikçe ödenmektedir.

Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK), ülkemizin 60'dan fazla sayıda kamu ve sivil toplum kuruluşunun oluşturduğu, sigara başta olmak üzere her türlü tütün ürünü ile mücadele eden bir yapıdır. Tütün karşıtı mücadelenin toplumun her kesimi tarafından desteklendiğinde başarılı olacağına inanan Komite, 11 yıldır mücadelesine kesintisiz devam etmektedir.

Dünya Sağlık Örgütüne üye diğer ülkeler ile birlikte ülkemizde her yıl 31 Mayıs'ta "Sigarasız Bir Dünya Günü" etkinlikleri yapılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütüne üye devletler 1987 yılından itibaren bu günü, sigara salgını ile oluşan önlenebilir hastalık ve ölümlere dikkat çekebilmek için etkinlik günü olarak belirlemişlerdir.

TBMM İle Protokol: Milletvekillerine, yasama organı eski üyelerine, dışarıdan atandıkları Bakanlık görevi sona erenlere tedavi yapılmasına dair yönetmelik hükümlerine göre hak sahibi olanlara, bu yönetmelik ve protokol hükümlerine göre ağız ve diş sağlığı hizmeti verecek TBMM ile Türk Dişhekimleri Birliği arasında imzalanan Protokol, bu dönemde de devam etmiştir.

Türk Dişhekimleri Birliği Öğrenci Kolu, 1. Ulusal Öğrenci Kongresi, 21-22 Nisan 2007 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleşmiştir.

Kongre; öğrencilerin üniversiteye, eğitime ve yaşama dair sorunlarını tartışmayı, özgür bir platformda sorunlara çağdaş çözümler sunmayı, öğrenci, fakülte ve oda ilişkisini geliştirmeyi ve mezuniyet sonrası mesleği sürdürme alternatiflerini tartışmayı amaçlamıştır.

Kongrede:

- Avrupa Birliği'ne Akreditasyon Sürecinde, Türkiye'deki Dişhekimliği Fakültelerinde Eğitim
- Yeni Mezunların Okul Sonrası Alternatifleri
- Dişhekimliğinde Lisans Üstü Eğitim
- Yurt Dışında Lisans Üstü Eğitim
- IADS Uluslararası Öğrenci Değişim Programı
- Dişhekimliği Lisans Eğitim Sürecinde Öğrencilerin Beklentileri, İstemleri

konuları ele alınmıştır.

Türk Dişhekimleri Birliği Öğrenci Kolu 2. Olağan Genel Kurulu 10 Kasım 2007 tarihinde Ankara'da yapılmış, Genel Kurul, Türkiye genelinden 33 dişhekimliği öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Türk Dişhekimleri Birliği Öğrenci Kolu'nun organize ettiği TDB II. Ulusal Öğrenci Kongresi, 5-6 Nisan 2008 tarihlerinde Ankara TES-İŞ Tesislerinde yapılmıştır. Kongrede:

- Master mı? Doktora mı? Arasındaki Fark Nedir?
- Dişhekimliği Fakültelerinde Mevcut Sorunlar ve Beklentiler
- Meslek Hayatına Başlarken
- Dişhekimliği Öğrencileri Neden Mutsuz?
- Muayenehane Dizaynı ve Ergonomi
- Öğrenci Değişim Programları

konuları işlenmiştir.

Basın Açıklamaları:

Birlikçe çeşitli konularda pek çok basın açıklaması yapılmıştır.

2007-2008 öğretim yılından başlayarak dişhekimliği fakültelerinin 1. sınıf öğrencilerine Birlik tarafından eğitim bursu verilmiştir. Bu dönemde her bir öğrenciye yılda toplam 1.000 TL olmak üzere 11 öğrenciye burs verilmiştir. Ödemeler 4 eşit taksitte yapılmıştır. Burs alacak öğrenci seçimi; TDB, TDB Öğrenci Kolu ve Dişhekimliği Fakülteleri koordinasyonluğunda yapılmıştır. 2008-2009 öğretim yılında da hazırlık ve 1. sınıfta okuyan 10 dişhekimliği fakültesi öğrencisine burs vermek için gerekli duyuru yapılmıştır.

Türkiye'de Ağız ve Diş Sağlığı Durum Analizi Projesi: Bu ortak proje, Türkiye genelindeki ağız sağlığı sorunlarının saptanması ve çözüm üretilmesi sonucunda, Türk toplumunun ağız bakımı konusundaki bilincinin artmasını sağlayacak "Türkiye'de Ağız Diş Sağlığı Durum Analizi" araştırmasını içermektedir. TDB - Signal - FDI araştırma projesinin üç yıllık bir dönemi kapsaması ve Türkiye profilini temsil eden kırsal-kentsel alanlardan seçilecek 7 farklı bölgede tüm yaş gruplarından 7.000 den fazla bireyin programda yer alması planlanmaktadır. Ağız sağlığının, davranışsal ve sosyal bileşenleri ile kontrol göstergelerini belirlemeyi amaçlayan araştırmada yer alacak bireyler arasında diş çürüklerinin, diş minesi bozukluklarının ve diş eti hastalıklarının yaygınlığının araştırılması ve diş fırçalama teknikleri, diş hekimliği hizmetlerine erişim ve yaşam tarzı konularının incelenmesi öngörülmektedir.

Birlikçe, ülkemizde bilimsel dişhekimliğinin 1908 yılında İstanbul'da Darülfununu Osmani Tıp Fakültesi ve Eczacı ve Dişçi ve Kabile ve Hastabakıcı Mektepleri kurulmasıyla başlamış olduğu kabul edilerek, 2008 yılı Bilimsel Dişhekimliğinin 100. yılı ilan edilmiştir.

Bu çerçevede, 100. yılın mesleğin büyük birikimine uygun içerik ve boyutta kutlanabilmesi için Türk Dişhekimleri Birliği, Dişhekimliği Fakülteleri ve Dişhekimliği mesleğinin diğer bileşenleri ile yıl boyunca bilimsel, mesleki, sosyal ve kültürel etkinlikler, ağız ve diş hastalıklarının yaygınlık ve şiddetini azaltmayı hedefleyen kampanyalar düzenlenmiş, filmler, afişler ile eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında aşağıda belirtilen broşürler hazırlanmıştır.

- Ağız Kokusu
- Çocuklarda Ağız Diş Sağlığı
- Hamilelikte Ağız Diş Sağlığı
- Kanser Tedavisi Gören Hastalarda Ağız Diş Sağlığı
- Diyabet Hastalarında Ağız Diş Sağlığı
- Engellilerde Ağız ve Diş Sağlığı
- İleri Yaşlarda Ağız ve Diş Sağlığı
- Diş Gıcırdatma
- Ortodonti

"Sağlık Önce Ağızda Başlar" sloganıyla sevilen sanatçı Mirkelam'ın rol aldığı ve çocuklar, hamileler ve yaşlılar olmak üzere farklı toplum kesimlerine yönelik, genel ağız diş sağlığı bakımı ve ağız kokusu konularında hazırlanan 5 kısa film, 2008 Mayıs ayında FİDA Film aracılığıyla sinemalarda gösterime girmiş ve iki hafta süreyle yayımlatılmıştır. Kısa filmler ayrıca Oda bölgelerindeki yerel televizyonlarda da gösterilmiş, 6 ulusal TV'de ücretli olarak yayımlatılmıştır.

"Sağlık Önce Ağızda Başlar – Dişlerimi Seviyorum Dişhekimime Gidiyorum" başlığını taşıyan ve kısa filmlerde kullanılan temalardan 3'ü ile hazırlanan afişler oda bölgelerinde asılmıştır (Bilbord asılan iller; Adana, Balıkesir, Bursa, Denizli, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, Konya, Manisa, Mersin, Sakarya, Samsun, Sivas, Uşak. Otobüs duraklarına afiş asılan iller; Adana, Balıkesir, Denizli, Hatay, İzmir, Muğla, Samsun, Tekirdağ, Trabzon. 50x70cm. Boyutlarında afiş asılan iller; Adana, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Eskişehir, Hatay, İzmir, Muğla, Zonguldak.).

100. Yıl etkinlikleri kapsamında ağız diş sağlığı bilincinin yükseltilmesi ve genç kuşakların dikkatinin bu yöne çekilmesi amacıyla ülke genelindeki ilköğretim 5. sınıf öğrencileri arasında "Ağız Diş Sağlığı" başlıklı bir resim yarışması düzenlenmiştir. Yarışmaya yaklaşık 540 okuldan 2.575 öğrenci başvurmuş, yerel seçici kurullar tarafından oda bölgelerinde dereceye girenler belirlenmiş ve ödülleri verilmiştir.

Bilimsel dişhekimliğinin 100. yılı kutlamaları kapsamında, genç dişhekimi bilim insanlarını teşvik etmek amacıyla Türk Dişhekimleri Birliği tarafından "Genç Bilim İnsanı" yarışması düzenlenmiştir.

Meslek mensuplarının farklı bir alanda yeteneklerini ve çalışmalarını sergileme fırsatı bulmaları amacıyla dişhekimlerinin ve dişhekimliği fakültesi öğrencilerinin katılabileceği serbest konulu "Bana Öykünü Anlat" başlıklı öykü yarışması düzenlenmiş, yarışmaya 48 dişhekimi, öyküleriyle katılmıştır.

Türk Dişhekimleri Birliği'nce 'Ağız ve Diş Sağlığı' konusunda basın mensuplarının çalışmalarını teşvik etmek ve başarılarını ödüllendirmek amacıyla, dişhekimliğinin 100. Yılı etkinlikleri çerçevesinde basın ödülleri verilmiştir.

Hukuk Çalışmaları: TDB; Hukuk Bürosu, Merkez Yönetim Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Birlik Denetleme Kurulu'na sürekli olarak danışmanlık hizmeti vermesinin yanı sıra Odalardan ve bireysel olarak dişhekimlerinden gelen başvuruların yanıtlanmasına da katkı sunmaktadır. Ayrıca, başta sosyal güvenlik ve Sosyal Güvenlik Kurumuna ilişkin kanun tasarıları, Tıpta Uzmanlık Tüzüğü, Bütçe Uygulama Talimatı, e-beyanname, pos cihazı kullanılması ve mesleki faaliyetini şirket yapısı altında sürdüren dişhekimlerinin durumu ile ilgili düzenlemeler olmak üzere dişhekimlerini ilgilendiren bütün hukuksal düzenlemeler

hakkında Birliğin görüşünün oluşturulması ve gerektiğinde dava açılması ile ilgili olarak da Hukuk Bürosu tarafından destek verilmektedir.

Hukuk Bürosunca halen takip edilen dava sayısı 118'dir. Bu davalardan 98'i Türk Dişhekimleri Birliği aleyhine açılmıştır. Son iki yıl içinde davalardan 58'i Türk Dişhekimleri Birliği lehine sonuçlanmış olup bunların 11'i bütün itiraz aşamaları tükenmiş olarak kesinleşmiş; 47'si ise çeşitli itiraz yollarına başvurulmuş olması sebebiyle henüz kesinleşmemiştir. Birlik aleyhine biten 27 davadan kesinleşmiş olan dava sayısı 9'dur. Birlik aleyhine sonuçlanmış 18 adet dava ise temyiz incelemesindedir.

Asgari Muayene ve Tedavi Ücret Tarifesi: TDB serbest çalışan dişhekimleri ve kurum ve kuruluşların uymakla zorunlu oldukları "Asgari Muayene ve Tedavi Ücreti Tarife"sini aşağıda anlatılan yöntemle belirlemektedir.

Oda Yönetim Kurulları her yıl Aralık ayı içinde, diş hekimlerinin uygulayacakları muayene ve tedavi ücretlerinin asgari haddini gösteren birer tarife hazırlayarak, Birlik Merkez Yönetim Kuruluna iletmekte, Birlik Merkez Yönetim Kurulu da Oda Yönetim Kurullarının tekliflerini de göz önünde bulundurarak muhtelif Odaları içine alacak grupları tespit edip, gruplarda uygulanacak tarifeleri hazırlayarak Sağlık Bakanlığına göndermektedir.

Bakanlık bu tarifeyi aynen ya da gerekli gördüğü değişiklikleri yaparak onaylamakta, tarifeler Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir. Yeni bir tarife yürürlüğe girinceye kadar eski tarife hükümleri devam etmektedir.

Bütçe uygulama talimatları ile kamu kurumlarınca ödenecek özel muayenehanelerde gerçekleştirilen diş tedavi bedellerine sınır getirilmesi, Danıştay kararlarıyla iptal edilmiş, resmî tedavi kurumlarında tedavilerinin sağlanamaması sebebiyle 'özel sağlık kurum ve kuruluşlarına' sevk edilen hastaların diş tedavileri ile ilgili olarak "Türk Dişhekimleri Birliği Asgari Ücret Tarifesi" uygulanması öngörülmüştür.

Türk Dişhekimleri Birliği bünyesinde "Tanı ve Tedavi Protokollerinin Oluşturulması Komisyonu" teşkil edilmiştir. 2004-2006 çalışma döneminde hastalıkların sınıflandırılması ve kodlanması ile tedavilerin sınıflandırılması, işlem açıklamaları ve kodlanması ile hastalık kodları ve tedavi kodlarının eşleştirilmesi aşamaları tamamlanmış, 2006-2008 çalışma döneminde ise Komisyon bir taraftan hastalık sınıflamalarında dört basamaklı açıklama üzerine çalışırken diğer taraftan protokollerle ilgili çalışmasını tamamlamıştır. Komisyonun bu dönemde yürüttüğü başka bir çalışma ise ülkemizde risk yönetimi ve kalite alanındaki ciddi bir boşluğu dolduracak olan dental işlemlerin kalite değerlendirme sistemleridir.

Ağız Diş Sağlığı Hizmetleri Asgari Ücret Tarifesinin Maliyet Esaslı Olarak Yeniden Belirlenmesi Projesi: Türk Dişhekimleri Birliği, ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin bedellerinin maliyet temelli olarak belirlenmesi ve Asgari Ücret Tarifesinin buna göre düzenlenmesi çalışmalarını 2001 yılında başlatmıştır. Projenin hedefi, Asgari Ücret Tarifesi ile diş tabiplerinin

nitelikli hizmet verebilmeleri, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izlemeleri, mesleğe uygun bir yaşam standardı tutturabilmeleridir. Projede, dişhekimliğinde verilen her hizmetin iş analizleri yapılarak her iş adımının maliyet değerleri hesaplanmış, sabit ve değişken giderler ve dişhekiminin yaşam standardı da hizmet birimlerinin üzerine belirli oranlar da eklenerek sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada 9 kez proje taslak raporu hazırlanmış, Komisyon 50'nin üzerinde toplantı gerçekleştirmiştir. En son yayımlanan 9 numaralı proje taslak raporu ile Asgari Ücret Tarifesi modellemesinin yapısı tamamlanmıştır.

Yoğun ve uzun bir çalışmanın ürünü olan Ağız ve Diş Sağlığı Hizmetleri Asgari Ücret Tarifesinin maliyet temelli olarak, bilimsel metotlara dayalı biçimde güncellenmesi projesi 2007 ve 2008 Asgari Ücret Tarifelerinde kullanılmıştır.

2007 yılı Asgari Muayene ve Tedavi Ücretleri Tarifesi, 28 Aralık 2006 tarih ve 26390 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Geçtiğimiz dönemlerde 5 grup halinde uygulanan Asgari Ücret Tarifesi (AÜT), 2007 yılında 3 gruba düşürülmüş, birim ve katsayı uygulamasından vazgeçilmiştir.

"Ağız ve Diş Sağlığı Hizmetleri Asgari Ücret Tarifesinin Maliyet Esaslı olarak Yeniden Belirlenmesi Projesi" kapsamında hazırlanan Türk Dişhekimleri Birliği, 2008 yılı Asgari Muayene ve Tedavi Ücretleri Tarifesi, 23 Kasım 2007 tarihinde Sağlık Bakanlığı'na sunulmuştur.

Sağlık Bakanlığının 14.02.2008 tarihli yazısıyla tarife, *"maliyet analiz çalışmaları risk maliyetleri ile hayat standardı göstergeleri fiyatlara doğrudan yansıtılmış olduğundan, Türkiye genelinde uygulanan fiyat tutarlarının yüksek olduğu, bu nedenle fiyatların kabul edilemeyeceği"* ifade edilerek reddedilmiş, Birliğin yeni teklif sunması istenmiştir.

TDB Merkez Yönetim Kurulunca yapılan değerlendirme sonucunda; 23 Kasım 2007 tarihinden bu yana onay için bekletilen 2008 Yılı Asgari Ücret Tarifesi'nin "Ağız ve Diş Sağlığı Hizmetleri Asgari Ücret Tarifesinin Maliyet Esaslı olarak Yeniden Belirlenmesi Projesi" kapsamında hazırlandığı ve bilimsel bir çalışma olduğu, bu nedenle de herhangi bir değişikliğe gidilmesinin uygun olmayacağı görüşüne varılmıştır.

Sonuç olarak 2008 Yılı Asgari Ücret Tarifesi Sağlık Bakanlığında bekletilmekte ve 2007 yılı tarifesi uygulanmaya devam edilmektedir.

Merkez Yönetim Kurulu (MYK), özel kurum ve işyerlerinde sözleşmeli olarak çalışan dişhekimlerine ödenecek ücretlerin asgari tutarını tespit etmektedir. MYK, 17-18.12.2008 tarihli toplantısında, dişhekimlerinin ücretleri 1 Ocak 2009 tarihinden geçerli olmak üzere, yılın il altı için net olarak; tam gün çalışanlarda 3.500 TL, yarım gün çalışanlarda 2.450 TL, saat ücreti ise 125 TL olarak belirlenmiştir (2008 yılı ikinci altı ayı için söz konusu tutarlar sırasıyla 2.975, 2065, 105 TL olarak tespit edilmiştir).

Uluslararası İlişkiler

Odalar ve Birliği temsil etmek üzere Uluslararası konferans ve kongre gibi toplantılara katılma, Birliğin teklifi ve Sağlık Bakanlığın iznine bağlı bulunmaktadır.

Türk Dişhekimleri Birliği Dünya Dişhekimleri Birliği'ne (FDI) 1988 yılında üye olmuştur. 136 ülkede 157 dişhekimleri birliğini temsil eden FDI'de Türk Dişhekimleri Birliği Eğitim ve Bilim komitelerinde birer üyeyle temsil edilmektedir. Ayrıca FDI-Doğu Avrupa Eğitim Direktörlüğüne TDB temsilcisi atanmıştır.

TDB, 1955 yılında kurulan ve Dünya genelinde 35 ülkenin temsil edildiği Avrupa Bölgesel Organizasyonuna (ERO) 1993 yılında üye olmuştur.

TDB IX.Genel Kurulunda Diş Hekimliği mevzuatının AB Müktesebatına uygun hale getirilmesi amacıyla Avrupa Birliği Çalışma Grubu oluşturulmuştur.

Birlikçe;

- EGOHID (Avrupa Global Oral Sağlık Göstergelerini Geliştirme Projesi) 11-12 Ocak 2007 tarihinde Danimarka-Kopenhag'da ve 24-27 Eylül 2008 tarihlerinde İsveç/ Stockholm FDI Kongresi içerisinde gerçekleştirilen toplantılara,
- 29-30 Mart 2007 tarihlerinde Fransa, Ferney-Voltaire'de FDI Merkez Bürosunda yapılan FDI Dental Practice Komite toplantısına ve FDI Bilimsel Komite toplantısına,
- 22-26 Ekim 2007 tarihleri arasında Dubai'de yapılan FDI Genel Kuruluna,
- 22-27 Eylül 2008 tarihlerinde İsveç, Stockholm'de yapılan FDI Genel Kuruluna ve Kongresi'ne,
- 4 Eylül 2008 tarihinde İsveç Stockholm'de yapılan ERO – Genel Kurulu'na

katılınmıştır.

FDI'dan gelen talep üzerine, 2011 yılı FDI Kongresi'nin ülkemizde düzenlenmesi için başvuruda bulunulmuştur.

Dünya Dişhekimleri Federasyonu (FDI), Avrupa Bölgesel Organizasyonu (ERO) Genel Kurulu, 18–19 Nisan 2008 tarihlerinde İstanbul'da yapılmıştır.

2. Pan Avrupa Kongresi, 4-5 Temmuz 2008 tarihleri arasında İstanbul'da yapılmıştır.

16. Uluslararası Suriye Dişhekimleri Birliği Kongresi, 4-6 Eylül 2007 tarihleri arasında Suriye'nin başkenti Şam'da yapılmıştır.

VII. TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Veteriner hekimlerin meslek örgütü olarak Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB), 9.3.1954 tarihli ve 6343 Sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner

Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun"'a göre 1954 yılında kurulmuştur.

Kanunda 1963, 1984, 1997, 2003 ve 2008 yıllarında değişiklikler yapılarak, günün koşullarına uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

Birlik;

- Veteriner Hekimler arasında mesleki değer ve etik kurallar ile dayanışmayı korumak,
- Veteriner Hekimliğin kamu ve kişi yararına uygulanıp gelişmesini sağlamak,
- Meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak,

amacı ile kurulmuş, Türkiye sınırları içerisinde meslek ve sanatlarını icra eden bütün Veteriner Hekimlerin katıldığı tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde mesleki bir kuruluştur.

Veteriner hekimlerin, Birlik ve odalar dışında; "Türk Veteriner Hekimler Birliği Vakfı" ve "Veteriner Hekimler Derneği" adıyla iki ayrı örgütleri de bulunmaktadır.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin kararı doğrultusunda ilki 2001 yılında düzenlenen "Dünya Veteriner Hekimleri Günü" her yıl Nisan ayının son cumartesi günü kutlanmaktadır.

Üyelik

Veteriner hekimler, Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre, veteriner hekim olarak çalışabilmek ve mesleki eğitim yaptırabilmek için ilgili Üniversitelerin veteriner hekimlik bölümlerinden mezun olmak, bulundukları yerin odasına kaydolmak, Birlik tarafından düzenlenen veteriner hekim kimlik belgesini almak, kimlik belgesini her yıl Ocak ayı içinde vize ettirmek ve yükümlülüklerini yerine getirerek üyeliklerini sürdürmek zorunda bulunmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar ve herhangi bir sebeple meslek ve sanatı ile uğraşmayanlardan isteyenler, veteriner hekim odalarına üye olabilmektedir.

Silahlı kuvvetler mensupları odaya üye olamamakta ve organlarında görev alamamaktadır. Ancak, üye olamamaları, kanunlarda belirtilen diğer koşullara uymak kaydı ile meslekleriyle ilgili görevlerde çalışmalarına, mesleki eğitim ve öğretim yaptırmalarına, kurum amirlerinin izniyle kuruluşun bilimsel çalışmalarına katılmalarına, mesleki kural ve koşullara uyma yükümlülüklerine, haklarında haysiyet divanınca disiplin cezası uygulanmasına, kanunların öngördüğü koşullarla mesleklerini serbestçe uygulamalarına resmî veya özel bir görev almalarına engel oluşturmamaktadır.

Askerlik yükümlülüğünü yerine getirmekte olan yedek subaylar ile er ve erbaşların üyelikleri askerlik hizmetleri süresince dondurulmakta, bu durum ilgililerin kanunlardan doğan yükümlülüklerini ve haklarını ortadan kaldırmamaktadır.

Diğer yandan 6343 sayılı Kanunun 3. maddesinde, yurt dışındaki Üniversitelerden mezun olan ve denklikleri Milli Eğitim Bakanlığınca onaylananların Ülkemizde mesleklerini icra

edebilmeleri için Türkiye'deki veteriner fakültelerinden birinde yapılacak "Collegium" sınavını başarmaları şartı konulmuştur. Yüksek Öğretim Kurulunun kurulmasıyla denklik bu Kurumca verilmektedir. Ancak söz konusu sınav şartının devam edip etmediği tartışılmaktadır. Bugüne kadar son yıllarda Bursa Uludağ Üniversitesinde bir kişinin imtihana girerek kazandığı, bunun dışında bir imtihan yapıldığının birlikçe bilinmediği, ancak bazı illerde söz konusu imtihana girmeyen birkaç kişinin kayıtlarının odalarca yapılmadığı ve ihtilafa yol açtığı ifade edilmiştir.

Veteriner hekimler, aşağıda yazılı hallerin varlığı halinde mesleklerini icra edememektedir:

- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile;
- Kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmak,
- Ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, kamunun sağlığına karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hapis cezasına mahkûm olmak,
- Haysiyet veya Yüksek Haysiyet Divanı kararları ile mesleğini icradan menolunmak,
- Yüksek Haysiyet Divanınca haklarında diplomalarının istirdadı kararı ittihaz edilmek,

Odanın üyelik çeşitleri şunlardır;

Asıl Üyelik: Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda olup Kanun ve bu Yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan veteriner hekimler odaya asıl üye olabilirler.

Onur Üyeliği: Türkiye'de veya yabancı ülkelerde, mesleki çalışmalara önemli katkısı olan, ülke tarımına ve mesleğe hizmeti genel kabul gören gerçek kişilere oda yönetim kurulu kararı ile onur üyeliği verilebilir.

Öğrenci Üyeliği: Veteriner hekimliği ile ilişkili mesleki disiplinlerde öğrenim gören öğrencilere, öğrenci üyeliği verilebilmektedir.

Onur üyeleri ve öğrenci üyeler, Büyük Kongre veya oda genel kurullarına katılabilmekte, ancak oy kullanma, seçme ve seçilme hakları bulunmamaktadır.

Oda tarafından üyelerine, Birlik tarafından hazırlanan fotoğraflı ve onaylı Veteriner Hekim Kimlik Belgesi verilmekte, kayıt başvuru ve bilgi formları ile kartoteks ve üye kayıt defterleri Merkez Konseyince belirlenen örneğe uygun olarak düzenlenmektedir.

Odaya kayıtlı herhangi bir üyenin başka bir odaya naklini istemesi durumunda, bir yazı ile nakledileceği oda başkanlığına bildirilir. Ancak, kayıt belgelerinin asılları ve kartoteks dosyadan çıkarılmaz. Üyenin ayrıldığını ve naklinin yapıldığını her iki oda yetkilileri de otuz gün içinde Merkez Konseyine bildirmek zorundadırlar. Nakil isteğinde bulunan üyenin nakil işlemi,

aidat dâhil olmak üzere odaya herhangi bir borcu varsa bu borç tahsil edilmeden yapılmamaktadır.

Odalar üye kayıtlarını takip etmekte ve her takvim yılının son ayında kayıtlı üyelerin durumları gözden geçirilerek üyeye ait tüm bilgilerin güncel hâle getirilmesi zorunlu bulunmaktadır. Güncellenen üye bilgileri her yıl ocak ayı içinde Merkez Konseyine gönderilmektedir.

Merkez Konseyince hazırlanan program ile üye kayıtları, Birliğin merkezi üye kayıt sistemi içerisinde düzenlenmekte ve takip edilmektedir.

Oda üyeleri;

- Birlik amaçlarının gerçekleşmesi amacıyla; Kanun, ilgili yönetmelikler ve yönergeler doğrultusunda mesleki faaliyette bulunmak,
- Mesleki gelişmeyi ve dayanışmayı sağlamak amacıyla, oda yetkili kurullarınca verilen kararlara uymak,
- Oda ve kamu kuruluşları tarafından hakemlik, tanıklık ve bilirkişilik amacıyla, mesleki bilgilerine başvurulduğunda, zorunlu nedenler dışında kabul etmek,
- Mesleki konularda oda ile ilişki kurmak, odanın ve mesleğin amaç ve ilkelerini gözetmek, meslek topluluğunun ortak yararlarını korumak,
- Veteriner hekimliği mesleğinin onurunu ve saygınlığını zedeleyecek davranışlardan kaçınmak, mesleki rekabette bu ilkelere uygun davranmak,
- Mesleki gelişmeyi sağlamak ve üyelerle ilgili bilgilerin odada toplanmasına katkıda bulunmak için, her türlü mesleki çalışmalar konusunda odaya bilgi vermek ve bu doğrultudaki oda çalışmalarına katılmak,
- Büyük Kongre, Merkez Konseyi, oda genel kurulu ve oda yönetim kurulu tarafından alınan ve uygulanması istenilen ilke ve kararlara uygun hareket etmek,

zorunda bulunmaktadır.

Herhangi bir nedenle mesleki etkinliği sürdürmek istemeyen, yedek subaylık, er ve erbaşlık hariç olmak üzere silahlı kuvvetler mensubu olan veya Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre üyelikten ayrılmak isteyen üyeler; bu durumu oda yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmek, gerektiğinde belgelemek, Oda Kimlik Belgesini geri vermek ve o tarihe kadarki üyelik ödentilerinin tamamını ödemek koşuluyla odadan ayrılabilmektedir.

Kanun ve bu Yönetmelikteki istisna hükümleri saklı kalmak üzere, kaydı silinen üye yeniden üyelik niteliğini kazanıncaya kadar, mesleğini hiçbir surette yapamamakta ve veteriner hekim unvanını kullanamamaktadır.

Odadan ayrılan üyenin yeniden başvurması durumunda, odaya alınması yeni bir üye kaydı gibi yapılmakta, Büyük Kongrece belirlenen kayıt ücreti alınmakta, işlemler, eski üye numarası ile yürütülmektedir.

Genel hükümlere göre medeni haklarını yitirmiş olanlar ve meslek topluluğundan uzaklaştırılmasında kesin zorunluluk görülenler üyelikten çıkartılmakta, üyelikten çıkarılanlar, süresiz olarak; geçici olarak çıkarılanlar ise, çıkarma süresi içinde hiçbir biçimde mesleki faaliyette bulunamamaktadır.

Meslek uygulamasından geçici olarak yasaklananlar mesleklerini uygulamaya devam ederlerse cezaları bir kat artırılmakta, üyelikten çıkartılanlar, Merkez Konseyine, Merkez Konseyince de derhâl ilgili yerlere bildirilmektedir.

Üye kayıtları, odalar tarafından Merkez Konseyi veya noter tarafından tasdikli üye kayıt defterlerine yapılmakta, üye kaydının silinmesi veya nakli üyenin talebi ile yapılmaktadır. Özellikle nakillerde veya mesleği terk veya ölüm hallerinde üyelerin kayıtları silinmemekte, mükerrer veya fazla kayıtlar söz konusu olabilmektedir.

Daha sağlıklı bir veri oluşturmak amacıyla bir bilgisayar programı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş, ancak 2008 yılı Haziran ayında başlatılan çalışma kapsamında tüm odaların girişleri henüz sağlanamamıştır.

Üye sayılarına ilişkin olarak her bir odanın son beş yıllık üye sayıları talep edilmiş, Birlikçe toplanarak ulaştırılan bilgilerden üye sayısının yıllar itibarıyla gelişimine yönelik analiz yapılabilecek bir bilgi demetine ulaşılamamıştır.

Teşkilatı ve Organları

Birlik, merkezde Türk Veteriner Hekimleri Birliği, taşrada Veteriner Hekim Odalarından oluşmaktadır.

Birliğin görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Veteriner hekimliği meslekiğinin memleket menfaatlerine en faydalı şekilde tatbikını sağlamak,
- Azalarının maddi ve manevi hak ve menfaatlerini, hak ve memleket menfaatleriyle telif eder mahiyette korumak,
- Memleket hayvancılığının inkişafı ile alakalı bütün meselelerde resmî makamlarla temas ederek ilmi istişareler yapmak ve bu makamata görüş ve kanaatlerini bir rapor halinde sunmak,
- Serbest veteriner hekimlerin "Salgın ve paraziter hayvan hastalıkları ile mücadele işlerinde" Ziraat Vekaletine yardımlarını sağlamak,
- Mesleki risale ve mecmua neşretmek ve ettirmek suretiyle meslek mensuplarının ilmi müktesebatının inkişafına yardımcı olmak,
- Meslekin kıymet ve ehemmiyetini tebarüz ettiren broşürler tanzim ve tevzii suretiyle memleket gençliğinin veteriner hekimliği meslekine intisabını, vatandaşın bu mesleke karşı sevgi ve itibarını temin eylemek,

- Meslek mensuplarının maddi ve manevi yardımlaşmalarını temin edecek tedbirleri almak ve tahakkuk ettirmek,
- Veteriner fakültelerinde okuyan gençlere (Memlekete ve mesleke yararlı gençler olarak yetişmelerini sağlamak düşüncesiyle) maddi ve manevi her türlü müzaharette bulunmak.

Veteriner Hekim Odaları (VHO)

Veteriner hekim odaları,

- Oda Genel Kurulu,
- Oda İdare Heyeti,
- Oda Haysiyet Divanı,
- Hesap Murakıplarından

oluşmaktadır.

Hudutları içinde en az 30 veteriner hekim bulunan il merkezlerinde (veya vilayetler birleştirilerek en az 30 veteriner hekim bulunan bölgelerde) Merkez Konseyi kararıyla veteriner hekim odaları kurulmaktadır. Odalar tüzelkişiliği haiz bulunmaktadır.

Halen 50 adet veteriner hekim odası faaliyette bulunmaktadır. Ülkemizde yaklaşık 20.000 veteriner hekim bulunduğu tahmin edilmekte olup, bunlardan 16.538'i VHO'ya üye bulunmaktadır.

Veteriner Hekim Odaları, 1954 yılında 12 ilde, 1955 yılında da 2 ilde kurulmuş, 1961-1991 arasında 30 yılda 7 adet daha kurularak 21'e ulaşmıştır. 1992-1998 arasında 7 yılda 17 adet oda kurulmuş ve toplam oda sayısı 38'e yükselmiştir. 2002-2009 yılları arasında 12 oda daha kurularak toplam 50 odaya ulaşılmıştır.

Odalar ve üye bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 290- Türk Veteriner Hekimleri Birliğine Bağlı Odalar ve Üye Sayıları

ODALAR	BAĞLI İLLER	DELEGE SAYISI	ÜYE SAYISI
ADANA	OSMANİYE	7	437
ADIYAMAN		5	70
AFYON		7	252
AKSARAY		5	94
AMASYA	TOKAT	7	205
ANKARA	KIRIKKALE-ÇANKIRI	7	1826
ANTALYA		7	529
AYDIN		7	307
BALIKESİR		7	456
BOLU		7	194
BURDUR		7	176
BURSA		7	679
ÇANAKKALE		7	172
ÇORUM	(YENİ KURULDU)		
DENİZLİ		7	238
DİYARBAKIR	BATMAN-SİİRT-MARDİN-ŞIRNAK	7	261
ELAZIĞ	TUNCELİ-BİNGÖL-MUŞ	7	330
ERZİNCAN		5	59
ERZURUM	AĞRI	7	114
ESKİŞEHİR	BİLECİK	7	210
GAZİANTEP	KİLİS	7	203
GİRESUN		5	83
HATAY		7	224
ISPARTA		5	114
İSTANBUL	YALOVA	7	2897
İZMİR		7	1270
KAHRAMANMARAŞ		7	123
KARS	IĞDIR-ARDAHAN	7	272
KARAMAN	(YENİ KURULDU)		
KASTAMONU		5	93
KAYSERİ	NİĞDE-YOZGAT	7	534
KIRŞEHİR		5	66
KOCAELİ		7	143
KONYA		7	831
KÜTAHYA		5	105
MALATYA		7	275
MANİSA		7	229
MERSİN		7	290
MUĞLA		7	240
NEVŞEHİR	(YENİ KURULDU)		
ORDU		5	77
SAKARYA	KARABÜK	7	205
SAMSUN	SİNOP	7	327
SİVAS		7	136
ŞANLIURFA		7	125
TRABZON	GÜMÜŞHANE-BAYBURT-RİZE-ARTVİN	7	204
TRAKYA	TEKİRDAĞ-EDİRNE-KIRKLARELİ	7	461
UŞAK		7	129
VAN		7	169
ZONGULDAK	BARTIN	7	104
MERKEZ KONSEYİ		31	
TOPLAM		**342**	**16.538**

Veteriner Hekim Odaları Genel Kurulu

VHO Genel Kurulları tüm üyelerin katılımı ile iki yılda bir Eylül ayında toplanmakta, katılmayan üyelere disiplin cezası uygulanması gerekmektedir. İlk toplantıda çoğunluk

sağlanamadığı takdirde, toplantı bir hafta sonraya bırakılmakta, bu toplantıda mevcut üye ile yetinilmektedir.

Birlik Merkez Konseyinin yazılı talebi veya odada kayıtlı üye tam sayısının yarısından bir fazlasının, görüşme konularını belirten, yazılı talepte bulunması halinde oda idare heyeti oda genel kurulunu en geç bir ay içerisinde olağanüstü toplantıya çağırmak zorundadır.

Oda genel kuruluna, odaya kayıtlı her üye yazı ile çağrılmaktadır. Çağrı mektubunun toplantı gününden en az on beş gün önce taahhütlü olarak postaya verilmiş veya üyeye tevdi edilmiş olması şarttır.

Oda genel kurulunun seçimle ilgili toplantısına oda üyelerinin katılmaları ve oy kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar oda haysiyet divanınca cezalandırılmaktadır.

Genel kurulun vazifeleri aşağıda gösterilmiştir.

- İdare heyeti ve murakabe kurulunun yıllık mesai raporlarını incelemek,
- Bilançoyu tetkik ve müzakere eylemek,
- Yeni yıl bütçe taslağını tetkik, müzakere, kabulü halinde tasdik etmek,
- İdare heyeti tarafından sunulan teklif ve mevzuların müzakeresini yapmak,
- Müddeti hitam bulan idare heyetinin ibrasına karar vermek,
- Yeni idare heyeti seçimini yapmak,
- Büyük Kongreye iştirak etmek üzere, elliye kadar üyesi olan odalardan iki, yüze kadar üyesi olan odalardan dört ve yüzden fazla üyesi olan odalardan da altı temsilci seçmek,
- İki hesap murakıbı seçmek.
- Beş asıl ve iki yedek haysiyet divanı üyelerini seçmek.

Veteriner hekim odası idare heyeti, haysiyet divanı ve murakıplar ile büyük kongreye gidecek temsilcilerin seçimi gizli oyla yapılmaktadır.

VHO İdare Heyeti

Oda İdare Heyeti, 2 yıl için seçilen beş üyeden oluşmakta ve aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasından bir Başkan, bir Kâtip ve bir Veznedar seçmektedir.

İdare heyeti 15 günde bir toplanmakta, mazereti olmadığı halde üst üste üç toplantıya iştirak etmeyen üye istifa etmiş sayılmaktadır. İdare heyeti, mevcudunun ekseriyeti ile karar vermekte, oylarda eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf ekseriyet kazanmaktadır.

Yazışmalarda, başkan ile birlikte kâtibin müşterek imzası aranmakta, herhangi birisinin bulunamaması halinde tek imza yeterli olmaktadır. Başkanın bulunamadığı toplantılarda idare heyetine katip başkanlık etmektedir. Paraya taalluk eden işlerde reisle veznedarın veya katip ile veznedarın müşterek imzaları zaruri bulunmaktadır.

İdare heyetinin vazifeleri şunlardır:

- Odanın iki yıllık faaliyetlerine ait rapor ile bilançosunu ve yeni döneme ait bütçe taslağını hazırlayıp murakıp raporları ile birlikte umumi heyete sunmak, bu evrakın birer örneğini de 1 ay içinde merkez konseyine göndermek,
- Sanat icrası hakkındaki mevzuatın gereği gibi uygulanmasını temin etmek,
- İş veya hasta sahipleri ile oda azası arasında aracılık yapanları meslek ve sanatın icrasında gayrimeşru menfaat sağlamak gibi mevzuat ve meslek adabına yakışmıyacak harekette bulunanları önlemek ve bu kanunda menedilmiş olan her türlü reklam ve propagandaya meydan vermemek,
- Bölgelerin hususiyetlerine göre ve hastalığın nevilerine nazaran asgari tedavi ücreti tarifesi hazırlamak ve merkez konseyine tasdik ettirmek,
- Azaları yahut azası ile iş veya hasta sahibi arasında çıkacak ihtilafları halle çalışmak ve icabında hakem usulüne müracaat etmek, deontolojiye ve amme menfaatine aykırı harekette bulunan azalarını haysiyet divanına tevdi etmek,
- Mensuplarının mesleki tekâmülleri için kütüphane açmaya ve mesleki neşriyat yapmaya çalışmak,
- Azalarına "Mesleki ihtisasları dâhilinde araştırmalar yapmayı teşvik edici mahiyette" tavsiyelerde bulunmak,
- Meslek haysiyetini ve meslektaşların hukuk ve menfaatlerini korumak hususunda hassas bulunmak.

Türk Veteriner Hekimler Birliği

Birliğin organları şunlardır:

- Büyük Kongre,
- Merkez Konseyi,
- Yüksek Haysiyet Divani,
- Murakebe Heyeti,

Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin merkezi Ankara'dadır.

Birlik Büyük Kongresi

Birlik büyük kongresi; oda delegeleri ile oda başkanlarından ve Birlik Merkez Konseyi, Birlik Haysiyet Divanı ve Birlik Murakebe Heyeti asil ve yedek üyelerinden oluşmakta ve iki yılda bir defa Kasım ayında toplanmaktadır. Büyük Kongrenin seçimli toplantılarına üyelerin katılımı zorunlu olup, katılmayanlara Yüksek Haysiyet Divanınca ceza verilmektedir.

Veteriner Hekim odalarından Birlik büyük kongresine; üye sayısı;

- 50'ye kadar olan odalardan iki,

-100'e kadar olan odalardan dört,

-100'den fazla olan odalardan altı,

delege seçilmektedir.

Büyük Kongreye katılacak toplam üye sayısı, yeni kurulan 3 oda hariç 342 olup, odalar ve merkez konseyi itibarıyla dağılımı yukarıdaki tabloda gösterilmektedir.

Büyük Kongreye iştirak edecek delegelerin yolluk ve zaruri masrafları temsil ettikleri veteriner hekim odaları veznesinden ödenmektedir. Bu delegeler memur iseler, kendilerine Büyük Kongrenin devamı müddetince mensup oldukları daireler tarafından gerekli iznin verilmesi zaruri bulunmaktadır.

Büyük Kongre; iki yılda bir defa Kasım ayında, üyelerinin yarıdan bir fazlasının iştiraki ile toplanmaktadır. İlk toplantıda çoğunluk sağlanamadığı takdirde, toplantı bir gün sonraya bırakılmakta, bu toplantıda mevcut üye ile yetinilmektedir.

Kongre kararları mevcudun ekseriyeti ile verilmektedir.

Büyük Kongrenin seçimle ilgili toplantılarına üyelerin katılmaları ve oylarını kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar Yüksek Haysiyet Divanınca cezalandırılmaktadır.

Merkez Konseyi lüzum görür veya veteriner hekim odalarının % 20'si yazılı olarak Büyük Kongrenin toplanmasını talep ederse Büyük Kongre; Merkez Konseyinin daveti üzerine olağanüstü olarak da toplanabilmektedir.

Büyük Kongrenin görevleri aşağıda gösterilmiştir:

- Merkez Konseyinin ve murakıpların raporlarını incelemek, bilançoyu tetkik etmek, kabulleri halinde merkez konseyi ve murakabe heyetini ibra eylemek,
- Yeni yıl bütçesini tetkik ve tasdik etmek,
- Teklif ve dilekleri müzakere etmek,
- Merkez konseyince hazırlanan nizamname ve talimatnameleri veya tadillerini müzakere ve uygun bulduğu takdirde tasdik etmek,
- Merkez konseyi ile Yüksek Haysiyet Divanı asli ve yedek azasını ve 3 kişilik murakabe heyetini seçmek,
- Veteriner hekim odalarının yıllık çalışma raporları hakkında bilgi edinmek,
- Ekseriyetinin yazılı teklifi üzerine merkez konseyinin meslek müntesipleri arasında yardımlaşma, kooperatif gibi sosyal müesseseler kurabilmesini sağlayıcı ve kurulmuş bu gibi müesseseleri himaye eylemeyi amir kararlar almak.

Merkez Konseyi

Türk Veteriner Hekimler Birliği Merkez Konseyi, Genel Kurulca, iki yıl için gizli oyla seçilen yedi üyeden oluşmakta, Konsey için aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Seçilen üyelerin Ankara'da oturması şarttı bulunmakta, Merkez Konseyi asli üyeleri ilk toplantılarında kendi

aralarından gizli oyla bir Başkan, bir İkinci Başkan, bir Umumi Kâtip, bir Muhasip ve bir Veznedar seçmektedir.

Konsey on beş günde en az bir defa toplanmakta, mazeretsiz olarak üst üste bu toplantılara üç defa gelmeyen Konsey azası istifa etmiş sayılmakta ve yerine yedeklerden en çok rey alanı davet edilmektedir. Umumi katip ile veznedara büyük kongrece tespit edilen miktar dâhilinde bir tazminat ödenmektedir.

Birliğin kadrolarında çalışmaları iktiza eden memur ve müstahdeminin vazifeleri ve miktarı ile alacakları ücretler, Büyük Kongrece tespit olunmaktadır. Bu memur ve müstahdemler Merkez Konseyi emrinde çalışmakta, bunların tayinleri veya vazifeden çıkarılmaları Merkez Konseyinin kararına bağlı bulunmaktadır.

Merkez Konseyinin vazife ve salahiyetleri aşağıda gösterilmiştir:

- Birliği temsil etmek, birliğin odaları ile ilgili işlerini takip ve murakabe etmek,
- Büyük Kongreyi toplantıya çağırmak,
- Birliğin bütün teşekküllerine ait lüzumlu nizamname ve talimatnameleri hazırlayıp Büyük Kongreye arz etmek,
- Sosyal sigorta, yardımlaşma ve neşriyat işlerini idare etmek ve düzenle yürütmek,
- Birliğe 6343 sayılı Kanunla verilen diğer görevleri yapmak.

Oda ve Birilk Organlarının Görevden Alınması

Amaçları dışında faaliyet gösteren veteriner hekim odaları ile Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilmekte ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılmaktadır. Görevlerine son verilen organların yerine en geç bir ay içerisinde yetkili organlarınca yenileri seçilmektedir. Yeni seçilenler eskilerin süresini tamamlamaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 6343 sayılı Kanun uyarınca Birlik organlarının karar ve işlemleri hakkındaki tasarruflarına, Birliğin görevli organları tarafından uyulması zorunludur. Bakanlık tasarruflarını kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren veya Kanunun zorunlu kıldığı işlemleri, Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen Birlik organları hakkında da yukarıda belirtilen şekilde işlem yapılmaktadır.

Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birlik ile odalar, vali tarafından faaliyetten men edilebilmektedir. Faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içinde

görevli hâkimin onayına sunulmakta, Hâkimin, kararını kırk sekiz saat içinde açıklaması gerekmekte, aksi halde bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

Göreve son verme ve görevden uzaklaştırma hükümleri oda umumi heyeti ve Büyük Kongre hakkında uygulanamamaktadır.

Seçim Uygulamaları

Veteriner hekim odaları ile Türk Veteriner Hekimleri Birliği organlarının seçimleri gizli oyla yapılmakta ve seçimlere ilişkin işlemler yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

Birlik ve bağlı odalarla ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular, TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan burada detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kağıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak suretiyle kullanılmaktadır.

Büyük Kongre zabıtları ve seçimlerine ait rey pusulaları ayrı zarflara konularak zarflar kongre divanı tarafından kapatılıp imzalandıktan sonra yeni seçilen merkez konseyine tevdi olunmakta, bu zarfların gelecek yıl Büyük Kongre tarihine kadar muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Örnek olarak seçilen 14 Veteriner Hekim Odasına ve Birlik Genel Kuruluna ilişkin seçim bilgileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 291- Türk Veteriner Hekimleri Birliği Genel Kurul Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
2004 YILI	299	239	227	79,93
2006 YILI	311	285	284	91,64

Tablo 292- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odalar 2006 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
İSTANBUL	2.660	294	290	11,05
ANKARA	1.600	195	193	12,19
İZMİR	1.267	173	171	13,65
KONYA	796	102	101	12,81
BURSA	670	220	218	32,84
KAYSERİ	443	85	82	19,19
BALIKESİR	396	173	173	43,69
MERSİN	305	155	155	50,82
AFYON	258	51	51	19,77
ORDU	68	49	49	72,06
AKSARAY	72	27	27	37,50
ERZİNCAN	53	31	31	58,49
KASTAMONU	74	43	43	58,11
TOPLAM	**8.662**	**1.598**	**1.584**	**18,45**

Tablo 293- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odalar 2008 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
İSTANBUL	2.897	1.078	1.075	37,21
ANKARA	1.826	123	120	6,74
İZMİR	1.270	139	135	10,94
KONYA	831	106	106	12,76
BURSA	679	222	220	32,70
KAYSERİ	534	57	57	10,67
BALIKESİR	456	181	181	39,69
MERSİN	290	177	177	61,03
DENİZLİ	238	174	172	73,11
AFYON	252	27	27	10,71
ORDU	77	43	43	55,84
AKSARAY	94	38	38	40,43
ERZİNCAN	59	46	46	77,97
KASTAMONU	93	26	26	27,96
TOPLAM	**9.596**	**2.437**	**2.423**	**25,40**

Buna göre;

• Odalardan seçilen delegelerden oluşan Birlik Genel Kurulunda seçime katılma oranı 2004 yılında % 79,9; 2006 yılında % 91,6 olarak gerçekleşmiştir.

• Oda Genel Kurullarında 2006 seçimlerinde katılım oranı İstanbul'da % 11,05'e kadar düşmüş, Ordu da % 72,06'ya kadar çıkmıştır. Ortalama seçime katılım oranı % 18,45 olarak gerçekleşmiştir. İstanbul'da 2.660 üyeden sadece 294'ü, Ankara'da 1.600 üyeden 195'i, Konya'da 796 üyeden 102'si seçime katılmıştır.

• Oda Genel Kurullarındaki 2008 seçimlerinde katılım oranı en düşük il % 6,74 ile Ankara, en yüksek il ise % 77,97 oranı ile Erzincan olmuştur: 2008 yılı seçimlerine katılım

ortalama olarak da % 25,40 seviyesinde gerçekleşmiştir. Yapılan seçime İstanbul'da 2.897 üyeden 1.078'i, Ankara'da 1.826 üyeden 123'ü, İzmir'de 1.270 üyeden 139'u, Afyonda 252 üyeden 27'si katılmıştır.

Mali Uygulamalar

Birlik ve odalarda Tek Düzen Muhasebe sistemi uygulanmaktadır. Mali işlemlere ilişkin özel bir düzenleme bulunmamakta, genel muhasebe kurallarına göre işlemlerin yürütülmesi öngörülmektedir.

Bu durumda her odada uygulanan hesap isimleri, bilançolar, mizanlar ve hazırlanan tüm mali tablolarda birliktelik sağlanamamaktadır. Örneğin bazı odalar yıllık, bazı odalar iki yıllık hesap vermekte, gelir ve giderlerin tasnifi de farklık göstermektedir. Hangi gelir kalemi içinde ne tür gelirlerin olduğu odadan odaya değişmektedir. Nitekim son beş yıllık gelir ve gider kalemlerine ilişkin odalardan alınan bilgiler birbirinden farklı olduğundan analiz edilememiştir.

Birlik ve odaların mali işlemlerinde Yevmiye, Defteri Kebir, Envanter ve Kasa defterleri tutulmaktadır.

Veteriner hekim odaları gelirleri aşağıda gösterilmiştir:

- Giriş aidatı,
- Yıllık aidatı,
- Her türlü mesleki faaliyetler ile tertip olunacak eşya piyangosu ve neşriyattan temin olunacak gelirler ve her nevi teberrular,
- Oda haysiyet divanları kararıyla hükmedilip tahsil edilen para cezaları,
- Merkez konseyi yardımları,

6343 sayılı Kanunun 19. maddesinde giriş ve yıllık aidat miktarlarının beş yüz liradan az beş bin liradan fazla (bugün için 5 kuruşa tekabül etmektedir) olmamak şartıyla Büyük Kongre tarafından tespit edileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu tutarlarda sonraki yıllarda bir artış yapılmadığından ve bu tutarlar da enflasyon karşısında eridiğinden aidat tahsili imkânsız hale gelmiştir.

Bu nedenle alınan prensip kararı uyarınca oda genel kurullarınca asgari ücretin % 15'ini geçmemek üzere belirlenecek miktarda bağış tahsil edilmektedir. Bazı odaların aidat yerine tahsil ettikleri bağış tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

İdare heyeti, aidat veremeyecek durumda olan azadan geçici veya sürekli olarak aidat alınmamasına karar verebilmektedir.

Birlikçe temin edilen basılı evrakların Birlik satış fiyatı; Yönetim Kurulunca tespit edilmekte olup, 2009 yılı için tespit edilen fiyatlar (KDV hariç) aşağıda gösterilmiştir:

Çeşidi		**Tutarı**
Kimlik kartı	:	7,50 TL
Bandrol	:	5,00 TL

Çalışma belgesi : 25,00 TL

Gelir Makbuzu : 25,00 TL

Üye kayıt defteri : 100,00 TL

Bazı odaların aidat tutarları ve belge ücretleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 294- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların Aidat ve Belge Ücretleri(TL)

	YILLIK ÜYE AİDATI	SATIŞ BEDELLERİ	
		ÇALIŞMA BELGESİ	KİMLİK KARTI
BİRLİK		**29,5**	**8,85**
ANKARA	60	500	25
ANTALYA	100	125	25
İZMİR	80	500	25
MERSİN	120	500	20
BURSA	120	250	25
KIRŞEHİR	80	150	25
KAHRAMANMARAŞ	80	200	25
ADIYAMAN	100	150	20
KARAMAN	60	200	50
ERZİNCAN	70	250	50

Bazı odaların gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır. Tablolarda da görüleceği üzere odaların aidat dışında basılı evrak satış geliri, HACCB kursu ve damızlık hayvan yetiştiriciliği teşvik ödemeleri gibi gelir kaynakları da önemli yer tutmaktadır.

Basılı evraklar, Birlikçe temin edilerek odalara, odalarca da üyelere satılmaktadır. Odalardan son beş yıllık gelir ve gider bilgileri talep edilmiş, odaların bazıları yıllık, bazıları ise iki yıllık gelir ve gider rakamlarını göndermiş, beş yıllık rakamlar da tam olarak gönderilmemiş, bu nedenle aynı döneme ilişkin seri veri seti oluşturulamamıştır.

Tablo 295- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

	2007	
Odalar	**Gelir**	**Gider**
ANKARA	143.912	238.489
MALATYA	1.200	17.471
SİVAS	31.192	26.226
AKSARAY	31.863	33.867
ŞANLIURFA	5.634	5.930
DİYARBAKIR	10.000	7.500
KONYA	88.671	64.709
BALIKESİR	42.190	38.569
KASTAMONU	13.000	7.342
MUĞLA	51.699	57.246
ADIYAMAN	11.478	11.478
UŞAK	6.321	13.193
GAZİANTEP	12.735	25.479
MANİSA	31.330	25.309
AMASYA	32.645	9.099
DENİZLİ	78.906	162.654
HATAY	33.739	20.645

Tablo 296- Türk Veteriner Hekimleri Birliği- Bazı Odaların 2004-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

	2004-2006		2006-2008	
Odalar	**Gelir**	**Gider**	**Gelir**	**Gider**
KÜTAHYA	8.022	5.816	41.146	14.308
AYDIN	117.514	41.863		
BURDUR	117.563	120.310		
SAKARYA	36.703	24.001	23.793	11.970
İZMİR	142.342	125.276		
TRABZON	14.319	14.355		
ADANA	33.155	31.690	36.470	34.127
BURSA	111.600	105.849	288.462	276.909
İSTANBUL	195.728	205.071		
ISPARTA	7.337	6.198		
ESKİŞEHİR	23.397	11.131		
KAYSERİ	89.452	89.452	94.783	76.794
DENİZLİ	99.254	25.537		
HATAY	26.861	24.172		
ANTALYA	128.780	58.699		

Tablo 297- İstanbul VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002-2004	2004-2006
DEVREDEN GELİR	**16.609**	**17.007**
AİDAT	46.925	58.225
BAĞIŞ	109.850	128.243
SÖZLEŞME GELİRLERİ	13.550	4.260
DİĞER GELİRLER	9.250	5.000
DÖNEM GELİR TOPLAMI	**179.575**	**195.728**
GENEL TOPLAM GELİR	**196.184**	**212.735**
PERSONEL	36.722	36.950
TEMSİL-AĞIRLAMA VE TANITIM	22.694	28.955
DEMİRBAŞ ALIM	7.027	
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	29.534	28.080
KİRA	1.882	7.350
DERGİ GİDERLERİ	15.392	7.722
SU-ELEKTRİK	19.743	14.218
KİRTASİYE-BASKI-YAYIN	13.534	12.749
KONAKLAMA-YOLLUK	20.949	26.530
ÖĞRENCİ BURSLARI-BİLİMSEL KONGRE VS.	4.333	10.514
TEMİZLİK		9.067
HUKUK	354	12.374
İVHO-İKTİSADİ İŞLETMEYE DESTEK		5.792
İLÇE SEÇİM KURULU	1.600	600
MERKEZ KONSEYİ PAYI	7.181	1.700
DİĞER GİDERLER		2.470
DÖNEM GİDER TOPLAMI	**180.945**	**205.071**
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**15.239**	**7.664**

Tablo 298- Samsun-Sinop VHO 2002-2007 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	TUTAR	GİDER KALEMLERİ	TUTAR
DEVREDEN GELİR	**18.487**		
GİRİŞ AİDATI	6.455	PERSONEL	23.831
AİDAT	54.088	TEMSİL-AĞIRLAMA VE TANITIM	17.864
BAĞIŞ	27.308	DEMİRBAŞ ALIM	111.699
SÖZLEŞME GELİRLERİ	41.319	ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	22.605
BASILI EVRAK GELİRLERİ	38.035	KİRA	9.502
FAİZ GELİRLERİ	2.055	VERGİ	5.371
SOSYAL FAALİYET GELİRLERİ	10.300	SU-ELEKTRİK	2.396
CEZA GELİRLERİ	25.183	KİRTASİYE-BASKI-YAYIN	9.327
DİĞER GELİRLER	30.136	YAKACAK	173
		BÜRO MALZEMELERİ	1.585
		AKARYAKIT	3.014
		HUKUK	4.400
		BİNA ONARIM	4.355
		SİVİL SAVUNMA FONU	842
		MERKEZ KONSEYİ PAYI	3.763
		DİĞER GİDERLER	11.844
DÖNEM TOPLAM	**234.879**		**232.571**
		SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**20.795**
GENEL TOPLAM GELİR	**253.366**	**GENEL TOPLAM GİDER**	**253.366**

Tablo 299- İzmir VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002-2004	2004-2006
DEVREDEN GELİR	**10.842**	**17.076**
AİDAT	35.500	39.891
BASILI EVRAK GELİRLERİ	41.861	61.357
FAİZ GELİRLERİ	9.283	584
SOSYAL FAALİYET GELİRLERİ	1.207	
KONGRE GELİRİ	46.276	
BÜRO SATIŞI	15.000	
SUNİ TOHUMLAMA-DESTEKLEME		40.510
DÖNEM TOPLAM GELİRİ	**149.127**	**142.342**
GENEL TOPLAM GELİR	**159.969**	**159.418**
PERSONEL	14.900	17.200
TEMSİL-AĞIRLAMA VE TANITIM	4.563	18.231
DEMİRBAŞ ALIM	2.444	4.653
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	5.500	7.689
KONGRE GİDERLERİ	85.687	
SİVİL SAVUNMA FONU	443	471
MERKEZ KONSEYİ KATKI PAYI	2.000	2.000
KİTAP-YAYIN	1.140	1.300
SEÇİM MASRAFLARI	1.609	2.366
BÜRO GİDERLERİ	12.503	34.884
KIRTASİYE	6.500	2.839
PLATFORM KATKI PAYI	500	
FUAR-SEMİNER-KURS	1.104	18.529
VERGİ	4.000	4.359
MATBAA		10.756
DÖNEM TOPLAM GİDERİ	**142.893**	**125.277**
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**17.076**	**34.141**

Tablo 300- Adana VHO 2002-2006 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002-2004	2004-2006
DEVREDEN GELİR		**0**
AİDAT	41.818	14.225
BASILI EVRAK GELİRLERİ	7.850	18.930
FAİZ GELİRLERİ	12	
DÖNEM TOPLAM GELİR	**49.680**	**33.155**
GENEL TOPLAM GELİR	**49.680**	**33.155**
PTT	1.476	2.200
YOL GİDERLERİ	202	1.136
ELEKTRİK-SU	901	612
YAKIT	550	702
BİNA TEMİZLİK-BAKIM	3.060	4.830
TEMSİL-AĞIRLAMA	2.130	1.514
DEMİRBAŞ	2.106	3.918
KIRTASİYE	112	1.494
BORÇ ÖDEME	2.825	4.398
MATBAA	2.707	7.158
SEÇİM GİDERLERİ	410	636
TADİLAT GİDERLERİ	31.467	3.093
DİĞER GİDERLER	1.734	
DÖNEM TOPLAM GİDER	**49.680**	**31.691**
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**0**	**1.464**

Tablo 301- Balıkesir VHO 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2003	2004	2005	2006	2007
DEVREDEN GELİR		**3.912**	**14.242**	**13.673**	**23.324**
AİDAT	5.584	8.303	14.355	16.917	21.740
BASILI EVRAK GELİRLERİ	990	845	3.000	3.900	9.650
FAİZ GELİRLERİ	1.294	1.706			
SOSYAL FAALİYET GELİRLERİ	3.245	9.900			
HACCP KURS ÜCRETİ				7.600	10.800
DAMIZLIK BİRLİK SUN.T.PRİMLERİ				6.837	
DÖNEM TOPLAM	**11.113**	**20.754**	**17.355**	**35.254**	**42.190**
TOPLAM GELİR	**11.113**	**24.666**	**31.597**	**48.927**	**65.514**
PERSONEL	1.860	3.130	4.000	5.200	13.150
DEMİRBAŞ ALIM	1.401	1.052	886	542	3.745
DİĞER GENEL GİDERLER	3.940	3.815	9.049	14.490	7.708
KONGRE GİDERLERİ		906			
MERKEZ KONSEYİ KATKI PAYI		571	2.801		6.364
AVUKATLIK GİDERLERİ		950	1.188	825	
ORMAN AĞAÇLANDIRMA					1.500
HACCP KURS GİDERLERİ				4.546	6.103
TOPLAM GİDER	**7.201**	**10.424**	**17.924**	**25.603**	**38.570**
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**3.912**	**14.242**	**13.673**	**23.324**	**26.944**

Tablo 302- Konya VHO 2004-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2004	2005	2006	2007
DEVREDEN GELİR	**14.526**	**15.574**	**39.146**	**15.213**
AİDAT	1.124	14.062	30.333	41.370
ŞİRKET SÖZLEŞMELERİ GELİRİ	3.025	12.500	13.895	19.515
BASILI EVRAK GELİRİ				3.861
SOSYAL FAALİYET GELİRLERİ				
HACCP KURS ÜCRETİ		13.300	27.000	17.550
DAMIZLIK BİRLİK SUN.T.PRİMLERİ				
BAĞIŞ GELİRİ		340	34.020	4.790
KİRA GELİRİ				1.585
ARSA SATIŞ GELİRİ		3.500		
DÖNEM TOPLAMI	**4.149**	**43.702**	**105.248**	**88.671**
TOPLAM GELİR	**18.675**	**59.276**	**144.394**	**103.884**
PERSONEL	755	2.460	6.083	15.352
KİRA	640	2.230	1.371	
ELEKTRİK-SU-TELEFON	259	2.669	2.653	2.541
MERKEZ KONSEYİ PAYI		1.300	2.226	2.600
YAKIT	200	480	620	885
KIRTASİYE	39	1.504	2.733	1.794
HACCP KURS GİDERİ		5.556	13.955	9.837
BÜRO SATINALMA BEDELİ			70.186	
DEMİRBAŞ			9.404	1.625
İFTAR YEMEĞİ			5.650	7.299
DİĞER GİDERLER	1.208	3.931	14.300	22.776
TOPLAM GİDER	**3.101**	**20.130**	**129.181**	**64.709**
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**15.574**	**39.146**	**15.213**	**39.175**

Tablo 303- Ankara VHO 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	TUTAR	GİDER KALEMLERİ	TUTAR
DEVREDEN GELİR	**88.650**		
AİDAT	24.822	PERSONEL	11.022
BASILI EVRAK GELİRLERİ	73.794	DEMİRBAŞ	990
KURS GELİRLERİ	32.961	BÜLTEN BASIM-DAĞITIM	16.722
		KURS GİDERLERİ	22.229
		GENEL-GİDERLER	65.723
DİĞER GELİRLER	12.335	TAŞINMAZ MAL ALIMI	121.804
DÖNEM TOPLAM	**143.912**		**238.490**
		SONRAKİ DÖNEME DEVİR	**-5.928**
GENEL TOPLAM GELİR	**232.562**	**GENEL TOPLAM GİDER**	**232.562**

Yukarıdaki tablolarda yer alan Oda 2007 yılı gelirleri ve aşağıda yer verilecek olan Birlik 2007 ve 2008 yılı gelirleri içerisinde, geçmiş yıllarda yer almayan "suni tohumlama payı" geliri yer almakta ve bu pay büyük bir miktara tekabül etmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca 2007 yılında suni tohumlama teşviki uygulaması çerçevesinde Birlik ve odalara da pay ayrılmıştır. Şöyle ki; 2007 yılında suni tohumlama işlemi gerçekleştiren veteriner hekimlere Bakanlıkça 32-36 TL arasında teşvik ödenmiş, bu miktarın 4-6 TL'si kesilerek bu alandaki kuruluşlara verilmiştir. Kesilen 4-6 TL'nin, 1 TL'si bölge veteriner odasına, 1 TL'si Türk Veteriner Hekimler Birliğine, 2-4 TL'si ise Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine ayrılmıştır.

Diğer yandan mezbahalarda denetim yapacak veteriner hekimlerin akredite olmaları zorunluluğu getirilmiş ve akredite olabilmek için de HACCB kursu alınması şartı konulmuştur. Bu çerçevede öngörülen kurs, bölge veteriner odalarınca üniversitelerle işbirliği içinde düzenlenmiş, söz konusu kursa katılan veteriner hekimlerden tahsil edilen kurs bedelleri, oda gelirleri içerisinde yer almıştır.

Odaların, taşınmazları Birliğin onayı ile satın almasına yönelik olarak Oda Yönetmeliğine konulan hüküm, Danıştay'ın 10.03.2008 tarihli ve 2008/1738 sayılı Kararıyla ayrı bir tüzel kişiliğe sahip odalar üzerinde, Birliğe Kanunda yer almayan bir vesayet yetkisi verilmesi nedeniyle iptal edilmiştir.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi gelirleri aşağıda gösterilmiştir:

- Oda gelirlerinin azami % 30'u,
- Her türlü mesleki faaliyetler ile tertip olunacak eşya piyangosu ve neşriyattan sağlanacak gelirler,
- Merkez Konseyine vaki olacak her nevi teberrular,
- Oda haysiyet divanlarınca verilen para cezaları,
- Devlet yardımı.

Merkez Konseyi sağlayacağı gelirlerden; gelirleri giderlerini karşılayamayan veteriner hekim odalarına para yardımında bulunmakla mükelleftir.

Veteriner hekim odaları, büyük kongrenin tespit ettiği hadler dâhilinde yıllık gelirlerinden bir kısmını Merkez Konseyine göndermeye mecburdur. Bu had, oda yıllık gelirlerinin % 30'undan fazla olamamaktadır. Büyük Kongre bu oranı % 10 olarak tespit etmiştir.

Söz konusu oranın % 10'dan az olmamak üzere büyük kongrece tespit edileceğine dair Oda Yönetmeliğine konulan hüküm, Danıştay'ın 10.03.2008 tarihli ve K: 2008/1738 sayılı Kararıyla iptal edilmiştir. Buna göre Büyük Kongre %10'un da altında bir oran tespit edebilecektir.

Birliğin son beş yıllık gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 304- Türk Veteriner Hekimler Birliği 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2004	2005	2006	2007	2008
BAĞIŞ VE YARDIMLAR					4.168
ODALARDAN BİRLİK PAYI	19.321	43.126	58.641	93.032	28.782
SPONSORLUK GELİRİ				25.500	21.100
SUNİ TOHUMLAMA PAYI					728.646
BAKANLIK YARDIMI	19.575	30.000	30.000	53.500	40.000
GAZETE İLAN PAYI GELİRLERİ					72.500
FAİZ GELİRİ	2.266	1.008	1.778	223	50.933
DİĞER GELİRLER	2				
GELİR TOPLAMI	41.164	74.134	90.419	172.255	946.129
PERSONEL GİDERLERİ	3.495	2.078	2.882	20.229	33.279
KONGRE GİDERLERİ					40.616
GAZETE İLAN GİDERLERİ					58.280
ÖĞRENCİ BURSLARI VE YARDIM				1.000	5.000
SEYAHAT VE KONAKLAMA				1.578	14.719
KARGO-HABERLEŞME	2.412	7.187	1.088	5.760	13.275
ARAÇ ALIMI				51.698	
ARAÇ ONARIM-BENZİN				4.946	7.987
M. AKİF ŞİİR YARIŞMASI					17.023
YEMEK GİDERLERİ				730	17.634
ULUSLARARASI KUR. AİDATI	3.790			7.588	10.566
KİRA GİDERLERİ	7.987	11.346	13.173	12.375	13.472
GV. FAİZ STOPAJ					7.112
KİTAP BASIM					5.310
KIRTASİYE					3.051
BİLİM ÖDÜLÜ					3.000
MUHASEBE AVUKATLIK	1.674	1.770	3.670	2.336	3.314
ÇİÇEK					2.165
DİĞER GİDERLER	15.457	22.741	53.011	35.722	20.404
GİDER TOPLAMI	34.815	45.122	73.824	143.962	276.207
SONRAKİ DÖNEME DEVİR	6.349	29.012	16.595	28.293	669.922

Aylık gelir ve gider bilgileri Merkez Konseyi ve Oda Yönetim Kurulu üyelerine bilgi amaçlı sunulmaktadır. Yıllık bilançolar ise genel kurullara sunulmakta ve ibra edilmektedir.

Gelir ve giderlere ilişkin bilgiler, sadece yöneticilere açık olup, gerek üyeler gerekse diğer kamuoyuna kapalıdır. İnternet ortamında herhangi bir mali bilgi bulunmamaktadır.

Birlik ve odaların gelirleri düşük olduğu gibi, önemli bir nakit fazlası oluşmadığından, az miktardaki nakit fazlalarının, Ziraat Bankası'nda fon ve vadeli hesaplarda nemalandırıldığı öğrenilmiştir. Suni tohumlama geliri ile birlikte nakit fazlaları artmış olup, faiz gelirleri de yükselmiştir.

Birliğin 2008 hariç diğer yıllarda en önemli gelir kaynağının odalardan aldığı pay olduğu, 2008 yılında arızi olarak elde edilen suni tohumlama gelirinin geçmiş yıl harcamalarına göre Birliğin 4-5 yıllık ihtiyacını karşılayabileceği, 2008 yılında bu nedenle oda paylarının tahsilinin düştüğü görülmüştür.

Birlik son yıllarda, Türk Veteriner Hekimler Birliği Vakfına aktarılan yardımlar ile vakfın kendi imkânlarıyla veterinerlik eğitimi alan öğrencilerle, veteriner hekim çocuklarına burs vermektedir.

Birliğin 2008 yılı sonu itibarıyla nakit varlığı 611.427 TL olarak gerçekleşmiştir.

Alım, satım ve ihale işleri, zorunlu olmamakla birlikte 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir.

İştirakleri:

Türk Veteriner Hekimler Birliğinin % 100 sahibi olduğu "Türkiye Veteriner Hekimler Birliği İktisadi İşletmesi" adlı bir şirketi bulunmaktadır.

Şirket, dergi basım ve dağıtımı, basılı evrakların bastırılıp odalara satılması ve Birlikçe gerçekleştirilen çeşitli toplantı ve organizasyonları gerçekleştirmektedir.

Şirketten iki personele maaş ödenmektedir.

Şirketin 2007 yılı bilançosu ile gelir tablosu incelenmiş, şirketin geçmiş yıllarda toplam 22.721 TL zarar ettiği, 2006 yılında 1.682 TL, 2007 yılında 24.991 TL, 2008 yılında ise 5.611 TL kâr ettiği ve geçmiş yıl zararlarını karşıladığı görülmüştür.

Şirketin toplam satışlarının 2004 yılında 10.100 TL, 2005 yılında 22128 TL, 2006 yılında 49.755 TL, 2007 yılında 63.925 TL, 2008 yılında ise 90.550 TL olduğu, Genel Yönetim Giderlerinin 2004 yılında 11.803 TL iken, 2006 yılında 33.894 TL, 2007 yılında 24.955 TL, 2008 yılında 61.145 TL olarak gerçekleştiği görülmüştür.

Şirketin sunduğu hizmetin maliyetlerinin (basılı evrak vb.) düşük olduğu, daha yüksek kâr elde edebileceği, ancak hasılatı arttıkça genel yönetim giderlerinin de yükseldiği ve bu giderler içerisinde Birlikle ilgili olan ve Birlik bütçesinden de ödenebilecek giderlerin olduğu, bu şekilde işletmenin, Birliğin kolay harcama yapabilmesine imkân sağlayan bir işlev gördüğü değerlendirilmektedir.

Personel Uygulamaları

Birlik ve odalarda yönetim, denetim ve haysiyet kurulu üyelerine maaş ve huzur hakkı ödenmemektedir.

Personel istihdamı, genel kurullardan alınacak kadro çerçevesinde genel hükümlere (İş Kanunu) göre yönetim kurullarınca "işçi" statüsünde gerçekleştirilmektedir. Disiplin ve ceza uygulamaları da İş Kanununa göre yürütülmektedir.

Gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle çok az miktarda personel istihdam edildiği, birçok odada ise personel istihdam edilmediği, işlemlerin üyelerce yürütüldüğü görülmüştür.

Örneğin Birlik'te Genel Kurulca 5 kişiye kadar personel istihdam etme ve 4 asgari ücret tutarını geçmemek üzere maaş ödeme yetkisi verilmiş olup, 3 personel çalıştırılmaktadır. Söz konusu personelin ikisi İktisadi İşletme, birisi Birlik bütçesinden maaş (2007 yılında yapılan yıllık brüt ödeme tutarı Yönetmen-Veteriner Hekim- için 13.687 TL, sekreter için 2.237 TL'dir) almaktadır.

Birlik ve odalarda, oda organlarında görev yapanlar ile personele, diğer illerde görevlendirilmeleri halinde harcırah ödenmemektedir. Ancak seyahat ve görev süresince yapılan iaşe, ikamet ve yol masrafları fatura karşılığında aynen ödenmektedir. Bu ödemeler konusunda bir sınırlama söz konusu olmamakla birlikte, suni tohumlama geliri öncesi Birlik ve odaların gelirleri sınırlı olduğundan, fiili durumda çok yüksek tutarlı harcamalar yapılmadığı bildirilmiştir.

Denetim Uygulamaları

Dış Denetim

6343 sayılı Kanuna, 03.04.1984 tarih ve 2993 sayılı Kanunla eklenen Ek 1. Madde hükümlerine göre; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde teftiş hakkına sahiptir. Bakanlık, Birlik ve odaların görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını idari ve mali yönlerden denetler.

Ayrıca, Türk Veteriner Hekimleri Birliğini ve veteriner hekim odalarını temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere katılmak da Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığının iznine tabi kılınmıştır.

Bu çerçevede, anılan Bakanlıktan Birlik ve odalara yönelik gerçekleştirilen denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma raporları talep edilmiştir.

Bakanlıktan gönderilen bilgi ve belgelerden, Birlik ve odalarına yönelik olarak rutin bir denetim yapılmadığı, araştırma ve incelemeye yönelik bir raporun olmadığı, yalnızca 1998-2000 döneminde iş başında olan 38. Dönem Birlik Yönetim Kurulu ile ilgili olarak, 39. Dönem Birlik Yönetim Kurulunun yazılı talebi üzerine bir denetim yapıldığı anlaşılmıştır.

5.11.2000 tarihinde yapılan 39. Olağan Genel Kurulda seçilen Yönetim Kurulu tarafından 16.11.2000 tarihinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına yazılan yazıda;

- Eski yönetimin, zimmetli defterler dışında evrak, belge, harcama evrakları ve banka cüzdanlarını teslim etmediği,
- Kongreye sunulan bilançoda yer alan Banka mevcudu ile yönetime teslim edilen banka hesap bakiyelerinin farklı olduğu, Kongreden bir gün önce Banka hesabından 17.000 TL çekildiği, ancak defter kayıtlarında bu işlemin gözükmediği

belirtilerek, bu durumun bazı suiistimaller olabileceğine dair kuşku yaratması nedeniyle Bakanlıkça eski yönetim hesaplarının idari ve mali yönden denetlenmesi talep edilmiştir.

Söz konusu talep üzerine Birliğin 1998-2000 yılları arasındaki mali işlemleri denetlenmiş ve sonucunda 19.02.2001 tarihli ve 47/07 sayılı Soruşturma Raporu düzenlenmiştir.

Raporda özetle;

- Eski yönetimin bazı belge ve bilgileri denetim başladıktan sonra yeni yönetime devrettiği,
- Eski yönetimin yaptığı bazı harcamaları zamanında kayıt altına almadığı, bazı banka hesaplarını kayıtlarda göstermediği, bu nedenlerle Genel Kurula sunulan bilançonun gerçeği yansıtmadığı,
- Harcamaların Başkan, II. Başkan veya Saymandan ikisinin imzası ile yapılması gerekirken, tek imza (Başkan) ile gerçekleştirildiği,
- Bazı harcamalara ilişkin kayıtların silindiği,
- Birlik Başkanının Yönetim Kurulu kararı ve Bakanlık izni olmadan yurt dışında Dünya Veteriner Hekimler Birliği Kongresine, Birliği temsilen katıldığı ve yersiz ödemeye neden olduğu,
- Birliğe ait olduğu kuşkulu bazı harcamaların bütçeden yapıldığı,
- Kongre öncesi ihtiyaç olmadığı halde personel istihdam edildiği,
- Bazı Yönetim Kurulu kararlarında bazı üyelerin yerine sahte imza atıldığı belirtilerek, Birlik Başkanı hakkında "görevi suiistimal", diğer bazı yöneticiler ve sayman hakkında da "görevi ihmal" suçlarından işlem yapılması için Rapor, Cumhuriyet Savcılığına gönderilmiş, fazla ve yersiz ödemelerin ise tahsili istenmiştir.

Raporla ilgili olarak sanıklar hakkında resmî evrakta sahtecilik ve hizmet nedeniyle emniyeti suiistimal suçlarından ağır ceza mahkemesinde dava açılmış, Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi suçun remi evrakta değil özel evrakta sahtecilik olduğu nedeniyle görevsizlik kararı vermiş, dosya asliye ceza mahkemesine havale edilmiştir. Ankara 7. Asliye Ceza Mahkemesince Başkanla ilgili özel evrakta sahtecilik ve görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle para ve hapis

cezası verilmiş, ceza ertelenmiş, diğer sanıklar beraat etmiş, karar Yargıtayca zaman aşımı nedeniyle bozulmuş, mahkemede zamanaşımı nedeniyle davayı düşürmüştür.

Raporla ilgili alacak davası ise Ankara 18. Asliye Hukuk Mahkemesince sonuçlandırılmış, Başkan'ın Birliği 1.159,59 TL zarara uğrattığı ve faiziyle birlikte bu zararı ödemesi gerektiğine hükmedilmiş, diğer davalıların zararın oluşmasında bir hataları bulunmadığına karar verilmiştir.

İç Denetim

İç denetim genel kurullarca seçilen üyelerce yerine getirilmektedir.

Birlik Murakebe Heyeti, Büyük Kongrede iki yıl için seçilecek 3 asıl, 3 yedek üyeden; Oda Denetim Kurulu da Oda Genel Kurulunda 2 yıl için seçilen 2 hesap murakıbından oluşmaktadır.

Birlik Denetleme Kurulunun çalışma şekli yönetmelik veya yönergelerle belirlenmektedir. Nedeni ne olursa olsun, üst üste üç kez toplantıya ya da denetimlere katılmayan ya da katılamayacağını bildiren Birlik Denetleme Kurulu üyesi çekilmiş sayılmakta ve yerine sıradaki ilk yedek üye geçmektedir.

Birlik Denetleme Kurulunun görev ve yetkileri;

- Birlik hesaplarını ve bunlara ilişkin işlemleri en az üç ayda bir denetleyip, düzenleyeceği raporun bir örneğini Merkez Konseyine vermek,
- Birliğin hesap işleriyle, Merkez Konseyinin hazırladığı bilanço, kesin hesaplar, yeni dönem bütçesi ve personel kadrosu hakkındaki düşüncelerini Büyük Kongreye sunmak üzere rapor hazırlamak,
- Gerek gördüğü durumda, Büyük Kongrenin olağanüstü toplantıya çağrılmasını Merkez Konseyinden istemek.

Oda Yönetmeliğine, Merkez Konseyinin gerekli gördüğü durumlarda, oda hesaplarını inceleyebileceği ve denetleyebileceği yönünde hükümler konulmuş, ancak bu hükümler Danıştay'ın *"... Anılan yasa hükümlerinin birlikte değerlendirilmesinden, veteriner hekim odalarının Türk Veteriner Hekimler Birliğinden ayrı kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu, odaların Birliğin mahalli organı niteliğinde bulunduğu, odalar üzerinde idari ve mali yönden denetimi ile görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarının Bakanlık tarafından denetleneceği, Birliğin odalar üzerindeki takip ve denetleme görevinin Birlik ve Odalar arasındaki işlerle sınırlı olduğu"* ve Yönetmeliğin *" Birliğin odalar üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisinin Kanundaki sınırını aşacak şekilde düzenlendiği"* gerekçesiyle verdiği 10.03.2008 tarih E: 2006/5841 K:2008/1738 nolu kararıyla iptal edilmiştir.

Oda denetleme kurulunun görev ve yetkileri;

- Odaların hesaplarının ve bütün işlemlerin mevzuata uygunluğunu en az üç ayda bir denetleyerek, hazırlayacağı raporu, biri dosyasında saklanmak üzere, öteki bilgi bakımından Merkez Konseyine gönderilmek üzere, iki kopya olarak oda yönetim kuruluna vermek,

• Odanın hesap işleri ile yönetim kurulunun hazırladığı bilanço, yeni yıl bütçesi ve personel kadroları hakkındaki raporunu, oda genel kuruluna sunmak üzere hazırlamak,

• Zorunlu durumlarda oybirliği ile verecekleri kararla, oda genel kurulunun olağanüstü toplantıya çağrılmasını yönetim kurulundan istemek.

Birlik ve oda denetleme kurullarının raporları ve uygulamalarıyla ilgili bir bilgi edinilememiştir.

Disiplin Uygulamaları

Oda Haysiyet Divanı, beş asıl ve iki yedek üyeden oluşmaktadır. Haysiyet Divanına seçilebilmek için en az 10 yıl meslekte çalışmış olmak şartı aranmakta, bulunamazsa 5 yıl hizmet etmiş olanlar arasından da seçilebilmektedir.

Divan, üyelerinden en az üçü hazır bulunursa toplanabilmekte; kararlar, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile verilebilmekte, oylarda eşitlik halinde, Başkanın bulunduğu taraf üstün tutulmaktadır. İki defa mazeretsiz olarak toplantıya gelmeyen aza istifa etmiş sayılmaktadır. Haysiyet Divanı kayıt ve kararları gizli olarak tutulmaktadır.

6343 sayılı Kanun uyarınca Haysiyet Divanı azaları;

• Tetkik edilen mesele ile alakası bulunduğu,

• Hakkında tetkikat yapılan kimsenin usul ve fürundan olduğu, (Baba oğul, ana baba bir veya baba yahut ana bir kardeş, amca, teyze, dayı, hala, karı koca veya evlilik zail olsa dahi karı ile koca ve bunların usul ve füruu gibi) veya evlatlık ilişkisi bulunduğu

hallerde divan toplantısına iştirak etmemektedir.

Haysiyet Divanı, odaya kayıt olmayan veya bu Kanunun kendilerine tahmil ettiği diğer vecibeleri yerine getirmeyen ve evrakı heyetine tevdi edilen oda azaları hakkında fiil ve hareketlerinin mahiyetine göre;

• Yazılı ihtar,

• 10 liradan 100 liraya kadar para cezası,

• 15 günden altı aya kadar meslek icrasından geçici olarak men kararı

verebilmektedir.

Haysiyet Divanı bu cezaların verilmesinde sıra gözetmeksizin geniş takdir hakkına haizdir. Oda Haysiyet Divanları tarafından verilen kararlara Oda Yönetim Kurulu veya ilgili tarafından tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde Yüksek Haysiyet Divanına itiraz olunabilmektedir. İtiraz olunmayan kararlar derhal uygulanmaktadır.

Haysiyet Divanınca haklarında meslek icrasından muvakkat men kararı verilip Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilen, mesleki veya şahsi haysiyeti ihlal edici bir suç yüzünden mahkeme kararı ile hürriyeti tahdit veya meslekten men olunan veteriner hekimler, giydikleri

bu hükümlerin infazı hitamından başlamak üzere bir yıl için veteriner hekim odalarında hiçbir vazifeye seçilememekte ve bu müddet içinde seçimlerde de rey kullanamamaktadır.

Bu gibi cezalar, idare heyeti ve haysiyet divanı azalarının, hesap murakıpları ile büyük kongre temsilcilerinin her hangi birisi hakkında verilmiş iseler bunlar aynı zamanda uhdelerinde bulunan bu vazifelerinden de affedilmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı, Genel Kurulca iki yıl için seçilmiş yedi üyeden oluşmakta ve aynı sayıda yedek üye seçilmektedir. Yüksek Haysiyet Divanına seçilebilmek için meslekte en az 15 yıl çalışmış olmak şartı aranmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanı gerek süresi içinde itiraz olunan Oda Haysiyet Divanı kararlarını gerekse 34 üncü madde hükümlerine uyulmak suretiyle Oda Yönetim Kurulu ve Haysiyet Divanı asli üyelerinin cezalandırılması için Birlik Merkez Konseyi tarafından yapılan istekleri incelemekte ve karara bağlamaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanının, itiraz üzerine verdiği kararlara ilgili veya Oda Yönetim Kurulu ve doğrudan doğruya verdiği kararlara karşı da Birlik Merkez Konseyi veya ilgili tarafından Danıştay'a dava açılabilmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı, Başkanın daveti üzerine Mart ve Ekim aylarında olağan olarak yılda iki defa toplanmakta, Merkez Konseyinin daveti üzerine Yüksek Haysiyet Divanı olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir. Yüksek Haysiyet Divanı azalarına verilecek yolluk ve zaruri masraflar ile huzur haklarının miktarı Büyük Kongrece tespit edilmekte ve Merkez Konseyi bütçesinden ödenmektedir.

Haklarında Yüksek Haysiyet Divanınca geçici olarak meslek icrasından men veya tatil cezası kararı verilen veteriner hekimler, hiçbir suretle mesleklerini icra edememekte, varsa muayenehane, laboratuar veya müesseselerini kapatmaları gerekmektedir.

Bu cezaya çarptırılanlar memur iseler memuriyet vazifelerine halel gelmemektedir.

Yüksek Haysiyet Divanının verdiği kararlar, ilgili oda haysiyet divanına bildirilmekte ve keyfiyet, hakkında disiplin işlemi yapılan kimseye tebliğ edilmektedir. Kesinleşen kararlar, Merkez Konseyi tarafından Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile ilgilinin bağlı olduğu odanın bulunduğu yerdeki Cumhuriyet Savcısına da bildirilmektedir. Bu bildirimle birlikte Merkez Konseyi, kararı münasip yollarla ilan etmekte ve tatbik imkânlarını sağlamakla da görevli bulunmaktadır.

Oda Haysiyet Divanlarınca haklarında meslek icrasından men kararı verilen veteriner hekimler, bu kararın Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş bulunmasına rağmen mesleklerini icra ederlerse haklarında oda haysiyet divanlarınca 100 liradan 500 liraya kadar inzibati para cezası verilmektedir. Ayrıca mülki amirlerce 2.000 lira para cezası kesilmektedir.

Giriş ve yıllık aidatı ile haysiyet divanınca verilmiş her türlü para cezalarını kendilerine yapılan yazılı tebligata rağmen, tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içersinde ödemeyen oda azaları hakkında, İcra ve İflas Kanunu hükümleri tatbik olunmaktadır.

Disiplin suç ve cezalarına ilişkih hükümler Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliğinde yer almıştır. Haysiyet Divanınca fiil ve hareketlerinin mahiyetine göre aşağıda yazılı disiplin cezaları verilebilmektedir:

- Yazılı ihtar,
- Kanunda belirtilen miktarlarda para cezası,
- Onbeş günden altı aya kadar meslek icrasından geçici olarak men kararı.

Cezaların verilmesinde sıra gözetilmemekte, ancak, suç sayılan davranışın nitelik ve sonuçlarına göre, bu cezalardan biri uygulanmaktadır. Oda haysiyet divanı ve Yüksek Haysiyet Divanı suçun oluşumunu dikkate alarak, gerekçesini belirtmek suretiyle bir üst ceza verebileceği gibi suçun tekrarlanması hâlinde de bir üst ceza uygulanabilmektedir. Kararda, cezanın niçin verildiği gerekçesi ile birlikte açıklanmaktadır.

Yazılı İhtar: Veteriner hekime veya bu Yönetmelik kapsamındaki kişilere mesleğini uygularken ve/veya meslektaşları ile olan ilişkilerinde daha düzenli bir tutum ve davranış içinde olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Yazılı ihtarı gerektiren fiil ve hâller şunlardır:

- Meslektaşları, diğer meslek üyeleri, hasta sahipleri ve halkla ilişkilerinde bu Yönetmelik hükümlerine aykırı davranmak,
- Mesleki çalışmaları sırasında öğrendiği sırları kanunizorunluluk olmadıkça açıklamak,
- Mesleğini icra ederken meslek çıkarlarını toplum çıkarlarının üstünde tutmak, Mesleki nüfuz ve imkânlarını kişisel çıkarları yolunda kullanmak,
- Tabela, ilan ve reçete kâğıtlarında kanunen kazanılmış sıfatlar dışında unvanlar kullanmak,
- Propaganda ve reklam mahiyetinde çalışma yerlerini ve ihtisaslarını bildirir ilanlar tertip etmek, tabela, ilan, reçete ve bunun gibi yerlerde reklam ve propaganda mahiyetinde biçim ve işaretler kullanmak, yazılı ve görsel yolla reklam ve propaganda yapmak,
- Mevzuata uygun olmayan reçete kâğıdı kullanmak,
- Mevzuata uygun olmayan biçim ve miktarda ilaç, aşı ve serum bulundurmak,
- Birden fazla yerde muayenehane, poliklinik veya hastane açmak,
- Meslekten olmayan bir kişinin ya da veteriner hekim unvanı kazanmamış bir yardımcının veteriner hekimliği faaliyetine izin vermek,
- Hastaya ilgi göstermemek veya özensiz davranmak,

- Başlamış olduğu tedaviyi, hasta hayvanın yaşamının tehlikeye girmesini, sahibinin ekonomik zarar görmesini veya hasta hayvanın çevresine zarar vermesini önleyici tedbirleri almadan bırakmak,
- Meslektaşları ile uyumsuz ve olumsuz ilişki içinde olmak, meslektaşını yermek, küçük düşürücü söz, yazı veya harekette bulunmak veya meslekten olmayan birinin meslektaşına karşı bu tür eylemlerine karşı meslektaşını korumamak,
- İş yerini bir ayı geçen süreden fazla geçici olarak başka meslektaşına devrettiğinde bağlı olduğu odaya bildirmemek,
- Meslek organlarınca düzenlenen eğitim, etkinlik ve toplantılara çağrıldığı hâlde katılmamak,
- Görevli olduğu kurumlar ve meslek organlarınca kendilerine verilen görevleri yapmamak, verilen göreve özen ve ivedilik göstermemek,
- Stajyer meslektaşlarının yetişmesinde bilgi ve görgülerini aktarabilecek ortamı hazırlamamak, mesleki sevgi ve saygının yerleşmesini, olumlu yönde gelişmesini sağlayacak şekilde hareket etmemek,
- Taşıdığı sıfatın gerektirdiği vakara yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak, Görevine ve iş sahiplerine ilgisiz kalmak,
- Özel bir maksada dayalı olmaksızın yetkili olmadığı hâlde, mesleğiyle ilgili bilgi sızdırmak,
- Mesleği ile ilgili asılsız bilgiler yaymak,
- Görev mahallinde uygulanması gereken usul ve esaslara aykırı davranmak,
- Hizmet içi ve dışında konumunun gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışta bulunmak,
- İş arkadaşlarına, hasta ve iş sahiplerine söz veya hareketle sataşmak,
- Görev yerinde genel ahlak ve edep dışı davranışlarda bulunmak,
- Çıkar sağlamak amacıyla hasta ve iş sahiplerine bilerek yanlış uygulamalar yapmak,
- Görevin gereği hazırladığı belgelerde ilgili kanunlarca belirlenen usul ve esaslara uymamak veya bu belgelerde tahrifat yapmak,
- Kanun, yönetmelik, yönerge ve Birlik organlarının karar ve talimatlarına uygun hareket etmemek.

Para cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- Mevzuata uygun olarak muayenehane, poliklinik, hastane veya laboratuvar açmadan muayene ve tedavi yapmak,
- İş ve ikamet adresi değişikliklerini odaya bildirmemek,
- Veteriner hekimin ikametgâhı dışında veya birden fazla yerde muayenehane açmak,

- Genel hekimlik kuralarına aykırı teşhis ve tedavi yapmak,
- Mevzuatın gerektirdiği kayıtları tutmamak, usulüne uygun reçete ve evrak kullanmamak,
- Oda asgari ücret tarifesinin altında ücret almak,
- Kamu dışında çalışan veteriner hekimlerin iş sözleşmelerini odaya onaylatmamaları, odanın uygun görmediği ücret ve sosyal haklar ile çalışmak,
- Oda onaylı iş sözleşmesi olmadan gerçek veya tüzel kişi veyahut kurumlara süreli/sürekli hizmet vermek veya bu kuruluşlar adına hizmet vermek,
- Mesleki şeref ve haysiyet ihlal edici bir cürüm yüzünden üç yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkûm olmak,
- Kanunen kazanılmamış mesleki ve akademik unvanları kullanmak,
- Geçerli bir mazereti olmaksızın seçimle ilgili oda genel kurulu toplantılarına veya delege olduğu hâlde Büyük Kongreye katılmamak,
- Aidat ve oda yönetim kurulu tarafından belirlenen ödentileri zamanında ödemeyerek kanunî takibata sebebiyet vermek, oda üyelik görevlerini yerine getirmemek,
- İş yerlerinde, 28.2.2001 tarihli ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununa göre, hayvan sağlığında kullanılan ilaçları bulunduran ve satan veteriner hekimlerin etiket üzeri fiyat uygulamasına uymamak,
- Kanunun 55 inci maddesi gereğince haklarında meslek icrasından men kararı verilen veteriner hekimlerin, cezaları Yüksek Haysiyet Divanınca tasdik edilmiş ve tebliğ edilmiş bulunmasına rağmen mesleklerini icra etmek,
- Yürüttüğü görevle ilgili konularda yalan ve/veya yanlış beyanda bulunmak,
- Görevi gereği verilen belgelerde tahrifat yapmak, tahrif edilmiş belgeleri kullanmak veya başkalarına kullandırmak,
- Gerçeğe aykırı rapor veya belge düzenlemek,
- Mesleğini ve diplomasını başkalarının rant sağlaması amacına uygun kullanılmasına imkân vermek,
- Hayvan sağlığını korumada ihmalde bulunmak.

Meslek icrasından geçici olarak men cezasını gerektiren fiil ve hâller şunlardır:

- Görev yaptığı bölgenin odasına kayıtlı olmadan veteriner hekimlik mesleğini icra etmek,
- Çıkar sağlamak amacıyla bilerek usule uygun olmayan tedavi yapmak veya ekonomik kayba yol açmak,
- Duyurulması zorunlu hayvan hastalıklarının ilgili kurumlara bildirilmesine kayıtsız kalmak,

- Salgın hayvan hastalıklarıyla savaşta uyulması gereken kuralları yerine getirmemek,
- Hayvanlara eziyet etmek,
- İnsan sağlığını tehdit eden hayvansal gıdaların üretimi, korunması ve tüketimi sürecinde görevini savsaklamak.

Yukarıda belirtilen fiil ve hâllere nitelik ve ağırlık itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı türde disiplin cezaları verilmekte, kesinleşen her türlü disiplin cezası gerekçeleri ile birlikte Merkez Konseyi veya odanın bülten ve yayın organlarında yayımlanmaktadır.

Oda üyesi veteriner hekimler hakkında soruşturma yapmaya her odanın yönetim kurulları yetkilidir. Oda haysiyet divanlarının yetkileri bölgeleriyle sınırlıdır.

Oda yönetim kurulu üyeleri ile oda haysiyet divanı üyeleri hakkında soruşturma yapmaya Merkez Konseyi yetkilidir.

Disiplin işlemleri; soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki bölüm hâlinde yapılmaktadır.

Oda yönetim kurulu tarafından disiplin kovuşturmasının açılıp açılmamasına ve haysiyet divanına sevk edilmesine karar verilebilmesi için ilk inceleme veya soruşturmanın yapılmış olması gerekmektedir. Yönetim Kurulu bildirim ve yakınmayı önemsiz görürse soruşturmaya yer olmadığına dair karar alarak şikâyetçiye bildirmektedir.

Yönetim kurulu bildirim veya yakınmayı soruşturmaya değer görürse; bildirim veya yakınma konusunu yedi gün içinde yazılı olarak ilgiliye bildirmekte, otuz gün içinde açıklamasını, varsa kanıtlarını göndermesini istemektedir. Bu süre sonunda gelen yanıt ile birlikte konuyu değerlendirerek dosyanın haysiyet divanına sevk edilip edilmemesi konusunda kararını vermektedir.

Yönetim kurulu, gerekli gördüğü durumlarda oda üyelerinden birini veya birkaçını soruşturmacı olarak atayabilmektedir.

Soruşturmacı, soruşturma kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren soruşturmayı iki ay içinde tamamlamak zorunda olup soruşturma bu süre içinde tamamlanamazsa ilgili oda yönetiminden ek süre istenmesi gerekmektedir.

Soruşturma sona erince, soruşturmacı tarafından bir sorgu özeti düzenlenmekte, sorgu özetinde; soruşturmacı onayı, soruşturmaya başlama tarihi, şikâyetçinin ve soruşturulanın kimliği, suç konuları, soruşturma safhaları, deliller, şikâyetçi, tanık ve soruşturulanın ifadeleri özetlenmektedir. Sorgu özeti sonuna soruşturmacı, kendi kişisel görüşü olarak kişinin kusurlu olup olmadığını ve verilmesini uygun gördüğü cezayı da yazmaktadır.

Soruşturmacının soruşturma esnasında yaptığı tüm harcamalar, belge ile kanıtlanmak şartıyla oda bütçesinden ödenmektedir.

Oda haysiyet divanları tarafından verilen kararlara oda yönetim kurulu veya ilgili tarafından tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Yüksek Haysiyet Divanına itiraz olunabilmektedir.

Birlik ve odalardan son beş yılda uygulanan disiplin cezalarına ilişkin istatistiki bilgiler talep edilmiş, odalardan alınan bilgilerden odaların büyük bir bölümünde disiplin uygulaması yapılmadığı anlaşılmıştır.

Birlik ile disiplin cezası uygulayan odalara ilişkin disiplin bilgileri şu şekildedir.

Birlik: 2007 ve 2008 yılları içerisinde Yüksek Haysiyet Divanına 15 dosya intikal etmiş, 1 para cezası, 2 meslekten geçici men cezası ve 12 uyarı cezası verilmiş veya onaylanmıştır.

Bolu: Son beş yıl içerisinde 3 veteriner hekim hakkında disiplin soruşturması yapılmış, bir veteriner hekime ihtar cezası verilmiştir.

Bursa: 12 kişiye uyarı ve ikaz cezası, 3 kişiye para cezası, 3 kişiye de geçici süre ile meslekten men cezası olmak üzere 18 disiplin uygulaması yapılmıştır. Ayrıca ruhsatsız ilaç satan 8 kişiyle ilgili de işlem yapılmıştır.

Adana: 4 kişiye ihtar cezası verilmiştir.

Elazığ: 5 kişi hakkında inceleme, 3 kişi hakkında soruşturma yapılmıştır.

Aksaray: 3 yazılı ihtar ve 1 para cezası uygulanmıştır.

Erzurum: 1 kişiye 3 ay meslekten men cezası verilmiştir.

Meslek Etik Kuralları (Deontoloji)

Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nce veteriner hekimliğine ilişkin etik kurallar, yönetmelikle belirlenmiştir. Bu kuralların başında "Meslek Yemini" edilmesi gelmektedir.

Diğer etik kurallara örnek olmak üzere veteriner hekimlerin hasta sahiplerinden alacakları ücret konusundaki kurallar aşağıda belirtilmiştir:

- Veteriner hekimler, muayene tetkik ve tedavi ücretleri ile iş sözleşmeleri için belirlenen asgari ücretlere uymak zorundadır,
- Özel hayvan hastaneleri, poliklinikler, laboratuar ve benzeri kuruluşlarda çalışan veteriner hekimler, odaların saptadığı, Merkez Konseyinin onayladığı asgari ücretin altında bir ücretle çalışamazlar,
- Ücretin tespitinde veya ödenmesinde üçüncü şahısların aracılığı kabul edilmez,
- Hasta hayvanın sahibine önceden bildirilmeyen veya onun onayı alınmadan çağrılan yardımcı veteriner hekim için ayrıca ücret istenemez.

Etik Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde Birlik ve organlarınca alınacak tüm kararlara, veteriner hekimler uymak zorundadırlar.

Birlik bünyesinde ayrıca Etik Kurulunun oluşturulduğu, ancak Kurulun henüz herhangi bir faaliyetinin olmadığı bildirilmiştir.

Faaliyetleri

Birliğin faaliyetleriyle ilgili olarak, Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nden Birliğin faaliyetleri ile ilgili bilgiler talep edilmiş, Birlikçe verilen 15.7.2008, 14.09.2008 ve 13.10.2008 tarihli yazılarda, Birliğin çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle 6343 sayılı Yasanın yüklediği görevleri istenilen düzeyde yerine getiremediği ifade edilmiştir.

Birliğin bazı faaliyetleri aşağıda gösterilmiştir:

1- Birlik ve organlarınca alınacak tüm kararlara, veteriner hekimlerin uyma zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu çerçevede, veteriner hekimlerce uygulanacak muayene tetkik ve tedavi ücretlerinin odalar tarafından hazırlanması ve Merkez Konseyi tarafından onaylanması gerekmektedir. Birlikçe ülke düzeyinde birliktelik sağlanmak üzere asgari ücretin hesaplanmasına esas olmak üzere her bir veteriner hekimlik hizmeti için gösterge rakamları tespit edilmiş, asgari ücretin odalarca belirlenecek katsayılar ile çarpılması suretiyle tespiti öngörülmüştür.

Örneğin 2009 yılı için Bolu VHO 0,8; Zonguldak VHO 1; İzmir VHO ve Balıkesir VHO 1,2; Samsun VHO 1,5 katsayı öngörmüştür. İzmir Odasının 2009 yılı tarifesi ekte yer almaktadır.

Veteriner hekimlerin gerekli gördükleri durumlarda hasta sahibinden muayene ve uygulayacağı tedavi için ücret almamaya hakları bulunmakla birlikte, ücret alınması halinde alınan ücretin asgari ücretin altında olmaması gerekmektedir.

Kamu dışındaki işyerlerinde çalışan veteriner hekimlerin meslek icrası ile çalıştıkları kurumun verdiği hizmetlerde, Birlikçe belirlenen asgari ücret tarifesine uyulmasından veteriner hekim sorumlu tutulmaktadır.

2- Diğer yandan özel hayvan hastaneleri, poliklinikler, laboratuar ve benzeri kuruluşlarda çalışan veteriner hekimler, odaların saptadığı, Merkez Konseyinin onayladığı asgari ücretin altında bir ücretle çalışamamaktadır.

Örnek olarak Ankara Veteriner Odasınca 2008 yılında ve 2009 yılında net 1.900 TL asgari ücret öngörülmüş, bu karar Birlikçe onaylanmıştır.

Ayrıca, gerçek veya tüzel kişilere veyahut kurumlara süreli/sürekli mesleki hizmet verecek olan serbest çalışan veteriner hekimlerin bu kuruluşlarla yaptıkların sözleşmelerin odalarca onaylanması gerekmektedir.

Oda yönetim kurulları, sözleşme hükümlerinin asgari çalışma şartlarını içermesi hâlinde en geç on beş gün içinde onaylamakta, asgari çalışma şartlarını içermeyen sözleşmeler ise gerekçeleri belirtilmek suretiyle yeniden düzenlenmek üzere aynı süre içinde iade edilmektedir.

Odalar, sözleşmeleri yapılan veya yenilenen veteriner hekimler ile serbest çalışacak veteriner hekimlere, iş yerine asılmak üzere Merkez Konseyi tarafından sıra numarası verilerek düzenlenmiş, düzenlenme yılı için geçerli, fotoğraflı Veteriner Hekim Çalışma Belgesi

vermektedir. Bu çalışma belgeleri ilk düzenlenme tarihine bakılmaksızın her yıl Ocak ayında yenilenmektedir.

3- 23-24 Aralık 2006 tarihinde Oda Başkanlarının da katıldığı değişik sektörlerde çalışan toplam 85 veterinerle birlikte Antalya'da mesleki strateji ve politikaların belirlenmesi amacıyla 2 günlük bir toplantı düzenlenmiştir.

4- Kamuda çalışan veterinerlerin özlük hakları ile ilgili sorunlar konusunda, iki defa Tarım ve Köy İşleri Bakanı, bir defa da Maliye Bakanlığı Müsteşarı ile görüşülmüştür.

5- Birliğin ve odaların aidat dışında sürekli gelir kaynaklarına kavuşturulması amacıyla, Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca Suni Tohumlama uygulamaları kapsamında veteriner hekimlere verilen teşvik ödemelerinden Birlik ve odalara pay verilmesine ilişkin Protokol imzalanmıştır.

6-Birlik bünyesinde aşağıdaki konularda "Danışma Kurulları" kurulmuştur.

- Mesleki Politikalar ve Örgütlenmeler Komisyonu
- Mevzuat ve Uluslararası İlişkiler Değerlendirme Komisyonu
- Mesleki Etik ve Eğitim Komisyonu
- Hayvan Sağlığı, Refahı ve Halk Sağlığı Komisyonu
- Hayvan Yetiştiriciliği, Islahı ve Ekonomisi Komisyonu
- Serbest Veteriner Hekimlik ve Veteriner Sağlık Ürünler Komisyonu

7- 17-18 Mart 2007 tarihinde Konya'da "Serbest Veteriner Hekimlik ve Veteriner Sağlık Ürünleri Sempozyumu" gerçekleştirilmiş, yaklaşık 300 kişinin katıldığı ve 2 gün süren Sempozyum boyunca Serbest Veteriner Hekimlik ve Veteriner Sağlık Ürünleri konuları tartışılmıştır. Ayrıca Sempozyumda, 2007 yılı TVHB Bilim, Hizmet ve Onur ödülleri sahiplerine verilmiştir. Sempozyumdan sonra ise Birlikçe oluşturulan Sempozyum Değerlendirme Kurulu bir Sonuç Bildirgesi hazırlayarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığına, Veteriner/Veterinerlik Fakültelerine, Veteriner Hekim Odalarına, mesleki derneklere, Veteriner ilaç sektörü temsilcilerine ve serbest veteriner hekimlere göndermiştir.

8- Birlik Merkez Konseyi üyeleri, Veteriner Hekim Odaları Başkanları, Veteriner Hekimleri Derneği Başkanı ile birlikte kamuda çalışan veteriner hekimlerin Özlük Haklarının iyileştirilmesi ile diğer konulara ilişkin taleplerini (Sempozyum, Uzmanlık Yönetmeliği, Kanun ve Yönetmelik, Tamim ve Tebliğler, İşyeri Sorumlu Yöneticiliği, Akredite Veteriner Hekimlik, Serbest Veteriner Hekim Yönetmeliği, İlaç Fiyatlandırma ve Ruhsatlandırılması, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birlikleri ile ilgili konular; Suni Tohumlama, Hayvan Hastaneleri ve Merkez Konseyine Arsa tahsisi gibi konular) Konya'da düzenlenen Sempozyumun hemen ardından 27.03.2007 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanı'na iletmişlerdir.

9- 28 Nisan 2007 tarihinde "Dünya Veteriner Hekimleri Günü" çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır. Anıtkabir'e çelenk konulması ile başlayan kutlamalar, Ankara 75.Yıl

Hipodromu'nda koşulan Dünya Veteriner Hekimleri Günü At Koşusu ve ardından verilen Kokteyl ile son bulmuştur.

10- Türk Veteriner Hekimleri Birliği adına, Türkiye genelinde veteriner hekim hizmetleri, bakanlık, fakülte, belediye vb. gibi kamu kurumları ile mesleğini serbest olarak icra eden muayenehane, poliklinik, hayvan hastanesi vb. gibi veteriner hizmetleri veren kurumlar, hayvancılık işletmeleri, sektöre girdi sağlayan, doğrudan veya dolaylı hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile gıda sektöründe faaliyet gösteren firmaların iletişim bilgilerini kapsayan bir katalog çıkarılması planlandığı ve bu konuda çeşitli çalışmalar yürütülmüştür.

11- Yaz aylarında artan Kırım Kongo Kanamalı Ateşi Hastalığı ve artan ölümler sebebiyle 20.06.2007 tarihinde "Halkımızın Sağlığı Kenelerin İnsafına Terk Edildi" başlıklı bir Basın Bildirisi yayımlanmıştır.

12- Akredite Veteriner Hekimlik, Gıda İşletmelerinde Sorumlu Yöneticilik, Mezbahalarda Çalışan Veteriner Hekimler ile ilgili olarak Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne yazı yazılmıştır.

13- 11 Bölge Odası ziyaret edilerek Veteriner Hekim Odalarının sıkıntıları, istekleri, faaliyetleri, meslektaşlarımızın sorunları ve istekleri dinlenmiştir.

14- 2007 yılı Destekleme Ödemelerinin yapılması için Başbakanlık, Maliye Bakanlığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığına yazı yazılmıştır.

15- 2-5 Eylül 2007 tarihlerinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile ortaklaşa Uluslararası Kuş Gribi Kongresi düzenlenmiştir.

16- Üzerine "Veteriner Evi" inşa etmek üzere bir arsa temini için Maliye Bakanlığı nezdinde gerekli girişimlerde bulunulmuştur.

17- Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitim ve Gelişimi (VETSEG): Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği ile meslek içi eğitim semineri, kurslar, sertifika programları, konferans, panel, sempozyum, kongre, yayın aboneliği ve benzeri mesleki, bilimsel, teorik ve pratik faaliyetleri kapsayan sürekli bir eğitim sistemine ilişkin detaylı düzenlemeler yapılmıştır.

Ancak Yönetmelikte öngörülen VETSEG eğitimlerine katılımın kanuni bir zorunluluk olmaması nedeniyle, katılımın sağlanamayabileceği kaygısıyla bu konuda bir faaliyet gerçekleştirilemediği ifade edilmiştir.

18- AB Genişleme Genel Müdürlüğü (DG Enlargement) Teknik Yardım Bilgi Değişimi Birimi (TAIEX), Avrupa Veteriner Federasyonu (FVE) ve Türk Veteriner Hekimler Birliği Merkez Konseyi (TVHB)'nin birlikte organizasyonu ile "Kuduzun Avrupa Bölgesinde Eliminasyonu için Bölgesel İşbirliği Çalıştay"ı 4–5 Aralık 2008 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

19- Sağlık Bakanlığı, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (EKMUD) ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB) tarafından birlikte düzenlenen Uluslararası katılımlı "II. Türkiye Zoonotik Hastalıklar (*Kene Kaynaklı Enfeksiyonlar*) Sempozyumu" 27-28 Kasım 2008 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

20- AB Mesleki Eğitim Programı çerçevesinde, 2009 Teklif Çağrısı döneminde, Proje Sahibi Kuruluş statüsüyle Türk Veteriner Hekimleri Birliği olarak "Veteriner Hekimlikte Network Sistemi ve Bilgi Değişimi" başlığı altında AB projesi hazırlanmış ve AB'nin ilgili birimine proje başvurusu yapılmıştır. Proje kapsamında aşağıda sayılan eğitim programları yanında birçok mesleki faaliyet de yer almaktadır:

- Türkiye ve Avrupa Birliğinde Veteriner Hekimlik Eğitimi
- Veteriner Hekimlikte Kurumlar ve Örgütlerin (STK, Özel Sektör vb.) Rolleri
- Veteriner Hekimlikte Sürdürülebilir Strateji ve Politika Geliştirilmesi
- Veteriner Halk Sağlığı
- Çiftlikten Sofraya Gıda Güvenliğinde Veteriner Hekimlerin Rolleri
- Hayvansal Ürünler ve Gıda Sektörü
- Veteriner Ürünlerinde GMP/GLP
- Hayvan Sağlığı ve Hayvan Refahı

21- Türk Veteriner Hekimler Birliği Merkez Yönetimi ile birlikte Oda Başkanları ve Veteriner Hekim Mesleki Kuruluşlarından Yöneticilerin katılımıyla 10 Ocak 2009 tarihinde İzmir'de "Mesleki Değerlendirme Toplantısı" yapılmıştır.

22- "Veteriner Hekimliğinde Mesleki Etik ve Deontoloji" konulu panel 10 Nisan 2009 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesinde düzenlenmiştir.

23- Uluslararası Veteriner Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği Kongresi 11-13 Nisan 2008 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiş ve Kongreye sunulan tebliğler kitap halinde basılarak dağıtımı yapılmıştır.

24- Bölge Veteriner Hekimler Odaları, veteriner hekimliği mesleğinin çalışma alanına giren konularda panel, sempozyum ve kongre gibi ulusal ve bölgesel düzeyde toplantılar düzenleyerek, veteriner hekimlerin ve kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, veteriner hekimlere yönelik olarak hizmet içi eğitim çalışmaları ve sertifika programları (HACCP, Danışman Eğitim vb) yürütmektedir.

25- Kamuda çalışan veteriner hekimlerin maaş sorunlarının çözülmemesi ve diğer bazı nedenlerle Birlik, gazetelere ilan vererek bu durumu protesto etmiştir.

26- Türk Veteriner Hekimleri Birliği, uluslararası mesleki kuruluşlar olan Dünya Veteriner Hekimleri Birliği ve Avrupa Veteriner Hekimleri Birliğinin de üyesi olup, bu kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır.

VIII. TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını yürütmeye yetkili olup da, özel kanunlarında üye olamayacakları belirtilenler hariç, sanatlarıyla uğraşan ve meslekleriyle ilgili hizmetlerde çalışan eczacıların katılmasıyla; eczacıların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, eczacılığın genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak; eczacıların birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere, meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla 25.01.1956 tarihli 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu ile tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde Türk Eczacıları Birliği (TEB) kurulmuştur.

Türk Eczacıları Birliğinin görevleri söz konusu Kanunda şu şekilde belirlenmiştir.

- Halk sağlığına ve hastalara fedakârlık ve feragatle hizmeti gaye bilen eczacılık mesleğine ait gelenekleri muhafaza ve geliştirmeye çalışmak,
- Azasının maddi ve manevi hak ve menfaatlerini korumak ve bunları halkın ve Devletin menfaati ile en iyi şekilde telife çalışmak,
- Eczacılık mesleğinin icrası hakkındaki kanunların ve bunlarla ilgili mevzuatın gereği gibi uygulanmasına yardım etmek,
- Azasının daha yüksek bir meslek kültürüne erişebilmesi için kütüphaneler tesis etmek, dergi çıkarmak, ilmî konferans ve kongreler tertip eylemek ve eczacı okulu öğrencilerinin eczanelerde yapacakları stajı düzenlemek,
- Hususi ihtisas komisyonlarına hazırlattıracağı ilaç fiyat tarifelerini Sağlık Bakanlığının tensip ve tasdikine arz etmek ve tasdik edilen tarifelerin tatbik olunup olunmadığını kontrol etmek,
- Halk sağlığını korumaya, azasını muayyen refah seviyesine ulaştıracak gerekli iş sahaları bulmaya, iş kanunları ile içtimai kanunların ve bunlara müsteniden çıkarılan nizamname ve talimatname hükümlerinin tatbikatında meslek ve meslektaşların hak ve menfaatlerini korumaya ve her türlü iş tevziini adilane bir şekilde tanzime çalışmak,
- Azasından yaşlı ve malul olanlar ile ölenlerin bakmakla mükellef olduğu kimselere yardım etmek üzere meslektaşlar arasında yardımlaşma sandığı kurmak,
- Eczanesi bulunmayan yerlerde eczane açılması için icap eden teşebbüslerde bulunmak,
- Yerli tıbbi müstahzarların revacını temin edecek tedbirleri almak,

- Halk sağlığı ve eczacılık mesleği ile alakalı meseleler için resmî makamlarla karşılıklı işbirliği yaparak bu makamların yardımını temine çalışmak,
- Eczacılar ve Eczaneler Kanununa göre azasının tutmaya mecbur olduğu defterleri tertip, tabı ve bedeli mukabilinde tevzi etmek.

Birlik kendi vizyonunu; halk sağlığının ve eczacılık mesleğinin gelişimi için gerekli çalışmaları, bilimsel, teknik ve stratejik atılımları planlayan ve hayata geçiren bir meslek örgütü olarak eczacıların, toplumun tüm kesimleri tarafından, saygın, bilimsel, sürekli gelişen, vazgeçilmez bir meslek grubunun üyeleri olarak nitelenmesini sağlamak olarak belirlemiştir.

Birliğin misyonu ise şu şekilde tespit edilmiştir:

- İlacın ve eczacılık hizmetinin tek sorumlusu olan eczacıların, ilacın üretiminden hastaya sunumuna kadarki tüm aşamalarda söz sahibi olmasını sağlamak,
- Ülkenin ilaç ve eczacılık politikalarına yön verecek beceri, birikim ve güce ulaşmak için gerekli yapılanmaları oluşturmak,
- Klinik eczacılık, farmasötik bakım kavramlarının yerleşmesi için bilimsel ve teknik çalışmalar yapmak, eczacının bir tedarikçi değil, ilaç danışmanı ve sağlık emekçisi olduğu gerçeğini vurgulamak,
- Ecza kooperatiflerinin özgür eczacı sermayesiyle bireysel eczacılığın var olmasındaki yaşamsal öneminden hareketle, kooperatiflerin gelişimi için gerekli şartları hazırlamak,
- Eczacılık mesleğinin, serbest eczaneler dışındaki kamu, hastane, akademi ve sanayi gibi tüm alanlarında, istihdamdan özlük haklarına kadar tüm sorunlarına çözümler aramak,
- Eczanelerden verilen hizmetin kalitesini artırarak toplum sağlığına ve yurttaşların yaşam kalitesine olumlu katkıda bulunmak,
- Kamu kaynaklarının etkin ve doğru kullanımına yönelik, hastayı ve eczacıları mağdur etmeyen akılcı çözüm önerilerinde bulunmak,
- Hasta haklarına saygılı olmak, bu konudaki bilincin yerleşmesine ve gelişimine katkı sağlamak,
- Halk sağlığını ve üyelerimizin menfaatini, memnuniyetini, tüm yöneten ve çalışanlarımızın katıldığı bir ekip ruhunu kovalayarak, kendimizi yenileyerek ve aşarak, her insanın eşit ve değerli olduğunun bilinciyle korumak ve geliştirmek.

Üyelik ve Sicil:

Mesleğini serbest olarak icra eden veya özel kuruluşlarda eczacılıkla ilgili hizmetlerde çalışacak eczacılar işe başlamadan önce bulundukları ilin eczacı odasına kaydolmaya ve üyelik ödevlerini yerine getirmeye mecbur bulunmaktadır. Eczacı odalarına kayıtlı eczacıların, diğer kanunlarla kurulmuş meslek odalarına kaydolmaları gerekmemektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli kadrolarda çalışan eczacılar ile herhangi bir sebeple meslek ve sanatıyla uğraşmayan eczacılar istedikleri takdirde eczacı odalarına kaydolabilmektedir.

Teşkilatı ve Organları

Türk Eczacılar Birliği merkez teşkilatı ve bağlı odalardan oluşmaktadır.

Eczacı Odaları

Sınırları içinde odaya kayıtlı en ez 150 eczacı bulunan her ilde, bir eczacı odası kurulması gerekmektedir. Bu sayının altında eczacı bulunan diğer illerdeki eczacılar birleştirilerek bir eczacı odası kurulabileceği gibi, mevcut bir odaya da bağlanabilmektedir. Bu konudaki kararlar Türk Eczacılar Birliği Merkez Konseyinin önerisi üzerine Birlik Genel Kurulunda alınmaktadır.

Odalar kuruluşlarını birlik aracılığı ile Sağlık Bakanlığına bildirmekle tüzel kişilik kazanmaktadır. Yeni kurulacak odaların kurucu üyeleri, Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyetince atanmakta ve odaların en geç üç ay içinde organlarının seçimini yapması gerekmektedir.

1956 yılında Birlik kurulduğunda 8 eczacı odası mevcutken, bu sayı 1970'de 11'e, 1980'de 26'ya, 1990'da 33'e 2000'de 39'a, 2008'de 51'e ulaşmış bulunmaktadır.

Tablo 305- Türk Eczacılar Birliği- Bağlı Odalar ve Üye Sayıları

ODA (MERKEZ)	ODALARA BAĞLI OLAN İLLER	ECZANE SAHİBİ ÜYE	DİĞER ÜYE	TOPLAM ÜYE	PERSONEL SAYISI
İSTANBUL	YOLAVA	4884	2800	7.684	
ANKARA	KIRIKKALE	2043	1864	3.907	16
İZMİR		1737	750	2.487	20
ADANA		618	132	750	6
KONYA		655	89	744	10
SAMSUN	SİNOP	429	47	476	6
BURSA		726	99	825	10
GAZİANTEP	KİLİS	395	85	480	6
ESKİŞEHİR	BİLECİK	352	113	465	19
ANTALYA		853	218	1.071	5
DİYARBAKIR		275	53	328	9
KAYSERİ	NİĞDE	479	67	546	9
ERZURUM	ERZİNCAN, KARS, AĞRI, ARDAHAN, IĞDIR, BAYBURT	342	50	392	16
KAHRAMANMARAŞ		228	34	262	5
ISPARTA	BURDUR	266	18	284	4
DENİZLİ		370	42	412	6
ZONGULDAK	BARTIN	190	20	210	3
TRABZON	RİZE, ARTVİN, GÜMÜŞHANE	345	147	492	4
TEKİRDAĞ		237	18	255	5
SAKARYA	BOLU, DÜZCE	376	42	418	6
AYDIN		408	23	431	12
MALATYA		185	20	205	7
ELAZIĞ	BİNGÖL, TUNCELİ	141	14	155	8
ORDU		192	18	210	3
MERSİN		449	134	583	11
KASTAMONU	ÇANKIRI, KARABÜK	254	16	270	10
ŞANLIURFA		285	7	292	8
HATAY		379	38	417	10
MANİSA		420	59	479	18
BALIKESİR		409	45	454	5
KOCAELİ		335	47	382	7
MUĞLA		409	33	442	6
AFYONKARAHİSAR		210	23	233	3
AKSARAY	NEVŞEHİR, KIRŞEHİR	307	39	346	5
KÜTAHYA		170	18	188	6
ÇANAKKALE		169	3	172	3
SİVAS		153	11	164	3
VAN	BİTLİS, HAKKARİ	149	37	186	2
EDİRNE		140	25	165	1
KIRKLARELİ		105	28	133	4
TOKAT		171	27	198	2
GİRESUN		133	24	157	2
MARDİN	ŞIRNAK	147	8	155	3
BATMAN	SİİRT-MUŞ	191	20	211	5
ÇORUM		141	21	162	4
UŞAK		102	38	140	3
AMASYA		103	37	140	2
OSMANİYE		139	5	144	1
YOZGAT		104	22	126	1
KARAMAN		90	14	104	1
ADIYAMAN		116	33	149	1
TOPLAM		**22.506**	**7.575**	**30.081**	**322**

Halen 51 Eczacı Odası ve 2008 yılı itibarıyla bunlar kayıtlı 30.081 üye bulunmaktadır. En çok eczacı İstanbul, İzmir, Ankara ve Antalya Eczacı Odalarında, en az eczacı ise Karaman, Yozgat, Kırklareli, Amasya Eczacı Odalarında bulunmaktadır.

Birlik kayıtlarına göre 2008 yılı sonu itibarıyla ülkemizde 30.725 eczacı bulunmaktadır. Bunlardan 30.081'i oda üyesidir. Bunların çalışma/görev alanları ise şu şekildedir:

Görev/Çalışma Alanı		Kişi Sayısı
-Eczane Eczacısı	:	24.119
-Mesul Müdür	:	923
-Depo Mesul Müdürü	:	188
-Depo Sahibi	:	8
-Sanayi Eczacısı	:	88
-Şirket Sahibi	:	7
-Kamu Eczacısı	:	1.355
-Kamu Hastane Eczacısı	:	1.280
-Mesleğini Yapmayan Eczacı	:	2.757

Eczacı odaları,

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Haysiyet Divanı,
- Murakıplardan

oluşmaktadır.

Oda Genel Kurulu

Oda Genel Kurulları tüm üyelerin katılımı ile her yıl Eylül ayında toplanmaktadır.

Üyelerin oda genel kurul toplantısına katılması zorunlu olup, geçerli bir mazereti olmadan oda toplantılarına katılmayan veya seçimli toplantılarda oy kullanmayanlara yıllık üye aidatı kadar para cezası uygulanmaktadır.

Bir seneden fazla ağır hapis veya üç seneden fazla hapis cezasına veya mesleki bir suçtan dolayı hürriyeti tahdit eden bir cezaya veya meslek ve sanattan muvakkaten tatil cezasına mahkum olanlar veyahut eczacı odaları haysiyet divanlarının kararı ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdiki ile muvakkaten sanat icrasından menedilen üyeler, bu mahkumiyetlerin devamı müddetince seçimlere katılamamakta ve rey verememektedir.

Genel Kurulda kararlar ekseriyetle verilmektedir.

Genel Kurulun görevleri şunlardır;

- İdare Heyetinin yıllık çalışma raporu ile murakıpların raporunu incelemek,
- İdare Heyetinin bilançosunu tetkik etmek ve kabulü halinde ibra etmek,
- Bütçeyi tasdik etmek,
- İdare Heyetince teklif edilen veya aza tarafından teklif edilip umumi heyetin ekseriyeti tarafından kabul olunan mevzuları müzakere etmek,

- İdare Heyeti azasını seçmek,
- Büyük Kongreye gidecek asıl ve yedek temsilcileri seçmek,
- Üç asıl ve üç yedek murakıp seçmek,
- Haysiyet Divanı azasını seçmek.

Oda Yönetim Kurulu

Oda Yönetim Kurulu beş (iki yüz elli üyeye kadar) veya yedi (iki yüz elli üyeden fazla) kişiden oluşmakta ve genel kurulca iki yıl için seçilmektedir. İstifa, ibra edilmeme, dağılma veya diğer sebeplerle yeniden seçilen yönetim kurulu önceki kurulun görev süresini tamamlamaktadır.

Bir seneden fazla ağır hapis veya üç seneden fazla hapis cezasına veya mesleki bir suçtan dolayı hürriyeti tahdit eden bir cezaya veya meslek ve sanattan muvakkaten tatil cezasına mahkum olanlar veyahut eczacı odaları haysiyet divanlarının kararı ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdiki ile muvakkaten sanat icrasından menedilenler yönetim kurulu üyeliğine seçilememekte, bu cezalara mahkum edilmiş olanların yönetim kurulu üyeliği düşmektedir.

Yönetim Kurulu, odanın bilançosunu ve bütçesini hazırlayarak murakıp raporu ile birlikte genel kurula sunmakta, odanın durumu ile muamele ve faaliyetleri hakkındaki raporunu genel kurula okuduktan sonra ibrasını istemektedir.

İbra edilmeyen yönetim kurulu düşmüş sayılarak yeni bir yönetim kurulu seçilmekte, bu suretle düşen yönetim kurulu üyeleri aradan iki sene geçmedikçe tekrar seçilememektedir. Yönetim kurulu yıllık çalışma raporunun bir suretini hemen merkez heyetine göndermektedir.

Yönetim kurulunun diğer görevleri şunlardır:

- Kanun haricinde menfaat temin etmek maksadıyla gerek aza ve gerek meslek mensupları ile başka şahıslar arasında gizli anlaşmalar yapılmasına ve muvazaa yoluyla müesseseler kurulmasına mani olmak,
- Meslektaşların Sağlık Bakanlığının kabul ve tasdik edilen formül, imal tarzı ve fiyatlar dışında ilaç yapmalarını, kanunun müsaadesine aykırı olarak başka şahıs ve müesseselere ilaç satmalarını, ruhsatnameyi haiz yerli ve yabancı müstahzaratın isim, marka, ambalajlarını taklit veya kopya ederek veyahut iltibasa meydan verecek şekilde isim veya marka koyarak halkı istismar etmelerini, konulan kâr hadlerine riayet etmeyerek ihtikara tevessül eylemelerini, eczaneler ve müstahzarlar hakkında meslek adabına ve bu husustaki kanun hükümlerine uymayacak şekilde reklam, ilan ve propaganda yapmalarını önlemek,
- Oda azası arasında çıkacak meslek ihtilaflarını deontoloji bakımından halletmek,
- Oda azası ile işverenler arasında çıkabilecek ihtilafları mevzu hükümlere göre halletmek ve bu kabil müesseselerde çalışan meslek mensuplarının ücret, huzur hakkı ve mesai

saatlerine müteallik esasları tarafların karşılıklı menfaatlerini göz önünde bulundurmak suretiyle tanzime çalışmak,

- Oda azaları ile hasta ve hasta sahipleri arasında çıkabilecek ilaç bedeli ve saireden mütevellit ihtilafları meslek şerefi ile mütenasip olmak üzere işin ehemmiyetine, hasta veya oda azasının vaziyetine göre uzlaştırma yolu ile halletmeye çalışmak veyahut hakem usulüne başvurmak,
- Azanın mesleki tekâmüllerini temin için gerekli teşebbüslerde bulunmak ve bu hususun yerine getirilmesi maksadıyla resmî ve hususi sağlık müesseselerinden faydalanmaya çalışmak,
- Kütüphane açmaya gayret etmek, azasını memleketin sağlık ve ilaç meselelerini incelemeye ve bu hususta araştırmalar yapmaya teşvik etmek ve bunlardan çıkacak neticelere göre alakalı sağlık makamlarından dileklerde bulunmak,
- Meslekin şeref ve haysiyetini ve meslektaşların hukuk ve menfaatlerini müdafaa etmek,
- Lüzum görülecek yerlere belirtilecek salahiyetler dairesinde mümessil tayin etmek,
- Oda ve üyelerin mesleki meselelerinin halli için, Büyük Kongre ve Merkez Heyeti kararları ve ilkelerine bağlı kalarak, bölgeleri dâhilindeki resmî makamlar nezdinde kendi protokol düzeyinde yazılı ve sözlü temaslarda bulunmak ve sonuçlarını merkez heyetine bildirmek,
- Eczacıların ticaret siciline kayıt olabilmeleri için yeterli olacak oda kayıt belgelerini vermek,
- Odaya yeni kaydolan, başka odalara naklolan ve odadan kaydı silinen üyeleri, en geç 30 gün zarfında Merkez Heyetine bildirmek,
- Eczacılık ile ilgili kanunlar ve yönetmelikler ile Deontoloji Tüzüğü hükümlerinin ve oda ve Birlikçe alınmış mesleki kararların gerektiği şekilde uygulanıp uygulanmadığını belirlemek için, eczacıların çalışmalarını ve iş yerlerini denetlemek,
- Bölgelerindeki yerleşim yerlerinin özelliklerine göre eczaneler için tatil olacak günleri ve saatleri tespit etmek ve ihtiyacı karşılayacak miktarda nöbetçi kalacak eczane veya eczanelere ait nöbet listelerini hazırlamak ve mahallin en büyük sağlık amirinin onayına sunmak,
- Nöbet görevlerini yerine getirmeyenler ile nöbetçi olmadıkları halde eczanelerini kapatmayan eczacıların fiillerini zapta bağlayarak oda haysiyet divanına sevk etmek ve mahallin en büyük sağlık amirine bildirmek,
- İki yıl içerisinde üyelik vecibelerini yerine getirmeyen eczacıların odaya üyelik kayıtlarını Merkez Heyetinin kabulü halinde silmek.

Eczacı odaları yönetim kuruluna seçilen asil üyeler, seçimin kesinleştiği tarihi izleyen 3 gün içerisinde kongre başkanı veya başkan vekilinin daveti ile davet edenin başkanlığında ilk

toplantılarını yaparak görev bölümü yapmakta ve kendi aralarından bir Başkan, bir Genel Sekreter ve bir Sayman seçmektedirler.

Mazeretsiz olarak üst üste olağan üç toplantıya katılmayan yönetim kurulu başkan, genel sekreter, sayman veya üyeleri istifa etmiş kabul edilerek, yerlerine oy sıralamasına göre, yedek üyeler göreve çağrılmaktadır.

Oda yönetim kurulunun ibra edilmeyerek düşmesi veya ibra edildikten sonra çekilmesi halinde yeni Yönetim Kurulunun seçilmesine kadar Yönetim Kurulunun yapması gereken işlemler ile görev ve yetkiler Kongre, Başkanlık Divanı tarafından yerine getirilmekte ve Kongreyi 1 ay içersinde seçimli toplantıya çağırmaktadır.

Oda Başkanlık Divanı, Yönetim Kurulu Başkanı, Genel Sekreter ve Saymandan oluşmakta, Başkanlık Divanı Yönetim kurulu tarafından alınmış olan kararların zamanında uygulanmasını ve çalışmaların devamını sağlamaktadır.

Eczacı Odası Başkanı: Yönetim Kurulu Başkanı, eczacı odası başkanıdır ve dolayısıyla eczacı odasının kişiliğinde ve imzası ile her hususta temsil ve ilzam etmektedir. Yönetim kurulu başkanı ve oda başkanı olarak yönetim kurulunun olağan ve olağanüstü toplantılarına ve bölge bazında yapılan diğer toplantılara başkanlık etmekte, oda başkanı aynı zamanda mali konularda ita amiri olarak imza yetkisine sahip bulunmakta, gerekli hallerde bu yetki yönetim kurulu üyelerinden birisine devredilebilmektedir.

Eczacı Odası Genel Sekreteri: Genel Sekreterin görevleri şunlardır;

- Eczacı odasının üyeleri ile ve bölgedeki diğer kuruluşlarla ilişkileri sağlamak,
- Yönetim kurulunun toplantı gündemleri, toplantı tutanağı, karar defteri, muhaberatı ve bütün büro işlerini, kendisine yönetim kurulunca verilen yetkiler dâhilinde düzenlemek,
- Eczacı odasında çalıştırılan personelin sicillerini düzenlemek, çalışmalarını, görev ve yetkilerini saptamak,
- Yönetim kuruluna ait idari işleri tedvir etmek veya ettirmek,
- Komisyon toplantılarının gerçekleşmesini sağlamak,
- Her türlü raporlar ve etütler de dâhil olmak üzere yönetim kurulunca uygun görülecek yazıları hazırlamak veya hazırlatmak,
- Yönetim kuruluna gelen yazıları cevaplandırmak,
- Yönetim kurulunun vereceği yetki sınırı içinde kalmak koşulu ile gerekli belge ve yazıları imzalamak.

Eczacı Odası Saymanı: Sayman, eczacı odasının gelir, gider ve bütçelerinin hazırlanması dâhil, her türlü mali işlerinden sorumludur. Saymanın diğer görevleri ise şunlardır;

- Demirbaş ve emtia da dâhil olmak üzere eczacı odasının bütün gelir ve gider hesaplarını usulüne uygun bir şekilde muhasebe defterlerini tutmak veya kendi sorumluluğu altında tutturmak,

• Nakit ve emtia giriş ve çıkışlarına ait belgeleri düzenlemek ve bu belgeleri korumak ödeme belgelerini ita amiri sıfatı ve yine çek ve diğer kıymetli evrakı ita amiri yanında 2. derece imza yetkisini haiz olarak imzalamak,

• Eczacı odasının hesap durumları bilançolarını ve hesap raporlarını hazırlamak veya sorumluluğu altında hazırlatmak,

• Tahsil ve ödeme evrakını düzenlemek görevi ile ilgili yasal mevzuatın noksansız ve hatasız bir şekilde uygulanmasını sağlamak.

Oda Temsilcileri

Eczacı odaları yönetim kurulları; bölgelerin içerisinde il ve ilçe merkezleri ile diğer gerek görülecek yerlerde ve büyük şehirlerdeki nöbet bölgelerine belirtilecek görev ve yetkiler içerisinde, 2 yıllık süre için oda temsilcileri atayabilmektedir. Atanan temsilciler o bölgede mülki amir ve diğer ilgili kuruluşlara bildirilmekte, oda temsilcileri görevlerini kendilerini atayan oda yönetim kurullarınca verilecek yazılı direktifler doğrultusunda yapmaktadır.

Eczanelerin Odalarca Denetimi

Eczacı odası yönetim kurulları, bölgeleri içerisindeki eczacıların mesleki sorumluluğu altındaki işyerleri ile eczacıların çalışmalarını eczacılıkla ilgili kanun, tüzük, yönetmelik, Büyük Kongre, oda genel kurulu, TEB Merkez Heyeti ve oda yönetim kurulları kararlarının uygulanması ile ilgili olarak denetlemektedir.

Denetleme görevi, eczacı odası yönetim kurulunun seçiminden sonra yapacağı ilk toplantıda atayacağı "Denetçi Eczacılar" tarafından yapılmaktadır. Oda yönetim kurulları gerekli hallerde yeni denetçi eczacılar atayabilmektedir. Denetçi eczacılara görevli ve yetkili olduklarını belirleyen yazılı ve resimli bir belgenin verilmesi zorunlu olup bunların meslekte en az üç yıl çalışmış ve herhangi bir nedenle Haysiyet Divanlarında cezalandırılmamış olan eczacılar arasından atanması gerekmektedir. Denetçi eczacı sayısı ihtiyaca göre eczacı odası yönetim kurullarınca belirlenmektedir.

Denetçi eczacılar, oda yönetim kurullarının yazılı direktifleri doğrultusunda görev yapmakta, gerekli görülen hallerde denetçi eczacılar oda yönetim kurullarınca görevden alınabilmektedir. Denetçi eczacının görevi, oda yönetim kurullarının görev süresi kadardır. Denetçi eczacılar tarafından yapılacak denetleme görevi Türk Eczacıları Birliğince bastırılmış üç nüsha denetim formu ile belgelenmektedir. Eczanelerin odalarca denetimine ilişkin esas ve usuller ile denetlemede hangi hususlara bakılacağı ayrıntılı olarak Birlikçe yayımlanan "Eczacıların Mesleki Sorunluluğu Altındaki İşyerleri ile Eczacıların Çalışmalarını Denetleme Yönergesi" ile düzenlenmiştir.

Türk Eczacılar Birliği

Birlik merkezi Ankara'da olup, Büyük Kongre, Merkez Heyeti, Yüksek Haysiyet Divanı ve Murakıplardan oluşan bir teşkilata sahiptir.

Büyük Kongre

Birlik Büyük Kongresi iki yılda bir Kasım ayında Ankara'da yapılmakta ve odalarca seçilecek delegelerden oluşmaktadır. Büyük Kongre 1956 yılından bu yana sonuncusu 2007 yılında olmak üzere 36 kez toplanmıştır. Bu sürede 12 ayrı Merkezi Heyeti Başkanı görev yapmıştır.

Odalardan;

- İki yüze kadar üyesi olanlardan beş,
- Beş yüze kadar azası olanlardan beş delegeye ilave olarak iki yüzden fazla her tam yüz elli için birer,
- Beş yüzden fazla üyesi olanlar, yedi delegeye ilave olarak beş yüzden fazla her beş yüz için birer,

delege ve aynı miktarda yedek delege seçilmektedir.

Delegelerin, alakalı eczacı odası azası ve mesleklerinde bilfiil ve asgari beş yılını doldurmuş bulunmaları şarttır. Bütün delegelerin yol ve sair zaruri masrafları, bağlı bulundukları odalar tarafından ödenmektedir.

Bir seneden fazla ağır hapis veya üç seneden fazla hapis cezasına veya mesleki bir suçtan dolayı hürriyeti tehdit eden bir cezaya veya meslek ve sanattan muvakkaten tatil cezasına mahkûm olanlar veyahut eczacı odaları haysiyet divanlarının kararı ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdiki ile muvakkaten sanat icrasından men edilenler delege seçilememektedir. Bu cezalara mahkûm edilmiş olanların delegelikleri düşmekte, mahkûmiyetlerinin devamı müddetince hiçbir seçime katılamamakta ve oy verememektedirler.

Büyük Kongre, mümessillerin mutlak ekseriyetiyle toplanmakta, ilk toplantıda ekseriyet bulunmazsa bir gün sonra mevcut aza ile toplantısını yapmaktadır.

Büyük Kongrenin seçimle ilgili toplantılarına mümessillerin katılmaları ve oylarını kullanmaları zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar beş yıl müddetle büyük kongre mümessilliklerine seçilemezler.

Büyük Kongrenin görevleri şunlardır:

- Merkez heyetinin ve murakıplarının yıllık çalışma raporlarını incelemek,
- Merkez heyetinin bilançosunu tetkik ve kabulü halinde ibra etmek,
- Bütçeyi tasdik etmek,
- Merkez heyeti azasını seçmek,
- Yüksek Haysiyet Divanı azasını seçmek,
- Üç asıl ve üç yedek murakıp seçmek,
- Merkez heyetince teklif olunan mevzuları müzakere etmek,
- Eczacı odalarının ihtiyaçlarını tesbit etmek,
- Eczacı odalarının iç işlerini müzakere etmek,

• Eczacı odalarının merkez heyetine gönderdikleri yıllık çalışma raporları hakkında bilgi edinmek,

• Kongreye arz edilen dilekleri, müzakere ve yapılması gereken işleri tesbit etmek ve uyulması mecburi mesleki kararlar almak.

Olağan ve Olağanüstü Kongrelere delegelerden başka aşağıda belirtilen kişiler **tabii üye** olarak katılabilmektedir. Ancak tabii üyeler, aynı zamanda seçilmiş büyük kongre delegesi olmadıkları takdirde herhangi bir konuda oy kullanamamakta ve Kongre Başkanlık Divanı ile kongre içi çalışma komisyonlarına seçilememektedir.

• Türk Eczacıları Birliğinin kuruluşunu sağlamış olan I. Büyük Kongreye katılan kurucu üyeler,

• Asıl olmak kaydıyla Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti üyeleri,

• Türk Eczacıları Birliği Denetleme Kurulu üyeleri,

• Yüksek Haysiyet Divanı üyeleri,

• Daha önce görev yapmış Merkez Heyeti üyeleri,

• Daha önce görev yapmış Merkez Heyeti Denetleme Kurulu üyeleri,

• Büyük Kongre eski divan başkanları,

• Delege seçilmemiş bulunan eczacı odaları başkanları,

• Bir dönem önceki Yüksek Haysiyet Divanı üyeleri.

• Eczacı parlamenterler.

• Eczacılık fakülteleri dekanları,

• Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürü.

Merkez Heyeti

Türk Eczacılar Birliği Merkez Heyeti, Genel Kurulda iki yıllık bir dönem için kurula katılan delegeler arasından seçilen 11 asıl ve 11 yedek üyeden oluşmakta, asıl ve yedek üyeler ayrı listelerle seçilmektedir.

Merkez Heyeti üyeleri 10 gün içerisinde kendi aralarından bir Başkan, bir İkinci Başkan, bir Genel Sekreter ve bir Sayman seçmektedir. Merkez Heyeti, Birliği dâhilde ve hariçte temsil etmekte olup, merkezi Ankara'dır. Heyet on beş günde bir defa üye tamsayısının salt çoğunluğu ile birlik merkezinde olağan, Başkanın daveti üzerine olağanüstü olarak toplanmaktadır.

Geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç olağan toplantıya veya altı ay içinde yapılan olağan toplantıların yarısından fazlasına her ne sebeple olursa olsun katılmayanlar Merkez Heyeti üyeliklerinden istifa etmiş sayılmaktadır.

Merkez Heyetinin görevleri şunlardır:

• Büyük Kongre kararlarını yerine getirmek,

• Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü aynı hak tesis etmek, kaldırmak ve bu konularda yetki vermek,

- Birliğin eczacı odaları ile alakalı işlerini takip etmek,
- Eczacı odalarının çalışmalarının ve işlemlerinin düzen içerisinde olmasını sağlamak, takip etmek ve denetleterek aksaklıkları görülenlere ihtarda bulunmak, oda organları hakkında gerekirse adli ve idari makamlara bildirmek,
- Her iki yılda bir Büyük Kongreyi toplamak,
- Lüzum görülecek hallerde Büyük Kongreyi olağanüstü toplantıya çağırmak.
- Özel ve kamu kurum ve kuruluşları ile üyeler arasındaki mesleki faaliyetlerle ilgili işlemleri kolaylaştırıcı tedbirler almak, bilgi alışverişinde bulunmak, mesleki tesasüd ve deontolojinin teminini sağlamak,
- Kendi görev alanlarını ilgilendiren kanun ve tüzüklerin uygulanmasına yönelik yönetmelik taslaklarını hazırlayarak Büyük Kongrenin onayına sunmak, kabul edilenleri Resmî Gazete'de yayımlatmak,
- Birlik merkezinde çalıştırılacak kimselerin sayı ve ücretlerini belirlemek,
- Eczanelerden sağlık hizmeti satın alacak bütün kamu ve özel kurum ve kuruluşlarla anlaşmalar yapmak, imzalanan protokole uygun tip sözleşmeleri bastırmak ve belirleyeceği bedel karşılığı eczanelere dağıtmak,
- Seri ve sıra numaralı aidat tahsilât makbuzları ile odalarca kullanılacak her türlü matbu evrakı bastırmak ve bedeli karşılığında dağıtmak,
- Bu Kanun ve kanuna göre çıkarılan tüzük ve yönetmelikler ile öngörülen diğer işleri yapmak.

Merkez Heyeti Başkanlık Divanı

Merkez Heyeti Başkanlık Divanı**,** Merkez Heyeti Başkanı, İkinci Başkan, Genel Sekreter ve Saymandan oluşmaktadır. Başkanlık Divanı Merkez Heyetinde alınmış olan kararların zamanında uygulanmasını ve çalışmaların devamlılığını sağlamaktadır.

Merkez Heyeti Başkanı

Merkez Heyeti başkanı, Türk Eczacıları Birliği'nin Genel Başkanıdır ve dolayısıyla Birliği kişiliğinde ve imzası ile her hususta temsil ve ilzam etmekte, Birliğin Genel Başkanı olarak gerek Merkez Heyetinin olağan toplantılarına gerekse bölgelerarası toplantılara ve ayrıca meslek teşekkülleri veya diğer kamu ve özel kuruluşları ile genişletilmiş Merkez Heyeti olağan ve olağanüstü toplantılarına başkanlık etmektedir.

Bulunduğu heyet, komisyon ve delegasyonların tabii başkanıdır. Başkan aynı zamanda mali konularda ita amiri olarak imza yetkisine sahiptir. Gerekli hallerde bu yetki Merkez Heyeti üyelerinden birisine devredilebilmektedir.

Merkez Heyeti İkinci Başkanı, Başkanın bulunmadığı her yerde onun bütün görevlerini Başkanın sahip olduğu yetkileri kullanarak yürütmekte, Başkanın bulunması halinde, Başkanlık

Divanının üyesi olarak Merkez Heyetince veya Başkanca kendisine verilen görevleri yerine getirmektedir.

Merkez Heyeti Genel Sekreteri, Başkanlık Divanının bir üyesi olarak Merkez Heyetince verilecek kararları İkinci Başkan ve Sayman ile birlikte uygulamakla yükümlü olup görevleri şunlardır:

- Merkez Heyetinin, gerek Birlik içi gerekse Birlik dışı meslek kuruluşları ile ilişkilerini sağlamak,
- Merkez Heyetinin toplantı gündemleri, toplantı tutanağı, karar defteri, muhaberatı ve bütün büro işlerini kendisine Merkez Heyetince verilen yetkiler dâhilinde düzenlemek,
- Birlik Merkezinde çalıştırılan personelin sicillerini düzenlemek, çalışmalarını, görev ve yetkilerini saptamak,
- Merkez Heyetine ait idari işleri tedvir etmek veya ettirmek, komisyon toplantılarının gerçekleşmesini sağlamak,
- Her türlü raporlar ve etütler de dâhil olmak üzere Merkez Heyetince uygun görülecek yazıları hazırlamak veya hazırlatmak,
- Merkez Heyetine gelen yazıları cevaplandırmak, Merkez Heyetinin vereceği yetki ve sınır içinde kalmak koşulu ile gerekli belge ve yazıları imzalamak.

Merkez Heyeti Saymanı, Merkez Heyetinin gelir ve gider bütçelerinin uygulanmasından başlayarak, her türlü mali işlerin sorumlusu olup görevleri şunlardır:

- Demirbaş ve emtia da dâhil olmak üzere Merkez Heyetinin bütün gelir ve gider hesaplarını, usulüne uygun bir şekilde ve muhasebe defterlerinde tutmak veya kendi sorumluluğu altında tutturmak,
- Nakit ve emtia giriş ve çıkışlarına ait belgeleri düzenlemek ve bu belgeleri korumak,
- Ödeme belgelerini ita amiri sıfatı ile yine çekleri ve diğer kıymetli evrakı ita amiri yanında 2. derecede imza yetkisini haiz olarak imzalamak,
- Merkez Heyetinin Eczacı Odaları ile mali yönden ilişkilerini düzenlemek,
- Merkez Heyetinin hesap durumları, bilançolarını ve hesap raporlarını hazırlamak veya sorumluluğu altında hazırlatmak,
- Tahsil ve ödeme evrakını düzenlemek, görevi ile ilgili yasal mevzuatın noksansız ve hatasız bir şekilde uygulanmasını sağlamak.

Organlarının Görevlerine Son Verilmesi

Amaçları dışında faaliyet gösteren oda ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sağlık Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule

göre yargılama yapılarak karar verilmekte ve davanın en geç üç ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Mahkemece ikinci fıkrada yazılı organların görevlerine son verilmesi halinde bu kararla ayrıca, görevlerine son verilen organların yerini alacak yeni organların bir ay içinde seçimlerini sağlamak için umumi heyet veya büyük kongreyi toplamak üzere ilgili organ üyelerinden beşinin de görevlendirilmesi gerekmektedir. Kararda gösterilen bu kimselerin seçimleri, bu Kanunun 9 veya 53 üncü maddelerindeki çağırı usulüne ve bu Kanunun seçimlerle ilgili hükümlerine uyarak yapmaları ve bu müddet içinde görevden alınan organlar gibi yetkili ve sorumlu olmaları öngörülmektedir.

Sağlık Bakanlığının tasarruflarına birliğin görevli organları tarafından uyulması zorunludur. Bakanlık tasarruflarını kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren ya da kanunun zorunlu kıldığı işlemleri Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen Birlik Organlarının da görevlerine mahkemece son verilebilmektedir.

Görevlerine son verilen organ üyelerinin kanunda yazılı ceza sorumlulukları saklıdır. Bu organların görevlerine son verilmesine neden olan tasarrufları hükümsüzdür.

Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Türk Eczacıları Birliği ve eczacı odaları, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içerisinde açıklar, aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Seçim Uygulamaları

Türk Eczacıları Birliğinin merkez organları ile eczacı odalarının organlarının seçimleri gizli oyla yapılmakta ve yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

Birlik ve bağlı odalarla ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular, TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından her seçim için ayrı ayrı verilecek kâğıtlara yazılmak ve mühürlü zarflara konulmak sureti ile kullanılmaktadır.

Birlik Genel Kurulu ile bazı odaların genel kurullarına ilişkin seçim bilgileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 306- Türk Eczacılar Birliği- Bazı Odaların 2005 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
KIRKLARELİ	133	69	69	51,88
VAN	159	103	97	64,78
MERSİN	528	362	362	68,56
SİVAS	156	74	74	47,44
MALATYA	187	170	170	90,91
AYDIN	416	199	196	47,84
ÇANAKKALE	172	90	89	52,33
KÜTAHYA	147	64	64	43,54
KONYA	746	626	619	83,91
ORDU	201	106	106	52,74
EDİRNE	152	106	104	69,74
İZMİR	2.385	535	501	22,43
SAKARYA	412	172	150	41,75
ELAZIĞ	165	77	76	46,67
İSTANBUL	7.170	2.576	2.537	35,93
TOPLAM	**13.129**	**5.329**	**5.214**	**40,59**

Tablo 307- Türk Eczacılar Birliği- Bazı Odaların 2007 Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
KIRKLARELİ	133	81	81	60,90
ANKARA	3.968	1.858	1.858	46,82
VAN	189	119	113	62,96
MERSİN	570	341	341	59,82
SİVAS	168	118	118	70,24
MALATYA	203	148	148	72,91
AYDIN	435	282	278	64,83
ÇANAKKALE	172	94	88	54,65
KÜTAHYA	154	76	76	49,35
KONYA	798	585	578	73,31
ORDU	206	125	125	60,68
EDİRNE	162	106	106	65,43
İZMİR	2.366	530	519	22,40
SAKARYA	412	352	349	85,44
ELAZIĞ	171	74	71	43,27
İSTANBUL	7.805	2.707	2.692	34,68
TOPLAM	**17.912**	**7.596**	**7.541**	**42,41**

Tablo 308- Türk Eczacılar Birliği Genel Kurul Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI (%)
2005	278	276	99,28
2007	293	292	99,66

Tablolarda da görüleceği üzere oda seçimlerinde katılım oranları, % 22 ile % 91 arasında değişen oranlarda farklılık göstermektedir. Söz konusu odalarda ortalama seçime katılma oranı 2005 seçimlerinde % 40,59, 2007 seçimlerinde % 42,41 olarak gerçekleşmiştir. Seçime katılım

oranının diğer bazı meslek kuruluşlarına göre yüksek olduğu ancak yinede % 40 civarında kaldığı, her beş eczacıdan üçünün seçime katılmadığı anlaşılmaktadır.

Birlik genel kurullarına ise delegeler katılmakta olup, bu seçimlerde ise katılım oranı % 99 oranında gerçeklemiş bulunmaktadır. 2007 seçimlerinde kullanılan 292 oyun 189'unu alan üye Başkan seçilmiş olup, delegelerin % 65'inin oyunu aldığı anlaşılmaktadır.

Mali Uygulamalar

Birlik ve odalarda tek düzen muhasebe sistemi uygulanmaktadır. Birlik hesapları oluşturulan muhasebe birimince tutulmaktadır. Odalarda genel olarak dışarıdan mali müşavirlerle sözleşme yapılmaktadır.

Oda ve Birlik hesaplarına ilişkin olarak altı aylık (Haziran sonu) ve yıllık (Aralık sonu) tablolar hazırlanmakta, ayrıca oda genel kurullarının Eylül ayında toplanması nedeniyle Ağustos sonu itibarıyla da ayrı bir raporlama yapılmaktadır. Haziran sonu ve Aralık sonu tablolar Yönetim Kuruluna, Ağustos sonu raporları ise genel kurula sunulmaktadır. Ayrıca Genel Kurul tarihinden üç gün önce ellerinde olacak şekilde üyelere de gönderilmesi öngörülmektedir. Bazı odalarda internetten de yayımlanmaktadır.

Bilanço, gelir tablosu ve giderlerin dökümü tablolarında yer alacak asgari hususlar Birlikçe belirlenmiştir.

Eczacı odalarının aynı muhasebe politikalarını uygulamaları, belirlenen standartlara uymaları, yetkililerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, odaların faaliyetleri ve etkinlikleri konusunda daha sağlıklı bir karşılaştırma yapılabilmesi, konsolide mali tablolar düzenlenebilmesi, üyelere, üst birliğe ve ilgili kurum ve kuruluşlara doğru ve güvenilir bilgi sunulabilmesi amacıyla 2003 yılında, "Eczacı Odaları Saymanlık Yönergesi" yürürlüğe konulmuştur.

Söz konusu Yönergeyle;

- Kayıt düzeni, belgeler ve tutulacak defterler,
- Açıklamalı Ortak Hesap Planı,
- Mali tablolar (Bilanço, Gelir Tablosu, Giderlerin Döküm Tablosu),
- Alım-Satım, İhale İşlemleri,
- Yolluklar,
- Bütçe uygulaması,
- Görev, yetki ve sorumluluklar

düzenlenmiştir.

Eczacı odalarının gelirleri şunlardır:

- Oda giriş aidatı,
- Yıllık aidat,
- Bağışlar, yardımlar, yayın gelirleri ve sosyal faaliyetlerden elde edilen gelirler,

- Haysiyet divanınca verilen para cezaları ile diğer para cezaları,
- Merkez heyetince yapılacak yardımlar.

Oda giriş aidatı: Odaya kaydolacak her eczacının ödeyeceği aidattır. Miktarı, 500 rakamının kayıt tarihinde Devlet memurları aylıklarının hesaplanmasına esas olmak üzere yürürlükte olan katsayı ile çarpımı suretiyle bulunacak tutardır.

Yıllık aidat: Odaya kayıtlı her üyenin ödemeye zorunlu olduğu aidattır. Miktarı, 500 rakamının memur katsayısı ile çarpımı suretiyle bulunacak tutardır. Kamuda çalışanlar için, bu aidatlar %50 indirimli alınmaktadır. En geç, Şubat ayı sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir.

Odaların, aidatlarını Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyetince seri ve sıra numaralı olarak bastırılan makbuzlar ile tahsil etmesi gerekmektedir. Birlik bu makbuzların satışından da gelir sağlamaktadır. Bir odadan diğer bir odaya nakil halinde, giriş aidatı ve yıllık aidat yeniden alınmamakta, aidatlarını zamanında ödemeyen üyeler, vecibelerini yerine getirinceye kadar oda hizmetlerinden faydalanamamaktadır.

Buna göre 2009 yılının ilk dönemi için aidat tutarları şu şekildedir:

Giriş aidatı	Özel	26,75 TL
	Kamu	13,38 TL
Yıllık aidat	Özel	26,85 TL
	Kamu	13,38 TL

Odalarca bu aidatlar yetersiz görülerek oda giderlerine katkı payı adıyla veya diğer gerekçelerle ek aidatlar ve ücretler tahsil edilmektedir. Odalar ayrıca üyelerden afet fonu ve yardımlaşma sandığı aidatları tahsil ederek Birliğe göndermektedir.

Örneğin İstanbul Eczacı Odasınca 01.01.2009 tarihinden itibaren tahsil edilen ücretler ve miktarları şu şekildedir:

Aidat/Ücret	**Tutar**
Oda Giriş Aidatı:	26,75 TL
2009 Aidat:	26,75 TL
2009 Afet Fonu:	53,50 TL
2009 Oda Katılım Payı:	280,00 TL
2009 İlköğretime Katkı Payı:	20,00 TL
2009 Yardımlaşma Sandığı Aidatı:	80,26 TL
ECZANE AİDATI TOPLAMI	**460,51 TL**
2009 Aidatı:	26,75 TL
2009 Afet Fonu:	53,50 TL
2009 Oda Katılımı Payı:	280,00 TL
2009 Genel Harç Katkı Payı:	560,00 TL
2009 Yardımlaşma Sandığı Aidatı:	40,13 TL

FİRMA / DEPO MESUL MD. AİDAT TOPLAMI	**960,38 TL**
2009 İşsiz-Kamu Aidatı:	13,38 TL
Yardımlaşma Sandığı Giriş Aidatı:	40,13 TL
İŞSİZ-KAMU TOPLAM	**53,51 TL**
Eczane İlk Açılış Dosya İnceleme:	109,33 TL
Depo Hastane İlk Açılış Dosya İnceleme:	218,65 TL
Eczane Açılış Nakil Devir Onayı:	65,60 TL
Depo Hastane İlk Açılış Nakil Onayı:	218,65 TL
Eczane Nakil Dosya İnceleme:	43,73 TL

Odalarca bunların dışında basılı evrak ve sözleşme satışlarından, çeşitli hastanelerdeki yatan hasta reçetelerinin ve kan ürünlerinin eczacılara dağıtılması gibi hizmetler karşılığında da ücretler alınmakta, gelir sağlanmaktadır. Basılı evrak satışı karşılığı tahsil edilen tutarlar aşağıda gösterilmiştir.

Birlikçe basılan ve dağıtılan basılı evrakların satış bedellerinin Birlik Yönetim Kurulunca belirlendiği, bu bedellerin % 30'unun odalara, % 70'inin Birliğe ait olmak üzere paylaşıldığı bildirilmiştir. Ancak aşağıdaki tabloda görüleceği üzere odaların (örneğin İzmir Eczacı Odası) kendilerine bırakılan % 30 pay dışında Birlikçe belirlenen fiyatın üzerinde bir bedelle satış yaparak ek gelir sağladıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 309- Türk Eczacılar Birliği ve İzmir Eczacı Odası Basılı Evrak Satış Bedelleri (TL)

BASILI EVRAK CİNSİ	BİRLİK SATIŞ FİYATI	İZMİR ECZACI ODASI SATIŞ FİYATI
Reçete Kayıt Defteri	60	100,00
Psikotrop Defteri	40	70,00
Psikotrop Defteri-Ecza Deposu	100	
Uyuşturucu Defteri	35	60,00
Uyuşturucu Defteri-ecza deposu	75	
Stajyer Defteri	20	30,00
Teftiş Defteri	20	30,00
Personel Defteri	20	30,00
Reçete Kayıt Bilgisayar Formu	35	60,00
Nöbet Kitabı		4,00
SGK Etiket (Adet)		0,10
Eczane Nöbet Kutusu		130,00
Soğuk Zincir Kabı		0,50
Farmakope Kitabı	60	75,00
2009 Maliye Sözleşmesi		40,00
2009-SGK sözleşmesi (Hasılatı <350.000)	150	150,00
2009-SGK sözleşmesi (Hasılatı 350.000-600.000)	250	250,00
2009-SGK sözleşmesi (Hasılatı 600.000-900.000)	350	350,00
2009-SGK sözleşmesi (Hasılatı >900.000)	500	500,00
SGK Küçük Boy Bez Torba		1,25
SGK Büyük Boy Bez Torba		1,75
SGK Orta Boy Bez Torba		1,50
Büyük Boy Reçete Teslim Çantası		1,50
Diğer Kurum Etiketi		0,10
Reçete Teslim Çantası		1,25
Nöbet İsimlik		0,10
Eczacı Tanıtım Kartı		5,00
Eczacı Yaka Kimlik Kartı		5,00
Reçete Kayıt A4 formu	15	30,00

Netice olarak Eczacı Odalarının gelirleri;

-Yasal aidat tutarları,

-Ek aidat ve katılma payları,

-Matbu evrak ve malzeme satışları,

-Hizmet karşılığı alınan ücretlerden oluşmaktadır.

Bu gelirler içerisinde yasal aidatların payı % 1-2 düzeyinde kalmaktadır. Geriye kalan gelirlerin yaklaşık üçte biri matbu evrak ve malzeme satışlarından, üçte biri ek aidat ve katılma paylarından, üçte biri hizmet karşılığı alınan ücretlerden oluşmaktadır.

Oda giderlerinin büyük bölümü personel giderleri, genel giderler ile matbu evrak ve malzeme maliyetlerinden oluşmaktadır.

Bazı odaların gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 310- Ankara Eczacı Odası 2000-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	04.10.2000 13.09.2002	01.01.2003 31.08.2003	01.01.2004 31.12.2004	01.01.2006 31.08.2006	01.01.2007 31.08.2007
PERSONEL GİDERLERİ	116.696	46.310	154.114	224.393	155.654
BASILI EVRAK-SÖZLEŞME BASIM GİDERLERİ	218.455	305.280	372.600	577.875	746.567
YÖNETİM KURULU GİDERLERİ	2.668	5.828	12.947	3.708	6.581
TOPLANTI GİDERLERİ	19.065	15.969	39.246	73.235	76.315
BÜRO GİDERLERİ	32.411	29.166	47.476	66.442	70.780
DANIŞMANLIK GİDERLERİ	5.801	5.805	3.948	2.950	3.275
SİGORTA GİDERLERİ		910	1.152	3.077	3.530
EĞİTİM-KÜLTÜR VE YAYIN GİDERLERİ	26.526	24.037	48.854	35.824	83.830
MAHKEME GİDERLERİ		1.321	3.306	27.546	4.016
ARAÇ, BENZİN VE BAKIM GİDERLERİ		3.808	5.347	2.877	3.460
VERGİ-RESİM VE HARÇ GİDERLERİ	129	1.302	1.457	2.747	17.910
AMORTİSMAN GİDERLERİ		8.590	11.584	35.498	35.995
FİNANSMAN GİDERLERİ				28.130	26.256
DİĞER GİDERLER	21.873	29.473	34.376	31.931	48.288
TOPLAM GİDERLER	**443.624**	**477.799**	**736.407**	**1.116.233**	**1.282.457**
ODA AİDATI	124.956	167.342	222.231	547.274	661.824
SÖZLEŞME SATIŞ GELİRLERİ	243.020	333.854	412.838	691.060	805.420
MATBU EVRAK SATIŞ GELİRLERİ	11.207	13.032	23.216	16.993	18.808
ECZANE AÇMA HARCI	2.640	5.741	15.905	22.350	18.800
HAYSİYET DİVANI CEZASI	1.944	3.830	5.869	7.054	9.899
DEPO AÇMA HARCI	2.250	4.550	10.000	12.000	10.500
KATILIM PAYI	19.161	21.688	25.734	27.750	22.400
KAN ÜRÜNLERİ BİLGİSAYAR GELİRLERİ	45.950	23.150	27.165	33.968	20.480
SOSYAL AKTİVİTE GELİRLERİ	504	12.331	10.578	43.093	19.045
GAZETE DUYURUSU GELİRLERİ					39.840
14 MAYIS KATKI PAYI			28.650	26.365	27.276
TERAZİ BELGESİ	2.666	2.320	8.794	12.690	16.950
FAİZ GELİRLERİ	69.575	49.800	37.347		
OLAĞANDIŞI GELİR		33.063	330.352		
SÖZLEŞME ALACAĞI GELİRİ		22.985	37.605		
DİĞER GELİRLER	12.107	7.477	56.329	12.957	11.717
TOPLAM GELİRLER	**535.980**	**701.163**	**1.252.613**	**1.453.554**	**1.682.959**
GELİR FAZLASI	**92.356**	**223.364**	**516.206**	**337.321**	**400.502**

Tablo 311- İzmir Eczacı Odası 2001-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	01.10.2001 20.09.2002	20.09.2002 31.08.2003	01.09.2004 15.08.2005	16.08.2005 31.08.2006	01.09.2006 10.09.2007
PERSONEL GİDERLERİ	129.225	221.500	426.771	581.103	717.189
TEB % 35 KATKI PAYI		15.627	1.243	27.541	19.109
TEB AFET FONU	36.030	89.017	77.179	113.132	83.055
MERKEZ BÜRO GENEL GİDERLERİ	21.361	63.301	88.084	112.400	103.096
BORNOVA BÜROSU GENEL GİDERLERİ		12.857	29.804	33.826	32.235
İNCİRALTI BÜROSU GENEL GİDERLERİ		11.778	24.749	26.094	29.405
KARŞIYAKA BÜROSU GENEL GİDERLERİ		3.979	10.160	7.703	6.733
DR. BEHÇET UZ ÇOCUK HTS.GENEL GİDERLERİ		5.441	6.880	8.428	7.137
ATATÜRK DEVLET HST.GENELGİDERLERİ			11.477	11.953	14.850
SSK ÇİĞLİ ORGANİZE BÜRO GİDERLERİ			2.024	2.995	
BOZYAKA SSK BÜRO GİDERLERİ					11.482
ÖDEMİŞ BÜRO GİDERLERİ					3.751
POSTA GİDERLERİ	2.387	12.876	20.123	31.842	37.412
TEMSİL AĞIRLAMA GİDERLERİ	5.486	5.572	30.978	25.983	20.640
TAŞIT GİDERLERİ	2.268	6.050	8.960	12.468	11.036
BAĞIŞ GİDERLERİ	5.925	2.867	13.740	13.887	7.524
HUKUK DANIŞMANLIK GİDERLERİ	4.113	5.380	7.783	9.947	14.282
MALİ MÜŞAVİRLİK GİDERLERİ	2.729	4.720	8.383	11.529	12.405
GENEL KURUL GİDERİ			2.431	4.797	2.944
İLAN-REKLAM GİDERLERİ	414	2.447	503	8.397	12.852
ULAŞIM-NAKLİYE GİDERLERİ	4.191	10.103	10.509	100	12.294
DİĞER GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	110.000		1.484	13.954	15.560
EMEKLİ-SSK-BAĞKUR TESLİM ÇANTASI GİDERİ				30.089	73.719
DİĞER TİCARİ MAL MALİYETLERİ		20.057	57.347	56.565	34.967
BASILI EVRAK-SÖZLEŞME BASIM GİDERLERİ	188.037	249.329	388.268	461.580	560.884
ECZANE HİZMETLERİ GİDERİ		11.813	14.897	12.350	32.561
MESLEKİ YAYIN GİDERİ	4.691	15.388	24.865	13.467	14.411
ECZACILIK GÜNÜ GİDERİ	10.465	21.011	11.957	22.245	13.593
TOPLANTI-SEMİNER GİDERİ	24.326	35.977	34.066	42.861	44.494
BURS GİDERİ		110			600
ECZANE ELEKTRONİK İLETİŞİM GİDERİ	16.756	36.552			
GEÇMİŞ DÖNEM BORÇLARI	149.012				
DİĞER GİDERLER	36.621	6.328	40.604	59.525	40.140
TOPLAM GİDERLER	**754.037**	**870.080**	**1.355.269**	**1.756.761**	**1.990.360**
ODA GİRİŞ AİDATI	1.359	777	1.545	1.923	1.690
ODA YILLIK AİDAT	215.052	27.907	35.006	40.411	45.250
TEB AFET FONU AİDATLARI	45.608	54.047	65.940	76.121	85.951
TEB YARDIMLAŞMA SANDIĞI AİDATLARI					104.355
ECZACI ODA GİDERLERİNE KATILMA PAYI	6.953	241.570	362.713	604.953	664.139
BASILI EVRAK-SÖZLEŞME SATIŞ GELİRLERİ	207.145	284.610	458.640	576.745	691.200
YATAN HASTA (% 1,5), KAN (% 1), DİĞER GEL.	160.293	225.995	276.562	328.707	541.410
ECZACILIK GÜNÜ GELİRİ	6.260	6.775	5.365	15.540	3.955
BURS GELİRİ	139	160	150	245	280
REKLAM İLAN GELİRİ	6.785	2.535	4.330	7.849	4.674
EMEKLİ-SSK-BAĞKUR TESLİM ÇANTASI GELİRİ				50.334	111.691
DİĞER TİCARİ MAL SATIŞ GELİRLERİ	90.645	56.118	88.321	73.825	59.687
CEZA GELİRLERİ	201	728	1.439	1.195	689
TEB MERKEZ HEYETİ SÖZLEŞME GELİRİ		18.664	49.565	133.342	94.380
DİĞER GELİRLER	44.863	41.395	4.248	34.973	38.301
TOPLAM GELİRLER	**785.303**	**961.281**	**1.353.824**	**1.946.163**	**2.447.652**
GELİR FAZLASI	**31.266**	**91.201**	**-1.445**	**189.402**	**457.292**

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere; Odaların 2007 yılı itibarıyla toplam gelirleri 28.395.797 TL, toplam giderleri 24.920.669 TL olarak gerçekleşmiştir. Odaların 2007 yılı içinde 6'sı hariç gelir fazlası verdiği ve fazlanın 3.475.128 YTL'ye ulaştığı, gelir açığı veren altı Odanın geçmiş yıllardan gelen nakit fazlalarıyla bu eksikliği giderdiği, sadece Edirne Eczacı Odasının cüzi bir açık verdiği görülmüştür.

Odaların tamamına yakının önceki yıllardan devreden nakit fazlasına sahip olduğu, nakit fazlalarının 12.772 TL ile 787.588 TL arasında değiştiği, tespit edilmiştir. Odalardan sadece gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler talep edilmiş, bu bilgilerle birlikte bilançolarını da gönderen odaların nakit fazlaları tespit edilerek ekli tabloya yansıtılmıştır. Tabloda nakit fazlası gözükmeyen odaların da nakit fazlasına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 312- Türk Eczacılar Odası- Bağlı Odaların 2007 Yılı Gelir ve Giderleri (TL)

BÖLGE	ODA (MERKEZ)	GELİR	GİDER	GELİR-GİDER FARKI	DEVREDEN NAKİT VARLIĞI
1	İSTANBUL	4.716.044	4.871.321	-155.277	787.588
2	ANKARA	1.682.959	1.282.457	400.502	
3	İZMİR	2.447.652	1.990.360	457.292	
4	ADANA	1.218.530	913.697	304.833	
5	KONYA	541.862	480.234	61.628	183.162
6	SAMSUN	590.366	636.735	-46.369	131.965
7	BURSA	858.477	778.982	79.495	
8	GAZİANTEP	610.567	530.829	79.738	
9	ESKİŞEHİR	469.915	459.595	10.320	155.397
10	ANTALYA	672.682	503.606	169.076	355.102
11	DİYARBAKIR	1.182.163	895.046	287.117	358.868
12	KAYSERİ	562.329	525.832	36.497	
13	ERZURUM	777.686	670.279	107.407	107.407
14	KAHRAMANMARAŞ	601.571	584.017	17.554	104.428
15	ISPARTA	316.961	227.330	89.631	
16	DENİZLİ	339.035	339.035	0	
17	ZONGULDAK	163.587	160.819	2.768	133.314
18	TRABZON	414.567	326.263	88.304	25.651
19	TEKİRDAĞ	316.738	225.848	90.890	90.890
20	SAKARYA	484.972	420.489	64.483	143.903
21	AYDIN	657.334	592.932	64.402	
22	MALATYA	722.709	578.256	144.453	
23	ELAZIĞ	460.696	480.060	-19.364	71.342
24	ORDU	178.587	156.249	22.338	143.018
25	MERSİN	453.408	431.281	22.127	
26	KASTAMONU	435.304	420.846	14.458	67.009
27	ŞANLIURFA	497.895	438.411	59.484	
28	HATAY(Tahmin)	350.000	350.000	0	17.897
29	MANİSA	488.699	428.964	59.735	
30	BALIKESİR	231.858	144.131	87.727	587.206
31	KOCAELİ	395.638	342.605	53.033	179.133
32	MUĞLA	541.331	547.477	-6.146	175.542
33	AFYONKARAHİSAR	192.141	142.492	49.649	
34	AKSARAY	394.734	306.074	88.660	352.556
35	KÜTAHYA	348.281	269.975	78.306	
36	ÇANAKKALE	164.279	156.455	7.824	80.696
37	SİVAS	275.328	303.518	-28.190	126.005
38	VAN	223.069	183.993	39.076	104.967
39	EDİRNE	200.219	220.484	-20.265	-1.603
40	KIRKLARELİ	218.818	98.236	120.582	
41	TOKAT	180.327	124.982	55.345	59.100
42	GİRESUN	230.240	129.044	101.196	
43	MARDİN	397.086	310.822	86.264	
44	BATMAN	157.239	78.255	78.984	
45	ÇORUM	109.667	107.983	1.684	12.772
46	UŞAK	301.280	220.632	80.648	18.800
47	AMASYA	163.144	133.330	29.814	
48	OSMANİYE (tahmin)	150.000	150.000	0	
49	YOZGAT (tahmin)	181.911	181.911	0	
50	KARAMAN	75.912	18.497	57.415	
51	ADIYAMAN-tahmin	50.000	50.000	0	
	TOPLAM	**28.395.797**	**24.920.669**	**3.475.128**	**4.572.115**

Türk Eczacıları Birliğinin gelirleri şunlardır:

- Merkez Heyeti payı olarak, odaların topladığı her türlü aidatlar toplamının % 35'i,
- Bağışlar ve yardımlar,
- Çeşitli gelirler

Tahsil edilen aidatlardaki Merkez Heyeti payının, tahsillerini takip eden ay sonuna kadar, oda yönetimlerince Birlik hesabına gönderilmesi mecburidir.

Tablo 313- Türk Eczacılar Birliği 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2004	2005	2006	2007	2008
GİRİŞ AİDAT PAYI	3.000	3.344	6.617	3.693	13.525
YILLIK AİDAT PAYI	148.000	170.430	178.930	212.041	195.882
SÖZLEŞME SATIŞ GELİRİ	4.512.000	6.207.494	6.596.315	7.270.321	8.521.919
BASILI KAĞIT VE DEFTER SATIŞ GELİRİ			512.202	1.211.205	361.890
KİMLİK, ROZET,ETİKET, AMBLEM SATIŞ GELİRLERİ				14.283	12.792
FAİZ GELİRLERİ	334.394	446.481	667.372	585.711	1.306.563
KAMBİYO KÂRLARI	534.429	340.688	411.230	63.226	17.858
DİĞER FAALİYET GELİRLERİ					
KİRA GELİRLERİ	556.000	632.720	683.898	704.196	407.142
İTHAL İLAÇ FAZLA YATIRMALAR	14.000	11.536	500	342.227	
ECZACILIK AKADEMİSİ KATILIM PAYLARI			83.795	112.065	115.733
ECZACILIK KONGRESİ KATILMA PAYLARI			384.815		
VAN İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞR.BURS KATILIM PAYI			95.155	69.469	34.600
DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	6.000	20.819	72.495	83.199	87.971
BAĞIŞ GELİRLERİ	81.000	426.307	157.600		
İTHAL İLAÇ GELİRLERİ	1.901.000	2.678.295	1.804.543		
ECZACI TEKNİSYENLERİ PROJE GELİRİ			483.799		
FLORYA ARSASININ SATIŞI			595.804		
METEKSAN İADESİ			131.239		
DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR	0	21.980	727.083		260.433
DİĞER GELİRLER	11.711			33.208	30.000
TOPLAM GELİRLER	**8.101.534**	**10.960.094**	**13.593.392**	**10.704.844**	**11.366.308**
KONGRE-KOMİSYON-BAŞKANLAR DANIŞMA KURULU GİD.			421.272	792.767	1.532.532
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	1.884.000	2.596.753			
PERSONEL GİDERLERİ			1.495.779	1.392.144	1.325.305
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMETLER			257.384	658.147	960.301
MERKEZ HEYETİ GİDERLERİ					155.837
DENETLEME KURULU GİDERLERİ					18.674
HAYSİYET DİVANI GİDERLERİ					15.745
SÖZLEŞME VE BASILI KAĞIT İADELERİ	40.039	96.722	403.095	86.629	208.497
SATILAN SÖZLEŞME+EVRAK BASIM GİD.	81.000	88.297	92.450	127.185	91.339
ECZACILIK AKADEMİSİ GİDERİ +İTHAL İLAÇ GİDERİ	2.058.000	3.324.535	3.056.310	551.739	386.114
ERZURUM KARAYAZI HASTANESİ İNŞAAT-TEFRİŞ GİD.			802.400	242.898	916.244
BİNA İNŞAAT-TEFRİŞ GİDERLERİ					72.782
AMORTİSMAN GİDERLERİ			796.492	899.838	640.568
ULUSLARARASI TOPLANTI GİDERLERİ					148.079
MİSAFİRHANE GİDERLERİ					48.662
İSTANBUL BÜROSU GİDERLERİ					48.275
VERGİ-RESİM-HARÇLAR				453.895	47.643
KAMBİYO ZARARLARI	355.384	559.505	519.097	460.219	1.104
DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	47.680	59.140	75.437	128.077	11.123
AKTT PROJELERİNE TEB KATILIM PAYI			581.535	281.267	
DİĞER OLAĞANSÜTÜ GİDER VE ZARARLAR	3.516	7.531	0	30.846	
ODALARA KARŞILIKSIZ YARDIM			56.777	20.047	123.710
DİĞER BURS VE YARDIMLAR			333.255	403.992	212.999
İLAÇ ECZACILIK YAZILIM GİDERİ			147.000	766.403	
MATBAA BASIM VE EĞİTİM GİDERLERİ			381.634	475.233	
ÇEŞİTLİ GİDERLER					11.367
VAN İLKÖĞRETİM OKULU İNŞAAT GİD.		1.503.675	493.926	28.487	
ECZACI TEKNİSYENLERİ PROJE GİDERLERİ			581.535		
DİĞER GİDERLERİ					871
TOPLAM GİDERLER	**4.469.619**	**8.236.158**	**10.495.378**	**7.799.813**	**6.977.771**
GELİR FAZLASI	**3.631.915**	**2.723.936**	**3.098.014**	**2.905.031**	**4.388.537**

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Birliğin odalardan yasal olarak tahsil ettiği pay, toplam gelirlerinin % 1-2'sine tekabül etmektedir. Birliğin gelirinin % 60-70'i sözleşme satış gelirlerinden, geriye kalan kısım da ithal ilaç gibi diğer mesleki faaliyetlerden meydana gelmektedir.

Birliğin giderleri ise esas olarak personel giderleri ve genel giderlerden oluşmakta, bunlar dışında eğitim giderleri, ithal ilaç giderleri ve sosyal amaçlı okul-hastane gibi yardımlar da önemli bir yer tutmaktadır. 2007 yılından itibaren ithal ilaç gelir ve giderleri Birlik hesapları dışında iktisadi işletme içerisinde yer almaktadır.

Birlik sürekli gelir fazlası vermekte olup, nakit değerleri 31.12.2008 itibarıyla 21.587.844 TL'ye ulaşmış bulunmaktadır. Afet Fonu Hesabı, Birlik hesapları içinde yer almakta olup, nakit değerin 6.460.164 TL'si Afet Fonu bakiyesinden kaynaklanmaktadır.

Birlik ve odalarda nakit fazlaları; aracı banka şubelerinde, ekonomik koşullara göre fon, vadeli hesap, döviz, repo şeklinde değerlendirilmekte, kararlar sayman olarak seçilen Yönetim Kurulu Üyesi tarafından verilmekte, profesyonel yardım alınmamaktadır.

Afet Fonu

Birliğin 7-10 Aralık 1995 tarihli 29. Büyük Kongresinde alınan bir kararla, oda yönetimlerince her eczacıdan afet fonu katkı payı alınmasına ve Birlik Merkez Heyetince açılan hesaplara intikal ettirilmesine karar verilmiştir.

Söz konusu karar uyarınca toplanan katkı paylarının, tabi afetlerden zarar gören eczacılara yardım olarak dağıtılması öngörülmüştür. Birlikçe doğal afete maruz kalan üyelere yapılan yardımlar yıllar itibarıyla aşağıda gösterilmektedir:

Yıllar	Tutar
2003	445.370 TL
2004	265.067 TL
2005	39.516 TL
2006	652.000 TL
2007	259.000 TL
2008	8.000 TL

Diğer yandan, yapılacak yardımın miktarını ve esaslarını belirleyici herhangi bir yazılı doküman bulunmadığından bazı afetzedelere 3.000 TL, bazılarına 30.000 TL yardım yapılabilmesi imkânının bulunduğu, bu durumun Sağlık Bakanlığı müfettişlerince yazılan 06.01.2009 tarihli Raporda keyfiyete davetiye çıkarabilecek bir unsur olarak değerlendirilerek eleştirildiği görülmüştür.

Fon için üyelerden 1996 yılından itibaren afet fonu aidatı adıyla tahsilât yapılmaktadır. Bu kapsamda 2009 yılı için üyelerden yıllık tahsil edilecek afet fonu aidatı 53.50 TL olarak belirlenmiştir. Afet Fonu işlemleri Birlik muhasebe sistemi içinde izlenmekte olup, Fonun 31.12.2008 itibarıyla bakiyesinin 6.460.164 TL olarak gerçekleştiği görülmüştür.

Yardımlaşma Sandığı

6643 sayılı Türk Eczacılar Birliği Kanununun 58. maddesinde Birlikçe bir yardımlaşma sandığı kurulması ve bu sandığa tüm Birlik üyelerinin kaydolması hükme bağlanmış, sandık vecibelerinin yerine getirilmesi zorunlu kılınmıştır.

Ayrıca, kurulacak yardımlaşma sandığının işleyişi, yardımlaşma aidatları ve yapılacak yardımlarla ilgili usul ve esasların, Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti tarafından çıkartılacak bir yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu kapsamda düzenlenen "Türk Eczacılar Birliği Yardımlaşma Sandığı Yönetmeliği" 08.05.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik uyarınca üyelerden bu amaçla aidat tahsil edilecek aidat, Birlikçe açılan hesaba aktarılmakta olup, Sandık tarafından da üyelere çeşitli yardımlar (ölüm yardımı, muhtaçlık yardımı ve afet yardımı) yapılması öngörülmüştür.

Yardımlaşma Sandığından yapılan karşılıksız yardımlar çok az miktarda olup, Sandık esas olarak üyelere kredi vermek amacıyla kullanılmaktadır.

Buna göre Birlik ile Türkiye İş Bankası arasında imzalanan bir Protokol çerçevesinde, söz konusu Banka aracılığı ile 20.000 TL'ye kadar ve 18 ay vadeye kadar kredi verilebilmektedir. 2009 yılı için uygulanan kredi limitleri ve yıllık faiz oranları aşağıda gösterilmiştir.

KREDİ ADI	KREDİ LİMİTLERİ	FAİZ ORANLARI (Yıllık)
Eczane İşletme Kredisi	20.000	% 8.41
Eczane Açma Kredisi	20.000	% 8.41
Eczane Nakil Kredisi	10.000	% 8.41
Sosyal Yardım Kredisi	12.500	% 8.41
Kongre Kredisi	2.500	% 8.41
Ecza Kooperatifi Üyelik Kredisi	2.500	% 7.41
EGAŞ Ürünlerinden Yararlanma Kredisi	20.000	% 7.41

Sandığın aidat gelirleri:

2006	22.900 üye	1.419.534 TL
2007	24.014 üye	1.630.199 TL
2008	23.697 üye	1.706.907 TL

Sandığın ölüm yardımları:

2006	26 üye	124.000 TL
2007	24 üye	120.000 TL
2008	36 üye	180.000 TL

Sandığın muhtaçlık yardımları:

2006	10 üye	52.400 TL
2007	11 üye	52.448 TL
2008	17 üye	95.000 TL

Sandığın Kredileri:

2006	3.160 üye	44.922.617 TL
2007	3.530 üye	51.113.767 TL
2008	3.537 üye	66.228.179 TL

Sandığın gelirlerinden giderleri düşüldükten sonra elde edilen net hâsılatın % 80'i Nisan ayında üyelerin hesaplarına nema olarak, birikimleri nispetinde dağıtılmaktadır. 2006 yılında 1.807.122 TL, 2007 yılında ise 2.351.896 TL dağıtılımşıtr. Üyelerin birikimleri toplamı 2008 yılı sonunda 15.196.844 TL'ye ulaşmıştır.

Diğer yandan, Yönetmeliğin 21.maddesinde üyenin ya da işyerinin maruz kaldığı deprem, sel, heyelan, yangın gibi elde olmayan durumların meydana gelmesi halinde afet yardımı yapılması öngörülmüştür. Yönetmelik yürürlüğe girdikten sonra 1995 yılında oluşturulan afet fonu kaldırılmamış, böylece üyelerden aynı amaçla iki ayrı aidat tahsil edilmesi durumu ortaya çıkmıştır.

Halen üyelerden Afet Fonu için 53,50 TL, yardımlaşma sandığı için 80,26 TL olmak üzere iki aidat tahsil edilmektedir. 2009 yılında Yardımlaşma Sandığı giriş aidatı da 40,13 TL olarak belirlenmiştir.

Yardımlaşma sandığından bu işlerde çalışan personelin maaşı dışında belirli oranlar dâhilinde (2008 için % 30) TEB'nin genel giderleri de karşılanmaktadır. Yardımlaşma sandığının aktif toplamı 31.12.2008 tarihi itibarıyla 41.732.895 TL'sine ulaşmış olup, bu miktarın 21.603.160 TL'si bankalardaki nakit, kalan kısım ise kredi alacaklarından oluşmaktadır. Toplam 41.732.895 liranın 15.196.844 lirası üyelerin nemalanmış birikimlerinden, kalan kısım ise fonun geçmiş yıl kârları ve özel fonlardan meydana gelmektedir.

TEB Yardımlaşma Sandığının 2004-2008 dönemi gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 314- Türk Eczacılar Birliği Yardımlaşma Sandığı 2004-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2004	2005	2006	2007	2008
KREDİ FAİZ GELİRLERİ	4.913.820	4.370.457	3.791.822	3.899.719	4.064.659
VADE FARKI GELİRLERİ	196.529	179.627	186.311	178.522	298.324
YATIRIM FONLARINA KATILIM PAYI	70.434	69.063	59.767	72.571	
FAİZ GELİRLERİ	10.647				833.750
KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR	0	69.235	111.235	313.766	465.683
KAMBİYO KARLARI	0	7.830			
DİĞER GELİRLER	89.721	75.307	128.468	205.306	172.635
DİĞER OLAĞANDIŞI GELİRLER	0		661		
GELİR TOPLAMI	**5.281.152**	**4.771.519**	**4.278.266**	**4.669.884**	**5.835.051**
VEFAT YARDIM GİDERLERİ	106.500	157.000	124.000	120.000	180.000
KARŞILIKSIZ YARDIM	24.167	116.899	52.400	52.448	116.000
PERSONEL GİDERLERİ	335.330	285.598	338.743	320.478	296.538
HABERLEŞME GİDERLERİ	34.097	16.627	18.783	17.435	10.908
BÜRO GİDERLERİ	6.679	9.843	13.686	10.136	7.618
SEYAHAT GİDERLERİ	308	466	649	577	1.532
DAVA,İCRA VE NOTER GİDERLERİ	10.085	8.797	7.367	19.343	22.806
DİĞER ÇEŞİTLİ GİDERLER	6.639	139.960	45.707	80.847	83.289
AMORTİSMAN VE TÜKENME PAYLARI	9.717	19.487	18.397	15.425	19.142
TEB GİDERLERİNE KATILMA PAYLARI	343.611	444.240	544.931	401.219	425.356
BANKA/FON FAİZİ VERGİ KESİNTİSİ	0				105.270
KOMİSYON GİDERLERİ	0				464.826
KARŞILIK GİDERLERİ	278.096	107.515	60.481	537.978	807.005
KAMBİYO ZARARLARI	0	17.181			
OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLARI	4.342	3.557.158	784.035	129.265	
DİĞER GİDER VE ZARARLAR	23.924	20.014	10.185	24.863	23.805
GİDER TOPLAMI	**1.183.495**	**4.900.784**	**2.019.364**	**1.730.014**	**2.564.096**
GELİR GİDER FARKI	**4.097.657**	**-129.265**	**2.258.902**	**2.939.869**	**3.270.955**

Her türlü oda ve yardımlaşma sandığı aidatını ve oda ve Yüksek Haysiyet Divanlarınca hükmedilen para cezalarını tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde ödemeyenler hakkında İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre takibat yapılmaktadır.

Birlik ve odaların alım-satım ve ihale işlemlerine yönelik olarak 2003 yılında yayımlanan "Eczacılık Odaları Saymanlık Yönergesi" ile belirli düzenlemeler yapılmıştır.

Buna göre ihale yetkilisi olarak Oda Yönetim Kurulu belirlenmiş, ancak belirli ölçüler konularak bu yetkinin Oda Başkanına ve Oda Genel Sekreterine devredilebileceği öngörülmüştür. İhale konusu işlerde sözleşmeyi onama yetkisi sadece Oda Yönetim Kuruluna tanınmıştır. Oda organlarında görev alanlarla, oda çalışanlarının yakınları için ihalelere girme yasağı konulmuştur. İhale konusu olmayan işler ise en az 3 teklif alınarak en uygun teklifi veren firmadan karşılanmaktadır. Merkezde ihaleler Birlik Saymanı koordinatörlüğünde sonuçlandırılmaktadır. İhale konusu işler için şartname düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Taşınmaz mal alım-satımı, taşıt ve bilgisayar donanımı alımları, finansal kiralama, kiralama, ayni hak tesisleri gibi konularda özel düzenlemeler yapılmıştır.

Personel Uygulamaları

Birlik ve odalarda personel istihdamına ilişkin uygulamalar, İş Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir. Birlik dâhilinde personele ilişkin uygulamalar 19.7.2007 tarihinde Birlik Başkanı onayı ile yürürlüğe konulan "Kaynak Yönetimi Prosedürü" adlı dokümana göre yürütülmektedir.

Söz konusu dokümana göre bazı özel uygulamalar yapılmakta olup, dikkate değer bulunanlar aşağıda gösterilmektedir:

- Birliğin personel ihtiyacı Merkez Heyeti kararıyla tespit edilmektedir.
- İş ilanı en az 15 gün önce yapılmaktadır. Ancak her zaman ilan yapılmamaktadır.
- Gerektiğinde sınav veya mülakat yapılabilmekte, sınav sonucu değerlendirme formu düzenlenmektedir.
- İlk işe başlamada geçici veya süreli sözleşme yapılmakta, deneme süresi sonunda asaleten atanma söz konusu olmaktadır.
- Her personel için yılda iki kez Şubat ve Ağustos aylarında sicil düzenlenmektedir.
- Yılda en az iki kez yapılan toplantılarda personel ile yönetenler bir araya getirilmektedir.
- Her yıl ve her ay "Yılın/Ayın Personel"i seçilmektedir.
- Günlük çalışma, şehir içi görevlendirmeler elektronik kart okuma yöntemi ile izlenmektedir.

Odalarda ise personel uygulamasına ilişkin yazılı bir düzenleme bulunmamakta ve farklı uygulamalar görülmektedir. Bazı odalarda ihtiyaç çerçevesinde istihdam edilmesi düşünülen personelin nitelikleri basın organlarında ilan edilmekte, başvuru sahipleri arasından pozisyona en uygun aday, oda yönetim kurulunca yapılan mülakat ile seçilmekte ve Oda Yönetim Kurulu kararıyla da işe alınmaktadır.

Ücretler Oda Yönetim Kurullarınca pozisyona göre tespit edilmekte, ücret artışları genel olarak enflasyon rakamlarına göre altı aylık veya yıllık olarak yapılabilmektedir. Kimi odalarda ise maaş artışları asgari ücret artışlarına göre belirlenmektedir. Bireysel performans dikkate alınarak farklı artış oranları tespit eden odalar da bulunmaktadır.

Türk Eczacılar Birliği ve odalarda yönetim, denetim ve haysiyet divanında görev alan eczacılara maaş veya huzur hakkı ödenmemektedir. Görevler ücret almaksızın gönüllü olarak yürütülmektedir.

Türk Eczacılar Birliğinde personele ödenen ücretler net olarak bildirilmiş olup, diğer meslek kuruluşlarıyla karşılaştırılma yapılabilmesi amacıyla bu ücretler % 60 net, % 40 kesinti varsayımıyla brüte dönüştürülmüştür. Buna göre Birlikte aylık brüt 1.311 YTL ile 5.035 YTL arasında değişen miktarlarda ödeme yapıldığı hesaplanmıştır. Odalarda çalışanlar için de benzer miktarlarda ödeme yapıldığı görülmüştür.

Tablo 315- Türk Eczacılar Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
TASARIM-GELİŞTİRME UZMANI	60.420	5.035
GENEL KOORDİNATÖR	50.243	4.187
BİLGİ İŞLEM UZMANI	47.100	3.925
MUHASEBE ŞEFİ	44.742	3.728
BİLGİ İŞLEM MEMURU	44.157	3.680
YÖNETİCİ ASİSTANI	43.460	3.622
MEMUR	41.213	3.434
ŞOFÖR	36.808	3.067
BİRİM ECZACISI	36.570	3.048
KOORDİNATÖR	34.237	2.853
HİZMETLİ	33.865	2.822
MUHASEBE MEMURU	32.382	2.698
BİLGİ İŞLEM MEMURU	30.920	2.577
SANTRAL MEMURU	30.920	2.577
ULUSLARARASI İLİŞKİLER UZMANI	26.472	2.206
TEKNİSYEN	24.718	2.060
İLETİŞİM UZMANI	20.832	1.736
TASARIM-GELİŞTİRME UZMANI	19.775	1.648
TAHSİLDAR	19.437	1.620
DANIŞMA GÖREVLİSİ	18.403	1.534
KOORDİNATÖR	17.730	1.478
HİZMETLİ	17.303	1.442
ŞOFÖR	16.787	1.399
DANIŞMA GÖREVLİSİ	16.337	1.361
MEMUR	15.730	1.311

Not: Brüt tutarın % 60'ının net olarak ödendiği varsayılmıştır.

Birlik, Oda organlarında görev alanlar ile Birlik ve Oda çalışanlarına, ikamet ettikleri il dışında görevli oldukları günler için harcırah ödenmemektedir. Ancak, bu tür görevlendirmelerde, yol gideri, konaklama gideri ve yeme-içme gideri olarak yaptıkları harcamaların tümü belge karşılığında ödenmektedir. Dolmuş ücreti-hamal ücreti gibi belgeye bağlanması mutad olmayan harcamalar için ise ilgilinin beyanı esas alınmaktadır. Özel araçlarla seyahatte beyan edilen akaryakıt bedeli, yol gideri olarak karşılanmaktadır.

Yurt dışı görevlendirmelerde yol gideri ile görevlendirilen ülke için belirlenmiş 1 nci derece Devlet memurlarına ödenen gündelik miktarı ödenmektedir. Gerektiğinde olağanüstü durumlarda yönetim kurulu bu miktarın üzerinde ödeme yapabilmektedir.

Disiplin Uygulamaları

Her eczacı odasında bir Haysiyet Divanı kurulmaktadır. Oda Haysiyet Divanı Genel Kurulda iki yıl için gizli oyla seçilen beş asıl ve beş yedek üyeden oluşmakta, Haysiyet Divanına seçilebilmek için yurt içinde en az beş sene çalışmış olmak şartı aranmakta, bulunamazsa üç yıl çalışmış olmak yeterli sayılmaktadır.

Oda Yönetim Kurulu meslektaşlar arasında vukuunu her hangi bir suretle haber aldığı ihtilafları hal ve telife çalışmakta ve icabında tahkikatını tamamlayarak evrakını haysiyet divanına vermektedir.

Kanun, tüzük, yönetmelik ve büyük kongre kararlarına aykırı hareket etmekle itham olunan eczacılardan Oda yönetim kurullarınca konu ile ilgili savunmaları istenmekte ve savunmaları ile birlikte oda Haysiyet Divanına sevk edilmektedir.

Üç defa mazeretsiz olarak toplantıya gelmeyen aza istifa etmiş sayılmaktadır. Haysiyet Divanına iştirak edecek azaya mensup olduğu oda bütçesinden yol ve zaruri masrafları ödenmektedir.

Haysiyet Divanı azası bitaraflıklarını şüpheye düşürecek bir vaziyetin mevcudiyeti halinde reddolunabilmektedir.

Aşağıdaki vaziyette bulunan haysiyet divanı reis ve azası heyete katılamamaktadır.

- İncelenilen mesele ile alakası bulunanlar,
- Hakkında inceleme yapılan kimsenin usul veya füruu,
- Üçüncü dereceye kadar olan civar hısımları (bu derece dâhil) kardeş, amca, dayı, hala, teyze ve yeğenler,
- Evlilik rabıtası mürtefi olsa dahi karı ve koca ile bunların usul ve füruu,
- Evlatlık ile evlat edinenler.

Haysiyet Divanı odaya girmeyen veya bu kanunun kendisine tahmil ettiği diğer vecibeleri yerine getirmeyenler ile evrakı kendisine tevdi edilen azanın meslek adap ve haysiyetine aykırı olan fiil ve hareketlerinin mahiyetine göre aşağıdaki inzibati cezaları verir.

- Yazılı ihtar,
- Fiilin işlendiği tarihteki oda yıllık aidatının dört katından onbeş katına kadar para cezası,
- Üç günden 180 güne kadar sanat icrasından men,
- Bir bölgede üç defa sanat icrasından memnuiyet cezası almış olanları o mıntıkada çalışmaktan menetmek.

Haysiyet divanları bu cezaların verilmesinde sıra gözetmeksizin takdir hakkını kullanmaktadır.

Oda haysiyet divanları, kendilerine intikal eden dosyaları azami üç ay içerisinde karara bağlamak zorunda bulunmaktadır.

Haysiyet divanları tarafından verilen disiplin cezaları aleyhine, kararın üyeye tebliğinden itibaren, 15 gün zarfında yazılı olarak Yüksek Haysiyet Divanına itiraz edilebilmektedir.

Cezalandırma halinde karar aleyhinde itiraz vaki olmasa dahi geçici olarak sanattan veya bir bölgede çalışmaktan men kararları İdare Heyeti Başkanlığınca Yüksek Haysiyet Divanına gönderilmekte ve Yüksek Haysiyet Divanının tasdikiyle tekemmül etmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı

Yüksek Haysiyet Divanı, genel kurulca iki yıl için seçilen dokuz asıl ve dokuz yedek üyeden oluşmaktadır. Divana seçilebilmek için Türkiye'de en az 15 sene meslekte çalışmış olma ve disiplin cezası almamış olma şartı aranmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanı, Oda Haysiyet Divanı kararlarıyla ilgili başvurulan bir üst disiplin organıdır. Divan, Ankara'da Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyetinde olağan olarak Haziran ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki defa toplanmaktadır. Merkez Heyeti Başkanı veya son Haysiyet Divanı toplantısının başkanının daveti üzerine Divan daha sık toplanabilmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanının verdiği kararlar ilgili haysiyet divanına bildirilmekte ve keyfiyet, hakkında disiplin işlemi yapılan kimseye tebliğ edilmektedir. Bütün kanuni işlem ve süreler sonunda kesinleşen ihtar ve para cezalarına dair kararlar, ilgililerin kayıtlı olduğu odalarca; meslekten men cezalarına dair kararlar, Sağlık Bakanlığınca uygulanmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanı üçte iki ekseriyeti ile toplanmakta ve mevcudun üçte iki ekseriyetiyle karar vermektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı bölge haysiyet divanlarının kararlarını ya aynen veya tadilen kabul ve tasdik etmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanı kararı ile geçici olarak sanat icrasından menedilen aza hiçbir suretle sanatlarını icra edemeyeceği gibi varsa müessesesi de kapatılmaktadır. Bu kararın, ilgililerce bilinmek üzere Sağlık Bakanlığınca münasip görülecek şekilde ilan olunarak tatbiki sağlanmaktadır.

Tek eczane bulunan yerlerdeki eczaneler için verilen kapatma cezaları, kapatma müddetinin beher günü için karar tarihindeki oda yıllık aidatından az olmamak üzere beş katına kadar para cezasına tahvil olunmaktadır.

Yüksek Haysiyet Divanı azasının huzur hakları ve yollukları ve zaruri masrafları birlik bütçesinden ödenmekte ve bunların miktarı merkez heyeti tarafından hazırlanacak bir talimatname ile tespit edilmektedir.

Yüksek Haysiyet Divanının 2004-2008 yılları arasındaki faaliyetleri aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Tablolardan da görüleceği üzere, bu dönemde toplam 650 dosya ele alınmış, bu dosyalarla ilgili 241 eczacı, sözlü olarak savunmasını yapmıştır.

Bu dosyalardan;

-174 adedi çeşitli nedenlerle iade edilmiş,

-48 dosyada yazılı ihtar,

-180 dosyada para cezası,

-248 dosyada da geçici meslekten men cezası,

olmak üzere toplam 476 disiplin cezası onaylanmıştır.

Tablo 316- Türk Eczacılar Birliği-Yüksek Haysiyet Divanı Dosyaların Odalara Dağılımı

BÖLGE	ODA (MERKEZ)	2004-2005	2006-2007	2008-	TOPLAM
1	İSTANBUL	69	38	15	122
2	ANKARA	51	25	9	85
3	İZMİR	11	7		18
4	ADANA	20	16		36
5	KONYA	9	20		29
6	SAMSUN	13	2	2	17
7	BURSA	16	13	2	31
8	GAZİANTEP	21	6	5	32
9	ESKİŞEHİR	5	2	1	8
10	ANTALYA	16	24	5	45
11	DİYARBAKIR		7		7
12	KAYSERİ	6	2		8
13	ERZURUM		1		1
14	KAHRAMANMARAŞ				0
15	ISPARTA	1			1
16	DENİZLİ	1			1
17	ZONGULDAK		10		10
18	TRABZON	1	9		10
19	TEKİRDAĞ	2	3		5
20	SAKARYA				0
21	AYDIN	10	8	1	19
22	MALATYA	4	1		5
23	ELAZIĞ	2			2
24	ORDU	1			1
25	MERSİN	2	8		10
26	KASTAMONU	1			1
27	ŞANLIURFA				0
28	HATAY	2	5	1	8
29	MANİSA	13	17		30
30	BALIKESİR	13	15	1	29
31	KOCAELİ	4	5	1	10
32	MUĞLA	4	4		8
33	AFYONKARAHİSAR	2	1		3
34	AKSARAY	4	8		12
35	KÜTAHYA	4	2	1	7
36	ÇANAKKALE				0
37	SİVAS	1			1
38	VAN	12	9	1	22
39	EDİRNE	2	3		5
40	KIRKLARELİ				0
41	TOKAT		3		3
42	GİRESUN	2	2		4
43	MARDİN	2		1	3
44	BATMAN				0
45	ÇORUM				0
46	UŞAK			1	1
47	AMASYA				0
48	OSMANİYE				0
49	YOZGAT				0
50	KARAMAN				0
51	ADIYAMAN				0
	TOPLAM	**327**	**276**	**47**	**650**

Tablo 317- Türk Eczacıları Birliği-Yüksek Haysiyet Divanı Dosyalarının Suçlara Göre Dağılımı

DOSYALARDAKİ SUÇLAR	2004-2005	2006-2007	2008-	TOPLAM
SAĞLIK KARNESİ BULUNDURMAK	51	40	10	101
FİYAT KUPÜRÜ-BOŞ KUTU BULUNDURMAK	43	41	13	97
KUPÜRÜ KESİK İLAÇ BULUNDURMAK-SATMAK	37	36	11	84
HASTA BİLGİSİ DIŞINDA REÇETE DÜZENLEMEK	40	7	7	54
REÇETE YÖNLENDİRME	27	13	3	43
KATILIM PAYI ALMAMAK VEYA İADE ETMEK	22	9		31
MUVAZALI ECZANE İŞLETMEK	18	21	4	43
MİADI GEÇMİŞ İLAÇ BULUNDURMAK, SATMAK	16	23	5	44
NÖBET İHLALİ, AÇMA-KAPAMA SAATLERİNE UYMAMAK	18	16		34
REKLAM YASAKLARINA UYMAMAK	11	31	5	47
İSKONTOLU İLAÇ SAYIŞI	10	5	1	16
GÖREVİ BAŞINDA BULUNMAMAK	15	7	3	25
REÇETEDE TAHRİFAT YAPMAK	12	4		16
USULSÜZ REÇETE DÜZENLENTMEK, FATURA ETMEK	11	6	6	23
SAHTE REÇETE FATURA ETMEK	9	3	1	13
SAHTE FİYAT KUPÜRÜ KULLANMAK	9	34	3	46
SAHTE MÜHÜR KULLANMAK	3			3
YÜKSEK FİYATLA İLAÇ SATMAK	6	1		7
RUHSATI OLMAYAN İLAÇ BULUNDURMAK	6	8		14
DENETİMİ ENGELLEMEK	9	3		12
SAĞLIK KURULU RAPORU BULUNDURMAK	3	5		8
SAHTE SAĞLIK KURULU RAPORU DÜZENLEMEK	4		1	5
SÜRSARJ GENELGESİNE AYKIRI HAREKET ETMEK	3			3
SÖZL. FESHEDİLMİŞ OLMASINA RAĞMEN REÇETE KABULÜ	9	4		13
SÖZL. FESHEDİLEN ECZANE REÇETELERİNİ FATURA ETMEK	8			8
EKSİK İLAÇ VERMEK	9			9
SATILAMAZ İBARELİ KUPÜR FATURA ETMEK	5			5
SIRA DIŞI REÇETE KARŞILAMAK	6	7		13
YÖNETMELİĞE AYKIRI TABELA BULUNDURMAK	7	2		9
KONTROLE TABİ İLAÇLARI USULSÜZ SATMAK	6			6
KONTROLLÜ İLAÇ KAYITLARININ DÜZENSİZ OLMASI	6	6		12
REÇETE OLMADAN FATURA DÜZENLEMEK	3	5		8
ÇALINTI İLAÇ SATMAK	2			2
RUHSATSIZ ECZANE ÇALIŞTIRMAK	3			3
ODA GÖREVLİLERİNE HAKARET-İTHAMDA BULUNMAK	4	7		11
YANLIŞ İLAÇ VERMEK	2			2
DİĞER SUÇLAR	4	40		44
TOPLAM	**457**	**384**	**73**	**914**

Yüksek Haysiyet Divanında görüşülen 650 dosyada yaklaşık 40 başlık altında 914 suç yer almıştır. Söz konusu dosyaların odalar itibarıyla dağılımı incelendiğinde en çok dosyanın 122 dosya ile İstanbul'dan geldiği, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Çanakkale, Kırklareli, Batman, Çorum,

Amasya, Osmaniye, Yozgat, Karaman, Adıyaman odalarından ise hiç dosya gelmediği görülmektedir (Son dört oda 2008 yılında kurulmuştur).

Tablo 318- Türk Eczacılar Birliği- Yüksek Haysiyet Divanı 2004-2008 Dosya Sayısı

	2004-2005	2006-2007	2008-	TOPLAM
DELİL YETERSİZLİĞİ NEDENİYLE İADE EDİLEN	28	40	5	73
PROSEDÜR EKSİKLİĞİ NEDENİYLE İADE EDİLEN	23	43	4	70
DİĞER NEDENLERLE İADE EDİLEN-BEKLETİLEN	6	22	3	31
TOPLAM İADE EDİLEN	**57**	**105**	**12**	**174**
YAZILI İHTAR VERİLEN	32	12	4	48
PARA CEZASI VERİLEN (YILLIK ODA AİDATININ 5-15 KATI)	83	82	15	180
GEÇİCİ OLARAK MESLEKTEN MEN (3 GÜN-180 GÜN)	155	77	16	248
TOPLAM DİSİPLİN CEZASI ONAYLANAN DOSYA SAYISI	**270**	**171**	**35**	**476**
TOPLAM İNCELENEN DOSYA SAYISI	**327**	**276**	**47**	**650**
SÖZLÜ SAVUNMA YAPAN ECZACI SAYISI	**125**	**99**	**17**	**241**

Söz konusu bilgilerin değerlendirilmesinden, gerek oda gerekse Birlik düzeyinde meslekle ilgili disiplin konularının çok yakından takip edildiği ve etik dışı davranışlara da mümkün olduğunca müdahale edilmeye çalışıldığı kanaati oluşmaktadır.

Mesleki Etik İlkeler

Eczacıların meslek etiği bakımından uymak zorunda oldukları ilke ve kurallar, Bakanlar Kurulunun 9.7.1968 tarihli ve 6/10314 sayılı kararıyla yürürlüğe konulan ve 27.7.1968 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü" ile belirlenmiştir.

Bu Tüzük hükümlerine aykırı hareket eden eczacılar hakkında disiplin soruşturması ve sonucunda gerek görülürse disiplin cezası verilebilmektedir. Olayda 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler hakkındaki Kanuna aykırılık varsa, durum, ayrıca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bildirilmektedir.

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Oda Genel Kurulda denetim amacıyla üç asıl ve üç yedek murakıp seçilmektedir. Eczacı Odası denetleme kurulunun görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir;

- Eczacı Odaları bütçelerin uygulanması ile oda yönetimlerinin bütün işlemlerini denetlemek,
- Gelir ve giderleri ile defterleri ve diğer evrakı incelemek ve yılda en az iki defa kasa sayımı yapmak,
- Yüklenip yürüttükleri görevlere ait çalışmalar ile bütçe uygulaması ve incelenmesini kapsayan denetim raporunu hazırlayarak kongrelere sunmak,

• Oda yönetim kurullarının dağılması halinde oda genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak,

Denetleme Kurulu üyeleri oda yönetim kurulunun toplantılarına gözlemci olarak katılabilmektedir. Denetleme Kurulu kararlarının oy çokluğu ile alınması yeterlidir.

Oda Denetleme Kurulu üyelerine denetleme, inceleme ve soruşturmaları sırasında muhatap oldukları birlik üyesi eczacılar, oda yönetim kurulu üyeleri ve bu yerlerde istihdam edilen personel, yardımcı olmak, gerekli bilgi ve belgeleri vermek, soruları cevaplandırmak zorundadır.

Oda iç denetim raporlarından bazıları incelenmiş, bunlarda gelir ve gider toplamlarının verildiği ve usulsüz bir hususa rastlanmadığının belirtildiği, raporların dört-beş satırı geçmeyen benzer cümlelerden oluştuğu, ayrıntı içermediği görülmüştür.

Birlik Merkez Denetleme Kurulu, Genel Kurulca seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmaktadır. Kurul üyeleri kendi aralarından bir Başkan seçmektedir.

Merkez Denetleme Kurulu yılda en az bir defa Merkez Heyetini murakabe ederek sonuçlarını bir rapor halinde Merkez Heyetine ve toplandığında Büyük Kongreye sunmaktadır.

Merkez Denetleme Kurulunun diğer görevleri şunlardır:

• Gelir ve giderler ile defterleri ve diğer evrakı incelemek ve yılda en az iki defa kasa sayımı yapmak,

• Yüklenip yürüttükleri görevlere ait çalışmalar ile bütçe uygulaması ve incelemesini kapsayan raporunu hazırlayarak kongrelere sunmak,

• Merkez Heyetinin dağılması halinde büyük kongreyi olağanüstü toplantıya çağırmak.

Denetleme kurulu üyeliği düşenlerin yerini en fazla oy alan yedek üyeler almakta, bu üyeler yerlerini aldıkları üyelerin görev sürelerini tamamlamaktadır. Doğan boşluğun yedekler ile doldurulması mümkün olmadığı takdirde boşluğun doğduğu tarihten itibaren 15 gün içinde Merkez Heyeti tarafından olağanüstü Büyük Kongre toplantı çağrısında bulunulması gerekmektedir.

Merkez Heyeti Denetleme Kurulu üyeleri Merkez Heyetinin toplantılarına gözlemci olarak katılabilmekte, toplantılara katılan denetçilerin isimleri, toplantı tutanağına yazılmaktadır.

Denetleme Kurulu kararları oy çokluğu ile alınmaktadır.

Merkez Heyeti Denetleme Kurulu üyelerine denetleme inceleme ve soruşturmaları sırasında muhatap oldukları birlik üyesi eczacılar, Merkez Heyeti üyeleri, Oda yönetim kurulu üyeleri ve bu yerlerde istihdam edilen personel yardımcı olmak, gerekli bilgi ve belgeleri vermek, sorulan soruları cevaplandırmak zorunda bulunmaktadır.

Dış Denetim

Birlik ve odalar Sağlık Bakanlığının gözetim ve denetimine tabi bulunmakta, Bakanlık idari ve mali yönden denetim yetkisini haiz bulunmaktadır.

Sağlık Bakanlığının Birlik organlarının karar ve işlemleri hakkındaki tasarruflarına Birliğin görevli organları tarafından uyulması zorunludur. Bakanlık tasarruflarını kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren ya da kanunun zorunlu kıldığı işlemleri Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen Birlik organlarının görevlerine son verilebilmektedir.

Bakanlıkça Birlik ve Odalarda yapılan denetimler sonucunda düzenlenen raporlar talep edilmiş, Bakanlık Müfettişlerince düzenlenmiş 5, Başbakanlık ve Bakanlıklar Müfettişlerince düzenlenmiş 1 olmak üzere toplam 6 Rapor Kurulumuza gönderilmiştir. Bu Raporların da sadece 3 adedi idari ve mali denetim içermekte, diğer 3 adedi şikâyet ve inceleme raporu niteliğini taşımaktadır.

Ankara ve İstanbul Eczacı Odası dışındaki 49 oda ile ilgili herhangi bir rapor bulunmadığı anlaşılmaktadır. Sağlık Bakanlığı Müfettişlerince düzenlenen beş raporun üçü, Eczacıların kepenk kapatma eylemi üzerine başlatılan denetim ve incelemeler sonucu düzenlenmiştir. Kendiliğinden düzenlenen sadece 1 denetim ve 1 inceleme raporu bulunmaktadır.

Sadece son 10 yıl dikkate alındığında, Birlik ve 51 odaların yılda bir kez denetlenmesi halinde yaklaşık 500 denetim gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Oysa Birlikte iki, Ankara ve İstanbul Eczacı Odalarında da 5 dönemi içeren sadece 3 denetim yapılması dikkat çekici bulunmuştur.

Sağlık Bakanlığı müfettişlerince düzenlenen söz konusu raporlara ilişkin özet bilgiler aşağıda yer almaktadır:

3.4.2001 tarihli/Ankara Eczacı Odasının 1998-1999-2000 yılları işlemlerinin idari ve mali yönden denetimine ilişkin Rapor: Denetim sonucunda tenkiti gereken ve Ankara Eczacı odasınca yerine getirilmesi gereken hususlar 9 madde halinde ilgili odaya gönderilmiştir.

7.2.2002 tarihli/Türk Eczacıları Birliğinin 3.7.2000-20.4.2001 tarihleri arasındaki işlemlerinin idari ve mali denetimi ile yasa dışı kepenk kapatma eylemine teşvik konusunun soruşturulmasına ilişkin Rapor: Denetim sonucunda tenkit edilen hususlar 11 madde halinde toplanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- İlaç sürsaj etiketleri basım-dağıtım ve satım bedellerinden bakanlık payının düşük hesaplanması,
- Vakıf şirketlerine usulsüz borç verilmesi, vakfa yetkisiz bağış yapılması,
- Üyelere borç verilmiş gibi gösterilerek, eczacı kooperatiflerine borç verilmesi,
- Alım, satım ve ödemelere ilişkin belgelerde eksiklikler ve usulsüzlükler ile fazla ödemelerin olması,

• Oda tahsil makbuzlarının odalarca bastırılmasının sakıncaları ve merkezden gönderilerek denetlenmesi önerisi.

Söz konusu Raporda özellikle belge düzenine ve iç işleyişe yönelik eleştirilen bir çok konu, Merkez Heyeti'nce 2003 yılında yayımlanan "Eczacı Odaları Saymanlık Yönergesi" ile düzene kavuşturulmuştur.

17.05.2002 tarihli/İstanbul Eczacı Odasının 2000-2001 yılları işlemlerinin idari ve mali denetimi ile yasa dışı kepenk kapatma eylemine teşvik konusunun soruşturulması hakkında Rapor.

08.02.2002 tarihli/Ankara Eczacı Odasıyla ilgili yasa dışı kepenk kapatma eylemine katılmayanlara baskı yapıldığı iddiasının soruşturulmasına ilişkin Rapor.

03.08.2007 tarihli/İstanbul Eczacı odası muvazaa komisyonuyla ilgili şikâyetin incelenmesine ilişkin Rapor.

06.04.2006 tarihli/ Türk Eczacılar Birliği'nin yurt dışından ilaç getirip satmasıyla ilgili uygulamanın araştırılmasına ilişkin Rapor: Türk Eczacıların Birliğinin, Sağlık Bakanlığı ile yaptığı 1996 tarihli protokol uyarınca, yurt dışından bazı ilaçları getirmesi ve hastalara satmasıyla ilgili olarak bir Başbakanlık Başmüfettişi, bir Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı, bir Sağlık Bakanlığı Başmüfettişi, bir Emekli Sandığı Başmüfettişi tarafından düzenlenen rapor olup, konuya ilişkin ayrıntılar mali durum bölümünde ele alınmıştır.

04.03.2009 tarihli/Türk Eczacılar Birliği'nin denetimine ilişkin Rapor: Kurulumuzca meslek kuruluşları ile ilgili olarak inceleme ve araştırma çalışması başlatıldıktan ve ilgili kurumlardan konuya ilişkin raporların talep edilmesinden sonra, Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığınca, Türk Eczacılar Birliği nezdinde denetim başlatılmış ve sonucunda 04.03.2009 tarihli ve 02/2, 10/2, 29/2 sayılı Rapor düzenlenmiştir. Rapor ile TEB'in denetimi yanı sıra Kütahya Eczacı Odası ile ilgili bazı iddialar da incelenmiştir. Raporda düzeltilmesi istenen hususlar şu şekilde tespit edilmiştir:

• Birliğin yurtdışında düzenlenen toplantılara katılmak için Sağlık Bakanlığından izin alması,

• Etik Komisyonuna işlerlik kazandırılması,

• Oda aidatları dışında, oda katkı payı, fatura takip bedeli gibi adlar altında yasal olmayan tahsilatlar yapılmaması, odaların gelire ihtiyacının yasal olmayan şekillerde karşılanmaması için çözüm geliştirilmesi,

• Öğrenci bursları yönergesinde, burs verilecek öğrencilerin nitelikleri, hangi şartlarda karşılıksız olacağı, nasıl tahsis edileceği ve ne şekilde karara bağlanacağı hususlarının açık bir şekilde düzenlenmesi,

• İktisadi işletme tarafından ithal edilecek ilaçlar için fiyat teklif edecek ve temin edecek yurt dışı firma sayısının birden çok olmasına dikkat edilmesi,

• Afet durumu için üyelerden hem afet fonuna hem de yardımlaşma sandığına aidat tahsil edilmesi uygulamasına son verilmesi, afet fonundan yapılan ödemeler için yazılı esaslar belirlenmesi,

• Harcama kararlarının topluca alınmaması ve bu konuda bir sistematik oluşturulması, harcama belgelerinde tanzim eden ve onaylayanların imzalarının eksiksiz olması.

Birlik hesaplarının ayrıca sözleşme yapılan Yeminli Mali Müşavir düzeyinde dış denetim firmasınca da denetlendiği ve raporlandığı öğrenilmiş ve son beş yıllık denetim raporları incelenmiştir.

Söz konusu denetimin "Bağımsız Denetim ve Danışmanlık Sözleşmesi" uyarınca aynı denetim firmasınca yapıldığı ve aşağıdaki hususları içerdiği görülmüştür.

Raporlarda;

• Birliğin tüm varlık, kaynak, gelir, gider ve yükümlülüklerinin gerçek olup olmadığının,

• Bunlara ilişkin tüm işlemlerin usulüne uygun ve belgeye dayalı olarak hesaplara doğru kaydedilip edilmediğinin,

• Mali tablolara yansıtılması gereken tüm işlem ve hesapların, bu tablolarda gerçek şekliyle yer alıp almadığının,

• Varlıklara ilişkin hakların ve borçlara ilişkin yükümlülüklerin Birliğe ait olup olmadığının,

incelenip değerlendirildiği, bu çerçevede;

• Hesap, kayıt ve belgelerin incelendiği,

• Birliğin organizasyonu, çalışma yeri ve koşulları, personelin nicelik ve nitelik açısından yeterliliği ve karşılaşılan önemli sorunların değerlendirildiği,

• Vergi uygulamalarının gözden geçirildiği,

• Alacak-borç ilişkileri ile özellik gösteren dosya ve işlemler üzerinde durulduğu,

• İşlemlerin kayıtlandırılmasının gözden geçirildiği,

• Hesap bakiyelerinin genel testleri ile önemli bazı hesapların bakiyelerinin ayrıntılı testlerinin yapıldığı,

• Maddi duran varlıkların mevcudiyetinin saptandığı, amortisman hesaplamalarının gözden geçirildiği,

• İnceleme ve çalışmalarda genel kabul görmüş denetim ilke ve tekniklerinin uygulandığı,

belirtilmiştir.

Raporların sonuç bölümlerinde, tüm kayıtların usulüne uygun olduğu ve herhangi bir usulsüzlük tespit edilmediği belirtilmektedir.

Raporlardan Birlik hesaplarının kayıtlar açısından detaylı bir incelemeye ve denetime tabi tutulduğu ve diğer meslek kuruluşlarındaki benzerlerine göre çok daha ciddi bir çalışma sonucu hazırlandığı kanaati edinilmiştir.

Sonuç olarak, gerek Sağlık Bakanlığı Müfettişleri gerekse bağımsız denetim firmasınca yapılan denetimlerin, yapılan harcamaların yerindeliği ve Birlik çalışmalarının performans denetimi açılarından yeterli olduklarını söylemek mümkün olamamıştır.

Faaliyetleri

Birlik, Ankara-Çankaya'da kendi mülkü olan binada 64 personelle faaliyetlerini yürütmektedir. Birlikte, 14 Eczacı, 1 avukat, 1 çevirmen, 4 birim koordinatörü, 9 uzman, 1 şef, 18 memur ve 16 destek personeli görev yapmaktadır.

Birliğin merkez binası dışında,

- Ankara TEB Oteli,
- Ankara Ecza Koop.,
- Eskişehir Ecza Koop.,
- Ankara Bioanalitik Araştırma Merkezi,
- Adana Kasım Gülek Kütüphanesi binaları,
- Ankara EGAŞ Binası,
- Ankara Farabi Misafirhanesi,
- İstanbul Şişli 1. Bölge Temsilciliği,
- İzmir Sosyal Tesis Binası

olmak üzere 11 adet gayrimenkulü bulunmaktadır. Ankara'da arsası 49 yıllığına tahsis edilmiş bulunan bir binası ise Hacettepe Vakfına kiralanmış durumdadır.

Birliğin tespit edilen bazı faaliyetleri aşağıda belirtilmiştir:

1-Birliğin en önemli faaliyeti, Maliye Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile ilaç konusunda görüşmeler yaparak eczanelerle söz konusu kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyecek protokoller imzalamak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu görüşmeler sonucunda, eczanelerin imzalamaları gereken sözleşme taslakları da hazırlanmaktadır.

Eczaneler bu sözleşme taslaklarını, Birlikten temin ederek imzalamakta ve ilgili kurumlara ulaştırmaktadır.

Sözleşme taslakları, Birlik odalara, odalar da eczanelere satmaktadır. Bu taslakların satışı hem Birliğin hem de odaların en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır.

Zaman zaman adı geçen kurumlarla yapılan müzakerelerde anlaşmazlıklar çıkmakta, Birlik, odalar ve eczaneler bu durumlarda uyarı, miting, eylem hatta kepenk kapamaya kadar varan uygulamalara gidebilmektedir.

Eczanelerin ilaç satışının neredeyse tamamı kamu kurum ve kuruluşları ile Sosyal Güvenlik Kurumuna tabi personele ve yakınlarına yapılmaktadır. Bu nedenle bu satışların usul ve esaslarını ve en önemlisi indirim oranı gibi satış fiyatına yansıyan hususları düzenleyen protokoller, eczaneler ve odalar için büyük önemi haiz bulunmaktadır.

2- TEB faaliyetlerine ve eczacılık mesleğine bilimsel katkı sağlamak üzere 2002 yılında TEB Eczacılık Akademisi kurulmuştur. Akademinin faaliyetleri ağırlıklı olarak meslek içi eğitime odaklanmıştır. Akademide 2005-2007 döneminde 1.543, 2008 yılında ise 2.543 eczacıya meslek içi eğitim verilmiştir.

Başlıca meslek içi eğitim konuları şunlardır:

- Hamilelikte ve laktasyon döneminde güvenli ilaç kullanımı ve eczacının rolü
- Yaşlılarda güvenli ilaç kullanımı ve eczacının rolü
- İyi eczacılık uygulamaları/Farmasötik bakım/Klinik eczacılık
- Enfeksiyon hastalıkları
- Obezite eğitimi
- İlk yardım eğitimi
- Endokrin ve romatizmal hastalıklar eğitimi
- Kozmetik/dermakozmetik eğitimi
- Temel muhasebe eğitimi
- Kuş gribi eğitimi
- Radyofarmasist yetiştirme eğitimi
- Biyokimyada yeni uygulamalar- proteom analizleri ve uygulanma alanları
- Astım ve alerjik hastalıklar eğitimi
- Moleculer operating environment (MOE)
- Geriatri ve gerontoloji eğitimi
- Eczane teknisyeni eğitimi
- Ağrılar
- Uygun antibiyotik kullanımı ve klinik eczacı
- Hipertansiyon

TEB Akademisi tarafından bilimsel toplantılar düzenlenmekte; bilim, hizmet, teşvik ve proje ödüllü yarışmalar organize edilmektedir. Akademice aşağıdaki beş kitap yayımlanmıştır:

- Modern Farmasötik Teknoloji
- Temel İlkyardım
- Geriatri ve Gerontoloji
- Eczacılar ve Sağlık Çalışanları İçin Farmakovijilansın Önemi
- Türkiye'de Eczacılık İnsan Gücünün Değerlendirilmesi ve Eczane Dağılımları.

Akademi yılda üç kez "Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences" isimli bilimsel bir dergi yayımlamaktadır.

3- Birlik bünyesinde akademi dışında ayrıca araştırma ve eğitim faaliyetlerinde bulunan enstitüler ve merkezler kurulmuş bulunmaktadır.

- TEB Eczacılık Uygulamaları Enstitüsü
- TEB İlaç Geri Ödeme Enstitüsü
- TEB Eczacılık Bilişim Enstitüsü
- TEB Farmakoekonomi, Farmakoepidemiyoloji ve Farmakovijilans Araştırma Merkezleri

Akademi ve Enstitülerin bütçeleri, Birlik net bütçesinden ayrılan % 2,5 pay, araştırma, kurs ve benzeri faaliyetler ile yayın ve materyal satışlarından sağlanan gelirlerden oluşmaktadır.

4- Birlik ayrıca çeşitli konularda çalışma grupları ve komisyonları oluşturmaktadır:

- İlaç Dışı Ürünlerin Eczaneden Satış Kurallarını Düzenleme ve Standardize Etme Çalışma Grubu,
- Reçetesiz Satılabilecek İlaç Listesi Oluşturma Çalışma Grubu,
- Aile Hekimliği Uygulamaları ile Bu Uygulamanın Eczacılık Mesleğine Etkileri Çalışma Grubu,
- SSGSS Uygulamaları Çalışma Grubu,
- Kamu Hastane Birlikleri Yasa Tasarısı Çalışma Grubu
- İlaç ve Tıbbi Cihaz Komisyonu,
- Reklam-Promasyon-İnternetten Tanıtım ve Satış Değerlendirme Komisyonu,
- Bilgi İşlem Komisyonu.

Birlikte kurulan komisyonlara benzer şekilde eczacı odalarında da komisyonlar oluşturulmaktadır.

Ankara Eczacı Odası Komisyonları:

- Ankara Eczacı Odası ile Bizim Gazete Komisyonu Yayın Kurulu
- Ankara Eczacı Odası ile Fakülteler Arası İletişim Komisyonu
- Ajanda Komisyonu
- Anne ve Bebek Sağlığı Komisyonu
- Arşiv Komisyonu
- Askeri Komisyon
- Bilirkişi Komisyonu
- Denetim Komisyonu
- Dermakozmetik Komisyonu
- Fitoterapi ve Nutrasötik Komisyonu

- Gençlik Komisyonu
- Kamu Eczacıları Komisyonu
- Muvazaa Komisyonu
- Nöbet Komisyonu
- Proje Geliştirme ve Eğitim Komisyonu
- Sağlık ve İlaç Politikaları Komisyonu
- Sosyal Kültürel Etkinlikler Komisyonu
- Spor Komisyonu
- Sürekli Eğitim Komisyonu
- TEB,Ecz.Odaları ve Ecz. Koop.İle İlişkileri Geliştirme Komisyonu
- Yasa/Tüzük Komisyonu

İstanbul Eczacı Odasının komisyonları da şunlardır:

- Basın-Yayın Komisyonu
- Belge Tetkik Komisyonu
- Denetçi Eczacılar Komisyonu
- Dermokozmetik ve Besin Takviyeleri Komisyonu
- Gençlik Komisyonu
- Kamu Eczacıları Komisyonu
- Kamu Kurumları Komisyonu
- MİSEP Komisyonu
- OptikKomisyonu
- Örgütlenme Komisyonu
- Sanayi Komisyonu
- Sosyal-Kültürel İşler Komisyonu
- Yasa-Tüzük Komisyonu
- Yönetime Doğru Kadın Komisyonu

5- Birlik 1984 yılından bu yana iki ayda bir "TEB Haberler Dergisi", 2001 yılından bu yanda da altı ayda bir "Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi"ni (MİSED) yayımlamaktadır.

6- Birlik, 2007 yılından itibaren Tüm Eczacı Kooperatifleri Birliği (TEKB) ile birlikte her yıl Farmavizyon Eczacılık Fuarı düzenlemektedir. Farmavizyon Eczacılık Fuarı'nın amacı, ilaç ve eczacılık konularındaki yeni ürün, proje ve etkinlikleri sektörün tüm bileşenleri ile buluşturmak, dünyada ve Türkiye'de eczacılık sektörüne yönelik tüm hareket ve gelişmelerden sektörü haberdar etmek ve eczacılarımızın mesleki gelişimine katkıda bulunmaktır. 2002 yılında TEKB'nin önderliğinde başlayan ve gelişen Farmavizyon Eczacılık Fuarı, 2007 yılından itibaren TEB'in de katılımıyla devam ettirilmektedir.

Farmavizyon Eczacılık Fuarlarında; eczacının mesleki gelişimine katkı sağlayan eğitim ve seminerler sunulmakta, eczacılık fakültesi öğrencilerini bir araya getiren Farmavizyon Öğrenci Platformu, Farmavizyon Mezunlar Buluşması gibi organizasyonlar düzenlenmektedir.

7- Birlikçe son dönemde düzenlenen raporlar şunlardır:

- Türkiye'de Aile Hekimliği Uygulamalarına ve Serbest Eczacılara Yansımaları Hakkında Rapor (04.06.2009)
- Eşdeğer İlaç Raporu (15.05.2009)
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Uygulaması Hakkında Değerlendirme Raporu (05.05.2009)

8- Türk Eczacılar Birliği, misafirhane ve sosyal tesisleriyle üyelerine yönelik sosyal hizmetler yürütmektedir.

9- Birlik, Diyarbakır ve Van'da iki ilköğretim okulu yaptırmıştır.

Birlikçe sağlanan finansmanla, Adana'da bulunan tarihi Mustafa Rıfat Gülek Eczanesi 2003 yılında aslına uygun olarak restore edilmiştir.

10- Birlikçe kurulan Reçete Kontrol Ünitesi 16 Eylül 2003 tarihinde hizmete açılmıştır.

11- TEB tarafından Avrupa Birliği finansmanında bazı projeler yürütülmektedir:

- Üreme Sağlığı Hizmetlerinin Sosyal Pazarlama Yaklaşımı ile Eczacılar Tarafından Desteklenmesi Projesi
- Eğitim, Savunuculuk Ve Hizmetlere Ulaştırma Yolu ile Anne Sağlığının İyileştirilmesi Projesi
- Üniversite Gençlerinde Üreme Hakları, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Konularında Farkındalık Yaratma Projesi
- Akıllık Çocuk Akılcı İlaç Kullanır Projesi (Ankara, Eskişehir, Kırşehir, Kırıkkale, Yozgat Ve Çorum İllerinde İlköğretim Okullarının 4., 5., 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik)
- Herkes İçin E-Sağlık Projesi.

Ayrıca, "Evsel İlaç Atıklarının Biriktirilmesi ve İmhası Projesi" ise hazırlık aşamasında bulunmaktadır.

12- Yurt Dışından İlaç Temini

Ülkemizde ruhsatlı olmayan ya da ruhsatlı olduğu halde çeşitli nedenlerle üretimi veya ithalatı yapılamayan ve Sağlık Bakanlığınca onaylanan reçetelerdeki ilaçlar kişisel tedavide kullanılmak üzere yurt dışından temin edilmektedir. Kanser, romatoid, artrit, kronik böbrek, karaciğer hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sinir sistemi hastalıkları ile ilik naklinde kullanılan ilaçlar bu kapsamda olup 2006 yılı itibarıyla sayısı 450'ye ulaşmıştır.

Söz konusu ilaçlar, 1996 yılına kadar hasta ve hasta yakınları tarafından kendi imkânları (pilotlara-hosteslere veya yurt dışında yaşayan vatandaşlara sipariş vermek, aracılardan yüksek faiş fiyatlarla almak vb.) dâhilinde getirtilmiştir.

Ancak, hasta ve hasta yakınlarının kendi imkânlarıyla ilaç getirtmeleri esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmaları (geç gelmesi, ilacın bozulması, fatura olmaması nedeniyle kurumdan bedelinin alınamaması, fahiş fiyatla temin gibi) üzerine 03.12.1996 tarihinde Sağlık Bakanlığı ile Türk Eczacılar Birliği arasında bir Protokol imzalanmıştır.

2005 yılında SSK ile yapılan protokol ile TEB aynı hizmeti SSK'lı hastalara da vermeye başlamıştır.

Protokol'e göre, TEB ilaçları ilacın temin edildiği ülkedeki perakende satış fiyatı üzerinden hastalara fatura etmekte, masraflarını ise yurt dışında aracılık eden firmalardan sağladığı ıskonto içerisinden karşılamaktadır. Bu çerçevede 1996-2006 arasında iki milyon hastaya 10'un üzerinde değişik ülkeden ilaç temin edilmiştir. Birlik bu amaçla ayrı bir birim kurmuştur. İlaçlar 7 ile 14 gün arasında hastalara ulaştırılmaktadır.

Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun 6.4.2006 tarihli Raporuna göre, bu aracılıktan TEB'in belirli miktarlarda kazanç sağladığı, iskonto oranları yükseldikçe TEB'in net kazancının arttığı anlaşılmaktadır. Raporda, TEB'in 2004 yılında net 1.314.515 YTL, 2005 yılında da net 1.977.597 TL gelir sağladığı tespit edilmiştir.

TEB İktisadi İşletmesi:

Yurtdışından ilaç getirilmesine ilişkin 19.06.2006 tarihli Protokolde, Birliğin ilaçları kendi adına kuracağı bir işletme eliyle de yapabileceği hükme bağlanmış, bu hüküm uyarınca 5.01.2007 tarihinden itibaren bu işlemler, TEB İktisadi İşletmesi vasıtasıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

İşletme, toplu olarak getirdiği ilaçları, aynı gün, diğerlerini ise 10 ile 25 gün arasında değişen sürelerle hastalara teslim etmektedir. SGK'ya tabi hastaların ilaç bedelleri, 4.4.2007 Protokol uyarınca SGK'dan alınmakta, diğer kamu personeli ise ilaç bedelini yatırmakta, daha sonra kurumundan tahsil etmektedir. Reçetelerin Sağlık Bakanlığından onay işlemleri de İşletmece yaptırılmaktadır.

İşletme, gümrük, kargo, işletim ve diğer hizmetler için hastalardan ek bir ücret almamakta, ancak yurt dışından ilaç temin ettiği şirketçe yapılan iskonto çerçevesinde giderlerini karşılamaktadır. Örneğin 1.1.2008-31.10.2008 tarihleri arasında ilaç bedeli olarak 52.7775.226 TL ödenmiş, 58.455.090 TL tahsil edilmiştir.

İşletme,

-2007 yılında 41.705 hastaya, 127.050 adet, 29.475.307 TL tutarında,

-2008 yılında 55.375 hastaya, 236.464 adet, 73.228.860 TL tutarında ilaç ithal etmiştir.

Tablo 319- Türk Eczacğları Birliği İktisadi İşletmesi 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİRLER	2006	2007	2008
İLAÇ SATIŞLARI	6.016	29.599.146	73.174.426
DİGER SATIŞLARDAN SAĞLANAN GELİRLER			150
TEB HABER REKLAM GELİRLERİ			32.068
FARMAVİZYON ECZACILIK FUAR GELİRLERİ			70.756
FAİZ GELİRLERİ		7.837	145.379
KAMBİYO KARLARI	12.610	514.909	5.511.377
İLAÇ BEDELLERİ FAZLA YATAN GELİRLERİ		11.591	5.803
DİĞER OLAĞAN GELİRLER		17.139	284
GELİR TOPLAMI	**18.626**	**30.150.622**	**78.940.243**
PERSONEL GİDERLERİ		628.414	924.887
BÜRO GİDERLERİ	1.884	60.613	188.192
KARGO GİDERLERİ	744	112.186	188.096
ORDİNO-NAVLUN-TAŞIMA-HİZMET GİDERLERİ		44.063	77.660
BİLGİ İŞLEM HİZMETLERİ GİDERLERİ			42.000
DANIŞMANLIK GİDERLERİ		32.615	71.200
TEB HABER DERGİ-GÜNDEM GİDERLERİ			73.500
BANKA KMV-MASRAF-HAV.TRANSFER VS. GİDERLERİ		21.284	39.850
AMORTİSMAN GİDERLERİ			9.678
FARMAVİZYON ECZACILIK FUAR GİDERLERİ			78.648
VERGİ RESİM,KKDF VE HARÇ GİDERLERİ	10.481	794.577	1.993.091
KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER		963	3.595
KAMBİYO ZARARLARI	3.128	689.707	5.886.957
SGK-KURUMLARIN ÖDEMEDİĞİ KESİNTİ GİDERLERİ		56.580	120.158
İLAÇ BEDELLERİ EKSİK YATAN GİDERLERİ		13.097	3.774
BAĞIŞLAR		2.900	
DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		5.601	467
İLAÇ SATILAN MALIN MALİYETİ	5.833	26.589.876	65.802.957
DİĞER MALLAR SATILAN MALIN MALİYETİ			59
SATIŞTAN İADELER		123.839	48.540
GİDER TOPLAMI	**22.070**	**29.176.315**	**75.553.309**
GELİR/GİDER FARKI	**-3.444**	**974.306**	**3.386.935**

TEB İktisadi İşletmesi, 2006 yılında 3.444 TL zarar, 2007 yılında 779.941 TL, 2008 yılında da 2.708.829 TL net kâr elde etmiş olup, 31.12.2008 tarihi itibarıyla TL ve döviz hesaplarında yaklaşık 1.000.000 TL nakdi bulunmaktadır.

13- Birlik ve odaların bir diğer faaliyet alanı da kan ürünleri, diyaliz solüsyonları ve yatan hasta reçeteleri gibi bazı ilaç gruplarına ilişkin reçetelerin odalar aracılığı ile üye eczaneler arasında sıralı dağıtıma tabi tutulması uygulamasıdır. Söz konusu ilaç grupları yüksek fiyatları nedeniyle yüksek usulsüzlük ihtimali taşımakta ve bu nedenle odalar vasıtasıyla dağıtımı bir yandan kamuya daha düşük maliyet getirirken, diğer yandan hastaların da ihtiyaçlarının daha düzenli karşılanmasını sağlamaktadır. Sistem aşağıdaki şekilde işlemektedir.

- Reçete sahibi, Eczacı Odası'na reçetesi ile başvurmakta,

- Eczacı Odası reçete ve varsa rapor bilgilerini kontrol ederek, reçetenin bir eksikliği yoksa sıradaki eczane ile irtibata geçerek, bilgileri aktarmakta, Eczacı, reçete bilgileri ile geri

ödeme sisteminden (SGK Provizyon Sistemi veya hastanın bulunduğu geri ödeme kurumu) reçete için "ödenir" onayı aldıktan sonra, ilgili ilacın siparişini çalıştığı ecza deposuna vermekte,

- Depo ilacın faturasını düzenleyerek, faturayı ilgili eczaneye, ilacı ise Ankara Eczacı Odası'na teslim etmekte,

- Reçete sahibi, ilacını Eczacı Odasından teslim almaktadır.

Çeşitli nedenlerle (Vefat eden hastaların yakınları tarafından hibe edilen ilaçlar, Hıfzıssıhha Enstitüsünün, gümrükte bekleyen ürünler için yaptığı kontrol sonrasında artan ürünleri Odaya hibe etmesi gibi) odada hazır ilaç varsa SGK'dan provizyon alındıktan hemen sonra hasta bekletilmeden hastaya verilmekte, depodan gelen ilaç odaya kalmaktadır.

Odalar, bu hizmetleri karşılığında reçete bedeli üzerinden % 1, % 3 gibi hizmet için odaların yaptığı giderler dikkate alınarak bir pay almaktadır.

Örneğin İzmir Eczacı Odası yatan hasta reçetelerinden % 1,5; kan ürünlerinden % 1 pay almış ve 2006-2007 döneminde toplam gelirlerinin beşte birini bu paylar oluşturmuştur.

Diğer yandan, Bursa Eczacı Odasına üye bir eczacı tarafından bu uygulamanın 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle dava açılmış, söz konusu dava üzerine de Rekabet Kurumundan uyarıcı bir yazı gönderilmiş, bu gelişmeler üzerine de SGK ile yapılan Protokolden sıralı dağıtıma imkân veren hüküm dondurulmuştur.

Açılan davalar, sıralı dağıtım sisteminin hukuka uygun olduğu şeklinde sonuçlanmış ancak SGK protokolü henüz düzeltilmemiştir. TEB, Ankara Eczacı Odası verilerine dayalı olarak, sıralı dağım sisteminin uygulanmamasının kamuya yük getirdiğini ve bu kapsamdaki ilaç grupları için yapılan ödemelerin % 50-% 75 oranında arttığını iddia etmektedir.

14- Türk Eczacılar Vakfı

Birlik tarafından kurulan Türk Eczacılar Vakfı, kaynaklarının (bağışların) yetersiz olması nedeniyle ancak sabit giderlerini karşılayabilmektedir. 2006 yılı bağış gelirleri 9.419 YTL, 2007 yılı bağış gelirleri ise 3.262 YTL olmuştur. Vakfın, Bio-Analitik İlaç Araştırma ve Geliştirme Merkezi (NOVAGENİX) A.Ş. (% 33) ile Eczane Gereçleri (EGAŞ) A.Ş.'ye (% 98,90) iştirakleri bulunmakta olup, söz konusu şirketlerden kâr payı olarak 2007 yılında 179.743 TL, 2008 yılında 180.557 TL aktarılmıştır. Vakfın yıllık bağış, temettü ve faiz gelirleri olarak yaklaşık 200.000 TL-250.000 TL arasında bir imkânı oluşmaktadır. Vakfın en önemli faaliyeti Eczacılık Fakültesi öğrencilerine burs verilmesi olarak öne çıkmakta olup ayrıca Van'da Birlikçe kurulan ilköğretim öğrencilerine de burs verilmektedir.

Halen 11'i karşılıksız olmak üzere 130 eczacılık öğrencisine aylık 150 TL, tümü karşılıksız olmak üzere 188 Van TEB İlköğretim Okulu öğrencisine aylık 50 TL burs verilmektedir.

Vakfın 31.12.2008 tarihi itibarıyla 136.047 TL nakit imkânı bulunmaktadır.

15- Tüm Eczacı Kooperatifleri Birliği (TEKB)

1989 yılında kurulan Tüm Eczacı Kooperatifleri Birliği (TEKB), Türkiye'deki mevcut eczacı kooperatiflerinin üst birliğidir. Birlik, dünyada ve Türkiye'de sektöre yönelik tüm hareket ve gelişmeleri takip ederek ortak kooperatiflerin ve üye tabanlarının gelişmesini özendirici önlemler almakta; ilaç ve eczacılık konularında çeşitli proje ve etkinlikler gerçekleştirerek ilaç ve sağlık sektörüne yeni hizmetler kazandırmaya çalışmaktadır.

TEKB çatısı altında, şu anda 5 eczacı kooperatifi hizmet vermektedir:

- İstanbul Ecza Koop. (1989)
- Ankara Ecza Koop. (1980)
- Bursa Ecza Koop. (1979)
- Edak Ecza Koop. (1979)
- Güney Ecza Koop. (1987)

TEKB'nin amacı oak kooperatiflerin;

- İlaçlar, ilaç hammaddeleri, droglar, kimyasal maddeler, sağlık ve eczane gereçleri, tüketim malzemeleri, farmakopede kayıtlı madde ve ilaçlar, yasayla eczanelerde satışı yapılabilen her türlü emtia gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretim, temin ve dağıtım çalışmalarına öncülük etmek ve katkıda bulunmak,
- Çıkarlarını korumak,
- Amaçlarını gerçekleştirmeleri için ekonomik, toplumsal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak,
- Hesap ve işlemlerini denetlemek suretiyle, eczane ve ilaç sektörünün sağlıklı oluşumuna katkıda bulunmaktır.

16- EGAŞ (Eczane Gereçleri A.Ş.)

16 Ekim 1986 tarihinde Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti tarafından kurulan EGAŞ Eczane Gereçleri A.Ş., eczanelere uygun araç ve donanım satışı yapmaktadır.

17- Novagenix İlaç AR-GE A.Ş.

Novagenix Biyoanalitik İlaç AR-GE A.Ş., ülkemizde ilacın etkinliğini, dolayısıyla kalitesini belirleyen ve belgeleyen uluslararası düzeyde akredite olmuş kuruluşlara duyulan gereksinim sonucu kurulmuş bir Biyoyararlanım/Biyoeşdeğerlik (BY/BE) merkezidir.

Şirket, biyoeşdeğerlik alanında ülkemizde bir ilk ve öncü olma özelliğini taşıyan, kurucuların niteliği ve çalıştığı alan nedeniyle de kamusal yönü ağır basan bir kuruluştur.

Şirket;

- Türk Eczacıları Vakfı (TEV)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- S.S.Tüm Eczacılar Üretim Temin Dağıtım Koop. Birliği (TEKB)
- Bio Inova Life Sciences International *(Kasım 2003 itibarıyla Novagenix'den ayrılmıştır)*
- Eczane Gereçleri A.Ş. (EGAŞ)

tarafından kurulmuştur.

Esenboğa yolunda, 9280 m^2 arsa üzerinde, 3200 m^2 kapalı alana sahiptir. Özel olarak tasarımı yapılan binanın temeli 1998 yılında atılmış ve 30 Ocak 2000'de faaliyete geçmiştir.

Novagenix'in faaliyet alanı; 27 Mayıs 1994'de yayımlanan "Farmasötik Müstahzarların Biyoyararlanım ve Biyoeşdeğerliğinin Değerlendirilmesi Hakkındaki Yönetmelik" kapsamında BY/BE projeleri geliştirmek; gerekli verilerin elde edilmesi için klinik çalışmalar yapmak; klinik çalışmalarda elde edilen vücut sıvılarının doğru ve hızlı yöntemlerle analizini tamamlayarak elde edilen ham verileri istatistiki bilgi haline dönüştürmektir.

Novagenix tüm bu hizmetleri yerine getirirken:

- İKU (İyi Klinik Uygulamaları)
- İLU (İyi Laboratuvar Uygulamaları)
- ISO 9000 Kalite Güvence Sistemi

kuralları çerçevesinde hareket etmektedir.

Bu bağlamda, Novagenix klinik çalışmalarını da İKU belgesine sahip kliniklerde (Erciyes Ü. Tıp Fakültesi İKU Merkezi, Ege Ü. ARGEFAR Kliniği ve Yeditepe Ü. İKU Kliniği) yapmaktadır. Novagenix, laboratuar çalışmalarının kalite ve standardını T.C. Sağlık Bakanlığı'nın verdiği İLU belgesi ile somutlaştırmıştır. Buna ek olarak, uluslararası bir denetleme kuruluşu olan MiS Group'dan, Ocak 2003'de "OECD-GLP Uygunluk Belgesi"ni; ulusal ve uluslararası akreditasyonlara sahip üçüncü taraf bağımsız belgelendirme kuruluşu olan Royal Cert tarafından, Aralık 2007'de, OECD ve AB ilkeleri kapsamında, "GLP Uygunluk Sertifikası"nı almıştır.

Novagenix, kurulduğundan bu yana yerli ilaç sanayimizin birçok seçkin firması ile ortaklaşa çalışmalar yürütmüş olup, halen çok sayıda BY/BE projesi değişik aşamalarda sürmektedir. Novagenix, önceleri tümüyle yurtdışında yaptırılan BY/BE çalışmalarının yurt içinde ve daha ucuza yapılmasına olanak sağlamanın yanı sıra; AR-GE yapan personelin yetiştirilmesine katkı sağlamakta, ayrıca bilimsel ve teknolojik bilgi birikimi de oluşturmaktadır.

17- Uluslararası İlişkiler

Türk Eczacılar Birliğinin uluslararası ilişkilerini yürütmek üzere oluşturulan "Uluslararası İlişkiler Birimi", Birliğin üye olduğu uluslararası kuruluşlar (FIP, Euro Pharm

Forum, PGEU – Avrupa Eczacılık Grubu) ve yurtdışındaki birçok kuruluş ile olan ilişkileri, yazışmaları ve görüşmeleri yürütmektedir. Bu kuruluşlardan gelen bilgi, belge ve yayınların dokümantasyonu bu birim tarafından yapılmaktadır. Yurt dışından Birliğime gelen çeşitli konulardaki yazılar ile Internet aracılığıyla dünyadan çeşitli konularda edinilen dokümanların çevirisi yapılmakta, sürekli olarak yabancı yayınlar ve haberler takip edilmekte, ilaç ve eczacılık alanındaki haber ve makalelerin çevirileri yapılmaktadır.

Türk Eczacıları Birliği, Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP), Avrupa Halk Sağlığı Birliği ile Avrupa Eczacılık Forumu'nun (Europharm Forum) üyesi, Avrupa Birliği Eczacılık Grubu'nun (PGEU) da gözlemci üyesidir.

Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP): Birlik kuruluşta 1 delege ile temsil edilmekte, hazırlanan ülke raporları, genel kurula sunulan raporlara dâhil edilmektedir.

Avrupa Eczacılık Forumu (Europharm Forum): Türk Eczacıları Birliği'nce senede bir yapılan Genel Kurullarda temsil sağlanmakta, Genel Kurul toplantılarında yıllık çalışma raporu ve Dünya Sağlık Örgütünün öncelikleri çerçevesinde, Avrupa'da sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, ulusal eczacılık birlikleri kanalıyla kurulacak diyalog ve işbirliği yoluyla, serbest eczacılığın sahip olduğu potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve eczacılık uygulamalarının geliştirilmesi hususları ele alınmaktadır.

Birlik, 13 Mart 2001'de PGEU gözlemci üyeliğine kabul edilmiştir. Avrupa Birliği ülkesi olmadığımızdan dolayı Birlik, toplantılara gözlemci üye statüsünde katılmaktadır. Birlik, bir yıl içinde 2 Genel Kurul toplantısına ve bir de AB'ye aday ülkelerin de katıldığı Yönetim Kurulu toplantısına katılmaktadır.

IX. TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Türkiye'de Tanzimat Dönemine gelinceye kadar, avukatlık bir meslek olarak gelişmemiş, Şer'i mahkemelerde "dava vekili" adı ile tarafları temsil eden kişiler herhangi bir kurala bağlı olarak çalışmadıkları için baro veya benzeri bir kuruluşa gereksinim de duyulmamıştır. 1839'da yayımlanan Tanzimat Fermanı ile özellikle hukuk alanında başlatılan ve 1856 Islahat Fermanı ile hızlandırılan reform girişimleri, dava vekilleri kurumunun da bir takım belli kurallara bağlanarak denetlenmesi zorunluluğunu doğurmuş, böylece Osmanlı Devleti'nde, hukuk mesleğini seçmiş olanların çatı örgütü durumundaki baroların oluşum süreci başlamıştır.

İstanbul'da kapitülasyonlarla sağlanan ayrıcalıklardan yararlanan yabancı uyruklu dava vekilleri, 1872'de Societe de Bareau de Constantinople (İstanbul Baro Derneği) adlı bir dernek kurmuşlardır. Bu baroya kayıtlı 33 dava vekilinden, yalnızca beşi Osmanlı uyruğu gayrimüslimlerden, kalanı tümüyle yabancılardan oluşmuştur. İstanbul'da 1872'den 1908'e

kadar faaliyet gösteren bu baronun esas itibarıyla Osmanlı'nın büyük kentlerinde kapitülasyonların yabancılara tanıdığı ayrıcalıklardan yararlanan işadamları ve tüccarlar ile konsoloslukların işlerini takip eden yabancı uyruklu avukatların barosu olduğu anlaşılmaktadır (Öncü, 1983:1572).

Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti, 1874 yılında yayımladığı bir kararname ile dava vekilliği mesleğine girişte sınav mecburiyetini koymuş; bu sınavda başarılı olamayanlara ruhsat (izin belgesi) verilmemesi koşulunu getirmiştir.

Savunma/avukatlık mesleği günümüzdeki niteliğine yakın biçimini esas olarak Cumhuriyetin başlarında almıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat sonrasındaki gelişmelerin ve yapılan düzenlemelerin Cumhuriyet Dönemindeki uygulamanın temelini oluşturduğu bilinmektedir. Tanzimat'tan itibaren hukuk alanındaki gelişmeler ışığında savunma mesleğini oluşturma, bu işlevi düzenleme arayışlarının bir sonucu olarak 1876 tarihli Dava Vekilleri Nizamnamesi ("Mehakimi Nizamiye Dava Vekilleri Hakkında Nizamname") yürürlüğe konulmuştur. Bu Nizamname aynı zamanda bir Dava Vekilleri Cemiyeti kurulmasını öngörüyordu. (Öncü, 1983:1572). Türkiye'de savunma mesleğini (dava vekilliği olarak) düzenleyen ilk yazılı metin 1876 tarihli söz konusu Nizamname olmuştur. Nizamnamenin kurulmasını öngördüğü Cemiyeti bugünkü anlamda (baro) bir meslek örgütü olarak kabul etmek gerekmektedir (www.istanbulbarosu.org.tr, 2008).

Günümüz barolarının ilk nüvesini oluşturan ve benzer işlevler üstlenen Dersaadet Dava Vekilleri Cemiyeti, İstanbul'da dava vekilliği yapanların (63 kişi) katılımıyla 1878 yılında kurulmuştur. Bu Cemiyet esas olarak baro işlevi görmekle birlikte baro ismini almamıştır. Bu cemiyet ilk genel kurul toplantısını 5 Nisan 1878 tarihinde yapmış olup Cemiyete kayıtlı dava vekillerinden 11'i Müslüman, 11'i Rum, 28'i Ermeni, kalanı da Rus, İngiliz, İtalyan, Fransız vb. yabancı uyruklu kişilerden oluşmuştur.

Söz konusu Nizamname, dava vekilliği yapacaklarda aranacak şartları, çalışma biçimlerini, müvekkil-vekil ilişkisini ve disipline ilişkin konuları düzenlemiş ve dava vekili olmak isteyenlerin hukuk mezunu olmaları, Adliye Nezaretinden ruhsatname almaları ve Dava Vekilleri Cemiyeti'ne kaydolmaları zorunluluğunu getirmiştir[4]. Ayrıca, dava vekilliği uygulamasında

[4] Atilla Sav, konuyla ilgili olarak aksine Dava Vekilleri Cemiyeti'ne üyeliğin isteğe bağlı olduğunu, dava vekilliği yapmak isteyenlerin Adliye Nezareti'nden ruhsatname alacaklarını, isterlerse derneğe de yazılacaklarını; mesleğe

Cemiyete Adliye Nezareti adına mesleki denetim ve disiplini sağlama görev ve sorumluluğu da verilmiştir. Nizamnameyle kurulması öngörülen Dava Vekilleri Cemiyetinin görev ve işlevleri göz önünde bulundurulduğunda Cemiyetin dava vekilleri ile dönemin Adliye Nezareti arasında bir köprü işlevi görmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dersaadet Dava Vekilleri Cemiyetinin o dönemde bugünkü anlamıyla "baro" niteliğinde bir kuruluş olarak düşünüldüğü görülmektedir. Nizamnamede avukat ve baro sözcükleri geçmese de, avukatlık mesleğinin dava vekilliğinin bir devamı olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, Osmanlı uyruğunda olan dava vekillerinin sayıca az olması, hukuk mektebinin kurulmamış olması ve diğer nedenlerle 1878 yılında kurulan cemiyet önemli bir etkinlik gösterememiştir (Öncü, 1983:1573; www.istanbulbarosu.org.tr, 2008).

Dava vekilliği ile ilgili mevzuat, 27 Haziran 1879 tarihli Padişah emri ile taşrayı kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Dava vekilliğini devlet memuriyeti kapsamı dışında bırakan, ancak meslek kuruluşu aracılığıyla denetim altına almayı amaçlayan bu model mesleki örgütlenme alanında Cumhuriyet Döneminde benimsenen yaklaşımın çekirdeğini oluşturmuştur (Öncü, 1983:1573).

Cumhuriyet Döneminde avukatlık mesleği ve baroların yapısını düzenleyen üç kanun yürürlüğe konulmuştur. İlki, 1924 tarihinde kabul edilen 460 sayılı Muhamat (Avukatlık) Kanunu; ikincisi, 1939 tarihinde yürürlüğe giren 3499 sayılı Avukatlık Kanunu, üçüncüsü ise halen yürürlükte bulunan ve 1969 yılında kabul edilen 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'dur.

Meslek düzenini, disiplinini de içeren çağdaş anlamda baro ilk olarak Cumhuriyet Döneminde çıkarılan "Muhamat Kanunu" ile kurulmuştur (Sav, 1983:1579). Avukatlık mesleğine ve baro şeklindeki mesleki örgütlenmeye ilişkin esaslar ilk olarak bu Kanunla düzenlenmiştir.

"Avukat" (muhami)[5] ve "avukatlık" (muhamat) terimleri ilk defa 460 sayılı Kanunla tanımlanmıştır.[6] Esas olarak avukatlık mesleğinden ziyade avukatı tanımlayan (Tanımlanmakta

giriş, meslekten çıkarmanın derneğin kararına bağlı olmadığını ifade etmektedir (Sav, 1983:1579). Tamamen gönüllülük esasına dayalı bir derneğin nizamname ile teşkili ve bu cemiyete önemli görev ve yetkilerin verilmesi söz konusu görüşle çelişmektedir.

[5] Kanunda "mahami" olarak geçmektedir.

[6] Meşrutiyet döneminde avukatlık (muhamat) mesleğini bazı kurallara bağlamak amacıyla Adliye Nezaretinin Dersaadet Dava Vekilleri Cemiyet'inin de yardımıyla hazırladığı ancak kanunlaşmayan kanun layihasında, Cumhuriyet Döneminde mesleğe ilişkin olarak yürürlüğe konulan ilk Kanun olan 460 sayılı Kanuna adını veren ve mesleği tanımlayan "muhamat" sözcüğü kullanılmıştır (Öncü, 1983:1574-1575). Söz konusu kanun tasarısında mesleği tanımlamak için kullanılan terim Cumhuriyet Döneminde de, 460 sayılı Kanunda 1926 yılında yapılan değişikliğe kadar benimsenmiştir.

Zorlanılan Meslek "Avukat" Nedir?, 2006) ve değişiklikler öncesindeki ilk halinde avukatı ve avukat olabilmek için aranacak şartları belirleyen Kanun daha sonra değiştirilerek genişletilmiştir. Bu Kanun 1939 yılında 3499 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılana dek uygulanmıştır (Öncü, 1983:1575). 460 sayılı Kanun, yalnızca mesleğin icrasına ilişkin düzenlemeler öngörmemiş, meslek örgütüne kayıt zorunluluğu da getirmiştir. Kanun (md.3), bir mahalde icrayı muhamat edenlerin adedinin ona ulaştığı takdirde aralarında bir heyet teşkil etmelerinin mecburi olduğu ve bu heyetin baro olarak adlandırılacağını hükme bağlamıştır. Ayrıca, baro teşekkül eden yerlerde herhangi bir baroya dâhil olmayanların avukatlık yapmaları yasaklanmıştır.

Daha sonra 460 sayılı Kanunda 708 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle "muhamat" ibareleri "avukatlık" ve "muhami" kelimeleri "avukat" olarak değiştirilmiştir. Sonraki Avukatlık Kanunlarında, avukatı tanımlamak yerine mesleğin nitelikleri ve kısmen de unsurları saptanmış ve karışık bir yöntemle de olsa meslek tanımlanmaya çalışılmış (İnisiyatif.net., Tanımlanmakta Zorlanılan Meslek "Avukat" Nedir?, 2006) ve mesleki örgütlenmeye ilişkin detaylı hükümler getirilmiştir. Modern anlamda ilk baronun kuruluşu 460 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir. İlk kurulan baro ise İstanbul Barosu olmuştur (Öncü, 1983:1574).

1925 tarih ve 460 sayılı Kanun ancak 1939 yılına kadar uygulanabilmiştir. 1939 yılından itibaren 1938 yılında kabul edilen 3499 sayılı Avukatlık Kanunu uygulanmaya başlanmıştır. Bu Kanun, dönemin koşullarının ve politik yaklaşımının sonucu olarak avukatlar ve barolar üzerinde devletin merkezi denetiminin güçlendirilmesini hedefleyen ve önemli tartışmaların yaşanmasına neden olan bir kanun olarak nitelendirilmektedir.

Kanunun hazırlanması sırasında en önemli tartışma konularından birisi avukatlık mesleğinin serbest bir meslek mi yoksa maaşlı memurluk mu olması gerektiği konusu olmuştur. Kanunun muhtevası, avukatlığın tam bir serbest meslek olmayıp, devlet denetimi altında bulundurulması gereken bir meslek olduğu anlayışını yansıtmaktadır. Zaten, anlayışın sonucu olarak Adalet Bakanlığına avukatlar ve baro organları üzerinde önemli vesayet yetkileri tanınmıştır (Öncü, 1983:1576). 3499 sayılı Kanun, avukatlar ve barolar üzerindeki idari vesayet sisteminin sürdürülmesini öngörmesi ve baroların bağımsızlığının sınırlanması yönüyle eleştirilmiştir (Sav, 1983:1580).

Buna rağmen, 3499 sayılı Kanun avukatlık mesleğinin gelişmesinde ve "savunmanın" bağımsızlaşmasında önemli bir aşama olarak görülmektedir (Sav, 1983:1579). 3499 sayılı Kanun, avukatlık mesleğini, avukat olabilmek için aranan şartları, meslekle bağdaşmayacak işleri, avukatlık stajını, avukatların hak ve vazifelerini, baroların kuruluş ve görevlerini, organlarını, mesleğe ilişkin disiplin hükümlerini ve benzeri konuları düzenlemiştir. Kanun (md.22), avukatlığı "amme hizmeti mahiyetinde bir meslek" olarak tarif etmiş ve gayesini/işlevini belirlemiş ve "mıntıkası dâhilinde en az on beş avukat bulunan her vilayet

merkezinde bir baro teşkil edileceğini" öngörmüştür. Bu dönemde, barolar üzerinde ulusal ölçekli bir organ (birlik) bulunmamaktaydı.

Zaman içerisinde münferit bazı değişikliklere konu olan 3499 sayılı Kanun 1136 sayılı Avukatlık Kanununun yürürlüğe girdiği 1969 yılına kadar uygulamada kalmıştır. 1969 yılında kabul edilen 1136 sayılı Kanun (md.1), avukatlığı "kamu hizmeti ve serbest bir meslek" olarak tanımlamış[7] ve avukatın, görevini yerine getirmede bağımsız olduğunu hükme bağlamıştır. Kanun, avukatlık mesleğine ilişkin esas ve usuller ile mesleki örgütlenmeye ilişkin kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu, meslek örgütlenmesi ve savunmanın bağımsızlığı anlayışının olgunlaşması (Sav, 1983:1580) yönünden özel önem taşımaktadır. Bu Kanun barolar birliğinin kurulmasını öngörmüş ve daha önceleri Adalet Bakanlığı'na verilen barolarla ilgili bir takım görevleri bu birliğe devretmiştir. Böylece, Türkiye Barolar Birliğinin kurulmasıyla meslek örgütlenmesinin bütünleşmesi sağlanmıştır (Sav, 1983:1580).

1136 sayılı Kanun 1961 Anayasasının 122 nci maddesi ışığında şekillenen bir kanundur. 3499 sayılı Kanunla avukatlar/barolar üzerinde Adalet Bakanlığına verilen geniş denetim ve gözetim yetkisi yeni anayasal düzenin gerekleri ve toplumsal gelişmeler doğrultusunda 1136 sayılı Kanunla sınırlandırılmıştır. Bu yaklaşımın sonucu olarak mesleki uygulamalar ve barolarla ilgili olarak bazı görev ve yetkiler Adalet Bakanlığı yerine meslek örgütü olarak kurulacak barolar birliğine verilmiştir. Bu Kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi Türkiye Barolar Birliğinin kurulmasıdır. Diğer yandan, daha önce Adalet Bakanlığınca verilen avukatlık ruhsatnamelerinin barolar tarafından verilmesi öngörülmüştür. 1136 sayılı Kanun, daha sonra yapılan değişikliklerle birlikte, esas olarak avukatlık mesleğine ait işlerin mesleki kuruluşlar (barolar ve birlik) tarafından görülmesi prensibini hayata geçirmiştir (Öncü, 1983:1576). 1136 sayılı Kanun uygulamasında da, barolar Anayasa gereği kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak örgütlendirilmesine, organlarının kendileri tarafından kendi üyelerinden oluşturulmaları yasayla düzenlenmiş olmasına rağmen Adalet Bakanlığının barolar ve avukatlar üzerindeki yetkileri tamamen ortadan kalkmamış (www.istanbulbarosu.org.tr, 2008) ve Bakanlığın belli konularda gözetim, denetim ve vesayet yetkisi devam etmiştir. Bu yönüyle,

[7] 1136 sayılı Kanunun Tasarı Gerekçesinde, avukatlık mesleğinin kamu hizmeti sayılmasının adaletin tedviri gibi kamu hizmeti olduğu münakaşa edilmeyecek bir hizmetin ifasının bahis konusu olması, serbest meslek olmasının da "gelir kaynağı ve icra tarzı itibarıyla" açıklanmıştır (İnisiyatif.net., Tanımlanmakta Zorlanılan Meslek "Avukat" Nedir?, 2006). Kamu idarelerinde ya da özel sektörde bir işverene bağlı olarak çalışan ruhsat sahibi avukatların 1136 sayılı Kanundaki anlamıyla serbest avukatlık olup olmadığı tartışmalıdır.

Kanunun öngördüğü yapıda baroların ve Türkiye Barolar Birliğinin bağımsızlığının tam olmadığı ve Adalet Bakanlığına verilen bazı yetkilerin bağımsızlığı zedeleyen unsurlar olduğu (Sav, 1983:1580) dile getirilmiştir.

1136 sayılı Kanun (md. 76), meslek örgütü olarak baroyu "bu Kanunda yazılı esaslar uyarınca meslek hizmetleri görmek, mesleki ahlak ve dayanışmayı korumak, avukatlığın genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amacıyla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları" şeklinde tanımlamıştır. Kanunun ilk halindeki bu tanım, 1984 yılında 3003 sayılı Kanunla kısmen değiştirilmiştir. Kanun, bölgesi içinde en az onbeş avukat bulunan her il merkezinde bir baro kurulacağı (md 77) ve tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak Türkiye Barolar Birliğinin bütün baroların katılımıyla kurulacağını (md. 109) hükme bağlamıştır.

Özellikle 70 ve 80'li yıllarda 1136 sayılı Avukatlık Kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle avukatların ve baroların faaliyetlerine bir takım sınırlamalar/yasaklamalar getirilmiş ve meslek kuruluşlarının faaliyet ve organları üzerinde devlete önemli bazı yetkiler verilmiştir (Ekşioğlu, 1983:1577). 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra ise 1136 sayılı Kanunun, yeni anayasanın kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için öngördüğü kısıtlayıcı hükümlere uygun hale getirilmesi söz konusu olmuştur (www.istanbulbarosu.org.tr, 2008). Ayrıca, 1984 yılında yapılan ilaveyle (ek md. 4) Adalet Bakanlığına, Kanunun belli işlemler, kararlar bazında verdiği görev ve yetkilerden başka barolar ve Türkiye Barolar Birliği organlarının görevlerini idari ve mali yönden denetleme yetkisi verilmiştir. 1982 Anayasasının 135 inci maddesinin gerekleri doğrultusunda 1136 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerin iyice hafiflemiş idari vesayet sisteminin en ağır biçimde geri dönmesinin ifadesi olarak yorumlanmıştır (Sav, 1983:1581).

1136 sayılı Kanun 2000'li yıllara kadar münferit değişiklikler geçirmesine rağmen Kanuna yöneltilen eleştiriler devam etmiştir. Özellikle 2001 yılında 4667 sayılı Kanunla 1136 sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikle barolar öncesine nazaran daha bağımsız hale getirilmiştir (www.istanbulbarosu.org.tr, 2008). Sonraki yıllarda da çeşitli ihtiyaçlar ve talepler doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır. Buna rağmen, halen 1136 sayılı Kanunun sonradan yapılan münferit değişikliklerin de etkisiyle iç tutarlığını kaybettiği ve hazırlanacak yeni bir kanunun yürürlüğe konulması gerektiği (İnisiyatif.net., Tanımlanmakta Zorlanılan Meslek "Avukat" Nedir?, 2006) dile getirilmektedir.

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye Barolar Birliği, bütün baroların katılımıyla oluşan, kamu kurumu niteliğinde, tüzel kişiliği haiz bir üst meslek kuruluşudur

Türkiye Barolar Birliği'nin kurulması ilk kez Ocak 1934'te İzmir'de düzenlenen Türkiye Avukatlar Kongresi'nde gündeme getirilmiş ve 5 gün süren toplantıya katılan baro temsilcileri,

"Türkiye Avukatlar Birliği"nin kurulmasını kararlaştırmışlardır. Ancak, alınan bu karara rağmen, 27 Haziran 1938 de kabul edilerek 1 Aralık 1938' de yürürlüğe giren ve günün koşullarına göre pek çok ileri yeni hüküm içeren 3499 sayılı Avukatlık Kanunu'nda Barolar Birliğine yer verilmemiştir.

Daha sonraki yıllarda toplanan baro temsilcilerinin, (1957'de Ankara'da ve 1958'de İzmir'de), Türkiye Barolar Birliği'nin kurulmasının gerekliliği konusunda tam bir görüş birliğine vararak bu amaçla başlattıkları ön çalışmalar sonunda, 16 Mayıs 1963'te hazırlığı tamamlanarak 7 Temmuz 1969 tarihinde yürürlüğe giren 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile "Türkiye Barolar Birliği" nin kurulması yasal olarak da kabul edilmiştir.

9-10 Ağustos 1969 tarihlerinde, Türkiye'nin bütün barolarından gelen delegelerle, Ankara'da toplanan Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu, Türkiye Barolar Birliği'ni fiilen hayata geçirmiştir.

Avukatlık

Türkiye Barolar Birliği ve Barolar, Avukatlık mesleğine sahip olanların üye oldukları ve meslekleriyle ilgili dayanışma içinde bulundukları meslek kuruluşları olup, "Avukatlık" mesleğine ilişkin olarak getirilmiş bulunan bazı kurallar aşağıda açıklanmıştır.

Avukatlık mesleğine kabul edilebilmek için:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- Türk hukuk fakültelerinden birinden mezun olmak veya yabancı memleket hukuk fakültesinden mezun olup da Türkiye hukuk fakülteleri programlarına göre noksan kalan derslerden başarılı sınav vermiş bulunmak,
- Avukatlık stajını tamamlayarak staj bitim belgesi almış bulunmak,
- Levhasına yazılmak istenen baro bölgesinde ikametgâhı bulunmak,
- Bu Kanuna göre avukatlığa engel bir hali olmamak

gerekmektedir.

Adli, idari ve askeri yargı hâkimlik ve savcılıklarında, Anayasa Mahkemesi raportörlüklerinde, Danıştay üyeliklerinde, üniversiteye bağlı fakültelerin hukuk bilimi dersleri dalında profesörlük, doçentlik, yardımcı doçentlik görevlerinde dört yıl, kamu kurum ve kuruluşlarının hukuk müşavirliği görevinde on yıl süre ile hizmet etmiş olanlarda staj koşulu aranmamaktadır.

Aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı halinde, avukatlık mesleğine kabul istemi reddolunmaktadır:

- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı iki yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık,

sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmak (ceza ertelenmiş, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa bile avukatlığa kabul edilmez.),

- Kesinleşmiş bir disiplin kararı sonucunda hakim, memur veya avukat olma niteliğini kaybetmiş olmak,
- Avukatlık mesleğine yaraşmayacak tutum ve davranışları çevresince bilinmiş olmak,
- Avukatlık mesleği ile birleşemeyen bir işle uğraşmak,
- Mahkeme kararı ile kısıtlanmış olmak,
- İflas etmiş olup da itibarı iade edilmemiş bulunmak (Taksiratlı ve hileli müflisler itibarları iade edilmiş olsa dahi kabul olunmazlar),
- Hakkında aciz vesikası verilmiş olup da bunu kaldırmamış bulunmak,
- Avukatlığı sürekli olarak gereği gibi yapmaya engel vücut veya akılca malul olmak.

Avukatlık koşullarını taşıyan ve engel hallerden birisi de bulunmayanlar başvurdukları yer barosu levhasına yazılmalarını dilekçe ile isteyebilmektedir.

Baro yönetim kurulu, levhaya yazılma istemi hakkında başvurma dilekçesinin varış tarihinden itibaren bir ay içinde gerekçeli olarak karar vermekle ödevlidir. Süresi içinde karar verilmediği takdirde, adayın avukatlığa kabul istemi reddedilmiş sayılmakta, bu halde aday bir aylık sürenin bitiminden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine itiraz edebilmektedir.

Türkiye Barolar Birliği, itiraz üzerine dosya üzerinde gerekli incelemeleri yaptıktan sonra, itirazı kabul veya reddetmektedir. Türkiye Barolar Birliği itiraz tarihinden itibaren bir ay içinde bir karar vermezse, itiraz reddedilmiş sayılmaktadır.

Baro yönetim kurullarının adayın levhaya yazılması hakkındaki kararları, karar tarihinden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine gönderilmektedir. Türkiye Barolar Birliği kararın kendisine ulaştığı tarihten itibaren bir ay içinde uygun bulma veya bulmama kararını ve itirazın kabul veya reddi hakkındaki kararlarını onaylanmak üzere karar tarihinden itibaren bir ay içinde Adalet Bakanlığına göndermektedir.

Bu kararlar Adalet Bakanlığına ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde Bakanlıkça karar verilmediği veya karar onaylandığı takdirde kesinleşmektedir. Ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı kararları bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri göndermekte, geri gönderilen bu kararlar, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış, aksi halde onaylanmamış sayılmaktadır. Nihai sonuç Türkiye Barolar Birliği tarafından Adalet Bakanlığına bildirilmektedir.

Baro yönetim kurulunun, avukatlığı kabul isteminin reddi veya kovuşturma sonuna kadar beklenmesi hakkındaki kararları, süresi içinde itiraz edilmediği takdirde kesinleşmektedir.

Adalet Bakanlığının dördüncü fıkra uyarınca verdiği kararlara karşı, Türkiye Barolar Birliği, aday ve ilgili baro; Adalet Bakanlığının uygun bulmayıp bir daha görüşülmek üzere geri göndermesi üzerine Türkiye Barolar Birliğince verilen kararlara karşı ise, Adalet Bakanlığı, aday ve ilgili baro idari yargı merciine başvurabilmektedir.

Barolar, kesinleşen kararları derhal yerine getirmektedir.

Avukatlık mesleğine kabul edilen adaya, ilgili baro tarafından bir ruhsatname verilmekte, avukatlığa kabul, ruhsatnamenin verildiği andan itibaren hüküm ifade etmektedir. Aday böylece avukatlığa kabul edildikten sonra "Avukat" unvanını kullanmak hakkını kazanmakta, durum Türkiye Barolar Birliğine bildirilmektedir.

Mesleğe kabul edilen avukata ruhsatname verilirken, baro yönetim kurulu önünde aşağıdaki şekilde ant içtirilmektedir.

"Hukuka, ahlaka, mesleğin onuruna ve kurallarına uygun davranacağıma namusum ve vicdanım üzerine ant içerim."

Halen ülkemizde 33 adet Hukuk Fakültesi (ikisi KKTC'de olmak üzere) bulunmakta olup yılda 4.000-5.000 arasında mezun verilmektedir. 2002-2003 döneminde 4.943, 2003-2004 döneminde 4.458, 2004-2005 döneminde 4.341, 2005-2006 döneminde 4.077, 2006-2007 döneminde 4.304 öğrenci mezun edilmiştir. 2003-2007 döneminde eski ve büyük Hukuk Fakültelerinden mezun olan öğrenci sayısı büyük oranda azalmakla birlikte, yeni kurulan ve küçük Hukuk fakültelerindeki artışlar nedeniyle, mezun sayısı 4.000'inin altına inmemiştir. Örneğin İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1.116'dan 446'ya, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1.006'dan 568'e, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 751'den 544'e düşmüştür. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ise 323'den 558'e yükselmiştir.

Öğrenci sayısındaki bu artış eğilimi avukat sayılarına da yansımaktadır. Örneğin 2007 yılında 4.131 yeni avukatlık ruhsatı verilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği ve Barolar, hukuk eğitiminin plansız, kalitesiz ve kontrolsüz büyümemesi gerektiğini, avukatlık mesleğine girişin de sadece diploma ile değil, ayrıca yapılacak bir sınavla olmasını talep etmektedir.

Üyelik

Her avukat, bölgesi içinde sürekli olarak avukatlık yapacağı yerin baro levhasına yazılmakla, yükümlüdür. Bir baro levhasına yazılmış olan avukat, sürekli olmamak şartıyla, memleketin her yerinde avukatlık yapmaya yetkilidir. Bir avukat, levhasında yazılı bulunduğu baro bölgesi dışında sürekli olarak avukatlık eder veya disiplin cezası gerektiren bir eylemde

bulunursa, o yer barosu yönetim kurulu tarafından bu konuda düzenlenecek tutanak, gereken işlem yapılmak üzere, avukatın levhasında yazılı olduğu baroya gönderilmektedir.

Bir barodan diğer baroya nakil hakkındaki istekler, levhasına yazılmak istenen baro yönetim kuruluna yazı ile yapılmakta; nakil isteği ile başvurulan baronun yönetim kurulu, istekte bulunan avukat hakkında gerekli gördüğü her türlü inceleme ve işlemleri yapmakta ve özellikle avukatın disiplin kovuşturması altında olup olmadığını, ödenecek borcu bulunup bulunmadığını levhasına yazılı olduğu barodan sormaktadır. Disiplin kovuşturmasının sonuçlanmasından veya avukatın baroya borçlarını ödemesinden evvel hiçbir işlem yapılamamakta, nakil isteminin kabulü halinde verilecek karar, nakledilen baro yönetim kurulu tarafından Türkiye Barolar Birliğine ve avukatın ayrıldığı baroya derhal bildirilmektedir.

Nakil isteminin, levhasına yazılmak için başvurulan baroca reddi halinde, nakil isteğinde bulunan avukat, bu kararın kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine itiraz edebilmekte, Türkiye Barolar Birliğinin itiraz üzerine vereceği kararlar kesin olup bu kararlara karşı ilgili tarafından İdari Yargı Merciine başvurulabilmektedir.

Levhadan silme ve avukatlık ortaklığı sicilinden silme kararını avukatın veya avukatlık ortaklığının kayıtlı olduğu baronun yönetim kurulu vermektedir. Bu karardan önce avukatın yazılı cevabı istenmekle birlikte kendisinin dinlenmesi veya dinlenmek üzere yapılan çağrıya süresi içinde uymamış olması şarttır. Avukatlık ortaklığı hakkında da karar verilmesi için ortaklık tarafından görevlendirilecek bir ortağın dinlenmesi veya yapılan çağrıya uyulmamış olması gerekmektedir.

Levhadan ve avukatlık ortaklığı sicilinden silme kararı gerekçeli olarak verilmekte, bu karara karşı avukat veya avukatlık ortaklığınca Türkiye Barolar Birliğine itiraz edilebilmekte, Türkiye Barolar Birliğinin itiraz üzerine verdiği kararlar Adalet Bakanlığına gönderilmektedir.

Bakanlıkça karar onaylandığı takdirde kesinleşmekte, ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı kararları bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri gönderebilmekte, geri gönderilen bu kararlar, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış, aksi halde onaylanmamış sayılmaktadır.

Levhadan ve avukatlık ortaklığı sicilinden silme kararı kesinleşinceye kadar ilgili avukat veya avukatlık ortaklığı avukatlık faaliyetini devam ettirme hakkına sahiptir. Şu kadar ki; levhadan silme ve avukatlık ortaklığı sicilinden silme kararı kesinleşinceye kadar avukatın veya avukatlık ortaklığının görevini sürdürmesinde sakınca görülmesi halinde baro yönetim kurulunun istemi ile baro disiplin kurulu avukatı veya avukatlık ortaklığını geçici olarak işten yasaklayabilmektedir.

Aşağıdaki hallerde avukatın adı levhadan silinir:

- Avukatlığa kabul için bu kanunun aradığı şartların sonradan kaybedilmiş olması,

- Ruhsatnamenin verildiği tarihte, verilmemesini gerekli kılan sebeplerin varlığının sonradan tespit edilmiş bulunması,
- Üç ay içinde baro bölgesinde bir büro açılmamış olması veya büronun kapatılmış yahut baro bölgesi dışına nakledilmiş bulunması, uyarıya rağmen kayıtlı olduğu baro dışında sürekli olarak avukatlık yapan avukatın çalışmasını sürdürdüğü baroya kaydını yaptırmaması,
- Baro ve Türkiye Barolar Birliği yıllık keseneklerinin veya staj kredilerinin tebligata rağmen geri ödenmemesi,
- Avukatın, meslekten isteği ile ayrılmış olması,
- Topluluk sigortası primlerinin topluluk sözleşmesinde gösterilen zamanlarda ödenmemesi,
- Daha önce kaydı bir baro tarafından reddedilen ve bu red kararı yürürlükte olmasına rağmen levhaya yazılmış olması.

Levhadan silinmeyi gerektiren hallerin sona erdiğini ispat eden avukat, levhaya yeniden yazılmak hakkını kazanmaktadır. Levhaya yeniden yazılmasına evvelce dâhil olduğu baro tarafından karar verilen avukattan yeniden giriş keseneği alınmamaktadır.

Cezai veya disipline ilişkin bir karar sonunda meslekten çıkarılanlarla Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı iki yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından kesin olarak hüküm giyenlerin ruhsatnamesi baro yönetim kurulunca geri alınarak iptal ve adları bir daha yazılmamak üzere levhadan silinmektedir.

Baro yönetim kurulu üç yılda bir bölgesi içinde bulunan ve baro levhasında yazılı olan bütün avukatların bir listesini son yılın 31 Aralık tarihine kadar düzenlemekte, levhadaki değişiklikler her yıl sonunda ek listelerde gösterilmektedir.

Listeden Anayasa Mahkemesine, Yüksek Mahkemelere, Adalet Bakanlığına, Türkiye Barolar Birliğine, diğer barolara, baronun bölgesi içinde bulunan mahkemelerle Cumhuriyet Savcılıklarına, en büyük idare amirine, diğer yargı mercilerine, noterlere ve icra ve iflas dairelerine yeteri kadar gönderilmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli olarak avukatlık görevinde çalışanların baro levhasına yazılmaları isteklerine bağlıdır. Ancak bunlar hakkında bu Kanunun avukatlık mesleğine kabul ve ruhsatname verilmesine ilişkin hükümleri aynen uygulanmaktadır. Bunlar, görevlerinin gereği olan işleri yaparken baro levhasına kayıtlı

avukatların yetkileriyle haklarına sahip ve onların ödevleriyle yükümlüdürler. Baroya kaydını yaptırmayan kamuda çalışan avukatlar, çalıştığı yer barosuna bilgi vermektedir.

Yukarıdaki fıkra uyarınca baro levhasına yazılmak istemediklerini bildiren adayların, sadece avukatlık mesleğine kabullerine ve adlarına ruhsatname düzenlenmesine karar verilerek kanunda öngörülen diğer işlemler, aynen yerine getirilmektedir.

Kamuda çalışan avukatların bu görevlerden ayrıldıktan sonra avukatlık yapabilmeleri için baro levhasına yazılmaları gerekmektedir.

Teşkilatı ve Organları

Başlangıçta 52 baro temsilcisiyle kurulmuş olan Türkiye Barolar Birliği, bugün 74 baronun katılımı ile yaklaşık 63.817 avukatı temsil etmektedir. Birliğin merkezi Ankara' dadır.

Türkiye Barolar Birliği bütün baroların katılmasıyla oluşan bir kuruluş olup, barolarla mesleğe kabul ve disiplin konuları dışında hiyerarşik ilişkisi bulunmamaktadır.

Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlakını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmaları yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Bölgesi içinde en az otuz avukat bulunan her il merkezinde bir baro kurulmaktadır. Kurulmuş olan barolarda avukat sayısının otuzun altına düşmesi halinde başka barolara bağlanmakta veya birleştirilmektedir.

Tablo 320- Türkiye Barolar Birliği- Barolar ve Üye Sayıları

	BARO ADI	BAY	BAYAN	TOPLAM
1	ADANA BAROSU	952	502	1.454
2	ADIYAMAN BAROSU	146	32	178
3	AFYONKARAHİSAR BAROSU	215	69	284
4	AĞRI BAROSU	55	12	67
5	AMASYA BAROSU	97	30	127
6	ANKARA BAROSU	5.403	3.551	8.954
7	ANTALYA BAROSU	1.358	694	2.052
8	ARTVİN BAROSU	37	15	52
9	AYDIN BAROSU	482	265	747
10	BALIKESİR BAROSU	488	224	712
11	BİLECİK BAROSU	41	18	59
12	BİNGÖL BAROSU	49	13	62
13	BİTLİS BAROSU	29	7	36
14	BOLU BAROSU	89	38	127
15	BURDUR BAROSU	92	31	123
16	BURSA BAROSU	1.111	508	1.619
17	ÇANAKKALE BAROSU	182	76	258
18	ÇANKIRI BAROSU	42	16	58
19	ÇORUM BAROSU	175	69	244
20	DENİZLİ BAROSU	508	201	709
21	DİYARBAKIR BAROSU	466	147	613
22	EDİRNE BAROSU	175	59	234
23	ELAZIĞ BAROSU	230	58	288
24	ERZİNCAN BAROSU	53	31	84
25	ERZURUM BAROSU	193	58	251
26	ESKİŞEHİR BAROSU	361	195	556
27	GAZİANTEP BAROSU	700	183	883
28	GİRESUN BAROSU	121	53	174
29	GÜMÜŞHANE BAROSU	30	8	38
30	HAKKARİ BAROSU	43	2	45
31	HATAY BAROSU	504	148	652
32	ISPARTA BAROSU	161	66	227
33	MERSİN BAROSU	797	328	1.125
34	İSTANBUL BAROSU	14.674	9.210	23.884
35	İZMİR BAROSU	3.415	2.076	5.491
36	KARS BAROSU	71	23	94
37	KASTAMONU BAROSU	94	40	134
38	KAYSERİ BAROSU	588	196	784
39	KIRKLARELİ BAROSU	105	57	162
40	KIRŞEHİR BAROSU	68	21	89
41	KOCAELİ BAROSU	490	262	752
42	KONYA BAROSU	984	400	1.384
43	KÜTAHYA BAROSU	152	63	215
44	MALATYA BAROSU	266	67	333
45	MANİSA BAROSU	469	163	632
46	K.MARAŞ BAROSU	265	56	321
47	MARDİN BAROSU	99	25	124
48	MUĞLA BAROSU	438	311	749
49	MUŞ BAROSU	34	8	42
50	NEVŞEHİR BAROSU	110	27	137
51	NİĞDE BAROSU	65	22	87
52	ORDU BAROSU	163	53	216
53	RİZE BAROSU	59	16	75
54	SAKARYA BAROSU	233	96	329
55	SAMSUN BAROSU	462	152	614
56	SİİRT BAROSU	28	6	34
57	SİNOP BAROSU	40	14	54
58	SİVAS BAROSU	193	80	273
59	TEKİRDAĞ BAROSU	277	140	417
60	TOKAT BAROSU	154	68	222
61	TRABZON BAROSU	204	107	311
62	TUNCELİ BAROSU	23	7	30
63	ŞANLIURFA BAROSU	301	51	352
64	UŞAK BAROSU	155	42	197
65	VAN BAROSU	138	32	170
66	YOZGAT BAROSU	113	29	142
67	ZONGULDAK BAROSU	247	111	358
68	AKSARAY BAROSU	127	36	163
69	KARAMAN BAROSU	75	27	102
70	KIRIKKALE BAROSU	101	26	127
71	BATMAN BAROSU	125	24	149
72	ŞIRNAK BAROSU	56	9	65
73	BARTIN BAROSU	34	22	56
74	IĞDIR BAROSU	39	12	51
75	YALOVA BAROSU	71	31	102
76	KARABÜK BAROSU	71	31	102
77	OSMANİYE BAROSU	109	51	160
78	DÜZCE BAROSU	78	32	110
	TOPLAM	**41.448**	**22.039**	**63.487**

Tablo 321- Barolara Kayıtlı Avukat Sayıları (2002-2008)

YILLAR	BAY	BAYAN	TOPLAM
2002	32.686	13.866	46.552
2003	34.175	14.814	48.989
2004	35.998	16.197	52.195
2005	37.576	17.600	55.176
2006	38.390	18.899	57.289
2007	39.988	20.722	60.710
2008	41.448	22.039	63.487
Bir önceki döneme göre artış %			
2003	4,6	6,8	5,2
2004	5,3	9,3	6,5
2005	4,4	8,7	5,7
2006	2,2	7,4	3,8
2007	4,2	9,6	6,0
2008	3,7	6,4	4,6
2008/2002	26,8	58,9	36,4
Toplam içindeki oranı %			
2002	70,2	29,8	100,0
2003	69,8	30,2	100,0
2004	69,0	31,0	100,0
2005	68,1	31,9	100,0
2006	67,0	33,0	100,0
2007	65,9	34,1	100,0
2008	65,3	34,7	100,0

Baro kurulmayan yerlerin en yakın baroya bağlanmasına veya bunların birleştirilerek bir baro kurulmasına ve merkezlerinin belirlenmesine Türkiye Barolar Birliği karar vermektedir.

Türkiye Barolar Birliği yeni kurulacak baro bölgesinde bürosu bulunan levhaya kayıtlı avukatların listesini düzenleyerek bunlardan en kıdemli avukatı, yeni baroyu kurmakla görevlendirmekte, görevli avukatın seçeceği ve başkanlığını yapacağı dört kişilik kurucu kurul en geç altı ay içinde yeni baronun kuruluşunu tamamlayarak Birliğe bildirmektedir.

Barolar, kuruluşlarını Türkiye Barolar Birliğine bildirmekle tüzel kişilik kazanmakta, Türkiye Barolar Birliği, kuruluşu Adalet Bakanlığına iletmektedir.

Baro başkanlığı, başkanlık divanı, yönetim, denetleme ve disiplin kurulları üyelikleri ile baro menfaatlerini gözetme, temsil ve savunma hususunda avukatlara verilen işler ücretsiz görülmektedir.

Türkiye Barolar Birliğinin yahut baroların organlarında görevli olarak kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkiyi kötüye kullanan avukatlar, Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesi hükümlerine göre cezalandırılmaktadır.

Baroların Organları

Baroların organları şunlardır:

- Baro genel kurulu,
- Baro yönetim kurulu,
- Baro başkanlığı,
- Baro başkanlık divanı,
- Baro disiplin kurulu,
- Baro denetleme kurulu,

Yolculuk ve ikamet giderleriyle diğer zaruri giderler baro kasasından ödenmektedir.

Baro başkanlığı, baro yönetim ve disiplin kurulu üyelikleri ve denetçilik bir kişide birleşememekte, ancak levhada yazılı avukat sayısı kırktan az olan barolarda disiplin kurulu üyeliği ile denetçilik bir kişide birleşebilmektedir.

Baro Genel Kurulu

Baro genel kurulu, baroya kayıtlı tüm avukatlardan oluşmakta ve iki yılda bir Ekim ayının ilk haftası içinde toplanmaktadır. Toplantıya geçerli bir mazereti olmadan katılamayan avukatlara para cezası verilmektedir.

Genel Kurulun görevleri şunlardır:

- Yönetim, disiplin ve denetleme kurulları üyeleri ile baro başkanını ve Türkiye Barolar Birliği delegelerini seçmek,
- Levhaya, avukatlık ortaklığı siciline yazılacakların giriş keseneğini avukatlar için en az ikibin en çok sekizbin, avukatlık ortaklıkları için en az yirmibin en çok seksenbin; yıllık keseneğini de, avukatlar için en az bin en çok dörtbin, avukatlık ortaklıkları için en az onbin en çok kırkbin gösterge rakamının her yıl bütçe kanununda Devlet memurları için belirlenen maaş katsayısının çarpımı ile elde edilecek miktar oranında tespit etmek ve bunların ödeneceği tarihleri belirlemek,
- Yönetim kurulunun, baronun gelir ve giderleri ile mallarının yönetimi hakkında vereceği hesapları incelemek ve yönetim kurulunun ibra edilip edilmiyeceği hakkında karar vermek,
- Baro bütçesini onaylamak,
- Yönetim kurulunca hazırlanacak iç yönetmeliği inceleyerek onaylamak,
- Mevcut mevzuatın baro yönetim kuruluna verdiği yetkinin dışında, muhtaç avukatlarla bunların ölümlerinde geride bıraktıkları kimselere yapılacak yardımın şekil ve miktarını tespit etmek,
- Mesleğe ait istekleri görüşüp karara bağlamak,
- Avukat bürolarının niteliklerini belirtmek,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak.

Türkiye Barolar Birliği, baro başkanı, yönetim veya denetleme kurulu gerekli gördükleri hallerde Baro genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilmekte; Baro başkanı, levhada yazılı avukatların beşte birinin, görüşme konularını belirten yazılı istemi ile en geç on beş gün içinde genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak zorunda bulunmaktadır.

Baro başkanı ve yönetim ve denetleme kurulu üyeleri başkanlık divanına seçilememektedir.

Baro levhasında yazılı avukat; gerek olağan, gerek olağanüstü genel kurul toplantılarına katılmak ve oy kullanmakla yükümlüdür. Bu toplantılara haklı bir neden olmaksızın gelmeyenlere veya oy kullanmayanlara ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o baroya kayıtlı avukatların yıllık keseneğinin üçte biri miktarında para cezası verilmektedir. Bu para cezaları ilgili baro başkanlığınca tahsil edilmekte ve baro bütçesine gelir kaydedilmektedir.

Bu para cezasına karşı, tebliğinden itibaren on beş gün içinde, baro disiplin kuruluna itiraz olunabilmektedir.

Genel kurul, levhada yazılı avukatların yarıdan bir fazlasının katılmasıyla toplanmakta, çoğunluk sağlanamazsa, toplantı zorunlu bir neden olmadıkça bir hafta sonraya bırakılmaktadır.

Bu toplantıda, üye sayısı altmışa kadar (altmış dâhil) olan barolarda en az üçte bir, dört yüze kadar olanlarda (dört yüz dâhil) beşte bir ve dört yüzden fazla olanlarda onda bir üye katılmadıkça toplantı ve görüşme yapılamamaktadır.

Yukarıdaki hükümlere göre yeter sayı bulunmak şartıyla, kararlar, tekliflerden en çok oy alanın kabul edilmiş sayılması suretiyle verilmektedir.

Baro Yönetim Kurulu

Baro yönetim kurulu, Baro Başkanı ve en az 4 üyeden oluşmakta ve iki yıl için genel kurulca seçilmektedir. Üye sayısı 50'den 100'e kadar barolarda altı; 101'den 250'ye kadar olan barolarda 8; 251'den fazla olan barolarda 10 yönetim kurulu üyesi seçilmektedir. Asıl üye sayısı kadar da yedek üye seçilmekte, Yönetim Kurulu üyeliğine seçilebilmek için 100'den fazla üyesi olan Barolarda avukatlıkta en az 5 yıl kıdemli olmak şartı aranmaktadır.

Baro başkanı, yönetim kurulunun başkanıdır. Baro başkanı ve baro yönetim kurulu üyeleri seçimleri ayrı ayrı yapılmaktadır. Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Yönetim Kurulu Üyesi seçilememektedir.

Mahkeme kararıyla görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamaktadır. Seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Süresi dolan Yönetim Kuruluna mensup üyeler yeniden seçilebilmekte, seçim dönemi bitmeden önce ayrılan yönetim kurulu üyesinin yeri, en çok oy almış yedek üye ile doldurulmaktadır.

Yönetim Kurulu üyelerinden biri hakkında 90 ıncı maddeye göre seçilmeye engel bir suçtan dolayı kamu davası açılmış ise, dava sonuna kadar bu üye Yönetim Kuruluna katılmamakta, yeri yedek üye ile doldurulmaktadır.

Ardı ardına üç toplantıya özürsüz olarak katılmamış olan üyenin yönetim kurulu kararı ile üyeliği düşürülmektedir. Bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine itiraz olunabilmektedir.

Yönetim kurulunun başlıca görevleri şunlardır:

- Avukatlık onurunun ve meslek düzeninin korunmasını, mesleğin adalet amaçlarına uygun olarak bağlılık ve onurla yapılmasını sağlamak,
- Stajyer ve avukatların baroya kabul ve levhaya yazılma veya nakil işleri hakkında karar vermek,
- Baro levhasını düzenlemek, avukatların listesini ve avukatlık ortaklığı sicilini tutmak,
- Mesleki ödevler hususunda baro mensuplarına yol göstermek ve onlara bilgi vermek ve mesleki görevlerin yapılıp yapılmadığını denetlemek, mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik hak ihlallerine karşı avukatlık mesleğini ve meslektaşlarını savunmak, bu konularda her türlü yasal ve idarî girişimde bulunmak,
- Levhaya yazılı avukatlar arasında, avukatlarla avukatlık ortaklıkları, avukatlık ortaklığının ortakları arasında ve bunlarla iş sahipleri arasında çıkan anlaşmazlıklarda istek üzerine aracılık etmek ve arabulmak, ücret uyuşmazlıklarında sulha davet etmek,
- Baro mallarını idare ve muhtaç avukatlara yapılacak yardımı şeklini tespit etmek,
- Baro mallarının idaresi hakkında raporlar hazırlayarak genel kurula hesap vermek ve bütçeyi hazırlayıp genel kurulun onayına sunmak,
- Baro adına menkul ve gayrimenkul almak, satmak, ipotek etmek ve bu mallar üzerinde her türlü ayni haklar tesis eylemek ve kaldırmak, bu hususlarda baro başkanına özel yetki vermek,
- Staj işlerini düzenlemek ve denetlemek,
- Yönetim kurulu üyelerinin istifaları hakkında karar vermek,
- Adli müzaheret bürosu kurup yönetmek,
- Genel kurul gündemini hazırlamak,
- Genel kurul kararlarını yerine getirmek,
- Baronun ücretli memurlarının özlük işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- İç yönetime ait bütün işleri görmek, yönergeleri düzenlemek,
- Adalet Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği ve disiplin kurulu kararlarını yerine getirmek,

- Bakanlıkların yahut mahkeme veya resmî kurumların istediği konularda görüşünü bildirmek,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak,
- Baro bölgesindeki adliye merkezlerinde temsilcilikler kurmak,
- Hakem Kuruluna katılacak avukat hakemleri seçmek,
- Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak,
- Avukatlık ortaklığı ana sözleşmesinin, tip ana sözleşmeye uygunluğunu incelemek ve avukatlık ortaklığı siciline tesciline karar vermek.

Baro Başkanı

Baro başkanı iki yıllık bir görev süresi için seçilmekte, görevi biten başkan yeniden seçilebilmektedir. Baro başkanı, levhada yazılı ve avukatlıkta en az on yıl kıdemli avukatlar arasından gizli oyla seçilmektedir. Üye sayısı yüzden az olan barolarda kıdem şartı aranmamaktadır.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Baro Başkanı seçilememektedir.

Seçim yeterliğini kaybeden Baro Başkanının görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Baro başkanının görevleri şunlardır:

- Baroyu temsil ve yönetim kuruluna başkanlık etmek,
- Genel kurul, yönetim kurulu ve disiplin kurulu kararlarını yerine getirmek ve günlük işlemleri yürütmek,
- Mevzuatta verilen izin ve yetki dairesinde baro adına iltizam ve iktisapta bulunmak, yüklenmelere girişmek, baroya yapılan bağışları kabul etmek ve bütçeyi uygulamak,
- Mahkeme ve resmî dairelerde baroyu temsil edecek ve savunacak avukatları tayin etmek,
- Avukat sicillerinin Türkiye Barolar Birliği tarafından gönderilen örneğine uygun olarak düzenlenmesini ve korunmasını sağlamak,
- Meslek onuru ve bağımsızlığı ile ilgili işlerde kanunlar ve meslek kurallarının gereğini her türlü organlara karşı savunmak ve bu konuda doğrudan doğruya veya dolayısıyla kendisini göreve zorlayan hususları yapmak,
- Baronun ve yönetim kurulunun çalışmaları hakkında her yıl Türkiye Barolar Birliğine yazılı bir rapor vermek,
- Başkanlık Divanı olmayan barolarda, divanın diğer üyelerine ait görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak.

Baro Başkanlık Divanı

Üye sayısı 50'den fazla olan barolarda Baro Başkanı, Baro Başkan Yardımcısı, Baro Genel Sekreteri ve Baro Saymanından oluşan bir Başkanlık Divanı kurulmaktadır. Divanın Başkan dışındaki diğer üyeleri, Yönetim Kurulu üyeleri arasından ilk toplantıda gizli oyla seçilmekte, divan kurulamayan barolarda divana ve divan üyelerine verilen tüm görevler Başkan tarafından yerine getirilmektedir.

Başkanlık Divanı, kanunla veya yönetim kurulu kararı ile kendisine verilen görevleri yerine getirmektedir. Divan, baro mallarının yönetimi hakkında gerekli kararları almakta ve aynı konuda yönetim kurulunun isteğine göre, bu kurula yazılı veya sözlü bilgi vermektedir.

Baro Başkan Yardımcısı: Baro başkanının bulunmadığı zamanlarda veya baro başkanlığı herhangi bir sebeple boşalmışsa yenisi işe başlayıncaya kadar başkana ait yetkileri kullanmakta ve görevleri yerine getirmektedir. Baro başkan yardımcısının da yokluğunda başkana ait yetkilerin kullanılması ve görevlerin yerine getirilmesi yönetim kurulunun meslekte en kıdemli üyesine aittir.

Baro Genel Sekreteri: Yönetim kurulu toplantılarına ait tutanakları düzenlemekte, baronun iç çalışmalarıyla yazı işlerini yönetmekte, baro kalemine gerekli direktifleri vermekte ve kalemin çalışmasını denetlemektedir.

Baro Saymanı: Baronun mallarını başkanlık divanı kararları gereğince yönetmeye ve para alıp vermeye, keseneklerin toplanmasına, baroya gelir yazılacak para cezalarının tahsiline ve bütçenin uygulanmasına dair her türlü gözetimi yapmaya yetkilidir. Baro saymanı, para alma ve vermede düzenlenen kâğıtları baro başkanı, yokluğunda baro başkan yardımcısı veya baro genel sekreteriyle birlikte imzalamaktadır.

Türkiye Barolar Birliği

Baroların işlemlerini itiraz mercii olarak inceleyen ve karara bağlayan Türkiye Barolar Birliği, üst kuruluş olarak üstlendiği görevlerin yanında, Avukatlık Kanunu uyarınca aşağıdaki görevleri de yerine getirmektedir:

- Baroları ilgilendiren konularda her baronun görüşünü öğrenip, ortaklaşa görüşmeler sonunda çoğunluğun düşünce ve görüşünü belirtmek,
- Baroların çalışmalarını ortak amaca ulaşacak şekilde tasarlayıp mesleğin gelişmesini sağlamak,
- Baro mensuplarının genel menfaatlerini ve mesleğin ahlak, düzen ve geleneklerini korumak,
- Türkiye barolarını ve mensuplarını birbirine tanıtarak aralarındaki meslek bağını kuvvetlendirmek,

- Her il merkezinde baro kurulmasına ve vatandaşlarda, kendilerine ait davaları avukatlar eliyle açmanın ve savunmanın lüzum ve faydaları hakkındaki inancı yerleştirmeye çalışmak,
- Kanunların memleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda dileklerde, yayınlarda bulunmak, gerekirse ön tasarılar hazırlamak,
- Baroları ilgilendiren konularda görüşünü yetkili mercilere duyurmak,
- Adalet Bakanlığının, yargı ve yasama yetkisini taşıyan mercilerin ve baroların soracakları adli ve mesleki konular hakkında görüş ve düşüncelerini rapor halinde bildirmek,
- Avukatların meslekte gelişmelerini teşvik edecek ve sağlayacak her türlü tedbirleri almak,
- Mahkeme içtihatlarının sistemli bir şekilde toplanması ve yayımlanması için Adalet Bakanlığı ve yargı mercileri ile işbirliği yapmak,
- Kanunların avukatlara tanıdığı hakların gerçekleşmesine ve yüklediği görevlerin tam ve şerefli bir şekilde yerine getirilmesine çalışmak,
- Baro mensuplarının ilmi ve mesleki seviyelerini yükseltmek için kitaplık açmak, dergi çıkarmak, konferanslar düzenlemek, telif ve tercüme eserlerin meydana getirilmesini teşvik etmek,
- Mesleğin daha cazip bir hale getirilmesi ve bu konuda yazılı amaçlara erişilebilmesi için düşünülecek çare ve tedbirleri görüşmek üzere zaman zaman toplantılar düzenlemek,
- Memleket içinde kurulmuş hukukla ilgili kurul ve kurumlarla ilgilenmek ve temaslarda bulunmak,
- Yabancı memleket baroları, avukat birlikleri ve hukuk kurumları ile temaslarda bulunmak ve uluslararası kongrelere katılmak,
- Uyulması zorunlu meslek kurallarını tespit ve tavsiye etmek,
- Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak.

Türkiye Barolar Birliğinin organları şunlardır:

- Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu,
- Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı,
- Türkiye Barolar Birliği Başkanlık Divanı,
- Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu,
- Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu,
- Türkiye Barolar Birliği Denetleme Kurulu.

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı, başkan yardımcılığı, genel sekreterliği ve saymanlığı görevleri ücretlidir. Birlik Yönetim Kurulunun başkanlık divanında görev almamış olan üyeleri

ile disiplin ve denetleme kurulları üyelerine, katıldıkları toplantılar için huzur hakkı ödenir. Ücretlerle huzur hakkının miktarları ve ödenme şekilleri birlik genel kurulunca belli edilmektedir.

Bu kimselerden Ankara'dan başka illerden seçilenlere yolculuk, ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler birlik bütçesinden ödenmekte, bunların miktarı da genel kurulca tespit edilmektedir.

Birlik Genel Kurulu

Türkiye Barolar Birliğinin en yüksek organı Genel Kuruldur.

Genel Kurul, Baro Başkanları, Barolar Birliği Başkanı, daha önce Barolar Birliği Başkanlığı yapmış olanlar ile delegelerden oluşmakta ve iki yılda bir toplanmaktadır.

Barolar en az 10 yıl kıdemli üyeleri arasından gizli oyla seçilecek ikişer delege, buna ek olarak avukat sayısı 100'den fazla olan barolar, yüzden sonraki her üç yüz üye için ayrıca birer delege daha seçmektedir. Delegelerin yolculuk ve oturma giderlerini her baro kendi bütçesinden ödemektedir. Barolarca aynı sayıda yedek üyeler seçilmekte; delegeler, her baronun olağan genel kurul toplantısında iki yıl için seçilmektedir.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar delege seçilememektedir.

Birlik Genel Kurulu iki yılda bir evvelki genel kurulun tayin edeceği zaman ve yerde olağan toplantısını yapmaktadır. Ancak, seçimli genel kurul toplantıları Ankara'da yapılmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu, gerekli gördüğü hallerde veya en az on baronun yönetim kurulları yazı ile isterse Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırmaktadır. Adalet Bakanı, adaletin ve meslekin genel menfaatleri ve hazırlanacak adli ve mesleki kanun tasarıları hakkında görüş ve düşüncelerini almak üzere Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağırılmasını Birlik Yönetim Kurulundan isteyebilmektedir.

Birlik Genel Kurulu, üyelerinin en az dörtte biri katılmadıkça toplantı ve görüşme yapamamaktadır. Birinci fıkrada yazılı yeter sayı olmadığı hallerde, toplantı bir ayı geçmemek üzere başka bir güne bırakılmakta, bu ikinci toplantıya da üyelerin en az beşte biri katılmadığı takdirde, toplantı bu sayı elde edilinceye kadar bir ay sonraki tarihlere bırakılmaktadır.

Yukarıdaki hükümlere göre yeter sayı bulunmak şartıyla, kararlar, tekliflerden en çok oy alanın kabul edilmiş sayılması suretiyle verilmektedir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Yönetim, disiplin ve denetim kurulları üyeleri ile Birlik başkanını seçmek,
- Kuruluş amacı içindeki işlere dair hazırlanan raporları ve gündemdeki maddeleri görüşüp karara varmak,
- Birlik Yönetim Kuruluna talimat vermek,

- Birliğin hesaplarını incelemek, bütçesini onaylamak, Birlik Yönetim Kurulunun çalışmalarından dolayı ibrası hakkında karar vermek,
- Yerli ve yabancı kongrelere gidecek delegeleri seçmek (Genel Kurul bu yetkisini Birlik Yönetim Kuruluna verebilir.),
- Gelecek Genel Kurul toplantı zaman ve yerini kararlaştırmak,
- Adaleti ve mesleği ilgilendiren işler hakkında teklifte bulunmak, uyulması zorunlu meslek kurallarını tespit etmek,
- Baroların birlik adına avukatlardan tahsil edeceği keseneğin miktarını her avukat için yıllık baro keseneğinin yarısından fazla olmamak üzere tespit etmek,
- Birlik başkanı, başkan yardımcıları, genel sekreteri ve saymanının ücretleri ile yönetim, disiplin ve denetim kurulları üyelerine verilecek huzur hakları miktarını ve ödenme şeklini belli etmek,
- Bu Kanunun 49 ve 75 inci maddelerinde Birliğe verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak.

Birlik Yönetim Kurulu

Birlik Yönetim Kurulu, Genel kurulca kendi katılımcıları arasından 4 yıl için gizli oyla seçilen Birlik Başkanı ile 10 üyeden oluşmakta, ayrıca 10 yedek üye seçilmektedir.

Birlik yönetim kuruluna birlik başkanı başkanlık etmekte, süresi dolan Birlik Yönetim Kuruluna mensup üyeler yeniden seçilebilmektedir.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Birlik Yönetim Kurulu Üyesi seçilememekte, Mahkeme kararıyla görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamaktadır.

Seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermekte, seçim dönemi bitmeden önce ayrılan yönetim kurulu üyesinin yeri, en çok oy almış yedek üye ile doldurulmaktadır. Yönetim Kurulu üyelerinden biri hakkında seçilmeye engel bir suçtan dolayı kamu davası açılmış ise, dava sonuna kadar bu üye Yönetim Kuruluna katılamamakta, yeri yedek üye ile doldurulmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu ayda bir defa olağan toplantı yapmakta, Başkan veya Yönetim Kurulu üyelerinden birinin isteği ile kurul, acele hallerde her zaman olağanüstü toplantıya çağırılabilmektedir. Belgeye bağlanmış yerinde bir engele dayanmaksızın üst üste üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vermekte, ancak en az beş üyenin bir oyda birleşmesi gerekmektedir.

Birlik yönetim kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik genel kurulunu toplantıya çağırmak ve gündem hazırlamak,
- Birliği ve mallarını yönetmek,
- İki yıllık bütçeyi hazırlayıp genel kurula sunmak,
- Birlik genel kurulunca alınan kararları uygulamak,
- Birlik adına gayrimenkul almak, satmak, ipotek etmek ve bu mallar üzerinde her türlü ayni haklar tesis eylemek ve kaldırmak, bu hususlarda ve diğer iktisabi ve iltizami işlemlerde Birlik Başkanına yetki vermek,
- Birliğin ücretli memurlarının özlük işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Birlik yönetim kurulu kararlarının özetini gösteren defterleri tutmak,
- Avukatların, aynı büroda birlikte çalışanların ve avukatlık ortaklıklarının kayıtlarını, yönetmelikte gösterilen esas ve usullere göre tutmak, avukatlık ortaklığı tip anasözleşmesini hazırlamak, avukatlık ruhsatnamelerini, kimlik belgelerini ve avukatlık ortaklığı yetki belgelerini düzenlemek ve bastırmak,
- Birliğin genel durumu ile işlemleri ve çalışmaları hakkında Birlik Genel Kuruluna rapor vermek ve çalışma ve hesaplarından dolayı ibra istemek,
- Kanunlarla başka bir merci veya organa verilmiş olmamak şartiyle, baroların kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek ve karara bağlamak,
- Avukatlık Kanununda, Avukatlık Ortaklığı, sicil cüzdanı, Baroların kuruluşu, Baro genel kurulunu toplantıya çağırma ile ilgili olarak Birliğe verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak,
- Baro genel kurullarını olağanüstü toplantıya çağırmak,
- Avukatların ve baroların hak ve menfaatlerinin korunması için ilgili mercilere gerekli başvurmalarda bulunmak,
- Avukatlık meslekinin gelişmesine, avukatların haklarının korunmasına ve sosyal durumlarının geliştirilmesine yarayacak incelemeleri yapmak, vardığı sonuçları ve teklifleri birlik genel kuruluna sunmak,
- Avukatlık mesleği ile ilgili olarak resmî yerlerden sorulacak hususlar hakkında gerekli düşünce ve görüşleri bildirmek,
- Avukatların meslekte ilerlemesi için kitaplıklar açmak, mesleki yayında bulunmak, avukatların hazırlayacağı eserlerin yayımına yardımcı olmak,
- Barolar arasında çıkan anlaşmazlıkları çözümlemek,

- Mesleki dayanışmanın sağlanması ve devamlılığı için her türlü çalışmalarda bulunmak, mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik hak ihlallerine karşı avukatlık mesleğini ve meslektaşlarını savunmak ve bu konularda her türlü yasal ve idarî girişimde bulunmak,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak.

Birlik Başkanı

Birlik başkanı, birlik genel kurulu tarafından, kendi üyeleri arasından dört yıllık bir dönem için seçilmekte ve yeniden aday olabilmektedir.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Birlik Başkanı seçilememekte, mahkeme kararıyla görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamaktadır. Seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Birlik başkanının görevleri şunlardır:

- Birliği temsil ve birlik yönetim kuruluna başkanlık etmek,
- Birlik genel kurulu, yönetim kurulu ve disiplin kurulu kararlarını yerine getirmek.
- Verilecek yetki dairesinde birlik adına iltizam ve iktisapta bulunmak, yüklenmelere girişmek, birliğe yapılan bağışları kabul etmek ve bütçeyi uygulamak,
- Mahkeme ve resmî dairelerde birliği temsil edecek ve savunacak avukatları tayin etmek,
- Yabancı barolar birlikleri, barolar ve hukuk kurumları ile ilişkiler kurmak ve yürütmek,
- Meslek onuru ve bağımsızlığı ile ilgili işlerde kanunlar ve meslek kurallarının gereğini her türlü organlara karşı savunmak ve bu konuda doğrudan doğruya veya dolayısiyle kendisini göreve zorlayan hususları yapmak,
- Birliğin çalışmaları hakkında Birlik Genel Kuruluna yazılı bir rapor vermek,
- Kanunlarla verilen diğer yetkileri kullanmak.

Birlik Başkanlık Divanı

Birlik Başkanlık Divanı, Birlik Başkanı, Birlik Başkan Yardımcıları (iki kişi), Birlik Genel Sekreteri ve Birlik Saymanından oluşmaktadır. Divanın Başkan dışındaki diğer üyeleri, Birlik Yönetim Kurulunun ilk toplantısında kurul üyeleri arasından gizli oyla seçilmektedir.

Birlik başkanlık divanı, kanunla veya birlik yönetim kurulu kararıyla kendisine verilen görevleri yerine getirmekte, Divan, birlik mallarının yönetimi hakkında gerekli kararları almakta ve aynı konuda, birlik yönetim kurulunun isteğine göre, bu kurula yazılı veya sözlü bilgi vermektedir.

Birlik Başkan Yardımcıları: Birlik Başkanı tarafından verilecek görevleri yapmakta ve yetkileri kullanmaktadır. Birlik Başkanının bulunmadığı zamanlarda veya Birlik Başkanlığı herhangi bir sebeple boşalmışsa yenisi işe başlayıncaya kadar Başkana ait yetkilerin kullanılması ve görevlerin yerine getirilmesi meslekteki kıdem sırasına göre Başkan Yardımcılarına ait bulunmaktadır. Birlik Başkan Yardımcılarının da yokluğunda Birlik Yönetim Kurulunun meslekte en kıdemli üyesi Başkana ait yetkileri kullanmakta ve görevleri yerine getirmektedir.

Birlik Genel Sekreteri: Birlik yönetim Kurulu toplantılarına ait tutanakları düzenlemekte, Birliğin iç çalışmaları ile yazı işlerini yönetmekte, Birlik kalemine gerekli direktifleri vermekte ve kalemin çalışmasını denetlemektedir.

Birlik Saymanı: Birliğin mallarını Birlik Başkanlık Divanının kararları gereğince yönetmeye ve para alıp vermeye, bütçenin uygulanmasına dair her türlü gözetimi yapmaya yetkilidir. Birlik saymanı, para alma ve vermede düzenlenen kâğıtları Birlik Başkanı, yokluğunda Birlik Başkan yardımcılarından biri veya Birlik Genel Sekreteri ile birlikte imzalamaktadır.

Disiplin Uygulamaları

Disiplin kovuşturması, Baro yönetim kurulu tarafından verilen bir kararla açılmakta, yönetim kurulu, ivedilikle ve her halde ihbar, şikâyet veya istek tarihinden itibaren en çok bir yıl içinde disiplin kovuşturması hakkında bir karar vermeye mecbur bulunmaktadır.

Yönetim kurulu, soruşturmanın yapılması görevini kendi üyelerinden birine verebilmektedir. Soruşturma ile görevlendirilen üye, delilleri toplamakta; gerekli gördüğü kimselerin ifadelerini yeminle de alabilmekte; hakkında soruşturma yapılan avukatı da dinledikten veya dinlemek için verilen süre dolduktan sonra dosyayı bir raporla yönetim kuruluna vermektedir. Yönetim kurulu, soruşturma maksadıyla her türlü adlî ve idarî mercilerden bilgi ve belgeler ile ilgili dosyaları veya örneklerini isteyip, inceleyebilmektedir.

Kovuşturmanın dayandığı şikâyet veya ihbarın vaki olduğu yahut Cumhuriyet Savcısının kovuşturma isteğinde bulunduğu veya kovuşturmaya esas teşkil eden eylem veya davranışın re'sen haber alındığı tarihte avukat hangi baronun levhasında yazılı ise, disiplin kovuşturmasına karar verme ve kovuşturmayı yürütme yetkisi o baroya ait bulunmaktadır.

Avukat hakkında başlamış olan ceza kovuşturması, disiplin işlem ve kararlarının uygulanmasına engel olmamakta, ancak disiplin işlem ve kararına konu teşkil edecek bir eylemde bulunmuş olan avukat hakkında aynı eylemlerden dolayı ceza mahkemesinde dava açılmış ise, avukat hakkındaki disiplin kovuşturması, ceza davasının sonuna kadar bekletilmektedir.

Baro yönetim kurulları hükümlülükle sonuçlanan bir ceza davasının konusunu teşkil eden eylemlerden dolayı ayrıca disiplin kovuşturması açmak zorunda bulunmaktadır.

Şikâyet, ihbar veya istem konusu eylem veya davranış hakkında kovuşturma açılmasına yer olmadığına dair yönetim kurulu tarafından verilecek kararlar ilgililere ve Cumhuriyet Savcısına tebliğ olunmakta, baro yönetim kurulunun, disiplin kovuşturmasına yer olmadığına dair kararlarına karşı, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde şikayetçi veya Cumhuriyet Savcısı tarafından Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kuruluna itiraz olunabilmektedir.

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından dosya üzerinde yapılacak inceleme sonunda şikâyet, ihbar veya istem konusu incelemeye değer mahiyette görülürse, evvelki karar kaldırılarak, disiplin kovuşturmasının açılması için dosya evvelki kararı veren baroya gönderilmektedir. Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunun bu kararları kesin olmakta, Baro Yönetim Kurulunun disiplin kovuşturmasına yer olmadığına dair kararları süresi içinde itiraz edilmezse kesinleşmektedir.

Yapılan itiraz üzerine, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından verilen itirazın reddine dair kararlar Adalet Bakanlığına ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde Bakanlıkça karar verilmediği veya karar onaylandığı takdirde kesinleşmektedir. Ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı kararları bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri göndermekte, geri gönderilen bu kararlar, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış, aksi halde onaylanmamış sayılmaktadır.

Adalet Bakanlığının verdiği kararlara karşı, Türkiye Barolar Birliği, aday ve ilgili baro; Adalet Bakanlığının uygun bulmayıp bir daha görüşülmek üzere geri göndermesi üzerine Türkiye Barolar Birliğince verilen kararlara karşı ise, Adalet Bakanlığı, aday ve ilgili baro idari yargı merciine başvurabilmektedir.

Barolar, kesinleşen kararları derhal yerine getirmektedir.

Disiplin kovuşturması açılmasına yer olmadığına dair kararın konusuna giren eylemlerden dolayı yeniden inceleme yapılabilmesi, yeni delillerin bulunmasına ve bu kararın kesinleştiği tarihten üç yıl geçmemiş olmasına bağlı bulunmaktadır.

Disiplin kovuşturması açılmasına karar verilen hallerde, yönetim kurulunun iletmesi üzerine, disiplin kurulu, incelemesini evrak üzerinde yapmakta ve Disiplin kuruluna gönderilen dosya içinde avukatın sicili de bulunmaktadır. Avukatın isteği veya disiplin kurulunca gerek görülmesi halinde, inceleme duruşmalı olarak yapılmakta ve duruşma gizli olmaktadır. Disiplin kurulunun incelemeyi ivedilikle ve herhalde kararın kendisine gelişi tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde sonuçlandırması gerekmektedir.

Tanık ve bilirkişinin duruşmaya çağrılması veya üyelerden biri tarafından yahut istinabe yoluyla dinlenmesi veya yazılı ifadesinin okunmasıyla yetinilmesi, disiplin kurulunun takdirine bağlı olmakta, ancak, bir olayın delili yalnız bir tanığın şahsi bilgisinden ibaret ise, bu tanık her halde dinlenmektedir.

Avukatlık onuruna, düzen ve gelenekleri ile meslek kurallarına uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, mesleki çalışmada görevlerini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında uygulanacak Disiplin cezaları şunlardır:

Uyarma; avukatın mesleğinin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin kendisine bildirilmesidir.

Kınama; mesleğinde ve davranışında kusurlu sayıldığının avukata bildirilmesidir.

Para cezası; On bin liradan yüz elli bin liraya kadar para cezası verilmesidir.

İşten çıkarma; avukatın veya avukatlık ortaklığının üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere mesleki faaliyetlerinin yasaklanmasıdır.

Meslekten çıkarma; avukatlık ruhsatnamesinin geri alınarak avukatın adının baro levhasından silinmesi ve avukatlık unvanının kaldırılmasıdır. Avukatlık ortaklığı için de baro avukatlık ortaklığı sicilinden silinmesidir.

Beş yıllık bir dönem içinde iki veya daha çok defa disiplin cezasını gerektiren davranışta bulunan avukata her yeni suçu için bir öncekinden daha ağır ceza uygulanmaktadır.

Avukatlar hakkında yapılacak kovuşturmalarda, isnat olunan hususun avukata açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve bu savunma için en az on günlük bir süre tanınması gerekmektedir.

Disiplin kurulu üyeleri, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yazılı sebeplerle reddedilebilmektedir. Disiplin kurulu kararlarının onanmış bir örneği ilgililerden başka, baronun bulunduğu il merkezindeki Cumhuriyet Savcısına da tebliğ olunmaktadır.

Hakkında meslekten çıkarma cezasını gerektirebilecek mahiyette bir işten dolayı kovuşturma yapılmakta olan avukat disiplin kurulu kararıyla, tedbir mahiyetinde işten yasaklanabilmektedir.

Karar, hakkında kovuşturma yapılan avukata gerekçesiyle birlikte tebliğ olunmakta ve bu karar verildiği tarihte yürürlüğe girmektedir. Ancak, karara karşı Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kuruluna itiraz olunabilmekte, itiraz kararın uygulanmasını durdurmamaktadır. Bu husustaki itirazlar ivedilikle ve en geç bir ay içinde karara bağlanmakta, itiraz yerinde görülürse karar kaldırılmaktadır.

İşten yasaklanma kararı, yargı organları ile sair mercilere baro başkanlığı tarafından derhal duyurulmaktadır.

İşten yasaklanmış olanlar bu tarihten itibaren avukatlığa ait yetkileri hiçbir şekilde kullanamamaktadır.

İşten yasaklanma kararı, kovuşturmanın durdurulmuş veya avukatlığa engel olmayan bir ceza verilmiş olması hallerinde kendiliğinden kalkmakta, işten yasaklanma kararı, bu kararın verilmesine esas olan hal ve şartların bulunmadığı veya sonradan kalktığı sabit olursa, disiplin kurulu tarafından kaldırılmaktadır.

Disiplin kurulu kararlarına karşı, Cumhuriyet Savcısı ve ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kuruluna itiraz edebilmektedir. Birlik disiplin kurulu, disiplin davalarını dosya üzerinde incelemekte, ancak işten veya meslekten çıkarma cezasına yahut işten yasaklanmaya dair kararların incelenmesi sırasında, ilgili avukatın isteği üzerine veya kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verebilmektedir.

Birlik disiplin kurulu, inceleme konusu kararın onanmasına veya kovuşturmanın derinleştirilmesi için kararın bozularak dosyanın ilgili baroya gönderilmesine karar verebileceği gibi, yeniden incelemeyi gerektirmeyen hallerde, uygun görmediği kararı kaldırarak işin esası hakkında karar verebilmekte veya verilmiş olan kararı düzelterek onaylayabilmektedir.

Birlik Disiplin Kurulunun, itiraz üzerine verdiği kararlar Adalet Bakanlığına ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde Bakanlıkça karar verilmediği veya karar onaylandığı takdirde kesinleşmekte, ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı kararları bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri göndermektedir. Geri gönderilen bu kararlar, Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış, aksi halde onaylanmamış sayılmaktadır. Şu kadar ki, uyarma, kınama ve para cezasına ilişkin kararlar kesin olup, Bakanlığın onayına tabi bulunmamaktadır.

Kararlara karşı idari yargı merciine başvurabilmektedir. Kesinleşen kararlar Barolarca derhal yerine getirilmektedir.

Disiplin cezasını gerektirecek eylemlerin işlenmesinden itibaren üç yıl geçmiş ise kovuşturma yapılamamakta, yönetim kurulunca işe el konulmuş ise bu süre işlememektedir. Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin işlenmesinden itibaren dört buçuk yıl geçmiş ise disiplin cezası verilememektedir. Disiplin cezasını gerektiren eylem aynı zamanda bir suç teşkil ediyor ve bu suç için kanun daha uzun bir zamanaşımı süresi koymuş bulunuyorsa, birinci ve ikinci fıkralardaki süreler yerine bu zamanaşımı süresi uygulanmaktadır.

Disiplin cezalarına ait kararlar kesinleşmedikçe uygulanamamaktadır.

Meslekten çıkarma ve işten çıkarma cezalarından başka bir disiplin cezası verilen avukatlar, uyarma, kınama ve para cezalarının uygulanmasından itibaren beş yıl geçtikten sonra disiplin kuruluna başvurarak bu disiplin cezalarının sicillerinden silinmesini isteyebilmektedir. İlgilinin beş yıl içerisinde disiplin cezası almamış olması halinde, disiplin cezasının silinmesine karar verilmekte ve sicil dosyasındaki disiplin bölümü çıkartılarak yenisi düzenlenmektedir.

Para cezasına veya giderlerin ödenmesine dair olan kararlar İcra ve İflas Kanununun ilamların yerine getirilmesi hakkındaki hükümlerine göre yerine getirilmekte, para cezaları baroya gelir yazılmaktadır.

Baro Disiplin Kurulu, avukat sayısı iki yüz elliye kadar olan barolarda 3, iki yüz elliden fazla olan barolarda 5 üyeden kurulmaktadır. 100'den fazla üyesi olan barolarda beş yıl kıdem

şartı aranmaktadır. Disiplin kurulu üyeleri iki yıl için seçilmekte ve süresi dolan üye yeniden seçilebilmektedir.

Ardı ardına üç toplantıya özürsüz olarak katılmamış olan üyenin yönetim kurulu kararı ile üyeliği düşürülmekte, bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Türkiye Barolar Birliğine itiraz olunabilmekte, itiraz, kararın uygulanmasını durdurmamaktadır.

Disiplin kurulunun görevi, baro yönetim kurulunun disiplin kovuşturması açılmasına dair kararı üzerine avukatlar hakkında disiplin kovuşturması yaparak disiplinle ilgili kararları ve cezaları vermek ve kanunla verilen diğer yetkileri kullanmaktır.

Aşağıdaki tabloda da barolar itibarıyla dağılımı görüleceği üzere, Baro Başkanlıklarına son dönemde toplam 5.245 şikâyet gelmiş, Baro başkanlıkları bunlardan 1.779 dosyada soruşturma açılmasına karar vermişlerdir.

Tablo 322- Barolar İtibarıyla Başvurular ve Verilen Disiplin Cezası Sayıları

	BARO ADI	ŞİKAYET EDİLEN	DİSİPLİN KOVUŞTURMASI AÇILAN	DİSİPLİN CEZASI VERİLEN
1	ADANA BAROSU	176	52	8
2	ADIYAMAN BAROSU	9	1	0
3	AFYONKARAHİSAR BAROSU	38	9	2
4	AĞRI BAROSU	23	2	0
5	ANKARA BAROSU	644	338	105
6	ANTALYA BAROSU	279	41	16
7	AYDIN BAROSU	85	20	11
8	BALIKESİR BAROSU	56	2	4
9	BİLECİK BAROSU	23	1	0
10	BİNGÖL BAROSU	7	2	0
11	BİTLİS BAROSU	1		0
12	BOLU BAROSU	22	1	1
13	BURDUR BAROSU	18	12	1
14	BURSA BAROSU	159	43	28
15	ÇANAKKALE BAROSU	28	7	4
16	ÇANKIRI BAROSU	7	1	0
17	ÇORUM BAROSU	28	12	2
18	DENİZLİ BAROSU	79	31	4
19	DİYARBAKIR BAROSU	81	16	2
20	EDİRNE BAROSU	40	7	0
21	ELAZIĞ BAROSU	26	4	4
22	ERZİNCAN BAROSU	12	6	1
23	ERZURUM BAROSU	43	9	0
24	ESKİŞEHİR BAROSU	47	21	7
25	GAZİANTEP BAROSU	66	11	11
26	GİRESUN BAROSU	12	12	0
27	GÜMÜŞHANE BAROSU	10	3	3
28	HAKKARİ BAROSU	6		0
29	HATAY BAROSU	64	14	8
30	ISPARTA BAROSU	13	3	0
31	MERSİN BAROSU	155	53	13
32	İSTANBUL BAROSU	1.559	699	205
33	KASTAMONU BAROSU	5	1	0
34	KIRKLARELİ BAROSU	20	5	1
35	KIRŞEHİR BAROSU	3	1	1
36	KOCAELİ BAROSU	84	21	10
37	KONYA BAROSU	207	31	23
38	KÜTAHYA BAROSU	11	4	0
39	MALATYA BAROSU	47	2	4
40	MANİSA BAROSU	115	46	6
41	K.MARAŞ BAROSU	42	15	4
42	MARDİN BAROSU	12	3	2
43	MUĞLA BAROSU	328	54	14
44	MUŞ BAROSU	1	1	0
45	NEVŞEHİR BAROSU	11	7	2
46	NİĞDE BAROSU	17	3	1
47	ORDU BAROSU	48	15	6
48	SAKARYA BAROSU	49	13	4
49	SAMSUN BAROSU	84	9	9
50	SİİRT BAROSU	3		0
51	SİNOP BAROSU	5	2	1
52	SİVAS BAROSU	32	14	2
53	TEKİRDAĞ BAROSU	47	12	3
54	TOKAT BAROSU	21	7	3
55	TRABZON BAROSU	24	10	4
56	TUNCELİ BAROSU	3	2	0
57	ŞANLIURFA BAROSU	27	4	3
58	UŞAK BAROSU	21	3	2
59	VAN BAROSU	15	11	1
60	YOZGAT BAROSU	10	1	0
61	ZONGULDAK BAROSU	41	13	5
62	AKSARAY BAROSU	28	10	5
63	KARAMAN BAROSU	11	5	3
64	KIRIKKALE BAROSU	14	5	2
65	BATMAN BAROSU	1	1	0
66	ŞIRNAK BAROSU	2		0
67	BARTIN BAROSU	15	7	4
68	IĞDIR BAROSU			1
69	KARABÜK BAROSU	6	1	0
70	OSMANİYE BAROSU	16	4	2
71	DÜZCE BAROSU	3	3	0
	TOPLAM	5.245	1.779	568

Baro Başkanlıklarınca soruşturma açılan 1.779 dosya ile ilgili olarak Baro Disiplin Kurullarınca 537 dosyada ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmiş, 568 dosyada ise çeşitli disiplin cezaları verilmiştir. Disiplin cezalarının dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 323- Baro Disiplin Kurullarınca Verilen Cezaların Dağılımı

UYARMA CEZASI VERİLEN	KINAMA CEZASI VERİLEN	PARA CEZASI VERİLEN	İŞTEN ÇIKARMA CEZASI VERİLEN	MESLEKTEN ÇIKARMA CEZASI VERİLEN	153. MD. KAPSAMINDA TEDBİR MAHİYETİNDE İŞTEN YASAKLANAN	TOPLAM CEZA VERİLEN
292	**185**	**46**	**17**	**9**	**19**	**568**

İstanbul Barosu Yönetim Kuruluna son dönemde (2007-2008) 1.038 adedi devir, 2.051'i yeni olmak üzere toplam 3.089 şikayet gelmiş, bunlardan 2007'si hakkında karar verilmiş, kalan dosyalar sonraki döneme devretmiştir. Karar verilen 2007 dosyadan 1.030'unda disiplin soruşturması açılmasına yer olmadığına, 862'sinde disiplin soruşturması açılmasına karar verilmiştir.

İstanbul Barosu Disiplin Kurulunca son dönemde (2007-2008) 1.020 devir ve 893 yeni olmak üzere toplam 1.913 dosya gelmiş, 708 dosya hakkında karar verilmiş, kalanlar sonraki döneme kalmıştır. 708 dosya ile ilgili verilen kararlar şunlardır.

-Ceza tayinine yer olmadığına karar verilenler	298
-Uyarma cezası	158
-Kınama cezası	130
-Para cezası	24
-Meslekten çıkarma cezası	6
-Geçici süre ile işten çıkarma cezası	17
-Zaman aşımı	55
-Diğer kararlar (bozma, birleştirme, ortadan kaldırma)	20

Tablo 324- Ankara Barosu Yönetim Kurulu Soruşturma İstatistikleri

	2006-2008
ÖNCEKİ DÖNEMDEN DEVREDEN DOSYA SAYISI	929
DÖNEM İÇİNDE AÇILAN DOSYA SAYISI	1.401
TOPLAM DOSYA SAYISI	**2.330**
DİSİPLİN SORUŞTURMASI AÇILMASINA YER OLMADIĞINA	919
İŞLEMDEN KALDIRILMASINA	22
YENİDEN KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA	5
BİRLEŞTİRİLMESİNE	11
DİSİPLİN SORUŞTURMASI AÇILMASINA KARAR VERİLEN	**602**
TOPLAM KARAR VERİLEN DOSYA SAYISI	**1.559**
CEZA DAVASI VEYA SAVCILIK SONUCU BEKLEYEN	452
YAZIŞMA VE TEBLİGAT AŞAMASINDA OLAN	276
YAZIŞMASI TAMAMLANAN VE KARAR AŞAMASINA GELEN	43
SONRAKİ DÖNEME KALAN DOSYA SAYISI	**771**

Tablo 325- Ankara Barosu Disiplin Kurulu Kovuşturma İstatistikleri

	2006-2008
ÖNCEKİ DÖNEMDEN DEVREDEN DOSYA SAYISI	52
DÖNEM İÇİNDE AÇILAN DOSYA SAYISI	602
TOPLAM DOSYA SAYISI	**654**
UYARMA CEZASI	141
KINAMA CEZASI	50
PARA CEZASI	12
İŞTEN ÇIKARMA	4
MESLEKTEN ÇIKARMA	5
TOPLAM DİSİPLİN CEZASI VERİLEN DOSYA SAYISI	**212**
CEZA TAYİNİNE YER OLMADIĞINA	80
ZAMANAŞIMI	35
BİRLEŞTİRİLMESİNE	5
TOPLAM CEZA VERİLMESİ REDDEDİLEN DOSYA SAYISI	**120**
CEZA DAVASI VEYA SAVCILIK SONUCU BEKLEYEN	206
YAZIŞMA VE TEBLİGAT AŞAMASINDA OLAN	54
İNCELEME VE DURUŞMASI DEVAM EDEN	62
SONRAKİ DÖNEME KALAN DOSYA SAYISI	**322**

Birlik Disiplin Kurulu, Avukatlık Kanunu ile avukatlık mesleğinin ilke ve kurallarına uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla mesleki çalışmada görevini gereği gibi yerine getirmeyenler hakkında baro disiplin kurulları tarafında verilen kararlar ile baroların tedbir mahiyetinde verdikleri işten çıkarmaya ilişkin kararları itiraz mercii olarak inceleyerek karara bağlamaya yetkili bulunmaktadır.

Genel Kurulca kendi üyeleri arasından gizli oyla dört yıl için seçilen yedi asıl ve yedi yedek üyeden oluşmaktadır. Süresi dolan üye yeniden seçilebilmektedir.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Baro ve Birlik Disiplin Kurulu Üyesi seçilememektedir. Mahkemelerce görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamakta, seçim yeterliğini kaybeden Disiplin Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir. Seçim dönemi bitmeden önce ayrılan yönetim kurulu üyesinin yeri, en çok oy almış yedek üye ile doldurulmaktadır.

Belgeye bağlanmış yerinde bir engele dayanmaksızın üst üste üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılmaktadır.

Birlik Disiplin Kurulu, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve en az dört üyenin bir oyda birleşmesi ile karar verilmekte, oylarda eşitlik halinde Başkanın bulunduğu taraf üstün tutulmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu 2008 yılında 15 toplantı yapmış ve kurula 546 Disiplin Dosyası gelmiştir. 467 adet dosya görüşülerek karar bağlanmıştır.

Tablo 326- Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Kararları

KARAR	DOSYA SAYISI
ONAMA	177
BOZMA	80
KINAMA	46
UYARMA	24
DİS.CEZ.VER.YER.OLMADIĞI	24
MESLEKTEN ÇIKARMA	-
DÜZELTEREK ONAMA	3
İADE	36
SÜRELİ İŞTEN ÇIKARMA	4
İTİRAZ DİLEKÇESİNİN SÜREDEN REDDİNE	27
DİS.KOV.ZAMANAŞIMI NED.DÜŞMESİ	32
PARA CEZASI	14
TOPLAM	**467**

Seçim Uygulamaları

Organların seçimi gizli ve her bir organ için ayrı ayrı yapılır. Seçim organlara göre birlikte veya ayrı ayrı her şekilde düzenlenen oy pusulalarının, oy verme sırasında zarfa konulması suretiyle yapılmaktadır. Baro ve Birlik organlarına seçilenler, sonraki seçimlerde de yeniden seçilebilmektedir.

Birlik ve Baro organları gizli oy ile seçilmekte, oy pusulasına seçilecek asıl üye tamsayısının yarısından en az bir fazla isim yazılması zorunlu bulunmaktadır. Bundan noksan isim yazılmış oy pusulaları geçerli sayılmamakta, oy pusulasına seçilecek asıl üye sayısından fazla ad yazıldığı takdirde, sondan başlanarak fazla adlar hesaba katılmamaktadır.

Adaylar aldıkları oyların sayısına göre sıralanmakta ve en çok oy alandan başlanmak üzere önce asıl, sonra yedek üye seçilmiş olanlar bu sıraya göre tespit edilmektedir. Adayların aldıkları oylarda eşitlik halinde meslek kıdemi fazla olan, kıdemleri de eşitse, adayların yaşlısı sırada ön almaktadır. Yedek üyeler aldıkları oy sayısına göre bulundukları sıra göz önünde tutularak Kurulda göreve çağırılmaktadır.

Barolar ile Türkiye Barolar Birliğinin bu Kanuna göre gizli oyla yapılacak organ seçimlerine ilişkin olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, barolara ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, organlara göre birlikte veya ayrı ayrı her şekilde düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilecek zarfa konulması suretiyle kullanılmaktadır.

Tablo 327- Türkiye Barolar Birliği Genel Kurul Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
2003 YILI	341	283	82,99
2005 YILI	360	331	91,94
2007 YILI	379	300	79,16

Tablo 328- Muhtelif Baroların Seçim İstatistikleri

BARONUN İSMİ	SEÇİM DÖNEMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
ANKARA	1998	5.432	3.260	60,01
ANKARA	2000	6.138	3.768	61,39
ANKARA	2002	4.233	2.947	69,62
ANKARA	2004	7.411	4.752	64,12
ANKARA	2006	7.913	5.884	74,36
BURSA	2006	1.470	1.343	91,36
ANTALYA	2000	1.084	474	43,73
ANTALYA	2002	1.138	529	46,49
ANTALYA	2004	1.773	540	30,46
DİYARBAKIR	2004	461	372	80,69
DİYARBAKIR	2006	517	469	90,72
DİYARBAKIR	2008	602	530	88,04
TRABZON	2002	217	146	67,28
TRABZON	2004	244	214	87,70
TRAPZON	2008	292	265	90,75
EDİRNE	2000	155	131	84,52
EDİRNE	2002	170	140	82,35
EDİRNE	2004	187	129	68,98
EDİRNE	2006	211	172	81,52
EDİRNE	2008	230	187	81,30
KONYA	2002	1.094	756	69,10
KONYA	2004	1.171	989	84,46
KONYA	2006	1.258	1.116	88,71
KONYA	2008	1.372	1.189	86,66
İSTANBUL	1998	13.159	7.034	53,45
İSTANBUL	2000	14.834	8.293	55,91
İSTANBUL	2002	16.636	7.116	42,77
İSTANBUL	2004	18.530	12.347	66,63
İSTANBUL	2.006	21.309	15.555	73,00
İSTANBUL	2.008	23.573	16.870	71,56
TOPLAM	**60.112**	**152.814**	**97.517**	**63,81**

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere delege sistemiyle yapılan Birlik genel Kurulunda seçime katılım oranı 2003, 2005 ve 2007 yıllarında sırasıyla % 83, % 92 ve % 79 olarak gerçekleşmiştir.

Örnek olarak seçilen 8 barodaki 30 seçimle ilgili bilgiler çerçevesinde ortalama katılım oranı % 63,8 olarak tespit edilmiştir. Bazı seçimlerde katılım oranı % 30,5'e kadar (Antalya 2004) düşmekte, bazı seçimlerde ise % 91,4'e kadar (Bursa 2006) çıkmaktadır. Ankara'da 2006 yılında yapılan seçime 7.913 avukattan 5.884'ü (% 74,36), İstanbul'da 2008 yılında yapılan seçimde 23.573 avukattan 16.870'i (% 71,56) katılmıştır.

Barolar seçime katılım oranı en yüksek meslek kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok meslek kuruluşu katılım düşüklüğünden yakınırken, Barolar Birliği katılımın çokluğundan baro seçimlerinde delege sistemine geçilmesini önermektedir (İstanbul için 23.573 üye Avukat için 59 sandık kurulmuştur).

Barolardaki katılım yüksekliği, üyelerin demokrasi kültürünün gelişmiş olmasının yanında genel kurullara katılmayan üyelere para ve disiplin cezası uygulanmasının da etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Mali Uygulamalar

Birlik ve barolarda tek düzen muhasebe sistemi uygulanmakta, buna uygun hesap planı, bilanço ve gelir tablosu kullanılmaktadır. Hazırlanan bilanço, gelir tablosu ve diğer raporlar en az iki ayda bir toplanan Denetleme Kuruluna, iki yılda bir yapılan Mali Kurula, Adalet Bakanlığı Müfettişlerine sunulmakta, kitap haline getirilerek Genel Kurulda dağıtılmaktadır.

Birlik alım, satım ve ihale işleri "Türkiye Barolar Birliği Alım, Satım ve İhale Yönergesine" göre yürütülmektedir. Birlikte ihale yetkisi Yönetim Kurulunda bulunmakta, kurul gerek görürse bu yetkisini Başkanlık Divanına devredebilmektedir. İhtiyaçların karşılanmasında ihale komisyonu kurulmakta ve işlemleri yürütmek üzere sekretarya görevlendirilmektedir. Yönergede satın alma ve ihalelerde “Kapalı Teklif isteme”, “Açık Teklif İsteme” ve “Pazarlık” olmak üzere üç yöntem öngörülmüş ve diğer detaylar düzenlenmiştir.

Birlik'de personel istihdamı ve göreve son verme Yönetim Kurulunca veya yetki verdiği makamlarca yerine getirilmektedir. Personelin mali hakları genel olarak Yönetim Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan kadro cetveli ile tespit edilmiştir. Personelin ücreti bu cetvel esas alınarak Yönetim Kurulunca veya yetki verdiği makamca tespit edilmektedir.

Birlikte çalışanlara 2007 yılında yapılmakta olan aylık brüt ödeme tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 329- Türkiye Barolar Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
BAŞKAN DANIŞMANI	44.713	3.726
UZMAN AVUKAT	59.188	4.932
UZMAN AVUKAT	37.690	3.141
MÜDÜR	42.431	3.536
MÜDÜR	36.470	3.039
BAŞ HUKUK MÜŞAVİRİ	42.757	3.563
AVUKAT	34.247	2.854
AVUKAT	33.182	2.765
BASIN MÜŞAVİRİ	38.344	3.195
UZMAN	37.972	3.164
PROG.YAZ.ELEMANI	40.732	3.394
PROG.YAZ.ELEMANI	29.810	2.484
MÜDÜR YRD.	28.581	2.382
MÜDÜR YRD.	25.094	2.091
ŞEF	20.110	1.676
SEKRETER	23.644	1.970
KORUMA	19.211	1.601
TENİK ELEMAN	31.050	2.588
MEMUR	21.562	1.797
MEMUR	19.505	1.625
MEMUR	18.732	1.561
HİZMETLİ	22.713	1.893
HİZMETLİ	19.162	1.597
HİZMETLİ	17.595	1.466

Birlik organlarında görev yapanlarla diğer personelin yurt içi ve yurt dışı harcırahlarına ilişkin esas ve usuller "TBB Harcırah Yönergesi" ile düzenlenmiştir. Yönerge ile geçici görevli yönetici ve personele, yol gideri, konaklama gideri ve gündelik ödenmektedir. Gündelik tutarları her yıl Yönetim Kurulunca belirlenmektedir.

Baroların Gelir ve Giderleri

Birlik ve Barolar için üye avukatlardan ayrı ayrı her yıl kesenek tahsil edilmektedir. Barolar için tahsil edilecek miktar ve ödeme tarihleri Kanunda tanımlanmış tavan ve taban arasında kalmak üzere Baro Genel Kurullarında tespit edilmektedir.

Yıllık keseneği, tebligata rağmen, kabule değer bir sebep olmaksızın ödememekte direnen avukatların ve avukatlık ortaklıklarının adları, yönetim kurulu kararıyla borçlarını gecikme zammıyla ödeyinceye kadar levha ve sicilden silinir ve durum ilgili yerlere bildirilmekte, borçları da yasal yollardan tahsil edilmektedir.

Baro giriş ve yıllık aidatlarına ilişkin kanuni taban ve tavanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 330- Barolar Taban ve Tavan Giriş Aidatları (TL)

	GİRİŞ AİDATI			
	AVUKAT	AVUKAT	AVUKAT ORTAKLIKLARI	AVUKAT ORTAKLIKLARI
	TABAN 2.000	TAVAN 8.000	TABAN 20.000	TAVAN 80.000
2002	60,60	242,40	606,00	2.424,00
2003	68,60	274,40	686,00	2.744,00
2004	72,84	291,36	728,40	2.913,60
2005	80,20	320,80	802,00	3.208,00
2006	85,30	341,20	853,00	3.412,00
2007	93,97	375,88	939,70	3.758,80
2008	98,97	395,89	989,72	3.958,88
2009	107,01	428,04	1.070,10	4.280,40

Tablo 331- Barolar Taban ve Tavan Yıllık Aidatları (TL)

	YILLIK AİDAT			
	AVUKAT	AVUKAT	AVUKAT ORTAKLIKLARI	AVUKAT ORTAKLIKLARI
	TABAN 1.000	TAVAN 4.000	TABAN 10.000	TAVAN 40.000
2002	30,30	121,20	303,00	1.212,00
2003	34,30	137,20	343,00	1.372,00
2004	36,42	145,68	364,20	1.456,80
2005	40,10	160,40	401,00	1.604,00
2006	42,65	170,60	426,50	1.706,00
2007	46,99	187,94	469,85	1.879,40
2008	49,49	197,94	494,86	1.979,44
2009	53,51	214,02	535,05	2.140,20

Kanunda taban ve tavan miktarları belirlenen gösterge rakamlarının Devlet Memurları aylık katsayısı ile çarpımı sonucu hesaplanması öngörülmüştür.

Türkiye Barolar Birliği Gelir ve Giderleri

Baro keseneğinin yarısından fazla olmamak üzere Birlik adına tahsil edilecek kesenek tutarı da Birlik Genel Kurulunda belirlenmektedir. Birlik Genel kurulunca belirlenen yıllık kesenek, her yılın Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte ödenmektedir. Süresi içinde ödenmeyen yıllık keseneğe aylık yüzde beş gecikme zammı uygulanmaktadır.

Birlik adına avukatlardan yıllık kesenek ve ölüm yardımı keseneği olmak üzere iki ayrı aidat alınmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu, Birlik keseneği tutarını 2005 toplantısında 28,8 TL, 2007 toplantısında 31,2 TL, ölüm keseneğini de 2005 toplantısında 14,4 TL, 2007 toplantısında 15,6 TL olarak belirlemiştir.

Birliğin gelirleri şunlardır:

- Yıllık aidat
- Ölüm yardımı aidatı
- Pul parası dağıtımından pay

- Ruhsat gelirleri
- Kimlik gelirleri
- Faiz gelirleri
- Kira gelirleri
- Diğer gelirler

Birlik ruhsat ve kimlikleri belirlediği bedel üzerinden satarak gelir elde etmektedir. Örneğin Yönetim Kurulunun 16 Aralık 2006 günlü toplantısında alınan sayılı karar gereği, Avukat Ruhsatnamesi bedeli 01.01.2007 tarihinden geçerli olmak üzere 300 TL'ye çıkarılmıştır.

Birliğin giderleri ise genel yönetim giderleri, sosyal yardım giderleri ve ruhsat ve kimlik baskı giderlerinden oluşmaktadır.

Birliğin son yıllarda gelirlerinde önemli bir artış görülmektedir. Denetim raporlarında da görüleceği üzere, özellikle avukat sayısı yüksek barolar Birlik Aidat Paylarını göndermekte istekli gözükmemektedir. Ancak Birlik bu problemi, baroların her türlü borçlarını, barolara pul parasından göndereceği paylardan kesmeye başlayarak çözmüştür. Bu çözümde pul parası tahsilatının büyük oranda artması ve barolara gönderilebilecek önemli payların ortaya çıkmasının rolü yüksek olmuştur.

Birliğin gelir ve giderleri iki yıllık dönemler ve 31 Mart itibarıyla gönderilmiştir. Buna göre 2001-2003 döneminde 2.679.056 TL, 2003-2005 döneminde 5.879.943 TL, 2005-2007 döneminde 12.054.295 TL gelir edilmiştir.

Birliğin giderleri ise 2001-2003 döneminde 1.362.431 TL, 2003-2005 döneminde 4.094.402 TL, 2005-2007 döneminde 5.736.182 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birlik son üç dönemde gelir fazlası vermiş ve bu fazla önemli miktarda artmıştır. Sırasıyla söz konusu dönemdeki gelir fazlaları 1.316.625, 1.785.541 ve 6.318.113 TL olarak gerçekleşmiştir.

Birlik merkezindeki bazı büroların giderleri Birlik gelirlerinden değil, diğer bazı hesaplardan karşılanmaktadır. Örneğin CMK Bürosu giderleri CMK hesabından, Adli Yardım Bürosu giderleri Adli yardım hesabından, Sosyal yardım Bürosu giderleri Sosyal Yardım Fonundan karşılanmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Birlik merkezi ve büroların genel yönetim giderlerinin gelirlere bağlı olarak çok yükseldiği görülmektedir.

Birliğin genel gelir-gider dengesinin çok iyi durumda olduğu ve 31.05.2008 tarihi itibarıyla 7.286.280 TL nakdi bulunduğu, mali açıdan herhangi bir sorununun olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 332- Türkiye Barolar Birliği 2001-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	01.05.2001 31.03.2003	01.04.2003 31.03.2005	01.04.2005 31.03.2007
YILLIK AİDAT GELİRİ	523.577	1.601.788	3.827.099
ÖLÜM YARDIMI AİDATLARI	255.954	749.131	1.968.630
RUHSAT GELİRLERİ	605.071	1.170.379	1.517.336
KİMLİK GELİRLERİ	280.763	246.958	208.126
VEKÂLET PULU TBB PAYI	457.960	1.594.236	3.792.399
KİRA GELİRLERİ	126.683	194.237	335.046
FAİZ GELİRLERİ	356.833	264.536	385.924
KAMBİYO KARLARI	6.727	3.607	10.483
DİĞER GELİRLER	65.488	55.071	9.252
TOPLAM GELİRLER	**2.679.056**	**5.879.943**	**12.054.295**
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	958.436	2.814.812	4.423.094
ÖLÜM YARDIMLARI	182.744	830.652	1.151.584
İŞGÖREMEZLİK YARDIMI		236.533	
BURSLAR		11.285	
RUHSAT MALİYETLERİ	8.317	11.319	13.572
KİMLİK MALİYETLERİ	182.454	174.248	139.263
DİĞER GİDERLER	30.480	15.553	8.669
TOPLAM GİDERLER	**1.362.431**	**4.094.402**	**5.736.182**
GELİR FAZLASI	**1.316.625**	**1.785.541**	**6.318.113**

Özellikle pul parası gelirlerinden kaynaklanan gelirlerin hem Birlik için hem de barolar için mali sorunları giderdiği, ayrıca Birliğin bu gelirden Ankara'da ve Ayaş'ta sosyal tesis inşaatlarını gerçekleştirdiği görülmektedir.

Bu olumlu gelişmelerde, stajyer avukatlara verilen kredilerin geri dönüşlerinin daha iyi takip edilmesi ve tahsilât miktarının artırılmasının da payı bulunmaktadır.

Pul Paraları Hesabı ve Stajyer Kredileri

Pul paraları hesabı, avukatların yetkili mercilere sunduğu vekâletnamelere avukatın yapıştıracağı pul bedellerinden oluşturulmaktadır. Bu pullar Türkiye Barolar Birliğince bastırılır. Yapıştırılacak pulun değeri; 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun Yargı Harçları bölümünde yer alan vekâletname örnekleri için kullanılan harç tarifesinin yüzde elli fazlası kadarıdır. Bu şekilde toplanan tüm pul bedelleri malî yönden Sayıştay denetimine tabidir. Avukatlarca vekâletname sunulan merciler, pul yapıştırılmamış veya pulu noksan olan vekâletname ve örneklerini kabul edemez. Gerektiğinde ilgiliye on günlük süre verilerek bu süre içinde pul tamamlanmadıkça vekâletname işleme konulamamaktadır.

Pul bedellerinin yarısı Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonuna aktarılmakta, hesabın kalan yarısıyla stajyer avukatlara staj süresince Birlikçe Kredi verilmektedir. Kredilerin geri dönüşleri ile faiz gelirleri de pul hesabına gelir kaydedilmektedir.

Kredi ödemelerinden arta kalan miktar da, meslektaşlara destek ve meslekte gelişmeyi sağlamakta kullanılmaktadır.

Bu kredinin ilke ve koşulları, kimlere verileceği, miktarı, geri ödeme şekli, geri ödemeden gelen paralar ile kredi ödemelerinden sonra arta kalan miktarın barolar ve Türkiye Barolar

birliği arasında dağıtım ve sarf esasları ve diğer hususlar Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca hazırlanacak ve Adalet Bakanlığınca onaylanacak yönetmelikte gösterilmektedir. Konuya ilişkin "TBB Staj Kredi Yönetmeliği" 19.12.2001 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Pul bedelleri ile geri ödemeden gelen paralar ve bunların gelirleri, kredi ödemelerinden arta kalan miktarın dağıtımı ve sarfı, her yıl Adalet Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

Yıllar itibarıyla pul bedelleri ile Stajyer Avukatlara ödenen kredi tutarları aşağıda gösterilmiştir:

Yıllar	Pul Bedeli (TL)	Kredi Tutarı (TL)
2004/1	1,80	250
2004/2	2,70	250
2005	3,00	250
2006	3,15	250
2007	3.30	250
2008	3,45	250
2008/10		350
2009	3.75	350

2004 yılında kullanılacak Vekâlet Pullarının bedeli 1,80 TL olarak tespit edilmiş, ancak 20.01.2004 tarihli Resmî Gazete'de Avukatlık kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin 5043 sayılı kanunun 2. maddesi pul bedelini değiştirmiş olduğundan 2004 yılında kullanılacak vekâlet pulunun beher bedeli 2,70 TL'ye yükseltilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunun 07-08.02.2004 tarihli toplantısında; 01.01.2004 tarihinden itibaren staj kredi miktarının aylık 250 TL'ye, 6-7.09.2008 tarihli toplantısında alınan karar gereğince, 01.10.2008 tarihi itibarıyla staj kredisi miktarı 350 TL'ye yükseltilmiştir.

Pul parası olarak her yıl tahsil edilen paranın yarısı Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonuna, yarısı kredi ve diğer dağıtımların yapılması amacıyla Pul Hesabına aktarılmaktadır. Pul hesabına verilen kredilerin anapara ve faiz geri dönüşleri ile ihtiyat fonunun değerlendirilmesinden elde edilen faizler de gelir yazılmaktadır.

Tablo 333- Türkiye Barolar Birliği Stajyer Avukat Kredileri (2005-2007) (TL)

	2005	2006	2007
YIL İÇİ KREDİ VERİLEN STAJYER SAYISI	2.843	1.028	909
YIL İÇİ VERİLEN TOPLAM KREDİ TUTARI-TL	7.275.550	3.694.750	2.666.000
KÜMÜLATİF STAJYER SAYISI	11.575	12.603	13.512
KÜMÜLATİF KREDİ TOPLAMI TL	22.330.400	26.025.150	28.691.150
TERKİN EDİLEN KREDİ TUTARI TL	5.900	8.900	10.700
KREDİ GERİ DÖNÜŞ TUTARI TL	2.984.624	6.910.575	11.813.110
STAJ KREDİLERİNDEN KALAN ALACAK TL	19.339.876	19.105.675	16.867.340

Birlik her yılbaşında ödenecek staj kredi miktarını tespit etmekte ve muhtemel staj yapan avukat sayısını dikkate alarak o yıl içinde ödenecek kredi tutarını ve ihtiyat payını ayırmakta, kalan bakiyeyi ise Birlik ve Odalar paylaştırmaktadır.

Buna göre, kalan miktarın % 25'i Birlik hesaplarına, % 75'i ise Baro hesaplarına aktarılmaktadır. Baro hesaplarına aktarılacak tutarın % 40'ı barolar arasında eşit olarak, % 60'ı ise üye avukat sayılarına göre dağıtılmaktadır.

Tablo 334- Barolar Vekâlet Pulu Geliri ve Paylaşımı (TL) (2005-2007)

	VEKALET PULU SATIŞ GELİRİ	SOSYAL YRD. VE DAY. FONUNA	PUL HESABINA	FAİZ GELİRİ	KREDİ GERİ DÖNÜŞÜ	PUL HESABI TOPLAM GELİRİ
2005	16.972.560	8.486.280	8.486.280	1.009.038	1.917.861	11.413.179
2006	20.631.792	10.315.896	10.315.896	912.683	3.925.951	15.154.530
2007	23.954.994	11.977.497	11.977.497	1.996.634	4.902.535	18.876.666

Tablo 335- Barolar Vekâlet Pul Hesabı Harcamaları (TL) (2005-2007)

	KREDİ ÖDEMESİ	TBB VE BAROLARA DAĞITILAN	İHTİYAT FONU	PUL HESABI TOPLAM GİDERİ
2005	7.275.550	3.066.847	1.070.782	11.413.179
2006	3.694.750	10.625.104	834.676	15.154.530
2007	2.666.000	15.233.864	976.802	18.876.666

Tablo 336- Vekâlet Pulu Netice Hesabı 2008 Yılı Dağılımı

2008 VEKALET PULU SATIŞI NETİCE HESABI	**17.353.975**
TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİNİN PAYI	**4.338.494**
BAROLARA EŞİT DAĞITIM	**5.206.192**
HER BİR BAROYA EŞİT DAĞITIMDAN DÜŞEN PAY	66.746
AVUKAT SAYISINA GÖRE BAROLARA DÜŞEN PAY	7.809.289
TOPLAM AVUKAT SAYISI	63.487
1 AVUKATA DÜŞEN PAY	123

2001-2007 döneminde dağıtılan toplam 38.612.242 YTL'nin 9.653.061 YTL'si Birlik hesaplarına, 28.959.182 YTL'si Baro hesaplarına aktarılmıştır.

Pul parası gelirlerinden dağıtılan miktar 2006 ve 2007 yıllarında çok yükselmiş, 2006 yılında 10.625.104 YTL, 2007 yılında da 15.233.864 YTL dağıtım yapılmıştır. 2001-2005 arasındaki beş yıllık dönemde toplam 12.663.274 YTL dağıtım yapıldığı göz önüne alındığından artış daha iyi anlaşılacaktır.

Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu

Avukatlık Kanunda yapılan değişiklikle 1.1.2004 tarihinden itibaren pul bedelleri artırılmış ve aynı tarihten geçerli olmak üzere pul parası olarak tahsil edilen gelirlerin yarısının Türkiye Barolar Birliği nezdinde sosyal güvenlik, sosyal yardım ve dayanışma hizmetlerinde kullanılmak üzere kurulacak "Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu"na aktarılması hükme bağlanmıştır.

Pul bedellerinin artırılması ve avukatların vekâletnamelere pul yapıştırmalarının mahkemelerce takip edilmesi sonucunda pul hâsılatı sürekli yükselmiş, bu çerçevede fona aktarılan paralar da son yıllarda çok önemli meblağlara ulaşmıştır. Pul paralarından fona 2005 yılında 8.486.280 TL, 2006 yılında 10.315.896 TL, 2007 yılında 11.977.497 TL ve 2008 yılında 14.423.368 TL aktarılmıştır.

Fon gelirlerinin artması, giderlerinin ise çok az miktarda olması sonucunda Fonda önemli miktarda nakit para birikmiş ve bu paralar vadeli hesaplarda nemalandırılmıştır. 2005 yılında 2.236.036 TL, 2006 yılında 3.366.507 TL, 2007 yılında 6.480.312 TL, 2008 yılında net 5.415.975 TL faiz geliri elde edilmiştir.

Buna göre 2005 yılı sonunda 17.268.940 YTL nakdi olan fona, 1.1.2006-31.12.2008 döneminde toplam 52.255.095 TL gelir sağlanmış ve toplam mali imkan 69.524.035 TL'ye ulaşmıştır.

Bu fondan yapılacak harcamaların esas ve usulleri ile diğer hususlar Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca hazırlanan ve Adalet Bakanlığınca onaylanan TBB Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Fon gelirleri ile harcamaları her yıl Adalet Bakanlığı tarafından ek 4 üncü maddedeki esas ve usullere göre denetlenmektedir

Fondan yapılacak yardımlar genel olarak Yönetmelikte, miktar ve esasları ise Yönergeler ile düzenlenmiştir. Avukatlarca başvurular barolar aracılığı ile yapılmakta, Baro başkanlığınca form doldurularak Ankara'daki Fon Müdürlüğüne gönderilmektedir. Fon Yönetim Kurulunca onaylanan yardımlar Baroya aktarılmakta, Barolarca ilgili avukata veya ailesine ödeme yapılmakta ve ödeme bilgileri Fon Müdürlüğüne gönderilmektedir.

Yönerge ile yapılan düzenlemelere göre en son yardımlar ve miktarları özetle şu şekildedir:

Geçici İşgöremezlik Yardımı:

- Hastalık 21 günden 90 güne kadar, günlük 15 TL,
- Analık 650 TL
- Uzun süreli hastalık (Kanser gibi) 15.000 TL'ye kadar YKK ile belirlenecek miktarda.

Olağanüstü Yardım (Yangın, sel, deprem vb.)**:** 15.000 TL'ye kadar YKK ile belirlenecek miktarda.

Cenaze Yardımı: 1.000 TL

Sağlık Yardımı: SSK tarafından ödenen tutarın üzerinde yapılan sağlık ödemeleri karşılanmaktadır. Ancak belirli esas ve kıstaslar konulmuştur. Ayrıca yıllık azami 40.000 TL'yi aşamamaktadır. Sağlık Yardımları 1.8.2006 tarihinden itibaren yapılmaya başlanmıştır.

Fondan, 2005 yılında 206 avukata 224.495 TL, 2006 yılında 576 avukata 698.894 TL, 2007 yılında 949 avukata 1.498.534 TL, 2008 yılında 1.366 avukata 2.481.161 TL yardım yapılmış olup yapılan yardımların dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 337- Türkiye Barolar Birliği 2005-2008 Sosyal Yardımları (TL)

	2005 YILI		2006 YILI		2007 YILI		2008 YILI	
	ADET	TUTAR	ADET	TUTAR	ADET	TUTAR	ADET	TUTAR
CENAZE YARDIMLARI	68	50.932	160	127.350	181	160.700	152	150.000
Hastalık yardımları	20	15.543	56	42.829	71	51.167	122	98.240
Analık Yardımları	50	25.000	195	101.250	368	205.050	483	302.850
Olağandışı Haller	56	121.020	127	340.555	181	493.750	277	777.250
TOPLAMGEÇİCİ İŞ GÖREMEZLİK YARDIMLARI	126	161.563	378	484.634	620	749.967	882	1.178.340
OLAĞANÜSTÜ YARDIMLAR	2	7.000	12	46.000	6	19.000	5	12.500
ÖLÜM YARDIMLARI	10	5.000	5	2.500	2	1.000		
SAĞLIK YARDIMLARI			21	38.410	140	365.367	327	1.140.321
YONERGE KAPSAMINDA YAPILAN SOSYAL YARDIM TOPLAMI,	**206**	**224.495**	**576**	**698.894**	**949**	**1.296.034**	**1.366**	**2.481.161**
DİGER SOSYAL YARDIMLAR						**202.500**		**202.500**
GENEL TOPLAM		**224.495**		**698.894**		**1.498.534**		**2.683.661**

Fondan sosyal yardımlar dışında genel yönetim gideri olarak da, 2005 yılında 663.360 TL, 2006 yılında 1.044.040 TL, 2007 yılında 1.465.928 TL, 2008 yılı beş aylık döneminde 716.558 TL harcama yapılmıştır.

Fon kapsamında, 1.1.2006-31.12.2008 döneminde toplam 69.524.035 TL mali imkan elde edilmiş, 4.881.089 TL sosyal yardım, yaklaşık 4.000.000 TL genel gider yapılmış, Ankara'daki yeni hizmet binasının sosyal tesis inşaatı giderleri ile Ankara Ayaş ilçesinde inşa edilmekte olan Termal Otel ve Yaşam Merkezi için yaklaşık 30.000.000 TL harcanmıştır.

Fondan 1.1.2006-31.05.2008 döneminde, 3.213.837 TL sosyal yardım yapılabilmesi için 3.226.526 TL genel gider yapılması dikkat çekici bulunmuştur.

Fonda bu harcamalardan sonra 31.12.2008 tarihi itibarıyla faiz hariç 25.510.981 TL nakit para bulunmaktadır.

Adlî Yardım Hesabı

Adlî yardım, avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara Barolarca ücretsiz olarak avukatlık hizmetlerinin sağlanmasıdır.

Adlî yardım hizmeti, baro merkezlerinde, baro yönetim kurullarınca avukatlar arasından oluşturulan adlî yardım bürosu tarafından yürütülmektedir. Baro yönetim kurulu, ayrıca baro merkezi dışında avukat sayısı beşten çok olan her yargı çevresinde de bir avukatı adlî yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirebilmektedir. Büro ve temsilciler, baro yönetim kurulunun gözetimi altında çalışmaktadır.

Adlî yardım istemi, adlî yardım bürosuna veya temsilcilerine yapılmakta, istek sahibi, isteminde haklı olduğunu gösterdiği delillerle kanıtlamak zorunda bulunmaktadır. Yardım

isteminin reddi halinde, ilgilisi yazı veya sözle baro başkanına başvurabilmektedir. Baro başkanının vereceği karar kesindir.

Adlî yardım isteminin kabulü halinde; büro gerekli işlemleri yapmak üzere bir veya birkaç avukatı görevlendirmektedir. Görevlendirilen avukat, görev yazısının kendine ulaşmasıyla, avukatlık hizmetlerini yerine getirmek yükümlülüğü altına girmekte, bu yükümlülük, ilgilinin gerekli belge ve bilgileri isteğe rağmen vermemesi veya vekâletname vermekten kaçınmasıyla sona ermektedir.

Ayrıca görevlendirilen avukat da bu işi yapmaktan çekinmek isterse görevin kendisine bildirildiği tarihten itibaren on beş gün içinde o işin tarifede belirlenen ücretini baroya ödemek zorundadır. Büro, görevlendirilen avukatın işi yürütmesiyle ilgili aşamaları izlemektedir.

18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlardaki adlî yardıma ilişkin hükümleri CMUK Hesabı adı altındaki bölümde incelenmiştir.

Adli yardım bürosunun gelirleri şunlardır:

- İki yıl öncesine ait kesin hesap sonuçlarına göre tespit edilen toplam miktarlar esas alınarak 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1), (2) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan harçların yüzde ikisi ile idarî nitelikteki para cezaları hariç olmak üzere para cezalarının yüzde ikisi,
- Baroya düşecek paylar ile kamu ve özel kurum ve kuruluşlarından, il veya belediye bütçelerinden baroya yapılan yardımlar,
- Bu amaçla yapılan her türlü bağışlar,
- Adlî yardım görevinden çekilen avukatların yatıracağı ücret,
- Adlî yardımla görevlendirilen avukatın aldığı ücretin yüzde onu ile davadan haklı çıkan adlî yardımdan yararlanan kişinin avukat ücretinden başka, yararlandığı kısmın yüzde beşi.

Büronun giderleri şunlardır:

- Adlî yardımla görevlendirilen avukatlara gerektiğinde ödenecek ücretler,
- Büroda görevlendirileceklere ödenecek ücretler,
- Büro giderleri ve diğer giderler.

Adlî yardım bürolarının gelir ve giderleri büro bütçesinin ayrı bölümlerinde gösterilmektedir. Bu bölümde kalan gelir fazlasının bir sonraki yıla aynen aktarılması zorunlu bulunmaktadır.

Bütçeden aktarılacak ödenek, Maliye Bakanlığınca her yıl Mart ayının sonuna kadar Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılmaktadır. Bu paralar, münhasıran adlî yardım için kullanılmakta ve yılı içinde harcanmayan paralar, ertesi yıla aynen aktarılmaktadır. Bu paraların barolar arasındaki dağıtımı ve kullanılmasına ilişkin hususlar, Türkiye Barolar Birliği tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenmektedir.

Adlî yardım bürosu, çalışmalarını her yıl sonu düzenleyecekleri bir raporla baro yönetim kuruluna bildirmekte, Raporun bir örneği de baroca Türkiye Barolar Birliğine iletilmektedir.

Adlî yardım bürosunun kuruluşu, görevlendirilecek avukatların ve bunlara ödenecek ücretlerin belirlenmesi, büronun işleyişi, denetimi gibi konular Türkiye Barolar Birliğince çıkarılan "Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Türkiye Barolar Birliği, Maliye Bakanlığınca aktarılacak parayı bütçesinin adli yardım faslına aktararak, bankada açacağı ayrı bir hesapta toplamaktadır. Bu hesapta toplanan paranın % 10'u Türkiye Barolar Birliğinin adli yardım giderleri ve adli yardım dengeleme fonu için ayrılmakta, kalanı barolara gönderilmektedir. 10.03.2004 tarihine kadar bu oran % 25 olarak uygulanmıştır.

Adli yardım bürolarınca sağlanan ücretsiz avukatlık hizmetlerinin karşılanması amacıyla Maliye Bakanlığınca bütçe yardımı olarak 2001-2008 döneminde toplam 79.474.949 TL aktarılmış olup, yıllar itibarıyla aktarılan miktarlar aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 338- Devlet Bütçesinden 2001-2008 Adlî Yardım Hes.Aktarılan Tutarlar (TL)

YILLAR	TUTARI
2001	1.400.000
2002	4.192.573
2003	5.304.149
2004	8.153.079
2005	10.637.926
2006	14.094.160
2007	15.049.426
2008	20.643.636
GENEL TOPLAM	**79.474.949**

Aktarılan bu miktarların % 10'unun kesilerek aktarıldığı ve nemalandırıldığı Birlik "Adlî Yardım Giderleri ve Adli Yardım Dengeleme Fonu"nun 31.05.2008 itibarıyla nakit bakiyesi 28.199.980 YTL'dir.

Tablo 339- 2008 Yılı Adlî Yardım Ödeneğinin Dağılımı

2008 Yılı Adli Yardım ödeneği	***20.643.636 TL***
Adli Yardım Dengeleme fonu % 10 (Yön. Md.10 gereği)	*2.064.364 TL*
Barolara Paylaştırılacak Tutar	*18.579.272 TL*
Puan toplamı	*4.369*
1 puana düşen pay	*4.253*

Tablo 340- Adli Yardım Ödeneğinin Barolara Dağılımı (TL)

ÖDENEK	20.643.636						
BARO ADI	AVUKAT		NÜFUS		YÖNETMELİK MD. 10 PUANI	TOPLAM PUAN	TOPLAM ÖDENEĞİ
	SAYISI	PUANI	SAYISI	PUANI			
ADANA BAROSU	1.434	57	2.006.650	40	5	102	433.757
ADIYAMAN BAROSU	164	7	582.762	12	8	27	114.818
AFYONKARAHİSAR BAROSU	281	11	701.572	14	5	30	127.576
AĞRI BAROSU	67	3	530.879	11	8	22	93.556
AMASYA BAROSU	124	5	328.674	7	8	20	85.050
ANKARA BAROSU	8.520	341	4.466.756	89	5	435	1.849.847
ANTALYA BAROSU	1.910	76	1.789.295	36	5	117	497.545
ARTVİN BAROSU	51	2	168.092	3	8	13	55.283
AYDIN BAROSU	720	29	946.971	19	5	53	225.384
BALIKESİR BAROSU	689	28	1.118.313	22	5	55	233.889
BİLECİK BAROSU	56	2	203.777	4	5	11	46.778
BİNGÖL BAROSU	57	2	251.552	5	8	15	63.788
BİTLİS BAROSU	37	1	327.886	7	8	16	68.040
BOLU BAROSU	128	5	270.417	5	5	15	63.788
BURDUR BAROSU	119	5	251.181	5	5	15	63.788
BURSA BAROSU	1.554	62	2.439.876	49	5	116	493.293
ÇANAKKALE BAROSU	248	10	476.128	10	5	25	106.313
ÇANKIRI BAROSU	53	2	174.012	3	8	13	55.283
ÇORUM BAROSU	239	10	549.828	11	8	29	123.323
DENİZLİ BAROSU	716	29	907.325	18	5	52	221.131
DİYARBAKIR BAROSU	575	23	1.460.714	29	8	60	255.151
EDİRNE BAROSU	223	9	396.462	8	5	22	93.556
ELAZIĞ BAROSU	276	11	541.258	11	8	30	127.576
ERZİNCAN BAROSU	72	3	213.538	4	8	15	63.788
ERZURUM BAROSU	235	9	784.941	16	8	33	140.333
ESKİŞEHİR BAROSU	538	22	724.849	14	5	41	174.353
GAZİANTEP BAROSU - (KİLİS)	802	32	1.678.480	34	8	74	314.687
GİRESUN BAROSU	158	6	417.505	8	8	22	93.556
GÜMÜŞHANE BAROSU - (BAYBURT)	35	1	207.434	4	8	13	55.283
HAKKARİ BAROSU	40	2	246.469	5	8	15	63.788
HATAY BAROSU	624	25	1.386.224	28	5	58	246.646
ISPARTA BAROSU	218	9	419.845	8	5	22	93.556
MERSİN BAROSU	1.068	43	1.595.938	32	5	80	340.202
İSTANBUL BAROSU	22.720	909	12.573.836	251	5	1.165	4.954.189
İZMİR BAROSU	5.398	216	3.739.353	75	5	296	1.258.747
KARS BAROSU - (ARDAHAN)	92	4	424.926	8	8	20	85.050
KASTAMONU BAROSU	132	5	360.366	7	8	20	85.050
KAYSERİ BAROSU	735	29	1.165.088	23	5	57	242.394
KIRKLARELİ BAROSU	148	6	333.256	7	5	18	76.545
KIRŞEHİR BAROSU	86	3	223.170	4	8	15	63.788
KOCAELİ BAROSU	690	28	1.437.926	29	5	62	263.656
KONYA BAROSU	1.330	53	1.959.082	39	5	97	412.495
KÜTAHYA BAROSU	239	10	583.910	12	5	27	114.818
MALATYA BAROSU	318	13	722.065	14	8	35	148.838
MANİSA BAROSU	622	25	1.319.920	26	5	56	238.141
K.MARAŞ BAROSU	329	13	1.004.414	20	8	41	174.353
MARDİN BAROSU	121	5	745.778	15	8	28	119.071
MUĞLA BAROSU	708	28	766.156	15	5	48	204.121
MUŞ BAROSU	40	2	405.509	8	8	18	76.545
NEVŞEHİR BAROSU	127	5	280.058	6	8	19	80.798
NİĞDE BAROSU	87	3	331.677	7	8	18	76.545
ORDU BAROSU	205	8	715.409	14	8	30	127.576
RİZE BAROSU	73	3	316.252	6	8	17	72.293
SAKARYA BAROSU	327	13	835.222	17	5	35	148.838
SAMSUN BAROSU	583	23	1.228.959	25	8	56	238.141
SİİRT BAROSU	30	1	291.528	6	8	15	63.788
SİNOP BAROSU	55	2	198.412	4	8	14	59.535
SİVAS BAROSU	262	10	638.464	13	8	31	131.828
TEKİRDAĞ BAROSU	393	16	728.396	15	5	36	153.091
TOKAT BAROSU	211	8	620.722	12	8	28	119.071
TRABZON BAROSU	292	12	740.569	15	8	35	148.838
TUNCELİ BAROSU	31	1	84.022	2	8	11	46.778
ŞANLIURFA BAROSU	333	13	1.523.099	30	8	51	216.879
UŞAK BAROSU	197	8	334.115	7	5	20	85.050
VAN BAROSU	163	7	979.671	20	8	35	148.838
YOZGAT BAROSU	137	5	492.127	10	8	23	97.808
ZONGULDAK BAROSU	345	14	615.890	12	8	34	144.586
AKSARAY BAROSU	149	6	366.109	7	8	21	89.303
KARAMAN BAROSU	102	4	226.049	5	8	17	72.293
KIRIKKALE BAROSU	119	5	280.234	6	8	19	80.798
BATMAN BAROSU	129	5	472.487	9	8	22	93.556
ŞIRNAK BAROSU	58	2	416.001	8	8	18	76.545
BARTIN BAROSU	56	2	182.131	4	8	14	59.535
IĞDIR BAROSU	51	2	181.866	4	8	14	59.535
YALOVA BAROSU	97	4	181.758	4	5	13	55.283
KARABÜK BAROSU	100	4	218.463	4	8	16	68.040
OSMANİYE BAROSU	156	6	452.880	9	8	23	97.808
DÜZCE BAROSU	103	4	323.823	6	5	15	63.788
TOPLAM	**60.710**	**2.427**	**70.586.751**	**1.411**	**531**	**4.369**	**18.579.272**

Hesaptaki paranın % 90'ı nüfus ve avukat sayısına göre yapılan bir puanlama ile Baroların Adli Yardım Hesaplarına aktarılmaktadır.

Yıl içinde barolara gönderilmiş olan ödenekler, yıl sonunda barolara ayrı ayrı bildirilmektedir.

Barolar, kendi paylarına düşen adli yardım ödeneğinin yıl içinde bitmesi halinde, adli yardım bürosunun gerçekleşen harcamalarını, ödeneğin gerekçesini ve bekleyen işleri içeren rapor ile Türkiye Barolar Birliği adli yardım dengeleme fonundan ek ödenek isteyebilmekte, Türkiye Barolar Birliği yönetim kurulu tarafından, istemin uygun bulunması halinde ek ödenek gönderilmektedir.

Barolara gönderilen ödenek yıl içinde kullanılmaz ise bir sonraki yıla aktarılmaktadır.

Barolar her yılın sonunda adli yardım yıl sonu raporu düzenleyerek Türkiye Barolar Birliğine göndermekte, Türkiye Barolar Birliğindeki kayıtlar ile bu raporlar esas alınarak hesap mutabakatları sağlanmaktadır. Barolara tahsis edilen ödenek, dört taksit halinde ödenmekte, Barolar kendilerine tahsis edilen ilk ödemeden sonra üçer aylık rapor düzenlemekte ve Türkiye Barolar Birliğine göndermektedir. Raporların Yönetmeliğe uygunluğu tespit edildikten sonra bir sonraki ödeme yapılmaktadır. Takip eden diğer ödemelerde de aynı usul uygulanmaktadır.

Adli Yardım için Barolara gönderilen ödeneklerin üçte biri, CMUK adli yardım hizmetleri için gerçekleştirilen cari harcamalarda (personel, kırtasiye, haberleşme, vb.) kullanılmak üzere Baroların CMUK hesabına aktarılmıştır. Bu uygulama CMUK Hesabı işleyişinin değiştirilmesiyle 2007 yılından itibaren kaldırılmıştır.

Adli yardımla görevlendirilen avukata, görevlendirmeye konu iş için asgari ücret tarifesinde gösterilen maktu ücret baro yönetim kurulu kararı ile peşin olarak ödenmekte, aynı işe birden fazla avukat görevlendirilmemektedir. Yargıtay'da görülecek duruşmalı işlerde ayrıca, Ankara'ya gidiş geliş otobüs ücreti ödenmektedir. Adli yardımdan yararlananın veya vekilinin talebi halinde Ankara barosundan görevlendirilecek avukat aracılığı ile Yargıtay'daki duruşma takip edilebilmektedir.

Avukatlara ödenen ücretin, 18.12.2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan değişiklikle, maktu ücret tutarının üç katına kadar artırılabilmesi hususunda baro yönetim kurullarına yetki verilmiştir.

Baroların, adli yardım bürosundan, ödeme gücü olmayanlara yönelik müdafi ve vekil görevlendirme hizmetleri, 2007 yılından itibaren azalmaya başlamıştır.

Bursa Barosu internet sitesinden alınan bilgilere, anılan Baronun adli yardım bürosu; 2002 yılında 290, 2003 yılında 491, 2004 yılında 641, 2005 yılında 998, 2006 yılında 875, 2007 yılında 786 kişiye ücretsiz avukatlık hizmeti verilmiştir. Hizmet sunulan vatandaşların %79'unun kadın, % 21'ini erkek olduğu bildirilmiştir.

Ayrıca, çeşitli barolarla ilgili bilgilerin değerlendirilmesinde, genel olarak bu hizmetin boşanma, nafaka, velayet, vesayet, nesep, babalık gibi aileye yönelik konularda ve işçi-işveren ilişkileriyle ilgili konularda ağırlık kazandığı görülmüştür.

Örneğin Bursa Barosunun 2007 yılı yardımlarının konular itibarıyla dağılımı ile İstanbul Barosunun 2002-2003 dönemindeki 3.150 adli yardım hizmetinin dağılımı şu şekildedir:

Bursa barosu 2007 yılı (Toplam 786)

Boşanma	425	
Nafaka	61	
İcra	54	
Tazminat	49	
Nufüs-kayıt	17	
Diğer	180	(velayet, vesayet, nesep vb.)

İstanbul Barosuna adli yardım için;

2002-2004 çalışma döneminde 8.487

2004-2006 çalışma döneminde 11.656,

2006-2008 çalışma döneminde 11.130,

başvuru yapılmıştır. Başvuranların % 74,8'i kadınlardır.

Başvuruların tamamı karşılanmamakta, şartları uyanlara adli yardım hizmeti verilmektedir. Bu çerçevede son dönemde 11.130 başvurunun 9.669 adedi karşılanmıştır. Son dönemde yapılan başvuruların konular itibarıyla dağılımı şu şekildedir.

Boşanma	4.277
Nafaka	1.624
İş Hukuku	1.247
İcra (Nafaka icrası dâhil)	1.224
Maddi ve manevi tazminat	472

İstanbul Barosu 2002-2003 dönemi adli yardım istatistiklerinde de boşanma, nafaka, babalık, tecavüz, çocuk koruma gibi konular öne çıkmaktadır.

CMUK Hesabı (Zorunlu Müdafi ve Vekil Görevlendirme)

01.12.1992 tarihinde yürürlüğe giren 3842 sayılı yasayla CMUK'ta yapılan değişiklikle, yakalanan kişi veya sanık soruşturmanın her hal ve derecesinde Müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse talebi halinde, eğer yakalanan kişi veya sanık 18 yaşını bitirmemiş yahut sağır veya dilsiz veya kendini savunamayacak kadar malul olur ise talebi aranmadan Baro tarafından kendisine bir müdafi tayin edilmesi öngörülmüştür.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile Baronun avukat görevlendirmesi uygulaması bazı koşullara bağlanmış ve önceki uygulamaya göre kısıtlamıştır.

Konuya ilişkin uygulamanın düzenlenmesi amacıyla "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur.

Barolar Birliği ve Barolar, yasanın barolara verdiği bu yetkiyi daha hızlı ve sağlıklı kullanmak amacı ile bünyelerinde CMK Uygulama Servisleri kurmuşlardır.

Bu çerçevede görevlendirilen avukatların ücretlerinin ödenebilmesi amacıyla, Maliye Bakanlığınca tahsil edilen harçların ve para cezalarının bir bölümünün her yıl Mart ayının sonuna kadar Türkiye Barolar Birliği adına açılan hesaba aktarılması öngörülmüştür.

2007 yılına kadar CMK uygulama servisinin cari giderleri, baroların "Adli Yardım Hesabına" aktarılan miktarların üçte biri aktarılarak karşılanmıştır.

Avukatların ücretlerinin ödenmesinde gecikmeler ve şikâyetlerin sürekli gündemde olması nedeniyle 2007 yılından itibaren, CMK ile ilgili avukatlık hizmet bedelleriyle bu görev için yapılan zorunlu yol giderlerinin doğrudan Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenmesi öngörülmüştür.

Bu kapsamda, Maliye Bakanlığınca her yıl Barolar Birliği hesabına aktarılan tutarın oran ve miktarı azaltılarak CMK servislerinin cari giderlerinin ödenmesinde kullanılması öngörülmüştür.

Barolarca, CMUK kapsamında zorunlu müdafi ve vekil görevlendirilmesi uygulamasının başladığı tarihten itibaren 1993-2008 döneminde Maliye Bakanlığınca toplam 252.998.783 TL Türkiye Barolar Birliğinin hesabına aktarılmıştır.

Tablo 341- Devlet Bütçesinden Aktarılan CMUK Ödenekleri -1993-2008 (TL)

YILLAR	TUTARI
1993	66.059
1994	25.000
1995	142.284
1996	193.391
1997	503.821
1998	722.805
1999	1.477.340
2000	3.000.000
2001	5.854.818
2002	13.300.548
2003	21.116.679
2004	30.342.698
2005	36.975.532
2006	121.431.278
2007	7.524.712
2008	10.321.818
GENEL TOPLAM	**252.998.783**

Tablo 342- CMUK Ödeneklerinin Barolar İtibariyle Dağılımı (TL)

HESAP İSMİ	CMK		RÜCU	CMK CARİ GİDER		TOPLAM
	BAŞLANGIÇ - 31.12.2007	2008	2006	2007	2008	
ADANA BAROSU	6.109.153			157.644	162.659	**6.429.457**
ADIYAMAN BAROSU	1.539.905			42.256	43.057	**1.625.218**
AFYONKARAHİSAR BAROSU	1.912.020			52.008	47.841	**2.011.869**
AĞRI BAROSU	2.625.382			34.128	35.083	**2.694.593**
AMASYA BAROSU	897.689			32.504	31.894	**962.087**
ANKARA BAROSU	15.248.498			658.208	693.693	**16.600.400**
ANTALYA BAROSU	6.320.738			177.148	186.579	**6.684.466**
ARTVİN BAROSU	720.875			22.752	20.731	**764.358**
AYDIN BAROSU	3.773.753			82.884	84.519	**3.941.156**
BALIKESİR BAROSU	3.535.264			87.760	87.708	**3.710.733**
BİLECİK BAROSU	562.113			17.876	17.542	**597.531**
BİNGÖL BAROSU	1.156.827			24.380	23.920	**1.205.127**
BİTLİS BAROSU	40.000			14.628	25.515	**80.143**
BOLU BAROSU	687.493			24.380	23.920	**735.793**
BURDUR BAROSU	1.528.964			24.380	23.920	**1.577.264**
BURSA BAROSU	6.937.453			175.524	184.985	**7.297.962**
ÇANAKKALE BAROSU	1.553.473			37.380	39.867	**1.630.721**
ÇANKIRI BAROSU	746.086			24.380	20.731	**791.196**
ÇORUM BAROSU	1.637.371			47.132	46.246	**1.730.749**
DENİZLİ BAROSU	3.380.985			79.636	82.924	**3.543.545**
DİYARBAKIR BAROSU	8.917.215	50.000		89.388	95.682	**9.152.285**
EDİRNE BAROSU	1.519.430			34.128	35.083	**1.588.642**
ELAZIĞ BAROSU	2.331.836			48.756	47.841	**2.428.433**
ERZİNCAN BAROSU	778.375			26.004	23.920	**828.299**
ERZURUM BAROSU	3.221.433			58.508	52.625	**3.332.566**
ESKİŞEHİR BAROSU	2.562.246	45.000		63.384	65.383	**2.736.013**
GAZİANTEP BAROSU	4.599.156			107.264	118.008	**4.824.427**
GİRESUN BAROSU	1.417.225			39.004	35.083	**1.491.313**
GÜMÜŞHANE BAROSU	576.525			24.380	20.731	**621.636**
HAKKARİ BAROSU	438.355			29.252	23.920	**491.528**
HATAY BAROSU	3.376.640			87.760	92.492	**3.556.893**
ISPARTA BAROSU	1.455.596			37.380	35.083	**1.528.059**
MERSİN BAROSU	6.137.124			128.392	127.576	**6.393.092**
İSTANBUL BAROSU	50.913.495			1.729.220	1.857.821	**54.500.536**
İZMİR BAROSU	23.657.140			461.560	472.030	**24.590.729**
KARS BAROSU	2.214.705			32.504	31.894	**2.279.103**
KASTAMONU BAROSU	931.331			34.128	31.894	**997.353**
KAYSERİ BAROSU	2.179.250			89.388	90.898	**2.359.535**
KIRKLARELİ BAROSU	847.725			29.252	28.705	**905.682**
KIRŞEHİR BAROSU	768.583			26.004	23.920	**818.508**
KOCAELİ BAROSU	3.652.113			87.760	98.871	**3.838.744**
KONYA BAROSU	2.765.368			160.896	154.686	**3.080.949**
KÜTAHYA BAROSU	1.538.199			43.880	43.057	**1.625.136**
MALATYA BAROSU	2.091.700			60.132	55.814	**2.207.646**
MANİSA BAROSU	4.954.161			87.760	89.303	**5.131.224**
K.MARAŞ BAROSU	3.378.653			66.632	65.383	**3.510.668**
MARDİN BAROSU	2.727.081			43.880	44.651	**2.815.613**
MUĞLA BAROSU	2.534.803			74.760	76.545	**2.686.109**
MUŞ BAROSU	550.112			27.628	28.705	**606.445**
NEVŞEHİR BAROSU	1.010.450			30.880	30.299	**1.071.629**
NİĞDE BAROSU	1.089.159			29.252	28.705	**1.147.116**
ORDU BAROSU	1.594.072			55.256	47.841	**1.697.169**
RİZE BAROSU	814.703			29.252	27.110	**871.065**
SAKARYA BAROSU	1.614.408			52.008	55.814	**1.722.230**
SAMSUN BAROSU	3.252.972			87.760	89.303	**3.430.035**
SİİRT BAROSU	1.186.390			22.752	23.920	**1.233.063**
SİNOP BAROSU	641.437			24.380	22.326	**688.142**
SİVAS BAROSU	1.791.180			53.632	49.436	**1.894.248**
TEKİRDAĞ BAROSU	2.166.337			52.008	57.409	**2.275.754**
TOKAT BAROSU	1.326.005			35.756	44.651	**1.406.412**
TRABZON BAROSU	1.675.001		7.350	63.384	55.814	**1.801.549**
TUNCELİ BAROSU	960.000			17.876	17.542	**995.418**
ŞANLI URFA BAROSU	4.585.315			81.260	81.329	**4.747.904**
UŞAK BAROSU	1.395.192			30.880	31.894	**1.457.966**
VAN BAROSU	6.137.871	50.000		52.008	55.814	**6.295.693**
YOZGAT BAROSU	1.578.295			43.880	36.678	**1.658.853**
ZONGULDAK BAROSU	1.613.061			53.632	54.220	**1.720.913**
AKSARAY BAROSU	835.113			35.756	33.489	**904.357**
KARAMAN BAROSU	826.180			27.628	27.110	**880.918**
KIRIKKALE BAROSU	704.105			32.504	30.299	**766.908**
BATMAN BAROSU	1.752.080			34.128	35.083	**1.821.292**
ŞIRNAK BAROSU	1.365.052	5.000		27.628	28.705	**1.426.384**
BARTIN BAROSU	647.495			22.752	22.326	**692.573**
IĞDIR BAROSU	1.424.435			21.128	22.326	**1.467.889**
YALOVA BAROSU	1.046.250			19.504	20.731	**1.086.485**
KARABÜK BAROSU	737.300			27.628	25.515	**790.443**
OSMANİYE BAROSU	1.335.281			37.380	36.678	**1.409.339**
DÜZCE BAROSU	793.977	25.000		24.379	23.920	**867.276**
TOPLAM	**249.848.734**	**175.000**	**7.350**	**6.772.242**	**6.967.227**	**263.770.554**

2007 yılına kadar gönderilen paralardan sadece avukatlık ücretleri ödenmiş, 2007 yılından itibaren ise sadece CMK bürolarının cari giderleri ödenmektedir. 2006 yılındaki yüksek miktar, sistem değişikliği nedeniyle birikmiş borçların ödenmesi amacıyla gönderilmiştir.

Barolar Birliği kendisine aktarılan ödeneklerden faiz geliri de elde etmiş ve 1993-2008 döneminde barolara 263.770.554 TL aktarmıştır. Barolar itibarıyla aktarılan tutarlar yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

31.05.2008 tarihi itibarıyla CMK Fonu hesabında nakit 9.416.445 TL bakiye bulunmaktadır.

Bu paraların barolar arasındaki dağıtımı, harcanması ve bu hizmet için çalıştırılacak personele ilişkin hususların, Maliye Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı ile Türkiye Barolar Birliği tarafından birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafi ve Vekiller için Barolarca Yapılacak Cari Giderler ile Bu Hizmet için Çalıştırılacak Personele İlişkin Yönetmelik" yürürlüğe konulmuştur.

Türkiye Barolar Birliği, yılı içerisinde baroların üçer aylık dönemlerde hazırlayacakları ödenek taleplerini bu Yönetmelik uyarınca değerlendirmekte ve gerekli miktarları ilgili baro hesaplarına göndermektedir. Türkiye Barolar Birliğinin bu Yönetmelikten kaynaklanan görevleri yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyduğu cari giderlerde aktarılan tutarlardan karşılanmaktadır.

2007 yılından itibaren, Barolara gönderilen ödeneğin münhasıran zorunlu müdafi ve vekil görevlendirme ile ilgili cari giderler (Büroda çalıştırılacak personelin maaş, ikramiye, tazminat ve sosyal güvenlik giderleri, büroda kullanılan telefon, faks, elektrik ve su, ısınma gideri, bilgisayar ve sarf malzemeleri, kırtasiye giderleri, kira gideri, büro malzemesi, büronun diğer cari giderleri, vb.) için kullanılması, ödenekten taşıt ve gayrimenkul alımı yapılmaması gerekmektedir. Büroda çalıştırılacak personel sayısına da belirli kısıtlamalar ve standartlar getirilmiştir.

Türkiye Barolar Birliğine aktarılan ve Türkiye Barolar Birliğince barolara gönderilen ödenekler, ayrı bir hesapta tutulmakta, bu hesaptan Birliğin ve baroların diğer hesaplarına aktarma yapılamamakta, hesaplarda biriken paralar, hizmetin yerine getirilmesi için gerekli asgari miktar ayrıldıktan sonra vadeli mevduat veya repo hesabında değerlendirilebilmekte ve elde edilen nemalar da aynı amaçla kullanılmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince soruşturma ve kovuşturma makamlarının talebi üzerine görevlendirilen müdafi veya vekillere Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecek miktarlar, 2007 yılından itibaren normal asgari vekâlet ücreti dışında ayrı bir tarife ile belirlenmektedir. 1.1.2009 tarihinden itibaren yapılacak ödemelere ilişkin tarife aşağıda gösterilmiştir:

- Soruşturma evresinde takip edilen işler için 146 TL,

- Sulh ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 226 TL,
- Asliye ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 248 TL,
- Ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 452 TL,
- Çocuk mahkemelerinde takip edilen davalar için 248 TL,
- Çocuk ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için 452 TL,
- İcra ceza ve fikrî ve sınai haklar ceza mahkemesi gibi mahkemelerde takip edilen davalar için 248 TL,
- Bölge adliye mahkemelerinde görülen duruşmalı davalar için 452 TL,
- Yargıtay'da görülen duruşmalı davalar için 506 TL.

Ödemeler, görevlendirilen Avukatların tutanak, serbest meslek makbuzu, yol gideri gibi belgelerini üyesi bulunduğu baro başkanlığına vermesi, baro başkanlığının hazırladığı listeleri görev yapılan yerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmesi, Cumhuriyet Başsavcılığınca da ödeme emri düzenleyecek ilgili saymanlığa ulaştırması ve ilgili Avukatın banka hesabına aktarılması suretiyle yapılmaktadır. Görevlendirilen müdafi veya vekile soruşturma ve kovuşturma evreleri için ayrı ayrı ödeme yapılabilmektedir.

Baro CMK servislerince, bir talep olduğunda, öncelikle Baro'nun müdafi /vekil atama yükümlülüğü araştırılmakta ve uygun görülen taleplere belirlenen bir sıra dâhilinde görevlendirmeler yapılmaktadır. CMK Uygulama Servisi 24 saat açık olup, karakol, savcılık ve mahkemelerden gelen avukat taleplerini karşılamaktadır.

Uzlaştırıcı Avukat Görevlendirme Uygulaması

Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi hâlinde, Cumhuriyet Savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, bir avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan isteyebilmektedir.

Bu talep üzerine Barolar tarafından öncelikle uzlaştırma üzerine eğitim almış olanlara öncelik tanımak üzere bir avukat görevlendirilmektedir.

Uzlaştırmacıya soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından masraflar hariç, Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafi ve Vekillere Ödenecek Ücret Tarifesinde soruşturma aşaması için belirlenen miktarın iki katını geçmemek üzere, çeşitli faktörler dikkate alınarak çalışmasıyla orantılı makul bir ücret belirlenmektedir.

Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri de dâhil olmak üzere yapılan masraflar anılan ücret tarifesinde soruşturma aşaması için belirlenen miktarı geçmeyecek şekilde ayrıca ödenmektedir.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret, uzlaştırma işlemleri sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içerisinde Cumhuriyet Savcısı veya hâkim

tarafından sarf kararı ile ödenmektedir. Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde takdir edilecek ücret bu kişilere katkıları oranında paylaştırılmaktadır.

Taraflar uzlaşma görüşmeleri sırasında adil yargılanma hakkına sahiptirler. Mağdur, şüpheli veya sanığın uzlaşma görüşmeleri için kendisine müdafi veya vekil tayinini isteme hakları Ceza Muhakemesi Kanunu ilkeleri çerçevesinde vardır. Ceza Muhakemesi Kanununda zorunlu vekilliğe veya zorunlu müdafiliğe tabi olanların bir müdafi veya vekili bulunmazsa kendilerine müdafi veya vekil görevlendirilmekte, küçüklere ebeveyn yardımı sağlanmaktadır.

Bazı Barolarda uzlaştırma servisleri CMK Uygulama Servisi bünyesinde kurulmaktadır.

2007 yılında barolarca toplam 2.213 avukat uzlaştırıcı olarak görevlendirilmiştir. Uzlaştırıcıların barolara dağılımı aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 343- Barolar İtibariyle 2007 Yılı Uzlaştırıcı Avukat Sayısı

BARO	Uzlaştırıcı Olarak Görev Alan Avukat Sayısı	BARO	Uzlaştırıcı Olarak Görev Alan Avukat Sayısı
ADANA	34	KARAMAN	3
ADIYAMAN	1	KARS	20
AFYONKARAHİSAR		KASTAMONU	19
AĞRI	7	KAYSERİ	90
AKSARAY	36	KIRKLARELİ	
AMASYA	10	KIRIKKALE	34
ANKARA	54	KIRŞEHİR	6
ANTALYA		KOCAELİ	27
ARTVİN		KONYA	35
AYDIN		KÜTAHYA	60
BALIKESİR	133	KAHRAMANMARAŞ	1
BARTIN	11	MALATYA	?
BATMAN		MANİSA	98
BİLECİK	12	MARDİN	12
BİNGÖL	-	MERSİN	
BİTLİS	1	MUĞLA	26
BOLU	6	NEVŞEHİR	52
BURDUR		NİĞDE	16
BURSA	89	ORDU	73
ÇANAKKALE	82	OSMANİYE	9
ÇANKIRI		RİZE	
ÇORUM	8	SAKARYA	50
DENİZLİ		SAMSUN	24
DİYARBAKIR		SİİRT	
DÜZCE	11	SİNOP	
EDİRNE	77	SİVAS	39
ELAZIĞ	12	ŞANLIURFA	2
ERZURUM		ŞIRNAK	-
ERZİNCAN		TEKİRDAĞ	
ESKİŞEHİR	106	TOKAT	9
GAZİANTEP	5	TRABZON	97
GİRESUN	16	TUNCELİ	-
GÜMÜŞHANE		UŞAK	113
HATAY	10	VAN	41
IĞDIR	-	YALOVA	
ISPARTA	19	YOZGAT	-
İSTANBUL	471	ZONGULDAK	45
İZMİR		MUŞ	
KARABÜK	1	HAKKARİ	
TOPLAM	**1.212**		**1.001**
		GENEL TOPLAM	**2.213**

Barolarda uzlaşma işlemlerinin yürütülmesi, kurulacak Uzlaşma Servisleri tarafından yürütülmekte, Barolar ilgili birime görevi yerine getirmesinde ihtiyacı olan personeli sağlamaktadır. Baro Uzlaşma Servisi Baro üyesi avukatlardan Uzlaştırıcı Avukat olarak görev almak isteyenleri Uzlaştırıcı Avukat listesine kaydetmekte, Cumhuriyet Savcılığı veya

Mahkemelerden gelen talep üzerine görevlendirmelerde Baro ilgili birimi bir veya birden çok sayıda avukatı Uzlaştırıcı Avukat listesinden görevlendirmektedir. Görevlendirmede uzlaştırıcı olarak görev alacak avukatın aldığı eğitimler, mesleki tecrübesi ve disiplin durumu Baro tarafından göz önüne alınmaktadır.

Barolar Uzlaştırıcı Avukat yetiştirmek için eğitim seminerleri düzenlemekte, eğitim seminerlerine katılım esaslarını belirlemektedir. Eğitim seminerlerine katılan avukatlara görevlendirmede öncelik tanınmakta, uzlaşma uygulaması ile getirilen hakların gereği gibi kullanılmasına yönelik olarak Uzlaştırıcı Avukat sicilinde bulunmayan avukatların bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak da Baroların görevleri arasında bulunmaktadır.

Birlik İştirakleri

Birliğin, sermayesinin % 50'sinden fazlasına ortak olduğu bir adet işletme bulunmaktadır. 400.000 TL sermayeye sahip "TBB İktisadi İşletmesi" genel olarak sürekli zarar etmektedir. 2007 yılı sonunda birikmiş zararları 71.156 TL'ye ulaşmıştır. Bu itibarla 100.000 TL olan sermayesi 2007 yılında 400.000 TL'ye yükseltilmiştir.

İktisadi işletmenin faaliyet sahasına ilişkin bir bilgi edinilememiştir. Ancak toplam satışlarının 2006 yılında 227.817 TL, 2007 yılında 192.538 TL olduğu göz önüne alındığında önemli bir işlevinin bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Türkiye Barolar Birliği ve Barolarda iç denetim genel kurullarında seçilen denetim kurullarınca yerine getirilmektedir.

Baro denetleme kurulu, genel kurulda gizli oyla iki yıl için seçilmekte ve en çok üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmaktadır. 100'den fazla üyesi olan barolarda beş yıl kıdem şartı aranmaktadır.

Birlik Denetleme Kurulu, Genel Kurulca kendi üyeleri arasından dört yıl için gizli oyla seçilen üç asıl ve üç yedek denetçiden oluşmakta, Denetim Kurulu Birliğin mali işlemlerini denetlemektedir.

Haklarında avukatlığa engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde disiplin kurulunca verilecek kesinleşmiş bir kararla kınama, para veya işten çıkarılma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Denetim Kurulu Üyesi seçilememekte, Mahkeme kararıyla görevine son verilenler, yapılacak ilk genel kurulda baro organlarına aday olamamaktadır.

Seçim yeterliğini kaybeden Denetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Birlik Denetleme Kurulunun çalışma usulü ile görev ve yetkilerinin yönetmelikte gösterilmesi gerekmektedir. Ancak bir Yönetmelik düzenlenmediği görülmüştür.

Birlik Denetim Kurulunca, hesap ve işlemler iki ayda bir incelenmekte ve detaylı bir rapora bağlanmaktadır. Adalet Müfettişlerince yapılan denetimlerde bu Raporların da incelendiği ve söz konusu denetimlerin düzenli olarak yerine getirildiğinin tespit edildiği görülmüştür.

Ayrıca Kurulun, Birlik Yönetim Kurulunca Ankara'da inşa edilmekte olan yeni İdari ve Sosyal Merkez binası inşaatının denetimi ile ilgili özel olarak görevlendirildiği anlaşılmıştır. Kurul bu özel göreviyle ilgili olarak da belirli aralıklarla toplantılar yapmış ve raporlar yazmıştır. Söz konusu Raporlardan Birliğin 11.06.2008 itibarıyla bina inşaatına toplam 27.086.548 TL harcama yaptığı, Yapılan harcamaların bir bölümünün Vekâlet Pulu hesabı, CMK Hesabı, Adli Yardım Hesabı ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu hesabından yapıldığı görülmüştür.

Birlik Denetim Kurulu raporlarında eleştiri konusu yapılan hususlara ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

- *Birlik yetkili ve ilgilerinin yapmış olduğu konaklama giderleri geceliğinin 250 USD ile 50 USD arasında değişmektedir. Bu konuda asgari bir standart fiyat aralığının saptanması,*
- *Mardin ilinde yapılan TBB etkinliğinin yayın haline getirilmesinin TBB'ne maliyetinin 20.000 TL'yi bulduğu görülmüştür. Anılan etkinliğe ilişkin kitap bedeli çok yüksek olmasına karşın basım yapılan matbaa dışında alternatif teklif alınmaması,*
- *TBB baro kesenekleri ve ölüm yardımlarının 2004 yılı tahsilât oranı % 65'ler civarındadır. 2004 yılında tahsil edilemeyen 1.156.000 TL alacağın % 73'ü olan 855.000 TL'lik kısmı İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi 4 büyük baronun aittir. Bu alacakların tahsilinin sağlanması (8-9-10 Nisan 2005),*
- *Staj kredilerinin geri dönüşlerinde ciddi sorunlar bulunduğu, yaklaşık 1.600 kredinin süresi geçtiği halde geri ödenmediği, ilgili birim tarafından Baro başkanlıklarına bu konuda bilgi verilmediği, Birliğimizde takip servisi kurulmadığı için işlemlerin yürümediği, bu çalışmalar için görevli sayısının yeterli olmadığı, zaman aşımı süreleri yaklaşan kredi alacakları hakkında ivedi olarak yasal takibe geçilmesinin gerektiği (7-8-9 Aralık 200),*
- *Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonundan karşılanan cenaze yardımı, hastalık, geçici iş göremezlik, ölüm yardımı ve analık yardımlarının objektif kriterlere dayandırıldığı, olağanüstü iş göremezlik yardımlarının da bazı objektif kriterlerin ve geleneklerin yaratılması (11-12 Mart 2006),*
- *Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonundan ödenmesi gereken yaklaşık 500.000 TL olağandışı zarar ve işgöremezlik ödemelerinin Birlik hesaplarından yapıldığı, söz konusu miktarın Fondan Birlik hesabına iadesi (4-5 Mart 2005),*

• *Adli Yardım Hesabından Baro evi donanımı için ..... Barosuna gönderilen 150.000 YTL'nin çok yüksek bir meblağ olduğu, benzer taleplere yol açmaması için müteakip gönderilecek tutarlardan mahsup edilmesinin uygun olacağı (11-12 Mart 2006),*

• *Bina inşaatını yürüten İnta İnş. Ltd. Şti. ile yapılan yapım sözleşmesinin revize edildiğine dair 12.12.2006 yönetim kurulu kararı alındığı ve bu konuda ek protokol imzalandığı, işin bedeli ve sözleşme fiyatları başlıklı maddesinin değiştirildiği, yüklenici firmanın % 10 kâr payı, % 15 genel giderler, % 5,5 SSK vb maliyetlerin tümünün birleştirilerek maliyetin % 20'si oranında düzenleme yapıldığı, bunun da toplamda TBB'ne % 16 civarında bir yarar getirdiğinin memnuniyetle tespit edildiği (5-6-7- Ekim 2007 Özel-4),*

• *Bayındırlık birim fiyat analizlerine fire dâhil edildiği halde bazı imalatlarda hatalı uygulama yapıldığı görülmüştür. Örneğin beton imalatında % 5 fire uygulamasının yöntem ve düzenleme uygunluğunun müşavir firma aracılığıyla tespit edilip varsa fazla ödemenin sonraki hak edişten mahsup edilmesi,(2-3-4- Kasım Özel-5),*

• *Fiyatları belli olmayan imalatlarda sözleşme uyarınca bayındırlık poz fiyatları esas alınması gerekirken, bayındırlık birim fiyatlarının esas alınmadığı (2-3-4 Kasım Özel-5),*

• *Yüklenici firmanın imalata girmeyen, montajı yapılmayan malzemelerin sözleşmenin 16. maddesine aykırı olarak bedelini ödenmesini talep ettiği (7-8-9 Mart 2008 Özel 8).*

Yukarıda örneklerden de anlaşılacağı üzere, Birlik Denetleme Kurulunun, emsali kuruluşlarda görülmedik ölçüde ciddi bir denetim görevi yürüttüğü ve tespit edilen yanlışlıkların düzeltilmesi hususunda gayret gösterdiği anlaşılmaktadır.

Dış Denetim

Adalet Bakanlığı, Barolar ve Türkiye Barolar Birliği organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkili bulunmakta, idari ve mali denetim, adalet müfettişlerince yerine getirilmektedir.

Adalet Bakanlığından bu çerçevede yapılan denetimler sonucu düzenlenen raporlar talep edilmiş, Bakanlıkça son dönemde Türkiye Barolar Birliğinin denetimine ilişkin üç adet rapor gönderilmiştir. Barolarla ilgili herhangi bir rapor gönderilmemiş, ancak gönderilen raporlarda yer alan ifadelerden barolarda da denetimler yapıldığı anlaşılmıştır.

Söz konusu üç Raporun incelenmesinden, Adalet Müfettişlerinin Türkiye Barolar Birliğinde periyodik olarak denetim yaptığı, denetimlerin bir önceki denetimden itibaren gerçekleşen işlemleri kapsadığı, denetimler sırasında suç teşkil edecek bir hususa rastlanmadığı, ancak düzeltilmesi gerekli görülen bazı konularda tavsiyelerde bulunulduğu görülmüştür:

22.01.2004 Tarihli Denetim Raporu

-Suistimale delalet edecek bir hususa ve tavsiye yapılmasını gerektirecek bir aksaklığa rastlanmamıştır.

28.12.2005 Tarihli Denetim Raporu

-Suistimale delalet edecek bir hususa rastlanmamış, ancak bazı konularda tavsiyede bulunulmuştur.

-CMUK uygulaması için gönderilen ve sadece ilgili Yönetmeliğin 5. maddesinde sayılan taşıt, eğitim, donanım ve personel gibi zorunlu giderler için harcanması gereken ödeneklerin, sosyal tesis ya da bina alımı gibi amaç dışı alanlarda kullanılmaması,

-CMUK uygulamasının 5271 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle kapsamının genişletildiği, kovuşturma aşamasında zorunlu müdafilik uygulamasının daraltılması, ekonomik yetersizlik durumunda adli yardıma başvurulabilmesi yönünde Kanuni değişiklik yapılması.

21.01.2008 Tarihli Denetim Raporu

-Suistimale delalet edecek bir hususa rastlanmamış, ancak bazı konularda tavsiyede bulunulmuştur.

-CMUK uygulaması için gönderilen ve sadece ilgili Yönetmeliğin 5 nci maddesinde sayılan taşıt, eğitim, donanım ve personel gibi zorunlu giderler için harcanması gereken ödeneklerin ve adli yardım hesabının Birlik bina inşaatında kullanıldığı, bu hesaplardan yapılan harcamaların ilgili hesaplara iade edilmesi,

-CMUK uygulaması 5320 sayılı Kanunla saymanlıklara devredilmiş olduğundan, bu hesabın bakiyesinin Hazineye iade edilmesi,

-Barolarda yapılan denetimler sonucunda Türkiye Barolar Birliğince koordinasyon ihtiyacı duyulan hususlara ilişkin alınabilecek önlemlere ilişkin sözlü önerilerin iletilmesi.

Faaliyetleri

Özellikle 2001 yılında 1136 sayılı Yasanın yaklaşık 90 maddesinde değişiklik yapan ve yeni kurallar getiren 4667 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, Türkiye Barolar Birliği'nin iş hacmi daha da artmıştır. Yeni yasa ile bağımsız bir kuruluş olma yolundaki hedefine bir adım daha yaklaşan Türkiye Barolar Birliği, yargının kurucu unsuru olan savunmanın temsilcisi avukatların üst kuruluşu olarak Adalet Bakanlığının vesayetinden büyük ölçüde kurtulmuş; Bakanlığın onayına sunulan kararlarında, Bakanlık görüşüne karşı direnme hakkını elde etmiştir.

Kanunda düzenlenmesi öngörülen yönetmelikler Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından hazırlanarak Adalet Bakanlığına gönderilmekte, Yönetmelikler Adalet Bakanlığına ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde karar verilmediği veya onaylandığı takdirde kesinleşerek yürürlüğe girmektedir. Ancak, Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı yönetmelikleri bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri göndermekte, geri gönderilen bu yönetmelikler, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edildiği takdirde onaylanmış sayılarak yürürlüğe girmekte, aksi halde

onaylanmamış sayılmakta ve sonuç Türkiye Barolar Birliği tarafından Adalet Bakanlığına bildirilmektedir.

Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi

Baronun yönetim kurulları, her yıl Eylül ayı içerisinde, yargı yerlerindeki işlemler ile diğer işlemlerden alınacak avukatlık ücretinin asgarî hadlerini gösteren birer tarife hazırlayarak Türkiye Barolar Birliğine göndermektedir.

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca, baro yönetim kurullarının teklifleri de göz önüne alınmak suretiyle uygulanacak tarife o yılın Ekim ayı sonuna kadar hazırlanarak Adalet Bakanlığına gönderilmekte, bu tarife Adalet Bakanlığına ulaştığı tarihten itibaren bir ay içinde Bakanlıkça karar verilmediği veya tarife onaylandığı takdirde kesinleşmektedir.

Ancak Adalet Bakanlığı uygun bulmadığı tarifeyi bir daha görüşülmek üzere, gösterdiği gerekçesiyle birlikte Türkiye Barolar Birliğine geri gönderebilmekte ve bu durumda Yönetmelik taslaklarıyla ilgili yukarıda anlatılan şekilde uygulama yapılmaktadır.

Avukatlık ücretinin takdirinde, hukukî yardımın tamamlandığı veya dava sonunda hüküm verildiği tarihte yürürlükte olan tarife esas alınmaktadır. Yargı mercilerince karşı tarafa yükletilecek avukatlık ücreti, avukatlık ücret tarifesinde yazılı miktardan az ve üç katından fazla olamamaktadır.

Bütün hukuki yardımlarda avukat ile iş sahipleri arasında geçerli ücret sözleşmesi yapılmamış olan veya avukatlık ücretinin kanun gereği karşı tarafa yükletilmesi gereken durumlarda, bu Tarife hükümleri uygulanmakta, tarifede belirlenen ücretlerin altında avukatlık ücreti kararlaştırılamamaktadır. Aksine yapılan sözleşmelerin ücrete ilişkin hükümleri geçersiz sayılıp, ücrete ilişkin olarak bu tarife hükümleri geçerli sayılmaktadır. Ücretsiz dava alınması halinde, durumun baro yönetim kuruluna bildirilmesi gerekmektedir.

Avukatlık asgari ücret tarifesi her yıl Aralık ayında Resmî Gazete'de yayımlanmakta ve aynı tarihte yürürlüğe girmektedir. En son tarife 19.12.2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

4667 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemeden sonra; Birlik, avukatlık ruhsatnamelerinin düzenlenmesinde de Bakanlığın yerini almıştır.

Birlik tarafından düzenlenen "Reklam Yasağı Yönetmeliği" ile Avukatların iş elde etmek için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunmalarının önlenmesi amaçlanmıştır. Yönetmelik ile tabela, kartvizit, işyerinin düzeni ve internet sitesi üzerinde düzenleyici ve kısıtlayıcı standartlar getirilmiştir. Yönetmelik ile Avukatlar; salt ün kazanmaya yönelik her tür girişim ve eylemlerden kaçınmak, iş elde etmek için reklam sayılabilecek her hangi bir girişim ve eylemde bulunmamak, üçüncü kişilerin kendileri için reklam sayılabilecek bu tür eylem ve davranışlarına izin vermemek, engel olmak için gerekli önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır.

Reklam Yasağı Yönetmeliği hükümlerine aykırılık tespiti halinde barolar tarafından resen soruşturma açılması hükme bağlanmıştır.

Türkiye Barolar Birliği, yasada belirlenen görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmek ve ülkenin gündemindeki hukuki sorunları incelemek amacıyla çalışma komisyonları oluşturmaktadır. Konularında uzmanlaşmış avukatlardan kurulmuş olan bu komisyonlarda, komisyon üyeleri yanında, üzerinde çalışılan konu ile ilgili diğer uzmanlar da görev almaktadır. Komisyon çalışmaları, raporlar halinde Birlik Başkanlığı'na sunulmakta ve bu raporlar gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmekte, Türkiye Barolar Birliği bilgi merkezinde arşivlenmekte ve ilgililerin yararlanması için muhafaza edilmektedir. Önemli yasal düzenlemeler yapılırken Birlik bünyesinde geçici ihtisas komisyonları oluşturularak hukuksal görüş belirlenmektedir.

Türkiye Barolar Birliği bünyesinde faaliyette bulunan İnsan Hakları Komisyonu; avukatların insan hakları konusunda mesleki eğitimi, Anayasa ve yasaların temel insan hak ve özgürlükleri açısından incelenmesini, AİHS ve ek protokoller, AİHM'ye bireysel başvuru ve adil yargılanma konusunda panel, seminer ve konferans düzenlemeyi ve bu konularda broşür, bildiri vb. yayın yapmayı amaçlamaktadır.

1136 sayılı Avukatlık Kanununda 4667 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, Türkiye Barolar Birliği'ne verilen *"Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak ve "Mesleki dayanışmanın sağlanması ve devamlılığı için her türlü çalışmalarda bulunmak, mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik hak ihlallerine karşı avukatlık mesleğini ve meslektaşlarını savunmak ve bu konularda her türlü yasal ve idari girişimlerde bulunmak"* görevlerinin yerine getirilmesi amacıyla Türkiye Barolar Birliği, insan hakları ve hak ihlalleri konusundaki çalışmalarını, bu değişiklikten itibaren "Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi" olarak yürütmeye başlamıştır.

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Komisyonu; Birliğin dış ilişkilerini düzenlemek ve Avrupa Birliği ile ilgili çalışmalarını koordine etmek üzere kurulmuştur. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Komisyonunun (DİABK) çalışma konuları arasında; Türkiye'nin Avrupa Birliğine giriş sürecindeki uyum çalışmaları öncelik almaktadır.

Kamu Avukatları Komisyonu; Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan avukatların çalışma şartları ve haklarıyla ilgili konularda faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur.

Parlamento ile İlişkiler, Mevzuatı İzleme ve Yargı Reformu Komisyonu; Yasaların hazırlık aşamasında etkin katkı sağlayabilmek amacıyla kurulan bu komisyon mevzuatı yakından izleyerek görüş belirlemektedir.

Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) bünyesinde kadın hukuku komisyonları bulunan baro temsilcilerinin katılımıyla oluşan TÜBAKKOM, aile içi

şiddet de dâhil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

Yayın Komisyonu; Türkiye Barolar Birliği tarafından yapılacak yayınlar hakkında karar vermek ve yayınları gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Türkiye Barolar Birliği'nin 2001 yılı son sayısından itibaren hakemli çıkarılmaya başlayan bir dergisi ve aylık olarak yayımlanan bir bülteni bulunmaktadır.

Barolara 2007 yılı içinde 2.807 adet Bilgi edinme başvurusunda bulunulmuş, bunlardan 716 sı reddedilmiş, 1.613 adedine olumlu cevap verilmiş, 440 adedi kısmen cevaplandırılmış, 1 adedi gizlilik nedeniyle reddedilmiş, 10 adedi başka kurumlara yönlendirilmiş, 1 adedi ise reddedilmesine karşılık dava açmıştır.

22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimlerinden sonra oluşan ortamda yeni anayasa yapılması tartışmalarının gündeme gelmesi üzerine, Barolar Birliği Anayasa önerisinin aradan geçen yaklaşık yedi yıllık süre dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve gerekiyorsa yeni düzenlemelerin yapılması amacıyla Yönetim Kurulunca bir komisyon kurulmuştur. Komisyon ilk toplantısını 23-26 Ağustos 2007 tarihlerinde Abant'ta, ikinci toplantısını ise 7-8-9 Eylül 2007 tarihinde Çeşme'de yapmıştır.

Yine bu kapsamda Barolar Birliği Yönetim Kurulu; 22.09.2007 günlü toplantısında aldığı 2007-3896 sayılı kararı gereğince anılan komisyon ile birlikte *"Anayasa Değişiklikleri"* konusunda 11-14 Ekim 2007 tarihlerinde özel gündemle Mersin'de toplantı yapmıştır.

Hazırlanan *"Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Önerisi"* 4 Kasım 2007 tarihinde İstanbul'da yapılan basın toplantısı ile kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

Birliğin hukuki işleri Hukuk Müşavirliği tarafından yürütülmekte olup, Müşavirlikçe Birlik ve baroları ilgilendiren veya meslekle ilgili veya genel hukuk konularında davalar açılmakta, Birlik aleyhine açılan davalar savunulmakta, hukuki mütalaa ve görüşler oluşturulmaktadır. Hukuk müşavirliğinin son dönem davalarla ilgili istatistikleri şu şekildedir:

- 31.05.2008 tarihi itibarıyla Hukuk Müşavirliğinde kayıtlı yeni dava dosyası sayısı: 44 .
- Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu Kararlarının iptali istemiyle açılan dava sayısı: 20.
- Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Kararlarının iptali istemiyle açılan dava sayısı: 20.
- Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin iptali istemiyle açılan dava dosya sayısı: 1.
- Türkiye Barolar Birliğinin işlemleri nedeniyle tazminat talepli dava sayısı: 1.
- Türkiye Barolar Birliği tarafından açılan dava sayısı: 2.
- 2005 ve sonrası derdest dava dosya sayısı: 126.
- Geçmiş dönem derdest dava dosya sayısı: 45.
- Hukuk müşavirliğinde 2008 Mayıs ayı sonu itibarıyla derdest dava dosya sayısı: 215.

Son dönemde açılan bazı davaların konuları aşağıya çıkarılmıştır:

- Vekâlet pulu sahtekarlığı yapan sanıklar aleyhine açılan davalar.
- 23.02.2006 tarih 26089 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 356 sıra nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinin icra dairelerinde alacaklı taraf avukatına ödenmesine karar verilen avukatlık -vekalet- ücretlerinin belgelendirilmesine ilişkin (B) maddesinin iptali istemiyle açılan dava.
- Havaalanlarındaki "VIP Salonlarından (Şeref Salonlarından) Yararlanacak Kişiler Listesi"ne TBB Başkanının da eklenmesi talebimizin reddine dair işlemin iptali istemiyle açılan dava.
- 09.01.2008 tarih 26751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Suç Gelirlerinin Aklanmasının vee Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik"in "Yükümlü" başlıklı 4. maddesinin (ş) bendinde yer alan *"Savunma hakkı bakımından diğer kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 35 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki işlerden taşınmaz alım satımı, şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere serbest avukatlar"* tümcesinin iptali istemi ile Danıştay'da açılan dava.

Uluslararası İlişkiler

Avukatlar, Türkiye Barolar Birliğini veya baroları temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere Adalet Bakanlığına bilgi vermek suretiyle katılabilirler.

Barolar Birliği, Uluslararası Barolar Birliği (IBA) üyesi, Avrupa Birliği Baroları ve Hukuk Kuruluşları Konseyi (CCBE)'nde ise ortak üyedir.

Birleşmiş Milletlerin tavsiye ve destekleri doğrultusunda, 34 ulusal baro birliği 17 Şubat 1947'de New York'ta bir araya gelerek, hukuk ve adaletin dünya çapında yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi amacıyla, Uluslararası Barolar Birliği'ni (IBA) kurmuşlardır. Uluslararası Barolar Birliği'nin merkezi Londra'dadır. Uluslararası Barolar Birliği bünyesinde Genel Profesyonel Programlama Komitesi ve İnsan Hakları Enstitüsü bulunmaktadır.

Bugün Uluslararası Barolar Birliği'ne 183 ülkeden 16.000 avukat bireysel üye olup yaklaşık 2.5 milyon avukatı temsil eden 178 baro ve hukuk kuruluşu ise kurumsal üyedir.

CCBE, merkezi Brüksel'de bulunan ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki hukuk kuruluşları ile baroların üye olduğu bir birliktir. Türkiye Barolar Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olması nedeniyle CCBE'de ortak üye statüsüne sahiptir.

Bugün itibarıyla 31 tam (asıl) üyesi bulunan CCBE, 700.000'den fazla Avrupalı avukatı temsil etmektedir. TBB ise, CCBE'ye 1995 yılında üye olmuştur.

CCBE'de üç üyelik statüsü bulunmaktadır. Bunlar; "Asıl üyeler", "Ortak Üyeler ve Gözlemci Üyeler'dir. AB'nin 27 üyesinin tüm ulusal baroları ve hukuk kurumları, Avrupa Ekonomik Bölgesi'nin üç üyesi (Norveç, Liechtenstein ve İzlanda) ve İsviçre ile birlikte toplam

31 ülke tam üyedir. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Avrupa Konseyi'ne üye ve AB ile üyelik müzakeresi yapan üyeler 2007 yılı itibarıyla ortak üye sıfatını kazanmıştır. Türkiye ve Hırvatistan ortak üyedir. Diğer Avrupa Konseyi ülkeleri olan Makedonya, Dağlık Karadağ, Sırbistan ve Ukrayna gözlemci üyedir.

Tüm üyeler, hukuk kurallarının, insan haklarının ve demokratik değerlerin savunulmasını en önemli görevleri arasında sayan CCBE'nin Meslek Kuralları (Code of Conduct)'na uymakla yükümlü bulunmaktadır. Altı yıllık taslak hazırlıkları ve danışmalar neticesinde 1988 yılında CCBE Meslek Kurallarının benimsenmesi, CCBE'nin gelişmesinde dönüm noktasıdır. Avrupa'nın oldukça çeşitli ulusal yasaları arasında doğan sınır ötesi ihtilafların çözümüne yardımcı olacağı için gerekliliği hissedilen bu meslek kuralları, Avrupa Topluluğu içerisinde yer alan avukatların birbirleriyle profesyonel bağlantılarını ve kendi ülkeleri dışında diğer üye ülkelerde çalışan avukatların faaliyetlerini yönetmektedir. Bu meslek kuralları, mesleki bağımsızlık, müvekkil gizliliği, hizmetlerin reklamı ve müvekkillere, mahkemelere ve diğer avukatlara karşı davranışları içeren prensiplerin çatısını oluşturmaktadır. Ayrıca bu kurallar, ulusal yasalar arasında ki farklılıkların giderilmesine yardımcı olup, yasal hizmetlerin sınır ötesi hareketlerini oldukça kolaylaştırmaktadır.

Bütün Avrupa'da kabul görmüş bulunan CCBE Kimlik Kartları, üye ülkelerde kart sahibini avukat olarak tanımlamakta ve kendi ülke yargı yetkisi dışında aktif olarak çalışan avukatlara mahkemelere ve kurumlara girişlerinde yardım etmektedir. Bu kart Avrupa Adalet Divanı ve Bidayet Mahkemesi tarafından da tanınmaktadır. 2007 yılında TBB ile CCBE arasında yapılan Lisans Sözleşmesi doğrultusunda TBB üyesi tüm avukatlara düzenlenmektedir.

Uluslararası işbirliği içinde yürütülen ve TBB'nin katıldığı projeler şunlardır:

- Adalet Bakanlığı ve Ankara Barosu ile Ortak Adalete Daha İyi Erişim Projesi
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Yönelik Türk Avukatlar İçin Eğitim Projesi
- Türkiye'de Çocuklar İçin İyi Bir Yönetim, Koruma ve Adaletin Güçlendirilmesi Projesi
- İstinaf Mahkemelerinin Kurulması ve Eğitim Projesi

TBB'nin katıldığı uluslararası toplantılar aşağıya çıkarılmıştır:

- Bölgesel Barolar Konseyi Toplantısı, (16-20 Ekim 2006-Zagreb).
- Türk-İngiliz Avukatlar Birliği Toplantısı, (6-7 Haziran 2006-İstanbul-Ankara).
- Ulusal Barolar Konseyi Toplantısı, (15-18 Eylül 2006- Paris).
- UIA Sofya Toplantısı,(21-23 Eylül 2006).
- Kasım 2006 – Selanik Atatürk'ün Evini Ziyaret.
- Arap Avukatlar Birliği- Ankara Barosu Ortak Toplantısı, (17-18 Kasım 2006-Ankara).

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen "Aile İçi Şiddet, Kadınlara ve Çocuklara Karşı Şiddet" konulu Rapor incelenerek 27 Temmuz 2006 tarihli cevabi yazı

hazırlanmış ve bu başlık altında işlenen suçlarla mücadelede alınan tedbirlerin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik olumlu görüş iletilmiştir.

25 Eylül 2006 tarihinde ADR Center (Alternatif Çözüm Yolları Merkezi) Başkanı Guiseppe de Palo, Birliği ziyaret etmiş ve TBB Uluslararası İlişkiler Birim sorumlularıyla görüşme yapmıştır.

11 Kasım 2006 tarihinde TBB Başkanlığınca hazırlanan Ermeni Tasarısına Yönelik Basın Duyurusu yabancı dile çevrilerek başta Fransa Baroları ve de Fransa Ankara Büyükelçiliği olmak üzere pek çok yabancı baro ve uluslararası kuruma gönderilmiştir.

16 Kasım 2006 tarihinde Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu temsilcilerinden oluşan bir heyet ile birim sorumlularının da katılımı ile Genel Sekreterlik düzeyinde toplantı gerçekleştirilmiştir.

29 Kasım 2006 tarihinde Maliye Bakanlığı MASAK Birimince TBB'den istenilen bilgi ve dokümanlar hazırlanarak gönderilmiştir.

11 Aralık 2006 tarihinde Maliye Bakanlığı MASAK Birimince Birliğe gönderilen FATF raporu incelenerek cevabi rapor gönderilmiştir.

20 Aralık 2006 tarihinde Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi Yerel Veri Toplama Noktası İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezince yapılan anket çalışması doldurularak gönderilmiştir.

Erzurum Barosu

Baronun iş ve işlemlerinin yürütülmesi amacıyla "İç Yönetmelik" ve "Bütçe Yönetmeliği" gibi mevzuat düzenlemeleri bulunmaktadır. Muhasebe kayıtları bu Yönetmelik esaslarına göre gelir ve giderlerin yazıldığı basit işletme hesabı sistemine göre tutulmaktadır. Nakit fazlaları Bankada mevduat olarak değerlendirilmektedir.

Baro hesapları Baro Denetleme Kurulunca üç aylık sürelerle denetlenmekte ve raporlar Baro Yönetim Kuruluna sunulmaktadır.

Personel alımları ile sosyal ve mali haklar, Baro Yönetim Kurulunca kararlaştırılmakta, İş Hukuku ve İç Yönetmelik hükümlerine göre yerine getirilmektedir.

Alım, satım ve ihale işleri Yönetim Kurulunca görevlendirilen Başkan veya yönetim kurulu üyeleri tarafından İç Yönetmelik ve genel hükümlere göre ve piyasa şartlarında gerçekleştirilmektedir.

Gelir ve giderlere ilişkin detaylı bilgi alınamamıştır. 2006-2008 dönemi toplam gelir ve gider bilgileri aşağıdaki gibidir:

1.10.2006-30.9.2008 dönemi gelir	:	1.502.513
1.10.2006-30.9.2008 dönemi gider	:	1.472.319
Gelir fazlası	:	30.194

Faaliyetleri:

- Dönem içinde Baroya 346 adet Adli Yardım talebi olmuş, tümü karşılanmıştır.
- 2006 ve 2007 yıllarında 76 şikayet dosyası sonuçlandırılmış, 2007'de 9, 2008'de 1 adet dosya disiplin kuruluna sevk edilmiştir.
- CMK kapsamında avukat görevlendirme amacıyla nöbet hizmetleri yerine getirilmiştir.
- Erzurum'un tüm ilçelerindeki adliyeler ziyaret ederek eksikliklerin giderilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır.
- Stajyer avukatlara gerekli eğitim ve dersler verilmiştir.
- Adli yardım ve CMK hizmet binası ve sosyal tesis açılmıştır.
- Asgari yargı, insan hakları, icra hukuku ve meslek kuralları ile ilgili seminerler düzenlenmiştir. Basın açıklamaları yapılmıştır.

Diyarbakır Barosu

Barodan, muhasebe ve ihale usulü ile personel istihdamına ve Baro disiplin Kurulunda verilen cezalara ilişkin bilgi gönderilmemiştir. Gelir ve giderleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 344- Diyarbakır Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2006	2007
GİRİŞ AİDATLARI	17.900	17.000
YILLIK AİDATLAR	71.085	69.188
KİMLİK GELİRLERİ	994	365
STAJYER AVUKAT KAYIT PARASI	5.400	9.150
TBB KESNEĞİ+ÖLÜM YARDIMI		
AİDAT GECİKME ZAMLARI	5.943	11.164
VEKÂLET PULU PAYLARI	864	61.794
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	128.411	347.355
DİĞER GELİRLER	2.745	15.910
TOPLAM GELİRLER	**233.342**	**531.926**

Tablo 345- Diyarbakır Barosu 2006-2007 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	70.559	83.292
MATBU EVRAK	9.473	29.127
TEMSİL-AĞIRLAMA GİDERLERİ	15.315	8.482
TEFRİŞAT GİDERLERİ	11.745	
BİLGİSAYAR, MALZEME VE BAKIM	9.045	19.311
STAJ EĞİTİM MERKEZİ	5.245	6.530
AZINLIK HAKLARI PROJESİ	7.013	3.676
ORGANİZASYON GİDERLERİ	10.780	10
TELEFON-HABERLEŞME	6.017	5.181
MÜTEFERİK GİDERLER	27.366	28.865
ÇELENK VE ÇİÇEK GİDERİ	3.476	1.887
ARAÇ VE NAKLİYE GİDERLERİ	4.697	8.875
PTT	4.499	4.727
KIRTASİYE-SARF MALZEMESİ	15.851	9.864
GAZETE-DERGİ	5.277	5.630
BAKIM-TEMİZLİK GİDERLERİ	6.222	1.090
KAMERA-FOTOĞRAF	3.805	531
İŞKENCEYİ ÖNLEME GÖNÜLLÜLERİ	50	167
DİĞER GİDERLER	15.933	5.091
TOPLAM GİDERLER	**232.368**	**222.336**
GELİR FAZLASI	**974**	**309.590**

Baro Yönetim Kurulunun yıllık 100 civarında toplantı yaptığı ve 450-600 civarında karar aldığı, yıllık 60 civarında stajyer avukat başvurusu alındığı, bir dönem içerisinde 130 civarında seminer ve etkinlik düzenlendiği, yıllık 20 civarında basın açıklaması yapıldığı görülmüştür.

Diyarbakır Borsunca, "Çocuk Hakları Merkezi", "Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi" gibi iki özel merkez kurulmuştur. CMK kapsamında müdafi görevlendirme işlemlerinin nasıl yürütüleceği "Diyarbakır Barosu CMK Uygulama Merkezi Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Baro spor kulübü kurmuş ve "DB Spor Kulübü Tüzüğü" yürürlüğe konmuştur.

Baroya 2006-2008 döneminde 509 adli yardım talebinde bulunulmuş, 498'ine müdafi görevlendirilmiştir. Diyarbakır barosunda da diğer barolarda olduğu gibi adli yardım talepleri, boşanma, nafaka, tazminat, icra, velayet gibi daha çok mağdur kadın ve çocuklardan gelmiştir.

Diyarbakır Barosunca, 2006-2008 döneminde CMK kapsamında toplam 22.112 sanık için 18.872 avukat görevlendirilmiştir. Bu avukatların 5324'ü karakollarda, 4.148'i savcılıkta, 958'i sorgu hakimliğinde ve 8.442'si mahkemelerde görevlendirilmiştir.

Görevlendirme yapılan suçların büyük çoğunluğunu hırsızlık, yaralama, yağma, darp, gasp, uyuşturucu gibi adi suçlar oluşturmaktadır. Örgüte üye olmak, örgütün propagandısını yapmak gibi örgüt suçları ise % 10 civarındadır.

Baroca çeşitli dönemlerde yapılan basın açıklamalarının bazıları başlıklar/konular itibarıyla aşağıda gösterilmiştir:

-Şemdinli.
-Sel felaketi.
-Şiddet, barış, sivil çözüm.
-CMK değişiklikleri.
-Diyarbakırdaki olaylar.
-Türban.
-İfade özgürlüğü.
-F tipi Cezaevleri.
-Gazeteci yazar Hırant Dink.
-8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü.
-Çeşitli yerlerdeki terör eylemleri.
-Ana dilde eğitim hakkı.

Baro ayrıca Şemdinli olayları ve 27 Nisan bildirisi sonrasında TSK komuta kademesi için Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur.

Antalya Barosu

Antalya Barosundan muhasebe sistemi, alım satım ve ihale usulleri ve personel alım sistemine ilişkin bilgi alınmamıştır.

Baronun gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 346- Antalya Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2006	2007
GİRİŞ AİDATLARI	44.650	40.367
YILLIK AİDATLAR	219.728	287.070
KİMLİK GELİRLERİ	4.585	5.050
STAJYER AVUKAT KAYIT PARASI	38.938	55.101
TBB KESNEĞİ+ÖLÜM YARDIMI	77.007	79.733
AİDAT GECİKME ZAMLARI	38.513	44.356
GENEL KURULA KATILMAMA CEZASI	130	
ŞİKÂYET AVANSI	5.898	7.684
VEKÂLET PULU PAYLARI	37.260	133.703
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	116.875	187.542
DİSİPLİN KURULU CEZASI	745	145
KİRA GELİRLERİ	12.590	18.946
DOLAP GELİRİ	750	
SOSYAL ETKİNLİK GELİRİ	4.570	2.392
TOPLAM GELİRLER	**602.239**	**862.089**

Tablo 347- Antalya Barosu 2006-2007 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	266.068	501.529
BÜRO GİDERLERİ	107.670	120.262
SOSYAL ETKİNLİK GİDERLERİ	86.914	150.000
YÖNETİM GİDERLERİ	19.474	27.550
YAYIN GİDERLERİ	43.642	24.414
DOSYA VE MATBU EVRAK GİDERLERİ	39.020	
KONFERANS-PANEL-TOPLANTI GİDERLERİ	31.229	3.784
VERGİ VE HARÇLAR	5.104	862
YARGI GİDERLERİ	1.903	11.686
TOPLAM GİDERLER	**601.024**	**840.087**
GELİR FAZLASI	**1.215**	**22.002**

Baronun gelirleri aidat gelirleri, vekâlet pulu payları ile bağışlardan oluşmaktadır. Giderleri ise personel ve büro giderleri ile etkinlik giderleri ağırlıklı paya sahiptir. Faaliyet raporlarından etkinliklerin en az yarısının baro mensuplarının sosyal ihtiyaçlarına yönelik etkinlerden oluştuğu görülmüştür.

Baronun, Antalya Barosu İç Yönetmeliği, Antalya Barosu Bilişim Kurulu İç Yönetmeliği, Antalya Barosu Uluslararası İlişkiler Kurulu İç Yönetmeliği olmak üzere üç adet Yönetmelik düzenlediği anlaşılmaktadır.

Adli Yardım Bürosuna, tamamına yakını boşanma ve nafaka olmak üzere 2006 yılında 312, 2007 yılında 354, 2008 yılında 281 olmak üzere toplam 947 başvuru yapılmış, bunlardan 868 başvuru kabul edilerek, müdafi avukat görevlendirilmiştir.

Staj Eğitim merkezlerinde 2007-2008 yıllarında 305 stajyer kabul edilmiştir.

Baro üç ayda bir Antalya Barosu Dergisi, aylık olarak da bülten yayımlamaktadır.

Baroda mevcut merkezler ile Kurullar aşağıda gösterilmiştir:

- İnsan Hakları Merkezi

- Staj Eğitim Merkezi
- Çocuk Hakları Merkezi
- Meslek Sorunları Kurulu
- CMK Kurulu
- Baro yayınları Kurulu
- Kent Konseyi Kurulu
- Çevre İmar İzleme Kurulu
- Sosyal ve Kültürel Etkinlikler Kurulu
- Bilişim Kurulu
- Uluslararası İlişkiler Kurulu

Baroca düzenlenen seminer, konferans ve toplantılardan bazı örnekler aşağıya çıkarılmıştır:

- Dış Politika ve Hukuk Konferansı (Prof. Dr. Mümtaz Soysal)
- Türk Ceza Kanunu ve CMK konulu Sempozyum
- Ermeni Meselesi konulu panel (Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu).
- "Nasıl bir Anayasa" konulu söyleşi.
- Aile Mahkemelerinin Yapısı ve İşleyişi ile Arabuluculuk Semineri

Baro Disiplin Kurulunca 2006-2008 döneminde verilen kararların dağılımı şu şekildedir:

Ceza/Karar	Sayı
Uyarma	: 54
Kınama	: 65
Para Cezası	: 39
Mesleki Faaliyetten Yasaklama	: 9
Meslekten Çıkarma	: 1
Ceza Tayinine Yer Olmadığı	: 101

Hakkâri Barosu

40 üye ile en küçük barolardan birisi olan Hakkâri Barosunda 4 kişi çalışmakta, gelir ve giderleri de düşük düzeyde bulunmaktadır. 1.6.2006-30.9.2008 döneminde gelirleri 174.915 TL, giderleri 112.476 TL olarak gerçekleşmiş, 62.439 TL gelir fazlası oluşmuştur.

CMK kapsamında müdafi tayinine ilişkin hesapta da 30.9.2008 tarihi itibarıyla 52.565 TL nakit bulunmaktadır.

Baroda hesapların işletme defterine kayıt edildiği, Denetim Kurulunca denetimlerin iki Genel Kurul arasında bazı yıllarda kıst, bazı yıllarda yıllık olarak yapıldığı, düzenlenen raporlarda bir eksikliğe rastlanmadığı tespitine yer verildiği görülmektedir.

Adli Yardım Merkezine ilişkin olarak detaylı bilgi yer almamakla birlikte, 8.12.2005-30.9.2008 tarihleri arasında 17.710 TL gider gerçekleştiği, 30.9.2008 itibarıyla da 148.946 TL

nakit bulunduğu görülmüştür. Üç yıllık dönemde yapılan gider gözönüne alındığında adli yardım mevcut nakdinin önümüzdeki 10 yıl daha yeterli olacağı anlaşılmaktadır.

Baro, en önemli sorunlarının CMK müdafilik ücretlerinin Adalet Bakanlığınca geç ödenmesi olduğunu bildirmiştir.

Edirne Barosu

Baronun, idari işlemleri ile muhasebe, bütçe, personel işleri, Baro İç Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Hesaplar işletme defterine kaydedilmektedir. İhale konusu olabilecek bir işlem yapılmamıştır. Alım-satım işleri Yönetim Kurulu kararlarıyla gerçekleşmektedir. Muhasebe sonuçları iki ayda bir denetim kuruluna verilmektedir.

Baroda personel istihdamı, Baro Yönetim Kurulunca yürürlüğe konulan " Edirne Barosu Personel Çalışma Yönetmeliği"ne göre yürütülmektedir. Personelin işe alınması, ücreti ve işten çıkarılması kararları Yönetim Kurulunca verilmektedir. Baroda 7 personel görev yapmaktadır. 3 kişi CMK Bürosunda, 1 kişi Adli Yardım Bürosunda, 2 kişi adliyedeki büroda, 1 kişide Baro genel hizmetlerinde çalışmaktadır.

Edirne Barosunun 2006 yılında 56.919 TL geliri, 70.958 TL gideri, 2007 yılında 175.571 TL geliri, 90.269 TL gideri olmuştur. Baronun 1.10.2004-31.8.2008 döneminde toplam geliri 430.234 TL, gideri 327.722 TL olarak gerçekleşmiştir. 31.8.2008 tarihi itibarıyla 104.000 TL nakit varlığı bulunmaktadır. Hesapların Baro Denetim Kurulunca denetlendiği ve usulsüz bir duruma rastlanmadığı tespitine yer verildiği görülmüştür.

Edirne Barosunun bazı faaliyetleri şunlardır:

-Türk Medeni Kanununda Kadın Hakları ve Mal Rejimleri konulu konferans.

-Uluslararası Mülteci Hukuku Eğitim Programı.

-Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da Hukuk Eğitimi ve Avukatlık Mesleğine Giriş konulu Uluslararası Toplantı.

Konya Barosu

Baro kayıtları tek düzen hesap planına göre tutulmaktadır. Muhasebe sonuçları 2 aylık 1 yıllık ve 2 yıllık olarak raporlanmaktadır. Raporlar Baro denetçilerine ve Genel Kurula sunulmaktadır.

Baro hesapları iki yılda bir defa da Adalet Müfettişlerince teftiş edilmektedir.

Baroda mal ve hizmet alımları teklif alınmak suretiyle yapılmaktadır. Personel alımı gazete ilanıyla yapılmakta ve 2 aylık deneme süresinden sonra sözleşmeli olarak istihdam sağlanmaktadır. Personelin mali hakları Yönetim Kurulunca tespit edilmektedir.

Baro Disiplin Kurulunca 2006-2008 döneminde, 25 uyarma, 27 kınama, 9 para cezası, 6 mesleki faaliyetten yasaklama olmak üzere toplam 67 disiplin cezası verilmiş, 33 dosyada ise ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilmiştir.

Baroya bağlı bir iktisadi işletme ve vakıf bulunmadığı bildirilmiştir. Ancak Denetleme Kurulu Raporlarının incelenmesi sırasında, Baroda "Yardımlaşma Sandığı" adlı ayrı bir hesap bulunduğu, bu hesaba bağlı "İktisadi İşletme" kurulduğu anlaşılmıştır. İşletmenin fotokopi, çay, kahve vb. hizmetleri yürüttüğü, büyük ölçüde giderlerini kendi gelirlerinden karşıladığı, zaman zaman Barodan yardım aldığı, yıllık gelir ve giderlerinin 100.000 TL civarında gerçekleştiği görülmüştür.

Baronun 2006 ve 2007 yılı gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 348- Konya Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2006	2007
GİRİŞ AİDATLARI	5.794	8.294
YILLIK AİDATLAR	140.288	139.960
KİMLİK GELİRLERİ	6.038	7.860
STAJYER AVUKAT KAYIT PARASI	20.847	22.615
TBB KESNEĞİ+ÖLÜM YARDIMI		
FOTOKOPİ GELİRİ	30.906	
ÇAY-KAHVE-MEŞRUBAT GELİRİ	12.955	
BANKA FAİZ GELİRİ	50.729	74.059
VEKÂLET PULU PAYLARI	29.209	94.059
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	30.252	26.932
DENİZBANK VE GARANTİ BANKASI	39.000	
DİĞER GELİRLER	32.112	12.710
TOPLAM GELİRLER	**398.130**	**386.489**

Tablo 349- Konya Barosu 2006-2007 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	49.133	50.381
MATBU EVRAK	27.726	15.420
ÇİÇEK GİDERİ	3.852	3.829
CÜBBE-KİMLİK GİDERLERİ	2.523	4.549
GAZETE-İLAN GİDERİ	2.801	3.460
ÇAY-KAHVE GİDERİ	4.190	3.461
DEMİRBAŞ ALIMI GİDERİ	23.798	84.375
TELEFON-HABERLEŞME	4.646	
TOPLNATI GİDERLERİ	6.743	
ETKİNLİK GİDERİ	11.442	63.348
İFTAR YEMEĞİ VE SEÇİM GİDERİ	13.373	15.980
İLÇELER ADLİ YARDIM BÜRO TEMSİLCİLİKLERİ GİDERİ	9.771	39.494
PTT	13.009	11.139
İKTİSADİ İŞLETME BÜTÇESİNE TRANSFER	25.000	
TBB KESENEK VE ÖLÜM YARDIMI PAYI	50.414	
DURUŞMA SALONLARI MONÜTER ALIMI	25.127	
STOPAJ VERGİSİ	7.155	10.963
DİĞER GİDERLER	14.839	3.605
TOPLAM GİDERLER	**295.542**	**310.004**
GELİR FAZLASI	**102.588**	**76.485**

Tabloda da görüleceği üzere Baro sürekli gelir fazlası vermektedir.

Baro adli yardım hesabından 20.9.2006-1.9.2008 döneminde toplam 547.073 TL harcama yapılmış, bu harcamanın 186.403 TL'si Avukatlara ödenen vekalet ücretidir. Aynı

dönemde 1.084.401 TL gelir sağlanmış, dönem gelir fazlası 537.328 TL olarak gerçekleşmiştir. 1.9.2008 tarihi itibarıyla adli yardım hesabında 1.263.222 TL nakit bulunmaktadır.

Konya Barosunun 1.9.2008 tarihi itibarıyla 1.871.130 TL nakdi bulunmaktadır. Bu miktarın 1.263.222 TL'si adli yardım hesabına, 118.594 TL'si CMK hesabına, 14.867 TL'si Yardımlaşma Sandığı İktisadi İşletmesine, 5.690 TL'si Uzlaşma hesabına, 468.757 TL'si Baroya ait bulunmaktadır.

İstanbul Barosu

İstanbul Barosunun gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 350- İstanbul Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2006	2007
YILLIK AİDATLAR	2.060.339	2.278.064
CEZA GELİRLERİ	244.694	
DUHULİYE GELİRLERİ	295.487	338.401
TBB KESNEĞİ+ÖLÜM YARDIMI	501.046	504.776
GEÇMİŞ YIL AİDAT GELİRLERİ	1.501.812	1.113.621
GEÇMİŞ SENELER GECİKME ZAMMI	628.610	503.340
BANKA FAİZ GELİRİ	938.955	1.374.934
VEKALET PULU PAYLARI	216.866	279.744
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	218.889	127.005
SATIŞ GELİRLERİ	180.739	383.535
PUL NEMASI	519.630	1.830.270
İŞLETME GELİRİ	134.375	142.650
DİĞER GELİRLER	334.158	319.007
TOPLAM GELİRLER	**7.775.600**	**9.195.347**

Tablo 351- İstanbul Barosu 2006-2007 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	2.224.234	2.790.967
YÖNETİM VE FAALİYET GİDERLERİ	1.405.529	1.209.683
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDALAR	499.745	587.275
ÇEŞİTLİ GİDERLER	412.330	369.062
VERGİ-RESİM VE HARÇLAR	146.854	217.424
FİNANSMAN GİDERLERİ	35.724	39.852
TBB KESENEK VE ÖLÜM YARDIMI PAYI	876.874	1.005.498
TOPLAM GİDERLER	**5.601.290**	**6.219.761**
GELİR FAZLASI	**2.174.310**	**2.975.586**

Tabloda da görüleceği üzere Baronun mali bir sıkıntısı bulunmadığı gibi, her yıl elde edilen gelir fazlaları nedeniyle önemli ölçüde nakit varlığı bulunmaktadır. Baronun 31.12.2007 tarihi itibarıyla nakit varlığı 18.178.504 TL'ye ulaşmıştır.

Baro Disiplin Kurulunca 1.1.2007-3.11.2008 tarihleri arasında 785 dosya hakkında karar verilmiştir. Buna göre; 161 uyarma cezası, 149 kınama cezası, 31 para cezası, 17 geçici süreyle işten yasaklama, 7 meslekten çıkarma olmak üzere toplam 365 dosyada disiplin cezası öngörülmüş, 321 dosyada ceza tayinine yer olmadığına karar verilmiş, 99 dosyada diğer nedenlerle işlemden kaldırılmıştır.

Baro alım-satım işlemleri ile personel alımı işlemleri Baro Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır.

Ankara Barosu

Baronun hesapları tek düzen muhasebe sistemine göre tutulmakta olup, Baroca belirlenen bir hesap planı uygulanmaktadır.

Baronun nakit fazlaları yatırım fonları ile bankalardan teklif alınarak vadeli mevduatta değerlendirilmektedir. Kararları Başkanlık Divanı vermektedir.

Baronun hesap sonuçları bilanço ve gelir-gider cetveli olarak her hafta internet sitesinden ilan edilmektedir. Bu uygulamaya sadece Ankara Barosunda rastlanılmış olup, araştırma boyunca ziyaret edilen yüzlerce internet sitesinde (meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının internet siteleri) bu tür bir uygulamaya rastlanılmamıştır.

Bu nedenle söz konusu uygulama örnek alınacak ve takdir edilecek bir şeffaflık ve hesap verebilirlik uygulaması olarak görülmektedir.

Ayrıca iki aylık dönemler halinde hazırlanan raporlar, yıllık raporlar ve dönem raporları Denetleme Kuruluna, yıllık raporlar ayrıca tüm üyelere ve internet sitesine, dönem sonuçları ise genel kurula sunulmaktadır.

Baronun alım-satım işleri aşağıdaki şekilde yürütülmektedir:

-İlgili birimlerden gelen ihtiyaçların karşılanması Yönetim Kurulunca onaylanmakta,

-Kapalı zarf içinde teklifler toplanmakta,

-Yönetim Kurulu ve/veya Başkanlık Divanınca zarf açılarak alınan karar tutanağa bağlanmakta,

-Mal veya hizmet teslim alınarak bedeli ödenmektedir.

Personel istihdamı, iş başvurularından vasfı uygun görülenler arasından mülakatla Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır.

Baroda görevli personel sendikalı olup, tüm mali hakları, disiplin ve ceza işleri iki yılda bir yenilenen toplu iş sözleşmesine ve İş Kanunu'na göre tespit edilmektedir. Ücret zamları yıllık olarak yapılmaktadır.

Personele toplu iş sözleşmesine göre aylık ücret, yılda dört ikramiye, sorumluluk tazminatı, kasa tazminatı, ulaşım yardımı, yemek yardımı, çocuk yardımı, okul yardımı, giyim yardımı, yakacak yardımı, evlenme yardımı, doğum yardımı, ölüm yardımı yapılmaktadır.

Baroya bağlı bir "İktisadi İşletme" bulunmaktadır. İşletmenin 2006 yılı satış hasılatı 1.241.512 TL, 2007 yılı satış hasılatı 1.422.420 TL olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında 9.600 TL zarar, 2007 yılında 42.574 TL kâr elde etmiştir.

Baronun adli yardım hizmetleri için, 2006-2007 döneminde 2.877.642 TL gelir sağlanmış, 1.825.376 TL harcama yapılmış, 1.052.266 TL gelir fazlası oluşmuştur.

Baronun gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 352- Ankara Barosu 2006-2007 Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	2006	2007
GİRİŞ AİDATI	321.217	357.936
YILLIK AİDATLAR	1.619.330	1.310.357
KİMLİK GELİRLERİ	6.140	13.280
STAJYER AVUKAT KAYDİYESİ	253.150	364.650
TBB KESNEĞİ+ÖLÜM YARDIMI	476.892	868.699
GENEL KURULA KATILMAMA CEZASI	2.239	49.254
GEÇMİŞ SENELER GECİKME ZAMMI	700.184	312.747
ŞİKÂYET AVANSLARI	42.951	27.344
VEKALET PULU PAYLARI	213.116	706.823
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	148.919	93.476
EĞİTİM GELİRLERİ	152.220	112.465
FAİZ GELİRLERİ	20.802	48.484
BAROKART GELİRİ	89.067	5.890
DİĞER GELİRLER	17.453	64.240
TOPLAM GELİRLER	**4.063.680**	**4.335.645**

Tablo 353- Ankara Barosu 2006-2007 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	479.404	689.273
YÖNETİM GİDERLERİ	80.236	176.263
BÜRO GİDERLERİ	238.062	610.911
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDALAR	267.709	409.249
YAYIN GİDERLERİ	288.000	465.437
SOSYAL YARDIMLAR	65.319	64.541
KOMİSYON VE KURUL GİDERLERİ	228.344	291.261
EĞİTİM MERKEZİ GİDERLERİ	170.115	126.378
TBB KESENEK VE ÖLÜM YARDIMI PAYI	476.891	260.593
GÖLBAŞI SOSYAL TESİSLERİ ONARIM	80.845	26.402
HUKUK MÜZESİ GİDERLERİ	186.069	12.777
AMORTİSMAN VE TÜKENME PAYLARI	95.259	194.536
ÇALIŞMA MERKEZLERİ GİDERLERİ	88.484	66.453
KONFERANS SALONLARI GİDERLERİ	20.459	29.310
KONFERANS-SEMİNER-PANEL		84.130
UYAP SERTİFİKA GİDERLERİ		30.229
PAZARLAMA-SATIŞ-DAĞITIM GİDERLERİ	80.248	
KURULTAY GİDERLERİ	271.674	
ETKİNLİK GİDERLERİ	104.659	94.204
ÇEŞİTLİ GİDERLER	45.776	87.573
DİĞER GİDERLER	84.882	60.585
TOPLAM GİDERLER	**3.352.435**	**3.780.105**
GELİR FAZLASI	**711.245**	**555.540**

5.1.2009 tarihli Raporo göre Baronun, 570.792 TL'si CMK, 2.687.865 TL'si adli yardım hesabı, 146.327 TL'si genel hesabın olmak üzere toplam 3.404.984 TL nakdi bulunmaktadır.

Ankara Barosunda oluşturulan kurullar ve merkezler aşağıda belirtilmiştir:

- Arap Barolar Birliği İle İletişim Kurulu
- BCBA Kurulu
- Bilişim Kurulu
- Kent ve Çevre Kurulu

- Engelli Avukatlar Kurulu
- FMR Kurulu
- Kamu Avukatları Kurulu
- Meslekiçi Eğitim Kurulu
- Sosyal İlişkiler Kurulu
- Spor Kurulu
- Staj Kurulu
- Tüketici Hakları Kurulu
- Vergi İdare Kurulu
- Yayın Kurulu
- Hukuk Fakülteleri ile İletişim ve İşbirliği Kurulu
- Etik Kurulu
- Genç Avukatlar Kurulu
- UIA (Uluslararası Avukatlar) Birliği Kurulu
- Avrupa Barolar Federasyonu Kurulu
- Kalite Kurulu
- Sağlık Hukuku Kurulu
- Amerikan Barolar Birliği Başkanlığı ve Kurulu
- İngilizce Dergi Kurulu
- Hayvan Hakları Kurulu
- Ücretli Çalışan Avukatlar Kurulu
- Adli Yardım Merkezi
- Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi
- Avrupa Birliği Merkezi
- Avukat Hakları Merkezi
- CMK Merkezi
- Çocuk Hakları Merkezi
- İnsan Hakları Merkezi
- Kadın Hakları Merkezi
- Bilgi ve Belge Merkezi

Baronun bazı yayınları aşağıda yer almaktadır:

- 1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması.
- Hukuk Gündemi.
- Staj Rehberi.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin Taraf Olduğu Uluslararası Antlaşmalar Rehberi.

- Kadın Hakları El Kitabı.
- FMR Dergisi 2005.
- Tüketici Bülteni.

X. TÜRKİYE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODALARI BİRLİĞİ

Tarihi Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu zamanında yüzyıllar boyunca gerek merkezi hükümet dairelerinde gerek eyaletlerdeki kamu birimlerinde çok ayrıntılı ve güvenilir bir muhasebe, defter tutma faaliyeti sürdürüldüğü bilinmektedir. Günümüze kadar varlığını koruyan arşiv eserleri, defter ve belgeler Osmanlı'da kamu kesimindeki gelişmiş muhasebe/kayıt sisteminin somut kanıtlarıdır. Bununla beraber, özel mülkiyet konusu işletmelerdeki muhasebe ve denetim faaliyetleri bu kuruluşların, 20. yüzyılın başlarına değin esas itibarıyla aile mülkiyetinde ve idaresinde olmaları nedeniyle geçmişi çok eskilere dayanmayan yeni işlevler olarak kabul edilmektedir (TÜRMOB Tanıtım Broşürü, 1).

Osmanlının son dönemleri ve Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ekonomik alandaki gelişmeler, ticaret ve sanayi alanında ortaya çıkan teşebbüsler özel kesimde de muhasebe hizmetlerine olan ihtiyacı artırmıştır. Muhasebe alanında yasal düzenleme yapma arayışları ve serbest muhasebecilik uygulamaları 1930'lı yıllardan itibaren görülmeye başlanmıştır. Ülkemizde muhasebe ve denetim hizmetlerini düzenleyen bir çerçeve yasa çıkartılması konusundaki beklenti ve girişimler 1930'lu yıllardan itibaren başlamışsa da bu girişimlerden netice bir netice alınamamıştır. Ancak Cumhuriyet Döneminde çıkartılan 1580 sayılı Belediye Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret Kanunu gibi kanunlar, doğrudan olmasa bile muhasebe ve denetim alanında belli ölçüde ilerleme sağlanmasına katkı yapmıştır.

Muhasebe ve denetim konusunu düzenleyen müstakil bir yasa çıkartılamamışsa da 1940'lı yıllardan itibaren mesleki örgütlenme konusunda belli oranda mesafe alındığı görülmektedir. Mesleki örgütlenme alanındaki ilk adım bu amaçla bir dernek kurulmasıyla atılmıştır.

1942 yılında "Eksper Muhasipler ve İşletme Organizatörleri Derneği"nin kurulması muhasebe mesleğinin gelişimi bakımından önemli bir adım olarak görülmektedir. 1967 yılında adı "Muhasebe Uzmanları Derneği" olarak değiştirilen bu Derneğin mesleğin ilk öncü kuruluşu olarak, kuruluşundan itibaren gerçekleştirdiği faaliyet ve hizmetleri ile mesleğin gelişimine önemli katkılar sağladığı kabul edilmektedir. 1975 yılından itibaren faaliyetlerine Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği olarak devam eden Dernek 1940'lı yıllardan itibaren değişik

tarihlerde hazırlanan meslek yasa tasarılarına ilişkin çalışmalara katılmış ve bu alanda çeşitli etkinlikler yürütmüştür (Tümer, 2006).

Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği, meslek mensupları için sınav sistemine ilk olarak işlerlik kazandıran meslek örgütü olmuştur. 1973 yılından başlayarak meslek yasasının kabul edildiği 1989 yılına kadar düzenlediği sınavları kazanan meslek mensuplarına "Muhasebe Uzmanı Sertifikası" vermiştir. Bunun dışında daha sonra kurulan diğer meslek derneklerinin de muhasebe ve denetim mesleğinin gelişmesine belli ölçüde katkıları olmuştur. Bu anlamda 1974 yılında kurulan Türkiye Muhasebeciler Dernekleri Federasyonu ile 1976 yılında kurulan Mali Müşavirler Muhasebeciler Derneğini belirtmek gerekmektedir (TÜRMOB Tanıtım Broşürü, 1).

Mesleğin ve meslek örgütünün yasal dayanağa kavuşması ancak 1980 sonrası dönemde mümkün olmuştur. 1.6.1989 tarihinde kabul edilen 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenlemeler yapılmış ve meslek mensuplarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsündeki meslek örgütü bünyesinde örgütlenmeleri öngörülmüştür.

Kuruluş ve Yasal Statü

İşletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak, faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetlemeye, değerlendirmeye tabi tutarak gerçek durumu ilgililerin ve resmî mercilerin istifadesine tarafsız bir şekilde sunmak ve yüksek mesleki standartları gerçekleştirmek üzere, "Serbest Muhasebecilik", "Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik" ve "Yeminli Malî Müşavirlik" meslekleri ve hizmetleri ile Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliğinin kurulmasına, teşkilat, faaliyet ve denetimlerine, organlarının seçimlerine dair esaslar 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile düzenlenmiştir.

3568 sayılı Kanun 2008 yılında yapılan değişiklikler öncesinde meslek ve meslek unvanlarını;

- Serbest Muhasebecilik (Serbest Muhasebeci)
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (Serbest Muhasebeci Mali Müşavir)
- Yeminli Mali Müşavirlik (Yeminli Mali Müşavir)

olarak belirlemiş, mesleki örgütlenmeyi de "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları" ve "Yeminli Mali Müşavirler Odaları" şeklinde yapılandırmıştır.

Serbest Muhasebeciler ve Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler aynı oda bünyesinde, Yeminli Mali Müşavirler ise ayrı olarak kurulan odalar bünyesinde örgütlendirilmişlerdir. Tüm odalar Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) bünyesinde teşkilatlandırılmışlardır.

3568 sayılı Kanun 2008 yılında çıkarılan 5786 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve değişiklik sonrasında meslek ve meslek unvanları;

- Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik (Serbest Muhasebeci Mali Müşavir)
- Yeminli Mali Müşavirlik (Yeminli Mali Müşavir)

olarak düzenlenmiştir. İki ayrı unvana sahip meslek mensupları yine önceden olduğu gibi ayrı ayrı kurulan odalar bünyesinde, odalar da TÜRMOB çatısı altında örgütlendirilmişlerdir.

Meslek mensubu olmanın genel şartları ve meslek unvanları itibarıyla aranacak özel şartlar Kanunda ayrı ayrı belirlenmiştir. Meslek mensubu olabilmek için Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan genel şartların yanı sıra her bir meslek unvanı için aranan özel şartları da sağlamak gerekmektedir.

Meslek mensuplarının çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik Mesleği

Muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleğinin konusu; gerçek ve tüzelkişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

- Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilanço, kâr-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak,
- Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak,
- Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak

olarak belirlenmiş, bu işleri; bir işyerine bağlı olmaksızın yapanlara da Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanı verilmiştir.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olabilmenin özel şartları, Kanunda sayılan alanlarda lisans veya lisansüstü seviyesinde eğitim almış olmak, en az üç yıl staj yapmış olmak, serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavını kazanmış olmak (Kanunda unvanı sayılanlar için sınav şartı aranmamaktadır) olarak belirlenmiştir.

Serbest muhasebeci mali müşavirlik stajı, bağımsız çalışan serbest muhasebeci mali müşavir veya yeminli mali müşavir yanında veya şirketlerinde yapılmaktadır. Staja başlayabilmek için staja giriş sınavını kazanmak ve Birlik tarafından kurulan Temel Eğitim ve Staj Merkezinin eğitim programını tamamlayıp başarılı olmak şarttır. Kanunda sayılan hizmet ve

süreler staj süresinden sayılmaktadır. Serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavı (yazılı sınav) Birlik tarafından yapılmaktadır.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik sınavına girip de kazanamayanlar ile belirli bazı eğitimi almış olanlara 2008 yılından önceki düzenlemede "Serbest Muhasebeci" unvanı verilmiş ve bazı muhasebe işlemlerini yapabilmelerine izin verilmiştir.

Mesleki uyum eğitiminin konuları ve ücreti ile yapılacak özel sınavın usul ve esasları Maliye Bakanlığı ile TÜRMOB tarafından müştereken belirlenmektedir.

Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği

Yeminli Mali Müşavirlik mesleğinin konusu ise;

- Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak,
- Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak,
- Kanunun 12 nci maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlerini yapmak

biçiminde belirlenmiş, bu mesleği yürütenlere de "Yeminli Mali Müşavir" unvanı verilmiştir.

Ayrıca, Yeminli Mali Müşavirler muhasebe ile ilgili defter tutamamakta, muhasebe bürosu açamamakta ve muhasebe bürolarına ortak olamamaktadır.

Yeminli mali müşavir olabilmenin özel şartları; en az 10 yıl serbest muhasebeci mali müşavirlik yapmış olmak ve yeminli mali müşavirlik sınavını vermiş olmak olarak belirlenmiştir.

Kanunda sayılan görev ve hizmetler serbest muhasebeci mali müşavirlikte geçmiş süre olarak kabul edilmektedir. Yeminli mali müşavirlik sınavı (yazılı sınav) da Birlik tarafından yapılmaktadır. Sınavın adil, tarafsız ve mevzuatına uygun bir şekilde yapılması için gerekli tedbirleri alma yetkisi Maliye Bakanlığına verilmiştir. Yeminli mali müşavirlik mesleğine kabul edilenler, görevlerine fiilen başlamadan önce Asliye Ticaret Mahkemesinde Kanunda yazılı şekilde yemin etmektedir.

Meslek Unvanlarının Kazanılması ve Ruhsatlandırma Süreci

Kanunen kullanmaya yetkisi olmayanların serbest muhasebeci mali müşavir, yeminli mali müşavir unvanlarının veya bu unvan veya kavramlara karışacak veya onlara benzer her türlü unvan, ibare veya remizleri kullanılmaları 3568 sayılı Kanunla yasaklanmıştır. Ayrıca meslek unvanıyla ilgili odaya üye olmayan meslek mensuplarının mesleki faaliyette bulunmayacakları öngörülmüştür.

Meslek mensubu olmak isteyenlerin müracaatları, ruhsat verilmesi ve meslek unvanlarının kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Gereğince Yapılacak Başvurular Hakkında Yönetmelikle düzenlenmiştir.

Yönetmeliğe göre, meslek mensubu olmak (unvanın edinilmesi ve ruhsat alınması) için ilgililerce meslek unvanları itibarıyla Yönetmelikte öngörülen usul doğrultusunda ve gerekli belgelerle birlikte ilgili odaya başvuru yapılmakta, başvurular ilgili oda tarafından incelenmekte ve Birliğe gönderilmekte, odalarca Birliğe gönderilen dosyalar Birlik tarafından (Birlik Yönetim Kurulu) değerlendirilmekte, olumlu karara varılanların ruhsatları düzenlenmekte (ruhsat harcını/bedelini Birlik hesabına yatırdıktan sonra) ve meslek mensubu olmaya hak kazananlara verilmek üzere ilgili odaya gönderilmekte, gönderilen ruhsatlar odalar tarafından ilgiliye verilmektedir.

Birlik tarafından ruhsat verilmemesine karar verilmesi halinde bu karar aleyhine Maliye Bakanlığına itiraz edilebilmektedir. İtiraz dilekçesi Maliye Bakanlığına iletilmek üzere Birliğe verilmekte, Birlik itiraz dilekçesini, ilgilinin dosyası ve kendi görüşü ile birlikte Bakanlığa göndermekte, nihai karar Maliye Bakanı tarafından verilmektedir.

Ruhsatını alan meslek mensupları ilgili odanın çalışanlar listesine kayıt olduktan sonra, mesleki faaliyetlerine başlayabilmektedir. Ruhsatı almayanlar ile odanın çalışanlar listesine kayıt olmayanlar mesleki faaliyette bulunamamakta, bulunanlar hakkında 3568 sayılı Kanundaki cezai hükümler uygulanmaktadır.

Ayrıca, meslek mensuplarının kullanacağı kaşeler Birlik tarafından hazırlanmakta ve bedel karşılığı verilmektedir. Meslek mensuplarının kaşe kullanmalarıyla ilgili usul ve esaslar Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Kaşe Kullanma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikle belirlenmiştir. Yönetmeliğe göre kaşeler meslek mensuplarına Birlik tarafından bedeli karşılığında verilmekte, talepler odalara yapılmakta, Odalar tarafından Birliğe ulaştırılmaktadır. Kaşe ücretlerinin Birlik Genel Kurulu tarafından tespit olunacağı öngörülmüştür.

Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınavları

Yeminli mali müşavirlik ve serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavlarına ilişkin esaslar Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınav Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Sınavlar Yönetmelikteki esaslar çerçevesinde Birlikçe (TESMER) yapılmaktadır. Sınav soruları 3568 sayılı Kanuna göre oluşturulan sınav komisyonu tarafından hazırlanmaktadır.

Teşkilatı ve Organları

3568 sayılı Kanunla serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere ait bütün Odaların katılacağı Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) kurulmuştur.

Birliğin ve organlarının görev ve yetkileri, çalışma esasları ve gelirleri ile diğer hususlar Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetmeliği (TÜRMOB Yönetmeliği) ile düzenlenmiştir.

Birliğin amaçları Yönetmelikte aşağıdaki gibi sayılmıştır:

- Kanunda ve yönetmeliklerde Birlik tarafından yapılması öngörülen işleri yapmak,
- Mesleki alanda çalışmalar yapmak ve mesleğin gelişmesini sağlamak,
- Meslek onurunu, üye ve odaların haklarını korumak,
- Mesleğin uygulanması ile ilgili normları geliştirmek, eğitim ve kamu kurumlarıyla işbirliği yaparak mesleki eğitimin gelişmesine katkıda bulunmak,
- Üyeler ve odalar arasında dayanışmayı sağlamak ve haksız rekabeti önlemek.

TÜRMOB, kendisine bağlı 70 Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Odası ve 8 Yeminli Mali Müşavir Odası olmak üzere toplam 78 odayla faaliyet göstermektedir. Odalara üye toplam ruhsatlı meslek mensubu sayısı 4 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla 77.478 kişidir. Odaların üye sayıları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 354- TÜRMOB- Meslek Mensuplarının Sayısı ve Dağılımı

	Bağımlı	Serbest	Toplam
SM	12.885	16.114	28.999
SMMM	20.366	24.261	44.627
SMMM ODALARI TOPLAM	**33.251**	**40.375**	**73.626**
YMM	**1.760**	**2.092**	**3.852**
Genel Toplam	**35.011**	**42.467**	**77.478**

Tablo 355- TÜRMOB-SMM Odaları ve Üye Sayıları (SM-SMMM)

Oda Adı	SM	SMM	Toplam	Oda Adı	SM	SMM	Toplam
Adana	763	991	1.754	Karabük	115	61	176
Adıyaman	69	68	137	Kars (Iğdır, Ardahan)	61	50	111
Afyonkarahisar	187	201	388	Karaman	100	78	178
Aksaray	75	73	148	Kastamonu	125	70	195
Amasya	107	82	189	Kayseri	349	495	844
Ankara	3.269	6.190	9.459	Kırklareli	138	142	280
Antalya	1.077	1.564	2.641	Kırıkkale	106	76	182
Artvin	54	34	88	Kırşehir	60	51	111
Aydın	433	326	759	Kocaeli	519	536	1.055
Balıkesir	490	432	922	Konya	856	1.000	1.856
Batman (Siirt)	85	40	125	Kütahya	134	155	289
Bilecik	60	58	118	Malatya	196	172	368
Bitlis (Muş)	53	22	75	Manisa	476	338	814
Bolu	159	139	298	Mardin (Şırnak)	96	89	185
Burdur	129	87	216	Muğla	494	526	1.020
Bursa	1.352	2.015	3.367	Nevşehir	158	89	247
Çanakkale	189	197	386	Niğde	55	65	120
Çankırı	49	54	103	Ordu	187	151	338
Çorum	210	177	387	Rize	105	101	206
Denizli	454	479	933	Sakarya	414	289	703
Diyarbakır	208	117	325	Samsun	469	334	803
Edirne	202	162	364	Sinop	60	31	91
Elazığ (Bingöl)	119	94	213	Sivas	163	126	289
Erzincan (Tunceli)	62	62	124	Tekirdağ	229	376	605
Erzurum	169	130	299	Tokat	103	104	207
Eskişehir	329	426	755	Trabzon	302	224	526
Gaziantep (Kilis)	711	584	1.295	Şanlıurfa	159	130	289
Giresun	112	79	191	Uşak	138	159	297
Gümüşhane (Bayburt)	42	21	63	Van (Ağrı, Hakkari)	116	109	225
Hatay	483	385	868	Yozgat	102	105	207
Isparta	167	148	315	Zonguldak	197	185	382
Mersin	776	707	1.483	Yalova	94	107	201
İstanbul	7.175	18.188	25.363	Bartın	59	40	99
İzmir	1.893	3.368	5.261	Osmaniye	51	60	111
Kahramanmaraş	187	220	407	Düzce	114	83	197
4 Mayıs 2009 itibariyle				**TOPLAM**	**28.999**	**44.627**	**73.626**

Birliğe bağlı olarak, 8 ilde Yeminli Mali Müşavir Odası bulunmaktadır. YMM Odaları ve bağlı iller aşağıda iki ayrı tabloda gösterilmiştir:

Tablo 356- TÜRMOB- YMM Odaları ve Üye Sayıları

Oda Adı	Üye Sayısı
Adana	108
Ankara	1.084
Antalya	52
Bursa	141
Eskişehir	63
Gaziantep	70
İstanbul	1.960
İzmir	374
TOPLAM	**3.852**

Meslek mensuplarının unvanlar itibarıyla oransa dağılımına bakıldığında odalara kayıtlı toplam meslek mensuplarının % 58'inin SMMM, % 37'sinin SM ve % 5'inin YMM'lerden oluştuğu görülmektedir.

Odalara kayıtlı ruhsatlı meslek mensuplarının sayıları yıllar (1996-2009) itibarıyla şöyle gerçekleşmiştir:

Tablo 357- TÜRMOB- Üye Sayılarının 1990-2009 Gelişimi

DÖNEM	SM	SMMM	SM+SMMM	YMM	TOPLAM
1990-1991	16.466	8.755	25.221	1.887	27.108
1992-1994	23.750	13.021	36.771	2.400	39.171
1994-1995	25.085	14.182	39.267	2.402	41.669
1997/1998	25.561	16.926	42.487	2.776	45.263
1998-1999	26.328	19.913	46.241	2.982	49.223
1999-2000	27.064	22.473	49.537	3.182	52.719
2000-2001	28.223	25.389	53.612	3.147	56.759
2001-2002	27.837	26.289	54.126	3.295	57.421
2002-2003	28.794	28.816	57.610	3.386	60.996
2003-2004	29.704	30.946	60.650	3.475	64.125
2004-2005	29.842	33.158	63.000	3.502	66.502
2005-2006	30.095	36.036	66.131	3.561	69.692
2006-2007	29.291	39.779	69.070	3.639	72.709
2008	29.040	42.558	71.598	3.805	75.403
2009	28.999	44.627	73.626	3.852	77.478

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 1990 yılından 2009 yılına kadar serbest muhasebeci sayısı % 76, serbest muhasebeci mali müşavir sayısı % 191, yeminli mali müşavir sayısı % 104 toplam meslek mensubu sayısı da % 185 oranında artış göstermiştir.

TÜRMOB Yönetmeliğinde, Birliğin, "Birlik Mesleki Ortaklık Bürosu ve Şirketler Kütüğü" adı altında merkezî bir kütük tutacağı ve ortaklık bürosu ve şirketlerin Birlik tarafından tutulan Meslek Kütüğüne kayıt edileceği, Birliğin Meslek Kütüğüne kaydettiği ortaklık bürosu veya şirketlerin listesini, unvan, adres, şirket türü, kütük numarası, ortakların isimleri, adresleri, sicil numaraları, varsa internet siteleri ve uygun göreceği diğer bilgilerle birlikte kendi internet sitesinde yayımlayacağı öngörülmüştür.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB)

Birlik tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. Birliğin merkezi Ankara'dadır.

Birliğin görevleri Kanunda aşağıdaki gibi sayılmıştır:

- Mesleğin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak,
- Meslek mensuplarının menfaatlerini, mesleki ahlak, düzen ve geleneklerini korumak.
- Odaları ilgilendiren konularda yetkili mercilere görüş bildirmek,

- Odalar arasında çıkacak mesleki anlaşmazlıkları kesin olarak çözümlemek, uyulması zorunlu meslek kurallarını belirlemek,
- 3568 sayılı Kanuna göre çıkarılacak yönetmelikleri hazırlamak,
- Milli ve milletlerarası mesleki kuruluşlara üye olmak, milletlerarası mesleki toplantılara katılmak,
- Maliye Bakanlığınca verilecek görevleri yerine getirmek,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak ve mesleki konularda resmî makamlarca istenen bilgi ve görüşleri vermek,

Birliğin organları şunlardır:

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Disiplin Kurulu,
- Denetleme Kurulu.

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu, Odaların üyeleri arasından 3 yıl için seçecekleri temsilcilerden meydana gelmektedir. Her odaya üye sayısına bakılmaksızın 3 temsilci hakkı tanınmakta, ilave olarak her 75 üye için de 1 temsilci daha seçilmektedir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurulu üyelerini seçmek,
- Birlik Yönetim Kurulunca hazırlanacak yönetmelik ve raporları incelemek ve onaylamak,
- Odalar arasında işbirliği kurmak ve bunların gelişmelerini sağlayıcı lüzumlu tedbir ve kararları almak,
- Birlik bütçe ve kesin hesabını görüşerek karara bağlamak, odalardan alınacak pay miktarını tespit etmek,
- Birlik için gerekli taşınmazların satın alınması veya mevcut taşınmazların satılması hususunda Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- Uyulması mecburi mesleki kararları almak,
- Yönetim Kurulunu ibra etmek, sorumlu görülenler hakkında disiplin soruşturmasına karar vermek,
- Kanunla verilen diğer görevleri yapmak.

Birlik Genel Kurulu üç yılda bir Eylül ayında Birlik Yönetim Kurulu Başkanının daveti üzerine toplanmaktadır. Birlik Yönetim Kurulu Başkanı, Birlik Yönetim veya Denetleme Kurulunun gerekli gördüğü hallerde Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilmektedir.

Ayrıca mevcut temsilcilerin beşte birinin yazılı talebi ile Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağrılması mecburidir.

Genel Kurul, temsilcilerin tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta, ilk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamaktadır. Ancak ikinci toplantıya katılan temsilci sayısı Birlik Yönetim, Disiplin ve Denetleme kurulları asıl üyeleri toplamının iki katından az olamamaktadır. Genel Kurul toplantılarında hazır bulunanların salt çoğunluğu ile karar verilmektedir.

Birlik Yönetim Kurulu

Birlik Yönetim Kurulu, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunan Birlik Genel Kurulu üyeleri arasından üç yıl için seçilen dokuz asıl ve dokuz yedek üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu üyelerinden beşinin yeminli mali müşavir olması zorunlu bulunmaktadır.

Üst üste iki seçim döneminde iki defa Birlik Yönetim Kurulu başkanlığına seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe Yönetim Kurulu üyeliğine seçilememektedir.

Birlik Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri, Kanunun seçilmeye ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla Genel Kurul toplantılarına katılma ve oy kullanma hakkına sahiptirler.

Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasından bir başkan, bir başkan yardımcısı, bir genel sekreter ile bir muhasip üye seçmekte, Yönetim Kurulu Başkanı en az beş yıl süreyle yeminli mali müşavirlik yapmış olanlar arasından seçilmektedir. Birliğin hukuki temsilcisi Birlik Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Birlik Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Genel Kurul kararlarını yerine getirmek,
- Birlik adına kanunla tanınan yetkiler dairesinde iktisap ve yüklenmelerde bulunmak,
- Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü ayni hak tesis etmek, kaldırmak; bu konularda Yönetim Kurulu Başkanı veya bir Yönetim Kurulu üyesine yetki vermek,
- Bütçeyi yapmak ve uygulamak,
- Odalarca önerilen giriş ücreti ve yıllık üye aidatları ile mesleki eğitime yönelik kurs ve staj ücretlerini Maliye Bakanlığının tasdikine sunmak,
- Odaların görüşlerini almak suretiyle hazırlayacağı asgari ücret tarifelerini Maliye Bakanlığının tasdikine sunmak,
- 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılması gereken sınavları yapmak,
- Mesleki ruhsatları vermek,
- Kanunlarla verilen diğer işleri yapmak.

Ayrıca, Yönetmelikte mesleki ruhsatlardan başka yeminli mali müşavirlik mührünü verme görevi de Birlik Yönetim Kuruluna verilmiştir.

TÜRMOB Yönetmeliğinde Kanundaki görevlere ilave olarak aşağıdaki işler de Birlik Yönetim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır:

- Mesleki standartları geliştirmek, bu kapsamda uluslararası standartlarla uyumlu mesleki etik standartlar, denetim standartları, mesleki eğitim standartları, kalite güvence standartları oluşturmak ve geliştirmek, haksız rekabeti önleyici önlemler almak. Bu amaçla, Birlik bünyesinde kurul, komite, çalışma grupları gibi birimler oluşturmak, meslek mensuplarının eğitimini sağlamak için seminerler düzenlemek, kurslar açmak,
- Mesleki faaliyet alanına giren konularda çalışmalar yapmak üzere mesleki çalışma komiteleri oluşturmak ve bunların çalışma sonuçlarını odalar kanalıyla meslek mensuplarına duyurmak,
- Meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerini yürütmelerinde yardımcı olmak, mesleki konularda bilgi alışverişlerinde iletişim kurmak amacıyla merkezi Birlikte bulunan bilgisayar ağını oluşturmak.
- Denetim mesleğinin performansının ve kalitesinin yükselmesine muhasebe mesleğinin bağımsızlığının ve tarafsızlığının korunmasına katkı sağlamak, ulusal ve uluslararası düzeyde, muhasebe denetimine ve meslek mensuplarına olan güveni sürdürülebilir kılmak. Bu amaçla, Birlik bünyesinde kurul, komite ve çalışma grupları gibi birimler oluşturmak.

TÜRMOB Yönetmeliğinde, yönetim kurulunun kendisine tevdi edilen görevlerin ifa edilmemesinden veya eksik, yanlış veya geç ifa edilmesinden ve sarfiyatın usulüne uygun yapılmamasından sorumlu olduğu, yönetim kurulu başkanı ve üyelerin siyasi faaliyette bulunamayacakları öngörülmüştür.

Türkiye Denetim Standartları Kurulu

TÜRMOB, Birlik Yönetim Kurulu tarafından 20 Şubat 2003 tarihinde kabul edilen Türkiye Muhasebe Denetim Standartları Kurulu Yönergesi ile Türkiye Denetim Standartları Kurulu (meslek mensuplarının 3568 sayılı Kanun ve diğer kanunlarla verilen denetim faaliyetlerine ilişkin standartları belirlemek üzere) oluşturmuştur. Kurul 2003 yılında göreve başlamış ve denetime ilişkin standartlar yayımlamıştır.

Daha önce 1994 yılında, TÜRMOB bünyesinde mesleki standartların belirlenmesini sağlamak amacıyla Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) kurulmuştur. Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu Yönergesiyle oluşturulan Kurulun kuruluşunda 3568 sayılı Kanun ve ilgili kanunlar dayanak olarak gösterilmiştir. Kurulun, TÜRMOB tarafından atanan üyeler ile Yönerge eki listede yer alan kurumların temsilcilerinden (toplam 60 üye) oluşacağı öngörülmüştür. Yönergede TÜRMOB'un meslek ruhsatı verdiği

üyeleri ile Yönerge ekinde sayılan kurumların TMUDESK tarafından saptanan muhasebe ve denetim standartlarına uymaları gerektiği düzenlenmiştir.

TÜRMOB'un öncülüğü ve desteğiyle faaliyetlerini sürdüren Kurul yaptığı çalışmalar neticesinde 15 adet Türkiye Muhasebe Standardı yayımlamıştır. Denetim standartlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar da yürütülmüş ancak herhangi bir standart yayımlanmamıştır.

Türkiye Denetim Standartları ve Kamu Gözetimi Kurumu Kanunu Tasarısının Genel Gerekçesinde belirtildiği üzere 568 sayılı Kanunda denetim mesleğine ilişkin düzenlemeler bulunmakla birlikte, bu Kanunda "denetim mesleğinin yürütülmesine ve denetime ilişkin standart ve ilkelere ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır."

Buna karşın, TÜRMOB yukarıda ifade edilen oluşumlarla muhasebe ve denetim alanında uyulması zorunlu standartlar yayımlamıştır. Standartları belirlemek üzere TÜRMOB bünyesinde oluşturulan kurulların hukuki dayanakları konusundaki yetersizlikler uygulamada çeşitli tartışmalara sebebiyet vermiş ve yayımlanan standartların etkinliğini zayıflatmıştır.

SMMM ve YMM Odaları

Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odaları, meslek mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, bu mesleklerin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla kurulan, tüzelkişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Odalar, bölgesi içinde kendi mesleği konusunda en az 250 meslek mensubu bulunan il merkezlerinde ve bölgesi içinde 250 meslek mensubu bulunan ilçelerde (Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçeler hariç) kurulabilmektedir.

Ayrı ayrı kurulan serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler odaları, bulundukları ilin veya ilçenin adıyla anılmaktadır. Ancak, ilçelerde oda kurulabilmesi için o ilçedeki en az 100 meslek mensubunun yazılı başvurusu aranmaktadır. Yeterli sayıda meslek mensubu bulunmayan ve oda kurulamayan yerlerin en yakın odaya bağlanmasına veya bölge odaları kurulmasına Birlikçe karar verilmektedir. Bu karar Maliye Bakanlığına bildirilmektedir. Odalar, kuruluşlarını Birlik Yönetim Kurulu aracılığıyla Maliye Bakanlığına bildirmekle tüzelkişilik kazanmaktadır.

Serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlerin odaları ayrı ayrı kurulmakta olup halen 70 SMMM odası ve 8 YMM odası bulunmaktadır. Odaların kurulduğu yerler ile üye sayıları yukarıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Odalar gelir-gider büyüklüğü, üye sayısı ve faaliyetleri itibarıyla farklılık göstermektedir. 100 kişinin altında üyesi olan oda bulunduğu gibi, üye sayısı bini, 5 bini veya 20 bini aşan odalar

da vardır. Üye sayısı binden fazla olan 11 SMMM odası bulunmaktadır. Diğer odaların toplam üye sayısı binin altında kalmaktadır.

Odaların kuruluşu, oda organlarının görev ve yetkileri, seçilme ve çalışma esasları, Birlikte temsili, gelirleri, Odalarca verilecek ve onaylanacak belgeler, meslek mensuplarının üye kaydı ile odalar arasındaki işbirliğine ilişkin esaslar "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliği" ve "Yeminli Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliği" ile belirlenmiştir.

YMM odası kurulan iller ile bu odalara bağlı iller aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 358- TÜRMOB YMM Odaları ve Kapsadığı İller

Adana	ANKARA		ANTALYA	BURSA	ESKİŞEHİR	GAZIANTEP	İSTANBUL	İZMİR
Adana	Ağrı	Kastamonu	Antalya	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Edirne	Aydın
Aksaray	Amasya	Kayseri	Isparta	Bursa	Bilecik	Batman	İstanbul	Denizli
Hatay	Ankara	Kırıkkale	Burdur	Çanakkale	Eskişehir	Bingöl	Kırklareli	Manisa
Mersin	Ardahan	Kırşehir		Yalova	Kütahya	Bitlis	Kocaeli	Muğla
Niğde	Artvin	Konya				Diyarbakır	Sakarya	Uşak
Osmaniye	Bartın	Muş				Elazığ	Tekirdağ	
	Bolu	Nevşehir				Gaziantep		
	Çankırı	Ordu				Hakkari		
	Çorum	Rize				Kahramanmaraş		
	Düzce	Samsun				Kilis		
	Erzincan	Sinop				Malatya		
	Erzurum	Sivas				Mardin		
	Giresin	Tokat				Şanlıurfa		
	Gümüşhane	Trabzon				Şırnak		
	Iğdır	Van				Siirt		
	Karabük	Yozgat				Tunceli		
	Karaman	Zonguldak						
	Kars							

Odaların Organları

Odaların 4 organı bulunmaktadır:

- Genel Kurul
- Yönetim Kurulu
- Disiplin Kurulu
- Denetleme Kurulu

Oda Genel Kurulu

Genel Kurul, odaların en yüksek organı olup odaya kayıtlı bütün meslek mensuplarının katılmasıyla meydana gelmektedir.

Oda Genel Kurulunun görevleri şunlardır:

- Odaların amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereken karar ve tedbirleri almak,
- Oda Yönetim Kurulu, Disiplin Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeleri ile Birlik temsilcilerini seçmek,
- Oda için gerekli taşınmazların satın alınması veya mevcut taşınmazların satılması hususunda Yönetim Kuruluna yetki vermek,

- Yönetim Kurulunca yapılacak teklifleri incelemek ve karara bağlamak,
- Meslek mensuplarınca uyulması zorunlu mesleki kararlar alınması konusunda Birliğe tekliflerde bulunmak,
- Yıllık bütçeyi ve kesin hesapları tasdik etmek,
- Yönetim Kurulunu ibra etmek, gerektiğinde sorumlu görülenler hakkında disiplin soruşturmasına karar vermek,
- Odaya yazılacak adayların giriş ücretlerini ve odaya yazılı üyelerin yıllık aidatlarını tespit etmek ve bunların ödeneceği tarihleri belirlemek,
- Oda Yönetim Kurulunun çalışma raporunu incelemek, kabul etmek,
- Odanın görevlerine giren diğer işleri gündeme dayanılarak veya üyelerin teklifi üzerine inceleyip karara bağlamak,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Oda Genel Kurulu, bütçeyi ve gündemdeki diğer maddeleri görüşmek ve gereken seçimleri yapmak üzere üç yılda bir Mayıs ayının içinde başkanın daveti üzerine toplanmaktadır. Ayrıca, Oda Yönetim Kurulu Başkanı, Yönetim veya Denetleme Kurulu gerekli gördüğü hallerde veya odaya kayıtlı üyelerin beşte birinin talebiyle Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilmektedir.

Oda Genel Kurulu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta, ilk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamakta; ancak, ikinci toplantıya katılan üye sayısının; Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurulları asıl üyelerinin toplamının iki katından aşağı olmaması gerekmektedir. Genel Kurul toplantılarında kararlar hazır bulunanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır.

Oda Yönetim Kurulu

Oda Yönetim Kurulu, Genel Kurulca kendi üyeleri arasından üç yıl için seçilen, üye sayısı binin altında olan odalarda beş asıl ve beş yedek, üye sayısı bin ilâ beş bin arasında olan odalarda yedi asıl ve yedi yedek, üye sayısı beş bini aşan odalarda ise dokuz asıl ve dokuz yedek üyeden oluşmaktadır.

Yönetim Kurulu kendi üyeleri arasında gizli oyla bir başkan, bir başkan yardımcısı, bir muhasip ile oda sekreterini seçmekte, Yönetim Kurulu Başkanı Odayı hukuki olarak temsil etmektedir.

Yönetim Kurulu üyelerinin, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunanlar arasından seçilmesi gerekmektedir. Üye sayısı yüzden az olan odalarda üç yıllık süre şartı aranmamaktadır. Odalarda üst üste iki seçim döneminde iki defa Yönetim Kurulu başkanlığına seçilmiş olanlar, aradan iki seçim dönemi geçmedikçe Yönetim Kurulu üyeliğine

seçilememektedir. Seçilme yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Oda Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Odanın bütçe teklifini düzenlemek ve bunu Genel Kurulun onayına sunmak,
- Oda Genel Kuruluna çalışmaları hakkında rapor vermek ve Genel Kurul kararlarını yerine getirmek,
- Oda adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü ayni hak tesis etmek, kaldırmak gibi konularda Yönetim Kurulu Başkanına veya bir Yönetim Kurulu üyesine yetki vermek,
- Kanunlarla verilmiş diğer işleri yapmak.

Ardı ardına üç olağan toplantıya özürsüz olarak katılmamış olan üye Yönetim Kurulu kararı ile istifa etmiş sayılmaktadır.

Birlik ve Oda Organlarının Görevden Alınması ve uygulanacak müeyyideler konusunda tüm meslek kuruluşlarında uygulanmakta olan usul ve esaslar uygulanmaktadır.

Seçim Uygulamaları

Birlik organlarının seçim esasları Kanunun organların teşekkülü ve seçime ilişkin düzenlemeleri ile TÜRMOB Yönetmeliğinin organ seçimlerini düzenleyen maddelerinde belirlenmiş olup, organ seçimleri bu hükümlere göre yapılmaktadır.

Odaların ve Birliğin organ seçimleri gizli oyla yapılmakta ve seçim işlemleri yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

Birlik ve bağlı odalarla ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Seçimlerde, üyeler bağımsız aday olabilecekleri gibi, aralarında oluşturacakları grupların listelerinden de aday olabilmekte, Kurul üyelikleri ve Birlik Genel Kurul temsilcilikleri için ayrı oy pusulaları oluşturulmakta, oy pusulalarında, grup listelerinden aday olanlar ilgili grup ismi altında, bağımsız adaylar ise ayrıca listelenmektedir.

Oy pusulaları, hangi kurul üyeliği için hangi grup ya da bağımsız adaya oy verileceğini gösterecek şekilde hazırlanmakta, grup isimlerinin ve bağımsız adayların adları yanına işaret konacak kare şeklinde kutulara yer verilmek suretiyle çoğaltılmakta, ilçe seçim kurulu mührü ile mühürlenmektedir. Oylar, pusulada yer alan grup ya da bağımsız adayların ismi yanındaki kutu işaretlenmek suretiyle kullanılmaktadır.

Seçime katılan grupların ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy hizalarına yazılmakta, grupların oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe… şeklinde devam edilmek suretiyle, yedekler dâhil o kurulun çıkaracağı üye ve Birlik Genel Kurul temsilcisi sayısına ulaşıncaya kadar bölünmekte, elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayrım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanmakta, kurul asil ve yedek üyelikleri ile Birlik Genel Kurul asil ve yedek temsilcilikleri, gruplara ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre tahsis olunmaktadır. Son kalan üye veya temsilcilik için oyların eşit olması halinde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılmaktadır. Kurul üyeliği ve Birlik Genel Kurulu temsilciliklerinin gruplara tahsisi oy pusulasında yer verilen sıralamaya göre yapılmaktadır.

Üyeler, oda veya birlik yönetim, denetleme ve disiplin kurullarından sadece birinde görev alabilmektedir.

2000-2008 dönemi arasında gerçekleştirilen Birlik organ seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi gerçekleşmiştir:

Tablo 359- TÜRMOB Genel Kurulu Seçimleri

	2002	2004	2006	2008
Listede Kayıtlı Delege Sayısı	2.359	2.604	2.825	3.002
Oy Kullanan Delege Sayısı	2.038	2.261	2.434	2.647
Geçerli Oy Sayısı	1.999	2.234	2.319	2.380
Geçersiz Oy Sayısı	39	27	120	267
Seçime Katılma Oranı (%)	86,4	86,8	86,2	88,2

Tabloda verildiği üzere, Birlik organlarının seçimlerindeki katılım oranı % 86-88 mertebesindedir. Bu oran Birlik organ seçimlerine katılımın ve temsil oranının nispeten yüksek olduğunu göstermektedir.

3568 sayılı Kanunun Birlik genel kurulunun oluşumunu düzenleyen 32 inci maddesinin 2008 yılında 5786 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki halinde, genel kurulun her odanın üyelerinin yirmi beşte biri oranında seçilecek temsilcilerden oluşacağı ve bu oranın yarısından az olanların nazara alınmayacağı hükmü yer almaktaydı. Dolayısıyla odalar üye sayıları oranında temsilci seçmekte ve genel kurulda temsil edilmekteydi. Bu durum genel kuruldaki temsilci sayısı ve temsil bakımından üye sayısı çok olan odalar lehine, diğerlerinin aleyhine bir dengenin oluşmasına neden olmaktaydı. 2008 yılında yapılan kanun değişikliğiyle, her odanın, üye sayısına bağlı olmaksızın seçeceği üç temsilciye ilave olarak, üyelerinin yetmiş beşte biri oranında temsilci seçmesi esası getirilmiştir. Bu suretle, genel kurula temsilci seçiminde ikili bir yapı getirilmiştir. Üye sayısını bağlı olmaksızın seçilecek üç üyeyle her odanın aynı sayıda kişiyle genel kurulda temsili öngörülmüş, ayrıca oda üyelerinin yetmiş beşte biri oranında temsilcinin seçileceğinin öngörülmesiyle de genel kurul temsilcilerinin bir bölümünün odaların üye sayısına göre seçilmesi sağlanmıştır. Yapılan yeni düzenleme üye sayısının yetersiz veya az olması

nedeniyle genel kurulda yeterince temsil edilemeyen odalar lehine bir denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Ancak yapılan bu düzenlemeye rağmen Birlik genel kurulunda büyük odaların hâkimiyeti sürmektedir. Yeni delege düzenlemesine göre 2011 yılında yapılacak genel kuruldaki muhtemel delege sayısı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

Tablo 360- TÜRMOB Genel Kurulu- 4 Büyük Odanın Delege Sayıları

	2006	%	2008	%	2011	%
Toplam delege	2825	100,0	3002	100,0	1267	100,0
İstanbul	986	34,9	895	29,8	341	26,9
Ankara	341	12,1	362	12,1	129	10,2
İzmir	195	6,9	204	6,8	73	5,8
Bursa	121	4,3	131	4,4	48	3,8
4 oda toplam	**1.643**	**58,2**	**1.592**	**53,0**	**591**	**46,6**

Gerçekten de, yukarıdaki tabloda görüleceği üzere 2011 yılında yapılacak genel kurulda dört büyük odanın hâkimiyeti % 53'ten ancak % 46,6'ya düşürülebilmektedir.

Büyük, orta ve küçük ölçekli 15 SMMM Odası ile tüm YMM odalarının (8 oda) seçim istatistikleri aşağıda iki ayrı tablo halinde verilmiştir:

Tablo 361- TÜRMOB- YMM Odalarının Seçim Bilgileri

Odalar	Seçim Dönemi	Seçilen Delege Sayısı	Toplam Oy Hakkı Bulunan Delege Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Seçime Katılım/ Temsil Oranı (%)
Adana	2006	4	97	48	48	49,5
Ankara	2006	43	1.072	183	182	17,1
Antalya	2006	2	47	28	28	59,6
Bursa	2006	5	127	53	53	41,7
Eskişehir	2006	2	53	10	10	18,9
Gaziantep	2006	3	65	26	26	40,0
İstanbul	2006	74	1.838	276	274	15,0
İzmir	2006	14	364	225	220	61,8
TOPLAM		**147**	**3.663**	**849**	**841**	**23,2**
Adana	2008	4	95	48	48	50,5
Ankara	2008	44	1.100	151	147	13,7
Antalya	2008	2	51	29	29	56,9
Bursa	2008	5	139	55	55	39,6
Eskişehir	2008	2	52	11	11	21,2
Gaziantep	2008	3	64	35	35	54,7
İstanbul	2008	78	1.938	440	440	22,7
İzmir	2008	15	378	122	120	32,3
TOPLAM		**153**	**3.817**	**891**	**885**	**23,3**

Tablo 362- TÜRMOB- Bazı SMM Odalarının Seçim Bilgileri

Odalar	Seçim Dönemi	Seçilen Delege Sayısı	Toplam Oy Hakkı Bulunan Delege Sayısı	Seçime Katılan Üye Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Seçime Katılım/Temsil Oranı (%)
İstanbul	2006	986	24.650	10.608	10.539	43,0
Ankara	2006	341	8.535	4.733	4.628	55,5
İzmir	2006	195	4.876	2.232	2.210	45,8
Bursa	2006	121	3.025	2.057	2.047	68,0
Konya	2006	65	1.634	1.060	1.059	64,9
Samsun	2006	32	751	161	161	21,4
Van	2006	7	181	84	84	46,4
Antalya	2006	88	2.200	1.581	1.564	71,9
Gaziantep	2006	48	1.197	480	478	40,1
Balıkesir	2006	37	927	281	271	30,3
Gümüşhane	2006	2	51	23	23	45,1
Sinop	2006	3	83	19	19	22,9
Bitlis	2006	3	64	32	32	50,0
Artvin	2006	3	76	36	36	47,4
Bartın	2006	4	88	36	36	40,9
TOPLAM		**1.935**	**48.338**	**23.423**	**23.187**	**48,5**
İstanbul	2008	895	22.426	9.071	8.928	40,4
Ankara	2008	362	9.058	4.841	4.778	53,4
İzmir	2008	204	5.101	2.131	2.115	41,8
Bursa	2008	131	3.274	2.081	2.024	63,6
Konya	2008	69	1.713	564	534	32,9
Samsun	2008	31	768	414	414	53,9
Van	2008	8	206	92	92	44,7
Antalya	2008	100	2.488	1.522	1.522	61,2
Gaziantep	2008	50	1.241	733	733	59,1
Balıkesir	2008	37	924	514	510	55,6
Gümüşhane	2008	2	59	26	26	44,1
Sinop	2008	4	88	21	21	23,9
Bitlis	2008	3	70	37	32	52,9
Artvin	2008	3	80	33	33	41,3
Bartın	2008	4	90	76	76	84,4
TOPLAM		**1.903**	**47.586**	**22.156**	**21.838**	**46,6**

Büyük, orta ve küçük ölçekteki 15 serbest muhasebeci mali müşavirler odasının son iki dönemdeki seçimlerine bakıldığında seçimlere katılım oranının % 48,5 ve % 46,6 olduğu görülmektedir. Bu oran tüm yeminli mali müşavir odalarında (toplam 8 oda) % 23,3 ve % 23,3 mertebesindedir.

Disiplin Uygulamaları

3568 sayılı Kanun meslek mensuplarının uyacağı bazı esaslar ve yasaklar belirlemiş ve bunlar için müeyyideler öngörmüştür.

Kanuna göre, meslek mensupları ve bunların yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları (meslek sırları) ifşa edememekte, çeşitli kanunlarla muhbirlere

tanınan hak ve menfaatlerden faydalanamamakta ve adli veya idari her türlü inceleme veya soruşturma bu hükmün dışında tutulmaktadır. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması mecburi tutulmuş, tanıklık ise sırrın ifşası sayılmamıştır. Kanunun meslek sırlarına ilişkin hükümleri Oda ve Birlik personeli hakkında da uygulanmaktadır.

Meslek mensupları için öngörülen yasaklar/sınırlamalar ise şunlardır:

- Serbest muhasebeci mali müşavirler bu unvanla, yeminli mali müşavirler ise bu unvan ve tasdik yetkisiyle; 3568 sayılı Kanunun 2. maddesinde yazılı işlerin yürütülmesi amacıyla gerçek ve tüzel kişilere tabi ve onların işyerlerine bağlı olarak hizmet akdi ile çalışamazlar, ticari faaliyette bulunamazlar, meslekle ve meslek onuru ile bağdaşmayan işlerle uğraşamazlar.

- Yeminli mali müşavirler, eşi (boşanmış dahi olsa) usul ve füruundan biri ve 3 üncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhri hısımlarının veya bunların ortak oldukları firmaların işlerine bakamazlar, yukarıda sayılan yakınlıktaki akrabaları olan serbest muhasebeci mali müşavirlerin baktığı işleri tasdik edemezler.

- Bilirkişilik, tasfiye memuru, hayri ve ilmi kuruluşların yönetim kurulu üyeliği görevleri meslekle bağdaşmayan işler sayılmaz.

- Birden çok meslek mensubu çalışmalarını; serbest muhasebeci mali müşavirlik veya yeminli mali müşavirlik ortaklık bürosu veya şirket şeklinde birleştirebilirler. Bu bürolarda yapılan faaliyetler ticari faaliyet sayılmaz. Şirket şeklinde çalışılması halinde, yapılan işlerden doğacak cezai sorumluluk işi yapan meslek mensubuna aittir.

- Meslek mensupları, iş elde etmek için reklâm sayılabilecek faaliyetlerde bulunamazlar. Tabela veya basılı kâğıtlarında ruhsatname ile belirlenen mesleki unvanları dışında başka sıfat kullanamazlar.

Haksız rekabet ve reklam yasağına ilişkin esaslar 3568 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan "Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleklerine İlişkin Haksız Rekabet ve Reklam Yasağı Yönetmeliği" ile belirlenmiştir. Yönetmelikte haksız rekabet sayılan haller konular itibarıyla düzenlenmiş ve meslek mensuplarının, mesleki faaliyetleri kapsamında işin kabulü, reddi, yürütülmesi ve sona ermesi ile reklam yasağı kapsamına giren her türlü faaliyetlerine ilişkin olarak haksız rekabete neden olacak eylem ve davranışlarda bulunamayacakları öngörülmüştür. Odaların, meslek mensuplarının iktisadi menfaatlerini korumak amacıyla, haksız rekabetin varlığı halinde 3568 sayılı Kanun ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre dava açma yetkisi bulunmaktadır. Meslek mensuplarının da ilgili odaya şikâyet ve/veya Türk Ticaret Kanununda düzenlenen dava haklarını kullanma hakkı olduğu düzenlenmiştir. Yönetmelikte meslek mensuplarının uyacağı reklam kuralları ayrıca belirlenmiştir.

Yönetmelik uyarınca, Odalar ve Birlik bünyesinde, mesleki faaliyetlerin haksız rekabet teşkil etmeyecek şekilde ve reklam ilke ve kurallarına uygun olarak yürütülmesinin temini ile Yönetmeliğin uygulanmasını gözetmek üzere, Haksız Rekabetle Mücadele Kurulu teşkil edecekleri öngörülmüştür. Bu Kurullar, Oda ve Birlik Yönetim Kurullarının yetkilendirmesi ile ilgili yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

Etik İlke ve Kurallar

Birlik, 3568 sayılı Kanundaki görev ve yetkileri çerçevesinde meslek mensuplarının uyacağı etik ilke ve kuralları "Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik"le belirlenmiştir. Etik ilkeler Yönetmelik ekinde yer alan "Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler" başlıklı ekte düzenlenmiştir.

Etik ilkelere ilişkin Yönetmelikte, bu Yönetmelikle ilgili değişiklik önerileri ile yorum, sirküler ve benzeri konularda çalışmalar yaparak Yönetim Kuruluna sunmakla görevli bir "Etik Komitesi"nin teşekkülü öngörülmüştür.

Etik Komitesi, meslek mensupları arasından TÜRMOB Yönetim Kurulu tarafından iki yıl için atanacak biri Başkan, biri Başkan Yardımcısı olmak üzere en az yedi en fazla 11 üyeden oluşmaktadır.

Disiplin Cezaları

3568 sayılı Kanun, mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan yahut da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan meslek mensupları hakkında, muhasebe ve müşavirlik hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi maksadı ile durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre Kanunda sayılan disiplin cezalarının verileceğini öngörmüştür. Disiplin cezaları şunlardır:

Uyarma; meslek mensubuna mesleğinin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

Kınama; meslek mensubuna görevinde ve davranışında kusurlu sayıldığının yazı ile bildirilmesidir.

Geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma; mesleki sıfatı saklı kalmak şartıyla altı aydan az, bir yıldan çok olmamak üzere mesleki faaliyetten alıkoymadır.

Yeminli sıfatını kaldırma; yeminli mali müşavirin yeminli sıfatının kaldırılmasıdır.

Meslekten çıkarma; meslek mensubunun ruhsatnamesinin geri alınarak bir daha bu mesleği icra etmesine izin verilmemesidir.

Disiplin cezalarının uygulanmasına ilişkin esaslar şöyle belirlenmiştir:

- Mesleki kurallara, mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve harekette bulunanlarla, görevin gerektirdiği güveni sarsıcı harekette bulunan meslek mensupları hakkında, ilk defasında uyarma, tekrarında ise kınama cezası uygulanır.
- Görevini bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlükle yapmayan veya kusurlu olarak yapan veyahutta Kanunda yer alan mesleğin genel prensiplerine aykırı harekette bulunan meslek mensupları için geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma cezası uygulanır.
- Tasdîk yetkisini gerçeğe aykırı olarak kullandığı Maliye Bakanlığınca ilk defa tespit edilen ve rapora bağlanan yeminli mali müşavirler hakkında geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma, bu husus tekerrür edip bunun mahkeme kararıyla kesinleşmesi halinde de yeminli sıfatını kaldırma cezası verilir.
- Mükellefle birlikte kasden vergi ziyaına sebebiyet verdikleri mahkeme kararı ile kesinleşen meslek mensuplarına, meslekten çıkarma cezası verilir.
- Üç yıllık bir dönem içinde iki veya daha fazla disiplin cezasını gerektiren davranışta bulunan meslek mensubuna, her yeni suçu için bir öncekinden daha ağır ceza uygulanabilir.
- Beş yıllık dönem içinde iki defa mesleki faaliyetten alıkoyma cezası ile cezalandırılmasından sonra bu cezayı gerektiren fiilî yeniden işleyen meslek mensupları hakkında meslekten çıkarma cezası uygulanır.
- Disiplin kurulları bir derece ağır veya bir derece hafif disiplin cezasının uygulanmasına karar verebilirler.
- Takibat ve hüküm tesisi, disiplin soruşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına engel değildir.
- Meslek mensubu hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Yetkili disiplin kurulunun 10 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde savunma yapmayanlar, savunma hakkından vazgeçmiş sayılırlar.
- Disiplin cezaları kesinleşme tarihinden itibaren uygulanır.

Kanunda bazı filer için disiplin cezaları dışında cezalar (hapis, adli para cezası) da öngörülmüştür. Bu çerçevede meslek mensupları, görevleri sırasında veya görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı, fiillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanununun kamu görevlilerine ait hükümleri uyarınca cezalandırılmaktadır.

Meslek mensupları ve aday meslek mensuplarının (meslek mensubu olmak için staj yapanlar) tabi olduğu disiplin kuralları ve uygulanacak müeyyideler ile diğer hususlar 3568 sayılı Kanundaki düzenlemeler çerçevesinde "Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Disiplin Yönetmeliği"yle belirlenmiştir.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebecilik Staj Yönetmeliği uyarınca, 3568 sayılı Kanunun ve Yönetmeliğin meslek mensupları hakkında düzenlemiş olduğu disiplin esasları aday meslek mensuplarına da uygulanacağı öngörülmüştür.

Üyelerle ilgili olarak 3568 sayılı Kanuna göre disiplin soruşturması yaparak, disiplin ile ilgili kararları ve cezaları vermek meslek mensubunun üye olduğu Oda Disiplin Kurulunun görevidir. Birlik Disiplin Kurulu ise Oda Disiplin Kurullarının kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek ve bunla ilgili kararları almakla görevlidir. Birlik Disiplin Kurulunun itirazların reddine dair kararları ise Maliye Bakanlığının onayına tabi olup, kararlar Bakanlığın tasdiki ile kesinleşmektedir. Birlik Disiplin Kurulu ayrıca Birlik Yönetim Kurulu üyeleri hakkında soruşturma yapmakla da görevlidir.

3568 sayılı Kanun ve buna istinaden çıkarılan Yönetmelik düzenlemelerine göre, meslek mensupları hakkında disiplin kovuşturmaları bağlı oldukları Oda disiplin kurullarınca yapılmakta, verilen karara yapılan itirazlar Birlik Disiplin Kurulunca incelenmekte ve karara bağlanmaktadır. Birlik Disiplin Kurulunun kararları kesindir, ancak Birlik Disiplin Kurulunca itirazın reddine karar verilmesi halinde disiplin cezası Maliye Bakanlığının tasdiki ile kesinleşmektedir. Bu kararlar idari yargı denetimine tabidir. Ancak, uyarma ve kınama cezasına ilişkin kararlar kesin olup Maliye Bakanlığının onayına tabi değildir.

Birlik Disiplin Kurulu kararlarına itiraz edilmediği takdirde, bu kararlar kesinleşmekte ve Birlikçe bir işlem yapılmamaktadır. İtirazın reddi söz konusu olmadığından bu kararlar Maliye Bakanlığının onayına da tabi değildir.

Maliye Müfettişleri tarafından İstanbul SMMM Odasının denetimi sonrasında *"3568 sayılı Kanun ve İlgili Mevzuat İle Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlara Dair"* olarak düzenlenen 01.04.2008 tarihli Basit Raporda Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı)'nın Birlik tarafından kendisine onay için gönderilen disiplin kararları ve dosyaları üzerinde yeterli bir inceleme ve değerlendirme yapılmadığı ve hemen hemen bütün kararların onaylandığı tespitine yer verilmiştir.

3568 sayılı Kanuna göre çıkartılan Disiplin Yönetmeliği uyarınca, disiplin cezaları kesinleşme tarihinden itibaren ilgili oda yönetim kurulu başkanlığınca uygulanmaktadır. Yönetmelikte, uyarma ve kınama cezaları hariç diğer disiplin cezalarının Maliye Bakanlığı ile diğer ilgili kurum ve kuruluşlara duyurulması hükme bağlanmış ve duyuru yapılan ilgili kurum ve kuruluşların gerekli önlemleri alacağı öngörülmüştür. Ayrıca, Yönetmelik (md. 12) bazı disiplin cezalarına ilişkin kararların yayımlanması ve duyurulması esasını getirmiştir. Buna göre, geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma, meslekten çıkarma veya yeminli sıfatının kaldırılması cezasını alan meslek mensuplarının Resmî Gazete'de ve meslek mensubunun bağlı olduğu Oda ve Birlik internet sayfasında yayımlanması ve yöresinde uygun araçlarla ilan olunması gerekmektedir.

TÜRMOB disiplin işlemlerinin mevzuata ve usule uygun ve ortak bir düzen içinde yürütülmesini temin etmek bakımından uygulamayı odalara gönderdiği genelgelerle yönlendirmekte ve işlemlerin yapılan açıklamalar doğrultusunda yürütülmesini sağlamaktadır.

16.04.2008 tarih ve 003904 sayılı "Disiplin Dosyalarının Düzeni" konulu Genelgede disiplin uygulamalarına ilişkin açıklamalar yapıldığı görülmektedir.

Birlik Disiplin Kurulu üyeleri, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunan Birlik Genel Kurulu üyeleri arasından üç yıl için seçilen beş asıl ve beş yedek üyeden oluşmaktadır. Süresi dolan üye yeniden seçilebilmektedir. Asıl üyelerin üçünün yeminli mali müşavir olması mecburi olup, Genel Kurulda bu sayıda yeminli mali müşavir yoksa bulunanlarla yetinilmektedir.

Birlik Disiplin Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Genel Kurulunun kararı üzerine veya re'sen, sorumlu görülen Birlik Yönetim Kurulu üyeleri hakkında soruşturma yapmak,
- Oda disiplin kurullarının kararlarına karşı yapılacak itirazları incelemek,
- Yukarıda belirtilen konularda gerekli kararları vermek.

Birlik Disiplin Kurulunun itirazların reddine ait kararları Maliye Bakanlığının tasdiki ile kesinleşmektedir.

Oda Disiplin Kurulu, üye sayısı 50'ye kadar olan Odalarda üç, 50'den fazla olan Odalarda beş üyeden oluşmakta, ayrıca, Disiplin Kurulu üyesi 3 olan Odalarda bir, 5 olan Odalarda 3 yedek üye seçilmektedir.

Disiplin Kurulu üyeleri, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunanlar arasından üç yıl için seçilmekte, üye sayısı yüzden az olan odalarda üç yıllık süre şartı aranmamaktadır. Süresi dolan üye yeniden seçilebilmektedir.

Oda Disiplin Kurulunun kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde Birlik Disiplin Kuruluna itiraz edilebilmektedir.

Oda Disiplin Kurulunun görevleri, Oda Yönetim Kurulunun disiplin soruşturması açılması kararı üzerine üyeler hakkında disiplin soruşturması yaparak disiplinle ilgili kararları ve cezaları vermek ve Kanunla verilen diğer yetkileri kullanmak olarak belirlenmiştir.

Birlik Disiplin Kurulu Ekim 2006-Temmuz 2007 döneminde toplam 281 dosya incelemiş ve karara bağlamıştır. Kurul her ay en az bir kere toplantı yaparak çalışmalarını yürütmüştür. Seçildiği günden Ağustos 2008 dönemine kadar karara bağlanan 735 dosyaya uygulanan işlemler aşağıda gösterildiği gibidir:

Verilen Karar	Adedi
Uyarma Cezası	184
Kınama Cezası	214
6 Ay Geçici Men Cezası	78
7 Ay Geçici Men Cezası	1

9 Ay Geçici Men Cezası	3
1 Yıl Geçici Men Cezası	55
Tedbir Niteliğinde Geçici Men	2
Meslekten Çıkarma	75
Cezanın Kaldırılması	22
Kovuşturma Açılmaması	58
Odaya İade	14
Kovuşturmanın Derinleşmesi	29
TOPLAM	**735**

Denetim Uygulamaları

Odaların işlem ve hesaplarını denetlemek ve Genel Kurula raporlamak görevi Oda Denetleme Kurullarına verilmiştir. Denetimler, Oda Genel Kurulunca seçilen ve üç üyeden oluşan Oda Denetleme Kurulları tarafından yapılmaktadır. Birliğin işlem ve hesaplarını denetlemek ve sonuçlarını Genel Kurula raporlamak görevi ise Birlik Denetleme Kurulunun görevidir. Üç asil ve üç yedek üyeden oluşan Birlik Denetleme Kurulu Kanunda sayılan şartları sağlayan Genel Kurul üyeleri arasından seçilmektedir.

3568 sayılı Kanunda diğer bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında olduğu gibi Birliğe, Odaları denetleme yetkisi tanınmamıştır. Odaların ve Birliğin işlem ve hesapları her bir örgütün kendi denetim kurulu tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca, Maliye Bakanlığının da Odaları ve Birliği denetleme yetkisi vardır. Kanuna göre, Maliye Bakanlığı, Oda ve Birlik organlarının görevlerini Kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini hazırlayacağı yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir.

Odalar, Kanunda, her yıl sonu itibarıyla mevcut üyelerine ilişkin olarak Maliye Bakanlığınca talep edilecek bilgileri, Ocak ayı sonuna kadar Bakanlığa bildirmekle yükümlü tutulmuşlardır. Ayrıca, Odalar ve Birliğin her yılın faaliyet raporlarını ve mali tablolarını izleyen yılın Ocak ayı sonuna kadar internet sitelerinde yıl sonuna kadar kalmak üzere yayımlayacakları hükme bağlanmıştır.

Odaları veya Birliği temsil etmek üzere milletlerarası toplantı ve kongrelere katılmak Maliye Bakanlığının iznine tabi tutulmuştur. Ancak, Maliye Müfettişleri tarafından *"3568 sayılı Kanun ve İlgili Mevzuat İle Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlara Dair"* olarak düzenlenen 01.04.2008 tarihli Basit Raporda belirtildiği üzere Kanunda öngörülen usulün özellikle 1999 yılından itibaren fiilen uygulanmadığı, Birliğin sadece toplantı ve kongrelere katılım konusunda sonradan Bakanlığı bilgilendirme yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu etkinliklere katılım için uygulamada Bakanlıktan izin alınmamakta olduğu anlaşılmaktadır.

Maliye Bakanlığının denetimine ilişkin usul ve esaslar "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları İle Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinin Organlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik"le düzenlenmiştir.

Yönetmelikte, denetimin amacı, Oda ve Birlik organlarının Kanun ve yönetmeliklerle belirlenen düzenlemeler çerçevesinde faaliyette bulunmalarını sağlamak olarak belirlenmiş ve denetimin, Bakanlık Makamının Onayı ile Bakanlık denetim elemanları (Yönetmelikteki denetim elemanı deyimi, Maliye Müfettişi, Hesap Uzmanı ve Gelirler Kontrolörü unvanlarını kapsamaktadır) tarafından yapılacağı öngörülmüştür.

Yönetmelikte denetim ve inceleme konuları olarak belirlenen konular şunlardır:

- Ruhsat işlemleri,
- Sınavlara ilişkin işlemler,
- Disiplin cezalarına ilişkin işlemler,
- Birlik ve Odaların gelirlerine ilişkin işlemler,
- Birlik ve Odaların harcama ve giderlerine ilişkin işlemler,
- Tutulması gereken defter ve belgelere ilişkin işlemler,
- Oda ve Birlik organlarının Kanun ve yönetmeliklerde belirtilen hükümlere uyup uymadıkları,
- Oda ve Birlik organlarının yukarıdaki bentlerde sayılan hususların dışında kalan diğer işlemleri.

Denetim ve inceleme konuları itibarıyla yapılacak iş ve işlemler Yönetmelikte ayrı ayrı belirlenmiş olup, denetim ve inceleme görevlerinin bu çerçevede yürütülmesi gerekmektedir.

Yönetmeliğin incelenmesinden Oda ve Birlik organlarının faaliyet, karar ve işlemleri üzerindeki Bakanlık denetiminin kapsamlı ve detaylı bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bu denetimler kapsamında Oda ve Birliğin amaç dışı faaliyet yasağına ve Kanundaki diğer yasak ve kurallara uyulup uyulmadığının incelenmesi hususu da yer almaktadır.

Ayrıca, Yönetmelik uyarınca, Birlik tarafından ruhsat verilmesi uygun görülen meslek mensuplarının isim, adres, sicil numaraları ve unvanları ile Birlik Disiplin Kurulu kararlarının birer örneğinin her ay sonu; Birlik ve büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan Odaların genel kurul tutanakları, faaliyet raporları, denetleme kurulu raporları ve bütçelerinin birer örneği ile Birlik ve Oda organlarına seçilenlerin listesinin unvanlarıyla birlikte genel kurul toplantılarının tamamlanmasından itibaren bir ay içinde Maliye Bakanlığına gönderilmesi gerekmektedir. Bunlar dışında kalan ve Bakanlıkça istenilen gerekli bilgi ve belgelerin de en geç bir ay içinde Bakanlığa gönderileceği öngörülmüştür.

Birlik Denetleme Kurulu

Birlik Denetleme Kurulu, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunan Birlik Genel Kurulu üyeleri arasından üç yıl için seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmakta, üyelerden en az birinin yeminli mali müşavir olması zorunlu bulunmaktadır.

Denetleme Kurulu, Birliğin işlem ve hesaplarını denetlemek ve bu hususta Genel Kurula rapor vermekle görevlidir.

TÜRMOB'un 01.09.2007-31.08.2008 dönemi hesapları ve Yönetim Kurulu faaliyetlerinin Birlik Denetleme Kurulu tarafından denetlenmesi sonucunda düzenlenen Rapor incelenmiş, Raporda; 3568 sayılı meslek yasasında yapılan değişiklik sürecinde Yönetim Kurulunca yapılan çalışmaların olumlu karşılandığı, TÜRMOB, TESMER ve bağlı iktisadi işletmelerdeki kayıt ve işlemlerin mevzuata uygun olduğu, belgeye dayandığı, kayıt ve mali işlemlerin zamanında gerçekleştirildiği, muhasebe kayıtlarının mevzuata ve standartlara uygun olduğu, yapılan harcamaların yerinde ve gerekli olduğu, harcamaların yönetim kurulu kararları çerçevesinde yapıldığı, belli limiti aşan tutardaki alımların en az üç firmadan teklif alınmak suretiyle uygun görülen firmalardan yapıldığı, alımların satın alma komisyonu kararlarına dayandığı, Birlikçe gerçekleştirilen mesleki yayın faaliyetlerinin olumlu bulunduğu, temsil ve ağırlama giderlerinin Birliğin büyüklüğü ve yönetim kurulunun faaliyetleriyle uyumlu olduğu, Birliğin hazır değerlerinin bankalardan teklifler alınarak verimli şekilde değerlendirildiği, banka ve hesap kayıtlarının uyumlu olduğu, mesleğin ve meslek örgütünün temsili ve gelişmelerin takibi için gerekli çalışmaların yapıldığı, yönetim kurulu kararlarının imzalandığı ve deftere kaydedildiği gibi tespit ve değerlendirmelere yer verildiği (TÜRMOB Mali Rapor, 2008:41-42) görülmektedir.

Oda Denetleme Kurulu

Oda Denetleme Kurulu üyeleri, kayıtlı olduğu meslek odasında en az üç yıl kıdemli olup serbest veya bir işyerine bağlı olarak 3568 sayılı Kanun hükümlerine göre fiilen mesleki faaliyette bulunanlar arasından üç yıl için seçilen üç üyeden oluşmakta, ayrıca bir yedek üye seçilmektedir. Üye sayısı yüzden az olan odalarda üç yıllık süre şartı aranmamaktadır.

Denetleme Kurulu, Odanın işlem ve hesaplarını denetlemek ve bu hususta Genel Kurula rapor vermekle görevlidir.

Maliye Bakanlığının Yaptığı Denetimler

3568 sayılı Kanun TÜRMOB ve Odaların organlarını denetleme yetkisini Maliye Bakanlığına vermiştir. Bakanlığın yapacağı denetime ilişkin esas ve usulleri düzenleyen Yönetmelikte, Bakanlığın Oda ve Birlik organlarının denetimini gerekli gördüğü hallerde ve zamanlarda topluca veya iller itibarıyla yaptırabileceği, denetimlerin Gelirler Genel Müdürlüğünün (Gelir İdaresi Başkanlığı) teklifi ve Bakanlık Makamının Onayı ile denetim elemanları tarafından yapılacağı öngörülmüştür.

Görev kapsamında Maliye Bakanlığından, Bakanlıkça Birlik ve Oda organlarına ilişkin olarak 3568 ve ilgili Yönetmelik gereğince yapılan denetimler hakkında bilgi istenilmiş ve düzenlenen raporların birer örneğinin gönderilmesi talep edilmiştir. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının 19.06.2008 tarih ve 61581 sayılı yazısında, denetime ilişkin Kanun ve Yönetmelik hükümleri belirtildikten sonra, "*Bu kapsamda, Başkanlığımız kayıtlarının tetkiki sonucunda, ilgide kayıtlı yazınızda belirtilen Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Birliği (TÜRMOB) hakkında söz konusu Kanunun 41 inci maddesine göre düzenlenen rapor bulunmamaktadır."* hususu ifade edilmiş ve *"anılan Birliğe bağlı Odalar nezdinde yapılan denetlemeler sonucu"* düzenlenen denetim ve basit raporlar hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre;

- Gaziantep SMMM Odası hakkında 31.07.1997 tarihli Denetim Raporu,
- Mersin SMMM Odası hakkında 09.07.2007 tarihli Basit Rapor,
- Aydın SMMM Odası hakkında 10.07.2007 tarihli Basit Rapor,
- İstanbul SMMM Odası hakkında 31.03.2008 ve 01.04.2008 tarihli Basit Raporların düzenlenmiş olduğu görülmektedir.

Gelir İdaresi Başkanlığınca gönderilen söz konusu denetim raporları ve basit raporların incelenmesinden, bu raporlarda aşağıdaki hususlara ilişkin tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir:

31.07.1997 tarihli Denetim Raporu: 1997 yılında Gaziantep SMMM Odası hakkında yapılan denetim Maliye Bakanlığına gönderilen bir ihbar mektubu üzerine, bu mektupta yer alan iddiaların incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu kapsamda iddia konusuyla bağlantılı olarak Odanın ruhsat işlemleri incelenmiş ve tenkidi gerekli görülen hususlara Raporda yer verilmiştir. Rapordaki tespitler adı geçen Oda tarafından meslek mensuplarına ruhsat verilmesi ve buna esas işlemlerde usulsüzlükler ve mevzuata aykırılıklar gerçekleştirildiğini göstermektedir.

09.07.2007 tarihli Basit Rapor: Mersin SMMM Odasında 2007 yılında yapılan denetim, Maliye Teftiş Kurulu Başkanlığının 26.12.2006 tarih ve 107 sayılı Bakan Oluru ile yürürlüğe konulan 2007 Yılı Çalışma Programı gereğince gerçekleştirilmiştir. Denetimde 3568 sayılı Kanun ve denetime ilişkin Yönetmelik çerçevesinde Odanın denetime tabi iş ve işlemleri incelenmiş, bu kapsamda;

- Staj ve Ruhsat İşlemleri,
- Sınavlara İlişkin İşlemler,
- Disiplin Cezalarına İlişkin İşlemler,
- Gelirlere ilişkin işlemler,
- Harcama ve Giderlere İlişkin İşlemler,
- Tutulması gereken defter ve belgelere ilişkin işlemler,
- Diğer işlemler,

başlıkları altındaki tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

10.07.2007 tarihli Basit Rapor: Aydın SMMM Odasında 2007 yılında gerçekleştirilen denetim de anılan Bakanlık Oluru ile yürürlüğe konulan 2007 Çalışma Programı kapsamında yürütülmüştür. Raporda, tespit ve değerlendirmeler;

- Defter ve Belgelere İlişkin İşlemler,
- Ruhsat İşlemleri,
- Sınavlara İlişkin İşlemler,
- Disiplin Cezalarına İlişkin İşlemler,
- Oda Gelirlerine İlişkin İşlemler,
- Giderlere İlişkin İşlemnler,
- Diğer İşlemler

başlıkları altında gösterilmiştir.

Bu Raporda, Oda faaliyet ve işlemlerinin ilgili yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olduğu ve eleştirisi gereken bir husus olmadığı kanaat ve sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

31.03.2008 ve 01.04.2008 tarihli Basit Raporlar: İstanbul SMMM Odasının faaliyet ve işlemlerine yönelik olarak 2007 yılında gerçekleştirilen denetim sonucunda, biri Odanın denetimi diğeri de *"3568 sayılı Kanun ve İlgili Mevzuat İle Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlara Dair Görüş ve Önerileri"* içeren rapor olmak üzere iki ayrı Rapor düzenlenmiştir. İstanbul SMMM Odasında geniş kapsamlı bir denetim gerçekleştirilmiş ve mevzuata aykırı faaliyet, karar ve işlemler 31.03.2008 tarihli Raporda gösterilmiş ve yapılması gerekli hususlar belirtilmiştir. Raporda; staj, sınav ve ruhsat, disiplin, gelir ve gider, defter ve belgelere ilişkin işlemler ile diğer işlemler başlıkları altındaki tespitlere yer verilmiş, ayrıca harici araştırmalar ile tespit edilen bazı hususlar da Raporda gösterilmiştir. Anılan Raporun tetkikinden İstanbul SMMM Odasının faaliyet ve işlemlerinde mevzuata aykırılık, hatalı uygulamalar, sorunlar ve usulsüzlükler bulunduğu görülmüştür. İstanbul SMMM Odasında gerçekleştirilen denetimler sonucunda 3568 sayılı Kanun uygulamasındaki sorunlarla ilgili olarak düzenlenen basit raporda ise denetim esnasında tespit edilen ve 3568 sayılı Kanun, ilgili mevzuat ile uygulamadan kaynaklanan bazı hususlara ilişkin görüş, eleştiri ve önerilere yer verilmiştir.

Söz konusu istisnai ve sınırlı denetim uygulamaları, Maliye Bakanlığının Birlik üzerindeki denetim yetkisini 2008 yılına kadar kullanmadığını ve bu yıla kadar sadece birkaç odanın, denetiminin gerçekleştirildiğini (ihbar üzerine veya programlı denetim olarak) göstermektedir. Özellikle İstanbul SMMM Odasındaki denetim sonrasında TÜRMOB'un faaliyet ve işlemleri de Maliye Teftiş Kurulunun denetim programına alınmış ve böylece Birlik ilk defa denetlenmiştir. Raporların incelenmesinden, denetim konuları Yönetmelikle düzenlenmiş olmasına karşın, Raporlarda Yönetmelikteki başlıklara yer verilse bile, denetimlerin aynı ölçek ve nitelikte gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. İstanbul SMMM Odasına ilişkin denetimde

olduğu gibi bazı odalarda kapsamlı denetimler yapıldığı, bazılarında ise daha çok şekli ve usule yönelik bir denetim gerçekleştirildiği görülmektedir.

Denetim uygulamasındaki sorunlara Maliye Müfettişleri tarafından düzenlenen 01.04.2008 tarihli Basit Raporda da temas edilmiştir. Raporda Birlik ve Odalara ilişkin olarak Maliye Bakanlığına (Gelir İdaresi Başkanlığı) verilen denetim görev ve yetkisine atıfta bulunulduktan sonra, aynen şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

"Bilindiği üzere, denetim fonksiyonunun icrası ilgili birim (Maliye Bakanlığı) açısından hem bir yetkiyi hem de bir görevi işaret etmektedir. Bu çerçevede, oda ve birlik organlarının denetlenmesi Maliye Bakanlığının (Gelir İdaresi Başkanlığı) asli görevlerinden birisi olarak telakki edilmelidir. Bu duruma ve yukarıda yer verilen Yönetmeliğin 1994 yılında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen, bu güne kadar Oda ve Birlik organları hakkında yeterli düzeyde denetim yapılmamış olduğu da bilinmektedir. Denetim yapılmasının hem bu birimlerin işlemlerinin ilgili mevzuata uygunluğunun tespit ve temininde hem de 3568 sayılı Kanun ve ilgili mevzuattan kaynaklanan diğer problemlerin görülmesi ve çözüm yollarının bulunmasında büyük faydalar sağlayacağı açık olup, bundan sonraki dönemde gerek odalar gerekse Birlik organlarının daha sık aralıklarla denetime tabi tutulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede, Birlik Organları ile YMM ve SMMM Odalarının denetimi bir plan dahilinde programlanmalı ve vakit geçirmeksizin bu denetimlere başlanmalıdır. Yapılacak olan planlamada, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük illerin Odaları ile Birlik Organlarına öncelik verilmesinin daha etkin sonuçlar alınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir."

Mali Uygulamalar

Birlik bütçe, harcama, muhasebe ve diğer mali iş ve işlemlerini 3568 sayılı Kanun ve TÜRMOB Yönetmeliği çerçevesinde yürütmektedir.

Birliğin yıllık tahmini gelir ve gider bütçeleri Yönetim Kurulunca hazırlanmakta ve gerekçesiyle birlikte Birlik Genel Kuruluna sunulmakta ve bütçe Genel Kurul tarafından karara bağlanmaktadır. Genel Kurulca kabul edilen bütçe Yönetim Kurulunca uygulanmakta, mücbir sebeplerle bütçe yapılamaması halinde Birliğin mali işleri, geçici bütçeyle yürütülmesi öngörülmektedir.

Birlik bütçesinden her türlü harcama yetkisi Yönetim Kuruluna ait bulunmakta, Yönetim Kurulu harcama yetkisini harcamanın nevi ve miktarını belirtmek suretiyle Birlik Başkanı, Genel Sekreteri ve Muhasip üyeye devredebilmektedir.

Birlik satın alma işlemleri; Birlik Yönetim Kurulu kararı gereği, Birlik Başkanı, Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter, Genel Sayman, Genel İdare Müdürü ve Muhasebe müdüründen oluşturulan satın alma komisyonu tarafından yapılmaktadır. Alımlar işin niteliğine göre, ilgili firmalardan teklif alınmak suretiyle veya pazarlık usulüyle gerçekleştirilmektedir.

Birlik muhasebe işlemlerini Bilanço usulüne ve 1. No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliğine göre yürütmektedir. Muhasebe sistemi Tekdüzen Hesap Planı doğrultusunda oluşturulmuştur. Ayrıca TÜRMOB Yönetmeliğinde düzenlenen defterler tutulmaktadır.

TÜRMOB Yönetmeliğine göre, Birlik Yönetim, Disiplin ve Denetleme Kurulu üyeleri ile Birlik bünyesinde oluşturulan komite, kurul ve komisyonlarda üye olarak görev yapanlara, katılacakları toplantılar için huzur hakkı, harcırah ve yol giderleri verilmektedir. Bu ödemelerin nevi ve miktarı her yıl Birlik Genel Kurulunca tespit edilmektedir.

Birliğin mali kaynakları (ihtiyaç dışı kalan nakit fazlaları) vadeli hesaplarda değerlendirilmekte ve hesap açılacak banka teklif alınmak suretiyle Birlik Başkanı tarafından belirlenmektedir.

Birliğin gelirleri, Kanunda, Birliğe dâhil odaların gelirlerinden alınacak paylar ile Birliğe ait mal varlığından sağlanan gelirler, ruhsatname ücretleri ve genel hükümler çerçevesinde elde edilen bağış ve yardımlar olarak sayılmıştır.

TÜRMOB Yönetmeliğinde *"Birliğe dahil odaların gelirlerinden alınacak paylar"* için sınırlama getirilmiş ve bu payların *"odaların gelir bütçelerinin % 10'unu"* geçmeyeceği öngörülmüştür. Her Odanın üç ay içinde tahsil ettiği bütçe gelirlerinden, Birliğin payına isabet eden tutarı, izleyen ayın 15'inci günü akşamına kadar Birliğe ödemesi gerekmektedir.

Yönetmelikte Birlik gelirleri arasında Kanundaki gelirlere ilave olarak *"yeminli mali müşavirlik mühür ücretleri"* ve *"kurs ve eğitim gelirleri"* de sayılmıştır. Mühür ve ruhsatname ücretleri, mühür ve ruhsatnamelerin hak sahiplerine verilmesinden önce tahsil edilmektedir. Ödeme/tahsil işlemleri Birlik Yönetim Kurulunun düzenlemeleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Birliğe Bağlı Merkez ve İktisadi İşletmeler

Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER)

Staj programlarının hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesine ilişkin görevler TÜRMOB bünyesinde kurulan "Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER)" tarafından yürütülmektedir. 1993 yılından beri faaliyet gösteren Merkez, Birlik Yönetim Kurulunca meslek mensupları arasından seçilen beş üye tarafından yönetilmektedir. Üyelerin ücret veya huzur hakları Birlik Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

TESMER, mesleğe yeni girenler (stajyerler) ve meslek mensuplarına yönelik eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. Ağustos 2008 itibarıyla stajyer sayısının 13.695 olduğu ve odalara kayıtlı meslek mensubu sayısının 75 bini aştığı dikkate alındığında merkezin geniş bir kitleye yönelik olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir.

TESMER'in 29 ilde şubesi bulunmaktadır. TESMER Şubesi açılmayan illerdeki hizmetler odalar tarafından yürütülmektedir. Stajyerlere ve meslek mensuplarına yerinde hizmet verme amacıyla kurulan şubelerde kuruluş amaçlarına uygun olarak "Staja Giriş Sınavı"ndan "Mesleki

Yeterlik Sınavları"na ve meslek içi eğitim faaliyetlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede eğitim programları düzenlenmektedir.

İktisadi İşletmeler

TÜRMOB bünyesinde, birisi doğrudan Birliğe bağlı, diğer TESMER'e bağlı olarak faaliyet gösteren iki iktisadi işletme bulunmaktadır:

1. TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
2. TESMER Eğitim Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesi

TÜRMOB, TESMER ve bağlı iktisadi işletmelerin son beş faaliyet dönemine (2004-2008) ilişkin gelir ve gider rakamları aşağıdaki gibidir:

Tablo 363- TÜRMOB ve Bağlı İştiraklerinin 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

	TÜRMOB		TESMER		BASIN YAYIN DAĞITIM İŞLETMESİ		YAZILIM HİZMETLERİ İŞLETMESİ	
DÖNEM	**GELİR**	**GİDER**	**GELİR**	**GİDER**	**GELİR**	**GİDER**	**GELİR**	**GİDER**
2007-2008	10.758.124	7.368.316	9.512.909	5.748.040	503.754	499.749	3.099.131	2.244.719
2006-2007	10.053.136	5.580.054	8.891.765	3.453.703	1.142.661	1.113.052	1.497.907	1.430.779
2005-2006	8.729.816	5.343.614	6.786.018	4.512.155	485.409	437.012	905.247	857782
2004-2005	6.653.720	4.009.686	5.136.817	1.587.128	411.313	393.632	598.902	844205
2003-2004	3.943.717	3.194.280	3.434.594	2.047.897	471.417	487.336	774.954	551.748

TÜRMOB ve bağlı kuruluşların 31.08.2008 tarihli bilançolarına göre likit varlıklarının (hazır değerler ve menkul kıymetler) toplamı ve ayrıntısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 364- TÜRMOB ve İştiraklerinin Nakit Varlıkları (TL)

	Hazır Değerler	Menkul Kıymetler	Toplam
TÜRMOB (31.08.2008)	19.451.187	748.199	20.199.386
TESMER (31.08.2008)	18.208.256	178.455	18.386.711
BASIN YAYIN DAĞ. İŞL. (31.12.2008)	487.405	123.249	610.654
EĞİTİM YAYIN VE YAZ. HİZ. İŞL. (31.12.2008)	77.669		77.669
TOPLAM	**38.224.517**	**1.049.903**	**39.274.420**

Buna göre, TÜRMOB ve bağlı kuruluşların 31.08.2008 itibarıyla sahip oldukları toplam nakit varlıklar 39.274.420 TL tutarındadır. Varlıkların büyük kısmı vadeli mevduat hesaplarında ve bankalar üzerinden alınan B Tipi Likit Yatırım Fonlarında değerlendirildiği görülmektedir.

TÜRMOB Mali Raporlarında yer alan Birlik Bütçeleri incelendiğinde, Genel Kurulca karara bağlanan bütçelerde; bütçe hedeflerinin ve bütçe dipnotlarının (açıklama ve kurallar) yer aldığı, gelir ve gider bütçelerinde gösterilen gelir ve giderlerin detaylarına ilişkin hesaplamalara/gerekçelere kalemler itibarıyla yer verildiği, Birlik Bütçesi yanında, TESMER, Basın Yayın Dağıtım İşletmesi ve Eğitim Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesi bütçelerinin ayrı ayrı hazırlandığı görülmektedir.

2008-2009 Bütçesinde, "sınav, sınava itiraz, staj başvuru, eğitim, basılı evrak, yayın, kaşe, kimlik satış fiyatları, harcırahlar ve Birlik Yönetmeliğinin 58. maddesi gereği oluşturulacak olan Komite, Kurul ve Komisyonlar ile üyelere ödenecek huzur haklarının Yönetim Kurulu tarafından belirleneceğinin öngörüldüğü, bütçeyi uygulama ve bütçe fasılları arasında aktarma yapma ve yeni fasıllar açma yetkisinin Yönetim Kuruluna verildiği, ayrıca, Yönetim Kuruluna *"üniversite kurulması, gayrimenkul satın alınması, sabit kıymet yatırımı, mevcut taşınmazların satılması, sınav merkezi ve matbaa yatırımı ile ilgili olarak bütçede 1.000 TL ile sarfiyata açık tutulan maddelerden, birikmiş özel fonlardan, gerektiğinde TESMER ve işletmelerin kaynaklarından harcama yapma yetkisi"* tanındığı (TÜRMOB Mali Rapor, 2008:45) anlaşılmaktadır.

TÜRMOB'un gelir ve gider kalemlerinin detayı ve toplam içindeki payı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 365- TÜRMOB 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
BRÜT SATIŞLAR	**9.319.687**	**86,6**
Birlik Payları	1.602.602	14,9
Mühür Gelirleri	196.403	1,8
Kaşe Gelirleri	90.329	0,8
Ruhsat Gelirleri	3.244.012	30,2
Kimlik Gelirleri	164.791	1,5
Sınav Gelirleri	3.769.385	35,0
Başvuru Gelirleri	50.995	0,5
Basılı Evrak Gelirleri	197.499	1,8
Diğer Gelirler	3.672	0,0
DİĞER FAAL. OLAĞAN GELİR VE KARLAR	**1.437.267**	**13,4**
Faiz Gelirleri	1.333.149	12,4
Menkul Kıymet Gelirleri	73.089	0,7
Kambiyo Karları (Kur farkları)	31.029	0,3
ÖNCEKİ DÖNEM GELİRLERİ	**1.170**	**0,0**
GELİRLER TOPLAMI	**10.758.124**	**100,0**
SATIŞLARIN MALİYETİ	**2.796.355**	**38,0**
Sınav Giderleri	697.329	9,5
Eğitim, Seminer, Konferans ve Toplantı Giderleri	1.303.308	17,7
Eğitim Amaçlı Yayın Giderleri	371.750	5,0
Basılı Evrak Giderleri	16.599	0,2
Kaşe Giderleri	24.024	0,3
Mühür, Ruhsat ve Kimlik Giderleri	61.654	0,8
Üye Olunan Kuruluş Aidatları	321.690	4,4
FAALİYET GİDERLERİ (GENEL YÖNETİM GİDERLERİ)	**4.464.862**	**60,6**
Personel Giderleri	1.772.695	24,1
Genel Kurul, Yönetim, Denetleme ve Disiplin Kurulu Giderleri	1.114.058	15,1
Isıtma Aydınlatma Su Giderleri	75.414	1,0
Oto Bakım-Onarım ve Yakıt Giderleri	66.734	0,9
Posta, Telefon, Fax, ve Diğer Haberleşme Giderleri	105.615	1,4
Bakım-Onarım, Malz. ve Tem. Giderleri	206.139	2,8
Kırtasiye ve Matbaa Giderleri	53.339	0,7
Sigorta Giderleri	80.714	1,1
Gazete, Dergi ve Kitap Giderleri	28.772	0,4
Dava ve Noter Giderleri	30.712	0,4
Danışmanlık ve Telif Giderleri	127.055	1,7
İnternet Giderleri	60.938	0,8
Seyahat ve Yol Giderleri	178.013	2,4
Temsil ve Ağırlama Giderleri	118.944	1,6
İrtifak Hakkı, Vergi, Resim ve Harçlar	33.401	0,5
Diğer Giderler	33.832	0,5
Amortisman ve Tükenme Payları	111.060	1,5
İlan Giderleri	221.747	3,0
Bağış ve Yardımlar	45.682	0,6
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	**49.072**	**0,7**
Menkul Kıymet Satış Zararları	20	0,0
Kambiyo Zararları (Kur farkları)	49.052	0,7
SATIŞTAN İADELER	**9.928**	**0,1**
ÖNCEKİ DÖNEM GİDERLERİ	**48.099**	**0,7**
GİDERLER TOPLAMI	**7.368.316**	**100,0**
GELİR FAZLASI	**3.389.808**	

TESMER'in son döneme ilişkin gelir ve gider detayları aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 366- TÜRMOB- TESMER 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİRLER	TUTAR (TL)	GİDERLER	TUTAR (TL)
Brüt Satışlar	**7.639.723**	**Satışların Maliyeti**	**2.553.939**
Sınav Gelirleri	2.948.005	Sınav Giderleri	193.784
Eğitim Gelirleri	1.550.403	Eğitim Giderleri	1.843.081
Staj Dosya Gelirleri	1.014.825	*Stajyerlerin Zorunlu Eğitimi*	*1.072.900*
Staj Başvuru Gelirleri	2.091.970	*Sürekli Eğitici Eğitimi*	*770.181*
Stajdan Sayılan Haller Dosya İnceleme Gelirleri	34.520	Basılı Evrak Giderleri	16.486
		Seminer Giderleri	500.588
Diğer Gelirler	**1.873.186**	**Faaliyet Giderleri**	**3.146.459**
Faiz Geliri	1.744.766	Personel Giderleri	900.933
Menkul Kıymet Gelirleri	128.421	Merkez Kurul, Yönetim ve Denetleme Kurulu Giderleri	648.964
		Danışmanlık ve Telif Giderleri	32.939
		Posta, Telefon, Faks, ve Diğer Haberleşme Giderleri	176.873
		Oto Bakım Onarım ve Yakıt Giderleri	72.895
		Bakım-Onarım, Malz. ve Tem. Giderleri	124.862
		Kırtasiye ve Bilgisayar Malz. Giderleri	47.092
		Temsil ve Ağırlama Giderleri	28.350
		Harcırah ve Yol Giderleri	33.266
		Kira Giderleri	23.156
		Isıtma, Aydınlatma ve Su Giderleri	59.879
		Gazete, Dergi ve Kitap Giderleri	23.590
		Bağış ve Yardımlar	177.000
		Diğer Çeşitli Giderleri	29.623
		Vergi, Resim ve Harçları	17.162
		Amortisman ve Tükenme Payları	749.876
		Olağandışı Giderler	**35.912**
		Diğer Giderler	35.818
		Kur Farkları	94
		Satıştan İadeler	**11.730**
TOPLAM GELİR	**9.512.909**	**TOPLAM GİDER**	**5.748.040**
		Gelir-Gider Farkı	**3.764.869**

TESMER'in staj ve sınavlarla ilgili olarak 2009 yılında ilgililerden tahsilini öngördüğü ücretler tablodaki gibidir:

Tablo 367- TÜRMOB- TESMER Sınav ve Staj Ücretleri

Sınav ve Stajlar	Tutar
Staj Dosya ve Başvuru Bedeli	880 TL
Stajdan Sayılan Hizmetler İnceleme Bedeli	800 TL
Staja Başlama Sınav Bedeli	150 TL
ABC - SMMM - YMM Sınav İtiraz Bedelleri	15 TL
ABC GRUBU SINAV BEDELLERİ	
A Grubu	70 TL
B Grubu	110 TL
C Grubu	375 TL
SMMM SINAV BEDELLERİ	
İlk Başvuru	455 TL
Tek Ders	65 TL
YMM SINAV BEDELLERİ	
İlk Başvuru	850 TL
Tek Ders	85 TL
01.11.2008-31.10.2009 tarihleri arasında geçerli bedellerdir.	

2009 yılı bütçesinde yer alan verilere göre belirlenen bazı ücretler aşağıdaki gibidir:

Tablo 368- TÜRMOB Belge Ücretleri ve Hizmet Bedelleri

İş/Belge Türü	Tutar (TL)
Mühür Gelirleri	
Mühür Ücreti (Afet Fonu dâhil)	2.500
Mühür Yenileme	525
Ruhsat Gelirleri	
Ruhsat Bedeli (Geçici Maddeye Göre Alanlar)	1.950
Ruhsat Bedeli (3568 Md. 5/a,c)	1.310
Ruhsat Bedeli (Sınav vererek ruhsat alanlar, md. 6'ya göre)	1.515
Staj Yapanlar	810
Meslek mensupları ruhsat değişimi	760
Ruhsat Yenileme	185
Kimlik Gelirleri	
Mesleki Kimlik Ücreti *	70
Kaşe Gelirleri	
Kaşe Ücreti**	135
Sınav Gelirleri	
SMMM Mesleki Yeterlik Sınavı	***
YMM Mesleki Yeterlik Sınavı	***
Başvuru Gelirleri	
Ruhsat Başvurusu Bedeli	195
İtiraz İnceleme	315
Yayın Gelirleri	
Basılı Evrak Satış Ücretleri	***
Yatırım Fonları	
TÜRMOB Kampus İnşaat Fonu	135
Eğitim Fonu	135
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu	135

**Verilen kimlik adedine göre satış bedelinin yarısı ilgili odaya aktarılmaktadır.*
*** Satılan kaşe adedine göre yarısı ilgili odaya aktarılmaktadır.*
**** Sınava ve evraka göre değişiklik göstermektedir.*

TESMER'in gelirleri; sınav gelirleri, staj gelirleri (staj dosya ve başvuru gelirleri, stajdan sayılan haller dosya inceleme gelirleri), eğitim gelirleri ile diğer gelirlerden oluşmaktadır.

TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesinin gelirleri ise Sirküler Rapor Gelirleri (yıllık abone bedeli 180 TL), Bilanço Dergisi Gelirleri (yıllık abone bedeli 60 TL), Kitap Satış Gelirleri, Bakış Dergisi Gelirleri (yıllık abone bedeli 40 TL) ve Diğer Gelirlerden meydana gelmektedir.

TESMER'e bağlı Eğitim Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesinin gelirleri ise Eğitim Gelirleri (yayın gelirleri, seminer-konferans gelirleri) ve Muhasebe Programı satışı (LUCA Muhasebe Yazılımı) Gelirlerinden oluşmaktadır.

TÜRMOB'un 2008-2009 Dönemi konsolide (TESMER ve işletmeler dâhil) gelir-gider bütçesi 47.596.000 TL olarak (denk bütçe) belirlenmiştir.

TÜRMOB'un 2008-2009 dönemine ilişkin konsolide gelir ve gider bütçesi ile gelir ve gider rakamlarının toplam bütçe büyüklüğü içindeki payları aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 369- TÜRMOB ve İştiraklerinin 2008-2009 Bütçesi (TL)

TÜRMOB BASIN YAYIN DAĞ. İŞL. BÜTÇESİ	1.125.000	2,4
TESMER EĞT. YAY. VE YAZILIM .HİZ. BÜTÇESİ	8.940.000	18,8
KONSOLİDE BÜTÇE TOPLAMI	**47.596.000**	**100,0**

TESMER'in 2008-2009 Gelir-Gider Bütçesi tablodaki gibidir:

Tablo 370- TÜRMOB- TESMER 2008-2009 Bütçesi (TL)

GELİR KALEMLERİ	Tutar (TL)	GİDER KALEMLERİ	Tutar (TL)
OLAĞAN FAALİYET GELİRLERİ	**24.136.000**	**OLAĞAN FAALİYET GİDERLERİ**	**11.641.000**
1- Sınav Gelirleri	2.918.000	1-Sınav Giderleri	235.000
1-Sınav Gelirleri	*2.918.000*	2-Staj Başvuru Giderleri	6.006.000
2- Staj Gelirleri	9.378.000	3-Eğitim Giderleri	5.400.000
1-Staj Dosya ve Başvuru Gelirleri	*9.328.000*	**DİĞER OLAĞAN FAALİYET GİDERLERİ**	**5.109.000**
2-Stajdan Sayılan Haller Dosya İnceleme Gelirleri	*50.000*	1-Personel Giderleri	1.537.000
3-Eğitim Gelirleri	11.840.000	2-Kurul Giderleri	724.000
1-Uzaktan Eğitim Gelirleri	*11.840.000*	3-Genel İdare Giderleri	1.543.000
DİĞER OLAĞAN FAALİYET GELİRLERİ	**750.000**	4-Bağış ve Yardımlar	50.000
1-Diğer Gelirler	750.000	5-Yatırımlar	1.200.000
1-Faiz Gelirleri	*750.000*	6- Eğitim Vakfı	50.000
		7-Döner Sermaye Fonu	5.000
GELİRLER TOPLAMI	**24.886.000**	**GİDERLER TOPLAMI**	**16.750.000**
		GELİR FAZLASI	**8.136.000**

TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi ile TÜRMOB Eğitim Yayın ve Yazılım İşletmesinin 2008-2009 dönemi bütçeleri iki ayrı tablo halinde verilmiştir:

Tablo 371- TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi 2008-2009 Bütçesi (TL)

GELİR KALEMLERİ	Tutar (TL)	GİDER KALEMLERİ	Tutar (TL)
1-YAYIN GELİRLERİ	**980.000**	1-YAYIN GİDERLERİ	**190.000**
1-Sirküler Rapor Gelirleri	840.000	1-Sirküler Rapor Giderleri	70.000
2-Bilanço Dergisi Gelirleri	40.000	2-Bilanço Dergisi Giderleri	38.000
3-Kitap Satış Gelirleri	55.000	3-Kitap Giderleri	40.000
4-Bakış Dergisi Gelirleri	45.000	4-Bakış Dergisi Giderleri	42.000
2-DİĞER GELİRLERİ	**145.000**	2-PERSONEL GİDERLERİ	521.000
1-Faiz ve Menkul Kıymet Satış Gelirleri	140.000	3-HİZMET ÜRETİM GİDERLERİ	40.000
2-Diğer Gelirler	5.000	4-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	50.000
		5-GENEL İDARE GİDERLERİ	300.000
		6-SABİT KIYMETLERE YATIRIMLAR	11.000
GELİRLER TOPLAMI	**1.125.000**	**GİDERLER TOPLAMI**	1.112.000
		GELİR FAZLASI	**13.000**

Tablo 372- TÜRMOB Eğitim Yayın ve Yazılım İşletmesi 2008-2009 Bütçesi (TL)

GELİR KALEMLERİ	Tutar (TL)	GİDER KALEMLERİ	Tutar (TL)
1-EĞİTİM GELİRLERİ	**400.000**	1-EĞİTİM GİDERLERİ	**200.000**
1-Yayın Gelirleri	*200.000*	1-Yayın Giderleri	*100.000*
2-Seminer-Konferans Gelirleri	*200.000*	2-Seminer-Konferans Giderleri	*100.000*
1-Muhasebe Programı	8.540.000	2-Muhasebe Programı	2.500.000
1-LUCa Muhasebe Yazılımı	*8.540.000*	1-LUCA Muhasebe Yazılımı	*2.500.000*
		3-PERSONEL GİDERLERİ	1.837.000
		4-DİĞER GİDERLER	4.107.100
		5-YATIRIMLAR	200.000
GELİRLER TOPLAMI	**8.940.000**	**GİDERLER TOPLAMI**	**8.844.100**
		GELİR FAZLASI	**95.900**

Odaların Gelirleri

SMMM Odaları, "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliği", YMM Odaları ise "Yeminli Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliği"ne göre işlem yapmaktadırlar.

Odanın yıllık tahmini gelir ve gider bütçesi Yönetim Kurulunca hazırlanıp Genel Kurula sunulmakta ve Genel Kurulca karara bağlanmaktadır. Oda bütçesinden her türlü harcama Yönetim Kurulu Başkanı veya Başkan Yardımcısı ile Oda Sekreterinin, Oda Sekreterinin bulunmadığı hallerde muhasip üyenin müşterek imzalarıyla yapılmakta, Yönetim Kurulunun önerisi üzerine, Genel Kurulca tespit edilen miktar kadar sarfiyat, ilk toplantıda Yönetim Kurulunun onayına sunulmak şartıyla Oda Sekreteri tarafından re'sen yapılmaktadır.

Oda Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyeleri ile Oda bünyesinde oluşturulan komite, kurul ve komisyonlarda üye olarak görev yapanlara katılacakları toplantılar için huzur hakkı verilmekte, huzur hakkı miktarları Oda Genel Kurulunca tespit edilmektedir.

Büyük ölçekli Odalarda ilgili yönetmelikler uyarınca çıkarılan ve personel, satın alma/ihale ve diğer işlemlerin yürütülmesine ilişkin oda yönergeleri bulunmaktadır.

"Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları" ve "Yeminli Mali Müşavirler Odaları"nın gelirleri aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır:

- Odaya giriş ücreti,
- Yıllık üye aidatları,
- Yardım ve bağışlar,
- Mesleki eğitime yönelik kurs ve staj ücretleri ile diğer çeşitli gelirler.

Meslek mensuplarından kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile mesleği fiilen icra etmeyenler, odaya giriş ücreti ve yıllık üye aidatlarını yüzde elli indirimli olarak ödemektedir.

Ruhsat alan meslek mensuplarının ilgili Odaya kaydolmak ve ödevlerini yerine getirme zorunluluğu bulunmaktadır. Odaya kaydını yaptırmayanlardan ruhsatın geri alınacağı öngörülmüştür.

SMMM ve YMM odalarının, ilgili yönetmelikler uyarınca, odaya kayıtlı her meslek mensubunun kaydedildiği meslek mensubu üye kütüğü ile fiilen mesleki faaliyette

bulunacakların yazıldığı çalışanlar listesini tutma görevi bulunmaktadır. Çalışanlar listesinin ayrı bir bölümüne ortaklık büroları ve şirketler kaydolmaktadır.

Yönetmelikte öngörülen hallerde meslek mensubunun adı çalışanlar listesinden Yönetim Kurulu kararı ile silinebilmektedir.

Meslek mensuplarının bağlı bulundukları Odalara ödeyecekleri üye aidatları ve diğer ödentiler ile odaların Birliğe ödeyecekleri Birlik paylarının tespit yöntemleri ve bunların tahsilâtına ilişkin usul ve esaslar Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Odaları ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Üye Aidatları İle Birlik Paylarının Tespitine Ait Yönetmelikle belirlenmiştir.

Yönetmelikte dört tür aidat/ödenti/pay belirlenmiştir:

- Üye Giriş (Kayıt) Ücreti
- Yıllık Aidat (maktu ve nispi olmak üzere)
- Diğer Ödentiler (maktu ve nispi olmak üzere)
- Birlik Payı

Üye giriş (kayıt) ücreti, odaya kaydolan her üyeden veya oda çalışanlar listesinin şirketler bölümüne kaydedilecek ortaklık büroları, şirketler ile bunların şubelerinden kayıt anında bir kere alınmakta, odadan nakilde üye giriş aidatı, %50 indirimli olarak uygulanmaktadır.

Yıllık aidat her yıl alınan aidat olup, maktu ve nispi olmak üzere iki çeşittir.

- **Maktu Aidat:** Odaya kayıtlı her meslek mensubunun ödemekle zorunlu olduğu aidattır.
- **Nispi Aidat:** Çalışanlar listesinde kayıtlı meslek mensubundan alınan aidattır.

Odalarca üyelerinden alınacak maktu ve nispi aidatlar yıllık olarak Oda genel kurullarında belirlenmektedir. Ancak Yönetmeliğe göre; oda giriş aidatı ve yıllık maktu aidat 200 rakamının bütçe memur taban aylığı katsayısının çarpımı suretiyle bulunacak tutardan az olamamaktadır.

Nispi aidatlar, fiilen mesleki faaliyette bulunan üyelerce bağlı bulundukları odalara ödenmektedir. Mesleki faaliyette bulunan her üye, yıllık gelir vergisi beyannamesindeki mesleki kazancının, şirket olarak faaliyette bulunduğu takdirde dağıtılsın veya dağıtılmasın, beyan edilen kurum kazancından payına düşen tutarın % 1'ini nispi aidat olarak ödemektedir. Şirket ortaklarının her birince ödenecek nispi aidat, gelir vergisi mükellefi olan meslek mensuplarından en az nispi aidat ödeyenden daha düşük olamamakta, tahakkuk ettirilecek miktar maktu aidat miktarlarının 1 katından az ve 20 katından fazla olamamaktadır.

Ayrıca, Oda aracılığı ile üyelere sağlanan; tahkim, bilirkişilik ve benzeri işlerden elde edilen gelirler üzerinden de odalarca nispi ödenti alınmaktadır. Bu ödentinin, miktarı % 1' den az, % 5'den fazla olmamak üzere nispeti oda genel kurulunca tespit edilmektedir.

Yönetmeliğe göre, Odalarca, mesleki kimlik belgesi, aday meslek mensubu kimlik belgesi, oda üyelik belgesi, bastırılarak dağıtılması halinde asgari ücret tarifesi, faaliyet belgesi, oda kayıt

sureti, sözleşme ve benzeri iş ve işlemler karşılığında alınacak diğer maktu ödentilerin tutarları oda genel kurulunca tespit edilmekte ve odalarca tahsil edilmektedir.

Aidat ve diğer ödentilerden;

- Oda Giriş Aidatının; Odaya kayıt için müracaat sırasında,
- Maktu Yıllık Aidatin; her yıl Ocak ayı içinde,
- Nispi Aidatın; her yıl Mayıs ve Ekim aylarında,
- Diğer Nispi Ödentilerin; odaca sağlanan menfaatlerin neticelendirilmesini müteakip bir ay içinde,
- Diğer maktu ödentilerin ise; meslek mensuplarının talepte bulundukları hizmetlerden yararlanmadan önce

ödenmesi gerekmektedir.

Aidat ve ödentilerini ödemeyen üyeler ile Birlik paylarını ödemeyen Odalardan borçları genel hükümlere göre tahsil edilmektedir. Oda yönetmelikleri uyarınca üyelik aidatını ödemeyen üyelerin listesi her mali yılın sonunda Oda tarafından çıkartılmaktadır.

Üye borçları belli durumlarda genel kurul kararıyla ertelenebilmekte, kısmen veya tamamen silinebilmektedir. Yönetmelik uyarınca, uzun süreli tedaviyi gerektiren hastalık, tutukluluk ve hükümlülük ile yangın, yer sarsıntısı, yer kayması ve benzeri olağanüstü durumlarda, tahakkuk eden aidat ve gecikme faizi borçları, Oda tarafından yapılacak veya yaptırılacak inceleme sonucuna göre genel kurul kararıyla ertelenebilmekte, kısmen veya tamamen silinebilmektedir. Bu imkândan faydalanmak isteyen üyelerin, kanıtlayıcı belgeleriyle birlikte bağlı bulundukları odaya yazı ile başvurmaları gerekmektedir. Ölüm halinde, tahakkuk etmiş bulunan üye borçları ve faizleri yönetim kurulu kararıyla silinmektedir.

Bütün Odaların gelir ve giderleri konsolide edildiğinde son dönemde (2007-2008 takvim yıllarına sarkan bir yıllık süre) toplam gelirlerin 35 milyon TL'yi; giderlerin ise 25 milyon TL'yi aştığı görülmektedir.

TÜRMOB'a bağlı 70 SMMM Odasının son iki faaliyet dönemine ilişkin gelir ve gider bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 373- TÜRMOB- SMMM Odaları 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

Sıra No	Oda	DÖNEM			
		2006-2007		2007-2008	
		Gelir	Gider	Gelir	Gider
1	Adana SMMM Odası	596.208	406.694	620.248	325.529
2	Adıyaman SMMM Odası	154.422	86.590	118.678	117.971
3	Afyonkarahisar SMMM Odası	208.029	61.157	160.486	53.469
4	Aksaray SMMM Odası	75.297	46.326	68.711	54.741
5	Amasya SMMM Odası	128.420	83.265	107.002	81.989
6	Ankara SMMM Odası	3.209.281	1.542.375	4.194.031	1.762.879
7	Antalya SMMM Odası	1.137.010	881.333	1.300.457	949.431
8	Artvin SMMM Odası	54.102	30.549	60.967	24.915
9	Aydın SMMM Odası	293.030	244.686	317.500	292.023
10	Balıkesir SMMM Odası	362.429	336.310	429.975	318.117
11	Batman (Siirt) SMMM Odası	67.739	32.301	78.893	39.350
12	Bilecik SMMM Odası	70.005	34.522	85.260	45.348
13	Bitlis (Muş) SMMM Odası	42.494	28.926	41.397	43.312
14	Bolu SMMM Odası	135.655	81.025	139.076	102.899
15	Burdur SMMM Odası	105.025	62.905	116.244	73.520
16	Bursa SMMM Odası	1.501.239	1.054.161	1.585.471	1.284.880
17	Çanakkale SMMM Odası	189.002	139.033	210.280	119.032
18	Çankırı SMMM Odası	32.490	23.971	20.360	11.336
19	Çorum SMMM Odası	157.782	121.631	186.276	142.651
20	Denizli SMMM Odası	441.831	375.272	511.579	385.451
21	Diyarbakır SMMM Odası	149.031	101.623	147.508	147.084
22	Edirne SMMM Odası	220.439	206.161	290.968	206.020
23	Elazığ (Bingöl) SMMM Odası**	94.763	45.300	112.605	50.512
24	Erzincan (Tunceli) SMMM Odası	43.066	29.663	66.417	38.731
25	Erzurum SMMM Odası	139.662	75.757	119.011	65.880
26	Eskişehir SMMM Odası	489.489	249.490	356.546	289.942
27	Gaziantep (Kilis)	383.692	344.131	505.583	379.936
28	Giresun SMMM Odası	71.938	56.720	153.827	150.717
29	Gümüşhane (Bayburt) SMMM Odası**	26.937	19.161	35.055	28.052
30	Hatay SMMM Odası	287.027	180.626	302.359	204.253
31	Isparta SMMM Odası	166.768	128.919	187.032	141.990
32	Mersin SMMM Odası	550.338	391.220	1.206.903	491.113
33	İstanbul SMMM Odası	11.117.286	7.982.017	13.269.721	11.044.092
34	İzmir SMMM Odası	2.026.203	1.943.152	1.914.379	1.627.145
35	Kahramanmaraş SMMM Odası	121.700	164.312	153.383	112.246
36	Karabük SMMM Odası	97.512	64.128	88.350	80.571
37	Kars (Iğdır, Ardahan) SMMM Odası	71.959	47.573		
38	Karaman SMMM Odası**	49.537	50.900	60.749	56.756
39	Kastamonu SMMM Odası**	97.359	59.375	89.602	61.674
40	Kayseri SMMM Odası	293.166	205.152	316.387	246.170
41	Kırklareli SMMM Odası**	106.574	71.765	150.912	68.516
42	Kırıkkale SMMM Odası	90.104	71.005	142.177	95.910
43	Kırşehir SMMM Odası	49.128	35.552	48.739	45.980
44	Kocaeli SMMM Odası	450.155	342.284	535.374	325.372
45	Konya SMMM Odası	765.554	402.638	725.591	418.588
46	Kütahya SMMM Odası	142.717	113.568	129.919	110.671
47	Malatya SMMM Odası	146.341	83.050	146.441	104.431
48	Manisa SMMM Odası	266.009	231.964	303.464	254.599
49	Mardin (Şırnak) SMMM Odası	46.869	20.384	50.942	35.360
50	Muğla SMMM Odası	521.107	444.956	559.233	455.250
51	Nevşehir SMMM Odası***	93.770	49.041	100.500	67.365
52	Niğde SMMM Odası**	53.670	48.044	58.597	54.623
53	Ordu SMMM Odası	175.479	85.332	206.350	114.537
54	Rize SMMM Odası	101.165	58.935	131.347	68.634
55	Sakarya SMMM Odası	323.114	305.199	335.336	313.347
56	Samsun SMMM Odası	331.407	324.432	241.891	250.271
57	Sinop SMMM Odası			42.124	8.220
58	Sivas SMMM Odası	74.870	32.845	121.825	93.845
59	Tekirdağ SMMM Odası	260.035	155.965	258.342	155.383
60	Tokat SMMM Odası**	74.428	48.520	68.500	49.705
61	Trabzon SMMM Odası	244.398	148.482	278.145	150.229
62	Şanlıurfa SMMM Odası	163.351	107.077	191.366	92.275
63	Uşak SMMM Odası**	162.662	134.074	182.406	125.210
64	Van (Ağrı, Hakkari) SMMM Odası	174.010	119.227	179.347	149.193
65	Yozgat SMMM Odası	72.219	45.276	50.192	29.336
66	Zonguldak SMMM Odası	175.981	88.935	154.342	85.921
67	Yalova SMMM Odası	72.377	77.132	111.257	69.871
68	Bartın SMMM Odası	44.132	35.948	43.856	40.718
69	Osmaniye SMMM Odası	46.354	30.954	45.640	37.536
70	Düzce SMMM Odası	127.825	90.036	114.302	91.997
	TOPLAM	**30.815.167**	**21.821.032**	**35.437.733**	**25.614.620**

NOT: *Gelir ve gider rakamları Odaların Gelir Tablolarından veya Gelir-Gider Tablolarından alınmıştır.*

göre değişiklik göstermektedir.

31.12.2006 ve 01.01.2007-31.12.2007 dönemlerine ilişkindir.

**** Nevşehir SMMM Odasının gelir ve gider bilgileri 01.05.2005-30.04.-2006 ve 01.015.2006-30.04.2007 dönemlerine ilişkindir.*

Tablolarda da görüleceği üzere Odalar sürekli gelir fazlası vermekte, önemli miktarda nakit varlıkları oluşmaktadır. Bazı Odaların nakit varlıkları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 374- TÜRMOB- Bazı SMM Odalarının Nakit Varlıkları (TL)

Oda	Hazır Değerler	Menkul Kıymetler	Toplam
Ankara	1.079.256	3.538.414	4.617.670
Bursa	157.986	186.979	344.965
Balıkesir	70.917	150.516	221.433
İzmir	114.938		114.938
Antalya	74.847		74.847
Samsun	65.241	194	65.435
Van	13.480		13.480

Odaların, Birlik üyelikleri sıfatıyla, gelirleri üzerinden nisbi olarak tesbit edilerek ödenecek paya "Birlik Payı" denir. Birlik payı, Birliğe dâhil odaların brüt gelirlerinin % 10'unu geçmemek üzere, Birlik Genel Kurulunda tespit edilecek nispet üzerinden hesaplanmaktadır. Her odanın, üç ay içinde tahsil ettiği bütçe gelirlerinden Birliğin payına isabet eden tutarı, izleyen ayın on beşinci günü akşamına kadar Birlik adına açılmış bir banka hesabına yatırması ve ödeme belgelerini Birliğe göndermesi gerekmektedir.

YMM Odalarına İlişkin Bilgiler

TÜRMOB'a bağlı 8 "Yeminli Mali Müşavirler Odası" bulunmaktadır. Bunlar; Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Antalya, Bursa, Eskişehir ve Gaziantep Yeminli Mali Müşavir Odalarıdır.

Odaların son iki döneme ilişkin toplam gelir ve gider bilgileri şöyledir:

Tablo 375- TÜRMOB- YMM Odalarının 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

ODALAR	2006-2007		2007-2008	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider
Adana YMM Odası	146.862	123.368	169.400	129.055
Ankara YMM Odası	1.318.162	433.724	1.101.386	515.117
Antalya YMM Odası	69.636	46.827	93.122	59.872
Bursa YMM Odası	174.195	50.520	283.178	44.242
Eskişehir YMM Odası	42.166	23.192	45.556	23.845
Gaziantep YMM Odası	172.674	37.818	173.982	48.385
İstanbul YMM Odası	1.251.876	1.262.354	1.804.409	1.427.196
İzmir YMM Odası	411.277	275.496	497.123	315.825
TOPLAM	**3.586.848**	**2.253.299**	**4.168.156**	**2.563.537**

Personel Uygulamaları

Birlik ve Odalarda İş Kanununa tabi olarak personel istihdam edilmektedir. Çalışan personelin unvanı ve mali hakları odalar itibarıyla farklılık göstermektedir. Büyük ölçekli odalarda personel istihdamı ve buna ilişkin işlemler odaların personel yönergeleriyle düzenlenmiştir. Uygulama ilgili yönetmelikler ve yönergeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Personel sayıları ve ücret ödemeleri Birlik ve odalarla ilgili bölümlerde belirtilmiştir.

TÜRMOB Yönetmeliğinde TÜRMOB personeline verilecek disiplin cezaları ile bu cezaları gerektiren fiil ve haller hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ilgili hükümleri uygulanır. Personele disiplin ceza verme yetkisi personelin unvanına göre Birlik Yönetim Kurulu ve Birlik Genel Sekreterine verilmiştir.

2008-2009 Bütçesinde Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Disiplin Kurulu çalışmalarında üyelere yapılacak ödemeler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Birlik Organları Oturum Ücretleri (2008-2009 Dönemi)

Yönetim Kurulu	**Tutar (TL)**
Yönetim Kurulu Üyeleri Oturum Ücreti (Net)	1.600
Yönetim Kurulu Başkanı Ek Ödeme (Net)	4.400
Yürütme Kurulu Üye Oturum Ücreti (Net)	1.760
Denetleme Kurulu	
Oturum Ücretleri (toplantı başına, net)	1.600
Disiplin Kurulu	
Oturum Ücreti (toplantı başına, net)	1.600

Birlik ve Bağlı Kuruluşların Personel Sayıları ve Personel Ödemeleri

TÜRMOB ve TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesinin personel sayıları yıllar itibarıyla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 376- TÜRMOB 2004-2008 Personel Sayıları

TÜRMOB VE TÜRMOB BASIN YAYIN DAĞITIM İŞLETMESİ PERSONEL SAYILARI					
	2004	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**
TÜRMOB	29	29	29	30	29
TÜRMOB BASIN YAYIN DAĞITIM İŞLETMESİ	5	5	5	5	5
TOPLAM	34	34	34	35	34
Not: 2004-2008 yılları Haziran dönemi itibariyle.					

TÜRMOB ve bağlı işletmelerin 2007 yılında personele yaptığı ödeme tutarları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 377- TÜRMOB ve İşletmeleri Personel Ödemeleri (TL)

Birlik/Oda	Unvan/Pozisyon	Yıllık Toplam Ödeme	Aylık Ortalama Brüt Ödenen
TÜRMOB	Hukuk Müşaviri-Avukat	98.809	8.234
	Özel Kalem Müdürü	84.201	7.017
	Bilgi İşlem Sorumlusu	72.479	6.040
	Genel İdare Müdürü	62.690	5.224
	Basın Yayın Sorumlusu	61.763	5.147
	Şoför	59.727	4.977
	Sekreter	50.773	4.231
	Uluslararası İlişkiler Personeli	45.942	3.829
	Bilgi İşlem Personeli	44.400	3.700
	Ruhsat Şefi Sorumlusu	44.236	3.686
	Hukuk Servisi Personeli	43.195	3.600
	Hukuk Servis-Avukat	42.916	3.576
	Uluslararası İlişkiler Personeli	41.462	3.455
	Ruhsat Servisi Personeli	40.557	3.380
	Basın Yayın Personeli	39.054	3.255
	Bak.On.Teknisyeni/Mutemet	38.756	3.230
	Şoför	38.510	3.209
	Ruhsat Servisi Personeli	35.561	2.963
	Sekreter	34.201	2.850
	Bilgi İşlem Personeli	33.714	2.810
	Uluslararası İlişkiler Personeli	33.703	2.809
	Arşiv Personeli	31.456	2.621
	Danışma-Evrak Personeli	31.353	2.613
	Hukuk Servisi Personeli	29.766	2.481
	Sekreter	29.380	2.448
	Muhasebe Personeli	28.172	2.348
	Hizmetli Personel	26.460	2.205
TÜRMOB BASIN-YAYIN DAĞITIM İŞLETMESİ	Muhasebe Müdürü	73.623	6.135
	Muhesebe Personeli	56.762	4.730
	Basın Yayın Personeli	38.001	3.167
	Arşiv Personeli	26.755	2.230
	Santral Personeli	25.346	2.112

Tablo 378- TÜRMOB Personel Giderleri (TL)

Gider Kalemleri	01.09.2007-31.08.2008	01.09.2006-31.08.2007	01.09.2005-31.08.2006	01.09.2004-31.08.2005	01.09.2003-31.08.2004
Personel Giderleri	1.772.694	1.521.103	1.324.311	1.090.099	766.156
Yönetim Giderleri*	1.114.057	991.862	741.933	671.905	485.242
Personel ve Yönetim Giderleri Toplamı	2.886.751	2.512.965	2.066.244	1.762.004	1.251.398
Toplam Giderler	7.261.216	5.580.054	5.343.614	4.009.686	3.194.280
Toplam Giderlere Oran	**39,76%**	**45,03%**	**38,67%**	**43,94%**	**39,18%**

**Genel Kurul, Merkez Kurul, Yönetim, Denetleme ve Disiplin Kurulları gibi giderleri kapsamaktadır.*

TÜRMOB tarafından verilen bilgiye göre, personele aylık maaş ödemeleri yanında yılda iki defa net maaş tutarında ikramiye ödenmekte, giyim, yakacak (2 ton kömür bedeli) ve eğitim (eğitim gören çocuğu olanlara) yardımı yapılmaktadır. Evlenenlere 1 brüt maaş ücreti tutarında evlilik yardımı, çocuk sahibi olanlara 657 sayılı Devlet Memurları Kanunundaki tutar ve usule

göre çocuk yardımı yapılmaktadır. Ramazan ve kurban bayramları ile yeni yılda yardımlar yapılmaktadır. Maaş tutarları Ocak ve Temmuz aylarında artırılmaktadır. Çalışma saatleri dışındaki çalışma karşılığında fazla çalışma ücreti ödenmektedir. Ayrıca, personelin kıdem durumuna göre kıdem teşvik ikramiyesi ödenmektedir.

TESMER ve TESMER Eğitim ve Yayın ve Yazılım Hizmetleri İşletmesinin personel sayıları ile 2007 yılında yapılan personel ödemeleri ve yıllar itibarıyla personel giderleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 379- TÜRMOB- TESMER Personel Sayıları

TEMEL EĞİTİM VE STAJ MERKEZİ (TESMER) VE EĞİTİM YAYIN VE YAZILIM HİZMETLERİ İŞLETMESİ PERSONEL SAYILARI				
Yıllar	**TESMER**	**İşletme**	**İstanbul Şube**	**Toplam**
2003	11		6	17
2004	15	16		31
2005	15	15		30
2006	24	13		37
2007	27	16		43
2008	20	26		46

Tablo 380- TÜRMOB-TESMER Personel Ödemeleri (TL)

Birlik/Oda	Unvan/Pozisyon	Yıllık Toplam Ödeme	Aylık Ortalama Brüt Ödenen
TÜRMOB TESMER	Öğrenci İşleri Şefi	49.438	4.120
	Muhasebe Elemanı	48.376	4.031
	Öğrenci İşleri Elemanı	43.094	3.591
	Şoför	34.987	2.916
	Bakım Onarım Teknisyeni	32.556	2.713
	Şoför	31.997	2.666
	Yönetim Kurulu Sekreteri	31.513	2.626
	Muhasebe Elemanı	27.858	2.322
	Hizmetli Personel	26.100	2.175
	Evrak Kayıt Elemanı	26.059	2.172
	Santral Elemanı	23.321	1.943
	Eğitim Destek Elemanı	23.253	1.938
	Hizmetli Personel	20.380	1.698
	Öğrenci İşleri Elemanı	19.689	1.641
	Eğitim Destek Elemanı	16.018	1.335
TÜRMOB TESMER EĞİTİM YAYIN VE YAZILIM İŞLETMESİ	Muhasebe Müdürü	82.652	6.888
	Merkez Müdürü	64.069	5.339
	Proje Koordinatörü	52.696	4.391
	İst. ve Marmara Bölge Müdürü	44.921	3.743
	Muhasebe Elemanı	42.129	3.511
	Ürün Yöneticisi	42.038	3.503
	Yazılım Uzmanı	38.824	3.235
	Şoför	35.202	2.934
	Satış ve Destek Elemanı	33.653	2.804
	Hizmetli Personel	30.168	2.514
	Bölge Satış Sorumlusu	30.026	2.502
	Dergi Yayın Sorumlusu	25.393	2.116
	Bölge Satış Sorumlusu	24.836	2.070
	İçerik Analiz Sorumlusu	24.123	2.010
	Teknik Destek ve Eğitim Uzmanı	24.023	2.002
	Lojistik Sorumlusu	23.568	1.964
	Eğitim Destek Elemanı	20.208	1.684
	Teknik Destek Sorumlusu	19.038	1.587
	Teknik Destek Elemanı	17.282	1.440
	Merkez Birim Sekreteri	16.204	1.350
	İzmir Birim Sekreteri	13.499	1.125
	Bilgi İşlem Sorumlusu	11.394	950

Tablo 381- TÜRMOB-TESMER Personel Giderleri (TL)

Personel Giderleri	900.932	668.153	463.636	207.893	360.267
Yönetim Giderleri*	648.964	151.567	138.099	123.255	55.328
Personel ve Yönetim Giderleri Toplamı	1.549.896	819.720	601.735	331.148	415.595
Toplam Giderler	5.748.040	3.453.703	4.512.155	1.587.128	2.047.897
Toplam Giderlere Oran	**26,96%**	**23,73%**	**13,34%**	**20,86%**	**20,29%**

*Genel Kurul, Merkez Kurul, Yönetim, Denetleme ve Disiplin Kurulları gibi giderleri kapsamaktadır.

Başta Ankara, İzmir, Bursa SMMM Odaları personeli ile 6 YMM Odası personeline 2007 yılında yapılan ödemeler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 382- Ankara ve İzmir SMMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL)

Birlik/Oda	Unvan/Pozisyon	Yıllık Toplam Ödeme	Aylık Ortalama Brüt Ödenen
ANKARA SMM	Başkan Sekreteri	50.414	4.201
	Kat Görevlisi	49.243	4.104
	TESMER Ankara Şube Görevlisi	44.811	3.734
	Soför	32.658	2.722
	Muhasebe Sorumlusu	31.652	2.638
	Muhasebe Elemanı	29.005	2.417
	TESMER Ankara Şube Görevlisi	28.358	2.363
	Kat Görevlisi	27.874	2.323
	Bilgi İşlem Sorumlusu	25.890	2.158
	Yazı İşleri Özlük Sorumlusu	24.922	2.077
	Danışma	22.615	1.885
	Yazı İşleri Memuru	21.355	1.780
	Tahsildar	21.287	1.774
	TESMER Ankara Şube Görevlisi	19.634	1.636
	Masa Üstü Yayıncılık Uzmanı	18.109	1.509
	Basın Sorumlusu	17.745	1.479
	İnşaat Danışmanı	15.837	1.320
	Yönetim Kurulu Sekr. Yardımcısı	15.096	1.258
	Genel İdare Müdürü	11.663	972
	TESMER Ankara Şube Görevlisi	10.002	834
	Yazı İşleri Memuru	9.981	832
İZMİR SMMM	Genel İdare Müdürü (SM)	46.978	3.915
	Avukat	31.943	2.662
	Başkan Danışmanı	30.782	2.565
	Disiplin İşleri (SM)	29.282	2.440
	Muhasebe Sorumlusu (SMMM)	22.593	1.883
	Başkan Sekreteri	22.143	1.845
	Makam Şöförü	20.158	1.680
	Hizmetli	19.539	1.628
	Özlük İşleri	18.570	1.548
	Santral	17.079	1.423
	Özlük İşleri	15.482	1.290
	Yönetici Sekreteri	10.999	917
	Basın Yayın	10.810	901

Tablo 383- Bazı SMMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL)

Birlik/Oda	Unvan/Pozisyon	Yıllık Toplam Ödeme	Aylık Ortalama Brüt Ödenen
BURSA	İşçi	56.746	4.729
	İşçi	26.636	2.220
	İşçi	23.551	1.963
	İşçi	21.788	1.816
	İşçi	19.259	1.605
	İşçi	16.118	1.343
	İşçi	11.408	951
KONYA	Genel İdare Müdürü	26.868	2.239
	Muhasebe	16.702	1.392
	Sicil Personeli	16.065	1.339
	Hizmetli	13.209	1.101
VAN	Oda Sekreteri	19.028	1.586
	Oda Personeli	7.725	644
	İşçi	6.885	574
BİTLİS-MUŞ	Geçici işçi	6.885	574
BALIKESİR	Özel Kalem Müdürü	17.685	1.474
	Muhasebe Sorumlusu	15.881	1.323
	TESMER Eğitim Sorumlusu	12.907	1.076
	Muhasebe Memuru	12.180	1.015
	İdari İşlem Memuru	10.803	900

Tablo 384- Bazı YMM Odalarının Personel Ödemeleri (TL)

Birlik/Oda	Unvan/Pozisyon	Yıllık Toplam Ödeme	Aylık Ortalama Brüt Ödenen
İSTANBUL YMM	Hukuk Müşaviri-Genel İdari Müd.	43.081	3.590
	Teknik Eleman	35.208	2.934
	Memur	32.469	2.706
	Yardımcı Hizmetler	30.587	2.549
	Muhasebe Sorumlusu	26.153	2.179
	Memur	23.712	1.976
	Yardımcı Hizmetler	21.264	1.772
	Aşçı	19.601	1.633
	Yardımcı Hizmetler	19.587	1.632
	Gece Bekçisi	19.244	1.604
	Gece Bekçisi	17.803	1.484
	Memur	17.795	1.483
	Yardımcı Hizmetler	13.854	1.155
ANKARA YMM	Genel İdare Müdürü	34.738	2.895
	Personel	24.883	2.074
	Personel	21.190	1.766
	Yardımcı Personel	18.615	1.551
ANTALYA YMM	Oda Müdürü	14.110	1.176
BURSA YMM	Oda Müdürü	18.154	1.513
ESKİŞEHİR YMM	Sekreter	8.996	750
İZMİR YMM	İdari Personel	24.959	2.080
	İdari Personel	22.950	1.913

Faaliyetleri

TÜRMOB, meslek mensuplarına yönelik sınav, staj, eğitim, mesleki standartların belirlenmesi, etik kurallar ve meslek denetim, ruhsat, mühür, kaşe verme işleri, yayın faaliyetleri uluslararası kuruluşlara üyelik ve çalışmalarına katılma konularında etkinlikler gerçekleştirmektedir. Aşağıda Birliğin faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir:

1- Birliğe 1 Eylül 2007 ve 1 Eylül 2008 tarihleri arasında SMMM ve YMM başvuruları ve sonuçları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

Başvuru Yapılan Unvan	Gelen	Olumlu	Olumsuz	İnceleme
SMMM Başvuruları	142	125	6	11
YMM Başvuruları	146	140	6	-

2- Mevzuata İlişkin Çalışmalar: Meslek ve meslek mensuplarını ilgilendiren mevzuata ilişkin olarak görüş ve değerlendirmelerin raporlar, açıklamalar ve yapılan görüşmelerle yetkili makam ve mercilere iletilmesine yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Özellikle 3568 sayılı Kanunda değişiklik öngören kanun tasarısının hazırlanmasından yasalaşması sürecine kadar çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Son olarak, yürürlüğe giren 5786 sayılı Kanunla yapılan düzenlemenin Anayasaya aykırı hükümler içerdiği ve teknik anlamda eksikliği ve yanlışlıkları bulunduğu gerekçesiyle iptali için hukuki süreç başlatılmıştır.

Oda Organları (Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu, Disiplin Kurulu) ve oluşturulan çeşitli kurul ve komisyonlar yaptıkları toplantılarla mevzuattaki görevlerine ilişkin etkinlikler yürütmüşlerdir.

3- 3568 sayılı Kanunda meslek mensuplarının yaptıkları hizmetler karşılığı alacakları ücret ile ilgili düzenlemeler de yapılmış ve yasaklar getirilmiştir.

Kanun, ücreti "meslek mensuplarının hizmetlerine karşılık olan meblağı" olarak tanımlamış ve ücretin asgari miktarının tarife ile belirleneceğine hükmetmiştir. Tarifedeki asgari miktar altında ücret karşılığında iş kabulü Kanunen yasak olup, aksine hareket disiplin cezasını gerektirir bir fiil olarak tanımlanmıştır.

Ücret tarifelerinin hazırlanması ve onay süreci şu şekildedir:

Her odanın yönetim kurulu, her yıl ocak ayından geçerli olmak üzere serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlerin yapacakları iş ve işlemler karşılığında alacakları ücretleri gösterir birer tarife hazırlayarak Birliğe göndermekte, Birlik yönetim kurulu, oda yönetim kurullarının tekliflerini de göz önüne almak suretiyle çeşitli odaları içine alacak grupları tespit ve gruplarda uygulanacak tarifeleri hazırlayarak Maliye Bakanlığına iletmektedir. Maliye Bakanlığı tarifeyi aynen veya gerekli gördüğü değişikliklerle tasdik etmektedir. Tarifeler Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmekte, yeni tarifenin tasdikine kadar mevcut tarife hükmü uygulanmaktadır.

4- TÜRMOB, 2007-2008 Dönemine ilişkin Çalışma Raporunda meslek camialarının uzun vadeli hedefleri içerisinde çözmesi gereken üç temel sorun bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar;

- Haksız rekabet,
- Tekelleşme,
- Mesleki hizmetlere talep yaratılması olarak

belirtilmiştir.

5- Ayrıca Birliğin, TÜRMOB Üniversitesi kurulması yönünde çalışmaları bulunmaktadır.

6- Mesleki hizmetlere talep yaratılması hedefi bağlamında, *"Meslek camiası olarak tüm ekonomik faaliyetlerin denetimine talibiz. Bunu meslek camiamızın çıkarı için değil, ülkemizin çıkarı için talep ediyoruz."* denilmek suretiyle mesleki hizmet alanının genişletilmesine yönelik beklentiler ifade edilmektedir. Diğer meslek örgütlerinde olduğu gibi TÜRMOB'un da birçok faaliyeti meslek kapsamına almak suretiyle meslek mensuplarının etkinliğini artırma ve ekonomik menfaatlerini geliştirme arayışında olduğu görülmektedir.

7- TÜRMOB tarafından dönem içerisinde yapılan çalışma ve etkinlikler 2007-2008 Çalışma Raporuna göre aşağıdaki gibidir:

- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar,
- Türkiye Denetim Standartları Kurulu Kanun Tasarısı Taslağına ilişkin çalışmalar,
- Türk Ticaret Kanunu Tasarısına ilişkin çalışmalar,
- Kooperatifler Kanunu Çalışmaları,
- KDV Kanunu Tebliği,
- Asgari Geçim İndirimi Uygulaması,
- Asgari İşçilik Tespit Komisyonunun Çalışma Usul ve Esasları Yönetmelik Çalışması,
- Prim ve İdari Para Cezası Borçlarının Hak edişlerden Mahsubu, Ödenmesi ve İlişiksizlik Belgesinin Aranması Hakkında Yönetmelik Çalışması,
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ile Yeminli Mali Müşavirlerce İşleri Kayıtlarının İncelenmesi Hakkında Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetmelik Çalışması,
- Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği Çalışması,
- Birlik bünyesinde meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerinde uyacakları etik ilkeleri düzenleyen Yönetmelik çerçevesinde Etik Komisyonu oluşturulmasına yönelik çalışmalar,
- Birlik bünyesinde Birlik Haksız Rekabetle Mücadele Kurulunun oluşturulmasına yönelik çalışmalar,
- Mesleki Sorumluluk Sigortasına ilişkin düzenlemeler,
- OECD Rüşvetle Mücadele Çalışma Grubunu ilişkin çalışmalar,
- Birlik Genel Kurulu tarafından kabul edilen yönetmeliklerin redaksiyonunun yapılması ve Maliye Bakanlığına gönderilmesine ilişkin işlemler,

- 3568 sayılı Kanunda yapılan yasal düzenlemelerin gereği olarak yönetmeliklerde yapılan yapılması gerekli değişikliklere ilişkin hazırlık çalışmaları,
- 3568 sayılı Kanuna ilişkin olarak çıkartılan 41 tebliğin tek tebliğ olarak düzenlenmesine ilişkin olarak Gelir İdaresi Başkanlığınca yürütülen çalışmalara destek verilmesi, görüş ve öneri geliştirilmesi,
- Vergi Konseyi bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar,
- TÜRMOB bünyesinde oluşturulan Türkiye Denetim Standartları Kurulu çalışmaları,
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu çalışmaları,
- Meslek mensuplarının kullanacağı kaşelerin hazırlatılması ve kaşe kullanımının standarda bağlanmasına ilişkin çalışmalar,
- Mesleki eğitim çalışmaları,
- Maliye Bakanlığı ve diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkiler,
- Demokratik kitle örgütleri ve meslek dernekleri ile ilişkiler ve ortak etkinlikler,
- Uluslararası ilişkiler ve iştirak edilen etkinlikler,
- Muhasebe Haftası kutlamaları,
- Başkanlar Kurulu çalışmaları,
- Türkiye Muhasebe Forumu etkinlikleri
- Basın Yayın Çalışmaları (Bilanço Dergisi, Sirküler Rapor, Bakış Dergisi, TÜRMOB International Haber, Mali Bülten, yayımlanan kitaplar, yazılı ve görsel basındaki etkinlikler),
- Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılan bilgi edinme başvurularına yönelik çalışmalar,
- TÜRMOB, Oda ve mensuplarının hak ve menfaatlerini korumaya yönelik olarak hukuki alanda gerçekleştirilen çalışmalar ve girişimler,
- e-Birlik Projesinin tamamlanmasına yönelik çalışmalar.

8- TESMER Etkinlikleri

- Yaygın Muhasebe Eğitimleri,
- Sınavlara (Staja Giriş Sınavları, Serbest Muhasebecilik Staj Ara Dönem ve Bitirme Değerlendirmeleri, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınavı, Yeminli Mali Müşavirlik Sınavı) yönelik etkinlikler,
- Stajyer Toplantıları,
- Sınavlara Hazırlık Eğitimleri,
- Çeşitli sınavlara yönelik olarak hazırlanan interaktif eğitim setleri
- Meslek mensuplarına yönelik mesleki eğitim (Sürekli Mesleki Eğitim, Uzaktan Sürekli Eğitim Projesi –e-USE-,) çalışmaları,

- Gerçekleştirilen ve yürütülen proje çalışmaları (e-USE Projesi, LUCA-web tabanlı merkezi muhasebe sistemi programı, LUCA Mevzuat Sitesi, LUCA Dergi, TESMER Otomasyon Sistemi-TEOS-)
- TESMER yayın çalışmaları.

9-Mesleki Geliştirme Eğitimi

Kanun meslek mensuplarına mesleki geliştirme ve eğitim seminerlerine katılım zorunluluğu öngörmüştür. Buna göre, meslek mensuplarının, mesleki faaliyetlerini fiilen devam ettirmeleri için Birlik ve Odalar tarafından düzenlenecek mesleki geliştirme ve eğitim seminerlerine katılmaları zorunludur. Meslek içi eğitimle ilgili konular, eğitim programları ve süreleri ile diğer hususlara ilişkin usul ve esasların Yönetmelikle belirleneceği öngörülmüştür.

10- Yönetmelik Çıkarma Yetkisi

3568 sayılı Kanun, aşağıdaki hususların yönetmelik çıkartılmak suretiyle düzenlenmesini öngörmüştür:

- Serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirliğe ait çalışma usul ve esasları.
- 7 nci maddeye göre sınav için teşekkül ettirilecek komisyonun çalışma usulleri, sınav esasları, sınavın konuları, serbest muhasebeci mali müşavir veya yeminli mali müşavir yanında çalışma şekli, süresi (staj) ile ilgili diğer hususlar.
- Yeminli mali müşavirlerin tasdik işlerine dair işlemler.
- Müracaat usulleri.
- Ruhsat verilmesi ve unvanın kullanılması.
- Üye kayıt defteri, meslek kütüğü ve meslek sicil numarası.
- Üye aidatları.
- Taşınmaz mallara sahip olma.
- Müşavirlik ve muhasebecilik ücretinin esasları.
- Meslek mensuplarınca tutulacak defter ve kayıtlar ile bunların bildirim mecburiyeti.
- Disiplin kovuşturması yapılması konusunda karar verecek merci, disiplin cezalarını vermeye yetkili merciler, disiplin cezalarına karşı yapılacak itirazın usul ve şartları ve disiplinle ilgili diğer hususlar.
- Oda ve birlik personelinin istihdamı ve özlük hakları ile ilgili hususlar.
- Kanunun uygulaması ile ilgili diğer hususlar.
- Değerlendirme ve sınav komisyonlarının çalışma usul ve esasları, bunların kimlerden oluşacağı, nerelerde ve ne zaman çalışmaya başlayacakları ve diğer hususlar.

Yönetmelikler, Birlikçe hazırlanmakta ve Maliye Bakanlığınca uygun görülmesi halinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

İstanbul SMMM Odasının denetimi sonrasında Maliye Müfettişleri tarafından düzenlenen 01.04.2008 tarihli Basit Raporda belirtildiği üzere, 3568 sayılı Kanunda sayılan yönetmeliklerin iki tanesi (50 nci maddenin h ve l bentlerinde sayılanlar) henüz çıkarılmamıştır.

11- 3568 sayılı Kanunda Birliğin görevleri arasında *"uyulması zorunlu meslek kurallarını belirlemek", Birlik Genel Kurulunun görevleri arasında ise "uyulması mecburi mesleki kararları almak"* görevi sayılmıştır. TÜRMOB, Kanunun bu hükümlerine istinaden çeşitli konularda uyulması mecburi mesleki kararlar almaktadır. Bu kararlarla bir anlamda düzenleyici işlem tesis etmiş olmaktadır.

12- Birlik Genel Kurulunca bugüne kadar beş meslek kararı yayımlanmış olup bunlar aşağıda gösterilmektedir:

- "Emanet Para Makbuzunun Yasaklanması ile İlgili Mecburi Meslek Kararı" (1995)
- "Birden Çok Meslek Mensubunun Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Ortaklık Bürosu veya Şirketi Altında Çalışmalarını Düzenleyen Mecburi Meslek Kararı"
- "Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Kaşe Kullanma Usulleri ile İlgili Mecburi Meslek Kararı" (2001)
- "Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Vergi Usul Kanununun Mükerrer 227. Maddesine Göre İmzalanacak Vergi Beyannamelerinde Uyulacak Esaslara İlişkin Mecburi Meslek Kararı" (2002)
- Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Meslek Ahlak Kuralları ile İlgili Mecburi Meslek Kararı (2001)

13- TÜRMOB, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonunun üyesi, FCM Akdeniz Ülkeleri Muhasebeciler Federasyonun ise kurucu üyesidir. Birlik uluslararısı etkinlikler içerisinde de yer almaktadır.

14- Odaların Yönerge Çıkarma Yetkisi

Odaların aşağıdaki konuları Genel Kurul kararlarıyla yönergelerde düzenleme yetkisi bulunmaktadır.

- Oda birimlerinin oluşumu ile bu birimlerce yürütülecek iş ve işlemler.
- Oda personelinin niteliği, işe alınmaları, görev ve sorumlulukları, ücret ve sair hakları, çalışma koşulları, görevlerine son verilmesi ve sair hususlara ilişkin usul ve esaslar.
- Oda tarafından yapılacak ihalelere ilişkin usul ve esaslar.
- Disiplin kovuşturmaları ile ilgili ön incelemenin usul ve esasları ile kesinleşen disiplin cezalarının uygulanmasının usulü.

• Geçici olarak yurt içinde ve yurt dışında başka bir yerde görevlendirileceklere ödenecek harcırahın miktarı, usul ve esasları.

• Meslek mensupları ile mükellefler arasındaki çeşitli uyuşmazlıkların tahkim usulü ile çözülmesinin usul ve esasları.

• Odalarca gerekli görülen sair hususlar.

15- Maliye Bakanlığının (Gelir İdaresi Başkanlığı) Düzenlemeleri

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (md. 13) *"Başkanlığın görev alanına giren konularda 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanununun uygulanmasına ilişkin çalışmalar yapmak ve tereddütleri gidermek."* Görevini Denetim ve Uyum Yönetimi Daire Başkanlığının görevleri arasında saymıştır.

Maliye Bakanlığınca (Gelirler Genel Müdürlüğü/Gelir İdaresi Başkanlığı) bugüne kadar 3568 sayılı Kanun uygulamaları konusunda çeşitli konularda (çoğunluğu meslek mensuplarının görevleri ve özellikle vergi ve muhasebe uygulamalarına ilişkin olmak üzere) toplam 41 tebliğ yayımlanmıştır. Bunların bir kısmı yürürlükte, bir kısmı ise yürürlükten kalkmış bulunmaktadır.

Gelir İdaresi Başkanlığı Kanundaki görevi kapsamında bu tebliğlerden yürürlükte olanlarının içerdiği dağınık düzenlemelerin toparlanarak bir bütün olarak ortaya konulması ve uygulama birliğinin sağlanması açısından tüm tebliğleri bir tek tebliğ haline getirilmesine yönelik çalışmalar başlatmış, bu konuda TÜRMOB ve Odalarla birlikte yürütülen çalışmalar neticesinde taslak bir tebliğ hazırlanmıştır. Taslak çalışma henüz yürürlüğe konulmamıştır.

Bazı SMMM Odalarına İlişkin Bilgiler

1- İstanbul SMMM Odası

İstanbul SMMM Odası 25 bini aşan üyeye sahiptir. 1990 yılında kurulan Oda üye sayısı, birimleri, gelir kaynakları ve diğer yönleriyle TÜRMOB'a bağlı en büyük odadır.

Odanın son iki döneme ilişkin gelir ve gider büyüklükleri şöyledir:

Tablo 385- İstanbul SMMM Odası 2006-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

01.05.2006-30.04.2007		01.05.2007-30.04.2008	
Gelir	**Gider**	**Gelir**	**Gider**
11.117.286	7.982.017	13.269.721	11.044.092

Tablo 386- İstanbul SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL)

GELİRLER	TUTAR	Payı %
I- ÜYE GELİRLERİ	**12.001.356**	**90,4**
1-Maktu Aidat	*5.638.342*	*42,5*
2-Nisbi Aidat	*3.909.194*	*29,5*
3-Ücret Tarifesi	*1.148.010*	*8,7*
4-İlk Müracaat	*3.000*	*0,0*
5-Gecikme Faizleri	*1.302.809*	*9,8*
II- TESMER STAJYER PAYLARI	**843.070**	**6,4**
III- DİĞER GELİRLER	**425.295**	**3,2**
1-Kitap ve Ürün Gelirleri	*111.145*	*0,8*
2-Faaliyet Belgesi Gelirleri	*80.007*	*0,6*
3-Bağış ve Yardımlar	*2.079*	*0,0*
4-Faiz ve Komisyon Gelirleri	*22.024*	*0,2*
5-Diğer Çeşitli Gelirler	*9.926*	*0,1*
6-TMMOB Payları	*89.201*	*0,7*
7-Repo ve Fon Gelirleri	*46.772*	*0,4*
8-Kur Farkı Gelirleri	*8.989*	*0,1*
9-Ek-9 Gelirleri	*26.920*	*0,2*
10-Sosyal Etkinlik Geliri	*4.500*	*0,0*
11-Sağlık Sigortası Gelirleri	*23.730*	*0,2*
TOPLAM GELİRLER	**13.269.721**	**100,0**

Tablo 387- İstanbul SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Giderleri (TL)

GİDERLER	TUTAR	Payı %
I- BİRLİK PAYLARI	**775.252**	**7,0**
II- YÖNETİM, DENETİM, DİSİPLİN KURULU GİDERLERİ	**255.792**	**2,3**
1-Yönetim Kurulu Giderleri	*155.851*	*1,4*
2- Denetim Kurulu Giderleri	*35.922*	*0,3*
3- Disiplin Kurulu Giderleri	*64.018*	*0,6*
III- YÖNETİM FAALİYET GİDERLERİ	**553.609**	**5,0**
1-Genel Kurul Giderleri	*241.980*	*2,2*
2- Temsil ve Ağırlama Giderleri	*150.978*	*1,4*
3- Seyahat ve Konaklama Giderleri	*86.028*	*0,8*
4- Denetim Komitesi Giderleri	*60.817*	*0,6*
5- Harcırah Giderleri	*13.805*	*0,1*
IV- PERSONEL GİDERLERİ	**3.362.192**	**30,4**
V-EĞİTİM GİDERLERİ	**1.209.949**	**11,0**
1- Stajyer Eğitim Giderleri	25.806	*0,2*
2- Periyodik Yayın Basım Giderleri	487.253	*4,4*
3- Mesleki Yayın Basın Giderleri	362.860	*3,3*
4- Toplantı Panel Seminer Giderleri	334.029	*3,0*
VI- AR-GE GİDERLERİ	21.487	*0,2*
VII- DIŞARIDAN SAĞLANAN FAAL. VE HİZ. GİDERLERİ	**2.001.077**	**18,1**
1- PTT ve Kargo Giderleri	*1.033.956*	*9,4*
2- Isıtma, Soğutma, Aydınlatma ve Su Giderleri	*115.570*	*1,0*
3- Danışmanlık Hizmet Giderleri	*376.625*	*3,4*
4-Kırtasiye ve Basılı Evrak Giderleri	*259.312*	*2,3*
6- Temizlik Bakım Giderleri	*123.233*	*1,1*
7-Güvenlik Hizmet Giderleri	*92.379*	*0,8*
VIII- BAĞIŞ VE YARDIMLAR	**2.049.789**	**18,6**
1-Kurumlara Bağışlar	*198.763*	*1,8*
2- Burs Yardımı	*55.285*	*0,5*
3-Üyelere Yardım	*6.710*	*0,1*
4-Fazla Yapılan Tahakkuk Tashihleri	*1.789.029*	*16,2*
X- BASIN YAYIN İLAN GİDERLERİ	**118.946**	**1,1**
XI. ULAŞIM GİDERLERİ	**104.235**	**0,9**
XII- BAKIM ONARIM GİDERLERİ	**88.911**	**0,8**
XIII- SİGORTA GİDERLERİ	**30.354**	**0,3**
XIV- VERGİ RESİM VE HARÇLAR	**19.624**	**0,2**
XV- DİĞER GİDERLER	**452.870**	**4,1**
TOPLAM GİDERLER	**11.044.087**	**100,0**

Odanın gelirleri incelendiğinde, toplam gelirlerin % 90'ının üye gelirlerinden elde edildiği, kalanının ise TESMER Staj Payları ile diğer gelirlerden oluştuğu görülmektedir. Giderlerin % 30'unun personel, % 10'unun eğitim, % 18'inin dışarıdan sağlanan faaliyet ve hizmetlere ilişkin giderlerden oluştuğu, TÜRMOB'a ödenen Birlik Paylarına ilişkin giderlerin ise toplam giderler içindeki payının % 7 oranında olduğu anlaşılmaktadır. Giderlerin % 7'si ise Oda organlarına ilişkin giderlerden meydana gelmektedir.

Oda ve bünyesinde faaliyet gösteren birim ve işletmelerin 2008 yılındaki nakit varlıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 388- İstanbul SMMM Odası ve Bağlı Birimlerin Nakit Varlıkları (TL)

	Hazır Değerler	Menkul Kıymetler	Toplam
İstanbul SMMM Odası	338.149	37.025	375.174
Odanın Basın Yayın Dağıtım İşletmesi	32.316		32.316
TESMER İstanbul Şubesi	9.201	315.102	324.303
TESMER İstanbul Şubesi İşletmesi	72.020		
Toplam	451.686	352.127	731.793

İstanbul SMMM Odasının satın alma ve ihale işlemlerinde uygulanacak usul ve esaslar Genel Kurulun onayıyla yürürlüğe giren İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası İhale Yönergesiyle düzenlenmiştir. Odanın mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin ihaleleri bu Yönergeye göre yürütülmektedir. Yönergede belirlenen harcama limitlerinin altında kalan alımlar ile kalemler itibarıyla belirlenen bazı harcamalar, Oda Sekreterinin harcama limitini aşmaması kaydıyla Yönerge hükümlerine tabi olmaksızın pazarlık yöntemi veya piyasa koşullarına göre temin edilmektedir. Yönerge kapsamına giren alımlar ise Yönergede belirtilen usuller çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

2009 yılı maktu aidat tutarı 210 TL (muhasebe bürosu olsun veya olmasın tüm üyelerin maktu aidatı ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır), Asgari Ücret Tarifesi bedeli (muhasebe bürosu olan üyeler ve şirketler ödemekle yükümlüdürler) ise 105 TL olarak belirlenmiştir. Nispi aidat bir önceki çalışılan yılın serbest meslek kazancının % 1 'i tutarındadır. Bu tutarın çalışılan yılın maktu aidatından az, maktu aidatın 20 (yirmi) katından fazla olamayacağı öngörülmüştür. Nispi aidatı muhasebe bürosu olan üyeler ve şirketler ödemekle yükümlüdürler. Ruhsat bedeli 37 TL, kaşe bedeli 135 TL, kimlik bedeli 7 TL olarak uygulanmaktadır. Personel istihdamı ve personel işlemlerine ilişkin esaslar İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Personel Yönergesiyle belirlenmiştir. Odada, "kadrolu personel", "anlaşmalı personel", "geçici personel" istihdam edilmektedir. Personel, İş Kanunu'na tabi olup, süresi belirsiz sürekli iş sözleşmesi, süresi belirli iş sözleşmesi veya kısmi süreli iş sözleşmelerine dayalı olarak çalıştırılmaktadır. Personelin hak ve yükümlülükleri anılan Yönerge ve düzenlenen iş sözleşmelerinde

gösterilmektedir. Personele yapılan ödemeler ve personel sayısı Oda tarafından bildirilmediğinden, bir değerlendirme yapılamamıştır.

Oda faaliyetleri 2008 yılı Faaliyet Raporuna göre;

- Oda Organlarının çalışmaları,
- Danışma Meclisi toplantıları,
- Haksız Rekabetle Mücadele Kurulu çalışmaları,
- Mesleki Gelişmeleri İzleme Kurulu çalışmaları ve hazırlanan raporlar,
- Yayın Kurulu çalışmaları,
- TESMER İstanbul Şubesinin eğitim ve seminer faaliyetleri, kurs programları,
- Mesleki etkinlikler (Muhasebe Günü Etkinlikleri, Mesleki Sorunlar Toplantıları, Büro Ziyaretleri, Ruhsat Dağıtım Törenleri)
- Toplumsal Etkinlikler (Anma törenleri, kutlamalar, Savaşa Hayır Mitingi, 1 Mayıs Etkinlikleri)
- Yayın çalışmalarından

oluşmaktadır.

Göreve 15.05.2008 tarihinde başlayan Oda Disiplin Kurulu, 31.12.2008 tarihine kadar 28 toplantı yapmış, bu tarihe kadar Oda Yönetim Kurulundan 348 soruşturma dosyası Disiplin Kuruluna intikal ettirilmiştir. Neticelendirilmeyen dosyalara ilişkin işlemler devam ettirilmektedir.

İstanbul SMMM Odasına İlişkin Denetleme Kurulu Raporları ve Maliye Bakanlığı Denetimi

İstanbul SMMM Odasının 19. Olağan Genel Kuruluna (10 Mayıs 2008) sunulan ve Genel Kurulda görüşülen Oda, TESMER İstanbul Şubesi ve bağlı iktisadi işletmelerin faaliyetleri ve mali tablolarına ilişkin Denetleme Kurulu Raporları incelendiğinde standart tespit ve değerlendirmelere yer verildiği, Odanın 01.05.2007-30.04.2008 dönemi Denetleme Kurulu Raporunda, yapılan incelemeler sonucunda kanuni defterlerin zamanında ve usulüne uygun olarak tasdik ettirildiği, tenkiti gerektirir bir hususun bulunmadığının tespit edildiği, Denetleme Kurulunca hesaplar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda da tenkit edilen bir husus bulunmadığı görülmüştür.

Genel Kurula sunulan denetleme kurulu raporlarının içeriği incelendiğinde raporlarda gelir ve giderler, hesap ve kayıtlarla ilgili olarak standart tespit ve değerlendirmelere yer verildiği, ayrıca Yönetim Kurulu faaliyetlerinin özetlenmesiyle iktifa edildiği görülmektedir.

İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Maliye Müfettişleri tarafından Maliye Teftiş Kurulu Başkanlığının 2007 Yılı Çalışma Programı uyarınca 3568 sayılı Kanunun 41 inci maddesi çerçevesinde denetlenmiş ve denetim sonucunda 31.03.2008 tarih ve 577-2, 578-5 sayılı Basit Rapor düzenlenmiştir. Raporda Odanın faaliyetleri, defter ve kayıtları, gelir ve gider

işlemleri ile diğer konulardaki karar, işlem ve uygulamalarındaki tespitlere, mevzuata aykırılık ve usulsüzlüklere yer verilmiştir. Bazı hususların Genel Kurula sunulması ve burada alınacak karara göre işlem tesis edilmesi önerilmiştir.

19. Olağan Genel Kurulda Divan Başkanlığına verilen *"01.10.2007-15.02.2008 tarihi arasında yapılan Maliye müfettişleri denetimi neticesinde düzenlenen 01.04.2008 tarihli ve 577-3, 578-6 sayılı Basit Rapor hakkında Genel Kurula bilgi verilmesi ve Genel Kurula anlatılmasıyla ilgili olarak gündemin 12. maddesinden sonra gelmek üzere gündeme madde ilave edilmesi"* önerilmiş, gündem ilavesine ilişkin öneri Genel Kurulda oybirliğiyle kabul edilmiştir.

İSMMMO, TESMER İstanbul Şubesi, Oda ve anılan Şubeye bağlı iktisadi işletmelerin faaliyet ve mali karar ve işlemlerine ilişkin Oda Denetleme Kurulu raporlarında tüm işlem ve kayıtların usulüne, mevzuata, standartlara uygun olduğu tespitine yer verilirken Maliye Müfettişleri tarafından yapılan denetimlerde bazı hususlarla ilgili olarak aksi yönde tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Aynı işlemlere ilişkin iki farklı denetim görüşü Odanın iç denetim sisteminin niteliği hakkında tereddütler oluşturmaktadır. Denetim sonuçları konusundaki farklılıklar Odanın iç denetim uygulamalarının çok sağlıklı olmadığını göstermektedir.

Bu husus Genel Kurulda söz alan bir konuşmacı tarafından da dile getirilmiştir. Genel Kurulda Çağdaş Muhasebeciler Değişim Hareketi adına mali raporlar üzerine söz alan Hasan Akdemir Odanın mali tabloları hakkında tespit ve değerlendirmelerini ifade ettikten sonra *"Şu soruyu sormakta haksız mıyım; bizim denetim kurulumuz ne iş yapar? Şeffaf mali tablolar hazırlayarak herkese örnek olması gereken İSMMMO bilançoları şeffaf ve meslektaşlarına eğitimini verdiği muhasebe standart ve kurallarına uymuyor mu?"* açıklamasını yapmıştır.

Maliye Müfettişlerinin Odanın denetimi üzerine düzenledikleri denetim raporu Genel Kurul gündemine alınmış ve görüşülmüştür. Genel Kurulda, Oda Sekreteri Yücel Akdemir, denetim ve Rapor hakkında bilgi vermiş, Rapordaki bazı tespitlerle ilgili olarak denetim elemanlarının görüşlerine iştirak edildiği belirtilerek, bu konularda gerekli düzeltmelerin yapıldığı/yapılacağı, bazı konularda ise Oda uygulamalarının doğru ve mevzuata uygun olduğu savunularak Rapordaki önerilerin aksine, mevcut uygulamaların sürdürüleceği ifade edilmiştir. Oda Sekreterinin, Genel Kurulun bilgisine sunduğu hususların (Rapordaki tespitler, bazı harcamalar) görüşülmesinin ardından, Oda tarafından ve denetim Raporunda tenkit edilen harcamaların onaylanması ve Yönetim Kurulunun bu konuda tekrar ibra edilmesi hususu oylanmış ve Genel Kurulda oybirliğiyle kabul edilmiştir.

2- Ankara SMMM Odası

1990 yılında kurulan Ankara SMMM Odası 10.000'e yaklaşan üye sayısıyla İstanbul SMMM Odasından sonra gelen ikinci en büyük odadır. Odanın 2006-2007 döneminde gelirleri 3.209.281 TL, giderleri 1.542.375 TL olarak, 2007-2008 döneminde ise 4.194.031 TL, giderleri

1.762.879 TL olarak gerçekleşmiştir. Son döneme ilişkin gelir ve gider detayları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 389- Ankara SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
I- ODA FAALİYET GELİRLERİ	**2.745.626**	**65,5**
1-Giriş Aidat	*191.379*	*4,6*
2- Yıllık Maktu ve Nispi Aidatlar vd.	*2.340.200*	*55,8*
*3- Amaca Yönelik Diğer Gelirler**	*214.047*	*5,1*
II-DİĞER FAAL. OLAĞAN GELİRLER	**1.413.659**	**33,7**
*1- ASTEM Kar Transferleri***	*1.273.813*	30,4
2- Faiz Gelirleri	*91.191*	2,2
3- Diğer Gelirler	*48.655*	1,2
III-OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	**34.746**	0,8
GELİRLER TOPLAMI	**4.194.031**	**100,0**
I-SATIŞ İNDİRİMLERİ	**52.797**	3,0
II- FAALİYET GİDERLERİ	**1.638.262**	92,9
1-Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu Üye Giderleri (Huzur Hakları)	173.457	9,8
2-Alt Kurul Giderleri	29.126	1,7
3-Personel Giderleri	406.175	23,0
*4-Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler****	217.115	12,3
5-Büro Giderleri	91.434	5,2
6-Çeşitli Giderler	63.970	3,6
7-Vergi, Resim ve Harçlar	6.193	0,4
8 Amaca Yönelik Çeşitli Giderler	463.719	26,3
9- Fon Oluşturma Harcamaları (Meslektaşlara Yardım Fonu)	17.871	1,0
10-Katılım Payları	169.198	9,6
III-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	**1.003**	0,1
V- DİĞER OLAĞAN DIŞI GİDERLER	**70.817**	4,0
GİDERLER TOPLAMI	**1.762.879**	**100,0**
DÖNEM NET KARI	**2.431.152**	

**Amaca Yönelik Diğer Gelirler; Kalıcı Madde Başvuru Gelirleri (19.502), Kimlik Gelirleri (13.356), Oda Sicil Sureti Gelirleri (51.730 Harcı (nakil gelenler) Gelirleri (5.386), Giriş (nakil gelenler) Aidatı (4.916), Matbu Evrak Gelirleri (33.260), Kaşe Gelirleri (5.690), (30.641) ve Kira Gelirleri (7.395) kalemlerinden/tutarlarından oluşmaktadır.*

***** TESMER Ankara Şubesinden Odaya yapılan kâr transferi.***

****** Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler; Haberleşme (105.097), Isıtma-Aydınlatma-Su (29.494), Danışmanlık (54.909), Telif Hakları (18.614), Ulaşım (6.155) ve İlan Giderleri (2.710) ile Diğer Giderlerden (134) oluşmaktadır.***

Odanın toplam gelirleri içinde faaliyet gelirleri (aidat ve belge gelirleri gibi) % 65'lik bir paya sahiptir. Diğer önemli gelir kalemi ise TESMER Ankara Şubesinden yapılan transferlerden oluşmaktadır. Faaliyet giderleri içinde en büyük pay % 26 ile amaca yönelik çeşitli giderlere aittir. Personel giderlerinin toplam giderler içindeki payı % 23 civarındadır.

Odanın Ankara SMMM Odası Basın Yayın Dağıtım İktisadi İşletmesi adıyla faaliyet gösteren bir iktisadi işletmesi bulunmaktadır. Odanın 01.01.2008-31.12.2008 dönemine ilişkin Gelir Tablosundaki gelirler 928.875 TL, giderleri ise 1.211.298 TL olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca Oda bünyesinde; beşi TESMER Ankara Şubesinde olmak üzere toplam 24 personel görev yapmaktadır.

Odada ihale işlemleri Genel Kurul kararıyla yürürlüğe konulan Ankara SMMM Odası İhale Yönergesine göre yürütülmektedir.

2009 yılı maktu aidat tutarı (muhasebe bürosu olsun veya olmasın tüm üyeler için) 165 TL'dir. Nispi aidat (muhasebe bürosu olan üyeler için) ise bir önceki çalışılan yılın serbest meslek kazancının % 1'i olarak belirlenmiştir.

2008 yılı Faaliyet Raporu incelendiğinde, Oda faaliyetlerinin; Oda organ, kurul ve komisyonlarının toplantı, çalışma ve ziyaretleri, stajyer ve meslek mensuplarına yönelik staj ve eğitim çalışmaları, basın-yayın çalışmaları, mesleki, sosyal ve kültürel etkinliklerden oluştuğu görülmektedir.

3- Konya SMMM Odası

Konya SMMM Odası Mayıs 2009 itibarıyla 1.856 üyeye sahiptir. Odanın 2006-2007 döneminde toplam gelirleri 765.754 TL, giderleri 402.638 TL, 2007-2008 döneminde ise toplam gelirleri 725.589 TL, giderleri 416.583 TL olarak gerçekleşmiştir. Odanın son dönem gelir ve gider detayları tabloda gösterilmiştir.

Toplam gelirler içinde en büyük pay aidat gelirlerinindir. Aidat gelirlerine, dosya ve maktu belge gelirleri ile tasdik gelirleri eklendiğinde toplam gelirlerin %70'ine ulaşılmaktadır. Giderler içinde en büyük pay dışarıdan sağlana fayda ve hizmetlere yönelik giderler ile personel giderlerine ilişkindir. Ayrıca toplam giderlerin % 10'u Oda organlarında görev yapanlara ödenen huzur haklarından oluşmaktadır.

Odada alımları ilgili kişi ve firmalardan teklif alınmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Personel istihdamına ilişkin işlemler Yönetim Kurulu kararıyla yapılmaktadır.

Tablo 390- Konya SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
1- Aidat Gelirleri	480.247	66,2
2- Dosya ve Maktu Belge Gelirleri	14.666	*2,0*
3- Faiz Gelirleri	834	*0,1*
4- Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler	109.239	15,1
- Bağış ve Yardımlar	*40.518*	*5,6*
- Tasdik Gelirleri	*19.935 TL*	*2,7*
- Sosyal Faaliyet Gelirleri	*1.162 TL*	*0,2*
- Gecikme Zammı Gelirleri	*40.294 TL*	*5,6*
- Birlik Katılım Payı Gelirleri	*7.209 TL*	*1,0*
- Sair Gelirler	*120 TL*	*0,0*
5- Diğer Olağandışı Gelirler	120.603 TL	16,6
GELİRLER TOPLAMI	**725.589**	**100,0**
1-Yönetim, Denetim, Disiplin Kurulu Huzur Hakları	43.198	10,4
2- Personel Giderleri	137.577	33,0
3- İlçe Temsilcilik Giderleri	14.151	3,4
4- Vergi Resim ve Harçlar	2.021	0,5
5- Genel Kurul Giderleri	10.532	2,5
6- Sasyal Faaliyet Giderleri	30.217	7,3
7- Basın Yayın Abonelik Giderleri	2.948	0,7
8- Diğer Giderler	3.519	0,8
9- Dışardan Sağlanan Fayda ve Hizmet Giderleri	172.420	41,4
GİDERLER TOPLAMI	**416.583**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**309.006**	

4- Gaziantep SMMM Odası

Gaziantep SMMM Odasının üye sayısı Mayıs 2009 itibarıyla 1.295 olup, Odanın 2006-2007 dönemindeki gelirleri 383.692 TL, giderleri 344.131 TL, 2007-2008 dönemindeki gelirleri 505.583 TL, giderleri ise 379.936 TL olarak gerçekleşmiştir. Kilis'teki meslek mensupları da bu Odaya kayıtlı olarak faaliyet göstermektedirler.

2007-2008 dönemine ilişkin gelir ve gider detayları tabloda gösterilmiştir:

Tablo 391- Gaziantep SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
Maktu Aidat Gelirleri (cari yıl)	61.672	12,2
Nisbi Aidat Gelirleri (cari yıl)	69.520	13,8
Fiyat Tarifesi (cari yıl)	10.699	2,1
Üye Kayıt	26.902	5,3
Geç. Yıl. Maktu Aidat Gelirleri	13.295	2,6
Geç. Yıl. Nisbi Aidat Gelirleri	53.233	10,5
Geçmiş Yıl Fiyat Tarifesi	2.020	0,4
Sınav Dosyası	10.200	2,0
Stajyer Kimlik Kartı	6.180	1,2
İnteraktif Eğitim Seti	1.208	0,2
Büro Tescil Belgesi	830	0,2
Sözleşmeler	21.439	4,2
Vergi Levhası	1.357	0,3
Yardımcı Eleman Kartı	30	0,0
Hizmet Belgesi	32.436	6,4
Faaliyet Belgesi	39.565	7,8
Personel Özlük Dosyası	4.247	0,8
Muhtelif Gelirler	14.683	2,9
Kira Gelirleri	27.261	5,4
Kaşe Gelirleri	400	0,1
TESMER Dosya Payı	95.450	18,9
TÜRMOB Oda Payı	5.949	1,2
Faiz Gelirleri	6.307	1,2
Bağış ve Yardımlar	700	0,1
GELİRLER TOPLAMI	**505.583**	100,0

Tablo 392- Gaziantep SMMM Odası 2007-2008 Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
Oda Personel Ücretleri	140.531	37,0
SSK İşveren Hissesi	31.598	8,3
Fazla Mesai Ücretleri	3.007	0,8
Yönetim Kurulu Huzur Hakkı	6.990	1,8
Posta Giderleri	6.119	1,6
Temsil ve Ağırlama Giderleri	13.327	3,5
Temizlik Giderleri	3.344	0,9
Demirbaş Bakım Onarım	2.602	0,7
Nakliye Giderleri	1.586	0,4
İletişim Giderleri	18.246	4,8
Elektrik ve Su Giderleri	10.318	2,7
Çay ve Meşrubat Giderleri	2.272	0,6
Bina Yakıt Giderleri	14.333	3,8
AB İstihdam Proje Giderleri	1.027	0,3
Basılı Evrak Giderleri	33.771	8,9
İlan Giderleri	9.810	2,6
Oda Genel Kurul Giderleri	5.002	1,3
Kırtasiye Giderleri	3.500	0,9
Sosyal Etkinlik Giderleri	1.367	0,4
Çiçek ve Bahçe Giderleri	6.251	1,6
Yayın ve Abonelik Giderleri	1.937	0,5
Seyahat Giderleri	11.443	3,0
Avukat Giderleri	4.762	1,3
Bina Bakım Onarım Harcamaları	1.900	0,5
Meslekiçi Eğitim Giderleri	3.740	1,0
TÜRMOB Delegasyon Giderleri	3.440	0,9
Teknik Donatım Bakım Onarım Giderleri	2.821	0,7
Hizmet Binası Paket Sigortası	1.954	0,5
Nizip Temsilcilik Giderleri	3.404	0,9
Belediye Bina Vergisi	2.487	0,7
Beyanname Damga Vergisi	316	0,1
Birlik Katılım Payı	23.292	6,1
Çeşitli Giderler	3.439	0,9
GİDERLER TOPLAMI	**379.936**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**125.647**	

5- Balıkesir SMMM Odası

Odanın son dönem gelir ve gider detayları tabloda verilmiştir:

Tablo 393- Balıkesir SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelirleri (TL)

GELİR KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
I- BRÜT SATIŞLAR	**425.764**	**99,0**
Yurtiçi Satışlar		
1-Yıllık Aidat	*144.919*	*33,7*
2- Nisbi Aidat	*128.811*	*30,0*
3- Giriş Aidatı	*27.700*	*6,4*
4- Nakil Geliri	*15.000*	*3,5*
5- Ücret Tarifesi	*30.791*	*7,2*
6-Matbu Evrak Satışı	*19.134*	*4,5*
Diğer Gelirler		
1- Dİğer Gelirler	*1.268*	*0,3*
2- Ek- 9 Tasdik Geliri	*4.160*	*1,0*
3- Tasdik Gelirleri	*210*	*0,0*
4- Büro Tescil Vize Gelirleri	*3.450*	*0,8*
5- Fotokopi Geliri	*753*	*0,2*
6- Stajyer Nakil ve Yer Değişikliği Geliri	*1.325*	*0,3*
Staj Dosyası Gelirleri		*0,0*
1- Staj Dosyası Şube Payı	*47.242*	*11,0*
II- DİĞER FAAL. OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	**4.211**	**1,0**
GELİRLER TOPLAMI	**429.975**	**100,0**

Tablo 394- Balıkesir SMMM Odası 2007-2008 Dönemi Giderleri (TL)

GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
II- SATIŞLARIN MALİYETİ	**181.705**	**57,1**
1- Personel Giderleri	*90.490*	*28,4*
2- Oda Kurulları Huzur Hakları	*41.114*	*12,9*
3- Genel Kurul ve Komite Giderleri	*7.532*	*2,4*
4- Eğitim ve Öğretim Giderleri	*29.169*	*9,2*
5-Birlik ve Odalarla Çalışma Giderleri	*6.934*	*2,2*
6- Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	*6.313*	*2,0*
7- Bağış ve Yardımlar	*150*	*0,0*
III-FAALİYET GİDERLERİ	**130.748**	**41,1**
1- Temsil ve Ağırlama Giderleri	*21.936*	*6,9*
2- Haberleşme Giderleri	*17.872*	*5,6*
3- Kırtasiye Giderleri	*4.551*	*1,4*
4- Bakım Onarım Giderleri	*2.954*	*0,9*
5- Isınma, Aydınlanma, Su Giderleri	*6.152*	*1,9*
6- Kargo, Nakliye ve Hammaliye Giderleri	*1.685*	*0,5*
7- Taşıt Giderleri	*5.676*	*1,8*
8- Vergi Resim ve Harçlar	*455*	*0,1*
9- Banka İşlem ve Komisyon Giderleri	*1.173*	*0,4*
10- Web Sitesi Giderleri	*1.134*	*0,4*
11- TÜRMOB Birlik Katılım Payı	*34.822*	*10,9*
12- Muhasebeciler Haftası Etkinlik Giderleri	*3.455*	*1,1*
13- Kira Giderleri (Kütüphane)	*2.033*	*0,6*
14- Diğer Giderler	*6.564*	*2,1*
15- Temsilcilik Giderleri (İlçeler)	*20.278*	*6,4*
V. FİNANSMAN GİDERLERİ	**4.606**	**1,4**
1-Kısa Vadeli Borç Giderleri	*4.606*	**1,4**
VI- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	**1.058**	**0,3**
GİDERLER TOPLAMI	**318.117**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**111.858**	

Balıkesir SMMM Odasının Mayıs 2009 itibarıyla kayıtlı üye sayısı 922'dir. Odanın 2006-2007 dönemindeki gelirleri 362.429 TL, giderleri 336.310 TL, 2007-2008 dönemindeki gelirleri 429.975 TL, giderleri ise 318.117 TL olarak gerçekleşmiştir.

Odanın alım ve ihale işlemleri 15.06.2008 tarihli Genel Kurulda kabul edilen İhale Yönergesine, personel istihdamı ve işlemleri ise aynı tarihli Genel Kurulda kabul edilen Personel Yönergesine göre yürütülmektedir. Oda işlemlerinin yürütümünde İşlemler Yönergesi uygulanmaktadır.

Odanın bağlı iştiraki, vakfı veya işletmesi yoktur.

6- Sinop SMMM Odası

Sinop SMMM Odasının Mayıs 2009 tarihi itibarıyla üye sayısı 93 olup, Odanın 2007-2008 dönemindeki gelirleri 42.124 TL, giderleri ise 8.220 TL'dir. Gelir ve gider detayları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 395- Sinop SMMM Odası 2007-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
Üye Aidat Geliri	23.325	55,4
Ruhsat Bedeli	226	0,5
Basılı Evrak Gelirleri	125	0,3
Üst Birlik Payı	18.447	43,8
Faiz Geliri	1	0,0
GELİRLER TOPLAMI	**42.124**	**100,0**
Ücretler	2.700	32,8
Çeşitli Giderler	1.092	13,3
Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	944	11,5
Basılı Evrak Gideri	892	10,9
Kırtasiye	50	0,6
Haberleşme Gideri	628	7,6
Isıtma Aydınlatma Giderleri	1.141	13,9
Su Gideri	105	1,3
Ulaşım Gideri	372	4,5
Konaklama Gideri	296	3,6
GİDERLER TOPLAMI	**8.220**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**33.904**	

Odada bir personel çalışmaktadır.

Bazı YMM Odalarına İlişkin Bilgiler

1- Adana YMM Odası

Adana YMM Odasının 2006-2007 dönemindeki gelirler 146.862 TL, giderleri 123.368 TL, 2007-2008 dönemindeki gelirleri 169.400 TL, giderleri ise 129.055 TL olarak gerçekleşmiştir.

Odanın 2009 yılı bütçesine göre 2009 yılında uygulanacak ödenti tutarları ve belge ücretleri tabloda gösterilmiştir:

Tablo 396- Adana YMM Odası 2009 Yılı Aidatlar ve Belge Ücretleri

ÇEŞİDİ	TUTAR
Maktu Aidat Tutarı (aktif çalışanlar için)	140 TL
Maktu Aidat Tutarı (pasif çalışanlar için)	70 TL
Oda Kayıt (Giriş) Ücreti	220 TL
Şahıs Çalışanlar Listesine Kayıt Ücreti	1.000 TL
Şirket Kütüğüne Kayıt Ücreti	2.500 TL
Ruhsat Talep Ücreti	500 TL
Mesleki Cüzdan Bedeli	147 TL
Adres Değişikliği Tescil Ücreti	73 TL
Oda Sicil Kayıt Belgesi	35 TL
Faaliyet Belgesi	35 TL
Stajyer Yardımcı Eleman Kartı	5 TL
YMM KDV İadesi ve Diğer Tasdik Sözleşmesi	85 TL
YMM Denetim ve Tam Tasdik Sözleşmesi	30 TL
YMM Hizmet Sözleşmesi	10 TL
YMM Başvuru Dosyası	250 TL
YMM Sınav Başvuru Dosyası	150 TL

Yalnızca mesleki faaliyette bulunan üyelerce ödenen nispi aidat miktarı yıllık gelir vergisi beyannamesindeki meslek kazancının % 1'i, şirket olarak faaliyette bulunulduğu

takdirde dağıtılsın veya dağıtılmasın beyan edilen kurum kazancından payına düşen tutarın % 1'i olarak belirlenmiştir. Nispi yıllık aidatın üst sınırı yıllık aidatın 20 katını geçememektedir.

2- Ankara YMM Odası

Ankara YMM Odasının 2006-2007 dönemindeki gelirleri 1.318.162 TL, giderleri 433.724 TL, 2007-2008 dönemindeki gelirleri 1.101.386 TL, giderleri ise 515.117 TL olarak gerçekleşmiştir.

Odanın 30.04.2008 tarihli Gelir Tablosuna göre gelir ve gider detayları şöyledir:

Tablo 397- Ankara YMM Odası 2007-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
I- FAALİYET GELİRLERİ	**926.267**	**84,1**
1- Maktu Aidat Gelirleri	*89.599*	*8,1*
2- Nisbi Aidat Gelirleri	*436.840*	*39,7*
3- Belge Gelirleri	*357.220*	*32,4*
4- Diğer Faaliyet Gelirleri	*42.607*	*3,9*
II- DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	**163.479**	**14,8**
1-Faiz Gelirleri	*21.233*	*1,9*
2- Menkul Kıymet Gelirleri	*87.436*	*7,9*
3- Bina Katılım Gelirleri	*45.160*	*4,1*
4-Şirket Sicil Kayıt Gelirleri	*9.650*	*0,9*
III- OLAĞANDIŞI GELİRLER	**11.640**	**1,1**
1- Diğer Olağandışı Gelirler	*11.640*	*1,1*
GELİRLER TOPLAMI	**1.101.386**	**100,0**
I- FAALİYET GİDERLERİ	**449.976**	**87,4**
1- Genel Yönetim Giderleri	*431.041*	*83,7*
2- Belge Maliyeti	*18.935*	*3,7*
IV- TÜRMOB AİDAT KARŞILIĞI	**65.141**	**12,6**
GİDERLER TOPLAMI	**515.117**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**586.269**	

Ankara YMM Odasında alım ve ihale işlemleri Odanın İhale Yönergesine göre, personel istihdamı ve buna ilişkin işlemler ise Personel Yönergesine göre yürütülmektedir. Oda hizmetlerinin yürütümünde İşlemler Yönergesi uygulanmaktadır. Odanın herhangi bir iştiraki, vakfı veya iktisadi işletmesi bulunmamaktadır.

Ankara YMM Odasının 2009 yılında uygulanan ödenti, basılı evrak ve belge ücretleri tabloda verilmiştir:

Tablo 398- Adana YMM Odası 2009 Aidatlar ve Belge Ücretleri

Evrak	Fiyat (TL)
Denetim ve Tasdik Sözleşmesi	15
Tasdik Sözleşmesi (KDV – Ser. Art. – Muafiyet – İstis. vb)	15
Müşavirlik Hizmet Sözleşmesi	15
Faaliyet Belgesi (3 ay süreli)	10
YMM Sınav Dosyası	150
YMM Başvuru Dosyası	175
Stajyer ve Yardımcı Eleman Tanıtım Kartı	25
Oda Kayıt Örneği	10
Albüm Bedeli	60
Resmî Evrak Tasdiki	10
Çalışanlar Listesine Kayıt	1.000
YMM Yemin Belgesi	15
Deri Kaplı YMM Üye Kimlik Cüzdanı	120
Odaya Giriş Kayıt Ücreti –Şahıs için (YMMO Yön. 16. md.)	250
Bina Katılım Payı Şahıs için	1.300
Odaya Giriş Kayıt Ücreti – Şirket için (YMMO Yön.16. md.)	250
Bina Katılım Payı Şirket İçin	1.300
Yıllık Maktu Aidat (Çalışanlar Listesine kayıtlı olmayan üyelerden %50 indirimli alınır)	150
Taban Yıllık Nispi Aidat	150
Tavan Yıllık Nispi Aidat	3.000

Odaya ve TÜRMOB'a YMM Ruhsatı başvurusu için ödenmesi gereken bedeller aşağıda belirtilmiş olup, toplam ödeme 2.645 TL'ye ulaşmaktadır.

- Başvuru Dosyası Bedeli (Oda) : 175 TL
- TÜRMOB Hesabına Başvuru Bedeli: 195 TL
- TÜRMOB Hesabına Ruhsat ve Kimlik Bedeli: 1.965 TL
- Oda Giriş Aidatı (Oda) : 250 TL (Meslek mensuplarından kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile mesleği fiilen icra etmeyenler, odaya giriş ücreti ve yıllık üye aidatlarını yüzde elli indirimli olarak öderler.)
- Albüm Bedeli (Oda) : 60 TL

3- Antalya YMM Odası

Antalya YMM Odasının 2006-2007 dönemindeki gelirleri 69.636 TL, giderleri 46.827 TL, 2007-2008 dönemindeki gelirleri 93.122 TL, giderleri ise 59.872 TL olarak gerçekleşmiştir. Son dönemdeki gelir ve gider detayları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 399- Antalya YMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
I- FAALİYET GELİRLERİ	**90.227**	**96,9**
Aidat Gelirleri	***65.715***	***70,6***
1-Giriş Aidatı	*400*	*0,4*
2- Maktu Aidat	*7.920*	*8,5*
3- Nisbi Aidat	*48.415*	*52,0*
4- Oda Kuruluşu Katılım Giderleri	*50*	*0,1*
5- Bina Katılım Payı	*3.270*	*3,5*
6- Afet Fonu	*2.160*	*2,3*
7- Çalışanlar Listesine Kayıt	*3.500*	*3,8*
Ruhsat ve Başvuru Gelirleri	***2.420***	***2,6***
1- Diğer Gelirler	*2.420*	*2,6*
Basılı Evrak/Kitap Gelirleri	***22.092***	***23,7***
1- Sözleşme Gelirleri	*17.095*	*18,4*
2- Diğer Evrak Gelirleri	*4.707*	*5,1*
3- SSK Hizmet Bildirimi	*290*	*0,3*
II- DİĞER FAAL. GELİR VE KARLAR	**2.895**	***3,1***
1-Faiz Gelirleri	*2.895*	*3,1*
GELİRLER TOPLAMI	**93.122**	**100,0**
Personel Giderleri	***17.859***	**29,8**
Seyahat ve Yol Giderleri	***7.656***	**12,8**
Temsil ve Ağırlama Giderleri	***9.638***	**16,1**
Yayın Giderleri	***1.000***	**1,7**
TÜRMOB Birlik Payları	***5.633***	**9,4**
Çeşitli Giderler	***7.572***	**12,6**
1- Kırtasiye Giderleri	*3.557*	**5,9**
2- Kargo Giderleri	*327*	**0,5**
3- Vergi Resim ve Harçlar	*336*	**0,6**
4- Mahkeme-Noter Giderleri	*312*	**0,5**
5- Banka Havale Komisyonu	*36*	**0,1**
6-Diğer Çeşitli Giderler	*3.001*	**5,0**
Oda Büro Giderleri	***8.290***	**13,8**
1- İşyeri Kira Giderleri	*6.050*	**10,1**
2- Haberleşme-Elektrik Su Giderleri	*2.240*	**3,7**
Bakım Onarım Giderleri	***2.224***	**3,7**
GİDERLER TOPLAMI	**59.872**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**33.250**	

Oda Müdürü olarak çalışan bir personele 2007 yılında yapılan toplam ödeme tutarı 14.110 TL'dir.

4- Gaziantep YMM Odası

Gaziantep YMM Odasının 2006-2007 dönemi gelirleri 172.674 TL, giderleri 37.818 TL, 2007-2008 dönemi gelirleri 173.982 TL, giderleri ise 48.385 TL'dir. Son dönem gelir ve gider detayları tabloda gösterilmiştir:

Tablo 400- Gaziantep YMM Odası 2007-2008 Dönemi Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	TUTAR	Payı %
I-AİDAT GELİRLERİ	**107.145**	**61,6**
1-Maktu Aidatlar	*8.190*	***4,7***
2- Nisbi Aidatlar	*98.955*	*56,9*
II- MATBU EVRAK GELİRLERİ	**64.452**	***37,0***
1- Faaliyet Belgesi Gelirleri	*5.882*	*3,4*
2- Sözleşme Gelirleri	*58.165*	*33,4*
3- Oda Sicil Kayıt Sureti Gelirleri	*45*	*0,0*
4- Adres Değişikliği Gelirleri	*60*	*0,0*
5- Başvuru Dosyası Gelirleri	*300*	*0,2*
III- FAİZ GELİRLERİ	**2.385**	***1,4***
GELİRLER TOPLAMI	**173.982**	**100,0**
I- FAALİYET GİDERLERİ	**48.385**	**100,0**
1- İletişim Giderleri	1.695	*3,5*
2- Aydınlatma Isıtma Giderleri	3.160	*6,5*
3- Personel Giderleri	27.959	*57,8*
4- Kırtasiye Giderleri	1.546	*3,2*
5- Bakım Onarım Giderleri	1.411	*2,9*
6- Temsil ve Ağırlama Giderleri	2.014	*4,2*
8- Posta Giderleri	234	*0,5*
9- Su Giderleri	181	*0,4*
10- Kargo Giderleri	488	*1,0*
11- Basılı Evrak Giderleri (TÜRMOB)	3.322	*6,9*
12- Sair Giderler	3.140	*6,5*
13- Banka-Eğitim-Vergi vs. Giderler	68	*0,1*
15- Noter Giderleri	174	*0,4*
16- Ferdi Kaza Sigortası Giderleri	2.993	*6,2*
GİDERLER TOPLAMI	**48.385**	**100,0**
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	**125.597**	

XI. TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye Noterler Birliği, noterlik mesleğinin amaçlarına uygun bir şekilde görülmesini, mesleğin gelişmesini ve noterler arasında birlik ve yardımlaşmayı sağlamak üzere, 18.01.1972 tarihli ve 1512 sayılı Kanunla kurulan kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.

Türkiye Noterler Birliğinin görevleri şunlardır:

- Meslektaşlar arasında birlik ve yardımlaşmayı sağlamak,
- Mesleğin gelişmesi için kitap ve dergi yayımlamak, konferanslar düzenlemek, milletlerarası toplantılara katılmak ve sair gerekli çalışmalarda bulunmak,
- Noter kâtiplerini yetiştirmek için kurslar açmak,

- Noterliği ilgilendiren konularda görüşünü yetkili mercilere kendiliğinden veya istek üzerine bildirmek,
- Uyulması zorunlu meslek kurallarını tespit ve tavsiye etmek,
- Noter ve kâtiplerine, yönetmelikte gösterilecek belirli bir süre ve tutarda borç para vermek,
- Üyelerinin ev sahibi olmaları, çocuklarının tahsillerini iyi şartlarla yapabilmeleri ve sair sosyal hizmetlerden faydalanmaları konusunda tedbirler almak,
- Her adli yılın açılmasından evvel kendi çalışmaları ve mesleki ihtiyaçları hakkında Adalet Bakanlığına rapor vermek,
- Noterliklere ait evrakın korunması ve saklanması için ortak tedbirler almak,
- Birliğin taşınır ve taşınmaz malları ile paralarını Birlik amaçlarına uygun şekilde yönetmek ve işletmek,
- Noterlerle katip ve hizmetliler arasında yapılacak sözleşmeler için tek tip sözleşme örneği hazırlamak,
- Noterlik işlemlerinin bu kanuna uygun şekilde yapılmasını sağlamak ve özellikle kambiyo senetlerinin (Çek, poliçe ve emre muharrer senet) protestoları ile sair konularda noterler arasında rekabeti önlemek amacı ile ilgili resmî ve özel kuruluşlarla temas etmek, gerekirse varılan sonuçları tarafların uymakla yükümlü olduğu bir protokole bağlamak (İlgili resmî ve özel kuruluşlar, Türkiye Noterler Birliği ile gerekli temasta bulunmaktan ve protokol düzenlemekten kaçınamazlar),
- Noterlerin genel menfaatlerini ve mesleğin ahlak, düzen ve geleneklerini korumak,
- Noter odalarının üye sayısı ve faaliyeti göz önünde bulundurulmak suretiyle noter odalarına Birlikçe verilecek ödenek miktarını ve ödeme şeklini belli etmek,
- 109 uncu madde hükümleri saklı kalmak üzere, her nevi ortak hesap paylaşım esaslarını belirlemek,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Noterlik, Noterlerin Sınıflandırılması ve Üyelik

Noterlik bir kamu hizmeti olup Noterler, hukukî güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek için işlemleri belgelendirmekte ve kanunlarla verilen başka görevleri yapmaktadırlar.

Her asliye ve münferit sulh mahkemesinin bulunduğu yerde, o mahkemenin yargı çevresindeki noterlik işlerini görmeye yetkili olmak üzere bir noterlik kurulmaktadır. Ancak asliye mahkemesinin yargı çevresinin birden çok ilçeyi kapsaması durumunda, gerektiğinde diğer ilçelerde de noterlik kurulabilmektedir. Adalet Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliğinin mütalaasını alarak, iş yoğunluğunda artış görülen yerlerde birden çok noterlik açabilmektedir. Mevcut noterliklerden birden fazlası, iş azlığı nedeniyle boşalmış bulunması kaydıyla; asliye

mahkemesinin kaldırıldığı ilçelerdeki birinci, ikinci ve üçüncü sınıf noterlikler ise boşalmış olması ve Türkiye Noterler Birliğinin teklifi üzerine Adalet Bakanlığınca kapatılabilmektedir.

Noterlikler dört sınıfa ayrılmakta, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf noterlikler, Türkiye Noterler Birliğinin mütalaası alınarak Adalet Bakanlığınca sınıflandırılmaktadır. Adalet Bakanlığı, her dört yılda bir noterliklerin durumunu inceleyerek, yeniden yapacağı sınıflandırmayı Resmî Gazete ile ilân etmektedir.

Noterler ise üç sınıfa ayrılmaktadır. İlk defa üçüncü sınıf bir noterliğe atanarak mesleğe girenlerin, işe başladıkları tarihte üçüncü sınıf hizmeti başlamaktadır. Noterin ikinci ve üçüncü sınıfta asgari hizmet süresi dörder yıl olarak uygulanmakta, bu sürenin sonunda noterin sınıfının yükselebilmesi, Adalet müfettişi tarafından hakkında düzenlenen son hal kağıdında olumlu kanaat belirtilmiş olmasına bağlı bulunmaktadır.

Noterlikler ile Noterlerin sınıflandırılmaları birbirlerinden farklı olup, noterliğin sınıfının yükseltilmesi noterin sınıfına tesir etmemektedir. Sınıfı yükseltilen bir noterlikte hizmet gören noter, sınıflandırmadan önceki sınıftaki hizmet süresini doldurmamış ise bu sürenin dolduğu tarihten itibaren, bir üst sınıf hizmeti, aynı noterlikte yapmaya başlamaktadır.

Noter olabilmek için, bu kısım hükümlerine göre noterlik stajını tamamlayarak, noterlik belgesini almış olmak şarttır. Hâkim ve savcılar ile avukatlar noterlik stajına tabi tutulmamaktadır.

Noterlik stajına kabul edilebilmek için:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 21 yaşını bitirmiş ve 40 yaşını doldurmamış olmak,
- Türk hukuk fakültelerinin birinden mezun olmak veya yabancı bir memleket hukuk fakültesinden mezun olup da, Türkiye hukuk fakülteleri programlarına göre noksan kalan derslerden başarılı sınav vermiş bulunmak,
- 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesine göre devlet memurluğuna atanmaya engel bir mahkûmiyeti bulunmamak,
- Kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonucunda hâkim, savcı, memur yahut avukat olmak niteliğini kaybetmiş bulunmamak,
- Noterlik mesleğine yaraşmayacak tutum ve davranışları çevresince bilinmiş olmamak,
- Noterlikle ve noter stajyerliği ile birleşemeyen bir işle uğraşmamak,
- Mahkeme kararı ile kısıtlanmış olmamak,
- İflas etmiş ise itibarı iade edilmiş olmak, (Hileli ve taksirli müflisler itibarları iade edilmiş olsa bile kabul olunmazlar.)
- Hakkında aciz vesikası verilmiş ise bunu kaldırmış bulunmak,
- Noterlik görevini devamlı ve gereği gibi yapmaya engel vücut veya akılca malûl olmamak,

- Staj yapılacak yerde ikametgâhı bulunmak

şartları aranmaktadır.

Noterlik stajı, listeye kayıt tarihinden itibaren başlamaktadır. Adalet Bakanlığı her yılın Aralık ayı içinde, açık veya boşalmış bulunan ve açılacak veya boşalacak noterliklerin sayısını göz önünde tutarak ve Türkiye Noterler Birliğinin de mütalaasını almak suretiyle, gelecek yıl içinde kaç kişinin staja kabul edilebileceğini tespit etmekte ve keyfiyeti Resmî Gazete ve stajın yapılabileceği yerlerde çıkan birer gazete ile birer defa yıl sonuna kadar yayımlamaktadır.

Stajın hangi noter yanında yapılacağı, oda yönetim kurulu tarafından belirlenmekte olup staj süresi bir yıldır. Staj sonunda olumlu rapor alanların dosyaları oda ve Birlik üzerinden Adalet Bakanlığına gönderilmekte, Adalet Bakanlığı tarafından stajyere bir Noterlik Belgesi verilmektedir. Bu Belge, açık bulunan üçüncü sınıf noterliklerden birine atanma hakkı vermektedir. Adalet Bakanlığında tutulacak bir deftere, Noterlik Belgesine sahip olanlar, belge sıra numaralarına göre kaydedilmektedir.

Noterlik stajı ücretli olup ücret, Adalet Bakanlığının da mütalaası alınmak suretiyle Türkiye Noterler Birliğince tespit olunmakta ve stajın başlangıç tarihinden Adalet Bakanlığınca noterlik belgesinin verildiği tarihe kadarki ücret Birlik bütçesinden ödenmektedir.

Noterliğe başlamayanlardan ve ilk defa atandığı yerde en az 2 yıl görev yapmayanlardan stajyerlik ücreti olarak kendisine ödenen paranın tutarı, ödeme süresine karşılık olan kanuni faizi ile birlikte İcra ve İflas Kanununun ilâmların icrasına ilişkin hükümleri uyarınca Türkiye Noterler Birliği tarafından kendisinden tahsil olunmaktadır.

Boşalan, açılan veya dördüncü sınıftan üçüncü sınıfa geçirilen noterlikler Adalet Bakanlığınca ilân olunmakta, Adalet Bakanlığı, isteklilerden Noter kayıt defterindeki sırada en önde bulunanı, engel bir hali olmamak şartıyla, noterliğe atamaktadır. Atama yapılırken, aynı sınıftan noterlerin meslekteki kıdemleri; kıdemde eşitlik halinde sicillerine göre yeterlik dereceleri esas alınmaktadır. Aynı kıdem ve yeterlikte olanlardan Almanca, Fransızca, İngilizce veya İtalyanca dillerinden en az birini bildiğini yönetmelikte gösterilecek şekilde belgelendirenler diğer isteklilere; bu dillerden biri ile öğretim yapan yabancı hukuk fakültelerinden birini bitirmiş olanlar diğerlerine; hukuk doktoru olanlar hepsine, tercih edilmektedir. Buna göre de şartlar eşit olursa hukuk fakültesi mezuniyet tarihindeki önceliğe bakılmakta, hukuk fakültesi mezuniyet tarihi de aynı ise atanacak olan ad çekilerek belirlenmektedir.

Bir noterliğe atanan veya nakledilenlerin, atama veya nakledilme kararının tebliğinden itibaren bir ay içinde yeni görevlerine başlamaları gerekmekte; atanan veya nakledilen kimsenin bu süre içinde, haklı bir sebep olmaksızın göreve başlamaması veya atanma yahut nakledilme isteminden vazgeçme dilekçesinin, atama ve nakil kararının kendisine tebliğinden sonra

Bakanlığa veya Cumhuriyet Savcılığına verilmesi halinde, bu kimse noterlik mesleğinden istifa etmiş sayılmaktadır.

Açık bulunan üçüncü sınıf bir noterliğe noter atanması mümkün olamazsa, bu noterlik, -Kanunun dördüncü maddesindeki sınıflandırma ve ilan hakkındaki hüküm uygulanmaksızın- Adalet Bakanlığınca dördüncü sınıfa indirilmekte, dördüncü sınıf noterlikler, o yerin bağlı bulunduğu Adalet Komisyonunun inhası üzerine, Adalet Bakanlığınca görevlendirilecek icra müdürü, icra müdür yardımcısı veya kâtip sınıfından bir adalet memuru tarafından geçici olarak yönetilmektedir. Bu gibilere, "Geçici Yetkili Noter Yardımcısı" adı verilmektedir.

İlk defa noterliğe atananlar, işe başlamadan önce, bağlı bulundukları asliye hukuk veya münferit sulh mahkemesinde, kendilerine verilen bu görevi doğru ve tarafsız olarak yapacaklarına dair vicdan ve namusları üzerine ant içmektedir.

Noterlik mesleğine girenler, göreve başladıkları tarihten itibaren iki ay içinde, noterliğin bir yıllık gayrisafi gelirinin % 5'i nispetinde nakit teminat vermektedirler. Yeni açılacak olan noterliklerin teminatı noterliğin ilânında gösterilen tahmini gayrisafi gelir üzerinden ödenmektedir.

Noterler, ilk yılı takip eden yıllarda da bir evvelki yıla ait fiili gayrisafi gelirlerinin % 1 ini o yılın Şubat ayı sonuna kadar teminat olarak vermektedirler. Teminat parası, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait bulunan milli bir bankaya yatırılmaktadır.

Teminat parası, noterlerin görevleri dolayısıyla sebep olabilecekleri zararlara ve bu yüzden haklarında verilebilecek para cezalarına karşılık teşkil etmekte, başkasına temlik ve terhin edilememektedir. Teminat paralarını süresi içinde yatırmayan veya noksan yatıran notere, Adalet Bakanlığınca teminatını tamamlaması için bir ayı geçmemek üzere uygun bir süre verilmekte, bu süre içinde de teminatını tamamlamayan noter istifa etmiş sayılmaktadır.

1, 2 ve 3 üncü sınıf Noterlikler, Türkiye Noterler Birliğinin tabii üyeleri olarak kabul edilmektedir. Yaş tahdidine tabi tutulan noterler, Birliğin fahri üyesi olmakta, Birlik Yönetim Kurulu, mesleğe yararlı olmuş kişilerin de fahri üyeliğe kabulüne karar verebilmektedir. 4 üncü sınıf Noterliklerde Noter bulunmadığından bunlar üye olarak kabul edilmemektedir.

Teşkilatı ve Organları

Türkiye Noterler Birliği; Merkez Teşkilatı ve Noter Odalarından oluşmaktadır.

Noter Odaları

Üç veya daha fazla noterlik bulunan her belediye hududu içinde bir noter odası kurulmakta; Adalet Bakanlığı noter odası kurulmayan veya zorunluluk görülmesi hallerinde 10'dan daha az noterlik bulunan yerlerdeki noterleri başka bir odaya bağlayabilmektedir.

Halen 18 Bölge Noter Odası kurulmuş olup, her noterlik, bölgesi içinde bulunduğu Odaya kaydolmak zorundadır.

Halen noter odalarına üye mevcut 1.579 noterlikten 1.400 adedi dolu bulunmaktadır. Dolu Noterliklerden 923 adedinde erkek noterler, 477 adedinde kadın noterler görev yapmaktadır. Mevcut noterliklerin 593 adedi 1.sınıf, 466 adedi 2.sınıf, 520 adedi 3.sınıftır.

Noter odalarına kayıtlı bulunmayan 63 adet de 4. sınıf noterlik bulunmaktadır.

Noter odalarının görevleri şunlardır:

- Mesleğin gelişmesi için gereken tedbirlere girişmek,
- Noterlerle katip, katip adayı ve hizmetliler arasındaki hizmet ile ilgili anlaşmazlıkları ilgililerden birinin başvurması üzerine çözümlemeye çalışmak,
- Açılacak noterliklerin yerinin tespitinde ve mevcut bir noterliğin yerinin değiştirilmesinde Adalet Bakanlığına düşüncesini bildirmek,
- Noterlik dairelerinin iç düzeninin yönetmelik hükümlerine uygunluğunu temin etmek için yardımda bulunmak,
- Ölen noterlerin mirasçılarının haklarını korumak bakımından noterlik dairesinin devir ve tesellümünde gereken tedbirlere başvurmak,
- Birlik Kongresine delege göndermek,
- Türkiye Noterler Birliğinin vereceği görevleri yapmak,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yerine getirmek.

Tablo 401- Noter Odaları ve Bağlı Noter Sayıları

No	ODA İSMİ	2007	2008
1	ADANA	54	54
2	ANKARA	183	186
3	ANTALYA	69	72
4	BURSA	94	95
5	DİYARBAKIR	60	61
6	ERZURUM	67	68
7	ESKİŞEHİR	70	72
8	GAZİANTEP	55	56
9	İSTANBUL	302	322
10	İZMİR	183	184
11	KAYSERİ	66	67
12	KONYA	41	43
13	MALATYA	30	30
14	MERSİN	26	26
15	SAKARYA	65	67
16	SAMSUN	83	86
17	TRABZON	59	62
18	VAN	27	28
	TOPLAM	**1.534**	**1.579**

Noter odaları;

- Noter odası başkanı,
- Noter odası yönetim kurulu,
- Noter odası genel kurulundan

meydana gelmektedir.

Genel Kurul

Noter odası genel kurulu, odaya kayıtlı noterlerden ibaret olup her sene Nisan ayı içinde toplanmaktadır. Toplantı yeri ve zamanı ile gündemi, üyelere en az bir ay önce noter odası başkanı tarafından bildirilmektedir. Genel kurul, Adalet Bakanlığının veya odaya kayıtlı noterlerden beşte birinin yazılı istemi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir. Şu kadar ki, toplantı isteminde bulunan noterlerin sayısı ikiden aşağı olamamakta, yönetim kurulu da gerekli gördüğü hallerde genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilmektedir. Olağanüstü toplantı istemlerinin, bu kanunda yazılı görevlere uygun görüşme konusunu kapsaması gerekmektedir.

Toplantının yapılabilmesi için ilk toplantıda üyelerin çoğunluğunun hazır bulunması gerekmekte, ertesi günü yapılacak ikinci toplantıda ise mevcut üyeler ile toplantı yapılabilmektedir. Noter Odası Genel Kurulunun seçimle ilgili toplantısına katılmak ve oy kullanmak zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar Birlik Disiplin Kurulunca cezalandırılmaktadır. Gündem dışında başkan ve yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi ve üyelerin tekliflerinin görüşülebilmesi için odaya kayıtlı üyelerin çoğunluğunun hazır bulunması gerekmektedir.

Oda Genel Kurulu toplantıya katılanların sayısının salt çoğunluğu ile karar vermekte, oylarda eşitlik halinde Oda Genel Kurulu Başkanının bulunduğu taraf çoğunlukta sayılmaktadır.

Noter odası genel kurulunun görevleri şunlardır:

- Noter odası yönetim kurulunun çalışma raporunu incelemek, kabul etmek ve çalışmasını onaylamadığı takdirde yeniden seçim yapmak,
- Odanın gider bütçesi teklifini görüşmek ve onaylamak,
- Odanın görevlerine giren diğer işleri gündeme dayanarak veya üyelerin teklifi üzerine görüşüp karara bağlamak,
- Oda yönetim kurulunu seçmek,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Noter Odası Yönetim Kurulu

Noter Odası Yönetim Kurulu, noter odası başkanı ile iki üyeden kurulur. Başkan ve üyeler genel kurul tarafından verilen oyların çoğunluğu ile ve iki yıl için seçilir. Üçten fazla noter bulunan odalarda bir, ondan fazla noter bulunan odalarda da iki yedek üye seçilir.

Başkanlığa ve yönetim kurulu asıl ve yedek üyeliğine seçilebilmek için noterliğe engel bir suçtan dolayı hakkında son soruşturma açılmasına karar verilmiş bulunmamak veya beş yıl içinde noterlik mesleğinde geçici olarak işten çıkarma cezası almış olmamak gereklidir. Başkan ve üyelerden birinin seçim devresi içinde kesinleşmiş bir geçici olarak işten çıkarma cezası ile tecziyesi halinde bu görevi kendiliğinden sona erer.

Başkanın bulunmadığı zamanlarda veya başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde, başkana ait yetkilerin kullanılması ve görevlerin yerine getirilmesi oda yönetim

kurulunun meslekte en kıdemli üyesine aittir.

Seçim dönemi bitmeden önce ayrılan Yönetim Kurulu üyesinin yeri en çok oy almış yedek üye ile doldurulur ve bundan sonra yapılacak ilk kongrede bir yedek üye seçilir. Yönetim Kurulu üyelerinden biri hakkında seçilmeye engel bir suçtan dolayı kamu davası açılmış ise, dava sonuna kadar bu üye Yönetim Kurulu çalışmalarına katılamaz, yeri yedek üye ile doldurulur.

Noter odası yönetim kurulunun görevleri şunlardır:

- Odanın gider bütçesi teklifini düzenlemek ve bunu genel kurulun onayına sunmak,
- Noter odası genel kuruluna çalışmaları hakkında rapor vermek ve genel kurul kararlarını yerine getirmek,
- Yetkili mercii gösterilmeksizin odaya verilen görevleri yerine getirmek,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Oda Başkanlığı ve oda yönetim kurulu üyeliği görevleri ücretsiz görülmektedir.

Noter Odası Başkanı

Noter Odası Başkanının görevleri şunlardır:

- Türkiye Noterler Birliği Başkanının vereceği yetkiye dayanarak her türlü merci önünde Birliği temsil etmek,
- Protokolde Odayı temsil etmek,
- Noter Odası Yönetim Kuruluna Başkanlık etmek ve verilecek kararları uygulamak.

Türkiye Noterler Birliği (Merkez Teşkilatı)

Birliğin merkez teşkilatındaki organlar şunlarıdır

- Türkiye Noterler Birliği Başkanı,
- Türkiye Noterler Birliği Başkanlık Divanı,
- Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu,
- Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu,
- Türkiye Noterler Birliği Kongresi,

Birlik Kongresi

Türkiye Noterler Birliğinin en yüksek organı Birlik Kongresidir. Birlik Kongresi, noter odaları genel kurulları tarafından seçilen ikişer noter ile noter odaları başkanlarından kurulur. Noter sayısı 10'dan fazla olan noter odaları, 10 dan fazla her 10 noter için ayrıca bir delege seçer. Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri delege seçilemez. Ancak, bunlar kongrenin tabii üyesi olup, Yönetim Kurulunun faaliyet raporu ile ilgili kararlarda oylamaya katılamazlar. İmkân olduğu takdirde aynı sayıda yedek üye de seçilir.

Türkiye Noterler Birliği Kongresine delege seçilebilmek için;

- Noterliğe engel bir suçtan dolayı hakkında son soruşturma açılmasına karar verilmiş bulunmamak,

- Beş yıl içinde noterlik mesleğinde geçici olarak işten çıkarma cezası almış olmamak, gereklidir.

Delege seçildikten sonra engelleri ortaya çıkan noterin delegelik sıfatı kendiliğinden sona ermekte, bunun yeri en çok oy almış yedek üye ile doldurulmaktadır.

Oda Yönetim Kuruluna seçilme yeterliği bulunmayan noterler, delege de seçilememektedirler.

Birlik Kongresi her yıl Haziran ayının ilk haftası içinde toplanmaktadır. Toplantı günü, yeri ve gündemi Türkiye Noterler Birliği Başkanı tarafından en az otuz gün önce gazetelerle ilan edilmekte, ayrıca noter odalarına da bildirilmektedir.

Birlik Kongresi, Adalet Bakanlığının ve Birlik üyesi noterlerin onda birinin yazılı istemi üzerine ya da Birlik Yönetim Kurulu gerekli gördüğü takdirde olağanüstü toplantı yapabilmektedir. Olağanüstü toplantı istemlerinin, bu kanunda yazılı görevlere uygun görüşme konusunu kapsaması şarttı aranmaktadır.

Birlik Kongresinin toplanabilmesi için, delegelerin çoğunluğunun hazır olması gerekmekte, toplantı günü çoğunluk olmazsa, ertesi günü mevcut delegelerle toplantı yapılmaktadır. Şu kadar ki, üyelerinin en az dörtte biri katılmadıkça toplantı ve görüşme yapılamamaktadır. Yeter sayının elde edilememesi halinde, toplantı bir ayı geçmemek üzere başka bir güne bırakılmakta, sayı temin edilinceye kadar birer aylık ertelemeler devam etmektedir.

Birlik Kongresinin seçimle ilgili toplantısına katılmak ve oy kullanmak zorunlu olup geçerli bir mazereti olmaksızın katılmayanlar ile oy kullanmayanlar Birlik Disiplin Kurulunca cezalandırılmaktadır.

Birlik Kongresi Başkanlık Divanı, bir başkan, bir başkan vekili ve dört katipten kurulmakta, Birlik Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri Birlik Kongresi Başkanlık Divanına seçilememektedir.

Birlik Kongresi toplantıya katılanların sayısının salt çoğunluğu ile karar vermekte, Birliğin taşınır ve taşınmaz malları ile paralarını Birlik amaçlarına uygun şekilde yönetmek ve işletmek konusundaki kararlar ise ancak Birlik Kongresi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınabilmektedir. Oylarda eşitlik halinde Birlik Kongresi Başkanının bulunduğu taraf çoğunlukta sayılmaktadır.

Birlik Kongresinin görevleri şunlardır:

- Yönetim Kurulunun faaliyet raporunu incelemek, kabul etmek ve faaliyetini tasvip etmediği takdirde yeniden seçim yapmak,
- Bütçeyi görüşmek ve onaylamak,
- Türkiye Noterler Birliğinin görevlerine giren diğer işleri, gündeme dayanarak veya üyelerin teklifi üzerine görüşüp karara bağlamak,

- Birlik Yönetim ve Disiplin Kurulu üyelerini seçmek,
- Noterlerin ödeyecekleri giriş paralarını ve aidatı tespit etmek,
- Birlik Başkanı, Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter ve Saymanın ücretleri ile Yönetim ve Disiplin Kurulları üyelerine verilecek huzur hakları miktarını ve ödeme şeklini tespit etmek.
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Birlik Yönetim Kurulu

Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu yedi üyeden oluşmakta ve dört yıllık bir süre için Türkiye Noterler Birliği Kongresi tarafından seçilmektedir. Kurulun dört de yedek üyesi bulunmaktadır.

Aynı noter, Birlik Yönetim Kurulu, Birlik Disiplin Kurulu ve Oda Yönetim Kurulu üyeliklerinden birden fazlasına seçilememektedir.

Yönetim Kurulu, seçimini takip eden ilk toplantısında aralarında gizli oyla, bir başkan, bir başkan yardımcısı ve -dışarıdan atama yapmayacaksa- bir genel sekreter ile sayman seçmektedir. Seçilen başkan aynı zamanda Türkiye Noterler Birliği Başkanı olmaktadır.

Yönetim Kurulu, meslekte en az beş yıl kıdemli olan noterler arasından seçilmekte, Haklarında noterliğe engel bir suçtan dolayı son soruşturma açılmasına karar verilmiş veya geçmiş beş yıl içinde Disiplin Kurulunca verilerek kesinleşmiş bir kararla para veya geçici olarak işten çıkarma cezalarıyla tecziye edilmiş olanlar Yönetim Kurulu üyesi seçilememektedir.

Oy pusulasına, seçilecek asıl üye tam sayısının yarısından en az bir fazla isim yazılması zorunlu bulunmakta, bundan noksan isim yazılmış oy pusulaları geçerli sayılmamaktadır. Oy pusulasına seçilecek asıl üye sayısından fazla ad yazıldığı takdirde, sondan başlanarak fazla adlar hesaba katılmamaktadır.

Adaylar, aldıkları oyların sayısına göre sıralanmakta, en çok oy alandan başlanmak üzere önce asıl sonra yedek üye seçilmiş olanlar bu sıraya göre tespit edilmektedir. Oylarda eşitlik halinde meslekte kıdemi fazla olan aday, kıdemler de eşit ise bunların daha yaşlı olanı sırada öncelik kazanmaktadır. Yedek üyeler aldıkları oy sayısına göre bulundukları sıra göz önünde tutularak kurulda göreve çağırılmaktadır.

Seçim yeterliğini kaybeden Yönetim Kurulu üyelerinin görevi kendiliğinden sona ermektedir.

Süresi dolan üye yeniden Yönetim Kuruluna seçilebilmektedir. Şu kadar ki, asıl ve yedek üyelerin yarısı iki yılda bir yenilenmektedir. İlk seçimden iki yıl sonra ayrılacak üyeler ad çekme ile belli olmaktadır.

Yeni seçilen yedek üyeler aldıkları oy sayısına göre sıralanarak eski yedek üyelerin altına ilave edilmektedir.

Seçim dönemi bitmeden önce ayrılan Yönetim Kurulu üyesinin yeri en çok oy almış yedek üye ile doldurulmakta ve bundan sonra yapılacak ilk kongrede bir yedek üye seçilmektedir.

Yönetim Kurulu üyelerinden biri hakkında seçilmeye engel bir suçtan dolayı kamu davası açılmış ise, dava sonuna kadar bu üye Yönetim Kurulu çalışmalarına katılamamakta, yeri yedek üye ile doldurulmaktadır.

Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Her odanın kendisine ait bütçe tekliflerini inceleyerek, Türkiye Noterler Birliğinin bütçesini düzenlemek ve bunu kongrenin onayına sunmak ve yürütmek,
- Kongreye, çalışmaları hakkında rapor vermek ve kongre kararlarını yerine getirmek,
- Türkiye Noterler Birliğinin mallarını idare etmek, iktisap ve iltizam hususlarında Başkana yetki vermek,
- Yönetim Kurulu üyelerinin istifaları hakkında karar vermek,
- Birlik kongresi gündemini hazırlamak,
- Birliğin ücretli memurlarının özlük işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Noter odaları ve noterler üzerinde gözetim ve denetimde bulunmak,
- Yerli ve yabancı kongrelere gidecek delegeleri seçmek,
- Meslek hakkında ilgili makamlara rapor vermek,
- Yetkili organı gösterilmeksizin Türkiye Noterler Birliğine kanunla verilen görevleri yapmak,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Birlik Yönetim Kurulu ayda bir defa olağan toplantı yapmakta, Başkan veya Yönetim Kurulu üyelerinden birinin isteği ile Kurul, acele hallerde her zaman olağanüstü toplantıya çağırılabilmektedir.

Belgeye bağlanmış haklı bir engele dayanmaksızın üst üste üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılmakta, Birlik Yönetim Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vermektedir. Şu kadar ki, Yönetim Kurulunda karar verilebilmesi için, en az dört üyenin bir oyda birleşmesi şarttır

Birlik Başkanlık Divanı

Birlik Başkanı, Başkan Yardımcısı, Genel Sekreter ve Sayman, Başkanlık Divanını meydana getirmekte, Divan, Yönetim Kurulunun toplantı halinde olmadığı zamanlarda, bu kurulun vereceği yetki dairesinde çalışmaktadır. Genel Sekreter ve Sayman, dışarıdan ücretle tutulmuş bir kimse de olabilmektedir.

Birlik Başkanlık Divanı üyelerinden biri süresi dolmadan önce ayrılırsa, kalan görev süresi için, bir ay içinde yenisi seçilmektedir.

Başkanın bulunmadığı zamanlarda veya Başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde, Başkana ait yetkilerin kullanılması ve görevlerin yerine getirilmesi Başkan Yardımcısına, onun da yokluğunda Birlik Yönetim Kurulunun meslekte en kıdemli üyesine ait bulunmaktadır.

Başkanlık Divanı Yönetim Kurulu toplantı halinde olmadığı zamanlarda bu kurulun vereceği yetki dairesinde çalışmaktadır. Genel Sekreter ve Sayman dışarıdan atandıkları takdirde divan toplantılarına asil üye olarak katılmakta ve oy kullanmaktadır.

Dışarıdan atananlar için süre sözleşme ile tespit olunmakta, bunlardan birisinin herhangi bir sebeple ayrılması halinde yerine atanacakla yeni sözleşme yapılmaktadır.

Saymanın olmadığı durumlarda, Yönetim Kurulu, kendi üyelerinden birini vekil tayin etmektedir.

Divan kararları çoğunlukla alınmakta, oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf üstün sayılmaktadır.

Birlik Başkanı

Birlik Başkanı, Divan toplantılarında Divana başkanlık etmekte ve kararları yürütmektedir.

Türkiye Noterler Birliği Başkanının görevleri şunlardır:

- Türkiye Noterler Birliğini mahkemeler ve diğer merciler önünde ve protokolde temsil etmek,
- Başkanlık Divanına ve Yönetim Kuruluna başkanlık etmek ve kararlarını yerine getirmek,
- 172 nci maddeye göre verilecek yetki dairesinde, Birlik adına iltizam ve iktisapta bulunmak, yüklenmelere girişmek, birliğe yapılan bağışları kabul etmek ve bütçeyi uygulamak,
- Yabancı noter birlikleri ve hukuk kurumları ile ilişkiler kurmak ve yürütmek,
- Kanunlarla verilmiş diğer görevleri yapmak.

Başkan Yardımcısı: Başkanın bulunmadığı zamanlarda veya başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde başkana ait yetkileri kullanmakta ve görevleri yerine getirmektedir. Başkan yardımcısının da yokluğunda bu görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak Yönetim Kurulunun meslekte en kıdemli üyesine ait bulunmaktadır.

Birlik Genel Sekreteri: Birlik Yönetim Kurulu toplantılarına ait tutanakların düzenlenmesi, Birlik iç çalışmalarının ve yazı işlerinin yönetilmesi, Birlik merkez teşkilatına gerekli direktiflerin verilmesi ve düzenli çalışmasının sağlanması işleri ile Kanun ve Yönetmelikle başka merci, makam ve şahsa verilmemiş Birliğin her türlü sevk ve idaresi ile personel özlük işlerinin kurul kararları ve özel yönetmeliğe göre yürütülmesi görevlerini yerine getirmektedir.

Birlik Saymanı: Sayman, Birlik mallarını ilgili kurulların vereceği kararlar gereğince yönetmekte, para alıp verme, bütçe uygulaması ve bunlara dair her türlü saymanlık işlerini yürütmekte ve gözetmektedir. Sayman aynı zamanda para alıp vermede ve para ile ilgili işlemlerde düzenlenen kağıtları Birlik Başkanı ile birlikte imzalamaktadır. Yetkili kurullarca başka servis ve merci görevlendirilmedikçe Birliğe ait her türlü mal ve işletmelerin yönetilmesi işlerini kurul kararları ve özel yönetmelikler gereğince yürütmekte ve gözetmektedir

Birlik Merkez Teşkilatı

Birlik merkez teşkilatı "Türkiye Noterler Birliği İç Çalışma Yönetmeliği" hükümlerine göre teşkilatlanmıştır.

Merkez Teşkilatı;

- Genel Sekreterlik,
- Hukuk İşleri Müdürlüğü
- Noter ve Noterlik İşleri Müdürlüğü
- Muhasebe Müdürlüğü
- Bilgi İşlem Müdürlüğü
- Personel ve İdari İşler Müdürlüğü
- Denetleme Kurulu
- Başkanlık Danışmanları ve Mali Danışmanlık,

birimlerinden oluşmaktadır.

Disiplin Uygulamaları

Mesleğin vakar ve onuruna aykırı eylem ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan yahut da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan noterler hakkında, noterlik hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi amacıyla, durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre aşağıda sayılan disiplin cezaları verilmektedir:

Uyarma: Notere görevinde daha dikkatli davranması gerektiğini yazı ile bildirmektir.

Kınama: Notere, görevinde veya davranışında kusurlu sayıldığını yazı ile bildirmektir.

Para cezası: 250 liradan 5000 liraya kadardır.

Geçici olarak işten çıkarma: Noteri, sıfatı saklı kalmak şartıyla bir aydan altı aya kadar görevinden uzaklaştırmaktır.

Meslekten çıkarma: Bir daha atanmamak üzere noterlikten çıkarmaktır.

Noterlerin Kanunda öngörülen yasaklara uymaması nedeniyle mahkemelerce iki defa para cezasına mahkûm edilmesi halinde ve kanunun emrettiği diğer hallerde "Meslekten çıkarma cezası" verilmesi zorunludur.

Bir noter, bir disiplin cezası aldıktan sonra 5 yıl içinde, kendisine aynı disiplin cezasının verilmesini gerektiren bir eylem ve harekette bulunursa, daha ağır olan ceza veya daha

ağır bir ceza verilmektedir. Bir üst ceza yerine daha ağır bir ceza da verilebilmektedir. Bu hal dışında Disiplin Kurulu vereceği cezayı, sıraya bağlı olmaksızın serbestçe takdir etmektedir.

Noterler hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında, isnat olunan hususun ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve bu savunma için en az on günlük bir süre tanınması zorunlu bulunmaktadır.

Noterin noterlikten ayrılması, noterliği sırasındaki eylemlerinden dolayı disiplin kovuşturması yapılmasına engel teşkil etmemektedir.

Noterler hakkında disiplin kovuşturması, Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu tarafından yapılmakta, şikâyetin intikâli üzerine kurul evvela şikayet veya ihbar konusunun kovuşturmaya değer olup olmadığı hakkında bir karar vermektedir.

Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu, şikâyet veya ihbar konusunun kovuşturmaya değer olmadığına karar verirse, bu kararı şikâyet olunan noterin çalıştığı yerdeki Cumhuriyet Savcısına ve varsa şikâyetçiye tebliğ etmektedir. Cumhuriyet Savcısı veya şikayetçi tebliğden itibaren 15 gün içinde doğrudan doğruya veya Türkiye Noterler Birliği aracılığı ile Adalet Bakanlığına verecekleri bir dilekçe ile bu karara itiraz edebilmekte, Türkiye Noterler Birliği kendisine verilen itiraz dilekçelerini derhal Adalet Bakanlığına intikal ettirmektedir. İtiraz üzerine Bakanlık disiplin dosyasını getirterek incelemekte ve bir karar vermektedir. Bakanlığın bu kararı kesin bulunmaktadır.

Kovuşturma açılması kararından sonra Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu, bir üyesini işi incelemek üzere görevlendirmekte, bu üye, delilleri toplamakta, gerekli gördüğü kimselerin ifadelerini yeminli olarak almakta ve şikâyet olunanın savunmasını da aldıktan sonra dosyayı bir rapor ile birlikte Kurula vermektedir. Bu raporun en geç üç ay içinde Kurula verilmesi gerekmekte, ancak işin gerektirdiğine kanaat getirildiği takdirde, bu süre kurulca iki ay daha uzatılabilmektedir. Kurul, raporun tevdiinden itibaren en geç iki ay içinde işi sonuçlandırmak zorunda bulunmaktadır.

Hakkında kovuşturma yapılan noter talep etmiş ise, Kurul, incelemenin duruşmalı olarak yapılmasına karar verilebilmekte, duruşma gizli olarak yapılmakta, duruşmaya, ilk incelemeyi yapan üyenin raporunun okuması ile başlanmaktadır.

Kararlar, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile verilmekte, duruşmalarda tanık ve bilirkişiler dinlenebilmektedir. Duruşmaların tutanağı tutulmakta, başka bir yerdeki kişiden bilgi alınmasıyla ilgili istinabe talimatları, bu kimsenin bulunduğu yere en yakın noter odası başkanı veya bunun görevlendireceği bir noter tarafından yerine getirilmektedir.

Tanıklar ve bilirkişiler Tebligat Kanunu hükümlerine göre çağırılmakta, usulüne göre çağırılıp da gelmeyen veya kanuni bir sebep olmaksızın tanıklık yahut bilirkişilikten veya yemin etmekten çekinen kimseler hakkında Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklıkla ilgili hükümleri

Ankara Sulh Ceza Hâkimi'nce uygulanmakta, sulh ceza hâkimi bu kararları disiplin kurulunun tutanak örneği üzerinden vermektedir.

Soruşturmayı yürüten üye de, çağrıya rağmen gelmeyen tanığın zorla getirilmesi hususunda sulh ceza hâkiminden karar istemeye yetkili bulunmaktadır.

Duruşmalı veya duruşmasız olarak yapılan inceleme sonunda Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu tarafından verilen kararın birer örneği ilgililere ve noterin bulunduğu yer Cumhuriyet Savcısına tebliğ olunmakta, ilgililer veya Cumhuriyet Savcısı tebliğden itibaren 15 gün içinde, doğrudan doğruya veya Türkiye Noterler Birliği aracılığı ile Adalet Bakanlığına verecekleri bir dilekçe ile bu karara itiraz edebilmektedir.

Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu, itiraz süresi sonunda, dosyanın tamamını Adalet Bakanlığına yollamakta, Kurul kararına itiraz edilmiş ise, itiraz dilekçesi de Bakanlığa gönderilmektedir. Karar Adalet Bakanlığının onayı ile kesinleşmektedir.

Bakanlık, yukarıdaki fıkralara göre vereceği kararları, ilgilisine ve Türkiye Noterler Birliğine tebliğ etmekte ve dosyayı derhal Türkiye Noterler Birliğine göndermektedir. Bakanlık kararlarına karşı ilgili veya Türkiye Noterler Birliği Danıştay'a başvurabilmektedir.

Kurul, Bakanlığın bozma kararına uymak zorunda bulunmaktadır.

Bakanlık gerekli gördüğü hallerde disiplin dosyalarını Türkiye Noterler Birliğinden getirterek inceleyebilmektedir.

Noterin bir ceza kovuşturması sonunda hüküm giymiş yahut beraat etmiş olması, hakkında disiplin cezası uygulanmasına engel teşkil etmemekte, ancak disiplin işlem ve kararına konu teşkil eden fiilinden dolayı ceza soruşturması açılmış bulunan noter hakkındaki disiplin kovuşturması, söz konusu soruşturma kesin bir karar veya hükümle sonuçlanıncaya kadar bekletilmektedir.

Para cezaları dışındaki disiplin cezaları Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilmekte, para cezasına veya giderlerin ödenmesine dair disiplin kurulu kararları ise İcra ve İflas Kanununun ilamların icrası hakkındaki hükümleri uyarınca Türkiye Noterler Birliği tarafından yerine getirilmektedir. Bunlar Türkiye Noterler Birliğine gelir yazılmakta, icra takibi, genel hükümler uyarınca Birlik Başkanının vekalet vereceği bir avukat tarafından yürütülmektedir.

Birlik Disiplin Kurulu üyeleri, genel kurulca dört yıl için meslekte en az beş yıl kıdemli noterler arasından gizli oyla seçilen beş asıl ve üç yedek üyeden oluşmakta, süresi dolan üye yeniden seçilebilmektedir. Kurul ilk toplantısında kendi arasından bir başkan seçmektedir.

Kurul ayda bir defa olağan olarak toplanmakta, Birlik Başkanının veya Disiplin Kurulu Başkan yahut üyelerinden birinin isteği ile kurul acele hallerde her zaman olağanüstü toplantıya çağırılabilmektedir. Belgeye bağlanmış haklı bir engele dayanmaksızın üst üste üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılmaktadır.

Disiplin Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve en az üç üyenin bir oyda birleşmesi ile karar vermektedir. Oylarda eşitlik halinde Başkanın bulunduğu taraf üstün sayılmaktadır.

Birlik Disiplin Kurulunca son beş yıllık dönemde 1.679 dosya ele alınmış, 1.496 dosya ile ilgili hususlar sonuçlandırılmış, 183 dosyanın sonuçlandırılması sonraki döneme kalmıştır. Sonuçlandırılan 1.496 dosyadan, 1.163 dosya ile ilgili olarak disiplin cezası talepleri çeşitli nedenlerle reddedilmiş, 333 dosya ile ilgili çeşitli disiplin cezaları öngörülmüştür.

Disiplin cezası verilen dosyalardan;

- 182 adedi uyarma,
- 105 adedi kınama,
- 18 adedi para cezası,
- 18 adedi geçici meslekten men cezası,
- 10 adedi meslekten çıkarma cezası ile

sonuçlanmıştır.

Tablo 402- Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007
TOPLANTI SAYISI	**60**	**58**	**60**	**58**	**60**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN DOSYA	146	171	149	201	183
YENİ DOSYA	418	261	278	301	275
TOPLAM DOSYA	**564**	**432**	**427**	**502**	**458**
KARARA BAĞLANAN DOSYA	393	283	226	319	275
SONRAKİ YILA DEVREDEN DOSYA	171	149	201	183	183
KOVUŞTURMA AÇILMASINA MAHAL OLMADIĞI	132	94	52	56	34
AFFA UĞRAMIŞ OLAN DOSYALAR	19	14	8	41	28
CEZA TAYİNİNE MAHAL OLMADIĞI	61	44	57	80	71
BİRLEŞTİRME	25	18	23	22	13
ONANMA KARARI	31	34	31	58	67
ONANMAMA KARARI	7	6			
YENİDEN KARAR İTTİHAZINA MAHAL OLMADIĞINA	4	4	3	4	3
DOSYANIN İŞLEMDEN KALDIRILMASI	2	4		7	
GÖREVSİZLİK	1	1	1		
USUL YÖNÜNDEN BOZULMASI				**3**	
DİSİPLİN CEZASI VERİLEN DOSYALAR	111	64	51	48	59
KARARA BAĞLANAN TOPLAM DOSYA	**393**	**283**	**226**	**319**	**275**
UYARMA	40	39	28	31	44
KINAMA	48	16	17	12	12
PARA CEZASI	11	4		2	1
GEÇİCİ OLARAK MESLEKTEN ÇIKARMA	12	2	2	2	
MESLEKTEN ÇIKARMA CEZASI		3	4	1	2
DİSİPLİN CEZASI VERİLEN TOPLAM DOSYA	**111**	**64**	**51**	**48**	**59**

Ceza Hukuku Uygulaması

Noterler, geçici yetkili noter yardımcıları, noter vekilleri ile noter kâtipleri ve kâtip adayları noterlikteki görevleri; Türkiye Noterler Birliği organlarında görev alan noterler, genel sekreter ve sayman bu görevleri ile bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı veya kendilerine karşı görevlerini yerine getirmeleri sırasında işlenen suçlarla ilgili olarak Türk Ceza Kanununun uygulanması bakımından kamu görevlisi sayılmaktadır.

Noterlerin, görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlarından dolayı haklarında kovuşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığının iznine bağlı bulunmaktadır.

Adalet Müfettişleri veya mahallî Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenen dosya, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne tevdî olunmakta, inceleme sonunda kovuşturma yapılması gerekli görüldüğü takdirde dosya, suçun işlendiği yer Ağır Ceza Mahkemesine en yakın bulunan Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığına gönderilmektedir.

Cumhuriyet Savcısı beş gün içinde, iddianamesini düzenleyerek dosyayı son soruşturmanın açılmasına veya açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere Ağır Ceza Mahkemesine vermekte, haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilen noterlerin duruşmaları, suçun işlendiği yer Ağır Ceza Mahkemesinde yapılmaktadır.

Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan dolayı suçüstü halinde soruşturma genel hükümlere göre yapılmaktadır.

Noterlik Kanununda düzenlenen hükümlere aykırı hareket eden noterlere ve çalışanlarına bin Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilmektedir.

Eski tarihle evrak düzenleyen, yevmiye defterinde numara ayıran, harç, damga, kontrat veya sair vergiler ödemelerine esas olarak düzenlediği beyannamelerde yahut bunlara eklenen makbuzlarda tahrifat yapan noter görevlileri ile kâtipleri ve kâtip adayları, Türk Ceza Kanununun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre cezalandırılmaktadır.

Ortak işlemlere ait gelir tutarının ortak hesaba yatırılacak kısmını süresi içinde yatırmayan noterlere Kınama cezası verilmekte, bu işlemden elde ettikleri ücret ve noter hissesi tutarının tamamı alınarak bankadaki Noterlikler ortak cari hesabına yatırılmaktadır. Ortak cari hesaplara ilişkin belirlenen görevleri yerine getirmeyen Noter Odası yönetim kurulu başkan ve üyeleri hakkında Türk Ceza Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.

Noterlik dairesinde çalışan kâtiplerin ve katip adaylarının görevlerinden dolayı işledikleri suçlara iştiraki bulunmayan hallerde noter, bu kimseler üzerindeki gözetim ve denetim görevini yerine getirmediği sabit olduğu takdirde, Türk Ceza Kanununa hükümlerine göre cezalandırılabilmektedir.

Noterlerin Hukuki Sorumluluğu

Noterler; stajyer, katip ve katip adayları tarafından yapılmış olsa bile bir işin yapılmamasından veya hatalı yahut eksik yapılmasından dolayı zarar görmüş olanlara karşı

sorumlu bulunmakta; ancak bu şekilde ödediği miktar için, işin yapılmaması, hatalı yahut eksik yapılmasına sebep olan stajyer veya noterlik personeline rücu edebilmektedir.

Mali Uygulamalar

Türkiye Noterler Birliğinde, odaların ayrı gelirleri bulunmamakta, tüm gelir merkezde toplanmakta, odalar dâhil tüm giderler merkezde muhasebeleştirilmektedir. Birlik ve Noter odalarında Tek Düzen Muhasebe Sistemi uygulanmaktadır. Tutulacak defterler "Noterlik Kanunu Yönetmeliği" ile belirlenmektedir. Birlik kendi uygulamalarına has olmak üzere bir "Hesap Planı" belirlemiş olup, tüm muhasebe işlemlerinde bu plan dâhilinde işlem yapılmaktadır.

Noter odaları aylık harcamalarla birlikte her ay geçici mizanlarını Birlik Merkezine göndermekte ve muhasebe kayıtlarına alınmaktadır.

Birlik ve Noter odalarının mali durumu aylık olarak raporlanmakta, üçer aylık dönemler sonunda Birlik Yönetim Kuruluna bilgi verilmektedir. Yıllık olarak hazırlanan raporlar (Mizan, gelir-gider tabloları, bilanço ve tahmini bütçe) ise her yıl Birlik genel Kuruluna sunulmaktadır.

Türkiye Noterler Birliğinin gelirleri şunlardır:

- Her üyenin vereceği giriş parası,
- Aylık gayrisafi gelirin % 1 inden aşağı olmamak üzere ödenecek aidat (% 1,5 olarak uygulanmaktadır.),
- Bağış,
- Boşalan noterliklerden elde edilen gelir,
- Noterlerin geçici olarak işten çıkarma cezası almaları halinde, bu noterliklerin noter odası yönetiminde sürdürülen faaliyetlerden elde edilecek gelir,
- Noterliklerce fazla alınıp iâde edilemeyen miktarlar ile miktarı düşük olduğundan iade edilemeyen miktarlar,
- Noter emanet paralarının faizleri ile bu paralarla ilgili sair gelirler,
- Zamanında yatırılmayan yükümlülükler nedeniyle ödenecek gecikme faizleri ve zamlar,
- Disiplin cezaları ,
- Birlik neşriyatının ve taşınmaz mallarının getireceği gelir,
- Türkiye Noterler Birliğinin bu kanun hükümleri uyarınca girişeceği işlerden sağlanacak diğer gelirler.

Birlik aidatını ödemeyen noterlere, Adalet Bakanlığınca işten el çektirilmektedir.

Birliğin alım-satım ve ihale işleri için 22.2.2000 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan "Türkiye Noterler Birliği Alım, Satım ve İhale Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur. Birlik Yönetim Kurulu kararıyla belirlenen limite kadar olan acil ihtiyaçlar, Birlik Başkanı ve Oda Başkanlarınca ihalesiz karşılanmakta, diğer alımlar için ise Yönetmelik hükümlerine göre hareket edilmektedir.

Birlik ve odalarda istihdam edilecek personele ilişkin hususlar, 29.4.1997 tarihinde yürürlüğe konulan "Türkiye Noterler Birliği Personel Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Birlik ve odalarda çalıştırılacak personel kadroları Birlik Yönetim Kurulunun önerisi, Birlik Kongresinin onayı ile belirlenmektedir. Bu kadrolarda istihdam edilecek personel mülakat ile tespit edilmekte ve Birlik Yönetim Kurulunun onayı ile atanmaktadır. Sadece merkezde hizmetli atamaları Birlik Başkanı onayı ile yapılmaktadır. Personel altı ay ile bir yıl arasında aday olarak denenmektedir.

Birlik ve odalarda 2008 itibarıyla 167 personel çalışmakta, bunlardan 110'u merkezde, 57 adedi odalarda istihdam edilmektedir. Merkezde çalıştırılan personel sayısı 2004 yılında 76 iken, 2008 yılında % 45 artışla 110'a ulaşmıştır. Odalarda çalışan personel sayısı ise 58'den 57'ye düşmüştür.

Personelin ücretleri sözleşme ile Birlik Yönetim Kurulunca tespit edilmektedir. Personele, Devlet memurlarına ödenenleri geçmemek üzere sosyal yardımlar yapılmakta ve bütçe imkânları ölçüsünde ikramiye ödenmektedir.

Merkezde çalışan personelin brüt aylık maliyeti 2007 yılında 3.476 TL, odalarda çalışan personelin brüt aylık maliyeti 2.727 TL olarak gerçekleşmiştir. Merkezde çalışan personele brüt aylık 1.555 TL ile 12.659 TL arasında ödeme yapılmaktadır.

Oda Başkanlığı ve oda yönetim kurulu üyeliği görevleri ücretsiz görülmekte; bu işlerle ilgili olan yolculuk ve ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler Birlik bütçesinden ödenmektedir.

Türkiye Noterler Birliği Başkanlığı, başkan yardımcılığı, genel sekreterliği ve saymanlığı görevleri ücretlidir. 2009 yılında aylık brüt olmak üzere Başkana 1.815 TL, başkan yardımcısı ve sayman üyeye 1.573 TL ücret ödenmektedir. Birlik Yönetim Kurulunun Başkanlık Divanında görev almamış üyeleri ile disiplin kurulu başkan ve üyelerine katıldıkları toplantılar için huzur hakkı ödenmekte olup 2009 yılında fiilen katılınan her toplantı günü için brüt 110 TL olarak belirlenmiştir. Bu kimselerden Ankara'dan başka illerden seçilenlere yolculuk ve ikamet giderleri ile diğer zaruri giderler Birlik Bütçesinden karşılanmaktadır. Ücret, huzur hakkı ile harcırahların miktarı Kongrece belli edilmektedir.

Tablo 403- Türkiye Noterler Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
GENEL SEKRETER	151.902	12.659
GENEL SEKRETER YARDIMCISI	90.064	7.505
MALİ DANIŞMAN	103.108	8.592
MALİ DANIŞMAN YARDIMCISI	46.065	3.839
DENETMEN	56.250	4.688
HUKUK İŞLERİ MÜDÜRÜ	72.282	6.024
HUKUK İŞLERİ MÜDÜRÜ DANIŞMANI	73.966	6.164
BİLGİ İŞLEM MÜDÜRÜ	118.894	9.908
MUHASEBE MÜDÜRÜ	54.047	4.504
NOTER VE NOTERLİK İŞLERİ MÜDÜRÜ	47.284	3.940
BİLGİ İŞLEM MÜDÜR YARDIMCISI	69.216	5.768
AVUKAT	45.854	3.821
DOKTOR	31.689	2.641
SEVİS ŞEFİ	48.034	4.003
SEVİS ŞEFİ	34.320	2.860
SEVİS ŞEFİ	20.700	1.725
YAZILIM MÜHENDİSİ	50.223	4.185
YAZILIM MÜHENDİSİ	35.727	2.977
DİĞER PERSONEL	40.928	3.411
DİĞER PERSONEL	33.383	2.782
DİĞER PERSONEL	26.750	2.229
DİĞER PERSONEL	18.656	1.555
ŞOFÖR	29.149	2.429
GECE BEKÇİSİ	30.300	2.525
GECE BEKÇİSİ	22.773	1.898
HİZMETLİ	38.360	3.197
HİZMETLİ	26.234	2.186
HİZMETLİ	21.900	1.825

Birlik gelirlerinin üçte biri % 1,5 hâsılat paylarından, üçte ikisi de boş bulunan noterliklerin işletilmesinden elde edilen hâsılattan oluşmaktadır. Gelir fazlasının nemalandırılmasından elde edilen faiz gelirleri de üçüncü büyük kalemi oluşturmaktadır. Diğer gelirler ise önemsiz olup % 2 civarında bir orana tekabül etmektedir.

Tablo 404- Türkiye Noterler Birliği 2003-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	01.04.2003 31.03.2004	01.04.2004 31.03.2005	01.04.2005 31.03.2006	01.04.2006 31.03.2007	01.04.2007 31.03.2008
GİRİŞ AİDATLARI	405	460	1.240	1.160	850
% 1,5 BİRLİK PAYI	4.899.778	6.111.480	7.383.568	8.343.893	10.036.063
BOŞ NOTERLİKLER SAFİ GELİRİ	6.971.056	13.425.944	14.408.263	21.176.543	23.559.905
GEÇİCİ ÇIKARILAN NOTERLER SAFİ GELİRLERİ	239.830	135.897	56.733		
MEVDUAT FAİZLERİ	1.146.582	1.259.144	1.572.930	1.143.753	1.182.085
FAZLA ALINAN NOTER ÜCRETLERİ	1.278	599	791	586	297
EMANET PARA FAİZLERİ	2.506		1.265		1.589
GECİKME CEZALARI	144.397	246.748	261.750	1.666.965	838.264
AİDAT GECİKME FAİZİ	1.195	2.689	2.623	2.243	2.968
İDARÎ CEZALAR	360	339		109	
DİĞER GELİRLER	36.128	13.305	8.434	8.158	22.826
TOPLAM GELİR	**13.443.515**	**21.196.605**	**23.697.597**	**32.343.410**	**35.644.847**
NOTER ODALARI GİDERLERİ	1.735.141	2.100.636	2.788.735	2.957.622	3.001.948
NOTER MEMURLARI KIDEM TAZMİNATI	3.000.000	3.600.000	4.500.000	7.500.000	7.500.000
BİRLİK VE ODA PERSONELİ KIDEM TAZMİNATI	685.000	515.000	400.000	1.000.000	250.000
NOTERLİK MALİ SORUMLULUK SİGORTASI	334.741	409.779	566.113	653.112	1.410.017
DEMİRBAŞLAR	58.344	133.177	103.687	143.377	1.111.346
YÖNETİM ve DİS. KUR. HUZUR HK+YOLLUK	278.414	376.825	429.100	424.213	451.167
ODA YÖNETİM KURULU YOLLUK	76.389	84.296	141.791	99.398	95.161
PERSONEL GİDERLERİ	1.576.705	2.378.021	3.050.728	3.740.332	4.588.171
KONGRE GİDERLERİ	71.725	118.807	132.435	174.258	236.795
DELEGE YOLLUKLARI	122.091	193.762	182.223	234.748	220.565
ELEKTRİK GİDERLERİ	34.807	36.652	35.616	46.223	62.605
SU GİDERLERİ	22.796	28.393	22.159	23.120	24.224
GAZ GİDERLEİR	10.456	13.596	15.876	17.518	17.353
PTT GİDERLERİ	223.289	105.608	151.543	188.048	142.808
TELEFON-FAX GİDERLERİ		59.209	51.262	55.362	54.434
KARGO GİDERLERİ		42.890	62.099	75.991	148.484
İNTERNET GİDERLERİ		9.840	32.472	48.314	67.460
BİNA BAKIM-ONARIM GİDERLERİ	840	42.561	43.312	119.626	154.949
ASANSÖR BAKIM-ONARIM	2.854	3.904	12.869	13.155	14.818
BİLGİSAYAR BAKIM-ONARIM	17.642	26.737	23.615	30.362	147.922
AMORTİSMAN VE TÜKENME PAYLARI	125.330	173.681	231.450	451.922	503.662
BURS VE YARDIMLAR	182.714	189.183	206.670	346.424	505.371
DERGİ VE YAYIN GİDERLERİ	99.959	44.483	111.489	111.075	106.037
DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZMETLER	170.282	65.186	28.304	300.217	74.382
KIRTASİYE GİDERLERİ	25.641	57.819	61.349	85.171	101.372
KİTAP VE GAZETE GİDERLERİ	12.189	138.325	153.066	131.854	153.295
ADALET BAKANLIĞI İLAN GİDERLERİ	36.868	48.068	79.306	98.050	108.495
TEMSİL-TÖREN-AĞIRLAMA GİDERLERİ	22.547	35.846	83.523	86.406	167.285
NOTERLER GÜNÜ KUTLAMA GİDERLERİ	25.168	32.009	11.408	48.442	75.686
SİVİL SAVUNMA FON GİDERLERİ	43.605	67.218	105.983		
VEKİL NOTERLİK ALACAKLARI	28.808	35.171	65.373	96.211	74.222
DIŞ ÜLKELERE ÜYE AİDATI	13.220	13.740	13.136	19.870	18.982
SEYAHAT GİDERLERİ	22.613	29.140	130.236	56.254	40.699
EĞİTİM VE TERCÜME GİDERLERİ	470	3.977	16.388	65.399	19.004
EMLAK VERGİSİ	13.390	7.761	9.373	29.293	30.441
VEKALET ÜCRETLERİ		800	30.605	740	29.500
İLAN GİDERLERİ	20.899	11.388	25.522	28.843	21.849
ÇEŞİTLİ GİDERLER	31.803	25.217	51.397	231.737	155.950
BELEDİYE VERGİ-RESM-HARÇ					543.169
BİNA İNŞAAT-PRJ-DANIŞMANLIK-KONTROLLUK					971.997
DİĞER GİDERLER	75.326	69.405	144.594	113.061	132.265
TOPLAM GİDERLER	**9.202.066**	**11.328.110**	**14.304.807**	**19.845.748**	**23.533.890**
GELİR FAZLASI	**4.241.449**	**9.868.495**	**9.392.790**	**12.497.662**	**12.110.957**

Birlik ve noter odalarının gelirleri sürekli fazla vermektedir. Gelir fazlaları vadeli hesap ile günlük repoda değerlendirilmektedir. Nemalandırılacak tutarlar için Birlik Yönetim Kurulunun belirlediği bankalardan yazılı olarak faiz teklifleri alınmakta, yönetim kurulu

üyelerinin görüşleri doğrultusunda işlem yapılmaktadır. Bu konuda profesyonel bir danışman kullanılmamaktadır. Gelir fazlalarının bir kısmı da "Kıdem Tazminatı Fonuna" aktarılmaktadır.

2003 yılında toplam gelirlerin % 36,45'i % 1,5'luk Birlik Paylarından paylarından oluşurken; 2008 yılında bu pay % 28,1'e düşmüş, faiz gelirlerinin payı da % 8.6'dan, % 3,3 e gerilemiştir. Aynı dönemde boş noterliklerin işletilmesinden elde edilen hasılat ise % 51.9'dan % 66.1'e yükselmiştir. Bu yükselişte boş noterliklerin artması önemli rol oynamış, 2003 yılında 119 olan boş noterlik sayısı 2008 yılında 179'a ulaşmıştır.

Birlik ve oda giderlerinin üçte ikisi (% 60-70 arası) personel giderleri ve kıdem tazminatlarından oluşmaktadır.

Giderlerin % 15'i odalarda, % 85'i merkezde harcanmaktadır. Odalarda yapılan harcamaların detayları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 405- Noter Odaları Giderlerinin Harcama Türüne Göre Dağılımı (TL)

GİDERLER	01.04.2006 31.03.2007	01.04.2007 31.03.2008
PERSONEL GİDERLERİ	1.909.658	1.865.555
TEMSİL-TÖREN-AĞIRLAMA GİDERLERİ	514.423	602.893
DİĞER GİDERLER	533.541	533.500
TOPLAM GİDERLER	**2.957.622**	**3.001.948**

Tablo 406- Noter Odaları Giderleri (TL)

ODALAR	01.04.2006 31.03.2007	01.04.2007 31.03.2008
ADANA	168.724	142.684
ANKARA	306.074	308.869
ANTALYA	112.627	96.614
BURSA	124.169	168.128
DİYARBAKIR	110.059	108.750
ERZURUM	77.148	79.310
ESKİŞEHİR	117.284	119.949
GAZİANTEP	94.324	118.389
İSTANBUL	646.227	601.405
İZMİR	284.978	272.182
KAYSERİ	124.055	146.836
KONYA	97.647	112.705
MALATYA	164.052	104.628
MERSİN	83.357	86.308
SAKARYA	113.332	200.451
SAMSUN	180.339	155.067
TRABZON	98.340	120.209
VAN	54.886	59.464
TOPLAM GİDERLER	**2.957.622**	**3.001.948**

Odalarda 2006-2007 döneminde 2.609 TL ortalama brüt maliyetle 61, 2007-2008 döneminde 2.727 TL ortalama brüt maliyetle 57 personel istihdam edilmiştir.

Yurt içindeki geçici görevlendirmelerde ikamet yevmiyesi ve yol masrafı ödenmekte, ayrıca otel parası verilmemekte; yurt dışında ise otel ve yol masrafları fatura karşılığı

ödenmekte ayrıca günlük 100 Avro harcırah verilmektedir. Yurt içinde yolculuk karşılığı bilet ücreti ödenmekte, yolculuğun özel otomobille yapılması halinde km. başına 0,77 TL , belge yoksa yol parası olarak her 100 km için 25 TL verilmektedir. 2009 yılı için yurt içinde ödenen ikamet yevmiyesi tutarları aşağıda gösterilmiştir:

Kongre Üyeleri, Birlik Başkanı, Yönetim ve Disiplin Kurulu Üyeleri	363 TL
Oda Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeleri ve diğer Noterlere	181,5 TL

Personele ise ikamet yevmiyesi ve belge karşılığı yol gideri ödenmekte olup, yevmiye tutarları Birlik Yönetim Kurulunca aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Denetçiler	250 TL
Genel Sekreter, Gen.Sek.Yrd., Hukuk İşleri Müdürü, Danışmanlar	363 TL
Müdür, Müdür Yrd., Avukatlar	125 TL
Diğer Birlik ve Noter Odası personeli	100 TL

Birliğin 31.12.2008 tarihi itibarıyla nakit varlığı 9.720.761,99 TL olarak bildirilmiştir.

Diğer yandan yukarıdaki gelir gider tablosunda da görüleceği üzere 2003-2008 döneminde yaklaşık 50.000.000 TL gelir fazlası bulunduğu, bu gelir fazlalarının ise Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Fonuna aktarıldığı, bu nedenle nakit varlığının düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Birlik Ankara'da 31.872.292 TL harcayarak yeni ve büyük bir merkez binası inşa ettirmiş ve 2009 yılında bu binaya taşınmıştır. Bu binanın harcamaları Birlik gider kalemleri içinde yer almamış, Birlikçe Sosyal Sabit Tesisler Fonundan karşılandığı bildirilmiştir. İlgili Kanun ve Yönetmeliklerde bu isimde bir fon kurulmasına ilişkin bir hükme rastlanılmamıştır.

Noter Yardım Sandığı Fonu

Noterler arasında mali yönden yardımlaşma sağlamak amacıyla yürürlüğe konulan "Türkiye Noterler Birliği Yardım Sandığı Yönetmeliği" hükümlerine göre kurulmuş olan fondur. Bu fona ilişkin en son Yönetmelik 1995 yılında yürürlüğe konulmuştur.

Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar (Aylık gayrisafi gelirin % 3,5'u), Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır.

Noterlere istedikleri zamanlarda nemalarıyla birlikte biriken paraları toptan ödeme şeklinde iâde edilebilmekte veya kredi verilebilmektedir. Kredi toplam fon alacağının % 75'ini geçmemekte, 10 yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmamaktadır.

Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır.

2007 yılı sonu itibarıyla Fon mevcudu 139.553.603 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 163.436.208 TL olarak bildirilmiştir.

Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Fonu

Meslekten ayrıldıklarında ve emekliliklerinde Noterlere veya ölümleri halinde mirasçılarına mali yönden imkân sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir Fondur. Fon, "Türkiye

Noterler Birliği Meslek İçi Birikim ve Uzun Vadeli Geri Ödeme Sistemi Yönetmeliği" ile 1 Temmuz 1998 tarihinde kurulmuştur.

Fonun gelirleri, noterlerden toplanan aidatlar ve gönüllü yatırımlar, Birlikçe yapılacak bağışlar ile biriken paraların nemalandırılmasından oluşmaktadır. 2003 yılından itibaren Birliğin gelir fazlaları da bu fona aktarılmaktadır.

Fondan iade ancak noterlikten ayrılma, emekli olma veya ölüm halinde yapılmaktadır. Noterlere veya kanuni mirasçılarına isteğe bağlı olarak toptan ödeme veya 85 yaşına kadar emekli aylığı bağlanmaktadır.

Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır.

Fon mevcudu 2007 yılı sonu itibarıyla 235.852.578 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 283.782.874 olarak bildirilmiştir.

Kıdem Tazminatı Fonu

Birlik ve odalarda çalışan personel ile noterliklerde çalışan personele ödenecek kıdem tazminatlarının karşılanması amacıyla oluşturulmuş bir fondur. Fon 1972 yılında kurulmuş olup, en son yürürlükte olan "Türkiye Noterler Birliği Kıdem Tazminatı Fonu Yönetmeliği" 7.6.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Fonun geliri, Birlik bütçesinden bu amaçla ayrılacak miktarlar ile bunların nemalandırılmasından oluşmaktadır.

Bu amaçla 2003 yılında 3.685.000 TL, 2004 yılında 4.115.000 TL, 2005 yılında 4.900.000 TL, 2006 yılında 8.500.000 TL, 2007 yılında da 7.750.000 TL aktarma yapılmıştır.

Fondan 2008 yılında;

- 463'ü iş akdi feshi, 104'ü emeklilik, 22'si evlenme, 9'u askerlik, 5'i de ölüm nedeniyle kıdem tazminatına hak kazanacak şekilde ayrılan 603 noterlik personeline toplam 8.803.740,34 TL,
- 2'si emeklilik, 7'si iş akdi feshi nedeniyle olmak üzere kıdem tazminatını hak edecek şekilde ayrılan 9 Birlik ve oda personeline de toplam 329.079,05 TL ,

ödeme yapılmıştır.

Fon, Birlik hesabı dışında ayrı hesaplarda izlenmekte ve nemalandırılmaktadır.

Fonun mevcudu 2007 yılı sonu itibarıyla 102.195.081 TL, 2008 yılı sonu itibarıyla 118.208.155 TL olarak bildirilmiştir.

Noterlere ve Personele Kredi Uygulaması

Türkiye Noterler Birliğinin, noter ve noterlik personeline her yıl bütçesinin "noter veya noterlik personeline verilecek borç" faslına konulacak ödenekten borç verme imkânı bulunmaktadır.

Noterlik personeline verilecek borç miktarı, almakta oldukları aylık brüt ücretin iki katını geçmemek üzere iki yıla kadar vadeli olabilmekte ve faiz alınmadan sadece masraf tahsil edilmektedir.

Tablo 407- Noterlere ve Noterlik Personeline Verilen Krediler (TL)

		KİŞİ SAYISI	VERİLEN BORÇ TUTARI	TAHSİL EDİLEN TUTAR
2007	NOTER	345	1.268.481	
	PERSONEL	1.549	2.388.323	
	TOPLAM	**1.894**	**3.656.804**	**3.700.974**
2008	NOTER	266	1.057.924	
	PERSONEL	1.445	2.441.321	
	DOĞAL AFET	1	20.000	
	TOPLAM	**1.712**	**3.519.245**	**3.612.782**
2009 5 AYLIK	NOTER	138	311.899	
	PERSONEL	520	1.122.227	
	TOPLAM	**658**	**1.434.126**	**1.440.601**

2008 yılında Noterlere verilen kredilerin gerekçeleri aşağıda gösterilmektedir:

Gerekçeler	**Adet**
Atama	91
İlk atama	23
İhdas noterliğe atama	28
Yer değişikliği	18
Soğuk mühür temini	6
Bilgisayar alımı	47
Gayrisafi gelir düşüklüğü	34
Yangın	1
Diğer	18
Toplam	**266**

Türkiye Noterler Birliği Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Vakfı

Noterler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Vakfın son iki yıllık faaliyet raporları ile gelir ve gider belgelerinin incelenmesi sonucunda;

- 31.12.2007 tarihi itibarıyla 11.490.590 TL, 2008 sonu itibarıyla da **13.319.249,53 TL** nakit varlığı olduğu ve vadeli hesaplarda değerlendirildiği,
- Birliğin mülkiyetinde olup vakfa tahsis edilen Ankara-Çubuk yolu üzerindeki bir arsa üzerinde termal sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı,
- Ankara Gölbaşında, göl kenarında üzerinde inşa halinde bir bina bulunan 4.154 m2 arsanın 1.400.000 TL bedelle satın alındığı ve sosyal tesis kurulabilmesi için çalışmalar yapıldığı,
- Üniversite kurmak için çalışmalar yapıldığı,

• 2006 ve 2007 yılında mevcut nakit varlığının nemalandırılmasından elde edilen gelir dışında bir gelirinin bulunmadığı,

• Yüksek nakit varlığına rağmen 2006 yılında 9.600 TL ve 2007 yılında ise 18.000 TL sosyal yardımda bulunduğu

görülmüştür.

Vakfın sosyal yardımlaşmadan daha çok sosyal tesis kurulması amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır.

Noterlik Teminat Hesabı

Noterlerin göreve başladıklarında ve daha sonraki yıllarda verdikleri teminatla ilgili düzenlemeler 1512 sayılı Noterlik Kanununun 38. maddesi ile Noterlik Kanunu Yönetmeliğinin 76. maddesinde düzenlenmiştir.

Noterlik Kanununun "Teminat" başlığını taşıyan 38 inci maddesinde aşağıdaki hüküm yer almıştır:

"Noterlik mesleğine girenler, göreve başladıkları tarihten itibaren iki ay içinde, noterliğin bir yıllık gayrisafi gelirinin % 5'i nispetinde teminat verirler. Teminat yalnız para olabilir.

Yeni açılacak olan noterliklerin teminatı noterliğin ilanında gösterilen tahmini gayrisafi gelir üzerinden ödenir.

Noterler, ilk yılı takip eden yıllarda da bir evvelki yıla ait fiili gayrisafi gelirlerinin % 1 ini o yılın Şubat ayı sonuna kadar teminat olarak verirler.

Teminat parası, sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait bulunan milli bir bankaya yatırılır. Bu bankalar yönetmelikte gösterilir.

Teminat parası noterlerin görevleri dolayısıyla sebep olabilecekleri zararlara ve bu yüzden haklarında verilebilecek para cezasına karşılık teşkil eder. Bu paralar başkasına temlik ve terhin edilemez. Haciz, 49 uncu madde gereğince, devir işlemi sırasında alıkonulacak miktardan artakalanı için mümkündür.

Teminat paralarını süresi içinde yatırmayan veya noksan yatıran notere, Adalet Bakanlığınca teminatını tamamlaması için bir ayı geçmemek üzere uygun bir süre verilir. Bu süre içinde de teminatını tamamlamayan noter istifa etmiş sayılır."

Noterlik Kanunu Yönetmeliğinin 76. maddesinde de teminat uygulamasına ilişkin aşağıdaki hüküm yer almıştır.

"Noterlik mesleğine girenler ile noter vekilleri ve geçici yetkili noter yardımcılarının göreve başladıktan sonra, Noterlik Kanununun 38. maddesi hükmü uyarınca; vermeleri zorunlu bulunan teminat paralarının yatırılacağı bankalar aşağıda gösterilmiştir;

1 - T.C. Ziraat Bankası,

2 - T. Emlak Kredi Bankası,

3 - Sümerbank,

4 - Etibank,

5 - T. Halk Bankası,

6 - Devlet Yatırım Bankası,

7 - T.C. Turizm Bankası,

8 - T. Vakıflar Bankası,

9 - T.C. Merkez Bankası,

Bir noterliğin teminat parası, o noterliğin bulunduğu yerde mevcut, yukarıda gösterilen banka şubelerinden herhangi birinde (..... noterliği teminat hesabı) adı ile açtırılacak hesaba yatırılır. Her yıl yatırılması öngörülen teminat tutarları da aynı hesaba ilave olunur.

Bu hesap noter tarafından açılır ve (Adalet Bakanlığı ve Cumhuriyet Savcılığından talimat verilmedikçe bu hesaptan para çekilemez) şerhinin konulması da noterce bankaya bildirilir.

İlgili noter, teminat hesabını açtırdığı bankanın adını ve hesap numarasını, hesabın açıldığı tarihten itibaren en geç on gün içinde Cumhuriyet Savcılığı aracılığı ile Adalet Bakanlığına ve Türkiye Noterler Birliğine bildirmekle yükümlüdür."

Buna göre, Noterler, Noterlik Kanunu 38. maddesi gereğince göreve başlama tarihinden itibaren 2 ay içinde Noterliğin bir yıllık gayri safi gelirinin % 5'i tutarında teminatı, Noterlik Kanunu Yönetmeliğinin 76. maddesinde belirtilen bankalardan herhangi birisine yatırmaktadırlar. Bu hesap üzerine *"Adalet Bakanlığı veya Cumhuriyet Savcılığı'ndan talimat verilmedikçe bu hesaptan para çekilemez."* şerhi konulmaktadır. Ayrıca noterin, teminat hesabını açtırdığı bankanın adını ve hesap numarasını, hesabın açıldığı tarihten itibaren en geç on gün içinde; Cumhuriyet Savcılığı aracılığıyla Adalet Bakanlığı'na ve Türkiye Noterler Birliği'ne bildirmesi gerekmektedir.

Noterlik Kanunu 38. maddesinin son fıkrası gereğince, teminat paralarını süresi içinde yatırmayan veya noksan yatıran notere, Adalet Bakanlığınca teminatını tamamlaması için bir ayı geçmemek üzere uygun bir süre verilmekte ve bu süre içinde de teminatını tamamlamayan noter istifa etmiş sayılmaktadır.

Teminat parası noterin şahsi parası olduğu için hesap vadeli olarak açılabilmekte ve vade sonunda tahakkuk eden faiz de noter tarafından çekilebilmektedir.

Noterler, ilk yılı takip eden yıllarda da bir evvelki yıla ait fiili gayrisafi gelirlerinin % 1'ini o yılın Şubat ayı sonuna kadar teminat olarak aynı hesaba yatırmaktadır.

Her ne sebeple olursa olsun bir noterliğin boşalması halinde, durum, o noter veya noterlikte imzaya yetkili kimse tarafından derhal Cumhuriyet Savcılığına yazı ile bildirilmekte, Cumhuriyet Savcısı, keyfiyeti Adalet Bakanlığına, noter odasına ve noter ölmüşse bilinen mirasçılarına iletmektedir. Cumhuriyet Savcısı ayrıca hesap ve işlemlerini en çok iki aylık bir süre içinde inceleyerek evrak, defter, belge ve emanetleri bir tutanakla vekile devretmekte ve düzenleyeceği rapor tutanağının bir örneğini de Adalet Bakanlığına yollamaktadır. Bu

incelemede Noterin bir ilişiği çıkmadığı takdirde, teminat parası Adalet Bakanlığınca notere veya mirasçılarına iâde ettirilmektedir. İlişiği çıktığı takdirde, bunu karşılayabilecek miktar alıkonularak, kanunen yetkili makamların incelemesi sonucuna göre işlem yapılmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği Noterlik Hukuku Araştırma Enstitüsü Vakfı

Noterlik Hukuku alanında bilimsel araştırmalar yapılması ve noterlik mesleğinin gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Vakıf, Birlik ile Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından kurulmuştur. Vakfın mali ihtiyaçları Birlikçe karşılanmaktadır.

Vakıf, Noterler Günü kutlamaları kapsamında her yıl bir başka konuda sempozyum düzenlemektedir. 2006 yılında düzenlenen sempozyumda "Tespit-Arabuluculuk-Çekişmesiz Yargı İşlemlerinin Tanımı", 2007 sempozyumunda ise "Noterlerin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu" konuları ele alınmıştır.

Vakfın 31.12.2007 tarihi itibarıyla vadeli hesaplarda değerlendirilen 226.834 TL nakit varlığı bulunmaktadır. Vakfın son iki yıl geliri sadece vadeli hesaptaki nakit varlığının faiz gelirlerinden oluşmaktadır. Vakfın 2006 yılı gideri 1.375 TL, 2007 yılı gideri 4.357 TL olarak gerçekleşmiştir.

Noterler Ortak Cari Hesap Uygulaması

Bir il, ilçe veya büyükşehir belediyesi sınırları içinde birden çok noterlik bulunması halinde, bu yerlerde belirli miktarın üzerindeki işlemlerden alınan noter ücretleri Noter Odasınca açılan "Ortak Cari Hesap"ta toplanmakta ve noterler arasında eşit şekilde paylaşılmaktadır.

Harç veya damga vergisine tabi değeri, 30.000 gösterge rakamının o yılın bütçe kanununda gösterilen memur maaş katsayısıyla çarpımı sonucunda bulunacak meblağdan fazla olan noterlik işlemlerinin yapılmasından elde edilen her çeşit ücret ve noter hissesi tutarı bu hesaba yatırılmaktadır.

Söz konusu miktarın % 15'ini aşmamak üzere Noter Odası Yönetim Kurulunca tespit edilecek oranı işlemi yapan notere bırakılmakta, geriye kalan miktarın ortak hesaba en geç işlemin yapıldığı günü takip eden 5 iş günü içinde yatırılması gerekmektedir.

Her üç ay sonunda ortak hesapta toplanan paralar o yerdeki ilgili noterlere ve Noterlik Kanununa göre görevlendirilmiş noter vekili varsa vekile noter geliri olarak muvazene defterine kaydedilmek üzere, eşit miktarda dağıtılmaktadır. Üç aylık süre dolmadan evvel herhangi bir sebeple noterlik mesleğinden ayrılan veya başka bir oda bölgesindeki noterliğe atanan noterlerin, o güne kadar birikmiş olan meblağdan hissesi, süre sonu beklenilmeksizin derhal ödenir, noterin ölümü halinde ödeme kanuni mirasçılarına yapılır.

Ortak carî hesaba yatırılan miktarların doğruluğu, noter odalarınca denetlenmektedir.

Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde, farklı sınıftan ve birden fazla noterlik bulunması halinde, birinci sınıf noterlikler için oluşturulan ortak hesap bu sınıfa mensup

noterlikler arasında; diğer sınıf noterlikler için, kuruldukları ilçenin mülkî sınırları esas alınarak oluşturulan ortak hesap ise bu sınıfa mensup noterlikler arasında, eşit miktarda dağıtılır.

Noterliklerin Denetimi

Noterlikler, Adalet Müfettişlerince, Cumhuriyet Savcılarınca ve Türkiye Noterler Birliğince denetlenmektedir.

Noterliklerin, Cumhuriyet Savcılarınca yılda en az bir defa yapılması öngörülen teftişler her yıl Mayıs ayı içinde yerine getirilmektedir.

Cumhuriyet Savcıları tarafından noterliklerin denetiminde izlenilecek usûl, Adalet Bakanlığınca saptanmakta ve denetim sırasında düzenlenecek rapor örneği bir genelge ile gönderilmektedir. Cumhuriyet Savcılarınca üç nüsha olarak düzenlenecek denetim raporunun bir nüshası notere verilmekte, bir nüshası Savcılıkta saklanmakta ve diğer nüshası da denetimi izleyen bir hafta içinde Adalet Bakanlığına gönderilmektedir.

Birlik ve Noter Odalarının Denetimi

İç Denetim

Birlik merkezinin ve Noter Odalarının Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu adına denetlenmesi amacıyla 10.05.1999 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Türkiye Noterler Birliği Denetleme Kurulu Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Bu Yönetmelik çerçevesinde oluşturulacak "Denetleme Kurulunun" denetçi ve personel kadrosunun Birlik Kongresince belirlenmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, söz konusu Yönetmeliğin iptali amacıyla dava açılmış, dava sürerken 18.7.2004 tarihinde itiraz edilen hususlara ilişkin değişiklikler yapılmıştır.

Bu değişikliklerden sonra, Yönetim Kurulunun 27.01.2005 tarihli toplantısında üç denetçiden oluşacak Denetleme Kurulunun kurulmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede atanan üç emekli Adalet Müfettişi' 1.4.2005 tarihi itibarıyla göreve başlamıştır.

Birlik merkezi ve noter odalarının denetimi denetleme kurulu dışında, Birlik Yönetim Kurulu üyelerince bizzat yapılabilmekte, ayrıca Birlik Yönetim Kurulunca görevlendirilen Noter Odası Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeleri tarafından da noter odalarının denetlenmesi mümkün bulunmaktadır. Bu kişilerce yapılan denetimlerde Yönetmelikte belirlenen esaslara göre yapılmaktadır.

Birlik Denetleme Kurulunca 1.4.2005 tarihinden itibaren;

- 34 Noterlikte denetleme,
- 20 Noterlikte inceleme,
- 3 Noterlikte inceleme ve denetleme

yapılmıştır.

Yönetmelik hükümlerine göre, Birlik Denetleme Kurulu bağımsız ve özerk bir yapıda olmayıp, Birlik Yönetim Kurulunun belirlediği denetim ve inceleme görevlerini, yine belirlenen sınırlar dâhilinde yerine getirebilmektedir.

Nitekim, Denetleme Kurulunun çalışmalarıyla ilgili bilgi içerisinde, Birlik merkezinde ve Noter odalarında bir inceleme ve denetim görevi yerine getirildiğine ilişkin bir kayda rastlanmamıştır.

Dış Denetim

Türkiye Noterler Birliği ve Birliğin Mahalli organları olan Noter Odalarının her türlü faaliyetleri ile hesap ve işlemlerinin denetimi Adalet Müfettişleri ve Cumhuriyet Savcılarınca yerine getirilmektedir. Türkiye Noterler Birliği ve Odaların Cumhuriyet Savcılarınca denetimi, Adalet Bakanlığı tarafından gerekli görüldüğünde verilecek talimata göre yapılabilmektedir.

Adalet Müfettişleri tarafından yapılacak denetim, Teftiş Kurulu Başkanlığı Yönetmeliğinde gösterilen şekilde yürütülmektedir.

Adalet Bakanlığından Birlikle ilgili yapılan teftiş ve denetim sonucunda düzenlenen Raporlar talep edilmiş, Bakanlıkça son döneme ait üç adet rapor gönderilmiştir.

Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığının 30.10.2003, 28.12.2005 ve 2.11.2007 tarihli Denetim Raporlarının incelenmesi sonucunda;

- Bakanlığın denetim görevini iki yılda bir periyodik bir şekilde yerine getirdiği,
- Denetimlerde, bir önceki denetimden itibaren geçen iki yıllık hesap ve işlemlerin denetlendiği,
- Denetim sırasında hatalı görülen bazı işlemlerin düzelttirildiği,
- Denetim sonucunda genel olarak Birliğin işlem ve faaliyetlerinde tavsiye edilen iki husus dışında tenkit edilecek bir hususa rastlanmadığı

görülmüştür.

Tavsiye yazılan iki husus aşağıda gösterilmiştir.

- Vekaleten yönetilen noterliklerin sadece bir şikâyet ve başvuru olursa denetlendiği, oysa bir program dâhilinde ve sistemli olarak denetimlerinin yapılması gerektiği.
- Disiplin Kurulu Başkan ve üyeleri hakkında yapılan şikâyetlerin incelendiği disiplin kurulu toplantılarının, başkan veya üyenin katılamaması nedeniyle eksik üye ile toplanıldığı, oysa eksik üyelerin mevzuata uygun olarak tamamlanması gerektiği.

Seçimlere İlişkin Hususlar

Türkiye Noterler Birliğinin merkez organları ile noter odalarının yönetim kurulu ve başkanlarının bu Kanuna göre gizli oyla yapılacak seçimlerine ilişkin işlemler yargı gözetimi altında gerçekleştirilmektedir.

Birlik ve odalarla ilgili olarak, seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların

açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Birlik ve oda seçimlerinde, oylar, her bir organ için ayrı ayrı kâğıtlara isimler yazılmak suretiyle kullanılmakta, ancak seçilecek asıl üye tam sayısının yarısından bir fazla isim içermeyen oylar geçersiz sayılmaktadır. Adaylar aldıkları oy sayısına göre sıralanmakta, önce asıllar ve sonra yedek seçilenler bu sıraya göre tespit edilmektedir. Eşitlik halinde yaşlı üye seçilmiş sayılmaktadır. Yedekler de kendi içinde aldıkları oy sayısına göre sıralanmaktadır.

Birlik Yönetim Kurulu ile bazı Noter Odaları Yönetim Kurullarına ilişkin yapılan seçimlere ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Tabloda da görüleceği üzere Birlik Genel Kurulunda seçimlere katılma oranı % 100, Noter odalarında ise ortalama % 82.4 olup, bu oranlar, bağlı odası bulunan meslek kuruluşları ve üst kuruluşları içerisinde en yüksek seçime katılma oranlarıdır.

Tablo 408- Noter Odaları 2008 Yılı Seçimleri

ODANIN İSMİ	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN ÜYE SAYISI	SEÇİME KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
İSTANBUL	322	263	262	81,68
ANKARA	183	156	152	85,25
İZMİR	177	143	143	80,79
KAYSERİ	66	52	52	78,79
MERSİN	25	23	21	92,00
TOPLAM	**773**	**637**	**630**	**82,41**

Tablo 409- Türkiye Noterler Birliği Genel Kurul Seçimleri

	TOPLAM OY HAKKI BULUNAN DELEGE SAYISI	SEÇİME KATILAN DELEGE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
2004 YILI	151	151	149	100,00
2006 YILI	163	163	163	100,00
2008 YILI	174	174	173	100,00

Noter Odalarının Kapatılması

Görevini yapmayan ve Birlik Yönelim Kurulu kararlarına uymayan oda başkan veya yönetim kurulu üyeleri hakkında aşağıdaki şekilde işlem yapılmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu görevlendirileceği bir veya birkaç denetici aracılığı ile o odaya ait evrak ve sair işlemlere el koymakta ve oda yönetim kurulu başkan veya üyeleri hakkında soruşturmaya girişmektedir. Gerekirse ilgilileri her zaman işten geçici olarak yasaklayabilmektedir.

Gerekli görüldüğünde, Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu oda genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmaktadır.

Amaçları dışında faaliyet gösteren Türkiye Noterler Birliğinin merkezdeki sorumlu organları ile noter odalarının başkan ve yönetim kurullarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Adalet Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilmekte ve davanın en geç üç ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Görevlerine son verilen organların yerine en geç bir ay içerisinde yenileri seçilmekte, yeni seçilenler eskilerin süresini tamamlamaktadır.

Adalet Bakanlığının 1512 sayılı Kanun uyarınca Birlik organlarının karar ve işlemleri hakkındaki tasarruflarına, Birliğin merkez ve mahalî organları tarafından uyulması zorunludur. Bakanlık tasarruflarını, idarî yargı merciinin yürütmenin durdurulmasına veya esasına ilişkin kararı veya kanuni bir sebep olmaksızın yerine getirmeyen veya eski kararda direnme niteliğinde yeni bir karar veren veya Kanunun zorunlu kıldığı işlemleri Bakanlığın uyarısına rağmen yerine getirmeyen birlik organları hakkında da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaktadır.

Görevlerine son verilen organ üyelerinin kanunda yazılı ceza sorumlulukları saklı tutulmakta, bu organların yukarıdaki fıkra gereğince görevlerine son verilmesine neden olan tasarrufları hükümsüz sayılmaktadır.

Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birliğin merkezindeki organları ile odaların başkan ve yönetim kurulları vali tarafından faaliyetten men edilebilmekte; faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içinde görevli hakimin onayına sunulmaktadır. Hakîmin, kararını kırk sekiz saat içinde açıklaması gerekmekte, aksi halde bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

Faaliyetleri

Birlik Yönetim Kurulu 01.04.2008 - 01.04.2009 tarihleri arasında 2'si olağanüstü olmak üzere toplam 27 toplantı yapmış ve 2.795 konuyu görüşerek karara bağlamış, Başkanlık Divanı ise aynı dönemde yaptığı 19 toplantıda 1.098 konuda karar vermiştir.

Birlik Yönetim Kurulu, 20'yi aşkın makamı ziyaret ederek mesleğin sorunlarını iletmiştir.

Meslekle ilgili çeşitli konuların ele alınması amacıyla alt komisyonlar kurulmuştur. Bunlardan bazıları sürekli bazıları ise ihtiyaç duyuldukça oluşturulan komisyonlardır. Sürekli Komisyonlar, Bütçe Komisyonu ve Hukuk Komisyonu olup, diğer geçici bazı komisyonlara ilişkin bilgiler ise aşağıda gösterilmiştir.

2007 yılı içerisinde Adalet Bakanlığınca hazırlanan Noterlik Kanunu Tasarısı üzerinde çalışmalarda bulunmak üzere Noterlik Kanunu Alt Komisyonu kurulmuş ve Komisyon çeşitli bürokrat ve bilim adamlarıyla Bursa'da toplanarak tasarı üzerinde çalışmalar yapmıştır.

Arabuluculuk Kanun Tasarısıyla ilgili de bir komisyon kurulmuş, komisyon, söz konusu Tasarıyla ilgili olarak iki toplantı düzenlemiştir. Toplantıya bilim adamları, yöneticiler ve bazı noterler katılmıştır.

Türkiye Adalet Akademisi ile işbirliği içinde noterler için meslek içi eğitim programı düzenlenmiştir.

Noterlerin yaptıkları işlemlere ait ücretler ile yol ödeneğinin miktarı, Türkiye Noterler Birliğinin mütalaası alındıktan sonra Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenecek bir tarife ile tespit olunmaktadır. Bu çerçevede Birlikçe her yıl hazırlanan tarife önerileri Bakanlıkça onaylanarak uygulanmaktadır. Tarifede gerekli görülecek değişiklikler her yıl Mart ayında yapılmakta, yeni tarife yürürlüğe girinceye kadar eski tarife uygulanmaktadır.

Noterlerin yaptıkları işlemlerden dolayı uğrayacakları kayıpları önlemek amacıyla, Birlikçe tüm noterler için toplu "Hukuki Mali Mesuliyet Sigortası" yaptırılmaktadır. Sigorta primi Birlik bütçesinden ödenmektedir.

Tüm Noterler için birlikçe "Noterler Grup Sağlık Sigortası" yaptırılmış ve primler Birlik bütçesinden ödenmiştir.

Her yıl Noterler günü dolayısıyla toplantılar ve sempozyumlar düzenlenmektedir. 2007 yılı etkinlikleri Antalya'da, 2008 yılı etkinlikleri de KKTC'de gerçekleştirilmiştir.

Birlik bilgisayar ve internet programları sürekli geliştirilmekte ve yenilenmektedir. Bu çerçevede noterliklerin hem birliğe hem de noter odalarına tüm evrakları elektronik ortamda gönderebilmesini sağlayan program devreye alınmıştır. Noterler ve noter odaları için envanter takip sistemi kurulmuştur.

Noterlikler ile Adalet Bakanlığı arasında akışı mümkün olan tüm evrakın elektronik ortamda yapılabilmesi amacıyla UYAP ile bir protokol imzalanmıştır. PTT ile tebligatların barkot entegrasyonu konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Birlik, merkez teşkilatı için Ankara Söğütözü'nde yeni bir hizmet binası inşa ettirilmiş ve 2009 yılı içinde taşınılmıştır.

Birlikçe "Hukuk Dergisi" adlı dergi düzenli olarak yayımlanmaya devam edilmektedir.

Adalet Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığınca yayımlanan Yargı Mevzuatı Bülteni abone bedeli Birlik bütçesinden ödenerek, Noterliklere düzenli olarak dağıtılmıştır.

Noterlik Kanunu bir kitap halinde basılarak Noterliklere dağıtılmıştır.

Birlik girişimleriyle TOKİ tarafından noterler için İstanbul'da 266 konut inşa edilmesi temin edilmiş, Ankara Turkuaz Vadisi Projesi'nde de Noterler için 343 konut ayrılması sağlanmıştır.

Noter çocuklarına, Birlik, odalar ve Noterliklerde çalışan personelin çocuklarına ve Hukuk fakültesi öğrencilerine her yıl burs verilmektedir. Burs miktarı 2006 yılında 130 TL, 2007 yılında 150 TL, 2008 yılında 160 TL, 2009 yılında 180 TL olarak öngörülmüştür.

Bu çerçevede;

- 2006-2007 döneminde toplam 202 öğrenciye,

- 2007-2008 döneminde toplam 230 öğrenciye

- Son dönemde ise 6 Birlik ve Oda personeli çocuğu, 2 müteveffa noter personeli çocuğu, 56 üçüncü sınıf noterliklerde görev yapan noter çocuğu, 175 noterlik personeli çocuğu, Birlik Başkanının belirlediği 18 Hukuk Fakültesi öğrencisi ile ayrıca Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 8 öğrenci olmak üzere toplam 265 öğrenciye

burs verilmiştir.

Türkiye Omurilik Felçliler Derneği Ankara Şubesine, 2007 yılında özel donanımlı bir adet minibüs hibe edilmiştir.

TSK Mehmetçik Vakfına 2007 yılında 100.000 TL'si Birlik bütçesinden kalanı noter bağışlarından olmak üzere 300.000 TL bağışta bulunulmuştur.

Son dönemlerde, Türkiye Noterler Birliği İlköğretim Okuluna bilgisayar malzemeleri için 39.896 TL, mobilya ve temizlik giderleri için 65.843 TL, Ankara Ticaret Meslek Lisesine yurt dışındaki bilgisayar yarışmasına katılabilmeleri için 19.800 TL, Ankara Hukuk Fakültesi Dekanlığına klima alımları için 50.000 TL, sel felaketi nedeniyle Batman Valiliğine 20.000 TL, terörle mücadele kahramanları için 36.835 TL, Filistin'e yardım kampanyaları için 112.719,63 TL, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tiyatrosunun onarımı, bilgisayar sarf malzemeleri ve kitap alımı için 61.500,52 TL, Türkiye Noterler Birliği İlköğretim Okuluna onarım için 28.910,00 TL, çeşitli kuruluşlara da toplam 39.949 TL sosyal yardım yapılmıştır.

Yargı reformu çerçevesinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Tebligat Kanunu ve diğer kanunlarda değişiklik çalışmaları ile ilgili kurulan komisyonlara iştirak edilmiştir.

Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulunun 03.06.2008 günlü ve 80 sayılı Kararı ile kabulüne ve onay için Kongre'ye sunulmasına karar verilen "Noterlik Mesleğinin Uyulması Zorunlu Etik Kuralları", 37. Olağan Kongre'de oybirliği ile kabul edilmesini müteakip, Yönetim Kurulunca 17.12.2008 günlü toplantıda görüşülmüş ve bu tarihten itibaren yürürlüğe konulmuştur.

2009 yılı Meslek İçi Eğitimi, 16 Mart - 20 Mart 2009 tarihleri arasında Birlik hizmet binasında 70 üçüncü sınıf noterin katılımı ile gerçekleştirilmiş ve aşağıdaki konular ele alınmıştır:

- Ceza Hukuku alanına giren konular (zimmet, görevi kötüye kullanma, sahtecilik gibi),
- Adalet Bakanlığı ile olan noter ilişkileri,

- Noterlik Hukuku ile Etik Kurallar,
- Vezne ve yazılım programları .

Bilgi İşlem Müdürlüğünce, TNB Vezne ve Yazım.NET programlarının Microsoft Vista Business Edition ve e-imza destekli versiyonları kullanıma açılmıştır. Noterlikler işlemlerine ilişkin ortak bilgi bankasının oluşturulması ve merkezi yapıda veri akışının sağlanması hedefleri kapsamında, Vezne ve Yazım.Net paketlerinin entegrasyonu tamamlanmış, bu sayede her iki programın kendi aralarında ve TNB merkez bilgileri ile entegrasyonu sağlanmıştır.

E-İmza projesi kapsamında, bu güne kadar 1.410 (%89) noterliğe 3.621 adet kurumsal e-imza üretilmiştir. Ayrıca e-evrak kullanan noterlik sayısı 1.178'e (%74), kurumsal hizmetlerde İnternet'i kullanan noterlik sayısı 1.553'e (%98) ulaşmıştır. Noterlerin evrak akışlarını elektronik ortamdan yapabilmeleri ve kurumsal entegrasyonlardan yararlanabilmeleri amacıyla tüm noterlere Nitelikli Elektronik Sertifika (NES) temini çalışmaları devam etmektedir.

Çevrimiçi olarak noterliklerden gönderilen banka dekontlarının bankalardan sorgulanması da dâhil diğer bankacılık işlemlerini içeren "Banka Entegrasyon Projesi"nde, mutabakat sağlanan bankalar ile entegrasyon kurulmuştur.

Noterliklerdeki yevmiye kayıtlarının merkezileştirilmesi projesi kapsamında istatistikî verileri içeren son iki yıla ait kayıtlar merkezileştirilerek toplam 122 noterlikten bilgi toplanmak suretiyle pilot çalışmalara başlanmıştır.

Bildirimlerde kağıtsız ortam sağlanması amacı ile, noterlik personeli bildirimleri, envanter bildirimi, e-imza talepleri, makbuz talebi gibi tüm bildirimlerin İnternet ortamında ve e-imzalı olarak yapılması sağlanmıştır.

Ayrıca kurumsal entegrasyonlara devam edilerek UYAP, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu ile çalışmalar devam etmekte olup Adres Kayıt Sistemi (AKS) ile entegrasyon tamamlanmıştır.

Kurum içi ve kurumlar arası entegrasyonların gereği olarak tüm noterliklerin ve noter odalarının merkezi bir yapıya kavuşturulması hedefi kapsamında, her noter odasına ilgili sistemlerin kurulumu ile birlikte "Noter Odası Başkanlıkları Bilişim Altyapısı Yenilenmesi Projesi" tamamlanmıştır.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğince belirlenen araç satışlarında harç ve damga vergisine esas alınacak değerler, kitap haline getirilip bastırılarak en seri şekilde noterliklere dağıtılmaktadır.

Uluslararası İlişkiler

Birlik ve odaları temsil etmek üzere uluslararası toplantı ve kongrelere katılmak Adalet Bakanlığının iznine tabidir

Birlik, Uluslararası Noterler Birliği (ULNB) üyesi olup, bu kuruluşun yıllık toplantılarına ve diğer faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. 7 Mart 2008 tarihinde yapılan İcra Komitesi Toplantısında Birlik temsilcilerinin Avrupa İşleri Komisyonuna (CAE) üyelikleri onaylanmıştır.

Fransa'da 12-13 Ekim 2006 tarihinde yapılan Akdeniz ülkeleri noterlikleri arasındaki ilk toplantıya katılınmış, ikinci toplantı Birliğin ev sahipliğinde 15-19 Ekim 2009 tarihlerinde Antalya'da yapılmıştır.

II. Akdeniz Ülkeleri Noterleri Toplantısı iki gün sürmüş ve dört oturumdan oluşmuştur. Bu oturumlarda;

- Noterlik Mesleğine Giriş, Mesleğin İcrası Sırasında Yer Değiştirme, Meslek İçi Eğitim,
- Taşınmazların Devri veya Taşınmazlar Üzerinde Ayni Hak Tesisine İlişkin İşlemlerde Noterlerin Görev ve Yetkileri,
- Noterlerin Cezaî ve Hukukî Sorumluluğu,
- Çekişmesiz Yargı ve Delil Tespiti İşlerinde Noterlerin Görevleri,

konuları ele alınmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yapılan ziyarette bu ülkenin Noterlik Yasası hazırlıkları ve noterlik mesleğinin kurumlaştırılması hususları görüşülmüştür.

Birincisi 2000 yılında Yunanistan'da yapılan Balkan Noterler Forumunun ikincisi 2002 yılında İstanbul'da düzenlenmiş, üçüncüsü 2005 yılında Bulgaristan'da gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca etik kurallar, insan haklarının desteklenmesinde noterlerin rolü, noterlerin yetkileri gibi bir çok konuda UNB üye ülkelere gönderilen anket ve soru formlarına yanıt verilmiştir.

Birlikçe, Avrupa Ülkelerinde noterlik ofislerinin konumu ile belli başlı kriterleri olup olmadığı hususunda yazışmalar yapılmakta ve bu konuda bir standart oluşturulmaya çalışılmaktadır.

XII. TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye Bankalar Birliği, 1958 yılında kabul edilen 7129 sayılı Bankalar Kanunu ile kurulmuştur. Tüzel kişiliği haiz olarak "Bankalar Birliği" adıyla kurulan Birliğe, Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankaların üye olma zorunluluğu getirilmiştir. Daha sonra yürürlüğe konulan çeşitli bankalar/bankacılık kanunlarıyla da Bankalar Birliğinin kuruluş ve görevlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 1999 yılında çıkarılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda Türkiye Bankalar Birliğinin kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olduğu öngörülmüştür. Birliğin yönetim merkezi İstanbul'da bulunmaktadır.

Birliğin amacı, Serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde, bankacılık düzenleme ilke ve kuralları doğrultusunda bankaların hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir.

Birliğin görevleri Ana Statüde aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Türk bankacılık sisteminin ve mesleğinin geliştirilmesine yönelik politikalar oluşturmak, kararlar almak,
- Üye banka mensuplarının uyacakları meslek ilkeleri ve standartlarını Kurumun uygun görüşünü alarak belirlemek,
- Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,
- Kurulun uygun görüşünü almak suretiyle etik ilkeleri belirlemek,
- İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,
- Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek ve rekabetçi ortamın korunması amacıyla her türlü tedbiri almak ve uygulamak,
- Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usûl ve esaslar ile tip sözleşmelerin uygulanacağı işlemleri Kurulun uygun görüşünü alarak belirlemek,
- Yurt içinde ve yurt dışında bankacılığı temsil etmek, tanıtmak ve bu konuda kamuoyunu aydınlatmak için çalışmalarda bulunmak,
- Ekonomi, malî sektör ve bankacılık sistemindeki yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri izleyerek toplayacağı bilgileri üyelerine ve ilgililere ulaştırmak,
- Bankalararası ilişkilerde mesleki dayanışmayı güçlendirecek kararlar almak,
- Banka ve bankacılıkla ilgili olan konularda resmî makam ve kuruluşlara genel mahiyette istişarî mütalaa vermek,
- Ulusal tasarrufun teşviki için gerekli çalışmaları yapmak ve yetkili mercilere önerilerde bulunmak,
- Üyeler ile bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere Birlikçe hazırlanan ve Kurulca onaylanan usul ve esaslar dâhilinde hakem heyeti oluşturmak,
- Kurum ile işbirliği yapmak suretiyle bankalar arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,

- Gizlilik niteliği taşımayan banka istatistiklerini toplamak ve kamuoyuna duyurmak,
- Bankacılık konusundaki mevzuatı izlemek ve bu alandaki düzenlemeleri üye bankalara duyurmak,
- İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bankaların, müşterilere sundukları hizmetler karşılığında tahsil edecekleri komisyon, ücret ve masrafların, açtıkları krediler ve bunlarla ilgili diğer işlemler için uygulayacakları kredi faiz oranları, komisyon ve ücretler ile mudilerine ödeyecekleri mevduat faizlerinin azami oran ve sınırlarının tespitine ilişkin olarak üye bankalara yönelik tavsiye kararları almak,
- Üyelerin ilân ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek,
- Birliğin aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasını takip etmek, bunlara zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında idari para cezası kararı vermek,
- Bankacılıkla ilgili konularda seminer, sempozyum, konferans vb. eğitim programları düzenlemek,
- Üyelerin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak,
- Kurumca alınması istenen tedbirleri almak,
- Kanun ve ilgili mevzuatın kendisine yüklediği diğer görevleri yapmak.

Birlik mesleğin temel değerlerini;

- Serbest piyasa mekanizmasını savunmak,
- Düzenlemelere uymak, ilkelere bağlılık,
- Dürüstlük ve güvenilirlik,
- Şeffaflık,
- Hakkaniyetli davranmak,
- Akılcı ve gerçekçi olmak,
- Tasarruf ve verimlilik,
- Yeniliğe ve değişime açıklık,
- Bireye ve insan haklarına saygı,
- Bilgi ve Uzmanlığa değer vermek,
- Dayanışma ve paylaşma,
- Sosyal sorumluluk ve çevre bilinci

olarak belirlemiştir.

Teşkilatı ve Organları

Birliğin organları, çalışma esasları ve faaliyetlerinin kapsamı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulacak Statü ile

belirlenmektedir. Birliğe ilişkin en son statü 09.06.2006 tarih ve 2006/10681 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulmuştur.

Birliğin organları, Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Danışma Kurulu ve Denetçilerden oluşmaktadır.

Bankalar, Birlikte yönetim kurulu başkanı, murahhas üye, genel müdür veya genel müdür vekilinden birisi tarafından temsil olunur. Bunların mazeretleri nedeniyle katılamamaları halinde bir genel müdür yardımcısına temsil yetkisi verilebilir. Ancak Birlik Yönetim Kurulu Başkanlığı ile Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği görevini, Yönetim Kurulunca bu göreve seçilen genel müdürler yürütür.

Üyelik

Türkiye'de faaliyet gösteren bütün mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde birliğe üye olmak ve Birliğin yetkili organlarının aldığı kararlara uymak zorundadır.

31.03.2009 tarihi itibarıyla aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Birliğe 45 banka üye bulunmaktadır. Söz konusu bankaların şube sayısı 8.826, personel sayısı 171.048'dir.

Tablo 410- Türkiye Bankalar Birliği Üyesi Bankalar, Şube ve Personel Sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Sektör Toplamı	**45**	**8.826**	**171.048**
Mevduat Bankaları	**32**	**8.776**	**165.768**
Kamu Sermayeli Bankalar	**3**	**2.443**	**43.561**
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.279	21.069
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		638	12.900
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		526	9.592
Özel Sermayeli Bankalar	**11**	**4.300**	**81.975**
Adabank A.Ş.		1	47
Akbank T.A.Ş.		875	15.002
Alternatif Bank A.Ş.		46	1.007
Anadolubank A.Ş.		77	1.701
Şekerbank T.A.Ş.		250	3.924
Tekstil Bankası A.Ş.		55	1.146
Turkish Bank A.Ş.		26	291
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		335	6.221
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		728	16.378
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.051	21.453
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		856	14.805
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	269
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	272
Yabancı Bankalar	**17**	**2.032**	**39.963**
ABN AMRO Bank N.V.		8	187
Arap Türk Bankası A.Ş.		3	174
Bank Mellat		3	51
Citibank A.Ş.		45	2.022
Denizbank A.Ş.		399	7.320
Deutsche Bank A.Ş.		1	94
Eurobank Tekfen A.Ş.		42	678
Finans Bank A.Ş.		459	9.986
Fortis Bank A.Ş.		299	5.326
Habib Bank Limited		1	16
HSBC Bank A.Ş.		337	6.748
ING Bank A.Ş.		374	6.264
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	50
Millennium Bank A.Ş.		18	318
Sociéte Générale (SA)		16	231
Turkland Bank A.Ş.		25	456
WestLB AG		1	42
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	**13**	**50**	**5.280**
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		3	186
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		11	251
Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	19
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	19
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		1	30
İller Bankası		19	3.051
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	201
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	36
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		3	49
Taib Yatırımbank A.Ş.		1	16
Türk Eximbank		2	372
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.		2	722
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		4	328

Her ne surette olursa olsun faaliyet izni kaldırılan veya diğer bir veya birkaç banka veya finansal kuruluş ile birleşen veya bütün aktif ve pasifi ile diğer hak ve yükümlülüklerini

Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir bankaya devreden veya tasfiye kararı alan bankaların üyelik kayıtları silinir.

Genel Kurul ve Seçimler

Genel Kurul üye banka temsilcilerinden oluşmakta ve olağan olarak her yıl Mayıs ayında toplanmaktadır. Üye bankaların oyları eşit değildir. Bankalar yıl sonu bilançolarında yer alan aktifleri toplamının sektör aktif toplamına bölünmesiyle bulunan her 1/1000 için bir oy hakkı kazanmaktadır. Hesaplamada 1/1000 (binde bir) altında kalan üyeler de Genel Kurulda bir oy hakkına sahip olmakta, oy hesabının tespitinde bakiye 0,5/1000 (binde yarım) ve yukarısı bir oy olarak kabul edilmektedir.

Bir başka anlatımla toplam oy sayısı 1015 civarında olmakta, her banka büyüklüğüne göre bu oyları paylaşmaktadır. Örneğin en büyük 10 bankanın oy toplamı 2008 seçimlerinde 855 iken, kalan 36 bankanın oy toplamı 150 civarında gerçekleşmiştir. Genel Kurul her yıl Mayıs ayı içinde bir yıl seçimli, bir yıl seçimsiz olarak toplanmaktadır.

Genel Kurula, Yönetim Kurulu Başkanı, onun olmadığı durumlarda ise Yönetim Kurulu Başkan Vekili başkanlık eder; ayrıca, mevcut üyeler arasından bir başkan vekili ve iki katip seçilir. Görüşme tutanakları ve kararlar, başkan, başkan vekili ve kâtipler tarafından imzalanarak muhafaza edilir.

Birlik Genel Kurulu aşağıdaki görevleri yapmaktadır:

- Birliğin yıllık çalışma ve hesaplarına dair Yönetim Kurulu ve Denetçiler raporlarıyla bütçeyi incelemek ve onaylamak,
- Yönetim Kurulu üyesi bankaları banka gruplarına göre ayrı ayrı seçmek,
- Denetçi bankaları seçmek,
- Birliğin görev ve amaçlarıyla ilgili konularda Yönetim Kurulu tarafından yapılacak veya Genel Kurula arz edilmek üzere her yıl Mart ayı sonuna kadar üyelerce Yönetim Kuruluna gönderilecek öneri ve dilekleri görüşmek, gerekli kararı almak, yeni çalışma yılı hakkında kararlar vermek,
- Statüde yapılmasına gerek görülecek değişiklikler hakkında Kuruma önerilerde bulunmak.

Seçim yapılacak genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce seçimlere katılacak üye bankaları ve temsilcilerini belirleyen liste, toplantı ile ilgili olarak Yönetim Kurulu kararında yer alan hususları belirten bir yazı ile birlikte, üç nüsha olarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek Seçim Kurulu Başkanı hâkime tevdi edilmektedir. Hakim gerekli incelemeyi yaparak listeyi ve diğer hususları onaylamakta, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek seçim kurulu başkanı hakim tarafından bir sandık kurulu başkanı ve iki sandık kurulu üyesi ile bunlar için birer yedek üye atanmaktadır.

Olağanüstü toplantı, Yönetim Kurulunun çağrısı veya üyelerin beşte birinin yazılı başvurusu yahut denetçilerin göreceği lüzum üzerine yapılmaktadır.

Genel Kurulun toplantı yeter sayısı olarak üye banka sayısının yarısı aranmakta, birinci toplantıda yeter sayı sağlanamazsa ikinci toplantıda söz konusu toplantı yeter sayısı aranmamaktadır. Genel Kurulda yalnız gündeme konulan maddeler görüşülmekte, ancak, üyelerden herhangi biri tarafından önerilen ve toplantıda hazır bulunan üyelerin oy çoğunluğu ile görüşülmesi istenen maddelerin gündeme konulması zorunlu bulunmaktadır. Kararlar oy çokluğu ile alınmakta, eşitlik halinde Divan Başkanının oyu tercih edilmektedir. Genel Kurulca alınan kararlar toplantıda hazır bulunmayan üyeler hakkında da geçerli olmaktadır.

Seçimlerde oy verme işlemi gizli oy, açık tasnif esaslarına göre yapılmakta, seçim süresinin sonunda tutanakla tespit edilen seçim sonuçları, seçim sandık kurulu başkanı ve üyeleri tarafından imzalanmakta; tutanağın düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçimlere yapılacak her türlü itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenmekte ve kesin olarak karara bağlanmaktadır.

Genel Kurulda oylar açık kullanılmakta, yalnız seçimlerde ve Genel Kurulca karar verilmesi durumunda gizli oya başvurulmaktadır. Kararların birer örneği iadeli taahhütlü mektupla veya özel kurye aracılığı ile üyelere ve Kuruma gönderilmektedir.

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, Genel Kurulca 2 yıl için seçilen 13 üyeden oluşur.

Yönetim Kurulu üyelerinden;

- 8 adedi, aktif büyüklüğü en büyük ilk on banka arasından,
- 3 adedi, aktif büyüklüğü 11-18 arasında bulunan sekiz banka arasından,
- 1 adedi kalan diğer bankalar arasından,
- 1 adedi kalkınma ve yatırım bankaları

arasından seçilmektedir.

Yönetim Kurulunda üyeler yönetim kurulu başkanı, murahhas üye, genel müdür veya genel müdür vekillerinden birisi tarafından temsil olunmaktadır.

Yönetim Kurulu aynı zamanda Disiplin Kurulu olarak çalışmaktadır. Birliğin idari görevleri Yönetim Kurulunca atanan bir Genel Sekreter eliyle gördürülmektedir.

Yönetim Kurulunun görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Birliği sorumluluk altına sokacak evraklara konulacak imzaya ilişkin yetkileri karara bağlamak,
- Yönetim Kurulu Başkan ve Başkan Vekilini seçmek,
- Genel Sekreteri atamak ve ücretini saptamak,

- Üyeler ve bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere usûl ve esasları belirlemek ve Kurulca onaylanan bu usûl ve esaslar dâhilinde hakem heyeti oluşturmak,
- Genel Kurulu olağan ve olağanüstü toplantıya çağırmak, yapılacak Genel Kurul toplantılarının gündemini, yerini, gün ve saatini belirlemek,
- Birlik iç yönetmeliklerini onaylamak,
- Birlik ücret politikasını belirlemek, Birlik bünyesinde kurulacak veya kapatılacak birimleri tespit etmek, Birliğin amaçlarını gerçekleştirmesi için gayrimenkul satın alınması veya satılmasına karar vermek,
- Disiplin kararlarını almak,
- Ana Statüde belirtilen diğer görevleri yapmak,

Yönetim Kurulu Başkanı Birliği temsil etmekte ve Genel Kurul kararları ile Yönetim Kurulu kararlarının uygulanmasından sorumlu bulunmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanı, Yönetim Kurulu üyesi bankaların genel müdürleri arasından Yönetim Kurulunca ismen belirlenerek seçilmekte; seçim, Yönetim Kurulunca aksi kararlaştırılmadığı sürece açık oylama yöntemiyle yapılmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanlık süresi, Yönetim Kurulunun süresi ile sınırlı tutulmakta, Yönetim Kurulunun herhangi bir nedenle Genel Kurulca aynen yeniden seçilmesi halinde dahi Yönetim Kurulu Başkanı yeniden seçilmektedir.

Yönetim Kurulu Başkanının genel müdürlük görevinin sona ermesi veya herhangi diğer bir nedenle Başkanlığın boşalması halinde Yönetim Kurulu, Başkanın görev süresini tamamlamak üzere Yönetim Kurulu üyesi bankaların genel müdürleri arasından bir ay içinde ismen yeni bir başkan seçmektedir.

Yönetim Kurulu, 2 yıl süre ile görev yapmak üzere üye bankaların genel müdürleri arasından bir genel müdürü ismen Başkan Vekili seçmekte, Başkan Vekilinin genel müdürlük görevinin sona ermesi yahut herhangi diğer bir nedenle Başkan Vekilliğinin boşalması halinde, Yönetim Kurulu tarafından kalan süreyi tamamlamak üzere üye bankaların genel müdürleri arasından bir genel müdür ismen Başkan Vekili olarak seçilmektedir.

Yönetim Kurulu üyeleri iki yıl için seçilmekte, süresi dolan üyeler tekrar seçilebilmektedir. Herhangi bir nedenle dönem içinde bir üyelik boşalırsa, Yönetim Kurulu ilk seçimli Genel Kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere üyeliğin boşaldığı gruptaki bankalar arasından bir önceki Genel Kurulda en çok oyu alan, oyların eşit çıkması halinde ise yıl sonu itibarıyla aktif toplamı en büyük olan bankayı geçici olarak Yönetim Kurulu üyeliğine tayin etmektedir. Üyelik sıfatı sona eren bankaların Yönetim Kurulu üyelikleri kendiliğinden düşmektedir.

Yönetim Kurulu üyelerine yaptıkları bu görev için herhangi bir ücret ödenmemekte; seçildiği grubu değişen Yönetim Kurulu üyesi bankanın görevi ilk seçimli Genel Kurul toplantısına kadar devam etmektedir.

Yönetim Kurulu, Birlik işleri ihtiyaç gösterdikçe Başkan veya bulunmaması halinde Başkan Vekilinin onayı ile Genel Sekreterin çağrısı üzerine toplanmaktadır. Her üye Yönetim Kurulunun toplantıya çağrılmasını yazı ile Başkandan isteyebilmekte, Yönetim Kurulunun en az iki ayda bir toplanması gerekmektedir. Yönetim Kurulu, Birlik Merkezinde veya başka bir yerde toplanabilmekte, toplantı gündemi ve yeri Genel Sekreter tarafından üyelere ve denetçilere gönderilmektedir. Yönetim Kurulunun toplanabilmesi için üyelerden en az yedisinin toplantıya katılması gerekmekte, kararlar toplantıda bulunanların çoğunluğu ile alınmaktadır. Eşitlik halinde Başkanın katıldığı tarafın oyu tercih edilmektedir.

Disiplin

Birlik Yönetim Kurulu, aynı zamanda Disiplin Kurulu görevi yapmaktadır.

Yönetim Kurulu; Birlik Statüsünde yer alan hükümlere, Birlik karar organının aldığı genel ya da özel nitelikli karar ve tedbirlere uymayan üyeden yazılı olarak savunmasını istemekte, Disiplin kararı alınıp alınmayacağına, üyenin savunması alındıktan sonra karar verilmektedir. Savunma istendiğine ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren 1 ay içinde savunma verilmemesi halinde üyenin savunma hakkından feragat ettiği kabul edilmektedir. Yönetim Kurulu disiplin konularını, savunma istem yazısından itibaren iki ay içinde sonuçlandırmak zorundadır. Bu süre en fazla bir ay uzatılabilmektedir.

Birliğin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında yönetim kurulunca 2.000 TL'den 20.000 TL'ye kadar idari para cezasına karar verilebilmektedir.

Alınan disiplin kararları Kuruma ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca gereği yerine getirilmek üzere Hazine Müsteşarlığına ve Fona bildirilmektedir.

Disiplin kararlarının alınacağı toplantılara ilgili üye veya üyeler katılamamaktadır.

Birlik kurulduğundan itibaren herhangi bir disiplin kararı almamıştır.

Birlik, Bankacılık Etik İlkelerini 2001 yılında belirlemiş, 2006 yılında da yeniden düzenlemiştir.

Bankaların veya banka personelinin etik ilkelere aykırı işlem veya eylemi olduğuna Birlik Yönetim Kurulu tarafından karar verilmektedir. Etik ilkelere aykırı hareket eden bankaların ve/veya banka personelinin Birlik internet sitesinde yayımlanması ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na bildirilmesi gerekmektedir.

Türkiye Bankalar Birliği Etik İlkelerine olan uyumun izlenmesini, etik ilkelerin daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını teminen bir etik ilkeler komisyonunun kurulmasına ilişkin hazırlıklar devam etmektedir.

Danışma Kurulu

Danışma Kurulu, Yönetim Kurulunda temsil edilen bankaların Yönetim Kurulları tarafından o bankaların çoğunluk hisselerini elinde bulunduran hissedarların aday gösterdikleri kişiler arasından seçilerek Yönetim Kurulu Başkanlığına bildirdikleri üyelerden oluşmaktadır. Danışma Kurulu, Yönetim Kurulunun danışma birimi olarak görev yapmaktadır.

Danışma Kurulunun görev süresi Yönetim Kurulunun görev süresi ile sınırlı olmakta, Kurulda süresi dolan üyeler yeniden seçilebilmektedir. Herhangi bir sebeple dönem içinde bir üyelik boşalır ise, o üyeliğin ait olduğu banka yeni bir üyeyi seçerek Yönetim Kurulu Başkanlığına bildirmektedir.

Danışma Kurulu görev süresi ile sınırlı olmak üzere üyeleri arasından bir Başkan, bir de Başkan Vekili seçmektedir.

Danışma Kurulu, yılda en az iki defa toplanmakta, ancak, Birlik işleri ihtiyaç gösterdikçe Yönetim Kurulu Başkanı veya bulunmaması halinde Başkan Vekilinin onayı ve çağrısı üzerine olağanüstü toplantılar da yapabilmektedir. Her Yönetim Kurulu Üyesi Danışma Kurulunun toplantıya çağrılmasını Yönetim Kurulu Başkanından isteyebilmektedir. Danışma Kurulunun toplanabilmesi için üye tam sayısının en az yarısının toplantıya katılması gerekmekte, kararlar toplantıda bulunanların çoğunluğu ile alınmaktadır. Eşitlik halinde Başkanın veya bulunmaması halinde Başkan Vekilinin katıldığı tarafın oyu tercih edilmektedir. Danışma Kurulunda alınan kararlar tavsiye niteliğinde olup, Yönetim Kuruluna bildirilmekte; Danışma Kurulunun sekreterya hizmetleri Genel Sekreterlik tarafından yürütülmektedir.

Mali Uygulamalar

Birliğin hesap yılı, 1 Temmuzda başlayıp ertesi yıl 30 Haziran tarihinde sona eren 12 aylık dönemdir. Birliğin hesap ve işlemleri Birlik Yönetim Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan "Muhasebe Prensipleri ve Bütçe Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Birliğin bütçesi her yıl yapılan Genel Kurullarda belirlenmektedir. Bütçede öngörülen giderlerin karşılanabilmesi için üyelerin yatırması gereken aidat ve gidere katılma payı toplam olarak tespit edilmektedir. Tespit edilen söz konusu toplam aidat ve katılma payı oy paylarına göre üyelere paylaştırılmaktadır.

Her üye hissesine düşen masraf iştirak payını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda açılan bir hesaba Haziran ayı sonuna kadar yatırmak zorunda olup, üyelerce süresi içinde yatırılmayan iştirak payları icra yoluyla tahsil edilmektedir. Masraf iştirak paylarına ilişkin Birlik Yönetim Kurulu kararları 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesi uyarınca yazılı resmî belge niteliği taşımaktadır.

Birlik üyeliğinin herhangi bir nedenle son bulması halinde peşin tahsil edilen masraf iştirak payları iade edilmemektedir. Birlik üyeliğinin herhangi bir nedenle son bulması halinde

de tahsil edilemeyen iştirak payının üyelerden tahsili konusunda Yönetim Kurulu yetkili bulunmaktadır.

Birliğin gelirleri aşağıdaki kaynaklardan sağlanmaktadır:

- Oy sayılarıyla orantılı olarak hesaplanan masraf iştirak payları,
- Bankaların bir defa için verecekleri ve tutarı Yönetim Kurulunca saptanacak giriş aidatı,
- Bir önceki yıldan devreden gelir fazlaları,
- Her türlü bağışlar,
- Sair gelirler.

Birliğin son beş yıllık gelir ve giderleri ile son bir yıllık dönemdeki ayrıntılı gelir ve giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 411- Türkiye Bankalar Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
PERSONEL GİDERLERİ	2.667.671	3.215.748	3.516.784	3.819.981	4.118.754	4.650.811
EĞİTİM GİDERLERİ	626.875	489.131	616.701	862.758	862.752	810.736
EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GİDERİ	467.353	261.851	80.057	77.470	113.572	106.979
TANITIM-KONFERANS VE PROJE GİD.	1.310.085	361.505	338.371	362.715	439.956	468.477
ÖZEL TANITIM PROJE GİDERLERİ		590.000	350.000	750.000	1.000.000	947.718
ARAŞTIRMA VE YAYIN GİDERLERİ	101.002	330.302	270.148	257.349	1.183.141	192.477
BİLGİ İŞLEM	156.292	149.904	129.157	116.867	105.264	114.459
DIŞ İLİŞKİLER-SAİR GİDERLER	411.808	279.994	367.049	326.587	306.988	361.903
DEMİRBAŞ-TESİSAT ALIM GİDERLERİ	11.636	91.119	40.514	247.992	64.223	19.313
BÜRO GİDERLERİ	524.879	670.064	690.814	633.526	681.283	869.356
VEZNE MERKEZİ GİDERLERİ	394.979	362.053	319.203	307.874	326.601	288.089
TOPLAM GİDERLER	**6.672.580**	**6.801.671**	**6.718.798**	**7.763.119**	**9.202.534**	**8.830.318**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR	**2.699.185**	**3.343.820**	**2.935.878**	**3.986.026**	**4.231.324**	**3.182.681**
GİDER PAYLARI VE AİDATLAR	5.098.457	4.196.720	5.501.068	5.301.620	5.272.200	6.471.360
EĞİTİM GİDER KARŞILIĞI ALINAN GELİR	932.051	915.501	1.026.745	1.366.830	1.578.980	1.441.255
EĞİTİM TEKNOLOJİ GELİRİ		30.818	33.295	43.533	32.249	30.895
SAİR GELİRLER (FAİZ-YAYIN VS.)	1.286.707	1.250.689	1.207.838	1.296.434	1.270.462	1.232.959
YIL İÇİ GELİR TOPLAMI	**7.317.215**	**6.393.728**	**7.768.946**	**8.008.417**	**8.153.891**	**9.176.469**
TOPLAM GELİRLER	**10.016.400**	**9.737.548**	**10.704.824**	**11.994.443**	**12.385.215**	**12.359.150**
GELİR FAZLASI	**3.343.820**	**2.935.877**	**3.986.026**	**4.231.324**	**3.182.681**	**3.528.832**

Tablolarda da görüleceği üzere, Birliğin ana gelir kaynakları; üyelerden alınan katılma payları, düzenlenen eğitimler için katılanlardan alınan ücretler ve nakit fazlalarının değerlendirilmesi sonucu sağlanan faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

Birlik günlük nakit fazlalarını günlük mevduatta, bir aydan uzun vadeli fonlarını ise aktif toplamları itibarıyla en büyük ilk on bankadan teklif almak suretiyle yüksek faiz veren bankalara paylaştırarak değerlendirmektedir. Birliğin nakit fazlaları için aldığı faizler ortalama olarak 2005-2006 döneminde % 17,54, 2006-2007 döneminde % 19,20, 2007-2008 döneminde ise % 19,41 oranında gerçekleşmiştir.

Birliğin, Akmerkez'de iki katı ve Şile'de 238.040 m2 arazisi bulunmaktadır. Arazi ile ilgili Orman Genel Müdürlüğü ile ihtilaf bulunmaktadır.

Birliğin giderlerinin yaklaşık % 50'si personel giderlerinden oluşmaktadır. Diğer önemli gider kalemleri ise eğitim giderleri, sosyal proje giderleri, büro giderleri, tanıtım-konferans giderlerinden oluşmaktadır. Son yıllarda yürütülen iki önemli özel proje bulunmaktadır. Bunlar "Çok Yaşa Bebek Projesi" ve "İstanbul'un Uluslararası Bir Finans Merkezi Olması Projesi"'dir. Özel projelere faaliyetler içinde daha detaylı yer verilmiştir.

Tablo 412- Türkiye Bankalar Birliği 2007-2008 Dönemi Ayrıntılı Gelir ve Giderleri

Gider ve Gelir Kalemleri	TUTAR (TL)
PERSONEL GİDERLERİ	4.650.811
İSTANBUL EĞİTİM MERKEZİ-EĞİTİM GİDERLERİ	586.695
İSTANBUL EĞİTİM MERKEZİ-EĞİTİM-İŞLETME GİDERLERİ	215.488
BEDELLİ KONFERANS GİDERLERİ	8.553
ISS VE ÇAĞRI MERKEZİ GİDERİ	62.101
YENİ EĞİTİM GELİŞTİRME GİDERLERİ	44.878
BEDELSİZ KONFERANS-PANEL-TOPLANTI	83.579
TANITIM FAALİYETLERİ	42.523
TOPLAM KALİTE ÇALIŞMASI GİDERLERİ	75.303
BANKACILIK İLETİŞİM/PR GİDERİ	227.528
KAMU KURUM VE KURULUŞLARIYLA İŞBİRLİĞİ GİDERLERİ	39.543
ÇOK YAŞA BEBEK KAMPANYASI	919.359
50.YIL KUTLAMA GİDERLERİ	28.359
HARİCİ PROJE GİDERLERİ	18.644
KÜTÜPHANE GİDERLERİ	25.243
YAYIN GİDERLERİ	55.290
DERGİ GİDERLERİ	48.065
ÇEVİRİ VE DEŞİFRE GİDERLERİ	16.409
MÜŞTERİ ŞİKAYET MERKEZİ GİDERLERİ	28.826
DONANIM YATIRIM GİDERLERİ	28.282
YAZILIM GİDERLERİ	49.727
DONANIM-BAKIM-ONARIM VE KİRA GİDERLERİ	21.394
YAZILIM BAKIM-ONARIM VE KİRA GİDERLERİ	15.055
IMF 2007 TOPLANTI GİDERLERİ	197.720
YURT DIŞI SEYAHAT GİDERLERİ	34.362
ÜYELİK AİDAT GİDERLERİ	81.888
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	47.933
DEMİRBAŞ ALIM GİDERLERİ	19.313
BİNA ORTAK GİDERLERE KATKI AİDATI	216.843
KIRTASİYE GİDERLERİ	43.168
HABERLEŞME GİDERLERİ	96.065
BAKIM-ONARIM GİDERLERİ	12.729
SİGORTA GİDERLERİ	7.276
VERGİ-HARÇ-NOTER GİDERLERİ	30.811
TAŞIT ARAÇLARI GİDERLERİ	47.563
TEMSİL VE AĞIRLAMA GİDERLERİ	92.420
MALZEME ALIM GİDERLERİ	3.177
DAVA VE MAHKEME GİDERLERİ	2.588
VEZNE MERKEZİ KİRA GİDERİ	246.051
VEZNE MERKEZİ İŞLETME GİDERİ	42.038
DİĞER GİDERLER	316.718
TOPLAM GİDERLER	**8.830.318**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR	3.182.681
GİDER PAYLARI VE AİDATLAR	6.471.360
KONFERANS GELİRİ	9.555
EĞİTİM GELİRİ	1.431.700
EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GELİRİ	30.895
FAİZ GELİRİ	1.165.458
KUR FARKI GELİRİ	50.545
YAYIN GELİRİ	6.488
DİĞER GELİRLER	10.468
TOPLAM GELİRLER	**12.359.150**
GELİR FAZLASI	**3.528.832**

Türkiye Bankalar Birliğinin, normal muhasebe hesapları dışında "EFT Muhasebe Sistemi" nde izlenen ikinci bir özel hesabı bulunmaktadır. TCMB bünyesinde 1990 yılında bankalar ve katılım bankaları tarafından kullanılmak üzere EFT/EMKT merkezi kurulmuştur. Söz konusu merkezin Bankalarla olan işleyişi için gerekli yatırım ve cari harcamalar Bankalarca karşılanmaktadır. Mal ve hizmet alımları için Türkiye Bankalar Birliği ilgili şirketlerle sözleşme imzalamakta ve bedelleri ödemektedir. Bilâhare bankalara payları bildirilmekte, bankalar da paylarını açılmış bulunan özel hesaba yatırmaktadır. Söz konusu hesapta 30 Haziran 2007 itibarıyla 3.353.477 TL, 30 Haziran 2008 itibarıyla da 3.325.476 TL nakit bulunmaktadır.

Birlik ayrıca personeline yapacağı kıdem tazminatı ödemelerini karşılamak üzere fon oluşturmuş olup, her yıl gerekli miktar fona ilave edilmektedir. Fonun 30 Haziran 2008 tarihi itibarıyla bakiyesi 1.313.205 TL'dir.

Birliğin harcama usulü ile mal hizmet alımlarına ilişkin kurallar "Türkiye Bankalar Birliği Satın Alma Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Yönetmelikte, harcama yetkisi, ödeme yetkisi ve satın alma usul ve esasları düzenlenmiştir.

Birlik mali durumunun raporlanmasına ilişkin olarak;

• Aylık ayrıntılı mizan, bilanço, ayrıntılı gelir ve giderler, bütçe ödenek ve harcamaları, kümülatif masraf merkezleri raporu, öngörülen ve gerçekleşen gelir-gider tablosu hazırlanarak Genel Sekreter'e,

• Geçmiş yılın yıllık bilanço, gelir-gider tablosu, içinde bulunulan yılın 9 aylık bilanço-gelir-gider tablosu, gelecek hesap dönemine ilişkin bütçe tasarısı, faaliyet raporu yıllık olarak Genel Kurula, Yönetim Kuruluna ve Denetçilere

sunulmaktadır.

Ayrıca, her yıl Mayıs ayında, Birliğin faaliyet raporu, denetçi raporları, bilanço, hesap durumu, bağımsız denetim raporu ve sonraki yıla ilişkin bütçe tasarısı internet sitesinde kamuoyuna açıklanmaktadır.

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Genel Kurulca iki yıllık süre için gizli oyla 3 denetçi seçilmektedir. Denetçiler yönetim kurulunda temsil edilemeyen bankaların temsilcileri arasından olmak üzere 1'i ilk 10 içinden, 1'i kalkınma ve yatırım bankalarından, 1'i de diğer bankalardan seçilmektedir. Denetçiler hesap ve işlemlerin incelenmesi sonucu hazırlayacakları raporları yıllık genel kurul toplantılarında sunmaktadır.

Birliğin hesap ve işlemleri, bağımsız denetim kuruluşlarınca da ayrıca denetlenmektedir. Hazırlanacak denetim raporları ve yıllık faaliyet raporları birliğin mali yılının bitiminden itibaren üç ay içinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna sunulmaktadır.

Denetçiler gizli oyla seçilmekte, süreleri sona eren denetçiler tekrar seçilebilmektedir. Denetçilere yaptıkları hizmet için bir ücret verilmemektedir.

Hangi sebeple olursa olsun, bir denetçilik boşalırsa, diğer Denetçiler ilk seçimli Genel Kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere boşalan denetçiliğin ait olduğu gruptaki bankalar arasından bir önceki Genel Kurulda en çok oyu alan; oyların eşit çıkması halinde ise yılsonu itibarıyla aktif toplamı en büyük olan bankayı geçici olarak denetçiliğe seçmektedir. Seçildiği grubu değişen Denetçilerin görevi ilk seçimli Genel Kurul toplantısına kadar devam etmektedir.

Denetçiler, bütün hesapları ve işlemleri inceleyerek Birliğin çalışmaları hakkında sonuçları Genel Kurulun yıllık toplantılarına sunulmak üzere ortak bir rapor düzenlemektedir.

Denetçiler istedikleri takdirde, oya katılmamak şartıyla Yönetim Kurulu toplantılarında bulunabilmekte ve gerekli gördükleri konuları Yönetim Kurulu gündemlerine koydurabilmektedir.

Denetçiler, bağımsız denetim kurulunca düzenlenen raporları da inceleyerek, her yıl Genel Kurula içinde bulunulan yıla ilişkin dokuz aylık ve bir önceki yıla ilişkin bir yıllık hesaplara ilişkin iki rapor sunmakta, Genel Kurulda bu raporlar okunmakta ve ibra edilmektedir.

Son beş yıllık dönemde Denetçilerce düzenlenen 9 aylık ve 12 aylık Raporlar incelenmiş, Raporlarda;

"Türkiye Bankalar Birliği'nin ..... Bütçe dönemi ile ilgili muameleleri ve ....aylık gelir-gider hesapları Statümüzün 20 inci maddesi gereğince tarafımızdan incelenmiştir.

Muamelelerin ve hesapların Kanun ve Statü hükümlerine uygun bir şekilde yürütüldüğünü, ... tarihinde mevcut olan kıymetlerin kayıtlara mutabakatını tespit etmiş olduğumuzu arz eder, hesap durumu ve gelir-gider hesaplarının tasdikini saygılarımızla yüksek onaylarınıza sunarız"

şeklinde açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Tenkit edilen bir hususa rastlanmamıştır.

Dış Denetim

Birliğin hesap ve kayıt düzeni bağımsız denetim kuruluşlarınca da denetlenmekte ve hazırlanacak denetim raporları ile yıllık faaliyet raporları her yıl Birliğin mali yılının bitiminden itibaren üç ay içinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna gönderilmektedir.

Bağımsız denetim kuruluşunca her yıl Mart sonu itibarıyla dokuz aylık bir Rapor, Haziran sonu itibarıyla da yıllık rapor düzenlenmektedir. Dokuz aylık ve yıllık rapor denetçilere verilmekte, yıllık rapor Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna iletilmektedir.

Birliğin 2006-2007 ve 2007-2008 dönemi Yıllık, 2007-2008 dönemi 9 aylık olmak üzere son üç bağımsız denetim raporu, "Akis Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş." tarafından düzenlenmiştir. Söz konusu Raporlarda biri dışında tenkit edilecek herhangi önemli bir hususa rastlanmadığı belirtilmektedir.

2006 yılında bütçelenip, yılı içinde harcanamayan ve 2007 yılına devreden bazı ödenek karşılıkları gider yazılarak 2006 yılı sonunda "Muvakkat ve Muhtelif Alacaklılar" hesabı içinde gösterilmiş ve 2007 yılına devredilmiştir. Ancak "Çeşitli Kamu Kuruluşları Giderleri Fonu" ve "Çok Yaşa Bebek Tanıtım ve Proje Fonu" adını taşıyan söz konusu fonların Muhasebe Talimatına uygun olmadığı düşünülerek (henüz gerçekleşmemiş giderler için karşılık ayrılması) Yönetim Kurulunca 8 Mayıs 2007 tarihinde iptal edilmiş, ayrılan paralar da "çeşitli gelirler" hesabına gelir yazılmıştır. Bağımsız Denetim Kuruluşunun 16 Nisan 2008 tarihli 9 aylık denetim raporunda yer alan tek eleştiri, zaten düzeltilmiş olan bu hususa ilişkin bulunmaktadır.

Bağımsız denetim, "Birlik Muhasebe Talimatnâmesi"nde öngörülen çerçevede yapılmakta ve etkinlik denetimini içermemektedir.

Bağımsız denetim firmasınca yapılan denetim;

- Muhasebe talimatnamesine uyulup uyulmadığı,
- Bilanço, gelirler ve giderler tablolarının hata, hile veya usulsüzlükten kaynaklanan önemli yanlışlıklar içerip içermediği, gerçeği dürüst şekilde yansıtıp yansıtmadığı,

hususları ile sınırlı bulunmaktadır.

Diğer yandan, Denetim şirketinin önerisi doğrultusunda ve uygun görüşü alınmak suretiyle 2008-2009 döneminde uygulanmak üzere “Muhasebe İşlemleri ve Bütçe Yönetmeliği” yeniden oluşturulmuş, ayrıca ana hesap planı, bilanço ve gelir/gider bütçesi öngörülen değişiklikler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

Teşkilat ve Personel Durumu

Birliğin idari teşkilatı, Genel Sekretere bağlı olarak aşağıdaki gruplardan, danışmanlardan ve Genel Sekreterlik Destek Bürosundan oluşmaktadır. Teşkilat yapısı ve kadro sayıları Genel Sekreterin önerisi ve Yönetim Kurulu'nun onayı ile tespit edilmekte, kadroların görev tanımları Genel Sekreter onayı ile belirlenmektedir.

Birlik bünyesinde oluşturulan gruplar ve görevleri şunlardır:

Bankacılık ve Araştırma Grubu

- Bankacılık sektörü ile ilgili konularda görüş oluşturmak.
- Bankalararası ortak projelere ilişkin işbirliği temin etmek.
- Bankacılık konusunda mevzuatı izlemek ve bu alandaki düzenlemeleri üye bankalara duyurmak.
- Bankacılık, ekonomi, finans, hukuk alanlarında araştırmalar yaparak, araştırma sonuçlarını üye bankalara, resmî makamlara ve kamuoyuna duyurmak.
- Bankacılık alanındaki uluslararası gelişmeleri izlemek ve üye bankaları bilgilendirmek
- Uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerde Birliği temsil etmek.

Gruba bağlı olarak faaliyet gösteren Türkiye Bankalar Birliği Kütüphanesi; bankacılık, ekonomi ve finans alanı ile ilgili literatürde yer alan yerli-yabancı kitap ve süreli yayınlar ile hizmet vermektedir.

Eğitim ve Tanıtım Grubu

- Sektörün eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim programları geliştirmek ve uygulamak.
- Ulusal ve uluslararası gelişmelere ilişkin konferanslar düzenlenmek.
- Bankacılık Eğitim Sitesi üzerinden (www.tbb-bes.org.tr) hem bankalara (kurumsal) hem de kamuoyuna teknik konularda ve kişisel gelişim konularında web tabanlı kurslar sunmak.
- Bankacılık sektörünün ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığını arttırmak amacıyla faaliyetlerde bulunmak.
- Bankacılık sektörünün itibarının arttırılmasına yönelik kurumsal iletişim stratejilerinin hazırlanmasını sağlamak ve uygulamak.
- Sektörün gündemini oluşturan konular hakkında paydaşları bilgilendirmek, Birliği ilgilendiren konularda medya takibi yapmak.
- Sosyal sorumluluk projelerini (www.cokyasabebek.org) yürütmek.

Bilgi İşlem, İstatistik ve Teknoloji Grubu

- Bilgi sistemleri konusunda sektörü ilgilendiren ortak projeler geliştirmek
- Teknolojik gelişmeleri izlemek ve üyeleri bilgilendirmek
- Ödeme sistemlerini izlemek
- Sektörle ilgili istatistiki bilgileri derlemek, raporlamak ve yayımlamak
- Birliğin teknolojik alt yapısının yönetmek

İdari ve Mali İşler Grubu

- Birlikiçi idari işlerin ve personel istihdamı sürecinin yönetimi.
- Birlik bütçesinin hazırlanması ve takibi, muhasebesinin tutulması ve fonlarının değerlendirilmesi.
- Birlik ile üye bankalar, resmî makamlar ve diğer kişiler arasındaki iletişimin yürütülmesi ve arşivlemenin yapılması.
- EFT sisteminin muhasebesinin tutulması.

Personelle ilgili hususlar, "Türkiye Bankalar Birliği Personel Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Boş kadrolar için aranan asgâri koşulları taşıyan kişilerden başvurular alınmakta, ön eleme ile başvuranlardan koşulları uygun olanlar seçilmekte, oluşturulan bir komitede mülakata alınmakta, komite değerlendirme yaparak öneride bulunmaktadır. Grup Başkanı atamaları Yönetim Kurulu Başkanı'nca, diğer personel atamaları Genel Sekreter tarafından

onaylanmaktadır. Personel başvuruları, ilân veya danışman şirket veya üçüncü kişilerden veya Genel Sekreterce belirlenen diğer usullerle duyurulabilmektedir.

Personelin Birlik içinde kariyer yapıp üst unvanlara yükselebilmesi imkânı bulunmakta, bunun şartları yönetmelikte düzenlenmektedir. Personele 1 aylık adaylık süresi uygulanmaktadır. Uzmanlık alanında "kariyer uzmanlık" sistemi uygulanmakta, 3 yıl uzman yardımcılığından sonra uzman olunmakta, en az 3 yıllık uzmanlık yapıldıktan sonra da kıdemli uzman olunabilmektedir.

Diğer çalışma koşulları, izin, disiplin, işten çıkarılma gibi hususlar da Yönetmelikte düzenlenmiştir.

Genel Sekreterin ücreti Yönetim Kurulunca, Grup Başkanlarının ücretleri Yönetim Kurulu Başkanınca, diğer personelin ücretleri Genel Sekreterce belirlenmektedir. Toplu iş sözleşmesine tabî personelin ücretleri ise Toplu İş Sözleşmesi ile tespit edilmektedir. Personele Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında olmak üzere yılda dört ikramiye ödenmektedir. Personele ayrıca, çocuk yardımı, yakacak yardımı, eğitim yardımı, yemek yardımı, giyim yardımı, doğum yardımı, unvan ve imza tazminatı, afet tazminatı, ölüm ve sakatlık tazminatı adlarıyla ek mali imkânlar sağlanmaktadır. 1.1.2008-31.12.2009 yıllarını kapsayan 13 üncü dönem TİS'te ücret artışları; 2008 yılı için % 9, 2009 yılı içinde son altı aylık TÜFE +1 puan olmak üzere 1.1.2009 ve 1.7.2009 tarihlerinde zam öngörülmüştür.

Birlikte toplam 47 kişi istihdam edilmekte, bunlardan 28 kişi Toplu İş Sözleşmesiyle, Genel Sekreter ve diğer üst yönetici kıdemli uzmanlardan oluşan 19 kişi Hizmet sözleşmesi ile çalışmaktadır.

2007 yılında Personele yapılan toplam ödemeler aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Tabloda da görüleceği gibi 2007 yılında brüt aylık ücretler 3.000 YTL ile 22.000 YTL arasında değişmektedir.

Tablo 413- Türkiye Bankalar Birliği Personel Ödemeleri (TL)u

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
GENEL SEKRETER	264.345	22.029
GRUP BAŞKANI	172.563	14.380
BİRİM YÖNETİCİSİ	133.328	11.111
DANIŞMAN	102.638	8.553
KIDEMLİ UZMAN	101.340	8.445
UZMAN	66.815	5.568
UZMAN YARDIMCISI	56.663	4.722
ŞEF	58.363	4.864
TEKNİK MEMUR	78.043	6.504
MEMUR	34.522	2.877
TEKNİK DESTEK ELEMANI	41.950	3.496
DESTEK ELEMANI	36.781	3.065

Personele ödenecek harcırahlar "Seyahat Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Personel için sosyal sigorta dışında ayrıca "Sağlık Sigortası" yaptırılmakta; bunun da yetersiz olduğu sağlık sorunlarında, Genel Sekreterin takdirine bağlı olarak ek sağlık yardımı yapılabilmektedir.

Faaliyetleri

Türkiye Bankalar Birliğinin son üç yıllık faaliyet raporlarında yer alan bilgilere göre Birlik faaliyetleri özetle aşağıda gösterilmiştir:

1- Bankacılığı ilgilendiren mevzuatla ilgili görüş ve öneriler hazırlanmakta, mevzuatın hazırlanması, yürürlüğe konulması ve uygulanması süreçlerinde ilgili otoritelerle yakın bir çalışma içinde olunmakta, Kanunların TBMM'de görüşülmesi süreci dâhil, mevzuatın hazırlanması ve yürürlüğe konulması süreci takip edilmektedir.

2- Ekonomiyi, finansal sektörü ve bankacılık sistemini ilgilendiren gelişmeler, görüşmeler ve değerlendirmeler konusunda üyelere sürekli olarak bilgi aktarılmaktadır.

Ulusal ve uluslararası alanda makro gelişmeler izlenerek değerlendirilmekte ve çeşitli araştırmalarda kullanılmaktadır. Sektörün gelişmesine katkıda bulunacak araştırmalar yapılmakta ve teşvik edilmektedir.

3- Tebliğ ve Diğer Düzenlemeler: Birlik, Bankalar Kanununun verdiği yetkilerle veya Bankalar arasında uyum birliği sağlamak amacıyla tebliğler yayımlamaktadır.

Söz konusu tebliğ ve düzenlemelerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Bankaların İlan ve Reklam Yaparken Uymakla Yükümlü Oldukları İlkeler ve Koşullar Tebliği.
- Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Etik İlkeleri Tebliği.
- Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Hakem Heyeti Oluşum, Çalışma Esas ve Usulleri.
- Bankalar ile bireysel müşterileri arasında akdedilecek sözleşmelerin şekil ve içeriğinde yer alması gereken asgari hususlar ile tip sözleşmelerin uygulanacağı işlemlere ilişkin “Bireysel Kredi”, “Konut Kredisi” ve “Taşıt Kredisi” sözleşme örnekleri hakkında düzenleme.
- Türkiye Kurumsal Yönetim İlkeleri.
- Bazı Gerçek ve Tüzel Kişilerin, Bankaların Bilgisi Dışında, İnternet Şubelerindeki Olanakları Kullanarak Yaptıkları İşlemlere İlişkin Bankalar Tarafından Uyulması Gereken İlkeler.
- Bankacılık Sektöründe Güven ve İstikrarın Korunması ve Geliştirilmesinde Bankalara ve Personele Düşen Görev ve Sorumluluklar.
- Türkiye Bankalar Birliğince Üyelerinden Talep Edilebilecek Bilgi ve Belgeler.
- Bankalar Kanununun 46-1. Maddesi Gereği Bankaların Açacakları Krediler ve Verecekleri Kefalet ya da Teminatlar için Talepte Bulunanlardan Alınacak Hesap Durumu Belgesi.

• Bankaların Tüketici Kredisi Uygulamasında Yükümlü oldukları İlkeler ve Koşullar hakkında düzenleme.

• Tüketicinin korunması ve bilgilendirilmesi, şubeler arası yeknesak uygulamanın gerçekleştirilebilmesi açısından bankaların, çek tahsili, çek provizyonu, senet tahsilatı gibi asgari hizmetleri kategorileri için tespit edecekleri hizmet bedellerini kamuoyuna açıkça yayımlamalarına, bünyelerinde müşterilerin şikayetlerini iletebilecekleri mekanizmalar oluşturmalarına ilişkin Karar.

• Bankaların, çek tahsili, çek provizyonu, senet tahsilatı gibi asgari hizmet katagorileri için tespit edecekleri hizmet bedellerine ilişkin olarak şubelere asılmış bulunan ilanlara şikayet mercilerinin de ilave edilmesine ilişkin Karar.

• Kredi Kartı Uygulamalarına İlişkin Mesleki Tanzim Kararı.

• Birlik bünyesinde Tek Düzen Hesap Planına ilişkin özel bir Komisyon kurulması ve bankalarca hesap planında açılmasına gerek görülen hesapların Birliğe bildirilmesi hakkında düzenleme.

• Vadeli mevduat faizlerinin hesaplanmasında bankalar arasında uygulama yeknesaklığı sağlanmasını teminen "valör tarihi", "vade" ve "vade bitiminde yenileme" konularında yapılan tanımlar hakkında düzenleme.

• Kayıp çalıntı çeklerle ilgili olarak (Eurochegue hariç) bankalara duyuru yapılmamasına ilişkin karar.

4- Konferans, Panel, Seminer ve Toplantılar: Birlikçe bankacılığı ilgilendiren pek çok konuda, konferans, panel, seminer ve toplantılar düzenlenmektedir.

5-Müşteri Başvuruları: Bankalar ile müşterileri arasında gerçekleştirilen bankacılık işlemlerine ilişkin olarak banka müşterileri tarafından yapılan başvurular Birlikçe cevaplandırılmaktadır. Bu amaçla, 2007 yılında Birlik bünyesinde Müşteri Şikayetleri Birimi oluşturulmuş ve "Müşteri Şikayetleri Hakem Heyetinin Oluşumu, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Tebliğ" yayımlanmıştır. Yönetim Kurulu kararı doğrultusunda hakem heyeti olarak; banka kartları ve kredi kartları, bireysel, otomobil ve konut kredilerinden oluşan tüketici kredileri ve diğer bankacılık ürün ve hizmetleri ile ilgili olmak üzere üç ayrı hakem heyeti oluşturulmuştur. Hakem heyeti için alınan başvuru sayısı 31 Mart 2008 tarihi itibarıyla 533 olmuştur.

"Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyetinin Oluşumu, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Tebliğ" kapsamında yürütülecek çalışmaların otomasyonu amacıyla bir proje hazırlanmıştır. Proje kapsamında; müşteri başvurularının alınması, alınan başvuruların ilk incelemelerinin yapılması, bu kapsamda müşterilere ve bankalara yazılacak yazıların hazırlanması, hakem heyetine ilişkin hazırlıkların yapılması, sisteme giren başvuruların kayıtlarının tutulması

raporlanması işlemlerinin tamamen elektronik ortamda yapılması, arşivlenmesi ve raporlanması amaçlanmaktadır.

6- Çalışma Grupları: Birliğin, Bankacılıkla ilgili görüşlerinin oluşturulması, mevzuat hazırlanması ve diğer konularda çalışmalar yapmak üzere üye bankalardan çalışma grupları oluşturulmaktadır. Çalışma grubu toplantılarında konuya ilişkin diğer ülke uygulamaları da incelenerek "iyi uygulamalar" kılavuzu hazırlanmasına özel önem verilmektedir.

Bu kapsamda TBB-MASAK Çalışma Grubu tarafından hazırlanan "Suç Gelirlerinin Aklanması Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede İyi Uygulamalar Kılavuzu", ilgili otorite tarafından benimsendiği kadar uluslararası kurumlar tarafından da kabul görmüştür.

7-Basım ve Yayın Faaliyetleri: Birlikçe, meslekle ilgili konularda mevzuat ve çeşitli araştırmalar kitap olarak bastırılmakta ve üç ayda bir de "Bankacılar Dergisi" yayımlanmaktadır.

Bu çerçevede basılan bazı kitaplar aşağıda gösterilmiştir:

- Bankacılık Kanunu
- Gerekçeli Bankacılık Kanunu
- Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobi'lere Etkileri
- Açıklamalı İngilizce-Türkçe Karapara Terimleri Sözlüğü
- Türk Firmalarının Dış Yatırımları: Saikler ve Stratejiler
- Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi
- Bankacılığımızda İç Kontrol
- Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler
- 5582 Sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadelenin Önemi ve Türk Bankacılık Sisteminde Uygulama Kılavuzu
- Kurumsal Yatırımcılar Olarak Emeklilik Yatırım Fonları ve Performanslarının Değerlendirilmesi"
- Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Yönetimi ve Basel II Uygulaması

8-Kütüphane Faaliyetleri: Birlik bünyesinde bankacılık, finans ve ekonomi konularında bilgi ihtiyacını karşılayabilmek için güncel yerli ve yabancı yayınların yer aldığı bir tütüphane bulunmaktadır. Kütüphanede 12.399 yayın, ayrıca 130 süreli yayın bulunmaktadır. Süreli yayın sayısı 2006 yılında 168 iken 2008 yılında 130'a düşürülmüştür. Kütüphaneden yararlananların ise yıllar itibarıyla azaldığı görülmektedir. 2005 yılında 1.204 olan yararlanan sayısı 2008 yılında 550'ye düşmüştür.

9-Eğitim Faaliyetleri: Birlik, bankacılık mesleğinin geliştirilmesi amacıyla teknik seminerler ağırlıklı olmak üzere, sektöre eğitim hizmeti vermektedir.

Eğitim talebi, sektördeki yeniden yapılanma sürecinin doğal bir sonucu olarak son dönemde hız kazanmıştır.

Sınıf eğitimleri yanında, internet üzerinden bankacılık ve finans sektörü çalışanlarına uzaktan eğitim imkanı sağlamak amacıyla Bankacılık Eğitim Sitesi (BES) Haziran 2003 tarihinde faaliyete geçirilmiştir.

Ankara Eğitim Merkezi talep yetersizliği nedeniyle 2002 Eylül ayında kapatılmıştır. Ekim-Aralık 2005 döneminden itibaren yeni eğitim merkezine taşınılmıştır. Bilgi İşlem ve Teknoloji Grubu ile yapılan ortak çalışma ile Ocak-Mart 2006 döneminden itibaren eğitim merkezinde sunulan seminerlere yapılan başvurular internet üzerinden alınmaya başlanmıştır.

İstanbul Eğitim Merkezi'nde teknik konular ağırlıklı olmak üzere Ekim-Haziran eğitim yılında üçer aylık dönemler şeklinde sunulan eğitimler bankaların ihtiyaçları ve bankacılık sektöründeki gelişmeler çerçevesinde güncelleştirilerek planlanmaktadır. Eğitim faaliyetine bağlı olarak ortaya çıkan maliyetlerin tümü katılımcılara katkı payı olarak yansıtılmaktadır. Banka ve yan kuruluşlarının yanı sıra katılım bankaları ve yabancı bankaların İstanbul temsilciliklerinden yetkililer, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Hazine Müsteşarlığı personeli Birlik eğitimlerine katılmaktadır.

Bankacılık Eğitim Sitesi üzerinden sunulmakta olan ücretli kurslardan Haziran 2003 döneminden Mart 2008 dönemine kadar 11.650 kişi yararlanmıştır. Bu siteden toplam 25 adet ücretli, 2 adet ücretsiz kurs sunulmaktadır. Bankalardan gelen talepler doğrultusunda BES ücretli kursları için toplu alımlarda sabit ödeme uygulaması getirilmiştir. Bankalara 2.500 TL karşılığında BES üzerinden sınırsız süre ve sınırsız kullanıcı ile kullanım imkanı sağlanmıştır. Diğer taraftan, Bankacılık Eğitim Sitesi üzerinden sunulan kurslar bankaların kendi platformlarına da yüklenebilmektedir. Türkiye Bankalar Birliği İnternet Bankacılığı Bilinçlendirme Çalışma Grubu'nun içerik desteği ile hazırlanan "Bankacılıkta Dolandırıcılık Eylemleri Tespit/Önleme Yöntemleri" kursu, kurs kataloğuna eklenmiştir. Mevzuattaki değişiklik paralelinde, Karapara ve Karapara ile Mücadele kursunun güncelleme çalışmaları Birlik Karapara Çalışma Grubu tarafından yürütülmektedir.

Ücretsiz olarak sunulan temel bankacılık kursunu 42.000, vadeli işlem ve opsiyon borsası türev araçlar kursunu 5.700 kullanıcı almıştır. Sitenin açılışından bugüne kadar toplam 47.700 kişi siteden ücretsiz olarak yararlanmıştır.

Sektöre yönelik olarak düzenlenen seminerler Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Ekim-Aralık olmak üzere üçer ay sürmektedir. Üç aylık dönemlerde ortalama 100 civarında seminer programı uygulanmakta, her dönemde yaklaşık 2.000 kişiye eğitim verilmektedir. Seminerlere olan talep son dönemlerde 6-7 bine ulaşmış bulunmaktadır.

Başlıca seminer konuları şunlardır:

- Dış İşlemler

- Genel Bankacılık - Ekonomi
- Finans
- Hukuk
- Hazine Yönetimi
- İnsan Kaynakları – Yönetim
- Beceri Geliştirme
- Krediler
- Muhasebe
- Satış - Pazarlama
- Bireysel Elektronik Bankacılık
- Uluslararası Bankacılık
- Sermaye Piyasaları

Bankacılık Eğitim Sitesinden sunulmakta olan eğitimler son dönemde eklenen 14 adet kişisel gelişim kursu ile zenginleşmiştir. Bunlar; "Çalışanlar İçin Stres Yönetimi", "Motivasyon", "Proje Yönetimi", "Performans Yönetimi", "Değişim Yönetimi", "Problem Çözme Teknikleri", "Stratejik Pazarlama", "Zaman Yönetimi", "Takım Çalışması", "Biz Bir Ekibiz", "İş Yaşamında Profesyonel Davranış", "Müzakere Becerileri", "Temel Koçluk Becerileri", "Temel Yönetim Becerileri"'dir.

Avrupa Birliği'nin "2002 Mali Yılı Katılım Öncesi Mali Yardım Programı" çerçevesinde Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı ve İtalya Ekonomi ve Maliye Bakanlığı ile ortak yürütülen "Kara Para Aklama ile Mücadele Kapasitesinin Güçlendirilmesi" Eşleştirme Projesi çerçevesinde Türkiye'deki banka çalışanları için planlanan seminerler Birlik koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

2005-2006 döneminde, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu bünyesinde geçtiğimiz yıl oluşturulan Varlık Yönetim Dairesi yetkililerinin mesleki açıdan geliştirilmesi amacıyla Birlik eğitim imkânlarından yararlandırılması hususunda gelen talep üzerine Birlik tarafından TMSF'ye özel 16 adet seminer gerçekleştirilmiştir.

10- Uluslararası İlişkiler: Birlik, gerek yurtiçi gerekse yurtdışı gelişmeler nedeniyle önemi daha da artan ikili ilişkiler çerçevesinde uluslararası yatırımcılar ve kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmakta, uluslararası kuruluşların temsilcileri ile görüşmeler yapmaktadır.

Cezayir Bankalar Birliği temsilcileri tarafından ihtiyâti tedbir kararları nedeni ile ödenmediği ifade edilen 1.900.000 ABD doları tutarındaki teminat mektubu tazmin taleplerinin yerine getirilmemesi nedeniyle iki ülke bankaları arasında yaşanan sorunlara çözüm bulunması için yoğun çaba harcanmıştır. Cezayir Bankalar Birliği temsilcileri ülkemize davet edilerek üyelerimizin katılımına açık değerlendirme toplantıları yapılmıştır.

European Bank Training Network (EBTN) tarafından yürütülen çeşitli çalışmalar Yönetim Kurulu üyesi olarak Birlikçe izlenmekte, gerek Network'e üye ülkelerin ortak çalışmalarında gerekse ikili ilişkiler çerçevesinde sektöre yönelik eğitim faaliyetleri değerlendirilmektedir.

Birlikçe, 24-25 Eylül 2005 tarihlerinde Washington D.C.'de düzenlenen IMF-Dünya Bankası yıllık toplantıları çerçevesinde 25 Eylül 2005 tarihinde Washington'da resepsiyon verilmiştir.

Balkan Ülkeleri Banka Birlikleri Forumunun Kuruluş Bildirgesi 13 Eylül 2004 tarihinde İstanbul'da yapılan toplantıda imzalanmış ve Forum sekretaryasını üç yıl süre ile Yunanistan Bankalar Birliği'nin üstlenmesine karar verilmiştir. Forumda Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Güney Kıbrıs, Romanya, Sırbistan-Karadağ, Yunanistan ve Türkiye'den Banka Birlikleri temsil edilmektedir.

Balkan Ülkeleri arasında bankacılık ve diğer alandaki gelişmelere katkıda bulunmak, ikili ve bölgesel ilişkileri artırmak, tecrübeleri paylaşmak ve bankalar birlikleri arasında ortak bir işbirliği platformu geliştirmek amacıyla oluşturulan Balkan Ülkeleri Banka Birlikleri Forumu toplantılarına iştirak edilmiştir.

Türkiye–Yunanistan Bankalar Birlikleri Ortak Yönetim Kurulu Toplantısı Türkiye ve Yunanistan bankacılık sektörleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve Banka Birlikleri arasında geçmiş yıllarda başlayan ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla daha önce 8 Mayıs 2005 tarihinde Atina'da bir araya gelen Türkiye Bankalar Birliği ve Yunanistan Bankalar Birliği Yönetim Kurulu Üyeleri İstanbul'da ikinci kez bir araya gelmiştir. Toplantıda iki ülkenin bankacılık ve finans sistemlerine ilişkin güncel konular ele alınmıştır.

Avrupa Birliği (AB) üyesi ve AB'ye aday ülkelerin banka birliklerinin üye olduğu Avrupa Bankacılık Federasyonu'na üye olan Birlik, yıl içinde yapılan ilgili komite toplantılarında bankacılık sektörünü temsil etmektedir.

Birliğin 50. yıl etkinlikleri kapsamında bankacılık sektöründe işbirliği imkânlarının geliştirilmesi amacıyla 18 Nisan 2008 tarihinde İstanbul'da "Bölgesel İşbirliği Toplantısı" düzenlenmiştir. Toplantıya Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Bankalar Birlikleri yetkilileri katılmıştır. Toplantıda Birlik ve Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB) temsilcileri tarafından Türkiye ekonomisi ve finans sistemi ile KKB hakkında bilgi verilmiş, ayrıca katılımcılar tarafından ülkelerinin finansal sistemleri hakkında bilgi sunulmuştur. Toplantı programı çerçevesinde katılımcılar İMKB'ye ziyaret düzenlenmiştir.

Avrupa Kalkınma ve Yatırım Bankası (EBRD), Avrupa Topluluğu Teknik Yardım Dairesi (EC-Tacis) Hazine Müsteşarlığı ve Birliğin işbirliği ile Özbekistan'ın başkenti Taşkent'de kurulan

Taşkent Bölgesel Bankacılık Eğitim Merkezi (TBBEM)'nde, Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan bankalarının üyelerine eğitim hizmetleri verilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Bankalar Birliği'nin talebi üzerine Birlik eğitmenleri tarafından Ocak – Haziran 2008 tarihlerinde Kuzey Kıbrıs'ta toplam 15 seminer ile 400 bankacıya eğitim hizmeti sunulmuştur.

KKTC Disponitibilite Tebliği ile ilgili olarak KKTC Merkez Bankasından talep edilen toplantı 6 Eylül'de 2007 tarihinde yapılmıştır.

EBT network (European Bank Training Network) ile ilişkiler European Bank Training Network (EBTN) tarafından yürütülen, Avrupa Bankacılık Sertifikası (European Financial Certificate on Banking), Profesyonel Standartlar (Professional Standarts), Uluslararası Risk Oyunu (European Bank Risk Game) konulu çalışmalar Yönetim Kurulu Üyesi olarak Birlikçe izlenmekte, gerek Network'e üye ülkelerin ortak çalışmalarında gerekse ikili ilişkiler çerçevesinde sektöre yönelik eğitim faaliyetleri değerlendirilmektedir.

Birlik, Lüksemburg'da kurulu Financial Technology Transfer Agency (ATTF) ile 2002 yılından bu yana çeşitli konularda ortak seminerler düzenlemektedir.

Bu çerçevede 20-22 Mart 2006 tarihlerinde ATTF eğitmeninin katılımıyla İstanbul'da düzenlenen "Private Banking" semineri düzenlenmiş olup 22 bankacının katılımı sağlanmıştır. ATTF tarafından 22 ülkeden katılımcılar davet edilerek Lüksemburg'da 27 Mart– 4 Nisan 2006 tarihlerinde düzenlenen "Fund Industry" konulu seminere Birliği temsilen katılım sağlanmıştır. ATTF eğitmeninin katılımıyla 16-18 Ekim 2006 tarihlerinde, İstanbul'da, düzenlenen "Proje Finansmanı (Project Finance)" konulu seminere 28 bankacı katılmıştır. ATTF tarafından, Lüksemburg Hükümeti'nin sponsorluğunda 22 ülkeden bankacıların davet edilmesiyle düzenlenen seminerlerden 19-27 Nisan 2007 tarihleri arasında yapılan "Prevention of Money Laundering A Practical Approach" konulu seminerin bankalarımıza duyurulması neticesinde 2 bankacı katılmıştır. ATTF tarafından 22 ülkeden katılımcıların davet edilerek Lüksemburg'da düzenlenen seminerlerden "Risk Management", "Compliance", "Private Banking" ve "ICMA Pre-Foundation Certificate" konulu seminerler duyurularak bankaların katılımı sağlanmış, "Exploring Best Practices in HR Management" konulu seminere ise Birliği temsilen bir kişinin katılmıştır.

11-Kalite Çalışmaları: Türkiye'de ve uluslararası alanda bankacılık sistemindeki gelişmeler artan rekabet koşulları, AB'ye ve uluslararası iyi uygulamalara uyum süreci dikkate alınarak Birliğin faaliyetlerinin sürekli olarak iyileştirilmesini teminen Yönetim Kurulunun 26 Ocak 2006 tarihli kararı uyarınca kalite çalışmalarına başlanmıştır.

Bu çerçevede, Kalder ile işbirliğine gidilerek, Birliğin faaliyetlerinin sürekli olarak iyileştirilmesini hedefleyen ve toplam kalite çalışmalarının yapılandırılmış bir yönetim sistemi

biçiminde yaşama geçirilmesini hedefleyen Ulusal Kalite Hareketi'ne başvurulmuş ve Ulusal Kalite Hareketi İyi niyet bildirgesi 15.02.2006 tarihinde imzalanmıştır.

Kurum içinde kalite çalışmalarını yürütmek üzere Kalite Çalışmaları Proje Ekibi oluşturulmuştur. Proje ekibi koordinasyonunda Kalder tarafından hazırlanan Toplam Kalite Hareketi Olgunluk Aşaması anketi kurum çalışanlarına uygulanmıştır. Kalite çalışmaları öncesinde kurum çalışanlarınca alınması gerekli eğitim ihtiyacının belirlenmesine ışık tutan anketi takiben ilk aşamada tüm Birlik çalışanlarının katılımıyla birer günlük Toplam Kalite Yönetimi ve EFQM Mükemmellik Modeli eğitimlerinin düzenlenmesine karar verilmiştir.

Birliğin mevcut iş süreçlerinin tanımlanması, etkinliğinin ölçülmesi ve gerekli iyileştirmelerin planlanması amacıyla sistemin bütün olarak değerlendirilmesi yönünde gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

Birlik, Kalder'in 2007 Kasım ayında gerçekleştirilen ödül töreninde Mükemmellikte Kararlılık Ödülü'nü almıştır.

Çalışmaların bir sonraki aşamasını oluşturan ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesini amaçlayan EFQM mükemmellik modeli çerçevesinde Kalite Yönetim Sistemi'nin kurulması çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda, stratejilerin planlanması, süreçlerin ve verilerin yönetimi, çalışan ve müşteri memnuniyetinin ve işbirliklerinin geliştirilmesi ile ilgili sistemlerin kurulmasına paralel olarak iç düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve yeniden yazılması çalışmaları, kurulmuş bulunan dört kişilik Kalite Komitesi ve konuyla ilgili Danışman öncülüğünde grup içi ve gruplar arası proje ekipleriyle yürütülmektedir.

Bu projeler içinde öncelikli olarak 2008 yılı başında çalışanlara yönelik olarak Çalışma Hayatını Değerlendirme Anketi gerçekleştirilmiştir. Söz konusu Anketin, sonuçlarından yola çıkılarak gerçekleştirilecek iyileştirmelerin etkisini ölçmek ve sürdürülebilir olmasını sağlamak amacıyla her yıl tekrarlanması planlanmaktadır. Bu çerçevede, çalışanlarının önerilerinin sürece katkısını sağlamak üzere yöneticiler dışındaki personel arasından gönüllülük esasına dayanarak sekiz kişilik bir "Çalışma Hayatı İyileştirme Komitesi" kurulmuş ve çalışmalar başlamıştır.

İkinci öncelikli proje ise Birlik'ten hizmet alan müşteri kitlesinin memnuniyetini ölçme projesi olarak benimsenmiştir. Üye bankaların hizmet aldığı alanların yanı sıra kütüphane, internet sitesi, yayınlar gibi daha geniş müşteri kitlesine hitap eden hizmet alanlarını kapsayacak şekilde yapılandırılan bu projenin de iyileştirmelerin sürdürülebilmesi ve ölçülmesi için her yıl tekrarlanması planlanmaktadır.

12-İstatistiksel Raporlama Faaliyetleri: Bankacılık sektörüne ilişkin olarak üçer aylık ve yıllık olarak bazı istatistik bilgiler üye bankalardan temin edilerek yayımlanmaktadır.

Birliğin web sitesinde yayımlanan ve yukarıda sıralanan bu raporlardan ayrı olarak banka üst düzey yöneticilerine yardımcı bir rapor daha hazırlanmaktadır.

Ayrıca, makroekonomik göstergelere ilişkin 5 ana başlık altında 60 tablo ile ekonomiye ilişkin bilgiler de üyelere sunulmaktadır.

Bankaların kitaplarının 1958-1995 yıllarına ait serileri, basılı kitap olarak Birlik Kütüphanesi kullanıcılarına sunulmaktadır.

13- Mesleki ve Teknik Eğitim Fonu: 8.5.1985/40 tarihli Yönetim Kurulu Kararı ile Banka personelinin çağdaş bankacılık gereklerine uygun bir şekilde yetiştirilmelerini sağlamak üzere "Bankacılık Eğitim Enstitüsü" kurulması ve Enstitünün gayrimenkul gereksinimine kaynak teşkil etmesi amacıyla 1985 yılında Birlik bünyesinde kurulan fon, 1989 yılına kadar ki bütçe uygulamaları sonunda meydana gelen gelir fazlalıklarından ayrılan miktarlarla güçlendirilmiştir. Ancak daha sonraki yıllarda bu fondan muhtelif bütçe dönemlerine aktarma ve harcama yapılmış, fonun son bakiyesi 391 TL olarak gerçekleşmiştir.

14-İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olması Projesi: Birlik Yönetim Kurulunun 5 Temmuz 2006 tarihinde, Sayın Başbakana yaptığı ziyarette İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olması hususunda yapılabilecekler görüşülmüştür. Yönetim Kurulu, İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olmasına ilişkin değerlendirmenin uygulamaya dönüştürülmesi hususunda Birliğin aktif bir görev üstlenmesini benimsemiştir.

Bu amaçla uluslararası nitelikteki denetim ve danışmanlık kuruluşlarının tecrübelerinden yararlanılması amacıyla, uluslararası nitelikteki danışmanlık şirketlerinden bir araştırma yapılması ve rapor hazırlanmasına ilişkin proje teklifi alınmıştır.

Proje teklifi Yönetim Kurulu tarafından uygun görülen Deloitte Danışmanlık A.Ş. tarafından hazırlanan "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Raporu" Haziran 2007'de tamamlanmıştır. Rapor için Birlikçe 600.000 USD ödenmiştir. Rapor, ilgili merci ve kurumlara iletilmiştir. Ayrıca basına özel bir toplantı ile tanıtılmış ve Birliğin internet sitesinden yayımlanarak kamuoyuna duyurulmuştur.

15-İnternet Bankacılığı: İnternetin önem kazanmasıyla birlikte dolandırıcılık eylemleri de internet üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bankaları ve müşterileri bu tip olayların olası etkilerinden korumak amacıyla iyi niyetli olmayan girişimlere daha etkin ve hızlı bir şekilde müdahale etmek için; bankaların internet bankacılığı sorumlularından oluşan bir iletişim listesi oluşturulmuştur. Oluşturulan bilgi paylaşımı platformu sayesinde, son dönemde meydana gelen olaylara ait bilgilerin bankalar arasında hızlı bir şekilde paylaşımı sağlanmış, emniyet yetkilileri ile iletişim daha hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmüş ve dolandırıcılık olaylarını önlemede etkinlik sağlanmıştır.

Söz konusu olaylara ait bilgilerin bir veri tabanında toplanması amacıyla Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB) tarafından bir çalışma yapılmış, hazırlanan uygulamanın pilot testi yapılmıştır. Kullanım kuralları hazırlanmaktadır. Dolandırıcılık eylem girişimleriyle daha etkin mücadele etmek amacıyla banka çalışanlarına yönelik bir eğitim seti hazırlanmıştır.

Dolandırıcılık eylem/girişimlerine karşı alınabilecek önlemlerin geliştirilmesi için, tüm bankalarda uygulanacak minimum güvenlik standartlarının tespit edilmesi amacıyla bir çalışma sürdürülmektedir. Taslak rapor hazırlanmış olup, Çalışma Grubu toplantısında görüşülmesi ve Yönetim Kurulu'nun da onayına sunulması planlanmaktadır. Kamuoyunun konuyla ilgili bilgi/bilinç düzeyinin artırılmasının dolandırıcılık eylem girişimleri ile mücadelenin başarısı açısından önemli olduğu tespit edilmektedir. Bu kapsamda; çeşitli tarihlerde Birlik tarafından kamuoyu duyuruları yapılmış, söz konusu duyurular bankalara iletilmiş, bankaların internet sitelerine konulmuş ve bankalar tarafından müşterilerine iletilerek kamuoyu farkındalığının artırılmasına çalışılmıştır. İnternet ortamında ortaya çıkan suçların cezalandırılabilmesi ve Türk Ceza Kanununda bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından üzerinde çalışılan "Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçları Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" hakkında bir çalışma yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak bankalardan alınan görüş ve öneriler çerçevesinde Birlik görüşü oluşturulmuş ve ilgili kurumlara iletilmiştir.

İnternet bankacılığı hizmetlerinin verilmesinde bankaların uymaları gereken güvenlik standartlarının belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu amaçla bankaların katılımıyla hazırlanan güvenlik standartları raporu Yönetim Kurulu'nun da onayı alınarak üyelere tavsiye amacıyla gönderilmiş ve BDDK'ya bilgi verilmiştir.

İnternet bankacılığı imkânları kullanılarak gerçekleştirilen dolandırıcılık olaylarına karşı etkin mücadele vermek ve banka sorumlularının kendi aralarında iletişim kurmalarını sağlamak üzere oluşturulan iletişim platformunun etkin bir şekilde çalışması desteklenmektedir. Listede bulunan banka ve ilgili kurum/kuruluş temsilcilerinin katılımıyla değerlendirme toplantıları yapılmıştır.

16- Diğer Faaliyetler: Banka ve Kredi Kartları Kanununda yapılan değişikliklerin bankalar ile kredi kartı müşterileri ve üye işyerleri ile müşteriler arasında doğabilecek sorunların en aza indirilmesini teminen bankalar tarafından müşterilerinin ve anlaşma yaptıkları üye işyerlerinin bilgilendirilmelerini teminen gerekli önlemleri almaları hususlarında üyelere duyuru yapılmıştır. Kanun kapsamında borçlarının yeniden yapılandırılmasını isteyen kart sahibi sayısı, bu kişiye ait kart sayısı, protokol imzalayan ve protokolü bozan kart sahibi sayısı, toplam borç tutarı ve yeniden yapılandırmadan yararlanan kişi profili (erkek-kadın) hakkında Birlikçe veri toplanması ve raporlanmasını teminen bilgi talep edilmiştir.

Kurumsal Kredi Kayıt Sisteminin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. tarafından sürdürülmektedir. Banka sisteminde risklerin daha iyi izlenmesi ve yönetilmesi açısından son derece önemli olan bu projenin etkin olarak kullanıma hazır hale gelmesi, Birlik üyelerinin proje kapsamında kendilerine düşen görevleri zamanında ve eksiksiz yerine getirmesi ve projenin zamanında tamamlanarak uygulamaya geçirilmesi önem taşımaktadır.

TRLIBOR (Türk Lirası Bankalararası Satış Oranı) ilanına ek olarak TRLIBID (Türk Lirası Bankalararası Alış Oranı) da 3 Temmuz 2006 tarihi itibarıyla ilan edilmeye başlanmıştır. Ayrıca aynı tarih itibarıyla alış satış kotasyonları arasındaki fark da daraltılarak yüzde 6 olarak belirlenmiştir. TRLIBOR üye banka sayısı 15'tir. "TRLIBOR Belirlenmesine İlişkin Kurallar" çerçevesinde kurallara uygun kotasyon girişi yapmayan bankalar Birlik tarafından uyarılmaktadır.

2005 yılı içinde 14 adet, 2006 yılında 39 bildirim Dolandırıcılık Eylem/Girişim Bildirimi sisteme üye banka ve kurumlara gönderilmiştir.

Basel II süreci hakkında reel sektörde faaliyet gösteren firmaların bilgilendirilmesini teminen Türkiye Odalar Borsalar Birliği ile illerde toplantılar düzenlenmiştir.

Risk santralizasyon merkezinin Birlik koordinasyonunda faaliyetini sürdürmesine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Birlik, DEİK'in üst düzey karar organı olan Genel Kurulda kurucu üye sıfatıyla temsil edilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde Birlik, TOBB bünyesinde oluşturulan Bankacılık ve Finans Meclisinin çalışmalarına katılmıştır.

Kayıt dışılık ile mücadele sürecinde yapılan çalışmaların desteklenmesi amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından 2006 Haziran ayında yapılan konferansa katılım ve konferans çalışmalarına mali destek sağlanmıştır.

Basel II Sermaye Uzlaşısı'na geçişe ilişkin olarak Türk bankacılık sektörü için hazırlanan ve revize edilen yol haritası hakkında Birlik görüşü oluşturularak BDDK'ya gönderilmiştir. Yönlendirme Komitesi üyeleri koordinasyonunda oluşturulan alt çalışma grupları tarafından Basel II düzenlemesine ilişkin uygulamalar kapsamında hazırlanan çalışma raporları BDDK'ya iletilmiş ve Bankacılar dergisinin muhtelif sayılarında yayımlanmıştır.

Banka ve sigorta muamele vergisinin kaldırılması, kaldırılma tarihine kadar ise bankalar tarafından ödenen katma değer vergisinin, banka ve sigorta muameleleri vergisinden mahsup edilmesine imkan veren bir düzenleme yapılması talep edilmiştir. Bu amaçla, uluslararası uygulamaları içeren kapsamlı bir rapor hazırlanarak Gelir İdaresi Başkanlığına gönderilmiştir. Kambiyo gider vergisinin kaldırılması talep edilmiştir.

Türk lirası çeklerin tahsilinde uygulanmakta olan takas sisteminin yabancı para çeklerde de uygulanabilirliği veya çeklerin her bir bankanın belirleyeceği sadece bir şubesine ibraz edilmesinden sonra hesaplaşmanın Türkiye Cumhuriyet Merkez Bahnkası nezdinde yabancı para hesaplar üzerinden yapılması ve bankalararası yabancı para havalelerinde EFT sisteminin kullanılmasının sağlanması talep edilmiştir.

Takas odalarının tasfiye edilmesi suretiyle bankacılık sisteminde kaynak ve operasyonel maliyetlerinin azaltılmasını teminen halen sınırlı sayıda bankanın katıldığı çeklerin fiziken ibraz

etmeden sadece çek bilgileri üzerinden takas işlemine imkan veren elektronik ortamda çek takası işleminin yaygınlaştırılması ve tüm bankaların katılımlarının sağlanmasını teminen takas işlemlerinin makul bir süreden sonra 10 yıl tamamen elektronik ortamda yapılması talep edilmiştir.

Bankacılık sistemi üzerinde yoğunlaşan uluslararası muhasebe standartları ve risk yönetimi ile denetimine ilişkin uluslararası düzenlemelerin eş zamanlı olarak kredi kullanan üretim ve ticaret sektöründe faaliyet gösteren firmalara da uygulanması talep edilmiştir.

Dünya Gazetesi Birliği 2007 yılının "En Başarılı Sivil Toplum Örgütü" olarak seçmiş olduğunu duyurmuştur. Birliğin bankacılık sektörünün büyümesine, sağlıklı çalışmasına, bankacılık mesleğinin gelişmesine katkıları, İstanbul'un finans merkezi haline getirilmesi yönünde gerekli alt yapı yatırımlarını içeren raporu hazırlayarak hükümete sunması, "Çok Yaşa Bebek" projesi ile 10.000'i aşkın bebeğin hayata tutunmasını sağlaması nedeniyle seçildiği bildirilmiştir.

Banka hukukçularının katılımıyla "Bankacılıkta Güncel Hukukî Sorunlar" konulu konferans Abant Palace Otel'de, 14-16 Aralık 2007 tarihleri arasında düzenlenmiştir. Konferansta; bankalar tarafından yapılan bağış ve yardımlar, müşteri sırrı ve banka sırrı, mevduat ile ilgili başlıca sorunlar ve tüketici kredilerinde ve özellikle konut finansmanında bankaların ayıplı maldan sorumluluğu konuları gündeme alınarak Hukuk Müşavirleri Kurulu üyeleri tarafından tebliğler sunulmuştur.

"Terörle Mücadele Kahramanlarına Destek Kampanyası" çerçevesinde Birlik tarafından Mehmetçik Vakfı'na 3.375.000 TL bağışlanmıştır.

Kayıtlı ekonominin büyütülmesine yönelik çalışmalar kapsamında banka ve kredi kartlarının kullanımının daha da yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanan Birlik görüş ve önerileri Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'na sunulmuştur. Konuyla ilgili olarak Vergi Konseyi tarafından yapılan toplantılara ve bu kapsamda oluşturulan alt çalışma gruplarına katılım sağlanmıştır.

Ayrıca, Birlik borç ve alacak ilişkilerinin takibinin kolaylaştırılarak, daha güvenli bir hale getirilmesi için poliçe, bono ve çeklerin geçerliliklerini etkilememek kaydıyla, poliçe, bono ve çekleride düzenleyen, muhatap, aval veren cirantalarının vergi kimlik numarasının yer almasının zorunlu hale getirilmesini, aykırı davranışlara idari para cezası uygulanmasını öngören bir düzenleme yapılmasını talep etmiştir.

Türev işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve türev işlemlerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine ilişkin Çalışma Grubu üyelerince hazırlanan Rapor, Gelir İdaresi Başkanlığı'nda yapılan bir toplantıda yetkililere anlatılarak, görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır.

Birlik, sektör adına, iletişime yönelik olarak paydaşlar nezdinde yapılan araştırma sonuçları çerçevesinde stratejik iletişim planını hazırlayarak uygulamaya koymuştur.

MASAK ile "eğiticilerin eğitimi" konulu eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. MASAK ile Avrupa Birliği Teknik Destek ve Bilgi Değişim Ofisi (Technical Assistance Information Exchange Unit-TAIEX) işbirliği ile gerçekleştirilen "Bilişim Suçları ve Karapara Aklama" konulu seminere katılım sağlanmıştır.

Risk Bazlı Müşterini Tanı İlkeleri Elektronik Çalışma Grubu faaliyetlerine katılıma devam edilmiş ve bu çerçevede "Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanıyla Mücadelede Risk Bazlı Yaklaşımın Uygulanması için Kılavuz Taslağı" çalışmalarına katkı sağlanmıştır. Oluşturulan Taslak Rapor ilgili kurumların bilgisine sunulmuştur.

Bankacılık işlemlerinde dolandırıcılık eylem girişimlerine ilişkin bilgi ve belgelerin bankalar arasında paylaşımını sağlamak, kötü niyetli girişimlere daha etkin bir şekilde müdahale ederek olayların önlenmesine yardımcı olmak üzere Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB) ile ortak bir çalışma yapılmıştır. Konuyla ilgili çalışma grubu tarafından yürütülen çalışmalara bankaların da katılımı ve katkıları sağlanmıştır. KKB tarafından KKB bünyesinde kullanılmakta olan, Sahte Bilgi/Belge/Beyan/Başvuru Alarm Sistemi (SABAS) ile entegre çalışan ve "İnternet Dolandırıcılık Uyarı Sistemi– Internet Fraud Alarm System – IFAS" olarak adlandırılan yeni bir uygulama geliştirilmiştir.

Bankacılıkta dolandırıcılık eylemleri ve bu eylemlerin önlenmesi için yapılması gereken işlemler hakkında banka şube çalışanlarının eğitimi konusunda bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucu hazırlanan eğitim kitapçığı, üyelerimizin genel müdürlük adreslerine gönderilerek, şube çalışanlarının eğitimi amacıyla kullanılması amaçlanmıştır. Ayrıca, hazırlanan eğitim içeriğinin Birlik Eğitim Sitesi üzerinden verilmesi sağlanarak daha geniş kesimlerin bu eğitim içeriğinden yararlanması temin edilmiştir.

Kamuoyunun bilgilendirilmesi ve banka müşterilerinin bilinçlendirilmesi amacıyla, muhtemel dolandırıcılık olaylarına yönelik olarak çeşitli tarihlerde Birlik internet sitesinde kamuoyu duyuruları yayımlanmıştır.

BDDK, Emniyet Genel Müdürlüğü, adalet mensupları (Hakim ve Savcılar) ile bankalardan temsilcilerin katılımıyla, "İnternet Bankacılığı Üzerinden Dolandırıcılık ve Elektronik ortamda Banka ve Müşterilerine Yönelik Saldırı Girişimleri" konulu bir panel yapılmıştır.

Bankalar tarafından son dönemde bankalarda hesap açma ve kredi başvurularında "sahte sürücü" belgesi kullanımının arttığı ve sürücü belgelerinin doğrulanmasına yönelik bir çalışma yapılması talep edilmiş, bu çerçevede Birlikçe Emniyet Genel Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulmuştur.

Türkiye Bilişim Derneği tarafından Kasım 2007 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Bilişim 2007 Kongresine" katkı sağlanmış, Kongre kapsamında beş bankacının konuşmacı olarak katıldığı "Elektronik Bankacılık" paneli düzenlenmiştir.

Türkiye Bilişim Derneği tarafından Nisan 2008 tarihlerinde İzmir'de düzenlenen Bilgi İşlem Merkezi Yöneticileri seminerine katkı sağlanmış, söz konusu seminer kapsamında üç bankacının konuşmacı olarak katıldığı "Bankacılıkta Bilişim: Türkiye'nin Başarı Öyküsü" paneli düzenlenmiştir.

Yazar kasa, POS kullanımı ve kart güvenliği konusunda BDDK tarafından yürütülen çalışmalar kapsamında Aralık 2007 tarihinde BDDK'nın talebi ile tüm ticari bankaların katılımına açık olarak bir toplantı yapılmıştır.

Türkiye Bankalar Birliğinin organizasyonunda ve Merkez Bankası yetkililerinin katılımıyla, 14 Aralık 2007 tarihinde, CLS sistemine katılım konusunda bankalarımızın somut olarak görüşlerinin ve önerilerinin alındığı bir toplantı yapılmıştır.

Bankalarla anlaşma yapmaksızın ve bankaların bilgisi dışında, bankaların müşterilerine sunduğu olanaklar kullanılarak Fatura Ödeme Merkezleri (FÖM) ofisleri tarafından gerçekleştirilen işlemlerin engellenmesi amacıyla Birlik tarafından hazırlanan 1013 sayılı Tebliğ BDDK'nın talebi doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Kredi kartı ile yapılan işlemlerin de önlenmesini içeren yeni "Tebliğ Taslağı" Yönetim Kurulu'nda görüşülmüş ve BDDK'nın bilgisine sunulmuştur.

EFT/EMKT sistemiyle ilgili olarak, katılımcılar arasındaki koordinasyon görevi ve finansman işlemleri TBB tarafından yapılmıştır. 2005 yıl sonu itibarıyla EFT/EMKT sistemine katılan banka sayısı 44, katılım bankası sayısı 4 olmak üzere toplam 48 kullanıcı olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu kullanıcılardan 36 tanesi host bağlantılı olarak çalışmaktadır.

Bankacılık ve finans sektöründe kullanılmakta olan müşteri hesap numaralarının uluslar arası standartlara uygun olarak (IBAN- International Bank Account Number) yeniden yapılandırılması amacıyla yapılan çalışmalar tamamlanmış olup Çalışma Grubu tarafından hazırlanan ve Yönetim Kurulu tarafından onaylanan "IBAN Türkiye" standardının uygulanmasına 1 Eylül 2005 tarihi itibarıyla başlanmıştır.

17- Sosyal Projeler: Türkiye Bankalar Birliğinin, tıbbi destek ve sosyal yardım programı çerçevesinde ülkemizdeki bebeklere tıbbi müdahale imkânlarına katkıda bulunmak amacıyla 2003 yılında "Türkiye'nin Geleceği için Çocuklara Sağlıklı Bir Gelecek" adıyla başlattığı kampanya 2006 yılından itibaren "Çok Yaşa Bebek" adıyla devam etmiş, 2008 yılından itibaren de "Çocuk Sağlığı Projesi" adıyla devam ettirilmektedir. Projeler çerçevesinde hastanelerin çocuk bölümlerine çeşitli tibbi cihazlar hibe edilmektedir.

Tıbbi cihaz talepleri hekimlerden oluşan Danışma Kurulu tarafından değerlendirilmektedir. Cihaz bağışı yapılacak hastanelerin seçiminde hastane altyapısının yeterli

olması, cihaz talebinde bulunan hekimin, cihazın doğru kullanılacağını garanti etmesi ve cihazları kullanacak sağlık ekibinin ehil olması önemli rol oynamaktadır. Bağışlanan cihazların kullanım performansı, ilgili hastane yönetimi tarafından her yıl belli aralıklarla Danışma Kurulu'na raporlanmaktadır.

Beş yılda yaklaşık 3.500.000 TL tutarına ulaşan cihaz bağışlarının yıllar itibarıyla gelişimi aşağıda gösterilmiştir:

2003-2004	6 ilde 8 hastane
2004-2005	11 ilde 13 hastane
2005-2006	12 ilde 14 hastane
2006-2007	27 ilde 37 hastane
2007-2008	41 ilde 57 hastane

Proje çerçevesinde toplam 52 ilde 92 hastaneye toplam 560 tıbbi cihaz (kuvöz-yaşam destek ünitesi vb.) hibe edilmiştir. Bağışlanan cihazlarla toplam 15 bini aşkın çocuğun hayatının kurtarıldığı tahmin edilmektedir

Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye'nin dört bir yanındaki bebeklere tam ve yeterli tıbbi müdahale sunulmasına katkı sağlamak amacıyla 2003 yılından beri sürdürdüğü "Çok Yaşa Bebek" projesi ile Türkiye Sağlık Gönüllüleri tarafından "Sağlıkta En Başarılı Sivil Toplum Kuruluşu Ödülü"ne değer görülmüştür. Proje, Capital Dergisi'nin üç yıldır düzenlediği "Türkiye'nin Sosyal Sorumluluk Liderleri" araştırmasında "2006'nın en başarılı 15 sosyal sorumluluk projesi" arasından 8. sırada yer almıştır.

XIII. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Katılım Bankalarının tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğindeki ilk meslek örgütü, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20 nci maddesinin 6 ncı fıkrasının (b) bendi hükümlerine göre "Özel Finans Kurumları Birliği" adıyla 4.10.2001 tarih ve 2001/3138 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan ana statü ile kurulmuştur.

Bu tarihten önce ise, beş özel finans kurumu tarafından 24.12.1995 tarihinde kurulan "Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı" bünyesinde kuruluşların mesleki çıkarları savunulmaya çalışılmıştır. Söz konusu Vakıf 25.08.2003 tarihinde tasfiye edilerek tüm mal varlığı Özel Finans Kurumları Birliğine devredilmiştir.

2005 yılında yürürlüğe konulan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile meslek birliğinin adı "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu Kanunun 79, 80 ve 81 inci ve geçici 3 üncü maddeleri uyarınca Bakanlar Kurulu'nca 02.02.2006 tarih ve 2006/10018 sayılı

Karar ile "Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü" yürürlüğe konulmuştur. Karar 28.02.2006 tarih ve 26094 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Bankacılık Kanunu'nun 79, 80 ve 81 inci maddeleri hükümlerine göre kurulmuş, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Birliğin yönetim merkezi İstanbul'da bulunmaktadır.

Birlik Statüsüne göre Birliğin amacı; serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde, bankacılık düzenleme ilke ve kuralları doğrultusunda katılım bankalarının hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir.

Statüde Birliğin görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Bankacılık ve katılım bankaları ile ilgili mevzuatı izlemek ve bu konulara ilişkin düzenlemeleri üye katılım bankalarına duyurmak,
- Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,
- Üye katılım bankası mensuplarının uyacakları meslek ilkeleri ve standartlarını Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun uygun görüşünü alarak belirlemek,
- İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,
- Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,
- Katılım bankaları arasındaki ilişkilerde mesleki dayanışmayı güçlendirecek kararlar almak,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile işbirliği yapmak suretiyle katılım bankaları arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,
- Üyelerin ilan ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun uygun görüşünü alarak tespit etmek,
- Yurt içinde ve yurt dışında katılım bankacılığını temsil etmek, katılım bankacılığını tanıtmak ve bu konuda kamuoyunu aydınlatmak için çalışmalarda bulunmak,
- Bankacılık konusunda seminer, sempozyum, konferans ve eğitim programları düzenlemek,
- Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usul ve esaslar ile tip sözleşmelerin uygulanacağı işlemleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun uygun görüşünü alarak belirlemek,

- Üyeler ile bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere Birlikçe hazırlanan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca onaylanan usul ve esaslar dâhilinde hakem heyeti oluşturmak,
- Katılım bankaları ve bankacılığı konularında resmî makam ve kuruluşlara istişari mahiyette mütalaa vermek,
- Ekonomi, mali sektör ve bankacılık sistemindeki yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri izleyerek toplayacağı bilgileri üyelerine ve ilgililere ulaştırmak,
- Ulusal tasarrufun teşviki için gerekli çalışmaları yapmak ve yetkili mercilere önerilerde bulunmak,
- Katılım bankalarına ilişkin, gizlilik niteliği taşımayan istatistikî bilgileri toplamak ve kamuoyuna duyurmak,
- İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, katılım bankalarının, müşterilere sundukları hizmetler karşılığında tahsil edecekleri komisyon, ücret ve masraflar, açtıkları krediler ve bunlarla ilgili diğer işlemler için uygulayacakları kâr payı oranları, komisyon ve ücretler ile katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranının belirlenmesine ilişkin olarak üye katılım bankalarına yönelik tavsiye kararı almak,
- Üyelerinin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak ve/veya gerekli girişimlerde bulunmak,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumununca alınması istenilen tedbirleri almak,
- Birliğin aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasını takip etmek, bunlara zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında gerekli müeyyideleri uygulamak,
- Kanun ve ilgili mevzuatın kendisine yüklediği diğer görevleri yapmak.

Teşkilatı ve Organları

Birliğin organları, çalışma esasları ve faaliyetlerinin kapsamı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü ile belirlenmiştir.

Üyelik

Türkiye'de faaliyet gösteren bütün katılım bankaları (Faizsiz bankacılık yapan kuruluşlar) faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde birliğe üye olmak ve Birliğin yetkili organlarının aldığı kararlara uymak zorundadır.

Her ne surette olursa olsun faaliyet izni kaldırılan veya diğer bir veya birkaç katılım bankası ile birleşen veya bütün aktif ve pasifi ile diğer hak ve yükümlülüklerini Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir katılım bankasına devreden veya tasfiye kararı alan katılım bankalarının üyelik kayıtları silinmektedir.

Halen, Birliğe üye 4 katılım bankası bulunmaktadır (Albaraka Türk, Bank Asya, Kuveyt Türk, Türkiye Finans). Söz konusu katılım bankalarının şube ve personel sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 414- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Üyeleri Şube ve Personel Sayısı

YILLAR	ŞUBE SAYISI	Artış %	PERSONEL SAYISI	Artış %
1985	1		48	
1986	1	0%	71	48%
1987	5	400%	248	249%
1988	11	120%	337	36%
1989	16	45%	502	49%
1990	21	31%	645	28%
1991	25	19%	813	26%
1992	32	28%	961	18%
1993	42	31%	1213	26%
1994	43	2%	1170	-4%
1995	56	30%	1514	29%
1996	75	34%	1967	30%
1997	114	52%	2431	24%
1998	118	4%	2613	7%
1999	117	-1%	2672	2%
2000	109	-7%	2182	-18%
2001	115	6%	1964	-10%
2002	148	29%	2530	29%
2003	188	27%	3504	38%
2004	256	36%	4791	37%
2005	328	28%	5749	20%
2006	355	8%	7114	24%
2007	422	19%	9215	30%
2008	530	26%	11032	20%

Birlik üyesi katılım bankalarının 2008 sonu itibarıyla bilanço büyüklüğü 25.769 Milyon TL (Toplam bankacılık bilanço büyüklüğü 722.156 Milyon TL), kredi hacmi 19.734 Milyon TL (Toplam bankacılık kredi hacmi 392.927 Milyon TL), Mevduat hacmi de 19.210 Milyon TL (Toplam bankacılık mevduat hacmi 463.313 Milyon TL) olarak gerçekleşmiştir.

Buna göre, katılım bankalarının toplam bankacılık bilanço büyüklüğü içindeki payı % 3.6, kredi hacmi içindeki payı % 5, mevduat hacmi içindeki payı ise % 4.3 olarak hesaplanmıştır.

Katılım bankalarına ilişkin 2008 sonu itibarıyla bazı rakamlar şu şekildedir:

Katılım hesap sayısı : 682.000

Kredi müşteri sayısı : 176.000

Kredi kartı sayısı : 758.000

ATM sayısı : 679

Birliğin organları, Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetçilerden oluşmakta, ayrıca idari birim olarak Genel Sekreterlik oluşturulmuş bulunmaktadır.

Genel Kurul

Genel Kurul, üye katılım bankalarının temsilcilerinden oluşmakta ve her üye bir oy hakkına sahip bulunmaktadır.

Genel Kurul her yıl Mayıs ayında toplanmakta ve aşağıdaki görevleri yapmaktadır.

- Birliğin yıllık çalışma ve hesaplarına dair Yönetim Kurulu ve Denetçiler raporlarıyla bütçeyi incelemek ve onaylamak,
- Yönetim Kurulu üyelerini seçmek,
- Denetçileri seçmek,
- Birliğin görev ve amaçlarıyla ilgili konularda Yönetim Kurulu tarafından yapılacak veya Genel Kurula arz edilmek üzere her sene mart ayı sonuna kadar üyelerce Yönetim Kuruluna gönderilecek öneri ve dilekleri görüşmek, gerekli kararı almak, yeni çalışma yılı hakkında kararlar vermek,
- Statüde yapılmasına gerek görülecek değişiklikler hakkında Kuruma önerilerde bulunmak.

Genel Kurul toplantısının yerini, gününü, saatini ve gündemini Yönetim Kurulu belirlemektedir. İlk toplantı günü ile çoğunluk sağlanamaması halinde yapılacak ikinci toplantı günü arasındaki en az bir hafta süre konulmaktadır. Yönetim Kurulunun bu kararları, Genel Sekreterlikçe, ilk toplantı tarihinden en az onbeş gün önce üyelere ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna iadeli taahhütlü mektupla veya özel kurye aracılığı ile bildirilmektedir.

Seçim yapılacak Genel Kurul toplantısından en az onbeş gün önce, seçimlere katılacak üye katılım bankalarını ve temsilcilerini belirleyen liste, toplantı ile ilgili olarak Yönetim Kurulu kararında yer alan hususları belirten bir yazı ile birlikte, üç nüsha olarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek Seçim Kurulu Başkanı Hâkim'e tevdi edilmektedir. Hâkim gerekli incelemeyi yaparak listeyi ve diğer hususları onaylamakta; bir sandık kurulu başkanı ve iki sandık kurulu üyesi ile birer yedek üye atamaktadır.

Olağanüstü toplantı, Yönetim Kurulunun çağrısı veya üyelerin dörtte birinin yazılı başvurusu yahut denetçilerin göreceği lüzum üzerine yapılabilmektedir.

Genel Kurul üye katılım bankası sayısının yarıdan bir fazlası ile toplanabilmektedir. Birinci toplantıda yeter sayı sağlanamazsa ikinci toplantıda herhangi bir nisap aranmamaktadır. Genel Kurul'da yalnız gündeme konulan maddeler görüşülmekte, üyelerin herhangi biri tarafından önerilen ve toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu tarafından görüşülmesi istenen maddeler gündeme eklenebilmektedir. Kararlar oy çokluğu ile alınmakta, eşitlik halinde Divan başkanının oyu tercih edilmektedir.

Genel Kurula, Yönetim Kurulu Başkanı, onun olmadığı durumlarda ise Yönetim Kurulu Başkan Vekili başkanlık etmekte, ayrıca mevcut üyeler arasından bir başkan vekili ve iki katip seçilmektedir. Görüşme tutanakları ve kararlar, başkan, başkan vekili ve kâtipler tarafından imzalanarak muhafaza edilmektedir.

Seçimler

Her üye Genel Kurulda bir oy hakkına sahip bulunmakta, seçimlerde oy verme işlemi gizli oy, açık tasnif esaslarına göre yapılmaktadır. Seçim süresinin sonunda tutanakla tespit edilen seçim sonuçları seçim sandık kurulu başkanı ve üyeleri tarafından imzalanmakta, tutanağın düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçimlere yapılacak her türlü itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenmekte ve kesin olarak karara bağlanmaktadır. Genel Kurulda seçimler dışındaki diğer işlemlere ilişkin oylamalar açık yapılmakta, sadece Genel Kurulca karar verilen hususlarda gizli oya başvurulmaktadır. Genel Kurulun karar vermesi halinde başkan vekili ile katiplerin seçimi de açık oyla yapılır. Kararların birer örneği iadeli taahhütlü mektupla veya özel kurye aracılığı ile üyelere ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna gönderilmektedir.

Birliğin 4 üyesi bulunduğundan, seçimlere % 100 katılım sağlanmakta, Birlikteki görevler de (Başkanlık vb. gibi) sırayla yapılmaktadır.

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, faaliyette bulunan katılım bankaları temsilcilerinden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu üyeleri iki yıl için seçilmektedir. Süresi dolan üyeler tekrar seçilebilmektedir.

Yönetim Kurulu, iki yıl süre ile görev yapmak üzere üyeleri arasından bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçmektedir. Herhangi bir nedenle Yönetim Kurulu Başkanlığının boşalması halinde Başkan Vekili bir sonraki Genel Kurula kadar Başkanlık görevini üstlenmektedir.

Yönetim Kurulu üyelerine yaptıkları bu görev için ücret verilmemektedir.

Yönetim Kurulu aynı zamanda disiplin kurulu olarak da çalışmaktadır.

Yönetim Kurulu üyelerine yaptıkları bu görev için ücret verilmemektedir.

Yönetim Kurulu Başkanı, Birliği temsil etmekte ve Genel Kurul kararları ile Yönetim Kurulu kararlarının uygulanmasından sorumlu bulunmaktadır. Yönetim Kurulu, Birlik işleri ihtiyaç gösterdikçe Başkan veya bulunmaması halinde Başkan Vekilinin onayı ile Genel Sekreterin çağrısı üzerine en az ayda bir kere toplanmaktadır. Toplantı gündemi Genel Sekreter tarafından üyelere ve denetçilere gönderilmektedir. Yönetim Kurulu üye sayısının çoğunluğu ile toplanmakta, kararlar toplantıda bulunanların çoğunluğu ile alınmakta, eşitlik halinde Başkanın katıldığı tarafın oyu tercih edilmektedir.

Yönetim Kurulu üyeleri kendileri ile ilgili özel nitelikteki kararların alınacağı toplantılara katılamamaktadır.

Birliğin yürütme organı olan Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birlik Statüsü'nde belirtilen görevleri yapmak,
- Birliği ilzama yetkili olanları belirlemek ve imza yetkilerini karara bağlamak, Genel Sekreteri atamak ve ücretini saptamak,
- Üyeler ve bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere usûl ve esasları belirlemek ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca onaylanan bu usûl ve esaslar dâhilinde hakem heyeti oluşturmak,
- Genel Kurulu olağan ve olağanüstü toplantıya çağırmak, yapılacak Genel Kurul toplantılarının gündemini, yerini, gün ve saatini belirlemek,
- Birlik iç yönetmeliklerini onaylamak,
- Birlik personelini atamak ve ücret politikasını belirlemek,
- Birliğin amaçlarını gerçekleştirmesi için gayrimenkul satın alınmasına, satılmasına veya kiralanmasına karar vermek
- Disiplin kararlarını almak,
- Birliğin organizasyonunu oluşturmak,
- Üyeler tarafından Birliğe verilecek periyodik rapor ve bilgileri tespit etmek, Birlik bütçesi ile Birliğin yıllık faaliyet raporlarını hazırlayarak Genel Kurula sunmak,
- Kanunlar ve ilgili mevzuatla belirlenen diğer görevleri yapmak.

Genel Sekreterlik

Yönetim Kurulu, Birliğin organizasyon yapısını oluşturmakta ve Kurulca atanan bir Genel Sekreter tarafından idari işler yönetilmektedir.

Yönetim Kurulu tarafından atanan genel sekreterin katılım bankası genel müdüründe bulunması gereken niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Genel Sekreterin görev ve yetkileri şu şekildedir:

- Birliğin yönetmeliklerini, kadrolarını ve faaliyetlerine ait raporları hazırlayarak Yönetim Kurulu'na sunmak,
- Birliğin bütçe taslağını hazırlayarak Yönetim Kurulu'na sunmak,
- Birliğin muhasebe kayıtları ile gerekli defterlerinin tutulması ve muhafazasını sağlamak,
- Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarının üyelere duyurulmasını ve uygulanmasını sağlamak, yayın organları ve basın ile ilişkileri düzenlemek,
- Birliği resmî makamlar, mahkemeler ve üçüncü kişiler nezdinde Yönetim Kurulu'na izafeten temsil etmek,
- Bankalar Kanunu gereğince verilmesi gereken görüşleri hazırlayarak Yönetim Kuruluna sunmak.

Mali Uygulamalar

Birliğin mali yılı 1 Temmuzda başlayıp, 30 Haziranda sona ermektedir.

Birliğin gelirleri Statü'de aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Bankacılık Kanununun 81 inci maddesine dayanılarak Birlik Statüsünün 11 inci maddesi gereğince saptanan oy sayılarıyla orantılı olarak hesaplanan masraf iştirak payları,
- Katılım bankalarının bir defa için verecekleri ve tutarı Yönetim Kurulunca saptanacak giriş aidatı,
- Bir önceki yıldan devreden gelir fazlaları,
- Her türlü bağışlar,
- Sair gelirler.

Birliğin giderleri, oy paylarına göre üyelere eşit olarak paylaştırılmaktadır. Üyelerden giriş aidatı, yıllık aidat veya gider katılım payı adlarıyla tahsilâtlar yapılmaktadır.

Genel Kurulda kabul edilen bütçede yer alan giderler üzerinden her üyenin yatırması gereken miktar hesaplanmakta, üyeler hissesine düşen masraf iştirak payını Merkez Bankasında açılacak bir hesaba Haziran ayı sonuna kadar yatırmaktadır.

Üyelerce süresi içinde yatırılmayan masraf iştirak payları Birlik tarafından icra yoluyla tahsil edilebilmektedir. Masraf iştirak paylarına ilişkin Birlik Yönetim Kurulu kararları 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesinde yazılı resmî belge niteliği taşımaktadır. Birlik üyeliğinin herhangi bir sebeple son bulması halinde peşin tahsil edilen masraf iştirak payları iade edilmemekte, tahsil edilemeyen masraf iştirak payının üyelerden tahsili konusunda Yönetim Kurulu yetkili bulunmaktadır.

Birlik, muhasebe kayıtlarını "Tek Düzen Genel Hesap Planı"nı esas alarak düzenlemekte, Yevmiye Defteri, Defteri Kebir ve Envanter Defteri tutmaktadır.

Birliğin son beş yıllık gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Giderlerin ana kalemler itibarıyla personel giderleri, tanıtım ve web sitesi giderleri, kira giderleri ve eğitim giderlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 415- Türkiye Katılım Bankaları Birliği 2002-2008 Gelir ve Giderleri (TL)

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
PERSONEL GİDERLERİ	128.231	193.504	227.069	246.344	290.254	338.956
KİRA GİDERLERİ				58.008	161.624	149.900
TANITIM VE WEB SİTESİ GİDERLERİ	75.785	196.488	121.923	116.146	218.743	287.330
EĞİTİM GİDERLERİ	1.793	16.377	29.113	41.558	85.416	104.622
KİTAP GİDERLERİ	204	586	385	602	160	25.182
KIRTASİYE GİDERLERİ		5.508	6.319	5.342	6.579	8.568
SEYAHAT GİDERLERİ	1.816	1.734	7.318	2.463	2.959	1.558
AMORTİSMAN GİDERLERİ					84.237	
GENEL GİDERLER	28.904	33.519	41.180	69.807	68.994	161.819
KIDEM TAZMİNATI GİDERLERİ						
KUR-ENFLASYON DİĞER ZARARLAR	21.935		11.547		455	1.618
DİĞER GİDERLER	31.546	7.247	6.053	36.933	1.151	20.348
TOPLAM GİDERLER	**290.214**	**454.963**	**450.907**	**577.203**	**920.572**	**1.099.901**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR						
YILLIK AİDATLAR	150.000	330.000	415.000			
GİDER PAYLARI	100.000	330.000	415.000	660.000	900.000	1.000.000
KATILIM GELİRLERİ	50.359	53.508	16.064	80.443	56.168	64.373
GİRİŞ AİDATLARI	150.000					
GAYRİMENKUL SATIŞ GELİRLERİ				243.723		
DEMİRBAŞ DEVRİ GELİRLERİ				47.277		
DİĞER OLAĞANÜSTÜ GELİRLER		4.179				
YIL İÇİ GELİR TOPLAMI	**450.359**	**717.687**	**846.064**	**1.031.443**	**956.168**	**1.064.373**
TOPLAM GELİRLER	**450.359**	**717.687**	**846.064**	**1.031.443**	**956.168**	**1.064.373**
GELİR FAZLASI	**160.145**	**262.724**	**395.157**	**454.240**	**35.596**	**-35.528**

Birliğin gelir açısından bir probleminin olmadığı, herhangi bir tahsilat sorunu bulunmadığı ve sürekli olarak gelir fazlası bulunduğu görülmektedir. Birliğin gelir fazlaları aylık olarak "Katılma Hesaplarında" değerlendirilmektedir.

Birliğin muhasebe sonuçları, bir önceki yıl için yıllık ve içinde bulunulan yıl için de dokuz aylık olmak üzere Genel Kurula ve üyelere; yıllık olarak da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna gönderilmektedir.

Birliğin alım-satım ve ihale işlerine ilişkin bir düzenlemesi bulunmamakta, bu işler teklif almak, pazarlık, piyasa araştırması yapmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Örneğin Birliğin mülkiyetindeki bir ofis açık artırma suretiyle satılmıştır.

Birliğin personel istihdamına ilişkin de bir düzenlemesi bulunmamakta, işlemler İş Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir. İşe alma, mülakat ve istihbarat sistemi uygulanarak yapılmakta, ücretler piyasa şartları da dikkate alınarak karşılıklı mutakabat ile belirlenmektedir. Ücretlere yılda bir kez seyyanen ve enflasyon civarında artış yapılmaktadır. Birlikte halen 5 kişi çalışmakta olup, 2007 yılında yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 416- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
GENEL SEKRETER	177.240	14.770
GENEL SEKRETER YRD.	50.240	4.187
MEMUR	20.240	1.687
MEMUR	19.534	1.628
MUHASEBE MEMURU	15.360	1.280

Birliğin iştirak ve vakfı bulunmamaktadır.

Katılım Bankalarınca katılım hesapları toplamı üzerinden kesilen sigorta primleri, Özel Finans Kurumları "Güvence Fonu" adıyla 2005 yılına kadar ayrı bir hesapta izlenmiş ve yönetilmiştir. Söz konusu fon 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde 25.11.2005 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir. Fonun devredilen bakiyesi 69.917.569 TL'dir.

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Birliğin iç denetimi, Genel Kurulca iki yıllık süre için gizli oyla seçilen yeminli mali müşavir unvanını taşıyan 2 denetçi tarafından yerine getirilmektedir. Süreleri sona eren denetçiler tekrar seçilebilmekte, denetçilere yaptıkları hizmet için verilecek ücret Genel Kurulca tespit edilmektedir.

Herhangi bir sebeple yıl içinde bir denetçilik boşalırsa, yeni denetçi seçimi, takip eden genel kurul toplantısında yapılmakta, iki denetçiliğin birden boşalması halinde, Yönetim Kurulunun çağrısı üzerine yapılacak olağanüstü genel kurul toplantısında yeni denetçiler seçilmektedir.

Denetçiler, Birliğin bütün hesap ve işlemlerini inceleyerek Birliğin çalışmaları hakkındaki sonuçları Genel Kurulun yıllık toplantılarına rapor halinde sunmaktadır. Denetçiler istedikleri takdirde, oya katılmamak şartıyla Yönetim Kurulu toplantılarında bulunabilmekte ve gerekli gördükleri konuları Yönetim Kurulu gündemine aldırabilmektedir.

Birliğin iki adet Yeminli Mali Müşavirden oluşan Denetim Kurulu tarafından hazırlanan son beş yıllık raporları incelenmiş, raporların;

"Birliğin…… dönemine ait hesap ve işlemlerinin, Türkiye Katılım Bankaları Statüsü ve ilgili diğer mevzuat ile genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartlarına göre incelendiğinin ve …… tarihli bilançosu, Birliğin anılan tarihteki mali durumunu, ……dönemine ait gelir-gider cetveli anılan döneme ait faaliyet sonuçlarını gerçeğe uygun ve doğru olarak yansıttığının belirtildiği,"

şeklinde aynı ifadeleri taşıdığı görülmüştür.

Dış Denetim

Birliğin hesap ve kayıt düzeni, bağımsız denetim kuruluşlarınca da ayrıca denetlenmekte, hazırlanacak raporlar her yıl mart ayı sonuna kadar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna sunulmaktadır. Bu çerçevede yapılan denetimlerde; Birliğin finansal tablolarının, Birlik Statüsü, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun olarak, faaliyet sonuçlarını ve nakit akımlarını doğru biçimde yansıtıp yansıtmadığına bakılmaktadır.

Birliğin, 2005-2006 ve 2006-2007 döneminin yukarıda belirtilen çerçevede denetimi bir bağımsız denetim ve yeminli mali müşavirlik şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir. Söz konusu denetim sonucu düzenlenen raporlarda, dönem sonunda düzenlenen finansal tabloların faaliyet sonuçlarını ve nakit akımlarını standartlara ve Statüye uygun olarak, doğru olarak yansıttığı belirtildiği görülmüştür.

Disiplin Uygulamaları

Yönetim Kurulu; Kanunun Kuruluş Birliklerine ilişkin hükümlerine, Birlik Statüsünde yer alan düzenlemelere, Birlikçe alınan karar ve tedbirlere uymayan üyeden yazılı olarak savunmasını istemekte, disiplin kararı alınıp alınmayacağına, üyenin savunması alındıktan sonra karar verilebilmektedir. Savunma istendiğine ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde, savunma verilmemesi halinde üyenin savunma hakkından feragat ettiği kabul edilmektedir. Yönetim Kurulu disiplin konularını, savunma istem yazısından itibaren iki ay içinde sonuçlandırmak zorundadır. Bu süre en fazla bir ay uzatılabilmektedir.

Disiplin kararlarının alınacağı toplantılara ilgili üye veya üyeler katılamamaktadır.

Yönetim Kurulunca disiplin cezası olarak, yazılı uyarı ve/veya Birliğin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında yönetim kurulunca ikibin Yeni Türk Lirasından yirmibin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezasına karar verilebilmektedir.

Alınan disiplin kararları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna ve idari para cezası içeren kararlar ise gelir kaydı için ayrıca Fona bildirilmektedir.

Birlik kurulduğundan itibaren herhangi bir disiplin kararı almamıştır.

Birlik, "Bankalar Birliğince" yayımlanan Bankacılık Etik İlkelerini kendi üyeleri içinde aynen uygulamaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği Etik İlkelerine olan uyumun izlenmesini, etik ilkelerin daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını teminen "Türkiye Katılım Bankaları Birliği Etik Komisyonu'nun çalışma usul ve esaslarını" yayımlamış ve mevzuat komitesi üyelerinden 4 kişilik "Bankacılık Etik Komisyonu" oluşturulmuştur.

Komisyon 4 üyeden oluşmakta ve Komisyonda her katılım bankası birer üye ile temsil edilmektedir. Komisyonda görev yapacak üyeler Birlik Yönetim Kurulu tarafından seçilmektedir.

Komisyon üyeleri kendi aralarında bir başkan ve bir başkan vekili seçmektedir. Komisyon en az üç üyenin iştiraki ile toplanmakta, kararlar çoğunlukla alınmakta, eşitlik durumunda başkanın oyu iki oy yerine geçmektedir. Komisyon üyelerinin iktisat, finans, maliye, bankacılık, işletmecilik, kamu yönetimi, işletme mühendisliği veya endüstri mühendisliği alanlarında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olmaları ve bankacılık alanında en az yedi yıl deneyim sahibi olmaları şartı aranmaktadır. Üyelerin görev süresi 3 yıl olup görev süresi biten üyelerin başkan dâhil yeniden aynı göreve atanmaları mümkün bulunmaktadır. Komisyon üyelerine yaptıkları bu görev nedeniyle herhangi bir ücret ödenmemektedir.

Etik Komisyonun görevleri aşağıdaki gösterilmiştir:

- Yürüklükteki "Bankacılık Etik İlkeleri"ni ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, bu ilkelerin uygulanması konusunda banka genel müdürlükleri ile işbirliği yapmak,
- Birlik bünyesinde ve katılım bankalarında etik kültürü yerleştirmek ve geliştirmek,
- Personelin etik davranış ilkeleri konusunda karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak tavsiyelerde ve yönlendirmelerde bulunmak,
- Etik davranış ilkeleri konusunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu veya Kurul tarafından verilecek görevleri yapmak, gelebilecek bilgi ve belge taleplerini karşılamak,
- Etik kültürün yerleştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda BDDK ve Kurul ile işbirliği içinde çalışmak.

Komisyona, Birliğe üye katılım bankaları, banka çalışanları ve ilgili taraflar yazılı dilekçe veya elektronik posta yoluyla başvuruda bulunabilmektedir. Yargı organlarınca incelenmekte olan veya karara bağlanmış bulunan uyuşmazlıklar hakkında Komisyona yapılan başvurular incelenmemekte, inceleme sırasında yargı yoluna gidildiği anlaşılan başvuruların işlemi durdurulmakta, daha önce Komisyonca incelenmiş şikayet konuları yeni kanıtlar gösterilmedikçe bir daha şikayet konusu yapılamamakta ve incelenmemektedir.

Görev, konu ve kabul edilebilirlik yönlerinden uygun görülen başvurular, Birlik tarafından en kısa zamanda Komisyon üyesi banka temsilcilerine gönderilerek toplantı daveti yapılmakta ve yazılı görüşleri alınmaktadır. Uygun görülmeyen başvurular ise gündeme alınmayarak, başvuru sahibine yazılı bilgi verilmektedir.

Komisyonun incelemesini en geç üç aylık süre içinde bitirmesi gerekmektedir. Komisyon aldığı kararları Genel Sekreterliğe iletmektedir.

Genel Sekreterlik, Etik ilkelere aykırı olduğu sonucuna ulaşılan başvurulara ilişkin kararları, Birlik Yönetim Kurulu'na sunmakta, etik ilkelere aykırı bulunmayan başvurulara ilişkin kararlar ise ilgililere yazılı olarak bildirmektedir.

Oluştuğu tarihi izleyen günden başlayarak altı ay içinde yapılmayan etik ilkelere aykırı davranışlar hakkındaki işlem yapılmamaktadır.

Bankaların veya banka personelinin etik ilkelere aykırı işlem veya eylemi olduğuna Birlik Yönetim Kurulu tarafından karar verilmektedir. Etik ilkelere aykırı hareket eden bankaların ve/veya banka personelinin Birlik internet sitesinde yayımlanması ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na bildirilmesi gerekmektedir.

Faaliyetleri

Birliğin faaliyetleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir:

1- Katılım Bankalarını ilgilendiren mevzuatın düzenlenmesi aşamasında, söz konusu düzenlemelere ilişkin görüş oluşturularak ilgili makamlara iletilmekte, üyelerin aleyhine olduğu düşünülen düzenlemelerin düzeltilmesi amacıyla gerekli girişimlerde bulunulmaktadır.

Bu çerçevede son yıllarda görüş oluşturulan konular şunlardır:

- Bankacılık Kanunu
- Bankacılık Kanununun uygulamasına ilişkin 28 alt Yönetmelik ve çeşitli düzenleme
- İpotekli Konut Finansmanına İlişkin Kanun
- İpotekli Konut Finansmanına ilişkin Kanunun uygulanmasına ilişkin 5 alt Yönetmelik
- Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Kanun
- Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik
- Kurumlar Vergisi Kanunu
- Finansal Kiralama Kanunu
- Mikro Finans Kurumları Kanunu Tasarısı

2- Çeşitli konularda Birlik görüşünün oluşturulması veya diğer amaçlarla çalışma grupları oluşturulmakta, ayrıca Türkiye Bankalar Birliği ile sektörle ilgili kamu kurumlarınca oluşturulan çalışma gruplarına temsilci gönderilmektedir.

Bu kapsamda son yıllarda oluşturulan veya temsilci gönderilen komisyonlar aşağıda gösterilmiştir:

- Mevzuat Çalışma Grubu
- Hukuk Çalışma Grubu
- Risk Yönetimi Çalışma Grubu
- Eğitim Çalışma Grubu
- Hakem Heyeti Çalışma Grubu
- Mali İşler Çalışma Grubu
- Mali Müşavirler Çalışma Grubu
- Bankacılık Hizmetleri Çalışma Grubu
- Teknik Hizmetler Çalışma Grubu
- Reklam ve Halkla İlişkiler Çalışma Grubu

- Kara Paranın Aklanması ve Terörün Finansmanıyla Mücadele Çalışma Grubu ve Uyum Görevlileri Çalışma Grubu
- Transfer Fiyatlandırması Çalışma Grubu
- Kambiyo Mevzuatı Çalışma Grubu
- E Haciz Çalışma Grubu
- Ulusal Veri Yayımlama Takvimi Çalışma Grubu
- Kobilerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu
- Yeni Türk Lirası Çalışma Grubu

3-Birlik, katılım bankalarıyla ilgili çeşitli konularda sorunların çözümü ve mevzuatın talepleri doğrultusunda değiştirilmesi amacıyla girişimlerde bulunmuş, söz konusu girişimler sonucunda;

- Kaynağı katılma hesapları olan kredilerin risk ağırlığının % 70 olarak uygulanması,
- Katılım Bankalarınca katılım hesapları toplamı üzerinden kesilip Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna yatırılan sigorta primlerinin, yine katılım bankalarında nemalandırılması,
- Katılım Bankalarının Eximbank kredilerine aracılık etmesi,
- Katılım Bankalarınca KOBİ'lere kullandırılan imkanların da, Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş." tarafından garanti altına alınması,
- Katılım Bankaları teminat mektuplarının kamu ve özel kuruluşlarca kabulü,
- Vergi ve diğer faturaların ödenmesinde aracılık etme,
- Yurt dışından katılma hesabı açanların kârpaylarında da stopaj kesilmemesi,
- Kooperatifler aracılığı ile alınan konut kredilerinden BSMV alınamaması,

yönündeki talepleri olumlu şekilde neticelenmiştir.

4-Katılım Bankalarıyla ilgili olarak Birlik Yönetim Kurulu Kararıyla aşağıda belirtilen düzenlemeler yapılmıştır.

- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Üyesi Bankaların İlan ve Reklam Yaparken Uymakla Yükümlü Oldukları İlkeler ve Koşullar.
- Müşteri Şikayetleri Hakem Heyetinin Oluşumu, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Tebliğ.
- Bankalar ile Bireysel Müşterileri Arasında İmzalanacak Sözleşmelerin Şekil ve İçeriğinde Yer Alması Gereken Asgari Hususlar ile Sözleşmelerin Uygulanacağı İşlemlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ.
- Banka Müşterilerince İnternet Şubelerindeki Olanaklar Kullanılarak ya da Kredi Kartı Kabulü Suretiyle Yapılan Fatura Tahsilâtı veya Benzeri İşlemlerde Katılım Bankaları Tarafından Uyulması Gereken İlkeler Hakkında Mesleki Tanzim Kararı.

• Bazı Gerçek ve Tüzel Kişilerin, Katılım Bankalarının Bilgisi Dışında, İnternet Şubelerindeki Olanakları Kullanarak veya Kredi Kartı Kabulü Suretiyle Yaptıkları İşlemlere İlişkin Katılım Bankaları Tarafından Uyulması Gereken İlkeler Hakkında Mesleki Tanzim Kararı.

• Özel Finans Kurumlarınca Uygulanacak Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ.

5-Eğitim: 2007-2008 döneminde 15; 2006-2007 döneminde 7 farklı konuda 14; 2005-2006 döneminde 14; 2004-2005 döneminde 20; 2003-2004 döneminde 11 eğitim programı düzenlenmiştir. Fatih Üniversitesi ile işbirliği yapılarak "Katılım Bankacılığı Finans MBA Programı" düzenlenmiş, programa 57 çalışan katılmıştır.

6- Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyeti: Gerçek kişi müşteriler ile Birlik üyesi katılım bankaları arasındaki her türlü anlaşmazlıkları adil, tarafsız ve açık bir şekilde incelemek ve dostane bir çözüm bulmak için "Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyetinin Oluşumu, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Tebliğ" yayımlanmış ve bağımsız "Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyeti" oluşturulmuştur.

Hakem Heyeti, bankalar tarafından gerçek kişilere (bireylere) bankacılık hizmetleri (yani, özel cari ve katılma hesapları, krediler, çekler, kartlar vb.) sağlanmasıyla ilgili şikâyet veya anlaşmazlıkları incelemektedir.

Hakem Heyeti'ne şikâyette bulunmak için, öncelikle ilk adım olarak doğrudan bankanın ilgili şubesine veya genel müdürlüğüne yazılı olarak başvurulması gerekmektedir. Banka genel müdürlüğü veya ilgili şubece verilen cevabın yeterli bulunulmaması durumunda cevabın verildiği tarihten itibaren; başvuru tarihinden itibaren otuz gün içerisinde cevap verilmemesi durumunda ise bu sürenin bitiminden itibaren otuz gün içinde şikayet formunun doldurulması gerekmektedir.

Hakem Heyeti şikâyeti incelenebilecek mahiyette görürse, hakkında şikayette bulunulan bankanın konu hakkındaki açıklamalarını istemekte ve başvuru tarihinden itibaren otuz gün içinde kararını vermekte ve on gün içerisinde gerekçeli olarak şikayet sahibine ve ilgili bankanın genel müdürlüğüne tebliğ etmektedir.

Tarafların Hakem Heyetine intikal eden şikâyetler ile ilgili olarak verilen kararı haksız bulmaları durumunda yargı yoluna başvurma hakları bulunmaktadır.

Hakem Heyeti'ne başvurulması, konunun mahkemeye veya tahkime intikali ile ilgili yasal süre sınırlamaları durdurmamaktadır. Yapılan şikâyetlerden sonra yargıya intikal ettirilmiş olanların, Hakem Heyetine bildirildiği veya Hakem Heyetince öğrenildiği tarihte Hakem Heyetinin görevi son bulmaktadır.

Hakem heyeti, Banka genel müdürlüğü veya ilgili şubenin cevap tarihini veya cevap süresinin bitimini müteakip otuz gün içinde Heyete iletilmeyen şikayetler ile Müşteki tarafından şikayete konu işlem veya eylemin veya neden olduğu zararın öğrenilmesini müteakip yüz yirmi

gün içinde Heyete iletilmeyen şikayetleri ve her halükarda şikayete konu işlem veya eylemin veya neden olduğu zararın meydana geldiği tarihi müteakip bir yıl içinde Heyete iletilmeyen şikayetleri incelemeden geri çevirmektedir.

Ayrıca, aşağıda belirtilen şikâyetler de Hakem Heyetince incelenmemektedir.

- Yargıya intikal etmiş şikâyetler,
- Müşteki ile banka arasında çözüme kavuşturulmuş olan şikâyetler,
- Bankalarca ticari nitelikteki fon kullandırımlarından kaynaklanan şikâyetler,
- Bankalar ve sundukları hizmetler hakkında genel mahiyetteki şikâyetler,
- İflas veya tasfiyesine karar verilen bir bankanın aldığı kararlarla ilgili şikâyetler,
- Re'sen cezai takibata tabi suçlarla ilgili şikâyetler.

Tebliğ'in yürürlüğe girdiği 01.09.2007 tarihinden 31.08.2008 tarihine kadar olan bir yıllık dönem içinde Türkiye Katılım Bankaları Birliği Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyeti'ne toplam 10 adet başvuruda bulunulmuş olup, bunlardan 6'sı mevduat bankalarına yönelik şikâyetler olması, 3'ü Tebliğ'in yürürlüğe girmesinden önce meydana gelmiş ihtilaflardan kaynaklanması, 1'i ise şikayetçinin ticaret şirketi olması nedenleriyle, Tebliğ kapsamında işleme alınmaları ve değerlendirilmeleri mümkün bulunmadığından ilgililere iade edilmiştir.

Dolayısıyla, yukarıda belirtilen bir yıllık dönem içinde Müşteri Şikâyetleri Hakem Heyeti tarafından değerlendirilmesi gereken ve Tebliğ'de öngörülen şartları taşıyan herhangi bir şikâyet başvurusu bulunmadığından, adı geçen Heyet tarafından bu süre zarfında bireysel müşteri şikâyetleri hakkında herhangi bir karar alınmamıştır.

Aynı dönemde, müşteriler tarafından katılım bankalarına toplam çeşitli konularda 7.658 şikâyet yapıldığı, bunlardan 7.550'sinin çözüldüğü, 95'inin incelemesinin sürdüğü, 5 inin yargıya intikal ettiği, 8'inin Tüketici Hakem Heyetlerine götürüldüğü görülmüştür.

7- Diğer Faaliyetler: Risk Santralizasyonu görevinin Merkez Bankasından, Türkiye Bankalar Birliğine devrine ilişkin çalışmaları yürüten çalışma komisyonuna temsilci gönderilmiştir.

Varlığa dayalı menkul kıymet (Kira Sertifikası) ihracı için girişimlerde bulunulmuştur.

Birlik, Vergi Konseyi üyeliğine seçilmiş, TOBB bünyesinde kurulan Türkiye Bankacılık ve Finans Meclisine üye olmuş ve faaliyetlerine iştirak etmiş, İzmir'de 5-9 Mayıs 2004 tarihleri arasında düzenlenen İzmir İktisat Kongresine ("Mali Piyasalar Çalışma Grubu") katılmıştır.

"Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık" adıyla kitap bastırılmış ilgili yerlere ücretsiz dağıtılmıştır (2007-2008 döneminde 6.000 adet, 2006-2007 döneminde 5.000 adet, 2005-2006 döneminde 6.000 adet, 2004-2005 döneminde 6.000 adet, 2003-2004 döneminde 6.000 adet basılmıştır.).

İstanbul Ticaret Odasında "Katılım Bankacılığı" paneli düzenlenmiştir.

... Gazetesinin yayımladığı "Katılım Bankacılığı" ekine sponsor olunmuştur.

"Katılım Bankacılığının Finans Sektörüne Getirdiği Yenilik ve Açılımlar" adıyla yarışma programı düzenlenmiştir.

Katılım Bankacılığı konusunda konferanslar düzenlenmiştir (2007-2008 döneminde 2 konferans).

Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri konusunda panel düzenlenmiştir.

Katılım bankalarıyla ilgili olarak… Televizyonunda 8 adet, … Televizyonunda 12 adet, … Televizyonunda 2 adet programın düzenlenmesine katkıda bulunulmuştur.

Katılım Bankalarına ait istatistik veriler, belirli periyotlarda internet sitesinden yayımlanmaktadır.

2005 yılında Birlik üyelerinin isminin, "özel finans kurumu" yerine "katılım bankası" olarak değiştirilmesi nedeniyle, bu konuda geniş bir tanıtım kampanyası düzenlenmiş, açık oturum ve konferanslar gerçekleştirilmiştir.

8-Sosyal ve Kültürel Faaliyetler: "Anadolu'da Türk Başkentleri" adlı 7 bölümlük belgesele, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile birlikte sponsor olunmuştur.

XIV. TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Sermaye piyasasının ve aracılık faaliyetlerinin gelişmesini, Birlik üyelerinin dayanışma ve sermaye piyasasının gerektirdiği özen ve disiplin içerisinde çalışmalarını, üyelerin iktisadi menfaatlerinin korunmasını, haksız rekabetin önlenmesini, mesleki konularda üyelerin aydınlatılmasını sağlamak üzere 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 40/B ve 40/C hükümleri uyarınca kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu statüsünde 11 Şubat 2001 tarihinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) kurulmuştur.

Birliğin misyonu; çalışanlarının en üst düzeyde bilgi ile donatıldığı, etik değerlere bağlı, rekabeti yatırımcılara daha kaliteli ürün ve hizmet sunumu şeklinde algılayan ve saygınlığa önem veren bir meslek mensupları kitlesi oluşturmak, sermaye piyasasını geliştirmek ve bu yolla ülke kalkınmasına katkıda bulunmaktır.

Birliğin amacı; sermaye piyasasının ve aracılık faaliyetlerinin gelişmesini, haksız rekabetin önlenmesini, üyelerin dayanışma, özen, disiplin içerisinde çalışmasını ve mesleki konularda aydınlatılmasını sağlamaktır.

Teşkilatı ve Organları

Birliğin organları, gelirleri, giderleri ve çalışma esasları, üyeliğe kabul, üyelikten geçici ve sürekli çıkarma esasları, Sermaye Piyasası Kurulunun önerisi, ilgili Bakanlığın uygun görüşü üzerine Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Statü ile belirlenmektedir.

Birliğin statüsü 08.01.2001 tarihli ve 2001/1914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulmuştur.

Birliğin halen 41'i banka, 104'ü aracı kurum olmak üzere 145 üyesi bulunmaktadır. Birliğin merkezi İstanbul'da olup, bağlı şubesi ve odası bulunmamaktadır.

Birliğin görev ve yetkileri aşağıda sayılmıştır:

- Sermaye piyasasının ve aracılık faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak üzere araştırmalar yapmak,
- Eğitim Programları düzenlemek,
- Üyeleri arasında yürütülen faaliyetlerin adil ve dürüst olması, iş ahlakının sağlanması için meslek kurallarını oluşturmak,
- Haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli tedbirleri almak, ilgili kurumlarla işbirliği yapmak,
- Mesleki gelişmeleri, idari ve yasal düzenlemeleri izleyerek bu konuda üyelerini aydınlatmak,
- Aracı kuruluşlar arası ilişkilerde mesleki dayanışmayı sağlamak,
- Üyeleri arasında ve/veya üyeleri ile müşterileri arasındaki işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak,
- Üyelerin, müşterilerine verdikleri hizmetler karşılığında tahsil edecekleri komisyon, ücret ve masrafların oran ve sınırlarına ilişkin esaslarla ilgili öneriler geliştirmek,
- Üyeleri hakkında yapılan şikayetleri değerlendirip, sonuçlandırmak,
- Kendisine mevzuatla bırakılan veya Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen konularda düzenlemeler yapmak, yürütmek, denetlemek,
- Yabancı ülkelerin sermaye piyasasında bulunan dengi kuruluşlar ile sermaye piyasaları konusunda işbirliği yapmak.

Aracı kuruluşlar, yetki belgelerinin veriliş tarihinden itibaren üç ay içinde Birliğe üyelik için başvurmak zorundadır. Üyeliğe başvurmayanların veya üyeliği reddedilenlerin aracılık faaliyetleri durdurulmaktadır.

Genel Kurul tüm üyelerin birer temsilcilerinden oluşmakta, her üyenin bir oy hakkı bulunmakta ve Nisan veya Mayıs ayları içinde toplanmaktadır.

Yönetim Kurulu iki yıl için genel kurulca seçilen 7 üyeden oluşmaktadır. Üyeliğe iki dönem üst üste seçilenler bir dönem ara vermektedir. Yönetim Kurulu üyeleri kendi aralarından bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçmektedir.

Yönetim Kurulunun yedi üyesinden;

- 2 üye en yüksek işlem hacmi gerçekleştiren ilk 25 aracı kuruluş grubundan,
- 2 üye ilk 25'e girmeyenler arasından müşteri hesabı sayısı en yüksek 25 aracı kuruluş grubundan,

- 3 üye kalan aracı kuruluşlardan

seçilmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu denetim raporlarında, bu şekilde yapılan seçim usulünde, küçük aracı kurumların ve bankaların aracı kurumlarının yönetim kurulunda temsil edilemediği yönünde serzenişler bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak 2007 yılında yapılan seçimlerde A grubundan iki B grubundan da bir temsilci Bankaların aracı kurumlarından seçilmiş ve bu serzenişe bir ölçüde cevap verilmiştir.

Genel Kurulca, yönetim kuruluna üye seçilmemiş kurumların temsilcileri arasından yukarıda belirtilen grupların her birinden birer adet olmak üzere iki yıl için görev yapmak için üç kişilik bir Denetleme Kurulu seçilmektedir. İki dönem üst üste denetim kurulu üyeliği yapanlar bir dönem ara vermektedir.

Denetçiler, Birliğin bütün hesaplarını ve işlemlerini inceleyerek hazırlayacakları raporu Genel Kurula sunmaktadır.

Genel Kurulca, yukarıda belirtilen gruplardan her birinden birer adet olmak üzere üç yıl süreyle görev yapmak için üç kişilik bir Disiplin Komitesi seçilmektedir.

Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyelerine herhangi bir ödeme yapılmamaktadır.

Seçimler

Birliğin 29 Nisan 2003, 29 Nisan 2005 ve 10 Mayıs 2007 tarihli Genel Kurullarında yapılan seçimlere ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

2003 yılında yapılan Genel Kurulda birçok aday yarışmış, tamamı geçerli olmak üzere toplam 136 oy kullanılmıştır (161 üyesi var).

Yedi kişilik Yönetim Kurulu Üyeliği seçimi:

A grubu	B grubu	C grubu
1. aday 76 Kazanan	1. aday 70 Kazanan	1. aday 86 Kazanan
2. aday 72 Kazanan	2. aday 67 Kazanan	2. aday 69 Kazanan
3. aday 57	3. aday 57	3. aday 65 Kazanan
4. aday 39	4. aday 50	4. aday 64
5. aday 20	5. aday 20	5. aday 49
		6. aday 43
		7. aday 10

Üç Kişilik Denetim Kurulu Üyeliği Seçimi:

A grubu	B grubu	C grubu
1. aday 70 Kazanan	1. aday 73 Kazanan	1. aday 76 Kazanan
2. aday 66	2. aday 63	2. aday 58

2005 yılında, Genel Kurulda yapılan seçimlerde 77 oy kullanılmış (toplam üye sayısı 149), 76 oy geçerli sayılmıştır. Seçimlere her alanda tek liste katılmış ve 65-72 arasında oy alan adayların tümü seçilmiştir.

2007 yılında, Genel Kurulda yapılan seçimlerde tamamı geçerli 72 oy kullanılmıştır (toplam üye sayısı 145). Seçimlere yine tek bir liste katılmış, 63-70 arasında oy alan adayların tümü seçilmiştir.

Seçimlere katılım oranı, birden fazla adayın yarıştığı 2003 yılındaki seçimlerde % 84.5 olurken, tek bir listenin seçime katıldığı 2005 yılında % 51.7, 2007 yılında ise % 49.6 olarak gerçekleşmiştir.

Disiplin Uygulamaları

Birlik üyelerinden, meslek onuruna, meslek ilke ve kurallarına, sermaye piyasası faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin mevzuata ve Birlik kararlarına aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ilişkin ilke ve yöntemleri düzenlemek amacıyla **"TSPAKB Disiplin Yönetmeliği"** yürürlüğe konulmuştur.

Bu çerçevede, Uyarma, Kınama, Para Cezası, Birlik Üyeliğinden Geçici Çıkarma, Birlik Üyeliğinden Sürekli Çıkarma olmak üzere beş çeşit disiplin cezası öngörülmüştür:

Uyarı cezası: Üyeye, mesleğinin icrasında, yükümlülük ve davranışlarında daha dikkatli ve itinalı hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Uyarıyı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemlerin yerine getirilmesinde kayıtsız ve dikkatsiz davranmak,
- Üyelik görev ve sorumluluklarına karşı kayıtsızlık göstermek veya bunları yerine getirmemek,
- Müşteri talimatlarına karşı kayıtsız ve dikkatsiz davranmak,
- Birliğin itibarını zedeleyici sözler sarf etmek,
- Yukarıda sayılanlar dışında, mesleğin onuruna, meslek düzen ve geleneklerine aykırı ihmalkâr davranışlarda bulunmak.

Kınama Cezası: Üyeye, mesleğinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir. Kınamayı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemleri kusurlu olarak yerine getirmemek,
- Üyelik görev ve sorumluluklarını kusurlu olarak yerine getirmemek,
- Müşteri talimatlarını kusurlu olarak yerine getirmemek,
- Birliğin itibarını zedeleyici yayında bulunmak,
- Mesleğin yürütülmesi esnasında meydana gelen çıkar çatışmalarında kusurlu olarak adil ve tarafsız davranmamak,

- Yeterli iç denetim sistemi kurulmaması ve gerekli denetimin yapılmaması sonucu çalışanlarının sermaye piyasasını ve meslek itibarını olumsuz etkileyecek şekilde suistimal ve yolsuzluklarına sebebiyet vermek,
- Diğer üyeler hakkında asılsız ihbar ve şikâyette bulunmak,
- Birlik organlarının çalışmalarını aksatıcı tutum ve davranışlarda bulunmak,
- Yukarıda sayılanlar dışında meslek onuruna, meslek düzen ve geleneklerine aykırı kusurlu hareketlerde bulunmak.

Üyeye bir defa uyarı cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye kınama cezası verilir.

Para Cezası: Üyelerin, kesin kararı tebellüğ ettikleri tarihten itibaren en geç beş işgünü içinde ödemeleri gerekli meblağdır. Para cezası gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- Birlikçe yayımlanan, yönetmelik, genelge, tebliğ ve kararlarla belirlenen ilke ve yöntemleri kasıtlı olarak yerine getirmemek,
- Üyelik görev ve sorumluluklarını kasıtlı olarak yerine getirmemek,
- Müşteri talimatlarını kasıtlı olarak yerine getirmemek,
- Mesleğin yürütülmesi esnasında meydana gelen çıkar çatışmalarında kasıtlı olarak adil ve tarafsız davranmamak,
- Müşterilere ve Birlik personeline, genel kabul gören davranış biçimleri dışında her türlü söz, fiil ve hareketlerde bulunmak,
- Üyeler arasında haksız rekabete neden olacak davranışlarda bulunmak,
- Kurul'dan yetki veya izin belgesi almadan ilgili sermaye piyasası faaliyetinde bulunmak, yetki ya da izin belgesi iptal edilen faaliyetle ilgili işlemlere devam etmek,
- Birlik yetkili personelince yapılacak her türlü incelemeye engel olmak, bu personelce istenilecek bilgi ve belgeleri vermemek ve kolaylık göstermemek.

Para cezası miktarı, beş bin TL ile yirmi beş bin TL arasında kalmak kaydıyla Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Üyeye bir defa kınama cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye para cezası verilir.

Birlik Üyeliğinden Geçici Çıkarma Cezası: Birlik üyesinin, altı ayı aşmamak üzere, fiilin mahiyet ve önemine göre belirlenecek bir süre için üyelikten geçici olarak çıkarılmasıdır. Birlik üyeliğinden geçici çıkarmayı gerektiren fiil ve haller şunlardır:

• Bir menkul kıymetin değerini etkileyebilecek henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisi ve/veya müşterileri için menfaat sağlamak amacıyla kullanarak işlem yapmak ya da başkalarını bu yönde işlem yapmaya sevk etmek,

• Yapay olarak, sermaye piyasası araçlarının, arz ve talebini etkilemek, aktif bir piyasanın varlığı izlenimini uyandırmak, fiyatlarını aynı seviyede tutmak, arttırmak veya azaltmak amacıyla alım ve satımını yapan gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri ve bunlarla birlikte hareket etmek, Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi veren, haber yayan, yorum yapan ya da açıklamakla yükümlü oldukları bilgileri açıklamayan gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri ve bunlarla birlikte hareket etmek ve/veya bu tür işlemler yapılmasına bilerek imkân tanımak.

Bu fiillere ceza uygulanması için ilk derece mahkemesinin kararı ile sabit olması ve fiillerin üyeyle doğrudan bağlantılı olduğunun tespiti gereklidir.

Birlik Üyeliğinden Sürekli Çıkarma: Birlik üyeliği sıfatının bir daha kullanılmamak üzere geri alınmasıdır. Birlik üyeliğinden sürekli çıkarmayı gerektiren fiil ve haller; "sahte belge düzenlemek veya belgeler üzerinde tahrifat yapmak suretiyle müşterilere ait nakit veya sermaye piyasası araçlarını üye veya üçüncü şahıslar lehine kullanılması" şeklinde düzenlenmiştir. Bu fiile ceza uygulanması için, ilk derece mahkemesinin kararı ile sabit olması ve fiilin üyeyle doğrudan bağlantılı olduğunun tespiti gereklidir. Bir defa Birlik üyeliğinden geçici çıkarma cezası verildikten sonra bu Yönetmelikte cezaların sicilden silinmesi için belirlenen süre içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi halinde ilgiliye Birlik üyeliğinden sürekli çıkarma cezası verilmektedir.

Disiplin dosyası, ihbar veya şikayet üzerine veya resen Başkan tarafından Disiplin Komitesine gönderilmekte, komite 10 gün içinde işlemlere başlamakta, soruşturmada ilgili üyeden, 15 gün süre verilerek yazılı savunma alınmaktadır.

Komite en geç üç ay içinde raporu yazarak Yönetim Kuruluna göndermektedir. Disiplin cezası Yönetim Kurulunca karara bağlanmaktadır. Yönetim Kurulu Disiplin Komitesince önerilenden farklı bir caza da öngörebilmektedir. Disiplin cezalarına Sermaye Piyasası Kurulu nezdinde 15 gün içinde itiraz edilebilmektedir.

Birlikçe 2002 yılından bu güne kadar 26 adet dosya hakkında karar verilmiş bulunmaktadır.

Söz konusu dosyalarda şikayet konusu olan disiplin suçları şunlardır:

• Müşteriden alınan yetki belgesini usulüne uygun evraklar alınmadan düzenlemek.

• Asgari komisyon oranı binde 2 nin altında komisyon uygulanmak suretiyle haksız rekabete yıl açmak.

- Devlet iç borçlanma senedi alıp satarak, avans vererek veya diğer şekillerde müşteriye dolaylı yollardan komisyon iadesinde bulunmak.
- Bir aracı kurumdan ekip halinde personel transferi yapmak.
- Meslek kurallarına aykırı fiillerde bulunmak.
- İlan ve reklamlarda haksız rekabet sonucunu doğuracak ifadeler kullanmak.
- Ticari itibarı zedeleyici davranışlarda bulunarak haksız rekabete neden olmak.

Söz konusu dosyalardan;

- 6 adedi reddedilmiş (1 adedi zamanaşımından, 3 adedi de disiplin kurulu mevzuatının oluşmasından önce gerçekleşen suç olması nedeniyle, 1 adedi delil yetersizliğinden, 1 adedi suçlamanın haksız olmasından dolayı)
- 1 adedi usulsüzlük giderildiğinden dolayı düşmüş,
- 1 adedine uyarma, 1 adedine kınama, 17 adedine para cezası verilmiştir.

Para cezalarından 2'si Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kaldırılmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, sermaye piyasası mevzuatına aykırı işlemlerden dolayı birçok kez idari para cezası uygulanmış olduğu halde, Birlik tarafından söz konusu aracı kurumlara yönelik Disiplin Yönetmeliği çerçevesinde herhangi bir işlem yapılmamış olmaması eleştirilmektedir.

Mali Uygulamalar

Birlikte tek düzen muhasebe sistemi uygulanmakta, detaylı ve ayrıntılı olarak hesaplar izlenmekte ve analize imkân verecek detayda raporlanmaktadır. Hesap dönemi takvim yılıdır. Yevmiye defteri, defteri kebir, envanter ve gerekli diğer muhasebe defterleri tutulmaktadır. Muhasebe ve hesaplara ilişkin özel bir düzenleme (Yönetmelik, Esas vb.) bulunmamaktadır.

Birliğin gelirleri aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır:

- Aracı kuruluşların bir defaya mahsus verecekleri giriş ücreti,
- Gider payları,
- Yıllık aidat,
- Bir önceki yıldan devreden gelir fazlaları,
- Her türlü bağışlar,
- Yayın gelirleri,
- Eğitim, kurs ve seminer gelirleri,
- Sair gelirler (Faiz vb.).

Genel Kurulda kabul edilen yıllık aidatlar ile gider payları, üyelerce Temmuz ve Ocak aylarında iki eşit taksitle ödenmektedir.

Giderleri içinde en büyük payı personel giderleri almaktadır. 2007 yılı sonu itibarıyla 29 personel görev yapmakta olup, 2007 yılında aylık ortalama brüt ücret maliyeti 5.959 YTL olarak gerçekleşmiştir.

Birliğin bütçe gelir ve giderlerinin tahmin ve gerçekleşme tutarları aşağıda gösterilmiştir:

		Tahmin	**Gerçekleşme**	**Fark**
2003	Gelir	2.450.000	2.887.827	437.827
	Gider	2.450.000	2.095.241	- 354.759
	Devreden			792.586
2004	Gelir	2.392.586	2.392.586	214.482
	Gider	2.607.068	2.034.416	-358.170
	Devreden			572.651
2005	Gelir	2.658.100	3.289.439	631.339
	Gider	2.658.100	2.055.682	-602.418
	Devreden			1.233.757
2006	Gelir	3.070.000	4.041.119	971.119
	Gider	3.070.000	2.749.634	-320.366
	Devreden			1.291.485
2007	Gelir	3.300.000	4.626.164	1.326.164
	Gider	3.300.000	3.032.423	-267.577
	Devreden			1.593.741

Yukarıda da görüleceği üzere Birlik, sürekli nakit fazlası vermekte ve devreden gelir fazlası giderek artmaktadır.

2007 yılı ayrıntılı gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 417- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği 2002-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	745.046	1.162.864	1.213.075	1.251.783	1.733.192	2.073.598
DANIŞMANLIK GİDERLERİ	81.888	25.334	25.415	36.566	40.448	44.669
KİRA VE BÜRO GİDERLERİ	184.242	208.120	258.879	227.536	247.926	268.475
TANITIM VE TOPLANTI GİDERLERİ	18.206	12.767	28.286	16.814	11.632	9.306
ARAŞTIRMA VE YAYIN GİDERLERİ	26.573	95.500	73.737	67.959	89.540	81.857
BİLGİ İŞLEM VE TEKNOLOJİ GİDERLERİ	156.286	73.566	29.401	56.111	99.989	170.455
EĞİTİM, KURS VE SEMİNER GİDERLERİ	88.994	72.963	116.553	127.607	165.350	258.324
SEYAHAT VE KONAKLAMA GİDERLERİ	17.347	40.510	45.773	49.450	32.697	42.874
SABİT KIYMET VE DEMİRBAŞ ALIM GİDERLERİ	546.089	16.507	68.165	13.330	20.055	19.838
İŞTİRAK GİDERLERİ	90.000	370.000	150.000	180.000	250.000	
SAİR GİDERLER	15.871	17.112	25.132	28.526	58.805	63.027
TOPLAM GİDERLER	**1.970.542**	**2.095.243**	**2.034.416**	**2.055.682**	**2.749.634**	**3.032.423**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR	138.958	1.177.640	792.586	572.651	1.233.757	1.291.485
GİDER PAYI	1.824.311	827.209	960.461	1.378.085	1.402.105	1.505.623
YILLIK AİDAT	623.800	270.000	304.000	431.000	445.725	498.250
YAYIN GELİRLERİ		38.112				
EĞİTİM,KURS VE SEMİNER GELİRLERİ	85.932	85.170	227.410	295.260	415.740	659.580
FAİZ+NEMA GELİRLERİ		389.450	178.154	208.864	232.490	273.101
LİSANS BELGELERİ		74.400	84.040	341.525	261.375	242.600
İŞTİRAK HUZUR HAKLARI		18.940	23.693	53.004	41.809	67.486
GİRİŞ ÜCRETİ						30.000
SAİR GELİRLER	475.181	6.908	36.723	9.050	8.118	58.039
TOPLAM GELİRLER	**3.148.182**	**2.887.829**	**2.607.067**	**3.289.439**	**4.041.119**	**4.626.164**
GELİR FAZLASI	**1.177.640**	**792.586**	**572.651**	**1.233.757**	**1.291.485**	**1.593.741**

Tablo 418- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği 2007 Gelir ve Giderleri

GİDER VE GELİR KALEMLERİ	TUTAR (TL)
PERSONEL GİDERLERİ	2.073.598
DANIŞMANLIK GİDERLERİ	44.669
KIRTASİYE GİDERLERİ	11.230
MUTFAK GİDERLERİ	4.966
TELEFON-FAKS GİDERLERİ	31.435
ELEKTRİK GİDERLERİ	34.273
SU GİDERLERİ	8.635
SİGORTA GİDERLERİ	13.288
NOTER GİDERLERİ	869
ARAÇ YAKIT ve BAKIM GİDERLERİ	17.249
KÖPRÜ-OTOYOL GEÇİŞ GİDERLERİ	1.146
POSTA GİDERLERİ	1.836
KURYE-KARGO GİDERLERİ	20.584
BİNA GİDERLERİNE KATILIM PAYI GİD.	71.704
TEMİZLİK GİDERLERİ	16.361
TEMSİL-AĞIRLAMA GİDERLERİ	23.589
BAKIM-ONARIM GİDERLERİ	10.828
DİĞER OFİS GİDERLERİ	483
GENEL KURUL TOPLANTI GİDERLERİ	2.461
ÜYE BİLGİLENDİRME TOPLANTISI GİD.	143
DİĞER TANITIM VE TOPLANTI GİD.	6.702
GAZETE-DERGİ-KİTAP GİDERLERİ	1.977
MEVZUAT ABONELİK GİDERLERİ	3.245
BASILI YAYIN GİDERLERİ	72.524
ARAŞTIRMA GİDERLERİ	4.112
TEKNOLOJİ ALTYAPI GİDERLERİ	55.536
VERİ TABANI PRG.BAKIM-DSETEK GİD.	81.901
TAMİR VE BAKIM GİDERLERİ	12.301
İNTERNET GİDERLERİ	12.339
BİLGİ İŞLEM MALZEME GİDERLERİ	3.628
DİĞER BİLGİ İŞLEM GİDERLERİ	4.749
EĞİTİM, KURS VE SEMİNER GİDERLERİ	258.324
SEYAHAT VE KONAKLAMA GİDERLERİ	42.874
BİLGİSAYAR DONANIMLARI GİDERLERİ	326
BÜRO MAKİNA-CİHAZ GİDERLERİ	11.611
MOBİLYA-MEFRUŞAT GİDERLERİ	3.766
DİĞER DEMİRBAŞLAR GİDERLERİ	4.135
LİSANSLAMA GİDERLERİ	14.118
VERGİ-RESİM-HARÇ GİDERLERİ	11.077
IOSCO AİDAT GİDERİ	18.764
ICSA AİDAT GİDERİ	16.980
SAİR GİDERLER	2.086
TOPLAM GİDERLER	**3.032.422**
ÖNCEKİ YILDAN DEVREDEN GELİR	1.291.485
GİDER PAYI	1.505.623
YILLIK AİDAT	498.250
GECİKME FAİZİ	1.417
EĞİTİM,KURS VE SEMİNER GELİRLERİ	659.580
FAİZ+NEMA GELİRLERİ	273.101
LİSANS BELGELERİ	242.600
İŞTİRAK HUZUR HAKLARI	67.486
GİRİŞ ÜCRETİ	30.000
SAİR GELİRLER	56.622
TOPLAM GELİRLER	**4.626.164**
GELİR FAZLASI	**1.593.742**

Giderleri içerisinde görülen iştirak giderleri, % 5-6 arasında ortaklık tesis ettikleri şirketlere yapılan sermaye ödemelerinden kaynaklanmaktadır.

Gelirlerin en büyük bölümü üyelerden tahsil edilen yıllık aidat ile giderlere katılma paylarından oluşmaktadır. Aidat ve pay tutarları bütçe ile birlikte genel kurulda belirlenmekte, her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte tahsil edilmektedir.

Eğitim, kurs ve seminer karşılığı yapılan hizmetler karşılığında yararlananlardan ücret alınmaktadır. Birlik kâramacı gütmemesine rağmen bu hizmetler karşılığında maliyetlerinin iki katı tutarında hizmet bedeli tahsil etmektedir. Nitekim 2002 yılı hariç bu hizmetlerden önemli miktarda gelir elde ettiği görülmektedir.

Birliğin önemli gelirlerinden birisi de Lisans belgeleri düzenleme karşılığında elde ettiği gelirlerdir. Ayrıca sürekli gelir ve nakit fazlası bulunduğundan, söz konusu miktarların nemalandırılmasından da önemli tutarlarda faiz geliri elde etmektedir.

Birliğin nakit ve gelir fazlası 1.593.741 YTL'ye ulaşmasına rağmen, üyelerden tahsil ettikleri gider paylarından indirime gitmeme nedeni anlaşılamamıştır. Denetim raporlarında da bu hususa hiç değinilmemiştir

Teşkilat ve Personel

Birliğin teşkilat ve personel işlemlerine ilişkin hususlar, "TSPAKB Personel ve Teşkilat Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Birliğin iş ve işlemlerinin yürütülmesi için Yönetim Kurulu tarafından bir Genel Sekreter atanmaktadır. Bölümlerin iç organizasyonları, kadro dağılımı, çalışanların görev tanımları ilgili bölüm yöneticilerinin önerisi ile Genel Sekreter tarafından belirlenmektedir.

Birliğin idari teşkilatı aşağıda belirtilen birimlerden oluşturulmuştur:

İnceleme ve Hukuk İşleri Bölümü

- Sermaye piyasası hukuku ile ilgili araştırma ve incelemeler yapmak.
- Mesleki gelişmeleri, idari ve yasal düzenlemeleri izleyerek üyeleri aydınlatmak.
- İlgili mevzuatta yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalar yapmak, öneriler oluşturmak.
- Hukuki konularda yapılan başvuru ve şikayetleri ve disiplin dosyalarını incelemek.
- Birliğe ilişkin her türlü uyuşmazlığın takibi ve çözümlenmesi amacıyla birliği temsil etmek.
- Hukuki danışmanlık yapmak.

Lisanslama ve Sicil Tutma Bölümü

- Sermaye piyasası kurumlarında lisanslamaya tabi görevlerde çalışan personelin sicillerini tutmak, giriş ve çıkışları takip etmek.
- Yapılan sınavlarda başarılı olan yönetici, ihtisas personeli, türev araçları personeli ve değerleme uzmanı olarak çalışanlara mesleki yeterlik, bilgi ve tecrübelerini gösterir lisans belgelerini düzenlemek.

Araştırma ve İstatistik Bölümü

- Sermaye piyasasının gelişmesine yönelik araştırmalar yapmak ve yayımlamak.
- Sektörle ilgili sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek.
- Aracı kuruluşların faaliyetlerindeki gelişmeler ile ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip etmek ve kamuoyunu bilgilendirmek.
- Yurtdışı ilgili kuruluşlarla ilişkileri geliştirmek, ulusal ve uluslararası platformlarda Birliği temsil etmek.

Bilgi İşlem ve Teknoloji Bölümü

- Üye bilgilerini içeren bilgi bankasının kurulmasını ve güncellenmesini sağlamak.
- Üyeler hakkında periyodik rapor ve istatistikî bilgiler derlemek, üretmek, konuyla ilgili araştırma ve çalışmalar yapmak.
- Sektörde ortak bir platformda yürütülmesi gereken elektronik sistemlerle ilgili projeleri koordine etmek.

Eğitim ve Tanıtım Bölümü

- Sektöre yönelik eğitim programları hazırlamak ve uygulamak.
- Birliğin etkinlik ve tanıtım çalışmalarını yürütmek.
- Ulusal ve uluslararası nitelikte toplantı, seminer, konferans ve paneller düzenlemek
- Birlikle ve sektörle ilgili yayınlar yapmak.

İdari ve Mali İşler Bölümü

- Birliğin aidat, bütçe ve muhasebe ve personel işlemlerini yürütmek.

Birlikte Yönetici, Danışman, Meslek Personeli, İdari Personel ve Yardımcı Hizmetli Personel olmak üzere beş kategoride personel istihdam edilmektedir. Genel Sekreter dâhil personel istihdamı İş Kanunu hükümlerine göre ve SSK tabi olarak gerçekleşmektedir.

Personelde aranan koşullar Yönetmelik ile belirlenmiştir. Genel Sekreter veya görevlendireceği kişiler, başvuranlardan söz konusu koşulları taşıyanları belirler. Bu ön elemeden geçenler Genel Sekreter ve ilgili bölüm yöneticilerinden oluşan bir komitede mülakata alınırlar. İnceleme ve Hukuk Bölümüne alınacak uzman yardımcıları için yazılı ve sözlü sınav yapılır.

Birlik personeli Genel Sekreter'in önerisi ve Birlik Yönetim Kurulu'nun onayı ile atanır. Personelin işe başlaması, izin, disiplin ve işle ilgili diğer kurallar Yönetmelikte düzenlenmiştir. Personele yapılan ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 419- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Personel Ödemeleri

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR (TL)	AYLIK BRÜT TUTAR (TL)
GENEL SEKRETER	218.299	18.192
GENEL SEKRETER YARDIMCISI	143.025	11.919
MÜDÜR	116.089	9.674
MÜDÜR YARDIMCISI	91.320	7.610
KıDEMLİ UZMAN	78.489	6.541
UZMAN	47.009	3.917
ARAŞTIRMA UZMANI	37.556	3.130
ŞEF	36.057	3.005
UZMAN YARDIMCISI	29.800	2.483
MEMUR	19.314	1.610
HİZMETLİ	19.674	1.640
ŞOFÖR	17.092	1.424

Personelin maaşları ve maaş artışları Birlik Genel sekreterinin önerisi üzerine Birlik Yönetim Kurulunca belirlenmektedir. Aynı unvan ve kıdemdeki personele, yetkinlik ve işin niteliğine göre farklı maaş verilebilmektedir. Personele Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında ayrıca dört maaş ikramiye verilmektedir. 2007 yılında yapılan toplam maaş ödemelerine ilişkin rakamlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Söz konusu rakamlar brüt rakamlar olup, sosyal güvenlik ve vergi kesintileri nedeniyle net ödenen tutarlar yaklaşık % 50'ye tekabül etmektedir.

Personelin yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelerinde, fiilen harcanan tutarlar fatura karşılığı ödenmektedir. Personel harcırah ödemesi açısından üç kademeye ayrılmış ve limitler belirlenmiştir.

Birliğin yıllar itibarıyla personel sayısı son altı yılda 17'den 29'a çıkmıştır.

Birliğin satın alma ve ihale işleri "TSPAKB Satın Alma ve İhale Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Buna göre,

- Mal ve hizmet talebi bulunan bölümde ilk olarak "Satın alma Talep Belgesi" düzenlenmekte,
- Yetki sınırlarına göre talep, Genel Sekreter veya Birlik Başkanı veya Birlik Yönetim Kurulunca onaylanmakta, söz konusu onayda alımın hangi usulle yapılacağı belirlenmekte,
- Satınalma Komisyonunuca, alım yapılmakta,
- Ödemeler yetki sınırına göre Genel Sekreterin veya Birlik Başkanının onayı ile yapılmaktadır.

İhale usulleri, "Doğrudan Temin", "Pazarlık Usulü", “Kapalı Teklif Usulü" ve "Mutemet Eliyle Alım" olmak üzere belirlenmiştir.

Yönetmelikte diğer hususlar da (ilan, şartname, sözleşme vb.) düzenlenmiştir.

Denetim Uygulamaları

Birlik, her yıl sonunda bilançosunu, gelir ve gider tablosunu ve faaliyet raporunu genel kurul daveti ile birlikte üyelerine ve Sermaye Piyasası Kuruluna göndermektedir. Yıl içinde gelir ve giderlerine ilişkin dönemsel sonuçlar, sadece yönetim kurulunun bilgisine sunulmaktadır. Sadece yıllık sonuçlar faaliyet raporu ile birlikte internet sitesinde ilan edilmektedir.

İç Denetim

Birlik genel Kurullarınca seçilen üç kişilik denetim kurulları her yıl sonunda Birliğin hesap ve işlemlerini incelemekte ve Genel Kurula bir rapor sunmaktadır.

2003 yılına ilişkin 22.03.2004 tarihli, 2004 yılına ilişkin 24.03.2005 tarihli, 2005 yılına ilişkin 22.03.2006 tarihli, 2006 yılına ilişkin 22 Ocak 2007 tarihli, 2007 yılına ilişkin 3 Nisan 2008 tarihli Raporlarda; *"Birlik Kayıtlarının ilgili düzenlemelere ve muhasebe kurallarına uygun tutulduğu ve belgelerin gerçek durumu yansıttığı"* belirtilerek bilanço, gelir tablosu ve kesin hesap cetvelinin onaylanması Genel Kurula iletilmiştir. Genel Kurullarca bu Raporlar onaylanmıştır.

Dış Denetim

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 40/C maddesinin 5 nci fıkrasında, Birliğin her türlü işlem ve hesaplarının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından denetleneceği hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede Sermaye Piyasası Kurulunca (Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları) iki yıllık dönemler itibarıyla üç denetim gerçekleştirilmiştir.

- 2001-2002 yılı hesap ve işlemleri denetlenmiş ve 31.03.2004 tarihli XVI-15/20-1 sayılı Rapor düzenlenmiştir.

- 2003-2004 yılı hesap ve işlemleri denetlenmiş ve 16.02.2006 tarihli XII-11/108-3 sayılı Rapor düzenlenmiştir.

- 2005-2006 yılı hesap ve işlemleri denetlenmiş ve 31.11.2007 tarihli XVIII-13/27-10 sayılı Rapor düzenlenmiştir.

- Ayrıca, Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları tarafından 20.06.2006 tarihli ve XII-11/110-4, TK(5) Sayılı Performans incelemesi niteliğinde "Birliğin 2003-2004 yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Verimlilik ve Etkinliğine İlişkin İnceleme" Raporu düzenlenmiştir.

Yapılan denetimlerde;

- Personelin yurt içi ve yurt dışı seyahatlerinde uygulanacak esasların belirlenmesi (2003 yılında "Geçici Görevlendirme Harcamaları Esasları" düzenlenmiştir),
- Alım-satım ve harcama esaslarının düzenlenmesi (1.9.2004 tarihli "Satın Alma ve İhale Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur),
- Demirbaş defteri tutulması,
- Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, sermaye piyasası mevzuatına aykırı işlemlerden dolayı birçok kez idari para cezası uygulanmış olduğu halde, Birlik tarafından söz konusu aracı

kurumlara yönelik Disiplin Yönetmeliği çerçevesinde herhangi bir işlem yapılmamış olduğu, Birlikçe yürütülen disiplin soruşturmalarının büyük oranda komisyon iadesi ve hasız rekabet konusuna odaklandığı,

- Lisans belgelerinin geç verilmesi (2006 yılından itibaren belge verilmesi hızlandırılmıştır),
- Birliğin Kamu İhale Kanunu ve Başbakanlık tasarruf genelgesi kapsamında bulunmadığı, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamına ise dâhil olduğu,
- Web sayfasının yetersiz olduğu, Bankalar Birliği Web sayfası örnek alınarak geliştirilmesi gerektiği,
- Mesleki eğitimlere de ağırlık verilmesi (2004 yılından itibaren çok sayıda mesleki eğitim düzenlenmiştir),

konularındaki uyarı ve önerilere yer verildiği görülmektedir:

Raporda ayrıca uluslararası sermaye piyasası düzenlemelerinde, daha genel ve önemli düzenlemelerin kamu otoritesince (Sermaye Piyasası Kurulu), daha az önemli düzenlemeler ile yapılan düzenlemelerin uygulandığının takip edilmesinin mesleki kuruluşlara (Birliğe) bırakılması önerilmiş, ancak bu durumda kamu otoritesinin Birliği sürekli denetleyerek piyasanın etkinliğini sağlaması gerektiği de hatırlatılmıştır.

Faaliyetleri

TSPAKB'nin faaliyetleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir:

1- Birliğin öncelikle yerine getirdiği faaliyetleri şunlardır:

- Sermaye piyasasını ilgilendiren düzenleme taslaklarına ilişkin sektör görüşünün oluşturulması,
- Sektöre ilişkin sorunlara yönelik ilgili düzenleyici otoritelerin katılımının sağlanarak çalışma grupları oluşturulması,
- Sektöre ilişkin araştırma raporları hazırlanması,
- Müşteriler ve/veya üyelerimiz arasında çıkan uyuşmazlıkların incelenmesi,
- Sermaye piyasasında çalışanların sicillerinin tutulması ve lisans belgelerinin düzenlenmesi,
- Sermaye piyasası lisanslama sınavlarına hazırlananlara yönelik eğitim yapılması.

Birlik bu çerçevede her yıl Sermaye Piyasası Mevzuatına yönelik olarak planlanan değişikliklere yönelik görüş ve önerilerini üyelerinin de görüşlerini alarak belirlemekte, önerilerin mevzuata yansıması yönünde gayret göstermektedir.

2- Birlikçe, aracı kuruluşların birbirleriyle, müşterileriyle ve çalışanlarıyla olan iş ve ilişkilerinde uyacakları meslek kuralları belirlenmiş ve "TSPAKB Üyelerinin Sermaye Piyasası Faaliyetlerini Yürütürken Uyacakları Meslek Kuralları" adıyla yürürlüğe konulmuştur.

Birliğin belirlediği söz konusu etik kurallara uyulmaması halinde, fiilin ağırlığına göre, uyarma, kınama, para cezası ve meslekten çıkarma olmak üzere farklı disiplin cezaları verilebilmektedir.

3- Sermaye Piyasasında Güven Unsurunun Pekiştirilmesi çalışma Grubunun önerileri doğrultusunda, aracı kurumların birbirleriyle veya müşterileriyle olan ilişkilerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümüne katkıda bulunmak üzere Birlik bünyesinde "Tahkim Kurulları" oluşturulmuş ve "TSPAKB Tahkim Kuralları" yürürlüğe konulmuştur.

4- Birlikçe**,** aylık "Sermaye Piyasasında Gündem" adlı bir bülten yayımlanmaktadır. Bültende Birliğin faaliyetleri, sektördeki gelişmeler, aracı kurumların üçer aylık dönemler halindeki finansal ve faaliyet verileri ile ilgili analizler ve her ay en az bir inceleme konusuna yer verilmektedir.

5- Birlik ayrıca her yıl bir "Faaliyet Raporu" ve "Türkiye Sermaye Piyasası Raporu" yayımlamaktadır. Her iki raporda da sektöre ilişkin detaylı bilgi ve istatistiklere yer verilmektedir.

6-Birlik görev alanıyla ilgili olarak;

- Aracı kurumlarda çalıştırılacak personelin sicil kayıtlarını tutmakta,
- Lisans almak için başvuruda bulunacak adaylara yönelik hazırlık eğitimi düzenlemekte,
- Lisans verilenlere iki ve dört yıllık dönemler sonunda lisans yenileme eğitimleri düzenlemektedir.

7- Eğitim: 2003 yılında "Enflasyon Muhasebesi", "Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre Finansal Tabloların Konsolidasyonu", "Temel Düzey Lisanslama Sınavı", "İleri Düzey Lisanslama Sınavı", "Türev Araçlar Lisanslama Sınavı" konularında eğitim programları düzenlenmiş ve eğitimlere toplam 1.232 kişi katılmıştır.

2004 yılında lisanslama eğitimlerine 756 kişi katılmış, ilk olarak düzenlen Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Eğitimlerine ise 430 kişi katılmıştır. Ayrıca 8 adet mesleki gelişim eğitimleri düzenlenmiş ve 207 kişi katılmıştır.

2005 yılında lisanslama sınavlarına hazırlık eğitimlerine 625 kişi, vadeli işlem ve opsiyon borsası eğitimlerine 475 kişi, mesleki gelişim eğitimlerine 264 kişi, özel konulardaki eğitimlere ise 127 olmak üzere toplam 1.491 kişiye eğitim verilmiştir.

2006 yılında lisanslama sınavlarına hazırlık eğitimlerine 902 kişi, vadeli işlem ve opsiyon borsası eğitimlerine 124 kişi, mesleki gelişim eğitimlerine 130 kişi, özel konulardaki eğitimlere ise 123 kişi, Lisans yenileme eğitimlerine de 1.405 kişi olmak üzere toplam 2.684 kişiye eğitim verilmiştir.

2007 yılında toplam 121 eğitim düzenlenmiş, 3268 kişi bu eğitimlere katılmıştır.

2003 yılında lisans sınavlarına 27.352 kişi başvurmuş, 3.757 kişi sınavı kazanarak lisans almaya hak kazanmıştır. 2004 yılında 37.934 kişi başvurmuş 4.839 kişi kazanmıştır. Sermaye

Piyasası Kurulu tarafından yapılan sınavlara hazırlanan adaylar için sınavda sorulacak konulara yönelik hazırlık kılavuzları hazırlanmıştır.

2002 yılından itibaren yapılan sınavlarda 2007 yılı sonu itibarıyla 24.920 aday başarılı olmuş, bunlardan 13.006'sı lisans için başvurmuş, 11.604 kişiye lisansları verilmiştir.

8- Birliğe üye aracı kurumlara ilişkin mali ve hukuki bilgileri içeren "Kamuyu Aydınlatma Formları" Birlik internet sitesinde ilan edilmektedir. Bu formlarda yer alan bilgiler ile yatırımcıların aracı kurumlar hakkında bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.

9- Sermaye piyasasında çalışan tüm personelin sicil bilgilerinin Birlik tarafından tutulması görevi verilmiş, Birlikçe bu konuda gerekli bilgi işlem yatırımları yapılarak ve program yazdırılarak sicil sistemi geliştirilmiştir. Başlangıçta Sermaye Piyasası Kurulunun elinde bulunan 8.000 kişinin bilgileri sisteme aktarılmıştır.

Lisanslama ve Sicil Tutma Sisteminde; sermaye piyasası çalışanlarının kişisel bilgileri, adres, eğitim, yabancı dil, iş tecrübesi, sicili, lisans düzeyi, lisans yenileme eğitimleri, çalıştığı kurum, ödeme ve diğer belgelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2007 yılı sonunda sicil tutma sisteminde kayıtlı kişi sayısı lisanslı olmayan personel de dâhil olmak üzere 25.971 kişiye ulaşmıştır. Bunlardan % 34'ü işten ayrılmış bulunan personele ilişkindir.

2007 yılında lisans sahibi olup herhangi bir kuruluşta çalışmayan kişilere yönelik "Özgeçmiş Bankası" oluşturulmuş, böylece kuruluşlar ile iş arayan lisans sahipleri internet ortamında buluşturulmuştur.

10- Aracı kurumlarca düzenlenecek promosyon kampanyalarını inceleme yetkisi 2006 yılından itibaren Birliğe devredilmiştir.

11- Birlik, olağan genel kurullar dışında sektöre ilişkin konuları görüşmek üzere zaman zaman üye toplantıları da yapılmaktadır. Bu çerçevede 2003 yılında 4, 2004 yılında 3, 2005 yılında 2 üye toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca belirli konularla ilgili yapılan toplantılara resmî üye toplantısı niteliğinde olmasa da üyelerin büyük bölümü katılmaktadır.

12-Birlikçe düzenlenen panel, seminer ve konferanslara ilişkin örnekler aşağıda gösterilmiştir:

- Borsaların Ekonomideki Yeri ve Globalleşme Sürecinde Yeniden Yapılandırılmaları– Türkiye için Model Arayışı Paneli.
- Reel Sektörün Finansmanında Sermaye Piyasasının Rolü Konferansı.
- Sermaye Piyasasının Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü Paneli.
- Aracı Kurumlarda Emir Alımı ve Tasfiyesine İlişkin Süreçler.
- Türk Sermaye Piyasasında Mesleki/Etik Kurallar, Yatırımcı Hakları Paneli.
- Finansal Bilgi Manipülasyonu Semineri.
- Türkiye Sermaye Piyasalarında Pazar Etkinliği Semineri.

- Risk Yönetimi ve Kritik Süreçler Semineri.
- Piyasa Tahminleri İçin Bilimsel Yönetemler Semineri.
- Finansal Uygulamalarda Veri Madenciliği Semineri.
- Sermaye Piyasasında Ödünç İşlemleri, Avantajları ve Takasbank Ödünç Pay Senedi Piyasasının Geliştirilmesi Paneli.
- Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi ve Bilgi Teknolojileri Denetimi Semineri.
- Mali Suçlarda Mücadelede Aracı Kurumların Etkinliğinin Artırılması Semineri.
- Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Avrupa Birliğinin Yeni Sermaye Yeterliği Direktifi Semineri.

13- Birlik, araştırma ve inceleme sonuçlarını, çalışma grubu raporlarını, konferans ve panellere ilişkin hazırlanan sunumları kitap halinde basmakta ve kamuoyuna sunmaktadır. Birlikçe bu çerçevede basılan bazı kitaplar şunlardır:

- "Aracı Kuruluşlar Birliği Mevzuatı"
- "Yatırım Yaparken Sorularla Türkiye Sermaye Piyasası Kitapçığı"
- "Güney Kore ve Türkiye Sermaye Piyasaları"
- "Makroekonomik İstikrar Programlarının Sermaye Piyasasına Etkileri-Türkiye İçin Öneriler"
- "Türkiye Sermaye Piyasası: Gelişme, Strateji, Hedefler"
- Düzenlenen sempozyum ve panellerdeki konuşmalar ve sunumların toplandığı muhtelif kitaplar."

14-Birlikte oluşturulan bazı çalışma grupları aşağıda gösterilmiştir. Oluşturulan çalışma grupları, bir rapor hazırlayarak görevlerini sonlandırmaktadır.

- Haksız Rekabeti Önlemeye İlişkin Çalışma Grubu
- Borsaların Özelleştirilmeleri Çalışma Grubu
- Vergi ve Teşvik Çalışma Grubu
- Sermaye Piyasasında Güven Unsurunun Pekiştirilmesine Yönelik Çalışma Platformu
- KOBİ'lerin Finansmanı Çalışma Platformu
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasaları Çalışma Platformu
- Aracı Kurum Sektörü Çalışma Grubu
- Yeni Ürünler Çalışma Grubu
- YTL'ye Geçiş Çalışma Grubu
- Avrupa Birliği ve Sermaye Piyasamız Çalışma Grubu
- Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Çalışma Grubu
- Sermaye Piyasası Teşvikleri (Vergi ve Diğer) Çalışma Grubu
- Vergi Konseyi- Finansal İş ve İşlemlerin Vergielndirilmesi Alt Çalışma Komitesi

- IV. Türkiye İktisat Kongresi Mali Piyasalar Çalışma Grubu
- Özel Sektör Borçlanma Araçları Çalışma Grubu
- Basel II Çalışma grubu
- Vergi Konseyi-Mali Piyasaların Büyütülmesi ve Derinleştirilmesi Alt çalışma Komitesi
- İMKB Tahvil Bono Piyasası Çalışma Grubu.
- Piyasa Kurumları Çalışma Grubu
- Aracılık Maliyetleri ve Vergi Çalışma Grubu
- Müşteri Emirlerinin Alınması ve İzlenmesinde Geçerli Olcak Yeni Belge Kayıt Düzeni Çalışma Grubu
- Yeni Ürünler Çalışma Grubu
- Birlik Faaliyetleri, Lisanslama ve Eğitim Çalışma Grubu

15- Birlikçe yayımlanan raporlara ilişkin örnekler aşağıda gösterilmiştir:

- Sermaye Piyasasının Geliştirilmesine Yönelik Vergi Düzenlemeleri Hakkında Rapor
- Sermaye Piyasasında Komisyon Uygulaması Hakkında Rapor
- Serbest Komisyon Uygulamasının Rekabet Hukuku Açısından İncelenmesi Hakkında Rapor
- Sermaye Piyasasında Takas ve Saklama Güvenliğinin Artırılması ve Uyuşmazlıkların Çözümünün Hızlandırılmasına İlişkin Rapor
- Finansal Kurumların ve işlemlerin Vergilendirilmesi
- Kara Para Suçları
- Para ve Sermaye Piyasasının Vergilendirilmesi
- AB Yolunda Türkiye Sermaye Piyasası-AB Müktesebatının Üstlenilmesinin Sermaye Piyasasına Etkileri

16- Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlara Üyelik

Birlik, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununa dayanılarak 1988 yılında özel sektörün dış ekonomik ilişkilerini yürütmek amacıyla kurulmuş bulunan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)'na 2008 yılında "kurucu üye" statüsünde üye olmuştur.

İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası'nın ortak girişimiyle, Avrupa Birliği ve Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmeler hakkında Türkiye iş dünyası ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla 1965 yılında kurulmuş bulunan İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)'ye ise 2003 yılında "gözlemci üye" statüsünde üye olmuştur.

Uluslararası Menkul Kıymet Birlikleri Konseyi (International Council of Securities Associations - ICSA), aracı kuruluş birliklerini temsil eden bir oluşumdur. 1988 yılında kurulan Konseyin amacı üye birlikler arasında işbirliği sağlayarak, sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunmaktır. Birlik 2006 yılından bu yana konseyin üyeleri arasında yer almaktadır.

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commissions-(IOSCO), sermaye piyasalarındaki düzenleyici/denetleyici otoritelerin, işbirliğini sağlayarak, sermaye piyasalarına ilişkin ortak standartlar oluşturmak amacıyla 1983 yılında kurulmuştur. Sermaye piyasasında düzenleyici kurumların üye olduğu örgüte SPK asıl üye olup Birlik 2003 yılında "gözlemci üye" olmuştur. İMKB'de gözlemci üyedir.

17- İştirakleri: Birliğin iştirakleri aşağıda gösterilmiştir:

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş.'ne % 6 pay karşılığı 540.000 YTL tutarında sermaye ödemesi yapılmıştır. Merkezi İzmir'de olan Borsada, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile her türlü türev araçtan oluşan sermaye piyasası araçları işlem görmektedir. Birlik, Yönetim Kurulunda 2 kişi ile temsil edilmektedir.

Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'ne % 5 pay karşılığı 300.000 YTL tutarında sermaye ödemesi yapılmıştır. Kuruluş, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakları kayden izlemek ve tedricen tasfiyesine karar verilen aracı kurumların tasfiye işlemlerini yürütmekle yetkili, Yatırımcıları Koruma Fonu'nu idare ve temsil etmekle görevli olacaktır. Birlik, Yönetim Kurulunda 1 kişi ile temsil edilmektedir.

Gelişen İşletmeler Piyasası A.Ş.'ne % 5 pay karşılığı 500.000 YTL tutarında sermaye ödemesi yapılmıştır. Kuruluş, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletmelerin sermaye piyasalarından fon sağlamalarına imkân tanımak üzere sermaye piyasası araçlarının alım ve satımının yapılacağı işlem platformunun oluşturulması amacıyla kurulmuştur. Birlik şirketin yönetim kurulunda iki üye ile temsil edilmektedir.

XV. TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye'de sigortacılık faaliyetleri ve hizmetleri, 1870'lerden itibaren ve daha çok yabancı sigorta şirketleri tarafından başlatılmıştır. Daha sonra sigorta şirketleri, aralarında "meslek kuruluşu" şeklinde örgütlenme ihtiyacını duymuşlar ve başlangıçta, "Türkiye Sigortacılar Sendikası" adıyla ilk meslek kuruluşu oluşturulmuştur. Bu sendika daha sonra 1916 yılında "Türkiye'de Çalışan Sigorta Şirketleri Cemiyeti"ne dönüştürülmüştür. Bu cemiyetin, o tarihlerde tamamı yabancı olan 81 üyesi bulunmakta idi.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen sonra, bu cemiyet kaldırılarak, yerine "Sigortacılar Kulübü" kurulmuştur. Bu Kulüp yerini 1927 yılında kurulan "Sigortacılar Cemiyeti Daire-i Merkeziyesi"ne bırakmıştır. Türkiye'de çalışmakta olan yerli ve yabancı tüm sigorta şirketlerinin zorunlu olarak üye oldukları bu kuruluş, daha sonra 1959 yılında Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında 7397 Sayılı Kanunla "Sigorta ve Reasürans

Şirketleri Birliği" ve takiben, 1975 yılında da Ana Tüzüğü ile "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği" adını almıştır. Birlik o tarihten beri aynı adı taşımaktadır.

1987 yılında yayımlanan ve 7397 sayılı Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve kanuna bazı maddeler ekleyen 3379 sayılı kanunla, Birliğe "Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu" hüviyeti verilmiştir. Yapılan bir başka değişiklikle de, Birliğin organ seçimlerinin yargı gözetimi altında, yani hakim nezaretinde yapılması esası getirilmiştir.

Birliğin kuruluşu ile ilgili yürürlükte olan en son yasal düzenleme, 3.6.2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 24 ve 25 nci maddelerinde yer almaktadır. Bu düzenleme çerçevesinde Hazine Müsteşarlığınca 1.7.2008 tarihli Resmî Gazete'de "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik" yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. 30.1.1989 tarihli ve 20065 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin Kuruluş ve Çalışma ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

Teşkilatı ve Organları

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 24 ncü maddesine göre sigortacılık mesleğinin geliştirilmesi, şirketler arasında dayanışma sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi amacıyla kurulan, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. Birlik merkezi İstanbul'da olup, gerekli görülen yerlerde temsilcilik açabilme yetkisine sahip bulunmaktadır.

Birliğin organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Başkanlık,
- Başkanlık Divanı,
- Disiplin Kurulu,
- Denetim Kurulundan

oluşmaktadır.

Birlik tarafından, Birlik organlarında görev alan üyeler ile üye temsilcilerine görev giderleri haricinde ödeme yapılmamaktadır.

Birlik bünyesinde ancak Birlik hesapları dışında oluşturulan ve ayrı özel gelirleri bulunan; "Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi", "Güvence Hesabı Fonu" ve "Motorlu Taşıtlar Bürosu" ile finansmanı büyük ölçüde Birlik tarafından sağlanan "Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı" bulunmaktadır.

Üyelik

Türkiye'de çalışan bütün sigorta ve reasürans şirketleri, kuruluşlarının tamamlanmasından ve ruhsatların alınmasından itibaren bir ay içerisinde Birliğe üye olmak

zorundadır. Sigorta ve reasürans şirketlerinin ruhsatnamelerinin iptal edilmesi, haklarında iflas kararı verilmesi veya başkaca sebeplerle faaliyetlerinin sona ermesi durumunda Birlik üyelikleri düşmektedir.

2008 yılı itibarıyla, 58'i sigorta şirketi ve 2'si de reasürans şirketi olmak üzere, toplam 60 üyesi bulunmaktadır. Son beş yıldaki üye sayıları aşağıda gösterilmiştir:

Yıllar	Sigorta Şirketi	Reasürans Şirketi	Toplam
2003	55	3	58
2004	53	3	56
2005	53	2	55
2006	54	2	56
2007	58	2	60

Üye şirketler, Genel Kurul dışında, Birlik organlarından yalnız birinde asıl üye ile temsil edilebilmektedir. Birlik organlarındaki üyelik sıfatı şirkete aittir. Birlik organlarına seçilen şirket ile temsilcisi arasındaki ilişkinin sona ermesi hâlinde, şirketin ve temsilcisinin ilgili organdaki görevi sona ermektedir. Şirketler, Birlik Genel Kurulunda genel müdür veya vekili ile diğer alanlarda genel müdür veya genel müdür yardımcısı, müdür veya müdür yardımcısı ya da temsil yetkisine sahip mümessilleri tarafından temsil edilebilmektedir.

Seçim Uygulamaları

Birliğin organ seçimleri gizli oy ve açık tasnif ile yapılmakta ve organlarda her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Seçim yapılacak Genel Kurul toplantısından en az on beş gün önce Birlik seçimleri için üyelerin temsilcilerini belirleyen liste, toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk olmadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya dair hususları belirten bir yazıyla birlikte üç nüsha olarak ilgili İlçe Seçim Kurulu Başkanı olan hâkime tevdi edilmektedir.

Toplantı tarihleri, gündemde yer alan diğer konular göz önünde bulundurularak görüşmelerin bir cumartesi günü akşamına kadar sonuçlanması ve seçimlerin, ertesi günü olan pazar gününün dokuz ile onyedi saatleri arasında yapılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmektedir.

Seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Oylar, organlara göre birlikte veya ayrı ayrı düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mühürü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilecek zarfa konulması suretiyle kullanılmaktadır.

Birliğin 2003, 2005 ve 2007 yılı seçim tutanakları incelenmiştir. Seçim tutanaklarına göre Birliğin organlarına;

1 Başkan,

9 Yönetim Kurulu Üyesi,

9 Yönetim Kurulu yedek üyesi,

3 Denetim Kurulu asil üye,

3 Denetim Kurulu yedek üye,

3 Disiplin Kurulu asil üye,

3 Disiplin Kurulu yedek üye olmak üzere toplam 31 üye seçilmektedir. Birliğin 60 üyesi bulunduğu göz önüne alındığında, üyelerin % 50'sinin bir göreve seçilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Seçim kurulu tutanaklarından; seçime katılan üye sayısı, seçime katılan aday sayısı, seçilemeyen adayların aldıkları oylar, geçerli ve geçersiz oy sayısı gibi bilgilere ulaşılamamıştır.

Ancak 2003 seçiminde 49, 2005 seçiminde 43, 2007 seçiminde 50 oy alan aday bulunduğu göz önüne alındığında üyelerin (55-60 üye) tamamına yakınının seçimlere iştirak ettiği kanaatine ulaşılmaktadır.

Birlik organlarına seçilebilmek için Genel Kurul toplantısında hazır bulunmak gerekmemekte, üyeliği sona eren şirketler ibra edilmek kaydıyla tekrar seçilebilmekte, Birlik organlarında vekaleten oy kullanılamamaktadır.

Genel Kurul

Genel Kurul, Birliğin en yüksek organı olup, Hazine Müsteşarlığı Genel Kurulda isterse temsilci bulundurabilmektedir.

Genel Kurulun görevleri Yönetmelikte şu şekilde belirlenmiştir:

- Birliğin amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereken karar ve tedbirleri almak.
- Birlik Başkanı, Başkan Yardımcısı, Yönetim Kurulu, Disiplin Kurulu ve Denetim Kurulu asıl ve yedek üyelerini seçmek.
- Birlik bütçe ve kesin hesabını görüşerek karara bağlamak.
- Yönetim ve Denetim Kurulu üyelerini ibra etmek.
- Müteakip çalışma yılının bütçesini incelemek ve onaylamak.
- Giriş aidatı ve masraf iştirak payının miktarları ve ödeme zamanları ile ilgili Yönetim Kurulu tarafından getirilen teklifi karara bağlamak.
- Taşınmaz alım satımı ile ilgili olarak Yönetim Kuruluna veya Birlik Başkanına yetki vermek.
- Birliğin amaç ve faaliyetleri hakkında; Birlik Başkanı, Yönetim Kurulu ve şirketlerin öneri ve dileklerini görüşmek ve yeni çalışma yılına ait gereken kararları almak.

• Sigortacılıkla ilgili sorunlar ve bunların çözümü hakkında Yönetim Kuruluna öneride bulunmak.

• Sigortacılıkla ilgili tüzel kişiliği haiz büro, şirket veya vakıf kurmak ya da kurulu şirketlere iştirak etmek.

Genel Kurul, Yönetim Kurulunun kararı üzerine, Birlik Başkanı tarafından toplantıya çağrılmakta ve olağan Genel Kurul her yıl Nisan ayı içinde yapılmaktadır. Birlik Başkanı Yönetim Kurulunun kararının gereğini yerine getirmediği takdirde, Yönetim Kurulu veya Denetim Kurulu tarafından da Genel Kurul toplantı çağrısı yapılabilmektedir. Olağanüstü Genel Kurul, Yönetim Kurulunun çağrısı veya şirketlerin beşte birinin yazılı başvurusu ya da Denetim Kurulunun göreceği lüzum üzerine toplanabilmektedir.

Genel Kurul salt çoğunlukla toplanabilmekte, çoğunluk sağlanamadığı takdirde, toplantı on beş gün sonra yeter sayısı aranmadan yapılabilmektedir. Genel Kurulda kararlar hazır bulunan şirketlerin salt çoğunluğu ile alınmaktadır. Seçme ve seçilmeye ilişkin toplantı ve karar yeter sayısındaki salt çoğunluk Levhaya kayıtlı şirket sayısına göre belirlenmektedir.

Genel Kurul toplantıları, Birlik Başkanı veya Birlik Başkanının bulunmadığı hâllerde, Başkan Yardımcısı tarafından açılmakta, şirketler arasından seçilecek bir başkan, bir başkan yardımcısı ve iki katipten oluşan Genel Kurul Başkanlık Divanı tarafından yönetilmektedir.

Genel Kurulda yalnız gündeme alınan maddeler görüşülebilmekte, ancak, şirketlerden herhangi biri tarafından önerilen ve toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğu tarafından görüşülmesi istenen maddelerin gündeme alınması zorunlu bulunmaktadır. Genel Kurulca aksine bir karar alınmamışsa Organ seçimleri hariç oylamalar açık oyla yapılmaktadır.

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, Birliğin yürütme organı olup Birlik Başkanı aynı zamanda Yönetim Kurulunun da başkanıdır. Birlik Yönetim Kurulu Genel Kurulca iki yıl için seçilmektedir.

Birlik Yönetim Kurulu üye sayısı, Birliğe üye şirket sayısına göre belirlenmekte ve 7, 9 veya 11 üyeden oluşabilmekte, dört de yedek üye seçilmektedir. Halen Birlik Yönetim Kurulu Başkan ve 9 üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu üyeleri ilk toplantılarında kendi aralarından bir Sayman seçmektedir.

Yönetim Kurulunda hayat sigorta grubunda, hayat dışı sigorta grubunda ve reasürans alanında faaliyet gösteren en az birer şirketin yer alması zorunlu bulunmakta, söz konusu alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin Yönetim Kurulunda dengeli bir şekilde temsil edilmesi gerekmektedir. Dengeli temsilin sağlanmasındaki ölçüt; şirketlerin sayıları ve pazar payları esas alınmak suretiyle Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul tarafından belirlenmektedir.

Yönetim Kurulu üyeliği;

• Şirketin üye seçildikten sonra Levhadan silinmesi,

• Şirket temsilcisinin geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç kere ya da bir takvim yılı içinde beş kere Yönetim Kurulu toplantılarına katılmaması,

• Şirket temsilcisinin, katıldığı toplantıda karşı oy kullanmadığı hâlde Yönetim Kurulu Kararını yedi gün içinde mazereti olmaksızın imzalamaması veya karşı oy kullanmasına rağmen gerekçesini yazmaması,

• Şirket temsilcisinin fiil ehliyetini kaybetmesi,

• Şirket ile temsilcisi arasındaki ilişkinin sona ermesi

hâllerinden en az birinin gerçekleşmesi durumunda düşmektedir.

Yönetim Kurulunun görevleri Yönetmelikte şu şekilde belirlenmiştir:

• Genel Kurulu toplantıya çağırmak üzere karar almak, Genel Kurul gündemini belirlemek.

• Genel Kurulca alınan kararları uygulamak.

• Genel Kurula çalışmaları hakkında rapor vermek.

• Birlik bütçesini ve yıllık faaliyet raporunu hazırlamak ve Genel Kurulun onayına sunmak; bütçenin Genel Kurul tarafından tasdik edilmesinden önce, bir evvelki yıl bütçesindeki toplam tahsisatın yüzde ellisini aşmamak kaydıyla, gerekli harcamaları yapmak, Genel Kurul tarafından onaylanan bütçeyi uygulamak.

• Giriş aidatı ve masraf iştirak payının miktarları ve ödeme zamanları ile ilgili Genel Kurula teklif sunmak.

• Birliğin genel durumu ile işlemleri ve çalışmaları hakkında Birlik Genel Kuruluna rapor vermek.

• Levhaya ilişkin işlemleri gerçekleştirmek.

• Levhaya yazılı bütün şirketlerin listesini her yıl 31 Aralık tarihine kadar düzenleyerek Müsteşarlığa göndermek.

• Sigortacılığa ilişkin konularda mesleki örf, adet ve gelenekleri saptamak; uyulması zorunlu mesleki kararları almak.

• Meslek onurunun ve düzeninin korunmasını sağlamak üzere önlemler almak.

• Sigortacılık mesleğinin gereği olan dayanışmayı sağlamaya ve Birliğe üye şirketler arasında haksız rekabeti önlemeye ve gidermeye yararlı kararları ve tedbirleri almak ve uygulamak.

• Kanunlarla başka bir merci veya organa verilmemiş olmak şartıyla, Birlik kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek ve karara bağlamak.

• Birliğin aldığı karar ve tedbirlere zamanında uymayan şirketler hakkında idari para cezası uygulamak.

- Mesleğe ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarından talep edilecek hususlar hakkında görüş bildirmek.
- Mesleğin gelişmesine, Birliğe üye şirketlerin haklarının korunmasına yönelik incelemeler yapmak, konuyla ilgili teklifleri Birlik Genel Kuruluna iletmek.
- Üye şirketlere bilgi vermek, yol göstermek ve mesleki eğitime ilişkin çalışmalar yapmak.
- Birlik içinde inceleme ve araştırma komiteleri kurarak, çalışma usul ve şekillerini saptamak, üyelerini seçmek.
- Birliğin faaliyet sahasına giren konularda yurt içi ve yurt dışı mesleki toplantı ve kongrelerde Birliği temsil etmek veya ettirmek.
- Üyelerin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda dava açmak.
- Yönetim kurulu defterlerini tutmak.
- Disiplin Kurulu kararlarını yerine getirmek.
- Birlik Genel Sekreteri ve Genel Sekreter Yardımcılarını atamak ve bunların ücretini tespit etmek ve gerektiğinde bu kişilerin işlerine son vermek.
- Birlik çalışanlarının özlük işlerini düzenlemek ve yürütmek.
- Birliğin faaliyet ve çalışmaları ile ilgili iç yönetmelikleri hazırlamak ve kabul etmek, gerektiğinde bunları değiştirmek.

Yönetim Kurulu ayda en az bir defa üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vermektedir. Oylarda eşitlik hâlinde, görüşmeye esas olan konu bir sonraki toplantıya ertelenmekte, ikinci toplantıda da eşitlik hâlinde Başkanın görüşü doğrultusunda karar alınmaktadır. Birlik Genel Sekreteri toplantılara oy hakkı bulunmadan katılabilmektedir.

Başkanlık ve Başkanlık Divanı

Yönetim Kurulu içinden, Birlik Başkanı, Başkan Yardımcısı ve Saymandan oluşan Başkanlık Divanı oluşturulmuş bulunmaktadır. Başkanlık Divanının görev süresi iki yıldır. Başkan ve Başkan Yardımcısı Genel Kurul tarafından; Sayman ise Yönetim Kurulunun ilk toplantısında Yönetim Kurulu üye temsilcileri arasından seçilmektedir.

Sayman, Birliğin mallarını Başkanlık Divanı kararları gereğince yönetmeye ve para alıp vermeye, keseneklerin toplanmasına, Birliğe gelir yazılacak para cezalarının tahsiline ve bütçenin uygulanmasına dair her türlü gözetimi yapmaya yetkilidir. Sayman, para alma ve vermede düzenlenen kâğıtları Başkanın yokluğunda Başkan Yardımcısı veya Genel Sekreterle birlikte imzalamaktadır.

Başkanlık Divanı, Kanunla ve Yönetim Kurulu kararı ile kendisine verilen görevleri yürütmektedir.

Birlik Başkanı aşağıda belirtilen görevleri yerine getirmektedir:

- Birliği temsil ve idare etmek.
- Yönetim Kuruluna başkanlık etmek.
- Genel Kurulu toplantıya çağırmak.
- Birlik adına iltizam ve iktisaplarda bulunmak, yüklenmelere girişmek.

Genel Sekreterlik

Birlik Genel Sekreteri ile Genel Sekreter Yardımcıları Yönetim Kurulunca atanmakta, Genel Sekreterin;

- Müflis veya konkordato ilan etmiş olmaması,
- Tasfiyeye tabi tutulan finansal kuruluşlarda ve hakkında 20 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası hükümleri uygulanan şirketlerde oy hakkının ya da sermayesinin doğrudan veya dolaylı yüzde on ve daha fazla bir oranda veya bu oranın altında olsa bile denetim ve yönetime etkili olabilecek şekilde denetim ve yönetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren pay sahibi olmaması,
- Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi süreli hapis veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla adlî para cezasına mahkûm edilmemiş yahut cezası ne olursa olsun basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, görevi kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, Devlet sırlarını açığa vurma veya vergi kaçakçılığı suçlarından dolayı hüküm giymemiş olması,
- En az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olması ve en az on yıl sigortacılık, iktisat, işletme, muhasebe, hukuk, maliye, matematik, istatistik, aktüerya veya mühendislik alanlarının en az birinde deneyim sahibi olması

şartları aranmaktadır.

Genel Sekreter, Birlik işlerini yürütmek ve personelini yönetmekle görevli olup, Başkanlık Divanı ve Yönetim Kuruluna karşı sorumlu bulunmaktadır.

<u>Mali Uygulamalar</u>

Birliğin bütçe dönemi takvim yılı olup Birlik bütçe uygulamasından Yönetim Kurulu sorumlu bulunmaktadır. Birliğin tahmini bütçesi ile gelir ve giderleri Birlik Genel Kurulunca kabul edilerek yürürlüğe girmektedir.

Birlik nezdinde oluşturulan kurum ve kuruluşların hesapları, bütçeden ayrı olarak izlenmektedir.

Birliğin hesapları 7B planı esas alınarak oluşturulan bir hesap planı çerçevesinde, yevmiye defteri, defterikebir, kasa defteri, demirbaş defteri tutularak muhasebeleştirilmektedir.

Birliğin gelirleri aşağıdaki kaynaklardan oluşmaktadır:

- Giriş aidatı.
- Masraf iştirak payları.
- Bir önceki yıldan devreden gelir fazlaları.
- Her türlü bağışlar ve sair gelirler.

Şirketler Birlik üyeliğine girişte, Genel Kurul tarafından belirlenen miktarda giriş aidatı ödemekte, ayrıca her yıl Birlik giderlerine masraf iştirak payı yoluyla katılmaktadırlar.

Masraf iştirak payları, şirketlerin bir önceki yıla ait direkt yazılan primleri esas alınarak hesaplanmaktadır. Katılım payının % 75'i tüm şirketlerden, % 25'i ise tüm şirketler prim ortalamasından daha yüksek prim toplayan büyük şirketlerden tahsil edilmektedir. Katılım paylarının hesaplama yöntemi aşağıda gösterilmiştir.

Şirketlerin yılsonu itibarıyla toplam direkt yazılan primlerinin yıl sonunda mevcut üye sayısına bölünmesiyle ortalama yazılan prim miktarı bulunur.

Her bir şirketin direkt yazılan primleri ile ortalama yazılan prim miktarı karşılaştırılır. Direkt yazılan prim, ortalama yazılan primden yüksekse, ortalama yazılan prim miktarı; düşükse direkt yazılan prim hesaplamada esas alınır. Bu şekilde tüm şirketler için elde edilen meblağlar toplanarak her bir şirketin bu toplam içindeki ağırlığı bulunur. Yönetim Kurulu tarafından teklif edilen ve Genel Kurulca onaylanan o yıla ait masraf iştirak tutarının% 75'i, bulunan ağırlıklarla çarpılmak suretiyle birinci aşama katılım payları hesaplanır.

Her bir şirketin direkt yazılan primleri ile ortalama yazılan prim miktarı karşılaştırılır. Direkt yazılan prim, ortalama yazılan primden yüksekse, aşan kısım esas alınır; düşükse değer sıfır kabul edilir. Bu şekilde tüm şirketler için elde edilen meblağlar toplanarak her bir şirketin bu toplam içindeki ağırlığı bulunur. O yıl için öngörülen masraf iştirak tutarının yüzde yirmibeşi bulunan ağırlıklarla çarpılmak suretiyle ikinci aşama katılım payları hesaplanır.

Her şirketin ödeyeceği masraf iştirak payı, kendisi için hesaplanan birinci ve ikinci aşama katılım paylarının toplamıdır.

Birliğin 2007 yılında topladığı katılım paylarının şirketlere dağılımı, son beş yıllık gelir ve giderleri ile 2008 yılı sekiz aylık uygulamanın ayrıntılı dökümü aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 420- TSRŞB 2003-2007 Gelir ve Giderleri (TL)

	2003	2004	2005	2006	2007
PERSONEL GİDERLERİ	1.774.398	1.924.155	2.329.488	2.424.216	2.424.056
TEMSİL GİDERLERİ	7.324	11.598	24.509	27.811	17.909
AİDAT GİDERLERİ	142.498	94.171	92.784	118.685	132.754
BİNA GİDERLERİ	137.150	158.594	201.355	193.038	197.572
BİRLİK MERKEZİ KİRA GİDERLERİ	522.395	605.202	612.000	612.000	678.734
DEMİRBAŞ ALIM GİDERLERİ	168.851	112.403	76.020	9.145	16.643
BÜRO GİDERLERİ	222.807	217.090	331.326	445.043	358.147
SEYAHAT GİDERLERİ		40.727	107.426	164.592	141.325
İNCELEME-ARAŞTIRMA KOMİTELERİ GİDERLERİ	27.212	34.994	161.280	106.746	87.625
İLAN-YAYIN-DERGİ GİDERLERİ	158.630	35.085	251.180	284.927	242.920
TOPLANTI VE ORGANİZASYON GİDERLERİ	89.769	42.760	180.962	506.247	398.084
TANITIM VE BİLİNÇLENDİRME PROJE GİDERLERİ	56.398	475.667	496.658	513.619	213.076
YATIRIM PROJE GİDERLERİ		338.277	183.941	108.592	53.192
SİGORTACILIK MESLEĞİNİ GELİŞTİRME FONU(TSEV)	144.396	163.176	163.176	40.794	500.000
DİĞER GİDERLER	55.474	38.750	102.913	82.495	130.270
TOPLAM GİDERLER	**3.507.302**	**4.292.649**	**5.315.018**	**5.637.950**	**5.592.307**
MASRAF İŞTİRAK PAYI	2.595.000	3.809.531	4.689.648	5.174.728	5.979.000
ÜYE GİRİŞ AİDAT GELİRİ					340.000
YATIRIM GELİRLERİ	1.164.945	646.780	543.480	434.200	521.055
KİRA GELİRLERİ	126.893	134.288	126.107	113.012	94.830
TSEV BİNA MASRAFLARINA KATILIM PAYI GELİRİ	101.885	78.360	38.896	10.586	
ORTAK-EĞİTİM-TANITIM-BİLİNÇLENDİRME PROJESİ	550.000				
DİĞER GELİRLER	5.548	48.881	41.002	25.470	54.306
TOPLAM GELİRLER	**4.544.271**	**4.717.840**	**5.439.133**	**5.757.996**	**6.989.191**
GELİR FAZLASI	**1.036.969**	**425.191**	**124.115**	**120.046**	**1.396.884**

Birliğin esas olarak geliri üyelerden topladığı masraf katılım payları ve giriş aidatları ile gelir fazlalarının nemalandırılmasından elde ettiği faiz gelirleridir. Giderleri içinde ise personel giderleri, kira ve bina giderleri, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfına Yardım giderleri, Televizyon programları sponsorluk giderleri, yurt dışı kuruluşlara ödenen aidat giderleri ana kalemleri oluşturmaktadır.

Birliğin sürekli 5.000.000-6.000.000 YTL civarında gelir fazlası bulunmakta, söz konusu fazla sabit getirili menkul kıymetler ile banka mevduatlarında değerlendirilmektedir. Türkiye'de yerleşik güvenilir beş bankadan alınan oranlar üzerinden Genel Sekreterlikçe yapılan değerlendirme sonucunda nemalandırılacak banka seçilmektedir. Değerlendirme işlemi Yönetim Kurulunun bilgisi dâhilinde yapılmaktadır.

Birliğin muhasebe sonuçları aylık olarak bilanço, gelir-gider tablosu, bütçe ile karşılaştırma tablosu olmak üzere raporlanmakta, üç aylık dönemler itibarıyla Denetim Kurulu üyelerine ve Yönetim Kurulu sayman üyesine sunulmakta, yıllık olarak da Genel Kurul üyelerine genel kurul toplantısı öncesinde dağıtılmaktadır. Raporlar kamuoyuna sunulmamakta ve internet sitesinde ilan edilmemektedir.

Birliğin alım-satın ve ihale işleri için bir düzenlemesi bulunmamakta, alımlar yetkili güvenilir firmalardan teklifler alınarak gerçekleştirilmektedir.

Personel Uygulamaları

Personelle ilgili hususlar "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Personel Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Personel, genel olarak İş Kanuna tabi olarak çalışmaktadır.

Birliğin standart personel kadrosu Yönetim Kurulu tarafından belirlenmekte, Birlik gerekli hâllerde sözleşmeli personel de istihdam edebilmektedir.

Birlik Genel Sekreteri doğrudan, Genel Sekreter Yardımcıları, Müdürler, Müşavirler Genel Sekreterin önerisi üzerine Yönetim Kurulunca, diğer kadrolara ise Genel Sekreterce atama yapılmaktadır. İş almada gerek görülürse sınav yapılmakta, iki aylık deneme süresi uygulanmaktadır. İlk defa işe gireceklerde aranacak genel nitelikler ve istenecek belgeler Yönetmelikte düzenlenmiştir. Personel her üç ayda bir sözlü, her altı ayda bir notlu ve sözlü değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Yönetmelikte ayrıca görevi yerine getirme koşulları, çalışma düzeni, sorumluluklar, yasaklar, özlük hakları ve yardımlar, izinler, disiplin ve sicile ilişkin hsususlarda düzenlenmiştir.

Personele, disiplin cezası verilmeden önce "Dikkat Çekme" adıyla uyarı yapılmakta ve personele izlemeye alınmakta, olumsuzlukların devam etmesi halinde ise, uyarma, kınama, aylıktan kesme, ve işten çıkarma cezalarından birisi verilmektedir.

Personelin maaş ve maaş artışları Yönetim Kurulunca belirlenen esaslara göre yapılmaktadır. Personele ayrıca dört ikramiye, kasa tazminatı, fazla mesai ücreti, evlenme, doğum, ölüm, çocuk, yemek, taşıt, giyecek yardımı yapılmakta, 12 taksitle geri ödenmek üzere 1 aylık avans verilebilmektedir.

Yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelerde, "Harcırah Yönetmeliğine" göre ödeme yapılmaktadır. Yurt içi seyahatlerde fatura karşılığı gerçek seyahat giderleri ödenmektedir. Kendi aracı ile seyahat edenlere, benzin faturası yanında, her 10 km için 1 litre süper benzin tutarının % 25'i oranında araç yıpranma payı ödenmektedir.

Yurt dışı seyahatlerde fatura karşılığı ödenmektedir. Ancak ödenecek miktarlara sınır getirilmiştir. Bunlar aşağıda gösterilmiştir:

Başkan, Yönetim Kurulu ve Genel Sekreter;

Otel	: 300 Euro (Her gün için)
Yemek	: 100 Euro (Her gün için)
Taksi	: Fişteki miktar
Diğer	: Belgesiz harcamalar için 30 Euro veya 40 USD (Her gün İçin)

Uzman ;

Otel	: 125 Euro (Her gün için)
Yemek	: 75 Euro (Her gün için)
Taksi	: Fişteki miktar
Diğer	: Belgesiz harcamalar için 30 Euro veya 40 USD (Her gün İçin)

Birlik Personeline 2007 yılında yapılan brüt ödemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup, ücretler aylık brüt 1.900 YTL ile 29.000 TL arasında değişmektedir.

Tablo 421- TSRŞB Personel Ödemeleri (TL)

UNVANI	YILLIK BRÜT TUTAR	AYLIK BRÜT TUTAR
GENEL SEKRETER	347.776	28.981
MÜŞAVİR	253.707	21.142
GENEL SEKRETER YARDIMCISI	196.200	16.350
BÖLÜM YÖNETİCİSİ	106.181	8.848
BÖLÜM YÖNETİCİSİ	60.420	5.035
TEKNİK UZMAN	63.456	5.288
TEKNİK UZMAN	21.120	1.760
BİLGİ İŞLEM UZMAN	74.384	6.199
BİLGİ İŞLEM UZMAN	31.520	2.627
SEKRETER	60.772	5.064
SEKRETER	33.895	2.825
HİZMETLİ-ŞOFÖR-GARSON	28.285	2.357
HİZMETLİ-ŞOFÖR-GARSON	22.830	1.903

Birlikte son beş yılda çalıştırılan personel sayısı; 2003 yılında 27, 2004 yılında 25, 2005 yılında 31, 2006 yılında 31 ve 2007 yılında 27 olarak gerçekleşmiştir.

Denetim Uygulamaları

İç Denetim

Birliğin iç denetimi bir önceki görev döneminde disiplin cezası almamış şirketler arasından Genel Kurulca iki yıl için seçilen üç asıl üyeden oluşan Denetim Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Denetim Kuruluna iki yedek üye de seçilmektedir. Denetim Kurulu, seçimlerin yapıldığı Genel Kurul toplantısından sonraki ilk toplantıda kendi üyeleri arasından bir başkan seçmekte, Denetim Kurulu üyeliğinin herhangi bir nedenle boşalması hâlinde, en fazla oy alan yedek üye boşalan üyeliğe getirilmektedir

Denetim Kurulunun başlıca görevleri şunlardır:

- Birlik hesaplarının ve işlemlerinin mevzuata ve Yönetmelik hükümlerine uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetlemek.
- Birlik defterlerini ve kayıtlarını incelemek.
- Çalışma yılı sonunda yıllık denetim raporu hazırlamak ve Genel Kurula sunmak.
- Gerek gördüğünde Genel Kurulu toplantıya çağırmak.

Denetim Kurulu üyeliği;

- Şirketin üye seçildikten sonra Levhadan silinmesi,

• Şirket temsilcisinin geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç kere ya da bir takvim yılı içinde beş kere Denetim Kurulu toplantılarına katılmaması,

• Şirket temsilcisinin, katıldığı toplantıda karşı oy kullanmadığı hâlde Denetim Kurulu Kararını yedi gün içinde mazereti olmaksızın imzalamaması veya karşı oy kullanmasına rağmen gerekçesini yazmaması,

• Şirket temsilcisinin fiil ehliyetini kaybetmesi,

• Şirket ile temsilcisi arasındaki ilişkinin sona ermesi

hallerinden en az birinin gerçekleşmesi durumunda düşmektedir.

Üç kişilik Denetim Kurulunca hazırlanan Raporlar Genel Kurula sunulmuştur. Son beş yılın Deneti Raporları incelenmiş, Raporlarda eleştirilecek bir eksikliğe rastlanmadığı görülmüştür.

Son beş Denetim Kurulu Raporu aşağıda gösterilen aynı ifadeleri içermektedir:

"Birliğin ….. yılı Bilanço, Gelir-Gider kayıtlarının muhasebe usul ve vergi yasalarına uygun olarak tutulduğu, giderlerde gelirlere göre …… tarihi itibariyle …….. fazlalık olduğu görülmüştür."

"Yıl boyunca çalışmalarını izlediğimiz Birlik, ….. yılını başarıyla kapatmıştır. 2003 yılı işlemlerinin uygunluğunu beyan eder, Yönetim ve Denetim Kurulunun aklanmalarını Genel Kurulun onayına sunarız."

Dış Denetim

Birliğin tüm faaliyetleri Hazine Müsteşarlığının denetimine tabi olup, dış denetim yetkisi Müsteşarlığa verilmiş bulunmaktadır.

Hazine Müsteşarlığından Birliğe ilişkin denetim, araştırma, inceleme veya soruşturma raporları talep edilmiş, Müsteşarlığın 3.6.2008 tarih ve 247 sayılı cevabi yazısında herhangi bir rapor bulunmadığı bildirilmiştir.

Söz konusu cevabi yazıdan, Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu ve Güvence Hesabı Fonu ile ilgili ise denetim raporları bulunduğu anlaşılmaktadır.

Disiplin ve Etik İlkeler

Birlik Disiplin Kurulu, Genel Kurulca şirketler arasından iki yıl için seçilen üç asıl ve iki yedek üye'den oluşmaktadır. Disiplin Kurulu, seçimlerin yapıldığı Genel Kurul toplantısından sonraki ilk toplantıda kendi üyeleri arasından bir başkan seçer. Toplantıları başkan yönetir ve kurulun Yönetim Kurulu ve Genel Kurulda sözcülüğünü yapar.

Disiplin Kurulu Yönetim Kurulunun soruşturulmasını istediği konuları karara bağlamaktadır.

Disiplin Kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

• Kanun ve yönetmelik hükümleri ile Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarına aykırı hareket edenler, Birliğe üye şirketler arasında haksız rekabete yol açan veya mesleki

dayanışmayı bozucu eylemlerde bulunanlar ile Birliğe üye şirketlerin itibarını kırabilecek veya şöhretine zarar verebilecek bir hususu isnat edenler veya bu yolda asılsız haber yayanlar hakkında Yönetim Kurulunun istemi ile kovuşturma yapmak.

- Kovuşturma sonucunda verilecek kararları, kendi görüşüyle birlikte Yönetim Kuruluna bildirmek.
- Disiplin cezalarına ilişkin sicili tutmak.

Disiplin Kurulu üyeliği;

- Şirketin üye seçildikten sonra levhadan silinmesi,
- Şirket temsilcisinin geçerli bir mazereti olmaksızın üst üste üç kere ya da bir takvim yılı içinde beş kere Disiplin Kurulu toplantılarına katılmaması,
- Şirket temsilcisinin, katıldığı toplantıda karşı oy kullanmadığı hâlde Disiplin Kurulu Kararını yedi gün içinde mazereti olmaksızın imzalamaması veya karşı oy kullanmasına rağmen gerekçesini yazmaması,
- Şirket temsilcisinin fiil ehliyetini kaybetmesi,
- Şirket ile temsilcisi arasındaki ilişkinin sona ermesi

hâllerinden en az birinin gerçekleşmesi durumunda düşer.

Haklarında disiplin kovuşturması açılanlardan yazılı savunma istenmekte, geçerli bir mazereti bulunmaksızın savunmasını on gün içinde vermeyenler, savunma hakkından vazgeçmiş sayılmaktadır. Disiplin Kurulu soruşturmayı evrak üzerinde ve gerekli gördüğü konularda tarafları dinleyerek yapmakta ve belgelerin tamamlanmasından itibaren kovuşturmayı bir ay içinde sonuçlandırarak, aldığı kararları yazılı olarak Yönetim Kuruluna bildirmektedir. Disiplin cezaları Yönetim Kurulunca verilmektedir.

Disiplin suçlarıyla ilgili olarak uygulanacak cezalar şunlardır:

Uyarma: Şirketlerin durumlarını düzeltmek üzere yazılı olarak uyarılmasıdır.

Kınama: Uyarma cezasına rağmen durumlarını düzeltmeyen şirketlerin, fiillerinde kusurlu sayıldıklarının yazılı olarak bildirilmesidir.

Şirketler hakkında kınamaya ilişkin karar kesinleştikten sonra, keyfiyet Birlik merkezinde yer alan ilan tahtasında on beş gün süreyle ilan olunmakta ve diğer şirketlere de duyurulmaktadır. Uyarma veya kınama cezasını gerektiren fiil aynı zamanda Kanunda cezai müeyyideye bağlanmışsa, dosya gereği için derhal Müsteşarlığa intikal ettirilmektedir.

Kınama cezası alan şirketin, Genel Kurul dışında, Birlik organlarındaki görevi sona ermekte ve şirket bir sonraki seçim döneminde Birlik organlarında görev alamamaktadır. Kınama cezasına kendi fiili ile neden olan şirket temsilcisi de bir sonraki seçim döneminde Birlik organlarında herhangi bir şirketin temsilcisi olarak görev alamamaktadır.

Birlik tarafından "Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Sigortacılık Etik İlkeleri" belirlenmiş ve yayımlanmıştır. Birlik etik ilkelere uyulmaması halinde herhangi bir özel yaptırım öngörmemiştir.

Faaliyetleri

TSRŞB'nin faaliyetleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir:

1- Birliğe intikal eden işlerle, yapılacak mesleki araştırma ve incelemelerin gereği şekilde yürütülebilmesini sağlamak üzere, Yönetim Kurulu kararı ile Birlik bünyesinde istişari mahiyette "İnceleme ve Araştırma Komiteleri" kurulmakta, bu komitelerin üyeleri, alanında uzman kişiler arasından Yönetim Kurulu tarafından seçilmektedir. İnceleme ve Araştırma Komitelerinin çalışma usul ve esasları ile komite üyelerine ödenecek ücretler Yönetim Kurulunca hazırlanıp Genel Kurulca onaylanarak yürürlüğe konulacak iç yönetmelikle belirlenmektedir.

Birlikçe aşağıdaki konularda araştırma inceleme komiteleri oluşturulmuştur:

- Yangın Sigortası İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Nakliyat Sigortaları İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Kaza Sigortaları İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Hayat Dışı Hasar İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Mühendislik Sigortaları İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Hayat Sigortası İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Sağlık Sigortası İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Sorumluluk Sigortaları İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Tarım Sigortaları İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Maliye Muhasebe İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Eğitim Tanıtım İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Hukuk ve Hukuksal Koruma Sigortası İnceleme ve Araştırma Komitesi
- Solvency II Komitesi
- Mortalite Komitesi
- Genel Sağlık Sigortası Komitesi

2- Birlik, sigorta sektörünü ilgilendiren mevzuat düzenlemelerine ilişkin görüş oluşturmakta, gerektiğinde de kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yapmaktadır. Birlik, sektöre ilişkin konularda çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla (Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Rekabet Kurumu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Türkiye İstatistik Kurumu) ortak çalışmalar yaparak veya ortak toplantılara katılarak, sektörün görüşlerinin düzenlenecek mevzuata yansıtılması amacıyla sürekli ve etkili girişimlerde bulunmuştur.

3- Yalnız maddi hasarla sonuçlanan kazalardan sonra kazaya karışanların olay yerinde uzun süre trafik polisinin gelmesini beklemelerinin önlenmesi ve bu bekleyişlerden kaynaklanan trafik yoğunluğunun giderilmesi amacıyla 2006 yılından itibaren yapılan çalışmalara ve kurulan komisyonlara aktif olarak katılınmış, yapılan düzenleme ile 2008 yılından itibaren tarafların serbest iradeleriyle form doldurmaları suretiyle kazaların tespit tutanağına bağlanması uygulanmaya başlanmıştır.

4- Birlik, televizyon kanallarında sigorta sektörünü tanıtıcı programlar gerçekleştirmiştir.

5-Birlikçe, her yıl "Sigortacılık Sektör Toplantısı" düzenlenerek, kamu kurumu yöneticileri ile sektör temsilcileri bir araya getirilmiş ve sektörün güncel konuları ele alınmıştır.

6- Birlik, sektöre yönelik konuların ele alındığı toplantı, konferans ve sempozyumlar organize etmektedir.

7- Birlikçe son yıllarda yayımlanan kitap ve yayınlar şunlardır:

- Avrupa Birliği Sigorta Müktesebat Rehberi
- Sigortacılık Kanunu
- Avrupa Birliği Solvency II Projesi (AB hazırlıkları devam eden yeni sermaye yeterliliği düzenlemeleri)
- Tek Düzen Hesap Planının Uygulanmasında Ortaya Çıkacak Aksaklıkların Giderilmesi
- Türkiye'nin Avrupa Birliğine Tam Üyeliğine Doğru-Türk Sigorta Sektörünün Öncelikli Sorunları Toplantıları düzenlenmiş, toplantı sonuçları kitap halinde yayımlanmıştır;
- Genel konular.
- Yükümlülük Karşılama Yeterliliği II (Solvency II)
- Sigorta Şirketlerinin Tabi Olduğu Vergiler ve Uygulamalar

8- Uluslararası İlişkiler: Birliğin üye olduğu uluslar arası kuruluşlar şunlardır:

- CEA, Avrupa Sigorta ve Reasürans Federasyonu (Comite Europeen Des Assurances)
- IUMI, International Union of Marine Insurance
- IAIS Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (International Association of Insurance Supervisors)
- IMIA Uluslararası Mühendislik Sigortaları Birliği

Birlik, sektörün AB uyum gösterebilmesi amacıyla AB Komisyonu ile kamu kurum ve kuruluşlarıyla sürekli temas halinde olup, toplantılar gerçekleştirmekte, ortak projeler yürütmektedirler.

Buna rağmen Birlik, Avrupa Birliği'ne uyum amacıyla çalışmalar yapmakta, gerek kamu kurumlarına gerekse Avrupa Komisyonuna öneri ve raporlar sunmaktadır.

Birlik, CEA (Avrupa Sigorta ve Reasürans Federasyonu) ile sürekli temas halinde bulunmakta, düzenlenen toplantılara katılarak gündemi takip etmektedir. CEA tarafından

hazırlanan raporlar Türkçeye çevrilerek yayımlanmış, CEA komite toplantılarına iştirak edilmiştir (Ekonomi ve Finans Komitesi, Hayat Komitesi, Mal Sigortası Komitesi, Genel Sorumluluk Komitesi, Tek Pazar Komitesi).

5-6 Temmuz 2007 tarihinde Paris'te düzenlenen OECD Sigortacılık ve Özel Emeklilik Komitesi toplantısına katılım sağlanmış, toplantı sonuçları bir Rapor ile sektöre sunulmuştur.

OECD bünyesinde kurulan "Büyük Ölçekli Afetlerin Finansal Yönetimi Uluslararası Ağı"na katılmıştır.

IMIA (Uluslararası Mühendislik Sigortaları Birliği)'nın her yıl yapılan toplantılarına katılmaktadır. Toplantılarda sektöre ilişkin konular ele alınmakta ve sunumlar yapılmaktadır.

IAIS (Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği)'ne gözlemci üye olan Birlik, kuruluşun çalışmalarını ve gündemini izlektedir. Bu çerçevede sigorta sahteciliği ve solvency konularında yürütülen çalışmalara katılınmış ve katkı sağlanmıştır.

Avrupa Sigorta Birlikleri ile temaslarını sürdürmekte ve ortak toplantılara iştirak edilmektedir. Bu çerçevede 2007 yılında Almanya Sigorta Birliği, İspanyol Sigorta Birliği, Hollanda Şirketler Birliği ve Avrupa Tek Sigorta Piyasası, 2006 yılında İtalyan Sigorta Şirketleri Birliği, Norveç Finansal Hizmetler Birliği, İrlanda Sigorta Federasyonu, Yunanistan Sigorta Şirketleri Birliği ve İngiliz Sigortacılar Birliği ile toplantılar gerçekleştirilmiştir.

9-Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı

Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı (TSEV), 1970 yılında, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ile Millî Reasürans T.A.Ş. tarafından eşit paylarla kurulmuştur. Vakfın amacı, ülkemizde sigortanın yayılması ve bu konudaki bilincin arttırılması yolunda çalışmalar yapmak, sigortacılığı geliştirmek, sigorta sektörüne mesleki eğitim vererek eleman yetiştirmek, Sosyal Sigortalar dâhil, sigortacılığın bütün dallarında iktisadi, hukuki ve teknik konu ve sorunları belirlemek, incelemek ve bilgilendirici yayınlar hazırlamak, Türk sigortacılığının iktisadi ve sosyal hayat ile kalkınmadaki yerini en üst seviyede almasına yardımcı olmaktır.

TSEV yeni küresel değerleri göz önünde bulundurarak 2007 yılında yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymuş ve kendisine yeni vizyon, misyon ve hedefler belirlemiştir.

Vakfın Birlik dışındaki kurucusu Milli Reasürans T.A.Ş.; reasürans tekelini yürütmek üzere bir şirket kurması istenen Türkiye İş Bankası tarafından 26 Şubat 1929'da kurulmuştur.

Milli Reasürans, bugün itibarıyla sermayesinin %76,64'ü Türkiye İş Bankası A.Ş.'ye ait olmak üzere 343.000.000 YTL sermayeye sahip bir kuruluştur.

TSEV'in vizyonu "Balkanlar'da, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da, sigorta konusunda referans bir kurum olmak"'tır. Bu vizyondan hareketle TSEV Türk sigorta sektörünün rekabet gücünün artırılması ve gelişiminin desteklenmesi için kendine, dört temel misyon belirlemiştir. TSEV'in misyonları;

- Sigorta sektöründeki iş gücü niteliğinin ve verimliliğinin artırılması,

- Sektörel bilgilerin oluşturulması,
- Erişebilir ve paylaşılabilir hale getirilmesi,
- Tüketicilere sigortanın öneminin anlatılması ve sigorta ürünlerinin tanıtılması yoluyla toplumda sigorta bilincinin artırılması; sigorta sektörünün karlılığının arttırılması amacıyla hasarların azaltılması için tüketicilerin bilinçlendirilmesidir.

TSEV, sigorta sektöründeki işgücünün niteliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla, sigorta şirketlerinde çalışanlara (yeni işe girenler, uzmanlar, yöneticiler), brokerlere (yeni işe girenler, uzmanlar), acentelere (yeni işe girenler, yöneticiler,) eksperler ve çalışanlarına yönelik kısa ve uzun süreli eğitim programları sunmaktadır.

Bununla birlikte, sigorta şirketlerinde, acentelerde ve sektörün diğer birimlerinde çalışmak isteyenlere yönelik eğitim programları da bulunmaktadır.

İçerikleri titizlikle oluşturulan programlarda, tecrübeli ve nitelikli, konusunda uzman sektör temsilcileri ile sigorta konusunda uzmanlaşmış değerli akademisyenler görev almaktadır. TSEV, 37 yıldır sektöre nitelikli yönetici adayları yetiştiren "Temel Sigorta Eğitimi" programını başarıyla sürdürmektedir. TSEV bu programların yanı sıra sektör çalışanlarının çeşitli konulardaki ihtiyaçlarını karşılamak ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çıkartılan çok sayıdaki yeni mevzuata uyumunu kolaylaştırmak amacıyla, kısa süreli eğitim programları hazırlamaktadır. TSEV, sigorta şirketlerine ve acentelere eleman yetiştirmek amacıyla, iki ayrı program hazırlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı sertifikalı olan programlar önümüzdeki yıl başlayacaktır. Sigorta sektörünün işe alımlarında ve terfilerinde destekleyici ve seçici olacak bir sınav ve sertifika sistemi uygulamaya getirilmiştir. TSEV sigortacılık eğitimi veren üniversitelerde, meslek yüksekokullarında ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilere, Türk ve dünya sigorta sektöründeki gelişmeleri aktarabilmek amacıyla ücretsiz eğitim seminerleri düzenlemektedir.

TSEV, sektörel bilgilerin oluşturulması, erişebilir ve paylaşılabilir hale getirilmesi amacıyla araştırmalar ve yayınlar yapmaktadır. Sigortacılık sektörünün, rekabet seviyesinin artırılabilmesi için gelişmiş ülkelerin ve ülkemizin sigorta sektörünü inceler ve mukayese ederek, çözüm önerileri sunan araştırmalar yapar veya yaptırır. Yapılan bu çalışmalar, AB ile Türkiye arasındaki tam üyelik müzakereleri çerçevesinde, sigorta sektörünün AB'ye uyumunun sağlanabilmesi açısından da önem taşır. Bugüne kadar Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayını Dizisi'ne ait 11 adet eser basılmıştır.

Sigortacılık konusunda, Türkiye'deki ilk ve tek *hakemli* dergi olan, "Sigorta Araştırmaları Dergisi"ni yayımlamaktadır. Derginin, sigorta konusunda tanınmış isimlerden oluşan deneyimli bir hakem kurulu bulunmakta olup, yılda 2 kere yayımlanır. Bugüne kadar, içinde 32 adet hakem onaylı, 17 adet hakem onayına sunulmayan makale bulunan 3 adet Sigorta Araştırmaları Dergisi yayımlanmıştır.

TSEV düzenlediği konferanslarda sunulan tebliğleri ve yapılan konuşmaları, sektöre kaynak teşkil etmesi amacıyla kitap halinde yayımlar. Bugüne kadar 2 ulusal, 2 uluslararası olmak üzere toplam 4 adet konferans kitabı yayımlamıştır.

Bununla birlikte TSEV, sektörün sorunlarının ve çözüm önerilerinin yerli ve yabancı kamu ve özel sektör uzmanlarınca tartışılması amacıyla, periyodik olarak ulusal ve uluslararası konferanslar düzenlemektedir.

Sektörün yerli ve yabancı en güncel yayın koleksiyonuna sahip olan kütüphanesiyle, e-kütüphane olarak da, araştırmacılara hizmet vermektedir.

Sigorta konusunda yapılacak araştırmaları teşvik etmek amacıyla, TSEV; yapılacak araştırmalarda kullanılması gerekli olan yerli ve yabancı dokümanı kütüphanesine satın alır ve ayrıca sektör ilgilileri ve akademisyenlerce yapılan çalışmaların TSEV tarafından kabul edilenlerini kitap, rapor, makale vb. şekillerde belirlediği tutarlarda telif ödeyerek yayımlamaktadır.

Tüketicilere sigortanın öneminin anlatılması ve sigorta ürünlerinin tanıtılması yoluyla toplumda sigorta bilincinin ve sigorta sektörünün karlılığının arttırılması amacıyla hasarların azaltılması için tüketicilerin bilinçlendirilmesi ve sigorta sektörünün geliştirilmesi yönünde projeler yürütülmesi de TSEV'in öncelikleri arasında yer almaktadır.

TSEV, Avrupa Birliği Leonardo Programı kapsamında hazırlanan, BWV'nin (Alman Sigorta Sektörü Mesleki Sigorta Eğitimi Birliği) yürüttüğü ve "eficert'ün" yanı sıra toplam 6 Avrupa sigorta enstitüsünün işbirliği yaptığı, "*Avrupa Sigorta Sektöründe Acentelerin Niteliklerinin Belirlenmesi*" konulu bir projeye ortak olarak katılmıştır.

TSEV çalışmalarını ulusal ve uluslararası standartlar çerçevesinde sürdürebilmek için ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği yapmaktadır.

Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve Sigorta Denetleme Kurulu Başkanlığı ile Mesleki Yeterlilik Kurumu gibi ulusal kamu kurumları işbirliği içinde çalıştığı kurumlardan bazılarıdır.

"EFICERT" (Avrupa Finansal Belgelendirme Organizasyonu) ve IGIE (Uluslararası Sigorta Eğitim Kurumları) TSEV'in işbirliği içerisinde çalışmalar yaptığı uluslararası kurumlardır.

TSEV, "Temel Sigorta Eğitim Programı"nın akredite edilmesi, öğrenci değişiminin gerçekleştirilebilmesi, çift diploma verilmesinin sağlanması ve ortak eğitim programlarının düzenlenmesi amacıyla, gelişmiş ülkelerin deneyimli sigorta eğitim enstitüleriyle işbirliği anlaşmaları yapmaktadır:

- Alman Sigorta Sektörü Mesleki Sigorta Eğitimi Birliği (BWV) ve Alman Sigorta Enstitüsü (DVA)
- İngiltere Sigorta Enstitüsü (CII)
- Kanada Sigorta Enstitüsü (IIC)

- Avrupa Finansal Belgelendirme Organizasyonu (EFICERT)

TSEV, sektördeki aktörler ve aracıların arasında bilgi akışını sağlıklı bir şekilde sağlamak ve talepleri doğrultusunda araştırma ve projelerine yön vermek amacıyla komiteler oluşturmuştur. Komiteler yoluyla bilgi paylaşımı, düşünce ve görüşler sektörün büyüme ve gelişmesinde kullanılmak üzere değerlendirilmektedir.

- Sigorta Şirketleri Komitesi
- Brokerler Komitesi
- Acenteler Komitesi
- Eksperler Komitesi

Vakfın Genel Kurulu, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ve Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi tüzel kişiliklerin üçer temsilcisi ile sigortacılığın düzenlenmesi ve denetlenmesini yürüten Müsteşarlığın bir temsilcisinden oluşmaktadır.

Vakfın gelirleri aşağıda gösterilmiştir:

- Kurucular tarafından her yıl, en geç Mart ayı sonuna kadar yapılacak yardımlar,
- Seminer, kurs, öğretim, araştırma ve inceleme faaliyetleri dolayısıyla ilgililerden alınacak ücretler,
- Yayın gelirleri,
- Her nevi bağış ve yardımlar,
- Vakfın varlığından elde edilecek gelirler ile diğer muhtelif gelirlerden ibarettir.

10- Sigortacılık Eğitim Merkezi

Hazine Müsteşarlığınca 1 Haziran 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle sigortacılıkla ilgili özellik taşıyan konular için gerekli sınavların tarafsız bir şekilde yapılması, yurt içi veya yurt dışı ya da uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki eğitim taleplerinin karşılanması ve benzeri amaçları yerine getirmek üzere Birlik bünyesinde Sigortacılık Eğitim Merkezi kurulmuştur.

Sigortacılık eğitim merkezinin giderleri, sigortacılık alanında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının katkılarından, merkezin hizmet vereceği ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarından ve hibelerden karşılanacaktır.

Merkez aşağıdaki faaliyetleri yerine getirmektedir:

- Sigortacılık alanındaki eğitim ihtiyacının belirlenmesine yönelik araştırmalar yapmak ve yaptırmak,
- Sigortacılık alanındaki uygulamalara ve gelişmelere ilişkin eğitim programları hazırlamak, ilgili mevzuatta öngörülen ile yurt içi ve dışından gelen eğitim talepleri doğrultusunda yerinde veya bilgisayar destekli uzaktan eğitim faaliyetlerinin eşgüdümünü sağlamak,

• Merkez tarafından yapılacak sınavların ilgili mevzuatlarda belirlenmiş olan sınav düzenleme kurullarınca alınacak kararlar uyarınca yapılmasına yönelik gerekli hazırlıkları yapmak, sınav uygulamalarında birlikteliği sağlamak ve sınavlara ilişkin Müsteşarlıkça yetki verilen diğer iş ve işlemleri yürütmek,

• Sınavların tarafsız olarak uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin olarak gerekli tedbirleri almak,

• Türkiye'de sigortacılık alanında yapılan eğitim faaliyetlerine ilişkin olarak yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kuruluşlarla gerektiğinde işbirliği tesis etmek ve ilişkiler kurmak, teknik bilgi almak, seminer, konferans ve eğitim programları düzenlemek, kitap, dergi ve broşürler yayımlamak.

Merkez, Yönetim Komitesi tarafından temsil ve idare edilmektedir. Yönetim Komitesi Merkez ile ilgili iş ve işlemlerden sorumludur. Yönetim Komitesi, Müsteşarlık temsilcisi, Birlik temsilcisi, TOBB temsilcisi ile Müsteşarlıkça belirlenecek ve hukuk, iktisat veya işletme alanlarından birisinde kariyer sahibi ve sigortacılık konusunda bilgi ve deneyimli bir akademisyen temsilci ve Merkez Müdürünün katılımı ile beş kişiden oluşur. Merkez Yönetim Komitesinde Birlik ve TOBB'u temsilen görev alacak üyelere ilişkin aday bildirimi ilgili kurumlar tarafından Müsteşarlığa yapılır. Yönetim Komitesi başkanlığı Müsteşarlık temsilcisi tarafından yürütülür. Yönetim Komitesi üyelerinin görev süresi iki yıldır. Yönetim Komitesi üyelerinin temsil ettikleri kurumlarındaki görevlerinden ayrılmaları halinde, üyelikleri ayrılış tarihi itibarıyla sona erer. Bu şekilde boşalacak üyeliklere ilgili kurumlarca görevlendirilecek üyeler, yerine atanan üyenin görev süresini tamamlar. Yönetim Komitesi üyeleri en fazla iki kere atanabilir. Yönetim Komitesi, yılda dört defadan az olmamak üzere gerekli görülen hallerde toplanır. Toplantılar, merkezde veya Yönetim Komitesi başkanının uygun göreceği mahalde yapılır. Toplantı daveti başkan veya en az üç üyenin talebi ile yapılır. Yönetim Komitesi Başkan dâhil en az dört üyenin katılımı ile toplanır. Kararlar hazır bulunanların çoğunluğu ile alınır.

Yönetim Komitesi üyeliği için herhangi bir ücret ödenmez. Üyelerin toplantı ve diğer görevlere katılımını sağlamak amacıyla yapılacak ulaşım ve diğer giderler Merkez tarafından karşılanır

Merkezin kuruluşu aşamasında ihtiyaç duyulacak kaynak, Yönetim komitesi tarafından ilk toplantıda belirlenir ve Birlik ve TOBB tarafından Merkeze aktarılır. Merkezin bütçesi Yönetim Komitesi tarafından hazırlanarak, onaylanmak üzere her yıl en geç Kasım ayının on beşine kadar Müsteşarlık, Birlik ve TOBB'a sunulur. Bütçe uygulamasında mali yıl esas alınır. İlgili kurumlar tarafından Merkeze aktarılacak katkılar Aralık ve Haziran ayları sonuna kadar olmak üzere iki tertipte ödenir.

Merkezin gelirlerinin giderlerinden fazla gerçekleşmesi halinde, Yönetim komitesi bu miktarın tamamının veya bir kısmının Birliğe ve TOBB'a eşit olarak geri ödenmesi yönünde

karar alabilir. Birliğe ve TOBB'a geri ödenecek miktarlar, bu kurumların her birinin sağladığı katkı miktarını geçemez.

Merkezin faaliyetleri Müsteşarlık tarafından denetlenir. Merkez tarafından yıllık olarak Müsteşarlığa, Birliğe ve TOBB'a faaliyetleri, personel durumu, bütçesi ve ilgili diğer hususların yer aldığı ayrıntılı bir rapor sunulur.

11- Sigorta Bilgi Merkezi

Hazine Müsteşarlığınca 9 Ağustos 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile Birlik bünyesinde 1.1.2009 tarihinden itibaren faaliyete geçmek üzere Sigorta Bilgi Merkezi kurulmuş, daha önce kurulmuş bulunan Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi ise bir alt merkez olarak bu merkeze bağlanmıştır.

Bu Yönetmelikte belirtilen görevleri yerine getirmek ve merkezi İstanbul'da olmak üzere kurulan Merkez, usul ve esasları Koordinasyon Komitesi kararıyla belirlenmek üzere şube açabilir.

Hayat, Hastalık/Sağlık, Trafik Sigortaları, Zorunlu Sigortalar ve Birlik görüşü alınmak üzere Müsteşarlıkça belirlenen sigortalara ilişkin veriler ilgili alt bilgi merkezleri nezdinde tutulur. İlgili branşta ruhsat sahibi sigorta şirketleri alt bilgi merkezlerinin doğal üyesidir.

Merkez nezdinde kurulan alt bilgi merkezlerinin koordinasyonu Koordinasyon Komitesi tarafından yerine getirilir. Koordinasyon Komitesi en az üç alt bilgi merkezinin Yönetim Komitelerinin atanmasıyla teşkil edilir. Koordinasyon Komitesi Birlikçe seçilecek üç, Müsteşarlıkça belirlenecek bir üye ve Merkez Müdüründen oluşur. Koordinasyon Komitesi tüm üyelerin katılımı ile toplanır ve kararlarını oy çokluğu ile alır. Merkez Müdürü kendisi hakkındaki konularda oy kullanamaz.

12- Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi (TRAMER)

TRAMER'in amacı, trafik sigortalarına ilişkin güvenilir istatistiklerin temini, uygulama birliği sağlanması, sigorta sahtekârlıklarının önlenmesi, sigorta sistemine olan güvenin artırılması, tazminat ödemelerinin düzenli ve doğru biçimde gerçekleştirilmesi, zorunlu sigortalarını yaptırmamış motorlu araç işletenlerinin tespiti ve sigortalılık oranlarının artırılmasını sağlamaktır.

13- Hayat Sigortası Bilgi Merkezi

Hayat Sigortaları Bilgi Merkezinin amacı, hayat ve kaza branşları altında sunulan sigorta ürünlerine ilişkin güvenilir istatistiklerin üretilmesi, kamu gözetim ve denetiminin daha etkin bir şekilde yerine getirilmesidir.

14- Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi

Sağlık Sigortaları Bilgi Merkezinin amacı sağlık ve hastalık branşları altında sunulan sigorta ürünlerine ilişkin güvenilir istatistiklerin üretilmesi, kamu gözetim ve denetiminin daha etkin bir şekilde yerine getirilmesidir.

15- Sigorta Hasar Takip Merkezi

Sigorta Hasar Takip Merkezinin amacı zorunlu sigortalar ve Birlik görüşü alınmak üzere Müsteşarlıkça belirlenen sigortalara ilişkin uygulama birliği sağlanması, sigorta sahtekârlıklarının önlenmesi, sigorta sistemine olan güvenin artırılması, sağlıklı fiyatlandırma ve hasar ödemesi yapılması, sigorta hasarları ve bunların ekspertizi ile ödemelerine ilişkin verilerin merkezi bir veri tabanında toplanması, bunların günlük olarak takibi ile bu verilerin belirlenen yetki düzeyine göre ilgili tarafların kullanımına sunulmasıdır.

Alt merkezler Yönetim Komitelerince yönetilecek olup, Yönetim Komiteleri Birlikçe seçilecek üç, Hazine Müsteşarlığınca ve Müsteşarlıkça bu yönde karar verilmesi halinde tespit edilen ilgili kamu kurumlarınca belirlenecek birer üye ve birim yöneticisinden oluşturulacaktır.

Sigorta Hasar Takip Merkezi Yönetim Komitesinde, Birlik için ayrılan üye kontenjanından olmak üzere, eksperleri temsilen Müsteşarlıkça belirlenecek bir üye de yer alır.

Yönetim Komiteleri, bir takvim yılı içinde dört defadan az olmamak üzere en az dört üyenin katılımı ile toplanır. Toplantıya beş üyenin katılımı halinde kararlar, en az dört üyenin aynı yöndeki oyuyla; dört üyenin katılımı halinde ise oy birliğiyle alınır. Yönetim Komiteleri ilgili kamu kurumlarından üye görevlendirilmesi halinde söz konusu toplantı ve karar nisapları bir artırılarak uygulanır.

Merkeze verilen görevleri yerine getirmek üzere yapılacak giderler; üye sigorta şirketlerinin üyelik katkı paylarından, yatırım gelirlerinden, Merkez tarafından sağlanan hizmetler karşılığında elde edilen gelirler ile diğer gelirlerden karşılanır. Üye sigorta şirketleri, Merkezin giderlerini karşılamak üzere kendilerinden yazı ile istenen üyelik katkı paylarını belirlenen sürelerde ödemek zorundadır. Üyelik katkı paylarını süresinde ödemeyen üye sigorta şirketleri hakkında 24 üncü madde çerçevesinde işlem tesis edilir.

Birlik, Merkezin giderlerine katkı için sigorta şirketlerinden katılım talep edebilir. Katılma payı, bilgi merkezinde verilerinin toplanmasına karar verilen sigortalara ilişkin şirketler tarafından gerçekleştirilen prim üretiminin binde birini aşmamak üzere Koordinasyon Komitesince yapılan teklif de dikkate alınarak Müsteşarlıkça belirlenir. Müsteşarlık, bu oranın yüzde elli oranında azaltılmasına veya artırılmasına karar verebilir. Bilgi merkezi giderlerine, gerekli görülmesi durumunda, Birlik bütçesinden ve Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak 26.7.2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Güvence Hesabı Yönetmeliğinin 10 uncu maddesi çerçevesinde Hesaptan katkı sağlanabilir. Hesaptan yapılacak katkı ve kullanılacağı alt bilgi merkezi Müsteşarlıkça belirlenir.

Üye sigorta şirketleri, Merkez tarafından kendilerinden istenen tüm bilgileri, doğru ve eksiksiz olarak, belirlenen şekilde ve sürelerde Merkeze iletmekle yükümlüdür. Üye sigorta şirketlerinin bilgi verme yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda Müsteşarlık gerekli tedbirleri alır.

Sigortalılara, taraf oldukları sigorta sözleşmeleri ile ilgili özet sigorta ve hasar bilgilerine internet ortamında erişim imkânı sağlanır.

İkinci ve dördüncü fıkralar kapsamında tanınacak erişimin ve/veya verilecek bilgilerin ücretinin belirlenmesine veya ücretsiz olarak sağlanmasına ilgili Yönetim Komitesinin görüşü üzerine Koordinasyon Komitesince karar verilir. Münhasıran çalışma konuları ile ilgili olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarına bu madde kapsamında sağlanan hizmet ücrete tabi değildir.

Merkez faaliyetleri Müsteşarlık tarafından denetlenir.

16- Güvence Hesabı Fonu

Güvence Hesabı, 26 Temmuz 2007 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile 5584 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 14 üncü maddesi hükmüne göre Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde kurulmuştur. Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın tüm sorumlulukları, varlıkları, alacakları ve yükümlülükleriyle birlikte Güvence Hesabı'na devir olmuştur.

Güvence Hesabı Fonu, kapsamında bulunan zorunlu sigortaların sağladığı teminatlara ilişkin olarak; sigortalının belirlenememesi, rizikonun meydana geldiği tarihte geçerli sigortanın bulunmaması veya çalınmış veya gasp edilmiş araçlarla kazaya sebebiyet verilmesi durumlarında, kazalarda zarar gören kişilerin, sigorta güvencesinden yoksun kalmaları nedeniyle uğrayacakları bedeni zararların giderilmesi amacıyla kurulmuştur.

Fon hesabından ayrıca, kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapan sigortacının mali bünye zafiyeti nedeniyle sürekli olarak bütün branşlardan ruhsatlarının iptal edilmesi ya da iflası halinde sigortacının ödemekle yükümlü olduğu maddi ve bedensel zararlar da karşılanmaktadır.

Sigortacılık Kanununun 14/3 maddesi ve Güvence Hesabı Yönetmeliğinin 8 inci maddesi uyarınca hesabın gelirleri; sigorta şirketlerinin her yıl tahsil ettikleri kapsam dâhilindeki zorunlu sigortaları primlerinin %1'i oranındaki katılma payları ve sigorta yaptıranlardan safi primlerinin %2'si oranında tahsil edilen katılma payları ile sigorta şirketlerinin Yeşil Kart sigortaları için tahsil ettikleri toplam safi primlerin % 0,5'i oranındaki katılma payları ve Yeşil Kart sigortası yaptıranların safi primlerinin % 0,5'i oranında sigorta şirketine ödeyecekleri katılma paylarından oluşmaktadır. Katılım payı gelirleri dışında, rücu ve yatırım gelirleri de Hesabın diğer gelirlerini oluşturmaktadır.

Güvence Hesabının gelir ve giderlerinin denetimi Hazine Müsteşarlığına ait bulunmaktadır.

Hesap, Yönetim Komitesi tarafından yönetilir ve Yönetim Komitesi hesapla ilgili iş ve işlemlerden sorumludur. Hesabın işleyişi ile ilgili olarak Yönetim Komitesi aşağıda belirtilen görevleri yerine getirir:

• Bilgi ve belgeleri, ilgili mevzuat ve sigortacılık teamüllerine uygun olarak inceleyerek Hesap Yönetimine yapılan başvuruları en kısa sürede ve kaynaklar çerçevesinde değerlendirip sonuçlandırılmasını sağlamak,

• Hesabın gelir ve giderleriyle ilgili belgelerin usulüne göre düzenlenmesini ve muhafaza edilmesini sağlamak,

• Yönetmeliğin 8 inci maddesine göre ödenen tazminat ve diğer giderleri sorumlulardan tahsil etmek veya bu amaçla bu kişiler aleyhine rücu davaları açmak,

• Hesabın amacına yönelik anlaşma, iş ve işlemleri yapmak,

• Katılım paylarını süresi içinde ödemeyen sigorta şirketleri hakkında yasal işlemler yürütmek,

• Hesabın mevcutları ve gelirlerinin nemalandırılmasını sağlamak,

• Hesap personelinin atamalarını yapmak, özlük hakları ve ücretlerini belirlemek,

• Sigorta şirketlerinin iflasları veya tasfiyeleri halinde, iflas ve tasfiye idare, kurul veya masaları ile ilişkileri yürütmek,

• Faaliyetini gerçekleştirmek amacıyla taşınır, taşınmaz mallar kiralamak, satın almak,

• Zarara yol açan aracın, 5684 sayılı Kanunun 91 inci maddesinin beşinci fıkrasına göre, geçerli zorunlu mali sorumluluk sigorta poliçesinin bulunmaması halinde gerektiğinde ilgili kamu kuruluşları nezdinde girişimde bulunmak,

• Hesabın işleyişi ile ilgili mevcut ve ilerde doğabilecek sorun ve işlemlerle ilgili tüm kararları almak ve işlemleri yürütmek,

• Zorunlu Sigorta kapsamında bulunan ancak geçerli sigorta poliçesi olmayan kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılması için ilgili kamu kuruluşları nezdinde girişimde bulunmak.

Güvence Hesabından yapılan ödemelere ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Yıllar	Başvuru	Kabul Edilen	Ödenen (TL)
1998	125	10	4.333
2000	184	45	60.566
2004	1.128	201	2.629.722
2006	2.595	1.183	12.116.507
2007	5.636	2.653	15.464.845

Güvence hesabından ayrıca faaliyeti sona eren 6 sigorta şirketine ait 66.808 başvurudan 52.757 adedi karşılanmış ve toplam 52.572.481 TL ödeme yapılmıştır.

17- Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu

Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu (TMTB), motorlu araçların işletilmesi nedeniyle sigortalı aracın bulunduğu Yeşil Kart sistemi dâhilindeki ülkelerin mali sorumluluk sigortası kapsamında; yurt dışında geçerli sigorta belgeleri düzenlemek ve bu kapsamda sebep

olunan hasarları karşılamak, ülkemizde geçerli bulunan sigorta sözleşmeleri kapsamında Yeşil Kart sigortası bulunan yabancı plakalı araçların sebep olduğu hasarların çözümlenip giderimini sağlamak amacıyla, 28.06.2008 gün ve 26920 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çerçevesinde ve Sigortacılık Kanununun 24 üncü maddesine dayanılarak kurulmuştur.

Birlik bünyesinde; motorlu araçların işletilmesi nedeniyle tabi olunan mali sorumluluğu karşılamak üzere yurtdışında geçerli sigorta belgelerinin basım, denetim ve düzenlenmesi ile bu sigorta belgeleri kapsamında motorlu araçların sebep olduğu hasarların ödenmesi ve motorlu araçların işletilmesi nedeniyle tabi olunan mali sorumluluğu karşılamak üzere yurtdışında düzenlenen ve ilgili mevzuat uyarınca ülkemizde geçerli bulunan sigorta sözleşmeleri kapsamında, bu araçların sebep olduğu hasarların tedvir ve tasfiyesini temin etmek üzere Yönetmelik ile Motorlu Taşıtlar Bürosu oluşturulmuştur.

Büroya ilişkin halen yürürlükte olan Yönetmelik 28 Haziran 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Büro aşağıdaki faaliyetleri yerine getirmektedir:

- Üyelerinin katılımıyla sigorta veya reasürans havuzları tesis etmek, bu havuzları yönetmek,
- Üyelerince düzenlenen sigorta belgeleri çerçevesinde üyelerine garantör olmak,
- Üyeleri tarafından uygulanmak üzere Büro kapsamındaki sigortalara ilişkin tarifeleri hazırlamak.

Büro görev ve faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere, her türlü yerli ve yabancı kuruluş, sigorta şirketi ile anlaşma yapabilmekte ve işbirliğinde bulunabilmektedir.

TMTB, geçerli bir Yeşil Kart'ın bulunması koşulu ile yabancı plakalı motorlu araçların işletenleri bakımından, üçüncü şahıs sorumluluk sigortacısı görevini üstlenmektedir. Bu nedenle, yabancı plakalı araçların Türkiye'de karıştıkları trafik kazalarından doğan tazminat istemleri, TMTB'ye bildirilmekte ve meydana gelen zarar Türkiye'de geçerli olan zorunlu sorumluluk sigortası kapsamında değerlendirilerek giderilmektedir.

Yeşil Kart Sistemi olarak bilinen Uluslararası Motorlu Taşıt Sigorta Sertifikası Sistemi, 01.01.1953'te yürürlüğe girmiştir. Bu sistemin amacı, ülkeler arasında seyahat eden motorlu taşıt kullanıcılarına yardımcı olmak ve ayrıca ilgili motorlu taşıt kullanıcılarının seyahat ettikleri ülkelerde neden oldukları kazaların sonucunda zarar görenlerin korunmasını sağlamaktır.

Buna göre:

Trafik kazasının meydana geldiği ülke, kazaya neden olan motorlu taşıt kullanıcısının sürekli yaşadığı ülke olmasa dahi, verilen zarar karşılanacaktır.

Bir motorlu taşıt işleteni, ziyaret ettiği her ülkenin sınırında ayrı bir sigorta poliçesi yaptırma gereksinimi duymayacaktır.

Şu an sisteme 44 ülke dâhil bulunmaktadır.

COB, merkezi Brüksel'de bulunan ve Yeşil Kart Sistemi'nin işleyiş ve yönetiminden sorumlu olan bir kuruluştur. Yeşil Kart Sistemi'ne katılan tüm ülke bürolarından oluşan COB, Birleşmiş Milletler Avrupa Komisyonunun İş Ulaştırma Komitesi'nin Yol Ulaşım Çalışma Grubu'na bağlıdır.

XVI. TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), 1972 yılında kabul edilen 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunuyla kurulmuştur. Kanunda seyahat acentalarının, seyahat acentalığı mesleğinin yurt ekonomisi ve turizmine uygun surette gelişmesini sağlayıcı tedbirleri almak ve mesleki ahlak ve tesanüdü korumak amaciyle Seyahat Acentaları Birliği adı altında tüzel kişiliği haiz bir birlik kuracakları hükme bağlanmış ve seyahat acentalarının bu Birliğe üye olmalarının zorunlu olduğu öngörülmüştür. Birliğin merkezi İstanbul'dadır.

1618 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan Seyahat Acentaları Birliği Yönetmeliğinde, Birliğin adı "Türkiye Seyahat Acentaları Birliği" olarak belirtilmiş ve Birliğin *"kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliği haiz"* olduğu öngörülmüştür.

Üyelik

1618 sayılı Kanunda seyahat acentası, kâr amacı ile turistlere turizm ile ilgili bilgiler vermeye, paket turları ve turları oluşturmaya, turizm amaçlı konaklama, ulaştırma, gezi, spor ve eğlence hizmetlerini görmeye yetkili olan, oluşturduğu ürünü kendi veya diğer seyahat acentaları vasıtası ile pazarlayabilen ticari kuruluş olarak tanımlanmıştır.

Seyahat acentaları gördükleri hizmetlere göre üç grupta toplanmaktadır.

- (A) Grubu seyahat acentaları - Tüm seyahat acentalığı hizmetlerini görmekte,
- (B) Grubu seyahat acentaları - uluslararası kara, deniz ve hava ulaştırma araçları ile (A) grubu seyahat acentalarının düzenleyecekleri turların biletlerini satabilmekte,
- (C) Grubu seyahat acentaları - yalnız Türk vatandaşları için yurt içi turlar düzenleyebilmektedir.

(B) ve (C) grubu seyahat acentaları kendi hizmetleri dışında kalan diğer seyahat acentalığı hizmetlerini görememekte, ancak kendilerine (A) grubu seyahat acentalarının verecekleri hizmetleri yerine getirebilmektedir.

Yabancı uyruklu seyahat acentalarının yurt dışına tur tertip etmesi ise yasak bulunmaktadır.

Türkiye'de seyahat acentalığı faaliyeti göstermek için Bakanlıktan işletme belgesi almak zorunlu bulunmaktadır. İşletme belgesi almak isteyenlerin başvurularına ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenmektedir. Bakanlıkça "Seyahat Acentaları Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır.

Seyahat acentaları Bakanlığın izni ile yurt içinde ve yurt dışında sürekli veya geçici şubeler açabilmektedir.

Seyahat acentalarının sahiplerinde, tüzel kişiliği haiz seyahat acentalarının yönetim kurulu üyelerinde ve yetkili yöneticilerinde aşağıdaki nitelikler aranmaktadır:

- 18 yaşını bitirmiş olmak,
- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, basit veya nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık veya vergi kaçakçılığı suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak,
- Ticari itibar bakımından yeterli olmak,
- Belgesiz acente ve rehberlik faaliyetinde bulunulması nedeniyle cezalandırılmamış olmak.

Ülkemizde seyahat acentalığı faaliyeti göstermek isteyen kişi ve kuruluşların bu faaliyetlerini yürütübilmeleri için 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu çerçevesinde gerekli yasal prosedürü tamamlamaları gerekmektedir.

Seyahat acentası işletme belgesi almak isteyen tüzel kişiler, bir dilekçe ve varsa isim tesciline ilişkin belge ile seyahat acentası unvanı almak üzere Bakanlığa başvurmaktadır. Bakanlık tarafından başvuruda belirtilen seyahat acentası unvanının uygun bulunması durumunda bu husus başvuru sahibine ve TÜRSAB'a yazılı olarak bildirilmektedir.

Seyahat acentası işletme belgesi almak isteyen tüzel kişiler acenta unvanının uygun görüldüğünün Bakanlıkça bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde istenen belgelerin aslı veya onaylı sureti ile TÜRSAB'a başvurmaktadır.

Ayrıca,

- A grubu için : 7.000 TL
- B grubu için : 6.000 TL
- C grubu için : 5.000 TL
- Her bir şube için bu miktarların % 25'i

miktarında nakit veya teminat mektubunun Bakanlığa ulaştırılması ve Bakanlıkça belirlenen taahhütnamelerin imzalanması gerekmektedir.

TÜRSAB, kendisine yapılan başvuruya ilişkin belgeler tamamlandıktan sonra, ibraz edilen belgeler üzerinden değerlendirmekte, bildirilen adreste seyahat acentası işyerinin gerekli nitelikleri haiz olup olmadığı, personele ilişkin kayıtların tutulup tutulmadığı hususlarında denetleme yapmaktadır.

TÜRSAB tarafından yapılacak denetleme sonucunda mevzuatta belirtilen şartlara sahip olduğu belirlenen seyahat acentası adayı işletmeler, aşağıda belirtilen tutarda üye kayıt ücretinin ödenmesi ile TÜRSAB üyesi olarak kaydedilmektedir. Yıllık aidat, üye kayıt ücretinin yüzde beşi olarak uygulanmaktadır.

- (A) grubu 24.012,80 TL
- (B) grubu 24.012,80 TL
- (C) grubu 24.012,80 TL
- Her bir şube için bu miktarların yüzde % 25'i.

Üye kayıt ücreti 2006 yılında Kanunla 20.000 TL olarak belirlenmiş olup, sonraki yıllarda her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298'inci maddesi uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılarak uygulanmaktadır.

TÜRSAB, başvuru sonucuna ilişkin görüşünü Bakanlığa ve başvuru sahibine yazılı olarak bildirmektedir.

Bakanlık, yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda uygun görülenlere seyahat acentası işletme belgesi vermektedir.

Acentelere bağlı olarak şube kurulması işlemleri de benzer bir prosedüre tabi tutulmaktadır. Acenta unvanı, ticaret unvanı, adres, grup, statü, ortaklık veya yönetim kurulu değişikliği ve şirket birleşmeleri de Bakanlık ve TURSAB'a bilgi verilerek veya onayları alınarak gerçekleştirilebilmektedir.

Seyahat acentalarının Birliğe karşı görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Kendisinin ve çalışanlarının yasada, yönetmelikte ve Genel Kurul tarafından saptanan Meslek Kurallarına uygun çalışmasını sağlamak,
- Birliğin ana ve tali organlarının çağrılarına uymak, toplantılarına katılmak,
- Birlik organlarının sorularını cevaplamak,
- Yasal statülerinde meydana gelen her türlü değişikliği bildirmek,
- Olağan ve olağanüstü Genel Kurullara katılmak,
- Birlikçe verilen görevleri yerine getirmek.

Seyahat acentalarının, hac ve umre seferi düzenlemelerine dair esaslar Diyanet İşleri Başkanlığınca çıkarılan ayrı bir Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

Kanunda; Kültür ve Turizm Bakanlığında, seyahat acentaları ile Seyahat Acentaları Birliğinin muntazam ve ayrıntılı olarak sicillerinin tutulacağı hükme yer almaktadır.

Geçici işletme veya işletme belgesiz olarak seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan seyahat acentalarının, bulundukları yerlerin en büyük mülki amirleri tarafından derhal faaliyetten men edilmesi gerekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığından belge almaksızın 1618 sayılı Kanun uyarınca seyahat acentalarının yapabileceği faaliyetlerde bulunanlar hakkında, idari soruşturma yanında üç aydan altı aya kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunabilmektedir.

Şekil 10- Seyahat Acentası Sayıları 1930-2008

Tablo 422- TÜRSAB Üyesi Seyahat Acentaları Sayıları 2002-2008

	YILLAR	A GRUBU	B GRUBU	C GRUBU	TOPLAM
MERKEZ	2002	2.785	219	350	3.354
	2003	2.793	224	342	3.359
	2004	2.923	203	312	3.438
	2005	3.136	191	307	3.634
	2006	3.363	193	329	3.885
	2007	3.564	186	306	4.056
	2008	3.714	176	290	4.180
ŞUBE	2002	1.032	19	60	1.111
	2003	1.055	20	61	1.136
	2004	1.108	16	42	1.166
	2005	1.173	18	43	1.234
	2006	1.214	20	46	1.280
	2007	1.270	21	43	1.334
	2008	1.313	24	40	1.377
TOPLAM	2002	3.817	238	410	4.465
	2003	3.848	244	403	4.495
	2004	4.031	219	354	4.604
	2005	4.309	209	350	4.868
	2006	4.577	213	375	5.165
	2007	4.834	207	349	5.390
	2008	5.027	200	330	5.557

Tablo 423- Seyahat Acentalarının İller İtibarıyla Dağılımı

	MERKEZ	ŞUBE	TOPLAM	A GRUBU
İSTANBUL	1.628	245	**1.873**	1.654
ANTALYA	563	383	**946**	909
MUĞLA	376	250	**626**	612
ANKARA	307	67	**374**	360
İZMİR	260	63	**323**	289
AYDIN	134	48	**182**	169
BURSA	108	25	**133**	85
ADANA	64	21	**85**	76
KONYA	64	13	**77**	67
NEVŞEHİR	60	16	**76**	76
KAYSERİ	34	17	**51**	47
GAZİANTEP	38	10	**48**	47
KOCAELİ	43	6	**49**	29
MERSİN	38	6	**44**	42
TRABZON	36	8	**44**	38
BALIKESİR	39	3	**42**	35
ESKİŞEHİR	24	10	**34**	29
DİĞER 64 İL	364	186	**550**	463
TOPLAM	**4.180**	**1.377**	**5.557**	**5.027**

Teşkilatı ve Görevleri

Seyahat Acentaları Birliğinin görevleri 1618 sayılı Kanunda;

- Pazar araştırmaları ve seyahat acentalığı konusunda incelemeler yapmak,
- Birlik üyeleri arasındaki haksız rekabetin önlenmesi hususunda gerekli tedbirler almak,

- Seyahat acentaları personelinin yetiştirilmesi için kurslar ve seminerler düzenlemek,
- Bakanlıkça istendiğinde görüş bildirmek,
- Uluslararası kuruluşlarda seyahat acentalarını temsil etmek,
- Kanunda ve yönetmelikte belirtilen diğer görevleri ifa etmek,

olarak hükme bağlanmıştır.

"Seyahat Acenteleri Birliği Yönetmeliğinde" Birliğin görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Pazar araştırmaları ve seyahat acenteliği konusunda incelemeler yapmak,
- Birlik üyeleri arasındaki haksız rekabetin önlenmesi hususunda gerekli tedbirleri almak,
- Seyahat Acenteleri Personelinin yetiştirilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Av Turizmi Yönetmeliği'nde belirtilen personelin yetiştirilmesi için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile işbirliği yapmak, kurs ve seminerler düzenlemek.
- Kültür ve Turizm Bakanlığından belge almış veya belge almak üzere Bakanlığa müracaat etmiş olan Seyahat Acentalarının kuruluş yeri, bürosu, personeli ve çalışma tarzı hakkında Bakanlığın isteği üzerine en geç 15 gün içinde gerekçeli görüş bildirmek,
- Belgesiz olarak seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan kuruluşların ve işletme belgeleri iptal olunan veya geçici işletme belgeleri geri alınan seyahat acentalarının getirdiği grup veya grupların organizasyonunu yürütmek,
- 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun 29 ve 30 uncu maddelerinde belirtilen hallerde yasak olarak seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan yerli-yabancı özel ve tüzel kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılması ve yasak faaliyetlerin durdurulması için mülki amirler ve Cumhuriyet Savcıları nezdinde gerekli teşebbüslerde bulunmak ve bu konuda açılmış davalara müdahil olarak iştirak etmek,
- Uluslararası kuruluşlarda Türkiye Seyahat Acentalarını temsil etmek,
- Turizmi ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, resmî makamlarca istenecek bilgileri vermek ve bilhassa seyahat acentalarının ihtiyacı olabilecek her çeşit bilgiyi -müracaat halinde- kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak,
- Mesleki faaliyetlere ilişkin konularda bakanlıklara, illere ve belediyelere tekliflerde ve dileklerde bulunmak,
- Türkiye'de mevcut otelciler birlik ve dernekleriyle müşterek olarak Türkiye'de otel ve seyahat acentaları arasında tatbik edilecek kaide ve temaülleri, dünyada bu hususta tatbik edilmekte olan kaide ve teamülleri de gözönüne alarak saptamak,
- Turizm müesseslerindeki rezervasyonların Seyahat Acentaları tarafından kanuna ve bu Yönetmelik esaslarına uygun olarak yaptırılıp yaptırılmadığını tetkik etmek,

- Kültür ve Turizm Bakanlığından belge almadan seyahat acentalığı faaliyetinde bulunan işletmeleri ve şahısları gerekli kanuni işlemler yapılmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirmek,
- 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun 7 inci maddesi gereğince yasak olan faaliyetlerle ilgili denetleme işlemlerinde Bakanlığa yardımcı olmak,
- Belge almış olan seyahat acentalarından ait olduğu grubun hizmetleri dışında seyahat acentalığı hizmetlerinde bulunanlar hakkında gerekli işlemler yapılmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığına bilgi vermek,
- Tur-taban fiyatlarının tespitinde görüş bildirmek,
- Turizm müesseselerinin fiyatlarının oluşturma ve tespitinde görüş bildirmek,
- Üyelerinin dilek ve şikâyetlerini ait olduğu mercilere iletmek,
- Türkiye'de mevcut konaklama tesisleri ile turizme dönük yan tesisler, spor ve eğlence tesisleri hakkında gerekli incelemeleri yapmak; bu tesislerin standartları, kapasiteleri ve bu tesislere olan ihtiyaç hakkında Kültür ve Turizm Bakanlığına görüş bildirmek ve yukarıda bahsi geçen tesisler hakkında Birliğe intikal etmiş şikayetleri ilgili mercilere bildirmek,
- Seyahat acentalarının işletme belgesindeki gruplarını antetli kağıtlarında ilan, reklam ve tanıtıcı yayınlarında belirtip belirtmediklerini ve gruplarına uygun çalışıp çalışmadıklarını tespit etmek,
- Seyahat Acentalığı konusunda bilirkişilik yapmak.

Birliği ve Yönetim Kurulunu, Başkan veya kendisine Başkan tarafından yetki verildiği hallerde Başkan Yardımcısı ve mali konularda Başkan ile muhasip üye veya kendisine Başkan tarafından yetki verildiği hallerde Başkan Yardımcısı ile muhasip üye temsil etmektedir.

Birliğin organları:

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kurulu,
- Disiplin Kurulu,
- Bölgesel Yürütme Kurulları,
- Tahkim Kurulu.

Genel Kurul

Genel Kurul, her seyahat acentasının temsilci olarak göndereceği birer sahip veya birer sorumlu müdüründen oluşmaktadır. Genel Kurul kendi üyeleri arasından bir başkan, iki başkan yardımcısı ve yeteri kadar katip seçmektedir. Şubeleri bulunsa dahi her seyahat acentası yalnız bir oy kullanabilmektedir.

Genel Kurul 2 yılda bir Kasım ayında toplanmakta, ayrıca Yönetim Kurulu tarafından veya Bakanlıkça re'sen olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir. Adi ve Olağanüstü toplantılara temsilcilerin çoğunluğunun katılması gerekmekte, ilk toplantıda bu çoğunluk elde edilemediği takdirde toplantı en çok bir hafta içinde çoğunluk aranmaksızın yapılmaktadır. Toplantılarda kararlar mevcut temsilcilerin çoğunluğu ile alınmaktadır.

Genel Kurulun görevleri aşağıdaki gibidir:

- Birlik hesaplarını incelemek, Yönetim Kurulu raporlarını görüşüp karara bağlamak ve gereğinde Yönetim ve Denetim Kurulunu ibra etmek,
- Birliğin çalışma programı ve bütçesini görüşüp karara bağlamak, idarecilere ve temsilcilere verilecek ücretler ile bunlara ilişkin her türlü ödenek ve yollukları tespit etmek,
- Yönetim Kurulu tarafından Genel Kurula arz olunan hususları görüşüp karara bağlamak,
- Genel Kurul üyelerinin yirmide biri tarafından görüşülmesi veya gündemden çıkarılması istenen konuları görüşmek ve gündeme alınan maddeleri karara bağlamak,
- Yönetim, Denetim ve Disiplin Kurulu üyelerini seçmek,
- Üye kayıt ücreti ve aidat miktarını tespit etmek,
- Gerekli olduğu takdirde taşınmaza bağlı mülkiyet ve diğer sınırlı aynî hakların edinilmesine ve satışına karar vermek. Ancak, taşınmazların satışı için Genel Kurulun üçte iki çoğunluğunun olumlu oyu gereklidir.
- Üyelerini diğer meslek kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşları nezdinde temsil etmek, dava açmak, dernek, vakıf ve iktisadi işletmelerini kurmak, Birliğin amacını gerçekleştirmek için şirket kurulması veya kurulu olanlara ortak olunması konusunda karar vermek.
- Birlikçe onaylanacak belgeler ve verilecek hizmetlerin ücretini tespit için Yönetim Kuruluna yetki vermek.
- Genel Kurul yetkisi dâhilindeki konularda Yönetim Kuruluna yetki vermek.
- Seyahat Acentaları Birliği'nin şubelerinin açılmasına veya kapatılmasına, Birliğe kayıtlı üye sayısının en az salt çoğunluğu ile karar vermek,
- Birlik Yönetim Kurulunca hazırlanacak İç Tüzüğü incelemek ve kabul etmek, İç Tüzük değişikliklerini kabul veya reddetmek

Genel Kurulda üç türlü oylama yapılmaktadır.

Gizli Oylama: Yönetim Kurulu, denetim kurulu, disiplin kurulunun asil ve yedek üyelerinin seçimi gizli oyla yapılmakta, oylamaya katılan üyenin kendisine verilen mühürlü zarf ve mühürlü oy pusulaları ile kapalı oy verme yerine geçerek, oyunu zarf içerisinde sandığa atması şeklinde uygulanmaktadır.

Kapalı Oylama: Divanın hazırladığı mühürlü oy zarflarının ve oy pusulalarının üyelere dağıtılması ve Divanın verdiği pusulaların, üyeler tarafından oy kullanmak sureti ile zarf içerisinde divana teslim edilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Açık Oylama: Gizli ve kapalı oylama yapılmayan konular açık oy ile oylanır. Açık oylar el kaldırmak sureti ile kullanılmakta, Divan Başkanının gerekli görmesi halinde ad okunarak da oylama yapılabilmektedir.

Gizli ve kapalı oylama ile yapılmayan gündem maddeleri açık oylama ile oylanmaktadır.

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, Genel Kurulun kendi üyeleri arasından seçeceği 9 kişiden teşekkül etmekte, üyelerin en az 4'ünün (A) grubu seyahat acentaları temsilcisi olması gerekmektedir. Ayrıca Yönetim Kuruluna 9 yedek üye de seçilmektedir. Yönetim Kurulu ayda en az iki defa, ihtiyaca göre ve başkanın çağrısıyla de her zaman toplanabilmektedir.

Yönetim Kurulu toplantıları Başkan veya Başkan Yardımcısının başkanlığında yapılmakta, en az, Kurul üye sayısının ekseriyeti ile toplanmakta ve kararlar, toplantıya katılan üye sayısının ekseriyeti ile alınmaktadır. Üst üste dört mutad toplantıya iştirak etmeyen Yönetim Kurulu üyesi istifa etmiş sayılmakta, yerine yedek üye Yönetim Kurulunda görev almaktadır.

Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Birliğin çalışma programı ve bütçesini hazırlamak ve Genel Kurula sunmak,
- Genel Kurulca alınacak kararları uygulamak,
- Adi ve olağanüstü genel kurul toplantısına karar vermek,
- Bütçe fasılları arasında nakiller yapmak,
- Yönetim Kurulu üyelerinin ekseriyeti tarafından görüşülmesi istenen ve gündeme alınan konuları görüşüp karara bağlamak,
- Genel Müdürü ve Merkez Bürosunun kadroları ile Şube Müdür ve Şube Bürosunun kadrolarını tespit etmek ve tayin işlemlerini yapmak,
- Birliğin bir yıl içindeki faaliyeti ve acentaların durumu hakkında yıllık rapor hazırlayıp Genel Kurul'a ve Kültür ve Turizm Bakanlığına vermek,
- Merkez ve Şube Müdürleri ile bürolarının görevlerini tayin etmek,
- Birlik üyelerinin muntazam bir sicilini tutmak,
- Birlik merkez bürosunda üye kayıt, karar, muhasebe defterleri ile merkez ve Şube bürolarında her türlü yazışma ve kayıt defterlerinin tutulmasını sağlamak,
- Birlik İç Tüzüğünü hazırlamak ve Birlik Genel Kurulunun onayına sunmak.

Yönetim Kurulu seçiminden sonra kurul üyeleri kendi aralarından bir başkan bir başkan yardımcısı, bir genel sekreter ve bir muhasip üye seçmektedir. Üyelerden birisi Bölgesel Yürütme Kurulları (BYK), birisi de komiteler için koordinatörlük görevi yerine getirmektedir.

Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- Birliği temsil etmek,
- Yönetim Kuruluna Başkanlık etmek,
- Gerekli gördüğü konularda yönetim kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmak,
- İdari ve danışman kadrolara, komitelere, yönetim kurulu üyelerine talimat vermek, bilgi istemek,
- Yönetim Kurulunun toplanamadığı veya toplantının beklenemeyeceği durumlarda tam yetkili olarak karar vermek ve uygulamak, ilk Yönetim Kurulu toplantısında yaptıklarını ortaya sunmak,
- Gerekli gördüğü hallerde yetkilerini Başkan Yardımcısına devretmek ve bu konuda Yönetim Kuruluna bilgi vermek.

Başkan Yardımcısı aşağıdaki görevler konusunda yetkilidir:

- Başkanın olmadığı Yönetim Kurulu toplantılarını Başkan sıfatı ile yönetmek,
- Başkan tarafından kendisine verilen görevleri yapmak,
- Başkan olmadığı zamanlarda veya Başkan tarafından yetkilendirildiğinde Birliği temsil etmek.

Genel Sekreterin görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir:

- Birliğin yazışmalarını yapmak,
- Birlik personelini sevk ve idare etmek,
- Tahkim Kurulu için Birliğe yapılan başvurular için Tahkim Kurulu Listesinden hakemleri görevlendirmek ve dosyayı Tahkim Kuruluna sevk etmek,
- Birliğe gelen evrakı ilgili birime havale etmek.

Muhasip üyenin görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir:

- Mali Koordinatörü ve muhasebeyi yönlendirmek, yönetmek ve denetlemek,
- Mali konularda, Birliği Başkan veya yetkili kılınmış Başkan yardımcısı ile birlikte temsil etmek,
- Mali Muhasebe Statüsünün uygulanmasını sağlamak.

Bölgesel Yürütme Kurullar koordinatörünün görev ve yetkileri aşağıda sayılmıştır:

- BYK istem ve gereksinimlerini Yönetim Kuruluna aktarmak,
- BYK seçimlerinin yapılmasını sağlamak,
- BYK faaliyetleri ile ilgili inceleme yapmak, raporlar hazırlamak, Yönetim Kuruluna sunmak,
- Yönetim Kurulunun veya Başkanın gerekli gördüğü hallerde BYK'ları denetlemek.

Komiteler koordinatörünün görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir:

- Yönetim Kurulu veya Başkanın talimatı ile Komiteler oluşturmak,
- Komiteleri Yönetim Kurulunda temsil etmek.

Bölgesel Yürütme Kurulları

TÜRSAB Yönetim Kurulu, bölgesel sorunların tesbiti ve çözümünde bölge ile Yönetim Kurulu arasında köprü görevi görmek, bölgesel sorunlar hakkında bölgesindeki acentaları temsilen Yönetim Kurulu ile ve bölgedeki mülki amirlerle görüşmeleri yürütmek, Yönetim Kurulunun verdiği yetki ile Yönetim Kurulunu bölgede temsil etmek amacıyla Bölgesel Yürütme Kurulları kurmakta, kurulların yetki alanları ve sınırlarını belirlemektedir.

Halen 21 Bölge Yürütme Kurulu bulunmaktadır.

1) Adana BYK
2) Alanya BYK
3) Ankara BYK
4) Antalya BYK
5) Bodrum BYK
6) Fethiye BYK
7) Kuşadası BYK
8) Marmaris BYK
9) Van BYK
10) İstanbul Boğaziçi BYK
11) İstanbul Asya BYK
12) İstanbul Avrupa BYK
13) Güney Marmara BYK
14) Gap BYK
15) İzmir BYK
16) Kapadokya BYK
17) Karadeniz BYK
18) Konya BYK
19) Side-Manavgat BYK
20) Eskişehir BYK
21) İç Ege BYK

Bölgesel Yürütme Kurulları, Birlik Genel Kurulu'na katılanların 1/20'sinin önerisi ve salt çoğunluğunun oyu ile kapatılabilmektedir.

Bölgesel Yürütme Kurulları bölge yetki alanındaki acenta ve şubelerin temsilcilerinden oluşan Bölgesel Kurul tarafından seçilmektedir. BYK bölgesinde bulunan acenta ve şubelerinin yarıdan fazlasının istemi veya BYK'nın kararı ile 30 gün içinde yeniden seçim yapılabilmektedir.

BYK'lar 100 acenta ve şube bulunan bölgelerde 5, daha fazla acenta ve şube bulunan bölgelerde 9 kişiden oluşmaktadır. BYK seçildikten sonraki ilk toplantısında kapalı oyla bir Başkan, bir Başkan Yardımcısı, bir Genel Sekreter, bir Sayman üyeyi kendi arasından seçmektedir. Bölgesel Yürütme Kurulları seçimleri iki yıl için ve TÜRSAB Genel Kurulunun seçiminden sonra iki ay içinde yapılmaktadır. BYK seçimleri Birlik Yönetim Kurulunun görevlendireceği bir Yönetim Kurulu Üyesi veya BYK Koordinatörü üyesinin gözetim ve sorumluluğunda yapılmaktadır.

BYK'nın istifası, görevden alınması nedenleri ile BYK'daki eksilme yedek üyelerle tamamlanamaz ve toplantı nisabı kalmaz ise Birlik Yönetim Kurulu derhal yeni bir BYK atamakta, atanan BYK 30 gün içinde yeni seçimleri yapmaktadır.

Kanuna, Yönetmeliğe, İç tüzüğe, Meslek Ahlak Kuralları ve Meslek İlkeleri'ne aykırı davranan BYK üyeleri Yönetim Kurulu tarafından Disiplin Kuruluna sevk edilmektedir. Disiplin Kurulu soruşturmasında suçlu bulunan BYK üyesi Yönetim Kurulu kararı ile görevden alınmakta, Disiplin Kuruluna sevk edilen BYK üyesinin Kurul üyeliği soruşturma tamamlanana kadar askıya kalmaktadır.

Birlik ana organlarında görev alanlar BYK üyeliğine aday olamamaktadır.

BYK toplantıları üyelere açık olarak yapılmakta, izleyici olarak katılan üyenin söz hakkı olup, oy hakkı bulunmamaktadır.

BYK'lar, seçimi müteakip 15 gün içinde faaliyet programı ile bütçe tasarılarını hazırlayıp, TÜRSAB bütçe tasarısında yer almak üzere Yönetim Kuruluna göndermektedir. Genel Bütçe Tasarısında bütün BYK'ların faaliyetlerine ayrılan toplam miktar, Birlik faaliyet giderlerinin %20'sinden az olamamakta, bütçe payları acenta ve şube sayısı ile orantılı olarak tespit edilmektedir. TÜRSAB Genel Kurulu tarafından onaylanan bütçe, faaliyet programına bağlı olarak ve üçer aylık dönemler halinde TÜRSAB Yönetim Kurulu tarafından BYK'ya kullandırılmaktadır.

Bölgesel Yürütme Kurullarının görevleri şunlardır:

- Faaliyet programı ve faaliyet tahmini bütçesini hazırlamak ve Birlik Yönetim Kuruluna sunmak,
- Faaliyet programında belirttiği konularda Birlik Yönetim Kurulu onayı ile çalışmalar yapmak,
- Bölgesel sorunların tesbitini yapmak, Birlik Yönetim Kuruluna rapor halinde sunmak,
- Bölgede yeni kuruluş ve faaliyet denetimleri yapmak veya yaptırmak ve sonucunu Birliğe bildirmek,
- Bölgesel sorunlara ilişkin olarak bölgelerindeki mülki amirlerle ve yerel yöneticilerle görüşmek ve gerekli yazışmaları yapmak; bu görüşmelere ilişkin raporları ve yazışmalara ilişkin suretleri Birliğe bildirmek,

- Bölgesel sorunlara ilişkin olarak bölgesel yayın yapan medya organlarına görüş bildirmek,
- Bölge acenta ve şubelerinin meslek kurallarına uymasını sağlamak, uymayanları rapor halinde Birliğe bildirmek,
- Bölgede sahte ve kaçak seyahat acentalığı faaliyetlerini tespit etmek amacıyla denetimler yapmak, yasaya aykırı çalışmaları savcılık, mülki amirlik ve Birliğe bildirmek,
- Gerekli gördüğü zamanlarda gündemi tesbit ederek alacağı kararla veya Birlik Yönetim Kurulunun istemi ile Bölgesel Kurulu toplamak,
- Genel Kurulun onaylayacağı bütçe ile BYK'nın faaliyetleri için Birlikçe aktarılacak hesaplardan harcamaları yapmak, belgeleri Birlik saymanlığına iletmek,
- Bölgede seyahat acentalarının tur ve benzeri ürünleri ile ilgili olarak meslek ilkelerine yönelik ve esas teşkil edecek nitelikte araştırmalar yapmak ve maliyet belirlemek üzere komisyon kurmak ve bu komisyonun çalışmasının sonucunda belirlenen maliyet örneklerini her yıl en geç şubat ayı sonuna kadar bölgedeki tüm üyelere duyurmak.
- Birlik Yönetim kurulunca verilen görevleri yapmak.
- Rent a car Belgesi'ne konu olan veya Turist Taşıma Aracı Belgesi bulunan araçların niteliklerini yitirmiş olanlarını tespit etmek, Birlik Yönetim Kuruluna bildirmek.
- Komiteler için atama yapmak.

BYK bölgelerinde Başkan veya Başkan Yardımcısı ve Saymanın müşterek imzası ile bankalarda hesap açmaya yetkili, tüm işlem ve faaliyetlerinden Birlik Yönetim Kuruluna karşı sorumlu bulunmaktadır. Parasal konularda, BYK üyeleri yaptıkları işlemlere ilişkin olarak, bizzat, BYK faaliyeti olarak yapılan işlemlerden ise sayman üye sorumludur. Kapatılmayan hesaplar sayman üyenin ve sayman üye tarafından paranın teslim edildiği üyenin zimmetinde kabul edilir.

TÜRSAB Yönetim Kurulu, Bölgesel Yürütme Kurullarının tüm üyelerini yılda 3 defadan az olmamak kaydıyla belirlediği Gündem ile birlikte toplantıya çağırmakta, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen gündem, toplantıdan önce BYK'lar tarafından toplanacak Bölgesel Kurullarda görüşülmektedir. Ayrıca, 3 BYK başkanının önerisi ile Gündeme yeni madde eklenebilmektedir.

<u>Denetim Uygulamaları</u>

İç Denetim

Birliğin iç denetimi, Genel Kurulca Birlik üyeleri arasından seçilecek 3 kişilik Denetim Kurulunca gerçekleştirilmektedir. Kurula aynı sayıda yedek üye de seçilmektedir. Denetim Kuruluna seçilen üyeler kendi aralarından birini başkan seçmektedir.

Denetim Kurulunun görevleri;

- Genel Kurul tarafından alınan kararların Yönetim Kurulunca yerine getirilip getirilmediğini araştırmak,
- Birlik işlerinin mevzuat esasları dairesinde yürütülüp yürütülmediğini denetlemek,
- Bakanlıkça verilecek görevlerin yerine getirilip getirilmediğini incelemek,
- Birliğin işlemlerini ve hesaplarını kontrol etmek,
- Birliğin bir yıllık işlem ve hesapları hakkında Genel Kurula rapor vermek,
- Birliğin çalışmaları hakkında 3 ayda bir Kültür ve Turizm Bakanlığına rapor vermektir.

Denetim Kurulu görevlerini tek tek veya birlikte kullanabilmekte, ancak, Denetim Kurulu raporunun 3 üyenin de imzasını taşıması zorunluluğu bulunmaktadır.

Denetim Kurulu aşağıdaki raporları hazırlamaktadır:

- Kültür ve Turizm Bakanlığına gönderilmek üzere 3 ayda bir yapılan denetim sonucunda hazırlanan rapor (Bu raporun bir nüshası Bakanlığa, bir nüshası Birlik Genel Sekreterine verilmektedir).
- Genel Kurula sunulmak üzere, Yönetim Kurulunun çalışma dönemindeki faaliyetler, hesaplar, sarf ve muhasebe kayıtları incelenerek hazırlanan rapor (Bu rapor Denetim Kurulu Başkanı tarafından Genel Kurulda okunmak suretiyle Genel Kurula sunulmaktadır).

17. Dönemde Genel Kurula sunulan Denetim Kurulu Raporu incelenmiş, Raporda tenkit edilen bir husus tespit edilmemiştir.

Denetim Kurulunca gerçekleştirilen iç denetim zaman zaman üyelerce genel kurullarda eleştirilmiş ve 15. Genel Kurulda bu amaçla verilen bir önergede, denetim kurulunun uzmanlık gerektiren teknik ve ayrıntılı çalışmaları yaptırmak üzere idari ve mali alanda uzmanlaşmış profesyonel denetim kuruluşlarına görev vermesi tavsiye edilmiştir.

Dış Denetim

Birliğin dış denetimi Kültür ve Turizm Bakanlığınca gerçekleştirilmektedir. Bakanlık; müfettişleri, uzman denetçileri, bölge müdürleri veya Bakanlıkça yetkili kılınacak diğer kişiler vasıtasıyla seyahat acentaları ve Seyahat Acentaları Birliğini her zaman denetleme yetkisini haiz bulunmaktadır. Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği personeli denetim sırasında her türlü bilgiyi vermek ve belgeleri göstermekle yükümlü tutulmuşlardır.

Bakanlıktan, yapılan denetimlere ilişkin raporlar talep edilmiş, Bakanlıkça Birlikle ilgili olarak düzenlenen 3 adet inceleme ve 1 adet soruşturma Raporu gönderilmiştir.

Bakanlıkça Kurulumuza gönderilen Raporlardan; Birliğin rutin denetiminin hiç yapılmadığı, 2001 yılında bu amaçla bir denetimin başlatıldığı ancak bu denetimin tamamlanamadığı görülmüştür. Bu konudaki gelişmeler ana hatlarıyla şu şekildedir:

14.03.2003 tarihli 1 sayılı İnceleme Raporu:

TÜRSAB, Kültür Bakanlığınca müze ve ören yeri giriş ücretlerine zam yapılması üzerine, Hürriyet ve Sabah Gazeteleri'nin 15.02.2001 tarihli, Milliyet Gazetesi'nin 16.02.2001 tarihli, Star Gazetesi'nin 17.02.2001 tarihli nüshalarında *"Körfez savaşı- deprem-terör- ekonomik kriz... ve şimdi de Kültür Bakanlığı! Bizi kim destekleyecek ?"* başlıklı bir ilan yayımlamıştır.

Kültür Bakanlığı, 19.02.2001 tarihli bir yazıyla söz konusu ilan nedeniyle Başbakanlıktan Birliğin denetlenmesini ve uyarılmasını talep etmiştir.

Başbakanlık 30.03.2001 tarihli cevabi yazısında, Birliğin denetleme görevinin 1618 sayılı Turizm Bakanlığına verildiği belirtilerek gereğini anılan Bakanlığa havale etmiştir.

Turizm Bakanlığınca 04.05.2001 tarihinde alınan onayla Birliğin Teftiş Kurulunca denetlenmesine karar verilmiş, bir müfettiş ve bir müfettiş yardımcısına görev verilmiştir.

Müfettişler, 06.06.2001 tarihinde görevi yerine getirmek üzere İstanbul'a hareket etmişler, ancak aynı gün Teftiş Kurulu Başkanlığınca yalnızca ilanla ilgili iddiaların incelenerek merkeze dönülmesi, mali denetimin sonraya bırakılması emredilmiştir.

Birliğin 1.05.2000-1.05.2001 tarihleri arasındaki mali işlemleri, Birlikçe gönderilen evraklar üzerinden Ankara'da 15.01.2002 tarihinden itibaren incelenmiş, 18.12.2002-24.12.2002 tarihleri arasında denetimin sonuçlandırılması ve deprem yardımına ilişkin şikâyetin incelenmesi amacıyla İstanbul'da Birlik Merkezinde inceleme yapılmıştır.

Yapılan denetim çalışması, bu amaçla görevlendirilen müfettiş ve müfettiş yardımcılarının sürekli değiştirilmesi sonucunda tamamlanamamıştır. İlanla ilgili incelemeler ile deprem yardımına ilişkin inceleme sonuçları ise rapor yerine yazılarla Teftiş Kurulu Başkanlığına iletilmiştir.

Yarım kalan mali işlemlerin denetimiyle ilgili olarak da;

- Bazı banka işlemlerinde imzaların eksik olduğu,
- Bazı yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelerde belge yerine tutanakla ödeme yapıldığı,
- Günlük kasa mevcutlarının belirlenen limitleri zaman zaman aştığı,

tespit edilmiş, bu konulara ilişkin uyarı ve açıklamalar yapıldığından başka bir işleme gerek duyulmadığının belirtildiği görülmektedir.

Rapor ekinde yer alan yazılarda gazetelerde ilan yayımlanmasının ve ilan bedellerinin Birlik bütçesinden ödenmesinin mevzuata uygun olduğu ve deprem yardımlarıyla ilgili olarak yapılan incelemede de bu amaçla yapılan bağışlardan daha fazla bir tutarın harcandığı tespit edildiğinden her iki konuda da yapılacak bir işlem bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer raporlarda incelenen ve soruşturulan konulara ilişkin bilgiler şu şekildedir.

27.07.2005 tarihli ve 56/6 no'lu Soruşturma Raporu:

Raporda, acenta sahibi Ahmet Zirek'in Birlik Başkanı Başaran Ulusoy ve TÜRSAB'ın hac organizasyonu ile ilgili iddialarının incelendiği ve mevzuata aykırı bir hususa rastlanmadığı kanaatine varıldığı görülmektedir.

13.04.2006 tarihli ve 1 sayılı İnceleme Raporu:

Raporda, TÜRSAB'ın 17. Olağan Kongresi, TÜRSAB tarafından kurulan "TÜRSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ltd. Şti." ve TÜRSAB'ın genel işleyişine ilişkin şikâyetlerin incelendiği ve şikâyet edilen hususlara ilişkin olarak mevzuata aykırı bir hususa rastlanılmadığının ifade edildiği görülmektedir.

19.01.2007 tarihli ve 21/02 no'lu İnceleme Raporu:

Raporda, acenta sahibi Ahmet Zirek'in, Birlik Başkanı Başaran Ulusoy ve TÜRSAB'ın hac organizasyonu ile ilgili iddialarının incelendiği görülmektedir.

Disiplin Uygulamaları

Disiplin Kurulu Genel Kurulca Birlik üyeleri arasından seçilecek 3 kişiden meydana gelmektedir.

Disiplin Kurulunca, acentelik mesleğinin vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerden dolayı seyahat acentalarına, ihtar ve tevbih, Kanunda öngörülen yükümlülüklere uymayan acentalara da Birlikçe süreli üyelikten çıkarma, Bakanlıkça ise para cezası ile faaliyetten men ve belge iptali cezası verilebilmektedir.

Herhangi bir konuda Birliğe vaki olacak şikâyet üzerine, Birlik Yönetim Kurulu kararıyla Disiplin Kurulu tahkikat yapmakta, tahkikat sonunda hakkında tahkikat yapılan seyahat acentasının şikâyete konu davranışının en az ihtarla cezalandırılacak nitelikte görülmesi halinde durum bir raporla Yönetim Kurulu'na bildirilmektedir.

Disiplin Kurulu tahkikat çerçevesinde üyeden 15 gün içinde konuyu aydınlatıcı yazılı cevap istemektedir. Bu süre içerisinde cevap vermeyen veya cevap verse bile davranışı ihtar cezasına müstahak bulunan seyahat acentasına disiplin kurulunun teklifine istinaden Yönetim Kurulunca ihtar cezası verilmektedir.

İkinci yazılı ihtara sebebiyet veren üyeye ise tevbih cezası verilmekte ve bu ceza Kültür ve Turizm Bakanlığına derhal bildirilmektedir.

Davranışın ciddiyetine göre idari para cezası veya faaliyetten men cezası verilmesi gereken hallerde durum Bakanlığa intikal ettirilmektedir.

Seyahat acentalarına, fiilleri başkaca bir suç oluştursa bile bu suça ilişkin ilgili makamca verilecek cezadan ayrı olarak, Bakanlıkça aşağıda belirtilen cezalar uygulanmaktadır.

İdarî para cezaları ve bu cezaların uygulanacağı durumlar aşağıda belirtilmiştir:

- 1618 sayılı Kanunun muhtelif maddelerinde öngörülen hükümlere uyulmaması halinde 1.000 ile 1.500 TL
- 1618 sayılı Kanunda belirtilen veya Bakanlıkça istenilen bilgi ve belgelerin süresi içerisinde verilmemesi veya yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi halinde 2.000 TL.
- 1618 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerine uymayan seyahat acentaları durumu düzeltmeleri veya bir daha mevzuata aykırı davranmamaları konusunda Kültür ve Turiz

Bakanlığınca yapılan uyarıya rağmen otuz gün içerisinde gerekli düzeltmelerin yapılmaması veya bir yıl içerisinde uyarmayı gerektiren aynı veya başka fiil veya fiillerin tespiti halinde 1.000 TL.

Seyahat acentası işletmesi belgesi aşağıdaki hallerde iptal edilmektedir:

- Zorunlu sigortanın yaptırılmaması.
- Bir yıl içerisinde üç kez idarî para cezası almayı gerektirir fiillerin tespiti.
- Seyahat acentasının belge almaya esas niteliklerini kaybettiğinin veya bu Kanunda yer almayan faaliyetlerde bulunduğunun tespiti.
- Müşteriyi aldatıcı, kamu güvenini sarsıcı ve ülke turizmini baltalayıcı davranışlarda bulunmak
- 1618 sayılı Kanunda öngörülen grubuna göre Bakanlığa verilmesi gereken teminatı vermemek.

İşletme belgesi iptal olunan seyahat acentalarının isimleri veya iltibasa yol açacak bir isim hiçbir seyahat acentasına yeniden verilememektedir.

İşletme belgesi iptal olunan seyahat acentaları ve bunların şubelerine ve bunların iptale neden olan işlemi sırasındaki ortakları ile bunların eşleri ve birinci dereceye kadar kan ve kayın hısımlarına beş yıl, sigorta ve teminat yükümlülüğüne uyulmaması ile Müşteriyi aldatıcı, kamu güvenini sarsıcı ve ülke turizmini baltalayıcı davranışlarda bulunulması hallerinde ise on yıl süreyle yeniden belge verilmemektedir.

Bu maddede belirtilen idarî para cezaları her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılarak uygulanmaktadır.

1618 sayılı Kanunda, Birlikçe geçici ve uzun süreli üyelikten çıkarma cezası verilen seyahat acentalarının belgelerinin, aynı fiil için Bakanlıkça iptal cezası verilmemesi halinde geçici men süresince iptal edileceği hükme bağlanmış olmakla birlikte, geçici ve uzun süreli üyelikten çıkarma cezasına Yönetmelikte yer verilmemiştir. Ayrıca disiplin kurulu raporlarından da bu cezanın hiç uygulanmadığı görülmüştür.

Disiplin Kurulu ve disiplin cezaları ile ilgili olarak 1618 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 24 üncü maddesi hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür.

Buna göre, ihbar ve şikâyetlerin disiplin kurulunca bir ay içinde soruşturulmaya başlanması ve üç ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Ayrıca, söz konusu 24 üncü madde uyarınca Birlikçe acentalara yıllık aidatın 2 ile 5 katı arasında para cezası verilmesi ile bir ay ile altı ay arasında geçici süreli, altı ay ile iki yıl arasında uzun süreli birlik üyeliğinden çıkarılma cezası verilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

17. Dönemde (2005-2007) Disiplin Kuruluna 51 acentaya ait 108 dosya sunulmuş, Kurul gerçekleştirdiği 11 toplantıda bu dosyalarla ilgili aşağıdaki işlemleri gerçekleştirmiştir.

- 20 dosya şikâyetle ilgili cevaplarını acentalar gönderdiğinden TOAR'a (Tüketici-Otel-Acenta-Rehber İlişkileri) iletilmiştir.
- 13 dosya tüketicilerin şikâyetlerini geri alması, 13 dosya da şikayetçilerin adreslerine ulaşılamadığı için işlemden kaldırılmıştır.
- 20 dosyada cezai işleme gerek görülmemiştir.
- 2 dosya, hukuk mahkemesinde dava açıldığından dava sonucuna kadar ertelenmiştir.
- 9 dosyadaki acentelerin adreslerine ulaşılmadığından, 1 dosya acentenin belgesi iptal edildiğinden Bakanlığa gönderilmiştir.
- 2 dosyada acente cezai işlemi gerektiren tutum ve davranışını düzelttiğini belgelediğinden cezai işlem kaldırılmıştır.
- 1 dosyada acenteye ceza niteliğinde olmamak üzere uyarı yazılmasına, 1 dosyada acentaya 2 dosyada da bölge yürütme kuruluna bilgilendirme yazısı yazılmasına karar verilmiştir.
- 15 dosyanın yazışmaları devam etmektedir.
- 14 dosya için disiplin cezası uygulanmıştır.

2007-2008 döneminde ise disiplin kuruluna sevk edilen 13 acenteye ait 19 dosyadan hiçbirine disiplin cezası verilmemiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca 2008 yılında 59 adet seyahat acentasının belgesi iptal edilmiştir.

Birliğin, seyahat acentalarının haksız rekabet niteliği taşıyan uygulamalarını yeterince denetlediği ve bu alanda pasif kaldığı hususu genel kurullarda dile getirilmiş ve "Haksız Rekabet Komitesi Kurulması" önerilmiştir.

Tahkim Kurulu

Birlik üyelerinin kendi aralarındaki veya birlik üyeleri ile tüketicileri arasındaki hukûki uyuşmazlıkları Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun (HUMK) 516. ve devamındaki maddelerle düzenlenen biçimde çözmek üzere TÜRSAB bünyesinde Tahkim Kurulu oluşturulmuştur. Tahkim Kurulunun çalışmalarını düzenlemek üzere "TURSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği" çıkarılmıştır.

Tahkim Kurullarına seçilecek hakem listeleri, her yıl Ocak ayında Yönetim Kurulu tarafından 15'ten az olmamak şartıyla açıklanmakta, hakem listeleri üyelerin temsilcileri ve hukukçulardan oluşmaktadır. Her uyuşmazlık için listeden seçilecek 5 hakem görev yapmaktadır. Hakem Listesinde yer almayı kabul etmiş kişilerin isimleri sirküler ve diğer Birlik yayınları aracılığı ile üyelere ve diğer sektör örgütlerine duyurulmaktadır.

Hakem Listesi'nde yer alacak kişilerde şu özellikler aranmaktadır.

- Temyiz kudretini haiz olmak,
- Seyahat Acentası sahibi, sahip tüzel kişi ise ortağı veya sorumlu müdürü olmak, ya da halen bu sıfatlara sahip olmamakla beraber, bu sıfatlardan birine sahip olarak en az 10 yıl çalışmış olmak, ya da turizm sektörüne ilişkin konularla ilgilenen hukukçu olmak,
- 18 yaşını bitirmiş olmak,
- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, basit veya nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık veya vergi kaçakçılığı suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak,
- Ticari itibar bakımından yeterli olmak,
- Belgesiz olarak acenta işletmekten veya rehberlik yapmaktan cezalandırılmamış olmak,
- Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun ilgili maddeleri uyarınca Tahkim usulünün uygulanabileceği, kamu düzenine ilişkin olmayan ve tarafları ilgilendiren seyahat acentalığı faaliyetleri ile turizme özgü diğer uyuşmazlıklarda, taraflarca yazılı olarak yetkilendirilmiş olması şartıyla TÜRSAB Tahkim Kurulu uyuşmazlığı incelemeye ve karara bağlamaya yetkili bulunmaktadır.

Uyuşmazlık durumlarında başvurular dilekçe yazılarak davacı veya vekili avukatlarca bizzat TÜRSAB Genel Sekreterliği'ne yapılmakta, İstanbul dışından yapılacak başvurular TÜRSAB Bölgesel Yürütme Kurulları'na, Genel Sekreterliğe gönderilmek üzere yapılabilmektedir.

Davaya bakacak Tahkim Kurulu, mevcut liste içinden Genel Sekreter tarafından belirlenmektedir.

Dava dilekçesi kendisine tebliğ edilen davalı taraf davaya karşı savunmasını ve varsa karşı iddialarını delilleri ile birlikte tebliğ tarihinden itibaren 5 gün içinde bildirmek zorundadır. Cevap dilekçesi hemen davacı tarafa tebliğ edilmekte ve cevaba cevap süresi 5 gün olarak uygulanmaktadır.

Başkan, Kurul üyelerinden birini raportör olarak belirleyip, ilk Kurul toplantısına bir rapor hazırlamasını isteyebilmekte, rapor ilk toplantıda raportör üye tarafından Kurula sunulmaktadır. Kurul gerekli gördüğü takdirde uyuşmazlık konusunun daha iyi anlaşılması için mahallinde keşif yapabilmekte, bilirkişi görevlendirilip inceleme yaptırılabilmektedir. Tahkim kurulu gerekli gördüğü takdirde duruşmalı inceleme yapabilmektedir.

Tahkim Kurulunda kararlar oy çokluğu ile alınmaktadır. Kararın verilmesinde taraflar arasındaki sözleşme, özel kanun ve yönetmelikler, uluslararası ve ulusal turizm örf ve adeti ile genel hukuk kurulları dikkate alınmaktadır.

Tahkim Kurulu, tahkim davasına ilişkin dilekçenin TÜRSAB'a verilmesinden itibaren 60 gün içinde kararını vermektedir. Bu süre uyuşmazlığın taraflarının açık ve yazılı muvafakati veya yetkili mahkemeden HUMK'nun 529. maddesi gereği alacağı süre uzatımı kararı ile uzatılabilmektedir.

Tahkim kurulunun sekretarya hizmetleri Genel sekreterlikçe yerine getirilmektedir. Tahkim Kurulu'nun ücreti, taraflar arasında verilen kararla orantılı olarak paylaştırılmak suretiyle aşağıdaki şartlara göre hesaplanmaktadır:

Dava konusu;

- 100 milyon TL'ye kadar olan uyuşmazlıklarda %10
- 100 milyondan 500 milyona TL'ye kadar olan uyuşmazlıklarda %7,5
- 500 milyondan 1 milyar TL'ye kadar olan uyuşmazlıklarda %5
- 1 milyardan yukarısı için olan uyuşmazlıklarda %2,5'tur.

Hakem ücretinin taraflara isabet eden miktarları karara yazılmakta, hakem kararın kesinleşmesi ile ücrete hak kazanmaktadır. Kararda imzası olan her hakem toplam ücretin 1/5'ini almaktadır.

İncelemenin, keşif, çeviri, bilirkişi incelemesi gibi nedenlerle giderler gerektirmesi durumunda, bu giderler, giderek konu işlem veya incelemeyi isteyen tarafça Tahkim Kurulu Başkanı'nın talebi ile peşinen Tahkim Kuruluna yatırılmaktadır.

Hakemlerce imzalanan karar ve Tahkim Kurulu Başkanı tarafından tutulan dosya HUMK'nu gereği yetkili mahkemeye taraflara tebliğ edilmek üzere teslim ve tevdii edilmekte, mahkeme kaleminden alınan belge Genel Sekreter tarafından ilgili dosyasında muhafaza edilmektedir. Taraflara karar tarihi, kısa sonucu ile yetkili mahkeme ismi, tevdii tarihi bir yazı ile Genel Sekreter tarafından bildirilmektedir. Tahkim Kurulu'nun kararı, HUMK'nun 536. maddesi uyarınca yetkili hakimce onaylanması halinde uygulanmaktadır.

Tahkim Kuruluna 2005-2007 döneminde 265 başvuru yapılmış, 9 dosya kısmen 4 dosya ise tümden reddedilmiş, 1 dosyadan taraflar feragat etmiş, 6 dosya yetkisizlik nedeniyle geri çevrilmiş, toplam 245 dosya kabul edilmiştir.

Tüketici Şikâyetleri

Birlikçe disiplin cezası uygulaması dışında şikâyetlerle ilgili de bazı görevler ifa etmektedir. Bu amaçla Birlik bünyesinde TOAR (Tüketici-Otel-Acenta-Rehber İlişkileri) komitesi kurulmuştur.

2005-2007 döneminde Birliğe toplam 1.492 tüketici şikâyeti ulaşmıştır. Bu şikâyetlerden 22 adedi disiplin kuruluna, 460 adedi TOAR'a ulaştırılmıştır.

TOAR komitesi 34 toplantı yaparak söz konusu şikâyetleri incelemiş ve aşağıdaki kararları almıştır:

- 96 dosyada şikâyetin yersiz olduğuna,
- 80 dosyada acentelerin tüketicileri daha dikkatli ve titiz bilgilendirmesi gerektiğine,
- 174 dosyada taahhüt edilen hizmet eksik yerine getirildiğinden çeşitli oranlarda tüketicilere iade yapılması gerektiğine,
- 21 dosyada acentece tüketiciye sunulan telafi edici hizmet teklifinin uygun olduğuna,
- 2 dosyada acentelere telafi edici hizmet teklifi sunulmasına,
- 40 dosyada daha önce verilen kararlara yapılan itirazın reddine,
- 5 dosyada acentelerin disiplin kuruluna sevkine,
- 128 dosyada eksik bilgilerin tamamlanması gerektiğine,
- 19 dosyada yetkisizlik nedeniyle şikâyetin ilgili mercilere iletilmesine,
- 14 dosyada mağduriyet giderildiğinin dosyanın kapatılmasına,
- 2 dosyada şikâyetin yargıya intikal ettirilmesine,
- 1 dosyada daha önce verilen kararın düzeltilmesine,
- 2 dosyada tüketici hakem heyeti kararına uyulmasına

karar verilmiştir.

Mali Uygulamalar

TÜRSAB'ın her türlü mali, nakdi, ayni ve muhasebe işlemleri "TÜRSAB Mali ve Muhasebe Statüsü" ile düzenlenmiş olup statüde bulunmayan hususlarda genel kurul ve yönetim kurulu kararları uygulanmaktadır.

Birliğin tüm gelir ve giderleri merkez muhasebe birimince takip edilmekte, bölgesel yürütme kurullarının giderleri de merkezden ödenmektedir.

Birliğin muhasebesi, tek düzen hesap planı uygulanarak bilanço esasına göre tutulmaktadır. Yevmiye, defteri kebir ve envanter defterleri tutulmaktadır.

Birliğin bütçe yılı 1 Kasım'dan başlamakta ve ertesi yıl 31 Ekim'de sona ermektedir.

Birlik muhasebe kayıtları aylık dönemler halinde raporlanmakta ve Yönetim Kurulu başkanlığı ile Sayman üyeye sunulmaktadır.

Zorunluluk bulunmamasına rağmen Genel Kurul toplantılarında üyeleri bilgilendirmek amaçlı denetim kurulu faaliyet raporu ve mali rapor genel kurul üyelerinin bilgi ve görüşlerine arz edilmektedir. Mali rapor bilançoyu, aylara göre gelir gider çizelgesini, iki yıllık dönemi kapsayan gelir tablosunu, faaliyet gider tablosunu, genel yönetim giderleri tablosunu, açılan acenta sayısını, tahmini gelir ve gider bütçesini içermektedir.

Birlik Denetim Kurulunun üç aylık denetim raporları Kültür ve Turizm Bakanlığına gönderilmektedir.

Birliğin alım, satım ve ihale usullerine ilişkin özel bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Alım ve satımlarda kullanılacak belgeler ile kayıt düzenine ilişkin bazı hükümler "Mali ve Muhasebe Statüsü"'nde yer almaktadır. Söz konusu statüde yer alan hükümlere göre satın alınan mallara ve yaptırılan hizmetlere ilişkin olarak fatura, gider makbuzu ve serbest meslek makbuzu gibi resmî belgeler yanında 500 TL'ye kadar olanlar için "sarf kağıdı", bu miktarı aşan tutarlar için de "tutanak" karşılığında ödeme yapılabilmektedir.

Statüde ayrıca, belirlenen miktarlara kadar ödemelerin başkan, başkan yardımcısı ve sayman onayı ile yapılabilmesi, bu miktarı aşan harcamaların yönetim kurulu onayı ile yapılması hükme bağlanmıştır.

Birlik nakit fazlaları en yüksek nema veren bankalarda 1 veya 3 aylık mevduat şeklinde nemalandırılmaktadır.

Seyahat Acentaları Birliğinin gelirleri aşağıda yazılı kaynaklardan meydana gelmektedir:

- Üyelerin Birliğe kayıt ücreti ve aidat,
- Seyahat acentaları personelinin yetiştirilmesi için düzenlenecek kurs ve seminerlerden temin edilecek gelirler,
- Bağış ve yardımlar.
- Birlikçe onaylanacak belgeler ve verilecek hizmetlerin gelirleri,
- Yayınlardan, sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetlerinden elde edilecek gelirler,
- Fuar, sergi ve benzeri organizasyonlardan elde edilecek gelirler,
- Birliğin menkul ve gayrimenkul sermaye iratları, iştirak ve şirket kârlarından elde edilecek gelirler,
- Diğer gelirler.

Birliğe kayıt ücreti 20.000 Türk Lirası olup, nakden ve bir defada tahsil edilmekte, yıllık aidat ise üye kayıt ücretinin yüzde beşi olarak uygulanmaktadır.

Üye kayıt ücreti ve yıllık aidat her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılarak uygulanmakta, yıl içinde tahsil edilmeyen yıllık aidatlardan genel kurul kararı ile yönetim kuruluna verilecek yetkilendirme ile gecikme zammı alınmaktadır:

- (A) grubu 24.012,80 TL
- (B) grubu 24.012,80 TL
- (C) grubu 24.012,80 TL
- Her bir şube için bu miktarların yüzde % 25'i.

Yıllık aidat, üye kayıt ücretinin yüzde beşi olarak uygulanmaktadır.

2007 yılından öncesinde, kayıt ücreti ve yıllık aidat genel kurul tarafından belirlenmiştir. Örneğin, 10.11.2001 tarihli 15. Genel Kurulda 2002 yılı için 35.000 TL, 2003 yılı için 50.000 TL

6.12.2003 tarihli 16. Genel Kurulda 2004 yılı için 85.000 TL ve 2005 yılı için 120.000 TL olarak tespit etmiştir.

Rekabet Kurulunun 17.12.2003 tarihli 03-80/967-397 sayılı kararıyla TÜRSAB tarafından, Kasım 2001 tarihinde alınan Genel Kurul kararı ile yüksek giriş aidatı uygulanarak piyasaya girişlerin engellenmesi suretiyle 4054 sayılı Kanun'un ihlal edildiğine karar verilmiş ve Birliğe 193.764 TL para cezası kesilmiştir.

Rekabet Kurulunun 17.12.2003 tarihli kararı üzerine 15.5.2004 tarihinde toplanan olağanüstü genel kurul kararıyla giriş ücreti 20.000 TL olarak belirlenmiş, Kurulun bu ücreti de yüksek bulması ve 4 ay süre tanıması üzerine 24.08.2004 tarihinde olağanüstü bir kurul daha toplanmış giriş ücreti (A) grubu için 18.000 TL, (B) grubu için 16.000 TL, (C) grubu için 14.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Giriş ücretinin yüksek uygulandığı yıllarda, Seyahat Acentesi İsletme Belgesi, devredilebilen bir değer olarak işlem görmüştür. Şöyle ki, TÜRSAB giriş ücretindeki artış, fiili olarak belgenin ikinci el piyasasını oluşturan devir piyasasında da belgenin değerini artırmaktadır. Böylece, isletme belgesi kimi zaman girişimciler tarafından bir çeşit yatırım aracı olarak görülmüştür.

Rekabet Kurulunun kararları ile sektörden gelen taleplerin değerlendirilmesi sonucunda 28.12.2006 tarihli ve 5571 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeyle, giriş ücretinin genel kurulca belirlenmesi uygulamasına son verilmiş ve giriş ücreti Kanunda doğrudan 20.000 TL olarak tespit edilmiştir. Bu rakam her yıl yeniden değerleme oranı uygulanarak artırılmaktadır.

Birliğin 2003-2005 ve 2005-2007 dönemindeki gelir ve giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Birliğin merkez büroları ile Bölgesel Yürütme Kurulları bürolarına ilişkin tüm giderler merkezde tek bir muhasebe birimince ödenmekte ve muhasebeleştirilmektedir.

Tablo 424- TÜRSAB 2003-2007 Gelirleri (TL)

GELİR TÜRLERİ	01.11.2003 31.10.2005	01.11.2005 31.10.2007
A GRUBU	7.881.275	10.592.250
B GRUBU	70.000	408.000
C GRUBU	414.500	760.000
KAYIT GELİRLERİ TOPLAMI	**8.365.775**	**11.760.250**
A GRUBU	949.669	1.719.515
B GRUBU	27.128	46.114
C GRUBU	31.840	83.368
YILLIK AİDAT GELİRLERİ	**1.008.637**	**1.848.997**
BAĞIŞ VE YARDIM GELİRLERİ	128.389	118.285
TÜRSAB DERGİSİ GELİRLERİ	1.560	1.260
HOTEL GUİDE GELİRLERİ	4.947	5.275
YAN HİZMETLER GELİRLERİ	917.360	614.465
ORGANİZASYON GELİRLERİ	224.720	
HAC ORGANİZASYON GELİRLERİ	1.484.505	
KUR FARKI GELİRLERİ	682.182	446.278
EĞİTİM GELİRLERİ	14	
UMRE ORGANİZASYON GELİRLERİ	676.225	
RENT A CAR GELİRLERİ	6.477	2.205
TEMETTÜ GELİRLERİ		626
FAİZ GELİRLERİ	175.678	273.144
MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI		444
GAYRİMENKUL KİRA GELİRLERİ	168.118	333.758
DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	29.933	23
MUHTELİF GELİRLER	4804	65102
DİĞER GELİRLER TOPLAMI	**4.504.912**	**1.860.865**
GELİRLER TOPLAMI	**13.879.324**	**15.470.112**

Tablo 425- TÜRSAB 2003-2007 Giderleri (TL)

GİDER TÜRLERİ	01.11.2003 31.10.2005	01.11.2005 31.10.2007
TOPLANTI GİDERLERİ	256.534	144.141
DIŞ İLİŞKİLER GİDERLERİ	177.124	135.558
ORGANİZASYON GİDERLERİ	442.035	359
ÜYELERLE İLİŞKİLER VERİLEN HİZMET GİDERLERİ	518.924	
YAPILAN BAĞIŞLAR	390.691	179.218
DENETİM VE SEYAHAT GİDERLERİ	6.524	38.809
TÜRSAB ÜYELİK AİDAT GİDERLERİ	42.289	107.459
TÜRSAB DERGİ VE BÜLTEN GİDERLERİ	526.400	
DİĞER BASIN VE YAYIM GİDERLERİ	41.526	92.588
HEDİYE VE İLAN GİDERLERİ	7.648	250
İNCELEME ARAŞTIRMA GİDERLERİ	21.927	4.039
EĞİTİM FAALİYETLERİ GİDERLERİ	5.404	10.549
HAC ORGANİZASYON GİDERLERİ	765.233	
DİĞER FAALİYET GİDERLERİ	375.465	728.304
KUR FARKLARI GİDERLERİ	314.641	1.067.199
GENEL KURUL TOPLANTI GİDERLERİ	724.812	553.429
SPONSORLUK GİDERLERİ	1.000	
BÖLGESEL YÜRÜTME KURULLARI FAALİYET GİD.	38.323	32.067
TOPLAM FAALİYET GİDERLERİ	**4.656.500**	**3.093.969**
PERSONEL GİDERLERİ	2.167.269	3.399.821
DANIŞMAN VE MÜŞAVİR GİDERLERİ	514.898	671.372
SOSYAL YARDIM GİDERLERİ	525.310	79.026
DİĞER PERSONEL GİDERLERİ		58.412
ISITMA-AYDINLATMA-SU GİDERLERİ	74.454	74.973
TELEFON GİDERLERİ	298.544	244.065
POSTA GİDERLERİ	52.513	77.956
KIRTASİYE GİDERLERİ	71.222	70.315
GIDA-TEMİZLİK GİDERLERİ	19.150	5.882
NAKİL VASITA GİDERLERİ	266.031	247.338
DİĞER GENEL GİDERLER	1.334.668	783.231
BİLGİ İŞLEM GİDERLERİ	67.439	64.492
MERKEZ BİNA İNŞAAT GİDERLERİ	60.066	
DİĞER FAALİYET GİDERLERİ		1.964
KİRA GİDERLERİ	20.000	108.550
MERKEZ GENEL GİDERLER TOPLAMI	**5.471.564**	**5.887.397**
ANKARA BÜROSU	312.323	419.700
İZMİR BÜROSU	179.930	265.594
İSTANBUL-ASYA BÜROSU	107.162	116.581
İSTANBUL-AVRUPA BÜROSU	97.537	168.652
ADANA BÜROSU	98.954	98.571
ANTALYA BÜROSU	184.690	280.719
GÜNEY MARMARA BÜROSU	89.657	99.995
MARMARİS BÜROSU	100.210	76.030
FETHİYE BÜROSU	101.584	125.747
KUŞADASI BÜROSU	86.645	110.436
BODRUM BÜROSU	128.050	150.136
ALANYA BÜROSU	69.350	110.139
KARADENİZ BÜROSU	117.708	156.749
KONYA BÜROSU	45.502	48.831
BOĞAZİÇİ BÜROSU	16.627	8.511
GAP BÜROSU	37.146	65.425
KAPADOKYA BÜROSU	67.857	91.125
VAN BÜROSU	40.293	20.377
İÇ EGE BÜROSU	38.007	23.150
ESKİŞEHİR BÜROSU	13.842	
SİDE-MANAVGAT BÜROSU	49.906	66.639
ORTAKENT-YAHŞİ BÜROSU		1.548
DİĞER BÜROLAR GENEL GİDERLER TOPLAMI	**1.982.980**	**2.504.655**
GİDER TOPLAMI	**12.111.044**	**11.486.021**

Tablolarda da görüleceği üzere Birliğin gelirlerinin % 60 ile % 76 arasında değişen kısmı kayıt gelirlerinden oluşmaktadır.

Giriş ve aidat dışındaki gelirleri ise seyahat acentalarına sunulan çeşitli hizmetler karşılığı tahsil edilen gelirlerden meydana gelmektedir. Ancak bu gelirlerin azaldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmada söz konusu azalmanın nedeninin Birlikçe söz konusu hizmetleri sunmak ve gelirleri tahsil etmek üzere TÜRSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ticaret Ltd. Şti'nin kurulması olduğu anlaşılmıştır.

Söz konusu şirket kurulmadan önce bir takım hizmetlerin TÜRSAB tarafından verildiği, bu hizmetler karşılığında acentalara bağış makbuzu kesildiği, acentaların ise bu makbuzları gider olarak kaydedemediği, ayrıca TÜRSAB'ın tahsil ettiği tutarların hizmet bedeli mi bağış mı olduğu ile KDV tahsil edilip edilmeyeceği hususunun da tartışma yarattığı görülmüştür.

Adıgeçen şirketin kurulması hususunda Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'den 11.11.2005 tarihinde hukuki mütalaa alınmıştır. Söz konusu mütalaada, Birliğin hukuki durumu itibarıyla şirket kurma hususunda hak ehliyetine sahip olduğu, şirkete kurucu ortak olma kararının yönetim kurulunca verilebileceği savunulmuştur.

Netice olarak, şirketin kurulmasıyla bazı hizmetler ve tahsilâtlar şirketçe yapılmaya başlanmış, Birliğin bu çerçevedeki gelir ve giderleri de azalmıştır.

Birliğin giderleri ana kalemler itibarıyla, personel giderleri, bölgesel yürütme büroları giderleri, genel giderler ve faaliyet giderlerinden oluşmaktadır. Faaliyet giderlerinde meydana gelen azalma yukarıda belirttiğimiz üzere şirket kurularak hizmetin bu şirket üzerinden sağlanmaya başlamasından kaynaklanmaktadır.

Personel giderleri içerisinde danışman ve müşavir giderleri dikkat çekmektedir. Ayrıca sosyal giderlerinde azalma gözükmektedir.

Birliğin 15. genel kurulunda taşınmaz alımı ve satımı konusunda yönetim kuruluna yetki verilmiştir.

Yine Birliğin 17. genel kurulunda, iştirakçi olunan şirketlerin alacakları krediler için Birlikçe kefil olunması kabul edilmiştir. Bu kapsamda TURSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ltd. Şti tarafından alınan krediye TÜRSAB'ın müteselsil sıfatı ile kefalet vermesi uygun görülmüş, ayrıca Birlik bünyesine bağlı şirketlerin hukuki muameleleri nedeni ile TÜRSAB'ın üçüncü kişiler lehine ipotek, menkul rehni, her türlü kefalet, temlik sözleşmeleri akdetmeye, teminat vermeye yönetim kurulu yetkili kılınmıştır (Kuşadası Kongre Merkezi, Efes faaliyetleri, Formula yarışı, meslek okulları vb.).

Personel Uygulamaları

Birliğin kadrolarına ve teşkilatına ilişkin mevzuat ile getirilmiş bir usul ve sınırlama bulunmamaktadır. Ancak bazı görevlere atanacakların nitelikleri ile görevleri TÜRSAB İç Tüzüğü'nde düzenlenmiştir.

Birlikte çalıştırılan personel sayısı aylara göre değişmekte olup personelin mali ve sosyal hakları İş Kanunu hükümlerine göre tespit edilmektedir.

Buna göre Eylül ayları itibarıyla 2003 yılında 98, 2004 yılında 96, 2005 yılında 91, 2006 yılında 83 ve 2007 yılında 98 personel istihdam edildiği bildirilmiştir. 17. Dönem Denetim Kurulu Raporundan 15 Ekim 2007 tarihi itibarıyla genel merkez, tüm BYK ve TÜRSAB Ltd. Şti dâhil mevcut personel sayısının 118 olduğu anlaşılmıştır.

Personele yapılan ödemeler unvanlar itibarıyla talep edilmiş, Birlik ise toplu ödenen rakamları bildirmiştir. Bu nedenle çeşitli unvanlarda görev yapan personelin brüt ücretleri tespit edilememiştir. Bildirilen toplu ödeme tutarına göre 2007 yılında yapılan aylık ortalama ücret ödemesi 2.141 TL olarak hesaplanmıştır.

Yöneticilere ve personele ödenecek harcırahlar "Mali ve Muhasebe Statüsü"'ne göre iki ayrı usulle tespit edilmektedir. Birinci usulde belgelenen masrafların tamamının ödenmesi, ikinci usulde belirlenen günlük harcırahın ödenmesi. Harcırah miktarlarının Devlet memurları için belirlenmiş miktarları aşamayacağı da hükme bağlanmıştır. Görevlendirmelerde hangi usulün uygulanacağına yönetim kurulu karar vermektedir. Belgelenemeyen harcamalar (bahşiş, şehir içi otobüs ücreti gibi) için sarf kâğıdı kabul edilmektedir.

Bazı kadrolara atamada aranacak şartlar ve bu kadroların görevleri İç Tüzükte aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Genel Müdür: Yönetim Kurulu tarafından atanan, Birliğin idari kadroları ile Yönetim Kurulu arasında ilişkiyi sağlayan, Yönetim Kuruluna karşı idari ve mali işlerden sorumlu üniversite mezunu çok iyi derecede en az bir yabancı dil bilen ve yönetmelikte merkez müdürü olarak tanımlanan kişidir.

Genel Müdür, Yönetim Kurulu Başkanının ve Genel Sekreterin talimatları doğrultusunda,

- Birliğin merkez ve Bölgeler idari personeli arasındaki koordinasyonu sağlamakta,
- Yönetim Kurulu'nun Birliğin İdari ve Mali yönetimine ilişkin kararlarını uygulamakta,
- Kendisine yetki verilen konularda Birliği temsil etmekte,
- Personeli yönetmekte, Mali ve İdari koordinatörü ile diğer personeli denetlemektedir.

Mali İşler Koordinatörü: Genel Müdüre bağlı mali ve muhasebe işlerinden sorumlu, gerektiğinde sayman üyeye bağlı çalışan, BYK'lar ile merkez muhasebe koordinasyonunu sağlayan tüm muhasebeyi yöneten konusu ile ilgili yüksek öğrenim mezunu kişidir.

Mali İşler Koordinatörü;

- Birlik hesaplarının Mali Muhasebe Statüsüne uygun olarak tutulmasını sağlamakta,
- Yönetim Kurulu Başkanı ve Sayman üyenin talimatları doğrultusunda merkez ve bölgeler muhasebesini yönetmekte, Birlik Merkezi ve Bölgeleri arasında muhasebe koordinasyonunu sağlamakta,

- Yönetim Kurulu'nun veya Genel Müdür'ün talimatı ile raporlar hazırlamaktadır.

İdari İşler Koordinatörü: Genel Müdüre bağlı, merkez ve BYK'ları personel işlerinden sorumlu, acentalarla ilişkiler, bilgi işlem, dokümantasyon ve eğitim, dış ilişkiler, Ar-Ge ve Hac işleri birimlerinin bağlı olduğu yüksek öğrenim mezunu, en az bir yabancı dil bilen kişidir.

İdari İşler Koordinatörü,

- Merkez ve bölgeler personel işlerini koordine etmekte, personelle ilgili yönetim kurulu kararlarını uygulamakta,
- Kendisine bağlanan birimlerin çalışmalarını Yönetim Kurulu ve Genel Müdür talimatları doğrultusunda yönetmekte ve denetlemektedir.

Hukuk Müşaviri: 1136 sayılı yasaya göre "Avukat" sıfatını taşıyan, 5 yıllık avukatlık deneyimi olan, doğrudan Yönetim Kuruluna bağlı olarak sözleşme ile tam gün veya serbest olarak çalışan kişidir. Birden fazla Hukuk Müşaviri olması durumunda görevler Yönetim Kurulu tarafından işbölümü olarak düzenlenmektedir.

Hukuk Müşavirliği,

- Yönetim Kurulu'nu hukuksal konularda bilgilendirmekte,
- Yönetim Kurulu'nun çağrısı ile Yönetim Kurulu toplantılarına katılmakta, sorulan konularda görüşlerini bildirmekte,
- Birliği tüm davalarda avukat sıfatı ile temsil etmekte,
- Yönetim Kurulu'nun yetki verdiği hukuksal konulardaki toplantılara Birlik adına katılmakta,
- Birlik bölge avukatlarının çalışmalarını yönetmekte ve koordine etmekte,
- Birlik Hukuk servisini yönetmektedir.

Mali Müşavir: 3568 sayılı Kanuna göre "Yeminli Mali Müşavir" sıfatını haiz, Yönetim Kurulu'na doğrudan bağlı, Sayman üye ve Mali İşler Koordinatörü ile birlikte tam gün veya serbest olarak çalışan kişidir. Ayrıca Yönetim Kurulu bağımsız denetçi tayin edebilmektedir.

Mali Müşavir,

- Birlik hesaplarını yasaya uygun olarak denetlemekte,
- Birlik muhasebesinin çalışmalarını yönlendirmek konusunda Sayman üyeye ve Yönetim Kuruluna öneri ve bilgi vermekte,
- Yönetim Kurulu'na sunulmak üzere mali durumla ilgili aylık rapor tanzim etmektedir.

Yönetim Kurulu kararı ile gerek duyulan alanlarda sürekli veya geçici olarak Yönetim Kuruluna bağlı olarak çalışan konusunda üniversite mezunu uzman kişiler müşavir olarak atanabilmektedir.

Seçim Uygulamaları

1618 sayılı Kanunda seçimlere ilişkin hüküm yer almamış, ancak 34 üncü maddeye 28.12.1006 tarihli 5571 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi ile eklenen fıkra ile bu konuda 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun seçimlere ilişkin hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür. Buna göre seçimlere ilişkin uygulamaların 5362 sayılı Kanunun 49, 50 ve 51. maddelerine göre gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu maddelerde öngörülen seçime ilişkin hususlar TESK'le ilgili bölümde detaylı olarak anlatılmıştır.

Seçimlere ilişkin bazı hususlar ise TÜRSAB İç Tüzüğünde düzenlenmiştir.

Buna göre, seçimlere ilişkin özel durumlar şu şekildedir.

Organ seçimleri ile yönetim kurulu başkanı seçimi tek dereceli olarak, yargı gözetiminde gizli oyla ve açık tasnifle yapılmaktadır.

Seçim yapılacak genel kurul toplantısından en az yirmi gün önce, genel kurul üyelerini gösteren liste, toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk sağlanamadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya ilişkin hususları belirleyen bir yazı ile birlikte üç nüsha olarak o yer ilçe seçim kurulu başkanlığına verilmektedir.

Oylar, asıl ve yedek üyeler belirtilerek her türlü şekilde düzenlenen oy pusulalarının, üzerinde ilçe seçim kurulu mührü bulunan ve oy verme sırasında sandık kurulu başkanı tarafından verilecek zarflara konulmak suretiyle kullanılmakta, adaylar asıl ve yedek üye olarak liste halinde seçime girerlerse, tasnif sonunda en fazla oy alan listedeki asıl adaylar asıl, yedek adaylar da yedek olarak seçimi kazanmış olmaktadır.

Genel kurullarda oy verme işlemi alt yapı müsait olduğu takdirde elektronik ortamda da gerçekleştirilebilmektedir.

Seçimlerin tamamının iptali halinde seçimler yenileninceye kadar geçen sürede yönetim kurulu görevini yapmak üzere Bakanlık tarafından, genel kurul üyeleri arasından üç kişilik bir kurul atanmaktadır.

Birlik seçimleri Bakanlar Kurulu tarafından bir yılı geçmemek üzere ertelenebilmektedir.

Genel kurul üyelerinin genel başkan, yönetim, denetim, disiplin kurullarına üye olarak seçilebilmeleri için aşağıdaki şartların aranması gerekmektedir:

- Denetim kurulu üyeliği için en az lise, bu şartı taşıyan üye bulunmadığı takdirde sekiz yıllık ilköğretim veya ortaokul mezunu olmak; disiplin kurulu üyeliği için en az lise mezunu olmak; yönetim kurulu üyeliği için ise en az ilkokul mezunu olmak.
- En az iki yıldır Birliğe kayıtlı olmak ve halen çalışıyor bulunmak.
- Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin

ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak.

Seçilme şartlarından bir veya birkaçını taşımadığı sonradan anlaşılanlar ile bu şartlardan en az birini görev süreleri içinde kaybedenlerin üyelikleri kendiliğinden sona ermektedir. Bu durumda üyeliğin düşmesi ve en fazla oy alan yedek üyeden başlamak üzere yeni üyenin üyeliğe davetine ilişkin karar ve işlemler yönetim kurulunca yerine getirilmektedir.

Denetim ve disiplin kurulu üyeliği bulunanların, eşleri, üstsoy, altsoy ve ikinci derecedeki kan hısımlarının aynı dönemde, bu kuruluşun yönetim, denetim ve disiplin kurullarında görev almaları yasaklanmıştır.

Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Disiplin Kurulu asil ve yedek üyelerinin seçimi Divan tarafından mühürlenmiş, aynı veya ayrı ayrı listede basılmış, çoğaltılmış veya el ile yazılmış aday listeleri ile yapılabilmekte, oy pusulasında yazılı isim çizilip, yerine başkası yazılacak şekilde oluşturulan aday listeleri de kullanılabilmektedir.

Birliğin yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyelerinin seçimi hakim nezaretinde yukarıda belirtildiği şekilde gerçekleştirilmektedir. Bölge Yürütme Kurulları seçimleri ise Birlikçe düzenlenen esaslara göre gerçekleştirilmektedir.

Birliğin organları doğrudan tüm üyelerin katılması öngörülen Genel Kurulca seçilmektedir.

Birliğin son beş dönem Yönetim Kurulu seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 426- TÜRSAB Son Beş Genel Kurul Seçimleri

GENEL KURUL	TOPLAM ÜYE SAYISI	GENEL KURULA KATILAN ÜYE SAYISI	GEÇERLİ OY SAYISI	SEÇİME KATILMA ORANI
14. GK	3.321	1.190	1.146	35,8
15. GK	3.286	1.228	1.176	37,4
16. GK	3.357	982	929	29,3
17. GK	3.633	1.232	1.215	33,9
18. GK	4.058	1.503	1.466	37,0

Tabloda da görüleceği üzere seçime katılım oranı % 29 ile % 37 arasında değişmekte olup üyelerin üçte ikisi genel kurul toplantılarına ilgi göstermemektedir.

Tablo 427- TÜRSAB Son Beş Dönem Başkan Seçimleri

GENEL KURUL	BAŞKAN SEÇİLEN ÜYE	OY SAYISI	KULLANILAN OYLARA ORANI	TOPLAM ÜYE SAYISINA ORANI
14. GK	**Başaran Ulusoy**	663	55,7	19,9
15. GK	**Başaran Ulusoy**	741	60,3	22,6
16. GK	**Başaran Ulusoy**	743	75,7	22,1
17. GK	**Başaran Ulusoy**	778	63,1	21,4
18. GK	**Başaran Ulusoy**	972	64,7	24,0

Diğer yandan, son beş Genel Kurulda Başkan seçilen Başaran Ulusoy, oy kullanan üyelerin % 55 ile % 75'inin desteğini almış olmakla birlikte, toplam üye sayısı dikkate alındığında destek oranı % 19,9 ile % 24'e düşmektedir.

Buna göre üyelerin Genel Kurul çalışmalarına ve seçimlere ilgi göstermemesi sorunu TÜRSAB için de geçerli gözükmektedir.

Faaliyetleri

TÜRSAB, turizm sektöründe yaşanan gelişmeler ve karşılaşılan sorunlara ilişkin tüm konuları ilgili mercilerin dikkatine sunmakta ve bu konularda kamuoyunu bilgilendirmektir. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için, kamu ve özel sektör turizm kurumlarıyla ortaklaşa çalışmalar yapmaktadır.

TÜRSAB'ın çalışmaları arasında, ulusal/uluslararası ilişkiler ve görev kapsamı içinde yürütülen tanıtım faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır.

TÜRSAB, diğer ülkelerin muadil organizasyonları, tur operatörleri, seyahat acentaları, birlik, federasyon gibi örgütleri ile ikili ve çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesi yönünde de faaliyetler yürütmektedir.

TÜRSAB;

- Dünya Turizm Örgütü (UNWTO),
- Uluslararası Seyahat Acentaları Birlikleri Federasyonu (UFTAA),
- Avrupa Birliği içindeki Seyahat Acentaları ve Tur Operatörleri Birlikleri Grubu (ECTAA),
- Uluslararası Tur Operatörleri Birliği (IFTO),
- Balkan Seyahat Acentaları Birliği (BAFTA)

gibi uluslararası önemli kuruluşların üyesidir.

TÜRSAB, yurt içinde de TOBB bünyesindeki Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Genel Kurulunda kurucu üye; İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Danışma Kurulunda üye ve Mesleki Yeterlilik Kurumunda üyedir.

TÜRSAB, üyeleri için önemli turizm merkezlerine ilişkin harita, broşür gibi tanıtım materyalleri üretmekte ve Türkiye'deki otel seyahat acentelarının bilgilerinin yer aldığı Otel ve Seyahat Kataloğunu yayımlamaktadır.

TÜRSAB, her yıl düzenli olarak "Travel Turkey" adlı uluslararası turizm fuarını organize etmekte, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği içinde çeşitli ülkelerde düzenlenen turizm fuarlarına katılarak Türkiye'yi temsil etmektedir.

Endüstriyel araştırmalar ve yayınlar yapmakta, turizm bilincini yükseltmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirmektedir. TÜRSAB Dergisi, Türkiye Otel ve Seyahat Rehberi gibi yyaınları bulunmaktadır.

TÜRSAB, turizm tüketicisinin haklarının korunması alanında da işlev üstlenmektedir. Turizm tüketicisinin şikâyetlerinin çözüme kavuşturulmasına yönelik iş ve işlemler yürütülmektedir. Diğer yandan, tüketicilerin sigortalı hizmet alabilmeleri için Seyahat Güvence Paketi Poliçesi geliştirilmiştir. Ayrıca üyelerinden gelen şikâyetler değerlendirilmekte ve bunlar Birlik bünyesindeki Tahkim Kurulu vasıtasıyla karara bağlamaktadır.

TÜRSAB, Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte çeşitli illerde "İnanç Turizm Günleri" düzenlemektedir. Kültür turizmine yönelik olarak da Türkiye'nin çeşitli illerinde "Kültür Turizmi Sempozyumu" düzenlenmiştir.

TÜRSAB'ın turizm alanındaki işlevleri/faaliyetleri ana başlıklar halinde şöyle özetlenebilir:

- Seyahat Acentalığı mesleğini düzenleme, denetleme ve geliştirme.
- Uluslararası kuruluşlarla işbirliği geliştirme ve iletişimde bulunma.
-Turizmin tanıtımı ve pazarlanmasına katkıda bulunma.
- Turizmin gelişimine katkıda bulunma ve turizm bilinci oluşturma.

TÜRSAB, turizmin çeşitli alanlarındaki sorunları tespit ve takip etme, bunlara çözüm önerileri geliştirme amacıyla çeşitli komiteler kurmuştur. Bu komitelerden bazıları aşağıya çıkarılmıştır:

- Doğa Turizmi Komitesi
- Av Turizmi Komitesi
- Hac Komitesi
- Umre Komitesi
- İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Komitesi
- E-Travel Komitesi
- Herkes İçin Engelsiz Turizm Komitesi
- IATA Komitesi
- İç Turizm ve Tur Operatörleri Komitesi
- incoming ve Dış İlişkiler Komitesi

- Kruvaziyer Turizmi Komitesi
- Kültür Turizmi Komitesi
- Rent A -Car Komitesi
- Sağlık Turizmi Komitesi
- Tüketici-Otel-Acenta-Rehber İlişkileri (TOAR) Komitesi

TÜRSAB mevzuatla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde hac ve umre organizasyonlarına ilişkin etkinliklerde bulunmakta, ayrıca turizm alanındaki AR-GE çalışmalarıyla da hizmet vermektedir.

TÜRSAB, bazı tarihi eserlerin veya turistk tesislerin restorasyonu, bakımı amacıyla yürütülen yatırım projelerine destek sağlamıştır. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı ile TÜRSAB işbirliğiyle Müze Kart Projesi uygulamaya geçirilmiştir.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) işbirliğiyle 2008 yılından itibaren uygulamaya geçirilmiştir.

2004 yılından itibaren itibaren 2007 yılına kadar 21 dönem IATA (Acenta Yolcu Satış Temel Kursu) kursu açılmış 300'e yakın sertifika verilmiştir.

Diğer yandan Birlik çeşitli sosyal etkinlikler (gezi, tatil, törenler, burs) de gerçekleştirmektedir.

İştirakler

TÜRSAB'ın iştirakleri hakkında aşağıda kısaca bilgi verilmiştir:

10.11.2004 tarihinde TÜRSAB Seyahat Acentaları Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi kurulmuş olup, sermayesi 25.000 TL olarak belirlenmiştir. Sermayenin 24.950 TL'si (% 99,8) Birliğe, kalan cüzi pay Seyahat Acentaları Meslek Eğitim Hizmetleri A.Ş.'ye ait bulunmaktadır.

Şirketin, tanıtım, danışmanlık, doğal, kültürel ve tarihi mekânların korunması, düzenlenmesi, işletilmesi, restore edilmesi, müze ve benzeri yerlerin işletilmesi ve bilet satışı yapılması, seyahat acenteciliği konusunda inceleme ve araştırmalar yapılması, reklam ve tanıtıma yönelik organizasyon, fuarlar ve workshoplar düzenlenmesi, süreli ve süresiz yayınlar yapmak, eğitim vermek ve okullar açmak gibi çok geniş bir alanda hizmet vermesi öngörülmüştür.

Şirketin 2006 ve 2007 yılı bilanço ile gelir tablosu incelenmiş, 2006 yılında 151.095 TL zarar ettiği, 2007 yılında 44.035 TL kâr ettiği görülmüştür. Şirketin brüt satışları 2006 yılında 7.386.053 TL iken 2007 yılında 13.3330.632 TL'ye yükselmiştir.

Şirketin büyük miktarlarda banka kredisi kullandığı ve kredi ve borçlarının 2006 yılında yaklaşık 15.000.000 TL iken 2007 yılında yaklaşık 20.500.000 TL'ye ulaştığı anlaşılmıştır.

Şirketin borçlanmalarını Birlik kefaleti ile yapması nedeniyle borçların ödenmesiyle ilgili bir sorun yaşanması halinde bundan Birliğin de olumsuz etkileneceği anlaşılmaktadır.

Birliğin mali imkânlarıyla kurulan ve faaliyetlerini sürdüren vakıf kuruluşu bulunmadığı bildirilmiştir. TÜRSAB'ın kurucusu olduğu ve vakıf senedi uyarınca TÜRSAB Yönetim Kurulu üyelerinin tümünün vakıf mütevelli heyetinde temsil edildiği TURSAV Vakfı ile işbirliği yapılmakta ve ortak projeler yürütülmektedir (Formula 1 bilet satışları, Olimpiyat bilet satışları).

TÜRSAB'ın ortaklığı bulunan TURSER TURSAV Servis Sigorta Acenteliği Ltd. Şti., çeşitli sigorta şirketlerinin A grubu seyahat acentalarına sunduğu sigorta paketlerine aracılık etmektedir.

TÜRSAB'ın ortak olduğu diğer bir şirket Seyahat Acentaları Meslek Eğitim Hizmetleri A.Ş. olup, bu şirket bünyesinde 2004 yılında Özel TÜRSAB İstanbul Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi, 2005 yılında da Özel TÜRSAB Ankara Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Üçüncü bir özel okul kurulması için çalışmalara devam edildiği anlaşılmaktadır.

TÜRSAB'ın ortakları arasında olduğu KOMER A.Ş. tarafından, yatırım maliyeti 30.000.000 USD olan 42.000 m2 alan üzerine kurulacak 10.000 kişi kapasiteli Kuşadası Kongre Merkezi'nin temeli 2005 yılında atılmıştır. Proje KOMER Kongre Vadisi projesi içinde yer almaktadır.

Yine TÜRSAB'ın da ortakları (binde 2,5) arasında bulunduğu Denizciler Turizm ve Denizcilik A.Ş. tarafından T.C. Denizcilik İşletmelerinden alınan Ankara ve Samsun feribotları tadilattan geçirilerek çalıştırılmaktadır.

TÜRSAB'ın ayrıca İzmir Hava Yolları A.Ş.'de on binde beş oranında ortaklığı bulunmaktadır.

TÜRSAB, Lütfi Kırdar Kongre Merkezi ile başlatılan ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın da iştirakçi olduğu UKTAŞ Uluslararası Kongre Sarayı Tesisleri İşletmeciliği Ticaret A.Ş ile kongre turizmine yönelik olarak da etkinlik göstermektedir.

XVII. TÜRKİYE DEĞERLEME UZMANLARI BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Değerleme uzmanlığının yasal olarak tanınması ve düzenlenmesi Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 2001 yılından itibaren yapılan düzenlemelerle (2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre çıkarılan tebliğler) gerçekleşmiştir. Bu alandaki mesleki örgütlenme de aynı yıl içinde ortaya çıkmıştır. 2001 yılında kurulan Değerleme Uzmanları Derneği değerleme uzmanlığı alanında mesleki faaliyet gösteren meslek mensuplarını bir araya getirerek mesleki örgütlenmeyi sağlamıştır. Bu Derneğin üye sayısı meslekler itibarıyla aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 428- Değerleme Uzmanları Derneği Üye Sayısı

EĞİTİM	ÜYE SAYISI
Mühendis	231
Ekonomist	20
Şehir Plancısı	69
Mimar	50
İktisat-İşletme-Finans-Bankacılık-Maliye	101
Diğer (Avukat,araştırma görevlisi, v.s.)	49
TOPLAM ÜYE SAYISI	**520**
**** Üyelerin 114'ü lisanslı, 56'sının ise lisansı hazırlanmaktadır.***	

Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunanlar için Lisanslama ve Sicil Tutmaya İlişkin Esaslar Hakkındaki Tebliğinde, *"Değerleme Uzmanı"*; *"Gayrimenkul değerleme şirketlerinde gayrimenkulün, gayrimenkul projesinin veya gayrimenkule bağlı hak ve faydaların rayiç değerini bağımsız ve tarafsız olarak takdir etmekle görevli personel"* olarak tanımlanmıştır.

Gayrimenkul Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere İlişkin Esaslar Tebliğinde ise Değerleme Uzmanlarının bahsi geçen lisansı alabilmeleri ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından "Gayrimenkul Değerleme Uzmanı" olarak tanınabilmeleri için konuyla ilgili 4 yıllık üniversitelerden mezun olmaları, en az 3 yıllık iş tecrübesine sahip olmaları, birden fazla gayrimenkul değerleme şirketinde çalışmamaları, emlak komisyonculuğu faaliyetinde bulunmamaları, bağımsız ve objektif olmaları, meslekleri ve meslek onurlarıyla bağdaşmayan davranışlarda bulunmamaları gibi prensipler belirlenmiştir.

Değerleme uzmanlığı alanındaki düzenlemeler ve örgütlenme girişimleri 2001 yılında başlamakla birlikte, 2007 yılında 5582 sayılı Kanunla konut finansmanı sistemine geçiş doğrultusunda yapılan kapsamlı düzenlemeler mesleğin önemini artırmıştır. Dolayısıyla bu alandaki mesleki örgütlenmenin tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu bünyesinde gerçekleştirilmesi konusu gündeme gelmiştir.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa 21/2/2007 tarihinde kabul edilen 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla eklenen 40/D maddesiyle Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kurulması öngörülmüştür.

Birliğin kuruluş amacı/gerekçesi Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısında şöyle açıklanmıştır:

"Madde 15- Gayrimenkul değerleme uzmanları, konut finansmanı sisteminde şahsen değerleme yapma imkanına sahip olmaktadır. Bu nedenle, gayrimenkul değerleme uzmanlığı faaliyetinin yaygınlaşabileceği öngörülerek, mesleki gelişmenin sağlanabilmesi, değerleme ilke ve kurallarının belirlenmesi, standartların oluşturulması ve lisanslamaya ilişkin faaliyetlerin

tamamının veya bir kısmının yürütülebilmesi amacıyla, değerleme uzmanlarının bir meslek birliğine kavuşturulmaları amaçlanmaktadır."

Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmeler sırasında, Tasarının geneli üzerinde yapılan görüşmelere geçilmeden önce, konunun esaslı bir şekilde değerlendirilebilmesi için bir alt komisyonda ele alınmasına karar verilmiştir. Alt Komisyonda yapılan görüşmelerde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin değerlendirmeleri alınmıştır.

TBMM'nin Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporunda (1/1148) belirtildiği üzere, alt komisyondaki görüşmeler sırasında Değerleme Uzmanları Derneği tarafından, *"değerleme uzmanlığının çok yönlü bir meslek olduğu, Tasarıda Avrupa Birliği uygulamalarına paralel olarak, mesleki disiplinin sağlanması ve mesleğin sağlıklı bir şekilde gelişmesini temin etmek üzere Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kurulmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmesinin memnuniyetle karşılandığı, değerleme uzmanlığının tarafsızlık gerektiren bir meslek olduğu, bu nedenle bağımsız bir kuruluş halinde örgütlenmesinin zorunlu olduğu,"* hususu ifade edilmiştir. Türkiye Odalar ve Borsala Birliği ise, "*Değerleme Uzmanları Birliğinin kurulmasının çeşitli meslek gruplarının TOBB birliği bünyesinden ayrılarak bağımsız kuruluşlar şeklinde ortaya çıkmalarına neden olacağı, değerleme uzmanlığının esas itibariyle ticari bir iş olduğu, ticari faaliyetlerin de meslek odalarına üyelik çerçevesinde yürütüldüğü, bu nedenle değerleme uzmanlığına ilişkin örgütün TOBB bünyesinde sektör meclisi şeklinde kurulması gerektiği"* görüşünü belirtmiştir. Ancak Alt Komisyondaki ve Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmelerde Tasarının Birliğin kuruluşunu düzenleyen 15 inci maddesinde bir değişiklik yapılmamış ve aynen kabul edilmiştir. TBMM Genel Kurulunda 21.2.2007 tarihinde kabul edilen tasarı kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği 2499 sayılı Kanunun 40/D maddesinde *"tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu"* olarak tanımlanmış ve gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanların Birliğe üye olmak için başvurmak zorunda olduklarını hükme bağlamıştır. Lisans sahipleri, lisans almaya hak kazandığının kendisine tebliğinden itibaren üç ay içinde gerekli başvuruyu yapmakla yükümlü tutulmuş ve bu yükümlülüğe uymayan kimselerin lisansının Sermaye Piyasası Kurulunca iptal edileceği düzenlenmiştir.

Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kuruluş amacı, görev ve yetkisi aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

"Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği, gayrimenkul piyasasının ve gayrimenkul değerleme faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak üzere araştırmalar yapmak, eğitim ve sertifika vermek, Birlik üyelerinin dayanışma ve mesleğin gerektirdiği özen ve disiplin içerisinde çalışmalarına yönelik meslek kurallarını ve değerleme standartlarını oluşturmak, haksız rekabeti önlemek amacıyla

gerekli tedbirleri almak, kendisine mevzuatla verilen veya Kurulca belirlenen konularda düzenlemeler yapmak, yürütmek, denetlemek, Birlik Statüsünde öngörülen disiplin cezalarını vermek, ilgili konularda üyeleri temsilen ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak, mesleki gelişmeleri, idari ve yasal düzenlemeleri izleyerek bu konuda üyeleri aydınlatmakla görevli ve yetkilidir."

Ayrıca, bölgesel ve ülke genelinde gayrimenkul değerleri konusunda istatistikler oluşturmak ve yayımlamak görevi de Birliğe verilmiştir. Bu amaçla, konut finansmanı kapsamında yapılan değerlemelere ilişkin bilgilerin, Birlik tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre Birliğe iletilmesi zorunluluğu da getirilmiştir.

Kanuna göre, Birlik, alacağı kararlarda ve yapacağı düzenlemelerde, 2499 sayılı Kanuna, Kurul yönetmelik, tebliğ ve kararlarına ve ilgili diğer mevzuata uymakla yükümlüdür. Üyeler, Birlik Statüsüne ve Birlikçe alınacak kararlara uymak zorundadır.

2499 sayılı Kanununda (md. 40/D) Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin, Kanunun 40/C maddesindeki hükümlere tabi olduğu öngörülmüştür. 2499 sayılı Kanunun atıf yapılan 40/C maddesi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğinin organları ve statüsüne ilişkin esasları düzenlemektedir. Birlik organları, Statü ve maddenin düzenlediği diğer hususlar bakımından Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği hakkında da Kanunun 40/C maddesi uygulanacaktır.

Birliğin yapısı, Statüsü ve diğer hususlar bakımından tabi olduğu hükümler aşağıda konular itibarıyla belirtilmiştir.

Birlik Organları ve Seçim Usulü

Birliğin zorunlu organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu ve
- Denetleme Kurulu'dur.

Birliğin organlarının oluşumu, görev ve yetkileri ile diğer hususların Birlik Statüsüyle düzenlenmesi öngörülmüştür.

Birlik organlarının seçimi Birlik üyeleri tarafından 2499 sayılı Kanunda öngörülen esaslar çerçevesinde gizli oyla ve yargı gözetimi altında, diğer meslek kuruluşlarında uygulanmakta olan usul ve esaslara paralel şekilde gerçekleştirilmektedir.

Birlik Statüsü ve Kuruluş İşlemleri

2499 sayılı Kanunun 40/C maddesinde Birliğin organları, gelirleri, giderleri ve çalışma esasları, üyeliğe kabul, üyelikten geçici ve sürekli çıkarma esaslarının, Sermaye Piyasası Kurulunun önerisi ve ilgili Bakanlığın uygun görüşü üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Statüsünde düzenleneceği öngörülmüştür. Kurul, Birliğin talebi üzerine ya da res'en gerekli görülen hallerde, Birliğin görüşünü alarak, Statüde değişiklik yapılmasını ilgili

Bakanlığa teklif edebilmekte, Statü, bu teklifin ilgili Bakanlıkça uygun görülmesi ve Bakanlar Kurulu kararı ile değiştirilebilmektedir..

Kanuna göre Birlik, Statünün yürürlüğe girmesiyle tüzel kişilik kazanacaktır.

Gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanlar, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğine üye olmak için Kurula başvurmakla yükümlü olup, üyelik başvuruları Kurul tarafından sonuçlandırılmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu, geçici 10 uncu madde çerçevesinde lisans sahiplerinin üyelik başvurularına ilişkin bir duyuru (Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği'ne Üyelik Başvurusu Hakkında Duyuru) yapmıştır. 23.01.2009 tarihli duyuruda;

"Bilindiği üzere 06.03.2007 tarih ve 26454 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 5582 sayılı 'Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun' ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na (Kanun) eklenen 40/D maddesi uyarınca gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanlar, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği'ne (Birlik) üye olmak için başvurmak zorundadır.

Kanun'un Geçici 10. maddesinde ise Birlik Statüsünün Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde yürürlüğe konulacağı ve gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanların bu süre içerisinde üye olmak için Kurula başvuruda bulunmalarının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Bu çerçevede, Statünün yürürlüğe girmesi için Kanun ile verilen sürenin 06.03.2009 tarihinde sona erecek olduğu dikkate alınarak, bu süre zarfında Birliğe üyelik için bir örneği aşağıda yer alan dilekçe ile Kurulumuza başvuruda bulunulması gerekmektedir." açıklamasına yer verilmiş ve lisans sahiplerinin süresi içinde gerekli başvuruyu yapmaları istenilmiştir.

Bununla birlikte, Birlik Statüsü henüz yayımlanmamış ve yürürlüğe girmemiştir. Bu nedenle üyelik başvuruları alınmasına karşın Birliğin kuruluş işlemleri henüz tamamlanmamıştır. Statü yürürlüğe konulmadığından tüzel kişilik kazanılamadığı gibi ilk genel kurulda gerçekleştirilememiştir. Birlik Statüsünün yürürlüğe konulmasıyla Birliğin kuruluş işlemleri Kanunun geçici 10. maddesi çerçevesinde tamamlanabilecektir.

Ancak 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 15. maddesiyle 2499 sayılı Kanuna eklenen 40/D maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinin ve 20. maddesiyle eklenen geçici 10. maddenin birinci fıkrasının ilk tümcesinin iptali ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemiyle Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. Açılan iptal davası "esas inceleme" aşamasında olup henüz karara bağlanmamıştır.

Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu statüsüne sahip yeni bir meslek örgütünün kurulmasının diğer meslek kuruluşları tarafından olumsuz karşılandığı ve Anayasa

Mahkemesinde açılan davanın olumlu karşılandığını aşağıdaki değerlendirmeden çıkartmak mümkündür:

TMMOB'a bağlı Mimarlar Odasının konuya ilişkin10.05.2007 tarihli basın açıklamasında aynen şu açıklamalara yer verilmiştir:

"5582 sayılı Yasanın Gayrimenkul Değerleme Uzmanlığı ve Türkiye Değerleme Uzmanlığı Birliği kurulması ile ilgili maddelerinde; yeni bir meslek yaratılması ve örgütlenmesinin tanımlanması, mesleklerin kendi bünyesinde yer alması gereken alanların ayrışması getirilmekte olup buna karşı hukuki girişimlerde bulunulmuştur.

6 Mart 2007 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5582 sayılı "Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"la konut finansmanı sistemi oluşturulmuş ve bunun için İcra İflas Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve vergi kanunlarında değişiklikler yapılmıştır.

Yasama organının ve kamuoyunun iki yıldır gündeminde olan ve 5582 sayılı Yasa ile kanunlaşan ipotek karşılığı konut finansmanı sisteminin Türkiye'nin konut sorununu çözmekten uzak olduğuna ilişkin görüşlerimizi daha önce kamuoyu ile paylaşmıştık.

Bu açıklamamızda ayrıca; 5582 sayılı Kanunla 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda yapılan değişiklikler arasında Sermaye Piyasası Kuruluna konut finansmanından kaynaklanan alacakların takibinde ilgili taşınmazlar için gayrimenkul değerlemesi yapacak kişi ve kurumları belirleme yetkisi verildiği ve Sermaye Piyasası Kurulunun gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansı verdiği inşaat mühendisliği, harita ve kadastro mühendisliği, mimarlık ve şehir ve bölge planlaması gibi alanlarda öğrenim görmüş meslek mensuplarının üye olacakları "Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği" adı altında bir meslek kuruluşu kurulduğundan bahsedilerek, Yasanın bu düzenlemelerinin hukuksal ve bilimsel açıdan kamu yararına olmayan sonuçları üzerinde durulmuştu.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından hiçbir eğitime dayalı olmayan "Gayrimenkul Değerleme Uzmanı" adı altında bir unvan ve meslek yaratılmasının, ayrıca bu unvana sahip olanların üyeliğinin zorunlu kılındığı bir meslek örgütü kurulmasının amaçlandığı 5582 sayılı Kanunun 10 uncu ve 15 inci maddelerinde yer alan bu düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki görüşlerimizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ile de paylaşmıştık.

Yukarıda ifade edilen görüşlerimizi Anayasa Mahkemesi nezdinde hukuki girişimde bulunması için Ana Muhalefet Partisi'ne aktardık. Ana Muhalefet Partisi tarafından da paylaşılan bu düşüncelerimizin önemli bir kısmı gerekçe gösterilerek, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun ilgili maddelerinin iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açıldığını memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz.

Açılan davada, 5582 sayılı Yasayla değiştirilen 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun Sermaye Piyasası Kuruluna konut finansmanından kaynaklanan alacakların takibinde

gayrimenkul değerlemesi yapacak kişi ve kurumlara ilişkin şartları belirlemek ve bu şartlara uyan kişi ve kurumları listeler halinde ilan etmek yetkisi veren 22'nci maddesinin (r) bendinin, gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanların üye olmalarının zorunlu kılındığı tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kurulmasını öngören 40/D maddesinin ilk cümlesinin ve Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği Statüsünün azami iki yıl içinde yürürlüğe girmesini düzenleyen Geçici 10 uncu maddesinin iptali talepleri genel olarak; yasada temel esaslar gösterilmeden değerleme yapacak kişi ve kurumlara ilişkin şartları belirleme yetkisinin Sermaye Piyasası Kuruluna bırakılmış olmasının Anayasa'nın 6, 7 ve 8 inci maddelerine aykırı olduğu, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğinin kuruluşuna ilişkin maddenin ise Anayasa'nın 135 inci maddesinin meslek kuruluşunun yapılanmasının, görev ve yetkilerinin, karar ve yönetim organlarının kanunla düzenlenmesi şartına aykırı olduğu gerekçelerine dayandırılmaktadır.

Bu vesile ile Yasa düzenlemelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından incelenme imkânı doğmuş olmasının, mesleğimiz ve meslek mensuplarımızın hakları ve onları örgütlülüğü yönünden olumlu bir gelişme olduğunu kamuoyu ile paylaşmak isteriz." (www.mimarlarodasi.org.tr, 2009).

Birlik Ödentileri ve Üyelerin Sorumlulukları

Üyelerin, Birlik Statüsüne ve Birlikçe alınacak kararlara uyma ve Birlik ödentilerini ödeme yükümlülükleri bulunmaktadır. Birlik ödentileri, Birlik Statüsünde belirlenen süre içinde ödenmediği takdirde, Birlik tarafından icra yoluyla tahsil olunmakta, Birlik ödentilerinin ödenmesine dair kararlar 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68. maddesinde yazılı resmî belge niteliği taşımaktadır.

Diğer yandan, Kanunun geçici 10. maddesi gayrimenkul değerleme uzmanlığı lisansına sahip olanlar, öngörülen süre içerisinde Türkiye Değerleme Uzmanları Birliğine üye olmak için Kurula başvurmakla yükümlü tutmaktadır. Lisans sahiplerinin bu amaçla Sermaye Piyasası Kuruluna başvurmaları gerekmektedir.

Birliğin Denetimi

2499 sayılı Kanun Birliğin her türlü işlem ve hesaplarını denetleme görev ve yetkisini Sermaye Piyasası Kuruluna vermiştir. Ayrıca, üyeliğe kabul başvurusunun reddi, üyelikten geçici ve sürekli çıkarmaya ilişkin olarak Birliğin yetkili organınca alınan karara karşı, kararın ilgiliye tebliğini izleyen on iş günü içerisinde Kurul nezdinde itiraz edilebilir. İtiraza ilişkin olarak Kurulca verilecek kararlar kesindir.

Birliğin iç denetimi ise Birliğin zorunlu organları arasında sayılan Denetleme Kurulu tarafından 2499 sayılı Kanun ve yürürlüğe konulacak Birlik Statüsü çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

XVIII. TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

Kuruluş ve Yasal Statü

Tohumculuk sektöründeki mesleki örgütlenmeye ilişkin düzenlemeler 2006 yılında kabul edilen 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ile yapılmıştır.

5553 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan mülga 21.8.1963 tarihli ve 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanun uygulamasında sektördeki mesleki örgütlenme dernek statüsüne sahip kuruluşlar bünyesinde ortaya çıkmıştır.

1980'lı yıllardan itibaren tohumculuk sektöründeki gelişmeler neticesinde tohumculuk endüstrisini temsil etmek üzere bir mesleki örgütüne ihtiyaç duyulmuş ve 1986 yılında özel tohumculuk şirketlerinin sahipleri veya yöneticileri konumunda olan dokuz öncü üyenin girişimi sonucunda İstanbul'da Türkiye Tohumculuk Endüstrisi Derneği kurulmuştur. 1991 yılından itibaren Ankara'da faaliyet gösteren Dernek özel tohumculuk şirketlerinin sayı ve ürün çeşitliliği bakımından artış göstermesi sonucunda büyümüş, güçlenmiş ve etkinlik kazanmıştır.

Derneğin, bitki ıslahı-çeşit geliştirme, yeni bitki çeşitlerinin adaptasyonu ve kayıt altına alınması, kaynak ve sertifikalı tohumlukların çoğaltımı, işlenmesi, ambalajlanması, yurt içi ve yurt dışında pazarlanması aşamalarında faaliyet gösteren 87 üyesi bulunmaktadır. Tohumculuk endüstrisinin farklı aşamalarında faaliyet gösteren şirketler anılan Dernek bünyesinde temsil edilmektedir

21.8.1963 tarihli ve 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra gerek dünyada ve ülkemizde gerekse tohumculuk sektöründeki gelişmeler tohumculuk sektörünün yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu husus Tohumculuk Kanun Tasarısının Genel Gerekçesinde şöyle açıklanmıştır:

"308 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren geçen 40 yıl içerisinde gerek dünyada gerekse ülkemizde tohumculuk konusunda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bu bağlamda; bitki çeşitlerinin ıslahında geleneksel yöntemlerin yanında biyoteknolojik usuller de kullanılmaya başlanmış; tohumlukların ticarete arz edilmesinde uygulanan yöntemler değişmiş, özel sektörün tohumculuktaki payı artmış; Avrupa Birliğine üye devletlerle tüm dünyada kamu kurum ve kuruluşları daha çok denetim ve kontrol ağırlıklı görevler üstlenmiş, tohumculuk faaliyeti özel sektör ağırlıklı hale gelmiş; birçok ülkede tohumculukla iştigal eden özel sektör ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsil edildiği birlikler veya kurumlar kurularak tohumculuk faaliyeti bunlar vasıtasıyla yürütülmeye başlanmış ve tohumculuk sektörüne bu kuruluşlar tarafından yön verilmeye başlanmıştır."

Tohumculuk Kanun Tasarısının Genel Gerekçesinde, tohumculuk sektörünün yeniden yapılandırılarak tohumculuk ile iştigal eden kişi veya kuruluşların temsil edildiği, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu statüsünde alt birlikler ile Türkiye Tohumcular Birliğinin

kurulmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Türkiye Tohumcular Birliğinin kuruluşunu düzenleyen 26. maddenin gerekçesi şöyledir:

"Madde 26. - Tohumluk üretiminin geliştirilmesi ve üretiminin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi tohumculukla iştigal eden tüm kişi veya kuruluşların birbirleri arasında yakın işbirliğini gerektirmektedir. Bu çerçevede, meslekler arası bir örgütün bu işbirliğini uyumlu hale getirmesi ve organizasyonu sağlaması büyük önem arz etmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde bulunan tohumculuk alt yapısına benzer alt yapıları kurmak ve ülke tohumculuğunu geliştirmek için, tohumculukla iştigal eden tüm gerçek veya tüzel kişilerin etkin ve sorumlu rol üstlenmesi sağlanmalıdır. Gelişmiş ülkelerde tohumculuk sektörünün özel sektör ağırlıklı, mesleki örgütlenmelerin güçlü olduğu ve bu örgütlerin kurulan özerk yapılar içerisinde sektörde önemli yetki ve sorumluluklar yüklendiği bilinmektedir. Bu yeni oluşuma paralel olarak ülkemiz tohumculuk sektörünün yapısı da gelişmiş ülkelerde olduğu gibi yeni bir organizasyona ve yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır. Madde ile ülke genelinde faaliyet göstermek üzere, alt birliklerce Türkiye Tohumcular Birliğinin kurulması öngörülmüştür."

31.10.2006 tarih ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu *"Tohumculuk sektörünü"*, *"bitki çeşitlerini ıslah eden, tohumlukları üreten, yetiştiren, işleyen, satan, dağıtan, satışa veya dağıtıma arz eden, ithal veya ihraç eden ya da tohumculuk ile ilgili diğer faaliyetlerde bulunan kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlar ile bu kuruluşların oluşturduğu birlik veya derneklerden müteşekkil yapı"* olarak tanımlanmıştır.

<u>Teşkilat ve Organlar</u>

Kanunda Türkiye Tohumcular Birliği ve alt birliklere ilişkin detaylı düzenlemeler yapılmıştır. Kanunun tohumculuk sektöründe öngördüğü mesleki örgütlenme alt birlik ve Birlik olmak üzere iki boyutludur. Alt birliklerin ve Türkiye Tohumcular Birliğinin statüsü, yapısı, görev ve yetkileri ile diğer hususlar 5553 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde aşağıda ayrı ayrı belirtilmiştir.

Alt Birliklerin Kuruluşu, Statüsü ve Görevleri

"Alt birlik" ibaresi Kanunda, *"faaliyet konularına göre bitki ıslahçıları, tohum sanayicileri ve üreticileri, fide üreticileri, fidan üreticileri, tohum yetiştiricileri, tohum dağıtıcıları, süs bitkileri üreticileri ve tohumculukla ilgili konularda iştigal eden gerçek veya tüzel kişiler tarafından oluşturulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu"* olarak tanımlanmıştır.

5553 sayılı Kanun alt birlikleri, *"tohumculuk sektörünün geliştirilmesi ile sektörde faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler arasında mesleki dayanışma sağlayarak mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, tohumculuk faaliyetinde bulunanların ekonomik ve sosyal haklarının korunmasını sağlamak ve mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek amacıyla bitki ıslahçıları, tohum sanayicileri ve üreticileri, fide üreticileri, fidan üreticileri, tohum yetiştiricileri, tohum dağıtıcıları, süs bitkileri üreticileri ve tohumculukla ilgili diğer konularla iştigal eden en az yedi gerçek veya*

tüzel kişi tarafından faaliyet konularına göre kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları" olarak tanımlamıştır.

Alt birliklerin kuruluş prosedürü aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

Alt birlik, kuruluş ve çalışma esaslarını belirleyen tüzük ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığına başvurmakta, tüzükte ve kurucuların hukukî durumlarında mevzuata aykırılık ve noksanlık yoksa, alt birliğin kuruluşu Bakanlıkça onaylanmakta ve durum alt birliğe en geç on beş gün içinde bildirilmektedir. Alt birlik tüzüğü, alt birliğe yapılan yazılı bildirimden sonra onbeş gün içinde yerel bir gazetede ilân edilmekte, alt birlik, tüzüğünün ilân edildiği günü izleyen üç ay içerisinde, ilk genel kurulun toplanması ve organlarını oluşturması zorunlu bulunmaktadır.

Kuruluş bildirisinde, birlik tüzüğünde ve kurucuların hukukî durumlarında mevzuata aykırılık veya noksanlık tespit edildiği takdirde, bunların giderilmesi, geçici yönetim kurulundan yazı ile istenmektedir. Bu yazının tebliğinden itibaren otuz gün içinde belirtilen noksanlıklar tamamlanmaz veya mevzuata aykırılık giderilmez ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ihbarı üzerine Cumhuriyet Savcılığı, birliğin feshi için yetkili mahkemeye başvurmaktadır. Cumhuriyet Savcılığı, Birliğin faaliyetlerinin durdurulmasını da isteyebilmektedir.

Aynı konuda faaliyet gösteren birden fazla alt birlik kurulamamakta, tohumculukla iştigal eden gerçek veya tüzel kişiler faaliyet konularına göre birden fazla alt birliğe üye olabilmekte, ancak aynı anda birden fazla yönetim kurulunda görev alamamaktadır. Alt birliklerin faaliyet konuları ile ilgili çalışma merkezleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca tespit edilmektedir.

5553 sayılı Kanunda alt birliklerin fesih usulü şu şekilde düzenlenmiştir:

Alt birlik genel kurulu, genel kurula katılma hakkına sahip tüm üyelerin üçte iki çoğunluğu ile fesih kararı alabilmektedir. İlk toplantıda çoğunluk sağlanamaması hâlinde ikinci toplantıda yönetim, denetim ve disiplin kurulu üye sayısının iki katından az olmamak üzere katılan üyelerle toplantı yapılabilmektedir. Bu durumda fesih kararı, toplantıya katılanların üçte iki çoğunluğuyla alınabilmektedir. Fesihle ilgili usul ve esaslar alt birlik tüzüklerinde gösterilmektedir.

Alt birliklerin görevleri aşağıdaki gibi sayılmıştır:

- Üyeleri arasında iletişim ve dayanışma sağlamak.
- Üyelerinin ve tohumculuk sektöründe faaliyet gösteren kişilerin, mesleki bilgi ve görgülerini geliştirmek üzere konferans, panel, kurs, seminer ve benzeri eğitim faaliyetlerinde bulunmak, kitap ve süreli yayınlar hazırlamak veya hazırlatmak.
- Faaliyet gösterdikleri tohumculuk alt sektörünün geliştirilmesi için konuları ile ilgili yatırım yapmak, inceleme ve araştırma yapmak veya yaptırmak ve raporlar düzenlemek.

- Tohumculuk sektörüyle ilgili kararların oluşmasına yardım etmek üzere öneriler ve raporlar hazırlamak ve bunları Türkiye Tohumcular Birliğine sunmak.
- Türkiye Tohumcular Birliğine üye olarak ülke tohumculuğunun gelişmesine katkı sağlamak.
- Mevzuatla verilecek görevleri yerine getirmek.

Üyelik ve Aidat Yükümlülüğü

5553 sayılı Kanuna göre, tohumculukla ilgili faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, faaliyet konuları ile ilgili alt birliğe üye olmak zorunda bulunmakta, üyelik ile ilgili usul ve esaslar alt birliğin tüzüğünde gösterilmektedir.

Gerçek veya tüzel kişi alt birlik üyeleri, alt birliğe giriş sırasında giriş aidatı ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlü tutulmaktadır. Giriş aidatı ile yıllık aidat, on altı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgarî ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, dört katından fazla olamamaktadır. Giriş aidatının alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat alınmamakta, süresinde ödenmeyen aidatlar alt birlikçe kanunî faizi ile tahsil edilmektedir.

Alt Birliklerin Organları

Kanunda alt birliklerin organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kurulu ve
- Disiplin Kurulu

olarak sayılmıştır.

Organların yapısı ve görevleri aşağıda belirtilmiştir.

Alt Birlik Genel Kurulu

Alt birlik genel kurulu, alt birlik üyelerinden oluşmakta, yılda bir defadan az olmamak üzere ve yönetim kurulunun çağrısı üzerine üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmaktadır. Yönetim kurulunun veya denetim kurulunun kararı yahut genel kurul üyelerinin beşte birinin yazılı istemi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilmekte, ilk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamakta, ancak, ikinci toplantıya katılan üye sayısı; yönetim, denetim ve disiplin kurulları asıl üyelerinin toplamının iki katından az olamamaktadır. Bu toplantıda da gerekli çoğunluk sağlanamazsa alt birlik feshedilmiş sayılmaktadır. Toplantılarda kararlar, hazır bulunanların salt çoğunluğu ile alınmaktadır.

Alt birlikler, iki yıllık bir dönem için Birlik (Türkiye Tohumcular Birliği) genel kurul toplantılarına katılmak üzere, on asıl ve on yedek temsilci seçmekte, genel kurulun toplantıya çağrılması, toplanma ve Birlik genel kurulu temsilcilerinin belirlenmesi ile ilgili usul ve esaslar alt birliğin tüzüğünde belirlenmektedir.

Alt birlik genel kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Alt birlik organlarını seçmek.
- Üyelik şartları, üyelikten çıkma ve çıkarılma konusunda karar vermek.
- Giriş aidatı ve yıllık aidatı belirlemek.
- Meslekleri ile ilgili tohumculuk alt sektörünün geliştirilmesi için temel ilkeleri belirlemek.
- Yönetim kurulu ve denetim kurulu raporlarını görüşmek ve ibra edilip edilmemesine karar vermek.
- Yönetim kurulunca hazırlanan bütçeyi görüşmek ve onaylamak.
- Alt birliğin çalışmaları ve yönetilmesi ile ilgili genel ilkeleri belirlemek.
- Alt birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü aynî hak tesis etmek konusunda yönetim kuruluna yetki vermek.
- Birlik genel kurulu ve hakem kuruluna temsilci seçmek.
- Tohumculuk faaliyetleri ile ilgili tesis, laboratuvar, işletme, eğitim merkezi kurulması ve bu yerlerin alet, donanım ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda yönetim kuruluna yetki vermek.
- Genel kurul toplantı kararlarının birer suretini Birliğe göndermek.
- Tohumculuk sektörünün güncel konularını görüşmek.

Alt Birlik Yönetim Kurulu

Alt birlik yönetim kurulu iki yıllık bir dönem için genel kurul üyeleri arasından seçilen en az beş asıl ve aynı sayıda yedek üyeden oluşmakta, yönetim kurulunun vereceği görevler ile alt birliğin işlerini yürütmek üzere bir genel sekreter tayin edilmektedir.

Yönetim kurulu başkanı; yönetim kuruluna başkanlık ve alt birliği temsil etmekte, Alt birliğin malî işlerinden ve bu konu ile ilgili defter ve kayıtların tutulmasından sayman üye ile birlikte, diğer defterler ve yazışmalarla ilgili olarak da genel sekreterle birlikte sorumlu tutulmaktadır.

Üst üste iki dönem başkanlık yapanlar aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Genel kurul gündemini hazırlamak ve genel kurulu toplantıya çağırmak.
- Alt birliğin dönem bilançosunu, faaliyet raporunu ve tahmini bütçesini hazırlayıp genel kurula sunmak.
- Genel kurul kararlarını uygulamak.
- Üyeler arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak.

- Üyelerin ve tohumculuk sektöründe faaliyet gösteren kişilerin mesleki bilgi ve görgülerinin artırılması ve geliştirilmesi için konferans, seminer, kurs, sempozyum ve benzeri eğitim işlerini düzenlemek.
- Tohumculuk sektörünün geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, sektörle ilgili inceleme ve araştırma yapmak veya yaptırmak.
- Üyeler hakkında disiplin cezasını gerektiren veya suç teşkil eden fiillerin varlığı hâlinde, disiplin kurulunu göreve çağırmak.
- Alt birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü aynî hak tesis etmek.
- Genel kurulca verilecek diğer görevleri yapmak.

Alt Birlik Denetim Kurulu

Denetim kurulu, genel kurul tarafından iki yıllık bir dönem için alt birlik üyeleri arasından seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmaktadır.

Denetim kurulunun görevleri şunlardır:

- Alt birliğin tüm hesap ve işlemlerini incelemek.
- Hesap ve işlemlerde gördüğü aksaklıkları en geç on beş gün içinde yönetim kuruluna sunmak.
- İki yıllık denetim sonuçlarını bir rapor hâlinde genel kurula sunmak.
- Gerektiğinde genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

Alt Birlik Disiplin Kurulu

Disiplin kurulu, genel kurulca iki yıllık bir dönem için alt birlik üyeleri arasından seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmaktadır

Disiplin kurulunun görevleri şunlardır:

- Yönetim kurulunun disiplin kovuşturması açılmasına dair kararı üzerine inceleme yaparak disiplinle ilgili kararları uygulamak ve cezaları vermek.
- Yönetim kurulunun vereceği diğer görevleri yapmak.

Alt Birliklerin Gelir ve Giderleri

Alt birliklerin gelirleri şunlardır:

- Giriş aidatı ve yıllık aidat.
- Üyelerin tohumculukla ilgili ürün, mal ve hizmet satışlarından binde üç oranında kesilecek komisyon.
- Yatırım, ortaklık ve işletme gelirleri ile laboratuar ve benzeri tesis gelirleri.
- Fuar, organizasyon, reklam, tanıtım ve yayıncılık gelirleri.
- İsim hakkı, logo, tohumluk etiketi, sözleşme ücretleri, hakemlik, arabuluculuk, danışmanlık, eğitim ve toplantı gelirleri.

- Taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler.
- Alt birlik yetkisinde bulunan işlemlerle ilgili izin, yetki belgesi ve tasdik ücretleri.
- Faaliyet konuları ile ilgili diğer gelirler.

Alt birliğin giderleri, 5553 sayılı Kanun kapsamında verilen görevler ile kuruluş amaçları çerçevesinde yürütülen görevlerin ifasına yönelik faaliyetlerle ilgili giderler olarak belirlenmiştir.

Türkiye Tohumcular Birliği

Türkiye Tohumcular Birliği, alt birliklerin meydana getirdiği bir meslek üst kuruluşudur. Kanunda Birliğin kuruluş amacı ve oluşumu şöyle düzenlenmiştir:

Türkiye Tohumcular Birliği; alt birlikler arasındaki işbirliği ve dayanışmayı temin etmek, tohumculuk sektörünün geliştirilmesi ile sektörde faaliyet gösterenler arasında mesleki dayanışma sağlamak ve mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek amacıyla alt birliklerce kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur.

Birliğin kuruluşundan sonra alt birliklerin, Birliğe üye olma zorunluluğu bulunmaktadır.

Birlik, ülkenin tohumculuk sektörünün geliştirilmesini sağlamak amacıyla aşağıdaki görevleri yapar:

- Tohumculuk sektörünün geliştirilmesi ve tohumculuk politikalarının oluşturulmasına yardımcı olmak için Bakanlığa önerilerde bulunmak.
- Ülkede ticareti yapılan tohumlukların kalite güvencesinin sağlanması için sistem oluşturmak.
- Tohumculuk konusunda hazırlanan düzenlemelere ilişkin görüş bildirmek.
- Üyeleriyle, kamu kurum ve kuruluşları ve diğer mesleki kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak.
- Üyeleri arasında çıkacak uyuşmazlıklarda, tarafların talebi üzerine arabuluculuk yapmak.
- Ulusal ve uluslararası meslek örgütleri ile teknik işbirliği yapmak ve gerektiğinde bu örgütlere üye olmak.
- Tohumculuk sektöründe araştırıcı ve ıslahçılara burs, hibe ve destek sağlayarak teknik kadroların oluşmasını sağlamak.
- Üyelerinin ve tohumculuk sektöründe faaliyet gösterenlerin uymaları gereken mesleki etik kurallarını belirlemek.
- Tohumluk üretim sözleşmeleri düzenlemek ve uygulanmasını izlemek.
- Tohumculuk sektörü ile ilgili yatırım yapmak, menkul ve gayrimenkul almak, satmak, rehnetmek, ödünç para almak, kuruluş amaçları doğrultusunda sosyal yardımlarda bulunmak.
- Bakanlıkça bu Kanun kapsamında verilecek diğer iş ve işlemleri yapmak.

- Mevzuatla verilecek diğer iş ve işlemleri yapmak.

Birliğin Organları

Türkiye Tohumcular Birliğinin organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kurulu,
- Disiplin Kurulu ve
- Hakem Kurulu'dur.

Birlik organlarının oluşumu, görevleri ve diğer hususlar Kanunda aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Birlik Genel Kurulu

Birlik Genel Kurulu, alt birliklerin kendi üyeleri arasından iki yıl için seçecekleri temsilcilerden oluşmaktadır. Temsilcilerin alt birliklerden çıkması, çıkarılması, ölümü, istifası hâllerinde yerlerine yedek temsilciler Genel Kurula katılmakta, temsilcilerin Genel Kurula katılma masrafları, temsil ettikleri alt birlik tarafından karşılanmaktadır.

Genel Kurul, yılda bir defadan az olmamak üzere yönetim kurulunun çağrısı üzerine toplanmakta, yönetim kurulunun veya denetim kurulunun kararı yahut genel kurul üyelerinin beşte birinin yazılı istemi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilmektedir. İlk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamazsa ikinci toplantıda çoğunluk aranmamakta, ancak, ikinci toplantıya katılan temsilci sayısı; yönetim, denetim ve disiplin kurulları asıl üyelerinin toplamının iki katından az olamamaktadır.

Genel Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

- Alt birlikler arasında işbirliği kurmak ve bunların gelişimi için gerekli tedbir ve kararları almak.
- Tohumculuk alt sektörünün geliştirilmesi için temel ilkeleri belirlemek.
- Birlik organlarını seçmek.
- Birliğin çalışmaları ve yönetilmesi ile ilgili genel ilkeleri belirlemek.
- Yönetim Kurulunca hazırlanan bütçeyi görüşmek ve onaylamak.
- Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu raporlarını görüşmek ve ibra edilip edilmemesine karar vermek.
- Alt birliklerce hazırlanan genel düzenlemeleri onaylamak.
- Gerekli gördüğü hâllerde komisyonlar kurmak.
- Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü aynî hak tesis etmek konusunda Yönetim Kuruluna yetki vermek.

- Tohumculuk faaliyetleri ile ilgili tesis, laboratuar, işletme, eğitim merkezi kurulması ve bu yerlerin alet, ekipman ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda Yönetim Kuruluna yetki vermek.
- Tohumculuk sektörünün güncel konularını görüşmek.
- Alt birliğin gelirlerinden Birlik için ayrılacak katkı payını belirlemek.
- Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Birlik Yönetim Kurulu

Birlik Yönetim Kurulu, iki yıllık bir dönem için temsilciler arasından Birlik Genel Kurulunca her alt birlikten en az bir temsilci olmak üzere seçilen asgarî beş asıl ve aynı sayıda yedek üyeden oluşmaktadır.

Asıl üyeler ilk toplantılarında, Yönetim Kurulunun vereceği görevleri yürütmek üzere gizli oyla, kendi aralarından bir Başkan, bir Başkan Yardımcısı ve bir Sayman seçmektedir. Yönetim Kurulu Başkanı aynı zamanda Birliğin de başkanıdır. Yönetim Kurulunun vereceği görevler ile Birliğin işlerini yürütmek üzere bir Genel Sekreter tayin edilmektedir.

Yönetim Kurulu Başkanı; Yönetim Kuruluna başkanlık ve Birliği temsil etmekte, Birliğin malî işlerinden ve bu konu ile ilgili defter ve kayıtların tutulmasından Sayman üye ile birlikte; diğer defterler ve yazışmalarla ilgili olarak da Genel Sekreterle birlikte sorumlu bulunmaktadır.

Üst üste iki dönem Başkanlık yapanlar aradan iki seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilememektedir.

Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- Genel Kurul gündemini hazırlamak ve toplantıya çağırmak.
- Birliğin dönem bilançosunu, faaliyet raporunu ve tahmini bütçesini hazırlayıp Genel Kurula sunmak.
- Genel Kurul kararlarını uygulamak.
- Alt birlikler arasında iletişim ve dayanışmayı sağlamak.
- Üyelerin ve tohumculuk sektöründe faaliyet gösteren kişilerin mesleki bilgi ve görgülerinin artırılması ve geliştirilmesi için konferans, seminer, kurs, sempozyum ve benzeri eğitim işlerini düzenlemek.
- Tohumculuk sektörünün geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, sektörle ilgili inceleme ve araştırma yapmak veya yaptırmak.
- Üyeler hakkında disiplin cezasını gerektiren veya suç teşkil eden fiillerin varlığı hâlinde, Disiplin Kurulunu göreve çağırmak.
- Birlik adına taşınır ve taşınmaz mal almak, satmak, ipotek etmek ve bunlar üzerinde her türlü aynî hak tesis etmek.

• Alt birliklerin aidatlarını süresi içinde yatırmalarını sağlamak ve bu konuda gerekli denetimleri yapmak.

• Genel kurulca verilecek diğer görevleri yapmak.

Birlik Denetim Kurulu

Birlik Denetim Kurulu, Birlik Genel Kurulunca iki yıllık bir dönem için temsilciler arasından seçilen iki asıl ve iki yedek üye ile Bakanlık tarafından belirlenen bir asıl ve bir yedek üyeden oluşmaktadır. Denetim Kurulu yılda en az iki defa toplanmaktadır.

Denetim Kurulunun görevleri şunlardır:

• Birliğin tüm hesap ve işlemlerini incelemek.

• Hesap ve işlemlerde gördüğü aksaklıkları, en geç onbeş gün içinde Yönetim Kuruluna sunmak.

• İki yıllık denetim sonuçlarını, bir rapor hâlinde Genel Kurula sunmak.

• Gerektiğinde Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırmak.

Birlik Disiplin Kurulu

Birlik Disiplin Kurulu, Genel Kurul tarafından iki yıllık bir dönem için temsilciler arasından seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşmaktadır.

Disiplin Kurulunun görevleri şunlardır:

• Yönetim Kurulunun disiplin kovuşturması açılmasına dair kararı üzerine inceleme yaparak disiplinle ilgili kararları uygulamak ve cezaları vermek.

• Yönetim Kurulunun vereceği diğer görevleri yapmak.

Birlik Hakem Kurulu

Birlik Hakem Kurulu, alt birliklerin kendi üyeleri arasından iki yıl için seçecekleri, konu uzmanı en az ikişer temsilciden oluşmakta, seçilen temsilci sayısı kadar da yedek temsilci seçilmektedir. Temsilcilerin birliklerden çıkması, çıkarılması, ölümü, istifası hâllerinde yerlerine yedek temsilciler Hakem Kuruluna katılmaktadır. Hakem Kurulu asıl üyeliğine seçilen temsilciler, Birlik ve alt birlik organlarında görev alamamaktadır..

Hakem Kurulunun görevleri şunlardır:

• Birlik ve alt birlikler, alt birlikler ve üyeleri ile alt birlik üyeleri ve üçüncü kişiler arasında ortaya çıkacak ihtilafları uzlaşma, arabuluculuk ve hakemlik yoluyla çözmek.

• Birliğin uluslararası uzlaşma, arabuluculuk ve hakemlikle ilgili yükümlülükleri çerçevesindeki görevlerini yürütmek.

• Çalışma raporlarını Genel Kurula sunmak.

Birliğin Gelir ve Giderleri

Kanunda Birliğin gelirleri aşağıdaki gibi sayılmıştır:

• Genel Kurul tarafından 5553 sayılı Kanunun 17. maddesindeki sınırlar çerçevesinde belirlenecek giriş aidatı ve yıllık aidatlar ile alt birliklerin her yıl brüt gelirlerinden ayıracakları en az yüzde onu oranında ödeyecekleri katılım payı.

• Yatırım, ortaklık ve işletme gelirleri ile laboratuar ve benzeri tesis gelirleri.

• Fuar, organizasyon, reklam, tanıtım ve yayın gelirleri.

• İsim hakkı, logo, tohumluk etiketi, sözleşme ücretleri, hakemlik, arabuluculuk, danışmanlık, eğitim ve toplantı gelirleri.

• Taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler.

• Yetkisinde bulunan işlemlerle ilgili izin, yetki belgesi ve tasdik ücretleri.

• Faaliyet konuları ile ilgili diğer gelirler.

Katılım payları, bir önceki yıl brüt gelirleri üzerinden hesap edilerek izleyen yılın mart, haziran, eylül ve aralık aylarında eşit dört taksitte ödenmekte, zamanında ödenmeyen katılım payları kanunî faizi ile birlikte tahsil edilmektedir.

Birliğin giderleri, 5553 sayılı Kanun kapsamında verilen görevler ile kuruluş amaçları çerçevesinde yürütülen görevlerin ifasına yönelik faaliyetlerle ilgili giderlerdir.

Alt Birlik ve Birlik Organları Seçimlerine İlişkin Esaslar

Alt birlik ve Birliğe kayıtlı, on sekiz yaşını bitirmiş gerçek kişilerle, tüzel kişilerin tescilli ana sözleşmelerinde temsil ve bağlayıcı işlemler yapma yetkisi verilen gerçek kişi temsilcileri alt birlik ve Birlik organlarının seçimlerinde oy kullanabilmektedir.

5553 sayılı Kanun uyarınca alt birlik ve Birlik organlarına seçilebilmek için;

• Türk vatandaşı olmak,

• En az iki yıldır alt birliğe kayıtlı olmak,

• Seçim tarihinde yirmibeş yaşını doldurmuş olmak,

• İflas etmemiş ya da iflas etmiş olsa bile itibarını yeniden kazanmış olmak,

• Taksirli suçlar hariç olmak üzere ağır hapis veya iki yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olmak yahut affa uğramış veya tecil edilmiş olsalar bile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, evrakta sahtekârlık, inancı kötüye kullanma, yalan yere tanıklık, kaçakçılık, hileli iflas, görevi kötüye kullanma, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara para aklama, Devlet sırlarını açığa vurma, terör, vergi kaçakçılığına iştirak suçlarından dolayı hüküm giymemiş olmak,

• Ticaret ve sanat icrasından hükmen yasaklanmamış olmak,

• Ticari, zirai ve sınai kazanç dolayısıyla gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak,

• Okur, yazar olmak

şartları aranmaktadır.

Yerli ve yabancı tüzel kişilerin, tescilli ana sözleşmelerinde temsil ve bağlayıcı işlemler yapma yetkisi verilen ve yukarıdaki özellikleri taşıyan gerçek kişi temsilcileri, bu Kanun hükümlerine göre alt birlik ve Birlik organlarına seçilebilmektedir. Seçilme yeterliliğini kaybedenlerin alt birlik ve Birlikteki görevleri sona ermekte, organların seçimlerine katılma niteliklerine ilişkin diğer hususlar Birlik Tüzüğünde belirlenmektedir.

Alt birlik ve Birlik üyelerinin haklarının kullanılabilmesi için tüzel kişilerin; sahibi, ortağı, yönetim kurulu üyesi, genel müdürü, murahhas azası seviyesinde üst düzey yöneticisi ve şirketi temsile, ahzu kabza yetkili olması ve bu hâlinin seçimden en az altı ay öncesini kapsaması şartları aranmaktadır.

Üye tüzel kişinin münfesih olması hâlinde, üyeliği ile birlikte seçilmiş olduğu alt birlik ve Birlik organlarındaki görevi sona ermektedir.

Alt birlik ve Birliğin organlarının bu Kanunda belirtilen seçimleri, yargı gözetimi altında, gizli oy ve açık tasnif esasına göre gerçekleştirilmektedir.

Seçimlerde oy kullanacakların belirlenmesi, seçmen listelerinin kesinleşmesi, sandık kurullarının oluşturulması, seçimlerin yapılması ve sonuçların açıklanması, seçimlerin ertelenmesi, itirazlar, seçim masrafları gibi konular TOBB'la ilgili bölümde anlatılan şekilde gerçekleşmekte olduğundan bu detaylara yer verilmemiş, Birlik ve odalarına ilişkin özel uygulamalar ise aşağıda anlatılmıştır.

Genel kurullarda yapılacak seçimlerde toplantıya katılma hakkı olanlar imzalı yazı ile aday olabilmekte veya aday gösterilebilmektedir. Seçimlerde aday olanların listeleri organlara göre ayrı ayrı olmak üzere tek liste hâlinde veya her organ için ayrı listeler hâlinde genel kurul başkanlık divanınca adayların soyadı alfabetik sırasına göre sıralanıp yeteri kadar çoğaltılarak o seçimde görevli hâkime mühürlenmek üzere verilmektedir. Listedeki isimlerin yanına herhangi bir unvan veya işaretin konulmaması gerekmektedir.

Genel kurul toplantılarına katılma hakkı olanları gösteren listede adı bulunmayan üye oy kullanamamakta, oylar, oy verenin kimliğinin alt birlik, Birlik veya resmî kuruluşlarca verilmiş kimlik kartı ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra, oy verme sırasında sandık seçim kurulu başkanı tarafından verilen ilçe seçim kurulu mührünü taşıyan ve adayları gösterir listedeki isimlerin karşısına seçilecek organın asıl üyeleri kadarı işaretlenip ilçe seçim kurulu mührünü taşıyan zarflara konularak kullanılmaktadır.

Sayım ve döküm sırasında en fazla oy alanlar asıl üyeliklere diğerleri de aldıkları oy sırasına göre yedek üyeliklere seçilmektedir. Oylarda eşitlik hâlinde kura çekilmektedir.

Müeyyide ve Muafiyet Hükümleri

5553 sayılı Kanun uyarınca, amaçları dışında faaliyet gösteren alt birlik ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o

yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilmekte ve davanın en geç üç ay içinde sonuçlandırılması gerekmektedir.

Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hâllerde gecikmede sakınca varsa, alt birlik ile Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilebilmektedir. Faaliyetten men kararı, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmakta, hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklamakta, aksi hâlde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkmaktadır.

5553 sayılı Kanuna göre, alt birlikler ve Birliğin paraları ile para hükmündeki evrak, senet ve sair malları aleyhine suç işleyen ve bilanço, zabıtname, rapor ve diğer her çeşit kâğıt ve defterler üzerinde suç mahiyetinde değişiklik yapan veya bunları kasten yok eden organlara dâhil üyeler ile personel hakkında, Devlet memurları hakkındaki cezalar uygulanır.

Alt birlikler ve Birlik, 24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulan kooperatiflere sağlanan her türlü vergi ve harç muafiyetinden aynı koşullarla yararlandırılmaktadır.

Alt Birlik ve Birliğin Dış Denetimi

Alt birlikler ve Birliğin iç denetimi kendi organları arasında sayılan denetim kurulları tarafından gerçekleştirilecektir. Bunların dış denetimini yapma görev ve yetkisi ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verilmiştir:

5553 sayılı Kanuna göre, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı alt birlikler ve Birliğin organları üzerinde idarî ve malî yönden gözetim ve denetim hakkına sahiptir.

Alt Birlik ve Birliğin Kuruluşuna İlişkin İşlemler ve Geçiş Süreci

5553 sayılı Kanunun geçici 2. maddesinde alt birlikler ve Birliğin kuruluşuna ve geçiş sürecine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Geçici 2. maddeye göre, 5553 sayılı Kanuna göre seçilmeye engel bir hâli olmayan gerçek ve tüzel kişiler, alt birlik kurucusu olmak istedikleri takdirde, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığına başvurarak birer kuruculuk belgesi almakta, başvuru tarihinden itibaren bir ay içinde kurucu üyeler, Bakanlığın tespit edeceği merkezlerde beş üyeden oluşan birer geçici yönetim kurulu seçmektedir.

Başvurularda Bakanlık, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte faaliyet gösteren dernek ve meslek kuruluşlarına öncelik tanımaktadır.

Bakanlıkça belirlenen merkezlerdeki geçici yönetim kurulları, geçici yönetim kuruluna seçildikleri tarihi takip eden bir ay içinde üye kayıt işlemlerini tamamlayarak 5553 sayılı 20. maddeye uygun olarak ilk genel kurullarını toplantıya çağırarak, organlarının seçimini gerçekleştirmektedir. Bu madde kapsamındaki alt birlikler, seçim sonuçlarını Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bildirmekle tüzel kişilik kazanmaktadır.

En az üç alt birlik tüzel kişilik kazandıktan sonra Bakanlık, alt birliklerce seçilen Birlik Genel Kurulu temsilcilerini, Birlik organlarını seçmek üzere Ankara'da toplantıya çağırmaktadır. Birlik, organ seçimlerinin kesinleşmesiyle tüzel kişilik kazanmaktadır.

Geçici 2. madde kapsamına giren alt birlikler tüzel kişilik kazanıncaya kadar, alt birlik kurmak için gerekli olan ve 5553 sayılı Kanunda öngörülen hazırlık çalışmalarında ve temaslarda bulunabilmektedir.

Türkiye Tohumcular Birliği ve Alt Birlikler Hakkında Genel Bilgiler

Türkiye Tohumcular Birliği

Türkiye Tohumcular Birliği Tüzüğü 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu hükümleri doğrultusunda yürürlüğe konulmuş ve 23.10.2008 tarihinde Ankara'da yerel bir gazetede yayımlanmıştır. Birliğin merkezi Ankara'dır.

Alt Birlikler ilk genel kurullarını 2008 Eylül ayı itibarıyla tamamlayarak kuruluş işlemlerini gerçekleştirmişlerdir. Birliğin kurucu Genel Kurulu (1. Olağan Genel Kurulu) ise 15-16 Kasım 2008 tarihinde Alt Birlik temsilcilerinin katılımıyla Ankara'da yapılmış ve Birlik organları oluşturulmuştur.

Tüzüğe göre, Tohumculuk Kanunu kapsamında kuruluşunu gerçekleştiren Alt Birlikler, Türkiye Tohumcular Birliğinin üyesidir. Birlik üyesi Alt Birlikler aşağıda gösterilmiştir:

- Bitki Islahçıları Alt Birliği
- Fide Üreticileri Alt Birliği
- Fidan Üreticileri Alt Birliği
- Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği
- Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği
- Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği
- Tohum Yetiştiricileri Alt Birliği

Birliğin kuruluşundan sonraki ilk istişare kurulu, birlik ve alt birliklerin mevcut yönetim kurulu başkanlarından oluşturulmuştur.

Türkiye Tohumcular Birliğinin;

- Denetim Yönetmeliği,
- Genel Sekreter Yönetmeliği,
- Disiplin Kurulu Yönetmeliği,
- Gelir-Gider Yönetmeliği,
- Harcırah Yönetmeliği,
- Hakem Kurulu Çalışma Usul ve Esasları,
- Personel Yönetmeliği

hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

Tüzükte Birliğin, Tohumculuk Kanunu ve Tüzüğünde belirtilen görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli örgüt yapısını ve personelini gösteren organizasyon şeması ve kadro cetvelinin Birlik Genel Kurulu tarafından onaylandıktan sonra Yönetim Kurulu tarafından uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Türkiye Tohumcular Birliğini oluşturan Alt Birliklere ilişkin bilgiler aşağıda kısaca belirtilmiştir:

Bitki Islahçıları Alt Birliği

Bitki Islahçıları Alt Birliğinin kuruluşu, organları, görevleri ile diğer hususlara ilişkin hükümler Bitki Islahçıları Alt Birliği Tüzüğü ile belirlenmiştir. Tüzükte amaç, *"bitki ıslahı konusunda faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler tarafından oluşan üreticilerin bir araya gelerek; mesleki dayanışma ve mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, bitki ıslahı ve tohumculuk faaliyetinde bulunanların ekonomik ve sosyal haklarının korunmasını sağlamak ve mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek"* olarak belirlenmiştir. Tüzük uyarınca Birliğin adı "Bitki Islahçıları Birliği" olup, merkezi Ankara'dır.

Tüzükte, bitki ıslahı ve genetiği ile çeşit geliştirme alanlarında faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin alt birliğe üye olmak zorunda olduğu öngörülmüş ve alt birliğe üye olabilme şartları şu şekilde düzenlenmiştir:

- Bitki ıslahı ile en az üç yıl iştigal ettiklerini belirten kişilerin resmî makamlardan, özel sektör araştırma kuruluşlarından almış oldukları veya bitki ıslahı konusunda doktora yaptıklarına dair belgeyi ibraz etmek, tüzel kişiliklerin ise ıslahçı kuruluş olduklarına dair belgeyi ibraz etmeleri,
- Birlik aidatını peşin ödemek,
- Tüzel kişiliklerin en yetkili organlarından almış oldukları karar ve karara ilişkin yetki belgesini ibraz etmek.
- Alt birlik etik kurallara uymak zorundadır. Etik kurallar yaptırımları ile birlikte alt birlik genel kurulunca belirlenir ve yönetim kurulu tarafından üyelere duyurulur.

Birliğin 1. Genel Kurulu 19-20 Temmuz 2008 tarihinde çoğunluklu olarak Ankara'da yapılmış (39 üyenin katılımıyla) ve Birlik Organları oluşturulmuştur. Kuruluş sürecinde üyelik aidatı Alt Birlik Geçici Yönetim Kurulu tarafından 100 TL olarak belirlenmiş, Genel Kurulda ise üyelik aidatı 2.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Alt Birlik Tüzüğünde, Alt Birliğin gelirleri arasında *"üyelerin tohumculukla ilgili ürün, mal ve hizmet satışlarından binden üç oranında kesilecek komisyon"* da yer almaktadır.

Birliğin iş ve işlemlerine ilişkin diğer düzenlemeler (yönetmelik, yönerge) de Genel Kurulca karara bağlanmış yürürlüğe konulmuştur.

Bitki Islahçıları Alt Birliğinin görev alanıyla ilgili toplantılar yapmaya ve kurslar düzenlemeye başladığı anlaşılmaktadır.

Tüzükte Alt Birliğin 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ve bu Tüzükte belirtilen görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli örgüt yapısını ve personelini gösteren organizasyon şemasının Yönetim Kurulunca hazırlanacağı ve Alt Birlik Genel Kurulu tarafından belirleneceği öngörülmüştür. Birliğin organizasyon yapısını gösteren şema aşağıdaki gibidir:

Şekil 11- Bitki Islahçıları Alt Birliği Teşkilat Şeması

Fidan Üreticileri Alt Birliği

Fidan Üreticileri Alt Birliği, Fidan Üreticileri Alt Birliği Tüzüğünün yürürlüğe girmesiyle tüzel kişilik kazanmış ve faaliyete başlamıştır. Birliğin amacı, fidancılık sektöründe faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler tarafından oluşan üreticilerin bir araya gelerek; mesleki dayanışma ve mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, tohumculuk faaliyetinde bulunanların ekonomik ve sosyal haklarının korunmasını sağlamak ve mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek olarak belirlenmiştir. Alt Birliğin faaliyet merkezi Ankara'dır.

Tüzük uyarınca, Alt Birliğe üye olabilmek için;

- Tohumculuk ile ilgili faaliyette bulunan; fidancıların faaliyet konularıyla iştigal ettiklerini belirten gerçek veya tüzel kişilerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığından almış oldukları belgeyi ibraz etmek,
- Birlik aidatını peşin ödemek,
- Tüzel kişiliklerin en yetkili organlarından almış oldukları karar ve karara ilişkin yetki belgesini ibraz etmek.

Birliğin 1. Olağan Genel Kurulu 21-22 Haziran 2008 tarihinde yapılmış ve Birlik organları oluşturulmuştur. Birliğin 2009 yılı itibarıyla 310 üyesi (gerçek ve tüzel kişi) bulunmaktadır. Giriş aidatı 750 TL, üyelik aidatı ise 150 TL olarak belirlenmiştir.

Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği

Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği Tüzüğüne göre Birliğin faaliyet merkezi Ankara'dır. Birliğin 1. Olağan Genel Kurulu 12 Temmuz 2008 günü Ankara'da yapılmış ve organ seçimleri gerçekleştirilmiştir.

Alt Birliğe giriş aidatı 500 TL olarak belirlenmiştir.

Tüzükte Alt Birliğin gelirleri arasında giriş aidatı ve yıllık aidat ile diğer gelirler yanında, "üyelerin tohumculukla ilgili ürün, mal ve hizmet satışlarından % 0.3 oranında kesilecek komisyon ücreti" de sayılmıştır. Ancak, Alt Birliğin 2. Olağan Genel Kurul Toplantısına ilişkin duyuruda belirtildiği üzere, Genel Kurul Gündeminin 7. sırasında *"Türkiye Tohumcular Birliği Yönetim Kurulu ve Alt birlik Temsilcileri ile 05.05.2009 tarihinde yapılan toplantıda alınan karar paralelinde; Alt birlik gelirlerinden olan üyelerin Tohumculukla ilgili ürün mal ve hizmet satışlarından binde üçlük oranında kesilecek komisyonun 2008 yılı için alınmamasının oylanması ve karara bağlanması"* yer almaktadır. Dolayısıyla Genel Kurulca karara bağlanması halinde bu gelirlerin 2008 yılı için alınmayacağı anlaşılmaktadır.

Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği

Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği Tüzüğüne göre, Alt Birliğin yönetim merkezi Ankara'dır. Alt Birliğin 1. Olağan Genel Kurulu yapılarak Birlik organları oluşturulmuş ve faaliyete başlamıştır. Alt Birliğin 225 üyesi bulunmaktadır.

Üyelik aidatı Alt Birlik Geçici Yönetim Kurulu tarafından 2.000 TL olarak belirlenmiştir.

Alt Birliğin Etik Kurallar, Denetim Yönetmeliği ve Disiplin Yönetmeliği düzenlemeleri yürürlüğe konulmuştur.

Tohum Yetiştiricileri Alt Birliği

Tohum Yetiştiricileri Alt Birliği Tüzüğüne göre Alt Birliğin yönetim merkezi Ankara'dır. Birliğin 58 üyesi bulunmaktadır.

Tohum Yetiştiricileri Alt Birliğinin kuruluş Genel Kurulu 30-31 Ağustos 2008 tarihinde Ankara'da yapılmış ve organ seçimleri gerçekleştirilmiştir. Genel Kurulda Alt Birliğin giriş ve yıllık aidatları 300'er TL olarak belirlenmiştir.

Tüzükte *"üyelerin tohumculukla ilgili ürün, mal ve hizmet satışlarından % 0,03 oranında kesilecek komisyon ücreti"* Alt Birliğin gelirleri arasında sayılmıştır.

Fide Üreticileri Alt Birliği

Fide Üreticileri Alt Birliği, fidecilik sektöründe tohumculukla ilgili faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişilerin meslek örgütüdür. Alt Birliğin kuruluş amaçları, görevleri, organları ve diğer hususlar Fide Üreticileri Alt Birliği Tüzüğü ile belirlenmiştir. Tüzüğe göre, Alt Birliğin merkezi Ankara'dır. Alt Birlik, 5 kurucu üye tarafından kurulmuştur.

Türkiye Tohumcular Birliği'nden alınan bilgilere göre, Fide Üreticileri Alt Birliğinin, üyelik evraklarını tamamlamaması ve aidatlarını ödememesi nedeniyle Birlik üyeliğine ilişkin işlemleri tamamlanamamış, yani resmî üyelik işlemleri sonuçlanmamıştır.

Alt Birliğin üye sayısı, aidat tutarları ve ilk genel kuruluna ilişkin bilgilere ulaşılamamıştır.

Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği

Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği, 27 kurucu üye (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, çeşitli illerde kurulmuş tarım kredi kooperatifleri birlikleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, çeşitli tarımsal üretici kooperatifleri ile tohumculuk alanında faaliyet gösteren bazı işletmeler) tarafından 18 Nisan 2008 tarihinde kurulmuştur. Alt Birliğin Tüzüğünün Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla kuruluş işlemleri tamamlanmış ve üye kaydına başlanmıştır. Yapılan ilk genel kurulda Alt Birlik organları teşekkül ettirilmiştir. Giriş Aidatı 1.000. TL olarak belirlenmiştir.

Tohum Dağıtıcıları Alt Birliğinin kuruluş amaçları, görevleri, organları ve diğer hususlar Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği Tüzüğü ile düzenlenmiştir. Tüzükte Alt Birliğin çalışma merkezi Ankara, çalışma alanı ise bütün Türkiye olarak belirlenmiştir. Alt Birlik, "tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu" olarak tanımlanmıştır. Tohumlukları üreten, işleyen ve pazarlayan gerçek ve tüzel kişilerin Alt Birliğe üye olmak zorunda oldukları öngörülmüştür.

Alt Birliğin üye sayısı, yıllık aidat tutarları ve faaliyetleri hakkında gerekli bilgiler edinilememiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
DİĞER MESLEKİ ÖRGÜTLENMELER

Türkiye'de meslek örgütleri yalnızca kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarından ibaret değildir. Raporun Altıncı Bölümünde incelenen kuruluşlar dışında kalan ve bunlardan farklı yapı, işlev, statü ve nitelikleri bulunan mesleki örgütlenmeler de söz konusudur. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışındaki mesleki örgütlenmeler;

- Özel kanunlarla kurulan, ancak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak tanımlanmayan kuruluşlar (benzer kuruluşlar),
- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve özel bazı kanunlar gereği kooperatif statüsünde oluşturulan kooperatif, birlik ve üst kuruluşları,
- Çeşitli kanunlarla kurulan ve kimisi kooperatif niteliğinde olan birlik, konsey gibi kuruluşlar,
- Sendikalar ve üst kuruluşları,
- Dernek ve vakıf statüsüyle gönüllülük esasına göre kişilerin iradesiyle kurulan meslek örgütleri

şeklinde belirtilebilir. Bu tip örgütleri ikili bir şekilde;

- Benzer kuruluşlar ve
- Diğer meslek örgütleri

olarak da sınıflandırmak mümkündür.

Benzer kuruluşlar, özel kanunlara istinaden (zorunlu veya gönüllülük esasına göre) kuruldukları halde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlanmayan ve/veya kamu tüzel kişiliği tanınmayan mesleki örgütlenmeleri ifade etmektedir.

Diğer meslek örgütleri ise gerçek veya tüzel kişilerce ilgili mevzuatı çerçevesinde (Türk Medeni Kanunu, Dernekler Kanunu, Kooperatifler Kanunu, Sendikalar Kanunu vb.) gönüllülük esasına göre kurulan sivil toplum kuruluşu niteliğindeki örgütlenmeleri kapsamaktadır.

Kuruluş yasalarında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu veya üst kuruluşu olarak nitelendirilmeyen ve bu kuruluşlarla aynı nitelikleri taşımayan, dolayısıyla Anayasanın 135 inci maddesi kapsamına girmeyen mesleki veya sektörel bazdaki örgütlenmelerin bazıları birçok yönüyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla benzerlik göstermektedir. Bunların bir kısmı ise yapıları ve amaçları bakımından daha çok kooperatif veya dernek gibi özel hukuk tüzel kişilerine benzerlik göstermektedir. Özel kanunlarla düzenlenen bazı kooperatifleri de ayrıca göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

İlgili kanunlarında belirlenen hukuki nitelikleri, statüleri ve tabi oldukları hükümler bakımından kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu kategorisinde yer almamakla beraber,

bazı yönleri ile meslek kuruluşlarına benzerlik gösteren mesleki örgütlenmelerin hukuki statüleri ve idare teşkilatı içindeki yerleri tartışmalıdır (Gözübüyük-Tan, 2001:330). İhracatçı birlikleri örneğinde olduğu gibi bu tip kuruluşlarının bazılarının doktrinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kapsamında değerlendirildiği de görülmektedir. Bunlardan hukuki niteliği üzerinde önemli tartışmalar yaşanan ve kuruluşu itibarıyla daha eski olan ihracatçı birlikleri dikkat çekmektedir.

Bu çerçevede kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu benzeri mesleki örgütlenmeler (benzer kuruluşlar) aşağıda gösterilmiştir.

- Tarımsal Üretici Birlikleri,
- İthalatçı ve İhracatçı Birlikleri,
- Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri,
- Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri,
- Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ve Birlikleri,
- Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birlikleri,
- Diğer Birlik ve Kuruluşlar.

Diğer meslek örgütleri grubuna ise dernekler, vakıflar ve sendikalar girmektedir.

Bu bölümde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dışında kalan ve çeşitli açılardan bunlarla benzerlik gösteren kuruluşlar ile geniş anlamda meslek örgütleri kapsamında görülen kuruluşlar (benzer kuruluşlar ve diğer meslek örgütleri) hakkında bilgi verilmiştir.

I. İHRACATÇI BİRLİKLERİ VE TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ

Kuruluşu 1940'lı yıllara uzanan ihracatçı birlikleri, Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları olarak faaliyet göstermektedir. 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda (md. 6); Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları; ihracatçı ve ithalatçı birlikleri ve bunların oluşturduğu Dış Ticaret Birlikleri üst kuruluşu ile İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi olarak sayılmıştır. Kanunda, İhracatçı Birlikleri, İthalatçı Birlikleri ve bunların üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyişleri, gelirleri, gelirlerinin kullanım esasları, iştigal sahaları, denetimleri, organları ve üyeliğe ilişkin esasları ile üyelerinin hak ve yükümlülüklerini gösteren statülerin Bakanlar Kurulu Kararı ile belirleneceği öngörülmüştür. Bakanlar Kurulunca bu amaçla konuya ilişkin düzenlemeler yapılmış ve yürürlüğe konulmuştur.

Diğer yandan, Dış Ticaret Müsteşarlığının ana hizmet birimlerinden olan İhracat Genel Müdürlüğünün görevleri arasında, *"İhracatçı Birlikleri ve üst kuruluşlarının çalışma esaslarını düzenlemek ve izlemek, çalışmalarına yardımcı olmak,"* görevi; İthalat Genel Müdürlüğünün

görevleri arasında da *"İthalatçı Birlikleri ve üst kuruluşlarının çalışma esaslarını düzenlemek ve izlemek, çalışmalarına yardımcı olmak,"* görevi yer almaktadır.

2009 yılı öncesinde İhracatçı Birliklerinin ve Türkiye İhracatçılar Meclisinin (TİM) kuruluş ve işleyişi ile diğer hususlar 4059 sayılı Kanuna istinaden yürürlüğe konulan İhracatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, İştigal Sahaları, Organları, Üyelerin Hak ve Yükümlülüklerine Dair Bakanlar Kurulu Kararı (93/4614 sayılı) ile belirlenmiştir. İhracatçı birliklerinin çalışmaları ve gelirlerinin tahsil usulleri ile bütçelerinin hazırlanışı ve birlik personelinin atama, özlük ve çalışma şartlarına ilişkin esaslar İhracatçı Birlikleri Yönetmeliğiyle düzenlenmiştir. Türkiye İhracatçılar Meclisinin oluşumu, TİM Genel Kurulu, İcra Komitesi, Yürütme Kurulu ve TİM Genel Sekreterliğinin görev ve yetkileri ile TİM'in gelirleri ve harcamalarına ilişkin esaslar ise Türkiye İhracatçılar Meclisi Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Bu birliklerin kuruluşu ve faaliyetleri ile TİM'in oluşumu ve faaliyetleri anılan Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili mevzuat çerçevesinde yürütülmüştür.

Ancak, 4059 sayılı Kanunun 6. maddesinin İhracatçı Birlikleri ve İthalatçı Birliklerinin statülerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile belirleneceğini öngören (c) bendinin ikinci cümlesi (*"İhracatçı Birlikleri, İthalatçı Birlikleri ve bunların üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyişleri, gelirleri, gelirlerinin kullanım esasları, iştigal sahaları, denetimleri, organları ve üyeliğe ilişkin esasları ile üyelerinin hak ve yükümlülüklerini gösteren statüleri Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenir."*) Anayasa Mahkemesince 2008 yılında iptal (18.9.2008 tarihli ve Esas: 2006/55; Karar: 2008/145 sayılı Karar) edilmiştir. Yüksek Mahkeme kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarih olan 26.2.2009'dan başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesini hüküm altına almıştır.

Söz konusu iptal kararı bu konuda yeni bir düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. İptal kararı üzerine doğacak hukuki boşluğu önlemek için hazırlanan "Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı" 18.06.2009 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır. Böylece, ihracatçı birlikleri ile Türkiye İhracatçılar Meclisinin kuruluşu, işleyişi, görevleri, organları, gelirleri, harcamaları ve denetimleri ile üyelerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin usul ve esaslar 5910 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunla düzenlenmiştir.

Bu nedenle aşağıdaki ihracatçı birlikleri ve Türkiye İhracatçı Meclisine ilişkin esaslar ve bu kuruluşların nitelikleri, görevleri, organları ve diğer hususlar 5910 sayılı Kanun öncesi dönem (2009 yılı öncesi) ve yeni düzenlemeler çerçevesinde ayrı ayrı belirtilecektir. Ancak ihracatçı birliklerinin yapısı, görevleri ve diğer hususlar anılan Kanun hükümleri çerçevesinde belirtilmiş, 93/4614 sayılı Bakanlar Kurulu Kararındaki düzenlemelerin detayına girilmemiştir. 93/4614 sayılı Kararın öngördüğü yapıya temel hatlarıyla temas edilmiştir.

A. 2009 YILI ÖNCESİNDEKİ DÖNEM

2009 öncesinde ihracatçı birlikleri ve TİM, 4059 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan 93/4614 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre kurulmuş ve faaliyet göstermişlerdir.

1. İhracatçı Birlikleri ve TİM'in Yapısı

Birlikler, ihracatçıları teşkilatlandırmak, ihracatı artırmak, ihracatçıların mesleki faaliyetlerini ve ilişkilerini tanzim etmek amacıyla aynı konuda faaliyet gösteren;

- Tarım ile ilgili sektörlerde son iki takvim yılında toplam 500.000 ABD Doları tutarında ihracat yapan en az 50 ihracatçının asgari 25 milyon Dolarlık,
- Sanayi ile ilgili sektörlerde son iki takvim yılında toplam 1 milyon Dolar tutarında ihracat yapan en az 50 ihracatçının asgari 50 milyon Dolarlık,

ihracat gerçekleştiren ve bu durumu gümrük beyannameleri ile tevsik eden veya resmî dış ticaret istatistiklerine ilişkin kayıtlarla teyit edilen firmaların yapacakları başvuruya istinaden Dış Ticaret Müsteşarlığının teklifi üzerine Bakanlık onayı ile kurulmuştur.

Kararda, kuruluş amacı ortadan kalkan veya Kararın 3 üncü maddesinde birlik kurulması için sektörel bazda iki takvim yılı için öngörülen asgari ihracat miktarının seçimli genel kurul tarihinden önceki iki takvim yılını kapsayan dönemde yarısının altında kalan ihracatçı birliğinin münfesih sayılacağı hükme bağlanmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararında ihracatçı birliklerinin iştigal sahasına giren maddelerin Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirleneceği öngörülmüştür. Birliklerin görevleri aşağıdaki gibi sayılmıştır:

- Mesleki ahlak ve dayanışmayı korumak,
- İhracatın ülke menfaatine uygun olarak gelişmesine çalışmak,
- İştigal sahasına giren maddelerin cins, nev'i ve miktar itibarıyla üretim ve ihracat potansiyelinin dış taleplere göre ayarlanabilmesini temin için çalışmalar yapmak ve önerilerde bulunmak,
- Çalışma konusuna giren malların ihracatının arttırılması ve daha iyi değerlendirilebilmesi için incelemeler yapmak, kurs ve seminerler düzenlemek ve ayrıca Müsteşarlığın iznini almak kaydıyla amaç ve görevlerini gerçekleştirmeye yönelik olarak vakıf kurmak veya kurulmuş olanlara iştirak etmek, sektörü ile ilgili mevcut eğitim ve öğretim kurumlarına yardımda bulunmak, yenilerinin kurulmasına öncülük etmek ve katkıda bulunmak,
- Üyelerinin çalışmalarında karşılaşacakları güçlükleri gidermeye çalışmak, alıcısı tarafından haksızlığa uğratıldığı tespit edilen üyelerin hakları için yetkili kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmak,
- Uluslararası kuruluşlarla mesleki bazda üyelerinin menfaatlerini ülke çıkarları çerçevesinde koruyucu ilişkiler kurmak ve geliştirmek,

- Bütçe imkânları göz önünde tutularak, Müsteşarlığın izni alınmak kaydıyla, yurt içinde hizmet birimleri kurmak ve yurt dışında temsilcilik açılması için ortak yönetim kuruluna teklifte bulunmak,
- Mensup ve üyelerine hizmet verecek taşınmaz mal almak, yaptırmak, satmak, kiralamak, rehin ve ipotek alıp vermek ve bunlarla ilgili işlemleri bütçe imkânlarını dikkate alarak yerine getirmek,
- Üyelerine ortak hizmet verecek şirket tesis ve işletmeler kurmak, kurulmuş olanlara iştirak etmek,
- Sergi açmak ve açılan fuar ve sergilere iştirak etmek, tanıtma faaliyetlerinde bulunmak, laboratuarlar kurmak, satış mukaveleleri geliştirmek,
- Konuları ile ilgili olarak Müsteşarlıkça verilecek diğer görevleri yapmak.

Anılan Karar uyarınca, ihracatçıların çalışma konularına giren birliklere üye olmaları zorunlu tutulmuştur.

İhracatçı Birliklerinin organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Genel Sekreterlik,
- Denetim Kurulu

olarak belirlenmiştir.

Bakanlar Kurulu Kararında birlikler arası ortak çalışmaya ve örgütlenmeye ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır. Bu amaçla Dış Ticaret Müsteşarlığına yetki verilmiş, ayrıca Başkanlar Kurulu, Ortak Yönetim Kurulları gibi yapıların oluşumu ve görevleri düzenlenmiştir.

Kararda Türkiye İhracatçılar Meclisi, ihracatçı birlikleri arasında koordinasyonu ve dayanışmayı sağlamak, ihracatçıların sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapmak, ihracat hedef ve politikalarının belirlenmesine yardımcı olmak ve ihracatçıları en üst düzeyde temsil etmek üzere kurulan *ihracatçı birliklerinin tüzel kişiliği haiz bir üst kuruluşu* olarak tanımlanmıştır. Merkezi İstanbul'da olan TİM'in organları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- TİM Genel Kurulu
- İcra Komitesi
- TİM Başkanı
- Yürütme Kurulu
- TİM Sekreteryası

Kararda, Birliğin gelirleri; giriş aidatı, yıllık aidat, nispi aidat, hizmet karşılığı alınacak ücretler, diğer gelirler olarak sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, Birlikler, Dış Ticaret Müsteşarlığının denetimine tabi olup, Müsteşarlık gerektiğinde birliklere kamu görevlisi olmayan kişiler arasından denetçi atayabilmektedir.

2. İhracatçı Birliklerine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı

Danıştay Onuncu Dairesi itiraz yoluyla 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. maddesinin (c) fıkrasının Anayasaya aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Mahkeme, iptal başvurusunda Anayasanın 7., 123. ve 135. maddeleri ile itiraz konusu yasa hükmüne atıf yaparak, söz konusu düzenleme ile temel kuralları koyulmadan, ölçüsü belirlenmeden ve sınırları çizilmeden Bakanlar Kuruluna, bağlı kuruluş olarak kabul edilecek kamu kuruluşunu oluşturma yetkisi tanındığı; bu kuruluşlar mesleki kuruluş niteliği taşıdığı halde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'da yer alan ilke ve kuralların da göz ardı edildiği; bu şekildeki bir düzenlemenin Anayasa'nın yasama yetkisinin devredilemeyeceğini düzenleyen 7. maddesi, idarelerin yasayla düzenleneceğini belirleyen 123. maddesi ve meslek kuruluşlarının yasayla kurulacağını öngören 135. maddesine aykırı görüldüğü görüşüne yer vermiştir.

Danıştay Onuncu Dairesinin başvurusunu inceleyen Anayasa Mahkemesi, 4059 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin (c) fıkrasının birinci tümcesinin Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulama olanağı bulunmadığı gerekçesiyle, bu tümceye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddetmiş ve ikinci tümceye ilişkin başvuruyu incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi yaptığı inceleme sonucunda, karar gerekçesinde açıkladığı nedenlerle itiraz konusu kuralı (4059 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin (c) fıkrasının ikinci tümcesi) Anayasanın 7., 123. ve 135. maddelerine aykırı bulmuş ve iptal etmiştir. Kararda iptal kararının doğuracağı hukuksal boşluk, kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla iptal kararının, Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür. Mahkemenin gerekçesi aşağıda verilmiştir (18.9.2008 tarih, E: 2006/55; K:2008/145):

"Başvuru kararında, birliklerin teşkilatlanmaları, işleyişleri, gelirleri, gelirlerinin kullanım esasları, iştigal sahaları, denetimleri, organları, üyeliğe ilişkin hak ve yükümlülüklerinin Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmesi ve kuruluşlarının Müsteşarlığın teklifi ve bakanlık onayı ile gerçekleşmesi, kuruluşa ilişkin tebliğin yayımlanmasıyla birliğin tüzel kişilik kazanması, Yasa'da bağlı kuruluş olarak gösterilmiş olması nedeniyle kamu kuruluşu olarak nitelendirilmesi gerektiği, bu birlik ve üst kuruluşlarının meslek kuruluşu niteliği taşıdığı halde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak da oluşturulmadığı, temel ilke ve esasları konulmadan Bakanlar Kurulu'na

bağlı kuruluş olarak kamu kuruluşu oluşturma yetkisi verildiği, bu nedenlerle kuralın Anayasa'nın 7., 123. ve 135. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4059 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin (c) fıkrasının birinci tümcesinde, ihracatçı ve ithalatçı birlikleri ve bunların oluşturduğu Dış Ticaret Birlikleri üst kuruluşları Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlı kuruluşlar olarak gösterilmiş, itiraz konusu ikinci tümcesinde ise, birlikler ve bunların üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyişleri, gelirleri, gelirlerinin kullanım esasları, iştigal sahaları, denetimleri, organları ve üyeliğe ilişkin esasları ile üyelerinin hak ve yükümlülüklerini gösteren statülerinin Bakanlar Kurulu kararıyla belirleneceği öngörülmüştür.

Birliklerin bağlı olduğu Dış Ticaret Müsteşarlığı, dış ticaret politikalarının tespitine yardımcı olmak, tespit olunan bu politikalar çerçevesinde ihracat, ihracatı teşvik, ithalat, yurtdışı müteahhitlik hizmetleri ile ikili ve çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkileri düzenlemek, uygulamak, uygulamaları izlemek ve geliştirmek görevlerini üstlenen, Anayasa'nın 123. maddesi kapsamında Başbakanlığa bağlı olarak yasayla kurulan, 5018 sayılı Yasa'nın (I) sayılı cetveline ekli genel bütçe kapsamında yer alan kamu idaresidir.

Bağlı kuruluş olarak, belirli koşulları taşıyan ihracatçı ve ithalatçıların başvurusu üzerine Müsteşarlığın teklifi ve ilgili Bakanlık onayı ile kurulan, kuruluşuna dair tebliğin yayımlanmasından sonra tüzel kişilik kazanan, genel sekreterin Müsteşarlıkça atanması üzerine faaliyete başlayan birlikler, Bakanlar Kurulu kararında belirtilen ve Müsteşarlıkça verilen görevleri yürütmektedir. Ayrıca Müsteşarlık tarafından çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerle de birliklerin görev, yetki ve çalışma esasları konularında düzenlemeler yapılmıştır. İtiraz konusu kurala dayanılarak çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında ve Müsteşarlık tarafından düzenlenen yönetmelik ve tebliğlerde belirtilen görev ve yetkiler bu birliklerin kamu gücü kullanarak kamu hizmeti yaptıklarını göstermektedir.

Kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin esasları Anayasa'nın 123. maddesinde gösterilmiştir. Anayasa'da nitelikleri belirtilen kurum ve kuruluşlar dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarının bu maddedeki esaslara uygun olarak kurulması gerekmektedir. 123. madde dışındaki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının esasları ise Anayasa'nın 135. maddesinde yer almıştır.

Anayasa'nın 123. maddesinde, idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve yasayla düzenleneceği; kamu tüzel kişiliğinin, ancak yasayla veya yasanın açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulacağı öngörülmüştür. Kamu hukuku tüzelkişilerinin sadece kuruluş ve kaldırılışları değil, görevleri, yetkileri, örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili usul ve esasların da yasal düzenlemelerle belirleneceği açıktır.

Anayasa'nın 135. maddesinde de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları tanımlanmıştır. Buna göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, "belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,

mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleri"dir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yasayla kurulmaları, belirli bir meslek grubunu kapsamaları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlar dışında kalan meslek mensuplarının üye olma zorunluluğu, organlarının kendi mensuplarınca ve kendi üyeleri arasından seçilmesi, seçimlerin yargı gözetiminde yapılması, yetkilendirildikleri ve görevlendirildikleri alanlara koşut olarak kamu gücü kullanmaları, kamu tüzelkişiliğine ve Anayasa'nın 124. maddesinde öngörülen yönetmelik çıkarma yetkisine sahip olmaları nedeniyle bir tür kamu hizmeti yaptıkları göz önünde tutularak Anayasa'nın "yürütme" bölümü içinde düzenlenmişlerdir. Anayasal güvence altında yasayla kurulma zorunlulukları nedeniyle, her meslek kuruluşuyla ilgili olarak özel yasa çıkarılmıştır.

Yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği Anayasa'nın 7. maddesinde açık olarak gösterilmiştir.

İhracatın ve ithalatın geliştirilmesi, düzenlenmesi, desteklenmesi, koordinasyonu ve ekonomiye katkı sağlanması amacını taşıyan ve kamu gücü kullanan birliklerin, Yasa'da bağlı kuruluş olduğu belirtilmiş, ancak itiraz konusu kuralda bunların hukuksal statüleri, kuruluşları, görevleri, yetkileri, gelirleri, giderleri ve denetimleriyle ilgili tüm hususlar Bakanlar Kurulu yetkisine bırakılmıştır.

Birlikler, bu yapılarıyla, Anayasa'nın 123. maddesi kapsamında yasayla veya yasanın açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulan kamu tüzel kişileri olmadıkları gibi, amaçları, işlevleri ve nitelikleri itibariyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzemekle birlikte, kuruluş ve tüzel kişiliklerinin yasayla oluşturulmaması, organların seçiminin yargı gözetiminde yapılmaması ve bağlı kuruluş olarak gösterilmeleri nedeniyle Anayasa'nın 135. maddesinde yer alan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kapsamına da girmemektedir. Bu birlikler, Anayasa'nın ne 123. ne de 135. maddesine göre tüzel kişilik kazanan kuruluş niteliğindedir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 7., 123. ve 135. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

Görüldüğü gibi Anayasa Mahkemesi 4059 sayılı Kanuna istinaden kurulan ihracatçı birliklerini Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında kurulan meslek kuruluşları kapsamında değerlendirmediği gibi, bu kuruluşları Anayasanın 123 üncü maddesine göre kurulan kuruluşlar olarak da görmemiştir. Mahkemeye göre, Birlikler amaçları, işlevleri ve nitelikleri itibarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzemekle birlikte, kuruluş ve tüzelkişiliklerinin yasayla oluşturulmaması, organların seçiminin yargı gözetiminde

yapılmaması ve bağlı kuruluş olarak gösterilmeleri nedeniyle Anayasa'nın 135. maddesinde yer alan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kapsamına girmemektedirler.

Sonuçta ihracatçı birliklerinin kuruluşuna dayanak teşkil eden düzenlemenin bir kısmı Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. İptal kararı nedeniyle doğan hukuki boşluğun giderilmesi ve ihracatçı birliklerinin hukuki niteliklerinin belirginleştirilmesi yeni bir yasal düzenleme yapılmasını gerektirmiştir.

3. Kanun Tasarısı ve Parlamentodaki Tartışmalar

5910 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler belirtilmeden önce, tasarının gerekçesi ve Parlamentodaki tartışmalara değinilmesi önemli görülmektedir.

TBMM Başkanlığına sunulan Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısının Genel Gerekçesinde;

"- Türkiye İhracatçılar Meclisi ile ihracatçı birliklerinin kuruluşları, işleyişleri, görev ve yetkileri ile gelirleri ve harcamalarına ilişkin esas ve usuller, 5.7.1993 tarihli ve 93/4614 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan İhracatçı Birliklerin Kuruluşu, İşleyişi, İştigal Sahaları, Organları, Üyelerinin Hak ve Yükümlülüklerine Dair Karar İle Türkiye İhracatçılar Meclisi Yönetmeliği ve İhracatçı Birlikleri Yönetmeliği ile tayin ve tespit olunmuş olduğu,

- İhracatçı birliklerinin günümüz ihtiyaçlarına cevap verir mahiyette yeniden düzenlenmesinin sağlanması; Danıştay 10 uncu Dairesinin 4059 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin (c) bendi hükmünün Anayasanın 7, 123 ve 135 inci maddelerine aykırı olduğu savıyla Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru ve halen davanın derdest olması nedenleriyle, gerek Türkiye İhracatçılar Meclisinin, gerekse ihracatçı birliklerinin yeniden yapılandırılması ihtiyacının ortaya çıktığı,

- Hali hazırda 13 genel sekreterlik bünyesinde 59 adet ihracatçı birliğinin faaliyet göstermekte olduğu, mevcut yapılanmaya göre, ihracatçı birliklerinin 23 ayrı sektörde teşkilatlanmış olduğu,

- Bu çerçevede, ihracatçı birliklerinin üst kurulu olarak kurulan, özel bütçeye sahip tüzel kişiliği haiz Türkiye İhracatçılar Meclisinin kanunla kurulmakta ve merkezi İstanbul olarak belirlendiği, TİM'in ihracatçı birliklerinin koordinasyonunun sağlanması, ihracatçıların sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda bulunması, ihracatın ülke menfaatine uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak çalışmalar yapması ve ihracatçıları en üst düzeyde temsil etmesinin hedeflendiği,

- İhracatçı birliklerinin, özel bütçeye sahip tüzel kişiliğe haiz olarak kanunla kurulması ve ihracatçıları teşkilatlandırmak suretiyle, ihracatın ülke menfaatine uygun olarak gelişmesine çalışması, başta ihracata girdi niteliğini haiz olmak üzere ithal mallarının dünya fiyatları ve kalitesinde, süreklilik içerisinde ve kaynağından temin edilmesini sağlamaya ve ekonomik rekabet gücünün artırılmasına yönelik çalışmalarda bulunmasının amaçlandığı,

- TİM'in ve ihracatçı birliklerinin kuruluş, işleyiş, organları, organlarının çalışma usul ve esasları ile üyelerinin hak ve yükümlülüklerinin yeniden düzenlendiği ve,

- TİM ve ihracatçı birliklerinin Kanun çerçevesinde yürürlüğe konulacak yönetmeliğin yürürlüğe girmesini müteakiben yapılacak ilk olağan Genel Kurulda organlarını teşekkül ettirecekleri"

açıklamalarına yer verilmiştir.

Tasarı Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabi Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunca görüşülmüş, Tasarının geneli üzerindeki görüşmeler sırasında;

- İstanbul Ticaret Odası ve Türkiye İhracatçılar Meclisi arasında bir uzlaşı olmadığı, TOBB ve TİM arasında da farklı bakış açısı olduğu, bu sebeple öncelikle kurumlar arasındaki bu sorunun giderilmesi ve uzlaşmanın mutlaka sağlanması gerektiği,

- Günümüzde gelişmiş ülkelerde, Avrupa Birliği üye ülkelerinde hiçbir odaya üye olma mecburiyeti bulunmadığı bu özgürlüğün tüm sanayicilere ülkemizde de tanınması gerektiği, her yere üye olmak gibi bir dayatmanın gelinen bu noktada ortadan kaldırılmasının uygun olacağı,

- Birliklerin mevcut yapılanması incelendiğinde birden fazla ihracatçı birliğinin işlerinin tek bir genel sekreterlik tarafından yürütüldüğünün görüldüğü, bunun yerine sektörel veya bölgesel bazda yapılanmalara gidilmesinin daha faydalı olabileceği,

- Birliklerin ve TİM'in diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının alternatifi olarak değil de Dış Ticaret Müsteşarlığının sağladığı desteklerle sivil inisiyatifi yönlendirebilen güçlü bir yapı haline getirilmesi gerektiği,

- Tasarının kanunlaşması halinde, TOBB bünyesinde çeşitli odalara üye olanların ihracatçı birliklerine de üye olmak zorunda kalacağından aynı kişilerin iki ayrı kuruluşa aidat ve benzeri yükümlülükler ödemekle karşı karşıya kalacağı,

- İhracatçı birliklerinin ve TİM'in hukuki statüsünün netleştirilmesi gerektiği ancak bu konuda Tasarıda açıklığın bulunmadığı,

yönünde görüşlerin ifade edildiği görülmektedir. Tasarının alt komisyonda görüşülmesinden sonra esas Komisyonda görüşülmüş ve önemli değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir.

Alt Komisyonda, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı dikkate alınarak TİM'in statüsünün belirginleştirilmesi gerektiği, birliklerin ve TİM'in yapılanması itibarıyla kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları ile bazı faaliyetleri nedeniyle de kamu kurumları ile benzeştiği, bu nedenle yapılanmasına ilişkin düzenlemeler sırasında demokratik bir yapının oluşumuna ve temsilde adalet ile yönetiminde istikrar ilkelerine özen gösterilmesi gerektiği görüşü belirtilmiştir.

Birliklerin ve TİM'in denetimi konusunda Bakanlar Kurulunun kararlaştırdığı Tasarıda (md. 28); TİM ve ihracatçı birlikleri ve bunların kurduğu vakıf, şirket ve işletmeler ve iştirakler

idari ve mali yönden Dış Ticaret Müsteşarlığının denetimine tabi olduğu öngörülmüş, ayrıca Müsteşarlığın bu denetimi her zaman yapabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da yaptırabileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Alt Komisyonda, Müsteşarlığın denetimi bağımsız denetim kuruluşlarına yaptırabilmesi uygun görülmediğinden buna ilişkin düzenleme metinden çıkarılmıştır. Bu değişiklik Komisyon ve Genel Kurul tarafından da benimsenmiş ve denetim yetkisi münhasıran Dış Ticaret Müsteşarlığına verilmiştir.

Komisyonun kabul ettiği metne ilişkin bir muhalefet şerhinde; Anayasa Mahkemesinin iptal kararı nedeniyle, Türkiye İhracatçılar Meclisi ile ihracatçı birliklerinin statüsünün bu Kanun Tasarısıyla belirlendiği, böylelikle ihracatı birlikleri ve Türkiye İhracatçılar Meclisinin bu tasarı ile Anayasanın 135 inci maddesi hükmü uyarınca "kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu" haline getirmek istendiği, Türkiye İhracatçılar Meclisi ile İhracatçı Birliklerinin özerk yapıya sahip bir yapıya kavuşmasının zaruri olduğu, bu sebeple, birliklerin ve Türkiye İhracatçılar Meclisinin Anayasanın 135 inci maddesindeki kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu haline gelmesi yani, Dış Ticaret Müsteşarlığının hâkimiyetinden uzak ve istikrarlı bir yönetime sahip olmasının gerekli olduğu görüşü ifade edilmiştir.

B. 5910 SAYILI KANUNUN ÖNGÖRDÜĞÜ YAPI

18.6.2009 tarihinde kabul edilen 5910 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, ihracatçı birliklerini (birlik); *"ihracatçıları örgütlendirmek suretiyle ihracatı artırmak ve dış ticaretin ülke menfaatine uygun olarak gelişmesini sağlamak üzere, özel bütçeye sahip ve tüzel kişiliği haiz olarak kurulan"* ihracatçı birlikleri olarak, Türkiye İhracatçılar Meclisi de *"birliklerin koordinasyonunu sağlamak, ihracatçıların sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarda bulunmak, dış ticaretin ülke menfaatine uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak çalışmalar yapmak ve ihracatçıları en üst düzeyde temsil etmek üzere, ihracatçı birliklerinin üst kuruluşu olan özel bütçeye sahip ve tüzel kişiliği haiz Türkiye İhracatçılar Meclisi"* şeklinde tanımlanmıştır.

Kanuni tanımdan birliklerin ve üst kuruluş olarak Türkiye İhracatçılar Meclisinin "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu"/"kamu kurumu niteliğindeki meslek üst kuruluşu" olarak nitelendirilmediği ve dolayısıyla da Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında yer alan meslek kuruluşları statüsüne dâhil edilmediği anlaşılmaktadır. Meclisteki tartışmalara ve bu kuruluşların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak yapılandırılmasına ilişkin önerilere rağmen yukarıdaki tanımlamanın tercih edilmesi Kanun Koyucunun ihracatçı birliklerini kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak görmediğini göstermektedir.

4059 sayılı Kanununun 6 ncı maddesinin (c) fıkrasının birinci tümcesinin yürürlükte bulunduğu ve 5910 sayılı Kanunla da herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadığı dikkate

alındığında, bu kuruluşların yeni yapılarıyla dahi Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları olarak yapılandırıldığı ve eski statülerinin korunduğunu ortaya koymaktadır.

İhracatçı birlikleri ve TİM'in yapısına ilişkin bilgiler 5910 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde aşağıda belirtilmiştir.

1. İhracatçı Birlikleri

Kanunda, ihracatçı birliklerinin, TİM'in teklifi, Dış Ticaret Müsteşarlığının uygun görüşü ve Bakanlık (Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu bakanlık) onayı ile kurulacağı öngörülmüştür. Birlikler ilgili tebliğin Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte tüzel kişilik kazanmaktadır. Birlikler, kuruluş amaçlarının ortadan kalması veya ilgili yönetmelikte belirtilen performans kriterlerinin yerine getirilmemesi hallerinde kapatılabilecektir.

Kanunun geçiş hükümlerini düzenleyen geçici 1 inci maddesi uyarınca, 5910 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 5.7.1993 tarihli ve 93/4614 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan İhracatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, İştigal Sahaları, Organları, Üyelerinin Hak ve Yükümlülüklerine Dair Karara istinaden kurulu bulunan birlikler ve TİM faaliyetlerine devam etmektedir.

Bu Kanun çerçevesinde TİM'in ve birliklerin organlarına ilişkin yönetmeliklerin yürürlüğe girmesini müteakiben yapılacak ilk olağan genel kurulda organları teşekkül ettirilecek, organlar teşekkül edinceye kadar başka bir işleme gerek kalmaksızın; TİM Yürütme Kurulu, TİM Yönetim Kurulu; TİM İcra Komitesi, Sektörler Konseyi olarak görev yapacaktır.

Birliklerin organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kurulu,
- Genel Sekreterliktir.

Genel kurul, yükümlülüklerini yerine getiren üyelerden teşekkül etmektedir. Yönetim kurulu ve denetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından seçilmektedir. Yönetim kurulu bir başkan ve on üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanı, başkan yardımcıları ve muhasip üye üyeleri arasından yönetim kurulu tarafından seçilmektedir. Denetim kurulu genel kurulca seçilen üç üyeden oluşmaktadır. Genel sekreter ve sayısı üçten fazla olmamak üzere genel sekreter yardımcıları ise Dış Ticaret Müsteşarlığının olumlu görüşü alınmak kaydıyla yönetim kurulu tarafından atanmaktadır. Birlik organlarının görevleri Kanunda düzenlenmiştir.

Birliklere 5910 sayılı Kanunla aşağıdaki görevler verilmiştir:

- Dış ticarete ilişkin konularda çalışmalar yapmak, bu kapsamda; kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları ve ulusal ve uluslararası

kuruluşlar nezdinde üyelerinin menfaatlerini ülke çıkarları çerçevesinde koruyucu ve geliştirici çalışmalar yapmak.

- İhracatçılar arasında mesleki ahlak ve dayanışmayı sağlamak.
- TİM'in görüşünü ve Dış Ticaret Müsteşarlığının onayını almak kaydıyla sektörü ile ilgili mevcut eğitim ve öğretim kurumlarına yardımda bulunmak, yenilerinin kurulmasına öncülük etmek ve katkıda bulunmak.
- TİM'in görüşünü ve Müsteşarlığın onayını almak kaydıyla; amaç ve görevlerini gerçekleştirmeye yönelik vakıf kurmak veya kurulmuş olanlara iştirak etmek, bütçe imkânları çerçevesinde gerektiğinde mal ve hizmet almak, yaptırmak, satmak, kiralamak, rehin ve ipotek işlemleri tesis etmek ve kaldırmak, gerektiğinde iştigal sahası ile ilgili ortak hizmet verecek şirket, dernek, tesis ve işletmeler kurmak, kurulmuş olanlara iştirak etmek, laboratuvar, test, muayene ve belgelendirme konularında üyelerini desteklemek, fuar, sergi ve tanıtım faaliyetlerini düzenlemek, düzenlenecek fuar ve sergilere iştirak etmek ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak.
- TİM tarafından verilecek dış ticarete ilişkin diğer görevleri yapmak.

Kanun, ihracatçı birliklerine üyelik esası getirmekte ve üyelere bir kısım yükümlülükler öngörmektedir. Buna göre, ihracatçıların ilgili birliğe üye olmaları ve kanunda belirtilen ödemeleri yapmaları zorunludur. Birliklerden birine üye olan ihracatçı, diğer birliklerin iştigal alanına giren maddeleri üyelik şartı aranmaksızın ihraç edebilmektedir. Üyeler; birliğin kararlarına uymak, birliğin amaçlarına uygun davranmak, yetkili organlar tarafından istenecek ihracatla ilgili bilgi ve belgeleri zamanında ve eksiksiz olarak vermekle yükümlüdür, istediği zaman üyelikten ayrılabilme hakkına sahiptir.

Kanun birlik organlarının yanında sektör kurulları ve sektörler konseyinin oluşturulmasını öngörmektedir.

Sektör kurulları, sektörel politikaların belirlenmesi ve geliştirilmesi, ihracat, üretim, ambalaj ve kalite standartlarının uluslararası normlara göre tespiti ile birlikler arasında uyum ve koordinasyonun sağlanması amacıyla çalışmalar yapmak üzere, aynı sektördeki birlik yönetim kurullarının başkanları ile son iki takvim yılına göre ilgili yönetmelikle belirlenen ihracat performans kriterlerini sağlayan birlik yönetim kurullarınca kendi üyeleri arasından belirlenen ilave temsilcilerden oluşmaktadır. Sektör kurulları için de başkan ve iki başkan yardımcısı seçilmektedir. Kanuna göre, tek birlik bulunan sektörlerde birlik yönetim kurulu aynı zamanda sektör kuruludur.

Sektörler konseyi, TİM genel kurul delegesi olan sektör kurulları başkan veya başkan yardımcıları arasından, ilgili sektörün TİM genel kurulu delegeleri tarafından dört yıl için seçilecek birer asil ve birer yedek üyeden oluşmaktadır. Sektörler konseyinin, TİM Yönetim

Kuruluna faaliyetleri ve sektörlerle ilgili tavsiyelerde bulunabileceği ve kanunla verilen diğer görevleri yapacağı öngörülmüştür.

2. Türkiye İhracatçılar Meclisi

İhracatçılar birliklerinin üst kuruluşu olarak kurulan TİM'in merkezi İstanbul olarak belirlenmiştir. TİM'in organları ise aşağıda gösterilmiştir:

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetim Kurulu,
- Genel Sekreterlik.

TİM'in görevleri Kanunda aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- İhracatçıları yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek.
- Dış ticaretin ülke menfaatine uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak çalışmalar yapmak ve Dış Ticaret Müsteşarlığına öneride bulunmak.
- İhracatçı birliklerinin koordinasyonunu sağlamak.
- Birliklerin faaliyet gösterecekleri iştigal sahalarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yaparak Müsteşarlığa sunmak.
- Dış ticaret ve yatırım olanaklarının geliştirilmesi amacıyla, Müsteşarlık koordinasyonunda konsey, kurul ve ticaret merkezi kurmak; kurulmuş olanlara iştirak etmek.
- Müsteşarlık onayı alınmak kaydıyla, dış ticaret ile ilgili mevcut eğitim ve öğretim kurumlarına yardımda bulunmak, yenilerinin kurulmasına öncülük etmek ve katkıda bulunmak.
- Uluslararası kuruluşlarla, üyelerinin mesleki bazda menfaatlerini ülke çıkarları çerçevesinde koruyucu ilişkiler kurmak ve geliştirmek.
- Müsteşarlık onayı alınmak kaydıyla ve bütçe imkânları çerçevesinde, amaç ve görevlerini gerçekleştirmeye yönelik; yurt içinde ve yurt dışında taşınır ve taşınmaz almak, yaptırmak, satmak, kiralamak, rehin ve ipotek işlemleri tesis etmek ve kaldırmak, vakıf, şirket, dernek, tesis ve işletmeler kurmak veya kurulmuş olanlara iştirak etmek; birliklere bağlı vakıf, şirket, işletme ve tesislerin faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak.
- Yurt içinde ve yurt dışında açılacak sergi ve fuarlara katılıma dair Müsteşarlığa görüş bildirmek, sergi ve fuarların koordinasyonunu sağlamak, Türk mallarının yurt dışı tanıtımına ilişkin proje ve faaliyetlere destek olmak.
- Dış ticarette lojistik olanaklarının geliştirilmesi yönündeki çalışmalara katkıda bulunmak, Müsteşarlık onayı ile yurt içinde ve yurt dışında lojistik merkezleri kurmak, işletmek ve kurulmuş bulunanlara iştirak etmek.
- Müsteşarlık tarafından verilecek dış ticarete ilişkin diğer görevleri yapmak.

Ayrıca, Kanunun 23 üncü maddesiyle, TİM'in Dış Ticaret Müsteşarlığının olumlu görüşünü alarak, dünya ticaretindeki gelişmelere göre birliklerin bölgesel ve sektörel bazda yeniden teşkilatlanmasına ilişkin düzenlemeler yapabileceği öngörülmüştür. Bu genel yetki ihracatçı birliklerinin yapılandırılması ve teşkilatlandırılması konusunda TİM'e inisiyatif sağlamaktadır.

TİM Genel Kurulu, tabii üyeler ile birlik üyelerinin temsilcilerinden (delegelerden) oluşmaktadır. Kanuna göre, birliklerin yönetim kurulu başkanları genel kurulun tabii üyesidir. Ayrıca genel kurula her birlik yönetim kurulundan bir üye ve yanı sıra ilgili birliğin son iki takvim yılındaki ihracat performansına göre yönetmelikle belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde tespit edilecek sayıdaki birlik üyesi katılmaktadır.

TİM Yönetim Kurulu, TİM Başkanı ve Sektörler Konseyinin asil üyeleri arasından dört yıl için seçtiği on iki üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu ilk toplantısında kendi üyeleri arasından üç Başkanvekili ile bir Muhasip Üye seçmektedir.

Kanuna göre, TİM Başkanı, sektörler konseyi asil üyeleri arasından dört yıl için genel kurul tarafından seçilmekte ve aynı zamanda sektörler konseyinin ve yönetim kurulunun başkanı olarak görev yapmaktadır.

TİM Başkanlığına seçilen kişiler 5190 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra en fazla iki dönem başkanlık yapabilmekte ve bir daha aynı göreve yeniden seçilememektedir.

TİM, Başkanı veya yetkilendireceği Başkanvekili tarafından temsil edilmektedir.

TİM Denetim Kurulu, genel kurul delegeleri arasından seçilen üç üyeden oluşmaktadır. TİM'in işlerini yürütmek üzere, bir genel sekreter ile beşten fazla olmamak üzere genel sekreter yardımcıları Dış Ticaret Müsteşarlığının olumlu görüşü alınmak kaydıyla Yönetim Kurulu tarafından atanmaktadır.

3. İhracatçı Birlikleri ve TİM'e İlişkin Ortak Hükümler

İhracatçı birlikleri ve TİM'in organ seçimleri, mali hükümler, personel işlemleri ve diğer hususlar ortak bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunun konuya ilişkin hükümleri aşağıda belirtilmiştir.

Seçimler

5910 sayılı Kanun, ihracatçı birlikleri ve TİM Genel Kurulu tarafından yapılacak seçimlerin gizli oy ve açık tasnif esasına göre yargı gözetiminde yapılacağını öngörmektedir. Seçimlerin yapılması ve yönetimine ilişkin usul ve esaslar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için öngörülen hükümlere paralel olarak detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

Birliklerin ve TİM'in Gelir ve Giderleri

Birliklerin gelirleri;

- Giriş aidatı,
- Yıllık aidat,

- Nispi ödeme,
- Diğer gelirlerden

meydana gelmektedir.

Giriş aidatı, yıllık aidat ve nispi ödeme ile ilgili miktar ve oranlar birlik genel kurulu, diğer gelirler ise birlik yönetim kurulu tarafından belirlenmekte ve bunlar Dış Ticaret Müsteşarlığının onayından sonra kesinleşmektedir.

Nispi ödemenin, ihracat işlemleri üzerinden FOB bedelin asgari on binde ikisi ile azami binde biri arasında tahsil edilmesi öngörülmüştür. Ayrıca ihracatın geliştirilmesini teminen sektörel bazda tanıtım grupları oluşturulması halinde, FOB bedelin binde üçü oranına kadar ek nispi ödeme kesintisi genel kurul kararı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı onayı ile yapılabilecektir.

Aidatlar için üst limit getirilmiş olup, giriş aidatı ve yıllık aidat, on altı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgari ücretin brüt tutarının yüzde ellisinden fazla olamamaktadır. Giriş aidatının alındığı yıl ayrıca yıllık aidat alınmamakta, giriş aidatı, yıllık aidat, nispi ödeme ile diğer gelirlerin süresinde ödenmemesi halinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda belirlenen oranda gecikme zammı tahakkuk ettirilerek, birlik yönetim kurulu tarafından verilen kararı müteakip icra daireleri aracılığı ile tahsil edilmektedir. Tahsil zamanaşımı süresi beş yıl olarak ögörülmüştür.

TİM'in gelirleri ihracatçı birliklerinin bir önceki takvim yılı itibarıyla elde etmiş oldukları gelirlerin yüzde sekizi oranındaki katkı paylarından oluşur. Birliklerin katkı payları Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte TİM hesaplarına aktarılır.

Birlik ve TİM'nin bütçeleri yönetim kurulları tarafından yıllık olarak hazırlanmakta ve genel kurul tarafından karara bağlanmaktadır. Bütçe uygulaması ve harcama işlemleri Kanundaki düzenlemeler doğrultusunda gerçekleştirilmekte, birliklerin ve TİM'in personel giderleri gelirlerinin yüzde kırkını geçememektedir.

Dış Ticaret Hizmetleri İçin Ayrılacak Pay

5190 sayılı Kanun birlik gelirlerinden (bir önceki yıl gelirleri) % 8 oranında dış ticaret hizmetleri ve diğer işler için pay ayrılmasını öngörmektedir. Buna göre, birlikler tarafından, dış ticaret hizmetleri ve alt yapısının geliştirilmesi ve yürütülebilmesi için tayin ve tespit olunacak işlerin, faaliyetlerin, projelerin ve amaçların gerçekleştirilmesine yönelik ortaya çıkan giderler ile bu amaçla yapılan hizmet ve idari giderlerin karşılanmasını teminen, bir önceki yılın birlik gelirlerinden hesap edilerek izleyen yılın Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksit halinde ödenmek üzere yüzde sekiz oranında pay ayrılacaktır. Konunun yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür.

Personel İşleri

TİM ve ihracatçı birliklerinin genel sekreterlikleri; genel sekreter ve yardımcıları ile diğer personelden oluşmaktadır. 4857 sayılı İş Kanuna tabi olarak istihdam edilen personelin 5190 sayılı Kanun ve bu Kanuna istinaden çıkarılacak İnsan Kaynakları Yönetmeliğine tabi olarak görev yapacağı öngörülmüştür.

Birliklerin ve TİM'in Denetimi

5190 sayılı Kanuna göre, TİM ve birlikler ile bunların kurduğu vakıf, şirket, işletmeler ve iştirakler idari ve mali yönden Dış Ticaret Müsteşarlığının denetimine tabidir. Birlikler ve TİM'in dış denetimine ilişkin görev ve yetki Müsteşarlığa verilmiştir.

C. FAALİYETTEKİ İHRACATÇI BİRLİKLERİ VE GENEL SEKRETERLİKLER

İhracatçı Birlikleri halen 13 Genel Sekreterlik altında 23 değişik sektörde 59 İhracatçı Birliği ve bunlara bağlı 49 irtibat bürosu ve 2 yurt dışı temsilciliği ile faaliyet göstermektedir. Türkiye İhracatçılar Meclisi ise bölgesel ve sektörel 59 İhracatçı Birliğini, 23 İhracatçı Sektörü, ihracatçılara ve ihracatçı birliklerine hizmet veren 13 Genel Sekreterliği, ulusal ve uluslararası düzeyde temsil eden bir üst kuruluş niteliğindedir.

Genel Sekreterlikler ve bünyelerindeki birlikler aşağıda gösterilmiştir:

1. **İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   - 1- İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
   - 2- İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği
   - 3- İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği
   - 4- İstanbul Halı İhracatçıları Birliği
2. **İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   - 1- Ağaç Mamülleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği
   - 2- Fındık ve Mamülleri İhracatçıları Birliği
   - 3- Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
   - 4- Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
   - 5- Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
   - 6- Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
3. **İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   - 1- İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamülleri İhracatçıları Birliği
   - 2- İstanbul Demir ve Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği
   - 3- İstanbul Elektrik-Elektronik, Makina ve Bilişim İhracatçıları Birliği
   - 4- İstanbul Demir Çelik İhracatçıları Birliği
   - 5- İstanbul Maden İhracatçıları Birliği
   - 6- İstanbul Değerli Maden ve Mücevherat İhracatçıları Birliği

4. **Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   1- Ege Ağaç Mamülleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği
   2- Ege Demir-Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği
   3- Ege Deri ve Deri Mamülleri İhracatçıları Birliği
   4- Ege Hub. Bakliyat Yağli Tohumlar ve Mamul. İhracatçıları Birliği
   5- Ege Hazirgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
   6- Ege Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
   7- Ege Maden İhracatçıları Birliği
   8- Ege Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
   9- Ege Tekstil ve Hammdeleri İhracatçıları Birliği
   10- Ege Tütün İhracatçıları Birliği
   11- Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
   12- Ege Zeytin-Zeytiyaği İhracatçıları Birliği
5. **Akdeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   1- Akdeniz Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği
   2- Akdeniz Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
   3- Akdeniz Hububat, Bakliyat,Yağli Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
   4- Akdeniz Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
   5- Akdeniz Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği
   6- Akdeniz Hazir Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
   7- Akdeniz Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
   8 -Akdeniz Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği
6. **Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   1- Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği
   2- Uludağ Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
   3- Uludağ Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
   4- Uludağ Meyve Sebze Mamülleri İhracatçıları Birliği
   5- Uludağ Taşıt Araçları ve Yan Sanayii İhracatçıları Birliği
7. **Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   1- Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği
   2- Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
   3- Kesme Çiçek İhracatçıları Birliği
8. **Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği**
   1- Orta Anadolu Çimento ve Toprak Ürünleri İhracatçıları Birliği
   2- Orta Anadolu Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

3- Orta Anadolu Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği

4- Orta Anadolu Makine ve Aksamları İhracatçıları Birliği

5- Ankara Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği

9. Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği

1- Güneydoğu Anadolu Canlı Hayvan-Su Ürünleri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

2- Hububat-Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

3- Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

4- Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği

10. Karadeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği

1- Karadeniz Fındık ve Mamulleri İhracatçı Birliği

2- Karadeniz Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

3- Karadeniz Yaş Meyve ve Sebze İhracatçıları Birliği

11. Doğu Anadolu İhracatçıları Birliği Genel Sekreterliği

12. Doğu Karadeniz Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği Genel Sekreterliği

13. Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği Genel Sekreterliği

İhracatçı birliklerinin gelir ve giderleri ile personel giderlerinin bu giderler içindeki payı aşağıdaki tablolarda 13 Genel Sekreterlik bazında gösterilmiştir.

Tablo 429- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Gelirleri (TL)

	2004	2005	2006	2007	2008
Doğu Anadolu İ.B.	1.247.950	1.465.208	2.320.727	3.637.644	5.999.842
Karadeniz İ.B.	1.646.087	2.195.128	2.025.602	2.034.050	2.292.178
Orta Anadolu İ.B.	5.198.285	6.262.844	7.717.254	9.875.094	12.062.812
İstanbul Maden ve Metaller İ.B.	25.606.707	29.001.799	37.987.626	41.964.108	51.126.957
İstanbul İ.B.	5.695.702	7.234.182	8.530.073	9.675.109	10.847.579
Akdeniz İ.B.	5.530.574	6.186.260	7.344.386	8.280.268	9.381.955
İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	48.314.845	46.717.522	46.089.938	44.614.581	40.618.766
Antalya İ.B.	1.309.508	1.609.681	1.925.043	2.136.981	2.512.989
Güneydoğu Anadolu İ.B.	2.864.560	3.669.525	4.396.527	4.775.208	6.229.872
Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	1.500.576	1.503.116	1.723.265	1.917.047	1.947.047
Ege İ.B.	8.312.821	8.287.514	10.601.374	10.922.501	11.661.259
Doğu Karadeniz İ.B.	808.758	1.009.206	1.214.755	1.315.989	1.684.362
Uludağ İ.B.	14.311.065	17.759.334	20.154.800	24.086.104	27.251.403
TOPLAM	**122.347.438**	**132.901.319**	**152.031.370**	**165.234.684**	**183.617.021**

Tablo 430- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Giderleri (TL)

	2004	2005	2006	2007	2008
Doğu Anadolu İ.B.	1.165.568	1.321.063	1.599.087	1.830.265	2.789.593
Karadeniz İ.B.	1.257.776	1.471.559	1.454.696	1.604.636	1.810.191
Orta Anadolu İ.B.	5.079.105	5.954.025	6.862.048	8.340.580	9.831.856
İstanbul Maden ve Metaller İ.B.	11.194.362	21.513.321	17.452.501	25.007.485	28.608.846
İstanbul İ.B.	5.513.737	7.969.460	8.311.758	8.585.328	9.728.224
Akdeniz İ.B.	5.042.787	5.767.279	5.698.235	6.588.908	7.940.599
İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	44.808.274	46.365.133	46.738.106	46.400.358	41.421.176
Antalya İ.B.	1.306.228	1.606.464	1.888.490	2.061.998	2.511.960
Güneydoğu Anadolu İ.B.	1.927.430	2.107.059	2.800.936	2.992.310	5.996.030
Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	1.405.784	1.436.507	1.662.085	1.843.308	1.947.048
Ege İ.B.	7.704.103	8.128.518	8.555.098	10.525.600	11.054.376
Doğu Karadeniz İ.B.	808.758	998.519	1.145.264	1.313.193	1.680.804
Uludağ İ.B.	7.721.211	8.515.415	7.536.584	11.818.317	16.976.301
TOPLAM	**94.935.123**	**113.154.322**	**111.704.888**	**128.912.286**	**142.297.004**

Tablo 431- TİM-İhracatçı Birlikleri 2004-2008 Gelir Fazlaları (Açıkları) (TL)

	2004	2005	2006	2007	2008
Doğu Anadolu İ.B.	82.382	144.145	721.640	1.807.379	3.210.249
Karadeniz İ.B.	388.311	723.569	570.906	429.414	481.987
Orta Anadolu İ.B.	119.180	308.819	855.206	1.534.514	2.230.956
İstanbul Maden ve Metaller İ.B.	14.412.345	7.488.478	20.535.125	16.956.623	22.518.111
İstanbul İ.B.	181.965	-735.278	218.315	1.089.781	1.119.355
Akdeniz İ.B.	487.787	418.981	1.646.151	1.691.360	1.441.356
İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	3.506.571	352.389	-648.168	-1.785.777	-802.410
Antalya İ.B.	3.280	3.217	36.553	74.983	1.029
Güneydoğu Anadolu İ.B.	937.130	1.562.466	1.595.591	1.782.898	233.842
Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	94.792	66.609	61.180	73.739	-1
Ege İ.B.	608.718	158.996	2.046.276	396.901	606.883
Doğu Karadeniz İ.B.	0	10.687	69.491	2.796	3.558
Uludağ İ.B.	6.589.854	9.243.919	12.618.216	12.267.787	10.275.102
GELİR FAZLASI TOPLAMI	**27.412.315**	**19.746.997**	**40.326.482**	**36.322.398**	**41.320.017**

Tablo 432- TİM-İhracatçı Birlikleri 2008 Yılı Gelir, Gider ve Personel Giderleri (TL)

	GELİR (1)	GİDER (2)	PERSONEL GİDERİ (3)	% (3/1)	% (3/2)
Doğu Anadolu İ.B.	5.999.842	2.789.593	1.474.725	24,6	52,9
Karadeniz İ.B.	2.292.178	1.810.191	1.357.080	59,2	75,0
Orta Anadolu İ.B.	12.062.812	9.831.856	7.630.911	63,3	77,6
İstanbul Maden ve Metaller İ.B.	51.126.957	28.608.846	7.946.108	15,5	27,8
İstanbul İ.B.	10.847.579	9.728.224	4.125.942	38,0	42,4
Akdeniz İ.B.	9.381.955	7.940.599	5.059.768	53,9	63,7
İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	40.618.766	41.421.176	8.268.746	20,4	20,0
Antalya İ.B.	2.512.989	2.511.960	1.912.032	76,1	76,1
Güneydoğu Anadolu İ.B.	6.229.872	5.996.030	2.024.531	32,5	33,8
Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İ.B.	1.947.047	1.947.048	1.085.634	55,8	55,8
Ege İ.B.	11.661.259	11.054.376	4.766.808	40,9	43,1
Doğu Karadeniz İ.B.	1.684.362	1.680.804	1.149.437	68,2	68,4
Uludağ İ.B.	27.251.403	16.976.301	4.647.846	17,1	27,4
TOPLAM	**183.617.021**	**142.297.004**	**51.449.568**	**28,0**	**36,2**

İhracatçı birlikleri ve TİM'le bağlantılı olarak Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlı İhracatı Geliştirme Etüd Merkeziden de söz etmek gerekmektedir.

D. İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi ihracata ilişkin olarak araştırma-geliştirme, eğitim, tanıtım ve diğer bazı görevleri (bilgi derleme, işbirliği, koordinasyon) yürüten bir kuruluş olmakla birlikte, Merkezde İhracatçı Birliklerinin temsilcilerinin olması ve Merkez faaliyetlerinin bir kısmının İhracatçı Birliklerinin gelirlerinden alınan paylarla finanse edilmesi nedeniyle aşağıda kısaca Merkezin kuruluş ve yapısından söz edilmiştir.

4059 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesiyle; *"Ülkemizin zirai ve sınai ürün ve malları ile doğal kaynaklarından üretilen maddeleri dünya piyasalarında tanıtmak ve bulunacak yeni piyasaların şartlarını tespit ederek bunları üretim bölgelerine duyurmak, dünya piyasa hareketlerini yakından takip ederek ilgilileri zamanında haberdar etmek ve dış ticaret konusunda eğitmek, ihraç imkanı bulunan malların üretimleri ve ihracatları ile ihracatta katma değeri artırma çarelerini araştırmak, uluslararası ticari ilişkilerin geliştirilmesi için yerli ve yabancı kuruluşlar ile işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bakanlıkların ve ticaret ve sanayi odaları ile Odalar Birliğinin ve ihracatçı birliklerinin ihracat ile ilgili faaliyetlerinde işbirliği yapmak, kamu kurum ve kuruluşları ile mesleki kuruluşlar tarafından talep edilecek bu konular ve dış ticaretle ilgili diğer konularda araştırma ve uygulamaları yapmak amacıyla"* kurulan Merkezin, "*tüzel kişiliğe haiz ve özel hukuk hükümlerine tabi, idari ve mali özerkliğe sahip olduğu"* hükme bağlanmıştır. 1960 yılında 118 sayılı Kanunla kurulan Merkez, Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedir.

Kanunda; Merkezin idare organları Yönetim Kurulu ve Genel Sekreterlik olarak belirlenmiştir. Dış Ticaret Müsteşarının başkanlığında çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin bulunduğu yönetim kurulunda ihracatçı birliklerinin de temsilcileri bulunmaktadır. Merkezin Genel Sekreteri ise ihracattan sorumlu müsteşar yardımcısıdır. Yönetim Kurulunda beş ihracatçı birliğinin yönetim kurulu başkanı ihracatçı birliklerini temsilen bulunmaktadır.

Merkezin gelirleri arasında ihracatçı birliklerinin aylık gerçekleşen gelirlerinin en çok yüzde onu olmak üzere Merkez Yönetim Kurulunca belirlenen ve ilgili bakan tarafından onaylanarak kesinleşen katkı payları da yer almaktadır. İhracatçı birlikleri yönetimde temsil edildikleri gibi Merkezin finansmanına da katkı sağlamaktadırlar.

Yönetim Kurulu üyelerine, kamu iktisadi teşebbüsleri yönetim kurulu üyelerine verilen ücreti geçmemek üzere ilgili bakanın onayı ile belirlenecek miktarda huzur hakkı verileceği öngörülmüştür.

Merkezin idare organlarının görev ve yetkileri ile kararlarının ilgili bakan tarafından denetimine ilişkin usul ve esaslar İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi İdare Organlarının Görev ve Yetkileri İle Kararlarının Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Kurum için 2008 yılında 13.436.000 TL ödenek ayrılmış, toplam 11.415.295 TL harcama yapılmıştır. Harcamaların ana kalemler itibarıyla dağılımı şu şekildedir.

Personel giderleri	: 7.553.026 TL
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	: 3.692.390 TL
Görev Zararları	: 169.880 TL

İhracatı Geliştirme Etüd Merkezinin 2008 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş, kurumun fuar, alım heyeti, Pazar araştırması gibi faaliyetlerinin azaldığı, buna karşın eğitim ve bilgi sağlama işlevlerinin yoğunlaştığı görülmüştür. Örneğin 2008 yılında sadece 6 fuar organizasyonu ve 7 Pazar araştırması yapılmıştır. Bu faaliyetlerin daha çok İhraçatcı Birliklerine bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Merkezin başlıca faaliyet alanları kurumsal internet sitesinde aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- İhracatçı firmaların dış pazarlardaki pazar paylarının artırılması,
- Yeni pazarların bulunması,
- İhraç ürünlerinin çeşitlendirilmesi,
- Ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomik gelişmeler ve ticari prosedürler konusunda ihracatçıların bilgilendirilmesi,
- İhracata yeni başlayacak firmalara gerekli bilgilerin sağlanması,
- Dış ticaret mevzuatının güncel olarak takip edilerek firmalara aktarılması,
- Ülke/sektör/ürün "Araştırma Raporları" hazırlanması,
- İhracatçılara yönelik pratik bilgilerin yer aldığı "Pratik Bilgiler Serisi" ve güncel mevzuatın, basılı ve web tabanlı olarak kullanıcıların hizmetine sunulması,
- Dış ticaret ile ilgili firma ve kuruluşlarda çalışan elemanların bu alandaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi,
- Dış ticaretin hedeflenen düzeye ulaştırılmasında ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasında gereksinim duyulan nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine katkıda bulunmak amacı ile kurs, seminer ve birçok eğitim programı düzenlenmesi,
- İhracatın geliştirilmesinde yararlanılabilecek veya ihracat için önem arz eden belirli ürünler/pazarlar hakkında ayrıntılı bilgilerin aktarıldığı güncel konu ve gelişmelere ağırlık veren seminerler/paneller düzenlenmesi,
- Yurt dışındaki benzer kuruluşların personelinin eğitilmesi,
- Türkiye'nin ihracat potansiyeli ve ihraç ürünleri ile ihracatçı firmaların, yurtdışında tanıtımının yapılması,

- Uluslararası ticaret fuarlarına milli katılım organizasyonları yapılması,
- Yurtdışı tanıtıma yönelik genel veya sektörel bazda broşür, katalog ve rehberler ile tanıtım CD'leri gibi farklı basılı ve görsel tanıtım materyali hazırlanması ve yurtdışında etkin bir şekilde dağıtılması,
- İhracatçıların ihtiyaç duyduğu güvenilir ve güncel ticari bilginin en kısa zamanda sağlanması,
- E-ticaret, E-bilgi ve kütüphane hizmetleri ile Türk ihracatçılar ile yabancı ithalatçılar arasında gereksinim duyulan hızlı ve etkin ticari bilgi akışını sağlanması.

II. İTHALATÇI BİRLİKLERİ

4059 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin (c) fıkrasında, Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları arasında ithalatçı birlikleri ve bunların üst kuruluşları da sayılmıştır. İthalatçı birlikleri ve İthalatçı Birlikleri İcra Kurulu anılan Kanuna istinaden yapılan düzenlemeler çerçevesinde faaliyet göstermekteyken 31 Aralık 2008 tarih ve 27097 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla faaliyetlerine son verilmiştir.

23.12.2008 tarih ve 2008/14480 sayılı Karara ekli "İthalatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, Çalışma Sahaları, Organları, Üyelerinin Hak ve Görevlerine Dair Kararın Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Karar"la, 18.9.2001 tarihli ve 2001/3399 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "İthalatçı Birliklerinin Kuruluşu, İşleyişi, Çalışma Sahaları, Organları, Üyelerinin Hak ve Görevlerine Dair Karar" yürürlükten kaldırılmıştır. Bu Kararla, 2001/3399 sayılı Karar uyarınca kurulan;

- Türkiye Tarım, İşlenmiş Tarım ve Orman Ürünleri İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Maden, Metal ve Metallerden Eşya İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Makine İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Nakil Vasıtaları İthalatçıları Birliği,
- Türkiye Elektrik ve Elektronik Eşya İthalatçıları Birliğinin

faaliyetleri sonlandırılarak lağvedilmiştir. Kararda, İthalatçı Birliklerine ilişkin giriş aidatları ile gelir fazlalarının başvurmaları halinde üyelerine eşit olarak iade edileceği hükme bağlanmıştır.

İthalatçı birliklerine ilişkin mülga Bakanlar Kurulu kararı incelendiğinde lağvedilen ithalatçı birliklerinin yapılanması, işlevleri ve nitelikleri itibarıyla ihracatçı birliklerine paralel bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. İthalatçı birlikleri kurulmasına karşın herhangi bir etkinlik gösteremeden lağvedilerek faaliyetlerine son verilmiştir.

2008 yılındaki Bakanlar Kurulu kararıyla ithalatçı birliklerine ilişkin esasları düzenleyen 2001/3399 sayılı Karar yürürlükten kaldırıldığı ve bu karara istinaden kurulan ithalatçı birlikleri lağvedilip hesapları tasfiye edildiği halde, 4059 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Kanunda Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı kuruluşları arasında ithalatçı birlikleri ve bunların üst kuruluşları yer almakta ve İthalat Genel Müdürlüğünün görevleri arasında ithalatçı birliklerine ilişkin işler yer almaya devam etmektedir.

III. FİKİR VE SANAT ESERLERİ SAHİPLERİ MESLEK ÖRGÜTLERİ

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına benzerlik gösteren mesleki örgütlenmelerden birisi de 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre kurulan meslek birlikleri ve federasyonlardır.

A. BİRLİK VE FEDERASYONLARIN YAPISI

5846 sayılı Kanunun 42 nci maddesi meslek birliklerinin ve federasyonların kuruluşuna ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Fikir ve sanat eseri sahipleri ile komşu hak sahipleri meslek birliklerinin ve federasyonlarının kurulmaları, görevleri, gelirleri, denetlenmeleri, üyelik işlemleri, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin tazminat ve telif ücretlerinin dağıtım usulleri, birlik ve federasyonların çalışmalarına ilişkin diğer hususlar 5846 sayılı Kanuna istinaden çıkarılan Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri İle Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzükle belirlenmiştir.

Fikir ve sanat eserleri sahiplerinin mesleki örgütlenmesinde meslek birlikleri ve federasyonlar olmak üzere ikili bir yapılanma modeli benimsenmiştir.

1. Meslek Birlikleri

5846 sayılı Kanun uyarınca meslek birlikleri ve federasyonlar *özel hukuka tabi tüzelkişilerdir*. Üyeleri sermaye koymak, kâr ve zarara, hukuki mesuliyete iştirak etmekle yükümlü tutulamazlar. 5846 sayılı Kanun, daha önce kurulmuş bulunan meslek birlikleri için de koşullar öngörmüş ve bütün meslek birliklerinin durumlarını öngörülen süre içerisinde 42 inci maddeyle getirilen esaslara uygun hale getirme mecburiyetinde olduklarını düzenlemiştir.

Birlikler ve federasyonlar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca onaylanan tip statülere uygun biçimde düzenlenmiş tüzüklerinin eklendiği kuruluş bildirisinin Bakanlığa verilmesiyle tüzel kişilik kazanmaktadır. Meslek birliklerine ilişkin olarak Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri İle Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri Tip Statüsü 17.1.2003 tarih ve 2003/5167 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır. Karara ekli Tip Statüde meslek birliklerinin statülerinde bulunacak hükümler yer almıştır. Meslek birliklerini tüzükleri söz konusu Tip Statüye göre hazırlanmaktadır.

Meslek birlikleri Tüzükte belirtilen usule göre genel kurul kararıyla veya mahkeme kararıyla feshedilebileceği gibi, belli koşulların oluşması halinde kendiliğinden dağılmış sayılmaktadır. Tüzüğe göre, tüzel kişiliği sona eren birliğin mal varlığı derneklerin tasfiyesindeki usullere göre tasfiye olunmakta, tüzüğünde aksine hüküm yoksa veya genel kurulca aksine karar verilmemişse, kalan mallar, amacı birliğin amacına uygun kamu kurumuna verilmektedir.

Birlikler; kamu kurum ve kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileriyle ilişkilerinde, birliğe kayıtlı eser sahibi ve bağlantılı hak sahibinin haklarının takibinde, üyelerinin devrettikleri haklar çerçevesinde yetkilidir. Birlikler, üyelerine ait fikir ve sanat eserlerinin, icralarının, tespitlerinin ve yayınlarının kullanılmasını izlemek ve izinsiz kullananlar için gerekli girişimlerde bulunmakla yükümlü tutulmuşlardır. Eser sahipleri ve bağlantılı hak sahipleri, birliğe devretmedikleri haklarını bireysel olarak da takip edebilirler. Eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin 5846 sayılı Kanunla tanınmış haklarının, ülke içinde anılan Tüzük gereğince kurulan meslek birlikleri dışında başka birlik, dernek ve benzeri kuruluşlar tarafından takip edilmesi yasaklanmıştır.

Tüzüğe göre, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahipleri, ortak çıkarlarını korumak, 5846 sayılı Kanun ile tanınmış hakların idaresi ve takibi ile alınacak tazminat ve telif ücretlerinin tahsilini ve hak sahiplerine dağıtımını sağlamak amacıyla aşağıda belirlenen alanlarda birden fazla meslek birliği kurabilmektedir.

Meslek birliği alanları:

I – Eser sahipleri bakımından;

a) İlim ve edebiyat eserleri sahipleri,

b) Musiki eserleri sahipleri,

c) Güzel sanat eserleri sahipleri,

d) Sinema eserleri sahipleri,

e) İşlenme ve derleme eser sahipleri.

II – Bağlantılı hak sahipleri bakımından;

a) İcracı sanatçılar,

b) Fonogram yapımcıları,

c) Radyo-televizyon kuruluşları,

d) Filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcılar.

Tüzüğe göre, yukarıda eser sahipleri ile bağlantılı hak sahipleri bakımından gösterilen her başlık, meslek birliği kurulabilecek birer alandır.

Birlik kurmak için, birliklerin yönetim, denetim, teknik-bilim ve haysiyet kurullarının asıl üye sayısının dört katı kadar eser sahibi veya icracı sanatçı gerçek kişinin; aynı organların asıl üye sayısının iki katı kadar yapımcı veya radyo-televizyon kuruluşu gerçek veya tüzel kişinin

Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurmaları gerekmektedir. Aynı alanda başka bir meslek birliği kurulabilmesi için, Tüzükte belirtilen söz konusu kurucu üye sayısından az olmamak kaydıyla ve o alanda kurulmuş en fazla üyesi olan meslek birliğinin üye sayısının üçte biri kadar gerçek veya tüzel kişinin Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurma zorunluluğu bulunmaktadır.

Birlik kurma başvuruları Kültür ve Turizm Bakanlığınca mevzuata uygunluk yönünden incelendikten sonra faaliyet izni verilmektedir. Birliklerin, Bakanlıkça bu izin verilmeden herhangi bir faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Birliklerin ilk genel kurul toplantıları ve organlarını oluşturmaları Tüzükte öngörülen usule göre yapılmakta, birlik organlarının oluşturulmasına kadar birliğin işleri geçici yönetim kurulu tarafından yürütülmektedir.

Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzüğe göre bu Tüzükte öngörülen nitelikleri taşıyan herkes birliğe üye olabilmekte, Üyeler, Tüzüğün 13 üncü (yararlanan üyeler) ve 14 üncü maddelerinde (aday üyeler) öngörülen kısıtlamalar dışında eşit haklara sahip bulunmaktadır.

Hiç kimse bir birliğe üye olmaya veya birlikte üye kalmaya zorlanamamaktadır. Tüzel kişilerin üye olabilmeleri, Türk yasalarına göre kurulmuş olmaları koşuluna bağlıdır. Aynı alandaki her eser türü için bir tek meslek birliğine üye olunması gerekmektedir. Eser sahipleri, icracı sanatçılar, ses taşıyıcısı yapımcıları ve radyo–televizyon kuruluşları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcılar yarattıkları, icra ettikleri veya yapımcılığını üstlendikleri eser çeşitleri bakımından farklı birliklere üye olabilmektedir. Üyeler, genel kurulca belirlenen giriş ödentisini ve yıllık ödentiyi ödemekle yükümlüdürler. Meslek birliklerinde üyelik türleri; asıl üyeler, yararlanan üyeler ve aday üyeler olarak belirlenmiştir. Üyelik için aranan koşullar üyelik türleri itibarıyla ayrı ayrı sayılmıştır.

Meslek birliklerinin mecburi organları;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetleme Kurulu
- Teknik-Bilim Kurulu ve
- Haysiyet Kuruludur.

Birlikler tüzüklerinde gösterilmek kaydıyla ihtiyari organlar da oluşturabilmektedir.

Genel kurul birliklerin asıl üyelerinden oluşmaktadır. Yönetim kurulu (en az beş üye), denetleme kurulu (en az üç üye), teknik-bilim kurulu (en az üç üye) ve haysiyet kurulu (en az üç üye) üyeleri genel kurulca asıl üyeler arasından seçilmektedir. Yönetim Kurulu başkanı, başkan yardımcısı ve sayman üye yönetim kurulunun seçimi izleyen üç gün içinde yapacağı toplantıda yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmektedir.

Tüzükte, birliklerin yönetim, denetleme, teknik–bilim ve haysiyet kurullarına katılan üyelerine, her toplantı günü için toplantıların sonunda düzenlenecek tutanak esas alınarak

huzur hakkı, merkez dışından gelen üyelere ayrıca yolluk ve gündelik verileceği öngörülmüştür. Huzur hakkı, yolluk ve gündeliklerin miktarının genel kurul kararıyla belirlenmesi gerekmektedir.

Tüzüğe göre, meslek birlikleri ihtiyaç doğrultusunda yönetim kurulunun önerisi ve genel kurulun kararıyla şube açabilmekte, şubeler kendi bölgelerindeki üyelerle birlik merkezi arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Şubelerde çalıştırılacak personel birlik personeli statüsündedir. Birlikler, ayrıca genel sekretere bağlı bir merkez müdürlüğü kurabilmektedir. Merkez müdürlüğü, yönetim kurulunun önerisi ve genel kurulun kararıyla kurulmakta, burada çalıştırılacak personelin sayısı ve ücretleri genel kurul kararıyla belirlenmektedir.

Meslek birliklerinin gelirleri;

- Üyelerden alınacak giriş ödentileri ve yıllık ödentiler,
- Mali hakların tahsilinden elde edilen gelirlerden kesilecek birlik payları,
- Yayın gelirleri,
- Birlikçe tahsil olunacak tazminat bedellerinden kesilecek birlik payları,
- Bağışlardan ve ölüme bağlı tasarruflardan elde edilen gelirler,
- Faiz, Hazine bonosu ve Devlet tahvili gelirleri,
- Diğer gelirlerden

oluşmaktadır.

Üyelerinin eserlerine, icralarına, tespitlerine ilişkin mali haklarının takibi ile ücretlerinin tahsili ve dağıtımına ilişkin işler birlikler tarafından, üyelerce düzenlenen yetki belgesine istinaden yürütülür. Tüzüğe göre, birliklerce tahsil olunan ücretlerin, birlik payı düşüldükten sonra yılda dört kez, tazminat bedellerinin ise, tahsil giderleri ile birlik payı düşüldükten sonra tahsilini izleyen onbeş gün içinde hak sahiplerine ödenmesi gerekmektedir.

2. Meslek Birlikleri Federasyonları

Tüzüğe göre, aynı alanda faaliyet gösteren en az iki meslek birliği tarafından, Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca onaylanan tip statüye uygun olarak meslek birlikleri federasyonları kurulabilmektedir. Aynı alanda birden fazla federasyon kurulamamakta, Federasyonların kurulmasıyla ilgili başvuru, genel kurulları kararıyla katılan birliklerin yönetim kurulu başkanlarınca Kültür ve Turizm Bakanlığına yapılmaktadır.

5846 sayılı Kanun ve ilgili Tüzük hükümlerine göre kurulan birlikler aynı alanda kurulmuş olan federasyona üye olma hakkına sahiptir. Kurulmuş olan federasyonlara üye olmak isteyen aynı alanda kurulmuş olan birlikler genel kurullarının üye olma konusundaki kararları üzerine, federasyona başvurmaktadır. Üyelik başvuruları federasyon yönetim kurulunca karara bağlanmakta, Birlik ile federasyon arasında üyelikle ilgili olarak çıkan uyuşmazlıklar Kültür ve Turizm Bakanlığınca çözümlenmektedir. Federasyona üye olan birlikler, kendi genel kurul

kararları üzerine çekilme isteğinde bulunabilmekte, üyelik bu başvuruyla sona ermektedir. Ancak Tüzük gereğince karşılıklı yükümlülükler bir yıl süre ile devam etmektedir.

Meslek birlikleri federasyonlarının zorunlu organları birliklerde olduğu gibi;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Denetleme Kurulu
- Teknik-Bilim Kurulu ve
- Haysiyet Kuruludur.

Federasyonlar tüzüklerinde gösterilmek kaydıyla ihtiyari organlar da oluşturabilmektedir.

Genel kurulda, federasyon üyesi her birlik üye sayısına göre temsil edilmektedir. Her birlik on üye için bir üyesini federasyonun genel kuruluna temsilci olarak seçmekte, Federasyon organlarından yönetim kurulu, denetleme kurulu, teknik-bilim kurulu ve haysiyet kurulu üyeleri federasyon genel kurulu tarafından seçilmektedir. Federasyonlar yönetim kurulunun önerisi ve genel kurul kararıyla genel sekretere bağlı bir merkez müdürlüğü kurabilmekte, burada çalıştırılacak personelin sayısı ve ücretleri, genel kurul kararıyla belirlenmektedir.

Federasyonların gelirleri, birliklerin hesap dönemi gelirlerinin yüzde onunu geçmemek üzere federasyon genel kurulunca belirlenecek federasyon giderlerine katılma payı, bağışlar, faiz, Hazine bonosu, Devlet tahvil gelirleri ve diğer gelirler olarak sayılmıştır.

Tüzüğe göre, meslek birlikleri ve federasyonlar idari ve mali yönden Kültür ve Turizm Bakanlığının denetimine tabidir. Birlik ve federasyonların yönetim yerleri, şubeleri ve her çeşit eklentileri, defterleri, hesap ve işlemleri Bakanlık tarafından her zaman denetlenebilir.

5846 sayılı Kanunun ve buna istinaden çıkarılan Tüzüğün birlik ve federasyonlara ilişkin hükümleri incelendiğinde meslek birlikleri ve bunların oluşturduğu federasyonların kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından çok Dernekler Kanununa tabi derneklere benzedikleri görülmektedir. Ancak bunlar çeşitli gerekçelerle derneklere ilişkin genel hükümlerden farklı özel hükümlere tabi kılınmışlardır.

B. FAALİYETTEKİ MESLEK BİRLİKLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Ülkemizde fikir ve sanat eseri sahiplerinin mesleki örgütlenmelerini gerçekleştirmeleri diğer meslek gruplarına ve dünyadaki örgütlenmelere nazaran oldukça geç mümkün olmuştur. 1951 yılında çıkarılan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu mesleki örgütlenmeye ilişkin düzenlemeler getirmişse de 1980'li yıllara kadar meslek birliklerinin kuruluşunda bir mesafe alınamamıştır. Kanunda 1983 yılında yapılan değişiklikler sonrasında aşağıda belirtilen dört meslek birliği kurulmuştur:

- Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM)

- Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği (MESAM)
- Türkiye Güzel Sanat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (GESAM)
- Türkiye Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği (SESAM)

Bu dönemdeki yasal düzenlemeler anılan meslek birlikleri dışında başka birliklerin kurulmasına izin vermemekteydi. 1995 yılında 5846 sayılı Kanununda gerekli değişiklikler yapılarak yeni meslek birliklerinin kurulmasının önündeki yasal sınır kaldırılmış ve aynı alanda birden fazla meslek birliğine kuruluş imkanı tanınmıştır. Yine bağlantılı hak sahiplerinin de mesleki örgütlenmelerine imkan sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Kanunun meslek birliklerine ilişkin düzenlemeleri sonraki yıllarda da çeşitli değişiklikler geçirmiş ve bugünkü halini almıştır (www.telifhaklari.gov.tr, 2009).

Kültür ve Turizm Bakanlığınca açıklandığına (www.telifhaklari.gov.tr, 2009) göre ülkemizde 24 meslek birliği bulunmaktadır. Birliklerce federasyon kurulmadığı anlaşılmaktadır. 5846 sayılı Kanuna göre kurulan mevcut meslek birlikleri aşağıda listelenmiştir:

MESLEK BİRLİKLERİ	**ÜYE SAYISI**
I- Eser Sahipleri Meslek Birlikleri	
A- İlim/Edebiyat	
1- Bilim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (BESAM)	246
2- Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (ILESAM)	389
3- Edebiyat ve İlim Eseri Sahipleri Meslek Birliği (EDİSAM)	251
4- Bilişim ve Yazılım Eseri Sahipleri Meslek Birliği (BİYESAM)	542
B- Musiki Eser Sahipleri	
1- Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği (MESAM)	4848
2- Müzik Eseri Sahipleri Grubu Meslek Birliği (MSG)	2178
C- Sinema Eseri Sahipleri	
1- Sinema ve Televizyon Eseri Sahipleri Meslek Birliği (SETEM)	135
2- Türkiye Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği (SESAM)	84
3- Belgesel Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği (BSB)	171
4- Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği (SİNEBİR)	95
D- Güzel Sanat Eseri Sahipleri	
1- Türkiye Güzel Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği (GESAM)	638
(92 yararlanan üye dahil)	
E- İşleme ve Derleme Eseri Sahipleri	
1- Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği (ÇEVBİR)	148
II- Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri	
A- Fonogram Yapımcıları	

1- Müyap Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları Meslek Birliği (MÜYAP)	95
2- Müyabir Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları Meslek Birliği (MÜYABİR)	55
3- Müzikbir Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları Meslek Birliği (MÜZİKBİR)	46
B- İcracı Sanatçılar	
1- Müzik Yorumcuları Meslek Birliği (MÜYORBİR)	128
2- Seslendirme Sanatçıları Meslek Birliği (SESBİR)	579
3- Tiyatro Oyuncuları Meslek Birliği (TOMEB)	538
C- Radyo - Televizyon Kuruluşları	
1- Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM)	666
D- Filmlerin İlk Tespitini Gerçekleştiren Yapımcılar	
1- Televizyon ve Sinema Eseri Yapımcıları Meslek Birliği (TESİYAP)	50
(9 aday üye dahil)	
2- Film Yapımcıları Meslek Birliği (FİYAB)	182
3- Sinema Eseri Yapımcıları Meslek Birliği (SEYAP)	33
E- Yayıncılar	
1- Yayıncıları Meslek Birliği (YAYBİR)	82
2- Basım Yayın Meslek Birliği (BASYAYBİR)	186

24 meslek birliğinin toplam üye sayısı 13 bini aşmaktadır. Birliklerin bazılarının üyeleri gerçek kişilerden, bazılarının tüzel kişilerden, bazılarının ise gerçek ve tüzel kişilerden oluşmaktadır.

IV. TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİ

Tarım sektöründe üretimden pazarlamaya kadar olan tüm safhalarda hizmet vermek üzere, kâr amacı gütmeyen organizasyonlar oluşturmaya yönelik düzenleme ihtiyacı VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve yıllık programlarda yer almıştır. Bu ihtiyacı karşılamaya dönük olarak 2004 yılında Tarımsal Üretici Birlikleri Kanun Tasarısı hazırlanmış ve TBMM'ye sunulmuştur. Tasarının Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonundaki görüşmelerinde, ülkemizde çiftçilerin kooperatif şeklinde teşkilatlanmasını sağlayan hukuki alt yapı mevcut olmakla birlikte, Avrupa Birliği ortak piyasa rejiminde görev alan örgütler modelinde üretici birliklerinin kurulabilmesi için yasal çerçevenin henüz oluşturulmadığı belirtilmiştir. Bu itibarla, üretici birliklerinin kuruluşunu düzenleyen kanunun çıkarılması tarımsal alanda Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinde önemli bir adım olarak görülmüştür.

Tasarının gerekçesinde belirtildiği üzere üreticilere kredi ve girdi temini ile muhtelif hizmetler götürmek ve üretilen ürünleri pazarlayabilmek amacıyla tarım kredi kooperatifleri, tarım satış kooperatifleri ve birlikleri, tarımsal amaçlı diğer kooperatifler, sulama birlikleri,

hayvan yetiştirici birlikleri, süt birlikleri gibi değişik kanunlarla kurulmuş, değişik bakanlık ve kuruluşlar tarafından yönlendirilen örgütler bulunmaktadır. Bu şekildeki örgütlenmenin hizmetlerin hedef kitleye ulaştırılmasında dağınıklığa, yetki karmaşasına ve kaynak israfına yol açtığı, bunun yanında var olan örgütlenme düzeyinin istenen düzeyde gerçekleşmemiş olduğu, üretici örgütlenmesinin üretimden pazarlamaya kadar her aşamada yetersiz kaldığı kabul edilmektedir. Tasarıda *üretici birliklerinin, daha çok dernek statüsüne yakın bir yapı içerisinde ürün, ürün grubu ve konu bazında kamudan bağımsız, üreticilerin kendi inisiyatifinde kurulan ve faaliyetlerini yürüten, bağımsız denetim kuruluşlarınca denetimleri yapılan, yönetimlerinde profesyonel kadrolar istihdam edilebilen bir organizasyon biçimi* olarak ülke tarımı ve üreticiler için önemli işlevler üstleneceğinin beklendiği belirtilmiştir.

Kanun Tasarısı 29.06.2004 tarihinde kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır. Tarımsal üretici birliklerinin kuruluşu, işleyişi, yönetimi, görevleri ve denetimine ilişkin esaslar 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanunun amacı; *"üretimi talebe göre plânlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri kurmalarını sağlamak"* olarak belirlenmiştir.

A. BİRLİKLER VE MERKEZ BİRLİKLERİNİN YAPISI

5200 sayılı Kanun iki tür örgütlenme getirmektedir. Birincisi Birlikler ikincisi ise Merkez Birlikleridir.

1. Birlikler

5200 sayılı Kanun uygulamasında, "Birlik" deyimi; *"tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında ve gönüllülük esasına dayalı olarak kurdukları, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri"*ni, *"tarım üreticisi" ise "her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile avcılık ve yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimini yaparak, bunları pazara sunan gerçek ve tüzel kişileri"* ifade etmektedir.

Kanuna göre, tarımsal üretici birlikleri, her türlü bitkisel, hayvansal ürünler ile su ürünleri konusunda kurulabilmektedir. Hangi ürün veya ürün grubu için birlik kurulacağı, tarım sektöründeki ihtiyaçlar ve öncelikler ışığında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenmektedir. Konuya ilişkin düzenleme Tarımsal Üretici Birliklerinin Kuruluş Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelikle düzenlenmiştir.

Yönetmelikte, tarımsal üretici birliklerinin kurulacağı ürün veya ürün grubu aşağıdaki şekilde belirlenmiştir. Ayrıca, bu ürün veya ürün gruplarında yer almayan yeni türlerde de ihtiyaç duyulması halinde, Yönetmelikte belirtilen ürün veya ürün grupları içerisinde yer alması ve birliğin toplam üretim miktarının ürün bazında belirlenen miktarda (asgari üretim

kapasiteleri yönetmelikte ayrı ayrı belirlenmiştir) olması halinde üretici birliği kurulabileceği öngörülmüştür.

1- Bitkisel Üretim İle İlgili Ürünler ve Oluşturdukları Ürün Grupları

a) Meyve;

1) Meyve üreticileri,
2) Yumuşak çekirdekliler; elma, armut, ayva,
3) Sert çekirdekliler; kayısı, kiraz, vişne, şeftali, nektarin, erik, kızılcık, zerdali, zeytin,
4) Sert kabuklular; kestane, ceviz, badem, fındık, antep fıstığı,
5) Üzümsü meyveler; çilek, dut, muz, trabzon hurması, kivi, böğürtlen, ahududu, kuşburnu, üzüm, incir,
6) Turunçgiller,
7) Meyve ve asma fidanı üreticileri.

b) Sebze ve süs bitkileri;

1) Sebze; örtü altı sebze üreticileri, domates, havuç, patlıcan, kabak, karpuz, kavun, biber, kök ve yumrulu bitkiler, baklagil sebzeleri,
2) Mantar,
3) Süs bitkileri; kesme çiçekler, iç ve dış mekan bitkileri, doğal çiçek soğanları.

c) Tarla bitkileri;

1) Tahıllar; buğday, arpa, yulaf, çavdar, çeltik, mısır,
2) Yemeklik dane baklagiller; nohut, mercimek, kuru fasulye,
3) Endüstri bitkileri; pamuk, patates, tütün,
4) Yağlı tohumlu bitkiler; ayçiçeği, kolza, soya, yer fıstığı, aspir,
5) Yem bitkileri; fiğ, yonca, korunga,
6) Çay,
7) Tıbbi ve kokulu baharat bitkileri.

2- Hayvansal Üretimle İlgili Ürünler ve Ürün Grupları

a) Süt,

b) Kırmızı et,

c) Kanatlı hayvan eti,

d) Yumurta,

e) Bal,

f) Koza veya ham ipek.

3- Su Ürünleri

Denizler, doğal göller, baraj gölleri, göletler, akarsular, dalyanlar, lagünler ve karada çeşitli sistemler kullanarak su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılık yaparak elde ettikleri su ürünlerini pazara sunmayı taahhüt edenler.

4- Organik Ürün Yetiştiricileri

Organik tarımsal üretim sistemi ile ürün yetiştirerek elde ettikleri organik ürünleri pazara sunmayı taahhüt edenler.

Birlikler; ürün veya ürün grubu bazında faaliyet gösteren ve tüzüklerinde belirlenen miktardaki tarımsal üretimi bu kuruluşlar aracılığıyla pazarlamayı taahhüt eden, en az on altı tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle, asgarî ilçe düzeyinde kurulmaktadır.

Birliğin toplam üretim kapasitesinin ürün bazında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yönetmelikle belirlenecek asgarî düzeyin altında olmaması gerekmektedir. Aynı ürün veya ürün grubu için ilçe düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmektedir. Birliklerin, tarım üreticilerinin geniş katılımını sağlayacak tedbirler almaları öngörülmüştür.

Birlikler, üyelerin imzaladıkları tüzük ile Bakanlığa müracaatları sonucunda tüzel kişilik kazanmaktadır. Birlik tüzükleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca incelenmektedir. Birlik tüzüğünde mevzuata aykırılık veya noksanlık tespit edildiği takdirde, bunların giderilmesi, geçici yönetim kurulundan yazı ile istenmektedir. Bu yazının tebliğinden itibaren otuz gün içinde belirtilen noksanlıklar tamamlanmaz veya mevzuata aykırılık giderilmez ise Bakanlıkça birliğin tescili yapılmayarak, kurucu üyelere bildirilmekte ve genel hükümlere göre işlem yapılmaktadır. Birlik tüzüğünü imzalayarak kurucu üye sıfatını kazanan üreticiler, kendi aralarından beş kişilik geçici yönetim kurulunu seçmekte, geçici yönetim kurulu, ilk genel kurula kadar birliği temsil etmektedir.

Birliklerin 5200 sayılı Kanunun amacına uygun olarak aşağıdaki görevleri yapacağı öngörülmüştür:

- Üyelerinin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak.
- Üyelerinin ürünlerine pazar bulmak, ürünlerin pazara arzını düzenlemek.
- Üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketleme konularında teknik destek sağlamak.
- Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak.
- İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak.
- Eğitim ve yayım hizmeti vermek, danışman hizmeti sağlamak.
- Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak.
- Çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek.

- Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak.
- Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırmak.
- Üyeleri adına ürün depolanmasına, gerektiğinde bu amaçla depo kiralanmasına yardımcı olmak.
- Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak.
- Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası ürün veya ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütmek.
- Sözleşmeli üretim kapsamında, üyeleri adına örnek tip sözleşmeler düzenlemek ve bununla ilgili faaliyetleri koordine etmek.

Birliklerin organları; Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetim Kuruludur. Genel Kurul birlik üyelerinden; Yönetim Kurulu, Genel Kurulun dört yıl için kendi üyeleri arasından seçtiği en az beş, en çok yedi üyeden; denetim kurulu ise Genel Kurulun kendi üyeleri arasından seçtiği üç üyeden oluşmaktadır. Birlik organların görev ve yetkileri Kanunda düzenlenmiştir.

Birliklere üye olabilmek için tarım üreticilerinin aşağıdaki şartları sağlaması gerekir;

- Üye olacağı birliğin iştigal ettiği ürün veya ürün grubu ile ilgili pazara yönelik üretimde bulunmak.
- Çiftçi belgesi sahibi olmak.
- Gerçek kişiler bakımından, on sekiz yaşını doldurmuş olmak.

Ayrıca Birlik Tüzüğünde aranan özel şartlar da aranır. Üyelik başvuruları Yönetim Kurulu tarafından karara bağlanmakta ve birlik üyeliği giriş aidatının ödenmesi ile kazanılmaktadır.

Kanuna göre, birlik üyeleri, giriş aidatı ve her yıl için yıllık aidat ödemekle yükümlüdür. Giriş aidatı ile yıllık aidat, on altı yaşından büyükler için uygulanan aylık asgarî ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, yarısından fazla olamamaktadır. Giriş aidatının alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat alınmamakta, giriş aidatı ve yıllık aidat miktarları, belirlenecek dereceler üzerinden ve tarifelere göre yönetim kurulunun teklifi ile genel kurul tarafından belirlenmektedir.

Birliklerin gelirleri;

- Üyelik aidatları.
- Üyelere sağlanan danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretler.
- Yurt içi ve yurt dışından sağlanan bağış, fon ve yardımlar.
- Taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler.
- Reklam, tanıtım ve yayın gelirleri.
- Birlik aracılığı ile pazarlanan ürünlerin satış bedeli üzerinden kesilecek hizmet payı.
- Diğer gelirler.

Birliklerin üyelerine gelirlerinden pay dağıtmaları yasaklanmıştır. Birlik giderleri, kuruluş amaçlarına uygun olarak yürütülen faaliyetler ile üyelerinin hak ve menfaatlerini koruyacak biçimde yapılacak giderleri kapsamaktadır.

2. Merkez Birlikleri

5200 sayılı Kanun, birliklerin ürün veya ürün grubu bazında ulusal düzeyde merkez birliği şeklinde örgütlenebileceğini öngörmektedir.

Merkez birlikleri, aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren en az yedi tarımsal üretici birliğinden oluşmaktadır. Aynı ürün veya ürün gurubu için birden fazla merkez birliği kurulamamaktadır. Merkez birliklerinin kuruluşu konusunda tarımsal üretici birliklerinin kuruluşundaki esaslar uygulanmaktadır.

Merkez birliklerinin organları; Genel Kurul, Yönetim ve Denetim Kuruludur. Merkez birliklerinin genel kurulları, üye birliklerin genel kurullarınca seçilen birer temsilciden oluşmaktadır. Merkez birliklerinin yönetim ve denetim kurullarının üye sayısı, görevleri ve sorumlulukları tüzükleriyle belirlenmektedir.

Merkez birliklerinin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Faaliyet gösterdikleri ürün veya ürün grubuyla ilgili olarak ulusal düzeydeki üretim planlarına ve ürünlerinin pazarlanmasına ilişkin kurallara uyulmasında üyelerine yardımcı olmak ve üyelerini yönlendirmek.

b) Üyelerinin faaliyetlerini desteklemek, izlemek ve değerlendirmek.

c) Üyelerini, yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek.

d) Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin ürün bazında yapacağı çalışmalara katılmak ve danışma kuruluna temsilci göndermek.

Kanun uyarınca merkez birlikleri genel kurul tarafından belirlenen oranlarda, üyesi olan birliklerin üyelik aidatı gelirlerinden % 10'dan fazla olmamak üzere pay almaktadır. Merkez birliklerinin giderleri, kuruluş amaçlarına uygun olarak yürütülen faaliyetler ile üyelerinin hak ve menfaatlerini koruyacak biçimde yapılacak giderleri kapsamaktadır.

3. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Görev ve Yetkileri İle Denetim Usulü

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının birliklerle ilgili görev ve yetkileri şunlardır:

a) Birliklerin ve merkez birliklerin kuruluşu ile ilgili işlemleri yapmak.

b) Birlikleri ve merkez birliklerini uluslararası anlaşmalar, ulusal plân ve programlar çerçevesinde bilgilendirmek ve yönlendirmek.

c) Birliklerin ve merkez birliklerinin çalışmalarını teknik yönden desteklemek ve merkez birliklerini teknik yönden denetlemek.

5200 sayılı Kanuna göre, birliklerin ve merkez birliklerin mali denetimleri, genel kurul toplantısı öncesi yeminli mali müşavirlere veya bağımsız denetim kuruluşlarına

yaptırılmaktadır. Denetimin sonuçları genel kurul öncesi üyelere dağıtılmaktadır. Tarımsal üretici birlikleri ile tarımsal üretici merkez birliklerinin denetimine ilişkin usul ve esaslar Tarımsal Üretici Birlikleri İle Tarımsal Üretici Merkez Birliklerinin Denetlenmesine İlişkin Yönetmelikle düzenlenmiştir.

Yönetmelik, bağımsız mali denetim ve teknik denetim olmak üzere iki tür denetim öngörmektedir. Bağımsız mali denetim nitelikleri Yönetmelikte belirtilen bağımsız denetim kuruluşları tarafından teknik denetim ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş konunun uzmanı teknik personelden oluşan heyet tarafından yapılmaktadır.

4. Tarımsal Üretici Birliklerinin Genel Özellikleri ve Nitelikleri

Birliklerin ve Merkez birliklerinin tüzel kişiliği bulunmaktadır. Üyelik gönüllülük esasına dayanmaktadır. Örgütlenmeler ürün veya ürün grubu bazında yapılmaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler birliklere üye olabilmektedir. Birliklerin kuruluş, çalışma usul ve esasları 5200 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde bu örgütlerin tüzükleriyle düzenlenmektedir. Tüzel kişilik birlik üyelerinin imzaladıkları tüzükle Tarım ve Köyişleri Bakanlığına müracaat sonucunda kazanılmaktadır. Birliklerin tescil işlemleri anılan Bakanlıkça yapılmaktadır. En az onaltı tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle birlik kurulabilmektedir. Birlikler asgari olarak ilçe düzeyinde kurulmakta ve toplam üretim kapasitelerinin ürün bazında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek asgari düzeyin altında olmaması gerekmektedir.

Üretici birlikleri ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek ulusal düzeyde merkez birliği şeklinde örgütlenebilmektedir. Merkez birliği kurulabilmesi için aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren en az yedi tarımsal üretici birliğinin bir araya gelmesi gerekmektedir.

Birliklerin ve merkez birliklerinin organları derneklerde olduğu gibi genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulundan oluşmaktadır. Faaliyetler üye aidatları ve Kanunda sayılan diğer öz gelirlerle finanse edilmektedir.

Tarımsal üretici birliklerinin ve merkez birliklerinin anılan genel özellikleri ve yapıları dikkate alındığında, bu örgütlerin esas itibarıyla daha çok kooperatiflere ve derneklere benzediği görülmektedir. Zaten 5200 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan hallerde birlikler hakkında genel hükümler ile 2908 sayılı Dernekler Kanununun ilgili hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

B. FAALİYETTEKİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİ VE MERKEZ BİRLİKLERİ

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü verilerine göre 31 Mayıs 2009 itibarıyla ülkemizde 539 tarımsal üretici birliği bulunmaktadır. Bu sayı yeni birlik kurulması veya mevcutların feshedilmesine göre değişiklik gösterebilmektedir. Söz konusu tarımsal üretici birliklerine kayıtlı üye sayısı 33.277'dir.

Tablo 433- 5200 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Tarımsal Üretici Birlikleri Sayıları

Hayvansal Üretimle İlgili Üretici Birlikleri		Bitkisel Üretimle İlgili Üretici Birlikleri		Su Ürünleriyle İlgili Üretici Birlikleri	
Faaliyet Alanı	***Birlik Sayısı***	***Faaliyet Alanı***	***Birlik Sayısı***	***Faaliyet Alanı***	***Birlik Sayısı***
Süt	155	Meyve	127	Su Ürünleri	19
Yumurta	16	Sebze ve Süs Bitkileri	65		
Bal	58	Tarla Bitkileri	53		
Kırmızı Et	14	Organik Ürünler	20		
Kanatlı Hayvan Eti	11				
Koza	1				
Toplam	**255**		**265**		**19**
			Genel Toplam	**539**	

Ayrıca 8 adet merkez birliği faaliyet göstermektedir. Kurulan Merkez Birlikleri şunlardır:

1. Süt Üreticileri Merkez Birliği
2. Yumurta Üreticileri Merkez Birliği
3. Meyve Üreticileri Merkez Birliği
4. Sebze ve Süs Bitkileri Üreticileri Merkez Birliği
5. Tarla Bitkileri Üreticileri Merkez Birliği
6. Bal Üreticileri Merkez Birliği
7. Yağlı Tohumlar Üreticileri Merkez Birliği
8. Kımızı Et Üreticileri Merkez Birliği

Merkez birliklerinin ortak sayısı ve bünyesindeki üretici birlik sayıları şöyledir:

Tablo 434- Tarımsal Üretici Merkez Birlikleri Ortak ve Üye Birlik Sayıları

Türü	Ortak Sayısı	Üye Birlik Sayısı
Süt Üreticileri Merkez Birliği	504	8
Yumurta Üreticileri Merkez Birliği	227	9
Meyve Üreticileri Merkez Birliği	617	7
Sebze ve Süs Bitkileri Üreticileri Merkez Birliği	1503	8
Tarla Bitkileri Üreticileri Merkez Birliği	406	10
Bal Üreticileri Merkez Birliği	529	25
Yağlı Tohumlar Üreticileri Merkez Birliği		9

V. KOOPERATİF STATÜSÜNDEKİ ÖRGÜTLER

Ülkemizde kooperatiflere ilişkin genel hükümler 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yer almıştır. Ancak bu Kanun dışında özel bazı kanunlara göre de kooperatif kurulabilmektedir. Dolayısıyla kuruluşları, yapıları ve tabi olunan mevzuat bakımından kooperatifler arasında çeşitli farklılıklar söz konusudur.

Özellikle esnaf ve sanatkârlar ve tarımsal üreticilerle ilgili kooperatifler mesleki örgütlenme bakımından önem arz etmektedir. Bu kooperatiflere ilişkin bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

A. 1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNUNA GÖRE KURULANLAR

Kooperatiflere ilişkin genel düzenlemeler 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile yapılmıştır. Kooperatifin kanuni tarifi şöyledir: *"Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir."*

Bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak ana sözleşme ile kurulmakta ve Kooperatifler ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de 21 ayrı türde yaklaşık 78.000 kooperatif bulunmakta olup, bunların ortak sayısı yaklaşık olarak 4.600.000 kadardır. Kooperatif türleri içinde en fazla sayıya sahip olanlar yapı kooperatifleridir. Türkiye'de toplam 61.722 yapı kooperatifi bulunmakta olup, bu rakam toplam kooperatiflerin % 79'una denk gelmektedir. Yapı kooperatiflerinin ortak sayısı 2.290.000 civarındadır.

Kooperatif üst kuruluşlarına bakıldığında ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığının faaliyet alanına giren 404 faal kooperatif birliği ve bunlara ortak olan 13.938 kooperatif bulunmaktadır. Merkez birli sayısı ise 5 olup, bu merkez birliklerine 98 birlik ortaktır (www.sanayi.gov.tr, 2009). Ayrıca 1163 sayılı Kanuna göre kooperatif merkez birlikleri ile bazı birliklerinin kurduğu Türkiye Milli Kooperatifler Birliği bulunmaktadır.

1. Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ve Üst Kuruluşları

1163 sayılı Kanuna tabi olarak faaliyet gösteren kooperatiflerden en yaygın bir grup esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleridir. Bu kooperatifler de; kooperatifler, bölge birlikleri ve merkez birliği olmak üzere üç kademeli olarak örgütlenmişlerdir.

Esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri ortaklarının mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamak veya kredi ve banka teminat mektubu almak üzere kefil olmak amacıyla kurulan kooperatiflerdir. Kooperatifler bölge birliklerini, bölge birlikleri ise merkez birliğini oluşturmuştur.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) 32 bölge birliği ve 921 kooperatiften oluşmaktadır. Kooperatifler, bölge birlikleri ve merkez birliği 1163 sayılı Kanun hükümlerine göre faaliyet göstermekte ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının görev alanına girmektedirler. Merkez Birliğinin verilerine göre kooperatiflere 1.500.000 civarında ortak kayıtlıdır. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği aynı zamanda Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin üyesidir.

2. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Üst Kuruluşları

1163 sayılı Kanuna tabi tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşlarına ilişkin görev ve yetkiler Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verilmiştir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatifler;

- Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri
- Sulama Kooperatifleri
- Su Ürünleri Kooperatifleri
- Pancar Ekicileri Kooperatifleri

olmak üzere dört ayrı türde kurulmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca, konu bazında belirlenen bölgelerde bu kooperatifler;

- Tarım,
- Ormancılık,
- Hayvancılık,
- El sanatları,
- Sulama,
- Pancar,
- Su ürünleri
- Çay

olmak üzere 8 ayrı konuda bir araya gelerek birlik ve merkez birliği kurabilmektedirler.

1163 sayılı Kanuna tabi tarımsal amaçlı kooperatiflerin tip ana sözleşmeleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca; Tarımsal Kalkınma, Sulama, Su Ürünleri ve Pancar Ekicileri şeklinde dört ayrı tipte hazırlanmıştır.

1163 sayılı Kanuna göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatifler, bölge birlikleri ve merkez birliğine ilişkin bilgilere aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 435- Tarımsal Amaçlı Kooperatif Merkez Birlikleri Ortak Birlik ve Koop. Sayıları

Türü	Sayısı	Ortak Birlik Sayısı	Ortak Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Köy-Koop.	1	12	1.426	182.953
Tarım	0	0	0	0
Hayvancılık	1	29	1.322	144.443
Ormancılık	1	18	946	119.044
Çay	1	7	52	74.183
Sulama	1	10	699	92.901
Su Ürünleri	1	11	174	10.284
Pancar Ekicileri	0	0	0	0
Toplam	6	87	4.619	623.808
31.05.2009 tarihi itibarıyla				

Tablo 436- 1163 Sayılı Kanuna Tabi Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

Kooperatif Türü	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı

Tarımsal Kalkınma	7.573	794.484
Sulama	2.453	286.563
Su Ürünleri	526	28.441
Pancar Ekicileri	31	1.590.915
Toplam	**10.583**	**2.700.403**
31.05.2009 tarihi itibarıyla		

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Tablo 437- Tarımsal Amaçlı Kooperatif Bölge Birlikleri Ortak Kooperatif Sayıları

Türü	Sayısı	Ortak Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Köy-Koop.	14	1.472	195.000
Tarım	10	409	47.339
Hayvancılık	33	1.473	157.448
Ormancılık	18	946	119.044
Çay	7	52	74.183
Sulama	13	723	97.333
Su Ürünleri	14	201	12.172
Pancar Ekicileri	1	31	1.590.915
Toplam	110	5.307	2.293.434
31.05.2009 tarihi itibarıyla			

B. ÖZEL KANUNLARA GÖRE KURULAN TARIMSAL AMAÇLI KOOPERATİFLER

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatifler yanında özel kanunlara istinaden kurulanlar da bulunmaktadır. Çeşitli kanunlara göre kurulan tarımsal amaçlı kooperatiflere ilişkin bilgiler aşağıda kısaca belirtilmiştir.

1. Tarım Kredi Kooperatifleri, Birlikleri ve Merkez Birliği

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, bu Kanunda yazılı hükümlerden faydalanılmak suretiyle üreticilerin, aralarında ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine dayanan ve tüzel kişiliği olan değişir ortaklı, değişir sermayeli Tarım Kredi Kooperatifleri kurabileceklerini öngörmektedir. Tarımsal amaçlı kooperatifler hariç olmak üzere; ortak ürünleri üzerinde ticaret ve komisyonculuk yapanlar, faizle para veya mal olarak kredi verenlerin bu kooperatiflere girmeleri yasaklanmıştır.

Kanun tarım kredi kooperatiflerinin örgütlenmesinde; kooperatifler, bölge birlikleri ve merkez birliği olmak üzere üçlü bir yapılanma getirmiştir. Kanundaki esaslara göre kurulan bir veya birkaç il dâhilindeki kooperatifler bölge birliklerini, en az 5 bölge birliği de, merkez birliğini kurarlar. Merkez birliği tek üst kuruluş olup Ankara'dadır. Kooperatiflerin ve bölge birliklerinin çalışma alanı içinde birden fazla kooperatif ve bölge birliği kurulamaz. Tarım kredi kooperatiflerinin, bölge ve merkez birliklerinin çalışma konuları ayrı ayrı düzenlenmiştir.

1581 sayılı Kanuna tabi örgütler kooperatif olarak yapılandırılmış olmakla birlikte belli yönlerden salt özel hukuk hükümlerine (1163 sayıl Kanun ve genel hükümler) tabi

kooperatiflerden de ayrılmaktadırlar. Kanun anılan örgütlerle ilgili olarak birçok konuda Tarım ve Köyişleri Bakanlığına görev ve yetki vermiştir. Kooperatif, bölge birlikleri ve merkez birliği örnek ana sözleşmelerinin ilgili kuruluşların da görüşü alınarak anılan Bakanlıkça hazırlanacağı öngörülmüştür. Bu kuruluşların teftiş ve denetimi de Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verilmiştir.

Tarım kredi kooperatifleri ve bölge birlikleri faaliyeti bütün yurdu kapsayan Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine bağlı olarak faaliyet göstermektedirler. 31 Mayıs 2009 itibarıyla ülkemizde 1.880 tarım kredi kooperatifi faaliyet göstermekte olup, bunların ortak sayısı 1.285.607'dir. Bu 1.880 kooperatifin kurduğu 16 bölge birliği bulunmaktadır.

2. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri

Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun hükümlerine göre kurulmaktadır. Kanuna göre;

"Üreticiler; karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle mesleki faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını sağlamak, ürünlerini daha iyi şartlarla değerlendirmek ve ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla, aralarında sınırlı sorumlu, değişir sayıda ortaklı ve değişir sermayeli, tüzel kişiliği haiz tarım satış kooperatifleri kurabilirler.

Bir tarım satış kooperatifinin kurulabilmesi için en az otuz üreticinin, bir tarım satış kooperatifleri birliğinin kurulabilmesi için en az üç tarım satış kooperatifinin bir araya gelmesi şarttır.

Kooperatiflerin sermayeleri ortak üreticilerin; birliklerin sermayeleri ise ortak kooperatiflerin taahhüt edecekleri ortaklık paylarından oluşur. Ortaklık şartları, sermaye taahhüt oranı ve miktarları ile sermaye ödeme ve iadelerine ait usul ve esaslar örnek ana sözleşmelerde gösterilir.

Kooperatif ve birliklerdeki ortaklık payları rehin veya haciz edilemeyeceği gibi başka bir kooperatif ya da birlikle birleşme hali dışında devredilemez."

Tarım satış kooperatifleri ve tarım satış kooperatifleri birliklerinin, ortaklarının ve gerektiğinde diğer üreticilerin ürünlerini daha iyi şartlarla değerlendirmek, mesleki faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik menfaatlerini korumak konularında çalışacakları öngörülmüştür. Kanuna göre, kooperatif ve birliklerin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadî işletmeler, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet göstermektedir. Kooperatif ve birliklerin çalışma konuları ile ürün alım ve değerlendirme işlemlerine ilişkin esaslar örnek ana sözleşmelerde gösterilmektedir. Kooperatif ve birliklerin örnek ana sözleşmeleri birliklerin görüşü alınarak Bakanlıkça hazırlanmakta ve Bakanlar Kurulunca kabul edilerek Resmî Gazete'de yayımlanmaktadır.

Kooperatif ve birliklerin organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulundan oluşmaktadır. Kooperatif ve birliklerin denetimi Sanayi ve Ticaret Bakanlığının belirlediği usul

ve esaslar çerçevesinde 3568 sayılı Kanuna göre denetim yetkisine sahip bağımsız denetim kuruluşlarınca yapılmaktadır. Tarım satış kooperatifleri ve bölge birlikleri tarımsal amaçlı diğer kooperatiflerden farklı olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığının görev alanı kapsamında yer almaktadır.

4572 Sayılı Kanununa göre, bu Kanun 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ayrılmaz bir parçası olup, tarım satış kooperatif ve birlikleri hakkında sırasıyla, 4572 sayılı Kanun, 4572 sayılı Kanunda açıkça örnek ana sözleşmelerde düzenleneceği belirtilen hususlarda örnek ana sözleşmeler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlerle ilgili hükümleri uygulanmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı verilerine göre ülkemizde 4572 sayılı Kanuna göre kurulan 330 tarım satış kooperatifi ve 17 tarım satış kooperatifleri birliği bulunmaktadır. Bu kuruluşların toplam ortak sayısı 675.072'dir.

Tarım satış kooperatifleri birliklerinin bazıları aşağıda gösterilmiştir:

1- Tariş İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (TARİŞ)

- İncir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
- Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
- Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

2- Fndık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (FİSKOBİRLİK)

3- Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (MARMARABİRLİK)

4- Antalya Pamuk ve Narenciye Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (ANTBİRLİK)

5- Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (TRAKYABİRLİK)

6- Çukurova Pamuk, Yerfıstığı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (ÇUKOBİRLİK)

7- Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (GÜNEYDOĞUBİRLİK)

8- Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (KOZABİRLİK)

9- Gül, Gül Yağı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (GÜLBİRLİK)

10- Tiftiş ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (TİFTİKBİRLİK)

11- Nevşehir Üzüm ve Mamülleri Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (TASKOBİRLİK)

12- Karadeniz Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (KARADENİZBİRLİK)

13- Kayısı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (KAYISIBİRLİK)

3. Hayvan Islahı Kanununa Göre Kurulan Yetiştirici Birlikleri ve Merkez Birlikleri

28/2/2001 tarih ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanununda, ıslah, yetiştirme ve pazarlama amacı ile tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi kooperatif nitelikli birlikler kurulabileceği hükme bağlanmış ve bu birliklerin merkez birliği şeklinde örgütlenebileceği

öngörülmüştür. Birlikler ihtiyaç duyulan yerlerde şubeler açabilmekte, birliklerin organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulundan oluşmaktadır.

4631 sayılı Kanuna göre Tarım ve Köyişleri Bakanlığı birliklere teknik hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim konusunda gerektiğinde aynî ve nakdî destek sağlamakta, birliklerin personel ve tesislerinden yararlanma talebinde bulunabilmektedir. Birlikler anılan Bakanlığın gözetim ve denetimine tabi bulunmaktadır. İlgili yönetmelik uyarınca Bakanlık, birlik ve merkez birliklerinin idari, mali, hukuki, teknik ve hayvan sağlığı yönünden denetimini Bakanlık Teftiş Kurulu veya kontrolörler vasıtasıyla yerine getirmektedir. Ayrıca, merkez birlikleri Yönetim ve Denetleme Kurulları, merkez birliğinin ve birliklerin denetimlerini bağımsız denetim kuruluşlarına da yaptırabilecekleri öngörülmüştür.

4631 sayılı Kanuna tabi birliklerin kuruluş, görev ve çalışma usulleri bu Kanuna istinaden çıkarılan Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelikle düzenlenmiştir. Yetiştirici birlikleri, aynı tür, ırk veya hattan hayvanlarla çalışan, ana sözleşmede belirlenen üyelik şartlarına haiz en az yedi yetiştiricinin bir araya gelmesiyle kurulmaktadır. Birliğin kurulması için Tarım ve Köyişleri Bakanlığının bağlı bulunulan il müdürlüğüne başvurulması ve gerekli işlemlerin yapılması gerekmektedir.

Yönetmeliğe göre, birliklerin asil üyeleri Merkez Birliğinin belirlediği asgari sayıda aynı ırktan hayvan varlığına sahip ve soy kütüğü sistemine dâhil işletmelerdir. Merkez Birliğin belirlediği asgari sayıda aynı ırktan hayvan varlığına sahip olmayan ön soy kütüğüne kayıtlı işletmeler aday üye, Merkez Birliğin belirlediği asgari sayıda farklı ırktan hayvana sahip ve soy kütüğüne dâhil olmak isteyen işletmeler ise geçici üye statüsündedirler. Birlikler değişebilir sermayeli olup, üyelerin birliğe girerken ödemiş oldukları giriş aidatları birliğin ana sermayesini oluşturmaktadır.

Birliklerin organları kooperatiflerde olduğu gibi Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulundan oluşmaktadır. Ayrıca Yönetmelikte sayılan şube müdürlükleri de birlik teşkilatına dâhil birimlerdendir.

Yönetmelikte merkez birliğinin kurulmuş bulunan en az yedi birlik tarafından ortaklaşa kurulacağı düzenlenmiştir. Merkez birliğinin kuruluşunda Tarım ve Köyişleri Bakanlığından kuruluş izni alınması gerekir. Merkez birlikleri, birliklerin en üst düzeydeki kuruluşu olarak tanımlanmışlardır. Merkez birliklerinin organları, genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulundan oluşmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının verilerine göre 4631 sayılı Kanuna ve ilgili yönetmeliğe göre ıslah amaçlı yetiştirici birliklerinin sayıları ve bunlara kayıtlı üye sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 438- 4631 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri

Türü	Sayısı	Ortak Birlik Sayısı
Sığır Yetiştirici Birlikleri	75	77.774
Manda Yetiştirici Birlikleri	2	135
Koyun-Keçi Yetiştirici Birlikleri	67	79.063
Arı Yetiştirici Birlikleri	76	33.772
Toplam	220	190.744

Islah amaçlı yetiştirici birlikleri tarafından aşağıda belirtilen merkez birlikleri kurulmuştur:

- Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği
- Türkiye Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği
- Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği

VI. TARIM SEKTÖRÜNDEKİ DİĞER BAZI ÖRGÜTLENMELER

Tarım sektöründeki örgütlenmeler yalnızca 1163 sayılı Kanun ve özel kanunlara göre kurulan kooperatiflerden ibaret değildir. Kooperatif benzeri olmakla birlikte bunlardan farklı nitelikleri bulunan başka örgütlenmelerde söz konusudur.

A. TARIM KANUNUNA GÖRE KURULAN ÜRÜN KONSEYLERİ

18.4.2006 tarihinde kabul edilen 5488 sayılı Tarım Kanunu, bu Kanunda belirlenen ulusal tarım politikaları çerçevesinde çalışmalar yapmak üzere ürün bazında üreticiler, tüccarlar, sanayiciler ve/veya bunların oluşturdukları birlikler ile kamu ve araştırma kurumları, meslek odaları ve derneklerin bir araya gelerek *tüzel kişiliği haiz ürün konseyleri* kurabileceklerini hükme bağlamıştır. Kanuna göre, ürün bazında tek bir ürün konseyi kurulabilmektedir. Ürün konseylerinin kurulması, işleyişi, yönetimi, görevleri ve denetimine ilişkin hükümler ile bu konseylerin çalışma usul ve esasları, gelirleri ve sair hususların her bir ürün konseyi için çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür.

Bugüne kadar çıkarılan çeşitli yönetmeliklerle aşağıdaki ürün konseylerinin kurulması öngörülmüştür:

- Ulusal Çay Konseyi
- Ulusal Fındık Konseyi
- Ulusal Pamuk Konseyi
- Ulusal Süt Konseyi
- Ulusal Turunçgil Konseyi
- Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi

Ulusal ürün konseyi kurulmasını düzenleyen yönetmelik hükümleri incelendiğinde, bunların yönetmeliklerde belirlenen nitelikte (tarım, ticaret, sanayi, tüccar ve sanayici alt gruplarının temsilcileri ile diğer temsilciler) ve sayıda kişi tarafından düzenlenen kuruluş dilekçesinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca onaylanmasıyla tüzel kişilik kazandığı görülmektedir. Konseylerin merkezleri ilgili yönetmelikleriyle belirlenmiştir.

Ürün konseylerinin oluşumuna bakıldığında, meslek odaları, ihracatçı birlikleri, dernekler, kooperatifler, birlikler yanında üreticiler, sanayici ve tüccarlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, üniversite ve araştırma kurumlarının temsilcilerinin konseylerde yer aldığı görülmektedir. Konseyler bu yapılarıyla, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin bir araya geldiği karma örgütler olarak ortaya çıkmaktadır.

Ulusal ürün konseylerinin organları kuruluş yönetmeliklerinde belirlenmiş olup, bunlar;

- Genel kurul,
- Yönetim kurulu,
- Denetleme kurulu,
- Araştırma ve danışma kurulu

olarak sayılmıştır.

Konsey gelirleri, giriş aidatı, yıllık aidat, verilen hizmetler karşılığında alınan ücretler, bağış, fon ve diğer gelirler, reklam, tanıtım ve yayın gelirleri, danışmanlık hizmetlerinden sağlanan gelirler ile diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Ürün konseylerinin hesap ve işlemlerinin denetim yetkisi Tarım ve Köyişleri Bakanlığına aittir.

B. 5355 SAYILI KANUNA GÖRE KURULAN SULAMA BİRLİKLERİ

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununda sulama birliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Sadece sulama amaçlı olarak kurulan mahalli idare birliklerinde birlik meclisinde Kanunda sayılan doğal üyeler yanında belediye meclisi seçilme şartlarına sahip olan ve birliğin sulama faaliyetinden faydalanan çiftçilerde seçilmektedir. İçişleri Bakanlığının verilerine göre Türkiye'de mahalli idareler tarafından kurulan 379 sulama birliği bulunmaktadır.

Sulama birlikleri yapıları itibarıyla özel amaçlı (sulama) olarak kurulan mahalli idare birlikleri olup, hukuki nitelikleri, organları ve yapıları bakımından yukarıda belirtilen kooperatif ve birliklerden ayrılmaktadır. Bunlar Anayasanın 127 nci maddesine istinaden 5355 sayılı Kanun çerçevesinde Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulmaktadırlar.

VII. GÜMRÜK MÜŞAVİRLERİ DERNEKLERİ

A. GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ MESLEĞİ

Gümrük Müşavirliği 1909 yılından 4458 sayılı Gümrük Kanununun kabul edildiği 1999 yılına kadarki tarihsel süreçte Gümrük Komisyonculuğu adıyla icra edilen bir meslektir. Bu meslek Osmanlı'nın son dönemlerinden günümüze kadar yürürlüğe konulan çeşitli hukuki düzenlemeler çerçevesinde yürütülmüştür (www.igmd.org, 2009). Mesleğe ilişkin ilk düzenlemeler 1909 yılında yürürlüğe konulmuş olmakla birlikte, Cumhuriyet Döneminde yapılan düzenlemeler Gümrük Komisyonculuğun meslek olma keyfiyetini güçlendirmiş ve gelişimine büyük katkı sağlamıştır. 4458 sayılı yeni Gümrük Kanununun ilga ettiği 1615 sayılı Gümrük Kanununda gümrük komisyonculuğu mesleği ve meslek mensuplarının örgütlenmelerine ilişkin önemli düzenlemeler yapılmıştır.

1972 yılında kabul edilen söz konusu Kanunda gümrük işlemlerini takip edebilecek şahıslar arasında *"gümrük komisyoncuları ve yardımcıları"* sayılmış ve gümrük komisyoncusu olabilmenin şartları, yardımcıların yapabileceği işler, imtihan usulü, gümrük komisyoncuları ve yardımcılarına verilecek belgeler, çalışma yerleri ve bunların mükellefiyetleri gibi konular kanunla düzenlenmiştir.

Diğer yandan, Kanunda *"en az yirmi gümrük komisyoncusu bulunan mahallerde tüzükleri Gümrük ve Tekel Bakanlığınca tasdik edilmek suretiyle, bütün komisyoncuların üye olacakları bir (Gümrük Komisyoncular Derneği)"* kurulacağı ve bu derneklere komisyoncu yardımcılarının da kaydolunacağı hükmüne yer verilmiştir. Bu suretle gümrük komisyoncuları ve yardımcıları kanun gereği kurulan dernek statüsündeki meslek örgütleri bünyesinde teşkilatlandırılmışlardır. Gümrük komisyoncuları ve yardımcılarınca kurulan bu meslek örgütleri, zorunlu üyeliğin geçerli olduğu, ancak hukuki nitelik olarak dernek statüsünde bulunan örgütler olarak faaliyet göstermişlerdir.

Halen yürürlükte bulunan ve 1999 yılında çıkarılan 4458 sayılı Gümrük Kanununda mesleğe ve mesleki örgütlenmeye ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir. Ancak, Kanunun mesleki örgütlenme konusunu düzenleyen hükümlerinin gümrük müşavirlerini belli bir takvim çerçevesinde "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" olarak yapılandırmaya yönelik bir geçiş sürecini düzenlediği anlaşılmaktadır.

4458 sayılı Kanun (md. 225-230) meslek unvanını *"Gümrük Müşaviri"* olarak belirlemiş ve *"gümrüklerde iş takibi ve gümrük müşavirleri"* başlığıyla meslek mensuplarının görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemiştir.

Kanuna göre, *"eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasına ilişkin faaliyetler, 5 inci madde hükümleri çerçevesinde, sahipleri ile bunların adına hareket edenler*

tarafından doğrudan temsil yoluyla veya gümrük müşavirleri tarafından dolaylı temsil yoluyla takip edilir ve sonuçlandırılır.". Kanun, gümrük müşavirlerinin her türlü gümrük işlemini takip ederek sonuçlandırabileceklerini, gümrük müşavir yardımcılarının ise bir gümrük müşavirinin yanında çalışacaklarını ve onun adına gümrük idarelerinde iş takip edebileceklerini öngörmektedir. Gümrük müşavir yardımcısı olabilecek kişilerde aranacak koşullar Kanunda sayılmıştır. Gümrük müşavir yardımcılığı, Gümrük Müsteşarlığı tarafından Kanundaki düzenlemeler çerçevesinde verilen *Gümrük Müşavir Yardımcılığı İzin Belgesine* istinaden yürütülmektedir.

Gümrük Müşaviri olmanın şartları da Kanunda ayrıca düzenlenmiştir. Meslek unvanının kazanılması için eğitim, staj ve sınav (istisnalar hariç) koşullarının sağlanması gerekmektedir. Gümrük müşavirliği, Gümrük Müsteşarlığınca mevzuatta öngörülen koşulları sağlayanlara verilen *Gümrük Müşavirliği İzin Belgesi* olanlarca yürütülmektedir. Gümrük müşavirlerinin ancak bu izin belgesini aldıktan sonra mesleki faaliyette bulunabilecekleri anılan Kanunun emredici hükmüdür. Gümrük müşavirliği gerçek kişiler tarafından yürütülebildiği gibi tüzel kişilik oluşturularak da yürütülebilmektedir.

Gümrük müşavirleri ve yardımcılarının mükellefiyetleri, tabi oldukları disiplin hükümleri, uygulanacak cezalar 4458 sayılı Kanunda yer almıştır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda da "Gümrük Komisyoncuları"nın 66. maddenin uygulanması bakımından bu işleri dolayısıyla serbest meslek erbabı sayılacakları öngörülmüştür. Diğer yandan, 492 sayılı Harçlar Kanununda (8 Sayılı Tarife) *"meslek erbabına verilecek tezkere, vesika ve ruhsatnamelerden alınacak harçlar"* başlığı altında diğer bazı meslek mensuplarına verilen ruhsatnameler arasında (eczane ruhsatnamesi, mimarlık ve mühendislik ruhsatnameleri, mütehassıs tabiplik vesikaları, dişçilere ait mezuniyet vesikaları, veterinerlere ait mezuniyet vesikaları, avukatlık ruhsatnameleri gibi) gümrük müşavirlerine ve gümrük müşavir yardımcılarına verilecek izin belgeleri de sayılmıştır.

B. GÜMRÜK MÜŞAVİRLERİNİN MESLEKİ ÖRGÜTLENMESİ

4458 sayılı Kanun yalnızca gümrük müşaviri veya gümrük müşavir yardımcısı unvanının kazanılması ve belgelendirilmesi, bunların yapabilecekleri işler ve görev, yetki ve sorumluluklarını değil, buna ilave olarak meslek mensuplarının mesleki örgütlenmesi hususunu da düzenlemiştir. Ancak, yukarıda zikredildiği gibi mesleki örgütlenmeye ve meslek mensuplarına ilişkin bazı hükümlerin geçici maddeyle düzenlenmesi ve bu bağlamda meslek mensuplarının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılıncaya kadar uygulanacak hükümlerden söz edilmesi yapılan düzenlemenin belli bir geçiş sürecine yönelik olduğunu göstermektedir.

Kanunun meslek unvanlarının kazanılması, sınavlar ve mesleki örgütlenmeye ilişkin hükmü şöyledir:

"Geçici Madde 6 – Gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcıları çıkarılacak bir kanunla bağlı bulundukları gümrük başmüdürlüğü görev alanı itibariyle kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu şeklinde örgütleninceye kadar aşağıdaki hükümler uygulanır:

1. 1615 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre kurulan Gümrük Komisyoncuları Dernekleri faaliyetlerine devam eder ve sınav açılması ile izin belgeleri verilmesi işlemleri Gümrük Müsteşarlığınca yürütülür.

a) Gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığı sınavları Müsteşarlıkça belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde her yıl bir kez yapılır.

b) 227 ve 228 inci maddelerde belirtilen koşulları sınavın açıldığı yıl başında sağlamış olanlar, o yıl açılan gümrük müşavirliği veya gümrük müşavir yardımcılığı sınavlarına müracaat edebilirler.

c) Gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığı sınavlarına en fazla üçer kez girilebilir."

Bu hüküm Kanun Koyucunun iradesinin belli bir geçiş süreci sonrasında gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcılarının çıkarılacak bir kanunla bağlı bulundukları gümrük başmüdürlüğü görev alanı itibarıyla kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu şeklinde teşkilatlandırılması yönünde olduğunu göstermektedir. Ancak meslek mensuplarının bu şekilde teşkilatlandırılmasına kadarki dönemde mülga 1615 sayılı Gümrük Kanununa göre kurulan Gümrük Komisyoncuları Derneklerinin faaliyetlerine devam edeceği ve meslekle ilgili olarak sınav açılması ve izin belgeleri verilmesine ilişkin işlemlerin Gümrük Müsteşarlığınca yürütüleceği öngörülmüştür.

Günümüzde faaliyet gösteren gümrük müşavirleri dernekleri aşağıda gösterilmiştir:

1. İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği
2. Ankara Gümrük Müşavirleri Derneği
3. İzmir Gümrük Müşavirleri Derneği
4. Bursa Gümrük Müşavirleri Derneği
5. Mersin Gümrük Müşavirler Derneği

İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Mersin illeri dışındaki meslek mensupları da söz konusu dernekler bünyesinde örgütlenmektedirler. Bu dernekler 2008 yılında bir araya gelerek Türkiye Gümrük Müşavirleri Dernekleri İcra Kurulunu oluşturarak ortak bir mesleki platform teşkil etmiş bulunmaktadırlar.

İcra Kurulunun oluşturulmasında temel hedefin dernekler arasında işbirliğinin sağlanması, güç birliği yapılması, mesleğin kurumsallaşmış bir yapıya dönüştürülmesine yönelik olarak daha etkin faaliyet gösterilmesi ve mesleğe ve oda şeklinde örgütlenmeye ilişkin yasanın

çıkarılması, doğrultuda etkinlikler yürütülmesi ve kamuoyu oluşturulması olduğu anlaşılmaktadır. İcra Kurulunun 31 Temmuz-01 Ağustos 2009 tarihinde yapılan toplantıda meslek ve meslek mensuplarına yönelik olarak önemli kararlar aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Kurulun örgüt yapısı platform niteliği gösterse bile meslek üst kuruluşu işlevini üstlenmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneğinin açıkladığı istatistiklere göre (www.igmd.org , 2009), ülke genelinde Gümrük Müşavirleri Derneklerine kayıtlı 2.200 Gümrük Müşaviri ve 4.788 Gümrük Müşavir Yardımcısı bulunmaktadır. Meslek mensuplarının toplam sayısı 7 bin civarındadır. Bunların büyük çoğunluğu firmalarda olduğu gibi İstanbul, İzmir, Mersin, Ankara ve Bursa illerinde faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Türkiye genelinde Gümrük Müşavir Derneklerine kayıtlı yaklaşık olarak 1400'e yakın gümrük müşavirliği firması bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğu (900'e yakını) İstanbul'da, diğerleri İzmir, Ankara, Mersin ve Bursa gibi büyük şehirlerde faaliyet göstermektedir. Gümrükleme/gümrük müşavirliği firmalarında 32 bini aşkın personel çalıştığı belirtilmektedir.

İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneğinin üye bilgilerine ilişkin rakamlar örnek olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 439- İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği Üye Bilgileri

Bağlı Bulunduğu Gümrük Başmüdürlüğü	Çalışma Alanı	Gümrük Müşaviri Sayısı	Gümrük Müşavir Yardımcısı Sayısı	Toplam Üye Sayısı	Kayıtlı Şirket Sayısı	Toplam Çalışan Sayısı
İstanbul	İstanbul Edirne İzmit	1.499	3.386	4.885	882	24.500
Ankara, İzmir, Bursa ve Mersin merkezli olarak kurulan derneklerin çalışma alanı da birden fazla ili kapsamaktadır.						

C. MESLEKİ DENETİM VE DİSİPLİNE İLİŞKİN KURALLAR

4458 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinde gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcıları hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır. Geçici 6 ncı madeninin ilgili hükmü aşağıdaki gibidir:

"…

2. Gümrük müşavirliği veya gümrük müşavir yardımcılığı mesleğinin *vakar ve onuruna aykırı fiil ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan ya da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan meslek mensupları hakkında, gümrük müşavirliği hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi amacıyla, durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre aşağıda tanımlanan disiplin cezaları verilir.*

a) ***Uyarma****: Meslek mensubuna mesleğinin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.*

b) ***Kınama****: Meslek mensubuna görevinde ve davranışında kusurlu sayıldığının yazı ile bildirilmesidir.*

c) ***Geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma****: Mesleki sıfatı saklı kalmak şartıyla altı aydan az, bir yıldan çok olmamak üzere mesleki faaliyetten alıkoymadır.*

d) ***Meslekten çıkarma****: Meslek mensubunun izin belgesinin geri alınarak, bir daha bu mesleği icra etmesine izin verilmemesidir.*

3. Mesleki kurallara, mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve harekette bulunanlarla, görevin gerektirdiği güveni sarsıcı harekette bulunan meslek mensupları hakkında, ilk defasında uyarma, tekrarında ise kınama cezası uygulanır.

Görevini bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlükle yapmayan veya kusurlu olarak yapan ya da bu Kanunda yer alan mesleğin genel prensiplerine aykırı harekette bulunan meslek mensupları için geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma cezası uygulanır.

Sahte belgelere dayanılarak yanlış beyanda bulunulduğunun, ancak bu durumun gümrük müşavirinin bilgisi dışında olduğunun, bununla birlikte, bir araştırma sonucunda gerçek durumun öğrenilebileceğinin Gümrük Müsteşarlığı merkez denetim elemanlarınca rapora bağlandığı durumlarda, ilgili gümrük müşavirine ilk defasında kınama cezası verilir. Bu hususun tekerrür etmesi halinde geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma cezası uygulanır.

7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun hükümlerine göre kaçakçılık suçundan mahkumiyet kararı kesinleşen meslek mensuplarına, meslekten çıkarma cezası verilir.

4. Üç yıllık dönem içinde iki veya daha fazla disiplin cezasını gerektiren davranışta bulunan meslek mensubuna, her yeni suçu için bir öncekinden daha ağır ceza uygulanabilir. Beş yıllık dönem içinde iki defa mesleki faaliyetten alıkoyma cezası ile cezalandırılmasından sonra bu cezayı gerektiren fiili yeniden işleyen meslek mensupları hakkında meslekten çıkarma cezası uygulanır.

Disiplin kurulları bir derece ağır veya bir derece hafif disiplin cezasının uygulanmasına karar verebilirler. Takibat ve hüküm tesisi, disiplin soruşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına engel değildir.

5. Meslek mensubu hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Yetkili disiplin kurulunun on günden az olmamak üzere verdiği süre içinde savunma yapmayanlar, savunma hakkından vazgeçmiş sayılırlar.

Disiplin cezaları kesinleşme tarihinden itibaren uygulanır.

6. Gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcıları, görevleri sırasında veya görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı fillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanununun Devlet memurlarına ait hükümleri uyarınca cezalandırılır.

7. Disiplin cezaları bir dava sonucuna bağlı olmaksızın mevzuat hükümlerine aykırılığı gümrük idarelerince tespit edildiği tarihten itibaren üç yıl süreyle uygulanmadığı takdirde

zamanaşımına uğrar. Mevzuata aykırı işlem ve eylemlerin aynı zamanda bir adli kovuşturma konusu olması halinde, bu aykırılık için Türk Ceza Kanununda öngörülen zamanaşımı hükümlerine göre disiplin cezası verilebilir.

8. 2 numaralı bentte belirtilen uyarma ve kınama cezası yetkili gümrük başmüdürü, geçici olarak mesleki faaliyetten alıkoyma cezası Müsteşarlık Merkez Disiplin Kurulu, meslekten çıkarma cezaları Müsteşarlık Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilir.

9. Bu Kanuna ve gümrüklerde uygulanan mevzuat hükümlerine aykırı hareketleri görülen gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcılarının izin belgeleri gümrük müfettişleri, müfettiş yardımcıları, kontrolörler ve gümrük başmüdürleri tarafından gerek görülmesi halinde tedbir mahiyetinde geçici olarak alınır ve gümrüklerde iş takip etmelerine izin verilmez. Bu durum, gerekçesiyle birlikte izin belgesinin alınmasını izleyen günde Müsteşarlığa bildirilir. Bu şekilde izin belgeleri alınanlar hakkında geçici mesleki faaliyetten alıkoyma cezası verilmesi halinde, tedbir mahiyetinde izin belgelerinin alındığı süre verilen cezadan mahsup edilir."

485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede (md. 7) *"Gümrük komisyoncu ve yardımcıları ile ilgili işlemleri yürütmek,"* (4458 sayılı Kanuna göre gümrük müşavirleri ve yardımcıları) görevi Müsteşarlığın ana hizmet birimlerinden olan Gümrükler Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Ancak, disiplin işlemleri Müsteşarlığın Personel Dairesi Başkanlığınca yürütülmektedir.

Görüldüğü gibi 4458 sayılı Kanun gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığını bu unvanlar kullanılmak suretiyle gümrük müşavirliği hizmetlerinin yürütülmesine yönelik muayyen bir "meslek" olarak kabul etmekte ve bu mesleği icra edenleri de "meslek mensubu" olarak tanımlamaktadır.

Kanun disiplin cezalarının kanunen kurulan meslek örgütü niteliğindeki Gümrük Komisyoncuları Dernekleri tarafından değil, gümrük müşavirleri ve gümrük müşavir yardımcılarının gümrük iş ve işlemlerini yürütürken muhatap olduğu kamu otoritesi olan gümrük teşkilatındaki görevliler ve yetkili kurullar (Gümrük Başmüdürü, Gümrük Müsteşarlığı Merkez Disiplin Kurulu, Gümrük Müsteşarlığı Yüksek Disiplin Kurulu) tarafından verilmesini hükme bağlamıştır.

Gerek sınav işlemlerinin yürütülmesi, meslek unvanlarının edinilmesine ilişkin izin belgelerinin verilmesi, mesleki denetim faaliyetlerinin yürütülmesi ve disiplin müeyyidelerinin uygulanması konularındaki görev ve yetkiler meslek mensuplarınca kanun gereği kurulan meslek örgütü yerine Gümrük Müsteşarlığına verilmiştir. Bu yapının bazı zorunluluklar ve makul gerekçelere dayalı olarak getirildiği kabul edilebilir, fakat mesleğin ve meslek mensuplarının da yoğun bir kamu vesayeti altında olduğu gerçeği de göz ardı edilemez.

Kamu hizmeti niteliği bulunan sınav işlemlerinin ve bir tür ruhsat niteliği taşıyan izin belgelerinin Gümrük idaresince verilmesi doğal görülmekle birlikte, hem kanunen üyeliğin

zorunlu olduğu bir meslek örgütü kurulması zorunluluğunun getirilmesi hem de bu meslek örgütlerine meslek ve meslek mensuplarıyla ilgili görev verilmemesi öngörülen mesleki örgütlenme yapısının işlevsiz bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bu düzenlemelerin geçiş sürecine münhasır bir yapılanmaya yönelik olduğunu da kabul etmek gerekir.

Sonuç olarak, işlev, görev ve yetkilerindeki sınırlılık ve örgütlenme kapasitelerindeki yetersizliklere (büyük şehirlerdeki bazı dernekler hariç) rağmen Gümrük Müşavirleri Dernekleri ülkemizde gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığı mesleğini icra eden meslek mensuplarınca kurulan ve bunlara yönelik meslek örgütü işlevlerini yürüten meslek örgütleri olarak değerlendirilmektedir. Gerek mülga 1615 sayılı Kanun, gerekse yürürlükte bulunan 4458 sayılı Gümrük Kanunun mesleğe ve mesleki örgütlenmeye ilişkin hükümleri, bu kanunlar ve ilgili mevzuat çerçevesinde faaliyet gösteren meslek mensuplarınca emredici hükümler gereği dernek statüsüyle kurulan derneklerin meslek örgütü niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. 4458 sayılı Kanunda meslek mensuplarının kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu şeklinde örgütlenmesinden söz edilmesi de mesleğin ve meslek mensuplarınca yürütülen hizmetlerin kamusal yönüne işaret etmektedir.

D. KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE MESLEK KURULUŞU OLARAK ÖRGÜTLENME

Gümrük Müşavirleri Derneklerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak örgütlenme konusunda çeşitli talep ve girişimleri olmuşsa da, bugüne kadar bir mesafe alınamadığı ve 4458 sayılı Kanunun geçici maddesinde sözü edilen düzenlemenin yapılamadığı anlaşılmaktadır. Ancak, gümrük müşavirliği ve gümrük müşavir yardımcılığı mesleğinin hukuki çerçevesinin yeniden düzenlenmesi ve mesleki örgütlenme konusu güncelliğini korumaktadır.

Son olarak bu amaçla Gümrük Müsteşarlığı ve Türkiye Gümrük Müşavirleri İcra Kurulunca ortak olarak "Gümrük Müşavirliği, Gümrük Müşavirleri Odaları ve Gümrük Müşavirleri Odaları Birliği Kanunu Tasarısı Taslağı" hazırlanmış ve kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır.

Taslağın gümrük müşavirleri ve yardımcıları ve Gümrük Müşavirleri Dernekleri tarafından olumlu karşılandığı ve taslağın yasalaşması konusunda büyük gayretler gösterildiği anlaşılmaktadır. Gümrük Müşavirleri Dernekleri tarafından oluşturulan Türkiye Gümrük Müşavirleri İcra Kurulu tarafından basın ilanı (17 Ağustos 2009, Sabah Gazetesi) yoluyla yapılan teşekkür Taslağın meslek mensupları ve bunların meslek örgütleri bakımından taşıdığı önemi göstermektedir.

Taslakla; gümrük müşavirlerinin, gümrük müşavir yardımcılarının ve stajyerlerin görev, yetki ve sorumlulukları ile gümrük müşavirleri odaları ve Gümrük Müşavirleri Odaları Birliğinin kurulmasına, teşkilat, faaliyet ve denetimleri ile organlarının seçimlerine dair esaslar

düzenlenmektedir. Bu amaçla gümrük müşavirliği mesleğinin konusu, meslek unvanlarının kullanımı, stajyerlik, sınav ve eğitimler, Gümrük Müsteşarlığı personeline ilişkin özel hükümler (sınavsız gümrük müşaviri olmaya yönelik düzenlemeler), Gümrük Müşavirleri Odalarının hukuki niteliği, kuruluşu, gelirleri, organları ve bunların görevleri, Gümrük Müşavirleri Odaları Birliği, Birliğin görevleri, gelirleri, organları ve bunların görevleri, oda ve birlik organlarının seçim esasları, organların görevlerine son verilmesi ve faaliyetten men edilmesi, oda ve birlik organlarının denetimi, mesleğe ilişkin uyulacak bazı kural ve yasaklamalar, ücret tarifeleri, görevle ilgili suçlar ve disiplin suç ve cezaları gibi konular düzenlenmektedir.

Taslakta Gümrük Müşavirleri Odalarının, gümrük müşavirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, gümrük müşavirlerinin birbirleri ile ve iş sahipleriyle olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları olarak tanımlandığı ve odaların kuruluş amacı ve bu Kanunla (Taslak) belirtilenler dışında hiçbir faaliyet gösteremeyeceklerinin öngörüldüğü görülmektedir.

Gümrük Müşavirleri Odaları Birliği ise odalar arasındaki birlik ve dayanışmayı temin etmek, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, oda mensuplarının mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, bunların birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere, meslek disiplinini ve ahlakını korumak, ülkenin kalkınması, ekonominin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak ve bu Kanunda (Taslak) belirtilen hizmetleri yerine getirmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşu olarak tarif edildiği görülmektedir.

Taslak incelendiğinde, meslek kuruluşu ve üst kuruluşu olarak yapılandırılan odalar ve birliğin Anayasanın 135 inci maddesindeki hükümlere paralel olarak yapılandırıldığı, kuruluş amaçları, görev ve yetkileri ile diğer hususların bu çerçevede düzenlendiği, getirilen örgüt yapısının ve uygulanacak kuralların genel olarak mevcut meslek kuruluşlarıyla büyük benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Taslak henüz Tasarı halini almamış bulunmaktadır. Bakanlar Kurulunca karara bağlanması halinde, TBMM'ye sunularak Anayasal süreç işlemiş olacaktır.

Söz konusu Taslağın yasalaşması halinde 4458 sayılı Kanunun geçici maddesinde öngörülen yeniden yapılandırma tamamlanmış olacaktır. Böylece, gümrük müşavirliği ve gümrük müşavirliği mesleği de serbest muhasebeci mali müşavirlik, yeminli mali müşavirlik, değerleme uzmanlığı, mühendislik, mimarlık, eczacılık, hekimlik, avukatlık gibi serbest mesleklerde olduğu gibi ayrı bir kanunla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde teşkilatlandırılmış olacaktır. Ayrıca, meslek mensuplarının görev, yetki ve sorumlulukları, sınav ve belgelendirmeye ilişkin işlemler, disiplin suç ve cezaları ve diğer

mesleki konular 4458 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesi yerine mesleğe ilişkin müstakil bir yasa çerçevesinde yürütülmüş olacaktır.

VIII. DERNEK STATÜSÜNDEKİ DİĞER MESLEK ÖRGÜTLERİ

Özel kanunlara istinaden dernek statüsüyle kurulan mesleki dernekler yanında 5253 sayılı Dernekler Kanununa göre kurulan mesleki dernekler de bulunmaktadır. Dernek örgütlenmesine ilişkin hukuki çerçeve ve derneklerin özellikleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla olan benzerlik ve farklılıkları Raporun Birinci Bölümünde detaylı bir şekilde belirtildiğinden, burada sadece Dernekler Kanununa göre faaliyet gösteren mesleki amaçlı dernekler hakkında genel bilgi verilecektir.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığının güncel verilerine göre Türkiye'deki faal dernek sayısı 82.146'dır. Derneklerin ülke düzeyindeki dağılımına bakıldığında bunların % 44'ünün İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli illerinde, kalan % 56'sı ise diğer illerde kurulduğu görülmektedir (www.dernekler.gov.tr, 2009). Ulusal düzeyde faaliyet gösterenler hariç tutulacak olursa, bu dernekler kuruldukları mahalde faaliyet göstermektedirler. Türkiye genelinde derneklere üye olan kişi sayısının ise 2008 yılı verilerine göre 8 milyonu aştığı tahmin edilmektedir

Faal durumda bulunan 82 bini aşkın derneğinin kaçının veya bunların yüzde kaçlık kesiminin mesleki dernek niteliğinde olduğuna ilişkin kesin veri bulunmamaktadır. Mesleki derneklerin sayısı kesin olarak bilinmeyince, bu tür derneklere yaklaşık olarak kaç kişinin üye olduğunu da belirleyebilmek mümkün gözükmemektedir.

Bununla birlikte İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığının yayımladığı *"Kamu Yararına Çalışan Dernekler-430 adet-"* ve *"İzne Tabi Kelime Kullanan Derneklere-433 adet-"* ait listeler incelendiğinde, çeşitli alanlarda faaliyet gösteren ve meslek örgütü niteliği taşıyan birçok dernek ve federasyonunun bulunduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

- Anadolu Basın Birliği Derneği
- Ankara Gazeteciler Cemiyeti Derneği
- Türkiye Ormancılar Derneği
- Türkiye Yazarlar Birliği Derneği
- Türkiye Ziraatçılar Derneği
- Bursa Gazeteciler Cemiyeti
- Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD)
- Türk Amerikan İşadamları Derneği
- Türk Basın Birliği Derneği
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)

- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
- Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON)
- Türkiye Spor Yazarları Derneği
- Türkiye Müteahhitler Birliği Derneği
- Türkiye Futbol Antrenörleri Menajeri ve Monitörleri Derneği
- Türk Mühendisler Derneği
- Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği Derneği
- Türkiye Bilişim Derneği
- Türk Kütüphaneciler Derneği
- Türkiye Diyetisyenler Derneği
- Türk Hemşireler Derneği
- Türk İdareciler Derneği
- Türk Hukuk Kurumu Derneği
- Türk Hukukçular Birliği Derneği
- Türkiye Futbol Hakemleri Kulübü Birliği
- Türk Parlamenterler Birliği Derneği
- Türk Psikologlar Derneği
- Türk Tarım Alet ve Makinaları İmalatçıları Derneği
- Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Derneği
- Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği Derneği
- Türkiye Prefabrike Betonarme Yapı Ürünleri Kullananlar Derneği
- Türkiye Muhtarlar Derneği
- Türkiye İl Genel Meclisi Üyeleri Derneği
- Türk Serbest Mimarlar Derneği
- Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği
- Türkiye Gaz Beton Üreticileri Birliği Derneği
- Türk Kamu İşletmeleri Birliği
- Türkiye Tohumculuk Endüstri Birliği Derneği
- Türk İstatistik Derneği
- Türkiye Makarna Sanayicileri Derneği
- Eğitim Yayıncıları Derneği
- Gazeteciler Federasyonu
- Fahri Trafik Müfettişleri Derneği
- Türk Tesisat Mühendisleri Derneği

- Türkiye Alüminyum Sanayicileri Derneği
- Türkiye İlaç Sanayi Derneği
- Türkiye Beden Terbiyesi Öğretmenleri Derneği
- Türkiye Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği
- Özel Okullar Birliği Derneği
- Türkiye Hafızı Kuran ve Mevlithanlar Cemiyeti Derneği
- Türk Hastane ve Mütehassısları Derneği
- Türk Kılavuz Kaptanlar Derneği
- Türkiye Spor Yazarları ve Spor Kulübü Derneği
- Türkiye Likid Petrol Gazcılar Derneği
- Türkiye Almanca Öğretmenleri Derneği
- Türk Hekimler Dostluk ve Yardımlaşma Derneği
- Türkiye Tüccar ve Sanayiciler Derneği
- Türk Hava Yolu Pilotları Derneği
- Türkiye Turing Otomobil Kurumu Derneği
- Türkiye Nakliyeciler Derneği
- Türkiye Madenciler Derneği
- Türkiye Hava Trafik Görevlileri Derneği
- Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
- Türkiye İnşaat Sürveyan ve Kalfa Derneği
- Türkiye Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği
- Türk Armatörleri Derneği
- Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
- Türkiye Demir Çelik Sanayicileri Derneği
- Türkiye Dış Ticaret Derneği
- Türkiye Dış Ticaret Derneği
- Türkiye Yayıncılar Birliği Derneği
- Türkiye Ayakkabı Sanayiciler Derneği
- Türk Uyku Araştırmacıları Derneği
- Türkiye Yumurta Üreticileri Derneği
- Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği
- Türkiye Genç İşadamları Derneği
- Türkiye Jokey Kulübü Derneği
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği

- Türkiye Hazır Beton Üreticileri Birliği Derneği
- Türkiye Futbol Adamları Derneği
- Türkiye Özel Sektör Havacılık İşletmeleri Derneği
- Türk Elektronik Sanayiciler Derneği
- Türk Seramik Derneği
- Türkiye Deri Konfeksiyoncuları Derneği
- Türkiye Hava Trafik Kontrolörleri Derneği
- Türkiye Çevirmenler Derneği
- Türkiye Barmenler Derneği
- Türkiye Süt Et Gıda Sanayi Üre. Bir. Derneği
- Türkiye Orman Ürünleri İthalatçıları Derneği
- Türkiye Triko Sanayicileri Derneği
- Türkiye Beyaz Ev Eşyası Sanayicileri Derneği
- Türkiye Tekstil Terbiye Sanayicileri Derneği
- Türkiye Alçı Üreticileri Derneği
- Türkiye İç Denetim Enstitüsü Derneği
- Pompa Sanayicileri Derneği
- Fuar Yapımcıları Derneği
- Ev Tekstili Sanayicileri Derneği
- Kargo İşletmecileri Derneği
- Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği
- Ahşap Birliği Derneği
- Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
- Türkiye Yapı Teknisyenleri Derneği
- Türkiye Spor Hakemleri Derneği
- Türk Medikal Radyoloji Teknisyenleri Derneği
- Mühendisler Birliği Derneği
- Foto Muhabirleri Derneği
- Tüm İş Kadınları Derneği
- Liman İşletmecileri Derneği
- Biyologlar Derneği
- Kadın Girişimciler Derneği
- Tüm Otobüsçüler ve İşletmecileri Federasyonu
- Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu
- Sağlık İşletmeleri Derneği

- Tüm Optik ve Optimetrik Meslekler Birliği Derneği
- Tüm Denim Sanayici Ve İşadamları Derneği
- Tüm Arşivciler Derneği
- Hava Trafik Emniyeti Elektronik Teknik Elemanlar Derneği
- Genç İşadamları Konfederasyonu
- Tüm Sebze ve Meyve Komisyoncuları Federasyonu
- İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
- İş Makinaları Distribütörleri Ve İmalatçıları Birliği Derneği
- Gözlük Sanayicileri Derneği
- Türkiye Basketbol Antrenörleri Derneği
- Hava Yolları Pilotları Derneği
- Demir-Çelik Üreticileri Derneği
- Türkiye Gemi İnşa Sanayicileri Birliği Derneği

Liste incelendiğinde özellikle ticaret ve sanayi alanında, girişimcilerin/iş adamlarının sektörler veya yapılan işler itibarıyla kurdukları dernek ve federasyonların öne çıktığı görülmektedir. Diğer yandan, çeşitli meslek mensuplarının da kurdukları mesleki dernekler çatısı altında örgütlendikleri anlaşılmaktadır.

Ayrıca, kamu yararına çalışan dernek statüsünde olmayan ve isimlerinde kullanıma izne tabi kelime bulunmadığından İçişleri Bakanlığının söz konusu listelerinde yer almayan birçok mesleki dernek bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda örneklendirilmiştir:

- Borsa Uzmanları Derneği
- Borsa Aracı Kurumları Yöneticileri Derneği
- Gümrük Müşavirleri Dernekleri (çeşitli illerde kurulmuş bulunan)
- İl ve bölge düzeyinde kurulan işadamı, sanayici dernekleri
- Değerleme Uzmanları Derneği
- Türkiye Emlak Müşavirleri Federasyonu ve çeşitli emlakçı dernekleri
- Reklamcılar Derneği
- Genç Yönetici ve İşadamları Derneği
- Otomotiv Sanayi Derneği
- Uluslararası Nakliyeciler Derneği
- Hukukçular Derneği
- Matematikçiler Derneği
- Kimyagerler Derneği
- Uluslararası Yatırımcılar Derneği
- Faktoring Derneği

- Finansal Kiralama Derneği
- Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği
- Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği
- Yönetim Danışmanları Derneği
- Ekonomi Muhabirleri Derneği
- Agrega Üreticileri Birliği
- Beton Katkı Üreticileri Birliği
- Kireç Sanayicileri Derneği
- Yapı Denetim Kuruluşları Birliği
- Mali Müşavirler-Muhasebeciler Birliği Derneği
- Doğal Gaz Dağıtıcıları Birliği
- Turist Rehberleri Birliği Derneği
- Sigorta Acenteler Derneği
- Anadolu Aslanları İşadamları Derneği
- İş Hayatı Dayanışma Derneği
- Televizyon Yayıncıları Derneği
- Tuğla ve Kiremit Sanayicileri Derneği
- Uluslararası Karayolu İle Yük Taşımacıları ve Acente Sahipleri Derneği
- Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği

Yukarıda belirtilenler dışında kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memur ve diğer kamu görevlilerinin, uzmanlık, denetmenlik, müfettişlik, kontrolörlük ve diğer çeşitli görevleri yürüten personelin bir araya gelerek kurdukları mesleki dernekler çatısı altında örgütlendikleri bilinmektedir. Bu derneklerin çoğu daha çok, aynı unvana sahip olarak bir kurumda çalışan kamu personelinin oluşturduğu derneklerdir. Ancak bunlardan bir kaçı tüm kamu kurum ve kuruluşlarında aynı unvanla çalışan meslek mensuplarını kapsayan ve ulusal ölçekte faaliyet gösteren mesleki derneklerdir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların kurduğu meslek dernekleri aşağıdaki listeyle örneklendirilmiştir:

- Devlet Denetim Elemanları Derneği
- Kamu İç Denetçileri Derneği
- Türk İdareciler Derneği
- Yargıçlar ve Savcılar Birliği
- Maliye Müfettişleri Derneği
- Sayıştay Denetçileri Derneği
- Başbakanlık Müfettişleri Derneği

- Başbakanlık Uzmanları Derneği
- Gümrük Uzmanları Derneği
- Hazine Uzmanları Derneği
- Rekabet Uzmanları Derneği
- Kültür ve Turizm Uzmanları Derneği
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
- Gümrük Müfettişleri Derneği
- Maliye Bütçe Kontrolörleri Derneği
- Maliye Muhasebat Kontrolörleri Derneği
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği
- Gelirler Kontrolörleri Derneği
- Hazine Avukatları Derneği
- Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği
- Sağlık Memurları Derneği
- Sağlık İdarecileri Derneği
- Veteriner Sağlık Teknisyenleri Derneği
- Tüm Kamu Eczacıları Derneği
- Mali Hizmetler Uzmanları Derneği
- Parlamenter Danışmanları Derneği
- Devlet Bütçe Uzmanları Derneği
- Devlet Muhasebe Uzmanları Derneği
- Muhasebe Uzmanları Derneği
- Gelir İdaresi Gelir Uzmanları Derneği
- Çevre ve Orman Uzmanları Derneği
- Büyükşehir Belediye Müfettişleri Derneği
- İş Müfettişleri Derneği
- Sosyal Güvenlik Müfettişleri Derneği

Sonuç olarak Türkiye'de il, bölge veya ulusal düzeyde kurulmuş bini aşkın mesleki dernek bulunmaktadır. Kamu veya özel sektörde bağımlı olarak çalışanların, serbest meslek icra edenlerin, tarım, sanayi, ticaret, bankacılık, medya, sermaye piyasası, sağlık vd. sektörlerde faaliyet gösteren girişimcilerin meslek veya sektör bazında, yerel veya ulusal ölçekte kurmuş olduğu birçok dernek mevcuttur. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığının yayımladığı veriler arasında mesleki dernek niteliğine sahip olan dernekleri ayırt etmek ve bu derneklerin toplam sayısı ile bunlara üye olan kişilerin toplam sayısını ortaya koyabilmek mümkün olmamıştır.

Ancak, yukarıda örneklendirdiğimiz kadarıyla ülkemizde her sektör ve mesleğe ilişkin mesleki örgütlenmenin ilgili kişilerce gönüllülük esasına dayalı olarak Dernekler Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Hatta üyeliğin gönüllülük esasına dayandığı bazı meslek örgütlerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu statüsü tanınmış ve zorunlu üyeliğin geçerli olduğu bazı oda ve üst kuruluşlara göre daha etkin oldukları da gözlemlenebilmektedir. Özellikle ulusal çapta faaliyet gösteren bazı meslek dernekleri ve işadamı/sanayici dernekleri için bunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Diğer yandan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesinde örgütlendirildikleri halde, bazı meslek mensuplarının ayrıca gönüllü olarak kurmuş oldukları dernekler bünyesinde örgütlenmeleri de bu alandaki örgütlenmenin bazı ihtiyaçları karşıladığını ve bazı durumlar bakımından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bünyesindeki örgütlülüğün yeterli gelmediğinin bir sonucu olarak da yorumlanabilmektedir.

IX. SENDİKALAR

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca açıklanan 2009 yılı ocak istatistiklerine göre Türkiye'de 5.434.433 işçi bulunmakta ve bunların 3.205.662'si sendika üyesidir. Sendikalaşma oranı % 59 oranındadır. İşçiler 93 işçi sendikası ve 3 isçi sendikaları konfederasyonu (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu-TÜRK-İŞ, Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu-HAK-İŞ, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu-DİSK) bünyesinde örgütlenmişlerdir.

Sendikaların 35'i TÜRK-İŞ'e, 8'i HAK-İŞ'e, 18'si DİSK'e üyedir. 32'si ise bağımsız sendika olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca, 48 işveren sendikası ve 1 işveren sendikaları konfederasyonu (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu-TİSK-) bulunmaktadır. İşveren sendikalarının 23'ü TİSK üyesidir.

Bakanlıkça 7 Temmuz 2009 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Tebliğe göre Toplam memur sayısı (kamu görevlileri) 1.784.414 olup, bunların 1.017.072'si sendikalıdır. Buna göre kamu görevlilerindeki sendikalaşma oranı % 57 oranındadır.

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu kapsamında faaliyet gösteren konfederasyonların ve bağımsızların üye sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 440- Kamu Görevlileri Konfederasyonları Üye Sayıları

KAMU GÖREVLİLERİ KONFEDERASYONLARININ ÜNVANI	TOPLAM ÜYE SAYISI
Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)	224.413
Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (TÜRKİYE KAMU-SEN)	375.990
Memur Sendikaları Konfederasyonu (MEMUR-SEN)	376.355
Bağımsız Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonu (BASK)	4.976
BAĞIMSIZLAR	11.629
Hürriyetçi Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (HÜR KAMU-SEN)	11
Birleşik Kamu İşgörenleri Sendikaları Konfederasyonu (BİRLEŞİK KAMU-İŞ)	20.731
Kamu Çalışanları Hak Sendikaları Konfederasyonu (HAK-SEN)	2.967
GENEL TOPLAM	**1.017.072**

1 - Üyesi olmayan veya üye bildiriminde bulunmayan sendikalara bu istatistikte yer verilmemiştir.
2- Toplam çalışan kamu görevlisi sayısı, bildirimde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının bildirimlerine göre oluşturulmuştur.

İstatistiklere göre 4 milyon fazla işçi ve kamu görevlisinin işçi ve kamu görevlileri sendikaları bünyesinde örgütlü bulunmaktadır.

X. VAKIFLAR

Vakıflar Genel Müdürlüğünün 2009 verilerine göre ülkemizdeki toplam vakıf sayısı 5.000'e yaklaşmaktadır. Bunların 4.515'i "yeni vakıf"tır. Meslek örgütlerinin kurucusu olduğu, desteklediği ve mesleki örgütlerinin desteklenmesi amacıyla kurulmuş vakıf sayıları hakkında kesin bir rakam vermek mümkün değildir.

Raporun Birinci Bölümünde belirtildiği üzere, vakıflar yapı ve nitelikleri itibarıyla mesleki örgütlenme işlevi olan tüzel kişiliklerden değildir. Belli amaçları gerçekleştirmeye yönelik mal topluluğu olmaları yönüyle vakıflar, daha çok meslek ve meslek mensuplarını korumaya, desteklemeye, geliştirmeye, meslek mensupları arasında yardımlaşma ve dayanışmanın tesisine yönelik bazı hizmetleri yürütme amacıyla kurulmaktadırlar.

Dolayısıyla vakıflar esas olarak mesleki örgütlenme amacından çok, diğer tüzel kişilikler bünyesinde (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler ve diğer örgütlenmeler) kurulmuş bulunan/var olan mesleki örgütlenmenin maddi yönden desteklenmesi amacıyla oluşturulmaktadırlar. Ülkemizde bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve dernek statüsüyle kurulan diğer meslek örgütlerinin vakıf kurdukları bilinmektedir.